

T—H K.
I. 601

SZALAY NAI
ÉS
WEICHNER
KÖNYVKÖTÉSZETE
BUDAPEST IV. ARANY-KÉZ
UTCZA 4. SZ.

RMK. I. 601.
5. példa. (A" variáns.)
(Teljes.)

AZ VASAR-NAPOKRA-VALO PREDIKATZIOKNAK

ELSŐ RESZE.

ADVENT ELSŐ VASARNAPIATOL-FOGVA SZ. HAromság Vasárnapjáig.

IRTA

AZ HIVEK VIGASZTALASAra és Jobbúlasára.

AZ JESUS-ALATT VITEZkedő Társaság-béli

NAGY-SZOMBATI
KALDI GYORGY
PAP.

NYOMTATTA POSONYBAN RIKESZ MIHALY, M. DC. XXXI. Esztendőben.

DR. TODORESZKU GYULA ÉS NEJE HORVÁTH ARANKA KÖNYVTÁRA

Urunk ő-maga predikállottta az Evangéliomot.

Matth. 4, 23. *Körül járja-vala* JESUS *egész Galiléát, tanítván az ő Synagógájokban, és prædikálván az Ország Evangeliomát. Matth.* 9, 53. *Körül-járja-vala* JESUS *mind a' Városokat és Kastélyokat, tanítván az ő Synagógájokbã, és predikálván az Ország Evangéliomát.*

Mar. 1, 14. *Galiléába jöve* JESUS, *predikálván az Isten Országa Evangeliomát, és mondván: Mivelhogy bé-tölt az idő, és el-közelgetett az Isten Országa: Penitentziát tartsatok, és hidgyetek az Evangéliomnak.*

Az Apostolokkal-is predikáltatta.

Mar. 16, 15. 20. *El-menvén az egész Világra; predikállyátok az Evangéliomot minden teremtett-állatnak.*

Actor. 15, 7. *Monda Péter: Az Isten mi-közzülünk választott, hogy az én szám-által hallyák a' Pogányok az Evangéliomnak igéjét, és hidgyenek.*

Rom. 1, 1. *Pál a' JESUS Krístus szolgája, hivattatott Apostol, választatott az Isten Evangeliomára.*

Az Apostolok predikállották.

Actor. 20, 24. *Semmitől nem félek: se drágábnak nem tartom a' lelkemet magamnál; csak hogy el-végezzem az én futásomat, és az Igének szolgáltatását, mellyet az Ur* JESUStól *vöttem, hogy bizonyságot tegyek az Isten Malasztyának Evangéliomáról.*

Rom. 1, 16. *Nem szégyenlem az Evangéliomot: Mert Istennek ereje minden hivőknek üdvősségére.*

Rom. 15, 19. *Jerusalemtől-fogva körös-körül mind Illyriáig, tellyesen el-hirdettem a' Krístus Evangeliomát.*

1. *Corinth.* 4, 15. *A Krístus* JESUSban *az Evangéliom-által én szültelek titeket.*

1. *Thessal.* 2, 9. *Éjjel és nappal munkálkodván, hogy valakit közzületek meg ne terhelnénk, predikállottuk köztetek az Isten Evangeliomát.*

A M. N. MUZEUM KÖNYV-TÁRA

AZ SZENTSEGES ROMAI ANYASZENTEGYHAZ CARDINallyának Pazmány Péternek, Esztergami Erseknek, Magyarország Primásának, és fő Cancellariusának, a' Fölséges Második FERDINAND Romai Cháſzárnak, és Magyar-országi Királynak belső Tanátsának, &c.

Alázatos ſzolgálattyát, és Iſteni imádságát, ajánlya.

MInt-hogy SZ. Pál ſzokatlan dolognak jelentette, hogy a' ki ſzőlőt plantál, annak gyümölchéből ne egyék: 1. Cor. 9. v. 7.
én-is illetlennek ítéltem, Nagyságos Uram, a' Nagyságodtól plantált Szőlőnek zengéjével egyebek-előtt Nagyodnak nem kedveskedni: fő-képpen tudván, hogy a' gyümölchnek valamenniyre fojtós zengéje-is kedvesb újságúl, a' későn meg-ért gyümölchnél. Egy jeles Szőlőt kezdett Nagyod plantálni Magyar-országnak fő Városában, Posonyban, a' mi leg-kiſsebb Szerzetünk Collegiumát: azt nem chak fondamentomból, ſzép módgyával kezdvén fel-épiteni, hanem annak elégséges jövedelmet-is rendelvén; a' végre kétség-nélkül, hogy a' Kereſztyén Anyaſzentegyház, idő jártában, annak külömb-külömb-féle gyümölchivel tápláltatnek.

Ennek a' Nagyod Collegiumának, mioltától-fogva az én Előttem-járóimtól gond-viſelőjévé rendeltettem; és meg-tapaſztaltam, hogy Nagyod azoknak érdemem-fölött-valo tetſzését javallotta: azon igyekeztem, hogy Nagyod annak gyümölchét ne későbben látná, hogy-ſem munkájában véget vetne: remélvén, hogy, ha éretlenségeért nem vólna-is, a' Nagyod méltóságához-képeſt igen jó-izű, mindazaltal újságáért nem lenne ſzintén meg-vetendő.

Alkalmas ideje vagyon, N. Uram, hogy, harmincz-négy eſztendőtől-fogva külömb-külömb helyeken tött Predikátzióimat, irásba kezdettem foglalni; akkor tudni illik, midőn Hazánkban támadott fergeteg-miatt, a' ſzomſzéd Tartományokban kellett mulatnom: a' végre, hogy, ha többé ſzerelmes Hazámnak eleven nyelvel nem ſzolgálhatnék, irásommal ſzolgálnék; és a' mivel imitt amott kevés atyámfiait oktattam, ha az Iſtennek és a' Superioroknak tetſzenék, azt ki-nyomtattatván, a' Kereſztyének vigaſztalására, közönségeſsé tenném. A' míg azokat írtam, és rendbe vöttem, fő-képpen a' Béchi és Gréczi Collegiumokban történt lakáſom: de ki-nyomtatására chak akkor érkeztem, midőn Hazánkba térvén, a' Nagyod Posonyi Collegiumában le-telepedtem.

Gondolkodván pedig arról, közönséges szokás-szerént, kinek kellene az Első részét ajánlanom: Sz. Pálnak elő-hozott mondása, chak nem kézen-fogva vezetett Nagodhoz; és arra íntett, hogy a' Szőlőnek zengéjével, annak fő gazdájának és plantálójának kedveskedgyem. mellyet örömest és jó kedvel megchelekedtem: azt kívánván, hogy a' kegyes Isten Nagyságodat addig éltesse, míg azon Szőlőjének több, jobb, és érettebb gyümölchét lássa, látván örvendezzen, hogy nem haszőtalanúl költött és fáradott a' Posonyi Collegiumnak fel-állatásában.

De ha ez nem lött-vólna-is, más jeles Okokból kivántatott-vólna, hogy e' kichiny munkámat a' Nagyságod böchülletes neve-alatt ereszteném-ki. Mert, hogy Nagdnak Cardináli új méltóságáról ne szóllyak, mellyel a' meg-nyomorodott Hazánk-beli Egyházi fejedelmeket, nem chak meg-haladod, hanem vígasztalod-is, és bátorítod; ha az érdemnek, a' mint illik, helye vagyon, Nagyságodnál Magyar-országban érdemesbet nem találtam, sem a' Keresztyén Anyaszentegyházhoz-, sem a' mi kichiny Szerzetünkhöz-képest. mellyet akár-ki-is örömest meg-enged, ha a' szeme-világát az iregységnek hályogja el nem fogta, vagy a' kevélységnek és tiszteség-kívánásnak pora el nem lepte.

Az Anyaszentegyházhoz-képest ugyan: mert a' mi időnkben, fő-képpen Nag.od nem szánta azért költségét és fáradságát. Mert, hogy ne emlekezzem eleven nyel-vel-valo bölch Predikátzióidról, mellyeket, nem chak a' Hívek nagy szívők vigasztalásával, hanem a' Pártosok-is álmélkodással halgattak: Nyil-ván vannak, Elsőben, mindeneknél, a' Nagyságod ki-nyomtattatott jeles és hasznos Könyvei: mellyekkel az igaz Hívéket, aitatosságra indítottad; az ingadozókat, és el-eső-félben-valókat, meg-vastagítottad; az el-tévelyedteket, az igaz útra vezetted; a' hitetőket, meg-szégyenítetted.

Másodszor: Nyil-ván vannak a' Seminariumok, mellycket magad költségével fundáltál, mind az Egyházi rendnek túdós és Isten-félő emberekkel-valo gyarapodására, 's mind a' Nemes ifiaknak a' szép tudományokban, és az igaz Hittel eggyűtt a' ló erkölchökben-valo fel-nevelésére: mellyekből azt a' gyümölchöt reméllyük, hogy a' régi igaz Keresztyén hitnek és életnek, nagy elő-menetele lészen szerelmes Hazánkban, az Újítók tévelygési- és gonoszági-ellen. Ezzel pedig Nagod nem chak örök emlekezetre-valo jó hírt-nevet szerzett magának, hanem a' több Egyházi embereknek-is jó példát adott, hogy értekök-szerént, hasonló jeles dolgokra igyekezzenek. Melynek valóságos láttattya-is vagyon: mert azt merem mondani, hogy soha a' Magyar-országi Prælátusok, állapattyokhoz-képest, annyi ifiakat nem tanittattak, mint a' Nagod Seminariumnak fel-állatásitól-fogva tanittatnak; hogy azok-által, az igaz és üdvözítő Hit, és minden Igaság, a' tévelygéseknek zápora-után, Hazánkban nevekedgyék.

Harmadszor: Nyil-ván vannak a' Templomoknak mind meg-újításai, 's mind fondamentomból-való fel-építési. Mert, hogy most egyebekről ne szóllyak, az Érsek-Újvári szép Kalastromot, Templomával-eggyűtt, Nagod maga költségével vitte végbe, és a' Sz. Ferencz Szerzetiből, jeles munkásokat helyheztetett

beléje: kik mind az Istent szűnetlenül dícsérik, 's mind felebaráttyokat fáradhatatlanúl segétik, és mind tanításokkal, 's mind példájokkal az örök bóldogságba vezetik.

Negyedszer: Nyilván vagyon, mennyit fáradott Nag.od az Egyházi rendért; nem chak a' végre, hogy régi szép szabadsága és méltósága, mellyet a' Pártosok tellyességgel el akartak süllyeszteni, helyére állana; vagy a' hol helyén vólt, abban meg-maradna: hanem fő-képpen, hogy ki-ki hivatallyában fedhetetlenúl el-járna, és az ellen-mondóknak szájokat bédugná. Melly fáradságnak, olly gyümölchét láttyuk sok jeles, tudós, és vígyázó ifiú Papokban, hogy, ha a' mostani állapatba, melyben Isten-után Nagyságod helyheztette, meg-maradnak, soha a' mi szerelmes Hazánk azokat a' nyomoruságokat nem láttya, mellyekben ez el-múlt időkben torkig úszott: azért, hogy mikor alunnának az emberek, el-jött az ellenség, és az igaz Tudománynak tiszta buzáját, sok hamis vélekedésekkel meg-konkolyosította.

Nem szóllok, hogy hosz szú és szós beszédemet únalmasá Nag.nál ne tegyem, a' sok bölch találmányokról, és okos tanátsokról: mellyeket Nagyságod úgy rendelt Hazánknak javára, igaz Koronás Királyunk méltóságának meg-maradására, és azzal-ellenkező nyughatatlan elméknek meg-zabolázására, hogy nem chak a' Fejedelmeknél, és azok híveinél nyertél szeretetet és bőchülletet, hanem azok ellenségeinél-is dícséretet érdemlettél: kik, noha bánták hogy hamis úgyökben elő nem mehettek, mindazáltal meg-vallották, hogy heába vettetik a' hálo a' szemes madarak eleibe.

Nagyságodnak a' mi Szerzetünkhöz-valo érdeméről sokat szólhatnék: de, mint-hogy mindeneknél tudva vagyon, chak a' háládatlanságnak el-kerülésére, emlekezem arról egy szóval. Az Isten-, és az Isten-félő Fejedelmek-után, Nag.od fő oka, hogy Magyar-országban, nem már két helyen, mint a' Háboruság-előtt, hanem négy helyen vagyon Collegiumban lakásunk. Mert a' Posonyi Collegiumot, Nag.od fundálta; a' Nagy-Szombatit, chak nem egyedűl táplálta; a' Győrit, olly karba jutatta, mellyet kevesen reméllettek, de sokan chodálnak; a' Homonnait, helyére állatta. Igyekezetinck határát killyebb-is terjesztette-vólna, ha azt némellyek, a' kiktől segétséget kellett vólna várni, által nem gátolták-vólna. de a' jó akarat-is, dícséretet és jutalmat érdemel, a' hol a' végbe-vitel nem mi-rajtunk múlik. és a' kegyes Isten, ki ingyen-valo jó-váltából önti az ember szívébe a' jó akaratot és szándékot, a' végbe-vitelre-is erőt ád, midőn idejét láttya.

Az-is a' Nag.od hozzánk-valo jó akarattyának bizonyos jele, hogy a' minémű Seminariumokban Alumnusit helyheztette, azoknak gond-viselését nagy részre a' mi Szerzetünknek engedte: olly reménségben lévén felőle, hogy a' Nag.od Istenes szándékát meg nem késleli, hanem inkább ereje-szerént eleszti és neveli. és naponként láttyuk, 's kezünkel tapasztallyuk, hogy az Istennek segétő malasztya, mind minket reá segét hogy Nag.nak kedvesen szolgállyunk; 's mind Nag.nak útat nyit, újabb-újabb eszközöknek fel-találására, hogy többet szolgáltasson velünk.

Ez a' Nag.od hozzánk-valo Atyai szeretete, mint-hogy közönséges, hely-,

és személy-válogatás-nélkül-valo. És a' Helyekhez-képeſt, nē chak a' Magyar-országi Collegium*okra terjedett, hanē a' Béchi és Romai Házakat, és egyéb Tartományokban-valo* Collegium*okat-is magához kapcholta, és azoknak-is gyakorta ſegétséget nyújtott: a' Személyekhez-képeſt pedig, nem chak azokhoz mutatta kegyeſségét, kiket vagy a' tudománynak nagy-vólta, vagy egyéb Iſteni ajándékok kedvesekké tehettenek, hanem én-hozzám-is leg-kiſsebhez. Mert, a' Szent Bibliának, mellyet én a' régi Deák bőtűből Magyarrá fordítottam, ki-nyomtatását, nem chak keze-irásával meg-engedte és javallotta, hanem, hogy hamarébb végbe menne, az igaz Hitnek óltalmára, és gyarapodására, bőv költséggel-is ſegétette.*

Az-okáért jó reménségben vagyok, hogy é' kichiny ajándékomat-is jó neven véſzi: nem a' maga méltóságát tekintvén, melyhez illendőt én nem adhattam, hanem az én Nagh-oz-valo köteleſségemet; melynek úgy igyekeztem meg-felelni, a' mint erőmmel fel-érhettem: azt ſzívem-szerent kivánván, hogy, mi-képpen a' Hajnali chillag az ő fel-kelésével, a' Napnak közel-létét jelenti; és az embereket addig gyönyörködteti, míg a' Nap fel nem kél; az-után pedig olly láthatlanná léſzen, hogy minnyájan egyedűl a' Napra fordíttyák ſzemőket: úgy az én Predikátziós könyvem, melynek a' Nag.od ſzárnya-alatt keresek óltalmat, elől-járo követe légyen a' Nag.od Predikátziós könyvének, melynek ki-nyomtatására igyekezik Nag.od: úgy hogy, az el-érkezvén, chak annak légyen kelete; minnyájan azt kedvellyék és kereſsék; és minnyájan velem eggyűtt abból tanúllyák-meg, mint kelleſsék a' gonoſztól el-távozni, és a' jót követni. Nagyságodat pedig a' kegyes Iſten ſokáig éltеſse, az ő ſzent nevének tiſzteſségére, a' Kereſztyén Anyaſzentegyháznak épűlésére, meg-nyomorodott Hazánknak elő-menetelére, árváknak és ügye-fogyott ſzegényeknek vígaſztalására, és minden tévelygéſeknek ki-gyomlásására: míglen Nagyságodnak ſok jó-téteményiért, az igaz Bíro, jó meg-tömött, meg-rázott, és ki-folyó mértéket adgyon kebelében, az örők boldogságban. Amen.

A' JESUS Záſzlója-alatt vitézkedő
Társaság-béli

KALDI GYÖRGY
PAP.

Elől-járo Beszéd,

AZ KERESZTYEN OLVASÓHOZ;

KINEK A' MINDENHATO ISTENTŐL, AZ Ő SZENT FIANAK; AZ EŐDVŐZITŐ KRISTUS Jesusnak érdemiért, a' Szent Lélek-által minden áldásokat kíván, és Irásának Okait adgya.

MIVELHOGY AZ IRGALMASSAGOKNAK Attya, és minden vígasztaláſnak Iſtene[a], ki a' mi alkotmányunkat iſméri[b], és *minden embert üdvözülni akar, és az Igazság iſméretire jutni*[c], *parancholatot adott kinek-kinek az ő felebaráttya-felől*[d]; hogy, tudni illik, ereje- és hivatallya-ſzerént, ſegéttſe, és gondgyát viſellye; úgy hogy, a' ki azt el-múlattya, Szent Pálnak ama' kemény ſententziáját várhattya fejére[e]; *Ha ki az övéire, és fő-képpen háza-népére gondot nem viſel, a' Hitet meg-tagadta; és a' hitetlennél aláb-való*: valóságoſſan vígyázniok kell a' Lelki-páſztoroknak, kiket Iſten az ő Nyájának gond-viſelőivé válaſztott, hogy hivatallyokban híven el-járjanak, és tiſztőknek valóban meg-felellyenek. Mert, hogy az a' gond-viſelés, mellyel felebarátunknak tartozunk, főképpen a' Lelki dolgokat nézze, mellyeknek jó rendeléséből függ az örök Boldogság, a' melyre teremtetett az ember: abból ki-tetſzik, hogy Szent Pál azt, Püſpöknek, és Lelki-páſztornak írta; kinek tiſzti, nem a' világi gond-viſeléſt kivánnya, hanem fő-képpen a' lelkit.

Ertvén ezt, a' mi kiſded Szerzetünknek fundálója Szent *Ignatius*, nékünk fejenként, azt vetette-fel határúl[f]; hogy, ne chak magunk üdvőſségére, és tekélleteſségére igyekezzünk az Iſten malaſztyával; hanem azon Malaſztnak erejével, felebarátunk üdvőſségét és tekélleteségét-is ſzorgalmatoſſan kereſsük: értſed, ki-ki az Iſtentől vött girája-ſzerént, vagy eleven ſzóval-valo tanitáſſal, vagy irásban foglalt oktatáſſal, vagy jó példa-adáſſal. Ezt akarta, előnkbe adni a' mi kegyes Eüdvőzítőnk ama' ſzép példa-beſzéddel, melyben a' ſzolgák-közibe oſztott lelki Girákról ſzóllott[g]: és azt jelétette, hogy a' ſzorgalmatos ſzolgáknak, kik a' Girákkal haſznoſsá kereskedtek, nagy jutalmok léſzen; a' reſteknek pedig, kik azokat haſzontalanúl el-rejtették, kemény büntetésök. Melly példával, Urúnk nem ajánlotta a' pénznek ſzorgalmatos keresését, melyre az emberek tanitáſ-nélkül-is fölötte vígyázók, és gyorſak; hanem a' Lelki jóknak, a' mellyeket kevesen bőchülnek úgy a' mint illenék, és következendő-képpen nem-is keresnek, olly buzgósággal a' mellyel kivántatnak.

Ezt én meg-gondolván, az Iſtentől nékem engedtetett kichiny girát el nem akartam rejteni; hanem azzal, az én Előttem-járóimnak jó tetszése-és parancſolattya-ſzerént, kereskedni igyekéztem, hogy eggyügyű tanitáſommal, a' Híveket jóra ösztönözném, és a' gonoſztól el-idegeníténém: remélvén, hogy a' kegyes *Iſten, a' ki gazdag az irgalmáſságban*[h], és a' mi javaink-nélkül nem ſzükölködik[i]: az ő végheteten jó-voltából, az én kevés és chekély munkámat ſem veti-meg, mivelhogy a' ſzegény özvegy-aſzſzonytól a' két kis fillyért-is jó

a 2. Corin. 1, 3.
b Pſ. 102, 14.
c 1. Timo. 2. 4.
d Eccli. 17. 12.
e 1. Timo. 5. 8.
f In Exam. c. 1. §. 2.
g Matth. 25, 14. Luc. 19. 13.
h Epheſ. 2. 4.
i Pſal. 15. 2.

névén vötte *. Es mint-hogy az idő el-jár, és a'predikálláſra-való erőmhöz ſokáig nem bízhatom; sőt Sz. Péterrel azt-is mondhatom [l], hogy hamar le-tétetik az én hajlékom, mely, hatvan eſztendőhöz közölgetvén, kűnnyen meghanyatlik: arra fordítottam gondolatomat, hogy a' mivel éltemben, harmincz-négy eſztendőtűl-fogva, eggyűtt-is máſutt-is predikálván, oktattam a' Híveket, azt Iráſbá foglalnám, és hóltom-után-is jóra emlekeztetvén, haſználhatnék nékik. Melly Iráſnak ki-nyomtatásában, noha nem kevés munkám és bajom vólt: mindazáltal, bizonyos Okokért, azt-is örömeſt fel-vállaltam, és Iſten ſegétségével hozzá kezdettem.

* Luc. 21. 2. 1. 2. Pet. 1. 14.

Első Oka az vólt, Hogy ſzerelmes Hazámnak ſzűkségét láttam; és olly ſzűkségét, melynél nem tudom ha nagyobb lehet. Mert, mióltától-fogva, mind a'Gonoſzoknak bűntetéſeért, 's mind az Igazaknak meg-próbálaſáért, meg-engedte az Iſten, a'mi meg-nyomorodott Hazánkban, a'Tévelygéſeknek el-áradását: az igaz Tanitók igen meg-keveſedtek, és chak imitt-amott találtatnak; úgy hogy predikálláſokkal nem mindenűtt ſzolgálhatnak: hogy pedig iráſokkal támogaſsák, és bátorittsák a'Híveket, vagy a' botránkozáſtól óltalmazzák; ſok foglalatoſságokért, vagy költségtelenségőkért, vagy egyéb okokért nem érkeznek. Ebből az kövétkőzött, hogy az egéſz Kereſztyénségben, alig vagyon olly Nemzetség, melynek oktatására, és lelki épűlésére, maga nyelven-való nyomtatott könyvek, kevéſbek légyenek mint a' Nemes Magyar Nemzetnek. Ezt a'fogyatkozáſt, *Superior*imnak engedelméből, valami réſzből helyére akarván hozni: azóltától-fogva, hogy Hazánk, a'ſok támadáſmiatt, chak nem fenékkel fel-fordúlt; elsőben, a'Szent Bibliát Magyar nyelvre fordítottam: az-után, alkalmas-ſzámu Predikatziókat írtam, hogy a'távúllévő Atyámfiait-is ſegéteném, a'kikhez ſzemélyem-ſzerént nem mehetek.

Második Oka az; Hogy példát adnék azoknak, kiknek Iſten több girát adott hogy-ſem én-nékem: és arra ösztönözném őket, hogy Szent Péternek ſzép intéſét kövétnék [m]: *Mindenitek a'mint vötte az ajándékot, azt egy-más-között ſzolgáltatván, mint az Iſtennek ſok-féle ajándékinak jó sáfári.* Mert, a'kiket Iſten több erővel, és jobb elmével ízeretett, látván az én gyarló erőmnek, és chekély elméminek kevés és ízetlen gyűmőlchét, úgy okoskodhatnak, mint hajdan egy túdós, de a'predikálláſban ſzokatlan ember okoskodott: ki, ſokáig nem bírhatta reá magát hogy Magyarúl predikállana, de más Predikatzióját figyelmeſſen halgatta. és eſzébe vévén, hogy annak tanitását az eggyűgyű halgatók kedveſsen és haſznoſsan vötték, magában imigyen beſzélgetett: Úgy tetſzik, hogy, ha reá tanúlnék, haſonló dolgokat én-is mondhatnék: az-okáért, meggyőzöm a'haſzontalan ſzemérmetéſséget, és az eggyűgyű halgatók-előtt predikállani kezdek. Úgy chelekedett, és eſzébe vötte, hogy nem heába munkálkodott. és el-tekélvén magában, hogy az-után az Iſtentől vött girát a'földbe nem áſſa, rövid időben olly Predikátorrá vált, kihez haſonlót tellyes életemben keveſet hallottam. és valamennyiſzer hallottam, nem chak meg nem úntam, de mindenkor tovább-is kivántam hallani. Igy okoskodhatnának, mondám, azok-is, kiket az Iſten jeles ſzép ajándékival meg-látogatott: és olvaſván az én eggyűgyű iráſomat, arra igyekezhetnének, hogy annál-is jobbat, vagy alkalmatoſbat írnának; mellyel magoknak nagy jutalmat nyerhetnének az Iſtentől. Mert, a'mint Danielnél olvaſſuk [n], *A'kik túdóſſák léſznek, tündökleni-fognak mint az Erőſségnek fényeſſége: és a'kik az igazságra oktatnak ſokakat, mint a'chillagok örökkön örökké.* Urunk pedig azt mondotta [o], hogy, *A'ki a'Törvényt meg-chelekeſzi, és tanittya, az Nagynak hívattatik Mennyeknek országában.* Hazájoknak pedig ſokat haſználnának: mert az Irás tovább tart, és méſzſzebb kiterjed a'ſzóllásnál, és egy időben ſok helyeken foganatos.

m 1. Petri 4. 10.

n Dan. 12. 3.

o Matth. 5. 19.

Harma-

Harmadik Oka az; Hogy, nyilván tudtam, hogy ſok Keresztyének találtattak, nem chak Magyar-országban és Erdélyben, hanem a' Pogány birodalmában-is, kik az Istenben el-nyugott *Telegdi Miklós*nak Péchi Püspöknek, Magyar nyelven irott Predikatzióival, igen segétették magokat, és azoknak olvasása által az igaz Keresztyén Hitben nem chak meg-maradtak, hanem ugyan gyarapodtak-is, sőt egyebeket-is jó útba igazítottak. Látván azért, hogy a' Telegdi Könyvei igen el-fogytak, és drága pénzzel sem tehetni szert azokra: azt ítéltem, hogy míg azokat újobban ki-nyomtattyák, az én kisded munkámmal élhetnek az eggyűgyű Keresztyének: és lévén mit olvasniok, és miben magokat foglalniok, nem kívánnyák a' Pártos atyafiak könyveit magok veszedelmével forgatni. Mert, noha nem ítélem, hogy az én Irásommal akárki-is lelki gyomrát bé-tőltheſſe: mindazáltal vélem, hogy valamennyire tengetheti magát, és neminémű-képpen kívánságra gérjeszthetí. mint némelly kűnyű étkek, nem szintén elégíthetik-meg az éh gyomrot; mindazáltal, a' jobb és egésségesb eledeleknek kívánságára éleszthetik.

Negyedik Oka az; Hogy nem kevés jó akaróim kívánták tőlem, hogy, a' minémű Predikatzióimat eleven szóval hallották, és kedvellették, azokat olvashatnák-is; remélvén, hogy az nem lenne szintén gyűmölchtelen. Kiknek hozzám-való jó akarattyokból származott kívánságokat, nem illett meg-vetnem; hanem, ha egyébbel nem-is, hasonló jó akarattal kellett annak meg-felelnem; mint-hogy a' Poëtánál azt olvastam: *Si deſint vires, tamen eſt laudanda voluntas: In rebus magnis, & voluiſſe ſat eſt*: az-az, A' hol az erő meg-fogyatkozik, dícséretes az akarat-is: melly a' nagy dolgokban elégséges-is. E' munkámmal pedig, az eggűgyű Keresztyéneknek igyekeztem leg-inkább szolgálni, kiknek nem szűkséges az igen mély tudomány, sem az el-rejtett dolgoknak nyughatatlan visgálása, hanem elégséges az igaz Hitről, és a' Jó erkölchökről-való világos tanúság, mind a' gonosznak el-távoztatására, 's mind a' Jószágos chelekedeteknek gyakorlására. a' melly Két dolog, fel-tőtt czélom vólt minden Irásomban: tudván, hogy az üdvősségre, a' mint elégséges, úgy szűkségesſ-is az a' két dolog; az igaz Hit, és a' Parancholatoknak tekélletes meg-tartása: vagy, a' mint Sz. Pál beszélli, *A' Hit, melly a' Szeretet által műkálkodik.* E' Két dolgot gyakorta egybe-foglallya azon Szent Pál: mert, magáról beszélvén, azt mondotta az Asiaïaknak[q]: *Semmi haſznos dolgot meg nem vontam, hogy néktek ne hirdetném, bizonyíttván a' Sidóknak és a' Pogányoknak az Istenhez-való penitentziát, és a' mi Urunk* JESVS *Kristusban-való Hitet.* Timótheust-is arra íntette; hogy[r] *Az igaz ígének formáját meg-tartsa, a' Hitben, és Szeretetben.* és[s]; hogy *Jó vitézséget vitézkedgyék, Hiti lévén és jó Lelki-ismérete.* mivelhogy magán a' Hit nem elégséges: sőt, a' mint ugyan ottan mondgya, *Némellyek meg-vetvén* a' jó Lelki-ismeretet, *a' Hit hajójából is ki-eſtek.* E' Két dolognak fő eszköze az Isten Igéje. Mert, a' mint Sz. Pál írja[t], *A' Hit a' hallásból vagyon, a' hallás pedig a' Kristus ígéje-által.* De azt nem elég hallani, vagy olvasni, hanem meg-is kell őrizni: mert nyilván mondotta Urunk[u]; hogy, *Bóldogok, a' kik az Isten igéjét halgattyák, és meg-őrizik azt.* Az-okáért, ki-ki gondot viselljen magára, és az Isten igéjének halgatását el ne mulassa: hanem annak szorgalmatos halgatásából, meg-tanúllya mint kelleſsék életét rendelni. mert a' tudatlanság, meg nem menti; hanem, a' mint Szent Pál mondgya, [x] *Ha ki nem tud, ő sem léſzen tudva.* és a' mit meg-tanúl, azt meg-is chelekedgye: mert, a' mint Urunk mondotta[y]; *A' szolga a' ki tudta az Ura akaratyát, és el nem készült, és nem chelekedett annak akarattya-szerént, sokkal veretteték.*

Bizonyos dolog, hogy a' Szent Pál mondása-szerént, [z] *Az Evangeliom Istennek ereje, minden hívőnek üdvősségére.* De micsoda hívőnek? Annak-e, a' ki chak

p Gal. 5. 6.

q Act. 20. 20.

r 2. Tim. 1. 13.

s 1. Tim. 1. 18. 19.

t Rom. 10. 17.

u Luc. 11. 28.

x 1. Cor. 14. 38.

y Luc. 12. 47.

z Rom. 1. 16.

egy-

egy-általlyábā hiszi a'mit hall? Bizony nem; hanem a'ki szorgalmatossan végbe viszi a'mit hiszen, és a'Jószágos chelekedetekben napon-ként gyarapodik és nevekedik. Mert ugyan-ottan azt mondgya Sz. Pál az Evangéliomról[a]; hogy *Az Isten igassága abban jelentetik-meg Hitből Hitre:* az-az, a'mint Aranyszáju Szent János magyarázza[b]; Az el-kezdőknek Hitiből, az elébb-ménőknek, vagy gyarapodóknak Hitire. Mert *Az Isten igassága*, az életnek ártatlansága; és tekélletessége, mellyet Isten mí-tőlünk, mint hivőktől kíván; mellyet az ő Szent Fia-által nékünk meg-jelentett; mellyet az Istennek Szent Lelke-által adatott Malaszt mí-bennünk chelekeszik: hogy semmi mētségnek helye ne lehessen, se a'tudatlanságból, mint-ha valaki nem tudná mit kívánnyon az Isten; se gyarlóságból, mint-ha azt végbe nem vihetné a'mit az Isten akar. Az Isten igassága pedig, úgy jelentetik-meg az Evangeliomban; hogy, a'kik azt el-múlattyák, vagy külömbet chelekesznek, azokat nem biztattya, hanem őrök kárhozattal fenyegeti. azért Szent Pál, azt vetette utánna az előbbi mondásnak[c]: *Mert meg-jelentetik az Isten haragja menyből* (kétség-nélkül az Evangéliom-által,) *azoknak az embereknek istentelenségén és hamisságán, a'kik az Isten igasságát a'hamisságban tartóztattyák:* az-az, a'kik értik az igasságot, és külső-képpen úgy viselik magokat, mint-ha azt kővetnék: de az istentelenséggel, és hamissággal, melyben torkig úsznak, az Igasságot vádollyák, és vádolván tartóztattyák; akadékot szerezvén sokaknak, hogy azt szabadon ne gyakorolhassák. Ezekre, az Evangéliom az Isten haragját jelenti menyből, a'mint sok mondásiból ki-tetszik. Nem Mennyei harag-e, a'mit Szent Máténál olvasunk[d]: *Meg-haraguván az Ura* (az álnok szolgára,) *a'hóhéroknak adá őtet, míg nem meg-fizetne minden adosságot.* mivelhogy az atyafiúi Szeretetnek törvényét meg-szegte, minek-utánna az ő adósságát az Ura meg-engedte. Es[e]: *Meg-kötözvén kezeit és lábait, vessétek őtet a'külső setétségre.* mivelhogy az Isten Fia menyegzőjében letelepedett, de nem vólt menyegzős ruhája. Es[f]: *A'haszontalan szolgát vessétek a'külső setétségre.* mivelhogy az Istentől vőtt ajándékokkal, nem élt maga, és egyebek hasznára. Es[g]: *Senki ama' férfiak-közzül a'kik hívattattak, meg nem kóstollya az én Vachorámat.* mivelhogy, vagy a'kevélység-, vagy a'fősvénység-, vagy a'testi győnyőrűség-miatt, az Evangéliomi tekélletességet el-benyélik. Igy azért, a'melly Evangéliomot az Apostolok predikállottak, az az Istennek hatalmas ereje és eszköze, melly-által üdvözíteni akar bennünket, ha abban foglaltatott Igasságot kővettyük, és attól kárhoztattatott hamisságot el-távoztattyuk. Mivelhogy, a'mint Szent Pál irja[h]; *Meg-jelent a'mí üdvözítő Istenünk kegyelme minden embereknek, oktatván minket, hogy meg-tagadván az istentelenséget, és a'világi kívánságokat, józanon, és igazán, és aitatossan éllyünk e'világon, várván a'bóldog reménséget, és a'Nagy Isten, 's a'mí üdvözítő JESVS Kristusunk dichősségének el-jövetelét.* Ezt taníttya az egész Evangéliom, de rővideden, és mint egy sommában. Mert Kristus Urunk, *A'kiben a'bölcheségnek és tudománynak minden kinchei el-rejtve vóltak*[i], kevés ígékkel sokat mondott: rővid Predikatziókban, és példa-beszédekben, számlálhatatlan dolgokat foglalt; mellyeket a'Tanítók, a'Hívek hasznára, bővebben, és több szóval meg-magyaráznak: kiknek nyomdokit igyekeztem én-is kővetni e'Predikatzióknak irásában.

Tudván pedig azt, hogy közönségessen a'külömböztetés, vagy változtatás, győnyőrködteti az embereket; úgy hogy, a'kinek arra módgya vagyon, el nem múlattya, hanem, mind asztalánál étkeit, mind öltözetiben ruháit, 's mind útában lovait változtattya: hogy ne kelletnék minden esztendőben azó Predikatziókat únakodva olvasni, vagy halgatni, chak nem minden Evangéliomra három Predikátziót írtam; hogy, a'ki akarja, esztendőnként változ-

[a] Vers. 17.
[b] In eum locum.
[c] Rom. 1. 18.
[d] Matth. 18. 34.
[e] Matth. 22. 13.
[f] Matth. 25. 30.
[g] Luc. 14. 24.
[h] Tit. 2. 11.
[i] Col. 2. 30.

Varietas delectat.

tathas-

tathassa, és újab-újabb tanuságokat találljon. Ugyan-azon okból, a' Predikatziókban-is nem mindenkor egy módot követtem, hanem azt-is külömböztettem, a'mint a'figyelmetes Olvasó észébe veheti. Tudván azt-is, hogy, a'régi példa-beszéd-szerént, a'járt útat a'járatlanért nem kell el-hagyni: nem akartam semmi olly formát és módot követni, mellyet a'régi Tanitóknál nem találtam-vólna; és azt ítéltem, hogy a'mi bátorságosb, gyakorta haszn osb-is.

Noha pedig némelly hegyes-elméjű emberek azt szokták mondani; hogy, a'ki szokatlan dolgot nem próbál, vagy nem szerencshélteti magát, nem vitéz: mindazáltal én, más példa-beszéd-szerént, azt vélem, hogy nem vitéz, a'ki bolondúl vész: és az, el nem kerüli a'bolond nevet, a'ki maga veszedelmével járatlan útra indúl; és, által-útat keresvén, kerülőbe akad. Azért, a'ki szokatlan dolgot próbál, vagy járatlan úton indúl-el, lehet hogy sokat nyér; de sokat-is veszthet: a'ki pedig a'járt útat követi; nyerhet-is, 's nem-is veszthet, és minden-képpen helyén vagyon dolga.

Annak-okáért, én-magam elméjéhez kevéset bízván, eleitől-fogva nem igyekeztem a'Predikatziókat, a'magá köntöse újából ki-rázni, hanem azoknak könyvökkel éltem, a'kiket a'Keresztyén Anyaszentegyház-béli Tanitók, és Prælátusok, Isten-félő és tudós embereknek tartottak, és tartnak: és azokból, eggyütt-is másutt-is bátorságossá azt szedegettem, a'mivel halgatóimnak haszn álhattam. Az Udvari ékes szóllásra, sem nem érkeztem, sem nem erőlködtem: nem gondolván azokkal, kik az eggyügyű igaz Tudományt nem kedvellik, hanem *viszketős fülök lévén*, az emberi bölcheségnek czapragos igéibe gyönyörködnek; hanem, azoknak igyekezvén szolgálni, kik az Isten Igéjének halgatásából, vagy olvasásából, vagy életöket akarják meg-jobbítani, vagy az el-kezdett jóban kivánnak gyarapodni. 2. Timot. 4. 4.

Kérem azért a'Keresztyén Olvasót, hogy e'kevés munkámat jó néven vegye: sőt, ha mi daraboss talál-is irásomban, kegyessen jóra magyarázza. Mert, noha szánt-szándékkal semmi botránkoztatót nem irtam, se magam feje találmányát nem követtem: mindazáltal, chak olly embernek ismérem magamat, a'ki, nem tudhatván mindent, hajlandó a'botlásra. Ha pedig vélekedésem-kivül, valami olly találtatnék irásomban, melly nem eggyezne a'Közönséges Keresztyén Anyaszentegyház vallásával, annak ellene-mondok, és mindenben azon Anyaszentegyháznak ítéletit javallom, és követem. A'kegyes Istennek pedig alázatossan azon könyörgök, hogy, ha az én chekély fáradságom az ő Szent Nevének dicsőretire vagyon, adgyon erőt, hogy több irásimnak ki-nyomtattását-is a'Hívek segétségével végbe vihessem.

Amen.

FACUL-

IHS

FACVLTAS R. P. PRO-VINCIALIS SOCIETATIS JESV PER Austriam.

CUm Tomus Primus Sacrarum Concionum, à P. Georgio Kaldi, Societatis nostræ Theologo compositus, à deputatis Patribus lectus, probatusq; sit: Ego Christophorus Dombrinus Præpositus Provincialis SOCIETATIS JESU per Austriam, potestate ab Admodum R.P.N. Mutio Vitelleſco, ejusdem Societatis Præpositi Generali, ad id mihi concessâ, typis in lucem vulgari permitto. In cujus rei fidem, huic testimonio subscripsi, & idem Sigillo Officii mei communivi. Græcii, 9. Augusti, 1629.

CHRISTOPHORUS Dombrinus.

ADVENT ELSŐ VASARNAPI EVANGELIOM.

SZ. MATENAK XXI. RESZEBEN, ℣. 1.

AZ időben : Mikor JESVS Jerusalemhez közelgetett vólna, és jutott vólna Betsagéba, az olaj-fák hegyére : Akkor el-küldé két tanitványt, mondván nékik : Mennyetek a' kastélyba, melly ellenetekben vagyon, és mingyárt találtok egy meg-kötött szamárt, és a' vemhet véle : ólgyátok-meg, és hozzátok-el nékem ; és ha valaki néktek valamit mond, mondgyátok hogy az Úrnak ezekre szüksége vagyon, és mingyárt el-bochátya azokat. Ez pedig mind meg-lött, hogy bé-tellyesednék, az mi megmondatott a' Próféta-által, mondván : Mongyátok-meg a' Sion leányának : Imé a' te királyod jö néked szelíden, ülvén a' szamáron, és a' terh-viselönek vemhén. El-menvén pedig a' tanitványok, chelekedének a' mint parancholt vala nékik JÉSUS. Es el-hozák a' szamárt, és a' vemhet : és tévék azokra az ö ruhájokat, és ötet felyül reája ülteték. A' sok sereg pedig le-terité az ö ruháit az úton : egyebek pedig ágakat vágnak vala a' fákról, és el-teritik vala az úton : a' seregek pedig, mellyek elöl-mennek vala, és a' mellyek követik vala, kiáltanak vala, mondván : Hosanna a' Dávid fiának : áldott, a' ki az Úr nevében jö : Hosanna a' magasságban.

ELSŐ PREDIKATZIO.

KÉTSÉG-NÉLKÜL NEHÉZ EMBERI ELMÉVEL AZ ISTENNEK RENdeléſit viſgálni : mert, a'mint *Salomon* mongya [a] ; *Ki tudhattya az emberek közzül az Iſten tanátſát?* a'vagy, a'mint Iſáias [b], és Sz. Pál [c] kérdi ; *Ki vólt az ö tanátſa?* Sőt veszedelmes-is : mert, A' *ki viſgálója a' fölſégnek, le-nyomattatik a' dicsőſégtől* [d]. Ennek fő-képpen helye vagyon az Iſten Fia meg-teſtesülésének szentséges titkában, melly a' Sz. Háromſágnak titka-után leg-homályosb ; és, a'mint Sz. Dienes *Areopagita* irja [e] ; Még az Angyalok fejedelmének-is iſméretlen. Azért ínt Sz. *Cyrillus* [f] ; hogy e' szent titkot, inkább tiſztelettel és böchűllettel fogadgyuk ; hogy-ſem emberi ítélet-alá veſſük. mint-hogy Sz. Pál-is ; nem egyſzer nevezi *El-rejtetett titoknak* [g]. Mind-azáltal, mint-hogy arra ínt *Iſaias* [h] ; hogy *ki-nyilatkoztaſſuk a' népek-között az Úr találmányit* : és a' Bölch-is azt irja [i] ; hogy *az Úr ki-hirdetteti a' Szentekkel minden chodá-tételit.* Dávid pedig parancholva mongya [k] ; hogy *hirdeſsük az Úr chelekedetit.* Sőt Rafaël Angyal-is azt mondotta [l] ; hogy ; *a' király titkát el-rejteni ; jó : az Iſten chelekedetit pedig ki-nyilatkoztatni, és meg-vallani ; tiſztesſéges* : Azt ítélem, hogy az Iſten-Fiának meg-teſtesüléſéről-is szabad józánon szóllani ; a'végre, hogy az Iſtennek ; véghetetlen szeretetinek, melly e dologban világoſon tündöklik, elmélkedeſéből, minden jóra fel-gerjedgyünk. És, mint-hogy a' Keresztyén Anyaszentegyház e' szent Adventben naponként az Iſten Fiának meg-teſtesülése-által-való hozzánk jöveteléről emlékezik, és a' mái Evangilium-béli profétálás-is arra néz : én-is e' moſtáni Predikatzióban arról szóllok.

a *Sap.* 9. 13
b *Iſa.* 40. 13
c *Rom.* 11. 34
d *Prov.* 25. 2
e *de Divinis nom. cap.* 2.
f *ad Reginas.*
g 1. *Cor.* 2. 7 *Eph.* 3. 9 *Coloſſ.* 1. 26
h *Iſa.* 12. 4
i *Eccli.* 42. 17
k *Pſ.* 104. 2
l *Tob* 12. 7.

A

I. Meg-mutatom, Minémű nagy buzgósággal kívánták a' régi Sz. Atyák a' Messias el-jövetelét.

II. Melly nyomorúlt állapatban lőtt légyen az ember, a' Messias el-jövetele-előtt.

III. Meg-mutatom, az Istennek nagy Irgalmasságát, hogy illyen eszközt választott.

IV. Okait adom, Miért hallasztotta az Isten Fia e' világra-való jövetelét annyi ideig.

ELSŐ RESZE.

BIzonyára, buzgó kívánságokat jelentették a' régi Patriárkák és Próféták a' *Messias* el-jöveteléhez, tudván őtet Szabadítónak lenni; a' mint Jákob Patriarka jelentette, mondván: [m] *A' te Szabadítódat várom Uram.* és a' vén Simeon; [n] *Mert látták az én szemeim a' te Üdvözítődet.* Innét mondatott a' *Messias* Jákob Patriarkától [o], *A' nemzetségek várása*-nak; és [p], *Az örökké-való halmok kívánsága*-nak. Aggæus Prófétától pedig [q], *Minden nemzetségektől kívántatott*-nak. Ezt a' Szabadítónak, a' vagy Üdvözítő-nek tisztit, Két dologban mutatta-meg kivált-képpen az emberré-lőtt Isten Fia: tudn' illik, hogy az embert, ki a' bűnnek terhe-alatt le-dőlt vólt, lábára állatta, mint-hogy maga erejével semmi-képpen fel nem kelhetett: és, hogy ugyan azont meg-erősítette, hogy a' jószágos chelekedeteket gyakorolhatná, mellyekre tellyességgel erőtlenné vált vólt.

B

E'Két dolgot jeléntette Isaias, nagy buzgósággal kivánván a' *Messias* el-jövetelét. Az ELSŐT, midőn imígyen könyörgött: [r] *Küld-el Uram a' Bárányt a' föld Urát, a' pusztának kősziklájából, a' Sion leanya hegyére*: azt a' Bárányt, kétség-nélkül, *a' ki el-veszi a' világ bűnét* [s], mint valami nehéz és le-nyomó terhet; a' mint Dávid jelenti [t]: *Az én hamisságim, mint egy nehéz terh meg-nehezültek rajtam.* Erről a' terh el-vévő Bárányról, szépen emlekezik Isaias: Ki, minek-előtte Báránnak nevezte vólna, imigyen szóllott: [u] *Ő-reá tötte az Úr minnyájunk hamisságát.* és utánna veti [x]: *Mint a' juh vitetik a' halálra, és meg-némúl mint a' bárány az őtet nyírő-előtt, és meg nem nyittya a' száját.* És ismég [y]: *Ő az én igaz szolgám meg-igazít sokakat, és az ok hamisságit ő hordozza.* És ismég [z]: *Ő sokaknak bűnöket viselte.* Ez vólt tulajdon tiszti a' *Messias*nak, ki azt mondotta [a]: *Jőjetek hozzám minnyájan, a' kik munkálkodtok, és terhelve vattok, és én meg-nyúgotlak titeket.* Es utánna vetette: [b] *Vegyétek reatok az én igámat: mert az én igám gyönyörűséges, és az én terhem könnyű*: az-az, a' le-nyomo nehéz terhet, könnyűn, és az únalmas fáraszto igát gyönyörűségessen cheréllyétek-el. De michoda az a' könnyű terh? *Tanúllyatok*, ugy-mond, *tőlem, mert szelíd vagyok, és alázatos-szívű; és nyugodalmat találtok lelkeiteknek.* mint-ha azt mondaná: A' kevélységnek igája, melly minden bűnnek kezdeti [c], és annak terhe, nyomot-le titeket. mert, *a' ki magát fel-magasztallya, meg-alázta-tik* [d]; és alá-nyomattatik, mint a' Kevélység fiának királya [e] *Lucifer*, kinek kevélysége pokolba vonyattatott [f]. Azért, a' szelídségnek, és alázatosságnak könnyű terhét vegyétek-fel, melly fel-emel. mert, *a' ki magát meg-alázza, fel magasztaltatik* †. Ezt a' terh le-vételét, nyilván meg-mutatta Urunk chelekedetivel, és illendőségét a' Prófétából meg-bizonyította: mert *Isaias*, a' terh el-vévő Bárányt, a' *Sion* leányának hegyére kívánta küldetni [g]. Zakarias azért, mint-hogy kivánsága bé-tellyesedett, imigyen beszélget az Evangelistával [h]: *Mongyátok-meg a' Sion leányának: Ime a' te Királyod jő néked szelíd* (imhol a' szelídség;) *ülvén a' szamáron, és a' terh-viselőnek vemhén* (imhol az alázatosság.)

A' MASIK dolgot-is, könyörögve kíványa Isaias, mondván: [i] *Egek harmatozzatok onnan-felyűl, és a' fellegek csöpögjék az Igazat: nyilatkozzék-meg a' föld, és teremje az Üdvözítőt: és az Igasság eggyütt származzék*: az-az, úgy kivánom a' *Messiást*, mint a' száraz föld a' harmatot és esőt, melly a' szárasságot el-vévén, gyümölchözteti a' földet. Holott azt ved eszedbe, hogy a' bűn-által, az emberi természet úgy meg-erőtelenült vólt, hogy magától semmi jót nem chelekedhetett. És a' mint a' száraz föld gyümölchöt nem teremhet, valamíg onnan-felyűl nedvesség nem éri: azon-képpen az ember, akár-mi halálos bűn-után, semmi üdvösséges gyümölchöt nem hozhat, valamíg az Isten malasztyának mennyei vizétől meg nem nedvesíttetik. Érzette ezt a' szárasságot *Dávid*, midőn azt mondotta [k]: *Meg-száradott mint a' cherép az erőm.* és; [l] *Meg-verettettem mint a' széna, és el-száradott a' szívem.* és; [m] *Én mint a' széna meg-száradtam.* és; [n] *Az én lelkem néked mint a' föld víz-nélkül.* Az-okáért szomjuhozta *Dávid* olly igen a' vizet a' chatorna-kútból, melly *Bethlehem*ben vólt [o]: mert Próféta lévén, látta hogy *Bethlehem*ben fakad-fel az élő víznek kút-feje, melyből a ki innék, nem szomjuhoznék őrökké; a' mint Urunk mondotta a' Samariai aszszonnak [p]. Melly vízről érthettyük a' Bölchnek ama' mondását [q]: *Az ember életének kezdete a' víz's a' kenyér*: mert a kenyér-is illik a *Dávid* kivánságához. mivel a' *Bethlehem*, kenyérnek háza, és a' *Bethlehem*ben született Krisztus, nem chak eleven víz, hanem eleven kenyér-is [r]: *En vagyok*, ugy-mond ő-maga a' Krisztus, *az élő kenyér, ki menyből szállottam-alá. Ha valaki e' kenyérből észik, örökké él.* Mint-hogy azért erősség kívántatott a' jószágos chelekedetek

gyakor-

C

D

m Gen. 49. 18
n Luc. 2. 30.
o Gen. 49. 10.
p verſ. 26.
q Agg. 2. 8.
r Iſa. 16. 1.
s Ioan. 1. 29.
t Pſ. 37. 5.
u Iſa. 53. 6.
x verſ. 7.
y verſ. 11.
z verſ. 12.
a Mat. 11. 28.
b verſ. 29.
c Eccli. 10. 15
d Luc. 14. 11.
e Iob. 41. 25.
f Iſa. 14. 11.
† Luc. 14. 11.
g Iſa. 16. 1.
h Zach. 9. 9. Matt. 21. 5
i Iſa. 45. 8.
k Pſ. 21. 16.
l Pſ. 101. 5.
m verſ. 12.
n Pſ. 142. 6.
o 2. Reg. 23. 15.
p Ioan. 4. 13.
q Eccli. 29. 28
r Ioan. 6. 51.

gyakorlására, mellyek-által juthat ember az örök életre: azt az erőt vészi, a' ki a' *Bethlehemi* kenyeret észi, és vizet iszsza. Ennek jeles példáját láttyuk Illyés Prófétában; ki midőn meg-fáradván le-fekűtt, és el-alutt vólna, az Úr Angyala fel-kőlté, mondván: [s] *Kelly-fel, egyél; mert nagy út vagyon előtted. Ki mikor fel-kőlt vólna, evék és ivék* (kenyeret és vizet;) *és annak az ételnek erejével, negyven nap, és negyven éjjel jára, az Isten hegyéig Hórebig.* Azonképpen a'kik erősségről erősségre akarnak menni, míg meg-lássák az istenek Istenét Sionban [t], a' *Bethlehemi* kenyérrel és vízzel táplállyák magokat.

E' jeles tisztben, valóban el-járt Krisztus Urunk: ki a' vámon-heverő Publikánust-is, egy szavával fel-kőltvén, az Evangéliomnak predikállására, és minden egyéb jónak gyakorlására meg-vastagította [u]. Melynek példázattyára, parancholta a' mái Evangeliomban az Apostoloknak [x]; hogy a' meg-kőtött, és veztég-heverő restszamárt meg-óldván, hozzája vinnék, és arra ülvén nagy dichőséggel bé-menne Jerusalembe. Ezt példázták azok-is, kik ruhájokat le-vetvén, az úton le-terítették; jelentvén, hogy a' Krisztusnak malasztya-által, *le-vetkőzvén az ó emberből az ő chelekedetivel, az újba akartak öltözni* [y]. és a kik a' fák ágait vagdalták, és kiáltva dícsérték az Istent; jelentvén, hogy a' testi gyönyörűségtől búlchút vévén, az Isteni dícséretben, és minden jóban akarták magokat foglalni; a' végre, hogy a' Krisztussal bé-mennének nagy örömmel és dichőséggel a' mennyei Jerusalembe.

[s] 3. *Reg.* 19. 7.

[t] *Ps.* 83. 8.

[u] *Matt.* 9. 9

[x] *Matt.* 21. 2

[y] *Col.* 3. 9.

II. RESZE.

EZekből ki-tetszik, melly méltán kivánták a' régi Sz. Atyák a' *Messias* el-jövetelét; melly jövetelének előtte, igen nyomorúlt állapatban vólt az ember: ki a' teremtő Istentől el-szakadván, nagy gyalázattal illette mind magát 's mind Istenét, annak tiszteletit a' bálványoknak tulajdonítván, és magát-is útálatos vétkekkel meg-fertéztetvén. Azzal pedig az Istent mélto haragra indította: mert semmi mentsége nem lehetett, mivelhogy szűntelen élt az Istennek számtalan jó-tételeinyivel. Melly háládatlanságért valóban orczázza *Moyses* az Israël népét: [z] *Az Isten, ki tégedet szűlt, el-hattad, és el-feletkeztél a te teremtő Uradról. Latta az Úr, és haragra indíttatott.* Ezért panaszolkodott az Úr-is Jeremiás-által: [a] *Két gonosságot chelekedett az én népem; Engem el-hadtak az élő víznek kút-fejét, és magoknak kútakat aztak, bé-omlott kútakat, mellyek meg nem tarthatják a' vizet*: az-az, engem a' bálvány okért meg-vetettek.

E' nagy setétségből, minden gonosságra nyakra-főre ment az ember: Mert az Istennek igaz ismérete, és tiszteleti, mint az erős zabola, szája tartya az embert; mellyet ha ki-ráz fejéből, hanyatt-homlok rohan a' gonoszra. Ezt igen szépen jelenti Dávid: Mert, az elsőről azt mondván; [b] *Monda az esztelen a' szívében; Ninch Isten*: mingyárt utánna veti: *Meg-vesztek, és útálatosokká lőttek az ő igyekezetőkben; ninch a' ki jót chelekedgyék, ninch chak eggy is.* Ebből a' nagy nyomorúságból, az ember maga erejével semmi okon ki nem felelhetett, sőt semmi teremtett állat sem szabadíthatta-ki, hanem a' *Messias* segétsége kivántatott arra. Ki noha azzal nem tartozott, se szűkségreá nem vólt, se abból hasznot magának nem várhatott: mindazáltal, véghetetlen jóvóltából és irgalmasságából, e' világra jött, emberi testbe öltőzött; és mindent meg-chelekedett, valami az embernek szabadulására, és üdvősségére kivántatott. Innét vagyon, hogy a' Sz. Irás az Isten Fiának meg-testesüléséről emlekezvén, azt chak az Isten szeretetinek és irgalmasságának tulajdonítttya. Azért mondotta Urunk Nicodémusnak [c]: *Úgy szerette Isten e' világot, hogy az ő eggyetlen-egy szűlött Fiát adná.* Sz. Pál pedig [d]: *Ajánlya az Isten az ő szeretetit mi-hozzánk; mivelhogy meg mikor bűnősök vólnánk, az idő-szerént hólt meg Krisztus mi-érettünk.* Es másutt [e]: *Az Isten, a' ki gazdag az irgalmasságban, az ő igen nagy szeretetiért, mellyel szeretett minket; és mikor meg-hóltunk vólna a' bűnök-mia, eggyütt elevenítette meg minket a' Krisztus-által.* Melyből valóban eszünkbe vehettyük, minémű nagy kötelességünk légyen az Isten szeretetire: Melly abból-is ki-tetszik, hogy, noha az Angyalok-is el-pártoltak az Istentől, és őket-is meg-válthatta vólna: mindazáltal, azokat a' veszedelemben hagyván, az emberen könyörült, a' kinél az Angyal, természete-szerént, főbb állat vólt. Erről sokan értekeznek, és okait-is adgyák; de ha valóban meg akarjuk azokat rostálni, fel-találjuk, hogy annak fő oka, az Istennek ingyen-valo Irgalmassága vólt. Sz. Agoston azt mongya; [f] hogy az Angyaloknak kevesebb részе vétkezett, az emberi nemzet pedig éppen el-esett; és azért nem illett, azt tellyességgel veszett félben hadni. Melyre azt felelhetnők; hogy, ha minnyájan vétkeztek vólna-is az Angyalok, nem bizonyos ha meg-szabadította vólna-e őket az Isten: és, a' természet méltóságáért, talám inkább illett vólna a' kevés Angyalokat meg-szabadítani,

[z] *Deut.* 32. 18.

[a] *Ier.* 2. 13.

[b] *Ps.* 13. 1.

[c] *Ioan.* 3. 16.

[d] *Rom.* 5. 8.

[e] *Eph.* 2. 4.

[f] *in Enchirid. c.* 29.

A

hogy-sem a'tellyes emberi nemzetet. hol ott kőzőnségesſen, egy Fejedelem életét, vagy ſzabadulását, nagyobra bőchűllyük ſok kőz-emberek életénél. Sz. Gergely azt írja [g]; hogy az Angyal, maga kínnyén vétkezett, oka nem lévén: az ember pedig, az őrdőgtől chalatott-meg. Bár úgy légyen, hogy az Angyalnak nem vólt más kísértője: de nem kichin okot talált tulajdon terméſzetinek ſzépſégében, és méltoſágában; melyhez-képeſt, nem alította méltónak lenni, hogy az Igétől fel-vőtt emberi terméſzetet tiſztelné és imádná (mert ezt ítélik némelly Sz. Atyák az Angyal eſete okának:) és láttyuk melly nehéz néven véſzik a'nemes emberek, midőn a Fejedelmek jó akarattyából, némelly polgárok, érdemők-fölőtt, nagyobb méltoſágra vitetnek náloknál. Továbbá, noha a kígyo chalta-meg az embert, mindaz-által ſzabad akarattyából vétkezett; és tudván az Iſtennek nyilván-valo parancholattyát, inkább kellett vólna annak hinni, hogy-sem a'chalárd őrdőgígéretinek. Sz. Bernárd azt mongya [h]; hogy mindenik Angyal, maga akarattyából vétkezett: de az emberek, chak az egy Adám akarattya-által eſtek-el; és azért illett, hogy viſzontag egynek irgalmaſſága-által fel-emeltetnének. Úgy vagyon, hogy az Eredendő bűn, Adámtól ſzármazott reánk: de más-felől, az Angyalok chak egyſzer vétkeztek magok akarattyából; az emberek pedig, meg-ſzabadúlván az Eredendő bűntől, gyakorta ſzánt-ſzándékkal; és minden ok-nélkűl, otſmányúl vétkeznek, és nagy háládatlanſágot mutatnak. Aquinumi Sz. Tamás azt írja [i]; hogy az ember akarattya, kűnnyen hajol; és útához-képeſt, ſok ideje vagyon a'meg-téréſre: az Angyal akarattya pedig, neminémű-képpen hajolhatatlan, és terméſzete-ſzerént rővid útat kíván, hogy határát el-érje. De noha móſt az Angyal akarattya meg-általkodott: mindazáltal az nem ſzintén terméſzetiből ſzármazott; hanem abból, hogy az Iſten az ő malaſztyát éppen meg-vonta tőle, melly ſzűkſéges a'meg-téréſre; a'mint Sz. *Anſelmus* taníttya [k] a'több Doctorokkal. Továbbá, ſzintén úgy meg-vonhatta vólna Iſten az ő malaſztyát az embertől-is, ha akarta vólna; és úgy, azok akarattya-is meg-általkodott, és meg-hajolhatatlan lőtt vólna. Szent *Anſelmus* azt írja [l]; hogy az Angyalok romlása, fel-épűlhetett az emberekből, mellyet nem látunk az ember romlásában: mert talám nem lehet alachomb renden-valo teremtett-állat az embernél, ki a'bóldogſághoz juthaſſon. Ha pedig új embert teremtett vólna Iſten, nem olly világoſſan tűndőklőtt vólna az Iſten irgalmaſſága, hatalmaſſága, bőlcheſége, igaſſága, &c. Vallyon bizonyos-e, hogy nem lehetne az embernél alább-valo teremtett-állat réſzes a'bóldogſágban? Nem ítélem. De bár úgy légyen: bizony nem kétlem, hogy akár új embert teremtvén, 's akár egyéb úton, meg-mutathatta vólna Iſten mind irgalmaſſágát, 's mind egyéb jeles tulajdonſágit. *Theodorétus* azt mongya [m]; hogy Minden láthatandó állatokat az emberért teremtett Iſten; azért nem ítélte méltónak azt meg-vetni, a'kiért mindeneket alkotott. En pedig azt mondom [n]: hogy *Mindeneket ő-magáért teremtett az Úr*, tudn' illik, fő-képpen. és noha az emberért-is teremtette: mindazáltal, az ő végezéſe helyén maradott vólna, ha ſzintén új embert teremtett vólna-is. Sőt, valami a'teremtett-állatokból az ember-által az Iſtenre haromlik, az Angyal-által-is meg-lehetett vólna; és ſokkal tekélletesben, mint-hogy az Angyalok ſoha a'teremtett-állatokkal gonoſzúl nem éltek vólna, a'mint az emberek élnek.

B

C

D

Hogy-ha valaki azt mondaná; hogy az ember gyarlóbb, és erőtlenb lévén az Angyalnál, inkább indíthatta kőnyőrületeſſégre az Iſtent. Azt felelem; hogy, ha gyarlóbb vólt-is, elégſéges ereje vólt, és ellene-álhatott vólna az őrdőg inchelkedéſének; fő-képpen abban a'bóldog állapatban, melyben mind terméſzet-ſzerént-'s mind terméſzet-fölőtt-valo Iſteni ajándékokkal gazdagon fel vólt ékeſítve: úgy hogy, ha jól meg-fontollyuk a'dolgot, ſemmi okon, ſemmi úton nem menthettyük az embert. Az-okáért, igazán chak azt mondhattyuk; miért akarta Iſten az el-eſett embert fel-állatni, és nem az Angyalt: ő tudgya; mí nem tudgyuk. Ezt akarta az Iſten, kihez a'hamiſſág nem fér: ki, a'mint Sz. Pál mongya [o], *Könyőrűl a'kinn akar* (mint az emberen;) *és meg-keményíti a'kit akar* (mint az őrdőgőt;) végig meg-vonván tőle a'meg-téréſre-való ſzűkſéges malaſztyát, a'mint meg-érdemlette. és az ember-is meg-érdemlette vólna, ha irgalmaſſágát a'hoz mutatni nem akarta vólna, mellyel ſenkinek nem tartozik. Az-okáért, méltán mondhattyuk Sz. Pállal: [p] *Nem az akaróé, ſem a'fútóé, hanem a'könyőrűlő Iſtené.* és álmélkodva Dáviddal [q]: *Michoda az ember hogy meg-emlekezel róla? a'vagy az ember fia, hogy meg-látogatod őtet?* úgy hogy el-hagyván neminémű-képpen a'nemesb terméſzetű Angyalt, emberi teſtbe őltőztél; és amazt veſzni hagyván, ennek meg-kegyelmeztél?

g *Lib. 4. Moral. c. 9.*

h *Serm. 1. de Adventu Domini.*

i *1. p. q. 63. & 64.*

k *Lib. 1. de Vitâ contemplativa.*

l *Lib. 1. Cur Deus homo? c. 16. & 17.*

m *Lib. 6. de Providentiâ, contra Gracos.*

n *Prov. 16. 4.*

o *Rom. 9. 18.*

p *Rom. 9. 16.*

q *Pſ. 8. 5.*

A

III. Reszе.

Ezek így lévén, azt kérdhetné valaki: Mivel az Isten egy szavával, vagy akarattyával-is, meg-szabadíthatta vólna az embert a' bűntől, és minden jó chelekedetre alkalmatossá tehette vólna, miért vőtte-fel a' végre az emberi testet? holott a' Bölchek azt mongyák; hogy, heába a' hoz több eszközt fogni, a' mit kevésbel véghez vihetni. Erre, kőzönségessen azt felelik a' *Theologusók* Sz. Agostonnal; hogy, az Isten nem chak azt tekínti a' mit egy-általlyában chelekedhetik, hanem azt-is, a' mi illendőbb mind ő-magához, 's mind a' dologhoz, mellyet chelekeszik. Illett pedig ez a' mód, az Istenhez-képest, hogy ki-nyilatkoztatná: I. Véghetetlen Hatalmasságát; mellyel az igen távúllévő dolgokat, tudn' illik, a' teremtett emberi természetet, a' teremtő Istenséggel egy személybe foglalta, és el-válhatatlanúl őszve-kapcholta. II. Meg-foghatatlan Bölchességét; egybe szerkeztetvén a' leg-elsőt a' leg-utólsóval; tudn' illik, az Isten Fiát, kit a' hajnali chillag-előtt szűlt [s], az ember fiával, ki az Istennek hat-napi alkotmányi-kőzőtt utólso vólt [t]. III. Ki-gondolhatatlan Jó-vóltát; kőzőlvén magát leg-főbb módon teremtett állattyával, és azt minden javaiban részesítvén. IV. Meg-visgálhatatlan Irgalmasságát; illy chodálatos módon meg-szabadítván háládatlan és érdemetlen szolgáját. V. Meg-fontolhatatlan Igasságát; nem akarván elég-tétel-nélkűl hadni az embertől lőtt boszszúságot, mellyért semmi-némű puszta teremtett állat eleget nem tehetett vólna.

s *Psl.* 109. 3.
t *Gen.* 1. 17.

B

Ezt hogy jól meg-értsük, azt kell eszünkbe vennünk; hogy, annál nagyobnak ítéltetik a' boszszúság, mentől nagyobb hozzád-képest a' kinek vétesz; úgy hogy, ha valami fő ember arczúl chapja a' parasztembert, nem fizetnek hasonlóval néki: de ha a' paraszt ember azont chelekeszi a' fő-embernek, nem chak hasonlóval, hanem sokkal nagyobbal-is fizetnek néki, és fejéhez szólnak. Oka ennek az, hogy a' ki nagyobb-méltóságu, nagyobb bőchűlletre-is mélto; és az ő alatta-valójától tőtt boszszúság, az-szerént nevekedik. Mint-hogy azért az Isten véghetetlenűl főlyűl-haladgya az embert méltósággal, ettől rajta tőtt boszszúság véghetetlennek ítéltetik. Viszontag, a' tisztelettel-való elég-tétel, annál nagyobb, mentől nagyobtól és méltosságosbtól származik: Mert, a' mint *Aristoteles* mongya [u]: A' tisztelet a' tisztelőben vagyon, nem a' tisztelteteтben; és azért, az alá-való személytől tőtt tiszteletet nem nagyra bőchűllyük. és nagyobnak ítéllyük, ha valamelly fő ember kezűnket fogja, sűvegét emelítvén, hogy-sem ha a' paraszt ember nap-estig utánnunk jár-is sűveg-vetve. Innét, a' puszta teremtett állatnak akár-minémű tisztelete-is, az Igasságnak súlyos-vólta-szerént, nem tehet eleget az Isten-ellen tőtt boszszúságért: és azért vólt szűkséges az Isten Fiának meg-testesűlése, hogy az ember vétkeért eleget tenne. mint-hogy Isten magának eleget nem tehet; ki sem szenvedhet, sem magát meg nem alázhattya: de emberré lévén, azt meg-chelekedhette. és annak olly méltóságot adott az Istenség, hogy az ő elég-tétele nem chak elégséges, de ugyan bővséges-is vólt: és, a' mint igazán mondotta a' Hatodik Kelemen Pápa [x], A' Krisztusnak chak egy chöp vére-is, az Isteni személynek méltóságáért, az egész világ vétkének el-törlésére-is elégséges lőtt vólna: de ha a' Krisztus érdeme bé-határozva vólna, úgy meg-sokasodhatnék a' vétek, hogy elégséges nem lenne a' fizetésre.

u 1. *Eth.* c 3. Honor est in honorante, non in honorato.

C

x *Extrav. Vngenitus. de Pœnit. & remiss.*

Illett továbbá ez a' mód, az emberekre nézve-is; kikre az Isten Fiának meg-testesűléséből főlőtte sok jók származtak, és abból vehetnek minden üdvősséges chelekedetre erőt, példát, és okot. Abból erősődik az igaz Hit, mellyet ő-maga fondált az Isten Fia; a' mint Sz: Agoston beszélly. Gyarapodik a' Reménség, mint-hogy abból meg-mutatódott az Istennek hozzánk-valo jó akarattya; a' mint azon Sz. *Doctor* írja [z]. Nevekedik a' Szeretet; mert az Isten ezzel mutatta hozzánk-valo nagy szeretetit; a' mint ugyan azon Sz: Agoston mongya [a]: úgy hogy, ha restelnők vólna elsőben szeretni, ottan chak ne restellyünk szeretetinek meg-felelni. Egy szóval, ebből vehetünk példát a' tekélletes engedelmességre, chodálatos kegyességre, meg-rögzött alázatosságra, mennyei tisztasságra, fedhetetlen józanságra, valósz gos álhatatosságra, és minden követhető jóra. Azért szépen mongya Sz: Agoston: [b] Az embert nem kellett követni, a' kit láthattunk: az Istent pedig kellett követnünk, kit nem láthattunk: az-okáért, hogy olly adatnék az emberéleibe, kit láthatna 's követhetne, az Isten emberré lőtt. Továbbá, az Isten Fiának meg-testesűlése, tellyes bóldogságot szerzett az embernek. melyről szépen elmélkedik Sz. Agoston [c]: Az Isten, úgy-mond, az emberekért lőtt emberré, hogy az embernek mind két-féle érzékensége ő-benne meg-bóldogíttatnék, és az elménck szeme, tápláltatnék az ő Istenségével; és a' testi szem, emberségével: úgy hogy, mind bé-menvén, 's mind ki-jővén, legeltetést találna ő-benne az ő-tőle teremtetett emberi természet. Végezetre, eb-

y 11. *Civ.* c. 2.
z 13. *de Trin.* c. 10.

D

a *De Catechizandis rudibus, cap.* 4.

b *Ser. de Nat. Dom: tom.* 4. *a-pud D. Th.* 3. *p. q.* 1. *art.* 2.

c *in Manuali, cap.* 26.

A

ből elönkbe adatik a' mi természetünknek méltósága; a' végre, hogy azt bűnbe ne keverjük, és meg ne undokíttsuk, mellyet az Istenség el-válhatatlanúl magához foglalt. Ismérd-meg, úgy-mond Sz: Leo Pápa [d], ò Keresztyén ember, a' te méltóságodat, és az Isteni természetben részesülvén, viszsza ne térj a' régi alá-valóságra illetlen magad-viseléséve l. Emlekezzél-meg arról, michoda főnek, és michoda testnek lőttél tagjává. Gondold-meg, hogy a' setétségnek hatalmasságából ki-vonattatván, az Isten világosságába, és országába vitettél.

d *Serm.* 1. *de Nat. Domini.*

Innét pedig az kövétközik; hogy, ha az embernek szabadulásában más jobb mód nem találtatott, és azt az Istennek irgalmassága javallotta: azzal bé-dugta minden ellenségeinek káromlo szájokat. Mert, ha azt nem javallotta vólna, és következendő-képpen az egész emberi nemzet el-veszett vólna: mind az el-veszett emberek, 's mind az ördögök azzal káromolhatták vólna az Istent, hogy chak a' végre teremtette az egész emberi nemzetet, hogy azt egyszer 's mind el-veszténé. Ez okkal, igen foganatossan élt *Moyses*, midőn az Istent, ki igen méltán haragutt az Israël népére, meg akarta engesztelni: *Ne mongyák*, úgy-mond, [e] *a' földnek lakói: Nem vihette-bé a' népet a' földre, mellyért meg-eskűtt vólt: azért ölte-meg őket a' pusztában.* Ugyan-is, mint-hogy Isten a' végre teremtette az embert, hogy az örök bóldogságba részesülne: úgy lévén, hogy attól el-esett, és arra maga erejével viszsza nem térhetett, ha az Isten illyen módon fel nem segétette vólna, azt vélhette vólna valaki, hogy ő meg-chalatkozott az ember-felől-valo rendelésében. Mert noha most-is sokan nem jutnak az örök bóldogságra, mindazáltal helyén marad az Isten rendelése: mivelhogy az, hogy némellyek az ő-nékik rendelt végre nem jutnak, ninch az ő gond-viselése-ellen; melly azt-is kívánnya, hogy a' szabad állatokat, magok akarattyára eresszsze. De az, gond-viselése-ellen láttatnék, ha az egész emberi nemzetből, ki az Angyalok-után Istennek leg-nemesb és bőchületesb alkotmánya, senki nem jutna a' néki rendelt végre: holott az Istennek bőlch gond-viselése, *el-ér végről végre erősen, és mindeneket gyönyörűségessen el-rendel* [f].

e *Num.* 14. 16

B

f *Sap.* 8. 1.

IV. RESZE.

EZekből még egy Kérdés támadhat: Mint-hogy a' Krisztus azért testesült-meg, hogy a' bűnösöket meg-szabadítaná [g], melyre chak az ő véghetetlen szereteti vitte; miért hallasztotta azt annyi ideig, holott Adám esete-után mingyárt el-jöhetett vólna? mert a' szeretet arra viszi az embert, hogy nyavalyában-lévő baráttyának segétségét ne hallasszsza: *Ne mond a' te barátodnak*, úgy-mond Salomon [h], *menny-el, és jöj-viszsza; hólnap adok neked: holott mingyárt adhatsz?* Erre azt felelem; hogy, a' mint a' szeretet nem hallasztya a' segétséget, midőn láttya a' szükséget: azon-képpen meg-gondollya annak alkolmatosságát, mind a' dolognak állapattyához-'s mind a' személynek indúlattyához-képest. A' jó orvos, nem siet az orvossággal, hanem alkolmatos időt vár: mert a' sietség, noha gyakorta hasznos, mindazáltal némelykor veszedelmes-is. Hasonló-képpen az Isten Fia, ki magát Orvosnak nevezi [i], nem sietett az ő nagy orvosságával, hanem alkolmatos időre hallasztotta, bizonyos és illendő Okokért: I. A' nyavalyának állapattyáért, melly a' kevélységből eredett. Azért, ugy kellett az embert meg-gyógyítani, hogy eszébe venné szükségét, 's felségtelen-vóltát. és meg-alázván magát, kiáltana az Orvosra, és keresné a' kegyelemnek orvosságát. Sokan nem tudnák meg-bőchülleni a' jó-tétemént, ha meg nem sanyargatná a' nyavalya őket. Azért mongya Dávid [k]: *Midőn ölné őket, keresik vala őtet: és meg-térnek vala, és jó reggel hozzája jönek vala.* és [l]: *Meg-sokasodtak az ő nyavalyájok; az-után siettek.* Igy a' Kánai menyegzőben azt akarta Urunk, hogy, el-fogyván a' bor, a' szükséget eszekbe vennék [m]: és akkor nyújtotta segétségét. és Lázárt-is akkor támasztotta-fel, midőn már dohos vólt a' teste [n]. II. Az emberek állapattyokért; hogy idő-jártára, a' hitnek buzgósága meg ne hűlne; mint-hogy annélkül-is a' világ vége-felé *bővelkedvén a' hamisság, sokaknak szeretete meg-hűl* [o]. Es azért mondotta Urunk [p]: *Az ember fia el-jövén, véled-e hogy talál hitet a' földön?* noha világ teremtése-után, őt ezer száz kilenczven-kilencz esztendőre jött e' világra. Sokaknak, úgy-mond *Seneca* [q], emlekezetit, a' közbe-vetett idő el-vonta: mert a' mellyek újontában kedvesek vóltak nálok, azok időnek közbe-vetésével el-kópnak. Ez melly igaz légyen, meg-bizonyúl a' régi Keresztyének buzgóságából, a' mi időnk-béli hidegséghez-képest. Hamar el-felejti ember a' jó-tétemént, és annak emlekezetit el-olvadó jégre szokta írni. Melly feledékenséget az Isten népében, gyakorta pirongat a' Sz. Lélek; és Dávid-által, chak egy Zsoltárban-is háromszor: [r] *Nem emlekeztek-meg a' te irgalmasságodnak sokaságáról.* és [s]; *Hamar el-feletkezének az ő chelekedetiről.* és; [t] *El-felejték az Istent, a' ki meg-szabadította őket.* III. A' meg-testesült Igének méltóságáért: Mert, a' mint Sz. Agoston írja [u],

C

g 1. *Tim.* 1. 15

h *Prov.* 3. 28.

i *Matt.* 9. 12.

D

k *Ps.* 77. 34.
l *Ps.* 15. 4.
m *Ioan.* 2. 3.
n *Ioan.* 11. 39.
o *Mat.* 24. 12
p *Luc.* 18. 8.
q *Lib.* 3 *de Benef. cap.* 1.
r *Ps.* 105. 7. s *vers.* 13. t *vers.* 21.
u *Tract.* 31. *in Ioan.*

Sokáig

Sokáig kellett azt jövendölni, a' kit mindenkor meg kellett tartani. mentől nagyobb vólt az el-jövendő Bíro, annál nagyobb-számu hirdetőknek kellett elől-járni. A' világi Fejedelmek, nem orozva járnak, hanem elől-járókat bochátnak, kik mindent elkészítvén, készen várják őket: hasonló-képpen az Isten Fia e'világra akarván jöni, sok Patriarkákkal meg-példáztatta, sok Profétákkal meg-jövendöltette el-jövetelét, a' mint másutt meg-mutatom.

A

Annak-okáért szükség, hogy az Istennek illyen nagy kegyelmességéről el ne feledkezzünk, hanem azt szüntelen-való hálá-adással elménkben forgassuk. Vedd-eszedbe ember, úgy-mond Sz: Bernárd [x], hogy sár vagy, és kevély ne légy; és hogy az Istenhez foglaltattál, és ne légy háládatlan. Szükség továbbá, hogy, a'mint a' Bölcs mongya; [y] *Mint a' kígyó színétől fussunk a' bűnöktől*; mert a' bűn-által estünk a'nyomoruságba, melyből az Isten Fiának meg-testesülése-nélkül meg nem szabadúlhattunk. Szükség végezetre, hogy a'meg-testesült Ígét, mint igaz útat az őrök életre, minden jószágos chelekedetekben értekünk-szerént kövessük, mellyekkel minket oktatott, és példát adott: tudván bizonnyal, hogy azokat ismeri attyafiainak, és azokat fogadgya örökös társainak, a'kikben láttya chelekedetinek hasonlatosságát: Mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Atya Isten, az ő meg-testesült áldott Sz: Fiának érdemiért. Amen.

x *Ser. 8. in Vigil. Nativ.*

y *Eccli.* 21. 2.

MASODIK PREDIKATzIO.

B

AZ egy-mást szeretők minden elmejöket arra fordíttyák, hogy újabb-újabb találmányokkal kedveskedgyenek egy-másnak: de úgy-is soha magok kivánságának eleget nem tésznek. mert a'Szeretet mindenkor nagyobra unszollya őket. és a'mint igaz, hogy a'Szeretet soha kichiny dolgot nem adott: úgy igaz az-is, hogy soha nagynak nem vélte a'mit adott, vagy mivelt. Innét vagyon, hogy nem chak a'szükségre viselnek gondot, hanem azon-is mesterkednek, hogy mind alkolmatosságok, 's mind gyönyörűségek meg-légyen. Így chelekeszik az orvos, a'szerelmes beteggel; az atya, szerelmes gyermekével; nem chak szükséges orvosságot, és ruházatot rendelvén, hanem alkolmatost-is, és gyönyörűségest. Így, nem vólt elégséges a'tékozlo fiú attyának, hogy kivánsága-szerént béresikőzzé fogadná; sem hogy mezítelenségét szükséges ruhával bé-födözné: hanem gyűrőt-is adatott kezébe [a], és víg lakodalmot szerzett néki; mellyért ugyan panaszolkodott-is a'báttya. Ezt igen szépen fel-találjuk az Isten dolgaiban; ki az emberi nemzethez úgy viselte magát, hogy nem chak szükségére viselt gondot, hanem mind alkolmatosságát, 's mind gyönyörködését meg-gondolta, és meg-szerzette: hogy ekképpen meg-mutatván hozzá-való szeretetit, viszontag az ő szeretetire fel-indítaná. Melyről, mint-hogy e'mái Evangéliomban jeles példánk vagyon, arról emlekezem, hogy az Isteni szeretetet bennünk fel-gerjesszem.

Nunquam parva dedit Amor.

a *Luc.* 15. 22.

C

I. Meg-mutatom, az Istennek buzgó Szeretetit az emberhez, fő-képpen az ő Sz. Fiának meg-testesülésében; és hogy nagyobbakat chelekedett az Anyaszentegyházzal, hogy-sem a' Synagogával.

II. Mint példázta az Örvendetes, vagy Ötvenedik esztendő, a' Messiásnak el-jövetelét.

III. Meg-mutatom, mivel kell azért meg-felelnünk az Istennek: azzal tudn' illik, hogy a' Paranchólatok-fölött-valo dolgokkal igyekezzünk ő Sz. Felségének kedveskedni.

ELSÖ RESZE.

D

MEg-mutatta Isten az ő gyenge és igaz Szeretetit az emberhez, Elsőben, a'természet-szerént-valo dolgokban; mellyek-közzül sokak nem szükségesek egyáltallyában az embernek életére vagy táplálására, hanem chak nagyobb alkolmatosságára, vagy bővségesb gyönyörűségére. Mert, mire-valo annyi sok külömbőző ékesség? a'chillagok fényessége, a'virágok jó illattya, a'madarak zengése, a'fűszerszámok gyönyörűséges ízi? Bizony, chak alkolmatosságra, és gyönyörűségre, mellyek-nélkül künnyen el-lehetnénk. Valóban irégylette ezt az Istennek nagy szeretetit az őrdög; és paradichomban-is bánta hogy szabadságot adott az embernek, nem chak egy fának gyümölchére, mellyel szükségét bé-érte vólna; sem kettőnek, háromnak, melly nagy alkolmatosságára lött vólna: hanem, egytől meg-válva minden fa gyümölchére [b], melly igen gyönyörködtethette. de azzal a'chalárd őrdög hamar meg-ejtőtte, és egy szem-pillantásban minden jóktól meg-fosztotta, és paradichom-

b *Gen.* 3. 1.

A

ból-is ki-rekeſztette. Haſonló irégységét mutatta Jóbhoz-is; kit az Iſten *Környûlvôtt vólt, és az ô házát* [c], *és kôrôs-kôrûl minden marháját ſ kezei munkáját meg-áldotta vólt, és a' marhája nevekedett vólt a' földön*; mellyel Iſten bôvséges ſzeretetit mutatta vólt hozzája. Kinn mihelyen hatalmat vôtt a' Sátan, minden marhájától, és ſzerelmes gyermekitől meg-foſztotta; magát pedig iſzonyù fekéllyel tetétől-fogva talpig bé-burította [d].

c *Iob.* 1. 10.

d *Iob.* 2. 7.

Meg-mutatta Iſten azon gyenge ſzeretetit az emberhez, az emberi teſtnek alkotmányában: nem elégedvén azzal, hogy egy ſzemet, fûlet, kezet adott vólna, mellyel ſzûkségét bé-érné; ſem hogy azokat meg-felesítené nagyobb alkolmatoſságért: hanem, nagyobb gyônyôrûſégéért, olly móddal-is rendelte, hogy ſzebben nem-is lehet; a'mint akár-ki-is eſzébe veheti. A'mi pedig az emberi elmét illeti, ollyat adott Iſten az embernek, mellyel nem chak ſzûkséges, és alkolmatos dolgokat talál, hanem ſzámtalan gyônyôrûſégeſt-is; úgy-mint a'fris palotákat és kerteket, ékes eſzkôzôket, czifra ruhákat, kedves étkeket, és ſzámtalan efféle dolgokat. Ezt-is igen írégyli az ôrdôg, és ſokakat meg-chal, hogy ezekkel az Iſten boſzſzuságára éllyenek: és úgy, *az Iſten teremtett-állati, az emberek lelkeinek kiſértetivé légyenek, és az eſztelenek lábainak tôrivé* [e]; úgy-mint Nabukodonozornak a'fris palota [f], Heródeſnek a'czifra ruha [g], egyebeknek egyéb.

e *Sap.* 14. 11.

f *Dan.* 4. 27.

g *Act.* 12. 21.

B

Mind ezek-fölôtt, ki-nyilatkoztattya az Iſtennek chodálatos buzgó Szeretetit, hogy az embert, ki maga vétke-miatt el-veſzett vólt, ki-gondolhatatlan módon ſzabadította-meg. Mert noha chak jó akarattyával-is el-tôrôlhette vólna az ember vétkét; és barátságába fogadván, a'ſzûkségnek eleget tehetett vólna: mindazáltal az ô nagy ſzereteti azzal nem elégedett, hanem nagyobb alkolmatoſságunkra, sôt gyônyôrûſégünkre-is azt akarta, hogy *az Ige teſté lenne, és mi-bennünk laknék* [h]: hogy ekképpen, mentől alább-valóvá lôtt vala a'mi terméſzetünk a'bûn-miatt, annál bôchûletesbé lenne az orvoſság-által. Melly dologból, a'mint némelly Sz. Atyák írják, okot vôtt az Angyal az írégységre: ki, látván hogy azzal az ember meg-előziôtet; és méltatlannak alítván hogy azt imádná, a'kit Iſten imádtatni akart véle [i], kevélységbôl azt meg-vetette, pártot ütôtt, és ôrôk pokolra vettetett. Ez az Iſtennek végh-hetetlen ſzeretete; mellyen álmélkodván, el-fogyhat még az Angyali elme-is, de meg nem foghattya. melyrôl az Iſten Fia-is chodálkozván mondotta [k]: *Úgy ſzerette Iſten a' világot, hogy az ô eggyetlen egy ſzûlôtt Fiát adná.* Az-okáért ſokkal inkább illik mihozzánk a'mit Dávid mondott az Iſraël népérôl [l]: *Nem chelekedett így ſemmi nemzetséggel: és az ô ítéletit nem jelentette-meg azoknak.* és, a'mit Moyſes mondott [m]: *Ninch más illy nagy nemzetség, melyhez olly közel járúllyanak az iſtenek, mint a'mi Iſtenünk jelen vagyon minden könyörgéſinkben.* És kôvetkôzendô-képpen, az Iſten méltábban panaſzolkodhatik ellenünk, ha háládatlanságban találtatunk, hogy-ſem a'Zidók-ellen: mert inkább mondhattya nékünk, a'mit a' *Synagogának* mondott: [n] *Mit kellett többé chelekednem az én ſzôlômmel, és nem chelekedtem véle? talám hogy vártam hogy ſzôlôt teremne, és vad ſzôlôt termett?* holott ſokkal többet chelekedett mi-velünk, hogy-ſem az Iſraël ſzôlôjével. Mert, I. Ha azt bé-sôvényezte parancholatival, azok nehezek, és igen ſzámoſok vóltak: nékünk pedig, egy künyû, és gyônyôrûséges parancholatunk vagyon a' Szeretetrôl: melyben *minden parancholat bé-foglaltatik* [o]; és ugyan *a' Tôrvénnek tellyes-vólta* [p]: úgy hogy, *a' ki felebarátyát ſzereti, a' tôrvént bé-töltötte* [q]: és [r], *A' ki attyafiát ſzereti, világoſságban lakik, és abban ninch botránkozás*: és [s], *Mi tudgyuk, hogy a' halálból által-vitettünk az életre, mert ſzerettyük az atyafiakat.* Méltán mondotta azért Urunk; [t] hogy, *az ô igája gyônyôrûséges, és az ô terhe künyû.* II. Ha a' *Synagóga* ſzôlôjéből ki-ſzedte a'kôveket, el-vévén a' tudatlanságnak, gyarlóságnak, és gonoſz példáknak akadályit: azt inkább meg-mivelte mi-velünk. Mert a'tudatlanság-ellen, nem chak *az Atyák- és Próféták-által, hanem az ô Fia-által-is ſzóllott* [u]: ki mind *Világoſság* [x], 's mind *Igaſság* [y]. A'gyarlóságot, ſok-féle erôs malaſztal meg-gyámolította; mivel *az ô tellyes-vóltából vôttünk mi minnyájan, malaſztot-is a' malaſztért* [z]. *Mert a' tôrvény, Moyſes-által adatott; a' malaſzt, és az igaſság, a' JESUS Kriſtus-által lôtt.* A'gonoſz példák-helyett, magát adta például minden jó chelekedetre. Azért mondotta [a]: *Tanúllyatok tôlem, mert ſzelíd vagyok, és alázatos-ſzívû.* és [b], *Példát adtam néktek, hogy a' mint én chelekedtem veletek, ti-is úgy chelekedgyetek.* és [c], *Szereſſétek egy-mást, a' mint ſzerettelek titeket.* III. Ha a' *Synagóga* ſzôlôjében tornyot épített, *ôrizôket és vigyázókat rendelvén Jeruſalem falaira, kik ſe nappal ſe éjjel nem halgattak* [d]: azt velünk-is meg chelekedte, *adván némelly Apoſtolokat, Prófétákat, Evangelistákat, Páſztorokat, és Doktorokat, a' Szenteknek tellyes-vóltokra* [e]. holott *a' Tôrvény ſemmit nem vitt tekélleteſségre* [f]. és azt, nem valami határos ideig adta, mint a'Zidóknak,

h *Ioan.* 1. 14.

i *Hebr.* 1. 6.

k *Ioan.* 3. 16.

l *Pſ.* 147. 9.

m *Deut.* 4. 7.

C

n *Iſa.* 5. 4.

o *Rom.* 13. 9.

p *verſ.* 10.

q *verſ.* 8.

r 1 *Ioan.* 2. 19

s 1. *Ioan.* 3. 14

t *Matt.* 11. 30

u *Heb.* 1. 1.

x *Ioan.* 1, 9.

y *Ioan.* 14. 6.

z *Ioan.* 1. 16.

D

a *Mat.* 11. 29

b *Ioan.* 13. 15

c *Ioan.* 13. 34. & c. 15. 12.

d *Iſa.* 62. 6.

e *Eph.* 4. 11.

f *Heb.* 7. 19.

hanem világ végéig; hogy* *Ne legyünk többé habozó kisdedek, és idesztova ne vitetteſſünk a' tudománynak minden ſzelétől, az emberek gonoſsága-által, a' tévelygésbe-ejtő álnokság-által.* IIII. Ha a'régi ſzőlőben ſajtót épitett az Iſten, hogy az ő malaſztyának kedves borában mindennek jutna: azt-is inkább chelekedte mi-velünk, fő-képpen mikor *a' ſajtót ő-maga nyomta*[g]; és a' Kereſzt-fán fügvén, őt mély ſebeiből minden vérét reánk ſzivárkoztatta hogy meg-moſattatnánk[h]; melly drága ſebek, az Anyaſzentegyház Szentséginek kút-fejei, és nem erőtlen és ſzegény eſzközök, mint az *Synagóga* Czeremoniái vóltak[i]: hanem az erősítő, és ſzentelő malaſztnak valoságos edényi; mellyekkel jól élvén, Iſtennek minden javaiban réſzesülünk.

* *Eph.* 4. 14

[g] *Iſa.* 63. 3. [h] *Apoc.* 1. 5.

[i] *Gal.* 4. 9.

II. RESZE.

ENNEK az Iſten nagy Szeretetinek, hogy az ő Sz. Fiát teſtünkbe öltöztetvén, atyánkfiává tötte, és annak bővséges és tekintetes haſznainak, ſzép példája vólt az Örvendetes ötvenedik eſztendő, mellyet a'Sz. Irás *Jubilaeus*nak nevez[k]: mellyel Iſten az ő válaſztott népének akart kedveskedni; és azt, mint kivált-képpen-való Szeretetinek bizonyos jelét akarta tündökleni, a'mint a'neve-is meg-mutattya. mert a' Kriſtuſnak e' világra-való jövetele, *nagy örömére vólt minden népnek*[l]. Melynek okát, imígyen jelentette ő-maga Urunk[m]: *Az Úr lelke én-rajtam: azért kent-meg engem: el-küldött engem Evangéliomot hirdetni a' ſzegényeknek, meg-gyógyítani a' töredelmes ſzivűeket, a' foglyoknak ſzabadúlást predikállani, és a' vakoknak látást, el-bochátani a' meg-romlottakat a' ſzabadságra, predikállani az Úr kedves eſztendejét, és a' Meg-fizetés napjat*; a' vagy, a' mint Iſaias írja[n]: *Az Úrnak engeſztelő eſztendejét*: melyben tudn' illik az Iſten, chak ſzintén ingyen-való jó-voltából, kegyelmes kedvébe fogadta az embereket, az ő Sz. Fiának meg-teſtesülése-által. Továbbá, a'mint a' *Jubilaeus*, trombita harſagáſſal hirdettetett-ki, úgy az Igének meg-teſtesülése, jeles példák-, és jövendőléſek-által meg-hirdettetett: nem chak öt holnappal pedig az-előtt, a'mint a' *Jubilaeus* eſztendő; hanem öt ezer eſztendő-előtt-is, mingyárt a'világ kezdetin paradichomban. Mert, mihelyen az álnok kígyó, a'mi első ſzüléinket mérges fúlákjával meg-ſebesítette, leg-ottan az Iſten azt mondotta néki: [o] *Ellenkezéſeket vetek közötted és az aſzſzony' állat-között, a' te magod- és az ő magva-között: ő meg-rontya a' fejedet, és te leſeskedel a' ſarka-után.* Erről igen ſzépen ír Sz. Leo Pápa[p]: A'mindenható, és kegyelmes Iſten, kinek természete joság, kinek akarattya hatalom, kinek chelekedete irgalmaſság, mingyárt hogy az őrdőgi gonoſság minket az ő írégységének mérgével meg-öldöklött: az ő kegyeſségének orvoſságit, mellyeket a' halandó embereknek meg-újításokra el-rendelt vólt, e'világnak kezdetin meg-jelentette; hírré tévén a'kígyónak, hogy az aſzſzony'állatnak olly magva lenne, melly az ártalmas főnek fel-fuvalkodását, tulajdon maga erejével meg-rontaná; jelentvén, tudn' illik, a'teſtben el-jövő Kriſtuſt, Iſtent és embert. Az-után pedig, inkább minden Patriárkák őtet példázták, és a' Próféták, az ő jövetelét, és jeles dolgait jövendölték. A'többi-között, a'mái Evangéliomban Zakarías Próféta jövendölését olvaſſuk, ki a' *Jubilaust* ſzépen ki-fejezi[q]: *Igen vígadgy Sionnak leánya, örvendezz Jeruſalemnek leánya* (imhol az Örvendetes eſztendőnek neve:) *Ime A' Te Királyod el-jő néked igaz, és üdvözítő: ő ſzegény, és a' nőſtény ſzamáron-ülő, és a' chitkón a' ſzamár vemhén.* a'hol a' Deák bötűben ez íge vagyon, (*Jubila*, örvendezz.) melytől ſzármazik a' *Jubilus*, örvendezés; és a' *Jubilaeus*, örvendetes. A' *Jubilus* pedig, a'mint némelly túdós emberek akarják, hadi győzedelmes vígadás, vagy tapſolás; mint-hogy a' *Meſsias*-is harczolni jött, és *az erős fegyvereſt meg-győzvén, minden fegyverit el-vötte*[r]. És talám azért lött *mennyei ſeregnek ſokasága* az örőm-hirdető Angyallal, Urunk ſzületése-kor[s]: melly d,ícsérvén az Iſtent, azt mondotta: [t] *Dicsőség magaſságban az Iſtennek* (ki diadalmat vött ellenségén,) *és a' földön békeség a' jó-akaratu embereknek.* mert azoké vólt a' győzedelemnek gyümölche, melly a'tekélletes békeség.

[k] *Lev.* 25, 10.

[l] *Luc.* 2. 10. [m] *Luc.* 4. 18.

[n] *Iſa.* 61. 2.

[o] *Gen.* 3. 15.

[p] *Serm.* 2. *de Nat. Domini.*

[q] *Zach.* 9. 9.

[r] *Luc.* 11. 22 [s] *Luc.* 2. 13. [t] *verſ.* 14.

De láſſuk a' *Jubilaeus*nak Privilegiomit, és haſznait, ha illenek-e a'mi Örvendetes eſztendőnkhöz.

ELSŐBEN: A' *Jubilaeus* Eſztendőben, minden rab-ſzolgák ſzabadságot nyertek, és rokonságokhoz térvén, az attyok örökségéhez jutottak[u]. Nagy örőmök vólt ezen a'nyomorúlt ſzolgái állapatban-lévőknek; mint-hogy azt nyerték-meg, a'mi tulajdona, és leg-kedvesb dolga az embernek, tudn' illik, a' ſzabadságot. A' ſzolga, ſemmit kivánsága-ſzerént nem chelekedhetik, tellyeſséggel más akarattyától függ; és noha egy munkáról máſra fogják, mindazáltal ſemmi köſzönet ninchen

[u] *Lev.* 25. 39

fáradságá-

A

x Luc. 17. 9.

y Ioan 8. 34.
z Rom. 8. 2.
a Ioan. 8. 36.
b Rom. 6. 20.

* Ver. 22.

c Sess. 6. can. 19. 20. 21.

B

d Gal. 5. 13.

e Ioan. 8. 31.

f Luc. 1. 74.

g Lev. 25. 13.

h 3. Reg 21. 14.

C

i Rom 8. 17.
k Ser. 1. de Ascens.
l Rom. 5. 15.

m Iob. 42. 10.
n in c. 5. Epist. ad Rom.
o Lev. 25. 28.

p 4. Reg. 4. 2.
q Mat. 18 24
r Lib 2. Saturnal. cap. 4.

D

s Matt. 6. 12.
t In Hymn. ad Laudes, in Adventu: E iurium Autius mittitur, laxare gratis debitum.
u Col. 2. 13.

fáradságáért, a'mint Urunk jelenti x. Az-okáért, akár-ki-is kívánnya meg-szabadúlását a'szolgai állapatból. E' Privilégiomot, nékünk valóban meg-nyerte Krisztus Urunk az ő el-jövetelével: mert ninchen nyomorúltabb szolgálat, mint a'bűnnek szolgálni. *Minden pedig, a ki bűnt chelekeszik, szolgája a'bűnnek* y. Ettől a'szolgálattól, a'Krisztus mentett-meg minket z. és azért mondotta: a *Ha a'Fiu titeket meg-szabadit, bizonnyal szabadosok leszttek.* Erről a'szolgálatról, és szabadságról, emlekezik Sz. Pál, mondván: b *Midőn a'bűnnek szolgai vólnatok, szabadosok vóltatok az igasságtól:* Most pedig, meg-szabadittatván a'bűntől, az Istennek szolgai lévén pedig, gyümölchötök vagyon a meg-szentelésre, végetek pedig az örök élet.* Holott azt vedd eszedbe, hogy ez a'Szabadság, nem szabadít-fel a'törvény-szerént-valo Fejedelmek szolgálattyától, a' Tíz parancholatnak kötelességétől, a'Penitentziának, és elég-tételnek fáradságos munkájától, a' Fogadásnak bé-töltésétől; a'mint az Ujítók akarnák, kiket méltán kárhoztat a'Tridentomi *Concilium* c. mert az, oktalan, testi, és minden igaz törvénnyel-ellenkedő szabadság vólna: hanem az Ő törvénnek czeremóniáitól, és Polgári rend-tartásitól, és fő-képpen a'Bűnnek és ördögnek szolgálattyától; a'mint Sz. Pálból hallók. Kétféle pedig a'Keresztyéni szabadság; tudn' illik, az elmének, és az akaratnak szabadsága. Az Első, abban áll, hogy nyilván értsük Hitünknek ágazatit, mellyek a' Zidóknál chak homályban vóltak; és azért, az ő elméjek, a'tudatlanságban, mint valami setétes tömlöczben, fogva tartatott. A'Másik, az igasságnak tiszta szeretete, és nem a'büntetésnek félelme: úgy hogy jó kedvel chelekedgyük a'jót, nem kételenségből. Hogy ez légyen az igaz Szabadság, világosan taníttya Sz. Pál d: *Ti*, úgy-mond, *szabadságra hivattattatok, atyám-fiai: chak hogy a' szabadságot ne adgyátok a' testnek alkalmatosságára, hanem a'léleknek szeretéti-által szolgállyatok egy-másnak.* És Urunk-is e; *Ha ti*, úgy-mond, *meg-maradtok az én beszédemben, bizonnyal én tanitványim lésztek: és meg-ismeritek az igasságot, és az igasság meg-szabadít titeket.* Zakariás pedig, erről a' szabadságról imigyen beszél f: *Hogy félelem-nélkül, ellenségink kezéből meg-szabadúlván, szolgállyunk néki; szentségben, és igasságban ő-előtte, minden mi napjainkban.* Holott látod a'szabadulással-valo szolgálatot, mellyet Szabad szolgálatnak, a'vagy Szolgáló szabadságnak nevezhetünk.

MASODSZOR: Az Örvendetes esztendőben, minnyájan az ő örökségekhez jutottak g. Nehéz dolog, bizony, a'szükség-miatt öttől maradott örökségét el-idegeníteni; és azt akár-ki-is, a'mennyire lehet, hatalmasok-ellen-is meg-óltalmazza; a'mint Nábot feje veszteséig nem akarta szőlőjét Akábnak engedni h. E'dolgot-is feltalállyuk a'mi *Jubilæus*unkban. Mert, valamit a'bűn-által el-vesztettünk, a'Krisztus-által meg-nyertük: ki-által, *az Istennek örökösi, a'Krisztusnak pedig örökös-társai* lőttünk i. és; a'mint Sz. Leo Pápa mongya k; többet nyertünk viszsza a'Krisztus malasztya-által, hogy-sem el-vesztettünk vólt az ördög irégysége-által: *Mert, nem mint a'bűn, úgy az ajándék-is.* l *Mert ha egynek vétke-által sokan meg-hóltak: sokkal inkább az Isten kegyelme, és ajandéka, az egy embernek a' Jésus Krisztusnak malasztya-által többekre el-hatott.* Azokáért, úgy történt dolgunk mint Jóbnak, kinek *valamie vólt elöször, két annyit adott néki mindenekből az Ur* m. Sőt Arany-száju Sz. János azt irja n; hogy annyira meg-haladta a'mi nyereségünk veszteségünket, mint az egész tenger az egy chöppöt.

HARMADSZOR: Az Adóság-fizetéstől meg-szabadúltak az emberek a'*Jubilæus*ban o. Nyomorúlt állapattyok vagyon az adósoknak; gyakorta úntattyák őket, néha tömlöczözik-is; gyakorta sultajtnak, gyakorta nem alhatnak; néha fel-is akasztyák magokat p: hol marhájokat foglállyák-el, hol fiokat q, hol feleségöket adattyák-el r. Azt irja *Macrobius* s; hogy, midőn egy Romai fő embernek halálaután, marháját kötya-vetyére hánnák, hogy sok adósságit meg-fizethetnék, Augustus Chászár meg-véteté a'vánkosát, azt mondván; hogy nagy ereje lehet az álom-hozásra annak; a'mellyen jó izüet alhatott a'ki olly sokkal vólt adós. néki pedig szükséges vólt az álom, mellyet a'sok gond gyakorta ki-kergetett szeméből. Ebben-is nagyobb Privilegiomunk vagyon: Mert noha sok adósságink vóltak, mellyeknek könyörgésre tanitott Urunk bennünket t; mint hogy magunk meg nem nzethettyük: mindazáltal, a'mint az Anyaszentegyház énekli t; Magaságból küldetett a'Bárány, az adósságot ingyen fel-szabadítani. Kiről azt mongya S. Pál u; hogy *El-engedte minden vétkeinket, el-törölvén a' végezésnek kézi-irását melly mi-ellenünk vólt, fel-szegezvén azt a'Keresztre.*

NEGYEDSZER: A'*jubilæus*ban a'számki-vettettek, hazájokba térhettenek: kiknek nyomorúlt állapattyokat, eszünkbe vehettyük az Izraël fiairól; kik a'*Babylóniai* folyó-vizek-mellett ülvén sírtak: és midőn ének-szót kívántak tőlök a'*Babylóniaiak*,

azt

azt felelték: [x] *Hogy énekellyük az Úr énekét idegen földön?* A' számki-vetés sok gonoszt vonszon magával, úgy-mond Euripides [y]: mellyeket a' *jubilæus* el-vőtt. mert abban, ki-ki az ő előbbi háza-népéhez tért [z]. Ebben-is meg-előzi a' mi *jubilæus*unk az ő példáját.: Mert mi, a' Krisztus-által a' mi mennyei hazánkba bé-fogadtatunk. mert *még nem nyilatkoztatott vólt meg a' Szentek útja, az első sátor még fenn-álván* [a]. Melly nyilatkoztatás, noha a'Krisztus halálával ment végbe, mindazáltal e'világra jövetelével kezdetett-el; és a'mennyei kövétek leg-ottan békeséget hirdettek [b]; jelentvén, hogy ők már nem ellenzik hogy az ember a'mennyei paradichomba bé-mennyen. noha azelőtt a'földi paradichomot-is, tűzes, és két-élű kardal őrizték, hogy az életnek fájához ne mehetne [c].

ŐTŐDSZŐR: A' *Jubilæus*ban, a'munkás emberek fáradságok-útan meg-nyúgodtak, minden-féle gyümőlcshel bővölködvén: azért nem vetettenek, se meg nem aratták a mit ő-magától hozott a'szánto-föld [d]. Ezt-is meg-nyerte a'Krisztusnak hozzánkvalo jövetele. Es noha akkor mégyen tellyességgel végbe, mikor e' számki-vetésből szerelmes hazánkba térűnk, mikor *el-töröl az Isten minden könyhullatást a'mi szemeinkről* [e]; *és a' halál többé nem lészen, se jajgatás, se kiáltás, se fájdalom:* mindazáltal itt-is részszerént bé-tellyesedik. mert a'kik az Istenért szeretetből munkálkodnak, lelki vígasztalásokkal meg-nyúgottatnak; és munkájoknak jutalmát várván, a' fáradságát ingyen sem érzik: mint-hogy tudgyák, hogy *a'mi most a'mi háborúságunkban egy szem-pillantásig-valo és könyű, fölötte igen fő módon a' dicsőségnek örökké-valo nagy-voltát szerzi mi-bennünk* [f]. Azért mongya Sz. Bernárd [g]; hogy, a'hoz az örömhőz-képest, minden egyéb vígaság chak szomorúság, a'gyönyörűség fájdalom, az édesség keserűség, az ékesség ochmányság, és minden vígasztalás szomorítás. Sz. Agoston pedig azt írja [h]; hogy, ha chak egy napig engedtetnék-is hogy abban az örömben részesülnénk, ez életnek minden gyönyörűséggel tellyes, és számtalan esztendeit-is, méltán meg-útálhatnók érette. mert igazán mondotta Dávid [i]: *Jobb egy nap a'te pitvaridban, ezerek-fölött.*

III. RESZE.

EZekből ki-tetszik, minémű nagy hasznot szerzett nékünk az Isten Fiának hozzánkvalo jövetele; melyre chak szintén a'Szeretet vitte. Az-okáért, mint-hogy a'szeretetért máſſal nem fizethetni hanem chak szeretettel, kövétkőzik, hogy a'szokatlan, és minden elmét meg-halado Szeretetért, mellyel az Isten nékünk kedveskedett, mi-is igyekezzünk ő szent Fölségének kedveskedni, meg nem elégedvén a'szükséges szolgálattal melyre parancholatból kötelesek vagyunk, hanem többre-is erőlködvén; úgy hogy, ne chak imígy amúgy tegyünk eleget az Istennek, hanem ugyan gyönyörködtetsük-is; a'mint e' mái Evangeliomban chelekedtenek mind az Apostolok, 'smind a'több seregek, kik semmi parancholatot nem vévén, sem tanáchot nem halván, szokatlan tisztelettel illették a'Krisztust, chak szintén a' buzgó szeretettől, és a' Sz. Lélek belső indításától vezérlettetvén. Mert az Apostoloknak, Urunk chak azt parancholta vólt, hogy el-hoznák a'szamárt vemhestől, úgy-mint néki szükségeseket: de ők nem chak azt mivelték, hanem ruhájokat a'szamárra terítvén, Urunkat reá ültették, nagyobb alkolmatosságért: a'seregek-közzül pedig, némellyek ruhájokat az útra terítvén, némellyek ágakat vagdalván, és az úton el-hintvén, némellyek pedig díchéretet mondván, ugyan gyönyörködtették-is; el-annyéra, hogy *a' Papi-fejedelmek, és Irás-tudók, látván a' chodákat mellyeket chelekedett, és a' gyermekeket kik a' Templomban kiáltottak, mondván*; *Hosanna a' Dávid fiának* [k], *boszszonkodtak, mondván: Hallod-e mit mondnak ezek?* Kiknek szolgálattyát, nem chak jó néven vötte a'Krisztus, hanem ugyan pártyokat-is fogta, mentvén őket.

Ezt a'parancholat-fölől-valo kedveskedő szolgálatot, choda mint orrollya az ördög; és nē chak a'tévelygőkkel káromlattattya, mint emberi találmányokat, de még némely meg-hidegedett-szeretetű hívekkel-is gyűlölteti, és chúfoltattya; tudván, hogy ezzel mind az Istennek tiszteleti őregből, 'smind az embereknek aitatossága gyarapodik. Azokáért, bizonyoson el kell hinnűnk, hogy a'parācholat-nélkűl-valo szabad Isteni szolgálatok, ha semmi hamisságot magokbā nem foglalnak, ninchenek Istēnek kedve-ellen, sem Urunknak a'Fariseusokról-valo mondása-ellen: [l] *Ok-nélkűl tisztelnek engem, tanitván az emberek tudományit és parancholatit.* Mert Urunk a'Fariseusok dolgaiban, némellyeket azért kárhoztatott, hogy nyilván ellenkeztek az Isten parācholativa [m]: némellyeket azért, hogy tellyességgel heába-valók vóltak [n]; mellyeket, egy-általlyában emberi parancholatoknak nevez. mert semmi egyéb nem találtatott bennek emberi hiuságnál, és gonosságnál. Némellyekben pedig, azért feddette őket, hogy, noha hasznosok vóltak, mind-

azáltal

A
[x] *Ps.* 136. 4.
[y] *in Medea.*
[z] *Lev.* 25. 10.
[a] *Hebr.* 9. 8.
[b] *Luc.* 2. 14.
[c] *Gen.* 3. 24.
B
[d] *Lev.* 25. 11.
[e] *Apoc.* 21. 4.
[f] 2. *Cor.* 4. 17.
[g] *Ep.* 114.
[h] *Lib.* 3. *de Lib. arb.* c. *ult.*
[i] *Ps.* 83. 11.
C
[k] *Mat.* 21. 15.
D
[l] *Matt.* 15. 9.
[m] *Mat.* 15. 5.
[n] *Matt.* 15. 2.

azáltal fölöttébb sokat tulajdonítottak azoknak, és nagyobra bőchüllötték az Istennek nyilván-való parancholatinál. Ezeket nem nevezte Urunk Emberi hagyományoknak, hanem azt mondotta felőlök: [o] *Ezeket szükség volt meg-chelekedni, és amazokat el nem hadni.* Efféle fogyatkozások nem találtatnak az Anyaszentegyháztól javallatott rend-tartásokban: mert eggyül eggyig az Istennek tiszteségét nézik, és a'hívek aitatosságát gerjesztik; és nem az Istennek parancholati-előtt járnak, hanem azok-után, a'mint illik.

[o] *Mat.* 23.23.

[p] *Ioan.* 18.37.

[q] *Matt.* 21.7. *Mar.* 11.7. *Luc.* 19.35. *Ioan.* 12.13.

[r] *Gen.* 4. 4.
[s] *Gen.* 8. 20.
[t] *Gen.* 12.7. & c. 13. 18.
[u] *Gen.* 26.25.
[x] *Gen.* 28.18. & c. 33.20.
[y] *Deut.* 4.2.
[z] 3. *Reg.* 6. & 8. 1. *Par.* 17.
[a] *Ps.* 25.8.
[b] 2. *Reg.* 6.14
[c] *vers.* 23.
[d] *Ion.* 3.7.
[e] *vers.* 10.
[f] *Iudith* 16. 31.
[g] *Esther* 9.31
[h] 1. *Mach.* 4. 56.
[i] *Ioan.* 10.12.
[k] *Luc.* 7.44.
[l] *vers.* 47.
[m] *Matt.* 26. 10.

Továbbá, el kell hinnünk, hogy efféle Isteni szolgálatok kedvesek Isten-előtt, nékünk pedig üdvösségesek. Mert semmi-képpen nem vélhettyük, hogy Urunk, ki azért jött e' világra, *hogy tanú-bizonyságot tégyen az igasságról* [p], javallotta és óltalmazta volna a'mái Evangelium-béli dolgot, ha az Isten-előtt kedvesnek nem ítélte volna: és meg sem íratta volna mind az Evangelistákkal, kik ezikkelyen-ként meg-írták [q]. Annak-előtte, minden idő-béli hívek-között találunk ollyakat, kik az Istent parancholat-nélkül-valo szolgálattal tiszteltek, és azt kedvessen látta és fogadta az Isten. Mert az írott törvény-előtt, *Ábel* parancholat-nélkül *vitt az Úrnak ajándékot az ő nyájának elsö fajzásiból, és azok kövérségiből* [r]: és, *Tekintett az Úr Abelre, és az ő ajandékira.* Noë Óltárt épitett az Úrnak, *és éppen-egő áldozatot tött rajta* [s]: *és illatozta az Úr a'gyönyörűségnek illattyát.* Hasonlót chelekedett Ábrám [t], Isaák [u], és Jákob [x], kiknek buzgó szeretetőket valóban kedvellette az Isten.

A'mi az Írott törvény-béli időt illeti, noha *Moyses* azt írta; [y] *Ne adgyatok az igéhez, mellyet néktek szóllok, se el ne vegyetek abból:* mindaz-által, az Istennek Sz. Lelke-által értették a hívek, hogy azt a'jót nem tiltotta. és azért Dávid Salomonnal, díchéretes és Isten-előtt kedves dolgot chelekedtenek, hogy nem elégedvén a'Törvény czeremoniáival, az Isteni tiszteletet új dolgokkal bővítették, és a'Templom ékes épületin szorgalmatossan munkálkodtak [z]. melyről azt írja David: [a] *Uram, szerettem a'te házad ékességét, és a'te dicsőséged lakó-helyét.* Ugyan azon Dávidnak, vallyon ki parancholta volt hogy *vgrálna minden erejéből az Úr-előtt* [b]? és az Úr Testamentoma szekrényét vígan, és trombita-szóval vitette né? Tudom, hogy meg-útálta azért, és meg-chúfolta a'felesége Mikol, a'párros Atyafiaknak vezére: de azt-is tudom, hogy valóban lakolt érette, mert sola gyermeke nem lőtt [c]; mint az Újító atyafiaknak semmi jó gyümölchök ninchen. Vallyon ki parancholta a'Nínive királyának, hogy azt kiáltassa: [d] *Se az emberek, se a'barmok, se az ökrök, se a'juhok, semmit ne kóstollyanak; se ne legeltessenek, se vizet ne igyanak? Es sakokkal födöztessenek-bé az emberek, és a'barmok, &c?* de mindazáltal, *látta az Isten az ő chelekedeteket, hogy meg-tértek az ő gonosz útokról; és meg-engedé az Isten a'gonoszt, mellyet szóllott vala hogy chelekednék vélek, és meg nem chelekedé* [e]. Mit mongyak azokról, a'kik parancholat-nélkül ugyan új Innepeket szerzettek az Istennek tiszteségére? Nem úgy emlekezik-e az Irás azokról, mint bőchüllotes és Isten-előtt kedves dolgokról? Úgy-mint a'Júdit [f], az Eszter [g], és a'Makabéusok innepéről [h]; melly innepet, ő-maga Urunk-is jelen-vóltával fel-tiszteli, fel-menvén Jerusalembe annak üllésére [i].

Az Új törvény-béli példák-közzül, igen tündöklik a'Magdolna példája, ki efféle parancholat-kivül-valo dolgokban, chodálatos buzgóságát jelentette, nem chak egyszer. És noha mindenkor találtatott ellen-mondója: mindazáltal mindenütt javallotta és díchérte Urunk, és vádolói-ellen meg-mentette. Vallyon ki parancholta vólt néki, a'mellyekkel Urúnknak kedveskedett a Simon Fariséus házában? a vagy hol olvasott, vagy hallott hasonló példát? mindazáltal, azokat nem chak javallotta Urunk, hanem a'szívében morgolódo gazdát meg-is orczázta hogy hasonlókat nem chelekedett; eggyen-ként eleibe számlálván azokat [k]; és Magdolnának bővizetést igért, mondván: [l] *Meg-bochátiatnak néki sok bűnei, mert igen szeretett.* Holott látod, hogy efféle szolgálat, nem kép-mutatás, a'mint a Pártosok kábálkodnak, hanem az igaz Szeretetnek gyümölche. Másutt-is, semmi parancholattya nem lévén, Urunk fejére jó illatu kenetet öntött. Mellyet Urunk kedvessen vött, és a'morgolódók-ellen meg-óltalmazta [m]: és azt mondotta felőle; hogy, *Valahol predikáltatik az Evangéliom az egész világon, azt-is meg hirdettetik.*

Ugyan azon dolgok, nékünk-is üdvösségesek, a'mint mondám, és a'Magdolna díchéretiből ki-tetszik:

ELSŐBEN azért, Efféle parancholat-fölött-valo dolgok-által, azt nyerjük; hogy igen könnyen el-távoztathattyuk a halátos bűnt, és az Isten parancholatinak által-hágásától nem igen félhetünk. A'ki el-tekélli szívében, hogy az Isten parancholattyát semmi halálos bűnnel meg nem szegi: valamíg abban az igyekezetben meg-marad, az üdvösségnek útát követi. De ha chak abban marad, nem járhat félelem-nélkül: mert ha meg-

botlik, vagy meg-tántorodik, nem úgy esik, a'mint Dávid mongya az Igazról, hogy *meg nem romol*[n]; hanem pozdorján-ként tőrik, nyakra-főre a'halálos bűnnek mélységébe esvén. De, a'ki a'parancholatok-fölött egyébre-is igyekezik, ha szintén meg-esik-is, el-hagyván valamit a'jó szándékban, nem olly veszedelmessen esik, sem nyakát nem szakasztya: hanem hamar, és könnyen fel-kél; a'mint az Igazról olvassuk[o]; hogy *hétszer esik-el, és fel-kél*. Az elsők, hasonlók azokhoz, kik jó úton járnak ugyan; de olly kőzel a'meredekes parthoz, hogy, ha történet-szerént ki-esnek az útból, szörnyű halállal meg kell halniok. Az utolsók pedig, azokhoz, kik szép tágas mezőn járnak; úgy hogy, ha ki-tántorodnak-is az útból, és el-esnek, nem igen sérűdnek-meg. A'ki esztendőben egy-nehányszor meg-gyónik, nem félő hogy Húsvétban azt el-mulassa: a'ki kőz nap-is Misét halgat, innepen el nem henyéli: a'ki szerdán sem észik húst, pénteken inkább nem észik: a'ki ellenségével-is jót tészen, felebaráttyát meg nem challya: a'ki sokat alamisnálkodik, a'másét el nem lopja. mert ha a'nehézbet meg-chelekeszi, a'künyűben nem tétováz; mint, a'ki száz fontot könnyen el-viszen, ötven font-alatt meg nem fárad. Az okos szabók, hogy ki ne szabják a' ruhából az embert, azt tartyák, hogy jobb fél réffel tőbb poztót venni, hogy-sem kevésbet: mert a'maradék, másra-is jó; a'szűket pedig, vagy kurtát, nehéz toldani. A'jó lővők-is, mindenkor fellyebb arányoznak a'czélnél, hogy igazán találhassák a'tárgyot: úgy ha mi-is bátorságosson akarunk járni az Isten parancholatiban, azon igyekezzűnk hogy többet-is chelekedgyűnk, és úgy a'határban meg-maradúnk.

Másodszor: Illyen úton el-távoztathattyuk azoknak istentelenségőket, kik minden egyéb dologért az Istent hátra hadgyák. Mert, kichoda elégszik-meg táplálásában, ruházásában, lakásában, azokkal a'mellyek egy-általlyában szűkségesek, semmit nem gondolván az alkolmatosággal, és díszességgel? Ha chak a'szűkséget tekintyük, táplálásra elég a'kőles-kenyér, és a'víz; ruházatra, a'darócz; lakásra, a'kaliba: de ezeknél alkolmatosbakra, és ékesbekre igyekezűnk. Mi az oka tahát, hogy chak az Isteni szolgálatban azzal elégszűnk-meg, a'mi-nélkűl tellyességgel nem lehetűnk? Külőmben elmélkedett Dávid Nátán-előtt[p]: *Imé én, czédrus-fa házban lakom; az Úr szővetsége-szekrénye pedig, bőrök-alatt vagyon*. és leg-ottan más helyről gondolkodott, és olly szorgalmatosson igyekezett azt végbe vinni, hogy fellyebb sem lehet[q]: *Ha bé-menendek a'házam hajlékába, ha fel-hágok a'nyoszolyám ágyára, Ha álmot adok a'szemeimnek, és a'szőmőldőkimnek szunnyadást, Es nyugovást a'vak-szemeimnek: míg nem helyt találok az Úrnak, hajlékot a'Jákob Istenének*. Nem jó néven vészi, midőn a'magunk dolgáért az ővét hátra hadgyuk; sőt meg-is bűntet azzal, hogy elő-menetelünk nem lehet; a'mint igen világosson meg-jelentette Aggæus-[r] és Malakias Proféta-által[s].

Harmadszor: Azon úton, az Isten malasztyának künnyebben meg-felelhetűnk. melly gyakorta olly bővséges, hogy nem chak a'parancholt dolgokra, hanem a'parancholat-kivűl-valókra-is elégséges. mellyel ha jól nem élűnk, félő hogy a'reszt szolgának bűntetésébe ne-essűnk; ki a'külső setétségre vettetett, nem hogy a'girát parancholat-ellen el-tékozlotta, hanem hogy azt a'főldbe ásta[t], nem gondolkodván a'nyereségről. Azért int bennűnket Sz. Pál[u]; hogy az Isten malasztyát heában ne vegyük. és magáról azt mongya[x]; hogy az Isten malasztya, ő-benne hívolkodó nem volt, hanem bővebben munkálkodott minnyájoknál.

Negyedszer: Ezen okon el-távoztattyuk az háládatlanságot-is, és tehetségünk-szerént meg-felelűnk az Isten bővséges irgalmasságának: ki, nem elégedvén azzal hogy szűkségünkre gondot viselt, alkolmatosságunkat-is, és győnyőrűségünket fel-keresse, a'mint oda fel meg-mondám. Jól meg-gondollyuk, hogy, *mikor mindeneket meg-chelekeszűnk, mellyek parancholva vannak nekünk, azt kell mondanunk*[y]: *Haszontalan szolgák vagyunk; a'mit meg kellett chelekedűnk, meg-chelekedtük*. Mellyet nem mondunk, ha a'parancholatok-fölött többet chelekeszűnk. Hogy-ha a'Jobbágyok, chak a'parancholt adót fizetik-meg Uroknak, azért semmi kőszőnetet vagy grátziát nem érdemlenek; ha pedig el-múlattyák, bűntetésre méltók: de ha, a'fel-vetett adó-fölött, valami ajándékot viznek, kőszőnetet, és egyebet-is nyernek. Azonképpen mi-is, a'míg a'parancholatok határiban maradunk, nem sok dichéretet várhatunk: de ha azt meg-haladgyuk, Istennél kedvet, és jutalmat találunk.

Ötödször: Ez úton lehetűnk a'Kristus Jegyesi. Melyről szép példát olvasunk a' Sz. Irásban[z]. Az Abrahám szolgája, el-küldetvén az urától hogy Isaáknak házas-társot keresne, ollyat keresett, a'ki többet chelekedett annál a'mire kérte; *A'leányzo*, úgy-mond, *kinek én mondandom*; *Hajtsd-meg a'vedredet hogy igyam*; *és ő ezt feleli*; *Igyál, sőt a'tevéidet-is meg itatom*: *ő az, a'kit Isaáknak a' te szolgádnak készítettél.*

n Psal. 36. 24
o Prov. 24. 16
p 1. Par. 17. 1.
q Ps. 131. 3.
r Agg. 1. 2. 6. 9.
s Malach. 1. 8.
t Matt. 25. 30
u 2. Cor. 6. 1.
x 1. Cor. 15. 10
y Luc. 17. 10
z Gen. 24. 14.

A

Es úgy lőtt, igen szépen meg-felelvén Rebekka az ő nevének; melly annyit tészen, mint *Hizalat.* mivel nem vólt fél-kedvű, és erő-szakatt, hanem víg és jó erejű. Mert midőn a'szolga azt kérdette vólna tőle [a]; *Vagyon-é az atyád házánál maradásra-való hely?* tőbre felelt: *Polyva és széna igen sok vagyon nálunk, és tágas hely a'maradásra:* Mélto bizony hogy Isaáknak felesége lenne; ki annyit tészen, mint *Nevetés*, és víg-kedvet jelent.

a *vers.* 23.

Bizonyára szolgai természettel bírnak, a'kik kőteleségek-fölőtt semmire nem igyekeznek: sőt a'szolgáknál-is alább-valók; kiket senki nem kedvellene, sőt házában sem szenvedné, ha semmit nem chelekednének, hanem chak a'mit kemény parancholattal hadnának nékik, és mindenűtt fejek-fölőtt kellene állani az űtő-pálczával. Azért, mint-hogy nékűnk mongya Sz. Pál [b]: *Nem vőttétek a'szolgálat lelkét ismég a' félelemben, hanem a'fogadott fiak lelkét vőttétek; a'melyben kiáltyuk, Abba (Atyánk.)* Kőveſsük tahát a'jó fiakat, kik nem várván kemény hagyást, a'mit tudnak kedvesnek lenni attyok-előtt, halladék-nélkűl nagy örömmel véghez viszik, kővetvén a' Sz. Pál íntését [c]: *Atyám-fiai, valamik igazak, valamik szemérmetesek, valamik igasság-szerént-valók, valamik szentek, valamik szeretetre-valók, valamik jó hírűek; ha mi jóság, ha mi dichérete az oktatásnak, azokról gondolkodgyatok. A' mellyeket tanúltatok-is, és vőttetek, és hallottatok, és láttatok én-bennem, azokat chelekedgyétek: és a'békeségnek Istene lészen veletek.* Holott látod, hogy nem az kívántatik az igaz hívektől a'mivel parancholatból tartoznak, hanem azon-kívűl minden tiszteséges és Isten-szerént-valo dolog.

b *Rom.* 8. 15

c *Phil.* 4. 8.

Az-okáért, hogy a'Kristus-által szerzett jókban részesűllyűnk, és tiszttűnknek meg-felellyűnk, kővessük a'mái Evangeliom-béli jeles dolgokat, mellyeket Sz. Pál mesterséggel ki-fejezett [d]: *Meg-jelent a' mi Üdvőzítő Istenűnk kegyelme minden embereknek, oktatván minket, hogy meg-tagadván az istentelenséget, és a'világi kívánságokat, józanon, és igazán, és aitatossan éllyünk e' világon*; *várván a'bóldog reménséget, és a'nagy Isten's a' mi Üdvőzítő* JESUS *Kristusunk dichőségének el-jövetelét.* Holott, a'mint látod, azt kívánnya az Istennek meg-jelent kegyelme, mellyet az ő Sz. Fiának hozzánk-valo küldesében mutatott-meg fő-képpen; hogy meg-tagadgyuk, nem chak az istentelenséget, hanem e'világi kívánságokat-is; tudn'illik, a'mint Sz. János beszéll [e], *a'testnek kívánságát*, vagy bujaságot; *a'szemnek kívánságát*, vagy fősvénységet; *és az életnek kevelységét.* Melyből az kővetkőzik, hogy magunkhoz-képeſt, józanon éllyünk; mellyet példázott a'mái nép az ágaknak le-vagdalásával: fele-barátunkhoz-képeſt, igazán, nem chak a'másét hamissan el nem vévén, hanem a'miénkből-is a'szűkölkődőknek adakozván, a'mint a'szamárok gazdái chelekedtek: Istenűnkhöz-képeſt, aitatossan, dichéreteket mondván a'sereggel. Mellyeket ha gyakorlúnk, várván a' bóldog reménséget, a'vagy a'reméllett bóldogságot, és a'nagy Isten dichőségének, és a'mi Üdvőzítő Jésus Kristusunknak el-jövetelét, midőn, tudn'illik, nagy dichőséggel jő az ítéletre: bátorságosok lehetűnk, és *fejűnket fel-emelhettyük, tudván hogy el-közelget a'mi váltságunk*, a'mint Urunk ő-maga mondotta [f]: ki azért jőtt, hogy minket meg-váltson, és üdvőzíttsen. Mellyet engedgyen a'kegyes Atya Isten, a'mi-hozzánk jövendő áldott Sz. Fiának érdemiért. Amen.

d *Tit.* 2. 11.

B

e 1. *Ioan.* 2. 16

C

f *Luc.* 21. 28.

HARMADIK PREDIKATZIO.

CÁJUS *Caligulának*, a'negyedik Római Cháfzárnak kegyetlen kivánságát olvasom *Dion Cassius*-nál [a], mellyért inkább nevezném fene vadnak, hogy-sem embernek: mert azt kívánta, hogy az Romaïaknak egy nyaka lőtt vólna, hogy egy chapással mind le-nyakazhatta vólna őket. Sokkal kegyetlenb igyekezete vólt az Ördőgnek; ki az egész emberi nemzetet egy-által akarta el-veszteni. *Caligula*, egy város, vagy tartomány-bélieknek igyekezett veszedelmére; és chak azoknak, kik akkor éltek; és azoknak, a'kik ellene vétettek, vagy a'kiktől tartott: de az Ördőg, az egész világon-valókat akarta el-veszteni; azokat-is, kik nem-is születtek vólt, és a'kik sem vétettek, sem véthettek ellene. *Caligula*, embertelen kivánságát bé nem tellyesítette: de az Ördőg, nagy részére végbe vitte; mint-hogy Adámban, a'kit halálos sebbel meg-sértett, az egész emberi nemzet vólt; és az ő életétől, vagy halálától függőtt minnyájunknak élete, vagy halála. Azért mongya Sz. Pál [b]: *Egy ember-által jött-bé e' világra a' bűn, és a' bűn-által a' halál; és úgy, minden emberre el-hatott a' halál, a' kiben minnyájan vétkeztek.* Élő

a *Lib.* 59.

D

b *Rom.* 5. 12

Isten,

Isten, bezzeg nagy nyomorúság vólt ez! De hála légyen a'kegyes Istennek, ki más úton [c], és ajtón [d], a' Kristus-által, a' bűn-helyett, Igasságot; a'halál-helyett, Életet hozott-bé. Az-okáért mongya az Igasságról Sz. Pál: [c] *A' mint egy embernek engedetlensége-által, sokan bűnösökké lőttek: úgy egynek engedelmesége-által-is, sokan lészek igazakká.* Az Életről pedig, Urúnk ő-maga [f]: *En jöttem, hogy életek légyen, és bővebben légyen.* Ez az Istennek valóban nagy irgalmasága, és kegyesége, melyről szűntelen hála-adással kellene emlekeznünk; fő-képpen a' szent Adventben, midőn az Anyaszentegyház sok-képpen serkeget bennünket. Az-okáért én-is e'mostani Predikátzióban erről beszélgetvén:

I. Meg-mutatom, hogy a'mi Királyunk, minden egyéb királyokat sok-képpen meg-előz.
II. Minémű üdvösséget hozott a' Kristus, és azt mint kellyen bőchűllenünk.
III. Meg-mutatom, hogy a' Kristus, a' világi dolgokat meg akarta velünk útáltatni.

ELSŐ RESZE.

KÉt dolgot mond a'Próféta; mellyekről az Evangelista-is emlekezik: Első; hogy a'Kristus, kőzönséges Üdvőzítő, és senkit ki nem rekesztő jó-téteményétől; a'mint a' Nap, senkitől meg nem vonsza világosságát és melegségét. Másik; hogy, világi ítélet-szerént, illyen nagy dologra chekély állapatban jőtt. Az elsőhőz-képest, Királynak, és Üdvőzítőnek nevezi a' Próféta [g]: a'másikát, azzal jelenti, hogy szegény, és szamáron ülő. Az elsőhőz-képest pedig, mind a' Próféta, 's mind az Evangelista azt kívánnya, hogy eszünbe vegyük a'mit mondnak: mert azt jelenti amaz íge (*Imé.*) és méltán: mert mentől nagyob Királynak ismérjük a' hozzánk-jövő *Messiást*, annál nagyobra bőchűllyük a'jókat, a'mellyeket velünk akar közleni.

Ebben azért a' Királyban, egy-nehány dolgot találunk, mellyekkel egyéb Királyokat meg-halad:

ELSŐBEN; Olly méltóságos, hogy minden egyéb méltóság térdet fejet hajt néki: *Mert királyok Királya, és uralkodók Ura* [h]; és, *a'nevére, minden térd meg-hajol* [i]; *az ő hatalma a' tengertől-fogva a' tengerig, és a' folyó-vizektől-fogva a' föld határi-ig* [k]: *kinek minden népek, nemzetségek, és nyelvek szolgálnak* [l]. Jól mongya a'Bőlch [m]; hogy *a'nép sokaságában, a' Király méltósága; és a' kősség kevés-voltában, a' Fejedelem gyalázattya.* Mert azokat nevezik nagy Fejedelmeknek, a'kik sok tartományokat bírnak: úgy-mint Asvérust, vagy *Artaxerxest* [n], *Ki száz és huszon-hét tartománnyal bírt* [o]; *Indiától-fogva mind Szerechen-országig:* és Sziciliának királyát, nagynak nevezi *Cicero* [p], mert tizen-hét nemzetségnek parancholt. Így mondatott nagynak, Dávid, a' Szerechenek Királya, ki hatvan Keresztyén, és őt Pogány királyoknak parancholt; *Mithridates* a' Pontus királya, ki huszon-két nemzetségnek parancholt, kiknek nyelvőkőn-is szóllott; A' Tőrők Chászár, ki hetven-két királyságot bír; és a' Tőrők Chászárság-kivül, a' Kostantzinápolyit, és a' Trapezuntumit: A' Hispaniai király, ki annyi országot bír, főképpen Indiában, hogy alig győzi ember tituluſit el-olvasni. De ezeknél sokkal nagyobb a'mi Királyunk: mert ezeknek-is Királyok; és a'kit akar, királlyá tészen; és ha akarja, meg le-veti a' királyságból. Azért mongya Salomon-által: [q] *En-általam országolnak a' Királyok.* Példa-beszéd a'Gőrőgőknél, a'mint Plinius írja [r]; hogy az a' király, a'ki soha királyt nem látott. De ollyan több ninchen a'Kristusnál, ki királyt, magánál nagyobbat, sem látott, sem láthat: őtet pedig, minden királyok, vagy látták, vagy láttyák; midőn úgy, mint mindeneknek Királya, mindeneket meg-ítél. Minden királyról mondhattyuk, az egy Kristus-kivül, a'mit *Dædalus* mondott *Minos*ról a' Krétai királyról: * Bár mindent bírjon Minos; de a'levegő eget nem bírja. Azokáért, méltábban mondhattyuk a'Kristusról, hogy-sem Salomonról a'Kristus példájáról: [s] *Fel-magasztaltatték Salomon Király a' földnek minden királyi-fölött.*

MÁSODSZOR: Minden földi országok változók, és kevés ideig tartnak. Az *Assyrius*ok birodalma, noha leg-tovább tartott, mindazáltal ezer négy-száz esztendőnél többet nem tőltött. A'Romai birodalom, közel sem érte; noha azt írta *Virgilius*, Jupiter szavával [t]: Ezek dolgainak, sem határt, sem időt nem vetek. A'Németek birodalma, chak hét-száz esztendei; A'Tőrőké, közel jár ezerhez: de a'mint reménlyük, és magok-is vélik, rővid időben vége szakad. A'mi Királyunkról, azt mondotta az Angyal: [u] *Országol a' Jákob házában örökké, és az ő országának nem lészen vége.* Daniel pedig [x]: *Az ő hatalma örökké-való hatalom, melly el nem vétetik: és az ő országa, a' melly meg nem bomol.* Holott azt-is vedd eszedbe, hogy a' birodalmak mentől tovább tartnak, annál többen bírják: mert minnyájan halandók, és *az ember napjai rővidek* [y]:

A
[c] *Ioan.* 14. 6.
[d] *Ioan.* 10. 9.
[e] *Rom.* 5. 19.
[f] *Ioan.* 10. 10.
B
[g] *Zach.* 9. 9.
[h] *Apoc.* 17. 14 & 19. 16.
[i] *Phil.* 2. 10.
[k] *Zach.* 9. 10.
[l] *Dan.* 7. 14.
[m] *Prov.* 14. 28
[n] *Esth.* 15. 1.
C
[o] *Esth.* 1. 1.
[p] *Orat.* 5. *in Ver.*
[q] *Prov.* 8. 15.
[r] *Epistola quadam.*
* Omnia possideat; non possidet aera Minos.
D
[s] 3. *Reg.* 10. 23.
[t] *Aen.* 1. His ego nec metas rerum, nec tempora pono.
[u] *Luc.* 1. 33.
[x] *Dan.* 7. 14.
[y] *Iob.* 14. 5.

A

De a' Kriſtus, örökké uralkodik, és az ő orſzága máſra nem ſzáll. Azért mondotta Dávid [z]: *A' te ſzéked Iſten örökkön örökké.* Melyhez-képeſt, akár-melly hoſſzú birodalom-is chak álom: mert *az Iſten-előtt, ezer eſztendő mint a' tegnapi nap, melly elmúlt* [a].

z *Pſal.* 44. 7.

a *Pſal.* 89. 4.
b *Iob.* 8. 9.

HARMADSZOR: Minden királyok azt mondhattyák [b]: *Tegnapiak vagyunk, és nem tudgyuk, hogy mint az árnyék a' mi napjaink a' földön.* De a' mi Királyunknak, és az ő orſzágának kezdete nem volt. Mert noha az Iſten Igéje bizonyos időben jött e' világra, midőn teſté lőtt *; mindazáltal, *minek-előtte Abrahám volna, volt ő* [c]. mert, *Kezdetben vala az Ige, és az Ige Iſtennél vala, és Iſten vala az Ige* [d]: és, a' mint *Michaás* mondotta [e]; *Az ő ki-jövetele eleitől-fogva, az örök napoktól-fogva.*

* *Ioa* 1. 14.
c *Ioan.* 8. 58.
d *Ioan.* 1. 1.
e *Mich.* 5. 2.

NEGYEDSZER: Minden királyoknak eredetek a' földből vagyon, és azt mongyák Salomonnal [f]: *En-is halandó ember vagyok ugyan, haſonló mindenekhez, és annak a' földinek nemzetségéből, a' ki elöſ-ör teremtetett. és az anyám mehében formáltattam teſté.* etc. *Mert ſenkinek a' királyok-közzül, ſzületésének más kezdete nem volt.* De a' mi Királyunknak, más attya nem volt az Iſtennél. Azért mondotta az Angyal a' Szűz Máriának [g]: *A' Magaſság-béli Fiának hivattatik*: és [h]; *A' ſzent, melly tőled ſzületteték, Iſten Fiának hivattatik.* Azért örökké-való, *halhatatlan, és láthatatlan Király* [i].

f *Sap.* 7. 1. 5.

g *Luc.* 1. 32.
h *verſ.* 35.
i 1. *Tim.* 1. 17

II. RÉSZE.

B

HA azért illyen a' mi Királyunk: minémű léſzen az üdvőſség, és ſzabadúlás, mellyet illyen bajos, fáradságos, és alázatos jövetelével hozott és ſzerzett! Ha az alkotóból téſzünk ítéletet az alkotmányról; ha a' marhát az árrából ítéllyük: minémű jeles dolog léſzen, mellyet chak az egy hatalmas Iſten ſzerezhetett-meg, és illyen módon ſzerzett? A' melly terhet ſzáz erős ember meg nem mozdíthat, méltán nehéznek ítéllyük: de ha arra, ſe emberi, ſe angyali erő elégséges nem vólna, mit vélnénk felőle? A' melly marhát ezer girán véſznek, méltán nagynak ítéllyük: de ha ſzáz-ezer girán ſem vehetnők-meg, hogy tudnók meg-bőchűlleni? Így gondolkodgyál, Kereſztyén ember, üdvőſségedről, mellyet chak az Iſten Fia vihetett véghez; és minden arannál, és drága kőnél nagyobra bőchűlvén téged, drágálatos Sz. Vérét és életét nem ſzántá éretted adni.

Tanúld-meg a' Prófétától, ki imígyen ſzóll: [k] *Igen vígadgy Sionnak leánya, örvendezz Jeruſalemnek leánya: Ímé a' te Királyod el-jő néked, igaz és üdvözítő*; mire kelleſsék e' dolgot bőchűllened. Mert, mint-hogy nem emberi ítéletből ſzóllott, hanem a' Sz. Lélek-által, nem kichiny dolog a' mellyért vígadáſra, és örvendezéſre int és unſzol: mivelhogy a' Sz. Lélek, nem olly nagy dolognak tartya a' világi gazdagságot, hogy azért örömre íntene. sőt azt mongya [l]: *Jaj néktek gazdagoknak, mert megvagyon a' ti vigaſztaláſtok.* Sem az ételi és itali gyönyörűſéget. sőt azt mongya [m]: *Jaj néktek kik meg-elégedtetek, mert éheztök.* Sem egyéb világi mulatságot. sőt azt mongya [n]: *Jaj néktek kik moſt nevettök, mert keſergetek és ſirtok.* Sem az emberi díchéretet és bochűlletet. sőt azt mongya: [o] *Jaj, midőn titeket az emberek áldanak.* De még ezeknél nagyobbakat-is, úgy-mint a' Choda-tételeket. mint-hogy Urunk mondotta az Apoſtoloknak: [p] *Azon ne örűlyetek, hogy a' lelkek engednek néktek: örűllyetek pedig, hogy a' ti neveitek írva vannak mennyekben:* és, [q] *Örűllyetek és vígadgyatok, mert a' ti jutalmatok bőſeges mennyekben:* mind a' nevünk bé-íráſa pedig, 's mind a' jutalom, a' mi Üdvőzítő királyunktól ſzármazott. Azért a' Próféta, azt az örömet ájánlya, mellyet rövid nap az Angyaltól fogunk hallani, azért, hogy a' világ Üdvőzítője a' Kriſtus ſzületik. Magyarázván azért ez igéket Sz. Bernárd, és meg-mutatván, hogy mindennek kell ezt az Üdvőzítőt kívánni, kiben mindent fel-találhatunk a' mi kívánságra mélto, tiſztelséget, haſznot, és gyönyörűſéget; imígyen fejezi-bé beſzédét [r]: Vígadgyunk atyámfiai ezen a' ſzületéſen, és ſok-képpen örvendezzünk rajta, mellyet mind az üdvőſségnek haſzna, 's mind a' kenetnek gyönyörűſége, 's mind az Iſten Fiának dichősége illy ſzépen fényesit, hogy ſemmiben fogyatkozás ne légyen a' mellyek kívántatnak, ſem a' haſzonban, ſem a' gyönyörűſégben, ſem a' tiſztelségben. De, mondaná valaki: Ez az üdvőſség, nem mindennek adatik; sőt többen vannak, kik abban nem réſzeſek. Felelet: Az üdvőſség mindennek kéſzíttetett az Iſten kegyeſségéből: és ſenki ki nem reked, hanem a' ki akarattya-ſzerént ki-rekeſzti magát. Mert a' Próféta, arról az időről ſzóllott, melyben Urunk, bőtű-ſzerént, ſzamáron ment Jeruſalembe: és annak, a' Sion, vagy Jeruſalem leányának téſzi hírré az Üdvőzítő jövetelét, és annak adgya jeleit, intvén hogy örömmel és vígasággal fogadgya.

k *Zach.* 9. 9.

Luc. 6. 24.
C
m *Luc* 6. 25.
n *ibidem.*
o *verſ.* 26.

p *Luc.* 10. 20.
q *Matt.* 5. 12.

r *Serm* 6. *de Natiu.*

D

A' Sion

A'Sion leányán pedig, érti Sion lakoſit, vagy Jeruſalem polgárit, a'mint Iſaías [s], Jeremías [t], Sofonías [u], és Zakarías [x], a' Sion, Egyiptus, Edom, Jeruſalem, és Bábilon leányin, értik azon váraſok a'vagy tartományok lakóit. Kik vóltak pedig azok? Annas, Kaifas, és ezekhez haſonlo Iráſ-túdók, és a'népnek nagyobb réſze: kik az ördög rabjai, a'ſetétség fiai, a'pokol ûſzögi vóltak; kik ennek a'nagy örömnek idején, imígyen tanáchkoztak a'Kriſtus-ellen: [y] *Igen rút halálra kárhoztaſſuk ötet*; és [z], *Gyomlállyuk-ki ötet az élők földéről, és az ô neve ne légyen többé emlekezetben.* Ezeknek, úgy vagyon hogy a'Kriſtus jövetele nem vólt ûdvöſségökre, hanem veſzedelmökre: de nem a' Kriſtus igyekezetiből, hanem a'magok vétkéből; a' mint Urunk meg-mondotta mikor bé-ment Jeruſalembe [a], és olly romlását jelentette Jeruſalemnek, hogy *egy köve a'máſikon nem maradna.* De azoknak-is hirdette a'Próféta az ûdvöſséget, és Urunk valóban el-kéſzítette vólt nékik, ha meg akarták vólna iſmérni: de, mint-hogy nem iſmérték-meg látogatáſoknak napját, az ûdvöſség-helyett, veſzedelem találta öket.

Vedd eſzedbe pedig, mint beſzéllett akkor Urunk: [b] *Ha meg-ismérted vólna te-is, és fö-képpen ezen a'te napodon, mellyek a'te békeségedre vannak.* Az ô napját említi. Az mondatik pedig méltán mí napunknak, a' melly nékünk jónkra vagyon: tahát az a'nap, Jeruſalemnek javára vólt. mert a'veſzedelmére-valo napokat, nem nezevi ô napjainak, hanem egy-általlyában mongya [c], *Reád jönek a' napok.* Továbbá, a'mí békeségünkre mondatik lenni az ûdvöſségünkre-valo, fö-képpen mikor a' Kriſtus békeségéről vagyon emlekezet. azért örvendezve mondották az Angyalok a'Kriſtus ſzületése-kor [b]: *Dicsöség magaſságban az Iſtennek, és a'földön békeség a' jó-akaratu embereknek.* Erről mondotta Sz. Péter [c]: *Igét küldött az Iſten az Iſraël fiainak, békeséget hirdetvén a' Jéſus Kriſtus-által.* Jeruſalemnek pedig, békeségére vólt a'Kriſtus jövetele: tahát ûdvöſségére-is. Annak-fölötte, a' látogatás a'Kriſtus-által ûdvöſséges. azért mondotta Zakarías: [d] *Áldott az Úr Iſraëlnek Iſtene, mert meg-látogatta, és meg-váltotta az ô népét:* és [e]; *A'mí Iſtenünknek nagy irgalmaſsága-által, mellyel meg-látogatott minket, a'magaſságból-támado.* Ha azért a' Kriſtus jövetele látogatáſnak napja vólt, Sion leányának minden-képpen kéſzíttetett az ûdvöſség. De azt nem akarta venni; sőt nagy háládatlansággal Ûdvözítőjére támadott, és kegyes Királyát meg-ölte.

Ezt hánta ſzemökre Urunk a'Zidóknak, midőn azt mondotta [f]; hogy *Úgy akarta öket ſzárnyai-alá gyüjteni, mint a'tik az ô chirkéit; de nem akarták.* Es innét következőtt a' meg-vetés, és bűntetés; hogy, a'kik az Irgalmaſságot iſmérni nem akarták, érzenék a'bűntető Igaſságot. Mert noha az Iſtenben, mind az Igaſság a' bűntetésre, 'ſ mind az Irgalmaſság a' kegyelemre fel-találtatik: mindazáltal, *felyül-haladgya az irgalmaſság az itéletet* [g]. mert az Irgalmaſságot olly böven mutattya, mint-ha az ítéletről el-feletkeznék: de *az Itéletet, nem hadgya irgalmaſság-nélkül; hanem, mikor meg-haragszik-is, az Irgalmaſságról meg-emlekezik* [h]. Vagyon ugyan mind az Iſten Igaſságának, vagy haragjának, 'ſmind Irgalmaſságának kinche, vagy tár-háza: de külömben gyüjtetik eggyik hogy-ſem a'máſik. A bűnökről, imígyen ſzóll az Iſten: [i] *Nem-de el-tétetve vannak-é ezek nálam, és bé-pecsételve kincheim-között?* Mert a' mí bűneink, az Iſten haragjának, és bűntető Igaſságának kinchei: de azokat nem az Iſten gyüjti, hanem az ember; és az Iſtennek bűntető igaſsága, nem vólna ô-magában gazdag és bővelkődő, ha a'mí bűneinket, mint egy temérdek kinchet, kezéhez nem adnók. De az Irgalmaſsághoz-képeſt, ô-magában mondatik *Gazdagnak az Iſten* [k]; és mí, az ô javaival gazdagúlunk-meg. Mind a'kettőt ſzépen egybe-foglalta Sz. Pál [l]: Mert midőn a' bűnöſnek azt mondotta vólna, *Meg-útalod-e az ô jóságának, és türésének, és hoſzſzú várakozásának gazdagságit?* utánna veti: [m] *A'te keménységed-ſzérent pedig, és penitentziátlan ſzíved-ſzerént, gyüjteſz magadnak haragot, a'haragnak és az Iſten igaz ítéletinek meg-jelenéſe napjan.* Holott látod, hogy a'Jóságnak gazdagsági, az Iſtennek tulajdoni: a'haragnak, és bűntető Igaſságnak gazdagságit pedig, mí gyüjtyük az Iſten tár-házába. és azért mondotta Sz. Jakab-is az Iſtenteleneknek [n]; hogy *haragot gyüjtöttek magoknak az utólſo napokra.* Az-okáért, Kriſtus Urunk úgy jött mint Üdvözítő, az ô Jó-vóltának tár-házából, nem kereſvén arrá a'mí érdeminket; és azért, ſenkit ſem rekeſzt-ki. Az-után, mikor úgy mint Bíro jő-el: a'bűntető Igaſságnak tár-házából, mellyet a'mí bűneinkből gyüjtött, véſzen bűntetést; a'mint idő-ſzerént-is meg-bűntette a'háládatlan Zidókat, kik az ô Irgalmaſságát vakmerő-képpen, és kemény nyakkal meg-vetették.

A
[s] *Iſa.* 4. 4.
[t] *Ier.* 46. 11. *Thren.* 4. 21.
[u] *Soph.* 3. 14.
[x] *Zach.* 2, 7.
[y] *Sap.* 2. 20.
[z] *Ier.* 11. 19.

[a] *Luc.* 19. 43.

[b] *verſ.* 42.

B
[c] *verſ.* 43.

[b] *Luc.* 2. 14.
[c] *Act.* 10 36.

[d] *Luc.* 1. 68.
[e] *verſ.* 78.

[f] *Mat.* 23. 37.

C
[g] *Iac.* 2. 13.

[h] *Habac.* 3. 2.

[i] *Deut.* 32. 34.

[k] *Eph.* 2. 4.
[l] *Rom.* 2. 4.
[m] *verſ.* 5.

D
[n] *Iac.* 5. 3.

A

III. RESZE.

AMi a'Máſik dolgot illeti, Mi módon jőtt légyen a'Kriſtus azzal az alázatos móddal; arra akart tanítani, Mi úton és módon kelleſsék nékünk a'Kriſtuſtól ſzerzett üdvőſséghez jutnúnk. Bizonyos dolog, hogy Urunk az ő jövetelének módgyával, e'világnak chiklandó győnyőrűségit meg-útálta és tapodta; azokat válaſztván és kövétven, mellyektől a'világ fiai futnak és irtóznak. A'Próféta, *Szegénynek* nevezi [o]; az Evangeliſta pedig, *Szelídnek* [p], vagy alázatoſnak: mellyet valóban meg-mutatott. Mert minek-utánna, talám ugyan fárattig, gyalog járt vólna, egy el-vetett reſt ſzamárra ült, és úgy vitte végbe királyi pompáját. Valóban Szegény vólt a'Sionnak királya, kinek chak egy ſzamárkája ſem vólt, hanem azt-is máſtól kellett kőltsőn venni; a'mint Sz. Lukách jelenti [q]. Bizonyára Alázatos-is vólt, ki tellyes éltében chak egy úttal mutatván diadalmas dichőségét, nem valami fel-ékeſíttetett ugrálo lóra ült, hanem az oſtoba ſzamárra: Nem vont-arany czapragja, vagy bárſony nyereg kápája vólt, hanem a'ſzegény Apoſtoloknak egy-ügyű rongya, a'vagy gúnyája vólt a'ſzamárra terítve. Kővető udvarapépe-is, chak ſzegény haláſzokból, kőz emberekből, és gyermekekből állott; nem Grófokból, és Záſzlós urakból; mellyek tellyeſséggel ellenkeznek e'világ ſzokáſival. Tudom, hogy a'népnek indúlattya az vólt, hogy *el-ragadnák, és királlyá tennék* [r]: de *el-futott előttők*. Moſt pedig, mikor a'gonoſz Fariseúſok, bánnyák a'Kriſtus tiſzteſségét, és úgy ellenzik hogy Királynak nevezik, hogy ő-magát-is meg-ſzólíttyák érette: ő nem chak javallya, hanem ugyan óltalmazza-is azokat kik Királynak mongyák; és pártyokat fogja, jeles okát adván a'Dávid Zóltárából [s]. sőt azt-is mongya [t]: *Mondom néktek, hogy, ha ezek halgatnák, a'kövek kiáltnak*. Az-okáért, ha moſt-is illyen ſzegényűl, és alázatoſon viſeli magát: akár-ki-is eſzébe veheti, hogy egyébkor annál-inkább nem pípeskedett, ſem pompára nem vágott; a'mint nyilván vagyon, hogy mind ſzűletéſe-kor, 's mind tellyes életinek rendiben, nagy alázatoſságot mutatott, melly fő-képpen halála-kor-béli ſzenvedésében tűndőklőtt.

I.

De mi vólt ennek az oka? Gondolom, hogy ezzel, mint egy eleven és hathato példával, meg-akarta mutatni, mi módon kelleſsék az őrok boldogságba jutnúnk: tudn' illik, hogy e'világi dolgokat meg kell vetnűnk, és útálnunk; magunkat úgy kell viſelnűnk, Sz. Péter tanitáſa-ſzerént [u], mint *jövevényekhez és ſzarándokokhoz illik, meg-tartóztatván magunkat a'teſti kivánságoktól, mellyek a'lélek-ellen vitézkednek*; és, a'mint Sz. Pál mongya (Tit. 2.12.) *meg-tagadván e'világi kivánságokat*. Mert, mint-hogy e'világnak fölöttébb-valo ſzereteti-által tévelyedtűnk-ki az üdvőſségnek útából, és a'mennyei boldogságot el-veſztettűk; annak meg-útáláſa, és meg-vetéſe-által kellett a'jó útba igazodnunk. Bizonyoſon el vólt végezve a'Kriſtuſtól, hogy az ő boldogságába nem ereſzti, a'ki e'világnak hiuságát bátor ſzível meg nem veti, *magát tellyeſséggel megtagadván* [x], *a'maga keresztét hordozván* [y], *és az Istennek országát, és igaſságát, mindeneknek-előtte és fölötte keresvén* [z]; a'mint ő-maga meg-mondotta. egy ſzóval, *a'ki e'világnak meg nem feſzíttetett, és a' világ ő-néki*; a'mint Sz. Pál maga-felől írta [a]. Azért, mint-hogy e'világi dolgokat ſzemeinkel láttyuk, és chodálatos-képpen utánnok vonyattatunk, őrőmeſt kapdoſván azokon: azt a'hamis vélekedéſt, mellyel e'világi dolgokat nagyra bőchűllyük, tellyeſséggel ki kellett gyomlálni, és elménket más-felé kellett hajtani. Melynek végbe-vitelére, olly példának kellett ſzemünk-előtt lenni, mellyet az okoſság javallana, és egyéb példáknál méltóbnak alítana, és azt az okoſság-ſzerént ſenki meg nem vethetné, ſe ſenki követni nem ſzégyenlené.

D

El-jőtt azért a'Sionnak királya, és ezeket mind maga példájával meg-mutatta, minden világi dolgot meg-tapodván; hogy mi-is őtet követvén, meg-tapodnók azokat: mivel-hogy ſenki méltatlan és illetlen dolognak, mi-hozzánk-képeſt, azt nem tarthattya, mellyet az Iſten Fia magához illendőnek, és méltónak ítélt: ſem nem vélheti, hogy abban meg-chalatkozzunk, a'mit az Atyának bőlchesége a'végre adott előnkbe hogy kövéſsük. Élő Iſten, ha a'Kriſtus azokat a'dolgokat kivált-képpen-valo igyekezettel és kivánsággal kereſte vólna, mellyek e'világ-előtt tetteteſek: kichoda találtatott vólna, a'ki e'világi dolgoknak meg-útálására és meg-vetéſére igyekezett vólna, és úgy kereſte vólna a'mennyeieket? holott így-is keveſen találtatnak, noha igen nyilván-valo példájok vagyon a'Kriſtusban. Ezt emlegeti gyakorta a' Sz. Irás a'Kriſtuſnak példa-adáſát. Ezért írta Sz. Lukách [b]: *Jéſus chelekedni, és tanítani kezdett*. Elsőben, *chelekedni*, azt, a'mire minket akart tanítani:

o *Zach. 9. 9.*
p *Matt. 21. 5.*
q *Luc. 19. 33.*
B
r *Ioan. 6. 15.*
s *Pſ. 8. 3.*
t *Luc. 19. 40.*
u *1. Pet. 2. 11.*
C
x *Mat. 16. 24.*
y *Luc 14. 27.*
z *Matt. 6. 33.*
a *Gal. 6. 14.*
D
b *Act. 1. 1.*

Ezért mondotta ő-maga [c]; hogy ő, nem chak *életünk* hanem *útúnk-is, és igasságunk*. Életünk, mert a' haláltól meg-mentett maga halálával; Igasságunk, mert meg-tanított az igaz hitre és igasságra; Útúnk pedig, mert életének példájával meg-mutatta, mi úton kellessék az őrök életre jutnúnk. mert, *A'ki azt mongya, hogy a' Kristusban lakik, néki-is úgy kell járni a'mint ő járt* [d].

Meg-mutatta azért Urunk, maga-példájával, mint kellessék meg-tapodni e'világnak chalárd, hízelkedő, és hiuságos dolgait; mellyeket Három rendbe állat Sz. János [e]: tudn' illik; *a'testnek kivánságában*, vagy a' gyönyörűséges lakásban: *a'szemnek kivánságában*, vagy gazdagságban, és marhában: *az életnek kevélységében*, vagy a'tisztességes és bőchűlletes állapatnak szomjuhozásában. Ezeket, valóban meg-vetette és tapodta a' Kristus. Az Elsőt ugyan, tellyes életében-valo munkával, fáradsággal, szenvedéssel; ugy-mint, ki *eleibe vévén az őrömet, el-szenvedte a' Keresztet, meg-vetvén a' gyalázatot* [f]. A' Másikat, amaz chodálatos szegénységgel; *nem lévén chak annyi tulajdon helye-is, a' hová fejét le-hajtaná* [g]. A' Harmadikat, minden világi dichőségnek el-kerűlésével; *el-futván mikor királlyá akarták választani* [h]. Mindenikre pedig, maga példajával ínt bennünket: Az elsőre, midőn azt mongya [i]: *A'ki fel nem veszi keresztét, 's nem követ engem, nem mélto hozzám.* A' másikra, midőn a' gazdag ifiat imígyen ínti [k]: *Ha tekélletes akarsz lenni, menny-el, add-el a' mid vagyon, és add a' szegényeknek, és kinched lészen menyben; és jöj-el, kövess engem.* A' harmadikra pedig, midőn azt mongya [l]: *Tanúllyatok tőlem, mert szelid vagyok, és alázatos-szívű:* és, midőn az alázatosságnak jeles példája-után, mellyet mutatott a' láb-mosásban, azt mongya [m]: *Ha én meg-moštam a' ti lábaitokat, Úr, és Meſter lévén: ti-is tartoztok véle hogy eggyik a' másik lábait meg-mossa. Mert példát adtam nektek, hogy a' mint én chelekedtem, ti-is úgy chelekedgyetek.* és utánna veti [n]: *Ha ezeket tudgyátok, bóldogok léſztek ha meg-chelekeſzitek azokat.* Mellyekből könnyen ki-tetszik, hogy ezek nem egyébért lőttek, hanem hogy nékünk világos és valóságos, hatalmas és által-hato példa adatnék, az üdvősség útának bizonyoson-valo megtalálására.

Ezen dolgot, a' Hitben fondáltatott okosság-is meg-bizonyíttya: Mert arra tanít a' Sz. Irás; hogy a' Kristus, az ő első jövetelében, Két tisztet viselt, és azokban foglalta és fogyatta tellyes életét. Eggyik az volt, hogy érdemével nékünk üdvősséget szerzene. A' másik pedig, hogy az üdvősségnek fel-találására, igaz útba igazítana. Az Elsőhöz-képeſt, a' mi Profétánk, *Üdvözítőnek* nevezi őtet [o]; Job [p], Dávid [q], Isaias [r], Jeremias [s], és egyebek-is, *Meg-váltónak*; Sz. János, *Szó-szóllónak* [t]; Sz. Pál, *Közben-járónak* [u]. A' Másikhoz-képeſt, a' mi Profétánk, és az Evangeliſtánk, *Nékünk-jövő királynak* nevezi [x]: Moyses, *Magához hasonló Profétának* [y], ki vezére, és tanitója volt az Isten népének; Isaias, *Törvény-adónak* [z], és *Tanítónak* [a]; Joël pedig, *az Igasság mesterének* [b]. Az elsőt, az ő Sz. Vérének árrával, és életének fogyatásával nyerte-meg. A' másikát, tanításával, és példajával vitte véghez.

A mi illeti a' mi Váltságunkat, bizonyos, hogy arra a' Kristus munkájának, és fáradságának chak leg-kisebb része-is elégséges lőtt volna, mivelhogy méltóságában véghetetlen volt, igaz Isten és igaz ember: és az-okáért, valamit bé-mutatott az ő Sz. Attyának, annak véghetetlen érdeme volt, a' leg-kisebb chelekedetének-is; mint-hogy az Isten-előtt az érdemnek mi-volta, nem anny éra fondáltatik a' munkának vagy dolognak nagy a' vagy nehéz-voltában, mint a' cheledőnek bőchűlletes méltóságában. Melyből az következik, hogy a' Kristus, nem chak Váltságunkért vőtt-fel olly nagy munkát és fáradságot, hanem azért-is, hogy példát adna nékünk, e'világi dolgoknak meg-vetésére, a' mennyeieknek kereséſére, és egy-nehány szükséges dolgoknak meg-ismérésére: tudn' illik, melly rút és útálatos légyen a' bűn, melly rettenetes és kemény az Istennek itélete, melly súllyos és szenvedhetetlen a' pokol kínnya, melly meg-foghatatlan és őrvendetes a' mennyei bóldogság! mellyekre világoson meg-tanít a' Kristus életének és halálának példája; úgy hogy itt-is valóban eszünkbe vehettyük, hogy az Atya Isten minnyájunknak úgy szóll, mint régenten Moyseſnek [c]: *Nézd-meg, és a' példa-szerént chelekedgyél, melly néked mutattatott a' hegyen.*

Második oka, ez szokatlan és halhatatlan alázatosságnak, és minden világi gyönyörűség meg-vetésének, az volt; hogy az Istennek ereje nyilvábban ki-nyilatkoznék. Mert fölötte igen illett, sőt ugyan kívántatott-is, hogy Kristus Urúnknak minden chelekedete, és az ő Istenségéről-valo Hit, e'széles világon, ne tulajdoníttatnék egyébnek, hanem chak az Isten erejének: és így mindeneknél tudva lenne, hogy a' Kristusról-valo hit, nem egyébtől, hanem az egy Istentől származott, gyarapodott, nevelkedett, erősödött; és minden időkben, minden háboruságok-között, minden hatalmas ellenségek-ellen, győzhetetlen volt, és virágában meg-maradott. Ha a' Kristus, e'világi hatalmassággal,

A
c Ioan. 14. 6.

d 1. Ioan. 2. 6.

e 1. Ioan. 2. 16

f Hebr. 12. 2.
g Luc. 9. 58.

h Ioan. 6. 15.
i Matt. 10. 38

B
k Mat. 19. 21

l Mat. 11. 29.
m Ioan. 13. 14

n vers. 17.

C
o Zach. 9. 9.
p Iob. 19. 25.
q Psal. 18. 15
r Isa. 41. 14.
s Ier. 50. 34.
t 1. Ioan 2. 1.
u 1. Tim. 2. 5.
x Zach. 9. 9.
y Deut. 18. 15
z Isa. 33. 22.
a Isa. 30. 20.
b Ioel. 2. 23.

D
c Exo. 25. 40.

II.

A

és dichőséggel jőtt vólna, a'mint egyéb királyok, úgy mint e'világnak tanitványi és fiai szoktak jőni: az emberek meg-téréſe nem inkább tulajdoníttatott vólna-e a fegyver-hatalmaſſágának, hogy-ſem az Iſten erejének? mint-hogy a Romai Pogány fejedelmek-is, az ő bálványok tiſzteletit, fegyverrel és emberi erővel igyekezték inkább támogatni, és ki-terjeſzteni, hogy-ſem Iſteni fegyverrel és hatalommal. Ha pedig gazdagſágoknak oſztáſával, a'vagy e'világi, vagy teſti győnyőrűſégeknek javallaſával jőtt vólna, nem inkább azoknak tulajdoníttatott vólna-e az ő Hitinek gyarapodáſa, vagy őregbűléſe-, hogy-ſem a magaſſág-béli Iſtennek erős és ki-nyújtott karjának? a'mint tudgyuk, hogy Mahomet ſokakat meg-chalt, és utánna vont, teſti ſzábadſágot és győnyőrűſéget ígérvén nékik, mind ezen's mind a'más világon. Haſonló-képpen, ha emberi bőlcheſéggel, és ravaſz okoskodáſſal jőtt vólna, nem annak tulajdoníttatott vólna-e inkább az Evangéliomnak bővſéges gyűmőlche, hogy-ſem az Iſten bőlcheſégének? a'mint bizonyoſon tudgyuk, hogy a'Pogány Bőlchek és Filoſofuſok, emberi tudománynak bőlcheſégével, és ſzép módgyával rendelt okos beſzédekkel, ſokakat az ő vélekedéſekre hajtottanak. Az-okáért, mint-hogy ezeknek ſemmi helye nem vólt a'Kriſtus tudományának gyarapításában, hanem inkább ezekkel ellenkező dolgokat találunk abban: következik, hogy a Kriſtus hitinek foganatoſſága, és ki-terjedéſe, az Iſten erejének nyilván-valo bizonyſága légyen; a'mint Sz. Pál-is jelentette, mondván: [d] *Az-én beſzédem és predikallaſom, nem az emberi bőlcheſégnek hitető ígéiben, hanem a'Léleknek's az erőnek meg-mutatáſában;* [e] *hogy a'ti hitetek ne légyen az emberek bőlcheſégében, hanem az Iſten erejében.* és iſmég [e]: *A'miket beſzéllűnk-is, nem az emberi bőlcheſégnek tűdős ígéiben, hanem a'Léleknek tanitáſában.*

B

d 1. Cor. 2. 4.

e verſ. 13.

III.

Harmadik oka ezen dolognak, az lehet: Mivel-hogy az emberi nemzet veſzedelmének eredeti, tellyeſſéggel chak e'világi és teſti dologból ſzármazott; úgy-mint nagyra-vágásból, midőn Adám el-hitte az Ördög mondáſát, hogy *haſonló leſzen az Iſtenekhez, tudván a'jót, és a'gonoſzt* [f]; úgy-mint feleſégének, ki ő teſte vólt, kedvezéſéből; tartván attól, hogy, ha kedvét ſzegné, meg-ſzomoritaná; úgy-mint az almának meg-kóſtoláſából, melly jó-ízűnek tetſzett, és tekintetre győnyőrűſégeſnek: Illett, hogy azon embernek meg-ſzabadúláſa, tellyeſſéggel kűlőmbőző dolgok-által lenne, mellyeket Kriſtus Urunk tellyes életében kővetett és gyakorlott. *Ki* nem hogy nagyobb állapatra igyekezett vólna hogy-ſem hozzája illett, hanem inkább, *miker az Iſten formájában vólna, és nem alitaná ragadománnak lenni az Iſtennel-valo egyenlőſéget: ő-magát igen meg-alázta, ſzolgai formát vévén-fel, az emberekhez haſonlóvá lött, és kűlső ábrázatyában úgy találtatott mint ember. Meg-alázta őnnön-magát, engedelmes lévén mind a'halálig, a'Kereſztnek halalá-igpedig.* Nem hogy az ő teſtének, vagy az ő Jegyeſének, melly az Anyaſzentegyház, kedvezett-vólna, hogy meg ne ſzomoríttatnék: hanem inkább, a'Kereſztnek viſeléſére intőtte. arra-is tanitván [g]; hogy, *Valaki nem gyűlöli az attyát, és annyát, és feleſégét, és fiait, és atyafiait, és nénnyeit, még pedig az őnnön lelkét-is, nem lehet ő tanitványa.* Nem hogy édes almával győnyőrködtette vólna ſzája ízit, vagy valamiben teſtének kedvezett vólna: hanem-inkább, leg-nagyobb ſzomjuſágában-is, közel lévén halálához, epés eczetet vitetett ſzájához [h].

Phil. 2. 6.

C

f Gen. 3. 5.

g Luc. 14. 25.

h Pſ. 68. 22. Mat. 17. 48

Ezek így lévén, nagy vígaſsággal hálát adgyunk a'mi Üdvőzitőnknek, ki az ő el-jővetelével illyen nagy üdvőſſéget hozott nékünk, és attól ſenkit ki nem rekeſztett: és a'minémű útat nékünk arra mutatott, arról el ne távozzunk, hanem ſzűntelen kövéſſük, azon a'formán, mellyet e'mái Szent Epiſtolában előnkbe adott Sz. Pál [i]; tudni illik, *Fel-kelvén a'reſtſégnek és tunyaſágnak álmából, és el-vetvén nagy ſerényſéggel a'ſetétſégnek minden chelekedetit,* igaz tőredelmeſség- és gyonás-által, bűneinkből ki-tiſztúlván, *és fel-öltőzvén a'világoſságnak fegyveriben,* gyakorolván magunkat minden jóſzágos chelekedetekben. Mellyeket meg-chelekedvén, mi őtet jó kedvel fogadgyuk, és ő-is jó kedvel jő hozzánk, és minden javaiban réſzeſsé téſzen: Mellyet engedgyen a kegyes Atya-Iſten, az ő ſzerelmes Sz. Fiának drágalátos érdemiért, Amen.

Rom. 13. 12.

D

ADVENT MÁSODIK VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. LVKACHNAK XXI. RESZEBEN ℣. 25.

AZ időben: Monda JESUS az ő Tanítványinak: Jelek lésznek a' Napban, és a' hóldban, és a' chillagokban, és a' földön a' Népeknek szorongatása, a' tenger zúgása- és a' habjainak fel-háborodása-miatt: el-száradván az emberek azoknak félelme- és várakodása-miatt, mellyek az egész világra követkőznek. mert az egek erei meg-indúlnak: és akkor láttyák az ember Fiát el-jöni a' felyhőben nagy hatalommal, és dichőséggel. Ezek pedig meg kezdvén lenni, fel-tekintsetek, és emellyétek-fel a' fejeteket: mert el-közelget a' ti váltságtok. És hasonlatosságot monda nékik: Lássátok a' füge-fát, és minden fákat: mikor immár magokból gyümölchöt hoznak, tudgyátok hogy közel vagyon a' nyár. Úgy ti-is, midőn láttyátok ezeket meg-lenni, tudgyátok hogy közel vagyon az Isten országa. Bizony mondom néktek, hogy el nem múlik e' nemzetség, míg nem mindenek meg-lésznek. Az ég és a' föld el-múlnak: az én beszédim pedig el nem múlnak.

ELSÖ PREDIKATZIO.

JOSUÉNEK AZT PARANCHOLTA VÓLT AZ ISTEN [a], hogy Jérikónak el-rontására, trombita harsagással élne: és úgy-is lőtt. Melly azt példázta, mint-hogy Jériko, *Hóld*at tészē; hogy a' változo hóldhoz hasonló bolond embernek alkotmánya [b], melly a' bűn, trombita harsagással rótathatik-el. De michoda trombita harsagás az? Az Utólso itéletről-valo gondolkodás; melynek napját a' Proféta [c], *Trombita és harsagás napjának* nevezi. és nem oknélkűl, mint-hogy akkor az ember Fia *el-küldi az ő Angyalit trombitával, és nagy szózattal; és egybe gyűjtik az ő választottit* [d]. *mert szőll a' trombita, és a' hóltak fel-támadnak* [e]. Ennek a' trombita harsagásnak, minémű foganatossága lőtt légyen Sz. *Jerónymus* Doktorban, ő-maga meg-jelenti [f]: Valamennyíszer, úgy-mond, azt a' napot meg-gondolom, egész testemmel reszketek: mert akár észem, akár iszom, 's akár mást valamit chelekeszem, mindenkor ama' rettenetes trombita láttatik az én füleimben zengeni: *Kellyetek-fel halottak, jöjetek az ítéletre.* Erről a' Trombita-szavú napról lészen beszédűnk. És mint-hogy Hét Trombita harsagott a' Jósue hadában: én-is arra a' Kérdésre, Miért kellessék az Utólso kőzőnséges Ítéletnek lenni? Hét okkal felelek-meg, mellyek-kőzzűl mindenik egy Trombita-szó-gyanánt esik.

I. Okait adom, miért kellessék az Utólso kőzőnséges ítéletnek lenni.

II. Meg-mutatom, hogy vétkeznek, a' kik az Utólso ítéletnek bizonyos napját ki-fejezik: és azok-is, a' kik igen meszszire hallasztyák.

III. Meg-mondom, Ha félelemmel kell-e az Ítélet napját várni, vagy őrőmmel.

ELSÖ RESZE.

BIzonyos dolog, hogy mihelyen ember e' világból ki-múlik, leg-ottan meg-ítéltetik, és el-vészi vagy jutalmát, vagy bűntetését. Mert midőn Sz. Pál azt mondotta vólna [g]; *El-végezve vagyon, hogy az emberek egyszer meg-hallyanak:* azonnal utánna vetette; *Az-után pedig az itélet.* Azért mondotta a' Bőlch-is [h]: *Kunyű Istē-elött, kinek-kinek halála napján meg-fizetni az ő útai-szerént.* a' fizetés pedig, nem lészen ítélet-nélkül. Azért mongya ugyan ottan [i]. *Az embernek halála-kor, az ő chelekedetinek ki-nyilatkoztatása.* Ez ki-tetszik, a' frissen-lakozó gazdag, és a' küldús Lázár historiajából [k]: Mert *a' gazdag*, mihelyen meg-

a Ios. 6. 4.
b Eccli. 27. 12
c Soph. 1. 16.
d Mat. 24. 31
e 1. Cor. 15. 51.
f In Reg. Monach. c. 30.
g Hebr. 9. 27.
h Eccli. 11. 28.
i vers. 29.
k Luc. 10. 22.

hólt,

A

hólt, *pokolban temettetett: Lázár* pedig, *az Angyaloktól az Ábrahám kebelébe vitetett.* Melly

l *Lib. 2. de Animæ, & ejus origine.*

példával bizonyíttya ezen dolgot Sz. Agoston [l], és üdvösséges dolognak mongya azt el-hinni. Az-okáert, nem ok-nélkül kérdhetné valaki: Mire-való lészen világ végezetin a' Kőzönséges ítélet, melyre a' Kristus, úgy-mint Ítélő-bíro, hitünk ágazattya-szerént, el-jövendő? Mert, e'világ-szerént, az új itélet azért endedtetik, hogy az elsőben fogyatkozás találtatott, vagy hogy Appellatzio vagyon fellyebb-való Bíro-eleibe. Mellyeknek a'mi dolgunkban ninchen helye: mert sem a Bíro nem változik, sem fogyatkozás az első ítéletben nem esik. Azért írták a' Törvény-adók [m]; hogy az egyszer meg-ítélt dolog, másodszor ne ítélteséék; tudn' illik, a'meg-mondott okok-kivül.

m *L. observandum. ff. de officio Prætoris.* Res semel judicata, bis non judicetur.

Az Utólso kőzönséges Itéletnek, szép Okait találjuk a' Doktoroknál: és az Albigensisek, az eretnekek-kőzibe számláltattak hogy azt tagadták, a'mint *Guido Carmelita* írja [n].

n *De Hæret.*

B

Első Oka az; hogy az Istennek titkos ítéleti, mindeneknek ki-nyilatkoztassanak, mellyekben mostan sokan heában törik fejőket. Gyakorta szerenchésék e'világon az istentelenek; az Igazak pedig, nagy háboruságokban élnek: amazok tiszteltetnek; ezek pedig láb-alatt hevernek, mint-ha az Isten tellyességgel meg-vetette volna őket. melly dolog, még az híveket-is, és a'nagy Szenteket, chak nem meg-tántorította: *Az én lábaim,* úgy-mond, Dávid [o], *chak nem meg-tántorodtak; chak nem el-chuszamodtak a'lépésim. Mert boszszonkodtam a'hamissakra, látván a'bűnősök békeségét.* Es utánna veti [p]: *És mondék: Tahát ok-nélkül igazítottam-meg a'szívemet, és az ártatlanok-között mostam a'kezemet. És egész nap ostoroztattam, és jó reggel az én vereségem.* Jeremias pedig [q]: *Igaz vagy te ugyan, Uram, ha veled vetekedem: mindazáltal igazat szóllok néked: Miért szerenchésittetik az istentelenek útja; jól vannak minnyájan a'kik vétkeznek és hamisan chelekesznek?* Habakuk Proféta-is [r]: *Miért tekintesz a'hamisság-chelekedőkre, és halgatsz mikor az istentelen el-nyeli az igazbat nálánál?* Sőt még ama' békeséggel-tűrő Sz. Jób-is [s]; *Miért élnek az istentelenek? fel-emeltettek, és megerősődtek gazdagsággal?* Az-okáért, hogy minnyájan eszekbe vegyék, hogy a'gonoszok elvötték éltőkben javokat, és jutalmokat, a'kevés jóért a'mellyet chelekedtek: az igazak pedig, nyomoruságot szenvedtek, hogy azok-által a'lelki jókban nevekednének, vagy a' kevés és kichiny vétkekért lakolnának. Némelykor, a'mesterséges takách szép kárpitot

o *Psf. 72. 2.*

p *vers. 13.*

q *Ier. 12. 1.*

r *Hab. 1. 13.*

s *Iob. 21. 7.*

C

kezd szőni; és minek-előtte el-végezze, látván azt valami kába és tudatlan ember, hogy imitt-amott a'képek fejetlenek, vagy lábatlanok, és nem tudván az egész alkotmányról ítéletet tenni; semmi ollyat nem vél felőle, és meg-neveti a'mestert, hogy ollyan mód-nélkül-valo dologban töri fejét, és veszti idejét: de mikor el-végezi, és mindenek éppen ki-tetszenek, nem győzi szemlélni és dichérni. E'képpen, e'világnak szővése most szintelennek látszik: de a'világ végén mindenek meg-látszanak, és az Isten bőlchességét minnyájan dichérik. Némelykor valami parasztember, bé-mégyen a'mesterséges óra-chinálónak mű-helyébe, és látván sok kűlömbőző kerekeket, 's nem tudván mire-valók, heába-valóknak ítéli: de midőn az óra el-készűl, akkor vészi eszébe hogy meg-chalatott, és olly dologról tőtt ítéletet, és semmit a'dologhoz nem értett. Igy e'világ mű-helyében, sok dolgok kerék módra forognak; és sokan azt ítélik, hogy az alsóbb helyen-valók fellyebb-valo helyt érdemlenének: de mikor mindenek el-végeződnek, megtetszik hogy semmit nem alkotott az Isten nagy bőlcheség-nélkül, sem nem rendelt nagy igaság-nélkül.

Második Oka az; hogy gyakorta az emberek a'bűnt nem nagyra bőchüllik, és, ha valami súllyos chapás esik rajtok, panaszolkodnak, alítván hogy érdemek-fölőtt szenvednek. Ha valami Fejedelem, népét meg-számláltatná, mint David [t]; és látná, hogy a'dőghalál népe-kőzzül hetven ezeret meg-emésztene [u]: vallyon nem mondaná-e Jóbbal [x]; *Vaj-ha fontba vettetnének az én bűneim, mellyekkel haragot érdemlettem; és a'nyomorusag, mellyet szenvedek! Ez, mint a'tenger fovenye, nehézbnek tetszenek.* Ha a'gyermekek, gyermeki bolondságból a'vén embert meg-chúfolnák, és leg-ottan a'medvék negyven-ketőtt el-szaggatnának kőzzülők, a'mint Eliséus idejében történt [y]: vallyon az atyák nem fölőttébb-való bűntetésnek mondanák-e? Az Utólso ítéletkor azért meg fog-tetszeni, hogy efféle panaszolkodások helyetlenek, és minnyájan meg-értik a'halálos bűnnek gonosságát, melly őrők bűntetést érdemel.

D

t 2. *Reg. 24. 2*

u *vers. 15.*

x *Iob. 6. 2.*

y 4. *Reg. 2. 24.*

Harmadik Oka az; hogy az Istennek igasága, a'kőzönséges Ítéletkor leg-inkább tündőkőllyön. Ha valami szép testben mindenik tagot magán meg-nézed, ékesnek tetszenek; de sokkal inkább, ha azokat mind eggyütt meg-tekinted: Úgy az Istennek igasága, az egész világnak eggyütt-valo meg-ítélésében inkább fog-fénleni, hogy sem a'magán-valo ítéletekben. Egy embernek gyönyőrűséges szavát kedvelled az éneklésben: de ha egyebekkel eggyütt énekel, gyönyőrűségesbnek tetszik. Midőn Isten e'világot részen-

ként teremtette, mindenik alkotmányról, azt olvassuk; hogy *Látta az Úr hogy jó volt* [z]: de el-végezvén mindeneket, *Latta, és igen jók voltak* [a]. nem chak jók, hanem igen jók. Azont mondhattyuk az Isten ítéletiről, hogy noha mindenik magán igaz, de mindaz-által a' kőzönséges igen igaz.

Negyedik Oka az; hogy illendő módon meg-dichőítessék az embernek fia. Kinek dichősége azt kívánnya, hogy, mivel az ő első el-jővetelekor, hamissan meg-ítéltetett, és meg-ölettetett: a'másikban dichősége sínek láttassék, és mindeneknek igaz Birája légyen [b]. Akkor bé-tellyesedik az Isten mondása [c]: *En-magamra eskűdtem, ki-mégyen az én szamból az Igasság igéje, és viszsza nem tér: mert nékem hajol-meg minden térd.* Melly mondást, Sz. Pál az Itélő Kristusról magyaráz. Mert midőn azt mondotta vólna [d]; *Minnyájan a' Kristus itélő-széke-eleibe fogúnk állani*; utánna vetette: *Mert írva vagyon*; *Élek én, úgy-mond az Úr, hogy nékem hajol-meg minden térd.* És talám azért lészen az Utólso kőzönséges Itélet a' Jósafát völgyében, a'mint Joëlnél olvassuk [e], melly kőzel vagyon Jerusalemhez; hogy, a' hol halálra itéltetett a'mi bűneinkért, ott lássák őtet mind a'jók's mind a'gonoszok, hogy nagy dichőséggel Itélő-birája az eleveneknek és hóltaknak; a'mint őtet Sz. Péter nevezte [f].

Ötödik Oka az; Mint-hogy embernek teste és lelke vagyon, mélto, hogy chelekedetiért mindenikben jutalmat, vagy büntetést végyen; a'mint Sz. *Damascénus* okoskodik [g]. Szükség azért, hogy né chak titkon, és Magán-valo ítélete légyen, melly a'léleknek elég vólna, hanem külső és látható-is, melly a'testnek-is szolgállyon. Ennek szép okát adgya Sz. Tamás [h]: Mint-hogy a'test, társ vólt az érdemben-is. Melly okát Sz. Pál-is jelenti [i]: *Minnyájunknak*, ugy-mond, *meg kell jelennünk a' Kristus itélő-széke-előtt, hogy el-vegye ki-ki a' testnek tulajdonit, a'mint chelekedett, vagy jót, vagy gonoszt.* Mellyel azt jelenti, hogy, mivel a'jó és gonosz chelekedetek a'testben lőttek: szukség, hogy testőkkel-eggyűtt az Isten széke-eleibe állyanak az emberek. És, mint-hogy az ember üdvősségeért lőtt emberré az Isten, úgy hogy őtet meg-ítéllye, mint ember meg-mutattya magát; és, *Hatalmat adott néki* (tudn' illik az Atya a'Fiúnak) *hogy itéletet tégyen, mert Embernek fia* [k]. Az-okáért †, *nem itél az Atya senkit, hanem minden ítéletet a'Fiúnak adott:* mert nem az Atya, hanem a'Fiú lőtt ember fiává. Innét mondotta Jób [l]: *Tudom, hogy az én Meg-váltóm él, és az utólso napon a'földből fel-támadok: És ismég környül-vétetem bőrömmel, és az én testemben látom-meg az én Istenemet: kit én-magam látok-meg, és az én szemeim nézik, és nem más: el-tétetett e'reménség az én kebelembe.* Melly reménség, minden fáradságot meg szokott kűnnyebbíteni.

Hatodik Oka az; hogy a'Magán-valo itéletben, ki-ki chak maga tudgya sententziáját: de a'Kőzönségesben, mindenek meg-értik. Sokakat méltatlan kárhoztat a'világ, nem tudván senkinek belső dolgait: sokan megínt úgy el-titkollyák gonoságokat, hogy nagy Szenteknek tartatnak. Erről emlekezik Salomon [m]: *Láttam a' nap-alatt az Itélet-helyén istentelenséget, és az Igasság-helyén hamisságot. Es mondék szívemben: Az igazat és az istentelent meg-ítéli az Isten; és minden dolgoknak akkor lészen ideje.* És ismég [n]: *Vagyon gonosz, mellyet láttam a' nap-alatt, úgy mint tiboly odásból származván a' Fejedelem színe-elől; hogy a' bolond, nagy méltoságban helyheztetett, és a' gazdagok alól ülnek. Lovakon láttam a' szolgákat, és a' fejedelmeket a' földön járni mint a' szolgákat.* De meg-mutattya az Itélet nyilván az Igasságot: Mert nem a'test-szerént lészen [o], hanem a'szívnek visgálása-szerént; hogy az igazaknak jó hírek meg-térjen, és a'hamissak ál-orczája le vonattassék. E'világon, alig ismérhetni-meg a' balgatag szűzeket az eszesektől [p], a'jó halakat a'roszszaktól [q], a'juhokat a'gődőlyéktől [r]: de akkor meg-választyák őket, mint a'búzát a'konkolytól, vagy polyvától [s]. *Akkor*, a'mint Salomon írja [t], *fognak az igazaknagy álhatatossággal állani azok-ellen kik őket nyomorgatták, és a'kik el-vötték az ő munkájokat. Azt látván, meg-haborodnak iszonyú félelemmel, és chodálkoznak a' véletlen szabadulásnak hirtelenségén, mondván magokban, bánkodván, és a'lélek szorongatásamiatt fohászkodván: Ezek, a'kiket valaha chúfnak tartottunk, és szidalom hasonlatosságának. Mi balgatagok, az ő életőket bolondságnak alittyuk vala, és az ő végőket tisztelet-nélkül: ímé mint számláltattak az Isten fiai-kőzzé, és a' Szentek-kőzött az ő sorsok.*

Ebből pedig a'nyilván-valo Itéletből, a'gonoszoknak igen nevekedik bűntetések. Mert a'tűzben-valo kínlódást, a'barmok-is éreszhetik: de a gyalázat és pironság, az embernek tulajdon bűntetése, melly semmit nem fog az oktalan-állaton. És az emberek gyakorta inkább félnek a'gyalázattól, hogy-sem a'fájdalomtól. Innét vagyon, hogy a' gonosz-tévőket nyilván bűntetik; melytől inkább irtóznak hogy-sem a'kintól, és nagy kegyelemnek tartyák ha titkon rekkentik-el őket. Ezzel a'büntetéssel, gyakran fenyeget a' Sz. Irás [u]: *ímé, úgy-mond az Úr, én fel-fő kőzőm a' te szégyenfségedet a' te orczád-előtt, és meg-mutatom a' Pogányoknak a' te mezitelenségedet, és az országoknak a' te gyalázatodat. És útálatosságokat hányok reád, és gyalázatokkal illetlek tégedet.* Első Isten, minémű gyalázat lészen az egész világ-

A
z Gen. 1. 4. 10. 12. 18. 21. 26.
a vers. 31.
b Iob. 36. 17.
c Isa. 45. 23.
d Rom. 14. 10
e Ioel. 3. 2.
f Act. 10. 42.
B
g 4. de Fide, c. 28.
h 3. p. q. 59. art. 5.
i 2. Cor. 5. 10.
k Ioan. 5. 27.
† vers. 22.
l Iob. 19. 25.
C
m Eccle. 3. 16
n Eccles. 10. 5
o Ioan. 8. 15.
p Mat. 25. 2.
q Mat. 13. 48
r Mat. 25. 32.
s Mat. 13. 30.
t Sap. 5. 1.
D
u Nah. 3. 5.

A

világ-előtt meg-szégyenülni! Ha az ű dvősségünkre-szerzett titkos gyonásban, chak egy ember-előtt-is olly hatalmas a'szemérem, hogy nagy lelki veszedelemmel nemelliyek eltitkollyák vétkőket: mi lészen, midőn az egész világ-előtt ki-nyilatkozik minden útálatosságok? mint fognak akkor pirúlni és szégyenkedni? fő-képpen, mint-hogy az, nem a' végre lészen, hogy meg-öldoztattassanak, hanem őrök gyalázattyokra. Ezt a'szégyenvalláft, nagyobb győtrelemnek tartya Sz. Basilius [x], minden kínnál. Midőn a'Bírák valami híres gonosz-tévőt bűntetni akarnak, azt sokadalom- a'vagy vásár-kor chelekeszik; és a'népet, harang- vagy trombita-szóval reá hirdetik, hogy nagyobb gyalázattyára légyen, mentől többen láttyák. Az Isten-is akkorra hallasztya derék ítéletét, mikor leg-többen léznek jelen, és ugyan trombita-szóval hirdetteti az egész emberi nemzetnek.

[x] in Psal. 33.

HETEDIK Oka az; hogy a'kárhozottaknak semmi mentségek ne légyen. Mert a'kőzönséges ítéletkor, sokan léznek jelen, kik magok győzedelmes peldájával, minden-féle bűnősöknek bé-dugják szájokat. A'Kevélyeknek, kik az Isten ajándékival kérkednek, a' boldogságos Szűz Maria; ki, noha minden malasztal tellyes volt, mindazáltal nagy alázatosságg[al] magát az Úr szolgálójának nevezte [y], és minden dícséretet az Úrra hárított. A'Fősvényeknek, kik házok népe szükségével mérik magokat, a'Sareptai özvegy-asszony; ki az egy marok lisztből-is, elsőben az Isten emberének adakozott [z]. A'Fajtalanoknak, kik gyarlóságokat, vagy egyebeknek gonosz példáit akarnák paísúl venni, a'szép ifiú Józef; ki asszonyának sem engedett [a]; és Susanna, ki életénél nagyobra bőchűllötte a'tisztaságot [b]. A'Kényes-gyomrú zabállóknak, kik a'böjtöt meg-vetik, az ifiú Dániel az ő társaival; kik kínálva sem akartak enni a'király asztaláról-valo gyenge étkekből [c]; hanem chak bőchű eleséget kívántak; de ugyan nem hervadott-meg orczájok, sem hasok meg nem chapont: hanem inkább szebbeknek láttattanak az orczájók, és tellyesbeknek minden gyermekekénél, kik a királyi étekkel éltek. Az Irégyeknek, kik bánnyák ha alább-valóknál hátrább maradnak, Dávid; ki az ő elő-menetelének ellenségét Sault el-kerűlte; és nè chak meg nem ölte, hanem siratta-is halván halálát [d]. A'Haragosoknak, kik méltatlan-szenvedésekkel mentik magokat, Sz. István; ki azokért, kik kővekkel agyon-verték, térdre esvén imádkozott [e]. Az Isteni szolgálatban-való resteknek, kik a'múnkát nehezlik, az Apostolok; kik Urunkat egy szavára leg-ottan követték; számtalan múnka-után, életőket-is a'Krístusért ki-adták.

B

y Luc. 1. 38.

z 3. Reg. 17. 15.

a Gen. 39. 8.

b Dan. 13. 23.

c Dan. 1. 12.

C

d 1. Reg. 24. 7. & 2. Reg. 1. 12.

e Act. 7. 59.

II. RESZE.

EZekből ki-tetszik, minémű rettenetes lészen az Utólso ítélet napja: Melyről hogy hasznosan gondolkodgyunk, annak idejéről-valo Két tévelygéstől kell őrizkednünk:

Némellyek, nem általlották annak esztendejét, hólnapját, hetét, sőt napját-is feljedzeni: De valakik azt mérészlették, meg-chalatkoztak, és balgatagságoknak mélto jutalmát vötték. Nyilván mondotta Urunk [f]; *hogy arról a'napról, vagy óráról, senki nem tud, sem az Angyalok menyben, sem a'Fiú, hanem chak az Atya.* És midőn az Apostolok ollyaténkérdettek vólna tőle [g], azt felelte nékik: *Nem ti dolgotok, tudni az időket, mellyeket az Atya az önnön hatalmában helyheztetett.* Melly felelettel, a'mint Sz. Agoston írja [h], mindeneknek, kik azt akarták számlálni, kezét meg-erőtelenítette. És bizonyára méltán, és nékünk nagy hasznunkra. Mert, ha valaki bizonyosan tudná hogy rővid idő múlva el-jő az Itélet, semmi gondot nem viselne háza-népére, se a'kőzönséges jóra. Az-okáért, hogy e'világot fölöttébb ne szeretnők, bizonyosokká tött hogy el-múlandó: hogy pedig hívatalunkat el ne mulatnók, bizonyos végét el-titkolta. És így, a'reménség- és félelem-kőzött tart bennünket, hogy az el-múlandókra fölöttébb ne vágyódgyunk, el-feletkezvén az örökkévalókról; se a'szükséges gond-viseléstől meg ne szűnnyünk, hanem mindennek idejét megadgyuk.

f Mar. 13. 32.

g Act. 1. 7.

h 18. Civ. 53.

D

Némellyek pedig, az Itélet napját fölöttébb messzire vetik; és a'hoz-képest, a'gonosságban bátorságosan meg-maradnak, életeknek meg-jobbításáról ingyen sem gondolkodván. Kik nagy veszedelemben vannak: mert gyakrabban véletlen, és készületlen el-rántyák alólok a'gyékent, és egy szem-pillantásban pokolba vettetnek. Ez igen veszedelmes és nyilván-valo tévelygés: Mert az Itélet napjának el-közelgetését, az egész Sz. Irás bizonyíttya. A'Profeták meg-jövendölték. Isaias azt mongya [i]: *Ordítsatok, mert közel vagyon az Úr napja; mint a'pusztítás úgy jő-ki az Úrtól.* Ezekiel-is úgy szóll, mint közel-valo dologról [k]: *A'vég el-jő, el-jő a'vég a'földnek négy részeire.* Sofonias pedig [l]: *Közel vagyon az Úrnak nagy napja; közel vagyon, és igen gyors.* Az Apostolok bizonyították: Mert Sz. Péter azt írta [m]; hogy *Mindeneknek el-közelgetett a'vége.* Sz. Pál [n]; hogy *Az utólso idők el-jutottak.* Sz.

i Isa. 13. 6.

k Ezech. 7. 2.

l Soph. 1. 14.

m 1. Pet. 4. 7.

n 1. Cor. 10. 11.

János [o]; hogy *Utólsó óra vagyon.* És Urúnk képében imígyen szóll [p]: *Ímé hamar el-jövök, és a' jutalmom velem vagyon, meg-fizetni mindeneknek az ő chelekedetek-szerént.* Az-okáért, ha valaki azt kérdi, Mikor lészen e' világnak vége? Azt felelhettyük, hogy Igen hamar.

Mondanád: Közel ezer hat-száz esztendeje, hogy azt mondotta Urúnk hogy hamar el-jő [q]; és most sem láttyuk? és Minémű utólsó óra lehet, melly ennyi száz esztendeig tart? Ez ellen-vetésről emlekezik Sz. Péter [r]: *Az utólsó napokban,* úgy-mond, *chalárdsággal-járo chúfolók jönek, az ő tulajdon kívánságok-szerént járván, mondván: Hol vagyon az ígéret, vagy az ő el-jövetele?* Erre, Először, ő-maga Sz. Péter ugyan ott meg-felel [s]: *Ez eggyet meg-tudgyátok szerelmesim, hogy egy nap az Úrnál, olly mint ezer esztendő; és ezer esztendő, mint egy nap. Nem késleli az Úr az ő ígéretét, a' mint némellyek alittyák: hanem békeségessen várakozik ti-érettetek; nem akarván hogy valaki el-veszszenek, hanem hogy minnyájan penitentziára térjenek.* Melyből ki-tetszik, hogy külömb mértéke vagyon az Istennek, hogy-sem nékünk. a' mit egy Óriás egy lépéssel el-ér, azt a' hangya sok ideig viszi véghez. és ugyan azon dolog, eggyiknek rövidnek tetszik, a' másiknak pedig hoszszúnak. Hasonló-képpen ezer, sőt chak száz esztendő-is, nékünk soknak és hoszszúnak tetszik, mivelhogy a' mi életünknek határa igen rövid; és, a' mint Sz. Jakab írja [t], *pára, melly keves ideig tetszik:* de az Istennél, kinek *útai örökké-valók* [u], *Ezer esztendő-is, mint a' tegnapi nap melly el-múlt* [x]. Az-okáért, ha szintén az Ítélet napja sok száz, a' vagy ezer esztendő-után vólna-is, igen keveset tenne az Isten mértékével; és valóban mondhattyuk hogy közel vagyon, és szintén az ajtónk-előtt.

Másodszor, azt felelem; hogy, a' mit mondott, és a' mire íntett Krisztus Urunk a' kőzönséges Ítélethez-képest, azt méltán érthettyük a' magán-valo Ítéletünkről, melly bizonnyal közel vagyon. Valamiben talál pedig akár-kit-is, úgy-mond Sz. Agoston [y], az ő utólsó napja, ugyan azonban találjya a' világnak utólsó napja-is. mert akár-ki-is, a' mint ez napon meg-hal, úgy ítéltetik az utólsó napon. Az-okáért kell a' Keresztyénnek vígyázni, hogy készületlenül ne találjya őtet az Úr napja. Az a' nap pedig, készületlenül találjya azt, valakit készületlenül talál az ő életének utólsó napja. Bizony, a' Sz. Irás gyakorta azokról a' napokról, nem úgy emlekezik mint külömb őzőkről, hanem mint azon-egy napról. Azért jól mongya Sz. *Jerónymus* [z]: Az Úr napján, értsed kinek-kinek az ő ítélete-vagy a' testből valo ki-menetele napját: mert a' mi az Ítélet napján történik mindenen, az mindennek halálán bé-tellyesedik. mert noha külömbek az idők, mind azáltal egy az úgy, és a' sententziá. Ide-valo Salomonnak ama' mondása [a]: *Ha a' fa Délre esik, vagy Északra; valamelly helyre esik, ott marad.* mivelhogy a' sententzia meg-marad. Az-okáért, ha okoson akarunk gondolkodni, úgy kell készülnünk, mint-ha az Ítélet-napja közel vólna: mert akkor végeződik-el nékünk e' világ, mikor életünkben vég vagyon. A' mi életünknek pedig végét, noha bizonyoson nem tudgyuk mikor légyen; mindazáltal közel-létét az emberi életnek rövid-vólta meg-mutattya.

Mondaná valaki: Hallom az Irásból, hogy véletlenül jő-el az Utólsó ítélet napja, mint Nóë-idejében jött a' víz-özön [b]; és azért hasonlíttatik a' tőrhöz [c], a' lopóhoz [d], a' szülő aszszony-állatnak hirtelen-valo fájdalmihoz [e]. De e' mái Evangeliomban, nyilván-valo jeleit jelenti Urúnk, mellyekért ugyan el-száradnak az emberek: mellyet Isaiás-is bizonyít [f], Amos [g], és Oseás [h], és Sálomon azt mongya [i]; hogy *Akkor hadakozik a' föld kereksége az esztelenek-ellen*; az-az, minden teremtett-állatok meg-mutattyák az Ítélő-bírónak haragját. *Akkor kezdik mondani a' hegyeknek* [k]; *Essetek reánk: és a' halmoknak; Burittsatok-bé minket.* Akkor, úgy-mond Isaías [l], *bé-mennek a' kő-sziklaknak barlangiba, és a' földnek hasadékiba, az Úr félelmének szine-előtt, és az ő fölségének dicsősége-előtt, mikor fel-kél a' földet meg-verni.*

Erre azt felelem; hogy a' Sz. Irás hasonló-képpen szóll a' mi utólso óránkról-is, hogy arra, melytől az őrök élet függ, mindenkor készek legyünk: mert a' lopóhoz [m], és a' tőrhöz hasonlíttatik [n], mellyek véletlenül érkeznek. Noha azért bizontalan a' halál órája: mindazáltal, midőn szintén el-közelget, bizonyos jelekből, mellyek elől-járo követi, észünkbe vehettyük. Illyen a' gyakor chuklás, nehéz lélekzet-vévés, ki-meresztett és meg-homályosodott szemek, bé-horpatt orr; lábak inainak meg-merevedése, kezeknek és karoknak el-esése, és az egész testnek el-lankadása. Ezek a' kiben találtatnak, bizonyos lehet haláláról, és tarthat az utólsó órától. mert efféle jelek, a' halálhoz tartoznak. Az-okáért, az Ítélet-napjának jelei meg-rettenthetik ugyan az embert. De még-is bizontalan az, és véletlenül lepi az embereket, mikor leg-inkább vígadnak. mert azok a' jelek, véletlenül érkeznek-el. És noha valami közbe-vetés lészen azok-között, és az Ítélet napja-között: mindaz-

A
o 1. *Ioan.* 2. 18
p *Apoc.* 22. 12

q *Apoc.* 22. 12.
r 2. *Pet.* 3. 3.

s v. rs. 8.

B
t *Iac.* 4. 15.
u *Hab.* 3. 6.
x *Pſ.* 89. 4.

y *Ep.* 80. *ad Heſychium.*

z *In cap.* 2. *Ioelis.*

a *Eccle.* 11. 3.

C
b *Mat.* 24. 36
c *Luc.* 21. 34.
d 2. *Per.* 3. 10
Apoc. 3. 3. & c. 16. 5.
e 1. *Theſſ.* 5. 3.
f *Iſa.* 13. 6.
g *Amos* 5. 18
h *Oſe.* 10. 8.
i *Sap.* 5. 21.
k *Luc.* 23. 30.
l *Iſa.* 2 19. 21
m *Apoc.* 3. 3.
n *Eccle.* 9. 12.
D

A

által az istenteleneknek veszedelme véletlennek mondatik, mert azon veszedelemhez tartozók a' jelek-is. mint mikor a Bíro véletlen követet küld, ha szintén ő-maga az-után mégyen-is, véletlenül mondatik jöni, mert az ő jöveteléhez tartozik amaz-is, melly valóban véletlen. Ezt jelenti a' gyermek-szülőnek hasonlatossága-is [o], kit hirtelen el-fognak a' fájdalmak; mellyek a közel-való szüléſt bizonnyal jelentik, és magokkal hozzák. Azon-képpen el-fogja ugyan az embereket a jelektől-való rettegés, mellyek az Úr napjának közel-való-létét fogják jelenteni. De azok az iszonyuságok úgy meg-homályosíttyák elméjöket, hogy semmi üdvösséges eszközt nem láthatnak, sem találhatnak: a' mint a balgatag Szűzeken történt, kik hallották ugyan az éj-félkor-beli kiáltást, és vették eszekbe a' vő-legény jelen-létét: de mint-hogy idején-korán el nem készítették volt a lámpásokat, az-után nem-is tudták mit chelekedni; és valamihez kaptak, mind kezekben szakadott. De a víz-özön-is azt jelenti. melly nem egy szem-pillantásban lepte-el az egész világot: de midőn-el kezdetett, futottak ugyan az emberek hegyekről hegyekre, fákról fákra; de mint-hogy későn kezdettek hozzá, mind heába lőtt, és elvesztek.

o 1. Thess. 5. 3.

B

Holott azt-is vedd eszedbe; hogy, noha az Igazak-is, kik mindenkor készen várják az Urat, nem tudgyák se napját, se óráját az Úr el-jövetelének, mint szintén a' gonoszok: mindazáltal nem lészen azoknak véletlen, sem hirtelen el nem lepi őket. mert mindenkor úgy vígyáztak, mint-ha szintén akkorra várták volna, és tudták volna el-jövetelét. Az-okáért, midőn Sz. Pál azt mondotta volna [p]; hogy *az Úr napja mint a' lopo éjjel, úgy jő el*; utánna vetette [q]: *Ti pedig atyam-fiai, nem vattok jetétségben, hogy az a nap titeket mint a' lopo meg-ragadgyon.* Az Igaznak azért, ninchen véletlen halála, hanem az istentelennek. és, a' mint Salomon mongya [r]; *Az igaz, ha a' halaltól hirtelen meg-előztetik-is, nyugodalomban lészen.* Innét, mikor Urunk azok halálát hallotta, kiket a Siloë tornya meg-ölt, imígyen íntett egyebeket [s]: *Ha penitentziát nem tartotok, minnyájan hasonló-képpen veszszetek-el.* Méltán bizonyára: mert a' ki Istentől penitentziára íntetik, és azt el-múlattya: annak véletlenül kell el-veszni. mert *Az emberre, a' ki a' dorgalót kemény nyakkal meg-veti, hirtelen veszedelem jő: és ötet nem követi az egésség* [t]. Azért fenyegeti Urunk a gonosz szolgát [u]; hogy *El-jő az ura, az napon mellyen nem reméli, és az órán mellyen nem tudgya.* és Sz. Pál-is azt írja [x]; hogy a' gonoszokra, *midőn azt mongyák, békeség és batorság, akkor jő hirtelen veszedelem:* a' kik, tudn' illik, *jókban mulattyak napjokat* (az-az, kedvek-szerént-való dolgokban) *és egy szem-pillantásban ala-mennek poklokra* [y]. Valaki azért készületlen a' halálhoz, azt hirtelen és véletlen talállya a' halál.

p 1. Thess. 5. 2
q vers. 4.
r Sap. 4. 7.
s Luc. 13. 5.
t Prov. 29. 1.
u Luc. 12. 46.
x 1. Thess. 5. 3.
C
y Iob. 21. 13.

Mondaná még-is valaki: Mint-hogy az Ítélet nap-előtt el-vész az Antikristus, kinek veszedelmén igen meg-rettennek az ő követői: mint élhetnek még-is azok olly bátorságban, hogy semmitől nem tartván, véletlenül lepje-el őket az Úr napja? fő-képpen, mint-hogy Sz. Anselmus, és egyebek-is azt írják; hogy az Antikristus halála-után, negyven-öt nap engedtetik az embereknek a' penitentziára, és meg-térésre: melly időben a választ atottak, látván az Antikristus veszedelmét, fel-ébrednek, és meg-térvén, életöket meg-jobbíttyák.

z In 1. Thess. cap. 5.

Erre azt felelem; hogy igen hihető, hogy az istentelenek az Antikristus esetét igen hamar el-felejtik, és szokott gonoszságokra térnek, ha meg-gondollyuk az emberi elménck álhatatlanságát; és a meg-rögzött gonoszságnak tulajdonságat. melynek olly nagy ereje vagyon, hogy a következendő dolgokat, könnyen el-felejteti a' jelen-való gyönyörűség-által. Ezt valóban meg-mutatta a Farao példája: ki keményen megoltoroztatván [a], sokszor meg-változtatta akarattyát, és chak hamar el-felejtette büntetését, míg nem a' tenger-közepin el-veszett [b]. De a Zidók-is; mennyiszer támadtak *Moyses*re? mennyiszer oltoroztattak-meg? mennyiszer feletkeztek-el fogadásokról? Úgy vagyon; hogy midőn ölné őket, keresik vala őtet, és meg-térnek vala [c], és jó reggel hozzája jönek vala: de igen hamar szokott gonoszságokra térnek vala. Urunk halála-kor, nem sok Chodákat láttak-e? [d] de vallyon meg-tértek-e? Mennyiszer Saul, és egyebek-is; mikor meg-ijedtek, elméjöket jóra birták: de hamar el-hajlottak [e]? Napon-ként láttyuk; hogy az emberek; vagy a tenger habjaitól, vagy meny-dörgéstől, vagy föld-indúlástól, vagy dög-haláltól meg-rémülvén, a' míg azok szemök-előtt forognak, meg akarnak térni: de mihelyen a félelem megszünik, mind szívökből, s mind fejökből ki-mégyen a' jó igyekezet, és a régi játékokra térnek. A galambok, midőn valami chattanást hallanak, leg-ottan ételeket félben-hagyván el-röpülnek: de ismég mingyárt arra térnek, ha szintén egy-nehány el-esett-is közzülök, és szemök előtt halva fekszik: Hasonló-képpen chelekesznek az istentelenek, és fő-képpen akkor, mikor a sok gonoszságban ugyan

a Exod. 7. & seqq.
b Exod. 14.
c Psal. 77. 34.
d Mat. 27. 51
e 1. Reg. 24. 15. & c. 26. 21.

el-me-

el-merűlnek. Továbbá, mint-hogy az Antikristus e' világnak nagyobb részét meg-challya, és utánna vonsza, más-fél hólnap-alatt nem mindenűtt lészen híre veszedelmének: az-okáért, ha szintén azok, a kik láttyák, vagy bizonyoson hallyák veszedelmét, meg-rettennek-is, és némellyek talám meg-is eszmélik magokat; mindazáltal nagyobb részre igaz lészen, hogy az istenteleneket véletlen veszély találllya, melly-előtt el nem szaladhatnak.

III. RESZE.

EZek így lévén, Kérdhetné valaki: Az ítélet-napját félelemmel kell-e' várnunk, vagy örömmel? mert Egy-felől, fölötte igen rettenetesnek láttatik, az iszonyú jelekért; mellyekről Urúnk az Evangeliomban emlekezik; és egyéb dolgokért-is, mellyeket a' Prófétáknál olvasunk [f]: és az-okáért, még az igen Szent emberek-is féltenek attól a' naptól. *Ki chelekedgye azt velem*, úgy-mond Sz. Job [g], *hogy pokolban meg-óltalmazz engem, mig el-múllyék a' te haragod; és időt rendelly nékem, mellyen meg-emlekezz-el rólam?* Dávid pedig [h]; *Uram, ne menny ítéletbe a' te szolgáddal: mert egy élő sem igazúl-meg a' te színed-előtt.* Dániel-is, látván lélekben az ítéletnek formáját, el-iszonyodott a' lelke, a' mint maga írja [i]; és meg-rettent, és a' feje látási meg-háborították. noha Dánielt a' három igazak-közzé számlállya az Irás [k]. Más-felől, Urúnk a mái Evangeliomban azt mongya [l]: *Ezek meg kezdvén lenni, fel-tekintsetek, és emellyétek-fel a' fejeteket: mert el-közelget a' ti valtságtok.* Sz. Pál is azt írja [m]: hogy *az igasságnak koronája azoknak adatik az igaz Bírótól, a' kik szeretik az ő el-jövetelét.* Sz. János-is könyörög az igazak képében [n]: *Jöj-el Uram Jésus.* mellyek nem félelmet, hanem örömet jelentnek.

Felelet: Ezekben semmi ellen-mondás ninchen, ha jól meg-fontollyuk. Három rend-béli emberek várják az Ítéletnek napját: Elsők azok; kik, noha vólta-szerént gonoszok, mindazáltal nagy lelki vakságból Igazaknak alíttyák magokat. mint a' Laodícziai Püspök; ki noha kúldús vólt, mindazáltal gazdagnak mondotta magát [o]: és a' kevély Fariséus; ki nem ollyannak tartotta magát mint az egyéb emberek, hanem sokkal igazbnak [p]. Ezekről mongya Salomon [q]: *Vannak istentelenek, kik olly bátorságosok, mintha az igazak chelekedeti volnának nálok.* Ezek nem félnek az Isten ítéletitől: sőt kívánnyák, bízván lelkek-ismeretiben. Kiknek keményen jövendől a' Próféta [r]: *Jaj az Úr napját kívánóknak! mire az nékiek? ez az Úr napja setétség, és nem világosság.* Melly mondással, a' mint Sz. *Jeronymus* írja, a' földhöz verettetik a' kevélyeknek heába-valo bizakodások: kik, hogy az emberektől igazaknak ítéltessenek, várják és kívánnyák az Úr napját, mondván: Vaj-ha meg-szabadúlhatnák a' testnek kötelétől, és a' Krisztussal eggyűt lehetnénk! Ezek vakmerőségőknek mélto büntetését vészik, mert az Úr napja, nem örömökre lészen, hanem örök siralmokra.

A' Másik rend-béliek, félnek az Ítélet napja-előtt; és azon félelemmel, ha mi vétekbe estek, le-mossák, félelemmel és rettegéssel múnkálkodván üdvösségekért [s]. Ezeknek félelmök, bizodalommá változik; és bánattyok, örömmé: kiket Sz. Pál [t], tekélletes Igazak lelkeinek nevez. és ezekről érti *Haymo* [u], Urunknak biztató mondását [x]; hogy *el-közelget az ő valtságok.* Azért kérik ezek minden nap az imádságban [y]: Jöjön te országod. Mindazáltal ezekben meg-marad az ítélettől-valo félelem; a' mint ki-tetszik Jóbnak, Dávidnak, és Dánielnek példájából, a' mint ez-előtt meg-mutatám. Sőt Jeremiásból-is, ki azt mondotta [z]: *Dorgálly-meg engem Uram; de ítéletben, és nem a' te haragodban, hogy valami-képpen semmivé ne tégy engem.* Azért Sz. Péter-is imígyen ír [a]: *Ideje, hogy az ítélet az Isten házától el-kezdessék. Ha pedig elsőször mi-tőlünk: michoda azoknak végek, a' kik nem hisznek az Isten Evangeliomának? És ha az igaz chak alig üdvözúl, az istentelen's a' bűnös hol álhat-elő?* Hasonló indúlatot olvasunk az Istennek több Szenteiben-is. Sz. Hilárion úgy rettegett, hogy biztatásnak okáért azt kellett magának mondani, a' mint Sz. *Jerónymus* írja [b]; Én lelkem, közel hetven esztendé-ig szolgáltál a' Krisztusnak, és félsz-e ki-menni? Sz. Agoston pedig azt írja [c]: Jaj még a' dícséretes életnek-is, ha irgalmasság-nélkül visgálod-meg.

E félelemnek oka, mind a' tulajdon gyarlóságoknak ismereti, 's mind az Isten méltoságának és kemény ítéletinek meg-gondolása. Mert az Igazakat, noha lelkek-ismereti nem vádollya: mindazáltal azt mongyák Sz. Pállal [d]: *Semmiben lelkem-ismereti nem vádol: de abban meg nem igazúltam: a' ki pedig engemet ítél, az Úr.* és Jóbbal [e]: *Menyi hamisságim vannak és bűneim, gonoszságimat és vétkeimet mutasd-meg nékem.* és Dáviddal [f]: *A' vétkeket ki érti? az én titkon-valóimból tisztits-meg engem; és az idegenektől szabaditsd-meg a' te szolgádat:* tudván, hogy az Istennek fényesb szemei vannak, és mindeneket jobban látnak. Az Istennek méltósága-előtt pedig, a' Nap sem fénlik, és a' chillagok meg-homályosodnak: *A' kik néki szolgálnak nem alhatatosok; az Angyaliban-is gonoszságot találta:*

A

f *Isa.* 13. 6. 8. *Ioel.* 2. 3. 6.
g *Iob* 14. 13.
h *Ps.* 142. 2.
i *Dan.* 7. 15.

B

k *Ezech.* 14. 19.
l *Luc.* 21. 28.
m 2. *Tim.* 4. 8.
n *Apoc.* 22. 20.

C

o *Apoc.* 3. 17.
p *Luc.* 18. 11.
q *Eccles.* 8. 14.
r *Amos* 5. 18.
s *Phil.* 2. 12.
t *Hebr.* 12. 23
u *In expos. hujus Evangelij.*
x *Luc.* 21. 28.
y *Matt.* 6 10.
z *Ier.* 10 24.
a 1. *Pet.* 4. 17.

D

b *In Vita Hilarionis.*
c 9. *Conf. c.* 13.
d 1. *Cor.* 4. 4.
e *Iob.* 13. 23.
f *Ps.* 18. 13.
g *Iob.* 4. 18.

A

Az ő Szentei kizzűl senki ninch változhatatlan, és az egek nem tiſztak az ő ſzíne-előtt [h]: *Az ég oſzlopi reſzketnek, és felnek az ő intéſére* [i]. Azért mongya Sz. Agoſton [k]; hogy az Angyalok-is rettegni fognak akkor: nem hogy valamitől félnének magokért, hanem az Itélő-bíránk kemény tekintetét látván, és halván a'bűnösök-ellen-való ſententziáját. Félnek azért az Igazak ez okokból: de a'félelmet meg-győzi a'jó lelki-iſmeretnek bizodalma, és az Iſtennek ſok-képpen meg-iſmértetett kegyeſsége, melly biztatni fogja őket.

h *Iob.* 15. 15
i *Iob.* 26. 11
k *Serm.* 130 *de Tempore.*

III.

A'Harmak rend-bélick, közép-aránt vannak; kik, meg-tartván a'Kereſztyén emberhez illendő erkölchöt, némelykor engedneka'világ és a'teſt kíſértetinek: kik, ha az Utólſo itéletet bátorſágoſon akarják várni, arról gyakorta gondolkodgyanak. mert az igen haſznál a'bűnnek el-távoztatáſára, a'kíſértetek meg-győzéſére; mellyel, mint egy erős zabolával, a'lelket meg-tartóztathatni, a'mint Sz. Baſilius írja [l], hogy nyakra-főre ne mennyen a'gonoſzra. Sőt az Itéletről-valo gondolkodáſt, Szőgnek nevezi Sz. Dávid [m]: Mert, mint a'ki ſzőggel meg-ſzőgeztetett, egy-feléſem mozdíthattya magát; sőt nem-is mér mozdúlni, hogy fájdalmát ne öregbíttſe: úgy a'ki az Utólſó itéletről megemlekezik, ſem jóbra ſem balra nem hajol, hanē az Igaſságnak közép úttyán jár. Aranyſzáju Sz. János azt írja [n]; hogy azok, kik a'poklot ſzemők-előtt viſelik, pokolba nem mennek: ſem azok el nem kerűlik, kik elméjekből ki-vetik. A'ki mitől tart, attól túd őrizkődni. Az-okáért, jó idején vegyük eſzünkbe magunkat, és kéſzűllyünk az Itélethez: hogy mikor a'Bíro el jő, meg-felelheſsünk néki; és kegyes ſententziát veheſsünk tőle. Amen.

l *In Pſ.* 33.
m *Pſ.* 118. 120
B
n *Hom.* 2. *in* 2. *Ep. ad Theſſ*

MÁSODIK PREDIKATZIO.

AZt kívánta Sz. Pál a Korintiuſoktól [a]; hogy ne lennének gyermekek értelemmel: hanem gonoſsággal lēnének kiſdedek; értelemmel pedig, tekélleteſek. A'gyermekek; értetlenſégőket igen hamar meg-mutattyák a'tűzben: mert, mihelyen láttyák ſzép világoſságát, és érzik kedves melegſégét, igen meg-kívánnyák, és hirtelen belé-kapnak, és igen meg-égetik magokat, és *az órőm végét ſiralom foglallya-el* [b]. A'Tűz, példája az Iſtennek. *Tűz*-nek neveztetik az Iſten [c]. és, a'mint Sz. Dienes írja [d], a'teremtett-állatok-közőtt, a'tűz leg-jobban adgya előnkbe az Iſtennek tulajdonſágit: fő-képpen pedig négy dologban; mint-hogy a'tűz világoſit, melegít, el-válaſzt, és meg-emeſzt. A'két első, kedves, és magához édeſget: a'két utólſo pedig, rettent, és el-idegenít. A'két első, inkább illik a'Kriſtus első jövetelihez; melyben azért jött, hogy tanitáſával meg-világoſítana mindeneket [e], és példájával meg-éleſztene az igaz lángoló ſzeretetre [f]: a'két utólſo pedig, a'máſodik el-jövetelihez illik; mikor el-válaſztya a'jókat a'gonoſzoktól, mint a Pásztor a'juhokat a'gödölyéktől [g], és a'gonoſzokat az emésztő tűzbe veti. Az-okáért, a kik a Kriſtuſról chak úgy gondolkodnak mint világoſitóról, és melegítőről, el-feletkezvén egyéb tulajdonſágiról, merő gyermekek értelemmel, és igē meg-chalatkoznak. Kiket hogy jó értelemre hozzon az Anyaſzentegyház, nem elégedvén azzal, hogy az el-múlt Vaſárnapon a Kriſtus Első jöveteléről emlekezett, és mindeneket hozzája édeſgetett: a'mái napon emlekezik a'Máſik jöveteléről, hogy rettentſe a'bűnösöket: követvén Dávidot, ki az Úrnak irgalmaſságot és ítéleret éneklett [i]. Kinek jó ſzokáſát mí-is követsük, ſzólván a'Máſodik jövetelről, mint-hogy az Elsőről-is ſzóllottunk. és, a'mint az el-múlt Vaſárnapon az Üdvözítő Kriſtuſnak tulajdonſágiról elmélkedtűnk, úgy e mái napon elmélkedgyünk az Itélő-bíronák-is tulajdonſágiról; a'végre, hogy, ha valaki az Üdvözítő nevével ſzarvat nevelt volna magának, haſznos félelmet tanúllyon a'ſzám-vévő Bíró ak tulajdonſágiből, és tiſztiben el-járjon.

a 1. *Cor.* 14. 20.

C
b *Prov.* 14. 13
c *Deut.* 4. 23. *Heb.* 12. 29.
d *De Caleſt. Hierarch. c.* 15
e *Ioan.* 1. 9.
f *Luc.* 12. 49. *Ioan.* 15. 12
g *Mat.* 25. 32.
h *Iſa.* 33. 14.
i *Pſ.* 100. 1.

D

I. Azért, Meg-mutatom, hogy a'minémű fogyatkozáſok egyéb Birákban lévélnek, azok a' Kriſtusban nem lehetnek.

II. Meg-mondom, Mért légyen Itélő-biro a'Fiú, és nem az Atyja, vagy a'Sz. Lélek.

III. Meg-magyarazom az Utólſo ſententziát ez-kkelyenként.

ELSŐ RESZE.

SOk fogyatkozáſok találtatnak az emberek ítéletiben: Első az; hogy, néha a'Bírák Tudatlanok, és a bűntelenekket kárhoztattyák, a'bűnösöket pedig oltalmazzák: a'vagy, ha ízintén Törvény-tűdók-is, mindazáltal a'dolognak igazán végére nem mehetnek, nem találván elégléges tanúkat. és, mint-hogy a tanúk bizonyitáſa-ſzerént kell a törvént tenni, gyakran az igazak bűnhődnek, a hamiſſak meg-menekednek.

Az-okáért, a'Sz.Irás elsőben azt kívánnya; hogy a'Bírák, bőlchek légyenek [k]. *A'bőlch Bíro*, ugy-mond az Eccleſiaſticus, *meg-ítéli az ő népét, és az értelmeſnek fejedelemſége állando léſzen.* És a'paraſzt, vagy míves emberekről azt mongya [l]; hogy, *a'Bíro ſzékibe nem ülnek, és a'törvény végezéſét nem értik, ſe meg nem magyarázzák a'tudománt és az ítéletet.* Ez a'fogyatkozás nem találtatik a'mi Bíránkban; ki olly bőlch és ſzemes, hogy ſemmit el nem titkolhatni előtte: *Ő-benne vannak a'bőlcheſéginek és tudománnak minden kinchei el-rejtve* [m]: *ő a'tudományok Iſtene, és néki keſzítteinek a'gondolatok* [n]. Ennek a'bőlcheſéginek, ſzéleſségét, hoſzſzaſágát, magaſságát, és mélyſégét találjuk. Széleſsége abban áll; hogy, noha ſzámtalanok a'bűnök, a'tenger fövenyének ſzáma-fölött, a'mint Manaſſes maga-felől mondotta [o], és a'főnek haj-ſzálai-fölött, a'mint Dávid mondotta [p]: mindazáltal az Iſten mindé vétkekről ſzámot tart, és chak egyről ſem feletkezik-el, és chak eggyet ſem titkolhatni-el néki. Hoſzſzaſága pedig abban áll; hogy mind azokat, a'mellyek világ kezdetitől lőttek, 's mind a mellyek világ végé-ig léſznek, úgy tudgya, és láttya, mint a'jelenvalókat. Ezzel tudta, és meg-mondotta, hogy Péter meg-tagadgya, nem egyſzer, hanem háromſzor, és a'kakas ſzólláſa-előtt [q]. Azért mondotta Dávid [r]: *Minden útaimat eléve meg-láttad.* és [s]: *Imé Uram, te tudtál mindeneket, utólſó dolgokat és régieket.* Magaſsága abban áll; hogy, ſem chalatſág, ſem kételkedés ninch ő-benne, hanem minden vétkeket nyilván túd, azoknak minden gonoſságát és úndokſágát által-láttya, és érti mit érdemellyenek. Innét olvaſſuk [t]: *Minden ő chelekedetek mint a'Nap az Iſten ſzíne-előtt: és az ő ſzemei ſzűntelen nézik azokátait. Nem rejtettek-el a'ſzövetſégök az ő hamiſságok-által, és minden ő hamiſságok az Iſten ſzíne-előtt.* Mélyſége pedig abban áll; hogy, nem chak a'külső chelekedeteket és ſzólláſokat tudgya, hanem a'belső gondolatokat-is, és a'ſzívnek minden titkait. Azért mondotta Péter Urunknak [u]: *Te tudod, hogy ſzeretlek téged.* noha a'ſzeretet a'ſzívben vagyon. Dávid pedig [x]: *Meg-értetted távúl az én gondolatimat.* Azért mondatik, *Szívek és veſék viſgálójának* [y].

Ez a'mi Bíránknak tulajdonſága, egyedűl elégſéges vólna hogy zabolán tartana bennűnket. Mert ha ſzorgalmatoſon igyekezűnk azon, hogy az emberek ne láſsák vétkeinket: mi módon vétkezhetűnk az Iſtennek ſzemei-előtt? Látván *Paſnútius*, egy a'régi Atyák-közzűl, hogy egy *Thaïs*-nevű gonoſz-életű aſzſzony'állat, mind magát 's mind egyebeket őrők veſzedelére vinne, meg-ſzáná; és vitézlő kőntősbe öltőzvén, úgy tette-é magát mint-ha vétkezni akarna véle: de azon kéré, hogy olly helyre vinné, a'hol ſenki nem láthatná. Bé-vívé azért leg-titkosb kamarájába, és arra felele néki, hogy ott ſenki nem láthatná az Iſten- és az őrdög-kivől. Kapa a'ſzón *Paſnútius*, és mónda: Ó balgatag aſzſzony'állat, e'kettőtől nem félſz-e, a'vádolótól, és Bírótól? ha mindeneket ſemminek alítaſz-is, ezektől bizony félned kellene: mert leggyik, igazán meg-ítél; a'máſik pedig, hohérod léſzen, és kegyetlenűl bánik veled. Eſzébe vévé magát az aſzſzony, és megtérvén, az-után nagy ſzentſégben éle; a'mint *Marcus Marulus* írja [z]. Sz.Efremet, midőn egy ſzemtelen ſzemély gonoſságra unſzolná, azt felelé néki; hogy külömben nem chelekeſzi, hanem az Edeſſa váraſának piaczán. És midőn az aſzſzony azt igen gyalázatoſnak mondaná; felele néki Efrem; Igen bolond vagy, hogy az emberek ſzemétől tartván, az Iſten ſzemeitől nem félſz. Halván azt az aſzſzony, térdre eſvén bochánatot kére; és engedvén a'jó íntésnek, az-után ſzent életben foglalá magát.

MÁSODIK fogyatkozás a'Bírákban: az Erőtlenség; mellyért a'hatalmaſók nem gondolnak ſententziájokkal. Mert, a'mint némelly haſonlónak mondotta a'törvént a'pók-hálóhoz, melyben az-apró legyek meg-akadnak, a'nagyok pedig meg-ſzakaſztván által-mennek rajta: azon-képpen a'Bíráktól félnek a'ſzegények, de nem az hatalmaſok. Kívántatik azért a'Bírákban, az Erő és hatalom. Azért mongya az Eccleſiaſticus [a]: *Ne igyekezzél bíróvá lenni, hanem ha a'hamiſságokat erővel meg-rontha tod: hogy valami-képpen meg ne ijedgy a'hatalmaſnak orczájától, és botrankozáſt ſzerezz a'te igaſságodban.* A'mi Bíránk, olly erős és hatalmas, hogy ſenki el nem mehet előtte, ſem ellene nem álhat: azért mondatik *Seregek Urának* [b]. *Az ő kezeiben vagyon az erő és hatalom* [c]. *Nagy egyedűl az ő hatalma* [d]. Kihez-képeſt, mindeneket erőtlenek: Ő *egyedűl hatalmas* [e], ki máſtól nem vár: mindeneket maga erejével véghez vihet, és mindennek ő ád erőt. Ezért mondatik *Mindenhatónak* [f]; és, hogy *ő-nála ſemmi ninch lehetetlen* [g]. Erről ſzépen beſzél Salomon [h]: *A'te karod erejének ki áll-ellene? Mert mint a'mérték nyelvének pontya, úgy a'föld kerekſége te-előtted; és mint a'hajnali harmat chöppe, melly a'földre eſik.* Haſonlót mond Iſaiás-is [i]. Az-okáért méltán mondhattyuk Jeremiáſſal [k]: *Ninch haſonló hozzád Uram: te nagy vagy, és nagy a'te noved az erőſségért. ki ne fél téged, ő pogányok királya?* Bizony, ha *Moyſeſnek* annyi erőt adott, hogy Faraónak hatalmas ſeregét ſemmivé tötte [l]; és ha egy Angyala, ſzáz nyólczvan-öt ezer *Aſſyriuſt* egy étſzaka le-vághatott [m]: mit nő chelekedhetik ő-maga akár-ki ellen is?

A
k *Eccli.* 10. 1.
l *Eccli.* 38. 38.
m *Coloſ.* 2. 3.
n 1. *Reg.* 2. 3.
o *In oratione ſua.*
p *Pſ.* 39. 13.
q *Mat.* 26. 34
r *Pſ.* 138. 4.
s *verſ.* 5.
B
t *Eccli.* 17. 16.
u *Ioan.* 21. 17
x *Pſ.* 138. 3.
y *Pſ.* 7. 10. *Ier.* 17. 9. *Prov.* 24. 11
C
z *Lib.* 3 c. 2.
a *Eccli.* 7. 6.
D
b *Iſa.* 1. 24.
c 1. *Par.* 29. 12.
d *Eccli.* 3. 21.
e 1. *Tim.* 6. 15
f *Gen.* 17. 1.
g *Luc.* 1. 37.
h *Sap.* 11. 22.
i *Iſa.* 40. 15.
k *Ier.* 10. 6.
l *Exo.* 14. 27.
m 4. *Reg.* 19. 35.

A

HARMADIK fogyatkozás a' Bírákban: a' Fő́vényſég; melly az igaſságot árúba bocháttya, és pénzen el-adgya. Kívántatik azért, hogy a' Bíro igaſság-ſzerető légyen, és azt a' pénznél nagyobra bőchűllye. Azért mondotta *Moyſes*nek Jétro [n]; hogy ollyakat válaſzſzon Bírákká, *kikben igaſság légyen, és a' kik gyűlöllyék a' fő́vényſéget.* Nagy véteknek jelenti az Iſten, hogy a Bírák *ſzeretik az ajándékokat, és a' fizetéſt kövétik* [o]: és jait mond azoknak [p], *kik meg-igazíttyák az iſtentelent ajándékokért, és az igaznak igaſságát el-vészik tőle.* A' mí Bíránk, olly igaz léſzen, hogy, ſem ajándékkal el nem hajthatni, mert *Javaink-nélkűl nem ſzűkűlködik* [q]; ſem barátſágért, vagy atyafiúſágért el nem hajol, mert *Nem a' ſzemek látáſa-ſzerént ítél* [r], *ſem a' fűlők halláſa-ſzerént dorgál: az igaſság léſzen az ő agyékinak öve. Ő Fel-öltőzött az igaſságba mint a' pánczélba, és a' ſzabadulásnak ſiſakja az ő fején* [s]. Ő-maga mongya [t]; *Nem kedvez az én ſzemem, ſe nem könyörűlök, hanem a' te útaidat reád rakom.* Úgy vagyon, hogy *Könyörűlő, és irgalmas az Úr; nagy-türhető, és igen irgalmas* [u]: de moſt vagyon az irgalmaſságnak ideje, az ítéletkor az igaſságnak kell ſzolgáltatni. És ez talám az oka, hogy az Iſten nem mindenkor ſiet az ítélettel és bűntetéſſel, hanem alkolmatos időt vár; tudván bizonnyal, hogy ſenki el nem mehet előtte, és akkor bűntethet akárkit-is, a' mikor akarja. De azért-is igaz léſzen a' mí Bíránk, hogy, noha keményen meg-bűntet: mindazáltal ſenkinek hamiſſat nem téſzen, mind azért, hogy tudgya minden bűnnek igaz bűntetéſét, 's mind hogy a' bűntetéſre egyéb okból nem mégyen, hanem chak az igaſsághoz-valo ſzeretetiből.

B

Az emberek, gyakorta hamiſſat chelekeſznek a' bűntetésben. Mert vagy az irégyſégtől és gyűlölſégtől hordoztatnak; a' mint Káin, meg-ölte Ábelt [x]: vagy hogy félnek, hogy, ha meg-engednek ellenſégőknek, az-után kárt vallanak miattok; és így gyakran meg-ölik a' harczon-fogott rabokat: vagy hogy a' kár-vállásért boſzſzút állyanak; a' mint Jóab meg-ölte Abnert, ki az ő attyafiát Aſaélt meg-ölte vólt [y]: vagy hogy máſnak kedveskedgyenek; mint Doëg, ki a' Saul parancholattyára, az Úrnak hetven-két Papját ölte-meg †. De ezeknek ninchen helye az Iſtenben: mert mindeneket ſzeret a' mik vannak, és ſemmit nem útál azok-közzűl a' miket alkotott [z], mert ſemmit gyűlölve nem rendelt, vagy alkotott. Sőt [a] meg-enged mindeneknek (valamíg az igaſság el-ſzenvedheti:) mert mindenek övé a' ki a' lelkeket ſzereti. Továbbá, ſenkitől nem félhet-: mint-hogy [b] nem járúl ő-hozzája a' veſzedelem, és oſtor nem közelget az ő hajlékához. Annak-fölötte, boſzſzút kárért nem áll: mert a' mint Elíu mondotta [c]; *Ha vétkezel, mit ártaſz néki? és ha meg-ſokaſodnak a' te hamiſságid, mit chelekeſzel ellene?* A' hozzád-haſonló embernek árt a' te iſtentelenſéged. Végezetre, ſenki ő-néki nem paranchol, ſem ő nem kedveskedik gonoſzból: mert tiſzták az ő ſzemei, hogy ne láſsák a' gonoſzt, és nem nézhet a' hamiſságra [d]. Az-okáért, chak ſzintén az igaſsághoz-valo ſzeretetiből bűnteti a' gonoſzokat; mint az atya, bíro lévén, halálra ítéli a' gonoſz fiát. kinek őrömeſt megengedne, ha az igaſság ſzenvedné.

C

NEGYEDIK fogyatkozás a' Bírákban, az lehet; hogy más Bíro ſzékire appellállatik a' törvény; és addig vonattatik, hogy a' vétkes el-ſzerzi dolgát, vagy más-felé tart. És a' világi birákban az nem kívántatik, hogy olly fők légyenek, hogy náloknál fellyebbvalók ne találtaſſanak: mert, a' mint Salomon mongya [e], *A' nagynal más nagyobb vagyon, és ezek-fölött-is nagyobbak vannak egyebek.* És noha utánna veti, hogy az egéſz földnek királya paranchol a' ſzolgáknak: mindazáltal, a' királyok ſzékiről-is vagyon Appellatzio az Iſtennek ſzéki-eleibe. Így appellált Dávid, Saul-ellen [f]: *Légyen az Úr Itélő-bíro, és tégyen ítéletet közöttem és közötted.* Nem-is vólt heában, mert az Iſten chak hamar meg-ítélte Sault, és ellenſéginek kezébe adta [g]. Haſonló Appellatzióval élt Zakariás, midőn ártatlanúl meg-öletett Joáſtól [h]: *Láſſa-meg az Úr, és kereſſe-meg.* Meg-is lőtt: mert eſztendő el-forogván, a' *Syruſok* Joáſon gyalázatos ítéleteket tőnek, és nagy betegſégben hagyák [i]: A' ſzolgai pedig, ellene támadának a' Jójada Pap fia vérének boſzſzú-állásáért, és meg-ölék. *Ferdinandus Caſtellá*nak királya, két nemes embert hamis gyanakodásból, mint árúlókat meg-öletett: kik az Iſten-eleibe appellálták dolgokat, és harminczadik napra idézték a' királyt, a' mint *Fulgoſus* írja. és harminczadik napon, midőn a' király ebéd-után el-alutt vólna, halva találták. Ferencz-nevű Britanniai fejedelem, a' mint *Aeneas Sylvius* írja [k], mikor az ötſét Egyedet a' tömlőczben törvénytelen meg-öletné: Egyed az Iſten-eleibe appellálta ügyét egy eſztendő-alatt, és a' Fejedelem azon időre vízi-kórſágban meg-hólt.

D

A' mí Bíránktól, ſenki-eleibe nem appellálhatni: Mert *az Atya, nem is ítél ſenkit: hanem minden ítéletet a' Fiúnak adott* [l], *hogy minnyájan tiſztellyék a' Fiút, a' mint tiſztelik az Atyát.* Ninchen ſenki e' világon leg-fellyebb-valo Bíro: mert, vagy ninchenek minnyájan birtoka-alatt; vagy más Bíro némelly ügyeket magának tart: de a' Kriſtus, igazán

leg-

n *Exo.* 18. 21
o *Iſa.* 1. 23.
p *Iſa.* 5. 23.
q *Pſal.* 15. 2.
r *Iſa.* 11. 3. 5.
s *Iſa.* 59. 17.
t *Ezech.* 7. 9.
u *Pſ.* 102. 8. & *Pſ.* 144. 8.
x *Gen.* 4. 8.
y 2. *Reg.* 3. 27
† 1. *Reg.* 22. 22.
z *Sap.* 11. 25.
a *verſ.* 27.
b *Pſ.* 90. 10.
c *Iob.* 35. 6. 8.
d *Hab.* 1. 13.
e *Eccle.* 5, 7.
f 1. *Reg.* 24. 16.
g 1. *Reg.* 31, 4
h 2. *Par.* 24. 22.
i *verſ.* 23. 25.
k In *Europa.* *cap.* 43.
l *Ioan.* 5. 22.

leg-fellyebb-valo Bíro. Mert, Elsőben; ő az, *a'ki az Istentől bírojává rendeltetett az eleveneknek és hóltaknak*[m]: és, mikor le-ül az ő fölségének székibe, *eleibe-gyűlnek minden nemzetségek*[n]; és, *Minnyájunknak meg kell jelennünk a'Krisztus Itélő-széke-előtt, hogy el-vegye kiki a'testnek tulajdonit, a'mint chelekedett, vagy jót, vagy gonoszt*[o]. Másodszor: A'Krisztus kőzönségessen minden ügyeket meg-ítél: nem chak a'czégéres halálos vétkeket, hanem a'hívolkodo szókat-is[p]: Nem chak a'mit chelekedtünk, hanem a'mit el-múlattúnk-is; úgy-mint, hogy az éhezőket nem tálpláltuk[q]: Nem chak a'nyilván-valókat, hanem meg-világosíttya a'setétség titkait-is, és meg-nyilatkoztattya a'szívek tanátsit[r]: Nem chak a'magunk vétkeit, hanem az idegeneket-is. azért Könyörgött Dávid, hogy azoktól meg-szabadúllyon[s]; mert úgy mint Király, és Atya, az alatta-valóknak és fiainak vétkeiért-is meg-ítéltetett: Nem chak a'gonosz chelekedeteket, hanem a'jókat-is, és az igasságokat[t]; tudn' illik, mi végre, michoda igyekezettel, mi némű szorgalmatossággal lőttek. mert, átkozott a'ki az Úr dolgát álnokúl chelekeszi[u]. Végezetre, nem imígy-amúgy, hanem *meg-viságllya Jerusalemet szővétnekekkel*[x]. nem chak megtekínti, hanem ugyan meg-viságllya; és nem Babylont, hanem Jerusalemet-is a'szent váraſt; és nem egy, hanem sok szővétnekekkel. noha a'nélkűl-is az Isten szemei sokkal fényesbek a' Napnál[y], nézvén az embereknek minden útait, és a'tengernek mélységét, és az emberek szíveit látván az el-rejtetett részekig. Mind ezek pedig, igen hamar meg-léſznek; és azért ez az Ítélet, nem chak napnak, hanem órának-is neveztetik[z]. mert, a'mint a' Nap fel-kelvén, leg-ottan mindeneket meg-világosít, úgy hogy a'távúlvaló dolgokat-is láthaſſuk: azon-képpen, mikor az Igasságnak napja *meg-világosíttya a'setétségnek titkait*[a], mindeneket mingyáráſt által-látunk.

II. RÉSZE.

EZekből meg-érthettyük a'mi Bíránknak tulajdonságit. De kérdhetné valaki: Miért nem az Atya, vagy a' Sz. Lélek léſzen Bíro, hanem a' Fiú? Kinek azt felelem; hogy az emberi teſtnek fel-vételéért; melyben minnyájan láthattyák teſti szemőkkel-is. mélto pedig, hogy a'kik ítéltetnek, láſsák a'Bírót, és szavát hallyák. Továbbá, a' Fiúnak tulajdonittatik a'bőlcheség, és igasság; mellyek igen kívántatnak az ítélethez. Annak-fölőtte, mint-hogy úgy meg-alázta magát, az emberektől meg-ítéltetett: meg-érdemlette-is azt a'méltoságot, és méltán mondhattyuk néki[b]: *A'te úgyed úgy ítéltetett-meg mint az istentelené, ítéletet és igasságot vészsz a'helyében.* Holott azért a' Krisztus, a' fel-vőtt teſtért, atyánk-fiának vallotta magát[c]: bízhatunk a'hoz, hogy valamíg úgy viſellyük magúnkat, mint igaz atyafiakhoz illik, kedvell és szeret bennűnket, és meg nem vonsza irgalmaſságát tőlünk: de ha mi kűlőmbet chelekeszünk, úgy bánik velünk, mint a'meg-veszett vérrel; melly, mint-hogy ártalmas, minden teſt kíván attól meg-válni. Továbbá, ninchen nagyobb gyűlőlség mint az atyafiak-kőzött, mikor kőzöttők az atyafiúság meg-bomol; a'mint ki-tetszik Káinból[d], Esauból[e], a'Jósef tíz báttyaiból[f], Abſalomból[g], és egyebekből-is, kik kegyetlenűl bántak attyokfiaival. Mert, a'mint *Aristoteles* írja[h]; A'kik-kőzött nagy szeretet vólt, nagy gyűlőlségre változik. mert látván az ember, hogy attól bántatik, a'kitől jót kellett vólna várni, nagyobb haragra gerjed, és nagyobb boszszú-állásra igyekezik. Azokáért, inkább kell félnünk, hogy a'Krisztus fog bennünket ítélni, hogy-sem ha az Atya, vagy a' Sz. Lélek lenne Bíránk. És noha a'Krisztus, azért hólt-meg, hogy nékünk életet nyerne: mindazáltal, a'ki az Isten Fiát meg-tapodgya; és a' Teſtamentom vérét, melly-által meg-szenteltetett, tiszátalannak állítya, és a'kegyelemnek lelkét boszszúsággal illeti[i]; annyival inkább félhet, mennyivel nagyobb irgalmaſságát mutatta a'Krisztus ő-hozzája.

Azt írja *Valerius Maximus*[k], *Cicero*[l], és *Aelianus*[m]; hogy *Zeleucus*, a'Lókris városbéliekneк tőrvényi-kőzött, a'házaſság-tőrésért, mind a'két szemnek el-veſztését rendelte. És midőn a'fia abban vétkesnek találtatott vólna: a'nép kérésére sem akarta meg-engedni, hanem eggyik szemét magának, a'másikát a'fiának tolyatta-ki; és úgy, mind fiához-való szerelmét meg-mutatta, 's mind a' tőrvényhez-való buzgoságát. Hogy-ha az a'fiu, háládatlanúl el-feletkezvén attyának kegyeſségéről, azon vétekbe eſett vólna; és az attya, látván maga fél vakságát, fiához-való szeretetiből, más-felől a'fiának háládatlanságból-valo vakmerőségét, vallyon mit gondolt vólna? azt-e, hogy ollyan háládatlan fiúért a'másik szemét-is ki-tolyatná? Nem ítélem: hanem, hogy inkább kemény igasságot szolgáltatna a'gonosz fiára, és veszni hadná. Hallyad Keresztyén ember, e' dolognak chodálatos példázattyát.

m *Act.* 10.42
n *Mat.* 25.32
o 2.*Cor.* 5.10.
p *Mar.* 12.36
q *Mat.* 25.42.
r 1.*Cor.* 4.5.
s *Pſ.* 18.13.
t *Pſ.* 74.3.
u *Ier.* 48.10
x *Soph.* 1.12.
y *Eccli.* 23.28
z *Apoc.* 14.7.
a 1.*Cor.* 4.5.
b *Iob.* 36.17.
c *Mat.* 25.40. & 28.10.
d *Gen.* 4.8.
e *Gen.* 27.41.
f *Gen.* 37.4.
g 2.*Reg.* 13. 29.
h *Lib.* 7.*Polit. cap.* 7.
i *Hebr.* 10.29
k *Lib.* 6. *c.* 5.
l *Lib.* 2. *de Legib.*
m *Lib.* 2. *Var. hiſt.*

A

Az Isten, tőrvényt ada Adámnak, és azt mondá; hogy, ha azt meg-szegi, halállal meg-hal [n]. Meg-szegé Ádám a'parancholatot, és minden maradékival halálnak fia lőn [o]. Az Isten Fia, ki a'tőrvényt adta vala, meg-szánván az emberi nemzetet, keserves és iszonyú halált szenvedett érettünk, hogy minket attól meg-mentene. Azokáért, ha valaki viszontag meg-esik, nem az Ádám vétke-miatt, hanem maga gonoszságából; mélto-e hogy az Isten Fia ismég halált szenvedgyen? Bizony nem: *a'halál ő-rajta többé nem-is uralkodik* [p]. A'bűnös ember azért, a'mi ő-rajta áll, a'Sz. Pál mondása-szerént, ismég meg-feszíti, és chúfnak tartya az Isten Fiát [q]: mivelhogy azokat a' bűnöket chelekeszi, mellyekért a' Kristus meg-feszíttetett. Mint-hogy azért az többé létel-szerént nem lehet: következik, hogy az légyen, a'mit utánna vetett Sz. Pál [r]: *A' melly föld a'gyakorta reá-jövő zápor-esőt iszsza, és tövisseket's bojtorjánokat hoz; meg-vettetett, és az átokhoz közel vagyon; melynek vége az el-égetés*: az-az, a'ki az Isten Fiának illy nagy irgalmasságának jóval meg nem felel, azt fogja hallani: *Mennyetek-el én-tőlem átkozottak* (imhol az átok,) *az örök tűzre* (imhol az égetés.) Mellyekből az következik; hogy a' Fiú Istennek ítéletitől, inkább kell félnünk, hogy-sem ha más személy lenne Biránk: mint-hogy a' jó tételeményeken-kivül, mellyek a' Sz. Háromság-béli személyeknek egyenlő-képpen tulajdonittatnak, az emberi testben, mellyet egyedül ő vőttfel érettünk, fölőtte nagy irgalmasságát mutatta hozzánk. melynek ha meg nem felelünk, annál nagyobb büntetésbe esünk: mellyet alkalmasint meg-érthetünk, ha az utólso sententziának minden czikkelyit valóban meg-fontollyuk.

B

III. RESZE.

Az Utólső sententziát, mellyet az Isten Fia a'háládatlanokra ki-mond, ő-maga bizonyos ígékkel ki-fejezte [s]: *Mennyetek-el tőlem átkozottak az örök tűzre, melly az Ördögnek készíttetett, és az ő Angyalinak.* Élő Isten, bezzeg iszonyú meny-dörgés lészen ez! melyről érthettyük Jóbnak mondását [t]: *Holott alig hallottunk egy kis chöppöt az ő beszédében, ki nézheti az ő nagy-vóltának meny-dörgését?* Egy kis chöppe vólt a'Kristus beszédének, mikor a'kertben nagy kegyessen mondotta a'seregnek [u]: *Én vagyok:* de még-is minnyájan le-estek a'földre. és midőn nagy irgalmasságból Saulust kegyelmébe akarván fogadni, azt mondotta [x]: *En vagyok a' JEsus, a'kit te üldözsz: nehéz neked az ösztön-ellen rúgóldoznod*: de mindazáltal, a'dúlo-fúló fenyegetődő, és öldöklő vitéz, le-esett a'földre, és meg-vakúlt: mi lészen tahát az ő kemény sententziájából, melly az örök veszedelemnek bizonyos jele lészen? A'Józef báttyai, halván ő-tőle [y]; *Én vagyok a' Józef*; nem felelhetének-meg a'nagy félelem-miatt: mit felelhet tahát az istentelen a'Kristusnak, kit sokszor inkább meg-bántott, hogy-sem Józefet a'báttyai? A' Kristus koporsójának őrzői, az Angyaltól-valo féltekben, ollyakká lőttek mint a'hóltak [z]: mit chelekeszenek tahát az Isten színe-előtt, a'meg-haragutt Bíro-előtt az istentelenek? holott e'Bíro-felől azt olvasom [a]; hogy *a'szemei, mint a'tűz langja; a'szava, mint a'sok vizek szava, és a'szájából két-élű kard jő-ki.* Ha, végezetre, az Istennek méltóságát nem szenvedhették az Izraël fiai, midőn *Moysesnek* a' Törvént ki-adta; és azt mondották *Moysesnek* [b]; *Szólly te nékünk, és meg-halgattyuk: ne szólljon nékünk az Úr, hogy talám meg ne hallyunk:* ki szenvedheti-el őtet, midőn kemény szamot vészen az ő törvényének meg-szegőitől? midőn, a'mint Sz. Anselmus mongya [c], jobb-kéz-felől lészneka'vádolo vétkek, bal-kéz-felől számtalan őrdögök, alatt a'pokolnak iszonyú mélysége, fölyül a'meg-haragutt Bíro, kivül a tűzben égő világ, belől a'mardoso lelki-ismeret; holott az igaz-is alig üdvözül. Jaj nyomorúlt bűnös ember, e'képpen kézbe esvén, hová szaladsz? Hogy el-rejtezzél, lehetetlen lészen; hogy láttassál, türhetetlen. De fontollyuk-meg a'sententziának ígéit.

C

Mennyetek-el tőlem: Kitől? a'tí Istentektől, teremtőktől, meg-váltótoktól: úgy hogy, se barátságomat, se gond-viselésemet ne vehessétek, se dichőségemet ne láthassátok, se országomat ne bírhassátok. Midőn Isaák meg-jelentette vólna Esaunak, hogy el-veszti az áldomást, és az első-szülőtséget, nagy kiáltással ordított [d]: de sokkal többet veszt, a'kit Urunk el-küld magától. E'világon-is nagy büntetés a'számkivetés, és minnyájan rettegnek tőle: mennyivel nagyobb a'mennyei bóldogságból-valo ki-rekedés, mellyet jelent, a' *Mennyetek-el tőlem.* Méltán mondotta tahát Dávid [e]: *Ne vess-el engem orczád-elől.* tudván, hogy, ha el-fordíttya orczáját, meg-háborodik [f]; a'mint mindenek meg-háborodnak azon okból [g]. Jól tudgyák ezt az embernek fő ellenségi; és azért arra, a'kit el-hágy az Isten, leg-ottan choportonként támadnak, mondván [h]: *Az Isten el-hatta őtet: kergessétek, és fogjatok-meg őtet, mert ninch a'ki meg-mentse.*

D

[n] Gen. 2. 17.
[o] Rom. 5. 12.
[p] Rom. 6. 9.
[q] Hebr. 6. 6.
[r] verss. 7.
[s] Mat. 25. 41.
[t] Iob. 26. 14.
[u] Ioan. 18. 5.
[x] Act. 9. 5.
[y] Gen. 45. 3.
[z] Mat. 28. 3.
[a] Apoc. 1. 14. 16.
[b] Exo. 20. 19
[c] De Similit.
[d] Gen. 27. 14.
[e] Psal. 50. 13.
[f] Psal. 29. 8.
[g] Ps. 103. 29.
[h] Psal. 70. 11

Azt mongyák a' Doktorok, hogy Két-féle Bűntetés léſzen pokólban: Eggyikét nevezik Kár-vallásnak; melly abban áll, hogy ſoha az Iſtennek ſzínét ne lássák a'kárhozottak. és ezt jelenti Urunk, mondván: *Ménnyetek-el tőlem:* nem akarlak titeket látni, ſe nem akarom hogy engem lássatok. Es ezt, a' Sz. Atyák [i] nehézbnek tartyák a' Másiknál, mellyet az Erzékenség bűntetésének neveznek. Midőn Dávid Abſalomnak életét meg-engedte vólna; és Joábnak, ki a'kegyelmet meſterséggel nyerte vala, azt mondotta vólna [k]; *Térjen-viſzſza házába, és ne lássa orczámat*: azt mondotta Abſalom Joábnak [l]: *Kérlek hadd lássam a' Kraly orczáját: hogy-ha meg-emlekezik hamiſságomról, öllyön-meg engem*; nehézbnek tartván a' halálnál azt a'tiltáſt. Ha azért Abſalom illy igen érzette hogy egy embernek orczáját nem láthatta, noha egyéb nyavalyája nem vólt: mint fogják érzeni a'kárhozottak, hogy az Iſten ſzínét őrökké nem láthattyák; melynek látásában áll a'boldogság, és a'mellett minden nyomoruságban léſznek? Ez pedig igen méltó bűntetés léſzen, mivelhogy az iſtentelenek előbb mongyák az Iſtennek [m]: *Távozzál-el tőlünk, és útaidnak tudomanyat nem akarjuk.* De jaj annak, a' kitől az Iſten el-távozik [n]: mert az Iſtennel eggyűtt, minden jó el-távozik tőle.

Átkozottak. Ez-is igen kemény íge, mellyet az-élőtt ſenki Urunktól nem hallott, még mikor ſzidalmazták-is [o]. Sőt, a'mint Sz. Pál mongya [p]; *A' Kriſtus minket meg-váltott a' törvénnek átkától, mi-érettünk átokká lévén: mert írva vagyon:* [q] *Átkozott minden a'ki a'fán függ: hogy a' Pogányokon az Abraham áldáſa lenne a' Kriſtus* JESUS-*által*: az-az, mi érdemlettük vólt az átkot; de azt a'Kriſtus, irgalmaſságából magára vőtte, és a'helyett áldomáſt ſzerzett. azért, a'ki az áldomáſt meg-veti, méltó hogy átokba eſsék. Nem mongya pedig Kriſtus az átkozottaknak, hogy az ő Attyának átkoztai; a'mint az áldottaknak, hogy az ő Attyának áldottai: mert az áldomáſnak Iſten az oka, de az átkot az emberek nyerték magoknak [r]. Azért mongya Iſten a'Profétánál [s]: *A' veſzedelem tőled vagyon Iſraël: chak én-bennem a' te ſegétséged.* Ez pedig melly méltó bűntetés légyen, jelenti Dávid, mondván [t]: *Szerette az átkot, és reá-jő: és nem akarta az áldomáſt, és el-távozik tőle. És atokba öltözek mint a' ruházatba, és bé-méne mint a' viz az ő belsőibe; és mint az olaj az ő chontyaiba. Légyen nékí mint a' ruházat, mellyel bé-fődetik; és mint az öv, mellyel mindenkor bé-övedzik*: az-az, ſoha tőle el ne vétetteſsék; és ugyan környűl-vegye, sőt által-is haſſa. Gondold-meg itten, hogy a'Kriſtus átka olly foganatos, hogy mingyárt követi a'nyavalya; mint mikor a'füge-fának azt mondotta [u]; *Soha örökké te-rajtad gyümölcs ne teremjen*: mingyárt meg-száradott.

Az örök tűzre. O rettenetes íge melly az érzékenség bűntetését jelenti. és azért adatik az iſtentelennek, hogy a'teremtett-állathoz térűlt; a'mint az első, azért, hogy az Iſtentől el-fordúlt. Annyit téſzen pedig az *Örök tűz*, mint-ha azt mondaná: Többé ſemmi gyönyörűſségben nem léſztek, hanem a'pokolnak iſzonyú tőmlőczébe vettetvén, a'tűznek rettenetes kínnyát érzitek; nem tíz, ízáz, ezer, vagy ezernyi-ezer eſztendeig, hanem valamíg a'tűz tart (örökké tart pedig) és kínozhat. Az a'tűz, mint hogy az Iſten igaſságának eſzköze, bizony külömben éget minden egyéb tűznél; melyhez-képeſt a'mí tűzünk, chak írott tűznek tetſzik. O nyomorúlt, kényes, és kedve-tőlt bűnősök, kik egy balha-chípéſt, egy kevés sütő-meleget, egy fog-fájáſt, nyögés- és jajgatáſ-nélkül el nem ſzenvedhettök: mint ſzenvediték-el azt az iſzonyú tűzet! *Hogy-ha a' gyalogokkal futván el-faradtal, úgy-mond a' Próféta* [x], *hogy vetekedhetsz a' lovakkal?* Mennél későbben tűzeſedik-meg a' vas, annál inkább meg-tartya a'tűzet, és inkább éget a' fában-való tűznél: azon képpen a'kedve-tőlt emberek, mentől inkább iſzonyodtak a' teſtí ſanyargatáſtól; úgy hogy, ſem Iſten kedvéért, ſem bűnök bochánattyáért ſemmi fáradságot fel nem vőttek; annál inkább érzik a'pokolnak tűzét, és egyéb kínokat, mellyek minden-felé által-járják őket.

Ez a'tűz, ha chak egy óra-ig-való vólna-is, méltán kellene attól félni: de az főlőtte igen súllyos, hogy örökké tart [y]; és az iſtentelen gyötrelmének füſti fel-mégyen örökkön örökké. Ki lakhatik pedig az emészti tűzzel? Ki lakik az örök hévségekkel [a]? De mi módon emésztő, ha mind örökké éget? a'vagy, ha égető tűz, mi módon nem emészt-meg tellyeſséggel? Ez az Iſten hatalmaſságának tűze, melly hogy örökké kínozhaſſa az iſtenteleneket, nem emészti-meg őket. *Prometheus*-felől azt írja *Virgilius* [b]; hogy a'ſzívét, egy kánya éſzi bűntetésül; és, hogy ſzíve el-fogyván meg ne halhaſſon, a'ſzíve mindenkor újúl, és iſmég meg-nő: *Roſtro immanis vultur adunco Immortale jecur tundens, fecundaq; pœnis Viſcera, rimaturq; epulis, habitatq; ſub alto Pectore, nec fibris requies datur ulla renatis.* Majd haſonlót mond Dávid, midőn azt mongya; hogy a'pokolban helyheztetett kárhozottakat, a'halál rágja [c]. nem mongya, hogy el-fogyattya mindeneſtől, hanem, mint a'juhok a'fűvet el-rágják ugyan, de a'gyökerét nem bántyák,

hogy

A
Damni.
i *Chryſoſt. lib.* 1. *de Compunct. cordis.* Senſus.

k 2. *Reg.* 14. 24.
l *verſ.* 32.

m *Iob.* 21. 14.

n *Oſe.* 9. 12.

B
o 1. *Pet.* 2. 23
p *Gal.* 3. 13.
q *Deut.* 21. 23

r *Sap.* 1. 13. 16.
s *Oſe.* 13. 9.
t *Pſ.* 108. 18

u *Matt.* 21. 19

C

x *Ier.* 12. 5.

D
y *Matt.* 25. 41
z *Apoc.* 14. 11
a *Iſa.* 33. 14.

b *Aen.* 6.

c *Pſal.* 48. 15.

A hogy iſmég nőheſſen: Azon-képpen a'férgek, rágják ugyan az iſtenteleneknek teſtőket, de el nem fogyattyák: haſonló-képpen a'tűz-is.

Ezt ſemmi nyelv ki nem mondhattya, ſemmi elme meg nem foghattya: mindazáltal elmélkedhetünk felőle. Ha valamelly madarka, száz-ezer eſztendőben egyſzer innék a'tenger vizében, és az Iſten azzal biztatná a'kárhozottakat, hogy, mikor a'tengert mind ki-iſzſza a'madarka, akkor vége léſzen az ő kínoknak: lehetne valami reménségek, hogy valami későre meg-léſzen. mert noha a'hoz meg-gondolhatatlan idő kívántatnék: mindazáltal nem vólna véghetetlen, sőt chak egy ſzem-pillantás vólna az őrökké-valóhoz-képeſt, melynek ſoha vége nem léſzen. Ha az égnek chillagi, a' tengernek és minden folyó-vizeknek chöppei, a'tenger és minden vizek partyán-valo föveny, a'mezők füve és virági, a'fáknak levelei és gyümölchi, az emberek haj-ſzálai, az oktalan-állatok ſzőrei és ſertéi, a'madarak tollai, a'halak hejai mind egy rakásban vólnának, és minden száz-ezer eſztendőben valami parányi réſzt abból el-vennének; noha valóban későre, de még-is valaha vége lehetne: de a'pokol kínnyainak akkor ſem lenne vége. mert ſok száz-ezer eſztendők-után, ſzintén úgy lennének, mint-ha
d Pſ. 76. 19. B chak akkor kezdetnének. Dávidnak mondáſa igen illik ide [d]: *A'nyilaid által-mennek* (tudn' illik, e'világon-valo nyomoruságok, el-múlnak;) *a'te meny-dörgéjed ſzava a' kereken*, tudn' illik, a'más világon-való kínoknak, vége nem léſzen; mint a'kerék forgásának, melly mindenűtt egy-aránt kezdetik, és ſemmi véget nem mutathatni rajta.
c Eccli. 11. 29 Az-okáért, ha egy óráig-valo nyomorúság, el-felejteti a' nagy gyönyörűſéget-is [e]: mit chelekeſzik az őrökké-valo nyomorúság? nem inkább el-felejteti-e a'ſzempillantáſig-valo gyönyörűſéget? Ó balgatag emberek! kik gyakorta ſokat ſzenvednek kevés ideig-valo nyugodalomért; és az őrökké meg-maradandó dolgokról, nem-is emlékeznek, mellyeknek kevés munkával eleit vehetnék.

Mondaná valaki: Mint illik az Iſten igaſságához, hogy őrők kínokkal bűnteſſe az
f 4. Dialog. c. 44. embert, a'rővid életnek idejében tőtt vétkekért? Erre Sz. Gergely ſzépen meg-felel [f]; hogy az igaz Bíro, az emberek ſzívét fontóllya inkább, hogy-ſem chelekedetét: a'hamiſſak pedig, azért vetettek véget vétkőkben, mert vég vólt életőkben: és ha végnélkűl élhettek vólna, úgy-is vétkeztek vólna: mellyet azzal mutatták-meg, hogy valamíg éltek, meg nem ſzűntek a'bűntől. Illik azért, hogy ſoha gyötrelemnélkűl ne légyenek, a'kik éltőkben ſoha bűnnélkűl nem akartak lenni. A'hasártoſoknak az vólna kívánſágok, hogy virrattig játzhatnának; és ha gyertyájok el-fogy, bánnyák; és a' játékot félben kell ugyan hagyniok, de akarattyok a'játékra meg-marad. Aquinumi
C g 1. 2. q. 87. ar. 3. ad 1. Sz. Tamás azt mongya [g]; hogy merő igaſság, hogy a'ki őrökké vétkezett, az-az, őrők éltében, és a'mennyire őrökké-valo lehetett, az az Iſtennek őrökké-valóſágában bűntetteſsék. Ugyan-is, a'mint jól mongya Sz. Agoſton [h]: Semmi-némű ítéletben nem
h 21. Civ. c. 11. kívántatik, hogy a' bűntetés a' vétkeknek idejéhez ſzabattaſsék. Mert a'házaſságtőrés, vagy gyilkoſság, igen hamar végbe mégyen, de tovább-tartó bűntetéſe vagyon: néha őrők ſzám-ki-vetés, vagy tőmlőcz, vagy ugyan a'halál-is; melly, mint-hogy az emberek társaſágából őrőkké ki-rekeſzt, példázza az őrők bűntetéſt-is. Továbbá, mint-hogy a'Halálos bűn az Iſten-ellen vagyon, ki véghetetlen jó, és méltóság: neminémű-képpen véghetetlen gonoſság, és véghetetlen bűntetéſt érdemel; és azért mélto, hogy őrőkké vége ne légyen.

Melly az ördögnek keſzíttetett, és az ő angyalinak: az-az, a'kiknek engedtetek a' vétekben, és a' kiket kővettetek, azokkal eggyűtt ſzenvedgyetek. És a'kik tanách-adóitok vóltak, azok légyenek hóhéritok; a'mint a'Profétánál ſzóll az Iſten Jeruſa-
i Ezech. 23. 31. lemnek [i]: *A'te nénéd útán jártál, és az ő pohárát kezedbe adom.* De azt vedd eſzedbe, hogy nem mongya itt Urunk, *Melly néktek keſzíttetett*; mint az országfelől mondotta az igazaknak: hogy emlekezvén a'nagy irgalmaſságról, mellyet ő-vélek-is őrőmeſt közlőtt vólna, inkább búsúllyanak és gyötrődgyenek. mert bizonyos dolog, hogy az
D k Sap. 1. 13. 16. Iſten a'halált nem ſzerzette [k]; ſe nem vígad az élők veſzedelmén: hanem az iſtenteleneknek, kezőkkel és beſzédőkkel hítták azt; és azt baráttyoknak alítván, el-olvadának, és ſzővetséget tőnek véle: mert méltók hogy az ő réſzére légyenek.

Noha pedig a'Kriſtus ſententziája, chak az őrők tűzről emlekezik: mindazáltal az,
Pſ 10. 7. egyéb ſzámtalan kínokat-is foglal magában. Dávid azt mongya [l]; hogy az Iſten *a' bűnősökre töröket hint: tűz, és kén-kő, és ſzél-veſzek fuvaſa, az ő poharok réſze.* jelentvén, hogy még annál-is több kínok léſzen. A'*Kén-kővön*, értſed az iſzonyú bűzt, melly a'
l In Diata ſalutis, c. 39. kárhozottaknak teſtéből gőzőlög. Ez olly nagy, hogy, a'mint Sz. Bonaventúra írja [m], ha egy ollyan teſt, itt a föld ſínén vólna, az egéſz világot el-dögleltetné. A' *Szélveſzen*, értſed az iſzonyú hideget, melly-miatt ugyan chikorgattyák fogokat. De a'

pokol-

pokol-béli kínokról, másutt többet szóllyunk. Most chak azt mondom; hogy olly rettenetes lészen az istentelenek-ellen-való utólsó sententzia, hogy, ha bizonyoson tudnók-is hogy chak egyre mondatik, de nem tudnók kit találna az a'szerenchétlenség, mélto volna kinek-kinek rettegni, hogy valami-képpen őtet ne találná, és magára nagy gondot viselni. Tahát mennyivel inkább kívántatik, hogy minnyájan tartsunk tőle, tudván hogy az embereknek nagyobb részére terjed, mivelhogy *a bolondok száma végheretlen* [n], és, *Sokan vannak a' hivataloſok, kevessen pedig a' választottak* [o]. és, *Széles a' kapu, és tág az út, melly a' veszedelemre viszen; és sokan vannak, kik azon bé-mennek. Szoros* pedig *a kapu, és keskeny az út, melly az életre viszen: és kevessen vannak kik azt meg-találják.* [p] Ha az Isten meg jelentené, hogy a'Predikátzió-kor eggyet a'meny-kő meg-űt: nem minnyájan félnének-e, és rettegnének a'kik jelen vólnának? de sokkal inkább, ha azt mondaná, hogy nagyobb részét szörnyű halállal meg-öli. Ím hallók Urunktól, hogy sokan mennek a'veszedelemre, kevessen az életre: miért nem ébredünk-fel, és gondot magunkra jobban nem viselünk?

Azt olvasom, hogy egy *Felix*-nevű Pogány Tiszt-tartó, halván Sz. Pálnak, ki Félix-nél fogva tartatott, a' következendő Itéletről-való beszélgetését [q], meg-rettent: Mi az oka tahát, hogy sok Keresztyének, halván a'Sz. Irásból az Itélet napjának rettenetes-voltát, azt a'félelmet, melly a'bölcheségnek kezdeti [r], magokban nem érzik; és azzal, mint az erős szöggel, meg nem tartózkodnak a' számtalan vétkektől? Bizony, félek rajta, noha nyelvőkkel nem vallyák, hogy, a'vagy semmit nem hisznek az Irásnak, a' vagy soha nem elmélkednek valóban azokról a'miket az Itélet napjáról hallanak. Azokáért, kövessük a' Profétát, ki imígyen szóll [s]: *Az én vigyázó helyemen állok, és meg-állapodom az erősségen: és vigyázok, hogy lássam mit mond nékem, és mit felellyek az én vádolómnak.* Az ellenségnek el-jövetelétől-való félelem, a'váras-bélieket fel-ébreszti, hogy jó idején meg-szerezzék a'mi az ellenséget el-távoztathattya, és őket meg-óltalmazhattya. Azon-képpen, az Itélettől-való félelem, senkit kétségbe nem ejt, hanem inkább reménséget nevel; mint hogy arra int, hogy idején szerét tegyük azoknak a' mellyek meg-engesztelhetik a'Bírót, hogy kegyelmes sententziát hallyunk tőle: Mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Atya Isten, az ő Sz. Fiának érdemiért. Amen.

n *Eccle.* 1. 15.
o *Mat.* 20. 16. & c. 22. 14.
p *Matt.* 7. 13.
q *Act.* 24. 25.
r *Pſ.* 110. 10.
s *Habac.* 2. 1.

HARMADIK PREDIKATZIO.

A' Mi Esztendőnknek, melly 365. napból, és hat órából áll, négy része vagyon: a' tavasz, nyár, ősz, és tél. Az Isten Esztendejének-is, melly világ kezdetitől-fogva annak végéig tart, majd hasonló Négy részét találhyuk. Az Első részében, midőn hat nap az egész világot semmiből alkotta, fő-képpen Hatalmasságát, vagy minden-hatóságát mutatta-meg. és ez, hasonló volt a'Tavaszhoz, melyben a'föld ki-nyílik, és mindeneket nemz. A'Másik részében, melynek ninchen bizonyos határa, mint-hogy mindenkor kívántatik; Bölcheségét mutatta-meg; mindeneket jó módgyával igazgatván, és végről végig erősen; és mindeneket gyönyörűségesen el-rendelvén [a]. ez hasonló a'Nyárhoz, melyben a'tavaszi terméseknek nevekednek, és meg-érnek. A'Harmadik részében, melly fő-képpen az Isten Fiának megtestesűlése-kor kezdetett, és közönségesen az újonnan-való szűletésig tart, kinek-kinek pedig halála órájáig, Irgalmasságát mutatta-meg; számtalan eszközöket szerezvén, mellyekkel az örök bóldogsághoz juthatnánk. és ez, hasonló az Őszhöz, melyben be-gyűjtyük a' mivel esztendő-által kell élnünk. A'Negyedik részében, melly chak egy napot, vagy egy órát foglal magában; Igasságát mutattya-meg; mindenekre sententziát mondván, melynek ki-szolgáltatása örökkön örökké tart: mert a'gonoszok, az örök kínba mennek; az igazak pedig, az örök életbe [b]. ez hasonló a'Télhez; melyben, a'kik az-előtt táplálásokra-valókat gyűjtőttek, vígan élnek azokkal: a'kik pedig az-előtt hívolkodtak, bánkodva szükséget szenvednek. mivelhogy a'téli-idő, a'gyűjtésre igen alkolmatlan. Én most erről szóllok; a'végre, hogy a'hoz valóban készűllyünk; és meg ne fogyatkozzunk.

a *Sap.* 8. 1.
b *Mat.* 25. 46

I. *Pedig, Meg-magyarázom, Miért mondatik az Úr napjának; melyben semmi mentségnek helye nem lészen.*

II. *Meg-mondom, Az Itélet-előtt-való Jelek mit jelentsenek.*

III. *Meg-mutatom, az Itéletről-való gondolkodásnak hasznait; mellyeket fel-forgatnak az Újítók.*

ELSŐ

ELSŐ RESZE.

SZörnyű nevekkel nevezi a' Sz. Irás az Itélet-napját: Mert néhul [c], Kegyetlen-, tellyes boszszonkodással, haraggal, és búsulással; néha [d], Az Úr boszszú-állásának napja; néha [e], Meg-ölésnek napja; néha [f], olly Idő, minémű nem volt attól fogva hogy a'nemzetségek kezdettenek lenni; néha [g], Siráſnak, és erőtelenüléſnek napja; neha [h], Meg-tapodáſnak, és meg-emésztésnek napja; néha ugyan sereggel [i], Haragnak, háboruságnak, szorongatáſnak, nyomorúságnak, nyavalyának, setétségnek, homályoſságnak, ködnek, forgó-szélnek, trombitának és harſogáſnak napja. De gyakrabban, az Úr napjának neveztetik, mind az Ó [k]'s mind az Új teſtamentomban [l]: melly nevezet, ha jól még-fontollyuk, leg-rettenetesb, egy-nehány Okért.

ELSŐ Oka, a'bűnös emberről vétetik. Mert noha minden napok az Iſten napjai, és tellyes életünknek napjaiban az Iſtennek kellene szolgálnunk, szentségben és igaſságban [m]; mindazáltal a'bűnösök, ez életnek napjait magoknak tulajdonittyák, és a' teſtnek, világnak, ördögnek foglallyák, mondván [n]: *Jertek, és éllyünk a' jelen-valókkal, és éllyünk hamarsággal a' teremtett-állattal mint ifiuságban. Drága borral, és kenetekkel töltözzünk: és el ne múllyék tőlünk az életnek virága. Koronázzuk-meg magunkat rósákkal, minek-előtte meg-hervadgyanak.* De ám éllyenek ezekkel a'napokkal: az Úr napját el nem veſzthetik, mellyen mindeneknek érdemek-szerént meg fizet-. Ám dugják-bé fülöket, és hasonlók légyenek a' siket aſpishoz, hogy ne hallyák az Iſtennek kegyes intését [o]: vagy akarják, vagy nem, meg-hallyák, mint egy rettentő meny-dörgést, az Utólso ítéletnek viszsza-czáfolhatatlan iszonyú sententziáját, melyre mind a'két fülök meg-chendül [p], inkább hogy-sem a'Héli-ellen mondott sententziáért.

MÁSODIK Oka, Kriſtus Urunk: Mert a'napok, mellyeken közöttünk forgolódott, nem Úré, hanem szolgáé vóltanak; mint-hogy nem azért jött hogy szolgálnának néki, hanem hogy szolgálna [q]. Az-okáért, hogy ki-nyilatkozzék ama' mondáſnak igaz-vólta [r]; *Ti engem Mesternek, és Úrnak hittok; és jól mongyátok, mert az vagyok.* és hogy ő *Királyoknak Királya, és uralkodóknak Ura* [s]: szükség, hogy napja légyen, melyben valóban Úrnak mutaſſa magát; mellyet Ítélet-napján nyilván meg-chelekeszik. Mert nem jő akkor szolgai ábrázatban; se gyermeki állapatban, posztókban takartatván, és jászolban helyheztetvén [t], a'mint elsö Jövetelében: hanem az ég fölyhőiben, nagy hatalommal, és fölséggel. Nem jő maga, sem kevés szegény tanitványokkal, hogy Heródes el-veszteni kereſſe [x]; sem hogy a' Zidók, kövezni [y]; vagy a' hegyről nyakrafőre vetni [z], vagy meg-ölni akarják [a]: hanem sok ezer Szenteivel [b], és minden Angyalival [c], hogy mindeneket meg-ítéllyen-.

HARMADIK Oka: Mert az napon, a'bűnos embernek semmi segétsége az Iſtentől nem lészen, se szó-szóllója nem találtatik; hanem minnyájan a'Bíro részére léſznek, a'számtalan vádolók és tanúk, kiknek ellene nem mondhatni: tudn' illik, a'magúnk Lelki-ismereti, mellyet akkor mindenek által-látnak: a'Sz. Angyalok, kiknek intéseket meg-vetettük: a'mennyei Szentek, kiknek életöket bolondságnak alitottuk [d]: az Emberek, kiket meg-botránkoztattunk: az Ördögök, kiknek engedtünk, sőt okot adtunk, hogy kisértenének bennünket: az igaz Tanitók és Lelki atyák, kiknek szavokat vagy nem akartuk halgatni, vagy nem fogadtuk: minden Teremtett-állatok, mellyekkel, az ő Teremtőjöknek boszszúságára, gonoszúl éltünk. Ha valamelly paraszt- ember, a'Királt sok latorságival meg-bántotta vólna, és azt sok hites tanúk bizonyítanák, sok fő Prókátorok vádolnák; ő pedig ügyének hamis-vóltáért senkit nem találna a'ki pártyát fogná, hanem chak maga mentené magát: vallyon nem ragadna-e a'nyelve az ínyéhez? Most szó-szóllónk az Atyánál ő-maga a' Kriſtus [e], ki az Igaſságnak Napja [f]: de akkor a'Nap meg-homályoſodik, és harag szemmel nézi a'bűnöst. Most az Irgalmaſságnak annya, a' boldogságos Szűz Maria esedezik érettünk, és mint a' tellyes Hóld sok javaival látogat bennünket: de akkor a' Hóld nem adgya világoſságát, és nem mégyen a'meg-haragutt Dávid-eleibe, mint Abigail, hogy a' bolond Nábálnak kegyelmet nyerjen [g]; sőt mint Eſter, vádollya az istentelen és háládatlan Ámant [h]. Most a' Szentek-is segétnek könyörgésökkel, úgy mint alkolmatos időben: de a' sok vizeknek árradásában hozzája sem közelgetnek [i]; midőn tudn' illik az Ítélet, napján kiönti Iſten az ő haragját a'bűnösökre, és el-burittya őket mint a'víz-özönkor. Nézzed azt, úgy-mond Arany-szájú Sz. János [k], a'kinek ninch menyegző ruhája, mi módon vettetik-ki a'lakodalom-házból, és senki érette nem esedezik [l]. Lássad azt, a' ki a' talentommal nem kereskedett [m], mi módon senki érette nem könyörög. Tekintsd-

meg

A
c Isa. 13. 9.
d Ier. 46. 10.
e Ezech. 7. 7
f Dan. 12. 1.
g Ose. 4. 3.
h Mich. 1. 3. 4
i Soph. 1. 15.
k Isa. 13. 6. Ier. 46. 10. Ezech 30. 3. Amos 5. 18 Soph. 1. 14.
l Act. 2. 20. 2. Per. 3. 10. 1. Cor. 3. 13. 1. Thes. 5. 2.
B
m Luc. 1. 75.
n Sap. 2. 6.
o Pſ. 57. 5.
p 1. Reg. 3. 11
q Mat. 20. 28
r Ioan. 13. 13.
s Apoc. 19. 16
t Luc. 2. 7.
u Mat 24. 30
x Matt. 2. 23.
C
y Ioan. 8. 59.
z Luc. 4. 29.
a Ioan. 5. 18.
b Iuda ver. 14
c Mat. 25. 31.
d Sap. 5. 4.
e 1. Ioan. 2. 1.
f Mal. 4. 2.
D
g 1. Reg. 25. 20.
h Eſth. 7. 6.
i Pſ. 31. 6.
k Hom. 22. ad Pop. Antioch.
l Mat. 22. 13.
m Mat. 25. 30

meg a'ki-rekesztetett ótt szűzet [n], és hogy a'több szűzek nem tőrekednek ő-érettek: sőt inkább *őrvendez az igaz, midőn láttya a' boszszú-állást; kezeit meg-mossa a' bűnősnek vérében* [o].

Kérdené valaki: Nem lészen-e valami mentségnek helye? Nem. Még a' Pogányok sem menthetik magokat azzal, hogy nem tudták az igaz Isten tőrvényét; mert, *A'ki nem túd* (tőrvényt,) *ő sem lészen tudva* [p]: és [q], *Valakik törvény-nélkűl vétkeztek, törvény-nélkűl vésznek-el*: és [r], *A'ki nem hiszen, már meg-ítéltetett.* És méltán: mert *Az Istennek láthatatlan dolgai, a' világ teremtett-állattyától, azok-által a' mik lőttek, meg-értetvén, meg-láttatnak: az ő örökké-valo ereje's Istensége-is: úgy hogy menthetetlenek légyenek* [s]. *Mert midőn meg-ismérték vólna az Istent, nem úgy mint Istent dicsőítőttek, a' vagy hálákat adtak néki: hanem el-enyészték az ő gondolattyokban, és meg-homályosodott az ő esztelen szívök: mert magokat bölcheknek mondván lenni, bolondokká lőttek.*

A' Keresztyéneknek kevesebb mentségek lehet: kik a' Tudatlanságot paísúl nem vehetik, tudván; a'vagy tudhatván a' Terméfzetnek, *Moysesnek*, és a' Krisztusnak tőrvényét. Sem a'Gyarlóságot: mert a'Krisztus vérének ereje, eléggé meg-vastagíthatta őket, a'mint sokakat meg-vastagított, kik mind idővel, 's mind értelemmel kissebbek vóltak. Az-okáért, *Mindeneket meg-chelekedhetünk az-által, a'ki minket meg-erősít* [t]. Sem a'sok Gonosz példákat: mert a'Szenteknek jó peldáit kellett vólna-inkább követni; mint-hogy a' világi dolgokban sem akarják a' bolondok példáit követni, kik magoknak kárt tésznek. Sem a' Testi gyönyörűségeknek édességét: mert sokkal jóbbak, és nagyobbak a'lelkiek, mellyekkel bővségesen meg-vigasztallya az Isten az igazakat, és fő-képpen a'mennyei bólgogságnak várásával. Sem Barátttyoknak vagy attyok-fiainak kérését, vagy tanáchát: mert tudták, vagy tudniok kellett, hogy, *A'ki nem gyűlöli attyát, és annyát, és feleségét, és fiait, és attya-fiait, és nénnyeit, még pedig az önnon lelkét-is, nem lehet a' Krisztus tanítványa* [u]. Nem-lévén azért semmi mentségök, a' Bíro el-jár dolgában, keményen mindeneket meg-visgál, és mindenekről számot vészen. se Pápa, se Kardinál, se Chászár, se Király, se Érsek, se Püspök, se Herczeg, se Fejedelem, se senki egyéb, azt el nem kerűlheti, sem ellene nem álhat.

A' Sz. Írás az Ítélet-napját, hol *Szőlő-szűretnek* nevezi [x], melyben minden szőlőgerezdet egybe-hordnak: néha *Aratásnak* [y], melyben minden kévéket bé-gyűjtnek: de gyakrabban úgy emlékezik felőle, mint valami iszonyú harczról, melyben semmi személy-válogatás ninchen; és olly hamar meg-esik a'Király, Kapitán, vagy hadnagy, mint a'kőz-katona. Azon a'harczon, *Fegyvert fog az Isten buzgósága, és fel-fegyverkeztetti a' teremtett-állatot az ellenségeken-valo boszszú-állásra. Fegyver-derék-helyett, igasságba öltőzik; és a' bizonyos ítéletet teszi-fel sisak-helyett; győzhetetlen paísúl vészi az igasságot; a' kemény haragot pedig dárdává élesíti, és hadakozik véle a' föld kereksége az esztelenek-ellen.* Es mint-hogy a'derék harczokon, elől-mennek a'chatázo gyors lovasok, és az-után a' derék harcz-tartó dandár seregek; mihelyen pedig az ellenséget meg-futamtattyák, a' győzedelmes Fejedelemnek zászlóit, a' várnak vagy várasnak falaira helyheztetik; és végezetre, a'meg-vert seregnek táborát, vagy várasát tűzzel emésztik-meg: alkolmasint hasonló dolgok történnek az Úrnak nagy napján. A' Gyors lovasokon, érthettyük az Angyalokat; kik el-jőnek a' dichőséges Királlyal [a], és elől-járóban lésznek [b]. A' Dandáron, a'több teremtett-állatokat, mellyeknek harczolását-is szépen meg-írja Salomon [c]: *Ki-mennek igyenessen a' villámásók nyilai, és mint a' felyhőknek jól meg-vont kéz-ijából bocháttatnak-ki, és bizonyos helyre vettetnek. Es a' köves haragtól bé-vséges kő-esők bocháttatnak; fel-gerjed ellenek a' tenger vize, és a' folyó-vizek keményen meg-áradnak. Ellenek áll a' sebes szél, és mint a' forgó-szél el-hánnya őket.* A Zászlókon, érthettyük a' Sz. Keresztjelét, és a'Krisztus szenvedésének egyéb eszközit; mellyeket, a'mint a'Doktorok elmélkednek, a' Sz. Angyalok mindenek láttára hordoznak. Végezetre, a' Tábornak meg-égetésén, az iszonyú nagy tűzet, melly mindeneket meg-emészt [d]. De ezekről majd bővébben beszéllek, hogy üdvősséges penitentziát tartsunk.

(* *)

A
n Mat. 25. 12
o Ps. 57. 11.
p 1. Cor. 14. 38
q Rom. 2. 12.
r Ioan. 3. 18.
s Rom. 1. 20.
B
t Phil. 4. 13.
u Luc. 14. 26.
x Isa. 25. 6. &, c. 32. 15.
y Mat. 13. 39 Apoc. 14. 15
z Ioel. 3. 9. 12
C
* Sap. 5. 19.
a Mat. 25. 31
b Mat. 24. 31
c Sap. 5. 22.
D
d 2. Pet. 3. 10. 12.

A

II. RÉSZE.

AZ Isten, mikor kőzönséges nagy chapáſt akar bochátani az egéſz világra, vagy valami tartományra, bizonyos Jelek-vagy Próféták jövendőléſi-által hírré ſzokta tenni. Minek-előtte Antiokus a' Zidókban nyólczvan ezeret meg-ölne, és meg-annyi ezert fogságra vinne, vagy el-adna, az Isten templomát meg-foſztaná, és ferteztetné: negyven napig láttanak az égen nyargaló lovaſokat, és egyéb-féle jeleket [e]: az-okáért *minnyájan könyörgöttek, hogy jóra változnának a' chodak*, és utánna veti a' meg-mondott veſzedelmet [f]. Haſonlókat ir Joſéfus-is [g], Jeruſalemnek máſodik puſztúlása-előtt, melly a' Romaïaktól lőtt. Sz. Gergely Pápa-is azont irja Olaſz-orſzágról [h], minek-előtte a' Pogányok el-puſztítanák. De azoknál nagyobbakat olvaſunk a' mái Evangéliomban, mint-hogy nagyobb chapáſt-is jelentnek. Is hogy az Angyalokon kezdgyük-el, kik erővel hatalmaſok, az Isten ígéjének meg-chelekedői [i]; kiket Urunk az Egek ereinek nevez [k]: meg-indúlnak; nem üdvőſségőkre ſzolgálván az iſtenteleneknek, mint moſt, hanem veſzedelmet hozván reájok, hogy üdvőſséges tanáchokat meg-vetették. Ezek, nem chak trombita harſagáſſal idézik az embereket az Ítéletre [l], és a' jókat a' gonoſzoktól el-válaſztyák [m]: hanem *két-élű kard-is léſzen kezőkben*, * *hogy boſz-ſzút-állyanak a' nemzetségeken; meg-fedgyék a' népeket. Hogy azok Királyit békókba verjék, és a' nemeſit vas belinchekbe. Hogy a' meg-irt ítéletet tegyék ő-fe.ölők*; melly az utólſo ſententzia. Ha chak egy Angyal-is, hetven ezer embert ölt-meg Dávid idejében [n]; és az *Aſſyriuſok* táborában ſzáz nyólczvan-őt ezert egy étſzaka [o]; és mindeniknek annyi ereje vagyon, hogy, ha az Isten engedné, az egéſz világot fel-forgathatná: michoda chapáſt tehet az Angyaloknak minden ſokaſága?

Az Angyalokkal az Égi állatok-is, mellyeket ők forgatnak, meg-indúlnak: a' Nap meg-homályoſodik [p], és ugyan ſzomorúnak fog-tetſzeni: a' Hold nem adgya az ő világoſságát, hanem feketés vőrőſséggel, bánattyát 's haragját jelenti. Ez a' fogyatkozás abból léſzen, hogy az Isten a' világoſítáſra-valo erőt meg-vonſza tőlők; vagy sűrű ködőkkel el-fogja világoſságokat; vagy gyakor *Eclipſiſeket* ſzerez kőzőttők. A' Chillagok le-eſnek; nem hogy üreſſen hadnák helyőket, holott terméſzetſzerént romolhatatlanok, és az egéſz földnél nagyobbak: hanem, azok-is világoſságoktól meg-foſztatnak. mert az irás, gyarkorta az emberek ítélete-ſzerént ſzól, kik, nem látván a chillagok világoſságát, azt vélik hogy le-eſtek az égből; a'mint Sz. *Jerónimus*, Béda, és a' fő-fő Doktorok irják. Innét Iſaías azt mongya [q]; hogy *Az ég chillagi, és azok fényeſsége nem terjeſztik-ki az ő világoſságokat.* Ezekielnél pedig azt mongya az Úr [r]: *Bé-burítom az eget, és meg-feketítem az ő chillagit; a' Napot fólyhővel bé-burítom, és a' hóld az ő világoſságát nem adgya.* Így beſzéll Joël-is [s]. Azt-is mondhattyuk; hogy akkor, nagy és fényes villámáſok léſznek, és haſonló űſtőkös-chillagok, mellyek ollyanoknak fognak tetſzeni, mint az égből le-eső chillagok. Ez pedig iſzonyú réműléſt ſzerez az emberekben, melyről egy Sibylla-is emlékezett; a' mint Sz. Agoſtonnál olvaſſuk [t]:

Eripitur Solis jubar, & chorus interit aſtris:
Solvetur cælum, lunaris ſplendor obibit.

Tudod-e, Kereſztyén, ennek lelki példázattyát? A' ki a' ſetétben két-felé chap, ſenki ſzemélyét nem tekinti: azon-képpen, a' mint az előtt-is mondám, Kriſtus Urunk ſenki ſzemélyét nem nézi, hanem mindent chelekedetéhez-képeſt megítél. A' Skák-játékban, míg a' játék tart, mind ſzép rendben állanak; a' Király és Királyné-aſzony, koronáſok, és leg-több ſzabadságok vagyon; a' lovaſok és gyalogok, állapattyok-ſzerént járnak; és ki többet ér, 's ki kevésbet: de a' játékot el-végezvén, egy-aránt hánnyák őket az iskatulába; és gyakorta a' Király alól hever, és a drabant a' feje-fölőtt. Így ez életnek játékában, rendőket nagy dichőségeſſen meg-tartyák a' Királyok, Fejedelmek, és gazdagok: de vége lévén a játéknak, egy-aránt megítéltetnek, és a' pokol fenekére úgy vettetnek, hogy a' Királyok leg-mélyebben léſznek a kínban: mert *A' hatalmaſok hatalmaſſan ſzenvednek kínokat* [u]. Úgyan ezen dolgot más haſonlatoſsággal adgya előnkbe Iſaías; ki az Ítéletnek napjáról imigyen beſzéll [x]: *Ímé az Úr neve meſz-ſzűnnen jő, égő az ő haragja, és nehéz el-viſeléſre: az ajaki bé-töltek boſz-ſzonkodaſſal, és az ő nyelve mint az emésztő tűz.* Vallyon miért mongya azt, hogy *Meſz-ſzűnnen jő*, holott mindenütt jelen vagyon? A' ki meſzſzűnnen jő, nem iſméri a' ſzemélyeket, és nem tudgya meg-válaſztani

a' nemeſt

e 2. *Mach.* 5. 2
f *verſ.* 14.
g *Lib.* 7. *c* 12.
h *Hom.* 1 *in Dom.* 1. *Advent.*
i *Pſ.* 102. 20.
k *Matt.* 24. 29 *Luc.* 21. 26.
B
l *Matt.* 24. 31 1. *Cor.* 15. 12 1. *Theſ.* 4. 15
m *Mar.* 13. 49
* *Pſ.* 109. 6.
n 2. *Reg.* 24. 15.
o 4. *Reg.* 19. 35.
p *Mat.* 24. 29
C
q *Iſa.* 13. 10.
r *Ezech.* 32. 7.
s *Joel.* 2. 10.
t 8. *Civ.* c. 23.
D
u *Sap.* 6. 7.
x *Iſa.* 30. 27.

a'nemeſt a'paraſzttól, hanem-ha ruhájáról; de úgy ſem mindenkor: úgy viſeli magát az Iſten-is az Ítéletkor, mint a'meſzſzűnnen-jött jövevény; és ſokaknak mongya [y], *Nem iſmérlek titeket.* Akkor nem léſzen helye az öltözeteknek: mert ſenki ſemmit az ítéletre nem viſzen, hanem akár-kit-is chak *a' Chelekedeti követnek* [z]. Végezetre, a' Nap, és á'több mennyei világosító állatok meg-ſetétűlnek: jelentvén az őrökkévalo külső ſetétséget, melybe vettetnek azok, kik a' ſetétségnek chelekedetit el nem vették [a].

Az Alsó világnak réſzei-is meg-indúlnak, az iſtenteleneknek bűntetésére. *A' Föld meg-indúl: a' hegyek pedig, mint a' viaſz, meg-olvadnak az Ur ſzíne-előtt* [b]. Erről érthettyük a' mit Sz. Jánoſnál olvaſunk [c]: *Nagy föld-indúlás lön, a'minémű ſoha nem vólt miólta emberek vannak a' földön.* Ebből ſok haſadáſok következnek a'földön; mellyekben, a' melly Váraſok el nem romlottak-is a'föld-indúlatkor, éppen el-ſillyednek: kívánván a'föld meg-emészteni az iſtenteleneket, mint Kórét, Dátant, és Abiront, minden marhájokkal egyetemben [d]. A' Tengernek fel-háborodásáról-is emlekezik az Irás [e]: mert az-is kívánnya az hitetleneket meg-bűntetni; mint a'víz-özön-kor [f], és Fárao idejében [g]. A'Levegő égnek dögleleteſsége-is ſokakat meg-emészt, és iſzonyú villámáſokkal meg-ijeſzt [h], és nagy kő-eſőkkel agyon vér [i]. De mind ezek-fölött, a'telhetetlen Tűz, mindeneket tőből ki-éget, meg-akarván emészteni a'gonoſzokat, mint a'Sodomaiakat [k]. Erről a Tűzről gyakorta emlekezik a'Sz. Irás [l]; sőt az *Erythræai Sibylla*-is; a'mint Sz. Agoſton írja [m]: *Decidet è cælis ignis, & ſulphuris amnis.* Ezek pedig mind azért léſznek, a'mint Sz. Gergely írja [n]; hogy, a'kik mindenekben vétkeztünk, mindenek-által bűntetteſsünk: és a'kik mindeneknek Királyát, ki nékünk mindeneket adott, háládatlanúl meg-bántottuk, mindeneknek ellenünk-fordíttatott nyilait és fegyverit érezzük.

Úgyan akkor *fel-tetſzik az ember Fiának jele-is az égen: és akkor ſírnak a' földnek minden nemzetségi* [o]; azok, tudn' illik, kik a'Kereſztre fel-feſzíttetett Kriſtusban hinni nem akartak: mert az híveknek és igazaknak nagy vígaſztaláſokra léſzen, látván az ő meg-ſzabadulóſoknak fő eſzközét. Ennek példája vólt a'felyhő Oſzlop, melly az Iſraël fiai-előtt járt [p]: mert az Igazakat gyönyörködtette, az Egyiptziuſokat pedig gyötrötte és rémítette. Erről azt írja *Abulenſis* [q]; hogy az Itélet-előtt, egy-néhány napig, az égen láttatik nagy fényeſséggel: az Itélet napján pedig, a'Kriſtuſ-előtt záſzlóúl hordoztatik. Az Elsőről, érthettyük, a'mit az Anyaſzentegyház az Iſteni ſzolgálatban mond [r]: *Hoc ſignum Crucis erit in cælo, cùm Dominus ad judicandum venerit.* A'Máſikról pedig, a'mit máſutt énekel [s]: *Vexilla Regis prodeunt, fulget Crucis myſterium.* Akkor örvendezni fognak a'Kereſztnek baráti; úgy-mint Sz. Pál: ki *nem dicſekedett, hanem chak a' Kriſtus Kereſztében* [t]: ki *nem ítélte hogy egyebet tudna, hanem chak a'meg-feſzűlt Kriſtuſt* [u]; és azt predikállotta. noha *a' Zsidóknak botránkozás vólt, a' Pogányoknak pedig bolondság* [x].

Holott a'Kriſtus, az ő nagy ſzelídségéért; gyakorta Báránnak neveztetik [y]: mi módon jőhet az Ítéletre illyen iſzonyú jelekkel? A' ſok ideig tartott békeségeſ-tűrés ha meg-sértetik, dűhős haraggá változik. *Moyſes*, meg-értvén az Úrtól a'hegyen, hogy vétkeztek az Iſraël fiai az arany-borjút imádván [z], könyörgött érettek, nagy irgalmaſságát mutatván hozzájok: de alá-ſzálván a'hegyről, és látván a' gonoſságot, igen meg-haragutt; *a' kő-táblákat el-törte, a'borjút el-rontotta. Aaront keményen meg-feddőtte, és huſzon-három ezer embert vágatott-le.* A'Kriſtus, moſt meny-országban *Szőlőſzőllőzik* [a]; és haſonló lévén a'Bárányhoz, engeſzteli az ő Sz. Attyát: de mikor az égből alá-ſzáll, oroſzlánná válik, és boſzſzút-áll ellenségin. Azt írja *Polienus* [b], Nagy Sándorról; hogy midőn törvént ſzolgáltatott a'Gőrögök-közőtt, köz ruhába öltözött: de midőn a'Barbarus és fene-erkölchű emberek-közibe ment, fényes és vitézlő ruhába öltözött, hogy azzal meg-rettentené őket. Úgy midőn a' Kriſtus ítéletre jő, a'vad-erkölchű emberek-ellen, kik nem tudták meg-böchűlleni az ő kegyeſségét, fáradságát, és halálát, mellyet ő-érettek vőtt-fel; nagy dichőséggel jő, hogy meg-rettentſe őket.

Erről egy jeles példát olvanſok az Irásban. Dávid, a'Filiſtéus Goliáttal bajt akarván víni, egyedűl ment ellene; és meg-vetvén Saulnak jeles fegyverit, chak egy bottal, parittyával, és öt ſima kővel ſzállott-ſzembe véle [c]; és úgy győzte-meg: mikor pedig a'bolyókás Nábal-ellen ment, ſzolgainak meg-parancholta [d], hogy *ki-ki fel-kőſſe kardgyát*; ő-maga-is kardot kötött-fel, mondván [e]: *Bizony heában óltalmaztam-meg mind a'mik ezé valának a'puſztában, és el nem veſzett ſemmi mind azokból mellyek övé vóltak: és gonoſz-szal fizetett nékem a' jóért. Ezeket chelekedgye Iſten a'Dávid ellenſéginek, és ezeket mivellye,*

A
y *Mat.* 7. 23. & c. 25. 12.
z *Apoc.* 14. 13
a *Rom.* 13. 12
b *Pſ.* 96. 4.
c *Apoc.* 16. 18
d *Num.* 16. 32
e *Sap.* 5. 23. *Apoc.* 16. 3.
f *Gen.* 7. 21.
B
g *Exo.* 14. 28.
h *Sap.* 5. 22. *Apoc.* 16. 18.
i *Apoc.* 16 21
k *Gen.* 19. 25.
l 2. *Per.* 3. 10. *Pſ.* 96. 3.
m 8. *Civ.* c. 23.
n *Homil.* 35. *in Evang.*
o *Mat.* 24. 30.
p *Exo.* 14. 19.
q *Quæſt.* 99. *in* c. 24. *Mat.*
r *In Veſpris diei Invent. S. Crucis.*
C
s *In Hymno ad Veſperas Dominicæ Paſſionis.*
t *Gal.* 6. 14.
u 1. *Cor.* 2. 2.
x 1. *Cor.* 1. 21
y *Iſa.* 53. 7. *Ier.* 11. 19. *Ioan.* 1. 29. *Act.* 8. 32. Patientia læſa, in furorem vertitur.
z *Exo.* 32. 8.
a 1. *Ioh.* 2. 1. *Rom.* 8. 34. *Heb.* 7. 25.
D
b *Lib.* 4. *Stratag.*
c 1. *Reg.* 17. 39.
d 1. *Reg.* 25. 13.
e *verſ.* 21.

A

ha meg-hagyom reggelig mindene-közzül a' falra-vizellöt. Hasonló-képpen a' Dávid Fia, a' mi Kristusunk, az első harczra, az iszonyú és erős ellenség-ellen, ki az ördög volt, fegyvertelenül és egyedül jött, és úgy győzte-meg a' Keresztnek bottyával, és azon-vőtt őt sebeivel: de a' háládatlan és balgatag ember-ellen, külömb készülettel jő, a' mint meg-mondám; szemére vetvén sok jó-tetteményit, mellyekért gonoszszal fizetett néki; és követit, nem chak jó néven nem fogadta, nem chak eledelt nem adott nékik, hanem gyalázattal-is illette, a' mint Nábal chelekedett a' Dávid szolgaival: és így, *irgalmasság-nélkül-valo ítélete lészen annak, a' ki irgalmasságot nem chelekedett* [f].

f Iac. 2. 13.

Noha pedig az Utólsó ítéletkor, az Istennek igasága fog-tündökleni: mindazáltal mikor *meg-haragszik-is, az irgalmasságról meg-emlekezik* [g]. és; *meg nem tartóztattya haragjában az ő irgalmasságit* [h]. Innét-is vagyon, hogy a' teremtett-állatokat neminémű-képpen gyázba öltözteti: és azzal mutattya, hogy kedvetlen a' büntetésre; és, ha az Igasság engedné, azt őrömest el-múlatná. Innét vagyon az-is, hogy a' Bíro, a' juhoknak és a' gödölyéknek el-választásában, melly az Ítéletkor lészen, nem valami irgalmatlan mészároshoz hasonlíttya magát, hanem kegyes *Pásztorhoz* [i]: ki, midőn valamelly állatot a' mészárlo székbe küld, ugyan meg-esik a' szíve rajta. Azért mongya az Isten [k]: *Jaj, vigasztalást vészek az én ellenségimből, és boszszút állok az én ellenségimen.* Jajt mond, hogy bánattyát és fájdalmát jelentse a'boszszú-állással mint a' szánakodás, a'vagy az irgalmasság: mindazáltal az Isten igasságából úgy áll boszszút, hogy irgalmasságából szánakodik-is. Ez az oka annak-is, hogy az Isten, minden időben jelengette az embereknek az Ítélet napját; hogy, tudn' illik, a' hoz, mentől jobban lehetne, készülnének. Elsőben, Énok; a' mint Sz. Júdás írja [l], ki Adámtól hetedik volt, profétálta, mondván: *Ímé el-jő az Úr sok ezer Szenteivel, ítéletet tenni mindenek-ellen.* Az-után, chak nem mindenik Próféta szóllott az Ítéletről. Mert, hogy ne szóllyak Annáról [m], Jóbról [n], Salomonról [o], Dávid [p], Isaías [q], Jeremías [r], Ezekiel [s], Dániel [t], Joël [u], Amos [x], Sofonías [y], és Malakías [z], chak nem mindenczikkelyit le-írták. Az Új testamentomban pedig, ő-maga Krisztus Urunk, nem chak annak jeleiről emlekezett a' mái Evangeliomban, hanem módgyát-is megíratta Sz. Mátéval [a]; olly nyilván, hogy *Cæsarius* azt írja; hogy, há semmi egyéb Szent Irás nem volna-is a' Sz. Máte Evangeliománál, melyben az Utólsó ítéletnek fórmájáról emlekezik: elég volna a' bűnöknek el-távoztatására, és az embereknek meg-zabolázására, hogy hívatallyokban híven el-járnának. Sőt az Apostoloknak-is meg-parancholta, hogy arról predikállanának [b]; a'mint hogy Sz. Péter, a'mint Sz. Kelemen írja, erről kezdette-el predikatzióit: és Sz. Pál-is gyakorta beszéllett felőle, az Areopágusban [c], Félix Tiszt-tartó előtt [d]; és Agrippa- és Festus-előtt [e]. Sz. *Vincentius*ról-is azt olvassuk, ki Sz. Dómokos szerzetiben jeles tanító volt; hogy az Isten azt parancholta néki, hogy az Ítélet-napját, és azon-valo kemény szám-adást, gyakorta eleikbe-adná halgatóinak; mellyel sok feslett erkölchű embereket Istenes életre hozott.

i Mat. 25. 32.

k Isa. 1. 24.

l Iudæ v. 14.

m 1. Reg 2. 10
n Iob. 14. 13.
o Sap. 3. 8. & 5. v. 1. & 18.
p Psf. 95. 13.
q Isa. 2. 10.
r Ier. 30. 23.
s Ezech. 32. 7.

C

t Dan. 7. 9.
u Ioel. 2. 1. 31
x Amos 5. 18.
y Soph. 1. 14.
z Malach. 4. 1
a Mat. 25. 31.
b Act. 10. 42
c Act. 17. 31
d Act. 24. 25
e Act. 26. 23.

III. RESZE.

KÉt része vagyon az Igasságnak: a'Gonoszsnak el-távoztatása, és a'Jónak meg-chelekedése. Mind a' kettőre, fölötte alkolmatos eszkőz az Utólsó ítéletnek gyakor és szorgalmatos elmélkedése: mivelhogy Krisztus Urunk azért jő az Ítéletre, hogy mindennek meg-ftzessen érdeme-szerént [f]: *Es elő-jönek a' kik jókat chelekedtek, az életnek fel-támadására: a' kik pedig gonoszokat chelekedtek, az ítéletnek fel-támadására* [g]: és a' gonoszok, az örök kínba mennek; az igazak pedig, az örök életbe [h]. Sz. Pál-is ezt nyilván tanittya, mondván [i]: *Minnyájunknak meg kell jelennünk a' Krisztus Ítélő-széke-előtt, hogy el-vegye ki-ki a' testnek tulajdonit, a'mint chelekedett, vagy jót, vagy gonoszt.* Az-okáért bizonyos dolog, hogy a' Jó chelekedetnek jutalma az örök bóldogság, vagy az Igasságnak koronája, mellyet meg-ád az Ítélet napján az igaz Bíro [k]: a' Gonoszsnak pedig, az örök kárhozat: úgy hogy a' ki több jót chelekedett, nagyobb koronája légyen; Sz. Pálnak ama' mondása-szerént [l]: *Ki-ki mind tulajdon jutalmát vészi, az ő munkája-szerént.* és a' ki több gonoszt chelekedett, nagyobb gyötrelme; ama' mondás-szerént [m]: *A' mennyire dicsőitette magát, és gyönyörűségekben vólt, annyi gyötrelmet adgyatok néki és siralmat.* Innét mongya Isaías [n]: *Mongyátok az Igaznak hogy jól vagyon, mert az ő találmányinak gyümölchét észi. Jaj az istentelennek a' gonoszért: mert az ő kezeinek fizetését vészi.* Mellyeket valaki jól meg-gondol, és fontol, őstőne vagyon

f Mat. 16. 27.
g Ioan. 5. 29.
h Mat. 25. 46

D

i 2. Cor. 5. 10.

k 2. Tim. 4. 8.

l 1. Cor. 3. 8.
m Apoc. 18. 7

n Isa. 3. 10.

a' jóra-

a' jóra-valo fel-ébredésre, zabolája a' gonoſztól-valo meg-tartozásra. Dávid, az Elsőről imígyen emlekezik [o]: *A te ítéletidtől féltem: ítéletet és igaſságot chelekedtem.* és [p], *Meg-hajtottam a' ſzívemet a' te igaſságidnak meg-chelekedésére örökké, a' jutalomért.* A' Máſikról pedig, midőn az iſtentelenről azt mondotta vólna [q]; *Meg-ferteztettek az ő útai minden időben:* mint-ha annak okát akarta vólna adni, utánna vetette: *El-vétetnek a te ítéletid az ő orczája-elől.* Méltán mondotta azért Sz. Baſilius [r]: Ha valami gonoſzra chalogattatol: jusſon eſzedbe ama' rettenetes, és el-ſzenvedhetetlen ítélete a' Kriſtuſnak; és azzal, mint a' zabolával, lelkedet meg-tartóztaſſad.

Noha pedig minden-féle vétkeknek el-távoztatására, és minden jóſzágos chelekedeteknek gyakorlására haſznos az Utólsó ítéletnek emlekezete, ama' mondáſszerént*; *Minden chelekedetidben meg-emlekezzél utólſo dolgaidról* (eggyik pedig ez az Ítélet,) *és örökké nem vétkezel:* mindazáltal némelyeknek el-távoztatására, kivált-képpen-valo ereje lehet; és viſzontag, bizonyos jóſzágos chelekedeteknek gyakorlására; azért, hogy azok leg-inkább elő-kelnek az Ítélet napján. Első vétek, a' Tobzódás, és Részegség: melly igen alkolmatlanná téſzi az embert a' ſzám-adáſra; a' mint Urunk e' mái Evangeliom-után jelentette, mondván [s]: *Őrizkedgyetek pedig, hogy valami-képpen meg ne nehezedgyenek a' ti ſziveitek tobzódáſſal, és részegséggel, és az életnek gonyaival: és reátok jöjön ama' hirtelen nap.* mert mint a' tőr jő mind azokra, kik az egéſz föld ſzínén ülnek. Senki hamarébb e' tőrbe nem akad, ſem nehezben abból ki nem menekedik, mint a' részegek, el-veſztvén minden okoſságokat, mellyel meg-óltalmazhatnák magokat a' Bíro-előtt. Második, a' Tiſztátalanság: mert *a' paráznákat, és házaſság-töröket meg-ítéli az Iſten* [t]. Harmadik, Felebarátunk-ellen-valo vakmerő ítélet; a' mint Urunk jelentőtte, mondván [u]: *Ne ítéllyetek, hogy ne ítélteſſetek: mert a' melly ítélettel ítéltök, meg-ítéltettök: és a' melly mértékkel mértök, viſzſza-mérettetik nektek.* Negyedik, a' Szentségekkel-valo méltatlan élés, midőn azokhoz kéſzület-nélkül járulunk. Azért mongya Sz. Pál az Oltári-ſzentségről [x]: *A ki éſzik és iſzik méltatlanúl: ítéletet éſzik és iſzik maganak, meg nem válaſztván az Ur teſtét.* És utánna veti [y]: *Hogy-ha mi-magunkat meg-ítélnők, nem ítéltetnénk-meg ugyan.*

A' jóſzágos chelekedetekre-is, köszönségeſſen ſerkenget és oſztönöz az Utólsó ítéletről-valo gondolkodás: de fő-képpen Három-félét kíván tőlünk; mellyeket öſzve-foglalván, dícherte Rafaël Angyal, mondván [z]: Jó az imádság a' böjttel, és az alamiſna inkább hogy ſem az aranynak kincheit gyűjteni. Az Imádságról, Urunk a' mái Evangeliom-után azt mondotta [a]: *Vígyázzatok azért minden időben imádkozván, hogy méltók leheſſetek mind ezeket el-távoztatni, a' mellyek következendők, és az ember Fia előtt állani.* Joël Próféta, midőn az Ítélet napjáról azt mondotta vólna [b]; *A' Nap ſötétséggé változik, és a' hóld vérré; minek-előtte el-jöjön az Urnak nagy és rettenetes napja:* utánna vetette: *És léſzen: minden a' ki ſegétségül hija az Ur nevét, üdvözül.* A' Böjtnek háſznát, abból meg-érthetni, hogy az vélé-ellenkező tobzódás, igen ártalmas; a' mint meg-mutattam. Az Alamiſnának háſznát, Rafaël meg-jelentette, mondván [c]: Az alamiſna meg-ſzabadít a' haláltól; és ő az, melly meg-tiſztíttya a' bűnöket, és irgalmaſságot és örök életet találtat. Azért mondotta Urunk-is [d]: *Boldogok az irgalmaſok, mert ők irgalmaſságot nyernek:* a' mint hogy *Irgalmaſság-nélkül-valo ítélete léſzen annak, a' ki irgalmaſságot nem chelekedett* [e]. Ezt mind a' kettőt meg-mutattya az Utólsó ítéletnek formája; melyben Urunk, chak az irgalmaſokat állattya jobb-kéze-felől, Áldottaknak mongya, és az országa birodalmára híja: az irgalmatlanokat pedig, bal-kézre állattya, Átkozottaknak nevezi, és az örök kínra veti [f]. Holott azt kell meg-gondolni; hogy, ha az örök tűzre vettetnek, a' kik a' magokéból irgalmaſságot nem chelekeſznek: mint léſzen azoknak dolgok, kik a' másét-is torkon-verve el-vonſzák? Bizony, Iſaías azt jelenti, hogy azok-ellen kemény ítélet léſzen [g]. *Az Ur, az Ítéletre jő az ő népének vénéivel, és annak fejedelmivel: mert ti meg-ettétek a' ſzőlőt, és a' ſzegénnek ragadománya a' ti házatokban.* Látod-e melly nyilván ſzóll a' nyúzó-foſztóról. Ó melly ſokan vannak, kik el-éſzik az ő alattok-valo ſzőlőit, nem külömben mint a' chere-bogarak; a' vagy inkább, a' mint Dávid mongya [h], mint az erdei kan, ki mindent el-rág, vagy el-tapod: tudn' illik, a' kik a' ſzegénységnek véres verítékkel gyűjtött borát, fél árrán torkon-verve el-foglallyák; és az-után ugyan azokkal, háromſzor-valo árrán ki-adattyák, vagy meg-itattyák. A' ſzegénnek ragadománya vagyon házokban: mert, hogy ſok gyűjteményőket meg-kíméllyék, a' ſzegénységgel kíméletlen bánnak, újabb-újabb adót találván; és reájok vetvén, 's rajtok meg-vévén; ſemmit nem gondolván azzal, hogy kemény ſzámot kelletik arról adniok.

A
o Pſ. 118. 120
p verſ. 112.
q Pſ. 9. 26.
r Hom. in Pſ. 33.
* Eccli. 7. 41
s Luc. 21. 34.
B
t Hebr. 13. 4.
u Matt. 7. 1. Luc. 6. 37.
x 1. Cor. 11. 29
y verſ. 31.
z Tob. 12. 8.
a Luc. 21. 36.
C
b Joel. 2. 31.
c Tob. 12. 9.
d Matt. 5. 7.
e Iac. 2. 13.
f Mat. 25. 42.
D
g Iſa. 3. 14.
h Pſal. 79. 14.

A

Ezt az Igasságnak mind két részét fel-forgattyák az Újító atyafiak; és következendő-képpen, nyilván meg-mutattyák, hogy ők az Utólsó ítéletet chak mesének tartyák.

A'mi az Ítéletnek Első részét illeti, az-az, a' Jó chelekedetnek jutalmát, azt tellyességgel semmivé tötték, Két okból: Első az; hogy minden Jó chelekedetet, természete-szerént, merő útálatosságnak, és Halálos bünnek tartnak; melly mindazáltal, Bochánando bünné lészen az Istennek irgalmasága-által; a'mint *Luther* Mártonból [i] *Calvinus* Jánosból [k], és *Melanchthon* Filepből [l] meg-láthatni. Második az; hogy a' Kereszty énekben, ninchen egyéb Igasság, hanem chak a'Krisztusé, mellyet magúnkhoz kapcholúnk a'hit-által. Ha így vagyon a'dolog, nem lészen semmi ítélet a' Jó chelekedetekről. Mert, hogy lehet arról ítélet, a'mi ninchen? a'vagy, mi módon adatik annak jutalom, a'mi soha nem vólt, sőt nem-is lehetett? A' Világi ítéletben meglehet ugyan, hogy valamelly jámbornak kéréséért, vagy érdeméért, a'gonosz embertől érdemlett bűntetést meg-engedgyék; és így, egynek érdeme másnak tulajdonittassék, és használlyon: de hogy más érdemének illyen tulajdonitásáért, a' gonosz chelekedetet-is jutalomra méltónak ítéllyék, igaz törvény-szerént semmi okon nem lehet; holott, igasság-szerént, inkább gyalázatot és bűntetést érdemlett. Tahát, mennyivel inkább nem lehet az a'Krisztus ítéletiben. Az arány-gyűrű, noha magában nem igen sokat ér, mindazáltal, a'benne-valo drága kőért, nagyra böchültetik: Azonképpen az Igazaknak Jó chelekedetek, mint-hogy chak emberi dolgok, nem érdemlenék hogy az Isten azokat kedvellené, és meg-böchüllené: de, mint-hogy a' Krisztus malasztya-által lőttek, és az ő érdemével fel-ékesittettek, olly méltóságra jutottak, hogy őrők jutalmat érdemlenek. De ha a'drága követ a'ganéjba kevered: a' követ meg-mochkolhatod ugyan, a'ganejt pedig meg nem szépitheted. Az-okáért, ha a' mi Jó chelekedetink merő gancjok, soha bizony azany nem lészen belőlők, sem az Isten azokat nem kedvelheti. Továbbá, mint-hogy az *Igasságnak koronáját*, a' mint Sz. Pál nevezi [m], nem érdemli egyéb az Igasságnál, mellyet az igaz Bíro ád azoknak, kik jó harczot harczolnak: kétség-nélkül ollyan lészen az igasságnak jutalma, a'minémű az Igasság; úgy hogy, ha az Igasság miénk, a'Korona-is miénk lészen: ha pedig másé, és nékünk chak tulajdonittatik, a'Jutalom-is ollyan lészen. Mint-hogy azért, a mit más chelekedett, igazán azt nékem nem tulajdoníthatni: efféle Igasság, a'jutalomnak el-vételére elégséges nem lehet. Az-okáért az igaz Bíro nyilván mongya; hogy ő az irgalmasoknak azért adgya az országot, hogy, midőn éhezett, enni adtak néki, *etc.* és nem azért, hogy az ő chelekedetit a hit-által magoknak foglalták és tulajdonitották vólna.

B

C

A'mi pedig az Ítéletnek Második részét illeti, azt-is az Újítók két Okból igen meg-veszteggették: Első az; hogy a' Szabadon-akarót, rab-szolgává tötték, úgy-mint, ki maga semmit nem chelekeszik. A' Második az; hogy azt vallyák, hogy az istentelenekben mindeneket ő-maga az Isten chelekeszik, még a gonoságot-is. Az-okáért, ha az emberben Szabad-akarat ninchen, semmi chelekedetnek bűntetése nem lehet, és következendő-képpen Ítélet sem lészen; mint szintén hogy a' gyermekeknek, bolondoknak, és barmoknak chelekedetit, senki nem bűnteti, sem ítéli: és ha meg-veri is valaki, azt nem bűntetésért chelekeszi, hanem hogy félelemben tartsa a'fájdalom-által. Hogy-ha pedig az Isten ő-maga chelekeszik mindeneket, a'mint *Zwinglius* [n], *Calvinus* [o], *Beza* [p], *Melanchthon* [q], és egyebek tanittyák: michoda igaz ítélettel kárhoztathattya a'gonoszokat? Vallyon a'miveslember, méltán bűntetheti-e az ő szerszámát, mellyel ő úgy élt a'mint kedve tartotta? ezek pedig azt tanittyák; hogy úgy él az Isten a'gonosz emberekkel, mint a' kovách a'verővel. A vagy a' Mester, méltán bűntetheti-e a' gyermeket a' gőrbe irásért, kinek ő-maga úgy igazgatta kezét, hogy igazán nem-is irhatott, hanem kételenül gőrbén kellett irni? Semmi-képpen nem. Hasonló-képpen, ha mi ollyak vagyúnk az Istennél, mint az író kezében a' penna: semmi okon az igasság nem szenvedi hogy a'bűnért minket bűntessen, fő-képpen őrök kárhozattal.

D

Ezekből következik; hogy az Újítók, sem a' Gonosznak, vagy bűnnek el-távoztatására nem igyekeznek, hanem mint a'vizet iszszák a'gonoságot [r]: sem a' Jó chelekedetnek gyakorlására nem szándékoznak, hanem minden jó intésre bé-dugják fülőket, mint az *Aspis*-kígyó, a' bölch bűvölő szavára [s]. és ezt nem chodálom, mert az ő Valláshoknak egyéb gyümölche sem lehet. Azt pedig fölötte igen chodálom, hogy, a'kik igazán hiszik hogy a'Jóknak őrök jutalma, a'Gonoszoknak pedig őrök bűntetése lészen, fel nem ébrednek a' penitentzia-tartásra, hanem napról napra hallasztyák meg-térésőket. Kiket nem ok-nélkül mondhatúnk hasonlóknak az istentelen-

i *Art. 32. Et in assert. ejusdem Art:*
k *In Antidot. Concil. Trid. Sess. 6. c. 11. Et lib. 3. Instit. c. 14. §. 9.*
l *In Locis Comm. tit. de Peccato. Et in Confessione Augustana, tit. de Implerione Legis.*
m *2. Tim. 4. 8.*
n *Lib. de Provid. ad Principium Carminum. art 30.*
o *Lib. 1. Instit. c. 17.*
p *Responsione ad Sebastianum Castalionem, de Aeterna praedestinatione.*
q *In c. 8. ad Rom.*
r *Iob. 15. 10.*
s *Ps. 57. 6.*

Bóldiſár királyhoz; és félthettyük-is őket, hogy ſzintén úgy ne járjanak mint ő járt: Kiről azt olvaſſuk [t]; hogy nagy lakodalmat ſzerzett, és, meg-boroſodván, elő-hozatta a ſzent edényeket, mellyeket az attya Nabukodonoſor a'Jeruſalemi templomból el-hozott volt; és azokból ivott a'király, 's az ő fő-emberi, és az ő feleſégi és ágyaſi. Azon órában tetſzének, mint egy író ember kezének újai: és a király orczája el-változék, és az ő gondolati háborgattyák vala őtet: és az ő veſéinek erei el-lankadának, és az ő térdei egy-máshoz verődnek vala. Ezek nagy rémüléſnek jelei. De mi dolog, hogy a király, midőn ſem az íráſt meg nem olvashatta, ſem annak magyarázattyát nem tudhatta, hanem chak a'jeleket látta, olly igen meg-háborodott: mikor pedig az íráſnak rettenetes, es keſerves magyarázattyát Dánieltől meg-értette, ſemmit ollyat nem mond az Írás felőle? *Ez*, úgy-mond Dániel [u], *a'beſzédnek magyarázattya*: MANE: *meg-ſzámlalta az Iſten a'te orſzágodat: és bé-töltötte azt.* TEKEL: *meg-mérettettel a'mérő-ſerpenyűben, és heával találtattál.* FARES: *el-oſztatott a'te orſzágod, és adatott a'Méduſoknak és Perſaknak.* Nem rettenetes magyarázat-e ez? Hogy pedig azt el-hitte-légyen a'király, nem kétlem: mert mingyárt az ő parancholattyából [x], *Fel-öltöztetteték Daniel bárſony ruhába, és arany láncz tétetéк a'nyaka-környűl: és meg-hirdetteték felőle, hogy hatalma vólna mint harmadiknak az ő orſzágában.* Mi az oka tahát, hogy, ſem meg nem tért, ſem az Iſtent nem igyekezett meg-engeſztelni? Gondolom, hogy el-hitette magával, hogy a'dolog továbra hallad: a vagy úgy el-merült vólt a'teſti győnyőrűſégben, melyhez régtől-fogva ſzokott vólt, hogy a'jővendő dolgokról, noha rettenetesek vóltak, nem-is gondolkodott. De valóban meg-fizetett balgatagſágáért, mert azon éjjel meg-őlettetett.

Haſonló dolgokat hallúnk mí gyakorta a'Sz. Írásból. A'mi az Elsőt illeti [y]: *Rövidek az ember napjai, a'havainak ſzáma nalad vagyon: el-rendelted a'hatarit, mellyeket által nem hághatni.* A Máſikról [z]: *Nem tudod, hogy te nyomorúlt vagy, és nyavalyás, és ſzegény, és vak, és mezítelen?* noha mi nagyot vélünk magúnk-felől. A Harmadikról pedig [a]: *Meg-oſzlott az ő ſzívők, ezennel el-veſznek.* Az-okáért, ne challyuk-meg magúnkat, azt alítván, hogy továbra hallad dolgunk; a'vagy, el-ragadtatván e'világi győnyőrűſégektől, meg ne emlekezzünk a követkőzendő dolgokról. Gondollyuk-meg azt-is; hogy, a'mint Jeremiáſnál olvaſſuk [b]: Az Iſten ki-őnti boſzſzonkodáſát. Mert mint a'ſebes patak, mentől tovább meg-rekeſztetik, annál ſebesben mégyen ha a'töltéſt el-ſzakaſztya: azon-képpen az Iſtennek chapáſa, mentől tovább hallad, annál keményben eſik. Ugyan azont mondhattyuk a'kéz-ij-felől-is; melynek idegét, mentől tovább vonſzák, annál ſebesben lővi-ki a'nyilat. És mint-hogy az Írás gyakorta említi az Iſtennek kéz-íját [c]: kétſég-nélkül azt jelenti, hogy mentől tovább hallaſztya az Iſten az ő bűntetéſét, annál keményebb és rettenetesb léſzen. Mellyet igen ſzépen ád előnkbe Sz. Agoſton [d], kinek mondáſával akarom e'predikátziót el-végezni: Itten, úgy-mond, az Iſten irgalmas, amott igaz. Mert, hogy nem mingyáráſt áll boſzſzút a bűnősőkőn, nem reſtſég, hanem tűrés, vagy várás. Azért igen félő, hogy a'mennyível tovább vár hogy meg-jobbúllyunk, annyíval inkább meg-bűntet ha nem akarunk meg-jobbúlni. Az-okáért kérlek, atyám-fiai, hogy gondollyuk-meg minémüek léſzünk az Ítélet napján, midőn az őrőkké-való Bírónak ſzámot adúnk a'lelkünk iſméretinek könyveiről. Melly jó íntéſnek ha engedünk, őrőmmel várhattyuk az igaz Bírót, hogy bé-vigyen bennünket az ő őrők őrőmébe. Mellyet engedgyen a'kegyes Atya Iſten, az ő Szent Fiának érdemiért. Amen.

(*,*)

A

t Dan. 5. 1.

u Dan. 1. 26.

x verſ. 29.

B

y Iob. 14. 5.

z Apoc. 3. 17.

a Oſc. 10. 2.

b Thren. 2. 4.

C

c Thren. 3. 12 Pſ. 7. 13. Deut. 32. 23 42.

d Serm. 20. de Verb. Apoſt.

ADVENT HARMADIK VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. MÁTÉNAK XI. RESZEBEN, ỳ. 2.

AZ időben: Mikor hallotta vólna János a' fogságban a' Kristus chelekedetit, el-küdvén kettőt a' Tanitványi-közzül, monda néki: Te vagy-e, a' ki el-jövendő vagy, a' vagy máſt várunk? Es felelvén JESUS, monda nékik: El-menvén jelentſétek-meg Jánoſnak a' miket hallottatok, és láttatok. A' vakok látnak, a' ſánták járnak, a' poklosok tiſztúlnak, a' ſiketek hallanak, a' halottak fel-támadnak, a' ſzegényeknek az Evangéliom predikáltatik: és bóldog a' ki én-bennem meg nem botrankozik. Azok pedig el-menvén, kezde JESUS mondani a' ſeregeknek Jánoſról: Mit mentetek-ki a' puſztában látni? a' ſzéltől hányattatott nádat-e? De mit mentetek-ki látni? lágy ruhákba öltözött embert-e? Imé a' kik lágy ruhákba öltöznek, a' királyok házaiban vannak. De mit mentetek-ki látni? Profétát-e? ſőt mondom néktek, Profétánál-is nagyobbat. Mert ez az, a' kiről irva vagyon: Imé én az én angyalomat küldöm ſzíned-elött, ki el-készíti elötted a' te utadat.

ELSŐ PREDIKATZIO.

AZ IGAZ BARÁTSÁGNAK JELES PÉLDÁJÁT MUTATta ez Evangéliomban Keresztelő Sz. János: kinek, azon igaz barátſágnak más ſzép példajával, meg-felelt a Kriſtus. János, ki magát a *Vő-legény* (az az, a' Kriſtus) *barátyának nevezte*[a]; noha tömlöczben, és kemény fogſágban vólt, mindazáltal nem maga ſzabadúlásáért vólt ſzorgalmatos, hanem a' Kriſtus bőchűlletiért. És meg akarván őtet iſmértetni, a' maga Tanitványit küldi hozzája; és azt tudakoztattya, ki légyen? nem hogy ő azt nem tudta vólna, ki már az-előtt a' Kriſtusfelől nyilván-valo tanu-bizonyſágot tőtt vólt: hanem, hogy a' Tanitványokat magától el-ſzakaſztván, a' lelkeknek igaz férjéhez[b] igazitaná; és a' kiket ő valamennyire jó útba-vezetett vólt tanitása- és példája-által, azokat a' fő Meſter keze-alá adná; kitől minden tekélletesſéget nem chak tanúlhatnának, hanem ugyan nyerhetnének-is. Ennek igen ſzépen meg-felelt a' Kriſtus: mert a' követekkel-is meg-iſmértette magát, mind tanitása-'s mind choda-tételi-által; és a' tömlöczben-lévő barátyát-is két meſterſéggel kiábrázolta: követvén, Elsőben, a' Kép-faragókat, kik késſel, vésővel, és egyéb metélő's farago eſzközökkel élnek, hogy a' fának, vagy kőnek illetlen réſzeit el-faragván és metélvén, a' meg-gondolt ábrázatot végbe-vigyék. mivelhogy Jánoſról el-véſi és véſzi az illetlen dolgokat, tagadván őtet ingadozo nádnak, és lágy ruhára-ſzaggató kényes legénnek lenni. Az-után, a' Kép-irókat-is követvén, kik külömb-külömb feltékeket kenegetvén a táblára, meſterſéges képeket chinálnak: mivelhogy Jánoſt, tiſztihez-képeſt, Profetánál nagyobnak életéhez-képeſt pedig, Angyalnák nevezi; a' végre, hogy meg-iſmérvén, követői lennénk. Az okáért, én-is Sz. Jánoſt adom példáúl e' moſtani predikatzióban.

a Ioan. 3. 29.

b Oſe. 2. 19. 2. Cor. 11. 2.

I. Meg-mutatom, hogy Sz. János- és Kriſtus-között igaz barátſág vólt.
II. Hogy Sz. János, nem vólt ingadozó nád.
III. Meg-mondom, k légyenek a ſzéltől ide's tova hányattatott nádak.

ELSŐ RESZE.

IGen kőz dolog az embereknél, hogy a' magok dólgainak meg-homályoſodáſát, máſnak fényeſsége-által, bánnyák, és neminémű-képpen irégyſégbe eſnek: melly neha,

még

még a'Szenteket-is meg-pörsölte; a'mint Sz. Ambrús írja [c]. Az-okáért nem choda, ha a'Sz. János tanítványiban-is, kik még tudatlanok és gyarlók vóltak, valami helyt találtak, úgy hogy az ő Mesterekhez-valo szeretetből, a'Kristus dichőséges nevének ki-terjedését neheztelnék. Kezdett vólt Sz. János predikállani, sokan halgatták; keresztelni, sokan kívánták: és maga-viselésével olly nagy vélekedést nyert magának kívánsága-ellen-is, hogy minnyájan bőchűllenék, sokan *Messiás*nak vélnék. Azon-kőzben, a'Kristus megkezdé magát jelenteni, és choda-tételeknek sokaságával, tanításának erejével, nyájaskodásának édességével, nyomorúltakhoz-valo kegyességével, sokaknak szívőket magához hajtá. Ő-is predikállott, és keresztelt; sőt a'Tanítványival-is predikáltatott, és kereszteltetett: és így naponként Jánosnak híre-neve neminémű-képpen meg-kezde homályosodni; a'mint ő-maga Sz. János meg-jelentette vólt, mondván [d]: *Ő-néki nevekedni kell, nékem pedig kisebbülnöm.* Nem szenvedhették a'Sz. János tanítványi, hogy az új Prófétá az ő kedves Mestereket meg-előzné, és hogy az ő Mesterektől kezdetett Keresztséget magának tulajdonítaná (mert ők nem tudván a'két Keresztség-kőzött-valo kűlőmbséget, abban a vélekedésben vóltak,) és azzal a'népet magához vonná. Innét történt, a'mint *Euthymius* írja [e], hogy Jánoshoz panaszolkodva mentek az ő tanítványi, mondván [f]: *Rabbi, a'ki veled vala a'Jordánon-túl, a'kiről te bizonyságot tőttél, ímé ő keresztel, és minnyájan hozzája mennek.* Kiknek igen szépen azt felelte, a'mit mondék [g].

De mint-hogy János a'Kristusnak igaz baráttyának, sőt szolgájának akarta magát mutatni, Urának's baráttyának dichőségét őregbíteni, nem chak arra igyekezett hogy tanítványit engesztelné, és az írégységtől meg-mentené, hanem hogy tellyességgel a'Kristushoz térítené, és keze-alá adná; a'végre, hogy a'Kristust, igaz *Messiás*nak, és Isten Fiának ismérnék; őtet pedig, chak a Kristus szolgájának és követének tartanák. Hasonló vólt Sz. János a'jó dajkához: ki, a'gyermeket el akarván választani a'chőchtől, azt űrőmmel meg-keni; az annya pedig, konfrajtot vagy kaláchot tád kezébe, hogy azzal magához édesgesse. Kap azon a'gyermek, könnyen el-hadgya a'dajkát, és az annyához adgya magát. Mellyet azért chelekesznek a'dajkák, mert nem magoknak, hanem az anyáknak nevelik a'gyermekeket: kik olly esztelenek, hogy a'paraszt és rusnya dajkához inkább sietnek, hogy-sem a'szép-őltőzetű annyokhoz: és a'dajkák sem vehetik reája szép szóval, hogy az annyokat kővessék, míg nem gyakor ajándékok-által eszekbe vészik, hogy nagyobb az anyai szetetet és jó-tétemény, a'dajkának kevés tejénél. Dajka vólt Sz. János-is: a'Kristus, mindeneknek igaz Annya; ki a'Kereszt-fán nagy fájdalommal, és sok vére-húllásával szűlt benűnket. Az-okáért, a'kiket Sz. János az ő tanításának tejével fel-tartott: nem magának, hanem a'Kristusnak tulajdonította. Úgy chelekedett Sz. Pál-is; ki maga-felől azt írja [h]: *Kísdedek löttünk közöttetek, szinte mint-ha a'dajka táplálná a'fiat.* Dajkának nevezi magát; tudván, hogy nem ő vólt az anya, a mint másutt ki-fejezi [i]: *Vallyon, Pal feszíttetett-é meg érettetek?* az-az, nem én szűltelek, hanem a'Kristus a kereszt-fán-valo fájdalmokban, és veré-húllásában. Hogy-ha Sz. Pál néha, a'szűléstt magának-is tulajdonítta [k]: meg-magyarázza, hogy az Evangélium-által szűlt némellyeket, az-az, tanításával: és mint-hogy a'több Tanítókhoz-képest, ő vólt első, és több munkát vőtt-fel; azért mondhatta magát Atyának, vagy Anyának.

Által-értvén Urúnk Sz. Jánosnak igyekezetét, és tudván a'kővetségnek végét; tudn' illik, hogy őtet ismérnék Kristusnak: chelekedettel felele; és, a'mint Sz. Lukách írja [l], *azon órában sokakat gyógyíta-meg betegségőkből.* Chodálkozván a'követek a'szokatlan dolgon, alkolmatossága lőn Urúnknak hogy azt mondaná nékik [m]: *El-menvén, jelentsétek meg Jánosnak a'miket hallottatok, és láttatok:* az-az, a'minémű chodákat láttatok, azokból meg-ítélhetitek ki légyek. Mellyel minket-is tanított, hogy fő-képpen chelekedettel mutassuk-meg kik legyűnk, és nem szóval. mivelhogy a'chelekedetek valóban díchérik az embert; a'mint Salomon mondotta az erős aszszony állatról [n], *Dichérjék őtet a'kapukban az ő chelekedeti.* Ha valaki tudakozni akar valamelly fa-felől, michoda fa légyen, semmiről jobban meg nem ismeri mint a'gyümölchéről: mert a'som-fa, muskatal-kőrtvélt nem terem; sem a'bük-fa, baraszkót: azon-képpen az ember-is, leg-jobban ismértetik-meg chelekedetiről.

II. RÉSZE.

EL-menvén a'követek; kezdé Urúnk Jánost a'seregek előtt díchérni: mellyet, azért nem chelekedett a'követek-előtt, hogy ne láttatnék hízelkedni Jánosnak. mint-hogy a'hízelkedőknek szokások, hogy az embert, vagy szemtől-szembe díchérik, vagy azok-előtt a kik-által reméllik hogy fülőkbe esik. Elsőben pedig, azt mongya-

felő-

A
[c] *Lib. de S. Iosephe. c.* 1.

[d] *Ioan.* 3. 30.

[e] *In cap.* 11. *Matth.*
[f] *Ioan.* 3. 26.
[g] *Ioan.* 3. 30.
B

[h] 1. *Thes.* 2. 7.
C
[i] 1. *Cor.* 1. 13.

[k] 1. *Cor.* 4. 15. *Gal.* 4. 19. *Philem. vers.* 10.

[l] *Luc.* 7. 21.

[m] *Matt.* 11. 4.

[n] *Prov.* 31. 31.
D

A

felőle; hogy Nem ingadozó nád: mint-hogy a'Nád, mind kőzönségessen az istenteleneknek,'s mind kivált-képpen a'tisztekben el nem járo Tanítóknak,egy-nehány dologban nyilván-való példája: 1. A'Nád noha chereg és eleget chattag, mindazáltal niach semmi vastagság benne: úgy, a'melly Tanítóban az erős szeretet ninchen, *ha szintén emberek és angyalok nyelvein szóll-is, chak ollyan mint a'zengő réz, vagy a'pengő czimbalom* o: noha ékes szollással a halgatóknak fülőket néha viszkettetik, de a'szívőket nem indíttyák semmi jóra, mert nem *adnak az ő szavoknak erőt* p. 2. A'Nád magas úgy ā, de üres, és heába-való: Úgy ezek, az Anyaszentegyházban fő és magas helyt foglalnak; de üressek azoktól a'Jószágos chelekedetektől, mellyek a'fő helyhez kívántatnának: sőt nagy jeles dolgokat-is *mondnak, de ő-magok nem chelekeszik* q. 3. A'Nád, bővségessen terem: Ezeknek pedig *a'halgatagoknak számok végetlen* r. mert többen vannak *a'kik a'magoké keresik, hogy-sem a'Krisztusé* s; az-az, inkább vágyódnak a'tisztre és pénzre, hogy-sem a'lelkek keresésére. 4. A'Nád, sáros helyen terem: Ezek, *mint a'barmok, meg-rothadnak az ő ganejokban* t, az-az, a'világi pompában, és testnek hizlalásában; mellyeket Ganejnak tartott Sz. Pál u, hogy a'Krisztust meg nyerné. 5. A'Nád, mint-hogy üres, álhatatlan, és

B

minden-felé ingadoz: Így ezek, ide's tova tétováznak; és, hogy fő embereknek kedveskedhessenek, minden-felé hánnyák a'sulykot: meg nem gondolván hogy az Isten elhánnya azoknak tetemit, kik az embereknek tetszenek: Melly Álhatatlanság, mint-hogy sok-féle, bőveben kell felőle szóllanúnk, hogy bennűnk ne találtassék, és az őrők tűznek meg-emésztésére miatta ne jussúnk; a'mint hogy a'Nád-is, nem jó egyébre, hanem a'tűzre.

III. RESZE.

x Eccli. 5. 11.

Kőzönséges tánácha a'Bölchnek x: *Ne ingadozz minden szélre*; az-az, semmi szélre; akár-melly-felől fújjon. és utánna veti: *Légy álhatatos az Úr útában.* Mivel azért Négy fő Szélről, mellyek e'világnak négy részéről fújnak, emlekezik gyakorta a'Sz. Írás y: én-is Négy-féle Álhatatlanságot találok, mellyektől fő-képpen kell őrizkedni minden Keresztyén embernek.

y 1 Par. 9. 24. Dan. 7. 2. Zach. 2. 6. Mat. 24. 31. Apoc. 7. 1.

C

Első: Az igaz Hitben-való álhatatlanságnak szele. Melyről szép íntést olvasunk Sz. Pálban z: *Ne legyünk többé habozó kisdedek, és ide's tova ne vitettessünk a tudománnak minden szelétől, az emberek gonoszsága-által, a'tévelygésbe-ejtő álnokság-által.* Hogy pedig tudgyad az okát, Miért kellessék magadat e'Széltől óltalmaznod, úgyan ottan meg-jelentette Sz. Pál a: *Adott a'Krisztus némellyeket úgyan Apostolokat, némellyeket pedig Prophétákat, némelleket pedig Evangelistákat, némelleket pedig Pásztorokat és Doktorokat, a'Szenteknek tellyesőltokra, a'szolgálatnak munkájára, a'Krisztus testének épülésére: míg minnyájan el-jussunk a'Hitnek, és az Isten Fia ismeretinek egyességére; hogy tökélletes férfiakká legyünk, a'Krisztus meg-állapodott idejének mértéke-szerént.* Ezeket mind a'végre rendelte és adta a'Krisztus az Anyaszentegyházba, hogy a gonosz széltől ide's tova ne hányattassúnk. Melyből nyilván kitetszik, hogy azt kívánnya, és hadgya, hogy a'Tudományoknak szelétől ki ne vitettessünk a Gyülekőzetből, melyben a'Krisztus idejétől-fogva vóltak Pásztorok és Doktorok kőzbe-szakasztás-nélkül, és léfznek-is világ végé-ig. De ez sohúlt nem találtatik, az egy, kőzönséges, Keresztyén Római Anyaszentegyház-kivül: kinek tudománya-is, nem ingadozó nád, hanem álhatatos és meg-mozdíthatatlan kő-szikla; és azért nevezi Sz. Pál b, az *Igasság oszlopának, és Erős támaszának.*

a verſ. 11.

b 1. Tim. 3. 15.

D

Az Újitóknál pedig, valamint nem találjuk a'Krisztus idejétől-fogva-való egymást-követő Pásztorokat: azon-képpen, Tudományokban-is nem látunk semmi álhatatost; hanem mind úntalan változtattyák, mind nevőket, 's mind vallásokat. Ezt magok sem tagadgyák. Mert midőn a'*Saxóniai* Fridrik Herczegtől kérdették vólna némelly igaz Keresztyén Fejedelmek, Michoda vallásban vólnának az ő Luteránusi; igazán azt felelte: A'mit most hisznek, tudom: de a'mit a'jövendő esztendőben fognak-hinni, tellyességgel nem tudom. Lássa-meg akár-ki az ő *Confessió*jokat, *Catechismus*okat, *Concordia*jokat; és *Apologia*jokat; és úgy találja, hogy soha egy nyomon nem járnak, hanem a'szél fúvása-szerént fordíttyák paláſtyokat, és chak az álhatatlanságban álhatatosok. 'S nem-is lehet külömben, mint-hogy ki-ki kőzzülők azt hiszi a mit akar: mert úgy vészi és érti az Irást, a'mint néki tetszik; meg-vetvén az *Ecclesia*nak tanitását. Ezt a Szelet példázta a'Krisztus hajója-ellen támadott szél c; melly olly nagy háborút indított a'tengeren, hogy a'hajó chak nem el-burittatott: de parancholván Urúnk a'széleknek, és a'tengernek, nagy chendesség lőtt. Mert minden Tévelygésnek szele, a'Krisztus Anyaszentegyháza-ellen támad, melly a'hajóhoz hasonlittatik: de semmi-képpen azt fel nem

c Matt. 8. 24.

d Mat. 16. 18

fordíthattya, ha szintén pokolból származik-is. mert, a mint Urúnk mondotta d; *A*

pokol

pokol kapui, erőt nem vésznek rajta. Könyörgött-is Péterért [e], *hogy el ne fogyon az ő hite; sőt ő meg-térvén, a' többi attyafiait-is meg-erősittse.*

E gonosz Szél-ellen, igen jó orvoságot találunk Urúnknak mondásában [f]; *Minden a'ki az én igéimet hallya, és meg-chelekeszi azokat, hasonlíttatik egy bölch emberhez, ki a' házát a' kő-szikla'n épitette; és eső jött-le, és folyó-vizek jöttek, és a' szelek fúttak, és arra a' házra rohantak, és le nem dőlt: mert kő-szikla'n vólt fondálva. A'ki pedig azt nem chelekeszi, hasonló a' bolondhoz, a'ki a' házat fövenyen épiti; és az eső, vizek, és szelek rea-rohanván le-dűjtik, és nagy romlást szereznek.* Mert bizonyos dolog, hogy senkit hamarébb a' dögleletes Új tudományoknak szelei el nem fújnak a' Kristus hajójából, mint a'kik az ő parancholatit meg nem tartyák, lelki-ismeretőkre gondot nem viselvén. Azért inti Sz. Pál Timótheust [g]: *Vitézkedgyél jó vitéséget, hited-lévén és jó lelki-ismereted; mellyet némellyek meg-vetvén, a' Hit hajójából ki estek* [x]. En bizony nem ítélem, hogy senki tudva, az igaz Hitet el-hagyván, az Újítók tanitását követhesse, hanem-ha előbb a jó lelki-ismerettől búlchút vészen, és azt félre-tészi.

Másodszor: Széltől ingadozo Nádak, kik az el-kezdett jóban álhatatosson meg nem maradnak, hanem azt el-únnyák, és félbe-hadgyák. Illyenek vóltak némelly Galátziaiak, kiknek keményen szóllott Sz. Pál [h]: *Illy bolondok vattok-e, hogy holott Lélekkel kezdettétek-el, most testel végezzétek-el?* Illyenek mind azok, kik a' testnek szabadságáért, vagy gyönyörűségéért, vagy a Szerzetes életnek tekélletességét el-hadgyák a világi alkolmatosságért, vagy valami el-kezdett jót végbe nem viszsnek valami kevés nehéségért, vagy alkolmatlanságért. Ezekre valóban kemény sententziát mond Urunk [i]: *Senki, az ő kezét az eke-szarvon tévén, és hátra nézvén, nem alkolmatos az Isten országára.* Szép hasonlatosság. Mert a szánto-ember, ha kezével az eke-szarvát tartya, eleibe kell nézni a' barázdákra, hogy igyenesek légyenek: és ha hátra néz, jól nem szánthat. Vannak olly dolgok, hogy akár-hová nézve-is végbe viheted; úgy-mint, ha szóllasz, vagy észel: de ha szántasz, és irsz, oda kell nézned a' hol a' kezed jár. Senki mennyeknek országába nem juthat, ha az igaz útból ki-hág, vagy balra, vagy jobra: az úton pedig igyenessen nem mehet, a'ki máfuvá néz, fő-képpē ha az út szoros, vagy darabos. Az-okáért, mi-képpen a' szánto-ember tisztiben el nem járhat, a'ki kezét az eke-szarván tartván másuvá néz, fő-képpen háta-megé: azon-képpen az Isten országába nem juthat, a'ki, Keresztyén hivatallya-szerént, valami tekélletes állapatra, vagy egyéb-féle jóra adván magát, más dologra fordittya igyekezetit, mellyek az el-kezdett útból ki-viszik. Nem illyetén vólt Sz. Pál; ki [k], *El-felejtvén a' hátra-megett-valókat, az elől-valókra ki-terjesztvén magát, a' fel-tétetett czél hoz sietett, az Istennek mennyei hivatallyának jutalmára, a' Kristus Jesus-által.* Ezért mongya Sz. *Jerónymus* [l] hogy, az Igasság nem fog-használni az igaznak, a' naptól-fogva melyben meg-szűnt az igasságtól: mert nem elég el-kezdeni, hanem, el-végezni, az az Igasság. Másutt pedig [m], Lót feleségének példáját hozza-elő: ki, mint-hogy Sodoma tartományára, melyből az Isten nagy kegyelmessen ki-hozta vólt, hátra tekintett, sóoszloppá változott [n]; melly példával Sz. Agoston-is élt [o].

Kik légyenek pedig azok a'kik hátra néznek, meg-magyarázta Sz. Gergely, mondván [p]: Vannak, úgy-mond, némellyek, kik nagy dolgokat forgatnak elméjekben, és tanáchkoznak azokról, hogy sokat marhájokból a' szegényeknek adgyanak: és el-kezdik azt chelekedni: és leg-ottan a' szegénységnek félelme szívőket meg-űti; és félvén hogy meg ne szegényedgyenek, a' szegényekhez szoros-kezűek és fösvények léíznek, és magokat az el-kezdett jótól meg-tartóztattyák. Ezek járván, viszsza-tértek, mert nem akartak elő-járni. Kik-ellen jól mongya Salomon [q]: *A' hidegért, szántani nem akart a' reszt: kúldúl azért nyárban, és nem adatik néki.* mert a'ki most a' félelemért, és restségért a' munkát el-múlattya: mikor az Igasságnak napja, az ítélet-kor, mint a' nyárban fénleni-fog, kúldúlni-fogja az életet; de el nem vészi, mivelhogy annak kedveért nem akart jót chelekedni. Más, meg-útálván a' testnek kivánságát, mindeneket el akar hadni, és magát a' Szűzességnek zabolájával meg akarja tartóztatni: de midőn láttya, hogy némellyek a Szűzesség fogadás-után-is meg-estek, nem merészli azt meg-chelekedni a' mit el-tekéllett; és úgy, hátra tér gondolattyával: ki elő-nézvén, immár elméjének lépésivel magasra mégyen vólt. Eddig a Sz. Doktor, szép és igaz példákkal meg-bizonyitván tanitását. Ezt az Álhatatlanságnak szelét példázta az a' meleg szél [r], melly a gabona fejeket meg-égette, és azok meg-emésztötték az első, szép, és tellyes gabona fejeket, és a' nagy éhséget példázták. Mert ezeknek szintén így vagyon dolgok, az Álhatatlanságnak szele-miatt; el-fogyattyák a' sok szép jókat, mellyeket az-előtt chelekedtek; és tellyességgel el-száradnak, semmi aitatosságnak kövérsége bennek nem maradván. melly egyebet nem példáz a' nagy éhségnél, melly reájok következik pokolban, holott chak egy morsa kenyerek, chak egy chöpp vizők sem lészen.

A
e Luc. 22. 32.
f Matt. 7. 24.
g 1. Tim. 1. 19
B
h Gal. 3. 3.
i Luc. 9. 62.
k Phil. 3. 13.
C
l Ad Celantiacam.
m Ad Eustochium.
n Gen. 19. 26.
o Lib. de Cantico novo, c. 4.
p Hom. 3. in Ezech.
q Prov. 20. 4.
D
r Gen. 41. 27.

A

HARMADSZÓR: Széltől ingadozó Nádak, kik az Istennek addig szolgálnak, míg a' szerencse szolgál nékik: ha ez el-fordúl, ők-is az Isteni szolgálatot félbe-hadgyák. *Akkor adnak hálát, mikor az Isten jót chelekeszik vélek*; a'mint Dávid mongya [s]: az-az, chak a' világi, és jelen-valo dolgokat kivánnyák, azoknak örvendeznek, azokat szeretik; és azért, a'míg az Isten, affélékkel meg-látogatvan őket, kedvőket keresi, díchérik és álgyák: de ha külömben rendeli dolgokat, leg-ottan zúgolódnak, és káromkodnak. Nem illyen volt Dávid, ki azt mongya maga-felől [t]: *Áldom az Urat minden időben: az ő dichéreti mindenkor az én szamban.* Innét mongya Sz. Agoston [u]; hogy sokan vannak a' Keresztyének-közőtt, kik az Istennek hálát adnak ha valami nyereségek történik: ha pedig károk esik, káromlyák, és az-okáért nem minden időben álgyák. Panaszolkodik az Isten a' Profétánál [x], a' Pásztorok-Papok- és Fejedelmek-ellen, kik a' juhokat és barmokat meg-ölvén, és el-adván, azt mondották: *Áldott az Ur, gazdagokka lőttünk.*

s *Ps.* 48. 19.

t *Ps.* 33. 1.

u *In Ps.* 33.

x *Zach.* 11. 4. 5.

Ezt az Álhatatlanságnak szelét, példázta a' sebes szél [y], melly a' pusztának tartománya-felől hirtelen támadván, meg-rendíté a' háznak négy szegletit, melyben a' Jób magzati vendégeskedtek; és le-omolván, el-nyomá azokat. Ezt a' Szelet, kétség-nélkül azért támasztotta volt az ördög, hogy Jóbot, ki a' jó szerencse idején, híven szolgált az Istennek, a' gonosz szerenchével el-távoztatná tőle, és káromlattatná. De semmit nem használt véle: Mert halván Jób a' hírt, nem hogy káromkodott vólna az Isten-ellen, hanem inkább azt mondotta [x]: *Mezítelen jöttem az anyám méhéből, és mezítelen térek oda: az Ur adta, az Ur vötte-el: a' mint az Urnak tetszett, úgy lőtt: légyen áldott az Ur neve.* Mint-ha azt mondotta vólna: A' ki azokat nékem jó akarattyából költsön adta, magát azoknak derék uraságától meg nem fosztotta, hogy, a' mikor akarta, viszsza ne vehette vólna: mert Úr lévén, a' mi övé, mikor akarja viszsza-veheti. Sőt mikor testében-is úgy megverettetett, hogy cheréppel vakarta a' genyetséget a' fekélyből, melly talpától fogva tetejéiglen volt; és, a' gonosz nyelvnek szele meg-indúlván, a' feleségével azt mondatta [a]; *Még-is meg-maradsz-e a' te egyűgyűségedben? áld-meg az Istent, és hally-meg:* álhatatosson meg-maradott, egy chöpnyére sem ingadozván; és azt mondotta a' feleségének: *Mint egy a' bolond aszszonyok-közzűl szóllál. ha a' jókat el-vöttük az Isten kezéből, a' gonoszokat miért ne vegyük-el?* Méltán mongya azért az Írás felőle [b]; hogy, *Mind ezekben sem vétkezett Jób az ő ajakival: és semmi bolondságot Isten-ellen nem szóllott.* sőt, a' mint hallók, inkább áldotta, és a' gonosz nyelv-ellen óltalmazta.

y *Iob.* 1. 19.

B

z *vers.* 21.

Si dederis, perlatus ero: repetivéris, æquus.

a *Iob.* 2. 7. 8. 9.

b *Iob.* 1. 22. & 2. 10.

C

Elmélkedésre mélto dolog, hogy Dávid akkor híja fő-képpen az egész Gyülekezetet az áldozatra, és az Úrnak dichéretire [c], midőn rettenetes meny-dörgéseket és villámásokat támasztat, midőn a' Czédrus-fákat el-rontya, a' régi meg-rögzött fákat tővéből ki-szaggattya, az erdőket el-pusztíttya, a' vadakat meg-rettenti, az-az, midőn az emberi kevélységet a' földhöz veri, marhánkat el-vészi, háborusággal meg-látogat, és a' földön meg-tapod: akkor kell leg-inkább az Úrnak áldozni, őtet dichérni, és minden-féle tisztelettel illetni. Mert, a' mint utánna veti Dávid [d], *Az Ur szerzi a' viz-özönt* (mellyel az istenteleneket meg-büntesse; az igazakat pedig meg-szentellye:) és [e], *Az Ur erőt ád az ő népének* (hogy el-szévedhessék a' háboruságot:) és, *Az Ur meg-álgya az ő népét békeségben* (meg-hizetvén békeséges szenvedésekért, az örök békeséggel, úgy hogy ne szenvedgyenek többé semmit.) A kik ezt chelekeszik, bé-tellyesítik Isaiásnak jövendőléset, ki azt mondotta [f]: *Az időben ajándék vitetik a' seregek Urának, a' meg-romlott és meg-szaggattatott néptől.* De kichoda nem chelekedné ezt a Keresztyének-közzűl, holott még a' Pogány *Séneca*-is szükségesnek ítélte [g]? Hamis ember, úgy-mond, a' ki az ajándékozónak nem engedi meg, az ő ajándekának szabad rendeléset: méltatlant kíván, a ki nyereségnek nem tartya hogy el-vötte, hanem kárnak hogy viszsza-adta: háladatlan az, a' ki boszszúságnak mongya a' gyönyörűségnek végét: bolond, a ki azt alíttya hogy ninchen gyümölche, hanem chak a' jelen-valo jóknak; a ki meg nem nyugszik azokban a' mellyek el-múltak, és nem ítéli azokat bizonyosoknak a' mellyek el-mentek. mert azokat nem kell félteni hogy el ne fodgyanak. Ha Keresztyén lött vólna-is, mit mondhatott vólna ennél igazbat?

c *Ps.* 28. 1.

d *vers.* 10.

e *vers.* 11.

f *Isa.* 18. 7.

g *Ad Polyb.* c. 29.

D

NEGYEDSZER: Ingadozo Nádak, a' kik az emberek kedvéért, vagy azoktól valo féltekben, az Isten parancholattyától el-távoznak. Illyen volt az első Atyánk Adám; ki a felesége szavára, az Isten parancholattyát által-hágván, engedett a' bűnnek [h]. Illyen volt Doeg, ki a' Saul parancholattyára, az Istennek nyólczvan-őt Papjait meg-ölte [i]; mellyet Saulnak több szolgai nem akartak chelekedni. Illyenek voltak az Absalom szolgai, kinek parancholattyára meg-ölték Amnont [k]; Illyen volt végezetre Pilátus-is; ki noha jól tudta hogy Urunkát irégységből adták kézbe a Zidók [l], és azért törekedett is érette: mindazáltal, halván a Zidóktól [m], hogy, *ha el-bocháttya őtet, nem lészen a' Chászár*

h *Gen.* 3. 6.

i 1. *Reg.* 22. 18.

k 2. *Reg.* 13. 29.

l *Mat.* 27. 18

m *Io.* 19. 12.

baratlya,

barátya, kezökbe hagyitá, és meg-engedé hogy meg-öllyék. Nem illyen vólt bezzeg Jósef, ki nem gondolt lator aszszonyának barátsságával [n]; sem Susanna, ki nem félt a' gonosz vitsza-aggott Bíráknak fenyegetésétől [o]; és számtalan ezer Mártyrok, kik inkább szenvedtek iszonyú kínt és halált, hogy-sem emberi kedvért a Kristustól el-szakadnának. Ezt a' gonosz Szelet, példázta az erős szél, melly Péter-ellen támadott, midőn a' vízen járt [p]; mellyet látván, meg-ijedett, és el kezdvén merülni, kiáltott. Gonoszb, és hathatósb szél volt, melly a' leánzo szájából származván, meg-tagadtatta Péterrel a' Jésust [q]. Ez-ellen igen jo orvosság; meg-gondolni, hogy, a kiknek kedvökért, vagy félelmökert az Istent meg-tagadgyuk, vagy el-állunk mellőle, azok meg nem menthetnek bennünket amaz iszonyú szél-vésztől, melly az istenteleneknek örökké meg-tartatik, a' mint Sz. Júdas mongya [r]; és az istenteleneknek fején nyugszik-meg, a' mint Jeremiásnál olvassuk.

Effele ingadozo Nádak, gyakorta azoktól-is el-törettetnek, a' kiknek kedvökért ingadoznak; a' mint egy-nehány jeles historiából meg-érthettyük. Azt irja *Theodórus Lector* [s], hogy az Arianus *Theodoricus* királynak, egy Keresztyén szolgája vólt, kihez fölötte nagy kedvét mutatta: de hogy annál-is nagyobb kedvében lenne, Hitit el-hagyván, Arianussá lött. Mellyet meg-értvén a' király, fejét vétette: azt vetvén szemére, hogy, ha Istenének hitit meg nem tartotta: ő-neki, ki chak ember, mi módon tartaná-meg. Effele ingadozo Nádakat, jeles mesterséggel ki-kereste udvaráből *Constantius* Cháfzár, a' Nagy *Constantinus* Cháfzárnak attya. Mert, a' mint Eusébius *Pamphili* irja [t], és Sozómenus [u], az ő birodalmának kezdetin, egybe-híván minden udvara-népét, azt mondotta nékik, hogy, a kik az isteneknek akarnak áldozni, meg-maradhatnak tisztökben: a' kik pedig azt nem akarják, békével el-mehetnek, és meg-kőszönhetik hogy kenényben nem bánik velek. Az-okáért némellyek, inkább el akarván hagyni az udvart hogy-sem az Istent, készek lőnek el-menni: némellyek pedig, áldozának a' hamis isteneknek, hogy azzal kedvét találnák a' Cháfzárnak. De külömben lőn a' dolog: mert amazokat, megmaraszta a' Cháfzár, és nagy böchülletben tartá; ezeket pedig, udvaráből ki-űzé: igazán ítélven, hogy soha azok Fejedelmeknek hívek nem lennének, kik az Istennek, ember kedvéért, hitöket meg-szegték.

Nem jártanak volna így némelly álhatatos Keresztyének, hogy-ha minden Fejedelmeknek illyen ítéletek lött volna: de kétség-nélkül azért vóltak bóldogbak, hogy az igasságért szenvedték az háboruságot. Azt irja *Nicéphorus* [x], egy Hormisda-nevü fő emberről, hogy, nem akarván a' Kristust meg-tagadni, a' Perstai király minden javaitól meg-fosztotta, és rongyos ruhába öltöztetvén, tevék-pásztorává tötte. Sok idő-múlva, meg-emlekezvén a' király előbbi fő állapattyáról; meg-szánván, palotájába vitette, fő ruhákba öltöztette, és arra intette hogy a Kristust meg-tagadgya. Ki mingyárt a' bíbor ruhát le-szaggatván, nagy bátorsággal azt mondotta a' királynak: Ha azt alítod, hogy én ezekért a' Kristust meg-tagadom, vedd-vissza, és tartsd magadnak. és ismég gyalázattal ki-üzettetett az udvarból, de Hitiben dichősségesen meg-maradott. Hasonló volt e'hez *Sames*, ki ezer szolga-tartó fő ember volt: kiről azt olvassuk a' *Tripartita* historiában [y]; hogy, mint Hormisda, úgy ez-is minden jószágától meg-fosztatott a' Perssák királyától, és egy alá-valo szolgájának adatott szolgájúl; sőt a felesége-is el-vétetett, és azon szolgának adatott, hogy akképpen Hitiről el-vonattatnék. De mindeneket örömest el-hagyott, hogy az egy Kristust meg-tartaná; és mindeneket örömest el-szenvedett, hogy a Kristust meg ne tagadná: tudván Urunknak, ki mindeneknek Bírája lészen, erről-valo világos mondását [z]: *A' ki meg-tagad engem az emberek előtt, meg-tagadom én-is őtet az Atyám előtt, ki mennyekben vagyon.*

Mondaná valaki: Ha mindenekben Álhatatosnak kell lenni, jól chelekeszik a' kik akár-mi Vállásból-is ki nem térnek. Felelet. A' jóban, mondatik, és dichértetik az álhatatosság; a' gonoszban pedig, általkodás vagyon, melly nem dichéretes. Nem mondhatnók azt álhatatosnak, sem nem dichérhetnők, a' ki a' tólvajos úton járván, azért nem akarná az intést hallani, és ki nem térne, hogy álhatatosnak láttatnék: hanē, vakmerőnek ítélnők. Sem azt álhatatlannak nem neveznők, a' ki eszébe vévén a' veszedelmet, visszatérne: Azon-képpen, nem álhatatlan az, a ki meg-ismérvén Istennek kegyelméből az egy üdvözítő Hitet, arra tér, el-hagyván régi tévelygését; melyben ha meg-maradna, örök veszedelemre jutna. Mindenkor jó a' tékozló fiúval, az igaz és kegyelmes Atyánk házába térnünk: soha nem bátorságos, a' járt országos útat, a' járatlan új útért el-hadnunk. A' Hit dolgában, azt tartom én bizonyos és országos járt útnak, mellyen a' mi jámbor és Isten-félő Eleink jártak, minek-utánna a' bálványozásnak temérdek setétségéből ki-verekedvén, az Evangeliomi világosságra jutottak. Melly,

A

n *Gen.* 39. 7.
o *Dan.* 13. 21

p *Mat.* 14. 30
q *Mat.* 26. 69

r *Iuda, ver.* 13.

s *Lib.* 2. *Collectanearum.*

B

t *In Vita Constantini, lib.* 1. c. 14.
u *Lib.* 1. c. 6. *hist. Eccles.*

x *Lib.* 14. c. 20.

C

y *Lib.* 10. c. 32.

z *Mat.* 10. 33 *Luc.* 9. 26.

D

A hogy nem a'Luteriſta vagy Calviniſta vallás vólt, magok ſem tagadgyák a Pártoſok, és akaratyok-ellen-is ki-fakaſztyák az igazat.

Gönczi György a'Debreczeni Predikátor, Felegyházi Tamástól fordíttatott Új teſtamentomában irt egy Elől-járo levelet: azt *Rodolphus Hofhalter* Debreczenben nyomtatta, 1586. eſztendőben; melyben ſzórúl ſzóra ezt olvaſtam: Jól-lehet közel immár hat-száz eſztendeje vagyon, mi időtől-fogva a'Magyar nemzet, az ő régi Szitiai bálvány *Damaſce* Iſtenét el-hagyván, Szent Iſtván király idejében Pápa tudománya-alá adta vólt magát, és Máriát tartotta Magyar-ország óltalmának, mellyért Romai Kereſztyéneknek-is nevezteténck vólt: mind azáltal az Iſtennek üdvözítő iſméretiben, és az üdvöſségnek tudományának értelmében nyilván fundáltatván nem vóltanak, a Romai Pápáknak ſok tévelygő és iſtentelen tudományokért, és birodalmokért, kik az embereknek lelkekben uralkodtanak, mind a'környül-valo Országokban, 's mind a'mienkben. De mikor a kegyelmes Iſtennek tetſzétt, hogy a'ſetétſégből a'világoſságot Luter Marton-által elöſzör 1517. eſztendőben, Nemet országban ki-nyilatkoztatná: ugyan-

B azon jó tetſzéſe-ſzerént, az ő eléve-rendeltetett decrétomából, az Evangéliomnak világoſságát a'mi nemzetünkre-is ki-áraſztotta, ennek-előtte úgy mint hatvan eſztendővel.

Ezekben a'kevés ígékben, nem kevés jeleit találhattyuk a'Pártos atyafiak balgatagſágának: Elsőben; Szentnek nevezi Iſtván királyt, tudván hogy Romai hiten vólt. az igaz Hit-nelkül pedig, ſenki Szent nem lehet: és az-okáért, a'melly Romai hitben Szent vólt Iſtván király, annak igaznak kellett lenni. és mint-hogy egy igaz Hitnél több nincſen, láſsák a'Pártos atyafiak michoda ſzentek légyenek.

Továbbá, ha Szent vólt: Mi módon nem vólt fondáltatott az Iſtennek üdvözítő iſméretiben, és az üdvöſségnek tudományának értelmében? mert mind a'kettőt Gönczi bátyánk mongya. hanem-ha, a'mikor azt irta, a Gönczi bornak füſti tébolyította-meg a'fejét. Továbbá, ha Sz. Iſtván igaz hitben vólt, (abban kellett pedig lenni ha Szent vólt;) miért hazudgya Gönczi, hogy az-után Öt-száz eſztendővel áradott Luter Márton által a világoſság, és az igaz Hit, Német-országból Magyar-országba? Annak-fölötte, ha mind Luter Marton világoſítáſá-ig a'mi nemzetünk ſok tévelygő és iſtentelen

C tudományokban vólt: következik, hogy minnyájan iſtentelenek vóltak; és ha az üdvözítő tudományban nem vóltak, eggyül-eggyig el-kárhoztak. Bizony, ha azok a Szent Jámborok mind el-kárhoztak: a'Pártos atyafiak nem meny-országban, hanem pokolnál-is alább kereſſenek helyt magoknak. Továbbá, ha Luter Marton világoſította-meg a Világot: miért pártolt-el tőle a Calviniſtákkal Gönczi bátyám? Azt véli-e Gönczi, hogy nem tudgyuk minémű ítéletek vagyon a'Luteriſtáknak a Calviniſták-felől? Annak-fölötte, ha chak ſzáz eſztendeje hogy Német-ország meg-világoſíttatott, és az-után Magyar-ország: hol vólt az-előtt a világoſság? melly Országban vólt az igaz üdvözítő Hit? El-veſzett vólt-e az Iſten Anyaſzentegyháza, és igaſsága? Végezetre, mint-hogy meg-vallya Gönczi; hogy Luter Marton-előtt Öt-száz eſztendővel vólt a'Romai hit a'mi ſzerelmes hazánkban: nagy eſztelenség, a'nyólczvan, vagy száz eſztendős hitétől, a Hat-száz eſztendőſtől el-ſzakadni; fő-képpen mint-hogy az Újítók, ſem choda-tételekkel, ſem iſtenes életökkel, ſem tudományokkal meg nem előzték ekkidig a'régi Jámborokat: hanem chak az egy álhatatlanſág uralkodik bennek, és napról-napra új Vallásokat koholnak, és chak azt ſem tudgyák michoda névvel nevezteſſenek: hanem, hol *Evangélicus*ok, hol *Helvéticus*ok; ma *Református*ok, hól-

D nap *Proteſtanteſ*ek. hanem-ha azt mongyák magok mentségére, hogy az új dolog, új nevet érdemel.

Mind ezeknek az ingadozó Nádaknak nem utólſo oka az; hogy, a'kiktől az álhatatoſságot kellene tanúlniok, azok-is ingadazo nádak; a'Tanítók tudn' illik: kik, hogy némelyeknek barátſágát, vagy a konczot el ne ejtſék, a'nyilván-valo és botránkoztató vétkeket ſem merik meg-feddeni, és azt tettetik mint-ha nem-is tudnák. Ezek bizony nem követik Sz. Jánoſt; ki bár ne javallotta vólna Heródeſnek gonoſz életét, hanem, chak látatlanná tőtte vólna, és nyilván meg ne feddette vólna: a'királynak nagy kedvében lehetett vólna. mert *Heródes féli vala Jánoſt, tudván ötet igaz és ſzent férfiúnak lenni: és bochůlli vala ötet, és halgatván ötet ſokat chelekeſzik vala*[a]. De meg-győzte Jánoſt az Igaſságnak ſzeretéti, és a meny-országnak nagy kivánſága; és azt, a'ki nyilván vétkezett, nyilván meg-feddette; és inkább akarta maga fejét el-veſzteni, hogy ſem az Igaſságot halgatáſával el-árúlni. Noha pedig Heródeſnek nem haſznált az ő intéſe: haſznált azoknak, kik eſzökbe vötték melly nagy gonoſság légyen az, mellyet Sz. Jámos még a királyban-is meg-feddett. Egy meſét olvaſtam,

a *Mar.* 6. 20. Vicit amor Veri, cæliique immenſa cupido.

melly

melly igen illik a'magok-bőrét-féltő Tanitókhoz. Az oroszlány, vénsége-miatt nem vadászhatván, hogy ehel meg ne halna, sok-féle vadakat hívott barlangjába, hogy azokat valami szín-alatt prædájává tehetné. Kérdé azért elsőben a szamártól, mint tetszenék néki a'király palotája? A'szamár egyűgyűségből meg-mondá az igazat; hogy, igen bűdős volna. Meg-haraguán a'király a'szamárnak udvartalanságáért, ragadá, és el-szaggatá. Kérdé ugyan-azont a farkastól-is: Ki, látván hogy az igaz-mondásért roszszúl járt a'szamár, hízelkedésből azt mondá; hogy, igen jó-illatú. De arra-is meg-haraguán, úgy-mint az Igasságnak el-árulójára, ragadá, és el-szaggatá. Végre, azont-kérdé a'Rókától-is: Ki féltvén subáját, azt mondá; hogy a'nátha bántya, és nem tudhattya minémű illatu; és azzal meg-menté magát. Félek rajta, hogy sok efféle náthás róka-követők ne találtattassanak: kik sem egyűgyű-képpen meg nem mongyák a'bűnnek bűdősségét, sem hízelkedésből azt nem szépitik; hanem, álnokúl el-halgattyák, és látatlanná tészik. Ezekről mongya az Úr [b]: *Mint a'rókák a'puszta'ban, ollyak valának a'te Profétáid Isráel. Nem mentetek-fel ellenbe, se falt közbe nem vetettetek az Isráel házáért, hogy a'harczon meg-állanatok az Ur napján:* az-az, mint-hogy a bűnt meg nem feddőttétek, az Istennek büntetését magatokra hoztátok. Effélék gyakorta többet ártanak a'nyilván-valo hamisságnál: mert azokat, künyű meg-ismérni, és el-távoztatni; de ezeket, okosoknak tartván, kedvellik; azomban pedig a bűnök sokasodnak. Azért gyűlöli őket a'Menyasszony, mondván [c]: *Fogjátok-meg nékünk a'kisded rókákat, mellyek el-pusztittyák a'szőlőket.* Mert mint-hogy nem kapállyák [d] eddéssel, nem ganejozzák pirongatással, nem gyomlállyák fenyegetéssel, nem levelezik intéssel, nem tisztittyák könyörgéssel, nem karózzák biztatással; tellyességgel pusztúlni hadgyák. De nem maradnak büntetés-nélkül; hanem *a föld alsó részeire mennek, a'kard kezébe adatnak, a'rókák részei lésznek* [d]: az-az, a'rókáktól emésztetnek-meg, a kiknek erkölcsökbe öltöztenek. Nem volt ez a'dögleletes nátha Sz. Jánosban: hanem, a'király palotájában a'bűzt meg-érezvén, melly a'ganéjhoz hasonló párázna aszszony állattól [e] származott, nyilván mondotta Heródesnek [f]: *Nem szabad nalad tartanod az atyád-fia feleségét:* hogy egyebek-is példát vévén tőled, ne mongyák: A'mi királyhoz illik, nékem sem gyalázat. Azon bűzt nem szenvedhették Sz. Jánosnak igaz követői, Sz. *Dunstanus Cantuariai* Érsek, az Angliai királyban Edgariusban; Sz. Lambertus, az Austriai Herczegben *Pipinus*ban, ki Alpais-nevű ágyasával az házasságnak tiszta ágyát meg-ferteztette; Sz. Staniszló a Krakkai Püspök, a'Lengely királyban Bolesláusban: kik a'tisztátalanságnak vétkét fejeknek fel-állásá-ig ellenzették, feddették. Ezeknek nyomdokit, ha követni-fogják a Tanítók, és nem léfznek Széltől ingadozo Nádak; egyebeket-is meg-óltalmazhatnak a'gonosz Szelektől; és azokkal egyetemben, minden jóban álhatatosok-lévén mind végig, üdvözűlnek [g]. Mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Isten, kinél *ninch változas, sem változásnak árnyékozása* [h]. Amen.

[b] Ezech. 13. 4
[c] Cant. 2. 15.
[d] 1 Psal. 62. 10 11.
[e] Eccli. 9. 10.
[f] Mar. 6. 18. Quod decuit Reges, cur mihi turpe putem?
[g] Mat. 24. 13
[h] Iac. 1. 16.

MA'SODIK PREDIKATZIO.

HA az Igasságot ő-magában szemléllyük, fel-találljuk, hogy jól mondotta Zoróbabel Darius királynak [a]; hogy, *Mindenek-fölött győzedelmes az Igasság:* de ha az embereknek érkölchit tekintyük, bizony olly formán nem mutathattya magát, hogy igen kedvellyék, és meg-hódollyanak néki. Ha szelíden mutattya magát, nem járja-meg a'szívet [b]; ha keményen, meg-háborít [c]; ha chendeszen, nem gondolnak véle [d]; ha sebessen, boszszonkódnak réája [e]. Ha be-födi magát, nem ismérik [f]; ha nyilván meg-mutattya magát, gonoszúl bánnak vele; a'mint hogy Keresztelő Jánost az világos Igasságért meg-tömlöczőzték, és végre meg-ölték. Azért, a'mint néha a'szép anyának rút gyermeke vagyon; mint a'rút útálatos *Faunus*ok és *Satyrus*ok, a'szép *Nymphák* fiai: úgy a'szép békeség, a'rút henyéléft nemzi; a'szép bővség, a rút restséget; a'szép elégség, a'rút únást; és végre, a'szép Igasság, a'rút gyűlölséget nemzi; a'mint Sz. Pál-is jelentette panaszolkodva [g]: *Ellenség löttem-e, igazat mondvan néktek?* Ez tő-képpen a'dorgáló és intő Igasságban találtatik: De azért azt el nem kell múlatni, hanem a'Sz. János példáját kell követni; kit Urúnk e'mái Evangeliomban valóban meg-dichért. melly dichéretről szóllok én-is.

I. *Meg-mutatom, hogy a'Jót, nem emberi dichéretért kell chelekedni: és okát adom, a'mellyért Urúnk Jánost dichérte.*
II. *Meg-mutatom, Midőn, és minémű bűn légyen a'czéfrá öltözetben.*
III. *Meg-dichérem a'Czilicziomot, vagy Szőr-sokot.*

[a] 3. Esd. 3. 12
[b] Mat. 19. 21
[c] Ioan. 8. 21. 44. 59.
[d] 1. Reg. 2. 23
[e] 2. Par. 25. 15.
[f] 2. Reg. 12. 1. 2.
[g] Gal. 4. 16. Veritas odium parit.

A

ELSŐ RESZE.

BIzonyos dolog, hogy a' jót, nem a' díchéretért, hanem az Isten kedvéért kell chelekedni: de ugyan meg-érdemli a' díchéretet; és annak díchérete haſznos gyakorta, sőt ſzükſéges-is. Az Orvoſok, látván hogy a' beteg az egéſséges étkeket útállya, a' veſzedelmeſeket pedig óhajtya: ezek-közibe egyelyítik amazokat, hogy az ártalmaſt mohon kapván, a' haſznoſt-is bé-vegyék. Ekképpen, mint-hogy az ember a tiſzteletre és díchéretre terméſzet-ſzerént vágyódik, azt a jóſzágos chelekedetben helyheztette; hogy az elsőt kívánván, a' máſikát követné, melly-nélkül ama' hoz nem juthatna. A' ſzántó-földet, úgy-mond *Seneca* [h], a' magért ſzántyák; de a' melly virágotskák rajta teremnek, azok-is gyönyörködtetik a' ſzemet: úgy a' tiſztelet és dichőſég, nem oka a' Jóſzágos chelekedetnek; de mindazáltal követi azt, és eggyütt nevekedik véle. Ezt a' Pogányok azzal jelentették, a' mint *Panormitánus* írja [i], hogy a' Tiſzteſségnek templomát úgy helyheztették, hogy ſenki abba nem mehetett, hanem-ha a' Jóſzágos-chelekedetnek templomán által-ment. Úgyan azért haſonlították a' régi Bölchek a' Díchéretet és Tiſzteletet, az árnyékhoz; melly, noha fút a' kergető-előtt, mindazáltal az előtte-futótól el nem marad: azon-képpen a' ki Jóſzágos chelekedetben foglallya magát, mentől inkább nem keréſi a' tiſzteletet, annál inkább követi az igaz tiſztelet-.

Díchérte azért Urunk Sz. Jánoſt, Elsőben: Mert máſt díchérni, a' hol a' hízelkedéſnek ninchen helye, nagy ſzeretetnek jele. mert *a' Szeretet örvendez az Igaſsagon* [k]; és ſzívének örvendezéſét, nyelvével-is meg-mútattya, díchérvén azt. Így Sz. Pál, tellyes-lévén ſzeretettel, ſokſzor díchéri a' híveket [l]. Továbbá: Hogy őtet örömesben követnők. *Themiſtocleſt*, nem hadták alunni *Miltiades*nek híres-neves dolgai, hanem azoknak követéſére ſerkegették. A' beteg-is meg-kívánnya az ételt, mikor az egéſségeſt láttya hogy jó-ízűen éſzik. Annak-főlőtte: hogy magunk fogyatkozáſát inkább eſzünkbe vennők és ſzégyenlenők. Soha künnyebben a' beteg nyavalyáját meg nem iſméri, mint mikor az egéſségeſnek gyors fútáſát láttya; ſem a' paraſzt ember az ő ſzegényſégét, mint mikor a' gazdagnak marháját, őltőzetit, palótáját láttya. Innét láttyuk, hogy a' Sz. Írás némelly nagy Szenteknek példájával int bennünket a' jóra: Iſaias, az Abrahám példáját emliti [m]; Mátatías, a' Fineeſét [n]. Sz. Pál pedig, egy-általlyában mongya [o]: *Meg-emlekezzetek a' ti előttetek-járókról, a' kik néktek az Isten igéjét hirdették; kiknek látván magok-viſeléſének végét, követſétek hitőket.*

De miről díchéri Urunk Jánoſt, hogy követheſsük őtet? Arról, hogy nem ingadozó nád, a' melyről már ſzóllottam: arról, hogy nem lágy ruhában öltőzött; melyről majd bővebben ſzóllok. és mint-ha annak okát adná, azt mongya [p]; hogy *A' kik lágy ruhákba öltőznek, a' királyok házaiban vannak*: az-az, mivelhogy János túd kemény ruházattal élni, nem űzi az udvart, melybe nem-is ſzabad lépni friſs ruha-nélkül; a' mint *Aſſuérus* udvarába, nem-is volt ſzabad bé-menni a' ſákba-öltőzött embernek [q]; és Józefet, minek-előtte a' király-eleibe vitték, ruháját meg-változtatták [r]. A' vagy, mint-hogy chak az udvariak élnek lágy ruhával; János, a' ki nem királyi palótában, hanem puſztában lakott, ollyannal nem él: és azzal mind Istennek kedves dolgot chelekeſzik, s mind magának haſznoſt. Mellyet hogy jól meg-értheſsünk,

B

k 1. Cor. 13. 6.

l Rom 1. 8. & c. 16. 19. 1. Cor. 11. 2. Phil. 1. 5. Col. 1 4. 1. Theſ. 1. 7. 2. Theſ. 1. 3. 4. 2. Tim. 1. 3.

C

m Iſa. 51. 2.

n 1. Mach. 2. 54.

o Heb. 13. 7.

p Matt. 11. 8.

q Eſt. 4. 2.

r Gen 41. 14.

II. RESZE.

D

AZt kell előſzör eſzünkbe vennünk, hogy a' teſtet, ſok végre ékesíthetni: Elsőben, hogy azzal a' teſtet óltalmazzuk, hideg fergeteg, égi haboru- és egyéb idő változás-ellen. Ezt ſenki nem ſzidalmazza, mert ſzükſéges. Haſonló e'hez a' mezítelenſégnek bé-födéſe, mellyet ugyan a' tiſzteſség-is kíván. Másodſzor, hogy ember állapattya ſzerént viſellye magát ruházattyában-is: mellyet ha nem chelekedne, állapattyának meg nem felelne. Ez egy-általlyában, nem gonoſz, és az-okáért, a' Tiſztviſelő és fő emberek, módosb ruhákban járhatnak egyebeknél; a' mint hogy az Egyházi emberek-is, az Iſteni ſzolgálatban drága öltőzetekkel élnek: hogy azzal-is meg-mutaſsák ſzolgálattyoknak méltóſágat, és Uroknak dichőſégét. Innét mongyák a' Magyarok: Pénz emberſég, ruha tiſzteſség. és a' kik a' ruházatnak chínyoſlágát el-múlattyák, gyakorta kutarczot vagy ſzégyent vallanak. *Stapletónus* Tamás írja [s], hogy ſzokáſa Angliának *Londinum*-nevő váralában, hogy a' fő polgárok, és tiſztviſelő emberek, bizonyos napon a' Város fő Tiſzt-tartójánál ebédlenek, hanem híják-is

1. 2.

s Dominica 2. Adv. ex tu 10.

őket. Egy ollyan nap, egy fő polgár, a' Tiſzt-tartóhoz akarván menni, ki-rekeſztetek az ajtón-állótól; azért, hogy chinyos ruhát rajta nem látván, nem itélte a' fő-emberek közibe-valónak. Amaz eſzébe vévén a' dolgot, haza ment, és jobb ruhába öltözött, és viſzſza-térvén bé-bochátratott. Ebéd-után, midőn, a' jó ſzokás-ſzerént, minnyájan kőſzönnék a' jó-tartáſt: az le-tévé palaſtyát az aſztalra, és nagy módgyával kezdé annak az ebédet kőſzönni. Mellyen, midőn minnyájan chodálkoznának, meg-beſzéllé a' történetet; és eſzekbe vévék minnyájan a' kőzönſéges vélekedéſnek fogyatkozáſát. Harmadſzor, ez lehet vége az öltözetnek; hogy ember magát ſzépíttſe, és tekinteteſsé tegye: melly, ha jó igyekezetből nem ſzármazik, tudn illik, hogy azoknak kedveskedgyünk a kiknek bűn-nélkül kedveskedhetünk, és illik-is hogy kedveskedgyünk; nem chak nē díchéretes, hanē ugyan vétkes-is, és leg-alább a' hiuſágnak vétke; és néha, nagyobb bűn-is lehet beſe, az-az, halálos bűn, melly az őrők kárhozatra viſzen.

Hogy pedig valami bűn légyen a' ruházat ékeſségének fölöttébb-valoſágában, nyilván mongya Sz. Gergely Pápa [t]: Senki ne gondollya, úgy-mond, hogy a' lágy és drága ruháknak ſzorgalmatos meg-ſzerzéſében, bűn ne légyen. Mert, ha az vétek nem vólna, Urúnk Jánoſt nem díchérte vólna a' ruházat keményſégéért. Ha az vétek nem vólna, Sz. Pál az aſzſzony állatokat a' drága ruhának kivánſágától meg nem fogná, mondván; *Nem a' drága ruhában* [u]. És máſutt [x], a' Gazdagnak példájat hozza-elő, ki bíborba és bárſonyba őltözvén, pokolba vettetett [y]. Azon példát hozza-elő Sz. *Jerőnymus*-is [z].

De mondaná valaki: Mi okból lehet a' lágy és drága öltözet vétkes? Felelet. Egynehány-képpen: Elsőben; Mikor gonoſz végre rendeltetik; tudn' illik, hogy valaki fajtalanſágra indíttaſsék; melly ſokakban találtatik. mert, a' mint Sz. Bernárd mongya [a], A' lágy ruha, lágy ſzívet ſzerez. Bizony, Alexandriai Sz. Kelemen azt írja [b]; hogy a' *Lacedæmonius*ok, sőt a' *Syracuſa*iak-is, a' mint *Athenæus* írja [c], az aranyas és czifra ruhát ſenkinek nem engedték, hanem a' tiſztátalan ſzemélyeknek. Én azt nem merném mondani hogy minnyájan tiſztátalan ſzemélyek, a' kik a' czifrát űzik és ſzeretik: de azt nem tagadhatom, hogy gyakorta veſzedelmes dolog, és az gyarló embereknek okot ád a' vétekre. Ha valamelly férfiu, úgy-mód Sz. Jerőnymus, vagy aſzſzony' állat magát fel-ékeſíti, és az emberek ſzemeit magára ingerli: ha ſzintén abból kár nem kővetkőzött-is, mindazáltal őrők ítéletet ſzenved. mert el-kéſzítette a' mérget, ha lőtt vólna a' ki meg-inná. Bizony Sz. Antoninus Florenczíai Érſek, a' mint Surius írja [c], a' ſzemtelen, és kurvákhoz-illendő öltözetű aſzſzonyokat, az ő Váraſának templomiból ki-űzette, mint az ördőgnek lélek-veſztő eſzközit. De még a' Sz. Lélek ſem halgatta-el ezt a' veſzedelmet, midőn a' Bőlch-által azt mondotta [f]; hogy az eſztelen és balgatag ifiúnak, *elébe ment egy aſzſzony, kurvához-illendő ékeſségben, ki kéſz a' lelkek meg-fogaſára:* kinek az-után nyomorúſágát, és veſzedelmét is meg írja.

Másodſzor: Mikor parancholat-ellen vagyon. Kivánatos, és haſznos dolog vólna ugyan, ha a Fejedelmek meg-tíltanák a' fölöttébb-valo czifrát. De mivelhogy effélére gondot nem viſelnek, hallyák a Sz. Lélek parancholattyát [g], kiknek ne légyen külső czifra hajok, vagy arany-viſeléſek, vagy öltőző ruháknak ékeſségek. Iſaías, Jeruſalem vétkeit elő-ſzámlálván, a' többi-kőzött azt mongya [h]: *Es fel-ékeſítetted magadat kenettel a' királynak, és meg-ſokaſítottad kenőchőidet.* Továbbá, ha Kriſtus Urúnk, a' ſzűkſéges ruházatok-felől-valo ſzorgalmatoſságot-is tíltotta [i]: mennyível inkább a' ſzükſég-fölött-valókról, mellyek nagyobb ſzorgalmatoſságot kívánnak. Az-okáért, bizonyos hiſtoriákban, efféléknek kemény bűntetéſit-is olvaſſuk. Béda azt írja [k], hogy Edildrida, király leánya, és két király feleſége vólt: de egy-más-után mind a' kettőtől ſzűzen maradván, Apátzává lőtt, és az Apátzáknak fejedelmévé. Életének vége-felé pedig, a' nyaka és poſája nagy fájdalommal meg-dagadozott, és abban meg-is hólt: de igen gyönyörködött benne, azt mondván, hogy érdeme-ſzerént ſzenvedi a' fájdalmat a nyakán, mivelhogy ifiú-korában a' függőknek terhét azon hordozta. Ez a' bűntetés, nyilván nem kichíny, ollyan nagy ſzemélyhez képeſt. De azzal biztatta magát, hogy azzal a' más világon-valo nagyobb bűntetéſtől meg-menekedhetik.

Harmadik oka lehetne: Ha a' ruházat-miatt, valaki jobbágyira képtelen adókat vetne, adóſságit meg nem fizetné, alamiſnát nem adhatna, vagy kőteleſségét bé nem tellyeſíthetné. Ez-aránt ſokan vétkeznek. Kiknek imígyen ſzóll Arany-ſzáju Sz. János [l]: Az te atyád-fia mezítelen bújdoſik; 's te a' ruhákat ruhákkal ſzaporítod, mellyeket a' moly eméſzt-meg. Szent Baſilius pedig [m]: A' te ruhádnak chak egy ládája-is, valamennyin fáznak a' nép-kőzőtt, mind meg-ruházhatná. Holott azt-is vedd eſzedbe; hogy, a' czifrára, ſok jó idő véſz, mellyet Iſten a' mí-lelkünk üdvőſségére enged: és, a' mint *Terentius* mongya, Míg fésőllik és ſimíttyák magokat,

A

3.

t *Hom. 6. in Evang.*

B

u 1. *Tim.* 2. 9.
x *Hom. ult. in Evang.*
y *Luc.* 16. 19
z *In Vita S. Pauli Eremit.*

I.

a *Serm. 9. ad Sororem.*
b *Lib.* 1. *Pædag. cap.* 1.
c *Lib.* 12. *c.* 6.

c *In Vita ejus.*

C

f *Prov.* 7. 7. 10.

II.

g 1. *Pet.* 3. 3.

h *Iſa.* 57. 9.

i *Matt.* 6. 28

k *Lib.* 4. *hiſt. c.* 19.

D

III.

l *Hom.* 59. *in Ioan.*
m *Hom.* 7. *in Avaros.* Dum comuntur, dum poliuntur, annus eſt.

A

eſztendőt tőltnek. Azt írja *Sócrates* [n]; hogy, midőn Pámbus-nevű Remete, Alexandriában egy czifra aſzſzonyt látott vólna, keſerveſen ſírt; és két okát adta: tudn' illik, hogy az aſzſzony, azzal magának, és máſnak-is veſzedelmet ſzerzene: és, hogy ő nem olly ſzorgalmatoſon kedveskednék az Iſtennek, mint az aſzſzony hízelkednék ſzeretőinek. Jól mondotta ezekről *Thómas Mórus*; hogy Sokan olly nagy fáradſsággal véſzik-meg a'poklot, hogy chak felével-is meg-nyerhetnék a'meny-országot [o]. Chodálatos ebben az őrdőgnek álnokſága, ki leg-inkább akkor czifráltattya az embereket, mikor leg-jobban kellene üdvőſségőket kereſni: és ſokan heted-ſzaka rongyoſok, hogy házok-körül dolgozhaſſanak; az innep-napoknak pedig nagyobb réſzét a'magok czifrálásában múlattyák, és ritkán érkeznek az Iſteni ſzolgálatra, vagy kéſedelmes jövéſekkel ſokakat meg-bántnak. Kiknek méltán mondhatnók, a'mit azon *Thómas Mórus* mondott egy aſzſzony'állatnak, ki nagy fájdalmas múnkával ſimogatta fejét és homlokát: Nagy boſzſzúſágot téſzen, úgy-mond, az Iſten rajtad, ha e'nagy munkádért pokollal nem fizet.

n *Lib.* 4. *hiſt. c.* 18.

o *In Vita ejus c.* 12.

IV.

B

Negyedik oka lehetne: A'főlöttébb-valo igyekezet; úgy annyira, hogy kéſz vólna a'czifráért halálos bűnt tenni. Bizony félő, hogy ez-is ſokakban ne találtaſsék: mert a'főlőtébb-valo külső ékeſség, a'belső ékeſségnek el-múlatáſa; a'mint Sz. Agoſton mongya [p]. és azont írja Sz. *Cypriánus* [q], Sz. Ambrús [r], Sz. *Jerónymus* [s], Sz. Bernárd [t], és több Sz. Atyák-is: kik azt a Sz. Irásból tanúlták; holott azt olvaſſuk [u]: *A'teſt öltözeti, és a' fogak nevetéſe, és az ember járáſa, bizonyſágot téſznek felőle.* Sőt a'Pogány *Auguſtus* Chászár-is azt mondotta *Suetoniuſnál* [x]; hogy a'fris, és lágy rúha, a'kevélyſégnek zászlója, 's a'paráznaſágnak féſzke. Innét vagyon, hogy az Iſten-félő aſzſzony'állatok, iſzonyodtak efféle bolondſágtól: és ha urok kedvéért kellett valami ékeſséget magokra venni, azonalól ſzőr-ſákot viſeltek; a'mint a'Romai Szent Franciskáról olvaſſuk. Eſter királyné-aſzſzony pedig, imígyen beſzél az Iſtennek [y]: *Te tudod ſzükſégemet, hogy gyűlölöm a'kevélyſégnek és az én dicsőſégemnek jelét, melly a'fejemen vagyon az én mutogatáſom napjain, és útálom azt, mint a'havi-vérben-valónak ruháját, és hogy nem viſelem az én halgatáſom napjain.*

p *Serm.* 18. *de Verb. Apoſt.*

q *De habitu Virg.*

r *De Virgin.*

s *In Epitaphio Paulæ.*

t *Libr.* 3. *de Conſider.*

u *Eccli.* 19. 27

x *In Auguſto.*

y *Eſth.* 14. 16

Valóban mód-nélkül-valo dolog pedig, a'teſt czifráláſáért a'lélek ékeſítéſét el-múlatni; és, a'mint Arany-ſzáju Sz. János mongya [z], mint-ha valaki a'házát arany kárpitokkal vónná-bé, magára pedig ſzőr-ſákot venne. mint-hogy a'teſt, chak romlandó háza a léleknek. Haſonlók ezek, a'mint az Harmadik *Innocentius* Pápa mondotta [a], a'kivül meg-feſírtetett koporſóhoz, melly belől rakva úndokſággal: a'vagy az Egyiptziuſok templomihoz, mellyek ſzépen fel vóltak ékeſítve, de belől chak egy *Crocodilus* vólt bennek; vagy más-féle oktalan állat. A'Szépſég, ha természet-ſzerént-való-is, nem igen baráttya a'Szemérmeteſségnek: mennyivel inkább a természet-kivül-valo czifrázás. De azt-is meg kellene gondolni; a'mit *Iſidórus Clárius* ír [b]: Há valaki valamelly aſzſyony'állatnak azt ígérné, hogy, ha eſztendeig minden ékeſségét el-mulatná, de az-után minden aſzſzony'állatoknál ſzebb lenne; Viſzontag; ha azt mondaná néki, hogy meg-engedtetett hogy eſztendeig minden ékeſséggel éllyen, de az-után tellyes életében leg-rútabb lenne: Kerſég-nélkül az elsőt válaſztaná; a'mint Senáſi Sz. Katalin-felől olvaſſuk, hogy a'tővis-koronát válaſztotta az aranyas-helyett, hogy az-után győnyőrködhetnék a'máſikban őrökké. Ezek pedig jövendőben mind meg-léſznek, és még-is nem gondolunk vélé.

z *Hom.* 70. *in Matth.*

C

a *Lib. de Viſitate conditionis humanæ.*

Lis eſt cum Forma magna Pudicitiæ.

b *Tom.* 1. *orat.* 52.

V.

D

Ötődik oka lehetne: Felebarátunknak meg-útáláſa. melly ſokakban találtatik; mivelhogy a czifra, egyébre ſem haſznos, hanem dichekedéſre; és emberek ſzemeinek győnyőrködtetéſére, hogy dícsértetteſsünk. Jól mondotta a'Bőlcs [c]: *A'ruházatban jóha ne dichekedgyél.* Es ha jól meg-gondollyuk, a'ki ruházatban dichekedik, ollyan, mint a'ki ſeb-kötőző ruhátskákban pipeskednék. mivelhogy ſemmi nem egyéb az öltözet, hanem a'beteg elmének pólája; melly-nélkül úgy gyötrődnék, hogy az emberek-eleibe ſem merne kerülni. Mi-képpen, úgy-mond Alexandriai Sz. Kelemen [d], a'kire flaſtromot tőttek, vagy ſzemét meg-kenték, betegnek tartatik: úgy a'kendőzéſek, és főlőttébb-valo ékeſségek, a'léleknek betegſégét jelentik. Es Sz. Gergely azt mongya [e]; hogy, A'ſzép ruhát, chak kevélyſégért viſelik: mert ſenki ott, a'hol nem láttyák, fris kőntőſre nem igyekezik. Ennek balgatagſágáról, ſzépen írt a'Pogány *Seneca* [f]: Mi-képpen hogy bolond az, a'ki lovat akarván venni, nem ő-magát a lovat nézi, hanem a ſzerſzámát: azon-képpen bolond, a'ki az embert a'ruházatról ítéli, nem arról a'mi-benne vagyon. Midőn egy ifiú pipeskednék ékes kőntőſében, ſzépen meg-guggolta *Ariſtóteles*; a'mint Maximus írja [g]: Nem ſzűnől-e meg a'juh gyapjáért dichekedni? mert, a'melly ruházatot viſelünk, valaha bűdos gyapiú vólt.

c *Eccli.* 11. 4.

d *Lib.* 3. *Pædag. cap.* 2.

e *Hom. ult. in Evang.*

f *Lib.* 2. *ep.* 47

g *Serm.* 34. Quas gentis veſtes, ſordida lana fuit.

Hato-

Hatodik oka lehetne: A'botránkozás; melly e'dologban nem kichiny. mert alig kezd akár-ki-is valami új formát, vagy czifrát, hogy leg-ottan számtalanon ne kőveſsék; mint-hogy nem-is bűntetik-meg azokat, a'kik ebben vétkeznek. noha azokból, a'miket mondottúnk, ki-tetſzik, hogy gyakorta nagy vétekeſik benne: fő-képpen, mint-hogy az emberek elméje, ſoha e'dologban nyugodalmat nem talál, hanem mind többre igyekezik. Azt írja *Thomas Stapletonus* *; hogy *Gvaltérus Rajolæus*, a'Szűz Ersébet Királyné-aſzſzonnak ſzeretője, hat-ezer és hat-ſzáz arany-érő sólyát viſelt. Azokáért, noha némelly rendeknek ez-aránt valamit engedhetnénk: mind-az-által, még azokat-is jobb meg-zabolázni; a'mint ſokaknak jó példái, és jeles mondáſi megbizonyíttyák.

Három rend-béli emberek lehetnek, a'kiknek a'fris öltözetben valamit kelletnék engedni: ELSŐK; A'Fő emberek, a'méltóságnak jelentésére. De a'bölch és épértelmű emberek, dícsérik *Auguſtus* Cháſzárnak mondását, melyről oda-fel emlekezém: mellyért ő-maga-is egy-ügyű ruhában járt, és udvara-népétől-is azt kívánta; és, ha valaki külömbet chelekedett, nem jó néven vötte. *Severus* Cháſzár-is köz ruhában járt. és némellyeknek, kik azt nem javallották, azt felelte, a'mint Briſſonius írja [i]: A'Fejedelemnek méltósága, nem a'drága köntösben, vagy a'teſtnek ékeſségében, hanem a jó erkölchben áll. Azért mondotta Sz. Agoſton [k]; hogy a'Kereſztyéneknek ékeſsége, nem a'hamis kendőzés, ſem az aranyas ruhának pompája, hanem a'jó erkölchök. Ha valaki azt alíttya, úgy-mond *Clemens Alexandrinus* [l], hogy az aránnyal ékesíti magát, az arannál alább-való: a'ki pedig az aránnál alább-valo, nem ura az embernek. Tudom, hogy némelly Fejedelem emberek, igen ſzaggatták a'fris és drága ruhára: de nem nagy böchűlletes emlekezetet hattak magok-után. Néro, a'mint *Alexander ab Alexandro* írja [m], ſoha azon ruhát kétſzer magára nem vötte. Héliogábalus pedig, a'fő meſterektől ékeſſen ki-mettſzett drága köveket, a'czipellőſin hordozta, és azokat egyſzernél-többé fel nem vonta.

MÁSODSZOR: A'Gyermekeknek, vagy Iſiaknak elméjekben-való fogyatkozáſokért engedhetni valamit. De még azokban-is, az okos emberek nem igen javallották. Azt írja *Laërtius* Diógeneſről [n], hogy, midőn egy nemes iſiat látott vólna, hogy gyenge, lágy, és czifra köntösbe öltözött, azt mondotta néki: Nem ſzégyenled-e, hogy magadnak annyi jót nem kívánſz mint a'terméſzet, melly férfiúva tött; te pedig ruházatoddal aſzſzony állattá akarſz lenni? Máſutt azt írja felőle *Laërtius* [o]; hogy, midőn egy czifra-köntösű Iſiú kérdéſt adott vólna eleibe, azt mondotta néki: Meg nem felelek, míg nem le-vetvén ruhádat, meg-mutatod ha férfiu vagy-e; vagy aſzſzony'állat. jelentvén a'puha ruhának tulajdonságát; hogy nem férfiúi és bátorságos ſzívhez-való vólna, hanem aſzſzonyi gyenge ſzívhez.

HARMADSZOR: Az Aſzſzony'állatoknak, a'terméſzetnek gyárló kényeſsége láttatik valamit engedni; kik úgyan ſok-képpen mentik-is magokat e'dologban. De azokban-is nem dícséretes a'fölöttébb-való czifra. *Macróbius* azt írja *Auguſtus* Cháſzárról [p]; hogy, midőn az ő leánya Júlia, czifrásb ruhában ment vólna házához hogy-ſem illett vólna, és azt a'Cháſzár nehéz néven vötte vólna: más nap meg-változtatván ruháját, iſmég kőſzöntötte az attyát, ki ſokkal illendőbnek ítélte azt a'tiſzteſséges öltözetet Cháſzár leányához, és igen kedvellette. Kinek azt felelte Júlia: Ma az atyám, tegnap a'férjem ſzemeinek. Melly mondáſſal, noha jelentette valami okát chelekedetinek: mindazáltal én a'Cháſzár ítéletit jóvá hagyom, hogy a'fölöttébb-való czifra akárkihez ſem illik. És mint-hogy ſok aſzſzonyok, azon paláſtal akarják czifrázáſokat bépaláſtolni, és azt mongyák hogy urok kedvéért chelekeſzik: igen félek rajta, hogy Arany-ſzájú Sz. Jánoſnak okoskodáſa, meg-mutattya hogy külömben vagyon a'dolog: Miért ékeſíted magadat, úgy-mond [q]; kérlek mond-meg? Azért-e, hogy férjednek kedveskedgyél? Tahát azt othon chelekedgyed. De te külömben chelekeſzel: mert otthon egy-ügyű köntösben járſz. Azért, ha férjednek kedveskedel, máſnak ne kedveskedgyél. Ha pedig máſnak akarſz kedveskedni, nem kedveskedhetel a'tiédnek. Helye vagyon itt-is az *Eccleſiaſticus* mondásának [r]: *A'bolond, mint a'Hóld változik.* mert a'Hóld, a'mint a'Poëták írják, a'Nap felesége: de mentől távúlb vagyon tőle, annál fényesb; és mentől közelebb, annál homályosb. Azon-képpen az aſzſzonyok, távúl-lévén férjöktől, friſſebben öltöznek; közel lévén pedig, nem gondolnak a'czifrával: mellyel meg-mutattyák kinek kedveskednek.

Tudom, hogy némelly aſzſzonyok azt mongyák; hogy állapattyoknak akarnak meg-felelni, és meg-mutatni hogy fő-emberek feleségi. De az állapatnak méltósága, inkább áll a'mértékletes tiſztaságban, hogy-ſem a'nagy czifraságban. És a'kit

A VI.

k *Dom. 2. Advent. text.* 10.

i *Lib. 3. c. 13.*

B

k *Ep. 73. ad Poſſidium.*

l *Lib. 3. Pædag. c. 11.*

m *Lib. 5. c. 18.*

n *Lib. 6. Apophth.*

o *Lib. 6. de Vitis Philoſophor.*

C

p *Lib. 2. Saturn. c. 5.*

D

q *Hom. 10. in Ep. ad Coloſſ.*

r *Eccli. 27. 12.*

A

s *De habitu Virg.*

ismérnek, afféle jel-nélkül el-lehet: a'kit pedig nem ismérnek, talám máſt vélnek felőle, tudn'illik, a'mint Sz. *Cyprianus* írja [s]; hogy, Senki úgy nem szaggat a'drága öltözetre, mint a'kinek szemérmetessége semmire-kellő. Hasonlók a'kik azt mongyák, hogy a' fősvény nevet akarják el-távoztatni: mert arra sokkal jobb eszköz az alamisnálkodás. Veszedelmes bőv-költség az, melly a'Kristus tagjainak és Jegyesének, az-az, a'szegényeknek, és Anyaszentegyháznak ártalmas. Volt a'régi Jámboroknak-is ezüstök és aranyok, drága szép kárpitok, és sok-féle eszközök: de azokkal nem magokat czifrázták, hanem az Isten templomit ékesítették: most pedig a' Templomokat foszlyák, feleségöknek, és buja leányoknak ékesítéséért. Szerette Dávid az Úr házának ékességét [t], és minden igyekezetit arra fordította: de most, inkább szeretik a' világ fiai az ő leányoknak templom-hasonlatosságára-való ékességit [u]. Bánnya az Isten, és meg-is bünteti, hogy az ő Házának ékessége más dologért el-múlik [x]. Ő-maga az Isten, Adámot chak bőrbe öltöztette [y], kit bársonba-is öltöztethetett volna: de azt akarta, hogy az ő Szekrényét minden eszközivel, arányból, és egyéb drága marhákból chinállyák [z]. akarván jelenteni; michoda külömbségnek kellene lenni a'mi öltözetünk-között, és az ő Házának ékessége-között; melyre a'mester-emberekbe kivált-képpen-valo bölcheséget-is öntött, hogy mindeneket szépen és ékessen chinálnának.

t *Pſ.* 25. 8.
u *Pſ.* 143. 12
x *Agg.* 1. 2. 4
y *Gen.* 3. 21.
z *Exod.* 31. 2.

B

De a'Sz. Irásból-is példát keresnek némellyek: és azt mongyák, hogy a'Szent Aszszony'állatok-is fel-ékesítették magokat, úgy-mint Júdit [a]; kinek az Úr-is szépséget adott. Eszter-is Királyi ruhába öltözött [b]. Sőt az erős aszszony'állat-is, kit Salomon fölötte igen dichér, drága czifrás ruhát chinált magának [c]. En pedig azt mondom; hogy jobb volna, ha Juditnak szőr-sákját, és hamvát emlegetnék [d]; Esternek, harmad-napi böjtét [e]; az erős aszszony'állatnak, szorgalmatos és szűnetlen-valo munkáját [f], hogy-nem ékes ruházattyokat. De ám úgy légyen: kövessék Júditot, és Esztert az ékes ruhában: de egyszer, és a'végre a'mire ők azokba öltöztek; tudn' illik, az ő hazájoknak, és az ő nemzetöknek meg-maradásáért: kövessék az erős aszszony'állatot, hogy chak magok chinálmányával ékesittsék magokat; és gondollyák-meg mit ír arról Salomon [g]: *Az Urat-félő aszszony állat dichértetik*; nem a'hiuságos szépség. Szépen inti azért *Tertullianus* az aszszonyokat a'valóságos ékességre, mondván [h]: Hajtsátok-meg fejeteket férjeteknek, és elég ékesek lésztek: kezeteket gyapjúval fáraszszátok, lábatokat házatokban meg-szegezzétek; és inkább tetszenek, hogy-sem ha arányban volnának foglalva. Ruházzátok magatokat a' jámborságnak selymével, a' szentségnek bibor jával; a'szemérmetességnek iskárlátty ával: Ha így kendőztök, az Isten lészen szeretőtök. Melly intésnek hanem engednek; félek rajta, hogy, a'mint Isaiásnál olvassuk [i]: *A'gyönyörüséges illatért, büdösség lészen; és a'párta övért, a'köteletske; és a' fodoritott hajért, kopaszság; és a'mellyen-valo gyölchért, szőr-sak.* Vedd eszedbe, hogy Szőr-sákról emlekezik: melly a'penitentzia-tartóknak öltözetök volt. Mint-ha azt mondaná: A'kik itten a'penitentzia-tartást, és a'hoz-illendő szőr-sákot meg-vetik, azt azután el nem kerülhetik: de akkor hasznos nem lészen, a'mint most volna, ha azzal élvén, az Istent meg-engesztelnék. melyről majd többet szóllok.

a *Judith.* 10. 4
b *Esth.* 5. 1.
c *Prov.* 31. 22
d *Judith.* 8. 1.
e *Esth.* 4. 16.
f *Prov.* 31. 13 19.
g *Prov.* 31. 30
h *Lib. de Cultu feminar.*
i *Isa.* 3. 24.

C

III. RESZE.

DÁvid, a'nép meg-számlálásának bűnéért akarván könyörögni, és a'dög-halálnak büntetését el-távoztatni, azt mongya a'Sz. Irás [k]; hogy mind ő, 's mind a'vének, Szőr-sákokba-öltözve, arczal a'földre estenek. Noha Király volt Dávid, nem-irtózott a'szőr-saktól, sem azt nem szégyenlette. Sőt azt írta [l]: *Én, midőn engem bantanának, szőr-sákba öltözöm vala.* és [m]; *Öltözetemet sákka tettem*: az-az sákba öltöztem. De Akáb-is, halván hogy az Isten meg-haragutt reája, és büntetéssel fenyegeti [n]: *Megszaggatta ruháit, és szőr-sakkal födte-be testét, és böjtölt, és sakban hált; és le-hajtott fővel járt. És lön az Úr beszéde Tesbites Illyéshez, mondván: Nem láttad-e, hogy Akáb meg-alázta magát előttem? Mivel azért meg-alázta magát érettem, nem hozom-el a'gonoszt az ő napjaiban. A' Niniveiek-is* [o], *sákokba öltöztek a'nagytól-fogva mind a'kichinyig*: sőt *a'Király-is, le-vetvén ruházattyát, sákba öltözött, és hamuba ült. És látá Isten az ő chelekedetöket, hogy meg-tértek az ő gonosz útokról: és meg-engedé az Isten a'gonoszt, mellyet szóllott vala hogy chelekednék vélek, és meg nem chelekedé.* Az Israël fiai-is, midőn Holofernes-miatt veszedelemben volnának [p], még *azok-is a'kik az Urnak éppen-égő áldozatokat tésznek vala, szőr-sákokba öltözvén áldoztanak az Urnak, és hamu volt az ő fejeken.* Jól-is jártak valóban, meg-szégyenülvén az ő ellenségek, és el-veszvén Holofernes. Midőn pedig hasonló veszedelemben voltak a'Zidók Timóteus-miatt [q]: *Makabéus, és a'kik véle voltak, könyörgöttek az Urnak,*

k 1 *Par.* 21. 16.
l *Pſ.* 34. 13.
m *Pſ.* 68. 12.
n 3. *Reg.* 21. 27.

D

o *Jon.* 3. 5. 10.
p *Judith.* 4. 16
q 2. *Mach.* 10. 25.

fejőket földel meg-hintvén, és ágyékokat szőr-sákokkal fel-övedzvén. Melynek fölötte nagy haszna vólt: Mert, mikor kemény harcz vólna, láttatának az ellenségektől az égből őt férfiak lovakon, arány zabolákkal ékesek, a' Zidókat vezetvén: kik közzűl ketten, Makabéüst közbe-vévén, az ő fegyverökkel környüle forgolódván, sérelem-nélkül meg-óltalmazzák vala: az ellenségre pedig nyilakat és meny-köveket hagyigálnak vala; melly-miatt vaksággal-is meg-háborittatván, és bódúlassal-is el-telvén, el-hullának vala. Meg-ölettetének pedig húsz-ezeren 's öt-százan, és hat-száz lovasok [r]. *Timóteus pedig*, nagy gyalázattyára, *Gazarába az erős várba futa.* Annak-fölötte, midőn Israëlben olly nagy éhség vólt, hogy Samariában *egy szamár fejet nyólcz-van ezüst síkluson adtak, és a' kábus negyed részé galamb ganejt öt ezüst síkluson* [s]; és arra jutottak vólna, hogy az anyák tulajdon magzattyokat meg-ennék: *Jorám Király a' kerítésen elő-ment*: Es látta az egész nép a' szőr-sákot, melly belől a' húsán vólt: és az Elisæus Próféta könyörgésére, az Isten úgy meg-segétette a' várast, hogy más nap a' semlyelisztnek vékája egy síkluson vólt, és két véka árpa egy síkluson [s].

Ezekből ki-tetszik, hogy mind egyéb-féle nyomorúságokban, 's mind fő-képpen e' Három rend-béliben, tudni illik, dög-halálban, hadban, és éhségben, igen bizonyos orvosság vólt a' Szőr-sák viselése. Melyhez hasonló vólt a' Sz. János köntöse. mert, nem chak nem őltözött lágy ruhába, hanem, a' mint az Evangelisták mongyák [t], Öltözete teve-szőrből vólt, és bőr öve az ágyéki-kőrül. Sőhült az egész Sz. Irásban, illyen hasznát és gyümölchét nem olvassuk a' czifra ruhának. De mit mongyak? Nem chak az Isten tekint a' Szőr-sákra, hanem az emberek szívét-is meg-engesztteli. Mert azt olvassuk [u]; hogy, midőn Benadad meg-futamodott vólna az Israël királya-előtt, és rejtek-helyt keresne, mondának néki a' szolgai; *Ime hallottuk, hogy az Israël haza Királyi kegyelmesek: tegyünk azért sákokat ágyékinkra, és köteleket fejünkre, és menjünk-ki az Israël Királyához. talám meg-tartya lelkeinket.* És úgy lőtt. Es noha Akab nem jól kegyelmezett-meg néki [x]: mindazáltal a' hisztória meg-mutattya a' Szőr-sáknak nagy erejét, a' kegyelemnek meg-nyerésére.

Nyilván a' Szent Irás, nem egyszer, sem kétszer paranchollya a' Szőr-sák viselését [y]: *Ey népemnek leánya, övedzél-fel szőr-sákba, és hints hamvat reád.* És [z]; *Övedzétek-fel magatokat szőr-sákokkal; sírjatok és ordíttsatok: mert nem fordúlt-el rólunk az Úr búsúlásának haragja.* És [a]; *Sírj, mint a' szőr-sákba öltözött szűz az ő ifiúságának férjén.* És [b]; *Fekűdgyetek sákokban, én Istenemnek szolgai.* Melyből ki-tetszik, hogy a' Szőr-sák, a' penitentziatartó embereknek kivált-képpen-valo öltözetök vólt. És azért mongya Sz. *Jerónymus* [c], hogy A' sák, és a' böjt, a' penitentziának fegyveri. és maga-is élt véle, el-annyira, hogy azt írja maga-felől [d]; hogy iszonyodtának a' szőr-sáktól meg-rútúlt tagok. Ha valaha pedig helye vólt, és kívántatott ez a' penitentzia-tartásnak külső jele, a' Szőr-sáknak viselése, bizony most vólna: midőn minden rendek által-hágják határokat a' czifraságban; és minnyájan úgy keresik a' testnek gyönyörködtetését, hogy alig találtatik ezer-közzűl egy, a' ki effele alázatos szívnek jelével, és gyümölchével engesztelné az Istent.

Kérdené valaki: Mi okért öltözött Sz. János teve-szőr öltözetbe, vagy szőr-sákba? Felelet: *Eusébius Emisénus* [e], Sz. *Anselmus* [f], és egyebek-is írják; és az okosság-is azt mutattya: mert leg-inkább illett a' penitentziának öltözete a' hoz a' ki a' penitentziát olly szorgalmatosan hirdette. Továbbá; Szent János, a' Szent Lélektől tanittatván, kivel még az annya méhétől-fogvá tellyes vólt [g], azt ítélte, hogy mind ez, 's mind egyéb testi sanyargatások, mellyekben ő gyakorlotta magát, az Isteni tisztelethez illendők és alkalmatosok, kedvesek az Isten-előtt, hasznosok az üdvösségnek meg-nyerésére. és a' penitentzia-tartó emberek példájára szükségesek. Mert, ha külömbet ítélt vólna, mert ő bolondságot chelekedett vólna, ollyan szokatlan életet választván, és magát minden testi gyönyörűségtől meg-fosztván. mert okos ember, ollyan sanyarú állapatot nem választhat semmi végre, és semmi fejébe. Jánost pedig Urunk Prófétánál nagyobbnak, és Úr Angyalának mondotta: ki azért küldetett, hogy az igaz bölcheséget, és az üdvösséges tudománt meg-mutatná az emberekhek [h]. Bizony, illyen sanyarú élettel, az embereknél kedvet nem talált, sem dícséretet, hanem tömlöczöt, és halált. Tahát az Istennek kedveskedett véle; és meg sem chalatkozott: mivelhogy nem *Homérus* dichérte, a' mint *Achillest*, hanem ő-maga az Istennek Fia, és leg-nagyobnak mondotta az aszszony állatokról születettek-között [i].

Abban sem chalatott-meg, hogy példára chelekedte a' mit chelekedett. Mert, hogy egyéb testi sanyargatásáról most ne szóllyak; az Öltözet-béli keménységnek sok követői találtatnak az Anyaszentegyházban: úgy-mint, a' mezítelen-lábú-a' vagy fatalpú Barátok; a' *Carthusianusok*, kik mindenkor szőr-inget viselnek; a' *Capucinusok*,

imeg

A

r vers. 20.

r 4. Reg. 6.25.

s 4 Reg. 7.1.

t Matt. 3.4. Mar. 1.6.

B

u 3. Reg. 20. 31.

x vers. 42.

y Ier. 6.26.
z Ier. 4.8.
a Ioel. 1.8.
b vers. 13.

c In c. 3. Iona

C

d Epistola ad Eustochium, de Custodia Virginitatis.

e Hom. 1. de Ioanne Baptista.
f In c. 3. Matt.
g Luc. 1.15.

D

h Luc. 1.76.

i Mat. 11.11.

A

imeg-nélkül szűr-köntösben járnak: és sok világi emberek-is, gyakran fanyargattyák testőket, szőr-ingekkel, vagy övekkel, kik valami részében követik Sz. Jánost: és a'kiknek ninchen-is arra-valo erejek hogy követhessék, javallyák és dichérik. Az Ujitók pedig, nem chak nem akarják magok követni; úgy hogy, merem mondani, hogy soha se *Luteriſta*, se *Calviniſta*, szőr-inget, vagy sákot, jo akarattyából, testének fanyargatásáért, nem viselt. De a'kik, hogy-már követik-is Sz. Jánost, kárhoztattyák, őrdögi találmánnak tartyák, 's pokolra ítélik. És, hogy ne láttassanak Sz. Jánossal ellenkezni, iszonyu nagy szemtelenséggel minden dolgait el-változtattyák, és orczátalanúl azt vitattyák; hogy Sz. János, tellyes életében a közönséges emberek szokását el nem hatta, sem öltözetiben, sem egyéb dolgában. Mert, hogy a'többiről itten ne szóllyak, az Öltözetiről azt irják a' *Magdeburgi Centuriátorok* [k], hogy szokás-szerént-valo ruházattal élt, a'mineművel szoktak élni a'hegyes helyeken-lakó emberek. David *Chytraus* pedig [l], a'teve-szőr köntöst, chömöllet köntösre változtatta. Chodálom, hogy azon mesterséggel skarlát, vagy kamoka-köntöst nem formált belőle: mert az-is szintén olly igaz lőtt volna, mint a'chömöllet. *Bucerus* pedig [m], Szőrből szőtt poſztó-köntösnek mongya, a'minéműt a'pusztában-lako emberek viselnek: hogy ne alittsuk, úgy-mond, hogy, a mi Barátink módgyára, valami szokatlan köntöst válaſztott volna magának: a'minéműt valaha *Bucerus*-is viselt a' Sz. Domokos szerzetiben, de ki-vonta a'nyakából a'kápát. De ha igy mennek-el az Újító atya-fiak a' Sz. Irásnak magyarázásában: félő bizony, hogy azt végtére Tőrök *Alkorán*ná, vagy Zidó *Talmud*dá ne változtaſsák. Mi, a' régi Sz. Atyáknak nyomdokit követvén, hidgyük-el, hogy Urunk, mikor effélékkel dichérte Jánost, azt akarta jelenteni, hogy a'közönséges szokáſt nem követte, hanem szokatlan dolgokat chelekedett: mellyeket, ha követni akarjuk, vagyon módunk benne, vagyon okunk reá, és az Istentől jutalmát-is várhattyuk. És ha a'Szőr-sákban nem akarunk részesek lenni, ottan chak a'lágy és czifra ruhától vegyünk búlchút; hogy a'más világon, a'mennyei sereggel, feir és tiszta bíborba öltözhessünk [n]. Mellyet engedgyen minnyájunknak a'Fölséges Isten, az ő áldott Szent Fiának vére-hullásáért. Amen.

k *Lib.* 1. c. 10.
l *In c.* 3. *Ioannis*
m *In Mat. c.* 3
B
n *Apoc.* 19. 14.

HARMADIK PREDIKATZIO.

a *Phil.* 2. 21.
C
b *Tit.* 1. 11.
c *Lib. de Vnitate Eccleſia, c.* 12.
d 1. *Cor.* 10. 33

PAnaſzolkodik Sz. Pál [a]; hogy, *Minnyájan a'magokét keresik, nem a'mik a' JESUS Krisztusé: kik, tudn' illik, egéſz házakat fel-fordítnak, tanítvan a'miket nem kellene, az úndok nyereség kedvéért* [b]. Kik bizonyára sokan találtatnak. A'Sz. Irás pedig, a'mint Sz. Agoston mongya [c], gyakorta, mikor Sokakról szóll, Minnyájokat nevezi. Mert, hogy nem egy-általlyában mind ollyanok vóltak, ő-maga jelenti Sz. Pál, mondván [d]: *Mindeneknek mindenekben kedveskedem, nem keresvén a'mi nékem haſznos, hanem a'mi sokaknak, hogy üdvözüllyenek.* Hasonlók vóltak kétség-nélkül a'több Apoſtolok-is: de azok, a'többihez-képeſt, olly keveſſen vóltak, mint-ha nem-is lőttek vólna. E'keveſek-közzül vólt bizonyára Sz. János-is: ki a'fogságban-is, noha tudta hogy fejében-jár a'dolog, nem vólt magáról szorgalmatos, hanem a'Kriſtusnak dichőségéről, és a'tanítványinak üdvösségéről; kiket azért küldött a'Kriſtushoz, hogy meg-ismérvén az Igaſságnak fő Mesterét, hozzája adnák magokat. A'jó gond-viselő atya, halálához közelgetvén, nem olly szorgalmatos a'maga dolgairól, mint a'gyermekiéről, hogy azoknak jó Tútort rendellyen: Úgy chelekedett János-is, és ő-utánna Sz. Pál-is; ki fogságában szorgalmatos gondot viselt a'Kriſtus Anyaszentegyházára: és a'Romai tömlöczből, irt a'Filippiekhez [e], az Efeſuſiakhoz [f], és Filémonhoz [g]: az Efeſuſi fogságból pedig, a'Koloſſeiekhez [h]. Az-okáért, valóban *Égő és fénlő szövétnek vólt* Sz. János [i]; kinek világoſságát, a'tömlöcznek setétsége sem homályositotta-meg. Kiről én-is szóllok ezen Predikátziómban.

e *Phil.* 1. 13. 13.
D
f *Eph.* 6. 20.
g *verſ.* 9.
h *Col.* 4. 3.
i *Ioan.* 5. 34.

I. Meg-mondom az Okát, Miért vetették Sz. Jánoſt a'tömlöczbe.
II. Szóllok a'Choda-tételekről, mellyeket heában oſtromlanak az Ujítók.
III. Meg-mutatom, kik botránkoznak-meg a'Kriſtusban.

ELSŐ RESZE.

A'Jó Orvoſok, a'mennyire lehet, a'betegek terméſzetihez, és erkölchéhez szabják magokat: néha pedig ugyan betegeknek-is tettetik magokat, hogy haſználhaſsa-

nak;

nak; a'mint ama' jó Lelki-orvos, ki azt mondotta [k]: *Ki nyavalyog, és én nem nyavalygok?* És [l]; *Az erőtleneknek, erőtlenné lőttem, hogy az erőtleneket meg-nyerném. Mindeneknek mindenné lőttem, hogy mindeneket üdvözítenék.* Az anyák-is, az ő gyermekekkel gyermekeskednek, mind izólláſokban, 's mind chelekedetőkben, hogy kűnnyebben tanithaſsák ſzóllani. Az-okáért, a'mint Sz. *Jéronymus* irja [m], magának kérdezkedvén Sz. János, a' tanítványoknak akart tanúlni. Olly igen ſzerették Jánoſt az ő tanítványi, hogy, mikor azt mondotta hogy nem ő a'Kriſtus, alig hittek néki; alítván, hogy azt chak alázatoſságból mondaná, és azért annál nagyobnak vélték. Halván azért Sz. János, Urunknak Choda-tételit, és értvén azoknak elégséges-vóltát arra, hogy a' Kriſtuſt tartanák *Meſsiáſ*nak: hozzája küldötte tanítványit, hogy, ha az ő beſzédének nem hinnének-is, hinnének a'Kriſtus Choda-tételinek. Mert ő-maga nem kételkedhetett a'Kriſtus-felől, holott látta a'Sz. Lelket reá-ſzállani, és hallotta az Atya Iſtennek ſzavát [n]: *Ez az én ſzerelmes fiam, kiben nékem kedvem tőlt.* Ő-maga, az *Iſten Bárányának* mondotta [o], *ki el-véſzi a' világ bűnét.* Sőt, terméſzet-felőtt, még annya-méhében lévén, még-iſmérte, és örvendezett jelen-létén, noha a'Kriſtus-is az annya-méhében vólt [p].

Mint-hogy János a'fogságból küldőtte kővetit a'Kriſtushoz, Kérdhetné valaki: Mi-okért vettetett fogságba János Heródeſtől? Künyű a'felelet: Az Igaz-mondásért. Régi példa-beſzéd pedig; hogy, A'ki fejét bé akarja tőretni, mongyon igazat, és megtalállya. Melyről azt irja *Bzóvius* [q]; hogy egy Bálványt tartottak régenten a'Pogányok, ki meg-jelentette a'lopott-marhát. Egy okos és méréſz lopó, bé-menvén a'templomba, igen meg-dőgönyezte az Bálvány óldalát; meg-fenyegette, hogy gonoſzból bánik véle ha valamit ſzóll reá: és úgy a'cháchogó Bálvány meg-némúlt. és chak azt mondotta a'kérdezkedő Pogányoknak; hogy, igen gonoſzságváltak az emberek; és a'ki igazat mond, bé-törik a'feje. Bizony ebben igazat mondott a'Hazugságnak attya. Mert Mikéaſt-is azért verték arczúl, hogy az igazat meg-mondotta Akábnak [r]. Illyéſt, halálra üldőzte Jézabel az igaz-mondásért [s], és hogy a'hamis Profetákat meg-ölette. Azon igaz-mondásért, Zakariáſt a'Jójada fiát meg-ölték [t]; Jeremiáſt, a'verembe vetették [u]; Iſtvánt, meg-kövezték [x]; az Iſten Fiát, meg-feſzítették; Jánoſnak, fejét vőtték. *Plutarchus* irja; hogy Sótades Krétai Poëta, midőn az igazat meg-mondotta *Ptolomæus* Filadelfuſnak, ki Arſinoét tulajdon húgát vőtte vólt feleségűl, fogságba tétetett, és abban a'nyomoruságban meg-hólt. *Heródotus* pedig [y], azt irja *Cambiſes*ről a'Perſiai Királyról; hogy midőn egy fő ſzolgája *Prexaſpes*, igazat mondott vólna néki; tudn'illik, hogy réſzeges neve vólna: a' *Prexaſpes* fiának ſzívét, réſzeg-korában által-lőtte, mondván: Menny-el *Prexaſpes*, és mond-meg a'Perſáknak, hogy a'Király réſzegségében-is el túd járni dolgában.

Mi légyen ennek oka, holott az Igaſságot az egéſz főld ſegétségűl hija, és az ég-is áldgya [z], igen ſzépen meg-mongya Salomon [a]: *Eczet a'ſaletromba; a'ki énekeket énekel a' bánatos ſzívnek.* Mert, a'mint Sz. Gergely magyarázza, ha az eczetet a'ſalétrom-kőzibe tőltik, leg-ottan fell-forr: azon-képpen az el-fordúlt elme meg-dorgáltatván, gonoſzbá válik: és a'mitől meg kellett vólna gyógyúlni a'gonoſságból, abból a'morgolodás vétkére gerjed. Kűlőmben chelekeſznek az Igazak, és azt mongyák [b]: *Az igaz meg-fedd engem irgalmaſsagban, és meg-dorgál engem: a' bűnos olaja pedig, ne sirosittsa az én fejemet:* az-az, inkább ſzeretem az Igaznak dorgálását, hogy-ſem a'hamiſnak hízelkedését. Azért mondotta Salomon [c]: *Jobbak a' ſzeretőnek ſebei, hogy-ſem a' gyűlőlőnek álnok chókjai.* Melyről ſzépen ír Arany-ſzájú Sz. János: Az ellenségemet, ha ſzintén dícher-is, nem javallom; barátomat, ha meg-dorgál-is, ſzeretem. Amaz, ha meg-chókol-is, ízetlen: ez, ha meg-ſebesít-is, ſzerelmes. Amannak chókja, teli gyanúſsággal: ennek ſebe, merő orvoſság. Meg-chókolta Judás Urúnkat, és el-árúlta: Sz. Pál, meg-ſebesítette a'Korintuſi paráznát, és meg-tartotta. Mi módon ſebesítette-meg? *Adaſsék*, úgy-mond, *a'Satannak a'teſt veſzedelmére, hogy a'lélek üdvözűllyön a'mi Urúnk Jéſus Kriſtuſnak napján* [d]. A'chalárd őrdög, chókot ada Adámnak, és meg-ſebeſíté: a' Minden-hato pedig, ki-vont kargyát mutatván, meg-gyógyítá. Amaz azt mondá [e]; *Léſztek mint az Iſtenek*, és chókot ada: ez pedig [f]; *Por vagy, és porba térſz*, és kardot ránta. Amaz, halhatatlanságot ígért, az Iſten pedig halállal fenyegetett: de amaz, paradichomból ki-vetett, ez pedig az égbe fel-vitt. Látod-e, mi módon jobbak a'ſzerető barátod ſebei, hogy-ſem a'chúfolónak álnok chókjai. De erről máſutt többet.

II. RÉSZE.

MOſt lássuk, mint felel Urúnk a'Sz. János kővetinek; kik azt kérdették tőle [g]: *Te vagy-e a ki el-jövendő vagy, a'vagy máſt várúnk? Felelvén Jéſus, monda nékik: El-menvén, jelentsétek-*

A
k 2. *Cor.* 11. 29.
l 1. *Cor.* 9. 22.

m *Epiſtola ad Algaſiam, qu.* 1.

n *Matt.* 3. 16. 17.
o *Ioan.* 1. 29.

p *Luc.* 1. 44.

B
q *Conc.* 1. *Dominica* 2. *Advent.*

r 3. *Reg.* 22. 24.
s 3. *Reg.* 19. 3
t 2. *Par.* 24. 22.
u *Ier.* 38. 6.
x *Act.* 7. 57.
y *Lib.* 3.

C
z 3. *Eſd.* 4. 36
a *Prov.* 25. 20 Acetum in nitro, qui cantat carmina cordi peſsimo.
b *Pſ.* 140. 5.
c *Pro.* 27. 6.

D
d 1. *Cor.* 5. 5.
e *Gen.* 3. 5.
f *perſ.* 19.

g *Matt.* 11. 3.

A

jelentsétek-meg Jánosnak, a'miket hallottatok és láttatok. A vakok látnak, a'santak járnak, etc. Mint-ha azt mondotta vólna: Mint-hogy olly nagy dolgot kérdetek, nagy hatalmas bizonyitáſt kivántok: ihol a'Chodák, mellyek bizonyos jelei az Iſten hatalmaſságának. Ezt hogy jobban eſzünkbe veheſsük, azt kell meg-tudnúnk; hogy a'Choda-tétel (a'Deákoknál *Miraculum, prodigium, ſignum, portentum*) ſzokatlan, és terméſzet-fölött-valo dolog. Az-okáért, noha az emberi léleknek teremtéſe, meg-haladgya a'terméſzet erejét, és chak Iſten annak alkotója: mindazáltal, mint-hogy naponként ſzokott lenni, nem mondatik Choda-tételnek: a'kinek pedig hat úja vagyon a'kezein-; noha ſzokatlan dolog[g]; mindazáltal, mint-hogy a'terméſzet határában vagyon, az ſem mondatik Chodának.

h *In Quæſtion. diſputatis.*

A'Chodák-közzül pedig, a'mint Sz. Tamás mongya[h], Némelly terméſzet-fölött vagyon, melyre a'terméſzet ereje nem érkezik; minémű az Igének meg-teſtesüléſe, a'halottaknak fel-támaſztáſa: Némelly, terméſzet-ellen: mert a'terméſzet tellyeſséggel ellenkezőt ſzokott chelekedni; mint midőn a'három iſiat meg nem égette a'tűz[i]; a' Jordán-vize alá nem folyt[k]; a'Szűz méhében fogadott, és fiat ſzült. Némelly, a'terméſzet-kivül: mert noha a'terméſzet-is el-érkezik reá, mindazáltal nem olly módon: mint midőn Urúnk egy ſzem-pillantásban a'vizet borrá változtatta[l]; a'hideg-lélésből az embert meg-gyógyitotta[m]. mellyeket ſok időre a'terméſzet-ſzerént-valo eſzközök-is meg-mivelhetik; a'mint hogy a'ſzőlő-tőnek vize, a'Napnak melegsége-által, borrá változik; és az orvoſságok a'hideg-léléſt el-kergetik, de idő-jártára. Ez illyen dolgokat az Irás, az egy Iſten erejének tulajdonittya[n]. Azért, a'mint Sz. Agoſton irja[o]; a' Pogányoknak hamis iſteni, külömben el nem hitethették az embereket, hanem el-áltatván őket, hogy terméſzet-fölött-valo dolgokat chelekeſznek. A'Szentek azért, a'kik Chodákat chelekedtenek, nem magok erejével, vagy terméſzet-ſzerént-valo hatalommal chelekedték azokat, hanem Iſteni erővel és hatalommal. Azért mondotta Urúnk az Apoſtoloknak[p]: *Ime hatalmat adtam néktek, a'kigyók és a'ſkorpiók megtapodására, és az ellenségnek minden erején: és ſemmit nem árt néktek.* Innét, mikor Sz. Péter meg-gyógyitotta vólna a'ſánta embert, és látná hogy ſokan mennek chodájára, azt mondotta[q]: *Iſraëlita férſiak, mit chodálkoztok ezen? a'vagy minket mit néztök, mint-ha a'mi erőnkel és hatalmúnkal chelekedtűk vólna hogy ez járjon? Ábrahámnak Iſtene*, etc. *meg-dicsőitette az ő Fiát a'Jéſuſt*, etc. *és az ő nevének hiti-által, ezt, a'kit ti láttatok, és iſmértetek, megerőſsitette az ő nevét; és a'hit, melly ő-általa vagyon, adta ezt a'tellyes egéſséget minnyájotoknak láttára.* Holott látod, hogy ſemmit a'Choda-tételben magának nem tulajdonit, hanem mindent a'Kriſtus nevének, és hitinek.

B

i *Dan.* 3. 23.
k *Joſ.* 3. 16.
l *Ioan.* 2. 9.
m *Mat.* 8. 15.
n *Pſ.* 71. 18. & *Pſ.* 76. 14. & *Pſ.* 85. 10.
o 10. *Civ.* c. 18.
p *Luc.* 10. 19.
q *Act.* 3. 12.

C

Továbbá; azt kell eſzünkbe vennünk; hogy az Iſten- a'Kriſtus- és az Apoſtolok-; vagy egyéb Szentek-között, nagy külömbség vagyon a'Chodáknak alkotásában. Az Iſten, chak hatalmával, és parancholattyával chelekeſzi, könyörgéſ-nélkül. A'Kriſtus, mint-hogy Iſten, és Ember; néha mint Ember, könyörgött: de gyakrabban könyörgéſ-nélkül, chak hatalmával vitte véghez. Az Ó teſtamentomi Proféták, gyakrabban könyörgöttek; a'mint ki-tetſzik *Moyſes*ből[r], Illyésből[s], kinek imádságáról Sz. Jakab-is emlekezik[t]: Eliſeusból[u]. De néha ők-is parancholattal éltek; úgy-mint Illyés[x], és *Moyſes*-is: nem olvaſſuk hogy könyörgött vólna, midőn kezét ki-nyújtotta a'tengerre[y], és meg-ütötte a'kő-ſziklát hogy vizet adna[z]. Az Apoſtolok-is, és az Új teſtamentomi több Szentek, hol egy-képpen, 's hol más-képpen chelekedtenek.

r *Exod.* 8. 8. 9.
s 3 *Reg.* 17. 20. &c. 18. 36.
t *Iac.* 5. 17.
u 4. *Reg.* 4. 33.
x 4. *Reg.* 1. 10. 12.
y *Exo* 14. 21.
z *Exod.* 17. 6.

Ezt igy lévén, bizonyoſon meg-tanúlhattyuk a'Kriſtuſnak Choda-tételiből, az ő igaz Iſtenségét. Mert, hogy Chodákat tőtt, ellenségink-is meg-vallyák: A'Zsidók-közzül, *Joſéphus*[a]; a'Tőrökök-közzül, ő-maga *Mahomet* az Alkoránban[b]; a'Pogányok-közzül, *Pilatus*; a'mint *Tibérius* Chászárhoz irt levelébe olvaſſuk Egeſippuſnál[c]; és a'*Sybilla Líbyca*, *Lactantiuſ*nál[d]. Hogy pedig azok, az ő Iſtenségének bizonyos jelei légyenek, Elsőben; abból érthettyük-meg; hogy arról Iſaias Próféta nyilván jövendölt, mondván[e]: *Az Iſten ő-maga jő-el, és meg-ſzabadit titeket. Akkor meg-nyílnak a'vakok ſzemei, és a'ſiketek fülei nyitva léſznek. Akkor ugrál a'ſánta mint a'ſzarvas, és nyitva léſzen a'némák nyelve.* Hallod-e, hogy ő-maga az Iſten jő-el, kit *Jehovának* nevez; kinek tulajdonittya a'ſzabadúláſt; és az üdvőſséget. És, hogy ſenki ne kételkedgyék arról ki légyen, azokat a'Chodákat adgya jelül, mellyekről a'mái Evangeliom emlekezik[f]. És máſutt, ugyan ezen Evangeliſta meg-magyarázza a'Profétát, mondván[g]: *És ſok ſeregek menének hozzája, némák, vakok, ſantak, bennak, és ſok egyebek lévén véle: és veték azokat az ő lábaihoz, és meg-gyógyitá őket: úgy hogy a'ſeregek chodálkoznának, látván a'némákat ſzóllani, a'ſantákat járni, a'vakokat látni: és dicsőité az Iſraël Iſtenét.*

a *Lib.* 4. *Divinar. Inſtit.* c. 15.
b *Cap. Elbachera.*
c *In Anacephaleoſi. ſive lib.* 5.
d *Lib.* 4.
e *Iſa.* 35. 4. 5.
f *Matt.* 11. 5.
g *Mat.* 15. 30.

D

Másodſzor: A'Kriſtus olly Chodákat chelekedett, miném̃ueket ſenki, ſem az-

előtt, sem az-után nem chelekedett; a'mint Sz. Agoston írja [h]: tudn' illik, hogy Szűztől fogantatott, és szűletett; hogy maga erejével fel-támadott, és mennyekbe-ment. Továbbá, soha senki annyit, és olly sok-félét nem chelekedett. Azért-mondotta az egész Zidó tanács [i]: *Ez ember sok jeleket teszen.* És a' nép [k]: *A' Kristus midőn el-jő, vallyon több jeleket tészen-e, hogy-sem a'miket ez teszen?* Láttyuk az Evangeliomban, hogy minden-féle betegeket gyógyított, őrdőgöket űzött, halottakat-támasztott, földön, vizen, fákon, és szeleken meg-mutatta hatalmasságát: a' bű-bájosok pedig, bizonyos, és kevés rend-béli dolgokkal ámították-el az embereket. Annak-fölötte, tudós és tudatlan, jó és gonosz-akaró, sok és kevés emberek-láttára chelekedett a' Kristus Chodákat: de a' tündér chodák, kevés-és tudatlan emberek-előtt lévélnek, és a'kik barátságért akár-mit-is hamar el-hisznek. Azon-képpen-minden időben, éjjel és nappal, innep és köz-nap; és minden helyen, mezőn és városban, és Jerusalemben-is, és annak Templomában chelekedett Chodákat a'Kristus: de a' bű-bájosok, gyakrabban, bizonyos időt és helyt választnak bolondoskodásoknak, mellyeken-kivűl semmit nem mivelhetnek. Ismég, Urúnk, hol chak szavával és parancholattyával, hol könyörgésével, hol illetésével chelekedte a'Chodákat; néha-természet-szerént, inkább ártalmas hogy-sem hasznos eszközzel; mint mikor sárt kent a'vakon-szűletett ember szemeire [l], melytől inkább meg kellett vólna vakúlni: de a' bű-bájosok, nem parancholnak, hanem ollyat berbitélnek, a'mit magok sem értenek; és nem az Istennek, hanem az őrdőgnek könyörögnek. Végezetre, a'Kristus a' Chodákat nem chelekedte fizetésért, és a' Tanítványoknak-is meg-hadta, hogy ingyen-adgyák a'mit ingyen vőttek [m]: sem díchéretért; és gyakran meg-tíltotta hogy ne-is jelentenék [n]: sem barátságért, és emberi tekíntetért; és azért, sem Herodes [o], sem az attya-fiai [p], sem a' hitetlen Fariséusok kívánságára nem akart Chodát-tenni [q]: hanem chak könyörületességből, a' Hitnek plantálásáért-: De a' bű-bájosok, minden tündérséget külömbőző okból chelekesznek, és az embereknek veszedelmére-.

De azt-is mondom; hogy, ha a'Kristus egyebet nem chelekedett vólna-is az egész világnak meg-térítésénel, elégendő Choda vólna az ő Istenségének meg-bizonyítására. mert azt, senki egyéb az egy Istennél nem chelekedhette. Erről emlekezik Urúnk a' mái Evangéliomban; a'több Chodák-közzé számlálván, hogy a' szegényeknek az Evangéliom predikáltatik. Mert valóban nagy dolog vólt, hogy az Apostolok, rövid életőknek idejében, annyi Népeknek predikállották az Evangeliomot: és el-hitették vélek, hogy attyoktól reájok-szállott régi szokásokat el-hagyván, Bálvánnyokat-és Templomjokat el-rontván, áldozattyokat meg-útálvan, az Evangeliomi tudománt bé-vennék: noha látták, hogy annak hatalmas ellenzői vóltanak, kik bőlcheséggel és erővel, nyelvel és kézzel, oroszlányúl és rókáúl ellene-állottak: és eszőkbe-vőtték, hogy a' kűnyű gyönyörűséges életről, nehéz és kemény életre kell kelnek, gazdagságról szegénységre, tobzódásról bőjtőlésre, dichőségről gyalázatra; egy szóval, a'tágas és széles útról, a'szoros és keskeny útra. Ezt pedig, nem hatalmas, bőlch, nemes, és tekíntetes emberek-által chelekedte a'Kristus, hanem gyarló, tudatlan, nemtelen, és parasztt halászok-által: kiket mindenűtt űldőztenek, fogdostanak, őltenek; úgy hogy, a'mint okosan mondotta Sz. Agoston [r]: Az Apostolok a'Kristus nevével, és erejével, vagy igaz Chodákat chelekedtek, Vallásoknak meg-bizonyítására; és úgy mélto vólt hinni nékik: a'vagy nem chelekedtek; és az leg-nagyobb Choda, hogy olly nehéz, és mind érzékenséggel, 's mind emberi értelemmel-ellen-kező dolgokat, Choda-tétel-nélkűl el-hitettenek a' világnak Bőlcheivel és Fejedelmivel, mellyeket Chodák-által-is nagy dolog lőtt vólna el-hitetni.

Kérdené valaki: Mi az oka, hogy a'Kristus és az Apostolok idejében, gyakor és nagy Chodák lőttek, most pedig nem léznek? holott az Izraël fiai, nem chak Egyiptusból hozattattak-ki Chodák-által, hanem az-után-is nagy chodák történtek közőttők: és most-is sok Hitetlenek vannak, a'kikért mongya Sz. Pál [s], hogy adattak a'nyelvek: és Urúnk-is azt mondotta [t]; hogy *Azokat a'k k hisznek, jelek követik:* sőt [u] hogy, *A'ki ő-benne hiszen, nagyobbakat-is chelekeszik azoknál, mellyeket ő chelekedett.* mellyekből mint-ha az következnék, hogy most, a'vagy minchenek Hívek; a'vagy a'Kristus ígéreti bé nem tellyesednek. Erre-,

ELŐSZŐR; Azt felelem Arany-szájú Sz. Jánossal [x]; hogy akkor, hasznosok vóltak a'Jelek; most nem vólnának, tudn' illik, a'Híveknek, a'végre hogy hidgyenek: *mert a' nyelvek, nem a' Hivekért vannak, hanem a' Hitetlenekért* [y]. A'Moyses törvényének ki-adása elein, az Isten nagy Chodákat tőtt, mellyek annak bé-vétele-után meg-szűntek; meg-

A
h 18. *Civ. c.* 46. & *Ep.* 2 *ad Volusianũ.*
i Ioan. 11. 47.
k Ioan. 7. 31.

B
l Ioan. 9. 6.

m *Matt.* 10. 8
n *Matt.* 8. 4.
o *Luc.* 23. 8.
p *Marc.* 6. 5.
q *Mat.* 12. 38

C
r 22. *Civ. c.* 28

D
s 1. *Cor.* 14. 22
t *Mar.* 16. 17.
u Ioan. 14. 12

x *Hom. in* 1. *ad Cor. tom.* 4.
y 1. *Cor.* 14. 22.

A

maradván mindazáltal azoknak emlekezete az emberek elméjében, hogy a' bűntől meg-tartóztatnák magokat. és a' Sz. Irás a'végre emlekezik azokról gyakorta, hogy chak emlekezetek-is elégséges Új Chodák-nélkül. Azon-képpen az Új Törvény, eleinten sok nagy Chodákkal tündöklött, az-után meg-szűntek: és nékünk a'Hitben-való meg-maradásunkra, szintén elégséges a'Krisztus és Apostolok Choda-tételinek emlekezete, mellyekről az Evangéliom emlekezik. E'világi dolgokban-is, a'mint Sz. Agoston okoskodik [z], mellyeknek sokáig kell tartani, nagy Czeremóniák lésznek mikor el-kezdetnek: de mikor mindeneknél tudva vannak, meg-szűnnek a'Czeremóniák; mint mikor Királyt választnak és Koronáznak, házasodnak, *etc.* vagy mikor esküvések, vendégeskedések, *etc.* lésznek: mellyeket nem szoktak meg-újítani, ha szintén valaki kételkedni kezdene-is a'Koronázatról, vagy házasságról, ha igazán lőttek-e vagy nem: és elégséges bizonság-tétel volna, ha arról a'nép valláſt tenne, hogy törvény-szerént lőtt. Azon-képpen az Evangeliomi Chodák, az Isten igéjének pechéti, mellyekkel Urunk az ő mennyei tudományát meg-erősítette: mellyeket, mint-hogy eleitől-fogva a'Keresztyének bizonyosoknak tartották, és nékünk kézről kézre adták; nem szükség meg-újítani, ha szintén valakik azoknak valóságos igasságáról kételkednek-is. De vedd eszedbe, hogy ezzel nem oltalmazhattyák magokat az Újító atyá-fiak: mert új tudománt koholtak; és azért méltán kívánhatunk tőlök Új Chodákat. mellyeket ekkidig nem mutattak, 's nem-is mutatnak.

z 22. *Civ.* c. 8.

B

Továbbá, mint-hogy a'Chodák az Anyaszentegyház épületiben, ollyanok mint a' fa-támaszok a'külső új épületekben: mellyek újonlag szükségesek vóltak, hogy az épület az Apostolok predikálása-által könnyebben végbe-menne; a'mint Sz. Márk jelenti [a], midőn azt mongya; hogy *Az Apostolok beszédét, az Ur meg-erősítette következendő jelekkel.* De az épület meg-állápodván 's meg-vastagodván, nem szükségesek; a'mint hogy afféle támaszok, a' külső épületben-is, chak újontában szükségesek. És, a'mint Sz. Gergely mondgya [b], a' Chodák eleinten szükségesek vóltak, hogy a' Hívek fel-nevekednének; a' mint a'fiatal plantákat, addig öntözzük míg meg-foganodnak és erősödnek a' földben: de ha gyökeret vernek, meg-szűnünk az öntözéstől.

a *Mar.* 16. 20.

b *Hom.* 29. *in Evang.*

Másodszor: Ha gyakorta lennének Chodák; a' Hitnek kevesebb érdeme volna. Innét vagyon, hogy Urunk meg-feddette a'Chodák-kívánóit [c]; és a'Királyi embernek dorgálva mondotta [d]: *Ha jeleket és chodákat nem láttok, nem hiszitek.* Azokat pedig díchérte, a'kik Chodák-nélkül hittek; és Bóldogoknak mondotta, a'kik nem láttak, és hittek [e]. Továbbá, a'ki a'Sz. Irásnak nem hiszen, mellyet Isten sok chodákkal meg-bizonyított, és annak íntésére meg nem tér, a'Chodáknak sem hinne; a'mint Abrahám mondotta a'dús Gazdagnak [f]: Ha Moyseſt és a' Prophétákat nem halgattyák: ha valaki a'halottak-kőzzül fel-támad-is, nem hiszneк. Sok Chodákat látott Fárao *Moyseſtől* [g]: de sem meg nem jobbúlt, sem az Israël fiainak kergetésétől meg nem szűnt. A' Farisæusok, mennyi chodákat láttak Krisztustól: de nem hogy azzal meg-tértek vólna, hanem inkább okot vőttek hogy halálra üldöznék; és azért mondották [h]: *Mit chelekeszünk, mert ez ember sok jeleket teszen?* És midőn a'Fő Pap azt adta vólna tanáchúl, hogy *Hasznosb egy embernek meg-halni a'népért, hogy sem az egész nemzetségnek el-veszni:* az naptól-fogva gondolák, hogy meg-ölnék őtet. A'mostani Tévelygők, kik nem hiszneк az Evangeliom szavának; *Ez az én testem* [i]: a' számtalan chodáknak sem hiszneк, mellyekkel azt az Isten meg-bizonyította. sőt, ördögi szem-fény-vesztésnek mongyák, noha Isten-félő, tudós, Szent embereknél olvasnak azokat. Végezetre, mi-képpen hogy a'ki egyszer igazán, és törvény-szerént pőrit meg-nyeri, nem keres újab-újabb bizonyságokat, hogy dolgát kétségessé ne tegye: azon-képpen, a'ki az előbbi chodákat kétségessé nem akarja tenni, új Chodákat nem keres.

c *Mat.* 12. 39.

d *Ioan.* 4. 48.

e *Ioan.* 20. 29.

C

f *Luc.* 16. 31.

g *Exo.* 7. 8. 9. 10. 11. & 12.

h *Ioan.* 11. 47.

i *Mat.* 26. 27.

D

Mindazáltal most-is, az Isten, hogy a'Pogányokat az igaz Hitre térittse, hatalmas Chodákat chelekeszik kőzöttők: sőt a'Keresztyének-kőzött-is, hogy hív szolgainak szentségét meg-mutassa; a'mint chak a'mi időnkben-is hatalmas nagy Chodák lőttek Sz. *Franciscus Xavériustól*, mind éltében, 's mind hólta-után, és egyebektől-is, kiket az Anyaszentegyház az Istennek bóldogságos Szentei-kőzzé számlál. Jóllehet a'gonosz-életű emberek-is chelekeszneк néha chodákát: kiknek megvallya Urunk [k]; hogy *Soha nem ismérte őket*, tudn' illik, javallásnak ismérettivel. és azért mongya nékik: *Távozzatok-el tőlem a' kik hamisságot chelekeszttek.* De, a' mint Sz. *Jerónymus* írja [l], néha a' Chodák, nem annak érdemétől származnak a' ki azokat chelekeszi, hanem a' Krisztus nevének segétségül-hívásától: ki azoknak

k *Matt.* 7. 23.

l *In c.* 7. *Matt.*

hasznára

haſznára rendeli a' Chodákat, a' kik láttyák és hallyák, hogy az Iſtent tiſztellyék, a' kinek ſegétségül-való hívására olly dolgok léſznek, még a' gonoſzok-által-is. Holott azt vedd eſzedbe; hogy, mi-képpen nem lehet, hogy az Iſten, hamis Tudománnak meg-erősítésére chodát chelekedgyék: azon-képpen, valami iſtentelen ember, ſzentségének bizonyítására ſem chelekedhetik chodát: De az meg-lehet, hogy az igaz Keresztyén tudománnak bizonyítására Chodát tégyen, noha annak hirdetője iſtentelen gonoſz-életű ember. mert azzal nem a' gonoſz életet bizonyíttya, hanem az igaz Tudománt, melly eggyütt járhat a' gonoſz élettel, Urúnk mondáſa-ſzerént [m]: *Mind a' miket mondanak néktek, meg-tartſátok, és meg-chelekedgyétek: az ő chelekedetök-ſzerént pedig ne chelekedgyetek: mert mongyák, és nem chelekeſzik.*

Mondaná valaki: A' Farao bű-bájoſi, *Moyſes*-ellen támadván, Chodákat chelekedtek [n]. Urunk-is azt mondotta [o]; hogy, *Támadnak hamis Kriſtuſok, és hamis Proféták: és nagy jeleket és chodákat téſznek, úgy hogy tévelygésbe viteſſenek (ha lehet) még a' válaſztattak-is.* Sz. Pál-is, ſzólván az Antikriſtuſról, azt mongya [p]; hogy *annak el-jövetele, a' Sátan chelekedetivel, minden erővel, és jelekkel, és hamis chodákkal léſzen.*

Erre én azt felelem; hogy, némelly Chodák hamiſſak, a'mint hallók Sz. Pálból: és ollyakat, a' gonoſzok-is chelekedhetnek. Illyenek vóltak a' Farao bű-bájoſinak choda-tételi, és léſznek az Antikriſtuſé: Mert, vagy chak ſzem-fény-veſztésből láttatnak chodáknak; vagy, ha valóságos dolgok léſznek-is, de a' természetnek erejét meg nem haladgyák. noha az ördögnek gyorſasága úgy el-ámíttya az embereket, hogy Chodáknak vélik, és meg-chalattatnak. Az igaz Chodák lehetnek az Igazhitű gonoſz emberektől-is; a'mint Kaifáſtól, a' ki profétált [q]; Judáſtól, a' ki a' többi Apoſtolokkal hatalmat vőtt a' choda-tételre [r]; Saultól, a' ki a' többi Profétákkal profétált: sőt a' Hitetlenektől-is; a'mint Arany-ſzáju Sz. János [s], és Sz. *Jerónymus* [t] tanittyák. és nyilván ki-tetſzik Bálaámból, ki hitetlen-lévén, igazat jövendőlt [u]. De ebből nem következik, hogy az igaz Tudománnak bizonyítását, valami részéből ne építheſsük az igaz Choda-tételeken; tudván, hogy Urúnk a' végre engedte azokra-való hatalmát az Apoſtoloknak, és azok-által tért a' világ az igaz Hitre. Mellyet a' ki nem hiſzen, nagyobb chodát mond, a'mint Sz. Agoſton okoskodik: mert ſokkal nagyobb, és hihetetlenb Choda, hogy az egéſz világot, ollyan kevés, tudatlan Apoſtolok, choda-tételek-nélkül el-hitették, hogy-ſem minden egyéb chodák, mellyeket felőlők olvaſunk: fő-képpen, mint-hogy igen ſúllyos, emberi okoſságot meg-haladó, és a' teſtiteli-enkező dolgokat hirdettek. És mikor igaz Hit-nélkül-való emberektől léſznek-is, a' híveknek erősödéſekre rendeltetnek; a'mint a' Bálaám jövendőléſe-is, nem az ő bálványozását, vagy hitetlenségét erősítette, hanem az Iſten népének Hitit, a'melly-ellen őtet Bálak Király fizetésért fogadta vólt.

Továbbá: Noha az Iſten néha meg-engedi, hogy az Anyaſzentegyház-kivül, egy-valaki Chodát chelekedgyék, a' mint a' Bálaám ſzamára: mindazáltal, mint-hogy ſemmi gyülekőzetnek azt nem engedte hogy kőzönségeſſen azt mivelheſſe, hanem chak az egy Keresztyén Anyaſzentegyház gyülekőzetinek: következik, hogy az az igaz Anyaſzentegyház, a' melyben gyakor Chodák léſznek: és hogy, a' melly gyülekőzetben ſemmi Chodák nem léſznek, nem igaz Anyaſzentegyház; tudván, hogy Urúnk az ő Anyaſzentegyházának hatalmat adott a' Choda-tételre. Az-okáért, holott a' Pártos atyafiaknak ſemmi Gyülekőzetők azt nem mondhattya hogy Chodákat tőtt vólna, sőt igen orrollyák mikor mi azt kívánnyuk tőlők, és a' Keresztyének Choda-tételit káromlyák: eléggé meg-bizonyíttyák, hogy nem a' Kriſtus Anyaſzentegyházához tartozók. Urúnk mondáſa pedig azok-ellen vagyon, a' kik más Kriſtuſt hirdetnek; kiknek nem hell hinni, ha ſzintén nagy Chodákat chelekednének-is. mert merő hamiſſak vólnának, mint az Antikriſtuſé. Az-okáért, az Újító atyafiak a' Choda-tételekkel ſem nyerhetnének hitelt: mert más Kriſtuſt hirdetnek, más Anyaſzentegyházat hirdetvén. mivelhogy Kriſtus az Anyaſzentegyháznak feje; ez, a' Kriſtuſnak tagja [x]: mennyivel inkább nem kell hinni beſzédőknek, choda-tétel-nélkül.

Mondaná valaki: Értem, hogy Urúnk Choda-tételivel Iſtenségét akarta bizonyítani: de az, mint illett a' Chodák-kőzibe, hogy *az Evangéliom predikáltatik a' ſzegényeknek?* Felelet. Igen-is illett: Mert a' Szent Léleknek tulajdona, hogy akárminémű jó dologban, a' ſzegényekre haſonló, vagy nagyobb tekintetűnk légyen, hogy-ſem a' gazdagokra; és, a'mint a' több elő-ſzámlált Chodákat meg-jövendőlte Iſaias [y]: azon-képpen ezt Dávid-is [z]; *Meg-ítéli a' népnek ſzegényit, és meg-ſzabadíttya a' ſzegények fiait: és meg-alázza a' patvarkodót.* és [a]; *Kedvez a' ſzegénynek és a' ſzükölkődőnek, és a' ſzegények lelkeit meg-ſzabadíttya.* Iſaiáſnál pedig ő-maga az Úr imígyen ſzóll [b]:

A

B

C

D

m *Mat.* 23. 3.

n *Exod.* 7. 12.
o *Mat.* 24. 24
p 2. *Theſ.* 2. 9.

q *Ioan.* 11. 51
r *Matt.* 10. 1. *Luc.* 10. 17.
s *Hom.* 25. *in Matt.*
t *In c.* 7 *Matt.*
u *Num.* 24. 17

x *Eph.* 1. 22. &, *c.* 2. 23. *Col* 1. 18. 24

y *Iſa.* 35. 5. 6.
z *Pſ.* 71. 4.
a *verſ.* 13.
b *Iſa.* 61. 1.

A

A' szelídeknek hirdetni küldött engemet. a'mint maga meg-magyarázta [c]. *El-küldött,* úgy-mond, *engem Evangeliomot hirdetni a' szegényeknek.* Másutt pedig, azon Próféta azt-írja [d]; hogy, *Legeltetnek* (a' Kristustól) *a' szegényeknek elsö-szülöttei.* kik az Apostolok vóltak: Kik-közzül eggyik imígyen beszél [e]: *Hallyátok szerelmes atyám-fiai, az Isten nem a' szegényeket valaszstotta-e a' világon, a' kik gazdagok a hitben, és örökösi az országnak, mellyet az Isten az ötet-szeretöknek igért?* A'szegényeknek hirdette Kristus az Evangéliomot, és Jó-hírt mondott meny-országról, midön a' Bóldogok-között, elsöben-emlekezett felölök, mondván [f]: *Bóldogok a lelki szegények, mert övék mennyeknek országa.* Ne véllyed azért, hogy bizonyosb jele légyen a'Kristus tanítványának a'vakoknak meg-világosítása, vagy a' halottaknak fel-támasztása, a' szegényeknek tiszta szívből-valo predikállásánál: és valaki olly jó kedvel nem szolgál lelki dologban a szegénnek mint a'gazdagnak, nem ismeri azt a'Kristus ő tanítványának.

c Luc. 4.18.

d Isa. 14.30.

e Luc. 2.5.

f Matt. 5.3.

II. RÉSZE.

B

Elő-számlálván Urunk a'Choda-tételeket, azzal fejezi-bé beszédét a' következ-kel: *Es boldog a' ki én-bennem meg nem botránkozik.* Holott azt vedd eszedbe, hogy Urúnk Két rend-béli dolgokat chelekedett: Némellyek, igen méltóságosok, és természet-fölött-valók vóltak; úgy-mint, a' nyilván-valo Choda-tételek, a' vakoknak *etc.* meg-gyógyítása. és még azokban-is meg-botránkoztak az istentelen Fariséusok, azt mondván [g]; hogy *Beelzebubnak-, az ördögök fejedelmének-általa üzi-ki az ördögöket.* Némellyek, külső tekintetre alá-valók vóltak; úgy-mint, a'fáradás, a'szegényekkel-valo nyájaskodás, a' kín-és halál-szenvedés. ez, *a' Zsidóknak botránkozás* vólt-, *a' Pogányoknak bolondság* [h]. Az-okáért, Urúnk az mongya bóldognak, a' ki se ezekben, se amazokban meg nem botránkozik: mint-hogy mind a'két rend-béliekről emlekezett vólt: és a' szegényeknek-valo predikálást, a' világi Bölcsek alá-valo dolognak tartották, és a'nemes és serény-elméjü Tanítványokat keresték; a'mint *Plato* senkit-*Academia*jába nem akart venni, a' ki a'*Geometria*ban, és *Mathematica*ban túdós nem-vólt. Az Első rend-béliekben, hogy meg ne botránkozzunk, elég ha meg-bőchüllyük, és az Isten erejének tulajdonittyuk, és nem szükség hogy kövessük. A' Más rend-béliekben pedig, kívántatik a'követés; a'mint igen szépen okoskodik Sz. Agoston [i], Urúnknak ama' mondásából [k], Tanúllyatok tőlem, mert *szelíd vagyok, és alázatos-szívű*: Tanúllyatok, úgy-mond Sz. Agoston, tőlem, nem világot alkotni, semláthato és láthatatlan dolgokat teremteni, sem e'világon chodákat tenni, és halottakat támasztani: hanem hogy, szelíd vagyok, és alázatos-szívű. melynek eggyik fő jele, a' szegényekkel-valo nyájaskodás.

g Luc. 11.15.

h 1.Cor. 1.23.

i Ser. 10. de Verbis Domini.

C

k Mat. 11.29

Nem ítélem ugyan, hogy senki maga-felől azt mondaná hogy meg-botránkozik a'Kristusban: de bizonyos, hogy sokan vétkeznek abban, magok gonoságokból meg-botránkozván a' Kristusnak tanításában, és maga-viselésében. Mert akár-minémü bűnben-heverő emberek, noha szájokkal vallyák, és dichérik a' Kristusnak tanítását, és életét: mindazáltal, mint-hogy külömben rendelik életőket-chelekedettel ellene-mondanak, és meg-botránkoznak benne. A' Kevély, meg-botránkozik az alázatos Kristusban; ki magát például adta az alázatosságban [l]. Egy-néhányszor mondotta [m]: *A' ki magát fel-magasztallya, meg-aláztatik: és a' ki magát meg-alázza, fel-magasztaltatik.* És minden gyalázatot el-szenvedett, noha tehetett vólna róla; mellyet a' kevélyek nem chelekednek. A' Fösvény, ki mindent-magának akar koporítani, meg-botránkozik a'Kristusban; kinek *nem vólt hová fejét hajtani* [n]. A' szégenységet dichérte [o], a' gazdagságot veszedelmesnek mondotta [p]; és Jajt mondott a' gazdagoknak [q]. A' Torkos, meg-botránkozik a' Kristusban; ki sokat böjtölt [r]. Meg-mondotta, hogy az ő Tanítványi-is böjtölni-fognak [s]: és kiváltképpen intett [t], hogy a'tobzódástól és részegségtől őrizkedgyünk, hogy a'hirtelen-valo veszedelem reánk ne jöjön. A' Tisztátalan, meg-botránkozik a' Kristusban; ki Szűztől akart fogantatni, és születni: dichérte azokat, kik magokat meg-herélik mennyeknek országáért [u]; és tiltotta még chak a' szív-béli paráznaságot-is [x]. Az Irégy, meg-botránkozik a' Kristusban; ki a' bűnösöket-is bé-fogadta, és őtt-vélek [y]: *Az ő napját fel-támasztya a' jókra, és a' gonoszokra* [z]: és *Mindeneket hozza-hív a' kik meg vannak terhelve, hogy meg-nyúgossa őket* [a]: ki még az árúló Júdást-is a'szalához ültette [b]: és midön a' Tanítványi meg-tiltották vólna egy-némelynek a'ki vélek nem járt, hogy ördögöket ne üzzön, azt mondotta [c]: *Ne tiltsatok-meg.* A'

l Mat. 11.29.

m Mat. 23.12 Luc. 14.11. & 18.14

n Luc. 9.58.

o Matt. 5.3.

p Mat. 19.23

q Luc. 6.24.

r Matt. 4.1.

s Matt. 9.15.

t Luc. 21.34.

u Mat. 19.12

x Matt. 5.28.

y Matt. 9.11.

z Matt 5.45.

a Mat. 11.28

b Mat. 26.23

c Luc. 9.50.

Haragos boſzſzú-álló, meg-botránkozik a'Kriſtusban; ki az árúló Judáſtól el-vötte, a'chókot, és baráttyának nevezte [d]: ki meg-engedte, hogy azok meg-kötözzék, a' kíket egy ſzavával a'földhöz vert [e]: ki Péternek nem engedte, hogy őtet fegyverrel óltalmazná [f]; ki a'hóhériért imádkozott [g]: ki a' Tanítványit meg-dorgálta, hogy az embertelen Samaritánuſokon boſzſzút akartak állani [h]. A' Reſt és túnya, meg-botránkozik a' Kriſtusban; ki, fáradságát az emberekért nem ſzánván, nappal tanította és gyógyította őket, és egéſz étſzaka az Iſteni imádságban foglalta magát éretek [i]: és arra íntett, hogy mindenkor imádkozzúnk, és meg ne ſzűnnyűnk [k]. Végezetre, hogy egyebekről ne ſzóllyak, a' Kényes és puha ember, meg-botránkozik a'Kriſtusban; ki mindenben azt válaſztotta a'mi a'teſti kívánsággal ellenkezett, és azt ſanyargatta, noha ő a'nélkűl el-lehetett vólna. mert még ſzületésében-is, a'téli hideg időt válaſztotta, a'ſetét étſzakát, a'bűdös iſtállót, a' kemény jáſzolt, a'ſzegény poſztó-darabotskákat.

Mind ezeknek mongya Urúnk [l]: *A' világoſság e'világra jött, és inkább ſzerették az emberek a' ſetétséget, hogy-ſem a' világoſságot: mert az ő chelekedetek gonoſz-ſzak valának.* Mert, mi-képpen hogy a' chipáſ-ſzeműek nem örömeſt nézik a'világoſságot, sőt a' bagoly ſzeme-is meg-bántódik tőle; az egéſséges ſzem pedig, ugyan gyönyörködik benne: azon-képpen az iſtentelenek lelke ſetétes, és ſemmit egyebet nem kedvell a'ſetétség chelekedetinél, a'Kriſtus jóſzágos chelekedetinek fényes világoſságát nem ſzenvedheti, és meg-botránkozik azokban; az igazak pedig, gyönyörködnek bennek, és azoknak követésére igyekeznek, és az-okáért mondatnak bóldogoknak. De gondollyák-meg a'kik a'Kriſtusban meg-botránkoznak, kit Sz. Pál [m], Iſaiásból [n], a'*Botlás-kövének*, és a'*Botránkozás kő-ſziklájának* nevez, mit mondott légyen ő-maga a' Kriſtus [o]; *A'ki e'kőre eſik, meg-romol: a'kire pedig eſik, el-rontya azt.* mint-ha azt mondotta vólna: A'ki a'Kriſtusban meg-botránkozik, nagyot eſik, és meg-romol, a' lelki épűletet magában ſemmivé tévén, melly valóban nagy nyomorúság: de ſokkal nagyobb nyomorúság követi, midőn a' Kriſtus menyből az ítéletre jövén, a' kárhoztatáſnak ſententziáját reája veti, és mint egy nehéz kő reája eſik; és tellyeſséggel el-rontya, hogy többé fel ne épűlheſſen.

Ez hogy rajtúnk ne történnyék, ſzűntelen *Irgalmaſságot és Ítéletet énekellyünk az Urnak* Dáviddal [p]. ki Első jövetelében, nagy irgalmaſságát mutatta hozzánk; a'mint az Advent Első Vaſárnapi Predikatziókban meg-mutattam: de a'Máſikban, igaz ítéletét mutattya; a'mint az Advent Máſodik Vaſárnapi Predikatziókban meg-magyaráztam. Jól mongya pedig Sz. Agoſton [q]; hogy Dávid, elsőben nevezi az Irgalmaſságot, azért, hogy Urúnknak első jövetele, orvosló, nem ítélő vólt: mert ha az elsőben ítéletre jött vólna, ſenkit nem talált vólna a'kinek az Igaſságnak jutalmát és koronáját adhatta vólna. Mí azért, jól éneklűnk Irgalmaſságot az Úrnak, ha jó állapatúnkat az Iſten irgalmaſságának tulajdoníttyuk, és nem a'magunk igaſságának, vagy erejének, és okoſságának: Ítéletet pedig, ha nyomorúságunkat, vétkeinknek és gonoſz érdemínknek tulajdoníttyuk; és nem panaſzolkodunk az Iſtenre, ſe reá nem vetűnk háboruſágínkban. Mert, a'mint Dávid mongya [r]; *Az Urnak nem a' ló erőſségében vagyon kedve: ſem a' férfiu ſzáraiban az ő gyönyörködéſe:* nem kedvelli azokat, kik effélékben vetik reménségőket, azt alítván hogy nem ſzűkölködnek az Iſtennek ſegétſége-nélkűl: hanem, *Gyönyörködik az Ur*, a'mint ugyan ottan mongya Dávid, *az ötet-félőkben, és azokban kik az ő irgalmaſságában biznak:* az-az, az alázatoſokban; kik félvén az ő ítéletitől, parancholatira figyelmeznek: és, nem bizakodván magok igaſságában, hanem az Iſtennek véghetetlen irgalmaſságában, reménségőket ő-benne helyheztetik. Mellyet hogy mí-is meg-chelekedheſsünk, engedgye a' Főlséges Úr Iſten, az ő Sz. Fiának érdemiért. Amen.

A

d *Matt.* 26. 49. 50.
e *Ioan.* 18. 6. 12.
f *Pſ.* 11.
g *Luc.* 23. 34.
h *Luc.* 9. 55.
i *Luc.* 6. 12.
k *Luc.* 18. 1.

l *Ioan.* 3. 19.

B

m *Rom.* 9. 33.
n *Iſa.* 8. 14.
o *Mat.* 21. 44.

p *Pſ.* 100. 1.

C

q *Tract.* 36. *in Ioan.* Et *in Pſ.* 100

r *Pſ.* 146. 10.

D

ADVENT NEGYEDIK VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. IÁNOSNAK I. RÉSZEBEN, v. 19.

AZ idöben: Küldének a' Zsidók Jerusalemből Papokat és Levitákat Jánoshoz, hogy meg-kérdenék ötet: Te ki vagy? Es megvallá, és meg nem tagadá; és meg-vallá: Hogy nem vagyok én a' Kristus. Es kérdék ötet: Michoda tahát? Illyés vagy-e te? Es monda: Nem vagyok. Próféta vagy-e te? Es felele: Nem. Mondának azért néki: Ki vagy, hogy választ adgyunk azoknak, kik minket küldöttek? mit mondasz magad-felöl? Monda: En a' Pusztában kiáltónak szava vagyok: igyenesittsétek-meg az Ur útát, a'mint megmondotta Isaias Próféta. Es a'kik küldettek vala, a' Fariséusok-közzül valának. Es kérdék ötet, és mondának néki: Miért keresztelsz tahát, ha te nem vagy Kristus, sem Illyés, sem Próféta? Felele nékik János, mondván: En vízben keresztelek; közöttetek állott pedig, a'kit ti nem tudtok. Ö az, a'ki utánnam jövendö, a'ki elöttem lött: kinek én nem vagyok mélto hogy meg-ólgyam a'sarúja kötelét. Ezek Betaniában lönek a' Jordánon-túl, a'hol János keresztel vala.

ELSÖ PREDIKÁTZIO.

AZ EL-MÚLT VASÁRNAPI EVANGÉLIOM, EMLEKEZETT egy jeles követségről, mellyet Keresztelö Sz. János küldött Urúnkhoz: e' mái-is követségről emlekezik. Melynek méltósága, sokakból ki-tetszik: Mert, 1. Az Istennek választott népétől küldetett, kihez más hasonló nem vólt [a]. 2. Jánoshoz küldetett, ki nagyobb Prófétánál, Angyal, kinél nagyobb nem támadott az aszszonyok-szülötti-közzül [b]. 3. A' követek, Papok és Léviták vóltak; az-az, a' népnek Tanitói és vezéri. 4. A'vége és czéllya nagy, a' *Messiás*nak meg-ismerése. 5. Okot pedig adott reá, Sz. Jánosnak chodálatos élete, és buzgó tanitása; mellyet halván, ki-mégyen vala hozzája Jerusalem, és az egész Judæa, és a'Jordán-körül-valo egész tartomány, és meg-kereszteltetnek vala tőle [c]. 6. Végezetre Jánosnak feleleti tellyesek Jószágos chelekedetekkel, a'vagy a'jószágos chelekedeteknek fondamentomival; tudn' illik, a' Kristusról-valo igaz Hittel, és Alázatosággal: annak-fölötte, Igaz-mondással, és Álhatatosággal, melly a'többinek ékessége és koronája. Mellyekkel mivelhogy nékünk példát adott: mi-is azokról szóllyunk; hogy életünket meg-jobbittsuk, és a'következendö szent Innepekre készittsük magunkat.

a *Deut.* 4. 6. 7. *Pf.* 147. 9.
b *Matt.* 11. 9. 10. 11.
c *Matt.* 3. 5. 6.

I. Azért, Meg-mondom, Miért alitották a' Zsidók Keresztelö Sz. Jánost Kristusnak.
II. Szóllok Sz. János Alázatosságáról.
III. Meg-magyarázom, mint lött-légyen Sz. János a' pusztában a' Kiáltónak szava.

ELSÖ RÉSZE.

LEhetett ugyan a'Zsidóknak valami okok, hogy Sz. Jánost *Messiás*nak alítanák, hachak ö-magát tekintvén, szemöket a'Kristusra nem fordították: Mert születése, chodálatos vólt, magtalan vén anyától; mellyet az attya, még az Angyal mondására sem hihetett [d]: és azért meg-némúlván, mihelyen Sz. János született, megszóllalt. Születésén, sokan örvendeztek, mondván [e]: *Véled-e ki lészen e'gyermek?* Élete-is gyermekségétől-fogva chodálatos, és emberi szokás-fölött vólt; sem évén sem iván [f]; teve-ször öltözete-lévén [g]; Judæának pusztájában lakván [h]; penitentziát predikálván [i]; vízzel keresztelvén a'penitentziára [k]: mellyeket semmi Prófétáról nem olvasunk. Mindazáltal ha a'dolgot jól meg-rostállyuk, ki-találjuk, hogy a'mái követség nem Isteni buzgóságból, hanem gonosz akaratból származott: és azért akarták a'Zsidók fejedelmi Jánost fel-magasztalni, hogy Kristust könnyebben meg-alázhatnák; a'mint Arany-száju Sz. János mongya [l], *Theophylactus*, és *Euthymius*. És bizonyos

d *Luc.* 1. 14. 58.
e *vers.* 58. 66.
f *Mat.* 11. 18
g *Matt.* 3. 4.
h *vers.* 1.
i *vers.* 2.
k *vers.* 10.
l *Hom.* 15. *in Ioan.*

dolog,

dolog, hogy erősb bizonyságok vólt arra, hogy a Kristus a Prophétáktól meg-jövendőltetett *Messiás*; úgy-mint, ki Judának nézetségéből, és Dávidnak házából vólt [m]; ki Bethlehemben szűletett [n], a'mint ő-magok meg-magyarázták; ki hatalmas nagy chodákat chelekedett: Jánosban pedig azok nem találtattanak; mert ő Lévi nemzetségéből származott; a'hegyes tartományban szűletett; semmi chodát nem tőtt [o]: azért fő-képpen, a'mint Arany-száju Sz. János írja [p], hogy annyival fényesb lenne a Kristus dichősége, és könnyebben igaz *Messiás*nak hinnék lenni. Azért mondotta Urunk a Sz. János követinek [q]; hogy meg-jelentsék néki a Chodákat a'mellyeket láttak, úgy mint az ő tisztinek bizonyos jeleit: és Nikodémus, eggyik a Zidók fejedelmi-közzül, azt mondotta néki [r]: *Senki e'jeleket nem chelekedheti, a'mellyeket te chelekeszel, hanem-ha az Isten leszen véle.*

Talált mindazáltal az irégy dölfősség a'mi szája ízi-szerént nem vólt; és a'Kristust Átsnak, és Áts fiának tartván, mint alachon renden-valo embert, meg-útálták: látván, hogy a'Publikánusokkal és bűnősökkel nyájaskodik, meg-vetették: eszekbe vévén, hogy nem szabja erkölchökhöz magát, semminek alították. János pedig a'Papi nemzetséggel, Zakarias fia-lévén, böchűlletes vólt: nagy sanyaruságban-élvén, Szentnek tartatott. Mellyeket látván a'Fariséusok, hogy Jánosnál kedvet találnának, a'Messias méltoságával őtet fel akarták tisztelni. De, *az Úr tudgya az emberek gondolatit hogy heábavalók* [s]. és Urunk szemőkre vetette, mondván [t]: *Ti Jánoshoz küldöttetek; és bizonyságot tőtt az Igasságról. En pedig nem embertől vészek bizonságot; hanem ezeket mondom hogy ti üdvözűllyetek. Ő égő és fénlő szövétnek vala. Ti pedig óraiglan akartatok örvendezni az ő világánál:* az-az, azon igyekeztetek, hogy Jánost fel-magasztalván gyönyörködgyetek, többet tartván ő-felőle hogy-sem a'Kristus-felől, kit az Isten sok Chodák-által meg-dichőített: mellyeknek nem hívén, igen meg-chalatkoztatok. Valóban nagy homály vagyon az irégynek szívén; az igazat nem láttya; az arany-helyett a'rezet választya. mert *Meg-vakítya őtet az ő gonosága* [u]; és, *Nappal a'setétségbe esik, és mint éjjel úgy tapogat délben* [x]. De mivelhogy János fénlő Szövétnek vólt, a'homálytól meg-akarta a Zidókat szabadítani, és minden kérdésőkre világosson meg-felelvén, jó útba akarta őket vezetni.

II. RÉSZE.

Melly feleletben, igen tűndöklik Jánosnak mély Alázatosága: melly annál inkább nevekedik, mennél alább szállíttya az embert a'maga-felől-valo vélekedésben.

És Három fő garádichi vannak, mellyeken ember arra jút; hogy, nem chak magánál nagyobnak, se chak magához hasonlónak, de magánál kisebnek-is alája-veti magát. Mellyeknek jeles példáit tanúllyuk Sz. Jánosban, a'mái Evangeliomból.

Az Első önek, midőn azt mondotta [y]: *Nem vagyok én a'Kristus*; tudván, hogy nagyobb nálánál a'Kristus, és azért nem akarván annak méltóságát magának tulajdonítani. Ez-ellen vétkezett *Lucifer*, midőn a'kevélységnek leg-magasb garádichára hágván, azt mondotta [z]: *Fel-megyek az égbe, az Isten chillagi-fölibe fel-magasztalom az én királyi-székemet, a'szövetség hegyén ülök, az Észak óldalain. A'felyhők magassága-fölibe hágok, hasonló leszek a'Fölségeshez.* mellyért a'pokolnak alsó fenekére vettetett. Az-után, azon mérget a'mi első szüléinkre kőszönte, mondván [a]: *Lésztek mint az Istenek, jót és gonoszt tudók.* Ezen bolondságban zabállott vólt *Simon Mágus*-is, az Isten nagy erejének hívattatván magát [b]. Ninchen olly magas hely, a'hová fel ne hágjon a Kevélység: és azért alíttották a Fariséusok, hogy azzal tántoríthattyák-meg Sz. Jánosnak álhatatosságát; gondolván azt, a'mint *Euthymius* írja [c], hogy, ha szintén egyéb dolgokban való-ban vígyázna-is, egyebeknek természete-szerént, a'dichőséget meg-kívánván, Kristusnak mondaná magát; és úgy a'Jésus híre-neve el-olvadna, a'mint ők kívánták.

De e'kísértetnek, melly az Angyalt meny-országból, az első embereket paradichóból ki-rekesztette, nem engedett János; nyilván meg-valván, hogy nem ő a'Kristus: példát adván mindennek, hogy Isteni tiszteletet ne kívánnyon; és, ha más valaki akarná-is néki tulajdonítani, nagy buzgósággal le-rázza magáról; a'mint Sz. János chelekedett: ki, nem elégedvén azt egy szóval tagadni, a'mint az Evangelista írja, *Meg-vallá, és meg nem tagadá, és meg-vallá: hogy Nem vagyok én a'Kristus.* Holott, a'mint Sz. Agoston írja, nem chak a'dolgot kell meg-gondolni, hanem a'módgyát-is, a'mellyel azt meg-írta az Evangelista. mivel abban-is nagy titkos dolgokat jelent. Mert, noha egyéb vétkeket néha az Isten *látatlanná tészen, a'penitentziáért* [d]: mindazáltal, midőn az Istennek dichőségébe kap valaki, leg-ottan fejére száll a'büntetés; a'mint *Lucifer*nek, *Adam*nak, és egyebeknek-is példái meg-mutattyák. *Heródes*nek sok, és nagy vétkeit el-halgatta vala

A
m *Psf.* 131. 17
n *Mal.* 5. 2. *Mat.* 2. 5. 6.
o *Ioan.* 10. 41
p *Hom.* 14. *in Matth.*
q *Matt.* 11. 4.
r *Ioan.* 3. 2.
B
s *Psf.* 93. 11.
t *Ioan.* 5. 33.
u *Sap.* 2. 21.
x *Iob.* 5. 14.
C
y *Ioan.* 1. 20. 1.
z *Isa.* 14. 13. 14.
a *Gen.* 3. 5.
b *Act.* 8. 10.
c *In hunc locum.*
D
d *Sap.* 11. 24.

A

az Isten, hogy Sz. Jakabnak fejét vétette; hogy Sz. Pétert meg-fogatván, a' Zsidók kedvéért meg akarta öletni: de midőn *fel-öltözvén királyi ruhába, és, ékessen szólván a' népnek, el-szenvedte a' népnek kiáltását; Isten szavai, és nem emberé: mingyárt meg-veré őtet az Úr Angyala,*
c Act. 12. 21 22. *azért, hogy nem adott vólna tiszteletet az Istennek: és meg-emésztetvén a' férgektől, meg-hala* c. Ha Dáviddal azt mondotta vólna f; *En féreg vagyok, és nem ember:* sem e' világon a' férgek
f Ps. 21. 7. meg nem emésztették vólna, sem a más világon a' meg-halhatatlan férgek örökkön örökké nem kínoznák.

Azon gondolatban vóltak a' több Szentek-is, hogy semmi okon magoknak ne tulajdonítsanak az Istени tiszteletet, fel se vennék ha valaki azzal akarná őket illetni; a' mint
g Act. 10. 26 Sz. Péter *Cornéliustól* fel nem vötte g; se Sz. Pál és Barnabás, a' *Jupiter* papjától h. Melyből
h Act. 14. 14 azt tanúllyuk, hogy, ha a' Kevélységnek lelke azzal kísértene bennünket, hogy nagyot-

B

vélly ünk magunk-felől, és, a' mit az Istentől vött malasztal chelekeszünk, magúnknak tulajdonítsuk: álhatatosan ellene-mongyunk Sz. Jánossal, meg-valván, hogy Mi nem
i 1. Pet. 5. 5. Jac. 4. 6. vagyunk a' Krisztus. Mert, a' ki az Istenét magának tulajdonítja, az Isten méltóságát kisebbíti, a' magáét akarván öregbíteni. Az Isten azért, efféle *kevélyeknek ellenek-áll* i: *az*
k Dan. 9. 7. *alázatosoknak pedig malasztot ád.* kik azt mongyák Dániellel k: *Néked Úram, igasság; nékünk pedig orczának pirulása.* Valóban meg-mutatta Sz. János, hogy égő és fénlő Szövétnek
l Ioan. 5. 35. vólt l. mert, noha égett a' szeretet tűzével, fénlett a' bölcheségnek világosságával;
m Mal. 4. 2. mindazáltal tudta, hogy nem ő az *Igasságnak Napja* m, ki az egész világot örökké-valo fényességével meg-világosíthatta; hanem olly Szövétnek, melly máshól gyúlad-fel; és azért minden világosságát, és melegségét, annak tulajdonította a' kitől vötte. Hasonlók vóltak azért a' Zsidók a' bolond halakhoz, mellyeket étszaka fognak szövétnek világánál; mellyet a' Nap fényességének alítván, örömökben a' vízből fel-ugrálnak; melly bolond örömnek, veszedelem a' vége: azon-képpen a' Zsidók, Sz. Jánosnak-közép-szerű világosságát, a' Krisztus örök és véghetetlen világosságának alítván, és annak fölöttébb örvendezvén, az örök veszedelemre jutottak. Kiknek hamis vélekedésöket meg-vetvén János, az Alázatosságnak első garádichára, vágy a' garádichnak első fokára szépen el-jutott.

II.

C

Nem nyugott-meg Jánosnak elméje a' garádichnak első fokán; a' Másikra hágott: melly abban vagyon, hogy ember Magához hasonlónál-is kissebnek ítéllye magát-.
n Ioan. 1. 21. Mert midőn azt kérdették vólna tőle: *Illyés vagy-e te* n? Azt mondotta: *Nem vagyok*; tudn illik, személyemben. Méltán mondhatta vólna magát János Illyésnek; mint-
o Luc. 1. 16. 17. hogy az Angyal azt mondotta felőle o; *Az Israël fiai-közzül sokakat az ő Urokhoz Istenekhez térít: és ő előtte-mégyen az Illyés lelkével és erejével.* Urúnk pedig, mind az Apostolok-
p Mat. 17. 12 q Mar. 11. 14 előtt p, 's mind a' seregek-előtt q, *Illyésnek* nevezte. Annak-fölötte, hasonló vólt Illyéshez sok jeles dolgokban: Pusztában lakott, mint Illyés r; a' királt meg-feddette s; a' király-
r 3. Reg. 17. 5 Or. c. 19. 4. nétól üldöztetett t; bőr övet viselt az ágyékán u; beszéde, tüzes szövétnek vólt x; e' vi-
s 3. Reg. 18. 18. lági gyönyörüségeket valóban üldözte y: egy szóval, más név-alatt, azon ember vólt.
t 3. Reg. 19. 2. De mind ezeket el-hagyván János, tagadgya hogy ő nem Illyés, semmit magának nem
u 4. Reg. 1. 8. tulajdonítván, és egyebektől-is azt kívánván hogy semminek tartsák, a' mint az igaz
x vers. 10. Alázatosságnak természete. Igen ritkán találtatik, a' ki a' dichőség-előtt fusson, vagy
y 3. Reg. 19. 6 azt másnak engedgye: sokan vannak pedig, a' kik ollyannak-is tettetik magokat, a' mitől igen távúl estek; nem chak fődözvén gonosságokat, de fitogatván a' jámborságot-is melly bennek nem találtatik. Ezt a' közönséges nyavalyát értvén *Sócrates*, azt mondotta, a' mint *Stobæus* írja z: Ha valaki mondaná a' kőség-előtt, hogy a' vargák mind fel-kellyenek; chak azok kelnének-fel: hasonló-képpen, ha a' kovátsokat, takátsokat, a' vagy
z Serm. 31. D efféléket közönségesen fel-költené: de ha azt mondaná, hogy az okosok, és igazak kellyenek-fel; minnyájan fel-kelnének, mert minnyájan kívánnyák hogy ollyanoknak tartassanak.

Mindazáltal, mindenkor találtattak az Isten hivei-között, a' kik a' nagy hírt-nevet nem chak nem keresték, hanem ugyan kerülték-is. Jósef, Egyiptusnak Fejedelme-lévén, nem általlotta Faraó-előtt meg-vallani, hogy az attyafiai Juh-pásztorok, noha
a Gen. 46. 34. tudta hogy az Egyiptziusok útálták a' Juh-pásztorokat a: és az attyafiait-is alázatosságra tanította, hogy látván Jósefnek méltóságos állapattyát, magokat nagyra ne tartanák. Mert igen szokássá vötték, a' kiknek valami fő-ember attyok-fia vagyon, a' ki, vagy tudományával, vagy vitézségével vitte-elő állapattyát, hogy úgy dichekednek vele-, mint-ha egy bordában szötték vólna azokkal. És, mint-hogy igazán meg-vallották hivatallyokat, azt nyerték, hogy Egyiptusnak leg jobb helyét, Gessen földét adták né-
b Gen. 47. 6. kik b. mellyet nem adták vólna, ha nemes, vagy vitéz embereknek tették vólna magokat. Midőn Sz. Péter látta vólna, hogy az emberek az ő-tőle meg-gyógyíttatott sánta-

embernek chodájára futnak, azt mondotta [c]: *Israelita férfiak, mit chodalkoztok ezen, a' vagy minket mit néztök, mint-ha a'mi erönkel, vagy hatalmunkal chelekedtük vólna hogy ez járjon?* Ezeket sok Szentek követték: és vagy Choda-tételöket titkolták-el, mint Sz. *Eligius* Noviómumi Püspök [d], és Sz. *Anno* Kolónai Ersek [e]; vagy Irgalmasságokat, mint Sz. Miklós, ki három szüznek ki-házasitására-való költséget, éjjel az ablakon vetett a házba, hogy senki ne tudná.

Ezen sem nyúgott-meg a' Sz. János Alázatossága, hanem a' Harmadik fokra hágott, Magánál kissebet-is nagyobnak tartván. Mert, mikor harmadszor azt kérdették vólna tőle [f]; *Próféta vagy-e te?* Azt felelte: Nem. Melly felelet, a'mint alázatos, úgy igaz-is vólt: mert nem Alázatosság, a'mi a'hazugságnak fondamentomán épittetik: és semmi okon nem illik, az alázatosságot hazugsággal óltálmazni. sőt, a'mint Sz. Agoston [g], és ő-utánna Sz. Tamás [h] mongya, mikor az alázatosságért hazudsz, ha bűnös nem vóltál minek-előtte hazudnál: hazudván azzá lészsz, a'mit az-előtt el-távoztattál. Ninch te-benned igasság, ha nem úgy mondod magadat bűnösnek, hogy ugyan annak ismérjed magadat. Mert, hogy lehet ott az alázatosság, a'hol a'hazugság uralkodik? Noha azért Urunk igazán mondotta Jánost Prófétánál-is nagyobnak, mindazáltal ő sem hazudott, azt mondván hogy ő nem Próféta. Mert, a'mint jól mongya Sz. Tamás [i], Az alázatos nem azt nézi magában, a'mi az Istentől ő-benne vagyon, vagy a'mivel egyebeket föllyül-halad: hanem a'mi ő-magától, és a'mellyel egyebeknél alább-valo; és igy, magát kissebnek-is alája-vetheti, hazugság- és tettetés-nélkül. Az-okáért, mint-hogy János nem magától vólt Próféta, tagadta annak lenni magát: fő-képpen mint-hogy külömbözött-is a'több Prófétáktól, kik jövendő dolgokat jelentöttek; János pedig, az Istennek meg-testesült Fiát hirdette, és újjal mutatta.

Innét vagyon, hogy az Alázatos-lelkü nagy Szentek, magok-felől alá-valo dolgokat hirdetnek. Sz. Pál azt irja [k]: *Nem vagyok mélto Apostolnak hivattatni, mert az Isten Anyaszentegyházát üldöztem.* és [l]; *Ez-előtt Káromló vóltam, és üldözö, és boszszuság-tévő.* és [m]; *A bünösök-közzül első én vagyok: De azért nyertem irgalmasságot; hogy rajtam mutatná-meg elsőben a' Krisztus Jésus tellyes békeséges-türését.* nem mongya, nagy békeséges türését, hanem *tellyes* (a'vagy minden) *békeséges-türését:* akarván jelenteni, a'mint Arany-szájú Sz. János magyarázza, hogy nem vólt nagyobb bünös nálánál; a'ki nagyobb békeséges-türést kívánt vólna. Azt irja Sz. Bonaventúra Sz. Ferenczről [n]; hogy szava-járása vólt, hogy néki úgy tetszett, mint-ha nagyobb bünös ő-nálánál nem vólna. És midőn egy az atyafiak-közzül azt mondotta vólna néki; hogy azt, igaz lelki-ismérettel nem mondhattya: azt felelte: Ha az Isten, leg-nagyobb bünöshöz ollyan irgalmasságát mutatta vólna mint én-hozzám, valóban azt alitom, hogy nagyobb hála-adással vötte vólna nálamnál. és ezt, akár-melly nagy szent ember-is méltán vélheti, és mondhattya. Fráter *Ægidius*-tól, ki Sz. Ferencznek első társai-közzül eggyik vólt, midőn más Fráter azt kérdette vólna; Mit mivelsz? Azt felelte: Gonoszt mivelek. Kinek monda az a'más Fráter: Mi gonoszt chelekeszel te, ki *Minorita* Barát vagy? És ismég felele *Ægidius:* Mint-hogy az Isten örömesben adgya az ő malasztyát, hogy-sem mi annak helt adunk: kétség-nélkül én gonoszt chelekeszem, mert nem mindenkor fogadom-bé az Istennek malasztyát, sem annak úgy meg nem felelek a'mint kívántatnék. Igaz és bölch elmélkedés, melly a'maga-felől-valo nagy ítéletet, valóban meg-zabolázza.

Kérdené valaki: Michoda eszközzel juthat ember az igaz Alázatossághoz? Erre igen szép tanuságokat olvasok Sz. Agostonban [o]: Elsőben; Gondold-meg, hogy, ha valamiben mást fellyül-haladsz, másban fogyatkozott állapatú vagy; mint a'kinek búzája-lévén, sem vize, sem sava, sem fája hogy kenyeret süssön. Másodszor; Ha valamelly dologban elő-mentél, talám más náladnál előbb-ment. Harmadszor; Sok dolgokban egyebek fők, mellyekben te semmit nem tudsz. Negyedszer; Ha nehéz kísértet talál, talám meg-esel: azért, *a'ki magát senn-állani alittya, meg-lássa hogy el ne essék* [p]. Ötödször; Ha mid vagyon-is, mástól vötted: mert, *Mi chodád vagyon a'mit nem vöttél? Ha pedig vötted; mit dichekedel mint-ha nem vötted vólna* [q]? *mert minden jó adomány, és minden tekélletes ajándek onnét-felyül vagyon, le-szálván a'világosságnak Attyától* [r]. A'Görögök hét Bölchei-közzül eggyik, *Thales* Milésius, neminémü jeles találmányát az ég-felöl, vénségében a'Sirénumi *Mandrita*-nevü Filosofussal közlötte: ki igen köszönvén a'szép tudománt, azt kérdette; Mit kívánna ollyan jó-tételéért? Kinek *Thales* azt felelte: Meg-elégszem azzal, jó *Mandrita*, hogy egyebek-előtt elő-hozván a'mit tőlem tanúltál, és magadnak nem tulajdonitván, meg-vallod hogy tőlem tanúltad; és én vóltam mestered. Mennyivel inkább kívánnya tőlünk az Isten, hogy minden javainkat, mikor azokkal élünk, néki tulajdonittsuk. Harodszor; Gondold-meg, hogy igen külömböz az Istennek ítélete az

A
c Act. 3. 12.
d Surius, tom. 6. lib. 1. Vitæ, c. 29. & 31.
e Idem, tom. 6. lib. 2. Vitæ, c. 3.
III.
f Ioan. 1. 21.
g Serm. 31. de Verb. Apost. Et lib. de Natura & Grat. c. 34.
h 22. q. 161. a. 3.
B
i Supra, loco cit.
k 1. Cor. 15. 9
l 1. Tim 1. 13
m vers. 15.
n In Vita ejus, c. 6.
C
o Lib. de Sancta Virginit. c. 17. & seq.
D
p 1. Cor. 10. 12.
q 1. Cor. 4. 7.
r Jas. 1. 16.

A

emberek ítéletitől: és noha az emberek néha díchérnek bennünket; mindazáltal, chak az Isten chelekedetinknek meg-fontolója. Azért mondotta Sz. Pál [s]: *Nékem leg-kisſebb gondom, hogy tőletek ítéltessem, vagy az emberi naptól: de magamat sem ítélem. mert semmiben lelkem-ismérete nem vadol: de abban meg nem igazúltam: a'ki pedig engemet ítél, az Ur.* A'kit hazugságban kapſz, ésküvéfét sem hiſzed: Hogy hiheted tahát a'világ ítéletét, ki ſok Szentek-ellen hamis ſententziát mondott. Ha igaz ügyed vólna, és elsőben valami tudatlan Bíró-eleibe kellene vinned: keveſet gondolnál véle, ha ſzintén el-eſnél-is mellőle; tudván, hogy más túdós és igaz Bíród léſzen, a'ki-eleibe appellálhatnád dolgokat, és igaz ügyedben nem hadna. Azon-képpen, ne gondolly a'világ ítéletivel: mert más Bíród léſzen, a'ki mindeneket lát, és igaz ítéletet téſzen. Jól ſzokta vólt mondani Sz. Ferencz, a'mint Sz. *Bonaventúra* írja [t]: Valaminémű az ember az Isten ſzemei-előtt; chak ollyan, és nem nagyobb annál. Ezekért, és egyéb efféle dolgokért, alázatoſon gondolkodott maga-felől Sz. János: és, ſem a'Kriſtus méltóſágát nem akarta magának tulajdonítani, ſem Illyéſét, ſem akár-melly Profétáét-is.

s 1. *Cor.* 4. 3.

t *In Vita ejus, cap.* 5.

B

Ekkídig láttuk Sz. Jánoſnak Alázatoſságát: láſſuk már Igaz-mondáſát-is. Halván a'követek, hogy János minden kérdéſekre azt feleli; *Nem vagyok; nem vagyok*: Mondának néki [u]: *Ki vagy, hogy válaſzt adgyunk azoknak, kik minket küldöttek? Mit mondaſz magadfelől? Monda: En a' puſztában kiáltónak ſzava vagyok*, és utánna veti [x]; hogy *ő nem mélto, hogy meg-ólgya a' Kriſtus ſarúja kötelét.* Melyből talám valaki azt hozhatná-ki; hogy János, magát olly el-vetett embernek mondván, vagy nem igazat mond, vagy nem okos. Mert ha *Egő ſz ővétnek* vólt, a'jóſzágos chelekedetért; és *félnő*, a'bőlcheſégért [y], a'mint Urúnk mondotta: vagy nem iſmérte magát János, hogy *nem támadott az aſzſzonyok-ſzülötti-kőzőtt nagyobb nálanál* [z]; és igy nem okos vólt, hanem temérdek tudatlanſágban hevert: a'vagy tudta ki légyen, de félt meg-vallani; és igy félénk vólt, nem vitézkedvén bátorſágoſon az Igaſságért, a'mint kívántatott vólna. De erre én azt felelem; hogy, a'kik alázatoſságból magok-felől keveſet tartnak és ſzólnak, ſem eſztelenek, ſem félénkek: sőt chak az alázatoſok, igazán okoſok, és bátorſágos ſzívűek.

u *Ioan.* 1. 22. x *verſ.* 27.

y *Ioan* 5. 35.

z *Mat.* 11. 11

A'Bőlcheſégről azt írja Arany-ſzáju Sz. János [a]; hogy, mentől jóbban látunk, annál inkább iſmérjük melly meſzſze légyünk az égtől: azon-képpen, mentől fellyebb-hágunk a'Jóſzágos-chelekedeteknek garádichin, és mentől tiſztábbak a'lelki ſzemeink, annál inkább értyük melly nagy kűlőmbség légyen az Isten-kőzőtt, és mi-kőzőttünk, és melly alatt heverünk. Ugyan-is, ha ki alíttya hogy ő valamit túd, még nem érti mint kellyen néki tudni [b]: tudn'illik, hogy az ő tudománya, ha ſzintén ollyan vólna-is mint az Angyalé; az Isten tudományahoz-képeſt, chak ollyan ſinch mint egy chőpp, az egéſz tengerhez-képeſt; vagy mint egy kis ſzikra, a'Nap-fényhez-képeſt. Ezt pedig minden egyéb dologban-is fel-találod. És egy-általlyában, *Valaki magát valaminek alíttya lenni, holott ſemmi, ő maga challya-meg magát* [c]. A'bátorſágos ſzívről pedig, azon Sz. Doktor azt írja [d]; hogy Az a'bátorſágos-ſzívű ember, a'ki valóban alázatos, ſenkinek nem hízelkedik, ſenkit meg nem útál. A'ki a'ſárt ſárnak tartya, és ſemminek alíttya, bátorſágos-ſzívű: a'ki pedig arany-gyanánt bőchűlli, alá-valo és bolond ember. Úgy a'ki magát ſárnak, pornak, ſemminek alíttya, bátorſágos-ſzívű, és az alázatoſságból ſzármazik: a'ki pedig nagyot vél maga-felől, mint-hogy el-hiteti magával hogy a'kichiny nagy dolog, igen alá-valo ember. Az-okáért, az alázatos Abrahám, bőlch, és bátorſágos-ſzívű lévén, pornak és hamunak mondotta magát [e]: a'kevély Nabukodonoſor pedig, bolond és alatſon-ſzívű lévén, nagynak mondotta Bábylont [f], melyet ő épített vólt orſzág házának az ő erőſségének hatalmával: és azért, a'barmokkal kellett néki lakni; és ſzénát evett mint az ökör. Az-okáért Sz. János, tellyes-lévén bőlcheſséggel, és bátorſágos-ſzívvel, alázatoſon, de igazán ſzóllott maga-felől, fő-képpen a'Kriſtushoz-képeſt.

a *Hom.* 29. *in Matth.*

b 1. *Cor.* 8. 2.

c *Gal.* 6. 3.

d *Hom.* 1. *in Ep.* 2. *ad Corinth.*

e *Gen.* 18. 27.

f *Dán.* 4. 27

D

III. RÉSZE.

I.

JÁnos azért, a'Puſztában-kiáltónak ſzava vólt, az-az, az Istennek: mert nem maga feje találmányát mondotta, hanem a'mit az Isten adott ſzájába. azért mongya Sz. Lukách [g]: *Lőn az Úr igéje Jánoshoz.* Az Úr pedig mélrán mondatik Kiáltónak: mert gyakorta kiáltott [h]. mert azoknak ſzoktunk kiáltani a'kik távúl vannak, a'vagy nem jól hallanak. A bűnősők pedig, távúl vannak az Istentől [i]. kiknek valóſágos példájok a' tékozló fiú, ki az attya házától el-menvén, meſzſze-ment távul-való tartományba [k]. Siketek-is a'bűnősők, a'mint az Úr mongya Iſaiáſnál [l]. Ezen okért parancholta-meg az Isten a'Profétáknak, hogy kiáltſanak; úgy-mint Iſaiáſnak [m], Jeremiáſnak [n], Ezekiel-

g *Luc.* 3. 2.
h *Iſa.* 42. 13. *Luc.* 8. 8 *Ioan.* 7. 28. *Ioan* 11. 43
i *Iſa.* 59. 2. *Sap.* 1. 3. *Pſ.* 72. 27. *Ier.* 2. 5.
k *Luc.* 15. 13.
l *Iſa.* 42. 19.
m *Iſa.* 58. 1.
n *Ier.* 2. 2.

nek,

nek [o], és az Isten Angyala Zakariásnak [p]; jelentvén, hogy a bűnösök, a'kikre kiáltottak; vagy távúl állottak, vagy siketek vóltak.

Továbbá: A'Kiáltónak szava vólt János; az-az, az intőnek, fenyegetőnek, dorgálónak: mert nem gyengén tapogatta a'bűnösöket, sem a'vizkető fülöket nem vakargatta; hanem, a'mint szokták mondani, kőrmös kézzel nyúlt minden rend-béli emberekhez. Hallyad mint kiált Heródesre [q]: *Nem szabad nálad tartanod az atyád-fia feleségét.* A Fariséusokra, és Sadducéusokra [r]: *Viperák fajzati, ki mutatta-meg néktek, hogy el-futnátok a'következendő harag-előtt?* A'Vitézekre [s]: *Senkit ne verjetek, se ne pattvarkodgyatok; és meg-elégedgyetek földotokkal*: és mindenekre [t], *Penitentziát tartsatok; mert el-közelgetett mennyeknek országa.* Adná az Isten, hogy sok efféle Kiáltók vólnának a'mi időnkben: mert ha valaha helye vólt a'Sz. János mondásának, most valóban helye vagyon [u]; holott *Az egész világ gonoszságban helyheztetett.* és az Oseásnak [x]: *Ninch igasság, és ninch irgalmasság, és ninch Isteni tudomány a'földön. Az átok, és a'hazugság, és a'gyilkosság, és a'lopás, és a'házasság-tőrés el-áradtak, és a'vér a'vért illette.* és az Isaiásnak [y]: *Minden fő el-lankatt, és minden szív kesereg. A'lába-talpától-fogva tetejéig, ninch ő-benne egészség.* Bizony, a'mostani Tévelygések minden Isteni szolgálatot a'földhöz vertek: és, a'mint igazán mondotta *Thomas Mórus* [z]. El-vesztették a'kép-mutatást, és a'szemtelenséget állták helyébe: úgy hogy, a'kik az-előtt a'jámborságot tettették, mint-hogy kelete vólt, most az istentelenségben dichekednek. Ezt bizony az Újítóknak köszönhettyük. Serkennyenek-fel azért a'Tanítók, és légyenek követői Sz. Jánosnak; fedgyék a'bűnt, predikállyák a'penitentziát; és ne légyenek ollyanok, mint a'kiknek *Jajt* mond a'Próféta [a]; hogy *Vánkoskákat varranak minden kéznek könyöke-alá: és vánkosokat chinálnak minden idő-béliecknek fejök-alá, a'lelkek megfogására.* Nem igazán szereti az anya a'fiát, a'ki, látván hogy el-alutta óráját, a'Mesternek kegyességével biztattya, és igen meg-veretteti: hanem, a'ki fel-rázza az ágyból, és rettentvén a'Mesternek keménségével, meg-menti a'veréstől. Reá pásztor az, a'ki inkább meg-engedi hogy a'juhok szabadgyában járjanak a'zöldellő erdőn, ha szintén a'farkas torkába akadnak-is; hogy-sem bottyával, vagy süvöltésével onnét el-téríttse, kevés munkáját szánván. Gondollyák-meg a'lágy Pásztorok, hogy puhaságokkal nem chak a'Juhoknak tésznek kárt, hanem magok-is utánnok vesznek. Mert azt mongya az Úr [b]: *Ha én azt mondom az istentelennek: Istentelen, halállal halsz-meg: nem szóllasz hogy megőrizze magát az istentelen az ő útától: az az istentelen az ő hamisságában hal-meg; de az ő vérét a'te kezedből keresem-ki. Ha pedig te meg-hirdetvén az istentelennek hogy az ő útairól meg-térjen, meg nem tér az ő útáról: ő az ő hamisságában meg-hal; te pedig a'te lelkedet meg-szabaditottad.* Bizony, a'Prófétak és Apóstolok irásiban, semmit gyaktabban nem olvasunk, mint a'bűnöknek dorgálását, azok-ellen-való intéseket, és kéréseket. Kiket követtek egyéb Szent Tanítók-is; és, a'többi-között Arany-száju Sz. János: kiről azt írja *Metaphrastes* [c]; hogy a'melly nap a'Kostanczinápolyi székbe helyheztették, jelen-lévén *Arcádius* Chászár sok fő Püspökökkel, azt mondotta: Mi, az Istennek ki-mondhatatlan tanachából jövén hozzátok, hogy az ő akarattyát hirdessük: leg-elsőben a'Kristustól, és az ő Előljáró követétől vött igét hirdettyük néktek: *Penitentziát tartsatok, mert közel vagyon mennyeknek országa.* Ezt pedig szüntelen eszetekbe juttatom, senkitől nem tartván.

Tudom, hogy a'Tanítónak tiszti nem chak az, hogy rettentse az embereket, hanem hogy biztassa-is, és vígasztallya: de azt-is látom, hogy mostani időben amaz szükségesb. Mert az orvosok-is, elsőben erős flastromot tésznek a'kilísre, és, ha meg-fakad, lágy írrel kenegetik; és az atyák, vásott fiokat elsőben jól meg-verik, az-után szépen biztattyák, és oktattyák: azon-képpen a'jó Taníto, a'dorgálás-után él a'vígasztalással. A'Vő-legény a'meny-aszszonnyal, elsőben a'myrrhának hegyére akart menni, és az-után a'temjénnek halmára [d]; elsőben a'penitentziának keserűségére, az-után az aitatosságnak édességére. A'szántó-ember, elsőben a'földet meg szántya, a'gőröngyöket megrontya, a'tövisset és bojtorjánt ki-vágja és irtya, és az-után veti-bé jó maggal: Azonképpen a'Tanító, elsőben a'vétkeket gyomlállya-ki, a'penitentziát predikállya, a'kol kínnyával fenyegessen; az-után beszéllyen az Úrnak ígéretiről, irgalmasságáról, a'mennyei boldogságról, a'Prófetának mondása-szerént [e]: *Újítsatok ugarat magatoknak, és ne vessetek a'tövisek-közzé.* Kinek az Úr-is imígyen szóllott [f]: *Gyomlálly, és ronts, és vesszes, és el-hánny, és épits, és plantálly.* holott elsőben, és két annyi szóval, parancholla a'vétkeknek ki-irtását, hogy-sem a'jószágos cheleke deteknek bé-plantálását. De a'Sz. Atyák-is, azokat dichérik a'Tanítókat, kiknek predikálásokat nem a'népnek kiáltása, hanem suhajtása követi; és a'kinek dichéreti, a'halgatóknak könyv-húllatási; a'mint Sz. *Jerónymus* beszéll [g]. Sőt Arany-száju Sz. János azt mondotta halgatóinak [h]; hogy jobb néven vészi tőlök a'halgatást, hogy-sem a'tapsolást. és szép okát ádta: mert a'tapsolás, és

dichéretek

A
[o] *Ezech.* 21. 12. *Zach.* 1. 14. 11.
[p] *Mar.* 6. 18.
[q] *Matt.* 3. 7.
[r] *Luc.* 3. 14.
[s] *Matt.* 3. 2.
[t] *Isa.* 5. 19.
[u] *Ose.* 4. 1. 2.
[x] *Isa.* 1. 5. 6.
[y] *In ejus Vita, cap.* 12.
[z]
B
[a] *Ezech.* 13. 18.
[b] *Ezech* 33. 8
C
[c] *In Vita ejus,* 27. *Jan.*
[d] *Cant.* 4. 6.
D
[e] *Ier.* 4. 3.
[f] *Ier.* 1. 10.
[g] *Ad Nepotianum.*
[h] *Conc.* 3. *de Lazaro.*

A

i Act. 2. 37.

dícséret, engem tészen dicsőségesbé; a' halgatás pedig, titeket jobbakká. Bizony, Sz. Péternek első predikátzióját halván [i], a' halgatók *meg-indúltak szívökben*; és azt kérdették: *Mit chelekedgyünk?* *Péter pedig azt mondotta*: *Penitentziát tartsatok.* Sz. Pál pedig azt írja [t]: *Noha meg-szomorítottalak titeket levél-által, nem bánom: és ha bántam volna-is, látván hogy az a' levél (jól-lehet kevés-korig) titeket meg-szomorított, most örülök: nem hogy meg-szomorodtatok, hanem hogy a' penitentziára szomorodtatok-meg. Mert Isten-szerént szomorodtatok meg, hogy semmiben kárt ne szenvedgyetek mi-miattunk. Mert az Isten-szerént-való szomorúság, penitentziát szerez az álhatatos üdvösségre.* Távúl légyen azért a' hízelkedés a' Keresztyen Tanítótól, melly a kőz emberben-is gyalázatos.

t 2. Cor. 7. 8.

III.

Harmadszor; Sz. János a Kiáltónak szava vólt: mert minden-féle bűnök-ellen kiáltott vagy szavával, vagy chelekedetével: 1. A' kevélység-ellen; midőn nagy alázatossággal magát *méltatlan*nak mondotta, *hogy a' Krisztus sarujának kötelét meg-óldgya* [u]. noha egyebek készek vóltak őtet Messiás-gyanánt tartani. 2. A' Fősvénség-ellen, mondván [x]: *A' kinek két kintse vagyon, adgya annak a' kinek nincsen: és a' kinek eledeli vannak, hasonló-képpen chelekedgyék.* maga pedig teve-szőr kőntöst viselt, erdei mézet, és sáskákat evett. 3. A' Paráznaság-ellen, mondván Heródesnek [y]: *Nem szabad nálad tartanod az atyad-fia feleségét.* ő pedig őrök szűzességben maradott. 4. Az Irégység-ellen; őrvendezvén a' Krisztus dícsőségén, és a' maga tanítványit-is hozzája igazítván [z]: jobnak tartván a' Krisztus keresztségét a' magáénál [a]: és azt mondván [b]; hogy *a' Krisztusnak szükség nevekedni, néki pedig kissebbülni.* 5. A' Torkosság-ellen: mert, a' mint Urunk mondotta [c]; *Sem evett, sem ivott*; az-az, olly kevesét, és olly eleséget, mint-ha nem-is őtt vólna. 6. A' Harag-ellen; a' Vitézeknek mondván [d]: *Senkit ne verjetek, se ne patvarkodgyatok.* ő-maga pedig a' tőmlőcz-béli nyomorúságot, érdeme-ellen-is nagy békességgel szenvedte. 7. A' Restség-ellen, mondván [e]: *Teremtsétek méltó gyümőlcsét a' penitentziának.* ő-maga pedig, mind-úntalan foglalatos vólt, vagy a' predikállásban, és keresztelésben, vagy az imádságban.

u Ioan. 1. 27.
x Luc. 3. 11.
y Mar. 6. 18.

B

z Matt. 11. 2.
a Matt. 3. 11.
b Ioan. 3. 30.
c Mat. 11. 18
d Luc. 3. 14.
e Matt. 3. 8.

Ezekből ki-tetszik, hogy János a' valóságos Tanítóknak példájok vólt: mivel nem chak szavával, hanem chelekedetével-is tanított; tudván, hogy kevesét használ a' szó, a' hol a' kéz nem segéti; és hogy, *ha az eggyik épít, és a' másikront, mi haszon, hanem chak fáradság* [f]? Feddi azt Sz. Pál [g], a' ki mást tanít, 's magát nem taníttya: tíltya a' lopást és paráznaságot, maga pedig lop és paráználkodik. A' Madianítákat (az Ördőgöt, és a' Világot) azok győzték-meg, kik eggyik kézben hangas trombitát tartottak, a' másikban égő lámpást [h]; az-az, a' kik fel-emelik szavokat mint a' trombita [i]; és úgy világoskodik világóságok az emberek-előtt, hogy látván a' jó chelekedeteket, dicsőitik a' mennyei Atyát [k]. Nem illik, hogy a' Tanítókról azt mondhassák [l]: *A' szó ugyan, Jákób szava: de a' kezek, Esau kezei*; az-az, szép és jó a' tanítása, de rút és gonosz a' chelekedete. Nyilván efféléknek mondhattya az Úr Isten [m]: *A' te szádból ítéllek-meg téged gonosz szolga*: magad mondottál fejedre sententziát. Mert *A' melly szolga tudta az ura akaratiyát, és el nem készült, és nem chelekedett annak akarattya-szerént, sokkal verettetik*: de annál-is inkább, a' ki tudta, és tanította-is. Ezekről mongya Urunk [o]: *Nehéz, és el-hordozhatatlan terheket kőtőznek, és tésznek az emberek vállaira: újokkal pedig nem akarják azokat illetni.* Mert, a' ki nem chelekeszik tanítása-szerént, két terhel terheli halgatóját; tudn' illik, a' parancholatnak, és az ellenkező példának terhével; és azt ítéli, hogy, vagy lehetetlen, vagy nem szükséges. A' beszéd, és az élet, olly anok mint az embernek két keze; a' mint *Nicétas* Püspök mondotta. Azért, nem szabad a' halgatókat eggyik kézzel, a' beszéddel, magához vonni; a' másikkal pedig, a' gonosz chelekedettel, el-űzni: fő-képpen, mint-hogy a' chelekedet, hathatósabb a' beszédnél. Azért, a' mit akarsz hogy minnyájan meg-chelekedgyenek, magad chelekedgyed elsőben: többet használsz példáddal, hogy-sem beszéddel: a' kősség arra hajol könnyebben, a' melyre láttya hogy a' vezére mégyen. Mellyet szép Versekkel dícsért *Claudianus* Poëta *Honórius*ban, egyebeknek példáúl: *In commune jubes si quid, censesq; tenendum: Primus jussa subi: tunc observantior æqui Fit populus: nec ferre vetat, cùm viderit ipsum Auctorem parére sibi. Componitur orbis Regis* (Doctoris) *ad exemplum. nec sic inflectere sensus Humanos edicta valent, quàm vita Regentis. Mobile mutatur semper cum Principe vulgus.*

f Eccli. 34. 28
g Rom. 2. 21.

C

h Iudic. 7. 16.
i Isa. 58. 1.
k Matt. 5. 16.
l Gen. 27. 22.
m Luc. 19. 22
n Luc. 12. 47.
o Matt. 23. 4.

D

Lássuk végezetre Sz. Jánosnak Álhatatosságát-is, melly-nélkül mind Alázatossága, 's mind az Igassága kevesét ért vólna. Dávid, az Igaz embert olly fához hasonlíttya [p], melly *gyümőlcsét-is meg-adgya az ő idejében; és a' levele sem hull-el*: Az istentelent pedig, a' porhoz [q], mellyet *el-hány a' szél a' földnek színéről*. Jelentvén azzal, hogy az Igaz ember, se háborúság- se jó szerencse-által a' jótól el nem távozik, hanem álhatatos az Úr útában [r]; és a' szeretetben meg-gyökerezett, és fondamentomot vetett [s]: Az istentelen pedig, minden-felé fordíttya palástyát, a' mint a' szél fú, és a' szerencse szolgál: és, *Se*

p Pſ. 1. 3.
q vers. 4.
r Eccli. 5. 11.
s Eph. 3. 17.

nem plantáltatott, se nem ültettetett, se nem gyökerezett a'földben az ő törsöke [t]: *hirtelen reája fuvallott, és meg-száradott, és a'forgó-szél mint a'pozdorját el-viszi,* a'mint Isaias mongya. Az Igaz, hasonló az arányhoz, melly az ő színét mind a'háborúságnak tüzében, 's mind a'gyönyörködésnek vizében egy-aránt meg-tartya: Az istentelen pedig, az agyaghoz, mert a'háborúságnak tüzében meg-keményedik, a'gyönyörüségnek vizében el-olvad. Ezt az Álhatatosságot fel-találjuk Sz. Jánosban; ki, sem a'széltől hányattatott nád nem vólt, sem lágy ruhába nem öltözött [u], melyben a hideg meg-veszi az embert, a'hévség pedig meg-süti. Ma két ellenkező Szelek támadtak ellene: A'Déli meleg szél; midőn fő követek azon tudakoztak tőle, ha ő légyen-e a'*Messias:* készek-lévén őtet annak tartani, ha ő akarta vólna. Valóban nagy Szél vólt ez, melly az égben és paradichomban-lévő nagy Czédrus-fákat-is, gyökereitől fel-forgatta, de Jánost meg sem mozdította. Más-felől az Északi hideg szél; mellyel meg-pirongatták azon követek, mondván [x]: *Miért kereszteltesz tehát, ha te nem vagy Krisztus, sem Illyés, sem Próféta?* De ez sem mozdíthatta-meg: hanem chendeszi szívvel meg-felelt, és okát adta chelekedetinek. és úgy nem haragutt a'pirongatásért, a'mint fel nem fuvalkodott a'bőchüllettért. De a'követek, valóban ki-ábrázolták az istenteleneknek álhatatlanságokat, igen hamar meg-változván; és a'szép, hízelkedő, édes beszédről, darabos, orczázo kemény beszédre hajolván; és meg-mutatván, mit kelleséks tulajdonítani a'világ ítéletinek.

Sok okokból mélto ugyan meg-vetni a'világnak ítéletit, és barátságát: de fő-képpen abból, hogy olly álhatatlan és változó, hogy egy-szem-pillantásban mind barátságát, 's mind gyülölségét ki-mutattya: és ha róka-bőrből-valo hízelkedését nem kedvelled, oroszlány-bőrrel fenyeget; mint a'mái követek. Absalom Joábot szép szóval hívatta magához, hogy az attyától kegyelmet nyerhetne ő-általa [y]: de hogy nem mingyárt chelekedett kedve-szerént, fel-gyújtatta amannak árpaját a'szántó-földön. A'kik Sz. Pálnak és Barnabásnak, mint Isteneknek, áldozni akartak: ckak hamar az-után meg-követték Pált, és ki-vonták a'várasból, alítván hogy meg-hólt [z]. A' Jerusalemiek, Urúnkat Virág-vasárnap nagy dichőséggel bé-késérték a'várasba: de öt öd nap-múlva, mint latrot fel-feszítették [a]. Valóban látta ezt Urúnk a'Zidókban, és azért mondotta nékik [b]; hogy *Óráiglan akartak örvendezni az ő világánál*; az-az, jó akarattyokat és barátságokat, egy órában mutatták hozzája, és meg-változtatták. Látta Szent János-is; és azért, se hízelkedésöknek nem engedett, sem gyülölségökkel nem gondolt, hanem álhatatos vólt értelmében az alázatosság-felől [c]; és az igasságát, mellyet kezdett vólt tartani, el nem hatta [d]: Mellyekben ha követtyük, boldogságában-is részesülhetünk. mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Isten, az ő Szent Fiáért. Amen.

t *Isa* 40. 24.

u *Matt.* 11. 7.

x *Ioan.* 1. 25.

y 2. *Reg.* 14. 29.

z *Act.* 14. 11 18.

a *Matt.* 21. 8. *&c.* 27. 20.

b *Ioan.* 5. 35.

c *Eccli.* 5. 11.

d *Iob.* 27. 6.

MÁSODIK PREDIKATZIO.

AZt írja a'bölch *Aristóteles* [a]; hogy az emberek, 'természet-szerént kívánnak tudni: és láttyuk, hogy sokan a'tudományért, se költségöket, se fáradságokat nem szánnyák. De tagadhatatlan, hogy sokan ártalmas tudományban törődnek; minéműnek kívánsága rekesztette-ki Adámot a'paradichomból [b]: azt pedig a'Két-féle tudománt, mellyel magunkat, és Istenünket ismérjük, sokan megvetik; noha azokat ajánlya a'Sz. Irás [c], azokról vagyon emlekezet a'mái Evangéliomban; azokban tanúlt vólt Szent János. Magát ismérte; és meg-vallotta, hogy ő, sem Krisztus, sem Illyés, sem Próféta, hanem *a'pusztában kiáltónak szava*: Az Istent pedig; midőn a'Krisztusról azt mondotta [d]: *Közöttetek állott, a'kit ti nem tudtok: ő az, a'ki énutánnam jövendő, a'ki előttem jött; kinek én nem vagyok mélto hogy meg-oldgyam a'saruja kötelét.* E'két tudománnak hasznát, igen által-látta vólt Szent Agoston; ki minden imádságok-között, leg-rövidebnek, és tekélletesbnek ezt tartotta [e]: Istenem, ki mindenkor azon vagy, és meg nem változol: ismérjem-meg magamat, ismérjelek-meg tégedet. És nem ok-nélkül: mert, valami jó vagyon e'világon, e'két tudományból származik; és minden gonosznak kút-feje, a'két ellenkező tudatlanság. melyről érthettyük az Isten mondását a'Prófétánál [f]: Mivelhogy te a'tudománt meg-vetetted, meg-vetlek téged, hogy Papságban ne szolgálly nékem. Mind a'kettő igen hasznos, az Alázatosságnak meg-nyeréséré. De a'mostani Predi-

a *Lib.* 1. *Metaphys. text.* 1.

b *Gen.* 3. 5.

c *Cant.* 1. 7. *Ier.* 9. 24.

d *Ioan.* 1. 26. 27.

e *Lib.* 2. *Soliloq. cap.* 1.

f *Ose.* 4. 6.

A

kátzióban, chak a' Magúnk-iſméretiről ſzóllok; mivel erről kűnyű az Iſtennek iſméretire-is jutnúnk.

I. Meg-dichérem a' Magúnk-iſméretit, és meg-mutatom miben állyon.
II. Meg-mondom, Mint kelleſsék a'hoz jutnunk; tűdn' illik, a' Lelki ſzám-vétellel.
III. Meg-mutatom, a' Lelki ſzám-vételnek haſznait, és módgyát.

ELSŐ RESZE.

A' Magúnk-iſméretit, igen dichérik, és ajánlyák. A' Sz. Atyák-kőzzűl, Sz. Baſilíus [g], Sz. Efrem [h], és Iſaías Apátur [i], egéſz Predikatziókat írtak, az Iſtennek ama' mondáſáról [k]: *Őltalmazd magadat*; a' vagy, a' mint a' Hetven Magyarázók fordították: *Attende tibi*, az-az, *Figyelmezz magadra.* Szent *Gregorius Nazianzénus* †, azt Igaz Bőlcheſségnek mongya. Sz. Agoſton [l], és Sz. Bernárd [m], Jobnak mongyák ha ember magát iſméri, hogy-ſem ha tudgya az égi és főldi dolgoknak terméſzetit. A' Pogány *Plato* azt írja [n]: Magát iſmérni, leg-nagyobb eſzeſség; és attól függ az életnek minden-bőlcheſége, és igaſsága. De mint-hogy nem kűnnyen adgyák a' ſzépſéget, ez igen ſzép dolog-lévén, igen nehéz-is; sőt, a' mint *Ariſtóteles* írja [o], Leg-nehezebb. Mert kiki, a' maga ſzeretetiért, nem tehet magáról igaz ítéletet; hanem, mint a' majom és bagoly a' fiát ſzépnek alíttya, úgy az ember-is magát jobnak ítéli hogy-ſem kellene. Azért kereſſük-fel annak útát, hogy hozzá-juthaſsúnk, és haſznos gyűmőlchében réſzeſek leheſsűnk a Magúnk-iſméretinek.

g *Hom.* 3.
h *Tom.* 2.
i *Orat.* 27.
k *Deut.* 4. 9. & c. 6. 12. & c. 8. 11.
† *De Mod ratione in diſput.* l 4. *Trin.* c. 1.
B
m *Serm.* 36. *in Cantic. Et Meditat.* 5.
n *In Amatoribus. Difficilia quæ pulchra.*
o *Lib.* 2. *Magn Moral.*

II. RESZE.

HOgy Magúnkat meg-iſmérjűk, egy-nehány-képpen kérdezzűk-meg magúnkat: *Te ki vagy?* mindenűtt előttűnk viſelvén a' Sz. Pál mondáſát [p]: *Mi hodád vagyon a' mit nem vőttel? Ha pedig vőtted, mit dichekedel mint-ha nem vőtted vólna?* És Sz. Bernárdét: Semmit tiédnek ne mongy, valamit el-veſzthetſz.

Elsőben, Kérd meg: Te ki vagy, Teſtedhez-képeſt? Ha mondod: Szép, egéſséges, gyors, erős vagyok; nem dichekedhetel. mert azokat máſtól vőtted, és egy órában el-veſztheted. Mongyad tahát azt, a' mit az Iſtentől tanúltál [q]: *Por vagy, és porba térſz.* Sőt iſzonyú férgekké válſz, mellyek meg-emészthetnek, ha ſzintén márvány-kő, ezűſt, vagy arány koporſóba temetnek-is; ha Király, Cháſzár, Pápa vagy-is: mert *a' Király-is, ma vagyon, és hólnap meg-hal* [r]. *Midőn pedig meg-hal az ember, kígyókat, és oktalan állatokat, és férgeket vészen őrökségűl.* E'hez-képeſt, a' régi Bőlchek az embert Buboréknak nevezték, melly egy ſzem-pillantásban ſemmivé léſzen. Jób pedig, a' Virághoz, és Árnyékhoz haſonlíttya, azon okból [s]. Mellyekből, nem vehet ember okot a' fel-fualkodáſra, hanem árra, hogy meg-alázza magát az Iſtennek hatalmas kezealatt [t]; és hogy mind-úntalan azt mongya magának [u]: *Mit kevélykedik a' föld és a' hamu?* Az Iſtennek pedig [x]: *Szóllok az én Uramnak, holott por és hamu vagyok.* Alkalmaſínt tanúlt vólt ez iskolában a Pogány *Alcibiades*-is; ki nagy nemzetből lévén, a' *Sócrates* beſzédéből meg-iſmérte, hogy ninch kűlőmbség ő-kőzőtte és a' terh-hordozó ſzolga-kőzőtt; és, a mint *Cicero* írja [y], és Sz. Agoſton [z], könyvezett; és azt kérte, hogy jóſzágos chelekedetre taníttſák. Nem tanúlta vólt meg ezt Nabukodónoſor; ki, nem-engedvén ennek az Iſten mondáſának [a], *Ne dichekedgyék az erős az ő erőſségében*; és erős hatalmúnak alítván magát [b], hogy a' nagy Bábylont építette, az emberek-kőzzűl a' barmok-kőzzé vettetett.

Másodszor: Te ki vagy, Lelkedhez-képeſt? Ha azt mondod, hogy Iſtennek képére, és haſonlatoſságára teremtetett, halhatatlan, és őrők bóldogſágnak bírhatója. Úgy vagyon. De abból ninch okod a' fel-fualkodáſra, hanem a' meg-alázáſra: holott többet ſzolgáltál ekkídig a' romlandó teſtnek, hogy-ſem a' meg-halhatatlan léleknek: amannak táplaláſát, éjjel nappal kereſted; emezért, chak helyedből-is alig mozdúltál-ki: Melynek, tellyeſséggel kűlőmben kellene lenni; és, a' mint ſzámtalan Mártyrok chelekedtek, a' teſtet nem kellene kímélleni, hogy a' lelket meg-őrizzők. Nem tanúlt vólt ez iskolában ama' bolond Gazdag, ki azt mondotta magának [c]: *Egyél, igyál, vígan lakjál*: és mivelhogy lelkére gondot nem viſelt, azon éjjel el-veſztette azt, és azzal-eggyűtt mindent. Gondoldmeg azt-is, hogy, noha a' Lélek olly nemes állat; mindazáltal okot ád az alázatoſſágra. mert, a' mint Szent Bernárd mongya [d], Bűnnel meg-terheltetett, a' halandó

p 1. *Cor.* 4 7.
q *Gen.* 3. 19.
C
r *Eccli.* 10. 12. Homo bulla.
s *Iob.* 14. 2.
t 1. *Pet.* 5. 6.
u *Eccli.* 10. 9.
x *Gen.* 18. 27.
y *Tuſc.* 4.
z 13. *Civ.* c. 8.
a *Ier.* 9. 23.
b *Dan.* 4. 27.
D
c *Luc.* 12. 19.
d *Serm* 36. *in Cantica.*

teſtnek

testnek terhével meg-nehezíttetett, a'földi gondolatokba bé-kötelődzött, a'testi kívánságoknak szemetével meg-úndokíttatott: vak, meg-görbedett, erőtlen, hamis vélekedésekben egyeledett, ezer veszedelmekre vettetett, ezer félelmekkel rettegő, a'vétekre hajlandó, &c. Azért méltó, hogy alázatosan azt kiáltsa [c]; *Gyógyítsd-meg lelkemet, mert vétkeztem néked.*

A

[c] Psf. 40. 5.

HARMADSZOR: Te ki vagy, Vallásodhoz-képest? Ha mondod; Keresztyén, Isten híve, az Anyaszentegyház tagja, részes az Isten-félők-között, kik az ő parancholatit meg őrizik [f]: Gondold-meg, hogy illyen fő állapatodban semmi lelki gazdagságot nem gyűjtöttél, és magadat meg nem bőchűllötted, hanem gyalázatos disznópásztorságra adtad magadat, és chak nem éhel hóltál [g]. egy szóval, inkább Pogánnak mutattad magadat, hogy-sem Keresztyénnek. Maga nyomorúságával meg-tanúlta volt ezt a'tékozlo fiú, midőn imígyen szóllott [h]: *Mennyi béreses az atyám házában bővelkednek kenyerekkel, én pedig éhel halok-meg? Fel-kelek, és az én atyamhoz megyek.* nem is chalta-meg a'reménség: Mert az attya nagy szeretettel fogadta, meg-ruházta, vígan tartotta. Nem tanúlták volt meg ezt azok, kikről panaszolkodva mongya az Úr [i]: *Miért költitek az ezüstöt nem a'kenyerekre, és munkátokat nem a'meg-elégedésre?* Bizony gazdagok a Keresztyének, ha élni akarnak az Anyaszentegyháznak javaival, a'drága Szentségekkel, mellyek az Isten malasztyának edényi, és chatornái. Gondold-meg azért, hogy nem elég a'Menyekező-házba menni, vagy az Anyaszentegyházba, hanem szükség a'menyekező-ruhába-is öltözni, hogy ki ne vetessünk [k], nem elég a'talentomot el-venni, hanem kereskedni kell véle, hogy el ne vétessék [l]: az-az, nem elég chak a'Hitet vallani, hanem a'Jó-chelekedeteket-is kell gyakorlani; Sz. Pálnak íntése-szerént [m]: Vitézkedgyél jó vitésséget, hited lévén, és jó lelki-ismereted; mellyet némellyek meg-vetvén, a'Hit hajójából ki-estek.

[f] Psf. 118. 63.
[g] Luc. 15. 16.
[h] vers. 17.
[i] Isa. 55. 2.
B
[k] Mat. 22. 13
[l] Mat. 25. 29.
[m] 1. Tim. 1. 19.

NEGYEDSZER: Te ki vagy, Hívatalodhoz-vagy tisztedhez-képest? Ha mondod; Nagy tisztet viselek, sokakat meg-előzök: Gondold-meg a'*Séneca* mondását [n]: Senki azok-közzül, kiket a'gazdagság, és a'tiszt magas helyre vitt, nem nagy, hanem nagynak láttatik: mert azzal eggyütt méred a'min áll. Nem nagy a'törpe, ha szintén hegyen áll-is: a'nagy oszlop, a kút fenekén-is nagy. Így challyuk-meg magúnkat, mert senkit nem ítélünk abból a'mi ő, hanem azt adgyuk hozzája a'mivel fel-ékesíttetett. Igazán mondotta. És a'szerént a'*Lacedamóniai Archidamus*, a'diadalomért dichekedő Filep királynak jól mondotta *Plutarchus*nál [o]: Ha meg-méred árnyékodat, nem találod nagyobnak mint a'győzedelem-előtt volt. En azért azt ítélem, hogy a'méltóság, az Alázatosságra ád okot, nem a'fel-fualkodásra: mivel-hogy igen *Kemény ítéletek lésznek azoknak a'kik uralkodnak* [p]: *Mert a'kichinnek irgalmasság engedtetik: a'hatalmasok pedig hatalmason szenvednek kinokat. az erősebbekre, erősebb kínzás következik.* Kedves a'tiszt: de nehéz a'szám-adás midőn a tisztnek meg nem felelünk, fő-képpen midőn lélekben jár a'tiszt-viselés, a minéműk leg-inkább az Egyházi, és egyéb nagy tisztek-is.

[n] Ep. 77.
[o] In Laconicis.
C
[p] Sap. 6. 7.

ŐTŐDSZŐR: Te ki vagy, Lelki állapatodhoz-képest? Ha mondod; Istennek igaz szolgája, baráttya, fia, mert nem tudom semmi bűnömet: Meg-lásd, hogy meg ne chalatkozzál; mert senki maga igasága-felől bizonyos nem lehet, hanem-ha az Isten jelenti-meg néki; a'mint magokról meg-vallották az Istennek nagy Szenti-is: úgymint Jób; ki azt mondotta [q]: *Ha szintén eggyügyű lészek-is, azt sem tudgya az én lelkem.* Dávid pedig [r]: *A vétkeket ki érti? az én titkon-valóimból tisztíts-meg engem.* Szent Pál-is [s]: *Semmiben lelkem ismereti nem vádol; de abban meg nem igazúltam: a'ki pedig engemet ítel, az Úr.* De bár úgy vólna-is, hogy bizonyos vólnál mostani igasságod-felől: azzal bizony okod nem vólna a'fel-fualkodásra, hanem inkább az alázatosságra; meg-gondolván sokaknak esetit, és hogy te-is meg-eshetel minden orában; és mentől nagyobb igasságban vagy, annál nagyobbat eshetel. Azért mongya Szent Pál [t]: *Te pedig, a'Hit-által állasz: ne érts fenn, hanem félly.* Alázd-meg tahát magadat, hogy álhatatos légy.

[q] Iob. 9. 21.
[r] Psf. 18. 13.
[s] 1. Cor. 4. 4.
D
[t] Rom. 11. 20.

HATODSZOR: Te ki vagy, Rendedhez-képest? Ha mondod; Szolga vagyok ugyan, de nem haszontalan, hanem, a'ki meg-érdemli hogy az Úr azt mongya néki [u]: Örülly jó és hív szolgám: miért-hogy a'kevésben hív voltál, sokat bízok reád; menny-bé az Urad örömébe. Vallyon miért ítéled magadat hasznos szolgának? Nem olvastad-e [x], hogy *Az Isten a'mi javaink-nélkül nem szükölködik?* És [y]; *Ha igazán chelekszel, mit ajándékozsz néki, vagy mit vészen a'kezedből?* Az-okáért, bátorságosb alázatosan azt mondani [z]: *Haszontalan szolgák vagyunk; a'mit meg kellett chelekednünk, meg-chelekedtük.*

[u] Mat. 25. 21.
[x] Psf. 15. 2.
[y] Iob. 35. 7.
[z] Luc. 17. 10.

A

a Dan 9.18.

b Luc 18.14.
c Apoc. 3. 17.

d Serm. 37. in Cant.
e Lib. de Spiritu & anima, c. 51.

B

f Luc. 19. 23.
g Gal. 6. 10.

h Gen. 1.4.10 12. 18. 21. 25.
i Gen. 1.31.
k Lib. 1. de Sacram. part. 1. c. 12.

C

l Pſ. 76. 6.

m In Pſ. 76.
n Pſ 50. 5.
o Exhortat. ad Virgines.
p Pſ. 4. 5.
q In Pſ. 4.

r 1. Cor. 11. 31.
s In Vita ejus.
t In Pſ 7.

D

u Lib. 3. contr. Ruffinum. c. 10
x Eidyllio 8.

y Libr. 3. de Ira, c. 36.
z Serm. 3.

És [a]; *Nem a'mi meg-igazulásinkban vettyük a'könyörgéseket a'te orczád-eleibe, hanem a'te sók irgalmaſságidban.* Juſſon eſzedbe a'fel-fualkodott Fariſéus; ki, igen haſznos ſzolgának tartván magát, kevésbre bőchűltetett a'bűnős Publikánuſnál [b]: és ama'kérkedékeny Püſpök; ki, gazdagnak alítván magat, mélto ſententziát hallott [c]: *Nem tudod, hogy nyomorúlt vagy, és nyavalyás, és ſzegény, és vak, és mezítelen?* Külömbek az Iſten ítéleti, és ſérnyesbek az ő ízemei a'miénknél. Ezekből ki-tetſzik, hogy ſenkinek oka nem lehet a'Kevélyſégre, nagy vagyon pedig az Alázatoſságra, mellyet a'Magunk-iſméreti magával hoz.

De mint-hogy, a'mint Sz. Bernárd mongya [d], Senki nem üdvözűlhet a'maga-iſméreti-nélkül, azon tudakozhatnék valaki: Michoda eſzkőz-által juthatna a'hoz legkünnyebben, és hamarjában? Erre én Sz. Agoſtonnal azt felelem [e]; hogy, Semmi haſznosb arra nem lehet, a'Lelkünk-iſméretitől-valo gyakor Szám-vételnél, vagy annak meg-viſgáláſánál: mellyel néminémű-képpen az Iſtennel ſzámot vetünk; egy-felől, meg-tekíntvén az Iſtentől vőtt ajándékokat; más-felől, meg-gondolván mint éltünk azokkal: lőtt-e azokban ſzorgalmatoſságunk-által valami tőbbűlés, a'vagy reſtſégünkmiatt apadás, hogy azt helyére hozzuk: tudván, hogy az Iſten azt kívánnya tőlünk, hogy az ő giráival kéreskedgyünk [f]; és ha azt el-múlattyuk, meg-bűntet: és viſzontag, hogy munkálkodgyunk míg időnk vagyon [g], mivelhogy *Ki-ki tulajdon jutalmát véſzi, az ő munkája-ſzerént.* A'munkáſoknak pedig ſzokáſok, hogy a'mit mivelnek, gyakorta meg-tekíntik; és próbállyák, ha a'próba-ſzerént vagyon-e, mellyet elejőkbe vőttek. Melly dologban, az Iſten-is ſzép példát adott: ki, a'világnak teremtéſe-kor, minden-napi munkáját meg-ſzemlélte, és *látta hogy jó vólt* [h]: És mikor mindeneket el-végezett vólna, *látta hogy igen jók vóltak* [i]. Ki azt nem magáért chelekedte; úgy-mint, ki nem véthetett ſemmi-némű alkormányában: hanem, hogy minket tanítana, a'mint *Hugo de Sancto Victore* okoskodik [k], a'magunk chelekedetinek megviſgáláſára. A'kereskedő emberek pedig, igen meg-nézik michoda marhát, vagy pénzt véſznek-bé, a'vagy ki-adnak, és minden kőltſégről ſzámot tartanak: és, ha valamiben kárt vallottanak, azon igyekeznek, hogy mentől hamarébb helyére hozzák.

Chodálatos ſzép példáink vannak e'Szám-vételről a'Sz. Irásban. Dávid imígyen beſzéll maga-felől [l]: *Gondolkodtam a'régi napokról; és az örök eſztendők vóltak eſzemben. Es elmélkedtem éjjel ſzívemben, és gondolkodtam, és meg-ſőpröttem az én lelkemet.* Melly mondáſt, ezen dologról magyarázza Sz. Agoſton [m]. Arany-ſzáju Sz. János pedig, Dávidnak más mondáſával él [n]: *Mert iſmérem hamiſságomat; és a'bűnöm előttem vagyon mindenkor:* azért, tudn'illik, hogy el-tőrölteſsék. Sz. Ambrús [o], azon Dávidnak más mondáſát hozza elő [p]: *A'miket ſzívetekben mondotok, ágyas-házatokban ſzánnyatok-meg.* Melyről Arany-ſzáju Sz. János igen nyilván így ír [q]: Vachora-után midőn alunni mégy, és ſenki jelen nem lévén nagy chendeſséges halgatás vagyon: a'te lelked-iſméretinek ítéletit ébrezd-fel, végy ſzámot tőle; és a'mi gonoſz ſzándékid vóltak nappal, azokat meg-ítéld, és meg-bűnteſd. Ez minden nap meg-légyen; és előbb el ne aludgyál, míg nem elméddel meg-forgatod a'mi gonoſzt nappal chelekedtél. Sz. Pál-is emlekezik e'dologról [r]: *Ha mi magúnkat meg-ítélnők, nem ítéltetnénk-meg.* Melly mondásból, azt hoztaki Sz. Antal, a'mint Sz. *Athanáſius* írja [s]: hogy naponként meg kell viſgálnunk lelkünkiſméretit, ſzámot vévén tőle. Azon mondáſt, Sz. *Baſilius* így magyarázza [t]: Ha mi magúnkat meg-viſgálnók, a'káthozat-alá nem vettetnénk. De a'Pogány Bőlchek-nél-is ſzokás vólt, naponként ſzámot venni a'lelki-iſmérettől. A'*Pythágoraus*ok, a'mint Sz. Jerónymus írja [u], azt mondották; hogy, Leg-inkább két időről kell gondot viſelni: A'reggeliről, meg-gondolván mit chelekedgyünk; és az eſtvéliről, meg-viſgálván mit chelekedtünk. *Auſónius* imillyen Verſeket írt a'jámbor és bőlch emberről [x]:

Judex ipſe ſui, totum ſe explorat ad unguem: *Cogitat, & juſto trutina ſe examine penſat.*
Non priùs in dulcem declinat lumina ſomnum, *Omnia quàm longi reputaverit acta diei.*

Az-az, maga meg-ítéli, és meg-fontollya magát, és el nem aluſzik, míg véghez nem viſzi a'lelki ſzám-vetéſt. *Seneca* pedig, e'Szám-vételről nem chak úgy ír mint bőlch Filóſofus, hanem mint-ha tekélletes Kereſztyén lőtt vólna [y]. De *Stobaus* azt írja *Phocylideſről* [z]; hogy, nem chak kétſzer, hanem háromſzor-is vőtt napjában ſzámot ő-maga lelki-iſméretitől, és egyebeknek-is azt tanátslotta, tudván annak nagy haſznait, mellyek-közzűl én-is egy-néhányat elő-ſzámlálok, hogy a'haſznonhoz-képeſt, gyakorlyuk abban magúnkat.

III. RÉSZE.

A' Lelki-ismérettől-valo szám-vételnek, Első Haszna az; hogy ember eszébe-vészi, mi kárt vallott; és azon igyekezik, hogy azt helyére vigye; a'mint oda-fel mondám hogy az áros emberek chelekeszenek. II. Ritkábban esik az ember. A'mint hogy az ellenség, a'kit a'les-helyből gyakorta ki-űznek, nem olly gyakorta, sem olly bátorságoson tér-viszsza. Ollyan az ördög, mint a'tiszteséges személy-után ólálkodó fajtalan ifiú, kinek, ha álnokságos mesterkedési gyakorta ki-nyilatkoznak, nem olly méész dolgában. Azért mondotta *Séneca*[a]; hogy, Meg-szűnik a'harag, a'kívánság, és a'hiuság, melly eszébe vészi hogy naponként a'lelki-ismeretnek ítéletire kell menni. III. Meg-szabadíttya az embert a'vakmerő ítélettől. A'jó gazda, a'ki a'maga házára jó gondot visel, nem kérdezkedik a'szomszéd dolgairól; és a'ki a'maga köntösét szakadva láttya, a'másét nem fóltozgattya: úgy a'ki maga lelke-ismeretitől jól számot vészen, talál abban mit jobbíttson, és a'más életét nem visgállya. A'ki pedig azt el-múlattya, meg-láttya ugyan a'fele-baráttya szemében a szálkát, de a'magáéban a'gerendát sem láttya[b]. IV. A'meggyökerezett gonosz szokásokat ki-irtya. Mert a'lelket, a'mint Dávid jelenti[c], ember meg-sópri; és, a'Zidó és Görög bőtűnek tulajdonsága-szerént, meg-kapállya, vagy meg-ássa. Mert, mint a'ki a'földet ásóval, vagy kapával fel-forgattya, a'gonosz füveket gyökerestől ki-hánnya: azon-képpen a'Szám-vétel, a'mi szívünknek földéből a'bojtorjánt tellyességgel ki-irtya, hogy künnyen bé-vegye a'jó magot, és gyümölchöt hozzon az örök életre. V. Az embernek imádságát foganatosbá tészi. Mert, a'mint Salomon mongya[d]. *Az igaz, elsőben maga vádolója*; és azért, nagyobb buzgósággal könyörög, és künnyebben meg-nyeri a'mit kíván. Nem vádolná pedig magát, ha a Szám-vétel-által magát meg nem ismérné; és bochánatot sem kérne, magát Szentnek alítván. VI. A'Szám-vétel, hasznos készület a'jó Gyónásra. Mert, mentől szorgalmatosb a'szám-vétel; annál bizonyosb a'bűnnek meg-ismerése: és ez mentől világosb, annál tekélletesb a'vádolás és a'tőredelmesség, mellyet az Istennek bővségesb malasztya követi. Azért mongya a'Bölcs[e]: *Az ítélet-előtt kérdezd-meg magadat, és az Isten színe-előtt engesztelést találsz.* Holott azt vedd eszedbe, hogy azt kívánnya, hogy ember magát kérdezze-meg; azoknak szokások-ellen, kik a'gyónásban, azt akarják hogy chak a'Pap kérdezze. VII. Hasznos készület a'Kommunikalásra-is, a'vagy az Óltári szentséghez-valo járulásra. Mert mentől jobban meg-ismérjük magúnkat a'Szám-vétel-által, annál inkább meg-alázzuk magúnkat, és inkább meg-bőchűllyük az Istennek olly drága ajándékát; tudván, hogy azért jő hozzánk, hogy minden javaiban részesíttsen. Erről érthettyük a'Sz. Pál mondását[f]: *Próbállya-meg azért magát az ember, és úgy egyék abból a'kenyérből.* Melly *Probálás*, noha fő-képpen a'Halálos bűnökért szükséges, hogy azoktól ember a'gyónás-által meg-menekedgyék; a'mint a'Tridentomi *Conciliom* tanittya[g]: mindazáltal azokban, kik a'Halálos bűntől tellyességgel meg-óltalmazzák magokat, a'Bochánandó bűnökről-is értetik; mellyekből ki-tisztúlván az ember a'Szám-vétel-által, nagyobb hasznát érzi a'Szentségnek; mint a'tiszta gyomor, a'jó-ízű eledelnek. VIII. A'Lelki-ismeretet meg világosittya. A'ruhát, mentől gyakrabban tisztíttyák, annál inkább meg-tetszik akár-mi kichiny mochok-is rajta: azon-képpen, mentől gyakrabban sőpőrjük lelkünk-ismeretit a'szám-vétel-által, annál inkább meg-látunk abban minden aprólék fogyatkozásokat. IX. A'Lelket meg-chendesíti. A'melly várasban bíro ninchen, és a'gonoszokat meg nem bűntetik, nem lehet abban bátorságos békeség, sem jó rend-tartás; a'hol pedig vígyázó gond-viselő vagyon, és a'ki a'vétkeket meg-bűntetí, ott mind chendesség, 's mind szép rend-tartás találtatik: hasonló-képpen, a'melly lélektől számot nem vésznek, hanem szabadgyában hadgyák, ott semmi álhatatos chendesség nem lehet: a'mellyet pedig naponként-valo szám-adásra fognak, magára vígyáz; és úgy rendeli dolgátj, hogy a'szám-adásban meg-ne ejthessék; melyből nagy chendesége következik. Azért mongya Sz. Gergely[h]; hogy még az Isten-félő emberek-is, ha ezt a'Szám-vételt el-múlattyák, lassan-lassan a'Jószágos chelekedetekben meg-fogyatkoznak; és az történik, a'mit a'Profétánál olvasunk[i]: *Meg-őtlék az idegenek az ő erejét, és ő nem tudta: de az ősz hajak-is ki-ültték rajta, és ő nem tudta.* X. A'Lélek meg-választásának[k] szép ajándékát meg-nyeri. Mert, mint a'pénz-váltók, kik naponként pénzt forgatnak, a'jó pénzt a'hamistól künnyen meg-

a *Lib. 3. de Ira, cap. 36.*

b *Matth. 7. 3.*

c *Psal. 76. 6.*

d *Prov. 18. 17.*

e *Eccli. 18. 20.*

f *1. Cor. 11. 28.*

g *Sess. 13. c. 7.*

h *25. Moral. c. 7.*

i *Ose. 7. 9.*

k *1. Cor. 12. 10.*

A

meg-ismérik, és el-választyák: azon-képpen, a'kik a'Szám-vétellel a'fogyatkozásokat meg-visgállyák, a'Jó-chelekedeteket, és gondolatokat-is, a'gonoszoktól könnyen meg-választyák, meg-hányván azoknak eredetit, okát, végét. XI. A'Jószágos chelekedetekben elő-menetelt szerez. Mert, mi-képpen a'melly iskolákban gyakor disputátziók, és kérdezkedések lévélnek, a'tanúlók hamar túdósokká lésznek: úgy a Jó erkölchöknek iskolájában, ha gyakorta számot vészünk lelkünk-ismeretitől, beszédinkről, gondolatinkról, és chelekedetinkről, minden jóban nagy elő-menetelünk lehet.

l *In Psal.* 4. Mert, ha azt mongya Arany-száju Sz. János [l], hogy, ha egy hólnapig, minden-nap estve lelkünk ismeretit meg-visgállyuk valoban, a'Jóságban tekélletesek lehetünk: mennyivel inkább, ha azt sok esztendeig, és tellyes életünkben gyakorlyuk; fő-képpen, minthogy ugyan ö-maga-is a'Szám-vétel, sok jószágos chelekedeteket foglal magában: Elsőben, a'Három fő Jószágos chelekedeteket: tudn' illik, a Hitet, a Reménséget, és a' Szeretetet. Mert, ha ember nem hinné az Utólsó ítéletet, a'hoz olly szorgalmatossággal nem készülne. Ha nem remellené a'bochánatot, azt olly gyakorta nem kérné.

B

Melly reménségből, származik az Isteni szeretet, kit, mint kegyes Bíránkat, és irgalmas Atyánkat, szerettet az erős reménség. Benne vagyon az Igasság; nem hízelkedvén magának, sem a'vétket nem mentvén, hanem igazán meg-ítélvén, és meg-büntetvén. Az Okosság; módot keresvén a'vétkeknek el-távoztatásában. A'Mértékletesség; megfosztván magát minden heába-valo dolgoktól. Az Erősség; a'jó igyekezetet bátorságoson végbe vivén. Az Aitatosság; mert imádságon kezdetik, és azon végeztetik. Az Alázatosság; bűnösnek valván magát, és meg-is büntetvén. Végezetre, az Isteni félelem; mert, azért ítéli ember magát, hogy fél az Istennek ítéletitől, és annak eleit akarja venni. XII. A'lelki-ismérettől-valo Szám-vétel, az embert meg-szabadíttya a'hirtelen és véletlen haláltól: Melynek el-távoztatásáért, könyörög az Anyaszentegyház a'Litaniákban. A'mi a hirtelen halált illeti, azt nem mindenkor kerüli-el a'ki e'Szám-vételt gyakorlya, de véletlen a'halál őtet nem találja. A'szám-adó szolga, ha mindent szorgalmatoson fel-jegyez a'mit ki-ád és bé-vészen, hirtelen hívattathatik ugyan a'szám-adásra, de véletlenül nem; és azért mindenkor örömeste reá mégyen: azon-képpen, a'ki e'Szám-vétellel él, mindenkor kész a'derék szám-adásra, és nem történik rajta a'miről a'

m *Eccles.* 7. 18 Bölch int bennünket, mondván [m]: *Ne légy bolond, hogy meg ne hally a'nem te idődben*; az-az,

C

n *Sap.* 4. 7. mikor készületlen lészesz a'halálhoz, és a'szám-adáshoz: hanem, a'mit azon Bölch másutt mondott [n], *Az igaz, ha a'haláltól hirtelen meg-előztetik-is, nyugodalomban leszen.* Mert

o *Mat.* 25. 20 azt mondhattya a'hív szolgával [o]: *Uram, öt talentomot adtál nékem, ime más ötöt nyertem a'fölött*: és remélheti az örök jutalmat, melly sokkal föllyül-halad minden fáradságot; melly, az örökké-valóhoz-képest, chak egy szem-pillantásnyi.

Im látók e'Szám-vételnek Tizen-két jeles Hasznát vagy gyümölchét: mellyekért, nem ok-nélkül hasonlónak mondhattyuk az Életnek fájához, melynek Szent

p *Apoc.* 22. 2. János Tizen-két Gyümölchét mongya [p]: mellyekben hogy bővségessen részesülhessünk, meg kell tudnunk, Mi kívántatik e'Szám-vételhez. Öt részből áll: ELSŐBEN: Az Istennek, az el-vött jókért Hálát kell adnunk. Mellyeket elő-számlálván, könyű meg-ismérnünk, mint viseltük magunkat a'mi kegyelmes Istenünkhöz, és mint feleltünk-meg néki az ö nagy jó-téteményiért. Az ellenkező dolgokat jobban meg-ismérjük, mikor egy-más-mellé vettyük; a'feirt, a'feketemellé; a szépet, a'rút-mellé, *&c.* azon-képpen, mentől több, és nagyobb jayait láttyuk az Istennek mi-bennünk, annyival nagyobnak ismérjük háládatlanságunkat, és inkább bánnyuk. És mint-hogy a'Szám-vételben, a'véteknek sokasága, kétségbe ejthetne bennünket, az Istennek jó-téteményinek emlegetésével támogathattyuk magunkat. Annak fölötte, holott a'Szám-vételben bűneinknek meg-ismérését, és bochánattyát kérjük: azt, az előbbi jóknak elő-számlálásával, könnyebben meg-nyerhettyük. Jól tudta ezt Jákob Patriárka: és midőn az Istennek előbbi jó-téteményit elő-számlálta vólna, mondván [q]; *Kissebb vagyok minden irgalmasságidnál, és igasságodnál, mellyet bé-tellyesítettél a'te szolgádnak. Pálczammal mentem-által e'Jordánon: és most két sereggel jövök-viszsza*: az-után más dolgot kér: *Mentsmeg engem a'bátyám Esau kezéből, mert igen félek tőle.* Ennek oka az, hogy a'Jó-tetemény, merő irgalmasságból és szeretetből származik. Azért, mikor azt emlegettyük, a'Szeretetet újíttyuk, és gerjesztyük több jó-téteményekre. A'Jótétemények pedig, mellyeket elő kell számlálnunk, testiek, és lelkiek; természetszerént, és természet-fölött-valók; közönségesek, és magán-valók; nyilván, és titkon-valók: mellyekért, eggyenként tartozúnk hála-adással. mert mindenik nagy ö magában-is; és azért-is, hogy a'Fölséges Istentől származik.

q *Gen.* 32. 10.

D

Másodszor: A' Szám-vételben Malasztot kérünk, hogy meg-ismérhessük, és ki-irthassuk a'bűnt. Künnyebben chelekeszszük a'bűnt, hogy-sem meg-ismérjük. És noha Dávid azt mondotta [r]; hogy *az Isten, az ő bölcheségének titkos, és el-rejtett dolgait ki nyilatkoztatta néki:* mindazáltal, azt kérte [s]; hogy *az ő titkos bűneiből meg-tisztittsa.* A' magúnk-szerelme, gyakorta bé-fogja szeműnket, hogy ne lássuk fogyatkozásunkat. ha láttyuk-is, mint Ádám fiai, örömest mentyük, és másra fogjuk. *Seneca* egy szép dolgot ír *Luciliusnak* [t], egy *Harpastes*-nevű bolond aszszony'állatról: tudn' illik, hogy hirtelen meg-vakúlt; és nem tudta hogy vak, hanem a' házat mondotta setétnek, és másuvá kívánkozott; kérvén a'vezetőjét, hogy ki-vigye a'setét házból. És utánna veti: Ez a'mit ő-benne nevetünk, minnyájunkon történik: senki magát fősvénnek nem ismeri, sem tisztelség-kívánónak. De a'vakok, vezetőt keresnek; mi pedig vezér-nélkűl tévelygünk, és azt mongyuk: Nem vagyok én nagyra-vágo; de külömben Romában senki nem élhet. Nem vagyok bőv-költségű; de a' Város kíván nagy költséget. Miért challyuk-meg magúnkat? Nem kivűl vagyon a'mi vétkünk, hanem bennünk vagyon, és belső részeinkben üldögél. Azért gyógyúlunk nehezen meg, mert nem tudgyuk hogy betegek vagyunk.] Valóban igazat mond; és azért kell Malasztot kérnünk, hogy bűneinket meg-ismérhessük: és annál-is inkább, hogy azokat ki-rekeszthessük. noha elégségesek vóltunk mi-magúnktól, hogy azokat meg-chelekednők; a'mint hogy a' hajó magától el-sillyedhet, de más segétsége-nélkül ki nem szabadúlhat. Jól tudta ezt Dávid; és az-okáért, chak egy Zoltárában-is egy-nehány-képpen változtattya beszédét, hogy bűneinek bochánattyát meg-nyerje [u]: *Töröld-el hamisságomat.* és [x]; *Moss-meg engem hamisságomból.* és [y]; *Öntözz-meg engem isóppal, és meg-tisztúlok.* és [z]; *Fordítsd-el orczádat bűneimről.* és [a]; *Szabadits-meg engem a'vérektől.*

Harmadszor: A'Szám-vételben, szorgalmatosan meg-tekintyük az utólso szám-vétel-után, gondolatinkat, beszédinket, és chelekedetinket órán-ként: úgy hogy, ha azokban valami vétket találunk, azt leg-ottan meg-szánnyuk-bánnyuk, és a'nyavalyának mingyárt orvosságot szerezzünk; követvén a'jámbor Ezekías királyt, ki *minden esztendeiről lelkének keserűségében gondolkodott* [b]. Ezt hogy jobb móddal végbe vihessük, a' kímeket kövessük; kikben az kívántatik, Elsőben; Hogy hívek légyenek, és adományért ne árúlkodgyanak, az ellenséggel czimborálván. 2. Hogy tudgyák az útakat, hogy véletlen az ellenség kezébe ne essenek. 3. Hogy valóban gyűlöllyék az ellenséget, és ne könyörűllyenek rajta. 4. Hogy okosok, és szemesek légyenek a'kímlélésben, minden dolognak végére menvén, hogy meg ne chalatkozzanak; és azokat, a'kiknek szolgálnak, se vakmerőkké, se igen félénkekké ne tegyék, az ellenségnek erejét fölöttébb kisebbítvén és alázván, vagy fölöttébb nagyítván és magasztalván. 5. Hogy jó elméjek légyen, és el ne felejtsék a'mit hírré kell tenniek. 6. Hogy bátorságos szívűek légyenek; és, ha a'szükség kívánnya, elsőben-is ők fogjanák fegyvert azt ellenség-ellen. Ezek, módgya-szerént, a'Szám-vévőben-is fel-találtatnak; a'mint akár-ki-is észébe veheti, ha czikkelyenként meg-hánnya-veti. És, ha valakinek ezek nehéz dolgoknak tetszenek; gondollya-meg, hogy, ha a'földet nagy múnkával ássuk, és minden-felé forgattyuk hogy valami kevés aranyat találjunk: mennyivel méltóbb serénykednünk e' dologban, hogy az elő-számlált jeles Gyűmölchökben részesek lehessünk; a'mint *Seneca*-is okoskodott [c].

Negyedszer: A'Szám-vételben, fel-találván bűneinket, azokról Bochánatot kérünk; mint-hogy azoknak meg-fizetésére elégségesek nem vagyúnk, ha az Isten, az ő véghetetlen irgalmasságából, meg nem bocháttya. Innét vagyon, hogy Urúnk az Imádságban, a'többi-között arra tanított [d], hogy *Adósságinknak meg-engedését kérjük,* nem tehetvén mi azokért eleget. Ezt pedig, hogy nagyobb buzgósággal chelekedhessük, meg kell az Istennek Jó-vóltáról, és irgalmasságáról, méltóságáról, és nagy-vóltáról emlekeznünk; a'kinek ellene vagyon minden-féle vétek, még a'Bochánandó-is: más-felől, a'bűnnek gonoszságáról, melly minden jótól meg-foszt, és minden gonoszt fejünkre hoz. mert, mentől inkább szemünk-előtt forog a nyavalyának veszedelmessége, annyival inkább esedezünk az Orvosnak hogy meg-gyógyíttson.

Ötödször, és Utólszor: A'Szám-vételben, az Isten malasztyával igyekezünk magúnk meg-jobbitására, és el-tekéllyük magúnkban, hogy az-után szorgalmatosban őrizkedünk a'vétkektől; mint hogy e'nélkül, a' Négy előbbi dolgok semmit nem haszonálnak. Mert, 1. Ha valaki Hálákat ád az el-vőtt jókért, illyen igyekezet-nélkül, magát chak háládatlannak mutattya, és fejére mond sententziát: mivelhogy az el-vőtt jótéteményeknek emlekezetivel-is, nem igyekezik attól meg-szűnni, a'mivel az Isten fölötte igen meg-bántódik, és a'mit leg-inkább gyűlöl. 2. Heába kéri a' bűnnek meg-

A

r Psf. 50. 8.
s Psf. 18. 13.

t Ep. 51.

B

u Psf. 50. 3.
x vers. 4.
y vers. 9.
z vers. 11.
a vers. 16.

b Isa. 38. 15.

C

c In Lib. Sententiarum.

d Matt. 6. 12.

D

A

ismerésére-valo Malasztot-is, melly, az el-távoztatásra-valo igyekezet-nélkül, nem-chak nem hasznos, de ugyan káros-is. Mert, vagy azon bűnben meg-általkodtat, és vakmerővé tészen, hogy többször-is chelekedgyed; gondolván, hogy ha ekkídig nem-ártott, az-után sem árt: vagy kétségbe ejt, nem remélvén arról bochánatot, a'mit nem igyekezel el-távoztatni. 3. Heába vészen ember számot-is Lelki-ismeretitől, illyen-igyekezet-nélkül: sőt maga-ellen bizonyságokat széd, tanúkat rendel, és sententziát formál, mellyel kárhoztattya magát a'Bíro-előtt. 4. Végezetre, heába kér Bochánatot, a'kiben ez az igyekezet ninchen: sőt szíve-szerént nem-is kérhet bochánatot az Istentől, holott ismég kész ellene véteni; mint a'ki valakit arczúl chapván, egy-felől bochánatot kérne, más-félől pedig a'kezét emelgetné hogy ismég arczúl chapja. Az-okáért, minden-képpen szükséges ez az igyekezet: és mélto, hogy ne chak imillyen amollyan légyen, gyenge és változo, hanem erős, és álhatatos; a'minémű Dávidban volt, midőn azt mondotta [c]: *Meg-eskűdtem, és el-tekéllettem, hogy meg-őrizem igasságod ítéletit.* Adgya a'Fölséges Isten, hogy e'Szám-vételnek jeles hasznait meg-értvén, abban úgy gyakorlyuk magúnkat, hogy mi-magúnkat meg-ismérvén, *az Istennek hatalmas kezе-alatt meg-alázzuk magúnkat, hogy fel-magasztallyon minket a'meg-látogatásnak idején* [f]. Amen.

c Psſ. 118. 106.

f 1. Pet. 5. 6.

B

HARMADIK PREDIKATZIO.

a Lib. 1. Offic.

AZt írja *Cicero* [a], és egyebek-is, *Herculesről*, hogy ifiú-korában két-felé-válo útra talált: Az Eggyiknek elei, szép sima, széles, virágokkal meg-hintetett volt; és egy aszszony'állat állott rajta, kinek czifrasága, jamborságát; ékessége, tisztességét meg-haladta; hitegetvén az ifiat, hogy azt az útat kővetné, és minden gyönyörűségben élne. A'Másik útnak elei, nehéz, szoros, és tövissel rakva volt; mellyen más aszszony'állat állott, kinek tekintete, bochűlletesb volt szepségénél; és szemérmetessége, gyengeségénél; és az-is hívan az ifiat, vígasztalta, és biztatta, hogy meg ne rettenne az Útnak nehésségétől, mert kevés-vártatva, a'munkának gyönyörűséges jutalma lenne. Goldolkodván a'dologról *Hercules*, az utólsó útat választotta; melly a'Jószágos chelekedetnek úttya: a'másikat pedig, úgy-mint a'testi gyönyörűségnek útát, el-kerűlte, melynek elei örvendetes, de vége veszedelmes volt. Adná az Isten, hogy mi volnánk olly eszesek, és el-hagyván az örök veszedelemnek útát, választanók az örök bóldogságrá-vivő útat, melyről a'mái Evangéliomban azt olvassuk [b]: *Igyenesittsétek-meg az Úr útát*: a'vagy, a'mint Sz. Lukáchnál olvassuk [c]: *Készitsétek-el az Úr útát; egyeneſekké tegyétek az ő ösvényit.* Melly Útról, szóllok én-is e'mostani Predikatzióban.

C

b Ioan. 1. 23.

c Luc. 3. 4.

I. Meg-magyarázom, Mi légyen az Úr úttya.
II. Meg-mutatom, Minémű Penitentziát predikállott Sz. János.
III. Mint kellessék el-készitenünk az Úr úttyát.

ELSŐ RÉSZE.

d Serm. 64.

KÉt magyarázattyát olvasom az Úr Útának: Sz. Ambrús [d], arra érti, mellyen az Úr mi-hozzánk jő, mint-hogy e'mái Evangéliomban azt olvassuk: *Közöttetek állott a' kit ti nem tudtok: ő az, a'ki utánnam-jövendo, a'ki előttem lett: kinek én nem vagyok mélto hogy meg-óldgyam a' sarúja kötelét.* Mint-ha Sz. János azt mondotta vólna: Ne chodállyátok hogy azt kiáltom, hogy az útat meg-igyenesittsétek, mert nagy Fejedelem jő hozzátok; kit hogy méltán fogadgyatok, szükség hogy az útát el-készittsétek, mivelhogy immár igen közel vagyon, sőt ugyan közöttetek. Sz. *Cyrillus* [e], arra érti, mellyen mi az Úrhoz megyünk: mint-hogy Isaias, minek-utánna azt mondotta vólna, a'mit az Evangelisták-is elő-hoznak [f]; *Igyeneſekké chinállyátok a' puſztában a'mi Istenünk ösvényit*: hogy senki a'munkától meg ne ijedne, utánna veretté: *Minden völgy fel-magasztaltatik, és minden hegy és halom meg-aláztatik; és a'horgasok igyeneſekké léſznek, és a'daraboſok sima útakká.* Mint-ha azt mondotta vólna: Senki attól meg ne rettennyen, hogy az útnak elei nehéz, hanem inkább örvendezzen azon, hogy a'vége gyönyörűséges lészen, a'munkának jutalma, a fáradságnak fizetése: mivelhogy ki-nyilatkoztatik az Úr dichősége; a'vagy, a'mint Sz. Lukáchnál olvassuk [g], *Meg-lattya minden test az Isten üdvözitőjét.* Ez a'két magyarázat, mind egybe illik. Mert azon úton jő az Úr mi-hozzánk, a'mellyen mi ő-hozzája megyünk: az-az, szintén azon készűlet kívántatik arra hogy ő mi-

e Lib. 1. in Ioan. c. 25.

f Iſa. 40. 3.

g Luc. 3. 6.

Eadem via eſt Thebis Athenas, & Athenis Thebas.

hozzánk

hozzánk jöjön, mint arra hogy mí ő-hozzája menjünk. melly kéſzületet, valóban meg kell tanúlnunk.

Ha valamelly Fejedelem, ſok ígéretekkel magához hína valakit: nem reſtellené fáradságát, ha ſzintén nehéz és darabos úton kelleñe-is menni; chak hogy hamar el-érkezvén, az ajándékokat el-vehetné: és ha kűnnyebb útat válaſztana, mellyen ſoha-oda nem jutna, méltán bolondnak tartanák. A'két-felé-válo útat, a'Sz. Irásban nyilván fel-találly uk; és Urúnk imígyen adta előnkbe [h]: *A'ſzoros kapun mennyetek-bé: mert ſzéles a'kapu, és tág az út, melly a'veſzedelemre viſzen, és ſokan vannak, kik azon bé-mennek. Melly ſzoros a'kapu, és keskeny az út, melly az életre viſzen! és keveſen vannak, kik azt meg-talállyák.* Mind a'két Útról emlekeznek az Iſtentelenek, mondván [i]: *El-tévelyedtünk az igaſságnak útáról.* És [k]; *El-fáradtunk a'hamiſságnak és veſzedelemnek útán, és nehéz útakat jártunk: az Urnak útát pedig nem tudtuk.* Dávid-is mind a'két Útról emlekezik: és, a'mint *Bóldognak* mongya [l], *a'ki a'bűnösök útán nem állott*: úgy *Bóldogoknak* nevezi *a'makula-nélkül valókat az úton, a'kik az Úr törvényében járnak.* és, a'mint mongya [m], hogy *Minden hamis útat gyűlölt*: úgy mongya [n], hogy *Az Igaſságnak útát válaſztotta.* és, a'mint könyörög [p], hogy *Az Iſten a'hamiſság útát el-távoztaſſa tőle*: úgy könyörög [q], hogy *Az ő útában megelevenittſe őtet*; és hogy *az ő Igaſságinak útára oktaſſa* [r]. Mellyekből ki-tetſzik, hogy más a'Hitnek, Igaſságnak, és a'Jószágos chelekedeteknek útá, és más a Hitetlenségnek, hamiſságnak, és a'vétkeknek útá.

A'Széles Útról, imígyen emlekezik Salomon [s]: *Vagyon olly út, melly az embernek Igaznak láttatik: annak vége pedig a'halálra viſzen.* És mint-ha meg-magyarázná michoda Út légyen az, utánna veti: *A'nevetés, fájdalommal egyelíttetik; és az örőm végét, ſiralom foglallya-el.* Mint-ha azt mondaná: Az láttatik igaz, igyenes, és ſima útnak, melly nevetéſen kezdetik, de Siralomon végeztetik; a'mint történt a'minden-nap friſſen-lakozó Gazdagon [t], kinek végtére chak egy chöpp vize ſem vólt, a'nyelvének meg-hívesítésére. Ezeknek úgy történik dolgok, mint a'havas úton-járóknak; kiknek útok, ſzép feírnek tetſzik: de mikor a'ſzállájra jutnak, ſemmit nem látnak: és, ha valami keſkeny palón kell a'ſzállájra menniek, nem látván hová lépnek, meg-eſnek, és nyakok ſzakad. Haſonló-képpen, a'kik éltőkben ſokáig jártak e'világi gyönyörűségnek útán, melly, mint a'feír hó, ſzépnek tetſzett, de embernek ſzemét el-fogta: midőn a'halálnak ſzoros útán, a'más világnak ſzállására bé akarnak menni, meg-háborodnak a'hirtelen-való változáſon, és nem látván hová kell menniek, vagy mihez fogniok, igen künnyen meg-eſnek, és az őrdög kezébe akadnak, ki azon a'ſzoros úton igen ólálkodik. Azért mongya Salomon [u]; hogy *Az iſtentelenek úta ſetétes: nem tudgyák hol eſnek-el.* Setétes; mert embernek elmejét meg-ſetétítvén, az őrök ſetétségbe ejti.

Az Igazaknak ősvénye pedig, a'mint Salomon mongya [x], *mint a'fénylő világoſság, előbb-előbb mégyen, és nevekedik mind a'tellyes napig*: mert a'ki azon jár, hová tovább mind inkább láttya az Iſtennek akarattyát; és azoknak, kik azt bé-tellyesítik, kéſzíttetett jutalmát; és úgy, botlás-nélkül nem chak mehet, hanem ugyan futhat-is. De ez elsőben nehéz, mert a'Kereſztnek útá; a'mint Urunk ő-maga jelentette, mondván [y]: *Ha ki utánnam akar jöni* (az-az, Igaz úton akar járni) *tagadgya-meg magát, és vegye-fel az ő kereſztét minden nap, és köveſſen engemet.* Ez úton járt Sz. Pál a'több hívekkel; a'mint ő-maga jelentette, mondván [z]: *Mindenkoron a'mi teſtünkben vélünk hordozván a'Jéſus ſanyargatását, hogy a'Jéſus élete-is ki-nyilatkoztaſſék a'mi teſteinkben*: nem chak ſzívünknek kéſzületivel, ſem chak nyelvünknek hála-adásával, hanem ugyan teſtünknek ſzenvedésével-is. Mert, a'mint Urúnk mondotta maga-felől [a]; *Ezeket kellett ſzenvedni a'Kriſtuſnak, és úgy menni-bé az ő dicsőségébe*: azon-képpen mondotta Sz. Pál mi-felőlünk [b]; *Sok háborúságok-által kell nékünk az Iſten országába mennünk.* Ezt jelentette Sz. János; ki azért küldetett vólt, hogy *az Urnak útát kéſzítene* [c], tudn' illik, a' Penitentziának predikállásával. *El-jöve*, úgymond Sz. Lukách [d], *predikálván a'penitentziának Kereſztségét, a'bűnök bochánattyára, a'mint írva vagyon Iſaias Próféta beſzédinek könyvében*: *A'kiáltó ſzava a'puſztában: kéſzítſétek-el az Úr útát: igyeneſekké tegyétek az ő ősvényit.* Holott azt jelenti, hogy Sz. János azzal tellyesítette-bé Iſaiásnak jövendőlését, hogy a'Penitentziát predikállotta, abban helyhez-tetvén az Úr útának kéſzítését; és azért, a'ki penitentziát tart, az kéſzíti az Úr útát.

II. RÉSZE.

HA kérdené valaki: Michoda Penitentziát predikállott Sz. János, mint-hogy arról az Evangeliſták ſemmit nyilván nem írtak? Azt felelem; hogy, a'ſzokott Penitentziát; a'miném̃ut olvaſunk a'Szent Irásban; melly a'teſtet ſanyargatta. Mert

a'Ninivei-

A

h *Matt.* 7 13

i *Sap.* 5. 6.
k *verſ.* 7.

l *Pſ.* 1. 1.
m *Pſ.* 118 1.
n *Pſ.* 118. 128.

B

o *Pſ* 118. 30.
p *Pſ* 118. 29.
q *Pſ* 118. 37.
r *Pſ.* 118. 27.
s *Prov.* 14. 12

t *Luc.* 16. 24.

u *Prov.* 4. 19.

C

x *Prov.* 4. 18.

y *Luc.* 9. 23.

z 2. *Cor.* 4. 10.

a *Luc.* 24. 26.

b *Act.* 14. 21.

D

c *Luc.* 1. 76.

d *Luc.* 3. 3.

A

a'Niniveïekről azt olvaſſuk; hogy *Zákban, hamuban, kemény bőitölésben, és buzgó imádságban tartottak penitentziát* [c]. Dávid pedig bővſéges kőny-húllatását emliti [f], mellyel *az agyát meg-öntözte*: és Szőr-ſákját [g], és hamuval-valo ételét, és ſiráſſal-valo italát [h]. Joël Próféta-is arra int [i]; hogy *A'mi meg-téréſünk, böjtel és ſiráſſal légyen.* Ezeket jól tudták a'Zidók, kik minden Szombaton olvaſták az Iráſt a'*Synagogák*ban; és azért nem magyarázták-meg az Evangeliſták, minémű Penitentziát predikállott légyen Sz. János. De, ha valami uj formán-valót predikállott vólna, azt kétſég-nelkűl el nem halgatták vólna. Szintén úgy meg-írja Sz. Máté [k], hogy ezen kezdette-el Urúnk predikálláſát: *Penitentziát tartſatok: mert el-közelgetett mennyeknek országa*: de nem jelenti, michoda Penitentziát kívánt légyen; azért, hogy a'régit helyén hatta. mint-hogy máſutt a'kemény-ſzívű Zidóknak ſzemőkre vetette [l], hogy a'Niniveïeknek módgya-ſzerént, penitentziát nem tartottak: noha ő nagyobb vólt Jónáſnál, ki a'Zidóknak predikállotta a'penitentziát.

Ugyan ezent meg-mutatta János, életével-is; melly eleven ſzózat vólt, és valóſágos intés a'Penitentziára; mellyet Urúnk, Siralmas énekléshez haſonlított [m]. Azokáért, a'János tanitványi, nem chak az Imádságot, de a'Bőjtőléſt-is gyakorlották [n]. Ezért mondotta Urúnk [o]; hogy, *A'Keresztelő János napjaitól-fogva, mennyeknek országa erőſzakot ſzenved, és azt az erőſzak-tévők ragadgyák-el.* holott az Erőſzakon, Urúnk azt a'ſzorgalmatoſságot érti, mellyet Sz. János az ő predikállásával ſzerzett az embereknek ſzívében, hogy *a'Penitentziának méltó gyümölcsöt teremtenék* [p]. mert ſzintén úgy őſzve-foglalta Urúnk az erőſzakot mennyeknek országával, mint János a'Penitentziát: mellyet ha nem követnének, nyilván meg-mondotta *; hogy *Valamelly fa jó gyümölcsöt nem teremne, ki-vágattatnék, és a tűzbe vettetnék.* Igy kell azért Útat kéſzítenűnk, mellyen mi az Iſtenhez juſſunk, és az Iſten az ő malaſztyával hozzánk jőjön: melyben nem az Iſtennek vagyon haſzna, hanem mi-nékűnk; és azért minden ſzorgalmatoſsággal azon kell lennűnk, hogy leg-jobban el-kéſzítsük az ő útát.

B

C

I.

D

II.

III.

III. RÉSZE.

HÁrom Mód lehet, az Útnak meg-igyenesítéſében: Az Első; Abban áll; hogy az útnak eleivel, és utóllyával, eggyezzen a'közepe; és úgy, az eleiről az utóllyát, az utóllyáról az eleit, a'közepiről mind eleit'ſ mind utóllyát láthaſſuk. mert, ha a' közepe dombos, az eleiről az utóllyát nem láthatni: ha pedig völgyes, a'közepiről ſem eleit ſem utóllyát meg nem arányozhatni. A'mi Utúnknak eleje, a'mi ſzületésünk; vége, a'halálunk; közepe, a'mi azok-között vagyon. Az-okáért Útúnk Igyenes léſzen, ha ſzületésünkhöz, és halálunkhoz, haſonló léſzen tellyes életűnknek ideje. Elsőben azért Mint-hogy ſírva ſzületűnk [q], ha ſzintén Király fiai vagyunk-is; és ſiráſſal halúnk-meg, mert vagy mi-magunk ſírunk, mint Ezekiás Király [r]; vagy egyebek ſiratnak; úgy hogy nagy nyomoruságnak jele, a'kinek halálán ſenki nem ſír [s]: Nem illik, hogy életűnket nevetésben fogyaſſuk: mert nem heába alította Salomon *a'Nevetéſt, tévelygéſnek* [t]; *és az örömnek azt mondotta: Miért chalattatol-meg heában?* Urunk-is nem heába mondotta [u]: *Jaj néktek, kik moſt nevettők; mert kéſergetek és ſirtok.* Más-felől pedig, *Bóldogok*nak mondotta *a'kik ſírnak, mert azok meg-vigaſztaltatnak* [x]. Jól mondotta azért egy Pogány Poëta: *Plorans natus ſum, & lachrymans morior: Lachrymis autem in multis vitam reperi totam*; az-az, Sírva ſzülettem, és könyvezve halok-meg: Sok köny-húllatáſokban találtam pedig az egéſz életet. Chak ſzintén *Zoroaſtres*ről, a'Baktriánuſok királyáról, olvaſſuk *Pliniuſ*nál [y], hogy nevetve ſzületett: de az-is ſemmi jót nem jelentett. mert, mind élete roſz vólt, mivelhogy ő találta a'bűbájoſſágot; 's mind vége, mert *Ninus* az *Aſſyriai*ok Királya, meg-győzvén őtet meg-ölette.

Másodſzor: *Semmit nem hoztunk e' világra: kétség-nélkűl el nem vihetűnk ſemmit* [z]. Tahát, hogy igyenes légyen az Út, nem kell a'Gazdagſágnak gyűjtéſében ſzorgalmatoskodnunk: fő-képpen, mint-hogy Urúnk *Jaj* mondott *a'gazdagoknak* [a]; *a'Lelki ſzegényeket* pedig, *Bóldogoknak nevezte* [b], *mert azoké mennyeknek országa.* Melyről, nyilván-valo peldánk a'ſzegény Lázár, *kit halála-után, az Angyalok az Ábrahám kebelébe vittek*; és a'friſſen-lakozó Gazdag, *ki pokolban temettetett* [c].

Harmadſzor: Születésünk-kor, meg-elégſzünk egy kis bőlchővel; halálunk-kor, egy ſzoros koporſóval. Tahát, hogy igyenes Utúnk légyen, ne gondolkodgyunk nagy friſs palotákról. Mert nem ok-nélkűl mondotta a'Próféta [d]: *Jaj, a'kik a'hazhoz házat ragaſztotok, és a'mezőhöz mezőt foglaltok a'helynek határá-ig: Vallyon ti egyedűl fogtok-e lakni a'föld-közepett?* A'ki elsőben váraſt épitett, az iſtentelen Kain vólt [e]: és a'kik hírt-

nevet

a Ioan. 3. 6. 7. 8.
f Pſ. 6. 7.
g Pſ. 34. 13.
h Pſ. 101. 10.
i Ioel. 2. 12.
k Matt. 4. 17.
l Mat. 12. 41.
m Mat. 11. 17
n Mat. 5. 33.
o Mat. 11. 12.
p Matt. 3. 8.
* Matt. 7. 19.
q Sap. 7. 3. Omnis maſculus, A, naſcens, E, femina profert; A. dat Ad. m genitor: E. dedit Eva prior.
r Iſa. 38. 3.
s Iob. 27. 15. Pſ. 77. 64.
t Eccle. 2. 2.
u Luc. 6. 25.
x Matt. 5. 5.
y Lib. 7. c 16.
z 1. Tim. 6. 7.
a Luc. 6. 24.
b Matt. 5. 3.
c Luc. 16. 22. 23.
d Iſa. 5. 8.
e Gen. 4. 17.

nevet akartak szerzeni a'nagy Torony épitésével, az Istentől meg-szégyenittettek [f]: de Nabukodonosor-is, dichekedvén az ő nagy Városában, a'barmok-közibe vettetett [g]: Az Isten-félők pedig, Sz. Pállal azt mongyák [h]: *Ninch itt maradandó városunk, hanem a' jövendőt keressük.*

Negyedszer: Mezítelen szűletünk, hóltunk-után-is mezítelen maradunk [i]. Tahát a'drága sok ruhának hadgyunk békét, ha igyenesíteni akarjuk az Útat: meg-gondolván, hogy *Jajt* mond a'Próféta azoknak [k], *kik frissen mennek az Israël házába*: és hogy, *Meg-látogattya mind azokat az Úr, az ő véres áldozattyának napján, a'kik idegen ruhaba öltőznek* [l]: és hogy, *A'gyönyörűséges illatért, bűdősség lészen* [m]; *és a'parta-övért, kötéletske; és a' fodorított hajért, kopaság; és a'mellyen-valo gyólchért, szőr-sák*; a'mint-hogy a'bársonyos és bíboros Gazdag, mezítelen hevert a'pokolnak langjában [n].

Ötödször: Mikor szűletünk, kevés eledellel, téjjel, vagy péppel meg-elégedünk: halálunk-felé, kevés gyönyörűségünk vagyon az ételben. Tahát az Útnak igyenesítésére, ne hizlallyuk magúnkat drága sok étkekkel, vagy tobzódással: mert *Jajt* mond a' Próféta azoknak [o], *kik reggel kelnek-fel a'részegség-űzésre, és az estvéig-valo italra, hogy a' bortól el-hevűllyenek.* Bizony, ama' nyomorúlt Gazdag ember, a'ki minden-nap éltében frissen lakott [p]: végtére, chak egy chöpp víznek sem tehette szerét, hogy nyelvét meg-hívesíthette vólna.

Hatodszor: Mikor szűletünk, senkit nem bántunk, senkivel nem patvarkodunk; azon-képpen mikor meg-halúnk. Tahát most-is úgy viselly ük magúnkat, ha Útat akarúnk igyenesíteni: és, a'mint Sz. Pál mongya [q], *Mindenekhez békeséggel legyünk*: mint-hogy *Az ellenkezések, öszve-veszések, irégységek, haragok, versengések, viszsza-vonyások, a' testnek chelekedeti; és a'kik afféléket chelekesznek, az Isten országát nem vészik* [r].

Végezetre: Mikor szűlettünk, engedelmesek vóltunk, és úgy bánhattak velünk a' mint akartak: úgy lészünk halálunk-kor-is. Az-okáért, most-is azt chelekedgyük, minden kemény-nyakú engedetlenséget félre tévén.

Az Út igyenesítésének MÁSODIK Módgya, Példához-képest lehet, vagy sinórt vonyván, vagy igyenes fához szabván; a'mint a'kő-míveſek chelekesznek, hogy igyenes pádimontomot öntsenek, vagy falt rakjanak. Efféle Példa-mértéknek, igyenesnek kell lenni: mert, a'mit a'gőrbéhez szabnak, az-is gőrbe szokott lenni. Annak-fölötte, illendőnek-is kell lenni: mert nem minden-féle mérték szolgál akár-minémű dologhoz. Ebből ki-tetszik, hogy a'mi mértékünk, vagy példánk, nem lehet földi teremtett állat, mert fogyatkozott-állapatu, és meg-chalhat: sem Angyal; mivelhogy láthatatlan, és lelki állat, nem test: sőt az Isten sem, ő-magában; mert láthatatlan, és annak-fölötte meg-foghatatlan-is, úgy hogy az ember annak követésére nem érkezhetik. Szükség tahát, hogy Isten és Ember légyen, tudn' illik, az Istennek meg-testesült Fia a'Krisztus Jésus: ki úgy mint Isten, meg nem fogyatkozhatik, sem meg nem chalhat; úgy mint Ember pedig, hozzánk hasonló, és illendő. Innét mondotta maga-felől [s]: *Én vagyok az Út, és az Igasság, és az Élet: senki az Atyához nem mégyen, hanem chak én-általam.* Mint-ha azt mondotta vólna: En vagyok amaz igaz Út, mellyen igazán, és igyenesseſſen juthatni az igaz életre. mivelhogy a'Gőrög bőtűben, minden íge-mellett *articulus* vagyon. Sz. Agoston pedig imígyen magyarázza [t]: Én vagyok az igaz Út, melly-szerént kell járni; az Igasság, a'melyre kell jutni; az Élet, a'melyben kell maradni. Erről értethettyük, a mit az Isten mondott Moyſesnek [u]: *Nézd-meg, és a'példa-szerént chelekedgyél, melly néked mutattatott a hegyen.* És mivelhogy, a'mint Sz. Agoston mongya [x], a'Krisztusnak tellyes élete, a'mi erkölchinkнek oktatása: azért paranchollya, hogy *tőle tanúlyunk* [y], hogy *példát adott nékünk* [z]. Sz. Pál-is azt írja [a]; hogy *Ő-reá nézzünk.* Es Sz. Péter [b]; hogy *Példát adott követésre.* A'Krisztushoz kell azért a'mi Útúnkat szabnúnk, hogy igyenes légyen: fő-képpen, mint-hogy az Út igyenesítésének első formája, ő-benne tökélletessen fel-találtatott, és kezdete 's vége a'közepitől egy pontban sem külömbözött.

Elsőben: Krisztus e'világra szűletvén, sírt a'szoros jászolban; a'mint Sz. Bernárd írja [c]. Halálához közelgetvén, *kony-húllatásokkal könyörgött és esedezett* [d]. Életében sohúl nem olvassuk, hogy nevetet vólna: de sírt a'Jerusálem veszedelmén [e], és a'Lázár halálán [f]. II. Szűletésekor olly Szegény vólt, hogy más ember istállójában szűletett; *Nem lévén helye a'szálláson* [g]; halála-után, más koporsójába tétetett: éltébe *sem vólt a'hova fejét hajtsa* [i]. III. Szűletése-kor egy szoros jászollal meg-elégedett [k]; halála-kor, a keskeny Keresztfüggött; életében, fris palotákat nem keresett, hanem *a hajó utóllyán alutt* [l]. IV. Mezítelen szűletett, és pólákba takartatott [m]; halála-kor, ruháit le-vonták, és el-osztották [n]; éltében, nem viselt drága ruhát, hanem köz emberhez illendőt; és tellyes éltében egyszer vólt bársony ruha rajta, de akkor-is chúfolásért [o]. V. Mikor szűletett, Szent

A
f *Gen.* 11.4.
g *Dan.* 4.27.
h *Heb.* 13.14.

IV.
i *Iob.* 1.21. *Eccle.* 5.14.
k *Amos* 6.1.

V.
l *Soph.* 1.8.
m *Isa.* 3.24.
n *Luc.* 16.19.

o *Isa.* 5.11.

p *Luc.* 16.19.

B
VI.
q *Rom.* 12.18 *&.* c.14.19. *&* 2.*Cor.* 13 11. *Eph.* 4.3
r *Gal.* 5.21.

VII.

C
s *Ioan.* 14.6

t *Tract. in Ioan*
u *Exo.* 25.40
x *Lib. de Vera relig.* c. 16
y *Mat.* 11.29
z *Ioan.* 13.15
a *Heb.* 12.2
b 1.*Pet* 2.21

D
Vagit infans, inter arcta conditus præsepia.
c *Ser.* 3. *de Nat. Domini.*
d *Hebr.* 5.7.
e *Luc.* 19.41
f *Ioan.* 11.35.
g *Luc* 2.7.
h *Mat.* 27.60
i *Luc.* 9.58
k *Luc* 2.7.
l *Marc.* 4.38
m *Luc.* 2.7.
n *Ioan.* 19.23
o *Ioan* 19.2

A

p Luc. 11.27.
q Ioan. 19.29.

Annyának kevés tejével tartatott; [p] halála-kor, eczettel és epével itatták [q]; éltében, soha nem tobzódott, sem fris lakásra nem űzött, hanem, sokat böjtölt, éhezett, és szomjúhozott. VI. Mikor szűletett, nem hogy valakinek bántására lőtt volna, de inkább mindenekhez nagy kegyességet mutatott: a'Zsidó pásztorokat [r], és a'Pogány Máguſokat [s] magához hitta; a'Környül-metélkedésben, vérét ontotta [t]; Heródestől üldöztetvén, boszszúját nem állotta, hanem Egyiptusba ment előtte [u]; Halálakor-is, nem chak senkinek nem ártott, és senkin boszszút nem állott; hanem a'hóhériért-is imádkozott [x]; a'latrot kegyelmébe fogadta, és a'paradichomot ígérte néki [y]: Életében pedig, *Széllel járt jól-tévén, és meg-gyógyítván mindeneket, a'kik az ördögtől le-nyomattatva váltak* [z]; és magához hítta mind, a'kik munkálkodtak, és meg-terhelve voltak, hogy meg-nyúgotná őket [a]. VII. Midőn szűletett, engedelmes volt az ő Sz. Annyának, mikor pólákba takarta, jászolba helyheztette, Egyiptusba vitte, Israël földébe viszszahozta: halálakor pedig, a'hamis Bíráknak, és hóhéroknak engedett, és *Mint a' Bárány az ő nyírője-előtt meg-némúlt* [b]: éltében-is engedelmes volt szűléinek [c], fő-képpen az ő mennyei szent Attyának; a'mint ő-maga jelentette, mondván [d]: *Alá-szállottam menyből, nem hogy az én akaratomat chelekedgyem, hanem annak akarattyát a'ki engém küldött.* Es [e]; *Nem keresem az én akaratomat, hanem annak akarattyát a'ki engem küldött.* Es [f]: *Az én étkem az, hogy annak akarattyát chelekedgyem, a'ki engem küldött, hogy el-végezzem az ő dolgát.* Innét származott halála-előtt, a'leg-nehezebb dologban, ama'szép könyörgés [g]: *Nem a'mint én akarom, hanem a'mint te.* Ezekből akár-ki-is eszébe veheti, hogy az Út, melly a'Krisztushoz viszen, ő-maga a'Kristus; és a'ki ő-hozzája akar jutni, az ő Útán járjon, nyomdokát kövesse, hasonló életben és érkölchben foglallya magát.

b Isa. 53.7.
c Luc. 2.51.
d Ioan. 6.38.
e Ioan. 5.30.
f Ioan. 4.34.

B

g Mat. 26.39

HARMADIK Módgya az Út igyenesítésének, külömb-külömb-féle munkát kíván, el-vévén azzal minden-féle akadályokat. Melly, fő-képpen Hét dologban áll, példázván a'Hét Halálos bűnnek el-távoztatását, mint-hogy hasonló dolgok találtatnak a' Világi útaknak igyenesítésében-is. Elsőben: A'hegyeket, halmokat, dombokat, töltéseket le kell vonni, és igyenesekké tenni. Ezeken, érthettyük a'Kevélyeknek fel-fualkodását: melly igen nagy akadékot tészen a'mi Útúnkban, úgy hogy se az Isten hozzánk ne jöhessen, se mí ő-hozzája ne mehessűnk. Erről, egy szép mondását olvassuk Sz. Agostonnak [h]: Lássatok nagy chodát, atyám-fiai. Magas az Isten: fel-fualkodol, és el-fút tőled; meg-alázod magadat, és hozzád jő. Miért chelekeszi ezt? Mert *Fölséges és magasság-béli az Isten, és az alázatosokra néz, és a'magassakat messzűnnen ismeri* [i]. Az Alázatosokat közelről nézi, hogy fel-magasztallya; a'magassakat, vagy kevélyeket, messzűnnen ismeri, hogy le-nyomja.] Erre, a'személyek-közzül, mellyekről elmélkedhetűnk a'következendő szent napokon, leg-alkolmatosb példát ád a'Kristus Jésus ő-maga, kinek szent Szűletése napja, szintén ajtónk-előtt vagyon: *Ki*, a'mint Sz. Pál írja [k], *mikor az Isten formájában vólna, magát ki-üresítette, szolgai formát vévén-fel. Meg-alázta önnön-magát, engedelmes lévén mind a'halálig, a'Keresztnek haláláig pedig*: és méltán mondotta [l], hogy *ő-tőle tanúllyunk, mert szelíd, és alázatos-szívű.*

h Serm. 2. de Ascens. qui est 175. de Tempore.
i Ps. 137.6.

C

k Phil. 2.6. 7.8.

l Matt. 11.29

Másodszor: Ha valahol tóchák vannak, a'vizet chatornákon el kell eresztení. Mellyen, érthettyük a'Gazdagságot a'Fösvénségnek eszközét: mivelhogy a'Gazdagság, mint a'víz hamar árad és apad, jő és mégyen. Továbbá, mint a'víz nem mindenütt eggy-aránt vagyon, hanem leg-több a'tengerben, kevesebb a'folyó-vizekben, leg-szűkebb a'patakokban: azon-képpen, a'pénzben kinél több, 's kinél kevesebb vagyon. Annak-főlötte, mi-képpen hogy mentől többet iszik ember a'vízben, annál inkább szomjuhozik: azon-képpen a'pénz, mentől inkább többűl, annál inkább nevekedik annak kívánsága. A'Gazdagságnak vizét pedig, a'szegényekre kell eresztení. mert, miképpen hogy a'vizek, ha folynak, egésségesek; ha állanak, meg-vesznek: azon-képpen a'Gazdagságot, és penzt, ha ki-osztogatod, hasznát vészed; ha meg-rekeszted, és nálad tartod, kárát vallod. Azért mondotta Salomon [m]: *Follyanak-ki a'kútaid, és az útzákon osztogasd vizeidet.* Melly mondást, *Orígenes*, és Arany-szájú Sz. János, a'Pénznek kiosztásáról magyaráznak. Es annak hasznát-is meg-jelentette Dávid, mondván [n]: *Osztogatott, a'szegényeknek adott: az ő igasága meg-marad örökkön örökké, az ő szarva fel-magasztaltatik dicsőséggel.* Erre szép példát adnak a'Máguſok; kik meg-nyitván kinchőket, ajándékokat adtak a'szegény Jésusnak, aranyat, temjént, és myrrhát [o]; a'mint Dávid meg-jövendölte volt felőlök [p].

Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.

D

Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.

m Prov. 5 16.
n Ps. 111 9.
o Matt. 2.11.
p Psal. 71.10

Harmadszor: A'hol sár, vagy ganéj vagyon, el kell az útról hánni. Mellyen méltán érthettyük a'Tisztátalanságot: mivelhogy *Mindé parázna aszszony, mint a'ganéj tapodtatik el az úton* [q]. Kivel ha közösülsz, egy test lészsz véle [r]. Melynek méltatlánságát, imígyen adgya előnkbe Szent Pál [s]: *Nem tudgyátok-e, hogy a'ti testetek a'Kristus tagjai. Vévén azért*

q Eccli. 9.10.
r 1. Cor. 6.16.
s Vers. 15.

a' Kriſtus tagjait, a' kurva tagjaiva teſzem-e? Távúl légyen. Nem tudgyátok-e, hogy a' ki a' kurvahoz ragaſzkodik, egy teſtté léſzen? Méltán haſonlíttatik pedig a' Paráznaaſzony a' ganéjhoz: mert nem chak ő-maga büdös hírében-nevében, hanem azt, a' ki vele társolkodik-is, meg-undokíttya, és hírében-nevében meg-gyalázza. Ez-ellen, példánk légyen a' Bóldogſágos Szűz Maria, és az ő Szent férje Joſef: kik, noha házaſságban élnek, mindazáltal a' tiſzta ifjuſágban makula-nélkül meg-maradtak; és ſoha, nem chak chelekedetökben, vagy beſzédökben, de gondolattyokban-is, fedhető dolog nem találtatott. Kikről méltán mondhattyuk Salomonnal [t]: *Oh mellyſzép a tiſzta nemzetség a fényeſſéggel! mert meg-halhatatlan annak emlékezete: mert mind az Iſtennél, 's mind az embereknél iſmeretes.* [t Sap. 4. 1.]

Negyedſzer: A' tőviſeket ki kell vágdalni. Mellyeken érthettyük az írégyeknek morgolodáſokat, és rágalmazáſokat: mellyek, ſokkal gonoſzbák, és ártalmasbak minden gyakdoſó tőviſnél, a' mint a' Bölch jelenti, mondván [u]: *Sövényezd be füleidet tőviſekkel, ne halgaſd a gonoſz nyelvet.* mint-ha azt mondaná: Hakſülömben a' rágalmazó nyelvet el nem távoztathatod, tőviſſel-is bé-ſövényezzed a' füleidet, hogy ne halhaſſad: mert amaz többet árt, és azért ennek ſérelmét künnebben el-ſzenvedheted. E' dologról illyen Verſeket olvaſunk: *Carduus, & Spinæ, quamvis vulnera tacta cruentent: Attamen hic tadit lingua dolosa magis.* Noha a' bogách-koro, és a' tőviſ, bár illeted, meg-véreſít-: de a' gonoſz nyelv ſokkal inkább meg-ſebeſít. Ez-ellen, példát vehetünk az Angyaloktól, kik, noha látták, hogy az Iſten Fiának meg-teſtesüléſével, az emberi terméſzet nagyobb méltoſágba helyheztetik az Angyalinál: mindazáltal azért, nem chak nem írégykedtek az emberre, és nem zúgolódtak az Iſten-ellen, hanem inkább az embereknek örvendetes hírt mondottak, az Iſtent pedig dichőítették. [u Eccli. 28. 28.]

Ötödſzör: A' port el kell ſöpreni. Mellyen, érthettyük a' földből-való hitván teſtnek Földtréb-való gond-viſeléſét; mint-hogy a' teſt, porból lőtt, és porrá léſzen. Ez a' földtréb-való gond-viſelés, fő-képpen a' Torkoſoknál találtatik, *kinek a' haſok, iſtenek* [x]. Erről mongya Sz. Pál [y]: *A teſtnek ne viſellyétek gondyát a' kívánſágok-ſzerént.* [x Phil. 3. 19. y Rom. 13. 14.] mellyen mit értett légyen, egy kevéſſé az előtt meg-magyarázta: *Nem tobzódáſokban, és részegségekben.* Ennek el-távoztatáſára, példát vehetünk az Úr Kriſtus jáſzolamellett-való barmoktól; a' mint némellyek aitatoſon elmélkednek felőlök. Mert noha azok, terméſzetök-ſzerént, chak az eledelt kívánnyák, és abban helyheztétik minden bóldogſágokot; és, a' mint ſzokták mondani, értelmök a' haſokban vagyon-: mindazáltal, nem chak a' jáſzolt a' Kriſtuſnak engedték, de még az eledelt-is egy-idejűleg-hatták, a' Kriſtuſt ſzemlélték, és lehelletökkel melegítették. Mellyekről érthettyük, némelly Sz. Atyákkal, Iſaiáſnak mondáſát [z]: *Meg-iſmérte az ökör az ő Urát, és a' ſzamar az ő Urának jáſzolát: Iſrael pedig meg nem iſmért engem.*

Hatodſzor: A' kőveket fel-kell ſzedni. Mellyeken érthettyük a' Háragót, melly hamar fegyvert ád embernek, és, ha máſt nem talál, a' követ ragadtattya-fel; a' mint a' Zsidók, nem találván hirtelen egyéb fegyvert, a' Kriſtus-ellen kőveket kaptanak, hogy őtet ezzel hagyigálnák [a]. Sőt a' gonoſz Semei-is, kővekkel hagyigálta Dávid Királt [b]. Ez-ellen, példát ád ő-maga az Atya Iſten-is, ki, noha igen méltán haraghatott vólna az emberi nemzetre, és módgya-is lőtt vólna a' boſzſzú-állára: mindazáltal, inkább akarta kegyelmeſſégét mutatni hozzája, és meg-mondhatatlan ſzeretetiből eggyetlen-egy Fiát néki, és érette adni, és ő-általa meg-békélleni velünk, és bennünket fiává fogadni. [z Iſa. 1. 3.] [a Ioan. 8. 59.] [b 2. Reg. 16. 6.]

Heted-ſzer: A' vőlgyeket, és vermeket bé kell tőlteni. Mellyeken érthettyük a' jóra-való reátſéget, és az Iſteni ſzolgálatban-való fogyatkozáſt. Melly-ellen, példáink lehetnek a' Páſztorok, kik éjjel-is vígyáztak az ő nyájoknál [c]: és halván a' Kriſtus ſzületéſéről-való örvendetes jó-hírt, ſietve mentek őtet meg-kereſni [d]. És nem eſett heában ſzorgalmatoſſágok: mert Mariával és Jóſeffel-eggyűtt, meg-találták *Bethlehemben*, a' kenyérnek házában, az égből le-ſzállott Élő kenyeret, a' jáſzolban helyheztetett kis JESUST. [c Luc. 2. 8.] [d vérſ. 16.]

Ezek kívántatnak az Útnak igyenesítéſéhez: Mellyek nem fognak igen nehezeknek reátzeni, ha meg-gondollyuk, ki légyen a' kinek útat készítünk, hogy ő mi-hozzánk, és mi ő-hozzája mehetſsünk. Igen ſzükséges, és haſznos dolog pedig, az Iſtent meg-iſmérni: mint-hogy ő-maga mondotta a' Profétánál [e]: *Ezeket mongya az Ur: Ne dichekedgyék a' bölch az ő bölcheſſégében, és ne dichekedgyék az erős az ő erősſégében, és ne dichekedgyék a' gazdag az ő gazdagſágában; hanem ebben dichekedgyék a' ki dichekedik, hogy tűd és iſmérengem, hogy én vagyok az Ur, ki Irgalmaſſágot chelekeſzem, és Ítéletet, és Igaſſágot a' földön: mert ezek tetſzenek nékem, úgy-mond az Ur.* A' mellett pedig, nem nehéz-is meg-iſmér- [e Iur. 9. 23. 24.]

A

ni: Mert, a'mint Sz. János e'mái Evangéliomban mondotta [f], *Közöttünk áll*; nem kell meszsze fáradva keresni: és ha nem tudgyuk őtet, a'mint a Zidóknak mondotta Sz. János, mi reátsségünk, mi vétkünk: fő-képpen, mivelhogy a'Kristus, hogy könnyebben meg-ismértesse magát, Sok-képpen vagyon közöttünk: I. Az ő Malasztya-által, mellyet, mindennek kész adni. Azért hí mindeneket magához, *hogy meg-nyúgosszá őket* [g]: azért *áll az ajtó-előtt, és zörget* [h], hogy halván szavát, meg-nyissuk, hozzánk jöjön, velünk vachorállyon, és mi ő-vele. Úgy viseli magát Kristus Urúnk e'dologban, mint a'Nap-világ, melly mind eggy-aránt világoskodik, a'vígyázónak, és az aluvónak; noha ez semmi hasznát nem vészi. II. Közöttünk vagyon a Kristus, Tanítása-által, melly mindenütt zeng az igaz Anyaszentegyházban, azoktól, kiknek azt mondotta [i]: *A'ki titeket hallgat, engemet hallgat.* Azért, *A'ki nem túd, ő sem lészen tudva* [k]. Es azt fogja-hallani; *Nem ismérlek téged* [l]. III. A'Szentségek-által, fő-képpen pedig az Óltári-szentség-által, melly mindennek szolgáltatik. Ha valaki pedig el-felejti ezt az ő Kenyeret meg-énni: nem choda, ha mint a'széna meg-szárad a'szíve [m]. IV. Az ő Kisdedi-által: mivel hogy, *a'mit azokkal chelekeszünk, ő-néki chelekeszszük* [n]. V. Minden igaz Isten-félők-által: kikről Urúnk ő-maga azt mondotta [o]: *Valaki az én Atyám akarattyát chelekeszi, a'ki mennyekben vagyon, az az én atyám-fia, és húgom, és anyám.* noha azokat most sokan chúfnak tartyák; a'mint magok, noha késöre, meg-vallyák, és balgatagságokat kárhoztattyák [p]. VI. Végezetre, Velünk és közöttünk vagyon a'Kristus, az ő Tiszt-tartóiban, az Anyaszentegyháznak gond-viselőiben; kik-által, naponként beszél velünk, és azt mondotta felőlök [q]: *A'ki titeket bé-fogad, engem fogad-bé: és a'ki engem bé-fogad, azt fogadgya-bé a'ki engem küldött.* Es [r]; *Ímé én veletek vagyok minden-nap világ végezetig.* Kit a'ki nem lát, vakságát jelenti, mint a'ki a'Nap-világot nem láttya.

Mondaná valaki: Mint-hogy az előbbi Predikatzióban, meg-jelentvén a'Magúnk-ismeretinek szükséges-voltát, azt-is meg-értettük, mit kellessék magúnkban leg-inkább fel-keresnünk és visgálnunk: azon-képpen kívánnám érteni, Mit kellessék fő-képpen az Isten-felől tudnunk? holott az ő ismereti-is annyira szükséges, hogy, a'mint Sz. Bernárd írja [s], Annélkül reménségünk sem lehet az üdvösségről: mert nem-is szerethettyük, a'kit nem ismérünk; és miénk sem lehet, a'kit nem szeretünk.

Erre azt felelem; hogy ő-maga az Isten, előnkbe adta azt a'Proféta-által. Mert midőn azt mondotta vólna [t]; *Ebben dichekedgyék, a'ki dichekedik hogy ismér engem, hogy én vagyok az Ur*; utánna vetette: *Ki Irgalmasságot chelekeszem, és Itéletet, és Igasságot a'földön: mert ezek tetszenek nékem, úgy-mond az Ur.* Melly igékkel azt jelenti, hogy ő-felőle fő-képpen két dolgot kell tudnunk; tudn' illik, az Irgalmasságot, és az Igassággal-valo ítéletet: úgy hogy, a'mit az Ítélet fel-talál, azt az Igasság meg-fizesse. E'két dologról emlekezik Dávid, mondván [u]: *Irgalmasságot és Itéletet éneklek néked Uram.* És ismég [x]: *Egyszer szóllott az Isten, e'kettőt hallottam, hogy a'hatalom az Istené, és tiéd Uram az Irgalmasság: mert te meg-fizetsz kinek-kinek az ő chelekedeti-szerént.* Föltötte igen szükséges e'két dolgot tudnunk: Mert, ha az Istent Irgalmasnak nem ismérjük, kétségbe esünk; ha pedig Igasággal Itélő-bírónak nem ismérjük, vakmerő bizakodásba jutúnk. E'két dologról, úgy elmélkedik Sz. Bernárd, mint az Istennek két Lábáról; és a'többi-között imígyen beszél [y]: Arról-is kell tudakoznunk, miért emlekezik az Irás olly gyakorta az Istennek Lábairól. És néha azt mongya, hogy áll azokon; a'mint Dávidnál olvassuk [z]: *Imádkozzúnk a'helyen, a'hol az ő Lábai állottak.* Néha pedig, hogy jár; a'mint egy-nehány helyen olvassuk Moysesnél, úgy-mint [a]: *Közöttetek járok.* És [b]; *A'te Urad Istened jár a'tábor-között.* És Adám-is *hallotta az Isten szavát, ki a'paradichomban járt* [c]. Néha azt-is olvassuk; hogy fút: úgy-mint Dávidnál [d]: *Vigadott mint az Orias, az út-futására.* Holott azt vedd eszedbe, hogy, ha Sz. Pál méltónak ítélte hogy a'Kristus Fején, az Istenséget értse, mondván [e]; *A Kristusnak feje, az Isten*: azt alítom, hogy mí-is nem ok-nélkül, a'Lábain, az Emberséget érthettyük: és eggyik lábát, Irgalmasságnak; a'másikát, Itéletnek nevezhettyük. E'két nevezetet, gyakorta olvassuk a'Sz. Irásban a'Kristus Emberségéről. Mert az Irgalmasságnak lábáról, mellyet a'Meg-testesülésében fel-vött, imígyen emlekezik Sz. Pál [f]: *Mindenekben hasonlónak kellett lenni az atyafiakhoz, hogy Irgalmas lenne.* Es másutt [g]: *Nincs olly Fő-papunk, a'ki nem szánakodhatnék erőtlenségünken; hanem a'ki meg-kisértetett mindenekben hasonló-képpen, a'bűnön-kivül. Járúllyunk azért bizodalommal a'kegyelemnek Királyi-székéhez: hogy Irgalmasságot nyerjünk, és kegyelmet találjunk alkalmatos segétségre.*

A'mi az Íréletnek lábát illeti, arról-is, Embersége-szerént, emlekezik ő-maga Kristus Urúnk, mondván [h]: *Mi-képpen az Atyának élete vagyon ő-magában: azon-képpen adta*

a'Fiúnak-

[f] Ioan. 1. 26.
[g] Mat. 11. 28
[h] Apoc. 3. 20.
[i] Luc. 10. 16.
[k] 1. Cor. 14. 38.
[l] Mat. 25. 12.
[m] Pſ. 101. 5.
[n] Mat. 25 40
[o] Mat. 12. 50
B
[p] Sap. 5. 3.
[q] Mat. 10. 40
[r] Mat. 28. 20.
[s] Ser. 87. in Cant.
[t] Ier. 9. 24.
C
[u] Pſ. 100. 1.
[x] Pſ. 61. 12. 13.
[y] Ser. 6. in Cant.
[z] Pſ. 131. 7.
[a] Lev. 26. 12.
[b] Deut. 23. 14
[c] Gen. 3. 8.
[d] Pſ. 18. 6.
D
[e] 1. Cor. 11. 3.
[f] Heb. 2. 17.
[g] Heb. 4. 15. 16.
[h] Ioan. 5. 26.

a'Fiúnak-is, hogy élete légyen ő-magában: és hatalmat adott néki, hogy Itéletet tégyen, mert Embernek Fia. E'két Lábbal, mellyek igen szépen őszve-foglaltatnak az egy Istenségnek feje-alatt, az Emmánuel, a'ki magában láthatatlan vólt, mí-érettünk, és mí-nékünk láthatóvá lőtt, ki, *Az aszszony'állatból lött*; a'mint Sz. Pál mongya [i]: és *A'törvény-alá adatott*: a'mint pedig a'Próféta mondotta [k]; *A földön láttatott, és az emberekkel nyájaskodott.* Ezekkel a'Lábakkal, a'mint Sz. Péter mondotta [l]; *Széllyel járt, jól-tévén, és meggyógyítván mindeneket, a'kik az ördögtől le-nyomattatva valának.* Ezekről emlekezik a' Meny-aszszony, Salomon-által, és igen szép dícséretet tészen felőlők, mondván [m]: *A'szárai márvány oszlopok, mellyek arany-talpakra fondáltattak.* E'két Lábát a'Krístusnak, eggyűtt kell meg-chókolni, és mind a'kettőre eggy-aránt nézni: Mert, ha el-feletkezvén az Irgalmasságról, a'lelki-ismeretnek furdalásából tovább kezdgyük az Itéletet elménkben forgatni; félő, hogy a'kétségbe-eséstől el ne ragadtassunk: ha visszontag, az Itéletet félre-tévén, az Irgalmasságnak lábához fölöttébb ragaszkodúnk; félő, hogy igen meg ne tágúllyunk, és vakmerő-képpen ne bizakodgyunk. Az igaz Tanítónak-is úgy kell magát viselni, hogy mind a'kettőről emlekezzék a'népnek, és mind a'Félelemre, 's mind a'Reménségre fel-indíttsa. Ezt jelentette az Isten Ezekiel Prófetának: kinek, mikor predikállani kellett, egy könyvet mutatott, melly *Irva vólt kívül és belől, és abban Siralmak valának írva, és ének, és jaj* [n]. mellyet Sz. Jerónymus, a'Penitentziáról, Jutalomról, és Bűntetésről magyaráz: mivelhogy, a'kiknek a'Tanítók a'Penitentziát predikállyák, azt-is meg-jelentik; hogy, ha Penitentziát tartnak, az Istennek Irgalmasságában részesek-lévén, kevés múnkájoknak nagy Jutalmát vészik, tudn'illik, az örök boldogságot: a'kik pedig Penitentziát nem akarnak tartani, az'Istennek igaz, és kemény Itéletit meg-érzik; a'kevés el-múlandó, és chalárd testi gyönyörűségért, örok kárhozattal meg-bűntettetvén.

Bizonyos dolog, hogy az Isten sokkal hajlandóbb az Irgalmasságra, hogy-sem az Itéletre; és az Irgalmasságot mutattya elsőben, ha az ember venni akarja. és azért Dávid-is az Irgalmasságot említi előbb, a'mint az Isten-is a'meg-mondott Prófétánál; és az Első Jövetelében azt mutatta fő-képpen: De ha azt úgy nem fogadgyuk a'mint kelletnék, és mí-is azt nem követtyük a'szegényekhez-valo Irgalmassággal; bizonyosson meg-ismérteti velünk, süllyös és kemény Igasságát, melynek fő-képpen a'Második Jövetelében lészen helye. Emlekezzünk-meg az Isten népének egy fő Hadnagyáról *Gédeon*ról; ki midőn kergetné az Izraël népének ellenségit a'Madianitákat, meg-fáradván, és meg-szűkűlvén, a'Sókkot-nevű váras-béliekhez tért, és nagy szelíden éléstt kért tőlök, mondván [o]: *Kérlek adgyatok kenyeret a'velem-valo népnek, mert igen meg-fogyatkoztak.* De nagy kevélyen meg-vették kérését; és szintén úgy a'Fánueliek-is. Meg-haraguván azért, azt mondá a'Sókkotiaknak: *Mikor az Ur kezembe adgya Zebeét és Salmanát, testőtöket egybe-rontom a'puszták tövisivel és bojtorjánival* [p]. A'Fánuelieknek pedig [q]: *Mikor békességgel győzedelmessen visszatérek, el-rontom e'tornyot.* Es úgy-is chelekedett, fenyegetését bé-tellyesítvén: úgy hogy a'kik chendesz és kegyes baráttyokat meg-vetették, kemény boszszú-állónak ismérnék. Hasonló dolgot látunk a'Krístusban; kit *Gédeon* példázott, mind chelekedetivel, 's mind nevével; melly annyit tészen, mint *Meg-törő*, vagy *Meg-rontó*. mert a'Krístusról mondatott világ kezdetin, hogy *Meg-rontya a'kígyó fejét* [r].

Most valóban kergeti Krístus Urúnk Mádiant; kinek neve, mint-hogy annyit tészen, mint *Pörlő*, az Ördögnek példája, ki mindenkor patvarkodik az Hívek-ellen, és azért nevezi őtet Sz. János [s]. *Az atya-fiak vádolójának.* Az ő meg-fáradott szűkölködő attyafiainak pedig, táplalást kér a'Krístus; mindeneket kegyes beszéddel íntvén az Alamisnálkodásra, mondván [t]: *Szerezzetek magatoknak barátokat a'hamisság Mammonájából; hogy mikor meg-fogyatkoztok, bé-fogadgyanak titeket az örök hajlékokban.* A'kik, engedvén az ő parancholó kérésének, Irgalmasságot chelekeszsznek szűkölködő attyok-fiaival, bőséges jutalmát vészik: a'kik pedig meg-vetik, hatalmas nagy kárát vallyák; nem chak megfosztatván az örök boldogságtól, hanem az örök kárhozatra-is vettetvén [u]. *Mert Irgalmasság-nélkül-valo ítélete lészen annak, a'ki Irgalmasságot nem chelekedett* [x]. Ezek így lévén, azon kell lennünk, hogy az Isteni ismeretben naponként nevekedgyünk: tudván, hogy *Mikor meg-jelenik, hasonlók lészünk hozzája: mert meg-láttyuk őtet a'mint vagyon* [y].

Mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Isten, az ő
áldott Sz. Fiának érdemiért.
Amen.

A
i Gal. 4. 4.
k Bar. 3. 38.
l Act. 10. 38.
m Cant. 5. 15.
B
n Ezech. 2. 10
C
o Iudic. 8. 5.
p vers. 7.
q vers. 9.
r Gen. 3. 15.
s Apoc. 12. 10
t Luc. 16. 9.
D
u Mat. 25. 46
x Iac. 2. 13.
y 1. Ioan. 3. 2.

A

KARÁCHONY-UTÁN-VALO VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. LVKÁCHNAK II. RÉSZÉBEN, v. 33.

B

AZ időben: Jósef, és Maria a' JÉSUS annya, chodálkoznak vala azokon, mellyek mondatnak vala ô-felôle. Es meg-áldá ôket Simeon; és monda Mariának az ô annyának: Ímé tétetett ez sokaknak romlására, és fel-támadására Iſraelben; és jelûl, melynek ellene-mondatik: és a' te lelkedet-is által-járja a' tôr, hogy ki-nyilatkoztaſſanak ſok ſzívekbôl a' gondolatok. És vala egy Anna Proféta-aſzszony, Fánuel leánya, Áſer nemzetſégéből: ez nagy idôs vala; és élt vala a' férjével hét eſztende-ig ſzûzeſſégétôl-fogva. És ez özvegy vala nyólczván-négy eſztendeig: ki el nem távozik vala a' templomból, böjtölésekkel és könyörgéſekkel ſzolgálván éjjel és nappal. Es ez, azon órában el-érkezvén, hálát ád vala ad Úrnak: és ſzóll vala ô-felôle mindeneknek, a' kik várják vala Iſraelnek váltságát. És hogy el-végezének mindeneket az Úr törvénye-ſzerént: meg-térének Galileába, az ô városokba Názaretbe. A' gyermek pedig nevekedik és erôſſödik vala, tellyes bölcheséggel: és az Iſten malaſztya vala ô-benne.

ELSÖ PREDIKÁTZIO.

C

AZ VILÁGI ÉS MENNYEI, EMBERI ÉS ISTENI, A' TESTI ÉS lelki, az el-múlandó és örökké meg-maradandó dolgok-között, ſok külömbſéget találunk: de az nem utólſó, hogy a' világiakat mentôl inkább nézéllyük, és forgattyuk, mentôl többet elmélkedünk felôlök, annál alábbvalóknak; a' mennyeieket pedig, hová tovább méltóſágosbaknak találjuk. Hallod Románnak, Párisnak, Béchnek ſzép, gazdag, nagy-voltát; kívánod látni. elsôben chodálod: de hová tovább, mind inkább meg-únod, és külömbet ítélſz felôlök. Hallod valakinek hírét hogy túdós, vitéz, ſzép ember; kívánod latni: de hamar meg-únod; és meg-elégſzel véle. Illyen minden egyéb világi el-múlandó dolog-is. De a' mennyei és Iſteni dolgok, elsôben kichinyeknek láttatnak: de hová közelebb járúlſz hozzájok, hová tovább elmélkedel rólok, annál nagyobbaknak és bôchülletesbeknek ítéled. nem külömben, mint midôn távúl valami tornyot, vagy várat látſz; elsôben chak kichinnek tetſzik: de mentôl közelebb jútſz hozzája, annál nagyobnak iſméred, és chodálod. E' mái Evangéliomban azt olvaſſuk [a]; hogy *Jósef, és Maria, chodálkoztak azokon, mellyek a' Jéjus-felôl mondattak.* Melly chodálkozáſon, talám mi-is chodálkozhatnánk: mert a' Chodálkozás, gyakrabban abból történik, hogy valamit nem tudúnk, és nem értünk. A' Szûz Maria pedig, mint-hogy a' Jéſus-felôl mindeneknél többet tudott, hogy chodálkozhatott azokon, mellyeket vagy Simeon, vagy egyebek mondottak ô-felôle? Chak úgy, a' mint mondám; mert mentôl többet elmélkedett azokról, annál nagyobbaknak láttattanak, és a' chodálkozáſra okot adtanak. Melly chodálatos dolgokról, ſzóllok én-is e' moſtani Predikátzióban.

Minuit præſentia famam.

[a] Luc. 2. 33.

D

I. Meg-mutatom, Mi módon chodálkozott a' Szûz Maria; és Mit kelleſſék nékünk elmélkednünk a' Kriſtuſnak hozzánk-való jövetelérôl.

II. Mint áldotta-meg Simeon a' Szûz Mariát; és Mint mondotta, hogy a' Kriſtus ſokaknak botránkozására tétetett.

III. Mint vólt Jel a' Kriſtus; és Michoda tôr járta-által a' Szûz Maria lelkét.

ELSÖ

Első Resze.

A

Szent Agoston art írja [b]; hogy az új és szokatlan dolgokon szoktúnk chodálkozni, és a'mellyeket nem értünk, vagy okait nem tudgyuk: az-okáért, a'tudatlanság oka e'Chodálkozásnak; melynek helye nem vólt a'Szűz Mariában: ki, a'miket Simeon mondott a'Kristusról, jól tudta; tudn'illik, hogy ő a'meg-ígértetett *Messias*, és arról az ő énekében emlekezett [c]; és hogy Üdvözítő, mivelhogy az Angyaltól értette, hogy *Jésus lészen a'neve* [d]; és hogy a'Pogányokat-is meg-világosíttya, mint-hogy a'Pogány Máguſokat a'fényes chillag hozzája vezette: és azért mondotta az ő énekében-is, hogy *ótet Bóldognak mongyák minden nemzetségek* [e]. Az-okáért, a'Chodálkozásnak oka, a'dolognak nagy-vólta-is lehet: melyről, ha szintén tudúnk-is valamit, mindazáltal értelmünket meg-haladgya. Igy chodálkozhatunk az Istennek véghetetlen Irgalmasságán-is, mellyet hozzánk mutatott az ő Sz. Fiának meg-testesülésében. és így magyarázza Arany-szájú Sz. János a'Szűznek chodálkozását [f]. Mert noha tudta a'dolgot, mindazonáltal chodálta, és magasztalta, úgy mint az emberi erő- és elme-fölött-valót. És azért neveztetett *Chodálatos*nak-is [g] a'Kristus: kiről, mentől többet elmélkednénk, annál chodálatosbnak ismérnők. A'mi Keresztyén hitünknek dolgai, gyakor és szorgalmatos elmélkedés-nélkül, ollyanok mint a'bé-pechételtetett levél; melyben, noha nagy dolgok vannak, mellyek nagy örömre, vagy bánatra indíthatnának: mindazáltal, meg sem indítnak, míg nem a'levelet fel-nyittyuk, meg-olvassuk, és a'benne-valo dolgokat meg-fontollyuk. Hatalmas és hathatós dolog a'tűz: de ha távúl állasz tőle, nem-is érzed melegségét. Ninch alkolmatosb dolog szívünknek fel-gerjesztésére, az Istennek Jó-tételényinél, és fő-képpen a'világrá-valo jövetelénél: de ha chak fütő-félben elmélkedünk felőle, lassan gerjeszt-fel bennünket. Ha pedig valóban elmélkedünk: nem chak fel-gerjeszt, de minden Jószágos chelekedetekre-is gyümölchözökké tészen; az-szerént a'mint a'víz az ő nedvességével a'fát neveli, élteti, és gyümölchözteti. Az-okáért, midőn Dávid azt mondotta vólna az aitatos emberről [h]; hogy *Az Úr törvényében elmélkedik éjjel és nappal*; utánna vetette: *Es lészen mint a'fa, melly a'vizek folyása-mellett plantáltatott, melly meg-adgya gyümölchét az ő idejében.* Es maga-is érzette hasznát, 's azért gyakorlotta; a'mint meg-vallya, mondván: *Reggel vólnad elmélkedtem: mert én segétőm vóltál.* Es [k]; *Elmélkedtem éjjel szívemben, és gondolkodtam, és meg-söpröttem az én lelkemet.* Jól mongya: mert a'ki valóban elmélkedik az Úrnak méltoságáról, és jó-vóltáról; azon igyekezik, hogy szívét tisztán tartsa, és kedves lakó-helyt szerezzen néki. Egyébütt-is emlekezik Dávid efféle elmélkedésről [l]. És illyenből származott a'Maria chodálkozása: mert *Magában tartott minden beszédeket, szívében forgatvan* [m]. Szívünkben kell tartanunk, és forgatnunk az Isten dolgait, ha hasznát akarjuk érezni: mint a'ki a'fű-szerszámokkal hasznosan akar élni, ládajából ki-vévén, mosárban meg-töri, vagy keze-között meg-morsollya, és az egész házat bétőlti jó illattal. A'szépen-szövött vagy várrott kárpitokban, senki nem gyönyörködik, a'míg egybe vannak takarva; és chak ollyanoknak tetszenek, mint a'közönséges posztó, vagy vászon: de ha ki-terjeszted, leg-ottan minden szépségét meg-látod, és gyönyörködől a'mesterségben. Hasonló-képpen, ha elmélkedel a'Kristusról, jeles dolgokat találsz benne, a'mellyekben gyönyörködgyél.

Es hogy útat mutassak az Elmélkedésre, gondolkodhatol, I. E'nagy dolognak Új és szokatlan-vóltáról. II. A'Chodának méltoságáról; III. A'Jó-tételénnek gazdagságáról. Az Újságról, emlekezik Jeremias [n]. és méltán: mert világ teremtésétől-fogva illyen szűletés nem vólt, hogy Isten és ember Szűztől születnek. A'Choda, abban vólt, hogy az Istennek Fia úgy lőtt Orvosúnká, hogy orvossággá-is lőtt, sőt beteggé-is; a'mint Sz. Agoston írja [o]. Azokat az Orvosokat díchérjük pedig fő-képpen, a'kik nem a'szolgákra bíznak bennünket, hanem, a'kik palástyokat le-vetik, a'vasat-kezekbe vészik, és, ha szükség, a'kelevént ő-magok fel-metszik, a'genyetségnek bűzit nem útállyák, hanem el-törlik, a'flastromot el-készítik; és azokat mind meg-chelekeszik, a'miket az orvoslásnak törvénye kíván. Igy chelekedett mi-velünk a'Kristus: nem bízta dolgúnkat emberekre, vagy Angyalokra, hanem *Magát alázta-meg, mind a' Keresztnek halálá-ig* [p], és úgy kereste üdvösségünket. De mást mondok. Ha a'Király fiát a'kígyo meg-marná, és külömben meg nem gyógyúlhatna, hanem-ha valaki a'mérget ki-szopná belőle, és menten meg-halna: kétség-nélkül valami alá-valo, és halálramélto embert keresnének; és az, illendő vólna az emberi okossághoz. De ha valami alá-valo szolgán történnék a'nyavalya, és senki nem találtatnék a'ki azt maga vesze-

b *Ep.* 101. *ad Evodium.*

c *Luc.* 1. 54.

d *vers.* 31.

e *vers.* 48.

f *Hom. de Occursu Christi.*

B

g *Isa.* 9 6. *Ps.* 8. 1. 10.

h *Ps.* 1. 2.

i *Ps.* 62. 7.

k *Ps.* 76. 7.

C

l *vers.* 12.

m *Luc.* 2. 19. 51.

n *Ier.* 31. 22.

D

o *Ser.* 19. *de Sanctis.*

p *Phil.* 2. 8.

delmével meg-orvoslaná, hanem a'Király fia örömeſt meg-halna a'ſzolgának életéért; véled-e hogy az Attya azt meg-engedné? De a'királyok Királya ezt meg-chelekedte; és, hogy minket a'haláltól meg-mentene, keſerves és gyalázatos halált ſzenvedett. A'Jó-tétemménnek nagy-voltát, ſenki elégendő-képpen ki nem magyarázhattya. Én chak azt mondom; hogy a'Kriſtuſnak El-jövetele-által, minden nyomoruſágtól meg-ſzabadúltunk, minden jóban réſzesültünk; a'mint máſutt bővebben meg-mutattam. Az-okáért méltó, bizony, hogy hálát adgyunk az Iſtennek.

II. RÉSZE.

DE mennyünk elébb; és tekintsük-meg, Mi módon áldotta-meg Simeon a'Szűz Mariát: mert, mint-hogy *Minden ellen-mondáſ-nélkül, a'mi kiſſebb, a'főbtől áldatik-meg* [q]: hogy áldotta-meg a'Szűzet, ki ſokkal nagyobb volt Simeonnál, sőt az Angyaloknál-is? ki-fölött, a'mint Sz. Bernárd mongya [r], egyedül az Iſten vagyon; alatta pedig, valami nem Iſten. Elsőben, Azt mondom; hogy az Áldás, a'Sz. Irásban, néha díchéretet, és hálá-adáſt téſzen. Így álgyuk az Iſtent, Dávidal [s]: és így áldotta Sz. Erſébet a'Szűz Mariát, mondván [t]: *Áldott vagy te az aſſzonyállatok-között.* Így érthettyük a'Simeon áldáſát-is; ki díchérte, és boldognak mondotta az ollyan Fiúért, ki Üdvözítő, és minden jónak meg-adója. Máſodſzor: Az Áldás, a'jónak kívánáſa, a'vagy valakiért-valo eſedezés; mint Davidnál [u]: *Es nem mondák a'kik elő-mennek vala: Az Úr áldáſa légyen rajtatok: meg-áldottunk titeket az Úr nevében.* Így-is érthettyük a' Simeon áldáſát: mert jót kívánhatott a'Szűznek, és eſedezhetett érette, hogy az Iſten minden jókkal meg-álgya: mellyet a'kiſſebb-is chelekedhetik a'nagyobbért. Harmadſzor: Szent *Cyrillus* azt mongya [x]; hogy Simeon, mint Pap, tiſzti-ſzerént, ſzokáſ-ſzerént-valo áldáſſal áldotta-meg, mondván: * *Álgyon-meg téged az Úr, és őrizzen-meg téged: Mutaſſa néked orczáját az Úr, és könyörűllyön rajtad: Fordittſa hozzád orczáját az Úr, és adgyon néked békeſséget.* Melly áldáſra, illyen ígéretet téſzen az Iſten [y]: *És én meg-áldom őket*; az-az, meg-adom a'mit a'Pap az Áldásban kíván. Efféle Aldás, meg-lehet a'kiſſebtől-is: mert abban, nem a'ſzemélynek ſzentſégét nézi az Iſten, hanem a'tiſztit; és így, még a'gonoſz-életű Papoknak-is haſznos áldáſok vagyon.

Láſſuk már, az Áldás-után, Mit jövendölt Simeon. Elsőben: A'Kriſtus-felől azt mondotta [z]: *Imé tétetett ez ſokaknak romláſára, és fel-támadáſára Iſraëlben*; *és jelűl, melynek ellene-mondatik.* Hogy a'Kriſtus ſokaknak Fel-támadáſára tétetett légyen, az egéſz Irás bizonyíttya [a]: és azért neveztetik Üdvözítőnek [b], és *Iſten bárányának, ki el-veſzi a'világnak bűnét* [c]. De hogy ſokaknak Romláſára-is légyen, nehéz el-hinni, és érteni. *Orígenes* azt mongya [d]; hogy a'Romláſt, nem az emberekről kell érteni, kiknek romláſok a'bűn-miatt történik, hanem a'Bűnről, melly a'Kriſtus-által meg-romlott: és, hogy mind egy a'Romlás, és Fel-támadás. mint-hogy a'Fel-támadás, a'bűnnek mi-bennünk el-romláſa. Ez ő-magában igaz tudomány: de nem bötű-ſzerént-valo magyarázat. Máſodſzor: *Theophylactus* azt mongya [e]; hogy Kriſtus, Romláſra, és Fel-támadáſra tétetett; az-az, hogy meg-hallyon, és fel-támadgyon ſokaknak haſznokra, kik az ő halála- és fel-támadáſa-által üdvözűlnek. Ez-is igaz mondás: de nem a'bötű-ſzerént. Harmadſzor: A'moſtani Újítók azt mongyák; hogy a'Kriſtus valoſágos-képpen ſokaknak Romláſára tétetett, a'végre, hogy ő-benne meg-ütközzenek, le-eſſenek, el-romollyanak: mellyel az Iſtent mongyák a'Romlás okának; ki némellyeket tellyeſséggel, és egy-általlyában a'romláſra rendelt. De ez, merő hamiſſág, és iſtentelen káromlás: mert az Irás nyilván mongya [f]; hogy *A'Kriſtus ſenkinek romlásara nem jött*, hanem, *mindeneknek üdvöſſégére*; és azon igyekezett, és munkálkodott, a'mi ő-rajta állott. Ugyan-is, hogy lehet az Üdvözítő, veſztő; az építő, rontó; a'Szabadító, nyomorító? Azért mondotta Sz. *Athanáſius* [g]; hogy az Iſten, leg-nagyobb Jóság lévén, lehetetlen hogy a'gonoſznak oka légyen: mint a'tűz, nem hidegíthet; a'világoſság, nem ſetétíthet. és Arany-ſzáju Sz. János azt írta [h]; hogy, Jobb vólna hat-ſzázſzor a'földbe áſattatni, hogy ſem azt a'káromláſt mondani, hogy Iſten oka a'bűnnek.

Ezeket el-hagyván: Simeon azt jelenti, hogy Sokan, a'kik a'Kriſtusban nem hiſznek, meg-botlanak ő-benne, el-eſnek, és el-kárhoznak; a'mint nagyobb réſzére chelekedtenek a'Fariſéuſok és Iráſ-túdók: Sokan pedig a'kik hiſznek ő-benne, fel-támadnak, a'bűntől meg-ſzabadúlnak, üdvözűlnek. Ezt a'magyarázatot Sz. Péterből tanúllyuk, ki imígyen ír [i]: *Az-okáért vagyon az Irásban: Imé Sionban, válaſztott, drágalátos, fő Szeglet-*

követ

A
q Hebr. 7.7.
r S.rm. de Nativit. Virg.
B
s Pſ. 102.1.
t Luc. 1.42.
u Pſ. 128.8.
x Orat. de Occurſu Domini.
* Num. 6.24.
y Num. 6.27.
z Luc. 2.34.
C
a Matt. 1.21. Luc. 2.10 29
b Pſ. 61.6. Iſa 12.2. Mich. 6.7. Zach. 9.9. Ioan 3.17. Lu. 9.56.
c Ioan 1.29
d Hom 26. in Lucam.
e In c. 2. Luc.
f Ioan. 3.17. Luc. 9.56.
D
g Orat. contra Idola.
h Hom. 23. in Acta.
i 1 Pet. 2.6. 7.8.

követ teszek: és a'ki hiszen abban, meg nem szégyenül. Néktek azért hívóknek tiszteség: a nem-hívóknek pedig, az a Kő, mellyet az épitők meg-vetettek, fő Szeglet-kövé lött, és Botlásnak kive, és botránkozásnak kő-sziklája, azoknak a kik meg-botlanak az Igében, és nem hisznek annak a melyre rendeltettek-is. Hasonló-képpen beszéll Sz. Pál-is [k]: *A Krisztus jó illattya vagyunk az Istenben, azokban, a'kik üdvözülnek; 's azokban-is, a'kik el-vesznek: némelyeknek ugyan halálnak illattya a halálra: némellyeknek pedig életnek illattya az életre.* Nem a'Krisztus adott azért okot a'romlásra, hanem az emberek gonoszsága vött okot magának: mert bizonyos, hogy az ő részéről, *Azt akarja, hogy minden ember üdvözüllyön, és az Igasságnak esméretire jussön* [l]. Így kell Urunknak ama'mondását-is érteni [m]: *Itéletre jöttem én e'világra: hogy a'kik nem látnak, lássanak; és a'kik látnak, vakokká légyenek.* nem hogy ő valakinek meg-vakitására jött volna, holott ő volt *az igaz Világosság, a'melly meg-világosit minden e'világra-jövő embert* [n]: hanem, hogy sokan, az ő Világosságából okot vöttek magoknak a vakságra. mert *Ez az ítélet, hogy a'Világosság e'világra jött; és inkább szerették az emberek a'setétséget, hogy-sem a'Világosságot: mert az ő cselekedetik gonoszok voltak* [o].

A

k 2. Cor. 2. 15

l 1. Tim. 2. 4

m Ioan. 9. 39.

n Ioan. 1. 9.

o Ioan. 3. 19.

De fontollyuk-meg a Simeon jövendőlését czikkelenként. Imé: Ezzel azt kívánnya, hogy a'dolognak nagy-voltáért, reá figyelmezzünk a'mit mond; és azt-is jelenti, hogy az közel, és szintén jelen-vagyon. Ez: Mint-ha ugyan újjal mutatná a'Krisztust, a'kit ölében tartott; kit, sem Istennek, sem embernek, sem gyermeknek nem nevez, hanem, az egy ígétskével mindeneket egybe-foglal: jelentvén azt-is, hogy a'kiről szóll, látható, és látható természetben jött hozzánk, úgy hogy ugyã újjal mutathatni; a'melyből vöttek fő-képpen okot a'Zsidók a'hitetlenségre. Tétetett: Azt jelenti, I. Hogy nem történetből lött a'mi lött, hanem az Istennek bölcs tanátsából: ki, noha tudta, hogy a'Zsidók botránkozásra-való okot vészneka Krisztusból, mindazáltal el-küldötte őtet; nem a'végre ugyan, hogy meg-botránkoznának, hanem hogy üdvözülnének. II. Olly bizonyos volt, hogy a'Krisztus jövetelében sokan meg-botránkoznak, mint-ha ugyan a'végre küldetett volna: mert az Irás gyakorta, bizonyos jövendő dolgot akarván jelenteni, úgy szóll, mint-ha egy-általlyában az Istennek rendeléséből volna. III. Ollyan volt a'Krisztus, mint valami erős meg-mozdíthatatlan Kő; ha szintén sokan meg-ütköznek-is benne, és meg-esnek: és, a'mint Arany-szájú Sz. János mongya [p], ő ugyan Üdvözítő, és tisztiben meg-marad, ha szintén sokan el-vesznek-is: a'mint Sz. Pál-is mongya maga-felől, és egyéb hívelkről-is [q]; hogy *Jó illatok, mind azoknak a'kik el-vesznek, 's mind a'kik üdvözülnek.* Az-okáért, nem az Istennek akarattya az embereknek romlása, mert Ő *nem akarja a'bűnősnek halálát, hanem hogy meg-térjen és éljen* [r]: hanem az emberek akarattyán áll, kik az Istennek ajándékival gonoszúl élnek; mellyekkel, ha akarnák, jól élhetnének: a'mint Salomon-is mongya [s]; hogy *Az Isten teremtett-allati, az emberek lelkeinek kísértetivé, és az esztelenek lábainak törivé lettek*, szabad-akarattyok szerént nem jól élvén azokkal. A'bort, az Isten az embereknek egésségökre adta: de veszedelmes sokaknak, kik mód-nélkül élnek véle. A'törvént azért adta, hogy az-által az emberek életöket meg-jobbíttanák: de sokan gonoszbá lésznek általa. Nem egyenlő-képpen volt azért a'Krisztus, romlásra, és fel-támadásra: mert a'Fel-támadást, akarta az Isten, és azért küldetett a'Krisztus; a'Romlást, nem akarta. jól-lehet, ha a'Krisztus el nem jött volna, meg nem ütközték volna benne, és el nem estek volna.

p Hom. 3. in 2. ep. ad Cor.

q 2. Cor. 2. 15.

r Ezech. 18. 32.

s Sap. 14. 11.

B

C

Holott azt vedd eszedbe, hogy a'Krisztus el-jövetele-előtt, elég volt az el-jövendő *Messiás*ban hinni: azt hitték a'Zsidók, és azzal a'hittel, ha egyéb fogyatkozás bennek nem volt, üdvözültek: de el-jövetele-után, nyilván kellett hinni, hogy a Jésus a'Mária fia az igaz *Messias*, Isten és ember, ki Isténi tudománt hozott menyből, azért jött, hogy halálával minket az örök haláltól meg-mentene, a'bűnt el-törlené, a'poklot meg-rontaná. Ezt a'kevély Zsidók, mint testi és földi emberek, nem hitték; a'Krisztust meg-vetették, és a'Hitből ki-esvén hitetlenségbe estek. azért mondotta Urunk [t]: *Mi-képpen hihettök ti kik dicsőséget vésztek egy-mástól; és a'dicsőséget, melly egyedül az Istentől vagyon, nem kereshetitek?* Nyomorult állapatban vannak azok, kik az orvosságtól inkább meg-betegülnek; és a'mitől meg-kellett volna gyógyúlniok, attól inkább meg-nehezednek; a mint a'Zsidókon történt, kik, a'*Messias* el-jövetele-után, gonoszbá löttek; és naponként történik azokon, kik az Istennek ajándékival magok veszedelmére élnek; vagy az Isten ígéjének hallomása-után, inkább meg-keményednek.

D

t Ioan. 5. 44.

A

III. RESZE.

AZT-is mondotta Simeon a'mí Urúnkról, hogy JELŰL tétetett, MELYNEK ELLENE-MONDATIK. Ezt sok-képpen igaznak találjuk, mint-hogy a'JEL-is sok-képpen vétetik:

I. A'Jel, Choda-tétel [u]. A'Kriſtusban pedig sok choda vólt, mind fogantatáſában és szűletéſében, mind életében és halálában: azért mondotta a'Próféta [x]: *Az Ur jelt ád néktek: Imé egy Szűz méhében fogad*, &c. E'Jelnek, ellene-mondottak a'Hitetlenek, kik a' Maria szűzeſségét tagadták, és Urúnkat úgy tartották, mint Jóſefnek természet-ſzerént valo fiát [y]. Choda vólt, hogy az Iſten, emberré lőtt, és egy személyben két természet találtatott. Ennek ellene-mondottak a Zidók, midőn a Kriſtuſt puſzta embernek tartották, és mondották [z]. Choda vólt, hogy annyi sok Jeleket chelekedett, úgy hogy az ellenſégi is azt mondották [a]: *Mit chelekeſzünk, mert ez ember sok jeleket téſzen?* De ellene-mondottak a Zidók; choda-tételit, az ördögök fejedelmének Beelzebubnak tulajdonítván [b].

u Act. 5. 12.
x Iſa. 7. 14.
y Mat. 13. 55.
z Ioan. 10. 33.
a Ioan. 11. 47.
b Luc. 11. 15.

B

II. A'Jel, Szővetség, vagy annak jele; mint a'ſzivárvány, a'Szővetség jelének mondatik, az Iſten- és a'föld-között [c]. A'Kriſtuſt, Jelűl adta nékünk az Iſten, hogy meg-békéllett velünk; mellyet jelentettek az Angyalok az ő énekökkel [d]: *Dicsőſég magaſságban az Iſtennek, és a'földön békeſség a'jó-akaratú embereknek:* az-az, ekkídig nem dicsőittetett az Iſten, hanem káromlattatott a bálványozáſſal; azért, az Iſtentől ſem vólt békeſégek az embereknek, hanem üldözte őket, mint boſzſzú-álló Iſten: de mint-hogy el-küldötte a' Fiát, békeſéget ſzerez az emberekkel. Az-okáért, leg-ottan hírré tőtte azt, mind a'Zidóknak, s mind a'Pogányoknak, hogy a'Békeſég jeléhez tartóznának. Innét vagyon, hogy az Angyal, a'páſztoroknak jelűl nem adott valami fegyveres, hadakozó, és puſztító embert, hanem pólákban-takart, és jászolba-helyheztetett gyermechkét, ki a'békeſéget ſzereti: ki nem chak *Erős Iſten*, hanem *a'Békeſégnek fejedelme-is* [e]. A'Máguſok-is meg-értették a'Chillagon, hogy békeſéget jőtt ſzerzeni: az-okáért nagy bátorſsággal hozzája mentenek, és ajándékokat mutatták-bé néki: és így *El-jövén, békeſéget hirdetett, mind a'távúl-'s mind a'közel-valóknak* [f]. Enneka Jelnek, ellene-mondott Herodes, meg-háborodott, szűletéſét halván; és az-után halálra üldözte, ſok ártatlanoknak vérét-is ontotta-ki érette [g].

c Iſa. 9. 6.

C

III. A'Jel, Jelentés; mint a'füſt, a'tűznek jele; a'czégér, a'bornak: mert a'füſt, a' tűzet jelenti; a'czégér, a'bort. Illyen Jel vólt a Réz-kígyó [h], mert a'gyógyúláſt jelentette: a Rahab házánál a'veres kőteletske [i], melly a'ſzabadúláſt jelentette: haſonló-képpen a'*Tau*-betű [k]. mert a'kinek homlokán találtatott, meg-ſzabadúlt. Ezek mind a' Kriſtus kereſztét, a'vagy a'kereſzten-függő Kriſtuſt példázták, a'mi ſzabadúláſunknak Jelét. mert a melly Jelt mondott Urúnk [l], hogy az égben fel-tetſzik az ő el-jövetelekor, a'Sz. Atyák a Sz. Kereſzt jeléről értik. Ennek ellene-mondottak a Zidók, *kik botrankozáſnak tartották; és a'Pogányok-is, kik bolondſágnak mondották* [m]: a'Hívek pedig, Iſten erejének, és bölcheſégének: melyben nagy reménſégek-is vólt, úgy-mint az Üdvőzítő Kriſtuſnak jelentő Jelében. Azért mondotta Sz. Antal, a'mint Sz. *Athanaſius* írja [n]; hogy a Kereſztnek jele, és a'Kriſtusban-valo buzgó hit, meg-győzhetetlen, és réz-falgyanánt vagyon az ördög inchelkedéſi-ellen. Maria Magdolnáról azt olvaſſuk; hogy, midőn egy kietlen barlangban lakoznék, az ördögtől kiſértetett ſok-féle ábrázatokban: de Sz. Mihály Angyal el-kergette, és a'barlangnak ajtaja-eleibe egy Kereſztet állatván, azt mondotta Mariának: Ne félly, mert a'Főlféges a'te óltalmad. Meg-ölelvén azért Magdolna a'Kereſztet, és az-előtt imádkozván, és az-által az Üdvőzítő Kriſtuſról elmélkedvén, harminçz eſztendeig nagy örömmel, és aitatoſsággal, ott penitentziát tartott. Nem ſzereti az ördög a'Kereſztet, mint az eb a botot, mellyel a'fejét bé-tőrték. Láſsák azért, ki vitézi, és követői azok, kik a'Kereſztnek jelét mindenűtt rontyák, el-akarván azzal törleni a'Kereſzt-fán meg-feſzűlt Jéſuſnak emlekezetit. 1619. eſztendőben, a'Prágai *Calviniſták*, a'Sz. Vid Egyházában minden Kereſzteket ki-rontottak: de haſználtak véle. hogyim őket-is ki nem irtotta onnét az Iſten, chak hamar az-után. Soha nem láttam, hogy a'*Calviniſták* kereſztet ckináltanak vólna, még Egyházokra-is, a'Nagy-ſzombati *Calviniſták*-kivűl. Kik, tartván attól, hogy az ő *Synagoga*jokat pajtának nevezik, ha valami jel nem léſzen rajta, egy pléh Kereſztet chináltattak reája. De hogy meg-mutatnák, hogy nem a'Kriſtus kereſztihez-valo ſzeretetből chelekedték azt, hanem emberi tekíntetből: nem nappal, hanem éjjel állatták-fel. A'*Calviniſták* a' Kereſzteknek el-rontáſával, útat nyitottak az *Ariánus*oknak Lengyel-országban, és Erdélyben, hogy a'Kereſzttel-jelentetett Kriſtuſnak-is ellene mondanának: mert nem-

D

tagad-

d Luc. 2. 14.
e Iſa. 9. 6.
f Eph. 2. 17.
g Matth. 2. 3. 13. 16.
h Num. 21. 8.
i Ioſ. 2. 18.
k Ezech. 9. 4. 5.
l Mat. 24. 30.
m 1. Cor. 1. 23
n In ejus Vita.

tagadhattyák a'jó *Calviniſták*, hogy nem ők tojták és fajzották az *Arianuſ*okat; és a'kinek ők Jelét el-törlötték, a'fiok a'jelentetett ſzemélyt-is oſtromlyák. Azt írja *Gulielmus Paradinus* [o]; hogy némelly fő emberek, meg-akarták ölni a'Mediolánumi *Sforzia* fejedelmet: de egy-néhányſzor félben kellett hadniok ſzándékokat, meg-rettenvén méltóſágos tekintetitől (mint amá vitéz, a'ki *Mariuſt* akarta meg-ölni.) Az-okáért, hogy merészek lehetnének a'magá ſzemélye-ellen, az ő képét igen ſzépen táblára irátták, és azt egy-néhány nap handzárokkal gyakdoſván, és minden gyalázattal illetvén, néki bátorodtak, és a'Herczeget fényes nappal a'templomban, iſzonyú-képpen le-konczolták. Félek rajta, hogy a'*Calviniſta* átya-fiak-is, a'Kereſztnek rontáſán néki bátorodnak, és az *Arianuſ*okkal egybe-czimborálván, a'Kriſtuſra magára-is támadnak.

De a'Kereſztyén nevet-viſelők-között-is ſokan találtatnak, kik nem beſzéddel, hanem életökkel, a'Kereſztnek ellene-mondnak; kiket Sz. Pál, *a'Kriſtus kereſztje ellenſéginek*, ſírva nevez [p]. és utánna veti: *Kiknek végök a'veſzedelem.* És meg-mongya kik légyenek: *A'kiknek*, úgy-mond, *Iſtenök a'has*: az-az, kik az ő haſoknak mindenben úgy keresik kedvét, mint-ha az vólna Iſtenök. Ezeknek végök a'veſzedelem, az örök kárhozat; mint-ama Gazdagnak, *ki-minden-nap friſſen lakott* [q], *és halála-után pokolban temettetett.* Ellenſégi-is pedig, és ellen-mondói a'Kriſtus kereſztének, ki a'Kereſzt-fán eczetet és epét ivott, vagy koſtolt: tanítván arra, hogy a'teſtnek ne kedvezzünk, hanem inkább fanyargaſſuk: mivelhogy *Szenvedéſével példát adott nékünk, hogy az ő nyomdokit köveſsük* [r]. *A'kik a'Kriſtuſé, az ő teſtöket meg-feſzítették a'vétkekkel és kivánſagokkal*; úgy-mond Sz. Pál [s]: az-az, nem járnak a teſtnek kivánſági-után, és nem részesülnek annak vétkeiben. A'mit mondott pedig, meg-is chelekedte, hogy meg-mutatná hogy ő a'Kriſtuſé: *Ez-után*, úgy-mond [t], *Senki nekem bántáſomra ne légyen: mert én az Ur Jéſuſnak bélyegit hordozom az én teſtemen*: az-az, olly baráttyá vagyok a Kereſztnek, hogy a'meg-feſzíttetett Kriſtuſnak bélyegét-is a'teſtemen hordozom, hogy el ne feletkezhelſſem róla. A'bélyegek pedig, a'teſtén-való jelek vóltak, a'vereſégek- és ſok háboruſágok-miatt, mellyeket a'Kriſtuſért ſzenvedett [u]: *A'Zsidóktól ötſzör, egy-héán negyven chapáſt vévén, háromſzor veſzſzökkel meg-verettetvén, egyſzer meg-köveztetvén*, és ſok egyéb nyomoruſágokat ſzenvedvén. Mellyekkel úgy dicheked ik, mint a'jó vitéz a'király hívſégéért vőtt ſebekben; a'mint Sz. *Jerónymus*, Arany-ſzáju Sz. János, és több Sz. Atyák-is magyarázzák. Az-okáért, a'mint azon Sz. *Jerónymus* írja, Azok hordozzák az ő teſtökön a'Kriſtus bélyegit, kik a'Kriſtus ſzeretetiért fanyargattyák teſtöket, hogy magokat a'Kriſtus kereſztihez és ſzenvedéſéhez ſzabják, és valamennyire haſonlokká légyenek az érettünk-ſzenvedő Kriſtushoz. mellyet az Újítók, nem chak ő-magok nem chelekeſznek, de azokat-is chúfollyák a'kik chelekeſzik.

IV. A'Jel, Záſzló, mellyet jelül hordoznak a'hadakban, hogy a'vitézek az-alá gyűllyenek, és a'hoz halgaſſanak midőn az ellenſéggel meg-ütközsnek. Így vétetik a'Jel, Moyſeſnek negyedik könyvében [x], és Iſaiáſnál [†]. Ezt a'Jel záſzlót, akkor emelte a'Kriſtus, mikor predikálláſával a'Zsidókat az Evangéliomi tudományra hítta, vagy maga, vagy az Apoſtolok-által. Mi-képpen pedig hogy a'vitézek az ellenſég záſzlóját igyekezik el-kapni, vagy el-ſzaggatni: úgy, mikor a'Kriſtus az ő vitézit rendelte, ellene-mondották a'Zsidók, kergették, ás üldözték; azt mondván felőlé [y]: hogy *A'törvént meg nem tartya.* És Sz. Pálnak azt mondották [z]: *Tudva vagyon nálunk, hogy e'Vallaſnak mindenütt ellene-mondatik.* Erről a'Kriſtus Záſzlójáról jövendölt Iſaias, mondván [a]: *Az napon, léſzen a'Jeſſe gyökere, ki a'népeknek jelül* (záſzlóúl) *áll; néki könyörögnek a'nemzetſégek, és az ő koporſója dicsőſéges léſzen*; mellyet a'fő emberek záſzlóval ékeſgetnek. És iſmég [b]: *Es Záſzlót emel a'nemzetek-között, és egybe-gyűjti az Iſraëlnek el-futottit, és Júdának el-ſzéllöztöttit a'földnek négy ſzegletiről.* Jeles fő Kapitányunk vagyon pedig, ki a'Záſzlót maga hordozza előttünk, és példájával minden jóra tanít bennünket [c], és az örödög záſzlója-alól el-vonſzon.

V. A'Jel, Czél, vagy tárgy, melyhez a'nyilaſok, vagy puskáſok lövöldöznek [d]: Azt jelenti azért Simeon, hogy a'Kriſtushoz, mint czélhez, lövöldözni-fognak. Mellyet a'Zsidók gyakorta chelekedtek: de fő-képpen, mikor a'Kereſztre fel-feſzítvén, káromkodtak ellene; és minden tagjait meg-ſebesítvén, végtére *az öldalát-is lanchával meg-nyitották* [e]. Nagy Ellen-mondás vólt ez, melyről imígyen ír ól Sz. Pál [f]: *Gondollyátok-meg azt, a'ki maga-ellen a'bűnöſöktől illyen Ellen-mondáſt ſzenvedett*, melyhez haſonló ſoha ſem vólt. De mi végre gondollyuk azt meg? *Hogy meg ne fáradgyatok*, úgy-mond Sz. Pál, *lelketekben el-fogyátkozvan: mert még ſzintén a'vér-ig nem tuſakodtatok, a'bűn-ellen viaskodván.* Bezzeg a'Kriſtus, vére-hullájá-ig, és haláláig-is tuſakodott a'bűn-ellen: de nem maga ſzükſégeért, hanem a'mi haſznunkért. Tahát mi a'magunk haſznáért, ne reſtelkedgyünk mind

A

In Symbolis voicis.

o Phil. 3. 18.

q Luc. 16. 19.

B

r 1 Pet. 2. 21.

s Gal. 5. 24.

t Gal. 6. 17.

u 2. Cor. 11. 23. 27.

C

x Num. 2. 2.

† Iſa. 5. 26.

y Ioan. 9. 26.

z Act. 28. 22

a Iſa. 11. 10.

b verſ. 12.

D

c Mat. 11. 29 Ioan. 13. 14 15.

d Thren. 3. 12

e Ioan. 19. 34.

f Heb. 12. 3.

A

vér-ig tusakodni. Oh melly távúl vannak, nem chak a Kristusnak, de sok Szenteknek tekélletességétől-is, a'gyenge-gyomru Keresztyének, kik akár-mi kichiny dolgot-is sokallanak a'Kristusért fel-vállalni, és készek az Istent meg-bántani, parancholatit általhágván, egy kis nem tudom miért-is, hogy bor-ivó társoknak kedvét ne szegjék, hogy egy fillyérni nyereséget el ne múlassanak, hogy egy szem-pillantásig-valo gyönyörüségtől el ne maradgyanak! Hol vagyon a'Szenteknek tekélletesége, kik ezer halált szenvedtenek vólna inkább, hogy-sem egy bűnnel az Istent meg-bántották vólna? Arany-szájú Sz. Jánost, az *Arcadius* Chászár felesége *Eudoxia*, heában fenyegette iszonyú dolgokkal: mert egyébtől nem félt a'szent ember, hanem chak a bűntől. Sz. Ambrusról, ő-maga *Theodósius* Chászár, kit a'híveknek társaságából ki-rekesztett vólt, azt mondotta; hogy a'Királyi méltóságtól-valo féltében, az Isten parancholattyát meg nem szegi. A Galliai Sz. Lajos királyt, arra tanította vólt az ő Isten-félő anny a *Blanca*, hogy mindenkor ezt hordozná szívében: Inkább meg-halok, hogy-sem bűnt tegyek.

B

Sz. Pált-is, *Semmi el nem választhatta a'Krisztus szeretetitől, sem élet, sem halál, se egyéb teremtett-állat* g. Az bizonyíttya valóban a'Krisztushoz-valo szeretetit, a ki örömest szenved érette.

g *Rom.* 8.35. *& seq.*

De lássuk már azt-is, Mit jövendölt Simeon a'Szűz María-felől: *A'te lelkedet-is általjaria a'tör, hogy ki-nyilatkoztassanak sok szívekből a'gondolatok.* Ezt sok-képpen magyarázzák. Elsőben: Némellyek a'TŐRŐN, Kardot értettek; és azt mondották, hogy a'Szűz María mártyromságot szenvedett. De ennek ellene-mondanak minden historiák, és a'Sz. Atyák-is, sőt az Evangeliom-is. Mert ha Simeon azt akarta vólna mondani: nem mondotta vólna, hogy a'Tőr által-jária a'lelkét, hanem a'testét; mivelhogy a kard nem sértheti a lelket, hanem a testet. Másodszor: *Origenes* a'Tőrt, Kételkedésről érti; mint-ha a'Boldogságos Szűz, Urúnknak halála-kor kétséges lőtt vólna a'hitben, és a'Krisztus fel-támadása-felől kételkedett vólna. De ezt a'Keresztyén ember nem-is halhattya jó szível; tudván, hogy Szűz María soha vétekbe nem esett; melly-nélkül, nem lőtt vólna ez a'kételkedés. Harmadszor: Sz. Ambrús, a'Kardon, vagy Tőrön, az Isten Igéjét érti h: mivelhogy ez a Lelki kard (annak nevezi Sz. Pál i) által-járta a'María lelkét, a'Hit és Szeretet-által, melly ő-benne találtatott. Igaz tudomány, de nem bőtüszerént-valo. Mert Simeon, a'Krisztus szenvedéséről emlekezik, melly sok esztendő után lőtt: a'Hit pedig, és a'Szeretet, mind akkor, 's mind az-előtt által-járta vólt a'Boldog Aszszony szívét és lelkét; a'mint Sz. Erzébet, a'Sz. Lélektől taníttatván, nyilván jelentette: *Boldog vagy*, úgy-mond, *a'ki hittél* k. Negyedszer: *Timótheus Presbyter Jerosolymitánus* l, a'Tőrön, a'Bánatot és keserűséget érti; mellyet szenvedett a'Szűz María, mikor el-vesztette vólt a'Fiát, és azt mondotta m: *Imé az atyád, és én, bánkodva keresünk vala téged.* Úgy vagyon, hogy nagy bánattya vólt azon a'Szűznek, melynek tőre által-is járta a'lelkét: de mivel az nem egyedül Szűz Mariát illette, hanem Józefet-is, bőtüszerént nem arról szóllott Simeon. Ötödszor: Sz. Agoston arra a Keserűségre magyarázza n, mellyet Szűz María az ő Sz. Fiának szenvedése és halála-kor érzett. Ez igaz magyarázat, és sokan követik: mert kétség-nélkül, nagy bánattya vólt az ő szerelmes Sz. Fiának keserves kinnyán és halálán. De úgy tetszik, hogy ez a Bánat és fájdalom, nem mondatik Tőrnek, a'vagy Kardnak: mert a'kard nem a fájdalom, hanem a'fájdalomnak oka, és a'fájdalmat-szerző eszkőz. Az-okáért úgy ítélem, hogy annak a'kardnak, egynek kell lenni azzal, melly a'Krisztusé vólt: mert, a mi a'Krisztus testi halálának oka vólt, által-járta a'María lelkét-is, nagy bánatot és keserűséget szerezvén néki. Így mongya Dávid o, hogy *Józefnek lelkét által-hatotta a'vas*, noha a'vas-béko chak a'lábán vólt. és azt szoktuk mondani, hogy, a'melly kardal szerelmes barátunk, vagy atyánk-fia meg-öletett, az járta-által szívünket. És így azt mondhattyuk, hogy az a'kard, melly a'Szűz María lelkét által-járta, a'Keresztvólt, és a'Krisztus szenvedésének egyéb eszkőzi, mellyek a Krisztusnak testét kínozván, a'Szűz María lelkét bánattal, és keserűséges szánakodással által-járták. Azért mongya Sz. Bernárd p; hogy, minek-utánna Urunk a'lelkét ki-adta, és mindazáltal a'lanchával oldalát ki-nyitották, azt a fájdalmat a'Krisztus nem érzette, hanem az a'láncha a'Szűz María lelkét járta-által, és ő nagy bánatot, és keserűséget szenvedett abból, hogy a'kegyetlen ellenségek, még a'meg-hólt Krisztus testének sem hadtak nyugodni, hanem azt-is marczongották.

C

k *Luc.* 1.45.

l *Hom. de Prophetia Simeon.*

m *Luc.* 2. 48.

n *Ep.* 59. *ad Paulinum.*

o *Ps.* 104.18.

D

p *Serm. super Signum magnum apparuit.*

Ezért a keserves Bánatért, mongya Sz. *Damascénus* q, hogy a'minémű fájdalmakat szenvednek az afszszony állatok a'szüléskor, azokat el-kerülte ugyan Szűz María, mert nem testi gyönyörűséggel fogadta Sz. Fiát méhébe: de valóban helyére hozta az ő Szent Fiának szenvedése-kor, midőn szívének szaggatását érzette az ő Sz. Fiához-valo nagy szeretetiből. és azért mongya Sz. *Jerónymus*-is r; hogy meg-haladta a'Mártyrom-

q *Libr.* 4. *de Fide*, c. 15.

r *Serm. de Assumpt. B. Virg.*

ságot:

ságot: mivelhogy a'Mártyrok, a'Kriſtuſért teſtekben ſzenvedtek; Szűz María pedig, a Kriſtus ſzenvedéſének tőrétől lelkében ſzenvedett. Sz. Bernárd illyen Kérdéſt tészen magának [s]: Nem tudta-e, hogy meg-hal a'Kriſtus? Kétſég-nélkül. Nem reménlette-e, hogy hamar fel-támad? Bátorſágoſon. És mindazáltal bánta, hogy fel-feszíttetett-? Igen-is. Mert ki vagy te, atyám-fia, vagy hol vőtted ezt a'bőlcheſéget, hogy inkább chodálod Mariának bánatos ſzánakodáſát, hogy-ſem a'María Fiának ſzenvedéſét? Mert a'Kriſtus, teſt-ſzerént meg-halhatott-e? Tahát ez, ſzívében miért nem halhatott eggyűtt meg véle? Azt a'Szeretet chelekedte, melynél ſenkinek nagyob nem vólt: ezt-is a'ſzeretet chelekedte, melyhez amaz-után haſonló nem vólt. Valóban igazán beſzéll Sz. Bernárd. Mert, ha a Kriſtuſnak hamar-való fel-támadáſa nem vólt-ellene az ő teſti halálának: kétſég-nelkül a'Szűz María ſzánakodáſának ſem vólt ellene, ſem az meg nem kiſſebbítette a'fel-támadáſról-való ígaz hitit, melly minden fogyatkozás-nélkül vólt a'Boldogſágos Szűzben.

Noha pedig ſenki valóban meg nem magyarázhattya, minémű bánattya lőtt légyen Szűz Mariának az ő Sz. Fiának ſzenvedéſe-kor: mindazáltal, némelly okoskodáſokból valamennyire eſzűnkbe vehettyük. Elsőben: Ha meg-tekíntyük, hogy az a Bánat, az ő eggyetlen-egy Fiáért vólt, és a'ki chak tulajdon ő Fia vólt, holott a'több fiakban az atyáknak-is részek vagyon: az-ſzerént Szűz María meg-haladta minden anyáknak fiokhoz-való ſzeretetit; és kővetkőzendő-képpen, nagyob bánattya-is vólt az ő Sz. Fiának halálán, hogy-ſem másnak lehetett vólna. Másodſzor: Ha meg-tekíntyük a'ſzenvedéſnek nagy-vóltát: mert Kriſtus többet ſzenvedett mindeneknél, kik, vagy ő-előtte, vagy ő-utánna ſzenvedtenek. Még Pilátus-is azt vélte, hogy a'meg-oſtoroztatott, és töviſſel meg-koronáztatott Kriſtuſnak meg-mutatáſával, meg-enyhítheti a'Zidóknak kemény ſzívőket-is. Minémű lehetett tahát a'ſzerelmes Anyának bánattya az ő Sz. Fián, kit az-után ugyan fel-is feſzítettenek? Ha azokat az aſzſzony'állatokat, kiknek közel ſem vólt annyi közők a'Kriſtushoz mint Szűz Mariának, annyira meg-keſerítette a'Kriſtuſnak állapattya, hogy ugyan sírtak rajta [t]: mit nem chelekedett az ő tulajdon Sz. Annyának ſzívében? Harmadſzor: Szűz Mariának bánattyát abból-is eſzűnkbe vehettyük, ha meg-gondollyuk, hogy a'Szűz, maga jelen vólt, és ſzeme-láttára ſzenvedett a'Kriſtus. melly ſokkal keſervesben eſett, hogy-ſem ha távúl-lévén nem látta vólna. *Ágar* nem láthatta, hogy ſzeme-előtt hallyon-meg ſzomjúval az ő fia Iſmaël; hanem távúl ment, a'mennyire a'kéz-íjal lőhetni [u], mondván: *Nem nézem a' meg-haló gyermeket. és fel-emelt ſzóval sirt.* Minémű keſerűſége vólt tahát Szűz Mariának, ki a'Kriſtuſnak olly iſzonyú kínnyait ſzemével látta? Sokan azoknak ſem nézhetik kínnyokat, a'kik méltán ſzenvednek: mint vólt tahát dolga Szűz Mariának, a'ki látta hogy az ő ártatlan Fiát inkább kínzották, hogy-ſem a'tolvajokat. Negyedſzer: Ha meg-gondollyuk, hogy a'Kriſtus ſzenvedéſe, ſok időtől-fogva előtte-forgott Szűz Mariának, létel-ſzerént-is egy-nehány óra-ig. Ötődſzör: Senki vígaſztalója nem vólt a Szűznek: mert a'Tanítványok el-futottak vólt; János pedig, és az egy-nehány aſzſzony-állat-, nem hogy vígaſztalhatták vólna, de inkább keſeritették nagy keſergésőkkel, és magok-is szűkölködtek vígaſztalás-nélkül: a'több pedig a'kik jelen vóltak, tudn illik, a'hóhérok, vitézek, és Papi-fejedelmek, inkább boſzſzontották, chúfolván, és káromolván az ő Sz. Fiát, és őrvendezvén annak keſerves kínnyán és halálán. Ez azért a'Tőr, melly a'Szűz María lelkét által-járta. De nem javallom azoknak vélekedéſét, kik bádgyadáſt, és ſzédülést tulajdonítnak néki: mert az nem illik az ő bátorſágos ſzívéhez, és a fel-támadáſról-való igaz hitihez; fő képpen, mint-hogy mindenkor, és mindenekben úgy ſzabta magát az Iſtennek akarattyához, hogy ſemmi módnélkül-való dolgot nem chelekedett, ſem elméjében meg nem tántorodott.

Kérdené valaki: Mint-hogy Szűz María ſemmi vétket nem chelekedett, miért akarta az Iſten hogy illyen keſerves Tőr járná-által a'lelkét? Felelet. Elsőben, Azért; hogy az ő jutalma, és érdeme nevekednék. Másodſzor: Hogy nyilván lenne, hogy az Iſten-előtt kedves vólt. A'ſzolgákat, az urok jelén iſmérni-meg. Az Iſten kedves ſzolgainak jele, a'háborúſág; a'mint Ráfaël Angyal jelentette, mondván [x]: *Mivelhogy kedves valál az Iſtennél, ſzükség vólt hogy a'kiſértet meg-próbálna téged.* Harmadſzor: Hogy a'Mártyrok koronáját meg-nyerné. mert nem illett, hogy a Szenteknek Királyné-aſzſzonya, valami renden-való Szentek koronája-nélkül maradna; és azért mondatik a'Mártyrok királyné-aſzſzonyának. Negyedſzer: Hogy rajtúnk-is tudna könyőrűlni; a'mint Sz. Pál a Kriſtus-felől okoskodik [y]. Ötődſzör: Hogy az Anyaſzentegyháznak kinche azzal-is nevekednék. Hatodſzor: Hogy mi a'háboruſágokban el ne fáradnánk: meg-gondolván, hogy ſzerenchésbeknek nem illik lennűnk az Iſtennek Sz. Annyánál, ki a'háboru-

ſágok-

A

[s] *Serm. ſuper Signum magnum.*

B

[t] *Luc. 23. 27.*

[u] *Gen. 21. 16.*

C

D

[x] *Tob. 12. 13.*

[y] *Heb. 2. 17.*

A

z Luc. 24. 26.

ságok-által ment-bé az ő Sz. Fiának országába; a'mint az ő Sz. Fia-is a'maga országába [z]. Hetedszer: Hogy ezen Tőr, a'mi lelkünket-is által-járná. Lelkünket, mondám: mert ez a Tőr, némellyeket meg-sért ugyan, de a'hüvelben marad, azokat, tudni illik, kik halván a Kristus szenvedését, természet-szerént-valo szánakodásból meg-indúlnak rajta, és ugyan könyveznek-is; mint mikor valami baráttyoknak szerenchétlenségét halván, szívök meg-esik: de a'mellett meg-maradnak az ő gonosságokban, haragjokban, tisztátalanságokban, részegségökben; mert a Kard, a hüvelben maradott. és noha megütötte őket, de meg nem sebesítette, sem vérőket nem vötte. Ezek számoson vannak, de kevés hasznát vészik e Kardnak. Némellyeket pedig, ki-vonva sebesít-meg, és vért ereszt, de chak a'testökből. kik, mikor hallyák a'Kristus szenvedését, bánkodnak, és siránkoznak, nem chak természeti indúlatból, hanem igaz szeretetből-is; az-okáért, testöket-is sanyargattyák, hogy a'szenvedő Kristussal valamit szenvedgyenek. Ez jó, de nem szinten elégséges. Némellyeknek azért, ugyán a'lelkőket járja-által, és azt sebesíti-meg: kik, a'Kristus szenvedésének elmélkedése-által, az ő lelkőknek drága-voltát meg-ismérik, és annak árrát meg-bőchüllik; tudván, hogy az Isten Fiának drágalátos Sz. Vérével, és keserves Halálával váltatott-meg: és el-tekellik magokban, hogy inkább ezer halált szenvednek test-szerent, hogy-sem lelkőket halálos bün-által el-veszessék, és az Istent boszszúsággal illessék; ki azt olly nagyra bőchüllötte, és olly árron vötte-meg, melynél nagyobb nem lehetett. Ezt chelekedvén, ki-nyilatkoznak a'szívekből a'gondolatok: mert a'Szeretet, nem chak a'szívben marad, meg-elégedvén a'jó akarattal; hanem chelekedetekkel-is ki-mutattya magát, kész lévén azért mindent chelekedni, és szenvedni, a'ki mi-érettünk életét adta, hogy a'más világon véle győnyőrkődhessünk az őrők boldogságban. Mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Isten az ő Szent Fiáért. Amen.

B

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

C

A'Szabadító *Messias*-felől, minek-előtte e'világra jőne, Három-féle Jővendőléseket találok az Ó Testamentomban: Előszór: Chodálatos és természet-fölött-valo Jeleket: úgy-mint, *a'Jákob Lajtorjáját, melly a'földről az égig ért* [a]: *a'Moyses chipke-bokrát, melly égve meg nem emésztődött* [b]: *Aaronnak hirtelen meg-virágzo veszszejét* [c]. *Gedeonnak gyapját, melly a'száraz földön nedves, a'nedvesen pedig száraz vólt* [d]. Másodszor: Némelly Személyeket, kik chelekedetőkkel őtet példázták, ki egy, 's ki más dologban: úgy-mint, Ábelt, Isaákot, Jákobot, Jósefet, Dávidot, Jóbot, Jónást. Harmadszor: A'Proféták mondásit: mert Ő-*róla minden Proféták bizonyságot töttek* [e]. Hasonló-képpen, mihelyen e'világra jőtt, Három-féle Bizonyságokat támasztott magának: I. Mennyei és természet-fölött-valo dolgokat; úgy-mint, az Angyaloknak jelenését [f], és az új Chillagnak vezérlését [g]. II. Némelly Személyeket, kik chelekedetőkkel hirdették; úgy-mint, a'Pásztorokat, kik dichőítették és díchérték az Istent mindenekben, a'miket hallottak és láttak [h]: a'Mágusokat, kik, *le-borúlván imádták, és meg-nyitván kinchőket, ajándékokat adtak néki, aranyat, temiént, és mirrhát* [i]. III. A'Profetáknak mondásit; úgy-mint, Simeonnak jővendőlését a'Szűz María-előtt, és Annának felőle-valo beszéllését mindeneknek, a'kik várják vala Israëlnek váltságát; a'mint a'mái Evangéliomban olvassuk. Melyből, lelki vígasztalásunkra, és életünknek meg-jobbításara, tanuságokat hozok-elő.

a Gen. 28. 12.
b Exod. 3. 2.
c Num. 17. 8.
d Iud. 6. 36.
e Act. 10. 43.
f Luc. 2. 9.
g Matth. 2. 2.
h Luc. 2. 20.
i Matth. 2. 11.

D

I. Okát adom, Miért jelentett-meg Simeon némelly dolgokat egyedül Szűz Mariának: és Mint mondatott Jósef a'Kristus attyának.

II. Kiknek légyen botránkozásokra a'Kristus; és mint.

III. Meg-mutatom, hogy nem kell a'jótól meg-szűnni, a'gonoszoknak botránkozásokért.

ELSŐ RÉSZE.

MEg-áldván Simeon a'Kristusnak szűleit egyenlő-képpen, jővendőlését chak Szűz Mariának jelentette-meg; nem chak azért, hogy a'Sz. Lélek-által, a'ki ő-benne vólt [k], *a'kitől feleletet vött hogy meg-láttya az Ur Kristusát* [l]; *a'ki-által a'Templomba ment* [m]: meg-tudta, hogy Jósef azt nem éri, Szűz María pedig szemeivel meg-láttya az ő Sz. Fiának keserves kinnyát és halálát, a'melyre a'jővendőlés nézett: hanem azért-is, hogy

k Luc. 2. 25.
l vers. 26.
m vers. 27.

azon Sz. Lélek-által tudta, hogy Szűz Maria a'Kriſtuſnak igaz, és teſt-ſzerént-valo annya, Jóſef pedig chak gond-viſelője, és gazdája, noha az Evangeliſta Attyának nevezi, az okokért, mellyeket majd elő-hozok. Méltatlan dolog azért, a'mit némelly Eretnekek mondottak; hogy Jóſef, ſzinten úgy teſt-ſzerént-valo attya a Kriſtuſnak, mint Szűz Maria, annya: mert ſokkal külömbet jelent a Sz. Irás; és, a'mint az Angyal meg-mondotta Szűz Mariának, minek-előtte méhében fogadna, hogy *a'Szent Lélek ſzáll rea, és a' Magaſság-bélinek ereje árnyékozza-meg őtet* [n]: azon-képpen fogantatása-után, midőn Jóſef el akarná hagyni Mariát, tudván hogy nem ő-tőle eſett terhbe, de nem tudván kitől lőtt légyen; néki-is meg-mondotta az Angyal [o]: *A'mi ő-benne fogantatott, a'Sz. Lélektől vagyon:* Szűletéſe-után pedig, mikor meg-jelent Jóſefnek hogy Egyiptusba küldené, vagy Egyiptusból viſzſza-hívá Iſraël földére, imígyen ſzóllott néki [p]: *Kelly-fel, és vedd a' gyermeket 's az annyát:* jelentvén, hogy Mariának igaz Fia, de Jóſefnek nem: azok-ellen, a' kik az-után tévelygésből máſt véltek és mondottak; úgy-mint az *Ebionita*k, a'mint Sz. Irenæus írja [q]: a *Cherintuſianus*ok, a'mint Sz. Epifániuſnál olvaſſuk [r]: és a' *Photinianus*ok, a'mint Béda mongya [s]. Azon igaſságot, hogy egyedül Szűz Maria volt a Jésus ſzűléje; meg-érthetnyük Sz. Mátéból: Ki, midőn a Jésusnak ősit, Abrahámtól-fogva Jákób-ig a'Jóſef attyá-ig, elő-ſzámlálta volna, és mindeniknek tulajdonította volna a nemzéſt, midőn Jóſefre jutott, nem ő-néki tulajdonította a'nemzéſt, hanem Szűz-Mariának, mondván [t]: *Jákob pedig nemzé Jóſefet a' Maria férjét, kitől* (Máriától) *ſzülettetett a' Jéſus, ki Kriſtuſnak hivattatik*, nem mondotta, *Kiktől*; a'mint kellett volna mondani, ha Jóſef a' Jéſusnak attya lőtt volna; hanem *Kitől*, melly chak Mariát jedzi, a'mint a' Deák bötű nyilván meg-mutattya.

Kérdené valaki: Mi módon mondatott tahát Jóſef a'Kriſtus Attyának? Felelet. Nem chak egy módon: Elsőben: Sz. *Jerónymus* azt mongya [u]; hogy az emberek vélekedéſéért: kik közönſégeſſen azt ítélték, nem tudván a'Szűz Maria fogadáſának módgyát, mint-hogy ſoha ollyan fogadás nem-is volt. Azont mongya *Béda*-is. És Sz. Lukách-is jelenti, mondván [x]: *Jéſus kezdvala úgy mint harmincz eſztendős lenni, a'mint vélik vala, Jóſef fia.* Máſodſzor: *Origenes* [y], az Atyát, Gond-viſelőnek és táplálónak magyarázza; és közönſéges ſzóllás-között, a'Gond-viſelőket, Atyáknak nevezzük. és így mondotta Jóſef Patriárcha [z]: *Az Iſten engem, úgy mint Attyává tőtt Faraónak*, mivelhogy midenből ő viſelte gongyát. Harmadſzor: Sz. Agoſton [a]; azért mongya hogy Jóſef, a Jésus Annyának a' Mariának férje volt. Ha azért a' Fogadott fiak Attyoknak híják azokat, kik őket fiokká fogadgyák; és azok, a'kik fogadó atyák azokat, a'kiket fogattak, fioknak nevezik, noha azokat nem nemzötték, a'mint Mardokéus Eſtert [b]: mennyível inkább Fioknak mondhattyák a' férjek a feleſégőknek fiait. Az-okáért, igaz házaſságlévén Jóſef- és Maria-között, minden teſti közösüléſ-nélkül, a'Kriſtus méltán mondatott a'Jóſef fiának; fő-képpen, mint-hogy az Iſten, Jóſef- és Maria-között a'házaſságot a'Kriſtuſért rendelte, hogy ne vélnék az emberek hogy paráznaſág-által ſzületett.

Igaz Annyá-lévén azért a'Szűz Maria Jésusnak, őtet kivált-képpen illette a'Simeon jövendőléſe; és mélto minden tiſzteletre, melly Iſten-alatt valami teremtett-állatnak tulajdoníttathatik. És merő balgatagſágot mondott *Conſtantinus Coprónymus*, a'mint Suídas írja [c], tudn illik, hogy, mi-képpen az erſzény addig bőchűlletes, míg a'pénz benne vagyon; ha az ki-kél belőle, ſemmi bőchűllete ninchen: azon-képpen, Szűz Maria-is addig érdemlette a'bőchűlletet, míg az Iſten Fiát méhében hordozta; minek-utánna pedig e'világra ſzűlte, ſemmi bőchűlletet nem érdemlett: Ez, mondám, merő gorombaſág, és bolond okoskodás; mert nagy külömbség vagyon a'pénzes-erſzény-között, és az Iſtenek Sz. Anya-között. Mert; Előſzor; A'pénz, nem az erſzéntől ſzármazik, hanem minden maga múnkája-nélkül máſunnét tétetik-belé: és, ha olly erſzény találtatnék, melyből arany-forintok, vagy tallérok ſzármaznának, kétſég-nélkül bőchűlletesnek tartatnék; és máshoz-képeſt, melyből chak réz vagy ón-pénzek ſzármaznának, ſokkal bőchűlletesbnek. De a'Kriſtuſnak teſte, a'ſzeplőtelen Szűz Mariának tiſztaſágos véréből formáltatott, és az ő ſzentſéges méhéből ſzármazott; és az-okáért, nagyobb tiſzteletre-méltó minden egyéb aſzſzonyoknál, mint hogy ſenki ollyan Fiat nem ſzült. Innét mondotta az Angyal [d], és az Angyal-után Sz. Erzébet [e]: *Áldott vagy te az aſzſzonyállatok-között*, az-az, minden aſzſzony állatok-fölött, mert hozzád-haſonló nem találtatott, ki az Iſtennek Annya lőtt volna. Máſodſzor: A'pénz, lelketlen, és holt-állat; és noha ſzépnek látſzik a'ſzemnek, mindazáltal mochkos a'kéznek; a'mint a'pénz-olvaſóknak kezőkön meg-tetſzik. az-okáért az erſzénnek-is ſemmi ſzépſéget nem ád; hanem inkább meg-rútítya: De a Kriſtus, mint-hogy merő ſzentſég, és ſzépſég, jelen-vóltával az ő Sz. Annyát meg-ékeſítette; és a'Sz. Lélek-által úgy meg-ſzentelte a'kilencz-hólnapi ſzálláſért, hogy hozzája haſoló teremtett-állat nē találtatott, ſem az emberek-ſem az Angyalok-között.

n Luc. 1. 35.
o Matt. 1. 20.
p Matt. 2. 13. 20.
q Lib. 3. c. 24.
r Hæreſ. 28.
s In Lucam.
t Matt. 1. 16.
De qua.
u Contra Helvidium.
x Luc. 3. 23.
y Hom. 16. in Luc.
z Gen. 45. 8.
a Libr. 2. de Conſenſu Evangeliſt. c. 1.
b Eſth. 2. 7.
c Ad calcem operum Nicephori.
d Luc. 1. 28.
e Luc. 1. 42.

A

De lássuk, mit jövendől a'vén és Isten-félő Simeon az Üdvözítő JÉSUS-felől az ő Sz. Annyának. Imé, úgy-mond [f], *tétetett ez sokáknak romlására, és fel-támadására Israélben.* Valóban choda jövendölés, melly biztat, és rettent; vonszon, és el-futtat. Melynek meg-értésére, egy jeles históriát hozok-elő. Azt írja *Cælius Calcagninus Ferrariensis* [g]; hogy *Praneste*-várasnak romlási-között, egy igen szép táblát talált, nagy mesterséges metszéssel. Azon, egy magas, és meredek kő-sziklás hegy vólt, melynek igyenes és virágos tetején, királyi öltözetben egy fel-ékesíttetett Aszszony állott. Annak oldalán, az Isten képe vólt, tellyes szemekkel, és fülekkel; fél-ig farkas-bőrbe öltözött; a'fején egy kis süveg; a'lábában, pósztóból chinált sólya. Nagy fő emberek áldoztak néki, nem temiénnyel, sem barmokkal, hanem egy kis madárral, mellyet mi húros-madárnak nevezünk; és az óltáron ez vólt írva: *Fide fato*; A hittől származotnak. Az Áldozat-kör nagy hálgatás vólt, és az Isten-mellett két jeles Aszszony állott: az eggyik, sok-águ és egybe-tekert lánczot fejtegetett; a'másik, négy-szegű kőhöz támaszkodván, szép kichíny koszorúkat kötött. Ezen-közben sokan, mód-nélkül, és nagyobb bátorsággal hogy-sem okossággal, igyekeztek a'magas hegyre hágni, és a'Királynéhoz jutni: de nagyobb részre nyakra-főre húllottak, kik hamar, 's kik valami időmúlva, sok fáradság-után. A'kik pedig áldoztak, azoknak a'Láncz-fejtegető aszszony kötelet bochátott-alá, melynek végén egy kő vólt által-vonyva: azt az Isten, a'könyörgőknek szájába adta, kik leg-óttan szájokat bé-fogták, és ajakokat ősze-kapcholták. Az Aszszony azonban, az embereket lassan-lassan fel vondogalta a'hegyre: de ha valaki a' száját fel-nyitotta, minden fáradsága heában lévén, nyakra-főre alá-esett: a'ki pedig szerencshésen fel-jutott, koszorút adtak néki, és nagy örömmel innya adták a pohárból, mellyet az Aszszony reá-kösznt; és az-után, minden múnka-fáradság- és gond-nélkül örök bóldogságban élhetett.

Turdus.

B

Ez a'Mennyei véghetetlen Bóldogságnak példája, mellyet minnyájan kívánnak. Ez a'magas, meredek, és darabos hegynek szép virágos tetején ül, mert a'földön igaz Bóldogság nem találtatik. Ezzel az Isten öröktől-fogva eggyütt-vagyon, mint a'Vő-legény az ő Jegyesével: mert nincn nagyobb bóldogság mint az Isten, ki ő-magában bóldog, és más boldogság-nélkül nem szükölködik. A'két Aszszony állat, példázza az Irgalmasságot, és Igasságot: az Első, a'Malasztnak kötelét hozzánk alá-bochátlya; melynek a'végén az a'drágá-kő vagyon, melyről Isaiásnál emlekezik az Isten [h]; tudn'illik, a' Krístus Jésus, a'mi üdvösségünk zálogja, mint-hogy *Senki nem mégyen az Atyához, hanem ő-általa* [i]. A'Másik, meg-hervadhatatlan koszorút kőt, mellyet Sz. Pál *az Igasság Koronájának* nevez [k]. Erre a'bóldóg állapatra, természet-szerént minnyájan kívánkoznak: de, mivel nincnen mindeneknek igaz hitök, mellyel az Istennek áldozni kell; és, a'kiknek azt az Isten meg-adta-is, nem minnyájan tartyák szájokban, hanem akár-mi okból első hitöket el-hadgyák: kevessen jutnak a'Bóldogsághoz; azok, tudn'illik, kik az Istennek Malasztyát vévén, nem temiénnyel, vagy öreg barmokkal áldoznak: az-az, nem bíznak magokban, sem nagyot magok-felől nem vélnek, hanem alázatosok, és kichinyek, de a' Szeretetnek tollaival magasan röpűlnek. Azok ereszlik pedig ki szájokból a'követ, *kik vallyák, hogy ismérik az Istent, de chelekedetökkel tagadgyák* [l]: és ezek-is nyakra-főre esnek.

h *Isa.* 28. 16.

C

i *Joan.* 14. 6.

k 2. *Tim.* 4. 8.

l *Tit.* 1. 16.

II. RÉSZE.

EBből a'példából meg-érthettyük, kiknek tétetett Krístus Urúnk romlásokra, vagy fel-támadásokra. Romlásokra azoknak, kik a'nékik küldetett Krístust meg-vetik [m], és lelki épületökben nem foglallyák. Fel-támadásokra pedig azoknak, kik tiszta szívvel fogadgyák, és lelki karjokkal magokhoz szoríttyák; hívén ő-benne eleven Hittel, bízván hozzája erős Reménséggel, és hozzája ragaszkodván álhatatos Szeretettel. Hallyad, mit mond Urúnk [n]: *Ítéletre jöttem én e'világra: hogy a'kik nem látnak, lássanak; és a'kik látnak, vakokká légyenek.* A'kik nem látnak, magok ítélete-szerént vakok; nyavalyájokat meg-ismérvén, orvost keresnek, és látni kívánnak: azok meg-világosíttatnak, és az Istennek igaz ismeretire jutnak. melyről hálát-is ád Krístus Urúnk az ő Sz. Attyának [o]. Oka pedig az, mert *Az Isten az alázatosoknak malasztot ád* [p]. A'kik pedig, magok ítélete-szerént látnak, szükségöket eszekbe nem vészik; orvost nem keresnek: a'melly setétségben hevernek; abban hagyattatnak, mint a'kevély Fariséusok, *kik magokat bölcheknek mondván, bolondokká lőttek* [q]. Oka pedig az, mert *Az Isten a'kevélyeknek ellenek all* [r]. Innét mongya Sz. Pál [s]; hogy *A Keresztnek igéje, az el-veszőknek bolondság: azoknak pedig, a'kik üdvözülnek, Istennek ereje*: miképpen hogy a'betegneka jó étek-is ártalmas, melly az egészségesnek igen hasznos. melly külömbségnek, nem az étek oka, melly ő-magában jó: hanem az em-

m *Psf.* 117. 22.

D

n *Joan.* 9. 39.

o *Mat.* 11. 25.

p *Jac.* 4. 10. 1. *Pet.* 5. 5.

q *Rom.* 1. 22.

r *Jac.* 4. 10. 1. *Pet.* 5. 5.

s 1. *Cor.* 1. 18.

ber, kinek gyomra úgy meg-veszett, hogy a'jó-is ártalmasá válik benne. És mi-képpen hogy a'fájdalmas szemnek, ártalmas a'világosság, melly az egésségesnek hasznos, és gyönyörűséges: úgy a Keresztnek igéje-is, az el-veszendőknek ártalmas, mert meg-vetik, és bolondságnak ítélik. és azért, nem az Igének, hanem magoknak tulajdonittják a'veszedelmet. Azt írják az *Achates* kőről, és naponként láttyuk a mészben, hogy, ha vizet tőltnek reá, meg-melegül, és meg-gyulad; noha egyéb dolgokat a'víz, természete-szerént meg-hidegit, és a'tüzet-is meg-oltya: hasonlóképpen az Isten-félő emberek, a'Kristusnak tanitása-és példája-által, e'világi dolgoknak szomjuságát meg-oltották, és lelkőket meg-hívesitették: de az istenteleknek, nem e'drága víznek természetiből, hanem a'magok gonoságából fel-gerjedtek-ellene, és az irégységnek 's haragnak tüzével meg-gyuladtak: noha azzal, végtére chak magokat fogyatták, és emésztették.

Szerte-szerént a Sz. Irásban azt olvassuk; hogy a'Kristus, mindeneknek kívánta, és kereste üdvösségét, személy-válogatás-nélkül[t]: kész volt az ő Malasztyát közleni a'szegény együgyü Pásztorokkal, mint a'nemes és bőlch Mágusokkal; úgy Magdolnával, mint Márthával; úgy Júdással, mint Péterrel; úgy a Pogányokkal, mint a'Zidokkal. Üdvözíteni jött, nem veszteni; világositani, nem vakitani; szabaditani, nem tömlöczözni; fel-állatni, nem ejteni; gyógyitani, nem sebesiteni; elevenitni, nem ölni. Az-okáért, ha valakik el-esnek, meg-romlanak, és el-kárhoznak, a'magok vétkének tulajdonittsák, nem másnak. Hogy a Kristus kívánta, és szomjuhozta minnyájunknak üdvösségét, nyilván meg-mutatta az ő érettünk-valo sok fáradságával, keserves kínnyával, és iszonyú halálával; mellyeket, nem kételenségből, hanem jó akarat-ból; nem maga hasznáért, hanem a'miénkért chelekedett, és szenvedett. Hogy pedig az embereken múlik-el, az a'jele, hogy az Isten hívását, hallani nem akarják; kérését, nem fogadgyák; fenyegetésével, nem gondolnak; ígéretinek, nem hiszsnek: és az ő Ingyen-való Malasztyát, a'meg-ismért Igasságot és hitet el-hadgyák, meg-tagadgyák. A Frísok fejedelméről Radbódusról, azt olvassuk *Sigebertus*nál[u]: hogy ez, a Sz. Wulfrámus Püspök predikállása-által annyira jutott volt, hogy az Isten kegyelmességét tapasztalván, meg akart keresztelkedni. És midőn már az eggyik lába a'szent fördőben volna, a'Vonyó-malasztnak lánczából ki-vonta magát; és meg-változtatván akarattyát, azt kérdette: Hol volnának többen az ő elei-közzül; pokolban-e, vagy meny-országban? És halván, hogy sokkal többen vannak pokolban, viszsza-vonta a'lábát, és nagy bolondúl azt mondotta: Jobb hogy a'sokakat kövessem, hogy-sem a'keveseket. Ki harmad napra, a'guta meg-ütvén őtet, meg-holt; és a'hová kívánkozott, oda jutott, tudn'illik, az örök nyomoruságra; azért, hogy az Isten Malasztyát meg-vetette; mellyel élvén, üdvözülhetett volna.

Hogy az Isten meg-zabolázná az embernek maga-felől-valo nagy vélekedését, sok dolgokat kérdezett Jóbtól: mellyekre nem tudván felelni, tudatlanságát meg-vallotta. A'többi-között pedig, azt kérdette[x]: *Ki vetette-fel a'világnak szeglet-kövét? midőn engem mind eggyütt díchérnének a'reggeli chillagok, és örvendezének minnyájan az Istenfiai?* Ez a'Szeglet-kő a'Kristus Jésus, a'mint Dávid őtet nevezi[y], és Isaias[z]. Sőt ő-maga-is a'Kristus[a]; az-után pedig Sz. Péter[b], és Sz. Pál[c], ő-róla magyarázták az Isaias mondását. Ezt nem vetette senki egyéb, az egy Istennél; sőt nem-is vethette: mert emberi eszközznélkül, Szűztől született, *a'Sz. Lélek szálván reá, és a'Magasság-bélinek ereje meg-árnyékozván őtet*[d]. Akkor díchérték az Istent a'chillagok, a'*Magusok*at a'Kristushoz vezetvén; és az Isten fiai az Angyalok örvendeztek, örömet hirdetvén a'Pásztoroknak, őket a Kristushoz igazitván, és az Istent díchérvén. Ezt a'követ, nem azért bochátta az Isten a földre, hogy valaki meg-ütközznék benne: hanem, hogy minnyájan hozzája szabnák magokat, őtet követnék, és minden tekélletességet tanúlnának tőle. És, ha ki meg-ütközik benne, és meg-sérszik, egyedül magának tulajdonittsa. Erről a'kőről érthettyük, a'mit Isten Zakariásnál mond[e]: *Imé a'kő, mellyet a'Jésus-eleibe adtam: az egy kövön, hét szem vagyon: imé én ki-metszem annak faragását, úgy-mond a'Seregek Ura: és el-veszem az ő földének hamisságát egy napon.* Szent *Jerónymus* a hét szemen, a'Sz. Léleknek hét ajándékát érti, mellyekkel őtet tellyesnek mondotta Isaias[f]. és méltán: mert a'kiben találtatnak, annak lelkét szemesé és látóvá tészik. Ezt az Isten a'Jésusnak, a'nagy Papnak eleibe adta, hogy arra nézvén, a'szerént formáltatná a'Templom köveit a'mellyet épitett: melly példázta a'Kristustól épittetett Anyaszentegyházat, melynek fondamentoma, és fő Szeglet-köve ő-maga a'Kristus. A'faragását-is az Isten metszette-ki, mellyen Sz. *Jerónymus*, a'Kristus sebeit érti, mellyek-által a'földnek hamisságát el-vötte. Azért mongya az Atya Isten Isaiásnál[g]: *Az én népem bünéért vertem-meg őtet:* mivelhogy a'Zidóknak meg-engedte hogy meg-verjék.

t *Isa.* 42. 2.

u *In Chronico.*

x *Iob.* 38. 6.

y *Pſ.* 117. 22.
z *Isa.* 28. 16.
a *Mat.* 21. 42 *Luc.* 20. 17.
b *Act.* 4. 11.
& 1. *Pet.* 2. 7.
c *Rom.* 9. 33.
d *Luc.* 1. 35.

e *Zach.* 3. 9.

f *Isa.* 11. 2.

g *Isa.* 53. 8.

A

Ez a Kő nékünk-is, mint Lelki Papoknak, meg-mutattatik, és például elönkbe adatik. És mint-hogy ő sebekkel vötte-el a' földnek hamisságát, ha mi-is sima kövekké akárúnk lenni az Isten Templomában, az ő szenvedésében részesek legyűnk, a' Kereſztől ne irtózzúnk; és, ha kívántatik, a' sebeket-is fel-vegyük. mert ékesbek nem lehetűnk, mint

h Gal. 6. 17. ha a' Kristus faragása-szerént formáltatunk; és Sz. Pállal abban dicsekedhetűnk [h], *hogy a' Kristus bélyegit hordozzuk testünkön*; a' mint-hogy a' Mártyrok testét-is chodálatos mint ékesítik a' Kristusért fel-vött sebek. és maga-is a' Kristus, azért tartya-meg az ő megdichőült testén őzőkké a' sebek-helyeit, hogy azoknak szépségével gyönyörködtesse az ő szerelmes barátit. Efféle szenvedések, nagy bizodalmat szereznek az embernek

i 1. Thes. 2. 1. szívében, a' mint Sz. Pál jelenti [i]; *hogy a' szenvedés-után, bizodalma vólt az Istenben, hogy az ő Evangéliomat szorgalmatoson hirdetné.*

Mondaná valaki: Mint-hogy a' Kristuson a' Szent Léleknek minden ajándéki meg-nyugottak, soha tőle el nem távoztak, és minden beszédét, és chelekedetét azok-szérént rendelte, bőlchen és értelmessen, tanáttsal és tudománnyal: hogy lehetett valakinek romlására? vagy, hogy botránkozhatot-meg valaki ő-benne? Felelet. A' Kristus okot arra nem adott: hanem ki-ki maga gonoságából vészen okot, az ő szentséges chelekedetit meg-vetvén, és gyalázván. Így láttyuk, hogy sok Isten-félő emberekben meg-botránkoznak az istentelenek, és minden chelekedetőket gonoszrá magyarázzák; az okoságot, álnokságnak; az igaságot, kegyetlenségnek; a' bátorságot, vakmerőségnek; a' bőv-kezűséget, tékozlásnak; a' takarékoságot, fösvénségnek: egy szóval, *A' jót gonosznak, az édesset keserűnek, a' világoságot setétségnek nevezik*; kiknek Jajt mond

k Isa. 5. 20. Isaias [k]. A' kik valami színnel meg-festett okulárral élnek, minden dolgot ollyan színűnek ítélnek: úgy az írégységgel meg-festetett szem, a' jót, és szépet-is, gonosznak, és rútnak ítéli. és, a' mint a' víz-által, az igyenes pálcza-is horgasnak tetszik: úgy az írégységnek vize, a' dícséretes dolgokat-is gyalázatosnak tetteti. Így vólt a' Zidóknak dolgok a' Kristussal; kire mivelhogy írégykedtek, minden dolgait káromlották, a mellyekért nagy dicséretet érdemlett vólna. Ha Máte, vagy Zakéus, házába a bűnősöket bé-fogadta, *Részegesnek, és a' Publikánusok barátyának* mondották [l].

l Mat. 11. 19. Ha Magdolnát a' lábaihoz bochátotta, hogy penitentziát tartson, Prófétaságát tagadták [m]. Ha Szombaton beteget gyógyított, azt mondották [n]; hogy *Nem Istentől vagyon, mint-hogy a' Szombatot meg nem tartya.* Ha ördögöket űzött, a' Beelzebubnak tulajdonították [o].

m Luc. 7. 39.
n Ioan. 9. 16.
C
o Luc. 11. 15.

Holott azt vedd eszedbe, hogy az Isten az embernek minden tekélletességnek példáját meg-mutatta a' Kristusban: kinél arra senki alkolmatosb nem lehetett, mint az Isten-Ember, a' testté lőtt Ige. A' puszta Ember, nem vólt elégséges a' tekélletességnek példájára, mert nem-is tudgya a' mi a' hoz szűkséges; és ha mit túd-is, maga erejével véghez nem viheti: mert az elméje, földi dolgokkal terhelve-lévén, az Igasságot fényesen magától nem láthattya, hanem-ha mástól taníttatik. és ha mindeneket meg-foghatna-is elméjével, véghez nem viheti: mert, magában hordozza leg-nagyobb ellenségit, kik mindenkor oſtromlyák őtet; tudn'illik, a' testi indúlatokat, és kívánságokat. A' Mennyei Taníto-is, külömben alkolmatos nem szintén lehetett, hanem az Emberi testnek öltözvén: Mert, ha úgy jött vólna mint Isten, testi szemmel senki nem láthatta vólna; és a' mi a' tanitásban leg-szűkségesb, példát nem adott vólna, melly sokkal foganatosb akár-mi beszéddel-valo oktatásnál-is.

D

Továbbá, azt mondhatta vólna Istennek az ember: Kűnyű néked a' tanítás, de nékem nehéz a' meg-tartás. Nem vétkezel, mert ninch tested, melly én-bennem a' lélek ellen vágyódik, és unszol a' gonoszra. Nem kívánsz semmit, mert halhatatlan-lévén, semmi-nélkül nem szűkölködöl: de én, életemnek meg-tartására sok dolgok-nélkül szűkölködöm. A' haláltól nem félsz, mert nem bírhat veled; fájdalmat sem szenvedhetsz: de én mind a' kettőtől tartok, és a' fájdalom nehéz, a' halál pedig rettenetes. Azokáért, hogy az embernek ne lehetne mentsége, az Isten emberré lőtt: Es, ha valaki azt mondaná, hogy lehetetlent paranchol: azt felelheti; hogy ő-is, mint ember, azt chelekeszi, a' mit mint Isten paranchol. Ha azzal mentené magát; hogy testel környűlvétetett, melynek tulajdona a' vétek: azt felelheti; hogy ő-is testet visel, de még sem engedi hogy a' bűn rajta uralkodgyék. Ha megint azt mondaná: Az igasságért, sem halált, sem fájdalmat nem szenvedhetek, mert gyarló vagyok, és mind a' kettő el-nyom: azt felelheti; Rajtam-is hatalma vagyon a' fájdalomnak, és a' halálnak, de azokat, ellenek tusakodván, meg-győzöm, hogy tégedet-is győzedelmessé tégyelek azok-ellen. Vezéred vagyok, hogy ne retteg utánnam jöni: Isten vagyok, hogy tisztellyed méltóságomat; ember vagyok, hogy láſſad példámat: Isten vagyok,

hogy ne szégyenlyed a'mit Uradban látsz: ember vagyok, hogy ne rettegj attól a'mit hasonló emberben tapasztalsz. Az-okáért, az emberré-lőtt Isten, azért adott példát, hogy kövessük, nem hogy meg-ütközzünk benne: és a'mit egy chelekedetéről mondott, azt minden hozzánk-illendőről érthettyük [p]: *Példát adtam néktek, hogy a'mint én chelekedtem veletek, ti-is úgy chelekedgyetek.* A

[p] Ioan. 13. 15

Félek rajta, hogy a'mit *Démades* az *Athénás*iaknak mondott, azt ne mongya a' Krisztus sokakról: tudn' illik, hogy hasonlók a'tárogato-síphoz, melynek ha a'nyelvét ki-vonszod, semmi hasznát nem veheted: hasonló-képpen, sok Keresztyénektől ha a Keresztyén nevet el-vészed, az-az, a'nyelvel-valo vallás-tételt, és dichekedést, semmit nem találsz bennek a'mi Keresztyénhez-illendő légyen: mert, a'mint mondám az előtt-is Szent Pálból [q], *Vallyák* (nyelvőkkel) *hogy ismérik az Istent, de chelekedetőkkel tagadgyák.* Úgy-mint, a'Helyhez-képest; a kik gyakrabban forognak a'korchomán, hogy-sem a'templomban; gyakrabban kerülik a'váras, hogy-sem a'*Processiók*ban mennek; gyakrabban látogattyák lator baráttyokat, hogy-sem a'betegeket, vagy a'szegény foglyokat. Továbbá, a'Társasághoz-képest: mert sok, nem Istenfélő, vagy meg-ért erkölchű emberekkel nyájaskodik; félvén, hogy valami jámborság ragad reája, hanem chel-chapó, hízelkedő, fondorló, trágár iakkal; és, egy szóval, gubás ebnek fanos eb társa, lator latornak baráttya. Annak-fölötte, Maga-viseléséhez-képest: mert a szája mindenkor vigyorog, a'szeme hunyorog, a'lába tapod, a' keze motoz, és semmi tagját-tetemét Keresztyénhez-illendő módon nem viseli. Ruhájához-képest pedig, nem Keresztyéni alázatosságot látsz benne, hanem merő czifra, czúf, fársang; semmi komédiás gyermek nem ér véle. Szolgai pedig, nem valami emberséges emberek, hanem nyalkák, udvar-házugi, pohár-mellett szóllók, hazudozók, semmire-kellő henyék. Asztala ollyan, mint a'kik azt mongyák [r]: *Együnk, igyunk, mert holnap meg-halunk*: egy szóval, mindenekben chak *a'szava Jákóbé, a'kezei Esaué* [s]. B

[q] Tit. 1. 16.

[r] Isa. 22. 13.

[s] Gen. 27. 22.

Hally erről egy példát *Bzóvius*ból [t]: Az Ótődik Kelemen Pápa, a'Sz. Benedek szerzetiből-való *Henricus* Kardinált Német-országba küldötte, hogy az Anyaszentegyháznak, és a Krisztusnak ellensségi-ellen, Keresztes hadat hirdetne: Ki, úti társaságban egy-nehány Barátot vitt magával. Egykor azt kívánná a'Kardinál, hogy valaki kozzúlok, az úti fáradságnak meg-könnyebbítésére, és a'halgatóknak-is lelki hasznára, és vigasztalására, valami jó beszédet mondana. A'többi-között, vólt egy *Laicus* Barát, (parasztBarátnak nevezik némellyek,) kit úntatva reá vőnek, hogy mondana valamit. Ki a'Kardinálra tekintvén, el-mosolyodék, és monda: Midőn meg-halúnk, meg-halúnk pedig nem sokára, és a meny-országKapujához jutúnk: Sz. Benedek Atyánk előnkbe jő, hogy bé-vigyen bennünket. Mikor azért téged, Kardinál Uram, Püspök Skófiumban lát; meg nem ismérvén, meg-kérdi, ki légy? Ha azt feleled; hogy az ő szerzete-béli Barát vagy: azt kezdi mondani; hogy a Barátok nem viselnek a'fejőkön szarvakat: és, hogy bizonyos léhessen felőled, a'porkolábbal fel-hasíttattya a'gyomrodat. és, ha eszébe vészi, hogy szegény eledellel tápláltad azt, el-hiszi hogy Barát vóltál, és meny-országba viszen: de, ha azt gyenge chemegékkel, és fris étkekkel hizlaltad, nem hiszi, és bé sem bocháttat. Mit mondúnk, Kardinál Uram, mikor ott meg-szorúlunk? Holott látod, hogy az eggyűgyű Barát azt ítélte, hogy nem elég az üdvősségre, hogy valaki Barátnak, és Szerzetesnek, mongya magát: hanem kívántatik, hogy Baráthoz, és Szerzeteshez-illendő módon éllyen; és a'mit nyelvével mond, azt chelekedettel bizonyíttsa-meg. C

[t] Conc. 3. in hac Dominica.

Jai azért mi-nékünk, ha a'Krisztus példáját meg-vettyük: minn ismér-meg bennűnket, hogy ő hívei, és követői vóltunk? Mikor a'meny-országkapuján kezdűnk zörgetni, mondván [u]; *Uram, Uram, nyisd-meg nékünk*: nem azt kezdi-e mondani [x]: *Bizony mondom néktek, nem ismérlek titeket?* És ha bizonyítani akarnók, mondván [y]: *Uram, Uram, nem a'te nevedben Profétáltunk-e, és a'te nevedben ördögöket úztunk-e, és a'te nevedben sok chodákat tőttünk-e?* Jól-lehet, ki mondhattya chak azt-is? Akkor meg-vallya, hogy nem ismért minket; és azt mongya: *Távozzatok-el tőlem, kik hamisságot chelekesztek.* mint-ha azt mondaná: Nem szájjal, hanem kézzel; nem szóval, hanem chelekedettel kell a'meny-országot meg-nyerni. Én nem a szájára nézek az embernek, hanem a'kezére, hogy múnkája-szerént fizessek; a'mint ugyan nyilván-is meg-mondotta egy kevessé az-előtt [z]: *Nem minden a'ki mongya nékem; Uram, Uram, mégyen mennyeknek országába: hanem a'ki az Atyám akaratyát chelekeszi a'ki mennyekben vagyon, az mégyen mennyeknek országába.* D

[u] Mat. 25. 12.

[x] Ibidem.

[y] Matt. 7. 22.

[z] 21. vers.

Azt olvasom *Sócrates* Filósofusról, hogy tanítványit arra szoktatta, hogy tükört hordozzanak magokkal, és abba gyakorta nézzenek: A'végre, hogy a'ki szép-ábrázatu,

A azon igyekezzék, hogy azt meg ne rútíttsa úndok chelekedetivel: ha pedig rút-ábrázatu, azt ékes erkölchivel helyére vigye. Hasonló dolgot kívánt az Isten az ő híveitől, midőn az ő Sz. Fiát e világra küldötte, ki *az Isten dichőségének makula-nélkül-valo Tükre* [a], *és az ő jó-voltának ábrázattya*. Innét mondotta Kristus Urunk [b]: *A'ki engem lát, láttya az Atyát-is*. És [c]; *Bizony bizony mondom néktek: Nem chelekedhetik a'Fiú ő-magától semmit. hanem a mit lát hogy az Atya chelekeszik, azokat a'Fiú-is hasonló-képpen chelekeszi*. Ez pedig nem chak ollyan Tükör, hogy az Atyának ábrázattyát láthassuk ő-benne, és meg-ismérhessük: hanem ollyan-is, melyben a'magunk ábrázattyát meg-tekínthessük; és, a' miben attól külömbőz, hozzája igazíthassuk. Bizonyos dolog, hogy sok chalárd Tükrök találtatnak: és némellyek, a'nagyot kichínnek, a szépet rútnak, az igyenest horgasnak mutattyák, és akképpen az embert meg-challyák, és chúfollyák: De ez, nem ollyan Tükör, hanem mindennek színét, és ábrázattyát meg-mutattya igazán. melybe ha ki bé-tekint, leg-ottan meg-láttya michoda fogyatkozása légyen, és mihez kellessék magát szabni; mivelhogy minden tekélletességnek példája, melyben semmi meg-vethető ninchen. Azért kívánta az ő Jegyesétől, az Anyászentegyháztól, vagy akár-melly Keresztyén és aitatos lélektől [d], *hogy őtet mint Pechétet tegye, mind a'szívére, 's mind a'karjára*: az-az, minden gondolatit, mellyek a'szívből származnak; és chelekedetit, mellyek a'kéz- vagy kar-által lésznek, ő-hozzája igazítaná, és mindenekben őtet például hordozná, és tartaná. *Tégy engem*, úgy-mond, *mint Pechétet, a'Szívedre*: az-az, mint a'lágy viaszban meg-tetszik a'pechétnek formája, és egy formánál többet bé nem vészen; úgy hogy, ha más formát nyom-reá, az első leg-ottan el-vész: azonképpen, chak az én formám légyen rajtad, minden idegen formán ki-adván; és az én formám úgy légyen ki-ábrázolva a'te szívedben, hogy inkább a'szíved szakadgyon meg, hogy sem az ki-törölteséek belőle. Annak-fölötte, *Tégy engem a'Karodra*-is: úgy hogy, nem chak gő dolkodgyál rólam szíveddel, és elméddel, hanem chelekedeteddel-is meg-mutasd, hogy engem igazán szeretsz, és valóban kívánsz követni, senkiért hátra nem akarsz hadni: mert, ha ezt chelekeszed, nem lészek én néked romlásodra; a'mint sokaknak, kik engem meg-vetnek, és követni nem akarnak; hanem fel-támadásodra, mint azoknak, a'kik én-érettem mindeneket meg-útálnak, és chak engemet kívánnak.

B

C

III. RÉSZE.

MOndaná valaki: Mint-hogy Kristus Urunk sokaknak azért vólt Romlásokra, hogy az ő tekélletes chelekedetiben meg-botránkoztak, nem akarván azokat követni: hogy-ha én az ő formájára kezdem életemet szabni, úgy hogy, mind Szívemben, 's mind Karomon, mint a'pechétet viselyem őtet, talám én-bennem-is megbotránkoznak, és sokaknak romlására lészek: az-okáért úgy tetszik, hogy jobb azok-nélkül el-lennem, hogy sem fele-barátomat meg-ejtenem. Erre én azt felelem: hogy, Ne légyen a'tanítvány okosb az ő Mesterénél, az ember a'Kristusnál. Ha azért a' Kristus el nem múlatta dolgát némellyeknek romlásáért, te se szűnnyél-meg az ő követésétől, attól-valo féltedben hogy valaki azért meg-botránkozik. *Apelles*, a Vargának ítéletiért el nem hadta az ő ékes Kép-irását; sem a'*Venus*, a'*Mómus*nak morgolódásáért az ő ékességét; sem a'fülemüle, a'szamárnak balgatag sententziájáért az ő gyönyörüséges énekléset; sem a'Kristus, a'Fariseusoknak botránkozásáért, az ő chelekedetit el nem múlatta: hanem el-járt hivatallyában; tudván, hogy azok az ő mennyei Szent Attyának tisztességesek, az igaz híveknek üdvösségesek vólnának. Jól tudta Szent Pál, hogy nem minden bogár szereti a'jó szagot, hanem, hogy némelly inkább kedvelli a büdös ganéjt: de mindazáltal ő azon igyekezett, *hogy Jó illattya légyen az Istennek, mind azokban a'kik üdvözülnek, 's mind azokban a'kik el-vesznek*: *némellyeknek, halálnak illattya a'halálra*; *némellyeknek pedig, életnek illattya az életre* [e]. A'Nap, el nem hadgya az ő fényességét, azért, hogy a'szem-fájónak nem tetszik; sem a'tüz az ő melegségét, azért, hogy a'fár attól meg-keményedik; sem a'jó bor az ő erejét, azért, hogy attól a'gyenge fő meg-háborodik, és a'láb megtántorodik; sem a'borsos étek az ő ízit, azért, hogy attól a'gyenge gyomor fel-émelyedik. azon-képpen te se múlasd-el, Keresztyén ember-léven, tekélletes életedet, ha szintén abban a'hamis atyafi meg-botránkozik-is. Nem te vagy annak a'botránkozásnak oka, hanem ő-maga; nem te adsz arról számot, hanem ő, a'ki a'jó virágból gonosz mérget szop, mint a'pók.

D

Erről igen szép tanuságot ír Sz. Gergely Pápa [f], magyarázván azokat az állatokat,

[a] *Sap. 7. 26.*
[b] *Ioan. 14. 9.*
[c] *Ioan. 5. 19.*
[d] *Cant. 8. 6.*
[e] *2. Cor. 2. 15.*
[f] *Homil. 7. in Ezech.*

mellye-

mellyeket Ezechiel látott [g], hogy *Rakvák vóltak szemekkel*; és a'mint Sz. János írja [h], *Elől és hátúl.* És igen szépen hozzá illik a'mi szemes Kövünkhöz, melyről ez-előtt szóllánk: mint-hogy a Krístus olly szorgalmatos vólt minden dolgaiban, hogy semmit nem chelekedett, a'mi ő-magától valakinek romlására lehetett vólna, ha az emberek gonoszsága, maga veszedelmére nem fordította vólna. Az Élő-állatoknak testök, úgy-mond Sz. Gergely, azért rakvák szemekkel, mert a'Szenteknek chelekedete minden-felől szemes, és vígyázo; kik szorgalmatoson kívánnyák a'jót, és el-távoztattyák a'gonoszt.] Es utánna veti: A'mí Jó chelekedetünkben, néha őrizkednünk kell fele-barátúnknak botránkoztatásától, néha pedig azzal nem kell gondolnúnk. Mellyet, a'mí Teremtőnktől tanúltuk: ki, midőn Péter-által vámot kérnének tőle, elsőben példa-beszéddel meg-mutatta, hogy semmivel nem tartozik: de az-után, hogy meg ne botránkoztatna valakit, meg-adatta [i]. Mikor pedig a'Fariséusok, halván azt ő-tőle, hogy, *A'mi ember-nek szája bé-mégyen, nem fertezteti-meg*, meg-botránkoztak vólna: nem gondolt véle, hanem azt mondotta [k]: *Minden plantálás, mellyet az én mennyei Atyám nem plantált, tőből ki-szaggattatik. Hadgyátok-el őket: vakok, és vakok vezéri.* Ímé az Igasságnak Mestere, hogy némellyek meg ne botránkoznának, az ádot, mellyel nem tartozott, meg-adta: és viszontag, látván hogy némellyeknek szívében botránkozás nevekedik az Igasság-ellen, benne hatta őket az ő botránkozásokban. Melyből nékünk azt kell meg-gondolnúnk, hogy, a'mennyíre bűnnélkűl el-távoztathattyuk fele-barátunktól a'botránkoztatást, tartozúnk el-távoztatni: ha pedig az Igasságért botránkozik-meg, hasznosb meg-engedni a'botránkozást, hogy sem az Igasságot el-hadni. Az-okáért, mint-hogy nékünk példáúl adatott a'Krístus, és azért követnünk kell őtet: azt senkinek botránkozásáért el nem kell hadnúnk.

De vallyon, efféle botránkozók bűntetés-nélkűl maradnak-e? Semmi-képpen nem. Mellyet Urúnk nyilván meg-mutatott, midőn, magát Kőnek nevezvén, azt mondotta [l]: *A'ki e'kőre esik, meg-romol* (a'bűn-által:) *a'kire pedig esik, el-rontya azt* (a'bűntetés-által.) Az-okáért Sz. Péter, ugyan ezen dologról szólván, a'Krístust nem chak *Botlás kövének*, hanem *Botránkozás kő-szikla jának-is* nevezi [m]. Holott, a'Meg-botlásnak, a'vagy Útkőzésnek kövén, azt érthettyük, a'melyben az ember meg-útkőzvén, el-esik: a'Botránkozásnak kő-szikláján pedig, valami nagy követ, melly ha emberre omol, oda rontya. Mind a'kettőben részők vólt a'Zsidóknak, és lészen minde istenteleneknek: Elsőben a'Krístus a'Zsidóknak, Meg-botlásnak, vagy Útkőzésnek köve vólt: mert ők, nem hívén ő-benne, meg-útkőztek, és a'hittől el-estek: Botránkozásnak Kő-sziklája pedig, mert az ő hitetlenségőkért, neminémű-képpen reájok esett, midőn keményen meg-bűntette őket, és mind örökké bűnteti. Jól mondatik pedig Meg-botlás Kövének: mert a'Kő-vön, kichíny követ-is érthetünk; és a'Zsidók-is, a'Krístusnak kichíny-vóltában, és alázatosságában útkőztek-meg, mellyet minden chelekedetiben meg-mutatott, hogy nékünk példát adna; a'mint nem egyszer jelentette [n]: de a'Kő-szikán, nagy követ értünk; mert mikor fel-támadása- és menybe-menetele-által fel-magasztaltatott, és naggyá lőtt, akkor bűntette-, és rontotta-meg őket. Az Első jövetele-kor, Kő vólt, vagy kővetske: mert *Kifeled szűletett nékünk* [o]: de a'Második jövetele-kor, Kő-szikla lészen, mikor *az ő Fölségében jő-el* [p]; hogy a'kik ő-benne meg-botlottak, mint Kőben, azokat mint Kő-szikla meg-rontsa: Melly hogy mí-rajtúnk ne történnyék, kövessük a'mí Üdvőzítőnket, mert ha azt chelekedgyük, fel-támaszt bennünket e'világon, az ő malasztyában-valo gyarapodásra; a'más világon pedig, az örök bóldogságra. Mellyet engedgyen minnyájúnknak a'kegyes Isten. Ámen.

HARMADIK PREDIKÁTZIO.

NEm ok-nélkűl nevezhettyük a'Sz. Iráft bővséges Tár-háznak: Mert, mi-képpen hogy a'jó tár-házban, minden szűkséges dolgot fel-találunk, úgy-mint, fegyvert, ruhát, pénzt, és minden egyéb-féle eszközt; és akár-minémű állapatu ember mennyen-is belé, talál magának hasznos dolgot benne: azon-képpen a'Sz. Irásban, minden-némű lelki dolgokat fel-találúnk, mellyekkel szűkségünket bővségessen bé-érjük; és ninch olly állapatu ember, a'ki hívatallyához-illendő tanúságokat, és példákat abban ne találljon. Es hogy most egyéb állapatokról ne szóllyak: az Özvegyeknek (kikre rendelem e'mostani Predikátziómat,) Sz. Pál, nem chak egy helyen [a], valóban szép tanúságokat írt. Példát pedig tekélleteset adott az Ő Testamen-

A
g *Ezech.* 1.18
h *Apoc.* 4.6.
i *Mat.* 17.24.
k *Mat.* 15.13
B
l *Mat.* 21.44.
m 1.*Pet.* 2.8.
C
n *Mat.* 11.29 *Ioan.* 13.15.
o *Isa.* 9.6.
p *Mat.* 25.31
D
a 1.*Cor.* 7.8. 1.*Tim.* 5.4. &c.

A

tomban Júdit; az Új Testamentomban pedig Anna, kiről a'mái Evangéliom dícsérettel emlekezik: úgy-mint mélto személyről, ki a'JÉSUS-felől szóllana mindeneknek, a'kik várták Israëlnek váltságát. Vallást tött vólt JESUSról a'szeplőtelen Szűz María, a'Szűzeknek fényes tükőre; Erzébet aszszony-is, a'Házas aszszonyoknak okos vezére: kívantatott, hogy Anna-is vallást tenne, az Özvegyeknek eleven példája: hogy, a'mint
b In c. 2. Luc. Sz. Ambrús írja [b], semmi rend, semmi állapat el ne maradna az illyen bőchűlletes vallástételtől. Sokan vannak Özvegyek: de nem minnyájan tudgyák meg-bőchűlleni állapattyokat, és nem minnyájan illendő-képpen viselik magokat. Az-okáért, hogy értsék állapattyoknak mi-vóltát, és a'szerént rendellyék magok-viseléset, chak szintén az Özvegyekről, és az Özvegységről szóllok.

I. Meg-mutatom az Özvegyeknek méltóságát.
II. Az Özvegységnek haszнat, mellyet sokan követtek.
III. Mi kivántassék az Özvegyektől.

ELSŐ RÉSZE.

B

AZ Özvegyeknek, kik férjeknek hóltok-után, nem kételenségből, hanem jó szándékból, és szabad akarattyokból, házasság-nélkül maradtak, bőchűlletes állapattyok, ELSŐBEN, abból tetszik-ki; hogy a'Sz. Irás azt jelenti, hogy az Isten, az Özvegyekre és árvákra, kivált-képpen-valo gondot visel. Hallyad mit mond ő-maga az Úr
c Exod. 22. 22. 23. [c]: *Az Özvegynek és árvának ne ártsatok. Ha meg-sértitek őket, fel-kiáltnak hozzám, és meg-halgatom kiáltásokat: és fel-gerjed haragom, és fegyverrel verlek-meg titeket; és a'feleségtek özvegyekké lészнek, és a'fiaitok árvákká.* Azért mondatik az Isten az Özvegyek
d Ps. 67. 6. *Birájának* [d]; *Bé-fogadójának* [e]; *Határok meg-erősítőjének* [f]. Ennek szép Példáját mutatta-
e Psal. 145. 9. Urúnk, midőn a'Naimi özvegyet kegyes szóval vígasztalta, és hatalmasságával a'fiát feltámasztotta *. Innét vagyon az-is, hogy az Isten gyakorta; és keményen panaszolkodik a'Fejedelmekre, és Birákra, hogy az Özvegyeknek ügyöket nem forgatták, és pártyokat nem fogták. Hallyad mit mond Jerusalemnek Isaiásnál
f Prov. 15. 25
* Luc. 7. 13. 14.
g Isa. 1. 23. 24 [g]: *A'te Fejedelmid hitetlenek, a'lopók társai.* Vallyon miért? *Minnyájan szeretik az ajándékokat, az adományokat követik.* De miben mutatták azt meg? *Az Arváknak nem ítélnek; és az Özvegy ügye bé nem mégyen hozzájok.* És Ezekielnél [h], azon panaszolkodik a'vér-szopó Város-ellen,
h Ezech. 22. 7 *hogy az Özvegyet meg-szomorították ő-benne.* Jeremiásnál pedig azt mongya, az ő népének Bíráiról [i]; *hogy Igen gonoszúl hágták-által az ő beszédit.* Vallyon mivel? *Az Özvegy*
i Ier. 5. 28. *ügyét meg nem ítélték, az Arvák ügyét nem igazgatták.* De Sz. Pál-is azt paranchollya *Timótheus* Püspöknek
C
k 1. Tim. 5. 3. [k]; *hogy az Özvegyeket tisztellye, a'kik igazán özvegyek*: az-az, mind meg-
l In cap. 15. Matt. bőchűllye, 's mind meg-segéttse. Mert, a'mint Sz. *Jerónymus* írja [l], a'tisztelet, a'Szent Irásban, nem annyira áll a'kőszöntésben, mint az alamizнálkodásban. Ezt pedig, olly nehéz, és fűllyos dolognak tartotta Arany-száju Sz. János, hogy a'több okai-kőzött, a'mellyekért futott a' Püspökség-elött, úgy-mint az ő vállainak erejét meg-halado terh-elött, eggyikét azt mongya; hogy a Püspöknek kell az Özvegyekre gondot viselni, és azokat táplálni
m Lib. 3. de Sacerdotio. [m]. Melly dologtól, nem azért irtózott, hogy alá-valónak ítélte vólna: hanem azért, hogy, mint nagy, és bőchűlletes dolog, nagy gondot kívánt.

MÁSODSZOR: Az Özvegyeknek bőchűlletes állapattyát, abból érthettyük-meg; hogy azt Sz. Pál, nem chak dícséri, hanem ugyan tanátsollya-is, mondván
n 1. Cor. 7. 8. [n]: *Mondom pedig a'Nőtleneknek, és az Özvegyeknek, jó nékik ha úgy maradnak, a'mint én-is.* A'hol Sz. Pál a'Nőtelenséget, maga példájával tanátsollya. A'Sz. Atyák-is olly nagyra bőchűllötték, hogy egész könyveket írtak róla: tudn' illik, Sz. Ambrús, egy egész könyvet írt
o Tom. 1. az Özvegyekről [o]; Sz. *Jerónymus*, két Özvegyhez, *Salvina*hoz, és *Furia*hoz, egy-egy szép
D
p Ep. 9. & 10. Levelet ír az Özvegységnek meg-tartásáról [p]; mellyeket könyvetskéknek nevez [q]. Sz.
q Ep. 150. ad Hedibiam. q. 1 Agoston, az Özvegy *Julianá*hoz, az Özvegységnek jó-voltáról, vagy tekélletességéről ír [r]. Sz. *Fulgentius*, az özvegy Gallához [s]; kit a'férjének haláláról vígasztal, és sokat be szél az
r De Bono Viduitatis. Özvegyek állapattyáról. Szent *Jerónymus*, a'több dolgok-kőzött, az Özvegyeknek
s Epistola 2. bőchűllete-felől azt hozza-elő [t]; hogy az Ó Testamentomban, a'Pap leánya, ha chak
t Ep. 11. ad Agruchiam egyszer maradott özveggyé, ehetett a'Papi eleségben [u]; és ha úgy hólt-meg, a'temetésén jelen lehetet az attya: de ha többször ment férjhez, nem ehetett az Aldozatokból, és úgy tartatott mint idegen. Sőt azt-is mongya; hogy a'Pogányok-is nagy bőchűlletben tartották az ollyan Özvegyeket. A'Sína-országiak-felől, azt írja Indiából a'mí
u Lev. 22. 13. Páterünk *Alexander Valignánus* [x]; hogy az Özvegyeket, kiknek chak egy férjek vólt, nagy bőchűlletben tartyák; és az Országnak fő-Birái, kiket Mandarínusoknak neveznek,
x In Literis Anni 1588.

nagy

nagy ajándékokat osztogatnak nékik, és ollyan szabadságban tartyák őket, mint a'Romaiak régenten a'Szűzeket. Másutt pedig Sz. *Jerónymus*, a'Házasságnál hasznosbnak, és bőchűlletesbnek mongya az Özvegységet [y]: és az Evangéliom magvának külömbőző gyümölcseit úgy magyarázza, hogy a'száz-annyit, a'Szűzességnek; a'hatvan-annyit, az Özvegységnek; a'harmincz-annyit, a'Házasságnak tulajdonittya [z]. Es több Sz. Atyák is azon ítéletben vannak: kik nem külömben szólnak az Özvegységről, a'Házassághoz képest, mint a'Szűzességről az Özvegységhez-képest. úgy hogy annyival meg-előzi az Özvegység a'Házasságot, mint a'Szűzesség az Özvegységet.

y *Lib.* 1. *adversus Iovinianum.*
z *Matt.* 13. 8.

A

II. RÉSZE.

NEm chak bőchűlletes pedig az Özvegység, hanem hasznos-is, sok-képpen; mivelhogy a'Házasságnak, nagy, és sok alkalmatlanságitól meg-szabadíttya az embert; mellyekről másutt többet szóllok [a]. Most chak rövideden azt mondom Sz. Pállal; hogy a'Házasságban, nagy alkalmatlanság vagyon, mind a'test-, 's mind a'lélek-szerént. A' Testiről, azt mongya [b]; hogy *A' Házasoknak, testi gyötrelmök lészen*; az-az, gyötrődniek kell, magzattyokért, házok-népökért, magokért. mert ezek, sok múnkát és fáradságot kívánnak: de ezeknél nagyobb a'szegény anyáknak gyötrelmök a'szülésben, és a'gyermekek fel-tartásában; kik gyakorta, fel-nevekedvén, chak boszszúsággal fizetnek. A' Lelkiről-is, nyilván emlekezik Sz. Pál [c]: *A' Házasságtalan aszszony' állat, és a' Szűz-is, azokra gondolkodik, a' mellyek az Úré, hogy szent légyen testében, és lelkében. A' ki pedig férjhez ment, azokra gondolkodik, a' mellyek a' világé, mint tessék a' férjének.* Hat-száz nyólczvan esztendő-tájban, Sz. *Aldhelmus*, az Eszaki Szászok Püspöke, imígyen ír e'dologról [d]: Mivelhogy Három rénd-béli állapat vagyon az Anyaszentegyházban, a'Szűzesség, Özvegység, és Házasság: az Angyalok jelentéséből azt tanúltuk, hogy, ha tekíntetnek kell lenni az érdemre, illyen rend vagyon e'három dolog-között: a'Szűzesség, arany; az Özvegység, ezüst; a'Házasság, réz: a'Szűzesség, gazdagság; az Özvegység, mértékletes állapat; a'Házasság, szegénység: a'Szűzesség, békeség; az Özvegység, rabságból-valo ki-szabadúlás; a'Házasság, fogság: a'Szűzesség, Nap-fény; az Özvegység, szövétneknek világossága; a'Házasság, setétség: a'Szűzesség, Királyné-aszszony; az Özvegység, köz-aszszony; a'Házasság, szolgáló-leány.] De erről másutt többet.

b 1. *Cor.* 7. 28

c 1. *Cor.* 7. 34.

d *De Laudibus Virginitatis*, 9. *Tom.* 3. *Bibliothe.* SS. *Patrum.*

Innét volt, hogy Sz. Agoston, követvén az ő Mesterét Sz. Ambrúst, soha senkinek nem tanátslotta a'Házasságot, a'mint *Possidónius* írja [e]: hogy ne átkoznák a'házas emberek, midőn egy-mással gonoszúl alkodnának, a'mint gyakorta történik. Innét volt az-is, hogy a' mái Evangéliom-béli Özvegy szent Annát; sok ifiú és fő nemzetből-valo özvegyek követték: kik, meg-menekedvén egyszer a'házasságnak terhétől, azt többé fel nem akarták vállalni. Illyetén volt a'Romai Sz. Eufrásia; kit, férjének halála-után, mint-hogy ifiú, nemes, és gazdag volt; a'Cháfzár azon erőltette, hogy férjhez menyen: de ő, mindenét el-hagyván inkább, Egyiptusnak *Thebáis*-nevű tartományába ment, és ott a'szent Özvegységben a'Szentek-között élt, és nagy szentségben hólt-meg. Illyen volt *Olympias*, kinek a'férje *Nebridius*, Kostantinápolyi Tisz-tartó meg-hólt, házassága-után két esztendő-múlva, és máshoz nem akart menni. Es midőn *Theodósius* Cháfzár, egy *Elpidius*-nevű fógorának akarná adni, nem engedett néki; és azt mondotta: Ha az én Cháfzárom (az Isten) azt akarta volna, hogy valamelly férfiúval egy-gyűtt-éllyek kétség-nélkül nem vőtte volna el az én első férjemet. Az-okáért, el-vévén azt tőlem, a'Házasság gyötrelméből ki-szabadított, és az Özvegység-béli szűzességnek gyönyörűséges igáját reám adta, és velem meg-kívántatta. Es tellyességgel magát az alamizsnálkodásnak, és egyéb jószágos chelekedeteknek adta: Kiért, Arany-szájú Sz. János nagy dícheretet tőtt felőle: életét pedig, *Palládius* írta-meg [f]. Illyen volt a'Romai *Marcella*-is: ki, hazássága-után hetedik hólnapban, özveggyé maradott. Ezt, midőn a'Romai fő Polgár-mester *Cerealis*, mind ifiuságáért, és szépségéért, 's mind nemzetségének régi nemességéért, és jó erkölcséért fölőtte igen kívánná, és már, vén-lévén, minden gazdagságát néki ígérné, úgy hogy azt, nem mint feleségének, hanem mint leányának ajándékozná; és az annya-is *Albina*, az özvegy háznak gyámolitására azt igen kívánná; *Marcella* azt felelte: Ha férjhez akarnék menni, és örök tisztaságban nem akarnék élni; bizony férjet keresnék, nem örökséget. Es midőn *Cerealis* azt üzente vólna néki, hogy a'vének-is sokáig élhetnek, 's az ifiak-is hamar meg-halhatnak; szépen azt felelte reá: Az ifiú hamar meg-hálhat ugyan, de a'vén sokáig nem élhet. Az-okáért, meg-maradván az Özvegységben, tellyes életében az Isteni szolgálatban foglalta magát; a'mint Sz. *Jerónymus* írja [g]. Illyen volt *Galla*, a'Romai fő-Polgár-mesternek *Sym-*

e *In vita ejus*, cap. 27.

C

f *In Laudatione*, cap. 144.

D

g *In Epitaphio Marcellæ.*

machus-

A

*machus*nák leánya: kinek férje, házasságának első esztendejében meg-hólt. És midőn minnyájan házasságra úntatnák; és az Orvos Doctorok azt-is mondanák, hogy, ha férjhez nem mégyen, a' fölöttébb-valo tüzes természetiért, az aszszony'embereknek szokások-ellen, szakálla nevekedik, a'mint meg-is lőtt: álhatatoson meg-maradott az Özvegységben, és nem félt a'külső rút ábrázattól, ki a'mennyei Vő-legénynek szépségét ízeretté belől. Az-okáért, férjének hólta-után, el-vetvén a'világi öltözetet, leg-ottan a' mindenható Istennek szolgálattyára adta magát, a'Sz. Péter Egyházánál-valo Kalastromban, és ott sok esztendeig, egy-ügyü szível, és imágsággal, a'szegényeknek nagy alamizsnákat osztogatott. És midőn már az Isten, az ő múnkáinak örök jutalmát meg akarná adni, a'fene esett mellyére. Étszaka mindenkor két gyertya égett az ágya-előtt: mert a'Világosságnak szeretője, nem chak a'lelki setétséget gyülölte, hanem a' testit-is. Egy éjjel, midőn a'fájdalomban el-fáradván fekünnék, látá, hogy Sz. Péter a'két gyertya-tartó-kőzött áll az ágy-előtt; és nem hogy meg-ijedvén, meg-rettentvólna, hanem inkább szeretetből meg-bizakodván őrvendezett, és ezt mondotta néki: Mi dolog Uram? az én bűneim meg-bochátattak-e? Kinek Sz. Péter, kegyes tekintettel felele: Meg-bochátattanak; jöj-el. Es mint-hogy a Kalastromban egy Apátzát a' többinél inkább szeretett, leg-ottan azt mondá *Galla*: Kérlek, hogy az én atyám-fia *Benedicta* jöjön-el velem. De Sz. Péter azt felelte: Nem; hanem más, kit meg-nevezett, jöjön-el veled: az pedig a'kit kívánsz, harmincz nap-múlva utánnad jő. Ez meglévén, hívatá a'Gyülekőzetnek Annyát, és meg-jelenté néki a'mit látott, és hallott. Harmad napra pedig, a'meg-nevezett Apátzával meg-hólt: és az, a'kit kívánt, harmincz-adik napon utánna ment; a'mint Sz. Gergely írja [h]. történt pedig Krisztus Urúnknak születése-után, 504. esztendőben. Illyenek vóltak, *Clotildis*, a' Francziai Királynak *Clodovaus*nak felesége; kiről *Gregorius Turonenſis* ír [i]: *Kúnegundis*, a'Második Henrik Chászárnak szűz felesége, kiről emlekezik *Barónius* [k], és tőbben-is. Es hogy egyebekről ne emlekezzem, a'mi hazánk gyümölche, Sz. Erzébet aszszony, a'Második András Király leánya, ifiú-korában özveggyé maradván, a'szegényeknek, és betegeknek gond-viselésében foglalta magát mind halálá-ig.

B

h 4. *Dial.* c. 13

i *Lib.* 2. *hiſt. Francor. c. ult.*

k *Tomo* 11. *Anno* 1024. 1025. 1040

E'példákat azért hozám-elő: mert sokan találtatnak, a'kik az ifiú Özvegyeket chak nem erővel házasíttyák; és sokszor, meg sem száradván a'kőny-hullatástól az orczájok, már mátkával kínállyák őket. és hogy láttassanak jól chelekedni, a'Sz. Pál mondásával oltromlyák őket, ki imígyen ír [l]: *Akarom, hogy az ifiú özvegyek férjhez mennyenek, fiakat szűllyenek, gazda-aszszonyok légyenek, semmi alkolmatosságot ne adgyanak az ellenkezőnek a szidalmazásra.* De ezeknek meg-kellene gondolniok, a'mit Sz. Pál az-előtt egy-kevéssé, mondott [m]: *Az ifiú özvegyeket pedig, el-távoztasd. Mert minek-utánna bujalkodtak a Krisztus-ellen, férjhez akarnak menni: kárhozattyok lévén, hogy az első hitet meg-szegték. egyetemben pedig hívolkodván-is, házon-ként tanúlnak járni. Nem chak hívolkodók pedig, hanem cháchogók-is, és nyughatatlanok, szólván a'miket nem kellene.* Ezek-után mondotta, a' mit a'nősztetők elő-hoznak; és imígyen fejezi-bé beszédét [n]: *Mert már némellyek el-hajlottak a' Sátán-után.* Ebből ki-tetszik, a'mint Sz. Agoston írja [o]; hogy Sz. Pál nem paranchollya azt az ifiú Özvegyeknek, hanem orvosságot mutat, hogy, ha veszedelmet érzenek, férjhez mennyenek. Arany-száju Sz. János-is úgy magyarázza, és Sz. Pál képében azt mongya: Akarom, úgy-mond; mert ők akarják, és a'férjhez-ménést kívánnyák. Sz. *Jerónymus* pedig [p] azt mongya; hogy nem azt tíltya Sz. Pál, hogy Özvegyek ne légyenek, hanem, hogy ne légyenek paráznák: mert jobb, másodszor férjhez menni, hogy-sem kurvává lenni. Es másutt azt írja [q]: Miért engedte-meg légyen Sz. Pál a' menyegzőt, leg-ottan utánna veti az okát: *Már némellyek el-hajlottak a' Sátan-után.* Melyből meg-értthettyük, hogy azzal nem a'fenn-állóknak ád koronát, hanem az elesteknek nyújt kezet. Látod-e minémű a'második Házasság: jobb a'bordélynál, mivel-hogy némellyek a'Sátán-után hajlottak. Az-okáért az ifiú Özvegy, ha nem akarja magát meg-tartóztani, inkább menny en férjhez, hogy-sem az ördöghöz.] Nem kárhoztattya azért Sz. Pál az ifiú Özvegyeket, ha meg akarják magokat tartóztatni; a'mint az Anna kit az Evangelista dichér, hogy nyólczvan-négy esztendeig maradott özvegységben, minek-utánna hét esztendeig élt vólna férjével: és ő-maga-is Sz. Pál, a'mint az-előtt mondám, kívánnya, hogy az Özvegyek úgy maradgyanak, ha meg akarják magokat tartóztatni; mellyet, az Istennek malasztyával, meg-is chelekedhetnek. És utánna veti [r]: *Ha magokat meg nem tartóztattyák,* (nem mongya, ha meg nem tartóztathattyák) *házasúllyanak meg.* Igy, midőn látunk valami nyughatatlan leánzót, és félünk hogy ki ne rúgjon a'hámból, azt tanátsollyuk néki, hogy, vagy férjhez mennyen, vagy Kalastromba rekeszkedgyék, hogy gonosz hírbe ne keveredgyék. Mert bizony dolog, hogy

l 1. *Tim.* 5. 14

C

m 10. *vers.* 11.

n *vers.* 15.

o *De Bono Viduitatis, c.* 8.

p *Ep.* 11. *ad Agerachiam*

q *Ep.* 8. *ad Sulpitiam.*

D

r 1. *Cor.* 7. 9.

az Asz-

az Aſzſzony'állatot, vagy férjnek kell adni, a'vagy rekeſzben kell tartani, hogy-ha tiſztesſégét meg akarjuk óltalmazni: mert gyarló edény, hamar meg-esik, és ſoha a'rút hírt el nem moshattya.

III. RESZE.

DE lássuk már azt-is, Mit kíván a' Sz. Irás az Özvegyektől, mind tanitással, 's mind példával, hogy állapattyoknak meg-felellyenek? Mert, mivelhogy az Isten, a'mint mondám oda-fel, egyéb-aránt kivált-képpen-valo gondot viselt reájok; ebben-sem hadta eszköz-nélkül. Es mint-hogy Sz. Pál nyilván dichérte, és tanátslotta az Özvegységet: igen szépen oktatta-is az özvegyeket, és nyilván eleikbe adta, mint kelleſſék magokat viſelniek.

ELSŐBEN pedig, azt kívánnya az Özvegytől; hogy gyönyörűséges életet ne kövesſen. és okát adgya [s]: *Mert a ki jó, vagy gyönyörűséges lakásban él, eleven meg-hólt.* Mint-ha azt mondana: Élvén nem él, hanem a'testi életet el-nyomja a'lelki halállal. Mert, a'mint *Theodoretus* mongya, a'fölöttébb- és mód-nélkül-valo gyönyörűségek, az okoſſágot el-nyomják; és azt chelekeszik, hogy a'testben úgy heverjen, mint a koporsóban. Az-okáért *Sóphocles*, a'tobzódó embert akarván szidalmazni, azt mondotta-felőle: Nem ítélem, hogy az éllyen; hanem azt vélem, hogy meg-hólt dög.] Ennek szép okát adgya Sz. Agoston [t]: A'testednek élete, a'lélek; a'lelkednek élete, az Isten. Miképpen meg-hal a'test, mikor el-veszti a'lelket, melly az ő élete: azon-képpen meg-hal a'lélek, el-veſztvén az Istent, ki az ő élete.] Sz. Bernárd-is azt mondotta [u]; hogy A' gyönyörűségben-lévő élet, halál, és halálnak árnyéka: mert, a'melly közel vagyon az árnyék a'testhez, olly igen közelget az az élet a'pokolhoz.] Sz. Ambrús pedig, Júditról imígyen ír [x]: Vészitek-e eszetekbe, mennyit árthaſſon az aſzſzony'állatoknak a' részegség, holott a'férfiakat-is úgy meg-erőtelenîti a'bor, hogy az aſzſzony'állatoktól meg-győzettetnek. Az-okáért; mértékletes és józan légyen az Özvegy: Először a' bortól légyen szűz, hogy a'parázнától szűz lehessen. semmi-képpen a'parázna meg nem kísért, ha a'bor elsőben meg nem kísért. Mert; ha Júdit bort ivott volna, kétség-nélkül a'parázna Holofernessel hált volna: de mivelhogy nem ivott, az egynek józanſága könnyen meg-győzhette a'részeg seregeket; és meg-chúfolhatta.] Nem-heába mondotta Vágao, a'Holofernes keritője, az özvegy Júditnak, kit leányzónak alitott [y], *Ne féllyen a'jó leányzó az én Uramhóz bé-menni, hogy tiſztelteſſék ő-előtte, hogy egyék véle, és bort igyék vigaſsággal:* mert tudta, hogy, ha arra veheti, hogy gyönyörködgyék a'bor-italban, ételben, és tréchélésben, könnyen enged minden fertelmes akaratnak. Noha pedig úgy rendelte Júdit beszédét, mint-ha engedne azoknak: mindazáltal, sem ételében, sem italában részes nem akart lenni, hogy az-által vétkében-is ne részesülne.

MÁSODSZOR: Azt kívánnya Sz. Pál; sőt ugyan parancholly a *Timótheus* által [z]; hogy *az Özvegy, Fedhetetlen légyen*; a'mint Júdit volt: kiről a Sz. Irás szép bizonſágot-tészen [a]: *Igen ékes tekintetű vala, kinek a'férje sok gazdagságokat hagyott vala, és bővséges chelédet, és ökrök chordaival, és juhok nyájaival tellyes örökségeket.* A'szépség és gazdagság, gyakorta eszközi a'gonoſſágnak; és a'hol eggyütt a'fedhetetlenség azokkal meg-marad, valóban dícheretes. Ollyan volt pedig Júditban, mert utánna veti [b]: *És ez mindenekben nevezetes vala, mert igen féli vala az Urat, és nem vala a'ki gonoſzúl szóllana felőle.* Miben állyon a'Fedhetetlenség; és a'Jó hír-név, szépen eleibe adta Sz. *Jerónymus* az özvegy *Furiá*nak, ezen szókkal [c]: Az iſiaknak társaságától fuss, a'fodorított-hajú, czifra, és fajtalá iſiak; a'te házadban ne láttaſſanak. Az énekest ki-űzd, mint ártalmaſt; a'hegedűs és énekes aſzſzonyokat, és efféle ördögi sereget, mint halálos bűbájoſokat, házadból ki-kergesd. Ne járj gyakorta ki a'köznſéges helyekre. Se fodorított-hajú gond-viselő, se szép-ábrázatu iſiu-legény, se fér és piros szolga melletted ne járjon. néha az aſzſzonyok szívét, a'szolgálóknak ruházattyából ítélik-meg. A'szent Szűzeknek, és Özvegyeknek társaságát kívánnyad. és ha szükség, hogy férfiakkal beszélgeſs, másnak jelen-voltát ne bánnyad. Es olly bátorságod légyen a'beszélgetésre, hogy, ha valaki más bé-mégyen, se meg ne ijedgy, se meg ne pirúlly.] Ha azt mondod, hogy nehezen kerűlheti-el a'gonosz nyelvet az Özvegy-aſzſzony: Én Sz. *Jéronymus*sal azt felelem [d]; hogy, ha mi szorgalmatoſon minden tiſztesſégre figyelmezűnk, és minden chelekedetűnkben az Isteni félelmet előttünk viſellyük, és azok a'rágalmazók mindazáltal bolondoskodnak: vígaſztallyon benűnket a'lelki-iſméret; melly akkor leg-bátorságosb, és bizodalmasb, mikor semmi okot nem adott, hogy felőle gonoſzt vélekedgyenek. Mert azoknak Jajt mond a'Próféta, a'kik a'jót gonoſznak mongyák, és a'világoſſágot sététségnek

nevezik.

a 1. Tim. 5. 6.

t Tr. 47. in Ioan.

u Ser. 48. in Cantica.

x Lib. de Vidua.

y Iudith. 12. 12.

z 1. Tim. 5. 7

a Iudith. 8. 7

b vers. 8.

c Ep. 10.

d Ep. 14.

A

nevezik. Hasonló-képpen beszél Sz. Agoston-is [e], és nagy jutalomnak tartya, ha a'Jóért, gonoszt szenvedünk.

e *Ep.* 121.

HARMADSZOR: Azt kívánnya Sz. Pál az igaz Özvegytől [f], hogy *Foglalatos légyen a'könyörgésekben, és imádságokban, éjjel és nappal.* Erről szép példát hagyott a'mái Szent Anna; ki *El nem távozott a templomból, böjtölésekkel, és könyörgésekkel szolgálván éjjel és nappal* [g]. Sz. Júditról-is, nem chak azt olvasluk, hogy ő-maga gyakorta imádkozott, hogy az Isten az ő népét kegyelmessen meg-óltalmaznà a'Holofernes kezétől: hanem Oniásnak-is, és a'több Papoknak, imádságát kívánta [h]. Sz. Annáról, azt írja Sz. Ambrus [i], sok szép dolgok-között; hogy szállása a'Templom volt; beszélgetése, az imádság; élete, a'böjt: ki éjjel és nappal fáradhatatlan aitatosságnak szolgálattyában, testében ismérné ugyan a'vénséget, de az Isteni szolgálatban ne tudná idős-voltát. Sz. Agoston, midőn egy *Próba*-nevű Isten-félő és gazdag Özvegy, azt kérdette vólna tőle, Mi módot tartson az Imádságban? Azt felelte [k]: Melly igen gyönyörködtetett engem a'te kérdésed, melyből meg-ismértem minémű gondot viselsz ollyan nagy dologra, szóval meg nem magyarázhatom. Mert ugyan-is, michodà nagyobb foglalatosságának kellett lenni a'te özvegységednek, mint az, hogy, a'Sz. Pál'intése-szerént, éjjel és nappal álhatatosson meg-maradgy az imádságban] Es ismég: Az Úr-is, holott bennünket arra intett [l], hogy *Mindenkor imádkozzunk, és meg ne szünnyünk*, egy Özvegyről emlekezett: ki, noha hamis és istentelen Bíróra talált, ki sem Istennel, sem emberekkel nem gondolt: mindazáltal, szűnetlen-valo úntatásával arra vitte őtet, hogy ügyét meg-halgassa. Azokáért, ebből künyű meg-érteni, mi-képpen kellessék az Özvegynek, egyébek-fölött-is, foglalatosnak lenni az Imádságban, hogy minnyájan az Imádságnak gyakorlására, Özvegy-aszszonynak példája-által, fel-indittattassunk.

B

l *Luc.* 18. 1. 3

Noha pedig az álhatatos Imádság, minden Keresztyén embernek szükséges: mindazáltal, úgy tetszik, hogy az Özvegyeknek Két okért kivált-képpen szükséges: I. Mert egyebektől el-hagyattatván, kételenek az Istenhez folyamlani; a'mint Sz. Pál-is jelenti, mondván [m]: *A'ki pedig igazán Özvegy, és el-hagyattatott: Istenben bizzék, és foglalatos légyen a'könyörgésekben, és imádságokban, éjjel és nappal.* Mint-ha azt mondaná: Noha mindenektől el-hagyattatott, vagyon kihez folyamodgyék, és kibe vesse reménségét; tudn'illik, az Istenbe. és ha azt meg-chelekeszi, meg-érti hogy az Isten jó gond-viselője lészen, és mind férje, 's mind tútora, 's mind pedig mindene ő lészen; a'mint Arany-száju Sz. János mongya. II. Mert, holott az Özvegy meg-tiltatott a'testi gyönyörűségtől, a'mint meg-hallók Sz. Pálból; az ember pedig, természet-szerént, nem lehet valami gyönyörűség-nélkül: kételen véle, hogy az Istenben gyönyörködgyék, a'könyörgés- és imádság-által; Dávidnak ama' mondása-szerént [n]: *Gyönyörködgyél az Úrban: és meg-adgya néked a'szíved kérését.* Ugyan-is, a'kit az Isten meg akar vídámitani, az ő Imádságának házában chelekeszi azt; a'mint ő-maga jelenti Isaiás-által [o].

mI. *Tim.* 5. 5.

C

n *Ps.* 36. 4.

o *Isa.* 56. 7.

NEGYEDSZER: Szükség, hogy az Özvegy az imádsághoz foglallya a'Böjtölést, és egyéb Testi sanyargatást, melly kivált-képpen ellenkedik a'testi gyönyörűséggel. Így chelekedett a'mái Evangéliomban Sz. Anna. Júdit pedig, a'mint a Sz. Irásban olvassuk, sok-féle testi sanyargatással élt: Mert, Elsőben, *Az ő házának felső részeiben chinált magának titkos kamarat, melyben, az ő szolgálóival be-rekeszkedvén lakott* [p]. 2. *Szőr-zsák volt az agyékin* [q]. 3. *Böjtölt életének tellyes napjaiban, a' Szombatoktól, és Uj-holdnak első napjaitól, és az Israël háza Innepitől meg-válva* [r]. 4. *Hamut tött a'fejére* [s]. 5. *Le-borúlván az Ur-előtt, kiáltott az Urhoz* [t]. Kiről azt írja Sz. *Jerónymus* [u]; hogy a'Böjtöléssel, és egyébb testi sanyargatással, nem a'meg-hólt férjét sirátta és gyászolta, hanem a' Vő-legénnek (a' Szent Léleknek, ki a'tiszta lelkeknek Vő-legénye) kereste hozzája-valo jövetelét. Sz. *Fulgentius* pedig, azt írja [x]; hogy nem a szegénység-miatt böjtölt, mivelhogy a férje, sok gazdagságokat hagyott vólt néki [y]. És midőn Holofernes, az Israël fiai-ellen fegyverrel, és részegséggel hadakozott, Júdit Imádsággal és Böjtöléssel hadakozott; és a'mit az egész Israël népe meg nem chelekedhetett, a'szent Özvegy a'szüzességnek erejével végh-hez vitte.

p *Judith.* 8. 5.
q *Vers.* 6.
r *Ibidem.*
s *Judith* 9. 1.
t *Ibidem.*
u *Ep.* 10. *ad Furiam.*
x *Ep.* 2. c. 14. *ad Gallam viduam.*
y *Judith.* 8. 7.

D

E'Két dolgot, az Imádságot, és a'Böjtöt, gyakorta eggyütt találllyuk a'Szent Irásban. Esdrás, mikor a'népet a'fogságból hazájába akarta vinni: *Böjtölénk*, úgy-mond [z], *és könyörgénk ezért a'mi Istenünknek: és szerencsésséen történék dolgunk.* Midőn az Israël fiai, igaz ügyök lévén, a'Benjamitáktól meg-győzettettek vólna: az-után *Sírtak az Ur-előtt, és Böjtöltek*, és úgy győzték-meg azokat [a]. *A Júda Kiralya Jósafat, látván hogy a' Moabiták, és Ammoniták nagy sereggel szorongattyák, meg ijedett; és mindenestől arra adta magát, hogy könyörgene az Urnak, és Böjtöt hirdete az egész Júdának* [b]: és nagy győzedelmet vött ellenségin. Mikor Nehemias, a'szent Váraſért könyörgeni akarna Artazerxes Királynak,

z 1. *Esd.* 8. 23

a *Judic.* 20. 26

b 2. *Par.* 20. 3

hogy

hogy a'falait fel-épitené, azt mongya maga-felől [c]: *Böjtölek, és imádkozám a'menynek Istene színe-előtt.* Dániel könyörögvén Böjtöléssel, (a'mint az ő Profetziájában irva vagyon: *Bánkodom vala, úgy-mond, három héinek napjain, és hús és bor nem ment az én számba, de kenettel sem kenettettem-meg*, &c. *) az Istentől chodálatos jelenéseket vött, a'Kristusnak meg-testesüléséről, és szenvedéséről. Az Apostolok-is, *Szolgálván az Urnak, és Böjtölvén*, választ vöttek a'Szent Lélektől, mondván [d]: *Válasszátok-el nékem Saulust és Barnabást, a'munkára, a'melyre őket fel-vöttem. Akkor Böjtölvén, és Imádkozván, és kezőket reájok tévén, el-bocsáták őket. Es mikor minden gyülekőzetekben Egyházi szolgákat rendeltek vólna, és imádkoztak vólna böjtöléssekkel, az Urnak ajánlák őket* [e]. De Krisztus Urunk-is azt mondotta [f]; hogy, *Némelly-féle ördög ki nem üzettetik, hanem Imádsággal és Böjtöléssel.* Az-okáért, jól mondotta Ráfaël Angyal [g]; hogy *Jó az Imádság a'Böjttel.* Mert, mi-képpen hogy az étel-és ital-nélkül, nem lehet tellyes és egész táplalása a'testnek: azon-képpen a'léleknek elégséges táplalása ninchen, az Imádság-és Böjtölés-nélkül. és, mi-képpen hogy az étel erőt ád, az ital pedig az étket szépen el-osztya, és alkolmatossá tészi, hogy minden tagoknak használlyon: azon-képpen a'Böjt a'lelket erősíti. Mert, a'mint Sz. Pál mongya [h]; *Noha a'mi külső emberünk megromol: mindazáltal a'belső meg-újúl napról napra:* az Imádság pedig, a'Böjtöt gyönyörűségessé, és künyűvé tészi. És mi-képpen hogy, sem a'vitéz nem elégséges a'fegyver-nélkül, sem a'fegyver a'vitéz-nélkül, a'mint Arany-szájú Sz. János mongya [i]: azon-képpen, sem az Imádság böjt-nélkül, sem a'Böjt az imádság-nélkül. értsed, midőn mind a'kettő meg-lehet: mert sokan nem böjtölhetnek, testi nyavalyájok-miatt, a kik hasznosson imádkozhatnak. Szép hasonlatossággal jelenti ezt *Didacus Stella* [k]: Ha, úgy-mond, az egész tikmonyat, a'vagy a'meg nem-hasíttatott gesztenyét a'tűzbe tészed; meg-melegűlvén a'tűznél, ki-pattannak, a'tűzből ki-ugranak, és el-tőrnek; de ha azokat egy-kevessé meg-tőrőd, szépen meg-melegűlnek, és meg-sülnek: azon-képpen, a'melly ember az Imádság-által az Istenhez akar járúlni, a'ki *Meg-emésztő tűz* [l]; ha egész, ép, és erős teste lészen, és valamennyire meg nem tőrettetik a'Böjttől; hamar meg-únnya, és el-hadgya az Imádságot: de ha a Böjt-által valamennyire megtőrettetik, gyönyörűségessen, és álhatatosson imádkozhatik. A'három ifiak, minthogy a Böjt-által meg vóltak törve, és nem akartak a'Király asztaláról-valo étkekkel élni: noha a'tűzbe vettettek, mindazáltal, nem chak meg nem sérűdtek és égtek, hanem inkább örvendeztek-is, és az Istent szép hoszszú dichérettel dichérték [m]. Jól chelekedett az-okáért Anna; ki, a'mint az Evangelista mongya [n], *Böjtöléssekkel, és könyörgésekkel szolgált*, tudn illik, az Istennek; a'mint a'Görög igéből λατρεύσα, nyilván kitetszik. Mert mi-képpen hogy a'Λατρεία, olly szolgálatot tészen, melly az Istennek tulajdona: azon-képpen, midőn valaki Latriát chelekeszik böjtöléssével, annyit tészen, mint, az Istennek szolgál a'böjttel, úgy-mint az Istent-illető szolgálattal, mellyet az Isten kedvell, és jó néven vészen. Bizony Sz. *Cyprianus* azt írja [o]; hogy Anna, a'Böjtöléssel, és Imádsággal, az Istennek kegyelmét érdemlette. *Origenes* pedig azt mongya [p]; hogy ez a'szent Aszszony állat, a Profétálásnak lelkét érdemlette: mert hoszszú szűzességgel, és hoszszú böjtöléssekkel jutott vólt olly nagy magasságra.

Melyből nyilván ki-tetszik, hogy Isteni szolgálat, és érdemes a'Böjtölés; el-annyira, hogy noha a' Kalviniszták az ő Magyar Bibliájokban, a'Böjtöt, valahol lehetett, hamis *gloss*ával meg-erőtelenítették: mindazáltal, a'bőtűnek nyilván-valo igasságát meg nem homályosithatták. Mert a'Sz. Lukách mondását, a'mái Sz. Anna aszszonyról, Károlyi-is imígyen fordította: El nem távozott a'templomtól, hanem éjjel és nappal szolgált az Istennek böjtöléssekkel, és imádkozásokkal.] Kőszőnőm Károlyinak, hogy illy nyilván ki-fejezte az Isteni szolgálatot a'Böjtölésben: de chodálom, hogy egyébűtt hanyat-homlok tusakodik az igasság-ellen. Midőn Urunk a'kép-mutatók böjtölését meg-veti [q]: azt hamis *gloss*ával másuvá akarja chigázni; és azt írja a' Biblia szélire: Azok-ellen, a'kik a'Böjtölésben keresnek szentséget.] Mi dolog ez? Eggy-e Károlyinál a'Szentség a'kép-mutatással, vagy az emberek-előtt-valo dícheret-kereséssel? Nálunk bizony nem egy; és igaz Szentséget kereshet ember a'Böjtöléssel: mivelhogy az igaz Szentség, az Isteni szolgálatban vagyon; a'Böjtölés pedig, az ő fordítása-szerént-is, Isteni szolgálat. Továbbá, másütt azt írja Károlyi [r]; hogy a'Kép-mutatók, és tudatlan emberek, az Isteni szolgálatot a'böjtölésben, és egyéb aprólékban helyheztetik, melyről Irás ninchen.] Hiszem nagy vakság ez! Annát nem mondhattya sem kép-mutatónak, sem tudatlannak, mint-hogy Próféta-aszszony vólt [s], hálát adott az Istennek, és szóllott a'Jesusról mindeneknek, a'kik várták Israëlnek váltságát; és azt mongya, hogy az Istent böjtöléssekkel szolgálta. Hogy lehet tahát kép-

A
c 2. *Esa.* 1. 4.
* *Dan.* 10. v. 3
d *Act.* 13. 2.
e *Act.* 14. 22
f *Mat.* 17. 20
g *Tob.* 12. 8.
h 2. *Cor.* 4. 16
B
i *Hom.* 15. *Operis imperfecti.*
k *In c.* 2. *Luca.*
l *Deut.* 4. 24. *Hebr.* 12. 29.
m *Dan.* 1. 12. *& cap.* 3. 24.
n *Luc.* 2. 37. Latrévusa. Latría.
C
o *De Orat. Dominica.*
p *Hom.* 17.
D
q *Matt.* 6. 16.
r *Luc.* 5. 33.
s *Luc.* 2. 36. 38.

A

mutató, és tudatlan, a'ki, Sz. Annát követvén, a'Böjtölésben-is helyhezteti az Isteni szolgálatot? De mindenütt illyen az Újítók okoskodása; a'mit eggyütt állatnak, másutt rontyák; és a'mit eggyütt javallának, másutt kárhoztattyák.

t 1. *Tim.* 5. 9

ÖTÖDSZÖR: Sz. Pál azt kívánnya az Özvegytől [t]; hogy *A'jo chelekedetekben bizonyságа légyen, a'szállás-adásban, láb-mosasban, és egyéb afféle dolgokban.* Ezért a'tulajdonságért, noha Israëlben sok özvegyek vóltak, a'mint Urúnk mondotta [u]: de chak egyhez küldetett Illyes Proféta; kiben bizóny, nagy hit, és irgalmasság vólt. Nagy Hit-, mondám; hogy ollyan nagy, és nyilván-való szükségében, a'Próféta szavát el-hitte-: nagy Irgalmasság; hogy magát, és gyermekét hátra hagyván, elsőben a'Profétának szerzett eledelt. Mellyért, nagy jutalmat-is vött az Istentől: mert a'nagy szükségnek idején, el nem fogyott liszte és olaja, és a'hát a'Próféta halottaiból fel-támasztotta. Kinek példajából, azt tanúllyák-meg az Özvegyek; hogy a'Szállás-adást, nem azért parancholly nékik Sz. Pál, hogy azzal kereskedgyenek, és akár-kit házokhoz bé-fogadgyanak, kik-miatt hírökben nevökben meg-gyaláztassanak: hanem a'szegény Útonjárókat, kiknek lábokat meg-is mossák alázatosan, ha kívántatik; a'mint a'Zidoknak régi jó szokások vólt, hogy az úton-járo meg-fáradott embereknek lábokat meg-mossák; a'mint a'Természetnek törvényében-is, Abrahám chelekedett [x]: a'*Moyses* törvényében, Abigail [y] kész vólt meg-chelekedni: az Új törvénnek kezdetiben, Maria Magdolna [z]; ki nem keresett más vizet, hanem kóny-húllatásival mosta-meg Urúnknak lábait: Urúnk pedig, halála-előtt, az ő Tanítványinak [a]. Mert, a'mint Szent Agoston mongya [b], midőn az atyafiaknak lábaihoz hajol a'test, a'szívben-is a'vagy fel-indíttatik az Istenes alázatosság, a'vagy meg-erősíttetik. Illyenek vóltak azok a' Sz. özvegyek, kikről emlekezet vagyon Arany-száju Sz. János életében, Prócula, Pentádia, Sylvánia. Illyen vólt *Olympias*; kiről *Palládius* emlekezik [c]: Illyen a'mi Sz. Erzébetünk; a' mint Súrius írja. Most-is találtatnak a'Kereszty énekkőzött, fő-képpen Romában, mind Özvegyek, mind egyéb rend-béli emberek, ugyan Fejedelmek-is, és Kardinályok, sőt néha ő-maga-is a'Szentséges Pápa; kik a'jövevényeknek és szarándokoknak, fő-képpen a'Szent Esztendőkben, nagy alázatossággal, és szeretettel meg-mossák lábokat; a'mint magam-is láttam Ezer hat-száz esztendőben, a'Nyólczadik Kelemen Pápa idejében.

B

x *Gen.* 18. 4.
y 1. *Reg.* 25. 41.
z *Luc.* 7. 38.
a *Ioan.* 13. 5.
b *Tr.* 58. *in Ioan.*

c *In Lausiaca, cap.* 144.
d *In eius Vita*

Hogy-há valamelly Özvegy azt mongya; hogy néki ninchen annyi gazdagsága, hogy a'szegényeknek gazdálkodhassék, és a' jövevényeknek szállást adhasson: Azt- felelem Sz. Ambrússal [e]; hogy az Irgalmasságos adakozást, nem az örökségnek nagyvóltához-képest kell meg-ítélni és fontolni, hanem a'jó igyekezethez-, és kívánsághoz-képest: és azért, amaz Özvegy-aszszony, a' ki *Két kis fillyért vetett a'kincheſ-ládába*, megelőzte, Kristus Urúnknak ítélete-szerént, a'gazdagokat, kik abba nagy ajándékokat vetettek [f]. Mellyel, Urúnk mindeneket arra tanított; hogy senki a'szegénységért-valo szégyenletiben, hogy sokat nem adhat, az álamiználkodástól meg ne vonnya magát; se senki a'gazdagságért, hogy sokat adhat, ne hízelkedgyék magának: mert bővségesb a'fillyér a'kevésből, hogy-sem a'kinch a'sokból. mert nem azt fontollya-meg az Isten a'mit ki adsz, hanem a'mi meg-marad. Senki többet nemád, mint a'ki semmit magának meg nem tart-.

e *Lib. de Viduis.*

C

f *Luc.* 21. 3.

HATODSZOR: Mint-hogy az Özvegyektől nagy tekélletesség kívántatik, a'mint azokból meg-érthettyük, a'miket ekkidig mondottunk: mind azoknak meg-óltalmazására, fölötte igen kívántatik az Alázatosság, vagy a'hiu-dichőség kívánásának el-távoztatása: hogy, tudn' illik, ne chelekedgyék azokat emberi dícheretért, hanem az Istennek dichőségeért; a'mint igen szépen ínti Sz. *Fulgentius* [g] az özvegy Gallát-: Minden jó chelekedetidben őrizkedgyél, hogy az emberi dícheretnek kívánságától ide's tová ne hányattassál, és ne habozz: mert mélto ugyan, hogy a'jó chelekedetekért dícherteſſél; de abból, a' mit chelekeſzel, emberi dícheretet nem kell várnod. Dícherjen bátor téged az emberi nyelv, de te chak az Istentől várj dícheretet: és így léſzen, hogy te az embertől dícheretet nem keresvén, az Isten dícherteſſék a'te- chelekedetidben-.

g *Ep.* 2 c. 19. 20. 21.

D

Ha ezeket követni fogják az Özvegyek, bizonnyal hozzájok fog-illeni a'mái Annának neve; kit az Evangelista, Fánuel leányának mond, Áser nemzetségéből: mert *Anna*, annyit teszen, mint Malaszt, a'vagy kedves; *Phánuel* pedig, Istent-lato; *Áser*, Boldogság. A'Malaszt, a'boldogságnak magva: mert senki a'malaszt-nélkül a'boldogságban részes nem lehet: a'Boldogság pedig, az Istennek látásában áll. Annak-okáért, a'ki Annát követi, az Istennek Segető-malasztyával, e'világon kedves az Isten-előtt; és a'Kedvesítő-malasztot öregbíti, mellyel a' boldogságot meg-nyeri, *Mert a'malasztot, és a'dicheſéget*

az Ur adgya [h]: itt a'malaſztott, a'más világon a'dichőſéget, vagy bóldogſágot; melyben az Iſtent ſzínről-ſzínre láttyuk: a'mint David mongya; hogy *Erőſségről erőſségre mennek* [i]; az-az, az Iſten Malaſztya-által, napon-ként erősődnek a'jóban: és az-után megláttatik ő-tőlők az iſtenek Iſtene Sionban, a'mennyei Jeruſalemben. Mellyet engedgyen minnyájúnknak a'kegyes Iſten, az ő véghetetlen jó-vóltából. Amen.

A
h Pſ. 83. 12.
i Pſ. 83. 8.

KIS KARÁCHONY-UTÁN-VALÓ VASÁRNAPI EVANGELIOM.

B

SZ. MÁTÉNAK II. RÉSZEBEN, ỿ. 19.

AZ időben: Meg-halván Heródes, ímé az Ur Angyala meg-jelenék Jóſefnek álmában Egyiptusban, mondván: Kelly-fel, és vedd a'gyermeket, és az annyát, és menny Iſraël földébe: mert meghóltak a'kik keresik vala a'gyermek lelkét. Ki fel-kelvén, vévé a'gyermeket, és az annyát, és jóve Iſraël-földébe. Halván pedig hogy Arkeláus uralkodnék Judæában, az attyáért Heródeſért, féle oda menni: és meg-intetvén álmában, el-téré Galilæa részeire. Es el-menvén, lakék a'várasban, melly Názaretnek hivattatik: hogy bétellyeſednék a'mi meg-mondatott a'Próféták-által: Hogy Nazaræuſnak hivattatik.

C

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

ISAÍAS PROFÉTA, ÚGY EMLEKEZIK A'MESSÍAS EMberi terméſzetinek kichinſégéről, hogy Iſtenſégének nagyſágát ſem halgattya-el: úgy ſzóll alázatos állapattyáról, hogy főlſéges méltóſágát ſem titkollya-el: és a'hol aztmondotta [a], hogy *Kiſded ſzűletett nékűnk*; leg-ottan utánna vetette: *Hívattatik az ő neve Chodálatoſnak, Tanáts-adónak, Iſtennek, Erőſnek*, &c. Azért, hogy ſenki alázatoſſágáért meg ne vetné, hanem inkább méltoſágáért bőchűllené: Sz. János-is az ő Látáſában, azon helyen [b], mind *Báránnak*, 's mind *Oroſzlánnak* nevezi [c]. *Bárán*nak, a'halandó teſtért, mellyet idő-ſzerént az Annyától vőtt-fel; *Oroſzlán*nak, a'nagy hatalmas erőért, mellyet az Iſtenſéggel-eggyűtt őrőktől-fogva az Attyától vőtt. Ez így lévén, vallyon miért kellett a'Kriſtuſnak Egyiptusba futni, a'Heródes dűhőſſége-előtt? és onnét viſzſza-térvén, miért kellett Galilæának részeire térni, azért, hogy a'Heródes fia Arkeláus uralkodott Judæában? holott azt olvaſſuk [d]; hogy *az Oroſzlány, a'vadak-között leg-erősb, ſenki ſzine-előtt meg nem ijed*: és Urúnk-is ezt a'Heródeſt, chak *Rókának* nevezte [e]: Soha pedig ſenki nem látta, hogy a'róka-előtt az oroſzlány futott vólna. Ebben, a'mint Sz. Petrus *Chryſólogus* írja [f], az emberi hallomás meg-háborodik, a'lélek meg-fárad, az elme el-lankad, az értelem meg-tompúl, a'hit tántorog, a'reménség ingadoz, hogy az embernek űldözése-előtt fút az Iſten, a'főldnek kegyetlenkedése-miatt az ég reſzket. És holott Dávid, Saultól kergettetvén, chak Judæában bújdoſik; és Illyésnek el-rejtezésére, elégséges az Özvegy-aſzſzony háza: Kriſtuſnak ninch helye a'maga tartományában a'hová fuſſon, hanem idegen tartományba kell-költözni; fő-képpen, mint-hogy Heródes chak a'Betlehemi határban-valo gyermekeket ölettette-meg; a'Kriſtuſnak ſzűlei pedig Názaretben laktak, a'hol ſemmit nem kegyetlenkedett Heródes. Es azért, meg-térvén Jóſef Egyiptusból, a'mint a'mái Evangeliomban olvaſſuk, Arkeláuſtól-valo féltében, Judæából Názaretbe tért: ítélvén, hogy ott békével maradhat. melyből úgy tetſzik, hogy

a Iſa. 9. 6.
b Apoc. 5. 6. 8. 12.
c verſ. 5.
d Prov. 30. 30
e Luc. 13. 32.
D
f Ser. 150.

A

az-előtt-is ott maradhatott vólna. Erről a'dologról, méltó itt értekeznünk, noha másutt-is emlekeztünk felőle [g]: mert nagy lelki haſznúnkra és vígaſztaláſúnkra lehet.

[g] Conc. 1. de Innocentibus.

I. Okait adom, a'mellyekért a'Kriſtus Egyiptusba futott; és ott, meddig maradott.
II. Meg-mutatom, Mi okért mondatott a'Kriſtus Nazaraenſnak, vagy Názaretinek.

ELSÖ RÉSZE.

I. Ok.

NOha az Iſtennek gond-viſeléſe, meg-óltalmazhatta vólna a'gyermek JÉSUST a' veſzedelemtől Názaretben: mindazáltal, emberi gond-viſelés-ſzerént, ott-valo maradáſa nem ſzintén lőtt vólna bátorſágos; mert Heródes, Galilæának-is fejedelme lévén, a'dolognak nyomozva végére mehetett vólna: fő-képpen, mint-hogy az Iráſ-túdók-is, és a'Fariſæuſok, Heródes kedveért igyekeztek a'gyermek halálára; a'mint Sz. *Jerónymus* amaz ígékből [h], *Meg-hóltak a'kik kereſik vala a'gyermek lelkét*, ſzépen kihozza. És noha Heródes, chak a'Betlehemi határban ölette-meg a'gyermekeket: mindazáltal egyébűtt-is vígyáztathatott, ha valami-képpen fel-találhatta vólna az új Királyt, a'kit el akart veſzteni. E'dolgot pedig az Iſten, nem chak az ő ereje- és bőlcheſége-ſzerént akarta igazgatni, hanem az emberek ſzokáſa-ſzerént-is, kik a'veſzedelmet nagy távúl kerűlik. Melyből mí azt tanúlhattyuk; hogy, noha minden igyűnkben az Iſtentől függűnk, és várunk jó véget: mindazáltal, nem kell el-múlatnúnk az emberi okoſſág-ſzerént-valo eſzközöket. mert az okoſſág-is, az Iſten gond-viſeléſétől ſzármazik, és azt kívánnya hogy éllyünk véle. Az-okáért, a'kinek ellenſége vagyon, ne várja hogy azt az Iſten az ő Angyala-által le-vágaſſa, a'mint Ezekías idejében chelekedett [i]: hanem éllyen emberi eſzközzel-is, vitézeket fogadgyon, fegyvert, éléſt, pénzt ſzerezzen. A'ki túdós emberré akar lenni, ne várja hogy múnka-nélkűl adaſſék ő-néki a'bőlcheſég, mint Salomonnak: hanem Meſtert kereſſen, könyveket ſzerezzen, fáradſágát ne ſzánnya, álmát gyakorta meg-ſzakaſzſza. noha *Iſten adgya a'bölcheſéget*, és azt ő-tőle kell kérni [k]. A'ki betegſégéből meg akar gyógyúlni, ne várja hogy a' Szent Péter árnyékával [l], vagy Sz. Pálnak kezkenőjével, és övedzőjével [m], vagy a' Kriſtus ruhájának peremével [n], chudálatoſ-képpen meg-gyógyúllyon: hanem, túdós Orvoſt kereſſen, és orvoſſággal éllyen. noha Iſten adgya az egéſſéget, és azt tőle kell kérni Ezekiáſſal [o]. A'ki enni akar, ne várja hogy az égből Manna ſzállyon-alá [p], a'vagy a' fűrj chak nem a'ſzájába rőpűllyön [q]: hanem ſzántſon, veſſen, és madaráſzſzon. És ez az Első Oka, hogy a'Kriſtuſt, Heródeſ-előtt, Jóſef Egyiptusba vitte.

[h] Matth. 2. 20.
[i] 4. Reg. 19. 35.
[k] Iac. 1. 5.
[l] Act. 5. 15.
[m] Act. 19. 12
[n] Matt. 9. 21.
[o] 4. Reg. 20. 3
[p] Exo. 16. 31.
[q] Exo. 16. 13.

B

C

II.

Második Oka: Hogy bé-tellyeſednék, *A'mi meg-mondatott az Urtól* [r], *a'Próféta-által* [s], *mondván: Egyiptusból hittam az én fiamat.* Régenten *Moyſes*, az Ó törvénnek kiadója, és magyarázója, Egyiptusból *Palaſtína*-felé, Mádian földébe futott Faraótól-valo féltében [t]: a'JÉSUS pedig, az Új törvénnek alkotója, és Ura, Heródes-előtt Judæából Egyiptusba futott, új változáſt jelentvén a'Sz. Lélek-által; tudn' illik, hogy a'teſti, a'vagy e'világi Egyiptus, lelki Judæává változnék: a'valóſágos Judæa pedig, és Jeruſalem, lelki magyarázattal, Sodomává, és Egyiptuſſá lenne; a'mint Szent Jánoſ-is jelentette, midőn Illyés- és Enok-felől azt írta [u]: *Az ő teſtek fekűnni-fognak a'nagy Váraſnak útzáin; melly, lélek-ſzerént, Sodomának, és Egyiptuſnak hivattatik, a'hol az ő Úrok-is meg-feſzíttetett.*

[r] Matt. 2. 15.
[s] Oſe. 11. 2.
[t] Exod. 2. 15.
[u] Apoc. 11. 8.

Harmadik Okát, jelenti Sz. *Pétrus Chryſólogus* [x]: A'Kriſtus, úgy-mond, nékűnk fút, nem magának: hogy mind a'hitetleneknek el-venné mentſégőket, 's mind a'híveknek reménſéget adna: mert jobb az űldőzéskor el-futni, hogy-ſem a'Hitet meg-tagadni. És másutt, azt írja [y]; hogy, Nem mondotta az Angyal Jóſefnek, hogy Egyiptusba mennyen, hanem hogy fuſſon: hogy nyilván meg-értenők, hogy a'futás, parancholva-vagyon; és nem gyalázatos, hanem bőchűlletes. Ezt Urúnk egyébhái példajával-is javallotta, valamíg az ő órája el nem jött: úgy-mint, mikor a'Názaretiek, *a'hegyről nyakra-főre akartak vetni* [z]; és mikor a'Zidók meg akarták kővezni [a]. Ezt az Apoſtolóknak-is meg-parancholta: mert, midőn azt mondotta vólna nékik [b]; *Légyetek okoſok, mint a'kigyók*; chak hamar utánna vetette [c]: *Mikor űldöznek titeket e'városban, fuſſatok másba.* Mint-ha azt mondotta vólna: Az okoſſág, mellyet tőletek kívánok, abban-is áll, hogy őrizkedgyetek azoktól, kik ellenetek ólálkodnak; a'mint ugyan-ottan nyilván megmondotta [d]. Melly okoſſággal, valamikor kívántatik, ſzabadon élhetűnk; sőt néha, tartozúnk-is véle.

III.

[x] Ser. 150.
[y] Ser. 151.

D

[z] Luc. 4. 30.
[a] Ioan. 8. 59.
[b] Mar. 10. 16
[c] verſ. 23.
[d] verſ. 17.

Mondaná valaki: Ha a'Futáſt a'Kriſtus ugyan parancholta, minden Páſztor tartozik el-futni a'veſzedelemkor: ha pedig chak tanátslotta, a'vagy javallotta, nem tarto-

zik el-

zik el-futni, hanem, ha kedve tartya, fejét veszedelemre vetheti. Erre azt feleli Szent *Athanásius* [e], és Sz. Nazianzénus [f]; hogy parancholta. És úgy-is vólt, az Apóstolokhoz-képest; kiknek azt a'végre parancholta, hogy az Evangéliom ki-terjedne. melyben nem sokat munkálkodhattak vólna, ha mingyárt az első harczon fejőket halálos veszedelemre vetették vólna, minek-előtte más hadnagyokat rendelhettek vólna magok-helyett: de meg-óltalmazván akkor magokat a'futással, más időre tartották magokat, tovább harczoltak, többet nyertek; mint az el-futott vitéz, meg-térvén a'harczra, nagyobb emberséget mutat, hogy-sem ha el nem futott vólna. De úgyan nékünk-is parancholva vagyon a'futás; midőn az Evangéliom, mellyért el nem kellene futnúnk, azt kívánnya hogy el-fussúnk; tudn' illik, hogy az Evangéliomot tovább hirdethessük, meszszebb terjeszthessük, jobban óltalmazhassuk. és akkor, az el-futás, nem félelem, hanem Isteni szeretet, és szolgálat: az el-nem-futás pedig, nem bátorság, vagy vitézség, hanem vakmerőség, és, a'mint szokták mondani, Nem vitéz a'ki bolondúl vész. Így olvassuk, hogy Sz. Pál-is el-futott *Damascus*ból, mikor *a'tanítványok kosárban alábocsátották a'kő-falon* [g]. Az-okáért e'dologban, az Istennek nagyobb dicsőségét, és a' híveknek elő-menetelét kell réguláúl venni. És, ha valamellyike azt kívánnya, hogy el-fussúnk, tartozúnk el-futni; és ha kűlömbet chelekeszűnk, vétkezűnk. és, a'mint Sz. *Cyprianus* példákkal-is meg-bizonyíttya, a'kik a'vakmerőségből hiú-dicsőséget keresnek, gyakorta nagyot esnek; és a'Mártyromság-helyett, gyalázatos Pribékségbe keveredtnek, el-szakadván az igaz Hittől.

Továbbá: Akkor-is szabad el-futni, mikor az űldözők nem a'nyájat keresik, hanem a'Pásztort; és vagyon más, a'ki a'Juhokat legelteszse helyette: a vagy mikor a'Juhok-is mind el-széllyedtek, és nem szolgálhat nékik: a'vagy midőn el-futásával többet használhat, hogy-sem meg-maradásával; a'mint Sz. Agoston igen szépen taníttya [h]: a'vagy mikor a'Pásztor, ismérvén gyarlóságát, félti a'Hitit, a'mint Arany-szájú Sz. János mongya. mert a'futással, meg nem tagadgya a'Kristust, a'ki azért fút-el hogy meg ne tagadgya: a' meg-maradással pedig, szerencséltetné, és veszedelemre vetné magát; mellyet tartozik-is el-távoztatni, a'ki bátorságához nem bízik, Istennek malasztyából. Sőt az-is elégendő ok lehet a'futásra; midőn ő-magok a'Juhok kérik a'Pásztort, hogy jobb időre tartsa magát; látván, hogy nagyobb, és károsb a'Pásztor veszedelme az övéknél. Ezeken-kívül, és ha más hasonló vagyon, a'ki kőteles Pásztor, tartozik Juhai-mellett maradni, és nem chak vélek-együtt, hanem nálok-nélkül-is, érettek halált szenvedni, akár űldözés-'s akár dög-halálkor. És ha kűlömbet chelekeszik, nem jó Pásztor, hanem béres [i], farkas torkában hagyván juhait.

Negyedik Okát imígyen írja Sz. *Petrus Chrysólogus* [k]: A'hadakozo vitéz, midőn a' harczon fút, mesterség, nem félelem: az Isten, mikor az ember-előtt fút, szent titok, nem ijedés: és midőn az erőtlen-előtt el-mégyen, nem a'kergetőtől fél, hanem azt a'mezőségre viszi. Mert nyilván-valo helyen akarja ellenségét meg-győzni, a'ki nyilván-valo diadalmat akar nyerni: nem akarja hogy a'harcza titkon légyen, a'ki azt kívánnya hogy diadalma örök emlekezetben légyen. A'titkon-valo győzedelem, és az el-rejtetett erősség, nem lehet például maradékinknak. Kristus azért fút, hogy az időnek adgyon helt, nem Heródesnek. Mert, hogy futhat a'halál-előtt, a'ki azért jött, hogy a'halálon diadalmat végyen? Se az emberi olálkodástól nem fél, a'ki azért jött, hogy minden ördögi álnokságnak chalárdságit ki-nyilatkoztassa: nem-is félt akkor, midőn, embersége-szerént, gyermek lévén félni nem tudott; Istensége-szerént pedig, nem félhetett.] Mellyel, azt akarja a'Sz. Doktor jelenteni; hogy a'futás, a'had-viselő Fejedelmeknél, nem mindenkor félelem, hanem gyakorta mesterséges fogás: hogy az ellenséget alkolmatosb helyre, a'vagy ugyan lesre vigyék, a'vagy egy-mástól el-szaggassák, a'vagy a'harczot alkolmatosb időre halasszák. Az Elsőt, követte Jósue a'Hai váras-béliekkel [l], és az Israël fiai a'Benjamítákkal [m]. A'Másikat, a'Romai *Horátius*, a'Sabiniani három *Curiátius*okkal; kiket, egy-mástól el-szaggatván, eggyenként meg-győzött; a'mint *Livius* írja [n]. A'Harmadikat pedig, a' *Macedoniani Antigonus* Király: ki, a'mint *Manutius* írja [o], azt mondotta; hogy a'hadakozásban, nem függ úgy a'fegyvertől, mint az időtől. Azt mondhattyuk azért, hogy Urúnk Egyiptusba futván, az ellenségnek országára ment, és ott akarta meg-győzni; a'mint Isaias meg-jövendölte vólt [p]: *Imé az Ur fel-jő a'kűnyű felyhóben, és Egyiptusba mégyen, és meg-háborodnak az Egyiptus bálványi az ő színe-előtt.* Mert azt írja *Eusébius Cæsariensis* [q], és egyebek-is; hogy, midőn Urúnknak szűlei Heliopolisba, azaz, a'Nap várasába, jutottak vólna; a'templomba menvén, melyben 365. bálvány vólt, az esztendő-béli napok száma-szérent, azok mind le-omlottak. melly Jövendőléssel él Sz. *Athanasius*-is a'Zidók-ellen [r], és azzal orczázza őket. Így omlott-le régenten az Isten

A
e *Apologia pro Fuga.*
f *Orat. 1. in Iulianum.*
g *Act. 9. 25. 2. Cor 11. 33*
B
h *Ep. 180. ad Honoratum.*
i *Ioan. 10. 11. 12. 13.*
C
k *Ser. 150. IV.*
D
l *Ios. 8. 15. 16*
m *Iudic. 20. 31. 32.*
n *Lib. 1. Dec. 1*
o *Lib. 4. Apoph.*
p *Isa. 19. 1.*
q *Lib. 9. Demonstr. Evang. c. 2.*
r *Lib. de Humanitate Verbi.*

A

Szekrénye-előtt, melly a'Kriſtuſt példázta, a'Dágon bálványa [s], és Jerikónak kő-falai [t]. És így, nagy erejét mutatta a'Kriſtus, hogy az ördögöt, és annak bálványit tulajdon tartományában győzte-meg; kinek Judæában, ſem hitele, ſem birodalma nem volt, Egyiptusban pedig fölöttebb-is volt.

s 1. Reg. 5. 3.
t Ioſ. 6. 16.

Több Okait-is találnók e'dolognak: de azokról moſt nem ſzóllok. Azt el nem halgatom, a'mit itten elő-hoz *Simon de Caſsia* [u]: tudn'illik, hogy Jóſef nem kérte, ſem íntette Szűz Máriát, hogy Egyiptusban ő húgának mondaná magát, a'mint Ábrahám Sárát [x], félvén hogy ha az Egyiptziuſok feleſégének tudnák lenni, meg-ölnék ſzépſégeért: de Gerarisban-is, ő-maga húgának mondotta Sárát [y]: és az-után, Iſaák Rebekkát, ugyan azon okért [z]. noha bizonyos, hogy ſokkal ſzebb-tekíntetű, és ékesb-ábrázatu volt Szűz Maria Sáránál, és Rebekkánál. El ſem vitték Szűz Máriát az Egyiptuſi Király házába, mint Sárát a'Faraóéba, és Abimelekébe: Mert tudta Jóſef, hogy az Iſten, kivált-képpen-valo gondot viſelt az ő Jegyeſére; és olly malaſztot-is adott néki, minéműt ſe Sárának, ſe Rebekkának, ſe Júditnak nem adott volt: hogy, tudn'illik, az ő ſzépſégeért, ſenki gonoſz kívánſágra fel ne gerjedne. mellyet Jóſef magáról tudhatott, ki ſoha teſti kíſértetett nem érzett a'Szűzhöz. Sőt valaki Szűz Máriára tekíntett, vagy vélle beſzéllett, nem hogy gonoſz kívánſágra gerjedett volna, de inkább tiſzta és Iſtenes gondolatokra indíttatott. Ezt mint-hogy egyéb ſzűzekben, és aſzſzony állatokban nem találjuk: láttyuk, és hallyuk, ſok magas Czédruſoknak, ſok túdós és fő embereknek gyalázatos nyájaskodáſát, hogy ne mongyam nyálaskodáſát, és eſerét: kik, magok erejében fölöttebb bizakodván, nem követik, sőt hallani ſem akarják a' bölcs *Eccleſiaſticus*nak haſznos íntéſit [a]: *A' Szűzet ne nézd, hogy valami-képpen meg ne botránkozzál ſzépſégében.* Es [b]; *Fordítſd-el orczádat a' fel-ékesíttetett aſzſzonyról, és az idegen ſzépſégét ne nézegeſd. Az aſzſzonyok ſzépſégeért ſokan veſztek-el: és attól a' kívanſág, mint a' tűz meg-gyulad.* Es [c]; *Az idegen aſzſzonnak ſzepſégét ſokan chodálván, gonoſzokká lőttek: mert az ő beſzéde mint a' tűz fel-gyulad.* El-hiheti akár-ki-is, hogy ő nem ſzentebb Dávidnál, ſem bölcsebb Salomonnál, ſem erősb Sámſonnál, ſem vitézb Hóloferneſnél, ſem a'két biráknál vénebb, kik minnájan gonoſzúl jártak az aſzſzonyok-miatt: Azoknak eſetin tanúlly, ha veſzni nem akarſz.

B

a Eccli. 9. 5.
b verſ. 8.
c verſ. 11.

El-jutván Jóſef Szűz Máriával, és a'Kis Jésuſsal Egyiptusba, meddig maradott légyen ott, az Evangeliomból bizonyoſon nem tudhattyuk: mint-hogy az Angyal, ſem időt nem ſzabott, ſem határt nem vetett azott-valo maradáſra; hanem chak azt mondotta Jóſefnek [d]: *Légy ott, a'míg meg-mondom néked.* Az Evangeliſta ſem jelenti pedig a'második jelenéſnek idejét, melyben az Angyal meg-parancholta, hogy viſzſza-térjen Egyiptusból; hanem chak Heródes halálát említi: de nem mongya-meg, mennyi ideig élt Heródes, Urunknak Egyiptusba-valo futáſa-után. A' *Hiſtoricus*ok-is igen kűlömbőznek: de úgy tetſzik, hogy bizonyoſon mondhattyuk, hogy, ſe nyólcz eſztendőnél fellyebb, ſe négynél alább nem volt Egyiptusban. Melyből, ſzép példát vehetűnk a' békeſéges-tűrésre: mert nem kichíny dolog, négy eſztendeig idegen földön lakni, és olly nemzetség-kőzött, melytől gyűlőlſégnél, és boſzſzúſágnál egyebet ne várhaſs. Ha az Angyal nyilván meg-mondotta volna, hogy egéſz nyólcz eſztendeig kelletik Egyiptusban maradni, a'vagy Heródeſnek halálá-ig; úgy tetſzik, hogy künnyebb lett volna: de az igen nehéz volt, hogy azt mondotta; *Légy ott, a'míg meg-mondom néked:* mert abból, ſemmi bizonyoſt nem tudhatott. Salomon pedig igazán mongya [e]: *A'melly reménſég el-halad, győtri a'lelket.* és kétſeg-nélkűl, mentől tovább halad, annál inkább győtri: és fő-képpen, ha az időnek határa tellyeſſéggel bizontalan, a'mint itten volt. De mind-azáltal nem olvaſſuk, hogy Jóſef, a'vagy Szűz Maria, az-ellen zúgolodott volna, vagy nyughatatlankodott volna, ſápolódván, és tudákozván, mint's hogy, 's meddig léſzen a'dolog; hanem, minden hallogatáſ nélkűl meg-chelekedte, a'mit az Iſten az Angyal-által parancholt; gondolván, hogy övé az engedelem, Iſtené a' parancholat.

C

d Mat. 2. 13.

e Prov. 13. 12.

D

Az-okáért az Iſten ſem feletkezett-el rólok, a'ki ſem ſiet, ſem feled. és, a'mint hogy Heródeſnek bűntetéſével ſem ſietett; azon-képpen nem-is halaſztotta ſokára; és a' halaſztáſt, valóban helyére hozta a' bűntetéſnek nagy-volt-ával; mert iſzonyú, és rettenetes halállal végezte-ki e'világból. Kitől azt írja *Joſéphus Hiſtoricus* [f], hogy, minek-utánna két fiát, Ariſtobúlust és Alexandert meg-ölette volna, halálos betegſégbe eſvén, Antipater-nevű fiát-is, a'kit fogva tartott, meg-ölette. Judæának váraſiból, a' fő-fő embereket, egy Hippódromuſ-nevű helyre gyűjtette; a' húgát-pedig Salomét, és annak férjét Alexát magához hívatván, ímígyen ſzóllott nékik: Tudom, hogy a'Zidók őrvendeznifognak halálomon: de ſokan meg-ſiratnak, és bőchűletes temetéſem léſzen, ha meg-chelekeſzitek a'mit parancholok. Mihelyen meg-halok, az őrizetben-tartatott fér-

f Lib. 1. de Bello Iudaico, c. 21. & alibi.

fiakat leg-ottan környűl-vé- ſsétek a'vitézekkel, és ölletesſétek-meg, hogy az egéſz Judæa, akarattya-ellen-is ſiraſſon. De mindenekért meg-fizetett néki az igaz Iſten: Mert, hogy ne ſzóllyak a'más világon-valo örök büntetéſéről, e'világon-is meg-érzette az Iſten haragjának füllyos kezét: mert, a'mint Joſefus írja [g], nagy győtrelmekben hólt-meg, hideg-lélés lévén rajta, vér-has, rüh, kőſzvény, fuladás, és minden tagjainak reſzketése, a ſzemérem-reſte útálatoſon meg-rothadott, és férgekkel meg-rakodott, és úgy ſzakadott-ki a'gonoſz lélek belőle. mert bizonyos dolog, hogy *a'Bűnősök halála igen gonoſz* [h]. És noha nem mindenkor bűnteti az Iſten a'gonoſzokat e'világon illyen-bűntetéſekkel, és nyomorúſágokkal, kegyelmeſſen chelekedvén vélek neminémű jó chelekedetőkért, mellyekért a'más világon jutalmat nem ád nékik: mindazáltal, gyakorta itt-is meg-bűnteti őket; mind azért, hogy az Iſtennek igaz és kemény ítéletinek példája légyen; s mind hogy a'gonoſzok meg-rettennyenek, és máſon tanúlván, megtérjenek; s mind, hogy az igazák, a'kiket nyomorgattak, meg-pihennyenek: kik megtántorodhatnának, ha látnák, hogy a'gonoſzoknak mindenkor jó ſzerenchéjek vagyon e'világon.

Midőn meg-hólt vólna Heródes, nem halaſztotta az Iſten, Jóſefnek Mariával és Jésuſſal hazájába-valo meg-téréſét: hanem, az Angyal-által meg-jelentvén azt néki, meg-parancholta, hogy Iſraël földébe térjen. Engedett mingyárást Jóſef. Halván pedig, hogy Arkeláus uralkodnék Judæában, az attyáért Heródeſért, féle oda menni. És meg-íntetvén álmában, el-téré Galilæa réſzeire. Régi példa beſzéd: Az alma nem eſik meſzſze fájától; Bagolynak-is ninchen ſolyóm fia: hanem a'gonoſz hollónak, gonoſz a' tojáſa-is. Arkeláuſt, Heródes rendelte vólt örökőſévé Iſraël földében; kétſég-nélkül azért, hogy erkölchében magához haſónlónak iſmérte. Az-okáért Jóſef, nem akart annak birodalma-alá menni; gondolván, hogy künnyen fülébe eshetnék, hogy olly gyermeket hoztak Iſraël tartományába, kit az attya-előtt el-rejtettek vólt; és, az attya-nyomát követvén, ellene-támadhatott vólna.

De honnét gondolta Jóſef, hogy Galilæában békével meg-maradhat Arkeláus-miatt? Nem tudta-e, hogy a Fejedelmeknek hoſzſzú kezők és fülők vagyon? fő-képpen, mint-hogy Galilæát Antipas bírta az Arkeláuſnak báttya. Gondolom, hogy értette, hogy Antipas kegyesb érkölchű vólt: mint hogy az atyafiak nem mindenkor haſonlók terméſzetekben, mint ſzintén ábrázattyokban-is és okoſságokban: azért attól, nem kellett annyira félni. De talám Antipas, nem-is vólt baráttya Arkeláuſnak: Mert a'mint *Joſephus Hiſtóricus* írja [i], Heródes első teſtamétomában, Antipaſt, úgy-mint öregbik fiát, rendelte vólt Királynak egéſz birodalmában: az-után meg-változtatván akarattyát, Arkeláuſnak hattá Judæát, Galilæát pedig Antipaſnak; mellyért, mind az attyára, s mind az öttſére neheztelt. Az-okáért nem gondolhatta Jóſef, hogy Antipas, a' gyermek ſildözéſében, a'Heródes akarattyát követné, ſem hogy kézbe adná Arkeláuſnak kéréſére: és így, emberi okoſság-ſzerént, bátorſágos lakáſa lehetett Jóſefnek Galilæában.

Hogy pedig Galilæának nem más várafába ment lakni, hanem Názaretbe, az Evangeliſta okát jelenti, mondván [k]: *Hogy be-tellyeſednék a'mi meg-mondatott a Próféták-által: Hogy Názarenuſnak hívattatik.* Hol légyenek ez ígék meg-írva a'Profétákban, eddig még ſenki fel nem találta: és az-okáért, ſok-képpen magyarázzák. *Andreas Oſiander*, az Újító tévelygők iskolajából-valo, azt írja; hogy a'Profétákon, nem azokat kell érteni, kik a' *Meſſiás*ról iraſsák jövendöltek, hanem a'kik a Próféták iráſit, a'Szent Lélek tanitáſából értették, és egyebeknek-is magyarázták, kiket az Ó Teſtamentomban, Próféták fiainak neveztek [l]. Sz. Pál pedig, úgyan Próféták nevezi [m]: és abból bizonyíttya véleke-déſét, hogy az Evangeliſta nem mondotta, Meg-íratott a'Próféták-tól: hanem, Meg-mondatott. De ez nem helyes: mert Sz. Máté, mikor a'Próféták iráſival bizonyít-is, ſok helyen ollyan módon ſzóll [n]. Továbbá: Ha efféle Próféták, az íráſt magyarázván, nyilván, meg-mondották, hogy a'Kriſtus, Názaret várafáért neveztetik Názarétinek: mi módon mondották az Irás-tudók, és Parisæuſok nagy haraggal Nicodémuſnak [o]; *Vizsgáld az Iráſokat, és laſd-meg hogy Galilæából Próféta nem támad?* Hogy mondotta Natánaël-is [p]; *Lehet-e valami jó Názaretből?* De azt ſem olvaſſuk, hogy valaha az Evangeliſták, efféle Profétákkal bizonyították vólna.

Az-okáért, ennek, és egyéb magyarázátoknak-is békét hagyván, rövideden azt mondom; hogy azt a'Próféták, Két-képpen mondották-meg: Előſzor: A'*Meſſiás*t Szentnek nevezvén, sőt *Szentek Szentének* [q]: a'Názaræus pedig, annyit tészen, mint, Elválaſztatott, és Iſtennek ſzenteltetett. Máſodſzor: A'Kriſtuſt Virágnak nevezvén: úgy-mint, midőn Iſaias azt mondotta felőle [r]: *Veſz-ſzö jő-ki a'Jeſſe gyökeréből, és Virág nevekedik*

g *Lib.* 17. *Antiquit. cap.* 9.

h *Pſ.* 33. 22.

Non procul à proprio ſti pite poma cadunt. Mali corvi malum ovum.

An neſcis, longas Regibus eſſe manus?

i *Lib.* 17. *Antiq. c.* 9. & 10.

k *Matt.* 2. 23.

l 3. *Reg.* 20. 35. & 4. *Reg.* 2. 3. 5. 7. & *alibi.*

m 1. *Cor.* 12. 28. & *c.* 14. 29. 32.

n *Mart.* 1. 22. *c.* 2. 15. *c.* 3. 3. & *alibi.*

o *Ioan.* 7. 52.

p *Ioan.* 1. 46.

q *Dan.* 9. 24.

r *Iſa.* 11. 1.

A

az ő gyökeréből. melly mondáſt, még a' Zidók-is, bőtű-ſzerént a' *Meſsiáſ*ról értik: a' Nazaræus pedig, annyit téſzen, mint, Virágos. Innét vagyon, hogy Sz. *Jerónymus* azt tartotta, hogy Sz. Máte a' Kriſtuſt, Iſaías mondáſára-nézve, nevezte *Nazaraus*nak: mivelhogy ő-maga-is a' Kriſtus, Salomon-által azt mondotta [s]: *En a' mező Virágja vagyok, és Gyöngy-virág.*

s *Cant. 2. 1.*

Szent *Jerónymus* azért [t], Sz. *Damaſcénus* [u], Sz. *Leo* Pápa [x], Sz. Bernárd [y], és egyebek-is, a' Veſzſzőn, Szűz Mariát értik, ki a' Jeſſe gyökeréből jőtt: a' Virágon pedig, a' ſzép Jésuſt, ki olly ſzépen ſzármazott az ő Szent Annyától, minden makula-nélkül, mint a' gyenge ſzép virág az igyenes veſzſzőtől. Mert, mi-képpen hogy a' fának virága, nem valami magból, mint a' fa, hanem a' fának ágából, égi harmat-által ſzármazik: azon-képpen a' Kriſtus, férfiúi mag-nélkül, a' ſzeplőtelé Szűztől ſzármazott, kit a' Főlſégeſnek ereje, és a' Sz. Léleknek mennyei harmattya terhesített-meg. Továbbá, mi-képpen hogy a' veſzſző, midőn virágzik, nem veſzti-el ſzépſégét, hanem inkább ékesbé léſzen: azon-képpen a' Szűz Maria, méhében fogadván, és ſzűlvén, nem veſztette-el ſzűzeſségét, hanem inkább ékesbé lőtt, és meg-ſzenteltetett. Azért mongya *Euſébius Emiſsénus* [z]: Mit chodállyak elsőben? és mit utólſzor? Azt-e, hogy férfiú-nélkül adatott a' magzat; a' vagy hogy a' ſzűléſſel inkább meg-dichőíttetett a' Szűzeſség? Sőt ebben a' mi Veſzſzőnkben olly dolog-is vagyon, mellyet egyéb veſzſzőkben fel nem találunk: mert a' több fák, és veſzſzők, midőn gyümőlcshöznek, virágjokat el-húllattyák és el-veſztik: de a' mi Veſzſzőnk, terméſzet-fölőtt, a' Szűzeſségnek virágját-is meg-tartotta, és az életnek gyümőlcsét-is e' világra hozta. Oh nagy choda, úgy-mond Sz. *Gregorius Nyſsénus* [a]! a' Szűz, anyává léſzen, és ſzűzen marad. Egyéb aſzſzony'állatok-közőtt a' míg valaki ſzűz, nem anya; midőn pedig anyává léſzen, ſzűzeſségét el-veſzti: itten pedig, ſem a' ſzűzeſség a' ſzüléſnek akadékot nem ſzerzett, ſem a' ſzülés a' ſzűzeſséget meg nem ſzeplősítette. Ugyan ezen okból nem nevezte magát a' Vő-legény, Kerti virágnak, melly emberi kéz-által nevekedik: hanem Mezeinek, mellyet chak az égi harmat táplál, és a' Nap melegſége nevel.

z *Hom. 2. de Nat. Domini.*

B

a *Orat. de Sanctâ Chriſti Nativ.*

De a' Mezei Virág nevezetinek, más Okait-is adhattyuk: Mert Elsőben; A' Mezei Virág, a' mint *Béda* magyarázza, közönſégeſſen mindennek terem és ſzolgál, mindennel közölvén ſzépſégét és illattyát, valaki élni akar véle; holott a' Kerti virág, egy bizonyos gazdának, vagy ház-népének ſzolgál: azon-képpen a' Kriſtus, nem chak a' Zidó nemzetſégért jőtt e' világra, hanem minden nemzetſégekért. Azért mondotta az Angyal a' Páſztoroknak [b]: *Nagy örömet hirdetek néktek, melly léſzen minden népnek.* És a' vén Simeon az ő énekében [c]: *Látták az én ſzemeim a' te üdvözítődet: kit ſzerzettél minden népek-eleibe.* Innét vólt, hogy noha Zidó-országban ſzületett: mindazáltal, nem chak a' Zidó juh-páſztoroknak jelent-meg leg-ottan az Angyal-által [d]; hanem a' Pogány Máguſoknak-is a' chillag-által [e]: és még gyermek-korában Egyiptuſba ment-Judæából, onnét iſmég viſzſza-ment Judæába, és Galilæának réſzeire tért. Midőn pedig tanítani kezdett, nem maradott egy helyen: hanem, járt's kőlt; és hol a' Templomban, s hol a' *Synagogák*ban, hol házban, hol mezőben, s hol pedig hajóban tanított. A' halált-is, nem tömlöczbe ſzenvedte, mint Keresztelő Sz. János, hanem a' váras-kivül, hogy mindenek láthatnák. Az-okáért Zakarías Próféta-is, nem bé-kerteltetett, vagy bé-pechétettetett Kútnak nevezte: hanem, *Nyilván-valo Kút-fönek* [f], *a' bűnösnek, és a' havi-kórságosnak meg-moſasára.*

b *Luc. 2. 10.*
c *verſ. 30.*
d *verſ. 9.*
e *Matt. 2. 2.*

C

f *Zach. 13. 1.*

Másodszór: Azért mondatik Mezei virágnak: mert a' ki az ő illattyával, és haſznával akar élni, nem gyönyörűſéges kertben kell keresni, hanem a' mezőn, melly a' harcznak helye. Azért mongya Sz. Bernárd; hogy, midőn a' Meny-aſzſzony a' Vő-legént az ágyas-házba hitta, és édeſgette, mondván [g]; *A' mi ágyunk viragos:* a' Vő legény magát *Mezei virágnak* nevezte [h]. Mint-ha azt mondotta vólna: A' ki engem kíván, a' mezőre jőjön; ne reſtellyen én-velem, és én-érettem hadakozni. Velem, mint példa-adóval; érettem, mint fizetőért; sőt úgy, mint jutalomért-is. mert a' ki vitéz-módon harczol, annak ollyan vagyok, mint a' mezei ſzép virág, mellyel ningyárt meg-koronáztaſsék vagy meg-koſzorúztaſsék. Melly Koronázáſról, érthettyük Iſaiáſnak e' mondáſát [i]: *Az napon a' Seregek Ura, a' dicsőſégnek koronája léſzen, és a' vigaſságnak koſzorúja az ő népe maradékjának*; mellyet a' *Meſsiáſ*ról magyarázott, a' ki a' Bibliát Kaldæai nyelvre fordította. Ez a' Virág, úgy tetszett, hogy a' halál-által nem chak meg-hervadott, hanem ugyan el-is húllott: de harmad nap fel-támadván, újonnan meg-virágzott, és igen ſzépnek láttatott. És talám azért akart kertben temetkezni [k], hogy a' koporsóból úgy jőne-ki, mint a' ſzép virág a' kertből. Erről érthettyük Dávidnak ama' mondáſát [l]: *Ujonnan meg-virágzott a' teſtem.* Meg-virágzott, úgy-mond Sz. *Jerónymus*, a' Kriſtus teſte, a' fel-támadásban,

g *Cant. 1. 15.*
h *Cant. 2. 1.*

D

i *Iſa 28. 5.*

k *Ioan. 19. 41*
l *Pſ. 27. 7.*

és va-

és valóban meg-virágzott: mert az-előtt halandó, és szenvedhető vólt; az-után pedig halhatatlan, és szenvedhetetlen, és *többé a' halál ő-rajta nem uralkodik* [m]. Erről a' Virágról, érthetyük a' Vő-legény mondását [n]: *Kelly-fel, siess, én szeretőm, én galambom, én szépem, és jöj-el: Mert már a' tél el-múlt, a' zápor-eső el-ment, és el-távozott. Virágok láttattanak a' mi földünkön; a' szőlő-metszésnek ideje el-jött.* Szépen meg-írja a' Ki-keleti időt, melyben a' fákat meg-nyesik, a' szőlőket meg-metszik, és a' mezők meg kezdnek virágozni, a' hideg és esős téli idő-után. Ez példázza a' Krisztus fel-támadását, melly az ő kín-szenvedésének tele-után, a' gyönyörűséges tavaszhoz hasonló vólt, midőn nem chak az ő teste egyedűl, újonnan meg-virágzott, hanem az híveké-is fognak-virágozni; kik most, az Anya-szentegyháznak mezejében, a' jó élet-által, kedvessen illatoznak a' Krisztus színe-előtt [o]. Mert noha most, vagy magoktól-valo sanyargatásokkal, vagy egyebektől-valo nyomorgatásokkal, neminémű-képpen meg-hervadnak: de az újonnan-valo szűletésben, dichőségessen meg-virágoznak, és a' mennyei Paradichomnak gyönyörűséges kertében plantáltatnak, a' hol semmi égi háborúság nem éri őket. Mellyet nékűnk-is engedgyen a' Fölséges Isten, az ő Szent Fiának érdeme-által. Amen.

m *Rom.* 6. 9.
n *Cant.* 2. 10. 11.
o 2. *Cor.* 2. 15

MASODIK PREDIKÁTZIO.

A' Mái Szent Evangéliomban azt olvassuk; hogy az Úr Angyala meg-jelent Józsefnek álmában. Melly jelenés, nem chak ez-úttal történt, hanem egyébha-is. Mert Sz. Máte, négy-ízben mongya, hogy *az Úr Angyala, álmában jelent-meg Józsefnek* [a]: tudn' illik; mikor arról gondolkodott, hogy a' feleségét Szűz Máriát titkon el-bochássa: mikor Egyiptusba kellett futni: mikor onnét Izraël földébe kellett térni, a' mái Evangeliom-szerént: és végezetre, ugyan azon Evangéliom-szerént, mikor Galilæa részeire kellett térni. Ez az Isten gond-viselésének eggyik formája: ki, a' mint a' Jób könyvében olvassuk [b], *Álom-által az éjjeli látásban, mikor az álom az emberekre szall, és alusznak az ágyon; Akkor fel-nyittya a' férfiak fülét, és oktatván őket tudományra tanittya.* Mind-azáltal, a' Sz. Lélek e' dologban okosságot kíván, hogy meg ne chalatkozzúnk, akár-minémű álomnak-is hívén: mint hogy, *A' hol sok álmok vannak, igen sok hiuságok-is vannak* [c]. És az Isten meg-parancholta [d]; hogy, *Ne találtassék az Izraël fiai-között, a' ki álmokra vigyázzon*; tudn' illik, hogy azoknak hitelt adgyon. Az-okáért, hogy ellen-mondás ne láttassék ezek-között lenni, meg kell látnunk mind eggyikét, 's mind másikát, michoda Álomról kellessék értenünk. Melyből hogy hasznúnk következzék, nem álmos észszel kell az Álmokról értekeznünk.

a *Matt.* 1. 20. & 2. 14. 19. 22.
b *Iob.* 33. 15.
c *Eccle.* 5. 6.
d *Deut.* 18. 10

I. Meg-mutatom, hogy Sok-féle Álmok vannak.
II. Meg-jelentem, Mint kellyen azokat egy-mástól meg-választani.
III. Meg-tanitom a' Szám-ki-vettetteket, mivel kellessék magokat vígasztalni.

ELSŐ RÉSZE.

NOha sok rend-béli Álomról emlekezik Sz. Gergely Pápa [e]: mindazáltal fő-képpen Két rend-béliek: tudn' illik, külső és belső dolgokból származók; a' vagy, természet-fölött, és természet-szerént-valók. A' Belsők, a' vagy Természet-szerént-valók, vagy a' testnek mi-vóltából, vagy a' léleknek állapattyából származnak.

e *Libr.* 4. *Dialog. cap.* 48.

A' Testnek mi-vóltából származik; hogy *az éhező ember észik álmában, a' szomjúhozó pedig iszik; de mikor fel-serkennek, üres a' lelkök* [f]. Mert, a' mint az Orvosok eszőkbe vészik, az emberben-lévő külömbőző nedvességek, külömböztetik az álom-között-forgó képeket; és efféle álmokból, gyakorta jövendőlnek a' testnek állapattyáról, és következendő betegségekről-is; a' mint *Galenus* írja [g]: Kinél azt olvassuk; hogy, midőn egy ember azt álmodta vólna, hogy eggyik szára kővé lött, leg-ottan arra a' részre meg-ütötte a' gutta. Innét vagyon, hogy a' kiket a' *Chólera*, a' vagy a' sárga sár bánt, és haragosok, gyakorta álmodoznak vér-ontásról, harczolásról, tűzről, sárga színről: A' kiket pedig a' *Melancholia*, a' vagy a' feketé sár bánt, és komor kedvűek, gyakorta álmodoznak halálról, temetésről, pokolról, ördögökről: A' kikben a *Phlegma* bővelkődik, és torhások, gyakorta álmodoznak vízről, úszásról, fuladásról, nehezen-valo futásról: A' kikben pedig jó, és tiszta vér vagyon, gyakorta álmodoznak vendégeskedésről, tánczról, röpülésről, madarakról, kertben-járásról, és egyéb effélékről. Ezek az Álmok, ő-magokban, sem-

f *Isa.* 29. 8.

g *Lib. de Prasagiis, qua ex Somno ducuntur.*

jók,

jók, sem gonoszok: hanem, ha gonosz okból történnek, annyi gonoság vagyon bennek, a'mennyi azokban találtatott: és valami más jövendő dolgot azokból várni, merő kábaság, és chalárdság.

A'Léleknek állapattyából-is származnak az Álmok; és a'miről ímétte gondolkodik, és a'mit igen kíván, gyakorta álmában-is eleibe tűnik. mert *a'sok gondokat, álmok követik* [h]: az-az, a'miről sokat gondolkodúnk, azzal álmodozúnk. És mi-képpen hogy, ha a'lantnak húrját meg-ránditod vagy pendíted, ha kezedet el-vészed-is róla; egyideig peng és mozog: azon-képpen, úgy-mond Sz. *Gregórius Nyssénus* [i], a'miről ember-gondolkodott, ha szintén elméjét másuvá fordíttya-is, az forog előtte. Szépen ír erről *Claudiánus* Poëta-[k]:

Omnia quæ sensu volvuntur vota diurno,
Tempore nocturno reddit amica quies.
Venator defessa thoro dum membra reponit:
Mens tamen ad sylvas, & sua lustra redit.
Judicibus lites, auriga somnia currus:
Vanaq; nocturnis meta cavetur equis, &c.
Me quoq; Musarum studium sub nocte silenti
Artibus innumeris sollicitare solet:

az-az, A'mit ember nappal szívében forgat, arról gyakorta álmodoz. A'vadász, gyakran nyúlász; a'bíróé, a'törvény-ház; a kochisé, a'szekér földozás; a'tanúlo deáké, a'könyv-forgatás. Innét vagyon, hogy a'jámborok, tisztaságról; a'fajtalanok bujaságról, gyakrabban álmodoznak: és, a'mint *Plutarchus* írta [l]; ember maga elő-meneteléről, valami ítéletet tehet álmaiból. De ez nem mindenkor bizonyos. és, a'ki fölöttébb tart effélétől, igen meg-chalatkozik: és, a'mint a'Bölch írta [m]: *Mint a'ki az árnyékot ragadgya, és a'szelet űzi: úgy a'ki a'hazug látásokra figyelmez:* e'szerént vagyon ez az álom látás-is. És [n]: *Sokakat el-tévelyítettek az álmok, és meg-estek a'kik azokban biztak.*

A'mi a'Természet-fölött-valo Álmokat illeti, azokról sok hamis vélekedések voltak. A'többi-között, nem igazán mondották a'*Stóicus*ok, *Protágoras*, *Artemidórus*, és *Tyanéus*; hogy minde álom bizonyost jelét, és eggyet sem kell azok-közzül el-múlatni. Mert, ha úgy volna, nē mōdotta volna a'Sz. Lélek*: *A'hol sok álmok vānak igē sok hiuságok-is vānak, és szamlálhatatlan beszédek: te pedig az Istent féllyed.* És †; *Az álmok fel-fualkodtattyak a'balgatagokat.* És*; *A'gonosz-tévők álmai hiuság.* Ezekről méltán mondotta *Diógenes* Laërtiusnál †: A'miket vígyázva chelekesztek, azokkal nem gondoltok: a'mivel pedig aluván álmodtok, azokról szorgalmatoson kérdezkedtök. Az embernek, sem árt, sem használ a'mit álmában szenved: hanem, a'mit vígyázva chelekeszik. Midőn valami rútat chelekeszűnk, akkor kell félnűnk az Istentől; nem, mikor álmodva valamit látunk. Az *Epicuraus*ok-is *Xenophanes*sel, nem igazán mondották; hogy minden-némű álmokat meg kell vetni: mivelhogy a'Sz. Irás sok álmokat hoz-elő, mellyekkel az Isten nagy dolgokat jelentett, és bé-tellyesedtek. Melyből az-is ki-tetszik, hogy *Aristóteles* sem találta mondani [o]; hogy semmi álom, az Istentől ninchen. De *Pláto* sem igazán írta [p]; hogy minden álom az őrdōgöktől, a'vagy angyaloktól vagyon.

Ezeknek ellene-mondott *Hypócrates*; Némelly álmokat az Istennek tulajdonítván-, és némellyeket természet-szerént-valo okoknak [q]. És igen találta vólna az igazat, ha a'Természet-szerént-valo Álmok-kívűl, némellyeket az Istennek, vagy a'szent Angyaloknak tulajdonított vólna; némellyeket pedig az ördōgöknek; a'mint igen szépen taníttya Sz. Gergely [r]. Mert az Istentől-valo Álmok felől, nyilván-valo példáink vannak a'Sz. Irásban, Jósef Patriarkáról [s], Faraóról [t], és egyebekről: a'chalárd Ördögtől-valók felől pedig, a'Pogányok históriáiban; a'mint ez-után meg-hallyuk. Innét vagyon, hogy noha a'Bölch, a'mint mondám, arra tanít, hogy *Az álomnak ne hidgyünk*; mindazáltal, utánna véti [u]: *Hanem-ha a'Fölségestől bocháttatik a'látogatás, ne add azokra szivedet.* És ő-maga-is az Isten, emlékezik az álom-által-valoszólásról [x], mellyel a'Prófétáknak szokott szóllani. Joël Próféta pedig, mint kivált-képpen valo Privilégiomról szóll, hogy *Az Israël fiainak vénei, álmokat álmodnak* [y]: mellyet az-után Sz. Péter, az Új Testamentom-béli hívekről-is magyarázott [z].

Ez az Istentől származott Álom, Sok-képpen történik: Mert, Néha félelemmel, és rettegéssel-valók; a'mint Abrahámról olvassuk [a], és Nabúkodonosorról [b]: néha pedig rettenés-nélkűl; a'minémű volt a'Jákóbé, mikor a'lajtorját látta [c]. Továbbá; Néha, a'ki az álmot látta, nem értette; mint Farao [d], és az ő sütője, és pohárnakja [e]; noha életőkben járt: néha pedig értette. mert Dániel Nabúkodonosornak álmát-is látta, s magyarázattyát-is tudta [f]. Annak-fölötte; Néha nyilván-valók; mint a'Máguséké [g], a'mi Józsefűnké [h], Sz. Pálé [i]: néha homályosok; mint a'Faraóé, az ő szolgaié, és Nabúkodonosoré, mellyekről imént emlékezém. Ismég; Néha úgy tetszik, hogy az álomban ő-maga-szóll az Isten; mint Salomonnal [k]: néha az Isten Angyala, mint Józseffel [l]; néha az Istentől küldetett ember, mint Sz. Pállal [m]. Megint; Néha vagyon valami elől-járo oka; úgy

mint

A

h *Eccle. 5. 2.*

i *Lib. de Hominis opificio, c. 31.*
k *Lib. 3. Præfatione.*

B

l *Lib. Quomodo sciat quis profeciſſe in virtute. Indicio 16.*
m *Eccli. 34. 2.*
n *verſ. 7.*

* *Eccle. 5. 6.*
† *Eccli. 34.*
* *verſ. 5.*
† *Laert. lib. 6.*

C

o *Libr. de Divinatione per Inſomnia.*
p *In Sympoſio.*
q *Lib. de Inſomniis.*
r *Lib. 8. Moral. c 13. & Lib. 4. Dial. c. 48.*
s *Gen. 37. 6. 9.*
t *Gen. 41. 1.*

D

u *Eccli. 34. 6.*
x *Num. 12. 6.*

y *Ioel. 2. 28.*
z *Act. 2. 17.*
a *Gen. 15. 12.*
b *Dan 2. 1.*
c *Gen. 28. 12.*
d *Gen. 41. 1.*
e *Gen. 40. 8.*
f *Dan. 2. 31.*
g *Matt. 2. 12.*
h *Matt. 1. 20. & c. 2. 12. 20*
i *Act. 16. 9.*
k *3. Reg. 3.*
l *Mat. 1. & 2.*
m *Act. 16. 9.*

mint valami gondolkodás; mint a'mi Jósefünknek első álma; midőn azt gondolta, hogy Szűz Máriát titkon el-bochássa [n]: néha ninchen; a'mint azon Jósefnek álmaiból ki-tetszik, midőn Egyiptusba futott, és onnét viszsza-tért [o]. Végezetre; Néha az Isten kívánás-nélkül adgya az álmot; a'mint sok elő-hozott példákból ki-tetszik: néha kívánás-által; a'mint Danielről olvassuk [p].

De sok más okokért-is lésznek ez Isteni Álmok: Elsőben; Hogy az embert valami gonoszról el-rettentse az Isten; a'mint Abimeleken a Gerara királyán történt [q]; és Lábánon [r]. II. Hogy valami jóra fel-gerjesszse; mint Gedeont [s], és Júdas Makabæust az ő seregével [t]. III. Hogy meg-jelentse, mit chelekedgyék, a'vagy mitől őrizkedgyék; mint a'mi Jósefünknek, és a'Mágusoknak [u]. IV. Hogy valami lelki ajándékkal meg-ajándékozza; mint Salomont a'bölcheséggel [x], a'mint *Tostátus* írja [y]. V. Hogy e' világi jóval meg-ajándékozza, tudn'illik, urasággal, vagy méltósággal; mint Jósefet [z], és Mardokæust [a]. VI. Valami Isteni titoknak meg-jelentésére; mint Jákobnak [b], és Danielnek [c]. VII. A'tartományok-béli változásoknak ki-nyilatkoztatására; mint Faraónak [d], és Nabukodonosornak [e]; és egyéb Okokért-is, mellyekről most nem szükség többet szóllanom. Hanem azt mondom; hogy efféle álmókra, jó gondot kell viselni, mert bizonyos okokért adgya az Isten: de azoknak magyarázattyát, senki nem tudhattya, hanem a'kinek az Isten meg-jelenti: a'mint Dániel Nabukodonosornak meg-vallotta, mondván [f]: *A'titkot, mellyet a'király kérdez, a'bölchek, varázlók, jövendölők, és bűbájosok meg nem jelenthetik a'Királynak: De vagyon Isten menyben, a'titkoknak ki-nyilatkoztatója, ki meg-jelentette néked, a'mik jövendők az utólso időkben*; tudn'illik, az Álom-által, mellyet ő magyarázott-meg.

A'mi az Ördögtől-valo Álmokat illeti, azokat a'végre szerzik a'gonosz lelkek; hogy az embereket meg-háborittsák, vagy gonoszra indittsák; vagy meg-challyák. Ezekről mongya a Bölcs [g]; hogy *Sokakat el-tévelyítettek; és meg-estek a'kik azokban biztak.* Melyről sok példákat olvasunk a'Pogányok irásiban-is: Agamemnonról; *Homerus*nál [h]; Czírusról, *Sabellicus*nál [i]; Xerxesről, *Heródotus*nál [k]: Onomarchusról, *Diodórus Siculus*nál [l]; Antigonusról, *Plutarchus*nál [m]. *Marcus Diaconus*-is [n], azt irja Gáza-nevű városról; hogy abban az aszszony'állatok, Vénusnak egy úndok képét, égő lámpásokkal, és temién-illattal tisztelték, hogy álmokban meg-jelentené nékik kövétkezendő házaságokat, és azokat szerencséssé tenné: de rútúl meg-chalatkoztak, és szerenchétlenűl meg-házasodván, gyalázatoson el-váltak egy-mástól. Ugyan-is, mit mondhatna egyebet hazugságnál az hazugságnak attya? és mit kívánhatna egyebet gonosznál, a'kinek irégységéből jött a'halál e' világra?

II. RÉSZE.

KÉrdené valaki: Miként kell meg-ismérni, és meg-választani az Isteni Álmokat, az ördögjektől? Erre én rövideden azt felelem: Hogy-ha az álom jövendőt jelent, és meg-történik a'mit jelent, hihető hogy Istentől vagyon: de ha meg nem történik, bizonyos hogy ördögi chalárdság; a'mint a'Szent Irás-is jelenti [o]. Mondám; Hogy-ha bé-tellyesedik, hihető hogy Istentől vagyon: mert nem mindenkor bizonyos: mivelhogy az ördög-is, néha igazat mond, hogy inkább meg-chalhassón; és ha mindenkor hazudna, senki nem hinne néki. Tudni-valo dolog pedig, hogy az ördög; némelly jövendő dolgokat tudhat; mellyeknek természet-szerént-valo okai vannak; és azokat, álmában meg-jelentheti az embereknek. Midőn pedig az álom valamit parancsol: ha az Isten törvényével, és a'jámbor tudós emberek értelmével eggyez a'parancholat; hihető hogy Istentől vagyon: ha pedig azokkal ellenkezik; bizonyos hogy ördögtől származott; és nem kell engedni afféle álomnak; a'mint az Irás jelenti [p]. Itt-is mondám; Hihető hogy a'jóra-vezető álom, Istentől vagyon: mert ez sem mindenkor bizonyos. mivelhogy *ő-maga a'Sátan, világosságnak angyalává változtattya magát* [q], hogy a'jó szín alatt, gonoszra vigye az embert. Az-okáért, ninch jobb tanács, az Álomnak meg-ismerésében, mint Isten-félő tudós emberrel a'dolgot közleni: kinek, ha tanitását alázatoson követtyük, az Isten nem engedi hogy meg-chalatkozzunk. Jól-lehet azt-is mondhattyuk; hogy midőn az Isten szerzi az álmot, az emberrel meg-is ismérteti, és módot mutat, mi módon kelleszék azt érteni, vagy végbe-vinni. mellyet ha Isten nem chelekeszik: az én vékony ítéletem-szerént, leg-bátorságosb embernek az álommal nem gondolni, sem dolgait a'hoz-képest alkolmaztatni, hogy meg ne chalattassék.

A'mi pedig, a'mi Jósefünket illeti, az Evangéliom-béli Álmoknak mindenkor hitt, és soha meg nem chalatott: mert, a'mint hogy az Isten bölcsesége, álom-által akarta

néki

A

n *Matt.* 1. 20.
o *Matt.* 2. 12. 20.
p *Dan.* 2. 18.
q *Gen.* 20. 3.
r *Gen.* 31. 21.
s *Iudic.* 7. 13.
t 2. *Mach.* 15. 11.
u *Mat.* 1. & 2.
x 3. *Reg.* 3.
y *Ibid. q.* 12.
z *Gen.* 37. 6. 9.
a *Esth.* 11. 5.
b *Gen.* 28. 14.
c *Dan.* 7. 1.
d *Gen.* 41. 1.
e *Dan.* 2. & 4.

B

f *Dan.* 2. 27.
g *Eccli.* 34. 7.
h *Iliad.* 2.
i *Ennead.* 2.
k *Lib.* 7.
l *Lib.* 16.
m *In Demetrio & Pompejo.*
n *In Vita S. Porphyrii Episcopi.*

C

o *Deut.* 18. 21
p *Deut.* 13. 1.

D

q 2. *Cor.* 11. 14.

A

néki titkait meg-jelenteni; azon-képpen, jó-vólta nem akarta, hogy a'felől kétséges légyen, hanem hogy egy-általlyában hidgyen néki. Melly dologból, egy-néhány Lelki Tanúságokat vehetünk:

EL SŐ az; Hogy Kristus Urúnk, nem chak szavával, hanem példájával-is akart bennűnket tanítani: ki, még gyermek-korában meg-akarta mutatni, hogy a'kegyességet, és békeséges szenvedést kedvelli: mellyet az-után őreg-korában-is meg-mutatott, midőn a'Zidóknak ellene-valo inchelkedésőket el-távoztatta, el-menvén előttők. Mert a'Szentek élete, a'mint Sz. Lukách írja [r], inkább áll a'szenvedésből, hogy-sem a' magok óltalmazásából; kik, *a'békeséges szenvedés-által bírják az ő lelkőket* [s]. És; *Mindeneknek szűkséges a'békeséges-tűrés: hogy az Isten akarattyát chelekedvén, el-vegyék az ígéretet.* Bizonyos dolog, hogy a'kiket Isten szeret, a'kemény szenvedésnek után hordozza: melly, hogy érdemes légyen, a'békeséges-tűrést kívánnya.

r Luc. 21. 19.

s Heb. 10. 36.

B

MÁSODIK Tanúság az: Hogy ne kővessük némelly nyughatatlan-elméjű émbereknek szokásokat, kik, nem akarván a'kőzőnséges járt-úton maradni, minden dolgokban choda-tételt kívánnak. Mert az Isten, az ő gond-viselését, gyakrabban szabja a' szokás-szerént-valo eszkőzőkhőz, hogy-sem a'szokatlanokhoz: és azért, a'ki más útat választ, hamar el-tévelyedik. Így láttyuk, hogy Jákob, Esau-előtt el-ment [t]; Dávid, Saul-előtt el-rejtezett [u]; Illyés, Jézabel-előtt el-bújdosott; Józef azon-képpen, Heródes-előtt Egyiptusba futott, és az-ellen nem zúgolódott. Kiről szépen ír Arany-szája Sz. János [x]: Midőn hallotta vólna Józef, hogy Egyiptusba kell futni, meg nem botránkozott; sem nem mondotta: Bizonytalan, és kétséges dolog ez. Ez-előtt egy-kevessé, azt mondád; hogy meg-szabadíttya az ő népet; és most, magát sem szabadíthattya-meg a'veszedelemtől; hanem szűkséges a'futás, a'bújdosás, és a'meszsze-földre-valo kőltőzés. Tellyességgel ellenkezik a'chelekedet, az ígérettel. De semmit ezekben ellene nem vétett; mert hív férfiu vólt (a'ki többet hitt az Isten ígéretinek, hogy-sem a' maga ítéletinek,) sem a'viszsza-térésnek idejét nem kérdezi nyughatatlanúl, mellyet az Angyal nyilván nem jelentett vólt meg: hanem, chak azt mondotta; *Légy ott, a'mig meg-mondom néked.* De ő ezzel sem lőtt késedelmesbé, hanem őrőmest engedett, és hitt, minden háborúságokat el-szenvedvén.] Mellyel arra tanít, hogy mi az Istennek határt ne vessűnk, a'mint a'Betúliaiak chelekedtek; kiket azért, igen meg-feddette Júdit aszszony [y]: hanem ő-tőle várjúnk, és minden rendeléset jó néven vegyük.

t Gen. 28. 2.

u 1. Reg. 22. 1

x Hom. 8. in Matth.

C

y Iudith. 8. 8.

HARMADIK Tanúság az: Hogy az Isten, az ő híveinek életét úgy rendeli, hogy az őrvendetes dolgokban, e'világon keserűséget egyelít; és a'keserűségesekben viszontag, őrőmet és vígaszt talál. és, a'mint Arany-száju Sz. János mongya [z], nem engedi, hogy se szűntelen háborúságok légyen, se őrőmők: hanem az igazak életét, szép kűlőmbséggel, szerenchés és szerenchétlen dolgokból szővi. Mellyet szép példákkal meg-bizonyíthatúnk. Mert Szűz Mariának, nagy őrőme vólt ugyan az Angyali kőszőntésen, az ő Sz. Fiának fájdalom-nélkűl-valo szűlésén, a'Pásztoroknak sietésén, a'Máguſoknak tiszteletén, és Simeonnak áldásán: de bánattya-is vólt, hogy Józef őtet el akarta bochátani; hogy az ő áldott Sz. Fia sokat szenvedett tél középben, a'kemény jászolban, és bűdős istállóban; hogy a'Betlehemiek olly embertelenek vóltak, hogy chak szálláſt sem akartak néki adni; hogy Heródes, egész Jerusalemmel meg-háborodott; hogy Simeon meg-jövendőlte, hogy az ő lelkét-is által-járja a'tőr. Az-okáért, mint a'napot az étszaka, a'szép időt a'fergeteg, a'nyarat a'tél követi: úgy az embernek őrőmét a'bánat, vígaságát a'keserűség. Melyben az Istennek chodálatos gond-viselését tapasztallyuk; hogy az ember, se a'kedve-szerént-valo dolgokban el ne bízza magát, se az ellene-valokért kétségbe ne essék: hanem a'vígasztalás, a'meg-fáradott embert meg-nyugotná; a'háborúság pedig, a'fel-fualkodottat meg-sanyargatná: hogy se a'fájdalomtól el ne nyomattatnék, se a'győnyőrűségtől el ne ragadtatnék; hanem, egy-felől a'reménség, más-felől a'félelem igazgatná; és, a'mennyire a'reménség fel-emelné, annyira le-nyomná a' félelem, és alázatosságban tartaná.

z Hom. 8. in Matth.

D

III. RESZE.

E'S, mint-hogy a'nyomorúságok-kőzőtt, sem kissebb, sem utólsóbb a'Szám-ki-vetés; melly az embert, mind szerelmes házájától, 's mind kedves barátitól és attyafiaitól meg-fosztya, és annak-főlőtte sok háborúságokkal illeti: nem ok-nélkűl Kérdhetné ember; Miért akarta az Isten, hogy az ő áldott Sz. Fia, a'bóldogságos Szűz Mariával, és Józeffel, a'szám-ki-vetést meg-kóstolná? Melyre én rővideden azt

felelem; hogy azon okból, a' melyből egyéb nyomorúságokat: tudni illik, hogy mí-érettünk szenvedne, és nékünk példát adna. A' Szám-ki-vetést azért, a' végre kóltolta-meg, hogy minket, kik a' bűn-miatt valóban szám-ki-vetésben vóltunk, hazánkba iktatna, az örök boldogságba: és példát adna, hogy, ha valamikor nékünk-is meg kellene kóstolnúnk a' világi szám-ki-vetést, azt békével szenvednők, és az Istennek látogatási-között jó néven vennők.

Bizonyos dolog, hogy nehéz a' Szám-ki-vetés: melyben ember, azt sem kedvelli, a' mit hazájában kívánt, és a' miben gyönyörködött; a' mint az Izraël fiaiból ki-tetszik. Kiknek, midőn Babyloniában azt mondották [a]: *Dicséretet énekellyetek nékünk a' Sion-énecki-közzül*; nagy keserveſſen azt felelték: *Hogy énekellyük az Úr éneket idegen földön?* De az-is nyilván-valo, hogy nagy vígaſztalására vagyon akár-mi nyomorúságban-lévő embernek-is, midőn láttya, hogy magánál bőchülletesb személy, hasonló háborúságban lévén, azt békével szenvedi, a' vagy hasonló okért, a' vagy kiſſebbért-is. Azokáért, ha ki szám-ki-vetésben találtatik, látván azon nyomorúságban az áldott JÉSUST, a' boldog Szűz Mariát, és Sz. Jósefet, azt örömeſt szenvedgye, és az illyen társasággal vígaſztallya magát; fő-képpen, ha azt nem gonoſságáért, hanem az Istenért-, vagy az igaz Hitért szenvedi; a' mint Sz. Péter szépen beszélget [b]: *Senki közzületek ne szenvedgyen mint gyilkos, vagy lopó, vagy átkozódó, vagy a' máſénak kívánója. Ha pedig mint Keresztyén, ne szégyenlye: dicsőittſe pedig az Istent e' névvel.* Ezen ítéletben vóltak, méga' Pogány Bölchek-is: kik, nem tartották gyalázatnak, a' vétek-nélkül-valo szám-ki-vetést. Azt írja *Dion Caſsius* [c], egy *Philiſcus*-nevű fő emberről, hogy a' szám-ki-vetésben-levő *Cicerónak* azt mondotta: Sokkal jobb, hogy vétek-nélkül hazádból ki-űzettettél, hogy-sem ha gonoſzt chelekedvén abban maradtál vólna. Mert a' gyalázat, nem arra haromlik a' ki szám-ki-vetésbe küldetik, hanem, a' kik törvény-és igaſság-ellen oda küldik. *Stobæus* azt írja [d]; hogy, midőn Ariſtidestől egy baráttya azt kérdette vólna; Miért szenvedte nehezen a' szám-ki-vetést? azt felelte: Chak szintén hazámnak gyalázattyáért-, melytől hamiſſan küldettem szám-ki-vetésbe; mellyért, mindenütt gonoſzúl szólnak felőle. *Plutarchus* azt írja [e]; hogy Anaxandrides, azt mondotta egy szám-ki-vetésben-lévőnek: Ne iszonyodgyál el-lenni a' Váras-nélkül: mert a' nyomorúság, nem a' Várastól-valo távúl-létel, hanem az igaſságtól: Az-okáért, a' ki vétek-nélkül szenvedi a' szám-ki-vetést az ártatlanſággal, mellyet el nem hagyott, valóban vígaſztalhattya magát, a' mint Kriſtus, Maria, és Jósef.

Másodszor: A' Szám-ki-vetésben-lévők azzal vígaſztalhattyák magokat, hogy a' szám-ki-vetésben, vélek vagyon a' szép JÉSUS, Mariával, és Jósseffel: az-az, ha szintén egyéb marhájoktól meg-foſztatnak-is, a' Jésust senki el nem veheti tőlök; az-az, a' Jésusban-valo igaz hitet, és a' Jésuhoz-valo buzgó szeretetet: bizonyoſok lévén Szent-Pállal [f], hogy akarattyok-ellen, *ſemmi nyavalya, ſemmi háboruſág el nem választhattya őket az Isten szeretetitől, melly a' mi Urunk Jésus Kriſtusban vagyon.* Ez a' leg-nagyobb kinch, mellyet senki el nem vehet tőlünk. és valamíg ettől meg nem foſztatunk, nyomorúltak nem lehetünk. Ezt-is, az ő módgyok-szerént, meg-értették a' Pogányok. Mert *Séneca* azt írja [g], *Marcus Brutus*ról; hogy elégnek ítélte azt a' szám-ki-vettettek gazdagságára, hogy szabad minden jószágos chelekedeteket magokkal el-vinni. *Stobæus* pedig azt írja [h]; hogy, midőn egy-némelly a' Szám-ki-vetést gonoſznak mondotta vólna, *Stilpo* azt felelte néki: Michoda jóktól foſzt-meg a' szám-ki-vetés? Az ítéletre, és chelekedetre-valo ſerénységet el nem vészi; az erőſségtől, igaſságtól, és egyéb jószágos chelekedettől meg nem foſzt; de még a' testi jótól-is: mert szintén úgy szabad idegen földön jó egésségben lenni, a' vaſtagságban meg-maradni, jól látni, és hallani; sőt néha jobban, hogy-sem hazájában. De a' szerenchétől-függő jókat-is, a' marhát és gazdagságot, senkitől el nem-vonsza a' szám-ki-vetés. Sőt sokan, a' szám-ki-vetésben gazdagodtak-meg; úgy-mint-, *Phœnix*, és *Themiſtocles*: ki, a' mint *Plutarchus* írja [i], elsőben Athénásból, az-után egész Görög-országból ki-űzettetvén, a' Perſiai királyhoz ment; kitől úgy meg-gazdagittatott, hogy azt mondotta szolgainak: El-veszűnk vala, ha el nem veſztűnk vólna.

És, hogy a' Szent Irásból-is példánk légyen: Ábrahámot, az Isten nem szóllította-e ki földéből, és az attya házából, hogy nagy nemzetséggé tenné, meg-áldaná, és fel-magaſztalná [k]? Jákob, nem hazája-kivűl találta-e a' nagy gazdagságot [l]; és Jósef a' Fejedelemséget [m]? És hogy a' Lelki jókról-is szóllyak: *Moyſes*nek az Isten, nem Mádian-földében jelent-é meg a' chipke-bokorból [n]? Tobías, nem idegen földön, és fogságban járt-é az igaſságnak útán [o]? És Illyésnek, nem akkor jelent-e meg az Isten, midőn Jezabeltől-valo féltében bújdoſott [p]? Tahát az Istentől, és a' Jószágos chelekedettől, senkit a' szám-ki-vetés meg nem foſzthat.

A

a *Pſ.* 136. 3.

I.

B

b 1. *Pét.* 4. 15

c *Libr.* 38.

d *Serm.* 37.

e *In Lacunis.*

II.

C

f *Rom.* 8. 39.

g *Ad Albinam.*

h *Serm.* 38.

D

i *in Apoph.*

k *Gen.* 12. 1.
l *Gen.* 32. 10.
m *Gen.* 4. 44.
n *Exod.* 3. 2.
o *Tob.* 1 2.
p 3. *Reg.* 19. 13.

A III.

Harmadſzor: Azzal vígaſztalhattyák magokat a' Szám-ki-vetés-béli emberek; hogy rövid ideig tart a' ſzám-ki-vetés, melly-után hazájokba térnek. Hazájokba, mondám, az-az, az örök boldogſágba; melly igaz hazánk, mert arra teremtettünk: a' vagy pedig ugyan földi hazánkba-is, ha üdvöſségünkre haſznos léſzen. Azt mongya Jóſetnek az Angyal a' mái Evangeliomban [p]: *Meg-hóltak a' kik keresik vala a' gyermek lelkét.* Nem ſokáig maradhatnak a' birodalomban a' Tyrannuſok, kik az Iſtennek híveit üldözik: *Mert a' vér-ſzopó és chalárd férfiak* (miném̃ek a' Tyrannuſok) *nem érik az ő napoknak felét* [q]. Azt írja *Sozómenus* [r]; hogy, midőn Sz. Athanáſiuſt, a' hittől-ſzakatt *Julianus* Cháſzár parãcholattyából, Alexãdriából ſzám-ki-vetésbe üznék, a' kőrnyüle ſiránkozó Keresztyéneknek biztatáſúl azt mondotta: Jó ſzívvel legyetek; mert ez chak kőd, és hamar elenyéſzik, és ſemmivé léſzen. Úgy-is lőtt; mert hamar az-után el-veſzett a' hitetlen *Julianus*. Sok efféle példákkal rakva a Sz. Irás, és a' többi hiſtoriák-is. Mert, noha az Iſten néha meg-engedi, bizonyos és jeles okokért, hogy az ő hívei háboruſágokat, és ſzám-ki-vetéſeket ſzenvedgyenek: mindazáltal, ſokáig rajtok nem tartya a' kegyetleneket; hanem, látván a' híveknek meg-térésőket, kegyelmébe fogadgya őket, és haragját a' hóhérokra fordíttya, és el-törli őket a' föld ſzínéről. Chak mi időnk-béli példákkal-is meg-bizonyíthatnám e' dolgot, ha kívántatnék: mert chak én-is, nem kevéſet iſmértem bennek: de kevés idő-múlva, chak hírők ſem maradott.

p Matt. 2. 20.

q Pſ. 54. 24.

r Lib. 5. c. 14.

B

IV.

Végezetre: A' kik ide 's tova kergettetnek, azzal biztathattyák magokat; hogy az igaz, és Iſten-félő embert, ſenki chak ſzám-ki-vetésbe ſem vetheti: mert azt az Iſten mindenütt bé-fogadgya; kit ő, attyának, hazájának, és minden javának tart. Ninchen egyedűl, úgy-mond Sz. *Cypriánus* [s], a' kinek a' futásban úti-társa a' Kriſtus. Ninchen az egyedűl, a' ki, az Iſten templomát meg-tartván, valahol vagyon, Iſten-nélkül ninchen. Sz. Agoſton pedig, imígyen ſzóll Sz. *Cypriánus*-felől, a' kegyetlen Tyrannus fejedelemnek [t]: Azt alítod-e, kegyetlen Fejedelem, hogy az Iſten emberét hazájából ki-rekeſzted? Meg-chalatol: ő a' Kriſtusban, ſohúlt nem ſzám-ki-vetett; a' teſtben pedig, mindenütt jövevény. Sz. *Gregorius Nazianzénus* azt írja [u] Sz. Baſiliuſról; hogy azt mondotta: A' Szám-ki-vetéſt nem iſmérem, úgy-mint a' ki ſemmi hellyel bé nem határoztattam: a' melly földőn lakom-is, enyímnek nem tartom: de valamelly földre vettetem, azt enyímnek tartom; tudván, hogy az egéſz föld az Iſtené, kinek én jövevénye és ſzárándokja vagyok.

s Serm. de S. Cypriano.

t Orat. 20. quæ eſt de laudibus S. Baſilij.

C

Annak-okáért, Keresztyén embernek nem kell azon búſúlni, vagy Iſten-ellen zúgolódni, hogy hazájából ki-rekedett. sőt inkább hálát kell Iſtennek azon adni. Mert, a' mint *Hugo Victorinus* írja [x], a' Jóſzágos chelekedetnek nagy kezdeti, hogy e' láthatandó, és el-múlandó dolgokat, ember el tudgya változtatni, hogy az-után tellyeſséggel el-is válhaſsék tőlők, mindeneſtől el-hagyván. Igen gyenge ember még az, a' kinek hazája édes: erős pedig, a' kinek minden föld hazája: de az tekélletes, a' kinek az egéſz világ ſzám-ki-vetés. Az első, az ő ſzeretetét e' világban helyheztette; a' máſik, el-ſzéllyeſztette; a' harmadik, meg-óltotta. Az-okáért, ha valaki Szám-ki-vetéſſel fenyeget, a' mint Sz. *Cypriánuſt* egy Pogány Tiſzt-tartó fenyegette: azt felelhettyük néki, a' mit a' Sz. Doktor a' Pogány Tiſzt-tartónak: Nem léſzen az ſzám-ki-vetett, a' kinek az Iſten elméjébe léſzen: mert *az Úré a' föld, és annak tellyeſsége: a' föld kereksége, és minnyájan a' kik abban laknak* [y]. A' kik illyen gondolatban és elmélkedésben vannak, és Sz. Pállal gyakorta azt mongyák [z]; *Nincs itt maradandó városunk, hanem a' jövendőt keresőnk*: el-hihetik Dávid-dal; hogy *Az Úr léſzen az ő réſzők az élők-földén* [a]. És bátorſágoſon mondhattyák véle [b]: *Hiſzem, hogy meg-látom az Úr javait az élők-földében.* Mellyet minnyájunknak engedgyen a' kegyes Iſten, az ő ſzent Fiának érdemiért. Amen.

x Lib. 3. didaſc. erud. c. 20

y Pſ. 23. 1.

z Heb. 13. 14.

a Pſ. 141. 6.

b Pſ. 26. 13.

D

VIZ-KERESZT-UTÁN-VALO ELSŐ VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. LVKÁCHNAK II. RÉSZEBEN, v. 42.

Mikor JÉSUS tizen-két esztendős lőtt vólna, fel-menvén ők Jerusálembe, az Innep-napnak szokása-szerént; és el-végeződvén a' napok, midőn viszsza-térnének, el-marada a' gyermek JÉSUS Jerusálemben, és eszőkbe nem vévék a' szülei. Vélvén pedig őtet az úti-társaságban lenni, menének egy-napi útat, és keresik vala őtet, a' rokonok és ismérők-közőtt. És meg nem találván, viszsza-térének Jerusálembe, keresvén őtet. És lőn, harmad nap-után meg-találák őtet a' Templomban, a' Doktorok-közőtt ülve, halgatván és kérdezvén őket. Almélkodnak vala pedig minnyájan, a' kik őtet halgattyák vala, az ő okosságán, és feleletin. És látván, chodálkozának. És monda az anyja néki: Fiam, miért chelekedtél így velünk? Ímé az atyád és én, bánkodva keresünk vala téged. És monda nékik: Mi dolog hogy engem kerestek vala? Nem tudgyátok vala-e, hogy azokban, a' mellyek az én atyámé, kell nékem lennem? És ők nem érték az igét, melljet nékik szólla. És alámene vélek, és jöve Názaretbe: és engedelmes vala nékik. És az anyja ezigéket mind szívében tartya vala. És JÉSUS nevekedik vala bölcheségben, és időben, és kedvességben Istennél és embereknél.

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

LYKURGUS A' LACEDÆMONIUSOK TŐRVÉNY-SZERZŐJE, arra akarván őket ínteni, hogy a' Gyermekek fel-tartására gondot viselnének, nem valami bőlch okoskodással élt, hanem olly találmánnyal, melly a' dolgot szemők-eleibe adta. Mert *Plutarchus* azt írja [a]; hogy egy kuasztól-valo két kőlykőt tartott-fel: de az eggyikét, chak othon tártván, naponként a' konyha lévre szoktatta; a' másikát pedig, mezőre hordozván, nyúlak-után futtatta. Illyen módon fel-nevelvén azokat, a' nép-eleibe ki-hozatta: egy-felől levet tőltetvén egy tálba, más-felől egy nyúlat ereztetvén-ki: és leg-ottan, a' konyhára szokott kőlyők, a' lévnek esett; a' mezőn-járo pedig, a' nyúl-után eredett. Azonban monda *Lycurgus* a' népnek: Láttyátok-e a' kőlykőknek külömbőző fel-tartása mit mivel? Ebből eszetekbe vehetitek, hogy a' tiszteséges erkőlchre nagyobb ereje vagyon az oktatásnak, hogy-sem a' születéssel-vőtt természetnek. Az-okáért, nékünk sem fog-használni nemzetségünknek nemessége, hogy *Herculestől* származtunk, ha azokban magunkat nem gyakorlyuk, mellyekkel ő, bőchülletes hírt-nevet nyert mindeneknél. Bizony, nagy ereje vagyon az Oktatásnak, melly a' meg-veszett természetet-is megjobbíttya. És noha ninch hatalmunkban, hogy jó természetű gyermekink légyenek: de rajtunk áll, hogy jó oktatással meg-javúllyanak. Melly oktatást, akkor kell el-kezdeni, mikor a' Gyermekek hasonlók a' lágy viaszhoz, melyre a' pechét kűnnyen nyomódik; a' fiatal fához, melly kűnnyen hajol minden-felé; a' lágy agyaghoz, melyből kűnyű minden-féle edént formálni. Példánk ebben, a' tizen-két esztendős Jésus: ki minden ifiaknak oktatójok lehet, sőt az őregeknek-is, mint-hogy a' Doktorok-közőtt találtatott, kik álmélkodtak rajta: De e' mostani Predikarzióban, chak az Ifiakról szóllok.

[a] *Libr. de Educandis liberis: & in Laconicis.*

A

I. Némelly kép-által meg-mutatom, Mint kelleſsék magokat viſelni az Iſiaknak.
II. Meg-mutatom, Minémű nagy gondot viſeltek az okos és Iſten-félő emberek az Iſiakra.
III. Meg-jelentem, Miben vólt Jésus az Iſiaknak példájok; és, Mivel tartoznak a' fiak az ő ſzűléjöknek.

ELSŐ RESZE.

NEm régen, egy Bonóniai túdós fő ember, követvén a' régi Bölchek ſzokáſát, hogy a' fiatskáját minden tiſzteſséges erkölchre künnyen meg-tanítthatná, egy jeles képet íratván, a'gyermek-eleibe adta: hogy gyönyörködvén a'képben, és annak magyarázattyát kívánván, meg-értené mint kelletnék magát viſelni [b].

[b] *Bochius, lib. Symbolic. qu. 5*

Elsőben azért, a'Táblára egy Ökör-fejet íratott, két öreg verővel a'vagy pőröllyel; mellyel, a'henyéléſnek el-távoztatáſát jelentette. mivelhogy a hívolkodás, embernek elméjét meg-tompíttya, az okoſságot meg-homályoſíttya, a'teſti kívánſágokat gerjeſzti, és, egy ſzóval, minden gonoſságnak eredeti. Noha pedig a'hívolkodás minden rend-béliéknek ártalmas; de fő-képpen a jó és nagy elméjűeknek. Mert, a'mint a'jó-termő mezö el-hagyattatván, több bojtorjánt terem, és inkább el-vadúl a ſovány földnél: úgy az éles elme, ha a'hívolkodáſſal el-hagyattatik, ſok vétkekkel rakodik-meg; és inkább el-ſoványodik, hogy-ſem valami tompa elme. Bizony, jó példa a Jésus: ki ſoha nem hívolkodott, hanem *Iſiuſágától-fogva múnkában vólt foglalatos* [c]; tudván, hogy a' Sodoma hamiſságának, eggyik fő oka *a' hívolkodás vólt* [d]. Távúl légyen azért az iſiaktól.

Corruptio optimi, peſſima.

[c] *Pſ. 87. 16.*
[d] *Ezech. 16. 49.*

Másodſzor: A'Táblán egy Moſdó-korſó vólt; melynek ſzoros nyaka, a'mértékletes és józan életet példázta, melly az Iſiaknak igen ſzűkſéges. mint hogy nem konyhára hizlaltatnak, hanem tiſzteſséges állapatra neveltetnek, melyre a'Józanſág igyenes út, és bizonyos eſzkőz. Nagy Mértékleteſséget mutattak a'régi Bölchek az Iſiaknak táplálásában. A Perſák fű-ſzerſzáma, a'torma vólt: a' *Lacedæmoni*uſok, egy tál kőz étket adtak a' gyermekeknek: a'Romaiak, tiſzta víznél egyebet innyok nem adtak. *Pláto* azt tartotta a' Siciliai Olaſzok-felől, hogy alkolmatlanok a'jószágos chelekedetre; azért, hogy napjában kétſzer éltek friſs étkekkel. Bizonyos dolog, hogy a'tobzódás, mind elméjét meg-tompíttya az embernek, 's mind teſtét meg-erőteleníti, mellyet a' józanſág meg-vaſtagít; úgy hogy a'Doktorok-is, jeles orvoſságnak tartyák a'koplaláſt. Jól értette ezt *Pyrrhiniculus* Vasko: Kiről azt írja *Adrianus Barlandus*; hogy egy ſzegény gazdának, ki igen ősztövér vachorát készítet vólt néki, és meg-vizezett bort tőtt eleibe, úgy fizetett mint Orvoſnak; jelentvén, hogy a' józan élet, jó orvoſság. Láſsák azért a'Szűlék, hogy kelletlenül ne éteſsék és itaſsák a'gyermekeket: tudván, hogy nem azért él az ember, hogy egyék; hanem azért éſzik, hogy éllyen; a'mint *Sócrates* maga-felől mondotta *Laërtius*nál [e].

C

Plenus venter, nec orat, nec laborat libenter.

[e] *Liv. 2.*

Harmadſzor: A'Táblán, Metſző-kés vólt: jelentvén, hogy ha valami vad erkölchnek ágai kezdenek nevekedni a'gyermekekben, azt az atyák leg-ottan lemeſsék; a mint a' jó kertéſzek a' fiatal fákat úntalan nyeſik, és tiſztíttyák. Erre igen ſzűkſéges, a'gonoſz társaſágnak el-távoztatáſa, fő-képpen a'ház-béli ſzolgák-kőzött; kik gyakorta, uroknak ſzerelmes gyermekőket minden fájtalanſágra taníttyák. Az-okáért, jól meg-láſsák az Atyák, kikkel társolkodtattyák az ő gyermekőket, hogy leg-nagyobb kinchőktől meg ne foſztattaſſanak. Példát ád Szűz Maria: ki a' Jésuſt, magával a' templomba vitte: és, midőn el-maradott vólna tőle, mint addig ſem nyúgott, míg nem fel-találta; nem hogy gonoſz társaſágtól féltette vólna, hanem, hogy ſzeretetből-való ſzorgalmatos gondviſeléſét meg-mutatná. Láſsák a'Szűlék, mit mivelnek, kik fiokot és leányokot, előbb ſzoktattyák menyegző- és lakodalom-házhoz, hogy tánczot és tréchéléſt tanúllyanak; hogy-ſem iskolába, vagy templomba, a'hol jó erkölchőt, és Iſteni félelmet tanúlhatnának.

D

Negyedſzer: A'Táblán, egy Szemes óltár vólt, kakaſſal, és égő gyertyákkal eggyűtt: jelentvén, hogy a'gyermekeket jó idején aitatoſságra kell ſzoktani; mellyre a'kakas, az embereket fel-ébreſzti. Abban pedig nem kell ſzunnyadozni, hanem az Iſtenre, kit az Óltár példáz, kell ſzűntelen ſzemőket fordítani; és az ő ſzívőknek oltárán, az Iſteni ſzeretetnek tűzét mind-úntalan táplálni, és gerjeſzteni, gondolkodván

az Iſten-

az Istennek méltoságáról, és jó-voltáról. Továbbá, jelentvén azt-is, hogy minden dolgokban az Istenhez kell folyamlani, *Kinek szemei az igazakon vannak* [f]: *és nem alusszik, sem szunnyadoz, a'ki őket óltalmazza* [g]. Annak fölötte, hogy az Isten szeme, igen fényes és vigyázo; mindeneket által-lát, és igazán meg-ítél: azért semmit nem kell chelekedni, a'mivel meg-bántódhatnék. Példa ebben a'Jésus, ki noha mindenütt szeme-előtt hordozta az Istent, mindazáltal el nem maradott Szüléitől, hanem a'templomba ment vélek, melly kivált-képpen az aitatoságnak gyakorlására rendeltetett.

Őtődszor: A'Táblán, egy Szemes czipellős-talp volt, és körüle Pálma-fának, és Olaj-fának zöldellő ágai: jelentvén, hogy a földi dolgokat meg kell ismérni, és úgy mint alá-valókat meg-kell tapodni, és úgy kell győzedelmet e'világon venni. Erre-is példa a'Jésus: ki, születésétől-fogva haláláig, e'világi nagy dolgokat semminek alitotta, és ugyan meg-tapodta; a'gazdagságért, szegénységet; a'bőchülletert, gyalázatot; a'gyönyörűségért, múnkát és fájdalmat választván. Az-okáért méltán mondotta [h]: *Bízzatok: En meg-győztem e'világot.*

Hatodszor: A'Táblán, Égő gyerta volt a'gyertya-tartóban: jelentvén, hogy a'mi jó az iſiakban vagyon, azt az Atyáknak el nem kell rejteni; hanem azon kell leni, hogy egyebeknek-is haszнállyanak vele. Ebben-is példát adott a'Jésus: kit, mint-hogy Isaias *Lámpás*nak nevezett [i]; a'vén Simeon pedig *Világosság*nak [k]: az ő bölcheségének gyertyáját, ma a'gyertya-tartóra tötte, és a'Doktorok-között úgy tündöklött, hogy minnyájan álmélkodtak az ő okoságán, noha nem úgy mutatta magát közöttök mint Taníto, hanem mint tanúlo, halgatván, és kérdezvén őket.

Hetedszer: A'Táblán, egy Tüzes golyóbis volt: példázván az iſiak Engedelmeſségét; kiknek engedelmeſségök, a'golyóbishoz hasonló légyen, könnyen fordúlván akár-melly-felé, mint a'szép gömbölyű és kerekdéd golyóbis, a'vagy mint a'tüzzel-járo golyóbis, melynek gyorsaſága chodálatos, és semmi meg nem tartóztathattya. Példa ebben a'Jésus: Ki, noha azért maradott-el szüléitől hírök-nélkül, hogy az ő mennyei Sz. Attyának akarattyát chelekedné: mindazáltal, azt bé-tellyesítvén, alá-ment szüléivel Názaretbe, és engedelmes volt nékik.

Nyólczadszor: A'Táblán, egy Delfin-hal volt ládához kötözve: jelentvén a'kegyes Szeretetet, mellyet mutat a'Delfin az emberhez. mert a'gyermekekkel, ugyan játzodozik a'vízben, és hátán hordozza őket: a'tengeren-járo emberekkel-is, gyakorta jót chelekeszik; és az égi-hábórút, vagy szél-vészt, meg-jelenti nékik. Illik az Iſiakhoz, a'barátságos szelídség; követvén a'földet, melytől neveztetik az ember a'Deák nyelven, és a'melyből alkottatott. mert a'föld, senkitől semmit erővel el nem vészen, sőt magától-is sokat ád; és a'mit beléje vetnek, nyereséggel téríti-meg. Példánk abban a'Jésus: ki sokakkal jót tött, kéretlen-is, és *széllyel járt jól tévén, és meg-gyógyítván mindeneket* [l]: A'ki pedig, asztalához híván jót tött véle, sokkal többet vött tőle; a'mint meg-mutatta a'Kánai menyegzőben [m], Simon Fariséusnál [n], Zakæusnál [o], és egyebeknél, fő-képpen az ő szent Annyánál; kinek kevés tejéért, bővséges mennyei malasztot, és lelki vigasztalást adott.

Kilenczedszer: A'Táblán, egy Gombolyag czérna a'vagy fonál volt: jelentvén, hogy az iſiaknak igen hasznos, sőt szükséges a jó rend-tartás. Mert, ha rend-nélkül minden-felé kapnak, és ide's tova chavarognak: nem lészen helyén dolgok. Az-okáért kívántatik tőlök, hogy öregbektől várjanak, és azokat tisztellyék bőchüllyék, hozzájok hasonlókkal békeségben éllyenek, és senkit meg ne útállyanak; és mindenekhez úgy viſellyék magokat, hogy a'ki látty a őket, gyönyörködhessék bennek, és azt mondhassa: *Ez a'mag, mellyet meg-áldott az Úr* [p].

Tizedszer: A'Táblán, Vas-machkához kötteteti hattyú volt: jelentvén, a'Jóban-való Álhatatoságot, melyben gyakorta meg-fogyatkoznak az iſiak; kik, mind a'háborusságoknak hideg szeleitől, 's mind a'gyönyörűségnek meleg fúásitól ingadoznak, és ide's tova haboznak; el-annyira, hogy igen nehéz, állapatty okról ítéletet tenni; a'mint a'Bölch-is jelenti [q]: *Három dolog*, úgy-mond, *nehéz nékem; és a'negyediket, tellyeséggel nem tudom:* tudni illik, *a'férfiu útát iſiuságában*. Az-okáért, a'Jóban-való álhatatoságra mind halálig gondúnknak kell lenni. sőt azon kell igyekeznünk, hogy hová közelebb jutúnk a'halálhoz, annál vígabbak legyünk; a'mint hogy a'hattyú-is leg-szebben akkor énekel, mikor halálához közel vagyon. Itt-is példánk a'Jésus: ki a'jóban halálig álhatatos volt; és a'halálra, nem kételenségből, hanem jó akaratból ment, hozzánk-való szeretetiből, és irgalmaságából: Az-okáért, midőn a'Vachorálo helyből a'kertbe ment, a'hol tudta hogy meg-fogják, nem sírt, hanem *dicséretet mon-*

A

f Pſ. 33. 16.
g Pſ. 120. 4.

h Ioan. 16. 33

B

i Iſa. 62. 1.
k Luc. 2. 32.

Homo, ab humo.

C

l Act. 10. 38.
m Ioan. 2. 8.
n Luc. 7. 40.
o Luc. 19. 9.

p Iſa. 61. 9.

D

q Prov. 30.

A

r *Mat.* 26. 30.

s *vers.* 38.

t *vers.* 39.

u *Ioan.* 18. 4. 5.

dott [r]. És noha chak hamar az-után azt mondotta [s]; *Szomorú a lelkem mind halálig:* mind-azáltal, azzal a'terméſzetnek állapattyát jelentette, nem az akaratnak változáſát. az-okáért azon könyörgött [t], hogy *az-ő mennyei Attyának akarattya légyen:* és látván az ellene-jövő ſereget, el nem rejtezett, hanem eleibe menvén magát meg-jelentette [u].

II. RÉSZE.

EZeket, ha gyakorta eleikbe adnának a'Szülék az ifiaknak, nagy örömök lehetne rajtok, és vén-korokban ſem távoznának-el azoktól [x]; a mint az új edény, a' melly ſzagot magához véſzen, ſokáig meg-tartya. Nyilván, valákik hazájoknak javát kívánták, nagy gongyok vólt az ifiuſágnak oktatáſára: és a Pogányok-közzül *Ariſtóteles*, azt írta [y]; hogy a'Törvény-adónak, vagy Fejedelemnek, arra kivált képpen-valo gongyának kell lenni. Mert, a'mint *Sócrates* mondotta *Platónál* [z], ha a'tartománnak állapattya jól-kezdetik-el: eléb-elébb mégyen, és nevekedik, mint a' vízben-valo karika. De ha a'gyermeki állapaton jól nem kezdetik, az-után ſemmi jót nem várhatni belőle; mint a'gombolyag czérnát, ha mingyárt ſzép kerekdéden nem tekered, hová nagyobbat nő, annál görbébb és chintalanb léſzen. A'Kereſztyének, ſok *Conciliom*okban azt végezték erről; hogy az ifiak oktatáſára, Iskolákat rendellyenek, és azokba jámbor bölch embereket kereſſenek, és az Egyházi jövedelemből fizetéſt ſzabjanak nékik; és azt helyén hatta a'Tridentomi *Conciliom* is [a]. És nem ok-nélkül: mert az Írásban-is azt olvaſſuk; hogy az Iſten, Abrahámot nagyra bőchüllötte, hogy fiaira jó gondot viſelt [b]: Hélit pedig meg-büntette, hogy azt el-múlatta [c].

x *Prov.* 22. 6. Quo ſemel eſt imbuta recens, ſervabit odorem Teſta diu.

y *Lib.* 8. *Polit. c.* 1.

B

z *Libr.* 31. *Dial.* 4. *de Republ. ſive de Iuſto.*

a *Seſſ.* 23. *c.* 18

b *Gen.* 18. 17. 18.

c 1. *Reg.* 3. 11

Tudgya ezt az Ördög; és az-okáért, az ő tagjaival, keményen ellenzi az ifiak jó oktatáſát. *Maximinus*, ſene kegyetlen Cháſzár, látván, hogy kínokkal a Kriſtus Hitit el nem fogyathattya, álnokſággal akarta eleit venni; és, a' mint *Euſébius* írja [d], egy könyvet íratott, és azt *Pilátus Chelekedet*inek nevezte: melyben ſzámtalan hazugſágok, és a'Kriſtus-ellen-valo káromláſok vóltak: és meg-parancholta, hogy minden Iskolákban azt olvaſnák, és tanúlnák, és úgy a'gyermekek a'Kriſtuſt meg-gyűlölnék, és az annyok tejével ſzopott gyűlölſéget halálig meg-tartanák. Ezt követik a'moſtani Tévelygők-is: kik, útálatos hazugſágokkal meg-tőmött könyveket írnak, minden Egyházi rendekről, de kivált-képpen a'mi kichíny Társaſágunkról (mivel-hogy az ifiaknak Kereſztyéni oktatáſát, hívatallya-ſzerént, fel-vállalta, és abban ſerényen munkálkodik:) és azokat olvaſsák az ifiaknak az Iskolákban, hogy meg-útáltaſſanak bennünket ő-vélek, és mi-hozzánk ne jőjenek tanuſágnak okáért: tudván azt, ſok példák-által, hogy a'kik meg-iſmérnek bennünket, őket könnyen el-hadgyák, és hozzánk ſietnek, mind a'jó tudományért, 's mind a'Kereſztyén erkölchökért: és a'mit ifiú-korokban mi-tőlünk tanúlnak, abban maradnak. Ezek-ellen, nagy haragját jelenti az Úr a' Profétánál [e], és kemény büntetéſſel fenyegeti őket: kiket még a'Pogányok-is kárhoztatni-fognak; úgy-mint, kik a'jó Tanító-meſtereket meg-bőchüllötték. Azt írja *Aulus Gellius*, a' Macedóniai Filep királyról [f]; hogy a'Nagy Sándor-nevű fia, *Ariſtóteles*-idejében ſzületett: kinek (mint-hogy őtet nagy bölch embernek tartották) azt írta a'Király; hogy nem annyira örvendez azon, hogy orſzágának örököſe lőtt, mint azon hogy ollyan bölch Filóſofus-idejében ſzületett, kinek gond-viſeléſére bízhatná: és igen kérte, hogy a'fiát, minden ſzép tudományra, és tiſzteſséges erkölchre oktaſsa. mert nem olly nagy dolog királlyá lenni, mint bölch és jeles királlyá lenni. Bizonyára úgy vagyon: És az-okáért *Ariſtóteles*-is, noha bajos a'gyermekekkel-valo bajlódás, örömeſt engedett a'király kéréſének, és Sándort mindenre taníttotta, a'mire tudta.

d *Lib.* 9. *Hiſt. c.* 3. Acta Pilati.

C

e *Amos* 2. 11

f *Lib.* 29. *Noct. Attic. c.* 3.

D

Chodálatos buzgóſágát olvaſom némely Sz. Atyáknak, az Iſiaknak és Gyermekeknek oktatáſában. Sz. Gergely Pápáról, azt írja *Joannes Diaconus* [g]; hogy Romában két házat chináltatott, mellyekben a'gyermekek az énekléſt tanúlták, és ő-maga jelen vólt mikor énekleltek, és reájok figyelmezett, oſtora kezében-lévén, és meg-büntetvén a' ki nem jól éneklett. Sz. *Jerónymus* pedig azt írta *Latá*nak, egy Romai fő aſzſzonnak [h]; hogy, ha Paulát hozzája küldi Betlehembe, ő-maga léſzen meſtere és gond-viſelője, és ölében hordozván, ſzóllani taníttya. mellyel inkább dichekedik, hogy-ſem e'világ Filoſofuſa *Ariſtóteles*: úgy-mint, ki nem a *Macedoniai* király fiát, hanem az Iſten ſzolgálóját és Jegyeſét fogná-tanítani, hogy a'mennyei bóldogſágnak örök birodalmába

g *Lib.* 2. *Vita S. Greg. num.* 6

h *Ep. ad Latam, De Filiæ educatione.*

és uraſágába menne. Nézd mire ajánlya magát a'ſzent Doktor: kihez, mint fő-meſterhez, folyamodtak nem chak a'több Püſpökök a'ſzéles világról, de még a'Romai Pápa-is. Ennek a' Sz. Irásban meſtere vólt Sz. *Gregorius Nazianzénus*; ki meg-értvén, hogy a'hittől-ſzakatt *Juliánus* Cháſzár meg-tíltotta a' Kereſztyéneknek, a' Pogány Filoſofuſok, Orátorok, és Poëták könyveit, a'végre, hogy ſemmi ſzép tudományokban réſzök ne lehetne: ő-maga ſzép Verſeket, és Komœdiákat írt a'Kereſztyén gyermekek oktatáſára; úgy hogy a'Pogányok könyveivel nem-is gondolnának; a'mint *Gregorius Presbyter* írja [i], és *Nicephorus Caliſtus* [k]. Tudták ezek a'bőlch és ſzent emberek, minémű haſzna légyen a'gyermekek oktatáſának. Mellyet az Iſten, chodálatos-képpen jelentett-meg egy Szent aſzſzony'állatnak: ki, midőn nagy aitatoſon kérné az Iſtent, hogy az ő Anyaſzentegyházát régi jó állapattyára hozná; azt kérdették tőle, Mi módon teremhetnének ſzép és jó-ízű almák, valami meg-veſzett és meg-rothadott almából? Es midőn nem felelhetne a'kérdéſre: azt mondották néki; hogy, ha a'meg-rothadott almának ép magvát vévén, jó földbe ültetnék, jó alma-fa ſzármaznék abból, melly azután jó és ſzép gyümölchöt-is hozna: jelentvén, hogy az Anyaſzentegyházban-is, a' meg-veſzett erkölchű embereknek ártatlan fiokat, kellene jó helyre plantálni, és jó gongyokat viſelni; azok-által, az-után a'régi gyönyörűſéges állapatra juthatna.

A

i *In ejus Vita.*

k *Lib. 10. c. 25.*

B

III. RÉSZE.

HOgy pedig a'Gyermekek oktatáſa nem kichíny dolog, és nem idő-veſztés, abból ki-tetſzik, hogy a'gyermekekben, a'Jószágos chelekedeteknek olly bővſéges gyümölchit találályuk, mint az öreg emberekben; sőt, azt mondom, hogy, a'mint Urunk, gyermek-korában a'Doktorokat, és a'ſzűléit tanította: úgy ſok ifiak, és gyermekek, olly dolgokat chelekedtek, követvén a'kiſded JÉSUST a'mái Evangéliomi dolgokban, mellyekkel méltán taníthatták az öregeket; és méltán mondhatták Dávidal [l]: *A'vének-fölött értettünk: mert a'te parancholatidat kereſtük.* Mert ha elsőben, a'Jesus aitatoſſágát meg-tekíntyük, mellyel parancholat-nélkül fel-ment a'Jeruſalemi templomba az Iſteni ſzolgálatra, abban ſzépen követte Sénáſi Sz. *Bernardínus*: ki gyermek-korában, házánál óltárokat chinálván, a'mennyíre lehetett, azokat fel-ékeſítette [m]: és, mint-hogy az imádſág bőjtöléſſel jó, minden Szombaton a'Szűz María tiſztteſſégére bőjtölt. Sz. *Guido* [n], gyermek lévén, ſzűléitől el-orozkodott bizonyos órákban, hogy a'templomban menvén, imádkoznék; és, mint-hogy az imádſág az alamiznával jó, valamie-lehetett, a'ſzegény betegeknek oſztogatta, és ſenki víg kedvét nem látta, míg nem imádkozott, vagy alamiznát adott. Sz. *Edmundus*, Vaſárnapokon, és Innepeken, étel-előtt az egéſz Zóltárt el-mondotta. Sz. *Malachias*, a'mint Sz. Bernárd írja [o], nem olly gyakorta mehetvén a'templomba, a'mint kívánta vólna; mihelyen ſenki nem látta, leg-ottā térdre eſvén, imádkozott. *Aquinumi* Sz. Tamás, őt eſztendős-korában, a'*Caſsinumi* kalaſtromban minden-nap két óráig, és tovább-is imádkozott [p]. Sz. *Robertus Malateſta*, őt eſztendős lévén, az étſzakának nagyobb réſzét imádſágban múlatta; és még álmában-is, az ajakit mozgatván, a'Mi-atyánkat mondogalta [q].

I. PELDA.

l *Pſ. 118. 100*

m *Surius, 20. Maij.*

n *Surius. 27. Septemb.*

C

o *Apud Surium, 5. Novemb.*

p *Surius. 7. Martij.*

q *Ex chronicis S. Franciſci, tom. 3. lib. 1. c. 53.*

A'Leánzókban-is, jeles Példáink vannak. Sz. *Beatrix*, nyólcz eſztendős-korában-is, naponként térden álva mondotta-el a'Bóldog Aſzſzonnak egéſz Olvaſóját. Sz. *Felix* ſzűz, őt eſztendős-korában, noha gyenge és erőtlen teſtel vólt, mindazáltal, a' térden-valo imádkozásban úgy meg keményedett a' térde mint a'tevének [r]. Sz. *Clara*, négy eſztendős-korában-is mezítelen térdeire eſvén, imádkozott a'feſzűlet-előtt. De hazánk-béli példát-is találunk. Mert Sz. Erzébet, a'Második András Király leánya, midőn valamelly Egyházba ment, minden óltar-előtt le-térdeplett, és le-is borúlt; és néha ſzemeit 's kezeit-is fel-emelvén imádkozott. sőt, midőn gyermeki állapattya-ſzerént, játzodozott-is, ha templomhoz találkozott, melynek ajtaja bé vólt téve, kivűl-is le-térdeplett, és a'kűſzőbőt egy-nehányſzor meg-chókolta [s]. Sz. Margit, a'Negyedik Béla király leánya, annyíra kedvellette az imádſágot, hogy hét eſztendős-korában, valahol az Apátzákat imádſágban látta, ottan hozzájok adván magát, vélek imádkozott. A' Sz. Kereſzthez pedig, négy eſztendős korától-fogva, olly aitatos vólt, hogy, valahol Kereſztet látott, le-borúlva imádkozott-előtte. mindenkor egy kis Kereſztet hordozott a'Sz. Kereſzt fájából, és mind nappal 's mind éjjel, gyakorta meg-chókolgatta. Valahol látta a'Bóldog aſzſzony képét, térdre eſvén, el-mondotta az Üdvözletet: minden Innepe-előtt, vízzel keny érrel bőjtölt: és minden Innepén ezer Üdvözletet mondott, mindenikre le-borúlván a'földre: és ſok egyéb aitatoſſágokat gyakorlott [t].

r *Cacciaguerra, in ejus Vita.*

D

s *Surius. 19. Novemb.*

Második Példája a'Jésuſnak, az; hogy El-maradott Szűléitől; és okát adta, mond-

t *Surius, 28. Ianuar.*

II. PELDA.

A ván [u]: *Azokban, mellyek az én Atyámé, kell nékem lennem.* Tanítván azzal az iſiakat, hogy az Iſteni dolgokban, nem ſzükſég a' Szüléknek javallaſát várniok, hanem hírek-nélkül-is el-járhatnak dolgokban: fő-képpen, mint-hogy gyakrabban a' világi és teſti Szülék ellent-tartnak, és akadált ſzereznek fiaknak. A' Jésus példáját követte *Aquinumi* Sz. Tamás: ki, tizen-három eſztendős-korában, e' világi méltoſágot, gazdagſágot, és gyönyörűſéget meg-tapodván (mint-hogy fő nemzetből-való volt,) Sz. Domokos ſzerzetibe állott; és az attya-fiainak, kik őtet meg-fogták volt, minden meſterſégit meg-győzte: a' ſzemtelen aſzſzony'állatot pedig, a' kit azért küldöttek volt hozzája, hogy ſzüzeſſégének virágától meg-foſzſza, tüzes üſzöggel el-üzte. A' Falkenburgi Grófnak Albért-nevű fiáról, azt írja *Thomas Cantipratenſis* [x]; hogy tizen-hat eſztendős-lévén, Sz. Domokos ſzerzetibe ment, ſzüléinek híre-nélkül: kit, mikor az annyának báttya *Theodoricus*, a' ſzerzetből, minek-előtte bé-eskütt volna, ki akart volna chalni; és a' többi-kőzött, azt mondotta volna néki, hogy, ha az annyának gyilkoſa nem akar lenni, el-mennyen véle; igen ſzépen felelt néki: Látod, ſzerelmes bátyám, a' három képet, mellyek a' Kriſtuſt, az ő Sz. Annyával, és ſzerelmes Tanítványával és rokonával Jánoſſal, példázzák; tudod azt-is, hogy Kriſtus Urunk az Annyát igen ſzerette, és tudta, hogy az ő ſzenvedéſe-miatt, *a' tőr által-járta lelkét* [y]; látta haſonló-képpen ſzerelmes Tanítványának-is keſergéſét: mind-azáltal, ő-érettek le nem ſzállott a' Kereſztről, hanem én-érettem halálig meg-maradott rajta. Tudgyad azért, ſzerelmes bátyám, hogy én, a' Kriſtuſért hágtam e' Szerzetnek kereſztére: és ha látnám-is, hogy az anyám bánattyában meg-halna, és te keſerűſégedben el-fogyatkoznál, én a' Kereſzten halálig meg-maradnek. sőt te-is, ezen Kereſztet vedd-fel, ha veſzni nem akarſz. Es úgy-is lőtt.

Tudom, hogy *A' teſt-ſzerént-valo ember, meg nem fogja azokat a' mik az Iſten lelkéé* [z]: *mert bolondság ő-előtte, és nem értheti*; és az-okáért, ſokan efféle Példákat nem javallanak, hanem kárhoztatnak; de nagyobra kell a' Kriſtus példáját bőchűllenűnk, hogy-ſem a' világ ítéletit. Hallyad mit mond Urúnk [a]: *A' ki attyát, vagy annyát inkább ſzereti hogy-ſem engem, nem mélto hozzám.* Melly mondáſt magyarázván Arany-ſzáju Sz. János, azt írja [b]: Mindenekben engednűnk kell ſzüléinknek, azokon-kivül, mellyek az Iſteni tiſztelettel ellenkeznek. De Moyſeſnél-is azt olvaſſuk [c]: *A' ki az attyának, és annyának mondotta, Nem tudlak titeket; és az attya-fiainak, Nem iſmérlek titeket; és nem tudták az ő fiokat: Ezek őrizték-meg beſzédedet, és ſzövetſégedet meg-tartották.* Azért mondotta Sz. *Jerónymus* Heliodórusnak [d]: Ha ſzintén a' nyakadon chügg-is a' kis únokád; ha ſzintén el-ſzéllyett hajjal, és meg-ſzaggattatott ruhával mutattya-is az Annyád az emlőit mellyekkel feltartott; ha ſzintén a' küſzőbön feſzik-is az Atyád: meg-tapodván az atyádat, mennyáltal; ſzáraz ſzemmel rőpűlly a' Kereſztnek záſzlójához. e' dologban Iſtenefség kegyetlennek lenni.] Bizony úgy vagyon: mert nagy iſtentelenſég, ebben lágynak és puhának lenni, és az Iſtent emberekért meg-vetni, sőt az Iſten záſzlójat meg-útálván, az őrdög záſzlója-alá írattatni magát. Ha valamelly Szülék effele dologban ellent-tartnak, méltán azt mondhattyák nékik a' fiak Sz. Bernárdal [e]: Mit vőttem tőletek, hanem a' bűnt, és nyomorúſágot? chak a' romlandó teſtet, vallom és iſmérem hogy tőletek vőttem: Nem elég-e néktek, hogy engem e' világ nyomoruſágára, nyomorúltak nyomorúltat ſzültetek? hogy bűnben ſzültétek, bűnőſőt a' bűnőſt? hogy a' bűnben ſzültet, bűnben neveltétek-fel? hanem annak-fölőtte, irégyelvén nékem az irgalmaſſágot, mellyet attól nyertem a' ki nem akarja a' bűnősők halálát, pokolnak fiává akartok tenni?] Es: Oh keményatya, oh kegyetlen anya, oh fene és iſtentelen ſzülék; sőt nem ſzülék, hanem ölők: kiknek fájdalmok a' fioknak üdvőſſége; kiknek vígaſztaláſok, a' fioknak halála; kik inkább akarják hogy vélek el-veſzſzek, hogy-ſem nálók-nélkül orſzágollyak. Chodálatos gonoſſág! ég a' ház, a' tűz hátúl közelget; és a' ki el akarna futni, ki nem bocháttyák; a' ki meg akarna menekedni, annak azt tanátſollyák hogy viſzſzatérjen! és ezt, azok chelekeſzik, kik az égésben vannak, és vakmerő bolondſággal, és bolond vakmerőſséggel nem akarnak el-futni a' veſzedelemből. Oh dühőſség! Ha ti nem gondoltok halálotokkal, miért kívánnyátok az enyímet-is? Ha, mondám, ti elhenyéltek üdvőſſégtőket, mithaſználtok véle hogy az enyímet-is üldözitek, és el akarjátok veſzteni? Miért nem követtők inkább engem, a' ki futok a' veſzedelem-előtt, hogy meg ne égjetek? Az-e a' ti kínotoknak künnyebſége, ha engem-is meg-ölnétők? és chak attól féltek-e, hogy chak magatok ne veſzſzetek? Az égő az égőknek, michoda vígaſztaláſokra lehet? Michoda vígaſztaláſok lehet a' kárhozottaknak, hogy a' kárhozatban társok léſzen? És michoda orvoſſágokra lehet a' meg-halóknak, hogy egyebeket látnak meg-halni?] Valóban igaz-mondás. Melly-ellen, ſemmit nem mondhatnak a' világ fiai.

[u] Luc. 2. 49.
[x] Lib. 2. c. 28.
[y] Luc. 2. 35.
[z] 1. Cor. 2. 14.
[a] Mat. 10. 37
[b] Hom. 36. in Matt.
[c] Deut. 33. 9.
[d] Epiſtola 1. ad Heliodorũ.
[e] Epiſt. 111.

Harmadik Példája a'gyermek Jesusnak, az; hogy a'Szüléit szépen oktatta: kik, noha tudták, hogy ő *e'Világnak Üdvözítője* [f]; és azért küldetett, *hogy meg-világosíttsa még a'Poganyokat*-is [g]: mindazáltal nem tudták, és nem-is tudhatták, hogy gyermek-korában, szüléinek híre-nélkül el-maradna a'Templomban, és a'Doktorokkal disputálna. Az-okáért, a'Kristus mondása nem feddés, noha úgy szóllott mint-ha feddötte vólna szüléit: hogy annyival inkább eszökbe vennék a'mit mondott nékik. Ebben-is sok követői találtattak Jesusnak, a'gyermekek-közzül: és némellyek, szüléjöket a'Pogánságból a'Keresztyén hitre térítették; mint Indiából gyakorta hallottuk: némellyek, az Eretnekségből ki-segétették; mint a'szomszéd Országokban gyakran láttuk: némellyek a'vétkekről meg-íntötték; mint Sénási Sz. Katalin, *Suriusnál*, könyörgéssel az annyát; és *Achaz*-nevü gyermek, *Cantipratensisnél* [h], az attyát köny-húllatással; és mindenik haszonnal. Efféle oktatást pedig, a'Szüléknek jó néven kell venni magzattyoktól; mint Maria és Jósef a'Jesustól. mert kétség-nélkül az Isten szólló-általok.

Negyedik Példája a'Jesusnak, az; hogy, alá-menvén szüléivel Názaretbe, Engedelmes vólt nékik. Ebben azt mondhattyuk, hogy minden Isten-félö fiak követték a'Jesust: mivelhogy az Istennek nyilván-valo parancholattyát tudták, melly azt hadgya [i]; hogy tiszteljék Attyokat és Annyokat, a'végre, hogy hoszszú életüek légyenek a'földön. Melly tiszteletet, a'többi-között, az engedelmes fiak tellyesítik-bé, a'mint Sz. Pálból meg-érthettyük: ki, midön azt mondotta vólna [k]; *Fiak, engedgyetek a'Szüléiteknek az Urban: mert ez mélto dolog*: utánna vetette; *Tisztellyed az atyádat, 's az anyádat, melly az első parancholat az ígéretben: hogy jól légy, és hoszszú életü légy a'földön.* a'hol Sz. Pál megmutatta, miben állyon a'tisztelet; tudn'illik, az Engedelmességben. Ezt a'tisztelö Engedelmet, a'vagy engedö Tiszteletet, igen szép példákkal meg-mutatták, még az Irott törvény-előtt, Isaák, és Jósef; kik Kristusnak, sok egyéb jeles dolgokban-is nyilván-valo példái vóltak. Isaák engedett az attyának, nem chak akkor, mikor az áldozatra-valo fákat fel-vállalta [l]: hanem akkor-is, mikor a'kardot feje-fölött látta. Jósef pedig, mikor az attya parancholattyára, a'báttyaihoz ment, noha tudta hogy a'báttyai gyülölik, és *semmit nem szólhatnak néki békeségessen* [m].

Mondaná valaki: Mint eggyez ez a'tanúság, a'két előbbi tanúsággal? mert úgy tetszik, hogy az Atyáknak híre-nélkül valamit chelekedni, tiszteletlenségnek, és engedetlenségnek jele: de az Intés-is; mivelhogy az intés, inkább illik a'hoz a'ki másnál nagyobb; és az-okáért, a'ki szüléit inti, úgy tetszik, hogy azoknál nagyobnak ítéli magát. Erre én azt felelem Sz. Agostonnal [n]; hogy, tisztelnünk kell Szüléinket; de az Isten országának hirdetéséért, minden istentelenségnélkül meg-vethettyük: az-az, valahol az Isten országának keresését, a'vagy hirdetését meg nem bántyák a'Szülék; tartozunk öket tisztelni, és nékik engedni. A'két első dologban azért, mint-hogy az Istennek tisztelete forog elöl, a'szüléknek tisztelete hátra marad: a'vagy inkább, a'tiszteletben a'jó rend meg-tartatik; úgy hogy, a'kinek többel tartozunk, és a'kitől többet várunk, azt inkább tisztellyük, és annak előbb engedgyünk. Ezt még a'Pogány Bölchek-is által-látták: Mert *Hierócles* [o], az Atyákat, neminémü földi isteneknek mondotta, kiknek mélto hogy minden tiszteletet tegyünk. és utánna vetette; hogy a'fiak azt alittsák, hogy öket az Attyok házában, a'természet Papokká rendelte, hogy abban öket tisztellyék. Holott látod, hogy az Atyákat, nem egy-általlyában mongya isteneknek, hanem neminémü földi isteneknek: jelentvén, hogy azoknál más igazabb Istenek vannak, a'kiket inkább kell tisztelni; és nem chak valami meg-határozott helyen, úgy mint az Attyokat a'magok házában, hanem mindenütt.

Ennek szép okát adgya Sz. Agoston [p]: A'Jószágos chelekedet, úgy-mond, semmi nem egyéb, hanem a'szeretetnek igaz rendi.] A'Szeretetnek rendi pedig abban áll, hogy fele-barátunkat, az Istenre-nézve, és az Istenért szeressük. Az-okáért fele-barátunknak minden szeretete, az Isten szeretetire-vívö garádich. Annak-okáért, ezen a'garádichon úgy kell meg-állanunk, hogy ö-miatta a'felsö rend el ne bontassék: az-az, ez ne légyen a'felsö garádichra-valo menésnek akadálya, hanem, valamikor szükség a'felsőre menni, az alsót által-hágjuk, az embert az Istenért el-hadgyuk. Nagy dolog, hogy ezt az igaz Isten ismeretitől távúl-lévö Pogányok-is meg-ízelítették, és azt alitották; hogy a'hamis istenek akarattyának-is engedni kell, ha szintén szerelmes fioktól meg kellene-is válniok. Régenten az Egyiptziusok, a'*Crocodilust* Istennek tartották, és Isten-gyanánt tisztelték: az-okáért, ha valakinek gyermekét, történet-szerént meg-ötte; azt tartották, hogy méltatlan dolog azért az attyának könyvet húllatni. sőt örvendeztek rajta, és azt a'napot meg-innepelték, mint-ha valami nagy ajándékot nyertenek vólna az Istentől. Nem kárhoztattyák-e ezek az Itélet-napján, a'Keresztyén

A
III. PELDA.
f Matt. 1. 22.
g Luc. 2. 32.
h Lib. 2. c. 28.
IV. PELDA.
i Exo. 20. 12.
B
k Eph. 6. 1.
l Gen. 22. 6.
m Gen. 37. 4. 11.
C
n Lib. 6. contra Adimantum, c. 6.
o Lib. Quomodo erga Parentes agendum sit.
p Lib. 15. Civit. cap. 22.
D

A

név-viselő embereket; kik azt alíttyák, hogy, ha az Isten, az ő hírők-nélkül, fiokat maga szolgálattyára híja, és válaſztya, mód-nélkül chelekeſzik, és boſzſzúval illeti őket? Maga az Isten, nem halálra, és ollyan ſzörnyű halálra, hanem életre, és üdvösséges gyönyörűségre híja őket: és nem a'máſét vészi-el hanem a'magáét kívánnya-viſzſza. Tartoznak azért a'fiak engedni attyoknak, de inkább az Istennek, a'ki mindeneknek fő Attya és Ura.

V. PELDA. Ötödik Példája a'Jesúsnak, az; hogy midőn el-maradott szűléitől, nem találtatott a'rokonok- és ismérők-között, sem az útzán-futoſó és játzodozó gyermekek-közőtt, sem a'trágár-beſzédű és vaſott-erkölchű ſzolgák-közőtt: hanem a'Doktorok-közőtt, a'Templomban, halgatván, és kérdezvén őket. Nehéz a gyermekeknek, a'böchülletes és túdós emberekkel lenni; és a'magokhoz haſonlókhoz ſietnek, hogy ſzabadon-vásodkodhaſſanak: és azon okért, még Attyok házától-is el-kívánkoznak; mint a'tékozlo fiú, ki azt mondotta az attyának [q]: *Atyám, add-ki nékem az örökség részét, melly engem illet. Es nem ſok napok-után, egybe-gyűjtvén mindeneket, meſzſzement, tavúl-valo tartományba, és ott el-tékozlotta örökségét búja élettel.* Mindazáltal, ebben-is vóltak a'Jesuſnak követői. Sz. *Fridericus*, ki végre *Trajectumi* Püſpökké, és Mártyrrá lőtt, gyermek-korában, a'mint *Súrius* írja [r], Angyali életet viſelt inkább a'földön, hogy-ſem emberit: de tudod-e miért? Mert örömeſt Isten-félő emberekhez adta magát, és a'gyermeki játékokat tellyeſſéggel meg-vetette: az Egyházba igen örömeſt, és ſietve ment; és valamit ott mondottak, és éneklettek, figyelmeteſsen meg-halgatta; és a'mit elméjében meg-tarthatott, haza menvén az annyának meg-mondotta, és azon nagy öröme volt az annyának. A'Bóldog *Franciſcus Borgia*, ki, fejedelmi uraſágát fiának hagyván, a mi kichíny Szerzetűnkbe állott, és harmadik *Generáli*ſunk volt; tíz eſztendőſ-korában, a mint *Petrus Ribadeneirának* olvaſſuk [s], az Isten ígéjének Predikátorit nagy örömeſt halgatta a'templomokban: kiket, ha meg-kedvellett magok-viſeléſéért, úgy mint túdós embereket, követte őket, és mondáſokat ſzépen meg-beſzéllette. Es midőn az öreg annya, és az annyának nénnye meg-parancholták, hogy predikállyon előttők: olly dolgokat mondott a'Kriſtus ſzenvedéſéről, miném̃ueket ſenki nem várt vólna tőle-idejéhez-képeſt; el-annyíra, hogy a'kik hallották, azt mondották, hogy nem úgy halgatták mint gyermek ſzavát, hanem mint a'Sz. Lélekét. Ezek, igaz követői a'Kriſtuſnak.

q Luc. 15. 12.

r 18. Iulij.

B

s Lib. 1. Vitæ ejus, c. 1.

De a'kik Attyoktól el-maradnak, a'vagy el-bújdoſnak, mint a'tékozló fiú, hogy gonoſz kívánſágoknak és indúlattyoknak eleget teheſſenek, és azzal ſzerelmes ſzűléjőket nagy bánatba és gondba hozzák: nem a'Kriſtuſt követik. mivelhogy a'Sz. Lélek, imígyen beſzél a'Bölch-által [t]: *Melly gonoſz hire-neve vagyon, a'ki el-hadgya az Attyat! és meg-átkoztatott az Istentől, a'ki meg-keſeríti az Annyát.* Az-okáért, az egy Isteni ſzolgálat-kivűl, nem kell embernek künnyen Szűléitől el-válni: hanem, kívántatik, hogy ſzolgállyon nékik, és táplállya őket. melyben, a'Pogányoknak-is ſzép példáit olvaſſuk. *Virgilius* azt írja *Aenéas*-felől [u] (kit gyakorta Istenesnek, vagy Isten-félőnek nevez;) hogy, mikor a'Görögök fel-gyújtották vólna Tróját, ſemmire nagyobb gongya nem vólt; mint a'vén attyára *Anchíſesre*; kit a'veſzedelemből, a'tűz- és fegyver-közőtt-is, ki-hozott a'vállán. Azon *Virgilius* azt írja [x] *Euryaluſ*ról; hogy, mikor az ellenség táborára akart útni, chak azon kérte *Aſcániuſt*, hogy, ha oda vész, az annyára gondot viſellyen, és azt vígaſztallya. *Homérus*, egy új Vitézről azt írja [y]; hogy az, halálos ſebbe eſvén, nem panaſzolkodott a'fájdalomért, ſem a'halálnak ſzeme-előtt-valo forgáſáért: hanem azért, hogy vén Szűléinek még meg nem ſzolgálhatta véle-tőtt jó-tételeket, gyermekſégétől-fogva. *Ælianus* pedig azt írja [z]; hógy, midőn az *Aetna*-hegye iſzonyú tűzet hánt és okádott, melly *Sicilia*-orſzágnak *Catana*-nevű Váraſát tellyeſſéggel ellepte: két ott-valo polgár, *Callias* és *Philónomus*, minden marhájokat hátra-hagyván, kiki az attyát ragadta, és a'tűzből ki-vitte. Kiknek ſzolgálattyok olly kedves vólt az Istennél, hogy a'lang, két-felé válván, útat adott nékik. Eraſmus azt írja [a]; hogy, midőn *Darius* Király, minden erejével gyakorta a'Szítákra ütött vólna; eléb-elébb menvén előtte, az utólſo puſztaſágra jutottak. Es midőn azt kérdette vólna tőlők *Darius*, Mig akarnának futni? Azt felelték: Nékünk ſe mezőnk, ſe falunk, ſe váraſunk ninchen, hogy azokért hadakozzunk: de mikor az Atyáink temető-helyére jutúnk, akkor érti-meg *Darius*, mi módon ſzoktak a'Szíták hadakozni.

t Lib. 5. Hexam. c. 16.

De nem chak a'Pogányok, hanem az Oktalan-állatok-is példát adnak e'dologban. Az Eſzterag a'vagy Gólya, a'mint Sz. Ambrús írja [b], és egyebek-is, chodálatoſképpen meg-hálállya és fizeti ſzűléinek véle-tőtt jókat. Mert, ha fáinak, ſzárnya-alá vészi, és úgy melegíti hideg teſtőket: ha valami ſzükség találllya, nyakára vagy vállára

véſzi, és máſuvá viſzi: annak-fölötte, étellel táplállya; és ha valami új eledelt nem hozhat nékiek, a mit ő tőlök ki-okádgya, és szűléinek adgya. melynél, nem tudom hová lehet nagyobb ſzeretet. Az-okáért, meg-gondollyák a' Kereſztyének, hogy méltatlan dolog vólna, ha a' Pogányoktól, sőt az oktalan-állatoktól-is, meg-győzettetnének, az Szűlékhez-valo indúlatban: fő-képpen, mint-hogy ők olly ſzeretettel vannak a' fiokhoz, kőzönſégeſ-képpen, hogy, ha az Iſtennek parancholattya nem vólna-is, minden tiſztelletet és ſzolgálatot meg-érdemlenének. Tudgyuk a' Szent Irásból, minémű ſzeretetit mutatta Jákob Patriárka Jóſefhez, midőn halálát jelentették, noha azon-kivűl-is ſzámos fiai vóltak [c]: Dávid Király, az ő árúlo fiához Abſalomhoz [d]: Anna, a' vén Tobías feleſége, az ifiú Tobiáshoz, midőn egy-ideig távúl vólt tőle [e]. Az *Athénáſi Ægeus* Királyról azt olvaſom; hogy, midőn a' fiát *Theſeuſt*, Creta-ſzigetébe nagy veſzedelemre küldötte vólna, meg-parancholta néki, hogy, ha jó ſzerenchével jár, a' fekete vitorlyákat, viſzſza-jövett fejérekké változtaſſa. Jó ſzerenchével járt: de, az Attya parancholattyáról el-feletkezvén, fekete vitorlyákkal tért-viſzſza. Mellyet távúl meg-látván *Ægeus*; és gondolván, hogy a' fia el-veſzett, bánattyában a' tengerbe ölte magát. Sok egyéb éktelen dolgokra-is mentek némelly Atyák, fiokhoz-való gyenge indúlattyokból. Az-okáért, noha a' fiaktól nem kívánhatnak ſemmi éktelen és képtelen dolgot: mindazáltal, méltán kívánhatnak minden képes és illendő dolgot. Mellyet ha meg-chelekeſznek, nem chak e' világon léſznek hoſzſzú életűek, hanē az őrők-életnek boldogſágában-is réſzesűlnek. Mellyet engedgyen a' Főlſéges Iſten, az ő Szent Fiáért. Amen.

c Gen. 37. 34.
d 2. Reg. 18. 5. 33.
e Tob. 5. 23. & c. 10. 4.

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

NOha Salomonról ő-maga az Iſtē azt mondotta [a]; hogy *Olly bőlch és értelmes ſzívet adott néki, hogy ſenki hozzája-haſonló nem vólt, ſem előtte, ſem utánna*: mindazáltal, maga meg-vallya némelly tudatlanſágát, mondván [b]: *Három dolog nehéz nékem, és a' negyediket tellyeſſéggel nem tudom: A' ſas útát az égen, a' kígyó útát a' kő-ſziklán, a' hájó útát a' tenger közepin, és a' férfiu útát ifiúságában.* Mint-ha azt mondotta vólna: A' három első dolognak, nehéz ugyan útát fel-találni, mivelhogy ide 's tova chavarognak, és magok után nyomot nem hagynak: mindazáltal, az ifiúſágnak útát nehezebb fel-találni, és igyekezetinek végére menni: mert minden-felé kap; és mind az égben röpös, midőn a' világi dichőſégnek magaſſágán tőri fejét; 's mind a' földön chúſz-máſz, midőn a' földi gazdagſágért nyughatatlankodik; 's mind a' tengeren haboz, midőn a' teſti győnyörűſégekben lochódik. Annak-fölötte, ſemmi nyomát nem hadgya, nyughatatlan és változó ſzándékiért, igyekezetiért, és kívánſágiért: mert akár-mit-is hamar el-kezd; de viſzontag, hamar el-hágy: a' mit ma kíván, hólnap meg-únnya: a' mit ma ſzeret, hólnap gyűlöli. és akár-melly-felé indúllyon-is, ſokáig egy nyomon nem jár; chak az egy álhatatlanſágban álhatatos, és az egy változásban változhatatlan. Ennek a' habozó ifiúſágnak, jobb orvoſſága nem lehet, mint a' tizen-két eſztendős Jesuſnak példája: ki úgy viſelte magát, mind az Iſtenhez-, 's mind a' Szűléihez-, és egyéb-féle barátihoz-, 's mind pedig magához-képeſt, hogy, ha őtet haſonló dolgokban kővetik az ifiak, nem haboznak id's tova e' világnak zavaros tengerén, hanē igyeneſſen az őrők boldogſágnak kívánatos partyára jutnak. Az-okáért azon légyenek, hogy őtet mindenűtt ſzemők-előtt viſellyék, és valahol el ne veſzeſſék. Mellyet hogy meg-chelekedheſſenek:

a 3. Reg. 3. 12.
b Prov. 30. 18. 19.
Cupiduſque, & amata relinquere pernix.

I. Egy-nehány dolgot hozok-elő, mellyekben az Iſiaknak kővetni kell a' Kriſtuſt.
II. Meg-mutatom, Mint veſztyük-el a' Kriſtuſt; és Mint kell fel-kereſnünk.
III. Meg-jelentem, Mit kell chelekednünk, midőn a' Kriſtuſt fel-találjuk.

ELSŐ RESZE.

ELső, a' miben az Iſiaknak az ifiú Jesuſt kell kővetniek, az; hogy a' tőrvény parancholattya-nélkűl, fel-ment a' Templomba: mert, a' mint a' Doktorok kőzönſégeſſen magyarázzák, chak az őreg és ember-kor-béli férfiak vóltak arra kőteleſek, hogy eſztendőnként háromſzor mennének-fel a' Jeruſalemi templomba [c]. Ezzel azért arra tanította Urúnk az ifiakat, hogy ne kőveſſék a' béres ſzolgákat, hanem az igaz fiakat. Mert a' béreſek, chak azt chelekeſzik, a' mit nyilván parancholnak nékik,

c Exo. 23. 14. & c. 34. 23. & Deut. 16. 16.

A

és a'mit bűntetés-nélkül el nem hagyhatnak: az igaz fiak pedig, sem a'fenyegető parancholatot nem várják, sem a'bűntetésről nem gondolkodnak; hanem, a'mit tudnak, vagy alítnak Attyoknál kedvesnek lenni, azt örömest, és jó kedvel meg-chelekeszik, Dáviddal azt mondván [d]: *Szabad-akaratomból áldozom néked* (nem kételenségből, vagy

d *Psf.* 53. 8.

bűntetéstől-valo félelemben:) *és hálát adok a'te nevednek Uram.* és az okát utánna veti: *Mert jó*; mert az Úrnak kedves, nékem üdvösséges. A'kik az Istennel fösvényül bánnak, semmit egyebet nem akarván chelekedni, hanem a'mivel tartoznak: gondollyák-

e *Matt.* 7. 12. *Luc.* 6. 31. *Tob.* 4. 16.

meg a'terméfzetnek köszönséges törvényét [e]; *A'miket akartok hogy mivellyenek néktek az emberek, ti-is mivellyétek nékik:* és annál inkább az Istennek. És ha ők azt kívánnyák, mind fioktól, 's mind szolgájoktól, hogy parancholatot ne várjanak a'kedvök-szerént-valo dolgokban, és magokat Isten fiainak vagy szolgainak tartyák: hasonló-képpen chelekedgyenek az Istennel. Továbbá; ha ők minden-nap az Istennek irgalmasságát kérik: nem mélto, hogy chak az adósságnak tégyenek eleget, semmit egyebet annál, a'mivel tartoznak, nem chelekedvén; hanem szükség, hogy az igasságnak kötelessége-fölött, kedveskedgyenek az Istennek. Annak-fölötte, vegyék eszökbe, hogy afféle zobrákság-

f *Matt.* 7. 2.

gal, chak magoknak ártnak: mert, *A'melly mértékkel mérnek, viszsza-méretteték nékik* [f]. Es; [g] *A ki szűken vét, szűken-is arat: és a'ki áldásokkal vét, áldásokkal-is arat.* Végezetre;

g 2. *Cor.* 9. 6.

B

ha a'testnek, nem chak azt adgyák a'mivel tartoznak, és a'mivel meg-érné (noha az vólna hasznosb,) hanem azon törekednek, hogy mindene bővségesen légyen: hogy nem általlyák, hogy az Istennel úgy bánnak, és magokat károsíttyák?

MÁSODIK Példájával, arra tanít a'Jésus; hogy, fő-képpen Innep-napokon, gyakorollyák a'Templomot. Semmi időben úgy meg nem ismérhettyük, kik légyenek egy-mással barátosok, mint az Innep-napokon: mert akkor, egyéb dolgokat félre-tévén az emberek, baráttyokat látogattyák, és azokkal nyájaskodnak. Az okáért, a'kik az Innepeken az Isten házát meg-keresik, és abban nyájaskodnak, az Isten barátinak mutattyák magokat: a'kik pedig a'korchomákat gyakorlyák, vagy a'játékos házakat, vagy a'bordélyokat; nem az Isten baráti, hanem *Bacchusé*, *Mercuriusé*, és *Vénusé*. Kívántatik azért a Szüléktől, hogy gyermekőket jó idején a'Templomba szoktassák, és arra magok jó példajával oktassák, el-vívén azokat magokkal, mint a'JESUST az ő szüléi.

h *Tob.* 1. 10. i *vers.* 4. 5.

C

Tobiás-is *az ő fiát, gyermekségétől-fogva tanitotta az Istent félni, és magát meg-tartóztatni minden bűntől* [h]. De mint tanította? Nyilván példájával: mert ő-is, *Ifiusagában semmit gyermekül nem chelekedett* [i]: *és midőn minnyájan az arany-borjúkhoz mentek, ő egyedül futotta mindeneknek társaságát, és Jerusalembe ment az Ur templomába, és ott imádta Israélnek Urat Istenét.* Nem esett messze fájától az alma: jámbor atyának, jámborúl nevelt fia vólt.

Sokan el-tévelyedett elmével azt tartyák, hogy az ifiúsághoz nem igen illik a'megért erkölch. De meg-chalatkoznak: mert igen-is illik, és mind Isten-előtt kedves dolog, 's mind az embereknél böchülletes. Vallyon Dánielben, nem vólt-e meg-ért erkölch; kinek *az Isten a'vénségnek tiszteletit adta* [k]; és a'lator véneket meg-ítélvén, az ártatlan Susannát meg-szabadította? Nem illett-e Józsefhez; kit Farao úrrá rendelt az ő házán, és Fejedelemmé minden jószágán? *Hogy oktatná az ő fejedelmit mint önnön-magát: és a'véneit okossagra tanitaná* [l]? Nem illett-e Dávidhoz; hogy *a'vének-fölött értett: mert az Ur parancholatit kereste* [m]? Nem illett-e Salomonhoz, hogy ifiú-korában, *az Istennek bölcheségé vólt benne, az itélet-tételre* [n]; midőn a'két aszszony' állatnak ügyét nagy okosón meg-ítélte? Jól mongya Sz. Bernárd [o]; hogy az Isten malasztyára, semmi állapat nem idétlen. Sőt azt mondom, hogy az ifiuságnak állapattya leg-alkolmatosb: mert minden jó oktatást bé-vészen; mint a'tiszta feir papirosra, és a'simán-gyalult táblára, mindent könnyen írhatni; mint a'gyenge fiatalt minden-felé hajthatni, a'lágy viaszból akár-mit formálhatni; és még az oktalan-állatok kölykeit-is, mindenre meg-tanithatni. Továbbá; mert a'mit ifiuságában tanúl az ember, sokáig eszébe tartya; mint az új edény az ízt, az új pósztó a'szint. és ugyan *Példa-beszéd*, a'mint Salomon írja [p]: *Az ifiú az ő úta-szerént, midőn meg-vénhedik sem távozik-el attól.* Annak-fölötte; mert az ártatlanságot igen szereti az Isten az Ifiakban, és bővséges malasztyát közli vélek; a'mint hogy láttyuk Istennek nagy szép ajándékit az ifiakban. A'Patriarkák-között, nevezetes vólt József ifiú-korában; a'Próféták-között, Sámuel, és Dániel; a'Királyok-között, Salomon, és Josias; az Evangelisták- és Apostolok-között, Sz. János; a'Mártyrok-között, számtalanon, külömb időkben, külömb országokban, és külömb módon: Sz. *Vitus*, Lucaniában, tizen-két esztendős-korában [q], sem az attyának *Hylás*nak hízelkedő ígéretivel nem gondolván, sem *Valerianus* Tiszt-tartónak kegyetlen fenyegetésétől nem tartván, sem *Diocletiánus* és *Maximínus* Chászároknak iszonyú kínzásoktól nem rettegvén, kész vólt a'halálra [r]. Olasz-országban, *Décius Tyrannus*-alatt az iskola-béli

k *Dan.* 13. 50.

l *Psf.* 104. 21. 22.

m *Psf.* 118. 100.

n 3. *Reg.* 3. 18

o *Ep.* 42.

D

p *Prov.* 22. 6.

q *Anno* 300.

r *Surius*, 15. *Junij.*

két

két atyafiak, *Peregrinus*, *és Laurentinus* [s]. Hiſpániában *Dacianus*-alatt, haſonló két atyafi, *Juſtus*, és *Paſtor* [t]. Galliában *Ricciovarus*-alatt, a'kilencz eſztendős *Juſtus* [u]. Magyarországban Nagy-ſzombatban [x], egy gyermek a'Zidóktúl kegyetlenűl meg-ölletetett, a'mint *Bonfinius* írja. Es efféle Mártyrok, ſok-képpen nyerték a'Mártyromſágnak koronáját; úgy mint, fő-vétellel, fel-feſzítéſſel, tűzzel, és ſzámtalan egyéb-féle kínokkal; a'mint ſzerte-ſzerént fel-találhyuk a hiſtoriákban.

A'*Confeſſor*ok- és egyéb rend-béli Szentek-kőzőtt-is, ſokan gyermek-korokban mutatták-meg ſzentſégőket: a'többi-kőzőtt, Sz. Miklos, és Sz. *Ildefonſus* Pűſpőkők; Sz. Benedek, és Sz. Domokos, két fő Szerzetnek kezdői; *Aquinumi* Sz. Tamás, a'*Theologus*oknak ékeſſége; Sz. Lajos Francziai Király, és Sz. Imre, a'Magyar-órſzági Sz. Iſtván Királynak fia, a'Fejedelmeknek fényes tűkőri: Szent Margit, a'Negyedik Béla Király leánya, a'Szűzeknek virága; Sz. Erzébet, a'Második András Király leánya, az Özvegyeknek tűndőklő példája. Ezek minnyájan, gyermek-korokban a'Templomot gyakorlották, és abban-valo kőnyőrgéſők-által, nyerték az Iſtennek ſok ſzép ajándékit; mivelhogy az Iſten, az ártatlanoknak kőnyőrgéſét igen kedvelli. A'hegedű és a'lant, annál győnyőrűſégesben ſzóll, mentől újabb húrokat vonſznak reája, a'mellyeket ſemmi nedvéſség meg nem veſztegetett, és mentől jobb meſter vonnya, a'vagy pengeti: azon-képpen, az Imádſág annál kedvesb az Iſtennél, mentől tiſztább ſzívből és ſzájból ſzármazik; és akár-mit-is meg-nyerhet. Egy jámbor Pűſpők, álmában egy gyermeket látott, ki arany-horoggal, és ezűſt-ſinórral, a'kútból egy ſzép aſzſzony'állatot vont-ki [y]: és fel-ébredvén, azon gyermeket a'czinterimben látta, hogy egy temetéſ-főlőtt imádkozott: és meg-kérdette tőle, Mit mivelne? A'gyermek pedig azt felelte; hogy az annya lelkéért mongya a'Mi-atyánkat, és az Ötvenedik Zoltárt. Melyből meg-értette a'Pűſpők, hogy annak lelke ſzabadúlt-ki a'*Purgatorium*ból, a'Mi-atyánknak arany-horgával, és a'Zoltárnak ezűſt-ſinórjával. Sz. *Cuthbertus*, a'mint *Venerabilis Beda* írja [z], imádſágával viſzſza-térítette a'ſzálakat, mellyeket a'ſzél-vész a'folyóvízről a'tengerre ragadott vólt. Sz. *Vinvalócus*, a'mint *Surius* írja [a], egy gyermek-társát, a'kinek a'futkozásban a'ſzára ki-törőtt vólt, imádſágával, és a'Sz. Kereſzt jelével, meg-gyógyította. Azon *Súrius*, azt írja [b] Szent *Clárus* gyermekről, hogy a'*Rhódanus* folyó-vizén, a'ſzél-vészt le-chendesítette: a'mi Magyar-orſzági Sz. Margitúnkról, hogy a'ſetétſégben világoſſágot nyert [c]. Sz. Gergely pedig, Sz. *Bonifaciuſ*ról [d], hogy gyermek-korában, eggy-űgyű imádſággal azt nyerte, hogy a'róka az el-ragadott tyúkot viſzſza-hozta: hogy afféle kichíny dologból meg-tanúlná, mennyit kellene az Iſtenben bízni nagyobb dolgokban. *Virgilius Cepárius* azt írja Sz. *Aloyſius Gonzágá*ról; hogy tizen-negyed-fél eſztendős-korában azt merte mondani [e], hogy Soha olly dolgot nem kért az Iſtentől, mellyet meg nem nyert vólna; és ſemmi olly nehéz dolga nem történhetett, mellyet, Iſtennek ajánlván, jól véghez nem vitt vólna.

Harmadik Példájával, arra tanít a'Jesus; hogy Engedelmeſek legyünk Előttünk-járóknak, ha ſzintén nálunknál valami dologban kiſſebbek-is; a'mint hogy ő, Iſten-lévén, az ő ſzűléinek, kik puſzta emberek vóltak, engedett: mivelhogy azoknak úgy kell engednünk, mint Iſten hely-tartóinak; és az-okáért, nékik engedvén, inkább engedűnk az Iſtennek, hogy-ſem embernek. Azért mondotta az Iſten Sámuelnek [f], az Iſraël fiairól: *Nem téged vetettek-meg, hanem engem, hogy ne uralkodgyam rajtok.* És az Apoſtoloknak [g]; *A'ki titeket halgat, engemet halgat: és a'ki titeket meg-útál, engem útál-meg.* Haſonló tiſzteletet tészünk a'Feſzületnek, akár arányból, 's akár fából légyen: mert nem azt tekintyük a'miből chináltatott, hanem a'mit példáz; a'példázat pedig, eggyaránt találtatik mindenikben. Haſonló-képpen, úgy kell engedni a'túdós és tudatlan, a'nemes és nemtelen, a'jó és gonoſz-erkőlchű Előttünk-járónak: mert nem az ő ſzemélyőket kell nézni az engedelemben, hanem a'kinek ſzemélyét viſelik, vagy a'kit példáznak; és a'ki meg-parancholta, hogy úgy engedgyünk nékik, mint ő hely-tartóinak, valahol bűnt nem parancholnak.

Jeles példával mutatta-meg e'dolgot *Amaſis* az Egyiptziuſok királya: ki, a'mint *Heródotus* írja [h], látván, hogy némelly régi Nemeſſek, nem jó-kedvel urallanák, azért, hogy alatſon rendből ſzármazott: egy moſdót chináltatott, melyben, mind ő-maga, 's mind a'ſzolgai, és vendégi lábokat moſták: az-után, egy bálvány képet chináltatott belőle, és a'templomba helyheztetvén, meg-parancholta, hogy minnyájan imádnák azt. Es midőn azt meg-chelekedték, meg-jelentette miből chináltatta légyen; és hogy, noha az-előtt alá-valo dolog vólt, mindazáltal méltóvá lőtt, a'helynek méltóſágáért, a'melyre helyheztetett; és az ábrázatért, a'mellyet viſelt: kívánván, hogy ő-felőle-is úgy gondolkodnának, ki, alatſon nemből lévén, az Iſten rendeléſéből,

A
s 3. Iunij.
t 6. Aug.
u 18. Octor. Anno 1494.
B
y In Speculo Exemplorum, diſt. 9. q. 148
z In ejus Vita.
a Tom. 2.
b 1. Ian.
c 28. Ian.
d Lib. 1. Dial. c. 9.
C
e Lib. 1. Vitæ ejus.
f 1. Reg. 8. 7.
g Luc. 10. 16.
D
h Lib. 2. Hiſt. circa finem.

A

bőchülletes nagy méltoſágra ment. Azt írja Sz. *Bonaventúra* Sz. Ferenczről [i]; hogy egy-kor, ſzamáron ülvén, nemes nemből-valo társa gyalog ment mellette: azonban a'társa imígyen kezdett magában beſzélgetni: Nem árúlhatott ennek az attya egy gyékényen az én atyámmal; és ímé, ő ſzamáron ül; és én, gyalog járván, vezetem az ő ſzamárát. Leg-ottan le-ſzálván Szent Ferencz a'ſzamárról, monda néki: Nem illik, atyám-fia, hogy én ſzamáron ülvén, te gyalogolly: mert a'világ-ſzerént nemesb vóltál nálamnál. El-álmélkodván a'társa, és el-pirúlván, meg-vallá vétkét, és könyhúllatással bochánatot kére. Az-okáért, mint-hogy *Minden hatalmaſság az Iſtentől vagyon* [k]; az Engedelemben chak az Iſtenre kell néznünk: és, ha külömbet chelekeſzünk, állandók nem léſzünk, mivelhogy minden egyéb dolog változando az emberekben.

i *Cap.* 11. *Vitæ ejus.*

k *Rom.* 13. 1.

Egyéb Féle-barátihoz-képeſt, mint viſelte légyen magát a'Kriſtus, és minémű példát adott légyen abban, rövid ſzóval elönkbe adgya Sz. Lukách, midőn azt írja; hogy a'Doktorok-között ült, halgatván és kérdezvén őket. Noha a'Doktoroknak Doktora vólt; mindazáltal, hogy az ifiaknak példát adna, nem úgy viſelte magát mint Tanító, hanem mint tanítvány, halgatván őket, és kérdezvén: az-az, kérdezkedett tőlök mint tanúlo; és a'mit feleltek, figyelmeteſſen halgatta. Jól tudta Urunk a'bölch *Eccleſiaſticus*nak ama'ſzép parancholattyát [l]: *Iſiu, a'te ügyödben-is chak alig ſzólly. Ha két-ſzer kérdetel, feje légyen feleletednek. Sokakban olly légy mint a tudatlan, és hally halgatvan 's kérdezkedvén-is. A fő emberek-között el ne bízzad magadat: és a'hol vének vannak, ſokat ne ſzólly.* mellyet, igen illik, hogy az ifiak meg-fogadgyanak.

B

l *Eccli.* 32. 10

Végezetre: Magához-képeſt, ſzép példát adott a'Jesus: Kiről azt írja az Evangeliſta [m]; hogy, *Nevekedett bölcheſégben, és időben, és kedveſſégben, Iſtennél és embereknél.* Valaki a'lelki állapatban nem nevekedik, kiſſebbedik: és valaki elő nem mégyen, hátra máſz; a'mint Sz. *Léo* [n], és Sz. Bernárd [o] ſzépen taníttyák, és én-is ezennel többet ſzóllok felőle.

m *Luc.* 2. 52.

n *Ser.* 14.

o *Ep.* 253. & 341.

De mint nevekedett a'Kriſtus a'bölcheſégben, és kedveſſégben? Vallyon nem vólt-e tellyes bölcheſéggel, és malaſztal, fogantatáſától-fogva? Erre rövideden a' Sz. Atyák tanitáſából azt felelem; hogy Nevekedett, Elsőben, Az emberek ítélete-ſzerént, kiknek bölcheſégét naponként nyilvábban ki-mutatta, a'mint mongyuk, hogy a'Nap nevekedik melegſégben, és fényeſſégben, midőn közelebb jár hozzánk: nem hogy ő-magában nevekednék azokkal, hanem, hogy inkább ki-tetſzik ereje, és az emberek inkább láttyák fényeſſégét, és érzik melegſégét. Másodszor: Nevekedett a'bölcheſégben; az-az, a'bölch chelekedetekben, és ſzóllásban. mert a'Szent Irás, a'bölch chelekedetet és ſzólláſt, gyakorta Bölcheſégnek nevezi. Így olvaſſuk [p]; hogy *A' Sábai Királyné látta a' Salomon bölcheſégét*: az-az, a'bölch chelekedetit, a'vagy alkotmányit. Es, hogy *A földnek utólſo határiról jött, a' Salamon bölcheſégét halgatni* [q]: az-az, bölch beſzédét. Így nevekedett azért a'Jesus-is: mert olly dolgokat chelekedett, és mondott, mellyek nagyobb bölcheſégét jelentették: mi-képpen a'Tanító-is, latván tanítványinak a'tudományban nevekedéſét, nagyobb és nagyobb tudományát mutattya nékik, és vélek közli. Harmadszor: Némellyek azt felelik; hogy nem ő-magában nevekedett, hanem mi-bennünk; azt chelekedvén, hogy mi a' bölcheſégben nevekednénk. Így mondatik a'Taníto nevekedni, midőn a'halgatót bölché téſzi: és tudgyuk, hogy némelykor Urunk a'mit magáról mondott, az Anyaſzentegyházról értette; mint midőn Sauluſnak azt mondotta [r]: *Saule, Saule, miért üldözſz engem.* Az-okáért, ebből nem lehet az *Ariánuſ*oknak ſemmi bizonyitáſok az ő tévelygéſőkre: hanem azt tanúlhatnák belőle; hogy ők létel-ſzerént nevekednének az igaz bölcheſégben, és az Iſten malaſztyában. Mellyet mint-hogy nem igyekeznek chelekedni, hanem vakſágokban meg akarnak általkodni: a'melly Kriſtuſt egyſzer-bűnök-miatt el-veſztötték, fel nem talállyák. Kinek mind el-veſztéſéről, 's mind feltalálaſáról, mint igen ſzükſéges dologról, majd bővebben ſzóllok.

C

p 2. *Par.* 9. 3.

q *Mat.* 12. 42

r *Act.* 9. 4.

D

II. RÉSZE.

Emlekezik Sz. Lukách a'Kriſtus Szüléiről, hogy el-veſztötték őtet: mert, ha el nem veſztötték vólna, nem-is kereſték vólna. De azt-is jelenti; hogy vétek-nélkül veſztötték-el: mert azt vélték, hogy az úti-társaságban vólt, és azért kereſték őtet elsőben a'rokonok- és iſmérők-között. De mi, a'bűn-által, a'vagy bűnünk-ſzerént veſztyük-el a'Kriſtuſt, a'vagy el-távoztattyuk tőlünk; a'mint Iſaías jelenti, mondván [s]:

s *Iſa.* 59. 2.

A'ti hamis ságtok szerzettek el-váláſt ti-közöttetek, és a'ti Iſtentök-között: és a'ti bűneitek rejtették-el az ő orczáját előttetek, hogy meg ne halgatna. Sokan vétkéznek ugyan, és azért ſokan-is veſztik-el a'Kriſtuſt; és a'mi annál-is nyomorúltabb, ſokan nem-is tudgyák hogy elveſztötték, és nem tudgyák minémű kárt vallottak. Ezekről mondotta Elifaz [t]: *A' kiknek földi fondamentomok vagyon, meg-emészteinek mint a'molytól.* Mert, a'mint Sz. Gergely magyarázza [u], a'moly zörgéſ-nélkül téſzen kárt: azon-képpen az iſtentelenek, a' bűnnek mardoſáſát zörgéſ-nélkül ſzenvedik, midőn nem iſmérik mennyi kárt vallanak át tatlanſágokban. Álnok az ördög, és, *mint az éles borotva, álnokságot chelekeſzik* [x]. mert, a'mint *Nicétas* mongya [y]; az éles borotva úgy el-borotválla az embernek hajját, hogy ingyen nem-is érzi: azon-képpen az ördög, olly chalárdúl foſztya-meg az embert az Iſten malaſztyától, és minden lelki jótól, hogy chak eſzébe ſem véſzi. *Ollyanná lött Efraim,* a mint Óſéas mongya [z], *mint az el-tévelyedett galamb, nem lévén értelme.* mert, a' mint Sz. *Jerónymus* írja [a], chak a'galamb nem bánkodik, midőn el-ſzedik fiait, és nem keresi azokat: úgy a'bűnös ember-is, nem bánkodik hogy el-veſztötte az őrök életet és az Iſtent, és nem-is keresi. Kiről méltán mondhatni Oſeáſſal [b]: *Meg-ötték az idegenek az ő erejét, és nem tudta: de az ősz-hajak-is ki-ütöttek rajta, és ő nem tudta:* mert a bűn-által, az ördögök meg-emésztik az iſtentelennek minden lelki erejét, és ő eſzébe ſem veſzi; és gyakorta vénſégéig, és haláláig-is, abban a'tudatlanſágban marad: és mint-hogy nyavalyáját nem tudgya, orvoſſágát ſem keresi. Az-okáért, a'ki a'Kriſtuſt el-veſztötte, hogy meg-találja, leg-elsőben ſzükſég, hogy nyomoruſágát eſzébe vegye. Mert, a'mint a'Pogány bölch *Séneca*, nem Pogányúl, hanem Kereſztyénűl mondotta [c]; Az üdvöſſégnek kezdete, a'bűnnek meg-iſméréſe; és a'ki nem tudgya hogy vétkezett, nem kívánnya meg-jobbúláſát. Szükség hogy meg-iſmérjed magadat, minek-előtte meg-jobbúlly. Vizgáld-meg magadat, elsőben a'vádolónak tiſztit vedd-fel, az-után a'bírónak, az-után a'könyörgőnek.] Így láttyuk, hogy a'tékozló fiú, elsőben meg-iſmérte magát: és [d] *Magába térvén, azt mondotta: Mennyi béreſek az atyám házában, bővelkődnek kenyerekkel: én pedig itt éhel halok-meg:* az-után mondotta: *Fel-kelek, és az atyamhoz megyek.* &c.

Minek-utánna pedig meg-iſmérjük nyavalyánkat, hogy el-veſztöttük a'Kriſtuſt: ha fel akarjuk találni; ELSŐBEN: A'Szűz Maria példájával, *bánkodva kell keresnünk* [e]. Valóban bánkodhatik, a'ki a'JESUſnak, és az ő Malaſztyának bőchülletes-voltát érti: de a'ki nem érti, nem túd érette bánkodni. Azért mongyák a'Magyarok: Bolondnak fa-pénz jó; mert ha el-veſzti, ſem bánkodik érette: és ha arany-pénzt veſztene-is el, nem tudna rajta bánkodni; mert nem túd válaſztáſt azok-között tenni. Bizony, a' kinek értelme vagyon, túd a'Kriſtuſért, és az ő Malaſztyáért bánkodni; mert tudgya hogy abban minden jó vagyon, és ő-kivűle ſemmi jó ninchen. Bánattal kell azért a'Kriſtuſt keresnünk; a'mint Moyſes nyilván jelenti, mondván [f]: *Mikor keresed a'te Uradat Iſtenedet, meg-találod ötet: de úgy, ha tellyes szívedből keresed, és lelkednek tellyes keserűségéből.* Ezt példájával meg-mutatta Magdolna: ki a'Kriſtuſt kereſvén, annyira bánta bűneit, mellyekkel el-veſztötte vólt a'Malaſztot, hogy *Könyhúllatáſával moſogatta lábait* (a'Kriſtuſnak,) *és haj-ſzálaival törölgette* [g]. Haſonló-képpen a'tékozlo fiú-is; ki keſerves bánattyában mondotta az attyának [h]: *Atyám, vétkeztem az ég-ellen, és teellened: már nem vagyok mélto, hogy te fiadnak hívattaſſam: tégy engem mint eggyet a'te béreſid közzűl.* A'Publicánuſ-is, keſerűſégében *távúl álván, ſzemeit sem akarta fel-emelni az égre* [i]: *hanem a'mellyét verte, mondván: Iſten, légy kegyelmes nékem bűnöſnek.* és az-okáért meg-is találták a'Kriſtuſt, és az Iſten, kegyelmébe fogadta őket. Jól mongya Arany-ſzáju Sz. János [k]; hogy, mi-képpen a'ſzú-féreg a'fából terem, és azt meg-emészti: azon-képpen, a'bánat a'bűnből származott, és azt el-fogyattya.

Mondaná valaki: Mint-hogy, a'Bölch mondáſa-ſzerént [l]; *A'vig ſzív, virágzó életet ſzerez; a'ſzomorú lélek, meg-ſzáraztya a'chontokat:* úgy tetſzik, hogy a'Kriſtuſt nem ſzomoruſággal kellene keresni? Erre én azt felelem; hogy Sz. Pál, két-féle Szomorúſágról emlekezik: és azt mongya [m]; hogy *Az Iſten-ſzerént-valo ſzomorúſág, penitentziát ſzerez az álhatatos üdvöſſégre: a'világ ſzomoruſága pedig, halált ſzerez.* Iſten-ſzerént-valo ſzomoruſágnak nevezi, a'mellyet az Iſten kedvellett azokban, a'kikről emlekezénk; és javallotta Moyſeſ-által: melly azért vagyon, hogy az Iſtentől el-ſzakadtúnk, és az Iſten el-távozott tőlünk. ez nem halált ſzerez, hanem penitentziát, és üdvöſſéget. Világ ſzomorúſágának nevezi pedig azt, melly a'világ fiáiban találtatik, midőn valami világi kárt vallanak. és erről mongya a'Bölch, hogy *el-ſzáraztya a'chontokat*, mert az embert el-lankaſztya, és el-fogyattya: de a'lelket-is el-veſzti, mert gyakorta bűnre viſzi az embert; tudni illik, Iſten-ellen-valo káromláſra, és kétſégbe-eſéſre. Semmi egyéb nya-

A

t *Iob.* 4. 19.

u *Lib.* 5. *Mor.* c. 28. *Et Lib.* 11. c. 25.

x *Pſ.* 51. 4.

y *In Comment. Oration.* 40. *Gregorij Nazianz.*

z *Oſe* 7. 11.

a *In Oſeam.*

b *Oſe.* 7. 9.

B

c *Ep.* 28.

d *Luc.* 15. 17.

e *Luc.* 2. 48.

C

f *Deut.* 4. 29.

g *Luc.* 7. 38.

h *Luc.* 15. 18. 21.

i *Luc.* 18. 13.

k *Hom* 5. *ad Pop.*

D

l *Prov.* 17. 22

m 2. *Cor.* 7. 10

A

valyát el nem vészen a'bánat, a'mint Arany-száju Sz. János mongya, hanem chak a' bűnt. Az-okáért, nem mélto azzal élni, hanem chak a'bűn-ellen. Akár-mint bánkodgyál hogy pénzed el-veszett, hogy böchűlleted meg-bántódott, hogy meg-betegedett jó barátod, hogy meg-hólt szerelmes fiad: semmit azzal nem haszнálsz, és károdat helyére nem hozod. De ha bűneidért bánkodol, azokat el-törlöd. Így chelekedett Dávid: *El-fáradtam*, úgy-mond [n], *foházkodásomban, meg-mosom minden éjjel az ágyamat: meg-áztatom az ágyamat köny-hullatásimmal.* Mosta lelkét a'sirással, mint valami mochkos ruhát, hogy meg-tisztúlna, és a'tiszteséges napra, illendő lenne: áztatta köny-hullatásival, mint a'sovány kertet, hogy az Isten Malasztyának gyönyörűséges virágát, és gyümölchét termené: sőt úsztatta, a'mint Sz. *Jerónymus* fordíttya; mint a' hajót, melly ha a'fövenyben meg-akad, a'partra ki nem mehet, és el-vész: ha pedig a' vízen úszhat, szépen a'partra juthat: azon-képpen, ha a'lélek a'bűnben meg-akad, meny-országba nem mehet, hanem örökké el-vész: de ha a'köny-hullatásban úsz, az örök boldogságnak partyára jút. Vallyon ki vólna, a'ki egy kevés ideig nem menne örömest valami nehéz, köves, vagy tövises úton, ha tudná hogy chak hamar nagy temérdek kinchet talál? Kinch, és nagy kinch a'Krisztus, kit a'penitentziának nehéz után feltalálunk. Szenvedd-el, úgy-mond Sz. Agoston [o], a'mit nem kedvelleſz, hogy meg-találljad és nyerjed a'mit kívánſz. Ne légy hasonló a'hoz, a'kit szép gyönyörűséges mezőn viſznek az akasztó-fára, és hol bokrétát adnak néki, hogy gyönyörködgyék a' szagával; hol pedig édes italt, hogy bátorodgyék tőle. Lássad, hogy a'világi gyönyörűségek-által, a'pokolnak örök kinnyaira ne jusſ: mert, a'mint Sz. Gergely mongya [p], mint a'gyönyörűséges mezőn mégyen a'tömlöczbe, a'ki e'világnak szerenchés dolgai-által mégyen az örök veszedelemre. Jobb síráson kezdeném, és örömön végezném; mint a'kik, a'Dávid mondása-szerént [q], *Köny-hullatással vetnek, és örvendezéssel aratnak: Menvén mennek, és sírnak vala, el-vetvén az ő magvokat: meg-jővén pedig, örvendezéssel jőnek, hozván az ő kévéjöket*: hogy-sem örömön kezdenéd, és síráson végeznéd. mert, a'mint Salomon mongya [r], *A nevetés, fájdalommal egyelíttetik; és az örőm végét, siralom foglallya-el.* Ezt jelenti a'régi példa-beszéd: Jobb és dícséretesb, a'ki bochkorban keresi marháját, és chizmában kőlti, hogy-sem a'ki chizmában keresi, és bochkorban kőlti.

B

C

D

Másodszor: A'Krisztust szorgalmatoson kell keresni. Ez az elsőből következik: mert, a'min bánkodunk, annak keresésében szorgalmatosok vagyunk. Ezt jelentette az Isten Jeremiás-által, mondván [s]: *Keresztök engem, és meg-találtok: midőn tellyes szívetekből keresztök engem.* és Moyses-is, a'mint ez előtt jelentém [t]. Így chelekedett az aszszony' állat, ki a'garast el-veszтötte vólt [u]: Mert *gyertyát gyújtott, és meg-sőprötte a'házat, és meg-kereste szorgalmatoson, míg nem meg-találta.* Michoda az egy garas, a'Krisztushoz-képest? és fő-képpen annak, a'kinek még kilencz garasa maradott vólt: nékünk pedig, egy Krisztusunknál több ninchen; kit ha el-veszтűnk, minden javainkat el-veszтyük. Kövessük a' Meny-aszszonyt, ki azt mondotta [x]: *Fel-kelek, és meg-kerülöm a'várast: a'szorossakon és útzákon keresem a'kit szeret az én lelkem.* Látod-e, úgy-mond Sz. Bernárd [y], hogy nem restűl és tunyáúl, nem imígy-amúgy, és ímmel-ámmal keresi, hanem buzgó szívvel, és fáradhatatlanúl, és tellyességgel a'mint illik. Hallyad azt-is, mi következik utánna [z]: *Meg-találám a'kit szeret az én lelkem.* és, tudván hogy azzal minden jót fel-talált, utánna veti: *Meg-fogám őtet: el sem bochátom.*

Erre a'szorgalmatos keresésre, okot ád az Isten az ő keresésével: ki minket előbb, és nagy szorgalmatoson keres; noha se kára ninch veszedelmünkben, se haszna üdvösségünkben. Hallyad mint beszéll erről Sz. Dávid [a]: *El-tévelyedtem, mint az el-veszett juh: keresd-meg a'te szolgádat.* Mind a'kettőről rövid beszéddel emlekezik: mert az Isten keresésének szükségesl-vóltát, azzal jelenti, hogy az el-veszett Juhhoz hasonlíttya magát. mert, mi-képpen, hogy az el-tévelyedett juh, ha a'Pásztor fel nem keresi, nem túd meg-térni, hanem farkas-torkába akad: úgy a'bűn-által el-tévelyedett lélek-is, magától meg nem térhet; és, ha az Isten fel nem keresi, a'pokoli farkasnak prédajává lészen. *El-méné, és meg-nem térő lélek* [b], a'mi lelkünk, úgy-mond Sz. Bernárd [c]: mert magától el-mégyen a'bűnre, de a'Malasztra meg nem tér, ha az Isten nem keresi. Es ismég: Keresi az én lelkem az Igét, de úgy hogy őtet keresse légyen elsőben az Ige. Mert, midőn egyszer ki-mégyen az Igének orczája-elől, a'vagy ki-üzettetik: meg nem tér az ő szeme hogy lássa a'jókat, hogy-ha az Igétől meg nem kereſtetik. A'Szorgalmatos keresés-is azon hasonlatosságban vagyon: mert a'juh, igen hamar a'farkas torkába esik, ha a'keresésſel késik a'pásztor: *Kichoda*, úgy-mond Urunk [d], *az ember közzűletek, a'kinek száz juha vagyon; és ha el-veszt eggyet azok-közzűl, nem hadgya-e a'kilenczvenkilenczet a'puszтában, és a'hoz mégyen a'melly el-veszett vala, míg nem meg-találja azt?*

Magáról, úgy mint igaz és jó Pásztorról szóllott: mert, hogy az el-veszett embert fel-találná, el-hagyván gyönyörűséges lakó-helyét, és az Angyali karokból-állo bőchűlletes szép Udvarát, a'siralomnak völgyére jött, és a'tövisek 's bojtorjánok-között kereste-fel; mellyek testét meg-szaggatták, és életétől-is meg-fosztották. Azokáért, ennek a'szorgalmatos keresésnek kell minden tehetségünkel meg-felelnünk, és vérünket sem kell kímélnünk, chak hogy meg-találhassuk a'Kristus malasztyát. *Még szintén a'vérig nem tusakodtunk, a'bün-ellen viaskodván* [e]: de ha szükséges, mind addig kell tusakodnunk, a'mint a'Kristust-is tusakodott. Vegyük példáúl a'Menyasszont, ki imígyen beszél [f]: *Az én lelkem meg-olvadott, hogy szólla: keresém, és nem találám őtet: hivám, és nem felele nékem.* Gondolod-e, hogy ez elég? Nem: hanem még-is kereste. és mint járt, hallyad: *Reám találának az őrizők, kik a'várast kerülik: meg-verének engem, és meg-sebesítének engem: el-vevék a'palástomat tőlem a'kő-fal őrizői.* Már vérét ontotta, palástyát el-hatta érette, de még sem találta-fel. Mit mivellyen? Elhadgya-e a'keresést? Nem: hanem még-is értekezik felőle, míg nem fel-találjya. De a'Szűz María-is Jóseffel, valóban szorgalmatosón keresték a'Kristust; meg nem elégedvén azzal, hogy a'rokonságok-, és ismérők-között keresték, és szorgalmatosón keresték; a'mint a'Deák ige mutattya (*Requirebant, id est, multùm & diligenter quærebant.*) Nem találván azok-közőtt, nem únták-el a'keresést: hanem viszsza-tértek Jerusalembe, keresvén őtet (*Requirentes.*) és mind addig keresték, míg nem fel-találták a'Templomban, harmad nap-után.

Harmadszor: A'Kristust idején, és alkolmatos időben kell keresni, a'mint Szűz María Jóseffel: ki, mihelyen eszébe vőtte, hogy el-maradott a'Kristus, haladék-nélkül leg-ottan keresni kezdette a'rokonok- és ismerők-között. és ott nem találván, minden késedelem-nélkül viszsza-tért Jerusalembe, és szűnetlen kereste. *Keressétek az Urat*, úgymond a'Próféta [g], *míg meg-találtathatik; hijátok segétségül őtet, míg közel vagyon*: jelentvén, hogy olly-kor kereshettyük, hogy fel nem találjyuk; és akkor híhattyuk segétségül, a'mikor távúl vagyon: nem állattya-szerént, mert úgy mindenütt, és mindenkor jelen vagyon, hanem jó kedve- és Malasztya-szerént: mellyet néha úgy meg-vonszon, hogy, ha keresik sem találjyák; a'mint Salomon-által meg-mondotta [h]: *Akkor segétségül hínak engem, és meg nem halgatom: reggel fel-kelnek, és nem találnak-meg engem.* Vallyon miért? *Azért*, úgy-mond [i], *hogy nem engedtek tanátsomnak.* De michoda tanáts az? Meg-mongya Sz. Pál [k]: *Intünk* úgy-mond, *hogy az Isten malasztyát heába ne vegyétek. Mert azt mongya: Kellemetes időben meg-halgattalak téged, és az üdvösségnek napján meg-segétettelek téged. Imé most vagyon a'kellemetes idő; imé most az üdvösségnek napja.* Most, úgy-mond, most; nem ez-után, hólnap, vagy hólnap-után. Es másutt [l]: *Ma ha az ő szavát hallyátok, meg ne keményíttsétek szíveteket.* Es utánna veti [m]: *Intsétek egy-mást minden-nap, míg a'Ma neveztetik; hogy meg ne keményíttessék valaki ti-közzülletek a'bűnnek chalárdsága-által.* Látod-e, hogy *Most*, és *Ma* vagyon az alkolmatos és üdvösséges idő? mint-hogy a'*Má*-t adták, a'hólnapot nem ígérték: és ha Ma alkolmatosságod vagyon, talám hólnap nem lészen. *Ne késsél*, úgymond a'Bölch [n], *meg-térni az Urhoz, és ne hallogasd napról napra* (sokkal inkább esztendőről esztendőre:) *mert hirtelen el-jő az ő haragja* (és talám chak hólnapra sem várakozik,) *és a'bosszú-állásnak idején el-veszt téged.* A'víz-özön-kor, a'holló ki-menvén a' Noë bárkájából, viszsza nem tért: a'galamb pedig, viszsza tért, és bé-vétetett a'bárkába. A' nyögő galamb, azokat példázza, kik, ha ki-esnek az Isten Malasztyából, mingyárt nyögnek, szánnyák-bánnyák bűnöket, az Istenhez térnek; ki kegyelmessen bé-fogadgya őket. A'kákogó holló, mint-hogy mindenkor azt kiáltya, *Cras, cras*; hólnap, hólnap, azokat példazza, kik napról napra hallogatván penitenziájokat, soha valóban meg nem térnek. Hamar ki kell űzni az ellenséget, míg meg nem erősödik. és Dáviddal, nem várván a'délt, vagy az estvét, Reggel, vagy jó idején meg kell ölni a'földnek minden bűnösit, a'magunk bűneit.

Negyedszer: A'Kristust a'Doktorok-közőtt kell keresni; mivelhogy azok-közőtt találta-fel Szűz María-is: az-az, a'ki fel akarja találni a'Kristust, ne légyen magának mestere és oktatója; hanem túdós, és Isten-félő emberek tanátsával éllyen, kik vezérellyék a'lelki dolgokban. mert, a'mint Sz. Bernárd mongya [o]; hitetőnek, vagy eltévelyítőnek adgya az a'kezét, a'ki Tanitónak nem akarja adni. Midőn a'Menyasszony, a'Vő-legényről azt mondotta vólna [p]: *Keresem őtet, és nem találtam*; utánna vetette: *Reám találának az őrizők, kik a'várast őrizik.* (Es mondék:) *Láttátok-e a'kit szeret az én lelkem? Egy keveszé midőn meg-haladtam vólna őket, meg-találám a'kit szeret az én lelkem.* Elsőben kereste, és nem találta; mert chak maga kereste, és a'váras őrizőitől nem kérdezte: de az-után hogy kérdezkedett tőlök, hamar fel-találta: jelentvén,

e *Hebr.* 12. 4.

f *Cant.* 5. 6.

g *Isa.* 55. 6.

h *Prov.* 1. 28.

i *vers.* 30.

k 2. *Cor.* 6. 1.

l *Hebr.* 3. 7. 8.

m *vers.* 13. Sera dies nimis est crastina: vive hodie.

n *Eccli.* 5. 8.

In matutino.

o *Serm.* 77. *in Cantica.*

p *Cant.* 3. 2.

A hogy a'ki az Urat keresi, a'város őrizőihez siessen; az-az, a'Doktorokhoz, a'mint Szent Gergely magyarázza [q], kik az Anyaszentegyházát őrizik: kiknek tanátsát követvén, fel-találja a'kit az ő lelke szeret. Ugyan-is, ha a'világi dolgoknak jó módal-való véghez-viteléhez, kívántatik a'jó tanátsadó; mert, a'mint Salomon mongya [r], *A'hol ninch vezér, a'nép el-vész: a'meg-maradás pedig, a'hol sok tanáts*: mennyivel inkább szükség a'lelki dolgokban, mellyekben, úgy-mint természet-fölött-valókban, tudatlanbak vagyunk; és több ellenségink-is vannak, kik az útakat állyák, és el akarnak bennünket tévelyíteni.

[q] *In c. 3. Cant.*
[r] *Prov. 11. 14*

III. RÉSZE.

KÉrdené valaki: Ha illyen módon keresvén, a'Krisztust fel-találom, mint kell vele bánnom? Felelet. A'mint a'Meny-aszszony; ki azt mongya [s]: *Meg-találám a'kit szeret az én lelkem: meg-fogám őtet: el sem bocsátom, míg nem bé viszem őtet az anyám házába, és a'szűlém kamarájába.* Az a'Lélek lakik az Annya házánál, a'ki a'Keresztyén Anyaszentegyházban lévén, nem a'maga értelmét követi, sem a'maga akarattyán nem jár: hanem a'Tanitóknak és Doktoroknak enged, és azokat halgattya; kik, az Anyákhoz hasonlók, a'mint Sz. Pál magáról mongya [t]. Valóban erősen tartotta azon Sz. Pál a'Krisztust, a'kit fel-talált vólt, vagy inkább a'ki őtet fel-találta vólt: annyira, hogy bíztában azt merte mondani; hogy, *Semmi őtet el nem választya a'Krisztustól* [u]: de az Annyának házában lakott; az-az, tanitását a'Doktorokkal közlötte; a'mint ő-maga mongya [x]. Jól tudta Sz. Pál, hogy igaz az ő Evangéliuma, és hogy *nem embertől vötte azt vagy tanúlta* [y], *hanem a'* JESUS *Krisztusnak jelentése-által*: tudni illik, mikor a'harmadik égbe ragadtatott [z]: mindazáltal, nem vólt bátorságos annak hirdetésében, míg nem a'több Apostolokkal meg-próbáltatta, hogy nem különbőz az ő tanításoktól. Innét eszökbe vehetnék a'mostani el-tévelyedett emberek, melly ok-nélkül követik az Újítóknak tanitását, kik az Apostolok-után, 1500. esztendővel támadtak; és olly tudománt koholtak magok fejektől, mellyet senki ő-előttök sem vallott, sem hallott.

[s] *Cant. 3. 4.*
[t] *1. Cor. 3. 2. Galat. 4. 19.*
[u] *Rom. 8. 35.*
[x] *Gal. 2. 2.*
[y] *Gal. 1. 12.*
[z] *2. Cor. 12. 1.*

B

Továbbá: Haki a'Krisztust meg-találod, és a'bűntől búsúlhúdat vészed, azon igyekezzél, hogy az Istennek malasztyában, és ismeretiben nevekedgyél naponként, az Isten- és az emberek-előtt, a'Krisztusnak mái példájához-képest; Sz. Pálnak amaz mondása-szerént [a]: *Atyám-fiai, nem vélem hogy én meg-fogtam vólna. Egyre nézek pedig: a'mellyek hátam-megett vannak, el-felejtvén; azokra pedig, a'mellyek elől vannak, ki-terjesztvén magamat, a'fel-tétetett czélhoz sietek, az Istennek mennyei hivatallyának jutalmára, a'Krisztus* JESUS*-által.* Tudod-e, michoda hátá-megett-való dolgokat felejt-el Sz. Pál? A'régi jó-tetteményit, múnkáit, és a'Krisztusért-való szenvedéstt; a'mint Arany-szájú Szent János, Sz. Ambrus, Sz. *Anselmus, Theodorétus, Theophylactus*, és egyebek magyarázzák. Mint-ha azt mondaná: A'pállya-futók nem nézik mennyit futottak, hanem mennyit fussanak, és a'czélhoz sietnek: én-is, el-felejtvén a'mit futottam, a'czélt nézem, és a'hoz sietek; nem gondolván azzal a'mit chelekedtem, hanem a'mit chelekednem kell: mert a'régi chelekedetekről-való gondolkodás, meg-restíti, és fel-fualkodtattya az embert. Ezt a'Sz. Pál tanitását adgya Sz. *Jerónymus*, a'tekélletességre-igyekező *Celantia*-eleibe: és boldogoknak mongya azokat, kik magoknak nem hízelkednek az előbbi el-múlt igasságért, hanem naponként meg-újúlnak a'jóban. mert nem elég el-kezdeni, hanem el-is kell végezni az igasságot.

[a] *Philip. 3. 13.*

C

Minémű eszközök használlyának pedig efféle futásra; ugyan ottan előnkbe adgya Sz. Pál: ELSŐ Eszköz, az; Hogy tekélletessen el-hitessük magúnkal, hogy még tekélletesek nem vagyunk; a'mint Sz. Pál jelenti maga-felől, mondván [b]: *Atyámfiai, nem vélem hogy én meg-fogtam vólna.* Mert a'ki azt állítya, hogy a'czélt el-érte, nem igyekezik tovább menni: de a'ki azt vélli, hogy távúl vagyon még tőle, magát serkengeti hogy hozzája jussón. Az-okáért, akár-mennyire elő-mentünk vólna-is, naponként azon kell igyeknünk, hogy szüntelen nevekedgyünk: mert, a mint Salomon mongya [c], *Az Igazak ősvénye, mint a'fénylő világosság, eleb-elébb mégyen, és nevekedik mind a'tellyes Napig.* És másutt [d], az Istenes lelket elsőben *a'Hajnal*hoz hasonlíttya, az-után *a'Hold*hoz, végre *a'Nap*hoz, nagyob-nagyobb világosságot kívánván tőle. Jól mondotta Szent Agoston [e]; hogy az embernek tekélletessége az, ha fel-találta, hogy ő nem tekélletes. És másutt, imígyen inti a'híveket [f]: Nevekedgyetek, atyámfiai; magatokat álnokság-nélkül meg-rázogallátok. Mindenkor kedvetlen légy a'hoz a'mi vagy, ha arra akarsz jútni a'mi nem vagy: mert a'hol magadnak tetszettel, ott maradtál. Ha pedig azt mondod: Elég: el-is veszté. MÁSODIK Eszköz, az;

[b] *Phil. 3. 13.*
[c] *Prov. 4. 18.*
[d] *Cant. 6. 9.*
[e] *Serm. 50. de Tempore.*
[f] *Ser. 15. de Verbis Apostoli.*

Hogy bátorságos szívvel gyakorlyuk magunkat jeles fő dolgokban, és valóban vitézkedgyünk. mert egy jeles chelekedettel többet használhatunk, hogy sem sok aprólékosokkal. Ezt érti Sz. Pál a' *Futás*on: mert fütva kevés ideig, hamarébb el-jút ember a' czélhoz, hogy sem sok ideig ballagva és máſzkálva. HARMADIK Eſzkőz, az; Hogy a' mennyei hívatalnak jutalmát, mindenkor szemünk-előtt hordozzuk, mellyet Isten a' pálya-futóknak készített. Mert a' futásban el nem fáradunk (holott hasznos munkának ember nem érzi fáradságát,) ha a' meg-hervadhatatlan koronáról szemünket el nem fordíttyuk. Mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Isten, az ő Sz. Fiáért. Amen.

HARMADIK PREDIKÁTZIO.

SOkan chodálkoznak, sőt ugyan panaszolkodnak-is; hogy e' mostani nyomorúlt időben, annyira el-áradott a' gonoſság, hogy semmi-némű rend-béli emberek meg nem felelnek állapattyoknak, magok-viseléſével! Ennek okáról, sokan nem gondolkodnak; és azért nem-is vehetik eleit. Én, gondolkodván, Mi lehesſen e' fogyatkozásnak leg-főbb oka, Azt találom; hogy a' Szűléknek gond-viseletlenségök, a' Gyermekeknek tiſzteſséges fel-neveléſében, és minden jóra-valo oktatáſában. Mert a' gyermekek, mint-hogy gonoſzúl nevekednek-fel, a' gonoſságban meg-maradnak; és ők-is fiokát hasonló-képpen nevelik; és úgy, a' gonoſság kézről kézre kél, és tellyeſséggel el-árad. Azért mondotta Sz. Agoſton [a]; hogy az Atyáknak nagyobb gondot kell viſelni a' gyermekek fel-neveléſére, hogy sem nemzéſére: mert, nem az a' bóldogság, hogy fiaid légyenek, hanem hogy jók légyenek. És valakik, a' régi Bölchek-közzűl, kívánták a' tartományokban a' jó rend-tartáſt, és igaſságot, igen vígyáztak arra, hogy az Atyák jól nevelnék az ő gyermekőket; a' mint *Platónál* [b], *Ariſtótelesnél* [c], *Plutarchusnál* [d], és *Xenophon*nál írva találjuk [e]. De *Salomon*-is; sok szép íntéſekkel serkengeti az atyákat azon dologra. Az-okáért, fölőtte szükséges meg-tudni, Mivel tartoznak az Atyák a' fiaknak; és a' Fiak-is az atyáknak. És példát vehetnek a' mái Evangeliomból a' Szülék, Szűz Mariától, és Jóſeftől; a' Fiak pedig, a' Jésustól. Mint-hogy pedig az Atyáké az első kötelesſség, hogy tiſztőkben el-járjanak: én-is azokról szóllok elsőben; az-után a' fiakról.

I. Meg-mutatom, Mivel tartozzanak a' Szülék a' fioknak.
II. Meg-mutatom, Mivel tartozzanak a' Fiak az ő szüléjőknek.
III. Meg-jelentem, Miben engedgyenek a' fiak az ő szüléjőknek.

ELSŐ RÉSZE.

SÓlon, az *Athénás*iaknak írott törvényében, azt végezte; hogy a' Fiak ne táplállyák az atyákat, ha valami tiſzteſséges meſterſégre nem taníttatták őket. Jól végezte-e vagy nem, most nem vizgálom: hanem chak azt mondom; hogy azzal nyilván meg-mutatta, hogy nem kevés vétek, ha az Atyák azt el-múlattyák. holott még az oktalan állatok-is, a' terméſzeti indúlatból, neminémű-képpen oktattyák a' fiokat: úgy-mint a' fogoly-madár, fiait meg-tanittya, mint kelleſsék el-rejtezkedni a' madarászok-előtt; tudn' illik, hanyattá fekűvén, és darab földet fogván lábaival, és azzal magokat bé-födvén. Az eſzterag, a fiait röpülléſre tanittya; és, hogy jobban oktathaſſa, eggyűtt röpös vélek. A' fülemüle, fiait énekleni tanittya: az-okáért, a' mellyeket időnek-előtte el-fognak, nem olly tudákoſon énekelnek, mivelhogy a' meſtertől eléggé nem tanúlhattak. Kétség-nélkül inkább kívántatik a' Kereſztyén szűléktől, kik az Isten törvényét tudgyák, hogy fiokat minden szükséges dolgokra taníttſák. Ezt gyakorta parancholta az Isten: ki Salomon-által imígyen szóll [f]: *Oktaſd a' fiadat, kétségbe ne eſsél*; tudn' illik, hogy oktatáſod heában légyen: a' vagy, hogy *kétségbe ne eſsél*, tudn' illik, ha fel-nevekedik, és az-után az oktatás nem fog rajta. És ismég [g]: *Oktaſd a' fiadat, és meg-vígaſztal téged, és gyönyörűſéget ád a' te lelkednek.* Hasonló parancholatokat olvaſok a' bölch *Eccleſiaſticus*nál [h]: *Vannak-e fiaid? Oktaſd őket, és hajts-meg őket gyermekségöktől-fogva.* És Sz. Pálnál [i]: *Atyák, ne ingerlyétek haragra a' fiaitokat: hanem nevellyétek őket az Urnak tanitaſában, és fenyítékében.* Mellyet mivelhogy meg-chelekedett Abrahám, Héli pedig nem chelekedett, külömbőző oktatáſnak, külömbőző jutalmát vötték [k].

De mondaná valaki: Miben áll az Atyák gond-viseléſe a' fiakhoz; és mivel tartoz-

a *In Pſ.* 127.

b *Lib.* 2. *de Repub. Et Lib.* 2. *de Legib.*
c 2. *Ethicor.*
d *De Liberorum Educatione.*
e *In Pædia Cyri.*

f *Prov.* 19. 18.
g *Prov.* 29. 17
h *Eccli.* 7. 25.
i *Eph.* 6. 4.
k *Gen.* 18. 17. 1. *Reg.* 3. 13

A

nak nékiek? Felelet. Tartoznak az Atyák; ELSŐBEN, és mindeneknek- előtte és fölötte, az Isteni félelemre, és tiszteletre szoktatni, és oktatni az ő fiokat; magokkal a' Templomba vívén; a'mint a'Kristus szűléi, és egyéb Isten-félő szűlék-is chelekedtek. Dávid, halálához közelgetvén, imígyen szóllott Salomonnak [l]: *Erősödgyél, és emberkedgyél. Es őrizd-meg a'te Urad Istened parancholatit, hogy az ő útain járj, hogy meg-őrizzed az ő Czeremoniáit, és parancholatit, és ítéletit, és bizonyság-tételit, a'mint meg-írattatott a' Moyses törvényében.* És az Istentől-is azont kérte néki [m]: *A fiamnak Salomonnak-is, adgy tekélletes szívet, hogy meg-őrizze a'te parancholatidat, a'bizonyságidat, és czeremoniáidat, és mindeneket megmivellyen: és építtse-meg a'Házat, melynek költségét el-készítettem.* Tobiás-is a'fiát, *Gyermekségétől-fogva tanította az Istent félni, és magát meg-tartóztatni minden bűntől* [n]. Halálához közelgetvén pedig, fiának és unokáinak imígyen szóllott [o]: *Szolgállyatok az Urnak igasságban; és azon tudakozzatok, hogy, a'mellyek kedvesek néki, azokat chelekedgyétek: és a'fiaitoknak meg-parancholyátok, hogy Igasságokat chelekedgyenek, és alamizsnálkodgyanak, hogy meg-emlékezzenek az Istenről, és álgyák kötet minden időben igazan, és tellyes erejökből.* Susannáról azt olvasom [p]; hogy *Isten-félő vólt: mert a'szűléi, mivel-hogy igazak vóltak, oktatták az ő leányokat a' Moyses törvénye-szerént.* Jóbról pedig azt mongya az Irás [q]; hogy, *A'lakodalmak-után a' fiaihoz küldött, és meg-szentelte őket, és fel-kelvén reggel, éppen-égő áldozatot tött mindenikért.* Vallyon miért? *Mert mongya vala: Né-talám vétkeztek a'fiaim, és az Istent meg-áldották az ő szívökben. Igy chelekedik vala Jób minden nap.* Jób, úgy-mond Arany-szájú Sz. János [r], a'fiaiért áldozatokat tött, és azokat a'bűnöktől meg-óldozta, mert né-talám valamit gondoltak szívökben: így viselte gongyát fiainak. Nem mondotta, a'mit sok emberek szoktak mondani: Örökséget hagyok nékik; dichőséget szerzek nékik; Fejedelemséget vészek; mezőket keresek nékik: hanem, *Né-talám vétkeztek*, és gonoszt mondottak szívökben az Isten-ellen. Mint-ha azt mondotta vólna: Mindeneknek királyával meg-béketlettem őket, és semmi fogyatkozások nem lészen. Ez a'nagy gazdagság, ez a'nagy kinch. Ha az Isteni félelem nálunk vagyon, semmi-nélkül nem szűkölködünk: de ha az nálunk ninchen, ha szintén országot bírunk-is, mindeneknél szegényebbek vagyunk. Ninch hasonló az Isten-félőhöz, mert az Isteni félelem mindeneket föllyül-halad. Azokról pedig, a kik külömbet chelekednek, imígyen beszéll [s]: A'fiakra gondot nem viselünk, és azokat akarjuk többíteni a'mi a'fainké: hasonlók lévén azokhoz, kik, látván hogy romlandó házok vagyon, azt meg nem chináltattyák, hanem nagy kerteket építnek körűle: a'vagy azokhoz, kik a'betegség-miatt meg-emésztetnek, de még-is, egésségökről nem gondolkodván, aranyas ruhákat chináltatnak magoknak. Félek rajta, hogy most-is, sokan inkább igyekeznek azon, hogy a'fiok gazdag, hogy-sem jámbor légyen: nem gondolván az Bölchnek mondásával [t]: *Jobb egy Isten-félő, ezer istentelen fiaknál. Es haszonosb fiak-nélkül meg-halni, hogy-sem istentelen fiakat hagyni*, kik gyalázzák, és búsíttyák szűléjöket. Másutt pedig imígyen beszéll [u]: *Chőchögesd a'fiadat, és meg-rettent téged: jádzál véle, és megszomorít téged.* Mert a'melly fiakat gyengéltetnek, és kényekre bochátnak, azok az ő attyokat meg-szomoríttyák; ellenek-támadnak, és pőrt-patvart indítnak, és gyakorta halálokat-is szomjúhozzák; a'mint Absalomnak, és egyebeknek-is példája meg-mutatta. Nem jó azért embernek azon igyekezni, a'mint Arany-szájú Sz. János mongya [x], hogy fiainak temérdek kinchet, és uraságot hadgyon: mert azzal nem jobbak, hanem gonoszbak, és kevélybek lészsnek: a'szegénység pedig, és kevés örökség, az embert megszelídíti. Még a'régi Pogánságban-is látták azt némellyek. Mert, a'mint *Valérius Maximus* írja [y], midőn *Décius* Chászár a'fiát *Déciust* meg akarta koronáztatni: a'fia nem akarta a'koronát fel-venni, mondván: Azon félek, hogy, ha Fejedelemmé lészek, el-felejtem hogy fiú vagyok: azért, inkább akarok Chászárrá nem lenni, alázatos fiú maradván; hogy-sem, Chásárrá lévén, engedetlen fiúvá lenni. Uralkodgyék az atyám: uralkodásom nékem az lészen, hogy az atyám parancholattyának alázatosan engedgyek.

MÁSODSZOR: Tartoznak az Atyák, fiokat tiszteséges Tudományokra, vagy Mesterségekre tanítani, a'vagy Isten-félő mesterek-által tanítttatni: Mert az, többet használ nékik a'Gazdagságnál; melly sok-képpen el-veszhet az embertől: a'Tudomány pedig, minden veszedelemben meg-marad. A'gazdagság, sok veszedelembe hozza az embert: a'tudomány pedig, meg-óltalmazza. Jól mondotta *Plutarchus* [z]; hogy, a kik nagy gondal gazdagságot igyekeznek fioknak szerzeni, de tanúságokra, és erkölchökre gondot nem viselnek, hasonlók azokhoz, kik a'chipellőre nagy, a'lábra pedig kevés gondot viselnek. Nem gondollyák-meg ezek a'Salomon mondását [a]: *A'bölch fiú örvendezteti az attyát: a'bolond fiú pedig, szomorúsága az annyának.* És [b], a'mint az-előtt-is előhozám: *Oktasd a'fiadat, és meg-vigasztal téged, és gyönyörűséget ád a'te lelkednek.* Bizony úgy vagyon: mert, mint hogy a'túdós és bölch emberek, mindenütt elő-kelhetők, és nagy

tisztek-

B

l 3. *Reg.* 2. 2. 3

m 1. *Par.* 29. 19.

n *Tob.* 1. 10.

o *Tob.* 14. 10.

p *Dan.* 13. 2. 3.

q *Iob.* 1. 5.

r *Hom.* 69. *ad Pop. Antioch.*

s *Hom.* 60. *in Matth.*

C

t *Eccli.* 16. 3. 4.

u *Eccli.* 30. 9.

x *Hom.* 9. *in Ep.* 1. *ad Timoth.*

y *Lib.* 4.

D

z *De Liberorum Educatione.*

a *Prov.* 10. 1

b *Prov.* 29. 17

tiſztekre és méltoſágokra menendők, kétſég-nélkül nagy gyönyörűſégökre vannak a' Szűléknek; nem chak azért, hogy gyönyörködnek abban, hogy olly jeles fiakat neveltek, hanem azért-is, hogy vénſégökben meg-nyúgottyák őket, és gongyokat viſelhetik, és örök nevet-is ſzerezhetnek nékik. Mert, a'mint *Séneca* mondotta [c], ſenki *Ariſtót*, és *Gryllust* nem iſmérte vólna, ha ez *Platónak* attya, amaz *Xenophon*nak fia nem lőtt vólna: és *Sophroniſcust*-is, *Sócrates* nem hatta meg-halni. Panaſzolkodik Arany-ſzáju Sz. János [d], hogy ſokan nagyobb gondot viſelnek barmokra, hogy-ſem fiokra; és ha páſztort fogadnak, arra vigyáznak, hogy ne légyen bolond, réſzeges, lopó, a'vagy tudatlan: ha pedig fioknak Oktató kelletik, azt fogadgyák-meg, a'kire ſzerencſére találnak: meg nem gondolván, hogy ninch nagyobb meſterſég, az iſiak igazgatáſánál. Nem heába mondotta *Diógenes*; hogy inkább akarna a' *Megarai* ember koſa lenni, hogy-ſem fia: jelentvén, hogy a' *Megarai*ak, nagyobb gondot viſelnének barmokra, hogy-ſem fiokra. Ennek nyilván-valo jele az, hogy ſokan találtatnak, a'kik inkább ſzánnyák költſégöket a'jó Tanitóknak adni, hogy-ſem a lovászokra veſztegetni. Ollyan vólt az, a'kit ſzépen megtréfált *Ariſtippus* Filoſofus: kitől azt kérdette, Mit venne a'fiának tanitáſáért? *Ariſtippus* pedig, Ezer girát kívánt. Halván azt a'főſvény és balgatag ember, és ſokalván a'fizetéſt, monda *Ariſtippuſ*nak: Ezer girán egy jó ſzolgát vehetek. Kinek okoſon felele *Ariſtippus*: Tahát két ſzolgád léſzen; eggyik a'pénzen-vőtt, a'máſik a'fiad, kiért-a'pénzedet kímélled: jelentvén, hogy a'ſzolga- és óſtoba fiú-kőzőtt, ſemmi külőmbség ninchen.

Choda bolond vélekedés bántya a'moſtani fő embereket: kik azt alíttyák, hogy a' tanúſág, és tudomány, chak az Egyházi embereknek-valo, vagy a'kik más módon nem tudnak el-élni, nem lévén jóſzágok, vagy gazdagſágok. Tellyeſséggel külőmben vagyon a'dolog. és a'mint Arany-ſzáju Sz. János mongya [e], azoknak leg-ſzükſégesb, a' kik, e'világon élvén, egyebeknek gongyát viſelik. Mert, mi-képpen hogy a'hajó, vitorlya, evező, és kórmányos-meſter, nem olly ſzükſégeſek a'parton-ülőknek, mint a'tengeren-járóknak: azon-képpen a'tudomány, ſzükſégesb a'világ habozó tengerén-bújdoſóknak, úgy-mint a'gazdag és fő embereknek, hogy-ſem a'chendes életűeknek. Az-okáért, úgy-mond azon Sz. Doktor, mentől híresb léſzen a'fiad e'világ-ſzerént, annál inkább ſzükſéges néki a'tudomány; mert ſok ellenſégi léſznek: kiknek, ha túdós nem léſzen, ellenők nem álhat. Valóban igaz dolog: és naponként láttyuk, hogy leg-több pőrőka fő embereknek vagyon; kik, ha nem túdóſok, és magok dolgát nem tudgyák forgatni, akár-mi chelchapóra kell űgyöket bízniok, ki-miatt gyakorta minden jóſzágokat veſzedelemre vetik: mert afféle, az igáſságot hamar el-árúllya a'pénzért. melly nyomoruſágba nem jutna, ha tanúlt vólna; és azt a'pénzt, mellyet a'patvaros embereknek haſzontalanúl ád, jámbor túdós Meſtereknek adta vólna munkájokért. Mint-hogy pedig nem minden-féle tanúſágra vagyon mindennek elméje, hanem, kinek egyre, 's kinek máſra: arra kell a'gyermekeket fogni, a'melyre hajlandóſágok vagyon, és nagyobb kívánſágok: az *Athénái*ak tőrvénye-ſzerént, melyről díchérettel emlekezik Sz. *Gregórius Nazianzénus* [f]: Kik midőn a'gyermekek az iſiúſágra jutottak, a'piaczra vitték őket, a'hol minden-féle meſterſéghez illendő ſzerſzámok és eſzközők vóltak; és valamellyikben inkább gyönyörködtek, és nagyobb hajlandóſágokat mutatták hozzájok, arra fogták, és taníttatták. mint-hogy gyakrabban érűnk jó véget abban, a'mit a'terméſzetnek vezetéſéből kezdűnk: azokban pedig, a'mellyeket a'terméſzet-ellen válaſztunk, ſokſzor igen meg-chalatkozunk, és reménſégünktől távúl eſűnk.

E'két dologban, azt vegyék a'Szűlék eſzőkbe; hogy a'gyermekeket nem kell ſzájokra bochátani, hanem zabolán kell őket tartani; és a'hol a'ſzép oktatás nem fog, a'kemény oſtort ſem kell kímélleni. Hallyad mit mond a'Bőlcs [g]: *A'ki a'veſz-ſzőt kímélli, gyűlőli a'fiát: a'ki pedig ſzereti azt, ſzűntelen oktattya.* És [h]; *Meg ne vond a'gyermektől a'fégyelmet: mert ha meg-vered őtet veſz-ſzővel, meg nem hal. Te veſz-ſzővel vered-meg őtet; és a'lelkét meg-ſzabadítod a'pokoltól.* Melly mondáſnak ſzép értelmét adhatni. Mint-ha azt mondotta vólna: Ne kíméllyed a'veſzſzőt a'gyermektől, attól féltvén, hogy a'verés-miatt élete meg-rövidűl: mert az Iſten gond-viſeléſe azt chelekeſzi, hogy tovább éllyen a' vereſégtől, hogy-ſem a'gyengéltetéſtől. Juſſon eſzedbe a'mit Dávid mondott [i]: *A'fiaid mint az Olaj-fa fiatali, az aſztalod-körül.* Melly haſonlatoſsággal, Dávid az Iſten-félő ember fiainak, hoſzſzú életetígér: mert az Olaj-fa, a'fák-közőtt, leg-többet él; a'mint, *Plinius* írja, és egyebek-is. De ha az édes-fa, vagy édes-győkér, közel léend az Olaj-fához, hamar meg-őli; a'mint túdós emberek írják [k]: azon-képpen, az Szűléknek fölöttébb-valo édeſgető kényeſgetéſe, meg-őli a'gyermekeket.

Hogy

A

c *Lib. 2. de Beneficijs.*

d *Hom. 69. in Matth.*

B

e *Hom. 11. in Epiſt. ad Eph.*

C

f *Epiſtola ad Eudaxiam.*

g *Prov. 13. 24.*

h *Prov. 23. 13.*

D

i *Pſ. 127. 3.*

Glycyrrhiza.

k *Author hiſtoriæ Plantarum, in Olea.*

A

Hogy pedig az Isten gond-viselése, hoszszabb életet enged a'keményen-tartott fiaknak, hogy-sem azoknak a'kiket kényessen tartnak-fel; és, hogy életök meg-maradgyon, az erkölchökre nem vigyáznak: Sz. Ambrús az *Alcyon* madárnak példájával bizonittya, melly a'tenger szélin tojik, de a'tojásit az Isten a'tengernek habjaitól mególtalmazza: azon-képpen, a'ki a'fiát keményen oktattya, az Isten azt meg-tartya. A'Poklon, a'Zsidó ige-szerént mind-egyéb vermet, mind sírt, vagy temető-vermet, 's mind pedig az igaz Poklot érthetni; és mindeniktől meg-szabadittya a'veszszö a'gyermeket. A'mi az igaz Poklot illeti, melybe az emberek, az ö gonoszságokért vettetnek, attól meg-szabadittya a'veszszö a'gyermeket: mert a'gonoszról el-szoktattya, és jóra oktattya. És noha embernek örök veszedelme, vagy bóldogsága mind addig függöben vagyon, míg e'világon él: mindazáltal, a'melly gyermeket a'kemény veszszövel jó erkölchre tanítnak, úgy tetszik, hogy még gyermek-korában meg-szabadittyák a'pokoltól; mert meg-marad a'jóban, melyre ötet a'veszszö vezette. A'Testi haláltól-is, és a'sírtól, meg-szabadúl a'gyermek a'veszszö-által: mert a'részegségtől, fajtalanságtól, versengéstől, mellyekből gyakorta halál következik, el-fogja, és hoszszú életüvé tészi. Két annya vagyon az embernek: a'ki szülte; és a'föld, melyből a'leg-első ember formáltatott. E'két Anyának, az Isten-előtt pöri vagyon, mellyiknek kellessék a'fiat magának tulajdonítani: és gyakorta, a'szülö anyának gond-viseletlenségéért, az Isten a'földnek ítéli: ítélvén, hogy jobb a'gyermeknek a'halottakkal a'földbe rekesztetni, hogy-sem az elevenekkel a'gond-viseletlen annyánál, a'ki nem jól oktattya, meg-maradni. A'setét Veremből-is meg-szabadúl a'gyermek a'veszszövel: mert a'tudatlanságnak setétségéből, a'tudománnak és bölcheségnek világosságára jö, hogy, ne balgatagúl, hanem okoson viselye magát. Azt írja Sz. *Maximus*; hogy a'Sas, a'melly hasadékokból, a'mellyekben szokott fészkeket rakni, a'világosságra hozza fiait; melyre mivel elsöben nem örömest mennek, az annyok a'szárnyokkal meg-ütögetik, és az orokkal meg-is véresítik: Hasonló-képpen kell a'szülöknek chelekedni fiokkal, kik a'tudománnak szép világosságára, a'tudatlanságnak setét fészkéből, egyéb-ként nem akarnak menni, hanem ha a vereség öszt-önözi öket. Mert, a'mint Salomon mongya [l]; *Bolondság kötettett a'gyermek szivéhez, és a'fégyelemnek veszszeje el-kergeti azt.* Az-okáért a'Szülék, kik a'veszszöt kiméllik a'gyermekektől, és mód-nélkül kedveznek nékik, hasonlók a'majmokhoz, kik a'melly fiokat leg-inkább szeretik, sok ölelgetésökkel meg-ölik.

B

l Prov. 22. 15.

C

Ne véllyék pedig a'Szülék, hogy a'gyermekek pokolba nem mehetnek: mert gyakorta, a'kiknek termeszet-szerént elégséges idejek, és okosságok nem vólna, a'vásotság és gonoszság helyére hozza. Az-okáért, chodálkozom némelly Szülöken, kik a'gyermekektől rút beszédet, szitkot, vagy káromlást hálván, nem chak meg nem büntetik, hanem ugyan nevetik-is: azzal mentvén öket, hogy nem értik mit mondanak, és ha tudnák nem mondanák. mert igen meg-chalatkozhatnak, az időhöz-képest. Rettenetes példát ír Sz. Gergely, egy öt-esztendös gyermekről [m], melly ö-idejében Romában történt. Noha, úgy-mond, el kell hinni, hogy minden meg-kereszteltetett gyermek, ha gyermek-korában meg-hal, meny-országba mégyen: de azt nem kell hinni, hogy minden apró gyermek, a'ki szólni tud, oda mégyen: mert némelly kis gyermekeknek, a'meny-ország kapuja a'Szüléktől bé-tétetik, ha gonoszúl neveltetnek-fel tölök. Mert egy embernek, három esztendö-előtt, e'Városban, öt esztendös fia vólt, a'mint alítom, kit test-szerént fölötte igen szeretvén, gond-viseletlenül nevelt-fel: és ha valami ellenevalo dolog történt, leg-ottan káromkodott. Ezt midön ölében tartotta az attya, látta az ördögöket, hogy hozzája jöttek; és rettegve nézvén öket, kezde a'gyermek kiáltani: Ments-meg atyám, ments-meg. Kitől kérdvén az attya, Mit látna? A'gyermek azt felelte: Szerechenek jöttek, kik el akarnak vinni. És azt mondván, káromlá az Istent, és lelkét ki-adá. Mert, hogy a'mindenható Isten meg-mutatná, michoda vétekért adatott ollyan höhérok kezébe, a'mellyért az attya, éltében nem akarta meg-feddeni; meg-engedte, hogy halálakor-is meg-újítaná azt: és hogy, a'ki *Káromlo lévén, az Istennek hoszszütüréséből, sokáig élt*; azon Isten ítéletiből a'káromlásban halna-meg: hogy az attya megismérné vétkét, és meg-értené, hogy a'gyermek lelkére gondot nem viselvén, nem kichíny bünöst nevelt a'pokol tüzére. Hallyák ezt az atyák, kik apró fioknak minden latorságát játéknak tartyák, és tréfára vészik. Gondollyák-meg a'Keresztyén Szülék; hogy *A'ki az övéire, és fö-képpen háza-népére gondot nem viszel, a'Hitet meg-tagadta, és a'hitetlennél alább-valo* [n]. De mit mongyak? Még a'hitetlen Pogányok-is jól értették, hogy az atyának gondot kell fiaira viselni. *Diógenes*, a'mint *Laértius* írja [o], látván egy ifiúnak chintalanságát, az attyát ütötte-meg: jelentvén, hogy ö, a'fia vétkének oka, kit nem jól taní-

D

m 4. *Dialog.* c. 18.

n 1. *Tim.* 5. 8.

o *In Diogen.*

tott.

tott. A' *Lacedæmonius*ok pedig, *Plutarchus*nál [p], midőn két atyafi-kőzőtt viſzſza-vonyás támadott volna, az attyokat bűntették-meg, kinek gond-viſeletlenſége-miatt történt a vétek: és a Sz. Irás-is azt jelenti, a' Héli Pap bűntetéſével [q].

HARMADSZOR: Tartoznak az Atyák a' fioknak tiſzteſséges táplaláſſal, az ő állapattyok-ſzerént; sőt azzal-is, hogy őrőkſéget ſzerezzenek nékik. Az-okáért, méltatlan fogáſſal élnek némellyek, azt mondván; hogy, a' mint nékik nem maradott attyoktól, ők-is úgy nem igyekeznek fioknak hagyni. Kiknek én azt felelem; hogy, ha az ő attyoknak nem volt abban módgyok, méltatlan vádollyák őket: ha pedig volt, nem mélto azoknak vétkét kővetni; mivelhogy ki-ki magáról ád ſzámot, és maga terhét viſeli. Tudom, hogy gyakorta, a' kikre ſok marad, többet a' hoz nem kereſnek, hanem azt-is el-veſztegetik. De azt azok chelekeſzik, kiket a' Szűlék Iſteni félelemre nem oktattak, meg-elégedven azzal hogy témerdek kinchet takartak nékik: a' kik pedig Iſteni félelemre taníttyák fiokat, arra-is meg-taníttyák, mint kelleſsék jól élni a' gazdagſággal; a mint Tobias, ki úgy vagyon, hogy el-küldötte a' fiát az adóſságért [r], de azt-is meg-mondotta, hogy *alamizsnálkodgyék, és a' gazdagſággal jól éllyen* [s]. Mindazáltal, ſenki nem tartozik, lelkének ſérelmével, hainak gazdagſágot ſzerzeni; mint az uzoráſok chelekeſznek: mert ſemmiokon *Nem ſzabad gonoſzt chelekedni, hogy valami jó következzék* [t].

[p] *In Laconicis.*
[q] 1. *Reg.* 3. 13
[r] *Tob.* 4. 21.
[s] *verſ.* 7. 8.
[t] *Rom.* 3. 8.

II. RÉSZE.

LÁſſuk már azt-is, Mivel tartoznak a' Fiak az atyáknak: mellyet az Evangeliſta rővid ſzóval jelentett, azt mondván a' Jéſusról; hogy Szűléinek engedelmes volt. Melly, egy-nehány dolgot fóglal magában, mellyeket maga példájával ſzépen meg-mutatott Jóſef, a' jámbor Jákob Patriarkának ſzerelmes fia; kit méltó minden Kereſztyén fiaknak követni.

ELSŐ, Az volt; hogy meg-jelentvén magát a' báttyainak, mondván [u]; *En vagyok a' Jóſef*; leg-ottan azt kérdette: *El-e még az én atyám?* Melly, nagy ſzeretetnek jele volt: mellyel leg-előſzőr-is tartoznak a' fiak az atyáknak. Mert mint-hogy ninch kedvesb dolgúnk életünknel, mellyet, Iſten-után, ſzűléinktől vőttünk: mélto hogy őket kiváltképpen ſzereſsük. Erről ſzép Példáink vannak, még a' Pogányoknál-is. A' többi-kőzőtt, *Crœſus* királynak természet-ſzerént néma fia, látván, hogy egy vitéz az attyát meg akarta ölni, meg-ſzóllalt, és az attyát haláltól meg-mentette. Az *Athénási Cimon* pedig, az attyát *Miltiadeſt*, maga rabſágával mentette-meg a' fogſágból. *Grimanus* Kardinálról-is azt írja *Egnatius* [x]; hogy az attyáért, kéſz volt fogſágba menni. *Fulgóſus* azt írja [y] egy Tolétumi őtvős fiáról; hogy, meg-értvén az attyának halálos ſententziáját, nem ſzűnt-meg a' ſiráſſal-való kőnyőrgéſtől, míg nem meg-nyerte, hogy őtet őllyék-meg az attyáért. *Alexius*ról pedig, a' Koſtantinápolyi Chászárnak Iſaáknak fiáról, azt írja [z]; hogy, midőn a' báttya, iſtentelenűl Iſaákot meg-foſztotta volna országától, és a' ſzeme világától, fegyverrel országába helyheztette; és noha minnyájan, úgy kőſzőntötték mint Chászárt: mindazáltal azt a' nevet, a' birodalommal-eggyűtt, az attyának engedte. Szégyenűllyenek-meg azért a' gonoſz fiak, kik Szűléjőknek halálokat kivánnyák, vagy rajtok tőtt boſzſzúſágokkal életőket meg-rővidítik. Nyilván nem őrvendezhetnek Sz. Agoſtonnal: ki, midőn az annyának utólſó betegſégében, körűle forgolódnék, azt hallotta az annyától; hogy ſoha kemény ſzót tőle nem hallott maga-ellen: és megvallya, hogy az ő tiſztelete ſemmi volt, az annyának ſzolgálattyához-képeſt; és buzgóſsággal kőnyőrgőtt érette halála-után-is.

MÁSODSZOR: Jóſef az attyát Kánaán földéből Egyiptusba hítta, minden házanépével, hogy jobban táplálhatná; és így üzent néki [a]: *Az Iſten engem Urává tött egéſz Egyiptus-földének: jőj-alá hozzám, ne kéſsél, és lakjál Geſſen földén: és mellettem léſzſz te, és a' fiaid, és a' fiaidnak fiai; a' juhaid, és a' chordáid, és valamivel bírſz. Es ott táplállak téged.* Jelentvén, hogy a' Fiak tartoznak ſzűléjőket táplálni ſzűkſégőkben; mint-hogy azok-is táplálták őket, és nagy munkával fel-tartották. Az-okáért, Urúnk keményen meg-feddette a' Fariſæuſokat, kik azt tanították; hogy a' Fiak nem tartoznak attyokat táplálni, chak a' Templomba vigyenek áldozatot [b]; a' mivel attyokat táplálnák, azt a' Templomra fordítván. Az Anyaſzentegyház pedig, a' ſzűkőlkődő Szűléknek fiait, Szerzetbe nem ereſzti; sőt a' Szerzetből-is ki-küldi, míglen gongyokat viſellyék. Emlekezetre, és kővetéſre-mélto példát ír *Valerius Maximus* [c], a' *Cimon* leányáról; ki, a' fogſágban-lévő vén attyát, tejével táplálta. Haſonlót ír *Plinius*-is [d], egy ſzegény aſzſzonyról; hogy az annyát, kit éhel akartak meg-ölni, életében meg-tartaná. mellyel azt nyerte, hogy a' Bírák meg-engedték halálát. Tellyeſséggel külömbőző példáról emlekezik *Thomas Canti-*

[u] *Gen.* 45. 3.
[x] *Lib.* 5. *c.* 4.
[y] *Lib.* 5. *c.* 4.
[z] *Ibidem.*
[a] *Gen.* 45. 9. 10.
[b] *Matt.* 15. 5.
[c] *Lib.* 5. *c.* 4.
[d] *Lib.* 7. *c.* 36.

praten-

pratenſis [c]: Mert, a'ki az attya-előtt el-rejtette vólt a'sült ludat, az-után enni akarván abban, egy rút varas-békát talált a'mellyén. mellyet el-akarván arról rázni, az orczájára ugrott; és úgy hozzája ragaſzkodott, hogy ſemmi okon el nem vehették. és ha valaki a'békát meg-űtötte, az ember nagy fájdalmat érzett ſzívében. Meg-rémülvén az ember, keſerves ſzívvel a Püſpöknek meg-vallotta vétkét: ki penitentziáért azt hatta néki; hogy a *Normannia* és *Gallia* váraſit fel-fődött orczával el-járja, és mindenütt beſzéllye a'dolgot: hogy a'Fiak, példát vévén róla, tiſztelnék Szüléjöket, és hála-adók lennének nékik. Haſonló példát ír *Cæſarius*-is [f], és talám ugyan azont. Jól meg-gondollyák a' Fiak, Salomonnak ama'mondáſát [g]: *A'ki el-vonſzon valamit az attyától és annyától, és azt mongya hogy az nem bűn, réſzeſe a'gyilkoſnak.* El-vonſzon, úgy-mond, vagy nem adván nékik, és ehel meg-ölvén: vagy alattomban el-lopván, és el-veſztegetvén. Efféle Fiak, aláb-valók némelly oktalan-állatoknál-is: mert, a'mint az Első Predikatzioban meg-mondottam Sz. Ambrúsból [h]; az Eſzterag, meg-vénhedett ſzüléit táplállya: és azont írja *Plutarchus* az Oroſzlánról [i]. Haſonlók pedig a'balgatag Chirkékhez: mert a'tyúk, olly ſzorgalmatos az chirkéinek táplálásában, hogy maga koplalván azoknak eledelt keres: a'chirkék pedig, el-feletkezvén arról a'nagy ſzeretetről, mihelyen magokra gondot viſelhetnek, el-hadgyák annyokat, ſemmi gondot nem viſelvén reája. Haſonlóképpen, némely Szülék, magok koplalásával táplállyák, és ruházzák fiokat: kik ſzárnyokra kelvén, el-hagyván Szülejöket, ſemmit nem gondolnak vélek. Sőt haſonlók az Őſzvér chitkóhoz, melly jól meg-ſzopván az annyát, óldalba rúgja, és el-mégyen tőle.

Hogy ha tartoznak a'Fiak Szüléjöket teſt-ſzerént táplálni: ſokkal inkább lélek-ſzerént. mint-hogy ők-is a'ſzerént tápláltattanak tőlök, midőn meg-kereſzteltették őket, Imádſágra, Iſteni félelemre, és minden jóra tanították. E kötelesſégnek pedig, úgy téſznek eleget, ha gyakorta imádkoznak érettök, halálok óráján Lelki orvoſokat ſzereznek nékik, és a Szentſégekben réſzesíttetik, halálok után-is alamiſnát adnak érettök, teſtamentomokat bé-tellyesítik, fő-képpen ha valamit a'ſzegényeknek és templomoknak hattak; és, ha mi máſé vagyon nálok, azt éppen meg-térítik: hogy a'más világon ne ſzenvedgyenek érettök, hanem ſegéttesſenek imádſágokkal.

HARMADSZOR: Jóſef az attyát tiſztelte, és meg-bőchűllötte. Mert midőn Jákob el-küldötte vólna Júdát Jóſefhez, hogy jövetelét hírré tenné: *Eleibe-ment az attyának* [k]; *nyakára borúlt, és az ölelgetés-között sírt.* Salomon király-is, *eleibe-ment az annyának* [l], *és imádta őtet, és a'királyi ſzékben jobb-keze-felé ültette.* Ezt a'bőchűlletet, a'ſzorgalmatos gond-viſeléſért, meg-érdemlik a'Szülék: mellyet akkor mutattak-meg leg-inkább, mikor a'gyermekek magokkal jó tehetetlenek lévén, nagy bajt ſzerzettek nékik, és ſok bűdőſségöket nyelették-el vélek. Ezt a'bőchűlletet, a'Pogányoknál-is fel-találllyuk. Mert *Livius* azt írja, egy *Coriolánus*-nevő Romai fő emberről; hogy, meg-haraguván a' Romai háládatlan népre, ſem a'követek, ſem a'Papok meg nem engeſztelhették: hanem, az annya *Vetúria*, a'men yével és unokáival ment a'táborába. Kit midőn *Coriolánus* meg akart vólna ölelni, nem engedte; hanem azt mondotta néki: Légy veſzteg addig, mig meg-értem, ha ellenſégemhez jöttem-e, vagy fiamhoz; és ha rabod vagyok-e tábor-odban, vagy anyád. Halván ezeket *Coriolánus*, meg-ölelé az annyát, és monda néki: Meg-győzted haragomat, és diadalmat vőttél rajta. És Rómára fordítván beſzédét, monda: Hazám, noha méltán gyűlöllek, mindazáltal ennek kéréſére meg-engedek.

Ez olly nagy kötelesſég Iſten-előtt, hogy a'maga tiſzteletit-is ezzel állattya, mondván [m]: *A'fiú tiſzteli az attyát, és a'ſzolga az ő urát: ha azért én Atya vagok, hol az én tiſztele-tem?* És a'Tíz-parancholatban, a'három parancholat-után, mellyek az Iſten tiſzteletit parancholyák, a'Negyedik, melly Szüléinknek tiſzteletit parancholya. Salomon-is a' Példa beſzédekben, az Iſteni tiſztelet-után, az Atyák s Anyák tiſzteletiről ſzóll. Sőt *Valérius Maximus*-is, azt írta [n]; hogy az Iſteneken, és a'Szüléken tött boſzſzúſág, igazán azon bűntetés-alá vettetett. Okát adgya ennek Sz. Agoſton, magyarázván Sz. Pálnak mondáſát, ki azt írja [o]; hogy *Az Iſtentől neveztetik minden Atyaſág mennyekben és a'földön*: és azt mongya; hogy az embereknek első és fő Attyok az Iſten: a'több Atyák pedig, hely-tartói, és utánna-valók. Az-okáért, mi-képpen hogy a'ki a'Király Tiſzt-tartóját boſzſzúſággal illeti, úgy bűntettetik mint-ha a'Királyt illette vólna boſzſzúſággal: azon-képpen, a'ki a'fő Atyának hely-tartóját boſzſzúſággal illeti, méltó ollyan bűntetéſre, mellyet az érdemel, a'ki az Iſtent illeti boſzſzúſággal. És a'ki a'Király hely-tartóját meri bántani, künnyen a'Királyt-is meg-bántaná: azon-képpen, a'mint Sz. *Nazianzénus* mongya [p], künnyen meg-tagadgya az Iſtent, a'ki az Attyát meg-tagadgya. Innét

mon-

c *Lib. 7. Apum c. 7. parte 4.*

f *Lib. 6. c. 22.*

g *Prov. 28. 24*

h *Libr. 5. Mo-nam. c. 16.*

i *De Solertia Animalium.*

B

C

k *Gen. 46. 29.*

l *3. Reg. 2. 19*

D

m *Malach. 1. 6*

n *Lib. 1.*

o *Eph. 3. 15.*

p *Lib. Sententiar.*

mongya a' Bölch-is [q]: *A'ki az Urat féli, tiſzteli a' ſzüléit; és mint Urainak, úgy ſzolgal azoknak, a'kik őtet nem-a-ették:* jelentvén, hogy eggyűtt jár mind a'kettőnek tiſzteleti. És az Iſten-ő-maga mondatik bűntetni azokat, kik a' Szüléjők-ellen vétnek; a' mint azon Bölch mongya [r]: *Meg-átkoztatott az Iſtentől; a'ki meg-keſeríti az annyát.* Ezt az átkot jelenti Salomon, mondván [s]: *A' ſzemet, melly meg-chúfollya az Attyát, és a' melly meg-útállya az ő Annyának ſzüléſét, vájják-ki azt a' patakok hollói, és egyék-meg azt a' ſaſok fiai.* Holott azt vedd eſzedbe, hogy, ha chak a' ſzemmel-valo meg-chúfolás-is olly nagy bűntetéſt érdemel, mit érdemel az, a'ki kezével, vagy más módon meg-ſérti Szüléit? a' mint a' Pogány *Cicero*-is meg-iſmérte [t], emlekezvén mind a' kettőről.

Kérdené valaki, Mint kell érteni a' Salomon átkát? Felelet. Vannak, kik a' Hollókon, és a' Saſok fiain, az őrdőgőket értik. Mint-ha azt mondotta vólna: Afféle fiat az őrdőgők emészſzenek-meg. Nyilván Sz. *Jerónymus* [u], és Arany-ſzáju Sz. János [u], Hollóhóz haſonlítryák az őrdőgőt, és gyakorta holló-képében jelenik-meg; a mint ſok példákkal bizonyíttya *Ulyſſes Aldrovandus* [x]. A' Saſok fiai-is, haſonlók az őrdőghöz, az ő ragadozó prædálásokért; a' mint *Clemens Alexandrinus*ból tanúllyuk. És mind a' Holló's mind a' Sas, azért példázza fő-képpen az őrdőgőt, hogy a' dögre, vagy hólt teſtre ſiet, és azzal hízik; és azt nagy meſzſze meg-érzi, és, a' mint némellyek mongyák, még eléve-is, úgy hogy a' meg-halandó állatokhoz közel forgódnak, várván a' prédát. Azt-is bizonnyal írják; hogy a' Hollók, leg-elsőben-is a' ſzemet vájják-ki, és azt a' falatot igen kedvellik; a' Saſok pedig, a' ſzívet. Az-okáért, afféle Fiak, a' hollóknak és ſaſoknak adatnak, hogy ſzemőket, és ſzívőket ki-vájják: mert, mint-ha ſzemők nem vólna, Szüléjőket nem iſmérik; és mint ha ſzívők nem vólna, nem ſzeretik őket. Továbbá, az akaſztó-fán-valo halált kívánnya Salomon a' gonoſz fiaknak, mivelhogy a' hollók, azok teſtére ſietnek; úgy hogy, még a' Sz. Irásban is, a' ki azt álmodta vólt, hogy *a' fején-valo koſárból a' madarak öttek; harmad napra fel-akaſztatott* [y]. És nem ok-nélkül foſztatnak-meg a' földben-valo temetéſtől: mert a' Földet a' Bölchek, közönſéges Anyának tartyák, ki minnyájunkat kebelébe fogad. Az-okáért, a' ki a' tulajdon Annyát meg-bántya, nem mélto hogy a' közönſéges Anyának jó-tételében részesülljön. Annak-felette, mint-hogy a' Hollók, és Saſok, hoſzſzú életűek, azoknak adatnak a' gonoſz fiak: kik, ha jók lőttek vólna, hoſzſzú életűek lőttek vólna. Továbbá; azon madarak, a' vér-ſzerént-valo atyafiſág-ellen chelekeſznek: mert a' fiakat az anyák, és ezeket amazok üldözik, és egy-más-ellen kegyetlenkednek. Az-okáért, mint-hogy a' gonoſz fiak-is azt chelekeſzik, méltók, hogy a' haſonló rút állatok, rút halállal végezzék-ki őket.

Kérdené még-is valaki: Mi okért vét illyen rút átkot Salomon az illyetén Fiakra? Felelet. Mi-képpen hogy az Iſten-ellen-valo véteknek nehéz-vóltát az Iſtennek méltoſágából, és a' mi alá-valóſágunkból fontollyuk: haſonló-képpen gondólkodhatunk az Atyák-ellen-valo vétkekről-is, mert, ha az Atyákat a' fiakkal egybe-vettyük, azt találllyuk; hogy az atyai méltóſág, és a' fiúi alá-valóſág-között, fölőtte nagy köz vagyon: és, a' mint *Ariſtóteles* jól mondotta [z]; A' természetnek törvényéből, a' fiak mindenkor az Atyák birodalmában vannak; úgy hogy, akár-mint nevekedgyenek-is a' méltoſágban, az Atyai birodalom-alatt marad a' fiú. Az-okáért, fölőtte nagy vétek az Szüléket megbántani, és nagy bűntetéſt érdemel.

NEGYEDSZER: Jóſef engedelmes vólt az Attyának: nem chak, mikor az attya házánál vólt, és a' báttyaihoz küldetett az attyától, hanem mikor Egyiptuſnak Fejedelme vólt-is. mert, az Attya parancholattyának engedvén, őtet nem Egyiptusban, hanem Kánaán földében temette [a]. Tudták ezt a' báttyai: az-okáért, az attyok halála-után, félvén hogy a' rajta-tött régi boſzſzúſágot meg-torollya, hozzája küldöttek, mondván [b]: *Az Atyád meg-parancholta nékünk, minek-előtte meg-halna, hogy ezeket mondanók néked ő ſzavával: Kérlek hogy feletkezzél-el az atyád-fiainak vétkéről, és a' bűnről, és gonoſságról, mellyet chelekedtek rajtad: mi-is kérünk, hogy a' te atyád Iſtene ſzolgáinak bochaſd-meg e' hamiſságot.* És meg ſem chalta őket a' reménſég. Nagy Engedelmeſség vólt a Rekabitákban-is; kiket a' bor-italra nem vehettek, az attyoknak Jonadabnak parancholattya-ellen. Kiknek példájával, feddi az Iſten Jeremiás-által [c], az ő népének engedetlenſégét. Ennek az Engedelmeſségnek, ſzép okát adgya Sz. Pál [d]: *Fiak*, úgy-mond, *engedgyetek a' Szüléitek-nek: mert az kellemetes az Urnál.* És [e]: *Fiak, engedgyetek a' Szüleitek-nek az Urban: mert ez mélto dolog.* Nyilván *Mélto dolog*. Előſzör: mert a' Szülék-is ſok dolgokban engednek a' fiaknak, és kedvők-ſzerént chelekeſznek. Másodſzor; *Mélto dolog*: mert az Iſten kívánnya, és parancholllya. Azért, mingyárt utánna veti Sz. Pál a' parancholatot: *Tiſztellyed az Atyádat és az Anyádat. melly az első parancholát az ígéretben: hogy jól légy, és hoſzſzú életű légy a' földön.* Első parancholatnak mongya az ígéretben: az-az, első a' parancholatok-között; a' melynek meg-tartáſáért, magán-valo ígéretet tött az Iſten; és igen-

A
q *Eccli.* 3. 8.
r *verſ.* 18.
s *Prov.* 30. 17
t *Orat. pro Roſcio.*
t *Contra Luciferianos.*
u *Hom. de Spiritu ſancto.*
x *Lib.* 12. *Ornithologiæ.*
B
y *Gen.* 40. 22.
C
z *Lib.* 8. *c.* 11. *Ethic.*
a *Gen.* 50. 5.
b *verſ.* 16. 17.
D
c *Ier.* 35. 6. 14.
d *Col.* 3. 20.
e *Eph.* 6. 1.

illendő ígéretet: mert a' fiak, a' kik szűléjöknek a' tőlök-vött életért hála-adók, és azért tisztelik őket, mélto hogy azon életben sokáig meg-maradgyanak. A' Fiak, úgy-mond Sz. Tamás [f], életet attyoktól vésznek, mint a' vitézek jószágot Fejedelmöktől. Azért, a' mint ezek meg-érdemlik, hogy bírják a' jószágot, míg a' hívségben meg-maradnak: úgy a' Fiak-is, valamíg az Attyokat tisztelik, érdemlik hogy éllyenek. és, a' mint a' párt-ütő vitézek, meg-fosztatnak a' jószágtól: úgy az engedetlen fiak-is, az élettől.

[f] *In Opusculis, Opusc. 4.*

Mondaná valaki: Gyakorta az engedelmes fiak rövid életűek: tahát azok nem vészik az ígéretet? *Abulensis* azt feleli [g]; hogy az Attyát-tisztelő fiú, ha hamar meg-hal-is, sokat élt: mert az idő nem a' henyélésnek mértéke, hanem a' munkának, és jó chelekedetnek: a' minémű Ifiúról emlekezik a' Bölch, mondván [h]: *Rövid időben véglévén, sok időket töltött-bé: mert kedves volt az Istennek az ő lelke.* Sz. *Jerónymus* azt feleli [i]: Midőn az Isten az Irásban világi jókat ígér, ha azokat meg nem adgya, jobbakat ád érettök, tudn'illik; lelkieket és mennyeieket. Így mongya Dávid [k]: *Ifiú voltam, és meg-vénhedtem: és nem láttam, hogy az igaz el-hagyatott volna, sem hogy az ő magva kenyeret keresett volna.* maga tudgyuk, hogy az igaz Lázár, kúldúlásra jutott; és sok Mártyrokat, az éhség, és egyéb nyomorúság, fogyatta-el. De akkor az Isten, a' testi kenyerért, lelkit és mennyeit adott nékik, a' békeséges tűréſt, és a' Mártyromságnak koronáját, melly meghaladgya a' testi kenyérnek jó-voltát. Végy példát: Valamelly napi-munkásnak egy garast ígérsz; de vészed eszedbe, hogy ha pénzt adsz néki, vagy a' korchomán meg-iszsza, vagy a' kártyán el-jadza; azt-is látod, hogy nagyobb szüksége vagyon egy jó köntösre: ha köntöst adsz néki, fogadásodnak eleget tészsz, sőt azt meg-is haladod, és nem panaszolkodhatik, ha a' garast meg nem adod néki.

[g] *In cap. 20. Exod.*
[h] *Sap. 4. 13.*
[i] *Libr. 3. in Matth.*
[k] *Pſ. 36. 25.*

III. RESZE.

DE azt-is eszűnkbe kell vennünk, hogy Szent Pál, nem akár-mint mondgya a' Fiaknak, hogy az Attyoknak engedgyenek, hanem, *az Urban*: az-az, az Úrért, a' ki azt parancholta: a' vagy, az Úrnak akarattya-és törvénye-szerént. És ha az-ellen parancholnak: nem az Urban, hanem az ördögben parancholnak, és nem tartoznak engedni. Oka annak ez: mert az Atyák hatalma a' fiakon, az Isten birodalmában-valo részesülés, mint-hogy *ő-tőle neveztetik minden Atyaság* [l]. Azért, ha külömbet parancsol az Istennél az atya: meg-szűnik minden hatalma. mert az-ellen chelekeszik, a' kitől azt vötte. A' mint hogy, az Úr parancholattya-ellen, nem tartozúnk engedni a' Tisztartónak: kinek egyéb hatalma ninch, hanem a' mellyet az Úrtól vött; mellyel nem élhet az Úr akarattya-ellen. Innét mongya Sz. Bernárd [m]: Egyedűl chak az Isten oka, a' miért nem kell az atyáknak engedni; mert ő mondotta [n]: *Aki attyát vagy ánnyát inkább szereti, hogy-sem engem, nem mélto hozzám.* Továbbá; többet vöttünk az Istentől, hogy-sem a' szűléinktől: az-okáért, többel-is tartozúnk az Istennek, és inkább kell néki engednünk. Ezt sok atyák, meg nem gondolván, ha a' fiok, az ő akarattyok-ellen, enged az Isten hívatallyának, azt vittattyák; hogy a' Negyedik parancholatot megszegte. holott annak a' parancholáthak, az Istenért, és nem Isten-ellen kell engednünk; hogy, a' mint Urúnk mondotta a' mái Evangéliomban, azokban légyünk foglalatosok, mellyek a' fő Atyánké. Erről a' dologról, még a' Póganyokban-is sok szép példákat találunk: mert azt írja *Plutarchus* [o], egy *Acrotátus*- nevű okos fő emberről; hogy midőn az ő Szűlei hamis dologban kivánták vólna az ő segétségét, nem engedett az ő kivánságoknak; és szép okát adta: Ti, úgy-mond, engem az igasságra neveltetek, és a' hazám törvényinek adtatok: az-okáért, inkább azoknak igyekezem engedni, hogy-sem néktek. És mint-hogy azt akarjátok, hogy jót chelekedgyem; az pedig a' jó, a' mi igaz: a' mit akartok, meg-mivelem; a' mit pedig mondotok, nem chelekeszem. És így okoson, mind a' hamis dolgot meg-vetette, 's mind a' Szűlei igyekezetinek és akarattyának eleget tött.

[l] *Eph. 3. 15.*
[m] *Epiſt. 111.*
[n] *Mat. 10. 37.*
[o] *In Lacon.*

Ezen-kivűl, tartoznak a' Fiak engedni az Attyoknak, hogy áldomást vegyenek tőlök, és átkoktól meg-menyekedgyenek: mivelhogy az Atyáknak, mind áldások, 's mind átkok igen foganatos; és, a' mint a' Bölch mongya [p]: *Az Atya áldása, meg-erősíti a' fiak házait: az Anya átka pedig, ki-rontya a' fondamentomokat.* Így láttyuk, hogy, a' mivel Noë megáldotta Semet, és Jáfetet, meg-adta az Isten [q]; és Jákob Efraimot és Manasſeſt [r], és a' tíz fiait [s]; és Moyses az Israël fiait [t]. Foganatos volt a' vén Tobías áldása-is, mellyel a' fiát meg-áldotta [u]; és a' Matatías áldásával, a' Makabæusok erősek lőttek a' hadban [x]. De az Átoknak-is hatalmas ereje vagyon; a' mint ki-tetszik a' Noë átkából, Kám-ellen [y],

[p] *Eccli. 3. 11.*
[q] *Gen. 9. 26.*
[r] *Gen. 48. 20.*
[s] *Gen. 49.*
[t] *Deut. 33.*
[u] *Tob. 5. 21.*
[x] *1 Macb. 2. 69.*
[y] *Gen 9. 25.*

a'Jákobéból, Rúben-ellen [z], és Simeon's Lévi-ellen [a]. Rettenetes példát olvasunk Sz. Agostonnál [b], eggy Anyáról, ki tíz fiait meg-átkozta, és leg-ottan iszonyú képpen reszketni kezdettek; és az egész Romai birodalomban bújdosván, kettő közzülök meg-gyógyúlt a' Sz. István ereklyéinél. Egyebekről-is olvasunk átkokat, mellyektől őrizkedni kell mind a'fiaknak, 's mind a'szüléknek.

Végezetre: Hogy minnyájan készek légyenek Attyokat tisztelni, és azoknak engedni: az Isten, a'bölch *Ecclesiasticus*-által, Kilencz rend-béli Jókat ígér a'szó-fogadó Fiaknak: Elsőben: Testi és lelki gazdagságot [c]: *A'mint*, úgy-mond, *a'ki kinchet gyűjt, úgy a'ki tiszteli-is az annyát.* II. Hogy bóldog lészen a'jó fiakért [d]: *A'ki*, úgy-mond, *az attyát tiszteli, őrvendez a'fiakban.* III. Hogy Imádságát az Isten meg-halgattya [e]: *Es*, úgy-mond, *az ő imádságának napján meg-halgattatik.* IV. Hogy hosszú életű lészen [f]: *A'ki*, úgy-mond, *az Attyát tiszteli, hosszú életű lészen.* V. Hogy állandó maradéka lészen [g]: *Az Atya áldása*, úgy-mond, *meg-erősíti a'fiak házait.* VI. Hogy dichőséges lészen [h]: *Az ember dichősége*, úgy-mond, *az Attyának tiszteletiből áll.* mivelhogy a'tiszteletes Atya, dichőségessé tészi a'fiait: és mivelhogy az Attyát-tisztelő fiú, magának mindenek-előtt bőchülletet nyér. VII. Hogy a'nyomorúságnak, vagy háborúságnak idején, meg-szabadúl attól [i]: *Az Atyának adatott alamizna, nem lészen el-felejtve; és a'háborúságnak napján, emlekezet lészen rólad.* VIII. Hogy a'bűnei meg-bocháttatnak [k]: *Mint a'fényes időben a'jég, el-olvadnak*, úgy-mond, *a'te bűneid.* IX. Hogy az Istentől meg-áldatik; az-az, minden jókkal bővségessen meg-látogattatik [l]: *Chelekedettel*, úgy-mond, *és beszéddel, és minden tűréssel tisztellyed az Atyádat, hogy áldomás szállyon tőle reád, és az ő áldása végig meg-maradgyon.* Mellyet engedgyen a'kegyes Isten, minden Isten-felő és Szűlék-tisztelő fiaknak, az ő Szent Fiáért, ki testi szűléit-is valóságoson tisztelte. Amen.

A
z Gen. 49. 3.
a vers. 5. 6.
b l. 22. Civ. c. 8.
c Eccli. 3. 5.
d vers. 6.
e Ibidem.
f vers. 7.
g vers. 11.
h vers. 13.
i vers. 15. 17.
k vers. 17.
B
l vers. 9.

VÍZ-KERESZT-UTAN-VALO II. VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. IANOSNAK II. RÉSZÉBEN, ℣. 1.

C

AZ időben: Menyegző lőn Galilæai Kánában: és ott vala a' JÉSUS annya. El-hívattaték pedig JÉSUS-is, és az ő Tanítványi, a'menyegzőre. Es el-fogyván a'bor, monda a' JÉSUS annya néki: Ninch borok. Es monda néki JÉSUS: Mi közőm nékem's néked aszszony' állat? nem jőtt még el az én órám. Monda az ő Annya a' szolgáknak: Valamit néktek mond, meg-chelekedgyétek. Vala pedig ott hat kő-veder helyheztetve, a' Zidók tisztúlása-szerént, mindenik két vagy három mértékű. Monda nékik JÉSUS: Töltsétek-meg a'vedreket vízzel. Es szintén teli tölték azokat. Es monda nékik JÉSUS: Meríttsétek már, és vigyétek a'násznagynak. Es el-vívék. Hogy pedig meg-kóstolá a'borrá-lőtt vizet a'násznagy, és nem tudgya vala honnét vólna, a'szolgák pedig tudgyák vala a' kik a'vizet merítették vala: hívá a' vő-legént a'násznagy, és monda néki: Minden ember előszőr jó bort ád; és midőn meg-részegűlnek, akkor azt, a'melly alább-valo: Te pedig eddig tartottad a' jó bort. Ezt chelekedé JÉSUS a' choda-tételeknek kezdetit a'Galilæai Kánában: és meg-jelenté az ő dichőségét, és hívének ő-benne az ő Tanítványi.

D

(***)

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

MINCH KŰNNYEBB DOLOG, MINT AZ ÉHEZŐ EMBERnek szája ízin-valo étket találni: mert *Az éhező lélek, a'keserűt-is édes-gyanánt veszi* [a]; és a'meg-fáradott embernek, kedve-szerént-valo ágyat vetni: mert *édes az álom a'munkásnak, akár keveset's akár sokat egyék* [b]; és a'táncz-szeretőnek, kedves nótát verni: mert ha chak a'kést a nyárshoz koczogattyák-is, eleget tombol világánál. Hasonló-képpen, kűnyű a'házasságra azokat beszélleni, kik úntalan nőszni készűlnek, és arról gondolkodnak. És a'mái Evangéliom, fölötte igen tetszik nékiek, mint-hogy az, sok-képpen ajánlya a'Házasságot: azzal, tudni illik, hogy Kristus Urúnk jelen volt az ő Apostolival, és Sz. Annyával: hogy a bóldogságos Szűz könyörgött az új házasoknak borból-valo szűkségőkért: hogy Urúnk-is jó akarattyát mutatta hozzájok, és dichőségét meg-jelentette, a'vizet jó es bővséges borrá változtatván: hogy látván a'Kristus Tanítványi ezt az ő első choda-tételét, hittek ő-benne, tudn'illik, tekélletesben, hogy-sem az-előtt, meg-győzettetvén a'choda-tételnek nagy-voltától. Ez illyetén dolgok, kűnnyen a'Házasságra hajthattyák az embert. De igazán mondom, hogy a'bornak el-fogyása, és a'Hat kő-vederben-valo ízetlen víz, valamennyíre tartóztathattyák-is: mellyek, a'Házasságnak terhét, és alkolmatlanságát példázzák; a'mint e'mostani Predikátzióban meg-mutatom.

I. Meg-magyarázom, a'Hat Kő-veder-béli keserű vizeket.

II. Meg-mutatom, hogy nagy gondolkodás kívántatik a'Házasság-felől; melyben mindazáltal szentűl élhetni.

III. Meg-jelentem, Mi kívántassék a'Házasoktól, egy-máshoz-képest: mint-hogy a'Házasság, Szentség, és meg-óldhatatlan.

ELSŐ RESZE.

SOkan igen gyönyörkődnek Sz. Pálnak ama'mondásában [c]: *Tiszteletes mindenekben a'Házasság, és makula-nélkűl valo ágy.* És nem ok-nélkűl: mert, a'mint utánna veti Sz. Pál, *A'paráznákat, és a'házasság-rontókat meg-ítéli az Isten.* Kikhez-képest, tiszteletes állapatban vannak a'Házasság-béliek. De azt-is meg kellene gondolniok, hogy Sz. Pál azt mongya felőlők [d]; hogy *Efféléknek, testi gyötrelmők lészen:* és nem egy-féle, hanem legalább Hat-féle, a'Kő vedrek száma-szerént, mellyek szintén teli vannak vízzel: melly gyakorta háborúságnak jele; a'mint Dávid jelenti, mondván [e]: *Szabadits-meg engem Isten: mert bé-hatottak a'vizek a'lelkemig.* És Salomon, midőn azt mongya [f], hogy, *A'sok vizek nem ölthették-meg a'szeretetet, sem a'folyó-vizek el nem buríttyák azt.* És bizonyára, a'minémű háborúságok némelly Házasságokban találtatnak, annyi kőny-húllatást szereznek, hogy nem chak hat, de hatvã-hat vedret-is meg-tőlthetnének: és a'Szeretetnek lobogó tűzét, melly a'házasságra-igyekezők szívében találtatik, kűnnyen el-óltathatnák.

Az ELSŐ Veder-víz, a'Hasonlatlanság: melly sok-féle, és valóban ízetlen. Mert a'mint a'hasonlatosság oka a'szeretetnek: úgy a'hasonlatlanság, a'vagy külömbség, oka a'gyűlölségnek; a'mint *Aristóteles* tanittya [g], és *Cicero*-is [h]. Azért mongya a'Bölch [i]: *Minden élő-állat, magához hasonlót szeret.* És utánna veti [k]: *Minden ember hozzája-hasonlóval társolkodik.* Sok pedig a'Hasonlatlanság: de mindenik elégséges, az igyenetlenségnek meg-szerzésére a'Házasok-közőtt. és ritkán találtatik olly Házasság, melyben valamelly ne találtassék, és gyakorta több-is egynél. Első Hasonlatlanság, vagy külömbség, az Időben lehet: melly nem kichíny. mert azt követik nagy részére az erkölchök-is; a'mint Sz. Pál jelenti maga-felől [l]. És ritkán eggyeznek az ifiak a'vénekkel, hogy eggyűtt díchérjék az Urat, a'Dávid kívánsága-szerént [m]; a'mint Róboam idejében nyilván meg-tetszett [n]: a'hol a'vének tanátsa, úgy ellenkezett az ifiakéval, mint az édes a'keserűvel. És talám azért íntette Salomon a'fiakat [o]; hogy *meg ne útállyák az annyokat, mikor meg-vénhednek:* tudván, hogy az idő-béli külömbség, még a'vérnek eggyességével-is ellenkezik. Midőn azért efféle külömbség találkozik a'Házasok-közőtt: az idősb az ifiúnak, tudatlanságát hánnya szemére; az ifiabbik pedig a'vénnek tőpőrődött orczáját, vagy kőhögését. és leg-ottan kész a'villongás. II. Külömbség, az Erkölchben lehet: és az-is igen nehéz. Mert, a'mint a'Bölch mongya [p], *Ha valaha társolkodik a'farkas a'báránnyal, úgy a'bűnös az igazzal. Mi közi a'szent embernek az ebbel?* Hasonlót mond Sz. Pál-is [q]. Az-okáért, ha az aszszony'allat józan, chendes, aitatos; a'férfiú

pedig

a Prov. 27.7.
b Eccles. 5. 11
c Hebr. 13. 4.
d 1. Cor. 7. 28.
e Pſ. 68. 1.
f Cant. 8. 7.
g 1 Rhet. c. 38
h De Amicitia
i Eccli. 13. 19.
k verſ. 20.
l 1. Cor. 13. 11.
m Pſ. 148. 12
n 3. Reg. 12. 7. 10.
o Prov. 23. 22
p Eccli. 13. 21
q 2. Cor. 6. 14.

pedig tobzódo, háborgo, káromló: ninch vége a' háborgáſnak és panaſznak. III. Külömbség, a' Vagyonból ſzármazhatik: melly igen nehéz. Mert, a mint *Utálatoſság a' kevélynek az alázatoſság: úgy gyűlölséges a' gazdagnak a' ſzegény* [r]. Ha azért gazdagot véizen a ſzegény, amaz ennek, akár-mi okból-is, ſzemére veti ſzegénſégét, és küldűlnak nevezi. mivelhogy gyakorta eggyűtt jár a' gazdagſág a' kevélyſéggel; és mingyárt kéſz a háborgás. IV. Külömbség, a' Teſti ſzépſégben lehet: melly nem kichiny. Mert ritkán találni, a' ki magánál rútabbat ſzereſſen, és ſzebbet ne kívánnyon. V. Külömbség, a' Természetben vagyon, melly gyakorta gyűlölséget ſzerez. Mert, a' mint *Horatius* írta [s]:

Oderunt hilarem triſtes; triſtemq; jocoſi; *Sedatum celeres, agilem gnavumq; remiſſi:*

Gyűlölik a' víg embert a ſzomorúak, és a' ſzomorúakat a' tréfáſok: A' laſsút a' gyorſak, a' gyorſat 's a' ſzorgalmatoſt a' reſtek. VI. Külömbség, a' Vallásban lehet: melly leg-nehezebb, és ſok háborgáſokat ſzerez. sőt néha árúltatáſt-is; a' mint Dálila Samſont el-árúlta, noha Samſon úgy ſzerette, hogy leg-nagyobb titkát-is meg-jelentette néki [t]. És azért parancholta-vólt meg az Iſten az ő népének [u], hogy a' Pogányokkal házaſságot ne ſzerezzen, hogy el ne hajtatnék az igaz Iſtennek tiſztelitétől.

A' Második Veder-víz, a' Magtalanſág: melynek ízetlenſégét, még a' Szentek ſem igen ſzenvedhették; a' mint ki-tetſzik Abrahámból [x], Iſaákból [y], Rákelből [z], Annából [a]. De néha a' nemzés-is nem édesb, mind a' nagy gond- és múnka-miatt, mellyet a' gyermekeknek fel-tartáſa kíván; 's mind a' ſok véletlen veſzedelem-miatt, melly őket találllya; 's mind a' halál-miatt, melly időnek-előtte el-ragadgya; és a' kevés gyönyörűſégért, mellyet életőkben tőlők vőttűnk, hóltig-valo keſerűſéget hágy. Tudgyuk, minémű nagy keſerűſége vólt Jákóbnak Joſefért [b]; el-annyíra, hogy vígaſztaláſt ſem akart venni: Dávidnak, Amnonért [c], és Abſalomért [d]; Jóbnak, a' haiért, és leányiért [e]; Annának, Tobiásért, ki chak távúl vólt [f]. Az-okáért, *Thales* ezt vőtte okúl, hogy meg ne házaſodnék. És mikor őtet *Sólon* a Házaſságra íntené, egy kővettel azt a' hírt kőltete, hogy a' *Sólon* fia meg-hólt *Athenás*ba, és nagy pompával el-temettetett. Mellyen midőn *Sólon* igen meg-ſzomorodott vólna, monda nevetve *Thales*: *Sólon*, ez idegenít engem a' házaſságtól, a' mi téged, erős és álhatatos férfiat, meg-háboríthat. Tudom mit ír *Ælianus*, *Anaxágoras*ról [g]; *Laërtius*, *Xenophon*ról [h]; *Plutarchus*, *Lochádus*ról [i]; *Cicero*, *Télamon*ról [k]; hogy halván fioknak halálát, chak azt mondották; Tudtam, hogy halandó embert nemzettem. De ezeket keveſen kővetik. és ſokkal többen vannak, a' kik efféle híreken ſ[illegible] tébb meg-indúlnak; és állapattyokról-is el-feletkezvén, meg nem tudgyák mag[illegible] nértékleni.

A' H[illegible] adik Veder-víz, a' Szegényſég: fő-képpen, ha ſzámos a' magzat, a' mint gyakorabban vagyon a' ſzűkölködőknél, hogy-ſem a' gazdagoknál. Ez a' ſzegényſég, gyakorta iſzonyú vétkekre őſztőkölli a' Szűléket; a' mint a' Sz. Miklós hiſtóriája meg-mutattya. Melyben azt olvaſſuk; hogy, nem lévén az atyának mivel kiházaſítani leányit, árúba akarta teſtőket bochátani. mellyet meg-is chelekedett vólna, ha Sz. Miklós Püſpők eleit nem vőtte vólna. Adná Iſten, hogy ſok efféle Szent Püſpőkők találtatnának, kik a' ſzegény emberek leányit arra ſegétenék hogy tiſzteſségeſſen meg-házaſodnának; a' vagy, őrők Szűzeſségben maradván, jól táplálltatnának.

A' Negyedik Veder-víz, a' Betegſég: fő-képpen, ha a' ſzegénſéggel eggyűtt vagyon. Mert, mint-hogy a' ſzegények táplálása, a' naponként-valo kézi múnkából áll; ha erejőkben meg-fogyatkoznak, táplalások ſem lehet. Gyakorta a' ſzeretet-is, chak az egéſséget kőveti, és hamar meg-hűl a' betegſég-miatt; a' mint meg-érthettyük Jóbnak feleſégéből. Ki, urának nyavalyáját meg-únván, azt mondotta néki [l]: *Ald-meg az Iſtent, és hally-meg.* Azt írja *Roderícus Santius* [m], az *Eduardus* Angliai Király feleſégéről, ki a Spanyól Király leánya vólt; hogy, midőn az Orvoſok az Úra ſebét meg nem gyógyíthatnák, a' ſebét minden-nap nyelvével nyalta, a' mérget abból ki-ſzopta; melly édeſnek tetſzett, férjéhez-valo ſzeretetiből: és így a' férjét meg-gyógyítván, magának nem ártott. De gondolom, hogy ritkán találni e' hez haſonló aſzſzony állatot: a' mint férfiat-is, *Domínicus Catalúſius*hoz. Kiről azt írja *Fulgoſius* [n]; hogy a' poklos feleſégével, nem chak egy aſztalnál, és egy tálból őtt, de egy ágyban-is hált: mivelhogy a' házaſságbéli ſzeretet-által, feleſégét magával egy teſtnek tartotta; és ſem a' reá-ragadáſtól nem félt, ſem a' bűdőſségtől nem irtozott.

Az Ötődik Veder-víz, a' Gyanakodás: melynek keſerűſégéről emlekezik a' Bölch, mondván [o]: *A' ſzívnek fajdalma és ſiralma, a' gyanakodó aſzſzony*; ki gyakorta megſirattattya az embert. Ez pedig igen hamar meg-történik, és gyakorta igen kichíny

A

r *Eccli.* 13. 24

s *Lib.* 1. *Epiſt.* 2. *ad Lollium.*

t *Iudic.* 16. 17 21.

u *Deut.* 7. 3.

B

x *Gen* 21. 10.
y *Gen.* 25. 21.
z *Gen.* 30. 1.
a 1. *Reg.* 1. 6. 7.

b *Gen.* 37. 32.
c 2. *Reg.* 13. 36. 37.
d 2. *Reg* 18. 33. & 19. 7.
e *Tob.* 1. 20.
f *Tob.* 5. 23. & 10. 3. 7.
g *Lib.* 3. *Var. hiſtor.* c. 2.
h *Lib.* 2. c. 6.
i *In Lacon.*
k *Lib* 3. *Tuſc.* 99.

C

l *Iob.* 2. 9.
m *Parte* 1. *Hiſtor. Hiſpan.* c. 4.

D

n *Lib.* 4. c. 6.

o *Eccli.* 26. 8

A

dologból. Mert *Cájus Sulpitius*, a mint Erasmus írja [p], chak azért vált-el feleségétől, hogy egyszer hajadon fővel ment-ki házából. és azt mondotta néki: A törvény néked az én szemeimet veti határúl; azoknak légy szép, egyebeknek ne kedveskedgyél. Hogy-ha pedig a'gyanakodást a'chelekedet követi, élő Isten, melly keserű vizet kell innya! mert egy-felől, nehéz magát és háza-népét gyalázatba hozni, ha ki-jelenti; más-felől pedig, majd lehetetlen ollyan boszszúságot el-nyelni, ha el-halgattya. mint-hogy Salomon is azt mongya [q]; hogy, *A'ki a'Házasság-rontó aszszony'állatot meg-tartya, bolond, és istentelen.* Nem ok-nélkül mondotta azért *Alphonsus* király, a'mint Erasmus írja [r]; hogy, akkor élhetni chendesen a'Házasságban, mikor az aszszony vak (nem vizsgál a'férje-után,) és a'férfiu siket (nem gondol a feleségének zajgásával, és gyanakodó pántolodásával.)

p *Lib. 6. Apophs.*

q *Prov. 18. 22*

r *Lib. 8. Apophs.*

A' HATODIK Veder-víz, a'többinél közönségesb, és bizonyosb: de mindazáltal igen keserű; a'Halál tudn'illik, melly a'szerelmes házasokat el-választya, és éltig-valo siralmat hágy nékik. Sárát, kesergette és siratta Abrahám [s], noha száz huszon-hét-esztendős volt mikor meg-hólt: mit nem mivelt vólna, ha ifiabb lévén, mind szűléshez, 's mind gond-viseléshez alkolmatosb lőtt vólna. Ez pedig, sokkal nehezben esik az aszszony'állatoknak; fő-képpen, ha számos gyermeki lévén, kevés költséggel vannak. Keveset találtatnak az aszszony'állatok-közzül, kik férjőket a'halálra bátorittsák, mint Sz. *Mártha*, Sz. Máriusf [t]: Vagy a'kik a'mi Sz. Erzébetünkel azt mongyák [u]: Hogy tovább élhetett vólna a'férjem, semmi munkámat nem kíméllettem: de mint-hogy az Isten akarattyából meg-hólt, leg-kissebbik haj-szálommal sem hoznám-vissza: Vagy Sz. *Melaniával*; ki, a'mint Sz. *Jerónymus* írja [x], midőn férjét, és két fiát látta halva, egy chőp könyvet sem húllatott; hanem a'Kristusnak lábaihoz borúlván, azt mondotta: Ez-után szorgalmatosban szolgálok néked Uram, mint-hogy illyen terhtől meg-szabadítottál.

s *Gen. 23. 2.*

B

t *In Breviario Romano, 19. Ianua.*

u *Surius, to. 6.*

x *Epistola ad Paulam, De obitu Blesillæ.*

II. RESZE.

EZek így lévén, az én ítéletem-szerént, nem kell a'Házasággal hirtelenkedni: fő-képpen, mint-hogy ritkán találni jó aszszony'állatra; gyakran pedig ollyanra, a'minéműről szóll a Bölch [y]: *Ninch gonoszb fő, a'kigyó fejénél; és ninch harag, az aszszony'állat haragja-fölött. Jobb az oroszlánnyal és sárkánnyal egyűt-lakni, hogy sem a'gonosz aszszonnyal lakni.* Szörnyű históriákat olvasunk a'gonosz Aszszonyokról, kik urokat el-árúltták, és sok-képpen meg-ölték, vagy ölették: Kiknek álnokságok- és gonoságok-ellen, ninchen sem okosság, sem orvosság. Midőn *Protágoras*tól azt kérdették; Miért adta leányát ellenségének? Azt felelte: Mert nem tudtam gonoszbat adni. Midőn *Démócritus*tól azt kérdették; Miért vőtt kichíny feleséget? Azt mondotta: A'leg-kissebbiket választottam a'gonoszok-közzül. *Aristippus* pedig, egy kichíny, de szép aszszont látván, azt mondotta: Kichíny a'szépsége, de nagy a'gonosága. Igaz hogy azt mongya Salomon [z]: hogy *A'kijó feleséget talál, jó dolgot talál, és vigaságot vészen az Urtól:* de ki találllya azt? Az-okáért, midőn *Sócrates*től tanátsot kértek a'Házasságról; azt mondotta [a]: Miként a'halak a'varsa-kivűl lévén, bé-kívánkoznak; a'benne-valók pedig, ki akarnak jőni: meg-lássátok Ifiak, hogy rajtatok-is az ne történnyék. Midőn *Thales* Filósofust az anyja a'házasságra kisztetné ifiú-korában, azt felelte; hogy nincht még ideje: Idősb lévén pedig, azt mondotta; hogy már el-múlt ideje. Más Filósofus pedig így okoskodott: Ha szépet vészek, gyanakodásban élek; ha rútat, nem szerethetem; ha gazdagot, kevély, és engedetlen lészen; ha szegént, kedvetlen, és bajos lészen. Az-okáért, jobb a'nélkül lenni. *Charondas* a'*Thúriu*sok törvény-adója, *Philémon*nak ama'mondásat igen javallotta, és írásban hatta: Nem chodálom, a'ki elsőben a'tengerre mégyen, hanem a'ki másodszor-is reá veti fejét: azon-képpen nem chodálom, a'ki elsőben feleséget vészen, hanem a'ki másodszor-is meg-házasodik. Nem hogy a'másodszor-valo házasúlás gonosz vólna; a'mint hamissá mondották *Tertulliánus, Novatiánus*, és a'Montanisták; hanem, hogy az elsőnek nyomorúsága el nem rettenti: mert egyéb-aránt Sz. Pál azt írja az Özvegyről [b]: *Mennyen férjhez a'kihez akar: chak hogy az Urban:* az-az, a'ki a'házasságban az Úr törvényét nézi, mi végre rendeltetett a'Házasság; és nem valami világi el-múlando dolgot; melyben fölötte igen sokan vétkeznek.

y *Eccli. 25. 22.*

z *Prov. 18. 22.*

a *Anton. in Melissa. parte 2. serm. 34.*

D

b *1. Cor. 7. 39.*

Ezt hogy jól meg-értsük, azt kell fondamentomúl állatnunk, a'mint másutt megbizonyítók, hogy a'Házasság, jó és szent állapat, melybe ember üdvözűlhet. És, noha azt a'Szűzesség, állapattya-szerént, meg-előzi: történhetik mindazáltal, hogy a'Házas-emberek, Isten-előtt kedvesbek légyenek némelly Szűzeknél. a'mint a'szép tiszta Smaragd,

noha

noha állattya-szerént alább-való, többet érhet a' homályos és eres Gyémántnál. *Paphnutius*, a' mint *Evágrius* írja [c], sok esztendeig-való penitentzia-után, azt kérte az Istentől, hogy meg-mutassa néki, kihez légyen ő hasonló az örök bóldogságban? Az Isten azért egy házas Tiszt-tartóhoz küldötte, ki igen szentül élt feleségével, a' bűntől el-távozván, alamizsnálkodván, és egyéb Istenes dolgokban foglalván magát. és azzal meg-mutatta, hogy a' Házasok, a' nőteleneket követhetik, és meg-is haladhattyák. Mellyet Sz. Agoston, a' Dávid példájával bizonyít: ki, noha házas ember volt, mindazáltal olly Zóltárokat írt, miéműeket senki nem írt a' Szűzek-közzűl. Az-okáért, nem oknélkűl szereznek lakodalmat az új házasoknak: melly szokás, nem chak a' Zidóknál volt, a' mint a' mái Evangélium meg-mutattya, hanem a' Görögöknél-is. kikről emlekezik *Pláto* [d], Aristóteles [e], Homérus [f]; kik a' Menyegzőt, γάμος-nak nevezik; melly ige, Lakodalmat-is tészen. és a' Romaiaknál-is: kikről emlekezik *Apulejus* [g], *Juvenalis* [h], *Aelianus*. Az Irás-is sok-féle Nemzetségeknek lakodalmáról emlekezik: a' Mesopotámiaiakéról [k], a' Filistæusokéról [l], a' Médiaiakéról [m], a' Perssiaiakéról [n]. Végezetre; Sz. János *Bóldogoknak mongya, a' kik a' Bárány menyegzőjének vachorájára hivattattak* [o]: melly nyilván meg-mutattya, hogy örömet jelent, nem bánatot.

Tudom, hogy némellyek azt mongyák; hogy a' Menyegzői lakodalom, az előbbi nyugodalomnak, és örömnek végét jelenti; a' mint a' fársangi lakodalommal végezzük-el a' hús-ételt, és a' böjtöt el-kezdgyük: mert a' Leánzók a' menyegzővel, nem chak szűzességöknek valóban gyönyörűséges virágját veszti-el, mellyet viszsza nem vehetnek; hanem az attyok házánál-való nyugodalmat-is és szabadságot: midőn hajokat-is meg-ereszteték, mellyet az-után őszve tekervén, fedél-alá vésznek. Némellyek hasonlíttyák a' halálra-való emberek lakodalmához: mivelhogy, két-napi vigaság-után, holtig-való siralom következik. De ezek, nem adgyák okát a' dolognak, hanem a' következő dolgot vészik okúl. Én azért, a' Pogány *Athenaus*nak mondásához-képest [p], azt mondom; hogy a' Menyegzői lakodalommal, a' menyegzőnek Istenét tisztelik: és bizonságúl vészik az Új házasok, hogy az ő rendelése-szerént házasodnak: és a' szerént akarnak élni a' házasságban. Ugyan-is, a' Házasságot fő-képpen az Isten igazgattya: mert *A' ház, és a' gazdaság, az atyáktól adatnak: az Urtól pedig tulajdon-képpen az okos feleség* [q]. Azt írja *Rupertus*; hogy az Isten, akarván Evát alkotni, mély álmot bochátott Adámra; és mikor el-alútt volna, óldala chontyából építette Evát [r]: akarván jelenteni, hogy, a' ki feleséget akar venni, először bé-húnnya szemeit, és külső érzékenségitől elválván, az Istenben ragadtassék; és, annak szent akarattyát nézvén, úgy keressen Házastársot. Az után, ő-maga az Isten vitte Evát Adámhoz: mert a' jó Házas-társ, Istennek jeles ajándéka; és, a' mint a' Bölchnél olvassuk [s]: *Jó része a' jó aszszony: az Isten-félők részére adatik a' férfiúnak, a' jó-tételeményekért.*

Az-okáért, igen gonoszúl chelekesznek, a' kik azt nem az Istentől várják; hanem, hízelkedéssel, chalárd ajándékokkal, hitegető írásokkal keresik: és annál-is gonoszbúl, a' kik varázlással. Kikről igazán írta *Plutarchus* [t]; hogy, a' ki méreggel horgász, semmire-kellő halat fog: azon-képpen, a' ki maszlaggal fogja férjét, bolondra talál. Jó tanátsot ád pedig a' Tridentomi *Conciliom*, midőn azt írja [u]: A' szent Gyüleközet a' Házasúlókat ínti, hogy, minek-előtte meg-házasúllyanak, a' vagy harmad-nappal a' házasságnak bé-tellyesítése-előtt, meg-gyónnyanak, és aitatosan az Oltári-szentséghez járúllyanak. Javallom: és azt adom hozzája; hogy, ha azt kívánnyák, hogy az ő Házasságok szerenchés, és áldással bővséges légyen, lelki szemökkel más két Lelki házasságra tekintsenek, mellyekről az Anyaszentegyház az el-múlt napokban emlekezett, és mindenikben az Isten Fia a' Vő-legény: és a' mit azokban látnak a' Vő-legéntől, és a' Meny-aszszontól, azont kövessék az ő Házasságokban. Karáchon napján, emlekezett az Anyaszentgyház arról a' Lelki menyegzőről, melyben az Atya Isten, az ő áldott Szent Fiának az emberi természetet örök Jegyesűl adta, mellyet a' halál sem választhatott-el tőle: és *úgy jött-ki az annya-méhéből, mint a' Vő-legény ágyas-házából* [x]. melyről Sz. János szólván, azt mongya [y]; hogy *Az Ige testé lött, és bennünk lakott*. Víz-Keresztnapján pedig, arról emlekezett, melyben az Anyaszentegyházat vötte örök Jegyesül. Es azért mongyák akkor naponként az Egyházi emberek az Isteni szolgálatban: * Ma a' mennyei Vő-legénnek adatott az Anyaszentegyház. kitől soha el nem válik. És azért mondotta Sz. Pál a' Házasságról [z]: *Ez nagy titkos Szentség; én pedig, a' Krisztusban, és az Anyaszent-egyházban, mondom.* mivelhogy, a' Krisztusnak az Anyaszentegyházzal-való fel-bonthatatlan éggyesűlését, példázza; melyről hasznosan értekezhetünk.

A

c *Lib.* 1. *Vita Patrum.*

d *Lib.* 5. *de Legib.*
e *Lib.* 4. *Ethic.*
f *Iliad.* 1. & *Odyss.* 4. Gámos.
g *Lib.* 6.
h *Satyra* 6.
i *Lib.* 8. *Var. hist.*

B

k *Gen.* 29. 22.
l *Iudic.* 14. 10
m *Tob.* 7. 17. & 8. 22.
n *Esth.* 2. 18.
o *Apoc.* 19. 9.

p *Lib.* 5.

q *Prov.* 19. 14
r *Gen.* 2. 21.

C

s *Eccli.* 26. 3.

t *In Moralib.*

u *Sess.* 24. *de Reform. Matrimony.* c. 1.

D

x *Psal.* 18. 6.
y *Ioan.* 1. 14.

* Hodie cælesti Sponso juncta est Ecclesia.
z *Eph.* 5. 32.

A

III. RÉSZE.

ELsőben azért, Az Isten Fia, az ő két Házasságában, nem azon igyekezett, hogy a' Jegyesiben nemességet, gazdagságot, vagy szépséget keresne: mert azt fel nem találta vólna, mivel parasztok és nemtelenek, küldősök és szegények, rútak és színtelenek vóltak: sem azon, hogy magának nyugodalmat és gyönyörűséget szerezne; tudván, hogy chak múnkát és nyomoruságot talál: hanem chak arra, hogy sok magzatokat nemzene, az ő mennyei Sz. Attyának dichőségére. Az-okáért, igen megchalatkoznak, a'kik a'Házasságban a'nemességre, és gazdagságra néznek: mert azzal chak azt nyerik, hogy a'feleségők, ne chak ne tisztellyék őket, hanem ugyan szolgájoknak tartsák, szántsanak rajtok, és Simon hajtsa a'lovakat.

Nem kárhoztatom a'Nemzeteket, kik a'leánzóknak Jegy-ruhát adnak, hogy jobb móddal, és hamarébb férjhez mehessenek: de inkább tetszik Hazánk szokása, melyben a'Jegy-ruha nem igen tőlti a'tarsolt; mert a'régi Bőlchek-is ezt javallották. *Solon*, a' mint *Plutarchus* írja [a], meg-tiltotta a'pénz-béli Jegy-ruhát; és azt rendelte, hogy a' Leány, a'férje házához egyebet ne vinne, kevés ruhánál, és valami keveset-érő házieszközneél: ítélvén, hogy a'Házasságot, nem pénzel, hanem egy-máshoz-valo jó akarattal, és magzattyokhoz-valo szeretettel kellene szerzeni. *Lycurgus*-is, a'mint azon *Plutarchus* írja [b], a'Szűzeknek nem engedett Jegy-ruhát; azért, hogy senki a'pénzért ne válogatna a'leányokban; és hogy a'férfiak, könnyebben szájokon tarthatnák feleségőket. Sőt az Isten népe-közőtt-is, a'férfiak adtak Jegy-ruhát a'leánzókért; a'mint az Abrahám szolgájából ki-tetszik: ki tíz teve terhet vitt Mesopotamiába, midőn az Ura fiának feleséget keresett [c]; és meg-ajándékozta, mind Rebekkát, 's mind az attya-fiait. Sikem-is Dináért, a'Jákob fiainak Jegy-ruhát és ajándékokat ígért [d]. És a'kinek pénze nem vólt, más módon tőtt eleget a'Jegy-ruháért: úgy-mint, Jákob, tizennégy esztendeig-valo szolgálattyával, Liáért, és Rákelért [e]; Dávid pedig, Mikolért, Saulnak, száz Filistæus szemérmek első bőrével fizetett [f]. De még Krisztus Urunk-is, nem vőtt Jegy-ruhát az Anyaszentegyháztól, hanem inkább nagy árron vőtte-meg [g]. Nem kell azért a'nagy Jegy-ruhára nézni, hanem azt kell mondani *Plautus*sal [h]: *Dummodò morata rectè veniat, dotata est satis*: Chak jó erkőlchel jőjön, elég Jegy-ruhája vagyon. mert, a'mint *Bias* mondotta, Leg-szebb Jegy-ruhája az aszszonnak, a'szemérmetes élet. Hallyad, mit mond *Plautus*nál egy Pogány aszszony [i]: Én nem azt ítélem Jegy-ruhának, a'mit annak mondanak; hanem a'Szemérmetességet, és tisztességet, a' gonosz kívánságnak meg-enyhítését, az Isteni félelmet, a'szűléknek szeretetit, az atyafiakkal-valo eggyességet: Hogy néked engedelmes legyek, a'jóknak adakozó, és a'jamboroknak hasznos. Távúl légyen pedig, a'mit azon *Plautus*nál, egy szolga más szolgatársának mondott [k]; Halgass, bolond; nem látod-e minémű szokások vagyon most az embereknek? Gonosz hír-névvel-is künyű férjhez menni: Chak légyen-meg a'Jegy-ruha, semmi vétek véteknek nem tartatik.

Hasonló-képpen meg-chalatkoznak azok-is, kik az el-múlandó Szépségre tekintnek a'Házasságban: Mert, a'mint *Cælius Rhodiginus* írja [l], mint a'szalmában a'tűz hamar fel-lobban, de hamar-is el-aluszik, ha más erősb dologgal nem tápláltatik: úgy egy szem-pillantásban el-múlik az új Házasok szerelme, mellyet chak a'testi szépség szerzett, ha a'jó erkőlchel nem támogattatik. Az-okáért mondotta Sz. Ambrus [m]; hogy inkább kell a'meg-ért-erkőlchű aszszony'állatot választani, hogy-sem a'szépet. Szent *Jerónymus* pedig [n], inkább azt, a'ki anyai tenyészéssel ékes, hogy-sem kurvái szépséggel. Arany-szájú Sz. János pedig [o]; hogy inkább kell a'hívségre nézni, hogy-sem a'szépségre: Én-is azt mondom, hogy inkább kell nézni az erkőlchben-valo hasonlatosságra, hogy-sem a'piros és feír orczára: mert amaz, a'szíveknek kötele, a'szeretetnek őrizője. Es, a'mint *Plutarchus* mondotta *Stobæus*nál [p]; mi-képpen az arannyal ékesittetett tükörnek ninch haszna, ha nem mutat hasonló ábrázatot: azon-képpen a'gazdag, vagy szép feleségnek ninch haszna, ha erkőlchében nem hasonló a'férjéhez, és értelmében nem eggyezvéle. A'régi Bőlchek, a'*Venus* lába-alá, habarniczát írtak, melly annak színét vészi-fel, a'mihez közelget: jelentvén azzal, hogy az Aszszony'állatnak, az Ura erkőlchéhez kell magát szabni. Az-okáért, az Abrahám szolgája olly jelt kívánt az Ura fiának Jegyesében, melly őtet adakozónak mutatná [q]; mint-hogy az Ura-is ollyan vólt: és azt gondolta, hogy a'fia-is az attyára ütött, és az alma nem messze esett fájától.

Hogy pedig a'testi Szépségre ne kellessék nézni a'Házasságban, melly meg-öldhatatlan kötél, abból ki-tetszik; hogy a'Szépség, a'jó erkőlch-nélkül, nem egyéb, ha-

nem

a *In Solone.*

B

b *In Lycurgo.*

c *Gen.* 24. 51.
d *Gen.* 34. 11.

e *Gen.* 31. 14.
f 1. *Reg.* 18. 25.
g *Act.* 20. 28
Eph. 5. 25.
h *In Aulular.*

C

Quę Dos matronis pulcherrima? Vita pudica, *in Amphitr.*

k *In Perf.*

l *Lib.* 28. *c.* 21

m *Lib.* 1. *de Abraham. c.* 2.
n *In c.* 2. *Malach.*
o *Hom.* 1. *in Matt.*

p *Serm.* 70.

Polypus.

q *Gen.* 24. 18.

nem meg-feírített koporsó, méreggel teli edény, rút orczát-mutató szép tükör, betegekkel rakva, szépen fel-ékesíttetett Ispitály, bolond-kórmányú teli hajó; szép bonchokos ló, mellyen rosz vitéz ül; bálványok temploma, melly kivűl szép, de belől chak oktalan-állat képe vagyon benne. Ninch bizony gyarlóbb dolog a'Szépségnél:

Forma bonum fragile: quantumq; accedit ad annos, Fit minor, & ſpatio carpitur illa ſuo.
Non ſemper violæ, non ſemper lilia florent: Et riget amiſsâ ſpina relicta rosâ:

Hova tovább, mint kisebbül; végre tellyességgel el-enyészik: feír hó, melly igen kűnnyen el-olvad, és sárt chinál; virágzó nyár, mellyet a'szomorú tél követ; hamar el-hervadó róża és líliom. Melly-miatt, sok gonoszságok és károk történtek. A'Káin leányinak szépsége, hozta a'víz-özönt [r]; Dinának szépsége, veszteté-el a'Sikimítákat [s]; a' Thámaré, Ammont [t]; a'Júdité, Holoferneſt [u]; a'Susannáé, a'két vén bírákat [x]; a'Sárá'é, a'hét férfiat [y]; a'Jósef szépsége, az aszszonyát gonosz kívánságra ösztökélte [z]; a'Bethsabée aszszonyé, Dávidot meg-ejtette [a]; a'Görög Ilonáé, Tróját tőből ki-égette. A' Pogányok Isteni kőzött-is, nagyobb hadakozás vólt a'Szépségért, a'mint a'Poëták írják, hogy-sem az Oriások-ellen, kik őket országokból ki akarták rekeszteni: Mert ezek-ellen, egyenlő akarattal harczoltak: de a'Szépségért, a'mint *Isőcrates* írja [b], igen viszszálkodtak:

Mulciber, in Trojam; pro Trojâ, ſtabat Apollo, Æqua Venus Teucris, Pallas iniqua, fuit.

Annak-főlötte: Mi szűkség a'Szépséget főlöttébb kívánni? Azért-e, hogy a'szép testben a'Jószágos chelekedet kedvesb? *Gratior eſt, pulchro veniens è corpore Virtus.* De ritkán találni eggyűtt. és gyakorta követi a'kevélység:

Sed fuit in tenerâ tam dura Superbia formâ. A'szemérmetesség-ellen ugyan harczol-is.
Lis eſt cum formâ magna Pudicitia. *O quàm te fieri, Catulla, vellem,*
Formoſam minus, aut magis Pudicam.

Es azért mondották a'Régiek, a'Tisztaság hajó-törésének. Azért mongya Ezekiel [c]: *El-bizván magadat szépségedben, parázsnálkodtál a'te hiredért, és ki-töttéd parázsnálkodásodat minden által-menőre, hogy azé lennél.* Nem minden aszszonyokról mondhatni, a'mit Susannáról olvasunk [d]; hogy *Szép, és Isten-félő vólt.* Bár nevezze *Homérus* [e] a'Szépséget, a'Terméſzet dichőséges ajándékának: de én azt mondom, hogy hasonló az *Énéas* ajándékához; ki egy kardal ajándékozta-meg Dídót, mellyel meg-ölte magát. noha nem a'végre adta vólt néki, a'mint *Virgilius* írja [f]: *Non hos quæſitum munus in uſus.* A' gazdagot, kevéllyé tészi; a'szegént, vásottá, és szemtelenné. Bár nevezzék némellyek, Terméſzet-szerént-valo gazdagságnak: de én azt mondom, hogy sokan leselkednek utánna, mint a'gazdagság-után. Abrahám, nem vólt-e veszedelemben Sárának szépsége-miatt? Egyiptusban, Farao-miatt [g]; Gerarában, Abimelek-miatt [h]? Urias pedig, el-is veszett a'Bethsabée szépségéért, Dávid-miatt [i]. Magok szépsége-miatt, mint jártak Jósef, Dína, Susanna, Thámar, Lucrétia, és egyebek?

Végtére: Azok-is meg-chalatkoznak, a'kik chak a'testi gyönyörűségért házasodnak-meg: kikről szóllott Ráfael Angyal Tobiásnak, mondván [k]: *A'kik úgy házasodnak-meg, hogy az Istent magoktól és elméjökből ki-rekeszszék, és az ő fajtalanságokat úgy követtsék, mint a'ló's az őszvér, kiknek ninch értelmök: azokon hatalma vagyon az ördögnek.* Es ismég [l]: *Vedd-el a'szűzet az Úr félelmével, a'fiak szeretetitől viseltetvén inkább, hogy-sem a'bujaságtól; hogy az Ábrahám magvában áldomást nyerj a'fiakban.* Es bizonyos dolog, hogy noha a' Szent Házasság, a'bujaság-ellen-valo orvosság: mindazáltal, a'kik nem orvosságúl élnek azzal, hanem testi gyönyörűséget keresnek, ritkán maradnak-meg határokban, és nagy vétkekbe esnek.

Kérdené valaki: Hogy a'Házasság üdvösséges, és jó szerenchés légyen, minémű igyekezetet kíván? Felelet. A'Kereszttyének Házasságának, Négy Oka, vagy Vége vagyon: Első: A'Magzatok nemzése. Azért mondatott az első házasoknak [m]: *Neveljetek, és sokasodgyatok, és töltsétek-bé a'földet.* Ezt jól értette a'jámbor ifiú Tobias: ki az Istenhez-valo könyörgésében, azt mondotta [n]: *Uram, te tudod, hogy nem bujaságnak okáért vészem a'húgomat feleségül, hanem chak maradékinkhoz-valo szeretetből, kikben áldattassék a'te neved örökkön örökké.* Azért könyörgött Isaák, a'magtalan feleségeért [o]; és Anna, magzatot kért az Istentől [p]: és mind a'kettőt meg-halgatta az Isten. Második Vége: A'Segétség, és a'házi gond-viselésben-valo társaság. Mert, a'mint *Aristóteles* írja [q], a'férfiú az aszszony'állattal, nem chak a'nemzésért társolkodik, mint az oktalan-állatok; hanem azért-is, hogy eggyűtt lakván, házok-népére eggy-aránt viselljenek gondot, és segétséggel légyenek egy-másnak a'munkában. Az-okáért, nem találtatván Adámnak hozzá-hasonló segétő, az Isten azt mondotta: *Nem jó az embernek egyedül lenni: teremtsünk néki hozzá-hasonló segétőt.* és úgy, az óldala chontyából teremtette

Évát

A

r Gen. 6.2.
s Gen. 34.25.
t 2.Reg.13. 28.
u Iudith. 10. 17.
x Dan.13.2.
y Tob. 3.8.
z Gen. 39.6.

B

a 2.Reg.11.2
b In Laude Helenæ.

c Ezech. 16. 15.
d Dan.13.2.
e Iliade 3.
f Æneid. 4.

C

g Gen.12.13.
h Gen. 20.2. 12.Reg.11. 24.
k Tob.6.17.
l verſ.22.

m Gen. 1.28.

D

n Tob.8.9.
o Gen.25.21.
p 1.Reg.1.11
q 8.Eth.c.12.

A

Évát [r]. Es bizonyára, úgy rendelte az Isten az embernek állapattyát, hogy némelly dolgokra alkolmatosbak a'férfiak, némellyekre pedig az aſzſzonyok. HARMADIK Vége a'Házaſſágnak: A'bujaſágnak el-távoztatása; a'mint Szent Pál jelenti, mondván [s]: *Jó az embernek aſzſzony'állatot nem illetni: a'paráznaság-ellen pedig, mindennek tulajdon feleſége légyen, és mindennek tulajdon férje légyen.* NEGYEDIK: A'nagy Szentſégben-valo réſzesülés; melly a'Kriſtuſnak az Anyaſzentegyházzal-valo eggyesüléſét példázza [t].

r Gen. 2. 18. 20. 21.

s 1. Cor. 7. 1. 2

t Eph. 5. 32.

Ezekből ki-tetſzik, melly ſzükſéges légyen az Házas embereknek egy-máshozvalo ſzeretetök; melyre Sz. Pál a'férfiakat, Urunk példajával ínti: *Ki, ſzerette az Anyaſzentegyházat, és magát adta érette* [u]. Mellyet némelly Pogányokban-is fel-találunk: Mert *Titus Gracchus*, két kígyót fogván házában, és egy jövendölőtől meg-értvén, hogy a'hímnek el-bochátása, a feleſégének halált ſzerez rövid időben; a'nőſténnek el-bochátása pedig, ő-magának: a'hímet meg-öletvén, el-bochátotta a'nőſtént; örömeſt kiván meg-halni, hogy *Cornélia* élne. *Alceſte*-is, a'jövendölőktől meg-értvén, hogy az ő beteg férje *Admétus*, Theſſaliának Királya, külömben meg nem gyógyúl, hanem ha valamelly baráttya meg-hal érette: és ſenki nem találtatván a'ki azt fel-vállalná, jó kedvel maga hólt-meg érette. Közel járt e'hez *Hipſicratea*: ki, a'mint *Valerius Maximus* írja [x], *Mithridateſ*től el nem ſzakadott, hanem, férfiúi ruhában öltözvén, minden nyomoruſágában mellette vólt: melly nagy vigaſztalására és künnyebſégére eſett, mintha az egéſz háza-népe véle lőtt vólna.

u Eph. 5. 25.

B

x Lib. 4.

Az-okáért, nem jól chelekeſznek a'férfiak, kik, akár-mi aprólék dologért, külömb aſztalt és ágyat kereſnek. Mert, a'mint *Plutarchus* írja [y], a'ki magával nem éteti feleſégét, arra tanittya, hogy távúl-létében, magának konyhát ütvén tobzódgyék: és a'ki véle nem nyájaskodik, máſſal nyájaskodtattya. Azért régenten, a'kik *Júnó*nak az iſtenek Nyoſzolyó-aſzſzonyának áldoztak, az áldozatra-valo állatnak epéjét ki-vetették: jelentvén, hogy a'Házaſſágtól, minden dagálynak távúl kell lenni. Es Arany-ſzáju Sz. János azt ítéli [z]; hogy nagy dologért ſem kellene igyenetlenkedni a'házas embereknek: és ſzép Okait adgya: I. Oka: Bolondſág azt gyalázattal illetni, a'kiért, az Isten parancholattyából, a'Szőléket-is el kell hagyni. II. Magát tiſzteli, a'ki feleſégét meg-bőchülli: mint a'Király, annál bőchűlletesbnek látſzik, mentől nagyobb bőchülletben tartya tiſzt-tartóját: ha pedig tiſzteletlenül bánik véle, magát gyalázza. III. Oka: A'keménſég, nem más keménységgel orvoſoltatik-meg, hanem kegyeſséggel. IV. Ha-fogyatkozáſát békével ſzenveded, őtet-is meg-ſzelídíted, és magad-is a'békeſséges ſzenvedésben nevekedel érette; melynek nagy jutalma léſzen az Isten-előtt. Ezt *Plutarchus*, ſzép haſonlatoſsággal bizonyíttya [a]. Mert, ha az Éſzaki ſzél fúj, hogy el-vigye kőntösödet, annyival inkább hozzád kapcholod: de ha a'Déli meleg ſzél fúj, magad-is le-veted: azon-képpen, a'ki Feleſégét, ſzidalommal akarja a'tobzódáſtól el-tiltani, inkább reá ingerli; de a'ki ſzép ſzóval, kéreméſ-ſzerént ínti, többet végez. Máſutt pedig, azt írja [b]; hogy, a'ki el nem ſzenvedi ideig a'Feleſége zörgölődéſét, ollyan, mint a'ki, az éretlen ſzőlőt meg-kóſtolván, a'meg-értet-is meg-veti, amannak ſavanyúſágáért: és a'melly aſzſzony, a'férje erkölchéért el-idegenülvén tőle, őtet el-hadgya, ollyan, mint a'ki a'méhnek meg-chípéſéért a'mézet meg-veti. V. Oka: A'Házas emberek viſzſzálkodáſa, veſzedelmes az egéſz ház-népének; mint az egéſz hajónak, és ſeregnek, a'hajóſ-meſterek-, és had-nagyok-között-valo viſzſza-vonyás: a'mint Arany-ſzáju Sz. János írja [c]. Valóban ſzép példánk vagyon erről a'Pogány *Públius Rúbriuſ*nál, ki a'feleſégével *Cája Enniá*-val, negyven-három eſztendeig és nyólcz hólnapig, azaz, tellyes éltében, panaſz-nélkül élt.

y In Moralib.

z Hom. 26. in Ep. 1. ad Co-

C

a De Moribus.

b In Moralib.

c Hom. 66. in Geneſin.

Ezt hogy végbe viheſſék a'Házas-emberek, egy-máshoz ſzabják magokat. És főképpen az aſzſzony'állatok, uroknak terméſzetit követſék; és ha ſzintén néha okosbakis, ne ízöllyanak kezök-alá: a'férſiak viſzontag, a'mi jót látnak feleſégökben, ne ſzégyenlyék követni; a'fogyatkozáſt pedig, magok jó példájával orvoſollyák. Sz. *Baſilius*, a'mérges vípera-kígyó példájával bizonyíttya e'dolgot [d]: melly, mikor a'meny-hallal akar társolkodni, mérgét ki-okádgya: a'meny-hal pedig, halván a'viperának sűvöltéſét, leg-ottan hozzája mégyen, noha tudgya mérgeſ-vóltát: azon-képpen a'férfiak, feleſégökhöz ſemmi mérget ne mutaſſanak; tudván, hogy az aſzſzony'állat, a'férfiúnak nem lábából teremtetett, hogy rajta járjon, hanem oldalából, hogy társának iſmérje: az aſzſzony pedig, jó kedvel engedgyen férjének, ha ſzintén tudgya-is erkölchőſſégét; meg-gondolván, hogy a'férfiúnak nem fejéből alkottatott, hogy előtte járjon, hanem az oldalából, hogy a'fejéhez halgaſſon.

d Hom. 7. in Hexamer.

D

Mind ezeknek jó végbe-vitelére, igen haſznos a'Házas embereknek ſzűntelen

ſzemök-

szemök-előtt hordozni, hogy a'Házasság, igaz Szentség, és el-válhatatlan társaság. Azokáért, a'ki abban úgy nem viseli magát a'mint kívántatik, mind a'Szentség-ellen chelekeszik, azzal nem jól élvén; 's mind magának éltig-való galibát szerez. mert el nem válhatik házas-társától, úgy hogy mást vehesszen, vagy máshoz mehessen. Ezt mind a'kettőt tagadgyák az Újítók, és fő-képpen a'*Calviniſták*. Az Elsőt, Iráſokkal, a' *Calvinus* János tanitáſát követvén: ki nyilván irja [c]; hogy a'Szentségnek mi-vólta, a'Házassághoz úgy illik, mint a'Barbély- vagy Varga-mívhez, vagy a'szántáshoz vetéshez. A Másikat, Chelekedetökkel-is: mert, fő-képpen a Magyar-országi *Calviniſták*, olly kűnnyen el-választhyák a'Házas-embereket, mint-ha a'Házasság chak emberi szerzés vólna. Sőt még úgy-is nagyobb tekintetnek kellenék arra lenni: mert még a'Pogányok-is, sok helyen, nem olly kűnnyen válnak-el egy-mástól. noha ő-közöttök chak emberi társolkodás a'Házasság. De mind a'kettőben vétkeznek az Újítók, a'mint majd rövideden meg-mutatom.

A'mi az Elsőt illeti: Mind a'*Lutheriſták*'s mind a'*Calviniſták*, az Új teſtamentomi Szentséghez, három dolgot kívánnak; mellyek fel-találtatnak a'Sz. Házasságban. Első az; hogy az Isten szerzette légyen. Melly a'Sz. Házasságban olly nyilván fel-találtatik, hogy magok az Újítók sem merik tagadni. és, ha tagadnák-is, kezőkben szakadna. Mert Urúnk, Adámnak mondását [f], *El-hadgya ember attyát és annyát, és ragaszkodik az ő feleségéhez; és lésznek ketten egy teſtben*; az Istennek tulajdonittya [g]: jelentvén, hogy azt Adám az Isten nevével mondotta, vagy hogy az Isten mondotta Adám-által. Es utánna veti [h]: *A'mit azért az Isten egybe-szerzett, az ember el ne válaszsza.* Második az; hogy valami szent dolognak jele légyen. Ez-is fel-találtatik a'Sz. Házasságban: mellyet, midőn Sz. Pál *Nagy Szentségnek* nevezett vólna [i]; okát adta, mondván: *En pedig a Kriſtusban, és az Anyaszentegyházban, mondom*: az-az, Nagy Szentség a'Házasság; mert jele a' Kriſtus házasságának, és azt példázza; a'mint Sz. *Jerónymus* [k], Arany-száju Sz. János [l], Sz. Agoston [m], és egyebek-is magárázzák. Es méltán: mert ott Sz. Pál, a'Házasokat inti a'szeretetre; és okúl azt adgya, hogy Nagy Szentségnek jele és példája. mert azt példázza az El-válhatatlansággal, hogy a'Kriſtus el nem válik az ő Jegyesétől az Anyaszentegyháztól. Harmadik az; hogy abban, a'Meg-szentelő malasztnak ígérete légyen. Ez-is fel-találtatik a'Sz. Házasságban. Mert, ha az Isten, azért szerzi-egybe a' férfiat és aszszony állatot; hogy az ő lelki eggyességőkkel, és szeretetőkkel, példázzák a Kriſtusnak és az Anyaszentegyháznak lelki eggyességét, és szeretetit; a'mint Sz. Pál, ugyan azon Levelében jelenti [n]: kétség-nélkűl Malasztot ád nékiek, melly-nélkűl a' lelki eggyesség nem lehetne közöttök. Azért nevezi Sz. Pál másutt a'Házasságot, *Isten ajándékának* [o]; a'mint a'Szűzességet-is. és arra inti a'Házasokat [p]; *hogy tudgyák az ő edényöket birni szentségben*; mellyet, tudni illik, a'Házasság-által vőttek. Továbbá: Ha a'Házasság el-óldhatatlan kötél, a'mint ez-után meg-mutatom: nem szükséges-e a'hoz az Istennek Malasztya? Kűnyű dolog-e, egy aszszonyhoz úgy kötelezve lenni, hogy azt semmi okon el ne hagyhassad? Bizony, az Új Törvény, melly *Gyönyörűséges igának* mondatik [q], ez-aránt súllyosb vólna az Ó Törvénnél; ha a'Házassággal eggyűtt nem járna az Istennek malasztya: mivelhogy a'Zsidóknak, szabad vólt, vagy több feleséget venni; vagy áttól, a'kit meg-úntak, meg-válni, levelet adván néki. Annak-fölötte: A'Házasságnak vége-is azt kívánnya. Mert a'fiaknak Isten-szerént-való fel-neveléſe, melyre kötelesek a'Keresztyén házasok, az Istennek malasztya-nélkűl nem lehet. Hasonló-képpen, a'Házasság egyedűl, az Istennek Malasztya-nélkűl, nem elégendő orvosság a'paráznaság-ellen; a'mint a'Doktorok igazán tanittyák: mert a'testi kívánság, a'házasságbéli gyönyörűséggel meg nem óltatik, hanem inkább gerjed. Gyakorta kívántatik pedig, hogy magokat meg-tartóztassák a'Házas-emberek: midőn távúl vannak egymástól; vagy eggyik közzűlök beteg. melly sokkal nehezebb azoknak, hogy-sem a'Nőteleneknek. Végezetre: Mi szükség vólt eleitől-fogva a'Sz. Házasságban, a'Papoknak szolgálattyok és áldások, ha merő testi és világi dolog, mint a'varga mív; a'mint *Calvinus* tanittya? De mit mongyunk? Szentségnek nem tartyák a'Házasságot; és azért kűnnyen-is végét erik, és akár-mi okért-is el-válnak egy-mástól, az Isten törvénye ellen; a'mint meg-mutatom.

A'Keresztyén Anyaszentegyháznak valláſa az: hogy, noha a'Házasok, némelly nagy okokból, el-válhatnak egy-mástól, úgy hogy eggyűtt ne lakjanak: mindazáltal, ha a'Házasságot a'testi közösülés meg-erősítette, semmi okból úgy el nem válhatnak, hogy szabad légyen a'vétkesnek, vagy az ártatlannak mást venni, vagy máshoz menni, hanem, kapa's asó válaszstya-el őket. mivelhogy Urúnk nyilván mondotta [r]: *Minden a'ki el-bochattya a'feleségét, a paráznaság oka-kivűl, paráználkodtattya őtet: és a'ki az el-bochátta-*

c *Lib. 4. Inſtit. c. 19. §. 34.*

f *Gen. 2. 24.*
g *Matt. 19. 5.*
h *verſ. 6.*
i *Eph. 5. 32.*
k *In c. 5. Ep. ad Epheſ.*
l *Hom. 20. in Ep. ad Epheſ.*
m *Lib. 1. de Nuptiis, & Concupiſc. c. 10*
n *Eph 5. 24. 25.*
o *1. Cor. 7. 7.*
p *1. Theſ. 4. 3.*
q *Mat. 11. 30.*
r *Matt. 5. 32.*

A

tottat véſzi, paráználkodik. Holott látod, hogy az utólſo ígéket, egy-általlyában, *exceptio*-nélkûl, mondotta; úgy hogy, a'ki a'paráznaſágért el-bocháttatottat véſzi-is, paráználkodik. Melyből kövétkőzik, hogy meg nem óldatott az előbbi férjének kötelétől. Mert, ha máſnak köteles nem vólna, a'ki el-venné nem paráználkodnék. Ha pedig *exceptiót* téſzeſz, úgy hogy, a'ki a'paráznaſágért el-bocháttatottat véſzi, nem vétkezik: azt kell mondanod, hogy jobb ügye vagyon a'paráznának, hogy-ſem az ártatlannak. mert a'parázna fel-ſzabadúl, és férjhez mehet: a'ki pedig ok-nélkûl bocháttatott-el, máshoz nem mehet. Ez pedig, a'Magyar *Calviniſták* tanítáſa, a'mint a'Károlyi Gáſpár és Mólnár Albert Bibliájából meg-tetſzik; a'mint a'Bíblia-után tött Oktató intéſemben meg-mutattam [s]. Holott azt vedd eſzedbe, hogy Sz. Márk [t], és Sz. Lukách [u], azon dologról emlekezvén, egy-általlyában, és *exceptió*-nélkûl ſzólnak: kik, mint-hogy utólb írták az Evangéliomot, hihető, hogy a'mit Sz. Máte homályoſon ejtett, világoſon meg akarták magyarázni. Kiknek Iráſok, ha ſzintén a'Sz. Máté Evangéliuma nem vólna-is, igaz, és fogyatkozás-nélkûl vólna. Azont mondhattyuk a'Sz. Pál Iráſáról-is, mert ő-is mindé *exceptio*-nélkûl ſzóll [x]: *A'férfiu élvén, paráznának hivattatik* (az aſzſzony-állat,) *ha más férjúval léſzen: ha pedig meg-hal a'férje, meg-ſzabadúlt a'férje törvényétől; hogy parázna ne légyen, ha más férjúval léſzen.* és máſutt-is, haſonló-képpen ſzóll [y], Melyből nyilván kövétkőzik; hogy a'Házaſſág kötelét, az egy halál óldgya-meg. Továbbá: Azon Sz. Pál, az Úr nevével azt paranchollya [z]; hogy *A'férjétől el ne mennyen a' feleſége. Hogy-ha el-mégyen, házaſſág-nélkûl maradgyon, vagy a'férjével meg-békéllyék.* Kétſég-nélkûl, Sz. Pál nem arról az Aſzſzony'állatról ſzóll, a'ki ok-nélkûl ment-el a'férjétől; mert annak nem mondaná, hogy házaſſág-nélkûl maradgyon, vagy férjével meg-békéllyék: hanem: *Maradgyon házaſſág-nélkûl*, míg nem meg-békéllik; és minden-képpen viſzſza mennyen. mert meg nem engedhette az ok-nélkûl-valo el-váláſt, az Úr parancholattya-ellen: holott azt ſem engedi [a], hogy *meg-tartóztaſsák magokat, egy-más engedelme-nélkûl.* Tahát arról ſzóll, a'ki valami okból ment-el férjétől. Annak pedig azt paranchollya egy-általlyában, hogy más férjhez ne mennyen. Tahát, ha ſzintén oka vagyon-is az el-váláſra, fel nem bomol a'Házaſſág kötele, ſe máshoz nem mehet. Továbbá: Arra íntvén Sz. Pál az Aſzſzony'állatot, hogy meg-békéllyék, nyilván jelenti; hogy az elsö kötél fel nem bomlott. mert úgy paráznaſágra íntené; mivelhogy a'meg-békéllés-által, nem léſzen új házaſſág az el-bomlotból.

Kérdené valaki: Miért tötte tahát az ő Iráſában Sz. Máté az *Exceptiót* (A'*paráznaſág oka-kivûl?*) Felelet. Azzal azt akarta jelenti; hogy a'paráznaſágért, ſzabad ugyan el-bochátani a'férjúnak a'feleſégét: de nem ſzabad máſt helyébe venni. Az-okáért, az az *Exceptio*, chak az el-bochátáſt nézi, holott chak az-után-is tétetik. Mint-ha Urúnk azt mondotta vólna: A'ki el-bocháttya feleſégét (kit el nem bochátható, hanem a'paráznaſágért,) és máſt véſzen, paráználkodik. Noha pedig más okokból-is el-bocháthattya ember a'feleſégét: mindazáltal Urúnk, nem ok-nélkûl emlekezett az egy paráznaſágról. Előſzör: Mert chak azért ſzabad határ-nélkûl el-bochátani; úgy hogy, ha ſzintén az-után meg-jobbítaná-is életét, nem tartozik a'férje hozzája venni: mert, nem azért bocháttatik-el, hogy ne chelekedgye, hanem hogy chelekedte. A'más-féle bűnökben, kűlömben vagyon a'dolog; és, ha meg-jobbúl, viſzſza kell venni. Máſodſzor: A'paráznát el-bochátháttya, ha ſzintén bizonyos vólna-is hogy meg-jobbíttya magát: mert bűntetéſért bocháttatik-el, nem meg-jobbúláſért. De más vétekért el nem bochátháttya, ha meg akarja magát jobbítani. Harmadſzor: Az egyéb Okok, egyéb társaſághoz-is illenek: mert akár barátom, 's akár uram, 's akár atyám légyen, ha gonoſzra kiſztet, el kell tőle válnom: de a'paráznaſágnak, chak a Házaſſágban vagyon helye, mert a'házaſſág-béli hitet ſzegi-meg.

Ezen igaſſágot, az Okoſſág-is bizonyíttya. Előſzor: Mert, ha ſzabad vólna más társot kereſni, a'magzatoknak nagy károk kövétkőznek: mert édes ſzűléjőkért, moſtohára találnának; a'mint Sz. Ambrús mongya [b]. Máſodſzor: Ha az ſzabad vólna: ſok hamis el-váláſra kaput nyitnának az emberek; kik tudván, hogy az nem ſzabad, nem künnyen mennek az el-váláſra. Az-okáért az Újítók, azt meg-engedvén, chordánként válaſztyák-el a'Házaſokat. Ezzel az Okkal él Sz. *Jerónymus* [c]: ki azt-is mongya; hogy a'férfiak, gonoſz teſti kívánſágból, hamis vétket ne költenének feleſégőkre, meg-engedte ugyan Urúnk hogy el-bocháſſák őket a'paráznaſágért: de máſt ne veheſſenek, míg azok élnek. Harmadſzor: Ha az ſzabad vólna: haſznát érzené gonoſſágának a'vétkes, és gyakorta chak azért-is okot adna az el-váláſra. Ha azt mondod; hogy a'vétkeſnek az nem engedtetik, hanem az ártatlannak: add okát. Mért, ha a'vétkes ſzemély meg-ſzabadúlt a'Házaſſág kötelétől, miért nem házaſodhatnék-meg? Ha

pedig

s *Pag. 23. col. 2. circa finem.*
t *Marc. 10 11*
u *Luc. 16. 18.*
x *Rom. 7. 3.*
y *1 Cor. 7. 39.*
B
z *1. Cor. 7. 10.*
a *1. Cor. 7. 5.*
C
b *In Cap. 16. Lucæ.*
c *In cap. 19. Matt.*

pedig az meg nem szabadúlt: az ártatlan sem szabadúlt-meg. mert egy vólt a'kötelek. Noha pedig az ártatlan személy, vétke-nélkül láttatik bűntetődni: mindazáltal, nem ok-nélkül szenved; mellyet gyakorta látunk. Es a'közönséges Törvény azt mongya [d]; hogy, Vétek-nélkül, hanem ha oka vagyon, nem kell senkit bűntetni. Így az atyák vétkeért, a'fiak meg-fosztatnak örökségöktől; a'gyanúságért, némellyeket vétkek-nélkül meg-kínoznak; a'kinek gonosz nyavalyája vagyon, vétke-nélkül nem társolkodhatik feleségével: hasonló-keppen, a'kitől el-válik felesége, nem ok-nélkül fosztatik-meg a' házasság gyönyörűségétől: mert az előbbi kötél fenn marad, a'Krístus tíltya, a'magzatok kárt vallanának, és a'meg-mondott gonosz dolgok következnének. Abból pedig, hogy mást nem szabad venni, semmi afféle nem következik. Mert, a'mit az Újító atyafiak rebelgetnek, hogy azzal az ártatlan személy nagy lelki veszedelembe juthat, ha a'maga meg-tartóztatására elégendő ajándéka nem léend, merő gyermekség. Mert elsőbb azt mondom; hogy, nem tartozik el-bochátani feleségét; és, ha el-bochátotta, viszsza-fogadhattya; a'melyre ínti Sz. Pál a'férfiakat [e]. azon-képpen Sz. Ambrús [f], és Sz. Agoston [g]: mint-hogy ők-is kívánnyák, hogy az Isten, kedvébe fogadgya őket a'lelki parázna-ság-után. Ha pedig nem hásznos a'vétkes személlyel lakni, orvossága a'könyörgés. Mert hányszor történik hoszszú-betegsége, távúl-léte, fogsága eggyik házas-személynek: ha akkor a másik gerjedesz, mit mivellyen? Mást nem vehet. kérje a'Maga-meg-tartóztatásra-valo szükséges Malasztot, és meg-adatik neki [g].

Végezetre: Azt kell eszünkbe vennünk, hogy a'Paráznaságért-is, Négy Okból el nem válhatik feleségétől. Elsőször: Ha tudatlanságból urának vélte a'más személt, vagy erő-szakot szenvedett. II. Ha mind-ketten azon vétekbe estek. III. Ha tudván vétkét, véle társolkodott test-szerént. IV. Ha okot adott a'vétekre, vagy másnak kerítvén, vagy sok ideig kívánságának nem engedvén. a'Paráznaság-kivűl pedig, más vétkek-is vannak, mellyekért el-válhatnak egy-mástól a'Házas emberek: úgy-mint, ha eggyik Eretnekségbe esik. mivelhogy Sz. Pál egy-általlyában mongya [h]; hogy *Az Eretnek embert, egy vagy két inteſ-után, el-távoztaſſuk.* Es ugyan arról érthetyük az Urúnk mondását-is [i]; hogy, *A'ki nem gyűlöli feleségét, nem lehet ő tanítványa.* Es ha eggyik a'másikát bűnre kísztetné, úgy hogy nem lakhatnék véle, az Isten boszszúsága-nélkül. Erről szóllott Urúnk [k], parancholván; hogy *A'meg-botránkoztató tagainkat el-veſsük:* az-az, a'kik olly szükségesek-is, mint azok. De vétek-nélkül-is fel-bomolható a'Házasság, az együttvalo lakásra nézve: tudni illik, ha köz akaratból a'házas emberek örök Szüzességet fogadnak, és Szerzetbe mennek; a'mint sok Szentek chelekedtek. és Urúnk-is jelentette, midőn azoknak, kik feleségöket el-hadgyák, száz-annyit ígért, és az örök bóldogságot [l]; a'mint az Apostolok chelekedtek, hogy a'Krístust alkolmatosban követhetnék. Ha pedig a'Házasság, testi társolkodással meg nem erősíttetett, fel-bomolhat, chak eggyik akarattyából-is, a'Szerzetbe-valo menetellel; a'mint a'Tridéntomi *Conciliom*ból kitetszik [m]. és ki-átkoztatik, a'ki ez igasságnak ellene-mond. Erről-is sok Szenteknek példáit olvassuk. De az Okosság-is erősíti: melly azt mutattya; hogy szabad tekéllettesb állapatra menni, másnak kára-nélkül. Ollyan pedig a Szerzetes élet, a'Házasság-hoz-képest. és a'ki el-hagyattatik, Szűz lévén, máshoz mehet, és semmi kárt nem vall. Adná az Isten, hogy az Újító atyafiak egyéb okért el ne választanák a'Házasokat, ugyan a'testi társolkodás-után-is: nem látnánk bizony annyi botránkozásokat, és lelki veszedelmeket. Mellyektől a'kegyes Isten óltalmazzon-meg mindeneket, és a'Keresztyén Házasoknak olly malasztot adgyon, mellyel, a'testi Házasságnak fel-bomlása-után, a' véghetetlen bóldogságban láthassák egy-mást, és dícsérhessék ő Szent Fölségét. Amen.

A

d *De Regul. Iuris. in 6. Can. Sine culpa.*

e 1. *Cor.* 7. 11

f *In c.* 16. *Luc.*

g *Lib.* 2. *de Adulr. Conjug. c.* 6. 7. 9.

B

a *Matt.* 7. 7.

h *Tit.* 3. 10.

i *Luc.* 14. 26.

k *Matt.* 5. 30. *&. c.* 18. 8.

C

l *Mat.* 19. 29.

m *Sess.* 24. *Can.* 6.

D

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

MIdőn egy chalóka rókát meg-szorítottak vólna, és életéért a'farkát zálagban hatta vólna: tartván attól, hogy meg-hurogattyák érette; hogy maga undokságát el-födözhetné, a'több rókákkal-is el akarta hitetni, hogy ők-is meg-menekednének a'heába-valo terhtől, melly néha veszedelmes-is lehetne. Találtatának pedig némellyek, kik készek lőnek tanátsát fogadni. De egy agróka, meg-tartóztatá őket, mondván: Valamíg ez a'mí atyánk-fia, farkát el nem veszttötte, chak eszébe sem jutott hogy az heába-valo terh lőtt vólna; sőt ékességnek tartotta, és óltalmazta: azért gondolom, hogy tanátsával nem nékünk használni, hanem maga szégyen-vallását akarja födözni. Az-okáért én, az én eleimnek nyomdokát kö-

A

vetvén, míg el-hordozhatom, el nem vágatom. a'kinek nehéz, vágassa-el. Tetszék az ágróka tanátsa minnyájoknak: és a'chalókát hurogatással el-kergeték, hogy ollyan gyalázatba akarta hozni attya-fiait. Majd hasonló dolgot látok az hitetö Újitókban: kik, a'szemérmetességtől el-búlchúzván, hitök- és fogadások-ellen, Aszszony'állatokhoz köteleztetvén, nagy szégyenbe hozták magokat: és, hogy szégyen-vallásokat el-födözhessék, el-akarják hitetni; hogy minden rend-béli embereknek szükség meg-házasodni: és, valaki azt nem chelekeszi, az Istennek szép rendelését fel-bontya, ki a Házasságot, e'mái Evangéliomban-is, jelen-létével, és choda-tételével fel-tisztelte. Sokakat el-is áltattak: de mindazáltal szándékokat végbe nem vihették, hogy mindenekkel szégyent vallathattak volna. mert sok túdós, és Isten-félö Tanítók meg-mutatták hamisságokat, és a'régi igaz Vallásban a'híveket meg-erösítették. Én-is azért e'mostani Predikatzióban, Isten segétségével, arról szóllok:

I. Meg-mutatom, hogy a' Papok és Szerzetesek, nem kötelesek a' Házasságra; és jobb meg nem házasodniok.

II. Hogy a' Házasság nem gonosz.

III. Hogy a' Házasság nem jobb a' Nötelenségnél, vagy házasságtalanságnál.

B

ELSÖ RESZE.

ENnek az Újító atyafiak hamis vélekedésének fondamentomát, a'régen ki-átkoztatott *Joviniánus* Eretnek vetette-fel: azt tanítván; hogy a' Szüzesség nem jobb a' Házasságnál. Melyből az következött; hogy a' Papok, és Szerzetesek, heába követik a' Szüzességet, vagy Nötelenséget. Ezzel, a'mint Sz. Agoston írja [a], némelly Apátzákat meg-chalt, kik férjhez mentek: de Papot chak eggyet sem chalhatott-meg. és az az Eretnekség, hamar meg-öltatott. Az-után *Viclefus*, azt tanította nyilván; hogy az Egyházi emberek szabadon meg-házasodhatnak; a'mint *Thomas Valdenſis* írja [b]: kit az-után jó kedvel követett *Luther* Márton, ugyan példájával-is. Mert, nem tekintvén hitit, és fogadását, magához hasonló hiti-szegett Apátzához kötötte magát; és, a'tisztességes Házasság neve-alatt, útálatos paráznaságban élt. és nem kevés követöi vóltak, és vannak-is, kik, sem lelkek üdvösségét, sem a'tisztességet nem tekintik. Mert eleitől-fogva, az Egyházi emberektől méltán kívántatott a' Nötelenség; és most sem illik hogy külömben légyen: mert, ha Sz. Pál azt mongya [c]; hogy *Senki, az Istennek vitézkedvén, nem elegyiti magat e' világi dolgokba*: kik vitézkednek inkább az Istennek, mint az Egyházi emberek? és, kik elegyítik inkább magokat e'világi dolgokba, mint a' Házasok, kik külömben nem-is élhetnek? Továbbá: ha mélto a' Házasoknak *Egy-ideig magokat meg-tartóztatni a' házasság-béli társolkodástól egy-más akarattyából, hogy foglalatosok lehessenek az Imádságban* [d]; minthogy az Egyházi embereknek foglalatossága, fö-képpen a'naponként-valo Imádság: meltó a' Házasságtól távul lenni; a'mint Sz. *Jerónymus* [e], Sz. *Epiphanius* [f], és *Orígenes* [g] okoskodnak. Vallyon az Ó Testamentomi Papok, nem rend-szerént szolgáltak-e az ö szerekben a' Templomban [h]? Valamíg pedig ott szolgáltak, távúl vóltak feleségektől és házoktól. Melyből azt hozzák-ki a Sz. Atyák; hogy a' mi Papjaink, mindenkor távul légyenek az aszszony'állatoktól, mivelhogy minnyájan, és mindenkor az Úr szolgálattyában vannak. Erről szép Végezéseket találsz a'régi *Conciliom*okban, és mondásokat a'régi Sz. Atyákban, *Bellarminus*nál [i]: ki azt hozza-ki azokból; hogy hamisſat mondanak, a'kik *Siricius* Pápának tulajdonittyák a' Papok nötelenségét: mert egy-nehány *Conciliom*ban, és Sz. Atyákban, kik *Siricius* Pápa-előtt éltek, azt fel-találni. Az-okáért, *Calvinus* János szemtelenül írta [k]; hogy a' régi Atyák minnyájan javallották a' Püspökök házasságát: mert senki *Calvinus*sal nem eggyez, de sokan ellenkeznek.

De az Okosság-is tellyességgel azt kívánnya: mivelhogy a' Házasság, nagy akadékot szerez az Egyházi tisztben; úgy-mint, Elsöben: Az Áldozatban: melly Angyali tisztaságot és szentséget kíván. Melly nem találtatik a' Házasok társolkodásában, mellyet nem nyilván, hanem rejtekben viszsnek végbe: a'miben pedig rútság ninch, azt nem kell szégyenleni; a'mint Sz. Agoston mongya [l]. II. Az Imádságban; melly chendes és fel-emelt elmét kíván. A'testi társolkodás pedig, igen meg-tompittya az elmét, és meg-háborittya; és még a'lelket-is neminémü-képpen testivé tészi, úgy-mond Szent Agoston [m]. III. A' Tanításban; melynek erejét meg-lankásztya a' Házasság; a'mint Sz. Ambrús mongya [n]. Mert, mint íntheti az Özvegyeket, és tanithattya a' Szüzeket, a' ki minden-nap feleségével nyájaskodik? IV. A' Jühokra-valo gond-viselésben, és vígyázásban. Mert, a'kinek felesége, és gyermeki vannak, szüntelen azokról gondolkodik: noha inkább kellene a' Lelki fiakat szeretni, hogy sem a' testieket; a'mint Szent Ambrús mongya [o]. V. A' Szegényekre-valo gond-viselésben, és azoknak-valo gaz-

dálko-

a *Lib. de Hæreſib. c. 82.*

b *Tom. 2. de Sacrament. c. 128. & 129.*

c *2. Tim. 2. 3.*

C

d *1. Cor. 7. 5.*

e *In c. 1. ad Titum. Et Lib. 1. contra Iovinian.*

f *Hereſi Catharorum.*

g *Hom. 23. in Num.*

h *1. Par. 24. 3 & Luc. 1. 8.*

i *Lib. 1. de Clericis, c. 18. & 19.*

k *Lib. 4. Inſtit. c. 12. §. 25.*

D

l *Lib. 14. Civ. c. 17.*

m *Ibid. c. 16.*

n *Lib. 1. de Offic. c. ult.*

o *Lib 1. Offic. c. 7.*

dálkodásban, mellyet igen kíván Sz. Pál [p]. Melytől igen el-vonſzon a'Házaſſág-béli gond-viſelés; és ki-ki azt alíttya, hogy maga háza-népére-is alig viſelhet gondot, hogy táplálhaſſa. Es, mint-hogy az Egyházi Uraſágokat, és Jóſzágokat nem hagyhatni a' fiaknak, más módot kereſnének a'gyűjtésben, és el-múlatnák tiſztőket. VI. A'Szentſégeknek ſzolgáltatáſában. Mert alig tudnák meg-válaſztani az Egyházi embereket a'világiaktól, és *Mint a'nép, ollyan lenne a'Pap-is* [q]. és nyilván láttyuk, hogy az Aſzſzonyos Papoknak, akár-hol-is kevés bőchűlletek vagyon. Ezt még az ellenkező Atyafiak ſem tagadgyák egy-általlyában. Mert Károlyi Gáſpár a'Bíblia ſzélire azt írta [r]; hogy, vannak ollyak (de nem a Calviniſták-kőzőtt) kik magokat meg-tartóztattyák a'Házaſſágtól, hogy a'mennyei dolgokban leheſſenek ſerénybek és ſzorgalmatosbak. Tahát haſznos, sőt ſzűkſéges a'Nőtelenſég, a'mennyei dolgokban forgolódóknak.

Ez-ellen, azt mongyák az Újító atyafiak; hogy Sz. Pál azt paranchollya [s], hogy *A'paráznaság-ellen, mindennek tulajdon feleſége légyen.* De nem véſzik eſzőkbe, hogy Sz. Pál azt azoknak mongya, kik Házaſſágban vóltak; és, a Pogánſágból meg-térvén, el akarták feleſégőket hagyni; alítván, hogy nem ſzabad azokkal lakni: kiknek azt mongya; hogy meg-tartsák azokat, és a Házaſſággal tiſztán és jól éllyenek; a'mint Sz. *Jerónymus* magyarázza [t]. Mert a'Nőtelenekről ſokkal kűlőmben beſzél, és azt mongya [u]; hogy, *Jó nékik ha úgy maradnak, a'mint ő-is.* Es [x], megínt azt mongya; hogy, *Ha feleſégtől ſzabad vagy, ne kereſs feleſéget.* Továbbá; azoknak ſzóllott Sz. Pál, a'kik Szűzeſſéget nem fogadtak. mert a'kik azt fogadták, nem mongya hogy meg-házaſúllyanak, hanem, hogy *Karhozattyok léſzen, ha az elsŏ hitet meg-ſzegik* [y]; a'mint a'Sz. Atyák taníttyák. Azon-képpen, Sz. Pálnak amaz mondáſát-is [z], *Jobb meg-házaſúlni, hogy-ſem égni*, arról kell érteni, a kinek jó módgya vagyon a'Házaſſágban. Mert, a'kinek házaſ-társa beteg, vagy távúl vagyon, ha ſzintén ég-is, nem ſzabad máſſal társolkodni: hanem férjének adott hitit meg kell tartani, és imádſággal, és egyéb Iſteni eſzkőzzel kell élni. ſzintén úgy azok-is, a'kik Szűzeſſéget fogadtak. Akarnám tudni, mint viſelik magokat az Újítók-kőzőtt az Iſiak, és Szűzek, kikben a buzgó vér kíſértetet ſzerez? mert nem mingyárt házaſodhatnak-meg. Nem-de, az égéſ-ellen, nem Imádſággal kell-e élniek? Úgy a'Papok-is kőnyőrgéſſel ſzoktak élni. Kiknek kőnyőrgéſét az Iſten meg-is halgattya, mivelhogy hívatallyokhoz illendő dolgot kérnek. Az-okáért, heába törődnek az Ellenkezők, midőn azt mongyák; hogy nem mindennek vagyon Malaſztya a'maga meg-tartóztatáſra: mert az Iſten, mindennek meg-adgya azt az ajándékot, valaki meg akarja magát tartóztatni. A'kinek pedig azt a'jó akaratot engedi: azt-is meg-engedi, hogy azt végbe vigye, ha a'jó akaratban meg-marad; meg-maradhat pedig az Iſten ſegétſégével, melly kéſzen találtatik.

Azt-is mongyák a'pártos Atyafiak; hogy az Iſten, ſzabadon hatta az embereknek a'Házaſſágot: azért, ſenki azt meg nem tílthattya; sőt, *Eretnekek a'kik a'Házaſságot tíltyák* [a]. De az Anyaſzentegyház nem tíltya a'Házaſſágot, és ſenkit nem kételenít a Nőtelenſégre: hanem azt kívánnya; hogy, a'kik az Egyházi rendnek Szentſégét fel akarják venni, Nőtelenſégben maradgyanak. Sz. Pál pedig, azokat mongya Eretnekeknek, és őrdőgi tudományúaknak, kik a'ſzent Házaſſágot egy-általlyában tíltották, mint tiſztátalan gonoſz dolgot; mint *Tatiánus, Marcion, Manichæus*; a'mint a'Sz. Atyák kőzőnſégeſſen magyarázzák. Az-okáért, hamiſſan fogják reánk, hogy mí a'Házaſſágot tíltyuk. Mint ſzintén, ha valaki azt mondaná; A'Király nem akarja, hogy az ŏtvős vargává légyen, a' vagy a'Predikátor méſzároſſá: tahát tíltya a'vargaſágot, vagy a'méſzároſſágot. a'vagy, ha azt fogná Sz. Pálra; hogy tíltya a'Házaſſágot, mert kárhoztattya az Őzvegyeket, kik, *hitőket meg-ſzegvén, meg-házaſodnak* [b]. Az-okáért, úgy-mond Sz. Agoſton [c], láttyátok hogy nagy kűlőmbſég vagyon azok-kőzőtt, kik a'Szűzeſſégre, mint nagyobb jóra, íntik az embereket; és a'kik a'Házaſſágot tíltyák, és a'nemzéſt vádollyák.

Mondaná valaki: Sz. Pál azt írja [d]; hogy *Tiſzteletes mindenekben a'Házaſság, és makula-nélkűl-valo ágy*: az-az, a'mint *Luther* és *Béza* magyarázzák, mindé rend-béli emberekben, és úgy, a Papokban-is. Felelet. Sz. Pál igazat mond: de a'Pártoſok, hamiſſan magyarázzák. Mert, ha azt minden ſzemélyről kell érteni, tiſzteletes Házaſſág léſzen az anya és a'fia-, az atya és a'leánya-kőzőtt-is: melly merő iſtételenſég, és *Calvinus*-is kárhoztattya [e]. Az-okáért, azt módom Elsőben, *Oecumeniuſ*sal: *A Házaſſág tiſzteletes*, mindé réſzeiben, akár a'Szentſéget, és példázatot tekíntſed, akár a'házaſok-kőzőtt-valo hívſéget, 's akár a'nemzéſt. II. Sz. *Fulgentiuſ*sal [f]: *Mindenekben*: az-az, mindeneknél, még a'kik Szűzeſſégben élnek-is: mert azok ſem kárhoztathattyák, noha nem kővetik. III. *Theophylactuſ*sal: *Mindenekben*, kik törvény-ſzerént házaſodnak, iſiakban, és vénekbe, gazdagokban és ſzegényekben, Gőrőgőkben és Zidókban. IV. Arany-ſzáju Sz. Jánoſſal:

A
[p] 1. *Tim.* 3. 2. *Tit.* 1. 8.
[q] *Iſa.* 24. 2. *Oſe.* 4. 9.
[r] *In cap.* 19. *Matt. v.* 12.
[s] 1. *Cor.* 7. 2.
B
[t] *Lib.* 1. *contra Iovinian.*
[u] 1. *Cor.* 7. 8.
[x] *verſ.* 27.
[y] 1. *Tim.* 5. 12
[z] 1. *Cor.* 7. 9.
C
[a] 1. *Tim.* 4. 3.
[b] 1. *Tim.* 5. 12.
[c] *Lib.* 30. *contra Fauſtum.*
D
[d] *Hebr.* 13. 4.
[e] *Li.* 4. *Inſtit. c.* 19. *§.* 37.
[f] *Lib. de Fide ad Petrum, c.* 3

A

Hogy Sz. Pál azt parancholla, hogy *tiſzteletes* légyen, és hogy a'házaſok minden dolgokban meg-tartſák a'tiſztesſéget: az-az, egy-máſnak hívek légyenek, egy-máſt ſzereſſék, békeſégben éllyenek, és ſemmivel meg ne gyalázzák a'Házaſſágot. mert, a'mint utánna veti Sz. Pál [g], *A paráznákat, és a'házaſság-rontókat, meg-ítéli az Iſten.*

g *Hebr.* 13. 4.

Mondaná még-is valaki: A'Nőtelenſég, a'terméſzet-ellen vagyon; mert a'férfiat és aſzſzony'állatot, az Iſten a'nemzésre teremtette, és azért mondotta nékik [h]: *Nevekedgyetek, és ſokaſodgyatok, és töltſétek-bé a'földet.* Felelet. A'nemzésben, nem téſzen fogyatkozáſt a'Papok nőtelenſége: elegen vannak a'Papok-kivűl, a'kik ſzaporíttyák a' világot: úgy hogy, noha fegyver és dög-halál-miatt, ſzámtalanon halnak-meg mindazáltal, ſemmi fogyatkozáſt nem látunk az emberekben. Kik ha kevesben vólnának, talám kevesben mennének pokolba-is. Ne félly, úgy-mond Sz. *Jerónymus* [i], hogy minnyájan Szűzek légyenek. Nehéz dolog a'Szűzeſség; és azért ritka, hogyím nehéz.] Sz. Agoſton pedig azt írja [k]; hogy adná Iſten, hogy minnyájan el-kerűlnék a'Házaſſágot: ſokkal hamarébb meg-telnék az Iſten Váraſa, és el-jőne a'világ vége.] Midőn Sz. Pál azt mondotta [l]; *Akarom minnyájotokat ollyanoknak lenni, mint én-magamat*; az az, Nőteleneknek: nem eléggé jelentette-e, hogy ſzabad mindennek a'Nőtelenſéget követni, ha ſzintén vége lenne-is a'világnak? Az-okáért, az Iſtennek mondásában a'Sokaſodáſ-felől ſemmi parancholat ninchen, mert azont mondotta az egyéb-féle állatoknak-is [m]: de azoknak nem adott parancholatot, mint-hogy ninchen ſem értelmők, ſem ſzabad-akaratyok: Az-okáért az, a'terméſzetnek rendeléſe, áldás-képpen lőtt. De ha parancholat-is: akkor kötelezte az embereket, mikor e'világ üres vólt, és azért mondotta az Iſten: *Töltſétek-bé a'földet*: de moſt elég teli a'föld, és inkább kívántatnék hogy a'meny-országot tőltenők, melyre alkolmatosb a' Szűzeſség a'Házaſſágnál; a'mint a' Sz. Atyák tanittyák, és én-is majd meg-mutatom. Az-okáért, ha az egéſz világon chak Papok, és Apátzák maradnának-is, nem ítélem hogy kötelesek vólnának a'Házaſſágra; mert elhihetnék, hogy rővid időben vége léſzen a'világnak, és nem tartoznának fogadáſokat meg-ſzegni az embereknek ſzaporodáſáért; mint-hogy az Iſten nem ſzokott mód-nélkül-valo eſzközökkel élni az ő dolgainak véghez vitelére. Hogy-ha pedig azt vittatod, hogy tartoznának meg-házaſodni: azt mondom, hogy akkor nem ſzegnék-meg fogadáſokat. mert az ember fogadáſa úgy foganatos, ha az Iſten javallya: ha azért akkor máſt kívánna, a'fogadás ſenkit nem kötelezne. De járúllyúnk a'Máſik dologhoz.

i *Lib.* 1. *in Iovin.*

k *De Bono Conjug. cap.* 10. *Et de Bono Viduitatis, c.* 23.

l 1. *Cor.* 7. 7.

B

m *Gen.* 1. 22.

II. RÉSZE.

C

AZ Igaſſág-ellen, gyakrabban két hamiſſág tuſakodik: Eggyik elől, a'máſik hátúl; eggyik főllyűl, a'máſik alól; eggyik jobb-kézről, a'máſik balról. Haſonló-képpen, a'ſzent Házaſſágról-valo igaz tudomány-ellen-is, Két hamis Vélekedés vólt fő-képpen: EGGYIK, a'Házaſſágot tellyeſſéggel meg-vetette, és ördögi dolognak mondotta. Ez *Marcioné* vólt, a'mint Sz. *Jerónymus* írja [n]; és *Manichaeusé*, a'mint Szent Agoſton mongya [o]. De moſt kevés követői találtatnak. és, ha találtatnának-is, kűnyű vólna ſzájokat bé-dugni, Sz. Pálnak egy-nehány világos mondáſival; úgy-mint [p]: *Jobb meg-házaſúlni, hogy-ſem égni.* Es [q]; *Ha feleſéget véſzſz: nem vétkeztél.* Es, *Ha férjhez mégyen a'ſzűz: nem vétkezett.* Es [r]; *Nem vétkezik ha férjhez mégyen.* Es [s]; *A'ki házaſságra adgya-is az ő ſzűzét, jól chelekeſzik.* De az Iſten-is javallotta a'Házaſſágot, mondván [t]: *Nem jó embernek egyedül lenni: teremtsünk néki hozzá-haſonló ſegétőt.* melly ſegétség, fő-képpen a'nemzésre ſzükſéges, mellyet a'férfiú aſzſzony'állat-nélkül véghez nem vihet, ha ſzintén egyéb dologban el-lehetne-is nála-nélkül; a'mint Sz. Agoſton mongya [u]. A'mái Evangéliomban pedig, chelekedetével-is fel-tiſztelte, leg-első chodáját a'menyegzőben chelekedvén: és azzal jelentvén, hogy ő a'Házaſſágnak ſzerzője.

n *Lib.* 1. *contra Iovin.*

o *Hereſi* 46.

p 1. *Cor.* 7. 9.

q *verſ.* 28.

r *verſ.* 36.

s *verſ.* 38.

t *Gen.* 2. 18.

u *Lib.* 9. *de Geneſi, ad litteram.*

D

III. RÉSZE.

A'MÁSIK Tévelygés, a'Házaſſágot úgy fel-magaſztallya, hogy a'Nőtelenſégnél-is és Szűzeſségnél fellyebb-valónak mongya; és kárhoztattya a'Nőteleneket. A' Keresztyén Anyaſzentegyháznak vallása, közép úton jár: a'Házaſſágot dícséretes és ſzent dolognak mongya ugyan; de a'Szűzeſségnél, és Nőtelenſégnél alachonbnak, fő-képpen azokért az Hat Alkotmatlanſágokért, mellyeket Sz. Pál elő-ſzámlál: és haſonlóknak mondhattyuk az ízetlen vízzel teli Hat Kő-vedrekhez. Fondamentomúl pedig azt vetem; hogy Sz. Pál, Nőtelen vólt, és egyebeket-is maga példájával arra íntett, mondván [x]: *Akarom minnyájotokat ollyanoknak lenni, mint én-magamat*: az-az, Nőteleneknek. Mert mingyárt utánna veti [z]: *Mondom pedig a'Nőteleneknek, és az Özvegyeknek; jó-né-ik ha úgy maradnak, a'mint én-is.* Es, hogy ne véllyed, hogy azt nem jól chelekedte, azzal fejezi-bé mondáſit [a]: *Vélem pedig, hogy én-bennem-is az Iſten lelke vagyon.* To-

x 1. *Cor.* 7. 7.

z *verſ.* 8.

a *verſ.* 40.

vábbá,

vábbá, azt mondom; hogy Sz. Pál, nyilván-valo beszéddel, fellyebb-valónak mongya a' Nőtelenséget a' Házasságnál; a' Nőtelenséget sok-képpen ajánlván, a' Házasságot pedig chak meg-engedvén. Mert azon kezdi-el beszédét [b]: *jó az embernek aszszony-állatot nem illetni* (az-az, egy-általlyában, és ő-magában jó:) a' paráznaság-ellen pedig, mindennek tulajdon feleségе légyen. Mint-ha azt mondaná: Ezt sem tíltom annyiból, hogy nagy gonoszt távoztathat-el, a' paráznaságot. Továbbá [c]: *Mondom pedig a' Nőtelenеknek, és Özvegyeknek; Jó nékik, ha úgy maradnak, a'mint én-is* (ismég egy-általlyában jónak mongya.) *Hogy-ha magokat meg nem tartóztattyák, házasúllyanak-meg* (tudni illik, hogy nagy gonosztól meg-menekedgyenek.) *Mert jobb meg-házasúlni, hogy-sem égni*: úgy hogy meg-essék az ember. Annak-fölötte [d]: *Itélem ezt jónak lenni, a'jelen-valo szükségért, hogy jó embernek úgy lenni.* (harmadszor-is egy-általlyában jónak mongya, és chak nem szükségesnek.) És utánna veti [e]: *Ha pedig feleséget vészsz, nem vétkeztél; és ha férjhez mégyen a' Szűz, nem vétkezett: mindazáltal efféléknek testi gyötrelmök lészen* (úgy-mint valami büntetésök, hogy a' nagyobb jót nem válaszották.) *En pedig néktek kedvezek:* tudni illik, hogy a' paráznaságba ne essetek, mint nagy gonoszba. Több efféléket-is mond. Es végezetre, azzal fejezi-bé [f]: *Az Özvegy mennyen férjhez, a' kihez akar: chak hogy az Urban. Boldogb lészen pedig, ha úgy marad, az én tanátsom-szerént.* Vallyon-miért-?

Első Oka az: Mert a' Házasság-által, a' férfiu nagy rabság-alá vettetik, az aszszony' állatnak birodalma-alá adatván; és az aszszony-is a' férfiúnak: Mert úgy-mond Szent Pál [g]: *Az aszszonynak ninch az ő testén hatalma, hanem a' férfiúnak. Hasonló-képpen pedig, a' férfiúnak-is az ő testén ninch hatalma, hanem az aszszonnak.* Mert, noha a' házi gond-viselésben fellyebb-valo a' férfiu az aszszonnál, és ennek amattól kell halgatni: mindazáltal, a' testőkön-valo szabadságban, és szolgálatban, a' házasság-béli dologban, tellyességgel hasonlók, és eggyik a' másiknak, engedi éppen az ő testén-való birodalmát; a' mint kőzönségessen tanittyák a' Doktorok. Azért mongya Arany-száju Sz. János [h]: Midőn a' parázna aszszony kísért, mongyad néki; hogy a' tested nem tiéd, hanem a' feleségedé: azont mongya az aszszonnak-is. Es másutt [i]: Sz. Pál a' férfiútól, a' tulajdon testének-is szabad uraságát el-vévén, minden birodalmát a' feleségének adgya; és azt akarja, hogy a' férfiu inkább légyen a' feleségének birodalma-alatt, hogy-sem a' pénzen vött szolga az ő urának. Mert, a' szolga az ő szabadságát meg-nyerheti, ha pénze lévén megfizetheti a' min vötték: de a' férfiu akár-minémű nehéz feleségre talál-is, kételen a' szolgálatot el-viselni, mert semmi úton birodalmából ki nem feselhet. Es ismég [k], magyarázván Sz. Pálnak-ama' mondását [l]: *Feleséghez vagy-e kőtve? ne keress el-válást.* Mi-képpen hogy a' szőkött szolgáknak mindenike, magán meg-kőtőztetik az urától, és a' fölött lánczotskával egy-máshoz foglaltatnak, úgy hogy kételen eggyik a' másikát kővetni, és nem járhat szabadon a' hol akar: azon-képpen vagyon dolgok a' Házasoknak. Valóban nehéz szolgálat ez, fő-képpen a' férfiúnak, ki természetiben főbb az aszszonnál. Es sokszor nehézben esik a' szolgálat a' halálnál, fő-képpen midőn ember magánál alábbvalónak lészen rab-szolgája. Az aszszonynak ugyan, vagyon valami haszna szolgálattyában: mert magánál nemesbnek szolgál. és így, ha chak a' férfiu uralkodnék az aszszony' állaton, tűrhető vólna, és tulajdoníthatna magának valamit: de mi haszna vagyon uraságában, ha annak szolgálattya-alá vettetik, a' ki néki szolgál? úgy-mond azon Szent Doktor-.

Második Oka az: Hogy a' Nőtelenek, gyakrabban, és künnyebben foglalhattyák magokat a' Lelki dolgokban, és Isteni szolgálatban, hogy-sem a' Házasok; kik afféle dolgokban, egy-más engedelme-nélkül, sokáig nem gyakorolhattyák magokat. Ezt az alkolmatlanságot, gyakorta emlegeti Sz. Pál: *Meg ne challyátok*, úgy-mond [m], *egy-mást, hanem-ha egyenlő akaratból, ideig, hogy foglalatosok légyetek az Imádságban: és ismét ugyan azonra térjetek.* Tahát akkor, nem foglalhattyák magokat az Imádságban, vagy nem olly jól. Kérlek, úgy-mond Sz. *Jerónymus*, Michoda jó az, a' mi az Imádságot-tíltya? Valamíg a' házas férfiúnak tisztiben el-járok, addig a' Keresztyénnek tisztit bé nem tellyesíthetem. Továbbá: Sz. Pál okát akarván adni, miért ínti a' Korintusiakat a' Nőtelenségre, imígyen beszélli [o]: *Ezt pedig haszнotokra mondom, nem hogy tőrbe ejtselek titeket; hanem arra, a' mi tisztességes, és a' mi alkolmatosságot ád akadály-nélkül könyörgeni az Urnak:* tudni illik, hogy hasonlók légyenek az Angyalokhoz, kik mindenkor láttyák az Úr színét, és semmi okon el nem szakadnak tőle; kikhez hasonlóknak mongyák a' Sz. Atyák a' Szűzeket. Ugyan azon Sz. Pál azt-is mongya [p]; hogy *A' házasságtalan aszszony állat, 's a' szűz-is, azokra gondolkodik a' mellyek az Uré, hogy szent légyen testében és lelkében: A ki pedig férjhez ment, azokra gondolkodik a' mellyek a' világé, mint tesség a' férjének.*

A

b *vers.* 1.

c *vers.* 8. 9.

d *vers.* 26.

e *vers.* 28.

f *vers.* 39. 40.

B

g 1. *Cor.* 7. 4.

h *Hom.* 19. *in Epist. primam ad Corinth.*

i *De Virgin. c.* 28.

k *Cap.* 41.

C

l 1. *Cor.* 7. 27.

m 1. *Cor.* 7. 5.

D

o 1. *Cor.* 7. 35.

p 1. *Cor.* 7. 34.

A

Azért mongya Sz. Agoston [q]: Semmit nem ítélek, hogy a' férfiúi szívet úgy le-vesse az elménektől várából, mint az aszszonyok hízelkedése, és a' testök illetése; melly-nélkül, ember feleségével nem lehet. Szóll pedig Sz. Agoston, nem a' tilalmas illetésről, hanem az igaz házasság-béliről: mert annak-is szintén annyi ereje vagyon az elménék megtompítására; a' mint *Cassianus* mondotta a' haragról [r]; hogy az elménék szemeit megvakíttya, akár mélto 's akár méltatlan légyen; mint szintén, akár ón-'s akár arany-plé-het tégyenek a' szemre, egy-aránt akadékot szerez. Okoson felelt *Ægidius*, a' Szent Ferencz társa, egynek, ki azzal dicsekedett, hogy ő tisztán él, hívségét meg-tartván feleségéhez: Vallyon, úgy-mond, nem úgy részegedhetik-e meg ember a' maga hordójából, mint a' máséból? Mert a' bornak erejétől zaidúl-meg az ember, akár-honnét vegyék. De ezen-kívűl-is, ki nem láttya, hogy a' házas-embereket, a' sok-féle szorgalmatosság sok-felé szakasztya; és arra az egyre, melly egyedűl jó és szükséges, nem igen vígyázhat-?

q Lib. 1. Soliloq.

r Lib. 8. c. 6.

HARMADIK Oka az: Mert a' Házasok inkább kísértetnek az ördögtől. melyre tekíntvén, mondotta Sz. Pál [s]: *Ismég ugyan-azonra térjetek* (a' házasság-béli társolkodásra,) *hogy ne kísértsen titeket a Sátan a' ti meg-tartóztatatlanságtokért.* Mert, noha Sz. Pál orvosság-gyanánt engedi a' Házasságot azoknak, kik meg nem tartóztattyák magokat, hogy azzal meg-zabolázzák a' fajtalanságot: mindazáltal tudta, hogy az nem mindenkor elégséges orvosság. mert, a' mint *Aristóteles* mondotta [t], a' gyönyörűségnek kívánsága telhetetlen, és a' gyakorlással inkább nevekedik. *Cassianus*, a' Tűzhöz hasonlíttya [u], mellyet egy-ideig meg-rekesztnek: de könnyen ki-szalad ha valami taplót talál, és akkor nem könnyen határozhatni-meg; és olly helyre-is mégyen, a' hová nem kellene-: azon-képpen, a' testi gyönyörűség a' Házasságba rekesztetvén, inkább fel-gyúlad, és tilalmasra-is fel-gerjesztí az embert annak gyakorlása. De a' kiket az Üdvözítőnek malasztya, a' Tisztaságnak szent tűzével fel-gyúlasztott, úgy meg emésztí a' testi kívánságnak tőviset az Istení szeretetnek tűzével, hogy a' véteknek chak meleg szikrája-is, a' Tisztaságnak hívőségét meg nem kissebbíti. Az-okáért, a' Házasságból vétetett orvosság, nem vészi-el tellyességgel a' nyavalyát; hanem módot talál, hogy a' betegségben, Istennek boszszúsága-nélkül, meg-maradhasson az ember. A' kinn valami túr, vagy fekély vagyon, úgy gyógyíthatni-meg, hogy a' hús tellyességgel meg-újúllyon, és meg-vastagúllyon; és úgy-is, hogy, a' seb meg-maradván, ne légyen olly rút mint az-előtt volt, és azt-is valami ruhákkal bé-födözzék. Ezen módon, a' Nőtelenségben, a' testi kívánságnak nyavalyája tellyességgel meg-gyógyíttatik: a' Házasságban pedig, nem szintén vétetik-el; hanem a' Szentséggel meg-szépíttetik, hogy úndoknak ne láttassék. Es mint-hogy a' testi kívánság, a' Házasságban abrakkal hizlaltatik, néha úgy el-hatalmazik, hogy a' határból a' tilalmasra-is el-mégyen; nem kűlömbé, mint a' ki fene-vadat lánczon tart, és naponként táplállya, alig őrizheti-meg hogy a' lánczot el ne szakasszza valaha, és természete-szerént kárt ne tégyen, és a' tilalmasra ne mennyen. Az-okáért, jobban chelekesznek a' Nőtelenek, kik, nem elégedvén a' fene-vadnak meg-kötözésével, tellyességgel meg akarják ölni éhséggel és vereséggel. Erről nyilván-valo példát találsz Szent Dávidnál, és bölch Salomonnál: kiknek, noha nem chak egy-egy feleségök volt, de még sem elégedett-meg kívánságok, hanem mind a' kettőt rútúl meg-ejtette. Illyés pedig, Elíseus, Sz. János, és számtalan nőtelenek, semmit ollyat nem chelekedtek. A' gonosz aszszony, a' ki Józefet a' bűnre ingerlette [x], férjével meg nem elégedett: Józef pedig, nem chak semmit affélét nem kívánt, de ugyan az ingerlésnek sem engedett. Jól mondotta azért Arany-szájú Sz. János [y]; hogy meg-chalatkoznak, a' kik azt alíttyák, hogy a' Szerzetesséket inkább oltromollya a' bujaság, hogy-sem a' Házas-embereket; azért, hogy ezeknek vagyon, mivel kívánságoknak eleget tégyenek; mert külömben vagyon a' dolog. és a' Házas-emberek, sokkal hajlandóbbak a' bujaságra, hogy-sem a' Nőtelenek; és sokkal több Házasok estek-meg, hogy-sem Szerzetesek; úgy hogy, több-ben menték az ágyas-házból a' bordélyba, hogy-sem a' Kalastromból.

s 1. Cor. 7. 5.

t 3. Eth. c. ult.

u Collat. 21. c. 33.

x Gen. 39. 7. 8. 9.

y Lib. 3. contra Vituperatores Vitæ Monasticæ.

NEGYEDIK Oka az: Mert a' férfiu nem válhatik-meg feleségétől: *Azoknak*, úgymond Sz. Pál [z], *a' kik házasságban vannak, nem én parancholom, hanem az Úr, hogy a' feleség el ne mennyen a' férjétől: és a' férfiu el ne bochássa feleségét.* Melly parancholat az Evangéliomban vagyon, melybé Urúnk a' Farisæusoknak, kik arról tudakoztak, nyilván mondotta [a]; hogy *Nem szabad embernek el-bochatani feleségét, hanem chak a' paraznaságért:* Mellyet halván a' Tanítványok, azt mődották [b]: *Ha így vagyon embernek dólga a' feleségével, nem hasznos meg-házasodni.* mert tudták, mi némű nagy galibák és háborúságok történek a' chintalan Aszszony' népek-miatt: úgy hogy, a' Salomon mondása-szerént [c], *Szűntelen-chöpögő heazatok, a' versengő aszszony.* Es [d]; *jobb a' puszta földön lakni, hogy-sem a' versengő és haragos aszszonyal.* Es

z 1. Cor. 7. 10. 11.

a Matt. 19. 9.

b vers. 10.

c Prov. 19. 13

d Prov. 21. 19

nyilván-

nyilván-való dolog, hogy, ha a' Házasok nẽ eggyesek, sokáig eggyütt nem lakhatnak nagy keserűség-nélkül. És az-is történik, hogy, a' nagy gyűlölség-miatt, chak nẽ-is nézhetnek egy-mástra: de azért, a' Házasság kötelèért, egy-mással kell lakni, és kételen-is tartoznak egy-másnak engedni a' házasság dolgában. melynek keserves-voltát jelenti a' Bölcs, mondván [c]: *Keserűbnek találtam a' halálnál az aszszony állatot*: mert a' haláltól hamarébb meg-menekedhetik ember, hogy-sem a' gonosz aszszontól, kitől chak a' halál választ-el.

A

c *Eccle.* 7. 27.

Ötödik Oka az: Mert a Házasok, a' testi gyönyörűséget-is, mellyet fő-képpen kívánnak, ritkán találják. és, ha találják-is, sokkal nagyobb gyötrelemmel fizetik-meg: mert, a' mint Sz. Pál mongya [f]; *Efféléknek testi gyötrelmök vagyon.* Mi, úgy-mond Sz. *Jerónymus* [g], tudatlanok, azt alítottuk, hogy a' Házasságban, ha egyéb nem volna-is, vagyon testi gyönyörűség: Ha azért a házasoknak testökben-is gyötrelmök vagyon, micsoda más örömökről szen, a' mellyért meg-házasodgyanak, ha mind szívökben, lelkökben, és testökben-is gyötrelmök vagyon?] Mennyi gyötrelmet szenvednek egymástól, magzattyoktól, chelédöktől, egyebektől? mellyek sokkal söllyű-haladgyák a' Házasság-béli gyönyörűséget: és úgy meg-keserítik, mint az egy chöpp mézet egy kád epe, vagy üröm: Mert *ha egy órá-ig-való nyomorúság, el-felejteti a' nagy gyönyörűséget-is* [h]: mit nem mivel a' hoszszú nyomorúság, a' szem-pillantásig-való gyönyörűséggel? Elő Isten! az egy szem-pillantásig-valo gyönyörűséget, mi nem követi a' nyomorúlt Aszszonyokban? Mihelyen méhébe fogad az aszszony, leg-ottan rajta a' gyomor-émelygés, nehéz álmodozás, fő-szédelgés, szívnek szorongatási, balgatag és iszonyú kívánságok, és az egész természetnek fel-fordúlása. Az-után, a' szűlésnek fájdalma, melly sokakat ki-fojt a' világból! és azért, a' Sz. Irás az iszonyú nyomorúságokat a' hoz hasonlíttya [i]. Ha a' gyermek szűletik, mennyi bajlódás és fáradság vagyon vèle? naponként tisztogatni kell, táplálni, pólálni, rengetni, ének szóval sirását el-múlattatni: a' szegény anyák, sem éjjel sem nappal nem nyughatnak miattok: egyéb dologhoz nem-is láthatnak. És, noha ezek fő-képpen az Aszszonyon vannak: mindazáltal, az emberséges férfiúnak-is által-hattyák a' szívét, ha tellyességgel fene-vaddá nem vált. Hà pedig fel-nevekedik a' gyermek, a' gond-is nevekedik vèle, táplálásáért, ruházásáért, tanitásáért. Ha pedig leg-jobb-korában meg-hal, vagy gonosz társaság meg-challya, és istentelenné lészen, minémű nagy keserűséget hoz szűléire; fő-képpen, ha azok Isten-félők, a' mint példánk Adám Káinnal, Noë Káimal, Abrahám Ismaëllel, Isaák Esauval, Jákob Rúbennel, Dávid Absalommal, és sok egyebek. Az-okáért, Sz. Ambrus, és Sz. Agoston, soha senkinek nem tanácslották a' Házasságot, hogy átkot ne nyernének fejökre a' házasoktól, az illyetén nyomorúságokért.

B

h *Eccli.* 11. 29.

i *Deut.* 2. 25. *Psal* 47. 8. *Eccli.* 48. 21. *Isa.* 13. 8.

C

Tellyességgel külömb állapattyok vagyon a' Szűzeknek és Nőteleneknek, kiket a' Sz. Atyák az Angyalokhoz hasonlítnak, kikhez semmi nyomorúság, semmi szomorúság nem tér, hanem szűntelen bóldogságban, az-az, minden jóban örvendeznek. És, mint-hogy a' Hasonlatosság a' szeretetnek oka, kétség-nélkül a Sz. Angyalok a' Szűzekhez nagyobb szeretettel vannak, és inkább őrizik őket, fő-képpen a' Szűzességnek ellenségi ellen. Midőn *Maximiánus* Chászár idejében, Sz. *Theophila* Szűz a' bordélyba vitetett, imígyen könyörgött: Édes Jésusom, én szerelmem, én világosságom, én lelkem, Szűzességemnek és életemnek őrizője, tekints a' te Jegyesedre: lèsz, hogy a' farkasok a' te juhodat el ne szaggasák: tarts-meg Vő-legény Jegyesedet: Szűzességemet őrizd-meg Szűzességnek kút-feje. Bé menvén a' bordélyba, az Evangéliomot kezdé szorgalmatosan olvasni: és leg-ottan, az Angyal az első vakmerő ifiat, a' ki hozzája akart menni, meg-ölte; a' másikat, meg-vakította; a' többit, egyéb-képpen bűntette: úgy hogy azután senki nem mert bé-menni. Az-után ki-hozván *Theophilát*, és a' Templom pitvarába helyheztetvén, azt mondotta neki: Békeség néked, és úgy távozott-el tőle. A' Pogányok pedig, álmélkodván fel-kiáltának, mondván: Kichoda ollyan, mint a' Keresztyének Istene? Hasonló dolgokat olvasunk Sz. *Agnes*ről, Sz. *Cæcilia*ról, Sz. *Luciá*ról, és egyebekről-is. És az chodálatos dolog, hogy noha a' gyenge szép Szűzeket, a' tisztátalan és kegyetlen Pogányok ígéretekkel, fenyegetésekkel, és erő-szakkal-is kisztették a' fertelmességre, és ugyan a' végre vitették a' bordélyba: mindazáltal, soha chak eggyet sem olvasunk hogy meg-szeplősíthettek volna; hanem minnyájan az Istennek, és a' Sz. Angyaloknak őrizetökben lévén, a' Szűzességnek virágját meg-tartották, és azt a' Mártyromságnak meg-hervadhatatlan koronájával fel-ékesítették. De még a' Sz. Irásban-is szép példáink vannak erről. És, hogy ne szóllyak Josephről, és Susannáról, hallyad mit beszél a' Tisztaság-szerető Júdith az Isten népének [k]: *El az Úr, hogy meg-őrizett engem az ő Angyala, mind innét el-mentemben, mind ott laktomban, 's mind onnét meg-tértemben; és nem hagyott az Úr engem az ő szolgálóját meg-fertéztetni, hanem a' bűnnek szeplősítése-nélkül*

D

k *Judith.* 13. 20. & c. 15. 11. & c. 16. 26.

A

viſzſza-hozott engem néktek, örvendezve az ő győzedelméért, az én ki-menekedéſemért, és a'ti meg-ſzabadulaſtokért. Tudom, hogy Sz. Agoſton emlekezik némelly Szűzeknek meg-ſzéplősítéſéről: de azt mongya; hogy az Iſten azt az ő kevélyſégőkért engedte-meg, hogy alázatoſokká lennének; mint-hogy a'Szűzeſség az alázatoſság-nélkül ſem érdemes, ſem bátorſágos.

l 1. Cor. 7. 40.

HATODIK Oka az: Hogy a'Házaſoknak, chak az állapatot nézvén, kiſſebb jutalmok és dichőſégek léſzen a'más világon, hogy-ſem a'Szűzeknek. Mert, ha *az özvegy boldogb léſzen, ha úgy marad*, Sz. Pál tanátſából [l]; mennyível inkább a'Szűz. Melly bóldogſág, nem chak e'világon-valo chendeſségben, és lelki győnyőrűſégben áll, hanem a'más világon-valo dichőlégben-is; a'mint Sz. Ambrús magyarázza. Es méltán, mert a'Sz. Irásban, ſok ſzép ígéreteket tőtt az Iſten a'Szűzeknek, és Nőteleneknek: tudni illik,

m Iſa. 56. 5.

Iobb nevet a'fiaknál és leányoknál: őrők nevet, melly el nem vész [m]: *a'hitnek válaſztott ajándékat, és az Iſten templomában igen kedves réſzt* [n]: *az új éneket, mellyet ſenki egyéb nem énekelhet, hanem a'kik az aſzſzony'állatokkal meg nem ferteztettenek; mert Szűzek* [o]: *ezek követik a'Bárányt valahová mégyen.* Ezekért az okokért, ínt Arany-ſzáju Sz. János a'Szűzeſségnek kívánſágara, és válaſztáſára. És hogy az lehetséges légyen, meg-bizonyíttya [p]: Gondold-meg, úgy-mond, ha vagy a'terméſzettől férfiuſágtalan lőttél vólna, vagy emberek gonoſságamiatt; mit chelekednél? holott afféle győnyőrűſégtől-is meg foſztatnál, és ſemmi jutalmat nem nyernél. Adgy hálát azért az Iſtennek: mert nagy jutalmad, és tündöklő koronád léſzen, ha úgy élſz, mint azok minden jutalom-nélkül: sőt ſokkal künnyebben, bátorſágosban, és győnyőrűſégesben. mert a'jutalomnak reménſégével-is erősíttetel, és a'jó lelki iſméretért-is örülſz.]

n Sap. 3. 14.

o Apoc. 14. 4.

B

p Hom. 63. in Matth.

Annak-okáért, hallyuk a'Sz. Pál tanátſát; úgy-mint, *a'ki irgalmaſságot nyert az Urtól, hogy hív légyen* [q]: *Itélem*, úgy-mond, *ezt* (a'Szűzeſséget) *jónak lenni.* Vallyon miért? *Az jelen-valo ſzükségért.* De michoda az a'Jelen-valo ſzükség? El-hagyván egyéb magyarázatokat, azt mondom; hogy az időnek ſzükſége, vagy ſzűk-vólta, melly életünket követi és ſzorongattya, hogy ſiefſen a'halálra, és a'más világon-valo véghetetlen életre. Az idő, melly igen rővid, nékünk azért adatik, hogy abban az örők életet meg-nyerjük. Az-okáért azt, nem a'világnak és feleſégnek, hanem a'léleknek, és az Iſtennek kell adni; a'mint magyarázza Arany-ſzáju Sz. János, Sz. *Anſelmus*, és Sz. *Jerónymus* [r]: Ez, úgy-mond, a'ſzükség, a'rővid időben-valo meg-halásnak ſzükſége. Mint-ha azt mondotta vólna Sz. Pál: E'rővid életben, ſzükség hogy Iſtennek ſzolgállyunk; és azt meg-ſzerezzük a'mivel a'más világon örökké bóldogúl élheſsünk; az-az, a'jó chelekedeteket. Azért tanátslom a'Szűzeſséget; mert a'Szűztől meg-lehet, hogy chak az Iſtennek ſzolgállyon: az Házaſok pedig, a'házaſság terheitől ide's tova hordoztatnak. és, a'mint a'hangya egéſz nyáron gyűjti a'gabonát, mellyel télben élheſſen: úgy te-is életednek rővid idejében, viſelly gondot arra, a'mivel örökké élheſs. Ezt a'ſzükséget, ő-maga Sz. Pál megmagyarázta, mondván [s]: *Azt mondom azért, atyám-fiai: Az idő rővid: Következik, hogy a'kiknek feleſégök vagyon-is, légyenek mint a'kiknek ninch*, &c. *mert el-múlik e'világnak ábrázattya:* az-az, Rővid az élet, melly-után minden világi dolgoktól, ſzerelmes házas-társunktól-is meg kell válnunk: Azért, nem mélto hogy életünket azokban múlaſſuk, hanem inkább elménket az örökké meg-maradandó bóldogſágra emellyük, és rővid időnket arra kőltſük: melyre, mint-hogy alkolmatosb a'Szűzeſség a'Házaſságnál, azt tanátſlom, és követem-is.

q 1. Cor. 7. 25.

r Lib. 1. contra Iovin.

C

s 1. Cor. 7. 29.

Mind ezekből, tanúllyák-meg a'Házaſok, hogy alázatoſon viſellyék magokat: mert ſokkal alachomb garádichon vannak a'Szűzeknél. Melyről ſzépen írt, közel ezer eſztendő-előtt, Sz. *Áldhelmus* Püſpők [t]: Mint-hogy három állapat vagyon az Anyaſzentegyházban; Szűzeſség, Nőtelenſég, és Házaſság: Angyali jelentésből tanúltuk, hogy az érdemre tekíntve, ezek-közőtt illyen rend vagyon: A'Szűzeſség (mellyet őrők fogadáſſal fogadnak a'Szerzeteſek) arany: a'Nőtelenſég (mellyet ſokan chak jó ſzándékokból követnek) ezűſt: a'Házaſság pedig, réz: A'Szűzeſség, gazdagſág; a'Nőtelenſég, tűrhető állapat; a'Házaſság, ſzegényſeg. A'Szűzeſség, békeſség; a'Nőtelenſég, rabſágból-valo ki-ſzabadúlás; a'Házaſság, rabſág. A'Szűzeſség, Nap-fény; a'Nőtelenſég, gyertya-világ: a'Házaſság, ſetétſég. A'Szűzeſség, királyné-aſzſzony: a'Nőtelenſég, köz aſzſzony; a'Házaſság, ſzolgálo.] És, a'mint ſok Sz. Atyák magyarázzák, az Evangéliom-ſzerént [u], a'Szűzeſség, *ſzáz annyi gyümölchőt ád*; a'Nőtelenſég, *hatvan annyit*: a'Házaſság, *harmincz annyit.* Az-okáért, a'kiknek fiok, vagy leányok a'Szűzeſséget kívánnyák, a'ſzűlék ne ellenzék, hanem inkább jó igyekezetőket nevellyék: ne irégyellyék magzatty oknak azt a'mennyei ſzép Koronát, melyhez ők nem juthatnak; hanem inkább örűllyenek, hogy ők a'Házaſságnak ſöktőviſſi-közőtt, ollyan ſzép róſát nemzettek. A'Szűzek pedig,

t Lib. de Laudibus Virginit. Tom. 3. Bibliorh. SS. Patrum.

u Matt. 13. 8.

D

ezek-

ezekből azt tanúllyák-meg, hogy a' Szűzeſségnek drága kinchét, mellyet a' teſtnek gyarló edényiben hordoznak, nagyra bőchűllyék, és igen őrizzék. Mert a Szűzeſség, a' mint Sz. *Athanáſius* mongya [x], el-fogyhatatlan gazdagſág, el-fonnyadhatatlan koſzorú, Iſtennek temploma, a Sz. Lélek háza, drága kő, a' halálnak és pokolnak el-kergetője, az Angyaloknak élete, a' Szenteknek koronája. Az Őrizet pedig, az Alázatoſság: mert, a' mint Sz. Gergely mongya [y], az Alázatoſságnak őrizéſével kell meg-tartani a Szűzeſségnek tiſztaſágát. És így, mind a' Szűzek, 's mind a' Házaſok, magokat *meg-alázván, fel-magaſztaltatnak* [z] az őrők bóldogſágban: Mellyet engedgyen a' kegyes Iſten, az ő Sz. Fiának érdemiért. Amen.

[x] *Lib de Virginit. ſub fin.*

[y] *Lib. 26. Moral. c. 13.*

[z] *Luc. 18. 14.*

HARMADIK PREDIKÁTZIO.

A' Mái Szent Evangéliom, Hat űres Kő-vederről emlekezik, mellyekbe tőltetett víz, borrá változván, a' menyegzős vendégeket meg-vídámította. Ebben a' ſzolgák-is munkálkodtak: kik, halván Szűz Mariától, hogy valamit nékik mondana a' JÉSUS, meg-chelekednék, engedtek, és a Vedreket ſzintén teli tőltőtték. Ezt a' jó kezdéſt, a' Kriſtus vitte végbe, az ízetlen vizet jó-ízű borrá változtatván. Lélek-ſzerént, ſzintén annyi űres Vedreket találunk a' mái Evangéliomban. Mellyek, hogy üreſſen ne maradgyanak; én, a' ſzolgák képében, magamra véſzem a' Víznek merítéſét; igaz tudómánt adván előtőkbe, melly gyakorta a' Szent Irásban, Vízhez haſonlíttatik [a]: kérvén a' JÉSUST, hogy ezt az ő tudományának vizét, noha én ízetlenül merítem (mint-hogy nem igyekezem ékes ſzólláſra, hanem egy-űgyű beſzéddel meg-elégſzem) a' lelki vígaſztaláſnak, és buzgóſágnak borává változtaſſa: úgy hogy az ő igéje, melly az én ſzámból mégyen-ki, meg-chelekedgye valamit ő akar, es ſzerenchés légyen azokban, a' mellyekre küldi [b]. mivelhogy, *Nem a' ki plantál, valami; ſem a' ki öntöz: hanem, a' ki nevekedéſt ád, az Iſten* [c]. Tí pedig ollyanok légyetek, mint *a' föld, melly a' gyakorta reá-jövő zápor-eſőt iſzſza, és alkolmatos füvet teremt azoknak, a' kiktől miveltetik, hogy áldaſt vegyetek az Iſtentől* [d]: és nem ollyanok, melly *töviſeket és bojtorjánokat hoz: és, meg-vettetvén, az átokhoz közel vagyon:* melynek vége az el-égetés. Mellyet hogy meg-chelekedheſſetek, ez moſtani Predikatzióban,

I. Meg-mutatom, Mit kelleſsék tanúlnunk a' Szűz MARIától.
II. Miben kelleſsék követnünk a' menyegzői-béli ſzolgákat, és a' Kriſtuſt.
III. Mit kelleſsék tanúlnunk a' Vendégektől.

[a] *Deut. 32. 2. Eccli. 39. 8. Iſa. 55. 10. 1. Cor. 3. 6. 7 Hebr. 6. 7.*

[b] *Iſa. 55. 11.*

[c] *1. Cor. 3. 7.*

[d] *Hebr. 6. 7.*

ELSŐ RÉSZE.

VÍz-merítéſre ígértem magamat: de, a' ſok-féle Vizek-közőtt, mellyik lehet leg-alkolmatosb? Mert, az én ítéletem-ſzerént, egy elementomban ſinchenek olly chodálatos és ellenkező tulajdonſágok, mint a' Vízben. *A' kik a' tengeren eveznek, beſzéllik annak veſzedelmit*, úgy-mond a' Bőlch [e], *és halván füleinkel, el-chodalkozunk.* Abban jeles, és choda dolgok vannak: a' vadaknak, és minden-féle barmoknak külömbőző nemei, és a' czet-halak tenyéſzéſe. Úgy vagyon. és *Plinius*-is azt írja [f]; hogy a' tengerben koſok vannak, juhok, ökrök, borjúk, ebek, lovak, oroſzlányok, medvék, elefántok, ſzamárok, majmok, rókák, nyúlak, egerek, férgek, pókok, rákok. De madarak-is: tudni illik, ſaſok, ölyvek, kányák, kakukok, kakaſok, darvak, fetskék, chókák, ſzarkák, és ſok-féle verebek. Egyéb-féle dolgoknak haſonlatoſsági-is: úgy-mint, ſzőlő, mák, ugorka, challyán, és külömb-külömb-féle fák. Sőt meſterſéges eſzközök-is: úgy-mint, ſzablya, fűréſz, borotva, tő, chiga, kerék, patko. Annak-fölötte, emberi ábrázatban *Satyrus*ok, *Syréneſ*ek, és egyebek. Sőt még égi dolgok-is: úgy-mint, chillag, és hóld. Egyéb-féle vizekben-is, chodálatos, és ellenkező dolgok találtatnak, mellyeket nehéz az emberi elménck el-hinni.

[e] *Eccli. 43. 26 27.*

[f] *Lib. 9. c. 2.*

Mert, hogy ne ſzóllyak a' Hév-vizekről, mellyek a' hideg vizek-mellett vannak, tellyeſséggel külömbőző tulajdonſágú Vizek találtatnak. Előſzör: A' *Clitorius* vize, bornemiſzſzává téſzi az embert; a' mint *Ovidius* írja [g]:

Clitorio quicumq; ſitim de fonte levárit, Vina fugit.

A' *Lynceſtius* folyó-vize pedig, meg-réſzegíti az embert; a' mint *Séneca* írja [h]:

Lynceſtius amnis, Quem quicumq; parum moderato gurgite traxit,

[g] *15. Metamorph.*

[h] *Libr. 3 Natur. q. 20.*

Haud

Haud aliter titubat, quàm si mera Vina bibisset.

II. *Pomponius Méla*, azt írja; hogy a' Szerenchés Szigetekben két Kút vagyon: egyikből a' ki iszik, a' nagy nevetés-miatt meg-hal: de ha hirtelen a' másikból iszik, meggyógyúl. III. *Plinius*[i], és *Isidórus*[k], azt írják; hogy *Bœotiá*ban két Kút vagyon: az egyik, feledékennyé tészen; a' másik, serény emlekezetűvé. *Cea* a' vagy *Coo* szigetben pedig, egy Kút-vize, tompa-elméjűvé tészen; *Siciliá*ban pedig, *Iusgum*-nevű város-mellett, más Kút-vize, meg-élesíti az elmét, és érzékenséget. IV. *Solinus*[l], és *Isidórus*[m], azt írják; hogy a' *Gelonium*-nevű tó-mellett, két nehéz-szagu Kút vagyon: eggyiktől, a' magtalan aszszony fogadóvá lészen; a' másiktól, magtalanná. V. *Isidorus* azt írja[n]; hogy *Bœotiá*ban egy Tó-vize, fajtalanságra indít; *Cyzicus*-nevű Szigetben pedig egy Kút-vize, meg-óltya a fajtalan vágyodást; a' mint *Plinius* írja[o]. VI. Azon *Plinius*, azt jrja[p]; hogy *Eudicus*ból *Hésliá*ban két Kút származik: *Cerone*, és annak vize a' juhokat feketévé tészi ha isznak belőle; és *Melán*, melly feirekké tészi: ha pedig mind a' kettőből isznak, tarkákká lésznek. VII. *Ortélius* azt írja[q]; hogy *Hyberniá*nak tartományában, *Ultóniá*ban, olly Kút vagyon, hogy a' ki abban meg-fürödik, meg nem őszül: de azon *Hyberniá*nak tartományában, *Momoniá*ban, más vagyon, melyben a' ki meg-mosdik, a' hol a víz éri, meg-őszül. VIII. *Solinus* azt írja[r]: hogy a' *Garamantus*oknál, *Debris* városánál, egy Kút, nappal mindenkor hideg; éjjel pedig meleg, és ugyan forr; melyről Sz. Agoston-is emlekezik[s]. IX. *Plinius* azt írja[t]; hogy az *Ascanius*-tó kúttyának a' felső izélin-valo vizek, édesek, és meg-ihatók: a' fenekén-valók pedig, sálétromosok. Az Új *Hispánia* tartományában, *Caizumi*ban, egy Kútnak a' felső része édes, és iható; a' közepe, savanyú; a' feneke, keserű. X. *Plinius* írja[u]; hogy *Hispaniá*nak mezejében, *Carrinum*ban, két Forrás-kút foly közel egy-máshoz: az eggyikbe ha mit vetnek, ki-veti; a' másik, mindent elnyél. XI. Sz. Agoston azt írja[x]; hogy *Gratianópolis*nál olly Kút vagyon, melly a' meggyújtott gyertyát meg-óltya; a' meg-aluttat, fel-gyújtya. XII. *Martinengus* írja[y]; hogy *Ardvenna* erdejében, az eggyik Kút-víz, szeretetre; a' másik, gyűlölségre gerjeszt. Nem vólna vége a' chodálatos vizeknek: Az-okáért, azokat el-hagyván, kezdgyünk az üres Vedreknek meg-töltéséhez; de külömbőző Vizekkel, hogy több lelki tanuságot veheſsünk azokból.

Az Első Üres Veder: Az Irgalmatlanság; melly szűkölködő attya-fiával nem akar jót tenni. Ezt meg-tölthettyük a' Betlehemi kapunál-valo chatorna-kútból, mellyet igen kívánt Dávid[z]. mert a' *Bethlehem*, Kenyérnek háza. Az-okáért azt jelenti; hogy Kenyerünket (mellyen érthetünk minden testi és lelki táplálásra-valo dolgokat,) a' szűkölködőkkel közöllyük, és azokat meg-segéttsük: ha külömben nem lehet, könyörgésünkel az Istenhez járúlván, és attól kérvén segétséget, a' ki *Fel-nyittya kezét, és bé-tölt minden élő-állatot áldomással*[a]. Erre példánk a' Bóldogságos Szűz, midőn az ő Sz. Fiának esedezett az új házasokért, mondván: *Ninch borok*. Mellyet nem kevélységből, mint-ha ollyan chodálatos fiával dichekedni akart vólna; sem vakmerőségből, mint-ha az Isten Fiának-is parancholni akart vólna, chelekedett; a' mint némely Újítók szemtelenűl káromkodnak: hanem irgalmaságos atya-fiúi szeretetből. Az-okáért meg-is nyerte a' mit kívánt, noha az Urúnk felelete keménynek láttatik. Nem-is kételkedett a' dologban a' Szűz: hanem, mint bizonyos-lévén, bizváſt meg-mondotta a' szolgáknak, hogy valamit mondana nékik a' Jésus, meg-chelekednék.

Sok Okaink vannak pedig, a' szűkölködő fele-barátunkért-valo könyörgésre: Első: Mert Urúnk, minnyájunknak mondotta[b]; *Ha mit kérendetek az Atyától én nevemben, meg-adgya néktek*. És[c]; *Valamit az Atyától az én nevemben kértek, azt chelekeszem*. és hasonló-képpen beszéll egyébütt-is[d]. Melly ígéretnek mint-hogy határa ninch, valóban ösztönözhet, hogy semmi alkolmatosságot el ne múlasſunk, midőn fele-barátunk szükölködik. II. Az atyafiúi szeretetről-valo parancholat-is azt kívánnya; hogy, *Szeressük fele-barátunkat, mint mi-magúnkat*[e]: és, következendő-képpen, imádkozzunk érette, mint mi-magúnkért. III. A' Sz. Irás nyilván paranchollya[f]: *Imádkozzatok egy-másért, hogy üdvözüllyetek: mert sokat haſznál az Igaznak szüntelen-valo könyörgése*; kétség-nélkül másért-is; a mint Illyésnek példájával meg-bizonyította Sz. Jakab: ki meg-halgattatott, midőn a' bűnos népnek bűntetéséért azon könyorgött, hogy eső ne légyen: és nem lőtt három esztendeig, és hat hólnapig: és midőn, a' meg-térő népet látván, azon könyörgött, hogy eső lenne. IV. A' Szentek példája-is arra tanít. Sz. Pál, nem chak szüntelen imádkozott, a Romaiakért[g], a' Korintusiakért[h], a' Filippiekért[i], a' Thessalonikaiakért[k], és egyebekért a' kiknek írt: hanem tőlök-is imádságot kívánt magáért[l]. Meg-halgattya pedig Isten az ő Szentinek könyörgését, és azt chelekeszi, a' mit egyéb-aránt nem chelekednék; a' mint ki-tetszik az Abrahám imádságából Abi-

melek-

A
Fortunatæ insulæ.

i *Lib.* 31. *c.* 2.
k *Libr.* 13. *c.* 13.
l *Cap.* 10.
m *Libr.* 13. *c.* 13.
n *Libr.* 13. *c.* 13.
o *Lib.* 31. *c.* 2.
p *Ibidem.*
q *In sua Hybernia.*

B

r *Lib.* 5. *c.* 32.
s 21. *Civ. c.* 5.
t *Lib.* 31. *c.* 10
u *Libr.* 2. *cap.* 103.
x 21. *Civ. c.* 7.
y *In Glossa magna, super Gen. f.* 1246

C

z 2. *Reg.* 23. 15.
a *Ps.* 164. 16.
b *Ioan.* 16. 23
c *Ioan.* 14. 13.
d *Mat.* 7. 7, & *c.* 21. 22. *Mar.* 11. 24. *Luc.* 11. 9.

D

e *Luc.* 10. 27.
f *Iac.* 5. 16.
g *Rom.* 1. 10.
h 2. *Cor.* 13. 7.
i *Phil.* 1. 9.
k 2. *Thess.* 1. 11.
l *Rom.* 15. 30. 2. *Cor.* 1. 10 *Col.* 4. 2.

melekért [m], és Jóbéból az ő barátiért [n]. És ő-maga az Isten parancholta-meg, mind Abimeleknek [o], 's mind a' Jób barátinak [p], hogy más könyörgéséhez folyamlyanak.

A' Szentek hiſtóriáiban, ſok ſzép Példák vannak, a' máſért-valo könyörgésnek foganatoſságáról: Es, a' többi-között, a' Hazánk gyümölchéről Sz. Erzébetről, azt olvaſſuk [q]; hogy midőn egy feſlett erkölchű iſiat keményen meg-feddett vólna, hogy életét meg-jobbitaná: azon kérte Sz. Erzébetet, hógy könyörögjön érette az Istennek. Kitől meg-kérdé, Ha valóban kívánnya-e könyörgését? És meg-értvén, hogy tiſzta ſzívből kívánnya; monda Sz. Erzébet: Szükség hogy te-is azt miveld, és az én imádſágomat a' tiéddel meg-ſegéttſed. Reá bírván az iſiat, el-menének alkolmatos helyre, és imádkozni kezdének. És egy kevés-vártatva, kezde az iſiu kiáltani, mondván: Szünnyél-meg már Aſzſzonyom az imádſágtól: mert úgy égek imádſágodnak buzgóſágától, hogy chak alig ſzenvedhetem. Az-után meg fel-kiálta, mondván: Szünnyél-meg aſzſzonyom: mert könyörgéſednek tüzétől, belső réſzeim meg-emésztődnek. Harmadſzor pedig kiáltván, azt mondá: Kérlek a' Jésusért, ſzünnyél-meg: ne kénſzeríts imádſágoddal hogy bóldogtalanúl meg-hallyak. Meg-ſzűnék azért S. Erzébet, és az iſiu meg-éledvén, azt fogadá, hogy Sz. Ferencz ſzerzetébe mégyen. Mellyet, meg-is chelekedett, és abban végig meg-maradott, ſokaknak haſználván jó példajával.

II. RESZE.

MÁSODIK Üres Veder; Az Engedetlenség; melly igen nagy fogyatkozás: mivel hogy az Istennek, tellyes, és tekélletes Engedelmeſséggel tartozunk. Mellyet Szűz María azzal jelentett, hogy Kriſtus Urunk-felől azt mondotta a' ſzolgáknak: *Valamit néktek mond, meg-chelekedgyétek* [r]. Ezt a' *Bethſaida*-tavából tölthettyük-meg [s]; melyben az Aldozatra-valo állatokat moſogátták-meg, fő-képpen a' juhokat. Az Iráſban, Kriſtus Urunk gyakorta haſonlíttatik Bárányhoz, a' vagy Juhhoz [t]; egyéb jeles tulajdonſágokért-is: de fő-képpen a' tekélletes Engedelmeſségért, mellyet tellyes életében meg-mutatott, de leg-inkább az ő Halálának áldozattyában: mert *Engedelmes vólt mind halálig* [u]. és olly engedelmes, hogy *Meg ſem nyitotta a' ſzáját, hanem mint a' Juh vitetett a' halálra; és meg-némúlt, mint a' Bárány az ótet-nyirő-előtt* [x]. És ő-maga-is azt jelentette; hogy Engedelmeſségből hólt-meg, mondván [y]: *Hogy meg-iſmérje a' világ, hogy ſzeretem az Atyát, és a' mint parancholatot adott nékem az Atya, úgy chelekeſzem: kellyetek-fel, mennyünk-el innét.* és leg-ottan a' ſzenvedéſre ment. De tellyes élete-is Engedelmeſség vólt; és azért éltében-is Bárány-nak nevezte ótet Kereſztelő Sz. János [z]. és ő-is azért mondotta [a]: *Nem kereſem az én akaratomat, hanem annak akarattyát, a' ki engem küldött.* és [b], *Az én étkem az, hogy annak akarattyát chelekedgyem, a' ki engem küldott, hogy el-végezzem az ő dolgát.* Mint-hogy azért éſznek az emberek hogy éllyenek: azt akarta Urunk azzal jelenteni, hogy az ő élete Engedelmeſség.

De ez az Engedelmeſség, tellyes légyen, és mindent magában foglallyon. Mert Szűz María nem mondotta; Ha ezt, vagy amazt mongya, meg-chelekedgyétek: hanem, Valamit mond, akár-mi, 's akár-meñyi légyẽ. Ezzel a tudománnyal fejezte-bé Urúnk az Evangéliomot, midőn az Apoſtolokat az egéſz világra küldötte, módván [c]: *El-menvén tanittſatok minden nemzeteket*, &c. *tanitván őket meg-tartani mind a' miket parancholtam néktek.* Félek, hogy ſokan e dologban meg ne chalatkozzanak, kik, ſok parancholatokat meg-tartván, egyben meg-ütköznek; bizakodván, hogy a' többinek meg-tartáſa az egynek meg-ſzegéſét el-fődözi. noha nyilván mongya Sz. Jakab [d]: *Valaki az egéſz törvényt meg-tartya, vétkezik pedig egyben: mindenekben vétkeſé lött.* mert a' többinek meg-tartáſa-is nem haſznál néki, és méltán mondatik a Törvény-meg-ſzegőjének. Azért veti utánna [e]: *Mert a' ki azt mondotta: Ne paráználkodjál; azt-is mondotta: Ne ölly. Hogy-ha nem paráználkodol, de ölſz; által-hágtad a' törvént.* Midőn a' gyermek kezébe valami madár akad, az egyik lábára czérnát kőt, és néha ſzárnyára bochátya hogy röpöſſön: de hirtelen, mikor elzébe ſem véſzi, viſzſza-rántya, és úgy, mindenkor kötözve tartván, birtokából ki nem ereſzti. Szinten úgy chelekeſzik az ördög, azokkal, kiket valami bizonyos vétek-által kötve tart: néha meg-engedi, hogy némely Jószágos chelekedetben el-indúllyanak, és ugyan röpöſſenek: de mindenkor fogva tartya; és, a' mint akarja, úgy bánik vélek. Sz. *Baſilius* azt mongya [f]: hógy haſonlók effélék a' hoz, a ki útra indúl, hogy valami Váraſban dolgát végezze; és, a' kapuhoz jutván, talál valami vendég-fogadóba, melyben meg-nyuſzik, és a' kevés útat, melly hátra vagyon, vagy reſtſége-miatt, vagy valami gyönyörüſéges múlatſág-miatt, el nem végezi, és azzal minden munkáját el-veſzti,

és dol-

A
m *Gen.* 20. 17
n *Iob.* 42. 10.
o *Gen.* 20. 7.
p *Iob.* 42. 8.
q *Sur. tom.* 6. 19. *Nov.*
B
r *Ioan* 2. 5.
s *Ioan.* 5. 2.
t *Iſa.* 53. 7. *Ier.* 11. 19.
u *Phil.* 2. 8.
x *Iſa.* 53. 7.
y *Ioan.* 14. 31
C
z *Ioan.* 1. 29.
a *Ioan* 5. 30.
b *Ioan.* 4. 34.
c *Mat.* 28. 20
d *Iac.* 2. 10.
e *verſ.* 11.
D
f *Hom. in Divites avaros.*

A

és dolgát el nem végezi: Így ki-reked a'mennyéi szép Várasból, a'ki sok parancholatokban futott, és eggyet által-hágott. Ha valamelly Háznak száz kamarája volna, és mind egy gazda bírna vélek; ha a'leg-belsőt valakinek bérben adná, nem rekedne-e ki Házából? Azon-képpen, ha az ember sok parancholatokat meg-tartván, az Istennek sok lakó-helyeket szerez lelkében; de az őrdögöt, valami vétek-által, szívébe bochátván, azt bérbe adgya néki, bizony ki-rekeszti az Istent: mert a'Szent Lélek, egy házban az őrdöggel nem lakhatik, a'mint Sz. *Pachomius* mondotta [g].

g *Surius, tom. 3. pag. 280.*

Illyenek, a'kik az Anyaszentegyháznak parancholattyát, az Innepeknek meg-szenteléséről Vasárnapon szorgalmatoson meg-tartyák, Misét és Predikátziót halgatván; de egyéb Innepeken azt el-múlattyák: és a'kik, azon Anyaszentegyháznak parancholattya-szerént, Pénteken a'tilalmas étkektől meg-tartóztattyák magokat, de Szombaton mindent fel-zabállanak. Mert én-is azt mondom Sz. Jakabbal †: A'ki az eggyiket parancholta, a'másikat-is parancholta. Azért, ha eggyiket meg-tartod, a'másikat által-hágod, a'Törvénnek meg-szegője vagy: és, mivelhogy *Nem halgatod az Anyaszentegyházat, ollyan vagy mint a'Pogány, és a'Publikánus* [h]. Erről sok példáink vannak a'Sz. Irásban: Akánt, egy lopásért követtette-meg Jósue, az Isten parancholattyából [i]. Maria a'Moyses nénnye, pokolsá lőtt egy boszúzú-beszédért [k]. Moyses, egy engedetlenségért rekedett-ki az ígéretnek földéből [l]. Héli Papnak, nyaka szakadott, hogy fiait nem olly keményen dorgálta-meg, a'mint kívántatott volna [m]. A'Prófétát, meg-ölte az oroszlány, hogy az úton őtt, az Isten parancholattya-ellen [n]. Egy, az Izraël fiai-közzül, meg-követtetett, hogy Szombaton fát szedett [o]. Ananias és Saphira, szörnyű halállal hóltak-meg egy hazugságért [p]. És, hogy többet elő ne hozzak, az egész emberi nemzet, nem egy almáért veszett-e el [q]? Méltán mongya azért Dávid [r]: *Akkor meg nem szégyenülök, midőn által-látom minden parancholatidat:* nem egy vagy két, tíz vagy húsz parancholatidat, hanem mindeniket. mert chak úgy óltalmazhattya-meg magát az ember az őrök szégyen-vallástól. És [s], *Minden gonosz útról el-tiltottam lábaimat: hogy meg-őrizzem igéidet:* nem egy-nehány gonosz útról, hanem mindenről el kell lábainkat tíltanunk, hogy az őrdög tőrébe ne essünk. Ezért nyerte Dávid az Istennek szép dicséretes tanú-bizonságát [t]: *Meg-találtam Dávidot a'Jesse fiát, a'szívem-szerént-való férfiat, a'ki meg-chelekeszi minden akaratimat.* Gyakorta chak egy kőnek ki-vétele-is, egy egész falnak romlása; egy fának el-mozdítása a'gáton, iszonyú kárt szerez az ár-víz-miatt; egy deszkának fel-emelése, a'vizet a'hajóba ereszti, és el-burúl; a'szállott várban, egy helynek istráża-nélkül hagyása, az ellenséget nyertessé teszi; egy ajtón, vagy egy ablakon, minden marhádat ki-hordhattyák a'lopók: azon-képpen, egy helt engedvén az őrdögnek, tellyességgel birtokába esik az ember.

B

h *Mat. 18. 17*

i *Ios. 7. 25.*

k *Num. 12. 10*

l *Num 20. 12*

m *1. Reg. 4. 18.*

n *3. Reg. 13. 24.*

o *Num 15. 35*

p *Act. 5. 5. 10.*

q *Gen. 3. 17.*

r *Ps. 118. 6.*

s *Ps. 118. 101*

t *Act. 13. 22.*

C

A'HARMADIK Üres Veder: A'Restség, melly mí-bennünk találtatik, az Istennek Segétő-malasztyához-képest. Melly-ellen, jeles példánk vagyon a'szolgákban: kiknek, midőn Urunk azt mondotta volna [u]; *Töltsétek-meg a'Vedreket vízzel: szintén teli tőltötték:* jelentvén, hogy, az Istennek fel-serkentő Malasztyával, nékünk-is munkálkodnunk kell, hogy az ő ajándékiban részesek lehessünk. Ezt az Üres Vedret, meg-tőlthettyük a'*Síloë*-tava vizével. melynek neve annyit tészen, mint *El-küldetett*, vagy *El-küldő*; a'melyhez küldetett a'küldő Kristustól a'vakon-született ember [x]: *Eredgy*, úgy-mond, *mosdgyál-meg a'Síloe tavában. El-méne azért, és meg-mosdék, és meg-jöve látván.* Látod, hogy az Isten őrömest közli Malasztyát az emberrel, és el-küldi: de látod azt-is, hogy az ember el-mégyen, és a'mi tőle kívántatik, el nem múlattya. Mert, noha ezt a'vakot meg-gyógyíthatta vólna Urunk egy szavával, mint a'Jériko-mellett-valót, kinek azt mondotta [y]; *Láss*: de nem akarta; hanem azt kívánta, hogy ő-is chelekedgyék valamit. A'Menyegzőben-is, Kristus Urúnk kétség-nélkül, víz-nélkül-is bort teremthetett vólna; a'vagy, a'szolgák munkája-nélkül, vizet hozhatott vólna ki a'Kő-vedrekből, mint a'pusztában a'Kő-sziklából [z], és azt borrá változtathatta vólna: de a'szolgák munkáját-is kívánta, hogy azok-is, a'mi tőlök lehetne, meg-mívelnék; a'mint meg-is chelekedték, szintén teli tőltvén vízzel a'vedreket. Igen sokan találtatnak, kik restek, és kevélyek lévén, a'Syriai Naamánt akarják követni: ki pokolságából úgy akart meg-gyógyúlni, hogy a'Próféta chelekednék mindent, ő pedig semmit. Mert mikor azt üzente vólna néki Eliséus [a]; *Menny-el és mosódgyál-meg hétszer a'Jordánban, és meg-gyógyúl a'te tested, és meg-tisztúlsz*; kívánván, hogy ő-is chelekednék valamit maga egésségéért. mert egyéb-aránt, el-hittem, hogy a'Próféta más módon-is meg-gyogyíthatta vólna: De *meg-haraguván Naaman, visza-mégyen vala, mondván: Azt alítom vala, hogy ki-jöne hozzam, és alván, segéségül hína az ő Ura Istene nevét, és illetné kezével a'pokolság helyét, és meg-gyógyítana engem.* Látod-e mit kíván a'kínyes beteg? Mindent a'Próféta chelekedgyék; ő mennyen-ki hoz-

u *Ioan. 2. 7.*

x *Ioan. 9. 7.*

y *Luc 18. 42.*

D

z *Num 20. 11*

a *4. Reg. 5. 10*

zája,

zája; ő híja segétségül az Úr nevét; ő illesse a' poklosság helyét: a' beteg pedig, a' kinek szüksége vagyon, semmit ne mivellyen. De ha akarattyát meg nem változtatta volna, jámbor szolgainak tanátsából, és a Próféta parancholattya-szerént nem chelekedett volna: a' melly poklosón ment volt a' Prófétához, úgy tért volna viszsza-is. Engedvén pedig, szépen meg-gyógyúlt.

Az-okáért, ha mi-is meg akarunk gyógyúlni a' bűnnek poklosságából, ne legyünk olly kínyesek, hogy mindent az Istenre hadgyunk, és a' Krístus Érdemire úgy támaszkodgyunk, hogy mi semmit ne chelekedgyünk: mert az ő Elég-tétele, a' mi penitentziánk-nélkül meg nem gyógyít. nem hogy elégséges nem volna: hanem, hogy az Isten úgy rendelte dolgunkat, hogy a' mi munkánkat-is kívánnya. Meg-chalatkoznak nyilván, a' kik chak az Anyaszentegyháznak közönséges imádságiban bízakodnak, és elégségesnek tartyák, ha a' Papok, és a' Barátok áldoznak, és imádkoznak érettek: mert az, jó ugyan, de ő-tőlök-is kívántatik valami; a' mint Sz. Erzébet-is kívánta, az ifiúnak vele eggyütt-való könyörgését, és úgy nyerte meg téréset; a' mint nem régen meg-mondám.

Ezt példázta ama' chodálatos lajtorja, mellyet Jákob Patriárka látott álmában [b]: *melly a' földön álván, tetejével az eget érte; az Angyalok pedig, fel's alá jártak rajta.* A' Lajtorja, az eget éri: mert az üdvösséghez, leg-inkább kívántatik az Istennek malasztya, és segétsége; mellyet jelentett a' lajtorjához támaszkodó Isten, és az alá-jövő Angyalok, kik *Szolgáló lelkek, azokért küldetvén szolgálatra, a' kik az üdvösségnek örökségét vészik* [c]: de a' mellett, szükséges a' mi munkánk-is; mivelhogy a' földön áll a' Lajtorja, és az Angyalok fel-mennek rajta, hogy bé-mutassák a' mi kevés chelekedetinket: a' mint Rafael Angyal az Úr-eleibe vitte a' Tobías imádságát, és egyéb jó chelekedetit [d]. Mi semmi üdvösség-re-valót nem chelekedhetünk ugyan, az Isten Malasztya-nélkül; de az Isten-is, senkit erővel üstökénél-fogva nem üdvözít: hanem, eszközöket adván néki, segéti, hogy azokkal élvén, üdvözűllyön. Az Isten Malasztya, és segétsége szükséges, mert gyarlók és erőtelenek vagyunk: a' mi munkánk pedig kívántatik, mert Szabad-akaratunk vagyon; mellyet az Isten meg nem ront kételenítésel, hanem meg-segéti Malasztyával. Midőn a' Meny-aszszony a' társaival, a' Vő-legénnek azt mondotta [e]; *Vonny engem;* a' Malasztnak szükséges-voltát jelentette: de, midőn utánna vetette; *Utánnad futunk a' te kenetid illattyára;* azt ígérte, hogy ő sem szánnya munkáját, nem is restelkedik, hanem futva követi; nem várván hogy erővel hurczollyák, hanem hogy vonnyák. de michoda kötéllel? A' keneteknek illattyával. melly, nem az erő-szakot jelenti, hanem a' Szabad-akaratból való menésnek gyönyörűséges eszközét. Hasonló-képpen, midőn Urúnk azt mondotdotta [f]; *Senki nem jöhet én-hozzám,* a' Szabad-akaratot jelenti, noha erőtlennek vallya, azért veti utánna: *Hanem ha az Atya, a' ki engem küldött, vonsza ötet;* hogy a' Malasztnak szükséges-voltát és erősségét meg-mutassa. Jól értette ezt Sz. Pál, és azért mondotta [g]: *Az Isten malasztyából vagyok az, a' mi vagyok; és az ő Malasztya én-bennem hívolkodó nem volt, hanem bővebben munkálkodtam minnyájoknál: nem én pedig, hanem az Isten Malasztya én-velem:* az-az, Én-is igyekeztem és erőlködtem, de magamtól elégendő nem lőttem volna, az Isten Malasztya-nélkül; melly úgy segétett, hogy elégségesé tőtt, és véghez vittem a' mire hívattattam. Azt akarja azért az Isten; hogy, el-vévén ő-tőle mind a' természetnek, 's mind a' Malasztnak erejét, éllyünk vele; a' mint sok példákkal meg-mutatta. *Theodósius* Apátur, *Novitius* lévén, és a' lelki hadakozásban chak apród számban tartatván, az ördög iszonyú Szerechen képébe meg-jelent néki: kitől meg-ijedvén, láta nagy fényességben-lévő embert-is, ki azt mondá néki: Ezzel a' Szerechennel meg-kell vínod, és egyéb sem lehet benne. És midőn *Theodósius* mentené magát, elégtelenségével, és erőtlenségével; monda ismét néki: Menny reá bátorsággal; mert mihelyen hozzá kezdesz, azontól meg-segétlek, és a' győzedelemnek Koronáját néked adom. és úgy-is lőtt. Szintén így volt dolga az ifiú Tobiásnak: ki, midőn a' lábait akarná meg-mosni a' Tigris folyó-vizében [h]: *Imé egy igen nagy hal jöve-ki, hogy ötet el-nyelné.* Melytől meg-ijedvén Tobías, kiálta fel-szóval, mondván: *Uram, reám jö. Es monda néki az Angyal: Fogd a' kopóltyúját, és vond hozzád ötet.* Mellyet midőn meg-chelekedett volna, ki-vonyá azt a' szárazra, és hánkódni kezde a' lábai-előtt. Kétség-nélkül, az Angyal azt könnyebben meg-chelekedhette volna: de azt akarta, hogy Tobías nyúllyon hozzája, és az ő-néki tisztességesb-is volt, hogy-sem ha az Angyal chelekedett volna mindent. noha az-után Tobías, néki tulajdonította azt az attya-előtt, mondván [i]: *Magamat a' halnak el-nyelésétől meg-szabadított.* Ez az, a' mit Sz. Jakab írt [k]: *Ellene-állyatok az ördögnek* (a' ki minden jót nehéznek tettet, és el akar attól rettenteni) *és el-fút toletek.*

A' NEGYEDIK Üres Veder: A' Jóban-valo Álhatatlanság: mellyet meg-tőlthetünk a' Kóbár folyó-vízzel; melyről emlekezik Ezékiel Próféta [l]. és annyit tészen, mint

b *Gen.* 28. 12.
c *Hebr.* 1. 14.
d *Tob.* 12. 12.
e *Cant.* 1. 3.
f *Ioan.* 6. 44.
g 1. *Cor.* 15. 10.
h *Tob.* 6. 2.
i *Tob.* 12. 3.
k *Iac.* 4. 7.
l *Ezech.* 1. 1.

A

Erősség, vagy *Hatalom*. Nem elég, a' Jónak végbe-vitelére, akár-mi gyenge akaratotska; hanem valóságos, és erős akarat kívántatik hozzá: és nem elég a' Jót el-kezdeni, hanem, véghez-is kell vinni. Példánk erre a' Krisſtus, a' kinek bora mind fottig jó vólt. Közönséges nyavalya sok embereknél, hogy elsőben jó bort adnak; és az-után aláb-valót: kik jól, és hevenyében kezdik a' dolgot, de chak hamar aláb-hadgyák, és meg-hűlnek; végtére pedig félben-hadgyák, és tellyességgel meg-fagynak. Az igaz Keresztyén ember, pedig, midőn az Isten Malasztyának jeles borával el-telik; melly el el-telvén az Apostolok, részegeknek láttattanak [m]: nem chak meg-marad a' jóban, hanem azon-is igyekezik, hogy napról napra jobbá, és tekélletesbé légyen.

Principium fervet, medium tepet, ultima frigent.

m *Act.* 2. 13.

Azt írja *Diógenes*ről *Laërtius* [n]; hogy vénségében sem szűnt-meg a' munkától, hanem mind úntalan hengergette az ő hordóját. és midőn azt kérdették tőle; Miért nem szűnik-meg vénségében a' munkától; azt felette: Ha pállyát futnék, mélto vólna-e akkor félben hagynom, mikor közel érném a' czélt? Sőt az kívántatnék, hogy akkor leg-jobban iramodnám; és a' győzedelemhez közel lévén, a' koronát másnak ne engedném. Sz. Ferenczről azt olvassuk [o]; hogy, minek-utánna nagy sok munkát tőtt vólna, és a' Krisſtus sebeinek jeleivel meg-bélyegeztetett vólna; halála-előtt chak kevés idővel, őszintőszvén az attya-fiait nagyobb tekélleteſségre, azt mondotta nékik: Kezdgyűnk szolgálni atyám-fiai, a' mi Urúnknak Istenűnknek, mert még ekkídig keveset chelekedtünk. A' Keresztyén ember, a' természetet követse abból, melly a' kichínről nagyra mégyen, egy kis magból nagy fát nevel: Ő-is azért, az Isten malasztyának magvát vévén, azzal jól éllyen; és azon igyekezzék, hogy azt napról napra nagyobra nevellye. Sőt abból-is a' természetet követse, hogy annak indúlattya nem chak nem lassúdik, hanem inkább gyorsabbodik: úgy-mint, midőn a' Kő magasról alá-jő, minthogy az természete-szerént vagyon, hová tovább mind gyorsabban mozog: de mikor fel-hagyíttyák, mint-hogy az természete-ellen vagyon, hová-tovább mind inkább meglassúdik. Azon igyekezzék azért az ember, hogy a' Jóban, melyre természet-szerént-valo indúlattya vagyon az Istentől, hová-tovább mind inkább gyorsalkodgyék: a' gonoszban pedig, mint-hogy az a' természet-ellen vagyon, napról napra lassúdgyék: *Hálálig hívnek kell lenni, a' ki az Életnek koronáját el akarja venni* [p].

o *In Vita ejus, cap.* 14.

Motus naturalis in fine velocissimus.

p *Apoc.* 2. 10.

III. RÉSZE.

C

AZ Ötodik Üres Veder: A' Mértékletlenség vagy Tobzódás; mellyel az emberek, az ő lakodalmokból ki-rekesztik a' Józanság-szerető Krisſtust: a' minéműek nem vóltak, a' mái új házasok; kik olly kevés bort készítettek vólt, hogy elég sem vólt, és időnek-előtte el-fogyott. És mivelhogy esztendő-által, a' mostani időben leg-inkább gyakorlyák a' világ fiai a' vendégeskedést, alkolmatosón olvastattya az Anyaszentegyház e' mái Evágéliomot: íntvén, hogy a' mi lakodalmúnkból ki ne rekesszűk az édes Jésust, az ő Sz. Annyával és Apostolival. Ezt a' Vedret, meg-tőlthettyük a' *Cédron*-patakából, mellyen halála-előtt Urúnk által-ment, a' kertbe menvén [q]. annyit tészen pedig, mint *Meg-feketittetett*, vagy *Szomorú*. Illik ez a' vendégséghez. Melyben, ha meg-gondolnák az emberek Urúnknak szomorusságát, mellyet szenvedett a' kertben, és melyben az egész emberi nemzet el-esett a' torkosság-miatt: bizony, el-hittem, hogy jobb gondot viselnének a' Józanságra; és az ifiú Tóbiásnak vendégit követnék, kik, *a' menyegző lakodalmát-is az Úr félelmével tartották* [r]: arra figyelmezvén, hogy az Urat meg ne bántanák tobzódással, a' vagy egyéb-féle mód-nélkül-valo vigasággal: és a' Betuliaiakat, *kiknek lakodalmában a' nép vig vólt a' Szent-hely-előtt* [s]. a' hol nem illett külömben lakozni, hanem szentül, hogy a' Szent-helyet meg ne ferteztetnék, és az Istent magokra ne haragítanák, és az őrdőgnek ne kedveskednének. Mert, a' mint Arany-szájú Sz. János mongya [t], A' hol a' részegség, ott az őrdög; a' hol az ochmány beszédek, és hasnak meg-töltése, ott tánczolnak az őrdőgök. Nem ok-nélkül parancholta az Isten az Ő Törvényben [u]; hogy *El ne hadgyák az Izraël fiai az ő lakodalmokból a' Levitát*. Es noha ugyan-ottan egy jó okát mongya; *Mert ninch*, úgy-mond, *egyéb része örökségedben*: mindazáltal azt gondolom, hogy más oka-is vólt; mert részt más módon-is adhattak vólna a' Levitáknak, házokhoz küldvén az eledelt: tudni illik, hogy a' Levitának, úgy-mint Isten szolgájának, jelen-léte, az embereket józanságra íntené, és abban maga példajával megtartaná. Kétség-nélkül Urúnk-is, nem azért ment a' mái, és egyéb-hái vendégségekbe, hogy azok-nélkül szűkölködött vólna táplálására; hanem, hogy az alazokkal, példát adna a' vendégeknek a' józan életre, és valami lelki dologra oktatná őket.

q *Ioan.* 18. 1.

r *Tob.* 9. 12.

s *Iudith.* 16. 24.

D

t *Hom.* 57. *ad Pop. Ant.*

u *Deut.* 14. 27

Ezt kellene követni minden Egyházi embereknek, midőn tiszteſséges lakodalmokba hívattatnak: akkor kellene jó példát adni a' világi embereknek, minden tiszteſsé-

ges magok-viseléſre; hogy mondhatnák a'bőlch *Eccleſiaſticus*ſal x: *Mint a'ſa-hej, 's az ſzépen-illatozó balſamum illatoztam:* az-az, a'hol jártam és vóltam, mindenűtt jó példát adtam; mellyet Sz. Pál, *Jó illat*-nak nevez y. Illyen vólt bizonyára, az őrők emlekezetre mélto Kútaſi János: ki, a'mint-hogy Iſtenes életéért, és jó maga-viſeléſéért, mindeneknél bőchűlletes vólt; úgy a'Fejedelmeknél-is kedvet talált, és végtére Eſztergami Érſekké lőtt. Ez egyéb-ha-is mindenkor, de fő-képpen egy-kor, valóſágos ſzép példáját mutatta az Egyházi emberektől kívántatott józanſágnak; mellyet, talám tőbben fognak chodálni hogy-ſem kővetni: de én, mint-hogy ſzememmel láttam, és nagyra bőchűllőm, őrők emlekezetre meg-is írom. Ezer őt-ſzáz kilenczvén-két eſztendőben, *Rudolfus* Cháſzár Gyűléſt hirdetett az Impériomi Herczegeknek, Uraknak, és Váraſoknak; melyben, leg-első lakodalmat a'*Saxóniai* Herczeg, a'vagy *Adminiſtrátor*, tartott, fejedelemi kéſzűlettel: abban jelen vóltak a'három Válaſztó Erſekek, a'*Mogunt*iai, a'*Kolóniai*, és *Trevirifi*; és azokon-kivűl, a'*Saltzburgi* Érſek-is: annak-fölőtte, egy-nehány Fejedelmők kővetí; és a'Cháſzár udvarából négyen; Rumpf, Trautzón, Fürſtenberger, és a'meg-nevezett Kútaſi János, ki akkor Győri Püſpők, és Magyar-orſzági *Cancellárius* vólt. A'lakodalom-kőzben a'*Saxóniai* Herczeg, úgy-mint gazda, egy alkalmas pohár bort kőſzönt-el a'Cháſzár egéſségéért, egy húzomban, és fenn-álva; alítván, hogy minnyájan eleget tennének kívánſágának. És noha ſokan, könyvezve, mindazáltal minnyájan meg-chelekedték, mind a'Gazdának kedvéért, 's mind a'Cháſzárnak (hogy-már) bőchűlletiért; míg nem Kútaſi Jánoſra kerűlt: ki, azon okokért, fel-állott ugyan, és fenn-álva-is ivott, de egy húzomban meg nem itta; ítélvén, hogy a'duskás ital ſemmi okon nem illik Egyházi emberhez. Eſzébe-vévén a'Herczeg, ínté a'Püſpőkőt, hogy ő-is úgy inná-meg, a'mint a'tőbb Urak és Fejedelmek meg-itták. De a'Püſpők, hallatlanná tévé a'Herczeg íntéſét, és ſemminek alítá. Máſodſzor-is ínté: és látván hogy a'ſzó nem fogna rajta, fel-kelvén az aſztaltól, hozzája méne, és ki akará a'pohárt kezéből venni, hogy teli-tőltetné, és újollag meg-itatná véle. Látván azt a'Püſpők, jó módgyával a'pohárt a'bal-kezébe vévén, jobb-kezével bőchűlleteſſen a'Herczeg kezét meg-fogá; kérvén, hogy ne erőltetné akarattya-ellen az italra, mivelhogy arra nem bírhatná magát. A'Herczeg, méltatlannak vélvén, hogy azt egy Magyar-orſzági Püſpőkkel végbe nem vihetné, a'mit négy Érſekkel, ki mindenik Impériomi Fejedelem vólt, és ſok fő emberekkel végbe vitt; meg-indúlván, azt mondotta a'Püſpőknek: Ez-e Cháſzár Urúnkhoz-valo hívſéged, és ſzeretéted, hogy egy pohár bort meg nem akarſz egéſségéért innya? Kinek ſzép moſolyogva monda a'Püſpők: A'mit én az italban ő Fölſégéért el-múlatok, kéſz vagyok imádſágommal helyére vinni: mert hívatalom-is inkább kívánnya hogy imádkozzam érette, hogy-ſem igyam. Melly felelettel meg-győzettetvén a'Herczeg, békét hagyván néki, helyére méne, és a'jámbor Püſpőkőt tőbbé itallal nem erőlteté.

Melly példát, mélto vólna minden *Prælatus* Uraknak, és Egyházi embereknek megfontolni, és kővetni; hogy ſoha el ne feletkeznének hívatallyokról, és ſenki barátſágáért, vagy tekíntetiért, tiſztekhez méltatlan, vagy illetlen dolgot ne chelekednének. Elsőben: A'lakodalom, Fejedelemé vólt, és más Hiten-valóé, kitől méltán tarthatott vólna a'jámbor Püſpők, hogy azt meg-tréfáláſnak alítván, őtet-is meg igyekezné tréfálni. II. Sok Egyházi Fejedelmek vóltak jelen, tiſztők-ſzerént nagyobbak, idejők-ſzerént időſbek, egytől meg-válva; kik minnyájan engedtek a'Herczeg akarattyának, bizonyos tekíntetből. Az-okáért, gondolhatta vólna a'jámbor Püſpők, hogy azok ſem véſzik jó néven, hogy, a'mit ők meg-chelekedtek, azt náloknál kiſſebb nem méltóztatnék meg-chelekedni, és azzal neminémű-képpen meg-ítélné, és meg-gyalázná őket. III. A'Cháſzár egéſségéért vólt az ital: kinek bőchűllete-ellen valamit chelekedni, tűrhetetlen vólt; fő-képpen, mint-hogy az Udvariakban-is jelen vóltak egynehányan, kik afféle dolgot gyalázatnak alítnak, gonoſzra magyaráznak, és Uroknak két-képpen-is bé mondnak. IV. A'pohár ſem vólt olly nagy, hogy tűrhetetlennek láttatott vólna, fő-képpen a'Püſpőknek erejéhez-és idejéhez-képeſt, mert jó egéſſéges, és nem igen idős ember vólt. De mind ezekkel ſem gondolt a'jámbor Püſpők: ki inkább nézett az Iſten akarattyára, hogy-ſem az emberek kívánſágára: inkább félt az Iſtentől, hogy ſem a'világi Fejedelmektől: nagyobra bőchűllőtte Püſpőki hívatallyát, hogy-ſem a'Herczeg barátſágát: kinek méltatlan indúlattyát és haragját, chendes és okos felelettel le-chendeſítette; alattomban példájával, az Egyházi Fejedelmeket józanſágra íntette; és nem chak kedvét nem ſzegte a'Cháſzárnak, hanem inkább díchéretit érdemlette. Kinek, midőn *Rumpf* rend-ſzerént meg-beſzéllette vólna a'lakodalomnak állapattyát, és, a'tőbbi-kőzőtt, a'Püſpők dolgát-is

A x *Eccli.* 24. 20
y 2. *Cor.* 2. 15.
B
C
D

A elő-hozta vólna; mosolyodván a' Cháfzár, azt móndotta: Jól, és kedvünk-szerént chelekedett: kívánnók, hogy minden Püspökök azt chelekednék, és egéfségünkért könyörgenének inkább, hogy-fem poharokat üresítenének. Nem kétlem bizony, egyéb Kereſztyén Fejedelmek-is azont mondanák, ha látnák az Egyházi emberekben a' Kutafi erkölchét: és foha nem erőltetnék őket az italra, hanem gyakran kérnék az imádfágra. Adgya Iften, hogy fokan kövefsék a' jámbor Püfpökőt.

A' HATODIK Üres Veder, melly a' többinek-is nagy részére oka: az Aitatlanfág, a' vagy, hogy nyilvábban meg-mongyam, a' bóldogfágos Szűz Mariához-valo buzgó aitatofságnak fogyatkozása. Mert noha némellyek fok nyomorufágban vannak: mindazáltal, az Irgalmafságnak Annyához nem folyamodnak. Nem kövétik a' mái új házafok példáját: kik kétség-nélkül, a' több okok-között, azért-is hítták a' lakodalomba a' Szűz Mariát, hogy tudták mindenekhez nagy Irgalmafságát. És meg fem chalatkoztak: mert, mihelyen el-fogyott borok, leg-ottan könyörgött az ő Sz. Fiának, és elégféges jó bort fzerzett nékik. Ezt a' Tenger-vizével tőlthettyük-meg, mint-hogy a' *Maria* neve, annyit tészen, mint *Tenger-chillaga*: kit, ha e' világ tengerének háborúi-közőtt fegétfégül hívunk, fényes chillagúl mutattya magát, és a' habok-közzül a nyugodalmas partra vifzen. Hallyad mit mond a' mézzel-folyó-fzavú Sz. Bernárd [z]: Módom néktek, fzerelmes atyáni-fiai, ha őtet aitatofon kérjük, meg-fegét, és el nem hágy fzükfégünkben: mert irgalmas, és az Irgalmafságnak Annya. Mert, ha könyörült azoknak fzemérmetefségén, a' kik vendéggé hítták: fokkal inkább könyörül mí-rajtunk, ha aitatofon fegétfégül híjuk.] És máfutt [a]: Halgaffon a' te irgalmafságod-felől, oh bóldog Szűz, a' ki reá emlekezik, hogy nem fegétetted midőn nyavalyájában hozzád folyamodott.

B

z *Serm. 2. in Dominic. I poft Octavas Epiphan.*

a *Serm. 4. in Affumt. B. V.*

Bizony, a' mí nyomorúlt, és meg-romlott Hazánknak, és Nemzetfégünknek addig vólt minden dologban elő-menetele, míg a' fzentféges Szűz Mariát hítta fegétfégül, és Iften-után Óltalmazójának tartotta; a' mint pénzünknek föllyül-valo írásából-is ki-tetfzik, mellyen Magyar-orfzág Szó-fzóllójának, vagy Óltalmazójának nevezte-tett. De miútától-fogva az Újító Tévelygők fzemtelenül meg-vetették, és meg-vettették, és a' tifztelet-helyett, gyalázattal illették, aitatos Szolgait helyekből ki-kergették, képeit el-törték, Innepit meg-vetették, fegétfégül-valo hívását bálványozásnak nevezték, és az ő fok chodálatos jó-téteményit kezes-lábas hazugfágokkal terhelték: minden veszedelem meg-környékezett bennünket, és nem-is tudgyuk hová kellefsék fejünket hajtanunk. Bizony, azt ítélem, hogy valamíg Magyar-orfzágban a' Szűz Mariához-válo aitatofság meg nem újúl, állapattya meg nem jobbúl. Azokáért, engedgye a' kegyelmes Iften, hogy nyiffuk-fel fzemeinket, és tekíntsünk erre a' fényes Chillagra; efedezzünk néki, hogy nyerje-meg nékünk az ő Sz. Fiától, hogy a' fok háborufágoknak, és fogyatkozáfoknak ízetlen, sőt keferű vizét, méltoztatfsék jó és gyönyörűféges borrá változtatni: vígafztallyon-meg bennünket az ő Szent Malafztyával, hogy maradhaffunk az ő fzolgálattyában, és lehefsünk azok-közzül, kiknek az édes JÉSUS azt mondotta [b]: *Ti vattok, kik velem meg-maradtatok az én kifértetimben. En-is el-rendelem néktek, a' mint el-rendelte nékem az én Atyám az orfzágot, hogy egyetek és igyatok aſztalomon az én orfzágomban.* Mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyelmes Iften, az áldott JÉSUSnak érdemiért, és a' bóldogfágos Szűz Mariának efedezéfiért. Amen.

C

b *Luc. 22. 28.*

VIZ-KERESZT-UTAN-VALO III. VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. MATÉNAK VIII.

RÉSZÉBEN, v. 1.

AZ időben: Mikor le-jött vólna JÉSUS a' hegyről, követé ötet sok sereg: és ímé egy poklos jövén, imádá ötet, mondván: Uram, ha akarod, meg-tisztíthatsz engem. És ki-nyújtván JÉSUS kezét, illeté ötet, mondván: Akarom. Tisztúlly-meg. Es mingyárt meg-tisztúla az ő pokloßága. Es monda néki JÉSUS: Meg-láſd, ſenkinek ne mond: hanem eredgy, mutaſd-meg magadat a' Papnak; és add-bé az ajándékot, mellyet parancholt Moyſes, bizonságúl nékik. Mikor pedig bé-ment vólna Kafarnaumba, egy Százados méne hozzája, kérvén ötet, és mondván: Uram, a' ſzolgám házamban fekſzik ina-ſzakadva, és gonoſzúl gyötrődik. Es monda néki JÉSUS: En el-megyek, és meg-gyógyítom ötet. Es felelvén a' Százados, monda: Uram, nem vagyok mélto hogy hajlékomba jöj: hanem chak egy ſzóval mongyad, és meg-gyógyúl az én ſzolgám: Mert én-is birodalom-alatt-valo ember vagyok, vitézek lévén alattam, és mondom ennek: Menny-el, és el-mégyen; és a' máſiknak, Jöſzte, és el-jö: és a' ſzolgámnak, Miveld ezt, és meg-miveli. Halván pedig JÉSUS, chodálkozék, és a' követőinek monda: Bizony mondom néktek, nem találtam ennyi hitet Iſraelben. Mondom pedig néktek, hogy ſokan jönek Nap-keletről, és Nap-nyúgatról, és le-telepednek Ábrahámmal, és Iſaákkal, és Jákobbal mennyeknek országában: az ország fiai pedig ki-vettetnek a' külső ſetétſégre: ott léſzen ſirás, és fogak chikorgatása. Es monda JÉSUS a' Századoſnak: Menny-el, és a' mint hittél, úgy légyen néked. Es meg-gyógyúla a' ſzolga azon órában.

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

SZOKTÁK MONDANI, 's IGAZ-IS: A'MI RITKA, KEDVES: úgy-mint Nyár-közepin, a' híves ſzellő; Tél-közepin, a' nap-fény: a' vadon erdőben, a' jó-illatu virág; a' Kő-ſziklán, a' gyümölch fa; a' tengeren, a' laktatott ſziget; az idegen földön, az iſmerő; a' gonoſzok-között, a' jámbor: és mind ezek, mentől ritkábbak, annál kedvesbek. A' mái Századoſban, nem chak egy, hanem egy-nehány dolgokat találunk, mellyeket egyéb hozzája haſonlókban nehéz fel-találni: és azért ſok-képpen kedves lehet, a' végre, hogy ſokan kövéſsék. Előſzör: Ha a' közönſéges ſzokáſt meg-tékintyük, a' ſzolgák addig kedveſek, a' míg egéſségeſek, és uroknak haſznoſok: de az igen ritka, hogy a' gazda, beteg ſzolgáját házában tartſa, annak orvoſt kereſſen, és meg-gyógyítáſára gondot viſellyen, a' mint a' mái Százados chelekedett. Másodſzor: Ritka az Alázatoſság-is a' fő emberekben: a' mi Századoſunk pedig olly alázatos, hogy arra-is méltatlannak ítéli magát, hogy Urunk házához mennyen. Harmadſzor: Ritka az-is, hogy a' Külömbőző, vagy idegen Nemzetſégek egy-máſt ſzereſsék, és fő-képpen a' hitetlen Pogányok az Iſten híveit: de a' mi Századoſunkról ő-magok mongyák a' Zsidók, kik akkor az Iſten népe-közzé ſzámláltattak[a]; *Szereti a' mi nemzetſégünket.* Negyedſzer: Igen ritka az-is, hogy a' Pogányokban igaz Hit találtaſ-

Omne rarum, charum.

[a] Luc. 7. 5.

A

sék: a'mí Századosúnkban pedig olly Hit vólt, hogy Urunk-is, chodálkozván rajta azt mondotta [b]: *Bizony mondom, nem találtam ennyi Hitet Israëlben.* Ötödször: Ritka, végezetre, a' Vitézlő emberek-között a' hívséges Isteni tisztelet:

Nulla fides, pietas, viris, qui castra sequuntur:

de a'mí Századosunkban, ki-alatt vitézek vóltak, azt-is fel-találjuk; mert Pogány lévén, a' Zidóknak *Synagógát épitett* [c]. Az-okáért, illyen jeles ritka dolgokért, valóban meg-érdemli, hogy sok követői légyenek, és kivált-képpen a' Vitézlő rend-közzül. Melyről én-is szóllok e'mostani Predikatzióban.

I. Meg-mutatom, hogy nem minden Hadakozás gonosz és tilalmas.
II. Meg-jelentem, Mi kivántassék az igaz hadakozáshoz: és Mint kellessék viselni magát a' Keresztyén vitéznek.
III. Szóllok a' Betegeknek látogatásáról.

B

ELSÖ RESZE.

RÉgenten a' *Munichaus*ok nagy bolondúl azt tanították; hogy a' Hadakozás, természet-szerént gonosz; és Moyses, Jósuét, Dávidot, és egyéb had-viselő Szenteket, kárhoztatták; a' mint Sz. Agoston írja [d]. Azon balgatag vélekedést, meg-újították a' viszsza-keresztelt Anabaptisták; a' mint felőlök írja *Melanchthon* [e]. De *Luther* Márton, nagyobb balgatagsággal azt tanította [f]; hogy a Keresztyéneknek nem szabad a' Tőrök-ellen fegyvert fogni: más-felől pedig arra íntette az embereket, hogy hadat indittsanak a' Pápa-ellen. Annak a' szele igen meg-ütötte a mostani *Lutheristák* és *Calviniſtákat*: kik, nem chak nem akarnak a' Tőrök-ellen hadakozni, de ugyan úntattyák a' Pogány Tőrököt, hogy ő-vélek eggyütt, a' törvény-szerént-valo Keresztyén Fejedelmek-ellen fegyvert-vonnyanak; és iszonyú zanabonát inditnak mindenütt.

A' Keresztyén Anyaszentegyház pedig azt tanittya; hogy a' Hadakozás nem egy-általlyában tilalmas; noha egy-nehány dolgot kíván, hogy vétek-nélkül légyen. Ez nyilván meg-bizonyúl a' Sz. Irásból, melyben ő-maga az Isten, az ő népének hadakozást parancholt [g]. Ki gonoszt nem parancholhat; a' mint jól mongya Sz. Agoston [h]: és Sault meg-büntette, hogy nem úgy hadakozott a' mint parancholta vólt néki Sámuel-által [i]. Annak-fölötte, az Isten a hadakozóknak segétséget igért, és meg-is segétette őket [k]: mellyet nem chelekedett vólna, ha a' hadakozás természet-szerént gonosz lött vólna. Sőt chodákat-is tött a' hadakozás kedvéért: úgy-mint, mikor Jósue kérésére, a' Napot meg-állattá [l]; Ezekias király idejében, Angyalával száz nyolczvan-ötezer *Assyriust* vágatott le [m]: a' Makabæusok idejében-is, az Angyalok lovasok-képében harczoltak [n]. Az Uj Testamentomban is, sem Urunk a' mái Századost, kit kedvellet és dichért, nem íntette hogy el-hadgya a' vitézkedést; sem Sz. Péter, más Századost, kit az üdvösségnek útára tanított [o]; sem Keresztelő Sz. János a' vitézeket, a' kik azt kérdették tőle, Mit mivellyenek: hanem, jó tanúságot adott nékik [p]. Sőt az Isten, sok Keresztyén Fejedelmeknek chodálatos győzedelmet adott ellenségök-ellen; a' mint *Eusébius*nál olvassuk, *Constantinus*ról [q]; *Theodoretus*nál, *Theodorus*ról [r], *Socrates*nél, az ifiú *Theodorus*ról [s]; *Gregorius Turonenſis*nél; *Clodovéus*ról [t]; Sz. Agostonnál, *Honórius*ról [u]; és *Bonfinius*nál, a' mí jámbor Eleinkről, és Királyinkról egy-nehány helyen.

A' Sz. Atyák-is azont vallyák: *Nazianzénus* [x], Arany-száju Sz. János [y], Sz. Ambrús [z], Sz. Agoston [a], Sz. Gergely [b], Sz. Bernárd [c]: ki ugyan Predikatzióival-is biztatta a' Keresztyéneket, a' Tőrök-ellen-valo hadakozásra. Azont chelekedték sok szent Jámborok-is, kik beszédöket choda-tételekkel-is meg bizonyították; a' mint azon Sz. Bernárd írja [d]. De a' közönséges *Conciliom*ok-is; a' *Lateranumi*, *Lugdúnumi*, és *Viénnai*, hadat hirdettek a' *Mahomet* követői-ellen. Melly igasságot, az Okosság-is meg-mutat: Mert, ha szabad fegyverrel meg-büntetni a' belső ellenségeket, kik a' közönséges békeséget háborgattyák: sokkal inkább a' külső-ellé hadakozni, midőn más módon meg nem óltalmazhattyuk Országunkat. És a' mit ez-ellen mondanak az Ellenkező Atyafiak, merő gyermekség. Mert az Irás, a' hol a' *Boszszú-állast tiltya* az embereknek [e], a' magán-valo embereket érti, nem a' Fejedelmeket, kik-által az Isten áll boszszút; mint-hogy Isten szolgái, és hívatallyok azt kívánnya. Az-okáért Sz. Pál, midőn azt mondotta vólna [f]; *Enyim a' boszszú-állás, és én meg-fizetem, úgy-mond az Ur:* hamar a' Fejedelemségről szólván, utánna veti [g]; *Ha gonoszt chelekeszel, félly: mert nem ok-nélkül hordozza a' fegyvert. mert Isten szolgája: boszszút álvan büntetéssel azon, a' ki gonoszt chelekeszik.* Holott látod, hogy ugyá-

tiszti

A
b *Matt.* 8. 10.
c *Luc.* 7. 5.
B
d *Lib.* 22. *contra Faustum c.* 74.
e *In Locis Theologicis. Cap. de Ingratitud.*
f *Art.* 34. *in Bulla Leonis damnato.*
g *Num.* 25. 17 *Iudic.* 3. 1.
h *Lib.* 22. *cont. Faust. c.* 75.
i 1. *Reg.* 15. 2. 18.
k *Exo.* 17. 11 *Deut.* 29. *&* 32. 30. *Pſ.* 17. 35.
C
l *Ios.* 10. 13. 14.
m 4. *Reg.* 19. 35.
n 2. *Mach* 10. 29.
o *Act.* 10. 7.
p *Luc.* 3. 14.
q *Lib.* 9. *Hiſt. c.* 9.
r *Lib.* 5. *Hiſt. c.* 24.
s *Lib.* 7. *c.* 18.
t *Lib.* 2. *Hiſt. Franc. c.* 30.
u *Lib. Civ. c.* 23
D
x *Orat.* 3. *de Pace.*
y *Hom.* 2. *de Nuptijs.*
z *Serm.* 7. *&* alibi.
a *Ep.* 7. *&* alibi.
b *Lib* 2. *ep.* 72
c *Serm. ad Milites, c.* 3.
d *Libr.* 2. *ad Eugen.*
e *Deut.* 32. 35 *Rom.* 12. 19.
f *Rom.* 12. 19
g *Rom.* 13. 4.

tiszti a'Fejedelmeknek a'Boszszú-állás, melly nem szabad a'magán-valo személyeknek; kiknek inkább kell a'boszszúságnak el-szenvedésére, hogy-sem a'boszszú-állásra igyekezniek; a'mint Urúnk szépen elönkbe adta [h]. Jól-lehet, ha afféle békével-valo szenvedésből semmi haszon nem következnék, hanem a'gonosz-tévő inkább el-bízná magát, nem tartozunk el-szendvedni; a'mint Sz. Agoston taníttya [i], és mind Urúnknak [k], 's mind Sz. Pálnak [l] példájával meg-bizonyíttya: kik, kétség-nélkül, magok tanításat-chelekedettel fel nem bontották.

A

h Matt. 5. 39.

i Epist. 5. ad Marcel. & Lib. 22. contra Faustum. c. 76.

k Ioan 18. 23

l Act. 23. 3.

II. RÉSZE.

DE lássuk már, Mi kívántatik a'Hadakozáshoz, hogy vétek-nélkül légyen? Első-ben, az kívántatik, hogy, a'ki hadat indít, hatalma légyen arra; a'mint Sz. Agoston-ból közönségesen tanítttyák a'Doktorok [m]. Ez a'hatalom, fő-képpen az Istennél vagyon, ki méltán parancsollya a'hadat: Isten-után, a'Fejedelmeknél, és Tartományoknál, kik máshtól nem függnek, hanem magok törvényével, és szabad uraságokkal élnek, mint-hogy mást nem találhatnak, a'kihez folyamodgyanak mint bíróhoz: azokáért, haddal kell meg-büntetniek a'közönséges hamisságot. De ezek-is jól chelekednének, ha más szomszéd Fejedelmet meg-bírállanának, és alkovásra mennének.

B

m Lib. 22. contra Faustum, c. 75.

Másodszor: Hogy mélto oka légyen, és a'szükség kívánnya: úgy hogy más módon a'gonosznak eleit ne vehesse. Az akaratban, úgy-mond Sz. Agoston [n], békességnek kell lenni; a'hadat, a'szükségnek kell szerzeni: hogy az Isten meg-szabadíttson a'szükségtől, és meg-tartson a'békességben. Az-okáért, igen meg kell a'hadakozásban tartani, hogy *a'vétleknek mértéke-szerént, légyen a'vereségnek módgya-is* [o]. Az Írásban egynehány Okait találjuk, mellyekből ítéletet tehetünk egyéb hasonlókról-is. Elsőben: Midőn valaki azt meg nem engedi, a'mivel törvény-szerént tartozik: mint az *Amorrhaus*ok az Israël fiainak, hogy kár-nélkül által-mennének határokon [p]. Innét mondotta *Július* Cháfzár, midőn őtet a'Rómaiak nem akarták a'városba bochátani: *Arma tenenti, omnia dat, qui justa negat*: A'ki az igazat meg-tagadgya, fegyvert látván mindeneket meg-enged. II. Midőn máshnak marháját, vagy jószágát törvéntelen tartya: mint Isboset tartotta a'Dávid országát [q]. III. Midőn törvéntelen máshnak országára mégyen: mint a'Filistæusok az Israël fiaira, Antiochus és Demeter a'Makabæusokra. IV. Midőn, az ellenségét meg-ségéti: mint Damascus Adarézert Sobának Királyát a'Dávid ellenségét [r]. V. Midőn nyilván-valo gyalázatot tőtt: mint Hánon az Ammoníták Királya a'Dávid követin [s], kiknek szakállokat és ruhájokat el-metéltette. VI. Midőn Fejedelme-ellen támadáft indít: mint Séba Dávid-ellen [t]. VII. Midőn a'gonosznak, pártyát fogja, hogy meg ne bűntethessék: mint a'Benjamin nemzetsége a'Gábaaïtaknak, a'tizen-egy nemzetség-ellen [u]. VIII. Midőn a'szövetséget, vagy a'békeséget fel-bontya: mint a'Moabíták Jóram-ellen, nem akarván néki adózni [x], tartozván százezer báránnyal, és száz-ezer kossal gyapjastól.

n Ep. 207. ad Bonifacium.

o Deut. 25. 2.

p Num. 21. 23

q 2. Reg. 2.

r 2. Reg. 8

C

s 2. Reg. 10.

t 2. Reg. 20.

u Iudic. 20.

x 4. Reg. 3.

Holott azt vedd eszedbe, hogy, a'hol a'Fejedelemnek oka vagyon-is a'hadakozásra, nem kell mingyárt hadat indítani; hanem elsőben a'kárért elég-tételt kell kívánni: melyre ha kész a'ki meg-bántott, tartozol Keresztyéni szeretetből engedni. Mellyet ő-maga parancholt az Isten, mondván [y]: *Mikor valamelly Várast mégy meg-venni, elősző békességgel kínállyad azt. Ha bé-vészi, és meg-nyittya te-néked a'kapukat: az egész nép, a'ki benne vagyon, meg-tartassék, és szolgállyon te-néked adó-fizetéssel. Ha pedig szövetséget nem akar szerzeni, és hadat kezd te-ellened; vijad azt.* Oka pedig ennek az; hogy a'Had, nagy bűntetés: és abban, nem chak a'vétkes szenved, hanem történetből sok ártatlanok-is. Az-okáért, a'Keresztyéni szeretetből meg kell szűnni a'hadakozástól, midőn a'kárt megtérítik. Tartozik azért a'Fejedelem meg-vizgálni, ha mélto ügye vagyon-e a'hadakozásra; melyre a'közönséges Vitéz nem tartozik: hanem meg-éri azzal, hogy nem tudgya Fejedelmének hamis ügyét: mert, ha azt tudná, nem hadakozhatnék véle. a'mint-hogy a'Bíró tartozik azzal, hogy bizonyos légyen annak vétke-felől a'kit megőlet: mellyel a'hóhér nem tartozik. mert nem ő tiszti, hogy a'Bíró ítéletit vizgállya, hanem hogy engedgyen néki. Értsed pedig ezt, a'Fejedelemnek köteles szolgairól: mert a'jövevények, jó lelki-ismérettel hadba nem mehetnek, ha a'Fejedelemnek igaz ügyét nem tudgyák. Az-okáért, a'kik készek a'fizetésért akár-kinek-is szolgálni, vagy vagyon igaz ügye, vagy ninchen, nagyot vétkeznek.

D

y Deut. 20. 10

Harmadszor: Kívántatik a'Jó Igyekezet, hogy a'közönséges Jóért hadakozzanak, és a'békességnek meg-nyeréséért. Az ártásra-valo kívánság pedig, a'mint Szent Agoston beszéll [z], a'boszszú-állásra-valo kegyetlenség, a'meg-engesztelhetetlen szív,

z Lib. 22. contra Faustum c. 74.

A

a'párt-ütésre-valo feneség, az uralkodásra-valo vágyódás, és ha mi egyéb efféle vagyon, méltán kárhoztattatik a'hadakozásban: és úgy kell kárhoztatni, hogy meg-is kell bűntetni. Es [a]; Nem azért kell a'békeséget keresni, hogy hadat indíttsunk, hanem azért kell hadakozni, hogy békeséget találjunk. Az-okáért, hadakozva-is békeség-szerető légy, hogy a'kiket hadakozással meg-győzsz, a'békeségnek hasznára vigyed. Es ugyan-azont jelenti *Arisztóteles*-is [b]: A'hadakozásnak vége, úgy-mond, a'békeség; a'dolgozásnak, a'nyugodalom. E'három dolog-kőzött nem kichíny külömbség vagyon. Mert, Először: Ha a'két első meg ninchen: hamis a'hadakozás; ha a'harmadik ninchen-meg, nem jó. Másodszor: A'ki a'két első-ellen vétkezik, mind a'szeretet-, 's mind az igasság-ellen chelekeszik; és nem vitéz, hanem tolvaj: a'ki pedig a'harmadikat meg nem tartya, chak a'szeretet-ellen chelekeszik, és nem az igasság-ellen; nem tolvaj, hanem gonosz vitéz; és nem tartozik, sem a'Fejedelem, sem a'vitézek, a'tőtt kárnak meg-térítésére: de ha a'két első-ellen lőtt a'vétek, tartozik meg-tériteni, vagy annak, a'kinek kárt tőtt; vagy, ha annak nem lehet, a'szegényeknek, és az Egyháznak.

a *Ep. 207. ad Bonifacium Comitem.*

b *Lib. 7. Polit. c. 15.*

Negyedszer: Kívántatik, hogy a'mennyire lehetséges, az ártatlanok ne szenvedgyenek a'bűnősökért; és a'vitézek, Sz. Jánosnak tanítása-szerént [c], *Senkit ne verjenek, se ne patvarkodgyanak, és meg-elégedgyenek żołgyokkal.* Senkit, úgy-mond, ne verjetek, nyilván-valo erőszakot tévén: ne patvarkodgyatok, alattomban-valo chalárdságot tévén, árúlo nevét kőltvén, hogy házát fel-dúlhasd: meg-elégedgyetek żoldotokkal, senkinek marháját el nem hajtván, se żákmánra nem járván. Holott vedd eszedbe, hogy Háromféle ártatlan személyek találtatnak, kiknek nem szabad ártani a'hadakozásban. Elsőben: A'Szomszédok. Másodszor: A'kiket a'Törvény fel-szabadít. Illyenek az Egyházi emberek, jövevények, és ide 's tova-járo kalmárok [d]; a'szántó-vető parasztok. Harmadszor: A'kik alkolmatlanok a'hadakozásra; úgy-mint, a'gyermekek, vének, aszszony'állatok. Kiket, noha szabad meg-fogni, és meg-foztani, mint a'pártos Várasnak tagjait: de szánt-szándékkal nem szabad meg-ölni. mert a'terméset-szerént valo okosság-is arra tanít, hogy senki az ártatlannak ne ártson, a'bűntelent ne bűntesse. Az-okáért az Isten-is meg-parancholta az ő népének [e]; hogy *A'melly Város magát meg nem akarja adni, meg-ölye valami Férfiúi Nem abban vagyon, az Aszszony'állatokon és gyermekeken kívül.* Az-okáért, Szent Ambrús keményen meg-feddette *Theodósius* Chászárt, a'mint *Theodorétus* írja [f]; hogy, meg-bűntetvén a'Thessalonikaiakat, válogatás-nélkül ölette-meg a'kikre a'vitézek találtak. Ha Moyses hasonlót chelekedett, vagy parancholt [g], azt úgy mint Próféta chelekedte az Úr hagyásából; kinek mi régulát nem szabhatunk. Ezeket meg-tartván a'Keresztyén Fejedelmek, hadakozhatnak; és fő-képpen a'Törők-ellen, ki az egész Keresztyénségnek ellensége; és azoknak a'kik a'Krisztust vallyák, utólso veszedelmökre igyekezik, mind nyilván, 's mind titkon, tűzzel és fegyverrel.

B

c *Luc. 3. 14.*

d *Cap. Innovamus. de Treuga & Pace. ex Concil. Lateran.*

e *Deut. 20. 14.*

f *Lib. 5. c. 17. & 18.*

g *Deut. 2. 34. & c. 3. 6.*

C

Mondaná valaki *Luther*rel: A'Törők, Isten ostora, mellyel minket bűntetni akar; kinek akarattya-ellen tusakodni nem mélto: és azért, ekkídig keveset használtak a'Keresztyének a'Törők-ellen hadakozván. Felelet. Ha szintén az Isten bűntetni akar-is a'Törőkkel, nem kívánnya hogy ellene ne állyunk: mert nem azért akar bűntetni hogy el-veszszünk, hanem hogy meg-térjünk. Akkor akarunk pedig meg-térni, mikor a'Törőknek ellene-állunk, és abban munkálkodván, erőtlenségünket meg-ismérjük és vallyuk, és tellyes szívből az Istenhez térvén, ő-tőle kérünk segétséget. Az-okáért, a'mint verni akar az Isten bennünket a'Törőkkel, úgy akarja azt-is hogy ellene-állyunk. Továbbá: Az Isten ostora a'Dög-halál-is, Éhség, és egyéb efféle: de ninch olly bolond a'ki azt mongya; hogy a'betegség-ellen nem szabad orvossággal élni, az éhség-ellen szántani és vetni. De hasznát-is sokszor láttuk a'Törők-ellen-valo hadakozásunknak: mert gyakorta szégyent vallott, és elébb nem mehetett igyekezetiben. kinek ha ellene nem állottunk volna, a'Keresztyének birodalmát éppen el-foglalta volna. Nagyobb hasznát-is láthatnók hadakozásunknak, ha eggyesek volnánk; melly eggyességnek fel-bontója, fő-képpen *Luther* volt; és ha jól meg-gondólnók, a'mi szerelmes hazánk veszedelmének, oka-is. Mert, a'mint *Cochlæus* írja [h]; ő hitette-el a'Német Fejedelmeket, hogy nem szabad a'Törők-ellen hadakozni, és azért nem segétették-meg a'Magyarokat; noha fogadások azt tartotta, hogy meg-segétik. Ezt a'dögleletes vallást, noha sok helyen állatta *Luther*, és a'Törőkőt inkább dichérte a Keresztyén Fejedelmeknél, ártani akarván azzal a'Romai Pápának, és az igaz Hitnek: mindazáltal, a'mint egyéb dolgaiban, ebben-is álhatatlan volt, és egy könyvében, keményen vittatta a'Törők-ellen-valo hadakozást [i], és kárhoztatta a'Törőknek mind életét, 's mind törvényét.

D

h *In Actis. Anni 1526.*

i *Lib. de Visitatione Saxonica.*

Kérdené valaki: Mi kívántatik a'Kereſztyén Vitéztől, hogy teſti ellenſégét meggyőzze, és lelkében kárt ne vallyon?

Elsőben: Kívántatik, hogy igaz Hitből (melly-nélkül lehetetlen az Iſtennél kedveſnek lenni [k],) ſzármazo reménſége légyen az Iſtenék ſegétſégében, nem bizakodván ſem erejében és fegyverében, ſem okoſſágában és meſterſégében. Mikor Jóſue Amalek-ellen hadakozott, Moyſes a'hegyen imádkozott: és *Mikor kezeit fel-emelte, az Iſraël volt győzedelmes; hapedig egy keveſſé le-ereſztette, Amalek vólt diadalmas* [l]. és többet haſznált az Imádſág a'kardnál. Azért mondotta Dávid Góliátnak [m]: *Te kardal, és dárdával, és paizzal jösz reám: én pedig a'Seregek Urának, az Iſraël Seregi Iſtenének nevében megyek reád: és az Ur kezembe ád téged, és meg-verlek téged, és fejedet veſzem: hogy iſmérje meg az egéſz gyüleközet, hogy nem kard-, ſem dárda-által ſzabadit az Ur: mert övé a'Had, és titeket kezeinkbe ád.* Imádkozott Sámuel-is a'Filiſtæuſok-ellen [n]; Josias, Nékao-ellen [o]; Aſa, a'Szerechen Zára-ellen [p]; Jóſafat, a'Móab és Ammon fiai-ellen [q]; Ezekías és Iſaías, az Aſſyriuſok-ellen [r]; Júdit, Holofernes-ellen [s]; Júdas Makabæus, Nikánor-ellen [t]: és győzedelmet vőttek rajtok.

Másodszor: Kívántatik az Aitatoſſág, melly az Iſten Igéjének, vagy Törvényének ſzorgalmatos halgatáſában, vagy olvaſáſában, kinek-kinek érteke-ſzerént, és a' Szentſégeknek gyakorláſában áll. Az Elsőről, ſzép példánk a'jámbor Jóſafat Király: ki, minek-utánna el-küldötte a'Levitákat és Papokat Judába, hogy tanitának a'népet az Úr Törvényére: az Úrnak félelme a'földnek minden országit el-fogta, és nem mertek Jóſafat-ellen hadakozni; hanem, mind a'Filiſtæuſok, 's mindaz Arábiaiak ajándékokat hoztak, vagy adóztak néki. Nevekedék azért Jóſafat, és igen fel-magaſztaltaték [u]. A' Máſikról-is, jeles példákat olvaſunk az Egyházi hiſtoriákban. *Curopalátes*ből, és *Cedrenus*ból azt irja *Baronius* [x]; hogy a'*Meſsina*-váraſ-béliek, azzal vőttek diadalmat az Afrikai *Saracénus*ok-ellen. Máſutt megint, *Udalricus*ból azt irja [y]; hogy *Otto* Cháſzár, hadakozván a'Magyarok-ellen, kik még akkor Pogányok vóltak, az Úr Sz. Teſtét vőtte a'feregével-eggyütt, és ſzámtalan ellenſégin diadalmat vőtt. Azont-chelekedte *Conſtantinus* Cháſzár-is *Magnentius*-ellen, *Theodorétus*nál [z]. Az Angliai vitézek, a'Galluſok-ellen; *Andreas Sylvius*nál [a]; és a'*Neápolitánus*ok a'*Saracénus*ok-ellen; a'mint *Alfonſius Ciaconius* irja *Anaſtaſius Bibliothecárius*ból [b]. Es a'mi időnkben-is, a'vitéz *Báſta* György Mihály Vajda-ellen Erdélyben, Torda és Enyed-kőzőtt. Es a'moſtani Bavariai *Maximilián* Herczeg, Prágánál a'Pünkőſdi *Fridericus* Király-ellen, és a'pártos Chehek-ellen.

Harmadszor: Kívántatik, hogy az emberi eſzközőkkel-is éllyenek. Mert, noha az Iſten minden eſzköz-nélkül-is diadalmat adhat, és néha meg-is adgya: mindazáltal, közönſégeſ-képpen azt kívánnya, hogy mi-is hozzá fogjunk, és, a'mi rajtunk áll, el ne mulaſſuk. Erről-is jeles példát olvaſſunk Ezekías Királyban: ki, noha az Iſtenben vetette bizodalmát főképpen: mindazáltal, egyéb jó eſzközőket ſem vetett-meg; hanem ſzorgalmatoſon forgolódott [c]. Eſdráſ-is azont irja maga-felől [d]. Es azont olvaſſuk az Iſraël fiai-felől-is, Júdit idejében [e]. Ezt jelenti Salomon-is, mondván [f]: *A'bölcs férfiu, erős; és a'tudós férfiu, vaſtag és hatalmas. Mert rendeléſſel viſeltetik a'had; és ſzabadulás léſzen a'hol ſok a'tanács.* Egy ſzóval, ſzáj és kéz kívántatik.

Negyedszer: Kívántatik a'Vitézektől; hogy az Előttők-járókhoz igaz ſzeretettel, és hívſéggel légyenek, a'mint a'Dávid ſzolgai vóltak: ki egykor nagy veſzedelemben léven, *Jesbibeneb* Oriáſ-miatt, meg-ſegétette őtet Abiſai a'Sárvia fia, és meg-vervén a'Filiſtæuſt meg-ölte [g]: *Akkor meg-eskűdtek a'Dávid férfiai, mondván: Ezután ki nem jösz velünk a'hadba, hogy el ne óltſad az Iſraël világát.* Máſutt pedig, a'Dávid kívánſágának bé-tellyesítéſéért, egy ital vízért, három fő vitézi nyilván-valo veſzedelemre vetették magokat, a'Filiſtæuſok táborára ütvén, és azon által-menvén [h].

Ötődször: Kívántatik, hogy igaz mondók légyenek, és a'ſzővetséget az Ellenséggel-is, fogyatkozáſ-nélkül meg-tartſák, eleget tévén fogadáſoknak. Erről ſzép példát adott Jóſue: ki a'Gabaonitákkal ſzerzett ſzővetséget, fel-fogadván nékik hogy el nem törli őket, fel nem akarta bontani, noha meg-értette hogy chalárdúl chelekedtek; és az egéſz nép zúgolódott ellene; és mikor a'ſzűkség kívánta, meg-ſegétette őket Ellenſégők-ellen [i].

Hatodszor: Kívántatik, hogy némelly vétkeket igen el-kerűllyenek; úgymint, Előſzőr: A'kevély Kérkedékenſéget, magoknak ſemmit nem tulajdonítvan, ſem hírt-nevet nem kereſvén. Melyre példánk lehet Jóab, a'Dávid kapitánya: ki midőn Rabbatát vittatná, és már meg kelletnék azt venni; követeket küldött Dávidhoz, mondván: *Gyűjts-egybe a'népnek több réſzét, és ſzáld-meg a'váráſt, és vedd-meg azt: hogy mikor én-*

altalam

A

k *Heb.* 11. 6.

l *Exod.* 17. 10. 11.

m 1. *Reg.* 17. 45.

n 1. *Reg.* 7. 9.

o 2. *Par.* 35. 20.

p 2. *Par.* 14. 11.

q 2. *Par.* 20. 12.

r 2. *Par.* 32. 20.

B

s *Iudith.* 9. 1.

t 2. *Mach.* 8. 19.

u 2. *Par.* 17. 2

x *Tomo XI. Anno* 1040. §. 3.

y *Tomo X. Anno* 955. §. 5.

z *Lib.* 3. *Hiſt. c.* 3.

a *Lib.* 3. *Comment. in Panormit. Cap.* 50. *Anno* 1415.

b *De Geſtis Pontif. Anno* 848.

C

c 2. *Par.* 32. 2.

d 2. *Eſd.* 4. 8.

e *Iudith.* 7. 4.

f *Prov.* 24. 5.

g 2. *Reg.* 21. 17.

D

h 2. *Reg.* 23. 15.

i *Ioſue.* 9. 15. & *cap.* 10. 7.

általam el-rontatik a'Város, én nevemnek ne tulajdonittassék a' győzedelem [k]. Hamar szégyent vall a'Fel-fualkodás; a'mint ki-tetszik Goliátból; kit az ifiu Dávid meg-szégyenitett [l]; és Holofernesből, kit Júdit meg-ejtett [m]. Ennek szép okát adgya ő-maga az Isten Isaiásnál [n]: jelentvén, hogy az ember az Istennek chak eszköze, és azért nem illik hogy magának valamit tulajdonittson. Még Sámsonban-is talált volt valami hélyt ez a nyavalya: de a'nagy szomjúság, melly mingyárt bűntetésül szállott reá, meg-ismértette magát véle; és leg-ottan, mindent az Istennek tulajdonitván, meg-szabadúlt a'veszedelemtől [o]. II. El-kerűllyék a'Fősvénséget, és Ragadozást. Mert sokan találtatnak, kik a'prédán nem osztozhatnak, mindent magoknak akarván koporítani; a mint némellyek a'Dávid vitézi-közzűl, kiket a'Sz. Irás, *Gonosz és hamis férfiak*nak nevez [p]: és Dávid nem engedvén nékik, meg-mutatta mit kellessék chelekedniek [q]. Rettenetes példánk vagyon Akánról: ki a'prédában titkon el-rejtvén, az egész Izraël táborát fel-háborította, és az Isten parancholattyából, minden háza-népével meg-rontatott [r]. Örök emlekezetre mélto Dávid ezért; hogy noha bújdosott, és nem volt sem magának, sem vitézinek tápláléja: mindazáltal, inkább akart szép és alázatos szóval kérni, hogy-sem erővel vonni; és azért követeket küldött a'bolond Nábálhoz, békességessen kőszöntvén őtet. Kik, uroknak parancholattya-szerént, imígyen szóllottak néki: *Találjanak kedvet a'szolgaid a'te szemeid-előtt: valamit kezed talál, azt adgyad a'te szolgaidnak, és a'fiadnak Dávidnak* [s]. Nem sattzoltatta emerre amarra, nem fojtogatta torkán ülvén, hanem, jó akarattyára hadta a'mit adna néki. Abrahám pedig, a'melly prédát néki akart adni a' Sodoma Királya, azt sem vötte-el [t]. III. El-kerűllyék a'Tisztátalan és puha életet; mellyért meg-feddette Moyses haraggal az Izraël Had-nagyit, hogy meg-tartották az aszszony-népeket [u], kik valaha meg-ejtették volt őket. Melly távúl lőtt légyen e'vétektől ama jámbor Vitéz Úrias, kinek kár volt feleségének szépsége-miatt el-veszni, abból ki-tetszik; hogy még a'Király parancholattyára sem akart házához menni, és feleségével nyájaskodni, noha fáradva jőtt volt a'táborból: és midőn a'Király meg-kérdette volna, Miért nem ment házához? azt felelte [x]: *Az én Uram Jóab, és az Uram szolgai a'föld szinén vannak: és én házamba mennyek, hogy egyem és igyam, és a'feleségemmel hállyak? A'te életedre, és a'lelked életére, nem chelekeszem e'dolgot.* IV. El-kerűllyék az Irgalmatlanságot, és követtsék a'mái Századosnak példáját, ki beteg szolgájára szorgalmatos gondot viselt; melly egy a'Testi Irgalmasságnak chelekedeti-közzűl, a'mint Urunk jelentette [y]. Melyről ezennel bővebben szóllok.

[k] 2. *Reg.* 12. 28.
[l] 1. *Reg.* 17. 49.
[m] *Iudith.* 13. 10.
[n] *Isa.* 10. 12. *& seq.*
[o] *Iudic.* 15. 16. *& seq.*
[p] 1. *Reg.* 30. 22.
[q] *vers.* 24.
[r] *Ios.* 7. 5. *& seq.*
[s] 2. *Reg.* 25. 5. 8.
[t] *Gen.* 14. 22.
[u] *Num.* 31. 15
[x] 2. *Reg.* 11. 11.
[y] *Mat.* 25. 36

III. RÉSZE.

A'Betegekkel-valo Irgalmasságra, ELŐSZŐR: Igen hasznos, meg-gondolni; hogy annak nagy haszna és érdeme vagyon; a'mint a'Bölch jelentette, mondván [z]: *Ne resteld a'beteget meg-látogatni: mert ezek-által erősödől-meg a'szeretetben*: az-az, a'melly szeretet gyenge volt benned, meg-erősödik, és jó gyökeret vér. Mivelhogy, a'Betegekkel-valo irgalmasság, vélek-valo bajlódás, vígasztalo beszédekkel-valo bátorítások, nem imillyen amollyan szeretetből származnak, hanem valóságos és erős szeretetből, mellyet a'betegnek kedvetlensége, panaszolkodása, nyughatatlansága meg nem-ólthat, sem el nem burithat annak nehéz doha, rútsága, sok alkolmatlan kívánsága. De a'Gőrög bőtű ἀγαπηθήση annyit tészen, mint *Szerettetel*, tudni illik, mind az Istentől, 's mind az emberektől, kiknél efféle irgalmasság igen kedves és bőchülletes; és fő-képpen a'betegnél, ki leg-nagyobb szükségében, látván másnak szeretetit, lehetetlen hogy annak szeretetire fel ne gerjedgyen. holott a'Szeretetnek tulajdona, hogy szeretetre indit.

[z] *Eccli.* 7. 39.

Diligeris,

MASODSZOR: Hasznos azoknak példájára tekínteni, a'kik abban gyakorlották magokat. Es ELSŐBEN: Példát vehetünk a'szenteknek Szentitől az Üdvözitő Krístus JESUStól: ki, noha fő-képpen Lelki Orvos volt, és a'lelki betegségeket gyógyítani jőtt e'világra: mindazáltal a'testi betegekről sem feletkezett-el, hanem nagy kegyessen meg-látogatta, vígasztalta, segétette, és meg-gyógyította őket; a'mint az Evangéliomban szerte-szerént olvassuk: mellyet Isaías meg-is jövendölt felőle [a]: és ő-maga-is azzal bizonyította hogy *Messías* légyen, hogy a'Betegekkel jót tőtt, és azokat meggyógyította [b]. Tudták nyilván a'Lázár húgai, a'Krístusnak ferény és kész akarattyát a'betegekhez: kik, kívánván hogy meg-gyógyítaná a'beteg attyok-fiát Lázárt, chak azt üzenték néki [c]: *Uram, ime a'kit szeretsz, beteg.* azt elégségesnek alitván annak el-hívására, a'ki magától-is kész volt a'betegekkel-valo jó-téteményre. A'mái Evangéliomban pedig, noha a'Százados nem kívánta, és nem-is merte kívánni hogy Urunk házához

[a] *Isa.* 35. 5.
[b] *Matt.* 11. 3.
[c] *Ioan.* 11. 3.

mennyen:

mennyen: mindazáltal, ő arra ajánlotta magát, mondván [d]: *En el-megyek, és meg-gyógyí-tom őtet.* A'poklost pedig, ugyan kezével illette, és úgy gyógyította-meg. és leg-nagyobb bizonságért, azt mondhattyuk; hogy, valaki ő-tőle segétséget kívánt, mindenkor meg-halgatta.

Második Példa: A'Mennyei Királyné-aszszony, az Isten Fiának Sz. Annya, a'boldogságos Szűz Maria: ki, meg-értvén az Angyaltól, hogy az ő rokona Erzébet terhes vólna, és el-közelgetne a'szűlésének ideje, melyben az aszszony'állatok közönségesképpen nagy nyomorúságot, és fájdalmat szoktak szenvedni; a'mint sokaknak halálából ki-tetszik, *el-ment sietséggel a'hegyes tartományba* [e]; *és bé-menvén a'Zakariás házába,* nem chak köszöntötte Erzébetet, hanem, a'mint némelly Sz. Atyák és Doktorok mongyák, segétette és szolgált néki, véle maradván úgy mint három hólnapig.

Harmadik Példa; Rafaël Angyalé: ki a'vén Tobiást meg-látogatta, szemeinek orvosságot rendelt, és a'fia-által a'vakságból meg-gyógyította. Azon dolgot a'több Angyalok sem általlyák: mert az Evangéliomban-is azt olvassuk [f]; hogy *Az Ur Angyala alá-szállott idő-szerént a'Jerusalemi Tóba, a'víznek meg-inditására;* és az-után, *a'ki első szállott-alá a'tóba, meg-gyógyúlt, akár-mi betegségben lött vólna-is.*

Negyedik Példánk; A'Sz. Apostolok: kik Urunk nyomdokit követvén, nagy Irgalmasságot chelekedtek a'Betegekkel. Mert, a'mint Sz. Márk írja [g], *Sok betegeket kentek-meg olajjal, és meg-gyógyították őket.* Es midőn Urunk predikállani küldötte őket, a'többi-között azt parancholta nékik [h]; hogy *Betegeket gyógyíttsanak:* erőt és hatalmat adván nékik, hogy betegségeket gyógyítanának [i]. sőt, a'Híveknek jeleiről emlekezvén-is, azt mondotta [k]; hogy, *A'Betegekre teszik kezőket, és meg-gyógyúlnak.* Sz. Pál-is elő-számlálván a'Sz. Léleknek némelly ajándékit, közikbe számlállya a'*Gyógyításoknak ajándékát* [l]. Melly Sz. Léleknek el-vétele-után, chak hamar meg-mutatta Sz. Péter azt az ajándékot, meg-gyógyítván a'sánta embert [m]: melyben annyi bizodalmok vólt a'Híveknek, hogy *Az útzákra ki-tötték a'betegeket, hogy el-jövén Péter, akár chak az ő árnyéka árnyékozná azoknak valamellyikét, és meg-szabadíttatnának az ő betegségőkből.* Noha pedig mi, sem a'Kristust, sem az Apostolokat ebben nem követhettyük, hogy a'betegeket meg-gyógyíthassuk: mindazáltal, a mit chelekedhetünk vígasztalo látogatásunkal, azt el nem kell mulatnunk.

Ötödik Példánk; A'több Szentek: kik-közzül, chak egy-néhány nevezetesbet számlálok-elő, nem chak köz embereket, kik nem olly gyengék; vagy Egyházi Pásztorokat és Szerzeteseket, kiknek az hívatallyok; hanem világi Fő embereket, és Fejedelmeket, férfiakat és aszszonyokat. Chodálatos vólt bizonyára e'dologban a'Francziai Sz. Lajos Király: ki, gyakorta meg-látogatván a'betegeket, nem chak költségével segétette őket, hanem kezével-is szolgált nékik. Ezt szépen követte Sz. *Elzearius* Gróf: ki fő-képpen a'poklosokhoz mutatta irgalmasságát; nem chak kezeivel mosogatván őket, hanem meg-is chókolgatván orczájokat. mellyet chak hallani sem méltóztatnának némelly tafotával-béllett émelygő-gyomrú emberek. De az Isten, ezt a'nagy szeretetet choda-tételekkel-is meg-bizonyította; meg-mutatván, minémű kedves és kellemetes lött légyen ő-előtte. mert chak egy úttal-is, hat poklos gyógyúlt-meg az ő chókolásával. Sz. *Gallicánus* Mártyr, ki Romai tanáts-béli fő ember vólt, és *Constantínus* Cháfzárnál igen kedves, minek-utánna a'Kereszтyén hitre tért, Sz. János és Sz. Pál Mártyrok-által, Sz. *Hilarinus*sal arra a'helyre ment, a'hol a'*Tyberis* folyó-vize a'tengerbe szakad, és magát tellyességgel a'betegek szolgálattyára adta. És annak mindenüvé híre futamodván, nagy sokan látni mentek, mi módon mosogatta ollyan fő ember a'szegények lábait; mint vetett asztalt nékik; mint töltött vizet kezőkre; és a'betegeknek melly szorgalmatoson szolgált.

Az Aszszony'állatok-is, choda jeles példákat hadtak e'dologban. Mert a'*Theodósius* Cháfzár felesége, a'mint *Nicéphorus* írja [n], a'Betegekre nagy gondot viselt; maga szolgált nékik, házokhoz ment, étkőket meg-kóstolta, asztalokat el-kéfzítette, pohárokat meg-mosta, és egyéb affele dolgokat chelekedett, mellyeket chak köz nemes aszszonkák-is általlanának chelekedni. Hasonlót ír *Radegundis* Királynéról *Fortunatus* [o]: sőt azt-is írja, hogy a'Poklos aszszonyokat, titkon meg-chókolgatta. A'mi Hazánk gyümölche pedig Sz. Erzébet, gyakorta az Ispitályba ment, és a'betegeknek szorgalmatoso szolgált, maga kezeivel meg-mosván őket, ágyokat meg-vetvén, eledelt adván, sebőket bé-kötőzvén: mellyet nem chak özvegy-korában chelekedett, hanem az Ura éltében-is. Es olly choda dolga történt, hogy egy úttal, a'maga ágyába helyheztetvén egy poklost, a'Kereszt-fán függő Kristust találta helyette.

A'Sz. Püspökök-is jeles Példákat mutattak. Sz. Agostonról azt írja *Posídius* [p]; hogy,

midőn

A

[d] *Matt.* 8. 7.

[e] *Luc.* 1. 39.

[f] *Ioan.* 5. 4.

B

[g] *Marc.* 6. 13.

[h] *Matt.* 10. 8.

[i] *Luc.* 9. 1.

[k] *Marc.* 16. 18

[l] 1. *Cor.* 12. 9.

[m] *Act.* 3. 6.

C

D

[n] *Lib.* 12. c. 4.

[o] *Lib.* 1. c. 9. *Vita.*

[o] c. 27. *Vita.*

A midőn arra kérték, hogy valami beteget meg-látogaſſon, érette kőnyőrőgjön, és kezeit reá veſſe: nagy őrőmeſt, és minden kéſedelem-nélkűl el-ment. Arany-ſzáju Sz. [q] *In eius Vita.* János, a'mint *Metaphraſtes* írja [q], Pűſpőkſégében, egy ébben nem akarta magát foglalni, hanem a'Predikállásban, és a'betegeknek látogatáſában. Sz. Márton-is, kivált-képpen a'Poklosokhoz mutatta ſzeretetit: kiket meg-látogatván, ſzolgált-is nékik, és nem chak illette őket, hanem meg-is chókolgatta. Sz. *Macáriuſ*ról azt írja *Matthaus Raderus* [r]; hogy, midőn egy beteg barátott meg-látogatván, azt kérdette vólna tőle, Mit kívánna? és a'beteg azt felelte vólna, hogy újonnan sűlt ſzép feir kenyeret: a'ki-lenczven-eſztendős vén ember, ſzintén *Alexandriá*ba ment; és, ſzáraz kenyeret vívén magával, azt újonnan-sűltőn el-cherélte, és úgy vitte a'betegnek. *Apollonius* pedig, a'mint *Palládius* írja [s], el-hagyván a'kereskedéſt, *Nitria*-hegyre ment lakni; és mint-hogy vénſége-miatt, ſem íráſt, ſem mívet nem tanúlhatott, húſz egéſz eſztendeig abban foglalta magát, hogy pénzén *Alexandriá*ban, minden-féle orvoſſágot ſzerzett, és a'betegeknek oſztogatta; gyakorta egéſz eſtvéig, fel 's alá járván a'betegeket meg-látogatni, és azon tudakozni, Mit kívánnának? és Mi-nélkűl ſzűkőlkődnének? A'*Sénaſi* Szent *Bernardinus* ſzeretetti-is chodálatos vólt a'Betegekhez: ki, húſz eſztendős lévén, midőn *Sénás*ba az Iſpitályban ſok betegek vólnának, és a'dög-halál-is közikbe eſett vólna, úgy hogy fizetéſért-is ſenki nem akarna azoknak ſzolgálni: gondolván, hogy azzal az Iſtennek kedves dolgot chelekedhetik; elsőben maga, nagy ſzeretettel ſzolgált nékik egy-nehány hólnapig: az-után, látván hogy maga nem győzné, tizen-két jeles iſiat vett melléje, és ſzép okokkal arra vitte, hogy véle-eggyűtt fel-vőtték a'betegek gongyát. Azzal biztatta pedig őket, hogy, a'ki a'Betegeknek ſzolgál, a'Kriſtuſnak ſzolgál; és, ha abban hal-meg, a'Kriſtuſért adgya életét, melynél kívánatosb dolga nem lehet a'Kereſztyén embernek, mivelhogy a'Kriſtus ſem ſzánta életét. Továbbá: Mivelhogy ſemmit nem ígérhetűnk magunknak életűnknek hoſzſzaſágáról, látván hogy naponként halton-halnak ſzemeink-előtt leg-jobb barátink: ha ez Irgalmaſſágnak gyakorláſában halunk-meg, az Úrhoz megyűnk: ha pedig meg-élűnk, tellyes életünkben őrvendezni fogunk, hogy az Iſtennek ſzolgáltunk az ő ſzegényiben; meg-emlekezvén arról, hogy ſemmi jó chelekedet jutalom nélkűl nem marad az Iſtennél. Az-okáért, akár elyűnk, 's akár hallyunk, nyereſég-nélkűl nem ſzolgálunk az Iſtennek. Ezzel a biztatáſſal künnyen reá bírta őket, és nagy buzgóſsággal fel-fogták a'Betegek űgyét, és az Iſten-is meg-óltalmazta őket, kedvelvén ſzolgálattyokat. Ezt igen ſzépen követte, azon váraſ-béli Sz. Katalin: ki egy poklos, mord-kedvű, és dagályos vén-aſzſzonnak, fokáig nagy ſzeretettel ſzolgált; és azzal ſem gondolt, hogy a'poklosſág a'kezére ragadott; hanem hogy az aſzſzony meg-hólt, a'hólt teſtét meg-moſta, fel-őltőztette, és el-temette, és a'temetéſ-után éppen el-ment a kezéről a'poklosſág, és tiſztábnak tetſzett, hogy-ſem az-előtt vólt. Sőt azt-is írja felőle Sz. *Raimundus* [t]; hogy, midőn egy betegnek ſzolgált, ki a'fene-miatt olly nehéz-ſzagú vólt, hogy közel nem-is mehettek hozzája, érzette a'gyomránac émelygéſét. Az-okáért, hogy meg-győzné magát, és az atyáfiúi ſzeretetet a'gyengeſég meg ne hidegítené: meg-győzvén magát, mind orrát ſzáját a'bűdős ſebhez vitte, és mind addig ott tartotta, míg nem, a'lélek a'teſtet meg-győzvén, azt tellyeſséggel meg-hódoltatta. Ezt az erős maga meg-győzéſét, valóban fel-találluk a'mi Sz. *Xavérius* Ferenczünkben-is: ki, a'mint *Petrus Mafféjus* írja [u], a'Velenczei Iſpitályban, egy fekélyes embernek úndok genyetſégében nem chak egyſzer hőrpentett: mellyel úgy meg-győzte magát, hogy az-után ſemmi-némű betegtől nem iſzonyodott, hanem nagy víg kedvel bajlódhatot vélek.

[t] *Lib. 2. c. 9. Vitæ.*

[u] *Lib. 2. Vitæ P. Ignatij, c. 3*

Kétſeg-nélkűl, nem mindenben találtatik illyen vaſtag és bátor ſzív: de a'ki azt magában nem érzi, chelekedgye azt a'mire elégſéges, látogaſſa a'betegeket. Kőveſſe az Ó Teſtamentomban Jóſefet, ki az ő beteg attyát meg-látogatta [x]; a Sz. Jób barátit, kik a'ganejon-űlő Jóbot meg-látogatták [y]; Okoziáſt, ki Jórámot az Akaz fiát [z]; és Jóas Királyt, ki a'beteg Eliſéus Profétát, ſzemélye-ſzerént meg-látogatta [a]: az Új Teſtamentomba pedig, ſzámtalan Iſten-félő Jámborokat, kik efféle irgalmaſſágban gyakorlották magokat, és most-is gyakorlyák. Mert, hogy ne ſzóllyak egy-nehány rend-béli Szerzeteſekről, kiknek fő hivatallyok az Iſpitaly-béli betegeknek-valo ſzolgálat, Rómában, és ſok egyéb Kereſztyén váraſokban, fő-emberek, és aſzſzonyok forgolódnak a'betegek-körűl, fő-képpen Innep-napokon, és azoknak nagy ſzeretettel ſzolgálnak: és azzal meg nem elégedvén, fiokat, és leányokat-is el-vitzik magokkal, és magok példájával oktattyák és ſzoktattyák az Irgalmaſſágra; konfrajtot, és egyéb afféle chemegét oſztogattatván vélek a'ſzegény betegeknek; a'mint magam-is ſokſzor-láttam.

x *Gen. 48. 3.*

y *Iob. 2. 11.*

z *4. Reg. 8. 29*

a *4. Reg. 13. 14.*

De még a'Pogányokban-is jeles példákat találunk, kik chak a'természet-szerént-valo világossággal-is által-látták, mit kellessék ez-aránt chelekedni. *Arcesiláus*, a'mint *Plutarchus* írja [b], meg-látogatván *Apellest* betegségében, és eszébe vévén fogyatkozott állapattyát, másodszor-is hozzája ment látogatásúl; de nem üres kézzel, mint az-előtt, hanem teli marokkal: és tettetvén, hogy a'betegnek vánkosát igyengeti, a' pénzt a'vánkos-alá tötte. Midőn azért az ágyát meg akarná vetni a'szolgálója, reá találá a'pénzre, és meg-mondá *Apellesnek*. Ki, meg-értvén a'dolgot, monda: *Arcesiláus* játéka. *Július* Cháfzár, a'mint *Suetónius* írja [c], úton lévén *Cajus Oppiussal*, és ez hirtelen meg-betegedvén, mint-hogy a'szálláson chak egy hálo-ház volt, azt *Oppiusnak* engedvén, ő-maga a'földön az ég-alatt hált. *Titus* Cháfzár pedig, a'mint *Sextus Aurélius* írja [d], a'betegeket nem chak meg-látogatta, hanem ugyan enniek-is adott, maga kezeivel; és azért nevezték *E Világ gyönyörűségének*. *Adriánus* Cháfzár-is, a'mint *Spartiánus*, és *Dió Cassius* írják, napjában háromszor-is látogatta-meg a'betegeket, tanátsával biztatván, és segétségével vigasztalván őket. *Trajánus* Chafzárról pedig azt írják, *Plinius Júnior* [e], és *Eutrópius* [f]; hogy az volt szava-járása, *Ha szerettetni akarod magadat, szeress egyebeket.* és azt, a'betegek látogatásában mutatta-meg: mellyel azt nyerte, hogy minnyájan szerették.

Végezetre, hogy több Példákat elő ne hozzak, örök emlekezetre mélto a'mi Századosunk: ki, Pogány lévén, a'mint Arany-száju Sz. János, és Sz. Agoston tanittyák az Evangéliomból; annak-előtte, fő és gazdag ember lévén, úgy-mint ki a'Zidóknak *Synagógát* épittetett; sőt hadakazó ember-is lévén, a'mint ő-maga jelenti: nem elégedett azzal, hogy a'Zidók Vénei-közzül követeket küldött Jesushoz, úgy-mint fő Orvoshoz; hanem ő-maga-is hozzája ment: nem fiáért, mint a'Királyi-ember [g]; sem leányáért, mint Jairus [h], és a Kananæai aszszony [i]; sem attyafiáért, mint Mártha és Maria [k]; sem ő-magáért, mint a'mái póklos [l], hanem szolgájáért; és azért könyörgött, hogy azt meg-gyógyitaná. kitől, el-hittem bizony, hogy nem szántá vólna költségét, ha Orvost talált vólna néki. A'Krístushoz pedig, olly hittel járúlt, hogy Urúnk, chodálkozván rajta, azt mondótta, hogy *Olyan hitet nem talált Israëlben*: és, a'mit kívánt, hiti-szerént meg-engedte néki.

Mind ezekből azt kell eszünkbe vennünk; hogy, a'kik Betegeket látogatnak, azon igyekezzenek, hogy vigasztalásokra légyenek, és nem nehézségekre; a'mint tudatlanságokból voltak Jóbnak az ő baráti, kiket *Terhelő vigasztalóknak* nevezett [m]. Jó mód pedig a'vigasztalásban, a'mint Sz. Gergely mongya [n], ha a'bánatos-szívű beteggel, eggyütt bánkodunk, vagy szánakodunk, és illendő beszédekkel enyhittyük fájdalmit; Mellyek fő-képpen Három rend-béliek. Elsőször: Azok, mellyek a'Reménséget erősitik: mivelhogy a'nyavalya, leg-inkább azt ostromlya, és az örög fő-képpen azon mesterkedik, hogy el-hitesse az emberrel, hogy az Isten őtet érdemefölött sanyargattya; nem atyai szeretetből, hanem gyülölségből, mint ellenség. Azokáért, az Istennek végheretlen Irgalmasságáról kell emlekezni, ki a'híveket el nem hadgya háborúságokban, hanem, vagy ki-szabadittya, vagy meg-vastagittya, hogy el viselhessék; a'mint ő-maga ígérte Dávid-által [o]: *Hozzám kiált, és én meg-halgatom őtet: véle vagyok a'háborúságban: meg-mentem őtet, és meg-dichőitem őtet.* Meg-mentem, ki-szabadítván; Meg-dichőitem, meg-erősítvén. Másodszor: A'mellyek az Isteni Szeretetre gerjesztik az embert: úgy-mint, az örök Bóldogság örömének nagy és igaz-vólta, e'világi dolgoknak el-múlando hiúsága, e'mostani életnek feneketlen nyomorúsága. Mellyekből az következik, hogy se a'haláltól ne irtózzunk, gonosznak nem ítélvén; se az életet ne kívánnyuk, bóldogságnak nem alítván: mert a'halál, bátorságos és chendes part; az élet pedig, a'habozó tengeren-valo szél-vész; a'mint a'Pogány *Poëta*-is *Séneca* meg-ismérte [p]. Harmadszor: A'mellyek a'Békeséges szenvedésre vezetik: úgy-mint, a' Sz. Mártyroknak szenvedési, és fő-képpen a'kegyes Jésusnak keserves kínnya és halála: mellyel a'Keresztyén ember magának paizt szerez, hogy az ellenség meg ne győzhesse. mert, a'mint Jeremiásnál olvassuk [q], *Az Ur az ő munkáját adgya nékünk a'szívnek paizúl.*

Hogy pedig a'Betegnek nehézségére ne legyünk, attól kell őrizkednünk, Elsőben: Hogy meg ne dorgállyuk, nyavalyájokat az ő vétkőknek tulajdonítván. De, ha a'dorgálás kívántatik, hogy a'beteg, eszébe vévén magát, meg-térjén: az kegyes, és hatható szókkal légyen, ne kemény beszéddel. Másodszor: Hogy ne pántolódgyunk vélek, minden aprólékért kezek-alá szólván, és semmiben nékik nem engedvén. mert, ha meg-búsittyuk, és meg-haragittyuk, annál-is inkább el-nehezednek. Harmadszor: Hogy a'halált, időnek-előtte ne jövendöllyük, se a'betegségnek hoszszú-voltát ne emlegessük: mert azokkal, nevekedik a'bánat, és a'fájdalom. Az-okáért, ha

A

b De Adult. & Amico.

c In Iulio Cæsare.

d In Tito.

e In Panegyr. Trajani.

B

f Lib. 8. Histor. in Trajano.

g Ioan. 4. 46.
h Luc. 8. 42.
i Mat. 15. 22.
k Ioan. 11. 3.
l Matt. 8. 2.

m Iob. 16. 2.
n Lib. 3. Moral. c. 10.

C

o Psal. 90. 15.

D

p In Agamemnone.

q Thren. 3. 65

A a'beteg fél, és retteg a'haláltól, szép szókkal, és hihető okokkal biztatni kell: tudni illik, hogy ifiú, és vastag természetü; hogy abból a'nyavalyából, azon időben sokan meg-gyógyúltak; hogy az Orvos túdós, és szorgalmatos, és jó reménsége vagyon felőle; és jeleit-is adgya, több Orvosoknak tanitásokból, hogy a'nyavalya el-távozik. Negyedszer: Hogy a'Beteget ne nyughatatlankodtassuk, mind az Orvost, mind az étkeket, 's mind a'helyt rágalmazván; hanem inkább, le-chendesittsük, azokat jó módgyával dichérvén. mert a'ki az Orvosnak, vagy az orvosságnak meg-változtatására ád okot a'betegnek, gyakorta el-veszti, mint a'ki sok bábára bizza gyermekét. Ötödször: Hogy a'fájdalmat fölöttébb ne kisebbittsük beszédünkel, azt mondván; hogy mi sokkal nagyobbat szenvedtünk, és azzal a'beteget kényesnek vagy gyengének ítélvén; mellyel igen meg-keseríttyük. Hatodszor: Hogy trágár beszéddel, és hazudozó szókkal ne ártsunk nékik; fő-képpen ha a'betegség veszedelmes, és a'beteg lelki orvosságokkal nem készült a'halálhoz. mert ollyan állapatban, inkább arra kell ínteni, hogy lelkére viselyen gondot, és az-után Istenre, és a'testi Orvosokra hadgya egésségét. Mert úgy, ha a'bűn oka a'nyavalyának, mind testében lelkében meg-gyo-
B gyúlhat: ha pedig az Istennek más szándéka, a'testi halált, az örök élet, és a'bóldogság követi. Mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Isten, az ő áldott Szent Fiáért. Amen.

MASODIK PREDIKATZIO.

a Gen. 1. 28. NAgy méltóságba helyheztette vólt az Isten az embert, minden teremtett-állatinak Urává tévén [a], és chak maga birodalma-alá vévén őtet: de a'Bűnáltal, nyomorúlt állapatra jutott ügye. mert a'mint ő el-pártolt az Istentől, meg-vetvén szolgálattyát, azon-képpen ő-tőle-is el-pártoltak a'teremtett-állatok, nem szolgálván néki kedve-szerént: sőt nagy kemény szolgálat-alá vette-
b 2. Pet. 2. 19 tett, és az ördögnek, a ki meg-győzte, Rab-szolgájává lőtt [b]: De azon-kivűl-is,
C Szolgai állapatra jutott: mert, ninchen olly ember, a'ki másnak ne szolgállyon: sőt mentől nagyobb Urnak láttatik, és több szolgákat tart, annál nagyobb szolgálatban vagyon ő-is; gongya és fáradsága lévén mint tarthassa azokat, és számot-is kelletik azokról adni. Ez a'szolgálat, a'Bűnnek żoldgya: mert a'Szent Irásban, chak neve sem találtatott a'szolgának, hanem a'bűnért, tudni illik, mikor Noë meg-átkozta az
c Gen. 9. 25. ő chúfoló fiát Kánaánt [c]: *Átkozott*, úgy-mond, *a'Kánaán, az ő attyafiai szolgainak szolgája léjszen.* Bűntetés azért a'szolgálat: de nem tudom ha nehezebb-e az Uraságnál. mert, ha nehéz a'szolgának, hogy Úr-nélkül szűkölkődik: az Urnak sem künyű, hogy szolga-nélkül szűkölkődik. és ha nehéz a'szolgának az Urától várni: nyilván nem künyű az Úrnak-is a'szolgától várni. Az-okáért, nem künyű meg-ítélni, mellyik légyen nehezebb; fő-képpen, mivelhogy az Embernek Fia, a'ki *tudgya a'gonoszt megvetni, és a'jót válaszstani* [d], *nem jött hogy szolgállyanak néki, hanem hogy szolgállyon* [e]: és Úr
d Isa. 7. 15. e Mar. 20. 28. f Ioan. 13. 13. lévén, a'mint ő-maga mondotta [f], szolgai tisztet válaszstott, Tanitványinak lábokat meg-mosván. Ez igy lévén, azon kell igyekeznünk, hogy a'bűntetést, érdemessé tegyük; és a'szolgálattal, Uraságot nyerjünk. Mellyet úgy vihetünk végbe, ha az Urak a'szolgákhoz, és a'Szolgák az Urokhoz, jól és Isten-szerént viselik magokat. Melyre útat mutatnak a'mái Evangéliomban, a'Százados, és annak a'szolgája: kikről e'mostani Predikatzióban emlekezem.

D *I. Szóllok a'Századosnak Hitiről, aitatosságáról, és alázatosságáról.*
II. Meg-mutatom, Mivel tartozik a'Keresztyén Ur az ő szolgájának.
III. Meg-jelentem, Mivel tartozik a'Keresztyén Szolga az ő urának.

ELSÖ RESZE.

MInt-hogy a'mi Századosunk, a'vitézihez-képest; Tiszt-viselő; a'szolgájához-képest pedig, Úr vagy gazda vólt: mind a'két-rend-béli állapattyában úgy viselte magát, hogy azon rend-béli emberek, méltán példát vehetnek tőle; mind a'kettőről szóllunk. A mi a'Vitézlő tisztet illeti, ELSŐBEN; azt tselem; hogy nem chak névvel, hanem ugyan néppel-is Százados vólt: az-az, nem chak nevét viselte,

a'Szá-

a'Századosnak, hogy, mikor a'fizetésnek ideje el-jött, száz legényre-valo fizetést vött vólna-fel; hanem igazán, szám-szerént annyi legényt tartott; és a'hol az Úra szolgálattyára kellett, elő-állatta. Mellyet sok Had-nagyok és Kapitányok nem chelekeszsznek: kik a'mustránakidején, költsönös szolgákkal töltik-bé a'vitézek számát, és éppen fel-vészik a'fizetést. Kik fölötte nagyot vétnek, és sok köz lopóknál inkább meg-érdemlik az akasztó-fát: nem chak azért, hogy sokkal többet lopnak amazoknál, nem tízen-ként, hanem százon-ként, és ezeren-ként-is; hanem azért-is, hogy a' közönséges lopók, chak bizonyos személyeknek tésznek kárt, a'kiket meg-lopnak: de ezek, gyakorta az egész Országnak veszedelmet szereznek. Mert azt alítván a'Fejedelem, vagy az Ország, hogy valamelly vég-várban, vagy a'mezőn, elégséges népe vagyon ellensége-ellen, szerenchét próbál, és rajta veszti, mind magának gyalázattyával, 's mind Országának kárával. Efféle ál-orczás Had-nagyok és Kapitányok, nem chak azzal tartoznak, hogy a'lopott pénzt (a'kapát kapának, az ásót ásónak kell nevezni) Fejedelmöknek meg-térittsék; hanem a'kárt-is, a'melybe hozták, meg kell fizetniek: mellyet, mint-hogy nehéz erszényökkel végbe vinni, gyakorta fejökkel kell fizetniek; és néha lelkökkel-is, ha lelkök veszedelmére-is okot adtak.

A

MÁSODSZOR: A'mi Századosunkban erős és nagy Hit vólt, a'Krisztus hatalmasságа-felől; azt valván, hogy távul lévén-is, chak egy szavával meg-gyógyíthatná beteg szolgáját, ki gonoszúl gyötrődött. Igen kívántatnék sok Had-nagyokban az illyetén Hit, hogy az Isten egy szavával, sőt chak akarattyával-is győzedelmet adhat, és nagy roppant sereget-is le-onthat, a'mint a'kertben chelekedett [g]. A'kik külömbet chelekesznek, többet bízván az emberi erőben és eszközben, hogy-sem az Isten segétségében, és azért hitetlen és istentelen emberekkel czimborálnak: gyakorta meg-győzettetnek, és szégyent vallanak. Midőn *Theodósius* Chászár, *Eugénius Tyrannus*-ellen hadakozott, elsőben seregének egy része meg-verettetett, melyben Pogány had-nagyok vóltak: nem azért, úgy-mond *Ruffinus* [h], hogy *Theodósius* meg-győzettetnék, hanem hogy a'győzedelem ne tulajdoníttatnék a'Póganyok segétségének. A'Sz. Irasban-is, Hanáni Próféta azt mondotta Asa Királynak [i]: *Mivel a'Syriai Királyban vólt bizodalmod, és nem a'te Uradban Istenedben, azért menekedett-meg a'Syriai Király hada a'te kezedből. Nem de nem sokkal többen valának-e a'Szerechenek, és a'Lybiaiak, szekerekkel és lovagokkal, és fölötte nagy sokasággal; kiket midőn az Urnak hittél vólna, kezedbe adott? mert az Úr szemei az egész földet szemlélik, és erőt adnak azoknak, kik tekélletes szívvel hiszneki-benne. Az-okáért bolondúl chelekedtél, és ezért, ezen időtől-fogva hadak támadnak ellened.* Amasiásnak-is az Isten embere azt mondotta [k]: *Oh Király, ki ne mennyen veled az Israël hada: mert az Úr ninch Israëllel, se Efraimnak minden fiaival: ha azt alítod, hogy a'sereg erejében állanak a'hadak, meg-győzettet téged az Isten az Ellenségektől: mert az Isten dolga, mind meg-segéteni, 's mind meg-futamtatni.* Es noha nehéznek tetszett Amasiásnak, hogy a'száz talentomot el-veszesse, mellyet a'Vitézeknek adott vólt: mindazáltal, meg-chelekedte a'mit a'Próféta kívánt; el-bochátotta a'Vitézeket, és győzedelmet vött ellenségin. Nagyot használ azért az ember, hívén az Istennek, és dícséretet-is érdemel, mint a'mi Századosunk; ki meg-is nyerte a'mit kívánt, és nagy dícséretet-is vött Urunktól; ki chodálkozván, bizonnyal mondotta, hogy *Annyi hitet nem talált Israëlben.*

B

g *Ioan.* 18. 6.

h *Lib.* 2. *hist.* c. 33.

i 2. *Par.* 16. 7.

k 2. *Par.* 25. 7.

C

De kérdené valaki: Mi módon chodálkozott Urúnk a'Százados Hitin; holott a'Chodálkozásnak abban vagyon helye, a'ki valamit nem túd, vagy nem ért; Urúnk pedig mindeneket jól tudott? Továbbá; a'Profétákban és Apostolokban, és fő-képpen a'Szűz Mariában, nem nagyobb Hit vólt-e, hogy-sem a'Századosban? Az Elsőre, Sz. Agoston azt feleli [l]; hogy, Nem valóban chodálkozott Urúnk, hanem, hogy mi chodálkoznánk, úgy mint chodálkozva szóllott. mert a'Krisztusban efféle indúlatok, nem fel-háborodott szívnek jelei vóltak, hanem Taníto-mesternek chelekedeti. En azt ítélem, hogy úgy mondatott a'Krisztus chodálkozni, mint az Isten haragudni; ki harag-nélkül meg-bűnteti az embert, a'mint a'meg-haragutt emberek chelekesznek: azon-képpen a'Krisztus, chodálkozás-nélkül chodálkozo ember-módgyára szóllott. A'Másik kérdésre, némellyek azt felelik; hogy a'Százados hiti, nem egy-általlyában vólt nagyobb, hanem a'személyhez-képest. Mert az Apostoloknak, úgy-mint Zidóknak, törvényök vólt, és a'Krisztus Iskolájában tanúltak: a'Százados pedig Pogány vólt, és a'Krisztust talám soha nem látta, sem hallotta: az-okáért ő-benne, a'közép-szerű Hit-is, nagyobnak láttatott a'Zidók nagy Hitinél; a'mint a'paraszt emberben, a'kevés Deák szót-is inkább chodállyuk, hogy-sem a'jól tanúlt emberben az ékessenvalo szóllást. Továbbá, azt mondom; hogy néha egy-általlyában láttatunk szóllani,

D

l *Lib.* 1. *cont. Adversarios Legis & Prophetarum, c.* 7 *Et Lib.* 1. *de Gen. contra Manich. c.* 8.

A noha némellyekről azt nem értyük a'kikről bizonyoſok vagyunk, a'vagy a'kiket akár-ki-is tudgya hogy bé nem foglalunk: úgy-mint, ha a'Király azt mondaná Orſzágabéli valamelly Ur-felől; Ennél hatalmasb ember ninchen orſzágomban: kétſég-nélkül, azt maga-kivül értené; és egyebek-is úgy vennék, tudván, hogy ő hatalmasb. a'vagy, ha valaki feleſége-előtt azt mondaná; Ninch a'világon ſzerelmesb emberem ennél, vagy amannál: kétſég-nélkül, a'feleſége-kivül, a'ki-előtt ſzóll. Igy Urunk-is, nem talált annyi Hitet Iſraëlben, a'maga cheléde-kivül, és azért nem foglalta-abban a'mondásban, ſem az ő Szent Annyát, ſem az ő Tanítványit. Annak-fölötte, azt is mondhattyuk; hogy Urunk, a'Hiten, annak külső jeleit értette. mint-ha azt mondotta volna: Nem találtam Iſraëlben, a'ki feleletivel Hitit úgy meg-bizonyította volna.

m Luc. 7. 5. HARMADSZOR: Nagy dichéret a'mit a'Zidók Vénei mondottak a'mi Századoſunk-felől m: *Szereti a'mi nemzetſégünket; és a'Synagógát ő épitette nékünk.* Szereti nemzetſégünket: az-az, kártól meg-óltalmaz, és nem engedi vitézinek hogy rajtunk hatalmaskodgyanak, marhánkat el-hajtſák, vagy kóborollyák. Azon dichéretet érdemlette Dávid-is; a'mint az Első Predikátzióban jelentettem, és minden Kapitányoktól igen kivántatnék. *Tibérius* Cháſzár, a'mint *Suetónius* írja n, a'teſte-őrizö Vitézek-közzül eggyet meg-öletett, azért hogy egy kertben egy pávát fogott volt. *Peſcennius Niger* pedig, a'mint *Spartiánus* írja, tiz Vitézt akart meg-öletni, hogy egy lopott kakaſt meg-őttek: de az egéſz ſereg könyörögvén érettök, életöket meg-engedte ugyan, de a'kakaſnak tízſzer-valo árrát adatta-meg vélek. Haſonlót chelekedett a'jámbor vitéz Károly Mansfeldi Gróff, Magyár-orſzágban Samariában, tiz Hajdúval, egy-nehány kenyerért: kiknek életét azért engedte-meg fő-képpen, hogy Magyarok voltak; hogy ne láttatnék gyülölni az idegen nemzetet. *Aurelián* Cháſzár, a'mint *Flavius Vopiſcus* írja, minden Kapitányinak meg-parancholta, tiſztök és fejök-veſztéſe-alatt, hogy ſenki a'Vitézek-közzül ſemmit erővel el ne venne. Es egy vitéznek, hogy a'gazdája ágyát meg-fórtöztette, lábait két fának ágaihoz köttette, és két-felé ſzakaſztatta. Ezer öt-ſzáz kilenczven-hat eſztendőben, midőn a'Második *Mahomet* Cháſzár Magyar-orſzágba jött volna, a'Kechkeméti polgárok eleibe-menvén, ajándékot vittek néki, Hat-ſzáz juhot, Száz ökröt, és Tizen-négy ſzekér-kenyeret; kérvén, hogy egy Chaúzt küldene hozzájok, ki az által-ménő vitézektől meg-óltalmazná öket. A'Cháſzár, három-ſzáz aranyat adatván nékik, és egy vontarany köntöſt, meg-hagyá, hogy haza mennyenek, és, ha valaki bántaná öket, a' köntöſt mutatnák néki. Az-okáért, mihelyen valami Török ſereget láttak, a'Biro a'köntöſt reá vévén, eleikbe ment: kit látván a'Törökök, lovokról le-ugordván, a'köntöſt meg-chókolták: és, ha a'Biro meg-engedte, ott háltak, magok költſégén; ha pedig nem engedte, elébb állották. Ritkán találnád ezt a'mi Kereſztyén Vitézinkben, a'magok nemzetſégéhez-is. De mint-hogy nem kiméllik a ſzegény embereket, kiknek kiáltáſok fel-hat az égbe, keveſen öſzülnek-meg közzülök, és keveſen halnak-meg jó halállal. Kik ha a'mi Századoſunkat követnék, minnyájan dichérnék és áldanák őket, és az Iſten győzedelmeſſé tenné: fő-képpen, ha nem chak kártól meg-óltalmaznák a'ſzegény kőſſéget, hanem ſegétenék-is öket, a'mint a'mi Századoſunk *Synagógát* épitett a'Zidóknak: ki kétſég-nélkül, ſok névvel-valo Kereſztyén-Kapitányokat fog-kárhoztatni ítélet-napján: kik, nem hogy az Iſten tiſzteſſégére Templomot épitenének, hanem azokat-is el-rontyák, mellyeket a'régi Szent Jámborok épitettek, a'vagy fel-dúllyák: de gyakorta életökkel és lelkökkel fizetik-meg.

D NEGYEDSZER: A'mi Századoſunk, nagy Alázatoſſágot mutatott a'Kriſtuſhoz, melly a Hitnek gyümölche volt: mert, el-hivén, hogy Urunk távúl-lévén-is meggyógyíthattya beteg ſzolgáját, úgy-mint Iſten, vagy az Iſtennek kedves Profétája; chakarra ſem alitotta magát méltónak, hogy Urunk házához menne. Ez a'mi Századoſunk, fő vitéz ember volt; és úgy ítélem, hogy Kafarnaumban, Galilæának fő városában a'Romaiaktól rendeltetett Kapitány, ki a'Zidóknak, nem kevés költſéggel épittette a'Synagógát: de mindazáltal, ſem nemzetét nem tekinti, ſem tiſztit nem-gondollya, ſem jó-tetéményét nem böchüli, hanem úgy meg-alázza magát, hogy chak arra ſem ítéli magát méltónak, mellyet chak egy köz ember-is alig vőtt volna jó néven. Ritka az Alázatoſſág a'vitézekben: ollyan dolgokkal-is kérkednek, mellyet álmokban-is alig láttak: ſemmire úgy nem igyekeznek, mint a'hiu-dichőſégre. Ha valamit veſztnek, máſra vetik; és a'más vitéz chelekedetit, magoknak tulajdonittyák: egyéb Nemzeteknél magokat jobnak ítélik: az elől-járáſt, a'hol útkőzet

ninch, máſnak nem engedik; melyből gyakorta nagy viſzſza-vonyáſok, és iſzonyú károk történnek.

ÖTÖDSZÖR: A'mí Századoſunk díchéretre mélto; azért, hogy engedelmes Vitézi vóltak; a'mint ö-maga jelentette, mondván o: *Vitézek vannak alattam, és mondom ennek; Menny-el, és el-mégyen: és a'máſiknak; Jöſzte, és el-jö: és a'ſzolgámnak; Miveld ezt, és meg-miveli.* A'Kapitányok díchéreti-közzül, nem utólſo az; hogy engedelmes és ſzó-fogadó Vitézi légyenek: és valahol az ninchen, onnét ſemmi jot nem várhatni. Az-okáért, nagy-is az Engedetlen Vitézeknek bűntetéſe, és a'Szó-fogadatlanſágért, fejökkel jádzanak: el-annyíra, hogy Saul az ö tulajdon fiát-is meg akarta öletni, hogy parancholattya-ellen egy kevés mézet ött, noha azon-nap a'Filiſtæuſokat chodálatoſ-képpen meg-futamtatta p, és nem-is tudta az attya parancholattyát. *Epaminondas* pedig a'*Thebánuſ*ok Kapitánya, a'fiának fejét vétette, hogy parancholattya-ellen, és távúl-létében, meg-ütközött az Ellenſéggel, noha azt meggyőzte; a'mint *Plutarchus* írja q. és haſonló dologért, azont chelekedte *Manlius Torquátus*-is; a'mint *Valerius Maximus* írja r.

Ha valaki kérdené: Mi oka lehetett, hogy a'mí Századoſunk vitézi olly engedelmeſek vóltak, és minden kéſedelem-nélkül mindent meg-chelekedtek; holott az nem minden Vitézekben találtatik, fő-képpen a'hol félelem ninch közöttök? Erre, Elsőben, Azt mondhatom; hogy látták Uroknak ebben-valo jó példáját, mint-hogy ö-is birodalom-alatt-valo ember vólt, és az ö-Elötte-járóinak örömeſt engedett. mert ebben-is helye vagyon az Urunk mondáſának s: *Azon mértékkel a'mellyel mértök, viſzſza-mérettetik néktek:* a'mint ti engedtök az Előttetek-járóknak, úgy engednek néktek-is az utánnatok-valók. II. Vötték eſzekbe, hogy nem gyermek-ember, hanem próbált és látott okos Vitéz, kinek mélto vólt engedni: mert mind a'Görögöknél, 's mind a Romaïaknál ſzokás vólt régenten, hogy hadakozó gond-viſelőkké, az érdemes embereket válaſztották, nem lévén ſemmi tekintetök a'gazdagſágra, vagy nemeſſégre, mint a'mí időnkben. III. Kezökkel tapaſztalták, hogy jó akarójok, és nem chak Urok, hanem Attyok-is: ki az ö véres veritékőket el nem tékozlotta, ſem vérőket ki nem ſzopta, sőt inkább ſzorgalmatos gongyokat viſelte, fáradſágát 's költſégét érettök nem ſzánta. Nem díchéretes, midőn a Kapitányok igen hamar meggazdagúlnak; és bizonyos jele, hogy nem az övékkel ſegétik a'Vitézeket, hanem, azoknak fizetéſökkel töltöznek, a'kiket éhel és hideggel ölnek. Díchéretes Görög és Romai Kapitányok vóltak régenten, kik, Pogányok lévén, inkább akartak a'ſzegényſégben maradni, hogy-ſem a'Vitézek marhájából meg-gazdagúlni. *Athenáſ*ban, olly ſzegény vólt Ariſtídes, hogy valamikor hadbakellett menni, a'Közönſéges Tár-házból kellett ruhát magára venni. és egykor, nem mehetett a'Tanáts-házba, mert, a'köntöſét, meg-moſta vólt; más pedig nem vólt, a'mellyet reája vehetett vólna: halála-után pedig, egyéb házi eſzközét nem találták egy roſdás nyárſnál. *Phocion* pedig, azon *Athenáſi* fő Kapitány, noha negyven-öt ízben vólt az egéſz hadnak vezére: mindazáltal ſzegény vólt. 's nem-is akart meg-gazdagúlni, és Filep Király ajándékát-is meg-vetette. *Marcus Valérius Levínus*, midőn Korintuſt meg-vötte, Romát ugyan, és az egéſz Olaſz-orſzágot meg-gazdagította: de magának chak annyit ſem hagyott, a'mennyi egy leányának Jegy-ruhájúl ſzükſéges lött vólna. *Publius Valérius Publicolá*nak pedig halála-után, chak annyi marhája ſem maradott, hogy tiſzteſſégeſſen el-temethették vólna, hanem a'Romai köſſég temettette-el.

Illyen módon viſelte magát a'mi Századoſunk-is, nem hogy a'Vitézek żólgyát el-foglalta vólna, hanem inkább az övéből ſegétette őket, és, a'mint mondám, beteg ſzolgájának ſzorgalmatoſon gongyát viſelte: mellyel igen ſzerettette magát. Midőn *Trajanus, Decébaluſt* meg-győzte, de maga népének nem kevés kárával, és vére-húlláſával, és a'Vitézinek nem vólna elég ruhájok a'ſebeknek bé-kötéſére: azt írja *Dio Caſſius* t; hogy, a'maga ingeit el-ſzaggatván, közikbe oſztotta. *Gratiánus* Chaſzár pedig, a'mint *Auſónius* írja, ſzemélye-ſzerént el-járván a'tábort, a'betegeket és ſebeſeket meg-látogatta, vígaſztalta, orvoſlotta: tudván, hogy a'ſzolgák az uroktól, nem terméſzetökben külömböznek, hanem állapattyokban; melly gyakrabban a'ſzerenchétől függ: és úgy történhetik, hogy a'ki ma Úr, hólnap ſzolgává lehet; a'ſzolga pedig Úrrá.

o *Matt.* 8. 9.

p 1. *Reg.* 14. 44.

q *In Epaminonda.*

r *Lib.* 2. *c.* 7.

s *Luc.* 6. 38.

t *In Trajano.* Si fortuna volet, fies de Rhetore Conſul: Si volet hæc eadem, fies de Conſule Rhetor.

A

II. RESZE.

ITten nem ok-nélkül kérdhetné valaki, Mivel tartozzék a'Kereſztyén Úr az ő ſzolgájának, és viſzontag a'Kereſztyén Szolga az ő urának. A'mi az Urakat illeti, ELSŐBEN; Mindeneknek-előtte azzal tartoznak a'ſzolgáknak, hogy lelkőkre gondot viſellyenek. Sokan vétkeznek abban, hogy ſzolgákat fogadván, meg-kérdezik ugyan; idejeket, erejeket, tudományokat, meſterſégőket; erkölchőkkel pedig, és hitőkkel ſemit nem gondolnak; és, ha mi fogyatkozáſt azokban látnak, nem igyekeznek meg-jobbítá-

u 1. Tim. 5. 8. ſokra, vagy meg-térítésőkre: maga, a'mint Sz. Pál mongya [u], *Aki az övéire, és fő-képpen Haza-népére gondot nem viſel, a'hitet meg-tagadta, és a'hitetlennél alább-valo.* A'Hitet meg-

x Iſa. 58. 7. tagadta, nem ſzájával, hanem chelekedetivel: mert az igaz Hit arra tanít, hogy *Teſtedet meg ne utállyad* [x]; a'vagy, a'mint más bőtűben olvaſſuk, A te magodnak háza-népét. Abrahám azon nap, mellyen magát, és a'fiát Iſmaëlt környűl-metélte, ſzolgait-is, kik

y Gen. 17. 23. ſzámoſon vóltak, azon bélyeggel meg-jedzette [y]; és a'Királyi ember, az *egéſz házával*

z Ioan. 4. 53. *hitt* [z]. Az orgona hogy jól ſzóllyon, a'ſípoknak eggyezni kell: az óra hogy jól űſſön

B és mutaſſon, a'kerekeknek egy nyomban kell járni: a'hol a'cheléd nem egy hitű vagy erkölchű, ſok viſzſza-vonyáſok és gyűlőlſégek vannak. Putifárt [a], és Lábánt [b], noha

a Gen. 39. 5. Pogányok vóltak, mindazáltal a'jámbor ſzolgákért, Jóſefért, és Jákobért, meg-áldotta

b Gen. 30. & 31. az Iſten: Dávid pedig [c], és az ő unokája Róboam [d], a'gonoſz ſzolgákért nagy galibába

c 2. Reg. 11. 4. 16. eſtek. Az-okáért Dávid, magán tanúlván az-után, azt mondotta az Iſtennek [e]: *A'*

d 3. Reg. 12. 16. *makula-nélkül-valo úton-járo, az ſzolgál vala nékem. Nem lakik az én házam-közepett a'ki*

e Pſ. 100. 6. *kevélyſéget chelekeſzik: a'hamiſságokat-ſzóllónak ſzemeim-előtt elő-menetele nem vólt.* Ugyanis, a'ki Iſtennek nem igazán ſzolgál, hogy bízhatik a'hoz az ember. Az-okáért, az *Arianus Theodericus* Király, egy ſzolgájának (ki, hogy nagyobb kedvében lehetne, Kereſztyén hitit meg-tagadta) fejét vétette, mondván; a'mint *Nicéphorus* írja [f]: Ha az

f Lib. 16. Hiſt. Eccleſ. cap. 35 Iſtennek hitedet meg nem tartottad; nékem, ki chak ember vagyok, mint tartod-meg igaz lelki-iſméretedet?

MÁSODSZOR: Tartozik az Úr, jámbor ſzolgáját ſzeretni, és bőchűlleni; a'mint a'Bölch jelenti, mondván [g]: *Az értelmes ſzolga, kedvedben légyen mint a'lelked.* Es [h]; *Ha*

g Eccli. 7. 23. *hív ſzólgád vagyon, légyen néked mint a'lelked: mint atyád-fiával úgy bánnyál véle: mert lelked-*

h Cap. 33. 31. *nek vérével vötted ötet*: az-az, mint vér-ſzerént-valo atyád-fiát, kiben haſonló vér, lélek, és terméſzet vagyon: a'vagy, úgy vőtted ötet, hogy véred-helyett légyen, melly vérben áll az élet, mert ő tartya életedet munkájával és őrizetivel. Ebből a'ſzeretetből, és bőchűlletből következik, hogy fizetésök meg-légyen, mivelhogy *mélto a'munkás*

C *az ő bérére* [i]; és, ha valami nyomoruſágba eſnek, el ne hagyattaſſanak. Melyre valóban

i Luc. 10. 7. jó példát ád a'mi Századoſunk; ki, a'mint *Orígenes* írja [k], imígyen gondolkodott: Ez

k Hom. 5. in Diverſos locos Matth. nékem ſzolgám, és én a'Teremtő ſzolgája vagyok. Ennek én a'földön vagyok úra, nékem pedig menyben nagy Uram vagyon. Ha azért én ezen nem könyörűlök, mi módon könyörűl amaz én-rajtam? Ha én ezt nem ſegétem, mi-képpen ſegét amaz meg engem? Sokan nem a'ſzolgát ſzeretik, hanem a'ſzolgálatot; és, ha ez meg-ſzűnik, vénſég- vagy betegſég-miatt, a'ſzolgának-is ki-telik ideje, és el-hagyattatik; a'mint az Sz. Irásban, példánk lehet az Egyiptziai legény, ki azt mondotta Dávidnak [l]; *hogy az ura azért hatta-el az úton, hogy meg-kezdett betegűlni.* De valóban meg-

l 1. Reg. 30. 11. adta az árrát: mert a'legény meg-éledvén, Dávidot ſeregeſtől reája vitte; ki úgy meg-verte az Amaleczíták ſeregét, hogy chak üllő-füllő ſzaladott-el benne. Kő-

VVer leitt, der leitt: VVer reitt, der reitt. ſzönőm az el-hagyott beteg ſzolgának: kit, ha az ura embertelenül el nem hagyott vólna, a'gonoſz ſzerenche nem találta vólna. Gyakorta hallottam az atyámtól; hogy egy jámbor ura vólt, ki egy-néhány héti betegſége-után, minden-héti bérét

D egy chomóba kötvén, ſzépen meg-adta néki: és midőn az atyám chodálkoznék rajta, és azt mondaná, hogy ő tartoznék inkább fizetéſſel a'jó gazdálkodáſért, azt felelte a'jámbor gazda: Jó fiam, mint-hogy bizonyos vagyok, hogy ha az egéſſég ſzolgált vólna, őrömeſt munkálkodtál vólna mint egyéb-ha: azért ſzintén úgy akarok fizetni, mint-ha egéſſéged lévén munkálkodtál vólna. Nem diſputálom, ha tartozott-e a'gazda azzal, vagy nem; azt tudom, hogy máſnak haſználván, magának kárt nem tőtt, sőt kevéſſel ſokat nyert: mert a'ſzolgák, látván emberſégét, és Kereſztyén indúlattyát, ſokkal ſzorgalmatosban ſzolgáltak néki, és helyére hozták a'mit jó kedvéből adott.

HARMADSZOR: Tartozik az Úr, jámbor ſzolgáját emberűl tartani, nem rabúl, vagy barmúl. Mert vannak némellyek, kik ſoha ſzolgájoknak chak jó ſzót ſem adnak;

mindent dérrel-dúrral, szitokkal és fenyegetéssel parancholnak, a' Bölchnek ama' mondása-ellen [m]: *Ne légy mint az oroszlány a házadban, fel-forgatván házad-népét, és el-nyomván az alattad-valókat*: tudni illik, kemény szókkal, és kiáltásokkal. Sz. Pál pedig, a' fenyegetést-is tiltya, mondván [n]: *Ti-is urak, el-hagyván a' fenyegetéseket.* és jeles okát adgya: *Tudván, hogy mind az ő Urok, 's mind a' tiétek mennyekben vagyon; és személy-válogatás ninch ő-nála.* Mint-ha azt mondaná: Oh Urak, ne kegyetlenkedgyetek, se ne kevélykedgyetek a' szolgák-ellen, kik atyátok-fiai, és azon Úr szolgái; ki el nem szenvedi, hogy szolgatársaitokat el-nyomjátok, hanem, számot vévén tőletek, ollyannak mutattya magát-hozzátok, a' mint ti mutattátok magatokat szolgaitokhoz. mert nem lévén ő-nála személy válogatás, nem nézi ki légyen Úr, vagy szolga: hanem, mindennek érdeme-szerént fizet, a' jóért jóval; a' gonoszért, gonoszszal: tudn' illik, az örök bóldogsággal a' jóért, az örök kárhozattal a' gonoszért. Ezt még a' Pogányok-is által-látták, és azért mondotta *Macróbius* [o]; hogy az Uraknak kegyessen kell bánni a' szolgákkal: mert minnyájan azon éltető-állatokkal élünk; és a' szolgálat, nem a' természettől származik, hanem a' szerencse állapattya. *Séneca* pedig imigyen ír egy baráttyának [p]: Örömest hallottam-, hogy barátságoson élsz szolgaiddal: okosságodhoz az illik. Szolgák-e? sőt emberek. Szolgák-e? sőt egy ütt-lakozók. Szolgák-e? sőt alázatos barátink. Végezetre, Szolgák-e? sőt szolga-társok; ha meg-gondolod, hogy a' szerenchének mind kettőtőkön-eggy-arányu hatalma vagyon. Akarod-e meg-gondolni, hogy a' kit te Szolgának mondasz, azon magból lőtt, azon éggel él, azon-képpen él és hal? szintén úgy láthatod te őtet szabadosnak, mint ő téged szolgának. Láttam én azt, hogy *Caliſtus*nak ajtaja-előtt állott az ő ura; és egyebek bé-menvén, ő ki-rekedett. Az *Martius* veszedelmében, a' szerenche sok fő nemes embereket le-nyomott; és némellyeket pásztorrá, 's némellyeket parasztt emberré tőtt.] Az-után jó tanúságot ád: Úgy élly az alattad-valóval, a' mint akarnád hogy élne veled az urad. Valamikor eszedbe jő, mit chelekedhetel a' szolgáddal, az-is eszedbe jussón, hogy meg-annyit chelekedhetik veled az urad. De mondanád: Nékem senki nem Uram: Jó állapatban vagy: még talám lehet. Nem tudod-e, michoda időben kezdett *Hecuba* szolgálni? *Crœsus*, és a' *Darius* annya, *Pláto*, és *Diógenes*?] Úgy vagyon bizony.

Jól meg-gondollyák az Urak, hogy a' Szerenchét, forgó kereken irják; és a' ki most fenn vagyon, egy fordúlással alól lészen; a' mint magáról mondotta Adonibézek [q]: *Hetven Királyok kezek és lábok végei el-vagatván, szedegetik vala asztalom-alatt az étkek húlladékit: a' mint chelekedtem, úgy fizetett Isten nékem.* Meg-gondolta ezt a' mi Századosunk, ki előbb maga állapattyáról mondotta: *En-is birodalom-alatt-valo ember vagyok.* és azt vetette-utánna, *Vitézek lévén alattam.* és, a' mint Sz. Bernárd mongya [r], Elő-bochátatott az Alázatosság, hogy meg ne ejtené, és nyakra-főre ne vetné a' méltóság. Jól értette Jób-is; és azért mondotta [s]: *Ha nem akartam törvént állani a szolgámnak, és szolgálómnak, midőn ellenem pörlenének. Mert mit chelekedgyem mikor fel-kél az ítéletre az Isten? és, ha meg-kérd, mit felellyek néki? Nem az teremtett-e engem-is a' méhben, a' ki ötet alkotta? és, nem azon-egy formált-e engem a' méhben?* Sok Urak haszнát vőttek a' szolgákhoz-valo kegyességnek, kárát vallották a' keménységnek. A' Syriai Naamán kegyes vólt szolgaihoz, kik, nem uroknak, hanem Attyoknak nevezték [t]. És haszнát vőtte: mert szép szóval reá-beszéllették, hogy engedgyen a' Profétának, és meg-gyógyúlt poklosságából. *Marcus Antónius Orátor*nak egy szolgája, a' mint *Valérius Maximus* írja [u], iszonyú kinokat el-szenvedett, urának meg-maradásáért, kit rokonával-valo paráznasággal vádoltak. A' *Panópion* szolgája pedig, meg-is ölette magát az Uráért, kit az ál-ajtón ki-ereszтvén, maga fekütt helyébe, és úgy ölték-meg. A' keménységről, iszonyú példát ír *Franciscus Senensis* [x] egy szolga-felől, kit az Ura úntalan szidott és pálczázott: mert boszszúját az Urán nem álhatván, két kichíny gyermekét az Urának el-ragadván, egy magas toronyba ment; és, az urát szóllíttván, hogy a' gyermekit ölébe fogná, mind a két gyermeket a' falhoz chapta, és alá-vetette; és maga-is utánnak ugrott, hogy elevenen Urának kezébe ne akadna. Melly példa, nem a' szolgák istentelenségét javallya, hanem az urakat ínti, hogy kegyessen és emberségessen bánnyanak a' szolgákkal, ha haszнokat akarják venni.

[m] *Eccli.* 4. 35.
[n] *Eph.* 6. 9.
[o] *Lib.* 1. *Saturnal.* c. 11.
[p] *Epiſt.* 47.
[q] *Iudic.* 1. 7.
[r] *Epiſt.* 42.
[s] *Iob.* 31. 13.
[t] 4. *Reg.* 5. 13
[u] *Lib.* 6.
[x] *Libr.* 4. *de Republ.*

A
B
Elementis iiſdem vivimus.
C
D

III. RÉSZE.

A' Mi a' keresztyén Szolgákat illeti: ELSŐBEN; Az kívántatik tőlök; hogy jámbor és Isten-félő urat keressenek: nem követvén némelly bolondokat, kik, ha fris köntösű, vagy sok szolgáju urat látnak, leg-ottá meg-kedvellik, egyébbel nem gondolván. maga, ha két vagy három órára-a' vagy egy éjjelre-valo szállást keresnek, jól meg kérdezik, ki lé-

A

gyen a'gazda; és mint tartya vendégit? és, ha meg-értik hogy kedvetlen, a'vagy drága, el-kerűlik, és máſt kereſnek: mennyivel inkább meg kellene gondolni, Ki légyen a'gazda, a kinél egy-nehány hólnapig, vagy eſztendeig-is igyekeznek maradni. Mert, a'mint *Menander* mondotta: Bóldog, a ki bóldognak ſzolgál. A'ki pedig jámbor és Iſten-félő urat talál, kövеſſe a'Sz. Pál tanitáſát, ki azt parancholly a'Szolgáknak [y], hogy *Uroknak engedgyenek, mindenekben kedveskedők légyenek; nem ellen-mondók, nem chalardok; hanem mindenekben jó hívſéget-mutatók: hogy a'mi üdvözitő Iſtenünk tudományát ékesittſék mindenekben.* A'mi az Engedelmeſséget illeti, azt máſutt-is kivánnya Sz. Pál, hatható beſzéddel, mondván [z]: *Szolgák, engedgyetek a'teſti uratoknak félelemmel, és rettegéſſel, ſzívetek eggyűgyűſégében, mint a'Kriſtuſnak: nem ſzemre ſzolgálván, mint embereknek kedveskedvén; hanem mint a'Kriſtus ſzolgai, ſzívből chelekedvén az Iſten akarattyát, jó akarattal ſzolgálván mint az Urnak, és nem mint embereknek: tudván, hogy ki-ki, valami jót chelekeſzik, annak vészi jutalmát az Urtól, akár ſzolga, 's akár ſzabados.* Haſonló-képpen beſzéll máſutt-is [a], és Sz. Péter-is [b].

y *Tit.* 2. 9. 10.

z *Eph.* 6. 5.

a *Coloſſ.* 3. 22.

b 1. *Pet.* 2. 18

B

Mindazáltal ennek az Engedelmeſségnek határa vagyon: mert a'ſzólga, azokban tartozik engedni urának, mellyek minchenek az Iſten-ellen, ki leg-főbb és nagyobb Úr: a'mint-hogy e'világi urak-közzűl-is, a'leg-főbnek kell engedni, ha az alatta-valo külömbet parancholis. Midőn egy vitéz azt mondotta vólna Joábnak [c]; *Láttam Abſalomot a'cher-fán függeni; Monda néki Joáb: Ha láttad, miért nem ſzegezted a'földhöz ótet, és én néked tiz ezüſt-ſikluſt adtam vólna, és egy vitézi övet. Ki monda Joábnak: Ha ezer ezüſt-ſikluſt adnál-is kezembe, ſemmi-képpen kezemet a Király fiára nem vetném.* Vallyon miért? *Mert,* úgy-mond, *hallomaſunkra parancholt néked a'Király, és Abiſainak, és Etainak, mondvan: Megőrizzétek nékem a'gyermeket Abſalomot.* Látod-e, hogy a'Király parancholattyát nagyobra bőchűlli a'Kapitányénál? És jó okát-is adgya: *De ha azt lelkem-ellen bátorſágoſon chelekedtem vólna-is, ſemmi-képpen az el nem titkoltathatott vólna a'Király ól; és te, nem ellenem állanál-e:* az-az, a Király-ellen meg nem óltalmaznál; sőt talám ellene nem támadnál a'Király kedvéért. Az okáért, nem jól chelekedtek a'Saul ſzolgai, hogy midőn jövendőlő aſszonyt kereſtetett, meg-mondták néki hol lakik [d]: jól chelekedték pedig, hogy az Úr Papjait meg nem ölték parancholattyára [e]: de Dóeg gonoſzúl chelekedett, hogy engedett néki. Haſonló-képpen, gonoſzúl chelekedtek a'Dávid ſzolgai, hogy Bethſabeét néki vitték [f]; és az Abſalome, hogy a'részeg Ammont meg-ölték [g]. És heában mentik magokat a'Szolgák, midőn valami gonoſzt chelekednek, azzal, hogy nékik engedniek kell: mert ſenki nem tartozik engedni az Iſten parancholattya-ellen: Sőt minden Keresztyén ſzolga tartozik, vereſéget, tömlöczöt, és halált-is inkább ſzenvedni, hogy ſem valamiben Iſten-ellen urának engedni: a'mint Jóſef, nem engedett fajtalan aſszonyának, ki-miatt a tömlöczbe vetették [h]: ſem a'három Ifiu Nabukodonoſornak a'Bálvány imádásban, noha látták az egő kemenczét, melybe bé-vetették őket [i]: ſem a'vén Eleázar Antiokuſnak, a'diſznó-hús ételben, noha tudta hogy iſzonyú halállal meg-ölik [k]: chak azért, hogy Iſten-ellen ne vétenének.

C

f 2 *Reg.* 11. 3

g 2 *Reg.* 13. 29.

h *Gen.* 39. 8

i *Dan.* 3. 18

k 2. *Mach.* 6. 24.

Masodszor: Az elő-hozott helyen, Sz. Pál azt kívánnya a'Szolgáktól; hogy *Az uroknak mindenekben kedveskedgyenek, és kedvőket kereſsék,* még azokban-is, a'mivel nem tartoznának, chak hogy bűn-nélkűl meg-chelekedhetſsék, a'mint a'Dávid ſzolgai: kik, hogy uroknak parancholat-nélkűl-valo kívánſágát bé-töltenék, az ellenség táborán által-menvén, a'Bethlehemi kútből vizet merítettek néki [l]. *Hector Pintus* azt írja [m] *Romoaldus*ról, a'*Grimoaldus* Longobárdiai Király fiáról; hogy a'*Conſtantius* eretnek Chászár reá-ſzállotta *Beneventum* váraſát: és meg-ijedvén, a'ſzolgáját *Geſualduſt* az attyához küldötte ſegétſégért. Az attya, meg-ígérte a'ſegétſéget, chak meg ne adgya a'Váraſt. de a'követet el-fogván az ellenségek, azt parancholták néki, hogy *Romoalduſt* a'Váras kerítéſére hívatván, fel-adaſſa véle a'Váraſt, azért hogy az attya meg nem ſegétheti. Elmenvén a kiſérő vitézekkel, és a'kerítéſre hívatván *Romoalduſt*, monda néki: Iſmérſz-e hogy te ſzolgád vagyok? az atyád azt üzente, hogy jó ſzívvel légy, mert bízonnyal megſegét, és már-is útban vagyon nagy haddal. többet nem mondhatok, az ellenség kezében léven, kitől egyebet iſzonyú halálnál nem várok. Az-okáért, feleſégemet 's gyermekimet néked ajánlom. Kit leg-ottan meg-ölték. Ezt meg-gondolván, pírúllyanak-meg azok, kik urokat akár-mi kichíny változáſért-is kéſzek el-árúlni.

l 2 *Reg.* 23. 16.

m *Dial.* 1. *de Tranquillitate vitæ, c.* 20.

D

Harmadszor: Azt kívánnya Sz. Pál a Szolgáktól, hogy ne légyenek Ellen-mondók: az-az, midőn valami nehéz dolgot parancholnak nékik, vagy valamiről megfeddik őket, ne zúgolódgyanak és panaſzolkodgyanak, hanem, alázatoſon és békével ſzenvedvén mindeneket, hívatallyokban el-járjanak; mint a'Jób ſzolgai, kikről ő-maga azt mondotta †: *Az én igéimhez ſemmit nem mertek tenni: és az orczám világoſsága nem eſik vala a'földre.* Ez-ellen chelekeſznek, a'kik urokat hátok-megett rágalmazzák, és azok-

† *Iob.* 29. 22. 24.

nak vétkőket egy-más kőzőtt ki-nyilatkoztattyák. mellyel semmit nem haſználnak, és nagyot vétnek. Mert, ha ſzánakodásból chelekednék, nem máſnak, hanem ő-magoknak kellenék hírré tenni, hogy gonoſz hírt-nevet ne ſzereznének: ha pedig azt nem méréſzlik, a'vagy azt vélik, hogy nem haſználhatnak azzal; Mi módon merik máſnak meg-jelenteni? a'vagy, mit haſználhatnak azzal? Sőt urokat gonoſzbá tehetik: mert, a'ki azt alíttya, hogy vétke ki-nyilatkozott, inkább meg-általkodik, és ſzemtelenbé léſzen. Hogy-ha a'vétek botránkoztato, miért ſzolgálſz ollyan urat? Ha titkon-valo, miért nyilatkoztatod-ki? Nem magadot gyalázod-e hogy ollyan urat ſzolgálſz, a'kit egyebek-előtt gyalázſz? Továbbá; azokat-is Ellen-mondóknak nevezhettyük, a'kik urok-nak jámbor ſzolgait írégyſégből hamiſſan bé-vádollyák; a'mint Ámán chelekedett [n], Mardokæuſſal, *Aſveruſnál*; és a'Dániel fondorlói, *Dariuſnál* [o]; kik végre-is magoknak ártottak: mert Ámán, a'Mardokæuſnak kéſzíttetett akaſztó-fára akadott; *Darius* fő emberit pedig, az oroſzlányok eméſztőtték-meg, kiknek torkába ſzánták vólt az ártatlan Danielt.

NEGYÉDSZER: Azt kívánnya Sz. Pál a'Szolgáktól, hogy ne légyenek Chalárdok, hanem mindenekben jó hívſéget mutaſſanak urokhoz: az-az, Semmiben károſsá őket ne tegyék; ne ártſanak ſe életőknek, ſe tiſzteſségőknek, ſe marhájoknak; hanem mindenekben hívſéget mutaſſanak. Hívſéget mutattak a'Dávid ſzolgai az ő életéhez: mert Abiſai úgyan, meg-óltalmazta a'Filiſtæus-ellen, a'ki meg akarta őlni a'meg-fáradott Dávidot [p]: a'többi ſzolgai pedig meg-eskűdtek, hogy *többé ki nem bochátanák magokkal a' hadba, hogy el ne óltaná Iſraëlnek világát.* Jóſef pedig hívſéget mutatott a'Putifár tiſzteſſégéhez, nem akarván ágyát meg-ſzeplőſíteni; melyre módgya vólt, és könnyen el-is titkolhatta vólna [q]. Haſonló-képpen, a'Farao marhájához, azon erőlkődvén, hogy azt meg-többítené; de igazán, és máſnak kára-nélkűl. Mellyet Jákob-is chelekedett a'Lában marhájával; noha a'mellett magára-is gondot viſelt, nem úgy, mint némelly hamis Szolgák, kik chak magoknakkopornak, és azzal egy chőppőt ſem gondolnak, ha uroknak táskára jút-is ű győk.

A régi Bőlchek, ki akarván példázni a'jó Szolgát, a'mint *Claudius Spenceus* írja [r], a' Szolgát veres ſüvegben, jeles friſ zubonban, ſzamár fülekkel, ſzarvas lábakkal, felemelt és ki terjeſztett kézzel írták. A'Süveggel, azt jelentették; hogy igaz fiúi ſzeretettel kell urokhoz lenni. A'Zubonnal, hogy mindenkor dolgozni kell. és noha meg-engedhetni hogy friſs ruhába őltőzzék: mindazáltal, állapattyát igen meg ne haladgya; mert az nem illik, 's nem-is ſzenvedhető. Az-okáért, a'mint *Zónaras* írja [s], midőn a'*Conſtantius* Barbéllya, friſſebb 's drágább kőntősbe ment vólna a'Hittűl-ſzakatt *Julianuſ*hoz: azt mondotta néki; hogy ő Barbélyt hívatott, nem valami fő Tanáts-urat; és úgy bochátotta-el. A'Szamár fülek, jelentették a'kemény ſzónak, sőt vereſégnek-is el-ſzenvedéſét. A'Szarvas-lábak, a'gyorſaſágot, és ſerényſéget uroknak parancholattyában. A'fel-emelt, és ki-terjeſztett kéz, a'hívſéget.

Mind ezeknek, a'miket kíván a'Szolgáktól Sz. Pál, jeles okát-is adgya, mondván [t]: *Hogy a'mi Üdvőzítő Iſtenünk tudományát ékeſítſék mindenekben*: az-az, a'Kereſztyéni Tudománt ne ſzidalmaztaſsák a'Pogányokkal, hanem inkább azokkal dícherteſsék. Mert, a'mint Sz. *Jerónymus*, és Sz. Tamás mongyák [u]; a'Kereſztyénſégnek elein, halván némellyek, hogy a'Kereſztyéni ſzabadſágra hívattatnak; azt vélték, hogy az-által minden ſzolgálattól meg-ſzabadúlnak. Melly tévelygéſt, mindenkor kárhoztatott, és moſt-is kárhoztat a'Kereſztyén vallás: és azért ſzóllott Sz. Pál gyakorta a'Szolgákról, meg-jelentvén hívatallyokat: mivelhogy a'Kereſztyéni Szabadſág, lelki; és a'teſti ſzolgálattal nem ellenkezik; és a'Lelki ſzabadſágban, egyenlő lehet a'ſzolga az urával, noha tartozik annak lelki ſzolgálattal. Jól mongya azért Arany-ſzáju Sz. János; hogy efféle Kereſztyéni vallás, a'Pogány uraknak meg-téreſére-is haſználhatott. mert látván a'Kereſztyén ſzolgáknak engedelmeſségőket, és hívſégőket, Hitőket-is meg-kedvelhették: meg-gondolván annak jó gyűmőlchét, melly-által még az alá-valo emberek-is megjavúlnának; és, a'mit a'terméſzet azokban nem chelekeſzik, azt a'Kriſtus Evangéliomának malaſztya végbe viſzi. Mert a'Szolgák, terméſzet-ſzerént kemény-nyakúak, engedetlenek, és chak kép-mutatásból chelekeſznek akár-mit-is, midőn az Urok ſzemők előtt vannak: és, a'mint *Pláto* írja [x], ſemmi jó és ép ő-bennek ninchen, és ſemmit nem kell nékik hinni, úgy-mint, kikneka'bőlch *Jupiter*-is fél eſzőket el-vőtte. De az Evangéliomi tudomány-által úgy meg-javúlnak, hogy, a'mit ugyan ottan némelly Szolgákról mond *Pláto*, jobbák minden jóſzágos chelekedetre, akár-mi Szabadoſoknál-is; és urokat marháſtól meg-óltalmazzák. Adgya az iſten, hogy mind a kőzőnſéges Szolgák, kik a'világi Uraknak ſzolgálnak; 's mind az Urak, kik az Iſtennek ſzolgai, és azért monda-

[n] *Eſth.* 3. 7. & c. 7. 10.
[o] *Dan.* 6. 6. & 24.
[p] 2. *Reg.* 21. 17.
[q] *Gen.* 39.
[r] *Digreſſione* 8. *in Epiſtolam ad Titum.*
[s] *Lib.* 3. *Annalium.*
[t] *Tit.* 2. 10.
[u] *In Epiſt. ad Tit.*
[x] *Dial.* 8. *de Legibus.*

A
B
C
D

tott az

A

tott az *Uralkodók Urának* [y], úgy viſellyék magokat, hogy minnyájoknak azt mongya Urúnk, a'mit az Evangéliomban olvaſunk [z]: *Örülly jó és hív ſzolgám: miért-hogy a'kevésben hív vóltál, ſokat bízok reád: menny-bé az Uradörömébe.* Mellyet engedgyen a' Fölſéges Iſten az ő áldott Sz. Fiának érdemiért. Amen.

y *Apoc.* 19. 16
z *Mat.* 25. 21

HARMADIK PREDIKATZIO.

SOk-féle Betegſégeket gyógyított-meg Kriſtus Urúnk ſzerte-ſzerént az Evangéliomban: tudn'illik, vakſágot [a], némaſágot [b], ſiketſéget [c], ſántaſágot [d], bénnaſágot [e], ínak-ſzakadáſát [f], hideg-léléſt [g], vér-folyáſt [h]; és, hogy egyebekről ne ſzóllyak, poklosſágot [i]. A' Poklosſágnak pedig, és egyéb-féle betegſégeknek meg-gyógyítáſa-kőzőtt, külömbség vagyon: I. Urúnk a' Poklosokat mindenkor Város- és falu-kivűl gyógyította-meg [k]: a' többi betegeket pedig, hol mezőn, hol városban, s hol a' *Synagogában*. II. A' Poklosokat, mindenkor a' Papokhoz küldötte, magok meg-mutatáſáért: mellyet ſemmi egyéb betegekkel nem chelekedett. III. A Poklosokról nem olvaſſuk, hogy meg-gyógyúltak, hanem, meg-tiſztúltak; melly, a'mint Sz. Agoſton írja [l], és azért könyörög Dávid, hogy a' bűnökből meg-tiſztúllyon [m]: azért gondolom, hogy a'mit a' Poklosság az ember teſtén chelekeſzik, azont chelekeſzi a' Bűn a' lelkén; a'mint a' Sz. Atyák taníttyák. És, a' többi-kőzőtt, Sz. *Cyrillus* [n], azt írja; hogy, a'mit a' Moyſes törvényében olvaſunk a' Poklosságról, és a' poklosoknak meg-tiſztuláſáról, azt fel-talállyuk a' Bűnben, és haſznos a' Bűnnek orvoſláſára: a'mint Iſten ſegétſégével e'moſtani Predikatzióban meg-bizonzítom.

a *Matt.* 9. 30. *Luc.* 18. 42. *Ioan.* 9. 7.
b c *Mar.* 7. 35
d *Mat.* 15. 31
e *Mat.* 12. 13.
B
f *Matt.* 9. 6.
g *Luc.* 4. 39. *Ioan.* 4. 12.
h *Matt.* 9. 22.
i *Luc.* 17. 14.
k *Matt.* 8. 2. *Luc.* 17. 12. 13.
l *Libr.* 2. *Qq. Evangel. cap.* 40
m *Pſ.* 18. 13. & *Pſ.* 50. 4. 9.
n *In Levit.*

I. *Meg-mutatom, hogy a' Bűnös ember, haſonló a' Pokloshoz.*
II. *Meg-mondom, Mint kelleſsék a' Lelki poklosſágból ki-ſzabadúlni.*

ELSÖ RESZE.

MOyſes, a' Poklosokról imígyen ír [o]: *Valaki poklosſággal meg-ferteztetett, és el-válaſztatott a' Pap tettſzéſe-ſzérent, ki-fejtetett ruházatja légyen, mezítelen feje, a' ſzáját ruhájával bé-fődözze, ferteztetetnek és tiſztátalannak kiáltſa magát. Mind addig, míg poklos és tiſztátalan, egyedül lakjék a' tábor-kivűl.* Ezekből, a' Lelki poklosſágnak, vagy a' Bűnnek mivóltát, alkolmasínt meg-érthettyük.

o *Lev.* 13. 44.
C

ELSŐBEN azért: A' Poklosságot, Fertelmeſségnek, és tiſztátalanſágnak nevezi: mivelhogy az embert úgy meg-úndokíttya, hogy chak reá nézni-is iſzonyodik. Ez a' Bűnben-is fel-találtatik. és azért mongya a' Próféta az Iſtennek [p]: *Tiſztáld a' te ſzemeid, hogy ne láſſad a' gonoſzt; és nem nézhetſz a' gonoſságra:* mert ninchen az Iſten-előtt útálatosb dolog a' Bűnnél. és noha *Semmit nem útál azok-kőzzűl a' miket alkotott* [q]: mindazáltal, *haſonló-képpen gyűlöli az iſtentelent, és annak iſtentelenſégét* [r], mert láttya annak úndokſágát, mellyet ha mí-is láthatnánk, valóban meg-értenők, hogy ninch annál útálatosb dolog. Egy Szent Remetével, a'mint Sz. *Antoninus* írja [s], a' puſztában egy Angyal ment emberi ábrázatban: találván egy hólt embernek meg-bűſződött teſtére, a' Remete az orrát bé-fogta, hogy a' bűzt ne érzené, az Angyal pedig nem. Az-után, találván jó-illatú ruhában öltőzött ſzép ifiúra, az Angyal bé-fogta az orrát, a' Remete pedig nem: és okát kérdette, miért chelekedte azt a' ſzép ifiú-előtt, és nem a' bűdős dög-előtt? Kinek az Angyal azt felelte: Te, teſt lévén, a' teſti bűzt érzed: én lélek lévén, a' lelkit, melly a' Bűnökből származik; mellyekkel rakva vólt az ifiú, és azért én-előttem igen bűdős vólt. Haſonló-képpen, a' Lelki undokſágot, az Iſten és az Angyalok láttyák; mi pedig a' teſtit, és azért irtózunk tőle: de ſokkal inkább irtóznánk a' lelkitől, ha azt látnók. Mi lehet pedig útálatosb annál, a'mi az Iſtennek leg-ſzebb teremtett-állattyát, az Angyalt, leg-rútabb őrdöggé tőtte? Kinek iſzonyú úndokſágát, ſenki elégſégeſſen ki nem írhattya: ki, chak fel-vőtt ábrázatban-is úgy meg-rettenti az embert, hogy chak nem ſzörnyű halálra juttattya. Bizony, a' Sz. Irás a' Bűnről azt jelenti, hogy ſemmi meſterſéggel el nem moshatni: *Ha*, úgy-mond az Iſten Jeremiáſnál [t], *magadat ſalétrommal meg-moſod-is, és meg-ſókaſítod-is magadnak a' bőrit fűvét, mochkos vagy a' te hamiſságodban én-előttem*: az-az, ſem ſó, ſem fű, ſem ſzappan, ſe egyéb tiſztíto eſzkőz meg nem tiſztíthat. Innét vagyon, hogy az Irás, *a' Bűnősök orczáját, a' hólt ſzénnél-is feketébnek* mongya [u]; és *a' Paráznа aſzſzont a' ganéjhoz haſonlíttya* [x]: *a' Bűnöſt, útálatoſnak*; a' *Bűnt* pedig, *Útálatoſságnak* nevezi [y].

p *Habac.* 1. 13.
q *Sap.* 11. 25.
r *Sap.* 14. 9.
s 4. *p. Summa, tit.* 14. *c.* 6. *§.* 1.
D
t *Ier.* 2. 22.
u *Thren.* 4. 9.
x *Eccli.* 9. 10.
y *Pſ.* 13. 1. *Prov.* 15. 12. & *c.* 17. 19. &c.

MASODSZOR: A Pokolsnak, ki-fejtetett ruházattyának kellett lenni. Vallyon miért? Mert a ruhát haszonért, a'hideg- és esső-ellen; és tisztességért, a'mezítelenség-ellen viselly ük: a'ki fejtetett ruha pedig, eggyik-ellen sem használ, mert a'hideg által-járja, a'mezítelenséget pedig bé nem födi. A'Ruházat a'Sz. Irásban, a'Jó-chelekedetet példázza. Az-okáért, ki-rekesztetett a'Menyegző-házból, a'kinek illendő ruházattya nem vólt [z]. És Isaias, némelly gonosz-tévőket fedvén, azt mongya [a]; hogy *Az ő pók-hálójokból nem lészen ruházat, se bé nem födöztetnek az ő munkájokkal: az ő munkajok haszontalan munkák, és a'hamisságnak chelekedete az ő kezőkben.* Sz. János pedig azt mongya [b]; hogy, *Bóldog a'ki vigyáz, és őrizi az ő ruháit, hogy mezítelen ne járjon, és ne lássák az ő rútságát.* Ebből a Bűnős embernek állapattya ki-tetszik: ki, noha jót chelekedhetik, mint-hogy ruhája vagyon; de, mint-hogy az ki-fejtetett, és a'szeretetnek kőtelével ninch őszve-foglalva, nem érdemes, és a'lelket fel nem ékesíti. Mert, mint-hogy *a'szeretet, a'tekélleteſségnek kőtele* [c], a'nélkül akár-mennyit bőjtöly, alamizsnálkodgyál, imádkozzál: jó ugyan ő-magában a'mit chelekeszel, de az üdvősségre haszontalan, mint a'ki-feslett ruha. *Mikor ki-terjesztitek kezeiteket, úgy-mond az Ur* [d], *el-fordítom szemeimet rólatok: és mikor meg-sokasittyátok az imádságot, meg nem halgatlak.* Vallyon miért? *Mert a'ti kezeitek rakvák vérrel.* Salomon pedig azt mongya [e]; hogy *Az istentelenek áldozati, útálatosok az Urnál.* És Sz. Pál, egy-általlyában mongya; hogy, *Semmi Jó chelekedetnek ninch haszna a'Szeretet-nélkül* [f]. melly Szeretet, a'Halálos-bűnnel egyűtt nem lehet. Ez bizonyára nagy kár, és nyomorúság: mert, ha a'Kapásnak, vagy akár-minémű míves-embernek nehezen esik, ha chak egy-napi munkáját-is heába veszti; azon-képpen a'Kalmárnak, ha egy sokadalomban semmit nē nyér; és a'Vitéz-embernek, ha egy chatán semit nem kap, vagy zólgyát bé nem vészi: hogy ne légyen nehéz a'bűnős embernek, a'ki, sok jót chelekedvén, mellyel az őrők bóldogságot meg-nyerhetné, annak érdemét a Bűn-miatt el-veszti? Melyből mindazáltal nem kővetkőzik, hogy, a'ki valami Halálos-bűnben vagyon, semmi jót ne kellessék chelekedni, azért hogy chelekedete érdemetlen: mert noha az ő-néki az őrők életre nem érdemes, mindazáltal, nem tellyességgel haszontalan: mert mentől több jót chelekeszik, annál inkább nem általkodik-meg a'bűnben, hanem inkább lágyúl a'szíve; és noha nem szintén gyulad-meg, mindazáltal, nem-is fagy-meg tellyességgel. Továbbá; Ha az a'Jó-tétemény másnak-is használ, úgy-mint az alamizsna: annak imádsága foganatos lehet az Isten-előtt, hogy a'bűnős embert meg-térittse. Annak-fölötte, afféle Jó-tételéért, az Isten e'világi jókkal meg-látogattya a'bűnős embert: ki, eszébe vévén Istennek kegyelmes-voltát, magába szálly, és bűneiből-is ki-tér.

HARMADSZOR: A'Pokolsnak, Mezítelen-fővel kellett lenni. Ez hasonló az többihez, annyiból, hogy a'süveg embernek fejét, mind a'hidegtől meg-óltalmazza, 's mind pedig ékesíti, mint az egyéb-féle ruházat a'több tagjait: de valami kivált-képpen-való dolgot-is jelent; mivelhogy, a'ki mezítelen fővel vagyon, nem chak égi háborútól bántódhatik-meg, hanem ellenségétől-is künnyebben meg-sértődhetik, és történetből-is veszedelem találhattya. Az-okáért, midőn a'Pokolsnak a'Törvény azt parancholta, hogy süveg-nélkül légyen, az én ítéletem-szerént azt jelentette, hogy a'Bűnos embernek semmi bátorsága nem lehet, és a'veszedelem mind-úntalan-feje-fölött forog; mivelhogy az Istennek óltalmától meg-fosztatott, és gond-viselésében neminémű-képpen ki-esett. Sz. Pál, *a'Reménséget, az üdvősség sisakjának* nevezi [g]: azért, hogy az embernek fejét bé-födi. Az-okáért, a'kitől az Istennek Malasztya el-távozik a'Bűn-miatt, azt mondhattyuk felőle; hogy el-ejtette az üdvősségnek Sisakját, és ezer-nyomorúság találllya. Ezt meg-ismérte Káin, a'vétek-után, és panaszolkodva azt mondotta az Istennek [h]: *Imé ki-vetsz ma engem a'föld színéről, és színed-előtt el-rejtezem; és bújdosó, és tétova-lézzegő leszek a'földön: azért valaki reám-talál, meg-öl engemet.* Jól mondotta azért Salomon [i]; hogy *Félékeny a'gonoság, bizonságot tészen a'karhoztatásról: mert mindenkor kegyetlen dolgokat vár fejére a'meg-háborodott lelki-ismeret.* Másutt pedig azt mongya [k]; hogy *Szalad az istentelen, senkitől nem kergettetvén: az Igaz pedig, mint a'bizakodo oroszlány, rettegés-nélkül leszen.* Innét vagyon, hogy a'ki titkon chelekeszi-is a'bűnt, a'vagy, ha az emberektől nem fél-is, azért hogy ninch a'ki meg-büntesse: mindazáltal rettegő-magában. mert, a'mint Arany-szájú Sz. János mongya [l]; a'bűnős lelki-ismeret, magának bosszú-állója, kínzója, és hóhéra. Igy Nagy Sándor, meg-ölvén részegségében *Clytust*, ki igen-hív, és szerelmes batáttya vólt, a'vétkes lelki-ismeretnek furdalása-miatt úgy meg-dühősödött, hogy, ha a'szolgai meg-engedték vólna, magát meg-ölte vólna; a'mint *Séneca* írja [m]. *Nero* Chászár-is, meg-ölvén az annyát, azt mondotta *Dio Cassiusnál* [n]; hogy az annya ábrázattya, mindenütt tüzes fáklyákkal üldözi, és sohúlt bátorságoson meg nem maradhat miatta. Innét érthettyük-meg, miért mondotta Káin; hogy, *Valaki őtet ta-*

lallya,

A

z *Mat.* 22. 13
a *Isa.* 59. 6.

b *Apoc.* 16. 15.

c *Col.* 3. 14.

d *Isa.* 1. 15.

B

e *Prov.* 15. 8.
f *1. Cor.* 13. 1. 2. 3.

C

g *Eph.* 6. 17.

h *Gen.* 4. 14.

i *Sap.* 17. 10. 11.

D

k *Prov.* 28. 1.

l *Conc.* 1. *de Lazaro.*

m *Epist.* 83.
n *In Nerone.*

A *állya, meg-ôli.* holott senki egyéb e'világon nem vólt ô-magánál, és az ő szűléinél: Mert
o *Gen.* 4. 10. Abel, kit istentelenűl meg-ôlt, űldözte a'vér-szopót, és azért mondotta az Isten o: *Az atyád-fia vérének szava fel-kiált hozzám a'földről; melly fel-nyitotta száját, és bé-vötte az atyad-fia vérét a'te kezedből.* Meliből az-is ki-tetszik; hogy a'föld-is űldözte a'gyilkost; úgy hogy, ha az Abel vére nem kiáltott vólna-is, és meg-engedte vólna-is Káinnak vétkét: a'föld űldözte vólna; és, nem örömest hordozván őtet, mint-hogy az ártatlan Abel vérét bé-vötte vólt, rengett alatta, a'Bűnnek súllyát és nehéz-voltát nem szenvedhetvén.

A'kinek pedig Jó lelki-ismérete lévén, nem fél az Isten haragjától: egyébtől sem tart, és mint a bizakodó oroszlány, rettegés-nélkűl lészen. Illyen vólt Dávid, mikor
p *Pſ.* 22. 4. azt mondotta p: *Ha a'halál árnyéka-közepett járok-is, nem félek gonoszoktól: mert te velem vagy.* Tudta bizony, hogy jó Sisak az Istennek óltalma, melly-ellen senki nem árthat;
b *Iob.* 17. 3. a'mint Jób-is jelentette, mondván q: *Szabadits-meg engem, Uram, és helyheztess engem mellédé, és akár-ki keze hadakozzék ellenem.* De még a'Pogányok-is meg-ismérték: mert *Horátius* imígyen ír r:

Integer vita, scelerisq; purus, Non eget Mauri jaculis, nec arcu;
Nec venenatis gravidâ sagittis, Fusce, pharetrâ:

az-az, A'tekélletes-életű, és a'bűntől tiszta ember, nem szűkölködik Szerechen hagyító-dárda-nélkűl; sem kéz-íj nélkűl, sem pedig mérges nyilakkal meg-terheltetett tegez-
r *In Odis, ad Fuscum.* nélkűl. Vallyon miért? Mert elégendő óltalma a Jó lelki-ismeret, melly-ellen senki
s *Sap.* 5. 15. nem árthat. Hallyad, mit beszél mind a'kettőről Salomon s: *Az istentelennek reménsége, mint a pih, melly a'széltől el-vitetik: és mint a'vékony tajték, melly a'szél-vésztől el-hanyattatik: és mint a'füst, melly a'széltől el-oszlattatott.* Hogy bízhassék, a'kinek reménsége leg-alábvalo dolgokhoz hasonlíttatik, a'földön a'pihhez, a'vízen a'tajtékhoz, a'levegő-égen a'
t *1. Ioan.* 3. 21 füsthöz, mellyek akár-mi kichíny széltől-is ide's tova hányattatnak. Nem jár eggyütt a Reménség a'Bűnnel: de, a'mint Sz. János írja t; *Ha a'szívünk nem vádol, bizodalmunk vagyon az Istenhez: és valamit kérünk, el veszük tőle: mert az ő parancholatit meg-őrizzük, és a'mellyek ő-előtte kedvesek, azokat chelekeszszük.* Az-okáért, kűlömben szóll Salomon az
u *Sap.* 5. 17. igazakról: és, a'többi-között, azt mongya u; hogy *Az Isten, az ójobb-kezével bé-födözi őket, és az ő szent karjával meg-éltalmazza őket:* úgy hogy, a'ki bántani akarja őket, elsőben az
C Isten kezét és karját kell meg-sérteni: mint a'ki a'sisakos főnek ártani akar, a'sisakot kell elébb meg-sérteni.

NEGYEDSZER: A'Poklosnak, bé kellett ruhájával födözni a'száját. Minden dolga viszsza vagyon: a'feje mezítelen, mellyet bé kellene födni; a'szája bé-födetett, mellyet nyilván kellene ki-mutatni. mivelhogy ninchen az emberben méltóságosb dolog az orczánál, és azon leg-inkább ismértetik-meg. Az-okáért, a'Lelki-poklosságu ember bé-födözi száját, vagy orczáját: jelentvén nyomorúlt állapattyát, hogy az Istennek ismeretiből ki-esett, és idegenné lött tőle. mert a'ki a'Bűn-által ki-esik az Isten Malasztyából, azt az Isten, a'mint maga mongya x, *Nem ismeri.* Azért mongya Sz. Pál-is a
Matt. 7. 23. *&* 25. 12. y *Gal.* 4. 9. hívekről y; hogy *Meg-ismérte őket az Isten:* nem hogy egyebeket-is nem ismérne, hanem hogy a'Híveket úgy ismeri, mint barátit, és barátságoson viseli magát hozzájok; mellyet nem chelekeszik az istentelenekkel, és azért mondatik őket nem-ismérni: mint-hogy ők-is úgy viselik magokat az Istenhez, mint-ha nem ismérnék. mert *Vallyák ugyan, hogy ismérik az Istent: chelekedetökkel pedig tagadgyák: mivelhogy útálatosok, és hihetetlenek, és minden jó chelekedetre roszszak* z. Melyből végtére arra jutnak, hogy a'Hitet-is el veszti: mert, a'
z *Tit.* 1. 16. a *1. Tim* 1. 19 mint Sz. Pál mongya a, *Akik meg-vetik a'jó Lelki-ismeretet, a'Hit hajójából ki-esnek:* és így, a'Bűnos ember, minden üdvösségre-valo dolgoktól meg-fosztatik; melly fő-képpen a'
D Három fő, és Istenre-nézö Jószágos chelekedetben áll: Hitben, Reménségben, és Szeretetben. A'Szeretetnek el-veszтését, jelenti a'ki-fejtetett ruházat; a'Reménségnek el-fogyását, a'mezítelen fő; a'Hit elevenségének el-távozását, és végtere tellyes el-fogyását, a'bé-födözött száj. mert a'Bűnös ember, végtére nem-is meri az Istent vallani, a'
b *Mat.* 10. 33 *Luc.* 9. 26. hol kívántatnék b.

ÖTÖDSZÖR: A'Poklos, Fertelmesnek, és tisztátalannak kiáltotta magát: noha egyebet nem vólt szabad szóllani. mivelhogy a'Poklosság igen ragadó, és az-okáért nem illik hogy senkivel társolkodgyék, vagy nyájaskodgyék a'Poklos. Mi lehet ragadóbb a'Bűnnél? Mellyet szép hasonlatossággal meg-magyarázott a'Bölch, mondván c: *A'ki a'szurkot illeti, meg-mochkoltatik attól: és a'ki a'kevellyel társolkodik, kevélységbe öltözik.* Nagy Poklosság, úgy-mond Sz. Bernárd, a'kevélység, melly az első Angyalról úgy el-ragadott a'többire, hogy *az ég chillaginak harmad részét utánna vonta, és a'földre vetette* d. Innét mongya Sz. Pál e: *Mennyetek-ki közzülök, és vállyatok-el, úgy-mond az Úr, és tisztá-*
c *Eccli.* 13. 1. d *Apoc.* 12. 4. e *2. Cor.* 6. 17.

talant

talant ne illeſſetek. És Moyſes [f]: *Távozzatok-el az iſtentelen emberek ſátoritól, és ne illeſſétek a mik hozzájok tartoznak, hogy ne egyeledgyetek az ő bűnökbe.*

Ezt a' Törvény parancholattyát, bőtű-ſzerént úgy meg-tartották a' Zidók, hogy ſenkinek abban nem kedveztek. *Maria,* noha Moyſesnek nénnye vólt, és ő-maga Moyſes eſedezett érette: mindaz-által ki-kűldetett a' táborból [g]. *Ozias,* Király vólt: de mihelyen poklosá lőtt, ki-űzték a' Templomból, és tellyes életében kűlőmb házban lakott [h]. A' négy Poklosok, akkor-is a' Váras-kivűl vóltak, mikor a' Syruſok Samáriát meg-ſzállották [i]: nem egyébért, hanem hogy az egéſségeſekre ne ragadna a gonoſz nyavalya. De lelki értelem-ſzerént, más oka-is vólt; tudni illik, hogy eſzűnkbe vennők, hogy a' Lelki-poklosság, meg-foſztya a' Bűnős embert a' Szentek társaſágától: Mert, a' vagy a' Szeretetnek kőtele el-ſzakadván, a' belső társaſágtól foſztya-meg; a' vagy a' kűlsőtől-is, az *Excommunicatio-* vagy a' Ki-átkozás-által, melly minden kűlső és belső jóktól meg-foſztya az embert; *ki, állapattyát meg nem gondolván, és bőchűlvén, a' barmokhoz haſonlóvá lőtt* [k], és magát méltatlanná tőtte az emberekkel-valo társalkodáſra. Ezt példázta Nabukodonoſor, ki el-feletkezvén maga állapattyáról, az égből illendő ſzózatot hallott [l]: *Az Országod el-múlik tőled, és az emberek-közzűl ki-vetnek téged, és a' barmokkal és vadakkal leſzen a' te lakáſod: ſzénát éſzel mint az ökör.* És úgy-is lőtt. De, *Meg-iſmérvén magát, és a' ſzemeit az égbe fel-emelvén, meg-adatott az értelem néki.* Midőn vétkezik az ember, nem néz az égre; mint-ha Iſten ſem vólna, a' ki látná, és meg-bűntetné a' gonoſzt: hanem tellyeſséggel chak földi dolgokra néz; és azon igyekezik, hogy azokban réſzesűlheſſen. Igy chelekedtek a' két lator vén Birák: kikről azt olvaſſuk [m], hogy *Láttyák vala Suſannát, hogy minden-nap bé-menne a' kertbe, és ſétálna: és fel-gerjedének az ő kívanſágára: és el-forditák az ő elméjőket, és le-hajták a' ſzemőket hogy ne látnák az eget, ſe meg ne emlékeznének az igaz ítéletekről.* Tulajdona az embernek, hogy az égbe nézzen; a' barmoknak pedig, hogy a' földre nézzenek; a' mint a' Pogány *Ovidius* ſzépen meg-irta [n]:

Pronáq; cùm ſpectent animantia cetera terras; *Os homini ſublime dedit, cælumq; tueri*
Iuſsit, & erectos ad ſydera tollere vultus:

az-az: Holott a' több állatok természet-ſzerént le-függeſztett ſzemmel a' földet nézik: az embernek ábrázattya úgy rendeltetett, hogy az eget nézze. Ezekből ki-tetſzik, minémű gonoſz légyen a' Bűn, és minémű kárba hozza az embert, és hogy mélto azt minden igyekezettel el-távoztatnunk. De lássuk már azt-is, Mint kelleſsék a' Lelki poklosságból meg-ſzabadúlnunk.

II. RÉSZE.

HA a' Moyſes Törvényének lelki értelmét meg-tekintyük, mellyet a' Teſti poklosságnak tiſztúlása-felől ir, ſzépen meg-tanúlhattyuk, mi-képpen ſzabadúlhaſſunk meg a' Lelki poklosságtól: *Ez,* úgy-mond az Úr, Moyſes-által [o], *a' Poklosnak ſzer-tartása, midőn meg kell tiſztúlni: Viteſsék a' Paphoz: ki a' táborból ki-menvén, mikor a' Poklosságot meg-tiſztúlva talállya, parancholla annak a' ki meg-tiſztittatik, hogy két eleven verebet mutaſſon-be magáért, mellyeket ſzabad meg-enni; és czedrus-fát, és karmazin jelymet, és iſópot; és parancholla-meg, hogy az eggyik verebet meg-öllyék föld edényben eleven vizeken: a' máſikat pedig elevenen, a' czédrus-fával, és karmazin ſelyemmel, és iſóppal, mártſa a' meg-öletett veréb vérébe, mellyel hintſe-meg a' meg-tiſztúlandót, hétſzer, hogy törvény-ſzerént tiſztúllyon-meg: és bochájſa-el az eleven verebet, hogy a' mezőre röpűllyön.* Ezt kívánta a' Törvény. És ha bőtű-ſzerént meg-gondollyuk a' dolgot, vólt ezeknek valami oka: Mert a' meg-rothadatlan Czédrus-fa azt jelentette, hogy az ember a' Poklosságnak rothadáſától meg-menekedett. A' világos, és eleven karmazin ſzín azt példázta, hogy a' poklos ember teſtének, jó piros vére, és egéſsége meg-tért. Azont jelentette az eleven veréb-is, mellyet el-ereſztettek hogy el-röpűllyön: mert az ember teſtének egéſsége meg-térvén, a' poklosság-miatt-valo fogſágából meg-ſzabadúlt, és az eleven és tiſzta-teſtű emberek társaſágába tért. Az Iſóp pedig, az öntözéſre alkolmatos vólt. Lelki magyarázattal pedig, ezek-által, a' Bűnos embernek tiſztúlása adatik előnkbe.

Holott Elsőben, azt kell eſzűnkbe vennünk; hogy a' *Verebek-* helyett, a' Gőrög Atyák, *Origenes,* és Sz. *Cyrillus,* Tíkokat olvaſnak: jelentvén, hogy azt példázták, a' ki magát a' tíkhoz haſonlította [p]. Jól-lehet, a' Veréb-is példázhatta a' Kriſtuſt; kinek képében mongya Dávid [q]: *Vigyáztam, és löttem mint az eggyes Veréb a' heazaton:* tudn' illik, mikor egyedűl étſzaka az imádſágban maradott a' hegyen [r], és a' kertben-is [s]. A' mi a' Tíkot illeti, annak húſa egéſséges, és közönſéges étel, és a' Törvény-is, akár títokat, 's akár verebeket értsünk, olly madarakat kívánt az Áldozatra, mellyekkel ſzabad vólt élni, és azokat meg-enni: mert a' Kriſtus-is úgy áldozta az ő teſtét, hogy üdvöſséges, és gyönyörüſéges eledel-is lenne, azon dolgot rendelvén mind Áldozátúl, 's mind-

[f] *Num.* 16. 26.
[g] *Num.* 12. 14.
[h] 2. *Par.* 26. 21.
[i] 4. *Reg.* 7. 3.
[k] *Pſ.* 48. 21.
[l] *Dan.* 4. 29.
[m] *Dan.* 13. 8.
[n] *Libr.* 1. *Metamorphoſ.*
[o] *Levit.* 14. 1.
[p] *Mat.* 23. 37.
[q] *Pſ.* 101. 8.
[r] *Luc.* 6. 12.
[s] *Luc.* 22. 41.

A

szétségűl; mellyel úgy mint elédével élnénk, a'mint a'*Theologus*ok mongyák. Két Verebet kíván pedig a' Törvény; sem többet, sem kevesebet: mert a'Kristusban két külömbőző természet vagyon; Istení, az Atyától anya-nélkűl; és Emberi, az anyától atya-nélkűl. Az eggyik Veréb pedig meg-öletett, a'másik el-bochátttatott: mert a'Kristus, Istén, és ember lévén, chak emberségе-szerént szenvedett, és a'szerént hólt-meg-is. Istenségе-szerént pedig, sem nem szenvedhetett, sem meg nem halhatott; és elevenen maradván, úgy mint szabadon el-röpűlt; és, a'mint Dávid mondotta [t]; Ő *vólt a' halottak-közőtt szabados*: úgy-mint, kinek *hatalma vólt az életének le-tételére, és fel-vételére* [u], úgy-mint Istének, kinek *egyedűl vagyon halhatatlansága* [x]. Noha pedig az eggyik Veréb elevenen maradott, mindazáltal a' meg-hólt Verébnek vérébe mártatott: mert noha az Istení természet meg nem hólt, mindazáltal, a' szenvedő és halandó természetnek erőt adott. mert az Emberi természetnek halála, minket meg nem tisztíthatott vólna, hanem az Istenségtől vötte azt a'hatalmat, mellyel egy személyben vólt szerkeztetve.

t *Pſ.* 87. 6.
u *Ioan.* 10. 18
x 1. *Tim.* 6. 16.

B

Ezt a'Kristus szenvedését, és annak módgyát, szépen elönkbe adgyák azok a'dolgok, mellyek Törvény-szerént eggyűt-jártak a'Verébnek meg-ölésével, és azon veréb vérének el-hintésével. Elsőben: Mert a'Czédrus-fa, a'Kristus Keresztet példázta; a' mint *Isichius Ieroſolymitánus* magyarázza [y]. melly magyarázatot, javall a'Keresztyén Anyaszentegyház-is, azt énekelvén a Szent Kereszt-felől; hogy minden Czédrus-fánál magasb vólt: mivelhogy drága illattyával, és meg-halhatatlan erejével, minden fákat felyűl-haladott. Mellyet Sz. Pál-is, *az Isten Bölcheſségének és Erejének nevezett* [z]: és méltán, mert mindeneket meg-győzött. II. Az Isóp, kichíny és alatson fű: de, a'mint az Orvosok írják, a'tüdőnek tisztítására hasznos. Példázza a'Kristusnak chodálatos Alázatosságát, mellyet tellyes életében-is valóságoson, és világoson meg-mutatott, de fő-képpen a'Keresztfán-valo halála-kor [a]: melyről valaki aitatoson elmélkedik, a'Kevélységnek ártalmas nedvességétől könnyen meg-menekedik. Továbbá, az Isóp, jó illatu: és példázza a'Kristusnak nyájaskodásában-és tanitásában-valo jó illatryát, mellyel sokakat magához édesgetett, és ugyan vont-is, de kételenítés-nélkűl; a'mint a'Menyaszszony-is jelenti, mondván [b]: *Vonny engem: utánnad futunk a' te kenetid illattyára.* melly jó illatozásban, követték a'hívek az ő Mestereket. és azért mondotta Sz. Pál [c]: *A'Kristus jó illattya vagyunk.* III. A'Karmazín selyemmel az Isópot, a'Czédrus-fához kellett kötni. Ez a'Kristusnak drága Szeretetit példázta, melly őtet a'Kereszthez olly erőssen kötözte, hogy sem a'fájdalomnak nagy-vólta, sem a'Zidóknak káromlása, sem az ő Sz. Annyának keserves siránkozása, sem a'mi háládatlanságunk el nem választhatta tőle, sem meg-nem öldhatta a'tekélletességnek kötelét, míg nem a' meg-ölетett Áldozatnak vérében, bővségesen bé-mártatott mind a'Czédrus-fa, s mind az Isóp, és mindenekre öntöztetett. IV. Az Eleven Víz, jelentette a'Vért és vizet, melly a'szenvedésnek Keresztén a'Kristusnak szent oldalából chodálatos-képpen jött-ki [d]: mert azok valóban eleven vizek, és az embert szépen meg-mosák, és éppen meg-tisztíttyák minden lelki úndokságból. Erről érthettyük Sz. Jánosnak ama'mondását [e]: *A'Kristus IESUS Víz- és Vér-által jött: nem chak vízben, hanem vízben és vérben.* mert a'szent Keresztségnek vize, a Kristus vérétől vötte erejét. V. A'Föld-edény, példázta a'Szentségeket: mellyekben, noha valóban nagy erő és drága kinch vagyon; mindazáltal, az nem a'víznek, kenyérnek, bornak, olajnak természet-szerént-valo ereje, hanem a'Kristus szenvedésének érdeme. Erről érthettyük a Szent Pál mondását [f]: *E'kinchünk pedig, cherép edényekben vagyon: hogy a' méltóság az Isten erejétől légyen, és nem mi-tőlünk.* Mert az emberek-is, a'kikre az Isten e' nagy dolgoknak szolgáltatását bízta, és azoknak chelekedetők-is, a'mellyekkel élnek a'Szentségeknek szolgáltatásában, valóban chak földi edények; és, külső színekhez-képeſt, igen chekély és alá-való dolgok, noha valóságoson az Istennek mennyei kinchét osztogattyák. Ez pedig az Istennek hozzánk-való nagy irgalmasága, mellyel a'romlandó edényekbe-is nem szánta illyen jeles kinchét helyheztetni.

d *Ioan.* 19. 34
e 1. *Ioan.* 5. 6.
f 2. *Cor.* 4. 7.

D

Ezek el-készűlvén, a'Poklost, a'kinek meg kellett tisztúlni, a'meg-ölетett Verébnek vérével hétszer meg-hintették. Melly számon, a'Szent Atyák és Doktorok értik a' tellyes Tekélletességet: mint-hogy a'tellyes időnek forgása, hét napban foglaltatik; és a'Szent Léleknek-is, hét kivált-képpen-való Ajándékit jelenti a'Próféta [g]; és Kristus Urúnk-is, minden gazdagságát az Anyaszentegyháznak hét Szentségiben helyheztette; és a'Keresztfán-is üdvösségünkért, hét jeles igét mondott. Ezt példázta Eliséus Próféta, midőn a' Syriai Naamánnak azt parancholta, hogy *a' Jordán vizében hétszer mosódgyék-meg a' Pokloság-ellen* [h]. Az okáért a'Hét öntözés, a'Szent Lélek malasz-

g *Iſa.* 11. 2.
h 4. *Reg.* 5. 10

tyát

tyát jelenti, melly-nélkül a'Lelki Poklosság meg nem tisztúl: vagy a'Kristus vérének hétszer-valo ki-ontását, melynek érdeme-által tisztúlunk-meg a bűntől. A'tellyes Tekélletesség pedig abban áll; hogy a'bűnök, nem részen-ként bocháttatnak-meg, hanem mindenestől-fogva és egyszer 's mind. És istenteléség, az Istentől félízeg bochánatot várni, a'mint a'Tridentomi *Conciliom* tanittya [i]: mert az Isten, az egész embert szokta meg-gyógyítani. Holott azt védd elsedbe, hogy a'Poklos, akár-mint gyógyúlt-meg-is, szükség vólt a'meg-áldoztatott Veréb vérével meg-öntöztetni; és külömben, sem egyebekkel nem nyájaskodhatott; sem a'szent Gyüleközetbe nem mehetett: jelentvén azzal, hogy, sem az Istennek kedvébe, sem a'Szenteknek barátságába nem juthat, a'kit a'Kristus JÉSUSnak szentséges Vére meg nem öntöz. mert mindenkor szükséges vólt a'Kristusban-valo Hit az üdvösségre. Azért mongya Szent Pál [k]: *Ingyen igazúlnak-meg az ő kegyelméből, a'IESUS Kristusban-valo váltság-által, kit az Isten engesztelőnek rendelt az ő Vérében-valo hit-által.* Szent Péter-is, szólván a'választott híveknek, meg-magyarázza honnét vőtték azt a'jót, mondván [l]: *Az Atya Istennek eléve-valo ismérete-szerént, a'Léleknek meg-szentelésére, az engedelemre, és a'IESUS Kristus vérének el-hintésére:* az-az, a'híveknek választása, az Istennek rendelő isméretiből származik, mellyel ő-nékik a'Szent Léleknek Malasztya adatik, a'Kristus JÉSUSnak vére-által.

Ezt a'Kristus drágalátos szent Vérének öntözését, mellyel a'Poklosok meg-tisztúlnak, és a'bűnnek minden úndoksága le-mosattatik, látta Dávid lelkében, és igen óhajtotta, mondván [m]: *Öntözz-meg engem isóppal, és meg-tisztúlok: mos-meg engem, és a'hónál feirb leszek.* Mert kétség-nélkül tudta, a'mit az-után Szent Pál nyilván megmondott [n]: *Ha a'bakok és tulkok vére, és az üszőnek el-hintetett hamva, a'tisztátalanokat meg-szenteli a'testnek meg-tisztúlására: mennyivel inkább a'Kristus Vére, ki a'Szent Lélek-által önnön-magát, ártatlan-lévén, az Istennek áldozta, meg-tisztíttya Lelki-isméretünket a'meghólt chelekedetekből, az élő Istennek szolgálattyára.* Ezzel a'Vérrel öntöztetik, a'ki a'Hit- és Szentségek-által, a'Kristus szenvedésében és érdemében részesül. Ezzel a'Vérrel és Isóppal chak az öntöztetik, a'mint Sz. Gergely mongya [o], a'ki az Úr szenvedésének útait követi. Ha azért mi-magunkat meg-tekintyük, az Isópon érthettyük a'Hitet; a'Czédrus-fán, a'Reménséget; a'Karmazín selymen, a'Szeretetet; az Eleven Vereben, az Alázatosságot; a'Meg-hólt vereben, a'Testnek sányargatását; az eleven Vízen, a'könyhúllatást, melly meg-tisztíttya a'Bűnnek poklosságát; a'mint Sz. Agoston mongya [p]. Mert az Isóp, alatson fű, de erőssen áll gyökerével a'kőben-is: a'mint a'Hit, az Istennek meg-chalatkozhatatlan, és meg-mozdíthatatlan Igasságához támazkodik, és erőssen a'hoz ragaszkodik. A'Czédrus-fa, magasra nevekedik; a'mint hogy a'Reménség, nem a'földi chekély dolgokban hever, hanem a'mennyei boldogságot nézi és várja. A'Karmazín szín, hasonló a'tűzhöz; mint szintén a'Szeretet, melynek lámpási, tűzes és lángos lámpások, és *a'sok vizek meg nem ölthattyák azt, sem a'folyó-vizek el nem buríthattyák* [q]. Ezek pedig mind a'Veréb vérében mártatnak: mert a'Kristus Szenvedésének erejével, és emlekezetivel élnek a'meg-nevezett Jószágos chelekedetek. A'kis Veréb, az Alázatosságot példázza; melly szabadon, és bátorságosan röpös; nem félvén az ördög kelepczéjétől.

Mind ezekből, nyilván ki-tetszik a'Kristusnak hozzánk-valo jó-vólta, a'Bűnnek, vagy a'Lelki poklosságnak meg-tisztítására, mellyért ő, a'meny-országnak magas hegyéről le-szálván, emberré lőtt, és úgy szerzette-meg az orvosságot, mellyel minket meg-orvoslott. De az chodálatosb dolog, hogy a'Kristus szeretetinek az elégséges nem vólt, hogy az ő drága szent Vérével a'mi úndok poklosságunkat meg-tisztítaná, és meg-gyógyítaná; hánem annak-fölötte, azt úgyan magára-is vőtte: úgy hogy, a'ki minden poklosságot meg-tisztít, és a'tiszta napnál-is tisztább; mi-érettünk neminémű-képpen tisztátalanná és poklosá lőtt: mivelhogy az Atya Isten, az ő hozzánk-valo buzgó szeretetiből, minden úndok Bűneinket; és fertelmes poklosságinkat az ő Szent Fiára rakta. Az-okáért Isaias; midőn azt mondotta vólna [r]; *Bizonyára a'mi betegségünket ő viselte, és fájdalminkat ő hordozta:* utánna vetette: *És mi ótet mint egy Poklosnak alítottuk.* És az-után okát adgya [s]: *Ő-reá tőtte az Úr minnyájunknak hamisságát.* melyről Szent Pál-is emlekezik, mondván [t]: *Azt, a'ki bűnt nem tudott, mi-érettünk Bűnné tőtte, hogy mi lennénk az Isten igasága ő-általa.* A'hol hallod mind a'Bűnt és hamisságot; 's mind a'Poklosságot. Mert úgyan-is, a'Poklosság, melyről a'Moyses törvénye emlekezik [u], a'Kristusnak meg-ostoroztatott, és meg-szaggattatott Testét példázta: ki, mivelhogy a'mi Bűneinkért, és poklosságinkért akart fizetni, a'Kereszt-fán ollyanná lőtt mint a'Poklos; egy-ne-

[i] *Sess.* 14. c. 5.
[k] *Rom.* 3. 24
[l] 1. *Pet.* 1. 2.
[m] *Ps.* 50. 9.
[n] *Hebr* 9. 13.
[o] *In Psal.* 50.
[p] *Quæst.* 33. *in Num.*
[q] *Cant.* 8. 6. 7.
[r] *Isa.* 53. 4.
[s] *vers.* 6.
[t] 2. *Cor.* 5. 21.
[u] *Ley.* 13.

A

hány jeles Okért: Előszőr: Miként hogy a' Poklosra nézve az ember iszonyodik, és szíve meg-esik rajta: azon-képpen a' Kristusnak meg-szaggattatott teste, szánakodásra indíthatta az embernek szívét; a'mint-hogy az aitatos aszszony'állatok ugyan-
x Luc. 23. 27. siratták-is x; és Pilátus-is azért mutatta őtet a' Zidóknak, mondván y: *Ihol az ember*;
y Ioan. 19. 5. hogy látván nyomorúlt állapattyát, és meg-szaggattatott testét, meg-esnék szívők rajta, és el-bochátanák: de meg-chalatkozott, a Zidóknak fene kegyetlenségőkért és embertelenségőkért. II. A' Poklosnak, ki-fejtetett ruhája volt: a' Kris-
z Ioan. 19. 23. tusnak pedig, nem chak ruháját metélték-el, és el-osztották z, hanem Szent Testét-is valóban meg-szaggatták és liggatták; a' mint ő-maga-is jelentette Dávid-által,
a Ps. 39. 12. mondván a: *El-szaggattad a' szákomat, és környúl-vöttél engem viguszággal*: meg-gondolván annak a'szaggatásnak haszнát. III. A'Poklosnak, Mezítelen feje volt: az volt a' Kristusnak-is; sőt, annyival nyomorúltabbúl volt dolga, hogy a'tövis koróna-is kín-
b Isa. 53. 3. zotta, által-járván szent fejét. IV. A'Poklos, Bé-födözte száját ruhájával: Kristusról
c vers. 7. azt írja a'Próféta b; hogy, *Mint-ha el-rejtetett volna az ő orczája.* És c; *Meg nem nyitotta a' száját. Mint a' Juh vitetik a' halálra, és meg-némúl mint a' Bárány az őtet-nyírő- előtt, és meg nem nyittya a'száját.* A'Papi fejedelem-előtt annyira halgatott; hogy az Istenre kénszerítvén kérdezte őtet d. Pilátusnál pedig úgy nem felelt, hogy ugyan chodál-
B
d Mat. 26. 63 kozott rajta e. Heródesnél-is semmit nem felelt, és azért chúfoltatott-meg f.
e Mat. 27. 14. V. A' Poklos mágát tisztátalannak kiáltotta: a' Ktistus, tulajdon vérében el-me-
f Luc. 23. 11 rűlvén, kiáltva mondotta g: *Oh ti minnyájan, a' kik által-mentek az úton; figyelmezzetek, és lássátok, ha vagyon-e fájdalom, mint az én fájdalmam!* VI. A'Poklosnak teste-,
g Thren. 1. 12 álá-valo és útálatos volt: A'Kristusról azt írja a'Próféta h: *Ninch szine, sem ékessége*;
h Isa. 53. 2. 3. és *Meg-útáltatott*nak-is mongya, nem chak egyszer. Ő-maga pedig Dávidnál azt mon-
i Ps. 21. 7. gya i: *En pedig féreg vagyok, és nem ember: emberek gyalázattya, és a' nép meg-vetése.* Minnyájan a'kik láttak engem, meg-chúfoltak engem: ajakokkal szóllottak, és fe-jőket hajtogatták. VII. A' Poklosoknak ki kellett menni a' városokból, és senkivel nem nyájaskodhattak; és minnyájan úgy futottak tőlők, mint valami dögleletes ál-
k Hebr. 13. 12. lattól. *A' Kristust-is ki-vitték a' városból, és bűdös helyen feszítették-fel* k. És Dávid
l Ps. 37. 12. azt mongya az ő képében l: *A' barátim, és fele-barátim ellenembe közelgettek, és állottak. Es a'kik mellettem voltak, távúl állának.* A' Zidó bőtű-szerént: Az én sebem-el-
C
lenébe. A'mint pedig Sz. *Jerónymus* olvassa: Mint-ha az én poklosságomnak ellenében állottak.

Ki gondolhat ennél nagyobb Szeretetet és Irgalmasságot? Nem méltábban mondhattyuk-e mi a'Kristusnak, a'mit az ifiú Tobias mondott Rafaël Angyalnak m: *Ha magámat adom-is néked szolgáúl, nem leszek mélto a' te gond-viselésedhez*; és n; *Mi le-*
m Tob. 9. 2. *het mélto az ő jó tételeinyihez?* En pedig azt mondom; hogy, ha a'Kristusért minden-
n Tob. 12. 2. nyomorúságot el-szenvedűnk-is, meg nem felelhetűnk az ő kegyelségének. Sőt, ha halált szenvedűnk-is, nem mondhattyuk hogy sokat, vagy eleget chelekedtűnk. Azt írja
o Hom. 39. in Evang. Sz. Gergely o; hogy a'Kristus, Poklos ember képében jelent-meg egy *Martyrius*-nevű Barátnak: ki, midőn fel-vötte volna, a' vállára tötte, és mind addig vitte, míg az útát el-végezte: és mikor le tötte volna, a' Kristus, a' Poklosnak ábrázattyát meg-változtatván, mágát meg-mutatta, és meg-is jelentette ki légyen. Erről imígyen beszél a' Sz. Doktor: Akár ki-is annál nagyobb jutalmat vészen; mennél-inkább azt sem útállya-meg, a' ki-meg-útálásra méltónak láttatott-. Mert, mi lehet emberi testben méltóságosb a' Kristus testénél, melly az Angyalokon-is felyűl helyheztetett-? És mi lehet emberi testben útálatosb; és alább-valo a' Poklos testénél; melly meg-dagadozván, meg-hasadoz, és meg-telik fűstölgő bűzzel? De ímé a'
D
Poklosnak személyében jelent-meg: és az, a ki mindenek-fölött tisztelendő, mindeneknél alább-valónak méltóztatott láttatni. ¶ Mélto tahat illyen kegyelségért hálát adni.

Mondaná valaki: Értem a'Lelki poklosságnak rútságát, és hogy annak orvosságát a'Kristusnál kell keresni: akarnám tudni, Michoda eszkőz kívántatik mi-tőlünk, annak az orvosságnak el-vételére? Felelet. Mint-hogy ez orvosság, az Istennek végh-etetlen Irgalmasságából származott, mi-bennünk annyi erő és érdem ninchen-, hogy annak szerét tehetnők: mindazáltal, kíván az Isten tőlünk-is valami alkalmatos készűletet, mellyet a'mái Poklosban-is fel-találunk; tudni illik, a'Könyörgést: mert a mi Poklosunk, a'Kristus-elébe ment, és imádta őtet, mondván: Uram; ha akarod, meg-tisztíthatsz engem. Ebben két dolog vagyon: Első; az Imádás; Másik; az Imádság vagy könyörgés: és a'Poklosnak Istentől vött bőlcheségét jelentik. Mert a ki az Istenhez akar járúlni, hogy ő-tőle valamit kérjen, és nyerjen; Elsőben, az Istennek mél-

tosá-

tóſágát és dichőſégét kell meg-iſmérni, tiſztelni, imádni, és nyilván meg-vallani: Azután azt, a'mire ſzükſégünk vagyon, nagy bizodalommal kérni. El-jött, úgy-mond *Origenes* [p], a'Poklos a'Kriſtushoz, imádván őtet. Minek-előtte kérte, imádta: minek-előtte kőnyőrgőtt néki, tiſztelte. Mi-képpen a'*Mágusok*-is, elsőben *le-borúlván, imádtak a'Kriſtuſt* [q], és úgy mutatták-bé az ajándékokat: azon-képpen, ez-is le-eſvén imádta, és úgy adta eleibe az alázatos kőnyőrgéſt. Ezt fel-találjuk a'Kananæai aſzſzony imádſágában-is: ki midőn azt hallotta vólna Urunktól [t]; *Nem küldettem, hanem chak az Iſraël házának el-veſzett juhaihoz: imádta őtet, mondván: Uram, ſegélly engem*: remélvén, hogy az imádásban-való tiſztelet, kőnyőrületeſségre indíttya: 's meg ſem chalatkozott. Ezt az okoſság-is meg-mutattya: mert a'ki valamire magától nem elégſéges, hanem más ſegétſége-nélkül ſzükölkődik, azon kell lenni, hogy azt jó akarójává tegye. azt pedig legkünnyebben úgy viheti végbe, ha nyilván-való jellel meg-mutattya, hogy kívánnya ſegétſégét; mellyet ſemmivel inkább meg nem mutathat, mint az imádásban-való tiſztelettel.

Erre az Imádſágnak módgyára, tanított Urúnk-is a'kőzőnſéges Imádſágban-: melyben azt mongyuk elsőben, a'mi az Iſtennek dichőſégét illeti, és Iſtenſégét jelenti; tudni illik [r]: *Mi Atyánk, ki vagy mennyekben: ſzenteltetſsék te neved*: az-után pedig a'mi minket, és a'mí jónkat illeti; *Jőjön te orſzágod*, &c. mind végig. Igy kőnyőrgőttek az Apoſtolok-is az első hívekkel: kik egyenlő akarattal fel-emelték ſzavokat az Iſtenhez, és azt mondották [s]: *Uram, te vagy a'ki teremtetted az eget, és a földet*; és a'mi az-után következik. válláſt tévén az Iſten-felől, és imádván őtet. Az-után kőnyőrögtek, mondván [t]: *Es most Uram, tekints az ő fenyegetésőkre, és adgyad a'te ſzolgáidnak*, &c. Haſonló módot tart az Anyaſzentegyház-is a'Kőnyőrgésben, fő-képpen a'kőzőnſéges Iſteni-ſzolgálatkor, és inkább minden Imadſágát imígyen kezdi: Ur-Iſten, ki ezt, a'vagy amazt chelekedted: vagy, Mindenhato őrők Iſten. és utánna veti kívánſágát-: Adgyad, engedgyed, kérjünk, alázatoſon kőnyőrgünk. és egyéb efféle módon; a'mint e'mái Vaſárnapi kőnyőrgésben-is: *Omnipotens ſempiterne DEUS, infirmitatem noſtram propitius reſpice; atq; ad prótegendum nos, dexteram tuæ Majeſtatis extende: Per Dominum noſtrum JESUM Chriſtum*, &c. az-az: Mindenhato őrők Iſten, tekínts kegyelmeſſen a'mí erőtlenſégünkre; és a'te Főlſégednek jobb-kezét nyújtsd-ki a'mí óltalmunkra: A'mí Urúnk JÉSUS Kriſtus-által, *&c.* Haſonló-képpen mí-is, érezvén hogy a'Poklosſágnak (akár-minémű Halálos bűnnek) dőgleletes ochmánſágába eſtünk, járúllyunk az Üdvőzítő Kriſtus JÉSUshoz, és imádván őtet (kűlső és belső tiſztelettel illetvén,) mongyuk azt néki: Uram, ha akarod, meg tiſztíthatſz minket. Hatalmas erődről ſemmi kétſégünk ninchen; bizonyoſok lévén, hogy, a'mint a'Bőlch *Salomon* mongya [u]; *Nálad vagyon a'tehetség, a'mikor akarod.* Akaratodról-is jó-vóltodat tekíntvén, nem kételkedhetünk; tudván, hogy *az Irgalmaſságoknak Attya, és minden vigaſztaláſnak Iſtene vagy* [x]. De, hogy-ha magúnkat meg-tekíntyük, látván hogy ſemmi jó bennünk ninchen, és ſemmit egyebet nem érdemlettünk gyalázatnál, és büntetéſnél, méltán gyanakodhatunk: mindazáltal tudván, hogy fellyűl haladgya az Irgalmaſság a'mí hamiſságunkat, még-is hozzád folyamlúnk, és kérjünk hogy meg-tiſztíts bennünket. Ha illyen módon, igaz tiſzta ſzívből fogunk kőnyőrgeni: nem kétlem, hogy mí-is azt fogjuk hallani, a'mit a'mái Poklos hallott kőnyőrgéſe-után: *Akarom. Tiſztúlly-meg.* És, mint-hogy *a'tiſzta-ſzívűek láttyák az Iſtent* [y], nem chak azt akarom, hogy meg-tiſztúlly, hanem azt-is, hogy abban az őrőkké-való bóldogſágban réſzes légy: *melybe nem mégyen valami ferteztetett, vagy útálatoſságot-chelekedő és hazugſágot; hanem chak a'kik bé-írattak a'Bárány Élő-könyvébe* [z]. Melybe hogy mí-is bé-irattaſſunk,

engedgye a'kegyes Iſten, az ő Sz. Fiának

érdemiért. Amen.

A

p *Hom. 5. in Diverſos locos Matthæi.*

q *Matt. 2. 11.*

t *Mat. 15. 24.*

r *Matt. 6. 9.*

s *Act. 4. 24.*

t *verſ. 29.*

B

u *Sap. 12. 18.*

x *2. Cor. 1. 3.*

C

y *Matt. 5. 8.*

z *Apoc. 21. 27.*

A

VIZ-KERESZT-UTÁN-VALO IV. VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. MATENAK VIII.

RÉSZÉBEN, ỳ. 23.

B

AZ időben: Bé-menvén JÉSUS a' hajóba, követék ötet a' Tanitványi: és ímé nagy indúlat lön a' tengeren, úgy hogy a' hajótska el-burittatnék a' haboktól. ő pedig aluszik vala. Es hozzája járulának a' Tanitványi, és fel-költék ötet, mondván: Uram, szabadits-meg minket, el-veszünk. Es monda nékik JÉSUS: Mit féltek, kichiny hitüek? Akkor fel-kelvén, parancsola a' szeleknek és a' tengernek, és nagy chendesség lön. Az emberek pedig chodálkozának, mondván: Minémü ez, mert a' szelek, és a' tenger engednek néki?

ELSÖ PREDIKATZIO.

a *Apoc.* 10. 1. 2.

C

SZENT JÁNOS, az ő chodálatos Látási-között [a], egy *Erős Angyalt látott le-szállani menyből, ki a' jobb-lábát a' tengerre tötte, a' balt pedig a' földre.* Ez a' Kristust példázta, kinek hatalmas birodalma, a' tengeren és földön ki-terjedett: és, a' mint *Origenes* irja, minek-utánna a' földön nagy chodákat tött, a' mint az előbbi Vasárnapi Evangéliomból ki-tetszett, a' mái Evangéliomban a' tengerre ment, hogy azon-is chodát tévén, meg-bizonyitaná, hogy Ura a' földnek, és tengernek. A' Tenger pedig, mellyen sok szél-vész és háboru szokott lenni, e' Világnak állhatatlan, és háborusággal tellyes állapattyát jelenti, mellyen a' Kristus hajótskája leveg, és ide's tova hányattatik. Mert a' Kristus Anyaszentegyháza, mellyet példáz a' Hajótska, e' világon vitézkedvén, sok háboruságokban forog: mellyeket chak a' Kristus chendesithet-le, az ő hatalmas parancholattyával; a' mint a' mái Evangéliomban chelekedett, és az ő gond-viselése-miatt nem sillyedhet-el az a' Hajótska: melly példázza a' Vitézkedő Anyaszentegyházat, melyről szóllok e' mostani Predikatzióban.

I. Meg-mutatom, Mint légyen a' Kereszt'yén Anyaszentegyház hasonló a' Kristus Hajótskájához.
II. Meg-bizonyitom, hogy a' Kristus Eccleſiája *győzhetetlen.*
III. Okait adom, az Eccleſia *győzhetetlenségének.*

D

ELSÖ RÉSZE.

VÓlt az ideje, melyben az Istennek e' világon-lévő tellyes Anyaszentegyháza, egy hajóba szorúlt, midőn a' Noë bárkájában, *Nyólcz lélek szabadúlt-meg a' viz-által* [a], és azokból állott az Anyaszentegyház, mint-hogy e' világon több ember nem találtatott. Noha pedig most, sok hívei vannak az Istennek az Anyaszentegyházban: mindazáltal, azt mondhattyuk, hogy azok-is minnyájan egy Hajóban vannak, mivel-hogy az Anyaszentegyház, sok-képpen hasonló a' Kristusnak hajótskájához.

a 1. *Pet.* 3. 20.

ELső Tulajdonsága a' Kristus Hajójának, az; hogy, a' tenger közepin lévén, láthatandó, és igen tettetes: mert a' *Mathematicus* sok eszközi, nyilván meg-mutattyák, hogy magasb a' tenger a' földnél. A' Kristus Anyaszentegyháza-is nem el-rejtetett, hanem mindenektől láthatando; a' mint az Irás nyilván bizonyittya. Mert Urunk az Apostolokat, úgy-mint az Anyaszentegyháznak fő részeit, e' *Világ Világoſságának* nevezte [b]: és *Hegyen-helyheztetett Városnak* [c]; melyről nyilván mongya; hogy *El nem rejtethetik*: a' mint

b *Matt.* 5. 14. c *Ibid.*

hogy

hogy *a'gyertyát sem azért gyújtyák-meg, hogy a'véka-alá tegyék, hanem a'gyertya-tartóra, hogy világoskodgyék mindeneknek kik a'házban vannak.* Az-okáért, a'mint az Apoſtolok láthatandók vólták, ollyannak kellett lenni az egéſz Anyaſzentegyháznak-is, és moſt-is ollyan: mert mind a'Páſztorok, kik az-Apoſtolok tiſztit viſelik; 's mind a'Juhok, kik azokhoz halgatnak, és azoktól legeltetnek, láthatandók. Továbbá Urunk azt parancholta; hogy az atyánk-fia vétkét, ha minket nem akar halgatni, az Anyaſzentegyháznak-eleibe vigyük: *a'ki pedig azt nem halgattya, ollyan légyen mint a'Pogány, és a'Publikánus* [d]. De ha az Anyaſzentegyház láthatatlan; ſem én eleibe nem vihetem a'dolgot, ſem az ő ſententziáját nem halhatom: mert, ſem kereſni nem tudom, ſem fel nem találhatom. Annak-fölötte, nem azt jövendölte-e Dávid [e], a'mint Sz. Pál magyarázta [f]; hogy *az Apoſtolok zengéſe ki-mégyen minden földre, és a'föld kerekſége határira az ő igéjök:* és, hogy *az ő Sátorát,* az Anyaſzentegyházat, *az Iſten a'Napba helyheztette?* Mi módon lehet tahát láthatatlan? Mint *folyamhatnak ő-hozzája minden Nemzetſégek*; a'mint Iſaías [g], és Mikæas [h], meg-jövendölték, ha láthatatlan? Bizony, az Apoſtolokra, és a'többi hívekre, a'kikből akkor állott az Anyaſzentegyház, láthatandó-képpen ſzállott a'Szent Lélek Pünkösd napján [i]: kikhez az-után, láthatandó-képpen, hol három ezeren [k], 's hol öt ezeren [l] adták magokat, a'Hitnek vallása-által, és a'Kereſztſég-által: és az-után-is, chak azokat tartották az Anyaſzentegyház tagjainak, a'kik azokhoz adták magokat, azon eſzközök-által. Továbbá, Sz. Pál azt kívánnya a'Püſpököktől; hogy, *Vezérellyék az Iſten Anyaſzentegyházát* [m]. és ſzépen oktattya, mint kelleſſék abban forgolódniok [n]. mellyek nem illenek a'Láthatatlanhoz. Annak-fölötte, mint-hogy minnyájan, lelkek veſztése-alatt, tartoznak a'Kriſtus Anyaſzentegyházában lenni; úgy, hogy annak Fejének engedgyenek, a'tagjaival pedig eggyezzenek: az Anyaſzentegyháznak Láthatandónak kell lenni.

Az-okáért, noha az Újító Atyafiak, Láthatatlannak mongyák a'Kriſtus Anyaſzentegyházát; hogy ne kénſzerittsük arra, hogy meg-mutaſſák, Hol vólt *Luther* és *Calvinus*-előtt: mindazáltal máſ-felől, tanitáſſal, és chelekedettel kűlömbet jelentnek. Mert, ha azt vallyák, hogy az ő *Eccleſiá*jok az Apoktoloktól ſzármazott: haſonlónak kell az Apoſtolokéhoz lenni; melly, bizonyos hogy láthatando vólt. De *Luther*-előtt ollyan nem vólt: mert ſenki chak eggyet ſem látott ſoha-is közzűlök. Ha pedig azt mongyák, hogy a'régi igaz *Eccleſia* Láthatatlan vólt, úgy-is magok-ellen ſzólnak: mert a'moſtani *Eccleſiá*jok, nem láthatatlan, mivelhogy mindeneket abba akarnak vinni. Az-okáért nem eggyez a'régivel. és, ha az Láthatatlan vólt, mint tudnak bizonſágot tenni róla? Tudom, hogy némellyek két *Eccleſiát* állatnak: Eggyikét, Láthatandónak mongyák, és tellyeſnek tévelygéſekkel; a'Máſikát, Láthatatlannak, és mindenben igaznak. De én azt kérdem tőlök, Mellyik Eccleſiába gyűjtik ők az embereket? Ha az igazba: heában tőrődnek, mert az Láthatatlan; ſenki belé nem juthat, ſem nem igazíthat. Ha pedig a'Láthatandóba: ki hidgyen nékik, holott az tellyes tévelygéſekkel? Bizony, a'ki lelkének árúlója nem akar lenni, nem hihet nékik, ſem lelkét reájok nem bízhattya. Hogy pedig Dávid azt mongya a'Király leányáról, az *Eccleſiá*ról [o], hogy *Minden dichőſége belől vagyon,* és azért Láthatatlan: nem ellenkezik mi-velünk. Mert az emberben-is, lelkét, értelmét, okoſſágát, akarattyát, tudományát, igaſſágát, erőſſégét nem láthattyuk; de abból nem kövétközik, hogy az ember-is láthatatlan: azonképpen az Anyaſzentegyházban, a'Hitet, Szentſéget, Igaſſágot nem láthatni teſti ſzemmel, hanem erős hittel hiſzſzük; mindazáltal, az emberi gyüleközetet, melyből az *Eccleſia* áll, ha vakok nem vagyúnk, láttyuk. Az-okáért, azon Dávid azt mongya az *Eccleſiá*ról; hogy Arany perémekkel ſok-ſínű ékeſſégekbe öltözött: mivelhoy az ő ſzépſége, úgy ſzármazik belső réſzéből, hogy kivűl-is Láthatando légyen. és, a'mint a'teſtnek ſzépſége a'lélektől ſzármazik: úgy az *Eccleſiá*nak méltoſága, a'külső tanitásban és igazgatásban, melly kivűl-is meg-tetſzik, a'Sz. Léleknek belső oktatáſából ſzármazik, mellyet a'teſti ſzem nem láthat.

Második Tulajdonſága a'Kriſtus Hajótskájának, vagy az *Eccleſiá*nak, az; hogy az elei és utóllya, keskeny; a'közepi, ſzéles; mint a'közönſéges hajónak orra és tattya keskenyebb a'derekánál. A'Kriſtus *Eccleſiá*jának, kichíny kezdete vólt *Judæa*ban: azután minden időben nevekedett: de a'világ vége-felé, hogy így ſzóllyak, iſmég megſzörül, a'vagy keskenyedik, az Antikriſtuſnak kegyetlen üldözéſe-miatt. noha olly kiſded állapatra nem jút, mint akkor vólt, mikor el-kezdetett. A'mi időnkben az *Eccleſia*, még a'derekának ſzéleſſégén vagyon, és nevekedik. Mert noha Nap-keletről, a' *Mahomet* bolondſága; Nap-nyúgatról, a'*Luther* tévelygéſe, nem kevés kárt tőtt: mindazáltal, a'Nap-keleti és Nap-nyúgati Indiaïaknak meg-téréſe, azt helyére hozta. Ez

d *Mat.* 18. 17

e *Pſ.* 18. 5. 6.
f *Rom.* 10. 18.

g *Iſa.* 2. 2.
h *Mich.* 4. 1.
i *Act.* 2. 3.
k *Act.* 2. 41.
l *Act.* 4. 4.

m *Act.* 20. 28
n 1. *Tim.* 3. 15

o *Pſ.* 44. 14.

A a' Tulajdonság, nem illik az Újítók *Eccleſiájához*. mert noha elsőben keveſen vóltak a' *Luther* vallásán; sőt, a'mint ő-mongya, egyedűl chak maga vólt: mindazáltal igen hamar szorúlni kezdett. mivelhogy még *Luther*-éltében, ellene-támadtak a'maga tanítványi, *Carolſtadius, Oecolampadius, Zvinglius, Schvenkfeldius*. sőt *Philippus Melanchthon*-is; noha nem olly nyilván mutatta-ki magát. és hamar az-után, *Calvinus*; ki úgy megtépte, hogy alig maradott valami kevés tolla. Az-okáért, nem Hajónak, hanem roſz Chónoknak mondhattyuk, melly hamar fel-fordúl, és el-veſzti a'ki fejét reá bízza. *Calvinuſ*sal-is haſonló-képpen bántak az ő tanítványi, *Valentinus Gentilis, Michaël Servetus, Ochinus, Palæologus, Blandráta, David* Ferencz, és a'több új *Arianuſ*ok; és hová tovább mind több szakadáſok támadnak-ellene: és, nem egy Hajóban evezvén, keményen fogyattyák egy-máſt; mint az *Arminiánuſ*ok a'*Gommariſtá*kat, nem chak irásokkal, hanem ugyan fegyverrel-is: úgy hogy, a'ki-okoſon gondolkodik felőlők, nem ítélheti, hogy tudományok világ végé-ig tartſon: mert, *Minden magában meg-haſonlott országh, el-puſztúl* p. Es külömben sem lehet: mert ők nem tartozuak senkihez halgatni, hanem ki-ki magának új Hitet koholhat; sőt ugyan gyalázat-is más nyomán járniok, ha valami elmétskéjek vagyon. Ha azért száz esztendőben úgy el-fogyott a'*Luther* hiti, hogy, ha pokolból ki-jőne, alig ismérné-meg tanítványit, kik imitt amott lézzegnek: egyebet nem várhatunk, hanem rővid időben tellyes romlását.

p *Luc.* 11. 17.

B

Harmadik Haſonlatoſság, abban vagyon; hogy a'Hajónak, allya vagy feneke szoros, és jól bé-chináltatott; a'főli pedig széles, és nyitva vagyon: és azért, a'mái Hajótskát *chak nem el-burítottak a'habok*, mellyeket a'szél-vész vetett beléje q. A'Kereſztyén Anyaszentegyház-is, e'világi és ide-alá-valo dolgokhoz-képeſt, szoros, és bé-szegeztetett; és Sz. Pállal azt mongya r: *Eledelünk lévén, 's a'mivel bé-födözteſsünk, azokkal meg-elégedgyünk.* Es s; *Mint nappal, tiſzteſségeſſen járjunk; nem tobzódáſokban, és részegeſségekben; nem az ágyas-házakban és szemtelenſégekben; nem verſenkedésben, és irégységben.* Innét, az Anyaszentegyház ajánlya nékünk a'Testi sanyargatást, és ugyan parancholya-is némelykor a'Bőjtöt: az idegen és gonoszúl kereſett marhát, a'Gyónásban vissza-adattya: ellenséginkel meg-békéltett: ha gazdagok vagyunk, alamizsnálkodtat. Mellyek, a főldi dolgokat nem tágíttyák, sem a'testet nem gyengítik: hanem, az embert, mind jó 's mind gonoſz-szerenche-ellen, fel-fegyverkeztetik, hogy se a'jó el ne ragadgya, se a'gonoſz meg ne ejtse. A'mi pedig a'főlit illeti, mellyel az eget nézi, széles és ki-nyitott: mert *A'mi nyájaskodáſunk menyben vagyon* t. Onnét vészi a'mi Anyaszentegyházunk a'hatalmat, hogy a'kúlchokkal élhessen, mind a'fel-nyitásra, 's mind a'bézárlásra. Onnét vészi a'Szentségeket, és azokban-valo bővséges Malaſztot. Onnét vészi a'Sz. Léleknek ajándékit. Azt kívánnya, hogy az ő hívei, szemőket és szívőket fel-emellyék az égre: onnét várják, és vegyék a'valóságos Igazúlást, melly a'Hittel, Reménséggel, Szeretettel, és egyéb lelki ajándékokkal adatik a'híveknek.

q *Marc.* 4. 37.

r 1. *Tim.* 6. 8.

s *Rom.* 13. 13

t *Phil.* 3. 20.

C

Ezeket, nagyobb részre, az Újítók meg-vetik, és nevetik, nem chak külömbet-chelekedvén (mint némelly lengeteg hívek-is,) hanem tanításokkal-is el-idegenítvén azoktól az embereket: Elsőben, Azt tanítván; hogy, Egyedűl a'Hit igazít, és üdvőzít; és semmi gonoſz nem árthat, az egy hitetlenség-kivűl. 2. Hogy mindennek elégendő Tudománya vagyon, és szabadsága, hogy a'Hit dolgában ítéletet tégyen. 3. A'Bőjtöt ki-rekeſztvén. 4. A'Gyonáſ-béli Elég-tételtől őrők búlchút vévén. 5. Minden testi kívánságra útat nyitván. 6. A'mennyei Kúlchoknak erejét tagadván. 7. A'Szentségeket, a'vagy tellyeſséggel ki-hagyván, a'vagy minden lelki gazdagságtól meg-foſztván. 8. Az Igazúláſt, chak tettetés-képpen valván. 9. A'Szeretetet, minden jószágos chelekedetekkel, el-óltván.

D

Mondaná valaki: Sokan találtatnak nálunk-is, ugyan az Egyházi rendből-is, kik nem elégedvén az eledellel, és ruházattal, telhetetlenűl gyűjtik a'pénzt; és tobzódván, szemtelenkedvén, egyéb-féle vétkekben hevervén, nem kővetik a'Sz. Pál tanitását. Felelet. Tagadhatatlan, hogy találtatnak effélék közöttünk; de nagy külömbség vagyon még-is a'két fél-között: Mert ők, a'mi gonoſzt chelekeſznek, tanitások-szerént chelekeſzik, elégségeſnek mondván a'Hitet az üdvősségre, és tagadván szükségeſ-voltát a'Jó-chelekedetnek. Továbbá, az Isten parancholatit lehetetleneknek mondván, és tagadván azoknak bé-tellyesítésére-valo Isteni Malaſztot, és a'mi Szabad-akaratunkat. mellyekből ember, minden gonoſságra szabadon mehet, sőt kételen véle, mert egyebet sem tehet. Mi-nálunk pedig, a'ki vétkezik, nem Vallása-szerént chelekeſzik, hanem Vallása-ellen; vagy tudatlanságból, vagy gyarlóságból, vagy pedig szánt-szándékkal-valo gonoſságból, lelki-ismèreti-ellen. Ki nem láttya pedig, hogy más az, a'mit nékem az Orvos meg-enged, vagy a'Taníto javall: más, a'mit én annak

akarat-

akarattya és tanátsa-ellen chelekeszem. Mert az elsőben, az Orvos, vagy a' Tanító vétkes; a' máſikban pedig, chak én vagyok vétkes. Továbba, ha mi meg akarunk térni, vagyon módunk benne, az Istennek Malaſztya-által; ki eſzközöket rendelt, és kívánnya hogy éllyünk azokkal: ő-nékik pedig ninchen, az ő Vallások-ſzerént; hanem kétſégbe kell eſniek, vagy merő hazugſággal, és álommal kell magokat biztatni.

A

Negyedik Tulajdonſága a' mái hajótskának; hogy a' Kriſtus az ő Apoſtolival vagyon benne. Ez-is ſzépen illik a' Kereſztyén Anyaſzentegyházhoz, kinek fő Feje és gond-viſelője a' Kriſtus: ki, mint-hogy láthatandó-képpen közöttünk ninchen, Helytartót rendelt, tudni illik, a' Romai Pápát, ki Szent Péternek tiſztit viſeli. Mert, nem Péterért adta Urunk Péternek *a' Meny-országi kúlcsait* [u], ſem a' maga haſznáért nem rendelte *Páſztorrá* [x]: hanem az Anyaſzentegyház javáért, és meg-maradáſáért. Az-okáért, valamíg az Anyaſzentegyház meg-marad; az-az, világ végéig, ſzükſég hogy légyen Láthatando Feje, a' kihez minden ügyében folyamodhaſſék. Annak-fölötte, a' Kriſtus mi-nálunk, Létel-ſzerént-is jelen vagyon, nem chak Istenſége-ſzerént, hanem ugyan Emberſége-ſzérent-is az Oltári-ſzentſégben; mellyet az Újító Atyaſiak nem hiſznek. Az Apoſtolok-is az Anyaſzentegyházban vannak, mind Iráſok-'s mind kézről kézre adatott Hagyományok- és ſzép rend-tartáſok-által. Azokat a' Hívek tiſztelik ſegétſégül híván, bóchűllik Ereklyéjöket és képeket ſzeretvén. Melytől távúl eſtek az Újítók, kik azokat káromlyák, rontyák, tapodgyák, tűzzel eméſztik a' hol kaphattyák. Továbbá, a' Kriſtus, és az Apoſtolok, a' mi Hajónkban vannak: mert azoknak, nem chak parancholatit fogadgyuk, hanem tanátſit-is követtyük. Vallyon, találkozott-e valaki az Újítók-közzül, a' ki követte vólna Urunknak amaz ſzép tanátſát [z]: *Ha tekélletes akarſz lenni, menny-el, add-el a' mid vagyon, és add a' ſzegényeknek; és kinched léſzen menyben: és jöj-el, köveſs engem?* A' vagy, a' ki azokat követte vólna, kik *Magokat meg-herélték mennyeknek orſzágáért* [a]: az-az, a' mint *Calviniſta* Molnár Albért magyarázza, meg-tartóztatták vólna magokat a' Házaſſágtól, hogy a' mennyei dolgokban ſerénybek, és ſzorgalmatosbak lehetnének? Senki ſem. De a' mi *Eccleſiánkban*, efféle ſzámtalan vólt, 's vagyon-is minden Országokban: kik, tudgyák Sz. Pálból [b]; hogy, *A kik gazdagok akarnak lenni, kiſértetbe eſnek, 's az ördög tőribe, és ſok haſzontalan és ártalmas kívánſágokba, mellyek az embert halálba és veſzedelembe meritik.* Es [c]; hogy, *Bóldogb léſzen, a' ki házaſság-nélkúl marad.* Melyből nyilván meg-érthetni, ha a' mi Hajónkban vagyon-e a' Kriſtus az Apoſtolokkal, vagy az Újítók Chónokában; kik olly távúl eſtek azok tanitáſától, mint a' föld az égtől.

B

Hogy pedig mi-nékünk a' Kriſtus, maga-helyett Láthatandó gond-viſelőt rendelt, nagy haſznúnkat kereſte; hogy a' mint Sz. Pál mongya [d], *Ne lennénk habózó kisdedek, és ide 's tova ne vitettetnénk a' tudománnak minden ſzelétől:* hanem, ha mi egyenetlenség támadna, azt a' Láthatandó Bíró el-igazítaná. melly mint-hogy az Újítók-között nem találtatik, véghetetlen tévelygéſekbe eſnek naponként. Heába mongyák pedig, hogy az ő Bírájok a' Szent Irás. Mert nem az a' kérdés, Ha az Iráſnak kell-e hinni, vagy nem; hanē, Mint kelleſſék azt érteni, vagy magyarázni, a' mellyet nékem az Irás nyilván meg nem mutat. Az-okáért, ha énvalamelly Iráſt külömben magyarázok, hogy-ſem az Újítók, ki léſzen az Itélő-bíránk? Ha ſenki nem léſzen, és a' dólog lélekben jár: bizonyos, hogy eggyikünk hamis vélekedésben marad, és el-vész. Ha vagyon valaki: más nem lehet, hanem az Anyaſzentegyház; a' kit hálgatnunk kell, hogy a' Pógányhoz és Publikánushoz haſonlók ne legyünk [e]. Annak itéletit kell tahát követnünk, az Iráſnak igáz értelme- és magyarázattya-felől, a' mint minden jól rendelt Országokban, eleven, és ſzóllo Bírák vannak, kik az Irott Törvénnek igáz értelmét adgyák, és azon kell a' pörösöknek meg-nyúgodniok. mert egyéb-aránt, ſoha chak egy pörnek ſem lenne vége. Végy példát. Ne légyen Bíro Poſonban, hanem a' *Tripartitumot*, és a' *Decrétumot* tegyék a' Tanáts-házba: ha valakinek kárt tész, és törvényre czitáltatván a' Prókátorok egy-más ellen kemények pörlődnek; ha valaki ſzóval törvént nem mond (mellyet a' *Tripartitum*, és *Decrétum* nem mivelhet:) a' vétkes ſzarvat vészen, és több gonoſságot próbál; gondolván, hogy valamelly álnok és ſzó-ſzaporító Prókátor helyére-viſzi dolgát, úgy magyarázván a' *Decrétumot*, a' mint néki tetſzik, és ügyének alkalmatosb. Haſonló-képpen, a' Szent Iráſ-kívül, más Bírónak kell lenni; a' ki ítéletet tégyen, ki érti, vagy magyarázza azt igazán, és ki nem: mert egyéb-képpen, ſenki máſnak nem enged, és, az Iráſnak ſzíne-alatt, minden hamiſſágnak helye léſzen. Bizony, ha meg akarnák vallani az igaſſágot az Újító Atyaſiak, ennek helyt adnának. mert a' ſok Tévelygéſnek eredete nem egyéb, hanem az, hogy ki-ki az Iráſt, a' maga ítéleti-ſzerént akarja magyarázni. Eſzébe vőtte *Calvinus*, hogy nem óltalmázhatta magát a' *Bibliával*, más Bíro

C

D

[u] Mat. 16. 19
[x] Ioan. 21. 15
[z] Mat. 19. 21.
[a] Mat. 19. 12.
[b] 1. Tim. 6. 9.
[c] 1. Cor. 7. 14.
[d] Eph. 4. 14.
[e] Mat. 18. 16

A

szava-nélkül, *Valentinus Gentilis*- és *Michaël Servétus*-ellen (mivelhogy ők-is azt mondották, hogy az ő magyarázattyok igazb,) és hogy attól semmi sententziát nem várhat pártos hai-ellen: más eszközt keresett, és a' *Genevai* és *Brémai* tanátsot melléje vévén, eggyikét kardal, másikát tűzzel végeztette-ki e'világból. Valamíg azért az Újító Atya-fiak más Bírót nẽ választnak, pőrőknek vége nem szakad, sem egyenesség közöttök nem lehet. Hasonló az Anyaszentegyház, az *El-rendelt Sereghez* [f], *az Országhoz* [g], *az Emberi testhez* [h], *a' Házhoz* [i], *az Akolhoz* [k], és, a'mái Evangeliom-szerént, *a' Hajóhoz*. Ezeknek, noha fő gond-viselőjök az Isten, és ő vezérli azokat: mindazáltal szükséges, hogy a' Seregnek, láthatando Had-nagya légyen; az Országnak, Királya; a' Testnek, Feje; a Háznak gazdája; az Akolnak, Pásztora; a' Hajónak, kormányosa: azon-képpen, az Anyaszentegyháznak fő gond-viselője az Isten, de mindazáltal kívántatik, hogy Láthatandó vezére-is légyen, a kitől halgassonak.

f *Cant.* 6. 3.
g *Dan.* 2. 44.
h *Eph.* 4. 4.
i 1. *Tim.* 3. 15
k *Ioan.* 10. 1.

B

Ötödik Tulajdonsága a' Kristus Hajójának az: hogy abban a' Kristus, hol aluszik, 's hol vígyáz. Úgy az *Ecclesiá*ban-is, melyben jók és gonoszok vannak: a' jókban, vígyázni mondatik, mert minden jóra vezérli őket, és eléb-elébb viszi; a gonoszokban pedig, alunni láttatik, mert szájokra bochátya őket. Vígyázni mondatik, midőn az *Ecclésia* chendeségben vagyon; alunni láttatik, midőn háborgattatik, vagy az ördögtől, vagy a' Pogányoktól, vagy az Eretnekektől, vagy a' hamis Atya-fiaktól, és rosz Gond-viselőktől. Es midőn így aluszik a' Kristus, szél-vész támad a' Világnak négy részéről: mert a' Híveket, az Ördög bűnre ingerli; a' Pogányok, testőkben üldőzik; az Eretnekek, hamis tudományra viszik; a' hamis Atya-fiak, meg nem segétik. Meg-háborodván a' tenger, félnek a' hívek, *Nem tudván az ember, ha szeretetre légyen-e mélto, vagy gyűlölségre* [l]: és a' Kristusnak könyörgenek, hogy meg-szabadíttsa őket. Külömben vagyon a' dolog az Újítók Chónokában: mert abban, mint-hogy minnyájan (hogy már) igazak, nem alusznak a' Kristus: akár-mi szél-vész támadgyon-is, ők félni nẽ tudnak, mert üdvösségők-felől bizonyosok: az-okáért, nem-is igen imádkoznak. En bizony, az Irásban nagy Szentekről olvasom, hogy féltek [m], vagy a' félelemre intettek [n]. Sőt Urúnk-is [o]; *Meg-mutatom*, úgy-mond, *néktek, kitől féllyetek: Féllyetek attól, a' ki, minek-utánna meg-ől, hatalma vagyon hogy a' Gehennába vesszen: így mondom néktek, attól féllyetek.* a' hol háromszor inti az Apostolokat a' félelemre. Mitől kellett vólna pedig félni, ha bizonyosok lőttek vólna üdvösségők-felől? a' mint az Újítók vítattyák; és balgatagúl el-hitetik magokkal, hogy, ha szintén akarnák-is, azt el nem veszthetnék.

l *Eccle.* 9. 2.
m *Iob.* 9. 28.
n *Phil.* 2. 12.
o *Luc.* 12. 2.

C

Hogy-ha valaki azt mondána, hogy Urúnk, a' mái Evangeliomban, meg-feddette az Apostolokat, hogy féltenek: Azt felelem; hogy az Apostolok akkor azokat példázták, kik fölöttébb-valo féltőkben kételkedni kezdnek; kik méltók a' feddésre: mert *Hív az Isten, ki nem hágy minket a' fölött kísértetni a' mit el-szenvedhetünk; de a' kísértettel elő-menetelt-is szerez, hogy el-szenvedhessük* [p]. Azért nevezte Urúnk őket a' mái Evangéliomban, *Kichíny-hitűeknek*: és, a' mint Sz. Lukách írja [q], azt mondotta nékik: *Hol vagyon a' ti Hitetek?* Melly Hitnek fogyatkozását, magok-is meg-jelentették, azt mondvan: *El-veszűnk*; a' vagy, a' mint Sz. Márk írja [r], *Mester, nem gondolsz-e véle hogy el-veszűnk.*

p 1. *Cor.* 10. 13
q *Luc.* 8. 25.
r *Marc.* 4. 38.

D

Hatodik Tulajdonsága a' Kristus Hajótskájának; hogy, akár-mint hányattassék a' szél-vésztől, akár-mint mennyenek belé a' habok, el nem romolhat, sem el nem merűlhet: hanem, a' Kristus parancholattyára, chendeség lészen, a' Hajótska meg-marad; és azon az emberek chodálkoznak. Élő Isten, minémű háboruságot indított a' Pogányok szele az *Ecclésia*-ellen, midőn egy-más-után harmincz három Pápa lőtt Mártyrrá, sok száz-ezer hívekkel! Minéműt az Eretnekeké, midőn a' Sz. Háromság-tagadók, hogy a' többiről ne szóllyak, el-hatalmazván, chak nem az egész Keresztyenséget el-nyomták! Minéműt némelly Fejedelmeké; kik, a' Keresztyén név-alatt, nem külömben ostromlották az *Eccesiat*, mint-ha Pogányok, vagy Eretnekek lőttek vólna! Úgy-mint a' Negyedik *Henricus*, és a' Második *Fridericus* Chászár: ki, a' Hetedik Gergely Pápa-ellen támadván, balgatagságát némelly Versekkel-is meg-bizonyította: *Roma diu titubans, variis erroribus acta, Corruet, & mundi desinet esse caput.* Kinek jol meg-felelt a' Pápa: *Niteris incassum navem submergere Petri: Fluctuat, at nunquam mergitur illa Ratis.* Azzal nem elégedvén *Fridericus*, más Verseket-is írt: *Fata volunt, stellæq; docent, aviuḿq; volatus, Quòd Fridericus ego, malleus Urbis ero.* De igazabb feleletet vőtt: *Fata volunt, Scriptura docet, peccata loquuntur, Quòd tibi vita brevis, pœna perennis erit.* Mind ezek-ellen azért, meg-maradott az *Ecclesia*, és ez-után-is meg-marad: sőt, mentől inkább háborgattatik, annál inkább nevekedik, és erősödik. Ezt az Újítóknál fel nem találod: kik, mivelhogy a' Romai Pápát szemtelenül Antikristusnak mongyák, a' Kristust meg-hazuttollyák; ki az ő *Ecclesiá*jának azt fogadta [s], hogy *A' pokol kapui erői*

s *Mat.* 16 18.

nem veſznek rajta. Mert bizonyos, hogy ſok ſzáz eſztendőtől-fogva, ſemmi egyéb nyilván-valo Hit a'világon nem vólt, azon-kivűl, mellyet a Romai Papa vallott és vall; hanem a'Pogányoké, Zidóké, Tőrőkőké, mellyeket ők ſem javallanak. Hol vólt tahát az Iſten *Eccleſiája*; mert el nem veſzhetett? Ha az Újítóknak chak ezered háborúſágok lőtt vólna-is, eddig régen fűſtbe mentek vólna, és chak fel ſem nyomozhatnák Vallá-ſokat: holott ſemmi háborúſágok nem lévén-is, hanem a'mellyet ő-magok támaſztnak magok veſzedelmére, ſzem-látomáſt fogynak, és el-olvadnak.

Végezetre: Azt írja az Evangeliſta, hogy nagy chendeſſég lévén, chodálkoztak az èmberek, mondván: *Minémű ez, mert a'ſzelek, és a'tenger engednek néki?* Valaki a'régi *Hiſtoriák*at olvaſſa, méltán chodálkozhatik rajta, mi-képpen chendesítette-le az Iſten az ő Hajótskája-ellen támadott gonoſz ſzeleket. Mert a'Pogány Cháſzárok idejében, úgy-mint *Néro, Domitiánus, Décius, Sevérus, Maximianus, Diocletianus, Licinius* birodalmában, annyiba jütottak a'Hívek a'nagy inſég-miatt, hogy a'föld-alatt-valo barlangok-ban lappangották. De azzal, nem hogy el-fogytak vólna, hanem inkább tőbbültek: mert, a'mint *Tertulliánus* mondotta, A'*Mártyrok* vére, a'Kereſztyének magva vólt: és mentől tőbbet őltek-meg bennek, annál tőbben lőttek Kereſztyénekké; és gyakorta a' Bírák, és a'hóhérok-is meg-tértek, és Mártyrokká lőttek. Végtére pedig, hirtelen, és véletlen nagy chendeſſég lőtt, midőn *Conſtantínus* Cháſzár, a'Kriſtushoz térvén, az *Eccleſiát* nem chak óltalmazta, hanem nagy méltoſágra-is vitte; Romát, e'világ fejét, a'Haláſz Péter birodalma-alá adta; annak minden dichőſégét, Péternek kúlchai-alá rekeſztette: és úgy, az ő Hajótskája az egéſz világon, ſzabadon járt-kőlt.

Az-után, fel-támadván az Eretnekſégnek ſzele, hatalmas Cháſzárokat, *Conſtantiuſt, Válenſt*, &c. az *Eccleſia*-ellen támaſztott: kiknek dűhős álnokſágok úgy el-hatalmazott, hogy, a'mint Sz. *Ierónymus* írja [t], Chak chodálta a világ *Ariánuſsá* létét. De ez-is meg-ſzűnt, és *Theodóſius* Cháſzár idejében, fő-képpen Sz. *Dámaſus* Pápa- és Szent Ambrús Püſpők-által, az Eretnekſégek el-enyéſztek, és nagy chendeſſég lőtt. Haſonló-képpen történt dolgok a'*Macedónius*, *Eunómius*, *Dióſcorus*, *Eutyches*, *Peládius*, *Manichæus*, &c. eretnekſég koholóknak: kiknek chak nevőket ſem tudnók, ha a'régi Kereſztyén Doktorok, kik az *Eccleſiát* óltalmazták ellenők, nem emlekeznének felőlők. Az-után támadott a'viſzſza-vonyó Szakadozáſoknak ſzele, ki eggyet's ki máſt akarván a'Sz. Péter Székibe ültetni: De az-is le-chendeſedett az Ótődik Márton Pápa idejében, midőn a'*Conſtantiai Conciliom*ban minden viſzſzálkodás véget érvén, egy igaz Páſztorra bizattatott az *Eccleſiá*nak gond-viſeléſe. Most-is, akár-mint latorkodgyék a' Pogány Tőrők, akár-mint czigánkodgyék az Eretnekſég, akár-mint meſterkedgyék a'hamis Atyafi, az *Eccleſiát* el nem fogyattyák: hanem, magok ſzégyenſégével fényesbé téſzik, és az híveknek nagyobb koronát ſzereznek; a'mint a'vizek, mentől inkább nevekedtek, a'Noë Bárkáját, melly az *Eccleſiat* példázta, magasbra emelték.

[t] *Dial. contra Luciferianos.*

II. RÉSZE.

Ezt az *Eccleſiá*nak győzhetetlenſégét, ſzépen meg-jelenti az Irás. Elsőben: Urúnk két Házról emlekezik [u]: *Eggyikét bölch ember kő-ſziklán épitette, és eſső jött-le, és folyó-vizek jöttek, és a'ſzelek fúttak, és arra a'Házra rohantak, és le nem dölt: mert kőſziklán vólt fondálván. A Máſikát bolond ember épitette fövenyen, és eſső jött-le, és folyó-vizek jöttek, és a'ſzelek fúttak, és arra a'házra rohantak, és el-dőlt, és nagy vólt a'romlása.* Az *Eccleſia* az Első Ház, mellyet az őrők Bölcheſég, az Iſten Fia épitett; kiben *a'Bölcheſégnek, és tudománnak minden kinchei el vannak rejtve* [x]. épitette pedig az Igaſſágnak erős Kő-ſziklájára; és *el-küldötte az Igaſságnak Sz. Lelket, hogy meg-tanitana minden igaſságra* [y], *és örökké véle lenne*, hogy ſemmi haniſſágnak vize, vagy ſzele, ne árthatna néki. A'Tévelygők kálibáját, bolondok épitették, tulajdon fejők találmányából raggatták: azért magától-is le-omol. Az-okáért, a'mint egéſz Jerikóban, az egy Raab házánál tőbb meg nem maradott; és a kik abban vóltak, meg-ſzabadúltak, a'többi el-veſzvén [z], mint-hogy chak abban vóltak a'Jóſue kímei: azon-képpen chak azok üdvőzűlnek, kik az *Eccleſia*ban vannak, mivelhogy chak abban találtathak a'Jesus követi, az igaz Tanítók.

Másodſzor: Urunk az Eccleſiát, *a'Hegyen épittetett Városhoz* haſonlíttya [a], *mellyet el nem rejthetni.* Erről emlekezik Dávid, mondván [b]: *Az ő fondamentomi a'Szent Hegyeken: dichőſéges dolgok mondattak felőled, Iſten Városa; maga fondálta azt a'Fölſéges.* Az-okáért, nem emberi alkotmány lévén, el nem romolhat; Gamalielnek igaz okoskodáſa-ſzerént [c]: *Ha emberektől vagyon e'tanáts, vagy e'dolog* (az Apoſtolok tanitáſa) *el-bomol: ha pedig az Iſtentől vagyon, el nem bonthattyátok azt; hogy valami-képpen ne találtaſſa-*

[u] *Matt. 7. 24.*

[x] *Col. 2. 3.*

[y] *Ioan. 14. 16. &, c. 16. 13.*

[z] *Ioſ. 2. 1. &, c. 6. 23.*

[a] *Matt. 5. 14.*

[b] *Pſ. 86. 2. 3. 5.*

[c] *Act. 5. 38.*

A

d *Mat.* 16.18 *tattassatok az Isten-ellen-is tusakodni.* Ezt ígérte Urunk Sz. Péternek d: *Te Péter* (kő-szál) *vagy, és e' Kő-szálon fogom épiteni az én Anyaszentegyházamat, és a' pokol kapui erőt nem vésznek rajta.* Ezt példázta *Ierúsalem* városa: melyről szép ígéretet tőtt az Isten Ezekias Királynak, mondván e: *Az Assyriai Király nem jő e' Városba, sem nyilat nem lő belé, sem paizt el nem foglallya azt, sem környül nem vészi a' sáncz. Az úton a' mellyen jött, viszsza-tér: és nem jő e' Városba, úgy-mond az Ur. Es meg-óltalmazom e' Várast, és meg-szabaditom azt érettem, és a' szolgámért Dávidért.* Egyéb Gyülekőzeteknek, chak erőtlen Mező-városi, vagy falui vannak, sem bástyájok, sem kerítésők, azért kűnnyen le-omolnak; mint az Angyal

p *Apoc.* 14.8. mondotta *Bábylon*-felől p.

Harmadszor: Hasonló az Anyaszentegyház, a' jó törvényekkel-elő, mindennel bővelkődő, és bőlch tanátsoktól igazgattatott Országhoz, melynek ninch mitől tartani; a' mint Dániel meg-jövendőlte, mondván q: *Országot tamaszt a' menynek Istene, melly őrökké el nem bomol, és annak Országa más népnek nem adatik: meg rontya pedig, és megemészti mind az egyéb országokat; és az meg-marad őrökké.* Azont mondotta Gábriel

r *Luc.* 1.32. 33. Angyal-is Szűz Máriának, az ő fiáról Jésusról r: *Néki adgya az Ur-Isten Dávidnak az ő attyának szekét: és országol a' Iákob Házában őrökké, és az ő Országának nem leszen vége.* Az egyéb gyülekőzeteknek országi pedig nem állandók; hasonlók lévén a' hoz, a' melyről Urunk emlekezett, mondván s: *Minden magában-meg-hasonlott Ország el-pusztúl, és a' ház a' házra omol.* Ezt naponként láttyuk, mint-hogy semmi Tévelygésben ninch helye az eggyességnek.

B

s *Luc.* 11.17.

Negyedszer: Salomon az Anyaszentegyházról azt mongya t; hogy *Reitenetes mint a' Táboroknak el-rendeltetett serege.* E' Seregnek fő Kapitánya a' Kristus, ki igaz Isten, és az ő Seregétől soha el nem távozik u: *Ha pedig az Isten véle, kichoda ellene* x? Ki azt mondotta vitézinek y: *Bizzatok, én meg-győztem e' világot.* Az-okáért, ez a' Sereg méltán mondhattya Dáviddal z: *Ha tábor áll ellenem, nem fél a' szivem. Ha harcz támad ellenem, én abban bizom.* Es Jóbbal a: *Szabadits-meg engem Uram, és helyhesztess engem melléd, és akár-ki keze hadakozzék ellenem.* Számtalanon hadakoztak ugyan, Ezer hat-száz esztendőtől-fogva, az *Ecclésia*-ellen, de minnyájan szégyent vallottak. és igazán mondhattya Dáviddal b: *Gyakorta ostromlottak engem ifiuságomtól-fogva: de semmit nem tehettek nékem.* Es c; *Aldott az én Uram Istenem, ki a' kezeimet a' harczra tanittya, és az újaimat a' hadra.* Az-okáért, a' mint Góliath semmit nem árthatott az Úr seregének, hanem szégyent vallott a' kis Dávid-miatt d; és a' Mádianiták, egy-mást vágták és ölték e: azonképpen, az Anyaszentegyház-ellen-is semmi erőt nem vehetnek az Ellenségek, hanem magokat fogyattyák. Kikről méltán érthettük az Isaias jövendőlését f: *Ősszve-veszstem az Egyiptiusokat az Egyiptziusokkal; és hadakozik a' férfiu az attya-fia-ellen, és a' férfiu a' barátya-ellen, a' város a' város-ellen, az ország az ország-ellen:* a' mint most szeműnkel láttyuk, hogy a' *Lutheristák* és *Calvinisták* egy-más-ellen véghetetlenül, és engesztelhetetlenül harczolnak; úgy hogy, há más ellenek nem hadakozik-is, magok el-fogyattyák magokat.

C

c *Iudic.* 7.14. 22.

f *Isa.* 19.2.

Ötödször: Azon Salomon hasonlíttya az Eccleſiát a' *Dávid Tornyához* g, *melly báſtyákkal épittetett: ezer paizok függenek arról: az erősseknek minden fegyverek.* Ezt az erős Tornyot, sem alól meg nem áshattyák az álnok Eretnekek, sem fellyűl meg nem hághattyák a' hamis Atya-fiak, sem kivűl el nem ronthattyák a' dühős Pogányok. A' Pártos Gyülekőzetek pedig, hasonlók a' *Bábylon* tornyához, mellyet nagy dichekedéssel kezdettek ugyan épiteni, és az égig akarták tetejét fel-vinni, hogy nevőket híressé tennék h: de szégyent vallottak. mert az Isten úgy ősszve-vésztette nyelvőket, hogy eggyik a' másiknak szavát nem érthette, és ugy kellett félbe-hagyniok, és egy-mástol el-oszolniok. Kiknek chúfolásúl méltán mondhatni; hogy, *Epiteni kezdettek, de véghez nem vihették* i. Valamennyi Eretnekségek támadtak, úgy fogtak a' dologhoz, mint-ha égigvalo Tornyot akarnának épiteni: de egynek sem ment végbe igyekezete. E' mai napon-is, oszolton oszolnak, újab-újabb Tévelygéseket találnak: de egy-mást nem értik. A' mi időnkben, az *Auguſtai Confeſsio* minéműnek láttatott? Azt vélték annak követői, hogy rövid idő-alatt, az egész világot el-fogja: de igen meg-chökkent, és olly gyakorta újúlt-meg, hogy már meg sem ismérhetni mellyik légyen közzűlök az igaz *Confeſsio*; és akár-ki-is eszébe veheti, hogy merő *Confuſio*, és valóságos *Bábel*; melly annyit tészen, mint Ősszve-zavarás.

D

g *Cant.* 4.4.

h *Gen.* 11.4.

i *Luc.* 14.30.

Hatodszor: Szent Pál az Eccleſiát, *az Igasság Oszlopának, és Erős Támaszának* nevezi k. mert nem ingadozó és romlandó, mint a' nád; melyhez ember bátorságoson nem támaszkodhatik. Azért mondotta Isaias egy-némelynek l: *Imé ez meg-törött Nádbothoz bízol, Egyiptushoz: kire ha ember támaszkodik, bé-mégyen a' kezébe, és által-lyikasztya*

k 1.*Tim.* 3.15

l *Isa.* 36.6.

azt. Gondolom pedig, hogy mikor Sz. Pál az *Eccleſiát* Oſziopnak nevezte, arra a'két Oſzlopra nézett, mellyeket Salomon az ô Temploma-előtt fel-állatott; és a'jobb-kézről-valót, *Iakin*-nak, az-az, Igyenesnek; a'bal-kézről-valót pedig, *Booz*-nak, az-az, Erősnek nevezte [m]; a'mint *Abulenſis*, *Vatablus*, és *Ribéra* [n] írják. Az-okáért, midőn Sz. Pál az *Eccleſiát*, Oſzlopnak, és erős Támaſznak nevezi, azt jelenti; hogy *Iakin* és *Booz*: mivelhogy az *Eccleſia*, az Igaſſágnak Igyenesſége, mellyet példázott a'*Iakin*: és azon Igaſſágnak erős Támaſza, mellyet példázott a'*Booz*. Mert az Anyaſzentegyház, chak egy kőrőmnyire sem távozik-el az Igaſſágnak Igyenesſégétől, sem el nem hajol az Igaſſágnak álhatatos Vallásától; és semmi erő 's hatalom el sem távoztathattya, sem el nem hajthattya: mert *Az Úr erősítette-meg az ô Oſzlopit* [o]. A Tévelygők gyülekőzete pedig, hasonló a'két Oſzlophoz, mellyeken állott a'Filiſtæusok háza: mellyeket Sámſon erőſſen meg-rándítván, le-szakadott a'ház, és mind oda rontotta a'kik azon voltak [p]. Sőt hasonlónak mondhattyuk az Oſzlopokhoz-is, mellyeket a'gyermekek nagy munkával egybe raggatnak hóból, és chak egy lábbal-is le-onthatni, sőt chak a' verőfény-is el-olvaſzthattya, és sárrá léſzen.

Hetedſzer: Urúnk az Eccleſiát, *A'kichíny Muſtár-magból lőtt őreg Fához* hasonlíttya [q], *melynek ágain az égi madarak nyúgoſznak*. Az-okáért, mint-hogy *minden plantálás, mellyet a'mennyei Atya nem plántált, tőből ki-ſzaggattatik* [r]: ha a'mi *Eccleſiánkat* nem az Iſten plantálta vólna, régen el-veſzett vólna; mert hatalmas Fa-vágók nagy fejſzékkel vóltak rajta hogy ki-vágnák, de nem tehették szerét. Úgy vagyon, hogy némelly ágait le-nyeſték a Tévelygők, de azzal el nem fogyathatták; sőt úgy tetſzik, hogy tőbb ágai nevekedtek azoknál a mellyeket le-nyeſtek: mert tőbben jőttek az *Eccleſia*ba *Indiá*ból, *Iaponiá*ból, *Chiná*ból, hogy-sem ki-eſtek a'szomſzéd tartományokból. A Tévelygők gyülekőzeti pedig, a'mint Júdas Apoſtol mongya [s], *Őſzi fák, gyümőlchtelenek, kétſzer hóltak, ki-irtattak*: mellyek egyébre nem illendők, sem alkolmatoſok, hanem a'tűzre. Kikre igen illik az Iſaías mondása [t]: *Se nem plántáltatott, se nem últettetett, se nem gyökerezett a'földben az ô törzsőkök: hirtelen reájok fuvallott, és meg-ſzáradtak, és a'forgó-ſzél mint a'pozdorját el-viſzi őket.*

Nyólczadſzor: Salomon az Anyaſzentegyházat, egyéb dolgokhoz-is hasonlíttya, mellyekből az ô álhatatos meg-maradását künnyen meg-érthettyük. mert imígyen szóll felőle [u]: *Kichoda ez, a'ki elő-jő mint a'fel-kelő Hajnal; ſzép, mint a'Hóld; válaſztott, mint a'Nap?* Ezek, természetők-szerént olly álhatatos dolgok, hogy sem állapattyokban, sem fényes világoskodáſokban fogyatkozást nem szenvedhetnek; jelentvén, az Anyaſzentegyháznak-is hasonló Álhatatoſſágát: úgy hogy, sem el nem fogyhat, sem fényes tűndőkléſét el nem veſztheti: sőt, a'mint Arany-száju Sz. János mongya [x]; Künnyebb a'Napot el-óltani, hogy-sem az Anyaſzentegyházat meg-homályosítani. Azokáért, mi-képpen hogy chúfolásra, és nevetésre méltónak ítélnők, a'ki a'Napot lővöldőzni, és nyilainak sokaságával akarná fényeſſégét meg-homályosítani: azon-képpen, merő kábáknak, és *Nábál*oknak mondhattyuk, a'kik, az Anyaſzentegyház-ellen tusakodván, azt ítélik, hogy azt el-nyomhattyák. A'Tévelygők gyülekőzeti pedig, hasonló az Űſtőkős Chillaghoz; a'vagy, a'mint Sz. Júdas Apoſtol nevezi [y], *Bújdoſo Chillaghoz*. Mert, noha az nem valóſágos Chillag; mindazáltal valamennyíre hasonló a'hoz, az emberi szemnek ítélete-szerént. és nem az égen vagyon, hanem sok ezer mély-földel az ég-alatt a'levegő-égen bújdoſik: Azon-képpen a'Tévelygők tudománya-is, némelly tudatlan embereknek úgy tetſzik, mint-ha mennyei vólna; noha bizony nem az, hanem a'levegő-égnek fejedelmétől származott, tudni illik az Őrdőgtől; a'mint *Luther* maga sem tagadgya, hogy tudományának eggyik fő czikkelyét az Őrdőgtől tanúlta, a'mint a'Kalaúzban nyilván fel-találod [z]. Továbbá, mi-képpen hogy az Űſtőkős, vagy Bújdoſo Chillagot, az emberek egy-ideig chodállyák; de hamar meg-emészt̃ődik, és el-tűnik: azon-képpen az Eretnekek tudománya-is, elsőben chodáſnak tetſzik; de nem sokára el-enyészik, és semmivé léſzen. Annak-fölőtte, mi-képpen hogy az Űſtőkős Chillag, valami nehéz változásnak, és háboruſágnak jele, a'mint sok példákból ki-tetſzik: azon-képpen a'Tévelygés, mindenkor veſzedelmet hoz magával; a'mint a'moſtani Újítóknak tévelygéſéből, származott minden háborúſág és nyomorúſág a'szomſzéd Országokra, és a'mi szerelmes Hazánkra-is; és tőbb-is származik, ha eleit nem vészik.

III. RÉSZE.

Kérdené valaki: Mi lehet az Anyaſzentegyház Álhatatoſſágának oka? Felelet.

[m] 3. *Reg.* 7. 21.
[n] *Lib.* 2. *de Templo*, c. 14
[o] *Pſ.* 74. 4.
[p] *Iudic.* 16. 30
[q] *Luc.* 13. 19
[r] *Mat.* 15. 13.
[s] *Iuda verſ.* 12
[t] *Iſa.* 40. 24.
[u] *Cant.* 9. 6.
[x] *Hom.* 4. *in* c. 6. *Iſa. Vidi Dominum.*
[y] *Iuda verſ.* 13
[z] *Kalauz, in* 11. *Editione, pag.* 206.

A

Első Oka, az; hogy ő-benne soha meg nem szűnnek az igaz Tanítók, kik kézről kézre adgyák az igaz tudománt. Erről igen nyilván beszél Sz. Pál [a]: *A' Kristus adott némellyeket ugyan Apostolokat, némellyeket pedig Profetákat, némellyeket pedig Evangelistákat, némellyeket pedig Pásztorokat és Doktorokat, a' Szenteknek tellyes-váltokra, a' szolgálatnak munkájára, a' Kristus testének épülésére: mig minnyájan el-jussunk a' Hitnek, és az Isten Fia isméretinek eggyességére, hogy tekélletes férfiakká legyünk, a' Kristus meg-állapodott idejének mértékeszerént.* Es okát-is adgya: *Hogy ne legyünk többé habozó kisdedek, és ide's tova ne vitettessünk a' tudománnak minden szelétől, az emberek gonoszsága-által, a' tévelygésbe-ejtő álnokság-által.* Ezek pedig az Isten ígéjétől soha el nem szakadtak, hanem fedhetetlenül annál maradtak, és végig meg-is maradnak, a'mint Isaias meg-jövendőlte [b]: *Ez az én szövetségem vélek, úgy-mond az Ur: Az én lelkem, melly benned vagyon; és az én igéim, mellyeket a' te szádba helyheztettem, el nem távoznak a' te szádtól, és a' te magod szájától, és a' te magod magva szájától, úgy-mond az Ur, mostantól-fogva és örökké:* Ha Örökké: tahát nem három-, sem hát-száz esztendeig; a'mint az Ujítók chevegnek. kik az eggy-ügyü kösséggel el akarják hitetni, hogy a'Romai *Ecclesiában*, volt ugyan egy-ideig az Isten ígéjének igaz hirdetése, de az-után a'pad-alá dugattatott. Melly merő hazugság: Mert az Anyaszentegyháznak mostani Tanítói, mindenben eggyeznek a'Régiekkel; és, azoknak nyomdokit követvén, úgy mint örökségül vötték az Evangéliomi igasságot. A' mostani Tévelygők pedig, senkit nem mutathatnak a'Régi tanítók-közzül, a'kivel mindenben eggyeznének: sőt az Istennek nyilván-valo ígéjét-is, a'Szent Irást, úgy megmarczongották, hogy, a'ki egybe-veti az igaz Szent Irással, nem győz eleget chodálkozni szemtelenségökön, és vakmerőségökön.

B

Második Oka az Anyaszentegyház fogyhatatlan Álhatatosságának, az; hogy az Anyaszentegyház, a'Kristusnak Jegyese; a'Kristus pedig, az *Ecclesiának* férje és feje; úgy hogy el-válhatatlan Házasság légyen közöttök. Innét mongya Oseás-által [c]: *Magamnak jegyezlek téged örökké: és jegyezlek téged igasságban, és ítéletben, és irgalmasságban, és könyörületességekben. Es hittel jegyezlek téged magamnak: és meg-tudod hogy én vagyok az Ur.* A'Meny-aszszony viszontag, a'Vő-legényről azt mongya Salomonnál [d]. *Megtalálám a'kit szeret az én lelkem: meg-fogám ötet: el sem bochátom.* Es noha a'Vitézkedő Anyaszentegyháztól láthatandó-képpen el-távozott a'Kristus: mindazáltal, sok-képpen jelen vagyon; úgy hogy a'Vő-legénnek távúl-létéből, semmi fogyatkozása az Anyaszentegyháznak nem történik. Mert gondot visel reája, Elsőben: Maga-által; *Véle lévén minden-nap, világ végezetig* [e]. Továbbá; Az Anyaszentegyházzal vagyon a' Kristus az Oltári-szentségben, a'szent Misének Áldozattyában, testestől, lelkestől, Istensége- és emberssége-szerént. Annak-fölötte; A'Szent Lélek-által-is: kiről ő-maga emlekezett, mondván [f]: *Kérem az Atyát, és más vigasztalót ád néktek, hogy örökké veletek maradgyon, az Igasságnak Lelkét, kit e'világ el nem vehet; mert nem láttya ötet, se nem tudgya ötet. Ti pedig meg-ismériték ötet: mert nálatok marad, és bennetek lészen.* Végezetre; Láthatandó gond-viselő-által-is, ki a'Kristusnak Hely-tartója: melly tisztet Urunk elsőben Sz. Péterre bízta, midőn *az ő Juhainak és Bárányinak legeltetését reája hatta* [g]. Péter-után pedig, az ő Követőire a'Romai Püspökökre; kik világ végezetig meg-maradnak az Anyaszentegyházban, és arra gondot viselnek; kikhez a'Hívek úgy halgatnak, mint a'Kristushoz; a'mint Urunk ő-maga parancholta, mondván [h]: *A'ki titeket halgat, engem halgat.* Annak-okáért, nagy bosszúsággal illetik az Ujítók, mind a'Kristust, 's mind a'Szent Lelket, azt mondván; hogy az Anyaszentegyház, chak bizonyos és határos ideig maradott a'hívségben, az-után pedig el-pártolt, és paráznává lött. Mert azzal azt jelentik, hogy a'Kristus, az ő Jegyesére gondot nem viselt; és a'Sz. Lélek, a'reája bízattatott személyre nem vígyázott. Az ő gyüleközetök-vagy inkább gyülevészök-felől, méltán mondhatni, hogy, mint az út-félen-ülő, vagy a'bordélyban kereskedő gonosz aszszony, mindennel egy-aránt közösül: és ma, *Luther*-után koslat; holnáp, *Calvinus*sal bagoz; az-után pedig *Servétus*hoz adgya magát, és chak az álhatatlanságban álhatatos. A'kegyes Isten óltalmazzon-meg bennünket minden hamis Gyüleközetektől, és tartson-meg az ő el-fogyhatatlan egy igaz Vitézkedő Anyaszentegyházában: hogy abban halálig vitézkedvén, az el-hervadhatatlan Koronát el-vehessük a'Győzedelmes Anyaszentegyházban. Mellyet engedgyen a'mindenható Atya Isten, az ő áldott Szent Fiának érdemiért. Amen.

C

D

a *Eph.* 4. 11.

b *Isa.* 59. 21.

c *Ose.* 2. 19.

d *Cant.* 3. 4.

e *Matt.* 28. 20

f *Ioan.* 14. 16.

g *Ioan.* 21. 17

h *Luc.* 10. 16.

MASODIK PREDIKÁTZIO.

MIdőn az Úr Angyala Gedeonnak azt mondotta vólna [a]; *Az Ur veled leg-erősſebb férfiú*; Gedeon azt felelte: *Kérlek Uram, ha velünk az Ur, miért környékeztek-meg minket mind ezek?* Chodálatoſnak tetſzett Gedeonnak, hogy ſzél-vész támadhat, a'ſzelek Urának jelen-létében. Haſonló-képpen az Apoſtolok, chodálkozva kérdezhették vólna okát a'nagy háborúnak, melly-miatt chak nem elmerűlt a'Hajo, melyben ő-maga a'Kriſtus aluva nyugodott; ki ſok choda-tételekkel, már az-előtt meg-bizonyította vólt Iſteni erejét, és a'teremtett-állatokon-valo tellyes uraſágát. Nem kétlem, hogy moſt-is ſokan ſápolódnak, a'Hívek-ellen támadott ſok zúr-zavarokon; egy-felől meg-gondolván, hogy az Iſten fogadáſa azt tartya, hogy mindenkor vélek léſzen, ſzemeit rólok el nem fordíttya, ſzárnyai-alól el nem bochátttya, és mint a'ſzeme fényét meg-óltalmazza: máſ-felől pedig, látván, hogy moſtan mondhattyák valóban a'Hívek Sz. Pállal [b]: *Semmi nyugodalma ninch a'mi teſtünknek, hanem minden háboruſágot ſzenvedünk: kivűl harczok, belől félelmek.* a'vagy Dávidal [c]: *Él az Ur, hogy chak egy lépéſnyire vagyunk (hogy így ſzólljak) én's a'halál.* Melly panaſzolkodás, ha a'Hitnek fogyatkozáſából ſzármazik, mélto meg-feddéſre. mivelhogy Urunk az Apoſtolokat-is meg-feddette azon okból, mondván [d]: *Mit féltők kichiny-hitűek?* a'vagy [e], *Miért vattok félénkek? még ſinch-e Hitőtök?* a'vagy [f], *Hol vagyon a'ti hitőtök?* Nem hogy tellyeſséggel ſemmi Hitők nem lőtt vólna, hanem hogy, a'mint Sz. Agoſton mongya [g], a'Hitet meg-haladta a'félelem; holott nagyobnak kellett vólna lenni a'Hitnek a'félelemnél. Melly dologról, ezennel többet ſzóllok.

I. Meg-mutatom, Michoda fogyatkozás lőtt légyen az Apoſtolok Hitiben.
II. Meg-bizonyítom, hogy az Igazak vígadnak a'háboruſagban.
III. Meg-mondom, Miben mutaſſa-meg magát az igaz Barátſág.

ELSÖ RÉSZE.

KÉt-képpen hihetűnk valamit: Előſzőr; Ő-magában: úgy-mint, hogy a'Kriſtus Iſten Fia, fel-támadott, menybe ment. Máſodſzor; Másban, vagy más ereje-által: úgy-mint, a'ki a'Kriſtuſt Iſten Fiának hiſzi, és hogy halottat támaſzthat; ennek erejével azt-is hiſzi, hogy a'vakot, és ſántát meg-gyógyíthattya. Az Apoſtolok, a'ſzél-vész-előtt, a'Kriſtuſt Iſten Fiának hitték; és annak erejével azt-is hitték, hogy attól aluva-is meg-ſzabadíthattya őket: de, mint-hogy a'ſzél-vész-előtt, arra-valo alkolmatoſſágok nem vólt, hogy azt ő-magában-is hinnék; az el-érkezvén, hinniek kellett vólna. Es mivelhogy azt nem chelekedték, Urúnk meg-feddőtte őket. mint-ha azt mondotta vólna: Midőn el-hittétek hogy én Iſten Fia vagyok, annak erejével ezt-is hittétek: mi módon nem hiſzitek tahát moſt azt ő-magában, a'mit ez-előtt másban, vagy máſnak erejével, hittetek? Meg-feddőtte azért őket, mind a'főlőtteb-valo Félelemért, 's mind a'kichíny és meg-fogyatkozott Hitért, melly a'félelemből ſzármazott. Mert gyakorta, hiſzſzük hogy valami meg-lehet: de, midőn a'veſzedelemben forgunk, a'félelem vagy a'Hitben fogyathoztat-meg, vagy kételkedtet a'dolog-felől, a'mint itt-is történt. és azt jelenti Urúnk, mondván: *Mit féltők kinchiny-hitűek?* elsőben a'Félelemről fedvén-meg őket, mint a'Hitben-valo fogyatkozáſnak okáról. Az-okáért, nem egy-általlyában a'Félelemért feddőtte-meg őket, mert az, természet-szerént-valo dolog: hanem, hogy a'főlőtteb-valo félelem, a'Hitet meg-tántorította bennek; a'mint Sz. Márknál a'Görög bőtűből ki-tetſzik: melly annyit tészen, mint, *Miért féltők annyira?* vagy, *Miért féltők így?*

Ebből igen haſznos tanuſágot vehetűnk. Azt alíttyuk néha, hogy az Úr el-aluván, üdvőſſégünk ügye utólſó veſzedelemre jutott, a'ſok gonoſz társaſág-miatt; a'vagy az Anyaſzentegyház hajótskája, a'ſok tévelygéſnek háborúi-miatt. Kell-e azért-félni? Kell: de nem a'Hitnek fogyatkozáſáig, a'vagy az Iſtenben-valo bizodalomnak meg-tántorodáſáig: hanem, hogy a'Hit inkább gyarapodgyék, hogy ezt a'Kriſtus meg-jövendőlte, és a'bizodalom nevekedgyék: tudván, hogy a'ki ezt meg-jövendőlhette, ſegétſéget-is adhat; mint-hogy meg-is ígérte. és azt rővid, de hatható ígékkel, meg-jelentőtte, mondván [h]: *Ezeket ſzóllottam néktek, hogy én-bennem békeſégtek légyen. E'világban ſzorongatáſtok léſzen* (ihol az elsőnek meg-jelentéſe:) *de bizzatok, én meg-győztem e'*

a Iudic. 6. 12.
b 2. Cor. 7. 5.
c 1. Reg. 20. 3.
d Matt. 8. 26.
e Marc. 4. 40.
f Luc. 8. 25.
g Lib. de Conſenſu Evangeliſt. 6. 24.
h Ioan. 16. 33.

A

világot. Ez a' ſegétſégnek meg-ígéréſe, melyből támogatnunk kell a' bizodalmat. Ebből azt hozhattyuk-ki, hogy az háboruſágok az Iſten-félőkben, a' reménſéget nem chak nem fogyattyák, hanem ugyan nevelik-is, és erősítik. Az-okáért, noha Szent Pál azt mongya az Igaz ember-felől, kit *Teremtett-állatnak* nevez [i]; hogy *Foházkodik, és ſzűl, mint-hogy hiúság-alá vettetett*, az-az, e' világi nyomorúság-alá, melly hamar el-múlik: mindazáltal azt-is mongya; hogy *A' reménſégben meg-marad, jobb állapatot, és az örök boldogságot várván: Mert*, úgy-mond [k], *a' Teremtett-állat-is meg-ſzabadíttatik a' romlandóſág-nak ſzolgálattyától, az Iſten fiai dicsőſégének ſzabadságára.* Ezeket, a' *Reménſég foglyai*nak nevezi a' Próféta [l]: mert a' fogság, és nyomorúság, reménſéget ád nékik a' jobb állapatról; mellyet *két annyi*nak nevez, az-az, nagyobnak, a' munkánál. nem heában dicsekedik tahát Sz. Pál a' háboruſágokban [m]; *tudván, hogy a' háboruság tűrést ſzerez, a' tűrés pedig próbáláſt, a' próbálás pedig reménſéget.* Az-okáért mondotta Dávid [n]: *Ha harcz támad ellenem, én abban bízom:* úgy hogy, mentől nagyobb a' háborúſágnak tűze, annál nagyobb a' Reménſégnek lángja. Innét vagyon, hogy az Igazak, a' háboruſágban nem panaſzolkodnak, hanem halgatnak, és az Istentől várnak ſegétſéget; a' mint Iſaías jelenti, mondván [o]: *Halgatásban, és reménſégben leſzen a' ti erősſégtek:* az-az, a' békeſéges-tűrésben, és az Iſten ſegétſégének várásában.

i *Rom.* 8. 22.

k *verſ.* 21.

l *Zach.* 9. 12.

m *Rom.* 5. 3.

n *Pſ.* 26. 3.

o *Iſa.* 30. 15.

B

Efféle halgatás, nem chak az Iſten-ellen-valo panaſzolkodáſt rekeſzti-ki, hanem bűneinket-is meg-iſmérteti velünk, hogy a' meg-érdemlett bűntetéſt örömeſt ſzenvedgyük. Azért mondotta a' meg-nyomorodott nép a' Próféta-nál [p]: *Gyűllyetek egybe, és mennyünk-bé az erős Várasba, és halgaſſunk ott: mert a' mi Urunk Iſtenünk, halgatáſra juttatott minket, és epe-vízzel itatott bennünket: mert vétkeztünk az Urnak.* Bizony, ſokkal haſznosb vólna efféle halgatás, a' mód-nélkül-valo jajgatáſnál, és egyebek-ellen-valo zúgolodáſnál, azokra vetvén nyomorúſágunknak okát, és nem magunk vétkére. Hallyad, mit mond azon Próféta [q]: *Ió az Ur az ő-benne-bízóknak, az őtet-kereső léleknek. Ió halgatáſſal várni az Iſten ſzabadítását. Ió a' férfiúnak, midőn az igát ifiuságától-fogva viſeli. Le-űl egyedül, és halgat: mert fel-vötte magára. A' porba téſzi a' ſzáját, ha valami-képpen reménség lenne.* Mintha azt mondaná: Az Iſten meg-ſegéti azt, a' ki őtet buzgó ſzívvel ſegétſégül híja: mert a' nyavalyában, leg-jobb orvoſság a' chendes reménség az Iſtennek ſegétſége-felől. Es ha a' gyenge ifiat kemény igába fogja-is, és ſzűntelen őſztönözi; ne rúgóldozzék, mert az nehézben eſik néki. sőt, ne chak ne rázza-ki az igát nyakából, hanem inkább ő-maga a' hoz járúllyon, és nyakát belé tegye; úgy meg-hajtván nyakát, hogy a' ſzájával a' földet érje, és úgy várja a' követkőzendő ſegétſéget, melly jó idején el-érkezik. Az Iſten akkor mutattya nagyobb hatalmaſſágát, mikor nyilván- és jelen-valo veſzedelemből ſzabadít-ki bennűnket. A' mint Sámſon, meg-engedvén hogy meg-kőtőzzék kőtelekkel [r], nagyobb erejét mutatta, azokat el-ſzaggatván, hogy-ſem ha meg nem kőtőzték vólna. Es az Iſten, meg akarván mutatni hatalmaſſágát, akkor ígért ſegétſéget az ő népének, midőn chak nem utólſo veſzedelemre jutott: mikor, a' mint Iſaías mongya [s], *Sirt, és elhervadott a' föld: meg-ſzégyenült a' Libanus, és meg-rútúlt; és Sáron olly lőtt, mint a' puſzta: és őſzve-rontatott Báſan, és Karmélus. Akkor mondotta: Majd fel-kelek; majd meg-dicsőíttetem; majd fel-magaſztaltatom.*

C

r *Iudic.* 15. 14

s *Iſa.* 33. 9.

II. RESZE.

D

De nem chak dichekednek és halgatnak a' Hívek a' nyomoruſágban, hanem örvendeznek-is; a' mint Sz. Jakab parancholta [t]. sőt Urunk-is, mondván [u]: *Boldogok vattok, midőn ſzidalmaznak titeket, és üldöznek titeket, és hazudván minden gonoſzt mondanak ellenetek, én-érettem: Örűllyetek és vígadgyatok, mert a' ti jutalmatok bővſéges mennyekben.* Ezt valóban meg-chelekedték az Apoſtolok, midőn *Örűlve mentek-el a' gyűlekőzet-elől, mivelhogy méltókká löttek a' IESUS neveért gyalázatot ſzenvedni* [x]. Méltán mondhatni azért az Igazról; hogy *a' puſztítáſt és éhſéget neveti* [y]: mert az éhség, nem chak meg nem eméſzti őket, hanem ugyan hizlallya, és gyönyörködtetvén nevetteti. Midőn Sz. Ferencz *Gallia*ba menne *Maſſeus*sal, egy kútnál le-űltek ebédleni: és elő-rakogatván a' küldúlt kemény és penyíſzes darabotska kenyereket, nagy víg ſzívvel intette a' társát *Maſſeust*, hogy hálákat adnának az Iſtennek a' ſzegénſégnek ollyan nagy kinchéért. Meg-kérdé azért *Maſſeus*, Michoda kinch vólna a' nagy ſzűkség; holott, ſem aſztalok, ſem borok, ſem főtt étkők nem vólna? Szent Ferencz azt felelte: Ez az Iſtennek nagy jó-téteménye, hogy minden fogyatkozáſt ő-maga hozott helyére, mind a' kenyeret és a' vizet, 's mind a' követ el-kéſzítvén, az ő gond-viſelésők-nélkül. Kétség-nélkül, nagyobb lelki vígaſztaláſt érzett Sz. Ferencz abban a' nyomorúlt lakásban, hogy-ſem teſti gyönyörűſéget éreznek a' világ fiai a' friſs lakodalmokban; és azért vígadott, és

t *Iac.* 1. 2.

u *Matt.* 5. 11.

x *Act.* 5. 41.

y *Iob.* 5. 22.

hálákat adott az Istennek. Egyéb-féle nyomorúságokról-is azt jelenti Dávid, noha homályos beszéddel [z]: *Ha a' sorsok-között aludsztok, a' galamb ezüstös tollai: és a hata vége arany-szinü sárga. Midőn a' mennyei a' Királyokat osztogattya néki, hóval meg-fehérittetnek Selmonon*: az-az, midőn rabbá esztök, és az ellenség sorsot vét reátok, kit kellessék szablyára hánni, vagy őrök rabságban tartani: akkor bátorságoson fogtok alunni; és olly víg orczátok lészen, mint a' szép fehér galambnak tollai, mellyek a' verő-fényen arany-színt mutatnak, és gyönyörködtetik a' szemet. Midőn pedig az Isten meg-ítéli azokat, és meg-bűnteti, ollyanok lésztek mint a' hótól meg-fehéredett Selmon-hegye, melly egyébaránt a' sürü erdők-miatt setétes volt. Így volt Sz. Péternek dolga: kit, midőn *Heródes* másod nap meg akart volna öletni, éjjel, két vitéz-kozött, noha két lánczal volt meg-kötözve, olly bátorságoson alutt, mint-ha semmi dolga nem lött volna: és külömben fel nem ébredett, hanem mikor az Angyal, meg-ütvén az oldalát, fel-költötte [a]. Erről érthettyük Dávidnak ama' mondását-is [b]: *A' patakból iszik az úton: azért magasztallya fel a' fejét.* Mert az Igazak, mikor a' nyomorúságos életnek zavaros patakából isznak, fejöket fel-emelik; és meg-mutattyák, hogy azok nem chak el nem nyomhattyák, hanem inkább fel-emelik; és mentől inkább áradnak, annál magasban úsznak; a' mint a' víz-özön-kor, meg-sokasodván a' vizek, a' bárkát magassan fel-emelték a' földtől [c]: az istentelenek pedig, a' mint Dávid mongya [d], *a' nyomorúságokban helyt nem álnak*; hanem el-fillyednek, el-merülnek, semmivé lésznek.

Az Igazakról mongya Salomon [e]: *A' bölchek szíve, a' hol a' szomorúság.* Mert midőn a' nyomorúság reájok érkezik, el nem fáradnak, sem kétségbe nem esnek, hanem bátorságos szívvel vannak; azon Salomonnak tanátsa-szerént [f]: *Ha a' hatalmasnak lelke felindúl ellened, el ne hadgyad a' te helyedet: mert az orvoslás, igen nagy bűnöket hagyat-el*: az-az, ha a' Gonosz lélek, szabadságot vévén az Istentől, reád rohan, mint Jóbra, helyedből ki ne mozdíttson: mert azzal jó orvosságot találsz, bűneidnek meg-gyógyítására. A' *Ceraunia*-nevű drága-kőről, azt írja *Plinius* [g]; hogy chak a' meny-kőtől meg-ütött helyen találllyák: azon-képpen a' sok Jószágos-chelekedeteknek, úgy mint, a' Békeségesz-tűrésnek, reménségnek, hálá-adásnak drága-kövét, nehéz fel-találni a' háborúság ütő-kövekivül; a' mint Jóbról eszünkbe vehettyük: kinek nagyobb hálá-adását nem olvassuk, mint a' sok háboruságok-után, mellyeket drága-köveknek és ajándékoknak tartott. és Sz. Pál, nyilván *Ajándék*nak nevezte, midőn azt mondotta [h]: *Néktek ajándékoztatott a' Krisztusért, nem chak hogy hidgyetek ő-benne, de hogy szenvedgyetek-is ő-érette.* és eggyüvé helyhezteti a' Hitet, és a' szenvedést: mert, midőn a' Krisztus az Anyaszentegyházat fundálta, mind a' kettővel meg-ajándékozta, a' Hittel, úgy-mint jó fondamentommal; a' Szenvedéssel, úgy-mint erős épülettel. mert a' ki az Evangéliomot akarta követni, álhatatosnak kellett lenni a' félelemben, és kész lélekkel a' kísértetre [i]. Sz. Péter pedig úgyan *Boldogság*nak nevezi [k]: mert a' háboruságok, a' következő boldogságnak bizonyos zálogi. Es mivelhogy az Ajándék ajándékot érdemel, a' mint hogy a' háborúság az Isten ajándéka: azon-képpen a' hálá-adás, mi ajándékunk a' háborusságért; a' mint Isaias jelenti, mondván [l]: *Ajándék vitetik a' Seregek Urának, a' meg-romlott és meg-szaggattatott néptől*; tudni illik, a' hálá-adásnak ajándéka. Bizony, Dávid akkor híja az egész gyülekezetet az Aldozatra, és az Úr nevének dícherészére, mikor az Isten meny-dörgéssel, villámással, és tűzzel a' czédrus-fákat el-rontotta; a' szarvasokat, és egyéb vadakat meg-ijeszti [m]: az-az, midőn minket, meg-foszttván minden szépségünktől és javainktól, meg-rettent, és a' nyomorúságok-által ugyan a' földhöz vér, akkor kívánnya hogy Áldozatokat tegyünk, és dícherjük az ő szent nevét: mert, mind ezekközött-is, *az Ur erőt ád az ő népének* [n], hogy a' háborusság el ne nyomja: és meg-áldgya az ő népét békeségben, parancholván a' szeleknek és a' tengernek, és a' fáradságért bőveséges jutalommal meg-fizetvén.

Ezért a' Hívek, a' Háborusságot bőchülletnek ítélik; a' mint Sz. Pál: ki az Efesusiakhoz írván, bőchülletesb titulust nem választott a' *Fogoly* tituluzánál [o]: *Kérlek*, úgy-mond, *titeket, én Fogoly az Urban*; és azzal ajánlotta magát nékik. Midőn pedig *Agrippa* Királynak, és magának egyenlő dolgot kívánt, nyilván meg-mondotta, hogy, a' kötelektől meg-válva: mint-hogy *Agrippa*, Pogány lévén, azoknak méltosságát nem értette, és meg sem tudta volna bőchülleni. Azért mongya *Oecumenius*; hogy, midőn azt mondotta Sz. Pál, nem a' köteleket útálta vagy gyalázta, mellyeknél semmit bőchülletesbnek nem tartott, hanem a' Pogányok vélekedése-szerént szóllott, és azoknak gyarlóságához szabta beszédét. Mert egyéb-aránt, Sz. Pál olly nagyra bőchüllötte a' Fogságot és kötelet, sőt a' halált-is, a' Krisztusért, hogy neminémű-képpen minden tekélletességét, és emberségét-is abban helyheztette; a' mint ő-maga jelentette, midőn a' Hí-

A
[z] *Pſ.* 67. 14.

[a] *Act.* 12. 5.
[b] *Pſ.* 109. 7.

B
[c] *Gen.* 7. 17.
[d] *Pſ.* 139. 11.

[e] *Eccle.* 7. 5.

[f] *Eccle.* 10. 4.

[g] *Lib.* 33. *c.* 9.

[h] *Phil.* 1. 29.

C
[i] *Eccli.* 2. 1.
[k] 1. *Pet.* 3. 14.

[l] *Iſa.* 18. 7.

[m] *Pſ.* 28. 1. 2.

[n] *verſ.* 11.

D
[o] *Eph.* 4. 1.

[p] *Act.* 26. 29.

A

veknek imígyen ſzóllott [q]: *A' Szent Lélek minden váraſokban tudománt téſzen nékem, mondván: Hogy fogságok és háboruságok kövétköznek reám Ieruſalemben. De ſemmitől ezek-közzül nem félek: ſe drágábnak nem tartom a' lelkemet magamnál.* Vallyon kit ért ő-magán? A' Foglyot, a' tömlöczbe vettetett Pált, mivelhogy a' nyomoruſágot leg-nagyobra böchűllötte. Es nem ok-nélkül, mert az Oſtorozáſok, bizonyos jelei, és zálogi, az Iſtennek hozzánk-valo Atyai ſzeretetinek; nem chak mikor próbáláſunkra oſtoroz bennünket, hanem midőn vétkeinkért vér-is; a' mint Salomon nyilván jelenti, mondván [r]: *Az Ur oktatását, fiam, meg ne veſd: ſe el ne hadd magad midőn tőle dorgáltatol: mert a' kit ſzeret az Ur, meg-dorgállya: és úgy kedvelli, mint az atya a' fiát*; az-az, kívánnya hogy kedvében légyen: az-okáért az oſtorral le-sőpri róla a' mi kedve-ellen vagyon. Ugyan azont mongya ő-maga-is az Iſten Szent Jánoſnál [s]: *En a' kiket ſzeretek, meg-feddem, és meg-oſtorozom.* Es Szent Pál-is: *Még ſzintén*, úgy-mond [t], *a' vérig nem tuſakodtatok, a' bűn ellen viaskodván: és el-feletkeztetek a' vigaſztaláſról:* (az-az, holott még nem jutottatok a' leg-nagyobb háboruſágra, és véretek ki-ontáſára, már-is el-feletkeztetek arról, hogy az Iſten meg-vígaſztalhat midőn meg-dorgál.) *Melly néktek, mint fiaknak ſzóll* (tudn' illik Salomon-által,) *mondván: Fiam el ne múlaſd az Ur fenyitékét: ſe el ne faradgy midőn tőle dorgáltatol: Mert a' kit ſzeret az Ur* (azzal tudn' illik a' ſzeretettel, mellyel az ő-rők bóldogſágot akarja adni) *meg-ſanyargattya: meg-oſtoroz pedig minden fiat, a' kit hozzája fogad.* Vedd eſzedbe, hogy, mint az Atya nem gyűlöléſségből oſtorozza a' fiát, ſem hogy ſanyargatáſában gyönyörködgyék, hanem hogy oktaſſa, és gonoſz erkölchéből ki-vegye: úgy az Iſten-is chak a' végre oſtorozza Híveit, hogy meg-javúllyanak. Mert az Iſten házában, nem chak a' ſzolgákat oſtorozzák, mint a' Romaïaknál [u], hanem a' fiakat-is. holott még a' leg-ſzerelmesb Fia-is meg-oſtoroztatott, noha nem maga jobbúláſáért, hanem a' miénkért. Nem kell azért az oſtorozáſtól futnúnk; a' mint a' Bölcs ínt bennünket [x]: *Alázd-meg ſzívedet, és türj: hajtsd-meg fűledet, és fogadd-bé az értelem ígéit, és ne hirtelenkedgyél a' háboruſág idején* (hogy el-fuſs előtte.) *Türd-el az Iſten látogatáſit: ragaſzkodgyál az Iſtenhez, és türj, hogy nevekedgyék utóllyára a' te életed. Mindent, a' mi reád bocháttatik, végy-fel: és a' fájdalomban türj, és a' te meg-alázáſodban békével ſzenvedgy: mert a' tűzben próbáltatik-meg az arany és az ezűſt; a' kedves emberek pedig, a' meg-alázáſnak kemenczéjében.* Az-okáért, nem jól chelekeſznek, a' kik a' Háboruſágot, mindenképpen le akarják nyakokról rázni; és, ha jó módgyok ninchen benne, iſtentelen eſzközöket-is kereſnek: mert azzal, ſem e' világi háboruſágtól meg nem menekednek, ſem a' más világi bűntetéſt el nem kerűlik. holott, a' kik békével ſzenvedik, mint Jób, és Tobías, gyakorta e' világon-is meg-ſzabadúlnak, a' más világon pedig az ő-rők bóldogſágnak jutalmát véſzik.

B

C

De az Iſten mi-hozzánk e' dologban, nem chak úgy viſeli magát, mint Atya a' fiához, hanem, mint a' jó Orvoſ-is a' beteghez: ki, néha fel-metſzi a' ſebet, vagy meg-vágja a' kelevént; a' mint *Hippócrates* paranchollya [y], hogy a' mérges genyetſéget ki-vonnya, és, a' ſebet meg-tiſztítván, bé-gyógyíttſa: úgy az Iſten-is, *Meg-ſebesít, és orvoſol; meg-vér, és az ő kezei gyógyítnak-meg* [z]. Úgy vagyon, hogy gyakorta gyengén bánik az emberrel, és lágy orvoſſággal él; a' mint *Hippócrates*-is tanátſollya [a]; és, a' mint David mongya [b], *Meggyógyíttya a' töredelmes ſzívűeket, és bé-kötözi azok töréſit*: de a' mikor ſzükſégeſnek iſméri, kemény kézzel nyúl hozzá, és nehéz írrel gyógyíttya; a' végre, hogy ſemmit ne hadgyon a' ſebben, a' mivel ki-fakadhatna. Azért méltán mondhattyuk az ő nyilait, *Szabadítáſ- és ſzabadúlás nyilainak* [c]. Hallyad mit mondanak a' Hívek a' Profétánál [d]: *Iertek, és térjünk az Urhoz: mert ő fogott-meg, és meg-gyógyít minket: meg-vér, és meg-orvoſol minket:* az-az, nem úgy fog-meg mint a' vadáſz, farkas, vagy oroſzlány, hogy el-ſzaggaſſon: hanem, mint a' Páſztor, ki a farkas torkában látván a' báránt, erőſſen meg-ragadgya, és ki-vonſza ſzájából; a' mint Dávid chelekedett [e], ki a' Kriſtuſt példázta; és ollykor meg-is ſérti: de nem a' végre fogja-meg hogy meg-ſértſe, hanem hogy, ki-ſzabadítván torkából, meg-gyógyíttſa. Innét vagyon, hogy az Irásban azt olvaſſuk; hogy az Iſten, a' Veréſt, ſebesítéſt, és a' halált-is, kegyelemre, gyógyúláſra, életre fordíttya: és az; igen illendő az ő irgalmaſſágához, és majd ugyan tulajdona az ő bölch és hatalmas jó-vóltának. Így ſzóll ő-maga az Iſten, Moyſeſ-által [f]: *En ölök, és elevenítek; ſebesítek, és én gyógyítok.* Haſonlót beſzél a' Sámuel annya [g]: *Az Ur öl és elevenít, alá-viſzen poklokra és viſzſza-hoz.* Tobiás-is [h]: *Te meg-oſtorozſz, és meg-gyógyítaſz; alá-viſzeſz a' poklokra, és viſzſza-hozſz.* Azont olvaſſuk Jób könyvében-is [i]. a' mint ez-előtt meg-mondók. Es Salomon-is úgy beſzél [k]: *Uram, te vagy, kinek az életen és a' halálon hatalma vagyon, és el-viſzſz a' halál kapujáig, és viſzſza-hozſz.* Melly mondáſokból igen jeles dolgot tanúlhatunk.

Mert, midőn ezeket mongya a' Szent Irás az Iſten-felől, Két dolgot ád fő-képpen

q Act. 20. 23
r Prov. 3. 11.
s Apoc. 3. 19.
t Hebr. 12. 4.
u Act. 22. 25
x Eccli. 2. 2.
y Lib. de Capitis vulneribus.
z Iob. 5. 18.
a In Officina Chirurgica.
b Pſ. 146. 3.
c 4. Reg. 13. 17.
d Oſe. 6. 1. 2.
D
e 1. Reg. 16. 34. 35.
f Deut. 32. 39
g 1. Reg. 2. 6.
h Tob. 13. 2.
i Iob. 5. 18.
k Sap. 16. 13.

előnk-

előnkbe: Első: Az Istennek nagy Hatalmassága; melyről mindenütt emlékezet vagyon: mert a'hol ő-maga szóllott, utánna vetette [l]: *Es ninch a'ki kezemből ki-szabadithasson.* Anna pedig, chak hamar azt mondotta utánna [m]: *Az Úré a'föld sarkai, és azokra helyheztette a'Világot.* Tobías pedig [n]: *Ninch a'ki el-szaladgyon kezedből.* Jóbnál, egy kevéssé az-előtt, azt olvassuk [o]: *A'ki nagyokat, és meg-vizsgálhatatlanokat, és chodálatos dolgokat chelekeszik szám-nélkül.* A'Bölch pedig azon kezdi-el [p]: *Uram, te vagy, kinek az életen és a' halálon hatalma vagyon.* Ezekből pedig az üdvösséges félelmet tanullyuk, hogy illyen hatalmas Úr-ellen ne mérészellyünk véteni. Második: Az Istennek chodálatos irgalmassága és szerezeti: ki leg-ottan az ostorozás-után meg-vígasztal, a'sebesítés-után meg-gyógyít, mint-ha ugyan meg-bánta vólna hogy meg-sanyargatott; a'mint Tobías jelenti-is, mondván [q]: *Ő ostorozott-meg minket a'mi hamisságinkért; és ő szabadított-meg minket az ő irgalmasságáért:* az-az, nem vólna kedve az ostorozáshoz, de mi kénszeríttyük arra hamisságinkal, mellyeket nem mélto el-szenvedni: de úgy-is, mint-ha meg-bánná a'mit chelekedett, leg-ottan meg-szabadít az ő irgalmasságáért, melyre magától igen kész és hajlandó. Jeremiás-is azt jelenti, mondván [r]: *Most azért, jóbbittsátok-meg a'ti útaitokat, és igyekezetiteket; és halgassátok a'ti Uratok Istentek szavát, és meg-bánnya az Ur a gonoszt a'mellyet ellenetek szóllott.* Az-okáért, mint-ha meg-únta vólna a'verést, a'vagy el-fáradott vólna abban, meg-látogattya az atyák hamisságát a'fiakban; de chak *harmad és negyed izíglen* [s], és leg-ottan meg-enged: *de Irgalmasságot ezeriglen chelekeszik.* mert abban soha el nem fárad, és ugyan gyönyörködik benne únás-nélkül; a'mint Jeremiás-is énekli, a'nagy nyomorúságban-valo meg-vígasztalásért [t]: *Nem úz-el,* úgy-mond, *örökké az Ur. Mert ha el-vetett, könyörül-is az ő Irgalmasságinak sokasága-szerént. Mert nem szíve-szerént alázta-meg, és vetette-meg az emberek fiait. Hogy meg-rontaná lábai-alatt a'földnek minden foglyait.* Ezt pedig nyilván-valo példával-is meg-mutatta az Isten? Mert, midőn a'Dávid vétkéért harmad napig-valo dög-halált rendelt vólna büntetésül [u], meg-sokallotta, és úgy meg-rövidítette, hogy alig tartott fél-napig, tudni illik, reggeltől-fogva az el-rendelt ideig, az-az, délig; és leg-ottan könyörült a'nyomorúságon, és az Angyalnak, ki a'népet ölte, azt mondotta: *Elég: tartoztasd-meg már kezedet.*

Ebből azt tanúllyuk; hogy, ha az Isten mi-hozzánk illy kegyelmes, mi ő-hozzája legyünk engedelmesek; szeressük parancholatit, és szívünk-szerént tellyesíttsük-bé. Továbba, hogy-ha a háborúságnak habjai meg-környékeznek bennünket: ő-hozzája, mint irgalmas Atyához folyamodgyunk, olly remenséggel, hogy vagy meg-szabadít bennünket; vagy meg-vastagít, hogy el-szenvedhessük. mivelhogy gyakorta hasznosb a'háborúság a békeségnél, mind az Istennek tiszteségére-nézve, 's mind a'mi lelki előmenetelünkre: úgy hogy, mind a'kettőre-nézve, gyakran mondhatnók a'jámbor Ezekías királlyal [x]: *Imé a'békeségben leg-keservesb az én keserűségem.* A'mi az Isten tiszteségét illeti, bizony fő-képpen nem abban áll, hogy a'háborúságot el-vegye rólunk; hanem inkább, hogy abban lévén, az Istentől el ne távozzunk; és azzal tisztellyük az Istent, a'mint Sz. Péter jelenti, mondván [y]: *Ha szidalmaznak* (vagy háborgatnak, és üldöznek) *titeket, a'Krisztus nevéért, bóldogok lésztek: mert az Istennek tiszteleti, dicsősége és ereje, és az ő Lelke rajtatok meg-nyugszik.* Sz. Pál pedig magáról azt mongya [z]: *Ez-után senki nékem bántásomra ne légyen: mert én az Ur IESUSnak bélyegit hordozom az én testemen:* az-az, Én az Uramnak szolgája lévén, az ő bélyegivel meg-jegyeztettem, és azokat el-törölhetetlenül reám süttettem: azokat hordozom testemen; tudni illik, a'vereségeket, és chapásokat, mellyeket szenvedtem; azokat örömest mutogatom, azokkal dichekedem, hogy azok-által az én Uramat Jésust tisztellyem, és dichőíttsem. Másut pedig azt írja [a]: *Fel-magasztaltatik a'Krisztus az én testemben* (az-az, dícsértetik és tisztelteik,) *akár az élet-'s akár a'halál-által:* az-az, akár meg-szabadíttson a'háborúságból, 's akár benne hadgyon, mind halálig. mert, ha az ő neveért halált szenvedek, azzal bizonyítom az ő méltóságát, méltónak ítélvén hogy örömest halált szenvedgyek érette. A'mi a'magunk elő-menetelét illeti, az sok-féle, melyről másutt bővebben szóliok: most chak azt mondom, hogy a'Háborúságnak szenvedésében ember nem chak sok Jószágos chelekedeteket gyakorolhat, hanem igaz barátságát, és szeretetit-is meg-mutathattya az Istenhez: melyről, úgy-mint igen szükséges dologról, bővebben akarok szóllani.

III. RÉSZE.

SZent Máte, emlekezvén Urunknak a'hegyre-meneteléről [c], senkiről nem mongya hogy fel-ment vólna véle, vagy utánna, hanem chak az Apostolokról, kik hozzája járúltak, és tanitását halgatták: de mikor le-jött a'hegyről, azt írja [d], hogy *sok sereg kö-*

A
l Deut. 32. 39.
m 1. Reg. 2. 8.
n Tob. 13. 2.
o Iob. 5. 9.
p Sap. 16. 13.
B
q Tob. 13. 5.
r Ier. 26. 13.
s Exod. 20. 5.
t Thren. 3. 31.
u 2. Reg. 24. 13. 16.
C
x Isa. 38. 17.
y 1. Pet. 4. 14.
z Gal. 6. 17.
a Phil. 1. 20.
D
c Matth. 5. 1.
d Matth. 8. 1.

A

vette. A'mái Evangéliomban-is, bé-menvén a'hajótskába, chak a'Tanítványi követték: jelentvén, hogy ſokan követik a'Kriſtuſt, míg az igyenes és bátorſágos úton vagyon: de keveſen a'magas hegyre, vagy a'habozo tengerre: az-az, a'míg kedvök-ſzerént vagyon a' dolog, és háborúſág ellenek nem támad, véle tartyák barátſágokat: de ha ſzél-vész indúl, vagy fáradſág kívántatik, fél-felé tartnak, és el-maradnak. Ez pedig abból ſzármazik, hogy magúnkat mód-nélkül, és fellyebb ſzerettyük hogy-ſem kellene, és az-okáért, irtózunk az ellenünk-valo dolgoktól; és a'mi nehéz, le-rázzuk magúnkról. A'Magunk-ſzerelme pedig, a'bűnből ſzármazott, mellyel az Iſtentől el-ſzakadtunk; a'mint Adám nyilván meg-mutatta chelekedetivel: mert, mihelyen által-hágta az Iſten parancholattyát, leg-ottan füge-fa leveleket keresett mezítelenſégének meg-orvoſlására [e]: *És mikor hallotta vólna az Ur Iſten ſzavát, ki a'paradichomban járt, el-rejtette magát.* És, midőn az Úr ſzóllította vólna, azt mondotta: *A'te ſzódat hallám a'paradichomban: és meg-ijedék, mivelhogy mezítelen vólnék, és el-rejtém magamat.* Hally ſzép dolgot: Meg ijedett, és el-rejtezett; de nem azért, hogy az Iſten-ellen vétkezett, hanem hogy mezítelennek iſmérte magát. Nem haſznosb, és illendőbb lőtt vólna-e, hogy elsőben a'lélek mezítelenſégére tekíntett vólna? melly abból következőtt, hogy az Iſten Malaſztyától, és az Eredendő igaſságtól meg-foſztatott; és azt meg-iſmérvén, orvoſságot keresett vólna néki, meg-ſzánván bánván, hogy olly kegyelmes urát meg-bántotta, és alázatos ſzívvel bochánatot kérvén tőle: és az-után gondolkodott vólna a'teſti mezítelenſégnek bé-fődözéséről. De ez, a'Magunk-ſzerelméből ſzármazott vakſág: mert a'magúnk dolgára nagyobb gondot viſelünk, hogy-ſem az Iſtenére, kit chak addig követünk a'míg kedvünk tartya. A'Bűn, az Iſten-ellen vagyon; a'bűntetés, mí-ellenünk: a'Bűnnel, az Iſtent méltatlanúl boſzſzontyuk; a'bűntetéſſel, az Iſten minket méltán ſanyargat külömb-külömb-féle háborúſágokkal. Az-okáért, igaſság-ſzerént, az kívántatnék, hogy elsőben a'Bűnnek el-vételéről gondolkodnánk, az-után a'bűntetéſnek el-kerüléſéről. De mí, a'Magúnk-ſzerelméből, viſzſza-fordíttyuk a'dolgot, inkább igyekezvén a'Bűntetéſtől meg-menekedni, hogy-ſem a'Bűnből ki-tiſztúlni; és úgy, nagyobra bőchűlvén magúnkat az Iſtennél, az Iſtent nagy boſzſzúſággal illettyük, és új bűntetéſt érdemlünk, és arra okot adunk.

[e] *Gen.* 3. 7. 8.

B

Továbba, a'Jóſzágos chelekedet, az Iſtennek dichőſégére vagyon; Urunknak mondáſa-ſzerént [f]: *Úgy világoskodgyék a'ti világoſságtok az emberek-előtt, hogy láſsák a'ti jó chelekedetiteket, és dichőíttſék az Atyátokat ki mennyekben vagyon.* annak jutalma pedig, az ember haſznára vagyon:: mely ből, az igaz okoſságból az következnék; hogy inkább kellene igyekeznünk a'Jó chelekedetet végbe vinni, hogy-ſem annak a'Jutalmát el-venni. De a'Magunk ſzereteti ezt-is fel-fordíttya; elsőben a'Jutalomra tekíntvén, és az-után az Iſten tiſzteſségére: úgy hogy, ha a'Jutalom nem vólna, ritkán találtatnék a'ki jót chelekednék az Iſtennek tiſzteſségéért, és a'kiről azt nem mondhatná az Iſten [g]; *Kichoda kőzzűletek, a'ki az ajtókat bé-tegye, és az én óltáromat meg-gyújtſa ingyen?* Iſaak ſzent Patriárka vólt; kinek két fiáról, azt mondotta az Iſten a'Profetánál [h]: *Szerettem Iákobot, Eſaut pedig gyűlöltem:* mindazáltal, azt olvaſſuk Iſaákról [i], hogy *Eſaut ſzerette.* Vallyon miért: Azért, hogy *Az ő vadáſzatiból evett.* az-okáért, mikor meg akarta-is áldani, elsőben vadáſzni küldötte [k]: úgy hogy, még a'ſzent Patriárka-is magát ſzerette, és maga haſznát-is nézte a'fiához-valo ſzeretetiben, és annak meg-áldáſában. Szent vólt Jákob Patriárka-is, és látván a'*chodálatos Lajtorját*, fogadáſt tőtt [l]: De minémű? *Ha*, ugy-mond, *velem leſzen az Iſten, és meg-őrizend engem az úton, mellyen én járok, és kenyeret adand nékem ételre, és ruházatot öltőzetre; és meg-térendek ſzerenchéſsen az Atyám házához: az Ur léſzen nékem Iſtenem, és ez a' Kő, mellyet fel-emeltem jelűl, Iſten házának hívattatik; és mindeneknek, a'mellyeket adandaſz nékem, tizedét néked adom.* Hallod-e mit beſzél. Ha az Iſten mindenben ſzerenchéſsé téſzi, ſzolgálattyát ajánlya néki, és tizedét néki adgya. Nem magát-is ſzereti-e a'jámbor Patriárka? Szent vólt Dávid Proféta-is: de hallyad mint mond [m]: *Meg-hajtottam a' ſzívemet a'te Igaſságidnak meg-chelekedéſére őrökké.* Jól vagyon. de miért? *A'Jutalomért.* Ezeket, nem azért hozom elő hogy kárhoztatnám: de tekélletesb az Iſtennek azért ſzolgálni hogy ő meg-érdemli, hogy-ſem a'Jutalomért; noha jutalom-nélkül nem ſzolgál, a'ki ő-magáért az Iſtenért ſzolgál. Az-okáért, ne chak a'ſima lágy úton kövéſsük a' Kriſtuſt, hanem a'Háborúſágnak kemény és choportos útán-is, hegyen és tengeren; mint az Apoſtolok: mert el nem vész jutalmunk; a'mint Urunk ő-maga jelentette. Mert, azzal díchérvén az Apoſtolokat [n], hogy *Véle meg-maradtak az ő kíſértetiben*; jutalmokról-is mingyárt emlekezett, mondván: *En-is el-rendelem néktek, a'mint el-rendelte nékem az én Atyám az országot, hogy egyetek és igyatok aſztalomon az én országomban; és űllyetek a'királyi-ſzékeken, ítélvén Iſraëlnek tizen-két nemzetſégit.* Kövéſsük azért a'Kriſtuſt mindenűtt, a'fizetéſt pedig hadgyuk ő-reá, bizonyoſok lévén, hogy el nem vész.

[f] *Matt.* 5. 16.

C

[g] *Mal.* 1. 10.

[h] *Mal.* 1. 2.

[i] *Gen.* 25. 28.

[k] *Gen.* 27. 3.

[l] *Gen.* 28. 20.

D

[m] *Pſ.* 118. 112.

[n] *Luc.* 22. 28.

Szépen

Szépen ki-ábrázolta a' Szent Lélek a' gyenge szolgáknak magok-viseléſét, kik a' kemény útat kerülik, körmökőt féltvén, vagy talpokat [o]: *Azt mongya a' reſt: Oroſzlány vagyon ott-kinn, az útzák-közepett meg-ölettetem.* A' nyúlat-is oroſzlánnak tartya, minden kichíny nehézſégen meg-ijed, és kétſégbe-eſik; azt akarná, hogy hintó-ſzekeren vinnék meny-országba: maga, a' teſtnek kedvezvén, a' világot követvén, sőt az Ördögnek ſzolgálván-is, munkáját 's fáradſágát nem kímélli; mindent örömeſt chelekeſzik, mindent künyűnek tart. Élő Iſten, melly ſokan nehezlik ha tíz penzt kell a' ſzegénnek adni, vagy az Iſten tiſzteſségére költeni! kik dőzsléſre, és heába-valo czifrára, gyönyörködve ſzórják a' pénzt. Reſtellik télben egy óráig a Predikátziót halgatni, kik az útzán-valo tréchéléſt, fél napig ſem únnyák-el, 's a' hideget ſem érzik. Nem mernek egy nap böjtölni, féltvén gyomrokat: kik haragjokban, nem-is akarnak az étekre nézni. Sajnállyák egyſzer álmokat meg-ſzakaſztani az Iſteni ſzolgálatért: kik egy-néhany étſzaka tombolni, vagy kártyát hánni nem általlanak. Melyből ki-tetſzik, minémű nagy balgatagſág fogta-el az embereket, és melly igen meg-vakította az Ördög, hogy ſokkal drágábban, az-az, több munkával és fáradſággal kereſik az örök kárhozatot, hogy-ſem az örök bóldogſágot meg-nyerhetnék. Bizony, nagy ſzeretetit mutatta Iſten az emberhez, azzal, hogy a' gonoſságnak útát, ſok munkának és fáradſágnak sövényével meg-környékezte, hogy el-idegenítene attól; a' mint ő-maga jelenti a' Profétánál, mondván [p]: *Ímé én bé-sövényezem a' te útadat tövisekkel, és bé-fonom azt sövénnyel, és az ő ösvényit fel nem találja*; tudni illik, mellyen az ő ſzeretőihez akarna menni: de mindazáltal, az Ördög künyűnek tetteti, és úgy az embert el-hiteti álnok meſterſéggel.

Vagyon a' Bűnben valami kevés gyönyörűſég: de ezerte nagyobb gyötrelem. Az ördög azért, moſt chak a' jelen-valo gyönyörűſéget mutogattya, a' következendő gyötrelmet el-rejtvén; és el-felejtetvén az emberrel, hogy a' chalárd gyönyörűſégnek igen hamar vége léſzen, és azt az örök kín követi: mint ſzintén a' haláſzok, és madaráſzok, a' horgot eleſséggel, és a' tőrt, vagy lépet zőld ággal bé-födik; úgy hogy, midőn a' hal el-nyeli a' horgot, chak az eleſéget érzi; és a' madár mikor a' tőrbe hág, chak a' zőld ágat láttya: de annak-utánna véſzik eſzökbe, hogy halálnak fiai; és a' kevés gyönyörűſéget, éltig-valo nyomorúſág követi. Ezt ſzépen előnkbe adgya Salomon, mondván [q]: *Nem tudgya ember az ő végét: hanem, mint a' halak horoggal fogattatnak, és mint a' madarak tőrrel fogattatnak, úgy fogattatnak-meg az emberek a' gonoſz időben, midőn az hirtelen reájok jő.* Midőn a' fa a' vízen vagyon, künyű meg-mozditani, mert a' víz ſegéti; de a' ſzárazon érzi ember annak nehéz-vóltát: úgy e' világnak tengerében, noha a' Bűn valóban nehéz mint *a' nagy terh* [r]: mindazáltal, a' kevés gyönyörűſégnek vize-miatt, künyűnek tetſzik, és az ember annak terhét nem igen érzi: de midőn a' halálnak partyára jút, és a' gyönyörűſég el-fogy, valóban meg kezdi érzeni annak ſúllyos terhét. A' mint meg-érzették azok, kik, a' rózákkal, és kenetekkel gyönyörködtetvén magokat, azt vélték, hogy igen künnyen vagyon dolgok; az-után pedig, külömben érezvén magokat, panaſzolkodva azt mondották [s]: *El-fáradtunk a' hamiſságnak, és veſzedelemnek útán, és nehéz útakat jártunk; az Urnak útát pedig nem tudtuk.* Ha azért mí-is úgy nem akarunk járni, idején felnyiſsük ſzemeinket, a' Bűnnek terhét le-rakjuk, és a' Kriſtuſt mind hegyen völgyön, tengeren és ſzárazon, bátorſágoſon kövéſsük.

Szidalmazza a' Sz. Irás az *Idő-ſzerént-valo barátot, a' ki meg nem marad a' háboruſágnak napján* [t]: de inkább meg-érdemlik a' ſzidalmat, a' kik az Iſtenhez igaz barátſágokat nem mutattyák, hanem *Egy-ideig hiſznek, és a' kiſértet idején el-távoznak* [u]. Illyeneknek mutatták magokat a' Zsidók: kik, látván az ő halálos ellenſégőket Faraót, egéſz ſeregével, a' Veres tengernek veſzedelmében, díchérték az Urat, mondván [x]: *Enekellyünk az Urnak: mert dichőſségeſſen fel-magaſztaltatott; a' lovat, és a' rajta-ülőt le-vetette a' tengerbe*: De kevés napmúlva, fogyatkozáſt érezvén, más nótát kezdettek, morgolódván az Iſraël fiainak egéſz gyülekezete, Moyſes- és Aaron-ellen a' puſztában [y]: *Es mondának: Vaj hóltunk vólna meg az Ur keze-által Egyiptus földében, mikor ülünk vala a' faz-ék hús-mellett, és elég kenyeret éſzünk vala: miért hoztatok-ki minket e' puſztába, hogy az egéſz ſokaſágot éhſséggel ölnétek-meg?* Haſonlók vóltak a' Geraſénuſok: kik a' Kriſtuſt örömeſt látták az ő tartományokban, míg jelenlétének haſznát érzették, a' betegek gyógyításában: de mihelyen az Ördög, Urunk engedelméből, chordájokat a' tengerbe ölte, azon kérték, hogy el-menne az ő határokról [z]; nagyobb kárnak alítván a' diſznók halálát, a' Kriſtuſnak távúl-léténél. Adná Iſten, hogy ſokan, kik a' Kereſztyén névvel dichekednek, nem mondom egy ſereg diſznóért, hanem chak egy malaczért-is, vagy egy filly érért, az-az, egy úndok gondolatért, búlchút az Iſtennek ne adnának; és inkább meg ne válnának az Iſtennek drága ſzent Malaſztyától, hogy-ſem egy ochmány gyönyörűſégtől.

A

o Prov. 22. 13

B

p Oſe. 2. 6.

q Eccle. 9. 12.

r Pſ. 37. 5.

C

s Sap. 5. 7.

t Eccli. 6. 8.
u Luc. 8. 13.

x Exod. 15. 1.

y Exod. 16. 2. 3.

D

z Matt. 8. 32.

A

Dichérí pedig a'Sz. Irás az Igaz barátot, *a'ki minden időben szeret* [a]: mennyível inkább dichéretet érdemel, a'ki az Isten barátságában, igazán, és álhatatoson meg-marad, el nem szakadván tőle a'háborúságnak idején: sőt, a'mi ő-rajta áll, inkább akar az Istennek szolgálni munkával, fáradsággal, és költséggel, hogy-sem azok-nélkül? Így chelekedett Dávid: ki, meg akarván venni Areunától az ő szérűjét pénzen, hogy az Úrnak Óltárt építene, azt felelte Areuna [b]: *Vegye-el, és áldozzék az én uram Királyom, a'mint tetszik néki: ihol vannak ökrök az Eppen-égő áldozatra; és a'szekér, 's az ökrök jármai, a'fák-helyett.* Dávid nem engedett annak, hanem azt mondotta: *Nem úgy a'mint akarod, hanem árron vészem-meg tőled; és nem áldozom az én Uramnak Istenemnek Ingyen-valo Eppen-égő áldozatokat. Meg-vévé azért Dávid a'szérűt, és az ökröket, ötven ezüst Sikluson: és Oltárt épite ott Dávid az Urnak, és áldozék Eppen-égő és Hálá-ado áldozatokat.* Látod-e a'Dávid szándékát? Nem akar ingyennel áldozni, hanem a'kevésnek-is meg-adgya az árrát? és méltán: mert *ki-ki mind tulajdon jutalmát vészi, az ő munkája-szerént* [c], nem a'máse-szerént. Az-okáért, ne elégedgyünk-meg azzal, hogy az Apostolok Urúnkat a'tengeren-is követték, hanem mí-is kövessük.

B

Mondaná valaki: Örömest követném; de félek, hogy úgy ne járjak mint az Apostolok; kik mihelyen követték, olly háboru lőtt a'tengeren, hogy a'hajót chak nem el-burították a'habok: az-okáért kénszeríttetvén, Urúnkhoz mentek, mondván: *Uram, szabadits-meg minket; el-veszünk:* de Urúnk, kemény szóval meg-dorgálta, mondván: *Mit féltők kichíny-hitűek.* Felelet:

ELSŐBEN: Nyilván-valo dolog, hogy a'Krístus követőit, hamar háború találja; és *Minnyájan, a'kik aitatoson akarnak élni a'Krístus IESUSban, üldözést szenvednek* [d]. Azért mondotta a'Bölch [e]: *Fiam, az Isten szolgálattyára járúlván, légy álhatatos az igasságban, és félelemben, és készits-el lelkedet a'kisértetre.* A'világ fiai, kik *a'hamisságot úgy iszszák mint a'vizet* [f], nem sok üldözést szenvednek, sem a'gonosz emberektől, úgy-mint kikkel eggyeznek; sem az Ördögtől, úgy-mint kinek akarattyán járnak: de ha az Istenhez térvén, a'Krístust akarják követni, a'gonosz emberek leg-ottan üldözik. melynek magok okát adgyák, mondván [g]: *Fogjuk-körül az Igazat, mert haszontalan nékünk, és chelekedetinkel ellenkező, és szemünkre hánnya a'törvény bűneit, és ki-hirdeti ellenünk a'mi fesletségünknek vétkeit. Nehéz nékünk chak tekintetre-is, mert külömböz az ő élete egyebekétől, és el-változtanak az ő útai.* De ettől, meg ne ijedgyen a'Krístus követője: mert, *Hív az Isten, ki nem hágy senkit a'fölött kisértetni a'mit el-szenvedhet* [h]: *de a'kisértettel elő-menetelt-is szerez hogy el-szenvedhesse.* A'Kisértet-után pedig, nagy bőchűletben léfznek; a'mint az istentelenek-is későre eszökbe vészik, és meg-vallyák, mondván [i]: *Mi balgatagok, az ő életőket bolondságnak állittyuk vala, és az ő végőket tisztelet-nélkül: ímé mint számláltattak az Isten fiai-közzé, és a'Szentek-között az ő sorsok.* De magokról sokkal külömben beszélnek [k]: *Azért tévelyedtünk-el az Igasság útáról, és az Igasság világossága nem fénlett nékünk, és az értelem Napja fel nem támadott nékünk.* Most a'Hiveket tartyák balgatagoknak: de az-után, eszökbe vészik magok bolondságát. mert alá-valo, és el-múlandó gyönyörűségeken kapdosván, azt sem tarthattákmeg, és az örök bóldogságot-is el-vesztették. és azért, panaszolkodva mongyák [l]: *Mit használt nékünk a'Kevélység? vagy a'Gazdagságokkal-valo kérkedékenység mit hozott nékünk? El-múltak mind azok mint az árnyék, és mint a'sietve-fúto követ, és mint a'hajó, melly a'habozó vízen által-mégyen: melynek, mikor által-ment, nem találni nyomát, sem az ő allyának ősvényét a'habokban.*

Az Isten-félők azért nagy eszessen chelekesznek, egy kevés-ideig-tartó háborúságon örök életet vévén; és, a'mint Salomon írja [m]; *Ha az emberek-előtt kínokat szenvedtekis, az ő reménségök halhatatlansággal tellyes. Kevésben gyötrettek, sokbanjól helyheztetnek: mert az Isten meg-kisértette őket, és magához méltóknak találta őket.* Hasonlót beszél Sz. Pál-is [n]: *Mindenekben háborusagot szenvedünk, de nem búsúlunk; sok szükségben forgunk, de kétségbe nem esünk; üldözést szenvedünk, de el nem hagyattatunk; le-vettetünk, de el nem veszünk; mindenkoron a'mi testünkben velünk hordozván a'IESUS sanyargatását.* Vallyon miért nem eméstimeg Sz. Pált ennyi háboruság? Utánna veti az Okát [o]: *Mert az, a'mi most a'mi háborúságunkban egy szem-pillantásig-valo és könnyű, fölötte igen fő módon a'dicsőségnek örökké-valo nagyságát szerzi mi-bennünk.* Látod-e, hogy a'szem-pillantásig-valo, örökké-valóvá változik, és a'könnyű naggyá? Az-okáért jól fejezi-bé mondását: *Nem figyelmezvén mi azokra a'mellyek láttatnak, hanem a'mellyek nem láttatnak: mert a'mellyek láttatnak, ideig-valók; a'mellyek pedig nem láttatnak, örökké-valók.* Mellyet méltán érthetünk mind e'világi háboruságról, a'mennyei jutalomhoz-képest; 's mind e'világi gyönyörűségről, az örök gyötrelemhez-képest: mert a'mit látunk a'háboruságban, chak idő-szerént-valo, és el-múlando, de a'láthatatlan jutalma örökké meg-marad; a'gyönyörűségben-is a'mit látunk, chak szempillantásig-valo, de a'láthatatlan büntetése örökké-valo.

MÁSODSZOR; Azt felelem: Ha a'Háboruſág meg-környékez, vagyon kihez folyamodgyál: Mert a'Kriſtus mindenütt az ő Hiveivel vagyon; és, ha alunni láttatik-is, vigyáz: és mihelyen láttya hogy jódra vagyon, meg ſzabadít mint az Apoſtolokat; kiknek könyörgésöket meg-hallgatván, a'ſegétſéget ſokára nem hallaſztotta: úgy chelekedvén, mint a'jó Atya ſzerelmes fiával; kinek tudván ſzükſégét, és eſzébe vévén hogy hozzája akar menni, és könyörögni igyekezik, bé-húnnya ſzemét, és azt tetteti hogy aluſzik; a'végre, hogy a'gyermek kiáltſon, és költögeſſe. és noha tetſzik néki a'gyermek sürgölődése, 's nem akarja kedvét ſzegni: mindazáltal, nem mingyárt felel néki, hanem egy-ideig hallatlanná téſzi. Látván a'gyermek hogy fel nem költheti, és nem tudván mihez fogni, keſerveſen kezd sírni: mellyet halván az attya, nem türheti tovább, hanem fel-ugrik, ölébe vévén meg-chókollya a'gyermeket; és a'mit kíván, nagy ſzeretettel megadgya néki. Így chelekeſzik bizony az Iſten: jól tudgya minden ſzükſéginket; de látatlanná téſzi, hogy költögeſsük Dáviddal, mondván [p]: *Kelly-fel, miért aluſzol-el Uram? Kelly-fel, és ne veſs-el mind végig. Miért fordítod-el orczádat, el-feletkezel ſzegénységünkről, és háboruſagunkról? Mert meg-aláztatott a'mi lelkünk a'porban: és a'haſunk a'földhöz ragadott. Kelly-fel Uram, ſegéts-meg minket: és ſzabadits-meg minket a'te nevedért.* Melly kiáltásra, neminémű-képpen fel-ébred, és, a'mint azon Dávid nem chak egyſzer mongya, meg-halgat-, és meg-ſegét [q]: *Távozzatok-el tőlem*, úgy-mond, *minnyájan, a'kik hamiſságot chelekeſztek: mert meg-halgatta az Ur az én ſiráſom ſzavát. Meg-halgatta az Ur könyörgéſemet, az Ur bévötte imadſágomat.* És [r]: *Háboruſagomban ſegétſégül hittam az Urat, és az én Iſtenemhez kiáltottam: Es meg-halgátta ſzómat az ő ſzent Templomából; és ſzine-előtt-valo kiáltáſom, bé-ment az ő füleibe.* És ismég [s]: *Várván vártam az Urat, és reám figyelmezett. Es meg-halgatá könyörgéſemet: és ki-vön engem a'nyomorúſág verméből, és az úndokság ſáráből. Es kő-ſziklára állatá a'lábaimat: és igazgatá lépéſimet. Es új éneket ada a'ſzámba, a'mi Iſtenünk dicséretit*: tudni illik, hogy hálát adnék a'meg-halgatáſért; a'mint másutt álgya az Iſtent, mondván [t]: *Áldott az Ur: mert meg-halgatta az én könyörgéſem ſzavát.*

Holott azért kész az Iſten minket meg-halgatni, nem choda hogy az Apoſtoloknak keményen felelt: mert, a'mint oda-fel meg-mondottam, vólt valami fogyatkozás Hitökben; azt alítván, hogy Urúnk aluvá meg nem ſegéthetné őket: és Reménſégökben-is, midőn azt mondották, *El-veſzünk*, mert, vélek lévén a'Kriſtus, külömben el nem veſzhettek, hanem ha a'Kriſtus-is el-veſzett vólna vélek; az pedig lehetetlen vólt. Nem illik azért, hogy az Iſten ſegétſége-felől ſemmi-képpen kételkedgyünk, ſe ſemmi háboruſágban azt mondgyuk, Oda vágyunk már; el kell veſznünk: mert bizonyos dolog, hogy, a'mint Iſaías mongya [u]; *Nem rövidült-meg az Úr keze, hogy meg nem ſzabadíthatna; ſe a'füle meg nem nehezült, hogy meg nem halgatna; ſe pedig el nem feletkezett rólunk, holott a'kezeire fel-írt bennünket* [x]: hanem azt kívánnya, a'mit Dávidnál mondott [y]: *Híj ſegétſégül engem a'háboruſág napján: meg mentlek téged, és tiſztelſz engem.* És ismég [z]: *Mivelhogy bennem bizott, meg-ſzabaditom őtet: óltalmazom őtet, mert meg-iſmérte az én nevemet. Hozzám kiált, és én meg-halgatom őtet: véle vagyok a'háboruſagban: meg-mentem őtet* (e'világon,) *és meg-dichőitem őtet* (a'más világon.) Mellyet engedgyen minnyájunknak, az ő Sz. Fiának érdemiért-, Amen-.

[p] *Pſal. 43. 23*
[q] *Pſ. 6. 9.*
[r] *Pſ. 17. 7.*
[s] *Pſ. 39. 2.*
[t] *Pſ. 27. 6.*
[u] *Iſa. 59. 1.*
[x] *Iſa. 49. 16.*
[y] *Pſ. 49. 15.*
[z] *Pſ. 90. 14.*

HARMADIK PREDIKÁTZIO.

MI-képpen hogy a'Kriſtus Iſtenſégét tagadni, nyilván-valo hitetlenség: azonképpen Emberſégét oſtromlani, világos tévelygés. Mert, ha puſzta ember-lőtt vólna, a'mint *Arius* káromkodott, elégséges a'meg-ſzabadításra nem-lőtt vólna: ha pedig igaz ember nem lőtt vólna, a'mint *Manichæus* hazudott, ſzenvedésének, és halálának érdemes árrával meg nem válthatott vólna. Mind a'két terméſzetet eggy-aránt kell azért a'Kriſtusban vallani: ki úgy viſelte magát, hogy ſzüntelen egybe-foglalta az Iſtenſégnek dichőséges chelekedetit, az Emberſégnek alázatos maga-viſeléſével; úgy hogy, ſe az Emberſég meg ne homályosítaná az Iſtenſéget, ſe az Iſtenſég el ne fogyatná az Emberſéget. Születéſe-kor az anya, iſtállo, jászol, sírás, Embernek mutatták: az Angyalok énekléſe, a'Szűznek ſzüléſe, az új chillagnak fényeskedéſe, a'Máguſok imádáſa, Iſtennek vallották. Az után az éhſég, ſzomjúſág, fáradſág, emberekkel-valo nyájaskodás, Embernek mutatták: a'betegeknek chodálatos meggyógyítáſa, halottaknak fel-támaſztáſa, bűnőknek meg-bochátáſa, ördögöknek ki-űzéſe, Iſtennek bizonyították. Halálakor a'kereſzt, ſzögek, sebek, vérnek ki-ontáſa, Em-

bernek

A

bernek mutatták: a' Napnak meg-ſetétűlése, a' kő-ſziklákнak meg-repedezése, a' ſuporlátnak két-felé ſzakadása, a' koporſóknak meg-nyílása, Iſtennek vallották; a' mint a Százados-is által-látta, és bizonyította [a]. Ezent láttyuk a' mái Evangéliomban-is, hogy Emberi természetit bizonyította a' hajóba-valo ménés, hogy által-kelne a' vízen, és az aluvás: Iſtenſégét pedig, a' ſzeleknek és tengernek egy ſzavával-valo le-chendesítése. Melly Evangéliomból, lelkünk vígaſztalására, egy-nehány Tanúſágot ſzedegeſsünk.

a Matt. 27. 54.

I. Meg-mutatom, hogy a' Kriſtus valóban alutt; és miért.
II. Okait adom, Miért engedte hogy a' tengeren nagy indúlat támadna.
III. Meg-mondom, a' Reménſégnek, és Imadſágnak haſznát.

ELSŐ RESZE.

B

SOk Chodáit olvaſſuk az Iſtennek, a' tengeren és vizeken, az ő híveinek haſznára: de úgy tetſzik, hogy a' mái Evangéliom-béli, némelly dologban meg-előzi a' többit. Mert Előſzőr: Mikor Iſten az Iſraël népét a' Veres tengeren ſzáraz lábbal által-vitte, hogy Farao kezéből ki-ſzabadítaná; annak végbe vitelére, Moyſes fel-emelte veſzſzejét, és ki-nyújtotta kezét a' tengerre [b], és úgy válaſztotta azt két-felé: és az Iſraël fiai a' ſzáraz tenger közepin mentek: mert ollyan vólt a' víz mint a' kő-fal, az ő jobb- és bal-kezők-felől. II. Mikor azon Iſraëlt a' Jordán-vizén által-vitte Jóſue-által, annak úgy kellett végbe menni, hogy a' Papok, az Úrnak ſzekrényét hordozván, és bé-menvén a' Jordánba, lábokat a' víznek részébe mártanák [c]: *és úgy meg-állottak a' vizek egy helyen, fel-emelkedvén mint a' hegy.* III. Mikor Illyés Eliſeuſſal által-ment a' Jordánon [d]; Illyés vévén a' paláſtyát, és ősízve-tűrvén, meg-ütötte a' vizeket, mellyek két-felé váltak. IV. A' Jeruſalemi tóban, akár-minémű betegſégből-is meg-gyógyúlt, a' ki leg-elsőben belé éreſzkedett [e]: *de az Úr Angyala, alá-ſzállott a' tóba, és meg-indította a' vizet.* Az-okáért, mind Moyſes 's mind Jóſue, mind Illyés 's mind az Angyal, azokat a' Chodákat nem magok erejével chelekedték, hanem az Iſtennek eſzközi vóltak, ki akár-minémű eſzközzel-is élhet, akarattya-ſzerént, minden chodálatos dologra: A' mái Evangéliomban lőtt Choda pedig, nyilván meg-mutatta, hogy Kriſtus Urúnk, a' tengernek és levegő-égnek, sőt minden teremtett állatoknak Ura és Iſtene. mert a' tengeren-valo háborút, melly chak nem el-burította a' hajót, melyben ő alutt, parancholattyával le-chendesítette; sőt, a' mint Sz. Márk írja [f]: *Meg-fenyegette a' ſzelet, és a' tengernek azt mondotta: Halgaſs, némúllymeg: és meg-ſzűnt a' ſzél, és nagy chendeſség lőtt.* Mellyet látván, nem chak chodálkoztak az emberek, hanem, a' mint azon Evangeliſta mongya [g]: *Nagy félelemmel féltenek-is, mondván egy-máſnak: Kinek alítod ezt lenni; mert a' ſzél, és a' tenger engednek néki?* Ez így lévén;

c Ioſ. 3. 15
d 4. Reg. 2. 8.

e Ioan. 5. 7.

C

f Mar. 4. 39.

g verſ. 40.

Elsőben, azt Kérdhetnők: Holott Urúnk máſutt, *ſzáraz lábbal jart a' vízen*; sőt Sz. Péternek-is meg-engedte azt [h]; miért kereſett hajót? Más-felől, tudván, hogy nagy háború támad a' tengeren, miért alutt-el? Erre hogy meg-felelhessünk, azt kell eſzünkbe vennünk, hogy Urúnk nem tettetés-képpen alutt, a' mint némellyek alították, hanem valóban; noha az ő aluvása, külömbőzött a' mienktől. Mert, Elsőben; Mi akkor aluſzunk, mikor a' ſzükſég kételenít, ha nem akarnánk-is; és gyakorta nem alhatunk, ha ſzintén akarnánk-is: de Kriſtus Urúnk, chak akkor alutt a' mikor akarta, és a' mennyit akart. mert, a' mint Arany-ſzáju Szent János mongya [i], és Sz. Agoſton [k]; Nem a' ſzükſég kénſzerítette az aluvásra, a' mint minket, hanem a' ſzabad-akarat vitte reá. Máſodſzor: Urúnk mikor alutt, elméjével ſzintén úgy élt, mint midőn vígyázott: nékünk pedig, mikor aluſzunk, értelmünk és akaratunk neminémű-képpen meg-kötöztetik, és ſemmit nem chelekedhetik. Urúnk azért, méltán mondhatta a' Meny-aſzſzonnyal [l]: *En aluſzom, és az én ſzivem vigyáz.* Az-okáért noha alutt Urúnk, mindazáltal jól tudta mint vólt a' tengeren a' dolog, mint féltek a' Tanítványok, és mint kelletett őket meg-ſzabadítani.

h Mat. 14. 25 29.

i Homil. 23. Operis imperfecti.
k Serm. 3. inter 17.
l Cant. 5. 2.

D

Az ő Aluvásának pedig, egy-nehány Okait adgyák a' Szent Atyák és Doktorok, mellyekben chak őtöt hozok-elő. Első: Sz. Ambrús azt mongya [m]; hogy azzal az Aluvással, akarta meg-mutatni az ő hatalmaſságának bátorſágát: mert, mikor egyebek féltek, ő bátorſágoſon alutt; tudván, hogy az ő akarattya-ellen, a' ſzelek és a' tenger ſemmit nem chelekedhetnének; és hogy, valamikor akarná, le-chendesíthetné. II. Arany-ſzáju Sz. János [n], és *Victor Antiochénus* [o], azt írják; hogy, ha Urunk vígyázott vólna, és úgy támadott vólna a' ſzél-vész, a' vagy nem annyira féltek vólna a' Tanítványok; a' vagy őtőle ſegétſéget nem kértek vólna, tudván, hogy jól láttya ſzükſégőket; a' vagy nem olly nagy buzgóſsággal folyamodtak vólna ő-hozzája: és azért alutt, hogy, a' félelemre nagyobb okok lévén, ſzorgalmatosban kérnék a' ſegétſéget, és inkább eſzőkbe vennék

m In c. 5. Luc.

n Hom. 29. in Matth.
o In c. 4. Mar.

a' ſzük-

a szükségnek nagy-voltát. III. Némellyek azt mongyák; hogy azért alutt, hogy ne alítanák hogy akarattya-ellen támadott a'háború, ha vígyázva annak ellene nem állott volna [p]. IV. Sz. *Hilárius* azt írja [q], hogy Aluvásával azt jelentette, hogy, a'melly gyüleközetben alusik az Isten igéje, annak állapattya veszedelmes. V. Végezetre, vannak a'kik azt mongyák [r]; hogy az ő Aluvásával, a'Tanítványok hitit akarta meg-próbálni, és meg-öregbíteni; mivelhogy nem szintén hittek, hogy aluva-is meg-szabadíthattya őket, és a'tengert le-chendesítheti. Mellyet nyilván meg-mutattanak, midőn nagy sietséggel fel-kőltötték, és azt mondották: *Mester, nem gondolsz-e véle, hogy el-veszünk* [s]? Alusik azért a'Krisztus, hogy a'Tanítványoknak kichíny Hitök ki-nyilatkozzék, és azt ő magok-is meg-ismérjék; és meg-feddetvén azért a'Krisztustól, eszökbe vegyék, és el-hidgyék, hogy a'tengernek le-chendesítésére, nem szükölködött Urunk vígyázás-nélkül, hanem szintén úgy le-chendesíthette aluva, mint vígyázva.

II. RÉSZE.

MÁSODSZOR, azt kérdhetnők: Mi okért engedte a'Krisztus, hogy az ő jelen-létében szél-vész támadna? Felelet. Sok Okai lehetnek, mellyekért az Isten meg-engedi, hogy az ő Hívei, kikkel ő eggyütt vagyon, és a kiknek kivált-képpen gongyokat viseli, háborúságot szenvedgyenek. Eggyik pedig a'fő okai-közzül az, hogy a Háborúságnak, sok-féle Hasznai vannak, mellyek ugyan az Igazaknak-is szükségesek.

ELSŐ Haszon: Hogy a'Háborúság, embernek szemét fel-nyittya, és meg-világosíttya: mert hasonló a'szem-gyógyító írhoz, mellyet az Angyal a'Laodiczeai Püspöknek ajánlott, hogy *szémét kennye véle, és lásson* [t]. A'vén Tobías, sem a'fölötte-sem az alatta-valo dolgokat nem látta, míg nem a'halnak keserű epéjével a'szemét meg-kenték. Mi-is, vakok lévén, nem látunk, míg nem meg-keni szemeinket az Isten a'Háborúságnak keserű epéjével. Melly kenés-által, Négy rend-béli dolgokat nyilván látunk, mellyeket az-előtt nem-láthattunk. Első rend-béliek, az Alattunk-valók; tudni illik, minden Teremtett és halandó állatok; annak-fölötte a'Pokol, 's a'Purgatóriom. A'halando Teremtett állatoknál, fellyebb-valo ugyan az ember, ki okosággal és szabad-akarattal bír: de alig ismeri azokat, ha a'szemeit a'háborúság meg nem nyittya. Mert noha azok mind Isten ajándéki; mindazáltal az ember, azokat nem az Istennek tulajdonittya, hanem egyéb dolgoknak: úgy-mint, a'jó egésséget, az erős természetnek; a'gazdagságot, a'szorgalmatos fáradságnak; a'bőchűlletes állapatot, a'nemességnek; a'tudományt, az éles elménck. Annak-fölötte, ezekhez fölöttébb ragaszkodunk, és igen kapunk rajtok. De mihelyen azokat az Isten, a'háborúság-által el-vészi, és betegséget, szegénységet, gyalázatot, tudatlanságot bochát reánk, eszünkbe vészük, hogy az előbbi dolgok, az Isten ajándéki voltak: és, mivelhogy ő-magokban nem szintén bátorságosok és tekélletesek, nem kell fölöttéb hozzájok ragaszkodnunk; meg-gondolván Dávidnak e'szép intését [u]: *Emberek fiai, meddig nehéz szívvel? Miért szeretitek a'hiuságot, és keresitek a'hazugságot?* De a'Poklot, és a'Purgatóriomot-is meg-ismérjük a'háborúság-által; mellyet azokhoz szoktak némellyek hasonlítani, mondván: Pokolban sem lehet nagyobb kín a'kőszvénnél, vagy a'Purgatóriomban a'fog-fájásnál. noha e'világi kínok és fájdalmak, azokhoz-képest, merő árnyékok; a'mint a'Szent Attyák taníttyák. A'Másik rendben, Mi-magunk vagyunk: kik, midőn jó szerenchés állapatban élünk, magunkat nem ismérjük; és, fogyatkozásinkat nem látván, a'Laodiczeai Püspökkel kevélyen pipeskedünk, mondván [x]: *Gazdag vagyok, és meg-gazdagodtam, és semmi-nélkül nem szükölködöm.* De midőn a'Háborúság reánk érkezik, meg-ismérjük nyomorúlt állapatunkat, hogy nyavalyások, szegények, vakok, és mezítelenek vagyunk; és Jeremiással azt mongyuk [y]: *En vagyok a'férfiu, látván az én szegénységemet az ő búsulásának veszszejében.* A'harcz-előtt, igen hánnyuk vettyük magunkat, dichekedünk vitézségünkel és erőnkel: de a'háborúság idején, mint az *Efraim fiai, a'kézijat meg-vonván, és meg-ereszvén, visszaterünk a'harcz napján* [z]. Tudgyuk mennyit tulajdonítottak magoknak az Apostolok a'Vég-vachorán, készek lévén a'Krisztussal nem chak a'tömlőczbe menni, de halált-is szenvedni [a]: de látván a'sereget, minnyájan el-futottak, és Urunkat egyedül hatták az ellenség kezében [b]. A'Harmad rend-béliek, a'környűlünk-valo dolgok; tudni illik, Barátink és Rokonink: kiket soha jobban meg nem ismérünk, mint a'háborúságnak idején. mert a'kik hív barátink, akkor-is meg-maradnak mellettünk: de az asztali barátink, könnyen el-maradnak tőlünk. Azért hasonlította *Tertullianus* [c], az igaz Barátot a'búzához, melly meg-marad a'szérűn, ha szintén a'szél a'polyvát el-fújja-is: és Szent Agoston [d], a'Háborúságot a'sajtóhoz, melly az olajt el-választya a'sonkolytól, a'bort a'törkölytől. Negyed rendben helyheztettyük a'Fölöttünk-valo dolgot; tudni illik, az Istent: kinek igaz ítéletit, a'háborúságban ismérjük-meg; eszünkbe vévén, hogy semmi-némű

p *Toletus in c. 8. Luca.*
q *Can. 8. in Matth.*
r *Tolet. in c. 8. Luca, ainot. 43.*
s *Mar. 4. 38.*

t *Apoc. 3. 18.*

u *Pſ. 4. 3.*

x *Apoc. 3. 17.*

y *Thren. 3. 1.*

z *Pſ. 77. 9.*

a *Luc. 22. 33.*
b *Mát. 26. 56*

c *De Fuga perſecution.*
d *In Pſal. 83. initio.*

A

Bűnt bűntetés-nélkűl nem hágy, ha ſzintén nem nagy-is az emberek ítélete-ſzerént: úgy-mint, hogy Adám egy almát meg-őtt [e]; hogy Saul, némelly gonoſz embereken könyörűlvén, életőket meg-engedte [f]; hogy a' Betſamíták, az Úr ſzekrényét meg-nézték [g]. De az Iſtennek Irgalmaſságát-is akkor iſmérjűk-meg: mivelhogy, *Nem hágy erőnkfölőtt a' kiſértetben* [h], *hanem meg-ſegét bennűnket*, vagy a' háboruſágot el-vévén, a' vagy megkűnnyebbítvén; vagy a' ſegétſéget meg-őregbítvén, 's minket meg-erősítvén; vagy a' háboruſág-kőzőtt-is úgy meg-vigaſztalván bennűnket, hogy nem-is kívánnánk abból tellyeſséggel meg-ſzabadúlni.

e *Gen.* 3. 6.
f 1. *Reg.* 15. 24.
g 1. *Reg.* 6. 19
h 1. *Cor.* 10. 13.

Második Haſzna a' Háboruſágnak, az; hogy bennűnket az Iſtenhez kapchol: kitől, a' világi jó ſzerencſe igen el-vonſzon. haſonló lévén a' Háboruſág a' jó ſarkantyúhoz: mert, ha ſzunnyadozunk, vagy reſtelkedűnk az Iſteni dolgokban, fel-ſerkent bennűnket. A' chendes étſzakán, még az *Okos Szűzek-is ſzunnyadoztak, sőt úgyan el-is aluttak* [i]: de mihelyen kiáltás lőtt (értſed a' Kiáltáſon, a' háboruſágot,) minnyájan fel-kőltek, és fel-ékeſítették lámpáſokat. Szeműnkel láttyuk naponként, hogy, a' kik jó ſzerenchés állapattyokban az Iſteni ſzolgálatról tellyeſséggel el-feletkeznek, *a' háboruſagnak idején fel-ébrednek, és az Iſtenhez ſietnek*; a' mint Dávid mongya [k]: *Meg-ſokaſodtak az ő nyavalyájok: az-után ſiettek.* És ímég [l]: *Töltsd-bé az orczájokat gyalázattal; és meg-kereſik Uram a' te nevedet.* Talám még az Apoſtolok-is, ha a' ſzél-vész nem támadott volna, Urúnkhoz nem járúltak volna, ſem fel nem kőltőtték volna, ſem nem könyőrgőttenek volna néki. Azért ſzokták mondani: A' ki nem túd imádkozni, mennyen a' tengerre, mellyen meg-tanúllya a' ſok ſzél-vész-kőzőtt.

i *Matt.* 25. 5.
k *Pſ.* 15. 4.
l *Pſ.* 82. 17.

Qui neſcit orare, eat ad mare.

Sok egyéb haſznait-is vehettyűk a' Háborúſágnak. Az-okáért, midőn azt Iſten reánk bocháttya, jó néven vegyűk, és jó ſzívvel ſzenvedgyűk. De, mivelhogy a' gyarló ember hamar meg-tántorodik a' háboruſágban, mélto abban könyőrgenűnk, és az Iſtentől ſzabadúláſt kívánnunk; a' mint az Apoſtolok chelekedtek a' mái Evangéliomban. és Sz. Pál-is azt írja maga-felől [m]; hogy *némelly nyakon-chapdozáſért, háromſzor kérte az Urat hogy el-távoznek tőle.* nem eſett kétſégbe, hogy két ízben feleletet ſem vőtt; hanem harmadſzor-is könyőrgőtt, és úgy vőtte feleletűl, hogy, elég néki az Iſten malaſztya, annak meg-győzéſére: mert az erő, az erőtlenſégben végeztetik-el. Az-okáért, nem jól chelekeſznek, a' kik, ha egyſzer, vagy kétſzer az Iſtenhez folyamodván, meg nem halgattatnak, reménſégőket máſua fordíttyák, gonoſz eſzkőzőket kereſnek, a' vagy tellyeſséggel kétſégbe eſnek: nem gondolván Sz. Pálnak mondáſával [n]: *El ne veſzeſſétek a' ti bizodalmotokat, melynek nagy jutalma vagyon.*

m 2. *Cor.* 12. 7

C

n *Heb.* 10. 35.

Itten azt Kérdhetné valaki: Meddig kell embernek a' bizodalomban és reménſégben maradni? mert, a' mint Salomon mongya [o], *A' melly reménſég el-halad, győtri a' lelket.* És még a' Szentek-is panaſzolkodtak a' ſokáig-valo várakozáſért: mert Habakuk Próféta imígyen kezdette beſzédét [p]: *Meddig kiáltok Uram, és meg nem halgatſz: ővöltők hozzád erő-ſzakot ſzenvedvén, és meg nem ſzabadítaſz?* Felelet: Nem mélto az Urnak ſemmi-képpen határt vetni: mert bizonyos, hogy a' benne-bízókat meg-ſegéti, de nem túdhattyuk mikor: az-okáért, a' Reménſégtől ſoha el nem kell távozni. Minek-előtte Szent Pál arra íntette a' Híveket, hogy *El ne veſzeſſék Reménſégőket*; már ſokat ſzenvedtek vólt, és *marhájoknak el-ragadozáſát őrömmel vőtték* [q]: de még-is azt kívánnya, hogy meg-maradgyanak a' reménſégben. Mint-ha azt mondotta vólna: Tudom, hogy jeles dolgot chelekedtetek; de az nem elég: tovább vagyon a' czél, tudn illik, a' vérnek ki-ontáſa. azért mongya azon Levelében [r]: *Még ſzintén a' vérig nem tuſakodtatok, a' Bűn-ellen viaſkodván.* Illyen Reménſég vólt Jóbban; ki maga-felől azt mondotta [s]: *Ha ſzintén meg-ől-end-is engem, ő-benne bízom.* Így chelekedtek az Iſtennek több igaz hívei-is. Szent Mártonról azt írja *Sulpitius* [t]; hogy, midőn a' tolvajok kezébe akadott vólna, az eggyik fejét akarta venni: de a' máſik, meg-tartóztatta a' társának kezét, és Szent Mártont meg-mentette a' haláltól. Ki az-után meg-kérdette, ha félt-e mikor a' kardot feje fölőtt látta? Sz. Márton pedig nagy bátorſággal azt mondotta; hogy, ſoha nem vólt nagyobb bátorſágban mint akkor; tudván, hogy az Iſtennek irgalmaſsága, leg-nagyobb veſzedelemben jelenti-meg magát. *Æneas Sylvius*, a' Cheh Királyról *Venceſláus*ról azt írja [u]; hogy, midőn a' hadát meg-verték, minden erejét meg-rontották, és magát-is el-fogták; azt kerdették tőle: Michoda ſzívvel vólna ollyan nyomorúlt állapatban? Ő azt felelte; hogy ſoha jobb ſzívvel nem vólt: mert, úgy-mond, míg elég emberi ſegétſégem vólt, alig vólt időm hogy az Iſtenről gondolkodnám: moſt pedig, attól meg-foſztatván, chak az Iſtenről gondolkodom, és ő-benne helyheztetem reménſégemet; tudván, hogy ha ſegétſégűl hívom, el nem hágy, hané kegyelmeſſen meg-halgat. A' Pogány *Marcus Antoninus Pius* Cháſzárról, azt írja *Brkſonius* [x]; hogy, midőn némelly

o *Prov.* 13. 12
p *Hab.* 1. 2.
q *Heb.* 10. 34
r *Heb.* 12. 4.
s *Iob.* 13. 15.

D

t *In ejus Vita.*
u *In Hiſt. Bohem.*
x *Liv.* 6 c. 26.

Tanátſa, azért feddőtte vólna meg, hogy a'meg-győzőtt árulóknak meg-kegyelmezett, és azt mondotta vólna néki; Ha az ellenſégé lőtt vólna a'győzedelem, mint lőtt vólna dolgod? azt felelte: Mí nem úgy ſzolgálunk az iſteneknek, ſem nem úgy élűnk, hogy ellenſéginktől meg-győzetteſsünk. Ha a' Pogány Fejedelemnek illy nagy reménſége vólt a'hamis iſtenekben, minémű bizodalmúnknak kell lenni az Igaz Iſtenben? tudn'illik, mindenben, és határ-nélkűl. Az-okáért, mikor ſzent Júdit aſzſzony meg-értette vólna, hogy Ozías Pap ötöd-napi határt vetett az Ur-Iſtennek [y]; és megígérte, hogy ötöd nap-múlva meg-adgya Betúlia-váraſát [z]; a' népnek Véneit hozzája hívatta, és azt mondotta nékik: *Michoda ige ez, melyre réá-ment Ozias, hogy meg-adgya a' váraſt az Aſſyriuſoknak, ha ötöd nap ſegétſégtek nem jő? 'S kik vattok ti, kik az Urat kíſértitek? Nem olly beſzéd ez, hogy irgalmaſságot nyerjen, hanem inkább hogy haragra indíttſon, és búſúláſt gerjeſzſzen. Időt vetettetek ti az Ur irgalmaſságának; és a'ti akaratotok-ſzerént, napot rendeltetek néki.*

Sok-képpen történik pedig fogyatkozás a'Reménſégben. Előſzőr: Némellyek nem tudván Reménſégőket az Iſtenben vetni, és, az emberi eſzközőkben meg-chalatkozván, tellyeſséggel kétſégbe eſnek. mint Júdas: ki, látván hogy a'Papi-fejedelmekben meg-chalatkozott, és chak azt mongyák néki [a], *Mi gondunk véle? te láſſad*; és nem tudván, a' vagy nem akarván az Iſtenhez folyamlani, magát fel-akaſztotta. Másodſzor: Némellyek mutattyák ugyan, hogy Iſtenben vetik reménſégőket; de ha valóban megtekíntik állapattyokat, kűlőmben vagyon a'dolog, és chak az emberi eſzközőkben bíznak: mert, a míg azokat láttyák, kétſégbe nem eſnek; de ha azok el-fogynak, ottan a' reménſég-is el-olvad. Míg teli a'pincze, chűr, tár-ház, és tarſoly, addig nem félnek éhſégtől: de azok meg-üreſűlvén, nem gondollyák-meg, hogy az Iſten, még a'ragadozó hollók-által-is el tudgya híveit táplálni; a'mint Illyés Profétát [b], és Remete Szent Pált [c]. Míg az Orvoſok látogattyák, biztattyák, és teſti eſzközőkkel táplállyák, reméllik életőket: de ha azokban fogyatkozás eſik, kétſégeſek lévén életők-felől, gonoſz eſzközőket kereſnek, varázlóktól és ördőgöktől értekeznek; mint Okozías az Iſraël királya: *ki, betegſégében követeket küldött Beelzebubhoz* [d], *hogy tanátſot kérdenének, ha meg-gyógyúlhatna-e betegſégéből?* De gonoſzúl járt; és Illyés Proféta azt mondotta nékik [e]: *Ninch-e Iſten Iſraëlben, hogy az Akkaron Iſteneihez Beelzebubhoz mentők tanátſot kérdeni? Az-okáért ezeket mongya az Ur: Az ágyról melyre fel-hágtál, le nem ſzállaſz, hanem halállal halſz-meg.* Ezeket Jeremías Profétа ugyan meg-átkozza, mondván [f]: *Átkozott ember a'ki emberben bízik, és a'teſtet téſzi karjává, és az Urtól el-távozik a'ſzíve. Mert léſzen mint a'tamariſk chemeték a puſztában, és nem láttya mikor el-jő a'jó: hanem ſzáraſságban lakik a'puſztában, a'ſovány és a'lakhatatlan földön.* Mélto bűntetés, hogy, a'ki attól vár ſegétſéget a'kitől nem kellene, attól ſe vegyen ſegétſéget; és attól-is el-hagyattaſsék, a'ki meg-ſegétette vólna ha hozzája folyamodott vólna. Igen félek rajta, hogy a'mí Magyarink-közzűl-is, úgy ne járjanak azok, kik, az Iſtentől, és igaz Fejedelmektől el-pártolván, a' Törökben vetik reménſégőket; ki nem másnak, hanem magának ſzokott haláſzni, és a'ſegétſég örvével, országokat foglal, és rábbá téſzen. Jól mondotta Salomon [g]: *Rothatt fog, és fáratt láb, a'ki hitetlenben bízik a'nyomoruſág napján, és el-veſzti paláſtyát a'hideg napon.* Bizony úgy vagyon: Mert a'ki rothatt fogban, vagy fáratt lábban veti reménſégét, meg-chalatkozik; és midőn arra jút, hogy rágjon, vagy járjon, eggyiknek ſem veheti haſznát: úgy a'ki a'hitetlen Törökben bízik, meg-chalatkozik reménſégében. és mi-képpen a'ki paláſtyát el-veſzti a'hideg napon, akkor fogyatkozik-meg mikor a'ruhára leg-nagyobb ſzűkſége vagyon: úgy a'ki a'hitetlen Törökben bízik, ſzintén leg-nagyobb ſzűkſégében chalatkozik-meg. Sőt, mi-képpen hogy a'ki, rothatt fogban bízván, enni kezd, mingyárt fájdalmat érez, és meg-bánnya; és a'ki fáratt lábbal jár, az úton marad; és a'ki paláſtyát el-veſzti télben, a'hideg meg-véſzi: úgy a'ki a'hitetlen Törökben bízik, nem chak haſznát nem véſzi, de kárát-is érzi; a'mint érzették's érzik-is, a'Görögök, és Magyarok; és annál-is inkább fogják érezni, ha eſzökbe nem véſzik magokat, és a'Kereſztyénekhez nem ragaſzkodnak.

Némellyek, aprólék dolgokban mutatván reménſéget, a'nehéz űgyökben meg-laſſúdnak, és kételkedni kezdnek; miném̃űek vóltak talám az Apoſtolok-is; és azért feddőtte-meg őket Urunk, és *kichíny-hitűek*nek mondotta: kik, a'míg látták hogy a'ſzél-véſz nem igen nagy, bizodalomban vóltak; de látván hogy el-hatalmazik, és chak nem el-burítty a'Hajót, meg-fogyatkoztak. Némellyek pedig, noha az Iſtennek nehéz dologban-is érzették ſegétſégét: mindazáltal, más ſzűkſégők érkezvén, az előbbi ſegétſégről el-feletkeznek; és, a'jelen-valót nagyobnak ítélvén, az Iſten ſegétſégét elégſégeſnek nem tartyák. Illyek vóltak a'Zidók, a'mint Dávid jelenti [h]: *Gonoſzúl ſzóllottak az Iſtenről; mondának: Készíthet-e az Iſten aſztalt a'puſztában? Mert meg-ütté a'Kő-ſziklát, és vizek folyá-*

A

y *Iudith.* 7. 23

z *cap.* 8. 9.

B

a *Matt.* 27. 4.

b 3. *Reg.* 17. 4

c *Hieron. in vita ejus.*

d 4. *Reg.* 1. 2.

e verſ. 3.

f *Ier.* 17. 5.

C

g *Prov.* 25. 19

D

h *Pſ.* 77. 19.

A

nak, és patakok áradának. Vallyon adhat-e kenyeret-is, a'vagy készíthet-e asztalt az ő népének? Valóba bolond beszéd: mert a'miből reménséget és bizodalmat vehettek vólna, abból kezdettek kételkedni. holott, ha eszek lőtt vólna, imigyen kellet vólna okoskodniok: Nem kissebb erő kívántatik, hogy a'száraz kő-sziklából bővséges víz származzék, és úgy follyon mint a'meg-áradott patak, hogy-sem hogy a'pusztában eleség találtatsék: De az elsőt meg-chelekedhette az Isten, és szeműnk láttára meg-is chelekedte: Tahát a' másikat-is meg-chelekedheti. De ők külömben beszéllettek; és az elsőt meg-engedvén, a'másikról kételkedtek. Melly kételkedést, nehéz néven vőtt az Isten, és azt keményen meg-is büntette: mert, nagy chodát tévén, meg-bizonyította ugyan, hogy azt-is meg-chelekedheti. és jól laktak hússal, de meg-vásott a'fogok belé; a'mint ugyan-ottan jelenti Dávid, mondván [i]: *Meg-halla az Úr, és el-hallaszta: és tűz gerjede-fel Jakóbra, és harag szálla Israëlre: Mert nem hittek az Istenben, és nem bíztak az ő szabaditásában.* De vallyon, mit mivelt haragjában? Utánna-veti azt-is Dávid [k]: *Es esőül, mint a'port úgy bochàta húst reájok: és, mint a'tenger fövenyét, tollas madarakat. Es az ő táborok közepire esének, az ő sátorok körül. Es évének, és igen meg-elegedének, és kivánságokat bé-tölté: meg nem-chalatkozának kivánságokban.* Tahát, mondaná valaki, igen jól jártak, meg-lévén kivánságok? Hallyad mi következik: *Még az étkök a'szájokban vala: és az Isten haragja reájok szálla. Es meg-ölé azoknak kövérit, és az Israëlnek választottit meg-kötelezé.*

i verſ. 21.

k verſ. 27.

B

Némellyek végezetre, minden süllyos dolgokban az Istenben vetik reménségőket, és az Istennek azt mongyák Dáviddal [l]: *Te-általad menekedem-meg a'kísértettől, és az én Istenemben által-megyek a'Kő-falon.* Illyen vólt Abías Judának királya, ki bizodalmának hasznát-is érzette. Mert, midőn Jeroboámot és Israëlt meg-verte vólna, azt mongya az Irás [m]: *Meg-veré őket Abia, és az ő népe nagy chapással: és el-hullának Israëlből sebesülve ött száz-ezer erős férfiak.* (talám soha egy harczon egy részről annyi ember nem veszett.) *Es meg-aláztatának az Israël fiai abban az időben, és fölötte igen meg-erősödének a'Iúda fiai, mivelhogy az ő attyok Urában Istenében bíztak vólna.* Hallod-e, hogy a'nagy diadalomnak oka, az Istenben-valo bizodalom vólt. Es hogy ne véllyed, hogy Abia künyű dologban bízott az Istenben, azt mongya az Irás; hogy Jeroboámnak két annyi népe vólt, mint Abiának [n]: mert Abiának, négy száz-ezer hadakozó és válogatott férfiai vóltak; a'Jeróboam serege pedig, nyólcz száz-ezer válogatott férfiakból állott. De hallyad mit mondott a'harcz-előtt Abia [o]: *A'mi hadunkban, az Isten a'Hadnagy, és az ő Papjai, kik trombitálnak és zengenek ellenetek. Israël fiai, ne hadakozzatok az Atyátok Ura Istene-ellen, mert nem fog néktek használni.* Efféle bizodalom kedves az Istennél, és meg-álgya az illyen bizodalmú embereket; a'mint Jeremías jelenti, mondván [p]: *Áldott férfiu, a'ki az Urban bízik, és az Ur légyen az ő bizodalma. Es légyen mint a'vizek-mellett plantáltatott fa, melly a' nedvességre ereszti az ő gyökereit: és nem fél midőn el-jő a'hévség. Es az ő levele zőld légyen, és a'száraságnak idején nem légyen szorgalmatos, és soha meg nem szűnik gyümölchöt termeni.* Szép hasonlatosság: mert, mi-képpen hogy afféle fának semmi fogyatkozása ninchen, hanem meg-vagyon vastagsága, zőldellő szépsége, bővséges gyümölche: úgy az Istenben-bízo ember, semmi fogyatkozást nem érez; nem ingadoz ide's tova, hanem minden dolgában álhatatos: nem szomoru, hanem víg; és minden jóban foglalatos, mert mindenben az Istennek akar kedveskedni; kitől mindenben segétséget vár, és a'segétség-után jutalmat-is reméll az Istentől.

l Pſ. 17. 30.

m 2. Par. 13. 17.

n verſ. 3.

C

o verſ. 12.

p Ier. 17. 7.

III. RÉSZE.

D

NEm ok-nélkül ajánlya pedig a'Sz. Irás a'Reménséget; és az Istenben-bízót bóldogoknak mongya, és hasonlónak a'jól-termő fához: mert a'Reménség nagy tiszteletel illeti az Istent. Mert mi-képpen hogy, a'ki az Istenben nem bízik, tagadgya Atyai gond-viselését, és következendőül Jó-voltát-is, mellyel őrömest közli magát minden teremtett állatokkal: a'vagy véghetetlen Bőlcheségét, mellyel mindeneket túd és lát, és mindeneket a'szükség-szerént rendel: a'vagy Mindenhato erejét, mellyel mindeneket meg-segéthet, úgy hogy senki ellene ne álhasson. Ebből származott pedig a'Bálványozás, minden gonoságnak kút-feje: mert, mihelyen az emberek az igaz Isten-felől kételkedni kezdettek, tagadván Atyai gond-viselését, más isteneket kerestek, és azokhoz ragaszkodtak; hogy a'nyomorúságot el-távoztatnák, és minden jóval meg-látogatnák őket; nagy gyalázattal illetvén az igaz Istent, hogy őtet meg-vetették, és máshoz folyamodtak. Azon-képpen, a'ki az Istenben bízik, ollyan ítéletben vagyon felőle, hogy igaz Isten, a'ki mindeneket lát, mindenekre gondot visel; jó, és mindenekkel jól-tévő; mindenhato, és, a'mit akar, végbe viszi; igaz-mondó, és, a'mit ígér, bé-tellyesíti. Lát-

tyuk

tyuk pedig hogy az emberek-kőzött-is nagyot haſználunk magunknak, ha valaki-felől jó vélekedésben vagyunk; és az ellenſég ſzívét-is meg-lágyíttya, a'ki nyomoruſágában hozzája folyamlik; mivelhogy azt nagy bőchűlletnek tartya akár-ki-is: mennyivel inkább meg-ſegéti az Iſten az ő-benne-bízókat, kik igaz ſzívvel ſegétſéget kérnek tőle. Méltán lehetűnk pedig illyen jó vélekedésben az Iſten-felől; mert chodálatos-képpen ajánlya hozzánk-valo jó akarattyát, és gond-viſeléſét, mondván q: *Vallyon el-feletkezhetik-e az aſzſzony az ő magzattyáról, hogy ne könyörűllyön az ő mehe fián? és hogy-ha az el-feletkeznék-is, de én el nem feletkezem rólad. Imé az én kezeimre fel-írtalak téged: a'te kő-falaid mindenkor az én ſzemeim-előtt.* Nem jelenthette vólna jobban meg hozzánk-valo gond-viſeléſét, mert ſemmi gyakrabban ſzeműnk-előtt nem forog mint a'kezűnk, ſem a'Várasban tettetesb dolog ninch annak kő-falainál. Az-okáért, azt jelenti Iſten azzal a'mondáſſal, hogy minnyájunkról eggyenként úgy meg-emlekezik, mint akár-ki a'kezéről, melly úntalan ſzeme-előtt forog: és az Anyaſzentegyházra úgy néz, és vígyáz, mint a'Váraſra a'ki annak falát nézi és láttya, mint-hogy az Első Predikátzióban az *Eccleſiát* Várashoz haſonlítottuk.

q Iſa. 49. 15.

Mondaná valaki: Szeműnkel láttyuk, és kezűnkel tapaſztallyuk, hogy az Iſten nem mindenkor halgattya-meg könyörgéſinket, ſem ſegétſéget nem nyújt nyomoruſáginkban: mint lehet tahát bátorſágos bizodalmunk hozzája? Felelet. Az Iſten, a'mint máſutt-is mondottam, mindenkor meg-halgat, de nem mindenkor eggy-aránt: és mindenkor jót ád, vagy azt, a'mellyet kívánunk, vagy a'mellyet kívánnunk kellene; az-az, a'mi üdvőſségesb; és kővetkőzendőül, jobbat annál a'mit mi kérűnk, mint-hogy ő tudgya mi légyen nékűnk haſznosb. A'kováts, két-képpen nyúlhat a'tűzes vashoz: a'vagy a'vízbe vetvén, és meg-óltván a'tüzet benne; a'vagy pedig fogóval nyúlván hozzája, és a'tüzet benne meg-tartván. De nagy külömbſég vagyon e'két mód-kőzött: mert, ha a'vízbe vetvén, a'tüzet meg-óltyuk, a'vas leg-óttá meg-keményedik, és ſemmit nem chinálhatunk belőle. mert azért ſzokták mondani, hogy Addig kell a'vaſat verni a'míg tűzes: de ha fogóba fogjuk, azt chelekeſzſzük, hogy minket meg ne égeſſen; és, lágyan maradván, minden formára reá viheſsük. Haſonló-képpen, midőn a'háboruſágnak tűzében égűnk, az Iſten két-képpen bánhatik velünk: vagy el-óltván azt mí-bennünk; vagy pedig erőt adván hogy el-ſzenvedheſsük. De e'két mód-kőzött, nagy külömbſég vagyon: mert, ha tellyeſséggel-el-véſzi rólunk, félő hogy meg ne keményedgyünk, jó tételéről el ne feletkezzünk, és háládatlanokká ne legyünk: ha pedig Malaſztot ád annak el-viſeléſére, mindenre reá vihet bennünket; és a'háboruſág-által, az alázatoſságban megtarthat. E'két módnak eggyikével, mindenkor meg-halgattya Iſten az ő híveit: mert, vagy tellyeſséggel meg-ſzabadíttya őket a'háboruſágtól; mint a'Zidókat, midőn, ſzemők láttára Faraót minden ſeregével a'tengerbe ölte r; *úgy hogy chak egy ſem maradna bennek, és az-után ſoha örökké ne látnák őket:* a'vagy meg-erősíti annak el-viſeléſére; a'mint Sz. Pállal chelekedett, kinek azt mondotta s; hogy *Elég ő-neki az ő Malaſztya.* De e'két mód-kőzött az a'külömbſég; hogy, a'ki tellyeſséggel meg-ſzabadúl a'háboruſágtól, hamar el-feletkezik a'jó-tételéről a'Zidókkal: a'kinn pedig meg-marad az Erősítő-malaſztal, minden jóra kéſz és alkolmatos Szent Pállal. A'terh-hordozó embert-is, két-képpen ſegétheted-meg: a'vagy a'terhet el-vévén róla; a'vagy jó ital bort adván néki, hogy meg-erősſödgyék, és el-viſelheſſe. De, ki nem láttya minémű külömbſég légyen ezek-kőzött? Mert, ha a'terhet el-véſzed róla, jutalmat nem adnak néki: de ha meg-erősíted, hogy a'rendelt helyre viheſſe, jutalmát véſzi. Így vagyon a'mí dolgunk-is a'háboruſágban. A'ſzállott Várat-is, két-képpen ſegétheted-meg: vagy el-űzvén az ellenſéget alóla; vagy a'Várat meg-erősítvén épűlettel, eleſséggel, fegyverrel, vitézekkel. De ezek-kőzött-is, nagy külömbſég vagyon: mert, ha az ellenſéget el-kergeted, azzal a'Vár meg nem erősſödik, sőt meg-bátorodván a'benne-valók, jó lakáſnak adgyák magokat, nem vígyáznak a'mint kellene; melyből az kővetkőzik, hogy az ellenſég iſmég alája-ſzálván, könnyen meg-veheſſe: de ha meg-erősíted, az ellenſég erejét fogyatod, a'vitézek hírét-nevét neveled, vígyázóvá téſzed őket, és a'Várat meg-épited. Így vagyon a'dolog a'háboruſágban: mert az ember, annak el-távoztatáſával, meg nem erősſödik, hanem inkább, bátorſágban élvén, meg-reſtűl: de hogy-ha az Erősítő-malaſztal az ember meg-ſegéttetik, vígyáz, többet nyér, és nagyobb dícheretet érdemel, nem chak az Iſtennél, ki azt nagyra bőchűlli, hanem az embereknél-is, kik másban chodállyák és bőchűllik, a'mit magokban nem igen kedvellenek.

r Exod. 14. 28.

s 2. Cor. 12. 7.

Innét vagyon, hogy Sz. Pál, ſzólván a'Háboruſágról, inkább ínti a'híveket azoknak el-ſzenvedéſére, hogy-ſem el-távoztatáſára; és a'Békeſséges-türéſnek jeles haſznait ſzámlállya-elő. És Elsőben, azt mongya t; hogy *Az Iſtennek örökői vagyunk, a'Kriſtuſnak pedig*

t Rom. 8. 17.

A

B

Dum ferrum candet, cudendum eſt.

C

D

A

örökös társai: de úgy, ha együtt-szenvedünk, hogy együtt meg-is dicsőítessünk. Midőn azt mongya, *Ha együtt-szenvedünk*, azt jelenti; hogy a' szévedésben, a' Krisztus had-nagyunk, kit vitéz módra követni nagy dicséret. Midőn pedig azt veti utánna, hogy Ő-*véle együtt meg-dicsőíttetünk*, azt jelenti; hogy, nem chak bőchülletes a' szenvedés, úgy mint a' Had-naggyal-valo együtt-járás, hanem hasznos-is; melly-által, a' Krisztus boldogságában lészünk részesek. Másodszor; Azt mongya [u]: *Alítom, hogy nem méltók e' mostani időnek szenvedési a' következendő dicsőségre, melly meg-jelentetik mi-bennünk*: az-az, egy kis háboruságnak szenvedésével, nagy dicsőséget vehetünk; mint-ha egy fillyéren, egy országot vennénk, vagy az egész világot. Ha valaki arany-forintokkal hátba hagyigálna, bár ellenséged volna-is, nem bánnád, hanem örömmel fel-szednéd; a' mint *Iuniperus* mondotta: így a' háboruságok, keveset árthatnak ugyan e' világon, de sokat használhatnak a' másikon. Midőn pedig a' mostani időt nevezi, azt jelenti; hogy, nem chak kichinyek a' háboruságok, de rövid ideig-is tartnak, és az-után örök jutalmat és nyugodalmat szereznek. Melyből nagy vígaszt találsz vehet az ember: mert, akár-mi nagy nyavalya-is, ha kevés ideig tart, könnyebnek tetszik a' sokáig-tárto kichíny nyavalyánál: mennyivel inkább midőn könyű, és rövid ideig-tarto. Harmadszor: Azt mongya [x]: *Mert a' teremtett-állatnak várakodása, az Isten fiainak meg-jelentését várja*: az-az, minden teremtett-állatok, velünk együtt szenvednek, és várják, hogy a' mi szenvedésünk-által, velünk együtt meg-újúllyanak, és a' dicsőségben részesüllyenek. Mélto azért, hogy szenvedgyünk azoknak példájokért, mellyet nékünk adnak; és hasznokért-is, mellyet tőlünk várnak: mivelhogy a' mi Békeséges-szenvedésünkel, mindeneket részesítünk a' dicsőségben. Midőn pedig a' *Meg-jelenést* említi, azt jelenti; hogy, már Isten fiává kezdettünk lenni: de azt, végbe-is kell vinni, hogy a' Békeséges-szenvedés-által, az Isten fiainak örökségében részesek legyünk meny-országban. Ezen Jelenésről emlekezik Sz. János-is, mondván [y]: *Szerelmesim, most Isten fiai vagyunk: és még nem jelent-meg michoda leszünk. Tudgyuk, hogy mikor meg-jelenik, hasonlók leszünk hozzája: mert meg-láttyuk őtet a' mint vagyon.* IV. Azt mongya [z]: *Mert hiuság-alá vettetett a' teremtett-állat, nem akarva; hanem azért, a' ki őtet alája vetette reménségben: mert maga a' teremtett-állat-is meg-szabadíttatik a' romlandóságnak szolgálattyától, az Isten fiai dicsőségének szabadságára*: az-az, azért várja a' teremtett állat illy szorgalmatoson az Isten fiainak meg-jelenését; mert, valamíg az nem lészen, mind addig hiuság-alá vettetett, sok-képpen szolgál az embernek: melly szolgálattól meg-szabadúl, mihelyen az emberek nem fognak szűkölködni szolgálattyok-nélkül; meg-újúlnak, és az emberért meg-dicsőíttetnek. Mert, mi-képpen a' Király fiának dajkája, midőn a' tőle fel-tartatott királyi gyermek meg-koronáztatik, ő-is részesül annak javaiban: azon-képpen, mikor az ember meg-dicsőíttetik, részesülnek az ő dicsőségében a' teremtett-állatok, mellyek szolgáltak néki. És mi-képpen hogy fel-ékesíttetik a' ház, melyben a' királyt fogadgyák, az ő bőchülletiért: azon-képpen az egész világ, az Istennek meg-dicsőült fiaiért, fel-ékesíttetik. Mert noha az Isten fiai meny-országban fognak lakni: mindazáltal, a' világnak alsó része-is, neminémű-képpen hozzájok fog tartani, mivelhogy ő-érettök teremtetett; a' mint a' királyi palotának minden részei, a' királyhoz tartozók, noha ő chak a' felső részében lakik. *Akkor a' Hóld világossága ollyan leszen mint a' Nap világossága; és a' Nap világossága, hét-szerte leszen mint hét-napi világosság* [a]; tudn' illik, *mikor bé-kötözi az Ur az ő népe sebét, és az ő chapása sérelmét meg-gyógyíttya*. V. Azt mongya Sz. Pál [b]: *Tudgyuk, hogy minden teremtett-állat fohász kodik; és szűl mind eddig*: az-az, egyéb teremtett-állatok, világ kezdetitől-fogva szenvednek mind ez ideig; az emberek pedig, az ő rövid életőknek idejé-ig. Miért nem hordozná tahát jó kedvel a' keresztet, mellyet egyéb állatok ennyi ideig álhatatoson el-viseltek, és azt az emberek szolgálattyára? mert nékik szükséges nem volna, a' mint-hogy az-után meg-is szűnnek azoktól: de az embernek igen-is szükséges. VI. Azt mongya [c]; hogy, *Várjuk a' mi testünknek váltságát*: az-az, e' nyomorúlt romlandó test, a' Békeséges-türéssel, dicsőséges; és romolhatatlan lészen: azért mélto a' nyomoruságot békével szenvednünk. VII. Azt mongya [d]; hogy *A' reménség-által üdvözültünk*: az-az, bizonyos reménségünk vagyon, hogy rövid időben minden nyomorúságtól meg-szabadúlunk; melly reménség, bátorithattya az embert minden háboruságnak el-szenvedésére. VIII. Azt mongya [e]; hogy *A' Lélek-is segéti a' mi gyarlóságunkat, és könyörög érettünk*. Az-okáért, nem magunk erejével szenvedgyük a' nyomoruságot, hanem az Istennek segétségével: azért nem tarthattyuk azt nehéznek; sőt azt mondhattyuk, hogy könyű hat ló-után a' szekeret tolni. IX. Azt mongya [f]; hogy *Az Istent-szeretőknek, mindenek jóra szolgálnak*. Mélto tahát a' háboruságot jó kedvel szenvedni, mert azt az Isten jónkra fordíttya. Utólszor, azt mongya Sz. Pál; hogy *A' kik szenvednek, azokat választotta az Isten magának, úgy mint hasonlókat az ő Fiához* [g]: Az-okáért, mind ezeket szépen fejezi-bé, mondván [h]: *Ha Isten velünk, kichoda ellenünk?*

B

u vers. 18.

x vers. 19.

C

y 1. Ioan. 3. 2.

z Rom. 8. 20.

a Isa. 30. 26.

b Rom. 8. 22.

D

c vers. 23.

d vers. 24.

e vers. 26.

f vers. 28.

g vers. 29.

h vers. 31.

Eccl-

Ezekből meg-érthettyük, ha jobb-e hogy az Isten a'Háborúságból ki-szabadíttson, vagy hogy azokban meg-erősíttsen. De mind a'kettőnek meg-nyerő eszköze, az Imádság; a'mint ő-maga az Isten parancholta, mondván [i]: *Híj segétségül engem a' háboruság napján: meg-mentlek téged, és tiszteltesz engem:* meg-ment pedig, vagy egy-képpen, vagy más-képpen. És ismég [k]: *A' háboruságban segétségül híttál engem, és meg-szabadítottalak téged: meg-halgattalak téged a'szél-vész rejtekében.* Így chelekedett Dávid, és érzette hasznát, a'mint maga jelenti, mondván [l]: *Az Urhoz kiáltek midőn háborgattatnám: és meg-halgata engem.* Es a'jámbor Jósafat Király-is: kit midőn az ellenség meg-környékezett vólna, tudván hogy jobb eszközt nem találhat, azt mondotta az Úrnak [m]: *Mi-bennünk ugyan ninch annyi erő, hogy e'sokaságnak ellene-álhassunk, melly reánk rohan: De holott nem tudgyuk mit kellessék chelekednünk, chak ez vagyon hátra, hogy szemeinket te-hozzád emellyük.* Így chelekedtek a'mái Evangeliomban az Apostolok-is: kik látván, hogy sem az evezés, sem a'víz merés, sem a'vitorlya forgatása, sem a'kormány igazgatása nem elégséges a'veszedelemből-valo ki-szabadúlásra: az utólso, és leg-nagyobb reménséghez fogtak, és Urúnkhoz járúlván, könyörgöttek. Kiket noha meg-dorgált a'kichiny hitért: mindazáltal, meg-halgatta, és meg-szabadította őket.

Utólszor, azt kérdhetnők: Miért kívánnya az Isten a'könyörgést a'Háborúságban? mert, a'minémű okai vannak hogy e'világi Fejedelmeknek könyörögjünk, és supplikatziót adgyunk, azoknak az Istenben ninch helyek: Először: Mert ők külömben nem tudnák szükséginket, és kívánságinkat: de *az Ur a'szegényeknek kívánságát-is meghalgattya, és az ő szívők készületit-is meg-hallya az ő füle* [n]. Másodszor: Mert nem vagyunk kedvőkben: de az Isten úgy szeret beűnket, hogy meg sem gondolhattyuk, nem hogy meg-magyarázhatnók. Harmadszor: Mert azt vallyuk, hogy akarattyokat meg-változtathattyuk, és a'magunk akarattyára vónhattyuk: de *az Isten meg nem-változik* [o]. Negyedszer: Hogy el ne feletkezzenek rólunk: de az az Istenhez nem fér; mert, a'mint az-előtt-is mondám, *fel-írt minket kezeire* [p].

Felelet. Noha, a'mit az Isten nékünk adni akar, őrőktűl-fogva el-rendelte, és meg sem változtattya: mindazáltal, nem mindeneket egy-általlyában rendelt; hanem, némellyeket bizonyos ok-álatt, tudn' illik, ha kérjük; a'mint sok példákkal meg-mutathatnám: de most meg-elégszem a'Sz. Jakab mondásával, ki nyilván mongya [q]; hogy Némelly dolgokhoz nem juthatunk, *azért, hogy nem kérjük, vagy hogy gonoszúl kérjük.* Tahát az Isten, kérést, és jó kérést kíván némelly dolgokért. Azért mongya Sz. Agoston [r]; hogy az Isten, némelly dolgokat kérés-nélkül ád; úgy-mint, a'Hitnek kezdetit: némellyeket pedig, Imádság-nélkül nem ád, úgy-mint a'jóban-valo meg-maradást. Az-okáért, noha az Isten kívánnya a'kérést, és némellyeket kérés-nélkül nem-is adna, de azért, az Imádság-által meg nem változik; mert őrőktűl-fogva úgy végezte, hogy azokat úgy adgya, és nem külömben. mi-képpen hogy, őrőktűl-fogva el-végezte, mennyi bort, búzát ád ez esztendőben, de nem szántás- és kapálás-nélkül: úgy hogy, a'ki az Istennek őrőktűl-fogva-valo rendelését, tátott szájjal, őszve-kúcholt kézzel, és hényélve várja, igen meg-chalatik; mert az Isten, múnka-által rendelte azoknak megadását, és nem annélkül. Az-okáért, noha talám némelly dolgokat az Isten, könyörgés-nélkül-is meg-adna: mindazáltal, mint-hogy mí azokat nem tudgyuk, mellyek légyenek; és más-felől tudgyuk, hogy sokakat nem akar imádság-nélkül adni, mélto minden szükséginkben könyörgenünk; mert azzal, a'vagy azt nyerjük-meg a'mit kérünk, ha úgy rendelte az Isten; vagy valami mást, a'mi-nélkül szükölködünk. mert az Imádság, soha heában nem esik, ha ollyan a'minéműnek kell lenni.

Hogy pedig az Isten némelly dolgokat Imágság-nélkül nem akar adni, a'mi haszunkra chelekeszi. Mert, Először; Ha Imádság-nélkül jutnánk minden dologhoz, azokat nem Isten ajándékinak tulajdonítanók, hanem magunk ereje és okossága találmányának; és úgy kevélyek 's háládatlanok lennénk. Másodszor: Nem tudnók azt meg-bőchűlleni a'mint kelletnék. mert a'mihez ingyen jutunk, meg nem bőchűllyük: a'mit pedig kőrőm-szakadva találunk, meg-őrizzük. Harmadszor: Sok érdemes jószágos chelekedetekben nem gyakorlanók magunkat, mellyek eggyűtt járnak az Imádsággal; úgy-mint a'Hit, Reménség, Szeretet, Alázatosság, Aitatosság, Álhatatosság, mellyek-nélkül nem lehet a'tekélletes Imádság. Innét vagyon, hogy a'Szent Atyák az Imádságot choda szép nevekkel ékesítik: Sz. Agoston, Meny-országi Kúlchának mongya [s]. Es nem ok-nélkül: mivelhogy *Illyés, az Imádsággal az eget be-zárta, és fel-nyitotta* [t]; és hamar egy-más-után, vizet hozott alá a'földnek gyümölchözésére, és tűzet az áldozatnak meg-emésztésére. Szent Paulinus, a'Tőrött-hajó Deszkájának nevezi [u]: melly, e'világnak habjai-között, az őrők boldogságnak partyára viszen ben-

A

i Ps. 49. 15.

k Ps. 80. 8.

l Ps. 119. 1.

m 2. Par. 20. 12.

B

n Ps. 9. 38.

o Malach. 3. 6

p Isa. 49. 15.

q Iac. 4. 2.

C

r Lib. 2. de Bono Perseverant. c. 16.

D

s Ser. 126. de Temp.

t 3. Reg. 18. 38. 42.

u Epist. 31.

A nűnket. Arany-szájú Sz. János, a'Lélek Napjának nevezi [x]: mert embernek elméjét meg-világosíttya. Sz. Efrem, a'Józanság-őrizőjének mongya [y], a'Harag-zabolájának, a'Fel-fualkodott szív le-nyomásának, a'Gyűlölség orvosságának, a'Békeség óltalmazójának, a'Szűzesség pechétének, az Úton-járók segétségének, a'Szántók termésének, a' Hajón-járók szabadulásának, a'Bűnösök szó-szóllojának, a'Bánatosok vigasztalásának, a'Halottak temetésének. Sz. Prosper pedig azt mongya [z]; hogy az Imádság, az Imádkozónak segétség, az Istennek áldozat, az Ördögnek pedig ostorozás. Szent Bernárd eggyűtt azt mongya; hogy az alázatos, hív, és buzgó Imádság, az égbe fel-hat, és onnét üressen viszsza nem jő. Azért nevezte egy Szent Jámbor, Mennyei chatornának; mellyen minden-némű ajándékok szivárkoznak és chorognak mí-reánk: és mí viszontag az Isten-eleibe megyűnk, hogy minden jókat nyerjűnk tőle, de fő-képpen e'világi tengernek habjai-után: Mellyet engedgyen minnyájunknak az kegyes Atya Isten, az ő Fiának érdemiért. Amen.

x *Lib. 1. de Orando Deum.*

y *Tract. de Orat.*

z *In Sermon.*

B

VÍZ-KERESZT-UTÁN-VALO V. VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. MATÉNAK XIII. RÉSZÉBEN, ℣. 24.

C *AZ időben: Mondá JESUS a'seregeknek e'példa-beszédet: Hasonlóvá lőtt mennyeknek országa az emberhez, a'ki jó magot vetett az ő földébe. mikor pedig alunnának az emberek, eljöve az ő ellensége, és felyűl konkolt vete a'búza-közibe, és el-méne. Mikor pedig fel-nevekedett vólna a'fű, és gyümölchöt hozott vólna, akkor meg-tetszék a'konkoly-is. Elő-jövén pedig a'chelédes ember szolgai, mondának néki: Uram, nem jó magot vetettél-e a'te földedbe? honnét vagyon tahát konkolya? Es monda nékik: Az ellenséges ember chelekedte azt: A'szolgák pedig mondának néki: Akarod-e, el-megyünk, és ki-szedgyük azokat? Es monda: Nem: hogy valami-képpen a'konkolt szedvén, ki ne gyomlállyátok eggyűtt azzal a'búzát-is. Hadgyátok mind a' kettőt fel-nőni az aratásig, és az aratásnak ideje-kor meg-mondom az aratóknak: Szedgyétek-ki előszor a'konkolt, és kőssétek azt kévékbe meg-égetésre, a'búzát pedig gyűjtsétek az én chűrömbe.*

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

D IGAZÁN mondotta Sz. Gergely Doktor a'Sz. Irást olly Víznek, melyben a'bárány-is úszhat, és az elefánt-is el-merűlhet: jelentvén, hogy, sem mindenűtt olly nehéz és homályos, hogy az eggyűgű ember-is hasznosan ne olvashassa; sem mindenűtt olly kűnyű és világos, hogy a'túdós embert-is meg ne fárasszsza. Azért mondotta Sz. Péter [a]; hogy *a'Sz. Pál Leveleiben, némellyeket nehéz meg-érteni*: tahát nem mindeneket. Ezt az Esztendő forgásában-valo Evangéliomokban-is meg-tapasztalhattyuk: mellyek-közzűl, némellyek meg-lőtt dolgoknak nyilván-valo históriái; mint az el-múlt egy-nehány Vasárnapon halhattátok: némellyek pedig, titkos dolgoknak Példa-beszédi; mint a'mái és egy-nehány következendő Vasárnapon meg-halhattyátok; mellyeket az Apostolok sem értettek, Urunk magyarázattya-nélkűl. Azon Példa-beszédeknek künnyebb értelmére, a'mostani Predikátzióban, úgy mint fondamentomúl; egy Kérdést tészek, és arra meg-is felelek Istennek segétségével. A'Kérdés ez: Mivelhogy a'Krístus, mesterűl jőtt e'világ-

a 2. *Pet. 3. 16.*

ra, akarván tudományát mindenekkel közleni: mi az oka, hogy sok dolgokat nem nyilván magyarázott-meg, hanem homályos Példa-beszédekben foglalt, hogy ne minnyájan értenék? holott egy-felől a'Bölch azt mongya [b]: *Az el-rejtetett bölcheségben, és az el-titkolt kinchben, mi haszon vagyon mind a'kettőben?* az-az, semmi sinch: más-felől pedig, nem ítélhettyük, hogy az Isten bölcheſége a'Krisztus, valamit heában chelekedett volna. Az-okáért, e'Predikátzióban,

I. Okait adom, Miért élt Urunk Példa-beszédekkel?
II. Meg-magyarázom mind a'két Példa-beszédet.
III. Meg-mutatom, Mint légyenek hasonlók a'gonoszok a'Konkolyhoz.

ELSÖ RESZE.

AZ Istennek bölcheſége, sok Okokból élt tanitásában Példa-beszédekkel. Első-ször: Mert az volt a'Bölcheknek közönséges szokások; a'mint ki-tetszik, a'*Pláto, Xénophon*, és *Pythágoras* irásiból: kiknek szép Példa-beszédit olvassuk; úgy mint, A' tűzet kardal ne izgasd; az-az, Haragos emberrel ne pántolódgyál: Házadnál fetskét ne tarts; az-az, Cháchogo emberrel titkodat ne közöld. Az Egyiptziai Bölchek-is, jeles dolgokat foglaltak homályos Példákba: Az Esztendőt akarván példázni, Szájával farkat-tartó kígyót írtak, mint a'gyűrőt, vagy karikát. mivelhogy az Esztendő, mind úntalan magába tér; és a'hol eggyik el-végeződik, ott a'másik el-kezdetik. Az Istent, egy Szemes pálczával vagy bottal példázták: jelentvén, a'mint Sz. *Cyrillus* írja [c], hogy mindeneket lát, mint a'szem; mindeneket támogat, és erősít, mint a'pálcza, és a' gonoságért meg-is bűntet. A'Királyért, Méhet írtak; kinek édes méze-is vagyon, és hegyes fulákja-is; és a'Királyban, kivántatik a'kegyesség-is, a'bűntető igasság-is. A' Szent Irásban-is, sok bölch Próféták és Királyok éltek Példa-beszédekkel: úgy-mint Jób [d], Náthan [e], Isaias [f], Jeremias [g], Ezekiel [h], de fő-képpen Salomon: kiről azt olvassuk [i], hogy Három ezer Példa-beszédi voltak. Sőt az-is szokás volt, hogy a'Túdós emberek, egy-másnak Példa-beszédeket adtak-fel, és azokkal vetekedtek; a'mint Josefus írja Salomonról, és Hirámról a'Tyrusiak Királyáról [k]; és a'Szent Irás Sámsonról, és az ő társairól [l]. Innét mongya Sz. *Ieronymus* [m]; hogy természet-szerént-való dolog, hogy minden mester-emberek az ő mesterségökről vött példák-által szóllyanak; és a'ki miben foglalta életét, abból vegyen hasonlatosságot: a'Hajós, szomorusságát szélvészhez hasonlíttya; kárát, hajó-törésnek nevezi; ellenségit, ellenkező szeleknek mongya; a'jó szerenchét, chendes szellőnek. A'Vitéz, mindenütt paízt, kardott, pánczélt, sisakot, dárdát, kopiát, kéz-íjat, nyilat, halált, sebet, diadalmat emleget. A'Filósofusnak, mindenkor *Sócrates, Pláto, Aristóteles* forog szájában. Az Orátor, *Demósthenest, Cicerót, Hortensiust* az égig magasztallya. A'Poëta, *Homérust, Virgiliust, Horatiust* emlegeti. Nem choda tahát, ha az Istennek Bölcheſége, a'ki régenten a'Próféták-által Példa-beszédekben szóllott, emberi testbe öltözvén, a'mennyei titkokat Példa-beszédeknek homályos fedele-alatt akarta meg-jelenteni: fő-képpen, mint-hogy az meg-is volt jövendölve Dávid-által [n]: *Meg-nyitom*, úgy-mond, *Példa-beszédekben a'számat: kezdettől-fogva-való titkos beszédeket szóllok.* Mellyet Szent Máte imígyen hoz-elő [o]: *Meg-nyitom Példa-beszédekben a'számat, ki mondom a'mi el-rejtetett a'világ alkotásától-fogva.*

Másodszor: Gyönyörködött Urunk a'Példa-beszédekben, a'Hívek hasznáért-is: mert tagadhatatlan, hogy a'Példa-beszédekkel-való tanitásnak sok Hasznai vannak. Első az; hogy Fölötte alkolmatos az eggy-ügyűeknek oktatására: mert a'Példa-beszédek- és hasonlatosságok-által, akár-mi nehéz dolgot-is úgy meg-magyarázhatni, mint-ha szeműnkel látnók. mivelhogy a'mennyei dolgokra-is a'földiekről nyitunk útat, és a'testiekről a'lelkiekre. Innét mongya Sz. *Ieronymus* [p]: Szokások a'Syrusoknak, és fő-képpen a'*Palæstinus*oknak, hogy minden beszédekhez példákat adnak; a' végre, hogy, a'mit a'halgatók egy-általlyában-való mondással meg nem foghatnak, hasonlatosságok- és példák-által meg-foghassák. Úgy vagyon: mert, noha a'Példa-beszéd, magyarázás-nélkül, a'nyilván-való dolgot-is bé-födi; mindazáltal ha meg-magyaráztatik, a'homályos dolgokat-is meg-világosíttya, hogy akárki-is meg-értheſſe. Innét olvassuk, hogy az Apostolok Urunkat arra kérték, hogy némelly Példa-beszédeket meg-magyarázzon. és úgy-is chelekedett, mint-hogy ő-nékik kellett azután egyebeket tanítani. Az-okáért, a'meg nem magyarázott, és meg-magyarázott Példa-beszéd-között, annyi külömbség vagyon, mint a'bé-födött, és fel-födött szép kép-között: mert amarról, senki ítéletet nem tehet; erről pedig, minden tehet.

II. Haszna az; hogy az akaratot igen meg-indíttya, és minden-felé hajtván,

akár-

A

[b] *Eccli.* 20. 32.

B

[c] *Lib.* 9. *contra Iulianum.*

[d] *Iob.* 27. 1.
[e] 2. *Reg.* 12. 1
[f] *Isa.* 14. 12.
[g] *Ier.* 3. 1.
[h] *Ezech.* 17. 2
[i] 3. *Reg.* 4. 32.
[k] *Lib.* 1. *contra Appionem.*
[l] *Iudic.* 14. 14.
[m] *In Cap.* 1. *Amos.*

C

[n] *Pſ.* 77. 2.
[o] *Mat.* 13. 35

D

[p] *In cap.* 18. *Matt.*

A akár-mit-is meg-nyér tőle; mint *Demósthenes* az *Athénás*iaktól: kiktől, midőn Filep Király a'Nagy Sándor attya chak azt kívánta vólna, hogy *Demósthenes*t egy-nehány fő emberekkel kezébe adnák, és őrök békeség lehetne kőzöttök: *Demosthenes* szép példa-beszéddel meg-mutatta kívánságának illetlenségét. Régenten, úgy-mond, hadakoztak a'farkasok a'bárányokkal: Ezek, erőtlenek lévén, a'komondorokat mellékek fogadták, kik a farkasokat sokszor meg-ugratták. Látván azt a'farkasok, követeket küldének a'bárányokhoz, ajánlván nékiek barátságokat; és őrök békeséget ígérvén, ha a'komondorokat kötve küldenék nékiek, úgy-mint fondorlókat és esz-vesztőket. Hívén az eggy-ügyű bárányok az álnok farkasoknak, meg-fosztták magokat a'vígyázóktól; és az-után a'farkasok, minde félelem-nélkül reájok rohanván, sokat fel-mészárlának kőzzülök, a'többit pedig ide's tova bújdosásba ejték. Meg-érték az *Athénás*iak a'mesét, és nem engedének a'Filep Király kívánságának. Urunk-is Példa-beszéd-által mondatott a'Zidókkal magok fejére sententziát, hogy a'gonoszokat gonoszúl kellene veszteni. és azt hozta-ki belőle; hogy *El-vétetnék tőlök az Isten országa, és az ő gyümölcsét-hozó nemzetnek adatnék* [q]: és Nátan Próféta, Dáviddal [r]. Melyből ki-tetszik a'Példa-beszédnek ereje, hogy maga-ellen-is igazat mondat az emberrel, mellyet nyilván-való beszéddel meg nem vallana; sőt meg-is haragudnék az igaz-mondóra, mint Heródes Keresztelő Sz. Jánosra.

B III. Haszna az; hogy ember a'Példa-beszéd-által-valo dolgot, sokáig elméjében tartya, a'nélkül pedig hamar el-felejti, fő-képpen ha sok, vagy nehéz a'dolog. A' kinek sok apró szép gyöngyei vannak, hogy eggyet se veszessen-el kőzzülök, vastag fonálra fűzvén, a'nyaka-vagy keze-körül köti: azon-képpen a'Tanító, sok jeles dolgokat akarván halgatóinak elejőkbe adni, hogy valamellyet el ne felejtsenek, illendő hasonlatosságba, vagy példa-beszédbe fűzi, bizonyos lévén hogy úgy meg-marad nálok: mint az Isten-is, hogy a'Zidó nép el ne feletkeznék az ő Törvényéről, meg-parancholta [s], hogy *perémeket chinálnának a'palástyok szegletire; hogy azokat latván, meg-emlekeznének az Urnak minden parancholatiról.*

C IV. Haszna az; hogy a'Példa-beszéd-által, kűnyű a'titkos dolgokat el-fődözni, midőn *nem kell a'szentet az ebeknek adni, se a'gyöngyöket a'disznók-eleibe hánni* [t]; a'mint Urunk-is jelentette: kitől, midőn a'Tanítványok meg-kérdették vólna [u], Miért szóllana a' népnek példa-beszédekben, azt felelte: *Mert néktek adatott tudnotok a'mennyeknek országa titkait: nékik pedig nem adatott. Mert a'kinek vagyon, adatik annak, és bővelkődik: a'kinek pedig ninchen, a'mie vagyon-is el-vétetik tőle. Az-okáért szóllok nékik Példa-beszédekben: mert látván nem látnak, és halván nem hallanak, sem nem értnek:* az-az, mivelhogy láthatnának és halhatnának, de látni és hallani nem akarnak, ellenkezvén mind a külső ígével, 's mind a'belső íntéssel. Mert látván a'chodákat, és Beelzebubnak tulajdonítván, valóságos-képpen nem láttanak, mert látni nem akartak: és halván a'Krístus tanitását, és hamisnak alítván, valóságos-képpen nem hallottanak, se nem értettenek, a' végre hogy bűnőkből meg-gyógyúlhatnának. Az-okáért, nem az Isten akarattya vólt, a'mint *Clemens Alezandrinus* írja [x], hogy ne látván és értvén el-vesznének, mert *Az Isten nem akarja a'bűnősnek halálát, hanem hogy meg-térjen, és éllyen* [y]. és, *Minden embert üdvőzűlni akar, és az igasság ismeretire jutni* [z]: hanem ő-magok vétke, nem akarván az Isten ajándékival hálá-adással élni. mert, a'ki a'jóval nem úgy él a'mint kívántatnék, azt érdemli hogy attól meg-fosztassék.

D V. Haszna, az Alázatosság, és Szorgalmatosság: mert, mint-hogy a'Példa-beszédek homályosok, a'ki azokat hallya, nem kell maga-felől nagyot vélni; hanem, megalázván magát, vagy túdós embertől kell értekezni, vagy az Istennek könyörgeni az Apostolokkal, mondván [a]: *Magyarázd-meg nékünk a'Példa-beszédet.* Az Alázatosságból pedig, az következik; hogy *az Isten, a'miket el-rejt a'bölchektől és az okosoktól, meg-jelentse a'kisdedeknek* [b]: mert *A'hol kevélység vagyon, ott vagyon a'gyalázat-is: a'hol pedig az Alázatosság, ott a'bölcheség-is* [c]. A Szorgalmatosság-is abból származik: mert, a'mint Szent Agoston mongya [d], az Irásnak homályos és nehéz mondási, a'nagy elméket gyakorlyák, az álmot és szunnyadozást el-kergetik, hogy az értelemnek gyümölchére juthassanak. Innét mondatik *Bóldog*nak, *a'ki az Ur törvényében elmélkedik éjjel és nappal* [e]. Azokáért, mivelhogy Urunk az Evangéliomi Példa-beszédeket nem mind magyarázta-meg, azt kívánta, hogy azoknak értelmét szorgalmatoson keressük, keresvén megtalállyuk, meg-találván pedig kedvesbek légyenek. mint-hogy inkább gyönyörködünk abban a'mihez nehezen jutunk. Erre int bennünket a'Szent Lélek, midőn azt mongya [f], hogy *A'bölch ember, a'bölch mondásoknak titkait ki-keresi, és a'Példa-beszédeknek titkaiban forgolódik.*

q *Mat.* 21.40 43.
r 2. *Reg.* 12. 6.8.
s *Num* 15.38 *Deut.* 22.12.
t *Matt.* 7.6.
u *Mat.* 13.10
x *Lib.* 1. *Stromat.*
y *Ezech.* 18. 23.
z 1. *Tim.* 2.4.
a *Mat.* 13.36
b *Mat.* 11.25.
c *Prov.* 11.2.
d *In Pſ.* 140.
e *Pſ.* 1. 2.
f *Eccli.* 39.3.

II. RESZE.

EZekből ki-tetszik, melly méltán chelekedett Urunk, Példa-beszédek-által tanítván az ő halgatóit. Es hogy a'mái Példa-beszédet meg-értheszük, azt kell eszünkbe vennünk; hogy Urúnknak két Példa-beszéde volt a'mag-vetőről: az Elsőről, nem chak Sz. Máte emlekezik [g], hanem Sz. Márk [h], és Sz. Lukách-is [i]: ezt pedig a'Másodikát, chak Szent Máténá olvaszuk. Az Első, a'jó földet el-választotta a gyümölchtelentől, melly, vagy semmi gyümölchöt nem hoz, vagy nem annyit, és ollyat a' mint kellett volna: a'Második, arra tanít, hogy a'jó föld-is, a'melly jó és szapora gyümölchöt terem, ninch valami gonosz gyümölch-nélkül, mert az Ellenség a'jó magot meg-veztegeti. Az Első, arra inti a'halgatókat, hogy az Isten igéjét heába ne halgassák, és a'Tanitókat-is vigasztallya, hogy, ha nem mindennek haszálhatnak predikállásokkal, azon ne sápolódgyanak, se a'predikállástól meg ne szűnnyenek: a'Második, inti a'halgatókat, hogy azzal magokat ne biztassák, hogy az Anyaszentegyházban vannak, mert abban gonoszok-is lehetnek; mind a'Tanitókat pedig, 's mind a'híveket vigasztallya, hogy azért meg ne botránkozzanak, se az igasságról el ne hajollyanak. Az Első, az Anyaszentegyháznak fő-képpen első állapattyát példázza, melly Urúnknak predikállásától-fogva, a'maga és az Apostolok haláláig tartott: a'Második, azt az állapatot jelenti, melly attól-fogva világ végéig tárt; melyben az Ördög, sok-féle tévelygésnek és minden-némű gonosságnak konkolyát híntette, és hinti alattomban, hogy, a'Pásztorok eszökbe nem vévén, nagyobb kárt tehetne, hol eggyikkel, 's hol másikkal; a'mint az időnek állapattyát, és az embereknek magok-viseletét meg-sajdíthatta, és a'dologhoz arányozhatott.

Ezek így lévén, lássuk már a'Példa-beszédnek részeit; mellyeket, vagy ő-maga Urúnk meg-magyarázott, vagy azoknak magyarázására útat nyitott: magyarázván pedig, nyilván jelentette, hogy a'Vitézkedő Anyaszentegyházról szóllott, annak állapattyát sok-képpen ki-ábrázolván; úgy hogy könnyen fel-találhassuk, hogy a'Krisztusnak e'földön-valo országa, a'Kőzönséges Keresztyén Romai Anyaszentegyház.

Elsőben: A'jó mag-vető személy, az Chelédes ember, tudni illik, az Ember fia [k]: a'ki pedig a'konkolyt, vagy a'gonosz magot veti, az Ördög. Mind-ketten egy földbe vetik a'magot. melly Föld, vagy mező, a'Világ: mindazáltal, mivelhogy mindenik a' végre veti-el magvát, hogy ki-kellyen, és hasonló gyümölchöt hozzon, azt mondhattyuk igaz Anyaszentegyháznak, melyben az Igasságnak ígéjét a'Krisztus veti, úgy-mint ki *Igasság* [l], *és igasságban tanitotta az Istennek útát* [m]: *azért jött, hogy bizonságot tégyen az Igasságról* [n]: *az Igasságnak Lelkét el-küldötte* [o], *hogy az ő Híveit minden igasságra meg-tanitaná* [p]. és azért nevezi Sz. Pál az Anyaszentegyházat [q], *az Igasság Oszlopának, és Erős támaszának.* Azt pedig, az Ördög *Synagógájának*, és Hamisság-gyülekőzetinek nevezhettyük, melyben a'hamisságnak konkolyát hinti az Ördög: *Ki az Igasságban meg nem állott* [r]: *mert ninch Igasság ő-benne: mikor hazugságot szóll, tulajdonaiból szóll, mert hazug, és annak attya.* ki maga-felől azt mondotta [s]; *Ki-megyek, és hazug lélek leszek.* Ez így lévén, a mi Anyaszentegyházunknak Tanitója a'Krisztus, még az Ellenségink vallásából-is. Mert *Luther* nyilván írja [t]; hogy a'Pápaságban, igaz Szent Irás vagyon, igaz Óltári-szentség, igaz Kúlchok a'bűnnek meg-bochátására, igaz tiszt a'predikállásra, igaz *Catechismus*, tudni illik, a'Mi-atyánk, a'Tíz-parancholat, a'Hitnek ágazati. A'Pápaság-alatt vagyon az igaz Keresztyénség, és annak a'veleje vagy béle.] Tahát ő-nála chak a'heja maradott. Ezt pedig akkor írta *Luther*, mikor már a'kápából ki-ugrott volt. De a'hol ezek vannak, ott vagyon a'Krisztus, ott az igaz Anyaszentegyház; melly chak eggy. Ki tanította légyen *Luthert*, ő-maga meg-írta [u]; tudni illik, az Ördög: ki, éjjeli vetekedésben a'Mise-felől, meg-győzvén Lutert, arrá vitte, hogy a'szent Misének áldozattya-ellen írjon; a'mint meg-is chelekedte. és mint-hogy ezt maga írta, el kell hinni hogy úgy vagyon: mert ha más írta volna, kétséges lehetett volna írása; és a'*Luther* követői azt mondhatták volna, hogy irégységből költötték reája. Ezt a'*Calvinisták*-is gyakorta szemőkre vetik a'*Lutheristák*nak; és nem vészik eszőkbe, hogy azon hajóban eveznek velek: mert *Carolstádius*, és *Zvinglius*, a'*Calvinisták* két fő Kapitányi, azon iskolában tanúltak; a'mint tagadhatatlanúl meg-bizonyíttya Pázmány Péter az Esztergami Érsek, az ő Kalaúzában [x].

Másodszor: Ha a'magot meg-tekíntyük, búza, és konkoly. A'Búzát, vagy a'jó magot, az Országnak fiait, az Ember fia veti [y]: a'Konkolyt, az-az, a'gonosz fiakat, és a' gonosságot, az Ördög hinti. Erről minek-előtte többet szóllyunk, azt kell eszünkbe

vennünk;

A

g *Matt.* 13. 3.
h *Marc.* 4. 3.
i *Luc.* 8. 5.

B

k *Mat.* 12. 17

C

l *Ioan.* 14. 6.
m *Mat.* 22. 16
n *Ioan.* 18. 37.
o *Ioan.* 14. 17
p *Ioan.* 16. 13
q 1. *Tim.* 3. 15
r *Ioan.* 8. 44.
s 3. *Reg.* 22. 22.
t *Epistola ad duos Parochos, contra Anabaptistas.*

D

u *Lib. de Missa privata, seu angulari.*

x *pag.* 194. & *seq.*

y *Mat.* 13. 37

A

z *Luc.* 8. 11. *Mat.* 13. 19.

vennünk; hogy Urunk, más Példa-beszédben, a' Magon, az Isten igéjét, vagy az Ország igéjét értette [z]. De abban semmi ellen-mondás ninchen: mert a' ki az Istennek, vagy Országnak igéjét hittel bé-vészi, és tiszteli, ő-is jó mag lészen, hogy többeket szaporíttson tanításával, és jó példájával, és azokat az Isten chűrébe gyűjtse. Innét mongya Jeremías [a]: *Ímé a' napok el-jönek, úgy-mond az Ur, és bé-vetem az Izraël házát, és a' Iuda házát emberek magvával, és barmok magvával:* értvén az embereken, és barmokon, vagy a' Zidókat, és Pogányokat; kik, a' Zidókhoz-képest, mint a' barmok vóltak, nem lévén Törvényök, sem Profétájok; vagy a' Bölcheket, és tudatlanokat; vagy a' jókat, és gonoszokat, kik a' barmokhoz hasonlók erkölchökkel. Az-okáért nevezi pedig a' Jó magot, az Ország fiainak: mert elsőben, az Isten sokakat magához kapcholt, kiket azután a' világra ki-hintett, mint valami magot, midőn őket el-küldötte hogy *Predikálják az Evangéliomot minden nemzetségeknek* [b]. Illyen Mag vólt Szent *Ignátius*, ki azt mondotta [c]: Az Isten búzája vagyok, a' fene vadak fogaival meg-őrlettetem.] Ország fiai pedig: mert ő-bennek, mint fiaiban, úgy országol az Isten, és nem árthatnak azoknak a' Konkolyok: és ők-is szolgálván az Istennek, országolnak, meg-szabadúlván az Ördögnek rabságából. Jó Magok pedig: mert egyebeket-is gyümölchöztetnek tanításokkal, és példájókkal. Az-okáért, nem vettetnek a' külső setétségre, mint némelly Ország fiai [d], kik nem létel-szerént vóltak Ország fiai, hanem az emberek chalárd ítélete-szerént: ezek pedig, igazán ollyanok lévén, ki nem vettetnek, hanem az Istennek örökösi lésznek.

a *Ier.* 31. 27.

b *Marc.* 16. 15

c *Epist.* 15.

B

d *Matt.* 8. 12.

Ez így lévén, a' Jó magot az Ember fia veti: mert, a' mint a' Római *Ecclésia* vallya, valami jó vagyon a' világon, úgy-mint, jó vallás, és jó chelekedet, mellyek-által lészünk Ország fiaivá, az Isten magva, és ő veti belénk: a' gonoszt pedig, úgy-mint a' hitetlenséget, és istentelenséget, mellyekből támadnak a' veszedelem fiai, az Ördög hinti, de az ember szabad-akarattyából vészi-bé. Ezt a' Krisztus magyarázattyát ellenzik az Újító atyafiak; istentelenűl azt valván, hogy minden gonosznak-is az Isten oka: mellyet chak meg-gondolni-is iszonyúság. Bizony, *Luther* nyilván írja [e]; hogy ninch az ember hatalmában, hogy jót vagy gonoszt gondollyon. *Melanchthon* pedig azt írja [f]; hogy szintén úgy Isten dolga a' Dávid paráznasága, és a' Júdás árúltatása, mint Pálnak hivatallya, és meg-térése. *Zvinglius, Calvinus,* és *Béza*, azon pórázon járnak: és azt tanittyák, Elsőben; hogy az Isten, nem chak meg-engedi az embernek hogy gonoszt chelekedgyék, hanem ugyan akarja-is. II. Hogy nem chak akarja, hanem öröktűl-fogva el-is végezte hogy meg-légyen. III. Hogy az Ördögnek, és a' gonosz embernek meg-paranchollya, hogy gonoszt chelekedgyenek; és hogy arra izgattya, kénszeríti, és zabolán viszi: sőt ő-maga chelekeszi azok-által, mint eszközök-által. Mind ezeket az útálatos istentelenségeket, azzal a' mondással akarják bé-palástolni; hogy, a' mit Isten akar, rendel, paranchol, sőt ugyan chelekeszik-is, az emberekhez-képest bűn, mert gonosz szándékból chelekeszik; az Istenhez-képest pedig, jó chelekedet, mert jó végre chelekeszi. De heában chavarognak: mert ha az vétkezik a' ki embert öl, sokkal inkább a' ki azt paranchollya, és arra kénszeríti, és úgy él véle mint eszközzel. Sőt, mivelhogy senki abban nem vétkezik a' mivel kételen, az következik ezeknek tanításából; hogy nem az emberé a' vétek, hanem chak az Istené. Es hogy-ha a' mi első szűléink az ő boldog állapattyokban, midőn az Szabad-akarat-is férelem-nélkül vólt, kételenségből vétkeztek, a' mint *Zvinglius* [g], és *Calvinus* [h], mongyák: sokkal inkább mi el nem kerülhettyük a' bűnt, és azért, nem mi vétkünk; fő-képpen, mint-hogy az Újítók azt-is tanittyák, hogy mi-bennünk, sem Szabad-akarat ninchen, sem Istennek malasztya a' bűnnek el-távoztatására: Tahát chak az Istené a' vétek, ki az embert arra beszélli és dobollya. Élő Isten, hová jutott az istentelenség!

e *In Assert. artic.* 36.

f *In c.* 8. *ad Rom.*

C

g *Cap.* 6. *de Providentia.*

h *Lib.* 3. *Instit. c.* 23. §. 7. & 9.

D

Ebből pedig az következik; hogy a' Bűn, chak az embereknek hamis vélekedése; soha nem vólt, 's nem-is lészen semmi Bűn: mert, ha az emberek mindent az Isten végezéséből chelekeszenek, nem vétkezhetnek: az Isten sem, mert ő természete-szerént chupa jó. Ha pedig ninch a' Vétek, miért dorgállya azt olly gyakorta a' Szent Irás? Mire-valo a' pokol, ha nem a' gonoszoknak bűntetésére? Mi végre lenne az Utólso ítélet, ha nem a' jóknak a' gonoszoktól-valo el-választására? Mi végre jöttvólna a' Krisztus e' világra, ha nem *a' Bűnösöket üdvözíteni* [i]? Mi végre szerzette a' Szentségeket, ha nem orvossági a' Bűnöknek? Mi végre vagyunk Keresztyének? Ha a' lopás, paráznaság, gyilkosság nem bűn, miért büntetik-meg azokért az embereket? ha pedig meg nem büntetik, mint maradhatunk békeségben? Nem az Ördög hintette-e az Újítók tévelygésinek magvát, melynek illyen dögleletes gyümölchi vannak? Bizony, még a' Pogányok között-is alig találna ember illyen iszonyúságokat.

i *Matt.* 9. 3. 1. *Tim* 1. 15

Harmad-

Harmadszor: A'Jó Mag-vető, szokás-szerént, nappal veti a'magot; a'Konkolyt pedig, mikor alusznak az emberek, titkon; és el-vetvén, dolgára mégyen, mint-ha semmit nem chelekedett vólna. Ezent chelekeszik az Újítók-is: kik, titkon kezdik tanításokat; és nagy mesterséggel úgy faragják tudományokat, hogy ezered része sem érti közzülök, ha feír-e vagy fekete, hideg-e vagy meleg. Mert sokan a'*Calviniſták*-közzül úgy beszélnek, mint-ha az Úr-vachorájában hinnék a'Kriſtusnak jelen-létét: maga, ha valóban meg-vallyák vélekedésöket, azt mongyák, hogy olly távul vagyon attól, mint az ég a'földtől. Az-okáért, bizony a'setétség fiai, a'setétség Fejedelme Katonái; kik, nem igyekezvén a'világosság fegyveribe öltözni, világos tudományt sem akarnak vallani, hanem a'setétben lappangnak. A'*Luther* tanitása sem jobb, annyiból, hogy a'sok ellen-mondások-miatt, ember nem-is tudgya mit vall: mert, a'mit egy helyen állat, másutt rontya, és mind hideget meleget azon szájból fúj, édes és keserű vizet ád azon forrásból. Ide illik az-is; hogy azt vitattyák, hogy az ő Vallások nem új, hanem az Apoſtoloktól származott. De ha azt kívánnyuk, hogy mutassanak valahol egy régi Tanítót, a'ki vélek eggyet értsen, azt mongyák; hogy nem vóltak nyilván az emberek-nél, hanem az Istennél. De én meg azt kérdem: Honnét tudgyák hogy vóltak? mert, ha nyilván nem vóltak, álmot beszélnek; ha pedig nyilván vóltak, miért nem mutathatnak chak eggyet-is közzülök? Továbbá, ha azon *Eccleſia* vólt régenten a'melyben ők vannak, mi módon változott láthatatlanból láthatóvá? mert az ő mostani gyülekezetök igen-is látható; és bár ollyan vólna mint régen.

Mondaná valaki: Midőn Jézabel üldözné Illyést, a'Próféta búsulásában azt mondotta [k] az Istennek: *Prophétáidat meg-ölték fegyverrel; én egyedül hagyattam.* Kinek az Isten azt felelte [l]: *Meg-hagyok magamnak Israëlben hét ezer férfiat, kiknek térdek meg nem hajlott Báal-előtt*; melyről Sz. Pál-is emlekezik [m]. De ezzel nem támogathattyák az ő láthatatlan *Eccleſiá*jokat, azt mondván, hogy vóltak régen-is az ő Hitökön-valo hívek, de keveſſen és titkon, mint Illyes idejében: Mert, mongyák-meg, Mi időben, 's hol vóltak? Ki írt, vagy hallott valamit felőlök, a'mint a'Szent Irás mongya hogy vóltak Israëlben? Továbbá, ha Israëlben keveſſen vóltak-is a'Jézabel üldözése-miatt, és titkon: mindazáltal Júdában sokan, és nyilván vóltak az Isten *Eccleſiá*jában; és az Isten-félő Jósafat idejében, az hívek nyilván tiszteltték az Istent a'Templomban, áldozatokkal, és egyéb Isteni szolgálatokkal. Az-okáért, ha szintén meg-engednők-is, hogy akkor Samariában az *Eccleſia* el-fogyott, abból nem következnék hogy tellyességgel el-fogyott, mert Júdában meg-maradott. De Samariában sem fogyott-vólt el az *Eccleſia*: mert az-előtt Jézabel sok Prophétákat öletett vólt meg; a'mint Illyés panaszolkodva mondotta. azokból pedig, meg-maradtak vólt Illyés, Eliséus, Mikæas, Abdias a'Király sárára; a'száz Próféták, kiket Abdias titkon táplált hogy Jezabel meg ne öletné [n]: és több Próféták-is, kikről emlekezik az Irás [o]. Az-okáért, midőn Illyés azt mongya, hogy *Egyedül maradott*; arról érti, hogy ő egyedül állott nyilván ellene Baalnak és Jezabelnek, a'többi pedig el-rejteztek, mint a'Pogány Chászárok idejében sok Papok és Püspökök. Azokon-kivül, vóltak hét-ezeren, a'mint az Isten mondotta. Mutasson *Luther* és *Calvinus*, nem mondom hét-ezeret, hanem chak hetet, sőt chak eggyet, a'ki a'Régiek-közzül mindenben eggyezett vélek; és nyertesek. Mutassák-meg, kik mondották a'Szent Misét bálványozásnak; a'Pápát Antikriſtusnak; a'Szentek segétségül-valo hívását istentelenségnek; a'Szabad-akaratot semminek; a'Jó chelekedeteket nem érdemeseknek; az Isten parancholatit lehetetleneknek; a'Hitet egyedül üdvözítőnek; az Istent bűnre-kénszerítőnek? Senkit nem mutathatnak: mert senki sem vólt az egész világon.

De innét ki akarván feselni, nagyobb kelepczébe jutnak: midőn azt mongyák; hogy az *Eccleſia* el-fogyhat és veszhet, sőt hogy el-fogyott és veszett egy-nehány száz esztendeig. Mert azzal, nyilván meg-hazuttollyák a'Kriſtust: ki azt ígérte [p]; hogy *A' pokol kapui erőt nem vésznek rajta.* Meg-hamisíttyák Szent Pált; ki azt, *az Igasság Oszlopának és Erős Támaszának* nevezi [q]. Ellene-mondnak a'Profétának; ki *a'Kriſtus országát, Örökké-valónak mondotta* [r]. Végezetre, azt mondom az Illyés mondására; hogy külömb állapattya vólt a'Zsidók *Synagóga*jának, hogy-sem a'Keresztyén *Eccleſiá*nak. Mert nem chak az egy Zsidó nemzetségből, vagy *Synagoga*ból állott az Isten *Eccleſiá*ja, a'mint most a'Keresztyénségből: mivelhogy az Israël népe-kivül-is találtattak igaz Hívek, kik az Istent igazán tiszteltték; úgy-mint, Melkísedek, Jób; az-után a'Százados, *Cornelius*, a'*Candaces* Királynénak Komornyikja, és többen-is. Azért, ha a'*Synagóga* tellyességgel el-fogyott vólna-is, azzal nem mingyárt fogyott vólna el az Istennek igaz

k 3. *Reg.* 19. 14. l *verſ.* 18. m *Rom.* 11. 2. 3.

n 3. *Reg.* 18. 13. o 3. *Reg.* 20. 22. 28. 35.

p *Mat.* 16. 18.

q 1. *Tim.* 3. 15. r *Dan.* 2. 44.

A

Vitézkedő *Eccleſiája*. De chak azt ſem mutathattyák-meg az Újítók, hogy a'Zidók *Synagogája*, valaha tellyeſſéggel el-fogyott vólna a'Kriſtuſnak jövetelé-ig, mikor jobbá változott.

s *Mat.* 13. 37. Negyedſzer: A'Mező, vagy ſzántó-föld, a'Világ [s]: az-okáért, a'Kriſtus magvának az egéſz Világon kell híntetni, melyből az ő Hívei nevekedgyenek, kik az Anyaſzentegyházának tagjai. Tahát az Újítók, ninchenek a'Kriſtus *Eccleſiá*jában: mert az ő Vallá-ſok, ſoha az egéſz világon nem hirdettetett, ez-után ſem hirdettetik: a'Romai *Eccleſiá*-nak Hiti pedig hirdettetett, és ez-után-is hirdettetik; a'mint az első időkről nyilván

t *Rom.* 1. 8. mondotta Sz. Pál [t], a'moſtanyiról pedig magunk láttyuk. Az Újítók Valláſa, mint-hogy eddig az egéſz világra nem terjedett; jó reménſégünk lehet, hogy ez-után inkább nem terjed, hanem, a'hol vólt-is, el-fogy. Hogy-ha azt mondod; hogy a'Konkoly-is azon Mezőn találtatik, és kövétkezőül az egéſz Világon: Azt felelem; hogy a'Konkolyon, nem valami magán-valo bizonyos hamiſságot, vagy gonoſságot ért Urunk, hanem minden-féle vétket, és tévelygéſt. az pedig mindenütt híntetik, és mindenütt találtatnak gonoſzok a'jók-között. és, mi-képpen hogy némelly vétkek, némely Tartományokban nyomosbak: azon-képpen némelly hamis Valláſok-is, inkább bé-gyökereztek némelly Orſzágokba; úgy-mint *Hus* Jánoſé, Cheh-orſzágban; *Piccarduſé*, Morvá-

B ban; *Luteré*, Saxóniában; *Kalviniſtá*ké, Galliában; *Ariánuſ*oké, Erdélyben: de ſoha chak egy ſem vólt közönſéges minden nemzeteknél, mint a'Római *Eccleſiá*nak igaz Hiti.

u *Mat.* 13. 24. Ötödſzör: A'Chelédes-ember, a'Jó magot, a'maga Szántó-földébe vetette [u]; az Ellenſég pedig, a'Konkolyt, a'máſéba, és a'Búza-közibe: haſonló-képpen az Újítók, az ő tanitáſoknak magvát, ſoha nem vetik puſztaföldbe, tudni illik, a'Pogányok-, Tőrökök-, Zidók-közibe, hanem a'Kereſztyén Szántó-földeket veſztegetik, a'hol az-előtt az igaz Hitnek Jó magva vólt. Nagy vígaſztalás ez a'Híveknek: mert az ő Hitök, nem chak az egéſz világot fogta-bé, hanem mindenütt első vólt; az-után pedig az Ördög, ſokféle hitetlenſéggel meg-konkolyoſította, az Ör-állóknak aluſzékonyſágokért. Tekints-meg minden Orſzágokat: és, fel-találod, hogy minnyájan, a'Kereſztyén Hitnek magvát a'Római *Eccleſiá*tol vötték; a'mint a'*Magdeburgi Centuriá*torok ſem tagadgyák. Sőt, minden időben nyilván fel-írták az Orſzágok meg-téréſét; és meg-vallyák, hogy a'Római Pápához-tartozó Tanítók térítették-meg: és moſt-is azok térítik *India*ban, *Iaponia*ban, *China*ban, a'Pogánſágnak ſetétſégéből, az Evangeliomi világoſſágra. Mutaſſanak az Újítók egy Orſzágot, tartománt, vagy váraſt, mellyet a'Pogányſágból az ő Valláſokra térítettek vólna. Soha azt nem chelekedték, hanem mindenütt a'jó Búza-

C közibe akarták hinteni a'Konkolyt; a'mint a'Hollanduſok *India*ban-is kezdnek chelekedni. Hogy pedig azzal kérkednek, hogy a'Pápa bálványozáſáról térítik-el a'népet, merő hazugſág: mert a'Római Pápa, ſoha ſenkit a'Bálványozáſra nem vezetett, hanem a'Bálványozáſt rontotta mindenütt, és fogyatta; melyben moſt-is benne vólna Magyar-orſzág, ha a'Romai Pápától küldetett Tanítók ki nem vezették vólna.

Hatodſzor: Az Úr Szántó-földén mind Konkoly's mind Búza találtatik: az Újítók pedig azt mongyák; hogy az *Eccleſiá*ban, chak az Igazak és a'Válaſztottak vannak: az-okáért meg kell vallaniok, hogy ők nem az Iſten *Eccleſiá*jából-valók. Ha azt mongyák,

x *Mat.* 13. 37. hogy a'Szántó-föld nem az *Eccleſiát* példázza, hanem a'Világot [x], Urunk mondáſa-ſzerént: Azt felelé, hogy Urunk azt jól mondotta, de ők nem jól értik: mert más a'Szántó-föld egy-általlyában, melly az egéſz világ; és más a'Bé-vetett föld. Az elsőbe, mikor az Evangéliom magva vettetik, és ki-kél, az *Eccleſia* az egéſz világon kezd nevekedni: mellyet bánván az Elkenſég, írégyſégből, a'Búza-közibe veti a'Konkolyt, az-az, a'hamis Hitet, vagy a'gonoſz chelekedeteket, és azokból nevekednek a'gonoſz fiak: mellyek, noha meg-veſzett haſzontalan tagok, mindazáltal az *Eccleſiá*ban vannak, míg magok ki nem

D mennek nyilván-valo Eretnekſég-által, vagy ki nem üzettetnek az *Excommunicatió*nak átka-által. jól-lehet akkor-is, neminémű-képpen az Anyaſzentegyházhoz tartoznak; mert némelly Szentſégekben réſzeſek, és ſzolgáltattyák-is azokat; és az *Eccleſia*-is megbűntetheti őket, mint pártos és el-ſzökött ſzolgákat.

III. RESZE.

HOgy pedig Urúnk a'Gonoſzokat a'Konkolyhoz haſonlíttya, egy-néhány Okai vannak. Első: A'Konkolynak vagyon ugyan magva, de a'kövér földben magnélkül-is terem; és annál inkább, ha magvát vetik: úgy a'Gonoſzok-is a'kövér hizlalt teſtből ſzármaznak az ő vétkökkel; tudni illik, a'gazdagſágból, teſti gyönyörűſégből, méltoſágból, és egyéb aſféléből; de ſokkal inkább, ha az Ördög az ő chalárd

sugallásival izgattya őket, és azokat, mint valami magot, beléjek veti. II. A'Konkoly, a'föld ízírját meg-emészti, mellyel a'gabona tápláltatnék: a'Gonoszok, minden méltóságokat, jövedelmeket magokhoz vonsznak, egyebeknek kárával, kiket vagy meg-fosztnak, vagy meg-botránkoztatnak. III. A'Konkolynak, a'Búza-között sokszínű virága vagyon, melly kedves lehet a'szemnek, de nem a'szántó-embernek: A'világi emberek-előtt ékesnek láttatik, hogy az Egyházi méltoságban, sok nemesek és gazdagok vannak: de azok nem mindenkor kedvesek az Istennél, a'vagy a'titkos vétkekért, mellyeket a'szép kőntössel bé-palástolnak, kép-mutatók lévén; a'vagy a'nyilván-valókért, meg-botránkoztatván a'kisdedeket. IV. A'Konkoly, úgy egybe kötelezi gyökerét a'Búza gyökerével, hogy ennek ki-szaggatása-nélkül nehéz ki-gyomlálni: a'Gonoszok-is úgy összve-adgyák magokat a'Jókkal, házasság-, társaság-, barátság-által, hogy nehéz őket ki-irtani a'Jóknak kára-nélkül. V. A'Konkoly nem nő magassan mint a'gabona, hanem a'föld színén marad: a'Gonoszok, a'jószágos cheleke-detekben nem nevekednek annyira, hogy az Isten lássa és kedvellye őket, hanem chak a'földieknek kedveskednek. VI. A'Konkolynak ninch jó illattya: a'Gonoszok-is, chak a'halálnak illattyát adgyák [y]; és nem mondhatni valami jót felőlök, mint Isaak Jákobról [z]: *Ímé az én fiam illattya, mint a'tellyes mezö illattya, mellyet meg-áldott az Úr*: tudni illik a'Jószágos chelekedetnek illattya; mellyet sokan látnak, látván kívánnak, kívánván követnek. VII. A'Konkoly a'gabona-alatt lappang, és nem érzi a'kő-essőt és záport; a'szelet és égi háborút: a'Gonoszok, minden alkalmatlanságot el-távoztatnak magokról, és az Igazakra hárittyák; és, a'mint Dávid mongya [a], *az emberek fáradságában ninchenek, és az emberekkel nem oztoroztatnak, azért fogta-el őket a'kevélység*. VIII. A'Konkoly szára kemény, és a'virága igyenessen fel-áll; a'gabona kalász pedig, szemmel teli lévén, alá-hajol: a'Gonoszok-is kevélyek, és *ki-nyújtott nyakkal járnak* [b]; magoknak hízelkednek, semmi fogyatkozást magokban nem találván; az Igazak pedig, mindenkor alázatosok, magok fogyatkozásit nézik, ismérik, sirattyák. IX. A'Konkolynak semmi haszna ninch, hanem chak a'tűzre-valo, vagy a'barmok alá: a'Gonoszokat-is az Ördögök tapodgyák e'világon, a'más világon pedig az örök tűzre vetik. X. A'Konkoly, az embert meg-bolondíttya: a'Gonoszok-is, a'Jóknak eszét veszti, és a'veszedelemre vezetik.

Ezen-kivül, az Evangéliom-is egy-nehány dolgot mond a'Konkoly-felől, mellyek igen illenek a'Gonoszokhoz, vagy a'gonossághoz. Először: Hogy az Ellenségtől, vagy az Ördögtől vettetik [c]. Mert, nagyobb részére, a'gonoszra az Ördög ingerli az embert, és nem az Isten; a'mint az Újítók káromkodnak. Innét mongya Urunk, hogy a'Konkoly, a'Gonosznak fiai, az-az, az Ördögnek; a'mint a'Görög betű jelenti. mivelhogy a'gonoszok ő-tőle származnak; és azért mondotta Urunk a'Zidóknak [d]: *Ti az Ördög atyától vattok*. és Sz. János [e]: *A'ki bünt chelekeszik, az Ördögtől vagyon*: nem hogy az Ördög vólna a'gonosz embernek alkotója, hanem hogy az ő tanátsából követi a'gonosságot; a'mint a'Szent embereket Lelki atyáknak nevezzük, mert azoknak oktatása- és példája-szerént élünk. Továbbá, az Ördög neminémű-képpen természetit közli a'Gonoszokkal, mint az attya a'fiával: mert az Isten az embereket jókká és igazakká teremtette, hogy minden jóra hajlandók lennének, de az Ördög erkölchöket el-változtattya, és a'gonoszra hajlandóvá tészi. Annak-felette, hasonlatosságát-is adgya néki; és a'Bűnös ember neminémű-képpen az Ördögnek rút útálatos képét hordozza, és ábrázattyát viseli. Az Ördög pedig, nem chak a'földön híntette-el konkolyát, hanem meny-országban-is az Angyalok-között; kiket meg-chalván, maga-után vont az örök veszedelemre. Ez a'gonosz Ellenség, ellensége az Istennek, ki meny-országból pokolba vetette; és az ő Szent Fiának halálával meg-rontotta országát, és minden prédájától meg-fosztotta: kinek mint-hogy nem árthat, nékünk, úgy-mint az Istennek hasonlatosságára alkottatott teremtett-állatinak, akar ártani, és *nagy haragja vagyon reánk* [f].

II. Midőn aludtak az emberek, akkor híntetett a'Konkoly a'Búza-közibe [g]: mert az Ördög mindenben alkalmatos időt keres, tudn' illik, mikor az emberek henyélnek, magokra nem vígyáznak, bátorságban élnek. A'Dán nemzetsége, midőn még az ő lakó-helyét el nem foglalta vólna, sőt férfiat küldött a'földnek kímlésére [h]: kik *el-jutván, annak lakóit nagy bátorságban találták; és meg-tértén, arra intették, hogy véletlenül reájok mennyenek: és hat-százan el-menvén, jutának Laisba a'nyugodalmas és félelem-nélkül-valo néphez, és meg-verék őket fegyver élivel, és a'várast meg-égeték*. Az Ördög-is, mikor henyélve találllya az embereket, künnyen meg-győzi; a'mint Urunk-is jelenti [i]. és azért mongya a'Bölch [k], hogy *Sok gonoszságra tanított a'hívolkodás*.

A

B

y 2. Cor. 2. 16.
z Gen. 27. 27.

a Pſ. 72. 5.

b Iſa. 3. 16.

C

c Mat. 13. 39.

d Ioan. 8. 44.
e 1. Ioan. 3. 8.

D

f Apoc. 12. 12

g Mat. 13. 25

h Iudic. 18. 7. 27.

i Mat. 12. 43.
k Eccli. 33. 29

A

III. A'Konkoly, a'Jó mag-után vettetik. Mert az Isten, elsőben az emberben jót chelekeſzik, az-után járúl hozzája az Ördög, hogy azt fel-forgaſſa; a'mint az első szűléinkel chelekedett: és, a'mint szokták mondani, A'hol az Istennek templomot épitnek, az Ördög őrömeſt kápolnát rakat; és a'hol nagy aitatoſságot lát, őrömeſt babonát vét közibe.

IV. A'Konkolyt nem a'Búza szélire vetik, hanem a'Közepire, hogy többet ártson, és a'Búzát tellyeſséggel el-veſzeſſe: az Ördög-is, nem keveſet, hanem ſokat akar ártani; és minden ſzent Gyülekőzetekben azon igyekezik, hogy valakiket magának foglallyon, kik-által egyebeket meg-ejtſen; és mentől ſzentebb a'Gyülekőzet, annál inkább inchelkedik ellene, úgy hogy a'Kriſtus társaſágában-is helyt találta'Júdas szívében [l], kit Urúnk Ördögnek nevezett [m]. Azt írja *Bartholomæus Pisánus* [n]; hogy, midőn Sz. Ferencz Aſſiſiumban egy kőzönséges Gyűléſt hirdetett vólna, melyre öt-ezer Atyaſiak gyülekőztek; az Ördög-is, közel Aſſiſiumhoz gyűléſt hirdetett, melyben tizennyólcz ezer Ördög vólt; módot keresvén, hogy a'ſzent Szerzet-ellen jó idején útat lelnének. Es midőn minnyájan a'dologhoz ſzóllottak vólna, ki-ki meg-mondván tetszését; a'többi-kőzött, egy, illyen tanátſot adott: E'moſtani Atyaſiakat, mint-hogy nagy buzgóſággal óltalmazzák magokat, és *Regulájokat*, nem künnyen ejthettyük meg: hanem valami ál-orczát keresſünk, és ſok nemes, gazdag, gyenge ifiakat vételſünk kőzikbe, kik el ne viſelhesſék a'*Régula* terhét; és midőn azoknak apránként engednek, laſſan-laſſan kedvezni fognak teſtőknek, és inkább meg-chalhattyuk őket. Mellyet meg-értvén Sz. Ferencz az Isten jelentéſéből, bánkodott, és igen chodálkozott az Ördögnek álnok tanátſán.

B

V. Midőn az Ördög el-hínti a'Konkolyt, el-menvén el-rejtezik; és azt tetteti, hogy ſe híre ſe tanátſa ninch benne; tudván, hogy ſenki tudva nem engedne néki: azokáért, az embereket ingerli, hogy egyebekkel gonoſzt chelekedteſſenek, a'vagy kárt tegyenek; a'mint a'Sabæuſokat és Kaldæuſokat Jób-ellen vitte, és minden marháját elhajtatta vélek; hogy ſenki azt néki ne tulajdonitaná, hanem az embereknek. Igy a' Gonoſzok-is, alattomban fonnyák és ſzővik gonoſſágokat, és őrömeſt ſetétben járnak.

VI. A'Konkolyt meg nem iſmérhetni, hanem midőn a'fű meg-nőtt, és gyümölchőt hozott [o]; mert a'füveket nehéz egy-máſtól meg-iſmérni kichín-korokban: a' Gonoſzokat-is nem mingyárt iſmérhetni-meg, mert egy-ideig jóknak tettetik magokat, hogy künnyebben bé-fogadgyák az Igazak, ſemmi gonoſzt nem látván bennek; és *az édes beſzédőkkel, és áldáſokkal el-hitetik az ártatlanok ſzíveit* [p]. Ezt az Ördög, mind a'gonoſz emberek-által, 's mind a'maga ſugalláſi-által chelekeſzi; mellyeket ſzépen fel-ál-orczáz, és valami jó ſzínnel bé-pálaſtol, úgy hogy az Isten-félő emberek ſe iſmérheſſék-meg. Azt írja *Petrus Ribadeneira*, a'mi Szent Atyánkról *Ignatius*ról [q]; hogy, a' világi hiúſágról tellyes ſzívvel az Istenhez akarván térni, az úton egy *Maurus*ra talált, beſzélgetvén véle a'Bóldog Aſzſzonnak őrők szűzeſſégéről: melyre midőn a'*Maurus* azt mondotta vólna, hogy a'ſzűlés-után nem vólt szűz, el-ſzágúldott *Ignátius*-mellől. Halván a'káromkodáſt, és meg-indúlván rajta *Ignátius*, olly gondolat jőve ſzívébe, hogy meg-űzze a'Maurúſt, és, ha el-éri, meg-ölye; és azt vélte, hogy igen jó gondolat, a'Szűz Marián tőtt boſzſzúſágért boſzſzút állani: de még-is valami meg-tartóztatta, hogy ne hirtelenkednék ollyan nagy dologban. Midőn azért, magában vetekedvén, nem tudná meg-válaſztani mellyik gondolat vólna az Istentől, azt végezte magában, hogy, ha kettős útat talál, az őſzvért ſzabadgyában hadgya; és, ha magától a'*Maurus*-után indúl, meg-űzze, és meg-ölye; ha pedig más-felé tér, békével maradgyon. és az Isten meg-őrizte a'vér-ontáſtól, melyre az Ördög akarta vinni a'jónak ſzíne-alatt; mert az őſzvér el-tért.

C

q *Lib.* 1. *Vitæ*, c. 3.

D

VII. A'Chelédes-ember ſzolgai, látván a'Konkolyt a'Búza-kőzőtt, mondának az úroknak [r]: *Uram, nem jó magot vetettél-e a'te földedbe? honnét vagyon tehát konkolya?* Chodálkoznak a'Konkolyon; példázván a'buzgó híveket: kik, látván valami méltatlan dolgot, bánkodnak, búſúlnak, és panaſzolkodnak-is; mint Illyés, midőn bújdoſnék a'Jézabel kegyetlenſége-miatt, mondván [s]: *Búſúlaſſal búſúltam a'Seregek Ura Istenéért, mert elhatták ſzővetſégedet az Iſraël fiai: Óltáridat el-rontották, Prophétáidat meg-ölték fegyverrel; én egyedűl hagyattam, és keresik lelkemet hogy el-vegyék azt.* Chodálkoznak ugyan, panaſzolkodván, hogy az *Eccleſia*ban Gonoſzok találtatnak; a'hol minden jóra annyi ſzép alkolmatoſſágok vannak, ſők jeles Szentſégek, bővſéges Malaſzt, foganatos intés, hathato jó példák, mellyek gerjeſzthetik mi-bennünk a'ſzeretetet. mert, ha a'víz a' tűznél meg nem fagy, sőt a jég-is el-olvad: annyi ſok jó eſzkőz-kőzőtt, az embernek nem chak nem kellene meg-fagyni, hanem, ha merő jég vólna-is, meg kellene az Iſten-

r *Mat.* 13. 27

s 3. *Reg.* 19. 10.

nek szeretetitől olvadni. Erről a'nagy háládatlanságról, még az Angyalok-is chodálkoznak, sőt *keserves sírnak* [t]; *hogy el-hányattak az útak, fel-bontatott az szőveiség.* De még az Isten-is álmélkodva mongya [u]: *Mit kellett többé chelekednem az én szőlőmmel, és nem chelekedtem véle? talám hogy vártam hogy szőlőt termene, és vad-szőlőt termett?* Sőt még az Ördög-is, noha egy-felől ingerli az embert irégységből a'gonoszra, más-felől mindazáltal boszszonkodik reája, hogy, az Istennek annyi jó tételényi-után, akár-mi marczona dologért meg-bántya, és né olly híven szolgál néki a'mint kívántatnék. Azt olvastam [x], hogy egy Barátot, ki, halván a *Credo*ban az Isten Fiának meg-testesülését az emberért, a szokás-szerént térdet nem hajtott, a'hálá-adásnak jelentéséért, az ördög arczúl chapott, mondván: Oh háládatlan Barát, mit állasz itt meg-merevedett nyakkal? miért nem hajtod-meg térdeidet a'többivel, halván, hogy az Isten meg-testesült érette-d? Ha én-érettem azt chelekedte volna, valamikor azt hallanám, a'földig leborúlnék. De úgy tetszik, hogy még a'lelketlen állatok-is chodállyák az embernek háládatlanságát. mert Jeremias imígyen beszéll [y]: *Rémüllyetek-meg egek ezen, és annak kapui igen el-pusztúllyatok, úgy-mond az Ur. Mert két gonoságot chelekedett az én népem: Engem el-hadtak az élő víznek kút-fejét, és magoknak kútakat ástak; bé-omlott kútakat, mellyek meg nem tarthattyák a'vizet.*

VIII. A'Chelédes ember azt mondotta a'Konkoly hintése-felől; hogy *Az ellenséges ember chelekedte azt* [z]. Tudta tahát hogy az ő Szánto-földén konkoly terem, és ki az oka: mert az Isten mindeneket tud, és lát, ha szintén lopva chelekedik-is az emberek. melly gondolat, fölötte nagy zabola minden vétek-ellen. *Ellenséges ember*nek mongya pedig az Ördögöt: mert olly hízelkedve és barátságos-képpen járúl az emberhez, mint-ha ő-is ember, és nem Ördög volna. A'mélységből-jövő *Sáskáknak, emberi orczájok volt* [a]; *hajok, mint az aszszony'állaté*; *a'fejőkön, aranyhoz hasonló Koronák*; *de a'farkok, hasonlók a'skorpiókhoz, és fúlákok voltak a'farkokban*: mert az Ördög, hízelkedve chal-meg, és meg-sért: és *a'Sátán, Világosságnak Angyalává változtattya magát* [b], szép szót adván, mint-ha az égből küldetett volna; gyakorta az Angyalok-, vagy egyéb Szentek-képében jelent-meg, sőt néha a'Krisztus képében-is, mint Sz. Mártonnak: de mindenkor nagy bűzt hagyott maga-után. Azért-is mondatik *Ember*nek: mert az emberek kedvéhez szabja sugalláſit; kik, mint-hogy a'gazdagságot, méltóságot-, gyönyörűséget kedvellik, és keresik, azokkal chalogattya őket. Továbbá; mert gyakorta emberek-által hitegeti az Igazakat: a'hitetőket pedig, magához kapchollya, és magához hasonlóvá tészi; úgy annyira, hogy a'gonosz ember és az ördög, egy más nevével neveztetnek; a'mint Urúnk, Júdast *Ördög*nek nevezte [c]; és Sz. Pál, a'Tévelygőket *Ördögi tudományúak*nak [d]: a'mái Evangéliomban pedig, az Ördög neveztetik *Ember*nek; jól-lehet nem egy-általlyában, hanem Ellenséges embernek. mert természetiben nem ember, hanem erkölchében a'gonosz emberekhez hasonló, fő-képpen a'haragosokhoz, vér-szopókhoz, *&c.*

IX. Halván a'Szolgák ki hintette a'Konkolyt a'Búza-közibe, azt mondották a'Chelédes embernek [e]: *Akarod-e, el-megyünk, és ki-szedgyük azokat?* jelentvén, hogy az Istennek igaz Szolgai azt akarnák, hogy a'gonoszok távúl volnának; magok-is készek lévén azoknak ki-gyomlálására: mivelhogy a'Vétek, Isten-ellen vagyon, és az Igaz embereknek ártalmas. Kikről azt mongya Dávid [f]; hogy *Két-élű kardok a'kezőkben, hogy boszszút állyanak.* Az Angyalok, gyakorta meg-bűntették a'Gonoszokat: Sodomát minden tartományával, tűzzel emésztették-meg [g]: az Assiriusokban egy Angyal, Száz nyólczvan-öt ezeret vágott-le egy éjjel [h]. Hasonló-képpen az Isten-élő emberek-is; mert Illyés, a'Baalnak négy-száz Profétáit meg-ölette [i]: a'Levíták, a'Borjú-imádók-közzűl Huszon-három ezeret ölték-meg [k]. Fínees, a'Beelfegor áldozói-közzűl Huszon-négy ezeret [l]. Dávid pedig azt mongya maga-felől [m]: *Jó-idején meg-ölöm vala a'földnek minden bűnösit: hogy el-veszteném az Ur városából mind az hamisság-chelekedőket.* Ezt kövessék a'Fejedelmek: mert a'Jóknak árt, a'ki kedvez a'gonoszoknak; a'jókat rontya, a'ki a'gonoszokat óltalmazza. Mindazáltal, a'Gonoszokat ott kell bűntetni, a'hol a'Jóknak kára-nélkül lehet: mert a'Chelédes ember-is féltette a'Búzát, és azért hallasztotta-el a'Konkolynak ki-irtáſát. melytől ha nem tartott volna, mingyárt engedett volna a'szolgák kívánságának. Vígyázzunk azért magúnkra, és ne legyünk hasonlók a'Konkolyhoz, melly ha nem előbb-is, de bizonnyal, aratás-kor a'tűzbe vettetik: hanem a'Búzához, melly azon aratás-kor a'chűrbe gyűjtetik. Mellyet engedgyen minnyájunknak a'Fölséges Isten, az ő áldott Szent Fiának érdemiért. Amen.

A
t Isa. 33. 7.
u Isa. 5. 4.
x In Spec. Exempl. dist. 9. §. 73.
y Ier. 2. 12.
B
z Mat. 13. 28.
a Apoc. 9. 7. 10.
b 2. Cor. 11. 14.
C
c Ioan. 6. 71.
d 1. Tim. 4. 1.
e Mat. 13. 28.
f Psl. 149. 7.
g Gen. 19. 24.
h 4. Reg. 19. 35. Isa. 37. 36.
D
i 3. Reg. 18. 40.
k Exo. 32. 28
l Num. 25. 5.
m Psl. 100. 8.

A

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

AZ kegyes Isten úgy annyíra kívánnya jónkat, hogy semmit hátra nem hágy a'testi és lelki elő-menetelűnkre-valo szűkséges eszközökben, hanem mindeneket bővségessen meg-szerez: de mí gyakorta, mint a'párt-űtő fiak, az ő adományival boszúságára élűnk, és magunk romlására-is. Ha testűnket serény érzékenségekkel fel-ékesíti, és lelkűnket éles elmével, hogy azok-által őtet meg-ismérhessűk: chak kevélykedűnk vélek. A'gazdagságot, nem szűkséges táplálasunkra, hanem vagy tékozlásra, vagy fősvény zobrákságra fordíttyuk. A'testi szépséget, melyből a'lelki szépséget kellene meg-értenűnk, fajtalanságra adván, lelkűnket-is meg-úndokíttyuk. A'testi erővel, mellyel magunkat, és fele-barátunkat óltalmazhatnók, azt rontyuk és vesztyűk. Fele-barátinknak adatott jókat, mellyekért hálát kellene adnunk, írégyellyűk, és rágalmazzuk. A'földnek gyűmölchivel, tobzódásra; a'békeséggel, tunyaságra; a'jó egésséggel, vásotságra élűnk: és, űdvősségűnkre gondot nem viselvén, Ellenségűnknek okot adunk, hogy, ha mi Jó magot vetett Isten szívűnknek mezejébe, vagy Sz. Igéje- vagy bélső oktatása-által, azt Konkolyával gyűmölchtelenné tegye; a'mint a'mái Evangeliomból ki-tetszik. Ez hogy mí-rajtunk ne történnyék, azon Evangeliomból űdvősséges tanuságokat szedegetek.

B

I. Azt mondom-meg, kik ne légyenek azt Anyaszentegyházban.
II. Meg-mutatom, kik légyenek abban.
III. Okait ádom, Miért szenvedi az Isten a'Iók-között a'Gonoszokat.

ELSö RÉSZE.

AZ mái Példa-beszédnek fő czéllya és vége az, hogy a'Vitézkedő Anyaszentegyházban, világ végéig, a'Jókkal eggyűtt lésznek a'Gonoszok. Melly Igasságot, sokképpen ellenzették mind a'régi 's mind a'mostani Eretnekek: az-okáért szűkséges, hogy e'dologról az Anyaszentegyháznak igaz vallását meg-jelentsűk, és meg-bizonyíttsuk.

C

ELSŐBEN azért, azt vallyuk; hogy a'nyilván-valo Eretnekek és Hittűl-szakadtak, és annyíval inkább a'Pogányok, ninchenek az igaz *Ecclesiá*ban; a'mint Sz. Pál jelenti; ki Timóteusnak azt írja [a]: *Vitézkedgyél jó vitésséget, a'hited lévén és jó lelki-ismeréted; mellyet némellyek meg-vetvén, a'Hit hajójából ki-estek*; tudni illik, az Eretnekség-által. Títusnak pedig azt írja [b]; hogy *Az Eretnek embert, egy vagy két intés-után, el-távoztassa.* mellyet nem parancholna, ha az Eretnek az Anyaszentegyházban vólna: mert a'Pásztornak, minémű vólt Títus Püspők, nem kell magától a'Juhot el-távoztatni, hanem inkább magához édesgetni, és gongyát viselni. Okát adgya pedig Sz. Pál; *Holott*, úgy-mond, *az ő tulajdon ítéletivel kárhoztattatott* [c]: az-az, a'mint Sz. *Ierónymus* magyarázza, nem az *Ecclesiá*tól rekesztetett- vagy vettetett-ki, az *Ez communicátio*val, vagy ki-átkozással, a'mint némelly bűnősők, hanem ő-magától szakadott-ki az *Ecclesiá*ból; a'mint Sz. János-is mongya [d]: *Közzűlűnk mentek-ki, de nem közzűlűnk-valók vóltak: mert, ha közzűlűnk-valók lőttek vólna, általan-fogva meg-maradtak vólna velűnk*: az-az, a'mint Sz. Agoston magyarázza [e], Mí-közzűlűnk mentek-ki, mert eggyűtt vóltak velűnk az *Ecclesiá*ban: de nem mí-közzűlűnk-valók vóltak az Istennek választása-szerént. Innét mongya Sz. *Cypriánus* [f]; hogy, noha az Eretnekek az *Ecclesia*-kivűl vannak, mindazáltal, annak méltóságát magoknak tulajdoníttyák, a'majmok módgyára; kik, noha nem emberek, mindazáltal azoknak tettetik magokat.

a 1. Tim. 1. 19
b Tit. 3. 10.
c vers. 11.
d 1. Joan. 2. 19
e Lib. de Bono Persever. c. 8.
D
f Epistola ad Iubajanum.

Mondaná valaki: Az Evangéliom-szerént, azon Szánto-földőn találtatik a'búza, a'polyva, és a'konkoly: de a'Búza, a'jó Keresztyének példája; a'Polyva, a'gonoszoké; a'Konkoly az Eretnekeké; a'mint Sz. Agoston magyarázza [g]: a'Mező pedig, a'vagy Szántó-föld, a'mint azon Sz. Doktor mongya [h], az *Ecclésia*. Felelet: Szent Agoston másutt, Urúnkal [i], a'Mezőn, nem az *Ecclesiát* érti, hanem az egész Világot. A'Konkolyon pedig, noha az Eretnekeket-is érthetnők: a'bőtűhőz mindazáltal inkább illik, hogy azon minden-féle Gonoszokat értsűnk. mivelhogy Urúnk azt akarja jelenteni, hogy e'Világon-valo *Ecclesiá*ban, mindenkor Gonoszok-is lésznek, és semmi emberi

g Qu. 11. super Matt.
h Lib. 2. contra Cresconium. c. 34.
i Mat. 13. 38

okosság

okosság és szorgalmatosság el nem fogyathattya őket: az-okáért mongya Urúnk, hogy a'Konkolyok a Gonosz fiak, kik végre az örök tűzre vettetnek. Noha pedig az Eretnekek ninchenek az *Eccleſiá*ban: mindazáltal, mivelhogy abban kellene lennyek, nem-szintén idegenek az *Eccleſiá*tól; hanem úgy tartóznak a hoz, mint az el-tévelyedet juh az akolhoz. azért szoktuk mondani a bújdosó juhról, hogy emez a vagy amaz akolhoz tartozik; noha ninch abban, hanem kivűl lézzeg. Az-okáért, az *Eccléſia* meg-büntetheti őket, a'mint a Pásztor a lézzegő juhot az akolba kergetheti; és a'Kapitány, a'pribék katonát a'zászló-alá űzheti, vagy meg-is ölheti ha meg-kapja.

A'titkon-valo hitetlenek pedig, noha semmi igaz belső Hit ninchen bennek, sem Keresztyéni jószágos chelekedet: ha valami világi haszonért, vagy emberi tekintetért, külső-képpen az igaz Hitet vallyák, és a'Szentségeket gyakorollyák, külső-képpen az *Eccléſia* tagjai, noha meg-száradtak, és meg-holtak. Mert az *Eccleſia*, hasonló az emberi testhez [k]; melyben sok-féle tagok vannak: némellyek élnek, és éreznek; némellyek élnek, de nem éreznek; némellyek pedig sem élnek, sem éreznek. Az *Eccleſiá*nak némelly tagjaiban-is, mind Hit's mind Szeretet vagyon; némellyekben, chak a'Hit; némellyekben pedig, sem a'Szeretet, sem a'Hit ninchen, hanem chak a'külső társolkodás; a'mint Sz. János jelenti az előbb elő-hozott mondásban [l]: a'hol az Eretnekekről szóll, kiket *Antikriſtuſok*nak nevez. és azt mongya; hogy, minek-előtte ki-mennének-is, nem vóltak közzülünk-valók; az-az, nem vóltak szívvel és akarattal Keresztyének, hanem Antikrístusok és Eretnekek: mindazáltal, közzülünk mentek-ki, mert külső Vallásokkal, és magok-viseléſével azok vóltak: minek-utánna pedig meg-jelentőttek magokat, tellyeſséggel el-szakadván tőlünk, semmi-képpen nem vóltak közzülünk-valók.

MASODSZOR: Azt vallyuk; hogy az *Excommunicatuſok*, vagy Ki-átkoztattak, ninchenek az *Eccleſiá*ban; a'mint Urúnk jelenti, mondván [m]: *Ha az Anyaſzentegyházai nem halgattya, légyen néked mint a'Pogány.* mert azt az *Excommunicatuſok*ról kell érteni, az mint a'Szent Atyák és Doktorok magyarázzák. A'Pogányok pedig, ninchenek az *Eccleſiá*ban, kinek ninch-is hatalma rajtok. Innét a'kiket ki-átkoz az *Eccléſia*, minden társaságtól meg-tíltya; és nem külömb, mint a'testi halál, melly tellyeſséggel el-válaſztya az embert minden társolkodáſtól. ninch-is nagyobb bűntetés az *Eccleſiá*ban; mellyel nem-is él, hanem chak a'meg-általkodott- és kemény-nyaku engedetlen emberek-ellen.

Ezeken-kivűl, az Eretnekek egyebeket-is ki-rekeſztettek az *Eccleſiá*ból:

Először: *Wiclef* János, a'mint *Valdenſis* írja [n]; és *Hus* János, a'mint a'Conſtantziai *Conciliom*ból ki-tetszik [o], azt mondották, hogy az *Eccleſia*, chak a'Válaſztottak gyülekezete: úgy hogy azokon-kivűl senki abban ninchen; azok pedig mind benne vannak. Ezeknek hamiſságokat, Urúnknak hasonlatosági nyilván meg-mutattyák: Mert, az *Eccleſiát* a'*Szerűhöz* hasonlítván [p], azt mongya; hogy abban Polyvák találtatnak, mellyek meg-ólthatatlan tűzzel meg-égettetnek; kik bizony nem a'Válaſztottak. Másutt, *a'tengerbe vettetett Varsához* hasonlíttya [q], melly minden-féle halakat öszve-gyűjt; mellyek közzül némellyek a'tűzes kemenczébe vettetnek, a'hol siralom és fogaknak chikorgatása lészen. Ismég a'*Menyekező-házhoz* [r], melybe bé-mentek azok-is, kiknek menyekező ruhájok nem volt, és ki-vettettek a'külső setétségre. mellyet azzal fejez bé; hogy *Sokan vannak a'hivatalosok, de keveſen a'Válaſztottak*: az-az, sokan vannak az *Eccleſia*ban, melly a hivatalosok gyülekezete, kik nem minnyájan Válaſztottak. Ismég a'*Tíz Szűzhöz* [s], kik-közzül az őt esztelen ki-rekedett a'menyekező lakodalomból. Annak-előtte, a'*Nyájhoz*, melyben nem chak Juhok, hanem Gödölyék-is vannak, kik bal-kézre léſznek, és meg-átkoztatnak [t]. Sz. Pál hasonlíttya a'*Nagy Házhoz* [u], melyben nem chak tiſztelet-re-való edények vannak, hanem gyalázatra-is. Ezen igasságot taníttya Sz. *Cyprianus*-is [x], és Sz. Agoston [y]: ki nyilván mongya; hogy Sokan vannak az *Eccleſia*-kivűl, a'kik Válaſztottak; és az *Eccleſiá*ban, a'kik nem válaſztottak: de amazok, bé-mennek az *Eccleſiá*ba; ezek pedig, a'vagy ki-esnek, a'vagy, hívatallyokban el nem járván, el-vesznek. Vallyon Sz. Pál, valaha nem üldözte-e az *Eccleſiát* [z]: tahát akkor nem volt benne? Az-okáért jól mongya Sz. Agoston [a]; hogy, noha Sz. Pál el-válaſztatott volt: de elsőben farkas volt, 's az-után lőtt báránnyá. Arany-szájú Sz. János-is azt mongya [b]; hogy Sz. Pál, romlandó edény volt, de arany edénnyé változott: Júdas pedig, arany edényből romlandóvá. Nem igazán mondotta tahát *Hus* János, hogy Sz. Pál mindenkor az *Eccleſiá*ban volt, Júdas soha nem volt: holott a'tizen-két Apoſtolok-közzül eggyik volt; és Dávid [c], *Püſpöknek* nevezte; a'mint Sz. Péter magyarázta [d]. Sz. Agoston pedig azt írja [e]; hogy a'Kriſtus fia volt, de az attyát üldözte, mint Abſalom Dávidot: és [f], hogy azon *Eccleſia*ban volt az Apoſtolokkal. Továbbá, Sz. Pál azt írta a'Galatziaiaknak [g]: *Valakik a'Kriſ-*

A

k *Rom.* 12. 4. 5. 1. *Cor.* 12. 11

B

l 1. *Ioan.* 2. 18 19.

m *Mat.* 18. 17

n *Tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 8 & 9

C

o *Seſſ.* 15.

p *Matt.* 3. 12.
q *Mat.* 13. 14
r *Matt.* 22. 3. 10. 13. 14
s *Mate.* 25. 1.
t *Mat.* 25. 32.
u 2. *Tim.* 2. 20
x *Lib.* 3. *ep.* 3. *Et Lib.* 4 *ep.* 2.

D

y *Tract.* 45. *in Ioan.*
z *Act.* 9. 2. & 1. *Cor.* 15. 9. *Gal.* 1. 13. & 1. *Tim.* 1. 13.
a *Serm.* 1. *de Converſ. S. Pauli.*
b *Hom.* 6. *in Ep ad Tim.*
c *Pſ.* 108. 8.
d *Act.* 1. 20.
e *In Pſ.* 3.
f *Libr. de Vnitate Eccleſia, cap.* 13.
g *Gal.* 3. 27.

A

h vers. 26.

tusban meg-kereſztelkedtetek, a'Kriſtusba öltöztetek. És [h]; *Minnyájan az Iſten fiai vattok a'Kriſtus IESUSban-való Hit-által.* Tahát az *Eccleſiá*ban vóltak. de ki hinné hogy minnyájan Válaſztottak vóltak? Végezetre, ha chak a Válaſztottak vólnának az *Eccleſiá*ban, ſemmi bizonyos nem vólna benne: mert ſem a Páſztorok a'juhokat, ſem ezek a mazokat, ſem a'Juhok egy-máſt nem iſmérnék. mivelhogy ſenki nem tudhattya, ki légyen El-válaſztatott: ſőt ſenki ſem tudná, mellyik légyen az igaz Sz. Irás, az igaz Hit, az igaz Szentſégek; mellyeket chak az *Eccleſiá*nak bizonyſág-tételéből iſmérhetünk.

i Lib. 5 de Baptiſmo, c. ult.

Mondaná valaki: A'Noë bárkája, az *Eccleſiát* példázta, a'mint Sz. Agoſton írja [i]: melyben chak azok vóltak, a'kik a'víz-őzőn veſzedelméből meg-ſzabadúltak: Tahát az *Eccleſiá*ban-is chak azok vannak, a kik üdvőzűlnek. Továbbá, az *Eccleſia, egy Akol* [k]; a'Juhok pedig az Válaſztottak; a'mint Sz. Agoſton taníttya [l]: Tahát chak azok vannak az *Eccleſiá*ban.

k Ioan. 10. 16
l Tract. 45. in Ioan.

m 1. Petr. 3. 20. 21.

Felelet. Ha a'Noë bárkájának minden haſonlatoſságát kővettyük, minden meg-kereſzteltetett Válaſztatott léſzen. mert Sz. Péter a Kereſztſéget a'Noë bárkájához haſonlíttya [m]; és nem chak a'jók hanem a'gonoſzok-is üdvőzűlnek; mert a'Bárkában, a'tiſztátalan állatok-is meg-ſzabadúltak. Az-okáért, a'Bárka haſonló az *Eccleſiá*hoz, abban, hogy, a'mint a'Bárka kivűl mind el-veſztek, úgy az *Eccleſia*-kivűl ſenki nem üdvőzűl; a'mint Sz. Agoſton [n], Sz. *Cypriánus* [o], Sz. Jerónymus [p], és egyebek-is magyarázzák. és abban nem kell más haſonlatoſságot kereſni: fő-képpen, mint-hogy Kám, a'ki a Bárkában vólt, átok-alá vettetett [q]. A'mi az Aklot illeti, a'Sz. Irás, Néha chak a'Válaſztottakat nevezi Juhoknak, úgy-mint Sz. Máténál [r], a'hol a'Juhokat el-válaſztya a'Páſztor a'gődőlyéktől: és Sz. Jánoſnál [s], midőn Urúnk azt mongya; hogy *Az ő Juhai, az ő ſzavát halgattyák*: Néha pedig a'Gonoſzokat-is, kik az *Eccleſia*ban vannak: úgy mint, mikor Urúnk azt mondotta Péternek [t], *Legelteſd az én Juhajmat*; és egyébűtt-is [u]. Hogy-ha pedig a'Juhokon chak a'Válaſztottakat kell érteni, azt felellyük; hogy úgy, nem chak a Juhok léſznek az akolban, hanem a'Gődőlyék-is, kiket el-válaſzt a'Páſztor a'Juhoktól [u]; kikkel az-előtt egy Akolban vóltak: de ugyan Juhok Aklának mondatik, a'jobb réſzéről: a'mint Rómát, Váraſnak mongyák, ha ſzintén nem chak váraſiak találtatnak-is benne, hanem kűl-földiek-is.

n Lib. 5 de Baptiſmo, c. ult
o Lib. de Vnit. Eccleſiæ.
p Epiſtola ad Damaſum, de tribus Hypoſtaſ.
q Gen. 9. 25.
r Mat. 25. 32.
s Ioan. 10. 16.
t Ioan. 21. 17.
t Pſ. 73. 1. Ezech. 34. 20
u Mat. 25. 32.

C

II. RÉSZE.

MÁſodſzor: A'*Pelagiánuſok*, a'mint Sz. Agoſton írja [x], az *Eccleſiát* chak a'Tekélletes ſek gyülekőzetének mondották, a'kikben ſemmi Bűn ninchen. és azont tulajdonníttya *Calvinus* [y], a'Víſzſza-kereſztelt *Anabaptiſtá*knak. Ez ſem igaz: Mert, ha chak azok vólnának az *Eccleſiá*ban, ſoha nem lőtt vólna, ſem ez-után nem lenne a'főld'ön igaz *Eccleſia*: holott, a'Kriſtuſtól és a'Szűz Mariától meg-válva, kik gyülekőzetet, vagy *Eccleſiát* nem téſznek, ſenki Bochánando bűn-nélkűl nem találtatott: de az, ſem az Igaſságtól meg nem foſzthat, ſem Iſten ellenſégévé nem tehet. mert Sz. Dávid azt mongya [z]; hogy *A'Bűnnek meg-bochátaſáért, minden Szent imádkozik az Iſtennek.* Salomon-is azt mongya [a]; hogy *Ninch ember a'ki ne vétkezzék.* És [b]; *Hétſzer eſik-el az Igaz, és fel-kél.* Azért kérjük minnyájan az Iſtent, hogy *Meg-bochájſſa bűneinket* [c]. Sz. Jakab pedig azt mongya [d]; hogy *Sokakban vétkezűnk minnyájan.* És Sz. János [e]; *Ha azt mongyuk hogy ninch bűnünk: magunkat chalűyuk-meg, és igaſság bennünk ninchen.* A'Sz. Atyák-is, hamiſnak ítélték a'más véleked'ſt.

x Libr. de Hereſ. c. 88.
y Lib. 4 Inſtit. c. 1. §. 13.

z Pſ. 31. 6.
a 3. Reg. 8. 46
b Prov. 24. 16 & Eccl. 7. 21.
c Matt. 6. 12.
d Iac. 3. 2.
e 1. Ioan. 1. 8

Ha azt mondod; hogy a'Vő-legény, az ő Jegyeſének az Anyaſzenregyháznak azt mondotta [f]: *Mindeneſtől ſzép vagy, én ſzeretőm, és makula ninch benned.* és Sz. Pál azt írta [g]; hogy *a Kriſtus dicsőſégeſsé tötte o-magának az Anyaſzentegyházat, nem lévén makulája, vagy sömörgőzése, vagy egyéb efféle*: mellyet a'moſtani *Eccleſiá*ról magyarázott a'*Tolétumi* Hatodik *Conciliom* [h]. Azt felelem; hogy az Első mondáſt, érthettyük réſz-ſzerént az *Eccleſia*ban-való Igazakról, kikben ninch Halálos vétek, melly valóſágos makulát hágy a'lélekben: ha pedig valami Bochánando bűnt chelekeſznek, leg-ottan igyekeznek eltörleni. melly noha nem tellyeſséggel-való makula-nélkűl-valóſág: mindazáltal, a'moſtani állapathoz-képeſt, annak mondhattyuk; a'mint Sz. Agoſton magyarázza [i]. A'mint hogy tellyes Tekélletes ſenki ninch e'világon, de meg-is a'Szent Irás ſokakat Tékélleteſeknek nevez: mert, a'moſtani állapathoz-képeſt, ollyanok vóltak: *Noë, igaz és tékélletes férfiu vólt az ő nemzetſégi-között* [k]. Sz. Pál pedig azt mongya [l]: *Valók ktekélleteſek vagyunk, ezértelemben legyűnk.* Dávid pedig azt mongya [m]; hogy *Makula-nélkűl léſzen az Iſtennél.* És Sz. Pál [n]: *Valaſztott minket az Iſten a'Kriſtusban, hogy Szentek lennénk, és makula-nélkűl-valók az ő ſzíne-előtt a'ſzeretet-által.* A'Máſik mondásban, Sz. Pál az egéſz *Eccleſiá*-

f Cant. 4. 7.
g Eph. 5. 27.

D

h Cap. 1.

i Lib. de Perfectione Iuſtitiæ.

k Gen. 6. 9.
l Phil. 3. 15.
m Pſ. 17. 24.
n Eph. 1. 4.

ról mon-

ról mongya, a'mit egy része-felől ért; a'mint egyébütt-is: és úgy, a'kik Igazak az *Eccleſiá*-ban, dichőſégeſek a'Malaſztnak ſzépſégével; melly az el-kezdetett dichőſség, és a'tekélletes dichőſégnek magva. *Makula-nélkül-valók*, a'mint meg-magyarázám; sőmőrgőzés-nélkül, mert a'Kereſztſég-által meg újúltak, és, ki-öltőzvén a'régi emberből, az újba öltőztek. mivelhogy a'sőmőrgőzés, az régiſégnek, ősſágnak, és vénſégnek jele; a'mint Sz. *Ierónymus* több Sz. Atyákkal magyarázza. Némelly Sz. Atyák pedig, a'más világonvaló- és győzedelmes *Eccleſiá*ról értik Sz. Agoſtonnal [o]: és úgy ſinch ellenünk.

Harmadſzor: Sz. *Cypriánus* [p], a' *Novatiánus*okról; és Sz. Agoſton [q], a' *Donatiſtá*król, aztírják; hogy nem minden Bűnőſőket rekeſztőttek-ki az *Eccleſiá*ból, hanem a'kik nagy vétekbe eſtek; fő-képpen, a'kik Hitőket meg-tagadták az üldőzéskor. A' *Lutheriſták* pedig, noha beſzédőkkel kárhoztatni akarják a'régi Eretnekeket, mindazáltal Vallásokat azok vallásából fóltozták: mert az *Auguſtai Confeſsio* azt vallya [r]; hogy az *Eccleſia*, a'Szentek gyülekőzete, kik igazán hiſznek, és az Iſtennek engednek. De ezek ſem találllyák a' tárgyot: mert az *Eccleſiá*ban, nyilván-való nagy bűnőſők-is vannak; a'mint ki-tetſzik az előbb elő-hozott haſonlatoſságokból, a'Szérűről, Varſáról, Menyekezői-Házról, a' Szűzekről, és Nyájról: mellyekkel régenten úgy meg-győzték a'Kereſztyének a' *Donatiſtá*kat, hogy nem tudtak hová menni előttők; a'mint Sz. Agoſton írja [s]. Továbbá, Urúnk kőzőnſégeſſen ſzólván a'Híveknek, azt mondotta [t]: *Ha vétkezik ellened az atyádfia; menny-el, és fedd-meg ótet te-kőzőtted és ő-maga-kőzött. Ha tégedmeg-halgat, meg-nyerted az atyád-fiát: Ha pedig meg nem halgat téged; végy magaddal még eggyet, vagy kettőt, hogy két vagy három tanú ſzájában állyon minden ige. Hogy-ha meg nem halgattya azokat, mond-meg az Anyaſzentegyháznak: ha-pedig az Anyaſzentegyházat nem halgattya, légyen néked mint a' Pogány és a' Publikánus.* A'hol Urúnk az igaz *Eccleſiá*ról ſzóll: melyben olly vétkeſek találtatnak, kik az atyafiúi dorgálás-által meg nē gyógyúlnak, ha ſzintén két tanú léend-is ellenek: de mindazáltal az *Eccleſiá*ban maradnak míg nem a'Bíro ſententziája ki-veti őket. Annak-fölőtte, Urúnk azt parancholya [u]; hogy, *A'mit az Egyházi Páſztorok mondanak, megchelekedgyük, haſzintén ők gonoſzok-is, úgy hogy áző chelekedetők-ſzerént ne kelleſsék járnunk.* Máſutt pedig, ſzólván a'gond-viſelőről, *Gonoſznak* nevezi [x], *a'ki veri ſzolga-társait, éſzik iſzik a'részegeſekkel.* és utánna veti: *El-jő annak a'ſzolgának az Ura, a'napon mellyen nem remélli, és az órán mellyen nem tudgya; és el-válaſztya ótet, és az ő részét a'kép-mutatókkal teſzi: ott léſzen ſirás, és fogak chikorgataſa.* mellyet az Egyházi gond-viſelőről magyaráz Sz. *Hilárius*, Sz. *Ierónymus*, Arany-ſzáju Sz. János, és többen-is [y]. Sz. Pál-is azt mongya [z]; hogy *az Iſten Anyaſzentegyházának ír, melly Korintusban vagyon.* Es ugyan-ottan azt-is mongya [a], hogy *Verſenkedéſek vannak kőzőttők.* és [b]; hogy *Olly paráznaſág hallattatik kőzőttők, minémű még a' Pogányok-kőzőtt ſem.* Mit mondhatnak ez-ellen? Iſzonyú parázna vólt az Iſten *Eccleſiá*ban: mert, ha benne nem lőtt vólna, nem parancholta vólna Sz. Pál hogy *ki-rekeſzſzék* [c] *a'ki azt chelekedte.* Sz. János-is, az Aſiai hét *Eccleſiá*nak ír [d]: és chak nem-mindenikét feddi, és nem kichíny dolgokról; és, a'mint Sz. Agoſton mongya [e], ugyan-az *Eccleſiá*nak Páſztorát-is. és eggyiknek azt írja [f]: *Tudom chelekedetidet; mert az neved, hogy élſz, de meg-hólt vagy.* Továbbá, az ő Teſtamentomban is mindenkor vóltak nagy Bűnőſők az Iſten népe-kőzőtt: de nem olvaſſuk, hogy Moyſes, Sámuel, a'vagy valamelly Próféta, kik kűlőmb időkben vóltak, a'vagy Szűz María, Zakariás, Erzébet, Simeon, Anna, a'vagy egyéb Igazak, kiket Urunk a'Zidók-kőzőtt talált, el-váltak vólna a'Gonoſzoktól az Iſteni ſzolgálatban, és tiſzteletben; hanem azon Gyülekőzetben maradtak, azon templommal, óltárral, áldozattal éltek: Melyről ſzépen ír Sz. Agoſton [g], és a'több Sz. Atyák-is. Végezetre; ha chak az Igazák vólnának az *Eccleſiá*ban, mire-való vólna a'Penitentziának Szentſége, mellyel chak az *Eccléſia* tagjai élhetnek? Továbbá; Senki ſem-tudhatná, kik légyenek az *Eccleſiá*ban: mert chak az Iſten iſméri az Igazakat. Annak-fölőtte; mihelyen az Egyházi Páſztor vétkeznék, leg-ottan nem vólna ő az *Eccleſiá*ban; és következendőül, meg-foſztatnék tiſztitől, és ſenki nem tartoznék néki engedni: a'Jűhok-is, mihelyen vétkeznének, ki-eſnének a'nyájból, és nem viſelnének gondot reájok a'Páſztorok. melyből, ki nem láttya, minémű zúr-zavar következnek?

Mondaná Előſzőr valaki: Hitünknek eggyik ágazattya az; hogy *Hiſzünk egy Szent Eccleſiát:* Tahát chak Szentek vannak benne. Felelet. Az *Eccléſia* méltán mondatik Szentnek: mert, a'mi az *Eccleſia*hoz kívántatik, mind ſzent; a'Kereſztſég, a'Kereſztyéni vallás, mind a'Hit dolgaiban, 's mind az erkőlchőkben; és az Eggyeſség, melly a'tagok- és a'fő-kőzőtt vagyon. Noha pedig némelly tagjai iſtentelenek, nem mondhattyuk őllyannak az *Eccleſiát:* mert, a'mint ſzokták mondani; A'nevezet, a'jobbiktól vétetik: úgy hogy, ha valamelly Várásban ſzáz nemes, és ſzáz paraſzt vólna; méltan Nemes

A

o *Lib. de Perfectione Iuſtitia, & alibi.*
p *Lib. 4. ep 2.*
q *Libr. de Hereſ. c. 69.*
r *Art. 7.*

B

s *In Breviculo Collationis, cuplicans Collationem tertia diei.*
t *Mat. 18. 15.*

u *Mat. 23. 3.*

x *Mat. 24. 49*

y *In eum locum*
z *1. Cor. 1. 2.*
a *verſ. 11.*
b *1. Cor. 5. 1.*

C

c *verſ. 11.*
d *Apoc. 2. & 3.*
e *Libr. 2. contra Parmenianum. c. 10.*
f *Apoc. 3. 1.*

g *In Breviculo, Collatione 3.*

D

Denominatio fit à potiori.

A

váraſnak mondhatnók, e'jobbaktól vévén a'nevezetet. Továbbá; tulajdona a'Kereſztyén Anyaſzentegyháznak, hogy ő-benne Jók és Igazak légyenek, és azért méltán mondatik Szentnek: de nem tulajdona, hogy Iſtentelenek-is légyenek benne, mert ollyanokat mindenütt találni; sőt, az *Eccléſia*-kivűl, egyebeket nem-is találni. Végezetre; Szentnek mondatik: mert tellyeſséggel az Iſtennek ſzenteltetett: és az ő fő Feje, tudni illik a'Kriſtus, Szent, sőt a'ſzenteknek Szente, és minden Szentſégnek kút-feje.

Mondanád Máſodſzor: Az *Eccléſia* a'Kriſtus teſte; hogy lehetnek tahát annak tagjai, a'kikben a'Kriſtus ſemmit nem chelekeſzik, úgy-mint az Iſtentelenekben? Nem tellyeſséggel el kell-e válaſztani a'Kriſtus orſzágát az Ördőgétől, melyhez tartoznak az Iſtentelenek? Felelet: Nem ſzükſég, hogy a'Kriſtus minden tagjaiban valamit chelekedgyék: mert némelly tagok meg-ſzáradtak, és meg-hóltak, és chak külső-képpen eggyeznek a'többb tagokkal. És noha a'Kriſtus orſzága el vagyon válaſztva az Ördőgétől: mindazáltal némellyek mind a'kettőhőz tartoznak, gonoſzúl élnek, és igazán hiſznek; a'Hit vallaſával a'Kriſtus orſzágához tartoznak, gonoſz erkölchők-ſzerént az Ördőgéhez. Az-okáért Sz. Agoſton azt mongya [h]; hogy az Iſtentelenek, kik az *Eccleſiá*-ban vannak, fiak-is az Iſteneſségnek ábrázattyáért, 's idegenek-is a'jóſzágos chelekedeteknek el-veſztéſéért.

Mondanád Harmadſzor: Sz. *Cypriánus* azt írja [i]; hogy Añak nem Attya az Iſten, a'kinek az *Eccléſia* nem Annya: és nē Añya az *Eccléſia*, ha az Iſten nē Attya. Ki, nem Attya az iſtenteleneknek: mert chak az Igazak, és *a'kik az Iſten lelkétől vezettetnek, azok az Iſten fiai* [k]: és, *Valaki nem Igaz, ninch az Iſtentől* [l]. Tahát az *Eccléſia* fiai-is chak az Igazak. Felelet: A'Fiú neve, a'mint Sz. Agoſton írja [m]; Három-képpen vétetik a'Sz. Irásban. Előſzőr: Fiúnak mondatik, a'ki máſtól ſzármazik, nemzés- vagy teremtés- vagy újonnan-valo ſzületés-által. A'Kriſtus, Iſten Fia, mert ő ſzűlte: az Emberek pedig, mert ő teremtette, a'mint Moyſes bizonyíttya [n]: az Igazak pedig, az újonnan-valo ſzületéſért; kikről ſzóll Sz. Pál, és Sz. János; és így, chak ők az Iſten fiai. Máſodſzor: Fiúnak mondatik, a'ki máſnak erkölchét kőveti; a'mint Sz. Pál Abrahám fiainak nevezi, a'kik az ő Hitit kővetik [o]: Urúnk pedig, az Iſten fiainak mongya az ő ellenſégők-ſzéretőit [p]. Így, chak az Igazak Iſten fiai, a'Gonoſzok pedig ördőg fiai; a'mint Urúnk mondotta a'Zidóknak [q]: mert *A'ki gonoſzt chelekeſzik, az ördőgtől vagyon* [r]. Harmadſzor: Fiúnak mondatik, a'ki a'Tudománt máſtól véſzi; a'mint Sz. Pál, Fiainak nevezi a'Korintuſiakat [s], mivelhogy ő predikállotta nékik az Evangéliomot, és, a'mint ő ſzóll, ő *ſzűlte* őket *a'Kriſtus IE'SUSban az Evangéliom-által*. Ekképpen, valakik az *Eccleſiá*ban vannak, az Iſten fiai, és az *Eccleſiá*é: mert az Iſtennek, és az *Eccleſiá*nak igaz Tudományát tartyák. de a'mellet Gonoſzok-is lehetnek; a'mint az Iſten panaſzolkodik, mondván [t]: *Fiakat neveltem, és fel-magaſztaltam: ők pedig meg-útáltak engem.* Az-okáért, ha a'Fiakat, a'két első okért nevezzük az *Eccleſiá*ban, nem chak Fiak vannak, hanem Szolgák-is. jól-lehet, *a'Szolga nem marad a'házban örökké* [u]: *a'Fiú pedig meg-marad örökké*. És így ſzóllott Sz. *Cypriánus:* és chak azt akarta jelenteni; hogy Fiak, az *Eccléſia*-kivűl ninchenek, noha az *Eccleſiá*ban lehetnek Nem-fiak-is: a'mint hogy Jók, az *Eccléſia*-kivűl ninchenek, az *Eccleſiá*ban pedig Gonoſzok-is vannak. melly mondáſſal, az Eretnekeket, és Pártoſokat akarta rettenteni; és ínteni, hogy meg ne chalatkozzanak, azt vélvén hogy az *Eccléſia*-kivűl-is Jók, és Fiak lehetnek.

Mondanád Negyedſzer: Az Iſten azt fogadta az *Eccleſiá*nak; hogy *Nem mégyen tőbbé ő-rajta által a'környűl-metéletlen, és tiſztátalan.* És utánna veti [y]: *Távozzatok-el, távozzatok-el; menny etek-ki innét, a'fertelmeſt ne illeſſétek: menny etek-ki közzüle.* Melly mondáſt magyarázván Sz. Pál, azt veti utánna [z]: *Es én bé-fogadlak titeket, és Atyátok léſzek nektek, és ti fiaim és leányim léſztek nékem.* Tahát az Iſten chak azokat fogadgya az *Eccleſiá*ba, a'kik el-távoznak a'tiſztátalanoktól. és ugyan-ott okát-is adgya Sz. Pál, mondván [a]: *Michoda réſzeſsüléſe vagyon az igaſságnak a'hamiſsággal?* &c. Felelet: Szent *Cyrillus* azt írja [b]; hogy, lelki értelem-ſzerént (mert bőtű-ſzerént, a'Proféta a'Babyloniai fogſágról ſzóll,) azt jővendőlte az Anyaſzentegyházról, hogy *A'pokol kapui erőt nem vehetnek rajta* [c]: mert azok az *Eccleſiá*nak fő ellenſégi. Az-okáért, a'kik meg-kereſztelkednek, el kell távozniok a'Hitetetlenek templomitól, áldozatitól, házaſságitól, és egyéb efféléktől, mellyek a'Valláſt nézik. Es így értette az Iſaias mondáſát Sz. Pál: mert nem akár-minémű bűnősők társolkodáſáról ſzóllott, hanem a'Hitetlenekéről [d]: *Ne vonnyatok*, úgy-mond, *igát a'Hitetlenekkel.* És [e]; *Michoda eggyezéſe vagyon az Iſten templomának a'bálványokkal.* Az-okáért, igaz a'Kereſztyéni vallás, hogy az *Eccleſiá*ban Gonoſzok-is vannak: de azért nem kell meg-vetnünk az *Eccleſiát*, mert a'Gonoſzok-mellett Jók-is vannak, kiket nem-mélto a'Gonoſzokért meg-vetni: mint a'varſa-béli jó halakat, a'gonoſzokért; a'ſzérűnvalo búzát, a'polyváért; a'ház-béli tiſzteſséges edényeket, a'gyalázatoſokért; a'teſt-béli jó vért, a'gonoſz nedveſségért.

[h] *In Pſ. 47.*
[i] *Libr. de Vnitate Eccleſiæ.*
[k] *Rom. 8. 14.*
[l] *1. Ioan. 3. 10.*
[m] *Libr. contra Adimantum, cap. 5.*
[n] *Deut. 32. 6.*
[o] *Rom. 4. 1. & Gal. 4. 31.*
[p] *Matt. 5. 44.*
[q] *Ioan. 8. 44.*
[r] *1. Ioan. 3. 8.*
[s] *1. Cor. 4. 14. 15.*
[t] *Iſa. 1. 2.*
[u] *Ioan. 8. 35.*
[x] *Iſa 52. 1.*
[y] *verſ. 11.*
[z] *2. Cor. 6. 17. 18.*
[a] *2. verſ. 14.*
[b] *In cap. 52. Iſaiæ.*
[c] *Mat. 16. 18.*
[d] *2. Cor. 6. 14.*
[e] *verſ. 16.*

III. RÉSZE.

KÉrdené itten valaki: Mi-okért szenvedte a'Chelédes-ember, hogy az ô ellensége, a Búza-közzé vetné a'konkolyt? Nem ôrizhette vólua-e meg a Szántó-földét, hogy hozzája ne mehetett volna az Ellenség? Nem tudhatta-e annak gonosz akarattyát, és szándékát? Felelet: Jól tudta, és eleit-is vehette vólna: de jó okokból el-szenvedte; azokból tudni illik, mellyekből az Isten el-szenvedi most-is a Jók-között a'Gonoszokat, és nem mingyárt gyomlállya-ki, a'vagy el-veszti. Ennek Első Okát, a' Gonoszokból vehettyük: kiket az Isten el-szenved;

Elsőben: Hogy az Igazak könyörögjenek érettök; a'mint Moyses gyakorta könyörgött a'pusztában az Israël fiaiért [f]: kiket tellyességgel el-törlött vólna, ha Moyses érettök nem esedezett vólna. Lót Patriárka-is könyörgött Ségor-váraságért [g], és kegyelmet nyert néki.

Másodszor: Mert néha a'gonosz atyáktól, Isten-félô fiak származnak: kik nem születnének, ha az Isten a'Gonoszokat mingyárt el-vesztené. Abrahám Thárétól született, kit az Irás, Bálvány-imádónak mond [h]; *Epiphánius* pedig, Bálvány-faragónak [i]. Az istentelen Akaz, a'jámbor Ezekiást nemzette [k]. és sok egyéb Isten-félô emberek, gonosz atyáktól születtek. Egy Szent Aszszony'állat *Maria de Ognies*, kinek életét *Iacobus de Vitriaco*, fô túdós Kardinál írta-meg [l], igen gonosz anyától született: ki, halála-után meg-jelent a'leányának, és hírré tötte hogy el-kárhozott. Mellyet meg-értvén a'leánya, hálát adott az Istennek, hogy ô-néki meg-kegyelmezett, és nagy szeretetit mutatta hozzája, noha gonosz gyökérből nevekedett.

Harmadszor: Hogy meg-térjenek; mint Manasses király [m]: kiről azt írja Sz. Kelemen Pápa [n]; hogy, mikor a'Babylóniai fogságban a'bûneit siratta, és mosogatta, az égből tüzes lang jött alá, és meg-olvasztotta a'lánczokat és békókat, mellyekkel meg volt kötözve, és úgy szabadította-meg az Isten. De az ô fia Amon, gonosz lévén, el nem kerülte az Isten ostorát, hanem ifiú-korában meg-hólt; mert, a'mint ugyan-azon Sz. Kelemen írja [o], azt mondotta: Ifiú-koromban, az atyám vétkeit követem; az-után, penitentzia-tartását. melly, mint-hogy a'Sz. Lélek-ellen-való bûn volt, bûntetést érdemlett. Az-okáért, jól mongya Sz. Agoston [p]; hogy Minden gonosz ember, vagy azért él hogy meg jobbúllyon, vagy hogy az igazat a'jóban meg-tartsa. Ha Sauluſt az Isten leg-ottan el-vesztette vólna, mikor a'Hívek-ellen dühösködni kezdett: sem az Úrnak választott edénye nem lött vólna, sem a'Pogányoknak Doktora, sem az *Ecclesiának* Apostola és óltalmazója. Azért mongya a'Chelédes-ember [q]; hogy *Valami-képpen a'Konkolt szedvén, ki ne gyomlállyátok eggyütt azzal a'Búzát-is*; az-az, a'mi ez-után Búzává lenne. Így mongya Szent Pál [r]; hogy *A föld, melly a'gyakorta reá-jövô zápor-esôt iszsza, és alkolmatos fûvet teremt azoknak, a'kiktôl miveltetik; áldást vészen az Istentôl*: tudn' illik mingyárt, minden hallogatás-nélkûl. *A'melly pedig tövisseket és bojtorjánokat hoz, meg-vetetett, és az átokhoz közel vagyon*: az-az, nem mingyárt átkoztatik-meg, hanem közel vagyon hozzája, ha meg nem jobbíttya magát: *melynek vége az el-égetés.*

Ezt az Istennek nagy irgalmasságát, fölötte igen ajánlya és magasztallya ugyan-azon Sz. Pál, mondván [s]: *Az Isten, meg akarván mutatni haragját, és meg-ismértetni az ô hatalmasságát, el-szenvedte nagy türéssel a'harag edényit, a'veszedelemre illendôket; hogy meg-mutatná az ô dichôségének gazdagságit az Irgalmasságnak edényin, mellyeket a'dichôségre készített*: Az-az, az Isten el-szenvedte azokat kik valóságos-képpen a'haragnak edényi vóltak, és a'veszedelemre méltók; a'végre, hogy az Irgalmasságnak edényivé lennének. És midôn másutt azt mondotta vólna Sz. Pál [t]; hogy *A Nagy házban, némelly edények gyalázatra vannak*; utánna veti: *Ha ki azért ki-tisztíttya magát ezekbôl, tisztességre-való meg-szentelteteti edény lészen, és hasznos az Urnak, mindenjó cselekedetre készíttetett*. El-szenvedi azért egy-ideig a'Konkolt, és a'Haragnak gyalázatos edényit, hogy Búzává, és az Irgalmasságnak tisztelletes edényivé légyenek mind-ôrökké. Azért inti ugyan-ottan *Timótheus* Püspökôt [u], hogy kövesse ezt az Isten irgalmasságát: *Az Ur szolgájának*, úgy-mond, *nem kell versengeni; hanem mindenekhez szelídnek kell lenni, tanítható nak, békeséges-türônek, szelídséggel meg-feddônek azokat, a'kik az Igasságnak ellene-állanak*. És szép okát adgya [x]: hogy *né-talám valamikor az Isten penitentziát adgyon azoknak, az Igasságnak meg-ismeréséré; és ki-menekedgyenek az Ördögtôriból, a'kitôl fogva-tartatnak az ô akarattya-szerént*. Holott látod, hogy némellyek Konkolyok vóltak, kiket az Ellenséges ember hintett vólt, és fogva-tartotta ôket az ô akarattya-szerént: de nem akarta ôket Sz. Pál ki-gyomlálni, hogy idejek lenne a'meg-térésre. Sz. Agoston-is azt írja [y]; hogy nem kell azokat gyûlölnünk, a'kik most

elle-

A

f Exo. 32. 31.
g Gen. 19. 21.

B

h Ies. 24. 2.
i Initio Panarij
k Matt. 1. 9.
l Apud Cantiprat. 2. Apum. c. 14. & Surium 23. Iunij.
m 2. Par. 33. 12.
n Lib. 3. Constit. Apost. c. 22.
o Cap. 23.
p In Psal. 54.

C

q Mat. 13. 29.
r Heb. 6. 7.
s Rom. 9. 22.
t 2. Tim. 2. 20.

D

u verſ. 24.
x verſ. 25.
y In Ps. 14.

A ellenünk törekednek, mert nem tudgyuk ha végig meg-maradnak-e a'gonoſságban: és gyakorta, azt alítván hogy ellenſégünket gyűlöllyük, atyánk-fia-ellen vétkezünk. Kívántatik azért, hogy mí-is, a'mennyire lehet, az Iſten Irgalmaſságát kövеſsük: mellyet,
z 1. Tim. 1. 15 ő-magában meg-iſmérvén Sz. Pál, igen fel-magaſztalt, mondván z: *Igaz beſzéd, és mélto minden módon bé-vételre; hogy a'Kriſtus IESUS e'világra jött, a'bűnösöket üdvözíteni, kik-közzül elsö én vagyok. De azért nyertem irgalmaſságot: hogy rajtam mutatná-meg elsöben a'Kriſtus IESUS, tellyes békeſséges-türéſét; azok tanitáſára, a'kik hiendök ő-néki, az örök életre.* Ő-magát adgya például az Iſten békeſséges-türéſének, mellyel nem akarja mingyárt ki-gyomláltatni a'Konkolt, a'mí oktatáſunkra: hogy minnyájan chodállyuk az Iſtennek hozzánk-valo Irgalmaſságát, és hálát adgyunk azért néki: mert, holott ſok ezerſzer méltán az örök kárhozatra vethetett vólna bennünket, el várt, és penitentziára-valo alkolmatos
a Hom. 5. de Pœnitentia. időt adott. Szépen ír erről Arany-ſzáju Sz. János a: Mí emberek, úgy-mód, ſok ideig építünk, és azt egy nap mind el-rontyuk: az Iſtē pedig mikor épít, hamar épít; mikor pedig
B ront, késön rót. Amaz, a'hatalmaſságnak; ez, a'kegyelmeſségnek jele: a'hatalmaſságnak nagy-vóltáért, gyors; az irgalmaſságnak ſokaſágáért, kéſedelmes. Hat napig épitette az eget és a'földet, és minden benne-valo dolgokat: de hogy az egy Jériko váraſát el-rontaná, hét napig kerülte, és környül-járta.] Dávidot, mikor paráznaſágba, és gyilkoſságba eſett, ſok ideig várta: de midőn penitentziát tartott, egy ſzavával fel-emelte. Haſonló-képpen chelekedett Magdolnával; a'kereſzt-fán függő Latorral, és egyebekkel.

Negyedſzer: Hogy be-töltſék az ő vétkőknek ſzámát és mértékét. Mert, a'mint a'meg-haſadott fazék, vagy likas déża, ha a'vízbe téſzed, nem mingyárt merül-el, ha ſzintén valami víz vagyon-is benne; hanem mikor jól meg-telik, úgy ſüllyed-el: úgy az Iſten-is, néha meg-engedi a'Gonoſzoknak hogy éllyenek; míg nem, az ő bűnöknek ſúllyos terhe-miatt, tellyeſséggel el-ſüllyedgyenek. Nagy nehéſsége vagyon a'Bűnnek; és, *mint a'nehéz terh, meg-nehezűlnek az emberen*; a'mint Dávid magáról mondotta b. Zakaríás pedig, olly nehéznek jelenti, mint *a'darab ón* c. Azért mongya Sófar, a'Jób baráttya,
b Pſ. 37. 5. c Zach. 5. 7. d Iob. 20. 23. a'Bűnös ember-felől d: *Vaj telnék-bé a'haſa, hogy reája bocháſſa az ő búſúláſának haragját, és hadát töltſe reája:* az-az, Akarnám, hogy az ő bűneinek ſzáma bé-tellyeſednék,
C és az Iſten vinné-el a'föld ſzínéről, mivelhogy az Igazakat nyomorgattya. Az Iſten azért, mindennek határt vét a'gonoſságban: mellyet meg-haladván a'bűnös ember, leg-ottan követi a'büntetés. De, a'mint a'nagy edénnek el-merüléſére, több víz kell hogy-ſem a'kichinnek: úgy a'bűnöknek ſzáma-is és mértéke, kiben nagyobb, 's kiben kiſsebb. melly
e Mat. 23. 32 mértékről, emlekezett Urúnk a'Fariſeuſoknak, mondván e: *Töltſétek-bé tí-is az atyáitok mértékét:* az-az, a'mint az atyáitok vétkezvén, nagy mértéket töltöttek-meg; azont chelekeſzitek tí-is: mert meg nem ſzűntök a'bűntől, míg nem bé-töltſétek a'mértéktöket. De bizonyos, hogy, a'minémű mértékkel tí méritek a'Bűnt, azon mértékkel mérik néktek-is a'Büntetéſt; és *a'véteknek mértéke-ſzerént, leſzen a'vereſégnek módgya-is* f: és azt ſemmi okon meg nem-haladgya, de el ſem múlattya teli-vóltát.
f Deut. 25. 2.

Ötödſzör: Hogy, ha a'Gonoſzok valami kevés jót chelekedtek, annak jutalmát e'világon-valo éltökben el-vegyék, mint-hogy a'más világon ſemmi jutalmat nem várhatnak. Azért mondotta Abrahám, a'minden-nap friſſen-lakozó Gazdagnak g: *Fiam, jusſon eſzedbe, hogy el-vötted javaidat életödben, és Lázár haſonló-képpen gonoſzit: moſt pedig ez vigaſztaltatik, te pedig gyöttrettetel.* Mert olly nagy az Iſtennek irgalmaſsága, hogy ſemmi jót nem hágy jutalom-nélkül, hanem érdem-fölött-is meg-fizet érette, vagy ezen-,
g Luc. 16. 25. vagy a'más világon.

D De nem chak a'Gonoſz-tévőkért, hanem a'JÓ ÉRT-is, ſzenvedi-el Iſten a'Gonoſzokat, mivelhogy a'Jók könyörögnek érettök. Így, ha Sodomában, és Gomorrában tíz igaz embert talált vólna az Iſten, az Ábrahám kéréſére a'többinek-is meg-kegyelmezett vólna h; és úgy, valóban ſok Konkoly maradott vólna meg azon a'nagy Mezőn, a'kevés Búzáért. Tudta ezt Jóas király: az-okáért, halálra betegedvén Eliſéus
h Gen. 18. 32. Prophéta, ſírva imígyen ſzóllott néki i: *Atyám, atyám, Iſraël ſzekere, és ſzekér-vezetője.* Szekér-vezetőnek mongya: mert Iſraëlt tanitáſával, és jó példájával vezette: Szekérnek pedig; mert imádſágával hordozta a'népet, hogy vétke-miatt el ne eſnék, és az Iſten el ne tapodná. Midőn valamelly Úrnak ſzolgája vétkezik: ha ſzintén meg akarná-is bűntetni, mindazáltal, ha valami fő ember baráttya oda találkozik; meg-engedi vétkét, és meg-mongya, hogy annak kőſzönheti: de ha máſzſzor vétekbe eſik, és ollyan baráttya oda nem találkozik, annyival inkább meg-bűnteti. Így az Iſten, e'világon meg-enged a'gonoſzoknak, a'vagy el-hallaſztya bűntetésöket, az ő híveinek és kedves barátinak jelen-vóltokért, kiknek könyörgéſét örömeſt meg-halgattya: de a'más világon való-
i 4. Reg. 13. 14.

ban meg-bűnteti őket, midőn a'Búza tellyeſséggel a'chűrben léſzen, és chak a'Konkoly marad a'mezőn. Nyilván nagy Irgalmaſságát jelenti az Iſten, midőn a'Szent Irásban azt mongya [k]: *Kerűllyétek-meg a' Jerúſalem útait, és nézzétek, és ſzemlélljétek-meg, és kérdezkedgyetek az ő útzáin, ha találtok-e törvént-chelekedő és hivſéget-kereső férfiat; és meg-kegyelmezek néki*; tudni illik, Jeruſalemnek: ſzabadſágot ád nékik, sőt ugyan unſzollya, hogy chak eggyet találljanak, kiért az egéſz Váraſnak meg-kegyelmezzen. De annál-is nagyobb, a' mit Ezekielnél mond [l]: *Kereſék közzűlők férfiat, a' ki sövényt tenne-közbe, és ellenemben állana a' földért, hogy el ne veſzteném azt; és nem találtam*: nem elégedvén azzal, hogy meg-engedte nékik hogy ők kereſſenek ſzó-ſzóllótt, hanem ő-maga-is kereſte azt: nem kűlőmben, mint-ha a'Bíro a'gonoſztévőnek nem chak meg-engedné, hogy Prókátort kereſſen magának, hanem ő-maga fel-kereſné azt; és, ha ſenkit nem találna, úgy bűntetné-meg. Innét nyilván kitetſzik, melly nagy balgatagſágban légyenek azok, kik azt vélik, hogy, ha többen léſznek a'Bűnősők, kűnnyebben léſzen dolgok; az-okáért, azon igyekeznek, hogy egyebeket-is magok vétkébe keverjenek; mint-ha a'kőzőnſégesb Bűn kiſſebb-is volna, vagy kűnnyebb: mert tellyeſséggel kűlőmben kell arról gondolkodni; úgy hogy, ha a'Bűnősők meg-ſokaſodnak, és nem találtatik a'ki az Iſtennek teſsék, igen hamar el-veſznek minnyájan; mint Sodoma és Gomorra, nem lévén kőzőttők, a'kinek tekintetiért egyebeknek-is meg-kegyelmezne. Haſonló balgatagſágban vannak, a' kik, gonoſzok lévén, hogy nagyobb ſzabadſágok leheſſen a'vétekre, az Igazaktól elválnak: mert, ha eſzők volna, azon igyekeznének, hogy az Igazakat magok-mellett tartanák paízúl, kik meg-óltalmazhatnák őket imádſágokkal, a'vagy el-hallaſzthatnák bűntetésőket.

Továbbá; a'Gonoſzok neminémű-képpen ugyan ſzükſégeſek az Igazaknak; Elsőben: Meg-tiſztúlván azok-által az ő bűnőktől; midőn azoknak üldözéſét békével ſzenvedik; a'mint a'ſzénről a'hamvat el-viſzi a'pallo, vagy fúvo, vagy a'ſzél. Másodſzor: Azok-által kénſzeríttetvén, hogy az Iſtenhez folyamlyanak; mint Tobías [m], és Sára [n], mikor a'Gonoſzoktól háboruſágot ſzenvedtek, az Iſtennek nagy buzgóſsággal könyőrgőttek, és meg-menekedtek. Harmadſzor: Meg-tanúlván abból az Iſtennek jóvóltát, és hatalmaſságát, ki, nem engedi hogy el-nyomattaſſanak a'háboruſágtól; ha nem olly erőt ád nékik, hogy azt meg-győzvén, dichőſégesbek légyenek. Nem félő azért, hogy az Igazak a'háboruſágnak vizében el-merűllyenek, úgy mint, kiknek óltalmazója az Iſten; és azt mondhattyák néki Dáviddal [o]: *Átkoznak ők, és te meg-áldaſz*. A' mint az Iſraël népén történt, kinek meg-átkozáſára, Bálak király nagy kőltſéggel megfogadta vólt Bálaamot [p]: ki nem hogy meg-átkozta vólna, hanem inkább nagy áldáſokkal áldotta, az Iſten igazgatván nyelvét, és az átkot áldáſra fordítván. Negyedſzer: Sok jeles Jószágos chelekedetekben gyakorolván magokat, és fő-képpen a'Békeſeges-tűrésben; melly-nélkűl, a'többi dichéretet ſem érdemlenek. Ninchenek az Igazak egymáſnak bántáſokra: de a'Gonoſzok a'jókat, chak magok-viſelésőkkel-is bántyák, sőt beſzédőkkel-is; a'mint Dávid jelenti, mondván [q]: *Meg-háborodtam az ellenſég ſzaváért*. Továbbá; magok meg-alázáſára-is okot véſznek az Igazak a'Gonoſzoktól: mert azoknak ſzemtelenſégőket ſzégyenlik, és általlyák. De a'ſzeretetben-is nevekednek, midőn azokat íntik, dorgállyák, és könyőrőgnek érettők. Annak-fölőtte, az Iſten bőlcheſége-is tűndőklik abban: mert, a'mint a'feír a'fekete-mellett tettetesb, és a'ſzép a'rút-mellett ékesb: úgy az Iſtennek bőlcheſége-is inkább tűndőklik, midőn a'Jókat a'Gonoſzokkőzőtt meg-tartya, és az Igazaknak-is jámborſágok inkább fényeskedik, midőn, fedhetetlenek lévén, a'gonoſz és el-fordúlt nemzetſég-kőzőtt, *fénylenek mint a' világoſitók e'világon* [r]. Gyakorta láttátok, úgy-mond Sz. Agoſton [s]; hogy az ezűſt tálakat hamuval megdőrgőlték, vagy az űveg poharokat korpával chíſzolták; és akkor úgy tetſzett, hogy azok az edények inkább meg-rútúltak; de midőn vége lőtt a'dőrgőléſnek és chíſzoláſnak, meg-moſattatván, fényesbekké lőttek: úgy vagyon dolgok az Igazaknak, kiket a'Gonoſzok, a'háboruſág-által, meg-dőrgőlnek, és meg-ékeſitnek. Nem él fegyverrel a'vitéz, mikor ellenſége ninchen, és nem mutathattya-meg vitéſségét: nem kűlőmben az Igaz ember, ſok jószágos chelekedetit meg nem mutathattya, ha háboruſága ninchen. Hallyad mit mond az Úr Iſten, hogy az hadakozásban gyakorolhaſſa magát az ő népe [t]: *Nem törlőm-el a' nemzetſégeket, mellyeket meg-hagyott Iósue, és meg-hólt: hogy azok-által próbállyam-meg Iſraëlt, ha meg-őrizik-e az Úr útát, és azon járnak-e, a'mint meg-őrizték az ő attyok, vagy nem.* A'vitéznek ereje-is el-lankad ha nem tuſakodik, és gonoſzb annak a'henyélés a'fáradſágnál: mert a'henyélésben, az ellenſég kűnnyen reá támad, és meg-győzi; a' mint az Iſraël-fiai meg-győzték a'Laiſiakat [u].

k Ier. 5. 1.

l Ezech. 22. 30

m Tob. 3. 1.

n verſ. 11.

o Pſ. 108. 28.

p Num. 23. 8.

q Pſ. 54. 3.

r Phil. 2. 15

s In Pſ 54.

t Iudic. 2. 21.

u Iudic. 18. 27

A

Innét vagyon, hogy a'Szent Irás fölötte ártalmasnak jelenti az Aluvást, és azt sok példákkal-is meg-bizonyíttya: mellyekből eszünkbe vehettyük, minémű nagy lelki károk-is következzenek abból. Noë aluszik, és meg-mezítelenül; és a'fiától meg-chúfoltatik [x]. Lot aluszik, és a'leányi véle hálnak [y]. Az Egyiptziusok alusznak, és az Angyal minden elsö-szülöttöket meg-öli [z]. Sísara aluszik, és Jáhel a'fejét a'földhöz szegezi [a]. A' Madianíták alusznak, mint a'sáskák a' mezön, és nyomorúltúl bánik vélek Gédeon [b]. Samson aluszik, és, feleségének álnoksága-által, hajával-eggyütt minden erejét el-veszti [c], és, ellensége kezébe esik, 's meg-vakíttatik. Saul aluszik, és Dávid el-viszi dárdáját és chészéjét [d], és, ha akarta vólna, meg-is ölhette vólna. Isboseth a'Saul fia aluszik, és maga házánál, az ágyon, tolvajúl fejét-veszik [e]. A' parázna aszszony aluszik, és a'fiát meg-nyomja, 's meg-öli [f]. Holofernes aluszik, és Judith maga handzárával fejét vészi [g]. A' vén Tobías aluszik, és a'fechke ganéjtól meg-vakúl [h]. A' Kristus Tanítványi alusznak a'kertben, és kísértetbe esnek [i]. Eutikus, midön Szent Pál predikállana, az ablakon ülvén el-aluszik, és a'harmadik rend-házból alá-esvén, szörnyü halállal meg-hal [k].

x Gen. 9. 21.
y Gen. 19. 33.
z Exod. 12. 29
a Judic. 4. 21.
b Judic. 7. 12.
c Judic. 16. 19
d 1. Reg. 26. 12.
e 2. Reg. 4. 6.
f 3. Reg. 3. 19.
g Judith. 13. 10.
h Tob. 2. 11.
i Mat. 26. 41.
k Act. 20. 9.

B

Noha pedig a'Chelédes-ember, nem akarta idönek-elötte a' Konkolt ki-gyomláltatni: mindazáltal, azzal az istentelenek szarvat nem nevelhetnek: mert az Isten, a'gonoszból-is jót hozhat-ki, és azért látatlanná teheti az ö gonosságokat, és a'gonosznak mindenkor eleit veheti, valamikor akarja. és noha nem siet, de nem-is felejtel semmit, és a'más világon kemény bűntetéssel meg-bűnteti öket; a'mint a'mái példa-beszédnek magyarázásában meg-jelentette, mondván [l]: *A'kik hamisságot chelekesznek, az Angyalok tüzes kemenczébe vetik: ott lészen sirás, és fogak chikorgatása.* és utánna vetette [m]: *A'kinek fülei vannak a' hallásra, hallya.* Mellyet igen méltán mondott: mert a'ki a'pokol kínnyának hallására fel nem ébred: vagy füle ninchen, vagy siket. A'mi pedig e'világi Bírákat illeti, azok a'Gonoszokat nem szenvedhetik: hanem ha, a'mint a'Chelédes-ember jelentette, félö vólna, hogy a'Konkollyal-eggyütt, a'Búza-is ki-gyomláltatnék: az-az, midön a'Gonosz-tévök nem nyilván-valók, és nem ismérhetni-meg öket, a'vagy reájok nem bizonyíthatni, a'vagy félö, hogy a'vétkesekkel az ártatlanok-is szenvednek, a'vagy talám az ártatlanok a'bűnösöknél-is többet, a'vagy a'Gonoszok olly hatalmasok, hogy veszedelem-nélkül öket meg nem büntethetni. A'hol pedig illyen akadályok ninchenek: érdemök-szerént, hallogatás-nélkül meg kell büntetni, hogy nagyobb kárt ne tegyenek a'Jóknak ha el-hatalmaznak, és többeket gonosz példájokkal meg ne botránkoztassanak. Az-okáért, az Isten meg-parancholta [n]; hogy *A'Gonoszokat meg-öllyék, és ne szenvedgyék élni* [o]. És Sz. Pál azt mongya [p]; hogy *Nem ok-nélkül hordozzák a'fegyvert, boszszút álvan büntetéssel azon, a'ki gonoszt chelekeszik.* föképpen, mivelhogy gyakorta, a'kiket e'világon meg-büntetnek, azok a'más világon-valo büntetést el-kerülik; és itten lakolván bünökért, az Istentöl kegyelmet nyernek, és a' Keresztfán-valo tolvajjal az örök bóldogságban részesülnek: Melly bóldogságot, engedgyen minnyájunknak a'kegyes Isten, az ö Szent Fiáért. Amen.

l Mat. 13. 41.
m vers. 43.
n Deut. 13. 9.
o Exo. 22. 18
p Rom. 13. 4.

C

D

HARMADIK PREDIKÁTZIO.

NEm találtatott olly balgatag vélekedés, melynek óltalmazója nem találkozott vólna; el-annyíra, hogy *Copernicus*-nevü *Mathemáticus*, minden régi és mostani bölch Filósofusok-ellen, hanyatt-homlok azt állatta, hogy a'Föld szüntelen forog, az Egek pedig veszteg-álnak: és némelly agya-fordúlt emberekkel el-is hitette. és talám többen-is kaptak vólna rajta, ha a'dögleletes vélekedés, átok-alatt meg nem tiltattatott vólna. Hasonló-képpen, senkinek olly ügyefogyott vesztö pöre nem találtatott, a'kinek valami fürt-fejö Prókátora nem találkozott vólna, és azt a'*Tripartitum*ból nem óltalmazta vólna. És annyíra ment a'dolog, hogy, a'Hit dolgában-is, nagy lélek veszedelemmel, azont méreszlik az emberek, és hová tovább, újabb-újabb Tévelygéseket találnak, és azokat a'Szent Irásból akarják bizonyítani. És hogy efféle gonosságnak senki eleit ne vehesse, a'mái Evangéliomból a' Chelédes-ember mondásával óltalmazzák magokat; ki nem akarta hogy idö-elött a' Konkolt ki-gyomlálnák a'Búza-közzül, noha arra készek löttek vólna a'szolgák, és azt ugyan kívánták-is. Melyből azt akarnák ki-sajtolni; hogy az Eretnekeket nem szabad

üldözni, hanem békét kell nékik hagyni világ végéig, és azoknak bűntetését az Istennek kell engedni. Melly veszedelmes tévelygésnek ha helye lehetne, kétség-nélkül vége nem lenne a' számtalan Eretnekségeknek. Az-okáért, e' mostani Predikatzióban, annak hamisságát, Isten segétségével meg-vetvén,

I. Meg-bizonyítom, hogy az Eretnekeket szabad halállal bűntetni.
II. Az Ellen-vetésekre meg-felelek.
III. Meg-mutatom, hogy az Eretnek könyveket-is, semmi-képpen nem kell szenvedni.

ELSÖ RÉSZE.

SZent Agoston azt írja *Parmeniánus*-[a], *Petiliánus*-[b], és *Gaudentius*[c] *Donatisták*-felől, hogy azt tanították; hogy, Nem szabad az Eretnekeket meg-ölni. Azont tanította *Hus* János, talám magát féltvén: kinek nem chak Vallását kárhoztatta a' *Constantziai Concilium*, hanem chelekedetével-is meg-vetette: és látván, hogy nem akar-meg-térni, a'társával *Prágai Ieronymus*sal-eggyütt, Sigmond Cháfzár kezébe adta őtet; a' Cháfzár pedig, mind a' kettőt meg-égettette [d]. *Luther* Márton-is, bőrét féltvén, a' *Hus* vallását követte [e]: ki ha úgy járt vólna mint *Hus*, most ennyi tűzet a' Keresztyénségben nem látnánk, sem annyi lélek a' pokolnak meg-ólthatatlan tűzében nem-égne-. *Calvinus*, *Servétus* Mihált meg-ölette. és midőn némelly attya-fiai kárhoztatnák érette, egy könyvet írt: melyben meg-mutattya, hogy Szabad az Eretnekeket fegyverrel meg-bűntetni. Azon vélekedésben vólt *Benedictus Aretius* Calvinista-is: ki a' *Bernai* bírákat óltalmazza, hogy az Eretnekségért meg-ölették *Valentinus Gentilist* [f]. Ezt a' tudomént, mindenütt örömest követik a' *Calvinisták*, a' hol elhatalmazhatnak; és az igaz Keresztyéneket, Eretnek nevőket költvén, iszonyú kínokkal ölik-meg: azon-közben szörnyen panaszolkodnak a' Romai és Hispaniai *Inquisitio*-ellen, hogy az nyilván-valo Eretnekeket meg-öletteti. noha bizonyos dolog, hogy *Angliá*ban, *Flandriá*ban, és *Galliá*ban, több Keresztyéneket öltek-meg az *Calvinisták* tíz esztendő-alatt, hogy-sem az egész Keresztyénségben, őtven esztendőtől-fogva, akármi rend-béli Eretnekeket.

Erről, a' Keresztyén Anyaszentegyház vallása az; hogy, a' meg-jobbíthatatlan Eretnekeket, és fő-képpen a' kik visza-tértek, mint az eb az okádásra, szabad az *Ecclesiá*nak kézbe adni, hogy a' világi Bírák meg-bűntessék ugyan fegyverrel-is. Ezt meg-bizonyíthattyuk,

Elsőben; Az Ó Testamentomból, a' hol Isten az ő népének ezt parancholta [g]: *Ha Próféta támad közötted, vagy a' ki mongya hogy álmot látott, és jelt vagy chodát jövendöl, és megtörténik a' mit szóllott, és mongya néked; Menny-ünk-el, és kövessünk idegen isteneket, kiket nem-ismérsz, és szolgállyunk azoknak: ne halgasd annak a' Prófétának, vagy Álom-látónak beszédét: az a' Próféta pedig, vagy Álom-költő, meg-öletessék. mert szóllott hogy titeket el-fordítana a' ti Uratoktól Istentektől: és vedd-el a' gonoszt közzüled.* És, midőn meg-parancholta-vólna, hogy a' kétséges dolgokban ki-ki az Egyházi Bíro ítéletét kövesse; utánna vetette [h]: *A' ki pedig kevélykedik, nem akarván engedni a' Pap parancholattyának, és a' Bíro végezésének: meg-hallyon azaz ember; és vedd-el a' gonoszt Israëlből.* Hasonló parancholatot adott az Isten másutt-is [i]: mellyet bé-is tellyesítettek a' Próféták és Királyok, tudni illik, Illyés Próféta [k], Josias Király [l], és Jehu [m]. A' mostani Tévelygők pedig, igen hasonlók a' hamis Prófétákhoz; a' mint akár-ki-is eszébe veheti. Sőt nem chak a' Szent Próféták, és Királyok chelekedték azt, hanem Nabukodonósor-is; ki imígyen szóllott [n]: *En-tőlem azért ez a' végezés adatott, hogy minden nép, nemzetség, és nyelv, valamelly Káromlást szóll a' Sidrak, Misak, és Abdénago Istene-ellen, el-veszszen, és az ő háza el-pusztíttassék.* melly parancholatban, igaz szolgálatot tőtt az igaz Istennek, a' mint Szent Agoston írja-[o].

Másodszor: Meg-bizonyúl az Új Testamentomból, az Urúnk mondásából: kitől azt tanúltuk, hogy az Anyaszentegyház, az engedetleneket ki-rekesztheti, és úgy tarthattya mint a' Pogánt és a' Publikánust; és következendőül, a' világi Bírák kezébe-is adhattya, úgy mint nem fiait. Sz. Pál pedig, a' világi Fejedelem-felől azt mongya-[q]; hogy *Nem ok-nélkül hordozza a' fegyvert, mert Istennek szolgája; boszszút-álván bűntetéssel azon, a' ki gonoszt chelekeszik.* E' két mondásból következik, hogy az Eretnekeket, kik az *Ecclesiá*nak engedetlenek, és a' közönséges békeségnek fel-bontói, szabad magától el-vetni, és a' világi Fejedelem kezébe adni, hogy ugyan fegyverrel-is meg-bűntesse. mellyet az *Ecclésia* gyakorta meg-is chelekedett: Mert *Priscilliánust*, *Maximus*

a *Lib. 1. contra Epistolam Parmen. c. 7.*
b *Lib. 2. contra Litteras Petiliani, c. 10.*
c *Lib. 2. contra epist. Gaudentij. c. 17. 26.*
d *Art. 14. in Conc. Costant. sess. 15. recitato.*
e *Art. 33. & in Assertione ejusdem.*
f *In Historia de Supplicio Valentini Gentilis.*
g *Deut. 13. 1. 5.*
h *Deut. 17. 12.*
i *Deut. 18. 20.*
k *3. Reg. 18. 40.*
l *4. Reg. 23. 5.*
m *4. Reg. 10. 25.*
n *Dan. 3. 96.*
o *Epistola 50.*
p *Matt. 18. 17.*
q *Rom. 13. 4.*

Fejedelem meg-ölette; a'mint Szent Jerónymus írja [r]: a' *Donátiſtákról*, emlekezik *Optátus Milevitánus* [s]. Szent Gergely Pápa azt írja [t], hogy *Baſilius* varázlót Romában, a'Kereſztyén nép meg-égette. *Zónaras* azt írja, más *Baſilius* Eretnekről [u], hogy *Alexius Comnénus* Cháſzár meg-égettette. Szent Bernárd-is azt írja [x], hogy az ő idejében meg-ſzokták égetni az Eretnekeket. A' Harmadik *Innocentius* Pápa idejében, az *Albigenſeſek*-kőzzűl Száz nyolczvant égettek-meg, minek-utánna Szent Domokos meg-győzte őket beſzéddel, és choda-tétellel; és azoknak társai-kőzzűl, ſokakat meg-is térített, a'mint Szent *Antoninus* írja [y]. *Hus* Jánoſról már emlekeztem. Az-okáért, nagy tudatlanſágát, vagy ſzemtelenſégét jelenti *Luther*, azt mondván; hogy az *Eccleſia*, eleitől-fogva mind az ő idejé-ig, chak egy Eretneket ſem égettetett-meg.

Harmadſzor: Urúnk, és az Apoſtolok, az Eretnekeket ollyakhoz haſonlították, a'kiket ſzabad tűzzel és fegyverrel üldözni. Előſzőr: Urúnk és Szent Pál, *Ragadozó Farkaſoknak* nevezik [z]; a'mint Szent Ambrús magyarázza [a]. Azokat pedig, nem chak el-kergetni ſzabad, hanem agyon verni-is: mert tőbre kell azoknál bőchűlleni a' juhok életét, mellyet a'farkaſok el akarnak fogyatni. Máſodſzor: Urúnk *Lopóhoz* és *Tolvaj*hoz haſonlíttya őket [b]; a'mint Arany-ſzáju Szent János, és Szent Agoſton magyarázzák: kik, minden kételkedés-nélkül, akaſztó-fát, és kereket érdemlenek, 's azzal-is fizetnek nékik. Harmadſzor: Szent Pál az Eretnekſéget, a' *Fenéhez* haſonlíttya [c], melly elébb-elébb máſz: és kűlőmben meg nem gyógyíthatni, hanem ha el-metſzik az ép teſttől, mellyet igen hamar el-lep. Negyedſzer: Szent Péter, Ananiáſt és Safirat ſzörnyű halállal őlte-meg, hogy *a' Szent Lélleknek hazudtak* [d]; Sz. Pál pedig az őrdőngős Elimáſt, ki a'Tiſzt-tartót el akarta a'Hittől tévelyíteni, meg-vakította [e].

Negyedſzer: Ez meg-bizonyodik ſok Cháſzároknak és Fejedelmeknek törvényiből, mellyeket javallott és díchért az *Eccléſia*. Az Első *Conſtantínus* Cháſzár, a'*Nicæai Conciliom* kéréſére, *Ariuſt* társaival-eggyűtt, ſzám-ki-vetésbe küldőtte; a'mint *Sozómenus* írja [f]: a' *Donatiſtákban* pedig, ugyan meg-is őletett; a'mint Sz. Agoſton írja [g]. Ki a'*Donatiſtáknak* azt írta [h]: hogy ſok jámbor Fejedelmek, kemény parancholatokat adtak az Eretnekek-ellen, és azokat keményen meg-bűntették; és hogy chak az egy hittől-ſzakatt *Iuliánus* Cháſzár kedvezett nékik. Az-után *Theodóſius*, *Valentiniánus*, *Martiánus*, és ſok egyéb Iſten-félő Cháſzárok, kemény törvényeket tőttek az Eretnekekre; hol egy-nehány gira aranyat vévén rajtok; hol jóſzágoktól meg-foſztván; hol ſzám-ki-vetésbe űzvén; hol meg-verettetvén; hol pedig ugyan meg-is őlettetvén [i]. *Iuſtiniánus* Cháſzár, a'mint *Paulus Diáconus* írja [k], egéſz Birodalmának határiból mind kiűzette az Eretnekeket, három hólnapi időt engedvén nékik a'meg-téréſre: az-után pedig, a'mint azon *Paulus Diáconus* írja [l]; *Michaël* Cháſzár, halálra ſententziázta őket. A' Magyar-orſzági jámbor Királyok ſem kedveztek nékik; a'mint a' *Decrétomból* kitetſzik: mert, a Második Lajos Király idejében, a'Budai Gyűlésben [m], azt olvaſſuk: *Omnes Lutheranos, & illorum fautores, ac factioni ipſi adhærentes, tamquam publicos Hæreticos, hoſteſq; Sacratiſsimæ Virginis MARIÆ, pœnâ capitis, & ablatione omnium bonorum ſuorum, Majeſtas Regia, veluti Catholicus Princeps, punire dignetur.* És [n], Poſonban: *Anabaptiſtas, & Sacramentarios, juxta admonitionem Regiæ Majeſtatis, qui adhuc in Regno ſuperſunt, procul expellendos eſſe de omnium bonis, Ordines & Status Regni ſtatuerunt; nec amplius illos, aut quempiam illorum, intra Regni fines eſſe recipiendos.*

Ötödſzőr: A'Sz. Atyák-is azt taníttották: Mert Sz. *Cypriánus* [m], elő-hozván az Iſten törvényét a'hamis Próféták-ellen, hogy meg-ölettеſſenek [n], azt veti utánna: Ha azt chelekedték az Ó Teſtamentomban, ſokkal inkább úgy kell moſt vélek bánni. Sz. *Ierónymus* imígyen ír [o]: A'ſzikrát mihelyen látni, meg kell óltani; és a'kováſzt, a'téſztától el kell venni; a'meg-rothadott húſt, el kell mettſzeni; és a'rűhes juhot, el kell az akoltól kergetni: hogy az egéſz ház meg ne égjen; a'téſzta meg ne veſzſzen; a'teſt meg ne rothadgyon; a'juhok meg ne hallyanak. *Arius*, egy ſzikra vólt: de mivelhogy nem mingyárt óltották-el, az ő lángja az egéſz világot el-puſztította. Sz. Agoſton noha, ac *Eccleſiának* anyai kegyeſségét nézvén, a'halállal-valo bűntetéſt ki-véſzi: mindazáltal a' *Donatiſtákról* azt írja [p]; hogy, ha meg-ölnék-is őket, mélto bűntetés vólna. És máſutt [q]: A'lelkeket ölik, teſtőkben győttrettetnek, őrőkké-valo halált ſzereznek; és azon panaſzolkodnak, hogy idő-ſzerént-valót ſzenvednek. Azt-is mongya; hogy hamiſſan panaſzolkodnak, hogy a'Fejedelmek meg-ölik őket: de ha úgy vólna-is, méltatlanúl panaſzolkodnának, mert azt érdemlik; és nagyobb gonoſzt chelekeſznek, hogy-ſem ſzenvednek.] Haſonló ítéletben vólt Sz. Gergely [r], Sz. Bernárd [s], és több Atyák-is; kik nem

kegyet-

A
r *Libr. de Viris Illuſtribus.*
s *Lib. 3. contra Parmenianum.*
t *Lib. 1. Dial. c. 4.*
u *In Vita Alexij.*
x *Serm. 66. in Cantica.*
y *Parte 3. tit. 19. c. 1. §. 4. Hiſtoria.*
z *Matt. 7. 15. Act. 20. 29.*
B
a *In cap. 10. Lucæ.*
b *Ioan. 10. 1.*
c *2. Tim. 2. 17*
d *Act. 5. 3.*
e *Act. 13. 8. 11.*
f *Lib. 7. c. 20.*
g *Libr. 1. contra Ep. Parmeniani, c. 7.*
C
h *Epiſt. 166.*
i *C. de Hæret. L. Manichæos. L. Ariani. L. Quicunq;*
k *Lib. 16.*
l *Lib. 24.*
m *Art. 54. Anni 1523.*
n *Anno 1548 art. 11.*
m *Lib. de Exhortatione Martyrij.*
D
n *Deut. 13. 1. 5. &c. 17. 12. &c. 18. 20.*
o *In cap. 5. ad Galat.*
p *Lib 1. contra Epiſt. Parmen. c. 7.*
q *Tract. 11 in Ioan.*
r *Lib 1. ep. 72*
s *Serm. 66. in Cant.*

kegyetlenek, hanem Igaság-szeretők vóltak; és, hogy a'Hívek meg-maradnának, a'hitetleneknek nem kedveztek.

Hatodszor: Az Okosság-is azt mutattya, Sok-képpen: Elsőben; Szabad az Eretnekeket *Excommunicatió*val ki-átkozni, és a Sátánnak adni; a'mint Szent Pál chelekedett a'paráznával [t]. De az sokkal rettenetesb, a'mint Szent Agoston írja [u], hogy sem fegyverrel le-vágni, tűzzel meg-égetni, vagy fene vadaknak vetni hogy meg-emésszék. II. Nyilván-valo dolog, hogy ninch más orvosság ellenek: mert az *Ecclésia* minden eszközt meg-próbált; de ők az *Excommunicatiót* chak nevették, Hideg meny-kőnek nevezvén: a' Szám-ki-vetéssel, más helyeken ártnak, és sokakat írásokkal el-tévelyítnek: a' pénzel nem gondolnak, tudván, hogy mindenütt találnak olly bolondokat, kik el-táplállyák őket hamis szánakodásból. III. A'ki a'Fejedelem írását meg-hamisíttya, halált érdemel: az Eretnekek pedig, a'mennyei Királynak ígéjét, a'Szent Irást, hamisíttyák istentelen magyarázattal, és egyéb-képpen-is. IV. Nagyobbat vét, a'mint Szent Agoston mongya [x], a'ki hitit az Istennek meg nem tartya, hogy-sem a'ki férjének. De ezt halállal bűntetik: miért nem tahát amazt? V. Három Okért ítéli az okosság, hogy az embert meg kell ölni; a'mint szépen okoskodik *Galénus* [y]: Először; Hogy a' gonoszok a' jóknak ne ártsanak. Így ölik-meg a'gyilkosokat, tolvajokat, házasság-rontókat. De ezeknél többet ártnak az Eretnekek: mert az embereket lelkökben ölik-meg, számtalan zúr-zavart és viszsza-vonyást szereznek, mellyek mindenkor követik a'Vallásokban-valo egyenetlenséget; a'mint szeműnkel láttyuk. Másodszor: Hogy kevéseknek halálával, sokan meg-javúllyanak; és a'kik életőkkel nem akarták a'Közönséges Jónak használni, használlyanak halálokkal? Így bűntetik-meg a' természet-ellen-valo parázsnaságot, az Isteni Káromlást, és egyéb efféle vétkeket: hogy egyebek értsék, hogy azok iszonyú vétkek, és ne merészellyék azokat chelekedni. De az Eretnekeknek bűntetésök, sokaknak használ: mert a'kik láttyák, vagy hallyák, fel-ébredvén, meggondollyák, hogy nem kichíny vétek az Eretnekség; és úgy rendelik életőket, hogy azt e' világon nyomorúltúl el ne veszesék, és az őrök bóldogságból-is ki ne rekedgyenek. Azért írja Sz. Agoston [z]; hogy, sokan tértek-meg, minek-utánna az Eretnekeket a'Fejedelmek nem hatták bűntetés-nélkül: és most-is úgy vagyon a'dolog. Harmadszor: Midőn a'halál azoknak-is hasznosb a'kiket meg-ölnek; úgy-mint, a'kik napról napra gonoszbak lennének, nem lévén semmi jele jobbúlásoknak. De a'meg-általkodott Eretnekeknek így vagyon dolgok: mert hová tovább élnek, annál több hitetlenséget koholnak, többeket hitetnek-el, és magoknak nagyobb veszedelmet szereznek a'más világon.

Hetedszer: A'magok ítéleti sem külömbőz, noha szóval mást mutatnak. Mikor *Tamerlánes* a'Scyták fejedelme, *Bajazétes* Török Chászárt meg-győzvén, rabbá tötte vólna, elsőben tiszteséggel fogadta, és eleibe-menvén maga sátorába vitte: az-után le-ülvén mind ketten, a'több szó-beszéd-között *Tamerlánes Bajazétes*nek azt mondotta: Mond-meg igazán, ha én így vólnék hatalmodban, a'mint te vagy az enyímben, mit mivelnél? Kinek nagy kevélyen és keményen azt felelte a'Chászár: Ha Isten a'győzedelmet nékem engedte vólna, vas kalitkába töttelek vólna, és chúfoláful mindenütt velem hordoztalak vólna. Mellyet halván Tamerlánes, azt chelekedte a'Chászárral. Az Eretnekek, valahol a' Keresztyéneken hitetlenül erőt vehetnek, szörnyű-képpen bánnak vélek: az-okáért, ha egyéb okok nem vólna-is a'Keresztyéneknek, méltán hasonló mértékkel mérhetnének nékik. Igazán mondom, hogy se Török, se Tatár, noha azok természet-szerént-valo ellenségek, úgy nem bántak a' Keresztyénekkel, mint a'*Calviniſta* atyafiak sok Országokban, és a'mi hazánkban-is. noha semmi egyebet nem vétettek, hanem hogy, kedvezvén nékik, kichíny-korokban meg nem fojtották őket, hanem kebelőkben fel-tartották, mint a'mérges kígyókat. Az-okáért ő-magok meg-mutattyák, mint kell vélek banni: mert, noha mindenkor az forog szájokban, a' míg erőtlenek, hogy a'Hitre senkit nem kell kénszeríteni, hanem szabadnak kell a'Hitnek lenni: mindazáltal kezőkben mindenkor véres kard forog; és sem Fejedelmeknek, sem vér-szerént-valo attyok-fiainak nem kedveznek, hanem mindent el-árúlnak, és utólso nyomorúságra juttatnak.

[t] 1 Cor 5. 5.
[u] Lib. 1. contra Adversarios Legis & Prophet. c. 7.
[x] Epist. 50. ad Bonifacium.
[y] Libr. Quòd mores animi, corporis temperamentum sequuntur.
[z] Epist. 48.

II. RÉSZE.

DE lássuk már, mivel óltalmazzák magokat az Eretnekek, és minket mint vádolnak.

A

Először: Azt hozzák-elő Szent Pálból [a]; hogy *Szükség hasonlásoknak-is* (vagy Eretnekségeknek) *lenni*; *hogy a'kik meg-próbáltattak-is, nyilván-valókká légyenek ti-közttetek.* Felelet. Szent Pál, tudván az Ördögnek gonoszságát, ki mindenkor hintegeti az Eretnekségnek Konkolyát; más-felől, az embereknek gyarló természetét, kik az Újságnak őrvendeznek, és a'gonoszra hajlandók; annak-előtte, az Istennek szokását, ki az embernek szabad-akarattyát nem kételeníti: méltán mondotta, hogy Szükség Eretnekségeknek lenni; a'mint szoktuk mondani, hogy, szükség a'kertben valami gonosz fűnek lenni; és, a'mint Urúnk mondotta [b]; *Szükség hogy botránkozások jöjenek.* Az-okáért, nem parancholla Szent Pál, hogy az Eretnekségeket tehetségünk-szerént ki ne gyomlállyuk: hanem azt jövendöli, a' mi mindenkor lészen e'világon: a' mint méltán igyekezünk a' botránkozást el-fogyatni; és a'gonosz füvet ki-gyomlálni; noha tudgyuk, hogy soha azokat tellyességgel el nem fogyathattyuk.

b *Matt.* 18. 7.

B

Másodszor: Azt mongyák; hogy, midőn a'Tanitványok Urúnknak a'Samaritánusokról azt mondották volna [c]; *Uram, akarod-e hogy mongyuk, kogy tűz szalljon-alá az égből, és meg-emésszze őket?* meg-feddötte őket mondván: *Nem tudgyátok ki lelkei vattok. Az ember Fia nem jött lelkeket veszteni, hanem üdvözíteni.* Felelet: Elsőben; Nagy külömbség vagyon a'Samaritánusok-és az Eretnekek-között: mert amazok, soha sem igérték Urúnknak, hogy az ő tanitását bé-vészik, hanem akkor akarta Urúnk eleikbe adni: az-okáért, nem illett annak bé-vételére tűzzel erőltetni őket. De az Eretnekek, a' Keresztségben azt fogadták, hogy a'Krístus vallását tartyák: azért méltán kénszeríthetni őket arra. Innét vagyon, hogy az *Ecclésia* inkább szenvedi a'Zidókat, hogy-sem az Eretnekeket: mert a'Zidók, soha bé nem vötték a' Keresztyén valláſt, se nem kötelezték arra magokat, mint az Eretnekek. Jóllehet ennek más oka-is vagyon: mert a' Zidók vallását, az Isten szerzette, és valaha javallotta: az Eretnekek vallását pedig, az Ördög tojta és koholta. Sőt a'Zidók valláſa, haſznos az *Ecclesiának*: mert az ő könyvök, a' mi Valláſunkat jövendölték; *Ceremoniá*jok, a' mi Szentséginket példázták; és onnét bizonyíttyuk mi a'Pogányoknak, hogy nem mi kőltöttük azokat a'jövendöléseket, mivelhogy a'mi ellenségeinknél vannak. Végezetre; a' Zidók nem igyekeznek igen a' Híveket el-tévelyíteni, mint az Eretnekek; a'mint a'*Tolétumi* Negyedik *Concilium* mongya [d], Szent Agoston [e], és Szent Bernárd [f]: és kezünkel-is tapaszttallyuk. Másodszor: A'Zebedæus fiai, nem lelki buzgóságból, hanem boszszú-állásból akarták a' Samaritánusokat veszteni; azokáért méltán feddötte-meg őket a'Krístus: az *Ecclésia* pedig, lelki buzgóságból üldözi az Eretnekeket, kik a' lelkeket akarják veszteni: melly buzgóságból, Urúnk kétszer űzte-ki az áros-embereket a' Templomból [g]; azonból, Szent Péter megölte Ananiást, és Safirát [h]; Szent Pál, meg-vakította Elimást [i], és a'Korintusi paráznát a' Sátánnak adta [k], a'testnek veszedelmére: hogy ne szóllyak mostan Moyseſről, Fineesről, Illyésről, Matatiásról, kik azon buzgóságból sokakat öltek-meg.

c *Luc.* 9. 54.

C

d *Can.* 55. & 56.
e *In Pſ.* 59.
f *Ep.* 322. *ad Spirenſes. Et Ep.* 323. *ad Epiſcopum Moguntinum.*
g *Ioan.* 2. 15. *Mat.* 21. 12.
h *Act.* 5. 5.
i *Act.* 13. 11.
k 1. *Cor.* 5. 5.

Harmadszor: Azt mongyák; hogy Urúnk szabadon hatta a' Tanitványokat, és ugyan meg-kérdette, *ha el akarnak-e menni* [l]? mert a' Hit, Isten ajándéka: azért senkit arra nem kell erőltetni. Felelet. Elsőben: Még akkor nem kötelezték volt magokat arra a'Tanitványok, hogy Urúnkal meg-maradnának; a' mint az Eretnekek kötelezték. Másodszor: Mint-hogy Urúnk nem jött volt ítélni, hanem ítéltetni: illett, hogy ő senkin olly módon boszszút ne állana, hanem azt az ő lelki fiaira hadná; a'mint Dávid, éltében meg nem ölette Semeit, a'ki őtet szidalmazta, hanem halála-kor parancholta-meg Salomonnak, hogy *ne hadná vétkét büntetés-nélkül* [m]. Azért, noha Isten ajandéka a'Hit, de a' Szabad-akaratnak-is vagyon része benne: mint a'tiszta élet-is, és egyéb jószágos chelekedetek Isten ajándéki; de ugyan megbűntetik a' paráznákat, gyilkosokat, lopókat; és arra kénszerítik őket, hogy jámborúl éllyenek. A' bölcheség-is Istennek ajándéka; de még-is azt mongya Salomon [n]; hogy *A' veszszős és dorgálás, bölcheséget ád.* A'Hit azért, Isten ajándéka, de azt sok-képpen óltalmazza az Isten, és sok eszközök-által; a'többi-között, a'fégyelem- és dorgálás-által.

l *Ioan.* 6. 68.

D

m 3. *Reg.* 2. 9.

n *Prov.* 29. 15

Negyedszer: Azt mongyák; hogy az Isten, az *Ecclesiának* lelki fegyvert engedett, melly az Isten Igéje, és nem testit: sőt, midőn Péter őtet fegyverrel akarná óltalmazni, azt mondotta néki [o]: *Tedd a' hüvelybe a' kardodat:* az-okáért nem-is olvassuk, hogy az Apostolok fegyverrel éltek volna, vagy a'Fejedelmektől fegyverrel-való óltalmat kívántak volna. Felelet. Az *Ecclesiában* Két rend-béli Fejedelmek vannak; Egyháziak, vagy lelkiek; és Világiak, vagy testiek; kik az *Ecclesia*nak Két karja: azon-

o *Ioan.* 18. 11

képpen,

képpen, két Kargya-is vagyon; Lelki, és Testi. Midőn azért a' Jobb-kéz, a' Lelki kardal meg nem tértheti a' meg-általkodott Eretneket, a' Bal-kezét vészi segétségűl, hogy a' Vas kardal bűntesse-meg őtet. és talám azt akarta Urúnk azzal a' tíltással jelenteni, mivelhogy Pétert Lelki fejedelemmé akarta tenni, kihez inkább illik a' Lelki kard; a' mint Sz. Bernárd-is mongya [p]. Jól-lehet azt-is mondhattyuk; hogy Urúnk akkor azért tíltotta a Kardot, mert még akkor Péter nem vólt Egyházi Fejedelem, hanem Tanítvány: mellyel azt jelentette Urúnk, hogy a' magán-valo személynek, nem szabad kardal élni, hanem méltoságának kell arra lenni. Hogy pedig Sz. Péter az-után-is, senkit kardal nem bűntettetett a' Világi fejedelmekkel, nem choda: mert, a' mint Szent Agoston mongya [q], Akkor Keresztyén Fejedelmek nem vóltak, a' kiket segétségűl híhatott vólna: sőt akkor tellyesedett-bé a' Dávid mondása [r]: *Fel-állottak a' föld Királyi, és a' Fejedelmek egybe-gyűltek, az Ur-ellen, és az ő Krisztusa-ellen.* De *Constantinus* Chászár idejében, az-is bé kezdett tellyesedni. [s] *És most Királyok értsetek; tanúllyatok, kik a' földet ítélitek. Szolgállyatok az Urnak félelemmel: és örvendezzetek néki rettegéssel:* és leg-ottan az *Ecclésia* a' Világi Fejedelmek karjához, és kargyához-is folyamodott, segétséget kérvén tőle. Ez pedig ninchen az *Ecclésia* szelídsége-ellen: mert tartozik a' fiain könyörűlni, és azokat óltalmazni: sőt kegyetlenség vólna, ha inkább kedvezne a' farkasoknak, hogy-sem a' juhoknak; úgy hogy, ha egyéb eszközzel ezeket nem óltalmazhattya, a' mint meg-is próbálta, a' fegyvert se kímélye.

Ötödször: Azt mongyák; hogy Szent Márton, a' mint *Sulpitius* írja [t], igen kárhoztatta *Idácius* és *Ithacius* Püspőköket, hogy a' *Prisciliánus* eretneknek halálára jártak a' Fejedelemnél: mellyért úgy vádollya őket *Sulpitius*-is, mint valami nagy vétekért. Felelet: Mélto vólt azokat kárhoztatni; mert az Egyházi dolgot, a' Világi Fejedelem eleibe vitték: és midőn *Prisciliánust*, a' *Concilium*- és az Egyházi bírák-előtt vádolták vólna, a Fejedelemre appellálta dolgát; és azt meg-engedték a' Püspőkök. azért mondotta Sz. Márton, hogy új és hallatlan vétek, hogy az Egyházi dolgot Világi fejedelem ítéllye. Továbbá; azok a' Püspőkök, embernek életében-járo dologban vóltak vádolók: a' Püspök tiszti pedig az, hogy az Eretneket az *Ecclesiá*ból ki-rekesszse az *Excommunicatió*val, és a Világi Bíro kezébe eresszse; és íntse azt, hogy tisztiben el-járjon: de nem illik, hogy valakit bé-vádollyon. Bizonyos pedig, hogy *Sulpitius* méltónak ítélte halálra *Prisciliánust* az ő társaival: mert azt mondotta, hogy azokat az embereket, kik méltatlanok vóltak az életre, gonosz példával ölték-meg; tudni illik, hogy a' Püspőkök részesek vóltak azoknak halálában.

Hatodszor: Azt mongyák; hogy a' mái Evangeliomban, a' Chelédes-ember nem akarta a' Konkolyokat ki-gyomláltatni, hanem azt mondotta [u]; *Hadgyátok mind a' kettőt fel-nőni az aratásig.* holott Urúnk az Eretnekekről szóll, és tíltya azoknak meg-ölését; a' mint Arany-szájú Sz. János magyarázza: és Sz. *Cyprianus*-is, szólván e' Példa-beszédről, azt mongya [x]; hogy chak az Úrnak engedtetett, hogy a' földből-való edényeket elrontsa, és a' konkolyokat ki-gyomlállya. Felelet: A' Konkolyokon, nem chak az Eretnekeket kell érteni, hanem minden-féle Gonoszokat; a' mint Urúnk ő-maga magyarázta [y]: *A' Konkoly, úgy-mond, a' gonosz fiak.* Es [z]; *A' mint ki-szedetik a' Konkoly, és tűzzel meg-égettetik: úgy leszen a' világ végezetin. El-küldi az Ember Fia az ő Angyalit, és mind ki-szedik az ő Országából a' botránkozásokat, és azokat kik hamisságokat chelekesznek: és tűzes kemenczébe vetik őket.* Bizonyos dolog pedig, hogy nem chak az Eretnekek gonoszok, és hamissak, és nem chak ők mennek pokolba, hanem egyéb-féle Gonosz-tévők-is, úgy-mint gyilkosok, paráznák, lopók. mert azok-is Gonosz fiak, és hamissak, és méltók a' bűntetésre. Az-okáért, ha a' Konkolyon, minden-féle gonosságot kell érteni, az Újító atya-fiak semmi okon nem lehetnek a' Krisztus *Ecclesiá*jában, és nem mondhattyák magokat *Evangelicus*oknak: mivelhogy, az ő magyarázáttyok-szerént, a' Krisztus parancholattya-ellen, tűzzel és fegyverrel bűntetik nem chak az Eretnekeket, hanem egyéb-féle Gonosz-tévőket-is, és nem várják arra a' világnak végét.

A' Keresztyén Anyaszentegyház azért, igazán értvén és magyarázván a' Krisztus mondását, az-szerént-is viseli magát, és úgy chelekesszik a' Konkolyokkal a' mint kívántatik. Azt mongya pedig az igaz *Ecclesia*; hogy a' Konkolynak, világ végéig meg kell maradni és nevekedni: mint-hogy semmi emberi okosság, és szorgalmatosság nem elégséges, hogy az *Ecclesiá*ból minden gonoszt tellyességgel ki-gyomlálhasson. Továbbá, azt mongya a' Krisztus magyarázásából; hogy a' Gonoszokat akkor nem kell ki-gyomlálni, mikor félő hogy azzal a' jókat-is meg ne sértsék, és úgy a' Konkollyal a' Búzát-is ki ne szaggassák. Végezetre, azt mongya a' Krisztussal; hogy, a' hol nem félő, hogy a' Konkollyal a' Búza-is ki-gyomláltassék: a' mint egyéb gonosságot, úgy-mint

[p] *Lib. 4. de Considerat.*

[q] *Epist. 50.*
[r] *Ps. 2. 2.*

[s] *vers. 10.*

[t] *Lib. 2. Sacræ Hist. circa finem.*

[u] *Mat. 13. 30*

[x] *Lib 3. ep. 3. ad Maximum & Vrbanum.*

[y] *Mat. 13. 38*
[z] *vers. 40.*

A gyilkosságot, lopást, paráznaságot, szabad ki-irtani; azon-képpen az Eretnekséget-is, melly sokkal ártalmasb egyéb véteknél. Innét vagyon, hogy *Hispaniá*ban, és Olaszországban, a'hol nem kell attól tartani hogy a'Konkolynak ki-gyomlálása a'Búzának ártson, jól chelekeszik hogy az Eretnekséget nem szenvedik, a'végre hogy a'Híveknek ne ártson, és a'Chelédes-ember vetését meg ne veszteghesse: mert bizonyos, hogy, ha az ki nem gyomláltatik, a'Búza vész-el, vagy Konkollyá változik; a'mint szemünkel láttyuk a'magunk honnyában, és a'szomszéd tartományokban: mellyekben, mivelhogy a'Gond-viselők aluttak, és a'Konkoly meg-nevekedett, számtalan Búza veszett-el, és vész naponként.

Ezt a'Keresztyén *Ecclesiá*nak szokását, szépen fel-találluk Dávidban: ki, noha azzal dichekedett [a], hogy *Ió idején meg-ölte a'földnek bűnösit* (nem akarván azoknak nevekedését,) *hogy el-vesztené az Ur Városából mind a'hamisság-chelekedőket*: mindazáltal, a'kétszer-gyilkos Joábot meg nem büntette sok ideig, hanem, szinten halála órájában hatta-meg Salomonnak [b], *hogy ne vigye az ő meg-őszült fejét békeséggel pokolra, hanem megbüntesse; a'mint meg-is chelekedte Salomon.* Mellyet Dávid azért chelekedett, hogy a'Konkollyal ki ne gyomlálná a'Búzát-is: mert, holott Jóab az Országnak fő Kapitánya volt, ha Dávid akkor meg akarta vólna fogatni, kétség-nélkül nagy zenebonát indított vólna, és Dávidot el-is árulta vólna. Példája volt Dávidnak, más Ország Kapitányában Abnerben: kit, midőn Isbosseth a'Saul fia chak gyenge beszéddel meg-dorgált vólna, mondván [c]: Miért mentél-bé az atyám ágyasához? igen meg-haragutt, mondván: *Nem-de eb-fő vagyok-e én ma Iúda-ellen, ki irgalmasságot tőttem az atyád Saul házával, és nem adtalak a'David kezeibe; és te rajtam kereskedtél, hogy ma egy aszszonyért feddenél? Ezeket chelekedgye Isten Abnernek, és ezeket mivellye néki, ha, a'mint meg-eskütt az Ur Dávidnak, úgy nem chelekeszem véle; hogy el-vétessék az Ország a'Saul házától, és fel-emeltessék a'Dávid Király széke Israëlen és Iúdán, Dántól-fogva Bersabeé-ig. Es nem felelhete néki semmit, mert fél vala tőle.* Es úgy Dávidhoz pártolván, az egész Országot melléje hajtotta. Szintén úgy, Félvén Dávid, hogy, ha Joábot meg-feddi a'gyilkosságért, ellene támad, és nagy szerenchére veti az egész Országot: akkor a'dolgot el-nyögte, a'mint ő-maga-is jelentette, mondván [d]: *En pedig még gyenge és meg-kent Király vagyok: az-az*, ninch annyi erőm, hogy hirtelen az Ország Kapitányát érdeme-szerént meg-büntethessem, hanem időtől kell várnom. Mert nyilván, ha módgyát látta vólna, szintén úgy meg-büntette vólna, mint azt, a'ki Sault, Dávidnak ellenségét, meg-ölte vólt [e]; és azokat, a'kik Isbosetet a'Saul fiát tolvajúl meg-ölték vólt [f], mingyárt meg-ölette, mint-hogy nem tartott tőlök. Az-okáért, ha külömben meg nem büntethetni a'Gonoszokat, hanem, hogy a'Jók-is szenvedgyenek vélek, jobb meg-engedni vétkőket, vagy el-hallasztani büntetésőket, hogy-sem az ártatlanokat-is valami veszedelembe hozni. Azt írja *Iosephus Historicus* [g], Titusról a'Romai Chászárról, hogy *Giskala*-nevű város igen ellene vólt, és mod-nélkül háborgatta; az-okáért el-akarta tellyességgel veszteni: de meg-értvén, hogy abban ártatlan baráti-is vannak, az egész Városnak meg engedett érettök; és nem engedte hogy a'vitézi el-prédálnák, hogy a'büntetés az ártatlanokra ne terjedne: jobnak itélvén, a'vétkest felelemben hagyni, hogy-sem véle-eggyütt az ártatlant el-veszteni. mert az ártatlanok halálát, helyére nem hozhatni, a'Gonoszokat az-után-is elő-vehetni; úgy hogy, ha a'büntetés szintén el-halad-is, de tellyességgel el nem múlik.

Így kell azért érteni a'Konkolyok ki-gyomlálásának el-hallasztását az Aratásig, az-az, a'Világ végé-ig: és így értik az ellenünk-hozott Sz. Atyák-is. Mert Arany-száju Sz. János, a'többi-között, imígyen beszél: Az Ur tíltya a'Konkolynak ki-gyomlálását, hogy valami-képpen azokkal-eggyütt a'Búzát-is ki ne szaggassák. Sz. *Cypriánus* pedig, nem az Eretnekekről, hanem a'Gonosz-életű Keresztyénekről érti ezt a'Példa-beszédet; és nem egy-általlyában tíltya a Gonoszoknak meg-ölését: hanem azt mongya, hogy chak az Isten választhattya-el a'Gonoszokat a'Jóktól; és chak ő tisztíthattya-meg tellyességgel a'Búzát a'Konkolytól, mellyet aratás-előtt, nem chelekeszik. Holott azt vedd eszedbe, hogy méltán hasonlíttatik a'Világ vége az Aratáshoz: I. Mert, a'mint az Aratás-előtt, az egész mező rakva vetéssel, az Aratás-után pedig puszta és mezítelen: úgy e'Világ, most rakva imezzel amazzal, de a'Világ végén semmit azokban nem látunk. és Sz. János, kivált-képpen emlekezik az aranyról, ezüstről, drága kövekről, gyöngyökről [h], és egyéb efféle tekíntetes dolgokról, hogy többé né léssznek. Melyből azt tanúllyuk, hogy az el-múlando dolgokban szívünket ne helyheztessünk, se reménségünket ne vessük: hanem, az örökké meg-maradandókat keressük, és az Istenben légyen minden bizodalmunk. II. Az Aratás-előtt, valami a'mezőn vagyon,

mind

mind részes annak zirjában és kövér nedvességében, a'Napnak melegségében, a'szép harmatban, esőben, és szellőben; az Aratás-után pedig, nem részesülhetnek azokban: úgy a'kik e'Világon élnek, részesek az Istennek Malasztyában, és segétségében, és az Anyaszentegyháznak imádságában, a'több Híveknek jó-chelekedetiben, a'Szenteknek eggyessége-által, hogy minden jóban nevekedhessenek; a'halál-után pedig, melly le-arattya őket, semmit nem chelekedhetnek, se nem érdemelhetnek. mert, *meg-eskütt az Angyál, hogy nem lészen többé idő* [i]. III. Az Aratás-előtt, a'vetés igen szépnek tetszik; de a'kalászok nem egy-arányúak, hanem ki nagyobb 's ki kissebb közzülök; az Aratás-után pedig, meg sem ismérni hol vólt a'nagyobb vagy kissebb kalász: úgy a'míg e'Világon élünk, nagy külömbség vagyon az Urak- és a'szolgák-között, a'nemes- és nemtelen között, a'frissen-lakó- és czifrán-öltöző Gazdag-'s a'küldús Lázár-között; de mikor a'halál le-arattya őket, semmi külömbséget nem ismérünk a'porok- és chontok-között, sőt az útálatos és el-szenvedhetetlen büdös testek-között-is.

III. RÉSZE.

EZek így lévén, az *Ecclesia*, a'mint ez-előtt mondám, minden eszközöket meg-próbál, minek-előtte a' Tévelygőket halálra keresse és kergesse: a'többi-között, az Eretnek könyveket igyekezik el-rekkenteni; tudván, hogy azok nagy kárt tehetnek a'Hívekben, mint a'Konkoly a'Búzában. Erre pedig, még a'Pogányok-is példát adtak: Mert *Valerius Maximus* azt írja [k]; hogy Romában olly könyvekre találtak, mellyek az Isteni tiszteletet tellyességgel el akarták veszteni: és azokat a'Város Birája, a'Tanáts javallásából, az egész kösség-előtt meg-égettette. *Cicero* pedig azt írja [l]; hogy *Protágoras Abderites*, az Isteni szolgálat-ellen írt valami könyveket; és, az *Athénás*iaknak parancholattyából, a'Városból ki kellett néki menni, örökségét el kellett hadni; a'könyveit pedig a'kösség-előtt meg-égették. A'mi a'régi Keresztyéneket illeti, Sz. Lukách azt írja az Apostolok idejéről [m]; hogy *Sokan, a'kiket az Apostolok meg-térítettek volt, kik az-előtt hiuságot követtek volt, egybe-hordották a' könyveket, és meg-égették minnyájok-előtt: és meg-számlálván azoknak árrát, találák a' sommáját ötven ezer pénznek.* Sz. Kelemen pedig azt írja [n]; hogy az Apostolok a'Híveknek, a'hamis próféták és Pogányok könyveit megtiltották. *Eusébius* pedig azt írja [o]; hogy az *Alexandriai* Diénes Püspök, ki Urunk-után 250. esztendő-tájban vólt, a'Hívek meg-feddették, hogy az Eretnekek könyveit olvasta. A'*Nicæai Conciliom*, az *Arius* könyveit tűzre ítélte *Nicéphorus*nál [p]. *Constantínus* Chászár pedig, *Sócrates*nél [q], és *Nicéphorus*nál [r] azt végezte; hogy, valaki az *Arius* könyveit el-rejti, fejét veszesse. *Sócrates* azt-is írja [s]; hogy *Marcellus Ancyránust* azért kárhoztatták, hogy az ő tévelygéséről írt könyveket meg nem akarta égetni. Innét vagyon, hogy alig találni a'régi Eretnekek könyveit; sőt chak nevőket sem tudnók, ha a'Szent Atyák írásiban nem olvasnók.

Továbbá, ha az Eretnekek beszéde ártalmas, és el kell távoztatni: sokkal inkább a'Könyvőket, mert ártalmasbak. Először: Mert a'könyveket, nagyobb szorgalmatossággal és mesterséggel írják, hogy-sem közönségesen szoktak szóllani. Másodszor: Mert azokat mindenkor kezünkben hordozhattyuk: a'Predikátziók ritkák. Harmadszor: A'szózat mingyárt el-múlik, és könnyen ki-fittyen elménkből: a'könyvek pedig meg-maradnak. Negyedszer: A'könyvek inkább ki-terjednek, és azok-által egy ember sok Városoknak és Országoknak szólhat, és titkos helyekre-is el-mehet, mellyekre személye-szerént nem mehetne. Így *Viclefus* János, eleven szavával kevéseknek ártott; és Angliában, a'hol tanított, senki sem vólt követője: de könyvei-által, egész Cheh-országot meg-bódította.

Mondanád, I. Az Eretnek könyvekben sok jók-is vannak; mellyektől, bolondság magát valami gonoszért meg-fosztani, mint a'Búzától a'polyváért: fő-képpen, mint-hogy alig találni a'Sz. Atyák könyvei-közzül-is valamellyet, fogyatkozás-nélkül: és más-felől látthyuk, hogy az *Ecclésia* el-szenvedi a'Zsidók, Törökök, és Pogányok könyveit, sőt a'régi Eretnekek könyveit-is; úgy-mint, *Orígenes*ét, *Tertulliánus*ét, *Eusébius*ét. Felelet: Először: Az Igasságot nem kell ugyan meg-tagadni, de nem-is szükség azt az Eretnek könyvekből tanúlni: mert, a'mint Sz. Gergely írja [t], szokások az Eretnekeknek, hogy az igazzal a'hamissat, a'jóval a'gonoszt egybe-egyelítik. mert ha chak hamissat mondanának, senki nem hinne nékik; ha pedig mind igazat, nem vólnának Eretnekek. Az-okáért, a'gonoszszal a'jót meg-vesztegetik, és a'jóval a'gonoszt el-födözik. és azért tíltotta-meg Urúnk [u], és Sz. Pál [x], az Ördögnek az igaz-mondást-is; hogy azzal hitelt ne nyerne, és az-után a'hamisságot-is el ne hitetné. Másodszor: Mi szükség az Igasságot,

A

i *Apoc.* 10. 6.

B

k *Lib.* 1. c. 1.

l *Lib.* 1. *de Nat. Deorum.*

m *Act.* 19. 19

n *Lib.* 1. *Apostolic. Constit.* c. 7.

o *Lib.* 7. c. 6.

p *Lib.* 8. c. 18.

C

q *Lib* 1. c. 6.

r *Lib.* 8. c. 25.

s *Lib.* 1. c. 24.

D

t *Lib.* 1. *Moral.* c. 11.

u *Luc.* 4. 4.

x *Act.* 16. 17.

A

y Lib. 1. c. 3.

got, annak ellenségitől venni? A' *Lacedæmóni*usok, a'mint *Gellius* írja [y], egy okos, de gonosz-életű embernek, hasznos tanátsát nem akarták külömben követni, hanem ha más jámbor ember szájából hallanák; hogy ne láttatnának a'Gonosznak tanátsán járni. Az Atyák, az *Ecclesiá*nak nem ellenségi, sem az ő hamis vélekedésök nem Eretnekségek vóltak, hanem emberi esetek: mert, ha tudták vólna az *Ecclesiá*nak ellenkező tanitását, attól el nem távoztak vólna, és a'magok vélekedését meg-változtatták vólna. A'Pogányok íráfi, senkinek nem ártnak; kiknek bolond vélekedésit, a'Hívek nem követik, hanem chak nevetik: az Apostolok idejében pedig, mivelhogy sokan javallották a'Pogányok vélekedésit, könyvök-is meg vóltak tíltva; a'mint Sz. Kelemen írja [z]. és ugyan azért vóltak tíltva a'*Carthágói* Negyedik *Conciliom*ban-is [a]. A'Zsidók, és Tőrökök, az *Ecclesiá*nak nyilván-valo ellenségi lévén, senkit a'Keresztyén névvel meg nem chalnak; mint az Eretnekek chelekeznek, kiknek íráfit, az eggy-ügyű ember nem tudgya megítélni, és meg-vetni. Jól-lehet a'Zsidó és Tőrök könyvek-is tilalmasok, midőn a'Krístus-ellen káromkodnak, vagy egyéb-képpen ártalmasok a' Híveknek; mint a' Zsidók *Tálmud*gya. Az *Orígenes*, *Tertullianus*, és *Eusébius* könyveit, meg-engedgyük, mert az ő tévelygésök el-óltatott, és füstbe ment; a'könyvök pedig hasznosok, a'régiségért.

z Lib. 1. Constitut. Apostol. cap. 7.

a Cap. 16.

B

b 1. Thes. 5. 20. 21.

II. Mondanád: Sz. Pál azt írja [b]; hogy *A' Profetálásokat meg ne útallyuk: mindeneket meg-próbállyunk; a'mi jó, meg-tartsuk:* az-az, a'ki jövendőt mond, vagy Íráft magyaráz szóval, vagy íráfsal, meg ne vessük, hanem meg-halgassuk, vagy olvassuk; és, a'mi eggyez az igaz Hittel, meg-tartsuk; a'többit meg-vessük. Felelet. Sz. Pál, azokról a'Jövendő-mondásokról, és Magyarázásokról szóll, mellyeknek hamisságáról nem vagyunk bizonyosok, mellyeket nē kell meg-vetni próba-nélkül: de az Eretnekek íráfi hamissak, és azért tíltya az *Ecclésia*, a'ki leg-jobban tudgya meg-próbálni. Továbbá; Nem kívánnya Sz. Pál, hogy ki-ki maga értelméből próbállya-meg azokat, mert arra nem mindennek vagyon érteke; hanem az Anyaszentegyháznak Pásztori. mint midőn valami Várashoz, vagy Országhoz, levél jő, azt nem minnyájan vizgállyák; hanem a'Várasnak, vagy Országnak Bírái, kik a'dologhoz értnek.

III. Mondanád: *Alexandriai* Diénes-ellen panaszolkodtak, a'mint *Eusébius* írja [c], hogy az Eretnek könyveket olvasta: Ki azt felelte; hogy látást látott, melyben azt mondották néki: Valami kezedhez jút, meg-olvasd; mert mindeneket meg-fontolhatsz és próbálhatsz. Az *Alexandriai Theophilus*ról pedig azt írja *Sócrates* [d]; hogy, midőn az *Orígenes* könyveinek olvasásáért vádolták, azt felelte: A'mi jó bennek, ki-szedem; a'mi gonosz, meg-vetem. Sz. *Ierónymus*, maga-felől azont írja [e] az Eretnek könyvekről. Végezetre, *Gelásius* Pápa azt akarván meg-bizonyítani [f], hogy a'*Chalcédoni Conciliom*ot rész-szerént bé-vehetni; az Eretnek könyvekről hoz példát, mellyeket rész-szerént bévésznek, és rész-szerént meg-vetnek: és Sz. Pálból azt hozza-elő; hogy, *Mindeneket meg-próbállyunk; a'mi jó, meg-tartsuk* [g]. Felelet: Mind ezekből ki-tetszik, hogy az *Ecclesiá*ban mindenkor tíltották az Eretnek könyveket; mert külömben, ki panaszolkodott vólna azért ollyan fő Doktorokra: de mindenkor meg vólt engedve, a'mint most-is, a'Püspököknek, és egyebeknek-is a'kikhez illik, hogy olvashassák azokat. Az-okáért azok, méltán nem gondoltak akár-ki zúgolódásával, magok szabadságával élvén: mert az *Alexandriai* Diénes, és *Theóphilus*, Püspökök vóltak; Sz. *Ierónymus* pedig, olly túdós Doktor vólt, hogy a'Romai Pápák-is éltek tanátsával. Jól-lehet, talám még akkor nem vólt kőzönséges tilalom minden Eretnek könyvek-felől, a'mint most vagyon: azért tartozunk az *Ecclesiá*nak engedni. A'*Gelásius* Pápa hasonlatossága abban áll, hogy a'*Chalcédoni Conciliom*ban, némelly bé-vehető jók, és némelly meg-vethető gonoszok vóltak; a'mint az Eretnek könyvekben-is találtatnak jók, és gonoszok: de abból nem következik, hogy ezeket a'bennek-valo Igasságért bé kellessék venni, mint a'*Chalcédoni Conciliom* bé-vétetik; mert nagy külömbség vagyon azok-között, a'mint mondám az szent Atyák íráfi felől-is. Az Eretnek könyvekben-valo Igasságot pedig, nem azért vészük-bé hogy azokban találtatik, mert azokat meg kell vetni; hanem azért hogy Igasság: mellyet, nem illik ugyan tagadni; de azért, az Eretnek könyveket nem méltó bé-venni. mert a'kevés Igasságot, sok hamissággal keverik-egybe; és azon Igasságot, másutt-is, és jobban fel-találjuk; a'mint a'*Gelásius* mondásából ki-tetszik.

c Lib. 7. Hist. c. 6.

d Lib. 6. Hist. c. 15.

e Epistola ad Alexandrum & Minervium.

C

f Tomo, de Vinculo Anathematis.

g 1. Thes. 5. 21

D

Őrizkednünk kell azért az Eretnekek társaságától, mind irásból's mind egyébből: mert *A'ki a'veszedelmet szereti, abban vész-el* [h]. Es [i]; *A'ki a'szurkot illeti, meg-mochkoltatik attól.* Es; *A'ki a'kevéllyel* (minden Eretnek kevély pedig) *társolkodik, kevélységbe öltőzik*: és következendőül, azzal eggy-aránt-is bűntettetik; a'mint a'mái Evangéliomi Kévékből ki-tetszik. mellyen azt értik némelly Doktorok, hogy a'vétekben-valo társok, mint a'kévébe, egybe-kötöztetve, vettetnek az őrök tűzre: és, a'mint meny-

h Eccli. 3. 27.

i Eccli. 13. 1.

országban *Sok lakó-helyek vannak*[k], mellyekben eggyütt léfznek a'kik egyenlő jutalmat és koronát érdemlettek; tudni illik, Abrahámmal a Patriarkák, Moyseſſel a'Próféták, Péterrel az Apoſtolok, Iſtvánnal a'Mártyrok, Ágoſtonnal a'Doktorok, Ferenczel a' Szerzeteſek, Márthával a Szűzek, Zachariáſſal a'Házaſok: úgy egybe-kötöztetnek a'kik haſonló vétkekben hevertek; úgy-mint, a'Kevélyek a'kevélyekkel, a'Fősvények a fősvényekkel, a'Paráznák a'paráznákkal, a'Gyilkoſok a'gyilkoſokkal; a'mint Szent Gergely mongya[l]. sőt a'kik egy-máſt ſegétették-is, vagy egy-másnak okot adtak a'bűnre: úgy-mint, az Uzorás a'pénz-olvaſó ſzolgájával, és Fiával a'kiért uzoráskodott, és Gyóntatójával a'ki ok-nélkül meg-óldozta; a'Parázna a'kerítővel és levél-hordozóval; a'Tánczos a'hegedűſſel; a'Czifra-köntösű legények a Szabókkal; a'Hamis Bírák a'Prókátorokkal, és Iró-deákokkal; a'Rágalmazók a'halgatókkal; a'Réſzeges a'chaplárral, és kúlchárral; az Orvos a'patikároſſal és barbéllyal, kik a'beteget meg-őlték; a'Tiſztartó az Iſpánnal; a'Kapitány a'katonával; a'Taníto a'halgatóival, ha hamiſſat tanított; és a'Hamis Könyv-író az ő olvaſójával, a'ki az Eretnekſéget meg-kapta, vagy veſzedelemre vetette magát, az *Eccleſiának* parancholattya-ellen. Óltalmazzon az Iſten efféle kévékbe-valo kötözéſtől: engedgye pedig, hogy az Igazakkal fényeskedgyünk, mint a'Nap, az ő Orſzágában[m], melynek fényeſſége meg nem homályoſſodik. Amen.

A
k *Ioan.* 14. 2.

l *Lib.* 4. *Dialog.* 6. 35.

B
m *Mat.* 13. 42

VÍZ-KERESZT-UTÁN-VALO VI. VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. MATÉNAK XIII. RÉSZÉBEN, v. 31.

C

AZ időben: Mondá JESUS *a'ſeregeknek e'példa-beſzédet: Haſonló a'mennyeknek országa a'muſtár-maghoz; mellyet vévén az ember, el-veté az ő földébe: melly kiſſebb ugyan minden magvaknál: mikor pedig fel-nő, nagyobb minden füveknél, és fává léſzen, úgy hogy az égi madarak el-jönek, és az ő ágain laknak. Más példa-beſzédet monda nékik: Haſonló mennyeknek országa a'kovászhoz, mellyet vévén az aſszony'állat elegyelité három véka liſztbe, míg mind meg-kovászoſodnék. Mind ezeket példa-beſzédekben ſzólla* JESUS *a'ſeregeknek, és példa-beſzédek-nélkül nem ſzóll vala nékik: hogy bé-tellyeſednék a'mi mondva vala a'Próféta-által, mondván: Megnyitom példa-beſzédekben a'ſzámat, ki-mondom a'mi el-rejtetett a'világ alkotásától-fogva.*

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

D

AZ Isten dolga és alkotmánya az emberétől fő-képpen abban külömböz; hogy az emberé, ha ſzintén fő módon kezdetik-is, naponként kiſſebbül, míg nem tellyeſſéggel el-fogy: az Iſtené pedig, a'kichinből-is naponként nevekedik, és álhatatoſon meg-marad. A'Bábel tornyát úgy kezdették az emberek építeni, hogy örökké állandó lenne, és az eget érvén, az építőknek örök hírt nevet ſzerzene[a]: de a'nyelvek el-változáſával, ſemmivé lőtt. Nabukodonoſor az Aſſyriuſok Királya, Holofernes-által minden iſteneket el-akart törleni a' föld ſzínéről; és ſerényen kezdette a'dolgot, ſok Országokat meg-hóldoltatván[b]: de *egy Zsidó aſszony*, a'mint Vágao a'Holofernes komornyikja mondotta[c], *gyalázatot tőtt a' Nabukodonoſor Király házán*, ki Holofernesnek fejét vőtte. Ezt példázta, a'Második

a *Gen.* 11. 4. 7

b *Iudith.* 2. & 3.

c *Iudith.* 14. 16.

Nabuko-

A

Nabukodonosornak a' Bábylon Királyának képe, mellyet álmában látott [d]: Mert *A' feje, jeles jó aranyból vólt; a' mellye pedig, 's a' karja, ezűstből; a' haſa pedig, 's a' tomporai, rézből; a' ſzárai, vasból; a' lábainak némelly réſze vasból, némelly pedig cserépből:* az-az, mind aláb-alább ſzállott, míg nem ſemmivé lőtt, egy kis kőnek ütéſével. Sőt ő-maga Nabukodonoſor is példa vólt ebben, ki olly nagy fenn heazott, hogy a' képét-is Iſten-gyanánt akarta imádtatni [e]: de chak hamar *Országa el-múlt tőle, az emberek-közzűl ki-vettetett, és a' barmokkal lakván, ſzénát rágott mint az ökör* [f]. Tellyeſſéggel külömb állapatu az Iſten dolga: melynek kezdeti, emberi ítélet-ſzerént, kichíny, és alá-valo; de a' vége dichőſéges. Jóſefet, a' báttyai el-adták, az aſzſzonya bé-vádolta, az ura tömlőczbe vettette; de egéſz Egyiptuſnak fejedelmévé lőtt [g]. Moyſes, egy Pap chordáját őrzi, a' nyelve akadozva-ſzóllo, és féltében el-fút Egyiptusból [h]: de az egéſz Iſraël népét ki-viſzi Egyiptusból, és Fáraót minden ſeregivel a' tengerbe veſzti. Dávid, egy páſztorka lévén, a' nyájat kőveti: de a' nagy hatalmas Goliátot meg-győzi [i], és végre Iſraëlnek Királya léſzen. Ezt adgya előnkbe Kriſtus Urúnk a' mái Evangéliomban, a' Muſtár-magnak haſonlatoſſágával: melly, noha *Minden magoknál kűſſebb, de végre olly fává léſzen, hogy az égi madarak laknak az ágain:* mellyel Urúnk az ő Evangéliomát, és a' Kereſzten-valo halálát ajánlotta: mint-hogy elsőben igen el-vetett dolgoknak láttattak; de nagyokká lőttek, és az egéſz világot bé-töltötték: melyből nagy lelki vígaſztaláſt vehetünk. Az-okáért, e' moſtani Predikátzióban,

I. Meg-mondom, Mi légyen a' Muſtár-mag.

II. Hogy fő-képpen a' meg-feſzíttetett Kriſtus, az igaz Muſtár-mag.

III. Meg-mutatom, Mint kelleſſék minden rend-béli embernek réſzeſnek lenni a' Kriſtus Kereſztének gyűmőlchiben.

ELSŐ RÉSZE.

NOha az Iſtennek minden dolgai nagyok, és chodálatoſok: mindazáltal, haſznokhoz- és gyűmőlchőkhöz-képeſt, eggyik a' máſikát fölyűl-haladgya. Az-okáért, noha azt mondhatnók, hogy az Iſtennek minden dolgai haſonlatoſok a' Muſtármaghoz: mindazáltal, annak haſonlatoſſága, kivált-képpen illik az Iſten országához, vagy Anyaſzentegyházához, és az ő ígéjének, vagy Evangeliomának predikállaſához, melynek fölőtte igen kichiny kezdete vólt: de chodálatos-képpen ki-terjedett, és a' régi *Synagógát*, 's az Ó törvénnek hirdetéſét (noha az-is Iſten alkotmánya vólt) meg-előzte. Sőt a' Moyſes Törvényében azt találluk, hogy a' kezdete, nagy és méltoſágos vólt, de a' nevekedéſe meg nem felelt annak. Mert Egyiptusból az Iſraël fiai, nagy chodák- és jelek-által jőttek-ki, mikor *Faraónak Iſtenévé* lőtt Moyſes [k]; és, ſok chapáſok után, minden ſeregével a' Veres tengerbe ölte [l]. Az-után Jóſue-által, nagy hatalmas kézzel mentek az Ígéret-földébe: melynek el-foglaláſában, *minden Fejedelmek, Országok, Nemzetségek meg-rémültek; és ſenki nem álhatott ellenek* [m]. A' Törvént pedig, iſzonyú nagy chattogáſſal, és az Iſten dichőſéges méltoſágának meg-mutatáſával vötték; el-annyira, hogy, ő-magok-is meg-réműlvén, azon kérték Moyſeſt, hogy *ő ſzóllyon nékik, és ne az Úr, hogy meg ne halnának* [n]. Az Evangéliom kezdete pedig, emberi ítélet-ſzerént, kichiny és bőchűlletlen vólt, egy-nehány ſzegény, tudatlan, félénk emberek: de rövid időben, az egéſz világot el-foglalta. Innét mondotta Urúnk az ő Nyáját *kichinnek* [o]; és az Apoſtolokat, a' Farisæuſok és Írás-túdók, mint fő és túdós emberek, meg-útálták, *meg-értvén hogy iras-tudatlan és köz emberek vólnának* [p]. De úgy meg-nevekedett azok-által; hogy *Minden földre ki-ment az ő zengésők: és a' föld kerekſége határira az ő ígéjők* [q]. Még Sz. Pál idejében, az egéſz világon vólt, gyűmőlchőzött, és nevekedett [r]. Ez vólt az Iſten bőlcheſégének chodálatos tanátſa: mert, a' mint Szent Pál mongya [s], *Nem ſok bőlcheket teſt-ſzerént, nem ſok hatalmaſokat, nem ſok nemeſeket: hanem a' világ bolondit válaſztotta az Iſten, hogy meg-ſzégyenittſe a' bőlcheket: és a' világ erőtlenit válaſztotta az Iſten, hogy meg-ſzégyenittſe az erőſſeket: és a' világnak nemtelenit 's az el-vetettit válaſztotta az Iſten, és azokat a' mik ninchenek, hogy el-rontaná azokat a' mik vannak: hogy ne dichekedgyék egy teſt-is az ő ſzíne-előtt.* Három dolgot bőchűll fő-képpen a' világ: a' bőlcheſéget, hatalmat, és nemeſſéget. de azokat, mind ſemminek alította az Iſten, a' Hitre-, igaſſágra-, és üdvőſſégre-valo hívatalban, a' tudatlanſágot, erőtlenſéget, és nemtelenſéget válaſztván: mert mind a' hívo Apoſtolok, 's mind a' hívatalos Pogányok, ollyak vóltak a' világ ítéleteſzerént. Mellyet azért chelekedett, hogy ſenki ne alítaná, hogy őtet érdemiért hítta, bőlcheſégeért, hatalmaſſágáért, nemeſſégeért; hanem chak tulajdon jó-vóltából, és irgalmaſſágából, és annak tulajdonítana tellyeſſéggel ki-ki ezt a' dolgot.

Ezt példázta a'kis Kút, melly, a'mint Mardokæus mondotta [t], *igen-nagy folyóvízzé nevekedett, és igen sok vizekké árradott.* Ezt példázta a'kis Kő, melly a'Nabukodonosortól láttatott nagy képet el-rontotta, és *nagy heggyé lőtt, és bé-töltötte az egész földet* [u]; a'mint Dániel Próféta meg-magyarázta a'Királynak, mondván [x]; *Egy Országot támaszt a'menynek Istene, melly örökké el nem bomol, és annak Országa más népnek nem adatik: meg-rontya pedig, és meg-emészti mind ez országokat* (mellyeket a'nagy Képnek részei példáztak;) *és az meg-marad örökké.* Azoknak az Országoknak, valóban friss és tettetes kezdeti voltak, de nyomorúlt vólt a'végök: a'Krisztus Országa pedig, kichinből naggyá lőtt, mindeneket meg-hóldoltatott, és soha el nem fogy. Az Assyriusok birodalmát, Nabukodonosor, vagy Bélus fundálta; a'Perzsákét és a'Médusokét, Czírus; a'Görögökét, Nagy Sándor: a'Romaikét, Július Cházár: kinél talám senki ellenségivel tőbször meg nem ütközött, sem tőbször diadalmas azokon nem vólt. Minnyájan nagy pompával, és zörgéssel jártak: de a'Krisztus, halgatással, békeséges-türéssel, és alázatossággal lőtt győzedelmessé. Nem hordoztatott a'Zászlójában fasokat, oroszlányokat, párduczokat, és afféle erős fene vadakat: hanem alázatos czimert választott magának, egy chúszó-mászo férgetskét a'fán, a'Keresztet, mellyen ő-maga függött, és azzal győzte-meg minden ellenségit. Ebben, szépen példázta Dávid a'Krisztust: mert az Írás imígyen beszél Dávidról [y]: *A'székben-ülő legbölchebb Fejedelem a'három közzül; ő mint a'fának igen gyenge férgetskéje, ki nyólcz-százat ölt-meg egy ütközetben.* A' Krisztushoz igen szépen illik minden-czikkelye: Legbölchebb vólt, sőt *A' bölcheségnek és tudománnak minden kinchei ő-benne voltak el-rejtve* [z]: Igaz Fejedelem vólt; mert *Minden hatalom néki adatott menyben, és a'földön* [a]. A' Fának gyenge férgetskéje; mert a'fára fel-szegezték. és úgy meg-rútították, hogy magáról azt mondotta [b]: *Én féreg vagyok, és nem ember: emberek gyalázattya, és a'nép meg-vetése.* Végezetre, Ő egy ütközetben, nem chak nyólcz-százat ölt-meg, hanem egy-nehány ezeret: mert, Szent Péternek első Predikátziójára, mellyet a'megfeszíttetett Jesusról tőtt, három ezeret vont a'Krisztus zászlója-alá [c]: a'másikban pedig, őt ezeret *. Ki hallott illyen dolgot? Nem Mustár-mag-e a'Krisztus Országa?

Ennek a'Mustár-magnak fájára jöttek az égi madarak, és az ő ágain laktak: midőn a'bölch Filosofusok, fenn röpülő elméjöket; és a'hatalmas Fejedelmek, dichőséges méltóságokat, a'Krisztus Keresztének meg-hóldoltatván, a'Keresztyén Anyaszentegyháznak kebelében meg-nyúgottak; és abban keresvén, bővségessen meg-találták az üdvősséges tudománnak táplalását. Mert, noha a'Krisztus elsőben inkább választotta a'szegényeket és tudatlanokat: mindazáltal azt-is akarta, hogy a'bölchek és hatalmások-is, térdet fejet hajtsanak az ő Evangeliomának; hogy annyival dichőségesb diadalma lenne. Innét láttyuk, hogy a'Romaiak-közzül, *Paulus Sergius*, Tiszt-tarto, ki hatalmas okos ember vólt [d]; a'Görögök-közzül, *Dionysius Areopagita*, ki *Athénási* bölch és böchülletes ember vólt [e]; a'Zsidók-közzül, *Gamáliel*, ki a'Moyses törvényében igen tudós vólt [f]; és *Nicodémus*, ki a'*Synagógának* fejedelme vólt [g], az Evangéliomi eggyűgyűséget követték; és égi madarak lévén, a'Mustár-fának ágain üldögéltek, és gyümölchében eddegeltek. Ezekhez hasonlók voltak az-után sok tudós és bölch Filosofusok, kik az Evangéliomi tudománt követték: úgy-mint, Sz. *Justinus* Filósofus, ki chak hamar Mártyrrá-is lőtt; és a'természetnek chodája Szent Agoston, ki az *Ecclesiának* kemény ellenségéből, nagy óltalmazójává és tanítójává lőtt. Annak-fölötte, sok hatalmas Cházárok, Királyok, és Fejedelmek, kik *Constantinus*sal, *Theodósius*sal, és egyebekkel, minden világi méltóság-fölött böchűllötték a'Krisztus Keresztét, és a'Mustárfának árnyékában meg-nyúgodtak.

Hasonló módot tartott a'Krisztus, az *Ecclésia* fő-fő részeinek fel-állatásában-is; ki a'Szerzetes Rendeket kichinyen kezdötte, de igen fel-nevelte. Sz. Ferencz, egy világi kereskedő ember vólt: de az ő Rendit, nem sok idő-múlva, az egész Keresztyénségben ki-terjesztette. Szent Benedek, sokáig chak lappangot a'kő-sziklák hasadékiban: de olly Rendet fundált, hogy abból szám-nélkül nevekedtek Pápák, Kardinálok, Érsekek, Püspökök, Doktorok, sőt Mártyrok-is. Hasonló dolgokat mondhatnék a'több régi szent Szerzetekről-is. A'mi pedig a'mostaniakat illeti: a'mi Sz. *Ignatius*unk, meg-térése-előtt, nem többet tudott-e a'puskához és kardhoz, hogy-sem *Aristótelés*hez és *Cicero*hoz, vagy a'Sz. Bibliához? De, az Istennek malasztya-által, az ő legkissebb Rendi, nem az egész világon ki-terjedett-e; és az *Ecclesia*ban, nem számtalan tudós és jámbor embereket nevelt-e? Es nem régen Hispaniában, Sz. *Teresia* Szűz olly Rendet szerzett, melyben mind férfiak, 's mind asszony állatok számosan vannak; és az Isten *Ecclesiá*jában, mind tudománnyal, 's mind jószágos chelekedetekkel

A
t Esth. 11. 10

u Dan. 2. 35.
x vers. 44.

B
y 2. Reg. 23. 8

z Col. 2. 3.
a Mat. 28. 18.
b Ps. 21. 7.

c Act. 2. 41.
* Act. 4. 4.

C

d Act. 13. 12
e Act. 17. 34.
f Act. 5. 34. 39.
g Ioan. 3. 1.

D

A tűndöklenek. Ez a'Kriſtuſnak nagy dichőſége, ki *azokat, a'mellyek ninchenek, elő-ſzólíttya mint a'mellyek vannak* [h]: és, *olly kűnnyen meg-győzheti ellenſégit kevés néppel, mint ſokkal* [i]. Kinek méltán mondotta a'Próféta [k]: *Kichoda hozzád haſonlo Iſten?* Sőt magunkban-is fel-találluk ezt az Iſtentől ſzármazott nevedékenſéget, melynek kezdete gyakrabban igen kichiny vólt. Mert mi-által térűnk-ki a'bűnből? Hol a'Tanítónak egy ſzava járja által ſzívűnket, hol egy könyvetskének olvaſáſa indít-meg, hol valami teſti-nyavalya rettent-meg, hol jó barátunknak meg-téréſe mutat útat. Ezek mind kichiny dolgok, de nagyok követkőznek belőlők. Így olvaſom; hogy, midőn Illyés könyörgött az Iſtennek, hogy eſsőt adna a'nagy ſzáraſság-után: a'ſzolgája az égre vígyázott, és *egy kichiny felyhőtskét, mint egy ember nyomát, láta fel-jőni a'tengerből* [l]. és azt, kétſég-nélkűl, ſemminek alította: de Illyés azt mondotta néki: *Eredgy-fel, és mongyad Akábnak: Fogaſsbé a ſzekeredbe, és menny-alá, hogy el ne érjen az eſső.* és leg-ottan nagy eſső lőtt. Illyenek azért az Iſten chelekedeti: kichiny a'kezdetők, nagy az elő-menetelők; mint az Evangéliom és az Anyaſzentegyház állapattya mutattya.

h *Rom.* 4. 17.
i 1. *Reg.* 14. 6.
k *Mich.* 7. 18.
l 3. *Reg.* 18. 44.

B

II. RÉSZE.

DE némelly Doktorok, a'Muſtár-magón, ő-magát értik a'Kriſtuſt: és nem oknélkül; mert egy-nehány ſzép haſonlatoſságot találunk kőzőttők: Elsőben: A'Muſtár jó idején, leg-ottan tavaſzban, meg-zőlődűl, és a'méheknek kedves virágot hoz: Kriſtus Urúnk, mihelyen az ő Sz. Annyának áldott főldéből, az-az, méhéből ſzármazott, mindeneknek nagy örőmőt ſzerzett, a'vígyázo Páſztoroknak a'mezőn, a'Mágusoknak Nap-keletben, a'Szent Atyáknak a'Limbusban, az Angyaloknak menyorſzágban; chak hamar az-után, kedves virág-gyanánt vólt Simeonnak és Annának a'Templomban, és egyebeknek egyébűtt, mind halálá-ig. II. A'Muſtár-mag, kűlső-képpen kichíny és ſzíntelen, de ereje és haſzna nagy. A'Kriſtus kűlső-képpen olly ſzegény vólt, hogy *chak helye ſem vólt a'hová fejét hajtana* [m]; de belől olly gazdag vólt, hogy mindeneket meg-gazdagított chak ſzegényſégével-is. *Mert mi-érettünk lőtt ſzegénnyé* [n], *hogy az ő ſzegényſégével mi gazdagok lennénk.* Minémű ereje vólt pedig az ő tanításának, példa-adáſának, choda-tételinek? még az ellenſégi ſem tagadhatták. III. A'Muſtár-mag, nem hegyes mint a'búza, árpa, zab, hanem gőmbőlyű, és ſem elei ſem utóllya ninch: mikor él, ollyan mint-ha meg-hólt vólna; mikor pedig meg-hal, ſokaknak életet ád. A'Kriſtus, Iſteni terméſzete-ſzerént, kezdet- és vég-nélkűl-valo: emberſége-ſzerént, a'Szűz Maria méhében fogantatván, kezdetett; a'Kereſzt-fán meg-halván, vége lőtt, és azzal mindeneknek életet adott: ki, a'halando teſtben élvén, meg-hóltnak és gyűmőlchtelennek tartatott; de meg-halván, ſok gyűmőlchőt hozott: a'mint maga mondotta, a'Búza-magnak haſonlatoſságából [o]. IV. A'Muſtár-magot, az Evangéliom kiſſebnek mongya minden magoknál; nem egy-általlyában, mert a'máknak, és magyaránnak kiſſebb a'magva; hanem a'nevedékenſéghez-képeſt. mert más-féle, olly kichiny magból, olly nagy fa nem terem: Urúnk-is, nem egy-általlyában vólt leg-kiſsebb, hanem alázatoſſágához-képeſt, melly-által mindeneknél fellyebb magaſztaltatott. mert, mindeneknél nagyobb lévén, mindeneknél inkább meg-alázta magát; a'mint Sz. Pál jelenti [p]. Nagy alázatoſſágot mutatott Abrahám: ki, pornak és hamunak nevezvén magát [q], holott az Iſtennek baráttya vólt [r], az Iſtentől nagy ígéreteket vőtt [s]. haſonló-képpen a'Szűz Maria-is, az Iſten Annyává válaſztatván, az Úr ſzolgálójának nevezte magát [t]. De ſokkal meg-haladta a'Kriſtus: ki, Iſten fia lévén, magát *Féregnek* nevezte [u], *és az emberek gyalázattyának*; és a'hoz-képeſt, a'barmok-kőzőtt iſtállóban ſzűletett, és a'latrok-kőzőtt hólt-meg. mivelhogy az Alázatoſſágnak Meſtere akart lenni; és azt kívánta, hogy meg-tanúllyuk ő-tőle [x]. Az-okáért, valaki nevekedni akar, meg kell magát alázni. Es ki-ki el-hidgye, hogy e'dologban igen kűlőmbőznek az Úrnak gondolati és útai, az emberekétől [y], mint az ég a'főldtől. mert az emberek-kőzőtt az nevekedik, a'ki ſzegényből gazdaggá, nemtelenből nemeſſé, tudatlanból bőlché léſzen; akkor őrvendeznek jó-akaró baráti, akkor boſzſzonkodnak gonoſz-akaró ellenſégi: de a'Kriſtus (kit nékűnk követnűnk-kell,) akkor mondatott naggyá lenni, mikor mi-érettűnk ſzegénnyé lőtt, és tellyes életében a'ſzegényſéget ſzerette, és követte. Az-okáért, nagy és veſzedelmes balgatagſág, ha a'Kereſztyének, és főképpen a'ſzegény Szerzeteſek, akkor ítélik magokat nagyoknak, mikor dícherik és tiſztelik őket. Nem arra tanította őket Szent Pál: ki, *magát leg-kiſſebnek mondotta az Apoſtolok-kőzőtt* [z]; és, *minden Szentek-kőzőtt-is* [a]: holott ſokaknál nagyobb vólt, az Iſtennek ajándékiért. Szent Péter-is, mind az Elől-járóknak, 's mind

m *Luc.* 9. 58.
n 2. *Cor.* 8. 9.

C

o *Ioan.* 12. 24

p *Phil.* 2. 6.
q *Gen.* 18. 27.
r *Iudith* 8. 22. *Iac.* 2. 23.
s *Gen.* 12. 3.
t *Luc.* 1. 38. 48.

D

n *Pſ.* 21. 7.
x *Mat.* 11. 29
y *Iſa.* 55. 8. 9.

z 1. *Cor.* 15. 9.
a *Eph.* 3. 8.

egyebek-

egyebeknek, azt parancholla [b]; hogy, *egy-máshoz Alázatoſságot mutaſſanak*: és ſzép okát adgya; *Mert az Iſten a' kevélyeknek ellenek-áll, az Alazatoſoknak pedig Malaſztot ád.* Bizonyára, Urúnk minden dichőſégét a' Kereſztnek alázatoſſágában helyheztette, és azért-is nevezte *Fel-magaſztalaſnak* [c]. Erre-nézve mondotta talám Kereſztelő Szent János [d]: *A' Kriſtuſnak nevekedni kell, nékem pedig kiſſebbülnöm*: melly, a' mint Szent Agoſton magyarázza [e], akkor tellyeſedett-bé, midőn János megkiſſebbült a' fejével, Urúnk pedig nagyobbá lőtt a' Kereſzt-fán. mert magának *nagy nevet nyert, melly minden nevet meg-halad* [f], nékünk pedig ſok nagy dolgokat.

Ezt hogy jobban meg-értheſsük, elmélkedgyünk egy-keveſſé a' Nabukodonoſor Fájáról, melyről Dániel Próféta emlekezik [g]. és, egyéb dolgok-kőzőtt, a' Kriſtus ſzenvedéſének, és halálának jeles gyümőlchit előnkbe adgya. Előſzőr: A' Nabukodónoſor Fájáról azt olvaſom; hogy, *a' föld közepett vólt.* melyhez haſonlót mondott Dávid a' Kriſtuſról [h]: *A' mi Iſtenünk Király őröktől-fogva: ſzabadúláſt ſzerzett a' föld közepett.* Mert azt írják, hogy Zsidó-orſzág, a' földnek kőzepe; és Jeruſalem, Zsidó-orſzágnak, a' hol a' Kriſtus a' Kereſzt-fán ſzerzette a' mi ſzabaduláſunkat. II. Az a' Fa, *nagy és erős vólt* [i]. Mi lehetett nagyobb, és erősb a' Kereſztnél, melly a' nagy és erős Iſtent el-bírta; és azt chelekedte, hogy mi-reánk-is minden erőſség ſzármaznék. III. Annak *a' Fának magaſsága a' földtől az eget érte.* A' Kriſtus, Iſten és Ember lévén, az eget érte a' földtől; és azért vólt Kőzben-járó az Iſten- és az emberek-kőzőtt: ki *ónnón-magát adta mindenekért váltságúl* [k]: mint ember, ſzánakodott, és ſzenvedett az emberért; mint Iſten, adott ſzenvedéſének erőt és méltóſágot. ezt pedig a' Váltſágot, a' Kereſzt-fán vitte végbe, a' hol életét adta érettünk, és vérét egy chőppig ki-ontotta. IV. Annak *a' Fának el-látáſa, az egéſz földnek határi-ig vólt.* Mert a' Kriſtus Kereſztét kell látni mindenünnét, a' ki üdvőzülni akar. és, mi-képpen a' puſztában, ſenki meg nem gyógyúlhatott a' tűzes kígyók mérges és halálos mardoſáſától, hanem a' ki a' réz kígyóra nézett, mellyet Moyſes magas fára fel-emelt vólt [l]: azon-képpen, ſoha ſenki ſem üdvőzűlt, ſem üdvőzűlhet, hanem a' Kriſtus halála-által, kire igaz Hit-által kell nézni. azért nevezte őtet Sz. János [m], *Világ eredetitől-fogva meg-őletett Báránnak.* V. Annak a' *Fának levelei, igen ſzépek vóltak* [n]. Azokon érthettyük a' ſzót, vagy beſzédet, a' mint némelly Sz. Atyák magyarázzák, Dávidnak a' bóldog ember-felől-valo mondáſát [o], kit a' Fához haſonlít, melynek levele el nem húll: az-az, heában-valo ſzót nem ejt. Hová lehettek ſzebb beſzédek a' Kriſtus beſzédinél, mind tellyes éltében, 's mind fő-képpen a' Kereſzt-fán? Es, a' mint éltében-valo beſzédéért, azt mondotta Szent Péter [p]; hogy *az Őrők életnek ígéi vannak nála*; és az ellenſégi, kik meg akarták fogni [q], hogy *Soha ember úgy nem ſzóllott*: úgy halálakor-is, halván a' Százados, kevés de jeles beſzédit, azt mondotta [r]; *Bizony, igaz vólt ez az ember*: a' vagy [s], *Bizony, ez az Iſten fia vólt.* az-okáért, *meg-is halgattatott az ő bólchűlletiért* [t]. VI. Annak *a' Fának gyümőlche igen ſok vólt.* Melly igen illik a' Kereſzt-fához: mert azon lőtt meg a' bővſéges Meg-váltás [u]; és azon mutatta Urúnk ſok-féle Jóſzágos-chelekedetit, mellyeknek chodálatos jó és győnyőrűſéges gyümőlchi vannak. VII. *Mindeneknek eleſége vólt azon a' Fán.* Mellyet a' Kereſztnek gyümőlchiről méltán mondhatunk: mert ſemmi-némű rend-béli nem találtatik, a' ki azon lelki eleſégét ne találllya: és, a' ki annak gyümőlchében nem réſzeſül, magának tulajdonittſa. Továbbá; mint-hogy az Oltári-ſzentſég, minden Híveknek lelki eledele, melly a' Kriſtuſnak ſzent Teſte: nem a' Kereſztnek gyümőlche-e? mellyen úgy függőtt a' Kriſtus teſte, mint valami drága gyümőlch; és *Valamikor mi élűnk azzal a' Szentséggel, az Úr halálát hirdettyük a' mig el-jő* [x]. VIII. *A' Fa-alatt laktak a' barmok, és a' vadak, és az ágain mulatoztak az égi madarak; és arról evett minden teſt.* Melyből meg-tanúlhattyuk, hogy leheſsünk réſzeſek a' Kriſtus Kereſztinek gyümőlchiben.

III. RE'SZE.

KÉt rend-béli okos teremtett-állatot találunk: az Angyalt, és az Embert. Az Angyalt, mint-hogy tellyeſséggel lelki és mennyei, példázzák az égi madarak; az Embert, ki réſz-ſzerént teſti és földi, a' vadak és barmok. Az Angyalokról érthettyük, a' mit Jóbnál olvaſunk [y]: *El-rejtetett minden élőknek ſzemők-elől, az égi madarak ſem tudgyák*: az-az, ſem az emberek, ſem az Angyalok meg nem foghattyák, az Iſtennek

A
b 1. Pet. 5. 5.
c Ioan. 12. 32.
d Ioan. 3. 30.
e Serm. 116.
f Phil. 2. 8. 9.
g Dan. 4. 7.
h Pſ. 73. 12.
B
i Dan. 4. 8.
k 1. Tim. 2. 5.
l Num. 21. 9.
m Apoc. 13. 8.
n Dan. 4. 9.
o Pſ. 1. 4.
C
p Ioan. 6. 69.
q Ioan. 7. 46.
r Luc. 23. 47.
s Mat. 27. 54.
t Hebr. 5. 7.
u Pſ. 129. 7.
D
x 1. Cor. 11. 26.
y Iob. 28. 21.

A

magas bölcheſégét, mellyet a'Kereſzt-fán meg-mutatott: mindazáltal az Angyalok, a'madaraknak ſzép énekléſét követvén, díchérik az Iſtent; ki az emberi nemzetből, a' Kriſtus halála-által, a'mennyei üres ſzékeket bé-töltötte. Nékünk pedig, hogy a' Kereſztnek gyümölchiben réſzeſek légyünk, ſzükſég hogy a' Kereſztnek fája-alatt légyünk, lakjunk, azon féſzket rakjunk, és annak gyümölchét együk: mert e'Négy dolgot adgya elönkbe az Evangéliom, és Dániel Próféta, a' Fa-felöl. és a'három elsö dolog, három állapat-béli emberekhez illik az *Eccleſiá*ban; a'negyedik pedig, mindeniknek haſznos és ſzükſéges.

Az ELSŐ, azt kívánnya; hogy a'Kereſzt-fa-alatt legyünk. Mert, a'mint az *Eccléſia* mongya az Iſteni ſzolgálatban, A'mí Urunk JESUS Kriſtus Kereſztében vagyon a'mí életünk, üdvösségünk, és fel-támadáſunk. Az-okáért, a'kik a'Kereſzt-alatt ninchenek, hanem azon-kivül maradnak, mint a'balgatag Szüzek [z]; vagy az-alól ki-vettetnek, mint a'kinek menyekezö ruhája nem vólt [a], nem üdvözülnek. Ezekről mongya Sz. János [b]: *Kivül ebek, és varázlók, és ſzemtelenek, és gyilkoſok, és bálvány-imádók, és minden a'ki ſzereti és chelekeſzi a'hazugságot.* A'hol két rend-béli iſtentelenekről emlekezik: tudn' illik, a'Hitetlenekről, akár Pogányok, 's akár Zsidók, 's akár Eretnekek légyenek, kiket ebeknek, bálvány-imádóknak, és hamiſság-ſzeretőknek és chelekedőknek nevez; és a'Gonoſz Hívekről, kiknek noha igaz Hitök vagyon, mindazáltal gonoſzúl élnek; minéműek a'varázlók, ſzemtelenek, és gyilkoſok, és egyébb effélék. Az elsök, távúlb vannak ugyan a'Kriſtus Kereſztitől: de az utólſók ſem réſzeſek annak gyümölchiben. Az-okáért ezek, ha üdvözülni akarnak, ſzükség hogy a'Kereſzt-alá jöjenek, és abba illendö-képpen bé-plantáltattaſſanak, vagy bé-óltattaſſanak, tudni illik a'Hit- és Penitentzia-által: mert a'Hit, a' hitetlenſéget el-kergeti; a'Penitentzia pedig, az egyéb-féle bünöket el-törli, és az Iſten haragját meg-engeſzteli. Ez az Elsö állapat, melly az * El-kezdöké: melyben igen kívántatik a'ſzorgalmatos ſietés. mert félö, hogy, ha hallogattyák dolgokat, kinn rekednek.

B

* Incipientes.

† Proficientes.

A' MÁSODIK Állapat, a'† Nevekedöké, vagy Eléb-elébb-menöké: Kiktől az kívántatik, hogy, né chak a'Kereſzt-alá mennyenek, hanem, hogy alatta-is lakjanak: mert, mint-hogy *a'Hitben, és Szeretetben meg-gyökereztek, és fondamentomot vetettek* [c], *a'jóban eléb-elébb-mennek*; a'vagy, a'mint Dávid mongya [f], *Erösſégről erösſégre mennek*, tudni illik, a'Kereſztnek erejével, melyhez jól ragaſzkodtak: úgy hogy, ha ſzintén néha ide 's tova hányattatnak-is a'kíſértetektől, és háboruſágoktól, a'mint gyakorta történik az ö állapattyokban; meg-emlekezvén tiſztökről, és hívatallyokról, melly a'Kereſzt-alatt-valo lakásban áll, mindeneket örömeſt, és bátorſágoſon el-ſzenvednek a'Kriſtuſért, a'Kriſtus Kereſztéből chodálatos vígaſztaláſt vévén: melyről gyakorta elmélkedvén, a'Kriſtus példajával nevekednek, a'békeſéges ſzenvedésben.

C

e *Phil.* 3. 17.

f *Pſ.* 83. 8.

* Perfecti:

A'HARMADIK Állapat, a'* Tekélleteſeké: Kiknek nem elég, hogy a'Kereſzt-alatt lakjanak, hanem azon ugyan féſzket-is raknak, Jeremías Profétának mondáſa-ſzerént [g]: *Hadgyátok-el a'váraſokat, és lakjatok a'kö-ſziklában, Moábnak lakói: és legyetek mint a'galamb, melly a'haſadéknak felsö réſzén rak féſzket.* Emlekezik e'mondáſról Szent Bernárd [h]; és, ha jól meg-tekintyük, Négy dolgot kell ezeknek ſzemök-előtt hordozni: úgy hogy, kettőt el-távoztaſſanak, és kettőt követſſenek: Elöſzör: A'Váraſokat el kell hagyni. mert az Elmélkedöknek, el kell távoztatniok minden világi foglalatoſſágokat, mellyek fö-képpen a'Váraſokban ſzoktak lenni. Máſodſzor: El kell távoztatni a'kevélyſéget: mert az Elmélkedök, igen hamar el-ragadtatnak, és el-hiſzik magokat. Ezt a'Móab lakói-által jelenti a'Próféta; és azért mingyárt utánna veti [i]: *Hallottuk a'Móab kevélyſégét; igen kevély: az ö dölföſségét, és fel-fualkodását, és kevélyſégét, és az ö ſzivének fel-magaſztalását.* Harmadſzor: A'Kö-ſziklában, ki a'Kriſtus [k], kell lakni; minden chelekedetit a'Kriſtuſra-valo tekíntetből chelekedvén, ö-róla gondolkodván, ö-felöle beſzélgetvén, ö-érette munkálkodván; és azon igyekezvén, hogy a'Kriſtus ö-benne, és ö a'Kriſtusban lakjék: úgy hogy, ne chak a'Kriſtus Malaſztyában légyen, hanem neminémü lelki nyájaſſág-is légyen közöttök. Negyedſzer: Haſonlónak kell lenni a'Galambhoz, melly a'haſadéknak felsö réſzén chinál féſzket. Melly Haſadékon, érthettyük a'Kriſtus óldalán nyitott ſebet a'Vitéznek lánchájával, melyből vér és víz ſzivárkozott, az Anyaſzentegyház ſzármazott, melly a Kriſtuſnak ſzintén a'ſzívé-ig bé-hatott. Ottrakjon féſzket az Elmélkedö, ott nyögjön és ſiránkozzék az ének-helyett, ſiratván a'maga régi vétkeit, és fele-barátiét-is, ſzánakodáſſal ſzenvedvén a'ſzenvedö Kriſtuſſal, és a'maga ſzarándokſágának hoſzſzú-voltán kesereg-

D

i *Ier.* 48. 29.

k 1. *Cor.* 10. 4.

vén.

vén. Ott vizgállya-meg a'Kriſtuſnak belső réſzeit, meg-tekíntvén mint olvad a'ſzíve az édes Jesusnak, a'mi-hozzánk-valo buzgó ſzeretetiből: és, meg-iſmérvén a'Kriſtuſnak minden Jóſzágos chelekedetit, józanſágát, tiſztaſágát, mértékleteſſégét, igaſſágát, kövéſſe azokat.

A'Negyedik, és utólſo Állapat, minden emberekhez illik: Mert minden rend- és állapat-béliektől az kívántatik, hogy e'Fának gyümölchében egyenek. Mert a'Muſtár-magot nem egyébért vetik és ſzedik, hanem hogy meg-égyék, vagy egy-képpen, vagy máſ-képpen; mivelhogy annak étele, haſznos, és gyönyörűſéges. Haſznos: mert az Orvoſok azt írják; hogy ſok-féle betegſég-ellen jó, és mind a'főnek, 's mind a'gyomornak, 's mind a'mellynek haſznos. Gyönyörűſéges pedig: mert egyéb-féle étkeknek-is jó ízt ád. Hogy pedig a'Muſtár-maggal élheſſenek; elsőben, meg-tiſztíttyák: az-után, vagy mozárban meg-törik, vagy meg-őrlik; úgy meg-rontván, hogy ſe ſzíne ſe ábrázattya meg nem marad, hanem el-változik: végtére, vagy muſtban, vagy mézes eczetben keverik, és úgy kedves étekké léſzen. Haſonló dolgokat chelekedtek az édes Jesusſal; ki a'Muſtár-maghoz haſonlította magát: Elsőben; A'hitetlen Zsidók ítélete-ſzerént; mint-ha a'Kriſtus tiſzta nem lőtt vólna, igen meg-sőprötték veſzſzőkkel, és oſtorokkal. Az-után, úgy meg-törték ſzaggatták, hogy *nem vólt ſzíne, ſem ékeſſége* [l]. De mi vólt az oka? Ő *pedig meg-ſebesíttetett*, úgy-mond a Próféta [m], *a'mi hamiſságinkért, meg-rontatott a'mi bűneinkért: a'mi békeſségünk fégyelme vagyon rajta, és az ő kékségével gyógyúltunk-meg.* Végtére; Eczettel itatták, és az ő ſzent ajakit abba mártotta; és úgy lőtt nékünk haſznúnkra, és gyönyörűſégünkre, fő-képpen az Oltári-ſzentſégben, melynek haſzna meg-gondolhatatlan, gyönyörűſége pedig ki-mondhatatlan.

De mind ezekért, mivel fizetűnk a'mi kegyes Urúnknak Iſtenűnknek? Bizonyos dolog, hogy ſemmit nem adhatunk néki: mert ſemmink ninchen, a'mit tőle nem vőttűnk vólna. és, ha valamink vólna-is, ő a'nélkűl nem ſzűkölködnék. Az-okáért, chak azon kell igyekeznűnk, hogy hálá-adók-légyűnk: melly fő-képpen két dologban áll; tudni illik, az ő Jó-tétéményinek ſzűnetlen-valo vizgálaſában, vagy azokról-valo alázatos elmélkedésben; és azoknak gyakorláſában, úgy hogy éllyűnk azokkal ſzeretetből, és buzgó kívánſágból. A'mi az Elsőt illeti, az igen mélto: mert olly nagyok az Iſtennek Jó-tétéményi, hogy ſenki azokat nem chak nem kívánhatta vólna, de ingyen nem-is remélhette vólna. Mert kichoda kívánhatta vólna, hogy a'mennyei Király vérével, moſogattatnék-el egy el-vetett rabnak undokſága? hogy az Iſten Fiának keſerves, és gyalázatos halálával, gyógyíttatnék-meg egy háládatlan párt-űtő ſzolgának nyavalyája? hogy a'földnek és menynek Teremtője, az epének keſerűſégét, mirrhának ízetlenſégét, eczetnek ſavanyúſágát meg-kóſtolná, a'végre hogy nékünk a'Muſtár-magot meg-édesítené, és ſzájunk ízihez kéſzítené? Ezekért kell hálákat adnunk; és a'mellett, buzgó ſzeretettel kell élnűnk az Oltári-ſzentſéggel: mert a'hála-adáſnak bizonyos jele, a'jó-tétéménnyel-valo élés, a'mi végre az el-rendeltetett. Kriſtus Urúnk pedig, az ő Szent Teſtét azért hatta nékünk az Oltári-ſzentſégben, hogy lelkünk vigaſztaláſára gyakran éllyűnk véle, állapatunk- és hívatalúnk-ſzerént; fő-képpen azért az okért, mellyet Urúnk a'mái Evangeliomban, a'máſik haſonlatoſſág-által jelent, melyben ő magát a'Kováſzhoz haſonlíttya. Mert, mi-képpen hogy a'Kováſz a'liſztet, a'melybe egyelíttetik, meg-kováſzoſíttya: úgy a'Kriſtus, azt, a'ki őtet úgy véſzi magához, a'mint illik, magához haſonlíttya; a'mint igen ſzépen taníttyák a'Szent Atyák: a'többi-kőzzűl, Sz. *Gregórius Nyſſénus*, ezzel él a'haſonlatoſſággal [n]: Mi-képpen, úgy-mond, egy kevés kováſz, az egéſz téſztát magához haſonlóvá téſzi: azon-képpen a'Kriſtus teſte, a'mi teſtűnkbe menvén, azt mindeneſtől magává változtattya. Az Alexándriai Sz. *Cyrillus*-is azt írja [o]; hogy a'mi rothadandó teſtűnk, a'Kriſtus rothadatlan teſtével-valo eggyeſűléſért, rothadatlanná léſzen. És más haſonlatoſſággal-is bizonyíttya [p]: Mi-képpen a'Tűznek ſzikrája, ha a'ſzénába, vagy a'polyvába eſik, mindeneſtől meg-tűzesíti: azon-képpen az Iſten Igéje, az Oltári-ſzentſég-által, a'mi romlandó terméſzetűnkel eggyeſűlvén, halhatatlanná és dichőſégeſſé téſzi a'feltámadásban. Máſutt pedig [q], a'meg-olvaſztott Viaſznak haſonlatoſſágával él; melly, ha más viaſzſzal őſzve-egyeledik, haſonlóvá léſzen a'hoz. melly bizonyára nagy Szeretet.

De más oka-is vagyon, a'miért Urunk magát a'Kováſzhoz haſonlította: tudni illik, hogy meg-mutatná, minéműnek kell lenni az igaz Tanítónak. Mert, mi-képpen a'Kováſz, valamit meg-érent a'liſztben, azt magához vonſza, és meg-kováſzoſíttya: azon-képpen az igaz Tanítónak tiſzti az, hogy ő-maga, jó erkőlchel tettetes lévén, jó

A

B

l *Iſa.* 53. 2.
m *verſ.* 5.

C

n *Orat. Catechetica, c.* 36.

D

o *Lib.* 4. *in Ioan. cap.* 14.

p *Cap.* 15.

q *Cap.* 17.

A

[r] *Rom.* 2. 21.

[s] *Act.* 1. 1.
[t] *Luc.* 24. 19.
[u] 1. *Tim.* 4. 16

[x] *Exod.* 29. 5.

Lógion.
[y] *Pſ.* 118. 1.
[z] *verſ.* 2.
[a] *verſ.* 66.

B

[b] *Matt.* 5. 13.
[c] *verſ.* 14
[d] *Ioan.* 5. 35.
[e] *Iudic.* 4. 4.

[f] *Ezech.* 16. 11.

[g] *In Vitis Patrum, lib.* 5. 6. 10.

C

példájával mindeneket magához vonnyon, és haſonlatoſſá tégyen. mert a'jó példa-nélkül, a'tanítás igén erőtlen; midőn azt mondhatni a'Tanitónak [r]: *A'ki mást tanitaſz, magadat nem tanitod; a'ki predikállod hogy ne lopjanak, lopſz; a'ki mondod, hogy ne paráznalkodgyanak, paráználkodol.* Innét olvaſſuk a'Kriſtuſról [s]; hogy, *Chelekedni* (előſzőr,) *és tanitani kezdett.* és [t], hogy, *Hatalmas vólt a'chelekedetben* (előſzőr,) *és a'beſzédben.* Szent Pál, oktatni akarván a'Pűſpőkőt, imígyen ír néki [u]: *Viſelly gondot magadra* (elsőben,) *és a'tudományra: légy ſzorgalmatos azokban: mert azt chelekedvén, te-magadat-is üdvőzited, azokat-is a'kik téged halgatnak:* az-az, elébb magad légy Kovász, az-után kováſzits-meg egyebeket-is. Ezt a'rendet példázta a'Papi öltőzet az Ő Törvényben: mert azt parancholta az Iſten [x]; hogy elsőben a'Pap, a'Válra-valót vegye-fel; az-után, a'Mellyre-valo ékeſſéget: jelentvén, hogy a'munkát kell előbb mivelni, mellyet a'Váll példáz; az-után tanítani, melly tanítáſt, a'Mellyre-valo ékeſſég példázta; a'mint a'Görög bőtű mutattya Λόγιον, az-az, beſzédre- vagy oktatáſra-valo. Dávid-is, elsőben azokat mongya *Boldogoknak* [y], *kik az Ur törvényében járnak:* az-után [z], *a'kik az ő bizonyságit vizsgállyak,* tudni illik, hogy arra máſt-is taníthaſſanak. és magának-is azt kéri [a]; hogy elsőben, *a'jóra, és a'fégyelemre tanittſa: az-után a'tudományra,* mellyel máſnak-is haſznállyon. Ezt kívánta Urúnk-is az ő Tanítványitól: kiket elsőben, a'*Földnek ſavához* haſonlított [b], a'jó példáért; az-után *a'Világnak világoſságához* [c], a'tanításért. Illyen vólt Keresztelő Sz. János, kit Urúnk, [d] *Égő, és fénlő Szövétneknek* mondott: mert égő vólt életével, fénlő tanításával. Nem ok-nélkül mongya az Irás [e]; hogy a'Próféta-aſzſzony Debbora, Lápidoth feleſége vólt: *Débborát* téſzi elől; melynek neve *Méhet* téſzen, melly igen munkás állatotska, és igen édes mézet gyűjt: melly a'Jó chelekedetnek édes gyümölchét példázza: a' *Lapidoth* neve pedig, *Villámaſt* téſzen, melly a'világos tanitáſt példázza, melly a'bűnős embert meg-rettenti. Ez két dolognak azért, eggyűt kell lenni a'Tanítóban; de a'jó példa járjon-elől. A'kihez az Iſten ſzeretetit akarta mutatni, azt mondotta néki [f]: *Meg-ékesítettelek téged ékeſſéggel, és arány-pereczeket adtam kezeidre, és arany lánczot, a'nyakad-körül.* Látod-e, hogy elől-jár a'munkálkodo kéznek ékeſſége, és az-után a'ſzóllo nyaknak arany-láncza? Ne légyűnk haſonlók a'Kúthoz; melly, a'mint egy *Páſtor*-nevű régi Apátur mondotta [g], mindeneknek el-vészi ſzomjúſágát, és úndokſágát el-moſſa; magát pedig meg nem tiſztíttya, hanem minden rútſág benne marad. Mert, a'mint Sz. *Proſper* mongya, Jól tanítani, és gonoſzúl élni, nem egyébb, hanem magát maga ſzavával kárhoztatni. Az-okáért magunkra viſellyúnk elsőben gondot, hogy jó kováſzok legyűnk: az-után igyekezzűnk egyebeket-is ſegéteni; kik ne chak íntésűnket hallyák, hanem példánkat-is láſſák: és úgy velűnk egyetemben, az őrők bóldogſágot bírhaſſák. Mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Iſten, az ő ſzent Fiának érdemiért. Amen.

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

a *Mat.* 23. 10.
b *Col.* 2. 3.

KRiſtus Urúnk, ki egyedűl érdemlette a'Meſter nevet; és meg-tíltotta, hogy azt ſenki magának ne tulajdonittſa [a], mint-hogy *ő-benne vóltak el-rejtve a'bölcheſéggnek és tudománnak minden kinchei* [b]; Sok-féle módot tartott a'tanításban: Néha nyilván ſzóllott, és mindenek meg-érthették; mint mikor az Iſten parancholatinak meg tartáſára intett, a'vétkeket feddőtte, a'tekélleteſſégnek útát meg-mutatta, magát igaz Meſſiáſnak bizonyította. Néha el-múlt dolognak példájával tanitott; mint mikor a Gazdagról és Lázárról emlekezett [c]: és a'Galilæaiakról, *kiknek vérőket Pilátus ősſze-egyelitette az áldozattyokkal* [d]: és azokról, a'kikre Siloëban a'torony eſett [e]. Néha chelekedetével tanított, betegeket gyógyítván, vagy illetéſſel, vagy más módon. Néha pedig Példa-beſzédekkel; úgy mint, mikor az *Eccleſiának* kövétkőzendő állapattyáról jövendőlt: és azokban, némellyet meg-magyarázott, mint az el-múlt Vaſárnapit; némellyet pedig magyarázat-nélkül hagyott, mint a'máit: azt kívánván tőlünk, hogy, a mint ő némellyeket meg-magyarázott, mi-is a'többinek haſonló magyarázáſára igyekezzűnk, és azoknak igaz értelméért ő-hozzája folyamodgyunk; hogy, a'mit érettünk mondott, meg-értheſsük, és meg is chelekedheſsük. En-is azért, e'moſtani Predikatzióban, a'mái Példa-beſzédeket meg igyekezem magyarázni, azokból üdvőſſéges tanúſágokat ſzedegetvén, mind az igaz Hitben-valo meg-erősődéſért, 's mind az életben-valo meg-jóbbúláſért.

I. Meg-jelentem, Mi okból hozta Urunk elő a' mái Példa-beszédeket: és hogy az Anyaszentegyház elsőben sok-képpen kichíny vólt.

II. Meg-mondom annak nevedékenységét; és mi hoda eszközökkel nevekedett.

III. Meg-mutatom, hogy, a' kik az Anyaszentegyházhoz adgyák magokat, meg-változnak, és meg-javúlnak.

ELSÖ RÉSZE.

MInt-hogy a' kevély Zidók abban a' vélekedésben vóltak, hogy a' *Messias* nagy dichőséggel, és roppant seregekkel jő e' világra, őket meg-szaadítani a' Romaiak szolgálattyából: azt nem látván a' Kristusban, meg-vetették, és chúfoláshúl mondották néki a' Farisæusok [f]: Mikor jő-el az Isten országa? az-az, mivelhogy azt mondottad [g]; Be-tőlt az idő, és el-közelgetett az Isten országa: hol vagyon az? miért késik? Erre a' kérdésre felelt Urunk a mái Példa-beszédekben, és azt mongya: Nem úgy jő-el az Isten országa, a' mint tí vélitek: Elsőben olly kichíny lészen, hogy chak alig láthatni-is meg, mint a Mustár-magot. az igaz Kereszttyének, kevessen lészsnek, és ismeretlenek: sőt, a' mint másutt mondotta [h]; *Az Isten országa bennetek vagyon* (a' vagy közöttetek:) az-az, Jerusálemben vagyon az *Ecclésia*, melynek tagjai az Apostolok, és a' kik én-bennem hisznek: azok pedig közöttetek laknak. és így, hasonlatos a' Mustár-maghoz, melly legkissebb a' magok-között. De várjatok egy keveset: a' mint most a' Mustár-maghoz hasonló a' kichínségben, azon-képpen hasonló lészen a' nevedékenségben-is, és minden egyéb gyülekezeteket meg-halad, mellyek most nagyok.

[f] *Luc.* 17. 20.
[g] *Mar.* 1. 15.
[h] *Luc.* 17. 21.

Ez az *Ecclesiának* kichinsége az ő Kezdetiben, fő-képpen Három dologban tetszett-meg:

Elősző: A' Dolgokhoz-képest, a' mellyeket predikáltatott: kivánván, hogy az ő Hívei el-hidgyék azokat. mert azok igen nehezeknek és hihetetleneknek tetszettenek: Hogy, a' minémű Vallásban vóltak az emberek, közel három ezer esztendeig, az tellyességgel hamis: Hogy, a kiket Isten-gyanánt tiszteltek, Ördögök: hogy, a' kiktől ők származtak, mind el-kárhoztak: hogy minden arany és ezüst Bálványokat el kell rontani; és azoknak tiszteletőket, mint ördögi találmányokat, meg kell vetni: hogy a' sok Istenek-helyett, egy Istent kellene tisztelni, és imádni; ki, szegénysége-miatt, istállóban szűletett, és jászolban helyheztetett, kézi munkájával, vagy alamizsnával élt: ki, a' maga nemzetségéből-valo fő embereknél, semmi bőchűlletben nem vólt; sőt őrdöngősnek, részegesnek tartatott; és azért meg-fogták, chúfolták, ostorozták; és végre, nagy sok kínok-után, gyalázatos-képpen két tolvaj-között fel-feszíttetett. Hogy a' bálványok-helyett, azt kell imádni, a' mi külső színéhez-képest kenyérnek láttatik; de nem kenyér, hanem a' Kristusnak igaz Teste: hogy az üdvősséget, a Szentségek-által kell meg-nyerni, egy kevés vízzel, olajjal, kenyérrel: hogy három személy vagyon egy Isteni természetben; a' Kristusnak pedig egy személyében két természet: hogy a' Kristusnak azon Teste sok helyeken vagyon, és egy kis Ostyában a' kenyérnek színe-alatt vagyon: hogy a' halottak fel-támadnak azon testben, noha sok ezer esztendőtől-fogva porrá lőttek, ide's tova hányattattak. mellyek mind föllyűl haladgyák az emberi elmét és okosságot. Ezek-mellett pedig sok dolgok vóltak, az emberi kivánság-és vágyódás-ellen-is, az Evangéliom predikallásában: Elsőben; tíltotta, a' mellyekre az emberek igen hajlandók, és a' miket chak bűnnek sem tartottak: úgy-mint, chak a' parázna gondolatot-is, tobzódást, kevélységet, boszszú-állást. Másodszor: Nem javallotta a' gazdagságot, a' testi gyönyörűséget, a' tulajdon akarattyának követését: és azokat ajánlotta, a' mellyektől irtózik az ember; úgy-mint, a' szegénységet, a' Keresztnek viselését, vagy a' testnek sanyargatását, a' maga meg-tagadását, vagy engedelmeséget. Ezeket pedig azokkal kellett el-hitetni, a' kik már ugyan meg-aggottak, és általkodtak a' vétekben, és *meg-rothadtak, mint a' barmok a' ganéjban* [i]: és nem chak setétségben jártak, hanem ugyan setétségek vóltak. mert a' setétségnek Fejedelme, a' ki a' vétekre ingerlette őket, kőtve tartotta, hogy ki ne menekednének: sőt a' tiszta-talan Poëták-által el-hitette, hogy az istenek-is, úgy mint, *Iupiter*, *Mars*, *Saturnus*, *Venus*, a' kiket követni nagy méltóság vólt, merő paráznák vóltak, és egyéb vétkekben-is torkig úsztak. Végezetre, a' miket el kellett hinni, azoknak semmi olly világos okát nem látták. és azért mongyák *Senecáról*, *Galénusról*, *Averroësről*, és egyéb bőlch Filosofusokról; hogy azért nem vőtték-bé az Evangéliomi tudománt, hogy minden dolognak nyilván-valo okait kívánták.

[i] *Isai.* 1. 17.

Másodszor: Ez a Kichínség az *Ecclesia*ban, a' Predikátorokhoz-képest vólt: mert a' kik az Evangéliomot hirdették, szegények, nemtelenek, tudatlanok, erőtlenek

A

vóltak; halászok, sátor-chinálok, vámosok; kik minnyájan el-futottak a' Mesterőktől, és, a'ki fő vólt kőzőttők, meg-is tagadta. De ez vólt mindenkor az Isten szokása, hogy a' nagy dolgokat, kichíny eszközőkkel vitte végbe: mint Faraót, a' Moyses veszszeje-által veszteteste seregestől a' Veres tengerben [k]; a' Filistæusok-kőzzűl ezeret, egy szamárnak álchontyával vert-le Sámson-által [l]; a' Filistæus Goliátot, az ifiú Dávid-által ölte-meg [m]; az Assyriusok fő had-nagyát Holofernest, Júdit-által [n]. És így, az Isten meg akarván e' világot tóríteni, nem keresett erős fegyvereseket, mint *Mahomet* chelekedett, és most-is chelekesznek az Eretnekek; sem bőlch Filosofusokat, sem ékesen-szóllo Orátorokat, hanem eggy-ügyű embereket: kik-kőzzűl, a'ki leg-túdósbnak láttatott, *Athénás*ban azt mondották felőle [o]; hogy *Szó-szaporító*. sőt maga-is azt mondotta [p]; hogy *Tudatlan a' beszédben*. és [q]; *Nem itélte hogy valamit tudna, hanem chak a' meg-feszíttetett JESUS Krístust*. Mind maga-'s mind a' társai-felől pedig azt írta [r]; hogy *A' vilagnak szemeti, és mindeneknek mosléki vóltak*: kiket mindenütt üldőztek, mint gonosz-tévőket, tőmlőczőzték, verték, és ölték. Melyből, igen jeles dolgot tanúlhatunk: tudni illik, hogy, midőn az Istentől valami nagy és nehéz dologra hívattatunk, ő-benne légyen minden bizodalmunk, magúnknak semmit nem tulajdonítván azokban, mellyeket az Isten mí-általunk méltóztatik chelekedni. mivelhogy mí, chak eszközi vagyunk, kik magunktól semmit nem chelekedketűnk.

B

HARMADSZOR: Az *Ecclesiá*nak Kichinségét, az ő első Tagjaihoz-képest gondolhattyuk; kik, nagyobb részére, hasonlók vóltak az Apostolokhoz. Azért mondották a' fő Zidók [s]: *Nem de a' Fejedelmek- vagy a' Farisæusok-kőzzűl, hitt-e valaki ő-benne? de ez a' sereg, melly nem tudgya a' törvént, átkozott.* Innét vólt, hogy az *Ecclesiát*, chak el-vetett emberek gyűlekőzetinek tartották. Midőn a' *Siciliai* Tiszt-tartó *Quintianus*, Sz. Agatát fogva-tartotta, azt mondotta néki, a'mint *Suriús*nál olvassuk [t]: Nem szégyenled-e, hogy illyen nemes nemből lévén, illyen alá-valo emberek-kőzibe adtad magadat? Kinek okosón felelt Agata: A' Keresztyének alázatossága és szolgálattya, minden Királyi méltóságnál bőchűlletesb, és nemesb. Továbbá, mindenütt üldőzték őket, mint az istenek-káromlóit, a' Chászárok árulóit, a' népnek hitetőit: és, hogy ne kűnyű halállal ölnék-meg őket a' Chászárok, minden Tartományokban kegyetlen vér-szopó Tiszt-tartókat rendeltek; minémű vólt *Rictiovarus Galliában*, *Datianus Hispaniában*, *Lysias* és *Máximus Ciliciá*ban, *Iuliánus Africá*ban, *Musonius Syriá*ban, *Fabiánus* és *Laodicius Romá*ban, *Cajus* Német-országban, *Delphius Sardiniá*ban, *Calvisianus Siciliá*ban. És hogy senki el ne kerűlhetné kegyetlenségőket, senkinek nem vólt szabad akár-mit-is venni, a'mint Sz. János meg-jövendőlte vólt [u]; míg nem *Iupiter*nek a' piaczon álló-képét nem imádta, és annak tiszteletire temiént vetett a' tűzbe. Melyből azt tanúllyuk; hogy, soha a' Háborúságban kétségbe ne essűnk: meg-gondolván, hogy az első Keresztyéneknek úgy lészűnk igaz kővetői, ha az Igaságért valamit szenvedűnk; mivelhogy azok az *Ecclesiát*, szenvedéssel, és vérrel plantálták, kívánván, hogy mí-is azon eszközőkkel nevellyük. mert a' háborúságban nevekedik, a' chendes békeségben pedig kisebből, és neminémű-képpen meg-homályosodik.

C

II. RESZE.

ILlyen okokból, hasonló az *Ecclesia* a' kichíny Mustár-maghoz. De, mint-hogy az, mikor fel-nő, nagyobb minden füveknél, és fává lészen [x]; az *Ecclesiá*nak abban-is példája. Melynek Névedékenségében, Két dolog vagyon: A' Ki-terjedés, és a' Vastagság. mellyeket az *Ecclesiá*ban-is fel-találllyuk. A' Ki-terjedés, a' három meg-mondott kichinségnek nevekedésében mutatódott-meg.

D

Az Első Kichinség, meg-nevekedett: mert, a' mi hihetetlennek láttatott, azt az egész világ el-hitte: a' bálványozás úgy meg-szűnt, hogy a' nevét-is alig hallani: a' Krístust pedig mindenütt ismérik, és *az ő nevére minden térd meg-hajol* [y]: a' Szentségeket, a' Hívek nagy bőchűllettel és aitatossággal gyakorlyák; fő-képpen az Oltári-szentséget, mellyet nagy őrőmmel és tisztelettel *Processió*ban hordoznak Úr-napján, az Őrdőgnek és Eretnekeknek gyalázatty okra: melly *Processió*ban a' Chászár, Királyok, és Fejedelmek süveg vetve, és néha koszorús fővel, és szővétnek hordozással tisztelik a' Krístust. A' Szent Irásnak, annyi bőchűllete vagyon, hogy minden tudománnak az *regulája*: és valami azzal nem eggyez, hitelt nem talál a' Híveknél. Sőt nagyobb hitele vagyon a' Szent Irásnak, hogy-sem a' szem-látásnak. Azok-is, mellyek a' testi indúlatnak és kívánságnak ellene-vóltak, a' szegénység, szűzesség, alázatosság, békeséges-szenvedés, és egyéb efféle dolgok, kedvesekké lőttek: úgy hogy mindenkor számtalanon vóltak, férfiak és aszszony'állatok, vének és ifiak, gazdagok és szegények, kik a' penitentziának sa-

nyarú-

k *Exo.* 14. 24.
l *Iudic.* 15. 15
m 1. *Reg.* 17. 49.
n *Iudith.* 13. 10.
o *Act.* 17. 18
p 2. *Cor.* 11. 6
q 1. *Cor* 2. 2.
r 1. *Cor.* 4. 13.
s *Ioan.* 7. 48.
t 5. *Febr.*
u *Apoc.* 13. 17.
x *Mat.* 13. 32
y *Phil.* 2. 10.

nyarúságában, és magok meg-tagadásában, hóltig meg-maradtak; most-is vannak, és mind világ végéig léfznek.

A'Második Kichinség-is igen meg-nevekedett: Mert az egy-néhány fzegény és tudatlan Apoſtolokat, a'Kriſtus olly nagy méltóſágra vitte, hogy tanitáſokkal a'Világot meg-téritették. Hallyad, mit beſzél Sz. Pál [z]: *A'mi vitézkedésünknek fegyveri, nem teſtiek, hanem hatalmaſſak az Iſten-által, az erőſségeknek el-rontáſára, a'tanátſokat el-rontván, és minden magaſságot melly fel-emeli magát az Iſtẽ tudománya-ellen, és fogságba vivén minden értelmet, a'Kriſtusnak engedelmére.* A'bőlch Filoſofuſok, azok-ellen ſemmit nem chelekedhettek, hanem chodálkoztak tudományokon, és meg-tértek. Példa lehet a'gyenge Szűz Sz. Katalín: ki az ő tudományával, és ékeſſen-valo ſzólláſával, *Maximinus* Cháſzárt, minden bőlch Filoſofuſival meg-győzte; és a'Filoſofuſok, nem chak meg-vallották hogy meggyőzte őket az egy Szűz leánzo; hanem, a'bálványokat meg-vétvén, a'Kriſtushoz tértek, és az ő Hitiért halált-is ſzenvedtek. Az Apoſtolok Iráſit-is, minden Bőlchek iráſinál nagyobra bőchűllik az egéſz világon; és igazbnak, bizonyosbnak, jobnak ítélik minden-féle könyveknél: mint-hogy az Iſtentől olly Privilégiomjok vólt, hogy ſemmit egyebet a'Szent Lélek tanitáſánál ne írnának, annak pennái lévén; úgy hogy abból egy ígét, egy pontot el nem hagyhatni, mert mindeneſtől rakva nagy mély és ſzent dolgokkal. Azok már a'Kriſtuſſal uralkodnak az őrők bóldogſágban, és nékünk ſzó-ſzóllóink: kiket mi ſok-képpen tiſztelünk, és ſegétſégűl hívunk, innep-napok- és képek-által emlekezünk rólok; es nagy ajándéknak tartyuk, ha valamellyiknek chak egy chontotskáját kaphattyuk-is, vagy ruhájának fóltyát. sőt, a'mint Arany-ſzáju Sz. János írja [a], még a' Cháſzárok-is, nagy meſzſzűnnen azok temetéſéhez mennek, és ott imádkoznak: és a' Nagy *Conſtantinus* Cháſzár nagy kegyelemnek tartotta, hogy Sz. Péter és Sz. Pál Templomának küſzöbénél lehetett temetéſe, mint-ha a'Szent Apoſtolok Kapun-állojá vagy Porkolábja lőtt vólna.

A'Harmadik Kichinség, az első Kereſztyéneknek kiſded állapattyában és űldözésekben állott: Kiknek noha a'Pogányok, és az *Eccleſiának* egyéb ellenſégi, utólſo veſzedelmét várták és kivánták; a'mint régenten Áman a Zidóknak minden nemzetſégét el akarta veſzteni [b]: de, a'mint Áman minden meſterſégével ſem chelekedhetett egyebet, hanem a'Mardokæusnak kéſzíttetett akaſztó-fájára kőttette magát, Mardokæus pedig az ő nemzetſégével fel-magaſztaltatott: úgy a'Pogány Tyrannuſok, az ő kégyetlenſégőkkel egyebet nem mivelhettek, hanem hogy magokat gyalázatoſon veſztették; az *Eccléſia* pedig napról-napra dichőſégeſſen nevekedett. Midőn *Diocletiánus*, és *Maximiánus Hercúleus*, a'leg-nagyobb űldözéſnek okai, látták vólna, hogy ſemmit véghez nem vihetnek dűhőſségőkkel, kétſégbe eſvén, a'Birodalmat le-tőtték; és *Maximiánus* meg-fojtotta magát, *Diocletiánus* pedig nyűvekkel el-telvén, meg-vakúlván, és iſzonyú bűdőſségben fetrengvén, azt kiáltotta; Jaj nékem, ki a'Kereſztyéneket annyira űldöztem; ímé chelekedetimnek jutalmát véſzem. és úgy adta-ki nyomorúlt lelkét. Az Anyaſzentegyház pedig, mindenűtt nevekedett, és *Catholicá*nak, az-az *Kőzönſégeſ*nek neveztetett: melly nevezet, ſemmi egyéb gyűlekőzethez nem illik. Mert, noha mindenűtt lehetnek Eretnekſégek: mindazáltal, azon egy Eretnekség mindenűtt nem lehet; a'mint Sz. Agoſton írja [c], hanem eggyik egy tartományban, máſik máſikban: úgy mint a'*Calviniſták Galliá*ban, a'*Zvingliánuſ*ok *Helvetiá*ban, a'*Lutheriſtá*k Német-orſzágban, a'*Huſſiták* Cheh-orſzágban, a'Viſzſza-kereſztelt *Anabaptiſták* Morvában, a'*Donatiſták Africá*ban, *&c.* Az igaz *Eccléſia* pedig, minden Orſzágokban, és Tartományokban vagyon, és mindenűtt eggyet vall, és eggyet tanít. Chúfoſon chelekeſznek azért a'moſtani Újítók, magoknak akarván tulajdonítani a'*Cathólicus* nevet; mint régenten a'*Donatiſták*, és a'majmokat kővetik; kik, igaz emberek nem lévén, annak tettetik magokat: mert, a' mint Sz. Agoſton mondgya [d], ha valaki idegen hozzájok mégyen, és azt kérdi, Hol vagyon a'*Cathólica Eccléſia?* Senki az ő gyűlekőzetit nem mutattya, hanem az igaz régi Anyaſzentegyházat.

Ez pedig az *Eccleſiá*nak nevekedéſe, és ki-terjedéſe, rővid időben történt, mihelyen az Apoſtolok a'ſzéles Világon, minden Orſzágokra el-oſzlottak Urúnknak negyven-negyedik Eſztendeje-tájban, minek utánna Heródes Sz. Jakabot meg-ölte [e], és Sz. Pétert a'tőmlőczbe vettette. Mert Sz. Pál, Urúnknak ötven-nyólczadik Eſzendejében írván a'Romaiaknak [f]; és Urúnknak Hatvanodik Eſztendejében írván a'Koloſſeiaknak [g], nyilván mongya; hogy már akkor, *a'Kriſtus Hiti a ſzéles világon predikáltatott; és elhirhedett:* mellyet Sz. Pál, az Apoſtoloktól érthetett, kik, a'mint Sz. Diénes *Areopágita* írja [h], és *Nicéphorus* [i], chodálatos-képpen egybe-gyűltek a Szűz María temetéſére. Sz. Agoſton pedig az ő idejéről azt írja; hogy Urúnknak 400. Eſztendeje-tájban, a'*Dioclet-*

tiánus,

A

z 2. Cor. 10. 4

B

a Hom. 26. in Ep 2. ad Cor. Et. Hom. 66 ad Populum Antioch.

b Eſth. 3. 8.

C

c Libr. de Paſtoribus, c 8. in fine Tomi 9.

D

d Cap. 4 contra Epiſtolam Fundamenti.

e Act. 12. 1.
f Rom 10 18.
g Col. 1. 23.
h Cap. 3. de divin. nom.
i Libr. 2. hiſt. c. 21. 22. 23. &. libr. 15. c. 14.

A

tiánus, és *Maximiánus* üldözése-után, közel száz esztendővel, senki nem merte a'Krisſtuſt káromlani, ſem nyilván a'bálványoknak áldozni. Olly nagy ereje vólt ennek a Muſtármagnak, hogy kevés ideig igen ki-terjedvén, és meg-erősödvén, a'háboruſágnak szelei nem árthattak néki.

Ha kérded, Mi módon terjedett ennyíre az Evangéliomi Muſtár-meg; Azt felelem; hogy ſok jeles eſzközökkel. Elsőben: A'Choda-tételekkel; mellyeket chelekedtek az első Keresztyének a Krisſtus nevében; a'mint ő-maga meg-mondotta vólt [k], Másodszor: A'Háboruſágokkal; mellyek az *Eccleſiának* hajóját fel-emelték, mint a'víz-özönnek nagy árja a'Noë bárkáját [l]. mert mint a tüzet fel-gerjeſzti a'tüzet: úgy a'Háboruſágnak szele, az Isteni Szeretetnek tüzét. Harmadszor: A'Mártyrok vérével; mellyel az *Eccleſia*nak mezeje meg-kövéredett, és úgy, ſok gyümölchöt hozott. Melyről nem ok-nélkül érthettyük az Urúnk mondását [m]: *Ha a'búza-mag a'földbe eſvén meg-hal, ſok gyümölchöt hoz*; a'mint szépen írja Sz. Leo Pápa [n]: Drágalátos az Ur ſzine-előtt az ő Szentinek halála: és ſemmi-némű kegyetlenséggel el nem ronthatni, a'Krisſtus Keresztinek szentséges titkával fundáltatott Hitet. Nem kiſſebbűl a'Háboruſágokkal az *Eccleſia*, hanem nevekedik: és az Úrnak szántó-földe, mindenkor gazdagb vetéſſel öltöztetik-fel, midőn a' magok eggyenként belé eſvén, meg-ſokaſodván teremnek. És Sz. Péter és Sz. Pál példáját hozza-elő: kiknek vérek hűlása-után, ſok ezer Mártyrok meg-erősödvén, a'Krisſtuſért nem szánták vérőket ontani, és életőket adni. azért mondotta *Tertulliánus* [o]; hogy A'Mártyrok vére, a'Keresztyének magva. Negyedszer: A'Mártyrok könyörgéſével; kik imádſágokkal ſok Pogányoknak igaz Hitet nyertek, fő-képpen azoknak, kik őket üldözték és ölték; úgy hogy, gyakorta vélek eggyütt lőttek Mártyrokká. Így imádkozott Sz. István Sauluſért; és meg-nyerte, hogy az *Eccleſiá*nak üldöző farkaſából, szelíd báránnyá lenne, és a Krisſtus nyájának óltalmazója és Tanitója: és, a'mint Sz. Agoſton mongyar [p], ha István nem imádkozott vólna, Pál nem lőtt vólna az *Eccleſiaé*. De azért emeltetett-fel Pál, mert a'földre-borúlo Istvánnak imádſága meg-halgattatott. Ötödször: Az Evangéliom predikálásának hatalmas foganatoſságával; melly az emberek lelkét-által-hatotta, szívét meg-lágyította, elméjét meg-világosította, akarattyát meg-változtatta, a'gonosz indúlatokat meg-enyhítette, a'vágyodásokat le-chendesítette, és az embereket ſokkal inkább meg-kőrözte, hogy-ſem a'bűbájoſok az ő babonáló beſzédőkkel az oktalan-állatokat. Azt írja *Rufinus* [q], és *Sozómenus* [r]; hogy egy Pogány bőlch *Philoſophus*, kit *Glycas*, *Eulogiuſ*nak nevez, oſtromlani akarván a'Keresztyéni Valláſt, ſokat vetekedett, és ſemmi okoskodáſnak nem engedett. Az-okáért egy *Spiridion*-nevű vén Püſpök, tellyes lévén Szent Lélekkel, kívánta, hogy néki engedgyék a'vélе-valo vetekedéſt. Mellyet halván a Pogányok, és tudván a'Püſpöknek eggyügyűségét, örömeſt reá hajlottak; alítván, hogy bizonnyal meg-ſzégyeníti őtet a'Filóſofus: a'Keresztyéneknis attól tartottak; de mindazáltal, szentségéhez bízván, reá hatták, hogy azt mivellye a' mit akar. Monda azért a'Filóſofuſnak: A'mí Urúnk Jésus Krisſtuſnak nevében, tebőlch ember, hallyad a'mit mondok: Egy az Isten, ki mindeneket az ő Igéje- és Szent Lelke-által teremtett. Ez az Ige, az Isten Fia: ki, könyörűlvén az emberen, annak természetit magára vőtte, hogy a'bűntől és kárhozattól meg-ſzabadítaná: és ez-után el-jő ítélni, eleveneket és hóltakat; és mindennek meg-fizet, chelekedete-ſzerént. Azokáért e'ſzent titkokat, ne vizgáld nyughatatlanúl, mi módon leheſſenek: hanem hiddel alázatoſon, és az elmédet tedd rabbá. Vagyon-e, a'mit ezekre felelheſs? Hized-e ezeket? A'Filóſofus, Isteni erőt érezvén a'Szent ember beſzédében, monda: Mindeneket el-hittem, és igen köſzönöm a'jó tanitáſt. És fordúlván a'társaihoz, monda: Míg ſzóval beſzéllettek nékem, én-is ſzóval feleltem: de az Isteni erőt meg-érezvén ez Szent Püſpöknek nyelve-által, tovább ellene nem álhatok. És hűn, és meg-keresztelkedék. Mind ezeket az eſzközöket, igen ſegétette a'Híveknek díchéretes magok-viſeléſe-: mellyet látván a Pogányok, künnyen meg-tértek, és az *Eccleſia* Muſtár-fájának ágain laktak, követvén az jó életet, melly-nélkűl chonka a'tanítás.

A'mi a'mí Fánknak ágait illeti, mellyeken az égi madarak nyugodalmaſon laknak, érthettyük azokon, Előſzör: A'Szent Irás-béli ſok ſzép tudománt: melly, minden-bőlcheſséggel tellyes és igaz lévén, minden habozás-nélkűl meg-nyúgottattya az embert. II. A Szentségeket: mellyeket mindenűtt ſzolgáltatnak, a'Híveknek gyönyörűſéges lelki nyugodalmokra. III. Az *Eccleſia*-béli külömb-külömb-féle Rendeket, és állapatokat; úgy-mint, a'Szerzeteſekét, Papokét, Szűzekét, Özvegyekét, Házaſokét: a' külömb-külömb-féle Hivatalokat; úgy-mint, a'Tiſzt-viſelőkét, kalmárokét, míveſekét, ſzántó-emberekét. Mind ezekben meg-nyúgodnak az emberek, meg-gondolván Sz. Pálnak amá' mondáſát [s]: *Ki-ki mind, a'melly hivatalban hivattatott, abban maradgyon.*

k *Mar.* 16. 17 *Ioan.* 14. 12.

l *Gen.* 7. 17.

m *Ioan.* 12. 24. 25.

n *Serm.* 1. *in Natali Apoſtolorum Petri & Pauli.*

B

o *In Apolog.*

p *Serm.* 11. *de S. Stephano.*

C

q *Lib.* 1. *cap.* 3.

r *Lib.* 1. *c.* 17.

D

s 1. *Cor.* 7. 20.

IV. Az

IV. Az *Eccleſiá*hoz-halgato kűlömb-kűlömb-féle Orſzágokat, Tartományokat, Városokat: mert mindenikben nyugodalmat találnak a'Hívek; és, az Iſtennek egyenlő ſzívvel ſzolgálván, a'bóldogſágot meg-nyerhetik. V. A'mint Sz. Gergely mongya [t], A' Püſpőköket, és a'Tanítókat, kik gondúnkat viſelik, és oktatnak bennűnket; kiknek igazgatáſában, méltán meg-nyughatnak a'Hívek; nem chak mint a'madarak a'fa-ágain, hanem mint a'gyermekek-is az annyok ölében. mivelhogy *azok adnak ſzámot lelkeinkért* [u]; chak hogy engedgyűnk nékik, és minden dolgainkat reájok hadgyuk. VI. A'mennyei Szenteket, kik moſt a'Kriſtuſſal uralkodnak: kiknek ſegétſégében, és hozzánk-valo ſzeretetiben, valóban meg-nyughatunk, mivelhogy minden bizonnyal óltalmaznak bennűnket minden űgyűnkben, imádſágokkal. És noha ezt minnyájan mindenekkel őrömeſt meg-chelekeſzik: mindazáltal, fő-képpen azokra a'helyekre vigyáznak, a'hol valaha munkálkodtak, vagy ſzenvedtek; a'vagy a'hol ereklyéjők zálogúl vagyon, és tiſztelletben tartatnak: úgy mint, Sz. Péter és Sz. Pál, Romára; a'mint Sz. *Leo* írja [x]: a'Negyven Mártyrok, *Cappadóciai Cæſareára*; a'mint Sz. *Baſilius* mongya [y]: Sz. Theodórus, *Pontuſi Amaſeára*; a'mint Sz. *Gregórius Nyſsénus* írja: a'mi Hazánk-béli Szentek, Sz. Iſtván, Sz. Imre, Sz. Láſzlo, Sz. Erzébet, Sz. Margit, és ſok egyéb Sz. Mártyrok, Confeſſorok, Szűzek, de fő-képpen a'bóldogſágos Szűz Maria, a'nyomorúlt Magyar-orſzágra, melynek kivált-képpen-valo gond-viſelője és Szó-ſzóllója.

Ezt pedig a'nyugodalmat, az égi madarak a'Muſtár-fának ágain találllyák. Mert az *Eccleſiá*ban, azok találnak igaz nyugodalmat, a'kik Szent Pállal azt mondhattyák [z]; *Az mi nyájaskodáſunk mennyekben vagyon.* kiket, azon Sz. Pál, *a'Szentek Polgár-társainak nevez* [a], *és az Iſten háza-népeinek.* Ezeknek nagy nyugodalmok vagyon, mind elméjőkben; mert *Nem habozó kiſdedek, hogy ide's tova vitetnének a'tudománnak minden ſzelétől* [b]: 's mind akarattyokban; mivelhogy mindenben eggyeznek az Iſten akarattyával. És, mint-hogy *az Iſtenben változás ninchen* [c]; mentől inkább hozzá ragaſzkodik az embernek akarattya, annál nagyobb nyugodalmat talál. mert, a'mint Salomon mongya [d], *Nem ſzomorittya-meg az Igazat, akár-mi történnyék rajta.*

t *Lib. 19 Mor. cap. 2.*

u *Heb. 13. 17*

x *Serm. 11. de Apoſtolis.*

y *Orat. de XL. Martyribus.*

z *Phil. 3. 20.*

a *Eph. 2. 19.*

b *Eph. 4. 14.*

c *Iac 1. 17.*

d *Prov. 12. 21*

III. RÉSZE.

EZ azért az Első Példa-beſzéd, melly a'Férfiaktól vétetett, kik a'ſzántáſt-vetéſt gyakorlyák, és a'Híveknek nevekedéſét és gyarapodáſát adta előnkbe: láſſuk már a'máſikat-is, melly az Aſzſzony'állatoktól vétetett; kik a'kováſz chinálásban, és sűtésben foglalatoſok: és azt mutattya-meg, minémű változás történik azokban, kik, a' Pogányſágot, vagy Eretnekſéget el-hagyván, az igaz *Eccleſiá*ba mennek. *Haſonló*, úgymond, *Mennyeknek orſzága a'Kováſzhoz.* A'Kováſznak, Három tulajdonſága vagyon: Az Első, Gonoſz; tudni illik, hogy a'téſztát meg-poshaſztya és ſavanyíttya. azért mondotta Sz. Pál [e]; hogy *Egy kevés kováſz, az egéſz téſztát meg-poshaſztya. Tiſztítſatok-ki a'régi Kováſzt, hogy új téſztátok legyetek, a'mint hogy Kováſztalanok vattok.* Ez a'Kováſz, a'Bűn, melly az egéſz embert meg-veſzti; vagy a Bűnös ember, ki egyedűl egy egéſz társaſágot el-veſzt, gonoſz példájával. A'Második tulajdonſága, Jó; tudni illik, hogy a'kenyérnek jó íztád. és azért haſonlíttatik a'mái Evangéliomban Mennyeknek orſzága a'Kováſzhoz. Harmadik tulajdonſága az; hogy fel-dagaſztya a'téſztát, és neminémű-képpen fel-fualkodtattya: melly gonoſz lehet, ha a'kevélyſégből ſzármazik. és azért mondotta Urúnk az Apoſtoloknak [f], hogy *Meg-őjják magokat a'Fariſeuſok és Sadducæuſok Kováſzától*; az-az, az ő Tudományoktól, melly fel-fualkodtat [g]. De jó-is lehet, midőn az ember a'Tudomány-által nevekedik az igaz bőlcheſégben, és minden jóban. E'moſtani Példa-beſzédben, a'Kováſzt Jóra kell magyarázni; arra a'változáſra, mellyet a'liſztben és téſztában ſzerez. Így érti Sz. *Ierónymus* [h], a'Kováſzon, a'Kereſztyéni tudománt, melly az egéſz embert tellyeſséggel meg-változtattya. mert a'tiſztátalanokat tiſztákká, a'haragoſokat ſzelídekké, a'kevélyeket alázatoſokká, az Iſten ellenſégit barátivá téſzi, és tellyeſséggel meg újíttya. Az Aſzſzony'állaton, érthettyűk az Iſten bőlcheſégét a Kriſtuſt, ki az ő mennyei Attyától vőtte az Apoſtolokat [i], és a'ſzéles világra küldőtte, hogy az Evangéliomi tudománnyal, és a'Kereſztſégnek ſzentſégével, az embereket Iſten-félőkké, és jó-ízűekké tennék, mondván nékik [k]: *El-menvén, tanítſatok minden nemzeteket, meg-kereſztelvén őket, Atyának, és Fiúnak, és Szent Léleknek nevében: tanítván őket meg-tartani mind a'miket parancholtam néktek.*

Erről az Aſzſzony'állaton példáztatott Iſtennek Bőlcheſégéről, vagy a'Kriſtuſról, Három dolgot olvaſunk: I. Hogy a'Kováſzt el-rejtette, vagy el-egyelítette. Mert, a'ki azt akarja, hogy a'Kriſtus tanitáſa gyűmőlchőt hozzon benne, a'ſzívnek belső kamarájába

A

B

C

D

e *1. Cor. 5. 6.*

f *Matt. 16. 6.*

g *1. Cor. 8. 1.*

h *Comment. in Matth.*

i *Ioan. 17. 7.*

k *Mat. 28. 19*

kell

A kell rejteni: mert nem elég füleivel hallani, vagy nyelvével beszélleni. II. A'Kovászt, nem búzába, hanem lisztbe egyelítette. Mert, a'ki azt kívánnya, hogy az Evangéliomi tudomány haszná̇llyon néki, szükség, hogy a'lisztnek tulajdonsági benne légyenek, a' tiszta életnek feirsége, a'szelídségnek lágysága. Mert a'ki a'bűnnek úndokságában megkeményedik, annak az Isten igéje semmit nem használ: mert, a'mint a'Bölch mongya [l], *a'bölch igét hallotta a'feslett, és nem tetszik néki, és háta-megé veti.* III. Három véka lisztbe egyelíti a'tésztát. Mert az Evangeliomi tudomány, nem egy várasban, vagy tartományban hirdettetik, hanem a széles világon: melynek Három fő része vagyon; *Ásia*, *Africa*, *Európa*. Mellyek-közzül, a'két elsőben, eddig még híre sem vólt a'*Lutheristák* és *Calvinisták* Evangéliomának: *Európa*ban pedig sok országokban, Eretnekségnek tartatik, és mint dögleletes tudomány útáltatik. Az igaz Tudomány azért az, melly mindenütt hirdettetik, és mindenekben hasznot tészen. Innét láttyuk, hogy az igaz régi Keresztyének, a'Pogányokat nem chak az igaz Hitre térítették, hanem minden jóra-is vitték; mellyet az Újítók Vallásában nem találsz: mert, a'kik a'mi igaz Vallásunkról az ő tévelygésökre mennek, ha az-előtt jámborok vóltak, semmire-kellőkké lésznek; ha pedig gonoszok vóltak, annál-is gonoszbakká lésznek: nem lévén semmi eszközök a'Bűnnek el-távoztatására, vagy a'Jónak gyakorlására; tellyes szabadságok lévén pedig a' bűnben-valo meg-maradásra, és gyarapodásra, és a'jószágos chelekedetnek el-mulatására, és meg-útálására: mint-hogy sem a'jóért jutalmat nem várnak, sem a gonoszértvalo büntetéstől nem tartnak.

Ebből pedig nékünk azt kell tanúlnunk; hogy a'Kovász természetibe öltözvén, felebarátinkat jó-izűekké tegyük, mind tanításunkal, 's mind jó példánkal. mert *az Isten parancholatot adott kinek-kinek felebarattya-felől* [m]: és *úgy lészünk a'Krisztusnak jó illattya, azokban, a'kik üdvözülnek* [n]. Azt pedig úgy chelekedhettyük, ha Sz. Pállal azt mondhattyuk [o]. *Nem vagyunk mint sokan, meg-hamisítván az Isten igéjét; hanem, tisztán szóllunk az Krisztusban, úgy mint Istentől, és Isten-előtt:* az-az, ha a'mi tanításunkban, és chelekedetünkben, nem a' magunk hasznát vagy gyönyörűségét keressük a'hív dicsőség-által, hanem az Istennek dicsőségét, és felebarátunknak üdvösségét; a'mint Sz. Pál chelekedett, ki jó Kovász, és jó illat lévén, sokakat gyűjtött a'Krisztus aklába, és sokakat térített-meg a'gonosz életből. Erre int minket-is, nem chak egy helyen: *Az-okáért*, úgy-mond [p], *a'mik a'békeségre-valók, követsük; és a'mik az épületre-valók, egy-más-között meg-őrizzük.* És [q]; *Ki-ki-mind közzületek, kedveskedgyék fele-barátyának a'jóban, épűlésre.* És [r]; *Mindenek épűlésre légyenek.* És [s]; *Semmi gonosz beszéd szájatokból ki ne származzék: hanem, a'melly a'Hitnek épűlésére jó, hogy hasznot adgyon a'halgatóknak.* És [t]; *Vigasztallyátok egy-mást, és építsétek egy-mást; a'mint chelekeszitek-is.* Ez az épités, melyre ennyíszer int Sz. Pál, az Evangéliomi Kovászítás; midőn a'Jószágos chelekedeteknek példájával, illattyával, világosságával felebarátinkat jóra vezérellyük: és, jó tésztává tévén, azt chelekeszszük, hogy velünk eggyütt az Isten asztalára mélto kenyerek lehessenek. És noha ez a'lelki épités mindeneknek kösz, és mindenekhez illik: mindazáltal, fő-képpen a'Tanitóktól, és az Egyházi rendtől kívántatik; kiknek, a'mint gonosz példájok igen ártalmas és veszedelmes, úgy jó példájok igen hasznos és üdvösséges.

Illyen jó-illatú Tanítók vóltak azok, kikről *Venerábilis Béda* emlekezett, ez-előtt ezer esztendővel [u]: Akkor a'Tanítóknak chak az vólt gongyok, hogy az Istennek szolgállyanak, nem e'világnak: tellyes igyekezetök az vólt, hogy elméjöket, ne hasokat töltsék. Az-okáért, abban az időben nagy böchülletben vólt a'Szerzetes öltözet; el-annyira, hogy valahová ment a'Pap, vagy a'Barát, nagy örömmel fogadták, mint Isten szolgáját: ha pedig az úton elő-találták, hozzája mentek; és fejet hajtván, azon örvendeztek, ha kezével a'szent Keresztjelét reájok vetette, vagy szóval meg-áldotta őket, és nagy örömest halgatták jó intő beszédét. Ha valamelly Pap, történet-szerént, valami faluba érkezett, leg-ottan egybe-gyűlvén a'falu-béliek, azon vóltak, hogy az életnek Igéjét halhatnák tőle. Adná Isten, hogy most-is illyen jó-illatú Egyházi emberek vólnának; bizony, sem az Eretnekség, sem a'feslett erkölcs el nem áradna, és nem hatalmaznék ennyire, a'mint annak fogyatkozásából el-hatalmazott. Mert, a'kikkel efféle Egyházi emberek nyájaskodnának, azokat meg-kovászositanák, *nem a'gonosságnak és álnokságnak Kovászával, hanem a'tisztaságnak és igasságnak jó Kovászával* [x]: nem chak tanításokkal, hanem halgatásokkal-is magok jó-viselése-által; úgy hogy, a'kik chak látnák-is őket, aitatosságra indittatnának. Illyen vólt Sz. *Romvaldus* Apátur: ki chak tekintetivel-is meg-rettentette az embert, a'mint *Surius* írja [y]. és Sz. *Malachias* Apátúr, a'mint Sz. Bernárd írja [z]: és Sz. *Equitius* Apátúr, a'mint Sz. Gergelynél olvassuk [a]. Engedgye a'kegyes Isten, hogy jó Kovászok lévén, sok jó kényeret készittsünk az Isten asztalára, és azokkal egyetemben, az Isten országában ehessünk a'Bóldogságnak kenyerében [b]. Amen.

l *Eccli.* 21. 18.

B

m *Eccli.* 17. 12.
n 2. *Cor.* 2. 15
o *vers.* 17.

p *Rom.* 14. 19

C

q *Rom.* 15. 2.
r 1. *Cor.* 14. 26.
s *Eph.* 4. 29.
t 1. *Thess.* 5. 11.

u *Lib.* 3. *c.* 26. *Gentis Anglorum.*

D

x 1. *Cor.* 5. 8.
y *Surius tom.* 3. *pag.* 721.
z *Lib.* 1. *c.* 13. *Vita.*
a *Lib.* 1. *Dial. c.* 4.
b *Luc.* 14. 15.

SEPTUAGESIMA VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. MATENAK XX.

RESZEBEN, ℣. 1.

AZ időben: Mondá JESUS az ô tanitványinak e' példa-beszédet: Hasonló mennyeknek országa a' Chelédes-emberhez, ki jó reggel ki-ment miveséket fogádni az ô szőlőjébe. Meg-szerzôdvén pedig a' miveségekkel egy-napi pénzben, él-küldé ôket a' szőlőjébe. Es ki-menvén három óra-tájban, láta más hivolkodókat állani a' piaczon, és monda nékik: Mennyetek ti-is a' szőlőmbe, és a' mi igaz lészen meg-adom néktek. Azok pedig elmenének. Ismég pedig ki-méne hat és kilencz óra-tájban: és hasonló-képpen chelekedék. Tizen-egy óra-tájban pedig ki-méne, és találá más veszteg-állókat, és monda nékik: Mit állotok itt egész nap hivolkodván? Mondának néki: Mert senki nem fogadott-meg minket. Monda nékik: Mennyetek ti-is a' szőlőmbe. Mikor pedig estve lőtt vólna, monda a' szőlő úra a' gond-viselőjének: Hídd-elő a' miveséket, és add-meg nékik az ô béröket, el-kezdvén az utólsóktol az elsők-ig. Mikor azért el-jöttek vólna a' kik tizen-egy óra-tájban jöttek vala, vévének egy-egy pénzt. El-jövén pedig az elsők-is, alíták hogy többet vennének: vévének pedig ők-is egy-egy pénzt. Es el-vévén morgolódnak vala a' Chelédes ember-ellen, mondván: Ezek az utólsók egy óráig munkálkodtak, és egyenlőkké tötted ôket hozzánk, kik a' napnak terhét és hévségét viseltük. Ô pedig felelvén eggyiknek közzülök, monda: Barátom, nem tészek néked hamissat: nem egy pénzben szerzôdtél-e meg vélem? Vedd-fel a' mi tiéd, és menny-el: annyit akarok pedig ez utólsónak-is adni a' mint néked. A' vagy nem Szabad-e nékem, a' mit akarok, chelekednem? talám a' te szemed álnok, hogy-ím én jó vagyok? Igy lésznek az utólsók elsőkké, és az elsők utólsókká: mert sokan vannak a' hivatalosók, keveszen pedig a' választottak.

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

AKarván a' régi Bölchek a' tiszteséges munkának gyönyörűséges hasznát és jutalmát jelenteni, a' *Bacchust* egy hordón ülve írták; borostyán koszorú lévén a' fején, a' bal-kezében szőlő-veszsző, és metszö-kés; a' jobb-kezében pedig egy chésze-bor: példázván, hogy a' hi hordóval jó bort kiván, hogy abból ihasék, a' szőlőben metszö-késsel és egyéb eszközökkel ne restellyen munkálkodni. Igy olvassuk [a]; hogy Noë elsőben szőlőtt plántált, az-után ivott bort: és a' Meny-asszony-is, elsőben azt mongya [b], hogy a' Szőlőben őrizővé tőttek: és az-után vitte a' Vő-legény a' boros pinczébe [c]. Hasonló-képpen, a' mái Példa-beszédben a' Chelédes-ember, elsőben a' munkásokat meg-fogadgya; meg-szerzôdvén vélek, a' szőlőbe küldi a' múnkára; és az-után ád pénzt nékik, mellyen bort vehettek. Igy mondotta Sz. Pál-is [d]: *A' ki nem akar munkálkodni, ne-is egyék.* Igy vagyon a' mennyei állapot-is, melyben a' Jutalmat úgy vehettyük, ha munkálkodunk érette: úgy munkálkodhatunk pedig, ha a' múnkára hívattatunk. Ez-ellen, Két ellenkező Tévelygés vólt: Mert a' régi *Pelagiánusok*, azt tanitották; hogy az Isten hívatallya- és malasztya-nélkül-is, a' természet erejéből jót chelekedhetünk, és az örök bóldogságnak jutalmát mag-nyerhettyük: A' mostani Újítók pedig, a' *Lutheristák* és *Calvinisták*, minden múnka-nélkül akarnak a' bóldogsághoz jutni. Az Keresztyéni Vallás, se jobra, se balra nem hajolván [e], hanem az

a *Gen.* 9. 20. 21.
b *Cant.* 1. 5.
c *Cant.* 2. 4.
d 2. *Theſſ.* 3. 10.
e *Deut.* 5. 32. & 17. 11. 20.

A igaz úton maradván, mind a'két tévelygéſt meg-rontya: azt valván, hogy az őrők boldogſágnak el-vételére, elsőben kívántatik az Iſtennek Hívó-malaſztya, az-után az embernek múnkája. Mert, ha a'Chelédes-ember, a'munkáſokat nem hítta vólna, a Szőlőbe nem mentek vólna, ſe nem munkálkodtak vólna: ha pedig el-híván őket, nem munkálkodtak, hanem chak hívolkodtak vólna, ſemmi jutalmat nem vőttek vólna. Ezekről ſzóllok én-is e'moſtani Predikatzióban.

I. Meg-mutatom, hogy, az Iſten Malaſztya-nélkűl, ſenki nem hiheti a'Hitnek titkos dolgait, ſe nem kívánhattya, vagy akarhattya az üdvőſségre-valo dolgokat.

II. Meg-bizonyítom, hogy nem minden Chelekedetek gonoſzok és tiſztátalanok.

III. Hogy az Igazak chelekedeti, érdemeſek.

ELSŐ RÉSZE.

B AZ *Pelagiánuſ*ok tévelygéſe-ellen, melly moſt az *Eccleſiát* nem oſtromlya, rővideden azt mondom.

ELSŐBEN: Hogy a'Hitnek ágazatit, úgy a'mint kellene, ſenki nem hiheti, az Iſtennek kivált-képpen-valo Segétő-malaſztya-nélkűl. Ezt, Előſzőr: Ő-maga Urúnk tanította, mondván [f]: *Senki nem jőhet én-hozzám, hanem-ha az Atya, a'ki engem küldött, vonſza őtet.* Mi légyen pedig a'Kriſtushoz-valo menetel, Urúnk ugyan-ott meg-magyarázta, mondván [g]: *Vannak némellyek közzűletek, a'kik nem hiſznek: Ezért mondottam néktek, hogy ſenki hozzám nem jőhet, hanem-ha az én Atyámtól adatik néki.* Ha a'menés a'Hit, és ſenki nem mehet vonás-nélkűl: nyilván ſenki nem hihet, ha az Iſten az ő Malaſztyával nem vonſza. Máſodſzor: Urúnk hálát ád az ő mennyei Sz. Atyának [h]; hogy némelly dolgokat *el-rejtett a'Bölchektől, és az okoſoktól, és meg-jelentette a'kiſdedeknek.* és utánna veti: *Senki nem iſméri a'Fiat, hanem az Atya: az Atyát ſem iſméri ſenki, hanem a'Fiú, és a'kinek a'Fiú meg akarja jelenteni.* Tahát nem elégſéges a'terméſzetnek ereje.

f *Ioan.* 6.44.

g *verſ.* 65.66.

h *Mat.* 11. 25

MÁSODSZOR: Azt mondom: Az embernek akarattya, ſemmi üdvőſséges dolgot nem akarhat, az Iſtennek kivált-képpen-valo ſegétſége-nélkűl. Mert, Előſzőr: Urúnk nyilván mongya [i]; hogy *Az ember Fia azt jőtt kereſni, és üdvőzíteni, a'mi el-veſzett vólt:* jelentvén, hogy nem mi kezdgyűk az Iſtent kereſni, hanem az Iſten keres, és hív elsőbenminket, kik távúl vagyunk, és futúnk tőle. Máſodſzor: Világoſon azt mongya [k]; hogy *Ő-nála-nélkűl ſemmit nem chelekedhetűnk:* az-az, ſem ſokat ſem keveſet, ſem nagyot ſem-kichint, a'mi üdvőſséges vólna. Azért mondotta Sz. Pál egy-általlyában [l]: *Michodád vagyon a'mit nem vőttél? Ha pedig vőtted, mit dichekedel mint-ha nem vőtted vólna?* És ez elég légyen a'*Pelagiánuſ*ok-ellen. Melyből azt tanúllyuk; hogy, ha ſemmit nem chelekedhetűnk az Iſten ſegétſége-nélkűl, magúnknak ſemmit ne tulajdonítſunk, hanem az Iſten malaſztyát tartſuk minden Jók kút-fejének.

i *Luc.* 19.10.

k *Ioan.* 15.5.

C l 1.*Cor.* 4.7.

HARMADSZOR: A'moſtani Újítók-ellen, azt mondom; Hogy az ember az Előljáró malaſzttól fel-ſerkentetvén, és a'Segéto-malaſzttól meg-erősíttetvén, mindentmeg-chelekedhetik, ha akarja; és el-is mulathattya: a'mint máſutt bővſégeſſen meg-mutattam [m]. Moſt azért, chak azt mutatom-meg, mennyi munkát kívánnyon tőlünk az Iſten az ő *Eccleſiá*jában, mellyet az Irásban gyakorta a'Szőlőhöz haſonlított [n]; és a'mái Evangéliomban, azon haſonlatoſsággal, az *Eccleſia*nak állapattyát adgya Urúnk előnkbe. Ennek a'haſonlításnak, a'több Okai-közzűl, az nem utólſo, hogy a mezőn, a'barom múnkája-is alkolmatos; de a Szőlőben, chak emberi múnka kívántatik. és ugyan bé-is sővényezik, hogy a'barom belé ne meheſſen. Melyből azt tanúllyuk; hogy minden egyéb gyűlekőzetben találtatott az igaz okoſság-ellen-valo dolog, melly inkább illett a'baromhoz, hogy-ſem az emberhez: az *Eccleſia*ban pedig, mellyet Urúnk ő-maga plantált, ſemmi aſſéle ninchen; hanem mindenek eggyeznek az okoſsággal. és, hogy nyilván meg-mongyam, egyéb gyűlekőzetek, a'jó-mellett hamiſſat-is tanítottak: de valamit az *Eccleſia* tanít, az mind igaz, jó, és ſzent. Azért mongya Dávid [o]: *Az Úr törvénye makulanélkűl-valo, lelkeket térítvén: az Úr bizonſág-tétele hív, bölcheſéget adván a'kiſdedeknek. Az Úr igaſsági igyeneſſek, vigaſztalván a'ſzíveket: az Úr parancholattya világos, meg-világoſítván a'ſzíveket.* És [p]: *A'te bizonſág-tételid igen hihetőkké lőttek: a'te házadat ſzentſég illeti Úram hoſzſzú napok-ig:* az-az, attól a'ſzentség ſoha el nem távozik. Akarod-e ezt nyilván látni? *Phoroneus* az Egyiptziuſoknak a'lopáſt meg-engedte: és azért némellyek azt vélik, hogy a'Czigányok azoknak maradéki, mint-hogy a'lopáſt játéknak tartyák; és a'példa-beſzéd azt jelenti, hogy ugyan híznak véle. *Lycurgus*, a'*Lacedamoniuſ*oknak meg-engedte a'Házaſság-rontáſt: A'*Perſa*k törvénye, meg-engedte, hogy ember Házas-társúl vegye annyát, leányát, nénnyét, húgát: *Sólon* az *Athenaſ*iaknak, meg-engedte a'gyilkoſságot: *Nu-*

m *Concione I. de S. Stephan.*

n *Pſ.* 29.9.11 *Iſa.* 5.4. *Ier.* 2.21. *Matt.* 21.

D

o *Pſ.* 18. 8.

p *Pſ.* 92.5.

ma a'Romaïaknak, az országoknak erővel-való el-foglalását: A'*Thraciaï*ak, javalották a'hívolkodáſt: A'*Maſſagétak*, az emberi hús ételt: A *Scytak*, a'meg-hólt attyokat meg-égették: A'*Tybarénuſ*ok tőrvénye meg-engedte, hogy a'vén embereket magas hegyről nyakra-főre vetették: A'*Hircánuſ*oké, hogy az emberek hólt teſtét az ebeknek veſsék: A'*Scytaké*, hogy az eleveneket a'hóltakkal, a'kikegy-más-ſzeretők vóltak, el-temeſsék: *Plato* az ő Törvényében, noha az a'többinél majd jobnak láttatott, iſzonyú vétkeket díchért; a'köz feleſéget, a'gyermekek meg-fojtáſát, vagy meg-őléſét: A'*Mahomet Alcorán-ya* azt taníttya [q]; hogy minden ember üdvőzűlhet, ha a'maga törvényét meg-tartya; és [r], hogy a'Bóldogſág chak étel ital léſzen, és feleſégeknek ſokaſága: és azért ſohúlt abban ninch emlekezet a'lelki dolgokról, az Iſtennek látáſáról, vagy ſzeretetiről. A'Zidók *Tálmud*gyában, a'több balgatagſágok-kőzőtt az vagyon [s], a'mint *Rabbi Salomon*nál olvaſſuk; hogy némelly áldozatot, melyről Moyſes emlekezett, az Iſten bűnéért kellett tenni, mivelhogy a'Hóldnak világoſságát meg-kiſſebbítette. A'régi Eretnekeknek balgatagſágit, chak elő-ſzámlálni-is nehéz vólna.

A'moſtani Újítók-is torkig úſznak a bolondſágokban: de az a'többi-kőzőtt, tapaſztalható, hogy az ember, chak a'Hit-által üdvőzűl; mellyel el-hiſzi, hogy ő a'Kriſtus-előtt igaz, a'Kriſtus-által. Ezt az Újítók nagy okoſságnak tartyák, de valóban nagy balgatagſág. Előſzőr: Mert, mikor el kezdi ember hinni hogy ő igaz: vagy már meg-igazúlt; és úgy nē a Hit-által igazúlt-meg, mert előbbi az Igaſság a'Hitnél: vagy még nem igazúlt-meg, hanem az-után kell meg-igazúlni a'Hit-által; és úgy hamiſſan hiſzi hogy igaz; és úgy, az nem igaz és Iſteni Hit, hanem hamis hit, melly nem lehet oka a'Meg-igazúláſnak: hanem ha azt mongyuk, hogy az ember, a'hazugſág- vagy hamiſság-által igazúl-meg. melynél nagyobb bolondſág nem lehet. Máſodſzor: Az Újítók, igen ajánlyák az Imádſágot: mellyet ez az ő Hitők ſemmivé téſzen. Mert, ha bizonnyal hiſzik hogy meg-igazúltak, és kővetkőzédőűl, bűnők ninchen: nē mondhattyákigazán a'Mi-atyánkbā; Bochāſd-meg nékünk a'mi vétkeinket. Harmadſzor; A'*Lutheriſtak*, és *Calviniſták*, kárhoztattyák egy-máſt; és azt tartyák egy-más-felől, hogy meg nē igazúltak, ſe nem üdvőzűlnek, ha meg nem térnek. maga mindenik azt hiſzi maga-felől, hogy meg-igazúlt; és így, egy-más-felől azt kell vallaniok, hogy Igazak, és Nem igazak: Igazak, mert azt hiſzik; Nem igazak, mert tévelygők. Negyedſzer: Ebből az ő Valláſokból, az kővetkőzik, a'mint *Luther* ugyan nyilván-is írja; hogy, chak hidgyen ember, akár-mit chelekedgyék-is, üdvőzűl. melly iſtentelen balgatagſág, útat nyit minden gonoſságra; a'mint meg-is mutattyák chelekedettel.

De a'Kereſztyén Anyaſzentegyház, a'mint jól mongya Sz. Agoſton [t], minden-képpen tiſzta, ſemmi ochmányſágot nem tanít, ſemmi gonoſságra útat nem nyit: hanem, az Iſten parancholatit ajánlya, choda-tételit beſzélli, ajándékit díchéri, kegyelmeſségét kéri. A'minémű hamiſságokat pedig az Újítók reánk fognak, nem mi Valláſink, hanem az ő ſzemtelen hazugſágok.

Továbbá: Haſonló az *Eccleſia* a'Szőlőhőz; mert ſzorgalmatos, nagy, és ſzűnetlen múnkát kíván: de a'több őrőkſégek, úgy-mint rét, kert, ſzántó-föld, erdő, nem annyira; és ha ſzintén nem minden munkáját adgyák-meg-is, adnak valami haſznot: de, ha a'Szőlőnek minden munkáját meg nem adgyák, ſemmi gyűmőlchőt nem ád, hanem el-vadúl, és chak a'tűzre-való, noha arra ſem igen alkolmatos. Annyi pedig a'Szőlővel-való bajlódas, hogy eggyik múnka a'máſikat éri, és a'jó Szőlő-gazda, gyakorta még télben ſem ſzűnik-meg a'múnkától. Az *Eccleſiá*ban-is haſonló múnka kívántatik: melyben, ha ember az ő lelkének ſzőlő-veſzſzejével jól munkálkodik, jeles gyűmőlchőt hoz. Mert a'Jóſzágos chelekedettel fel-ékeſíttetett lélek, az Iſtennek kedves, az Angyalókhoz haſonló, minden egyéb teremtett-állatoknál felyebb-valo; melyről méltán mondhatni, hogy *Gyönyörűſéges fiatal* [u]: de ha el hadgya a vadúlni, a'vétkeknek tőviſſe és bojtorjánnya el-fogja, fölőtte gonoſz gyűmőlche vagyon; melyről méltán mondhatni [x], hogy *Haſzontalan gyűmőlch, és fojtós a'meg-ételre, éſsemmire-kellő*: mellyel az ember, az oktalán-állatnál alább-valóvá léſzen, az Iſten-előtt útálatoſsá, az Ördőghőz haſonlóvá.

Innét vagyon, hogy a'Szent Irás gyakorta ínt bennűnket a'ſzűnetlen múnkára, rettent a'henyéléſtől.

Előſzőr: Mert olly nevekkel nevezi, mellyek nagy múnkát jelentnek; és, hol *Kereſkedők*nek nevezi a'Híveket [y]; hol *Múnkálkodo vitézeknek* [z]; hol *Béreſek*nek [a]; hol *Sáfárok*nak [b]: a'mái Evangéliomban pedig, *Szőlő-miveſek*nek. Ezeknek pedig, jól tudgyuk, hogy ſok munkájok vagyon: és azért mongya Jób [c]; hogy *Az ember munkara ſzűlettetik, és a'madár a'rőpűlléſre*: az-az, mint a'madárnak terméſzete a'rőpűllés, úgy az embernek hívatallya a'múnka. Némelly Magyarázók pedig, a'Madáron az Ördőgőt értik; ki, mint

q *Cap.* 2.
r *Cap.* 5. & *alibi.*
s *In cap.* 1. *Gen. verſ.* 16
t *Lib.* 2. *de Civitat.* c. 28.
u *Iſa.* 5. 7.
x *Sap.* 4. 5.
y *Luc.* 19. 14.
z 2. *Tim.* 2. 3.
a *Iob.* 7. 1.
b *Luc.* 16. 2.
c *Iob.* 5. 7.

A

a'madár, gyors, és mindenkor nyughatatlanúl ide 's tova rópós; és, a'mint Urúnk mondotta [c], *ki-vészi az ígét az ember szivéből, hogy hivén ne üdvözüllyön.* Az Ördög olly gyors a'mi veszedelmünkre, hogy semmi múnkát nem kíméll, hanem mindenkor kereng forog, hogy el-nyellyen bennünket [d]. Méltó tahát, hogy mí-is semmi munkától ne irtózzunk, magunk óltalmára, és javára; mert a'henyélés, az Ördög párnája; a'múnka pedig, győtrelme. Azért mondotta Sz. Jakab [e]: *Ellene-állyatok az ördögnek, és el fút tőletek.* Azt irja *Horátius:*

c Luc. 8. 12.

d 1. Pet. 5. 8.

e Iac. 4. 7.

Ut jugulent homines, surgunt de nocte latrones: Ut teipsum serves, non expergiscéris:

az-az, a tolvajok éjjel fel-kelnek, hogy máſt meg-őllyenek: te pedig fel nem serkensz, hogy magadat meg-óltalmazzad. Némellyek, a'Madáron a'Tűzet értik: mint-ha azt mondotta vólna Jób: A'mint a'Tűz soha meg nem szűnik az ő melegítésétől, és valamit melléje tészsz azt meg-melegíti: úgy kellene az embernek-is szűnetlen munkálkodni. Ha pedig a'Madár nevet meg-tartyuk, annyit tészen a'Jób mondása, Arany-szájú Szent János magyarázásából: Terméſzete az embernek a'múnka, és az-előtt el nem futhat; mint a'Madár, ha élni akar, a'szűnetlen rópülléſt gyakorlya, és ugyan azzal menekedik-is meg sok-féle veszedelemtől. Sz. Gergely pedig azt mongya [f]; hogy embernek a'Múnkát kedvelleni kell, mint a'madár gyönyörűségessen rópós; és arra ugyan sietni kell, mint a'madár sietve rópós.

B

f 6. Mor. c. 6.

Másodszor: Sok-féle példákkal ínti a' Sz. Irás az embert a'múnkára; és tudgyuk, hogy a'Hívek minnyájan munkával jutottak a'nyugodalomra: és azt példázták az Iſraël fiai, kiknagy munkával jutottak az Igéret-földére. Ő-maga-is a'Kriſtus, ki az *Istennek szerelmes fia vólt* [g], előbb a'Kereszt-fán az epét kóstolta-meg [h], az-után mikor fel-támadott, úgy őtt mézet [i]. Kinek szenvedését, először említi Sz. Péter [k], az-után a'dicsőségét. Sz. Pál-is [l], elsőbé emlekezik az ő Kereszténig-valo meg-alázásáról, és az-után mongya hogy fel-magasztaltatott. Sőt ő-maga-is azt mondotta [m]; hogy *Azokat kellett néki szenvedni, és úgy menni-bé az ő dicsőségébe.* És ő képében mondotta David [n]; hogy *Munkakban vólt ifiuságától-fogva.* És a'mái Evangéliomi példájával-is azont bizonyította: mert nem elégedvén azzal, hogy jó reggel ki-ment munkásokat fogadni, az-után-is egy-néhányszor ment-ki ugyan azon okból. Ugyan ezen dolgot azzal-is mutatta meg a'mái Evangéliomban, hogy; a'melly munkásokat a Szőlőbe küldött, a'Napnak terhét, és hévségét viselték, és úgy fizetett nékik. Innét, hívott bennünket a'*Kereszténk minden-napi fel-vételére* [o]; Sz. Pál pedig, a'*Pállya-futásra* [p], hogy a'jutalmat el-kapjuk; és másutt [q]; *A'belső embernek napról-napra-valo meg-újulására.* Innét vagyon az-is, hogy a Sz. Irás díchéri a'Munkálkodókat, és *Boldog*nak mongya, *a'ki kezé munkáját észi* [r]: a'jó Kereskedő szolgát pedig, Urúnk nem chak díchéri [s], hanem nagy jutalmat-is ígér néki. A'hívolkodókat pedig orczázza, és fogyatkozását jelenti [t]: *A'hidegért*, úgy-mond, *szántani nem akart a'reſt: kuldúl azért nyárban, és nem adatik néki.* Urúnk pedig, a'Reſt szolgától nem chak *a'Talentomot véteti-el* [u], hanem *a'kűlső setétségre-is vetteti, a'hol sírás, és fogak chikorgatása leszen.* Azért nem olly kűnyű dolog a'hívolkodás, mint a'Király reſtei vélik.

C

g Matt. 3. 17. & c. 17. 5.

h Mat. 27. 34.

i Luc. 24. 42.

k 1. Pet. 1. 11.

l Phil. 2. 8.

m Luc. 24. 26.

n Pſ. 87. 16.

o Mat. 10. 38. & c. 16. 24. Et, Luc. 9. 23.

p 1. Cor. 9. 24.

q 2. Cor. 4. 16.

r Pſ. 127. 2.

s Mat. 25. 21.

t Prov. 20. 4.

u Matth. 25. 28. 30.

Végezetre; A'Szent Irás, az el-vetett és kichíny Hangyának példájával serkengeti a'Reſt embert a'munkára [x]: *Eredgy a'hangyához oh reſt, és szemléld az ő útait, és tanúlly bölcheséget: kinek, holott vezére ninchen, se tanitója, se fejedelme; nyárba eledelt készít magának, és aratás-kor gyűjti-bé a'mit egyék.* Ezen példával, sok Szent Atyákélnek; és nem ok-nélkűl: mert valóban sok jeles dolgot tanúlhat a'reſt ember a'Hangyától. Mert, ha megszemléli az ő útait, azt láttya Elsőben; Hogy a'szűntelen-valo fel 's alá járással, a'kősziklát-is el-koptattya; a'mint *Aristóteles* írja [y]: és azt tanúlhattya, a'mint *Plinius* mongya; hogy akár-mi kichíny szorgalmatos gyakorlás-is, nagy dolgot vihet véghez. II. Hogy az úton minnyájan járnak; senki veszték nem áll, senki nem hívolkodik; a'mint Sz. Ambrús írja [z]: és azt tanúlhattya, hogy szégyen ő-néki-is, ha hívolkodik. III. Hogy mindenkor azon úton járnak, és el nem távoznak a'bátorságosb és kő zönségesb útról; a'mint *Aristóteles* írja [a]: és azt tanúlhattya, hogy, a'Joszágos chelekedetnek útában meg-maradván, a'járt útat el ne hadgya a'járatlanért. IV. Hogy szoros és keskeny úton járnak; a'mint Sz. *Ieronymus* írja [b]: és azt tanúlhattya, a'mit Urúnk parancholt [c], a'szoros és széles kapuról, a'tág és keskeny útról. V. Hogy a'meg-ázott, vagy nedvesedett búzát ki-horgyák a'verő-fényre, és meg-száraztyák; a'mint Sz. *Basilius* írja [d]: és azt tanúlhattya; hogy, a'mit a'Jó chelekedetek-által gyűjtött, igen meg-őrizze, hogy a'hiu-dicsőségnek nedvességétől meg ne rothadgyon. mellyet úgy chelekedhetik, ha az Igasság Napjának fényessége által-járja; az-az, ha az Istennek tisztességéért chelekeszik mindeneket. VI. A'búza-szemnek végét el-harapja, hogy ki ne chirázzék a'földben; a'mint *Plinius* írja [e]. és az élést úgy rendelik, hogy, sem többet, sem kevésbet-

x Prov. 6. 6.

y Libr. 9. de Hiſtor. Animal. c. 38.

z Libr. 6. Hexamer. c. 4.

a Supra.

b In Vita Malchi.

c Matt. 7. 13.

d Orat. 13. de Eleemoſ.

e Lib. 11. c. 34.

nem

nem gyűjtnek, hanem a'mennyivel meg-érik. VII. *Séneca* azt írja [f], hogy három rendbéli czellákat chinálnak, a'hímeknek, a'nőstényeknek; és az élésnek: és, a'mint *Ælianus* írja, olly mesterségesſen chinállyák, hogy, sem esőtől, sem ellenségtől nem félnek. VIII. *Plinius* azt írja [g]; hogy midőn varas-békára találnak, a'mérges részét meg nem észik. IX. *Columella* azt írja [h]; hogy a'vízen által-úsznak a'gyűmölchért; és akkor, az utólsók az elsőkhöz ragaszkodnak, hogy könnyebben által-mehessenek. X. *Plinius* azt írja, hogy nagyobb terhet viselnek, hogy-sem állapattyok és erejök mutatná: és azt-is meg-próbállyák, a'mi erejök-fölött vagyon. XI. Olly álhatatosok a'munkában, hogy éjjel, hold-világnál-is munkálódnak; a'mint *Plinius* írja: mindazáltal, egy-nehány nap meg-is nyúgosznak, hogy igen el ne fáradgyanak. XII. Hogy a'halottakat el-temetik. Mellyekből, a'Keresztyén ember jeles tanúságokat vehet dolgaiban.

II. RÉSZE.

Mondaná valaki: Im hallom, hogy a'Szent Irás igen int a'munkára: akarnám tudni, ha vagyon-e valami haszna a'Munkának? mert azt szokták mondani; hogy hasznos munkának ember nem érzi fáradságát. Felelet. Az Újítók, mint-hogy minden ckelekedetet kárhozatra-valónak ítélnek, fertelmesnek, gaznak, hamisságnak; úgy mint *Calvinus* János [i], és *Luther* Márton [k]: következendőül azt kell mondaniok, hogy azok nem érdemlik az örök életet, hanem az örök kárhozatot; a'mint nyilván taníttya *Calvinus* [l]. A'Keresztyén Anyaszentegyház pedig külömbet vall. Az-okáért,

Azt mondom: hogy az Igazaknak chelekedetök, nem hamisság és bűn, hanem igasság és jó; a'mint az Irásból sok-képpen meg-bizonyúl: I. Jób-felől azt olvassuk [m]; hogy *Nem vétkezett ajakival, se valami bolondsagot Isten-ellen nem szóllott.* És az Isten ő-maga mondotta felőle [n]; hogy *Eggyügyű és igaz ember, Isten-félő, a'gonosztól el-távozo, és az ártatlanságnak meg-tartója.* Dávid ő-maga gyakorta emlekezik Igasságáról, és jó chelekedetiről [o]; és ugyan bízik-is azokban, hogy elő-álhat vélek az Istennek ítélő-széke-előtt. mert egyéb-képpen, midőn azt kéri [p], hogy *az ő Igasságа-szerént ítéltessék-meg*, kárhozatot kért volna fejére. II. Urúnk imígyen beszéll [q]: *Ha a'szemed eggyügyű lészen; az egész tested világos lészen.* A'hol Urúnk a'tekélletes Jó chelekedetről szóll, melly nem chak ő-magából jó, hanem az igyekezetből-is: mert az eggyügyű szem, a'jó igyekezet; a'világos test, a'jó chelekedet; a'mint Urúnk ő-maga megmagyarázta [r]. Az illyen Chelekedetről azért, azt mongya Urúnk; hogy tellyességgel világos, és semmi setétség ninch benne: de ha az, természete-szerént Halálos bűn vólna, nagyobb részre, sőt tellyességgel setétség vólna; a'mint ugyan-ottan mongya Urúnk a'gonosz igyekezettel meg-ferteztetett chelekedet-felől, melly a'jót megveszti tegeti. III. Szent Pál, némelly Chelekedeteket, *arany*hoz, *ezüst*höz, *drága kő*höz hasonlít [s]: jelentvén, hogy azok az Isten ítéletinek tüzében meg-maradnak, és jutalmat vésznek: mellyeket a'hamisságról nem mondhatni. IV. A'Szent Irás gyakorta int, hogy Jót chelekedgyünk, és ne vétkezzünk [t]. Melly intés, heába-való, sőt ártalmas, ha ember minden chelekedetben vétkezik. V. Az Igazak chelekedeti, kedvesek az Istennél [u]. Az pedig nem lehet, ha a'Chelekedetek mind hamisak: mert a'hamisságot az Isten nem kedvelli, hanem gyűlöli. VI. Az Irás, némelly dolgokról nyilván mongya; hogy *a'ki azokat chelekeszi, nem vétkezik* [x]. *Ha feleséget vészsz*, úgy-mond Szent Pál, *nem vétkeztél.* Azt kérdem én az Újítóktól: Midőn meg-házasodnak vétkeznek-e, vagy nem? Ha vétkeznek: hogy lehet igaz a Sz. Pál mondása? hogy tanátsollyák ők, még a'Barátoknak-is, és az Apátzáknak, hogy meg-házasodgyanak? Ha nem vétkeznek: tahát hazudnak az Újítók? Igen-is. VII. Az Irás, némellyeket Jó chelekedetnek mond [y]: *Ugy világoskodgyék*, úgy-mond Urúnk, *a'ti világosságtok az emberek-előtt, hogy lássák a'ti jó chelekedetiteket.* És [z]: *Miért vattok ez aszszony állatnak bántásara? mert Ió chelekedetet chelekedett velem.* És Sz. Pál [a]: *Ő alkotmányi vagyunk, teremtetvén a'IESUS Krisztusban a'Ió chelekedetekre, mellyeket készitett az Isten hogy azokban járjunk.* És [b]; *Paranchold-meg, hogy Jót chelekedgyenek, gazdágok légyenek a'Ió chelekedetekben.* Maga-felől pedig azt mongya [c]; hogy *Semmiben lelki-ismereti nem vádollya*: de a'Calviniſtákkal azt kellett vólna mondani; Mindenekben vádol lelkem-ismereti, mert mindenekben vétkes vagyok. Sz. Jakab pedig, elválasztya a'Jó chelekedetet a'Bűntől, mondván [d]: *Ha a'Királyi törvént bé-tellyesititek az Irás-szerént; Szeresséd felebarátodat mint tennen magadat; jól mivelitek: ha pedig személt válogattok, bűnt chelekeszitek, meg-feddetvén a'Törvénytől mint által-hágók.* Hová lehet ennél világosb mondás?

A

f *Libr. 1. de Structura Myrmecÿ.*
g *Libr. 11. c. 36.*
h *Lib. 5. de Re ruſtica.*

B

i *Lib. 3. Inſtit. c. 12. §. 4. Et, c. 14. §. 9. & 11 Et, c. 15. §. 3.*
k *In Aſſert. art. 31. 32. 36.*
l *In Antidoto Concil. Trid. Seſſ. 6. c. 12.*
m *Iob. 1. 22.*
n *Iob. 2. 3.*
o *Pſ. 7. 9. Et, 16. 2. 3. Et, 17. 21. Et, 25. 1. Et, 118. 121.*
p *Pſ. 25. 1.*

C

q *Matt. 6. 22. Luc. 11. 34.*
r *Matt. 5. 16.*
s *1. Cor. 3. 12.*
t *Pſ. 4. 5. Iſa. 1. 16. Ioan. 5. 14. 1. Cor. 15. 34. 1. Ioan. 2. 2. Pet. 1. 10.*
u *Mal. 3. 4. Sap. 9. 12. Act. 10. 35 1. Pet. 2. 5. Phil. 4. 18.*
x *1. Cor. 7. 28*

D

y *Matt. 5. 16.*
z *Mat. 26. 10*
a *Eph. 2. 10.*
b *1. Tim. 6. 18.*
c *1. Cor. 4. 4.*
d *Iac. 2. 8. 9.*

A

Nem chak az Irás-ellen vagyon pedig az Újítók vélekedése, hanem az igaz Okosság-ellen-is: I. Mert, ha az Igazaknak minden chelekedetők vétek: tahát a'Hitnek chelekedeti-is, a'melly-által meg-igazúlunk? tahát amaz Imádság-is [e]; *Bochásd-meg nékünk a'mi bűneinket?* Hová lehet pedig nagyobb balgátagság, mint a'Bűn-által meg-igazúlni? a'Bűnnel kérni a'bűnnek bochánattyát? II. Az következnek; hogy az Isten-is vétkezik: mert *ö chelekeszik mi-bennünk* [f]. III. Következnek, hogy a'Kristus nem valóban váltott-meg minket a'hamisságtól, meg nem tisztitott; jó chelekedeteknek követőivé nem tött, hanem Halálos bűnöknek chelekedőivé; Sz. Pálnak nyilván-valo mondása-ellen [g]. IV. Minden Jó chelekedetekben kell embernek magát gyakorlani: de azok mind Bűnök: tahát minden Halálos bűnben kell magúnkat gyakorlanunk. V. Semmi Halálos bűnt nem kell tenni: de minden Jó chelekedetek ollyanok: tahát semmi Jót nem kell tenni. Illyen oktalan bolondságok következnek az Újítók vélekedéséből.

e Luc. 11. 4.

f Phil. 1. 13.

g Tit. 2. 14.

Mondaná valaki: Isaías aztírja [h]; hogy *Minnyájan lőttünk mint a'tisztátalan, és mint a'havi-folyásosnak ruhája minden mi igasságink.* Felelet. Előszőr: Nyilván vagyon, hogy Isaías nem szóll az Igazakról, hanem a'nagy Bűnösökről, kiknek bűnökért kézbe adatott a'Város, és az egész nép; kik, ugyan-ott azt meg-vallyák [i]: *Imé te meg-haragudtál, mert vétkeztünk.* És [k]; *Ninch a'ki segétségül hija a'te nevedet; a'ki fel-kellyen, és tartóztasson tégedet.* De az Igazak, tellyességgel külömbet chelekesznek. Hogy pedig a'Próféta kőzönségessen szóll, az Irásnak gyakor szokását követi; melly sokakról úgy szóll, mint-ha minnyájokról szóllana. Másodszor: Ha mindenekről szóllott vólna-is a'kik akkor vóltak, azzal semmit nem nyernének: mert chak arról az időről szóllott, melyben a'sok gonoságért a'fogságba vitettenek: de nem mindenkor ollyan vólt az egész nép, sem az ő chelekedetők. Harmadszor: Chak azokról a'Chelekedetekről szóllott Isaías, mellyeket ők Igasságnak tartóttak, úgy- mint az Áldozatokról, Innepekről, *&c.* mellyeket nem jó igyekezettel chelekedtenek, és azért útálatosok vóltak az Isten-előtt; a'mint ő-maga meg-mongya Isaiásnál [l]; és hogy ugyan el-fáradott azoknak eltűrésében.

h Isa. 64. 6.

B

i vers. 5.

k vers. 7.

l Isa. 1. 13.

Mondaná még-is valaki: Dávid imígyen könyörög [m]: *Uram, ne menny ítéletbe a'te szolgáddal: mert egy élő sem igazúl-meg a'te szined-előtt.* Felelet: I. Az ember az Isten-előtt nem igazúlhat-meg: mert ő-magától ninchen semmi Igasság benne, úgy-mond Szent Agoston [n]; hanem, a'mi vagyon, az Istentől vagyon. és azért mondotta az-előtt: *A'te igaz-mondásod-szerént; halgass-meg engem a'te igasságod-szerént.* II. Azt a'Bochánando bűnről érti azon Sz. Agoston [o], Sz. *Ierónymus* [p], és Sz. Gergely [q]: mellyek-nélkül nem élünk e'világon. Mint-ha azt mondotta vólna Dávid: Uram, nem kívánok veled törvénkedni; bűnősnek vallom magamat, és bochánatot kérek: mert ninchen senki, a'ki valaha ne vétkezzék; a'mint Salomon-is mondotta [r]: *Ninch igaz ember a földon, a'ki jót chelekedgyék, és ne vétkezzék.* III. Az ember meg nem igazúlhat az Isten-előtt; ha az Istenhez hasonlíttatik; a'mint Sz. Gergely mongya több Szent Atyákkal: mert az Istennek igasága, úgy annyira felyűl-haladgya az embernek, sőt az Angyalnak igasságát-is, hogy a'hoz-képest, ez mérő hamisságnak tetszenek: a'mint a'chillagok, noha ő-magokban elég fényesek, de a'Nap-előtt meg-setétűlnek. És így olvassuk a'Jób könyvében [s]: *Vallyon, az ember az Istenhez hasonlíttatván, meg-igazúlhat-e?* És [t]; *Bizony tudom, hogy meg nem igazíttatik az Istenhez hasonlíttatott ember.* mert, a'mint Sz. Agoston magyarázza [u], az emberek, és az Angyalok-is, az Istennek közléséből igazak, de hozzája-hasonlításból nem igazak; mint a'chillagok hogy a'Naptól vészik a'világosságot, de hozzája hasonlíttatván el-vesztik.

m Psal. 142. 2.

C

n In Psal. 142.

o Libr. de Perfectione Iustitiæ.

p Epistola ad Ctesiphontem.

q In Psal. ult. Pœnitent.

r Eccle. 7. 21

s Iob. 4. 17.

t Iob. 9. 1.

u Lib. ad Orosium.

D

Mondaná továbbá valaki *Luther* Mártonnal: Nem kérjük a'mi vagyon, hanem a'mi ninchen: az-okáért, mivelhogy naponként azt kérjük, hogy Szenteltessék az Isten neve; Légyé az ő akarattya; Bochássa-meg bűneinket: az a'jelé, hogy mindékor Káromlyuk az ő nevét, akarattya-ellen chelekedünk, és vétkezünk. Felelet. Elsőben: Külömbé okoskodhatunk mi az Imádságból: mert Urúnk nem azért tanított minket az Imádságra; hogy soha el ne vegyük a'mit kérünk; hanem azt ígérte, hogy el-vészszük [x]: Az-okáért, valóban meg-szentellyük az ő szent nevét, és akarattyát meg-chelekedgyük: mert egyéb-aránt heába kérnők. Másodszor: Ha senki nem kérheti hogy légyen az Isten akarattya, hanem a'ki azt ellenzi: mi módon mondotta Urúnk-is azon ígéket [y]? Vallyon ő-is ellenzette-e az Isten akarattyát? Az okáért, nem chak azt kérjük a'mi nálunk ninchen, hanem annak-is, a'mi nálunk vagyon, meg-maradását, és öregbülését: és így kérjük, hogy Szenteltessék az Istennek neve; az-az, hogy az szentségben, mellyet a'Keresztségben vőttünk, meg-maradgyunk; a'mint Sz. *Cyprianus* mongya [z], és Sz. Agoston-

x Luc. 11. 9.

y Luc. 22. 42.

z Serm. de Oratione Dominica.

is [z]. Kik

is [a]. Kik azt-is mongyák; hogy, midőn azt kérjük, hogy Légyen az ő akarattya; a' hitetleneknek, és gonoszoknak meg-téréſét kérjük; hogy azok-is, noha földi emberek, azt kezgyék chelekedni a' mit a' menyhez haſonló igaz Hívek. Midőn pedig Bűneinknek bochánattyát kérjük, azt nem minden chelekedetinkről értyük, mert ſokakról hálát-is adunk: hanem, a' Jószágos chelekedetekbe egyeledő Bochánando bűnökről.

a *Lib. de Bono Perſeverantia, c. 2.*

III. RÉSZE.

AZ Igazak Chelekedetők, nem chak nem gonoszok és tiſztátalanok, hanem ugyan érdemeſek-is, és jutalomúl az örök életet és boldogſágot érdemlik: Ezt ſokképpen meg-bizonyíthattyuk.

Első szór: Mert az Örök élet, gyakorta Jutalomnak, Bérnek, Fizetéſnek mondatik: melyből az következik; hogy a' Jó chelekedet, a' mellyért adatik, érdem, vagy érdemes. A' mái Evangéliomban, azt mongya a' Chelédes-ember [b]: *Hidd-elő a' miveſeket, és add-meg nékik az ő Béröket.* A' Béren, érti a' nápi pénzt; azon pedig, az Örök életet, értik közönſégeſſen a' Sz. Atyák. Továbbá; Urúnk azt mongya a' Híveknek [c]: *Örüllyetek és vigadgyatok, mert a' ti jutalmatok bévſéges mennyekben:* mellyJutalom, a' Mennyeknek orſzága; a' mint ugyan-ottan Urúnk meg-magyarázta [d]. Erre azt feleli *Calvinus*; hogy az Örök élet; chak haſonlatoſſágból mondatik Jutalomnak; tulajdon-képpen pedig Örökſégnek; melly a' fiaknak azért adatik hogy fiak, nem azért hogy munkájokkal nyerték. De ennek ſemmi ereje ninchen: Mert a' Sz. Irásban; nem kevésbſzer; ha nem többſzör, mondatik Jutalomnak; hogy ſem Örökſégnek: az-okáért, a' mit ők nékünk felelnek, mi-is azt felelhettyük nékik. De annak-fölötte, azt mondom, hogy mind Jutalomnak, 's mind Örökſégnek, igazán és tulajdon-képpen mondatik, és mind a' kettőnek tulajdonſágát magába foglallya az Örök élet: mert ígéretből; a' munkáſoknak úgy mint Jutalom adatik: de nem adatik, hanem chak a' fiaknak, és úgy Örökſég. Mind a' kettőről eggyütt emlekezik Sz. Pál; mondván [e]: *Valamit chelekeſztek, ſzivetek-ſzerént chelekedgyetek, mint az Urnak; és nem mint embereknek: tudván hogy az Urtól véſzitek az örökſég jutalmát.* Ha azt mondod; hogy az Örökſégért a' fiaknak nem ſzükſég munkálkodni: Azt felelem; hogy, noha a' kichinyeknek, kik a' ſzent Kereſztſég-után meg-halnak, az Örök élet chak örökſégűl adatik: mindazáltal, a' meg-okoſodott fiaknak munkával kell azt érdemleniek, hogy két úton, és két névvel vegyék; mint Örökſéget; és Jutalmat: mert ez, tiſztelteſſégesb amannál egy-áitallyában. és azért akarta az Iſten az ő fiait azzal fel-tiſztelni; hogy az Örökſégőkhöz-is, úgy mint Jutalomhoz; juſſanak. Kriſtus Urunknak-is, úgy mint Iſten Fiának, a' Teſtének dichőſége, és nevének fel-magaſztalása, Örökſég vólt: de még-is azt mongya Sz. Pál [f]; hogy *Az ő meg-alázásáért, és halálig-valo engedelmeſſégéért magaſztalta-fel az Iſten, és adott néki minden név-fölött-valo nevet.* Holott azt-is vedd eſzedbe; hogy a Jó chelekedet érdeméért, az örök dichőſégnek olly garáditſa, mértéke, és módgya, adatik jutalomúl: melyre nem futnak azok, kik chak örökſégűl véſzik, mint a' meg-kereſztelt gyermekek; kiknek nem léſzen olly nagy dichőſégők, mint a' munkálkodo Híveknek.

b *Matt. 20. 8.*
c *Mat. 5. 12.*
d *verſ. 10.*
e *Col. 3. 23.*
f *Phil. 2. 9.*

Masodszor: A' Mennyei jutalom, a' Chelekedetnek és munkának mértékeſzerént adatik: Az-okáért, annak meg-adáſában, az Iſten nem chak az ő irgalmas fogadáſát, és Atyai jó-vóltát tekinti, hanem a' Chelekedetnek méltoſágát-is és foganatoſſágát. Innét mongya Dávid [g]: *Uram, te meg-fizetſz kinek-kinek az ő Chelekedete-ſzerént.* Sőt Urúnk-is [h]: *Az ember fia meg-fizet kinek-kinek, az ő Chelekedeti-ſzerént:* Szent Pál-is [i]: *Ki-ki mind Jutalmát véſzi; az ő munkája ſzerént.* Es [k]; *A miket az ember vét, azokat arattya-is.* Es Szent Jánoſnál az Úr [l]: *Imé hamar el-jövök, és a' Jutalom velem vagyon, meg-fizetni mindeneknek az ő chelekedetők-ſzerént.* Mivel fizeſſen pedig az Úr a' más világon, azt-is meg-jelentette Sz. Pál: ki, midőn azt mondotta vólna [m]; hogy *Az Ur meg-fizet kinek-kinek az ő chelekedetők-ſzerént*; utánna vetette: *Azoknak, a' kik, a' Jó chelekedetnek türéſe-ſzerént, dichőſéget, és tiſztteſſéget, és halhatatlanſágot kereſnek, az örök életet.* Es midőn azt mondotta vólna [n]; *A' kiket ember vét; azokat arattya-is*; mingyárt meg-magyarázván, utánna vetette: *A' ki a' lélekben vét, a' lélekből-is arattya az örök életet.*

g *Pſ. 61. 13.*
h *Mat. 16. 27.*
i *1. Cor. 3. 8.*
k *Col. 6. 8.*
l *Apoc. 22. 12.*
m *Rom 2. 6.*
n *Gal. 6. 8.*

Harmadszor: Az Irás azt mongya [o]; hogy a' Jó chelekedetnek, igaſſág-ſzerént adatik a' Jutalom: és hogy az Iſten igaz, és nem ſzemély-válogató [p]. A' Személy-válogatás pedig, az Osztó-igaſſág-ellen vagyon; midőn valaki érdeme-nélkül ád valakinek jutalmat, a' vagy nagyobb jutalmat kiſſebb érdemért. Az-okáért, ha az Iſten nem ſzemély-válogató, a' Jutalomnak adáſában, az érdemnek mi-vóltát nézi. Továbbá; az Örök élet nyilván ígértetik a' Jó chelekedetért. Azért mondotta Urúnk [q]

o *1. Theſ. 1. 4 6. 7. Et 2. Tim. 4. 7. & Hebr. 6. 10.*
p *Act. 10. 34. Rom 2. 11. Galat. 2. 6. 1 Pet. 1. 17.*
q *Mat. 19. 17.*

A

r vers. 29.

s 1. Tim. 4. 8.

t Iac. 1. 12.

u Mat. 25. 34.

x Mat. 25. 21

y Apoc. 7. 14. 15.

z Luc. 10. 7.

B

a Sap. 3. 5.

b Luc. 20. 35.

c 2. Thes. 1. 5.

d Apoc. 3. 4.

e Rom. 8. 18.

f 2. Cor. 4. 17.

C

g Pſ. 102. 4.

h Matt. 5. 7.

i Ep. 105. Et Lib. de Corrept. & Gratia, c. 13.

k Rom. 6. 23.

l Lib. de Gratia & Lib. arb. c. 8. 9.

D

m Luc. 17. 10

n Lib. 8. in Luc.

o 2. Tim. 2. 21.

p Pſ. 15. 2.

q Serm 3. de Verb. Domini

Ha az életre bé akarſz menni, tartsd-meg a'parancholatokat. Es [r]; *Minden a'ki el-hadgya házát, &c. az én nevemért, ſzáz annyit vészen, és az Örök életet bírja.* Sz. Pál pedig azt írja [s]: *Az Iſteni tiſztelet mindenekre haſznos, ígérete lévén a'moſtani és a'kövétközendö élet-felöl.* Es Sz. Jakab [t]: *Bóldog ember, a'ki a'kiſértetet el-ſzenvedi: mert mikor meg-próbáltatik, el-vészi az életnek koronáját, mellyet ígért az Iſten az ötet-ſzeretöknek.* Midön pedig az ígéret a'Munkához-képeſt léſzen: a'ki a'múnkát meg-chelekedte, igazán mondhattya; hogy az ígért dolgot meg-érdemlette; és igazán, mint jutalmat, meg-kérheti. Ezt a' meg-ígért Jutalmat, hallyad mint hozza-elö Urúnk az ítélet-kor, midön igaz Bírónak mutattya magát [u]: *Jöjetek-el én Atyámnak áldottai, bírjátok a'világ-kezdetitöl-fogva néktek kéſzittetett Orſzágot: mert éheztem, és ennem adtatok,* &c. jelentvén, hogy az Örök élet meg-adáſának oka, a'Jó chelekedet vólt. Es [x]; *Örülly jó és hív ſzolgám, miért-hogy a'kevésben hív vóltál, ſokat bízok reád; menny-bé az Urad örömébe.* Es Sz. János [y]; *Ezek azok, kik nagy háboruságból jöttek: az-okáért vannak az Iſtennek Királyi ſzéke-elött.*

NEGYEDSZER: Az Irás némelly ſzemélyeket méltóknak mond a'Bóldogſágra, az-az, meg-érdemlették a'bóldogſágot mint jutalmat; Urúnknak ama' mondáſa-ſzerént [z]: *Mélto a'múnkás az ö bérére.* Innét mongya Salomon [a]: *Az Iſten meg-kiſértette öket, és magához méltóknak találta öket.* Es Urúnk [b]; *A'kik méltóknak ítéltetnek a'más világra, és a'halottak-közzül-valo fel-támadáſra.* Es Sz. Pál [c]: *Hogy méltóknak találtaſſatok az Iſten orſzágára, mellyért ſzenvedtök-is.* Es Sz. János [d]: *En-velem feirben járnak, mert méltók.* Ezeknek pedig ninch ellene a'Sz. Pál mondáſa [e]: *Alítom, hogy nem méltók e'moſtani idönek ſzenvedéſi a'kövétközendö dichöſégre, melly meg-jelentetik mi-bennünk.* Mert, ha az idöt meg-tekintyük, ninchen haſonlatoſſág a'rövid ideig-, vagy ſzem-pillantáſig-valo Chelekedet-, és az örökké-valo dichöſég-között: de a'ſzenvedés-és dichöſég-között vagyon, a'ſzeretetért, melyböl a'ſzenvedés ſzármazik. Így a'Kriſtus Urúnk ſzenvedéſe-is, rövidebb vólt az örök gyötrelemnél: de a'ſzenvedönek méltóſágáért, mélto vólt, hogy az örök gyötrelemböl meg-mentené az embereket. A'világi gyönyörüſégek-is, kiſſebbek a'pokol kínnyainál: de, mint-hogy azokért az Iſtent meg-vetették a'gonoſz emberek, méltók hogy azokkal büntetteſſenek. Vallyon, a'mag, nem kiſſebb-e állapattya-ſzerént a'Fánál? de érejéhez-képeſt, haſonló a'fához; és, ha úgy ültetik-el a' mint kívántatik, természet-ſzerént-valo igaſſágból, mélto hogy fa nevekedgyék belöle. Noha azért azt mongya Sz. Pál [f]; hogy *A'mi moſtani háboruságunk, egy ſzem-pillantáſig-valo, és könyü*, ha a'dichöſégnek nagy- és örök-vóltához haſonlíttatik: mindazáltal azt-is mongya; hogy *Az a'ſzenvedés ſzerzi azt a'dichöſéget mi-nékünk*; tudni-illik, meg-érdemelvén azt: és az-okáért mélto hogy az igaz Bíro, mint jutalmat, adgya azért az örök Bóldogſágot. Láſſuk már, mint okoskodnak ezek-ellen az Újító Atyafiak.

Elöſzör: Azt mongyák; hogy a'Sz. Irás, a'Mennyei bóldogſágot, irgalmaſſágból-valónak mongya: az-okáért azt ingyen vészük, és nem jutalomúl érdemünkért. Így mongya a Dávid [g]: *Ki téged irgalmaſſaggal és könyörületeſſégekkel koronáz.* és Urúnk [h]; *Bóldogok az irgalmaſok, mert ök irgalmaſſagot nyernek.* Felelet: Az örök Bóldogſág, nem azért tulajdoníttatik az Irgalmaſſágnak, hogy a'munkának valoſágos jutalma nem vólna: hanem, hogy a'Jószágos chelekedet-is, és az Érdem, irgalmaſſágból vagyon; a'mint Sz. Agoſton mongya [i]: mivelhogy az ember ſemmi érdemeſt nem chelekedhetik, míg nem meg-igazúl. a'Meg-igazúlás pedig, nem a'Chelekedetböl léſzen, hanem az Irgalmaſſágból, és kegyelemböl. Es, mint-hogy Szent Pál azt mongya [k]; hogy *A bünnek zóldgya, a'halál; az Örök életet pedig, az Iſten Malaſztya*: jól mongya Szent Agoſton [l]; hogy az Örök életet-is, a'Jószágos chelekedet zólgyának mondhatta vólna: de azért nem mondotta; hogy ne vélnök, hogy ſzintén úgy miénk, és tölünk ſzármazik az Igaſſág, mint a'Bün, melly tellyeſſéggel egyedül miénk, nem az Iſtené.

Másodſzor: Azt mongyák; hogy Urúnk azt parancholta [m]; hogy *Mikor mindeneket meg-chelekeſzünk, mellyek nekünk parancholva vannak, azt mongyuk: Haſzontalan ſzolgák vagyunk; a'mit meg kellett chelekednünk, meg-chelekedtük.* De ez ſemmit mi-velünk nem ellenkezik. Mert, I. A'mint Sz. Ambrús mongya [n]; hogy Urúnk azt parancholya, hogy meg-iſmérjük kik vagyunk magúnktól, az-az, haſzontalan ſzolgák, és elégtelenek az Úr parancholattyának bé-tellyesítéſére: de mint-hogy az ö Malaſztyával azt bé-tellyesíttyük, *Haſznos ſzolgák* vagyunk; a'mint Sz. Pál nevezi a'Híveket [o]. II. A'mint *Béda* írja; az Úr azt kívánnya, hogy eſzünkbe vegyük, hogy mi az Iſtennek haſznot nem tészünk, hanem, a'mi jót chelekeſzünk, nékünk, nem az Iſtennek haſznos, *ki a'mi javainknélkül nem ſzükölködik* [p]. Azért, nagy alázatoſſággal kell néki ſzolgálnunk; és hálát adnunk, hogy méltóztatik bé-venni ſzolgálatunkat. III. A'mint Sz. Agoſton írja [q]; Haſzontalan ſzolgáknak mondathatunk, midön minden parancholatokat meg-

tartunk:

tartunk: mert chak annyit chelekeſzünk, a'mennyivel tartozunk. És ſemmi Jutalmat azért nem kérhetnénk, ha az Iſten jó akarattyából meg nem ſzegődött vólna velünk: mert természet-ſzerént, az Iſtennek rab-ſzolgai vagyunk; és, ha akarná, mindenre reá kötelezhetne bennünket, jutalom-nélkül-is. De mint-hogy jó akarattyából meg-ſzegődött velünk, méltán mondhattyuk Sz. Pállal [r]; hogy *El-tétetett nékünk az Igaſságnak Koronája, mellyet meg-ad nékünk az Úr, ama' napon az igaz Bíró.* mint-hogy Urunk-is, a' mái Evangéliomban azt mongya [s]: *Nem egy pénzben ſzerződtél-e-meg velem? Vedd-fel a'mi tiéd.* És máſutt [t]; *Jó és hív ſzolgának* nevezi, a ki hívatallyában el-járt, és *az Urának örömébe küldi.*

Harmadſzor: Azt mongyák; hogy a'mí üdvöſſégünk, az Iſten Malaſztyának tulajdoníttatik, és nem a mí Chelekedetinknek. Azért mongya Szent Pál [u]: *Kegyelemből ſzabadúltatok-meg a' Hit-által; és az nem tí-tőletek: mert az Iſten ajándéka. nem a' chelekedetekből, hogy valaki ne dichekedgyék.* Es [x]; *Nem az Igaſság chelekedetiből, mellyeket mí chelekedtünk, hanem az ő Irgalmaſsága-ſzerént üdvözített minket.* Felelet: E'helyeken, Sz. Pál, a'Meg-igazuláſról ſzóll, melly El-kezdetett üdvöſſég, mellyet mí-is chak az Iſten irgalmas Malaſztyának tulajdonítunk. Továbbá; azokról a'Chelekedetekről ſzóll, mellyeket ember a'természetnek erejéből, a' Hit- és az Iſten Malaſztya-nélkül chelekeſzik: mellyeket mí ſem mondunk illendőknek az Őrök életre, hanem azokat, mellyek az igaz Hitből, és az Iſten malaſztyából, a'Kriſtus érdeme-által ſzármaznak. Ezzel pedig mí nem illettyük boſzſzúſággal a'Kriſtuſt, a'mint az Újítók kábálkodva reánk fogják: mert mí nem állattyuk ſzembe az Igazak chelekedetit és érdemit, a'Kriſtus érdemével; tudván, hogy ebből ſzármaznak; és azoknak díchéretek, a'Kriſtus érdemére haromlik. mert *ő a' Szőlő-tő, mí Szőlő-veſzſzők vagyunk.* Es; *Mi-képpen hogy a' Szőlő-veſzſző nem hozhat gyümölchöt ő-magától, ha meg nem marad a' Szőlő-tőben: úgy mí ſem, ha ő-benne nem maradunk* [y]. Azért, a'mint ninchen a Szőlő-tőnek gyalázattyára a' Szőlő-veſzſzőnek bővſéges gyümölche: úgy a'Kriſtus dichőſége ſem kiſſebből, ha az ő ſzolgai, az ő Malaſztyával, az ő-tőle adatott Hit- és Szeretet-által, jót chelekednek; mellyért az igaz Bíró az őrök életet adgya jutalomúl. Nem-is azért kívántatik a'mí Érdeműnk, hogy a'Kriſtuſé elégſéges nem lőtt vólna; hanem inkább annak foganatoſſágáért. mert a'Kriſtus chelekedeti, nem chak azt érdemlették az Iſtennél, hogy mí üdvözüllyünk: hanem azt-is, hogy tulajdon érdeműnkel üdvözüllyünk. és, hogy nem chak az üdvöſſéget érdemlette nékünk; hanem az érdemléſre-valo erőt-is. Mi-képpen, hogy nem az Iſten erőtlenſégéből ſzármazik; hogy a' Nap-által világoſíttya-meg e'világot, a'tűzzel melegít, a'vízzel nedvesít, a'ſzellővel hívesít; mint-ha azok-nélkül afféléket nem chelekedhetnék: hanem inkább, az ő mindenhato erejéből, mellyel azokat teremtette, és ollyan erőt adott nékik. Annak-okáért, mí ſzintén úgy vallyuk magúnkat kötelesknek lenni, és ſzintén úgy tulajdoníttyuk üdvöſſégünket a'Kriſtuſnak, midőn azt a'mí érdeműnkel nyerjük-meg, mint-ha a'nélkül chupán chak ajándékon vennők. Sőt azt mongyuk; hogy ekképen többel tartozunk néki: mivelhogy az ő Malaſztya-által nem chak üdvözülünk, hanem aunak-fölötte, igen fő és böchülletes módon üdvözülünk, tulajdon érdeműnk-által, melynek minden ereje az Iſten Malaſztyától ſzármazik. mivelhogy *Minden jó adomány, és minden tekélletes ajándék onnét-felyül vagyon, le-ſzálván a'Világoſságnak Attyától* [z].

Ezekből ki-tetſzik, minémű külömbſég légyen az Újítók tanitáſa-között, és a'mí Kereſztyén Valláſunk-között: és minemű veſzedelmes dolog következik az ő Tévelygéſökből; és minémű üdvöſſéges, a'mí igaz Hitünkből. Mert a'ki ő-tőlök azt hallya, hogy a'Jó chelekedet nem chak nem érdemes, hanem merő úndokſág, és hamiſſág, künnyen meg-veti, és ſoha nem igyekezik abban magát foglalni: de a'ki mí-tőlünk azt hallya, hogy az Iſten Malaſztyából ſzármazott chelekedetek az Iſtennél kedveſek, és igen érdemeſek; úgy-mint mellyekkel az őrök Bóldogſágot meg-nyerhetni: nagy kedve lehet azokhoz; és úgy mint igaz fiú, kíván a'mennyei Attyának azokkal kedveskedni; és úgy mint magának-is javát kívánván, és arra igyekezvén, azokban gyakorlani akarja magát, hogy azt a nagy Jutalmat el-vehesſe, mellyet *ſem a' ſzem nem látott, ſem a' fül nem hallott, ſem az ember ſzívébe fel nem ment* [a], *mellyet az Iſten azoknak kéſzített, a'kik őtet ſzeretik:* és az ő ſzeretetiből, tellyes életökben az ő Szőlőjében őrömeſt munkálkodnak, el-viſelvén a'Napnak terhét és hévſégét, mellyet minden faradſág- és múnka-nélkül-valo nyugodalom fog-követni.

Ennek az igaz tudománnak meg-maradáſára, mindenkor nagy gongya vólt az Iſtennek, és vagyon-is; és a'végre, minden időkben rendelt az ő *Eccleſiá*jában igaz Tanitókat, kik fűnetlen munkájokkal az ő Szőlőjét gyümölchöztetnék; a'mint a'mái

Evange-

A

t 2. Tim. 4. 8.

s Mat. 20. 13.
t Mat. 25. 21.

B

u Eph. 2. 8.

x Tit. 3. 5.

C

y Ioan. 15. 4.

z Iac. 1. 16.

D

a Iſa. 64. 4. 1. Cor. 2. 9.

A

Evangeliom-is meg-mutattya: mivelhogy a' Chelédes-ember, kûlömb-kûlömb órán ki-ment míveſeket fogadni az ô Szőlőjébe. Ezt pedig az Irás Sok-képpen jelenti: I. Az *Eccleſiát, Váraſnak* [b], és *Hegyen-valo Váraſnak* nevezvén [c]: mellyet, mint-hogy el nem rejthetni az ellenſég-elôtt, óltalmazni kell ellene. Az-okáért, az Iſten az ô Várasának, ſzűnetlen Vígyázókat ígért [d], Jeruſalem neve-alatt, valamíg az ellenſég el nem fogy. nem fogy pedig el, világ vége-elôtt. II. *Akol*nak nevezvén [e]: melynek ſzíve-ſzerént-valo Páſztorokat ígért az Iſten [f]; kétſég-nélkûl mind addig, valamíg a Farkaſok meg nem ſzűnnek a' Juhok-ellen-valo inchelkedéſtől, és valamíg a' Juhoknak ſzûkſéges léſzen a'legeltetés. annak pedig vége nem léſzen világ vége-elôtt. Erről a ſzűnetlen gond-viſeléſről, ſzépen emlekezik Sz. Pál [g]: *Adott* (a' Kriſtus) *némellyeket Apoſtolokat, Profétákat, Evangeliſtákat, Páſztorokat, és Doktorokat.* Vallyon mi végre? *A' Szenteknek tellyes-vóltokra, a' ſzolgálatnak munkájára, a' Kriſtus teſtének épűléſére.* De míg? *Míg minnyajan el-jußunk a' Hitnek, és az Iſten fia iſméretinek eggyeſſégére; hogy tekélletes férfiakká legyünk, a' Kriſtus meg-állapodott idejének mértéke-ſzerént.* És más okát-is adgya: *Hogy ne legyünk többé habozó kisdedek, és ide's tova ne vitetteſsünk a' tudománnak minden ſzelétől, az emberek gonoſsága-által, a' tévelygésbe-ejtő álnokság-által*; melly mind a' világ végé-ig tart; és azért mindenkor ſzûkſégeſek léſznek a' Gond-viſelők.

B

Ezekből én azt hozom-ki; hogy ninch más gyülekőzet, mellyet Iſten Szőlőjének, vagy el-rendelt Seregének mondhatnánk a' *Romai Eccléſia*-kivűl: mert chak abban találtatik az Egyházi Páſztoroknak egy-más-kővetéſe, az Apoſtolok idejétől-fogva mind ez-ideig; mellyet a' Sz. Atyák mindenkor erős bizonyſágnak tartottak az igaz *Eccleſiá*nak fel-találáſára. Sz. *Irenæus*, elő-ſzámlálván a' Romai Püſpőköket, Sz. Pétertől-fogva *Eleutherius*-ig, azt írja [h]; hogy azzal minden Eretnekeket meg-ſzégyeníthetni. *Optátus Milevitánus, Syricius*-ig: és azzal bizonyíttya [i]; hogy ninch az *Eccléſia* a' *Donatiſták*nál, kik ollyan rend-ſzerént-valo kővetéſt, az Apoſtoloktól-fogva nem mutathattak. Sz. Agoſton, *Anaſtaſius*-ig, azon végre [k]. és azt írja [l]; hogy ôtet az tartya az *Eccleſiá*ban, hogy a' Sz. Péter Székitől-fogva, a' kinek ajánlotta Urúnk az ô Juhainak legeltetéſét, meg-maradott az ô idejéig a' Papoknak egy-más-kővetéſe. Ha a' régi Szent Atyák, annyíra bőchűllőtték az igaz *Eccleſiá*nak meg-mutatáſára, húſz, a' vagy negyven Romai Püſpőköknek egy-más-kővetéſét: mí két-ſzáznál-is többet ſzámlálhatunk. és azért azt nagyra kell bőchűllenünk: fő-képpen, mint-hogy a' több Apoſtoloktól fundáltatott *Eccleſiá*kban azt fel nem találjuk; mellyekben, a' Tőrők birodalma-alatt, vagy igen homályos, vagy ſemmi kővetés nem vólt. *Romá*bã pedig, noha a' világi Birodalom, egy-nehány ſzor chak nem fenékkel fel-fordúlt, a' nagy változás-miatt, mindenkor álhatatoſon meg-maradott a' Sz. Péter Széke; a' mint moſt-is láttyuk; mellyet valóban orrolnak az Újítók.

C

Ezt hogy jobban eſzűnkbe vegyük, tudnúnk kell, I. Hogy az *Eccléſia*, Páſztor-nélkûl nem lehet; a' mint Sz. *Cyprianus* [m], és Sz. *Ierónymus* [n] bizonyíttyák, Sz. Pálnak nem régen elő-hozott mondáſából [o]. De még *Luther*-is azt írja [p]; hogy az *Eccleſiá*nak eggyik jele az, hogy Igaz Páſztori légyenek. II. Az *Eccleſiá*ban, mindenkor chak azokat tartották igaz Püſpőköknek, kik az Apoſtoloktól ſzármaztak rend-ſzerént, a' Fel-ſzentelés-által: mert Urúnk az Apoſtolokat válaſztotta, és azoknak engedett minden méltoſágot, az *Eccleſiá*nak légeltetéſére; melly az-után kézről kézre jutott, a' mái napig. III. Hogy valaki igaz Püſpők légyen, és az Apoſtoloktól ſzármazzék, az kívántatik; hogy a' vagy az Apoſtolok-közzűl valakit rend-ſzerént kőveſſen, a' mint Sz. Kelemen Szent Pétert: a' vagy az Apoſtoloktól rendeltetett Püſpők-közzűl, mint *Ignátius Evódiuſt*, Sz. Pétertől rendeltetett Püſpőkőt: a' vagy, ha új Püſpőkſég, hogy attól rendeltetett légyen, a' kinek Apoſtoli méltoſága vólt: melly chak a' Római Püſpőkőkben találtatott. mert, a' mint Sz. Agoſton írja [q], a' Római *Eccleſiá*ban mindenkor meg-maradott az Apoſtoli Széknek méltoſága. Továbba, az-is kívántatik; hogy három ollyan Püſpőktől légyen fel-ſzenteltetett, kik az Apoſtolokra vihetik ſzentelésőket; a' mint a' régi *Conciliom*okból ki-tetſzik: és Sz. Pálból-is [r]; a' mint Arany-ſzáju Sz. János magyarázza. Holott azért ezeket, meg nem mutathattyák az Újítók az ô majmos Predikátorokban; nyilván jelentik, hogy ſem Püſpőkjők, ſem *Eccleſiá*jok ninchen.

D

Ez-ellen így okoskodik *Brentius* [s]: Kaifás rend-ſzerént kővette a' régi Papi-fejedelmeket, és Aaron-ig vihette eredetit: de mind azáltal, az Apoſtolok nem kérték hogy őket fel-ſzentellye, hanem rend-kivűl lőttek Püſpőkőkké. Az-okáért a' Kaifás-kővető moſtani Püſpőkők kővetéſe- és ſzenteléſe-nélkûl-is, ſzabad Püſpőkőkké lenni. Felelet: Aaron rendinek Papſága, chak ideig tartott, az Új Teſtamentom-ig; az-után pedig, a' Melkiſedek rendi-ſzerént-valo Papſág kezdetett, mellyet Kriſtus Urúnk ſzerzett. és,

mivel-

[b] *Cant. 3. 2.*
[c] *Matt. 5. 14.*
[d] *Iſa. 62. 6.*
[e] *Ioan. 10. 1.*
[f] *Ier. 3. 15.*
[g] *Eph. 4. 11.*
[h] *Lib. 3. c. 3.*
[i] *Lib. 2. contra Parmenianum.*
[k] *Ep. 165. ad Generoſum.*
[l] *Lib. contra Epiſt. Fundamenti, c. 4.*
[m] *Lib. 4 ep. 9.*
[n] *Lib. contra Lucifurianos.*
[o] *Eph. 4. 11.*
[p] *Lib. de Eccleſia & Concilio.*
[q] *Ep. 162.*
[r] *1. Tim. 4. 14*
[s] *Prolegomen. contra Petrum à Soto.*

mivelhogy annak ſengéi vóltak az Apoſtolok, nem kívántatott hogy Kaifáſt követnék, hanem új Papságot kezdettek. Az-okáért, a'mint Aarontól-fogva a Kriſtus-ig, chak az vólt igaz Pap, a'ki Aaront követte: úgy az Apoſtoloktól-fogva világ végé-ig, azok léſznek igaz Papok, a'kit őket követik, és ő-tőlök ſzármaznak. Hogy-ha valaki azt mondaná; hogy a'Görögöknél-is találtatik a Rend-ſzerént-valo követés; de még ſem mongyuk hogy igaz *Eccleſia*jok légyen. Én azt felelem; hogy a'Rend-ſzerént-valo követés, ſzükſéges ugyan az *Eccleſia*ban; és mint-hogy azt meg nem mutathattyák az Újítók, meg kell engedniek hogy ninch igaz *Eccleſia*jok. A'Görögöknek pedig, más okból ninch igaz *Eccleſia*jok: mert, három közönſéges *Conciliom*okban meg-győzettetvén, hogy el-ſzakadtak a'*Romai Eccleſia*tól, nyilván-valo Eretnekſégbe-is eſtek, tagadván a'Sz. Léleknek a Fiútól-valo ſzármazáſát; mellyet az Újítók-is Eretnekſégnek tartnak. Annak-okáért, maradgyunk abban az *Eccleſia*ban, melyben fel-találljuk az igaz Páſztoroknak nyomát az Apoſtolokig: hogy, *mikor a'Páſztorok Fejedelme meg-jelenik, el-vegyük a'dichőſégnek hervadhatatlan Koronájat* [t]. Mellyet engedgyen a'kegyes Iſten, az ő ſzent Fiának érdemiért. Amen.

Lateranenſe, Lugdunenſe, Florentinum.

[t] 1. *Pet.* 5. 4.

MASODIK PREDIKATZIO.

Különböz a'Kert a'Szőlőtől: mert a'kertnek gyümőlche olly kevés ideig tart, hogy ſzépſégében és erejében ritkán tölt eſztendőt: a'ſzőlő gyümőlche pedig a'bor, ſok eſztendeig meg-marad, sőt nevekedik-is a'ſzépſégben és erőben: és azért könnyebben hadgyuk puſztán a'kertet, hogy-ſem parlagon a'ſzőlőt. De még az Iſtē-is a'paradichomnak gyönyörűſéges kertét, mihelyen Adámot ki-rekeſztette belőle, puſztán hatta; más munkáſt és gond-viſelőt nem helyheztetett-beléje, el-annyira, hogy moſt chak a'helyét-is alig tudgyuk: a'ſzőlőjével pedig, mellyet az ő híveiből plántált, külömben bánt, a'mint David jelenti [a]; mint-hogy annak gyümőlche örökké meg-maradando, tudni illik, az örök bóldogſágba ménő ember. Ez a Szőlő az *Eccleſia*, kire az Iſten olly nagy gondot viſelt, hogy noha ſok ſzőlő-veſzſző ki-veſzett belőle, hol az ár-víz-, hol a'ragya-, hol a'kő-eſső-, 's hol a'hideg- vagy dér-miatt, és a'míveſek-közzül-is ſokan el-hóltanak, vagy el-hóldultanak: mindazáltal minden időben újabb-újabb veſzſzőket plántált, újabb-újabb míveſeket fogadott: melly gond-viſeléſe az Iſtennek világ végéig tart, a'mint a'mái Evangeliomból ki-tetſzik. Mellyből e'moſtani Predikatzioban egy-nehány üdvöſſéges tanuſágokat ſzedegetek, meg-magyarázván a'Példa-beſzédnek fő-fő réſzeit.

[a] *Pſ.* 79. 9.

I. Meg-magyarázom, Ki légyen a'Chelédes-ember, és a'Szőlő, a'melybe míveſeket fogadott.

II. Ha bízhatunk-e a'Jó chelekedetekben: és ha ſzabad-e jót chelekedni, jutalomért.

III. Meg-mondom, Mi kívántatik az érdemes Jó chelekedethez.

ELSŐ RESZE.

Először: A'Chelédes-emberen, az Iſtent kell értenünk, ki az ő-tőle plántáltatott *Eccleſia*ra, nem chak Tiſzt-tartói-által, mint Király; hanem maga-által-is, mint Chelédes-ember, ſzorgalmatos gondot viſel, és mínket *Háza-népének* tart; a'mint Sz. Pál jelenti [b]. Nagy dichőſég pedig, és nagy méltóſág, az illyen Gazdának munkálkodni: mert ſenkit meg nem chal, el-tagadván igaz jutalmát, hanem mindennek bővſégeſſen, és érdeme-ſzerént fizet. A Szőlőn pedig, az *Eccleſia*t értyük: mert mint a'Szőlő nem egyéb, hanem a Szőlő-veſzſzőknek rend-ſzerént-valo ültetéſe, a'végre hogy gyümőlchöt hozzon, melyből bort chinállyanak: úgy az *Eccleſia*ban, mindenek rend-ſzerént léſznek [c]. és azért haſonlíttatik a'*Táborroknak el-rendeltetett ſeregéhez-is* [d]. Ennek a'Szőlőnek veſzſzei, a'Hívek, kiket a'Szőlő-gazdája azért helyheztetett az *Eccleſia*ba, hogy a'Jóſzágos chelekedeteknek jó-ízű és kedves gyümőlchét teremtſék. Es a'mint a'Szőlő-veſzſző, elsőben ſavanyú egreſt terem, az-után meg-ért édes ſzőlőt, melyből jó ízű és gyönyörűſéges bor léſzen: úgy a'Hívek-is, midőn megtérnek, elsőben ſavanyú gyümőlchöt teremnek, nehézſéget érezvén, mint-hogy a'jóhoz nem ſzoktak; de hozzá ſzokván, és az Iſten Malaſztyát bővſégesben vévén, meg-ért

[b] *Eph.* 2. 19.

Pone ordine vites: Virg. Ecloga. 1.

[c] 1. *Cor.* 14. 40.

[d] *Cant.* 6. 3.

gyümől-

A

gyümölchöt teremnek a'lelki édeſſéggel: végezetre pedig, a'ſzenvedéſnek ſajtójában meg-nyomattatván, a'Szeretetnek édes bora ſzivárkozik belőlök, melyben igen gyönyörködik az Iſten.

MÁSODSZOR: A'Chelédes-embernek külömb-külömb időkben-valo ki-menetelén, hogy míveſeket fogadgyon, érthettyük, I. Az Emberi állapatnak külömböző idejét: úgy hogy, Első órában azokat hija az ő Malaſztyára, a'kiket az annyok méhében meg-ſzentel; mint Jeremiáſt, és Kereſztelő Jánoſt: Három órakor, az ártatlan Gyermekeket; mint az Apró-ſzenteket, Sámuelt, és Josiáſt: Hat órakor, az Iſiakat; mint Sz. János Evangeliſtát, Iſtvánt, Sauluſt: Kilencz órakor, az Öreg ember-korbélieket; mint Pétert, Andráſt, Mátét: Tizen-egy órakor, a'Véneket, és a'halálok óráján-valókat; mint a'Kereſzt-fán függő tolvajt; és ſokakat *Indiá*ban, kik mihelyen meg-Kereſztelkedtek, bóldogúl ki-múltak e'világból. II. Érthettyük az Időnek külömbözö állapattyát: és így, Némellyek értik az Első órán, Adámtól-fogva-valo időt Noëig, vagy a'víz-özönig, melly tartott *1242.* eſztendeig; melyben az Iſten az ő Szőlőjébe ſok jeles múnkáſokat küldött, Ábelt, Sétet, Enoſt, Hénokot, Matuſalemet: a'Harmadik

B

órán, Noëtól-fogva Abrahám-ig, melly tartott 942. eſztendeig; melyben küldötte Noët, Sémet, Jáfetet: a'Hatodik órán, Abrahámtól-fogva Moyſeſig, vagy az Egyiptuſból-valo ki-menetelig, melly tartott 462. eſztendeig; melyben küldötte Abrahámot, Lótot, Melkiſedeket, Iſaákot, Jákóbot, Jóſefet: a'Kilenczedik órán, Moyſeſtől-fogva a'Kriſtus-ig, melly tartott 1433. eſztendeig; melyben küldötte Moyſeſt, Áaront, Jóſuét, Gédeont, Sámuelt, Dávidot, ſok több Sz. Profétákkal, Bírákkal, Királyokkal, Papokkal: Tizen-egy órán, Kriſtuſtól-fogva világ végé-ig; melly meddig fog-tartani, chak ő-maga az Iſten tudgya: ki abban küldötte az ő áldott Sz. Fiát, az Apoſtolokat; és az-után, e'mái napig, ſzámtalan ſok Iſten-félő Míveſeket; és ez-után-is küld: mert ezt a'Szőlőt nem hadgya parlagon. sőt ebből akarja helyére állatni az Angyalokban lött chorbát-is. Némellyek pedig, az *Eccleſiát* Abrahámon kezdik, mivelhogy Abra-

[c] *Rom. 4. 11.*
[d] *Pſ. 79. 9. Iſa. 5. 7.*

hám mondatik *a' Hívek Attyának* [c]; és az Abrahám ideje-után, emlekezik az Irás az *Eccleſia*ról a'Szőlő név-alatt [d]. Mert, noha Abrahám-előtt-is vóltak Hívek, és Válaſztottak; és, kövétközendőül, vólt *Eccleſia*-is: mindazáltal, nem vóltak úgy renddel elűltetve mint a' Szőlő-veſzſzők, hanem imitt-amott nevekedtek: Abrahám idejétől-fogva pedig, az *Eccleſia* jobb formában vólt, és bizonyos Jel-alatt járt, fel-vévén a'Hívek a'Környűl-metélkedéſt. Ezek, az Első órán, értik Abrahámtól-fogva, a'Moyſeſig-

C

valo időt: a'Harmadikán, Moyſeſtől-fogva Dávid-ig: a'Hatodikán, Dávidtól-fogva a'Babylóniai fogſágig: a'Kilenczedikén, a'Babylóniai fogſágtól-fogva a'Kriſtus-ig: a'Tizen-eggyedikén, a'Kriſtuſtól-fogva a'világ végé-ig. De ebben az Idő-oſztásban, nem ſzükség több időt töltenünk.

HARMADSZOR: A'Chelédes-embernek a'Míveſekkel-valo ſzegődéſén, mit kelleſſék értenünk, jól meg kell tekíntenünk. Mert, mint-hogy a'Napi-pénz az Örök bóldogſágot példázza, Mi módon mondatunk mí azt munkánkal meg-nyerni, holott az nékünk, mint Iſten fiainak, Örökſégünk; és naponként azt mongyuk, *Mi Atyánk, ki vagy*

[e] *Matt. 6. 9.*

mennyekben [e]? Tudni-valo dolog pedig, hogy a'téſti atyák, nem kívánnak múnkát, vagy ſzolgálatot a'fioktól, az Örökſégnek el-vételéért: mennyivel inkább tahát a'mennyei Atya, ki nem ſzükölködik a'mí ſzolgálatunk-nélkül? Felelet.

I. Mí, nem vagyunk terméſzet-ſzerént-valo fiai az Iſtennek, mint a'teſti ſzüléinknek: az-okáért, ninchen ollyan igaſſágunk az örök bóldogſágra, mint a'teſti ſzüléinknek örökſégére. Mí chak fogadott fiai vagyunk az Iſtennek, ki minket ſzolgákat, véghetetlen irgalmaſſágából fiaivá válaſztott: de olly ſzövetséggel ígérte a'mennyei Bóldogſágot, ha tellyes életünkben ſzolgálunk néki, és parancholatit meg-tartyuk; úgy hogy, nem chak mint fiak, örökösi legyünk; hanem mint ſzolgák-is, az örökſéget hív ſzolgálatunkal meg-érdemlyük és nyerjük: azzal a'ſzolgálattal nyilván meg-valván, hogy nem vagyunk az Iſtennek terméſzetünk-ſzerént fiai, hanem az Iſtennek kegyelméből lőttünk azokká. Ha a'Király, olly okkal tenne örökösévé, hogy tellyes életedben udvarában lakjál, és Udvari had-nagya légy: örököſe-is vólnál, és az örökſéghez ſzolgálatoddal-is jutnál; noha arra a'ſzolgálatra, nem érdemed-ſzerént jutottál vólna, hanem a'Királynak kegyelmes akarattyából. Sőt az-is történhetnék, hogy ſzolgálat-nélkül-is el-venném az örökſéget; tudni illik, ha vétkem-nélkül el nem járhatnék hívatalomban, betegſég-, vagy egyéb ok-miatt; melly ha nem vólna, a'ſzolgálat-nélkül el nem foglalhatnám az örökſéget: de úgy-is chak azért foglalnám-el, hogy fiává fogadott, és arra a'tiſztre válaſztott, a'végre, hogy örököſe legyek. mivelhogy az a'ſzolgálat, és a'tiſzt, nem érdemlené az örökſéget egy-általlyában, ha fiává nem foga-

D

dott

dott vólna kegyelmeſſégéből. Így vagyon a' mí dolgunk az Iſtennel: ki minket, érdemünk-nélkül, fiaivá fogad, és örökösivé téſzen az ô Szentſégi-által, fő-képpen a' Kereſztſég- és Penitentzia-által: de az örökſéget, tulajdon érdemünk-nélkül, nem akarja kezünkbe ereſzteni. A'meg-Kereſztelkedett ártatlan Gyermekek pedig, érdemök-nélkül-is el-véſzik az örökſéget; és az Eſztelenek-is, ha, mikor okoſſágok vólt, bűnbe nem eſtek: de a'kik fel-nevelkednek, és okoſok, szükſég hogy ſzolgállyanak, és az Iſtennek akarattyát bé-tellyesíttſék, ha az örökſéget bírni akarják.

II. De ha ſzintén terméſzet-ſzerént-valo fiak vólnánk-is, úgy-is érdemelhetnők az Atyánk örökſégét, az ô parancholattya-ſzerént járván; és ſemmi okot gonoſz életünkel arra nem adván, hogy az örökſégből ki-rekeſzſzen, vagy attól meg-foſzſzon. Mert Kriſtus Urúnk-is úgy nyerte a' bóldogſágnak nagy dichőſégét. Kinek, noha úgy, mint terméſzet-ſzerént-valo Fiúnak, minden igaſſága vólt a'hoz: mind-azáltal, azt ugyan érdemlette-is az ô nagy engedelmeſſégével: Mert, a'mint Szent Pál mongya [h], *meg-alázta önnön-magát, engedelmes lévén mind a' halálig, a' Kereſztnek halála-ig pedig. Az-okáért az Iſten-is fel-magaſztalta ötet, és nevet ajándékozott néki, melly minden név-fölött vagyon: hogy a' IESUS nevére, minden mennyeieknek, földieknek, és föld-alatt-valóknak térdök meg-hajollyon.* Így mí-is, az engedelmes chelekedetekkel érdemelhettyük a' meny-orſzágot. és az nékünk ſokkal dichőſégesb, hogy-ſem ha chak ajándékon jutnánk a'hoz: mert a'mit meg-érdemlünk, bátorſágosban kérjük; és nagyobb igaſſággal véſzſzük, hogy-ſem a'mit ajándékon adnak: és így, a'kik munkájok-által mennek a' mennyei örökſégbe, dichőſégesbek léſznek az ártatlan Gyermekeknél, kik azt ajándékon, munkájok-nélkül véſzik. Jóllehet a'mí Chelekedetink, nem chak a'dichőſéget érdemlik, hanem annak öregbülését-is: és mentől nagyobb ſzeretetből chelekeſzſzük a'jót, annál nagyobb Koronát érdemlünk. Mert, *mint a' chillag külömbőz a' chillagtól fényeſſéggel* [i], azért, hogy inkább réſzesül a' Napnak fényeſſégében: úgy a' meny-orſzágnak lakói-is külömbőző dichőſégben léſznek, azért, hogy a' Szeretetben több réſzek vólt. és azért mondotta Urúnk [k]; hogy *Az ô Attya házában ſok lakó-helyek vannak*, tudni illik, a'külömbőző érdemekhez-képeſt.

h Phil. 2. 8.

i 1. Cor. 15. 41

k Ioan. 14. 2.

II. RÉSZE.

EZek így-lévén, Kérdené valaki; Ha ſzabad-e Kereſztyén embernek, Jó chelekedetiben, vagy Érdemiben reménſégét helyheztetni? Felelet. A' Híveknek reménſégök, nem chak a'Hitből ſzármazik, hanem az érdemes Chelekedetekből-is: az-okáért, nagy ſzorgalmatoſſággal kell azokat kereſnünk, és gyakorlanunk, hogy annyival nagyobb bizodalmunk leheſſen az Iſtennél. Ezt az Igaſſágot, nyilván értette az Iſten-félő vén Tobías; és azért mondotta oktatás-képpen a'fiának [l]: *Nagy bizodalom léſzen a' Fölséges Iſten-előtt, az alamizna, minden ô gyakorlóinak.* A'Jób könyvében-is haſonlót olvaſunk [m]: *Ha a' hamiſságot, melly kezedben vagyon, el-veted magadtól, és nem marad a' hajlékodban hamiſság: akkor fel-emelheted orczádat, és bizodalmad lehet az elődbe-vettetett reménſégben; és el-temettetvén, bátorságoſon aluſzol.* Szent Pál pedig így ír [n]: *Dichekedünk a' háboruságokban-is: tudván, hogy a' háboruság türéſt ſzerez; a' türés pedig próbáláſt, a' próbálás pedig reménſéget, a' reménſég pedig meg nem ſzégyenit.* Es [o]; *A' kik jól ſzolgálnak, jó rendet ſzereznek magoknak, és nagy bátorságot a' Kriſtus IESU Shanvalo Hit-által.* Es [p]; *A' foglyokon ſzánakodtatok, és marhátoknak el-ragadozását örömmel vöttétek; tudván, hogy néktek jobb és meg-maradandó jóſzágtok vagyon. Az-okáért, el ne veſzeſſétek a' ti bizodalmotokat, melynek nagy jutalma vagyon.* Es Szent János-is [q]: *Szerelmeſim, ha a' mi ſzívünk nem vádol minket, bizodalmunk vagyon az Iſtenhez: és valamit kérünk, el-véſzük ő-tőle: mert az ô parancholatit meg-őrizzük, és a' mellyek ő-előtte kedveſek, azokat chelekeſzſzük.* Haſonló-képpen ſzólnak a' Szent Atyák-is. a' többi-közőtt, ſzépen beſzél Arany-ſzáju Szent János [r]: Mi-képpen az olaj, meg-gyújtya (vagy inkább, táplállya) a'gyertya világoſſágát: úgy a' Jó chelekedetek-is, a'ſzívnek Hitit fel-gerjeſztik, és a' léleknek bizodalmat adnak. De az Okoſſág-is azt mutattya: Mert, mint-hogy az Iſten, *az ô ſzeretőinek az életnek Koronáját* ígérte [s], Két dologból függ annak el-vétele: tudni illik, az Iſtennek Igaz-mondáſából, ki ígéretit bé-tellyeſíti; és a'mí Chelekedetinkből. mert *nem ſzóval és nyelvel, hanem chelekedettel, és igaſſággal kell ſzeretnünk* [t]. Az-okáért, a'mint a'Reménſég bizonyos nem vólna, ha ſzintén mí jól chelekednénk-is, ha az Iſten meg nem állaná fogadáſát: úgy, nem lehet

l Tob. 4. 12.

m Iob. 11. 14. 18.

n Rom. 5. 3.

o 1. Tim. 3. 15

p Heb. 10. 34. 35.

q 1. Ioan. 3. 21. 22.

r Hom. 15. in Matt.

s Iac. 1. 12.

t 1 Ioan. 3. 18

A

bizonyos, ha az Isten igaz-is az ő fogadásában, ha mí nem szeretünk chelekedettel és igassággal. mert, a'mint mondám, a'Reménség mind a'kettőtől függ.

A ki azért bizonyos az ő Jó Chelekedeti-felől, vetheti valami módon azokban reménségét; chak hogy őrizkedgyék a' kevélységtől. Mert, ha úgy bizakodnék érdemiben, hogy aztítélné, hogy azok nem az Isten malasztyából származnak, hanem az ő-maga erejéből; a'vagy azokért egyebeket meg-utálna, a'vagy hogy többet tulajdonítana magának annál, a'mi létel-szerént találtatnék ő-benne: az nem reménségből bizakodnék, hanem kevélységbe esnék. De ha attól nem tart, követhetí a'Szenteket, kik bíztokban, Jó chelekedetőket Isten-előtt elő-számlálták; és azt mondhattya Dáviddal [u]: *Meg-fizet nékem az Ur, azén Igasságom-szerént; és kezeim tisztasága-szerént fizet-meg nékem: Mert meg-őriztem az Ur útait, és istentelenül nem chelekedtem Istenem-ellen. Mert minden ítéleti az én színem-előtt: és az ő igasságit el nem űztem tőlem. És makula-nelkál lészek ő-véle, és meg-tartóztatom magamat hamiságomtól. Es meg-fizet nékem az Ur, igasságom-szerént: és kezeim tisztasága-szerént, az ő szemei látására.* És másutt [x]: *Emlekezzél-meg Uram Dávidról, és minden szelídségéről.* Nehemías pedig sok jeles dolgait elő-számlálván, így fejezi-bé könyörgését [y]: *Emlekezzél-meg rólam én Istenem jómra, mind azok-szerént, a'miket e'néppel chelekedtem.* Ezekias-is, életének hoszszabbítását akarván meg-nyerni, így könyörgött az Istennek [z]: *Kérlek Uram, emlekezzél-meg kérlek, mi módon jártam előtted igasságban, és tekélletes szívvel; és a'mi jó a'szemeid-előtt, meg-chelekedtem.* melly könyörgés, és bizakodás, ha az Isten-előtt kedves nem lőtt vólna, tizen-őt esztendeig-valo életet nem nyert vólna. Mint az Eszter könyörgése-is, magának, és népének meg-szabadulását nyerte: Ki nagy bizodalommal mondotta az Istennek [a]: *Te tudod szükségemet, hogy gyűlölöm a'kevélységnek, és az én dicsőségemnek jelét, melly a'fejemen vagyon az én mutogatásom napjain; és útálom azt, mint a'havi-vérben-valónak ruháját, és hogy nem viselem az én halgatásom napjain, és hogy nem őttem az Amán asztalánál, se nem tetszett nékem a'Király lakodalma, és hogy nem ittam az áldozatok borát; és hogy soha nem vigadott a'te szolgálód, mi-óltától-fogva ide hozattattam, e'jelen-valo napig, hanem chak te-benned Uram, Abrahámnak Istene. Mindenek-fölött erős Isten, halgasd-meg azok szavát, kiknek semmi egyéb reménségek ninchen, és szabadits-meg minket a'hamissak kezéből, és ments-meg engem az én félelemből.*

C

Es hogy ne véllyed, hogy ezek, mint szolgák, szóllottak az Ő Testamentomban; hallyad mint beszél Szent Pál az Új Törvénben, noha igaz fiúi szíve vólt [b]: *Jó harczot harczoltam, a'futást el-végeztem, a'hitet meg-tartottam. Végezetre el-tétetett nékem az Igasságnak* (nem chak az Irgalmasságnak) *Koronája, mellyet meg-ád nékem az Ur ama' napon az Igaz Bíro* (nem chak kegyes atya.) Hasonló dolgokat olvasunk a' Szent Atyák-felől-is. Szent *Ierónymus*, azt írja Szent *Hilárion*ról [c]; hogy, közel lévén a' halálhoz, azt mondotta: Menny-ki én lelkem, menny-ki, mit félsz? Közel hetven esztendeig szolgáltál a'Kristusnak, 's félsz-e a'haláltól? Remete Szent Pálról pedig, azt írja [d]; hogy, azon állapatban lévén, azt mondotta: Elvégezvén a'futást, az Igasság Koronája következik. *Sulpitius* pedig azt írja Szent Mártonról [e]; hogy halálakor, az Ördögöt előtte-látván, azt mondotta: Mit állasz itten vér-szopó bestia? Semmit, lator, én-bennem nem találsz: az Abrahám kebele fogad-bé engem. Szent *Bonaventúra* pedig, azt írja Sz. Ferenczről [f]; hogy útólso szava a'Dávid Zóltárából vólt [g]: *Vidd-ki a'tömlöczből az én lelkemet, a'te nevednek dicsőréséré: Várnak engem az Igazak, míg meg-fizetsz nékem.* Mondám azért, hogy, a'hol a'kevélységtől nem kell félni, nem gonosz az érdemben-valo bizakodás. Mert, a'mint az Isten irgalmassága, az üdvösségnek valóságos oka: úgy az Isten Malasztyából-valo Jó chelekedet-is.

D

De minden valóságos okban bizakodhatik az ember, midőn azt alkolmatosnak, és illendőnek ísméri az ő igyekezetének meg-nyerésére. mint a'testi beteg, nem ok-nélkül bízik mind az Orvosnak tudományában, és szorgalmatosságában, 's mind az orvosságnak erejében. Es így az ember, fő-képpen az Isten malasztyában bízik, kinek ajándéka a'Jó-chelekedet-is.

Mindazáltal, a'mí Igasságunknak bizontalanságáért, és a'kevélységnek orozva-valo inchelkedéséért, bátorságosb minden bizodalmúnkat, chak az Isten irgalmasságában helyheztetni: mivelhogy senki, az Istennek jelentése-kivül, nem tudhattya bizonyosan, ha vannak-e igaz érdemi, és ha végig meg-marad-e azokban; fő-képpen, miut-hogy igen künyű e'világon, úgy-mint a'kísértetnek helyén, kevélységbe esni, a'magunk igasságának elmélkedéséből. Azért mondotta Dániel [h]: *Nem a'mi meg-*

u Pſ. 17. 21. 22.

x Pſ. 131. 1.

y 2. Eſd. 5. 19.

z Iſa. 38. 3.

a Eſther. 14. 16.

b 2. Tim. 4. 7.

c In Vita ejus.

d In Vita ejus.

e In Vita illius.

f In ejus vita.

g Pſ. 141. 8.

h Dan. 9. 18.

igazúlá-

igazúlásinkban vettyük a'könyörgéseket a'te orczád-eleibe, hanem a'te sók irgalmasságidban. Az Anyaszentegyház-is így könyörög az Isteni szolgálatban [j]: Isten, ki látod, hogy semmi chelekedetinkben nem bizakodunk. Es [k]; A'hol ninchen semmi segétsége az érdemeknek, a'te óltalmazásiddal segéts-meg minket. Es [l]; A'Szentek-társaságába bochás-bé minket, nem az érdemek bőchüllője, hanem a'bochánatnak adója. Mellyel nem azt jelenti az *Ecclesia*, hogy ne kellessék minden szorgalmatossággal magunkat a'Jó chelekedetekben gyakorlanunk, a'vagy hogy azokban semmit ne bízhassunk, mint-ha igazak nem volnának, és az Isten ítélete-előtt helyt nem állhatnának: hanem, chak arra inti a'Híveket, hogy nem szintén bátorságos azokban bízni; és sokkal bizonyosb, azokról el-feletkezvén, chak az Isten Irgalmasságában bizodalmúnkat vetni. Mert, ha valóságos érdemink vannak, semmit nem vesztünk véle ha azokra nem nézünk-is, chak az Istenben bízván, ki azokat tudgya, és láttya, és jutalom-nélkül nem hadgya; a'mint szépen mongya Arany-szájú Sz. János [m]. Ha pedig ninchenek, magúnkat meg-chalván, veszedelmessen hízelkedünk magúnknak. és ezeket nevezi Szent Bernárd hamis gazdagságoknak, mellyek az Igazaknak-is akadékot szereznek. Innét láttyuk, hogy az Isten baráti, noha magokban nem láttanak nagy fogyatkozásokat, mindazáltal inkább bíztak az Isten irgalmasságában, hogy-sem a'magok igasságában. Sz. Ambrús, halálához közelgetvén, a'mint Sz. *Paulinus* írja [n], azt mondotta a *Mediolánumi* Polgároknak: Nem úgy éltem, hogy szégyenleném közöttetek-valo életemet: de meg-halni-is nem félek, mert jó Urúnk vagyon. Melly mondást Szent Agoston, a'mint *Possidius* írja [o], igen chodált, és dichért: azt ítélvén, hogy azért mondotta azt Sz. Ambrús; hogy, tudván az Isten igaz ítéletinek súllyát, inkább akarta bizodalmát az Úr jó-vóltában vetni, hogy-sem a'maga érdemiben. Sz. Bernárd-is, halála-előtt chak kevés idővel, azt írta jó-akaróinak [p]: Kérjétek az Üdvözítőt, hogy az én meg-ért ki-menetelemet ne hallaszsza, hanem meg-óltalmazza: és viselljetek gondot, hogy az érdemektől meg-fosztatott, a'vagy mezítelen sarkaimat, könyörgésökkel meg-erősíttsétek. Holott látod, hogy a'Szent jámbor, jó lelki-ismeretiből azt kívánnya ugyan, hogy halála ne halladgyon: de mindazáltal, érdemiben nem bízván, mezítelennek ítélte magát lenni, és egyebeknek könyörgését kívánta.

Kérdené még-is valaki: Szabad-e az örökké-valo Jutalomért jót chelekedni? Felelet. Elsőben, és fő-képpen, a'jót, az Istennek tisztességéért és dichéretiért kell chelekedni; a'mint a'*Tridentomi Conciliom* tanittya [q]. Másodszor pedig, és követközendő-képpen, nem illetlen azokban az örök boldogságnak Jutalmára-is nézni, és igyekezni, holott Urúnk-is azon kezdette-el predikálását [r]: *Penitentziát tartsatok: mert el-közelgetett mennyeknek országa.* Es az Apostolok tanitását-is úgy kezdette-el [s]: *Boldogok a'Lelki szegények: mert övék mennyeknek országa.* Hasonló reménségen kezdette predikálását Urúnknak elől-járója, Keresztelő Sz. János [t]; és az ő követői-is az Apostolok, az ő hagyásából [u]. Nem chak íntését olvassuk pedig erről Urúnknak, hanem parancholattyát-is; úgy-mint, mikor azt mondotta [x]: *Keressétek először az Isten országát, és az ő igasságát: és mind hozzá adatnak néktek ezek.* Es [y]; *Szerezzetek magatoknak barátokat a'hamisság mammónájából; hogy mikor meg-fogyatkoztok, bé-fogadgyanak titeket az örök hajlékokba.* Szent Pál-is hasonlót beszél [z]: *Reménségben kell szántani, a'ki szánt; és a'ki chépel, a'gyümölch-vételnek reménségében.* De a'Szentek példája-is ezt bizonyíttya: Mert Dávid azt mongya maga-felől [a]: *Meg-hajtottam a'szívemet a'te Igasságidnak meg-chelekedésére örökké, a'Jutalomért:* a'vagy, a'mint Szent *Ierónymus* fordíttya a'Zsidó bötűből, *az örök jutalomért.* Moyseről pedig Sz. Pál azt írja [b]: *Moyses, öreg lévén, tagadá magát a'Fárao leánya fiának lenni; inkább választván az Isten népével sanyargattatni, hogy-sem az ideig-valo bűnnek gyönyörűségében lenni; nagyobb gazdagságnak ítélvén a'Krisztus gyalázattyát, az Egyiptziusok kinchénél: mert a'Jutalomra néz vala.* Magáról pedig így ír [c]: *Ki-terjesztvén magamat, a'fel-tétetett czélhoz sietek, az Istennek mennyei hivatallyának Jutalmára, a'Krisztus IESUS-által.* Es egyébűtt-is egynehányszor serkengeti magát, és a'Híveket, a'mennyei Jutalomnak várásával. Azért mongya eggyűtt [d]: *Úgy fussatok, hogy el-vegyétek.* Másutt pedig [e]: *Jót chelekedvén, meg ne szűnnyünk: mert ideje-kor aratúnk meg nem szűnvén.* Es [f]; *Valamit chelekeszsztek, szivetek-szerént chelekedgyétek, mint az Urnak, és nem mint embereknek: tudván, hogy az Urtól vészitek az örökség Jutalmát.* Másutt pedig azon könyörög az Istennek [g]; hogy, *az Efésusok tudgyák mi légyen az ő hivatallyának reménsége, és michoda gazdagsága az ő örökségének dichősségének a'Szentekben.* Melly könyörgésben, azt kívánnya Sz. Pál; hogy az Efesusiak, meg-ismérvén a'Jutalomnak nagy-vóltát, készek légyenek a'Jó chelekedetekre, és a'háborusságnak el-szenvedésére, a'Krisztusért.

A
j *In Collect. a Sexagesima.*
k *In Collect. a Secreta, Dominicæ.*
l *In Canone, post Consecrationem.*

m *Hom. 38. ad Popul.*

B
n *In Vita illius.*
o *In ejus Vita.*
p *Epist. 310.*

q *Sess. 6. cap. 11. can. 31.*

C
r *Matt. 4. 17.*
s *Matt. 5. 3.*
t *Matt. 3. 2.*
u *Matt. 10. 7.*
x *Matt. 6. 33*
y *Luc. 16. 9.*

z *1. Cor. 9. 10*

a *Ps. 118. 112.*

b *Heb. 11. 24.*

D
c *Phil. 3. 14.*

d *1. Cor. 9. 24.*
e *Gal. 6. 9.*
f *Col. 3. 23. 24*

g *Eph. 1. 18.*

A

Ezen dolgot, az Okoſſág-is meg-mutattya: Mert, ha az Örök élet, a'Hitnek és a'Jó chelekedetnek czéllya és vége; a'mint Sz. Pál jelenti, mondván [h]; *Meg-ſzabadittatván a'bűntől, az Iſten ſzolgai lévén pedig, gyümölchötök vagyon a'meg-ſzenteltetéſre, végetök pedig az örök élet.* és Szent Péter-is [i]; *El-vévén a'ti Hiteteknek végét, a'lelketek üdvöſſégét:* Kétſég-nélkül ſzabad arra-valo tekíntetből jót chelekedni; mivelhogy az igaz okoſſág azt mutattya, hogy ember minden dolgában az ő czéllyára nézzen, arra igazgatván minden eſzközit. Továbbá; ha ſzabad, a'pokoltól-valo féltünkben, magúnkat a'bűntől meg-tartóztatnunk, és jót chelekednünk: miért nem vólna ſzabad az örök bóldogſágnak meg-nyeréſéért-is? Es ha a'Szentſégekkel azért élünk, hogy az Iſten kegyelmét meg-nyerjük: miért nem rendelhetnők a'Jó chelekedeteket az örök bóldogſágnak el-vételére, melly a'kegyelemnek utólſó és fő gyümölche? Végezetre; ha ſzabad e'világi munkában, világi jutalomra nézni, és azt arra rendelni; úgymint, az orvoſſágnak vételét, az egéſſégnek meg-nyereſégre: a'ſzántáſt és vetéſt, a'gyümölchnek ſzedéſére; a'pállya-futáſt, a'nyereſégre: miért nem vólna ſzabad a'lelki pállya-futásban, a'mennyei Bóldogſágnak Jutalmára nézni; holott az Iſten, a'végre

h *Rom.* 6.22.

i 1. *Pét.* 1.9.

B

rendelte és kéſzítette azt?

De mondanád: Urúnk ſzidalmazza a'Béreſt [k], ki chak a'Jutalomra-nézve munkálkodik: tahát nem dícheretes nékünk, arra-nézve, Jót chelekednünk. Felelet. Az a'Béres, a'ki úgy ſzolgál urának, hogy, ha a'fizetés nem vólna, nem ſzolgálna; és a'ki a'farkaſt látván, el-fút, és el-hadgya a'juhokat, mint nem övéit; egy ſzóval, a'ki nem a'juhok javárá néz, hanem maga haſznát kereſi: ez mélto ſzidalomra. De mí, a'Jó chelekedetben, nem chak, de fő-képpen ſem nézzük a'Jutalmat: hanem elsőben, az Iſten dichőſégét; az-után pedig, a'mí üdvöſſégünket-is; melyből az Iſten dichőſége meg nem kiſſebbül, hanem inkább öregbül. mert azért kívánnyuk az Iſtent látni; melly Látásban áll a'bóldogſág, hogy annál inkább ſzeretheſsük mind örökké.

k *Ioan.* 10.12.

Ha még-is azt vitatnád; hogy el-vetett, és ſzolgához-illendő dolog, Bérért, vagy Jutalomért munkálkodni; a'fiak pedig, ſzeretetből mivelnek akár-mit-is: Azt mondom; hogy akkor, el-vetett dolog Jutalomra-nézve munkálkodni, midőn a'Jutalom alább-valo a'munkánál. ezt azok chelekeſzik, a'kik Iſtennek, vagy az Anyaſzentegyháznak, a'lelki dolgokban chak világi jutalomért ſzolgálnak; mellyet, ha nem látnak vagy reméllenek, ſemmit munkálkodni nem akarnak: de, nagy és bőchülletes Jutalomra nézni, minémű az Iſtennek látáſa, nem alá-valo dolog, hanem fő és Királyi dolog.

C

Es noha az Örök életet ſem kell inkább kívánnunk az Iſtennek dichőſégénél; és vétek vólna, ha a'magunk bóldogſágát inkább ſzeretnők annál: mindazáltal, ſokkal gyalázatosb, és veſzedelmesb-is e'világi, és el-múlandó jutalomra nézni, hogy-ſem a'lelkire és örökké-valóra: nem chak azért, hogy e'világi jutalom alább-valo a'munkánál; hanem azért-is, hogy e'világi jutalomnak ſzerelme, az Iſteni ſzeretetnek akadálya, az embert az Iſtentől el-vonyván, és földi gondolatokba foglalván: de a'mennyei Jutalomnak kívánſága, melly az Iſtennek Látáſában vagyon, az embert az Iſtenhez kapchollya; e'vilagi dolgoktól el-vonſza; a'lelket gonoſz kívánſágoktól meg-tiſztíttya, és az Iſten parancholatinak meg-tartáſára ſerkengeti. mert ſenki igaz buzgóſággal nem kívánnya egyébért látni az Iſtent, hanem azért, hogy ſzereti, és magánál inkább ſzereti. Az-okáért méltók ſzidalomra, a'kik chak e'világi jutalomra néznek, mert a'más világon ſemmi Jutalmat nem véſznek; mivelhogy, Urúnknak mondáſa-ſzerént [l], *El-vötték jutalmokat.* és azért mondotta Abrahám-is, a'pokolban-kínlódó Gazdagnak [m]; *Fiam, juſſon eſzedbe, hogy el-vötted javaidat a'te életedben:* De ſemmi okon ſzidalomra nem mélto, a'ki mennyei és örökké-valo Jutalomra néz; mert az a'Jutalom, terméſzete-ſzerént, az embert jóra indittya; az el-kezdett jóban pedig bátorittya, hogy végig meg-maradgyon abban; ha ſzintén azért minden marháját, ſőt életét-is el kellene veſzteni. Továbbá; ha jó, és dícheretes az Iſtennek ſzolgálni, és őtet tiſztelni az el-vött jókért: miért nem vólna jó és bőchülletes, a'következendőkért, mellyeket az ő Híveinek kéſzített? holott ezek ſokkal nagyobbak, és bőchülletesbek amazoknál. Szerettyük azért az Örök Jutalmat, mí-magunkért-is; de mind azt, 's mind mí-magúnkat, fő-képpen az Iſtenért, mert ő léſzen a'fő Jutalom; a'mint Abrahámnak mondotta [n]: *Ne félly Abram: En vagyok általmad, és a'te igen nagy Jutalmad.* és minnyájúnknak [o]: *Imé hamar el-jövök, és a'Jutalmom velem vagyon, meg-fizetni mindeneknek az ő Chelekedetök-ſzerént:*

l *Matt.* 6.2.

m *Luc.* 16.25

D

n *Gen.* 15.1.

o *Apoc.* 22.12.

III. RÉSZE.

KÉrdenéharmadszór valaki: Mi kívántatik a'Chelekedethez, hogy valóban érdemes légyen az örök Bóldogságnak el-vételére? Felelet. I. Kívántatik; Hogy jó, és Istennek szolgálattyára-valo légyen: mert, a'kitől jutalmat várunk, szükség hogy annak szolgállyunk, és kedve-szerént chelekedgyünk.

II. Kívántatik; Hogy az, nem kételenségből, hanem szabad-akaratból származzék. Az-okáért, midőn azt mondotta vólna a'Bölch [p]; *A'ki vétkezhetett, és nem vétkezett; gonoszt chelekedhetett, és nem chelekedett*; mingyárt utánna vetette a'Jutalmat: *Az-okáért meg-erősíttettek az ő javai az Úrban, és az ő alamizsnáit beszéli a'Szenteknek egész gyülekezete.* Sz. Pál-is azt mongya [q]; *Ha akarva chelekeszem azt, Jutalmam vagyon: ha pedig akaratom-ellen, a'sáfárság ream bizattatot.* Es [r]: *Ki-ki-mind a'mint el-tekéllette szívében, nem szomoruságból, vagy kételenségből: mert jó-kedvü adakozót szeret az Isten.* Innét vagyon, hogy, noha a'Nap és hóld, a'mezők és szőlők, a'vadak és madarak, nékünk nagy haszunkra vannak, és sokat szolgálnak: mindazáltal, tulajdon-képpen nem mongyuk hogy valamit érdemlenek tőlünk. mert egyebet sem chelekedhetnek, nem lévén szabad-akarattyok. Jól mongya azért Sz. Bernárd [s]: A'hol szabadság ninchen, érdem-is ninchen. Azért az oktalan-állatok semmit nem érdemlenek; mert a'mint tanátskozások ninchen, azon-képpen szabadságok sincben. Továbbá; az Érdemért adatik a'Jutalom és fizetés: de senki egyébért nem tartozik fizetni, hanem chak azért, a'mit én a'magaméból adtam néki. mert, ha máſét adnám, semmivel nékem nem tartoznék, hanem annak a'kiét adnám: de semmi, valóságoson nem miénk, hanem chak az, a'mit szabad-akaratúnkból meg-chelekedhetünk, vagy el-hagyhatunk. Végezetre; a'gonosz chelekedetek bűntetést nem érdemlenek, ha szabad-akaratból nem származnak: tahát azon-képpen a'Jó chelekedetek-is jutalmat nem érdemlenek a'szabadság-nélkül.

III. Kívántatik; Hogy a'Chelekedő ember, Igaz légyen, az Isten kedvében légyen, és az újonnan-valo születés-által fia légyen. Innét írta Moyses [t]; *Tekinte az Ur Abelre, és az ő ajándékira*: akarván jelenteni, a'mint Sz. Gergely mongya [u], hogy az Istennél, nem az ajándékért kedves az ajándékozo, hanem inkább az ajándékozóért az ajándék. Azért mondotta Urúnk-is [x]: *Maradgyatok én-bennem: és én ti-bennetek. Miképpen a'Szőlő-veszsző nem hozhat gyümölchöt ő-magától, ha meg nem marad a'Szőlő-tőben: e'képpen ti sem, ha én-bennem nem maradtok. En vagyok a'Szőlő-tő, ti a'Szőlő-veszszők: a'ki én-bennem marad, és én ő-benne, az sok gyümölchöt hoz.* Melyből ki-tetszik, hogy a'Jószágos chelekedetnek gyümölche, a'Kristusnak eleven tagjától származik: mert úgy vagyon a'tag a'Testhez-képest, mint a'Szőlő-veszsző a'Szőlő-tőhőz-képest. Továbbá; a'Szent Irás gyakorta mongya; hogy a'Meny-ország *a'fiak öröksége, és dichősége* [y]: az-okáért, a'ki chak szolga, semmi chelekedetivel azt nem érdemelheti. mert a'szolga, ha ezer esztendeig munkálkodnék-is, az Örökséget, melly a'fiaknak tulajdona, el nem veheti. Annak-fölötte, mihelyen ember vétkezik, minden chelekedetinek érdemét el-veszti, úgy hogy azok, az Isten-előtt chak emlekezetben sincbenek [z]: és *A'ki egyben vétkezik, mindenekben vétkessé lészen* [a]. De ha az Érdem nem függene a'Személynek állapattyától és méltóságától, hanem chak a'Chelekedetnek mi-voltától: a'ki az Isten-ellen vétene, el nem veszthetné az előbbi chelekedetinek érdemét. Mert, mi-képpen hogy, a'ki az én szőlőmben fizetésért mivelt, ha szintén ellenségem lészen-is, azzal Jutalmát el nem veszti; mert nem a'barátságban, hanem a'múnkában volt fundálva: azon-képpen, ha az Érdem chak a'chelekedetből állana, senki azt azzal el nem vesztené, hogy az Istennek ellenségévé lött: és azért ígértetett az Örök élet az Isten-szeretőinek [b]. Végezetre; az örök Bóldogság, természet-fölött valo dolog, mellyet, *Sem a'szem nem látott, sem a'fül nem hallott, sem az ember szívébe fel nem ment* [c]; az-okáért, természet-fölött-valo dolgokat-is kíván: de senki ollyan dolgokat nem chelekedhetik, hanem-ha elsőben ő-maga természet-fölött-valo lészen; a'mint Szent Dienes mongya [d]: Kivántatik tahát, hogy az ember, az Istennek benne-lévő Malasztya- és Szent Lelke-által, az Isteni természetnek részesülésére emeltessék, és úgy chelekedhesse az Isteni dolgokat, és érdemelhesse az örök Bóldogságot. Ugyan-is, ha az Érdem nem függene a Személynek méltóságától, mi módon löttek vólna véghetetlen érdemüek a'Kristusnak chelekedeti? mert, a'hol chak a'dologra vagyon a'tekíntet, mind egy, akár a'Király chelekedgye, 's akár a'parasztember; akár jámbor légyen, 's akár lator: de a'Kristusnak chelekedeti, véghetetlen érdemüek vóltak,

A

p Eccli. 31. 10. 11.

q 1. Cor. 9. 17.

r 2. Cor. 9. 7.

B

s Ser. 81. in Cant.

t Gen. 4. 4.

u Lib. 22. Moral. c. 12.

x Ioan. 15. 4.

C

y Rom. 8. 17. 21.

z Ezech. 18. 21.

a Iac. 2. 10.

D

b 1. Cor. 2. 9. 2. Tim. 4. 8. Iac. 1. 12.

c 1. Cor. 2. 9.

d Lib. de Eccl. staffiga hierar. c. 2. p. 1.

A

a'Személynek véghetetlen méltóſágáért; mellyért, chak egy chöpp vére-is elég lött vólna az egéſz világnak meg-váltáſára; a'mint igazán irta a'Hatodik Kelemen Pápa [c]. Haſonló-képpen kell pedig okoskodnunk, a'teſtnek Feje-, és egyéb tagjai-felöl. Az-okáért, a' mint a'Kriſtus chelekedeti, az ő Személyének méltóſágából vötték az Érdemnek mértékét és nagy-vóltát: nékünk-is chak abból, és nem másból, kell vennünk.

c Cap. Vnigenitus.

Mondaná valaki: Az Iſten nem *Személy-válogato* [f], hanem annak adgya a'Jutalmat és dichöſéget, a'ki jól chelekeſzik: tahát nem néz a'Személynek méltóſágára, hanem a'Chelekedetnek mi-vóltára. Felelet: A'Személy-válogatás, a'mint jól mongya Sz. Agoſton [g], nem az Irgalmaſſág-ellen-valo vétek, hanem az Igaſſág-ellen-valo: az-okáért, a' Bíróban vagyon helye, nem az ingyen-, vagy irgalmaſſágból-adakozóban. és így, az Iſten az ítéletben, ſzemély-válogatás-nélkül, mindennek chelekedete-ſzerént fog-fizetni. A' Jó chelekedetek pedig, az Iſten malaſztyából, a'Meg-igazúlásból, az újonnan-valo ſzületésből ſzármaznak; mellyeket az Iſten nem úgy ád, mint fizető Bíro, hanem mint kegyelmeſſégből-adakozo Fejedelem. Sőt még a'Bíró-is, midőn a'Jutalomnak oſztogatáſa a'Személynek méltóſágától függ, méltán tekínthet arra; és akkor, nem Személy-válogato, hanem igaz Bíro: mert a'Személy-válogatás, nem minden ſzemély-béli méltóſágnak tekíntetiben vagyon, hanem chak annak, melly a'dologhoz nem tartozik, vagy nem illik. Mert, ha törvény vólna, hogy a'Pállya-futásban chak Nemes emberek légyenek, és azoknak valami jutalmat ígérne a'Király: kétſég-nélkül a'Bíró nem vólna Személy-válogato, ha nem chak a'futásra tekíntene, hanem a' Nemeſſéget-is meg-gondolná. Az-okáért, mint-hogy az örök Bóldogſág, olly pállya-futáſért-valo Jutalom, mellyet az Iſten chak az Igazaknak, vagy az ő Fiainak tött-fel; midőn az illyen állapatot meg-tekínti, nem Személy-válogato: Személy-válogato vólna pedig, ha arra tekíntene, hogy Görög vagy Zidó, hogy rút vagy ſzép, tudós vagy tudatlan. Az-okáért, Sz. Péter és Sz. Pál, tagadván az Iſtenben a'Személy-válogatáſt, a'Görögről és Zidóról emlekeznek: mert a'Zidók, chak magokat alították az Iſten orſzágába-valóknak; a'Pogányokat pedig útálták, és megvetették.

f Act. 10. 34. Rom. 2. 10.

g Lib. 2. contra duas Epiſtolas Pelagianorum.

B

IV. Kívántatik; Az Iſtennek jó kedvéből-valo ígérete, az Örök életnek megadáſáról; a'mint igazán mongya a *Tridentomi Conciliom* [h]. Mert a'mi Chelekedetink, terméſzetök-ſzerént, nem tekíntvén az Iſten ígéretire, és a'ſzemélynek méltóſágára, nem érnek ſemmi-képpen az örök Bóldogſággal, ſem a'hoz nem haſonlók, és azért nem-is érdemlik azt. Innét mongya Sz. Pál [i]; hogy *Nem méltók e'moſtani időnek ſzenvedéſi, a'követközendő dichöſégre, melly meg-jelentetik mi-bennünk*: mivelhogy, a'mint máſutt meg-magyarázza [k], *a'moſtani háborúság, chak ſzem-pillantáſig-valo, és kűnyű; a'dichöſég pedig örökké-valo, és nagy.* Mellyel nem azt jelenti, hogy az Örök életet a'Jó chelekedetek nem érdemlik, hanem hogy, terméſzetök-ſzerént, olly nagy Jutalmat nem érdemlenének, ha máſunnét fel nem emeltetnének; tudni illik, az Iſtennek ígéretiből, és a' Chelekedő ſzemélynek méltóſágából. Továbbá; az Iſten ſemmi-nélkül nem ſzűkölködik, mint-hogy mindeneket ő teremtett; és nem tartozik véle, hogy valamit olly nagy Jutalomra illendőnek ítéllyen, ha ſzabad-akarattyából azt nem ígérte vólna. mert, *Ha jól chelekeſzel, mit ajándékozſz néki* [l]? Es [m]; *Ki adott elsőbb néki, és viſzſza adatik annak? mert ő-tőle, és ő-általa, és ő-benne vannak mindenek: ő-néki légyen dichöſég örökké.* Adóſsúnká lött, úgy-mond Sz. Agoſton [n], az Iſten; nem hogy valamit vött vólna tőlünk, hanem hogy, a'mit akart, azt ígérte nékünk. Mert, más-képpen mongyuk az embernek, Adós vagy nékem, mert valamit adtam néked; és más-képpen mongyuk, Adós vagy nékem, mert ígérted. Mit mondunk azért az Iſtennek? Vallyon azt-e, Fizeſs-meg nékem, mert adtam néked? Mit adtunk az Iſtennek? holott, a'mi vagyunk, és a'mi jónk vagyon, ő-tőle vöttük. Semmit azért néki nem adtunk, és így ſemmit nem kérhetünk tőle. Hanem, más módon mondhattyuk néki: Add-meg a'mit ígértél, mert meg-chelekedtük a'mit parancholtál. De azt-is te chelekedted; mert minket, a'kik munkálkodtunk, ſegétettél. Annak-fölötte, mi minnyájan az Iſten ſzolgai vagyunk, és minden ſzolgálattal tartozunk néki; úgy hogy ſemmit tőle nem kérhetnénk, ha maga jó akarattyából, Jutalmat nem ígért vólna a'Jó chelekedetért. Oh Iſtennek nagy jósága, úgy-mond Sz. Agoſton [o]! kinek noha, állapatunk-ſzerént, tartozúnk ſzolgálattal, mint a' ſzolgák Uroknak, a' jobbágyok Fejedelmöknek, a' rabok Meg-váltójoknak: mindazáltal, barátſágból-valo ajándékokat ígér mi-nékünk. Végezetre; ſemmi egyéb okát nem adhattyuk, miért légyenek érdemeſek a'Jó chelekedetek, mellyeket éltünkben e'világon chelekeſzünk; és nem azok, mellyek a'más világon léſznek:

h Seſſ. 6. cap. ult. & Can. 26.

C

i Rom. 8. 18.

k 2. Cor. 4. 17

l Iob. 35. 7.

m Rom. 11. 35

n Ser. 16. de Verbis Apoſtoli.

D

o Ser. 3. de Verbis Domini

hanem

hanem chak azt, hogy az érdemléshez, az Istennek Ingyen-valo ígérete kívántatik. Úgy tetszett pedig az Istennek, hogy az ő ígéretét, a'mi életünknek idejéhez szabná. mert egyéb-aránt, Meny-országban sok jókat chelekesznek mind az Angyalok, 's mind az egyéb Szentek, szabad-akarattyokból, és az Istennek szolgálattyára; mellyekkel, dichőségőknek öregbülését érdemelhetnék, ha az érdemlésnek ideje el nem múlt volna. Ha pedig chak a munkának mi-voltát kellene tekinteni, a' Jutalomhoz-képest: semmi időt annak nem kellett volna rendelni. mert minden időben meg-maradhat a' munkának mi-volta. Innét mondotta Szent Pál [p]: *Az idő rövid.* És [q]; *Ímé most vagyon a' kellemetes idő? ímé most az üdvősségnek napja.* És [r]: *Míg időnk vagyon, mindenekkel jót chelekedgyünk.*

Végezetre: Az-is kívántatik az Érdemes Chelekedethez; hogy Szeretetből származzék; mivelhogy a' Szent Irás az örök Bóldogságot, a' Szeretetnek ígéri: *A' ki engem szeret,* úgy-mond Urunk [s], *szerettetik az Atyámtól; és én-is szeretem őtet, és meg-jelentem néki magamat.* Hasonló-képpen szóll Sz. Pál-is [t]; és Sz. Jakab [u].

Mind ezekből, imillyen Kérdés lehetne: Mint-hogy, a' többi-kőzőtt, az Érdemhez az Isten ígérete kívántatik a' Jutalom-felől: mi az oka, hogy a mái Evangéliomban, a' kiket a' Chelédes-ember jó reggel hívott a' Szőlő-munkára, azoknak bizonyos Jutalmat ígért, meg-szegődvén vélek egy-napi pénzben; azoknak pedig, a' kiket három, hat, és kilencz óra-kor hívott, chak egy-általlyában azt mondotta [x]; *A' mi igaz lészen, meg-adom néktek;* a' kiket pedig tizen-egy óra-kor hívott, azoknak semmit sem ígért? Felelet. Három rend-béli emberek találtatnak: Némellyek Kezdők: és ezek hasonlók a' kichíny gyermekekhez, kiket bizonyos jutalomnak ígéretivel kell a' munkára indítani. Illyenek voltak derék-képpen az Ó Testamentom-béli Atyák, kiket az Isten külömb-külömb-féle ígéretekkel táplált, fő-képpen a' téjjel és mézzel-folyó Földnek örökségével. Némellyek, Nevekedők: kiknek elég egy-általlyában azt meg-bizonyítani, hogy az Isten igaz-fizető; ki, mi-képpen hogy semmi Gonosz chelekedetet bűntetés-nélkül nem hágy: azon-képpen a' Jó chelekedetnek-is jutalmát el nem veszti. Illyenek voltak sokan a' Hívek-közzül Sz. Pál idejében; kiknek azt írta [y]: *Nem hamis az Isten, hogy el-feletkezzék a' ti chelekedetetőkről, és szeretetetőkről, mellyet az ő nevéért mutattatok, kik szolgáltatok a' Szenteknek, és szolgáltok.* Némellyek, végezetre, Tekélletesek: kik, minden szegődés-nélkül, chak az Istennek irgalmas jó-voltában, és akarattyában vetik reménségőket; kik méltók, hogy nagyobb Jutalmat vegyenek. Hasonló dolgot látunk a Fejedelmek udvarában; a' hol a' Komornyikoknak, és azoknak kik mindenkor az Urok-környül forgódnak, semmi szegődségők, se bizonyos fizetésők ninchen, mint az alachonb-rendű szolgáknak, drabantoknak, szabóknak, és egyéb efféléknek; hanem chak szintén a' Fejedelmeknek jó akarattyára hadgyák magokat: kiknek, nem valami hó-pénzel fizet a' Fejedelem, hanem Kő-várakkal, nagy-jövedelmű Tisztekkel, és Uraságokkal. Illyeneknek kellene lenni az Új Testamentom-béli Híveknek, hogy, az Istennek nagy és sok jó-tétemenyit meg-gondolván, szemőket neminémű-képpen bé-húnnák, és semmi Jutalomra nem figyelmeznének: úgy hogy, ha lehetséges volna, hogy semmi Jutalmat nem vennének-is, nem restellenének az Istenért nagy dolgokat chelekedni, és háboruságokat szenvedni. Noha efféle hív szolgák, nem chak Jutalom-nélkül nem maradnak, de sokkal nagyobbat-is vésznek egyebeknél: mivelhogy Isten nem engedi, hogy senki őtet meg-győzze, vagy meg-előzze jó szándékkal, és chelekedettel; hanem, mentől többet igyekezik ember ő Szent Fölségéért chelekedni, annál bővségesb Malasztot nyér e' világon, az örök bóldogságban pedig nagyobb Jutalmat vészen: Mellyet engedgyen minnyájunknak az ő Sz. Fiának érdemiért. Amen.

p 1. Cor. 7. 29.
q 2. Cor. 6. 3.
r Gal. 6. 10.
s Ioan. 14. 21.
t 1. Cor. 2. 9. 2. Tim. 4. 8.
u Iac. 1. 12.
x Matt. 20. 4.
y Hebr. 6. 10.

A
B
Incipientes.
Proficientes.
Perfecti.
C
D

HARMADIK PREDIKATZIO.

Azt írja *Bzovius* [a]; hogy Egyiptusban egy Templom volt, melynek chak egy ablaka volt a' bólt-hajtás közepin, de azon elégséges világosság származot belé; úgy hogy a ki bé-ment a Templomba, jó alkolmatossága volt az egeknek látására. A bólt-hajtásról pedig, sok kerekek függőttek, egy-másba lévén foglalva, és mindenikhez egy-egy faragott kéz volt kőtve, és azokban megint szőlő-veszszők voltak. Ezzel az Egyiptziusok kétség-nélkül valami jeles dolgot példáztak; és, ha meg nem chalatom, azt akarták az embereknek jelenteni; hogy bé-lépvén a' Templomba, a'

a Conc. 2. in Dominica Septuag.

A

bólt-hajtás ablakán az égre tekintsenek; és eszökbe jussón, hogy e'világra a végre születtenek, hogy szűnetlen-valo munka-által, meny-országba jussanak. mivelhogy az istenek, múnka-nélkül senkinek semmit nem adnak. De akár-mit példáztak légyen azzal a'Pogány Bölcsek; de Keresztyéni magyarázattal, kűmnyen a'mái Evangéliom-béli dologhoz szabhattyuk. Mert, a'mint a'Világosság, mellyel az eget meg-láthatta az ember, azon égből származott: úgy a'mái Evangeliom, az Istennek el-kezdő hívatallyáról emlekezik, mellyel minket a'maga ismeretire vezet, és meg-mutattya mit kíván tőlünk. Azzal a'Világossággal élvén, meg-érthettyük, hogy meny-országra teremtettünk, és ott vészszük az örök bóldogságos nyugodalomnak Jutalmát; ha e'világon, elsőben az Isten Szőlőjében, a'Szőlő-veszszők-korül szorgalmatoson munkálkodunk; a'mint-hogy a'Chelédes-ember a'míveseket, elsőben a'múnkára küldötte, és az-után meg-adatta jutalmokat, a'mint vélek meg-szegődött vólt. Ez Evangéliomban pedig, sok jeles dolgok vannak, mellyekből a'Hívek, mind az igaz Hitben meg-erősödhetnek, 's mind a'jó erkölcsben nevekedhetnek; a'mint rész-szerént az előbbi Predikatiókból meg-érthettyük; és ebből-is, Isten segétségével, alkalmasint meg-érthettyük.

B

I. Meg-mutatom, hogy az Isten munkára hí bennünket, de nem Jutalom-nélkül.

II. Hogy tartoznunk az Istennek szolgálni, ha szintén Jutalmat nem adna-is.

III. Meg magyárazom, Miért mondatik az örök bóldogság Koronának; és Honnét érthettyük annak méltóságát.

ELSÖ RESZE.

ELsőben, a'Chelédes-embernek gyakor és szorgalmatos ki-menéséből a'Míveseket fogadására, eszünkbe vehettyük az Istennek chodálatos gond-viselését, és hozzánk-valo meg-foghatatlan irgalmasságát; ki gyakorta, sőt szűnetlen keres, és ugyan kerget bennünket, mint-ha nem lehetne nálunk-nélkül: mí pedig, nem hogy keresnők őtet, hanem inkább, a'mí módunk-szerént, bujkálunk és lappangunk-előtte: nem hogy sietve kergetnők őtet, hanem inkább futúnk előtte, mint-ha semmi szükségünk nem vólna reája. Azt szoktuk ugyan példa-beszédben mondani; hogy, Nem a'jászol keresi az ökröt, hanem az ökör a'jászolt: jelentvén, hogy nem a'jászol szűkölködik az ökör-nélkül, hanem az ökör a'jászol-nélkül, melyben eledelt talál magának. Így kellene bizony itt-is a'dolognak lenni: nékünk kellene az Istent keresnünk, mivelhogy igen szükölködünk segétsége-nélkül; és nála-nélkül, sem élhetünk, sem lehetünk; mivelhogy, a'mint Sz. Pál mondotta [b], *ő-benne élünk, és mozgúnk, és vagyúnk.* De tellyességgel külömben vagyon. mert, noha az Isten, se nálunk-nélkül nem szükölködik, se semmit tőlünk nem vár: mindazáltal, ő keres minket, és szűnetlen keres, és szorgalmatoson keres. Ezt jelenti Dávid, mondván [c]: *En Istenem, az ő irgalmassága meg-előz engem.* Salomon-is azt mongya az Isten bölcheségéről [d]; hogy *Meg-előzi azokat, kik őtet kívánnyák, hogy azoknak előbb mutassa-meg magát. A'ki reggel reá-vigyáz, nem fárad-meg, mert az ajtajánál találja azt úlni.* Mellyel szépen eggyez Urúnk mondása [e]: *Imé az ajtó-előtt állok, és zörgetek: ha ki hallya az én szómat, és meg-nyittya nékem az ajtót, bé-megyek hozzája, és ő-véle vachorálok, és ő én-velem.* Ezt az Istennek nagy szeretetinek tulajdonittya Sz. János, mondván [f]: *Abból jelent-meg az Isten szeretete mi-hozzánk, hogy az ő egyetlen-egy szülött Fiát küldötte az Istene'világra, hogy éllyünk ő-általa. Abban vagyon a'szeretet: nem hogy mi szerettük vólna az Istent, hanem hogy ő szeretett minket elsőben, és el-küldötte a'Fiát engesztelőül a'mi bűneinkért:* Az-az, ha szintén mí elsőben, és tellyes életünkben szerettük vólna-is az Istent, és sok-képpen szolgáltunk vólna-is néki; nagy irgalmasság lött vólna, ha barátságába fogadott vólna bennünket, és az ő szeretetire méltóknak ítélt vólna: de holott mí ellenségi vóltunk, és még-is ő szeretett minket, és szorgalmatoson keresett; meg-foghatatlan, és ki-mondhatatlan irgalmasságát mutatta hozzánk, mellyért tehetségünk-szerént meg kellene felelnünk, ottan chak azzal, hogy el ne rejteznénk előtte.

C

b Act. 17. 28

c Psf 58. 11.

d Sap. 6. 14.

e Apoc. 3. 20.

f 1 Joan. 4. 9. 10.

D

De vallyon mire keres minket az Isten? Ha-meg-mondom, talám némelly kényes-, és gyenge-gyomrú Keresztyének irtózni-fognak: de az igazat meg kell mondanom: Múnkára keres, és hí bennünket a'Chelédes-ember; és némellyeket a'henyéléséért, ugyan meg-is pírongat, mondván [g]: *Mit állotok itt egész nap hívalkodván?* És nem akármi múnkára, hanem Szőlő múnkára: melly múnka, nem chak sok-féle, nehéz, és hoszszú, de nagyobb szorgalmatosságot-is kíván egyéb mezei, erdei, réti, kerti munkánál. De ettől nem mélto meg ijedni, mivelhogy arra minden teremtett-állatok példát adnak: mellyek, az ő teremtésöktől-fogva, a'mint a'természetnek Úra el-rendelte őket,

g Matt. 20. 6.

híven el-jártak dolgokban, ſoha nem hívolkodván, hanem ſzűnetlen munkálkodván, tulajdon állapattyok-ſzerént. Az Egek, éjjel és nappal ſzűnetlen forognak, és chak egy-ſzem-pillantáſig ſem hadgyák félbe járáſokat: a' Föld, mind-úntalan gyümölchöt terem; és annál jobbat és többet, mentől több és ſzorgalmatosb múnka vagyon véle: a' Vizek, folyton-folynak: a' Tűz, ſzűnetlen melegít, és éget; és egyéb állatok-is fogyatkozás-nélkül el-járnak dolgokban. A' hívolkodás- és henyélés-miatt pedig, mindenek meg-veſznek: A' földet ha nem miveled, chak tövisſet és bojtorjánt terem: a' levegő-ég ha nem leveghet, valami helybe rekedvén, hamar meg-vész és dögleteſséget ſzerez: a' melly házban nem laknak, el-puſztúl, és le-omol: a' melly úton nem járnak, nyomot veſzt: a' melly muſika-ſzerſzámok kézbe nem forognak, tellyeſséggel meg-bomolnak: a' melly vaſat veſztég hevertetnek, nem munkálkodván véle, meg-rozdáſúl: az álló-vízben, úndok mérges-állatok, kígyók, békák termenek: a' ló az állásban, meg-bénúl: a' hívolkodo vitézek, kalmárok, meſter-emberek, ſemmi dícheretes dolgot nem chelekeſznek. Az-okáért, az embernek hívatallya-is a' Múnka; a' mint ő-maga az Iſten meg-mondotta Adámnak [h]: *Orczád veritékével éſzed kenyeredet.* És [i]; *A' mennyeknek országa erőſzakot ſzenved, és azt az erőſzak-tévők ragadgyák-el.*

Mondaná valaki: Úgy vészem-eſzembe, hogy nem ſokan ſzűkölködnek a' múnkára-való intés-nélkül: mert inkább minnyájan eléggé fáradnak, és ſzűnetlenűl munkálkodnak. A' Vitézeknek, ninch ſemmi nyugodalmok, egy hadból másba mennek; és egyűtt ha el-végeződik a' had, máſutt leg-ottan fel-lobban a' viſzſza-vonyáſnak tüze. A' Prókátorok ſem hívolkodnak: mert annyi pör támad, hogy majd Prókátorokat ſem találnak a' pörösök; úgy hogy némelly Prókátornak, ſzáz ember ügyét-is kell forgatni. A' Míves-emberek, hová tovább mind inkább törődnek, és újabb-újabb múnkát találnak. A' Kalmárok, új Tengereket, új Országokat, új marhákat kereſnek nagy fáradſággal: egy ſzóval, minden rend-béliek eléggé futtyák dolgokat. Tagadhatatlan, hogy ſokan ſokat fáradnak: de bizonyos az-is, hogy ſokaknak minden fáradſágok, merő hívolkodás. Hallyad mint panaſzolkodik Jeremías az ő Siralmas énekében [k]: *Mi-képpen űl egyedűl a' néppel-rakott Város: úgy mint özveggyé lött a' Pogányoknak aſzſzonya.* Ha néppel-rakott, mint űl egyedűl? Mert, a' kik a' Városnak haſznára, és ékeſségére voltak, el-fogytak; és chak azok maradtak benne, a' kik kárára, és gyalázattyára voltak: az-okáért, ſzintén úgy volt, mint-ha egyedűl lött volna; sőt annál-is nyomorúltabban. Haſonlóképpen mondhattyuk, hogy a' világi dolgokban-fáradozó emberek, chak hívolkodnak: mert a' mi haſznos és ſzükſéges, el-henyélik; és abban törik fejöket, a' minek ſemmi haſzna ninchen. Illyen módon Urúnk a' Fariſæuſokat, *Vák vezéreknek* nevezi [l]: mert noha elég ſzemesek voltak a' haſzontalan és veſzedelmes dolgokban; mindazáltal, azt nem látván a' mi leg-ſzükſégesb volt, az Igaſságot tudni illik, Vakoknak mondhatta őket. Így mongya Sz. Pál [m]; hogy *Az Iſten, bolondá tötte a' világ bölcheſéget:* mivelhogy az, igen távúl eſett az igaz Bölcheſégtől. Szintén illyen módon, a' világi ſzorgalmatoſságot és múnkát, Hívolkodáſnak mondhattyuk. és az-is az Iſten-előtt: mert nem chak hamar el-múlando, hanem heába-való dologban-, sőt veſzedelmesben-is foglallya az embert, és el-fogja a' valóſágos és örökké meg-maradandó dolgoktól. Láttyuk néha a' gyermekeket, hogy nagy ſzorgalmatoſon munkálkodnak; hóból, vagy porból, vagy ſárból várat épitnek. a' fa lovakon keményen jargalnak; valami leppentyű- vagy fényes bogár-után izzadás-ig, és néha fő-törésig-is futoſnak; és nékik úgy tetſzik, hogy kelleműes dologban foglalatoſok: de az eſzes ember, látván őket, neveti, és minden fáradſágokat merő hívolkodáſnak ítéli. Szintén úgy, noha te azt véled, hogy midőn e' világi dologban keményen ſzorgalmatoskodol, jeles dologban forgolódol, és igen jól munkálódol: mindazáltal, mivelhogy azt el-mulatod a' mi a' te fő hívatalod, tudni illik, az Iſtennek tiſzteſséget, magad és felebarátod üdvöſségét, chupán chak hívolkodol. Ha látnád, hogy valami fő Város-bírája minden-nap a' chűrbe jár, fárattig chépel, aſztagotrak, és egyéb afféle munkában foglallya magát; de a' Tanáts-házba nem mégyen, törvényeket nem ſzolgáltat, ſenkinek ügyét meg nem halgattya: nem azt mondanad-e hogy hívolkodik; mint-hogy el nem jár hívatallyában, noha egyéb-aránt elég munkát tészen? Haſonló ítéletet tennél, ha látnád, hogy a' tanúlo Deák, a' könyvet a' pad-alá vetvén, nap-eſtig a' puskát tiſztíttya és tölti, a' kardot éleſíti, és óldalára kötözi: mert henyéles az, ő-hozzája-képeſt; noha a' vitéz ember, abban méltán, és haſznoſon munkálkodnék. Szintén így, akár-mit mivellyen a' Kereſztyén ember: de, ha el nem jár hívatallyában, hívolkodónak mondatik.

Vallyon nem eléggé munkálkodott-e, és nem gyakorta izzadott-e, a' ki gondolkodván magában, azt mondotta [n]; *Mit mivellyek, mert ninch hová gyüjtſem gyümölchimet?*

Es mon-

A

B

[h] Gen. 3. 19.
[i] Mat. 11. 12.

[k] Thren. 1. 1.

C

[l] Mat. 15. 14.

[m] 1. Cor. 1. 20.

D

[n] Luc. 12. 17.

A

Es monda: Ezt chelekeſzem: El-bontom chűreimet, és nagyobbakat chinálok; és oda gyűjtők mindeneket a'mik nékem termettek, és a'javaimat. és azt mondom a'lelkemnek: Lelkem, ſők eſztendőkre el-tétetett ſok javaid vannak; nyúgodgyál, egyél, igyál, vigan lakjal. De mit nyert mind ennyi munkával-is? Szintén annyit, mint-ha chak hívolkodott vólna. Mert, *Monda néki az Iſten: Bolond, ez éjjel a'lelkedet meg-kérik tőled: a'miket ſzerzettél pedig, kié léſznek?* Méltán mongya *Bolond*nak, mert haſzontalan dologban foglalta magát, idejét heában tőltötte; és azokra gondot nem viſelt, a'mik leg-ſzűkſégesbek lőttek vólna; azokkal pedig, a' miket nagy munkával gyűjtött, nem élhetett chak egy napig-is: *Így vagyon*, úgy-mond Urúnk[o], *a'ki magának kinchet gyűjt, és nem gazdag az Iſtenben.* Ha tudnád, hogy valamelly barátodnak két rend-béli tőrvénye vólna, kűlőmb Bírák-előtt; és az eggyik olly kichíny dologban járna, hogy, ha meg-nyerné-is, meg nem gazdagúlna; ha pedig el-veſztené-is, meg nem ſzegényűlne: a'máſik pedig, jóſzágában, tiſzteſségében, és életében járna: és látnád, hogy mindazáltal, minden igyekezetivel chak az elsőről ſzorgalmatoskodik, azért futtya a'Prókátorokat, unſzollya a'tanúkat, ajándékozza a'Bírákat, és mindent mivel: a'máſikra pedig ſemmi gondot nem viſel, ſenkitől tanátſot nem kérd, ſenkinek nem kőnyőrög, hanem chak függőben, és veſztő-félben hadgya: nem azt mondanád-e felőle, hogy meg-fordúlt az agya-veleje? Nem feddenéd-e, hogy dolgára gondot nem viſel? Haſonló-képpen vagyon ſokaknak dolgok: kik a'világi dolgokban váltig ſzorgalmatoskodnak, a' mennyeïek-mellől pedig igen kűnnyen el-múlnak. kik bizony nagy balgatagſágban vannak; és, noha későn, eſzőkbe véſzik hogy heában mulatták idejőket; és, a'mint Dávid mongya[p]: *Az ő almokat aludták: és ſemmit nem találtak minden gazdag férfiak az ő kezőkben.*

o *Verſ.* 21.

B

p *Pſal.* 75. 6.

Kérdené valaki: Miben kell embernek magát foglalni, hogy haſznoſon munkálkodgyék? és mit kell a'munkáſoknak chelekedni, hogy hívolkodóknak ne mondattaſſanak? Felelet. A'mi lelkűnknek gyűmőlchőzéſére, haſonló dolgok kívántatnak azokhoz, mellyeket a'ſzőlő-míveſek chelekeſznek a'Szőlo-kőrűl: I. Hogy a'ſzőlőt jól megmivelheſsék, a'tőviſſet ki-irtyák, a'gonoſz fűvet ki-gyomlállyák, a'köveket ki-hánnyák. Mellyen a'Kereſztyéni Igaſságnak első réſzét kell értenűnk; melyről Dávid emlekezik[q]: *Térj-el a gonoſztól.* II. A'ſzőlő-veſzſzőnek, vagy tőnek helyét, mélyen meg-ásák, vagy kapállyák. Mellyen érthettyük Sz. Pálnak ama'parancholattyát[r]: *Ne érts fenn, hanem félly.* mert, a'mint *Minden Bűnnek kezdeti a'Kevélyſég*[s]: úgy az Igaſságnak kezdeti az Alázatoſság; a'mint Urúnk jelentette, elsőben-is *a'Lelki ſzegényeket*, a'mint Szent Agoſton magyarázza, nevezvén *Boldogok*nak[t]. III. Szorgalmatoſon el-plantállyák, vagy el-bújtattyák a'ſzőlő-veſzſzőt. Mellyen érthetni, a'Jóban-valo gyarapodáſt: mert, nem elég a'Gonoſztel-távoztatni, hanem *Iót-is kell chelekedni*[u]; a'mint Dávid mondotta. és, az a'Kereſztyéni Igaſságnak máſodik réſze. IV. El-véſznek minden akadályokat, mellyekért a'Napnak melegſége nem érhetné a'ſzőlőt. Mellyen értſed a'teſti kívánſágoknak el-távoztatáſát; mivelhogy azok, az Iſten Malaſztyának nagy akadékot ſzerezznek, és a'mennyei kívánſágokat meg-késlelik. V. A'főlőttébb-valo leveleket el-ſzedik. Értſed azon, a'világi ſzorgalmatoſságtól-valo őrizkedéſt. VI. Gondot viſelnek, hogy a'ſzőlő-gerezd a'főldet ne érje, és meg ne rothadgyon. Mellyen értheted, a Jó chelekedetben-valo jó igyekezetet, hogy az ne légyen valami főldi és e világi dolog: mert el-veſzti minden jutalmát; a'mint Urúnk mondotta[x]. VII. A'ſzőlő-veſzſzőt karóhoz kőtik, hogy a'ſzéltől ide's tova ne hányattaſsék, és el ne tőrjék. Mellyen érthettyük a Kriſtus Kereſztét; melyhez kell folyámlanunk, midőn a'háboruſágnak ſzele megindúl, hogy el ne dőllyűnk, vagy romollyunk. azért mondotta Szent Pál[y], hogy *Békeſſéges-tűrés-altal fuſſunk az előnkbe-adatott viadalra: nézvén a'Hitnek el-kezdőjére, és el-végezőjére a'IESUSra; ki, eleibe-vévén az őrőmet, el-ſzenvedte a'kereſztet, meg-vetvén a'gyalázatot, és az Iſten ſzékének jobjára űl. Mert gondollyátok-meg azt, a'ki maga-ellen a'Bűnősöktől illyen ellen-mondáſt ſzenvedett: hogy meg ne fáradgyatok, lelketekben el-fogyatkozván.*

q *Pſ.* 33. 15. *Pſ.* 36. 27.

r *Rom.* 11. 20.

s *Eccli.* 10. 15.

C

t *Matt.* 5. 3.

u *Pſ.* 33. 15. *&. Pſ.* 36. 27.

x *Matt.* 6. 1.

y *Heb.* 12. 1. 2. 3.

D

Ezeket ha meg-chelekednők, kétſég-nélkűl bővſéges gyűmőlchőt termene a'mi lelkűnk Szőlője, és az Iſten azt mondaná felőle, a'mit Ezekiáſról olvaſunk[z]: *Iót, és igazat, és bizonyt chelekedék az ő Ura Iſtene-előtt, az Ur Háza ſzolgálattyának minden tiſzteletiben, a'Törvény- és a'Czeremoniák-ſzerént, tellyes ſzívéből akarván kereſni az ő Iſtenét: meg-is chelekedé, és ſzerencheſ lőn.* Valóban ſzép dichéret: I. *Iót chelekedett*, a'dolognak mi-vóltához-és terméſzetihez-képeſt. De, mint-hogy az nem elég, II. *Igazat chelekedett*, vagy igazán; az-az, jó igyekezettel. *És*, III. *Bizonyt*, az-az, ſzorgalmatoſon, és bátorſágoſon; nem ingadózván, nem kételkedvén. IV. *Az ő Ura Iſtene-előtt:* mert ſemmiért egyébért nem chelekedte, hanem az Iſtennek kedvéért, és ſzeretetiért. V. *Az Ur Háza ſzolgálattyának minden tiſzteletiben:* ſemmit hátra nem hagyván abban, a'mi a'Szőlőnek

z *Z. Par.* 31. 20. 21.

mívé-

míveihez kívántatott. VI. *A' Törvény- és Czeremoniák-szerént*: mert nem a' maga fejét és ítéletit követte, hanem a' Törvényt vötte réguláúl és vezérül. VII. *Tellyes szívéből akarván keresni, az ő Istenét*: mivelhogy tellyes erejéből igyekezett chelekedni. És, VIII. *Úgy chelekedvén, szerencheséllön*. Innét vagyon; hogy, midőn Isaías a' halálnak sententziáját fejére mondotta vólna Ezekiásnak az Isten parancholattyából, illyen módon könyörgött az Istennek [a]: *Kérlek Uram, kérlek emlekezzél-meg, mi módon jártam elötted igasságban, és tekélletes szívvel; és, a' mi kedves vólt elötted, meg-chelekedtem*. Ha a' *Synagóga*-béli király illyen vólt, minéműnek kell lenni az Anyaszentegyház-béli igaz Keresztyénnek?

Noha pedig ennyi múnka kívántatik: mindazáltal, nem méltó, hogy az nehéznek tessék; mert nem ingyen kívánnya tőlünk Isten a' múnkát, hanem Jutalomért, és nagy jutalomért. Úgy vagyon, hogy, ha az Isten Jutalom-nélkül kívánta vólna-is munkánkat, tartoztunk vólna nagy serénységgel szolgálni: de tudván hogy szegény az ember, és kedvelli a' hasznot, nagy fizetést ígért néki; *ló, és meg-tömött, és meg-rázott, és ki-folyó mértéket* [b]. Jól mondotta azért Sz. Pál [c]: *Alhatatosok légyetek, és ki-mozdíthatatlanok; bővelködvén mindenkor az Ur dolgában; tudván, hogy a' ti műkátok ne heába-valo az Urbã*. Hallyad mit beszéll erről az Úr [d]: *Nem mondottam a' Jákob magvának: Heába kereséstek engem*. Mellyet jól tudott Dávid: ki, midőn az Úrnak ítéletiről azt mondotta vólna [e]; *Kívánatosbak az aranynál, és sok drága kőnél: és édesbek a' szín-méznél, és a' lépes-méznél*; jelentvén, hogy chak magokért-is mélto vólna azokat meg-tartani: de tudván, hogy azzal az Isten meg nem elégszik, az ő parancholatinak ajánlására, utánna vetette; *Mert a' te szolgád meg-őrizi azokat: azoknak meg-őrizésében sok a' Jutalom*.

De láss, mire viszen minket a' mi nagy balgatagságunk! Az Isten, sok és nagy jutalmat ígér, és chak alig talál míveseket: az Ördög, a' vagy semmi, a' vagy igen kichíny fizetéssel kínál, sőt kínnal fizet: és még-is, keresés-nélkül-is, elég szolgát talál. Ezek mongyák a' Prófétánál [f]: *Egyiptusnak nyújtottuk kezünket, és az Assyriusoknak, hogy meg-elégíttetnénk kenyérrel*. Vaj ki sokan vannak, kik az Ördög szőlőjében chak száraz kenyérért-is el-múnkálkodnak; de azt sem adgyák bőven nékik, ritkán tőlthetik-meg hasokat. mert ugyan ottan azt mongyák [g]: *A' mi bőrünk, mint a' kemencze meg-égett az éhségnek háborúimiatt*. A' mint az Evangéliomi tékozló fiún történt: ki, meg-éhezvén, *Kivánta hasát bétölteni a' málával, mellyet a' disznók öttek; és senki nem adta néki* [h]. Hogy-ha valamikor fizetést ád-is az Ördög, minden jó rendit fel-fordíttya a' szerződésnek: mert először, vét valami fizetést markodba; és az-után, úgy fáraszt a' mint akarja: egy szem-pillantásig-valo gyönyörűségért, örökké gyötör: úgy tetszik hogy jó ebédet készít, de valóban megrántya az árrát, mint az Olasz-országi lator vendég-fogadók.

Hallyad mit mond erről Salomon [i]: *A kurva ajaki chöpögő lépes-méz, és fényesb az olajnál az ő torka: az ő utólsói pedig, keserűk mint az üröm, és éleések mint a' Két-élű kard*. Hasonló az Ördög az álnok kalmárhoz, ki elsőben jó marhát mutat; az-után pedig, eszedbe sem vészed, hogy a' roszszat nagy árron rántya nyakadba, és a' forrót alád önti: úgy az Ördög-is, a' mi gyönyörűség lehet az ő fogallásában, mingyárt előddbe adgya; de a' mi keserűség azt követi, álnokúl el-halgattya, és ingyen nem-is érzed, hogy lelkedet mérgével meg-fojtya. Példáúl ád Salomon egy tisztátalan aszszony állatot: ki, meg akarván egy balgatag ifiat chalni, meg-chókolván őtet, imígyen beszéllett [k]: *Ki-jöttem elődbe, kívánván téged latni, és reád találtam: meg-hintettem ágyas-házamat myrrhával és aloéssel, és czinnamómommal. Iere részegüllyünk-meg emlökkel, és gyönyörködgyünk a' kívánatos ölelgetésekben, miglen meg-világosodgyék a' nap. Bé-halóla őtet sok beszédekkel, és ajakinak hízelkedésivel elvonyá őtet. Mingyárt követi őtet, mint az ölésre-vitetett ökör, és mint az ugrándozo bárány: és nem érti a' bolond, hogy kötelekre vonyattatik, míg nem által-járja a' nyíl a' maját: mint-ha a' madár sietne a' törbe; és nem tudgya, hogy lelkének veszedelmében jár*. Az-után szépen ínti, hogy ne hidgyen, se ne engedgyen néki: mert *a' pokol útai az ő háza*. Ennek a' jó íntésnek, mint-hogy nem engedett a' frissen-őltöző és lakozó Gazdag, olly nyomorúságra jutott, hogy a' láng-között-valo gyötrelmében, chak egy chöpp vizet sem találhatott nyelvének meg-hívesítésére [l]. Valamikor a' Múnkás elsőben ki-vészi fizetését, és el-költi, az-után nehezen, és mord-kedvel munkálkodik; és nem külömben tartya, mint-ha ingyen munkálkodnék: de a' kik a' fizetést munkájok-után várják, vígan és örömest munkálkodnak. Az-okáért, ezt a' módot tartya az Isten, és senkit szóval nem tart, hanem nyilván megmongya kívánságát [m]: *Ha ki utánnam akar jöni, tagadgya-meg magát, és vegye-fel az ő keresztét, és kövessen engem*. Erről emlekezik Dávid-is, mondván [n]: *A' kik könny-hullatással vetnek, örvendezéssel aratnak. Menvén mennek és sírnak vala, el-vetvén az ő magvokat: Meg-jövén pedig örvendezéssel jönek, hozvan az ő kévéjöket*. Mélto azért, hogy az Istennek szolgállyunk, mert el nem veszti Jutalmúnkat.

a 4. Reg. 20. 3.
b Luc. 6. 38.
c 1. Cor. 15. 58.
d Isa 45. 19.
e Pſ. 18. 11.
f Thren. 5. 6.
g verſ. 10.
h Luc. 15. 16.
i Prov. 5. 3.
k Prov. 7. 15.
l Luc. 16. 24.
m Matth. 16. 24.
n Pſ. 125. 5. 6.

A

II. RÉSZE.

MInek-előtte meg-magyarázzuk mi légyen a' Jutalom, ELSŐBEN; Azt kell eszünkbe vennünk; hogy mí, Jutalom-nélkül-is tartozunk az Istennek szolgálni: mert valaminkvagyon, az Istentől vöttük; és a'végre vöttük, hogy szolgálliyunk néki. Olly nagyok pedig az ő Jó-tételényi mí-velünk, hogy, ha tellyes életünkben, minden tehetségünkel és szorgalmatosságunkal szolgálnánk-is néki, leg-kissebb Jótételényének sem felelhetnénk-meg. Az-okáért, mint hív szolgáknak, azt kellene mondanunk Dávidd al [o]: *Mit adgyak az Urnak, mind azokért, a'miket nékem adott?* Továbbá, mivelhogy a'Jószágos chelekedetek, nagyobb részére parancholatok: azoknak engednünk kellene, mint jó szolgáknak, Jutalom-nélkül-is: és azért mongyuk naponként [p]; hogy az Isten *meg-engedgye minden adósságinkat.* mivelhogy hivatalunknak eleget nem töttünk; és, a'mivel tartoztunk, bé nem tellyesítettük. Az-okáért, úgy vagyon dolgunk, mint-ha a'Király valami drága követ bízna a'szolgája kezébe, és annak megőrizéséért nagy jutalmat ígérne néki, mellyet a'nélkül-is tartoznék meg-őrizni: és ha azt nem chelekedne, nagy bűntetésre kötelezné magát. Annak-fölötte; méltó vólt, hogy mí a'Kristusnak, úgy-mint Fejünknek, nyomdokit követnők, és véle-eggyütt szenvednénk, vagy szánakodnánk rajta. Azért mondotta Sz. Pál [q]; hogy *A'Kristus szereteti kénszerít minket: azt ítélvén, hogy, ha egy mindenekért meg-hólt, tahát minnyájan meg-hóltak: és mindenekért meg-hólt a'Kristus; hogy, a'kik élnek-is, már ne magoknak éllyenek, hanem annak, a'ki ő-érettök meg-hólt, és fel-támadott:* mindazáltal, az eggyütt-szenvedőnek, a'vagy szánakodónak, Jutalmat ígér Sz. Pál, mondván [r]: *Ha eggyütt-szenvedünk, eggyütt meg-is dicsőittetünk.* E'dologban azért, az Isten igen bőv-kezűnek mutattya magát.

B

C

MÁSODSZOR: Azt kell eszünkbe vennünk, hogy a'Chelekedetek, mellyekért az Isten Jutalmat ígér, nékünk hasznosok, és bőchülletesek; úgy hogy azok-nélkül, nem emberek, hanem oktalan-állatok vólnánk: mert a'Jószágos chelekedetek, az okos léleknek leg-főbb és tulajdon ékessége. Az-okáért, a'mint a'kegyes szülék, látván hogy a'beteg fiok a'keserű orvosságot bé nem akarja venni, új köntöst, vagy egyéb ajándékot ígérnek néki, ha az Orvos parancholattyának enged; noha az egésség, mellyet azzal nyér, inkább illeti őtet, hogy-sem a'szüléket; és nem ezeknek hasznos, hanem ő-néki: úgy a'mí mennyei Sz. Atyánk, az ő parancholatinak meg-tartásáért, melly nékünk, úgymint e'nyomorúlt, és meg-veszett világ ispitállyában veszedelmes betegeknek üdvösséges és hasznos, nagy Jutalmat ígért; semmi szüksége néki arra nem lévén, sem hasznot abból nem várván. Az Isten, úgy-mond Sz. Agoston [s], orvost küldött nékünk, ki minket ingyen meg-gyógyítana: de kevés az, hogy ingyen meg-gyógyítana; ollyat küldött, ki még Jutalmat-is adna a'meg-gyógyúlóknak. melly jó akaratnál, és kegyességnél, semmi nagyobb nem lehet. Mert kichoda mongya azt, Hadd gyógyíttsalak-meg, és jutalmat adok? Tudta, hogy ő, gazdag lévén, a'szegényekhez jütt: meg-gyógyíttya a'betegeket, meg-ajándékozza a'meg-gyógyúltakat; és nem egyebet ajándékoz nékik, hanem ő-magát. Ezt peldázza a'mái Evangeliomi Napi-pénz: melly, a'mint a'Szent Atyák és Doktorok magyarázzák, az örök Bóldogság; melyben az Isten ő-magát adgya az ő Híveinek, kiben minden jó vagyon. És talám azért-is mondatik Pénznek; hogy, mi-képpen a'Pénzben, az ő módgya-szerént, minden meg-vagyon, étel, ital, ruházat, ház, és minden szükséges dolog. mert a'kinek Pénze vagyon, mindennek szerét tehet; és, a'mint Salomon mongya [t]: *A'pénznek mindenek engednek:* Azon-képpen az örök Bóldogságban, minden jó meg-vagyon, gazdagság, dichőség, gyönyörűség, békeség, egésség; egy szóval, valamit kívánhat az ember: más-felől pedig, távúl vagyon attól minden-némű nyomorúság.

D

III. RÉSZE.

NOha pedig azért, hogy a'Bóldogságban sok-féle, sőt minden-féle Jó meg-vagyon, Sok névvel neveztetik a'Szent Irásban: mindazáltal, a'többi-között, gyakorta mondatik *Koronának.* mivelhogy a'Korona, jeles példája a'Bóldogság tulajdonságinak; a'mint ezennel meg-mutatom. Koronának nevezi Sz. Pál, mondván [t]: *Meg nem koronáztatik a'ki baj-vívásban tusakodik, hanem ha törvény-szerént tusakodik.* Magáról azt mongza [u]; hogy *El-tétetett ő-néki az Igasságnak koronája.* mellyet másutt, *Meg-rothadatlan Koronának* nevez [x]. Sz. Péter pedig [y]; *A dichőségnek hervadhatatlan Koronájának.* Sz. Jakab [z], és Sz. János [a]; *Az élet Koronájának:* ki annak ígéri, a'ki hív lészen mind halálig.

o Ps. 115. 3.

p Matt. 6. 12.

q 2. Cor. 5. 14.

r Rom. 8. 17.

s Serm. 13. de Verb. Apost.

t Eccle. 10. 19

t 2. Tim. 2. 5.

u 2. Tim. 4. 8.

x 1. Cor. 9. 25.

y 1. Pet. 5. 4.

z Iac. 1. 12.

a Apoc. 2. 10.

Ennek a'nevezetnek, Első Oka, a'mint Sz. Agoston mongya [b], az; hogy a'vitézkedőknek, és tusakodóknak adatik; a'mint Sz. Pálból meg-hallók [c]. Ennek példájára, azt parancholta az Isten [d], hogy a Zidók fel-fegyverkezve mennének az Igéret-földére, és hogy nemzetségek-szerént tábort járnának, és hadakozó zászlók-alatt volnának. Azon okból, hasonlónak mondatik az Anyaszentegyház a'Pálma-fához [e]; melly a'Győzedelmet példázza, és chak a'Győzedelmeseknek adatik. Második Oka: A' kerekdéd forma: melly leg-tellyesb, bővebb, és vég-nélkül-valo. Mert az őrök Bóldogság-is, olly tellyes, és tekélletes, hogy semmi fogyatkozás benne ninchen; olly bőv, hogy minden jót fel-találtatik benne; és soha vége nem lészen. Ezt példázta a'Szövetség-szekrénye, vagy ládája, mellyen fölyül, kőrös-kőrül Arany-korona volt [f]. A'mennyei Bóldogság-is valóban szekrény; és olly szekrény, melyben minden jó és állandó gazdagság és kinch fel-találtatik, és kőrös-kőrül Koronája vagyon; mert minden időt magában foglal. Igy magyarázza Sz. *Ierónymus*, Dávidnak ama'mondását [g]: *Áld-meg a'te kegyeséged esztendejének Koszorúját*, vagy koronáját: mert, úgy-mond, a'Szenteket jutalommal, magadat pedig a'Szentek seregivel meg-koronázod: és azt szűnetlen mindenkor, a'mint az Esztendő forog, melynek a'vége a'kezdeti; és midőn el-végeződik, újonnan el-kezdetik. Harmadik Oka: Mert igen bőchűlletes, mint a'drága kövekkel meg-rakott korona; Dávidnak ama'mondása-szerént [h]: *A'fejébe Koronát töttél drága kőből*: úgy hogy, Tizen-két Drága-kőhöz illendő tulajdonságit találjuk a'Mennyei Bóldogságnak, mellyekről a'Szent Irásban emlékezet vagyon.

I. Tulajdonság; Az Egésség, minden betegség-nélkül; és következendőül, a'halál-nélkül-is. Innét mongya Isaias [i]: *Le-taszittya a'halált örökké.* És Sz. Pál [k]: *El-nyelettetett a' halál a'győzedelemtől.* Es Sz. János [l]: *A'halál többé nem lészen, se jajgatás, se kiáltás, se fájdalom nem lészen többé.* II. A'Meg-elégedés, minden fogyatkozás-nélkül; a'mint Isaias jelenti, mondván [m]: *Nem éheznek, se nem szomjuhoznak.* Azont mongya Sz. János-is [n]. Azért mongya Dávid [o]: *Meg-részegűlnek a'te Házad bővségétől; és a'te gyönyörűséged patakából itatod őket.* Es [p]: *Meg-elégszem, mikor meg-jelenik a'te dicsőséged.* III. Azon meg-elégedés, meg-únás-nélkül; mellyet nem találsz e'világi ételben és italban, mert mindenikét hamar meg-únod. és nem kissebb gyötrelemnek tartanád a'kelletlen ételt és italt, az éhségnél és szomjúságnál. Erről olvassuk a'Bölchnél [q]: *A'kik engem éznek, még-is éheznek: és a'kik engem isznak, még-is szomjuhoznak.* IV. A'tudomány, minden tudatlanság- és homály-nélkül: mert *Most, tükör-által homályban látunk* [r]: *akkor pedig szinről szinre.* V. Örőm, minden siralom- és bánat-nélkül; a'mint Sz. János mongya [s]. és Isaias-is [t]: *El-töről az Isten minden köny-hullatást az ő szemökről*: holott e'világon, még a'Húsvéti Bárányt-is keserű mezei salátával kellett meg-enni [u]. mert ninchen olly örőm, melybe valami bánat ne egyeledgyék. VI. Békeség, minden háboruság-nélkül: mert *Gyönyörködnek a'békeség sokaságában* [x]. VII. Bátorság, minden félelem-nélkül: mert akkor *Nem félünk az éjjeli félelemtől* [y]; *a'nappal-ropúlló nyiltól; a'setétben-járo dologtól: a'támadástól, és a'déli ördögtől.* VIII. Minden kívánságnak bé-tellyesedése: mert *Bé-tölti jókkal kívánságunkat* [z] az Isten. IX. Örőm, az Istennek büntető Igasságáról, szánakodás-nélkül: mert, a'mint Dávid mongya [a]; *Örvendez az igaz, midőn láttya a'boszszú-állást: kezeit meg-mossa a'bűnősnek vérében.* X. A'jóknak társaságáról-valo örőm: mellyet példázott a'Józef vendégsége, mellyet akkor szerzett, midőn minden attya-fiai eggyütt-voltak [b]. XI. A'Jókról-valo örőm, mellyeket ki-ki-mind chelekedett az Istennek tisztességére, és maga üdvösségére: *Bóldogok*, úgy-mond Sz. János [c], *a'halottak, a'kik az Urban halnak-meg. Már mostantól-fogva mongya a' Lélek, hogy meg-nyúgodgyanak az ő munkájoktól: mert az ő chelekedetök követik őket.* XII. A'nyomoruságokból-valo meg-szabadúlásnak örőme; mellyért azt mondhattyák Dáviddal [d]: *Az Ur irgalmasságit örökké éneklem*: mellyel, tudnillik, meg-szabadított minden nyomoruságból.

Illyen Jutalom lévén meny-országban, ki nem munkálkodnék örőmest, minden tehetsége-szerént: fő-képpen, mint-hogy mentől többet munkálkodunk, annál nagyobb Jutalmat vészünk; a'mint Szent Pál jelenti, mondván [e]: *Más a'Nap fényessége, más a'hold fényessége, és más a'chillagok fényessége: Mert, a'chillag külömbőz a'chillagtól a'fényességben: így a'holtaknak fel-támadása-is.* Melly mondásból, a'Sz. Atyák, nem chak a' Szenteknek dichőséges fel-támadását bizonyíttyák, hanem a'mennyei Jutalomnak külömbőzését-is, a'mint e'világon külömbőznek a'Chelekedetek érdemi. azért mongya azon Sz. Pál [f]: *Ki-ki-mind tulajdon Jutalmát vészi, az ő munkája-szerént.*

Ha a'mái Evangéliomból azt veted ez-ellen; hogy mindennek eggy-aránt fizetnek, és azon Napi-pénzt adgyák; melly azt jelenti, hogy a'Bóldogság-is eggy-arányu lészen: Azt felelem Sz. Ambrússal [g]; hogy az eggy-arányu Napi-pénz, a Bóldogságnak eggy-arányú

A
b *De Agone Christiano.*
c 2. *Tim.* 2. 5.
d *Numer.* 2. & 10.
e *Cant.* 7. 7.
f *Exod.* 25. 11
g *Psf.* 64. 12.
B
h *Psf.* 20. 4.
i *Isa.* 25. 8.
k 1. *Cor.* 15. 54.
l *Apoc.* 21. 4.
m *Isa.* 49. 10.
n *Apoc.* 7. 16.
o *Psf.* 35. 9.
p *Psf.* 16. 15.
q *Eccli.* 24. 29
r 1. *Cor.* 13. 12.
C
s *Apoc.* 7. 17. & 21. 4.
t *Isa.* 25. 8.
u *Exod.* 12. 8.
x *Psf.* 36. 11.
y *Psf.* 90. 5.
z *Psf.* 102. 5.
a *Psf.* 57. 11.
b *Gen.* 43. 16.
c *Apoc.* 14. 13
d *Psf.* 88. 1.
D
e 1. *Cor.* 15. 41.
f 1. *Cor.* 3. 8.
g *Lib.* 7. *in Lucam, exponens cap.* 15.

A

nyú örökké-valo-vóltát jelenti, nem eggy-arányú dichőségét, és méltoságát: Méltóztatol, úgymond Sz. Ambrús, egyenlő Jutalmat adni; egyenlő életnek jutalmát, nem dichőségnek. Az-okáért, mindennek egyenlő Pénz adatik: mert a'Szentek minnyájan vég-nélkűl örökké uralkodnak, noha nem minnyájan egyenlő méltóságban és dichőségben léfznek: mi-képpen hogy minden chillag mindenkor fénlik az égben, noha eggyik a'máfiknál világosban fénlik. Ez nyilván ki-tetfzik az egéfz Példa-befzédnek czéllyából; mellyet azért hozott Urúnk elő, kogy meg bizonyítaná a'mit az-előtt mondott vólt [h]: *Sok elsők utólsókká léfznek, és az utólsók elsőkké.* a'hol Urúnk az Érdemekről, és Jutalmokról fzóllott: és abból hozta-ki az elsőkről és utólfókról-valo mondáft. Mert Urúnk egy ifiűnak azt mondotta vólt [i]: *Ha tekélletes akarfz lenni, menny-el, add-el a'mid vagyon, és add a'fzegényeknek* (ihol a'Chelekedet, és az Érdem;) *és kinched léfzen menyben* (ihol a'Jutalom). Péter pedig azt mondotta vólt [k]: *Ímé mi mindeneket el-hattunk, és téged követtünk; mi léfzen tehát nékünk?* a'hol Jutalmat kíván a'Chelekedetnek érdeme-fzerént. Mellyért Urúnk meg nem torkollotta, hanem meg-ígérte, mondván [l]: *Bizony mondom néktek, hogy ti, kik engem követtetek, az új fzületésben, mikor az ember fia az ő Fölfégének fzékiben ül, ti-is tizen-két fzéken ültök, ítélvén Iſraélnek tizen-két nemzetfégét.* Az-után pedig kőzönfégefíen, fzóll [m]: *Es minden a'ki el-hadeja házát, vagy attya-fiait, vagy néneyeit, vagy attyát, vagy annyát, vagy fiait, vagy fzánto-földeit az én nevemért* (ihol az Érdemes chelekedet,) *fzáz-annyit vefzen, és az örők életet bírja* (ihol a'Jutalom.) és mingyárt utánna vetette: *Sok elsők pedig utólsókká léfznek, és az utólsók elsőkké*; az-az, elsők a'Szőlőbe-valo menetelben: de, minthogy kevesbet munkálkodtak, kifsebb Jutalmat érdemlettek. Továbbá, a'Példa befzédnek kezdeti-is ezent bizonyíttya, midőn az Evangeliſta azt írja [n], hogy *a'Chelédes-ember jó reggel ki-ment Míveſeket fogadni.* Mert a'Míveſek, vagy munkáſok azok, kik fizetéſért és Jutalomért munkálkodnak, és azt munkájokkal meg-érdemlik. A'Meg-fogadás-is, Múnkát, és igafság-fzerént-valo fizetéſt jelent: mert a'kit meg-fogadunk, munkájáért fizetéſt ígérünk néki. Az-után, *Meg-fzerződvén a'míveſekkel egy-napi pénzben, el-küldötte őket a'Szőlőjébe* [o]. Kétfég-nélkűl, a'Napi-pénzben-valo meg-fzerződés, nem chak jó akaratból-valo kegyelmet jelent, hanem Igafságot. De azt-is mondotta a'Chelédes-ember [p]: *Mennyetek-el ti-is a'Szőlőmbe, és a'mi igaz léfzen, meg-adom néktek:* a'hol világoſon az Érdem-fzerént-valo fizetéſnek Igafságáról emlekezik. A'morgolódó munkáſnak pedig azt felelvén [q]; *Barátom, nem teſzek néked hamiſſat: nem eggy pénzben fzerződtél-e meg velem? Vedd-fel a'mi tiéd, és menny-el*: azt jelenti; hogy, a'mit érdemlett, és a'mi igaz vólt, meg-adta néki: *Vedd fel*, úgy-mond, *a'mi tiéd*; az-az, a'mit érdemlettél, a'mivel tartoztam, a'miben meg-fogádtalak. Az-okáért, mint-hogy Urunk az Iſtent a'Chelédes-emberhez haſonlíttya; az Embereket a'munkáſokhoz; az Anyaſzentegyházat a'fzőlőhőz; az Örők dichőféget a'napi-pénzhez: nyilván jelenti, hogy, a'mint a'Szőlő-míveſek a'Napi-pénzt igazán, valóban, és létel-fzerént meg-érdemlik; úgy, a'kik az Anyaſzentegyházban munkálkodnak, igázan meg érdemlik az Örők életet. Az-okáért, a'Példa-befzédnek czéllya az; hogy az Örők bóldogſágnak jutalma, nem az időhőz-képeſt adatik, melyben az ember munkálkodik, hanem a'munkához-képeſt, mellyet chelekedett. Mert gyakorta történik, hogy valaki egy órában annyit munkálkodgyék, mint más egéſz nap; és az-okáért haſonló Jutalmat, azon Napi-pénzt érdemel; a'mint Salomon némelyről mondotta [r]: *Rövid időben vége lévén, ſok időket töltött-bé*: az-az, az Igaz ember, kevés ideig élvén, annyi ſok jót chelekedett, mint némellyek a'kik ſok ideig éltek. Az-okáért, fenki az ő Hivatallyának régiſégével ne dichekedgyék: mert ſok elsők utólſókká léfznek, és az utólſók elsőkké.

D

Mondaná valaki: Miért adatott a'Chelédes-ember mindeniknek egy Napi-pénzt, melly haſonló Jutalmat jelent? Felelet: Urúnk azzal azt akarta jelenteni; hogy, némelly többet munkálkodik rővid időben, hogy-ſem más ſokban. Ha pedig azt kérded; Miért nem adott többet azoknak, a'kik Tizen-egy óra-kor jőttek, ha az utólſókat elsőkké akarta tenni? Azt mondom; hogy, azokat abban bőchűllötte nagyobra, és neminémű-képpen elsőkké-is tőtte, hogy, noha utólſzor jőttek, mindazáltal azoknak fizettetett-meg elsőben. Az-okáért, azon Napi-pénzt adatott nékik: mert egy órában annyit munkálkodtak, mint az elsők egéſz nap-eſtig. Elsőben pedig azért adatta nékik: mert az nagy dícheret és bőchűllet vólt, hogy az első helyt érdemlették azokközőtt, a'kik fizetéſt vőttek; mivelhogy egy órában annyit munkálkodtak, mint a'többi ſok óra-ig: mert az egyenlő munka, egyenlő fizetéſt érdemlett; a'kevesebb időben-valo ſzorgalmatóſság pedig, az első helyt érdemlette.

Mondaná még-is valaki: Mint-hogy a'Chelédes-ember azt mondotta [s]; *Annyit akarok az utólſónak-is adni, a'mint néked. A' vagy nem ſzabad-e nékem, a'mit akarok, cheleked-*

nem?

h *Mat.* 19. 30

i *verſ.* 21.

k *verſ.* 27.

l *verſ.* 28.

m *verſ.* 29.

n *Matt.* 20. 1.

o *verſ.* 2.

p *verſ.* 4.

q *verſ.* 13.

r *Sap.* 4. 13.

s *Mat.* 20. 14. 15.

nem? úgy tetszik hogy azt jelentette, hogy a Napi-pénzt az utólsóknak, nem érdemök-szerént és igasságból, hanem chak jó akarattyából adta. Felelet: Nem azért felelt úgy, hanem személyének bóchülletiért: mert nem illett méltoságához, hogy egy kőz munkásnak okát adná chelekedetinek. és úgy szóllott, mint szabad Úr; így akarom, nékem így tetszik. néked mi gondod véle, holott a'tiéd meg-vagyon? Ugyan-is, az okos és maga-biro gazdák és Urak, midőn a'szolgák azon kérdezkednek, Miért parancholják ezt vagy amazt, noha jól tudgyák okát parancholattyoknak, nem szokták meg-mondani; hanem minden ok-helyett, elégségesnek tártyák Akarattyokat. és ha a'szolga azt kérdi, Miért parancholod ezt? vagy, Miért kell ennek lenni? Az Úr azt feleli: Mert én akarom. Továbbá; talám nem akart az okos Chelédes-ember, a'panaszolkodo Míveseń szégyent tenni; kinek nagy gyalázat lőtt vólna, ha a'Chelédes-ember, chelekedetének okát adván, azt mondotta vólna: Azért adok az utólsóknak annyit mint néked, mert annyit munkálkodtak mint te. mert azzal, mind őtet, 's mind a'több első míveseket resteknek és henyéknek jelentette vólna; a'mint Arany-száju Szent János mongya. *Theophylactus* azt is mongya [t], hogy az Isten, meg szokott felelni az okos és szelíd emberek kérdésére, chelekedetinek okát adván: a'panaszolkodo, és dagályos embereknek pedig, chak akarattyát jelenti; nemítélvén méltóknak, hogy chelekedetinek okát tudgyák.

Végezetre, mondaná valaki: Ha a'Napi-pénz nem az egyenlő Jutalmat vagy dichőséget példázta, miért morgolódtak az élsők azon, hogy ők többet munkálkodván, egyenlő fizetést vőttek az utólsókkal? Felelet. A'morgolódást, nem azért hoztaelő Urunk a'Példa-beszédben, hogy a'panaszolkodásnak helye vólna meny-országban: hanem azt mutatta-meg, hogy az Istenben hamisság nem vólna, ha szintén egynek többet fizetne-is jó akarattyából, hogy-sem másnak. és ha lehetne, hogy valaki azon morgolódnék: mód-nélkül chelekednék. mert az Isten nem tészen hamissat azzal, a'kinek igaz jutalmat ád, ha szintén jó akarattyából másnak-is hasonlót vagy nagyobbat ád, a'ki meg nem érdemlette.

Mind ezekből ki-tetszik, hogy e'mái Példából heában akarják azt ki-facharni az Újítók, hogy eggy-arányu lészen a'Bóldogság mindenekben; és hogy nem a'Jó chelekedetért adatik mint Jutalom, hanem Ingyen: mert tellyességgel külömbet akart Urunk jelenteni; tudn'illik, hogy nem minnyájoknak lészen egyenlő jutalmok, mivelhogy nem ingyen, hanem érdemért adatik. A'mi pedig érdem-szerént jutalomúl adatik, nem mindennek eggy-aránt adatik, hanem kinek több, 's kinek kevesebb, az érdemnek mértéke-szerént. Továbbá; az-is ki-tetszik, hogy valóban nagy az őrők Bóldogságnak jutalma, mellyért e'világon munkálkodunk. mellyet, noha *Se szem nem látott, se fül nem hallott, se szív meg nem fogott* [u]: mindazáltal, neminémű nyomon, alkolmasint feltalálhattyuk, és példából részszerént meg-érthettyük. Melyről igen szépen szóll Sz. Agoston az Istennek [x]: Édes Uram, ha ezért a'nemtelen és romlando testért, illyen nagy és számlálhatatlan jókat adsz, az égből és földből, a'levegő-égből és tengerből, a'világosságból és setétségből, a'melegből és árnyékból, a'harmatból és esőből, a'szélből és záporból, a'madarakból és halakból, a'fene-vadakból és fákból, a'sok-féle virágokból, fűvekből, és földi veteményekből, mellyek egy-más-után szolgálnak nékünk, hogy meg ne úntassad velünk azokat: kérlek, minémű nagy, és számlálhatatlan jók lésznek azok, mellyeket a'te szeretőidnek szerzettél a'mennyei hazánkban, a'hol téged színről színre látunk? Ha ennyit chelekeszel velünk a'tőmlőczben, mit mivelsz a'palotában? ha ennyi győnyőrűséggel látogatsz-meg a'kőny-húllatásnak és sirásnak napján, minémüeket adsz a'menyekező napján? Ha illyen számtalan-féle ajándékok azok, mellyeket most barátidnak osztogatsz és az ellenségidnek, minémű édesek és győnyőrűségesek lésznek, a'mellyeket chak a'barátidnak készítettél?] Így okoskodtak ezekről az Isten emberi, és így biztatták magokat akár-minémű nehéz dolgokra-is. Azt írja *Súrius*, Sz. *Fulgentius* Püspőkről [y]; hogy Romában bújdosván, az *Ariánus*ok üldözése-kor, látta a'Romai Tanátsnak dichőségét, és a'társainak imígyen szóllott: Melly ékes lehet a'mennyei Jerusalem, ha így fénlik a'földi Róma! És ha e'világon illyen tisztelteles méltóság adatik a'hiúság-szeretőinek: minémű dichőség ádatik meny-országban az Igasság-szeretőinek? Siessünk azért, és a'hivatalra hamar indúllyunk: ne vonogassuk magunkat, se napról-napra ne hallaszszuk dolgúnkat: hanem, valamelly órában méltóztatik a'kegyes Isten bennünket szóllítani, menten-ménnyünk, mint a'mái Míveseк. Elmenvén pedig, szorgalmatosan munkálkodgyunk, hogy az őrők Bóldogságnak Napi-pénzét el-vehessük: mellyet engedgyen minnyájunknak a'Mindenhato Isten, az ő szent Fiának érdemiért. Amen.

[t] *In Cap. 9. ad Rom.*

[u] *Isa. 64. 4. 1. Cor. 2. 9.*

[x] *Soliloq. c. 21*

[y] *In Vita ejus.*

A

SEXAGESIMA VASÁR-NAPI EVANGELIOM.

SZ. LVKÁCHNAK VIII.

RÉSZÉBEN, v. 4.

B *AZ időben: Mikor nagy sereg gyűlne-egybe, és a' városokból sietnének JÉSUShoz, monda hasonlatosság-által: Ki-méne a' mag-vető, el-vetni az ő magvát: és midőn vetné, némelly az útfélre eséc; és el-tapodtaték, és az égi madarak meg-evék azt. És némelly a' kő-sziklára eséc; és ki-kelvén meg-szárada, mert nem vala nedvessége. És némelly a' tövisséc-kőzzé eséc; és eggyütt fel-nevekedvén, a' tövisséc meg-fojták azt. És némelly a' jó földbe eséc; és ki-kelvén száz annyi gyümölchöt hoza. Ezeket mondván, kiált vala: A' kinek fülei vannak a' hallásra, hallya-meg. Kérdik vala pedig őtet a' Tanítványi, mi vólna e' példa-beszéd. Kiknek ő monda: Néktek adatott tudni az Isten országa titkát, egyebeknek pedig példa-beszédekben; hogy látván ne lássanak, és halván ne értsének. Ez pedig a' példa-beszéd: A' mag, az Isten igéje. A' kik pedig az út félen, azok, a' kik halgattyák; az után el-jő az Ördög, és ki-veszi az igét az ő szívőkből, hogy hivén ne üdvözüllyenek. Mert a' kik a' kő-sziklára, azok, a' kik midőn hallyák, örömmel fogadgyák az igét: és ezeknek nincs gyökerek: kik egy-ideig hisznek, és a' kísértet idején el-távoznak. A' melly pedig a' tövisséc-kőzibe esett, azok, a' kik hallották és elő-menvén, a' szorgalmatosságoktól, és gazdagságoktól, és az életnek gyönyörűségitől meg-fojtatnak, és gyümölchöt nem hoznak. A' melly pedig a' jó földbe, azok, a' kik jó és jeles szívvel hálván az igét, meg-tartyák, és gyümölchöt hoznak békeséges-türésben.*

C

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

D

AZ Fő EMBEREK, magok méltoságáért, belső indúlattyokat örömest eltitkollyák, hogy, külső magok-viseléssével ki ne jelentsék; és ha kárt vallanak, vagy gonosz hírt hallanak, nem igen kiáltnak, hogy ne láttassanak módnélkül búsúlni, vagy félni: de a' szokást, meg-győzi a' szeretet, mellyet nehéz úgy el-rejteni, hogy külső jellel ki ne mutassa magát. Innét vagyon, hogy, ha valamelly Fejedelem hallya az Ellenségnek Országába jövését, pusztítását, rablását, nem retteg, színét meg nem változtattya, félelmét nem mutattya; hanem, Hadnagyit halkan egybe-híván, tanátsot tart, alattomban népet gyűjt, és mezőbe száll: de ha hirtelen hallya szerelmes gyermekének halálra-valo betegűlését; és láttya, hogy az orvoságot, melyben minden reménségét helyheztette, bé nem akarja venni, nem tűrheti hogy ne kiáltson, és nagy szóval meg ne fenyíttse. Kristus Urúnk, ki *a' királyok Királya* [a], meg-értvén, hogy egy fő Kapitánya, ellenségihez pártolván, el-árúlta, és módot keres hogy kézbe adhassa: semmit nem retteg, tisztitől meg nem foszttya, asztalától ki nem rekeszti, és senkinek chák nem-is jelenti. Látván az-után, hogy nagy sereget hoz-ellene, nem búsúl, hanem az el-szunnyadott Had-nagyit fel-serkenti [b], eleibe-mégyen, baráttyának nevezvén, chókot vészen tőle. De a' mái Evangéliomban, az Szeretet, kiáltásra viszi: mert látván, hogy az ő fiai, a' bűnök-által halálra betegedvén, az ő szent Igéjének jeles orvoságát bolondúl meg-vetik, nagy kiáltással mondotta [c]: *A' kinek fülei vannak a' hallásra, hallya-meg.* Melly kiáltásra, mélto bizony fel-ébrednünk, hogy az Evangéliomból üdvőséges tanúságokat vehessünk.

a *Apoc.* 19. 16

b *Mat.* 26. 46

c *Luc.* 8. 8.

I. *Szóllok az Isten Igéjének magváról; meg-magyarázván annak méltoságát, haſznát, és gyönyörűſégét.*
II. *Szóllok a' Tanitókról, kik az Isten Igéjét hirdetik.*
III. *Szóllok a' Halgatókról, kik gyümölchöt nem hoznak.*

ELSŐ RÉSZE.

A' Melly leánzónak nemeſségét, gazdagſágát, vagy ſzépſégét az emberek nem tudgyák, nem igen kapnak rajta: de ha azokat meg-értik, leg-ottan ſok-felől kérője találkozik. Haſonló-képpen, nem tudván az emberek az Iſten Igéjének, mellyet Urúnk a Maghoz haſonlít, méltoſágát, haſznát, és gyönyörűſégét, nem kívánnyák azt halgatni, vagy olvaſni. Az-okáért mélto azokról emlekezni, hogy nagyobb kívánſággal halgaſſuk, és ſzorgalmatosban meg-is tartſuk. A'mi az Iſten Igéjének MÉLTÓSÁGÁT illeti,

Elöſzör: Fő-képpen abban áll; hogy azt, nem valami hazudozo *Poëta* találta, vagy chélchapó Prokátor írta, vagy álnok *Sophiſta* gondolta, vagy dichekedő *Philóſophus* koholta; egy ſzóval, nem valami ember alkotta, ki elméjében meg-tántorodhatik. sőt még Angyal ſem formálta, kinek tudománya a' mint máſtól adatott, úgy bizonyos határba-is rekeſztetett: hanem ő-maga az Iſten, ki véghetetlen, és el-fogyhatatlan bölcheſég, és jóſág: a'tellyes Szent Háromſág. mert mind a'három ſzemélynek eggy-aránt tulajdoníttatik, noha külömb okokból és tekintetekből. Az Atyának, mint elsö alkotónak és kezdőnek. és azért mondotta Urúnk [d]: *Az én tudományom nem enyim; hanem azé, a'ki engem küldött.* A'Fiúnak tulajdoníttatik, mint az Atya Igéjének, és bölcheſégének. azért mondotta Urúnk [e]: *Senki nem iſméri az Atyát, hanem a' Fiú, és a'kinek a Fiú meg akarja jelenteni.* És innét mondotta Szent Pál [f]; hogy *Az Evangéliomot, mellyet ő hirdetett, nem embertől vötte, vagy tanúlta, hanem a' IESUS Kriſtusnak jelentéſe-által.* A'Szent Léleknek-is tulajdoníttatik: mivelhogy az üdvöſséges dolgoknak tanitáſa, nagy ſzeretetből eredett; az Atyának és Fiúnak ſzeretete pedig, a'Szent Lélek, azért mondotta Szent Péter [g]; hogy *A' Profétálás, a' Szent Lélek akarattyából ſzármazott, és a'Szent Lélektől ihlettetvén ſzóllottak az Istennek Szent emberi.* Sőt Urúnk-is azt mondotta az Apoſtoloknak [h]; hogy *A' Szent Lélek mindenekre meg-tanittya őket.* És [i], hogy *Ő fog ő-bennek ſzóllani.* Innét vagyon, hogy az Atya Istennek jelenéſét, és ſzólláſát, mellyet Iſaías hallott [k], Sz. János a'Fiú Istennek, a'Kriſtuſnak tulajdoníttya [l]; Sz. Pál pedig, a'Sz. Léleknek [m]: azt, tudn' illik, a'mit Urúnk a'mái Evangéliomban mondott [n], hogy *hálván ne értſenek.* Jól értették a' Teſſalonikaiak, kitől ſzármazott légyen az Evangéliom; a'mint Szent Pál bizonyſágot téſzen felőlök, mondván [o]: *Mikor el vöttétek vólna mi-tőlünk az Isten halláſának Igéjét, azt nem úgy vöttétek mint ember igéjét, hanem mint Isten Igéjét (a'mint bizonyoſon az.)* Az Istennek eſzközi pedig, írói és tolmátſi, igaz-mondó és Isten-félő emberek vóltak: kik-közzül Dávid, maga-felől azt mongya [p]; *Az én nyelvem az irónak pennája, ki gyorſan ir.* Ez azért nagy Méltoſága az Iſten igéjének; a'mint a'Fejedelmek ſzokáſából-is eſzünkbe vehettyük: kiknek, noha minden végezéſét meg kell böchülleni; mindazáltal azt leg-inkább böchüllyük, mellyet maga kezével írt, vagy leg-főbb és kedvesb *Secretarius*ával íratott.

Máſodſzor: Az Iſten Igéjének Méltoſága, vétetik annak czéllyából, a' melyre néz és arányoz, *ki a'Kriſtus IESUS*; a'mint Szent Pál jelentette [q]. Azért mondotta Szent János [r]; hogy *Mindenek azért írattak-meg, hogy hidgyük, hogy IESUS az Istennek Fia a'Kriſtus; és hogy hivén, életünk légyen az ő nevében.* Máſodik vége, vagy czéllya a'Szent Iráſnak, a'Jóſzágos chelekedeteknek királyné-aſzſzonya, a'Szeretet; a'mint Szent Pál mongya [s]: mivelhogy fő-képpen azt paranchollya, és azt forgattya, a'mi az Iſten ſzeretetinek fő alkotmánya, az Iſten Fiának Meg-teſtesüléſét, és érettünk-valo ſzenvedéſét, és halálát. Annak-fölötte, az Irás magában foglallya, valami a'Jóſzágos chelekedethez tartozik, vagy kívántatik: mint kelleſsék az embernek jól és bóldogúl élni; mi légyen a'Jóknak jutalma, és a'Gonoſzoknak büntetéſe. Innét mondotta Sz. Pál [t]: *Az Isten ihléſéből adatott minden Irás haſznos a'tanitáſra, a'meg-feddéſre, a'meg-dorgáláſra, az igaſſágban-valo oktatáſra: hogy tekélletes légyen az Iſten embere, minden jó chelekedetre el-kéſzíttetett.* mert bizonyos, hogy valami ſzükség a' Tekélleteſségre, fel-találluyk a' Szent Iráſban ſzép példákkal, és nyilván-valo oktatáſokkal. És ezekből, ki-tetſzik az ő Méltoſága.

A'HASZNA-is chodálatos; melly-nélkül az ember, lélek-ſzerént ſem élhet, ſem lehet; a'mint a'Mag-nélkül, ſemmi gyümölchöt nem remélhetünk. Melyről, hally ſzép

A

B

d Ioan. 7. 16.
e Mat. 11. 27.
f Gal. 1. 12.
g 2. Pet. 1. 20.
h Ioan. 14. 26
i Mat. 10. 19.
k Iſa. 6. 9.
l Ioan. 12. 41.

C

m Act. 28. 25
n Luc 8. 10.
o 1. Theſſ. 2. 13.
p Pſ. 44. 2.
q Rom. 10 4.
r Ioan. 20. 31.

D

s 1. Tim. 1. 5.
t 2. Tim. 3. 16

A

okoskodáſt: Az Iſten-kivűl, ſemmi jó ninchen; az Iſtenben pedig, minden jó vagyon: az Iſtenhez pedig ſenki nem juthat, az igaz Szeretet-nélkűl. mert *Az Iſten ſzeretet; és a'ki a' ſzeretetben marad, az Iſtenben marad, és az Iſten ő-benne* [u]. *A'ki pedig nem ſzeret, a' halálban marad* [x]. De az igaz Szeretet, nélkűl lehet az igaz Hit-nélkűl; mely-nélkűl, *Lehetetlẽ az Iſtenél kedveſnek lenni* [y]: az-az, hogy az Iſtent ſzeretheſſe, a' vagy ſzeretetből az Iſtennek kedves dolgot chelekedheſsék. De a' Hit-is nem lehet az Iſten Igéje-nélkűl: mert, *Mint hiſznek annak, a'kit nem hallottak* [z]? *Hogy hallanak pedig predikálló-nélkűl? Azért a' Hit a' hallasból vagyon; a' hallás pedig a' Kriſtus ígéje-által.* Az-okáért mondotta Arany-ſzáju Sz. János [a]; hogy, mi-képpen az éteknek kívánſága, a' teſti egéſſégnek jele; meg-útálása pedig, a' betegſégnek, vagy a' halálnak-is: úgy a' lelki eledelnek, melly az Iſten ígéje, kívánſága, a' léleknek egéſſégét jelenti; meg-vetéſe pedig, a' lelki halálnak közel-voltát jelenti.

u 1. Ioan. 4. 16
x 1. Ioan. 3. 14
y Heb. 11. 6.
z Rom. 10. 14 17.
a Homil. 2. de Verb. Iſaiæ: Vidi Dominum.

B

Ezen okért, a' Sz. Atyák és Doktorok, ſok ſzép nevekkel ékesítették a' Szent Iráſt; jelentvén azokkal ſok-féle Haſznát. *Clemens Alexandrínus*, Üdvöſſég-partyának nevezi, melyben habok ninchenek [b]: a' Tanítványa pedig *Orígenes* [c], a' Noë Bárkájához haſonlíttya, mellyel meg-menekedhetünk az Iſten haragjának ár-vizétől, és az örök Bóldogſágnak partyára juthatunk. Szent *Athanaſius* [d], a' Jóſzágos chelekedet-, és az igaz Hit-meſterének mongya. Sz. *Baſilius* [e], a' Bizonyos Orſzág-úttyának nevezi, az Igaſságnak meg-találáſára. Sz. Gergely [f], Dávid-tornyának nevezi, melyről ezer paizok függenek [g], az erőſseknek minden fegyverők: hogy azokkal minden ellenſégink-ellen meg-oltalmazzuk magúnkat; a' mint *Paula*-felől irja Sz. *Ierónymus* [h], hogy minden kiſértetiben az Iráshoz folyamodott, és azzal óltalmazta magát, mint erős paizzal. Sz. *Baſilius*, a' Patikához-is haſonlíttya [i], melyben minden betegſég-ellen orvoſság találtatik: Ha, úgymond, valaki gonosz kívánſágtól kiſértetik, és kívánnya a' Szüzeſséget meg-tartani, a' Jóſef hiſtoriáját gyakorta olvaſſa, és abból meg-tanúllya a' tiſztaſágnak ſzeretetit: Ha valaki békeſséges-tűréſt kíván, olvaſſa a' Sz. Jób chelekedetit: Ha valaki Erőſséget kíván, olvaſſa a' Dávid dolgait: Ha valaki kegyes ſzelídſéget kíván, Moyſeſt olvaſſa, és kövesſe. Azon okért *Orígenes* [k], a' Mannához haſonlíttya: mert, valamit ember kíván, mindent ſzája ízi-ſzerént fel-talál benne.

b Ep. ad Marcel. de Interpretat. Pſalmorum.
c Epiſt. 1. ad Gregor. Nazianz.
d Hom. 16. in Exech.
e Cant. 4. 4.
f In Epitaphio ejus.
g Suprà.
h Homil. 7. in Exod.

C

De a' Szent Lélek-is, minden nyavalya-ellen valóſágos Orvoſságnak jelenti az Iſten ígéjét: I. Ha a' ſzíved meg-fagyott, azért, hogy az Iſten ſzeretetinek tűze el-alutt benne: *Fölötte igen tűzes az Iſten beſzéde* [l]. És [m]; *Az Iſtennek minden beſzéde Tűzes, paiza az ő-benne-bizóknak.* mivelhogy *az Iſten kezében tűzes törvény vagyon* [n], melly a' Szeretetnek törvénye, és mi-bennünk-is fel-gerjeſzti a' ſzeretetet, és a' ízívünket ugyan meg-olvaſztya; a' mint a' Meny-aſzſzony mongya [o], hogy *a' lelke meg-olvadott, az ő Iegyeſének ſzavara.* II. Ha a' ſzíved meg-keményedett, mint a Kő: az *Iſten Igéje, mint a' pőrőly, melly a' Kő-ſziklát meg-rontya* [p]. III. Ha világoſság-nélkűl ſzűkölködől: *Az Iſten Igéje Szövétnek a' lábaidnak, és Világoſság az ösvényidnek* [q]. *mert a' parancholat, Szövétnek; és a' törvény, Világoſság* [r]. IV. Ha éhezel: *nem chak kenyérrel él az ember, hanem minden Igével, melly az Iſten ſzájaból ſzármazik* [s]. *Mert nem a' termő gyümölchök táplállyák az embereket, hanem az Iſten beſzéde tartya-meg azokat, kik ő-benne hiſznek* [t]. nem akár-mi ízű eleſség pedig az Iſten ígéje, hanem *édesb a' lépes mézné!* [u]. V. Ha ſzegény vagy: *az Úr ítéleti kívánatosbak az Aranynál, és ſok drága kőnél* [x]. Azért mondotta Dávid [y]: *Iobb nékem a' te ſzád törvénye, ſok ezer aranynál, és ezűſtnél.* És [z]: *Inkább ſzerettem a' te parancholatidat az aranynál, és a' topáziuſnal.* És [a]; *Orűlők én a' te beſzédiden, mint a' ki ſok zákmánt talált.* mert, *Az Úr beſzédi tiſzta beſzédek: tűzzel meg-próbáltatott, a' földtől el-válaſztatott, hetſzer meg-tiſztittatott ezűſt* [b]. VI. Ha beteg vagy: *nem a' fű, ſem a' lágyito ir gyógyit-meg, hanem az Úr beſzéde* [c]. VII. Ha békeſséget kívánſz: *Sok békeſség az Iſten törvénye-ſzeretőinek: és ninch botránkozáſok* [d]. VIII. Ha vígaſztaláſt kívánſz: *az Iſtennek Igéje vigaſztalta-meg Dávidot az ő alázatoſságában, és az ő beſzéde elevenitette-meg* [e]. Azért mondotta Sz. Pál [f]: *Valamik meg-irattak, a' mi tanuſságunkra irattak: hogy a' békeſséges-türés-által, és az Irások vigaſztaláſa-által, reménſségünk légyen.* IX. Ha erőt és ſegétſéget kívánſz, azt-is fel-találod Dáviddal, ki azt mondotta [g]: *Ha a' te törvényed nem lőtt volna én elmélkedéſem: talám már el-veſztem volna alázatoſságomban.* X. Ha életet kívánſz, azon Dáviddal fel-találod azt-is; ki azt mondotta [h]: *Örökké el nem felejtem a' te Igaſságidat: mert azokban elevenitettél-meg engem.* Azért mondotta Urunknak Sz. Péter [i]: *Az örök életnek Igéi vannaknálad.* XI. Ha tiſztaſágot kívánſz, azt-is meg-nyerheted az Iſten Igéje-által. Azért mondotta Urúnk az Apoſtoloknak [k]: *Már ti tiſzták vattok a' beſzédért, mellyet néktek ſzóllottam.* XII. Végezetre; ha meg akarod magadat iſmérni, a' Sz. Irásba tekints, és könnyen eſzedbe vehetsz ki légy: és abban, a' mint Sz. Gergely mongya [l], mint a' tűkörben, meg-láttyuk mind ſzépſégünket, 's mind rútſágunkat: abból iſmérjük-meg, ha elő-mentünk-e vagy hátra maradtunk. Imé Tizen-Két Haſznai az

l 1. Pſ. 118. 140
m Prov. 30. 5.
n Deut. 33. 3.
o Cant. 5. 6.
p Ier. 23. 29.
q Pſal. 118. 105.
r Prov. 6. 23.
s Matt. 4. 4.
t Sap 16. 26.
u Pſ. 18. 11. & Pſ. 118. 103.
x Pſ. 18. 11.
y Pſ. 118. 72.
z Pſal. 118. 127.
a Pſal. 118. 162.

D

b Pſ. 11. 7.
c Sap. 16. 12.
d Pſal. 118. 165.
e Pſ. 118. 50.
f Rom. 15. 4.
g Pſ. 118. 92.
h Pſ. 118. 93.
i Ioan. 6. 69.
k Ioan. 15. 3.
l Lib. 2. Moral. initio.

Isten Igéjének, mellyekért méltán hasonlíthattyuk az Élet-fájához, melly tizen-két gyümölchöt hoz [m], minden hólnapban meg-adván gyümölchét.

De térjünk a'Tükörhöz, melynek hasonlatosságával Sz. Jakab-is élt [n]; és nem oknélkül: I. A'Tükör, az embert igazán ollyannak mutattya a'minémű: szintén úgy az Isten Igéje-is. Az-okáért, a'kik a'Tanítókra azért haragusznak, hogy rútaknak mutattya őket a'Szent Iráſnak tükőre-által, mód-nélkül chelekeſznek: és hasonlóknak mutattyák magokat a'majmokhoz; kik, látván a'tükörben rút állapattyokat, megharagusznak a'tükörre, és el akarják rontani: maga nem a'Tükör vétkes, melly senkit rúttá nem tészen, hanem chak meg-mutattya minémű. Az-okáért, a'ki a'Szent Iráſnak tükőréből maga rútságát eſzébe vészi, mosgyék-meg; és leg-ottan szépnek mutattya. Meg-mosdik pedig, ha abba gyakorta és szorgalmatoson néz; ha az Isten Igéjét gyakorta és szorgalmatoson halgattya, a'végre, hogy meg-is chelekedgye a'mit abban hall. mert a'mint Sz. Jakab mongya [o], *Ha ki halgatója az Igének, és nem chelekedője: az a'ferfiúhoz hasonlíttatik, ki meg-tekinti természet-szerént-valo ábrázattyát a'Tükörben: mert meg-tekintette magát, és el-ment, és mingyárt el-felejtette minémű volt.* II. A'Tükör arra-valo, hogy ember abban magát nézze, és nem máſt: melyben külömböz a'Tükör az Okulártól, mert ezzel ember nem magát nézi, hanem máſt: azon-képpen, a'mit az Isten Igéjében hallunk, azt magunkra kellene vennünk, és nem máſra adnünk; magunk fogyatkozáſát ismérvén, nem a'máſét ítélvén; a'mint sokan chelekeſznek: kik, ha mit hallanak a'Predikatzióban, leg-ottan máſra magyarázzák, és a'magok rongyát más nyakára adgyák. III. A'Tükör nem mutattya-meg embernek szavát, hanem magaviseléſét, és chelekedetét: úgy az Isten Igéje-is, nem szót kíván tőlünk, hanem chelekedetet. és nem szereti azokat, *kik vallyák hogy ismérik az Istent: chelekedetekkel pedig tagadgyák* [p]. IV. Eggyik Tükör a'máſikat ki-ábrázollya: úgy az eggyik Irás a'máſikat meg-magyarázza. V. A'Tükör nem chak üvegből áll, hanem annak-fölötte ónból, vagy ezüſtből, és eggyik a'máſik-nélkül, nem elégséges a'ki-ábrázoláſra: azon-képpen a'Sz. Irásban két dolog vagyon; tudn' illik, a'Bötű, és a'Lélek, vagy értelem: *a'Bötű, meg-öl* [q]; *a'Lélek pedig, meg-elevenít*; az-az, a'mint Sz. Agoſton írja [r], Ha az igaz értelmet megvetvén, a'Bötűt hamiſſan magyarázod: a'vagy, a'miket hasonlatoſság-szerént, mint példában mond az Irás, azt létel-szerént érted: a'vagy, ha azokat most bötű-szerént akarod véghez vinni, mellyek az Ó Teſtamentomban vóltak, és kövétkezendő dolgokat példáztak, és már bé-tellyeſedvén, végek vagyon; úgy-mint, ha most valaki a'Húsvéti báránnak Czeremoniáját bötű-szerént szükségesnek tartaná; melly a'Kriſtuſt példázta, és az ő halála-után meg-szűnt. Ezért mongya *Caſsiánus* [s]; hogy hasonló a'Szent Irás a'jó Mezőhöz, melynek némelly gyümölchivel, chak úgy nyerſen élünk a'mint teremnek; mint a'dinnyével, eperrel, szederrel: némellyel, chak sütve, vagy főve; mint a'tökkel, babbal, geſztenyével: némellyel pedig, mind nyerſen 's mind sütve, vagy főve; mint az almával, körtvéllyel, szilvával. Hasonló-képpen a'Sz. Irásban, némellyek, chak bötű-szerént haſznoſok; mint némelly Hiſtóriák, és Parancholatok: némellyek, chak lelki értelem-szerént; mint némelly Czeremoniák, és parancholatok, mellyeknek most ninch helyek, mert el-tőlt idejek: némellyek pedig, mind két-képpen haſznoſok; mint némelly példázo Hiſtoriák, és a'Kriſtus choda-tételi. Hasonló-képpen ír Sz. Gergely-is [t].

Sok-féle Gyönyörűség-is találtatik a'Sz. Irásban; és azért nevezi azt Szent Agoſton [u]; *Lelkünk-gyönyörűségének*; mellyet azok éreznek, a'kik szívők-szerént, és aitatoſon halgattyák. Máſutt pedig [x], Mennyei mézzel mézeſnek írja; és Mennyei világoſsággal világoſnak. Ez a'Gyönyörűség, fő-képpen abban áll; hogy a'Sz. Irásban, minden háboruſágnak vagy le-chendesítéſére, vagy békével-valo el-ſzenvedéſére, orvoſság találtatik, és vígaſztalás. Innét, gyakorta mongya Dávid [y]; hogy *Gyönyörködött, örvendezett, és vígaſztaláſt vött az Úr törvényéből.* A'Makabæuſok-is azt írták a'Spartaiaknak [z]; hogy *Minden vígaſztaláſok a'Szent Könyvekben volt.* Sz. Pál-is, a'mint ez-előtt-is mondám, azt írja [a]; hogy *Az Iráſnak vígaſztaláſa-által vagyon reménſégünk.* és méltán: mert abban találunk nyilván-való bizonyságokat az Istennek jó-voltáról, szeretetiről, és reánk-valo gond-viseléſéről: abban olvaſſuk a'Szentek békeſséges-türéſének, és álhatatoſságának szép példáit; a'gonoſzoknak pedig, utólső veſzedelmit. Egy szóval, valami Lelki gyönyörűségek lehetnek az emberekben, azokat mind fel-találluk a'Szent Irásban. De láſſuk már, Mi okért hasonlította Urúnk az Isten Igéjét a'Maghoz; és Michoda hasonlatoſság lehet azok-között, lelki tanúſágunkra.

Egy-néhány hasonlatoſságot találok a'Mag-és az Ige-között: Elsőben: A'Magban, nagy erő vagyon. és, noha alá-való dolognak, és meg-hóltnak láttatik: mindazáltal,

A
m *Apoc.* 22. 2.
n *Iac.* 1. 23.
o *Iac.* 1. 23, 24.
B
p *Tit.* 1. 16.
q 2. *Cor.* 3. 6.
r *Lib.* 3. *de Doctr. Chriſtiana, c.* 4. 5. 6.
C
s *Collat.* 8. *cap.* 3.
t *Lib.* 16. *Moral. c.* 9.
u *In Pſ.* 145.
x *Lib.* 9. *Conf. c.* 4.
D
y *Pſ.* 118. 6. 87. 114. 143. 161.
z 1. *Mach.* 12. 9.
a *Rom.* 15. 4.

A

ha a'földbe vetik, meg-elevenedik, gyökeret vér, ki-chirázik, fel-nevekedik, naponként erősödik, és bővséges gyümölchöt terem: azon-képpen az Isten Ígéje, kichíny- és meg-hólt dolognak láttatik, midőn vagy olvassuk, vagy hallyuk: de mihelyen a' szívünkbe vészük, meg-elevenedik; a' Hitnek gyökerét nemzi, melyből a' jó chelekedetek származnak, és az örök életnek gyümölchivé lésznek: úgy-hogy, az Isten Igéjében, mint a' Magban, vannak a'mi érdemink, és az örök életnek jutalma. II. A'Magot a'földbe kell vetni, hogy gyümölchözzön: az Isten Igéjét a'szívbe kell ereszteni: mert nem elég hogy fülcinkbe fogadgyuk, vagy szemeink-előtt forgassuk, vagy nyelvünkel beszéllyük. a szív annak a földe, melyben bővséges gyümölchöt terem. III. A'föld ö-magától,

a Gen. 3. 18. chak *tövisset és bojtorjánt terem*, az Isten átkáért [b]; de ha jó Magot vetnek-belé, jó gyümölchöt terem: az ember szíve-is, ha az Isten Igéjét bé nem vészi, chak ártalmas gondolatokat nemz. mert *az emberi szívnek érzékenségi és gondolattya, a' gonoszra hajlandók ifiuságától-fogva* [c]. IV. A'földnek, a' melybe a' Magot vetik, lágynak kell lenni, tisztának, vastagnak: a'szív-is, melly az Isten Igéjét bé akarja venni, ne légyen kemény, valami bűnben meg-általkodván; se tisztátalan, a'gonosz gondolatokban hevervén; se álhatatlan, ingadozván a'háboruságban. mert úgy, az Igét nem chak bé-vészi, hanem el-is

b Gen. 6. 5. & cap. 8. 21.

B

d Psal. 118. 11. rejti; a'mint Dávid chelekedett, hogy ne vétkeznék [d]. V. A földet meg kell szántani, és rontani, hogy a'Magot bé-vegye: mi-magúnkat meg kell sanyargatnunk, és a' testi vágyódásoknak ellene kell mondanunk, ha jó és bővséges gyümölchöt akarunk hozni. VI. A'földet meg kell ganejozni, hogy kövér légyen; azt tartyák pedig, hogy a'vér, fő-képpen az ember vére, igen meg-kövéríti a'földet: a'mi szívünknek sovány földét, semmi úgy nem kövéríti, mint a' Sz. Mártyrok vére, midőn azoknak példáit előttünk hordozzuk; és fő-képpen a'Krisztusnak drágalátos szent Vére, mikor arról nem-chak elmélkedünk, hanem abban ugyan részesülünk-is az Oltári-szentség-által. VII. A'Mag meg-hal, és meg-rothad a'földben, és úgy hoz gyümölchöt: az Isten Igéje akkor gyümölchöz a mi szívünkben, mikor abban meg-marad, és neminémű-képpen meg-rothad, a'buzgó és gyakor elmélkedés-által; a'mint Szűz María *magában tartotta az ígéket, szívében forgatván*

e Luc. 2. 19. 51. [e]. VIII. A'Magot, elsőben kezünkbe vészük, és úgy vettyük-el: a'Tanító elsőben meg-chelekedgye, a'mit másba akar vetni a'tanítás-által. IX. Az embernek munkája-, vagy szántása-fölött, kívántatik, hogy az égből az eső és harmat a' földet meg-nedvesíttse, a' Nap-fény pedig meg-melegíttse: a' Tanító munkája-fölött, igen kívántatik az Isten Malasztya, mellyel az ember szívét által-járja, a'gyümölchözésre. X. A Búza-kenyér-nélkül, egyéb-féle étek ízetlennek tetszik, és nem-is egésséges: az Isten Igéje-nélkül, akár-mi-is ízetlen; azzal pedig, *ember tökélletes lehet minden jó chelekedetre* [f].

C

f 2. Tim. 3. 17.

II. RÉSZE.

E' Tulajdonságokból, a'Tanítók azt vegyék eszökbe; hogy a'Mag-vetésben ne fösvénykedgyenek, a'tanítást ne restellyék: mert *a'ki szűken vét, szűken arat-is: és a'ki áldásokkal vét, áldásokkal arat-is*; az-az, mind egyebeknek sokat használ, meg-térítvén őket; 's mind magának, jutalmát öregbítvén. Az-okáért, a'nagy-hasznú dolgot, a prólék foglalatosságért, vagy nyavalyáért el ne mulassák; követvén az Istē-félő *Ioannes Nivellát*: ki, 1230. esztendő-tájban, *Leodiami Decánus* volt. Ez, a'mint *Thomas Cantipratánus* írja [g], és *Iacobus Cardinalis de Vitriaco* [h]; noha őtet a'kőszvény igen gyötrötte, meg nem szűnt a predikálástól, és egyéb lelki munkától, felebarátinak üdvösségéért. Kinek hírét halván egy fő Orvos, *Gallia*ból maga költségén hozzája ment, hogy meg-gyógyítaná; azt kívánván tőle, hogy négy hólnapig meg-nyúgodgyék. Mellyet halván a' jámbor Tanító, fel-kiáltván, monda: Jaj nékem! tahát négy hólnapig kell meg-szűnnöm a'predikálástól, és a Krisztus Vérével meg-váltott lelkekért-valo munkától, hogy a'rövid nap meg-rothadando lábaknak kedvezzek? Kösznöm azért, jó Doktor Uram, jó akaratodból fel-vött fáradságodat, és érettem tött költségedet; mellyekért az Isten lészen jutalmad, kinek ajánlom az én nyavalyámat-is. Midőn pedig halálos ágyában fekütt, egy lézzegő chelchap akart hozzája gyónni: de a'szolgai nem bochátották eleibe; és gyónás-nélkül, nagy bánattal ment-ki házából. Mellyet meg-értvén a' jámbor Dékány, viszsza-hívatta, és, meg-gyontatván, azt mondotta; hogy ezer giránál inkább akarja, hogy gyónás-nélkül nem maradott az az ember. nem ok-nélkül pedig, mert alig ment egy fertály mély-földre, hogy hirtelen meg-hólt: és a Dékány-is azon éjjel ki-múlt ez árnyék világból; és nagy jutalmát vötte munkájának. Hazánk gyümölchéből-is hozhatok egy vagy két jeles példát, mellyeket magam láttam: Eggyik,

g Lib. 2. Apū. c. 11. §. 3.

D

h I. Vitæ Mariæ de Oegnia-co, lēv. 1. cap. 3.

a'bóldog-

a'bóldog-emlekezetű Telegdi Miklóſé Péchi Püſpökét: kit, noha fölötte igen el-gyötrött vólt a'kőſzvény, úgy hogy chak ſzékben hordozhatnák; mindazáltal, a'Predikálláſt el nem hatta, hanem fel-vonatta és tolyatta magát, nagy fájdalommal, a'Nagy-ſzombati predikálló-ſzékre; és úgy predikállott, mint-ha ſemmi dolga nem lőtt vólna. Máſik, az Iſtenes Kútaſi Jánoſé: ki huſzon-négy eſztendeig-valo Predikálláſa-után, Győri Püſpökké, és Magyar-orſzági *Cancellárius*á lévén, ſe Prágában, ſe egyébütt el nem mulatta a' Predikálláſt. és, mint-hogy egyéb halgatói nem vóltak, chak a'maga Udvara-népének-is predikállott; tudván, hogy az a'Püſpöknek tulajdon tiſzti. Adgyon az Iſten ſok illyen Püſpököket a'meg-romlott Magyar-orſzágnak, kik a'tiſztnek ne chak jövedelmét, és méltóſágát kereſſék, hanem munkáját-is örömeſt fel-vegyék.

Továbbá, kőzönſégeſſen azt tanúllyuk; hogy *Az Ur minden embert üdvőzűlni akarván*[i], *és az Igaſság iſméretire jutni*; és, *nem akarván hogy valakik el-veſzſzenek, hanem hogy minnyájan penitentziára térjenek*[k]: mindenütt kíméletlen veti az ő Magvát; mivelhogy az ő Igéjének ereje-által, a'gonoſz főld-is meg-javúlhat, mellyet a'más-féle mag nem chelekedhetik. sőt, ha ki a'ſovány főldbe veti magvát, azt meg nem jobbíttya ugyan, de a'magot bizonnyal el-veſzti. De mint-hogy *Az Iſten a'kövekből-is hatalmas Ábrahám fiait támaſzthat*[l]; *és a'holtakat meg-elevenítheti*[m], és azokat a'mellyek ninchenek, elő-ſzóllíthattya mint a'mellyek vannak: az embereknek ſzívők eggyűl-eggyig alkolmatoſok a'gyűmőlch-hozáſra, chak hogy azokból az akadályokat ki-vegyék. és ſenki nem kárhozik, hanem a'tulajdon hitetlenſégéért, és gonoſſágáért: mivelhogy a'jó Magot ſzívébe vetvén az Iſten, nem akar hinni, vagy jót chelekedni. Az Iſtenen azért ſemmi nem múlik; és méltán mondhattya[n]: *Mit kellett többé chelekeznem az énſzőlőmmel* (ſzántó főldemmel,) *és nem chelekedtem véle? talám hogy vártam hogy ſzőlőt* (jó gabónát) *termene, és vad ſzőlőt* (konkolyt, vagy ſemmit) *termett?* A'mint Urunk-is panaſzolkodva mondhatta[o]: *Jeruſalem, Jeruſalem, hányſzor akartam egybe-gyűjteni a'fiaidat, mint a'tik egybegyűjti az ő chirkéit ſzárnyai-alá; és nem akartad.* Az-okáért, noha ſok okok lehetnek, a'mellyekért az el-vetett jó Mag-gyűmőlchőt nem hoz; mert néha, az eſső fogyatkozáſa-miatt, ki-ſzárad a'főldből; néha a hideg vészi-meg; néha a'ſok eſső és ár-viz moſſa-ki; néha a'ragya sűti-meg; néha a kő veri-el; neha a'gonoſz ſzél árt-meg néki: mindazáltal, ezekről nem-is emlekezett a'Kriſtus, hanem minden fogyatkozáſt a' Főldnek tulajdonított; és a'melly Mag a jó főldbe eſett, ſemmi kárt nem vallott, hanem bővſéges gyűmőlchőt hozott. Mert, ha az Iſten Igéjének magva mí-bennűnk jó gyűmőlchőt nem terem, chak ſzintén mí vagyunk vétkeſek, és ſemmi mentſégünk nem lehet: úgy hogy, ſenki nem mondhattya a'henyélő műnkáſokkal[r]; *Senki nem fogadott-meg minket*: ſem a Harminez-nyólcz-eſztendős beteggel[q]; *Ninch emberem*: ſe némelly iſtentelenekkel[r]; *Az Igaſság világoſſága nem fénlett nékünk, és az értelem napja fel nem tamadott nékünk*: ſem a'reſt és gonoſz ſzolgával[s]; *Aratſz a'hol nem vetettél, és gyűjteſz a'hol nem hintettél.* mert mindeneket hívott, és Jutalmat ígért: mindenekért emberré lőtt, hogy ſegétené őket; mindenekre *fel-támaſztatta az ő Napját, a'jókra és gonoſzokra*[t]; és, a'mint a'mái Evangeliomból ki-tetſzik, mindennűvé bővenn, *és Jó Magot vetett.*

Ezen dolgot, Sz. Pál ſzépen előnkbe adgya, mondván[u]: *A'nagy házban, nem chak arany és ezűſt, hanem fa és cherép edények-is vannak: és némellyek ugyan tiſzteletre, némellyek pedig gyalázatra. Ha ki azért ki-tiſztíttya magát ezekből, tiſzteletre-valo meg-ſzenteltetett edény léſzen, és haſznos az Urnak, minden jó chelekedetre kéſzíttetett.* Ezt a'kűlső edényekben fel nem találjuk: mert a'fa- vagy cherép-edény, arany- vagy ezűſt-edénnyé nem lehet; ſem a'láb-moſni-valo déża, chészévé, vagy pohárrá: de az értelmes edényekben, az emberek ſzívében, igen-is meg-lehet. és azért mongya Sz. Pál: *Ha ki azért ki-tiſztíttya magát ezekből.* Mellyet Sz Pál, maga példájából tudhatott; mert mikor dúlt-fúlt, fenyegetéſekkel és őldőkléſſel az Úr Tanítványi-ellen[x], el-vetett edény vólt: de legottan *Válaſztott edénnyé lőtt*[y]. mert ama'kevés Igének magvát[z]; *En vagyok a'JESUS, a'kit te üldőzſz: nehéz néked az őſztön-ellen rúgóldoznod*, ſzívének jó főldébe vévén, jó gyűmőlchőt hozott, mondván: *Uram, mit akarſz hogy chelekedgyem?* Midőn Urúnk az Apoſtolokat az ő Igéjének hintéſére küldötte; azt mondotta[a]: *A'ki hiſzen, és meg-keresztelkedik, üdvőzül; a'ki pedig nem hiſzen, el-kárhozik*: kétſég-nélkül azért, hogy a'predikállásnak hihetett vólna, és nem akart hinni; és maga vólt vétkes, nem akarván ſzívéből az akadékot ki-vetni, és azt jó főldé változtatni.

Az-okáért, a'mái Példa-beſzédben, Urúnk árra igyekezett fő-képpen, hogy megmutáſſa az ő Igéjének nagy gyűmőlchét, ha úgy vészűk a'mint illik; és, hogy annak gyűmőlchtelenſége nem máſtól vagyon, hanem chak mí-magúnktól; akarván azzal mind a'Halgatókat, 's mind a'Tanítókat oktatni. A' Halgatókat, hogy ne véllyék;

elégſé-

i 1. *Tim.* 2. 4.
k 2. *Pet.* 3. 9.
l *Matt.* 3. 9.
m *Rom.* 4. 17.
n *Iſa.* 5. 4.
o *Mat.* 23. 37
p *Matt.* 20. 7.
q *Ioan.* 5. 7.
r *Sap.* 5. 6.
s *Mat.* 25. 24
t *Matt.* 5. 45.
u 2. *Tim.* 2. 20.
x *Act.* 9. 1.
y *verſ.* 15.
z *verſ.* 5.
a *Mar.* 16. 16.

A

elégségesnek lenni az üdvösségre az Isten Igéjének halgatását, a' Keresztyén névnek viselését, ha a'hoz illendő chelekedetök nem lészen: a' Tanítókat pedig; hogy, látván igaz és szorgalmatos munkájoknak kevés hasznát, föllöttébb azon ne bánkodgyanak, se a' munkát félbe ne hadgyák.

A'mi a' Halgatókat illeti, Sokan chak az Isten Igéjének halgatásában helyheztetik üdvösségöket; és azt vélik, hogy, ha minden Vasárnap, és minden Innepen Predikátziót hallanak, eleget töttek kötelességöknek, ha semmi haszon nem következik-is a' hallomásból. De igen meg-chalatkoznak: mert, szükséges ugyan az Isten Igéjének hallása; de nem elégséges, ha a' Jó chelekedetnek gyümölche, az életnek meg-jobbitása

b Matt. 7. 26. nem követi; a'mint Urunk nyilván jelentette, mondván [b]: *Minden a'ki az én igéimet hallya, és nem chelekeszi azokat, hasonló lészen egy bolond emberhez, ki a' házát fövenyen épitette;*

c Ioan. 13. 17. *és első jött-le, és folyó-vizek jöttek, és a' szelek fútak, és arra a' házra rohantak, és el-dölt, és nagy volt a' romlása.* Másutt pedig szép oktatását így fejezte-bé [c]: *Ha ezeket tudgyátok, boldogok lésztek ha meg-chelekeditek azokat.* Ezt jelentette, midőn a' leveles, de gyümölchtelen füge-fát meg-átkozta [d]. és azért mondotta a' Zsidóknak [e]; hogy, *El-vétetik tőlök az Isten országa, és az ő gyümölchét-hozó nemzetnek adatik.* Es másutt [f], a' Szőlő-veszitzőről

d Mat. 21. 19. e Mar. 21. 43. f Ioan. 15. 2. B azt mondotta; hogy, *ha ő-benne gyümölchöt nem hoz, el-mettszi az ő Attya.* Hasonlóképpen beszéllett Keresztelő Sz. János-is a' gyümölchtelen fáról [g]. És azért mondotta Sz. Pál [h]: *Nem a' Törvénynek halgatói igazak az Istennél, hanem a' Törvénynek chelekedői igazúlnak-meg.* Es azért mondotta a' Kristusnak: † *Uram, mit akarsz hogy chelekedgyem?* Sz. Jákab pedig [i]: *Legyetek az Igének chelekedői, és nem chak halgatói, meg-chalván magatokat.* Jól tudták ezt a' Sz. Péter halgatói: az-okáért, nem elegedvén azzal, hogy

g Matt. 3. 10. h Rom. 2. 13. † Act. 9. 6. i Iac. 1. 21. Pünkösd-napján szép Predikatzióját hallották, azt mondották az Apostoloknak [k]: *Mit chelekedgyünk?* Illyenek az igaz Halgatók: kik, halván a' Predikatziót, a' Chelekedetről gondolkodnak és értekeznek; tudván, hogy, *A' melly szolga tudta az Ura akarattyát, és el*

k Act. 2. 37. *nem készült, és nem chelekedett annak akarattya-szerént, sokkal verettetik* [l]. Akár-mint halgassa a' beteg az Orvos rendelését, és akár-mint díchérje jó tanátsát; de ha azzal

l Luc. 12. 47. nem él, meg nem gyógyúlhat: azon-képpen, akár-mint halgassa a' bűnös ember az Isten Igéjét, akár-mint díchérje a' Tanítónak oktatását; de ha a' szerént nem szabja életét, meg nem igazúl; a' mint Sz. Pálból meg-hallók.

A'mi a' Tanítókat illeti; a' múnkát nehezen vennék-fel, ha reménségek nem vólna

m 1. Cor. 9. 10. a' gyümölchről; mert *Reménségben kell szántani, a' ki szánt* [m]. mert a' Reménség a' munkát

C meg-künyebbíti, a' költséget nem kímélli, a' hoszszú várást vigasztallya. A' Lelki szántóvetőnek azért, valami reménségének kell lenni a' gyümölchről, hogy a' munkát meg ne únnya, se ne restellye: de ha a' gyümölch, tudni illik a' halgatóknak meg-térése, meg nem felel a' reménségnek, mit kell chelekedni? Semmi okon nem kell meg-szűnni, hanem az Apostolok és a' Kristus példáját kell követni. Mert Urunk, az ő Tanítványinak

n Ioan. 15. 20. vigasztalásokra és biztatásokra, azt mondotta [n]: *Meg-emlekezzetek az én beszédemről, mellyet én mondottam néktek: Nem nagyobb a' szolga az ő uranál: ha az én beszédemet meg-tartották, a' tiéteket-is meg-tartyák.* Tudgyuk pedig, hogy sokan halgatták a' Kristust, de

o Isa. 49. 4. kevessen követték, hanem meg-maradtak gonosságokban, sőt sokan káromlották-is, és szidalmazták. melly háládatlanságért, panaszolkodva mondotta az ő mennyei Sz. Attyának, Isaias-által [o]: *Heában múnkálkodtam ok-nélkül, és hiúságoson emésztöttem-meg erőmet.* kétség-nélkül, ha a' Tanítónak méltoságát, és a' tanitásnak mi-voltát megtekintyük, az egész világnak követni kellett vólna őtet: de tellyességgel külömben történt. és azért, utánna vetette: *Az-okáért, az én ítéletem* (vagy törvényem) *az Úrral, és az én munkám az én Istenemmel.* Mellyel azt jelenti: hogy ő meg nem háborodott az

D emberek gonosságáért, hanem mindazáltal keresi azoknak üdvösségét, az Istennek akarattyát tekintvén, hogy kedvét találllya, el-járván az ő-reá bízott dologban. Ezen gondolattya légyen minden Keresztyén Tanítónak: mert a' Válaszottakért, nem heában munkálkodik; kiknek gyümölche, helyére hozza az el-kárhozandók kárát. Azért

p 2. Tim. 2. 10. mondotta Sz. Pál [p]: *Mindeneket el-szenvedek a' Válaszottakért, hogy ők-is el-vegyék az üdvösséget, melly a' Kristus IESUS-által vagyon, a' mennyei dicsőséggel.* De ha szintén senkinek nem használna-is munkájával a' Tanító, azzal el nem vesztené jutalmát: mert *Ki-ki-mind tulajdon Jutalmát veszi, az ő Munkája-szerént.* nem mongya, Gyümölche-szerént, mert az nem ő-rajta áll: hanem, Munkája-szerént, mert az kivántatik ő-tőle, és az-szerént vészi a' Jutalmat. Az-okáért, ne szűnnyék-meg a' Bűnösök-ellé kiáltani: hogy

q 2. Cor. 2. 15. ha el-vesznek, ne az ő halgatásáért, hanē a' magok gonosságáért veszszenek. Légyen Sz. Pállal, *a' Krisztus jó illattya az Istennek* [q], *azokban, a' kik üdvözülnek, 's azokban-is a' kik el-vesznek: némellyeknek ugyan halálnak illattya a halálra; némellyeknek pedig életnet illattya az életre.*

III. RÉSZE.

MÓndaná valaki: Az ollyan Jó Magot, minémű az Isten Igéje, kichoda vetné az Út-félre, a'hol el-tapodgyák? vagy a'Kő-sziklára, a'hol ki nem kél? vagy a'Tövis-közzé, a'hol meg-fojtatik? Nem azt mongya-e a'Bölcs [r]: *A'hol hallomás ninch, ki ne öntsed a'beszédet?* Nem azt parancholta-e Urúnk az Apostoloknak [s]: *Ne adgyátok a'szentet az ebeknek, se ne hánnyátok a'ti gyöngyeiteket a'disznók-eleibe?* az-az, ne hintsétek a'Jó-magot heában az út-félre, kő-sziklára, tövis-közzé. Felelet. Arany-szájú Szent János, ennek szép okát adgya [t]: Mélto volna, úgy-mond, szidalomra a'Szántó-ember, a'ki érzékenység-nélkül-való tövis-közzé, vagy kő-sziklára, vagy út-félre vetné a'Magot; mert lehetséthen, hogy a kő, kővér földdé változzék; az út, ne tapodtassék; a'tövis, tövis ne légyen: de az okos állatokban, külömben vagyon a'dolog; mert lehetséges, hogy a'kő, kővér földdé légyen; az útat, el ne tapodgyák; a'töviset, el ne hánnyák.] Láttyuk azért, hogy egy Szánto-földben, sok-féle föld találtatik: és noha eggyik a' másiktól külömböz tulajdonságában; mindazáltal chak közel vannak egy-máshoz: az-okáért, hogy a'szántó-ember a'Jó földnek gyümölchét veheſſe, a'semmire-kellő földtől sem kímélli a'magot, valahol reménsége vagyon. mert, a'mint Szent Agoston írja [u], ha a'nehéz és haszontalan földektől tartana, a'jó földre nem jutna. Továbbá, a'sovány, vagy kővér föld, nem mingyárt mutattya-meg magát, hanem gyakorlással kell meg-ismérni. Kívántatik azért, hogy a'Szántó-ember mindenüvé vesse a'Magot, hogy bizonyos lehessen a'Földnek állapattyáról, és tudgya honnét várhasson gyümölchöt: fő-képpen, mint-hogy gyakorta, a'honnét kevés gyümölchöt vártunk, ott sokat találtunk; a'hol pedig sokat reméllettünk, keveset nyertünk; a'mint Salomon a'külömb idő-béli vetésről szóll [x]: *Reggel vesd-el a'magodat, és estve meg ne szűnnyék a'kezed: mert nem tudod melyik kél inkább ki; ez-e vagy amaz: és ha mind a'kettő egyjütt, jobb lészen*: jelentvén, hogy a'Szántónak semmi alkolmatosságot el nem kell mulatni, hanem mindenfelé kell vígyázni. A'mit pedig az Időről mondott Salomon, a'Helyekben, és Személyekben-is meg-próbálta Sz. Pál, ki azt mondotta [y]: *A Görögöknek és Barbarusoknak, a'bölcheknek és balgatagoknak tartozom*: így (a'mi én-rajtam áll) kész vagyok, néktek-is, kik Romában vattok, az Evangéliomot hirdetni. Az-okáért, nem dícsérhetem a'Tanítókat, kik a'nemes és népes Városokba kívánkoznak, 's a'szegény falúktól irtóznak: örömest nyájaskodnak a'fő emberekkel, de az eggyügyűeket hamar meg-únnyák. A' halász, gyakorta veti-meg a'horgot, noha nem mindenkor fog halat: és ha nagyot nem foghat, a'kichint sem veti-el, sem munkáját félbe nem hadgya.

De vedd eszedbe; ha múnkádnak, kevés hasznát látod, vizgáld-meg az okát. Ha te annak oka nem vagy, sőtöttébb ne törődgyél, hanem járj-el munkádban, és a'többit hadd az Istenre: ha pedig valami-képpen te vagy oka, azon légy hogy azt el-távoztasd; és a'mi kárt tőttél, szorgalmatosságoddal helyére hozzad. A'Krístus a'fő Mag-vető, mi szolgai vagyunk, és ugyan azon Magot vethettyük; de még-is nagy külömbség lehet közöttünk: Mert a'Krístus, úgy vetette a'Magot, hogy a'fogyatkozás chak a'földben volt: de mi úgy vethettyük, hogy mi bennünk-is lehet a'fogyatkozás, ha szintén a'földben nem volna-is. mert nem ok-nélkül mondotta a'Próféta [z]: *Imé a'seregeknek uralkodo Ura, el-vészi Ierusalemből és Júdából a'Kenyérnek minden erejét.* nem mondotta, hogy minden Kenyeret el-vészen, mert a'tanítást nē tellyességgel vőtte-el tőlök, a'mint most sem vészi: de el-vétetik a'Kenyérnek ereje; mert a'Tanítók, el-hagyván a'jó példa-adást, *Minnyájan a'magokét keresik, nem a'mik a'IESUS Krístusé* [a]: nem a'lelkek üdvösségét kívánnyák, hanem a'magok dícséretit: és úgy, ha sokat munkálkodnak-is, kevés a' haszna, mert távúl vagyon az Isten áldása: ki a'hasonló Munkásokat meg-is chúfollya a'Próféta-által, mondván [b]: *Sokat vetettetek, és keveset hordottatok-bé* (mert sokat veszt a'Tiszteség-kívánás;) *és a'ki a'jutalmit egybe-gyűjtötte, lyukas sachkóba tötte azokat*: mert az embereknek dícsérete, változo, és álhatatlan; és haszontalan.

Történik pedig, hogy chak a'Halgatókban vagyon a'fogyatkozás, kik ollyan akadályokat tésznek az Isten Igéjének, minéműekről Urúnk az Evangéliomban emlekezik. Az-okáért azon kell igyekezniek, hogy ne légyenek hasonlók az Út-félhez, Kő-sziklához, és Tövishez, hanem a'Jó Földhöz; mellyékről most chak rövideden szóllok: bővebben a'következendő Predikatziókban.

Azoknak szívők hasonló az Út-félhez, kik, minden rend-béli emberekhez adván magokat, eggy-aránt barátkoznak, mind a'hitetlenekkel 's mind az istentelenekkel: kik, nem hogy nevelnék, vagy óltalmaznák a'Jó Magot, hanem inkább el-tapodgyák, és

fogyat-

A

r Eccli. 32. 6.
s Matt. 7. 6.

B

t In Catena S. Thomæ.

u Serm. 7. de Apostolis.

C

x Eccle. 11. 6.

y Rom. 1. 14.

D

z Isa. 3. 1.

a Phil. 2. 21.

b Aggai 1. 6.

A

fogyattyák: és azt chelekeſzik, hogy, vagy tellyeſſéggel ne hidgyenek az Iſten Igéjének; vagy, ha hiſzik-is, életőket a'hoz ne ſzabják. Efféle járt-úthoz-haſonló ember, ha valamit hall a'Predikatzióban, a'mi a'Penitentziára vezérelhetné, a'társai ki-ûtik mingyárt fejéből. és tréfára vévén a'dolgot, nevetſégűl azt mongyák; hogy nem olly hév a'Pokol, a'mint a'Papok mongyák; ſem az Őrdög nem olly rút, a'mint írják: azért nem kell hamar meg-ijedni, és a'teſtet gyönyörűſégtől meg-foſztani: Egyűnk, igyunk, vigan lakjunk, a'bánatot és penitentziát a'Papoknak 's Barátoknak engedgyük. Ha pedig a'Hit dolgában hall valamit, a'miben kűlőmbőznek a'Tévelygők, úgy-mint a'Gyonáról, Purgatóriomról, az Oltári-ſzentſégről, és egyéb effélékről; azt-is el-tapodgyák, mondván: Más értelme vagyon azoknak az Jráſoknak; kűlőmben magyarázzák a'mi Predikátorink; nem jó a'Hitben-valo válogatás, és álhatatlanſág: és így inkább akarnak a'hamis vélekedésben el-veſzni, hogy-ſem az Igaſſágra térni. Az-okáért, ki-ki meg-láſſa kivel tartya barátſágát, hogy a'Jó Magot el ne tapodtaſſa.

c *Luc.* 8. 13.

A'Kő-ſziklához azokat haſonlíttya Urúnk [c], *A'kik egy-ideig hiſznek, és a'kiſértet idején el-távoznak.* Az Elsők, mingyárt el-veſztik a'Magot; ezek, egy-ideig nevekedni hadgyák: de nem verhetvén jó győkeret, hamar ki-ſzáradnak. Haſonlók a'gyönyörűſéges ſileműlékhez, kik, chak nyárban enekelnek, télben halgatnak: a'gyenge gyomorhoz, melly, chak az édeſſet kívánnya, a'ſavanyótól és keſerűtől fel-émelyedik: és a'gyenge rózához, melly, chak kézbe forgaſſák-is, el-hervad. Nem gondollyák-meg ezek, hogy az Evangéliomot Sz. Pál, *a'Kereſzt-Igéjének* nevezte [d]: és hogy *Mennyájan, a'kik aitatoſon akarnak élni a'Kriſtus IESUSban, űldőzéſt ſzenvednek* [e]. Valóban jó győkeret vert vólt az Iſten Igéje Sz. Pálban: ki azt mondotta [f]; hogy *Semmi őtet el nem válaſzthattya az Iſten ſzeretetitől.* és nagy ſok háboruſágit ſzámlállya-elő [g]; a'mint a'mái Epiſtolában olvaſſuk. Jó győkere vólt a'Jób ſzívében-is az Iſten Igéjének: mert ſemmi nyavalya, ſemmi háboruſág, nem chak ki nem ſzárazthatta, de chak egy zőld levelét ſem hervaſzthatta-meg: mert, chak ajakival ſem vétkezett, és ſemmi bolondſágot ellene nem ſzóllott. Jó Kő-ſziklára épitette vólt házát Jób [h]. és azért, noha a'tűzes eſső meg-emésztette juhait; noha a'Kaldæuſok, mint a'ſebes ár-víz, marhájára űtvén, azt mind el-vitték; noha a'ſebes ſzél, a'házat a'fiaira és leányira rontván, azokat mind megőlte [i]: mindazáltal meg ſem mozdúlt, hanem inkább áldotta az Iſtent. Annak-fölőtte, a'gonoſz Sátan gonoſz fekéllyel, talpától-fogva tetejéiglen, úgy meg-verte, hogy chereppel vakarta a'genyetféget a'ganejon űlvén [k]; és a'feleſégét-is ellene támaſztotta, hogy káromlattatná véle az Iſtent: de mind azzal ſem nyert ſemmit. mert nagy álhatatoſſágot mutatott, mondván [l]: *Ha a'jókat el-vőttük az Iſten kezéből, a'gonoſzokat miért ne vegyük-el? és mind ezekben ſem vétett Iób az ő ajakival.*

B

d 1. *Cor.* 1. 18
e 2. *Tim.* 3. 12.
f *Rom.* 8. 35. &c.
g 2. *Cor.* 11. 23.
h *Matt.* 7. 25.
i *Iob.* 1. 16. 17. 18.
k *Iob.* 2. 7.
C
l *Iob.* 2. 10.

A'Tőviſekhez azokat haſonlította Urúnk, *Kik az életnek gyönyörűſégitől meg-fojtatnak* [m]. Chodának tetſzik, hogy a'Gyönyörűſég ártalmas légyen: de nyilván úgy vagyon, és vedd példáját. Noë idejében, a'teſti gyönyörűſég-miatt, annyira el-áradott vólt a'gonoſſág, hogy az Iſten azt mondotta [n]; *El-törlőm az embert kit teremtettem, a'föld ſzínéről, mert bánom hogy alkottam őtet.* Es Noënak azt mondotta [o]: *Előmbe jött minden teſtnek vége, bé-tőlt a'föld hamiſſággal az ő ſzínek-előtt; és én el-veſztem őket a'földel.* Ez igen Jó Mag vólt, és az embereket penitentziára indíthatta vólna; mellyet ſzáz eſztendeig predikállott Noë, midőn a'Bárkát chinálta: de a'teſti gyönyörűſégnek tőviſe azt úgy meg-fojtotta, hogy a'Noë háza-népe-kivűl, ſenki nem találkozott a'ki hitte vólna: azokáért mind el-veſztek a'víz-őzőn-miatt. Azért mongya Sz. Péter [p]; hogy *A'Kriſtus, lélek-által predikállott azoknak a'kik valaha hitlenek vóltak, mikor várták az Iſtennek békeſégeſtűréſét a'Noë napjaiban, mikor a'bárka épittetett: melyben kevés, az-az, nyólcz lélek ſzabadúlt-meg a'víz-által.* Lót idejében pedig, midőn az Iſten el akarta veſzteni Sodomát és Gomorrát, tűzzel és kén-kővel, az Angyalok azt mondották Lótnak [q]: *Vagyon-e itt valaki hozzád-tartozó? vőd, vagy fiaid, vagy leányid, mind a'kik tiéid, vidd-ki e'Városból: mert el-törőllyük e'helyt, mivelhogy ezek kiáltása meg-nevekedett az Ur-előtt; ki mixket küldött, hogy el-veſzeſſük őket. Ki-menvén azért Lót, ſzólla az ő vejinek, kik el-véndők valának a'leányis, és monda: Kellyetek-fel, menjetek-ki e'helyből: mert el-törli az Ur e'Várast. Es úgy tetſzék nékik, mint-ha tréfában ſzóllana.* mivelhogy a'teſti gyönyörűſég, mint a'tővis, meg-fojtotta az Iſtennek rettentő Igéjét. Mind a'két idő-bélieknek teſti gyönyörűſégőkről emlekezik Urúnk-is [r]; meg-mutatván, hogy az fojtotta-meg az Iſtennek intő Igéjét, és úgy veſztek-el: *A'mint lőtt, úgy-mond, a'Noë napjaiban, úgy léſzen az ember fiának napjaiban-is. Eſznek és iſznak vala; feleſégeket véſznek vala, és férjnek adattatnak vala, mind az napig melyben bé-méne Noë a'bárkába: és el-jöve a'víz-őzőn, és el-veſzté minnyájokat. Haſonló-képpen, a'mint lőtt a'Lót napjaiban: Eſznek és iſznak vala, vésznek és el-adnak vala;*

m *Luc.* 8. 14.
n *Gen.* 6. 7.
o *verſ.* 13.
p 1. *Pet.* 3. 19. 20.
q *Gen.* 19. 12
D
r *Luc.* 17. 26.

plántál-

plántálnak és épitnek vala; a'melly napon pedig ki-méne Lót Sodomából, tűz és kén-kő esék az égből, és minnyájokat el-veszté. Ezek-szerént lészen, a'melly napon az ember Fia meg-jelenik.

Az Új Testamentomban-is jeles példáink vannak e'dolog-felől. Mert Heródesről azt olvassuk [s]; hogy, *Féli vala Iánost, tudván őtet igaz és szent férfiúnak lenni: és bőchűlli vala őtet, és halgatván őtet, sokat chelekeszik vala: és örömest halgattya vala őtet.* Jól vagyon: de midőn azt mondotta vólna néki János [t]; *Nem szabad nálad tartanod az atyádfia feleségét:* a'testi gyönyörűség meg-fojtotta a'drága szép Igét, és Jánosnak fejét vétette Heródes, a'Heródias inchelkedéséből, a'tánczolo leánnak kérésére. A'Zsidóország Tiszt-tartója Felix, örömest halgatta Szent Pált, kit fogva-tartott; és gyakorta hivatván őtet, beszélgetett véle [u]: de, midőn *az Igasságról, és Tisztaságról, és a'kövétkezendő Itéletről szóllott vólna néki, Pált fogva hatta:* mert a'Tisztaságról-valo ígét, meg-fojtotta a'testi gyönyörűségnek tővise; mivelhogy, a'mint *Iosephus* írja [x], paráznaságban élt Drusillával az Emessénusok Királyának Azizusnak feleségével. *Casarius* pedig azt írja a'*Iuliacumi Gulielmus* Grófról; hogy, tisztátalan életben foglalván magát, az Isten nem chak jámbor és túdós emberek-által íntette, hogy ki-térne úndokságából, hanem mennyei ének-szóval-is, mellyet Karáchon napján, mind a három Misé-álatt hallott; hogy, a'mennyei gyönyörűséget a'testinél nagyobra bőchűlvén, az Istenhez térne: de a'testi gyönyörűségnek tővise meg-fojtotta mind a'két-féle Igét, és nem akarta életét meg-jobbítani. De az Isten sem szenvedte gonoságát sokáig, hanem, midőn a'Gróf *Coloniába* akart menni, egy parázna ágyasának ölében szörnyű halállal hólt-meg gyonás-nélkül. és, meg-jelenvén egy Isten-félő Szűznek, meg-mondotta, hogy elkárhozott, és azon kútban kínlódik, melyben *Maxentius Tyrannus*; hogy, a'kivel azon vétekben élt, azon bűntetést-is szenvedné.

Mind ezektől el-távozván, legyünk hasonlók a'Jó Földhöz, melyhez azokat hasonlította Urúnk [y], *Kik jó és jeles szívvel halván az Igét, meg-tartyák, és gyümölchöt hoznak békeséges-türésben.* Vedd eszedbe, hogy a'Gyümölchözés, a'Békeséges-türés-által lészen: mellyet gyakorta ajánl a'Szent Irás. Es Sz. Pál egyűtt azt mongya felőle [z]; hogy *Próbáláſt szerez; a'próbálás pedig reménységet; a'reménység pedig meg nem szégyenyít.* Másutt pedig [a]; hogy, *Amit nem látunk, reménlyük; és a'Türés-által várjuk.* Egyűtt azt kívánnya [b]; hogy *Mindenekben úgy viselyük magúnkat, mint Istennek szolgái, sok Türésben.* Másutt, *a'Léleknek gyümölchi*-kőzzé számlállya [c]. Egyűtt, azt mongya [d]; hogy, *Szükséges nékünk a'Békeséges-türés: hogy az Isten akarattyát chelekedvén, el-vegyük az ígéretet.* Másutt azt parancholya [e]; hogy, *A'Békeséges-türés-által fussunk az elönkbe-adatott viadalra.* Sz. Jákab pedig azt írja [f]; hogy *A'Békeséges-türésnek tekélletes chelekedete vagyon.* Es másutt, szép hasonlatossággal int arra bennünket, mondván [g]: *Békeséges-türők legyetek atyámfiai, az Ur el-jövetelé-ig. Imé a'Szánto-ember várja a'földnek drága gyümölchét, békeséggel várakozván, míg a'reggeli és estveli esőt vegye. Békeséges-türők legyetek azért ti-is, és erősíttsétek-meg a'ti szíveiteket: mert az Urnak el-jövetele el-közelgetett.* mint-ha azt mondotta vólna: Mi-képpen a'Szántó-ember, az ő el-vetett Magvának hasznát és gyümölchét nem venné, ha békével arra nem várakoznék, és azon-közben sok munkát fel nem venne: azon-képpen, az Isten Igéjének-is úgy vehettyük hasznát, úgy hozhattyuk gyümölchét, ha sok háboruságokat békeséggel szenvedünk. Azután, Szent Jakab arra ínti a'Hiveket [h]; hogy *Például vegyék a'Békeséges-türésben a'Profétákat. és Ióbnak türését* hozza-elő; kiről mi-is nem régen emlekeztünk. Szép dícheréteket-is olvasunk a'Békeséges-türésről a'Szent Irásban. Mert Salomon azt mongya [i]: *A'ki tűr, sok okossággal vezéreltetik: a'ki pedig nem tűr, fel-magasztallya bolondságát.* Es [k]; *Iobb a'ki tűr, az erős férfiúnál: és a'ki lelkén uralkodik, a'városok meg-vévőjénél.* Végezetre, Urúnk a'Híveknek azt mondotta [l]: *A'ti Békeséges-türéstekben birjátok a'ti lelkeiteket:*

Mellyet minnyájunknak engedgyen *a'Békeséges-türésnek Istene* [m], az ő áldott Sz. Fiának érdemiért.

Amen.

A

s *Marc.* 6.20.

t vers. 18.

u *Act.* 24.26

x *Lib.* 20. *Antiquit.* c. 5. *Et Lib.* 2. *de Bello*, c. 10.

B

y *Luc.* 8. 15.

z *Rom.* 5. 3.

a *Rom.* 8. 25.
b 2. *Cor.* 6. 4.
c *Gal.* 5. 22.
d *Heb.* 10. 36.

C

e *Heb.* 12. 1.
f *Iac.* 1. 4.
g *Iac.* 5. 7.

h vers. 10.

D

i *Prov.* 14. 19.
k *Prov.* 16. 32.
l *Luc.* 21. 19.

m *Rom.* 15. 5.

A

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

TVdván a'mí halálos Ellenségünk, az Isten Igéjének sok-féle haſznát, sok-képpen igyekezett attól meg-fosztani a' Híveket. Mert nem chak a'Pogányokat ingerlette arra, hogy a'Sz. Iráſt minden-módon fogyatnák, és el-rekkentenék: hanem, a'Keresztyén névvel-dichekedő *Libertínus*okat (kik, a mint *Calvínus* írja [a], *Coppínus* és *Quintínus* vargáktól származtak) arra vitte, hogy az egész Sz. Iráſt haſzontalannak mondanák, és chak a'Léleknek belső igazgatáſát javallanák. Némelly Eretnekekkel, a'Sz. Iráſnak bizonyos Könyveit vettette-meg: és, a'kiket arra nem vihetett, arra únſzollotta, hogy, a'Szent Iráſt hamis magyarázattal meg-veſztegetvén, az orvoſſágot méreggé változtatnák. Végezetre, némellyekkel azt hitette-el, hogy a'Szent Irás, chak vígaſztaláſra-, és nem dorgáláſra-valo, meg akarván őket fosztani az Isten Igéjének eggyik fő haſznától; melly, a'mint Sz. Pál mongya [b], a'feddés és dorgálás. Ezeken-kívül, más álnokſágot-is gondolt az Ördög. Mert látván, hogy sok igaz Tanítók Isten-szerént magyarázták az Iráſt, és azzal a'halgatókat minden jóra izgatták és igazgatták: a'halgatókban olly akadályokat szerzett, hogy foganatos ne lenne bennek. Erről a'fogyatkozáſról emlekezik a'mái Evangeliom: és egy-nehány rend-béli haſzontalan Halgatókat ád előnkbe, a'végre, hogy őrizkedgyünk azoktól, és az Isten Igéjének Jó Magvát gyümölchtelenné ne tegyük magunkban.

I. Meg-mutatom; hogy, noha az Isten Igéje ő-magában hatható, mindazáltal az ember gyümölchtelenné teheti.

II. Meg-magyarázom, kik légyenek a'Halgatók-közzül haſonlók az Úthoz.

III. Meg-mondom, kik légyenek haſonlók a'Kő-ſziklához.

a *In Inſtructione adverſus Libertinos cap 9.*

B

b *2. Tim. 3. 16.*

ELSŐ RESZE.

KÉtség-nélkül nagy ereje vagyon az Isten Igéjének; melyről ő-maga az Isten emlekezett, mondván [c]: *A'mint le-ſzáll az eső, és a'hó az égből, és oda többé viſzſza nem tér, hanem meg-részegíti a'földet, és meg-öntözi azt, és termővé teſzi azt, és magot ád a'vetőnek, és kenyeret az évőnek: Úgy léſzen az én igém, melly a'számból ki-megyen; nem tér én-hozzám üreſſen, hanem meg-chelekeſzi valamiket akartam, és ſzerenchés léſzen azokban, a'mikre azt küldöttem.* Ez bizonyos, ha az Isten Igéjének mi-vóltát tekintyük: mindazáltal, mint-hogy az ember ſzabad-akaratu, akadált tehet, és gyümölchtelen marad; helye lévén a'Sz. Pál mondáſának [d]: *A'föld, melly a'gyakorta reá-jövő zápor-eſsőt iſzſza, és alkolmatos füvet teremt azoknak, a'kiktől miveltetik; áldaſt vészen az Istentől. A'melly pedig tövíſeket, és bojtorjánokat hoz; meg-vettetett, és az átokhoz közel vagyon; melynek vége az elégetés.* Az Isten Igéje, igen jó eſső: az-okáért, ki-ki-mind lássa hová ſzivárkoztattya. Ha a'Töviſre viſzi, hogy az nevekedgyék, az Isten eſsőjét nem vádolhattyuk; melly, minek-előtte a'tövis gyökeréhez érjen, édes: édes az Isten Igéje-is, minek-előtte a'gonosz ſzívhez jút. Az vagyon írva a'Mannáról, úgy-mond *Orígenes* [e]; hogy, a'ki azt alkolmatos időben ſzedte, tápláltatott azzal: a'ki pedig az Istentől rendeltetett módellen akart abban ſzedni, nem vólt táplálaſára, hanem férgek ſzármaztak belőle. Es úgy történt, hogy ugyan azon-féle Manna, némellyeknek férgeket nemzett, némellyeknek pedig illendő táplálás vólt. Haſonló-képpen nálunk-is, az Isten Igéje, némellyeknek üdvöſſégökre eſik, némellyeknek pedig büntetésökre. Ezen külömbſéget feltalállyuk azokban a'dolgokban-is, mellyekhez haſonlíttatik az Isten Igéje ő-magában a'Sz. Irásban. Mert, ha Kardhoz haſonlíttya [f]; az, az okos ember kezében óltalom, a bolondéban veſzedelem. Ha Szövétnekhez [g]; az, az egéſſéges ſzemnek haſznos és gyönyörűſéges, a'chipáſnak ártalmas: nem külömben, mint az Isten Szekrénye, melyben a'Törvény-táblái vóltak, a'jámbor Zidóknak óltalmokra és böchülletekre vólt; az istentelen Filiſtæusoknak pedig, károkra, és gyalázattyokra [h].

c *Iſa. 55. 10.*

C

d *Heb. 6. 7.*

e *Hom. 3. in Numer.*

D

f *Heb. 4. 12.*

g *Pſ. 118. 105.*

h *1. Reg. 6. 2.*

Ez így lévén, Okát kell keresnünk, Miért nem gyümölchöz mindenkor és mindenütt az Isten Igéje: mert az, nem a'Mag vétke. melyben, ha vétek, vagy fogyatkozás vólna, soha jó gyümölchöt nem hozna: hanem a'Földben, melynek jó- vagy gonosz-vólta-miátt, a'Mag haſznos, vagy haſzontalan. Es mint-hogy a'Földben külömbféle fogyatkozások vannak, a'mint a'mái Evangéliom meg-mutattya: azon-képpen

a Halga-

a' Halgatókban-is; kiket Urúnk kűlömbőző Földekhez hasonlított. Ki mint-hogy maga meg-magyarázta a'mái Példa-beszédet, nem szűkség hogy mí-is más magyarázatot keressűnk: hanem, előttűnk hordozván a Kristus magyarázattyát, azt a'Halgatóknak hasznára több szóval meg-fejtegettyűk; mint a'szép drága-kőnek, a'környűlevaló arany-zománcz, ékességét gyarapíttya, és kedvesbé tészi. Mellyet hogy jobban meg-érthessünk, azt kell eszűnkbe vennűnk, hogy a'Földbe vetett Magnak, Négy rend-béli állapattyát találllyuk, és az elsőről az utólsóra nevekedik: 1. A' puszta Mag, a'mint a'földbe vetik. 2. Mikor gyökeret kezd a'Földben verni, és fűbe mégyen. 3. Midőn szárba mégyen, és fejet hány. 4. Mikor a'kalász, vagy a'búzafő meg-telik, és meg-érik, és chak a'sarlót várja. Hasonló-képpen nevekedik az Isten Igéje-is az ember szívében; a'mint Urúnk mondotta[i]: *Így vagyon az Isten országa, mintha az ember Magot vetne a' földbe, és el-aluunnék, és fel-kelne éjjel és nappal, és a' Mag kichirázznék, és fel-nevekednék mikor ő nem tudgya. Mert magától gyűmölchöz a' Föld, először füvet, az-után kalászt, az-után tellyes gabonát a' kalászban. Es mikor gyűmölchöt hoz, mingyárt sarlót bochát, mert el-érkezett az aratás.* Es mind addig, a'reménség és félelem hordozza a'Szántó-embert: mert sok akadály történhetik, melly a'kívánt gyűmölchtől meg-foszthattya. De ha arra jút hogy meg-arathattya, tellyes örőme vagyon, és semmi félelme ninchen. Ezt adgya előnkbe a'mái Példa-beszéd, és Urúnknak magyarázattya.

[i] Mar. 4. 26.

II. RESZE.

HÁrom-féle Föld vagyon e'Világnak mezején, mellyekbe ha Jó Magot vetsz-is, gyűmölchét nem látod:

Első: Az, melly a'Keménység-miatt, bé nem vészi a'Magot, hanem a'föld-színén marad; és azoktól, kik rajta járnak, el-tapodtatik, és végre a'madaraktól el-vitetik. Ez az első kár, mellyet vall a'Szántó-ember, midőn még Mag-korában el-vész a'búza. mert, mint-hogy az úton hever, vagy az emberek tapodgyák-el, vagy a' madarak viszik-el egésszen. Melynek Urúnk imillyen magyarázattyát adta[k]: *A'kik az út-félen, azok a'kik halgattyák; az-után el-jő az Ördög, és ki-vészi az igét az ő szívökből, hogy hívén ne üdvözűllyenek:* azok tudn' illik, kik el-járnak ugyan a'Predikatzióra, de semmi gyűmölchét az Isten Igéjének nem hozzák: a'mint hogy a'járt-úton, sem fű, sem gabona nem terem. Ezek sok rend-béliek: és félő, hogy úgy ne járjanak mint a'Faraó sűtője; ki azt látván álmában, hogy a'fején-valo étkekből a'madarak őttek, harmad napra az akasztó-fára vitetett[l], és az agya velejét a'madarak ki-hordották.

[k] Luc. 8. 12.

[l] Gen. 40. 17.

Ez Elsőben, példázza a'Rest és hívolkodo Halgatókat; a'mint Arany-szájú Szent János magyarázza[m]: kik nem azért halgattyák az Isten Igéjét, hogy hasznát vegyék, hanem hogy az időt mulassák; nem hogy életőket meg-jobbíttsák, hanem hogy magokat fitogassák. Az úton, ha valami drága dolog vagyon, hamar el-ragadgyák az úton-járók: de ha valami rongy hever rajta, senki sem nyúl hozzája, hanem ott roshad. Így sokaknak szívők és elméjők, a'trágár, és semmire-kellő meséket sokáig meg-tartyák: de, ha valami üdvősséges dolog esik beléjek, künnyen el-felejtik; és reá találván az *ide's tova-járo és kerengő Ördög*[n], el-viszi tellyességgel. Erről szépen ír egy régi Doktor[o]: Méltán ragadgyák-el, úgy-mond, az úton-heverő Magot a'röpső Ördögök: és azt alítom, hogy az nem az el-ragadó Ördög vétke. Mert a'lopó, a'vagy tolvaj az, a'ki a'falt meg-ássa, vagy ki-likasztya, és a'háznak belső részébe bé-mégyen: de a'ki valamit ollyat talál, a'mit ki-vetettek, vagy künn hattak, mi módon vádolhatni azt mint tolvajt? Azon-képpen az Ördög-is, ha bé-mehetett vólna szívednek belső részébe, hogy akarattod-ellen ragadná-el tőled az Isten Igéjét, méltán vádolhatnák, és panaszolkodhatnának-ellene: de mostan, hogy a'mit te el-mulattál és el-henyéltél, azt el-viszi, nem mondhatod tolvajnak, sem lopónak. Magunkat vádolhattyuk azért, és méltán balgatagoknak mondhattyuk: mint ha valami Áros-ember, nagy figyelmetességgel halgatná a'hadakozásról-valo beszélgetéseket, a'kalmárságról- és sokadalmokról-valókat pedig szunnyadozva és kedvetlenűl, kétség-nélkűl esztelennek tartanád: mennyivel inkább a'Keresztyén embert, ki az Isten Igéjét únva és kedvetlenűl, a'heába-valo beszédeket pedig szorgalmatoson és figyelmetessen? kit ha Komédiára hínak, nagy örömest elmégyen, és alkalmas dolgait-is félben-hadgya érette; a'Predikatziót pedig, akár-mi aprólék okért el-mulattya: a'Komédiát, ha négy vagy öt óráig tart-is, rövidnek mongya; a'Predikatziót, egy óráig-is alig várhattya: a'Komediáról, esztendő-múlva-is megemlekezik; a'Predikatzióról, két nap múlva el-feletkezik. Azt írja *Laërtius*[p], *Diógenes*

[m] Hom. 45. in Matt.

[n] Iob 1. 7. 1. Pet. 5. 8.

[o] Author Operis imperfecti, Hom. 31.

[p] Lib. 6.

A

*Cynicus*ról; hogy, szûkséges dologról beszélgetvén, vötte észébe hogy a'nép nem figyelmez reá; az-okáért, táncz-nótát kezdett dúdolni. melyre sokan gyûltek, és kedvetlen halgatták. Mellyért, keményen meg-feddötte őket, hogy a'bolondságot inkább halgatnák, hogy-sem az életöknek meg-jobbítására-valo dolgot. Hasonló dolgot írnak *Demosthenes*ről; ki az *Athéna*iakat meg-dorgálta, hogy örömesben halgatták a'szamár árnyékáról-valo vetekedést, hogy-sem a'Görög-országi szabadságában-járo tanátsot.

q *De Officio auditorii.*

Jól mondotta *Arisson*, a'mint *Plutarchus* írja [q]; hogy, sem a'fördőnek, sem a'beszédnek ninch haszna, ha az ember tisztábbá nem lészen tőle. Arany-száju Sz. János pedig, arra intette a'Híveket [r]; hogy, mi-képpen a'ki a'mezőn által-mégyen, valami virágot szakaszt; és a'ki kertbe mégyen, valami gyümölchöt széd; és a'ki vendégségben vagyon, valamit viszen haza gyermekinek: úgy a'Predikatzióról-is, mindenkor valami lelki eleséget vigyen ember haza magával.

r *Hom. 6. ad Pop.*

Nem chak ki-vészi pedig az Ördög a'jó Magot a'túnya Halgatókból, hanem más veszedelmest-is vét helyébe. Az Isteni félelem, igen jó Mag, és úgy-mint *a'Bölcheségnek kezdeti* [s], hasznos a'bűnös embernek meg-térésére: azt az Ördög ki-ragadván az ember szívéből, veszedelmes bizakodást vét helyébe. Így chelekedett a'mi első szüléinkel: kikben az Isten, az ő félelmének jó Magvát vetette vólt, mondván [t]: *Valamelly napon éjendel a'jó- és gonosz-tudásának-fájáról, halállal halsz-meg*: de ki-ragadá azt az Ördög, mondván [u]; *Semmi-képpen halállal meg nem haltok*; és a'Kevélységnek magvát veté helyébe: *Meg-nyílnak* úgy-mond, *szemeitek: és lésztek mint az Istenek, jót- és gonoszt-tudók*. A'selyem-bogár, ha meny dörgést hall, el-hagyván a'gyenge fonyást, meg-hal: az-okáért a'ki gongyát viseli, hogy a'meny-dörgést ne hallya, hegedől, és a'gyönyörűséges zengéssel bétölti a'fülét. Az ember-is, mikor heába-valo dolgokat fony dogal, ha hallaná az Isten bűntető Igasságának rettentő meny-dörgését, és annak példáit, Faraóban, Antiokusban, Herodesben, a'Sodomaiakban, és egyéb istentelenekben, kétség-nélkül félbe hadná bolondságát: de az Ördög, ki a'bűnös embert fogva tartya, eleit vészi, és az Istennek Irgalmasságával gyönyörködteti; ki nem akarja a'bűnösnek halálát, és *ha penitentziát tart, hamissagiról meg sem emlekezik* [x]: biztattya, a'Keresztfán meg-térő tolvajnak példajával, hogy halála órájában-is meg-térhet, és nyitva találllya meny-országnak kapuját: és addig hallogattya a'Penitentziát, míg nem *az istentelen, a'bűnök mélységére jút, és semmivel nem gondol* [y]: és, mikor ingyen sem gondolná, el-rántyák alóla a'gyeként, és a'földön marad, eszébe sem jutván a'meg-térés.

s *Ps. 110. 10. Eccli. 1. 16.*

B

t *Gen. 2. 17.*

u *Gen. 3. 4.*

x *Ezech. 18. 21.*

y *Prov. 18. 3.*

A'Mólok bálvány Papjai, a'gyermekeknek iszonyú sütögetésével, és meg-ölésével kedveskedtek az Ördögnek: és, hogy az anyák ne halhatnák gyermekőknek keserves siránkozását, hegedültek elöttök, és úgy felejtettették-el vélek a'bánatot. Hasonló-képpen, midőn a'szegény Lélek, a'bűn-által az Ördögnek áldoztatik: hogy annak keserves panaszolkodását ne hallya a'Test, se a'lelki-ismeretnek furdalását ne érezze, az Ördög e'világi gyönyörűséggel hízelkedvén néki, meg-challya, hogy veszedelmét eszébe se vegye.

C

Vallyon mit akart Urunk jelenteni, mikor azt mondotta Péternek [z]; *A'Sátan kívant titeket hogy meg-roshálna mint a'búzát?* Itélem, hogy a'többi-között, azt jelentette; hogy, mi-képpen a'roshából, a'szép gabona-szem ki-húll, és chak a'szemét és otsú marad benne: azon-képpen, úgy akarja az Ördög az embereket meg-roshálni, hogy a'Jó magot ki-rázza szívökből, tudni illik, az Isteni félelmet; és a'goromba vak-merő bizakodást hadgya benne.

z *Luc. 22. 31.*

Innét vagyon, hogy Sokan *az igaz tudomány el nem szenvedik* [a], *hanem az ő kívánságok szerént, magoknak mestereket gyűjtnek, viszkető fülök lévén; és az Igasságtól halláſokat elfordíttyák ugyan, és a'mesékre térnek.* Salomon így int bennünket [b]: *Fiam, ha hitegetnek téged a'bűnösök, ne engedgy nékik.* a'Deák szó, *Lactaverint*, Téjjel-valo hitegetést tészen, mellyel a'gyermekeket kűnyű meg-chalni. Noha pedig a'Téj, a'nedves állatok-között leg-feirb; mindazáltal semmi ábrázatot nem mutat; és álmossá tészi az embert: hasonló-képpen a'hízelkedők, leg-jobb barátinknak tettetik magokat, de az Ördögnek leg-főbb eszközi. mert midőn a'Bűnösöket díchérik, meg nem mutattyák nékik a'veszedelmet, a'melyben torkig úsznak, hanem inkább el-aluttyák, és meg-ölik; mint Jáhel, Sisarának tejet adván, olly álomba ejtette, a'melyből soha fel nem költ, hanem, *az álmot a'halálhoz foglalvan, el-fogyott, és meghólt* [c].

a 2. *Tim. 4. 3. 4.*

b *Prov. 1. 10.*

D

c *Iudic. 4. 21.*

Másodszor: Az Út-félen-esett Magon, azt az Igét érthettyük, melly az embert tóredelmességre indíttya; és arra viszi, hogy szánnya-bánnya bűneit: de, mivelhogy azoknak okait, és alkolmatosságit el nem hadgyák, könnyen ismég azon vétkekre térnek; és az Ördög, ki-ragadván a'Jó magot szívökből, gyümölchtelenné tészi. Az-okáért, a'ki az Isten Igéjét hasznosan akarja halgatni, a'régi vétkeknek alkolmatosságit

el-távoz-

el-távoztassa: a'ki az Eretnekségből az igaz Hitre tért, az Eretnekek könyveit ne olvassa, Predikatzióit ne halgassa, se vélek fölöttébb ne nyájaskodgyék: a'ki a'tisztátalan életből ki-tért, ne lakjék egy házban a'szemtelen személlyel, ne gyakorlya véle a'tánczot és tréchéléſt, melyből nagyobra viszi a'gonosz Ellenség. Az Isten, az ő népének nem chak azt parancholta, hogy a'Bálványokat el-rontsa [d]; hanem, hogy *azoknak Oltárit-is fel-forgassa, álló-képöket egybe-törje, és berköket ki-vágja, és faragott-képöket el-égesse!* hogy azokból okot ne venne a régi Bálványozásra. Ezért mondotta az Úr a'Profétánál [e]: *Öntsd-ki mint a'vizet a'te szívedet az Úr színe-előtt*; azért, tudni illik, hogy semmi ne maradgyon benne. Mert a'nedves-állatok-közzül, chak a'vizet önthetni úgy ki az edényből, hogy se színe, se ízi, se szaga, se valami része benne ne maradgyon: holott a'téjből, mézből, borból, olajból, vérből, mindenkor meg-marad valami. Urúnk a' Templomból, nem chak az áros-embereket űzte-ki [f]; hanem, *a'Pénz-váltóknak asztalokat-is fel-döjtötte.* Illyés Próféta pedig, midőn Eliséust maga-után hítta, *az ökreit-is fel-vágatta, és az ekéjét el-törette* [g], hogy többé a'szántásra ne kívánkoznék; a'mint az-után az Apostolok-is, *Mindeneket el-hagyván, követték a Krisztust* [h]. Az alkolmatosság, fél készület a'bűnre, mint a'melegség a'tűzre. A'mi első Szüleinknek, chak az volt meg-parancholva [i], hogy *Ne ennének a'tilalmas fának gyümölcsében*: de, midőn az álnok kígyó kísértette őket, Eva okosan azt mondotta [k]; hogy *Illetniek sem kellene azt*: tudván, hogy a'mit kezébe vészen az ember, azt könnyen a'szájához-is viszi. Az-okáért, a'bölcs Orvosok-is, az ártalmas dolgokat nem chak nem engedik a'betegnek, de azt-is meg-parancholyák, hogy ne-is mutassák nékik, se ne szóllyanak felöllök. Mert, a'mit a' szem lát, vagy a'fül hall, a'szív könnyen meg-kívánnya: a'mit pedig a'szív meg-kíván, a'kéz hamar meg-ragadgya, és a'szájhoz viszi. Sára, nem akarván Ágarral-eggyütt lenni, azt mondotta Abrahámnak [l]: *Vesd-ki e'szolgálót, és a'fiát.* Mert ha chak a'fiát küldötte vólna ki, Ágar mind addig mesterkedett vólna, hogy viszsza hozatta vólna: ha pedig chak az annyát űzte vólna el, a'fiához kívánkozván, viszsza-tért vólna; a'vagy Abrahám-is, szánakodván az ártatlan gyermeken, az annyát viszsza-hívatta vólna. Ugyan ezért, az Isten az ő népének, bizonyos napokon, nem chak a'kovászos kenyérnek ételét tíltotta-meg [m], hanem annak házokban-való létét-is; hogy meg ne kívánhatnák: és a'Nazaræusoknak, nem chak a'bor-italt tíltotta-meg [n], hanem *a'nyers és aszszú-szőlő-ételt-is.*

Mind ezekből ki-tetszik, hogy a'ki a'Bűnnek veszedelméből ki akar menekedni, annak minden alkolmatosságától el-távozzék. Mert szokása az Ördögnek, hogy az embert, néha kedvére bochátván, nem igen ostromlya: de az alkolmatosságokban tartya, mellyek-által meg-ejtheti, valamikor akarja. Melyben szépen példázta Fárao az Ördögöt: ki, sok chapások-után, reá hajolván, hogy el-ereszténé az Izraël fiait, olly álnokságot gondolt, mellyel ismég könnyen viszsza-vonyhatta vólna; és azért így szóllott Moysesnek [o]; *Mennyetek-el, áldozzatok az Urnak: chak a'juhaitok és chordáitok maradgyanak-meg:* gondolván, hogy, ha a'marhájok Egyiptusban maradna, ő-magok-is könnyen viszsza-térnének. Kinek nagy okosan felelt Moyses [p]: *Minden nyájunk elmégyen velünk; egy körömsem marad-el azokból, mellyek szükségesek a'mi Urúnk Istenünk tiszteletire.* Így kell nékünk-is chelekednünk; egy körömnyi alkolmatosságot se hadgyunk az Ördögnek, mellyel nyakon-fogva viszsza-vonhassan. mert, *A'ki a'veszedelmet szereti, abban vész-el* [q].

Harmadszor: Az Út-félhez hasonlók, a'kik a'Predikátzión alusznak, és az Isten Igéjét szívökbe nem eresztik: mivelhogy az álom, azt chak fülébe sem bocháttya embernek. Innét vagyon, hogy *a'Déli Ördög* [r], ki az álommal kísérgeti az embert, a'heába-való tréchéléskor senkit nem ostromol: hanem, a'Predikátzio halgatáskor, és egyéb Isteni szolgálatkor, fölötte igen nyughatatlankodik, és búsíttya az embert. Azt írja Szent Lukách [s]; hogy, Sz. Pál predikálván Troásban, egy Eutikus-nevű ifiú az ablakon ült; és a'nehéz álomtól el-nyomattatván, a'harmadik rend-házból le-esett, és halva vétetett-fel: jelentvén, hogy az Isten Igéjének halgatásában-való szunnyadozás (melly abból származik, hogy ember az Isten Igéjét nem kedvelli, sem bőchülli) lelki halálba ejtheti az embert: melynek az a'jele, hogy a'heába-való dolgokat szorgalmatosban, és kedvesben halgattyuk, és azért nem szunnyadozunk azokan. Félek rajta, hogy több kövétői ne légyenek Eutikusnak, hogy-sem *Mácheſnek*: kiről azt írja *Cassiánus* [t], hogy, valamikor lelki dolgokról szóllottak előtte, éjjel vagy nappal, soha az álom meg nem restítette: de mihelyen valami rágalmazó, vagy heába-való beszédet kezdettek, leg-ottan el-szunnyadott. Ki azt-is szokta vólt mondani [u], midőn valakit a'lelki beszélgetéskor szunnyadozni látott; hogy a'lelki beszédnek ostromlója az Ör-

A

d *Deut.* 7.5.

e *Thren.* 2.19

f *Ioan.* 2.15.

g 3. *Reg.* 19. 21.

h *Matt.* 4.20. 22.

B

i *Gen.* 2.17.

k *Gen.* 3.3.

l *Gen.* 21.10.

m *Exod.* 12. 15.

n *Num.* 6.4.

C

o *Exo.* 10.24.

p *vers.* 26.

q *Eccli.* 3.27.

r *Pſ.* 90.6.

D

s *Act.* 20.9.

t *Lib.* 5. *de Inſtit. Renunt. c.* 29.

u *Ibid. cap.* 31.

A dög, ki az álmot akkor hozza emberre. sőt ennek bizonyos jelét-is adta: mert mihelyen valami mesét kezdett beszélleni, leg-ottan fel-ébredtek, és szorgalmatoson figyelmeztek, a'kik az-előtt szunnyadoztak.

Negyedszer: Az Út-félhez hasonlók; a' kik tudva, és szánt-szándékkal a'Predikatziókor ide 's tova bújdosnak elméjökkel, szemökkel fel 's alá chatáznak, egyebekre hunyorgatnak, nem oda-valo dolgokról gondolkodnak, vagy idegen dolgokról-valo könyveket olvasnak. Ezeket, a'Zidókhoz hasonlíthattyuk; kik, fülöket bé-dugván, nem akarták Sz. Istvánt halgatni [x]: a'vagy azokhoz, kik Sz. Pál-ellen kiáltoztak, és ruhájokat le-vetvén, port hántak az égbe [y]. Melly porhoz és kiáltáshoz, hasonló dolgokat chelekesznek az illyetén Halgatók; úgy hogy az Isten Igéjét, se halhassák jó szerével, se érthessék: mert chak testökkel vannák jelen, szívökkel pedig másutt jargalnak; hol konyhán 's hol pinczében, hol kertben 's hol malomban, hol mezőn nyúlászásban, 's hol piaczon vásárlásban. Ezek az Úthoz-hasonlók, melly eggy-aránt szolgál a'jóknak és gonoszoknak, köz az okosoknak és bolondoknak: mert ők-is úgy viselik magokat, hogy semmi külömbséget nem tésznek a'tréfa-beszéd- és Isten Igéje-között, a'Komédia- és Predikátzio-között. Ezek-ellen, panaszolkodik az Isten a'Proféta-által, mondván [z]: *A férfi az ő felebaráttyának mond: Iertek-el, és halgassuk michoda beszéd légyen melly az Urtól ki-jő. Es hozzád jönek, mint-ha a'nép jöne-bé, és le-űl előtted az én népem, és halgattyák a'te beszédedet, és nem chelekeszik-meg azokat: mert ének-szóra fordittyák azokat, és az ő fösvénségöket követi az ő szívök. Es olly vagy nékik, mint egy játékos ének, melly kedves és gyönyörűséges szóval énekeltetik: és halgattyák a'te igéidet, és meg nem chelekeszik azokat.* Hallod-e mit mond? Játékos éneknek tartyák az Isten Igéjét: mert, mi-képpen hogy a'játékos ének-között, akár-mi mást szól és gondol ember: azon-képpen ezek, az Isten Igéje-kor akár-mit chelekesznek.

Ötödször: A'kik a'Predikatziót nem úgy halgattyák, mint Isten Igéjét, melyben fogyatkozás nem lehet; hanem mint ember beszédét, melly gyakorta helyetlen. Azokáért ezek, nem a'végre mennek a'Templomba, hogy tanúllyanak, hanem hogy a'Predikátort ítéllyék, vagy meg-is fogják beszédében; a'mint a'Zidók mentek Krisztus Urúnkhoz [a]: és nem úgy figyelmeznek arra a' miből tanúlhatnának, mint a'miből a'Tanítókat vádolhattyák, vagy chúfolhattyák. Ezektől nem igen távul járnak azok, kik azért mennek a'Predikatzióra, hogy valami újságot hallyanak, mellyet az-előtt soha nem hallottak; mint az *Athénai*akról olvassuk [b], hogy *Semmi egyébben nem vóltak foglalatosok, hanem chak hogy valami újat mondanának, vagy hallanának.* Sőt azok-is, kik chak fülöket akarják gyönyörködtetni a'Predikatzióban; mint régenten az ékesenszóló Orátorok és Poëták beszédiben. Efféle Halgatók, gyakorta nem hogy életöket meg-jobbítanák, hanem inkább gonoszbá lésznek: mert, ha 'chak történetből-is valami vétek-ellen szóll a'Taníto, melyben részök vagyon, dúlnak-fúlnak ellene; azt alítván, hogy szánt-szándékkal ő-ellenek szóllott. noha chak eszébe sem jutott, ha jelen vannak-e, vagy ninchenek. Ezek, gyakorta egyebeknek-is ártnak: mert a'Tanítót rágalmazván, meg-útaltattyák vélek; és azt chelekeszik, hogy se hitele, se böchűllete ne légyen.

Hatodszor: A'kik a'Predikátziót nem magoknak halgattyák, hanem másnak; arra figyelmezvén, hogy azt másra kenhessék. Igy a'férfiak, kedvessen hallyák a'mit az aszszonyokra mondanak; és ezek-is, a'mit amazokra: hasonló-képpen, a'Világi emberek örömest hallyák, a'mi az Egyháziak-ellen vagyon; és ezek, a'mi amazok-ellen. Hasonlók ezek az étek-osztókhoz: kik, ha mi jó falatot találnak, másnak adgyák; és magoknak, chak a'mochkos kezet, és a'kést hadgyák, lelköket meg-mochkolván és meg-sértvén.

Hetedszer: A'kik az Igét chak halgattyák, de szívökbe mélyen nem bochátyák, hogy azt valóban meg-hánnyák-vessék, és arról szorgalmatoson elmélkedgyenek. Szép dolgot mond a'Bölch [c]: *Minden chelekedetidben meg-emlekezzél utólso dolgaidról, és örökké nem vétkezel.* Nagy dolgot ígér: de kinek? Bizony, nem annak, a'ki chak halgattya az Utólso dolgokról-valo Predikatziókat; tudni illik, a'Halálról, Itéletről, Pokolról, és a'Mennyei bóldogságról: mert sokan, sok Predikatziókat hallanak azokról, de a'mellett úgy iszszák a'hamisságot mint a'vizet, és el-is veszsnek az ő hamisságokban. Sem annak, a'ki addig emlekezik-meg az Utólso dolgairól, míg a'Predikátzio tart. mert az sem elég: hanem, az kívántatik, hogy mindenütt, és minden időben, és minden dolgaink-között, elménkben forgassuk azokat, hogy jó gyökeret verjenek. Az-okáért, mikor azt hallod, hogy Meg kell halnod: nem kell chak abban hagynod, hanem elmélkedned kell arról, és neminémű-képpen magadra venned, hogy azt sem tudod, melly

[x] Act. 7. 57.
[y] Act. 22. 23.
[z] Ezech 33. 30.
[a] Mat. 22. 15.
[b] Act. 17. 21.
[c] Eccli. 7. 40.

órában meg-ragad a'Halál; és talám ollykor, mikor ingyen sem vélnéd, és mikor leg-készületlenb lészsz hozzája; hogy nem tudod, hol, és mi módon történik halálod. mivelhogy mindenütt utánnad ólálkodik a'Halál, ezer módgya lévén arra, hogy ki-végezzen e'világból. Mikor pedig azt hallod, hogy a'Kristus el-jő Itélni mindeneket: elébb menny elméddel, gondolkodván arról, hogy minden chelekedetidről, beszédidről, és gondolatidról-is számot kell adnod; hogy semmit el nem titkolhatsz; hogy a'Bíro igaz lévén, semmit meg nem enged; hogy a'sententzia-után, örökké, vagy a'pokolban kell kínlódnod, vagy menny-országban országlanod. Hasonló-képpen kell emlekezned, és elmélkedned a'több dolgokról-is, ha azt akarod hogy örökké ne vétkezzél, vagy a'vétekb e örökké meg ne maradgy. Innét vagyon, hogy Urunk nem mondotta, hogy az Ördög az Igét az ember füléből ragadgya-el; mert tudgya az Ördög, hogy a'melly ige-chak a fülben marad, hamar ki-esik magától-is; és, a'mint szoktákmondani, eggyik fülön bé-megyen, a másikon ki. Sem, hogy a'szájából vészi-ki; mert azt-is meg-engedi, hogy ember valami jót szóllyon; a'mint a'Sz. Pál ellenségit, az Evangéliom predikállására ingerlette [d], hogy azzal háborgatnák-is Sz. Pált, és magoknak-is ártanának. mivelhogy afféleknek méltán mondhatni [e]: *A'te szádból ítéllek-meg téged, gonosz szolga*, mert nem chelekedted a'mit mondottál, és a'mire mást tanítottál. Se pedig a'lengeteg gondolatból. sőt, néha ő-maga vét valami jó gondolatot előbe; a'mint Evát a'kígyó, az Isten parancholattyára emlekeztette, mellyel meg-tíltotta vólt némelly fa gyümölchének ételét [f]. Nem bánnya, hogy az Isten parancholattyáról imígy-amúgy meg-emlekezzünk, hogy ne menthessük magúnkat a'tudatlansággal, és annál inkább neveked-gyék mind bűnünk, 's mind bűntetésünk. Arra pedig igen vígyáz, hogy szívünkben-gyökeret ne verjen, és akaratunkat jóra ne indíttsa. Mert, valamíg szívünket el nem foglallya az Isten Igéje, könnyen eleit-vészi, és el-ragadgya. Az-okáért, eszébe vévén hogy a'szívbe száll, ottan minden erejével és álnokságával azon vagyon, hogy ki-rázza belőle, és ne hadgya meg-gyökerezni. Így chelekedett *Avennir*-nevű Indiai király-által: ki, a'mint Sz. *Damascénus* írja [h], meg-értvén, hogy a'fia Jósafat, *Bárlaam* Remete-által a'Keresztyén hitre tért; és alítván, hogy még a'szívében erős gyökeret nem vert; azt ki akarta gyomlálni, és a'Persiai király leányát, ki fogva vólt nála, küldötte hozzája-, hogy el-hitetné; és arra vinné, hogy házas-társúl venné: azt ígérvén néki, hogy ő-is Keresztyénné lészen, és véle-eggyütt az egész *Perzia*-országa meg-tér. Halván azt Jósafat, és eszébe vévén, hogy az Ördög, a'leánzónak mind személyével, 's mind beszédével hajtogatni kezdené: el-fordúlván tőle, térdre esett, és nagy buzgósággal kezdett az Istennek könyörgeni, hogy meg-erősíttse. mellyet meg-nyervén, igyekezetiben álhatatosan meg-maradott. Hasonló-keppen chelekedett az Ördög, *Aquinumi* Sz. Tamással, az annya-által kinek híre- és akarattya-nélkül, tizen-hat esztendős-korában, a' Sz. Domokos szerzetibe állott vólt. Mert, hogy az Isten ígéjét, mellyet a'tekélletes életnek követésére vett vólt a'Szent Ifiú, az annya (mint Ördög eszköze) ki-ragadná szívéből, az úton meg-lesettette; és meg-fogattatván, egy várába vitette, a'hol egy fajtalan-aszszony-állatot küldött hozzája, ki gonoságra ingerlené, és meg-győzvén, a'Jó magot szívéből ki-veszténé. De a'szent Ifiú, látván a'gonosz aszszony állatot, a'szenes-házban két-felé tekínte; és egy tüzes fát látván, azt ragadá, és a'gonosz kisértőt ki-kergeté. És leg-ottan térdre esvén, azon könyörgött az Istennek, hogy a'Tisztaságnak szeretetiben meg-erősíttse: és azt olly módon nyerte-meg, hogy tellyes életében-, semmi testi indúlatot nem érzett; hanem, holtig a'Szűzességben meg-maradván, sokaknak használt, mind szép írásival, 's mind Istenes példáival.

III. RÉSZE.

A'Földnek Másik fogyatkozásáról, azt mongya Urúnk [i]; hogy, a'Kő-sziklára esett Mag, azokat példázza, *A'kik, midőn hallyák, örömmel fogadgyák az Igét; és ezeknek ninch gyökerők: kik egy-ideig hisznek, és a'kisértet idején el-távoznak:* az-az, kik el-kezdik a'jót, de könnyen félben hadgyák. Ezekben, az Isten Igéje jó indúlatokat szerez, és a'jó életre kezdi vezetni: de nem viszi végbe, azért, hogy gyarló és erőtlen gyökeret vert. mivelhogy nem kövér és zíros földben vagyon, hanem száraz és sovány földben: az-okáért, mihelyen valami erős sütögető szél támad, a'mi fűbe ment vólt-is, ki-szárattya. Kiknek azt mondhatnók Dáviddal [k]: *Az Efraim fiai a'kéz-ijat meg-vonván, és meg-ereszt vén, viszsza-tértek a'harcz napján.* Ezek-is egy-néhány rend-béliek:

Elsőben; Azok, kik valami vétket szokásúl vévén, abban meg-általkodtak, és abból nem akarnak ki-térni; kik, noha örömest halgattyák az Isten Igéjét, és valami jót-is che-

A

B

d *Phil.* 1. 17.
e *Luc.* 19. 22.

f *Gen.* 3. 1.

C

h *In Vita Barlaam & Iosaphat.*

D

i *Luc.* 8. 13.

k *Psf.* 77. 9.

A

lekeſznek: mindazáltal az, az egy vétek, minden jót haſzontalanná téſzen; és fogva tartya őket, hogy tekélleteſſen, és valóſágoſon meg ne térjenek. Innét láttyuk, hogy némelly Bűnősök, halván a' Predikátzióban, életőknek útálatos és veſzedelmes állapattyát, igen meg-indúlnak, és ugyan keſerveſſen ſirattyák-is bűnőket: de meg-gondolván gyarlóſágokat, és a' meg-rőgzött gonoſz ſzokáſt; és eſzőkbe vévén, hogy, ha valóban meg-akarnának térni, el kellene minden ſzerelmes és kedves dolgokat hagyni, meg-maradnak a' régi roſz állapatban. mivelhogy nem vetik reménſégőket az Iſtennek hatalmas Malaſztyában, és ſegétſégében, hanem chak a' magok erőtlenſégét nézik. Illyen vólt amaz Ifiú: ki, Urunknak ama' jeles tanátſát halván [l]; *Ha tekélletes akarſz lenni, menny-el, add-el a' mid vagyon, és add a' ſzegényeknek: el-ment ſzomorúan, mert ſok jóſzága vólt*; és nem alította magát elégſégeſnek lenni, hogy annélkül el-lehetne. Illyen vólt egy-ideig Sz. Agoſton-is: ki, a' meg-téréſről gondolkodván, és látván, hogy el-kellene hagyni az aſzſzony állatokkal-valo nyájaskodáſát: nehéznek tetſzett, és ſoká-ig tuſakodott magában; a' mint ő-maga írja [m]. Illyenek nem keveſſen vannak az Újító Tanítók-kőzőtt, fő-képpen a' kik Hittől-ſzakadtak: kik, vagy bujaſágból, vagy egyéb gonoſz indúlatból, el-hagyván az igaz Hitet, nyilván tudgyák hogy gonoſzúl chelekednek, mert lelki-iſméretők úntalan vádollya őket: de még-is, vagy a' Dalilához-valo tiſztátalan ſzerelem, vagy a' ſanyarú élettől-valo félelem, a' Tévelygés rabſágában tartya őket. Erről nem-kevés példákat hozhatnánk-elő, ha ſzükſég vólna: de kettőből, künnyen meg-értheti akár-ki-is a' többinek állapattyát. *Bernardinus Ochinus*, arra-valo boſzſzúſágában, hogy el-eſett a' Florenczíai Érſekſégtől, és a' Cardinálſágtól, mellyeket tellyeſséggel el-nyelt vólt reménſéggel, a' Calviniſtákhoz pártolt; és *Genevá*ban, egy ifiú menyetskéhez kőtőtte magát, kitől ſzámos gyermeki-is lőttek. Kit, midőn némelly Kereſztyén atyafiak arra íntettek vólna, ſzánakodván lelki veſzedelmén, hogy a' bűnben meg ne általkodnék, hanem Iſtenéhez térne; azt felelte: Feleſégemet és gyermekimet, kikhez főlőtte igen hajtok, el nem hagyhatom, és azok léſznek őrők veſzededelmemnek okai. Élő Iſten! bezzeg kemény kő-ſziklává változott vólt ennek a' nyomorúlt ſzőkőtt Barátnak ſzíve, hogy az őrők veſzedelemnek félelme ſem ronthatta-meg. A' mí időnkben, Tordánus János, ſok álhatatlanſági-után, a' Kápából ki-ugordván, és lelki-iſméreti-ellen a' *Lutheriſták*hoz adván magát, egy ſánta nemes aſzſzonyt fogadott melléje. És midőn ſokan okát kérdették vólna pártoláſának: némelly jó barátinak nyilván meg-vallotta, hogy őtet a' bor, és a' teſti ſzabadſág ugratta-ki a' Kápából; nem remélvén, hogy a' jámbor Szerzeteſek, latorſágát tovább el-ſzenvednék. és úgy-is lőtt vólna, chak harmad nap-múlva-is, ha el nem ſzőkőtt vólna.

B

C

Máſodſzor: Azok, kik a' Predikatzióban, mód-nélkül meg-indúlván, vakmerő-képpen valami nehéz dolgot próbálnak, mellyet az-után meg-bánnak, és félbe-ſzakaſztyák. Illyenek, a' kik, Lelki tanítójok híre- és tanátſa-nélkül, valami nagy dolgot fogadnak, meg nem próbálván erejőket; mellyet az-után neheztelvén, bé nem tellyeſítnek. Sz. Péter, annyíra fel-indúlt vólt Urúnknak beſzédére, hogy őtet a' Kaifás házába kéſérte: mellyet az-után igen meg-bánt, és meg-ſiratott, mert féltében ott tagadta-meg édes Meſterét. Illyenek vóltak ſokan régenten; a' mint Sz. *Cypriánus* írja: kik vakmerőképpen a' Mártyromſágot keresték; de az-után a' kínokban, a' Kriſtuſt-is meg tagadták. Illyenek moſt-is azok, kik, a' Szerzetes életnek, ſúllyos rend-tartáſit meg nem fontolván, magok gondolatlanúl olly rendbe mennek, melynek terhét el nem viſelhetvén, nagy gyalázattyokra, és ſokaknak botránkozáſával, ki-őltőznek a' Kápából, és gyakorta tellyeſséggel kétſégbe-is eſnek, és minden gonoſságra hanyat-homlok mennek. Ezekhez haſonlók, a' kik, noha nem vakmerőſégből, ſem magok gondolatlanúl nem kezdnek efféle nagy dolgot; mindazáltal, mivelhogy magok erejében főlőttébb bíznak, és, felfualkodván jó igyekezetőkben, azt az Iſtennek nem úgy ajánlyák a' mint kellene, ſe gyakor imádſággal ſegétſéget nem kérnek tőle: meg-eſnek, és ſzégyent vallanak. Azért írta Sz. *Cyprianus* [n]; hogy az Anyaſzentegyháznak, oktatni kellene a' Kereſztyéneket, főképpen az üldőzéſnek és háboruſágnak idején; és a' baj-viadalra kéſziteni, fő-képpen a' Szentſégeknek gyakorláſával; mellyekkel, ollyan állapatban, nem chak egyſzer, hanem többſzör-is kellene egy hétben élni. Az-okáért nem choda, hogy a' háboruſágnak idején, ſokan a' Hitet-is meg-tagadgyák: mert az Iſten Malaſztyában ritkán-réſzesűlnek a' Szentſégek-által, mivelhogy azokkal igen ritkán, vagy igen hidegen éltek.

D

Harmadſzor: A' kik, az Iſten Igéjét halván, életőket meg-akarnák jobbítani, de az *Ejjeli félelem* [o] meg-rettenti őket; és *Ott rettegnek, félelemmel, a' hol ninch félelem* [p]. Elsőben: Némellyek attól félnek; hogy, ha meg-térnek, bőchűlletben nem léſznek némelly fő

l *Mat.* 19. 21.

m *Lib.* 8. *Confeſſ. c.* 5.

n *Serm.* 5. *de Lapſis.*

o *Pſ.* 90. 5.

p *Pſ.* 13. 5.

embe-

embereknél. Így olvaſſuk [q]; hogy *Sokan hittek a' Kriſtusban; de a' Fariſeuſok-miá, nem vallották ôtet, hogy a' Synagogából ki ne vettetnének: mert inkább ſzerették az emberek dichôſéget, hogy-ſem az Iſtenét.* Ezeknek kemény ſzívök vagyon, és igen nehezen térnek-meg; a'mint Urunk-is jelentette, mondván [r]: *Mi-képpen hihettek ti, kik dichôſéget vészitek egy-máſtól; és a' dichôſéget, melly egyedûl az Iſtentôl vagyon, nem kereſitek?* II. Némellyek attól tartnak, hogy, ha az aitatoſságnak adgyák magokat, és a' Szentſégeket gyakorlani fogják, lelki-iſméretök nyughatatlanná léſzen, rettegvén a' ſzám-adáſtól; mellyel azok tartoznak, kik az Iſtentől ſok jókat vésznek. Ezek, haſonlók a' gonoſz ſzolgához, ki az ô Urának pénzével nem kereskedett, azt a' földbe áſván: de nem haſznált véle [s]. III. Némellyek attól félnek, hogy, ha a' tekélletes életet kezdik követni, és nagyobb ſzentſégre fognak igyekezni, nagyobb kiſértetök léſzen, és nagyobb vétkekbe eſnek. Illyenek, a' kik attól félnek, hogy, ha az Iſtennek örök Szüzeſséget fogadnak, inkább fogja ôket az Ördög kiſérteni; és, ha meg-ejti ôket, nagyobb vétkök léſzen, a fogadáſnak meg-ſzegéſéért: nem gondolván azt meg, hogy a' melly lélek, a' Szüzeſségnek fogadáſával, az Iſten Jegyeſévé lőtt, azt az Iſten kivált-képpen oltalmazza, és az ördögi inchelkedés-ellen nagyobb erőt ád néki: sőt az Ördög ſem olly künnyen árthat néki; inkább tartván tőle, hogy-ſem attól, a' kinek oliyan fogadáſa ninchen. Haſonlók ezekhez, a' kik az el-kezdett jót, félben akarják hagyni, nem érezvén valami nyilván-valo elő-menetelőket; és látván, hogy naponként azon fogyatkozáſokba eſnek, kik nem külömben chelekeſznek, mint az, a' ki ſzennyes ruháját meg nem akarná moſatni; tartván attól, hogy iſmég bé-ſzennyezi: a' vagy, a' ki a ſik úton el-eſvén, nem akarna fel-kelni; félvén attól, hogy iſmég meg-chuſzamodik, és el-eſik. A' minden-napi Bochánando vétkektől-valo féltünkben, nem kell a járáſt félbe hagynunk: mert a' mi életünk, gyakor eſés, és fel-kelés. mivelhogy *az Igaz is hétſzer eſik el, és fel-kél* [t]. Senki el nem múlattya adóſságát meg-fizetni, azért hogy iſmég meg kell magát adóſítani: sőt ki-ki azon igyekezik, hogy naponként valami réſzét meg-fizeſſe: és ne hadgya annyira nevekedni, hogy az-után tellyeſséggel meg-ne fizetheſſe: Azon-képpen, nem illik, hogy bűneidet a' gyónás-által le ne tegyed, félvén attól, hogy iſmég bűnbe eſel. sőt inkább azért gyónnyál gyakrabban, hogy a' ſok bűn el ne hatalmazzék rajtad, és fölöttébb-valo neheſségével tellyeſséggel el ne nyomjon.

Ezek mind kemény-ſzívűek: kik *Az ô ſzívôket ollyanná tötték mint a' gyémánt* [u]; és, *Az orczájokat keményebbekké a' kőnél, és nem akartak meg-terni* [x]: Melly keménség, a' ſzokáſtól ſzármazik: a' mint az út-is, mentől gyakrabban járják, annál inkább meg-keményedik; és a' poſztót, mentől gyakrabban feſtik, annál nehezben hadgya-el ſzínét; és künnyebb el-koptatni, vagy el-ſzaggatni, hogy-ſem ſzínét meg-változtatni. De ezt a' neheſséget, nem véſzi eſzébe, és nem érti a' bűnös ember; azt vélvén, hogy künnyen el-hagyhattya a' ſzokáſt-is: de igen meg-chalatik; és akkor fogja érzeni, mikor ki akar belőle feſelni. a' mint a' ſzarvánál meg-kötött ökör, mind addig ſem érzi hogy meg-kötötték, míg nem el akar futni; és a' rúdhoz-kötött karvoly, míg nem el akar röpülni. Azért mongya Salomon a' balgatag bűnös emberről [y]: *Nem érti a' bolond hogy kötelekre vonattatik.* Choda mint játzottattya ezeket az Ördög, és úgy bánik vélek, mint a' gyermek az ô meg-kötött madarkájával: mert néha meg-ereſzti ugyan a' kötelét, hogy valami keveſé röpülheſſen; de mikor leg-jobban akar röpülni, alitván hogy meg-ſzabadúlt, hátra rántya, és meg-ejti. melly játékban gyönyörködik ugyan, de a' nyomorúlt madárnak nyavalyájával. Azon-képpen, a' kit az Ördög kötve hordoz a' gonoſz ſzokás-által, néha ſzabadon hadgya, és nem kiſérgeti: úgy hogy, halván az Iſten Igéjét, ſirattya vétkét, a' penitentziához kéſzül, és azt véli hogy tellyeſséggel meg-ſzabadúl: de eſzébe ſem véſzi, hogy az Ördög hátra rántya, ſzokott bűneibe ejti, és chak játzottattya. Mindazáltal, olly az Iſtennek irgalmaſsága, hogy a' kemény ſzíveket ſem hadgya-el mingyárt, hanem ſok eſzközök-által akarja lágyítani, hogy a' kő-ſzívet hús-ſzívvé változtaſſa [z]: elsőben, gyengén tapogattya, az ô hálálának érdemét; és ſok jó-teteményit eſzünkbe juttátván: az-után, kenegeti bélső és lelki indúlatokkal: azzal nem elégedvén, e' világi jóknak kedves vizeivel öntözi: végtére, a' háboruſágnak tüzére viſzi: de ha mind ezek ſem haſználnak, utólſzor az örök pokolra veti. mert, a' mint a' Bölch mongya [a]: *A' kemény ſzív, gonoſzúl léſzen utóllyára.* Ezeket a' lágyító módokat; külömb-külömb-féle dolgokban feltaláljuk: mert a' kemény viaſzſzat, kezünkbe forgatván, meg-lágyíthattyuk; a' kemény bőrt, kenegetvén; a' kemény földet, öntözvén; a' vaſat a' tüzbe tévén: de az Iſten, azon egy kemény ſzívet-is, mind ezekkel a' módokkal meg-próbálja, minek-előtte el-veſſe, és veſzeſſe.

De itt azt vedd eſzedbe, hogy ennek a' Máſodik fogyatkozáſnak okát, Urunk a' Nap

meleg-

[q] Ioan. 12. 42
[r] Ioan. 5. 44.
[s] Mat. 25. 24.
[t] Prov. 24. 16
[u] Zach. 7. 12.
[x] Ier. 5. 3.
[y] Prov. 7. 22.
[z] Ezech. 11. 19.
[a] Eccli. 3. 27.

A

melegségének tulajdonította; a'mint Sz. Máténál olvassuk [b]; *A' Nap*, úgy-mond, *fel-kelvén, el-hevülének: és, mint-hogy nem vala gyökerök, el-száradának:* mellyen a' Háborusságnak, és kísértetnek idejét érti; a' mint a' mái Evangéliom meg-mutattya. És Sz. Péter-is, a' nagy háborusságot, a' Napnak hévségéhez hasonlította [c]: *Szerelmesim*, úgy-mond, *ne chodálkozzatok a' haborusságnak hévségében, melly a' ti próbálástokra vagyon.* és meg-magyarázván, utánna veti; *mint-ha valami új dolog történnék rajtatok: hanem a' Krisztus szenvedésiben részesülvén örüllyetek.* Jelentvén, hogy az Isten szolgájának, nem mélto a' háborusságban elétvelyedni: sőt azt, mint kívánatos és gyönyörüséges dolgot, kedvelleni kell, mivelhogy a' Krisztushoz hasonlová tészik őtet, és a' Szentek társaivá. Jóllehet efféle hévségtől, meg-is szabadíttya az Isten azo híveit; a' mint a' Próféta jelenti, mondván [d]: *Reménség lőttél a' forgó-szél-ellen a' szegénnek az ő háborusságában, árnyékozo a' hévség-ellen.*

b *Matt.* 13. 6.

c 1. *Pet.* 4. 12.

d *Isa.* 25. 4.

Chodálatosnak tetszik pedig, hogy a' Magnak fogyatkozása, a' Háborusság hévségének tulajdoníttatik: holott inkább a' Jószágos cheleked et erősödik, és gyarapodik a' háborusság-által, mint-hogy *sok háborusság-által-is kell bé-mennünk az Isten országába* [e]. És a' Magban-is láttyuk, hogy nem nevekedik, se ki nem chirázik, ha a' Napnak melegsége nem süti, vagy nem éri: és azért mongya Sz. Jakab [f]; hogy *Minden örömnek alittsuk, mikor külömb-külömb kísértetekbe esünk: tudván, hogy a' mi Hitünknek próbalása, békeséges-türést szerez. A' békeséges-türésnek pedig, tekélletes chelekedete vagyon.*

e *Act.* 14. 21.

B

f *Iac.* 1. 2.

Ebben ninch semmi ellen-mondás, ha a' személyeknek külömbségét meg-gondollyuk. Mert a' gyarló embert, a' nagy háborusság el-fogyattya: de az erős embernek nem chak nem árt, hanem ugyan használ-is; mint a' gyenge-gyökerü fű-is, midőn elsőben zöldellik, sokáig a' hévséget el nem szenvedheti, kára-nélkül. Az Isten gond-viselésének tulajdona azért, hogy nagy bőlchen el-rendeli, ki minémű terhet viselljen. *mert hív, és nem hágy minket a' fölött kísértetni, a' mit el-szenvedhetünk: de a' kísértettel elő-menetelt-is szerez, hogy el-szenvedhessük* [g]. De a' kevély ember, nagyot tulajdonítván magának, ereje-fölött valo kísértetbe esik; hogy el-esvén, meg-értse gyarló és erőtlen-vóltát. Azokáért, senki az Isten gond-viseléše-ellen nem panaszolkodhatik, mint-ha emberre ereje-fölött-valo kísértetet bochátana; hanem ki-ki, vagy a' maga kevélységét vádollya, a' mint mondám; vagy pedig túnyaságát: mivelhogy sem az Istentől vött erővel úgy nem-él, a' mint kívántatnék, sem nagyobb erőt nem igyekezik nyerni könyörgéssel. Az Apostolokat tekintsük-meg példáúl. Urúnk meg jövendölte vólt nékik, hogy, *Minnyájan meg-botránkoznak ő-benne*: de ők, nem ismérvén magok erejét, és nagyot tulajdonítván magoknak, készeknek mondák magokat a' halálra-is [i]. Az-után a' kertben, meg-hagyá nékik [k], hogy *Imádkoznának, és vigyáznának, hogy kísértetbe ne essenek*: de ők azt nem-chelekedvén, el-aluvának; és chak hamar arra jutának, hogy mind el-hagynák őtet. Feltámadása-után-is, meg-parancholá nékik, hogy addig meszsze ne chatáznának, *míg nem erőt vennének menyből* [l]: és mint-hogy azt meg-chelekedték, könyörögvén az Istennek, és semmit magoknak nem tulajdonítván, nem chak a' kemény ostorozást szenvedték-el [m], hanem a' gyalázatos szenvedésben ugyan örvendeztek-is.

g 1. *Cor.* 10. 13.

C

h *Mat.* 26. 31.

i *vers.* 35.

k *Luc* 22. 46. *Matt.* 26.

l *Luc.* 24. 49.

m *Act.* 5. 41.

Következnek, hogy a' Harmadik fogyatkozásról-is szóllanánk: de, hogy ne nyújtsam fölöttébb e' mostani Predikátziót, a' következendőben arról bővebben akarok szóllani. Azonban kérem az Istent, hogy az igaz úton vezérelvén bennünket, az Útfélen-valóknak fogyatkozásitól meg-őrizzen; és igaz erőt adván, a' kemény szívet el-távoztassa tőlünk: hogy az ő Sz. Igéjét hasznosan halgathassuk, és annak olly gyümölchét hozhassuk, melly az örök életnek Jutalmát érdemelhesse: Mellyet engedgyen minnyájunknak a' mindenhato kegyes Isten, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért. Amen.

D

HARMADIK PREDIKATZIO.

AZ Evangéliomban külömb-külömb-féle emberek, külömbözö igyekezettel, külömb-külömb-féle Kérdéseket adtak Urúnk eleibe.

Elsőben: Némellyek, hogy meg-fognák beszédében; mint mikor a' Farisæusok tanítványi, a Herodiánusokkal, azt kérdették [a]: *Hasznad-e a' Chászárnak adót adni, vagy nem?* II. Némellyek, hogy meg-próbálnák tudományát és bölcheségét; mint, midőn a' Törvény-tudó Doktor azt kérdette [b]: *Mester, mellyik a' nagy parancholat a' Törvényben?* III. Némellyek, hogy tanátsot kérdenének; mint mikor az Ifiú azt kérdette [c]: *Mit cheleked egyem, hogy örök életem legyen?* IV. Némellyek, hogy tanúlnák tő-

a *Mat* 22. 17.

b *Mat.* 22. 36.

c *Mat.* 19. 16.

nak tőle; mint, mikor a'mái Evangéliomban azt kérdették a Tanítványok [d]: *Mi vólna e' példa-beszéd?* Hasonló okból, gondolom, kérdezkedett az-is, a'ki azt mondotta [e]: *Uram, keveſſen vannak-e a'kik üdvözűlnek?* Kinek, a'mit homályos beszéddel felelt, másutt nyilván meg-mondotta, és nem chak egyszer, hanem kétszer-is [f]; tudni illik: *Sokan vannak a'hívataloſok, keveſſen pedig a'választottak.* A'mái Példa-beszéddel-is azont jelentette: mivelhogy a'Jó Magnak, mellyet a'jó Mag-vető az ő tulajdon földébe vetett, chak negyed része volt haszonra-valo. Mellyel azt példázta, hogy az Isten Igéje, az üdvősségnek egy fő eszköze, igen kevés emberben foganatos. noha az Evangéliom nem emlekezik valami vadon-érdőről, vagy ingoványos nedves helyről, mellyekben soha magot nem vetettek: hanem olly Szántó-földről, mellyet a'mennyei ekével szántottak-meg, és az Evangéliomnak Jó Magvával vetették-bé. Az-okáért, nem szóll a Pogányokról, és Hitetlenekről, kik az Evangéliomot nem hallották; hanem a Hívekről, kiknek az Anyaszentegyházban az Evangéliom predikáltatott: de mindazáltal azoknak nagyobb része el-vesz; úgy-mint, a'kik az Út-félen-valo Földhöz, vagy a Kő-sziklához hasonlók; a'mint az előbbi Predikatzióban meg-magyaráztam: a'vagy pedig a'Tövises Földhöz, kik nem keveſſen vannak; a'mint e'moſtani Predikatzióban meg-mutatom; a' végre, hogy a'kevesek-kőzé számláltatván, kik a Jó Földhöz hasonlók, őrők Bóldogságra-valo gyűmölchőt bővségeſſen teremjünk.

I. Meg-magyarázom, Kik légyenek a'Halgatók-közzűl hasonlók a'Töviſekhez; és Mint légyenek Töviſek a'világi ſzorgalmatoſságok, gazdagságok, és teſti gyönyörűſégek.

II. Meg-mutatom, hogy Senkinek nem illik kétſégbe eſni, ha az Isten igéjét halgattya.

III. Szóllok az Üdvőzűlendőknek kevéſségéről.

ELSŐ RÉSZE.

A' Földnek Harmadik fogyatkozásáról, azt mongya Urúnk [g]; hogy *A Töviſek-közibe eſett mag, azokat példázza, a'kik hallották; és elő-menvén, a'ſzorgalmatoſságokról, és gazdagságoktól, és az életnek gyönyörűſégitől meg-fojtatnak, és gyűmölchőt nem hoznak.* A' Tövis, Három-képpen fojtya-meg a'vetemént: I. Mert, a'szükséges nedveſséget a' földből magához vonyván, attól a'Magot meg-foſztya, melly-nélkül nem élhet. II. Mert a Napnak melegségét, az égi harmatot, 's az eſsőt, hozzája nem ereſzti, és úgy minden táplalását ki-rekeſzti. III. Mert a'kaláſzt meg-szoríttya, hogy ne nevekedhesék szabadgyában. Három rend-béli Töviſről emlekezik pedig Urúnk: de gyakorta mind a'három eggyűtt találtatik: sőt, ha az emberek igyekezetit meg-gondollyuk, ritkán vagyon eggyik a'többi-nélkül? Mert, noha találtatnak a ſzorgalmatoſok-közőtt ſzegények-is: mindazáltal, bizonyos dolog, hogy, a'ki ſzorgalmatoskodik, gazdagodni igyekezik, hogy gazdag lévén, gyönyörűſégeſſen élheſſen. Es noha találtatnak zsobrák gazdagok-is, kik eleget sem mernek enni, nem hogy gyönyörűſégekben élnének: mindazáltal, az-is nyilván-valo dolog, hogy a'gyönyörűſéges élet, melyről Urúnk emlekezik, a gazdagság-nélkül nem lehet: a'gazdagok pedig igen kedvellik, és szert téſznek reája, vagy imígy, vagy amúgy; mint az Evangéliom-béli Gazdag, ki *Minden-nap friſſen lakott* [h], és bársonyba 's bíborba öltőzött; melly két dologban, helyheztetik a' világi emberek fő-képpen gyönyörűſégőket. Az-okáért, nem ok-nélkül mondhatnók, hogy a'Tövis, a'meg-mondott Három dolgot mind-eggyűtt, 's mind magán-magán példázza, mivelhogy mindenik, az ő módgya szerént, az Isten Igéjét meg-fojtya.

Az ELSŐ rend-béli Tövis, a'Szorgalmatoſság, Három okból fojtya-meg az Isten Igéjének Magvát, mint a'Tövis a'vetemént: I. Ha a'Tövis, a'föld nedveſségét magához vonyván, nem engedi hogy a'Magot táplállya. A világi Szorgalmatoſság-is azont chelekeſzi: mert a'Léleknek kővérsége, és éltető nedveſsége, az Istennek buzgó Szeretzeti; mellyet el-fogyat a'világi dolgoknak szereteti, melyből a'Szorgalmatoſság származik. mert a'mit nem szeretünk, arról nem szorgalmatoskodunk, hanem kűnnyen elfelejtyük, és veſzni hadgyuk: *Ha ki ſzereti e' világot, úgy-mond Sz. János* [i], *ninch abban az Atyának ſzeretete.* És Sz. Jakab [k]: *Paráznák, nem tudgyátok-e, hogy e'világ barátſága, ellenſége az Istennek? Valaki azért e'világ barátja akar lenni, az Istennek ellenſégévé leſzen.* Akarod-e az okát tudni? A'forrás, mentől több chatornákra vétetik, annyival kevesebb víz jút mindenikre, és sokára ki-is szárad: a'Szeretet-is, mentől több 's külömbőző dolgokra oſztatik, annál inkább kiſſebbedik, és végre tellyeſséggel el-fogy. II. Ha a'Tövis el-fogja a'Magtól, a'Napnak melegségét, és az eſsőt. Azont chelekeſzi a'Szorgalmatoſság-is az Isten Igéjének magvával: melly, hogy gyűmölchőt hozzon a'Halgató szívében, fölőtte igen segéthetik a'jóknak, és Isten-felőknek példái, mellyekkel szépen világoſ-

kodnak

A
d Luc. 8. 9.
e Luc. 13. 23.
f Mat. 20. 16. & 22. 14.
B
g Luc. 4.
C
h Luc. 16. 19.
D
i 1. Joan. 2. 15.
k Jac. 4. 4.

A

kodnak az emberek-előtt, mint a Nap az ő világoſságával. és mi-képpen hogy a'Napnak ſúgári, a'földben-valo Magot meg-melegítik, hogy hamarébb ki-kellyen: azonképpen a'jó példák, azoknak ſzívőket, a'kik láttyák, fel-gerjeſztik. De a'világi Szorgalmatoſság, nem engedi hogy ember a'jó példára vígyázzon: mert *a'Világ, a'mi övé, ſzeret*i [l]. és, mi-képpen hogy a' bagolynak ſzeme a' világoſságot nem ſzenvedheti: azonképpen ezeknek ſzemők a'jó példát; el-annyíra, hogy még a'Kriſtus példáiban-is megbotránkoztak: tudni illik, a'kevély, az ő alázatoſságában; a'főſvény, ſzegényſégében; a' világi ſzorgalmatos, a'mennyei dolgokban-valo foglalatoſságában. Jól mongya Aranyſzáju Szent János [m]; hogy, a ki ſzokáſúl vőtte a'réſzegſéget, nehezen hiſzi, hogy találtaſsanak, kik chak vizet ſem kóſtolnak; és, a'ki ezer gonoſz ſzemélyek-kőzőtt hever, lehetetlennek tartya hogy valaki ſzűzeſségben éllyen; és, a'ki a'máſét el-vonſza, nem hiſzi hogy némellyek a'magokét-is máſnak adgyák: azon-képpen, a'kik ezer gondoknak nyavalyájában meg-ſenyvednek, nem kűnnyen véſzik-bé a'Jóſzágos chelekedetet, mellyet Üdvőzitőnk parancholt.] A'világi Szorgalmatoſság azért, máſuvá hajtya, és

B

ide's tova hordozza embernek elméjét, mint a'ſzél az eſsőt máſuvá hajtya, hogy oda ne eſsék a'hol ſzűkſéges lőtt vólna. III. Ha a' Tővis, a'kaláſznak nevedékenſégének akadált ſzerez. A'világi Szorgalmatoſság-is le-nyomja, és neminémű-képpen meg-kőtőzi az embert, hogy a jó igyekezetben elő ne mehеſſen, és a'jóſzágos chelekedeteket végbe neviheſſe. Innét vagyon, hogy a'Szorgalmatos emberek, ſem alamiſnát nem adhatnak; mert azzal fogy a'marha, mellyet ők többíteni akarnak: ſem a'Templomba nem járhatnak, mert azzal dolgok múlik, melyhez más időt nem találnak: ſem az Iſten Igéjét nem halgattyák; mert az kevéſet hoz a'konyhára, és inkább illeti a'Papokat's Barátokat, hogy-ſem a'világi embereket: ſem felebaráttyok űgyét nem forgattyák; tártván attól, hogy irégyſégbe eſnek, és kárt vallanak miatta. egy ſzóval, *A'hol vagyon kinchek, ott vagyon ſzívők-is* [n]. Egy ótvőſnek, halála óráján, drágaſzép arany Kereſztet vittek

n *Matt. 6. 21.*

eleibe, hogy arra tekíntvén, meg-emlekeznék a'meg-feſzíttetett Kriſtusról, és úgy, mind nyavalyáját kűnnyebben ſzenvedné, 's mind magát néki ajánlaná. De az eſzébe ſem jutott: hanem ſzorgalmatoſon azon tudakozott, mint adnák giráját a'ſzép munkának: és így, a'ki tellyes életében minden Szorgalmatoſságát az aranyra fordította, halála óráján ſem gondolkodott a'Kriſtus ſzenvedéſéről, melly akkor leg-ſzűkſégesb, és üdvőſſegesb lőtt vólna.

C

Annak-okáért, a'kik lelkőkre valóban gondot akarnak viſelni, a'világi Szorgalmatoſságot félre-téſzik, ha ſzintén nagy méltoſsággal eggyűtt-jár-is: és ſok Királyok és Fejedelmek, lelki nyugodalmat kereſvén, e világi gond-viſelésből, mint valami tengeri ſzél-vészből ki-menekedvén, a'Szerzetes életnek pártyára ſiettenek, és azon nyugodtak-meg: Mint Gőrög-orſzágban *Anaſtáſius* Cháſzár, Urúnk ſzűletéſe-után 715. eſztendőben: Mihály Cháſzár, 800. eſztendő-tájban: *Iſaacius Comnénus*, 1060. eſztendő-tájban. Olaſz-orſzágban, *Rachiſius* a'Lombárdiai király, 741. eſztendő-tájban. Hiſpaniában, *Bamba* király, 674. eſztendőben: és *Veremundus*, 786. eſztendőben. Indiában, *Iőſaphat* király; a'mint Sz. *Damaſcénus* írja [o]. és ezeken-kívűl egyebek-is kűlőmb-kűlőmb Orſzágokban. És noha az Egyházi Fejedelmeknek kevéſebb okok vagyon a'világi ſzorgalmatoſságra: mindazáltal, a'Szent emberek főlőtte igen el-kerűlték a'Púſpőkſégeket, és a'míg lehetett, ellene-mondottak. és, ha kételenſégből fel-vőtték-is; de mihelyen módot találtak benne, a'lelki chendeſségre ſietvén, leg-ottan meg-váltak tőle. Jeles példát hagyott ebben, hogy moſt többekről ne ſzóllyak, *Petrus Damiani*: kit akarattya-

o *In Vita Barlaam & Ioſaphat.*

D

ellen, Iſtván Papa, 1057. eſztendőben, Kardinallyá tőtt. Ez, eſzébe vévén annak a'nagy méltoſágnak nyughatatlan állapattyát, és kívánván az előbbi chendes nyugodalmát: únſzollotta ſzűntelen Miklós Pápát, hogy őtet fel-ſzabadítván, méltoſágát máſnak adná. Mellyet, noha nem órőmeſt chelekedett a'Pápa: mindazáltal, látván nagy kívánſágát, reá hajlott: de penitentziáúl azt hatta néki, hogy ſzáz napig, minden-nap el-mongya az ótvenedik Zoltárt, és a'mezítelen teſtén ſzázat űtne oſtorral. Melly penitentziát nagy őrőmeſt meg-chelekedett, meg-ſzabadúlván a'gond-viſeléſnek tőviſétől; a'mint *Súrius* írja [p], és *Ierónymus Ravennas* [q]. Noha pedig nem minden kűlső gond-viſelés és ſzorgalmatoſság gonoſz: mindazáltal, a'főlőttébb-valo mindenkor ártalmas, és akadékot ſzerez a'Jóſzágos chelekedetnek gyakorlaſában.

p *In Vita illius 19. Maij.*

q *Lib. 5. Hiſt.*

A'MÁSIK rend-béli Tővis, a' Gazdagſág. Noha, a'mint Sz. Gergely írja [r], úgy tetſzenék, hogy a'Gazdagſág nem ſérti, hanem győnyőrkődteti az embert; és bizonyára nehéz azt el hitetni a'világ fiaival: de mint-hogy Kriſtus Urúnk mondáſa, igaznak kell lenni, és ſzűkſég el-hinni. És, ha a'világ fiai máſt álítnak, és rózáknak, vagy líliomoknak ítélik; azt mondhattyuk felőlők, a'mit a'Jób könyvében olvaſunk [s], hogy *A tőviſek alatt*

r *Hom. 15. in Evang.*

s *Iob. 30. 7.*

lenni.

lenni, gyönyörűségnek alittyák: mert a'Gazdagságban gyönyörködnek, melly Sok-képpen hasonló a'Tövishez:

Először: A'Tövishez nehezen férhet az ember, és ritkán menekedik-meg tőle, sérelem-nélkül: úgy a'szegényeknek a'Gazdagokkal társolkodni, igen bajos; mert nehezen férnek a'hoz, és sokban áll nékik az ő barátságok. Ha pedig, meg-bomolván a'barátság, el-válnak egy-mástól: kárát vallyák a'szegények. az-okáért naponként hallyuk 's látyuk, hogy, ki házát sirattya 's ki mezejét, ki szőlőjét 's ki rétét, ki barmát 's ki pénzét, mellyet a'Gazdagok torkon verve el-foglaltak tőlök. És e'dologban, nem ok-nélkül hasonlíthattyuk a'Gazdagokat a'Moysestől látott *Tövishez, melly égvén, meg nem emésztődött* [t]. Mert az Isten Igéje, Tűzhöz hasonló [u]: mellyet halván a'Gazdag, gyuladoz ugyan és lángol, gerjedez és ég: de a'szíve meg nem emésztődik. mert, hogy-sem viszsza adgya a'mit hamissan bír, inkább az örök tűzbe mégyen, hogy ott véghetetlenűl égjen, és meg ne emésztődgyék.

t *Exod.* 3. 2.
u *Psal.* 118. 140. *Ier.* 23. 29.

Másodszor: A'Tövis-között, mérges állatok laknak, a'kígyók, békák alája sietnek. A'Gazdagsággal-is, minden-féle vétkek egyűtt-járnak. Innét mongya Arany-szájú Sz. János [x]; hogy az Ördög, mint a'kígyó, a'tövisben lakik, és a'Gazdagságnak hamissága alatt lappang. Sz. Pál pedig azt írja [y]; hogy *Minden gonoszságoknak gyökere a'kivánság* (tudni illik, a'Pénznek kívánsága; a'mint a'Görög igéből ki-tetszik:) *melly-után járván némellyek, el-tévelyedtek a'Hittől, és bé-kötelezték magokat sok fájdalmokba.* Bizony úgy vagyon: mert, hogy az emberek meg-gazdagúlhassanak, sok álnokságot gondolnak; a'mint ki-tetszik a'Kalmárokban, Prókátorokban, Míves-emberekben: sőt a'vér-ontást sem restellik a'pénzért a'lopók, tolvajok, és a'kóborló Katonák. Midőn pedig meg-gazdagodtak: minden vétekre szabadságot vésznek, kevélységre, tobzódásra, parázna-ságra, boszszú-állásra: ezeket pedig, gyakorta meg-trágyázzák hamis eskűésekkel, károm-lásokkal, és sok egyéb éktelen vétkekkel. A'Jó chelekedet pedig igen távúl jár a'Gazdagoktól. és közönséges-képpen, a'bojtőléstől, imádságot, Isten igéjének halgatását, irgalmasságot, a'szegények gyakorlyák.

x *Hom.* 8. *in Epist. ad Roman.*
y 1. *Tim.* 6. 10.

Harmadszor: A'Kertészek, tövissel bé-sövényezik a'kerteket, hogy a'lopók belé ne hághassanak. A'Gazdagságnak keresésében, és meg-tártásában-is, a'szorgalmatos gond-viselésnek, nyughatatlanságnak, és fáradságnak Tövisét találod; és nem könnyen juthatni a'hoz. Azért mondotta az Isten némelynek a'Prophétánál [z]: *Bé-sövényezem a'te útadat tövisekkel*: az-az, mint-hogy kívánságodat kötelekkel meg nem tartóztathatni, hogy a'kertet meg ne hágjad, más orvossággal orvosollak: kívánságodat sok fáradságnak tövisével meg-környékezem, hogy, a'mit véghez nem vitt a'szemérmetesség, és a'tisztesség, vigye végbe a'félelem és a'fájdalom. De még-is, mint a'latrémos gyermekek, a'Töviset-is meg-hágják, és kezöknek 's láboknak sérelmével nem gondolván, a'kerte-ket meg-lopják: úgy sokan semmi nyomorúsággal nem gondolnak, és lelköket-is meg-sebesítik, chak hogy gazdagok lehessenek. Az Isten, az aranyat és ezüstöt a'föld gyom-rába rekesztette, hogy, se könnyen fel ne találnák; és, ha fel-találnák-is, nagy műnka-nél-kül ki ne vájnák: de még-is fel-keresik, és ki-ásják a'gonoszra-ingerlő útálatos pénzt. Az emberek-is, erős bóltokba és vasas ládákba rekesztik: de a'lopók, azokat-is fel-törik, és el-viszik. Élő Isten, minémű vétket chelekedtek az emberek a'pénzért! michoda-törvént nem szegtek-meg érette! Minden nemzetségnél, Természet törvényének tartatik, hogy a'ki szükségében máshoz folyamlik, azt meg-óltalmazza, és el ne árúllya: de *Tibérius* Chászar, a'*Parthus*ok királyát *Vonónes*t, ki, szárnya-alatt akarván meg-nyugodni, nagy gazdagsággal ment hozzája, kegyetlenűl meg-ölte. Sokan a'Pénzért, urokat, és hazájokat el-árúlták: sokan attyok-fiait, sőt szerelmes szűléjöket-is el-rékkentették: sokan magokat-is fel-akasztották. Melyről szép példát ír *Ausónius* e'versekkel:

z *Ose.* 2. 6.

Qui laqueum collo nectebat, repperit aurum; - - Thesauris loco deposuit laqueum:
At, qui condiderat, postquàm non repperit aurum; Aptavit collo, quem reperit, laqueum:

az-az, A'ki fel akarta magát akasztani, aranyra talált; és a'kinch helyére tötte a'kötelet: Dé a'ki el-rejtette volt, nem találván az aranyat; a'nyakára kötötte a'kötelet, a'mellyet helyette talált. Iszonyú példa pedig a'Judásé, ki Mesterét, Urát, Istenét, kevés pénzért el-árúlta, kézbe adta, és halálának oka volt. Annak-okáért, nagy bölché, az Egyiptziusok a'Fösvény Gazdagot, fogyhatatlan Tűzzel példázták: mert a'mint a'Tűz, a'fát meg-emésztvén, nevekedik; és a'honnét láttatik a'lángja valami kevesé meg-lankadni, chak hamar onnét nagyobban fel-lobban: azon-képpen a'Gazdagban, annál inkább nevekedik a'Pénznek szerelme, mentől inkább többűl a'Pénz. *Plinius* azt írja [a]; hogy *Lyciá*-nak *Chimæra*-nevű hegyén, olly Tűz vagyon, hogy a'vízzel inkább fel-gyulad, a'szénával

Crescit amor Nummi, quantum ipsa pecunia crescit.
a *Libr.* 2. *cap.* 106.

A

pedig és földel meg-aluszik. Melly példája a' Fösvény Gazdagnak: mert, holott a' Pénzel kívánságának meg kellene enyhödni, és le-chillapodni, mint természet-szerént a' vízzel a'tűznek meg kellene óltatni; inkább gerjedez, és, hová tovább, többet kíván. A' Poëták azt írják *Tantalus*ról, hogy pokolban chodálatos bűntetése vagyon: mert torkig űl a'szép folyó-vízben, és szép almák forognak a'szája-előtt; de azokban, sem ihatik, sem ehetik. Mellyel példázni akarták a Fösvény Gazdagot, kinek elege lévén, nem mér eleget enni vagy innya; hanem telhetetlenűl többet kíván.

Negyedszer: A' Tövis, fájdalmat szerez, mind mikor a'testbe mégyen, mind mikor benne vagyon, 's mind, fő képpen, mikor ki-vonnyák belőle. A' Gazdagság-is mindenkor nyughatatlanságot szerez: mert, szorgalmatosággal kell keresni, félelemmel kell óltalmazni, bánattal el-hagyni. Az-okáért, a' ki akarja hogy a' Tövis meg ne sértse, markába ne szoríttsa: azon-képpen, hogy a' Gazdagság veszedelmet ne szerezzen, nem kell fösvényűl bé-rekesztett kézbe szorítani; hanem, ki-terjesztett bőv kézzel kell ki-osztogatni; melynek nagy jutalma vagyon.

B

Ötödször: A' Tövisnek, chak a'vége sértő, a'több része szép sima. A' Gazdagság-is, embernek éltében gyönyörűségesnek tetszik, de halálakor igen meg-sérti: mert senkinek a' halál nehézbé nem esik, mint a' Gazdag embernek; a' Bölchnek mondása-szerént [b]: *Oh halál, melly keserves a' te emlekezeted, az ő javaiban békessége-lévő embernek*: az-az, a' ki békességgel bírja Gazdagságát, és egyebet annál nem kíván, hanem abban, mint utólsó jóban, nyugszik. Illyen Gazdag volt, a' ki azt mondotta [c]: *Lelkem, sok esztendőkre el-tétetett sok javaid vannak: nyúgodgyál, egyél, igyál, vígan lakjál.* nagy békessége lévén gazdagságában, gyönyörűségessen akart azzal lakozni. De hallyad, michoda Tövis vagyon a' végén: *Monda néki az Isten: Bolond, ez éjjel a' lelkedet meg-kérik tőled: a' miket pedig szerzettél, kié lészsznek?* A' vásott gyermekek, egy-mást meg akarván tréfálni, a' rózába töviset tésznek, és azt szaglani hagyván, az orrokba ütik, és vér jő utánna. Az Ördög, a' Pénznek gyönyörűsége-kőzzé töviset tészen: melyben a' ki gyönyörködni akar, meg-chalatik, és gyakorta mind testét 's mind lelkét meg-sérti; a' mint Júdáson, és egyebeken-is történt.

b *Eccli.* 41. 1.

c *Luc.* 12. 19.

Innét nevezi Urúnk a Gazdagságot, *Chalárd*nak [d]: mert Sok-képpen meg-challya az embert: I. Mert alattőban, a' mint mődám, meg-sérti az embert, és vérét vészi. II. Mert sokat ígér az embernek, de keveset ád, vagy semmit sem: mert, *az ő álmokat aludták, és semmit nem találtak minden Gazdag férfiak az ő kezőkben.* Az-okáért igazán mondotta Sz. Agoston [e]: A' mikor ember a' Gazdagságot nyeri, hamis örömet szerez: de mikor el-veszti, valóságos bánatot talál. III. Mert chak azt sem chelekedheti, a' miért leg-inkább keresik az emberek; tudni illik, hogy kívánságokat bé-tőltse: sőt azt inkább neveli, a' mint mondám. És méltán mondhatni a' Gazdagságnak, a' mit egy beteg mondott a' chalárd Orvosnak: A' te orvosságod őregbíti a' nyavalyát. IV. Mert a' Gazdagság arra-való volna, hogy nékűnk szolgálna: de meg-chal, és mí-velűnk szolgáltat magának. mert a' szolgákat azért tartyák az emberek, hogy munkától és szorgalmatosságtól meg-mentsék: de a' Gazdagság kűlőmbet chelekeszik, őregbíti 's többíti a' gondot. V. Mert azt ígéri, hogy velűnk marad: de ezer módon szőkik-el tőlűnk. mert tűz, víz, ember el-veszti tőlűnk. Azért nevezi Arany-szájú Sz. János [f], Szőkő-szolgának; úgy hogy, ha lánczokkal meg-kőtőződ, azokkal szőkik-el; ha szolgákat rendelsz őrizetire, azokat-is el-hiteti, és vélek-eggyűtt el-ugrik. VI. Mert leg-nagyobb szűkségedkor el-hágy, halálodkor; és gyakorta leg-nagyobb ellenséged kezéhez jút. VII. Leg-jobb akaródat, az Istent, meggyűlölteti veled: mert *Senki két úrnak*, tudni illik, *az Istennek, és a' Mammonnak nem szolgálhat* [g]: *mert vagy eggyikét gyűlöli, és a' másikát szereti; vagy eggyikét el-szenvedi, és a' másikát megveti.* VIII. Mert jónak mutattya magát: de nem az, ő-magában. mert jókká nem tészi az embereket, sőt sok gonoszra ád okot nékik. IX. Mert midőn gyönyörködtet a' Gazdagság, sokkal nagyobb és jobb lelki gyönyörűségtől foszt-meg. és azért a' Gazdagságnak keresőit, az *Æsópus* ebéhez hasonlíthattyuk, ki, az árnyékhoz kapván, a' valóságos konczot el-ejtette. Így járt *a' minden-nap gyönyörűségessen-lakozó Gazdag* [h]: ki a' rövid testi gyönyörűséget keresvén, az örökké-valót el-veszttette, és pokolban temettetett. A' Hóld, tellyes-korában szenved fogyatkozást, és akkor setétűl-meg: azon-képpen, az ember elméje akkor homályosodik-meg leg-inkább, midőn Gazdagsággal tellyes. sőt a' Hóld, tellyes-vóltában vagyon leg-távúlb a' Naptól: azon-képpen az ember, a' világos és világosító Istentől leg-messzebb távozik, midőn leg-gazdagb. Ennek szép okát adgya Sz. Agoston [i]: Minden gyümölchnek, úgy-mond, minden magnak, minden gabonának, minden fának tulajdon férge vagyon: mert más férge vagyon az almának, más a' körtvélynek, más a' babnak, más a' búzának: a' Gazdagság férge, a' Kevélység. De *az Isten ellene-áll a' kevélyeknek* [k]: *az alázatosoknak pedig Malasztot ád.*

d *Mat.* 13. 22.

C

e *Serm.* 3. *de Innocentibus.*

f *Hom.* 2. *ad Pop. Antioch.*

g *Mat.* 6. 24.

D

h *Luc.* 16. 22.

i *Serm.* 5. *de Verb. Domini, secundum Matth.*

k *Jac.* 4. 6. 1. *Pet.* 5. 5.

Nem

Nem szóllok most a Gazdagságnak több veszedelmes alkolmatlanságiról: chak azt mondom; hogy a'Gazdagoknak nagy bátorságos reménségek, gyakran meg-chalatik; mellyet Sz. Ferencznek jeles mondásából meg-érthetünk. Kit midőn a'gazdag Cardinályok azon kértek, hogy imádkozzék érettek: azt felelte; hogy ő inkább szükölködik azoknak imádsága-nélkül. és okát-is adta: Hogy az Imádság foganatos légyen, igen-szükséges a'hoz a'reménség: az-okáért, mint-hogy tí-bennetek nagyobb bizodalom vagyon, foganatosb a'tí imádságtok. En, bizonyára, az én szegénységemben-is alig reméllem hogy üdvözülök: tí pedig, minden gazdagsággal és gyönyörűséggel bővelkődvén, úgy reméllitek az üdvösséget, mint-ha kezetekben volna. Jól mondotta, *Mint-ha*: mert sokkal külömben történik gyakorta a'dolog.

A'HARMADIK rend-béli Tövis, az Életnek gyönyörűsége: melly, a'világ fiainak ítélete-szerént, nem hogy az embert meg-sértené, hanem inkább őrvendezteti. De igaz a' Krístus mondása: mert a'testi Gyönyörűségnek tövise, az Isten Igéjének magvát sokkal inkább meg-fojtya, hogy-sem a'két előbbi: mivelhogy ninch a'léleknek nagyobb ellensége a'testnél, mert *a'test, a'lélek-ellen kíván: a'lélek pedig, a'test-ellen* [l]: *mert ezek egy-mással ellenkeznek*. A'test a'léleknek szolgálója, természet-szerént: de a'gyönyörűséghez szokott test, szolgálóból aszszonnyá lészen, és a'lelken kegyetlenül uralkodik, és mint rabjával, úgy bánik. De azt az ember külömben eszébe nem vészi, hanem midőn, az Isten Igéje-által fel-ébredvén, ki akar a'rabságból menekedni. A'hal, a'míg tart az étel a'horgon, nem-érez fájdalmat; de, midőn az el-fogy, és a'horoggal ki-vonszák a vízből, akkor az a'kedves eledel, halálos méreggé változik: azon-képpen az ember, chak akkor érzi a'testi gyönyörűségnek keserűségét, mikor halála-kor el-fogy, és többé véle nem élhet. Nagy ereje vagyon a'testi gyönyörűségnek, az Isten Igéjének meg-fojtására: mert, mi-képpen hogy, a'ki a'gyomrát semmire-kellő étkekkel meg-tölti, semmi kívánsága ninchen a'jó ételekre; és, ha eleibe viszik, vagy kínállyák véle, útállya: azo-képpen a'ki a'testi gyönyörűséghez szokott, a'lelkitől émelyeg a'gyomra, semmi kívánsága arra nem lévén. Némelly túros-lábu kúldúsok, nem kívánnyák gyógyúlásokat. és mivelhogy azzal keresik táplálásokat, ha valaki meg akarná-is gyógyítani, nem akarják: azon-képpen, a'ki a'testi gyönyörűséget követi, úgy el-merül benne, hogy nem-is kívánnya gyógyúlását; a'mint a Bölch jelenti, mondván [m]: *Hallotta a'bölch igét a'feslett* (vagy gyönyörűségnek vadászója) *és nem-tetszik néki, és hátra-megé veti*. A'nyers-fa, nem chak meg nem gyúlad a'tűztől, hanem a' tűzet-is meg-óltya nedvességével: úgy ezek, nem chak nem gerjednek-fel az Istennek tüzes Igéjétől, hanem meg-is fojtyák azt, és lábokkal meg-tapodgyák. mert ezek a' disznók, *kiknek-ínyek a'hasa* [n]: kiknek, *nem kell eleikbe hánni a'gyöngyöket, hogy lábokkal azokat el ne tapodgyák* [o]. Sok-féle madarak, látván hogy a hajnal el-közelget, örvendeznek; a' baglyok pedig el-rejteznek: azon-képpen, az Isten-félők az Istennek világos Igéjét kedvellik, örömest halgattyák, és meg-is fogadgyák; a'testi gyönyörűségnek rabjai pedig gyűlölik, kedvetlenül halgattyák, és úgyan meg-tapodgyák. Ezekről érthettyük a'Dávid mondását [p]: *Az ember mikor tiszteletben volna, nem értette; hasonlíttatott az oktalan barmokhoz, és hasonló lött azokhoz*. Mert, mi-képpen hogy az oktalan-állatok, inkább gyönyörködnek a'bűdös ganéjban, hogy-sem a'jó-illatú virágban; és inkább hevernek a'sárban, hogy-sem a'vetett ágyban: azon-képpen ezek-is, inkább kedvellik az ochmány testi gyönyörűséget, hogy-sem a'mennyei bölcheséget; mellyet Dávid, *inkább szeretett az aranynál és a'Topazius kőnél* [q]. Hally szép példát erről. Jákób, valamíg a' chipás-szemű Liától fiakat nemzett, nem gondolkodott hazájáról, hogy abba térne: de mihelyen a'szép Rákeltől fia lött, leg-ottan hazájába sietett: azon-képpen, valamíg ember ez útálatos világhoz ragaszkodik, meny-országról nem-is gondolkodik; de mihelyen a'lelki gyönyörűségnek édességét meg-kóstollya, leg-ottan mennyei hazájába kívánkozik, és minden módon abba siet. Nagy akadály azért a'testi gyönyörűség.

Hatalmas dolgokhoz hasonlíttatik úgyan a'Szent Irásban az Istennek Igéje, a'mint más Predikátzióban meg-mutattam: de még sem foganatos azokban, kik a'testi gyönyörűségnek adták magokat, hanem valami erősb eszköz kívántatik azoknak meg-térítésére. Mert, midőn a'frissen-lakozó Gazdag, a'kínokban semmi hívesítést nem nyerhetvén, azon kérte volna Abrahámot, hogy *Lázárt az ő attya házához küldené* [r], *hogy bizonságot tenne az attyafiainak, hogy azok-is ne jutnának azon kínok helyére*; és Abrahám azt felelte volna; *Vagyon Moysesek, és Prófétájok, halgassák azokat*; ismég azt mondotta: *Nem, atyám Abrahám: de ha valaki a'holtak-közzül hozzájok, mégyen, penitentziát tartnak*: az-az, e' világi gyönyörűségnek követői, miném̃uek az én atyám-fiai, nem gondolnak az Isten Igéjével, mellyet Moyses és a'Próféták beszélnek, mellyet én-is eléggé halgattam: hanem, más eszköz kívántatik azoknak meg-téresére; tudni illik, valami hatalmas choda.

A

l Gal. 5. 17.

B

m Eccli. 21. 18.

C

n Phil. 3. 19.

o Matt. 7. 6.

p Pſ. 48. 13. 21.

q Pſal. 118. 127.

D

r Luc. 16. 27.

A

mert az-is nagy choda, ha azok meg-ternek. Úgy vagyon. és azért mondotta Abrahám: *Ha Moyſeſt és a' Prophétákat nem halgattyák; ha valaki a' halottak-közzül fel-támad-is, nem hiſznek:* az-az, nem chak az Iſten Igéje, de az Iſten chodája-is alig elég nékik. Nem teſti gyönyörűſégben, hanem józanſágban, sőt háboruſág ſzenvedésben kell az Iſtent meg-találni: mint Moyſes, nem palotában, hanem a' puſztában; mem a' rózák-között, hanem a'

s *Exod.* 3. 2. chipke-bokorban találta [s]; és úgy lőtt az Iſraël népének vezérévé. Félő bizony, hogy e'

t *Libr.* 6. dologért, a' Pogányok ítélik-meg, és kárhoztattyák a' Kereſztyéneket. Mert *Diógenes*, a' mint *Laërtius* írja [t], a' torok és has ſzolgait, a' meredek hegyen termett fához haſonlította, melynek gyümőlchét, nem az emberek, hanem a' vadak és madarak kőltik-el: jelentvén, hogy a' teſti gyönyörűſégnek kővetői, ſem magoknak, ſem felebaráttyoknak nem

u *Ibid. cap.* 1. haſznoſok, hanem az Ördögök tőltőznek vélek. Sőt azt-is mondotta, azon *Laërtius* nál [u]; hogy, mi-képpen a hol ſok eleſég vagyon, ott ſok egerek-is találtatnak és machkák: a-

x *Lib.* 5. c. 1. zon-képpen, a' ſok-ételű teſtek, ſok lelki betegſéget ſzenvednek. *Antiſthenes* Filóſofus pedig azon *Laërtius* nál [x], azt mondotta; hogy inkább akarna bolondozni, hogy-ſem a'

B

téſti gyönyörűſéget kővetni: mert a' bolondſágot, az Orvos el-veheti; a' teſti gyönyörűſég pedig, embernek elméjét el-vészi; és olly nyavalya, hogy alig gyógyíthatni-meg. *Ariſtóteles* arra íntette az embereket, hogy a' teſti gyönyörűſéget ne akkor nézzék mikor

y *Prov.* 14. 13 jő, hanem mikor el-mégyen; ne arczúl, hanem hátúl: mert mikor jő, fel-kendőzött orczával hízelkedik: de mikor el-mégyen, keſerves bánatot hágy maga-után: az-az, a' mint Salomon mondotta [y]: *A nevetés, fájdalommal egyelíttetik; és az őröm végét, ſiralom foglallya-el.* A' gyermek, látván hogy a' gyertya ſzép világoſon ég, hozzá kap, nem tűznek, hanem valami fényes állatnak alítván; de leg-ottan keményen meg-ſirattya, meg-égetvén a' kezét: azon-képpen a' gyönyörűſégnek vadáſzói, annak külső ábrázattyától meg-chalattatván, a' hol fényes világoſságot reméllettek, égető tűzet találtak, és fájdalmat ſzévednek; e' világon ugyan, a' lelki-iſméretnek gyötrelmét, a' más világon pedig, az őrők tűz-

z *In Diæta Salutis, cap.* 2. nek kínnyát. Haſonló az Ördög a' chalárd kalmárhoz: ki, a' mint Sz. *Bonaventúra* mongya [z], a' hitván poſztónak nem mutattya ſem kőzepit ſem utóllyát, hanem chak a' kezdetit, melly a' több réſzeinél jóbnak láttatik: az Ördög-is, a' bűnnek, mint roſz marhának, chak az eleit mutattya; tudni illik, a' benne-valo kevés gyönyörűſéget; nem a' kőzepit, úgy-mint a' lelki-iſméretnek furdaláſát; ſem a' végét, tudni illik a' pokolnak kínnyát. A' tolvajok, nem vehetvén nyilván erőt az embereken, sűrű erdőben vetnek leſt, hogy vé-

C

a *In Orat. de Rerum abdicatione.* letlen reájok rohanván, meg-győzheſsék: azon-képpen, úgy-mond Sz. *Baſilius* [a], az Ördög-is, tudván, hogy a' bűnnek nyilván-valo ábrázattyát meg nem kedveltetheti, a' teſti gyönyörűſégnek arnyékában leſelkedik, azt fitogatván, hogy meg-challyon. A' régi Filoſofuſok, egy Oskola-béli Vélekedésből, máſra mentenek; és a' *Peripateticuſok*, *Platónicuſokká* lőttek; azok *Stoicuſokká*; a' *Stoicuſok* *Académicuſokká*: de az *Epicurauſok*, mivel-

b *Lib.* 4. c. 6. hogy a' teſti gyönyörűſégben helyheztették a' leg-nagyobb jót, máshoz nem állottak. Melynek midőn *Arceſiláus*tól okát kérdették vólna, azt felelte *Laërtius* nál [b]; hogy a' kakaſok, kappanokká lehetnek; de nem a kappanokból kakaſok: értvén a' Kappanokon, *Cybeleſ*nek meg-herélt papjait; és azt jelentvén, hogy nehéz a' teſti gyönyörűſégnek betegſégéből meg-gyógyúlni. *Diógenes Sophiſta* pedig, *Philaſtrius* nál, azt mondotta; hogy a' mézet, nem teli marokkal kell falni, hanem chak új-heggyel kóſtolni: jelentvén, hogy a'

c *Iudic.* 7. 6. teſti gyönyörűſégben, igen józannak kell lenni. A' Szent Irásban pedig azt olvaſſuk; hogy Gédeon, az Úr parancholattyából, chak azokat válaſztotta a' harczra [c]; *kik kézzel ſzájokba hányván nyalták a' vizet*, kikigen keveſſen vóltak; azokat pedig meg-vetette, a' kik

D

térd-hajtva ittak: jelentvén, hogy a' mennyei vitézkedéſre alkolmatlanok, a' kik a' teſti gyönyörűſégben zabálni akarnak.

Nagy kárt téſzen azért az Iſten Igéjének a' Teſti Gyönyörűſég: és, mi-képpen hogy, ha egy korſó eczetben egy chöpp mézet chöppenteſz, az eczetet meg nem édesíted, hanem a' mézet ſavanyítod-meg: azon-képpen, e' világi gyönyörűſéggel-tellyes ſzívbe, ha az Iſtennek Igéjét, melly a' méznél-is édesb, veted, azt meg nem orvoslod. *Bíon* Filóſofus, a' mint *Laërtius* írja [d], egy iſiat Filóſofuſsá akart tenni; és mikor azzal chúfolták,

d *Lib.* 4. hogy igyekezetit végbe nem vihette, azt felelte: Lehetetlen a' lágy ſajtot a' vízből horoggal ki-vonni: jelentvén, hogy a' ki a' teſti gyönyörűſégnek adgya magát, nem könnyen követheti a' Jószágos chelekedetet, melly első tekintetiben nehéznek tetszik. Midőn *Biás*tól, ki Görög-országnak hét Bölchei-közzül eggyik vólt, egy ſtentelen ember azt

e *Lib.* 1. c. 5. kérdette vólna, Mi légyen az Iſteni tiſztelet? ſemmit nem felelt reá; a' mint *Laërtius* írja [e]. és midőn iſmég azt kérdette vólna, Miért nem felelne kérdéſére? azt mondotta néki: Mert olly dologról kérdezkedel, melyhez ſemmi közöd ninchen: jelentvén, hogy afféle emberek, alkolmatlanok a' jó tanításnak bé-vételére. és azont mondhatni a' Gyönyörűſég kővetőiről-is.

II. RESZE.

MInd ezekből ki-tetszik, minémű nyomorúlt és veszedelmes állapatban légyenek a' Tóvishez hasonló emberek, és fő-képpen a Testi gyönyörűségben el-merültek; úgy-mint kiknek nehézb-is orvosságot találni: mindazáltal, ne essenek kétségbe, ha az Isten Igéjét örömest és szívök-szerént halgattyák. Valamíg a' míves-ember az ő mív-szerét, vagy szerszámát meg-tartya, úgy hogy múnkálkodhassék és mesterségét űzhesse, ha szintén egyéb-aránt szegénységre jút-is, reménsége lehet, hogy fel-veheti magát; és ninch oka a kétségbe esésre: de ha azt-is el-veszteget, vagy el-tékozollya, ninchen mibe vethesse reménségét. az-okáért a' míves embernek, ha minden marháját, és örökségét el-böchüllik-is adósságért, mív-szerét, vagy szerszámát el-nem vehetik törvény-szerént, ha azokkal élni akar, hogy fel-vehesse magát: Azon-képpen, a' bűnös ember, noha minden jószágától meg-fosztatik a' Testi Gyönyörűség-által: mindazáltal, ha a' lelki életnek eszközit meg-tartya, ninch oka a' kétségbe esésre; melly eszközök-között, leg-főbbek az Imádság, és az Isten Igéjének halgatása: mert az Imádság, a' mi kívánságunkat adgya az Isten-eleibe; az Isten viszontag, az ő Igéjével, jelenti-meg nékünk az ő szent akarattyát. Az-okáért, noha az Anyaszentegyház némelly embereknek meg-tíltya a' Szentségek vételét, és egyéb lelki jóktól meg-fosztya őket: mindazáltal, egy-általlyában az Imádságtól, és az Isten Igéjének halgatásától senkit el nem tílt; tudván, hogy az Isten Igéjének nagy ereje és foganatossága vagyon; a' mint másutt meg-mutattam. Azt írja *Laërtius* [f]; hogy egy feslett-erkölchű *Polémon*-nevű ifiú, hasonló vásott társaival, részegen, és koszorús fővel, bé-rohant *Xenócrates* Filósofus Iskolájába. Ki azt látván, a' Józanságról, és mértékletes életről olly ékessen beszéllett előtte, hogy bolondságát el-hagyatván véle, jó-erkölchű emberré tötte. Ha a' Pogány Filósofus beszéde, a' Pogány és feslett-erkölchű ifiúban olly foganatos vólt: minémű lészen az Isten Igéje a' Keresztyénben? Vallyon a' testi gyönyörűségről, nem hajthattya-e a' józan és Istenes életre? Igen-is. Tahát ne essék kétségbe.

Ezek így lévén, a' mái Evangéliomból még egy dolgot kell meg-fontolnunk: tudni illik, hogy Urúnk, ezeket mondván, azt kiáltotta [g]: *A' kinek fülei vannak a' hallásra, hallya-meg*: holott Isaias ő-felőle azt mondotta [h]: *Nem kiált, se nem hallattatik oda-ki az ő szava.* és [i]; *Meg nem nyitotta a' száját. mint a' juh vitetik a' halálra, és meg-némúl mint a' bárány az őtetnyírő-előtt, és meg nem nyittya a' száját.* De ninch ezekben semmi ellenkezés: mert a' Próféta azt jelentette; hogy a' *Messias*, nem kiált mód-nélkűl-valo indúlatból, az emberek szokása-szerént; mint a' bolondok kábaságból, a' gyermekek tudatlanságból, a' haragosok búsúlásból, a' kevélyek dagályból, a' nyomorúltak fájdalomból kialtnak; így azért nem kiáltott a' Krístus: hanem buzgó szeretetből, és az emberek üdvösségének buzgó kívánságából: jelentvén, hogy igen el-távoztunk tőle, és siketesek vagyunk; hogy nagy veszedelemben vagyunk, és mélto hogy figyelmezzünk az ő beszédére. Mindenkor azért nagy oka vólt a' Krístus kiáltásának. I. Kiáltott, a' halottaknak fel-támasztásában; midőn a' Jairus leányát [k], és Lázárt fel-támasztotta [l]: jelentvén, hogy semmi fáradságunkat nem kell kímélnünk, hogy a' bűnösöket a' lelki halálból fel-serkentsük. II. A' Zidókat dorgálván [m]: jelentvén, hogy a' bűnösöket néha kemény szóval, és kiáltással-is kell dorgálni; a' mint Isten Isaiásnak parancholta [n], és Jeremiásnak [o], hogy eszekbe vegyék veszedelmes állapattyokat, mellyet gyenge szóval eszekbe nem vésznek, és chak ijezgetésnek alíttyák; mint Lótnak két veji: kiknek midőn azt mondotta vólna Lót [p]; *Kellyetek-fel, mennyetek-ki e' helyből*; *mert el-törli az Ur e' várast*; *úgy tetszett nékik, mint ha tréfában szóllana.* Sőt ő-maga Lót-is, nem vélte hogy annyiban légyen a' dolog; míg nem az Angyalok kézen-fogva vittek-ki Sodomából. III. Az embereket magához híván [q]: jelentvén, az ő-benne-valo Hitnek szükséges-vóltát. IV. Tanítván a' népet, a' mái Evangéliomban, és másutt-is, a' Templomban [r]: jelentvén, az ő tanításának szükséges-vóltát az üdvösségre: mellyet nem kell siket fülre venni, hanem szorgalmatoson kell halgatni, és tekélletesen meg-tartani. V. A' Keresztfán; 1. Érettünk könyörögvén [s]: jelentvén a' mi bűneinkért-valo elég-tételnek süllyos-vóltát. 2. Maga fájdalmát jelentvén [t]: úgy-mint, ki annyi külső kínok-között, semmi belső vígasztaláft nem érzett. 3. Lelkét az Attyának ajánlván: tanítván, halálunk óráján kihez kellene folyamlanunk. De lássuk mit mondott kiáltva.

A' kiknek, úgy-mond, *fülei vannak a' hallásra, hallya-meg.* Szent *Ierónymus* azt írja [u]; hogy azzal Urúnk a' Halgatókat figyelmezésre íntette: mivelhogy nagy dolgot mondott, szólván az Isten ígéjének halgatásáról, melly fölötte igen szükséges; úgy-mint, az

f *Lib.* 4.

g *Luc.* 8. 8.
h *Isa.* 42. 2.
i *Isa.* 53. 7.

k *Luc.* 8. 54.
l *Ioan.* 11. 43.
m *Ioan.* 7. 28.
n *Isa.* 58. 1.
o *Ier.* 2. 2. & 3. 12.
p *Gen.* 19. 14.

q *Ioan.* 7. 37.

r *Ioan.* 12. 44.

s *Hebr.* 5. 7.
t *Mat.* 27. 46.

u *In cap.* 13. *Matth.*

A

üdvösségnek kezdeti, és egyebeknek fondamentoma. Mivelhogy senki úgy nem hihet a'mint kellene; sem nem tudhattya mit kellessék chelekedni, ha az Istennek Igéjét nem

x *Rom.* 10. 17 halgattya: mert *a'Hit, a'hallásból vagyon; a'hallás pedig a'Krisztus Igéje-által.* [x]. Enhogy megmongyam ítéletemet, ezt állítom fő okának hogy kevessen üdvözűlnek: mert sokan, vagy tellyességgel nem halgattyák az Isten Igéjét; vagy nem jó szívbe vészik: hanem ollyakba, a miníműekről szóllottunk, és azért nem hoznak gyümölchöt békeséges-

tűrésben.

III. RÉSZE.

MInt-hogy e'Predikatziónak elein azt mondottam, hogy e'Példa-beszédnek vége, melyre Urúnk nézett, a'többi-között, az vólt (a'mit másutt mind homályos feleletel, 's mind nyilván-valo beszéddel ki-fejezett;) hogy kevessen üdvözűlnek, vagy kevessen vannak a'Választtottak: erre bizony akár-kinek-is meg chendűlhetne mind a' két füle. Hallyad mit mondott erről valaha Arany-szájú Sz. János [y]: Hányat alítotok e'mi Várasunkban (*Antiochiá*ban) hogy üdvözűlnek? Tudom, hogy nem kedves a'mit

y *Hom.* 40. *ad Pop. Antioch.* mondok, de még-is meg-mondom: Mind ennyi ezer-közzül-is, nem találtatnak százan a'kik üdvözűllyenek; és azok-felől-is kételkedem. És hogy ne gondollyad, hogy chak rettenteni akarta a'népet, okát adgya: Mert kérlek, úgy-mond, mennyi gonoság vagyon az ifiakban? minémű lankadás a'vénekben? Senki fiaira gondot nem visel: senki arra nem igyekezik, hogy, a'vén embert látván, azt követné: a'példák mostan a'vétkek, és azért az ifiak sem lésznek jókká.] Ha ezt mondotta a'Szent Doktor *Antiochia*-felől, melly akkor, az ő tanitása-, példája-, jelen-vólta-által, ugyan virágzott; mikor annyi Szent Atyák, és Mártyrok vóltak, közelebb lévén a'hoz az Arany-időhöz, melyben az Apostolok éltek: mit mondhatok én a'mi nyomorúlt időnkről? vallyon nem kevesben üdvözűlnek-e?

Ezt a'Választtottaknak kevés-vóltát, Sok-képpen jelentette a'Sz. Lélek az Irásban. Mert, Elsőben; A'Víz-özön-kor, chak szintén Noénak háza-népe szabadúlt-meg a'közönséges veszedelemtől; abban pedig szintén nyólczan vóltak [z]: és azok-közzűl-is, az

z *Gen.* 7. 3. a *Gen.* 9. 25. b *Gen.* 19. 26. eggyik meg-átkoztatott [a]. II. Sodomából, chak négyen szabadúltak-ki: és azok-közzűl-is, eggyik el-maradott az úton [b]. III. A'hat-száz-ezer férfiak-közzűl, kik Egyiptusból ki-szabadúltak, a'Veres tengeren által-mentek, a pusztában mennyei és Angyali kenyérrel éltek, és az Igéret-földére indúltak; chak ketten jutottanak-bé, Jósue tudni illik, és Káleb [c]. IV. Jerikóban, chak a'Raab háza maradott-meg [d]. Gédeon, az Isten parancholattyából, harmincz-két-ezer ember-közzűl, chak három-százat választtott a' dichőséges győzedelemre [e]. V. Sőt Urúnk-is, minden Apostoli- és Tanítványi-közzűl, chak három-előtt változtatta-el színét, meg-mutatván azoknak következendő dichőségét [f]. mert, a'mint Sz. Ambrús mondotta, sokan látták a'Krisztust, mind a'testben, 's mind a'Keresztfán: de a'dichőségben kevessen láttyák, chak a Választtottak. Ezen dolgot az Isten, chodálatos látások-által-is meg-jelentette. Sz. Ferencz rendinek Kronikájában azt olvassuk [g], és Sz. Antoninusnál-is [h]; hogy Német-országban, azon rendből-valo *Bertöldus*-nevű Predikátor, némelly vétek-ellen nagy buzgósággal predikállott: azonban egy aszszony-állat, részes-lévén abban a'vétekben, szívének nagy fájdalma-, és tőredelmessége-miatt, mindenek láttára meg-hólt. Látván azt, minnyájan imádkoztanak; és egy kevés idő-múlva meg-elevenedett: és, meg-jelentvén halálának okát, azt mondotta; hogy azért engedtetett hogy az életre térjen, hogy vétkét meggyónhassa. A'többi-között pedig, a'miket látott vólt, chodálatos és szörnyű dolgot mondott: tudni illik, hogy ő-vele-eggyűtt hatvan-ezer lélek vitettett az Istennek ítélőszéke-eleibe; és mind azok-közzűl-is, három ment a'Purgatóriumba, a'többi mind pokolba: egy pedig, a'Sz. Ferencz Szerzetiből, által ment a'Purgatóriomon, és két lelket vitt magával meny-országba. *Ioannes Trithemius*-is hasonló dolgot ír [i]. Mikor Sz. Bernárd e világból ki-múlt, 1153. esztendőben, a'*Lincolnienſis* Püspök chodálatos dolgot látott. Mert egy meg-hólt Remete jelent-meg néki, ki az Isteni szolgálatért, Dékánságát, és gazdagságát el-hatta vólt: kit, midőn állapattya-felől a'Püspök meg-kérdett vólna, azt mondotta; hogy azon órában, melyben ő ki-múlt e'világból, harmincz-ezer ember hólt-meg, kik-közzűl egyedűl ő Szent Bernárdal ment meny-országba; hárman, a Purgatóriomba küldettek, a'többi minnyájan, az igaz Bírónak ítéletiből, a'pokol kínyára mentek. Esdrásnak negyedik könyvében (melynek méltóságáról most nem szóllok) azt olvassuk; hogy ő-néki-is az Angyal hasonlót mondott [k]: *E'világot*, úgymond, *a'Polsgéges sokakért teremtette; a'következendőt pedig keveſekért. Hasonlatosságot mondok*

g *Apud Platum. Libr.* 1. *de Bono Sanctus Relig.* c. 5.

h *In Chron.* 3. *p. tit.* 24 c. 9. §. 2.

i *In Hiſt. Monaſt. Hirſaug. ad Annum* 1160.

k 4. *Eſdr* 8 1.

pedig előtted Esdra: A'mint pedig, ha meg-kérded a' földet, és meg-mongya néked, hogy igen sok földet ád, a'melyből cserép légyen; kevés port pedig, a'melyből arany lészen: így ez jelen-való világnak dolgai-is. Sokan teremtettettenek úgyan: de keveſſen üdvözülnek: az-az, mi-képpen hogy az egész földből leg-kevesebb változik arannyá: azon-képpen az egész emberi nemzetnek leg-kisſebb része üdvözül.

A

Mondaná valaki: Az Istennek irgalmasſága, és a' Kriſtuſnak drágalátos szent Vére, külömbet kíván; tudni illik, hogy az embernek nagyobb része üdvözüllyön. Felelet: Esdras, halván az Angyaltól az üdvözülendőknek kevés-voltát, könyörgött az Istennek, mondván [l]: *Ne haragudgyál reánk, hanem engedgy-meg a'te népednek, és könyörülly a'te örökségeden. Te pedig a'teteremtett-állatodon könyörülsz.* Kinek az Úr ímígyen felelt: *A'mik jelen-valók, a'jelen-valóknak; és a'mik következendők, a'következendőknek. Mert igen távúl vagy tőle, hogy szeretheſſed az én teremtett-állatomat én-fölöttem.* És ismég [m]: *Ne kérdezkedgyél azért többé azoknak sokaságáról a'kik el-veſznek: Mert ők-is, szabadságot vévén, meg-útálták a' Fölségeſt, és az ő törvényét meg-vetették, és az ő útait el-hatták:* az-az, hogy sokan veſznek-el, nem az Isten oka, kinek jó-voltában, és irgalmasſágában ninchen, 's nem-is lehet semmi fogyatkozás, hanem az embereknek nagy gonosſága az oka: az Istenen semmi, bizony el nem múlik: minden-képpen azon vagyon, hogy üdvözíttsen bennünket, és arra valóságos sok jó eszközöket-is szerzett; mellyekkel ha nem élünk, miénk a'vétek. Serkennyünk-fel az-okáért, és *a'kinek fülei vannak a'halláſra, hallya-meg:* és ki-ki azon igyekezzék, hogy az Isten Igéjének méltóságához illendő gyümölchöt hozzon, hogy az örök életnek jutalmát el-veheſſe: Mellyet engedgyen a'kegyes Isten minnyájunknak, az ő Sz. Fiának érdemiért. Amen.

l 4. Esdr. 8 45.

m v. ſerſ. 55.

B

C

QVINQVAGESIMA VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. LVKÁCHNAK XVIII. RÉSZÉBEN, v. 31.

D

AZ időben: Melléje vévé JESUS a'tizen-két Tanítványt, és monda nékik: Imé fel-megyünk Jeruſalembe, és bé-tellyeſednek mindenek, mellyek meg-írattattak a'Próféták-által az ember Fiáról. mert a'Pogányok kezébe adatik, és meg-csúfoltatik, és meg-ostoroztatik, és meg-pökdöſletik: és minek-utánna meg-ostorozzák, meg-ölik őtet, és harmad napon fel-támad. És ők semmit ezekben nem értének, és ez ige el vala rejtve tőlök, és nem érték a'mellyek mondatnak vala. Lőn pedig, mikor Jerikóhoz közelgetne, egy vak úl vala az út-félen, koldúlván. És mikor halláná az által-ménő sereget, kérdé mi vólna az? Mondának pedig néki, hogy a' Názareti JESUS menne-által. És kiálta, mondván: JESUS Dávidnak fia, könyörülly rajtam. És a'kik elől-mennek vala, feddik vala őtet, hogy hallgatna. Ő pedig sokkal inkább kiált vala: Dávidnak fia, könyörülly rajtam. Meg-álván pedig JESUS, magához hagyá őtet hozatni. És midőn el-közelgetett vólna, kérdé őtet, mondván: Mit akarſz hogy chelekedgyem véled? Amaʼ pedig monda: Uram hogy láſſak. JESUS monda néki: Láſs, a'te hited meg-szabadtott téged. És azonnal láta, és követi vala őtet, magaſztalván az Istent. És az egész nép hogy látá, dicséretet adá az Istennek.

A

ELSÖ PREDIKA'TZIO.

a 1. *Tim.* 3. 15

b 1. *Cor.* 14. 40.

c *Cant.* 6. 9.

d *Eccli.* 22. 6.

e *Eccle.* 3. 4.

f *Rom.* 12. 15

B

g *Ioan.* 14. 17

h *Ioan.* 16. 13

i *Ioan.* 14 16.

k *Luc.* 18. 34.

MIVEL HOGY az Anyaſzentegyház, nem chak *Oſzlopa és erős támaſza az Igaſſágnak* [a], hanem minden jó rend-tartáſnak-is Meſtere; Szent Pálnak ama' parancholattyát követvén [b]: *Mindenek tiſzteſségeſſen, és rend-ſzerént légyenek.* és, nem chak *Rettenetes, mint tábori ſereg*, hanem ékeſ-is, mint *az el-rendelt ſereg* [c]: Kérdhetne valaki, Miért olvaſtat e'mái napon, mellyen minden rend-béli emberek vígadnak, illy ſzomorù Evangéliomot, a' Kriſtuſnak keſerves Szenvedéſéről, és Haláláról? Mert, ha *a'ſiralomban az éneklés alkolmatlan beſzéd* [d]: bizony a' vigaſágban-is illetlen a'keſergés. mivelhogy *mind a'ſiráſnak, 's mind a'nevetéſnek ideje vagyon* [e]; mind a'jajgatáſnak, 's mind a'tánczoláſnak: moſtan, úgy-mint fárſangban, a'nevetéſnek, és tánczoláſnak; ez-után pedig, tudni illik a'hoſzſzú Böjtben, a'ſiráſnak és jajgatáſnak. Nem illendőbb lőtt vólna-e moſtan *örůlni az örvendezőkkel* [f]; az-után ſírni a'ſirókkal? melly úgy lehetett vólna, ha valami lakodalomról, menyekezőről, vagy tánczoláſról emlekező Evangéliomot olvaſtatott vólna. De a'mint egyéb dolgaiban, úgy ebben-is *az Igaſságnak Sz. Lelke* [g], vólt az Anyaſzentegyház Meſtere: *a'ki azt minden Igaſságra tanittya* [h], *mind örökké* [i]. Ennek azért ſok jeles Okai vannak: noha ſokan azokat nem láttyák, és nem értik; a'mint hogy az Apoſtolok-is *ſemmit ezekben nem értettek*, a'mint az Evangeliſta írja [k], *és ez ige el-vólt rejtve tőlők, és nem értették a'mellyek mondattanak.* Az-okáért mi, a'mái Vakkal azt kérjük Urunktól, hogy láſſunk; az-az, értsük e'dolognak okait, és azokból üdvöſſéges tanuſágokat vegyünk, lelkünknek vigaſztaláſára.

I. Okait adom, Miért olvaſtat az Anyaſzentegyház a'fárſáng végén ſzomorù Evangéliomot.

II. Meg-mondom, Miért ſzóllott Urunk gyakorta az ô Szenvedéſéről.

III. Meg-magyarázom, kik légyenek a' Lelki-vakok.

ELSÖ RESZE.

C

NEm Ok-nélkůl olvaſtattya nyilván az Anyaſzentegyház ez örvendetes Fárſángnak végén, a'mái ſzomorù Evangéliomot.

Elsö Oka az: Szintén előttünk vagyon a' Negyven-napi hoſzſzù böjt, melyben a'Kriſtus Szenvedéſéről ſzorgalmatosban kell elmélkednünk, és, a'ſzenvedő Kriſtuſt követvén, teſtünket keményben ſanyargatnunk. Arra e'mái Evangéliom hatalmas íntés: melyből ki-ki eſzébe veheti, miben kelleſſék magát a'követkőzendő Böjtben foglalni. Az-okáért balgatagúl chelekeſznek, a'kik e'napokat tobzódásban mulattyák: és, a'mint Arany-ſzáju Sz. János mongya [l], úgy viſelik magokat, mint a'ki jámbor házas-társot akarván venni, elsőben parázna ſzemélyekkel latorkodnék. mert a'tobzódás-által akarnak e'józanſágra és böjtőléſre menni: mellyek úgy eggyeznek, mint a'paráznaſág, a'tiſzta házaſſággal. Némelly eſze-veſzett emberek, érezvén hogy gyomrok gonoſz nedveſſégekkel el-tőlt; és, meg akarván azoktól menekedni, többet éſznek és iſznak, hogy egy munkával mind ki-okádgyák: ezek pedig, az egéſz eſztendő-béli vétkőket ki akarván okádni a'gyónás-által, a'Böjtben több, és nagyobb vétkeket chelekeſznek, hogy egy gyónáſſal mindeneknek végét érjék: Melyben, egy-néhány-képpen vétkeznek.

l *Ser. De Ieiunio, Tom.* 1.

Előſzőr: Az Iſtent igen meg-bántyák. Mert, a'mint Sz. *Baſilius* írja [m], a'melly ſzolga meg akarja urát engeſztelni, nem ellenſégét véſzi ſzó-ſzóllónak, hogy annál-is inkább magára ne haragíttſa. Ha azért a'tobzódás az Iſtennek ellenſége, a'Böjtőlés pedig a'penitentziának kezdete: a'ki penitentzia-és gyonás-által az Iſtennel meg akar békélleni, a'tobzódáſt el-távoztaſſa, hogy annál-is inkább magára ne haragíttſa.

m *Hom.* 2. *De Ieiunio.*

D

Máſodſzor: Magok üdvöſſégének nagy akadékot ſzereznek. Mert a'követkőzendő Böjtöt, Sok-képpen haſzontalanná téſzik: I. Mert a Tobzódás, a'követkőzendő Böjthoz kedvetlenſéget ſzerez; és a'ki moſt örömeſt tobzódik, az-után bánkodva fog-böjtőlni. Urunk pedig azt parancholya [n]; hogy *Mikor böjtőlünk, ne legyünk ſzomorúak mint a'kép-mutatók.* Sz. Pál-is azt mongya [o]; hogy *A'jó-kedvů adakozót ſzereti az Iſten; nem a'ki ſzomoruſágból, vagy kételenſégből chelekeſzik.* II. A'Tobzódás nehézzé téſzi a'Böjtöt: melly nehezſég, gyakorta meg-is ſzegeti emberrel a'parancholatot. Nehéz pedig a'tobzódónak a'böjt, mint ſzokatlan dolog. III. A'Tobzódás, érdemét-is el-véſzi a'követkőzendő Böjtnek; mellyet inkább mondhatunk Orvoſſágnak,

n *Matt.* 6. 16.

o 2. *Cor.* 9. 7.

hogy-

hogy-sem sanyargatò Bőjtnek: és azzal inkább keresûnk egéſſéget, hogy-sem érdemet, vagy jutalmat; nem az Iſtennek ſzolgálván véle, hanem a'terméſzetnek, meg akarván azt kûnnyebbíteni, és orvoslani. mivelhogy az Orvoſok-is tanáchollyak a'tobzódáſ után a'koplaláſt. Az-okáért, afféle Bőjt úgy kôveti a tobzódáſt, mint a'bûntetés a'vétket; melynek érdeme ninchen.

Harmadſzor: A'moſtani Tobzódók, valóban kedveskednek az Ördögnek. Mert a'parancholatot meg-chúfollyák és challyák: mivelhogy nem azért parancholták a'hólnapi Bőjtöt, hogy ma tobzódgyál; és ſenki nem kívánnya úgy a'hólnapi ſzolgálatodat, hogy ma nagyobb boſzſzúſággal illeſſed. Továbbá; a'Tobzódás, az embert meg-foſztya az Iſten Malaſztyától: mely-nélkûl haſzontalan á'bőjt, és úgyan lehetetlen-is. A'kik egy-nehány napra fizetéſen lovat fogadnak, az utólſo nap úgy megfáraſztyák, hogy a'gazdája egy-nehány napig ſem veheti haſznát: úgy chelekeſzik az Ördög a'moſtani tobzódókkal; kiket úgy meg-fáraſzt a'bûnnek terhével, hogy ſok ideig ſem léſznek alkolmatoſok az Iſteni ſzolgálatra. Az-okáért, a'ki egy-nehány napmúlva haſznoſon akar bőjtölni, és bőjtôlve a'Kriſtus ſzenvedéſéről aitatoſon akar elmélkedni: e'moſtani napokon józanon éllyen, és úgy jó végbe viſzi dolgát. Mellyet a'ki nem mivel: olly balgatagúl chelekeſzik, mint a'ki hólnap valamelly Fejedelem-elôtt, nagy jutalom fejébe, meſterſégeſſen lantot akarna verni, és ma a'kezét nem chak nem nyugottatná, hanem lapta-játzáſſal, kő-hányáſſal, rúd-vetéſſel, vagy kapáláſſal elfáraſztaná; és a'kezét olly reſzketôvé tenné, hogy ſemmi kedves nótát nem verhetne, ſem pedig jutalmat nem nyerhetne.

Második Oka, az: A'hoſzſzú Bőjt a'gyarló teſtnek nehéz: és ritkán találtatik, a'ki úgy bőjtôlne a'mint kívántatik. Az-okáért, hogy kétſégbe ne eſsûnk, az Anyaſzentegyház a'ſzenvedô Kriſtuſt adgya elônkbe; kinek Szenvedéſéhez-képeſt, a'mi bőjtûnk igen kûnyû. Gedeon azt mondotta az ô vitézinek [p]: *A'mit láttok engem chelekedni, azt chelekedgyétek.* és úgy chelekedtek: Ha trombitat fútt, ôk-is azt fútták; ha kiáltott, kiáltottak; ha korſót tôrt, ôk-is el-tôrték. De a'mi Hadnagyunk, nem kíván annyit mí-tôlûnk a'mennyit ô chelekeſzik, hanem ſokkal kevésbet és kûnyebbet. az okáért nem mélto vonyogatnunk magunkat. sôt azt kellene mondanunk Sz. Tamáſſal [q]: *Mennyûnk-el mí-is, hogy meg-hallyunk ô-véle:* de mivelhogy rettegûnk a'haláltól, a'Kriſtus példájával ſerkenget bennûnket az Anyaſzentegyház. Az Antiokus vitézi, hogy az elefántokat a'harczra ingerlenék, ſzôlô és ſzederj vért mutattak nékik: minket pedig az *Eccleſia* a'Kriſtus vérével biztat a'lelki viadalra. mint-ha azt mondaná Sz. Pállal [r]: *Gondollyátok-meg azt, a'ki maga-ellen a'bûnôsôktôl illyen ellen-mondáſt ſzenvedett: hogy meg ne fáradgyatok, lelketekben el-fogyatkozván. Mert még ſzintén a'vérig nem tuſakodtatok, a'bûn ellen viaskodván.* A'vagy Sz. Péterrel [s]: *Szenvedvén Kriſtus a'teſtben, ti-is azon gondolattal fegyverkezzetek-fel.* A'jó Hadnagy, látván hogy az ûtkôzetnek ideje el-kôzelget, a'vitézeket egybe-híja; a'Királyi záſzlót kôzôttôk fel-emeli, és ékes ſzókkal bátóríttya ôket, hogy a'Királyról meg-emlekezvén, vitéſſégôket meg-mutaſſák: úgy a'hoſzſzú Bőjt-idején, a'lelki viadalhoz kéſzít bennûnket az Anyaſzentegyház, és a'Kriſtus Szenvedéſéről emlekezvén, bátorít; hogy ne reſtellyûk mí-magunkért, a'mit a'Kriſtus nem reſtelt mí-érettûnk.

Harmadik Oka, az; Sok Evangeliomokban vagyon emlekezet Lakodalmokról [t], menyekezőről [u], és tánczról-is [x]: mellyekről ha emlekezett vólna az Anyaſzentegyház, talám olajjal óltotta vólna a'tûzet, vagy ſarkantyúval állatta vólna meg a'ſebeſſen-futó lovat; az-az, a'vendégeskedôket Evangéliomi példával ôſztônözte vólna: kik annélkûl-is fôlôttébb hajlandók, és kéſzek a'lakodalmokra. Az-okáért az Anyaſzentegyház, a'jó Orvoſokat kôvetvén; kik a'meleg betegſégeket, hívesítô dolgokkal orvoſollyák; a'hidegeket, melegítôkkel: a'fôlôttébb-valo vígadáſt, ſzomorû dolognak említéſével akarta meg-orvoslani. mert *Iobb-is a'ſiralom házához menni, hogy-ſem a'lakodalom házához* [y]. Es [z]: *A'bôlchek ſzíve, a'hol a'ſzomorúság; a'bolondoké pedig, a'hol a'vígaſág.* értſed a'teſti vígaſágról: mert a'lelki vigaſág jó, és a'Kriſtus Szenvedéſéről-valo elmélkedésbe-is fel-találtatik, mert méltán örvendez, a'ki lattya hogy az-által ſzámtalan nagy veſzedelmekbôl ſzabadúlt-meg, és hatalmas jókban réſzesûlt.

Negyedik Oka, az; Hogy a'Kriſtus Szenvedéſének ſok jeles Haſznai vannak, ha árról hálá-adáſſal elmélkedûnk. a'többi-kôzôtt, az embert, ki a'vétekre hanyatt-homlok menne, mint egy erôs zabola, meg-tartóztattya, és jobb gondolatra vezérli. Vegy egy-nehány ſzép példát:

I. Példa: Ha valamelly anya látná, hogy a'fiai az attyoknak gyilkoſival társolkodnak, és vendégeskednek, vallyon mint vonhatná-el a'gonoſz társaſágtól? Ha, meg-

hólt

A

B

p *Iudic.* 7. 17.

q *Ioan.* 11. 16

r *Hebr.* 12. 3.

C

s 1. *Pet.* 4. 1.

t *Luc.* 5. 29. c. 7. 36. c. 10. 38. c. 19. 6. c. 14, 16. c. 15. 23.

D

u *Ioan.* 2. 2. *Matt.* 22. 2.

x *Matt.* 14. 6. *Marc.* 6. 22.

y *Eccle.* 7. 3.

z *verſ.* 5.

A hólt férjének véres ruháját elő-hozván, eleikbe tenné, és meg-beszéllené melly kegyetlenül bántak azok az árúlók az ő szerelmes attyokkal; minémű szörnyű sebeket tőttek rajta, és mint ontották-ki ártatlan vérét. A'mi szerelmes Anyánk, a Kristusnak Jegyese, a'Keresztyén Anyaszentegyház, látván e'napokban a'fiait, fő-képpen azokban a'vétkekben el-merülni, a'mellyekért a'mi szerelmes Atyánk a Kristus, keserves kínt 's halált szenvedett, előnkbe hozza az ő oktorozását, és egyéb kínnyait; és eggyenként mutogattya; hogy látván azokat, az istentelen bolondságoktól, mint Atyánknak gyilkositól el-távozzunk, hogy ne láttassunk azokkal az árúlókkal *is még meg-feszíteni, és chúfnak tartani az Isten Fiát* [a]: és az istentelen Semeit követni [b]; ki, midőn Dávid Király, sírva, mezít-láb, és bé-burított fővel mendegelt, gonosz átkokkal átkozta, és kövekkel hagyigálta őtet. Ha látnád a'Vő-legényt gyász ruhában bánkodni; más-felől a'Meny-asszonyt friss ruhában vígadni és tánczolni: nem azt ítélnéd-e, hogy vagy nem szereti, vagy chúfollya őtet? A'te lelked Jegyesét a'mái Evangéliomban, véres ruhában, szomorú ábrázatban látod: ha te frissen öltözvén örvendezsz, nem gúnyolod-e-meg? *nem nappá fordítod-e az étszakát* [c]? a'penitentziának idejét, nevetésnek napjává? Nem mondhattya-e Urunk néked-is [d]: *Siránkoztunk, és nem sírtatok?*

a *Hebr. 6. 6.*
b *2. Reg. 16. 5. 6.*
c *Iob. 17. 12.*
d *Mat. 11. 17*

B II. Példa: Ha valamelly atya, kívánván a'fiait meg-gazdagítani, ide's tova járna; azonban egy Váras-bírája, meg-fogatván mint tolvajt, sok gyalázatok- és kinok-után fel-akasztatná; melly keserves dolgot, ha a'fiainak meg-írna valamelly bőchűlletes személy; és azok, meg-olvasván a'levelet, semmit azzal nem gondolnának, hanem az el-kezdett játékjokat tovább-is nyújtanák: mit vélnél afféle fiak-felől? nem ítélned-e méltóknak gyalázatos halálra? A'mi szerelmes Atyánk a Kristus, a'mi üdvösségünket keresvén, sok kemény útakat járt; és a'Zidók őtet, ördöngősnek, részegesnek, hitetőnek, és árúlónak tartván, meg-fogták, meg-ostorozták, fel-feszítették. Ezt nékünk a'Szent Evangelista hírré-tészi: az-okáért, a'ki, azzal nem gondolván, tobzódásban foglallya magát, látsa mit érdemel, mind Istennek, 's mind embereknek törvénye-szerént. Rómában, egy fő nemes embernek lator fiai vóltak, és parázna személyeket tartottak házoknál: történt, hogy az attyokat fogták-meg, úgy-mint a'gonosságnak okát. mellyel, mivelhogy nem gondoltak a'gonosz fiak, azt nyerték, hogy gállyákra szegeztetvén, tellyes életökben nagy nyomorúságot szenvedtek [e].

e *Lib. 1. Cap. Quibus ut indigna.*

C III. Példa: *Diodórus Siculus* azt írja [f]; hogy a'*Cimmériusok* Királya meg-halván, három fiat hagyott utánna: kik, az Országot, meg-akarván magok-között osztani, *Ariopharnest* a'Thráciai Királyt választották bíróva: ki az attyok testét ki-ásatván a'földből, egy fához kötöztette; és meg-parancholta, hogy a'fiai hozzá lövöldözzenek nyilakkal; és a'ki a'szívét talállya, azé légyen az Ország. Az első a'nyakát találta, a'másik a'mellyét, a'kissebbik pedig nem akart hozzája lőni, azt mondván; hogy inkább akar az Ország-nélkül el-lenni, hogy sem ollyan kegyetlenséget mutatni a'meg-hólt szerelmes attyának testéhez; meg-érvén azzal, hogy az attyához-valo szeretetben győzedelmes vólna. Halván azt a'Király, néki ítélte az Országot: mert a'fiúi szeretetből, és az attyához-valo tiszteletből, meg-ismérte, hogy az igaz fiú, és természet-szerént-valo indúlatból-is, alkolmatosb a'Királyságra a'többinél. A'mi édes Kristusunk, az ő halálával szerzette nékünk a'Meny-ország-béli örök boldogságot, melynek meg-nyerésére a'szeretet kívántatik: melytől igen távúl vannak, a'kik, vagy tobzódással a'torkát lövöldözik, vagy bujasággal a'mellyét; az-okáért méltatlanoknak mutattyák magokat arra: a'kik pedig e'napokban, halván az Evangéliomból az ő keserves kínnyát és halálát, affélét nem akarnak chelekedni, igaz-fiai, és örökösi-is lésznek.

f *Lib. 20.*

D IV. Példa: Ha érdemed-szerént halálra keresnének, és valami ártatlan jó barátod meg-szánván, ruhádba öltöznék, és éretted meg-fogatná és életné magát; te pedig nem chak nem szánakodnál rajta, hanem hurogatnád, hagyigálnád, a'hóhérokat ellene izgatnád, sőt magad-is a'hóhérokkal kínzanád: nem mélto vólnál-e ezer halálra? Olvasunk ugyan hasonló barátságról-emlekező históriákat, de illyen háládatlanságot nem olvasunk. *Admétus* a'*Phereusok* Királya, *Apollót* házába fogadván, nagy emberségessen meg-vendéglette; és, a'mint *Euripides* írja [g], *Apollo* azt nyerte néki a'*Parca* Istennél, hogy életét meg-hosszabbíthatná, ha valamelly attya-fia, vagy barátya, szabad-akarattya-szerént, meg-halna érette: és midőn más nem találtatnék, a'felesége *Alcesté*, maga halálával, férjének életét örömest meg-váltotta. *Admétus* azért, hogy illyen jó-tételnyről mindenkor meg-emlekeznék, keserves énekeket szereztetett, és azokat énekelték-előtte; míg nem *Proserpina*, meg-szánván *Admétust*, viszszabochátotta *Alcestét*: vagy, a'mint egyebek írják, *Hercules* meg-győzvén *Orcust*, ki-hozta a'pokolból. Tudom, hogy ez nagyobb részre fábula: de valóban meg-mutattya,

g *In Alcesté.*

michoda hálá-adást kívánhat, a'ki máſért életét nem ſzánnya. Nem ſzóllok *Damon*ról és *Pythiás*ról; kik, a'mint *Cicero* írja [h], kéſzek vóltak egy-máſért meg-halni: ſem *Niſus*ról és *Euryalus*ról; kikről azont írja *Virgilius* [i]. Nem ſzóllok azokról-is, kik ſzerelmes hazájokért kéſzek vóltak meg-halni; mint *Curtius* Romáért, *Codrus* Athená-ért: vagy a'kik nemzetſégökért nagy veſzedelemre vetették magokat; mint Dávid, bajt vívván a' Goliáttal [k]; Iudith, az Aſſyriuſok táborába menvén Holóferneshez [l]; Eſther, hívatlanúl Aſſvérus-eleibe menvén [m]. Nem ſzóllok Sz. *Alexander* Mártyrról-is: kiről azt írja *Surius*, és *Metaphraſtes*; hogy, midőn a'Kereſztyén *Szűzet Antoniát* a'bordélyba vitték, bé-ment hozzája; és ruhájába öltözvén, ki-ereſztette, ő-maga pedig ott maradott; mellyért a'Szűzzel-eggyűtt Mártyrrá lőtt: mert mind ezekben ſem találok haſonlót a'mi dolgunkhoz: holott ezek, nagy bőchűlletet nyertek azoktól, a'kikért ſzenvedtenek; életőket, mellyet baráttyokért adtak, más módon-is, kevés idő-múlva, el kellett vólna hagyniok. De az édes Jesus, ki minket *barátinak* nevezett [o], űgy adta érettünk életét, hogy, ha azt meg akarta vólna tartani, a'halál hatalmat rajta nem vehetett vólna: és még-is a'Fárſángoſok, és Tobzódók, nagy háládatlanúl hurogattyák, és kínozzák, és, a'mint Sz. Pál mongya [p], *Meg-feſzítik, és chúfnak tartyák*, sőt [q], *meg-tapodgyák; és a'Teſtamentom Vérét, melly-által meg-ſzenteltettenek, tiſztátalannak alíttyák, és a' kegyelemnek lelkét boſzſzúsággal illetik.*

II. RÉSZE.

Ezek így lévén, kérdené valaki: Miért emlekezett Urunk olly gyakorta az ő Szenvedéſéről, és Haláláról? és Miért írtak arról minnyájan az Evangeliſták olly bőv beſzéddel, holott egyéb nagy és derék dolgokról, a'vagy nem minnyájan emlekeztek, a'vagy rővid ſzóval? Szűletéſéről, és Környűl-metélkedéſéről, chak Sz. Lukách ír [r]; a'Máguſok jöveteléről, chak Sz. Máté [s]. A'többiről, ha ſzintén többen emlekeznek-is, de chak rővideden: Színe-változáſáról, Sz. Máté chak azt írja [t]; *Színében elváltozék előttök:* Fel-támadáſáról, Sz. Márk [u]; *Fel-támadott, ninch itt:* Menybe-meneteléről pedig [x]; *Fel-véteték menybe, és ül az Iſtennek jobjára:* De Szenvedéſéről, és Haláláról, minnyájan emlekeznek, és czikkelyenként elő-ſzámlállyák Oſtorozáſát, arczúl-veréſét és pőkdőſéſét, a'tővis-koronát és a'nádat, az eczetet és epét, a'ſzegeket és lánchát, a'Kereſztet, és mit nem? Felelet: Ennek egy-néhány ſzép Okait adhattyuk.

Első Oka, az vólt: Hogy meg-mutatná, hogy nem kételenſégből ſzenvedett, hanem ſzabad- és jó akarattyából [y]. Innét vagyon, hogy, noha egy-nehányſzor akarták meg-ölni, hol *nyakra-főre vetni* [z], hol *meg-kővezni* [a], ſoha végbe nem vihették: mert ő nem akarta; mert még el nem jött vólt az ő órája. De midőn el-jött az ő ideje, ſzabad-akarattyából ment-fel Jeruſalembe: és azért mondotta a'mái Evangéliomban [b]: *Ímé fel-megyünk.* mint-ha azt mondotta vólna: Tudom mi következik e'fel-menetelemből, de kedvem-ſzerént megyek-reá. Ezt a'jó akarátot, nyilván meg-mutatta azzal, hogy, a'mint Sz. Márk írja [c], *az Apoſtolok-előtt ment; és álmélkodtak, és utánna menvén féltek.* Ezt jelentette ő-maga-is, mondván [d]: *En le-téſzem lelkemet, hogy iſmég fel-vegyem azt. Senki el nem véſzi azt tőlem: hanem én téſzem-le azt magamtól, és hatalmam vagyon annak le-tételére: és iſmég hatalmam vagyon annak fel-vételére.* Ezzel valóban meg-mutatta hozzánk-való ſzeretetit, mivelhogy chak a'mi ſzeretetünkért hólt-meg. A'ki miről gyakorta beſzél, nyilván jelenti a'hoz ſzeretetit: mert *A'ſzáj, a'ſzívnek bővſégéből ſzóll* [e]. Egyéb-aránt, a'halálnak várása, majd a'halálnál-is nehezebb. és kűnyebb egyſzer hamar meg-halni, hogy-ſem ſokáig a'haláltól rettegni. Abrahám, meg akarván áldozni Iſaakot, ſemmit arról nem ſzóllott néki: sőt, midőn Iſaak az áldozatra-való állatról kérdezkedett-is, nem úgy felelt néki, hogy azt meg-érthette vólna [f]: tudván, hogy a'halálnál nehezben eſnék, ha tudná hogy ő lenne az áldozat. De az igaz Iſaak, a'Kriſtus, jól tudta halálát, és annak kívánſágát gyakorta-való beſzélgetéſſel jelentette-meg.

Máſodik Oka, az vólt: Hogy, gyakorta beſzélgetvén haláláról, laſſan-laſſan azt a'Tanítványival el-hitetné: kik azt nem kűnnyen hitték, a'Kriſtushoz-való ſzeretetők-ből. Es midőn Urunk, ſzíne-változáſa-előtt, arról emlekezett vólna [g]; *Magán vévén őtet Péter, feddeni kezdette, mondván: Távúl légyen tőled, Uram; nem léſzen ez néked.* Sőt azért-is chelekedte; hogy a'botránkozáſt annál kűnnyebben el-távoztatná tőlők: mivelhogy a'melly nyilat látunk, attól kűnnyebben őrizkedhetűnk. mert, ha így-is meg-botránkoztak mikor a'kiſértet el-érkezett, mit mivéltek vólna ha ſoha az-előtt ſemmit nem hallottak vólna felőle? Azért mondotta Urűnk [h]: *Ezeket ſzóllottam néktek;*

hogy

A
h *Lib. 3. Offic.*
i *Lib. 9. Aeneid.*
k 1. *Reg.* 17. 32.
l *Iudith.* 10. 12.
m *Eſth.* 4. 16
n 3. *May.*
o *Ioan.* 15. 13 14. 15.
p *Hebr.* 6. 6.
B
q *Hebr.* 10. 29.
r *Luc.* 2. 7. 21
s *Matt.* 2. 1.
t *Matt.* 17. 2.
u *Marc.* 16. 6.
x *verſ.* 19.
C
y *Iſa.* 53. 7. *Gal.* 2. 20.
z *Luc.* 4. 29.
a *Ioan.* 8. 59.
b *Luc.* 18. 31.
c *Marc.* 10. 32.
d *Ioan.* 10. 17. 18.
e *Matt.* 12. 34.
D
f *Gen.* 22. 8.
g *Matt.* 16. 22.
h *Ioan.* 16. 4.

A

hogy midőn el-jő az ora, azokról meg-emlekezzetek, hogy én meg-mondottam néktek: és chodáſnak ne teſſék, ſe meg ne botránkozzatok, mint véletlen dologban.

Harmadik Oka, az vólt: Hogy biztatná az Apoſtolokat, és meg-erősítené a' Hitben; midőn azokat látnák, a'miket az-előtt gyakorta hallottak. Midőn Urúnk egy Ördögöt űzött vólna ki, azt mondotta az Apoſtoloknak [i]: *Tegyétek ſzivetekbe e'beſzédeket; mert következendő, hogy az ember Fia az emberek kezébe adaſſék:* az-az, vegyétek eſzetekbe a'minémű chodákat moſt chelekeſzem, és a'miket moſtan ſzóllok, mert haſználni fognak az én ſzenvedéſemnek idején, hogy a' Hitben meg ne fogyatkozzatok: elhívén, hogy, a'mint meg-jövendőlhettem azt, úgy el-is kerűlhettem vólna, ha akartam vólna.

i Luc. 9. 44.

Negyedik Oka, az vólt: Hogy a'Tanitványok, eggyűtt halván Halálárol és Feltámadáſáról-valo jövendőléſét: látván, hogy az eggyik bé-tellyeſedett, a'máſikról ſe kételkednének, hanem, a'gyalázatos halál-után, bizonyoſon várnák a'dichőſéges feltámadáſt; a'mint Sz. Gergely írja [k]: Ha valakitől valami Váraſra útat kérdenénk, és az, bizonyos jeleket nevezne az úton mind a'váraſig: ha őt, vagy hat jelt igazán fel-találnánk, a'többiről ſem kételkednénk. Igy jelentette-meg Sámuel Saulnak, mikor a'Királyſágra fel-kente, kiket találna-elő az úton [l]: és, mint-hogy azokat mind úgy találta-elő, nem kételkedhetett az Orſzág-felől, mellyet az Iſten képében ígért néki Sámuel. Haſonló-képpen, mivelhogy ſok dolgok bé-tellyeſedtenek, mellyeket Urunk meg-jövendőlt maga-felől, és az Apoſtolok-felől, a'többiről ſem kételkedhetünk: tudni illik, hogy *Az ő Anyaſzentegyházán, a'pokol kapui erőt nem véſznek* [m]: hogy *Minden hivolkodo ígéről ſzámot kell adni ítélet-napján* [n]: hogy *E'világnak vége léſzen* [o]: hogy *Az Igazak, a'Kriſtuſſal az őrők dichőſégbe mennek; a'gonoſzok, az ördöggel az őrők kárhozatra* [p].

k Hom. 2 in Evang.

B

l 1. Reg. 10. 2. 3.

m Matt. 16. 18.

n Matt. 12. 36.

o Matt. 24. 29.

p Matt. 25. 46.

Ötödik Oka, az vólt: Hogy mindenkor meg-emlekeznénk a'Kriſtus Szenvedéſéről, és Halálárol. A'ki meſzſze akarván menni, kedves baráttyára valami jeles dolgot akar bízni; nem elégſzik azzal, hogy egyſzer, vagy kétſzer meg-mondotta néki, hanem gyakorta eſzébe jutattya; és midőn ſzintén el akar tőle válni, azon kéri, hogy el ne feletkezzék a'reá bízatott dologról, mivelhogy igen kívánnya annak végbe-vitelét; és tudgya, hogy nagy haſzon következik belőle: Azon-képpen Kriſtus Urunk, az ő Szenvedéſét és Halálát, mint valóban nagy dolgot, kivált-képpen ajánlotta a'Tanitványinak; tudván, hogy abból nagy haſznok következnek: I. Haſzon: Abban minden kiſértet-ellen orvoſſágot találunk: A'Kevélyſég-ellen, a'Kriſtuſnak Alázatoſſágát: a' Főfvénſég-, irégyſég-, torkoſſág-ellen, az ő Szegényſégét, ſzeretetit, ſzomjúſágát. *A' puſztító Angyal ſenkit nem bántott Egyiptusban, a'hol a'kűſzőbökön a'Bárány vérét látta* [q]: az Ördög ſem árthat annak, a'kinek ſzíve jelűl viſeli a'Kriſtus Vérének emlekezetit. Ez a' *Kötés Myrrha*, melynek a'ſzívünkben kell mindenkor forgani [r]. II. Az eſet-után-is orvoſſágot találunk abban: mert abból érthettyük-meg a'bűnnek ochmánſágát, mellyet ſemmi egyéb el nem moshatott a'Kriſtus drágalátos vérénél. III. Haſzon: Abban, minden nyomoruſágban vigaſztaláſt találunk; látván, hogy ſokkal többet ſzenvedett a'Kriſtus nálunknál. A'beteg, látván hogy más éſzik, ő ſem annyíra irtózik az ételtől: mi-is, látván hogy a'mi édes Üdvőzítőnk, a'Szenvedéſnek pohárát jó kedvel meg-itta érettünk, nem annyíra irtózunk tőle. A'mint a'jámbor vitéz Urías, nem akart házában nyugodni, noha a'Király únſzollotta; tudván, hogy az ő Hagnagya Jóab, a'föld-ſzínén laknek akkor [s]: mennyível inkább nékünk Kereſztyéneknek, meg-emlekezvén a'mi Urunknak Iſtenünknek kemény Szenvedéſéről, kell meg-tartóztatnunk magúnkat a'teſtnek kényeztetéſétől. IV. Abból tanúlhatunk minden Jóſzágos chelekedeteket, mellyek a' Kriſtus ſzenvedéſében úgy tűndöklenek mint egy fényes tűkörben.

q Exod. 12. 23.

r Cant. 1. 12.

2. Reg. 11. 10.

C

D

Hatodik Oka, az vólt: Hogy eſzünkbe vennők, minémű hálá-adáſſal tartozunk az Iſtennek. Aſſvérus Király bé-íratta hiſtoriába, hogy Mardokæus mentette-meg őtet a'haláltól, melybe két árúló ſzolgai akarták hozni; hogy idő-jártában alkalmatoſſágot kereſne, és meg-hálálná néki [t]; a'mint meg-is chelekedte [u]. Azont kívánnya mi-tőlünk a'Kriſtus; hogy, meg-emlekezvén az ő Szenvedéſéről, el-tekéllyük magunkban, hogy mindenűtt őregbíttyük az ő tiſzteletit, és fogyattyuk ellenſégit, az-az a'Bűnőket: mint-hogy Aſſvérus-is azt a'két Jutalmat adta Mardokæuſnak hívſégéért. Az iſiu Tobias, Rafaël Angyal-által, minden dolgait jó végbe állatván, hálá-ado akart lenni; és, elő-ſzámlálván Jó-tetéményit, azt mondotta az attyának [x]: *Mit adhatunk méltót neki ezekért? De kérlek téged, édes atyám, hogy kérjed őtet, ha talám méltóztatnék félét magának venni mindenekből, a'mellyeket hoztunk.* Mi-velünk bizony, ſokkal többet chelekedett a'Kriſtus, hogy-ſem Tobiáſſal az Angyal: azért többel-is tartozunk néki. Az-

t Esth. 2. 23.

u Esth. 6. 1.

x Tob. 12. 3.

okáért,

okáért, mi-magunkat adgyuk néki, mindenünkel egyetemben; és tellyes szívvel mongyuk azt néki, a'mit azon Tobias az Angyalnak y: *Ha magamat adom-is néked szolgáúl, nem lészek mélto a'te gond-viselésédhez.*

De a'mennyire hasznos nékünk a'Kristus Szenvedésének emlekezete: annyira kedves, és kellemetes ő-néki-is. Ha valakit érdeme-szerént meg-vesszőztek, vagy megbélyegeztek vólna a'pelengérnél, és arról emlekeznél; nem kedves dolgot chelekednél néki azzal: de ha azokat a'sebeket hoznád-elő, mellyeket a'Királyhoz-valo hívsége-mellett talált, vagy az igaz Hitnek, és Hazájának óltalmazása-mellett; ketség-nélkül kedvessen halgatná, és gyönyörködnék benne, mint bóchülletes dologban. Az-okáért, mint-hogy a'Kristus, nem gonosságáért szenvedett, hanem az ő mennyei Szent Attyának bóchülletiért, és a'mi üdvösségünkért: nagy bóchülletnek tartya, és kedvessen láttya arról-valo emlekezetünket. Azért akarta, hogy naponként gyakorlaná az Anyaszentegyház az Oltári-szentséget, *az ő Halálának emlekezetire* z. és arról mongya Szent Tamás a; Hogy illyen nagy jó-téteménynek szűntelen-valo emlekezete, mi-bennünk meg-maradna, az ő Testét elédelül, az ő Vérét italúl, a'kenyérnek és bornak színe-alatt hatta a'Híveknek. Sőt ezen okból nem akarta el-tőrleni az ő Sebeinek helyeit-is, hanem bé-vitte Meny-országba; hogy az ő Szent Attyának mutogassa mi-érettünk; és hogy örökkön örökké vígasztallya azokkal a'Híveket, kik nagy örömmel fogják nézni az ő szabadúlásoknak váltságát; a'mint Sz. Ambrus mongya. Bizonyára meg-mutattya a'Keresztyén Anyaszentegyház, az ő Jegyesséhez-valo hívségét, és hálá-adó-voltát: Mert, már két héttel ez-előtt el-kezdvén, mind Húsvétig, fő-képpen a'Kristus Szenvedéséről emlekezik, és úgy-mint gyázba őltőzik: annak-fölötte, esztendő-által, minden Pénteket annak emlekezetire rendelte: a'Szent Misének áldozattyában, naponként azt példáztattya: az útzákon, és Ország úttyain, Keresztes Oszlopokat emel, hogy mindenütt eszőkbe juttassa a'Híveknek. Sok-képpen mutatta Sz. Pál-is, a'Kristus Szenvedéséhez-, és Keresztihez-valo szeretetit, és bóchülletit: mert, *a'Keresztnek ellenségiről* sírva emlekezik b, és azt mongya felőlök; hogy *A'végök veszedelem; és dicsőségök gyalázat.* Ha pedig kérded tőle, Mit predikál? azt mongya c; hogy *A'meg-feszíttetett Kristust.* Ha kérded, Mit túd? azt feleli d; hogy *Chak a'meg-feszíttetett Kristust.* Ha kérded, miben dichekedik? azt mongya e; hogy, *Távúl légyen tőle hogy dichekedgyék, hanem chak a'mi Urunk IESUS Kristus Keresztében.* Ha kérded, Mit visel a'testén? azt feleli f; hogy *Mindenkor a'Kristus sanyargatását:* az-az, a'mint *Origenes* magyarázza, Mindenkor a'Kristus Szenvedéséről elmélkedett, és emlekezett g. Másutt pedig azt mongya h: *Senki nékem bántásomra ne légyen; mert én az Úr IESUSnak bélyegit hordozom az én testemen*; mint a'szolga az Úra jelét, mellyen akár-ki-is meg-ismérhesse. Hogy-ha az Isten azt akarta, hogy, örök emlekezetre, a'Szövetségnek szekrényében meg-tartatnék, a'mint Sz. Pál írja i, a'Manna-tartó Arany-veder; és az Aaron veszszeje, melly meg-le velezett; és a'Szövetség táblái: mennyivel inkább kívánnya, hogy a'mi szívünk szekrényében meg-maradgyon, örök emlekezetre, a'Kristus Szenvedése és Halála. mivelhogy sok-képpen meg-előzi, és föllyűl-haladgya a'meg-nevezett dolgokat. Mert, nem negyven esztendeig-valo testi táplálást szerzett, mint a'Manna vólt; hanem lelkit, és örökké-valót: nem valami kichiny viszsza-vonyást chendesített-le, mint az Aaron veszszeje; hanē, *az ő Keresztének vérével meg-békéltette mind a'földieket's mind a'mennyeieket* k: nem meg-hólt bőtűvel tanított, mint a'Szövetség táblái; hanem eleven beszéddel, és fő-képpē chelekedettel, mellyek foganatosbak és erősbek, tettetesbek és tartósbak akár-mi beszédnél-is.

Azt kérdhetné ismég valaki: Ha illy nagy haszna vólt a'Kristus Szenvedésének, és arról-valo elmélkedésnek-is, Miért szóllott arról chak a'tizenkét Tanitványinak, és azoknak-is titkon? a'mint Sz. Máté írja l. Felelet: Titkon beszéllett Urúnk az Apostolokkal az ő Szenvedéséről: mert el-rejtett dolog vólt, és nē minnyájan érthették. sőt *A'Zsidóknak botránkozás vólt; a'Pogányoknak pedig, bolondság* m. És midőn Urunk, Virág-vasárnapon, homályosan emlekezett a'kősségnek az ő Keresztéről, mondván n; *Én, ha fel-magasztaltatom a'földtől, mindeneket magamhoz vonszok,* (*ezt pedig mongya vala, jelentvén minémű halállal halna-meg,*) úgymond az Evangelista: Felele néki a'fereg (zúgolódván kétség-nélkül, hogy nem értené a'dolgot, vagy nē tetszenék néki:) *Mi azt hallottuk a'Törvénből, hogy a'Kristus meg-marad örökké: és mint mondod te; Szükség fel-magasztaltatni az Ember fiának? Kichoda ez az Embernek fia?* Nem értette vólna azért azt a'szent titkot a'fereg: a'mint hogy most-is sokan nē értik, mint légyen nagyobb bóldogság a'Szegénységben, gyalázatban, háborusságbā, hogy-sem a'gazdagságbā, méltóságbā, gyönyörűségben; noha azt nyilván tanította mind beszédével, 's mind példájával a'Kristus, és ő-utáña sok Szentek. és többē vañak, a'kik a'Zsidókkal meg-botránkoznak az Igazaknak háborusságában; és a'

A

y *Tob.* 9.2.

z *Luc.*22.19. 1.*Cor.*11.26

a *Opusc.* 57.

B

b *Phil.* 3.19.

c 1.*Cor.*1.23.

d 1.*Cor.*2.2.

e *Gal.*6.14.

f 2.*Cor.*4.10.

g *In c.* 6. *ad Rom.*

C

h *Gal.*6.17.

i *Hebr.*9.4.

k *Col.*1.20.

l *Mat.* 20.17

D

m 1.*Cor.* 1. 23.

n *Ioa.*12.32.

A

Pogányokkal, bolondoknak tartyák, és meg-chúfollyák a' ſzabad-akaratból-valo ſzegényeket. De az Apoſtolok, erre a' tudományra alkolmatosbak vólták: kik már három eſztendeig tanúltak vólt a' Kriſtus Iskolájábá, és Meſterőknek tanitáſát inkább érthették.

Továbba, azt kérdhetné valaki: Miért nevezi Urunk magát az *Ember fiának*, midőn az ő Szenvedéſéről és Halálárol ſzóll? Feleler. Egy-nehány Okból. Előſzor: Azt jelentette; hogy nem Iſtenſége-ſzerént ſzenvedett, hanem úgy mint Embernek fia, emberſége-ſzerént. Máſodſzor: Hogy az ő Szenvedéſében, mindeneſtől-fogva az embernek adta magát, és az ő haſznokot kereſte: mert ő annélkül nem ſzűkölködött, az Angyalok ſem, hanem chak ſzintén az ember, ki kűlőmben meg nem ſzabadúlhatott. Azért mondotta Iſaías [o]: *Kisded ſzűletett nékünk, és fiú adatott nékünk*: Nékünk, nem máſnak. Melly Jó-téteménnek, úgy felelhetnénk-meg valami réſzből, ha mi-is tellyeſſéggel néki adnók magunkat. de igen főſvények vagyunk; és keveſet, vagy inkább ſemmit ſem chelekeſzünk ő-érette.

o Iſa. 9. 6.

Ebből pedig, hogy az Iſten Fia mi-érettünk ſzenvedett, üdvöſſéges félelmet tanúlhatunk, és a' bűnt meg-útálhattyuk. Végy példát. Vagyon olly ellenſéged, ki, ha reád akad, meg nem menekedhetel tőle, hanem porrá téſzen. Ez téged kereſvén, láttya, hogy ſok ember nézeget egy képet, és annak ſzépſégén chodálkozik: meg-áll ő-is. és nézvén, igen kedvelli. de eſzébe vévén, hogy te képed, ragadgya, el-rontya, porrá téſzi. Látván azt az emberek, chodálkoznak, és okát kérdik; holott a' ſzép kép ſenkinek ſem vétett. Ki azt feleli: A' kép, ſzép ugyan, és nékem nem vétett, de mint-hogy ellenſégemnek képe, kit főlötte igen gyűlőlök, a' képével ſem ſzánom így bánni. Halván azt az emberek, kétſég-nélkül azt mondanák: Jaj annak a' ki ennek ellenſége; ha kezébe akad, mit nem chelekeſzik véle? holott illyen ſzép képe-ellen, illy nagy haragját mutatta. Az Iſtennek bűntető Igaſſága, nagy haraggal kereſte a' Bűnös embert: talált azonban a' Kriſtuſra, ki igen ſzép kép vólt; kiről ő-maga az Iſten nem egyſzer mondotta; hogy *ő-néki ſzerelmes Fia, kiben kedve tőlt* [p]: mindazáltal, mivelhogy a' Bűnös teſtnek haſonlatoſſágában találta (mint-hogy a' Bűnös embernek ábrázattyába őltőzött) keſerves kínra és halálra ítélte. Melyből eſzedbe veheted, minémű bűntetéſe léſzen a' valóſágos Bűnöſnek, ha annak a' képe így bűntettetett-meg: *Ha ezek történtek a' zöldellő fán, az aſzúval mint bánnak* [q]? Ha az ártatlan Báránnak így vagyon dolga, a' ki *e' világnak bűnét el-véſzi* [r]; mint léſzen a' ragadozó farkaſnak? Őrizkedgyél bűnös ember, és térj-meg: mert bizony *Rettenetes az élő Iſten kezeibe eſni* [s]. A' ki ezt meg-gondollya, vallyon fárſangolhat-e?

p Mat. 3. 17. & 17. 5.

q Luc. 23. 31.

r Ioan. 1. 29.

s Heb. 10. 31.

B

C

III. RÉSZE.

MIdőn Urúnk az ő haláláról beſzéllene, és Jerikóhoz közelgetne; egy Vak, ki az útfélen űlt, meg-értvén, hogy a' Názareti JESUS menne-által, kiálta, mondván: JESUS Dávidnak fia, könyörűlly rajtam. Kétſég-nélkül ez a' Vak, a' Bűnös embert példázta. mert minden Bűn meg-vakíttya az embert; a' mint más predikatzióban megmutatom: mindazáltal, nem egy-féle Vakſág vagyon, a' mint a' Doktorok mongyák; és a' Vakok-is, nem chak egy-féle eſzközzel élnek hogy el-ballaghaſſanak: mellyeken kűlőmb-kűlőmb-féle vétkeket érthetünk; mellyekből hogy ki-ſzabadúllyunk, a' mái vakkal a' JESUſnak kell könyörögnünk.

Elsőben, Némelly Vakok, vezért nem kereſvén, chak kezőkkel tapogatnak; a' mint Sz. Péter mongya [t]: *A' kiben ezek* (tudni illik, a' ſzép Jóſzágos chelekedetek, mellyekről emlekezett vólt) *nincsenek; vak az, és kézzel-tapogató.* a' többi-kőzött pedig, emlekezett Sz. Péter *a' Mértékleteſſégről* [u]. Az-okáért, a' Kézzel-tapogato vakon, érthettyük azokat, kik a' Mértékleteſſégnek határát által-hágván, a' teſti gyönyörűſéget követik, torkoknak és haſoknak kedveznek. Efféle Vakokat, minden időben eleget találni; de fő-képpen e' moſtani Fárſángban: kik, úgyan bőtű-ſzerént-is, a' réſzegség-miatt az útzákon igyeneſt nem járhatnak, hanem, mint a' Vakok, a' fal-mellett tapogatva tántorognak; kikről más Predikatzióban bővebben ſzóllok, meg-mutatván a' Réſzegségnek ártalmaſvóltát.

t 2. Pet. 1. 9.

u verſ. 6.

D

Némelly Vakok, pálczát hordoznak, és azzal tapogatnak ide's tova. Ezek, a' Méltóſágban-lévő emberek: kik, hogy az ő méltóſágoknak pálczájával, mint valami Királyi iſtáppal élheſſenek, mindenen által-mennek, nem gondolván ſem igaſſággal, ſem törvénnyel. A' Tiſzteſség-kívánás, úgy meg-vakíttya őket, hogy ſemmit egyebet nem látnak a' méltóſágnál: és nem véſzik eſzőkbe, mennyi veſzedelmek vannak a' meltóſágos állapatban; melly ſzörnyű eſetek; és melly kemény ſzám-adás követi: nem gondollyák-meg, hogy egyebekhez-haſonló emberek, hogy halandók, hogy ſok nyomorú-

ſág

ság találhattya őket, és rövid nap a'férgek emésztik-meg őket. Illyen volt a'Bíro, a' ki azt merte mondani [x]: *Az Istent nem félem, sem az embert nem böchüllöm.* Hová lehetett nagyobb vakság, mint Amáné; ki, noha Assvérus udvarában leg-nagyobb volt, mindazáltal, hogy Mardokæus őtet Isten-gyanánt nem akarta imádni, el akarta minden nemzetségével veszteni? nem látván, hogy azzal magának szerzett veszedelmet: és a'melly akasztó-fát másnak készített, arra akadott bé-födött orczával [y]: jelentvén azzal, hogy a'Méltóság vakította-meg, és nem látta maga veszedelmét; melybe jutván, talám a'madarak tesli szemeit-is ki-vájták. Ezt a'Vakságot, létel-szerént-is fel-találjuk *Belisariusban*: ki, a'mint *Crinitus* írja [a], igen fő ember volt, és hatalmas dolgokat chelekedett: a'*Vandalus*okat el-törlötte; a'*Persá*kon diadalmat vött; Olasz-országot sokszor meg-szabadította a'*Barbarus*októl; mellyekkel nagy méltóságra ment: de *Iustiniánus* Cháfzár, félvén szerenchéjétől, gyanuságból ki-tolyatta szemeit: és annyiba jutott ügye, hogy kúldúlással táplálta magát, és imigyen kéregetett: Úton-járó, adgy egy fillyért *Belisarius*nak, kit a'jeles chelekedet fel-magasztalt, az irégység meg-vakított. Tanúllyatok fő emberek: mert gyakorta meg-játzottat a'vak szerenche benneteket, de elébb meg-vakít.

Némelly Vakok, ebet kötnek pórázra, és azt elől bochátván, utánna ballagnak. Ezek a'Pörös-patvaros emberek, kiket a'gazdagságnak kívansága meg-vakít, és minden aprólék dologért kötődnek. Ezeket, az ehel-hólt Prókátorok, kik chak a'magok nyereségét keresik, a'hová akarják oda viszik; a'pört *Octává*ról *Octává*ra, Gyüléfről Gyüléfre hallogatván, *Exceptió*kkal, *Appellatió*kkal, és egyéb ravasságokkal élnek; és, akár-mi konczot, vagy chontot (valami nyereségnek reménségét) látván, olly verembe vonszák az ő vak Pörösöket, hogy gyakorta nyakok-is szakad. Bizonyára igen vakok ezek: mert nem láttyák a'pör végének bizontalanságát, a'Prókátoroknak álnokságát, az atyafiúi szeretetnek és barátságnak meg-bántását; sőt lelkek veszedelmét-is, fő-képpen ha hamis ügyök vagyon. Ezek-felől, nem chak azt mondhattyuk hogy ebektől vezettetnek, hanē ő-magokat-is nem ok-nélkül az ebekhez hasonlíthattyuk; mind azért, hogy egy-mást mardossák, és fogyattyák minden haszon-nélkül; 's mind azért-is, hogy, miként az eb a'száraz chonton rágódván, és azon a'foga vérét látván, a'chontból származott nedvességnek alíttya, és annál inkább rágódik és kínlódik rajta, míg nem a'fogát ki-töri: úgy ezek-is, bizontalan reménségtől viseltetvén, és a'Prókátorok biztatását el-hívén, és a' pörre kőlt költséget szánván el-hagyni, annál-is inkább fogyattyák magokat, és fogokat-is a'pörben törik.

Némelly Vakok, kichiny fioktól, vagy unokájoktól vezettetnek. Ez, úgy tetszenék, hogy a'többinél tisztességesb, és bátorságosb: de ha jól meg-gondollyuk, legveszedelmesb mód. Ez a'Vakság, a'mint egy fő túdós és Isten-félő Taníto írja [b], az Egyházi embereké, vagy Prælátusoké: kik, hogy valami unokájokat, vagy attyok-fiát elő-vihessék, tellyességgel vak indúlatból, vagy tisztheket keresnek nékik; vagy az Egyházi jövedelemből mód-fölött meg-gazdagittyák őket, magokat pedig nagy veszedelembe hozzák: mind azért, hogy nem jól éltek az Egyházi jövedelemmel; 's mind hogy azoknak, a'kiket meg-gazdagítottak, sok vétekre okot adtak, mellyek követik a' kűnnyen talált gazdagságot. A'melly Vakot valami vásott gyermek vezet, a'ki ide's tova futos, és minden játékra kész, nem járhat bátorságosan; gyakorta az igaz útból kitér, sárba hág, kőbe botlik, és el-is esik: azon-képpen, az Egyházi Vakoknak, sok-képpen veszedelmes a'gyermek vezetése. Sz. *Udalricus* Augustai Püspök, egyéb-aránt szent és jámbor Püspök volt: de, mint-hogy *Adalbero*-nevű attyafiát, még éltében a'Püspökségre választotta, hogy halála-után ő bírná, a'Purgatóriumba ment; a'mint *Surius* írja [c]. Mert noha *Adalbero* úgy meg-érdemlette a'Püspökséget, mint más: mindazáltal, mivelhogy az atyafiságra volt a'tekíntet az Egyházi tisztben, az Isten nem kedvellette, sem bűntetés-nélkül nem hatta. Vannak bizonyára szép példák, mellyeket követhetnek a'mostani *Prælátus*ok, hogy attyok fiai-miatt lelkekben kárt ne vallyanak. *Laurentius Iustiniánus*ról Velenczei *Patriárchá*ról, azt írja *Surius* [d]; hogy, midőn egy attyafia, ki jól bírta magát, azon kérte volna, hogy a'leányának Jegy-ruhájúl valamit adna; nagy okosan azt felelte: Ha kevesét adok, annyi-nélkül nem szűkölködöl, mert magadnak-is vagyon: ha pedig sokat, egynek kedvéért sokakat meg-fogyatkoztatok: a'mim pedig vagyon, azt az Anyaszentegyház a' szegények táplálására adta, és nem fodorított hajra, vagy gyöngyökre. és ezzel tellyességgel meg-vetette kérését. A'Negyedik Kelemen Pápa, a'mint *Fulgosus* írja [e], Pápasága-előtt házas ember volt, és *Bononiá*ban a'fő Iskolában Törvént tanított. Ennek két hajadon leánya, azon könyörgött, hogy méltóságához-illendő Jegy-ruhát adatna nékik. Kiknek azt felelte: A'Pápának ninchenek

x *Luc.* 18. 4.

y *Esth.* 7. 8. 10.

a *Lib.* 9. *c.* 6.

b *Thom. Stapletonus, in Morali hujus Dominicæ.*

c *In Vita ejus. Tom.* 4. *pag.* 90.

d *Tom.* 1. *pag.* 178.

e *Lib.* 4. *c.* 3.

A

leányi; elégedgyetek-meg azzal, hogy minden világi örökségemet néktek hattam-. Adná Isten, hogy minden *Prælátusok* illyenek volnának. De, vagy tűrjük vagy tagadgyuk, igen külömböznek, és azért sok mód-nékül-valo dolgok történnek.

Vallyon mi az oka, hogy illy kevés jó Papokat találni a'falukon? Az, hogy a'*Prælátusok* az Egyházi jövedelmet, inkább adgyák attyok-fiainak, hogy-sem azzal Isten-félő és jó-erkölchű ifiakat taníttatnának, kik jövendőre az Anyaszentegyháznak nagy előmenetelére lehetnének. Gyakorta gondolkodtam róla, Mi okból történt Magyarországban, sok Püspökségnek, Præpostságnak, Apátúrságnak, *&c.* el-olvadása, úgy hogy chak hírek-is alig vagyon? Azoknak jövedelmével a'világi emberek, és fő-képpen az Eretnekek töltöznek: mert, vagy *Inscriptió*ban bírják, vagy erővel el-foglalták. Chodálom, hogy azt a'Keresztyén Fejedelmek meg-engedték! chodálom, hogy azt el-halgatták az Ersekek, és Prælátusok, kiknek Magyar-országban nagy méltóságok és böchűlletek volt! Ennek én fő Okát az Istent ítélem, ki büntetés-szerént engedte, hogy a'*Prælátusok*tól, kik nem úgy éltek az Egyházi jövedelemmel, a'mint kellett és illett-volna, a'sok szép jószág el-esnék, és idegen kézre kelne; hogy meg-nyitván szemöket,

B

ez-után külömben nyúlnának a'Kristus örökségéhez. Azt írja *Ioannes Gerson*, ki a *Parisi Academiá*nak fő túdós és Isten-félő *Cancellarius*a volt; hogy, ha a'gonosz-tévő az Egyházba szalad, valamíg a'szent helyen marad, a'porosztók nem merik bántani; de mihelyen onnét ki-mégyen, meg-fogják, nyakon kötik, és oda viszik a hová nem akarná: Hasonló-képpen gondolkodhatunk az Egyházi jövedelemről, és jószágról; mert azokat a'bűnös emberek, bűnöknek bochánattyáért adták Isteni szolgálatra. Valamíg azért az Egyházban maradnak, az Istennek tiszteletire, és a'szegények tápláltára adatnak; bátorságosok, és senki hozzájok sem mér nyúlni; hogy úgy ne járjanak mint Heliodórus [f], kinek valóban meg-esett az Egyházi marhának el-foglalása: de, mihelyen az Egyházból ki-kelvén, az atyafiakhoz akadnak, és e'világi dolgokra adatnak; az Isten leg-ottan meg-engedi, hogy a'Fejedelmek belé kapjanak, vagy szükség-vagy fösvénség-miatt: azt alítván, hogy, a'mit az Egyház-kivül találnak, szabadon hozzá-nyúlhatnak. Ha valamelly Fejedelem, fiának dajkát fogadna, és azt jó étkekkel tartaná; látná pedig, hogy a'fia el-hitvánkozott, azért, hogy a'dajka a'maga fiainak és unokáinak osztogattya a' jó étkeket: kétség-nélkül meg-fogná tőle az abrakot, és a'fiát másra-bízná. Úgy chelekeszik az Isten-is; ki az Egyházi embereknek azért rendelte a'szép jövedelmet, hogy az ő fiait, a'szegényeket, táplállyák. Az-okáért, ha láttya, hogy a'szegényekkel nem gondolván, mindent az attyokfiainak adnak, igaz ítéleti-szerént elvészi tőlök a'jószágot, és másnak adgya-.

[f] 2. *Mach.* 3. 25. 26.

Quod non capit Christus, rapit fiscus.

C

Kérdené valaki: Ugyan semmit nem szabad-e az Egyházi jövedelemből attyokfiainak adni? a'vagy az Egyházi emberek, nem tellyes uraságában vannak-e az ő Jövedelmöknek? Felelet. Az Egyházi embereknek, kik nem Szerzetesek, Három rend-béli Jövedelmök lehet, a'mint *Navarrus* mongya [g]: I. A'mellyek örökségül maradnak reájok, attyoktúl, vagy attyokfiaitól: vagy magok szorgalmatosságával találllyák, vagy ajándékúl vészik, vagy egyéb módon jutnak hozzája, mint akár-mi világi emberek. Ezeknek ők tellyes uraságában vannak: és azt mivelhetik azokkal, a'mit akár-mi jó lelki-ismeretű világi emberek. Az-okáért azokat, mind attyokfiainak adhattyák. és úgyan illik-is hogy azoknak adgyák, hogy ne panaszolkodgyanak az Egyházi emberekre, és többet ne várjanak tőlök. II. A'mellyeket Egyházi szolgálattal, predikállással, énekléssel, gyónás-halgatással, Mise-mondással, *Executió*ra-valo menéssel, és egyéb efféle szolgálattal találnak. Ezekről-is, chak nem közönségessen azont mongyák a'Doktorok: mert efféle Jövedelmet, fizetés-gyanánt adnak tápláláskra, és hasonló a'munkáért-valo Jutalomhoz: a'munkás pedig, szabad az ő fizetésével, valahová tészi. III. A'mellyek tellyességgel Egyházi tisztből, Püspökségből, Præpostságból, *&c.* származnak. Ezekről,

[g] *Quæst.* 1. *de Reddit. Memor.* 19

D

Elsőben, azt mondom: Hogy annak a'résznek, melly az ő illendő és elégendő tápláláskra szükséges, olly uraságában vannak, mint az előbbieknek; a'mint a'*Theólogus*ok tanittyák: mert az a'rész, igaz jutalmok: és a'ki az *Ecclesiá*nak szolgál, méltán táplálhattya magát annak jövedelméből. Az-okáért, ha mit abból a'részből meg-fognak magok tápláltától, oda költhetik a'hová egyéb világi jövedelmeket. Az Illendő és Elégendő táplálláson pedig, nem chak azt kell érteni, a'mi-nélkül tellyességgel nem lehet, hanem, az alkolmatos tápláltát. Es, a'mint a'marhának, leg-kissebb, leg-nagyobb, és közép-aránt-valo árra lévén, nem vétkezik a'ki marháját leg-nagyobb árron adgya, chak hogy azt meg ne haladgya: azon-képpen, az Illendő táplálásban-is, ha ki a'leg-nagyobbat választya, senki nem kárhoztathattya: úgy hogy, ha a'leg-alább valo tápláltra öt-száz forintot számlálunk, a'közép-rend-bélire hat-százat, a' leg-na-

gyobra hét-százat; a'ki takarékoson él, és többet nem költ öt-száznál, a'két-százat meg-kímélvén, az attyafiainak adhattya.

Másodszor, azt mondom: A'melly Jövedelem semmi okon nem szükséges az Illendő és Elégendő táplálásra, arról *Navarrus* sok Doktorokkal azt tartya; hogy az Egyházi emberek, tartoznak azokat, mint szárárok, és nem urak, Istenes dologra költeni, az-az, Egyházakra, vagy Szegényekre: és ha külömben chelekeszsznek, tartoznak viszsza-téríteni; úgy hogy, a'mennyit abból másuvá költöttek, annyit tartoznak helyére tenni a'magok táplálására-valo részből; nem külömben mint a'szárár, a'mit urának íntézése-ellen el-költ, tartozik meg-fizetni. Ez a'vélekedés igen hihető. és régenten meg-tartották; és most-is jobb vólna ha meg-tartanák. De vannak más túdós és Isten-félő Doktorok-is, kik valamennyire gyengébben szólnak, azt mondván; hogy a'ki afféle Jövedelmet másuvá fordít, Halálos-képpen vétkezik ugyan: de nem tartozik viszsza-téríteni, mint-hogy semmi olly kötelességet nem találunk az Egyházi rendelések-között. Hogy pedig Halálos bűn légyen, afféle Jövedelmet attyok-fiaira, vagy világi dologra költeni, abból bizonyodik-meg; hogy, mind a'régi Egyházi rendelések-szerént [h], 's mind a'*Tridentomi Concilium* Végezése-szerént [i]; a'mi az Egyházi embereknek Illendő táplálások-fölött vagyon, a'szegényeké. Az-okáért a'*Tridentomi Concilium*, tellyességgel tiltya a'Püspököknek, az attyok-fiainak és barátinak gazdagítását, az Egyházi jövedelemből: hanem, ha szegények, úgy, mint szegényeknek, adhatnak valamit. Es bizonyára, ha külömben vólna a'dolog, igen gond-viseletlenül chelekednék az *Ecclésia*, hogy annyi Jövedelmet engedne nékik, okot adván a'kevélységre, czifraságra, fris lakásra, és abból következő gonosságokra, mellyeket némelly Egyházi Urakban látunk és siratunk. Nem-is tenne eleget a'Hívek igyekezetinek, kik az Egyházi Jövedelmeket nem azért szerzették, hogy azokkal az Egyházi Urak kedvök-szerént lakjanak, hanem hogy magokat ugyan tiszteségesen táplálnák azokból, a'többit pedig Istenes dolgokra költenék, hogy lelköknek abból könnyebsége következnék. mert egyéb-aránt, jobb vólna afféle tékozlóktól a'Jövedelemnek részét el-foglalni, és Istenes dologra fordítani.

E'Négy rend-béli Vakok, méltán kiálthatnak a'Kristusra, kérvén hogy lássanak: Az Elsők; hogy lássák minémű veszedelemben vannak, kiknek *Istenök a'hás* [k]. Az II. Hogy lássák a'világi Méltóságokban-valo veszedelmet: mivelhogy a'Krisztus, mikor Királlyá akarták tenni, el-futott [l]. Az III. Hogy lássák a'Pör-patvarnak veszedelmét; és kövessék az Abrahám példáját, ki a'békeségnek okáért, azt engedte Lótnak [m], hogy azt a'részt válaszsza a'mellyiket akarja. Az IV. Hogy lássák a veszedelmet, melly azokat követi, kik az Egyházi Jövedelmet el-tékozollyák, nem oda költvén a'hová kellene.

Lehetséges, hogy találnak Ellen-mondókat, mint a'mái Vak: kit sokan feddöttek, sőt ugyan fenyegettek-is; a'mint Sz. Márk mongya [n]. Es, Először, azt mongyák; hogy az Isten az eleséget a'végre teremtette, hogy éllyünk véle. Másodszor; hogy, a'kik nagy Méltóságban vannak, sokat szolgálhatnak az *Ecclesiának*, és a'szegényeknek. Harmadszor; hogy a'magáét óltalmazni, dícséretes dolog, sőt többíteni-is, hogy többeknek adhasson. Negyedszer; hogy az Egyházi rendnek, nagy bőchülletire vannak a'*Prælátus*oknak gazdag és hatalmas attyokfiai. De ezekkel nem kell gondolni, a'mint a'mái Vak sem gondolt: hanem annál inkább kell kiáltani, hogy meg-halgassón a'Krisztus, és *szemeinket meg-világosíttsa, hogy valaha el ne aludgyunk a'halálban: hogy valaha ne mongya az Ellenségünk, Hatalmat vöttem rajtok* [o]: hanem mi vegyünk hatalmat rajta, és a'győzedelemnek koronáját meg nyerjük: Mellyet engedgyen minnyájunknak a'Főlséges Isten, az ő Szent Fiának érdemiért. Amen.

h 12. q. 2. i *Sess.* 25. *cap.* 1. *de Reform.* Omninò interdicit.

k *Phil.* 3. 18.

l *Ioan.* 6. 15.

m *Gen.* 13. 8.

n *Marc.* 10. 48.

o *Ps.* 12. 4. 5.

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

NOha a'Vakság a'gazdagsággal-is nagy nyomoruságnak tetszik, és azért mondotta Tobias, noha elege vólt, állapattyához-képest [a]; *Minémű örömem lehet nékem, ki a'setétségben ülök, és az ég világosságát nem látom?* de ha a'szegénység és kóldúlás eggyütt-léend véle, sokkal nagyobnak láttatik. Mert a'vak kóldús, úgy mint kóldús, kér és kiált; úgy mint vak pedig, sem azt nem tudgya kitől kér, sem azt a'mit néki adnak: gyakorta a'baromtól-is kér, embernek alítván; és a'számvető pénzt, jó garasnak véli. Ebben a'nyomoruságban vólt Lélek-szerént, a'ki azt

a *Tob.* 5. 12.

A

mondotta [b]; *Gazdag vagyok, és meg-gazdagodtam, és semmi-nélkül nem szükölködöm.* Es azt felelték néki: *Nem tudod, hogy Szegény és vak vagy:* az-az, nagy nyomorúság ugyan, hogy semmid ninch: de annál nagyobb, hogy Gazdagnak véled magadat; mert Vak lévén, a'daróczot bársonynak, a'rezet aranynak ítéled. Ez a'Lelki szegénység és vakság, minden Bűnös emberben eggyütt-jár. Mert a'ki Halálos bűnbe esik, minden lelki gazdagságától meg-fosztatik; és semmie nem marad, a'mivel az örök bóldogságot meg-nyerhesse: és az Ördög, leg-ottan meg-is vakíttya, hogy ne ismérje nyavalyáját; segétséget ne kérjen; semmi választást, és igaz ítéletet ne tégyen a'dolgokfelől, e'világi el-múlando dolgokat nagyra bőchűlvén, a'mennyeïeket pedig és örökkévalókat semminek alítván. Ebben a'Vakságban, melly sokkal nyomorúltabb a'testinél, fölötte sokan vannak: és külömben meg sem gyógyúlhatnak, hanem ha JESUS, a' Dávid fia, könyörűl rajtok; mellyet reméllem hogy meg-nyernek, ha szómat fogadgyák.

b *Apoc.* 3. 17.

B

I. Szóllok a'testi Vakságról, melly a'lelkit példázza.
II. Meg-magyarázom a'mái Vaknak kivánságát.
III. Azon Vaknak egyéb-féle chelekedetit meg-fontolom.

ELSÖ RÉSZE.

HA meg-gondolná ember, menyi gonosságnak oka a'Látás, és menyi lelki jónak oka a'testi Vakság, talám inkább kívánná a'vakságot a'fényes szemnél. Az-okáért az Angyal, ki jobban értette a'dolgot Tobiásnál, nem ok-nélkül mondotta néki [c]: *Örömed légyen néked mindenkor:* az-az, az örömtől meg nem foszthat a'vakság. Mert, hogy a'vak nem láttya az égnek világosságát, a'mint Tobías felelt az Angyalnak, nem nagy nyomorúság: mert chak attól foztatott-meg, a'mivel hasonló vólt a'legyekhez, és szúnyogokhoz. Az-okáért, midőn Szent Antal meg-értette vólna, hogy *Dídymus* szomorkodott a'testi vakságán, azt mondotta, a'mint Sz. *Ieronymus* [d], és *Sócrates* [e] írják: Chodálom, hogy az okos ember azon bánkodik, hogy azzal nem bír a'mi kőz a'hangyákkal és szúnyogokkal: és nem inkább örvendez azon, hogy azzal bír, a'mivel hasonló az Angyalokhoz és Apostolokhoz! Innét vagyon, hogy némellyek hálát adtak az Istennek a'testi vakságért. *Maris*-nevű *Chalcédoni* Püspök, kit némellyek *Inariusnak* neveznek, vak lévén, oda vezettette magát, a'hol a'hittől-szakatt *Iuliánus* Chászár a'bálványoknak áldozott, és meg-feddette. Es midőn azt mondotta vólna néki *Iuliánus*: Vak vagy te, jó vén ember; a'te Galilæai Jésusod meg nem gyógyíthat. Azt felelte: Hálát adok az Istennek, hogy szemem világát el-vőtte, hogy téged ne lássalak, ki minden istentelenségre kész vagy. Hasonlót ír *Sabellicus* [f], és *Béda* [g], Szent *Pigmeniusról*: kit azon *Iuliánus* elő-találván, chúfolás-képpen azt mondotta néki: Ó *Pigméni*, hálát adok az isteneknek, hogy látlak téged. Kinek azt felelte a'vak *Pigménius*: En-is hálát adok az én Istenemnek, hogy téged nem látlak. En-magam hallottam egy fő Predikátortól, hogy hálát adott az Istennek a'vakságért, és annak hasznairól szép predikátziót tőtt Romában, a'*Theatinus*oknál. Sz. *Audomarus*ról pedig azt írja *Folchardus* [h]; hogy vénségében meg-vakúlván, a'Püspökök könyörgöttek érette, és meg-nyerték szemevilágát: de ismég ő-maga a'Vakságot kérte az Istentől, és meg-nyerte. Az-okáért, nem olly nagy gonosz a'Testi vakság, mint némellyek alíttyák: de a'Lelki vakság, mellyet a'testi példáz, valóban nagy és veszedelmes nyomorúság. Melyből, hogy szívünkszerént igyekezzünk meg-szabadúlni, meg kell értenünk, Miben példázza a'Testi vakság a'Lelkit; és Michoda kívántatik a'Lelki vakságnak meg-orvoslására, mí részünkre. mert Isten annak orvosa.

c *Tob.* 5. 11.

d *Lib.* 1. *Ep.* 38. *ad Castrutium.*

e *Lib.* 4. *Hist.* c. 20.

C

f *Lib.* 5. c. 7.

g *In Martyrologio.*

h *In Gestis ejus.*

D

Magyarázván Sz. Gergely e'mái Evangéliomot, azt írja [i]; hogy a'Vak ember, az emberi nemzetet példázza: mert mind a'maga-, 's mind az első Szűléink bűne-miatt, igen meg-vakúlt. Innét vagyon, hogy a'Szent Irás, gyakorta Vakoknak nevezi a' Bűnősöket; *Kichoda Vak*, úgy-mond az Isten Isaiásnál [k], *hanem az én szolgám?* Vallyon miért? utánna veti [l]: *Nem akartak az ő útain járni.* Sofonías-is azt mongya [m]: *Járnak mint a'vakok, mert az Urnak vétkeztenek.* Urunk-is, a'szemes de gonosz Farisæusokat, *Vakoknak* nevezte [n]. Sz. Péter pedig, emlekezvén némelly Jószágos chelekedetekről, azzal fejezi-bé [o]: *A'kiben ezek ninchenek, Vak az, és kézzel-tapogató, el-feletkezvén az ő régi bűneiből-valo meg-tisztúlásáról.* Ezt a'Vakságot, néha ő-magók-is vészik eszekbe a' Bűnősök, és meg-vallyák; mint a'kik Isaiásnál azt mondották [p]: *Messze távozott tőlünk az ítélet; és az Igasság nem vészen környűl minket: Tapogattuk, mint a'vakok a'falt, és úgy mint szemek-nélkül tapogattunk: meg-botlottunk délben, mint a'setétben.*

i *Hom.* 2. *in Evang.*

k *Isa.* 42. 19.

l *vers.* 24.

m *Soph.* 1. 17.

n *Matt.* 15. 14.

o 2. *Pet.* 1. 9.

p *Isa.* 59. 9. 10.

A'Bűn-

A Bűnnek mindazáltal első bűntetése, gyakrabban az elmének meg-vakúlása: és a'ki az Bűnben bátorságoson hever, és azt mongya [q]; *Vétkeztem, és mi szomorúságom történt?* azért bátorságos, hogy Vak. nem láttya, hogy a' Bűn-miatt a' lelke meg-hólt, noha él testében: nem láttya ki-ellen vétett, és mi-hoda oltor vagyon feje-fölött. Ha valaki, úgy-mond Sz. Agoston [r], mihelyen lopna, el-veszténé szemét, minnyájan azt mondanák, hogy a' jelen-lévő Isten szem-látomást meg-bűntette. A' szívének szemét veszttete-el, és még-is azt alíttyák, hogy az Isten meg-engedte vétkét.

Valóban Vak azért a' Bűnös ember, sok Okokból: I. A' Vak, nem látván az előtte-valo veszedelmet, semmitől nem túd félni; akár fene-vad jőjön reája, akár kard forogjon feje-fölött, se nem retteg, se nem óltalmazza magát. A' Bűnos ember-is, sem az Ördög inchelkedésétől nem retteg; noha *mint az ordító oroszlány kerüli, keresvén hogy el-nyelye* [s]: sem az Isten haragjának éles-tőrétől, mellyet *ki-vont ellene* [t]. Sőt azt mongya némellyekkel [u]: *Szövetséget szerzettünk a' halállal, és a' pokollal kötést tőttünk. Az el-áradott ostor mikor által-menend, nem érkezik reánk: mert a' hazugságot reménségünkétőttük, és a' hazugsággal bé-fődöztettünk.* II. A' Vak, nem látván kárát, nem túd bánkodni, ha szintén minden marháját el-viszik-is. A' Bűnös ember-is, meg-foztatik az Isten Malasztyától, ki-rekesztetik az örök bóldogságból: de nem gondol véle, mert vak; és nem tudgya azoknak szépségét, és drága-voltát. Így Esau, kichínnek alította, hogy Első-szülöttségét el-adta egy kevés kenyeren és lentsén [x]: de az-után, vőtte eszébe minémű kárt vallott, és ugyan ordított belé [y]. Mihelyen Jósefet a' báttyai az ó kútba ereszttették, hogy ártatlan attyokfiát ehel ölnék: mint-ha igen jól jártak volna, *le-ültek kenyeret enni* [z]; meg nem gondolván, hogy azzal mind vén attyokat igen meg-keserítik, s mind magoknak nagy galibát szereznek; a'mint az-után eszőkbe vőtték, és igen búsúltak rajta [a]. Ha látná a' Bűnös ember, minémű veszedelembe hozta magát, chak egy Halálos bűnnel-is: chak egy szem-pillantásig sem nyughatnék, hanem szűntelen az Istennek irgalmasságát keresné, míg nem meg-ölné. De mi-képpen hogy Sámsont, mind addig sem vihették a' tömlőczbe, míg nem a szemeit ki-vájták [b]: azon-képpen az Ördög, az embert a' veszedelemnek tömlőczébe nem viheti, míg nem lelki szemeit ki-tollya: a'mint-hogy a' karvolyt-is a' rúdhoz nem kőthetik, míg nem kápát vonsznak a' fejére, hogy ne lásson. III. A' Vaknak szeme vagyon, de hasznát nem vészi: a' Bűnősnek-is vagyon okossága, de nem használ néki, mert nem üdvősségére él véle, hanem veszedelmére. Nem nagy okoskodással szorgalmatoskodnak-e a' Tisztesség-kívánók, főfvények, fajtalanok, hogy kívánságokat végbe vigyék? de a' Lelki méltoságot, gazdagságot, győnyörűséget, se nem értik, se nem keresik. IV. A' Vak, fényes nappal sem láttya a' világosságot: a' Bűnos sem vészi eszébe az *Igasság-napjának* [c] világosítását: sőt gyűlöli [d], és *engedetlen néki* [e]: és *átkozza a' Napot* [f]. Az-okáért, heában panaszolkodnak az istentelenek, mondván [g]: *Az Igasság-világossága nem fénlett nékünk, és az Értelem-napja fel nem támadott-nékünk.* mert igen-is fel-támadott, és láthatták vólna, ha kedvők lőtt vólna hozzá: de *Nem akarták érteni hogy jól chelekednének* [h]. V. A' Vak, ki-térvén az igaz útról, és el-tévelyedvén, többé magától reá nem talál; hanem, hová tovább mégyen, annál messzebb tőle: a' Bűnős-is, meg-vetvén a' jó lelki-ismeretet, magától visza nem tér; hanem naponként nagyobb vétekbe esik, és végre *a' Hitből-is ki-esik*; a' mint Sz. Pál jelenti [i]. Mert, a' mint Sz. *Epiphánius* mondotta [k], a' gonosz életnek és erkölchnek fajzása, az Eretnekség és tévelygés; és a' testi győnyörűségért, sokan Eretnekségbe esnek.

Kérdené valaki: Honnét ered a' Vakság? Felelet: A' honnét a' Napnak fogyatkozása. A' Filosofusok nyilván tanítttyák; hogy a' Nap az ő világosságában meg nem fogyatkozik, hanem chak nékünk tetszik úgy, mint-ha meg-fogyatkoznék: mert a' Hóld, mi-közöttünk és a' Nap-között lévén, annak világosságát tőlünk el-fogja: mint, mikor a' gyertya-eleibe valami temérdek dolgot helyheztetnek; a' gyertyának világossága meg-marad ugyan, de én nem láthatom, mert akadált szerez a' közbe-vetett dolog. Azon-képpen az Igasságnak fényes Világossága, meg nem fogyatkozik ő-magában, és mindenkor alkolmatos a' világosításra: de mi vettyük közbe a' teremtett-állatokat, mellyek hasonlók a' Hóldhoz, az ő nagy álhatatlanságokért; és szűntelen-valo változásókért; és azzal fogjuk-el szemünk-elől, hogy ne láthassuk a' fényes Igasságot. Azért mongya Salomon [l]; hogy *A' teremtett-állatok, az emberek lelkeinek kísértetivé lőttek, és az esztelenek lábainak törivé.* A' Sas, a' mint *Berchórius* írja [m], úgy meg-hever a' fövenyben, hogy a' tollait mind meg-tőlti véle; és az-után a' szarvas fejére rőpűlvén, meg-rágadgya éles körmeivel, és a' port, vagy fövenyt, a' szemeibe rázván, meg-vakíttya; és úgy meg-ejtvén, meg-öli, és meg-észi. Hasonló mesterséggel él az Ördög: a' Kevélységnek, fősvénységnek, tisztátalanságnak gondolatit, mint a' sűrű port, vagy ködöt, veti szemünk-

A

q *Eccli.* 5. 4.

r *In Pſ.* 57.

s 1. *Pet.* 5. 8.
t *Pſ.* 7. 13.
u *Iſa.* 28. 15.

B

x *Gen.* 25. 34
y *Gen.* 27. 34
z *Gen.* 37. 24 25.

a *Gen.* 42. 22.

b *Iudic.* 16. 21.

C

c *Malach.* 4. 2
d *Ioan.* 3. 20.
e *Iob.* 24. 13.
f *Iob.* 3. 8.
g *Sap.* 5. 6.
h *Pſ.* 35. 4.

i 1. *Tim.* 1. 19
k *Hæreſi* 24. *quæ eſt Baſilidis.*

D

l *Sap.* 14. 11.
m *Lib.* 7. *c.* 3. *Reductionis moralis.*

A

eleibe, hogy a'mennyei dolgoknak látására és kívánására meg-vakúllyunk, és az-után oda vigyen a hová akarja; és úgy bánnyék vélünk, a'mint kívánnya. Nem vakíttya-e meg azokat, a'kikkel el-hiteti, hogy a Jószágos chelekedetek, nehéz és haszontalan dolgok; a'testi gyönyörűségek pedig, kedvesek és bőchűlletesek? kövétvén a'kép-írokat: kik nem úgy írnak akár-mit-is, a'mint vagyon, hanem a'mint ők akarják; és, a'mint magam hallottam egy fő kép-írótól, az Istent pokolban, és az Ördögöt meny-országban helyheztetik a'fizetéséért. Vallyon mit juttatott az Izraël fiainak eszőkbe? Hallyad mit

n *Exod.* 16. 3. o *Num.* 5. 11.

beszélnek [n]: *Vaj's héltunk vólna meg az Ur keze-alatt Egyiptus földében, mikor úlünk vala a' fazék hús-mellett, és elég kenyeret észünk vala.* Es másutt [o]: *Emlekezünk a'halakról, mellyeket ingyen észünk vala Egyiptusban: eszünkbe jutnak az ugorkák, és dinnyék, és pár-hagymák, és veres-hagymák, és fok-hagymák:* de nem emlekezik a'sok nyomorúságról, mellyet szenvedvén az égbe kiáltottak. Azon-képpen az Ördög, ha mi gyönyörűség vagyon a'vétekben, azt erősen fitogattya, és nagynak tetteti: de annak veszedelmét el-rejti, és titkollya; és azzal az embert úgy meg-vakíttya, hogy, a'jelen-valókra figyelmezvén, a'következendőkről tellyességgel el-feletkezzék. De lássuk, mint kell a'Vakságból meggyógyúlni.

B

II. RÉSZE.

EGy-nehány dolgot találunk a'mái Vakban, mellyek a'Lelki vakságból-valo meggyógyúlásra szűkségesek. Mihelyen a'Bűnös eszébe vészi veszedelmes állapattyát, vagy belső íntés-vagy külső tanítás-által, el ne múlassa az alkolmatosságot; hanem közel lévén a'Kristushoz, buzgó szívvel kiáltson, mondván: *JESUS Dávidnak fia, könyörűlly rajtam.* Nem elég azért kiáltani, hanem ha buzgo szívből kiáltunk; és azt

p *Psal.* 118. 145.

mondhattyuk Dáviddal [p]: *Kiáltottam tellyes szívemből, halgass-meg engem Uram.* Nem tellyes szívből kiált pedig, a'kiben akadály vagyon, mellyért meg nem halgattatik: tudni illik, ha a'bűnre-valo okot, vagy alkolmatosságot el nem akarja távoztatni; vagy a'jóravalo eszközökkel nem akar élni. Illyen vólna, a'ki, Jó chelekedet-nélkül Szentté akarna lenni; vagy Gyónás-nélkül a'bűnből ki-szabadúlni; vagy a'Szentségek gyakorlása-nélkül lelki örömet érzeni. Holott azt vedd eszedbe, hogy a'Vak, nagy mesterséggel rendelte rövid könyörgését, és annak mindenigéjét helyén ejtette.

C

Az Első íge, JÉSUS, az-az, Üdvözítő: mellyel Urúnknak tisztit jelentette; ki azért jött e világra, hogy az embereket üdvözíttse. Mint-ha azt mondotta vólna: Hívatalod-szerént-valo neved azt mutattya, hogy könyörűlsz a'nyomorúltakon; az-szerént chelekedgyél velem-is: mint-hogy ninch is más a'ki azt chelekedhesse, hanem chak te, ki JÉSUS, az-az, Isten és ember vagy. A'Második íge, DAVIDNAK FIA. Istenségе-szerént, a'JÉSUS nem szenvedhetett vólna a'mi üdvösségünkért: az-okáért szükség vólt, hogy Dávidnak fia lenne, emberi testet venne-fel, és úgy szabadítana-meg minket. jóllehet az Isteni méltóság tötte az emberi szenvedést olly érdemessé, hogy az-által a'világot meg-szabadíthatná. Noha pedig mind azoknak fia vólt a'JÉSUS, a'kiktől test-szerént származott: mindazáltal kivált-képpen Dávid fiának mongya. mert Dávid, igen irgalmas és szelíd vólt; ki nem chak meg-engedett ellenségінek, hanem jót-is tött vélek, meg-óltalmazta őket, és halálok-után meg-siratta; a'mint ki-tetszik Saulból [q], és Absalomból [r]. Dávid fiának nevezvén azért, azon kérte; hogy Dávidnak irgalmasságát kövesse, és könyörűllyön rajta. A'Harmadik íge, KÖNYÖRÜLLY. Ezzel közönséges-képpen könyörög; melyben semmi magán-valo dolgot nem jelent, és mellyel semmit ki sem rekészt. Mint-ha azt mondotta vólna: Te tudod, mi légyen nékem hasznos, és üdvösséges; néked pedig kedves, és kellemetes: azt chelekedgyed, és úgy könyörűlly. A'Negyedik íge, RAJTAM. Nem mongya, *Rajtunk*; mint a'közönséges Imádságban a'Miatyánkban szoktuk mondani; Adgyad nékünk; Bochásd-meg nékünk; Ne vígy minket; Szabadíts minket: hanem *Rajtam.* jelentvén, hogy mindeneknek-előtte magunk nyomorúságát ismérjük-meg, és annak keressük orvosságát: az-után pedig, ha érkezünk, egyebekre-is gondot viselljünk. Ezt a'rendet, a'Lelki nyavalyában igen meg kell tartanunk, mert a'testiben más rendet-is szabhatunk. Mert történhetik, hogy másnak testi életéért adhatom az én testi életemet; és, hogy Fejedelmemet meg-óltalmazzam, halált szenvedhetek: de soha nem történhetik, hogy magam lelkét, másnak lelkeért adhassam, vagy másért el-veszthessem. Azért mondotta a'Bölcs [s]: *Könyörűlly lelkeden Istennek tetszvén.* Azon igéből azt-is tanúlhattyuk; hogy, noha az Istennek Jó tetéményi közönségesek: mindazáltal, úgy gondolkodhatunk azokról, és úgy-is kell azokat vennünk, mint-ha chak mi-velünk chelekedte vólna: mivelhogy nem kevesebb hasznunk

q 2. *Reg.* 1. 11. 12. r 2. *Reg.* 18. 33.

D

s *Eccli.* 30. 24.

vagyon

vagyon azokban, mint-ha senkinek azokhoz közi nem volna. mint a'Nap-világnak, szintén úgy vészem én haszнát, mint ha chak én-érettem teremtetett volna, noha minden embereknek szolgál: Úgy vészem haszнát a'Krisztus Szenvedésének-is, mint-ha chak én-érettem szenvedett volna. és méltán mondhatom Sz. Pállal [t]: *Az Isten Fia engem szeretett, és önnön-magát adta én-érettem.* Hasonló-képpen, noha az Atyámnak több fiai voltak: de én Atyámnak mondhattam, ha úgy viselte gondomat, mint-ha egyedűl lőttem volna. jóllehet nagy külömbség vagyon a'Krisztusban, és a'testi Atyákban: kiknek gond-viselésök határos; és sok dolgokban, a'mit egy fiokkal chelekesznek, a'többivel nem chelekedhetik.

t Gal. 2. 20.

Noha illyen szépen könyörgött a'Vak: mindazáltal, *a'kik elől-mentek, feddötték, hogy halgatna:* sőt, a'mint Sz. Márk mongya [u]; *Sokan fenyegették hogy halgatna.* mert ritkán lehet a'jó, akadály-nélkül: bánnya az Ördög, ha ki akarsz menekedni hálójából: orrollya a'Világ, ha az ő szokását el akarod hagyni: ellenzi a'Test, ha ellene igyekezel tüsakodni. De nem gondolt a'Vak senki feddésével, se fenyegetésével: hanem sokkal inkább kiáltott. Tanítván minket, hogy a'Jó chelekedetet félbe ne hadgyuk, ha szintén valami akadályunk történik-is abban: mert, ha minden akadállyal meg-tartóztatunk, semmi jeles dolgot végbe nem viszűnk. mint-hogy sem az Ördög nem aluszik, hanem mindenkor inchelkedik utánnunk, hogy a'jótól el-vonyhasson; sem a'gonosz Emberek meg nem szűnnek az ellenünk-valo feddéstől, ha jóban törekedünk. A'kichiny tűz, akár-mi kichiny fúvással-is el-aluszik; de a'nagy tűz, mentől inkább fújják, annál inkább nevekedik: hasonló-képpen a'kichiny Szeretet, és gyenge igyekezet, akár-mi kichiny akadály-miatt-is meg-fogyatkozik; de a'nagy és buzgó Szeretet, mentől több ellenkezői vannak, annál inkább erősödik. Mikor Dávidot meg-chúfolta Mikol, mondván [x]; *Mellyi dichőséges volt ma az Izraël királya, fel-foztozódván az ő szolgáinak szolgálói-előtt, és meg-mezítelenült, a'mint meg-mezítelenülne egy a'chúfok-közzül:* mint-hogy azt Dávid az Istenhez-valo buzgó Szeretetiből chelekedte, nem gondolt véle. sőt azt mondotta: *Az Ur-előtt jádzom-is, alább-valo-is lészek inkább hogy-sem voltam: és alázatos lészek szemeim-előtt.* Régi szokása volt az Dávidnak, hogy az el-kezdett jót, emberek szaváért el nem hatta: mert a'báttya-is, kemény szóval meg-dorgálta, midőn arról tudakozott, *Michoda jutalma lenne annak, a'ki a'Filistaus Goliáttal bajt vina, és meg-győzné* [y]: de nem gondolt véle; hanem, szelíden meg-felelvén néki, és magát szépen meg-mentvén, máshoz tért tőle, és azon beszédet mondotta, meg-maradván jó igyekezetiben; hogy az Isten népét a'gyalázattól, mellyel Góliat illette volt, meg-szabadítaná. Az-okáért a'Királyhoz vitetett; a'Goliáttal meg-vitt; azt dichőségessen meg-győzte; a'Király veje lőtt; és örök dichőséget nyert Isten- és emberek-előtt. Igaz fia volt Dávid Abrahámnak: kiről azt olvassuk [z]; hogy *Midőn az Istennek áldozott, le-szállottak a'madarak a'tagokra: de el-űzte a'madarakat,* mellyek akadékot akartak szerzeni, és el-járt dolgában, mind nap-nyugatig. Azont chelekedte Dávid-is; melyben szükség őket követnünk.

x 2. Reg. 6. 20.

y 1. Reg. 17. 26. 28. 29.

z Gen. 15. 11

Feddi Dávid azokat, a'kik a'jót félben akarják hagyatni, mondván [a]: *Az Urban bízom: Mint mondgyátok a'lelkemnek: Költözzél a'hegyre mint a'veréb?* az-az, Hadd-el a'jó igyekezetet, melyben álhatatos voltál, és mint a'fészekben meg-nyugodtál, és röpülly a'hegyekre, ide's tova bújdosásl, és semmiben álhatatos ne légy. Efféle szókkal nem kell gondolni: mert, a'mint Dávid jelenti, meg akarnak azokkal ejteni: *Imé,* úgymond [b], *a'Bűnösök meg-vonták a'kéz-íjat, el-készítették nyilokat a'tegezben, hogy lővöldözzék titkon az Igaz-szívűeket:* az-az, alattomban meg akarják chalni a'jó igyekezetű lelkeket: de nem kell azoknak sugallását halgatni, hanem, az el-kezdett jóban álhatatoson meg kell maradni. Midőn Sz. Pál, meg-térése-után, Damaskusban hirdette a'Krisztust; sokan chodálkoztak rajta, és akadékot-is akartak dolgában szerzeni: de senkivel semmit nem gondolt. sőt, a'mint Sz. Lukách írja [c]; *Sokkal inkább meg-erősödött, és meg-szégyenitette a'Sidókat, kik Damaskusban laktak, bizonyítván hogy ez a'Krisztus.* Midőn az Izraël fiai, Babyloniából meg-térvén, az Úr templomát kezdették építeni, a'föld népe minden-képpen ellenek akart állani, és sok akadékot-is kezdett nékik szerzeni: de azzal a'jó igyekezetet félbe nem hatták; hanem, a'mint a'Sz. Irás mongya [d]; *Egy kézzel dolgot tottek, és a'másikkal kardot tartottak;* és azzal mind végig a'szent igyekezetben álhatatoson meg-maradtak. Meg sem kell azt gondolni, hogy a'Jó igyekezetet ne ellenze az Ördög, és, ha lehet, félbe ne hagyassa: mert ő, *Kígyo az úton, szarvas-kígyo az ösvényen, meg-marván a'lónak körmeit, hogy hátra essék a'rajta-ülő* [†]. Midőn a'vadász láttya, hogy a'szarvas magának könnyén a'hálóba mégyen, halgatva nézi, és semmit nem kiált; de ha láttya, hogy másfelé akar menni, ellene-áll, és kiáltással ijezgeti hogy a'hálóba keríttse. Úgy az Ördög-is, ki igen vadászsza a'lelkeket, kik *úgy kívánkoznak az Istenhez, mint a'szarvas a'vizek kút-*

a Ps. 10. 1.

b Ps. 10. 3.

c Act. 9. 22.

d 2. Esdr. 4. 17.

† Gen. 49. 17

fejé-

A

fejéhez [e]; a'kiket lát, hogy magoktól-is a'veſzedelemre mennek, nem háborgattya őket; ſem akadékokat nem ſzerez nékik; de a'kiket lát, hogy üdvöſségökre ſzorgalmatos gondot viſelnek, és a'Jó chelekedeteket gyakorlyák, minden-képpen háborgattya, és üldözi; hogy a'jótól el-kergetvén, a'veſzedelemnek hálójába ejtſe. De az igaz Hívek, *kik tudgyák az ő gondolatit* [f], ſemmit azzal nem gondolnak: hanem, a'jóban meg-maradnak, sőt napról-napra gyarapodnak, és erősödnek.

[e] *Pſ.* 41. 1.

[f] 2. *Cor.* 2. 11

Jól mondotta egy régi Filóſofus; hogy a'bátorſágos és győzhetetlen ſzívet, az ellenkezőknek nyilai, mint valami ſarkantyúval fel-ébreztik, és gyorſabbá téſzik: En pedig azt mondom; hogy a'Jóban-valo álhatatoſság, még az ellenſéget-is meg-lágyíttya; úgy hogy, a'ki az-előtt ellene tuſakodott, az-után ſegéttſe. Mert a'mái Vakról-is azt írja Sz. Mark [g]; hogy *A'kik az-előtt fenyegették, az-után ő-magok-is hitták, mondván neki: Jó ſzívvel légy, kelly-fel, hí téged.* Erről érthettyük a'Salomon mondáſát [h]: *Mikor tetſzenek az Urnak az ember útai, az ő ellenſégit-is békeſégre téríti.* Ezt jövendölte Iſaiás-is a'Kereſztyén Anyaſzentegyházról, sőt minden Iſtenes lélekről [i]: *Meg-görbűlve jőnek hozzád azoknak fiai, kik téged meg-aláztak; és a'lábaid nyomdokit imádgyák minnyájan, a'kik téged gyalázznak vala.*

[g] *Mar.* 10. 49

[h] *Prov.* 16. 7.

[i] *Iſa.* 60. 14.

B

Mellyet ha meg-gondolnánk, nem irtóznánk annyira az emberek ſzavától: kik, noha a'Jót ellenzik elsőben; mindazáltal, látván abban valo álhatatoſságunkat, az-után dícsérik, és bőchűlnek bennünket. Az-okáért, meg kell fogadni a'Pogány Poëta tanátſát:

Tu ne cede malis, ſed contrà audentior ito:

az-az; Ne engedgy a'gonoſznak, hanem bátorſágoſon ellene menny. mellyel ember azt nyeri, hogy az Iſten-is meg-halgaſſa; mint a'mái Vakot meg-halgatta, és nagy ſzeretetit mutatta hozzája.

Sok-képpen meg-bőchűllötte a'mái Vakot a'Kriſtus: 1. *Meg-állott érette, és megvárta* [k]. 2. *Meg-parancholta hogy elő hínák* [l]; vagy, *Ő-maga hítta* [m]; vagy, *Magához hozatta* [n]. 3. *Meg-kérdette, mit akar* [o]. 4. *Dícsérte a'hitit* [p]. 5. *Illette a'ſzemét* [q]. 6. *Mingyárt meg-gyógyíttotta, és látott* [r]. 7. *Követte őtet, magaſztalván az Iſtent.* Ezekkel nyilván meg-mutatta Urúnk, hogy ſzereti és kedvelli a'ſzegényeket, ha gazdagok jámborſággal, és Jóſzágos chelekedetekkel. Vaj-ha meg-gondolnák a'Kereſztyének a'Szegényſégnek kinchét, és méltóſágát, nyilván nem annyira irtóznának tőle, ſem gonoſz életőkkel meg nem gyaláznák, ſem magokat a'ſzegények a'gazdagokkal meg nem útáltatnák! Mert már annyiba jutott a'dolog, hogy eggy a'ſzegényſég's a'ſzégyenſég; és ſzégyen a'ki ſzegény. mert ſzégyenſeg a'mint a'ſzegények viſelik magokat. A'Templomba ritkán járnak, hanem mikor alamizsnát akarnak kérni; és akkor-is chak a'Templom ajtaja-előtt üldögelnek, a'Miſével és Predikatzióval keveſet gondolván. Annak-főlőtte, írégyek; chak nem vájják-ki egy-más ſzemét; verſengők, panaſzolkodók, rágalmazók, az Iſteni dolgokban tudatlanok; magok gyermekit-is chak kúldúlásra taníttyák; sőt némellyek ugyan meg-is chonkíttyák, és félſzeggé téſzik, hogy ne múnkálkodhaſſanak; alítván, hogy könnyebb a'kóldúlás a'dolgozáſnál.

k *Luc.* 18. 40
Mat. 10. 49
Mar. 20. 32
l *Mar.* 10. 49
m *Matth.* 20. 32.
n *Luc.* 18. 40
o *Luc.* 18. 41
Mar. 10. 51
Mat. 20. 32
p *Luc.* 18. 42.
Mat. 10. 52
q *Mat.* 20. 34
r *Luc.* 18. 43.

C

Ezek a'Szegényſéget nagy gyalázattal illetik, meg nem gondolván annak bőchűlletit; hogy a'Kriſtus az Apoſtolſágra, melly leg-főbb tiſzt vólt világ kezdetitől-fogva, ſzegényeket válaſztott: kikhez-képeſt, ſokan el-hatták gazdagſágokat, és a'Szegényſéget kővették, hogy az Iſtennek kedvesben ſzolgálhatnának. Sok ſzegények azt alíttyák, hogy az Iſten-is meg-útálta és vetette őket, mint a'világi gazdagok; az-okáért ők-is meg-vetik az Iſtent, és minden gonoſságra adgyák magokat. kik igen meg-chalatkoznak, és a'mivel üdvöſségöket kellene kereſniek, veſzedelmőkre fordíttyák. Nem régen Spanyól-orſzágban, *Hiſpalis*-nevű váras-mellett, egy ſzegény paraſzt ember, nagy munkával kereſvén táplálását, feleſégével és gyermekivel, azon ſzegényſégben maradott, és elő nem mehetett. Végtére, reménſégét el-vetvén, haragunni kezdett az Iſtenre, hogy ki nem ſegétette a'ſzegényſégből. Egy éjjel azért fel-kelvén, ki-ment házából, maga ſem tudván hová menne, és azonban mind zúgolódott az Iſtenre. Reggel, nem meſzſze *Hiſpalis*tól, egy gyermek ſzózattyát hallotta, a'ki nevén nevezte: és minden-felé tekíntvén, ſenkit nem láthatott. Elébb-menvén, másodſzor-is azon ſzózatot hallotta, de ſenkit nem látott. Harmadſzor mikor meg-ſzóllították volna, egy gyermeket látott mellette, ki a'kezével meg-ütötte a'paraſzt embernek karját: mellyen meg-réműlvén, reſzketni kezdett. Monda azért néki a'gyermek: Úgy-e? egy gyermek ütéſére reſzketſz, és az Iſten dichőſégétől nem félſz-e, kit mind eddig káromlottál? Menny a'Jeſuiták templomába, és halgaſd-meg ſzorgalmatoſon a'mit ott mondnak. Ezeket mondván, el-enyéſzék a'gyermek; a'paraſzt ember pedig a'hagyott templomba méne; a'hol egy Baptiſta-nevű Iſten-félő Predikátor azt predikállotta, hogy Bóldogbak a'ſzegények a'gazdagoknál. A'paraſzt ember, leg-ottan a'predikatzio-után, töre-

D

delmes

delmes szívvel a' Paphoz ment, és minden bűneit meg-gyónta, fő-képpen az el-múlt éjjeli káromlásit. az-után nagy lelki vigasztalással haza menvén, nagy örömmel azt mondotta a' feleségének: Adgyunk hálát az Istennek szegénységünkért, melyben több jó vagyon, hogy sem mi vélnők. Úgy vagyon. De erről, Isten segétségével, másutt többet szollyunk.

Most chak azt mondom: I. Hogy a' Szegény, hasonló a' Krisztushoz, ki azt mongya Dávid-által [s]: *En kóldús vagyok és szegény.* és [t]; *Nyomorúlt és szegény vagyok én:* olly Szegény pedig, hogy *nem vólt annyi helye, a' hova fejét le-hajtaná* [u]. II. A' Szegénynek ninch sem kisértete, sem alkolmatossága sok-féle vétekre, kevélységre, tobzódásra, boszszú-állásra, &c. III. Sokakat el-veszített a' Gazdagság, kiket meg-óltalmazott vólna a' Szegénység: mert *A' kik gazdagok akarnak lenni*, úgy-mond Sz. Pál [x], *kisértetbe esnek's az Ördög tőribe, és sok haszontalan és ártalmas kívánságokba, mellyek az embert halálba és veszedelembe merítik.* IV. A' Szegény, kevesebb szám-adással tartozik, mint-hogy kevesebet bíztak reája: *A' kinek pedig sok adatott, sok kérettetik attól: és a' kire sokat bíztak, többet kérnek attól* [y]. V. A' Szegény, bátorságosban kérhet az Istentől lelki jókat, hogy *gazdag légyen a' Hitben* [z]. mivelhogy e' világi gazdagsága ninchen. VI. A' Szegény, chendesben múlik-ki e' világból; nem félvén, hogy *e' világon vótte-el javait*, a' tobzódó Gazdaggal; hanem nyavalyáit, a' szegény koplalo Lázárral [a]. Azért mongya a' Bölch [b]; hogy *A halálnak emlekezete-is keserves a' Gazdagnak: a' szűkölködőnek pedig jó az ő ítélete.* és utánna veti: *Ne félly* (te szegény) *a' halálnak ítéletitől.*

Az-okáért, mint-hogy a' Szegények állapattya illyen bőchűlletes, és hasznos; mélto, hogy ő-magok-is a' Szegények meg-bőchűllyék, és egy-néhány dologra gongyok légyen: I. Hogy a' kóldús Lázárral, békével szenvedgyék a' szegénységet: ki, nem zúgolódott a' tobzódó Gazdag-ellen; noha tudta, hogy annak az ebei-is bővelkődnek kenyérrel, ő-néki pedig még *az asztalról le-hűllott morzalékokat sem adták* [c]. II. Hogy Sz. Jóbbal, a' Szegénységért-is hálát adgyanak az Istennek, mint nagy ajándékért [d]. III. Hogy Sz. Tobiással, siokat Isteni félelemre oktassák, mondván [e]: *Ne félly fiam; noha szegény életet viselünk, de sok javaink lésznek ha féllyük az Istent, és el-távozunk minden bűntől, és jól chelekeszünk.* IV. Hogy erejők-szerént munkálkodgyanak: mivelhogy Sz. Pál azt mongya [f]; hogy *A' ki nem akar munkálkodni, ne-is egyék.* V. Hogy állapattyok-szerént szabják táplálásokat: ne úgy, mint a' ki Béchben meg-únta vólt az egreses tik-fiat, és igen szidogatta feleségét, hogy más gyengébb étket nem főzött néki. VI. Hogy többet ne gyűjtsenek annál, a' mi állapattyokhoz illik; se pénzt uzórára ne adgyanak. Azt írja *Súrius* a' Florentziai Érsekről Sz. *Antoninus*ról [g]; hogy meg-értvén két vak Kóldúsnak fölöttébb-való pénzét, chak annyit hagyott meg-nékik a' mennyivel meg-érték; a' többit más szűkölködőknek osztogatta: az eggyiknek pedig két-száz, a' másiknak három-száz forintya vólt. VII. Hogy-ha nem munkálkodhatnak, alázatosson kérjenek a' Krisztus nevében alamizsnát, és az Isten gondot viseli reájok; meg-lágyítván a' Gazdagoknak szívét, hogy könyörűllyenek rajtok. VIII. Hogy minden nap könyörögjenek azokért, a' kiktől alamizsnát vésznek: mert úgy meg-sokasíttya az Isten az alamizsnálkodókat. mivelhogy azt rendelte, hogy a' Gazdagok, az irgalmasság által; a' Szegények pedig, a' békeséges-tűrés-által üdvözűllyenek: és így mind a' gazdagok használlyanak a' szegényeknek, 's mind ezek amazoknak.

Urúnknak pedig a' szegény Vakhoz-való kegyessége ből, tanúllyák-meg a' Gazdagok, mint kellessék magokat viselni a' szegényekhez. Mert ha Urúnk, ki a' kóldús-nélkűl nem szűkölködött, ollyan nagy kegyességet mutatott hozzája, a' miném ű t mondottam: kétség-nélkűl igen kívántatik a' Gazdagoktól, hogy kivált-képpen-való szeretettel, és bőchűllettel légyenek a' szegényekhez, kiknek imádsága-nélkűl igen szűkölködnek. Innét mongya a' Bölch [h]: *Fiam, a' Szegénytől az alamizsnát meg ne vond, és szemeidet el ne fordíttsad a' szegénytől. Az éhező lelket meg ne útállyad: és ne keserittsed a' szegényt szükségében. A' szűkölködőnek szívét ne nyomorgasd, és ne hallogasd az adomány a' meg-nyomorodotnak. A' nyomorúltnak kérését meg ne vesd: és el ne fordíttsad orczádat a' Szegénytől. A szűkölködőtől el ne fordíttsad szemeidet, a' harag-miatt: és okot ne adgy, hogy a' könyörgők utánnad gonoszt mongyanak.* Es ismég [i]: *Hajtsd-meg füledet a' Szegényhez, szomorúság-nélkűl; és fizesd-meg adósságodat, és felelly néki szelídséggel, békeséges igéket.* Gyakorta kemény, és nyilvan-való büntetéssel meg-mutatta az Isten, melly igen ellene légyen az Irgalmatlanság: mellyet nem chak a' más világon büntet-meg [k], hanem ezen-is. mert mind a' kettőről mondotta Sz. Jakab [l]; hogy *Irgalmasság-nélkűl-való ítélete lészen annak, a' ki irgalmasságot nem chelekedett.* *Eutrópius* azt írja [m] *Mauritius* Chászárról; hogy, nem akarván ki-váltani a' szegény rabokat kevés pénzel, egy vagy két aranyat adván mindenikért, az ellenség mind le-vágta-

[s] *Psf.* 39. 18.
[t] *Psf.* 85. 1.
[u] *Luc.* 9 58.
[x] 1. *Tim.* 6. 9.
[y] *Luc.* 12. 48
[z] *Iac.* 2. 5.
[a] *Luc.* 16. 25
[b] *Eccli.* 41. 1. 2. 3.
[c] *Luc.* 16. 21.
[d] *Tob.* 1. 21.
[e] *Tob.* 4. 23.
[f] 2. *Theff.* 3. 10.
[g] *Tom.* 3. 2. *Maj.*
[h] *Eccli.* 4. 1. 2. 3. 4. 5.
[i] *vers.* 8.
[k] *Mat.* 25. 41
[l] *Iac.* 2. 13.
[m] *Libr.* 17. *Rerum Roman.*

A B C D

A

őket. A' Cháſzár egy éjjel minnyájokat látta álmában: kikőtet, egy nagy palotában a' Kriſtus-előtt, úgy mint igaz Bíro-előtt, bé-vádolták, panaſzolkodván, hogy az ő főſvénſége-miatt kellett meg-halniok. Nem felelhetvén a' Cháſzár, a' Kriſtus azt kérdette tőle; Ha azért inkább akar-e e' világon ſzenvedni, hogy-ſem a' máſikon? Kinek azt felelte *Mauritius*: Oh Uram: itt inkább, hogy-ſem ez-után. Monda azért néki a' Kriſtus: Megengedtem; légyen akaratod-ſzerént: Egy *Phócas*-nevű vitézed, magadat, és magzatidat meg-őli, és birodalmadat el-foglallya. És úgy lőtt. Azért ſenki meg ne veſſe a' ſzegényeket, mert hatalmas boſzſzú-állójok vagyon.

III. RÉSZE.

n *Mar.* 10. 49 50.

DE térjünk a' mi Vakunkhoz: kiről azt írja Sz. Márk [n]; hogy, midőn azt mondották néki: *Jó ſzívvel légy: Kelly-fel, hí téged* (a' JÉSUS:) *el-vetvén ruháját, fel-ugordván hozzája ment.* Melyből azt tanúlhattyák a' Lelki vakok; hogy, mikor az Iſten ſzóllíttya őket, ne hallogaſsák dolgokat: hanem, mindent hátra hagyván, és el-vetvén, hozzája ſieſſenek. Bizony nagy ſerényſéget mutatott a' mi Vakunk: mert az-előtt, nem-is járt vezető-nélkűl, a' Kriſtus hívaſára pedig ugyan ugrik: az-előtt nap-eſtig kóldúlt, hogy valami kevés alamizsnát nyerhetne; moſt ruháját-is el-veti, és ſemminek véli: jelentvén azzal, a' mint *Victor Antiochénus* írja [o], hogy az ő emberből tellyeſséggel ki-őltőzött. Midőn a' vén vak Tobías hallotta vólna a' fiának haza-jövetelét, *fel-kelvén futni kezdett, megűtközvén a' lábaival* [p]. Te-is azért, mikor érted hogy a' Kriſtus kőzel vagyon, hogy vár-, hogy hí, ne kéſsél ſemmit; ugorgyál-fel, és hozzája ſieſs: ha ſzintén vak vagy-is, ha ſzintén meg-űtközől-is, vagy meg-botlol, ne gondolly véle, úgy-is hozzája juthatſz. mert a' hol ninch embered a' ki hozzája vezeſſen, ő-maga léſzen vezéred, és őrőmeſt bé-fogad; a' mint ezt a' Vakot-is jó kedvel fogadta, és azt kérdette tőle: Mit akarſz hogy chelekedgyem veled?

B

o *In cap.* 10. *Marci.*

p *Tob.* 11. 10.

Mondaná valaki: Mi ſzűkſég vólt azt kérdeni Urúnknak, holott ő-maga a' nyavalya meg-mutatta michoda orvoſságot kívánt; és Urúnk-is által-látván ſzívét, jól tudta kívánſágát? Felelet: Nem ok-nélkűl kérdette: Első Oka az: Mert azt akarja az Iſten, hogy meg-iſmérjük, és vallyuk nyomoruſágunkat: nem-is könyőrűl azon, a' ki nyavalyáját meg nem jelenti. mert a' ki magát egéſségeſnek alíttya, heában orvoslod azt. Innét mongya Sz. Ambrús [q]; hogy Urúnk azért kérdette a' Vakot; hogy el-hinnők, hogy a' gyónás-és vallás-nélkűl, nem lehet az üdvőſség. Dávid, kívánván az Iſten irgalmaſságát, okát adgya, mondván [r]: *Mert iſmérem hamiſságomat; és a' bűnöm előttem vagyon mindenkor.* Másutt pedig így beſzéll [s]: *Vétkemet meg-jelentettem néked: és hamiſságomat el nem rejtettem. Mondék: Meg-vallom magam-ellen hamiſságomat az Urnak: és te meg-bocháttad bűnömnek iſtentelenſégét.* Ninch nagyobb és veſzedelmesb Vakſág, mint mikor a' vak azt alíttya hogy jól lát. melyről Urúnk meg-feddőtte a' Fariſæuſokat, kik igen ſzemeſeknek vélték magokat, merő vakok lévén. Midőn azért meg-gyógyította vólna Urúnk a' vakon-ſzületett embert, azt mondotta [t]: *Ítéletre jöttem én e' világra: hogy, a' kik nem látnak, lássanak; és a' kik látnak, vakokká légyenek. Es meg-hallák némellyek a' Fariſæuſok-közzűl, és mondának néki: Vallyon mi-is Vakok vagyunk-e? Monda nékik JÉSUS: Ha vakok vólnátok, nem vólna bűnötök: moſt pedig azt mongyátok; Hogy látunk, A' ti bűnötök meg-marad.* Azokáért, bizonnyal el-hidgyék a' Bűnősök a' Salomon mondáſát [u]: *A ki bűneit el-rejti, nem igaz-gattatik: a' ki pedig meg-vallya, és el-hadgya azokat, irgalmaſságot nyér.* II. Oka az: Hogy, a' mint Sz. Gergely mongya [x], a ſzívet könyőrgéſre és imádſágra indíttſa: mert azt akarja hogy kérjük, a' mit meg akar adni. Mert minden-képpen int bennünket az Imádſágra; és mind azáltal azt mongya [y]: *Tudgya a' ti Atyátok, mi ſzűkségtek légyen, minek-előtte őtet kérjétek.* Kedvelli az Iſten a' mi könyőrgéſünket, és azért mongya [z]: *Kialts én-hozzám, és meghalgatlak téged.* És a' Meny-aſzſzonnak-is azt mongya [a]: *Zengjen a' te ſzózatod a' fűleimben, mert a' te ſzózatod édes.* III. Oka az, a' mint Sz. Bernárd mongya [b]; Hogy az ő jó-voltát mutatná hozzánk. Mert nékűnk kellene azt mondanunk Sz. Pállal [c]; *Uram, mit akarſz hogy chelekedgyem?* De mivelhogy mí azt nē mongyuk, ő kérd minket, Mit akarunk hogy chelekedgyék velűnk. Merő nevetség vólna az emberek-közőtt, ha valaki, látván veſzteg-heverő ſzolgáját, azt mondaná néki; Miben akarod hogy ſzolgállyak néked? holott azt kellene mondani: Szolgálly en-nékem; chelekedd ezt, vagy amazt. De jó a' mi Iſtenünk: látván gyarlóſágunkat, nem úgy bánik velünk mint ſzolgáival, hanem mint fiaival: kik, mint-hogy nem tudgyuk mit kelleſsék chelekednünk; és, ha tudnók-is, erőtlenek vagyunk; ő kérdi tőlünk, Mit kívánunk, és akarunk. IV. Oka az: Hogy meg-tanúllyuk, minémű alamizsnát kelleſsék adnunk a' Szegényeknek. Mert némellyek azt-

C

q *In cap.* 18. *Luc.*

r *Pſ.* 50. 5.

s *Pſ.* 31. 5.

t *Ioan.* 9. 39.

u *Prov.* 28. 13.

x *Homil.* 2. *in Evang.*

D

y *Matt.* 6. 8.

z *Jer.* 33. 3.

a *Cant.* 2. 14.

b *Serm.* 1. *de Converſione Pauli.*

c *Act.* 9. 6.

gondollyák, hogy eleget tőttek kőteleſségőknek, ha valamit, akár-mi légyen, vetettek a ſzegény torkába; nem gondolván, ha akkor ſzűkőlkődik-e a'nélkűl, vagy nem. A'ki éhezik, ne adgy annak innya; ſe annak, a'ki ſzomjúhozik, enni: hanem, kinek-kinek az ő ſzűkſége-ſzerént adgy; a'mezítelennek ruhát, a'betegnek orvoſságot, a'fogolynak váltſágot. Innét fogja Urúnk mondani az ítéletkor [d]: *Ehez-tem, és ennem adtatok*, &c. jelentvén, hogy az alamiſnát a'ſzűkſéghez ſzabták. Az-okáért jó, és dícséretes ſzokás ſokaknál; hogy, mikor a'ſzegény Szerzeteſek kóldűlnak, meg-kérdik, mi-nélkűl ſzűkőlkődnek. V. Oka az: Hogy meg-mutaſſa, hogy ſenkit erővel, akarattya-ellen nem üdvőzít: mivelhogy az embernek Szabad-akarattya vagyon, és üdvőſségét keresheti, az Iſten malaſztyával. És ha egyebet nem chelekedhetnék-is, kívánhattya, és akarhattya üdvőſségét: fő-képpen, mint-hogy a'mennyei Orvos más fizetéſt nem kíván, hanem, hogy ſzívünk-ſzerént kívánnyuk tőle a'gyógyúláſt. Azért nem mondotta Urúnk a'Vaknak; Mit adſz? mit fizetſz? mid vagyon? Semmi ſzegődſég ninchen; chak a'tellyes és igaz Akaratot kívánnya: *Mit akarſz*, úgy-mond, *hogy chelekedgyem veled?* az-az, tiéd az akarat, enyim a'chelekedet: valamennyi jót te akarhatſz, annál én többet chelekedhetem.

Továbbá, azt mongya az Evangeliſta a'Vak-felől; hogy, halván Urunknak határnélkűl-valo kérdéſét, azt mondotta [e]: *Uram, hogy láſſak.* Rővid, de bőv kérés. az egy ſzóval, *Láſſak*, minden gonoſznak el-távoztatáſát, minden jónak meg-adáſát kérte, és meg-is nyerte. Ha moſt mindentől azt kérdené Urúnk, a'mit a Vaktól: alítom, hogy, ki gazdagſágot, ki méltóſágot, ki teſti győnyőrűſéget kérne; ki erőt, ki bőlcheſéget, ki ſzép házas-társot, ki ellenſégének veſzedelmét, ki egyéb effélét, holott chak azt kellene kérni, a'mit a'Vak kért, hogy láſſon: tudni illik, I. Uram, hadd láſſam a'Bűnős embernek nyomorúlt állapattyát; hogy ő az Iſtennek ellenſége, az Őrdőgnek rabja, a'Bűnnek ſzolgája, Pokolnak polgára; és láſſam, mint menekedhetem-ki abból. II. Uram, hadd láſſam a'Világnak álnokſágát, és el-múlādo-vóltát; hogy ſokat ígér, és keveſet ád; nagyot fogad, de meg nem állya. III. Uram, hadd láſſam az Őrdőgnek ſzámtalan inchelkedéſét, ellenem-valo ſzorgalmatoſságát, veſzedelmemre-valo igyekezetit; és láſſam, mint álhatok-ellene. IV. Uram, hadd láſſam a Bűnnek iſzonyú úndokſágát, melly az Iſtennek bennűnk-valo ábrázattyát meg-rútíttya, lelkünket minden ſzép gazdagſágitól meg-foſztya, az útálatos Őrdőghőz haſonlóvá téſzi; és láſſam, mint távoztathatom-el. V. Uram, hadd láſſam az Utólſo ítéletnek kemény igaſságát, melyben ſzemély-válogatás-nélkűl ſzámot véſznek mindenektől, a'heában-valo ſzóról-is; és az egéſz világ-előtt, minden ochmányſág nyilván léſzen, őrők gyalázatra: és láſſam, mint kelleſſék a'hoz kéſzűlnőm. VI. Uram, hadd láſſam a Pokolnak ki-magyarázhatatlan kínnyait, *a'meg-ólthatatlan tűzet* [f]; *a'meg-halhatatlan férget* [g]; *a'kűlső ſetétſéget, melyben ſírás és fogaknak chikorgatáſa vagyon* [h]; *a'nyomorúſágnak, és ſetétſégnek földét, a'hol a'halálnak árnyéka vagyon, és ninchen ſemmi rend, hanem őrők iſzonyúság lakik* [i]; és láſſam, mint kerűlhetem-el. VII. Hadd láſſam az Őrők Bóldogſágnak meg-mondhatatlan őrőmét, mellyet kéſzített az Iſten az őtet-ſzeretőknek [k]; és láſſam, mint juthaſſak abba. Az-okáért, midőn az égre ſzemeinket fel-emellyük, és látyuk a'fényes Napot, a'világos Hóldat, a'tűndőklő Chillagokat; gondollyuk-meg, hogy azok chak kárpitok, mellyekkel előlről bé-vonták a'mennyei dichőſéget: és azt meg-kívánván, mongyuk: Uram, hadd láſſam; és őrőkkön-őrőkké láſſam.

Jeles dolgot kért azért a'mí Vakunk, midőn azt kérte hogy láſſon: Kedvellette-is Urúnk kérését, és meg-engedte a'mit kért, mondván [l]: *Láſs, a te hited meg-ſzabadított téged.* Meg ſzokta Urúnk adni a'mit tőle kértek, ha üdvőſségre-valo volt. Azért, ha valamit kérűnk, és meg nem adgya: bizonyos jele, hogy vagy *nem tudgyuk mit kérűnk*, mint a'Zebedéus fiai [m], vagy, hogy *nem jól kérjük*, a'mint Sz. Jakab jelenti [n]. Az-okáért haſznos dolgot kérjűnk, ſzívünk-ſzerént kérjűnk, hittel; ſemmit nem kételkedvén [o], és nyilván meg-nyerjük: mint a'mái Vak a'mit kért, meg-nyerte; meg-nyíltak a'ſzemei, és elsőben-is az Iſten Fiát látta; azt az orczát, melyre *az Angyalok kívánnak nézni* [p]; kinek látáſában áll a'bóldogſág. Jól ínt azért bennűnket *Béda* [q]; hogy kőveſsük őtet: nem gazdagſágot, földi jókat, vagy méltóſágot kérvén az Úrtól, hanem világoſságot, mellyet az Angyalokkal-eggyűtt láthaſſunk: mert abban vagyon minden bóldogſág; abban tellyeſſedik-bé az Iſtennek mindē ígéreti; arra igyekezett az Szenteknek minden kívánſágok, és gondolattyok; azt óhajtotta, azért foházkodott. Azért mondotta Dávid [r]: *Szomjúhozott a'lelkem az erős élő Iſtenhez: mikor megyek-el's jelenem-meg az Iſten orczája-előtt?* És [s]; *Meg-elégszem, mikor meg-jelenik a'te dichőſéged.*

Midőn pedig azt mongya Urúnk; *A'te hited ſzabadított-meg téged*, nem azt érti, hogy a'Hit a Kriſtus-nélkűl adta az egéſséget; ſem hogy a'puſzta Hit, melly embernek chak

A

d *Mat.* 25. 35.

B

e *Luc.* 18. 41.

C

f *Mar.* 9. 43. 45.
g *Iſa.* 66. 24.
h *Mat.* 22. 13
i *Iob.* 10. 22.
k 1. *Cor.* 2. 9.

l *Luc.* 18. 42.

m *Matth.* 20. 22.
n *Iac.* 4. 3.

D

o *Iac.* 1. 6.
p 1. *Pet.* 1. 12.
q *In Expoſit. Evang.*
r *Pſ.* 41. 3.
s *Pſ.* 16. 5.

A elméjében vagyon, chelekedett vólna olly nagy dolgot: hanem azzal azt jelenti; I. Hogy, noha ő szabadít-meg, mindazáltal nem nálunk-nélkül; és azért nevezi *Mi-Hitünknek*. II. Hogy, a' mit üdvösségünkért chelekeszünk, hitből származzék: mert *a' Hit-nélkül, lehetetlen kedveſnek lenni az Istennél* [t]. III. Hogy a' Hit, hatható és Chelekedő légyen, és ne chak az elménkben maradgyon; gondolván, hogy a' Krístus mi-érettünk szenvedett és a' mi érdemünk nem kívántatik: hanem, a' Chelekedetre-is érkezzék. A' mint Magdolna, Hittel ment a' Farisæus házába: de a' mellett a' Krístus lábait kőny-húllatásival mosogatta, haj-szálaival törlögette, chókolgatta, és drága kenettel kenegette, nem gondolván a' Farisæus zúgolódásával [u]. A' Kananæai aszszony állat-is, Hittel hítta Urunkat segétségül: de a' mellett imádta, és el nem távozott tőle, noha ebhez hasonlította [x]. A' mí Vakunk-is, Hittel kiáltott: de a' mellett álhatatoson kiáltott; nem gondolván a' népnek se feddésével, se fenyegetésével. és, mihelyen hítta a' Krístus, fel-ugrott, és mindenét elhagyván, hozzája futott. Ez az igaz és eleven Hit. azért nem mongya Urúnk; A' Hit szabadított-meg; hanem *A' te Hited*. melly jeles és Eleven hit vólt. IV. Mert a' Hit készíti-el embernek lelkét az Isten ajándékira, és mértéke azoknak: úgy hogy a' nagy Hit, sokat nyér; a' kichíny, keveset. V. Azt akarta Urúnk jelenteni, hogy úgy adgya a' Hit-által a' lelki egéſséget, a' Bűnnek bochánattyát, mint a' testi gyógyúlást: mert, a' mit a' Vaknak mondott, azt mondotta Magdolnának-is [y]: *A' te hited meg-ſzabadított téged*. Az-okáért, a' mint Hittel kérjük az Istentől *a' minden napi kenyeret* [z], de el nem mulattyuk a' kézi-munkát, mellyet az Isten meg-áld: úgy adgya a' lelki jókat-is, ha munkálkodunk azokért. És, a' mint mondhattyuk, hogy munkánkal találjuk táplálásunkat, azzal ki nem rekesztvén az Isten áldását, melly-nélkül haszontalan vólna minden múnka: úgy mondhattyuk, hogy fáradságunkal nyerjük mennyeknek-országát, azzal ki nem rekesztvén a' Krístus érdemét, melly-nélkül mí semmit nem tehetnénk.

B

Végezetre; azt mongya az Evangelista a' mí Vakunk-felől [a]; hogy *Azonnal látott, és követte a' Krístust, magaszt alván az Istent*. Ezt kell a' Lelki vakságból ki-menekedett Bűnös embernek-is chelekedni, hogy az Istennek olly nagy jó tétemányéért háládatlan ne légyen. Követi pedig a' Krístust: I. Ha az ő akarattya-szerént jár, az ő vezetését követi; nem járván a' maga akarattya- és ítéleti-szerént, hanem, ha eggyez az Isten akarattyával és ítéletivel. 2. Ha a' Krístus Járásához szabja járását. Mert, *A' ki azt mongya, hogy a' Krístusban lakik, néki-is úgy kell járni a' mint ő járt* [b]: az-az, ollyan dolgokat kell chelekedni, a' mineműeket ő chelekedett. Magaszt allya pedig; I. Meg-emlekezvén Jó-tétemányiről. II. Azokról elmélkedvén, és beszélgetvén. III. Azokat nagyra bőchűlvén, és dícsérvén. IV. Egyebeknek-is okot adván, hogy dícserjék az Istent; a' mint a' mí Vakunk-is chelekedett. mert, a' mint az Evangelista mongya [c]; *Az egész nép hogy látá, dícséretet ada az Istennek*. Ez vólt a' Krístus igyekezete minden chelekedetiben, hogy az Isten dícsértetnék. És nékünk-is azon kell igyekeznünk, hogy ne keresſünk annál egyebet; nem-chak a' világi haszot, dícséretet, és gyönyörűséget, de még a' mennyei bóldogságot-is; hanem chak á' végre, hogy az Istent örökké dícsérhessük. Mellyet engedgyen ő szent Fölsége minnyájunknak, az édes Jésusnak érdemiért. Amen.

C

HARMADIK PREDIKA'ZIO.

A' Mi a' mái Evangéliomban régen meg-lőtt, bőtű-szerént: esztendőnként e' napokban meg-történik, lelki értelem-szerént. Elsőben: A' Krístus chak a' tizenkét Apostolnak beszéllett az ő kén-szenvedéséről és Halálárol. Ez napokban-is igen keveſſen követik a' Krístust, hogy az ő Szenvedését halgassák, és elmé-jekben forgassák: *A' bolondok száma pedig végetlen* [a], kik a' *Bacchust*, és a' bolondozo fársangosokat követik magoknak veszedelmével, Istennek boszszontásával. Másodszor: Az Apostolok sem értették, a' mit Urúnk a' mái Evangéliomban mondott. Ez napokban, még az Apostolok követői-közzűl-is, kik az Egyházi fő rendek, keveſſen értik a' Krístus Szenvedését és Halálát; és többen űzik a' jó lakáſt, és víg gyönyörűséget. Harmadszor: Urúnk magáról azt mongya [b]; hogy *A' Pogányok kezébe adatik, meg-chúfoltatik, meg-ostoroztatik, meg-pökdöſtetik, és végre meg-ölettetik*. E napokban, a' világnak nagyobb része azont chelekeszi: *A' Pogányok kezébe adgják*, a' Pogányoktól származott fársangoláſt követvén; és vélek-eggyütt a' bolond *Bacchus* Istent tobzódással, tánczolással, és egyéb balgatagsággal tisztelvén. *Meg-chúfollyák*, ígéretivel, és fenyegetésivel semmit nem gondolván, mint-ha merő álmok vólnának. *Meg-ostoroznak*, istentelen gondolatokkal, szemtelen beszédekkel, éktelen chelekedetekkel. *Meg-pökdöſik*, ál-orczákba öltőzvén, és a' Krístustól vött szép orczát meg-rútítván. Végezetre, *Meg-ölik*, az Isteni szeretetet félre tévén, és chak torkoknak hasoknak szolgálván; és azt tartván Istennek, úgy-mint *a' Krístus keresztinekel-*

D

nek ellenségi [c]. Vegyük eszünkbe azért veszedelmes állapatunkat, és a'mái Vakkal kérjünk Lelki látást; hogy a' Kristust követhessük: és az ő parancholattyának engedhessünk, melyben azt kívánnya [d], hogy *a' szívejnk meg ne nehezedgyenek tobzódással és részegséggel.* Mellyet hogy jól végbe vihessünk, e'mostani Predikatzioban a'Részegség ellen szóllok.

I. Meg-mondom, Mi légyen a' Részegség, és melly nagy Bűn légyen: és hogy sok-féle Részegek vannak.

II. Elő-hozom a' Reszegség-ellen-valo Orvosságokat. (*ról-is szóllok.*

III. Meg-mutatom, Minémű Ielekből ismérteßék-meg a' Részegség; a' hol az Al-orczások-

ELSÖ RESZE.

A'RÉSZEGSÉG, semmi nem egyéb, hanem az okosságnak erőszak-szerént-valo elvesztése, a'fölöttébb-valo itallal, gyönyörködtetésnek okáért. Három dolog kívántatik azért a'Részegséghez: I. Hogy az okosságtól, vagy értelemtől ember-erőszak-szerént meg-fosztassék: mert mikor ember alusik, nem erőszak-, hanem természet-szerént fosztatik-meg az értelemtől. II. Hogy az, fölöttébb-valo italból következzék: az-okáért, a'ki a'bornak chak a'szagától-is meg-zajosodik, nē vétek-szerént részeg. III. Hogy a'toroknak gyönyörködtetéséért légyen: mert, ha a'Doktorok tetszéséből, valami hirtelen betegségben, orvosságúl ember annyi bort innék, hogy fejébe meñe, és értelmét el-fogná, nē vétkeznék; a'mint *Cajetánus* [e], *Sylvester* [f], *Navarrus* [g], a'több Doktorokkal tanittyák. A'hol pedig mind a'Három fel-találtatik, a'Részegség Halálos bűn; a'mint Sz. Tamás mongya [h], a'*Theologus*okkal. Az-okáért, nem menthetni azt a'Halálos bűntől, a'ki más barátságaért, kéréseért, chúfolasáért, fenyegetéséért meg-részegűl: mert akarattya-szerént chelekeszi azt, mellyet senki nē erőltethet. És, a'mint inkább kell halált szēvedni, hogy-sem paráznasággal, vagy egyéb-féle bűnel az Istē törvényét megszegni: azon-képpē, inkább kell meg-halni, hogy-sē az Istent részegséggel meg-bántani.

Hogy pedig efféle Részegség Halálos bűn légyen, meg-bizonyúl. ELSŐBEN: A' Szent Irásból. Nem chak egy-képpen: I. Jajt mond a'Részegeseknek: *Iaj*, úgy-mond Isaias [i], *a' kik reggel fel-keltök a' részegség-űzésre, és az estveig-valo italra, hogy a'bortól el-hevűllyetek.* És [k]; *Iaj, a'kik hatalmasok vattok a'bor-italra, és erős férfiak a'részegeskedésre.* Salomon pedig [l]: *Kinek Iaj? ki attyának Iaj? nem-de nem azoknak-e a'kik a'borban mulatoznak, és a'poharok ki-ivását tanúllyák?* A'Jaj pedig gyakorta, sőt leg-inkább, az örök kárhozatnak bűntetéséről vétetik. II. Sz. Pál [m], *a' Részegeseket, a'paráznák, bálvány-imádók-, házaság-törők-, lopók-, és egyéb iszonyú vétkesek-közibe számlállya*; és egy chomóban, azt mongya felölök; hogy *Az Isten országát nem birják.* Másutt-is a'Testnek chelekedeti-közzé számlállya [n], *a' Részegséget és tobzódást*, és minnyájokról eggyaránt mongya; hogy, *A'kik afféléket chelekesznek, az Isten országát nem vészik.* Urúnk-is azont jelenti; mert, midőn azt parācholta vólna, hogy Őrizkedgyünk *a' tobzódástól és részegségtől*, okát adta, mondván [o]: *És reátok jöjön ama' hirtelen nap*, tudni illik, hogy örök veszedelmet hozzon reátok. mert egyéb-képpen az a'nap ha nem ártalmas, nem-is félelmes; a'mint ugyan ottan jelentette Urúnk. mivel annak jeleiről szólván, ezzel fejezte-bé azokat [p]: *Ezek pedig meg-kezdvén lenni, fel-tekintsetek, és emellyétek-fel a' fejeteket; mert el-közelget a' ti váltságtok.* III. A'Részegségből sok-féle gonoságok következnek; az-okáért nagy vétek. Először: Meg-foszty a az okosságtól az embert; a'mint Salomon jelenti, mondván [q]: *Ne nézd a' bort mikor sargodik, mikor fénlik az üvegben annak szine: édesdeden mégyen-bé, de utólyára meg-mar mint a' kigyó, és mint a' basiliskus mérgeket önt-ki. A' te szemeid meg-láttyák a' kivűl-valo aszszonyokat, és a' szived el-fordúltakat szóll. És lész mint a' tenger közepin-aluvo; és mint az el-szunnyadott kormányos, ki el-vesztette a' kormányt. és azt mondod: Meg-vertek engem, de nem fajt; vontak engem, és én nem érzettem: mikor ébredek-fel, és ismég borokat találok?* A'Bőlch *Ecclesiasticus* pedig [r]: *A' bor, és aszszonyok, az Istentől el-szakasztyák a' bölcheket, és meg-feddik az értelmeseket.* Hasonlót mondnak a'Próféták-is: *Ezek*, úgy-mond Isaias [s], *nem tudtak a' bortól semmit, és a' részegségtől tántorgottak: a' Pap és a' Próféta, semmit nem tudtak a' részegségtől, a' borba merültek, tántorgottak a' részegségtől, nem ismérték a' Látót, nem tudták az ítéletet. Mert minden asztalok meg-töltek okádással és undoksággal, úgy hogy nem vólna több hely.* Oseas pedig [t]: *A' paráznaság, és a' bor, és a' részegség el-veszik az értelmet.* És Habakuk [u]: *Iaj a' ki italt ád barátyának, belé-ereszt vén az ő epéjét; és meg-részegitvén, hogy lássa annak mezitelenségét. Meg-rakodtál gyalázattal a' dichőségért: igyál te-is, és szunnyadgyál-el: környűl-vészen téged az Úr jobb-kezének pohára, és a' gyalazatnak okádása a' te dichőségeden.* Másodszor: A'Fajtalanságra gerjeszti az embert. Mert, a'mint Salomon mongya [x]; *Bujálkodo dolog a' bor, és háborgo a' részegség: valaki ezekben gyönyörködik, bölch nem lészen.* És Sz. Pál [y]: *Meg ne részegedgyetek borral, melyben bujaság vagyon.* Harmadszor: A'

A
c *Phil.* 3. 18.
d *Luc.* 21. 34.
B
e Verbo *Ebrietas*;
f Verbo *Ieiunium*, q. 3.
g c. 23. *num.* 119.
h 2. 2. q. 150. a. 2.
i *Isa.* 5. 11.
k *vers.* 22.
l *Prov.* 23. 29
m 1. *Cor.* 6. 10.
C
n *Gal.* 5. 19. 20. 21.
o *Luc.* 21. 34. 35.
p *vers.* 28.
q *Prov.* 23. 31.
r *Eccli.* 19. 2.
D
s *Isa.* 28. 7.
t *Ose.* 4. 11.
u *Hab.* 2. 15.
x *Prov.* 20. 1.
y *Eph.* 5. 18.

A

Testet meg-erőteleníti; a'mint Salomon jelenti, mondván [z]: *Kinek ok-nélkül-valo sebek? Kichoda szemeinek vereség? Nem-de azoknak-e, a'kik a'borban mulatoznak, és a'poharokki-ivását tanúllyák?* Az *Ecclesiasticus* pedig [a]: *A'tobzódás-miatt sokan holtak-meg: a'ki pedig magát meg-tartóztattya, meg-hoszszabbittya életét.* Negyedszer: Embernek Marháját meg-emészti. Mert *A'részeges múnkás, meg nem gazdagúl* [b]. Ötödször: A'Békeséget meg-bontya. Mert, a'mint Salomon mongya [c], *Háborgo a'részegség.* és [d]; *Kinek háborgasok? kinek vermek? Nem-de nem azoknak-e, a'kik mulatoznak a'borban?* A'bölch *Ecclesiasticus* pedig [e]: *A'sok borital, versengést, és haragot, és sok romlásokat szerez.* Oseás-is azt mongya [f]; hogy *dúhösködni kezdettek a'Fejedelmek a'bortól.* Hatodszor: A'Titkokat ki-jelenti; sőt, a'mint Salomon mongya [g], *Semmi titok ninch, a'hol a'részegség uralkodik.* Hetedszer: A'mi leg-nagyobb, az embert nyilván-valo és el-kerűlhetetlen Veszedelemre viszi, hogy az őrök kárhozatra jussón. Mert az egyéb-féle bűnösök, látván hogy halálnak fiai, mint-hogy az okosságtól meg nem fosztatnak, meg-szánhattyák bánhattyák bűnöket, penitentziát tarthatnak, meg-gyónhatnak, és egyéb Szentségekkel élhetnek: de a'Részeg ember, semmit azokban nem chelekedhetik. Az-okáért, ha valaki meg-öli, vagy meg-fulad, vagy nyaka szakad, a'mint gyakorta történik: minden bizonnyal el-kárhozik, és, chak eszébe sem vészi hogy pokolban találllya magát. Ezek meg-mutattyák, minémű nagy Bűn a'Részegség.

B

Más o szor: A'Sz. Atyák, és bölch Doktorok-is nyilván azt tanittyák. Sz. Agoston egy-általlyában azt mongya [h]; hogy a'Részegség-által, el-vész a'lélek; az ember, Istennek ellenségévé lészen, és méltóvá az örök ítéletre. Sz. *Basilius* azt írja [i]; hogy a'Részegség, akarat-szerént-valo Ördög, a'gonoságnak annya, a'jónak ellensége; az erős embert lassúvá tészi, a'józant bujálkodóvá; az igasságot nem tudgya, az okosságot el-öltya. A'Részegek pedig, a'Pogányok bálványi; kiknek szemök vagyon, és nem látnak. Sz. Ambrus azt mongya [k]; hogy a'Részegség, a'bujasságnak taplója, az esztelenségnek gerjesztője, a'bolondságnak mérge (az-az, meg-bolondító méreg;) melly-által az emberek, erkölchökben, és szinökben meg-változnak, és oktalan-állatokhoz hasonlókká lésznek. Arany-száju Szent János azt írja [l]; hogy, Jobb a'szamár, a'részeges embernél; és az eb, bőchülletesb: mivelhogy az oktalan-állatok, természetök-fölött nem isznak, ha nem tudom ki erőltetné-is őket. Hasonlót beszélnek a'több Sz. Atyák-is.

C

Harmadszor: Az igaz Okosság-is azont bizonyíttya, Sok-képpen: I. Mert, a'mi az embernek tulajdona, és a'mivel, az oktalan-állatokat fölyűl-haladván, hasonló az Angyalokhoz, sőt az Istenhez-is, attól meg-fosztya: tudni illik, az értelemtől és okosságtól, és bolondá vagy barommá tészi. Azért mondotta a'Pogány Bölch *Séneca* [m]; hogy a'Részegség, szabad akarat-szerént valo bolondság. Sz. *Basilius* pedig azt írja [n]; hogy a'bolondon, és az ördögösön, méltó szánakodni: de a'részeg, nem mélto szánakodásra, noha chak nem azon nyavalyában vagyon; mert akarattya-szerént szolgál az Ördögnek. És: Oh nyomorúlt ember, úgy-mond, mond-meg, mivel külömbözsz a'barmoktól? Nem az Okosságnak ajándékával-e, mellyet az Istentől vöttél, a'több teremtett-állatoknak urává és fejedelmévé lévén? Ettől pedig az Okosságnak világosságától meg-fosztván magadat, az oktalan-állatok-közibe számláltathatol, és azokhoz hasonlónak láttatol. II. Mert az embert, mindenre haszontalánná, és alkolmatlanná tészi; nem chak az Isteni szolgálatra, és áitatosságra, hanem a'tanúlásra-is, gondviselésre, múnkára, és minden szükséges dologra. A'részeg vitéz, nem túd harczolni; a'míves-ember dolgozni, a'szántó-ember munkálkodni, a'bölch okoskodni. egy szóval, senki részeg-korában az ő tulajdon hivatallyában és tisztiben el nem túd járni. Ezt szép hasonlatossággal meg-mutattya Szent Agoston [o]: Mint-hogy, úgy-mond, a'mi testünk földi; mi-képpen hogy, ha sok ideig nagy esső léend, a'föld meg-nedvesülvén, sárrá lészen, és semmi múnkát azon nem tehetni: azon-képpen a'mi testünk-is, midőn fölöttébb való italtól meg-részegül, sem lelki munkára nem alkolmatos, sem a'léleknek szükséges gyümölchét nem hozhattya. És utánna veti: Az-okáért, ha azt akarjuk, hogy a'mi testünknek mezeje, a'Léleknek szükséges gyümölchöt teremjen, nem kell többet innya, hanem chak a'mi szükséges; hogy, a'fölöttébb-valo részegségtől, a'mi testünknek földe, ollyan ne légyen mint az álló-tó. és inkább férgeket és kígyókat ne teremjen, hogy-sem jó gyümölchöt hozzon. És így fejezi-bé: Minnyájan a'Részegek ollyanok, mint az álló-tók. mert, valami afféle tóban terem, semmi jó gyümölche ninchen: mert abban-kígyók teremnek, és pióczák, békák, és sok-féle férgek; mellyek inkább iszonyodást szereznek, hogy-sem valamit eledelre-valót teremnének. holott a'füveknek-is, és a'fáknak, mellyek a tókban, vagy tók-mellett teremnek, semmi hasznok ninch: úgy hogy azokat minden esztendőben meg-égetik. Láttyátok-e, hogy a'mi a'Részegségből terem, a'tűzre készíttetik? III. Mert a'Testet, melly a'lé-

D

z *Prov.* 23. 29

a *Eccli.* 37. 34

b *Eccli.* 19. 1.
c *Prov.* 20. 1.
d *Prov.* 23. 29
e *Eccli.* 31. 38
f *Ose.* 7. 5.

g *Prov.* 31. 4.

h *Ser.* 231. *de Tempore.*
i *Hom.* 14. *in Ebrietatem.*

k *Lib. de Elia & Iejunio,* c. 14.

l *Hom.* 58. *in Matth.*

m *Ep.* 83. *ad Lucillum.*
n *Serm. de Ebrietate.*

o *Ser.* 231. *de Tempore.*

leknek eſzközе, és minden jóra tárſa, erőtlenné, betegeſsé, útálatoſsá, és ſemmire-kellővé téſzi. A'Réſzegſégtől ſzármazik a'chipás ſzem, a'dohos ſzáj, a'taknyos orr, a reſzkető tagok, a'ſzédelgő fő, a horut és torha, a'guta-ütés, a'kőſzvény, és egyéb nyavalyák; a'mint ſzépen elő-ſzámlálla a Arany-ſzáju Sz. János [p]. és azt-is mongya; hogy, ha a'pokol nem vólna-is, ezekért a'nyavalyákért, méltó vólna a'Réſzegſéget el-távoztatni. Haſonlót beſzélnek több Szent Atyák-is. IV. Mert a'Réſzegſéget nehéz meg-orvoslani, mivelhogy a'bor, az embernek ſzokáſát és terméſzetit meg-változtattya; mert a'máját meg-melegíti és gyulaſztya, a'torkát ſzáraztya és ſzomjuhoztattya. abból pedig kővetkőzik, hogy, mentől többet iſzik az ember, annál inkább ſzomjuhozik; a'torka, hóvátovább, inkább ſzáradván. A'mint igen ſzépen mongya Sz. *Baſilius* [q], és Sz. Ambrús [r], ki a'Moyſes mondáſával bizonyít [s]: *Sárkányok epéje az ő borok; és aſpiſok gyógyíthatatlan mérge.* Es azt mongya; hogy méltán haſonlíttatik az Aſpiſnak gyógyíthatatlan mérgéhez: mert az egyéb kígyóknak mérgéből ki-gyógyúl az ember, de a'Réſzegſégtől ſenki meg nem gyógyúlhat. mint-hogy annak orvoſsága, inkább neveli a'nyavalyát; és a'bor ital-tól, inkább nevekedik a'ſzomjúſág.

NEGYEDSZER: Ezen dolog ſok Példákból meg-bizonyúl. Mert, mind a' Sz. Irásban, 's mind egyéb hiſtoriákban chodálatos példák vannak a'Réſzegek-felől, kik gonoſzúl jártak. I. Noë Patriárka, noha *igaz, és tekélletes férfiu vólt az ő nemzetſégi-közőtt* [t]: mindazáltal, *meg-réſzegűlvén, meg-mezitelenűlt a'ſátorában, és meg-chúfoltatott a'fiától* [u]. Lót Patriárkát, meg nem győzhette Sodoma: de a'Réſzegſég úgy meg-győzte, hogy két leányával paráználkodott [x]. Holoferneſt réſzegſégében, egy aſzſzony állat őlte-meg [y]. Bóldizár király, a'bor ital-kőzőtt, halálra ſententziáztatott [z]. Nagy Sándorról azt írja *Séneca* [a]; hogy igē hűv és fő baráttyát *Clytuſt*, réſzegſégébē meg-ölte. Sz. Agoſtő azt írja [b], egy fő Polgárnak *Cyrilluſ*nak fiáról; hogy meg-réſzegedvén, a'terhes annyát latrúl meg-ſzőplőſítőtte; a'nénnyét meg akarta ſzőplőſíteni; az attyát meg-ölte, és két nénnyét halálra ſebesítette. *Thomas Cantipratenſis* azt írja [c]; hogy *Galliá*ban, némelly bőchűlletes férfiak, a'Vendég-fogadóban lévén, midőn a'bortól meg-hevűltek vólna, azon kérdezkettek egy-máſtól, Mi kővetkőznék ez élet-után? Akkor monda az eggyik: Igen heában chalattatunk-meg az Egyházi emberektől; kik azt mongyák, hogy a'halál-után-is él a'Lélek, teſt-nélkűl. El fakadának nevetve minnyájan: és azonban, egy nagy erős ember jőve hozzájok, bort kére, ivék, és meg kérdé, Mit beſzélgetnének? Monda az, a'ki azelőtt-is ſzóllott vala: A'Lélekről beſzélgetűnk: a'ki az enyímet meg-akarná venni, jó árron néki adnám, és azt a'tárſaſággal a'borra adnám. Midőn iſmég minnyájan nevettenének, monda a'nagy erős ember: En kéſz vagyok meg-venni: minn adod? Amaz megmondá, hogy ennyin adgya. és a'vévő leg-ottan ki-olvaſá a'pénzt, és innya kezdének; meg ſem gondolván amaz, hogy a'lelkét el-adta. Eſtve-felé monda a'vévő: Ideje hogy ki-ki haza mennyen: de, minek-előtte el-oſzollyunk, tegyetek ítéletet: A'ki kőtő-fékben-valo lovat véſzen, ninch-e a'kőtő-fékhez-is igaſsága? Kinek midőn minnyájan azt felelték vólna, hogy igen-is vagyon: leg-ottan ragadá a'vévő, és mindenek láttára teſtéſtől lelkeſtől el-vivé, kétſég-nélkűl pokolba. mert Őrdőg vólt, emberi abrázatban. Tanúllyanak ezen a'réſzeges chapok, kik meg-iván eſzőket, minden bolond beſzédre kéſzek, hogy egyebeket nevetteſſenek.

Sok egyéb példákat el-hagyván, mint-hogy a'Réſzegſég, Három rend-béli emberekben leg-gyalázatosbnak tetſzik, tudni illik, az Aſzſzonyokban, Fő-emberekben, és Egyházi emberekben: chak azokról hozok egy-nehány példát elő. Sz. *Ierónymus*, egy Aſzſzonyról eskűvéſſel írja [d], hogy tíz eſztendős gyermekkel latorkodott réſzegſégében, és meg-terhesűlt tőle: hogy, a'ki a'gyermeknek eggyűgyűſégével, az Iſtennek boſzſzuſágára, terméſzet-ellen tiſztátalankodott, a'terméſzetnek Urától meg-ſzégyeníttetnék; bé-tellyeſedvén, hogy *Semmi ninch bé-födőzve, a'mi ki nem nyilatkozik* [e]. A'mi a'Fejedelmeket, vagy Fő embereket illeti, meg-hallók mint járt Holofernes, Bóldizár, Nagy Sándor. Azokon-kivűl-is ſokan vóltak, kik a'Réſzegſég-miatt nzomorúltúl veſztek. A'Harmadik Mihály Cháſzárról, azt írja *Barónius* [f], *Curopalátes*ből és *Zonarás*ból; hogy réſzegſégében ſokat chintalankodott; kinek fűlét, kinek orrát, 's kinek fejét vágatta-el. Melyről midőn íntené, és tíltaná *Baſilius*, őtet-is meg akarta őletni; de nem ſzolgált a'ſzerenche: mert *Baſilius*, meg-értvén gonoſz ſzándékát, eleit vőtte, réſzeg-korában kezeit el-vágatta, és ſzőrnyű-képpen meg-ölette. *Zéno* Cháſzárt pedig, a'mint *Zonaras* írja [g], mivelhogy, mikor réſzeg vólt, el-dőlt, és mint a'hólt úgy fekűtt: a'feleſége *Ariadna*, meg-útálván őtet, réſzeg-korában el-temettette a'Cháſzárok temető bóltyába. melyből ki nem jűhetvén, mint-hogy nagy kő vólt rajta, iſzonyú halállal hólt-meg. *Phócas* Cháſzárról-is azt írja *Michaël Glycas* [h]; hogy ſokakat meg-ölletett réſzeg-korá-

A

p *Hom. contra Crapulam, Tom. 5.*

q *Hom. contra Ebrietatem.*

r *De Elia & Jejunio, c. 14.*

s *Deut. 32. 33*

B

t *Gen. 6. 9.*

u *Gen. 9. 21.*

x *Gen. 19. 33*

y *Judith. 13. 9.*

z *Dan. 5. 5.*

a *Epiſt. 83. ad Lucilium.*

b *Serm. 33. ad Fratres in Eremo.*

e *Libr. 2. Apum, c. 56.*

C

d *Tom 3. ep. ad Vital.*

e *Mat. 10. 26*

D

f *Tom. 9. Anno 867.*

g *Tom. 3. Annal.*

h *4. parte Annal. Byzantin.*

ban, azért hogy chúfolták: de érdeme-szerént, meg-fizetett néki *Heráclius*; mert jobb kezét és lábát el-vágatván, hátáról a'bőrét le-vonyatván, és meg-heréltetvén, fejét vétette; és, minek-utánna a'testét gyalázatosson ide 's tová hurczolták vólna, meg-égettette. *Barónius* azt írja [i], *Curopalátes*ből *Alexander* Cháfzártról, hogy, meg-réfzegűlvén, laptát ment jádzani: és hirtelen fájni kezdvén a'gyomra, a'palotába tért; a'hol, fok vér folyván az orrából, és fzemérmes teftéből, másod napra meg-hólt. A'mi az Egyházi embereket illeti, rettenetes példát ír *Martinus Delrio* [k]: Flandriában, úgy-mond, vagyon egy Priorfág, melyben, név-fzerént három Barát lakott, létel-fzerént pedig latrok vóltak; mert, mindeniknek ágyafa lévén, nem fzégyenlettek azokkal réfzegeskedni; és parázhálkodni. melly két vétek gyakorta eggyűtt jár. és Sz. *Ieróným*us nyilván mongya [l]; hogy ő foha nem hifzi, hogy a'Réfzeges ember, tifzta életű légyen. Egykor a'Réfzegeskedéft éjjelig vontatván; eggyik, a ki nem olly gonofz vólt mint a'többi, monda: Eléggé fzolgáltunk a'*Bacchus*nak, és fajtalanfágnak, ottan chak adgyunk hálát az Iftennek. Kinek monda a'máfik: Én azt ítélem, hogy az Ördögnek kell ezt kőfzönnünk; és én annak kőfzönöm, a'kinek fzolgálunk. és nagy hahotával fel-kelvén az afztaltól, az ágyába méne. Chak alig feküdtek vólt le kurvájokkal: és ímé, az ajtó magától meg-nyilván, az Ördög ifzonyú nagy fekete ember képében bé-méne hozzájok, Vadász öltözetben, és véle eggyűtt két kis fzakáts, és fzörnyű fzóval monda: Hol vagyon a'ki nékem kőfzönte a'jó lakáft? ihol jelen vagyok, meg-fizetek néki. Ki-vonyá azért az ágyból, és a'fzakátfoknak adá, hogy nyárfra vonván meg-sűtnék jó tűznél. Meg-sűték, és meg-hala. A'többi pedig, ijettekben chak nem meg-halának. a'sült teftnek fzaga pedig el-tőlté a'házat. A'Vadász pedig a'többinek, monda: Ti-is méltók vólnátok hafonló bűntetésre; ninch is akaratomban fogyatkozás: de nagyobb erőtől tíltatom. Kedvem-ellen megyek-el; és íntlek, hogy térjetek-meg: mert, ha külömben nem viselitek magatokat, ifzonyatosb dolog történik rajtatok. El-enyészének az Ördögök; amazok pedig nem-is fzólhatának, míg nem meg-virrada. Fel-kelvén pedig, a'társokat halva találák, kinek a'teste jól meg sült vólt. Tudom, úgy-mond *Delrio*, a'helyt, és a'Szerzetet: de mind a'kettőről halgatok. Nem tudom pedig, ha egy-nehány fzáz efztendőtől-fogva, példánkra hafznosb dolog történt ennél. Tanúllyanak a'teft-hizlalo menyetskés Egyházi emberek, és lássák, hogy hafonló-képpen ne járjanak, vagy ezen, vagy a'más világon.

Ötödször: Ezen dolog meg-bizonyúl a'Pogányok ítéletiből: kik, chak a'természet-fzerént-valo Okofságból-is, eszőkbe vőtték a Réfzegfégnek gonofságát; és gyalázatos dolognak tartották, sőt keményen meg-is bűntették. *Plutarchus* írja [m]; hogy *Philócrates*, és *Æfchines*, az *Athéna*iaktól követfégbe mentek a'*Macedóniai* Filep Királyhoz; és meg-térvén, arról dichérték, hogy keményen ivott vélek. Kiknek *Demofthenes* azt felelte: Azt a'fpongiában-is fel-találjuk, kihez hafonló Filep Király; és annál nagyobb dichéretet nem érdemel. Igazán ítélte az okos ember, hogy a'Fejedelmek dichérete, nem a'pohároknak ki-üresítésében áll. *Xenóphon* írja [n]; hogy *Aftiages* azt kérdette *Cyrus*tól, Miért nem itta-meg a'bort? Kinek meg-éskűdvén, azt felelte: Attól féltem, hogy méreg vólt a'kupában: mert mikor szűletésed napján barátidat meg-vendégletted, eszembe vőttem hogy mérget tőltöttél nékik. Monda azért *Aftyages*: Édes fiam, mi modon ifmérted-meg azt? Felele *Cyrus*: Mert láttam, hogy, fem teftetekkel; fem okofságtokkal nem birtatok. Gyalázatos, és bolondító dolognak tartotta azért *Cyrus* a Réfzegfféget. *Stobæus* írja [o]; hogy *Chryfippus*, a'Réfzegfféget, kichíny bolondfágnak mondotta: de bizony Nagy bolondfágnak mondhatta vólna; mert a'réfzeg ember, nem történetből, hanem fzánt-fzándékból bolondúl-meg, melynél nem lehet nagyobb Bolondfág. *Franciscus Patricius* írja [p], *Laërtius*ból; hogy *Solon* illyen Törvényt írt: A Fejedelem ha réfzégen találtatik, halállal bűntettetsék. *Pittacus* pedig, azon *Laërtius*nál [q], olly Törvényt írt; hogy, a'ki réfzegfégből valami vétkeket chelekedett, kétfzerte bűntetnék-meg; mint-hogy azzal fzokták magokat menteni az emberek. *Alexander ab Alexandro* írja [r]; hogy *India*ban bort nem itták, hanem chak áldozat-kor: kiknél olly Törvény vólt; hogy a'melly áfzfzony állat a'réfzeg Királyt meg-ölte, az utánna-való Király felefége lenne. *Athenæus* írja [s]; hogy *Zeleucus* azt végezte, hogy, Valaki bort innék, az Orvos parancholattya-kivűl, fejét el-vefztené. Most-is a'Spanyólok, Olafzok, *Luſitánus*ok, hazájokban femmi bőchűlletes tifztre nem válafztyák, a'ki chak egyfzer réfzeg vólt-is: sőt bizonyságúl fem véfzik-bé; és mingyárt *excipiál*nak ellene, hogy nem mélto hitelre, a'ki meg-itta eszét. Adná Isten, hogy a'mi Országunkban-is ollyan Törvénnyel élnének: bizony, minden rend-béli emberek jobban el-járnának hivatallyokban, és nagyobb bőchűlletők vólna.

i *Anno* 912.

k *Tom.* 2. *Difquiſit. Magic. lib.* 3. *parte* 1. *q.* 7.

l *In c.* 1. *ep. ad Titum.*

m *In Demoſthene.*

n *In Pædia Cyri.*

o *Serm.* 18.

p *Libr.* 6 *de Regno, c.* 26.

q *Lib.* 1. *c.* 5.

r *Lib.* 3. *c.* 11.

s *Lib.* 10. *c.* 9.

HATODSZOR: Abból-is meg-bizonyúl; hogy, noha Sok-féle Részegek találtatnak: de mind azok-közzűl-is, nem találtatik több egynél, vagy kettőnél, a'ki kiváltképpen-való gonoſſágot ne chelekednék a'Részegség-fölött: I. Némellyek, a'kik leg-jobbak, mingyárt el-aluſznak, és ſenkinek ſemmi bántására ninchenek. II. Némellyek, chak imádkozni és gyónni akarnak; noha józan-korokban alig jút eſzökbe-is. ezek-is, a'többinél jobbak. III. Némellyek igen vígak; chak nevetnek, énekelnek, barátkoznak. IV. Némellyek chak sírnak: és akkor jút eſzökbe minden nyomoruſágok, attyok és annyok halála. V. Némellyek adakozók, és tékozlók; valami kezökhöz jút, mindent el-ajándékoznak: de az-után meg-bánnyák, és meg-ſirattyák; némelykor Törvénnyel-is viſzſza-kereſik. kiktől nem-is kell az ajándékot el-venni, hanem ha józanſágokban viſzſza nem kérik, ha meg-kínállyák-is. VI. Némellyek, chak ugrálnak, és tánczolnak, mint a'Noë bakja. *Laërtius* azt írja [t]; hogy, midőn *Anacharſistól* azt kérdették volna, Ha vannak-e Scytiában hegedűsök? Azt felelte; hogy ſzőlők-is ninchenek: jelentvén, hogy a'tánecz, a'réſzegségből ſzármazik. VII. Némellyek chak bolondoskodnak, és minden chelekedetők merő nevetség; noha egyébha, mint fő-emberek, böchülleteſſen viſelik magokat. Azért mondotta *Menander*; hogy a'ſok bor, az embert kevés értelemre kénſzeríti, úgy hogy ember magát ne tudgya meg-böchülleni. VIII. Némellyek, fölöttébb iſmérkednek, és barátkoznak; és minden lovázſzal atyafiſágot vetnek, chak hogy jó ivó-társok találkozzék. IX. Némellyek, fölöttébb zajgók és cháchogók; ſenkinek nem hagynak ſzóllani, hanem chak magok akarnak beſzélleni. noha ſem füle ſem farka beſzédőknek, és magok ſem értik mit fechegnek. X. Némellyek kérkedők, erőſſen hánnyák vetik Nemeſſégőket, vitézſégőket, gazdagſágokat. noha gyakorta ſemmi ſinch benne. XI. Némellyek, fölötte túdóſok, és ékeſſen-ſzóllók. noha józan-korokban egy kukkot ſem tudnak mondani. Kikről jól mongya *Horatius* [u]: *Fœcundi calices quem non fecêre diſertum?* az-az: A'bőv pohárok, kit nem töttekékeſſen-ſzóllóvá? XII. Némellyek chak pántolódnak, kötődnek, mindennel viſzſza-veſznek, és ſenkinek békét nem hagynak. XIII. Némellyek morgók, ſzitkozódók, átkozódók, és ſemmi jót ember tőlők nem hall. Tellyes életemben rútabb káromláſt Magyar nyelven nem hallottam, mint egy réſzeg *Calviniſta* Hadnagytól Erdélyben Gyula-feírvárban. kit elevenen akart meg-égettetni Rákóczi Sigmond akkor-béli *Gubernátor*; de a'*Calviniſta* Predikátorok kérték-meg életét. XIV. Némellyek hazugok, chelchapok, mindent ígérnek és fogadnak, de ſemmit meg nem állanak. XV. Némellyek fechegők, és nyelveſek; ſemmi titok meg nem marad nálok; kik gyakorta nagy veſzedelembe hozzák magokat. Innét mondotta *Eratoſthenes*, a'mint *Phavorinus* írja, hogy a'Bornak haſonló ereje vagyon a'ſzélhez; mert, a'mint a'ſzél az egész tengert fel-háborittya: úgy a'bor-is az ember ſzívében-való titkokat fel-forgattya. *Aeſchines* pedig, *Maximuſ*nál azt mondotta [x]; hogy az ábrázatnak tűkőre a'réz, a'ſzívnek pedig a'bor: jelentvén, hogy ſemmi titok ninch a'ſzívben, mellyet a'réſzeg ember ki nem fecheg. *Seneca* pedig azt írja [y]; hogy, mint a'muſtól a'hordó ki-pattan; és a'fenekén-való ſöprő, a'melegség-miatt fel-mégyen, és ki-hányattatik: azon-képpen, a'ki a'bortól meg-melegűl, minden titkát ki-nyilatkoztattya. és, mi-képpen a'borral meg-terhelt réſzegek, az étket meg nem tarthattyák, hanem ki-okádgyák: azon-képpen, mind a'magok-, 's mind más titkait ki-mongyák. XVI. Némellyek okádók; és mihelyen meg-terhelik magokat borral, hogy ne ártſon, ki-vetik. Azt írja *Aeliánus* [z]; hogy *Antigonus* Király nagy böchülletben tartotta *Zéno Citiauſt*: és egykor elő-találván *Zénót*, mint réſzeg, meg-chókolta; és azt kérdette tőle, Mit parancholna néki? meg-eskűdvén, hogy valamit mondana, meg-chelekedné. Kinek *Zéno* azt mondá: Menny-el, és okádgyál. Melly mondáſſal, meg-is feddette a'Réſzegségért; és tanátſot-is adott, hogy ne ártana néki a'fölöttébb-való ital. XVII. Némellyek méréſzek, és minden veſzedelemre kéſzek: noha józan-korokban, magok árnyékától-is félnek. XVIII. Némellyek, nem chak méréſzek, hanem ugyan vitézek-is; mindennel harczolnak, és űſtőkőt vonſznak. és nem chak véres és pechenyés ſzemők vagyon a'bortól, hanem gyakorta kék ſzemet-is nyernek az űſtők-vonyáſſal. XIX. Némellyek játékoſok és hazártoſok: mindenőket koczkára vagy kártyára hánnyák, és gyakorta mezítelen mennek haza. XX. Némellyek feledékenyek: alig tudnak haza menni, és ſemmi gaz chelekedetőkről meg nem emlékeznek. XXI. Némellyek zabállók; nem győznek eleget enni mikor réſzegek. XXII. Némellyek, végezetre, fajtalanok, és paráznák; és a'kik józanſágokban egy moſdatlan ſzót ſem ejtőttek volna, réſzegſégőkben minden útálatoſſágot meg-chelekéſznek, nem gondolván ſem Iſtennel, ſem emberrel. Így Barátot az Ör-

[t] *Lib. 1. cap. 9.*

[u] *Lib. 1. epiſt.*

[x] *Serm. 30.*

[y] *Epiſt. 28.*

[z] *Hiſtor. Variar. lib. 9.*

A

dög, sem' a'gyilkosságra, sem a'paráznaságra nem vehetett; a'Részegségre reá vötte, mint kissebb vétekre: de azzal, mind a'paráznaságra, 's mind a'gyilkosságra vitte. Es talám Dávidnak-is úgy történt dolga: ki, *dél-utan* (talám ebéden többet ivott vólt) *fel-kelvén ágyából*, más ember feleségét bűnre kívánta; és, hogy el-födözné vétkét, jámbor vitéz szolgáját meg-ölette [a]? Mind ezekből ki-tetszik, minémű nagy vétek a'Részegség, és melly igen kell attól magát óltalmazni a'Keresztyén embernek.

a 1. *Reg.* 11. 4. 15.

II. RESZE.

KÉrdené valaki: Michoda Orvossággal kell a'Részegségre-valo hájlandóságot, és a'gonosz szokást meg-győzni? Felelet: Mind a'Poganyoknál, 's mind a'Keresztyéneknél, jeles Orvoságit találjyuk, ha akarunk vélek élni. Első Orvosság: *Pythagoras*tól midőn azt kérdették vólna, Mi módon hagyhatná-el a'Részeges ember a'bor-italt? azt felelte, *Stobæus*nál [b]: Ha gyakorta meg-gondollya, a'mit részegségében szokott chelekedni. II. *Anacharsis*, *Plutarchus*nál azt mondotta; hogy A'ki józan akar lenni, a'Részegek erkölchét nézze; és kétség-nélkül meg-útállya. Mert soha olly részeges ember nem lehet, a'ki józan-korában ne útállya más részeg embernek mód-nélkül-valo chelekedetit. III. *Pláto* arra intette Tanítványit, a'mint *Fulgosius* írja [c], hogy részeg-korokban a'tükörbe nézzenek, hogy látván úndok és bolond ábrázattyokat, az-után meg-tartoztatnák magokat a'részegségtől. Ezt én javallom: de jobnak alítom, hogy ember józan-korában az Isten ígéjének tükörébe tekíntsen, és jól meg-röstállya a'miket a'Részegség-ellen mondottunk. mellyekből eszébe veheti, minémű oktalan dolog, torkának egy kevés ideig-valo gyönyörűségéért, mind e'világon nagy károkat és gyalázatokat szenvedni, 's mind a'más világon örökké kínlódni. IV. Sz. Agoston [d] azt adgya orvosságúl; hogy, mi-képpen az ember, napról-napra többet-többet iddogalván, a'Részegségnek setétségére, és mélységére jutott: azon-képpen lassan-lassan, meg-fogván magától az italt, a'józanságnak világosságára jussón. Ki, ha mindenestől-fogva meg-fogná magától a'fölöttébb-valót, és azonban szomjúhozni kezdene: meg-keseredett szívvel azt mondaná; hogy inkább akar meg-halni, hogy-sem az italnak szokását el-hagyni. meg nem gondolván, hogy künyebb vólna testében meg-halni, hogy-sem lelkében a'Részegség-által. Az-okáért, hogy fölöttébb-valo szomjúságot se szenvedgyen, és olly nagy gonosztól-is meg-szabadúllyon: naponként valami keveset fogjon-el a'fölöttébb-valo italból, míg nem mértékletes szokásra jút. V. Gondollya-meg ember azoknak példáit, kik a'Részegség-miatt, vagy testökben, vagy lelkökben gonoszúl jártak, kiket elő-számláltunk; és azon-kívül-is sokakat talál. VI. Gondollya-meg, hogy sokan, tellyességgel meg-tartóztatták magokat a'bor-italtól, hogy annyival távúlb lennének a'részegségtől. Erről gondolkodott Salomon [e], *a'végre, hogy elméjét a'bölcheségre adná, és a'bolondságot el-távoztatná.* Az Isten díchéri Jeremiásnál [f] a'Rekabitákat, hogy Bort nem ittak, hogy az ő attyoknak Jonadabnak parancholattyát meg ne szegnék. Díchéri az Irás Dánielt-is [g], hogy társaival meg-tartóztatta magát a'bortól, és chak vizet ivott. Gábriel Angyal, Keresztelő Sz. Jánosnak chodálatos szentsége jelei-közibe számállya, hogy *Bort, és részegítő-állatot nem innék* [h]. *Eusébius* azt írja [i]; hogy Sz. Márk Evangelista *Alexandriá*ban, az első Keresztyéneknek azt parancholta a'Jószágos chelekedeteknek gyakorlására, hogy a'Bortól meg-tartóztatnák magokat. Sz. Agoston, arról díchéri [k] az ő ideje-béli Püspököket, Papokat, Barátokat, Diaconusokat, hogy a'Bor-italtól meg-tartóztatták magokat. Sz. *Ierónymus*, égig magasztallya a'*Palæstinai* Barátokat, hogy betegségökben sem kedveztek magoknak Bor-itallal. és a'Krístus Jegyesit arra inti (a'szentelt Szűzeket,) hogy a'Bort úgy fussák, mint a'mérget [l]. Nē chak Sz. *Ierónymus* tíltotta pedig a'Bort az ifiaknak: de a'Pogány Romaiak-is, a'mint *Aeliánus* írja [m], az Ifiaknak, harmincz esztendeig meg nem engedték. *Pláto* így írt [n]: Törvényűl légyen, hogy a'gyermekek, tizen-nyólcz esztendeig, semmit ne tudgyanak a'Bor-italhoz: mert nem szükség tűzet tűzhöz tenni testünkben és lelkünkben; míg nem férfiakká lévén, munkálkodni kezdenek. mert az ifiuságnak dühös erkölchét, el kell távoztatnunk. Az-után pedig, harmincz esztendeig, igen mértékletessen éllyenek a'Borral. A'Részegségtől pedig tellyességgel meg-tartóztassák magokat az ifiak. Jól mongya *Plato*; hogy, nem kell tűzhöz tűzet adni; az-az, Borral nem kell gyulasztani a'lángolo ifiuságot: mert, a'mint Sz. *Ierónymus* írja [o], a'Bor, és az ifiuság, a'testi tilalmas kívánságnak két tűze. Mi szükség azért a'tűzbe olajt vetni, hogy inkább égjen? Mi szükség, a'lángolo tűzet tűzzel táplálni? VII. A Vendégségektől, és valahol a'sok italra alkolmatosság lehet-,

B

C

D

a 1. *Reg.* 11. 4. 15.

b *Serm.* 18.

c *Lib.* 7. *c.* 2.

d *Ser.* 231. *de Tempore.*

e *Eccle.* 2. 3.

f *Ier.* 35. 18.

g *Dan.* 1. & 10.

h *Luc.* 1. 15.

i *Lib.* 2. *c.* 7.

k *Lib.* 1. *de Moribus Ecclesiæ, c.* 30.

l *Epist.* 22. *ad Eustochium. De Virginitate.*

m *Lib.* 10. *Var. histor. cap.* 9.

n *Lib.* 2. *de Legibus.*

o *Sup. Ep.* 22.

ember távúl járjon, a'Salomon íntése-szerént [p]: *Ne legy a'dőzőlők lakodalmiban, se azok tobzódásiban, kik húst hordanak-egybe éledelre.* Ezt fő-képpen ajánlom azt Egyházi rendnek, Sz. Ambrús és Sz. Agoston példájával: kikről azt írja *Posidius* [q]; hogy még házajokban sem kérhették őket, hogy lakodalmokba mennyenek, hogy a'Mértékletességet által ne hágnák. A'ki tellyességgel meg nem vonhattya magát, tellyességgel el-tekéllye magában, hogy senki kéréséért, vagy úntatásáért a'Józanság határát által nem hágja. Hallyad, mit ír erről Sz. Agoston [r]: Illyen módon szokták magokat a'Részegesek menteni: Hatalmas személy erőltetett, hogy többet innám; egyebet nem chelekedhettem a'Király lakodalmában: *A'bűnökben-valo mentségek mentségére* [s] mongyuk ezeket; és a'mit nem akarunk bé-tellyesíteni, azt mongyuk, hogy bé nem tellyesíthettük. Ha szintén arra kelne-is a'dolog, hogy néked azt mondanák; Vagy igyál, vagy meg-halsz: jobb vólna, hogy a'tested józanon meg-ölettetnék, hogy-sem lelked meg-halna a'Részegség-által. De ez a'mentség hamis. Mert a'Királyok-is, és egyéb hatalmas személyek, ha látnák hogy el-tekélletted magadban, hogy, Istentől-valo féltedben, nem engedsz nékik abból hogy meg-részegülly: ha szinte egy-óráig láttatnak-is reád haragúdni, de az-után nagy bőchűletben tartnak, mondván: Mennyi fenyegetésekkel és ijezgetésekkel fáraszttottuk; de mindazáltal, a'Józanságtól soha el nem vonhattuk. És utánna veti: A' ki a'Részegségnek ellene-áll, ha az Istennek segétségével álhatatos lészen, és azért valami háborúságot szenved, azt az Isten a'Mártyromságnak koronájára tudgya néki. Tudom, hogy némellyek, a'Sz. Agoston mondását úgy magyarázzák; hogy, ha ki úgy erőltetne, hogy a Részegséggel a'Józanságot akarná szidalmazni, inkább kellene halált szenvedni, hogy-sem meg-részegülni. De mikor chak azért erőltet, hogy bolondúl azt alíttya, hogy meg-útálod ha meg nem felelsz néki: mint-hogy az ő torka sem zálagos, halálos bűn-nélkül többet ihatol, életednek meg-tartásáért; a'mint szabad orvosságúl azt chelekedni, hogy meg ne hally. Ezt a'magyarázatot nem szintén kárhoztathatom: de gondolom, hogy Sz. Agoston egy-általlyában szóllott; fő-képpen, holott ritkán történik, hogy ember azzal haláltól meg-menekedgyék.

VIII. Orvosság az; Hogy ember ne keressen az italban gyönyörűséget; hanem chak azért igyék, hogy életét, és erejét, az Isten szolgálattyára meg-tartsa, és táplállya. Azért parancholta Sz. Pál Timótheusnak a'bor-italt, mondván [t]: *Ne igyál még vizet; hanem egy kevés Borral élly, a'gyomrodért, és gyakor betegségidért.* Ha illyen igyekezeted lészen az italban, könnyen meg-tartóztatod magadat az erős Boroktól, mellyek hamarébb meg-ártnak. Az Isten szolgainak, mint-hogy azon kellene igyekezniek, hogy az ő testőket meg-feszítenék a'vétkekkel és kívánságokkal; nem mélto bizony gyönyörűséget keresni az italban: sőt igen illenék, és hasznos-is vólna azt kívánni, hogy az ízlésnek gyönyörködése-nélkül tehetne eleget testi szükségének: hogy hasonlóbb lenne a'Krisstushoz, ki minden testi gyönyörűségtől nagy távúl vólt; és a'Szentekhez, kik mind ételt 's mind italt, szánt-szándékkal ízetlenné tőttek, hogy azokban semmi gyönyörűséget ne érzenének: némellyek az étekbe sót sem vetettek; némellyek, só-helyett, hamuval híntették-meg: a'Bort pedig úgy meg-vizezték, hogy merő lőrének tetszett, és semmi-képpen meg nem részegíthetett.

Ha meg-részegülni Halálos bűn: mást meg-részegíteni-is az; a'mint Sz. Tamás taníttya a'több Doktorokkal: mert a'gonoszra okot, tanátsot, segétséget adni, olly bűn, mint-ha ember maga chelekedné: annyival inkább úntatni, vagy fenyegetéssel kénszeríteni azt, a'kinek az italra kedve nem vólna. Melly szokás-ellen, keményen írnak a'Sz. Atyák. Midőn, úgymond Sz. *Basilius* [u], az italban elébb-mennek: arra jutnak, hogy ennek a'bolondságnak öregbítéséről tusakodgyanak. melly törvénynek találója az Ördög, a'győzedelemnek jutalma pedig a'bűn: mert a'ki több bort iszik, azt a'többinél inkább dícsérik, és az vészen győzedelmet; és így, a'gyalázatból vadásznak a'dicsőséget. Hasonló-képpen ír Sz. Ambrús-is. és a'többi-között azt írja [x]: Ti sem menthetitek magatokat: kik úgy híjátok a'vendégeket, mint barátitokat; és úgy bochátttyátok-el, mint ellenségiteket. mennyivel jobban chelekedtél vólna, ha Borodat a'földre öntötted vólna? Mit gyönyörködől másnak kárában, magad hasznа-nélkül? Vígasságra kéred, és halálra kénszeríted: ebédre hívod, és temetésre akarod vinni: étket ígérsz, és gyötrelmet készítesz: bort mutatsz, és mérget tőltesz. Sz. Agoston-is hasonlót ír, ki mentségőket-is elő-hozza [y]: Az illyenek (kik mást erőltetnek) nyomorúltúl mentik magokat, mondván: Kedvetlen lészen a'barátom, ha valamennyiszer vendéggé hívom, annyit nem adok innya a'mennyit akar. És meg-felel ugyan-azon Sz. Agoston: Ne légyen az barátod, a'ki téged Istennek ellenségévé akar renni; ki mind néked, 's mind magának ellensége. Ha magadat meg-részegíted, és mást-is: az

ember

A
[p] *Prov.* 23. 20.
[q] *In Vita Augustini.*
[r] *Ser.* 232. *de Tempore.*
[s] *Ps.* 140. 4.
B
[t] 1. *Tim.* 5. 23.
C
[u] *Hom. contra Ebriet.*
D
[x] *Lib. do Elia & Iejunio,*
[y] *Ser.* 231. *de Tempore.*

A ember barátod léſzen, az Iſten ellenſéged. Azért okoſon gondold-meg, ha méltó-e az Iſtentől el-ſzakadni, hogy a'Réſzeggel társolkodgyál. Ottan chak te ne kénſzerítteſed, ne erőlteſd: hanem hadd akarattyára igyék a'mennyit akar. és, ha úgy akar meg-réſzegűlni, maga veſzſzen, ne veſzſzetek mind ketten. Es iſmég: A'ki máſt arra kénſzerít, hogy kelletlenűl, ſzűkſége-fölőtt igyék, és meg-réſzegedgyék: kevésbet ártott vólna néki, ha teſtét fegyverrel meg-ſebesítette vólna, hogy-ſem őtet meg-réſzegítvén lelkét meg-őli.

Mindazáltal, némelly Doktorok ezt úgy értik, hogy ha ember máſt ok-nélkűl réſzegít-meg: kik azt vélik, hogy, ha valami nagy gonoſzt kűlőmben ember el nem távoztathat, hanem ha azt meg-réſzegíti, a'ki a'gonoſzt akarja chelekedni, ſzabad azt meg-réſzegíteni: úgy-mint, ha valaki a'Váraſt el akarná árúlni, és kűlőmben ellene nem álhatna: vagy, ha ellenſége kezéből kűlőmben ki nem ſzabadúlhatna. Es azzal bizonyíttyák vélekedéſőket; hogy, Szabad kiſſebb vétekre embert ínteni, ha kűlőmben a'nagyobb gonoſztól el nem vonhatni: úgy-mint, ha valaki meg akarná őlni ſzomſzédomat, arra ínthetem, hogy elsőben marhájában tégyen żákmánt, vagy barmát hajtſa-el; hogy azonban a'haláltól meg-mentſem őtet, ha egyéb módom ninchen B a'meg-ſzabadításban. Es annak, a'ki a'Váraſt el akarja árúlni, azt adhatom tanátſúl, hogy a'tár-házat fel-törje, hogy azonban az árúltatáſnak eleit veheſſék. Es a'kit meg-fog az ellenſég, azt tanátſolhattya néki, hogy máſ-után mennyen, a'kinek tudgya hogy jó lova vagyon, és el-ſzaladhat; a'vagy, hogy az ellenſéget, utánna chalván, a'leſre- vigye. Ekképpen Ruben a Jákob fia [a], látván, hogy a'tőbb attyafiai meg akarták őlni a Gen. 37. 22. Jóſefet, azt mondotta nékik: *Ne őllyétek-meg az ő lelkét, ſe ki ne ontſátok vérét: hanem veſſétek őtet eme' kútba, melly a'puſztában vagyon, és kezeteket-tartſátok ártatlanúl.* a'hol nem kiſſebb vétek vólt a'mit tanatslott: de azért chelekedte, hogy hírők-nélkűl ki akarta onnét vonni, és az attyának meg-adni. Ez a'vélekedés nem ſzintén meg-vetheő: mert ollyankor, nem láttatom tanátſot adni a'gonoſzra, hanem a'nagyobb gonoſzról el-verni.

III. RÉSZE.

C DE kérdené valaki: Michoda jeleken iſmérheti-meg ember hogy Réſzeg vólt-? Felelet. Elsőben: Ha más nap meg nem emlekezik róla, mit ſzóllott, vagy mit chelekedett; mint ment haza, ki kéſérte haza; ki vetkőztette-le, mint fekűtt-le: ha egyéb-kor efféle dolgok eſzébe jutottak, nagy jele a'tegnapi Réſzegſégnek. Mert, midőn ember okoſſágát vagy értelmét el nem veſzti; meg-gondollya mit chelekeſzik; és úgy, eſzébe jút mit chelekedett 's mit nem: azért, ha meg nem emlekezik dolgairól, jele, hogy az okoſſága helyén nem vólt; és, a'mint ſzokták mondani, a'felső várból ki-ſzőktek vólt. II. Ha olly dolgokat chelekedett, mellyeket okos és józan-lévén, ſoha nem chelekedett: úgy-mint, ha rút beſzédeket ſzóllott, a'vagy a'feír cheléd-kőzőtt nyálaskodott és enyelgett; holott egyéb-ha tiſztteſſéges erkőlchel bírt, és tiſztteſſégeſſen viſelte magát: ha eskűdőtt, ſzitkozódott, feleſégét és háza-népét háborgatta, holott egyéb-ha chendes és kegyes embernek láttatott. mert afféle dolgok azt jelentik; hogy az értelme és okoſſága nem vólt helyén; és, a'bortól meg-tántoríttatván elméje, mindent viſzſza-chelekedett: fő-képpen, ha maga-is, meg-értvén chelekedetit, ſzégyenli és bánnya. III. A'ki meg tudgya a'jót a'gonoſztól válaſztani, és a' ſzépet a'rúttól; a'jót tudgya követni, a'gonoſzt pedig el-távoztatni: nem ítélném Réſzegnek, ha ſzintén tántorog-is valamennyire a'lába, kettőzik a'ſzeme, ſzédeleg a'feje. mert afféle meg-válaſztás, nem járhat-eggyűtt az okoſſágnak fogyatkozáſával. D Azon-képpen, a'ki ſzokott foglalatoſſágában, vagy hívatallyában el-járhat, ha ſzintén nem olly kűnnyen-is mint egyéb-ha: nem mondanám Réſzegnek: úgy-mint, ha Deák lévén, írhat és tanúlhat; Szabó lévén, ſzabhat és varhat; Szakáts lévén, főzhet. mert efféle dolgok, okoſſág-nélkűl nem lehetnek.

Végezetre: mivelhogy e'napokban, ſok egyéb váſotſágok-kőzőtt, némellyek Ál-orczába-is őltőznek, arról rővideden azt mondom: hogy azt a'Szent Atyák főlőtte igen kárhoztattyák. Es nem ok-nélkűl: mert az Ördőgnek találmánya, ki a'kígyo ál-orczájával az embert meg-ejtette, és maga fejére-is árkot nyert [a]. Valahol találom a'Szent Irásban, hogy az emberek az Iſten parancholattya-kivűl, meg-változtatták ábrázattyokat, és neminémű-képpen fel-ál-orczázták magokat, ſemmi jó nem kővetkőzőtt belőle. Támar, *bé-fődőzte orczáját, hogy meg ne iſmértetnék:* de paráznaſágba a Gen. 3. 15. eſett; és chak nem meg-égettetett [b]. Saul, *el-változtatta ruháját, és más ruhákba öltőzött,* b Gen. 38. 15. 25.

hogy

hogy a'jövendő-mondó aszszonyt meg-chalná: de más nap meg-öleték [c]. A'Jeróboam felesége, *meg-változtatta öltözetit, hogy meg ne ismérné Ahias Proféta:* de a'fia-felől gonosz hírt hallott; ki, mikor a'Várasba ért az annya, meg-hólt [d]. Akab Király-is, *el-változtatván öltözetit, ment a'harczra: de oda veszett* [e]. Gondollyák-meg az Ál-orczások, minémű nagy kűlömbség légyen a'fársáng ruhában, és Urúnknak az ostorozásmiatt vérrel-folyó testében; az ál-orczában, és a'Kristusnak meg-pőkdőstetett orczájában; mellyekről a'mái Evangéliom emlekezik; és a'mellyekkel, az első Ál-orczáért fizetett az Istennek Szent Fia; midőn az Ördög, a'mint mondám, kígyó ábrázatot vévén magára, meg-chalta a'mí első Szűléinket, és meg-úndokította az Istennek bennűnk-valo szép ábrázattyát. Kűnnyen el-felejtenők az Ál-orczát, ha, az Anyaszent-egyháznak jó igyekezetit követvén, a'mái Evangeliom-szerént elmélkednénk a'mí édes Üdvözítő Kristusunknak keserves Kínnyairól: kiről Isaías azt jövendölte; hogy *Ninch néki színe, sem ékessége* [f]: *és mint-ha el-rejtetett az ő orczája* [g].

Ezek így lévén, fejezzűk-bé e'mostani Predikátziót a'Sz. Agoston mondásával [h]. Szerelmes atyámfiai, midőn ezeket juttatom eszetekbe, magamat mentem Isten-előtt. Valaki engem meg-útál, és nem akarja halgatni tanátsomat, és az italra (ál-orczára, fársángolásra,) hajlandó lészen; a'vagy a'lakodalomban egyebeket kénszeríteni és erőltetni akar: mind magáért, 's mind azokért bűnhődni-fog az ítélet-napján. Es mivelhogy, a'mi még gonoszb, némelly Egyházi emberek-is, kiknek affélét tíltani kellene, erőltetnek egyebeket a'fölöttébb-valo italra: mostantól-fogva kezdgyék magokat meg-jobbítani, és egyebeket-is meg-dorgállyanak; hogy mikor a'Kristusnak Itélő-széke-eleibe mennek, se magok, se más részegségéért, kárhozatra ne mennyenek. Adgya a'Fölséges Isten, hogy a'Józan élettel, az Ördögnek minden inchelkedését eltávoztathassuk [i]; magunkat az Isteni szolgálatban, és minden jóban úgy foglalhassuk, hogy az örök életnek Koronáját meg-nyerhessűk, mellyet az áldott Kristus az ő Szenvedésével keresett. Amen.

A
c 1. Reg. 28. 8. 19.
d 3. Reg. 14. 2. 12.
e 3. Reg. 22. 30. 34.
f Isa. 53. 2.
g vers. 3.
h Ser. 231. de Tempore.
B
i 1. Per. 5. 8.

BÖJT ELSÖ VASARNAPI EVANGELIOM.

SZ. MÁTÉNAK IV.

RÉSZÉBEN, ℣. 1.

AZ időben: JESUS a'pusztába viteték a'Lélektől, hogy meg-kísértetnék az Ördögtől. Es midőn böjtölt vólna negyven nap, és negyven éjjel, az-után meg-éhezék. Es hozzá járúlván a'kísértő, monda néki: Ha Isten fia vagy, mongyad hogy e'kövek kenyerekké légyenek. Ki felelvén, monda: Irva vagyon: Nem chak kenyérrel él az ember, hanem minden igével, melly az Isten szájából származik. Akkor fel-vivé ötet az Ördög a'szent Várasba, és a'templom tetejére állatá ötet, és monda néki: Ha Isten fia vagy, bochásd-alá magadat. Mert írva-vagyon: Hogy az Angyalinak parancholt felőled, és kezekbe vesznek téged, hogy ne-talám kőbe ne üssed a'lábadat. Monda néki JESUS: Ismég írva vagyon: Ne kísértsed a'te Uradat Istenedet. Ismég fel-vivé ötet az Ördög egy igen magas hegyre: és meg-mutatá néki a'világnak minden országit, és azok dichőségét, és monda néki: Ezeket mind néked adom, ha le-esvén imádandasz engem. Akkor monda néki JESUS: Menny-el Sátan: mert írva vagyon: A'te Uradat Istenedet imádgyad, és chak néki szolgálly. Akkor el-hagyá ötet az Ördög: és ímé az Angyalok jövének, és szolgálának néki.

C

D

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

KRISTUS Urúnknak e'világra-valo jövetelének fő oka az vólt; hogy az embert, ki a Földi paradichomból maga vétkéért ki-űzettetett, tanításával és példájával a' Mennyei paradichomba iktatná. Es mivelhogy az ember, torkosságáért űzettetett-ki [a], meg-szegvén a'Bőjtről-valo parancholatot: illett, hogy a'Kristus Bőjttel állatná helyére. Innét vagyon, hogy némelly Sz. Atyák, *Athanásius* [b], *Basilius* [c], *Chryſóſtomus* [d], és *Ierónymus* [e], a'mi első Szüléinket, a'Niniveëkkel egybe-vetvén, amazoknak eſetit, és ezeknek fel-kelését 's meg-téréſét, szépen meg-fontollyák. Adámot, az Isten jeles ajándékokkal fel-tiſztelte vólt: tudn'illik, halhatatlanſággal [f], tudománnyal [g], uraſággal [h]; annak-fölötte, az Angyaloknak barattyává tötte, és maga gond-viſeléſe-alá vötte: de mindazáltal, rövid idő-múlva, egy almáért halálra ítéltetett; paradichomból ki-vettetett; minden mennyei ajándékoktól meg-foſztatott, *és az eſztelen barmokhoz haſonlíttatott* [i]. A'Niniveëk pedig, istentelen és tudatlan emberek lévén, *kiknek gonoſſágok fel-hatott az Iſten-eleibe* [k]; az-az, a'mint Arany-száju Sz. János magyarázza [l], tovább nem nevekedhetett; az Istennek igaz ſententziája-szerént, chak a'halált várták fejőkre; a'mint a' Próféta meg-jelentette vólt nékik [m]: mindazáltal, rövid idő-múlva, nem chak meg-kegyelmezett nékik, hanem díchérte-is őket [n]; és, kétség-nélkül, ſok szép lelki ajándékival meg-is látogatta. Vallyon miért? Bizony a'Bőjtért: úgy hogy, a'mint Arany-száju Szent János mongya [o], a'Torkoſság, és a'Bőjtnek meg-szegése, mint valami hatalmas-kezű ember, Adámot paradichomból ki-vetette, és a'halál birodalmába ejtette: a'Bőjt pedig, mint annál-is hatalmasb, a halálra ítéltetett, és Meny-országból ki-rekeſztetett embereket, a'hóhér-halálnak kezéből ki-ſzabadította, és Meny-országba vitte. Ez így lévén, mint-hogy az Evangeliom-is az Urúnk Bőjtéről ſzóll, e'moſtani Predikátzióban a'Bőjtről ſzóllok;

I. Meg-mondom, Mi haſzna légyen a'Bőjtnek.
II. Meg-magyarázom, Mi légyen a'Bőjt.
III. Meg-mutatom, hogy arról parancholat vagyon.

ELSŐ RÉSZE.

KÉrdené valaki: Mi haſzna vagyon a'Bőjtnek; a'vagy mi végre bőjtőllyünk? Felelet. E'hoſzſzú Bőjtben, naponként az Isteni ſzolgálatban, a'Szent Miſének áldozattyában, jeles Haſznait hallyuk a'Bőjtnek [p]: tudni-illik, hogy az Isten, a'testi Bőjttel a'vétkeket le-nyomja, vagy meg-fojtya; az elmét fel-emeli; jóſzágos chelekedeteket ád, és jutalmat. Arany-száju Sz. János pedig azt mongya [q]: Bőjtőlly, mert vétkeztél; bőjtőlly, hogy ne vétkezzél: bőjtőlly, hogy végy; bőjtőlly, hogy a'mit vőttél, meg-őrizzed. Három rend-béli Jót találunk, a'mint Sz. Ambrúsból [r] taníttya Szent Tamás [s]; és mindenikét magában foglallya a'Bőjt: tudni illik, a'Tiſzteſſegeſt; mert a' vétkeket le-nyomja, vagy meg-fojtya: a'Gyönyörűſéget; mert az elmét fel-emeli, a'mennyei dolgoknak gyönyörűſéges elmélkedéſére: és a' Haſznoſt; mert jóſzágos chelekedeteket ád, és jutalmat. mellyeket bővebben meg-magyarázzuk.

ELSŐBEN: A'Bőjt, a'vétkeket el-nyomja: mert a'teſtnek indúlatit, mellyekből ſzármaznak a'vétkek, meg-zabolázza, úgy hogy erőt ne veheſſenek. Ezért olvaſſuk gyakorta a'Szent Irásban; hogy, midőn az Isten népe harczolni akart, a'bőjthöz fogott, és úgy lőtt győzedelmeſſé. Igy chelekedtek az Iſraël fiai, mikor harmadſzor akartak meg-ütközni a'Benjamin nemzetſégével [t]. Sámuel-is, Maſfátban, az Iſraël fiait a'bőjttel erősítette az ellenség-ellen, és győzedelmeſſé tötte [u]. Jóſafat Király-is, látván az ő népét nagy veſzedelemben, egész Júdában Bőjtöt hirdetett [x]. Haſonló-képpen chelekedett Ezekiás, Sennakerib-ellen [y]: Júdit, Holofernes-ellen [z]: Júdas Makabæus, Antiokus-ellen [a]. Mellyen, nem ok-nélkül chodálkozhatnék valaki: mert, a'mint Sz. *Basilius* írja [b], közönséges szokáſok a'Hadnagyoknak, hogy a'harcz-előtt jól tartyák a'vitézeket, hogy erősbek légyenek. De jól tudták a'Szentek a'Bőjtnek erejét, és érdemét; és abban többet bíztak, hogy-ſem a'vitézek erősségében. Ezek pedig *Példában lőttek, a'mi íntésünkre* [c]: arra akarván Isten bennünket tanítani, hogy, Lelki ellenſéginket meg akárván győzni, a'Bőjt légyen fő fegyverünk. és azért nevezi az Irás azokat a'hadakat, az Úr hadainak [d]: az-az, lelki hadaknak, mellyekhez a'lelki fegyverek

szükſé-

A

a *Gen.* 2. 17.
b *Lib. de Virgin.*
c *Hom.* 1. *de Ieiunio.*
d *Hom.* 1. *de Pœnit. Et Hom. de Iona.*
e *Ep.* 22. *ad Euſtochium. Et Lib. contra Iovinian.*

B

f *Sap.* 2. 23.
g *Gen.* 2. 19.
h *Gen.* 1. 28.
i *Pſ.* 48. 13. 21.
k *Iona* 1. 2.
l *Hom. Quod nemo laditur, niſi à ſeipſo.*
m *Ion.* 3. 4.
n *Mat.* 12. 41
o *Supra.*

C

p *In Præfatione Miſſæ.*
q *Hom.* 1. *de Ieiunio.*
r *Lib.* 1. *Offic. c.* 9.
s 1. *p. q.* 5. *a.* 6.

D

t *Iudic.* 20. 26.
u 1. *Reg.* 7. 6.
x 2. *Par.* 20. 3
y 4. *Reg.* 19.
z *Iudith.* 4. 15.
a 2. *Mach.* 13. 12.
b *Hom* 2. *de Ieiun.*
c 1. *Cor.* 10. 11.
d *Exo.* 17. 16

szükségesek; mellyek-közzé méltán számlálhattyuk a'Böjtöt. Es azt mondhattyuk Sz. Pállal [c]: *Mikor erőtlen vagyok* (testemben, a'Böjt-miatt:) *akkor vagyok hatalmas* (tudni illik, a'lelki ellenség-ellen.) Mert, a'mint Sz. *Isidórus* mongya [f], a'Böjt-által, a'vétkek a'földhöz verettetnek, a'test meg-aláztatik, az Ördög kísérteti meg-győzettetnek. Erről magyarázza Sz. Ambrús [g] a'Dávid mondását [h]; *Bé-fodtam lelkemet böjtöléssel:* úgy hogy az ellenség hozzája ne férjen, se meg ne sebesítheſſe. Mihelyen Adám meg-szegte a Böjtöt, és mint valami pánczéllyát el-vetette: meg-ismérte mezítelenségét, és eszébe vötte, hogy erőtlenné lött az Ördögnek fegyveri-ellen.

Ezzel a'fegyverrel, nem chak az Ó Törvényben éltek, a'fő-fő Hadnagyok, hanem az Új Testamentomban-is. Mert Keresztelő Sz. János, kit méltán mondhatunk első Záſzló-tartónak a'Meny-országnak erővel-való meg-vételében [i], a'Böjttel hadakozott fő-képpen: ki olly keveſet evett és ivott, mint-ha sem evett sem ivott vólna [k], egyéb emberekhez-képest. Az-okáért a'testi Zidók, nem értvén a'lelki dolgot, és azt halandó embertől lehetetlennek alítván, azt mondották; hogy Ördöge vagyon [l]: maga inkább azzal győzte-meg az Ördögöt, ki chak egy chöppöt sem kaphatott rajta. De michoda példa lehet bizonyosb a'Kriſtusénál, ki fő Hadnagy vólt ez egész világon? az Ördöggel-valo ütközeti-előtt nem böjtölt-e? Hogy, a'mint Sz. Ambrús mongya [m], nékünk meg-mutatná, mivel győzhetnők-meg a'gonosz Ellenséget. Sőt ugyan nyilván-is mondotta. Mert, midőn az Apoſtolok egy erős Ördögöt ki nem üzhettek vólna, Urunktól okát kérdették. ki azt felelte [n]: *Ez a'Nem, ki nem üzettetik, hanem Imádság- és Böjtölés-által:* az-az, a'mint némelly Atyák magyarázzák, A'testi ellenséget, testi erővel kell meg-győzni; de efféle lelki ellenséget, böjttel, és imádsággal. a'vagy, a'mint Sz. *Jerónymus* magyarázza [o]: Egyéb aprólék Ördögöket, más-képpen-is ki-üzhetni, a'mint hogy üzték-is az Apoſtolok [p]; de az erősbeknek ki-üzésére, a'Böjt kívántatik. Hogy-ha pedig a'Böjt, másból-is ki-üzheti az Ördögöt: mennyivel inkább magától el-kergeti a'böjtölő ember a'véle-tusakodó Ördögöt. Bizony Sz. Pál, az ő jeles dolgai-közzé számállya [q]; hogy éhségben, szomjúságban, sok böjtölésekben vólt foglalatos. kit az-után sok Szent emberek követtenek.

De még a'Pogányok-is meg-ismérték, hogy haſznos Orvoſság a'Böjt, a'testnek kísérteti-ellen. Azért mondotta *Terentius* [r]; hogy, Fázik a'Vénus, a'*Cseres*-és *Bacchus*-nélkül: az-az, ninch ereje a'bujaságnak, ha étellel és itallal nem táplállyák. Nem choda azért, hogy az Újítók a'Szüzeſséget lehetetlennek mongyák, mert a'Böjtnek nagy ellenségi. A'ki pedig hizlalt testtel reménli a'Szüzeſségnek meg-tartását, szinte ollyan, a'mint *Climachus* mondotta, mint a'ki az ebet el akarván kergetni, kenyeret mutat néki. Valaki a'tüzet el akarja óltani, nem rak fát reá, hanem el-vészi róla: azon-képpen, a'ki szüzen akar élni, és a'bujaságnak tüzét meg-akarja óltani, ne hizlallya testét, hanem inkább koplaltaſſa. mert a'bujaságnak tápláló taplója, a'bővséges éltel és ital; a'mint Sz. *Baſilius* [s], és Sz. *Cypriánus* [t] írják. Ezt példázta, hogy a'három böjtölő Iſiak testének, nem árthatott a'Babylóniai kemenczének sebes tüze: a'töltött-hasú Babylóniaiakat pedig, leg-ottan meg-eméſztette [u]. Azért, a'ki a'vétket meg akarja győzni, Böjttel hadakozzék ellene.

Másodszor: A'Böjt az elmét fel-emeli. Főlötte igen igyekezik az Ördög, hogy az Igazaknak fenn-álló Lelkét, kinek *nyájaskodása mennyekben vagyon* [x], a'földhöz verje: az-az, arra vigye, hogy chak a'földi dolgokat kedvellye, azokat kereſse, azokról gondolkodgyék, és úgy magához hasonlíttſa: kit az Isten azzal átkozott-meg [y], hogy *Földet egyék, életének minden napjain.* Ezt pedig a'Torkoſság-által akarja véghez vinni: mivelhogy *A'Test, melly meg-rothad, el-nehezíti a'lelket; és a'földi lakás, le-nyomja a'sokakat-gondoló elmét* [z]. A'rothadandó Test, le-nyomja a'Lelket, mint valami vas-láncz és béko, és neminémű-képpen ugyan a'földhöz szegezi; midőn sok földi gondolatokkal terheli, hogy a'mennyeiekről keveſet elmélkedheſſék: mint mikor a'madár szárnyára nehéz terhet kötnek, fel nem röpülhet. Az-okáért, mentől nehezebb a'test: annyival inkább le-nyomja a'lelket; és nem ereszti, hogy mennyei dolgokban foglallya magát. Es mivelhogy a'testet a'tobzódás terheli, a'lelket-is a'torkoſság nehezíti. azért mondotta Urunk [a]: *Őrizkedgyetek, hogy meg ne nehezedgyenek a'ti szíveitek tobzódással és részegséggel.* Mert, noha ezekkel a'test, és a'gyomor terheltetik: mindazáltal, mint-hogy a'test a'lélekkel egy társaságban vagyon, a'test az ő terhével maga-után vonsza a'lelket-is. Az-okáért, ha a'lélek, a'Tobzódas-miatt, melly a'testet terheli, meg-nehezül: a'Böjt-által meg-könnyebbül, és alkolmatosbá lészen a'mennyeiekről-való elmélkedésre, mint-hogy a'Böjt a'testet-is meg könnyebbíti. Chodálatoson beszélt Sz. Pál, mondván [b]: *En testben távúl-lévén, de lélekben jelen, már meg-ítéltem, úgy mint jelen, azt, a'ki*

A
c 2. Cor. 12. 10.
f Lib. 1. de Officiis Eccleſiaſticis, c. 42.
g Lib. de Elia, c. 4.
h Pſ. 68. 11.
i Mat. 11. 12.
k Mat. 11. 18.
l Mat. 11. 18.
B
m Epiſt. 82.
n Mat. 17. 20.
o In c. 17. Matt.
p Luc. 10. 17.
q 2. Cor. 11. 27.
r In Eunucho. Sine Cerere & Baccho friget Venus.
C
s Hom. 2. De Ieiunio.
t De Ieiunio & tentationibus.
u Dan. 3. 50.
x Phil. 3. 20.
y Gen. 3. 14.
z Sap. 9. 15.
D
a Luc. 21. 34.
b 1. Cor. 5. 3.

A

így chelekedett, a' Sátánnak adni a' teſt veſzedelmére, hogy a' lélek üdvözüllyön. Bizony nem kívánta Sz. Pál, annak a' parázna embernek veſzedelmét, ki kéſz vólt átokká lenni a' bűnösökért; az-okáért meg-jelentette igyekezetit, *Hogy*, úgy-mond, *a' lélek üdvözüllyön:* de annak eſzköze, a' teſtnek veſzedelme és gyötrelme vólt. és, mint-hogy az Ördög kegyetlen hóhér, és keményen meg-gyötri a' teſtet, annak kezébe adta; hogy a' teſti gyötrelem, a' lélek ſzabadúlása lenne. Történik néha, hogy a' Réſzegſégből, és tobzódásból, annyi füſt fogja-el ember fejét, hogy minden tagja el-eſik, és a' lelket-is alig érzeni benne; és, ſem álhat, ſem ſzólhat, ſem mozdúlhat. Ezt hogy meg-orvoſollya a' Doktor, neminémű-képpen hóhérrá léſzen; minden tagjait keményen meg-kötözi; az orra-alá kemény füſtöt tart, sőt tüzes vaſſal-is sütögeti: és úgy gyötrődvén a' teſt, a' lélek meg-éled, és a' fejét-bántó füſttől meg-ſzabadúl. Így chelekedett Sz. Pál a' parázna emberrel, kinek lelkét tellyeſſéggel el-nyomta vólt a' teſti kívánſág: kegyetlen hóhér kezébe adta, ki a' teſtét gyötörvén, a' lelkét meg-éleſztené, és a' nagy terhtől meg-ſzabadítaná. Sokan, a' Torkoſſágnak és bujaſágnak adván magokat, a' lelket

c *Iudæ verſ.* 19 neminémű-képpen meg-fojtyák; kikről emlekezik Sz. Júdás Apoſtol, mondván [c]: *Ezek teſtiek, lelkök nem lévén.* mivelhogy chak a' teſtnek kereſték kedvét; és a' lélekre gondot nem viſelvén, azt veſzni hatták. Ezekre az Iſten gyakorta teſti gyötrelmet ereſzt, és

B

d *2. Mach. 9.* *12.* azzal ébreſzti-fel őket, és elméjöket az égre fel-emelteti; a' mint még az iſtentelen Antiokuſſal-is chelekedett: ki teſti nyavalyájában, azt mondotta [d]: *Méltó Iſten-alá vetteni, és a' halandó embernek magát az Iſtenhez nem haſonlítani.* Az-okáért a' teſtnek gyötrelme, és fő-képpen a' Böjt, a' lelket meg-künnyebbíti, és alkolmatosbá téſzi a' mennyei dolgoknak elmélkedéſére.

c *Lev.* 14. *5.* *7.* Ezt példázta a' Poklosért-való Áldozat, melyhez két Veréb kívántatott [e]: úgy hogy az eggyikét meg-ölnék, a' maſikát el-bochátanák hogy el-röpűlne. Az-okáért, az eggyiknek halála, a' máſiknak ſzabadúláſt ſzerzett. A' két Veréb, példázza a' teſtet és a' lelket, mellyeket az Iſtennek kell áldoznunk: úgy hogy a' Teſt, neminémű-képpen meg-öletteſſék a' ſanyargatáſſal, mellyel el-felejti az ő nyughatatlan vágyodáſit; és a' Lélek, ſzabadon röpűllyön a' mennyei dolgoknak elmélkedéſére. Igy magyarázza

f *Deut.* 32. 39 Sz. Ambrús, az Iſtennek ama' mondáſát [f]: *En ölök, és elevenítek; én ſebesítek, és én gyógyítok:* mert a' teſtet öldökli és ſanyargattya, és ugyan akkor a' lelket eleveníti és gyógyittya. Azért, hogy a' Lélek éllyen, ſzükſég a' Teſtnek meg-halni az ő gonoſz vágyodáſival: hogy a' Lélek künnyen röpűllyön, a' Teſt ne terheltteſſék tobzódáſſal, hanem böjtölléſſel ſanyargattaſſék. Midőn Moyſes az Iſtenhez akart járúlni, hogy ſok jeles dolgokat tanúlna tőle, előbb Negyven napig böjtölt [g]: jelentvén, hogy teli haſſal heában igyekezünk az Iſteni dolgoknak meg-értéſére. Es midőn a' népet tobzódásban találta,

C

g *Exo.* 24. 18 *&c.* 32. 19. el-rontotta a' Törvénynek tábláit: nem ítélvén őtet meltónak annak el-vételére, és meg-értéſére; a' mint Szent *Ieronymus* mongya [h]. Holott azt vedd eſzedbe; hogy, a' hoſzſzú böjtölés-által, noha Moyſes meg-hervaſztotta orczáját: mindazáltal, olly

h *Lib. 2. contra Iovin.* fényes és dichőſéges vólt, hogy az Iſraël fiai nem nézhettek reája [i]. mert a' Böjt, az Iſteni világoſſágnak bé-vételére alkolmatoſſá téſzi az embert. A' zabálló nép pedig,

i *2. Cor.* 3. 7. olly tompa elmével és ſzemmel bírt, hogy azt nem-is nézhette: *mert a' teſt-ſzerént-való ember, meg nem fogja az Iſten lelkének dolgait* [k]: *mert bolondſág ő-előtte, és nem értheti.* Illyés-

k *1. Cor.* 2. 14 *Hom. 1. de Ieiun.* is böjttel kéſzült az Iſtennek látáſára; a' mint Sz. *Baſilius* mongya [l]. és, a' mint Sz. *Ieró-*

l *Hom. 1. de Ieiun.* *nymus* írja, midőn Urunk ſzínét el-változtatta, Moyſes és Illyés jelentenek-meg véle [m]:

m *Matt.* 17. *2.* *3.* kik dichőſégben láttattanak [n], az-az, fényes világoſſágban, mellyet a' Kriſtus tündöklő teſte közlött vélek. A' Kriſtus, igaz Világoſſág [o], és az Atya Iſten dichőſégének fényeſſége [p], Negyven-napi Böjttel ſanyargatta teſtét, hogy azt fényeſnek és

n *Luc.* 9. 31. o *Ioan.* 1. 9. p *Hebr.* 1. 3. dichőſégeſnek mutatná: és azokat-is a' dichőſégnek társaſágában réſzesítette, kik ha-

D

ſonló-képpen Negyven-napi Böjttel kéſzítették arra teſtöket. De Dániel ſem látta vólna a' nagy chodálatos látáſokat, ha három-héti böjttel nem kéſzült vólna hozzája; a' mint Sz. *Baſilius* mongya [q].

q *Hom. 1 de Ieiun.* Kereſztelő Sz. János olly igen böjtölt, hogy Urunk azt mondotta felőle [r]; hogy,

r *Mat.* 11. 18 *Sem evet ſem ivott:* és az Angyál-is nyilvábban emlekezett Józanſágától, hogy-ſem

s *Luc.* 1. 15. egyéb Józágos chelekedetiről, mondván [s]: *Nagy léſzen az Ur-előtt: és Bort, és réſzegíthetőt nem iſzik.* Melynek, noha más okait-is adgyák a' Doktorok: mindazáltal Sz. Ambrús azt írja; hogy, mivel János azért jött vólt, hogy a' Kriſtuſt e' világnak meg-mutatná, ki a' teſtnek gyarlóſágában neminémű-képpen el-rejtve vólt, és a' bűnösökkel eggyütt-kereſztelkedett-meg, mint-ha közzülök-való lött vólna: kívántatott, hogy fényes elmével bírna, hogy meg-iſmérhetné őtet; és azért mondatott *Nagyobnak a' Prophétáknál* [t]. mert nagyobb fényeſſéggel világoſittatott-meg, hogy-ſem a' több Próféták: mert a' ki-

t *Matt.* 11. 9.

ről azok, mint jövendőről jövendőltek, azt ő jelen-valónak mutatta. a'fényes elmét pedig, a'nagy Bőjt szerzette. Mert, a'mint Sz. *Ieróným* mongya [u], az Ó Testamentom-béli Papok, akkor nem ittak Bort és részegíthetőt, mikor a'Templomban kívántatott szolgálattyok, hogy serény elméjek vólna: de, mint-hogy Sz. János, tellyes életében arra rendeltetett, hogy *az Ur orczája-előtt útat készítene* [x]: tellyes életében serény elmét kívánt, és úgy-is bőjtőlt. Sz. Péterről azt olvasom [y]; hogy, midőn éhezett, el-ragadtatott elméjében; és kétség-nélkül akkor tanúlta, hogy a'Pogányok-is az Isten népe-közzé-valók: azért, a'mint Sz. Ambrús mongya [z], hogy nyilván lenne, hogy, midőn bőjtőlnek a Szentek, alkolmatosbak a'mennyei titkoknak meg-értésére. De Sz. Pál-is, akkor látott chodálatos dolgokat, mellyekről ő az ő Levelébe emlekezik [a], midőn meg-tért, és *három nap, sem evett, sem ivott* [b]. Es, hogy több példákról ne szóllyak, még a' Tékozló fiú-is, a'mint Sz. *Petrus Chrysólogus* elmélkedik [c], mikor nagy éhséget szenvedett, akkor emlekezett-meg az attya házáról; és az éhség juttatta eszébe az attyát, a'kivel a'jó-lakás el-felejttette vólt szűlőjét. Ha azért annyit chelekedett a'kételenségből-valo éhség, mit nem chelekeszik a'jó akaratból-való bőjtőlés? Künyű azért a Bőjttel az Istenfelől elmélkedni, a'hizlalt testtel pedig, és teli hassal igen nehéz; a'mint az Isten-is jelenti, panaszolkodván a Próféta-által az ő népe-ellen [d]: *Czitara és hegedű, és dob, és síp, és bor vagyon a'ti lakodalmotokban: és az Ur dolgát meg nem tekintitek, se az ő kezei alkotmányit meg nem gondollyátok.* A'hol látod, hogy a'jó-lakás el-felejteti emberrel az Istent: mert meg-tompíttya elméjét, hogy fellyebb ne emelhesse a'földnél, és a'földi dolgoknál.

Továbba, mivelhogy az Imádság, az elmének Istenhez-való fel-emelése, a'mint Sz. Tamás taníttya [e], melyből ember az Istentől meg-világosíttatik; és az Imádság a' Bőjttel eggyűtt-jár: bizonyos, hogy igen szükséges az elmének meg-világosítására. Azokáért Krisztus Urunk, mint fő tanító, mihelyen az Imádságról szóllott, és arra megtanított [f], leg-ottan a'Bőjtről emlekezett [g]. Es gyakorta, midőn az Irás valami buzgó Imádságról emlekezik, a'Bőjttel egybe-foglallya. Így olvassuk Dánielről [h], Esdrásról [i], Nehemiásról [k], Dávidról [l], Annáról [m], az Apostolokról [n]. Urunk-is egybe foglalta, némelly Ördögnek ki-űzésére [o]: és Tobiásnak eggyűtt-díchérte Rafaël [p]. Ennek Okait-is adhattyuk: I. az Imádsághoz, szükséges az elmének vígyázása [q]: de az a'Bőjtnélkül nem könnyen lehet. mert étel-után, a'pára el-fogja embernek fejét, és szunnyadozóvá tészi. Azért mondotta Sz. Péter [r]: *Józanok legyetek, és vígyázzatok*, mert nehéz vígyázni józanság-nélkül. II. Az Imádsághoz, szükség hogy ember meg-alázza magát: mivelhogy az Isten, *Az Alázatosoknak ád malasztot* [s]. és; *Az Alázatosok könyörgését tetszik néki* [t]. és; *Az Alázatosok könyörgésére tekint* [u]. De az Alázatosságnak nem utólsó jele a' Bőjt-miatt-való meg-erőtelenülés; a'mint Dávid magáról mongya [x]. és azt-is jelenti [*]; hogy a Bőjt, alázatosságot szerez. A'ki azért kedves Imádságra készűl, a'Bőjtöt foglallya melléje, és hamar meg-halgattatik; a'mint Eliákim a'Fő-pap mondotta a Betúliaiaknak [y]. Ezt jelentette Isaiás-is: ki a'valoságos Bőjtre íntvén a'Híveket, mingyárt utánna vetette [z]: *Akkor* (mikor úgy fogsz bőjtolni) *könyörgesz, és az Ur meg-halgat; kiáltasz, és mond: Iholjelen vagyok.* az-az, nem hallasztya könyörgésedet; nem várattat sokáig. De a'Vő-legény-is azt mondotta [a]; hogy *El-megyen a'mirrha-hegyére, és a'temién-halmára.* Elsőben a'Mirrha hegyére: melly a'mint Sz. Gergely mongya [b], mivelhogy keserű, és a'testet a'rothadástól meg-óltalmazza, példázza a'testi sanyargatást, és a'Bőjtöt; melly a'testnek ízetlen ugyan, de meg-óltalmazza a'testi kívánságnak rothadásától, és az őrök veszedelmétől-is. A'Temjén pedig, a'buzgó Imádságot példázza; a'mint Dávid jelenti [c]. A'Vő-legény azért arra tanít; hogy, a'ki buzgó Imádságot szeret, előbb a'testét sanyargassa, mert a'hizlalt test, nem az imádságra siet, hanem a'bálványozásra, és Isteni káromlásra [d]. Ezen dolgot példázták az Oltárok-is, mellyek a Moyses Sátorában [e], és az-után a'Salomon Templomában vóltak: mert eggyiken, a'húst az ő kövérségével megégették [f], a'másikon, jó-illatú szerszámot égettek, melyben az Isten gyönyörködött. Mert, a'mint *Orígenes* mongya [g], e'két dolog egy-mást követi, a'testnek és kövérségnek meg-emésztése, a'Bőjt-által; és a'buzgó könyörgés, melly az Isten-eleibe menvén, kedvet talál nála. Bizony a'Szentek, kik az Imádságot gyakorlották, a'Bőjtöt-is kedvelték; és úgy, *Dobbal és Orgonával énekeltek az Istennek* [h]: Dobbal, mellyen keményen meg-vonnyák a'Bőrt; és Orgonával, melyhez nagy szél kívántatik: és mind a'kettő a testi sanyargatást példázza, a'mint Sz. Gergely, és Sz. Agoston magyarázzák. mert akkor kedvessen éneklünk az Istennek, mikor testünket a Bőjttel meg-sanyargattyuk.

Harmadszor: A'Bőjt, Jószágos chelekedetet ád, és Jútalmat. Azért nevezi Sz. *Basilius* a'Bőjtöt, a'Szentek kinchének [i]: jelentvén, hogy abból származik minden jó. Es abban a'Szentek mindent fel-találnak, mint a'tár-házban: ha bőlcheséget

A

u *Ep.* 83. *ad Oceanum.*

x *Luc.* 1. 76.
y *Act.* 10. 10. 11.
z *Ep.* 82. *ad Eccleſiá Vercellenſem. Et Serm.* 20.
a 2. *Cor.* 12. 2
b *Act.* 9. 9.
c *Serm.* 2. *de Duobus filiis.*

B

d *Iſa.* 5. 12.

e 2. 2. *q.* 83. *a.* 3. *ad* 3.

f *Matt.* 6. 9.
g *verſ.* 16.
h *Dan.* 9. 3.
i 1. *Eſd.* 8. 23.
k 2. *Eſd.* 1. 4.
l *Pſ.* 34. 13.
m *Luc.* 2. 37.
n *Act.* 13. 3. *&c.* 14. 23.
o *Mat.* 17. 20
p *Tob.* 12. 8.

C

q *Matt.* 26. 41.
r 1. *Pet.* 5. 8.
s *Iac.* 4. 6.
t *Iudith.* 9. 16
u *Pſ.* 101. 18.
x *Pſ.* 108 24.
* *Pſ.* 34. 13
y *Iudith.* 4. 12.
z *Iſa.* 58. 9.
a *Cant.* 4. 6.
b *In c.* 4. *Cant.*

c *Pſ.* 140. 2.
d *Deut.* 32. 15. *&. Oſ.* 13. 6.

D

e *Exod.* 28. 1. *&. c.* 30. 1.
f 1. *Paral.* 6. 49.
g *Hom.* 4. *in Diver. Matt.*
h *Pſ.* 149. 3.

i *Hom.* 1. *de Ieiunio.*

A

kívánnak, a'hoz nyúlnak [k]; ha győzedelmet, a'hoz fognak; ha az Istent akarják engesztelni, bőjtölnek; ha bűnökért eleget akarnak tenni, úgy-is bőjtölnek; és, a'mint Szent *Basilius* írja, valakik Szentek vóltak, a'Bőjt-által tanúlták-meg a'jó és Istenes életet. Chak a'Júdit példáját hozom-elő, ki chodálatos dolgokat chelekedett a'Bőjt-által: kinek jeles dolgait meg akarván írattatni a' Szent Lélek, azt veti fondamentomúl, a'mint Sz. Ambrús írja [l]; hogy, *A' szolgálóival bé-rekeszkedve lakott, és szőr-zák lévén az ágyékin, bőjtölt életének tellyes napjaiban; a'Szombatoktól-, és Új hóldnak első napjaitól-, és az Israël háza innepitől meg-válva* [m]. Ezzel a'nagy kinchel, Elsőben; Nagy bőlcheséget nyert, és a'Betuliai Papoknak és Véneknek tanítójok lőtt [n]: előszőr meg-fedvén őket, az-után meg-jelentvén mit kellene mivelniek. Másodszor: Nagy erőt és bátorságot. és egy szolgálójával, az ellenség táborába ment, és annyi ezer meg-dűhött vitézek-kőzőtt, tisztán meg-maradott [o]. Okoson gondolták a'Poëták, a'mint Szent Agoston írja [p], hogy *Vénus* a'*Vulcánus* felesége lenne, *Mársnak* pedig kurvája. A'*Vulcánust* olly istennek mondották, ki kováts-módon mindenkor a'tűz-körűl forgolódott: mert, a'sok ételtől, és italtól, meg-hevűlvén az ember hasa, fel-gerjed a'bujaságra; és a'tobzódó, nehezen tartóztattya-meg magát a'*Vénustól*. De annál-is nehezebben a'*Márs*, kit a'hadakozás istenének tartottak: mert, mint-hogy a'vitézek gyakorlyák fő-képpen a'tobzódást, úgy igen ritka-is kőzőttők a'tiszta élet. Abba pedig igen bé-merűltek vólt az Assyriai vitézek, a'mint Holofernes jelentette Vagaónak [q]. De Júdit, ki a'Bőjt-által az-előtt tisztán élt, az Assyriai vitézek-kőzőtt-is azon eszkőzzel tisztán maradott: mert a'Holofernes asztalánál-is sem kővér és borsos étket nem evett, sem erős és édes bort nem ivott; hanem azokból evett és ivott, a'miket a'szolgálója készített néki [r]. de azzal úgy meg-erősödőtt és bátorodott, hogy Holofernesnek maga fegyverével fejét vőtte [s], *és gyalázatot tőtt a'Nabukodonosor házán* [t].

Ezeket meg-gondolván Arany-szájú Sz. János, igen feddi azokat [u], kik rettegve halgattyák a'Bőjtnek dícséretit; és iszonyodnak tőle, mint a'fene-vadtól, melly meg akarna emészteni bennűnket: holott nagy sok Hasznai vannak, mellyekért őrőmmel kellene fogadni; a'mint Urunk parancholta, hogy, *Mikor bőjtőlűnk, fejűnket meg-kennyük, orczánkat meg-mossuk* [x]: az-az, őrőmnek jeleit mutassuk, mint kedves dologért. Szent Ambrús-is chodálkozik, és panaszolkodik [y], hogy az emberek annyi sok mentségeket találnak a Bőjt-ellen; és alig találtatik, a'ki azt igazán meg-tartaná: ki gyenge gyomrával, ki ifiuságával, ki vénségével menti magát: ez nem alhatik, amaz nem tanúlhat ha bőjtől: ez férjhez-menendő és szinét félti, amaz férjhez-ment és az urától tart: ez terhes, amaz szoptató: nyárban, hoszszú a'nap, és nagy hévség vagyon, nem szenvedhető a'szomjuság, az ital pedig meg-árt étel-nélkűl: télben, a'hideg ártalmas, jó étkekkel kell a'gyomrot melegen tartani. Es így, úgy-mond Sz. Ambrus, a'kinek elméjében mindenkor az ebéd forog, ebédleni-való okot keres, és magát a Bőjtőléstől mentvén, az időnek teremtőjét vádollya. Némellyek az egésséget féltik: de heában. mert, a'mint a'Szent Atyák, és a'testi Orvosok-is mongyák; Az egésséget, nem a'Bőjt bántya-meg, hanem a'tobzódás: melyből számtalan betegségek származnak; és a'Józanság, az egésségnek annya, a'mint Arany-szájú Szent János írja.

Nem kedvelli az Isten a'kettős-szívű embereket; a'mint az Irásban olvassuk [z]. Kik légyenek azok, sok-képpen magyarázzák a'Doktorok. Hihető, hogy az Elefántról vétetett ez a'hasonlatosság: Kiről azt írja *Aelianus*, hogy két szíve vagyon [a]: és az eggyikkel, olly méretős, és bátorságos, hogy a'fegyveres ellenségtől sem fél; olly erős és vastag, hogy akár-mi nagy fát-is le-dőjt az orrával, és nagy kővet-is meg-ront véle: a'másikkal pedig, olly félénk, hogy, ha egeret lát, meg-ijed; ha a'diszno röhögését hallya, reszket; a'fechke harapásától el-bádgyad; a'mint *Aelianus* [b], *Plinius* [c], és *Solinus* [d] írják. Sokan vannak illyen két-szívűek: kik nem félnek betegségtől, ha egy-néhány étszaka nem alusznak-is, sok napig koplalnak-is, sok hideget és meleget szenvednek-is, hogy gonosz kívánságoknak eleget tehessenek: de ha az Istennek tiszteletiért, az Anyaszentegyház parancholattyáért, magok üdvősségéért valami keveset kell szenvedniek, leg-ottan félnek, hogy chontyok törik, fejők el-szédűl, gyomrok meg-vész, és chak nem minden veszél találllya. Nem félsz, úgy-mond Szent *Basilius* [e], a'keserő orvosságtól, mellyet az Orvos rendelt, mert testi egésségedet remélled az-által: és félsz a'bőjtől, mellyet az Isten rendelt lelkednek üdvősségére. Nem kedvelli ezt az Isten. Hogy pedig üdvősséget nyerhetűnk a' Bőjt-által, nyilván jelenti Urunk, mondván [f]: *Te pedig mikor bőjtőlsz, kend-meg a'fejedet, és az orczádat mosd-meg, hogy ne láttassál az emberektől bőjtőlni, hanem a'te Atyádtól, a'ki rejtekben vagyon:*

és az

[k] *Iac.* 1. 5.

[l] *Lib. de Viduis. ante medium.*

[m] *Iudith.* 8. 5. 6.

[n] *Iudith.* 8. 9.

[o] *Iudith.* 13. 20.

[p] *Lib.* 20 *contra Faustum, c.* 9.

B

[q] *Iudith.* 12. 10. 11.

[r] *Iudith.* 12. 19.

[s] *Cap.* 13. 10.

[t] *Cap.* 14. 16.

[u] *Hom.* 1. *de Pœnitent.*

[x] *Mat.* 6. 17.

[y] *Serm.* 39.

C

[z] *Eccli.* 1. 36. & *c.* 2. 14. & *Iacob.* 1. 8.

[a] *Lib.* 1. *c.* 39.

[b] *Lib.* 1. *c.* 33.

D

[c] *Lib.* 8. *c.* 10. & 17.

[d] *Cap.* 38.

[e] *Hom.* 1. *de Ieiunio.*

[f] *Mat.* 6. 17.

és az Atyád, a'ki láttya a'rejtekben, meg-fizet néked; kétség-nélkül a'más világon. mert ezeket azok-ellen vetette, a'kik azért bőjtölnek, hogy láttassanak az emberektől; kikről azt mongya, hogy *el-vötték jutalmokat* [g]; tudni illik a'földön, az emberi dichéretet. Innét vagyon, hogy Sz. Pál azokat, kik testöket sanyargattyák bőjtöléssel, a' bajnokokhoz hasonlíttya: *kik magokat mindenektől meg-tartóztattyák, hogy meg-rothadando koronát vegyenek* [h]. mert az igaz bőjtölők, rothadatlant vésznek.

Ezeket tudván az Istennek hívei, minden rendben találtattak, kik a'Bőjtöt gyakorlották. A'Prófétak-közzül, Moyses [i], Illyés [k], Dániel [l]. A'Királyok-közzül, Dávid, gyakorta emlekezik az ő bőjtöléséről [m]: A'Nínive Királya, még a'barmokat is bőjtöltette [n]: Akab, noha istentelen vólt; mindazáltal, hogy Illyés meg-feddötte, meg-alázta magát; és bőjtölt; és azt nyerte véle, hogy némelly veszedelem el-haladott az ő napjairól [o]: A'Királyné-aszszonyok-közzül, Esther [p]. A'Papok-közzül, Esdras [q]. Az Apostolokról, emlekezik Szent Lukách [r]: Szent Pál pedig, ugyan sok Bőjtöket emleget [s]. Az Özvegyek-közzül, az Ó Testamentomban, Júdith [t]: az Újban Anna [u]: és, a'ki mindenek-fölött vagyon, a'Krístus Jesus, a'mái Evangéliomban; nem maga szükségéért, hanem a'mi példánkért. Az-okáért, nem győzők eleget chodálkozni az Újítók szemtelenségén, kik a'mái napon, nem hogy javallanák, és dichérnék a'Bőjtöt, hanem inkább kárhoztattyák és chúfollyák; követvén az attyokat *Luther* Mártont, ki a'Negyven-napi Bőjtöt, Majom-játéknak nevezte [x]. Jút eszembe, midőn 1605. esztendőben, Kolosvárat azon panaszolkodnám a'mái-napi predikátziómban, hogy az Újító atyafiak igen ellenzik a'Bőjtöt, és inkább kárhoztattyák a'tobzódásnál: azon órában, egy ellenkező Predikátor szörnyen morgott a'Negyvennapi Bőjt-ellen. és hogy azt meg-útáltatná, szép kis hazugságot mondott: tudni illik, hogy azt a'Pápa, a'halászok barátságáért szerzette, kik sok halat fogván, és el nem adhatván, négy ezer forintot ígértek a'Pápának, hogy egy hoszszú Bőjtöt szerzene, mellyen az ő sok halok el-kelne. de, ki vólt az a'Pápa; mikor történt a'dolog; senki sem tudgya: hanem, azt mondhatni, hogy a'Czigányok költötték, a'hazugok hirdették. noha nem kevessen hitték, hogy hasokat hússal töltenék.

De ezzel egyebet nem nyernek, hanem a'mit egy *Luther* Predikátor alkalmasint talált mondani [y]: tudni illik, hogy az emberek, napról napra gonoszbak lésznek. Minek-utánna, úgy-mond, minket az Isten meg-szabadított a'Pápaságban-való *Carthusiánus* ördögtől, a'hol bőjtöléssel és koplalással akartuk magunkat meg-ölni: azt elszenvedgyük, hogy az Evangéliom idejében a'tobzódásnak, és részegségnek Ördöge, olly mód-nélkül jargalhasson bennünket, hogy étellel és itallal veszessük életünkét: és így szintén úgy maradunk az Evangéliom-mellett, mint a'Pápaságban, az Ördögnek nyomorúlt mártyri lévén. A'mit a'maga-féle emberekről mond, e'világ tudgya hogy igaz: de hogy a'*Carthusiánus*ok bőjttel ölik-meg magokat, vén kofák meséje. Mert, noha a'bőjtölésben-is meg-haladhatni az okosságnak határát; és ember, erejefölött bőjtölvén, magának árthat: mindazáltal az igen ritka; és igen kevessen vannak, kik a'hitván testet inkább nem akarnák hizlalni és gyönyörködtetni, hogy-sem sanyargatni. Nékem a'fölöttébb-valóság semmiben nem tetszik; és az el-tévelyedés, mind két-felé veszedelmes: mindazáltal azt ítélem, hogy kevesebb vétek vólna a'Bőjt-miatt meg-szákaszkodni, hogy-sem a'tobzódás-miatt meg-fakadni: mert a Bőjt ő-magában jó, a'Szent Irás dichéri, a'Szentek gyakorlották, és ritkán fölöttébb-való: a'Tobzódás pedig, természete-szerént gonosz, az Irás kárhoztattya, a' Szentek útállották, és gyakorta fölöttébb-való-is, sőt mindenkor. De mi szükség a'*Carthusiánus*ok fölöttébb-való Bőjtét menteni: holott *Nicolaus Reüsnerus*, a'*Calvinus* János *Epitaphium*ában azt írja [z]: *Obyt ex phthisi, vigiliis immodicis contracta*: az-az, a'sok vígyázások és bőjtölések-miatt holt-meg száraz betegségben. Ám hidgye, a'ki hazugságot akar hinni: tudgyuk, hogy chak akkor baráti a'*Calviniták* a'Bőjtnek, mikor zúrzavart akarnak indítani. de még-is úgy meg-bódúlt a'fejök, hogy a'mit másban szidalmaznak, magokban dichérik.

II. RESZE.

Kérdenéd másodszor: Michoda a'Bőjt? Felelet: Sok-féle Bőjt vagyon. de nem mindenik jó; és azért nem-is méltó mindenikét követni: hanem chak azt, a'mellyet a'Szent Lélek tanításából, a'Keresztyén Anyaszentegyház az ő Híveinek parancsol, vagy javall.

A

g *vers.* 16.

h 1. *Cor.* 9. 25.

i *Exod.* 34.
k 3. *Reg.* 19.
l *Dan.* 10.
m *Psf.* 34. 13.
Psf. 68. 11.
Psf. 108. 24.
n *Ionæ* 3. 7.
o 3. *Reg.* 21. 27.
p *Esth.* 4. 16.

B

q 2. *Esd.* 8. 21. 23.
r *Act.* 13. 2. 3.
s 2. *Cor.* 11. 27.
t *Iudith.* 8. 6.
u *Luc.* 2. 37.
x *In Postilla, edita anno* 1525.

y *Simon Marsæus, Conc. in Dominica Quinquagesima.*

C

D

z *In Iconibus Illustrium virorum, editis Argentorati* 1590.

A

Sok-féle Gonosz Bőjtöt találunk: Az Első: A' Torkosoké; kik egy bőjtért, kétszer tobzódnak: a'bőjt-előtt, hogy annak terhét ne érezzék; és a'bőjt-után, hogy a'mit a'bőjt meg-üresített, azt a'tobzódás helyére hozza, és meg-töltse. Az Elsőről mongya Sz. *Basilius* [a]; hogy a'tobzódás, a'bujaságnak kezdeti, mert a'gyenge és fű-szerszámos étkekkel, minden mértékletlenség bé-chúsz: az-okáért el-veszti a'Bőjtnek haszнát és jutalmát. Az utól-járóról, azt mongya Sz. Agoston [b]; hogy, Semmit nem használ a'napestig-való bőjtölés, ha az-után étkekkel meg-terhellyük magúnkat. A'Második: A'Fösvényeké; kik azért bőjtölnek, hogy pénzöket kíméllyék. De Isaías, az Úrnak kedves Bőjtit abban helyhezteti [c]; hogy, *Meg-szegjük kenyerünket az éhezőnek, a'szegényeket és bújdosókat házunkba vigyük, a'mezítelent bé-födgyük.* Azért mongya Szent *Leo* [d]; hogy Az alamizna-nélkül-való Bőjt, nem annyira a'lélek tisztúlása, mint a'test sanyargatása: és inkább tartozik a'fösvénységhez, hogy-sem a'mértékletességhez; midőn ember úgy tartóztattya-meg magát az ételtől, hogy a'kegyességtől-is meg-vonnya magát. Az-okáért, a'mit magunk testétől meg-vonyunk, azt a'szegényeknek adgyuk. A'Harmadik: Az Eretnekeké; kik némelly étkektől azért tartóztatták-meg magokat, hogy tisztátalanoknak tartották; mint a'*Manichaeusok*. melly bőjtöt mindenkor kárhoztatott az Anyaszentegyház, Szent Pállal [e]. A'Negyedik: A'Farisæusoké; kik *meg-hervasztották orczájokat, hogy az emberektől láttatnának bőjtölni* [f]: és el-veszтették Isten-előtt jutalmokat. Az Ötödik: A'Haragosoké; kik haragjokban, vagy búsúlásokban nem akarnak enni, hogy mást boszszontsanak. Innét mongyák a' Magyarok: Ki bőjtöl, 's ki haragjában nem észik. Es, mivelhogy gyakorta a'dagályos gyermekekben találtatik, azt-is mongyák a'Magyarok: Haragosnak kettő kára: meg-is verik, 's enni sem adnak. De néha öreg és nagy emberekben-is találtatik: mert Akab Király, haragjában nem ött, hogy a'Nábot Szőlőjét meg nem nyerhette [g]. A' Hatodik: A' Vér-szopóké, és boszszú-állóké. Illyen bőjtöt fogadtak vólt negyvenen, míg nem meg-ölnék Szent Pált [h]. Illyen bőjtöt hirdetett az istentelen Jezabel-is [i], az ártatlan Nábot-ellen, hogy meg-öletné, és Szőlőjét el-venné. Illyennek láttatik a'*Calvinisták* bőjti-is. Azért nem ok-nélkül mondotta egy Udvari ember; hogy addig jó reménsége vagyon a'békeség-felől, míg a'*Calvinisták* nem bőjtölnek. mert azoknak bőjti, mindenkor zanabonát indít. A'Hetedik: A'Babonásoké, vagy Eggyűgyűeké; kik halálos betegségökben sem akarnak húst enni, akár-mint paranchollya a'testi Orvos, akár-mint engedgye-meg a'Lelki tanító.

C

Továbbá, a'kik nem akarnak Bőjt nap azokkal az edényekkel élni, mellyekben valaha hús vólt, ha szintén jól meg-mosták-is. kik a'fogokot-is meg-vakartathatnák, nyelvöket meg-tisztíttathatnák, gyomrokat ki-fordíttathatnák. Es a'kik Vasárnapon, vagy Húsvét-napján, inkább bőjtölnek, hogy-sem a'hagyott napokon. melly merő babona. A'Nyólczadik: A'Tőrsökké; kik addig bőjtölnek, míg nem chillagot látnak: az-után pedig mindent meg-észnek. kiket igen kezdettek követni a' Magyar *Calvinisták*; nem tudom mi lészen a'vége. Ezek, mind Semmire-kellő, sőt gonosz Bőjtök.

Ezeken-kivül, vannak ollyak-is, mellyek, noha nem gonoszok, mindazáltal nem-is érdemesek: Először; A' Betegeké: kik a'nyavalya-miatt nem észnek, mint-hogy a'gyomor sem kívánnya, se bé nem vészi az ételt. Innét mongyák a' Magyarok; hogy Annyit használ a'beteg-ember bőjte, mint a'részeg imádsága. II. Az Orvosoké: kik látván, hogy a'testi betegségnek a'tobzódás oka, koplalással orvosollyák; mint a'hideg betegséget melegítő orvossággal, a'meleget hidegítővel. III. A'Szegényeké és szűkölködőké: kik örömest ennének, ha volna mit. Illyen vólt a'tékozló fiu bőjte; ki; *kívánta* ugyan *hasat bé-tölteni a'malátával, mellyet a'disznók öttek: de senki nem adta néki* [k]. IV. A'Filósofusoké: kik bőchülletes magok-viseléséért, gyakorta bőjtölnek. Ezt javallyák az Újítók, és azt mongyák; hogy akkor kell bőjtölni, midőn a'testet meg kell zabolázni. Kiknek okosan mondotta *Thomas Morus* Angliai *Cancellárius* és Mártyr [l]: Hogy-ha az úgy vagyon, a'házas-emberek soha nem bőjtölnek, mert könnyebb és kedvesb orvosságok vagyon: az Özvegyek pedig, és Szüzek, nem mernek bőjtölni, hogy a'fajtalan ifiak eszökbe ne vegyék, hogy testi kívánságnak kísértete vagyon rajtok. Sőt ez a' Bőjt, ha egyéb-ha ember nem bőjtöl, chak tulajdon gonosz kívánságának kinyilatkoztatása. mellyet mint-hogy az Újító atyafiak nem chelekesznek, nem-is bőjtölnek.

Ezeket a' Bőjtöket meg-vetvén, a'vagy félre tévén: a'Keresztyének Bőjte, mellyel az Istennek akarnak kedveskedni, és magoknak örök jutalmat szerzeni, nem chak

a'Józan

a *Hom. 1. de Laudib. Ieiunij.*
b *Ser. 56. de Tempore.*
c *Isa. 58. 7.*
d *Serm. 4. de Ieiunio.*
e *1. Tim. 4. 3.*
f *Matt. 6. 16.*
g *3. Reg. 21. 5*
h *Act. 23. 14*
i *3. Reg. 21. 9*
k *Luc. 15. 16.*
l *In Vita ejus. cap. 12.*

a'Józan és mértékletes étel és ital; a'mint *Philippus Melanchthon* [m] akarta. kivel, egy pórázon jár *Calvinus* János; ki azt írja [n]; hogy úgy kell böjtölni, hogy a'szokás-szerént-való életben semmi változás ne légyen; és olly mértékletesség találtassék, hogy semmi új vagy szokatlan dolog ne láttassék: és így, a'Böjtöt a'Mértékletességgel egybe-zavarják. melly merő balgatagság. Mert, noha a'Böjt nem lehet a'Mértékletesség-nélkül: mindazáltal, nem minden Mértékletesség böjt. mert a'Böjt-nélkül-is helye vagyon a'Mértékletességnek, és mindenütt, 's mindenkor szükséges; mellyet a'Böjtről nem mondhatni. Vallyon, midőn Urunkat követték az Apostolok, soha nem voltak-e józanok és mértékletesek? Távúl légyen az: kik mindazáltal nem böjtöltek, a'mint némellyek Urúnknak szemére-is vetették [o]. ki nem azzal mentette őket, hogy mértékletessen élnek, és úgy böjtölnek: hanem inkább azt mondotta; hogy; *Miglen a'Vő-legény velek vagyon, nem böjtölhetnek*; az-az, a'mint ezek a'jó Evangélikusok magyarázzák, Józanok nem lehetnek: *hanem, mikor el-vétetik tőlök, akkor fognak-böjtölni*; az-az, mértékletessen élni. Továbbá; ha igaz vólna az Újítók magyarázattya, az következnék; hogy a'hol az Irásban Böjtöt hirdettek, vagy néha böjtöltek, chak akkor voltak Józanok, egyéb-ha pedig dőzsöltek és tobzódtak [p]: és hogy Júdit a'fő-fő Innepeken nem élt józanon, mert azokon nem böjtölt [q]. Végezetre; mivelhogy Urúnknak chak Negyven-napi Böjtét olvassuk, egyéb-ha azt chelekedte-e, a'mivel az ellenségi vádólták [r]: *Imé a'zaballó ember, és bor-ivó?* Mikor az Irás Böjtöt említ, nem közönséges Józanságot ért rajta, hanem szokás-kivűl-való dolgot. Hallyad mit üzent Esther Mardokæusnak [s]: *Ne egyetek, se ne igyatok három nap, és három éjjel: én-is az én szolgálóimmal, hasonló-képpen böjtölök.* A'Ninivei király-is Böjtöt parancholván, azt hatta [t]; hogy *Se emberek, se barmok semmit ne kóstollyanak, se vizet ne igyanak.* Közönséges Józanság-e ez? Ninch-e itt semmi szokatlan dolog?

Az-okáért a'Keresztyén Anyaszentegyház, a'Mértékletes józan életet helyén hagyván, melly mindenkor szükséges; azon-kivűl Három dolgot kíván a'Böjthöz: 1. Hogy bizonyos eledelektől meg-tartóztassuk magunkat. 2. Hogy napjában chak egyszer együnk, a'természetnek mértékletes kívánsága-szerént. 3. Hogy az, nem ebéd-, hanem vachora-gyanánt légyen: úgy hogy délig el-hallasszuk az ételt. A'mi az Elsőt illeti, némelly Országokban chak a hús tilalmas; némellyekben pedig a'tikmony, sajt, téj, és a'vaj-is. A'Második, és Harmadik, mindenütt eggy-aránt tartatik.

Méltatlanúl panaszolkodnak pedig, némelly kényes és tafota-gyomrú emberek, a'Böjtnek sanyarúsága-ellen: mert régenten sokkal nehezebb vólt, mivelhogy a'Hiveknek-is nagyobb buzgóságok vólt az Istени szeretetben, melly a'nehéz dolgot meg-könnyebbíti, a'keserőt meg-édesíti. I. Régenten, Szerdán és Pénteken, a'Nap-nyúgati Országokban pedig, Szombaton-is, esztendőt-által, derekasson böjtöltek, mind a'Három rész-szerént: mi-nálunk, a'Szerda senkit böjtre nem kötelez parancholatból: Pénteken, ha egyéb Böjt vagy Kántor ninchen, közönségessen chak a'tilalmas étkektől kell magát meg-tartóztatni, az Országok szokása-szerént: Szombaton, chak a'hústól. II. A'Régiek, a'Böjttel gyakorta egybe-foglalták az éjjeli vígyázást; és étszaka egybe-gyűlvén, imádkoztak. melyről emlekezik Arany-szájú Sz. János [u], és Sz. Leo [x]; ki a'Kántori predikátzióit imígyen fejezi-bé: Szerdán és Pénteken böjtöllyünk; Szombaton pedig Sz. Péter Apostolnál vígyázzunk; és akkor-is nem egész étszaka, sem minnyájan. mert arra nem kötelez az *Ecclésia*. III. A'Régiek a'Böjtöt, déi-után három óráig nyújtották: a'Negyven-napi hosszú Böjtben pedig, mind estvéig; a'mint a'Sz. Atyák írják. Mi pedig, tizen-két óra-tájban észünk. IV. A'Régiek, chak egyszer öttek, és akkor-is igen keveset. Nékünk a'józan ebéd-kivűl meg-engedik, hogy valami falat kenyeret, vagy valami gyümölchöt, egy almát, vagy körtvélyt együnk, az ital kedveért, hogy ne ártson. V. A'Régiek, nem chak a'hústól, hanem sok egyéb dolgoktól-is, és gyakorta a'haltól-is meg-tartóztatták magokat, fű-szerszámtól, bortól, és egyéb afféle italtól; és a'kenyér-kivűl, chak bőchűt öttek, és vizet ittak. Most, nagyobb részére, chak a'hús tilalmas; és némelly Országokban, a'húsból származott dolgok, téj, vaj, sajt, tikmony: az italban pedig annyi engedtetik, a'mennyi szükséges. VI. A'Régiek, kevés embereket szabadítottak-fel a'Böjtöléstől, fő-képpen a'hosszú Böjtben; a'mint ki-tetszik Sz. *Basiliusból* [y]. Most a'Doktorok sokakat meg-mentnek, vagy az Erőtlenségért, vagy a'Szükségért. Az Erőtlenségért; 1. Huszon-egy esztendő-előtt nem kötelez az *Ecclésia*, sem hetven esztendő-után: sőt némellyek hatvan-után mongyák. 2. A'Betegeket és egésségteleneket; kik egyszer annyit nem ehetnek, hogy a'természetet táplálhassák. 3. A'Szegényeket; kiket a'fogyatkozás eléggé böjtöltet. 4. Mindeneket, a'kik nem böjtölhetnek: mert, a'mint Sz. *Leo* mongya [z]; semmi nehéz dolog senkitől nem kívántatik, sem erőnk-fölött-valo dolog nékünk nem parancholtatik a'Böjtölésnek sanyargatásában.

m *In Cap. 6. Matth.*
n *In Cap. 6. Matth.*
o *Luc. 5. 33.*
p *Act. 13. 2. 3. 2. Cor. 11. 27.*
q *Judith 8. 6.*
r *Mat. 11. 19.*
s *Esth. 4. 16.*
t *Jon. 3. 7.*
u *Hom. 26. in Acta.*
x *Ser. de Quatuor Temporibus.*
y *Hom. 2. de Jeiunio.*
z *Ser. 3. de Jeiun. Septimi mensis.*

A ban. A Szükségért, 1. Nem tartoznak bőjtölni, a'hústól-való meg-tartóztatás-kivül; az erős-munkáju Míves-emberek; kő-míveſek, átſok, kovátſok, kapáſok, kochiſok, és a' kik úton gyalog járnak. 2. A'kik fele-barátty okért, teſti vagy lelki munkát chelekeſznek, ha azzal eggyütt nem bőjtölhetnek: úgy mint a' Predikátorok, és a betegek-körül forgolódók; de a'kiknek mind a'kettőre elégséges erejök vagyon, nem menthetik magokat. Az-okáért, hogy valakit a' Teſt meg ne challyon', teſti vagy lélki Doktortól kérjen tanátſot, és azoknak jó ítéletit kövesſe: mert bizony, nem minden nehéſség ment-meg a'Bőjttől: sőt azért rendeltetett a'Bőjt, hogy a'teſtet ſanyargaſſa. mellyet nem-chelekeſzik, ha valami abrakát meg nem fogja, hanem tellyeſséggel ſzájára bochátty a, és mindenből kedvét kereſi.

Az Anyaſzentegyháznak rendeléſe pedig a'Bőjtnek módgyában, jó, és méltó. Mert, ha a'Bőjt arra-való, hogy a'teſtet meg-zabolázza ugyan, de el ne fogyaſſa, jó módgyával meg-ſzelídűl, ha chak egyſzer étettyük; el-fogyna pedig, ha ſemmivel nem táplálnók; a'mint ſzépen okoskodik Sz. Tamás [a]. Az ételnek ideje-is ſanyargattya valamennyire a'teſtet, hogy a'ſzokás-fölött tovább halad. Az ételben-való válogatás-is arra-való: mert bizonyos, hogy a'húſi eledel inkább hizlallya és gyönyörködteti a'teſtet, hogy-ſem az egyéb-féle étkek; mivelhogy vaſtagb, és a'teſthez haſonlóbb; és közönſégeſſen, terméſzet-ſzerént inkább kívánnyuk, és kedvellyük a'húſt, hogy-ſem a'halat: és ſok egéſséges emberek-is, kedvök-ellen éſzik a'halat, de a'húſt keveſſen gyűlölik. És azont mondhattyuk a'tikmonyról, és téjről, a'böchű-eledelhez-képeſt. mert, a'mint Sz. *Ierónymus* írja [b], a'tikmont, meg-olvadott húſnak; a'tejet, feír vérnek tartották. Továbbá, mint-hogy lehetetlen vólt mindennek magán-való rendet ſzabni a'hús-ételben, hogy ennyit vagy amannyit egyék, és ne többet: az eledelnek mi-vóltában egy Régulát ſzabott, és a'húſt tellyeſséggel meg-tíltotta. mivelhogy a'Törvénynek és parancholatnak közönſégeſnek kell lenni.

Mondaná valaki: Ha a'Bőjt a'teſt ſanyargatáſáért rendeltetett, inkább kellett vólna a'jó borſos halakat meg-tíltani, hogy-ſem valami kevés pírított húſt, vagy férges ſajtot? mert bizonyos, hogy a'teſt inkább gyönyörködik a'jó Lengyel lévvel főtt chukában, hogy-ſem valami tormás húsban. Felelet. Nem kell a'kevés húſt, a'bővſéges halhoz haſonlítani; vagy a'kemény pírított húſt a'jó borſos halhoz: hanem, ha igazán-akarjuk a'dolgot fontolni, a'húſt a'halhoz, úgy hogy mind a'kettő eggy-aránt légyen főve; és úgy nyilván fel-találljuk, hogy illendőbb a'Bőjthöz, a'teſtnek meg-zabolázára-, a hal a'húſnál; és, a'mint a'farkas mondotta, Kedvesb a'teſtnek a'kechke a'kechegénél, a'tarcha a'harchánál, a'ſüldő a'ſüllőnél, a'tík a'chíknál. Az-okáért, mint-hogy a'ſzakátſoknak ezer módgyok vagyon a'főzésben, az *Eccléſia* abban módot nem rendelhetett, michoda lévvel vagy ſzerſzámmal főzzék az étkeket: hanem egy-általlyában, némelly étkeket meg-tíltott. és a'kik bőjt-napon borſos lévvel főtt halakat éſznek, hús-évő nap jó kappanoknak teſzik ſzerét; és a'kik hús-évő nap a'pírítot húſon rágódnak, bőjt-nap nem ſzaggatnak a'borſos chukára; hanem jó néven véſzik a'ſzáraz halat-, vagy heringet: és a'bors-helyett, borſót; egyébb fű-ſzerſzám-helyett, más-féle böchűt adnak a'konyhára.

[a] 2. 2. q. 147. art. 6.

[b] Libr. 2. contra Iovinianum.

B

C

III. RÉSZE.

KÉrdenéd harmadſzor: Vagyon-e a'Bőjtről olly parancholat, melly a'Híveket bűn-alatt kötelezze? Felelet: A'Bőjtről egy-általlyában, vagyon: mert az Iſten azt-parancholta [c]; hogy *Tellyes ſzívből, böjttel, és ſiráſſal térjünk hozzája.* Urúnk-is, módot ſzabván a'Bőjtben [d]; eléggé jelenti; hogy néha Bőjtölni kell. És az Okoſság-is azt mutattya. mert történik gyakorta, hogy a'kíſértetet egyébbel meg nem győzhettyük, hanem böltöléſſel.

[c] Iofl. 2. 12.

[d] Mar. 6. 17.

D

A'Bőjtöknek bizonyos napjait pedig, az Anyaſzentegyház rendelte; és, hogy azokon bőjtöllyünk, bűn-alatt kötelez bennünket. Melyre hatalma vagyon: mivelhogy az Ó Teſtamentomban-is, vóltak némelly Bőjt-napok el-rendelve [e]. és az Apoſtolok-is, az Jeruſalemi Első gyüleközetben, bizonyos eledeleket meg-tíltottak [f]. Ninch pedig most az *Eccleſia*nak keveſebb hatalma, vagy módgya afféle parancholatra, mint az Apoſtolok idejében vólt, a Híveknek elő-menet elökre. Innét olvaſſuk; hogy a'régi *Conciliom*ok, a'Bőjtnek meg-ſzegéſét keményen meg-büntették: tudni illik [g]; az Egyházi embereket tiſztöktől meg-foſztották; egyebeket ki-rekeſztettek a'Gyüleközetből, ha a'Negyven-napi Bőjtöt meg-ſzegték. melly büntetés, nem lehet kichíny vétekért. A'*Gangrai Conciliom*ban, meg-átkozták azokat, kik, nagy ſzükség-kivül, a'hagyott Bőj-

[e] Eſth. 4. 16.

[f] Act. 15. 29.

[g] In Canon. Apoſt. can. 68.

tőket

tőket meg-szegték [h]. A'*Tolétomi* Nyólczadik *Conciliom*ban azt végezték [i]; hogy a'ki a Negyven-napi Bőjtőt meg-szegi, Húsvét napján az Oltári-szentséghez ne járúllyon, és esztendeig húst ne egyék. Hasonló dolgokat találunk a' több *Conciliom*okban-is, és a Sz. Atyák irásiban. Nem-is mondhatnak ellene az Újító atyafiak: mert *Luther* Márton azt írja [k]; hogy a Fejedelmek, némelly napokon meg-tílthattyák a húst, és az alattok-valókat lelki-ísméret-szerént kötelezhetik reá, ha külömben el nem adhattyák halokat: és *Angli*aban a'*Calvinista* Erzébet Királyné-aszszony, azon okból, Szerdán meg-tíltotta a'húst.

Kérdenéd negyedszer: Ki szerzette; és mi végre, a'Negyven-napi Bőjtőt? Felelet: Az Apostolok szerzették; a'mint nyilván írja Sz. *Ierónymus* [l]; és Sz. *Léo* [m]. És könnyen meg-bizonyúl a'Sz. Agoston *Régula*jából: ki azt írja [n]; hogy; Valami az egész Anyaszentegyházban meg-tartatik, és fel nem találtatik hogy valami *Conciliom*ban végezték: kétség-nélkül el kell hinni, hogy az Apostoloktól származott. Illyen pedig a Negyven-napi Bőjt: mert Sz. *Ignatius*-is emlekezik róla [o], ki a'*Conciliom*ok-előtt volt: és az Első *Nicaai Concilium*-is, úgy emlekezik felőle, mint régi és köszönséges dologról.

A'mi az Okait illeti, azokat fel-találjuk a'Szent Atyáknál. Első Oka az: Hogy a' Keresztyének, esztendőt-altál-való fogyatkozásokért, egy köszönséges Penitentziával az Istent könnyebben meg-engesztelnék; úgy-mond Sz. *Léo* [p]: II. Hogy a'köszönséges Bőjttel a'Húsvéti áldozathoz készűlnének, az Oltari szentségnek vétele-által; miellyet nem szabad akkor a'Híveknek el-múlatni, úgy-mond Sz. *Ierónymus* [q]: III. Hogy Urúnknak mondása bé-tellyesednék [r]: *El-jönek a'napok, mikor el-vétetik tőlök a'Vő-legény; és akkor fognak-bőjtölni*; úgy-mond *Tertullianus* a'régi Keresztyének képében [s]: A'Vő-legény pedig a Kristus halálakor vétetett-el: az-okáért a'Negven-napi Bőjtőt akkor tartyuk, mikor a'Kristus haláláról fő-képpen emlekezünk. Illendő pedig, úgy-mond Sz. *Léo* [u]; hogy, a'ki Szenvedésről elmélkedik, ő-is szenvedgyen. IV. Hogy a'Hívek azokért-is bőjtöllyenek, és imádkozzanak, a kik Húsvétban meg-keresztelkednek, úgymond Sz. Ambrús [x]: mert régenten azokat, kik a'Zidók-, vagy Pogányok-közzül meg-tértek, fő-képpen Húsvétkor keresztelték-meg. V. Hogy a'Negyven-napi Bőjtőt, dézmául adnók az Istennek az Esztendőből, és egy-néhány nappal meg-pótolnók, a'Negyvenes számnak bőchülletiért; úgy-mond Sz. Gergely [y]. VI. Hogy a'mi édes Mesterünket, és Üdvözitőnket, a'mennyire tőlünk lehet, követnők, ki mi-érettünk Negyven-napig bőjtölt; a'mint sok Sz. Atyák mongyák. akár-mint zúgolódgyanak az Újito atyafiak ezek-ellen. Kik,

Először azt mongyák: Hogy Urúnk chak egyszer bőjtölt, és nem minden esztendőben, a'mint mí chelekeszünk. Felelet.: Chak egyszer szűletett-is, egyszer hólt-meg, egyszer támadott-fel: de még az Újítók-is minden esztendőben meg-tartyák a'Karáchony- és Húsvét napját. Másodszor: Kevélységnek mongyák, hogy a'Kristust akarjuk követni, és követ akarunk véle vetni. Felelet: Nem kevélység a'mire Urúnk sokszor tanított; tudni illik, hogy követsűk őtet [z]; vagy az ő mennyei Attyát [a]. és Sz. Pál [b]: Ki magát-is például adgya [c]. és Sz. Péter-is [d] azt mongya; hogy *Kristus példát adott, hogy kövessük őtet.* Továbbá, mí nem úgy igyekezünk a'Kristus Bőjtét követni, hogy hasonlókká legyünk, hanem a'mí tehetségünk-szerént. mert, noha őtet el nem érhettyük, mindazáltal nyomában járhatunk. Nem-is illettyük boszszúsággal: mert nem társúl fogadgyuk, hanem vezérül: kinek ha Szenvedésében részesek lészünk, dichőséges feltámadásában-is részesek lehetünk: Mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Isten. Amen.

A
h *Can.* 19.
i *Cap.* 9.
k *In c.* 6. *Mat.*
l *Ep. ad Marcellam, adversus Montanum.*
m *Ser.* 6 & 9. *de Quadragesima.*
B
n *Ep.* 118. *ad Lanuarium. Et Lib.* 4. *de Bapt. suo, c.* 24.
o *Ep. ad Philippenses.*
p *Can.* 5.
q *Serm.* 4. *de Quadrages.*
r *In c.* 3. *Ionæ. Et c.* 9. *Mat.*
s *Matt.* 9. 15.
t *Lib. de Ieiun.*
u *Ser.* 9. 10 & 12. *de XLma.*
x *Serm.* 27
y *Hom.* 16. *in Evang.*
C
z *Mat.* 11 29 *Ioan.* 13. 34
a *Mat.* 5. 48. *Luc.* 6. 36.
b *Eph.* 5. 1.
c 1. *Cor* 11. 1
d 1. *Pet.* 2. 21
D

MA'SODIK PREDIKA'TZIO.

CHodálatos baj-vívásról emlekezik a'mái Evangéliom: a'kik nézik, Ördögök és Angyalok; a'fegyverők, álnokság, és igasság; a'baj-vívók, kétfő Hadnagy, kikhez hasonló ninchen e'világon, sem erőből, sem tudományból: a'győzedelmesnek jutalma, őrők dichőség; a'meg-győzőttetetnek büntetése, őrők gyalázat és kárhozat: a'baj-vívásnak helye, nem valami népes városnak piacza, hanem a' kietlen puszta; az útközet, három. Noha pedig a'*Békeségnek Fejedelme* [a], meg-győzte mind a'három útközetben a'*Kevélység fiainak királyát* [b]: mindazáltal, ninchen tellyességgel vége a'baj-viadalnak. mivelhogy meg-engedte a'Kristus, hogy az ő Híveit-is bajra-

a *Isa.* 9. 6.
b *Iob.* 41. 24.

hihassa

A

híhassa az Ördög, és azzal okot adgyon nékik a'dichőséges győzedelemre. Ettől a baj-vívástól, senki meg nem mentheti magát: noha egyéb hadakban, arra nem kénszerítik az aszszony'állatokat, a'véneket, a'Szerzetesséket, a'míves-embereket, és fő-képpen a' szántókat és kapásokat, kiknek munkájok mindeneknek szükséges. Ebben a'baj-vívásban, soha semmi nyugodalom ninchen: noha egyéb hadakban, bizonyos időkben, vagyon valami chillapodás, vagy Innep-napokon, vagy étszaka, vagy ételkor. melynek oka az, hogy a'mi Ellenségünknek ereje nagy, és el nem fárad; álnoksága titkos, és mindenkor vigyáz; ellenünk-valo gyűlőlsége véghetetlen, és meg nem elégszik kárúnkal. Az-okáért arról kell értekeznünk, Mi módon győzhessük-meg ezt az Ellenséget.

I. Okát adom, Miért hatta az Isten az Ördőgöket e'világon; és Miért engedte-meg a' Krisztus, hogy őtet meg-kisértené az Ördög.

II. Meg-magyarázom, Miért Kisérti az Ördög az embereket olly szorgalmatoson.

III. Meg-mutatom, Mit tanúlyunk a'Krisztustól a mái Evangéliomban.

B

ELSŐ RESZE.

ELSŐBEN Kérdenéd: Miért engedte az Isten, hogy a'gonosz Angyalok le-hányattatván az égből, e'világon maradnának, holott érdemők-szerént, a'pokolnak őrők tőmloczébe rekeszthette vólna őket? Mert ki vólna olly gond-viseletlen atya, a' ki házat készítvén fiának fel-tartására, azt meg-rakná mérges és dühős állatokkal? Az Isten pedig e'világot az emberért teremtette; és mindazáltal áz Ördőgöket benne hadta, tudván azoknak gonoságokat; és hogy az eggyik, chak hamar Ádámot kígyó képében meg-marja, és mérgét az egész emberi nemzetre ki-ontya? Felelet. Bizonyos, hogy azt az Isten nem veszedelmünkre chelekedte, hanem elő-menetelünkre, minthogy igen kívánnya üdvősségünket. és annak egy-nehány szép Okait adgyák a'Szent Atyák.

Első Oka, az: Hogy az Ördőgnek, kevélységét meg-alázná, és az embernek gyarlóságában hatalmasságát meg-mutatná, úgy-mond Arany-száju Sz. János [c]. mint mikor a'kevély Goliátot, egy Pásztor gyermek-által meg-szégyenítette [d]; Sisarát Jáhel-által [e]; Holoferneſt, Júdit-által [f]. Ez pedig nagyobb gyalázattya az ördőgnek, hogysem ha Angyal győzné-meg. Melyből a'Hívek azt tanúlhatnák, hogy ne félljenek az Ördőgtől, hanem nagy bizodalommal és bátorsággal hadakozzanak ellene, mert őáltalok akarja az Isten meg-szégyeníteni őtet. Második Oka: Hogy az ember soha az Istentől el ne szakadna, hanem mindenkor az ő segétségéhez folyamlana, tudván, hogy a'nélkül Ellenségét meg nem győzheti. mint szintén a' Szülék, látván hogy a' vásott gyermekek ide's tova futosnak, és ő-mellettek nem maradnak; ál-orczás szolgát küldnek-ellenek, hogy attól meg-ijedvén oda siessenek, a'hol óltalmat várhatnak. Harmadik: Hogy szorgalmatosban vígyázna magára; tudván, hogy mindenütt ellensége vagyon, a'ki nem chak meg akarja ejteni, de ugyan el-is akarja veszteni. és nem külömben őrizkednék, mint a'ki olly úton járna, mellyen bizonnyal tudná, hogy sok ellenségi vannak, és utánna leselkednek. Negyedik: Hogy érdem-szerént jutnánk az őrők boldogsághoz: az érdem pedig a'győzedelemért vagyon; de a'győzedelem viadal-nélkül nem lehet, mint a'viadal-is ellenség-nélkül. Az Angyal azért, maga gonosz akarattyából lőtt Ördőggé. Ez világon pedig azért hagyattatott, hogy az embernek baj-vívó társa lenne: kit az ember meg-győzvén, az Isten segétségével, meg-érdemlené az Igasságnak koronáját [g]. Noha pedig az Ördög, mind álnoksággal's mind erővel rettenetes: mindazáltal, kűnyű meg-győzni az Isten segétségével: mert, a'mint az Isten mondotta Jóbnak, a Behemot példája-alatt, *mint az ökör szénát észik* [h]. Melynek két mágyarázattya lehet: I. Mivelhogy a'Széna gyarló, álhatatlan, és alá-való dolog, e'Világi el-múlandó dolgokat példázza; a'gazdagságot, szépséget, egészéget. azért mongya Isaias [i]: *Minden test széna, és minden ő dicsősége mint a'mezei virág: meg-száradott a'széna, és el-hullott a' virág.* Az Ördög azért Szénát észik; mert egyéb kárt nem tehet, hanem chak a'Szénához hasonló világi dolgokat veheti-el, de a'lelki dolgokban nem árthat. Így mondotta az Isten az Ördőgnek Jób-felől [k]: *Imé kezedben vagyon; mindazáltal az életét tartsd-meg:* az-az, meg engedem hogy marháját el-prédállyad, de életét ne bántsad. II. A'Széna példázza a'Telki embereket, e'világ fiait, kik chak külső-képpen tündöklenek; belől semmi gyümölchök nem lévén mint a'szénának. Innét mondotta Dávid [l]: *Midőn kikelnek a'Bűnősök mint az fű.* És [m]: *Légyenek mint a'heazatok füve; melly, minek-előtte ki-szaggattatik, el-száradott.* És Isaias [n]: *Bizony széna a'nép;* a'mint Sz. Gergely magyarázza. és e'

c *Libr. 1. de Providentia.*

C

d *1. Reg. 17. 51.*

e *Iudic. 4. 21.*

f *Iudith 13. 9*

g *2. Tim. 4. 7*

D

h *Iob. 40. 10.*

i *Isa. 40. 6.*

k *Iob. 2. 6.*

l *Ps. 91. 8.*

m *Ps 128. 6.*

n *Isa 40. 8.*

magya-

magyarázat-szerént, azt jelenti az Isten; hogy az Ördögnek ninchen hatalma a'lelki és igaz embereken: hanem chak a zokon, kik e'világon kapnak, és azt szeretik. Innét mondotta Sz. Antal, Sz. *Athanásius*nál [o], az ő tanítványinak; hogy azoknak, kik az Istent szetetik, vígyáznak, imádkoznak, bőjtőlnek, nem illik az Ördögtől félni: mert azokat meg nem győzheti, sőt szégyent vall miattok, és el-pironkodik előlök.

MÁSODSZOR Kérdenéd: Miért engedte-meg a' Kristus, hogy az Ördögtől meg-kísértetnék? mert, egy-felől bizonyos, hogy, ha akarta vólna, azt a'kísértetet el-távoztathatta-, és el kerülhette vólna: más-felől, úgy tetszik, mint-ha az az ő tiszteſsége-vagy dichőſége-ellen lőtt vólna, mellyet ő másnak nem enged [p]. Az-okáért, midőn *Lucifer* azt mondotta [q]; *Fel-megyek az égbe, az Isten chillagi-fölibe fel-magaſztalom az én Királyi ſzékemet, haſonló léſzek a' Fölségeshez:* leg-ottan *alá-vonattatott pokolra a' verem mélyſégére.* Hogy pedig Urunknak tiszteſsége-ellen vólt az a kísértet, abból ki tetszik: mert Meg-kísértetni, ſemmi nem egyéb, hanem a' Bűnre kiſztettetni; melly bűnnel az Istennek haragjába esünk, és ellenſégivé léſzünk. Midőn azért az Ördög a Kristuſt meg-kísértette, azon igyekezett, hogy Istenſégétől meg-foſzſza. mivelhogy a' Bűnnel eggyütt nem lehet az Istenſég. Ha a' Király leányát, valami lovász, vagy peſzér únſzollaná, vagy kiſztetné a'tiſztátalanſágra; vagy a'komornyikját, ki tellyes éltében hűv vólt, valami kéményti-ſztító, vagy poroſzló, árúltatáſra: vallyon mint érzené? és, ha lehetne, nem mingyárt meg-bűntetné-e, hogy ollyan vélekedésben vólt felőle? De ſokkal nehezebb vólt Urunknak, hogy az Ördög bűnre akarta vinni kísértetivel. Az Isten félő és bőlch Jób, künnyen el-ſzenvedte marhájának el-prédáláſát, házának le-romláſát, gyermekinek ſzörnyű halálát, teſtének iſzonyú chapáſát: de midőn azt mondotta a feleſége [r]; *Még-is meg-maradſz-e a'te eggyűgyűſégedben? Ald-meg* (az-az, átkozd-meg) *az Istent, és hally-meg:* noha a'ganéjon ült, es rakva vólt fekéllyel; mindazáltal keményen meg-feddette őtet, mondván [s]: *Mintegy a' bolond aſz-ſzonyok-közzűl ſzóllál.* azért kétſég-nélkűl, hogy a'vétket nagy gyalázatnák tartotta; és nem ſzenvedhette, hogy arra ingerlené valaki. Haſonlóképpen az baráti, noha vígaſztalni akarták: mindazáltal, mint-hogy azzal vádolták, hogy az Isten-ellen vétett, és azért bűntettetett, főlőtte igen óltalmazta magát; azt alítván, hogy tiszteſségében járt a' dolog, és leg-nagyobb gyalázat a'Bűn. Ez így lévén-is, hozzánk-való ſzeretetiből, őrőmeſt el-ſzévedte Urúnk ezt a'gyalázatot, a'mi elő-menetelünkért. mert nékünk abból nagy haſznunk kövekőzött.

Első Haſzon az; hogy nékünk módot mutatott, úgy-mond Arany-ſzáju Sz. János [t]; mint kelleſsék az Ellenſéggel harczolnunk, és az Ördögőt meg-győznünk; mint mikor a'bajnok-meſter valamit chelekeſzik a' tanítványa-előtt, hogy azzal tanítttſa. Azért harczolt, úgy-mond Sz. Agoſton [u], a'Hadnagy, hogy a'vitézi harczolni tanúllyanak. És máſutt azt mongya [x]; hogy, az Ördögnek azért engedte-meg a'Kristus hogy őtet meg-kísértené, hogy az ő kísértetinek meg-győzéſe, nem chak ſegétſég lenne, hanem példa-is: úgy hogy méltán énekelhetnők Dáviddal [y]: *Áldott az én Uram Istenem, ki a'kezeimet a' harczra tanittya, és az újaimat a'hadra.* Valóban haſznált pedig a'Kristus példája, és nagy bátorſágot adott a'Híveknek; hogy ne chak ne engednének a'kiſértő Ördögnek, ſe chak el ne futnának féltőkben előtte: hanem, bátorſágoſon ſzembe-álván, és meg-harczolván véle, meg-is futamtatnák, és meg-győznék. Mert, mi-képpen Dávid, meg-győzvén az iſzonyú Goliátot, ki az Isten népét gyalázta és pírongatta, az egéſz Iſraël népét meg-bátorította, a'Filiſtæuſok-ellen indította, és győzedelmeſsé tőtte ellenek; kik az-előtt, Goliátnak chak ſzínét látván-is, vagy ſzavát hallván, el-futottak, és el-réjteztek: azon-képpen a'Dávid fia, a'Kriſtus, meg-győzvén az Ördögőt, olly bátorſágot adott az ő Híveinek, hogy, a'kik az-előtt chak ſzínétől-is, vagy inkább árnyékától rettegtek, az-után ſzembe mentek véle, és meg-harczolván véle, meg-is győzték. Ezt jelentette az Isten, midőn Behemotról azt mondotta Jóbnak [z]: *Meg-játzottatod-e őtet mint a' madarat, vagy meg-kőtod-e őtet a' ſzolgálóidnak?* az-az: én azt meg-chelekeſzem: mint egy álnok madarat, meg-fogom bőlcheſégemmel; és, mint egy fene-vadat, meg-kőtöm hatalmaſságommal, és meg-chúfoltatom őtet, nem chak az én vitézimmel és hadnagyimmal, hanem a gyenge és gyarló ſzolgálóimmal-is. Midőn az Oroſzlánt a'ketreczbe rekeſztik, a'gyermekek-is tréfálnak véle, kitől az-előtt az erős férfiak-is féltek, és futottak-előtte: úgy, noha az Ördög ſivó-rívó oroſzlány; mindazáltal, minek-utánna a'mi fő Hadnagyunk meg-győzte, és meg-kőtözte, a'gyenge Szűzek-is, és az erőtlen gyermekek-is tréfálnak vele, és chúfollyák. Ezt régenten meg-ígérte az Isten Dávid-által, az Istenben-bízo embernek, mondván [a]: *Az aſpiſon és a' baſiliſcuſon járſz: és az oroſzlánt 's a' ſárkánt tapodod.* Melly ígéretet tudván az Ördög, hogy ő-ellene vagyon, álnokúl el-halgatta, noha az előtte-való mondáſſal oſtromolotta a'Kriſtuſt, mondván [b]: *Az An-*

[o] *In Vita S. Antonij.*
[p] *Iſa.* 42. 8.
[q] *Iſa.* 14. 13.
[r] *Iob.* 2. 9.
[s] *verſ.* 10.
[t] *Hom.* 13. *in Matth.*
[u] *Serm.* 41. *de Verbis Domini.*
[x] *Libr.* 41. *de Trinit. c.* 13.
[y] *Pſ.* 143. 1.
[z] *Iob.* 40. 24.
[a] *Pſ.* 90. 13.
[b] *verſ.* 11. 12.

A

gyaloknak parancholt felőled; hogy meg-őrizzenek téged minden útaidban. Kezőkben hordoznak téged; hogy ne-talám kőbe ne ůssed a' lábadat. mert az-után következik, *Az aſpiſon*, &c. Ezért

c *Rom.* 16. 20. könyörgött Sz. Pál [c]; hogy *az Iſten meg-rontſa a' Sátánt.*

d *Eccli.* 34. 11. Második Haſzon az; hogy el-hinnők, hogy haſznoſok a' Kíſértetek. Mert, a'mint a' Bölch mongya [d]; *A' ki meg nem kiſértetett, miket tud?* az-az, ſemmit nem tud: mert ſem az Iſtent nem iſméri, ſem önnön-magát, ſem fele-baráttyát. Nem iſméri az Iſtent: mert nem tudgya mint kellyen hozzája folyamlani kíſértetiben; nem tudgya melly irgalmas légyen, és *hův, ki nem hágy minket a' fölött kiſértetni, a' mit el-ſzenvedhetűnk, de a' kiſértettel elő-*

e 1. *Cor.* 10. 13. *menetelt-is ſzerez, hogy el-ſzenvedheſsük* [e]. Magát nem iſméri: mert, nem tudván erejét, többet vél maga-felől, hogy-ſem kellene. Fele-baráttyat ſem iſméri: mert a' mit ő-maga nem ſzenvedett, abban máſon ſem túd ſzánakodni és könyörűlni, ſe nem tudgya

f *Collat.* 2. c. 13. biztatni és vigaſztalni. Azt írja *Caſsiánus* [f] egy iſiú Barátról, hogy teſti kíſértetet ſzenvedvén, egy vén Baráttól tanátſot kérdett. Ki igen meg-dorgálván őtet, azt mondotta; hogy a' Barát nevet ſem érdemli, hogy ollyan gondolatok vóltak ſzívében. El-rémůlvén az iſiú, kétſégbe eſett állapattya-felől; és, el akarván hívatallyát hagyni, a' világi-

B ak-közőtt akart élni. De az úton, Iſtennek gond-viſeléſéből, más vén okosb Barátra találát: ki meg-értvén ſzándékát, és annak okát, tetteté hogy ő-is ollyan kíſértetteket ſzenved; és azon kéré, hogy két vagy három nap várakoznék. Azt meg-nyervén, könyörge az Iſtennek, hogy a' tudatlan vén Barátra haſonló kíſértetet ereſztene. és meg-nyeré. Midőn azért nagy nyughatatlanſágban vólna, azon okos vén Barátra (*Apollóra*) találá; és meg-beſzélvén nyavalyáját, illyen feleletet vőn: Menny a' Czelládba (mert a' puſztában fel 's alá futoſott,) és tudd-meg, hogy ekkídig téged az Ördög, vagy nem iſmért, a' vagy, mint alá-valo embert, meg-vetett; nem ſzámlálván azok-közzé, kik-

g 2. *Cor.* 2. 11 nek látván jó magok-viſeléſét és elő-menetelét, írégykedik reájok, és ſzűntelen oſtromolya őket. és tudgyad, hogy ezt az őſztönözéſt azért ſzenvedted, hogy ottan chak vénſégedben tanúlly könyörűlni más nyomorúſágán.

Harmadik Haſzon az; hogy az Ördögnek álnokſágát, és balgatagſágát-is eſzűnkbe vegyűk: álnokſágát, hogy tudgyunk ellene-állani; balgatagſágát, hogy ne félly ünk fölöttébb tőle. Mindenikét meg-érthettyűk a' mái Evangéliomból. Azt mongya Sz. Pál [g]; hogy *Meg nem chalattatunk a' Sátántól, ha tudgyuk az ő gondolatit.*

C Sok álnokſágit találhyuk a' mái Baj-viadallyában: I. Az vólt: Hogy barátſágnak és a' Kriſtus haſzna kereſéſének ſzíne-alatt, akarta őtet meg-chalni; és a' teſti táplálásnak paláſtyával fődte-bé a' torkoſságnak mérgét: és azért várta, hogy meg-éhezzék; és úgy mondotta, hogy a' kőveket kenyerekké változtaſſa. Mint-ha azt mondotta vólna: Miért ſanyargatod tovább magadat? nem méltó embernek terméſzetét meg-rontani, és életét meg-rövidíteni: de mint-hogy itt egyéb mód ninchen, *Ha Iſten Fia vagy, mongyad hogy e' kővek kenyerekké légyenek.* II. Az: Hogy kichinyen kezdette, de igen nagyba akarta a' Kriſtuſt ejteni: tudni illik, hogy *le-eſvén imádná őtet.* III. Az: Hogy, noha egyſzer, és kétſzer meg-győzettetett: mindazáltal el nem állott, hanem harmadſzor-is meg-kíſértette Urúnkat. IV. Az: Hogy a' mivel Urúnk óltalmazta magát, azzal támadott-ellene: mert, midőn az első kíſértetnek nyila-ellen, Urúnk a Sz. Iráſnak paizát fordította, mingyárt abból chinált nyilat, és máſodſzor az Iráſſal ment-ellene. V. Az: Hogy nagy dolgot igen ólchón akart venni, és Urúnkat chak ſzáraz kenyérrel kínálta; a' mint Ádámot-is chak egy almával chalta-meg. VI. Hogy meg-mutatta Urúnknak e' Világnak minden Orſzágit, midőn azokat néki ígérte: de nem mutatta-meg mennyi

D gond, fáradſág, bú, és veſzedelem vólt azok-alatt.

Ez álnokſágoknál, nem kevesebb Bolondſágit találhyuk a' Sátánnak a' mái Evangéliomban:

I. Bolondſága: Hogy nem tudván ki légyen a' Kriſtus, meg-merte kíſérteni; és azt gondolta, hogy a mint Ádámot egy almával meg-ejtette, Urúnkat-is meg-ejti chak ſzáraz kenyérrel-is. mert nagy bolondſág vólna azt alítani, hogy a' minémű veſzſzővel a' kis gyermeket meg-futamtattad, azzal az erős próbált vitézt-is el-kergetheted.

II. Hogy látván, mint viſelte magát Urúnk az első Kíſértetben (melly kichíny dolognak tetſzett,) nem engedvén néki: mindazáltal a' máſodik és harmadik Kíſértetben nagyobb dolgokra akarta vinni. mert bolondſág vólna; attól ſzáz forintot kérned, a' ki kéréſedre őtvent vagy tízet ſem adott.

III. Hogy a két első Kíſértetben, azt mondotta: *Ha Iſten Fia vagy*: azzal magát el-árúlván. mert ha annak akart végére menni, ha Iſten Fia-e a' Kriſtus; nem mingyárt azt kellett vólna kérdeni: hanem távúl kellett vólna kerengeni, míg valamit ki-vehetett vólna belőle.

IV. Hogy kérdezkedésével semminek végére nem mehetett. Mert, ha szintén mindenek kedve-szerént lőttek volna-is: azt a' mit kívánt, meg nem érthette volna-is. mert nem chak az Isten Fia változtathattya a'követ kenyérré, hanem a'puszta ember-is, Isten erejével: nem chak az Isten Fia bochátkozhatott volna sérelem-nélkül alá a' Templom tetejéről, hanem a'puszta ember-is, az Angyalok segétségével; a'mint Habakuk Prophétát az Angyal hajánál-fogva Babyloniába vitte *: és nem chak az Istennek természet-szerént-való Fia nem imádgya az Ördögöt, hanem a'puszta emberek-is, kik az Istennek kegyelméből-való fogadott fiai, az Igazak; kik nem hogy imádnák, hanem inkább üldözik.

V. Hogy gyakorta meg-változtatta a'harcznak helyét. melly bizonyos jele, vagy a'chalárdságnak, hogy ellenségét meg akarja tréfálni; vagy az erőtlenségnek, hogy, nem bízván erejéhez, helyét változtattya, mellyet az ellenség könnyen észébe vehet. Így mondották a Syriai Királynak az ő szolgai [h], az Izraël fiairól; hogy *A'Hegyek isteni az ő Istenök, és azért győzték-meg őket: azért jobb hogy a'mezőségen hadakozzanak ellenek, és ott meg-győzik őket.* De a'Helyeknek válaszásában-is meg-mutatta Bolondságát: mert sohúlt könnyebben meg nem győzhetni az Ördögöt, mint e'három helyen: 1. A'Pusztában; a' hol semmi külső foglalatossága ninchen az embernek, mellyel az Ördög meg-chalhassa, hanem chak az egy Istennel nyájaskodik: a'Városokban pedig, a'sok ember-között, sok tőröket hányhat, hogy az embert meg-foghassa. 2. A'Templomban, melly az imádságnak helye és háza: az Imádság pedig hatalmas fegyver az Ördög-ellen. 3. A'magas Hegyen; melly fel-emeli az embert, hogy elméjével-is el-szakadván a'földtől, *az oda-fel-valókat keresse, a'hol a' Krisztus vagyon* [i]: *az oda-fel-valókról elmélkedgyék, nem a'földiekről.*

VI. Bolondsága az vólt: Hogy maga-ellen jeles fegyvereket adott a'Krisztus-eleibe, mellyekkel valóban harczolhatott ellene: 1. Negyven napig hadta bőjtölni: a'Bőjt pedig a'léleknek nagy óltalma, és ugyan bé-födi embernek lelkét [k]. 2. A'Szent Irást észébe juttatta, azt elő-hozván: az pedig, mint-hogy az Isten ígéje, a'Lélek kardgya [l]. 3. Észébe juttatta Méltóságát, hogy Isten, és Istennek Fia: melly erős zabola, hogy ember a'bűntől meg-tartóztassa magát; hogy ollyan kegyelmes Attyát, a'bűnnel magára ne haragíttsa, és szép örökségét el ne veszesse. Továbbá, a'maga Méltoságának meg-gondolása-is erős zabola, hogy ember a'Bűnnek méltatlanságába ne keveredgyék. és így szoktuk a'fő ember gyermekit a'gonoszról el-téríteni, mondván: Nem illik ez hozzád; gondold-meg ki fia vagy; Atyádon gyalázatot ne tégy. 4. Az Imádságot-is észébe juttatta, mondván: *Ha imádandasz engem:* melly az Ördög-ellen, mind dárda's mind nyíl, és mind távúlról's mind közelről el-kergetheti. 5. Paizúl észébe juttatta az Angyali őrizetet, mellyel nagy bátorságot adhatott a'Krisztusnak: mert, ha az Isten olly szorgalmatos gondot visel reánk, hogy chak lábainkat se üssük kőbe, nagyobb férelemtől inkább meg-óltalmaz az Angyalok-által; kiknek erejök, bölcheségök, és hozzánk-való szeretetök olly nagy, hogy az Ördög ellenek nem álhat. Továbbá, az Angyalnak egyik fő tiszti az; hogy az Ördögöt meg-győzze, és kötözze, és az embert meg-óltalmazza tőle; a'mint nyilván-való példánk vagyon a'Tobias históriájában [m].

VII. Bolondság az: Hogy a'mái kísértésében, minden mesterséges álnokságát maga-ellen ki-nyilatkoztatta; úgy hogy, Istennek segétségével, akár-ki-is észébe veheti, és el-kerülheti. I. Akkor járúlt a'Krisztushoz, midőn meg-kereszteltelkedett: mert fő-képpen a'Jó chelekedetnek kezdetin duhősködik. II. Mikor azt a'szózatot hallotta [n]; *Ez az én szerelmes Fiam, kiben nékem kedvem tőlt:* mert fő-képpen a'jó állapatban leselkedik ember-után; remélvén, hogy akkor könnyebben meg-ejtheti. III. Mikor bőjtölt. Mert mint a'vadász nem kergeti a'vadat, a'melly magától a'hálóba mégyen: azon-képpen az Ördög nem kergeti azokat, kik ő-néki szolgálnak, és a'testnek kívánságát követik, hanem a'kik azt sanyargattyák, és a'léleknek meg-hóldoltattyák. Az eb nem úgat az ismerőkre, hanem az idegenekre: az Ördög-is, nem úntattya barátit, hanem ellenségit. Ebben példázta Faraó az Ördögöt, ki akkor nyomorgatta leg-inkább az Izraël fiait, és kertőztette munkájokat, mikor Egyiptusból el akartak menni. Mi-képpen hogy a'lopók, nem ott ásnak és vígyáznak, a'hol szalma, széna, és polyva vagyon, hanem a'hol aranyat és ezüstöt tudnak: úgy az Ördög-is, leg-inkább azokat ostromlya, úgy-mond Arany-szájú Sz. János [o]; kik a'Jószágos chelekedeteket gyakorlyák. Tudgya az Ördög, hogy az új fált, meddig nedves, könyű el-rontani; a'gyenge fiatalt, könyű ki-vonni; a'nem régen el-óltott gyertyát, könyű meg-gyújtani: azon-képpen, a'ki a'jót újonnan kezdette, könyű attól el-vonni. és azért, mihelyen láttya, hogy valaki, életét meg-akarván jobbítani, valami jeles dologhoz kezd, leg-ottan ellene támad. Azért mondotta a'Bölcs [p]: *Fiam, az Isten szolgálattyára járúlván, légy álhatatos az igasságban, és félelemben, és készítsd-el lelkedet*

A

* Dan. 14. 35

B

h 3. Reg. 20. 23.

i Col. 3. 1.

C

k Pf. 68. 11. l Eph. 6. 17.

m Tob. 8. 3.

n Matt. 3. 17

D

o Homil. 1. ad Pop. Antioch.

p Eccli. 2. 1.

A

a'kísértetre. IV. Mint-hogy a'meg-mondott három helyen kísértette Urúnkat, meg-mutatta, hogy mindenűtt kell vígyáznunk; és ninch olly bátorságos hely, a'hol utánnunk ne ólálkodgyék. V. Midőn azt mongya; *Ha Isten fia vagy*, és nem mongya; Ha éhezel: jelenti, hogy őrőmeſt hízelkedik, és méltóságunkat inkább emlegeti, hogy-ſem gyarlóságunkat. VI. Mikor az éhező Kriſtuſt az ételre kiſzteti: jelenti, hogy az alkolmatoſságra vígyáz, és embernek ſzűkſégit vizgállya, hogy jobban vetheſſe-meg a'tőrt. VII. Mikor a'Kriſtuſt torkoſsággal kíſérti, a'mint Ádámot kíſértette: jelenti, hogy, a'hol egyſzer nyereſséggel járt, máſzſzor-is oda tart ſzerenchét próbálni; mint a'kuvaſz, a'hol egyſzer jó konczot kapott, máſzſzor-is oda ſiet. VIII. Mikor azt mongya; *Mongyad, hogy e'kövek kenyerekké légyenek*, és nem fáczánokká, vagy kövér kappanokká: jelenti, hogy a'mérget a'ſzűkſégnek paláſtyával fődözi-bé; mint-ha chak azt kívánná az embertől, a'mi-nélkűl nem lehet. IX. Midőn azt a'bőjtölő Kriſtuſnak mongya; jelēti, hogy az embert leg-jobb
q *Matt.4.6.* fegyverétől akarja meg-foſztani. X. Midőn az első kíſértet-után azt mongya [q]; *Bochájſd-alá magadat*; jelenti, hogy a'kit a'jótól el nem vonhat, arra akarja vinni, hogy el-hidgye magát. XI. Midőn a'Templom tetején azt mongya; *Bochájſd-alá magadat*; és a'magas

B

Hegyen, *Le-eſvén imádgy engem:* jelenti, hogy más végre fel nem emel, hanem hogy annál inkább a földhöz chapjon, és nehezben meg-ejtſen. XII. Midőn azt mongya; *Bochájſd-alá magadat:* jelenti, hogy, noha kérhet és chalogathat bennűnket: mindazáltal nem erőltethet, ſem akaratunk-ellen meg nem ejthet. XIII. Midőn azt mongya; *Ha le-eſvén imádandáſz engem*; jelenti, hogy a'gonoſzban mindenkor nevekedik: mert az égben haſonló akart lenni az Iſtenhez; moſt pedig nagyobbá, imádtatni akarván magát az Iſten Fiával. XIV. Midőn azt mongya; *Mindezeket néked adom:* jelenti, hogy chak hamis ígérettel chal-meg, mert ſemmie ninch az ebnek. XV. Midőn azt mongya; *Néked adom, ha le-eſvén imádandáſz:* jelenti, hogy ſemmit jó akaratból, vagy barátſágból nem ád; hanem chak nyereſségért kompolárkodik; többet kívánván, hogy-ſem igér. XVI. Midőn az Országnak dichőſségét említi, és nem a'terhét: álnokſágát jelenti, ki a'rózában a'tőt elrejti, hogy azt nem látván, kívánnyad a'virágnak illattyát, és meg-ſértſed magadat. Ezzel nagy ſokakat chal-meg az Ördög: mert a'kit Bűnre viſzen, chak a'győnyőrűſéget adgya-eleibe, a'Bűntetéſről nem-is emlekezik. De az emberek-is olly balgatagok, hogy az elsőn kapdoſván, a'máſikról nem-is gondolkodnak: maga nem mind arany a'mi fénlik.

C

II. RÉSZE.

ITten azt Kérdhetne valaki: Mi az Oka, hogy az Ördög olly ſzorgalmatoſon, és ſzűnetlen kíſérti az embert, hogy az őrők kárhozatra viheſſe? holott bizonnyal tudgya, hogy az emberek kárhozattya nem künnyebbíti dolgát, hanē többíti kínnyát; mint a'tűz, mentől több fát raknak reá, annál inkább ég: és nem kűlőmben chelekeſzik, mint a'ki a'maga házát meg-gyújtya, hogy a'ſzomſzédgyát kárba hozza. Felelet: Ennek egy-nehány Okai vannak:

Első Oka, az Iſten: Mert az Ördög az Iſtent, meg-engeſztelhetetlenűl gyűlőli; úgymint, ki az ő kevélyſégét meg-ſzégyenítette, és gonoſságát meg-bűntette. Ezt az Ördög el nem felejtheti. és mint-hogy ő-magán az Iſtenen boſzſzút nem álhat, ſem nem árthat néki, az Iſten képére és haſonlatoſságára teremtetett emberen akarja boſzſzúját kitőlteni. Szokás néhúl, hogy-ha meg nem kaphattyák a'kit meg-akarnának bűntetni, a'képén téſznek gyalázatot: az Ördög-is, az Iſtennek kárt nem tehetvén, a'képét űldözi. És néha az Atyák boſzſzúſágára, a'fiokat veſztik-el; mint Medéa, *Jázon*ra-valo boſzſzúſágában, hogy őtet el-hatta, a'fiait őlte-meg: az Ördög-is, a'mí mennyei Atyánkra-valo boſzſzúſágában, mínket igyekezik veſzteni.

D

Második Oka, az Ember: Kire igen írégykedik, hogy abba a'dichőſéges ſzékbe helyheztetik, a'melyből ő ki-eſett: mint-ha valamelly árúlo Urnak jóſzágát a'Király egy ſzegény ſzolgájának adná. Mikor Sault az Iſten meg-vetvén, Dávidnak rendelte a'birodalmát, főlőtte igen gyűlőlte Saul Dávidot, és ugyan halálra űldőzte [r]. Midőn *Sócrates*től azt kérdették vólna, Mit neheztelnének a'gonoſzok? azt felelte; A'Jóknak elő-menetelét. és *Ariſtóteles*-is az Irégyſéget, a'Jó ſzerenche ellenkezőjének nevezte. Azért mondotta Salomon [s]; hogy *Az Ördög irégyſégéből jött-bé a'halál a'föld kerekſégébe.* Ha valaki olly tiſztből eſnék-ki, melyben ſokan meg-maradtak; és ő-helyébe azt emelnék, a'ki nálánál alább-valo renden vólt; noha minnyájokra írégykednék, de arra fő-képpen, a'ki az ő helyét foglalta-el: úgy az Ördög-is, írégykedik ugyan az Angyalokra, kik az ő állapattyokban meg-maradtak; de ſokkal inkább boſzſzonkodik az emberre, a'ki alább-valo állapatú, és az ő méltóſágát foglallya-el. Innét vagyon, hogy mentől jámborbak az emberek, és közelebb járnak a'bóldogſághoz, annál inkább űldözi őket az Sátan.

r *1.Reg.18.9.*

s *Sap.2.24.*

t *Eccli.11.32*

Erről érthettyűk a Bölch mondáſát [t]: *Mint a' fogoly-madár bé-chalatik a'kalitkába:*

úgy a' kevélyek szíve-is. A'fogoly-madár mikor kalitkában vagyon, szomorkodik hogy szabadsága ninch a'rőpőséſre : látván azért a' szabad fogoly-madarakat, irégykedik reájok, és azt kívánnya, hogy azok-is fogságba légyenek; és mentől meſszebb vannak tőle, annál inkább kiált, hogy magához chalván, fogságba ejtheſſe. Ollyan a'Kevélyek szíve-is. A'kevély Aman igen bánta, hogy Mardokéus nagy tiſztességre ment, melyből ő-ki-esett: de fő-képpen ad Őrdőgnek szíve, ki a'kevélység fiainak Királya [u]. és azért bánnya, hogy az ember abba a'Bóldogságba igyekezik, melyből ő ki-esett; és minden módon azon mesterkedik, hogy magával eggyütt az őrők veszedelemnek nyomorúságába ejtse, és a'pokolnak fogságába rekeszsze. Innét mondotta az Isten Jóbnak, a' Behemotról [x]; hogy *El-nyeli a'folyó-vizet, és nem chodállya: és bizodalma vagyon, hogy a'Jordán az ő szájába foly:* az-az, a'mint Sz.Gergely magyarázza [y]; nem nagynak tartya az Őrdőg, hogy a'gonoszokat el-nyellye, hanem az Igazakat szomjuhozza, kiket a'Jordán vize példáz; mellyet Urúnk az ő Kereſztségével meg-szentelt. Azért mondotta Habakuk Próféta is [z]; hogy *Az ő étke válogatott.* És Sz.János azt írja [a]; hogy *Adatott néki, hogy hadakozzék a' Szentek-ellen*: mert a Gonoszokat, harcz-nélkül-is meg-hóldoltattya. Erről azt írja Sz.Agoston [b]; hogy mihelyen az Israël fiai a'Kő-sziklának vizében ittak, leg-ottan ellenek támadott Amalek: Láſsátok, úgy-mond, atyám-fiai, hogy minek-utánna valaki a'Kő-szikla vizében iszik, az-az, a'Kriſtus szentségit fel-vészi, szükség hogy harczollyon: mert mind addig nem érzi ember az Őrdőg ellenkedését, míg az ő akarattya-szerént chelekeszik. De a'ki őtet el-hadgya, és a'kő-sziklából iván, a'Kriſtuſt követi, szükség hogy azt ellenségének ismérje, a'kit a'Kriſtusért méltán meg-vetett. A'Jebusæusok Királya, úgy-mond *Orígenes* [c], mind addig sem támadott a'Gabaonitákra, míg nem frígyet vetett az Israël fiaival; akkor pedig más négy királyt-is vőtt melléje, és így ment Gabaonra: hasonló-képpen, mihelyen az ember jó társasághoz adgya magát, el-távozván a'gonoszoktól, az Őrdőg minden erejével ellene-támad.

Harmadik Oka-is, az Ember: mivelhogy külömbőz erkőlchében. A'külömbőző dolgok pedig, egy-más fogyatására igyekeznek, a'mint *Ovidius* írja [d]:

Frigida pugnabant calidis, humentia ſiccis: Mollia cum duris, ſine pondere habentia pondus:

az-az, a'hidegek a'melegekkel, a'nedvesek a'szárazokkal, a'lágyak a'keményekkel, és a' kűnyűek a'nehezekkel harczoltak. De *Cicero*-is azt mongya [e]; hogy az erkőlchőknek hasonlatossága, oka a'barátságnak: kövétkezendőűl a'gyűlőlségnek oka a külömbőző erkőlch; minémű vagyon az emberben, és az őrdőgben. Az Ember neve-szerént, emberséges, és hajlando minden kegyeſségre: az Őrdőg pedig, meg-általkodott, és kemény-nyakú. Az Ember, ha vétkezvén meg-esik, szánnya-bánnya, és sirattya bűnét: az Őrdőg pedig, arra nem megyen, és nem-is mehet, hogy bűnét meg-szánnya, magát meg-alázza, és penitenztiát tartſon. Innét vagyon, hogy a'kik leg-inkább külömbőznek tőle, azokat leg-inkább üldözi; tudni illik, a'Szenteket. mert a'reſtek-ellen nem-is méltóztatik harczolni. És a'mit *Ælián*us ír [f]; hogy az Oroszlány, chak prédával él, mellyet ő-maga fog, a'meg-hólt állatot pedig nem-is illeti, igen illik az Őrdőg-oroszlányhoz; kinek, a' mint nem régen mondám a'Profétából [g]; *az ő étke válogatott.* Ennek oka az, úgy-mond *Isidórus* [h]; mivelhogy az Őrdőg a'Szentekben belől nem uralkodik, kivűl tusakodik ellenek: és a'ki belől el-veszteti birodalmát, kivűl indittya hadát. Ki-szabadúltak a'Szentek az Őrdőg rabságából, és azért üldözi őket; a'mint az el-szőkött rab-szolgákat kergetik az emberek: azokat pedig nem búsittyák, a'kik a'rabságot őrőmeſt el-szenvedik. Arany-száju Sz.János, más okát-is adgya [i]: Az alá-valo és el-vetett embert (úgy-mond) ha meg-ejti, nem nagy kárt tészen a'közönséges Jó életnek: de ha azt ejti-meg, a'ki mindeneknél bőchűlletes vólt, nagy veszedelmet szerez. mert nem chak ő romol-meg, hanem gonosz példájával egyebeket-is meg-ront. Innét vagyon, a'mint Sz.Gergely mongya [k]; hogy, midőn az Istennek tekélletes szolgai-ellen hadat akarnak az Őrdőgők indítani, sokan és válogatva gyűlnek-őszve ellenek.

Negyedik Oka, az Őrdőg: ki a'nagy Kevélység-miatt, az Istent akarja követni; kit azért, Isten majmának-is neveznek a'Szent Atyák. Látván azért, hogy az Isten a'Jó Angyalokon, és e Jámbor Embereken-is uralkodik: ő-is uralkodni akar a'Gonosz Angyalokon, és a'Gonosz Embereken-is. mert *a'kitől ki meg-győzettetett, annak szolgája-is* [l]. Hasonló az Őrdőg, a'Párt-ütők és tólvajok fejedelméhez: ki, hogy hatalmas Fejedelemnek láttaſsék, sok szám-ki-vetett bújdosókat fogad melléje. Továbbá, mivelhogy az Őrdőg fél az útólsó Itélettől, melly-után semmi szabadsága nem léſzen, hanem az őrők tűzre vettetik, *melly ő-néki készíttetett* [m]: a'mennyíre lehet hallaſztya; tudván, hogy, ha a' Válaſztottak száma bé-telik, meg-léſzen az Itélet. és mint a'halálra-valo fogoly-is, noha nyomorúltúl vagyon dolga; mindazáltal utólsó veszedelmét, valamíg lehet, el-von-

A

u *Iob.* 41. 25.

x *Iob.* 40. 18.
y *Lib.* 33. *Moral.* c. 7.

z *Hab.* 1 16.
a *Apoc.* 13. 7.
b *Serm.* 93. *de Tempore.*

B

c *Hom.* 11. *in Ioſue.*

d *Lib.* 1. *Metamorph.*

e *In Lælio.*

C

f *Lib.* 2. *de Animalibus,* c. 3.
g *Hab.* 1. 16.
h *Libr.* 3. *de Summo Bono.*

i *Homil.* 1. *ad Pop. Antioch.*

k *Lib.* 3. c. 7. *in lib.* 1. *Reg.*

D

l 2. *Pet.* 2. 19.

m *Matth.* 25. 41.

A

tattya: azon-képpen az Őrdög-is, noha nyomorúltúl vagyon dolga, és a' poklot mindenűtt véle hordozza; mindazáltal, hogy annál-is nyomorúltabb ne légyen, a' Bírónak új sententziájával, azon vagyon, hogy az, mentől tővább lehet, él-halladgyon. És ez elég légyen ez-úttal az Őrdög Kísértetiről, vagy a' Kísértő Őrdögről.

III. RÉSZE.

LÁssuk már azt-is, mit tanúlhatunk a' Kriſtuſtól, mint viſelte magát az Őrdög-ellen. ELŐSZŐR: Hogy a' Kriſtus a' Sz. Lélektől a' puſztába vitetett, a' mint három Evangeliſta írja [n]: azzal minket arra tanított, hogy minden dolgainkat a' Sz. Léleknek tanítása- és vezérlése-ſzerént rendellyük; nem követvén, ſem a' teſtnek kívánſágát, ſem a' világnak ſzokáſát; hogy valóban mondhaſſuk Sz. Pállal [o]: *Nem teſt-ſzerént járunk, hanem Lélek-ſzerént.* Ennek nagy haſzna vagyon: mert, *Valakik az Iſten Lelkétől vezettetnek, azok Iſten fiai* [p]; Azért ſinti azon Sz. Pál a' Híveket [q]: *Lélek-ſzerént járjatok, és a' teſtnek kívánſágit véghez nem viſzitek.* és nagy okát adgya [r]: Mert, *ha a' teſt-ſzerént éltők, meg-haltok* (örök halállal:) *ha pedig Lélekkel a' teſt chelekedetit meg-öldöklitek, éltők.* A' kik a' Teſt-ſzerént élnek, annak kívánſágit követvén, ollyanok, mint a' kik kochin akarván járni, bolond, vagy áruló kochiſt kereſnek, ki minden bizonnyal nyakokat ſzakaſztya: de a' kik a' Lelket követik, tűdós, és hűv kochiſra bízzák magokat, bátorſágoſon járnak, és a' hová igyekeznek, bizonyoſon el-jutnak. Innét mondotta Dávid [s]: *A' te jó lelked el-viſzen engem az igaz földre.* És azont mondhatta vólna a' vén Simeon: *ki a' lélek-által, ment a' Templomba* [t]. és Sz. Pal, ki *Meg-kőttetvén lélekben,* az-az, a' Lélek-által, a' ki őtet vezette: *ment Ieruſalembe* [u]; *nem tudván michodák következnének abban ő-reá: hanem chak hogy a' Szent Lélek minden városokban tudománt tőtt néki, mondván: hogy fogſágok és háboruságok következnek reá Ieruſalemben.* De most, félek rajta, keveſſen várják a' Sz. Lélek vezetéſét: ſokaknak mondhatnók pedig, a' mit a' Próféta mondott a' Bálványokról [x]: *Be-burittatott aranynyal és ezűſtel; és ſemmi Lélek ninch az ő belső réſzeiben:* az-az, minden dolgokban chak az aranyra és ezűſtre néznek, e' világi gazdagſágot kereſik; nem gondolván azzal, ha Iſten-ſzerént chelekeſznek-e, vagy nem; mint-ha ſemmi lélek nem vólna bennek, ſem a' Sz. Lélek nem oktatná, ſem a' lelki-iſméret nem furdalná őket. Így a' ki meg-házaſodik, nem gondol az Iſten tiſzteſségével, ſem lelke üdvőſségével; nem néz arra, ha Kereſztyén-hitű-e, jó-erkőchű-e a' kit venni akar, hanem gazdagot keres. A' ki hadba megyen, nem igyekezik arra, hogy az igaz ügyet, vagy Hitet óltalmazza, hanem hogy ſok prédát kapjon. A' ki Pappá léſzen, nem törődik abban, hogy ſok lelkeket nyerjen az Iſtennek, hanem hogy jó jövedelme légyen. Ez az oka, hogy ſokan meg-győzettetnek az őrdögi Kísértettől.

B

C

MÁSODSZOR: JÉSUS a' lélektől vitetett a' puſztába, hogy meg-kíſértetnék az Őrdögtől. Noha jó jel az emberben az Őrdögnek kíſértete; és azt jelenti, hogy nem barátya az Őrdögnek; annak-fölötte, ſok haſznái-is vannak a' Kíſértetnek, a' mint máſutt meg-mondottam: mindazáltal, ſenkihez nem illik hogy kíſértetet kereſſen; holott még Urúnk-is, noha bizonyos vólt hogy meg nem győzheti az Őrdög; nem kereſte a' Kíſértetet, ſem magától a' puſztába nem ment, hanem a' Sz. Lélektől vitetett: tanítván minket, hogy a' bűnre-vezető okokat ne kereſsük, iſmérvén magunk gyarlóſágát. Ezt jelenti a' Bölch, mondván [y]: *Ki könyörűl a' kígyótól meg-mardoſtatott bűbájoſon, és mind azokon kik a' fenevadakhoz közelgetnek? úgy a' ki a' hamis férfiat követi-is,* 's annak bűneibe keveredett. Haſonlóképpen, a' ki maga kereſi a' Kíſértetet, és meg-eſik, nem méltó ſzánakodáſra. Távúl járj azért, iſmérvén magad gyarlóſágát: mert, mi-képpen hogy a' taplóba hamar bé-eſik a' tűz, és azonnal meg-gyulad: azon-képpen a' mi gyarló terméſzetünk, az alkomatoſságban hamar meg-tántorodik. A' ki puska-port hordoz a' vállán, vagy ſzalmát viſzen a' fején, nem mégyen a' tűzes lapta-hányo ellenség-közíbe; tudván, hogy chak egy ſzikra-is el-veſztheti. A' ki meg-gondollya mint járt Dávid egy tekíntett-miatt, nem künnyen chatáz minden-felé ſzemeivel. Erről magyarázza lelki értelemmel Sz. *Cyrillus* [z], ama' parancholatot [a]: *Mikor ember minap vőtt feleſéget, ne mennyen hadba.* a' Feleſégen, a' Jóſzágos chelekedetet érti, melyhez ha chak nem régen házaſodtunk, ha abban meg nem gyarapodtunk, nem kell harczra mennünk, magunkat fölöttébb próbálnunk.

D

Azt írja Sz. Pál [b]; hogy *Moyſes hittel hadta-el Egyiptuſt.* magyarázván azt Arany-ſzáju Sz. János [c], azt kérdi: Miért futott-el Moyſes Egyiptusból? ha erős hiti vólt, nem kellett Faraótól félni. És azt feleli; hogy azt Moyſes, Hitből chelekedte: melly arra tanittya az embert, hogy, a' hol fél a' veſzedelemtől, onnét el-fuſſon, és oda viſzſza ne térjen az Iſten parancholatty a-nélkűl; a' mint Moyſes ſem tért Egyiptusba, hanem mikor az Iſten nyilván meg-parancholta néki. Azon Sz. Doktor, erre magyarázza [d] Urúnknak mondáſát [e]: *Vígyázzatok, és imádkozzatok, hogy kísértetbe ne eſſetek:* és azt mongya; hogy ſemmi-

képpen

n *Matt.* 4. 1. *Mar.* 1. 11. *Luc.* 4. 1.
o *Rom.* 8. 4.
p *Rom.* 8. 14.
q *Gal.* 5. 16.
r *Rom* 8. 13.
s *Pſ.* 142. 10.
t *Luc.* 2. 27.
u *Act.* 20. 27
x *Hab.* 2. 19
y *Eccli.* 12. 13.
z *Lib.* 5. *de Adoratione, pag.* 112.
a *Deut.* 24. 5.
b *Heb.* 11. 27
c *Hom.* 26. *in Ep. ad Hebr.*
d *Homil.* 5. *in Ep. ad Hebr.*
e *Mat.* 26. 41

képpen nem kell embernek kísértetet keresni, hanem vígyázásban kell lenni, hogy, ha harcz támad ellene, magát meg-óltalmazhassa. Nem szabad akár-mi vitéznek harczot kezdeni, hanem a' fő Hadnagytól kell várni; de midőn már a' harczon vagyon, méltó vitézkedni: azon-képpen midőn a fő Hadnagy az Isten, olly helyre rendel, a' hol kísértetek találnak, ott bátorságoson harczolly; mert a' ki harczra vitt, el nem hágy, sem nem engedi, hogy *erőd-fölött kisértettessél, hanem a' kisértettel elő-menetelt-is szerez* [f], *hogy el-szenvedhessed.* Azt kérdi Sz. Agoston [g]; Miért engedte az Isten, hogy némelly nagy Szentek megessenek, kik erősseknek láttattak a' jóban? És azt feleli; hogy azt az Isten nagy bölcheséggel chelekedte, hogy senki maga erejében ne bíznék, és mindenkor félve járna. mivelhogy sohúlt mind addig-is bátorságosok nem lehetünk, míg nem abba a' Jerusalembe nem jutunk, melynek *kapuinak zárját az Isten erősítette-meg* [h]. Szent *Ierónymus* pedig azt írja [i]; hogy az Israël fiai, mikor az Igéret-földére mentek, minket példáztak; és, hogy a' huszon-harmadik szállások, a' hol tábort ütöttek, *Thaat*-nevű helyen vólt, melly *Félelmet* tészen: mivelhogy a' félelem, a' jószágos chelekedetnek őrizője; és a' bátorság, közel jár az eséthez. és Salomon azt mongya [k]; hogy, *Bóldog ember, a' ki mindenkor fél.*

HARMADSZOR: A' Kristus a' Sz. Lélektől, nem valami palotába, vagy roppant városba vitetett, hanem a' Pusztába: jelétvén, hogy, ha az Ördögöt meg akarjuk győzni, hasonló helyt keressünk: az-az, a' sokaságtól el-távozzunk, a' hol az Ördögnek nagyobb ereje vagyon, és több álkolmatossága a' viadalra. mert nem egyedűl hadakozik ellenünk, hanem sokad-magával. A' ki tudgya, hogy az ellensége társokat fogadott melléje, és azokkal jár: meg-gondolván, hogy *Hercules* sem harczolhat kettő-ellen eggyűtt; azon mesterkedik, hogy egyedűl találllya, remélvén, hogy úgy meg-győzheti. A' mi ellenségünk az Ördög [l], társúl ellenünk meg-fogadta a' Világot, és a' Testet, kiknek segétségével sokat árthat: mert nagyobb részét az embereknek, vagy a' Világnak hamis ítéletivel, vagy a' Testnek hízelkedésivel challya-meg. Ákábot, a' hamis Profétákítéletivel, kik az ő palotájában vóltak, veszttette-el [m]: Dávidot, a' Betsabee szépségével, kit a' Királyi háznak, vagy palotának folyosójáról látott, ejtette-meg [n]. Az-okáért azon legyünk, hogy ne mulasszunk ott, a' hol illyen társai vannak, kikkel erőt vehessen rajtunk: hanem a' pusztába siessünk, a' hol egyedűl találván őtet, meg-győzhessük; a' hol se e' Világnak fugallásit ne halhassuk, se a' Testnek szépségit ne láthassuk, se kívánságit ne érezhessük. A' sokaság-között, künnyen Boszszú-állásra hajol az ember; mert sokaktól hallya, hogy szégyen boszszút nem állani: a' Gazdagság kívánására; mert láttya, hogy e' világon chak a' gazdagoknak vagyon hitelök, bőchülletök, elő-menetelök: a' Bujaságra-is; mert a' világi emberek, bővséges étellel és itallal hizlallyák testöket.

Az-okáért, sok Szent emberek, félvén e' világnak és testnek chalárdságitól, a' pusztába kívánkoztak, melyben örökké bátorság vagyon [o]. Jól értette ezt Dávid: *Es mondék,* úgy-mond [p]; *Ki ád nékem tollakat mint a' galambnak, és röpülök, és meg-nyugszom? Imé el-futván el-távoztam, és a' pusztában laktam.* Vallyon miért? *Mert hamisságot láttam, és ellen-mondást a' Városban* [q]. Azt írja Sz. Pál *Moysestől* [r]; hogy *Nem akart az ideig-valo bűnnek gyönyörűségében lenni:* mellyet Némellyek a' Farao Udvaráról vagy palotájáról értnek; mert a' Fejedelmek udvarában, sok okok vannak a' bűnre: Némellyek valami népes Városról, melyben hasonló-képpen sok gonoságok történnek, és nehéz embernek abban bűnnélkül meg-maradni. A' Zidók, a' Törvényt a' kapuban szolgáltatták, nem chak azért, úgy-mond Sz. *Ierónymus* [s], hogy a' Város-béliek annál nagyobb békeségben lennének, mennél kevesebb viszsza-vonyás történnék a' Városban; hanem azért-is, hogy az eggyűgyű emberek, ne látnának a' Városban sok gonoságokat, és ne követnék azokat. Dávid, a' míg Saul-előtt a' pusztában bújdosott, olly tísztán tartotta lelkét, mint-ha valami szent helyen lakott vólna; a' mint ő-maga mongya [t]: *A puszta, és járatlan, és vizetlen földön, mint a' szent helyen úgy jeleném-meg néked.* mert akkor, sem a' másét el nem vötte, sem ellenségén boszszút nem állott, noha vólt módgya benne. sőt még azon-is fájt szíve, hogy a' Saul köntösében el-metszett vólt [u]: De a' Városban, jó szolgájának feleségét-is el-vötte, és ő-magát árúltatással meg-ölette [x]. Azért mongya Sz. Pál [y] a' régi Szentekről; hogy *A' pusztában bújdostak, a' hegyeken, és barlangokban, és a' föld üregiben:* azért, kétség-nélkül, hogy a' bűnre-valo okokat el-kerülnék. kiket az Új Testamentomban, sok ezer szent Remeték követtek. Nem heában mondotta a' Bölch [z]: *Ne nézegess ide's tova a' Város szorosin, se ne bújdosál annak útzáin. Fordítsd-el orczádat a' fel-ékesítetett aszszonyról, és az idegennek szépségét ne nézegesd. Az aszszonyok szépségeért sokan el-vesztek: és attól a' kívánság, mint a' tűz fel-gyulad.*

Erről érthettyük az Isten mondását Jóbhoz [a]: *Ki bochatotta szabadon a' Vad-szamárt? és annak köteleit ki öldotta-el? kinek házat adtam a' pusztában, és az ő hajlékit a' soványföldön.*

A

f 1. Cor. 10. 13.
g Libr. de Correp. & Gratia, c. 13.
h Ps. 147. 2.
i Ep. 127. ad Fabiolam.
k Prov. 28. 14.

B

l 1. Pet. 5. 8.
m 3. Reg. 22. 6. 34.
n 2. Reg. 11. 2. 3.

C

o Isa. 32. 17.
p Ps. 14. 7.
q vers. 10.
r Heb. 11. 25.
s In cap. 5. Amos.
t Ps. 62. 3.

D

u 1. Reg. 24. 6.
x 2. Reg. 11.
y Heb. 11. 38.
z Eccli. 9. 7.
a Iob. 39. 5.

A

Meg-útállya a'Váraſnak ſokaságát, és az őſztőnőzŏ kiáltását nem hallya. E mondáſnak bőtűſzerént-valo értelme igaz, és nyilván valo: de ſzép lelki értelme-is vagyon. mert bőtűſzerént, ſok egyéb állatok vadabbak, és távúlb járnak a'Váras ſokaſágától; és ſokkal nehezben ſzelídűlnek-meg; mint a'vad-kechkék, unikorniſok, &c. A'Vad-ſzamárról azt írják: 1. Hogy félénk, és ſohúlt nem bátorſágos, hanem chak a'puſztában. Azért mongya Jeremías [b]; hogy *A'Vad-ſzamár a'puſztához ſzokott.* és Oſéas [c]; hogy, *Egyedűl magának vagyon.* 2. Hogy az Oroſzlány igen győnyőrkődik annak húſában, és igen őrőmeſt vadáſzſza; a'mint a'Bőlch jelenti, mondván [d]: *Az Oroſzlány vadáſzáſa a'Vad-ſzamár a'puſztában: úgy a'gazdagoknak-is eledeli a'ſzegények.* Félvén azért az oroſzlánytól, mentől távúlb mehet tőle a'puſztában, el-megyen, és úgy óltalmazza magát. Azt mongya azért Sz. Gergely [e]; hogy az Igaz embert példázza: ki mindenűtt félvén, ſohúlt bátorſágot nem ígér magának; tudván, hogy *Bóldog ember, a'ki mindenkor félf.* és a'pokolbéli Oroſzlány, igen vadáſzſza az Igaz embert, mint-hogy *az ő éledele válógatott g.* Az Igaz ember azért, a'magán-valo lakáſt ſzereti, és kereſi: kinek az Iſten ő-maga óldgya-fel kőteleit, ki-ſzabadítván a'ſokaſág-kőzzűl, hogy azoknak gonoſz példáját ne kőveſſe, és magát el ne veſzeſſe: házat ád néki a'puſztában, hogy ne kívánnya a'városban-valo lakáſt: és hajlékot a'ſovány főldőn; arra tanítván, hogy a'teſtet ne hizlallya jó-lakáſſal; hogy az őſztőnőzŏ Őrdőgnek ſzavát ne hallya, ki mindenkor izgattya az embert, nem-hagyván nyugodalmat néki.

b Ier. 2. 24.
c Oſe. 8. 9.
d Eccli. 13.
e Lib. 30. Moral. c. 28.
f Prov. 28. 14
g Hab. 1. 16.

B

Kétſég-nélkűl az Iſten meg-óltalmazhatná az Igazakat a'gonoſzok-kőzőtt-is, mint Danielt az oroſzlányok-kőzőtt [h]; a'három ifiat az égő kemenczében [i]; az Iſraël fiait a'tenger- és a'Jordán-vize-kőzőtt [k]. Tudgyuk, hogy midőn Egyiptusban nagy temérdek ſetétſég vólt, az Iſraël fiainál fényes világoſság vólt [l]: és mikor az Egyiptiuſoknak vizők vérré változott, az Iſraël fiai tiſzta vízzel éltek [m]: és midőn az Angyalnak fegyvere az Egyiptiuſoknak minden első-ſzűlőttőket meg-őlte, az Iſraël fiait nem bántotta [n]. és azon módon, az Igazakat-is meg-óltalmazhatná a'gonoſzok-kőzőtt. De azt nem mindenkor akarja; hanem gyakrabban azt akarja, hogy az alkolmatoſságból ki-mennyűnk, mint Lót Sodomából [o]: kit, kétſég-nélkűl, a'kén-kőves tűz-kőzőtt-is meg-óltalmazhatott vólna. Némelly dolgokat ő-maga az Iſten-is chodáknak, vagy chodálatoſoknak mond [p]; tudni illik, hogy az Iſraël fiait ſem a'bogarak, ſem a'kő-eső nem bántotta, mint az Egyiptziuſokat: jelentvén, hogy, a'mint nem kell mindenkor chodát várni, hanem terméſzet- és ſzokás-ſzerént-valo eſzközőkkel kell élni; úgy nem kell az Igazaknak vakmerő-képpen a'hamiſſak-kőzzé elegyedni, hanem az Iſtennek intéſét fogadni a'Proféta-által [q]: *Fuſſatok-el Babylonból, és ſzabadíttſa-meg ki-ki az ő lelkét.* És az Angyal-által [r]: *Mennyetek-ki abból én népem; hogy réſzeſek ne legyetek az ő bűneiben, és az ő chapáſiból ne vegyetek.* Ezekből pedig, nem azt hozom-ki, hogy minnyájan Remeték légyenek, ſe hogy a'Váraſokból tellyeſséggel ki-kőltőzzenek; mert tudom, hogy arra keveſſen vehetik magokat: hanem hogy a'lelki chendeſséget ki-ki-mind kereſſe, és kőveſſe, állapattya-ſzerént. Mert ugyan-is, a'mint Sz. Gergely mondotta [s], keveſet haſznál a'teſti el-válás a'ſokaſágtól, hogy-ha a'ſzívnek chendeſsége nem léend: és a'ſokaſág-kőzőtt-valo lakás ſem ártalmas, ha a'léleknek chendeſsége ott meg-marad: és azt mondhattya a'tiſzta léleknek Vő-legénye [t]: *Imé én édeſgetem őtet, és a'puſztába viſzem őtet; és az ő ſzíve-ſzerént ſzóllok.* Mellyet ha meg-fogad, e'világon lelki békeſéget nyér: a'más világon pedig az őrők bóldogſágot meg-találllya. Mellyet engedgyen minnyájunknak a'Főlſéges Iſten. Amen.

h Dan. 6. & cap. 14.
i Dan. 3.
k Exod. 14. Ioſ. 24. 6.
l Exod. 7. 20.
m Exod. 10. 23
n Exod. 12.
o Gen. 19.
p Exod. 8. 22. & c. 9. 9.
q Ier. 51. 6.
r Apoc. 18. 4.
s In cap. 39. Iob.
t Oſe. 2. 14.

C

D

HARMADIK PREDIKÁTZIO.

RÉgi kérdés: Az Ellenſégben, az erőſség-e haſznosb, vagy a'ravaſság? De ki eggyikét, 's ki máſikát alította alkolmatosbnak. A'kik *Herculeſ*el az Erőſséget vallották haſznosbnak, kűlső magok-viſeléſével-is azt jelentették, Oroſzlány-, vagy egyéb-féle erős vad-állatnak bőrét viſelvén; a'mint *Strábo* írja [a] a'*Mauru*ſokról; *Heródotus* [b], a'*Xerxes* hada-béli Szerechenyekről. A'kik pedig többet tulajdonítottak az Okos álnokſágnak, Róká-bőrbe öltőztek; mint a'*Scythák*ról írja *Séneca* [c], és *Heródotus* a'*Thráciai*akról. *Végétius* azt kívánnya a'Hadnagyban, hogy álnokabb légyen, hogy-ſem méréſzb, hogy ellenſégét maga kára-nélkűl meſterſégeſſen el-fogyaſſa. Azokáért, midőn *Lyſander*nek, a'*Lacedaemóniu*ſok Hadnagyának, azt vetették ſzemére, hogy

a Lib. 17.
b Lib. 7.
c Lib. 2. cap. 90

nem követné *Herculeſt*, hanem ſok dolgot chalárdſággal vinne inkább véghez, hogy-ſem erővel: ezt felelte *Plutarchuſnál* [d]: A'hová az Oroſzlány-bőr nem ér, Róka-bőrrel kell tóldani: az-az, a'mit ember erejével fel nem ér, álnokſággal vigye véghez. Akár-ki mit mongyon a'kérdéſre: én azt találom a'mi Ellenſégünkben az Ördögben, hogy mind a'kettővel igen bírja a'dólgot: mert mint az Oroſzlány, erős és kegyetlen; és mint a'Róka, ravaſz és álnok: és úgy, a'kik nem léſznek az ordító Oroſzlánnak prédái [e], a'*Rókáknak réſzei légyenek* [f]. Midőn az Iſtentől hatalmat vött Jób-ellen, kegyetlen Oroſzlánnak-is mutatta magát, egy órában meg-foſztván Jóbot minden marhájától, és ſzerelmes gyermekitől: álnok Rókának-is, úgy rendelvén a'gonoſz hír-mondó követeket, hogy eggyik a'máſikat érné, és chak pihenni ſem hagynák, hanem tellyeſſéggel kétſégbe ejtenék: fő-képpen, mint-hogy nem chak az emberektől lőtt kárt jelentették, hanem az Iſtentől bochátatott oſtort-is, az ég-béli tűz- és ſebes ſzél-által, hogy ſohová ne tudna folyamlani, ellenſégi lévén a'föld és az ég. Mindazáltal bizonyos, hogy többet árt álnokſágával, hogy-ſem erejével; és nem egy-, hanem ſok-féle álnokſággal. Kinek e'moſtani Predikátzióban,

I. Sok Neveit hozom-elő a'Szent Irásból.

II. Szóllok egy-nehány Álnokságiról; és azok-ellen Orvoſságokat adok.

III. Meg-mutatom, hogy ſemmi Igéretinek nem kell hinnünk.

ELSÖ RESZE.

AZ Ördög, a'mint ſok ártalmas álnokſági vannak, azon-képpen ſok névvel-is neveztetik: *Cui nomina mille: mille nocendi artes.*

ELŐSZŐR: A'mái Evangeliomban *Kiſértő*nek neveztetik [g]; nem chak egy Okért: I. Mert ő kezdette a'kíſértetet a'Paradichomban. II. Mert a'végre kíſért, hogy őrők veſzedelemre vigyen: holott az Iſten azért kíſért, a'mint Sz. Agoſton mongya [h], hogy meg-koronázzon; az Ördög pedig, hogy fel-fordíttſon. III. Mert a' Világot és Teſtet melléje fogadván, kíſértőkké téſzi. IV. Mert mindeneket, minden időben, minden helyen, minden módon kíſért. és azért ſok ábrázatba öltőzik: midőn az ember, Teſtnek és vérnek neveztetik [i]; az Ördög Oroſzlány, mert húſſal és vérrel él [k]: ha az ember Széna [l], az Ördög Ökör, és ſzénát rág [m]: ha az ember lovon űl, az Ördög Szarvas-kígyó, az ősvényen meg-marván a'lónak kőrmeit, hogy hátra eſſék a'rajta-űlő [n]: ha ki-mégyen a'Chelédes-ember magot vetni, az Ördög égi Madár, és meg-éſzi az el-vetett magot [o]: ha a'Világnak tengerén, mint az apró halak hányattatunk, az Ördög Czet-hal, vagy Vízi ſárkány, hogy meg-tréfállyon bennünket [p]: ha az ember Földnek mondatik [q], az Ördög kígyo, és a'földet éſzi [r]: ha az ember chillaggá léſzen, az Ördög olly Sárkány, hogy a'farkával az ég chillaginak harmad réſzét utánna vonnya [s]: ha az ember Ház és épűlet [t], az Ördög ſebes ſzél, és meg-rendítvén a'házat, le-ontya [u]: ha az ember Jó mag, az Ördög ellenſég, és Konkolyt vét közibe [x]. egy ſzóval, mindenné változik, hogy mindenben árthaſſon. V. Mert igen meſterſéges a'kíſértetben, és ugyan gyönyörködik benne. VI. Mert mindenből okot véſzen a'kíſértéſre, és chak kővel-is kíſérget.

MÁSODSZOR: *Sátán*nak neveztetik [y], az-az, *Ellenkező*nek: mert minden jó-ellen ellenkedik [z]; vagy *Párt-ütő*nek, a'mint Sz. *Iuſtinus* Martyr írja [a]: mert el-pártolt az ő igaz Fejedelmétől, és el-hadta lakó-helyét [b]; minket-is mindenkor Párt-ütéſre ingerel.

HARMADSZOR: *Diáboluſ*nak, az-az, *Ördög*nek neveztetik: melly név annyit téſzen, mint *Hamiſſan-vádoló, Patvarkodó* [c]: 1. Mert az Iſtent vádollya az emberek-előtt; mint a'Paradichomban chelekedett, az Iſtent írégynek és hazugnak mondván [d]. 2. Mert az embereket vádollya az Iſten-előtt; mint Jóbot [e]: kit kép-mutatónak mondott. 3. Mert az emberek-között viſzſza-vonyáſt ſzerez; a'jókat a'gonoſzok-előtt vádolván, hogy reájok támaſzſza; a'mint Mikeáſt vádolta a'hamis Próféták-által [f].

NEGYEDSZER: *Belial*nak neveztetik; az-az *El-fordúlt*nak, vagy *Iga-nélkül-való*nak: úgy-mint ki világ kezdetitől-fogva el-törte az Iſten igáját, és azt mondotta, *Nem ſzolgálok* [g]. Az-okáért jól mondotta Sz. Pál [h]: *Michoda alkovaſa vagyon Kriſtuſnak a'Beliállal?* Mert a'Kriſtus, halálig engedelmes vólt, és az engedelmeſſégnek jeles példája: az Ördög pedig, mindenkor engedetlen, egyebeknek-is gonoſz példát adván; és arra izgatván az embereket, hogy a'Kriſtuſnak gyönyörűſéges igáját el-vetvén, az ő nehéz és el-viſelhetetlen igáját vegyék nyakokba.

ÖTÖDSZÖR: Iſaías [i] *Leviátan*nak nevezi; az-az, *Meg-öregbítő*ſnek: mert ſem a' maga hatalmával, ſem a'mi nyavalyánkal meg nem elégſzik; hanem, magának nagyobb

A
d *Ita Apoph.*

e *Pſ.*103.21
f *Pſ.*62.11.

B

g *Matt.*4.3.

h *Serm.*11.

i *Matt.* 16. 17. *& cap.* 24.22.
k 1.*Pet.* 5.8.
l *Iſa.* 40.7.

C
m *Iob.*40.10.
n *Gen.*49.17
o *Luc.*8.5.
p *Pſ.*103.27.
q *Eccli.*10 9.
r *Gen.*3.14.
s *Apoc.*12.4.
t *Heb.*3.6.
u *Iob.* 1.19. *& Mat.*7.27
x *Luc.*8.23.
y *Iob.*1.6.
z *Zach.*3.1.
a *Dialogo cum Triph.*
b *Iudæ* v.6.
c *Apoc.*12.9.

D
d *Gen.* 3.1. 4.5.
e *Iob.*1.8.9.
f 3.*Reg.*22. 22.
g *Ier.* 2.20.
h 2.*Cor.*6 15

i *Iſa.*27.1.

A

hatalmat, nékünk nagyobb ártalmat kíván; a'mint a'Jób peldájából ki-tetszik: kinek elsőben, chak marhájában kívánt ártani; az-után testében-is.

k Luc. 8. 12.

HATODSZOR: Urunk *Égi-madár*nak nevezte [k]; ki az Isten Igéjének magvát kivészi az embernek szívéből, és meg-észi; az-az, *Legyek istenének*, vagy *Légy-istennek*: mivel-hogy a'légy úndok, és tisztátalan, és nyúghatatlan állat. Több neveit-is találnók az Ördögnek, mellyekből mind kegyetlensége's mind álnoksága ki-tetszik: de ezek mostan elégségesek. Lássuk már, minémű Álnokságokkal él ellenünk.

l De Disciplina, & Perfect. Monaſt. disciplı. c. 12.

Azt írja Szent *Laurentius Iustiniánus* [l]; hogy mi-képpen heában-valo munkában törődnék, a'ki az ég chillagit, vagy az esső chöppeit, vagy a'tenger fövenyit meg akarná számlálni: azon-képpen heában munkálkodik, a'ki az Ördögnek minden álnokságit elő akarja beszélleni. Az-okáért, hogy heában-valo munkában ne foglallyuk magunkat, chak egy-nehány Álnokságiról emlekezzünk e'moſtani Predikátzióban; azokról, tudni illik, mellyekben a'vitézlő, de álnok Hadnagyokat követi: mint-hogy az Embernek élete-is vitéség [m]: és az Ördög-is *Erős fegyvereſnek* neveztetett Urunktól [n]: és Sz. Pál nyilván mongya [o]; hogy *Nekünk tusakodásunk vagyon a'Fejedelmek-, és Hatalmaſságok-, és a'Világ ſetétſégének vezéri-ellen*; kik-ellen fegyvert-is rendel.

m Iob. 7. 1.

B

n Luc. 11. 21

o Eph. 6. 12.

II. RÉSZE.

ELső Álnokságát azért, vészi a'vitézlő Hadnagytól: ki eszébe vévén az ellenségnek számát és erejét, hogy a'maga erőtlenségét ki ne nyilatkoztassa, a'seregét számosbnak tetteti, hogy azzal az ellenséget meg-rettentse, és a'harcznak-előtte-is meg-futamtassa. Ezt az Álnokságot, fel-találod *Xenophon*nál: ki azt paranchollya a'lovas Hadnagynak; hogy minden lovas-mellé egy kopiás gyalogot rendellyen; hogy az ellenség a'lovak számát nem tudván, az egy choportban-lévő és levegő zászlos kopiák két annyi számot mutassanak, és az ellenséget chalárdúl meg-rémítvén, időnek-előtte meg-futamtassák. Sőt azt-is chelekeszik a'Hadnagyok, fő-képpen homályos vagy kődös időben; hogy a'vitézeket, a'kiket az ellenség nyilván nem láthát, kevessen-ként sok choportba állattyák, mindenikben trombitásokat rendelvén; kik külömb-külömb helyen, mind eggyűtt meg-fualván a'trombitákat, mint-ha sok számos seregek vólnának, meg-rémítik az ellenséget, és szívét el-vészik. Igy chelekedett Gédeon [p]: ki három-száz férfiat, három részre osztott, és trombitákat adott kezőkbe, és ej-fél-kor meg-fualván a'trombitákat, az egész tábort fel-háborítván, meg-futamtatta. Hasonló mesterséggel, harmincz Magyar vitéz, három-felől meg-űtvén, két-száz Törökőt meg-futamtatott, és nagy nyereséggel járt. Igy chelekeszik gyakorta az Ördög: erősbnek tetteti magát, Oroszlánnak mutattya magát; hogy meg-rémítvén az embert, harczolás-nélkül meg-győzze. Ezt pedig azokkal chelekeszi, kiket a'régi gonosz szokással akar a'bűnben meg-marasztani: és a'szokással azt mondattya, a'mit Sz. Agostonnak [q]: Alítod-e, hogy a'mihez szoktál, azt el-hagyhatod? Hogy léhet gyönyörűséges életed, régi szeretőid-nélkül? Es azzal napról napra hallasztotta meg-téréſét: míg nem eszébe vőtte, hogy merő gyermeki játékok; mellyeket sokan meg-győztek, és valóban az Istenhez tértek: kiknek peldáját követvén, ő-is valóban meg-tért; és mindeneket meg-vetvén, az Istennek gyönyörűséges igáját jó kedvel fel-vőtte.

p Iudic. 7. 16.

C

q Lib. 8. Confeſſ. c. 11.

Ez-ellen, jó Orvosságot ád Sz. Péter [r]: hogy, *Józanok legyünk, és Vígyázzunk.* Melly két dolog ha nálunk találtatik, nem künnyen titkolhattya-el az Ördög ellenünk-valo álnokságát, se nem tettetheti az eggyet kettőnek: mert a'mit a'Részegek kettőnek alítnak, a'Józanok egynek láttyák. mert a'bor fűsti-miatt nem kettőzik a'szemők, mint a'részegeknek: és a'mitől álmunkban meg-rettenünk és félünk, azt ímette vígyázva semminek véllyük, és meg-nevettyük. Azért mongya Sz. *Cyrillus Ieroſolymitánus* [s]; hogy az Isten malasztyával, józan elmével, és vígyázo szemekkel kell lennünk; hogy a'konkolyt búzának ne véllyük, sem a'farkast báránnak, sem az Ördögöt Angyalnak. A'Józanságról gyakorta emlekeznek az Apostolok, és minden rend-bélieknek ajánlyák. Sz. Pál, a'Püspökőktől [t], Házas-aszszonyoktól [u], a'Diákonusoktól [x], a'Vén férfiaktól [y], a'Vén aszszonyoktól [z], az Ifiaktól [a]; végezetre, mindenektől [b] azt kívánnya, hogy Vígyázzanak és Józanok légyenek. és a'ki józan, az vígyázhat: a'ki pedig a'szunnyaztato étellel és itallal terheli magát; sem a'vígyázasra, sem a'vitéſségre nem alkolmatos. Azért írta *Virgilius*; hogy a'Görögök akkor rohantak a'*Trójai*akra, mikor a'borral és álommal el vóltak temetve: *Invadunt Urbem, ſomno vinoq; ſepultam.*

r 1. Pet. 5. 8.

D

s Catech. 4.

t 1. Tim. 3. 2.

u 1. Tim. 2. 9. 16. Tit. 2. 5.

x 1. Tim. 3. 8.

y Tit. 2. 2.

z Tit. 2. 3.

a Tit. 2. 6.

b 1. Theſſ. 5. 6. 8. Tit. 2. 12. Rom. 13. 11. 13.

A'Vígyá-

A'Vígyázásra intette Urúnk az Apoſtolokat, hogy kiſértetbe ne eſnének [c]: Sz. Pál Timótheuſt [d]. Es ezt jelentették a'Szemes-állatok Ezekielnél [e], és Sz. Jánoſnál [f], mellyek rakvák vóltak ſzemekkel elől, hátúl, belől, kivűl, körös-körűl: jelentvén, hogy, ſem az ökör munkája, ſem az oroſzlány erőſſége, ſem a'ſas röpűllő gyorſaſága, ſem az ember okoſſága, nem elégſéges a' Vígyázás-nélkűl; mellyel ember meg-válaſztya a'kichintá'nagytól, és árnyékától meg nem ijed. Azt írja Sz. *Athanáſius* [g]; hogy az Ördög, el akarván Sz. Antallal hagyatni a'puſztában-valo lakáſt, Sok-képpen akarta rettenteni: Es néha hirtelen nagy zörgés támadott, az egéſz hely meg-indúlt, és nagy ſereg Ördög jött eleibe, kűlömb-kűlömb-féle vadaknak és mérges állatoknak, oroſzlány, bika, farkas, aſpis, kigyo, skorpio, párducz, és medve ábrázattyában; és mindenik módgya-ſzerént ordított és sűvöltött reája: de mint-hogy józan vólt, és vígyázott, nem chak nem félt tőlök, de ugyan chúfolta-is őket, és erőteleneknek mondotta.

MÁSODIK Álnokſágát, melly az elsőtől tellyeſſéggel kűlömbőz, azoktól a'Hadnagyoktól véſzi, kik a'vitézek ſokaſágát el-titkollyák, hogy az ellenſéget inkább ki-veheſſék, és harczra chalhaſſák. Azt írja *Aeliánus* [h]; hogy, néha a'ſereget fél-kerekdéden rendelik, és haſonló a'nevekedő Hóldhoz, melynek chak felét láthatni; de ha ki-terjeſztik, két annyinak tetſzik: mint a'kerekdéd oſzlopnak, chak az első kerekſégét láthattyuk, a'hátúlſo el vagyon tőlünk rejtve. Igen dícséri ezt a'módot *Aeliánus*, hogy több légyen a'ſeregben, hogy-ſem ember első tekintetivel eſzébe vehetné: mért úgy kűnyű az ellenſéget körűl-venni, ki kevéſnek alítván az ellene-jövő ſereget, hamar belé kap, nem tudván mitől félni.

Igy chelekeſzik az Ördög, több gonoſzt rejt-el a'Kiſértetben, hogy-ſem nyilván ki-mutat; hogy azokról, mellyek meg-engedve vannak, az embert a'tilalmaſra vigye; a'ſzükſégeſtől, a'főlöttébb-valóra és kellettlenre; a'kichinyről, nagyra. Erről ſzép példát ír Sz. Agoſton [i]: Nem tudom, úgy-mond, kichodát bolygatnak vólt a'legyek. Reátalál egy Manikæus, és láttya hogy boſzſzonkodik a'legyekre, és nem ſzenvedheti azokat; és mond néki: Ki alkotta azokat? Mint-hogy boſzſzonkodott reájok, nem merte azt mondani, hogy az Iſten alkotta, noha Kereſztyén vólt; hanem azt mondotta: Tellyeſſéggel azt hiſzem, hogy az Ördög alkotta a'gonoſz legyeket. Monda iſmég a' Manikæus: Ha a'legyet az Ördög alkotta, a'mint tőled hallom, ki okos vagy, és jól érted a'dolgot; a'méhet ki alkotta, melly kevéſſel nagyobb a'légynél? Amaz nem merte mondani, hogy az Iſten alkotta a'méhet és a'legyet nem; mint-hogy, közel járván egymáshoz, ninch nagy kűlömbſég közöttök. Az-után a'Manikæus a'méhről a'ſáskára, a'ſáskáról a'gyíkra, a'gyíkról a'madárra, a'madárról a'juhra, a'juhról az ökörre, arról az elefántra, és végre az emberre vitte; és a'nyomorúlt Kereſztyénnyel el-hitette, hogy az embert ſem az Iſten alkotta. Es így, a'ki a'legyek-miatt búſúlt, léggyé lőtt; kit az Ördög el-vitt. mert a'*Beelzebub* legyek iſtene, és *a'hólt legyek, el-veſztik a'kenet gyönyörűſégét* [k]. Látod-e mint rejti-el az Ördög dolgát, és mint viſzen a'kichinről nagyra, a'légyről az elefántra, el-titkolván elsőben a'nagy dolgot álnokúl, melyre akar vinni?

Kígyó az Ördög, elébb-elébb chúſz, és eſzedbe ſem véſzed, hogy ſzintén bé-chúſzott. Ha a'Torkoſſágra akar vinni, nem mingyárt mongya hogy tobzódgyál, vagy meg-réſzegűlly; hanem, elsőben chak azt mongya; hogy embernek ſzabad, sőt ſzükſég magát táplálni. de méreg vagyon a'méz-alatt; máſra néz. Urúnkat-is, a'ſzükſég ſzíne-alatt kiſérgette, de a'ſzükſégnek határa-kivűl akarta vinni: mert, a'mint *Theophylactus* mongya, holott a'ſzükſég egy kenyérrel meg-elégedhetett vólna, kenyereket emlegetett, hogy a'bőſéges kenyérrel telhetetlenſégre vinné. Az Épitő-meſter, elhiteti az embert, hogy valami épűletet kezgyen; és azt mongya, hogy száz forintal végh-hez vihetni: de el-kezdvén, eſzébe véſzi, hogy két vagy három annyi-is kél reá. Úgy chelekeſzik az Ördög-is: azt tetteti, hogy nem ſokat kíván: de a'ki egy úját nyújttya néki, az egéſz kezéhez kap. Igy chelekedett az Első ſzűléinkel: 1. Elméjeket a'megtíltott gyűmőlchnek ételére izgatta, mondván [l]: *Mért parancholta nektek az Iſten hogy ne ennétek a'Paradichomnak minden fájáról?* 2. A'Fel-fualkodáſra, vagy maga-mutatáſra, mondván [m]: *Meg-nyílnak ſzemeitek.* 3. A'leg-nagyobb Kevélyſégre, mondván [n]; *Léſztek mint az Iſtenek, jót és gonoſzt-túdók.* Úgy chelekedett a'Kriſtuſſal-is: Elsőben, azzal kínálta, a'mit a'Szent emberek-is kívánnak, a'teſtnek ſzükſéges táplálásával, az ételáltal. Máſodſzor, arra ment, melyben néha a'lelki emberek-is meg-tántorodnak, vagy meg-botlanak, hogy chelekedgyenek valamit magok-mutatáſára hiu dichőſégből. Harmadſzor, arra ment (melly nem talál helyt a'Lelki emberekben,) hogy az Iſtent meg-veſſék a'világi gazdagſágért. Az-okáért, a'két első Kiſértetben, oda tötte;

[c] *Mat.* 26 41
[d] 2. *Tim.* 4. 5.
[e] *Ezech* 1. 18.
[f] *Apoc.* 4. 8.
[g] *In Vita S. Antonij.*
[h] *De Inſtruendis actebus.*
[i] *Tract.* 5. *in Ioan.*
[k] *Eccle.* 10. 1.
[l] *Gen.* 3. 1.
[m] *verſ.* 5.
[n] *verſ.* 5.

A

Ha Iſten fia vagy: de a'harmadikban,ki-hatta; mert az a'Lelki emberekhez, mint Iſtennek fogadott fiaihoz,nem illett.

Ez-ellen jeles Orvoſság, a'mit a'teſti Orvoſok a'teſti nyavalyában tanátſolnak; hogy a'dolognak hamar eleit vegyük, nevelkedni ne hadgyuk; mert nehezben érjük végét: a'mint nehezebb a'régi tőkét ki-tekerni a'földből, hogy-ſem a'gyenge fiatalt. Jól mondotta a'Bölch [o]: *A'ki a'kichinyeket meg-veti, laſſan-laſſan el-eſik.* Igy rontyuk-meg a'Kígyó fejét [p]; így chapjuk a'kő-ſziklához a'Babylóniai kiſdedeket [q]. A'ki a'pataknak kezdetin által nem akar menni,úgy meg-árad ſokára,hogy által ſem mehet. Egy ſzóval, nem kell az Ellenſéget kiſded-korában nyugodtatni, hanem mingyárt ellene kell harczolni: ha kűlőmbet chelekeſzünk, az ő erejével a'mi veſzedelmünk nevekedik.

o *Eccli.* 19. 1.
p *Gen.* 3. 15.
q *Pſ.* 136.

HARMADIK Álnokſágát, azoktól a'Hadnagyoktól véſzi, kik egy ideig békével hadgyák az ellenſéget,hogy bátorſágos lévén,magára gondot ne viſellyen; és,a'mikor eſzébe ſem véſzi,el-veſzſzen. Gyakorta így chelekeſzik az Ördög: ki, a'mint Sz. Gergely írja [r], minek-utánna a'mi elménkbe a'kíſértetet bé-űtötte, meg-ſzűnik ideig a'kíſértéſtől: nem hogy gonoſſágában véget veſſen, hanem hogy, a'kiket a'nyugodalom által bátorſágoſokká tőtt, hirtelen reájok űtvén, véletlenűl el-nyomja. *Iulius Frontinus* ír erről a'meſterſégről [s]: midőn az ellenſég azt tetteti, hogy vagy úntában el-távozik, vagy féltében el-fút: és azt mongya, hogy azzal győzte-meg *Phormio* a'*Chalciſiakat*, *Ageſilaus* a'*Phocæa*iakat, *Alcibiades* az *Bizantinuſ*okat: és a'Sz. Irásban Jóſue, a'Háiakat [t]; és az Iſraël fiai a'Benjamitákat [u]. Az Ördög-is, hogy ne láttaſſék főlőttébb unſzollani bennűnket, egy-ideig el-távozik, hogy orvoſſágot ne kereſsűnk; mint-ha a'betegség ſűllyos és veſzedelmes vólna, hogy féltűnkben el ne távozzunk a'gonoſz társaſágtól,vagy ſzokáſtól. A'hažártoſok,midőn valami tudatlan játékos társra találnak, a'ki, félvén meſterſégőktől, nem merne vélek jádzani: ſzánt-ſzándékkal elsőben valamit el-veſztnek,hogy a'tudatlã játékos néki bátorodván,és a'játéknak édeſedvén, nagyobb ſomma pénzt tégyen-fel; és valamit nyert, sőt annál-is többet, mind eggyűtt el-veſzeſſe. Úgy tetteti magát az Ördög-is, mint-ha meg-győzettetett vólna: hogy az embert henyélő bátorſágra viheſſe, és inkább meg-ejtheſſe. Ezt chelekedte Kriſtus Urúnkal-is, noha meg-chalatott igyekezetiben: mert azt írja Sz. Lukách [x]; hogy *El-végeztetvén minden kíſértet,* (akkor) *az Ördög el-távozott tőle,egy ideig:* tudni-illik, a'míg predikállani kezdett, és chodákat tenni: mert leg-ottan meg-kiſértette a'Fariſæuſok-, és Irás-tűdók-által, kik az Ördög tagjai vóltak; a'mint Arany-ſzáju Sz. János mongya [y]: és fő-képpen, mikor keſerves kínt és halált ſzenvedett. mert akkor az Ördög-is a'Kereſzt-fának ſzarván vólt, kereſvén valami vétket benne; a'mint *Cæſariuſ*nál [z] olvaſſuk, hogy azt az Ördög ő-maga meg-vallotta egy betegnek: noha,mint egyébha, meg-chalattatván,ſemmit benne nem talált.

r *Lib.* 3. *Mor. c.* 16.
s *Lib.* 3. *Strat.* c. 11.
t *Ioſ.* 8. 20.
u *Iudic.* 20. 41.
x *Luc.* 4. 13.
y *Hom.* 13. *in Matt.*
z *Lib.* 12. *c.* 5.

Ez-ellen jó Orvoſſág, a'mit Sz. *Ieronymus* ír, egy *Ruſticus*-nevű Barátnak [a]: Valamit munkálkodgyál, hogy az Ördög mindenkor dolgozva találljon. Nem heában mongyák a'Hívolkodáſt az Ördög párnájának: mert azon, úgy-mint puhán, kedve-ſzerént űl,és azzal az embereket hamar tőrbe ejti. Sz. Bernárd a'Hívolkodáſt, a'heában-valo tréfálás annyának mongya, és a'Jóſzágos chelekedetek moſtohájának [b]. *Caſsiánus* pedig azt írja [c]; hogy az Egyiptziuſi régi Atyáknál bizonyos vélekedés vólt, hogy a'dolgozó Barátot, egy Ördög oſtromlya; a'Hívolkodót pedig, ſzámtalanon unſzollyák. nem hogy nehezebb vólna a'henyélőt meg-győzni: hanem hogy a'dolgozót, az egy hívolkodáſnak lelke kíſérgeti; a'hívolkodó embert pedig, minden gonoſſágra hajthatni; és az-okáért ſokan forgolódnak kőrűle, hogy ſok-féle vétekbe ejtſék. Máſutt pedig azt írja,egy Iſten-félő Remete Pál-felől [d]; hogy minden eſztendőben keze-munkáját meg-égette: mert ſem el nem adhatta, ſem a'hívolkodáſt nem kedvelte. Azért mongya Sz. Agoſton [e]; hogy, a'míg Dávid hadakozott, nem oſtromlotta a'bujaſág: hanem mikor othon hívolkodott, paráznává és gyilkoſſá lőtt [f]. Sámſont, míg a'Filiſtæuſokkal harczolt,meg nẽ foghatták az ő ellenſégi: de, midőn hívolkodva a'feleſégének ölében alutt,meg-fogván, meg-vakították [g]. Salomon, míg az Iſten templomának építéſében foglalta magát, meg-menekedett a'paráznaſágtól: de meg-ſzűnvén a'munkától, a'bujaſág őſztőnét érzette; és az aſzſzony' állatoktól meg-chalattatván, a'Bálványokat imádta. Az-okáért, a'Hívolkodáſt igen el kell távoztatnunk: Mert, ki lehet Dávidnál ſzentebb? Sámſonnál erősb? Salomonnál bölchebb? kik mind megeſtek hívolkodván. De nem minden dolgozás és foglalatoſſág,menti-meg az embert az Ördög kíſértetitől. mert ſok míves-emberek,kemény munkájokban-is,ſok heábanvalo dolgokról ſzólnak,és gondolkodnak, és az Ördög hálójába akadnak: hanem, a'

a *Ep.* 4. *c.* 1.
b *Lib.* 2. *Confid. c. ult.*
c *Lib.* 10. *de Inſtit. Renunt. c.* 23.
d *Cap.* 24.
e *Serm.* 17. *ad Fratres in Eremo.*
f 2. *Reg.* 11. 4.
g *Iudic.* 16. 21.

kézi

kézi múnka-mellett, az elme-is jóban tôrôdgyék; és az Istenrôl gondolkodván, munkáját annak tiszteſségére rendellye, és úgy vészi munkájának valóban haſznát, és jutalmát.

NEGYEDIK Alnokſágban, azokat a'Hadnagyokat követi az Ördög, kik meggyôzettetvén, más Fejedelmekhez folyamodnak ſegétſégért: nem hogy azokat ſzeretnék, a'kikhez folyamodnak, hanem hogy gyûlôlik azokat, a'kik gyôzedelmet vôttek rajtok, és boſzſzút akarnak azokon állani. Igy chelekedtek a'mi idônkben némelly Pártoſok: kik a'Tôrôkhôz chatlották magokat, hogy a'Kereſztyén Fejedelmen, ki meggyôzte ôket, boſzſzút állanának; azt mondván némelly Pogánnyal: *Flectere ſi nequeo Superos, Acheronta movebo.* Az Ördög-is, eſzébe vévén, hogy a'Hívektôl meg-gyôzettetik: ſzégyenletiben, és búſúltában egyebekkel közli dolgát, és azokkal-eggyûtt oſtromnak menvén, gyôzedelmét reméli; a'mint *Caſsiánus* írja [h]. Nem ſzeretik ugyan egy-máſt az Ördôgôk, hanem gyûlôlik: de mindazáltal, az Iſten-ellen, hogy az embernek árthaſſanak, meg-eggyeznek. Ezt jelenti Urunk, midôn egyrôl közzûlôk azt mongya [i]; hogy *El-mégyen, minek-utánna ki-ment az emberbôl, és melléje vészen más hét magánál gonoſzb lelkeket; és bé-menvén, ott laknak. Es annak az embernek utólſo dolgai gonoſzbak léſznek az elsôknél.* Azt írja *Orígenes* [k]; hogy, midôn a'Tiſztátalanſágnak vagy Fôſvényſégnek lelke meg-ſzállya (vagy kíſérti) az embert, nem gondol véle, ha más véteknek lelke meg-ſzállya-is, sôt egy-máſt ugyan híják. és okát adgya: mert az Ördög, nem igaz Jegyeſe a'léleknek; és nem gondol véle, ha ſzintén többen meg-hóldoltattyák-is. A' ki láttya, hogy valamelly parázna ſzemélyhez, a'kivel ô latorkodott, más bé-mégyen, nem haraghatik; mert a'ki bordélyban vagyon, mindennek enged: de ſenki nem ſzenvedi, hogy igaz Házas-társával más társolkodgyék; hanem azt kívánnya, hogy hites kötelesſégének eleget tégyen. Azon-képpen, a'melly Lélek valamelly Ördôgnek enged, ha az-után máſnak enged-is, nem írégyli az elsô Ördög; mert nem igaz jegyeſe: de az Iſten, ki a'Lelkeknek igaz Jegyeſe, fôlôtte-is bánnya, ha valakivel máſſal társolkodik.

Ez-ellen, haſonló meſterſéggel kell élni; és, a'mint ſzokták mondani, ſzeget ſzeggel kell ki-ûtni; úgy hogy, ha az Ördög ſok gonoſz lelkeket vészen maga-mellé, mi a' Sz. Angyalokat, és a'több mennyei Szenteket híjuk ſegétſégûl, hogy az Iſtentôl gyôzedelmet nyerjenek. Es mint-hogy, a'mint *Caſsiánus* írja [l], nem minden Ördög kíſérti az embert minden gonoſſágra, hanem, ki egyre, 's ki máſra; és mindenik arra, a'mellyen ô ôrvendez: azon-képpen mi-is, kûlômb-kûlômb-féle Szentekhez folyamlyunk a'vétkek-ellen; azokhoz tudni-illik, kik azokat a'vétkeket leg-inkább meg-gyôzték, és diadalmat vôttek azokon: nem hogy az Iſtentôl egyéb vétkek-ellen-is nem nyerhetnének óltalmat; hanem hogy kívált-képpen-valo tiſztteſſégôkre vagyon, hogy az ô dichôſéges gyôzedelmôkrôl emlekezûnk, és ôket követni igyekezûnk. Es így, a'Tiſztátalanſág-ellen, járúllyunk a'Szûzekhez; a'Káromlás-ellen, a'*Confeſſor*okhoz; a'Harag-ellen, a'Mártyrokhoz; a'Tévelygés-ellen, az Apoſtolokhoz; a'Tunyaſág-ellen, az Angyalokhoz; a'Torkoſſág-ellen, a'Remetékhez: mindenek-fôlôtt pedig, és minden vétek-ellen, a'ſzéplôtelen Szûzhôz, ki a'kíſértetekben-lévôknek kivált-képpen-valo Szószóllójok. Nagy Sándor, *Achilleſnek*; *Iulius* Cháſzár, Nagy Sándornak példáját hordozta elôtte; és azon igyekezett, hogy azt kôveſſe: mi a'Szenteknek, úgy-mint Kriſtus kôvetôinek példáit nézzûk, és kôveſsûk. mert azt jelenti Sz. Pál, mondván [m]: *Legyetek én kôvetôim, mint én-is a'Kriſtuſé.*

ÔTÔDIK Alnokſágát, azoktóla'Hadnyagyoktól vészi az Ördög, kik, hogy hamarébb meg-hóldoltaſſák az ellenſéget, vagy a'Vár meg-adáſára kénſzeríttſék, azt hirdetik, hogy ſemmi fogyatkozáſok ninchen; és meg nem ſzûnnek, míg nem végbe viſzik ſzándékokat. Midôn Góliat Dávidot meg-útálta- és chúfolta vólna az ô bottyával; Dávid nagy bátorſággal azt felelte [n]: *Az Ur kezembe ád téged, és meg-verlek téged, és fejedet-véſzem: és a'Filiſtauſok tábora teſteit, ma adom az égi madaraknak, és a'földi vadaknak,* melly feleleten, nem kétlem, hogy meg-ijedett, és háborodott Góliat. Azt írja *Frontínus* [o]; hogy, midôn a'*Luſitánuſ*ok azt mondották vólna *Tibérius Gracchuſ*nak, hogy tíz eſztendôre-valo élésôk vagyon, és nem félnek ha meg-ſzállya-is ôket; azt felelte: Tahát tizen-eggyedik eſztendôre meg-hóldoltatlak. mellyen meg-ijedvén a'*Luſitánuſ*ok, meg-hóldoltak néki. Midôn *Torquátus*, egy Gôrôg Váraſt vitatna; és azt mondanák néki, hogy abban az ifiakat igen meg-tanították, és igen gyakorlyák-is magokat kézſíjal és nyilakkal; azt felelte: Annál drágábban adom-el ôket rôvid nap. Az Ördög-is, ha egy-nehányſzor meg-gyôzettetik-is, azt tetteti hogy nem fél; és biztattya magát hogy diadalmat vészen: az-okáért többſzör-is mégyen ſzembe az emberrel, és Urunkat-

is három-

h Collat. 7. c. 19.

i Luc. 11. 26.

k Hom. 8. in Exod.

l Collat. 7. c. 17.

m 1. Cor. 11. 1.

n 1. Reg. 17. 46.

o Lib. 3. Strat. c. 5.

A

is háromſzor oſtromlotta. Nem chak egy nyila vagyon az Ördögnek, úgy-mond Sz. Ambrús [r]: gyakorta lövöldöz, hogy vagy ígérettel, vagy úntatáſſal meg-győzzön.

p *In c. 4. Luca.*

Ez-ellen, azt valóban el kell hinnünk, hogy az Ördög nem mind chelekedheti a'mit akar, hanem a'mit engednek néki; és méltán mondhatni ő-felőle-is, a'mit Urunk Pilátuſnak mondott [q]: *Nem vólna ſemmi hatalmad ellenem, ha te-néked onnan-felyűl nem adatott vólna:* a'mint *Caſsiánus* írja [r]. Es, a'mint Sz. Ambrús mongya [s], az Ördög hatalmat vőtt a'kiſértéſre: de nem vőtt erőt a'meg-győzéſre. Jóbnak ſemmit nem árthatott, míg nem az Iſten meg-engedte néki [t]. De még a'diſznókba ſem mehetett, a'Kriſtus engedelme-nélkül [u]: azért kőnyörgött néki, hogy azt meg-engedgye. Melyből azt hozza-ki Sz. *Cypriánus* [x]; hogy az Ördögöt, nem kell, ſem tiſztelni, ſem félni; mert ſemmit nem mivelhet az Iſten engedelme-nélkül. *Procópius*, és *Enchérius*, azzal bizonyíttyák az Ördögnek erőtlenſégét, hogy az Iſten azt mondotta néki; hogy az Aſzſzony-állat meg-róntya a'fejét [y]. Sz. *Iuſtinus Mártyr* pedig abból, hogy az Anyaſzentegyházban, az *Exorciſták* rendit még a'gyermekektől ſem tíltyák. Michoda ereje lehet tahát, ha a'gyenge aſzſzony'-állatnak lába meg-rontya a'fejét; és helyéből ki-kérgetik a'gyermekek-is? Midőn az Angyal egy Remetét olly Kalaſtromba vitt vólna, melyben ſok Barátok vóltak; ſok Ördögöket látott, kik mint a'legyek, úgy röpőſtek a Czellák-körül. És midőn onnét egy Várashoz vitetett vólna, chak egy Ördögöt látott, ki ſzunnyadozva állott a'kapunál. Es midőn az Angyaltól annak okát kérdette vólna, az Angyal azt felelte; hogy az egéſz Váras-béliek az Ördög akarattyán járnak; kiknek elég egy őrizö Ördög: a'Barátokat pedig ſokan oſtromlyák, mert minnyájan erőſſen harczolnak ellenek.

B

Senkit azért az Ördög nem erőltethet; hanem chak álnokúl és kérve hiteget, mint a'Kriſtuſt: kit noha ide's tova hordozott, az Iſten engedelméből; mindazáltal ſemmire nem készerítette, hanem chak kéremés-ſzerént jelentette kívánſágát: *Mongyad, Bochaſd alá magadat; Ha le-eſvén imádandaſz.* Es azért mongya Sz. Jakab [z]: *Ellene-állyatok az Ördögnek, és el-fút tőletek:* mert a'félénkek-ellen erős, de az erőſek-ellen félénk, és erőtlen: a'békeſégben oroſzlány, a'harczon nyúl. Innét mongya Sz. Gergely [a]; hogy igazán neveztetik *Myrmicoleon*nak; az-az *Oroſzlány-hangyá*nak, vagy *Hangya-oroſzlán*nak: mert a'félénk hangyáknak oroſzlány, a'madaraknak hangya. Azért mongya Sz. Agoſton [b]: A'Kriſtus el-jövetele-előtt, óldva vólt az Ördög: el-jött a'Kriſtus, és meg-kőtőzte. De mondanád: Ha meg-kőtőztetett, miért vészen annyi erőt? Igaz, nagy erőt vészen, de a'reſteken és tűnyákon; és azokon uralkodik, a'kik az Iſtent nem igazán félik. Mert meg-kőtőztetett, mint a'lánczon-valo éb. és ſenkit meg nem haraphat, hanem a'ki vakmerőſéggel hozzája közelget. Immár láſſátok atyámfiai, minémű bolond ember az, a'kit a'lánczra-kőtött eb meg-harap! Te ne járülly hozzája, e'világi kívánſágok-által; és ő nem mér hozzád közelgetni: Ugathat, ingerelhet; de meg nem marhat, hanem ha akarod. mert nem erőltetéſſel, hanem hitetéſſel árt; ſem az engedéſre nem kénſzerít, hanem kér.] Ezért haſonlította az Ördögöt a'mi Sz. Atyánk *Ignátius*, az erőtlen, de vakmerő és cháchogó aſzſzonyhoz [c]; ki a'ferfiúval feddődvén, ha láttya hogy bátorſágoſon ellene-áll, leg-ottan el-eſik ſzíve, és hátat ád: ha pedig félénknek iſméri, iſzonyú meréſzſéget mutat, és kegyetlenűl bánik véle. Szintén így chelekeſzik az Ördög-is az emberrel.

C

Hatodik Álnokſágát, azoktól a'Hadnagyoktól véſzi, kik, ha a'Várat oſtrommal akarják meg-venni, meg-kímlik melly-felől erőtlenb a'fala, és önnét tőretik, hogy hamarébb útat nyithaſſanak: az Ördög-is, a'mint Sz. *Cypriánus* mongya [d], jól meg-kímli melly-aránt erőtlenb a'lélenk, és onnét oſtromlya fő-képpen, hogy hamarébb meg-ejtſe. Es noha minden-felől rajtunk vagyon; ſzemeinket látáſſal, füleinket halláſſal, nyelvűnket ſzólláſſal, egyéb tagainkat és érzékenſéginket egyéb módon ſzűnetlen oſtromolván: mindazáltal meg-vizgállya, a'miben leg-gyarlóbbak vagyunk, és abban gyakrabban támad ellenünk. A'Kertéſz, nem magas helyre viſzi a'chatornákat, hanem alatſonra, a'melyre könnyen el-viheti a'vizet: azon-képpen az Ördög-is, a'hol kevéſebb múnka kell, oda fordíttya igyekezetit. *Balaam*, ki az Ördögöt példázta, és a'neve-is *Népnek-háborgatója*, vagy *Meg-emésztője*, azzal vitte az Iſraël fiait a'bálványozáſra, a'mire hajlandóknak iſmérte; tudni-illik, az aſzſzonyok-által [e]; a'mint Szent *Iſidórus* írja [f]. Innét vagyon, hogy a'miben ember leg-inkább bízik, és a'mivel leg-erősb, attól akarja meg-foſztani, és oda vét tőrt: a'mint Holofernes chelekedett a'Zidókkal, el-vágván a'kútak chatornáit, mellyek Betúlia váraſára ſzolgáltak [g]; hogy elfogván tőlök a'vizet, hamarébb meg-hajthatná őket. Az Ördög-is azokban a'dolgokban háborgattya az embereket, a'mellyekben tudgya hogy erejök vagyon; úgy-mint,

D

az Imád-

q *Ioan. 19. 11*
r *Coll. 7. c. 22.*
s *Lib. de Paradiſo, cap. 2.*
t *Iob. 1. 12.*
u *Mat. 8. 30.*
x *Serm. 6. de Orat. Dominica.*
y *Gen. 3. 15.*
z *Iac. 4. 7.*
a *Lib. 5. Mor. c. 17.*
b *Ser. 197. de Tempore.*
c *Reg. 12. de Diſcernendis Spiritibus.*
d *Serm. de Zelo.*
e *Num. 25.*
f *Lib. 3. de Summo bono c. 5.*
g *Iudith. 7. 6.*

az Imádságban, Böjtölésben, és egyéb efféle dolgokban; gondolván, hogy ha azoktól el-foghattya, nyertes lészen.

Ez-ellen jó Orvosság, hogy ember minden tekélletességben foglallya magát; és meg-vizgálván lelkének szegletit, a'hol fogyatkozást, vagy erőtlenséget érez magában, azon igyekezzék, hogy helyére hozza, és meg-erősíttse. Igy chelekesznek, a'kik szállott Várban vannak; a'hol erőtlenb a'fal, ott erősb töltéseket chinálnak melléje: és a'hol az ellenség leg-inkább ostromollya, oda több és jobb vitézeket állatnak. Es noha minden-felé vigyáznak: mindazáltal arra leg-nagyobb gondot viselnek, a'miben nagyobb szükséget látnak. melly szorgalmatossággal, nem chak meg-óltalmazzák magokat, hanem ellenségőket-is meg-szégyenítik, és annak-fölötte magoknak örök hírt-nevet nyernek.

III. RÉSZE.

LÁssuk már Utólso Mesterségét-is az Ördögnek; mellyet a'Hadnagyoktól vészen, kik a'szállott Vár-bélieknek tiszteséges állapatot ígérnek, és minden jóval ajánlyák magokat, ha fel-adgyák a'Várat; mellyet ha kezőkbe ejtnek, ritkán tartyák-meg fogadásokat. Illyen vólt a'Sz. Irásban Holofernes [h], és Rabsaces [i]. *Cuspiniánus* pedig azt írja egy Tatár Fejedelemről; hogy, mikor valamelly Várast meg-szállott, első nap feir sátort vonyatott, másod nap vercset, harmad nap feketét: jelentvén, hogy, ha első nap meg-adnák magokat, meg-kegyelmezne nékik; ha másod napra hallasztanák, vér-ontás-nélkül né leńe; ha pedig harmad napig meg-általkodnának, mindeneket tűzzel és fegyverrel el-vesztene. Es még az Isten-is hasonló dolgot parancholt az ő népének [k]; hogy, minek-elötte valami Várast vitatna, békeséggel kínálná: és, ha meg-adná magát, mindenek meg-tartatnának benne, és szolgálnának az Israël fiainak. Az Ördög-is, choda minémű nagy és gyönyörűséges dolgokat ígér, hogy ember meg-hóldolván néki, az ő akarattyát kövesse. és Urúnknak-is *meg-mutatta a'föld kerekségének minden Országit egy szempillantásban, és azt mondotta néki* [l]: *Néked adom mind e'hatalmat, és ezek dichőségét. mert nékem adattak: és a'kinek akarom, adom azokat. Te azért ha imádandasz engemet, mind tiéid lésznek.* Igy vagyon, a'kik ártani akarnak, hízelkednek; mint Dálila Samsonnak; mint a'machka az egérnek; kivel, minek-elötte meg-egye, *játszodozik, és jókedvet mutat hozzája.*

Ez az Álnokság igen veszedelmes: mert a'nagy ígéretek-által, nagy emberek-is meg-chalattatnak. Hogy azért őrizkedhessünk, egy-nehány dolgot vegyünk eszünkbe.

ELSŐ az: Hogy soha az Ördög nagy dolgot nem ígér, hanem midőn kichinnyel meg nem chalhat 's ólchón vásárol: hogy gyalázatosbá tégyen, és, nagyobb bűnbe ejtvén, nagyobb kárhozatra-is vigyen. mert, mentől kissebb dologért chelekeszed a' bűnt, annál-inkább né mentheted magadat. és rútabb dolog vólt, a'Krisztust harmincz pénzen, hogy-sem száz forinton el-adni. nagyobb vétek, az embert egy boszszú beszédért meg-ölni, hogy-sem valami nagy kárért. Nem chak a'mennyei jókat írégyli az Ördög az embernek: de e'világi gyönyörűségtől-is és haszontól örömest meg-foszttya, ha más módó kelepczébe ejtheti. A'halász, nem azért tészi a'horogra a'hitván férget, hogy a'halat táplállya véle, hanem hogy meg-fogja; úgy hogy, ha a'nélkül meg-foghatná, azt sem adná néki; és mihelyen azzal meg-fogja, a'szájából-is ki-vonnya: az Ördög-is, chak azért horgász a'testi gyönyörűséggel, vagy világi gazdagsággal, mert tudgya, hogy más módon igyekezetit végbe nem viheti; sőt gyakorta chak mutattya, meg nem adgya; mint Akábnak Rámot-Gálaadot, a'hamis Profétak-által, mutatta, és ígérte, hogy ott nyakát szákasztaná [m]. Sokakat chak a'búja gondolatokkal legeltet: de nem engedi, hogy kívánságok bé-tellyesedgyék. mert chak azt az ochmány gyönyörűséget-is írégyli, és, a'hol lehet, meg-vonnya. Igy a'Krisztusnak-is, nem mingyárt ígérte e'Világ országit, hanem elsőben chak kemény kőveket mutatott néki: mellyekkel ha meg-chalhatta vólna, chak egy falut sem adott vólna néki. Vallyon mivel chalta-meg Esaut? Egy tál lenchével [n]. Ananiást és Safirát? Az el-adott mező árrának egy részével [o]. A'Tékozló fiút mire juttatta? Chak a'disznók malátájával sem tőlthette hasát [p]. Es Sz. Gergelynél, egy *Justus*-nevű Barátot, egy-nehány pénzel, nagy veszedelembe juttatott [q]: mert, a'mint Sz. Bernárd írja [r], egy almát nyújt, és a'paradichomtól meg-foszt.

MÁSODIK az: Hogy az Ördögben, a'mint Urunk mondotta [s], ninchen Igasság; hanem hazug, és a'Hazugságnak attya: midőn hazugságot szóll, tulajdoniból szóllya: sokat ígér, 's keveset ád, ha adhatna-is; és azt ígéri a'mi nem övé. Az-okáért, a'Varázlók, merő kóldúsok, noha sok gazdagságot ígér nékik; a'Boszorkányok útálatosok, noha a'szépséggel hitegeti őket. Egy ígéretiben, mellyel Urunkat akarta meg-chalni, nem chak eggyet hazudott: 1. Hogy néki adattak minden Országok. 2. Hogy

A

B

h *Iudith.* 11. 1.
i 4. *Reg.* 18. 31.

k *Deut.* 20. 10.

l *Luc.* 4. 5. 6. 7.

C

m 3. *Reg.* 22.

D

n *Gen.* 25. 34
o *Act.* 5. 2.
p *Luc.* 15.
q *Lib* 4. *Dialog. c.* 51.
r *Tract. de Grad. Humil. c. de Curiositate.*
s *Ioan.* 8. 44.

A

mindeneket a'Kriſtuſnak ád: mert az kűlőmben nem lehetett, hanem-ha mindenektől mindent el-vőtt vólna. 3. Mert kichíny jóért, őrők jót veſztett-el. Haſonlo-képpen, kevés ígékben ſok hazugſágot foglált, midőn Adámot és Evát meg-chalta. 1. Az Iſten mondáſa-ellen, azt mondotta; hogy, Nem halnak-meg. 2. Az Iſtent írégynek jelentette. 3. Olly erőt tulajdonított annak a'tilalmas fának, hogy a'gyűmőlche az embert haſonlóvá téſzi az Iſtenhez. 4. Azt jelentette, hogy több Iſten lehet egynél. Ebből a hazugſágból ſzármazott régenté, hogy a'kik valami jővendő dolgokról tudakoztak tőle, olly homályoſon felelt, hogy két ellenkező dologról-is érthették. mint mikor azt mondotta: *Ajote Aeacida Romanos vincere poſſe.* Es, *Craſus Halym penetrans, magnã pervertet opum vim.* Azt pedig azért chelekedte, hogy az emberek hirtelé eſzőkbe nē vévén a'feleletet, veſzedelemre mennének, jót remélvén: és, ha az-után panaſzolkodnának ellene, hogy igazat nē mondott, azzal menthetné magát, hogy ők nem értették az ő Igaz-mondáſát.

HÁRMADIK az: Hogy, ha az Őrdőg meg-adhatná-is, sőt ha ugyan meg-adná-is a'mit ígér, nem kellene néki hinni, ſe ſemmit el nem kellene tőle venni: mert, a'mint *Eurípides* mondotta, Semmi ſegétſéget nem hoznak az iſtentelennek ajándéki; fő-képpen ha az iſtentelen, ellenſégünk-is: mert a'mint *Sóphocles* mondotta [t], Nem ajándék az ellenſégnek adománya, hanem gonoſz ſzerenche. Az Őrdőg pedig, mind iſtentelen, 's mind ellenſégünk: az-okáért, a'mit ád, nem haſznúnkra vagyon, hanem kárunkra. Jól értette ezt a'Trójai *Laócoon*: kinek ha tanátſát fogadták vólna a'*Trójai*ak, nem kővetkőzőtt vólna olly nagy romláſok a'Gőrőgőktől: mert ſemmi-képpen nem akarta, hogy a'Gőrőgőktől hagyott ajándékot, az iſzonyú őreg fa-lovat, bé-vinnék a'Várasba; azt alítván, hogy az Ellenſégnek ajándékától-is kell tartani, és félni: *Timeo Danaos, & dona ferentes.* Azt írja *Homérus* [u]; hogy *Hector*, és *Ajax*, ellenſégek lévén, halván egy-más jó hírét a'vitézſégben, egy-máſnak barátſágos iſméretſégért vitézi ajándékot küldőttek: *Hector Ajax*nak, egy kardot; *Ajax* pedig *Hector*nak, egy vitézi övet: de mind a'kettőnek veſzedelmére vólt az ajándék. Mert, mikor *Ulyſſes*, törvénnyel (noha álnokúl) el-nyerte vólna *Ajax*tól az *Achilles* fegyverit; és azon *Ajax* meg-búſúlván, ſok bolondſágot ſzóllott vólna: meg-értvén az-után a'miket ſzóllott, és chelekedett, ſzégyenletiben a'*Hector*tól vőtt kardal meg-őlte magát. *Hectort* pedig, a'*Trója* kerítéſe-mellett, a'vitézlő övért őlte-meg *Achilles*, és háromſzor a'kerítés-korűl hurczolta azon. Innét jól mondotta egy-valaki; hogy embernek baráttyától, a'kár-mi kichiny ajándékot-is jó néven kell venni; ellenſégtől pedig, nagyot ſem kell kívánni, mert ártalmas és veſzedelmes. De az Iſten ſem javallya a'hamiſſak ajándékit; a'mint a'Bőlch mongya [x]. Az-okáert, mivelhogy halálos ellenſégünk az Őrdőg, ſemmi ajándékát nem kell kedvellenünk: és, ha ſzintén igazat kezdene-is mondani, nem kell őtet halgatni; mert az Igaſſágot-is illendő tanú-bizonytól kell érteni.

Azt írja *Theophylactus*, és *Euthymius* [y], Sz. Ambrús [z], és Sz. Gergely [a]; hogy a'több Okai-kőzőtt, a'mellyekért nem engedte Urúnk, hogy az kővetné őtet, a'kiből az Őrdőgöt ki-űzte, noha könyörgött hogy kővetné [b], az vólt eggyik; hogy ne alítának, hogy a'Kriſtus az Őrdőggel valami ſzővetſéget ſzerzett, és véle czimborál. Azért mongya Arany-ſzájú Sz. János [c]; hogy az igaz Valláſt és Tudománt, nem kell az Őrdőgtől tanúlni, hanem a'Sz. Irásból. Sz. *Leo* pedig azt mongya [d]; hogy az Őrdőgnek jó-tétményi, ártalmasbak minden ſebeknél: és, a'mint Sz. Agoſton írja [e], midőn haſznál, többet árt: és az ő chalárdſágának mérgében, néha a'Kriſtus nevének mézét elegyíti, és az igazat a'hamiſſal őſzve-zavarja; hogy az emberek hozzája ſzokjanak, és hidgyenek néki, és úgy meg-chalattaſſanak. A'*Lacedamoniuſ*ok, a'mint *Plutarchus* írja [f], nem akarták egy gonoſz-életű embernek jó tanátſát kővetni, míg nem más jó-életű emberrel mondatták-ki; alítván hogy magoknak gyalázatot ſzereznek, ha gyalázatos embernek tanátſával élnek: mennyível inkább kell nékünk őriſzkednünk, kik az Iſtē hívei vagyunk, hogy olly gonoſz akarunknak tanátſán ne járjunk? Bizony, Sz. *Athanáſius* azt írja Sz. Antalról [g]; hogy arra tanította az ő tanítványit, hogy, midőn az Őrdőg arra unſzollya őket, hogy imádkozzanak, vagy bőjtőllyenek, ne chelekedgyék azt az Őrdőgnek tanátſából, hanem az ő jó ſzokáſokból, és indúlattyokból; mondom én, az Iſtennek, vagy az Anyaſzentegyháznak parancholattyából.

Azt mongya a'Bőlch [h]; hogy, *Vagyon adomány, melly nem haſznos.* Es ha kérded, Mellyik az? utánna veti: *A'melynek kettős a'jutalma*; az-az, a'mint némellyek magyaráznák, melynek kétſzer kell az árrát meg-adni, vagy két annyit kell érette adni: a'mint ſzokták mondani, Egy lovat a'ſipért. Es utánna véti a'Bőlch [i]: *Az eſztelennek adománya, nem léſzen néked haſznos: mert az ő ſzemei hét-ſzereſek.* Melly mondáſt, noha bőtű-ſzerént a'Fő ſvényről magyaráznak; ki, ha valamit ád, többet kíván és vár érette: mindaz-

[t] *In Maſſigophoro.*

[u] *Iliad. H.*

[x] *Eccli. 34. 23.*

[y] *In cap. 5. Marci.*

[z] *In c. 8. Lucæ*

[a] *Lib. 6. Moral. c. 17. Et lib. 16 c. 12.*

[b] *Mar. 5. 18. Luc. 8. 38.*

[c] *Conc. 2. de Lazaro.*

[d] *Serm. 19. de Paſſione.*

[e] *Lib. 8. Civ. cap. 27. Et Tract. 7. in Ioan.*

[f] *In Apoph. Lacon.*

[g] *In ejus Vita.*

[h] *Eccli. 20. 10.*

[i] *verſ. 14.*

által,

által, az Ördögről-is érthetni; kit a Próféta *Esztelennek* nevez [k]; kinek ajándéka nem hasznos: mert nem ád, sem ígér egyebet rövid gyönyörűségnél, kevés gazdagságnál, gyarló méltóságnál; és a'lelkedet kívánnya érette. Ha látnád, hogy valami árós embernek marháját a'lopókel-kapták; és azt ki akarván kezökből váltani, minden gazdagságát érte adná: nyilván azt ítélnéd, hogy az valami drága és böchülletes marha. Mi az Istennek marhája vagyúnk, a'mint Sz. *Gregorius Nazianzénus* mongya: de a'pokolbéli tolvaj el-kapott vólt bennünket: az-okáért, hogy az Isten Fia ki-váltana bennünket, mindenét, sőt magát-is érettünk adta; hogy meg-böchüllenők mí-is, a'mit a'bölcs áros annyíra böchüllött; és azt mondanók néki, a'mit Saul Dávidnak [l]: *Drága vólt szemeid-előtt az én lelkem*: és ne adnók azt az Ördögnek, aprólék adományért.

A
k Ier. 17. 11.

l 1. Reg. 26. 21.

Továbbá; az Ördög semmit nem ád e'jelen-való időben, hanem mindent jövendőre ígér. Nem mongya, *Do*; hanem, *dabo*. Mí-tőlünk pedig, jelen-valót kíván; a'mint Sz. *Nazianzénus* mongya [m]. Szépen írja Sz. *Petrus Chrysólogus* [n]; hogy az Ördög, Urúnkat kísértvén, nagy bolondságát mutatta: mert az utólsó kísértetiben, hazugnak; a'másikban, erőtlennek; az elsőben, szegénynek mutatta magát. Szegénységét jelentette, hogy Urúnknak egyebet nem adott kőveknél, mellyek a'nélkül-is előtte hevertek. Gonosz Ördög, úgy-mond Sz. *Chrysólogus*, magadat el-árúltad, és az Urat nem tápláltad. Nyomorúlt, gonosz akarsz lenni, de nem lehet tőled: kísérteni akarsz, de nem tudsz hozzá. Az éhezőnek, lágy étket kellett vólna eleibe vinned. Ki látta, hogy az éhező embert kővel kínállyák? Erőtlennek mutatta magát: mert nem ígérte Urúnknak, hogy ő meg-segéti, vagy nem hadgya meg-sérűdni, hanem az Angyalokkal biztatta. Hazugnak pedig: mert övének mondotta a'másét, és nem adhatóját ígérte. Annak-fölötte, azzal kínálta a'Kristust, a'minek ő-maga-is szerét tehette. mint-ha azt mondotta vólna néki: Ha éhezel; a'követ, ha lehet, változtasd kenyérré, és egyél, mert én mást nem adok. és szintén úgy chelekeszik az Ördög, mint a'ki vendéget hí, és annak erszényére főzet; mellyet minden kísértetiben fel-találsz. Ha Bujaságra ingerel, azt mongya: Ha pénzeddel, vagy szép beszédeddel meg-chalhatod az aszszony'állatot, te lássad; én házadhoz nem hozom. Ha Tiszteség-kívánásra, azt sugallya: Ha az Uraknak kedvöket tudod találni, vagy kezöket meg találod kenni, tisztet kaphatsz: de én arra útat nem nyitok. Ha Gazdagságnak keresésére, azt beszélli: Ha fáradságodat nem szánod, ha éjjel és nappal szorgalmatoskodol, meg-gazdagúlhatsz; de én erszényedet meg nem töltöm. Egy szóval, ha jól tart-is, magad költségével tart; ő semmit nem ád.

m Orat. in Sanct. Baptisma.

n Serm. 11.

B

Azt írja Alexándriai Sz. *Cyrillus* [o]; hogy *Rabsaces*, az Ördögöt példázta; és a'neve, *Chókoló fejedelem*: mert chak hízelkedik, és álnoksággal akarja dolgát véghez vinni. Ez a'*Rabsaces*, meg akarván Jerusalemet venni, minek-utánna sok káromlásokat szóllott vólna az Isten-ellen, végtére így szóllott a'Jerusalemieknek [p]: *Szerezzetek békeséget velem, és jöjetek-ki hozzám, és ki-ki az ő szőlőjéből egyék, és ki-ki az ő füge-fájáról; és ki-ki az ő kúttya vizét igya.* Hármat említ; Szőllőt, fügét, vizet: mellyek noha nem nagy dolgok, mindazáltal azokat sem a'magáéból ígéri, hanem az övékből. Így az Ördög-is, kichiny dolgokat ígér: de azokat-is úgy, ha vagyon magadnak módod benne. Szólván Habakuk Nabukodonosorról, ki az Ördögöt példázta, azt mongya felőle [q]: *Minden erősségen nevetni-fog, és töltést hord-ősze, és meg-vészi azt.* Magyarázván azt *Guevára*, azt írja [r]; hogy Nabukodonosor játékkal vötte-meg az erős Városokat: mert nagy rakás port hordatott eleibe, mint egy halmot; és ha a'szél meg-indúlt, a'port a'Városra vitte, az embereket meg-vakította, és kétellenül meg kellett a'Várast adniok. mentől nagyobb vólt pedig a'Város, annál több port hordatott ellene. Chúfos dolog, ha igaz: de bizonyos, hogy az Ördög hasonló dolgot chelekeszik: mert a'Tekélletességben meg-erősödött embereknek, kik hasonlók az erős városokhoz, szemök-eleibe nagy rakás port gyűjt, hogy, a'szemökbe vitetvén a'széltől, meg-vakíttsa őket. A'világi jó, nem por-e? mellyet ha meg-kívántat emberrel, meg-vakíttya, és künnyen meg-fogja. Júdas, a'Krístus társaságában Apostol lévén, nem erős város vólt-e? de a'pénznek pora, meg-vakította, árúlóvá tötte, az őrök kárhozatra vitte. A'kiket pedig kevés porral meg-vakíthat, mint Júdást, azokra többet nem veszteget; minéműek vóltak azok, kikre az Isten panaszolkodik, mondván [s], *Gyalázattal illetnek vala engem az én népem-előtt, egy marok árpáért, és egy darab kenyérért.* Ezekből ki-tetszik alkolmasint az Ördögnek álnoksága; és nyilván következik, hogy semmi ígéretit nem kell kedvelleni, semmi fogadását nem kell hinni: hanem mindenkor ellene kell mondani a'Kristussal; hogy, győzedelmet vévén rajta, az Igasságnak Koronáját el-vehessük: Mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Isten, az ő Szent Fiának érdemiért. Amen.

o Lib. de Adorat.

C

p Isa. 36. 16.

q Habac. 1. 10.

r In c. 1. Habac.

D

s Ezech. 13. 19.

A

BÖJT MASODIK VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. MÁTÉNAK XV.

RÉSZÉBEN, ℣. 21.

B

AZ időben: Ki-menvén JESUS, tére Tyrus és Sídon részeire. Es ímé egy Kananæai aszszony, azokból a' határokból ki-jővén, kiálta, mondván néki: Kőnyőrűlly rajtam Uram Dávidnak fia: az én leányom gonoszúl győttrettetik az őrdőgtől. Ki egy igét sem felele néki. Es el-jővén a' Tanítványi, kérik vala őtet, mondván: Bochásd-el őtet; mert utánnunk kiált. Ő pedig felelvén, monda: Nem küldettem, hanem chak az Israel házának el-veszett juhaihoz. Amaz pedig el-jőve, és imádá őtet, mondván: Uram, segélly engem. Ki felelvén, monda: Nem jó el-venni a' fiak kenyerét, és az ebeknek vetni. Amaz pedig monda: Úgy Uram: mert a' kőlykők-is észnek a' morzalékokból, mellyek le-húlnak az ő urok asztaláról. Akkor felelvén JESUS, monda néki: Oh aszszony, nagy a' te hited! légyen néked a' mint akarod. Es meg-gyógyúla a' leánya az-órától-fogva.

ELSÖ PREDIKÁTZIO.

C

AZ EL-MÚLT Vasárnapon, Két erős Hadnagynak erős baj-vívását hallók: melyben az Erős fegyveres [a], a' Világ fejedelme [b], *ki a' vasat úgy tartya mint a' polyvát, és mint a' reves fát a' rezet; Mint a' pozdorját úgy tartya a' verőt, és meg-neveti a' dárda-forgatót* [c]: háromszor-is fogott fegyvert Urunkhoz, ki *Erős és hatalmas a' harczon* [d]. Urunk pedig mind a' három ízben helyt állott; és a' Sz. Irásnak paízát olly mesterségessen forgatta ellene, hogy tovább nem harczolhatván az Őrdőg, meg-szégyenűlt, és a' harcznak helyéről el-píronkodott: és úgy a' sívó-rívo Oroszlánt, ki mindent el akar nyelni [e], a' Júda nemzetségéből-valo Oroszlány [f] meg-győzte, a' Dávid győkere, az Úr Kristus JESUS; ki *a' Királyok-Királya, és az uralkodók Ura* [g]. A' mái Evangéliom, más baj-viadalt ád előnkbe: melyben azon Istennek és Dávidnak fia, nem a' Setétségnek fejedelmével [h], hanem egy Kananæai aszszonnyal harczol: kinek, noha állapattyához-képest erőtlennek láttatot, olly bátorságos férfiúi szíve vólt, hogy, minek-utánna Urunk két chapását mesterségessen fel-vőtte vólna halgatással, és felelettel, a' harmadik chapást el nem szenvedhette; hanem, a' diadalmat néki engedvén, előszőr bőchűlletes díchérettel tisztelte, mondván [i]: *Oh aszszony, nagy a' te hited!* Az-után, a' diadalomért kívánságát bé-tellyesítette, mondván: *Légyen néked a' mint akarod.* Szép viadal bizonyára: melynek nézése, nem chak győnyőrűséges, azért, hogy úgy vólt a' győzedelmesnek hasznos, hogy a' meg-győzettetnek sem vólt ártalmas; hanem ugyan űdvősséges-is. Mert ha jól reá figyelmezűnk, meg-tanúlhattyuk, mint kellessék a' győzhetétlent meg-győznűnk, és a' Mindenható Isten-ellen erőseknek lennűnk [k], és ő-tőle minden áldomást meg-nyernűnk. E' mostani Predikatzióban pedig,

a Luc. 1. 21.
b Ioan. 12. 33
c Iob. 41. 18. 20.
d Ps. 23. 8.
e 1. Pet. 5. 8.
f Apoc. 5. 5.
g Apoc. 19. 16.
h Eph. 6. 12.
i Mat. 15. 28.

D

k Gen. 32. 28

I. *Meg-mutatom, hogy Urunk a' Pogányok oktatásában nem vétkezett: ki a' Kananæai aszszont magához vonta, a' leányának nyavalyája-által.*

II. *Meg-mondom, mint kőnyőrgőtt a' Kananæai aszszony az ő leányáért, kit Urunk nem mingyárt halgatott-meg.*

III. *Igaz értelmét adom az Urunk feleletinek, mellyel az Apostoloknak felelt.*

Első Része.

HA a'Nap szűntelen nem járna, az egész világot meg nem világosítaná: *az igasságnak Napja-is* [l], és *a'Világnak Világossága* [m], mind untalan járt-kőlt, hogy *minden e'világra-jövő embert meg-világosítana* [n]. és a'mái Evangéliomban, szintén Tyrus és Sídon határába ment, hogy a'nyomorúlt Kananæai aszszony reá találna; és megjelentvén nyomorúságát az aszszony, annak orvosságát venné. Meg-parancholta vólt ugyan Krístus az Apostoloknak [o], hogy *a'Pogányok útára ne mennének, és a'Samaritánusok városiba ne térnének:* de hogy ő-maga külömbet láttatott chelekedni, parancholattyát fel nem bontotta. Mert, I. Azt a nyilván-valo predikállásról értette, nem akár-minémű nyájaskodásról: holott az Apostolok-is ételt vettenek a'Samaritánusoktól [p]. II. Az Urunk parancholattya azokról a'Pogányokról vólt, kik az Ígéret-földekivűl laktak, és nem azokról, kik *Palæstiná*ban vóltak, kiknek lakó-helyőkön gyakorta által kellett menni; a'mint Sz. Tamás mongya [q], mint-hogy ide s' tova járt. III. Urúnk nem azért ment azokra a'helyekre, hogy ott tanítana, hanem hogy meg-nyugodnék, és senki ne tudná hol vólna [r]. IV. A'Fejedelem másnak tőrvént szabhat, melyre maga nem köteles: fő-képpen, mivel-hogy, a'mint mondám, nem predikállani ment oda, hanem a'Kananæai aszszony leányából az Ördögöt ki-űzni, és azzal a'Pogányok hitit meg-mutatván, a'Zsidók hitetlenségét meg-feddeni; mint egyéb ha-is dorgálta az ő népét a'Pogányok példájával, kik nagyobb buzgóságot mutattak a'hamis istenek szolgálattyában, hogy-sem a'Zsidók az igaz Istennek tiszteletiben. Hallyad mit mond Jeremiás-által [s]: *Mennyetek-által a'Czetim szigetibe, és lássátok-meg: és Czédárba küldjetek, és igen meg-szemléllyétek: és lássátok-meg, ha lőtt-e efféle dolog: Ha meg-változtatta a'nemzetség az ő istenit; és bizonyára azok nem istenek. az én népem pedig az ő dicsőségét bálványra változtatta:* az-az, a'balgatag Pogányság nagyobra bőchűlli a'fából és kőből-valo Bálványokat, és a'hamis isteneket, hogy-sem az én Választott népem engemet igaz Istent: melynél mi lehet útálatosb, vagy méltóbb bűntetésre...?

Azért, midőn Urúnk a'Pogány aszszonnak sok jeles jószágos chelekedetit előnkbe adgya, méltán meg-pirúlhat az orczánk, hogy meg-előz bennűnket: mint mikor a'Pogány Százados hitit meg-dícsérte, hogy ollyat Izraëlben nem talált [t]. és utánna vetette; hogy *Sokan le-telepednek Nap-keletről és Nap-nyugatról Abrahámmal, &c. mennyeknek országában: az ország fiai pedig ki-vettetnek a'külső setétségre: ott lészen sírás és fogak chikorgatása.* Igy panaszolkodhatik, midőn láttya, hogy a'kiknek kevesebb alkolmatosságok vagyon az Ísteni szolgálatra, meg-győzik azokat, kiknek sokkal több vagyon; úgy-mint, a'Világi emberek az Egyháziakat, a'parasztok a'városiakat, a'szegények a'gazdagokat. Kiknek méltán mondhatnók Urúnkal [u]: *Jaj néked Koróz aim, jaj néked Bet-saida: mert, ha Tyrusban és Sídonban lőttek vólna a'chodák, mellyek tí-bennetek lőttek, régen szőr-zákban és hamuban tartottak vólna penitentziát. Mindazáltal, mondom néktek: Tyrusnak és Sidonnak künnyebben lészen dolga Ítélet napján, hogy-sem néktek.* Ennek pedig oka az; hogy, *a'kinek sok adatott, sok kérettetik attól* [x]: *és a'kire sokat biztak, többet kérnek attól.* Innét vagyon, hogy, midőn a'Hívek az Istennek ajándékival nem úgy élnek a'mint kellene, el-vétetnek tőlők, és másnak adattatnak; mint a'Zsidókon történt. és nyílván meg-mondotta Urunk nékik [y]: és Sz. Pál-is Barnabással [z]. és a'Híveken-is meg-történik, a'mint Sz. Pál jelenti a'Pogányságból meg-tért Híveknek, mondván [a]: *Mondanád azért: Le-törettek az ágak, hogy én bé-oltassam: Iól vagyon: a'hitetlenségért törettek-le. Te pedig a'Hit-által állasz: ne érts fenn, hanem félly. Mert, ha az Isten a'természet-szerént-valo ágaknak nem kedvezett, talám néked sem kedvez.* Es láttyuk most-is; hogy azon okból, sok Tartományokban az igaz Hit el-fogyott, és idegen Pogány nemzetségeknél helyt keresett, és talált magának.

Krístus Urunk azért, Tyrus és Sídon határába menvén, szorgalmatos vadásznak mutatta magát; kinek, ha eggyűtt nem szolgál a'szerencshe, másúvá veti hálóját. Mert látván, hogy choda-tételivel a'Zsidóknak kevesét használhat, a'Pogányok határára tért, és leg-ottán hasznos lőtt fáradságának: mert mingyárt eleibe-ment a'Kananæai aszszony, és szorgalmatos kérésével nagy hitit mutatván, kívánságát meg-nyerte. Ezt pedig a'Pogány-aszszont Urúnk, szerelmes leányának nyomorúsága-által vonta magához: ki talám nem-is gondolkodott vólna a'Krístusról, ha az Ördög a'leányát nem győtrőtte vólna; kit nem külömben szeretvén mint magát, mihelyen értette a'Krístus jövetelét, ki menvén határából, meg-kereste, és fel-találván, azt mondotta néki [b]:

l *Mal.* 4. 2.
m *Ioan.* 8. 12.
n *Ioan.* 1. 9.
o *Mat.* 10. 5.
p *Luc.* 9. 52. *Ioan.* 4. 8.
q *In Matt.*
r *Mar.* 7. 24.
s *Ier.* 2. 10.
t *Matt.* 8. 10. 11.
u *Mat.* 11. 21.
x *Luc.* 12. 48.
y *Matt.* 21. 43.
z *Act.* 13. 46.
a *Rom.* 11. 19.
b *Matt.* 15. 22.

A

Könyörűlly rajtam Uram Dávidnak fia: mert a'leánya nyomorúságát maga nyomorúságának tartotta. Midőn a'fene valamelly tagját embernek el-fogja, kűlőmben meg nem gyógyíthatni, hanem ha a'rothatt húſt tellyeſſéggel ki-metéli az Orvos, míg nem eleven nyers húſra talál. Midőn azért metéli a'rothatt húſt, meg-kérdi a'beteget, ha érzi-e a'metéléſt? és valamíg azt nem mongya, hogy érzi, mind tovább-tovább metéli: mihelyen pedig az eleven húſt meg-érénti, leg-ottan meg-jajdúl, és azon kéri az Orvoſt, hogy meg-ſzűnnyék. Igy chelekeſzik velűnk a'Lelki orvos-is, az Iſten: midőn a'bűnben meg-kezdűnk rothadni, mint a'barmok az ő ganejokban [c]: hogy tellyeſſéggel el ne veſzſzűnk, metélni kezd bennűnket, és el-chíp valamit marhánkban. Ha nem fájdallyuk, és az Iſten kezét nem érezzűk, hanem kőzőnſéges ſzerenchétlenſégnek tulajdoníttyuk: elébb mégyen, és valami ſzerelmes barátunknak, vagy rokonunknak életét el-véſzi. Ha azt ſem érezzűk, hanem tőrténetnek itéllyűk: végtére az eleven húſra mégyen, és, vagy magúnkat, vagy ſzerelmes házas-társunkat, vagy eggyetlen egy gyermekűnket érleli, és úgy kezgyűk az Iſten kezét érzeni; és azt megiſmérvén, könyőrgeni kezdűnk. mert, a'mint Dávid mondotta [d], *Midőn őlné őket, keresik, valaőtet, és jó reggel hozzája jőnek vala.* Igy chelekedett az Iſten az Egyiptiuſokkal: kik, ſok chapáſok-után, mind addig ſem hitték jó ſzerével, hogy az Iſten keze vagyon rajtok, míg nem az Első-ſzűlőtteket meg-őlte [e]: és leg-ottan ő-magok kénſzerítették az Iſraël fiait, hogy ſietſéggel ki-mennének [f]. A'Filiſtæuſok ſem érzették, hogy az Iſten keze rontotta-meg Dágont [g]: de midőn magokra érkezett a'chapás, és minden váraſokra el-hatott, viſzſza-küldőtték az Úr ſzekrényét [h]. Hihető, hogy a'Kananæai aſzſzonynak-is vóltak egyéb aprólék nyomoruſági: de nem érzette, míg nem ſzerelmes leányát az Őrdőg gonoſzúl győtrőtte; és akkor kereſte-meg Urúnkat, és könyőrgőtt néki.

El-mennek néha a'gyermekek, és játékban eggyiknek a'ſzemét bé-kőtik, és mind addig űtik hátba, míg nem meg-mongya ki-űtőtte. Midőn nékűnk-is valami nyomoruſágunk vagyon, valamíg azt chak tőrténetnek, vagy terméſzet-ſzerént-valo eſetnek, vagy emberek gond-viſeletlenſégének, vagy Őrdőg írégyſégének tulajdoníttyuk, és nem az Iſten dorgáláſának, vagy Atyai látogatáſának; ſem penitentziát nem tartunk, ſem a'chapáſtól meg nem menekedűnk: ha pedig meg-iſmérjűk, hogy ninch a'várasban olly veſzedelem, mellyet az Úr nem chelekedett [i]; és a'Kananæai aſzſzonyal alázatoſon könyőrgűnk, hogy könyőrűllyőn rajtunk, künnyen meg-menekedhetűnk. E'játékban, hogy így ſzóllyak, valóban túdós vólt Jób: ki halván, hogy a'Sabæuſok, Kaldæuſok, a'tűz és ſzél igen meg-károſították [k], ſenkit az Úrnál egyebet nem nevezett [l]: *Az Ur adta, az Ur vőtte-el.* Sőt mikor a'maga teſtén eſett-is a'chapás, Azont nevezte [m]: *Ha a'jókat el-vőttük*, úgy-mond, *az Iſten kezéből; a'gonoſzokat miért ne vegyükel?* Es úgy meg-találván a'ki őtet verte, meg-ſzabadúlt nyomoruſágiból: és az Úr inkább meg-áldotta a'Jób élete végét, hogy ſem az eleit [n]. A'Kananæai aſzſzony-is alkolmasínt meg-tanúlta vólt e'Játékot: mert a'hoz ment könyőrgeni, a'kinek kezét érzette. De vallyon el-vőtte-e Urunk mingyárt a'chapáſtróla? Minek-előtte megfelellyűnk, tekíntsűk-meg könyőrgéſét; mert valóban helyes, és ſzép könyőrgés.

c *Iſai.* 1.17.

d *Pſ.*77.34.

B

e *Exod.*11.1.

f *Exo.*12.33.

g 1.*Reg.*5.6.

h *verſ.* 11.

i *Amos* 3.6.

C

k *Iob.*1.15.

l *verſ.*21.

m *Iob.*2.10.

n *Iob.*42.12.

II. RÉSZE.

D

Könyőrűlly rajtam Uram Dávidnak fia: az én leányom gonoſzúl győttrettetik az Őrdőgtől. I. E'mondáſſal jeles Hitet mutat az idegen Aſzſzony'általat; és egy ſzem-pillantásban Pogány bálványozóból, igaz-hitűvé lőtt, és kevés ígékbe az egéſz Evangéliomi tudománt bé-foglalta, meg-valván az Iſten Fiának Meg-teſtesűléſét, és a'Kriſtuſnak két Terméſzetit: Emberi terméſzetéért, Dávid fiának mondván; a'mint az Angyalis Dávidot a'Kriſtus attyának mondotta [o]: Iſtenſégéért, Urának nevezvén, és könyőrűlő Urának. mert az Iſtennek tulajdona a'könyőrűlés: *ki gazdag az irgalmaſságban* [p]: *kinek irgalmaſsága felyűl-haladgya az ítéletet* [q]; *és könyőrűleteſségi minden chelekedeti-fölőtt* [r]. Ezt jelentette az Úr Szekrénye-fölőtt-valo Kegyelem táblája [s]: mert a'Szekrényben a'Tőrvény vólt, és a'Veſzſző; jelentvén, hogy a'tőrvénnek meg-ſzegéſe, veſzſzőt érdemel: mellyeken-felyűl vólt a'Kegyelem táblája; jelentvén, hogy az Iſtennek kegyelmeſſége, meg-előzi, és felyűl-haladgya a'bűntető igaſſágát. Bizonyára Dávid fia vólt a'Kriſtus: mert, mi-képpen Dávid a'czitarát vervén, Saultól az Őrdőgőt el-űzte [t]: azonképpen a'Kriſtus az ő hatalmas beſzédével, az emberekből az Őrdőgőt ki-kergette. Mi-érettünk lőtt pedig az Iſten Fia, Dávid fiává: mert, mi-képpen hogy, ha a'tűzet mezítelen téſzed az ágyra, meg-égeted véle; ha pedig valami edénybe foglalod, kár-

o *Luc.*1.32.

p *Eph.*2.4.

q *Iac.*2.13.

r *Pſ.*144.9.

s *Exo.*25.22

t 1.*Reg.*16.23.

nélkűl

nélkül a'mint akarod meg-melegíttheted véle: azon-képpen az Isten, *Meg-emésztő tűz* lévén [u]; az ő hatalmasságával a Bűnösöket semmivé tenné, ha azt az Emberi testtel meg nem környékezte volna; melly nagy szépen melegít bennünket az ő érdemivel. De láss ez Aszszony állatnak nagy hitit! nem kéri azon a'Krisztust, a'Királyi emberrel [x], hogy házához mennyen; sem Jairussal [y], hogy kezét a'leányára tegye; sem a'Századossal [z], *Egy szóval mongyad, és meg-gyógyúl:* hanem, chak meg-jelenti leányának nyavalyáját. és azt elégségesnek alította; el-hívén, hogy valami-némű eszközzel akarna, könyörülhetne rajta.

Illyen jeles hittel járúlván az Aszszony'állat Urúnkhoz, jól viselte ugyan magát. De Urúnk mint viselte magát ő hozzája? Bizony chodálatos-képpen: mert a szép könyörgésre, chak egy igét sem felelt néki. Élő Isten, mi dolog ez? Dávid azt mongya az Istenről [a]; hogy *Az szegények kívánságat meg halgatta, és az ő szivök készületit-is.* És [b]; hogy *Az alázatosok imádságára nézett; és meg nem útálta azok könyörgését.* Urúnk-is azt mondotta [c]: *Kérjetek, és adatik néktek: mert minden a'ki kér, veszen:* és mindent, a'ki terhelve vagyon, magához hívott [d]. Mi az oka tahát, hogy ennek nem-is felel? A'nyomorúság nagy, az könyörgés szép, a'személyben sem láttatik fogyatkozás. Mert, ha Pogány; a'Százados-is az volt; kinek ugyan kívánsága fölött-is kész volt chelekedni; tudni illik, házához menni, és ott meg-gyógyítani; ném fiat vagy leányát, hanem szolgáját: ha Bűnös; Magdolna-is az volt, a Publikánus-is az volt; kiket örömest meg-halgatott: ha Aszszony'állat; a'Samáriai aszszonnak nem chak meg-felelt, de ugyan ő kezdett véle szollani, és okot adott a'beszélgetésre. Mi az oka tahát, hogy ennek nem felel? Kétség-nélkül nem gyűlölségből, sem meg-útálásból származott ez a'halgatás: mert mi módon útálta volna meg akkor, mikor hitt, és kiáltott. holott, mikor sem hinni, sem kiáltani nem tudott, hitet adott néki, és kiáltásra tanította. Történik, hogy a Pásztor, el-tévelyedett juhát mindenütt keresi, erdőket mezőket bé-tölt sűvöltéssel és kiáltással, hogy szavát halhassa: és ha meg-szollal, magát nem tartoztathattya, hanem leg-ottan hozzája futamodik, vállára veszi, és nagy örömmel az akolba viszi. Kétség-nélkül, Urúnk azért ment volt a'Tyrus és Sidon határira, hogy ezt a'Kananæai aszszont, mint el-veszett juhot, fel keresné; kívánta-is annak kiáltását és könyörgését, és mindazáltal nem felel néki: holott alig lehet nagyobb kísértete az embernek, mint ha azt alíttya, hogy az Isten nem akarja meg-halgatni, vagy nem akar meg-felelni. Azért könyörgött Dávid, mondván [e]: *Hozzád kiáltok Úram, én Istenem ne vedd halgatásra: mert né-talám ha halgatsz nékem, a'verembe alá-menőkhöz hasonlíttatom:* az-az, ha könyörgésemet hallatlanná tészed, hasonló lészek a'hólt emberhez, ki semmit nem chelekedhetik, se reménsége nem lehet. Ha valami szép forrásnak hírét hallanád, melynek gyönyörűséges vizét sokan díchernék, és te, nagy fáradsággal oda sietvén, szárazon találnád: kétség-nélkül nagy szomorúságra fordúlna az örvendetes kívánság; és nagy bánattal viszsza-fordúlnál, boszsonkodván, hogy meg-chalattál. Így történt e'szegény aszszonnak dolga. alítom, hogy a'kik látták a'leánya gyötrelmét, hírré tötték Urúnknak hatalmas erejét az Ördög-ellen, és a'nyomorúltakhoz-valo irgalmasságát; és azért sietett hozzája, remélvén, hogy könyörűlne rajta: de ímé, nagy szomjúan oda érkezvén, egy chöpp vizet sem talál, egy szót sem vehet ki tőle.

Ennek a'Krisztus halgatásának, Első Okát adgya Sz. *Ieronymus*, és *Béda*; hogy ne láttatnék magával ellenkezni, az Apostoloknak adott parancholatért; melyről nem régen emlekezém, a'mint maga-is jelenti, mondván: hogy *Nem küldetett, hanem chak az Izraël házának el-veszett juhaihoz* [f]. II. Oka az; hogy meg-mutatná, hogy nem szintén maga indúlattyából, hanem némínémű erőltetésből chelekedett chodát a'Pogányokon. holott a'chodákat fő-képpen a Zidók hasznára akarta rendelni, a'kikhez küldetett volt. III. Hogy a'Zidók ne zúgolódhatnának ellene; látván hogy künnyen enged a'Pogányok kívánságának. IV. Hogy meg-mutatná, hogy a'Zidókat nagyobb böchülletben tartya, hogy-sem a'Pogányokat, és inkább keresi kedvöket; kiknek hasznokra, kéretlen-is chelekedett chodákat, meg-sokasítván az öt árpa kenyeret [g]: a'Pogányoknak pedig igen ritkán, és nagy kérve. V. Hogy az Aszszony állatnak Hitit és álhatatosságát, Reménségét, és Szeretetét meg-próbálná; a'vagy, a'mint Arany-száju Sz. János mongya, egyebeknek meg-mutatná, és ajánlaná. Azt írja Sz. *Dionysius Areopagita* [h]; hogy az Isten, mindenhez úgy viseli magát Atyai gond-viselésével, a'mint kinek-kinek állapattya kívánnya: némellyekhez keményen, némellyekhez kegyessen: némelynek gazdagságot ád, hogy ne zúgolódgyék, némellyet szegénységgel látogat, hogy el ne hidgyegye magát. A'jó Orvos-is némelly beteget étellel kínál, némellyet koplaltat; a'mint szükségesnek ítéli. A'Nap a'viaszszat meg-lágyíttya, a'sárt meg-keményíti. Az üveg-pohárral, mi-

A
u Deut. 4. 24. Hebr. 12. 29
x Ioan. 4. 47.
y Matt. 9. 18
z Matt. 8. 8.
a Ps. 9. 38.
b Ps. 101. 18
c Matt. 7. 7.
d Mat. 11. 28
B
e Ps. 27. 1.
C
f Mat. 15. 24
D
g Ioan. 6. 11.
h De Ecclesiastica Hierar.

A

dőn moſsák, gyengén bánnak; az arany-kupához, keményen nyúlnak: a' gyenge fátyol, nem ſzenvedi az erős lúgot, kemény dőrgőléſt és facharáſt, melly-nélkül meg nem tiſztúl a'sűrű erős váſzon. Egy-némelly azon kérte Urúnkat, hogy véle leheſſen [i]; és bé nem fogadta: más pedig azon kérte, hogy haza ereſzſze, attyát el-temetni; és el nem bochátotta. mert, a' mint Sz. Gergely mongya, tudta hogy az elsőnek, azzal kívánſágá nevekedik az Iſteni ſzolgálatra: a' máſiknak pedig, gyarlóſága nem engedte, hogy távúl lenne tőle; kit ha el-bochátott vólna, e' világi dolgokban egyeledvén, talám meg nem tért vólna. Ez Aſzſzony állatnak azért nem felelt; mert látta hogy azzal igyekezetit félbe nem hadgya; hanem inkább vitattya, és azzal hitit neveli, magát pedig az Iſten ajándékára alkolmatosbá téſzi.

i Matt. 8. 19. 21.

Ezeken-kivűl, még egy Okát találom a' Kriſtus halgatáſának: mellyet hogy megértsűnk, azt kell eſzűnkbe vennűnk; hogy, mi-képpen mi-bennűnk két-féle nyomorúſág találtatik: azon-képpen az Iſtennek két-módú irgalmaſságáról és haragjáról elmélkedhetűnk, kichínről, és nagyról. Kichíny Haragjáról; midőn teſti nyavalyákkal ſanyargat, mellyet az Irás, *Chőp*nek vagy *Chőpőgéſ*nek nevez [k], vagy az Iſten kezének keveſé-valo ki-nyújtáſának [l]. Nagy Harag pedig az, melly a' lélekre hat; midőn Iſten attól Malaſztyát meg-vonván, ſzabadgyában hadgya, hogy maga indúlatit kőveſſe. E'két Haragról emlekezik az Iſten Zakariáſnál mondván [m]: *Nagy haraggal haragszom én a' gazdag nemzetſégekre: mert én keveſé haragudtam, ők pedig gonoſzból chelekedtek.* Ezenképpen a Kichíny Haragnak orvoſsága, a' Kichíny Irgalmaſság; a Nagynak, a' nagy vészi eleit. Noha pedig a' Nagy Haragot kellene inkább érzenűnk, és attól inkább félnűnk: mindazáltal gyakorta a' kis Haragért éjjel és nappal sírunk, a' naggyal pedig ſemmit nem gondolunk, és úgy viſellyük magunkat, mint-ha igen jól vólna dolgunk: és így nem-is kőnyőrgűnk; hogy az Iſten Nagy Irgalmaſságot chelekedgyék velűnk, hanem hogy Kichíny Irgalmaſságát mutaſſa hozzánk, teſti vagy világi nyomorúſágunktól ſzabadítván-meg bennűnket. Nem úgy chelekedett Dávid: ki, mikor Saultól, vagy egyéb ellenſégitől űldőztetett, kívánta ugyan az Iſten irgalmaſságát, de azt nem nevezte Nagy Irgalmaſságnak: hanem mikor bűnbe eſvén, az Iſtennek Nagy Haragját érzette, a' Nagy Irgalmaſságot kérte, mondván [n]: *Könyőrűlly rajtam Iſten, a' te nagy Irgalmaſságod-ſzerént.* És azt meg-nyervén, nagy hálát adott, mondván [o]: *Hálát adok néked én Uram Iſtenem, tellyes ſzivemből, és dicsőítem a' te nevedet őrőkké: mert Nagy a' te Irgalmaſságod én-rajtam: és ki-mentetted lelkemet az alsóbb pokolból.* Sz. Péter-is haſonlót mond [p]: *Áldott az Iſten, és a' mi Urúnk Iéſus Kriſtuſnak Attya, ki az ő Nagy Irgalmaſsága-ſzerént, újonnan ſzűlt minket élő reménſégre, a' Iéſus Kriſtuſnak halottaiból-valo fel-támadáſa-által, a' meg-nő-veſzhető, és meg-nem-fertéztethető, és meg-nő-hervadhato örőkſégre, melly mennyekbe néktek tartatik.* E'két helyből ki-tetſzik, melly Nagy Irgalmaſság az, mellyel az Iſten, a' bűnőkből ki-ſzabadítván, meg-igazít minket: olly nagy, tudni illik, mint a' pokolnak kínnya, melyből ki-menekedűnk, és a' mennyei Bóldogſág, mellyet őrőkſégűl vészűnk. Ezt a' Nagy Irgalmaſságot, mint-hogy nem derekaſon kérte a' Kananæai aſzſzony, hanem fő-képpen leányának teſti győtrelmeért kőnyőrgőtt, nem felelt Urúnk néki; hogy gerjedezne benne a' Hit, és egyéb Jóſzágos chelekedetek: és úgy elsőben-is a Nagy Irgalmaſságban réſzesűlne, az-után a' Kichínben. Melyből azt tanúlhattyuk; hogy, ha az Iſtentől chak teſti ſzűkſégűnkre-valo dolgot kérűnk, nem mélto hogy meg-halgaſſon bennűnket; míg nem lelkit kérűnk, mellyet őrőmesben ád.

B

k 2. Par. 12. 7.

l Iob. 1. 11.

m Zach. 1. 15

n Pſ. 50. 1.

o Pſ. 85. 12.

C

p 1. Pet. 1. 3.

Látván a' ſzegény Aſzſzony, hogy Kriſtus, kiről ſok jót hallott vólt, nem felel néki: nem eſik kétſégbe, hanem az Apoſtolokra-is kezd kiáltani, hogy ők-is kőnyőrőgjenek mellette. Kik meg-ſzánván, kérve mondának Urúnknak [q]: *Bochaſd-el őtet, mert utannunk kiált.* mint-ha azt mondották vólna: Uram, nem láttunk ekkídig illyen dolgot: valaki valamit tudott kérni, meg-adtad néki: még az Ördőgőknek-is meg-engedted, hogy kérésők-ſzerént a' diſznókba mennének [r]: engedd-meg azért ennek-is a' mit kíván; ha nem egyébért, ottan chak nyughatatlan ſzorgalmaztatáſáért; a' mint magad jelentetted annak példájával, a' ki alkolmatlan időben-is, éj-félkor, kenyeret nyert barátyától, mint-hogy meg nem ſzűnt a' kéréſtől [s]. Kellene bizony, hogy ſokan kővetnék az Apoſtolokat, és a' nyomorúltakért kőnyőrőgnének: kik hogy űgyőkben elő nem mehetnek, fő oka az, hogy ninch ki mongya érettek; Bochaſd-el őket; halgaſd-meg űgyőket; ſegétſd-meg igaſságokban; ninch ki pártyokat fogja, ninch ki óltalmazza a' Fejedelem baráti-kőzzűl. Nem az vólna bizony hívatallyok a' fő embereknek, hogy chak új vámokat és adókat ſzerzenének, vagy hogy a' ſzegénységnek véres veritékét friſs lakodalmokkal ki-ſzínák; hanem, hogy az űgye-fogyott ſzegényeket ſegétenék, és óltalmaznák; a' mint Mardokæus nyilván meg-űzente Eſther Királyné-aſzſzonnak [t]: *Ne véllyed, hogy*

D

q Mat. 15. 23

r Matt. 8. 32.

s Luc. 11. 8.

t Eſth. 4. 13.

chak

chak a'lelkedet szabadítod-meg, mivelhogy a' Király házában vagy minden Zidók-fölött: mert, ha most halgatsz, más alkolmatossággal szabadíttatnak-meg a' Zidók: és te, és az atyad háza el-vesztők. És ki tudgya, ha nem azért jutottál a' birodalomhoz, hogy illyen időre készíttetnél? Azzal fenyegeti a' Királynét, hogy, ha a' nyomorúltaknak nem fogja pártyát, minden perepúttyával el-vész; a'mint sokakon történt, kik mást nem akarván segéteni, magokat-is elveszttették. A'hegyen-valo hó, mihelyen a Napnak melegsége éri, olvadni kezd; és, a' völgyekre szívárkozván, azokat nedvesíti, és gyümölchözteti: de ha nem éri, semmi haszna ninchen, sőt azoknak, a'kik nézik szemöket fáraszttya; úgy a' Fő embereket, ha az Istennek szereteti, úgy-mint Igasságnak Napja [u], éri; meg-melegedvén, könnyen alá-szálnak a' nyomorúltak segétségére: de ha azzal nem gerjedeznek, és keményen viselik magokat, mindenek útállyák, és szidalmazzák. Mihelyen Moyses a' Faraó király udvarába jutott, elsőben-is azt olvassuk felőle [x]; hogy egy szegény attyafiát meg-segétette, és a' boszszúság-tévőnek kezéből ki-mentette: meg-mutatván azzal a' nyomorúltakhoz-valo indúlattyát; és az-után az Isten méltónak ítélte, hogy a' juhok-mellől el-vévén, az Israël fiainak fejedelmévé tenné.

Nevetségre-valo okot talált itten *Calvinus* János, és azt mongya [y]; hogy Gyermeki találmány, hogy ezzel a' Pápisták a' meg-hólt Szenteknek érettünk-valo esedezését akarják állatni. Vallyon miért? Elsőben: Mert, úgy-mond, ha meg-engednők-is, hogy az Aszszony' állatt esedezést kért az Apostoloktól (mellyet az Irásból ki nem sajtolhatni:) külömben vagyon az Eleveneknek, hogy-sem a' Hóltaknak dolgok.

De ezzel az Okkal *Calvinus*, hogy magyarán szóllyak, a' Pogányok hitetlenségét állattya, kik a' Krisstussal-uralkodó Szenteket, Hóltaknak nevezték. Mint a' Hittől-szakat *Iuliánus* Chászárról írja Sz. *Cyrillus* [z]; hogy a' Sz. Mártyrokat hólt embereknek nevezte; és a' több Pogányokkal, azzal chúfolta a Keresztyéneket, hogy Hólt embereket tisztelnek. Vallyon Urúnk nem azt mondotta-e a' Sadducæusoknak az Istenről [a]; hogy *Nem a' meg-hóltaknak, hanem az élőknek Istene*; noha az Isten ö-magát, Abrahám, Isaák, és Jákob Istenének nevezte, kik az Úrban régen el-nyugottak vólt? Tahát a' meny-béli Szenteknek Istene-is, nem Hóltaknak, hanem Élőknek Istene; és a' Szentek, mint élők, esedezhetnek érettünk, és inkább hogy-sem a' földön-élők: mert semmi akadályok és nehésségek ninchen, mint a' földön-élőknek vagyon; és mi-magunk naponként érezzük. Az sem igaz, hogy az Evangéliomból ki nem hozhatni, hogy az Aszszony' állat könyörgött az Apostoloknak, vagy valamit kért tőlök: mert az Apostolok nyilván mongyák, hogy *Kiált utánnok*. vallyon mit? Kétség-nélkül hogy esedeznének érette, és kegyelmes választ nyernének a' Krisstustól, ki ö-néki nem akart szóllani. Az Urúnk felelete-is nyilván jelenti, hogy azon kérték az Apostolok, hogy kedvét ne szegje. Mert, ha chak azt kérték vólna, hogy akár-mint bochássa-el, a' Krisstus felelete nem illett vólna. mert, ha üressen bochátotta vólna, chak az Israël juhajval maradott vólna.

Másodszor: Azt mongya *Calvinus*; hogy kedvök-ellen hallották az Apostolok az Aszszony kiáltását: és ha szintén akarattyok lött vólna-is a' meg-segétésre, mindazáltal semmit sem nyertek. Ez sem igaz. Mert, honnét tudgya *Calvinus*, hogy kedvök-ellen vólt az a' kiáltás? holott akár-kinek-is meg-eshetett vólna szíve ollyan nyomorúlt személyen. Gondolom, hogy a' ki miben bűnös, abban gyanós; a' *Calviniták* Iskolájában tanúllyák az emberek a' kevély irgalmatlanságot, nem a' Krisstusében, melyben az Apostolok vóltak. Más ítéletet tött Arany-szájú Sz. János † az Apostolok esedezéséről: Gondolom, úgy-mond, hogy a' Tanítványok meg-keseredtek, és szánakodtak a' szegény Aszszony állatnak nyomorúságán: de nem merték Urúnknak azt mondani; Engedd-meg néki a kívánt jót: hanem *Bochássd-el ötet*. mi-képpen mi-is, mikor valakitől valamit akarunk nyerni, úgy tettettyük, mint-ha nē igen gondolnánk vele. De az sem igaz, hogy az Apostolok semmit nem nyertek: mert, minek-utánna Urúnk jobban meg-próbálta az Aszszony állat hitit, meg-chelekedte a' mit az Apostolok kértek, és meg-engedte az Aszszonynak, valamit akart.

Egy chöppel sem okosb *Bucerus Calvinus*nál: ki e'dologból azt akarja ki-facharni; hogy a' Szentek imádsága haszontalan, mivelhogy az Apostolok semmit nem nyertek. Mert, ha szintén úgy vólna-is, a' mi ninchen, hogy az Apostolok akkor semmit nem nyertek, abból nem következnék, hogy egy-általlyában haszontalan a' Szentek könyörgése: Mert ha az következnek, azt hozhatnók-ki belőle; hogy ember magáért-is haszontalanúl könyörög, holott Sz. Pál háromszor könyörgött némelly dologért, és meg nem halgattatott [b]. Továbbá; ha szintén Urúnk nem akarta vólna-is meg-halgatni az Apostolok könyörgését, nem azért lött-vólna, hogy nem magokért imádkoztak, hanem hogy nem az ö népe-közzül-valóért, mellyért ö fő-képpen jött; a' mint a' maga feleletiből ki-

tetszik:

A

u *Mal.* 4. 2.

x *Exo.* 2. 12.

B

y *In Harm. Evan. in cap.* 15. *Matth.*

z *Lib.* 6. *contra Iulianum.*

a *Mat.* 22. 32

C

† *Hom.* 53. *in Matth.*

D

b 2. *Cor.* 12. 8

A

tetſzik: a'vagy inkább, hogy azzal nagyobb buzgóſágra gerjeſztené az Aſzſzony'állatot. Mert egyéb-aránt, mint nyerték-meg a'Zidók vénei a'Pogány Századoſnak, hogy Urúnk a'ſzolgáját meg-gyógyítaná [c]? De mint-hogy az Újitók ſem tagadgyák, e'világon-élő Szentek kőnyőrgéſét egyebekért, (melyről ſok példák vannak az Irásban:) *Bucérus* haſzontalannak mondván az Apoſtolok kőnyőrgéſét, új mérgét fakaſztotta-ki; hogy nem ſzabad máſért kőnyőrgeni. melly nyilván-valo iſtentelen Eretnekſég. Es ha ebből a'chelekedetből valami kővetkőzik, a'Máſért-valo kőnyőrgés-ellen; ſokkal-inkább kővetkezik, a Földön-élő emberek imádſága-ellen, a'mint akkor az Apoſtolok vóltak. Semmi okon pedig nem mondhattyuk haſzontalannak az Apoſtolok kőnyőrgéſét: mert, a'mint az első és máſik chőpp, a'kővet ki nem moſſa, de alkolmaztattya arra, és a'többivel-eggyűtt, fő-képpen az utólſóval, végbe-is viſzi: úgy haſznált áz Apoſtolok kőnyőrgéſe-is. Mert, látván az Aſzſzony'állat, hogy ſegétői találkoztak, annyival inkább néki bátorodott, és nagyobb buzgóſággal imádkozott. Midőn valakinek megakad ſzekere, és egyſzer kétſzer meg-ſujtolván a'lovakat, láttya, hogy ki nem vonhattyák; eſzébe vészi, hogy, nem lévén elégendő ereje, nem kell magát heában fáraſztani: de ha valami jó akarója érkezik, a'ki maga lovaival-is meg akarja ſegéteni, néki bátorodik, és minden erejével azon meſterkedik, hogy, a'mit magától végbe nem vihetett vólna, más ſegétſégével el-végezze. Az Aſzſzony'állat-is, talám nem mert vólna Urúnknak többé ſzóllani: de látván az Apoſtolok ſegétſégét, meg-bátorodott, és iſmég kőnyőrgeni kezdett.

c *Luc.*7.4.

B

III. RESZE.

D Eláſſuk, mit felelt Urúnk az Apoſtoloknak: *Nem küldettem*, úgy-mond, *hanem chak az Iſraël házának el-veſzett juhaihoz* [d]: az-az, Mint-hogy ez Pogány aſzſzony, nem-az én Juhaim-kőzzé-valo; nem iſmérem; nem ő-érette jőttem; más dolgom vagyon. Chodálatos felelet! és ſokkal keményebb a'halgatáſnál. mellyen valóban megtántorodhatott vólna a'ſzegény Aſzſzony'állat, félvén hogy ſzemély-válogató a'Kriſtus. De nem tántorodik-meg: hanem inkább meg-bátorodik; és bé-tellyeſedik ő-benne, a'mit az Igaz emberről mondott Sófar [e]: *Midőn magadat meg-emészttettetnek alitod, feltámadſz mint a' Hajnal-chillag.* Mert mentől inkább meg-veti Urúnk, annál inkább hozzája folyamlik; mint Jákob, ki, egéſz étſzaka kűzkődvén az Angyallal, ſok tuſakodás-után meg-nyerte a'kívánatos Áldomáſt: de nem előbb, hanem mikor meg-űtötte a'chípőjének inát, és az meg-ſzáradván, ſántálni kezdett [f]: és a'kit, ép lévén, meg-nem győzhetett, ſántálva meg-győzte; Sz. Pálnak amaz mondáſa-ſzerént [g]: *Mikor erőtlen vagyok, akkor vagyok hatalmas.* Midőn meg-aláztatunk a'nyomorúſág-által, akkor kőnyőrögjünk, és meg-halgattatunk. Az Iſraël fiai, midőn igen meg-ſanyargattattak vólna, kiáltván az Úrhoz azt mondották [h]: *Vétkeztünk néked, mert el-hadtuk a'mi Urúnkat Iſtenünket, és Baalimnak ſzolgáltunk.* Kiknek az Úr keményen felelt, mondván [i]: *Nem chelekeſzem hogy többé meg-ſzabadittſalak titeket: Menjetek-el, és hijátok ſegétſégűl az iſteneket a'kiket válaſztottatok; azok ſzabadittſanak-meg titeket, a'ſzorongatáſnak idején.* Nem ſzűnének-meg az Iſraël fiai e'kemény feleletért, hanem néki bátorodván, iſmég mondának [k]: *Vétkeztünk, azt chelekedd vélünk a'mi néked tetſzik: chak most ſzabadits-meg minket.* Mellyeket mondván, az idegen iſteneknek minden Bálványit ki-veték az ő határokból, és ſzolgálának az Úr Iſtennek; ki meg-ſzáná az ő nyomorúſágokat. Nem kell kétſégbe eſni, ha ſzintén nem mingyárt halgat-is meg az Iſten bennünket, ha ſzintén keményen felel-is; hanem annyival inkább kell kőnyőrögni: mert a'ki nagy fát akar le-vágni, ha két vagy három vágáſſal végbe nem viſzi, nem ſzűnik-meg a'munkától; hanem jobban hozzá készűl, karját fel-tűri, homlokát meg-törli, markát meg-pőki, fejſzéjét meg-élesíti; és úgy kezdi vágni, míg nem le-vágja.

d *Mat.*15.24

e *Iob.*11.17.

C

f *Gen.*32.24.
g 2. *Cor.* 12. 10.

h *Iud.*10.10.
i *verſ.*13.14.

k *verſ.*15.

l *Pſ.*2.8.
m *Iſa.*42 6.& *Iſa* 49.6.
n *Act.*13.46

D

o *Ag.*2.8.
p *Deuter.*19. 17.
q 2.*Par.*19. 7.
*Iob.*14.21.
r *Sap.*6.8.— *Eccli.*35.16
s *Iſa.*11.3.
t *Mat.*22.16
u *Act.*10.34
x *Rom.*2.11. *Gal.*2.6. *Eph.*6.9. *Col.*3.25. 1.*Pet.*1.17.

Láſſuk már azt-is, michoda értelme lehet az Urúnk feleletinek. Mert, ha egy-általlyában, bőtű-ſzerént értyük, ellenkezik az Irásokkal: mellyek a'*Meſsiás*ról azt jelentik; hogy, nem chak Iſraël házának léſzen Üdvőzitője, hanem a' Pogányoknak-is: a'mint ki-tetſzik Dávidból [l], Iſaiásból [m], kinek mondáſát Szent Pál-is elő-hozta a'Zidóknak [n], Aggæusból [o]. Továbbá, a'tellyes Szent Irás azt bizonyíttya, hogy Ninchen ſzemély-válogatás az Iſtennél. azt olvaſſuk Moyſeſnél [p], a'Hiſtoriákban [q], a' Bőlcheſéges könyvekben [r], a'Prophétákban [s], az Evangéliomban [t], az Apoſtolok chelekedetiben [u], és Leveleiben [x]. Bizonyos dolog ez. De az Urúnk felelete-is igaz: mert ő fő-képpen a'Zidókért küldetett vólt, úgy-mint Első-ſzülőttekhez; de, Eſau-gyanánt, el-tékozlották méltoſágokat. Ha valamelly kalmárnál, chak nagy drága marhát látnál,

és kér-

és kérdenéd tőle, Kiért hozta? és kinek tartya azt? azt felelné: Ha ismérsz a' marhához, eszedbe veheted, hogy nem parasztokért hoztam, hanem fő emberekért. De ha ismég kérdenéd: Ha valamelly parasztember, illendő árrát meg-adgya, nem jút-e néki-is benne; fő-képpen holott a' fő embereknek nem igen kapják? Kétség-nélkül azt mondana, igen-is jút: mert, noha a' fő embereknek akartam kedveskedni; de ha ők meg nem bőchűllik magokat, nem akarom marhámat és fáradságomat el-veszteni; annak adom, a' ki meg-vészi. Az Isten a' háládatlan Zsidókat érdemők-fölött bőchűlvén, a' Krisztus-által fő-képpen nékik küldötte az Evangéliomnak drága kinchét: de mivelhogy azt nem bőchűllötték, Urúnk azt mondotta nékik [y]: *El-vétetik tőletek az Isten országa, és az ő gyümölcsét-hozó nemzetnek adatik.* Sz. Pál pedig Barnabással [z]; *Néktek kell vala elöször szollanunk az Isten igéjét: de mivelhogy azt meg-vetitek, és méltatlanoknak ítélitek magatokat az örök életre; imé a' Pogányokhoz fordúlunk.* Így magyarázza az Urúnk feleletit Sz. Ambrús [a], és Sz. *Cyrillus Alexandrinus* [b].

Továbbá; úgy-is érthettyük az Urúnk mondását; hogy nem jött vólt a' végre, hogy ő-maga személye-szerént tanította-vólna a' Pogányokat, és chodákat chelekedett vólna közöttök: hanem az Apostolok-által akarta azokat meg-tériteni. Ezt hogy jobban meg-értsed, vedd eszedbe, hogy az Atya Isten az ő Sz. Fiát, Négy Okért küldötte kiváltképpen e' világra: I. Hogy Meg-válto lenne: *Imé*, úgy-mond [c], *világosságul adtalak téged a' Pogányoknak, hogy üdvözítőm légy a' földnek végső határa-ig.* II. Hogy Törvént adna: *Az ő törvényét*, úgy-mond [d], *varják az szigetek.* E' két dologban, eggyaránt jött a' Zsidókért és a' Pogányokért; a' mint Sz. János-is jelenti, mondván [e]: *hogy a' JESUS meg-halna a' nemzetségért: és nem chak a' nemzetségért, hanem hogy az Isten fiait, kik el valának szélledve, egybegyűjtené.* III. Hogy ő-maga prédikállaná az Evangéliomot. IV. Hogy azt choda-tételekkel meg-erősítené. mellyeket maga személye-szerént, fő-képpen a' Zsidók-között chelekedett; a' mint Szent Pál jelenti [f]. mert, ha azokat a' Pogányok-között chelekedte vólna, a' Zsidók *Messiás*nak nem tartották vólna, hanem inkább mint Pogánytól el-távoztak vólna. Az-okáért, itt nem predikállott; és ez egy chodát, inkább chelekedte az Apostolok könyörgéséért, és az Aszszony' állatnak buzgóságáért, hogy-sem maga indúlattyából; és a kenyeret, úgy mint ebnek, nem adta, hanem hagyította, vagy inkább, mint a' morzalékot az asztalról, alá-húllatta. A' Samaritánusokhoz történet-szerént menvén, predikállott ugyan, de chodát nem tőtt [g]. A' Zsidók-között lévén, ha mi chodát chelekedett, a' Zsidókért chelekedte: mint, mikor a' Százados szolgáját meg-gyógyította [h], a' Zsidók vénei könyörgöttek érette, és méltónak ítélték; mint-hogy szerette a' Zsidókat, és *Synagógát*-is épített nékik. A' Poklos Samaritánust-is, a' Zsidó társaival-eggyütt gyógyította meg [i]: és talám azokért-is, mint-hogy eggyütt-könyörgöttek minnyájan, és egy-másért. De nem-is vólt meg-tiltva a' Krisztusnak, hogy, midőn valami alkolmatosság adatnék, ne tanítaná a' Pogányokat-is, vagy jót ne chelekednék vélek. mert, ha egy-általlyában tiltva lőtt vólna, nem chelekedte vólna: hanem, hogy fő-képpen a' Zsidókért munkálkodnék; mellyet mind halál-ig meg-chelekedett. És mivelhogy a' Zsidók szava-járása az, hogy, a' mit másnál nagyobra bőchűlnek, arról úgy szólnak, mint-ha a' másikat nem-is bőchűllenék; úgy-mint, midőn az Isten a' Profétánál azt mondotta [k]; *Az Irgalmasságot kívántam, és nem az Áldozatot*: nem azt jelentette, hogy semmi-képpen nem kívánta az Áldozatot; hanem hogy inkább kívánta annál az Irgalmasságot. mert utánna veti; *És az Istennek ismeretit inkább, hogy-sem az Éppen-égő áldozatokat.* Így mongya Sz. Pál-is [l]; *Nem kereszteltni küldött engem a' Krisztus, hanem az Evangéliomot hirdetni.* nem hogy hivatallya-ellen lőtt vólna a' Keresztelés, mert néha keresztelt-is [m]; hanem, hogy fő-képpen a' predikálásért küldetett. Az-okáért, mi-képpen Sz. Pál, a' Pogányok Apostola vólt [n]; Sz. Péter pedig, a' Zsidóké, tudni illik, fő-képpen; mindazáltal néha, kötelessége-fölött, Pál a' Zsidóknak, Péter a' Pogányoknak predikállott: azon-képpen a' Krisztus-is, nem rekesztette magát olly határba, hogy a' Pogányokat semmi okon nem segéthette vólna. Másfelől, mivelhogy a' Próféták azt jövendölték a' Krisztusról, hogy a' Pogányokat-is tanítani és segéteni-fogja, a' mint elébb meg-mondám; azt az Apostolok-által vitte végbe, és eleget tőtt tisztinek. mert az Irásban, gyakorta annak tulajdonittatik a' chelekedet, a' ki azt parancholta, vagy módot mutatott benne. Így mondotta Urúnk a' Zebedæus fiainak [o]: *Nem tudgyátok mit kértek.* mert ők izgatták az annyokat a' kérésre. És Natán Próféta Dávidnak [p]: *A' Hetæus Uriást meg-ölted.* mert ő vólt oka halálának. És Sz. Jánosnál azt mondották a' Farisæusok Urúnkról [q]; hogy *Többeket keresztel hogy-sem János.* noha az Evangelista nyilván mongya, hogy nem JESUS keresztelt, hanem az ő Tanítványi. Illyen módon, mint-hogy az Apostoloknak Urúnk parancholta [r], hogy minden nemzeteket

A

y Mat. 21 43
z Act. 13. 46

a In Psf. 43.
b Libr. 5. in Isaiam.

B

c Isa. 49. 6.

d Isa. 42. 4.
e Ioan. 11. 51.

f Rom. 15. 8.

C

g Luc. 4.
h Luc. 7. 4. 5.

i Luc. 17. 15.

k Ose. 6. 6.

l 1. Cor. 1. 17.

m vers. 16.
n Gal. 2. 7.

D

o Mat. 20 22
p 2. Reg. 12. 9.
q Ioan 4 1. 2.
r Mat. 28. 19 Mar. 16. 13

A

teket tanittsanak; a' Próféták azt a' Tanitáſt néki tulajdonittyák. És igy ſemmi ellen-mondás ninch az Iráſokban.

Ebből a' Kriſtus feleletiből, és a' hoz haſonló mondáſokból, a' *Calviniſták*, hamis és iſtentelen tévelygéſre vőttek okot, azt mondván; hogy a' Kriſtus, nem mindenekért jőtt e' világra, és hólt-meg: hanem chak a' Válaſztottakért, kik létel-ſzerént üdvőzűlnek. Ezzel nagy boſzſzúſágot téſznek a' Kriſtus bővſéges ſzeretetin, a' Szent Irás-ellen. Mert Sz. Pál nyilván mongya [s]; hogy *Eggy mindenekért meg-hólt*; tudni illik, a' Kriſtus. és [t]; hogy *A' Kriſtus önnön-magát adta mindenekért váltſágúl.* Az-okáért, midőn azon Sz. Pál azt mongya [u]; hogy *a' Kriſtus egyſzer áldoztatott-meg, hogy ſokaknak bűnöket ki-meritené:* vagy Urúnk [x]; hogy *Lelkét adgya ſokakért váltſágúl.* és [y]; hogy *Az ő Vére ſokakért ki-ontatik, a' bűnök bochánattyára:* nem azt jelenti, hogy azok nem Mianyájokért lőttek vólna. mert a' ki mindenekért chelekeſzik valamit, ſokakért-is chelekeſzi. hanē hogy az ő halálának és vérének gyűmőlche nem vólt olly bővſéges, a' mint kellett, és lehetett vólna. de az abból történt, hogy nem minnyájan éltenek a' Kriſtuſtól rendelt eſzközökkel. Illyen módon, néha Urúnk mindenekért imádkozott, a' kik el-kárhoztak-is, úgy-mint a' kik fel-feſzítették [z]; jelentvén, hogy mindeneknek kívánnya üdvőſségét: néha pedig chak a' Válaſztottakért; *Nem e' világért könyörgők*, úgy-mond [a], *hanem azokért, a' kiket nékem adtál*; jelentvén, hogy chak azok véſzik haſznát az ő könyörgéſének. Igy mondhatná a' gazda, hogy minden vendégiért, a' kiket hívott, kéſzítette az ő ebédét; mert azt kívánta, hogy minnyájan réſzesűllyenek benne. noha ſokan, vagy el nem mentek, vagy valami okból ſemmit nem őttek: és azt-is mondhattya, hogy chak azoknak kéſzítette, a' kik őttek benne; mert létel-ſzerént chak azoknak haſznált, a' kik réſzt vőttek. A' moſtani mondásban pedig, nem mondotta Urúnk, hogy chak a' Válaſztottakért jőtt, hanem, chak a' Żidókért: bizonyos dolog pedig, hogy ſem a' Żidók nem minnyájan vóltak Válaſztottak, ſem a' Válaſztottak nem minnyájan vóltak Żidók. Az-okáért, ha chak a' Żidókért küldetett, nem chak a' Válaſztottakért, hanem egyebekért-is; de, a' mint az-előtt-is mondottam, fő-képpen a' Żidókért: kiket az Iſten nem azért bőchűllőtt-főllyebb egyéb nemzetek-nél, hogy arra méltók lőttek vólna, vagy hogy érdemesbek lőttek vólna, hanem chak jó akarattyából; a' mint Moyſes nyilván meg-mondotta nékik [b]. Továbbá; mert a' Żidók fő-képpen ſzűkölködtek az Iſtennek kivált-képpen-valo Irgalmaſsága-nélkül: mint a' nagy betegség, fő Orvoſt és orvoſságot kíván. Sok Próféták orvoſlották a' Żidókat: de ők, mint a' hagymázban lévők, ellenők támadtak a' Próféták nak, és gonoſzúl bántak vélek. Az-okáért, a' leg-főbb Orvoſt, a' Kriſtuſt küldötte hozzájok; hogy üdvőſséges tanításával, jeles példájával, és hatalmas choda-tételivel, meg-gyógyítaná: a' mint az Eliſæus ſzolgája, fel nem támaſzthatván a' bottal a' Sunámi aſzſzony fiát, kívántatott a' Próféta nak jelen-léte: ki ſzáját a' gyermek ſzájára, ſzemeit ſzemeire, kezeit kezeire tenné [c]. Nagy vólt ugyan a' Pogányok betegſége-is, de nem vólt olly veſzedelmes mint a' Żidóké: mert a' Pogányok nem vóltak olly háládatlanok, ſem kemény-nyakúak; és az Apoſtolok orvoſlására-is meg-gyógyúltak; és kűnnyebben fel-vállalták az Evangéliomi igát, hogy-ſem a' Żidók. Azért mondotta Sz. Dávid [d]: *A' nép, a' kit nem iſmértem, ſzolgált nékem: a' fűl halláſára engedett nékem:* mert noha az Iſten nem tartotta olly iſméretſégében a' Pogányokat, mint a' Żidókat; ſem annyi javait nem kőzlőtte vélek; ſem annyi ſzeretetit nem mutatta hozzájok; és, a' mint Dávid mongya [e]: *Nem chelekedett úgy vélek; és az ő ítéletit nem mutatta-meg azoknak:* mindazáltal, nagyobb hálá-adáſſal vőtték az Iſten ajándékit, és inkább meg-feleltek azoknak.

Hálván a' Kananæai aſzſzony, hogy az Apoſtolok kéréſére olly ſoványon felelt a' Kriſtus, még ſem eſett kétſégbe, hanem inkább néki bátorodott; és hozzája menvén, imádta őtet, mondván [f]: *Uram, ſegélly engem.* Halárnád, hogy a' Fejedelemnél, leg-főbb barátttyának éretted-valo eſedezéſe foganatos nem vólna, nem ítélem hogy még-is mernéd úntatni: de ez azt chelekedte, és ugyan ſzép meſterſéggel. Mert eſzébe vévén, hogy Urúnk, emberi terméſzete-ſzerént, mint Dávid fia, inkább kedvelli a' Żidókat; és őtet azért veti-meg, hogy nem a' Dávid nemzetſégéből-valo: fordíttya beſzédét, és nem nevezi Dávid fiának, hanem egy-általlyában Urának; jelentvén azzal Iſtenſégét. Mint-ha azt mondotta vólna: Ha mint Dávid fia, a' Żidókhoz küldettél; mint Iſten, minden nemzetſégekre gondot viſelſz, mint mindeneknek teremtője: az-okáért engemet-is, mint teremtett állatodat, ſegélly-meg.

Védd eſzedbe, hogy ſegétſéget kíván; jelentvén, hogy ő-is chelekedett valamit, igyekezvén dolgát végbe vinni: mint a' kinek ſzekere meg-akadna, ſegétſéget kérvén, nem azt jelentené, hogy ő ſemmit nem akar chelekedni; hanem chak máſtól vár: mert az nem mondatnék Segétſégnek, hanem egy-általlyában, a' dolog meg-chelekedéſé-

nek, a'

B

C

D

s 2. Cor. 5. 14 15.
t 1. Tim. 2. 5. 6.
u Hebr. 9. 28.
x Mat. 20. 28
y Mat. 26. 28
z Luc. 23. 34
a Ioan. 17. 9.
b Deut. 7. 6.
c 4. Reg. 4. 34
d Pſ. 17. 45.
e Pſ. 147. 9.
f Mat. 15. 26

uck, az szekér ki-vonyásának. Két dolog kívántatik az Üdvösséghez: A'mi Cheleke-tűnk; de az ő-maga nem elégséges, és azért kell mondanunk Dáviddal s; *Segéts-meg minket mi szabadító Istenünk*: és az Istennek Malasztya; melly elégséges volna ugyan, de az Isten a'mi munkánkat-is kívánnya, mert az nékünk tiszteséges. És így, ez az Aszszony állat meg-chelekedte a'mi tőle lehetett; mert a Jésushoz ment, és könyörgött: de látván, hogy az nem elég, segétséget kér attól, a'ki valóban meg-segéthet-i. Holott vedd eszedbe, hogy ez az Aszszony'állat kétszer imádta Urúnkat: egyszer, a'házban, a'mint Szent Márk jelenti h: másodszor, a'ház-kivül; a'mint a'mái Evangéliom jelenti. gondolom, tudta az igaz Isten- és az emberek-között-valo külömbséget. Ezek nem kedvellik, sőt gonosz néven vészik, ha az útzán utánnok kiált valaki, vagy házokban gyakorta úntattya: az Isten pedig, minden szem-pillantásban őrömeit audientziát ád, kedvelli a'szorgalmaztatást; és néha azért vontattya a'választ, hogy annyival inkább szorgalmaztassuk. Nem kell azt vélnünk a'mi igaz Istenünk-felől, a'mit a'hamis Istenről *Iupiter*ről mondott *Lucianus*; hogy egy ablakja vagyon az égen, és egy-óráig ül annál minden nap: a'ki abban az órában kíván valamit tőle, meg-adgya néki: a'ki pedig azt el-mulattya, semmit nem nyér. és mint-hogy azt az órát az emberek nem tudgyák, és *Iupiter* sem tart bizonyos időt, hanem, a'mint akarja, úgy változtattya az órát: kevessen találnak reá, és kevessen vészik hasznát könyörgésöknek.

Mondaná valaki: Illik-e, hogy az Istent segétségül hijuk? mert úgy tetszik, hogy, ha valaki azt mondaná a'Fejedelemnek, hogy meg-segéttse szántásban, vagy ló-vakarásban, illetlen dolgot chelekednék, és meg sem halgattatnék. Felelet: Vannak olly dolgok, mellyekben szemtelenség volna a'Fejedelemnek segétségét kívánni; mint a' meg-nevezett dolgokban: de vannak ollyak-is, mellyekben illendő és tiszteséges. Mert, ha a'Fejedelem azt parancholná, hogy egy erős Várat meg-vegyek, vagy valami vitéz Törököt meg-öllyek; ha elégendő arra nem volnék, méltán mondhatnám néki: Uram, segélly-meg engem. és így, nagy dolgokban, nagy méltóságos emberektől kérünk segétséget. Midőn az Isten azt parancholta Moysesnek i; hogy az Israël népét az Igéret-földére vigye, azt mondotta néki k: *Előtted-járó Angyalt küldök*. De azzal nem elégedett Moyses, hanem azt felelte l: *Ha magad előttünk nem mégy, ne vigy-ki minket e' helyről*. Mint-ha azt mondotta volna: Nagy dolgot parancholsz; magad segétségét kívánom; te egyedül vihetsz mindeneket végbe. Nem gyalázat azért, hanem tiszteséges, és szükséges dolog, az Istentől olly nagy dologban segétséget kérni, mint ez az Aszszony kért.

De mit felel a'kegyes Jésus, illyen szép kérésre, melyben illyen nagy Hitet mutatott a'szegény Aszszony? *Nem jó*, úgy-mond, *el-venni a fiak kenyerét, és az ebeknek vetni* m. A'ki laptáját magassan akarja ugratni, keményen chapja a'földhöz: Urúnk azt kívánván, hogy ez Aszszony'állat annál-is nagyobb Hitet mutasson, keményben a'földhöz chapta, ebhez hasonlítván őtet. Már a'Zidókat Urúnk Juhoknak nevezte volt; következendő-képpen, a'Pogányokat el-vetett kechkéknek tartotta. De azzal nem elégszik, hanem a'Zidókat bőchülletes és szerelmes névvel, Fiaknak nevezi, az Aszszony'állatot a'több Pogányokkal, Ebeknek. Mellyet ha azért mondott volna Urúnk, hogy, ha a'Pogány Ebekkel chodát chelekedvén, a'Fiak kenyere el-fogyott volna, tűrhetőbb lőtt volna: de holott olly tár-háza volt Urúnknak, melyből efféle kenyér ki nem fogyhatott; és, ha szintén az Ebeknek részt adott volna-is, a Fiaknak elég maradott volna: nem vetette volna a'Fiak kenyerét az Ebeknek. Ha a'Krisztus hatalmassága határos lőtt volna, úgy hogy bizonyos-számu chodákat chelekedhetett volna, kétség-nélkül, a'mit az Aszszony'állatért chelekedett volna, az a'Zidók fogyatkozására lőtt volna: de, véghetetlen hatalmú lévén, mindeniknek annyit adhatott, a'mennyit akart. mint, ha fogyhatatlan forrásból mérítesz, másnak fogyatkozást nem tészsz, mert annak-is elég marad.

Ezt a'Krisztus feleletit, igen jó volna a'Nemes Uraimnak ugyan bőtű-szerént-is érteni, hogy az Isten fiainak, a'szegény embereknek kenyerét, ne hánnák az ebeknek: az-az, ne tartanának annyi nyúlászó kopókat és agarakat: mert, a'mennyi kenyér azokra kél, sok szegényt él-táplálhatnának vele. Lelki magyarázat-szerént pedig, nem oknélkül nevezte Urúnk ez Aszszony'állatot Ebnek: mert az Ebnek, egy-nehány jó Tulajdonsági találtattak benne. I. Az Eb futkos, ugrál, ugat, hogy az Ura valamit adgyon néki, vagy magához vévén, játzodozzék vele. II. Ha az Urának szorgalmatos dolga vagyon, és nem érkezik a'játékra, és chak reá sem tekint; annyival inkább hízelkedik, és jelenti jelen-létét. III. Ha az Ura meg-búsúlván, el-czogattya-is előle, vagy megrúgja's meg-üti; nem gondol vele, hanem újabb mesterséget talál, és hol lábához fekszik,

g Ps. 78. 6.

h Mar. 7. 24. 25.

i Exo. 33. 1.
k vers. 2.
l vers. 15.

m Matt. 15. 26.

A

's hol rúháját vonogattya: és mind addig sem szűnik-meg, míg nem az Úra, látván hívségét, meg-szánnya, meg-kedvelli, fel-vészi, ölébe tészi, enni ád. Hasonló-képpen, noha az Aszszony'állatot sok-képpen Urúnk el-pírongatta tőle: mindazáltal mind addig mesterkedett, míg nem meg-nyerte a'mit kívánt.

Nem haragutt azért, sem boszszonkodott, hogy Urúnk Ebnek nevezte: hanem, azt meg-engedvén, azt hozta-ki belőle, hogy Urúnknak-is meg kell engedni a'mit ő kért, mondván: *Ugy Uram, mert a' kölykök-is észnek a' morzsálékoktól*, mellyek le-húllanak az ő urok asztaláról. Meg-vallya hogy Eb: de azzal el nem távozik a' Krisztustól, hanem azzal győzi-meg. Mint-ha azt mondotta volna: Ebnek nevezél; kőszönöm: de hallyad mi következik abból: I. Az Eb, midőn a' nyúlra talál, valamíg azt láttya, az ugatástól meg nem szűnik: én nagy prédára találtam, és előttem látom minden jómat, és segétségemet: az-okáért, hogy halgassak? II. Az Ebnek tulajdonsága az, hogy, ha egy-felől ki-űzik, más-felől bé-mégyen: azt chelekeszem én-is. és mint-hogy egy-felől a'te igaz Itéleted meg-vét, mint Pogányt és bűnöst; B én más-felől a'te véghetetlen Irgalmasságodhoz folyamlom: mert tulajdonod, hogy a' nyomorúltakon könyörűlly, a' minémű én vagyok. III. Az Eb, valamelly sebét nyelvével meg-nyalhattya, meg-gyógyíttya: én az én bűneimnek sebét nyelvemmel meg-vallom, és néked alázatosson könyörgök. IV. Az Ebek a'lopót nem szenvedik, hanem mind addig ugattyák, míg nem el-kergetik: én-is, látván, hogy a' pokolbéli Ördög szegény leányomat gonoszúl győtri, ki az emberi nemzetséget igen meglopta, és minden javaitól meg-foszttotta; nem szenvedhetem házamnál, hanem mind addig kiáltok, míg nem ki-kergettetem veled. Az-okáért, mint-hogy Úram Ebnek neveztél, és én azt nem tagadom: te se tagadd-meg a'mivel az Ebnek tartozol; tudni illik, hogy táplállyad: ha nem egész kenyérrel-is, de bizony még-is a'morzsálékokkal, mellyek a'te kegyelmességednek asztaláról le-húllanak. Nem kérek én egész kenyeret, hogy olly nagy és sok chodákat chelekedgyél, mint a'Zsidók-között: egy dolgot kérek, hogy nyomorúlt leányomból az Ördögöt ki-űzzed, mellyet igen könnyen meg-chelekedhetel. Nagy alázatosság volt ez: de nagy mesterség-is volt, hogy az Urúnk beszédét fogta fegyverül, és azzal győzte-meg; a'mit Urúnk jelenti Szent Márknál [n]: *E' beszédért menny-el, ki ment az Ördög a'leányodból.*

n Mar. 7. 29.

C

És nem chak akár-mint engedte-meg a'mit kért, hanem szintén a'mint akarta, mondván [o]: *Oh aszszony, nagy a'te hited: légyen néked a'mint akarod.* és így, a'ki morzsálékot kért, egész kenyeret nyert. Dícséri pedig Urúnk a'Hitet ő-benne; és nem ok-nélkül mongya Nagynak: Elsőben: Mert, noha a'Bálványozásban szűletett, és nevekedett: mindazáltal, nagy nyomorúságában nem vetette reménségét a'Bálványokban, vagy a' varázlókban, hanem a'Krisztusban. II. Mert, sem leányát a'Krisztus eleibe nem vitte, sem a' Krisztust házához nem hítta; el-hívén, hogy távúl-létében-is meg segétheti. III. Mert, noha sem a'Törvént nem olvasta, sem a'Profétákat nem hallotta: mindazáltal meg-vallotta, hogy a'Krisztus a'Dávid fia, *Messias*, Úr, Isten és ember. IV. Mert mind a'halgatást, 's mind a'kemény feleletet el-állotta, és eggyiknek sem engedett. V. Mert el-hitte, hogy a'Krisztus Malasztyának chak egy morzsálékja-is elégséges a'meg-szabadításra. VI. Mert minden Jószágos chelekedettel fel vólt ékesítve; a'mint más Predikatzióban meg-mutatom.

o Mar. 15. 28.

Történik, hogy valamelly Kapitánnak egy jó vitéz katonát szereznek; kinek vitézségét meg-akarván az Úra próbálni, és egyebekkel-is meg-ismértetni, a'mezőre küldi; azonban más ruhába öltözvén, más úton eleibe-kerül, kardot ránt hozzá: de látván a' szolgának gyorsaságát és vitézségét, egy-nehány chapás-után, meg-jelenti magát, mondván: Elég eddig jó szolga, nem ellenséged, hanem jó akaró Urad vagyok: hallottam vitézségedet; melyről nem kételkedvén, egyebeknek-is meg akartam magam próbájával mutatni: ez-után nagyobb bőchűlletben tartlak. Így próbálta-meg Isten Abrahámot, azt parancholván néki; hogy szerelmes fiát meg-áldozza. Kinek látván vitézségét, és hogy kardal forog a'fia feje-fölött, meg-szóllalt néki, mondván [p]: *Ki ne nyújtsad kezedet a' gyermekre, és semmit ne chelekedgyél néki: most ismértem-meg hogy féled az Istent.* Meg-ismértem: az-az, Meg-ismértettem veled; a'mint Sz. Agoston [q] magyarázza: a'vagy, a'mint némellyek magyarázzák, Meg-ismértettem egyebekkel: a'vagy, lételszerént meg-probálván, meg-ismértem; emberi módra szólván, kik akkor tudnak valamit, mikor meg-probállyák.

p Gen. 22. 12.

q Quæst. 58. in Genes.

Így próbálta-meg Urúnk ez Aszszony'állatnak Hitit-is: és igaznak találta, nékünk példájúl adta, dícsérte, és meg-bőchűllötte. mert meg-gyógyúlt a' leánya az órától-fogva [r]. és, a'mint Szent Márk írja [s], mikor haza ment vólna, találá a'leány-

r Mat. 15. 28.
s Marc. 7. 30.

zót hogy

zót hogy az ágyon fekünnék, és hogy az Ördög ki-ment vólna belőle. És kétség-nélkül, a' Jó-téteményért, leányával-eggyütt az Istennek hálákat adott; és véle-egyetemben, az igaz Hitben meg-maradván, és minden Jószágos chelekedetekben nevekedvén, Istenben el-nyugott, jutalmúl vévén az örök böldogságot: Mellyet engedgyen mí-nékünk-is a'kegyes Atya Isten, az ő áldott Szent Fiának érdemiért. Amen.

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

AZ Vitézlő embernek, nem chak az óltalmazó Fegyver szükséges; úgy-mint, sisak, paíž, pánczél, fegyver-derék, hogy az ellenség ne árthasson néki; hanem az ártó, vagy sértő fegyver-is, mellyel ellenségének kárt tehessen; úgy-mint, puska, kopia, kard. Sz. Pál, a' Keresztyén Vitéznek mind két-féle fegyveréről emlekezik [a]; tudni illik, panczélról, paížról, sisakról, és kardról. Salomon-is az Anyaszentegyházat, a' Dávid tornyához hasonlíttya [b]; melyről, nem chak ezer paíž függ, hanem az erőseknek minden fegyvere-is. Az-okáért, mint-hogy a mí életünk Vitézkedés a' földön [c], mind a'két Fegyver szükséges: fő-képpen, mint-hogy nem chak a'test- és vér-ellen kell hadazoznunk, hanem *a' Fejedelmek- és Hatalmassagok-ellen-is, a' világi setetségeknek vezéri-ellen, a' lelki gonoságok-ellen* [d]. Tudván ezt a'mí szerelmes Anyánk az Anyaszentegyház, az el-múlt Vasárnap a' Bőjtnek Óltalmazó fegyverét adta előnkbe, a' Kristus példájából; mert az, mint a'pánczél, bé-födi lelkünket [e]: ma pedig, az Imádságnak Harczoló fegyverét adgya előnkbe a'Kananæai aszszony példájából; ki az imádsággal ki-űzte leányaból az Ördögöt, és diadalmas lőtt ellene. Szent Pál, az Isten Igéjét nevezi Kardnak [f]; és mingyárt utánna veti: *Minden imádsággal és könyörgéssel imádkozván minden időben lélekben.* Mint-ha azt mondaná: A' Fegyver, mellyett előnkbe-ád az Isten Igéje, az Imádság, és könyörgés, mellyel az Istent híjuk segétségül; ki minden ellenségink-ellen győzedelmessé tészen, mint a' Kananæai aszszony példája meg-mutattya. *Ió azért az Imádság a' Bőjttel* [g]: mert a' Bőjttel, az Ördög-ellen óltalmazzuk magunkat, a' Kristussal: az Imádsággal pedig, meg-győzzük a'Kananæai aszszonnyal. De mivelhogy nem minden Kard illik a'harczhoz, a Kardnak hasonlatossága-által meg-kell tanúlnunk, minémünek kellessék lenni az Imádságnak. mellyet igen szépen meg tanít a'Kananæai aszszony'állat. Az-okáért e'mostani Predikátzióban,

I. Meg-mutatom, Miért hallasztya némelykor az Isten az Imádságnak meg-halgatását; és Minémű Hit kívántassék a'hoz.

II. Meg-mondom, Minémű Reménség és Szeretet kívántassék az Imádsághoz.

III. Szóllok az Imádsághoz-valo alázatosságról, aitatosságról, álhatatosságról; és meg-mondom, Miket kellessék kérnünk.

ELSÖ RESZE.

ELŐSZŐR: A'Kardhoz az kívantatik; hogy ember magánál hordozza, hogy, mikor a' szükség kívánnya, élhessen véle: azon-képpen, az Imádságot mindenkor készen kell tartanunk, meg-ismérvén szükségünket; a'mint a'Kananæai aszszony chelekedett: ki, ha nyomorúságát nem ismérte vólna, nem kérte vólna Urúnkat hogy könyörűllyön rajta. holott a' könyörűlés, a' nyomorúságnak el vételére-valo nagy ösztön; az imádságra, a' szükségnek meg-ismerése, és meg-érzése. és valaki maga erőtlenségét nem tudgya, másnak segétségét nem keresi. Az Imádság, a'mint Sz. Agoston mongya, bizonyos jele az Isten Malasztya szükséges-vóltának: és a'ki másnak könyörög, maga szükségét jelenti. Azt szokták mondani; hogy, A'ki imádkozni nem túd, mennyen a'tengerre, és ott meg-tanúllya: mert látván az iszonyú habokat, és nem találván azok-ellen egyéb eszközt, kételen az imádsághoz fogni, mellyel az Istent híja segétségül. Innét eszébe vévén Jósafat király, hogy ellenséginek nem álhat ellene; az Istenhez fordúlván, imígyen könyörgött [h]: *Mí-bennünk ugyan ninch annyi erő, hogy e' sokaságnak ellene-álhassunk, melly reánk rohan: de holott nem tudgyuk mit kellessék chelekednünk, chak e' vagyon hátra, hogy szemeinket te-hozzád emellyük.* Jákob halván, hogy az ő báttya Esau eleibe-mégyen, kit el-

a Eph. 6. 14 15. 16. 17.
b Cant. 4. 4.
c Iob. 7. 1.
d Eph. 6. 12.
e Ps. 68. 11.
f Eph. 6. 18.
g Tob. 12. 8.

Qui nescit orare, eat ad mare.

h 2. Par. 20. 12.

A

lenſégének alitott, és félt tőle; imádkozott [i]: Anna, látván magtalanſágát, és halván a' tárſának pirongatáſát [k]; Sára, midőn a'ſzolgálója férjeinek halálát ſzemére vetette [l]: Dániel, látván a'fogſágban az ő népének nyomorúſágát [m]; Suſanna, a'halálnak ſententziáját fejére vévén [n]; Jónas, a'Czet-halnak gyomrában lévén [o]; és egyebek-is egyéb ſzükſégőkben, imádkoztak. Nem ok-nélkül mondhattyuk, hogy az Iſten gyakorta háborúſágot bochát az emberre, hogy imádſágra indíttſa: melly mind az embernek üdvőſséges, 's mind az Iſtennek tiſzteſséges, és győnyőrűſéges. Ki, gondolom, hogy a'Kananæai aſzſzonynak azért nem engedte-meg mingyárt kéréſét, hogy győnyőrködőtt kiáltáſában; és talám azért mondották az Apoſtolok [p]: *Bochaſd-el őtet*; jelentvén, hogy Urúnk tartóztatta magánál, győnyőrködvén ſzép buzgó könyőrgéſében.

i Gen. 32. 9.
k 1. Reg. 1. 10
l Tob. 3. 11.
m Dan. 6. 10.
n Dan. 13. 42
o Jon. 2. 2.

p Mat. 15. 23

Tudom, hogy ſok Okai vannak, mellyekért az Iſten nem mingyárt halgattya-meg az embert: de az-is eggyik, hogy győnyőrködik könyőrgéſünkben. És mivelhogy az Álhatatoſságnak nagy jutalma vagyon: mentől tovább könyőrgünk, annál többet ád az Iſten. Némellyeket, azért nem halgat-meg az Iſten, hogy ők *bé-dugják fülőket a'ſzegények kiáltáſára: ők-is kiáltnak azért, és meg nem halgattatnak* [q]. Némellyeket pedig azért, hogy fülőket el-fordíttyák, hogy ne hallyák a'Törvént: kiknek imádſágok útálatos [r]. De ezeknek nem vólt helye a'Kananæai aſzſzonyban: mert leányának keſerves ſiráſát ſiket fülre nem vőtte, ſem az Iſtennek belső hívatallyát; hanem mind eggyikért, 's mind máſikért a'Kriſtushoz ſietett, és könyőrgött néki. Néha azért hallaſztya adományát, hogy azt nagyobra bőchűllyük, vagy, hogy annak el-vételére jobban kéſzűllyünk: ő pedig azonban, győnyőrködvén könyőrgéſünkben, bővſégesben közőllye velünk ajándékát. Ezeknek mind helye lehetett a'Kananæai aſzſzonyban, és azért haſznára-is lőtt a'hallaſztás. Történik, hogy az Atya egy ſzép almát tart kezében; mellyet látván ſzerelmes kis fia, hozzáfutamik, és kéri tőle. Kinek azt feleli: Nem adom ezt, édes fiam; hanem jobbat adok, egy jó vajas kaláchot. El-vévén azt a'gyermek, iſmég az almát kéri: de akkor ſem adgya; hanem a'helyett egy ſzép kőntőſt ád néki. Azzal ſem elégedvén, ugyan az almát kéri. Az-okáért az attya, tovább nem tarthatván, néki adgya. Így járt ez Aſzſzony'állat; leányának ſzabadulaſát kívánta; de Urúnk nem felelt, hogy a'kéréſt meg-újítaná: máſodſzor-is kérte, az Apoſtolok-által; de Urúnk nem engedte, hogy inkább kívántatná véle: harmadſzor-is könyőrgott; de Urúnk, ugyan gyalázatos névvel illette, hogy annál-is inkább meg-aláznà magát. és azokat mind meg-nyervén, végre a' mit kívánt-is, meg-adta; melly a'többihez-képeſt, leg-kiſſebb vólt.

q Prov. 21. 13

B

r Prov. 28 9.

C

Másodszor: A'Kardhoz az kívántatik, hogy Erős légyen, és künnyen el ne törjék. Ertſed ezen az erős Hitet, mellyel el kell hinnünk, hogy az Iſten meg-adhattya a' mit kérünk. Azért mongya Sz. Jakab [s]; hogy *A'ki bölcheſség-nélkül ſzükölködik; hittel kérje az Iſtentől, ſemmit nem kételkedvén.* Szent Agoſton pedig azt mongya [t]; hogy, ha a'Hit meg-fogyatkozik, az Imádſág el-véſz. Mert kichoda imádkozik, a'ki nem hiſzen? És Sz. Pál, meg akarván mutatni, hogy az Imádſágnak kút-feje a'Hit, azt mondotta [u]: *Hogy hiják azt ſegéiſégül, a'kiben nem hittek?* Ez a'Hit nem kívánnya, hogy minden bizonnyal el-hidgyük, hogy a'mit az Iſtentől kérünk, meg-nyerjük: hanem hogy az Iſten bőlch, hatalmas, kegyelmes, és igaz; tudgya, és meg-adhattya a mit kérünk; és meg-is adgya, ha mi-bennünk fogyatkozás nem léſzen. Illyen hittel könyőrgött Dávid az ő fiáért; és azért mondotta [x]: *Ki tudgya, talám nékem ajándékozza őtet az Ur.* A'ki *Talám*-mal ſzóll, nem bizonyos hogy meg-nyeri a'mit kér. Sz. Pál-is haſonló hittel kérte, hogy el-távozzék tőle a'teſtnek őſztöne [y]: mert hittel könyőrgött ugyan, de nem hitte bizonnyal hogy el-véſzi. mert, ha azt hitte vólna, hamis hiti lőtt vólna, mivel el nem vőtte a'mit kért. Azon hittel könyőrög az Anyaſzentegyháza Bűnősökért, és Hitetlenekért, hogy az igaz Hitre, vagy Jó életre térjenek: mert nem hiſzi bizonnyal hogy meg-térnek, a' mint hogy ſokan nem-is térnek-meg. Ninchen az Iſtentől egy-általlyában-valo ígéretünk, hogy, valamit kérünk, el-véſzük; hanem, azzal az okkal, ha jól kérjük. mert Sz. Jakab nyilván mongya [z]: *Kéritek, és nem véſzitek-el: azért hogy gonoſzúl kéritek.* Ez meg-találtatott az Kananæai aſzſzonyban; kinek Hiti, a'mint Urúnk mondotta, nagy vólt, az okokért, mellyeket az Első Predikátzióban meg-mondottam.

s Iac. 1. 5. 6.
t Serm. 36. de Verb. Dom. ni.
u Rom. 10. 14

x 2. Reg. 12, 22.

y 2. Cor. 12. 8

D

z Iac. 4. 3.

A'moſtani Újítók, choda vélekedésben vannak a'Hit-felől; melynek a'Meg-igazúláſt tulajdoníttyák: mert azzal el-hitetik magokkal, hogy ő-nékik bűnök meg-bochátttatott; Iſtennek kegyelmében vannak; a' mennyei bóldogſágnak minden bizonnyal örökői: és ezt a'Hitet, mongyák hogy Urúnk díchérte a'Kananæai aſzſzonyban. De hamis ez az ő hitők, és ſemmi okon nem találtatott ez Aſzſzonyban.

Előſzőr: Mert, Pogány-léven, nem tudta a'Sz. Irás-béli közönſéges ígéreteket az Iſten irgalmaſsága-felől; hogy azokat magának tulajdonítván, el-hitette vólna magával,

hogy

hogy azok ő-róla szólnak. mert, ha úgy lőtt vólna, nem nevezte vólna Urúnk Ebnek, hanem Isten leányának: hanem ollyan Hiti vólt, a'minéműt mondék, mellyel hítte Urúnknak hatalmaságát, mellyet sok chodákkal meg-bizonyított; kegyeségét, mellyet sok nyomorúltakhoz meg-mutatott.

Másodszor: Mi módon mondotta, hogy könyörűllyön rajta a'Kristus, Irgalmaságát mutatván hozzája; ha el-hitte, hogy már meg-irgalmazott néki az Isten? Mi módon könyörgöttek érette az Apostolok, ha tudták hogy Irgalmaságot nyert? Mi módon hallogatta Urúnk az irgalmaságot, ha azt már meg-adta néki? Tettetés-képpen beszéll-e, vagy jádzik-e beszédével a'Kristus? Mi módon szenvedi, hogy Ebnek mongya, ha tudgya hogy Isten leánya? Sohúlt nem olvassuk, hogy más-féle Hitet kívánt vólna Kristus Urúnk a'choda-tételekre; vagy ajánlott és díchért vólna valakiben, hanem azt, a'mellyet mondánk. A'két Vaktól azt kérdette [a]: *Hiszitek-e hogy ezt meg-chelekedhetem veletek:* az-az, hogy meg-nyithatom szemőket? *Mondának néki: Igen-is Uram. Akkor illeté a'szemőket, mondván: A'ti hitetek szeréntt légyen néktek.* A hol nyilván láttyuk, hogy a'Mindenhatoságról kívánta a'Hitet: nem arról, hogy ők az Isten kedvében és kegyelmében vannak. Illyen Hitet mutatott a'Pokloss-is, mondván [b]: *Uram, ha akarod, meg-tiszthatsz engem.* az Akaratról, és Irgalmaságról, *Ha*-val szóll; mellyet nem chelekedett vólna, ha bizonnyal el-hitte vólna, hogy könyörűlt, vagy könyörűl rajta a Kristus: a'Hatalomról pedig, *Ha*-nélkűl szóll egy-általlyában. mert azt tellyességgel el-hitte. Azon Hitet díchérte Péterben, ki a'Kristusnak Istenségéről tőtt vallást [c]; és a'Századosban, ki el-hitte vólt, hogy Urúnk távúl-létében-is, és chak egy szavával, mint Isten, a'szolgáját meg-gyógyíthatta [d]. Azon Hitet kívánta az Apostolokban-is, mondván [e]: *Ti-is el akartok-e menni?* Szent Péter pedig azt felelte: *Uram, kihez mennyünk? az örők életnek igéi vannak nálad. és mi el-hittük, és megismértük, hogy te vagy a'Kristus, az Isten fia.* Erről emlekezett Mártának-is, mondván [f]: *En vagyok a'fel-támadás, és az élet: a ki én-bennem hiszen, ha szintén meg-hal-is, él: és minden a'ki él, és én-bennem hiszen, meg nem hal örökké. Hiszed-e ezt? Monda néki: Valóban Uram, én el-hittem, hogy te vagy a Kristus, az élő Isten Fia, ki e'világra jöttél.*

Harmadszor: A Meg-igazító Hitnek elől kell járni; és azt követi az Igazúlás, úgy mint okát és szerzőjét: de az Újítók hiti, vagy követi az Igazúláſt, vagy hamis Hit. mert mi módon lehet igaz Hit, mellyel hiszem hogy meg-bocháttattanak bűneim, ha még meg nem bocháttattanak, hanem az-által a'Hit-által bocháttatnak meg? Azt kérdem én az Újítóktól: Midőn el-hitetik magokkal, hogy bűnők meg vannak bochátva: vagy igazat hisznek; és úgy a'Hit nem oka a'bűn bochátásnak, mert annak már meg kellett lenni: vagy ninchenek meg-bochátva, hanem az-által bocháttatnak-meg; és úgy nyilván hamissat hisznek, mert a követkőzendőt jelen-valónak hiszik: és így, minden-felől hamis az ő Hitők, és tudományok. Ha valaki azt mondaná; Ha el-hiszem hogy gazdag vagyok, gazdaggá lészek, balgatagúl szóllana: mert ha gazdag, azzá nem lészen az által hogy azt hiszi, mert a Hit-előtt gazdag: ha pedig nem gazdag, hamissat hiszen; és úgy sem lészen gazdag. Hasonló-képpen bolondúl beszélnek az Újítók, azt mondván; hogy, el-hívén hogy Igazak, meg-igazúlnak: mert, ha Igazak, azzal a'Hittel meg nem igazúlnak: ha pedig nem igazak, hamissat hisznek, és nem igazúlhatnak-meg; hanem-ha azt mongyák, hogy a hamis Hit-által igazúlnak-meg; és az, annál-is nagyobb bolondság.

Negyedszer: Az Igazító Hit, békeséget szerez a'lelki-ismeretben [g]: de az Újítók hiti, nyughatatlanságot szerez. mert *Calvinus* János azt kívánnya az igaz Hithez [h]; hogy ember tellyességgel el-hidgye, hogy ő a'Válaszottak-közzűl-való, és hogy Hitit el nem veszthetti. A'mellett azt-is mongya; hogy sokan meg-chalattatnak, és magokat Angyaloknak vélvén, merő Őrdőgők (értsed a'*Lutheristák*ról-is, kik azont hiszik e'dologban a'*Calvinistákkal*, és mindazáltal kárhoztattyák egy-mást.) Tahát méltán félhetnek, hogy meg ne chalatkozzanak. Ha pedig félnek, ninch igaz Hit bennek, melly félelem nélkűl hiszi az Istennek velűnk-való kegyelmét. Így jádzik az Őrdőg azokkal, a'kiket egyszer az igaz útról el-tévelyít, és az Anyaszentegyháznak Hititől el-szakaszt. De térjünk a'jó Kardnak tulajdonságira.

[a] Matt. 9. 28.
[b] Matt. 8. 2.
[c] Mat. 16. 17
[d] Matt. 8. 10
[e] Ioan. 6. 68.
[f] Ioan. 11. 25
[g] Rom. 5. 1.
[h] Libr. 3. Inst. c. 3.

II. RÉSZE.

Harmadszor: A'Kardban az kívántatik; hogy ne légyen igen rővid, hanem elégséges hoszsza légyen, melly az ellenséget el-érje, és igen közel ne bochássa. Értsed az Imádságban a'Reménséget vagy bizodalmat, mellyel bizonnyal reménlyük,

A

hogy az Isten meg-halgat bennűnket. Mert, noha mí a'földön heverűnk, az Isten pedig mennyekben lakik; noha mí, gyarló és bűnős emberek vagyunk, méltatlanok hogy a' mennyei Fölség meg-halgaſſon bennűnket: mindazáltal, az Imádság ſzintén oda-felhat, bízván az Istennek véghetetlen irgalmaſságához. Azért mongya Sz. Pál [i]; hogy *Bizodalommal járúllyunk a' Kegyelemnek Királyi-ſzékéhez; hogy irgalmaſságot nyerjünk, és kegyelmet találljunk alkolmatos ſegétſégre.* Ezt kivánta Urúnk az ina-ſzakatt embertől, mondván [k]: *Bízzál fiam, meg-bocháttatnak néked a' te bűneid.* és Sz. Pál, mondván [l]: *A'ki igazán özvegy, és el-hagyattatott, Istenben bízzék, és foglalatos légyen a' könyörgéſekben, és imádságokban, éjjél és nappal.* Ennek ígéri az Isten Dávid-által a' Könyörgésnek meg-halgatáſát, mondván [m]: *Mivelhogy bennem bízott, meg-ſzabaditom őtet: óltalmazom őtet, mert meg-iſmérte az én nevemet: hozzam kiált, és én meg-halgatom őtet.* Mivelhogy pedig a' bizodalom a' Hitből ſzármazik, mikor az Irás az imádkozótól, Hitet kíván, Bizodalomhoz-valót vét melléje: jelentvén, hogy nem akár-minémű Hit kívántatik az Imádſághoz, hanem tekéllétes, melly a' Bizodalmat magával hozza; úgy hogy, hidgyük-is, hogy az Isten meg-chelekedheti a' mit kívánunk; és bizonyoſon Reméllyük-is, hogy meg-chelekeſzi. Innét

B

mondotta Urúnk [n]: *Bizony mondom néktek, hogy valaki e' hegynek mongya; Emelkedgyél, és vetteſsél a' tengerbe; és nem kételkedik a' ſzívében, hanem hiſzi hogy meg-légyen valamit mond, meg-léſzen néki:* az-az, ha olly erős Hiti léſzen, melly a' Bizodalmat nemzi. és erről a' Bizodalmat-nemző Hitről mondotta Sz. Pál [o]: *Ha minden hitem léſzen-is, úgy hogy a' hegyeket máſuá vigyem.* Illyen Hiti vólt Sz. *Gregorius Thaumaturguſnák Neocaſareai* Püſpöknek: ki, a' mint *Euſébius* írja [p], hitivel egy hegyet el-mozdított helyéről, és a' Templomnak elégendő helyt adott. *Caſsiánus* pedig azt írja [q]; hogy bizonyos jele, hogy ember meg-nyeri a' mit kér, ha az imádſágban nagy Bizodalmat érez magában. Mert, midőn Isten nem akarja az embert meg-halgatni, nem kőzől Bizodalmat véle: de ha meg akarja halgatni, nagy őrőmet és bizodalmat gerjeſzt ſzívében. Az-okáért, noha nem kell tellyeſséggel Hittel hinni, hogy meg-nyerjük kérésünket: mindazáltal, a' Reménſséggel és Bizodalommal az Isten kegyelmeſségéhez erőſſen kell ragaſzkodnunk; és bizonnyal reméllenünk, hogy Isten meg-halgattya kérésünket.

Nem kétlem, hogy gyakorta a' mí Imádſágunkban a' fogyatkozás abból történik, hogy nem olly Hittel, és hitből-ſzármazó Bizodalommal járúlunk az Istenhez, a' minémű kívántatnék: mert fölőtte igen ellenzi az Isten a' Hitlenſséget és kételkedéſt; melly neminémű-képpen meg-kőti kezét, hogy ne chelekedgye a' mit egyéb-aránt chelekednék. És így kell érteni Sz. Márknak amaz mondáſát [r]: *Nem tehet vala ott* (hazájában, rokonſági-kőzőtt) *ſemmi chodát, hanem valami kevés betegeket gyógyíta-meg, kezeit reájok tévén.* mert egyéb-ként, irtózik ember hallani-is, hogy a' Kriſtus akár-hol-is nem chelekedhette vólna meg a' mit akart vólna. Ezt a' mondáſt, I. Némellyek így magyarázzák: *Nem tehetett chodát:* az-az, el-tekéllette hogy ne tenne. mert a' mit ember magában eltekéll, ha az-után valaki kéri hogy kűlőmbet chelekedgyék, azt mongya hogy nem chelekedheti, vagy nem lehet tőle; nem hogy egy-általlyában nem lehetne, hanem hogy, el-tekéllett ſzándékában akarván maradni, kűlőmbet nem chelekedhetik. méltó pedig, hogy, a' mit valami bőchűlletes ember illendő okból el-tekéllett magában, meg ne változtaſſa. Így mondotta Urúnk [s]: *Nem gyűlölhet titeket a' világ:* mert tudni illik, el-tekéllett akarattya, hogy ne gyűlőllye az övéit: II. Némellyek arra magyarázzák; hogy, nem akarván hazájában chodát tenni, azt mondotta hogy nem tehetett: mert a' mit ember nem akar, azt mondhattyuk hogy nem chelekedheti. mert a' chelekedetnek az Akarat vezére. Így olvaſſuk [t], hogy a' Jóſef bátty ai *Semmit nem ſzólhattak néki békeſségeſſen:* az-az, nem akartak ſzóllani, mint-hogy gyűlőlték. Nem akart azért Urúnk hazájában chodát tenni, az ott-lakóknak hitetlenſégőkért, mint-ha a' keze kőtve lőtt vólna. Mert a' Choda-tételben, két dolog kívántatik: Abban, a' ki azt chelekeſzi, a' Hatalom; abban pedig, a' ki véſzi, a' Hit. melly mint-hogy azokban nem találtatott, nem illett hogy chodák lennének kőzőttők. III. Némellyek azt mongyák; hogy, Nem lehet, a' mi nem haſznos, a' vagy nem illik. Így mondotta Urúnk [u]; hogy, *Nem keſereghetnek a' Vő-legény fiai, míg vélek vagyon a' Vő-legény*; az-az, nem illik hogy keſeregjenek. Nem illett pedig, a' meg-mondott okért, hogy Urúnk hazájában chodát tenne, és azért nem tehetett: mint ha az Igaſság-ſzerető Bírótól hamis törvényt kérnél; azt mondhatná, hogy azt nem chelekedheti. Így mondotta Urúnk [x]: *Az én jobbomra ülni, vagy balomra, nem enyim hogy néktek adgyam:* mert nem illett hogy akkor nékik adná. És mivelhogy mind Sz. Máté [y], 's mind Sz. Márk [z], azt írják, hogy Urúnk tőtt valami kevés chodákat hazájában; nyilván jelentik, hogy többeket-is chelekedhetett vólna, ha az emberek a' hitlenſséggel méltatlanokká nem tőtték vólna magokat.

[i] *Hebr.* 4. 16.
[k] *Matt.* 9. 2.
[l] 1. *Tim.* 5. 5.
[m] *Pſ.* 90. 14.
[n] *Mar.* 11. 23
[o] 1. *Cor.* 13. 2
[p] *Lib.* 7. *hiſt. c.* 25.
[q] *Collat.* 9. *c.* 32.
[r] *Mar.* 6. 5.
[s] *Ioan.* 7. 7.
[t] *Gen.* 37. 4.
[u] *Matt.* 9 15.
[x] *Mat.* 20. 23
[y] *Mat.* 13. 58
[z] *Mar.* 6. 5.

Ez a'Bizodalom vagy Reménség, nyilván fel-találtatott a'Kananæai aſzſzonyban: kiben, a'mint Urúnk mondotta [a], nagy Hit vólt, melyből ſzármazik a'Bizodalom. Ezt hogy nyilvábban meg-értsük, azt kell eſzünkbe vennünk; hogy a'Reménség-ellen, két külömbözö, sőt ellenkezö Vétek tuſakodik: tudni illik, a'Kétſégbe-eſés, és a'mód-nélkül-, vagy fölöttébb-valo Bizakodás; mellyektől igen távúl járt a'Kananæai aſzſzony. A'Bizakodáſt el-kerülte: mert, ſem maga méltóſágát, ſe fáradſágát, ſe egyéb dolgát elö nem hozta, hanem chak az Iſten irgalmaſſágára nézett, és attól várt ſegétſéget. A' kétſégbe-eſéſt pedig el-kerülte: mert Urúnknak ſe halgatáſával, ſe kemény feleletivel el nem állott, hanem végig bizott az Iſten irgalmaſſágában.

Három úttal ſzóllott Urúnknak; és mindenkor, el-távozván a'két Vétektől, az igaz közép úton maradott, ſem jobra ſem balra nem hajolván. I. Azt mondotta: *Könyörúlly rajtam*; a'Kétſégbe-eſés-ellé: *Az én leányom gonoſzúl gyöttrettetik*; a'mód-nélkülvalo Bizakodás-ellen: holott nem érdemét, hanem nyomoruſágát emlegeti. II. *Imádta*, a'Bizakodás-ellen; és azt mondotta, *Uram ſegélly engem*, a'Ketſégbe-eſés-ellen; melly nem vár ſemmi ſegétſéget. III. Meg-engedi, hogy haſonló az el-vetett Ebhez; hogy meg-mutaſſa, hogy magában nem bizakodik: de reméli, hogy réſze léſzen a'morzalékokban, a'kétſégbe-eſés-ellen. Ezt a'bátorſágos Reménſéget, fő-képpen a'Jó lelki-iſmérettel ſzerezhettyük-meg: Mert, *ha a'mi ſzívünk nem vádol minket, bizodalmunk vagyon az Iſtenhez: és valamit kérünk, el-véſzük ö-töle: mert az ö parancholatit meg-örizzük, és a'mellyek ö-elötte kedveſek, azokat chelekeſzſzük* [b].

Mindazáltal, nem lehet olly méltatlan ſzemély, a'ki az Iſtennek Irgalmaſſágától valamit ne remélhetne könyörgéſével: mert az Imádſág, érdemes az örök bóldogſágnak el-vételére; és foganatos a'mi kívánſágunknak bé-tellyesítéſére. Melly két dolog, nem mindenkor találtatik eggyütt, és igen külömböz egy-máſtól. Az Érdemes Imádſághoz kívántatik ugyan, hogy az Imádkozó, Iſtennek kedvében légyen, és ſemmi Halálos bűnben ne találtaſſék: melly nem kívántatik a'foganatos Imádſághoz. holott még az Ördög-is meg-nyerte, hogy a'diſznókba mennyen [c]. Az-okáért, I. Némellyek az Imádſággal, az örök bóldogſágot-is érdemlik, és a'mit kívánnak-is meg-nyerik; mint a'kik Iſten Malaſztyában lévén, illendö dolgot kérnek: Illyen vólt az Anna imádſága, midön fiat kért [d]; és Salomoné, mikor bölcheſéget kért [e]. II. Némellyek, érdemét véſzik Imádſágoknak, de a'mit kívánnak, meg nem nyerik: kik Iſtennek kedvében vannak ugyan, de nem tudván, alkolmatlan dolgot kérnek; mint Sz. Pál, mikor háromſzor kérte hogy a'teſtnek öſztöne el-távoznék töle, de meg nem nyerte [f]. III. Némellyek, meg-nyerik ugyan a'mit kérnek, de nem érdemes Imádſágok az örök bóldogſágra: kik Halálos bűnben lévén, illendö dolgot kérnek; úgy-mint, hogy a'Kereſztyének gyözedelmet vegyenek a'Pogányokon, vagy Eretnekeken. IV. Némellyeknek, Imádſágok ſem érdemes, ſem foganatos: kik bűnben lévén, illetlen dolgot kérnek, mint Antiokus [g], ki lator lévén, könyörgött, de irgalmaſſágot nem nyert. A'Kananæai aſzſzony imádſága pedig, úgy-mint, ki talám már meg-igazúlt vólt, mind érdemes 's mind foganatos vólt: mivelhogy, a'mint mondám, nagy bizodalma vólt, melly az ö nagy Hitiből ſzármazott.

Minémű haſznos légyen efféle Bizodalom, meg-jelentette Moyſes: ki, mikor az Iſraël fiai meg akartak harczolni Amalekkel, a'hegyre menvén imádkozni, azt mondotta Joſuének [h]: *Válaſzſz férfiakat: és ki-menvén harczolly Amalek-ellen: hólnap én a'halom tetejére állok, az Iſten veſzſzeje kezemben lévén.* Nagyra böchülli Moyſes a'veſzſzőt az Imádſág idején: vallyon inkább meg-halgatta-e az Iſten a'veſzſzőért, hogy-ſem a'nélkül? Az Iſtennek bizony ſzükſéges nem vólt: de Moyſeſnek, és a'népnek igen haſznos vólt. mert azzal ſok chodákat chelekedett vólt Moyſes Egyiptusban: és midön az Iſraël fiai arra tekintettek, nagy bizodalmat vöttek az Iſten irgalmaſſágáról. Tudván azért Moyſes, hogy a'Bizodalom téſzi foganatoſſá az Imádſágot, a'veſzſzőt tartotta kezében, tengetvén és gerjeſztvén Bizodalmát: hogy, a'melly Iſten ki-ſzabadította Iſraëlt a'Farao kezéből, Amalektől-is meg-óltalmazza. melly Bizodalom, gyözedelmeſſé-is tötte öket.

NEGYEDSZER: Kívántatik a'Kardhoz; hogy tiſzta és fényes légyen, ne rozdás: értſed az Imádſágban a'Szeretetett, vagy az Igaſſágot, melly a'ſzeretetben áll. és a'nélkül nem lehet; és igen ſzükſéges az Imádſághoz: Mert *az Ur ſzemei az Igazakon: és az ö fülei az ö könyörgéſin* [i]. Azért mongya Dávid [k]: *Ha hamiſſágra tekintettem az én ſzívemben, nem halgat-meg az Ur.* Iſaiás-is biztattya az Igazakat, a'hamiſſakat pedig rettenti. Az Igazaknak azt mongya [l]: *Szegd-meg kenyeredet az éhezönek* &c. *Akkor könyörgeſz, és az Ur meg-halgat; kiáltaſz, és mond: Ihol jelen vagyok.* A Gonoſzoknak pedig [m]: *Mikor*

A

[a] *Mat.* 15. 28

B

[b] 1. *Ioan.* 3. 21.

[c] *Matt.* 8. 31.

[d] 1. *Reg.* 1. 12 13.

[e] 3. *Reg.* 3. 6.

[f] 2. *Cor.* 12. 8.

C

[g] 2. *Mach.* 9. 13.

[h] *Exod.* 17. 9.

D

[i] *Pſ.* 33. 16.

[k] *Pſ.* 65. 18.

[l] *Iſa.* 58. 7. 8. 9.

[m] *Iſa.* 1. 15.

A

meg-ſokasíttyátok az imádságot, meg nem halgatlak: mert a'ti kezeitek rakvák vérrel, az-az, vétekkel. Urúnk-is haſonló-képpen beſzéll [n]: *Ha én-bennem maradtok, és az én ígéim ti-bennetek maradnak: valamit akartok kérjétek, és meg-léſzen néktek.* A'vakon-ſzületett ember-is, kit Urunk meg-világosított, ezt bizonyította, mondván [o]. *Tudgyuk, hogy a' bűnősöket az Iſten meg nem halgattya: de a'ki Iſten-tiſztelő, és az ő akarattyát chelekeſzi, azt hallgattya-meg.* Ezent mongya Sz. János-is, a'mint nem régen elő-hozám [p], a'Bizodalomról ſzólván. Ezt-is fel-találályuk a' Kananæai aſzſzonyban: ki Igaſſágát azzal mutatta, hogy ki-ment határából, a'Bálványozásból, és egyéb-féle bűnökből; Szeretetit azzal, hogy nyomorúlt leányaért, a'munkát és fáradſágot nem ſzánta, hanem a'Kriſtuſt meg-kereſte, és nagy buzgóſággal könyörgött érette: sőt annak nyomoruſágát, maga nyomoruſágának tartotta, és azért nem mondotta Urunknak; Könyörűlly a' leányomon, hanem, *En-rajtam.* Mint-ha azt mondotta vólna: A'leányom, kit az Ördög gyötör, nem érzi teſti fájdalmát: de én, nagy ſzívem fájdalmával és bánattyával érzem: azért én-rajtam könyörűlly. A'mi az Iſteni Szeretetet illeti-is, arról ſenki nem kételkedhetik: mert, kichoda könyörgene ollyan nagy bizodalommal annak, a'kit nem ſzeretne? Kichoda ſzenvedné-el a'gyalázatos nevezetet attól, a'kit gyűlőlne? Kichoda borúlna annak lábaihoz, a'kit irgalmaſnak nem alítana? a'kit pedig Irgalmaſnak ítélünk, lehetetlen hogy ne ſzereſsük.

B

Mondaná valaki: Sok helyen olvaſſuk, hogy az Iſten a'Bűnősöket-is meg-halgattya: mert Urúnk egy-általlyában mondotta [q]: *Minden a'ki kér, vészen*; az-az, a'mint egy régi Doktor magyarázza [r]; akár igaz légyen, 's akár bűnős. Es máſutt, Példa-beſzédben azt mondotta [s]: *Mondom néktek: Ha nem ád-is néki fel-kelvén, azért hogy baráttya: mindazáltal annak úntatáſáért fel-kél, és ád néki valamennyi kell.* melyből azt hozza-ki Sz. *Baſilius* [t]; hogy a'Bűnősök-is meg-nyerik a'mit kérnek, ha álhatatoſon kérik. Továbba; nem bűnős vólt-e a'Publikánus, mikor azt mondotta [u]; *Iſten légy kegyelmes nékem bűnőſnek?* de meg-halgattatott, és meg-igazúlt. Azért írja Sz. Agoſton [x]; hogy nem vólt lelkében tellyeſséggel meg-világosíttatott a'vakon-ſzületett ember, a'ki azt mondotta, hogy *az Iſten a'Bűnősöket meg nem halgattya.* Felelet.

q *Matt.* 7. 8.
r *Auctor Operis imperfecti, Hom.* 18.
s *Luc.* 11. 8.
t *De Conſtit. Monaſt. c.* 1.
u *Luc.* 18. 13.
x *Tract.* 44. *in Ioan.*

A'Bűnősök Három-képpen imádkozhatnak: I. Hogy a'Hitnek bizonyítáſára, az Iſtentől chodát nyerjenek: és így, meg-lehet hogy meg-halgattattaſſanak; mert akkor nem az ő érdemök, vagy imádſágok nyeri a'chodát, hanem az igaz Hit, melly azáltal meg-bizonyodik. Es így mondotta Sz. Péter, a'Sántáról, kit meg-gyógyított [y]: *A'Hit, melly ő-általa vagyon, adta ezt a'tellyes egéſſéget.* Ha pedig a'Bűnős ember chodát kérne, hogy azzal ſzentſégét, vagy imádſágának erejét bizonyítaná, meg nem nyerné: mert az Iſten nem bizonyíthattya a'hamiſſágot, ſem a'Bűnős ember imádságának ninch ereje a'choda-tételre. és így, igazán ſzóllott a'vak: mivelhogy Urunk a'végre chelekedett chodákat, hogy magát *Meſsiáſ*nak, és igaz Iſtennek mutatná; és azért nem lehetett Bűnős ember, a'mint a'Zsidók hamiſſan reá fogták. II. A'Bűnős úgy imádkozhatik, hogy magának valami teſti vagy lelki jót nyerjen; és ha akkor-is ſzántſzándékkal a'bűnben hever, közönſéges-képpen meg nem halgattatik; a'mint az elő-hozott Iráſokból ki-tetſzik: mert a'ki Iſtennek parancholattyát nem fogadgya, nem mélto hogy Iſten-is meg-halgaſſa [z]. Mindazáltal, néha ezeket-is meg-halgattya az Iſten: vagy a végre, hogy meg-bűnteſſe őket; mint a'húſt-kérő Iſraël fiait [a]. és félő, úgy-mond Sz. Agoſton [b], hogy, a'mit kegyelmeſſen meg-tagadna az Iſten, azt haragjából meg ne adgya: vagy pedig kívált-képpen-valo irgalmaſſágból; hogy jó-tételeményivel, az ő ſzeretetire fel-gerjeſſze az Iſten. Ezen-kívül, a'Bűnős ember imádkozván, haſonló a'hoz, a'ki a'Király fiát meg-ölvén, véres kezét mutogatná a'Királynak, hogy azzal kegyelmet nyerne; a'mint Sz. *Baſilius* írja [c]. Ezt példázta régenten, hogy a'tiſztátalannak nem vólt ſzabad az Ur ſátorához menni [d], míg nem meg-tiſztúlt. Erre tanít a'Közönſéges Imádság-is. Mert michoda orczával mongya az Iſtent Attyának az iſtentelen, holott chak tanítványa, vagy ſzolgája ſem lehet, hanem ellenſége? *A'nevét káromlya* [e], nem ſzenteli. Ő-benne az Iſten nem orſzágol, hanem *a'bűn uralkodik* [f]; és azért nem-is kívánnya a'Kriſtus jövetelét. Maga gonoſz kívánſágát követi, nem az Iſten akarattyát. Attól kér minden-napi kenyeret, a'kinek ſoha nem akar ſzolgálni, ſe kedvéért egy falat kenyeret adni. A'bűntől meg nem akarván ſzűnni, hogy kérhet bochánatot? Ő-maga kereſi a'bűnre-valo okot, és kiſértetet, a'gazdagſágot, gyönyörűſéget, méltóſágot, mellyek rakvák kiſértettel; a'mint a'gazdagſágról mongya Sz. Pál [g]. Meg ſem akar ſzabadúlni a'gonoſztól, vagy bűntetéſtől, a'míg a' bűnnek gonoſſágát el nem akarja hagyni. A'*Dioſcórides* drága-kövének ſok haſzna vagyon, de a'hólt ember ſzájában, mind el-veſzti: ſzintén úgy az Imádſág-is. III. Ha

C

D

n *Ioan.* 15. 7.
o *Ioan.* 9. 31.
p 1. *Ioan.* 3. 21.
y *Act.* 3. 16.
z *Prov.* 28. 9.
a *Num.* 11. 33.
b *Tract.* 71. *in Ioan.*
c *In cap.* 1. *Iſaiæ.*
d *Lev.* 22. 3.
e *Rom.* 2. 24.
f *Rom.* 6. 12.
g 1. *Tim.* 6. 9.

a'Bűnős

a'Bűnös meg akar térni, mint a'Ninivíták [h], a'Publikánus [i], és egyebek, gyakorta meg-nyeri a'mit kíván; de ne mindenkor. és ha kik meg-nyerik-is, nem érdemök-ſzerént, hanem chak az Iſtennek irgalmaſſágából: és azért találmmal ſzóll az Irás felőlök; a'mint Dánielnél [k], Joëlnél [l], Jonáſnál [m], és Sz. Lukáchnál [n] olvaſſuk. Melyből nem következik, hogy a'Bűnös embernek ne kelleſſék imádkozni: hanem, hogy főlöttébb-is ſzükſéges néki az Imádſág. mert a'bizontalan dolgok-közzűl, a'bátorlágosbat kell válaſztani. és, ha imádkozik, nem veſzt véle; ſokat veſzthet pedig, ha nem imádkozik: mert talám meg-halgattatott vólna, a'vagy más időre kéſzűletűl lőtt vólna. mert noha a'tiſztátalan állatot nem áldozhatták az Urnak: mindazáltal, el-adván azt, az árrát bé-mutathatták [o]. Azon-képpen, noha a'Bűnös ember imádſága nem érdemes: mindazáltal annak árrát, a'jó kéſzűletet, meg nem veti az Iſten. Ezeknek mongya az Iſten [p]: *Moſſgyatok-meg, tiſzták legyetek; vegyétek-el gondolatitoknak gonoſságát ſzemeim-elől: ſzűnnyetek-meg gonoſzúl chelekedni, tanúllyatok jól chelekedni:* &c. *Es jőjetek-elő, és fedgyetek-meg engem, úgy-mond az Ur: ha a'ti bűneitek léendnek mint a'veres feſték, mint a'hó meg-feirúlnek: és ha piroſſak léendnek-is mint a'piros ſzín, mint a'feir gyapjú léſznek.* Azoknak pedig, a'kik a'bűnben meg-maradnak, kűlömben ſzóll; a'mint ez-előtt elő-hozám [q]: kik-ellen, Jeremiáſnál-is panaſzolkodik az Iſten, mondván [r]: *Hattal fordúltak hozzám, és nem arczal; és az ő nyomoruſágoknak idején, fognak-mondani: Kelly-fel, és ſzabadíts-meg minket.* Es meg-felel érdemök-ſzerént: *Hol vannak a'te iſtenid, a'kiket magadnak chináltál* (a'te indúlatid, mellyeket kővettél, és a'mellyeknek ſzolgáltál,) *kellyenek-fel, és ſzabadíttſanak-meg téged a'te nyomoruſágodnak idején.* De még a'Pogányok-is nem ítélték kedveſnek az iſtentelen emberek könyörgéſét: mert *Bias Prienæus*, eggyik a'Görög bőlchek-közzűl, eggyűtt menvén hajón némelly lator emberekkel, és halván hogy a'ſzél-véſz-kor minnyájan könyörgenének az iſteneknek, azt mondotta nékik: Halgaſſatok, hogy meg ne tudgyák az iſtenek hogy itt vattok: jelentvén, hogy azoknak imádſága inkább meg-haragítaná, hogy-ſem meg-engeſztelné az iſteneket.

III. RESZE.

ÖTŐDSZŐR: Kívántatik a'Kardhoz; hogy Kűnyű légyen, hogy birhaſſon ember véle: Értſed az Imádſágban az Alázatoſſágot. Mert, *A'maga meg-alázónak imádſága, által-hattya a'felyhőket: és meg nem vigaſztaltatik, míg nem el-közelget: és el nem távozik, míg nem a'Fölſéges reá tekint* [s]. Erről ſzép példánk vagyon a'Publikánuſról és Fariſæuſról: mellyet Urúnk azoknak mondott [t], *kik magokban biztak mint Igazak, és egyebeket meg-útáltak.* Ez az Alázatoſſág azért abban áll, hogy ember a'maga Igaſſágában ne bízzék, hanem, azt mongya Dániellel [u]: *Nem a'mi Meg-igazúláſinkban vettyük a'könyörgéſeket a'te orczád-eleibe, hanem a'te ſok Irgalmaſſágidban.* Azért mondotta Sz. Jakab [x], és Sz. Péter [y]; hogy *Az Iſten a'kevélyeknek ellenek-áll, az Alázatoſoknak pedig Malaſztot ád.*

Ezt-is valóban fel-találjuk a'Kananæai aſzſzonyban: ki nem chak nehéz néven nem vőtte, hogy Urunk Ebhez haſonlította; hanem, nagy alázatoſon meg-vallotta, sőt annál-is alább-valonák, az-az, Kőlyőknek nevezte magát. Mint-ha azt mondotta vólna: Légyenek bár a Zidók, fiak; űllyenek az aſztalnál: nem írégylem. nem kívánok egy aſztalnál űlni vélek, ſem a'ſzép feir czipóban enni: hanem chak azt kívánom, hogy, mint a'Kőlykőt, úgy tarts; kinek őrőmeſt oda engedik a'morzalékokat, mellyekkel a'fiak nem gondolnak. A'ki fő ſzolgájának teli marokkal oſztya a'pénzt; ha az újai-közőtt egy pénz el-húll, nem bánnya ha az a'ház-sőprő inaſnak marad: azon-képpen, holott a'Sidóknak bővſégeſſen mutatod Irgalmaſſágodat, ez egy dolgot nékem nem írégylik; mint-hogy ninchen-is ſemmi fogyatkozáſokra. Mivel pedig a'belső Alázatoſſág, kűlső jellel-is meg-mutattya magát, úgy-mint, főnek meg-hajtáſával, ſzemnek le-függeſztéſével, főldre borúlláſſal; azt-is meg-chelekedte a Kananæai aſzſzony; mert Urunknak lábaihoz borúlt [z]. Azt chelekedte Magdolna-is [a], és Júdit [b]; ki imádſágában azt-is mondotta [c]: *A kevélyek nem tetſzettek néked, eleitől-fogva: hanem az Alázatoſok, és ſzelídek könyörgéſe tetſzett néked mindenkor.* Azt írja *Laërtius* [d], hogy *Ariſtippus*, egy barátyáért könyörgőtt a'*Syracuſai Dionyſius*nak: ki nem akarta meg-halgatni. az-okáért a'Királynak lábaihoz borúlt; és azokat ölelgetvén, meg-nyerte a'mit kívánt. Némellyek azt illetlen dolognak tartották ollyan Filoſofusban: kiknek ő azt felelte: Nem én vagyok oka, hanem *Dionyſius*, kinek fűlei a'lábaiban vannak: jelentvén azzal, a'*Dionyſius* fel-fualkodáſát. mellyet mi tréfa-nélkűl mondhatunk az Iſtenről. nem hogy kemény fel-fualkodásból kűlömben meg nem akarna bennűnket halgatni, hanem ha lábaihoz

borúlunk

A
h *Ion.* 3. 8.
i *Luc.* 18. 13.
k *Dan.* 4. 24.
l *Ioel.* 2. 12.
m *Ion.* 3. 9.
n *Act.* 8. 22.

o *Lev.* 22. 27.
p *Iſa.* 1. 16. 18.

q *Iſa.* 1. 15.
B
r *Ier.* 2. 27.

C
s *Eccli.* 35. 21.
t *Luc.* 18. 9.

u *Dan.* 9. 18.
x *Iac.* 4. 6.
y 1. *Pet.* 5. 5.

D
z *Marc.* 7. 25.
a *Luc.* 7. 38.
b *Iudit.* 9. 1.
c *verſ.* 16.
d *Lib.* 2. 6. 8.

A

borúlunk (mert az nem illik az Istenhez:) hanem, hogy gyönyörködik a' mi Alázatosságunkban; a'mint Júditól hallók; és hogy mi-is meg-ismérjük magunkat.

HATODSZOR: Kívántatik a'Kardhoz; hogy Éles légyen: értsed az Imádságban az Aitatosságot és buzgóságot. Mert, feddi az Isten azokat, kik chak ajakokkal tisztelik, a'szívök távúl lévén tőlök [e]. Jeremías pedig, *Átkozott*-nak mongya [f], *a'ki az Ur dolgát álnokúl chelekeszi.* Ez-is meg vólt a'Kananæai aszszonyban: ki nem ímmel-ámmal könyörgött, hanem ugyan Kiáltott [g]. a'Kiáltás pedig, gyarkorta a'belső aitatosságból származik; melyről gyakran emlekezik Dávid [h]. noha Kiáltás-nélkül-is lehet az Aitatosság: és Moysesnek chendes imádságát, Kiáltásnak tartotta az Isten [i]. Ez az Aitatosság, a'hitből származik, mellyel ember meg-gondollya az Isten méltoságát, maga gyarlóságát, a'dolognak, mellyet kér, nagy-voltát, és aitatosságra gerjed; a'mint Sz. *Basilius* írja [k]. és azzal bizonyíttya; hogy, a'ki Fejedelemmel beszél, igen reá figyelmez, hogy szavával, maga-viselésével, vagy egyéb módon meg ne bántsa. Félő bizony, hogy a' Pogányok ne kárhoztassanak sok Keresztyéneket, kiknél, nagyobb buzgóságot mutattak az ő hamis istenökhez-valo imádságokban. mert *a'Baal Papjai, reggeltől-fogva kiáltottak nagy szóval, és metéltek magokat késekkel és tőrkökkel, míg a'vér el-folyta őket* [l]. A'Római Pogány Papok pedig, a'mint *Macrobius* írja [m], az Aldozat-kor fejöket bé-burították, hogy elméjek szemök után ne jargalna: a'porosztó pedig kiáltotta: Láss dolgodhoz. Nagy Sándornak pedig egy inasa, az áldozat-kor inkább el-szenvedte, hogy a'tűz megégetné a'kezét, hogy-sem meg-jajdúlt vólna, vagy más módon az aitatosságot megbántotta vólna. Tahát mi, kik egy balha-chipésre nyughatatlankodunk, mit felelünk kényességünkért az igaz Istennek? Arany-száju Sz. János, az Abrahám példáját hozza-elő [n]: ki, áldozni akarván, egyedül a'fiával ment a'hegyre, szolgait és barmát a'hegy-alatt hagyván, hogy ne lennének bántására.

Az Aitatosságnak külső jele, a'térdre-esés (de nem Zsidó-vagy Udvari-módon,) a'szemnek az égre-valo fel-emelése, és a'kéznek fel-emelése, vagy ki-terjesztése; melyről emlekezik az Irás [o]. és a'Pogányoknál-is ezen szokás vólt, a'természetnek indulattyából; melyről *Apulejus* emlekezik [p]. Azt jelentyük pedig véle: I. Hogy onnan-fölyül kérünk, és reménlünk segétséget: a'mint a'vízbe-haló ember-is kezét fel-emeli, kívánván, hogy valaki meg-segéttse. II. A'szívnek az Istenhez-valo fel-emelését-is jelentyük; a'mint *Clemens Alexandrinus* írja [q]; és azt kívánta Jeremías, mondván *: *Emellyuk-fel szíveinket kezeinkel-egyetemben, az Urhoz az egekbe.* III. Az kegyes Istennek kezébe bízzuk magunkat, hogy akarattya-szerént, vagy meg-bűntessen, vagy megkegyelmezzen; a'mint *Tertullianus* írja [r]. IV. Indúlatunknak buzgóságát jelentyük: mint-ha a'nagy bizodalom-által az Istennel kűzködnénk, és mint-ha kezünkbe fognók a'mit kérünk. V. Valláſt tészünk a'meg-feszűlt Kristus érdemiről, bé-mutatván az Atya Istennek mint foganatos eszközt, kérésünknek meg-nyerésére; a'mint Sz. *Cyprianus* írja [s]. *Prudentius* pedig azt írja [t]; hogy némelly Mártyrok, midőn a'halálra mentek, testöket Keresztformán rendelték: jelentvén azzal, hogy a'meg-feszűlt Jesushak hívei, és ő-érette szenvednek. VI. Jelentyük, hogy nem restséggel akarjuk meg-nyerni a'kívánt dolgot, hanem kézzel-is hozzá akarunk nyúlni. VII. Imádságunkat neminémű-képpen kéz-ijal fel-fegyverezzük, hogy ellenségünkhez lővöldözvén, azokat elkergessük; a'mint Sz. *Ephrem* írja [u]. Az-okáért, méltán panaszolkodik a'Kristus, a'mint Sz. *Hippolytus* írja [x]; hogy azért adta kezeinket, hogy ki-terjesztenők az imádságra: mi pedig lopásra, gyilkosságra, és egyéb gonosságra terjesztyük-ki.

HETEDSZER: Kívántatik a'Kardhoz; hogy Vastag légyen, ne ingadozzon maroklattyában, se a'vasa ide's tova ne hajladozzon: értsed az Imádságban az Álhatatosságot; hogy azt akár-mi okból félbe ne hadgyuk, míg nem meg-nyerjük a'mit kérünk. Erről, az istentelen Bírót hozza Urunk például [y], tagadhatatlan bizonyítással ajánlván azt mi-nékünk. Mert nagy istentelenség vólna, ha a'kegyelmes Istent keménybnek alítanók a'hamis Bíronál, ki sem az Istent nem félte, sem az embert nem bőchűlte: mint-ha azt meg nem chelekedné az Isten mi-kedvünkért szeretetből, a'mit a'hamis Bíro chelekeszik úntatásból. Más Példát-is hoz Urunk elő; melyről az-előtt emlekeztem [z]: jelentvén, hogy, ha ember alkolmatlan időben-is nem tzegi kedvét barátyának ha úntattya: sokkal inkább nem tzegi az Isten az álhatatos könyörgőnek. mivelhogy az Istennek, semmi-némű idő nem alkolmatlan. Ezért mondotta Urunk [a]; hogy *Szükség mindenkor imádkozni.* és [b]; hogy *Vigyázzunk minden időben, imádkozván.* és Sz. Pál [c]; hogy *Szűnetlen imádkozzunk.* és a'Bölcs [d]; hogy *Ne szűnnyünk-meg mindenkor imádkozni.*

Melly mondásnak eleget tészünk: I. Ha, a'mikor arra érkezünk, el nem mulattyuk,

mint

e *Isa.* 29.13. *Matt.* 15.8.
f *Ier.* 48.10.
g *Matt.* 15.23.
h *Pſ.* 119.1. & 129.1.
i *Exo.* 14.15.
k *In Reg. Brev q.* 201.
l 3 *Reg.* 18.26.28.
B
m *Lib.* 3. *Saturn. c.* 2. Age quod agis.
n *Hom.* 5. *in Ep.* 2. *ad Corinth.*
o *Exod.* 17.11. *Pſ.* 133.2. *Pſ.* 140.2.
p *Lib. de Mundo.*
q *Lib.* 7. *Strom.*
* *Thren.* 3.41
C
r *Apolog.* 30.
s *De Exhort. Martyrij. c.* 8
t *Hymno* 6. *Peristephanon.*
u *Tract. de Orat.*
x *Lib. de Consumat. saculi.*
y *Luc.* 18.4.
D
z *Luc.* 11.8.
a *Luc.* 18.1.
b *Luc.* 21.36.
c 1. *Thes.* 5.17.
d *Eccli.* 18.22.

mint igen hasznos dolgot. Igy mongya Dávid, az Igaz ember-felől [c]; hogy *Az Ur törvényében elmélkedik éjjel és nappal.* és magáról [f]; hogy, *Áldgya az Urat minden időben, és az ő dícséreti mindenkor szájában.* és [g]; hogy *Az ő szemei mindenkor az Urra.* és Szent Lukách az özvegy Annáról [h]; hogy, *El nem távozott a' templomból, könyörgésekkel szolgálván éjjel és nappal.* és egyéb Hívekről [i], hogy *Mindenkor a' Templomban vóltak, dícséryén és áldván az Istent.* II. Ha minden chelekedetinkben az Istennek igyekezünk kedveskedni, és az ő akarattyát chelekedni: és a' végre, minden dolgunknak kezdetin, rövid imádsággal azt kérjük, hogy mindent az ő dícséretire rendelhessünk. III. Ha, midőn mí-magunk nem érkezünk, mással imádkoztatunk érettünk; tudni illik, a' szegényekkel, kiket alamizsnával segétünk.

Ez-is meg-vólt a' Kananæai aszszonyban: ki minden akadékon által-ment; és meg nem szűnt, valamíg azt nem hallotta [k]; *Légyen néked a' mint akarod.* Mód-nélkül chelekesznek azért, a' kik, ha egy vagy két óráig-valo imádsággal meg nem nyerik kívánságokat, kedvetlenek, és meg-szűnnek: kiket Arany-szájú Sz. János, annak példájával orczáz [l], a' ki harmincz-nyólcz esztendeig várta a' víznek fel-zavarását [m]: és azoknak példájával-is, kik a' Fejedelmeknek sok esztendeig szolgálnak, bizontalan reménségtől hordoztatván: holott mí tudgyuk, hogy valami későre, nagy, és bizonyos jutalmunk lészen.

NYÓLCZADSZOR, és Utólszor: A' Kardhoz az kívántatik; hogy ember úgy tudgya forgatni, hogy magát meg ne sértse. Mert az Imádsággal-is úgy kell élnünk, hogy kárunkra ne következzék. nem következik pedig, ha hasznos és üdvösséges dolgokat kérünk. Erről mongya Sz. János [n]: *Ez az ő-benne-valo bizodalmunk: Hogy valamit kérünk az ő akarattya-szerént, meg-halgat minket.* az ő akarattya pedig, a' mint Sz. Pál mongya [o], *a' mi meg-szentülésünk.* Az-okáért, mikor valamit az ő akarattya-, vagy a' mí üdvösségünk-ellen kérünk, úgy halgat-meg, ha meg nem adgya; mert úgy chelekeszik kívánságunk-szerént, kik magunknak gonoszt nem kívánunk; és a' mit gonosznak ítélünk, azért könyörgünk, hogy el-távoztassa tőlünk. Azért mongya Arany-szájú Sz. János [p]; hogy, hálát kell adnunk az Istennek, a' mikor valamit meg nem enged, mint a' mikor meg-enged. Sz. Agoston pedig azt írja [q]; hogy, ha jól könyörgünk, azért-is kell könyörgenünk, hogy Isten meg ne adgya, a' mit tudatlánságból nem jól kérünk.

Ezt-is fel-találjuk a' Kananæai aszszonyban: ki azt kérte, hogy Urunk könyörűllyön rajta; és a' gonoszúl gyötörtretetett nyomorúlt leányát, meg-szabadíttsa a' kegyetlen Ördögnek rabságából. Valaki illyen imádsággal könyörög az Istennek, eszébe vészi, hogy ninchen hasznosb dolog annál: mert közönséges fegyver minden ellenség-ellen, közönséges orvosság minden nyavalya-ellen, közönséges kólch a' mennyei tár-házhoz, melyben mindent fel-találunk: és nem chak azt a' mit kérünk, vagy keresünk, hanem sokkal többet. A' mint ki-tetszik Abrahámból: ki, azt mondván [r]; *Bár chak Ismaël élne előtted:* nem chak azt nyerte-meg; hanem más fia-is lőtt, Isaak, ki nagyobb vólt Ismaëlnél. Salomonból: ki chak bőlcheséget kérvén, gazdagságot-is nyert, és dicsőséget [s]. A' Tékozlo fiúból: ki chak azt kérte, hogy *Ollyan légyen mint egy a' béresek-közzűl* [t]: de sokkal többet chelekedett a' kegyes Atya. A' Kereszt-fán függő Tolvajból: ki chak azt kérte, hogy Urunk *meg emlekezzék róla, mikor országába jút*; és azt nyerte, hogy azon nap véle eggyűtt paradichomban lenne [u]. mert, a' mint Sz. Pál írja [x], *Hat-almas az Isten, mindeneket bővségesben meg-chelekedni hogy sem mí kérjük, vagy értyük.* Az-okáért el ne mulassuk az áldott Imádságot, se meg ne szűnnyünk tőle: mert azzal e' világon, az Istennek bővséges Malasztyát nyerhettyük; a' más világon, az örök Bóldogságot: Mellyet engedgyen minnyájunknak a' Főlséges Isten, az ő Szent Fiának érdemiért. Amen.

A
c Pſ. 1. 2.
f Pſ. 33. 1.
g Pſ. 24. 15.
h Luc. 2. 37.
i Luc. 24. 53.
k Matt. 15. 28.
l Hom. 35. in Ioan.
m Ioan. 5. 7.
B
n 1. Ioan. 5. 14.
o 1. Theſ. 4. 3.
p Hom. 30. in Gen.
q Tract. 73. in Ioan.
C
r Gen. 17. 18.
s 3. Reg. 3. 6. 13.
t Luc. 15. 19. 22.
u Luc. 23. 42
x Eph. 3. 20.
D

HARMADIK PREDIKÁTZIO.

MElly igazán mondotta légyen Sz. János [a]; hogy *Azért jelent-meg az Isten Fia, hogy el-rontsa az Ördög chelekedetit:* és Urunk [b]; hogy *Ő erősb lévén az erős fegyvérnél, meg-győzte őtet, minden fegyverit el-vőtte, és ragadományit el-osztotta:* nyilván ki-tetszik az el-múlt, a' mái, és a' következendő Vasárnapi Evangéliomokból. mert mind a' háromban emlekezet vagyon az Ördögről, és az Isten Fiáról.

a 1. Ioan. 3. 8.
b Luc. 11. 22.

Az Ördög-

A

Az Ördögről ugyan mindenütt, hogy gonoszt chelekedett: az Isten Fiáról pedig, hogy chelekedetit el-rontotta. Az el-múlt Vasárnapi Evangéliomban, az Ördög álnok kísértőnek mutatta magát; a'máiban, és a'kővetkőzendő Vasárnapiban, kegyetlen höhérnak: de az Isten Fia, *Kiben a'bőlcheségnek és tudománnak minden kinchei el-rejtve vannak* [c], az el-múlt Vasárnapon, minden álnok okoskodáſát meg-szégyenítette; mapedig, mint Erős [d], a'szegény Kananæai aszszony leányából, mint lakó-helyéből, kikergette az Ördögöt: és a'jövő Vasárnap-is azt chelekedte, ki-űzvén egy nyomorúlt emberből a'néma Ördögöt [e]; az-az, a ki az embert meg-némította vólt. A'végre chelekedte pedig mind ezeket; hogy meg-értenők, hogy, a'kik az Isten Fiában vetik bizodalmokat, és az ő parancholatihoz szabják akarattyokat, azoknak az Ördög sem álnokságával, sem kegyetlenségével nem árthat. Erről szóllok e'moſtani Predikátzióban:

c Col. 2. 3.
d Isa. 9. 6.
e Luc. 11. 14

I. Meg-mutatom, Miért engedi az Isten az Ördögnek, hogy az embert gyötörje.
II. Meg-mondom, Michoda vétkekért engedi-meg azt fő-képpen az Isten.
III. Meg-magyarázom, Michoda külömbség légyen, a'testi és lelki Hadakozásban.

B

ELSŐ RESZE.

HA kérdené valaki: Mi az oka, hogy az Isten, ki az embert igen szereti, meg-engedi az Ördögnek a'kegyetlen fene beſtiának, hogy az embert nyomorgaſſa és gonoszúl gyötörje, mint a'Kananæai aszszony leányát? Azt felelem; hogy egy-nehány Okait adhattyuk. és némellyek az Istent nézik, kinek az dichőségére vagyon: némellyek az Embert, kinek abból sok-féle haszna következik: némellyek az Ördögöt, mint-hogy az Istennek jó-vólta olly nagy, hogy még az Ördögnek-is némelykor, és némelly dolgokban, kívánſágát bé-tőlti. Mert, a'mint Arany-szájú Sz. János írja [f], nem chelekednék az Isten az ő kegyes édeſſége-szerént, ha mindenkor ellenzené, és soha meg nem engedné az Ördögnek, a'mit terméſzete-szerént meg-mivelhet, és a'mit igen kíván: más-felől pedig, az Isten irgalmaſſága nem annyira tűndöklenék, ha az Ördögnek terméſzet-szerént-való hatalmaſſágát tellyeſſéggel szájára bochátaná: ki, mivelhogy igen nagy ellenſége az embernek, a'mint az el-múlt Vasárnapi Predikátzióban meg-mutattam, sokkal többet ártana az embernek, ha az Isten meg nem zabolázná. A'párducz az embert fölötte igen gyűlöli, és iszonyú-képpen dühősködik ellene; és, ha kaphattya, azonnal el-szaggattya: az-okáért, a'kik meg akarják enyhíteni, papirosból chinált emberi képet vetnek eleibe; mellyet el-szaggatván, valamennyire meg-szelídűl, mint a'ki ellenſégén boszszúſágát ki-tőlti. Hasonló-képpen, az Ördögnek dühőſſége valamennyire meg-enyhődik, midőn meg-engedi az Isten, hogy valamelly emberen dühősködhesſék, és azon ki-tőlthesſe boszszúſágát.

f Lib. de Providentia. ad Stagyrium Monachum energumenum.

C

A'mi az Istent illeti, Dichőségére vagyon, hogy az Ördögnek azt meg-engedi: mert azzal az Isten az ő méltóſágos tulajdonſágit meg-mutattya: I. Abból ki-tetszik az Istennek véghetetlen kegyelmeſſége: mivelhogy még azokat-is penitentziára várja, és kegyelmébe fogadgya, a'kik őtet meg-tagadván, és el-árúlván, az ő ellenſégéhez az Ördöghőz állanak, és tulajdon kezők-írásával, és vérőkkel, őrők szolgaivá tészik magokat; arra kötelezvén magokat, hogy soha el nem szakadnak tőle. Erről nem kevés példáink vannak: mellyekből meg-bizonyúl, hogy, *A'hol a'bűn bővelkődött, fellyebb bővelkődött a'kegyelem* [g]. és az ember-is hálá-adáſſal meg-ismérheti, minémű kegyetlen ellenſégtől szabadúlt-meg, az Isten Fiának érdeme- és gond-viſeléſe-által. II. Ki-tetszik az Istennek Bőlcheſége: ki, noha meg-engedi, hogy az Ördög terméſzet-szerént-való erejével éllyen; mindazáltal azt chelekeszi, hogy azt, *A'Kevélység ſiainak Királyát* [h], gyakorta a'gyarlo és erőtlen emberek, kik az Istenben bíznak, és alázatoſon járnak, meg-győzzék, és el-vetett gyalázatos dolgokra kénszerítsék; ki *az ő Királyi-ſzékét az Isten chillagi-fölibe akarta fel-magaſztalni, és a'Szövetség hegyein, az Eſzak öldalain akart ülni* [i]. Es, mivelhogy az Isten, a gonoszból-is jót hoz-ki, ez-által azt chelekeszi; hogy egyiknek vérke és gonoſſága, a'máſiknak érdemére és hasznára légyen. III. Ki-tetszik az Istennek Hatalmaſſága-is: mert néha, nagy dolgokat enged-meg az ördögnek; tudni illik, hogy *a'vizet vérré változtaſſa* [k], és *békákat tenyéſzſzen* [l]: más felől pedig, kiſſebb dolgot meg nem enged; tudni illik, hogy *ſzúnyogokat támaſzſzon* [m]. Melyből nyilván kitetszik, hogy az Ördög, tellyeſſéggel az Istennek birodalma-alatt vagyon, és engedelme nélkül, a'mint Sz. Gergely mongya [n], chak a'diſznókba sem mehet [o]: az-okáért chak úgy szolgál az Istennek, a'mint Sz. Agoſton írja [p], mint a'hóhér a'Bírónak, kinek akarattya-ellen semmit nem mivelhet. IV. Ki-tetszik az Istennek Bűntető Igaſſága-is: ki az

g Rom. 5. 20.
h Iob. 41. 25.
D
i Isa. 14. 13.
k Exo. 7. 22
l Exo. 8. 7.
m vers. 18.
n Lib. 2. Moral. c. 6.
o Matt. 8. 31
p In Pſ. 77.

ember

ember vétkét, ez világon-is illyen módon meg-bűnteti. melyről majd többet szóllyunk.

A'mi az Embert illeti, ebből néki sok-féle Haszna következik: I. Ha békével szenvedi, érdeme nevekedik. II. Ha vétkét ismérí, penitentziára igyekezik. III. Meg-mutattya, ha igazán szereti-e az Istent, vagy nem: mert, ha nem szereti, tilalmas eszközöket keres; ha pedig szereti, békeséges-türéssel az Istenhez folyamodik; a'mint *Clemens Romanus* írja [q]. IV. Az igaz Alázatosságot meg-tanúllya; és, a'ki az-előtt maga-felől sokat vélt, az-után magát meg-mértékli; a'mint sokaknak példája meg-mutattya. V. Ezzel a'Keresztyéni vallás erősíttetik; azok-ellen, kik hamissan azt tanították; hogy semmi lelki-állatok ninchenek, sem Angyalok, sem Ördögök. Es, mint-hogy Urunk idejében illyenek vóltak a'Sadducæusok; több emlekezetet találunk, Urunknak három esztendő-beli dolgai-között, az Evangéliomban, az Ördögök ki-űzéséről, hogy-sem az egész Ó Testamentomban világ kezdetitől-fogva. Es, mivelhogy Urunknak menybe-menetele-után-is, első esztendőkben, ollyanok vóltak a'*Peripateticus*ok, sokakban találtattak Ördögök, és sokakból-is űzettettek-ki. VI. Az Újitóknak tévelygésök-, és hamis vallások-ellen-is, meg-bizonyúl ebből a'mi igaz Vallásunk. Mert az Újitóknak, semmi erejök, semmi hatalmok ninchen az Ördögök-ellen: az Ördögök-is semmit nem félnek tőlök; mert ő-általok ki nem űzettetnek: a'mi Hitünkön-valo emberek pedig, gyakorta ki-űzik őket, fő-képpen az Egyházi renden-valók, kiknek arra kivált-képpen-valo hatalmok vagyon. Ezt a'Hatalmat, elsőben Kristus Urunk adta, nem chak az Apostoloknak [r], hanem a'több Tanítványoknak-is [s]: sőt olly-is élt véle, a'ki a'Kristust nem követte [t]. Ezt nevezte Urunk, menybe-menetelekor elsőben a'chodak-között, mellyeket az ő Hívei chelekedendők vóltak [u]: és az Apostolokhoz vitték *a'tisztátalan lelkektől gyötrettetteket; kik minnyájan meg-gyógyúltak* [x]. Es noha egyéb-féle Chodák most nem olly gyakran történnek, mint az Apostolok idejében: mindazáltal, az Ördögök ki-űzésére-valo Hatalom, soha még eddig az Anyaszentegyházban meg nem szűnt; mivelhogy szűntelen szükséges a'szűnetlen valo Ellenségek-ellen, kik igen számosok, gonoszok, ravaszok. A'kik a'mi szerzetünkből a'*Sinák*hoz mentek Evangeliomot predikállani, azt írták onnét 1580. esztendőben; hogy az Evangéliom predikállását, a'*Sinák* úgy engedték-meg a'mieinknek, hogy azt hallották, hogy Hatalmok vagyon az Ördögök-ellen, kik a'*Sinák*at iszonyú-képpen gyötrötték; és meg-is bizonyították hatalmokat.

Noha pedig ez a'Hatalom, mint-hogy Ingyen-adatott ajándék, a'gonosz Hívekben-is meg-maradhatna; sőt a'hitetlenekben-is, a'mint Urunk jelentette némelly gonoszok-felől [y]; és a'hitetlé Zsidók-felől-is, a'mint némelly Doktorok magyarazzák [z]: mindazáltal, nem élhetnek azzal a'Hatalommal, hamis istennek, vagy tudománnak bizonyítására. Ezt szemére vetette Sz. *Justinus Mártyr*, a'Zsidó *Tryphon*nak, és egyéb Zsidóknak-is [a]; és Sz. Antál, a'Pogány Filosofusnak; a'mint Sz. *Athanasius* írja [b]; hogy, tudni illik, nem vólt hatalmok az Ördögökön. *Luther* Márton-is szépen járt *Wittebergá*ban, midőn Ördögöt akart űzni: Mert, a'mint *Fridericus Staphylus*, ki akkor tanítványa vólt, írja [c]; a'plundrája meg-szorúlt vólt. és más-is esett vólna rajta, ha azon *Staphylus* meg nem szabadította vólna, fejszével nyitván útat Mesterének. Sokan mesterkedtek már az Újitók-közzül, hogy Ördögöt űzhetnének, de minnyájan cherben maradtak: mert annyit túd az Eretnek az Ördög-űzéshez, mint a'Czigány a'harang-öntéshez. Némelly *Calvinisták*, 1566. esztendőben, Ördögöt akartak űzni: de, a'mint *Martinus Del-rio* írja [d], chak meg-chúfolta őket: azt mondván mindenek hallattára; hogy nem fél tőlök, mint barátitól, kikkel szövetsége vagyon: és hogy, midőn *Luther* Márton meg-hólt, az emberekből ki-mentek az Ördögök, hogy a'temetésén jelen lehetnének. Es mikor *Belgium*ban a'Kép-rontó Eretnekek dühösködtek, *Geilá*ban és *Ambsterodámum*ban kimentek az emberekből, hogy meg-segétenék a'*Geusius*okat, a'vagy Calvinistákat: kik hálá-adóknak-is mutatták magokat a'segétségért; mert *Páris*ban, a' Sz. *Medardus* templomában, az üveg ablakon, mellyen az Utólso ítéletnek képe vólt, chak egy veres Ördög képét hadták-meg, a'többit mind el-rontották; mellyet ő-maga-is látott *Del-rio*. *Londinum*ban pedig, chak azt az Ördögöt hadták-meg, kit Sz. Mihály Arkangyal meg-tapodott: *Antverpiá*ban a'nagy Templomban, chak azt az Ördögöt, a'ki a'Kristusnak bal-keze-felől függő gonosz tolvajon vólt: *Ruremundá*ban, chak azt az Ördögöt, a'fújóval, kit Sz. *Genovéfa*-mellé szoktak írni. Végezetre, midőn *Lajdá*ban ki-rohantak, hogy a'*Franciscánus*ok Kalastromát el-rontsák, zászlo-helyett egy Ördög képet tőttek egy hoszszú fára, és azt vitték-elől; hogy meg-mutatnák, ki zászlója- és hadnagy-

A

[q] *Lib. 2. Recognit.*

B

[r] *Matt. 10. 1. Marc. 3. 15.* [s] *Luc. 10. 19.* [t] *Marc. 9. 38.* [u] *Marc. 16. 17.* [x] *Act. 5. 16.*

C

[y] *Matt. 7. 22.* [z] *Matt. 12. 27.* [a] *Dial. contra Typhonem.* [b] *In Vita ejus.* [c] *In Absoluta Responsione contra Smidelinum.*

[d] *De Disquisit. Magica, lib. 3. p. 1. q. 7. sect. 3.*

D

A

ſága-alatt vitézkednének, és kitől várnák a' jóldgyokat. de hidgyék-el a'jámborok, hogy az Őrdög kínnal fizet az ő vitézinek.

II. RÉSZE.

MInt-hogy azt mondók ez-előtt, hogy eggyik oka e'dolognak az; hogy az Iſten meg-mutaſſa Bűntető Igaſſágát a'gonoſzokon; azt kérdhetné valaki: Michoda vétkekért engedi-meg fő-képpen az Iſten, hogy az Őrdögök az embereket teſtőkben úgy gyötőrjék, mint a'Kananæai aſzſzony leányát? Felelet. Azt néha az Iſten, noha ritkábban, más ember vétkeért-is meg-engedi: mert, a'mint Sz. Gergely írja [e], Sz. *Eleutheriuſ*nak fölöttébb-valo vígaſágáért; az ő tanítványába újonnan bé-ment az Őrdög, a'kiből már egyſzer ki-ment vólt. Es, a'mint máſutt írja [f], egy gyermeket az Őrdög meg-ölt, kinek az attya őrömeſt halgatta hogy a'Püſpökőt rágalmazták. Aztis gyakorta meg-engedi az Iſten; hogy, midőn a'Szűlék, gyermekőket átkozván, Őrdöggel vitetik, foganatos légyen az átok: noha a gyermekek ártatlanok, és azzal főképpen a'Szűlék vétkét bűnteti; kik az-után ártkozódáſokat meg-bánnyák. Erről egy-nehány ſzörnyű példát ír *Cæſarius* [g]: ki azt-is írja [h]; hogy a'férhűnak átkozodáſáért, az Iſten meg-engedte, hogy az Őrdög a'feleſégét keményen gyötrené. De ez, a'mint mondám, ritkábban történik: de gyakrabban bűnteti az Iſten, embernek tulajdon vétkét, ezzel a'hóhérral.

Noha pedig ſzabad az Iſten véle, ha minden-féle vétkeket illyen módon akar-is bűntetni: mindazáltal némelly példákból eſzünkbe vehettyük, hogy bizonyos Bűnőket gyakrabban bűntet véle. Mellyek-közzűl egy-nehányat elő-ſzámlálok; hogy, ha valaki a'Bűnnek gonoſſágától, és útálatoſſágától nem irtóznék, féllyen az iſzonyù bűntetéſtől. I. Vétek: A'Kevélyſég, és abból-ſzármazò Meg-általkodás, és Engedetlenſég, azok ellen a'kiknek engedelmeſſéggel tartozunk. Ezért vettetett-le az Őrdög az égből; és az Egyiptuſiakra, ezért bochátotta Iſten a'chapáſokat *a'gonoſz Angyalok-által*, a'mint Dávid jelenti [i]. Chodálatos példát ír Sz. Agoſton tíz atyafiakról [k], kiket az annyok megátkozott vólt. Féllyenek Szűléjőknek átkától az engedetlen fiak: kik nem hogy ſzolgálnának azoknak, hanem inkább boſzſzúſággal illetik; és arra ingerlik, hogy boſzſzúſágokban meg-átkozzák őket. II. Vétek: Az Atyafiak-között-valo Gyűlőlſég, és Irégyſég: mert, mi-képpen hogy a'Szeretet, a'Sz. Léleknek kedves lakó-helyt ſzerez: azon-képpen, a'ſzeretettel-ellenkező vétek, az Őrdögnek készít ſzálláſt. A'mint meg-bizonyodik a'Saul példájából: kit a'Gonoſz lélek, fő-képpen azért gyötrött, hogy Dávidot gyűlőlte, és irégykedett reája. Oka ennek az lehet; hogy, a'mint ſzokták mondani, gubás ebnek, ſanos eb társa: az Őrdög pedig, eleitől-fogva irégy vólt *. Az-okáért, a kiket haſonlóknak talál magához, őrömeſt társolkodik vélek [l]. III. Vétek: A'Bujaſág, sőt még a'Házaſſagban-valo mértékletlenſég-is; mellyért *Aſmodæus* Őrdögnek meg-engedtetett, hogy Sárának hét férjét meg-ölné [m]. Ezért vólt talám Magdolnában hét Őrdög; mivelhogy bűnös aſzſzony vólt a'Várasban [n]: de azokat ki-űzte Urunk belőle [o]. Ezért adta Sz. Pál a'Korintuſi Vér-paráznát a'Sátánnak, *a'teſtnek veſzedelmére* [p], *hogy a'lelke üdvözűlne*. A' tiſzta-ſzívűeknek ígértetik az Iſtennek látáſa [q]: a'tiſztátalan-ſzívű, az Őrdögnek látáſát és társaſágát érdemli. Gyönyörködik az Őrdög a'tiſztátalanſágban: mert az-által hatalmat vészen az embereken. és minnyájan a'Boſzorkányok, merő tiſztátalanok, és ſenki ſzűzen nem marad közöttök; és ki-ki az ő Őrdög laträt mátkájának híja. Ezekhez igen közel járnak, a'kik a'Szűzeſſéget nem chak nem követik, hanem gyűlőlik-is, és ſok-képpen üldözik. Hogy-ha pedig minden tiſztátalan ſzemélynek mélto az Őrdög kegyetlenſégétől félni: ſokkal inkább azoknak, kik hitők-meg-ſzegéſével nehezítik vétkőket; mint a'Szerzeteſek és Egyházi-emberek. IV. Vétek: Az Igaz és Iſten-félő embereknek Üldözéſe, káromlása, meg-öléſe, a'vagy hamiſſan-valo vádoláſa; a'mint ſok Szenteknek hiſtoriáiból ki-tetſzik. V. A'Meg-iſmért Igaſſág ellen-valo törekedés, és a'Hittől-valo el-pártolás: mert az elsőről, Sz. Pál emlekezik [r]; a'máſikról, Sz. *Cypriánus* [s]. Ki azt-is írja *; hogy ő-idejében, egy aſzſzony állatnak az Őrdög nyakát ſzakaſztotta, hogy a'hitetlenſégre tért, mint az eb az okádáſra. VI. A'Káromkodás: mellyért Sz. Pál *a'Sátánnak adta Hymenæuſt és Alexandert* [t]; *hogy tanúlnának ne káromkodni*. Melly mondáſt, noha némelly Doktorok az *Excommunicatio*ról értnek; mindazáltal, a'mi dolgunkhoz-is illik: mert az *Excommunicátuſ*okon, kivált-képpen-valo hatalma vagyon az Őrdögnek; és régenten, azokat gyakorta, mint hóhér, meg-is gyötrötte. Es Sz. *Paulinus* azt írja Sz. Ambrúſról †; hogy, midőn eggyet ki-átkozott vólna, leg-ottan gyötreni kezdette az Őrdög. VII. Az Átkozódás; midőn ember magát az Őrdöggel viteti, bizonyos okalatt: tudni illik, ha ez így nincheń; ha amazt chelekedtem. melyről ſok iſzonyù példá-

kat ol-

B

C

D

[e] *Lib.* 1. *Dial. c.* 20.

[f] *Lib.* 1. *Dial. c.* 33.

[g] *Lib.* 5. *Miracul. c.* 12. *&* 26.

[h] *Lib.* 5. *c.* 11

[i] *Pſ.* 77. 49.

[k] 22. *Civ. c.* 8.

* *Sap.* 2. 24.

[l] 1. *Reg.* 18. 30.

[m] *Tob.* 6. 37.

[n] *Luc.* 7.

[o] *Marc.* 16. 9.

[p] 1. *Cor.* 5. 5.

[q] *Matt.* 5. 8.

[r] 2. *Theſ.* 2. 10.

[s] *Serm. de Lapſis.*

* *Lib.* 4 *ep.* 7.

[t] 1. *Tim.* 1. 20.

† *In ejus Vitâ*

kat olvaſunk. VIII. Az Uzorálkodás, Fősvénység, vagy a' Szegényekhez-valo Irgalmatlanság. Erről-is sok példát találunk: mert a' Boszorkányok sok helyeken meg-vallották; hogy, nē árthatnakazoknak, a' kik ōrōmeſt alamizsnálkodnak, és a' szegényeket segétik. IX. A' Szentségeknek meg-chúfolása, a' vagy azokkal-valo gonoszúl élés. Sz. *Cypriánus* azt írja *; hogy sokakba, kik gyónás-, és méltó készület-nélkūl járúltak az Oltári-szentséghez, az Ördög bé-ment. Egyről, azt írja, hogy meg-némúlt; másról, hogy nyelvét elharapta; harmadról, hogy az Oltári-szentséget meg nem tarthatta, hanē ki kellett adni. Es egyéb szent dolgoknak el-kóborlása, Templomoknak, és Egyházi marhának 's jószágnak el-foglalása; a' mint-sok hiſtoriák nyilván bizonyíttyák. mert efféle latrokat, az Isten e' világon-is keményen meg-szokott bűntetni. X. A' Kétségbe-esés: melly azokon történik, kik az Isten irgalmasſága-felől bizodalmokat el-veſztik, és az Ördögtől várnak vagy kérnek segétséget. Holott vedd eszedbe, hogy az Isten, néha chak Bochánando Bűnért-is meg-engedi, hogy az Ördög valakit testében gyötörjön; a' végre, hogy azoknak szentségét ki-jelentse, a' kikkel meg-orvoſoltattya őket: a' mint *Moyſes*-nevű Apátúrról írja *Caſsiánus* [u], hogy egy kis haragért: egy Apátzán, a' mint Sz. Gergely írja [x], egy kis torkoſſágért történt: egy Baráton, a' mint a' Sz. Bernárd életében olvaſſuk [y], egy kis reſtségért az imádságban, és elmélyének bújdoſásáért. kiknek meg-gyógyúlása, Sz. *Macáriuſ*nak, Sz. *Equitiuſ*nak, és Sz. *Bernárd*nak szentségét bizonyította; mivelhogy az Isten, azok-által gyógyította-meg őket.

Kérdené még-is valaki: Mint-hogy az Ördög sok nyavalyát szerez az embereknek, szabad-e annak el-távoztatására, akár-minémű Orvoſsággal és eszközzel élni? Felelet: Sokan vannak, kik, az Isteni félelmet félre tévén, és lelkök üdvösségét nem tekintvén, azt vélik, hogy szabad az Ördögtől-is, vagy annak tanítványitól, és társaitól, tudni illik, a' bűbájos Boszorkányoktól, orvoſságot kérni, chak haſznállyon nékik. Kik veszedelmes tévelygésben vannak, és az Isten törvénye-ellen nagy dologban vétkeznek. Hallyad mit mond az Isten [z]: *Ne térjetek a' Nézőkhöz, se a' Jövendő-mondóktól valamit ne tudakozzatok, hogy meg-fertezödgyetek ő-általok.* Es [a]: *A' melly lélek a' Nézőkhöz és a' Jövendő-mondókhoz mégyen, és paráználkodik azokkal, ellene fordítom orczámat, és ki-ölöm őtet az ő népe-közzül.* Melyből nyilván ki-tetszik, hogy az nem kichíny, hanem Halálos bűn. Es [b]: *Ne találtaſsék benned, a' ki fiát, vagy leányát, által-vívén a' tűzön, tiſztittſa; vagy a' ki Jövendő-mondóktól tudakozzék, és Álmokra, 's Madár-szólláſokra vigyázzon; se ne légyen Varázló, se Bűbájos, se a' ki a' Nézőktől, se a' Jövendölőktől tanátſot kérdgyen, vagy a' Halottaktól kérdezzen Igaſságot: mert mind ezeket útállya az Ur, és efféle vétkekért el-törli őket.* Szent Pálnak ez nyilván-valo, és közönséges *Régulája* és tanitása [c]; hogy, *Nem szabad gonoszokat chelekedni, hogy jok következzenek.* Arany-szájú Sz. János pedig azt írja [d], hogy, Inkább meg kell halni a' Keresztyén embernek, hogy-sem életét bűbájoláſſal meg-tartani. Szent *Leo*-is azt írja [e]; hogy, Az Ördögök jó-téteményi, ártalmasbak minden sebeknél, és betegségeknél. Sz. Agoſton pedig azt mongya [f]; hogy, Valamikor arra jút embernek ügye, hogy, vagy életét kell el-veszteni, vagy valamit az Isten parancholattya-ellen chelekedni: jobb, az Istent szeretvén, meg-halni; hogy-sem, az Isten-ellen vétvén, élni. Holott azt kell eszedbe venned, hogy, noha a' nyavalya ördöngősség-által lőtt, azt ördöngősség-nélkūl-is el-vehetni; és ollyankor, szabad a' Boszorkántól azt kívánni és kérni, a' vagy ugyan erőltetni-is, hogy el-vegye: úgy-mint, midőn valami babonaságot el-ásnak, melly-által az Ördög kárt tészen az embernek; szabad azt ki-ásni, és meg-égetni: de, babonát babonával orvoſlani, semmi-képpen nem szabad. mivelhogy a gonoszt, jó végre sem szabad chelekedni; a' mint a' Sz. Pál *Regulá*jából meg-mutatók.

Vannak némellyek olly vélekedesben-is; hogy, természet-szerént-valo dolgokkal-is eleit-vehetni az Ördögi erőnek; úgy-mint fűrősztéssel, fő-mosáſsal, és egyéb efféle eszközökkel: de igen meg-chalatkoznak. Mert, noha adhat az Isten a' természet-szerént-valo dolgoknak-is erőt afféle nyavalyák-ellen: mindazáltal, az nem közönséges dolog: nem-is az ő tulajdon erejéktől származik az orvoſság. és félő, hogy a' kik afféle pintes Doktorok tanátſát követik, eggyik Ördögöt a' máſikkal űzetik. Azokáért, afféle nyomoruſágok-ellen, Lelki Orvoſsággal kell élni, dolgunkat az Istennek jó akarattyára hagyván; ki igen jól tudgya, mi légyen haſznosb lelkünknek üdvösségére. Es mivel efféle nyavalyák nem ritkán történnek, egy-néhány afféle Lelki Ovoſságokat számlálok-elő; mellyekkel ember, mindenkor jó lelki-ismérettel, néha pedig haſzonnal-is, élhet.

Első Orvoſság: Az Igaz és eleven Hit, melly az Isteni, és atyafiúi szeretettel felékesítetett. Ezt a' paizt adgya nékünk Sz. Pál, midőn azt írja [g]; hogy *a' Világnak fejedel-*

A

* *Cypr. loco cit.*

B

u *Collat. 7. c. 27.*
x *Lib. 1. Dialog. cap. 4.*
y *Lib. 2. c. 1.*

z *Lev. 19. 31.*
a *Levit. 20. 6.*

b *Deut. 18. 10.*

C

c *Rom. 3. 8.*
d *Hom. 8. in Ep. ad Coloſ.*
e *Ser. 19. de Paſſione Domini.*
f *Tract. 5. in Ioan.*

D

g *Eph. 6. 16.*

A

mi-ellen, mindenekben fel-vegyünk a Hitnek paizát. Másutt pedig azt mongya [h]; hogy *Mi, kik a' Napé vagyunk* (a' Setétségnek fejedelmi-ellen hadakozván,) *józanok legyünk, fel-öltözvén a' Hitnek és Szeretetnek páncz-ellyába.* Ezt az Orvosságot ajánlotta Sz. Antal az ő tanítványinak; a' mint Sz. *Athanásius* írja [i]: és azt szokta módani; hogy Nagy fegyver az Ördög-ellen a' tiszta élet, és az Istenben-valo igaz Hit: mellyet néha, ő-maga-is az Ördög megvallott. mert midőn *Cypriánus*, ki az ördöngősséget meg-vetvén, a' Krisztusnak Mártyra lőtt, azt kívánta vólna az Ördögtől egy ifiú legény kérésére, hogy a' Keresztyén Szűzet Sz. *Iustinát*, meg-chalná: azt felelte az ördög; hogy semmi mestersége nem fog azokon, a' kik a' Krisztusbá igazán hisznek. melly mondásból, *Cypriánus* okot vőtt a' meg-térésre [k], látván, hogy a' Krisztusban-valo hit erősebb az ördögnél. Második Orvosság: A' Szentségekkel-valo élés; tudni illik, a' Keresztségnek szentsége, azoknak, kik még meg nem keresztelkedtek; a' mint sok bizonyos históriákból ki-tetszik: azoknak pedig, kik már meg-keresztelkedtek, a' Bérmálás, Gyónás, Óltári-szentség, a' Sz. Misének áldozattya, és egyéb Szentségek-is. Harmadik: Az igaz Egyházi embereknek Könyörgésök és parancholattyok. Melyről nyilván-valo példánk vólt 1600. esztendőben, *Styriának* Grécz-nevű városában: mert az Ördögnek viszsza kellett adni a' vérrel írott levelet, mellyel egy ifiú, örök veszedelmére, az Ördögnek kötelezte vólt magát, a' végre hogy pénzt szerezne néki. Negyedik Orvosság: Az Imádság, Böjt, Alamizsnálkodás, a' Szent Keresztnek jele és képe, a' mennyei Szenteknek ereklyéi, a' Szentelt víz, só, gyertya, kenyér, és egyéb afféle meg-szentelt dolgok; az *Agnus Dei*, Sz. János Evangeliomának a' kezdete, és egyéb efféle aitatosságnak eszközi: mellyekről, ha szükség vólna, mind régi's mind mi-időnkbéli számos példákat hozhatnánk-elő, és a' könyvekben akár-ki-is fel-találhattya: mellyeket a' Keresztyének, nagyra böchülnek; az Eretnekek pedig, mint-hogy ő-nálok semmi afféle eszköz nem találtatik, nevetnek.

B

Noha pedig az Ördög minden-némű dologban igyekezik az embernek ártani: mindazáltal, fő-képpe lelkében akarja el-veszteni, vagy meg-károsítani: mellyet, mivel-hogy egyéb-képpen nem chelekedhetik, hané ha a' bűnre viszi; abban helyhezteti legnagyobb mesterségét, hogy valamiben az Istennek parancholattyától el-vonhassa, és magának meg-hóldoltattassa. Erre igazgattya minden kísértetit, úgy hogy, ha szintén marhájában, vagy testében meg-károsíttya-is, nem elégszik-meg azzal; hané arra igyekezik, hogy lelkében árthasson, vagy kétségbe ejtvén, vagy káromlásra izgatván, vagy mód-nélkül-valo panaszolkodásra, és Isten-ellen-valo zúgolódásra kisztetvén. Innét vagyon, hogy, minek-utánna Jób meg-érzette vólna az Ördög kezének súllyát, mind marháján, mellyet el-prédáltatott; 's mind testén, mellyet undok fekéllyel meg-sebesített: eszébe vőtte, hogy azzal meg nem elégszik, hanem a' lelkét keresi. Az-okáért, nem gondolván, se marhájával, se testével, minden igyekezetit arra fordította, hogy *ne vétkeznék ajakival, se bolondságot Isten-ellen ne szóllana* [l]; hanem meg-maradna ártatlanságában. Meg-gondolván azért, hogy az embernek olly ellensége vagyon, ki nem elégszik-meg azzal, hogy embert marhájától meg-fosztza, vagy egésségében meg-bántsa, hanem utólso veszedelmére igyekezik, és halálig üldözi: jól mondotta [m]; hogy, *Vitézkedés az ember élete a' földön:* az-az, a' mint Sz. *Cyprianus* mongya [n], az élet, minden-napi harczolás. Erről szépen ír Sz. Bernárd [o]: Idején meg-íntlek benneteket, hogy senki a' földön kísértet-nélkül nem fog-élni: úgy hogy, ha eggyik meg szűnik, a' másikat bátorságoson magára várja; a' vagy inkább nem bátorságoson, hané félelmessen; és úgy kérje hogy attól megszabadúllyon, hogy soha e' halandó testben tekélletes szabadságot, a' vagy nyugodalmat magának ne merjen ígérni. Innét vagyon, hogy az Anyaszentegyház a' Keresztyéneket, mint régen a' bajnokokat, meg-keneti; és nem egyszer, hanem tőbször: tudni illik, elsőben a' Sz. Keresztségben, midőn e' világra jő; hogy harczolni kezdgyen, a' Sátánnak, minden pompáival és chelekedetivel, ellene-mondván: az-után a' Bérmálásban, midőn már a' harczon vagyon: végezetre, az Utólso Sz. Kenetben, midőn a' harczot el-végezi, és a' koronának el-vételéhez készül. És senki ninchen e' világon, a' ki ettől a' vitézkedéstől meg-vonhassa magát. Még a' Bóldogságos Szűz Maria-ellen-is hadakozott ez a' közönséges Ellenség; a' mint meg-jelentette néki az Isten, mondván [p]: *Ellenkezéseket vetek közőtted és az aszszony állat-közőtt, a' te magod- és az ő magva-közőtt: ő meg-rontya a' fejedet, és te leselkedel a' sarka-után.* Meg-rontotta bizony a' Szűz Maria az Ördög fejét; mert semmi sugallásának helyt nem adott. ki azért mondatott *Rettenetesnek, mint a' táboroknak el-rendeltetett serege* [q]. harczolt azért ő-is, mert meg-koronáztatott [r], és *Tizen-két-chillagú Korona láttatott a' fején* [s]: *Senki pedig meg nem koronáztatik, hanem ha törvény-szerént tusakodik* [t]. De még ő-maga a' Krisztus sem vólt szabados ettől a' hadakozástól: mert, a' mint az el-múlt Vasárnapi Evangéliomban hallottuk, háromszor kísértette-meg az Ördög [u]. Sz. Pál pedig azt mongya, hogy *Mindenekben meg-kísértetett* [x].

C

D

[h] 1. *Thess.* 5. 8.
[i] *In Vita ejus.*
[k] *In Breviario Rom. 26. Septemb.*
[l] *Iob.* 1. 22. & *cap.* 2. 10.
[m] *Iob.* 7. 1.
[n] *Serm.* 4. *de Mortalitate.*
[o] *Serm.* 5. *in Pſ.* 90. *Qui habitat.*
[p] *Gen* 3. 15.
[q] *Cant.* 6. 3.
[r] *Cant.* 4. 8.
[s] *Apoc.* 12. 1.
[t] 2. *Tim.* 2. 5.
[u] *Matt.* 4.
[x] *Hebr.* 4. 15.

III. RESZE.

HOgy azért ebben a'Harczban győzedelmesek lehessünk, azt kell eszünkbe vennünk; hogy sok külömbség vagyon, a'Lelki és Testi, vagy láthatandó Hadakozáskőzött: és a'Lelkihez-képest, minden egyébb hadakozás gyermek-játék, és papirosra íratott harcz; melyben chak íratott és tettetett ütések vannak, íratot és álom-szerént-valo vér-ontatik, íratott és gyermeki prédán kapdosnak a'hadakozo Vitézek. I. Külömbség az; Hogy egyéb Hadakban, bizonyos helyek vannak a'hol harczolni kell; azokon-kivül bátorságos lehet az ember: tudni illik, ha a'mezőről, kerített Városba, magas-hegyen-valo Várba, sűrű erdőbe mégyen: de a'Lelki Harcz, mindenütt fenn vagyon; és a'pusztában kisértettetett-meg Urunk; és ő-utánna Sz. Antal, Sz. Makárius, és számtalan Remeték: még a'templomban-is, az Óltar-mellett nẽ lehetsz bátorságos. II. Egyéb Hadakban, vañak bizonyos idők, mellyekben nyugosznak a'hadakozó emberek: de ebben, sem éjjel sem nappal, sem reggel sem estve, sem kőz-nap sem innepen, nyugodalmad nem lehet. III. Egyéb Hadadnak oka az, hogy ember Ellenségén bosszút állyon, el-foglalt marháját, vagy jószágát viszsza-foglallya; és gyakorta, merő marczonaságért sok vér-ontatik, egész-Országok el-pusztúlnak: de a mi Hadunktól függ az őrők Bóldogság, vagy őrők Veszedelem: a'ki nyér, amazt nyeri, a'ki veszt, erre jút. Azokáért, a'mi Ellenségink, bizony el nem alusszák dolgokat; mindenütt sürgőlődnek, és, a'mint Sz. Agoston mongya [y], A'mi Ellenségünk hadat indított az égben, álnokságot chelekedett Paradichomban, gyűlöléseget hintett az első Atyafiak-kőzibe, és minden chelekedetinkbe konkolyt vét. Mert az ételben, a'torkosságot egyeliti; a'nemzésben, a'bujaságot; a'dolgozásban, a'tunyaságot; a'nyájasságban, az irégységet; a'gond-viselésben, a'fősvénységet; a'dorgálásban, a'haragot; a'tiszt-viselésben, és méltóságban, a'kevélységet; a'szivben, gonosz gondolatokat helyheztet; a'szájban hamis beszédeket; a'tagokbã, álnok chelekedeteket; a'vígyázáskor, gonosz chelekedetre ingerel; aluváskor, undok álmokra; a'vígakat, feslett erkőlchre viszi; a'szomorúakat, kétségbe-esésre. IV. Külömbőz a'mi Hadunk egyéb hadaktól, az Ellenségnek számával. Mert, nem egy, vagy két ellenségünk vagyon (jól-lehet kettő-ellen, a'mint szokták mondani, *Herculesnek*-is nehéz harczolni,) hanem többen Ellenségink vannak: de fő-képpen Hárman vannak, kik szűnetlen ellenünk harczolnak, és mindenütt ostromlanak; a'Világ, a'Test, 's az Ördög. A'Világ, mint a'tengeren-valo szép-szavú állatok (*Sirenesek*nek nevezik,) a'hajósokat meg-chalván, mind hajóstól el-burittya: a'Test, mint a'hízelkedő Dálila, Sámsont megkőtözi: az Ördög, mint a'sivó-rivo oroszlány, az úton-járót meg-őli. A'Világ, a'fősvénységre; a'Test, a'bujaságra; az Ördög, a'kevélységre unszoll. Előttünk vagyon a'meg-áradott tenger, a'Világ: mellettünk forog, az éhező és kegyetlen oroszlány, az Ördög, keresvén a'kit el-nyellyen: kebelünkben hordozzuk pedig a'sűvőltő mérges kígyót, a'Testet. Az ellenünk-valo Hadnak fő had-nagya az Ördög; segétő társai, a'Világ, és a'Test: de a'Világ, nyilván-valo Ellenségünk, és igen közel jár hozzánk; a'Test pedig, titkon-valo, mert hízelkedik, és eggyütt lakik velünk. A'Világ, mint a'száz-kezű Óriás *Briareus*, sok-képpen hadakozik ellenünk: a'szerenchés és kedves dolgokkal; úgymint gazdagsággal, méltosággal, gyönyőrűséggel, és egyéb effélékkel, hogy fel-fualkodgyunk: gonosz szerenchével pedig, vagy szerenchételenséggel; úgy-mint szegénységgel, gyalázattal, háborusággal, hogy kétségbe essünk: ígéretekkel, hogy árúlókka legyünk; fenyegetésekkel, hogy tőle el ne pártollyunk. Az-okáért, Sz. Antal úgy látta e'Világot, mintha mindenütt rakva lőtt vólna tőrrel. A'Test sem kegyesb ellenség: hasonló, a'mint mondám, a'hízelkedő Dalilához; kinek segéteni kellett vólna ugyan Sámsont, mint férjét és fejét; de inkább el-árúlta, és kézbe adván ellenséginek, nagy nyomoruságba hozta. Ezt az Ellenséget, sem meg nem ölhettyük, sem el nem kerülhettyük; és véle-valo társolkodásunk igen veszedelmes. és méltán azt mondhattyuk felőle, a'mit Saul mondott Mikol-felől [z]: *Dávidnak adom, úgy-mód, őtet, hogy botránkozására légyen, és a'Filistausok keze légyen rajta.* Hallyad mit beszél erről az ellenségről Sz. *Gregorius Nazianzenus* [a]: Az ellenség, úgy-mond, jó akaróm, és a'barátom leseskedő. Ímé eggyesség, és ellenkezés! a'kitől félek, azt táplálom; és a'kit szeretek, attól félek: minek-előtte hadakozni kezdek, meg-békéllem véle; és minek-előtte békeség légyen, viszszát-vonszok: nem élhetek nálad-nélkül, sem veled. Minden-felől szorongattatom. A'Testnek fegyveri, a'hízelkedő gyönyőrűségek; az ő sebei kedvesek, és nem fájnak.

De leg-nagyobb ellenségünk az Ördög: kinek Négy rend-béli Harczát olvassuk: Az Első Harcza vólt az égben. Melyről emlekezik Sz. János, mondván [b]: *Nagy harcz lőn az égben. Mihály, és az ő Angyali harczolnak vala a'Sárkánnyal; és a Sárkány harczol vala, és az ő Angyali: és nem vehetének erőt, se helyők nem találtaték azoknak többé az égben. Es le-vetteték ama nagy Sárkány, a'régi kígyó, ki Ördögnek hívattatik, és Sátánnak:* mindaz-

y *Ser. 4. inter Communes.*

z 1. *Reg.* 18. 21.

a *Orat. de Cura Pauperum.*

b *Apoc.* 12. 7.

A

által annak farka, utánna vonta a' Chillagoknak harmad részét. Második Harcza volt Paradichomban, az emberrel: kit meg-győzött, és a' gyönyörűségnek helyéről ki-rekesztett. Harmadik volt a' Pusztában, Krisztussal: kitől meg-győzettetett, és el-távozott. Negyedik; E' földön vagyon, az Adám fiaival, a' Krisztus tagjaival, melly mind világ végé-ig tárt: melyben, noha gyakorta meg-győzettetik a' Krisztus tagjaitól; mindazáltal, gyakorta győzedelmet-is vészen az Adám fiain; és gyakrabban, hogy-sem az Adám fiai ő-rajta. Az pedig nem choda. mert ez az Ellenség, Sok dolgokban megelőz, és főllyűl-halad bennünket:

Elsőben: Terméſzet-szerént valo Erővel. Mert mí, gyarló testek vagyunk, ő pedig Lélek: és nem akár-minémű lélek, hanem Fejedelem, és hatalmas Lélek: és a' mí harczunk ő-véle, mint *Dareſ*nek *Entelluſ*sal, *Troiluſ*nak *Achilleſ*sel, *Pigmanſ*nak Oriáſſal, hangyának oroszlánnyal. Kinek chak tekíntetitől-is, sőt chak róla-valo gondolkodáſtól-is meg-rettenhetünk, és erőnket el-veszthettyük; mint az Iſraël fiain történt: kik, látván az Ígéret-földének lakóit, azt mondották [c]: *Ott láttunk némelly chodákat-is, az Enak fiait az Oriáſok neméből: kikhez haſonlíttatván, mint a ſáskák láttatunk vala.* Az-okáért, nem oknélkül mondhatnók Salomonnal [d]: *Egy Kis Város, és abban kevés férfiak: Nagy Király jött ellene, és környűl-vötte azt, és erőſségeket épített körös-körül; és véghez-ment a' meg-szállás.* A' Kichiny Város, sőt *Kichiny Világ*, az ember: a' kegyetlenséggel és erővel-valo Nagy Király, az Ördög: kiről azt olvaſſuk [e]; hogy *Ninch a' földön hatalom, melly hozzája haſonló légyen; ki úgy teremtetett, hogy ſenkitől ne félne.* Es [f]: *Mikor meg-ragadgya ötet a' fegyver, nem állhat ellene, ſem a' dárda, ſem a' fegyver-derék: mert a' vaſat úgy tartya mint a' polyvát; és mint a' reves fát a' rezet. Meg nem futamtattya ötet a' nyilas férfiu, a' parittyának kövei pozdorjákká váltak néki. Mint a' pozdorját úgy tartya a' verőt, és meg-neveti a' dárda-forgatót.* Mellyel nyilván előnkbe adatik az ő meg-győzhetetlen iszonyú Ereje: úgy hogy, semmi fegyvertől nem fél; sem közelről, a' verőtől, és dárdától; sem távúlról, a' kéz-ijból lőtt nyíltól, vagy parittyából hagyíttatott kőtől: semmi fegyvernek zörgésétől meg nem ijed; semmi emberi erőtől és vitézségtől meg nem réműl. Kiről méltán mongya Sz. Agoston [g]; hogy, Ha az Istennek ereje meg nem nyomná, chak egy ember sem élhetne miatta. Bizony, ő-maga-is Urunk, noha meg-győzte őtet: mindazáltal *Erős fegyveres*nek nevezte [h]. kinek szavát el kell hinnünk; nem chak azért, hogy Igaſság, és hamiſſat nem mondhat; hanem azért-is, mert meg-próbálta erejét rajta.

Másodszor: Meg-előz bennünket az Ördög, Hellyel. Mert, a' mint Sz. Pál jelenti [i], *A' Setétségnek vezéri az égben vannak:* az-az, a' levegő-égnek felső részében mí pedig a' földön lakunk. Tudni-valo dolog pedig, hogy künnyebb magas helyről hadakozni, az-ellen a' ki völgyben vagyon, hogy-sem a' völgyből az-ellen a' ki hegyen vagyon.

Harmadszor: Meg-előz Okoſsággal, vagy Ravaſsággal. Mert, a' mint a' Doktorok mongyák Sz. Diénesſel [k], az Ördögben, a' terméſzet-szerént-valo dolgok meg-maradtak: az-okáért, meg-chalta Adámot-is kígyó képében, *ki Ravaſb a' földnek minden lelkes állatinál* [l]; és Salomont-is. Régi és tanúlt vitéz az Ördög; úgy-mint, ki világ kezdetitől-fogva hadakozik, és sokakat meg-győzött: mí pedig tudatlanok, és tegnapiak vagyunk. Hallyad mit beszéll egy jó bajnok Sz. *Ierónymus* [m]: Üldöz és kerget engem az Ellenség, kinek ezer neve, és az ártásra ezer mesterſége vagyon: és én szerenchétlen ember, győzedelmesnek alítom-e magamat?

Negyedszer: Meg-előz vígyázáſsal; ki soha nem nyugszik: annak-főlötte, sem észik, sem iszik; a' mint ő-maga dichekedett, Sz. *Macárius*-ellen: Ő, úgy-mond, gyakorta bőjtöl, én soha nem észem; ő sokat vígyáz, én pedig soha nem aluszom. Hasonló a' százszemű *Argus*hoz, kinek mindenkor nyitva volt valamelly szeme; az szűnetlenül-vigyázó Sárkányhoz, a' fel-nyitott szemmel-aluvó Oroszlányhoz: mí pedig, mind étel és ital-, 's mind nyugodalom és álom-nélkül szűkölködünk, mellyek-miatt gyakorta meg-győzettetünk. mint a' Görögök akkor vötték-meg *Trójá*t, mikor, tíz esztendei meg-szállás után, az emkereket hólt részegen találták.

Ötödször: Gyorsaſsággal, és Fáradhatatlanſsággal előz-meg bennünket az Ördög, mellyel főllyűl-halad minden egyéb-féle ellenségeket: mert ő-kívűlötte, soha semmi Ellenség olly erős nem lehet, hogy a' harczoláſt el ne únnya, és sokára meg ne fáradgyon. A' Test, és a' Világ, ha nem előbb-is, de embernek halála órájan meg-szűnnek: az Ördög pedig, akkor leg-inkább inchelkedik és ostromol; *tudván, hogy kevés ideje vagyon* [n]. Mert, mi-képpen a' gonosz Sáfár, tudván hogy le-vonnyák a' sáfarságot róla, azon vagyon, hogy utóllyára valamit koporíthaſſon; tudván, hogy az-után nem lészen ideje: azon-képpen az Ördög-is, tudván, hogy az emberen, halála-után semmit nem kaphat, halála órájan leg-inkább úntáttya. Es mi-képpen a' Vadász, szoros helyen

veti-

c *Num.* 13. 34.

d *Eccle.* 9. 14.

B

Mikrokoſmos.

e *Iob.* 41. 24.

f verſ. 17.

g *In Pſ.* 96.

h *Luc.* 11. 21

i *Eph.* 6. 12.

C

k *Cap.* 4. *de Divinis nominibus.*

l *Gen.* 3. 1.

m *Ep.* 1. *ad Heliodorum.*

D

Invadunt Vrbem ſomno vinoq; ſepultam. Virg. 2. Aen.

n *Apoc.* 12. 12.

veti-meg hálóját, hogy valamit foghaſſon: úgy az Ördög-is, mikor leg-ſzorosb a' kapcza, halálunk óráján sürgölödik körülunk, hogy hálójába ejtheſſen: akkor minden-felé kapdos. és, ha ſok vétkünket tudgya, azon igyekezik hogy kétſégbe ejtſen, és az Iſtennek kemény Igaſságával rettent bennünket: ha pedig valami olly vétket nem talál, kevélyſégbe akar vinni; el-hitetvén, hogy nem ſzükölködünk ſe tördelmeſség-, ſe alázatos könyörgés-nélkül, és minden módon biztatván az Iſtennek Irgalmaſságával.

Végezetre: Meg-előz az Ördög minden ellenſéget Kegyetlenſéggel: mert chak vért ſzomjuhozik: *Ki eleitől-fogva gyilkos vólt* [o]: *Kinek irégyſégéből jött-bé a' halál a' föld kerekſégébe* [p]: Ki az embert, a' kit az Iſten halhatatlanſággal meg-ajándékozott vólt, teſtében-lelkében meg-ölte: ki régenten a' Bálványok Papjait, kegyetlen áldozatokra ingerlette, hogy emberi vérrel áldoznának néki: és hogy a' *Móloch* bálvánnak, eleven gyermeket adnának kezébe, és úgy égetnék-meg; a' mint Sz. *Ierónymus* írja [q]: hogy a' Taurikai *Diánának*, a' jövevényeket áldoznák; a' mint *Lactantius* írja [r]: hogy *a' Baal Papjai magokat késekkel és törkökkel metélnék, míg nem vér jöne-ki belőlök* [s]: hogy a' *Mánia* iſten-aſzſzonnak, ki a' Házi-iſteneknek, vagy inkább Ördögöknek, annyok vólt, a' ház-béliek egéſségéért gyermekekkel áldoznának; a' mint *Macróbius* írja [t]. Sok Eretnekeket-is haſonló-képpen meg-bolondított: mert, a' mint Sz. Agoſton írja [u], a' *Donatiſtá*knál minden-napi játék vólt, hogy magokat meg-ölnék, vagy vízbe, vagy tűzbe ugordván. Sokakkal el-hitette az Ördög, hogy magokat meg-ölnék: vagy más vétkeért; mint *Liviuſ*nál [x], *Lucretia*, a' *Tarquinius* latorſágáért: vagy maga vétkeért; mint Júdás, az *igaz vérnek el-árulásáért* [y]: vagy jobb életnek kivánſágáért; mint *Ambrácziai Cleombrotus*, kiről Sz. Agoſton emlekezik [z], és kárhoztattya-is. Iſzonyú példát ír pedig *Caſsianus* [a], egy *Héron*-nevű Remetéről: ki, minek-utánna ötven eſztendeig, nagy teſti ſanyaruſsággal élt vólna a' puſztában; az Ördögnek kegyetlen chalárdſágából, egy mély kútba ugrott: és, midőn reá találván, ki akarták vólna ſegéteni, nem engedett, hanem teſteſtől lelkeſtől ott veſzett. Ezért a' vérſzopáſért, nevezi Sz. *Ierónymus* az Ördögöt pióczának, vagy Nadálynak [b]: ki, mentől több vért iſzik, annál többet kíván. Moſt-is ſok-képpen meg-mutattá az Ördög vérſzopáſának telhetetlenſégét; de fő-képpen, az emberek ſzívét egy-máſtól el-idegenítvén, és ſok hadakat támaſztván, mellyekben iſzonyú ſok vért ontat: de azzal nem elégedvén, azon igyekezik, hogy, a' kiket teſtökben el-veſzt, lelkökben-is meg-ölhye. mert, nagyobb részére, a' hadakozó népet minden fajtalanſágra, és olly iſtentelenſégre viſzi; hogy, ha Pogányok vólnának-is, gonoſzbúl nem élhetnének.

Noha pedig illyen kegyetlen az Ördög, és, a' kit körme-közzé kap, gonoſzúl meggyötri, mint a' Kananæai aſzſzony leányát; és az-okáért őrizkednünk kell tőle nékünk-is, fő-képpen hogy lelkünkön ne uralkodgyék. mert ha illyen gonoſzúl bánik azoknak teſtökkel, a' kiken ninchen derék hatalma, mint fog-azokkal pokolban bánni, a' kiken-tellyes hatalma léſzen? Mindazáltal, kétſégbe ne eſsünk; hanem reménſégünket a' JÉSUSban, a' Dávid fiában veſsük, ki, a' mint akarja, úgy meg-zabolázhattya: és, ha jól meggondollyuk, úgy meg-zabolázta-is, hogy minden nyereſégét, chak az álnok fogáſiban, és chalárd fortélyiban helyhezteti: úgy hogy, a' mint Sz. Agoſton mondotta [c], inkább kell az Ördögtől tartani mikor ravaſzkodik, hogy-ſem mikor dühösködik.

Azt írja *Ariſtóteles* [d]; hogy ritkán erőſek az okoſok. és ſzép okát adgya: mert az okoſság, a' hidegtől ſzármazik; az erőſség pedig, a' melegtől: az okoſság, az agy-velőben vagyon, melly fölötte igen hideg; az erő pedig, a' ſzívben, melly igen meleg. Azért ha kinek kevés okoſságát láttyuk, azt ſzoktuk mondani; hogy meg-veſzett az agya-veleje; az erőtlen és félénk emberről pedig, hogy roſz ſzíve vagyon: viſzontag, ha kiről azt mongyuk, hogy helyén vagyon az agya-veleje, ſerény elméjét és okoſságát értyük; és, ha azt mongyuk, hogy jó ſzíve vagyon, erős bátorſágát jelentyük. Innét mondotta *Philo Meliſsá*nak [e]; hogy az aſzſzony állatok, mint-hogy erőtlenbek a' férfiaknál, ravaſzbakis; és, a' mit erejökkel fel nem érnek, álnokſsággal akarják végbe vinni. Sőt azt-is láttyuk, hogy közönſéges-képpen, a' bolond, vagy oſtoba emberek, erőſek, és vakmerők. Haſonló-képpen az Ördög-is, látván, hogy ereje meg-rontatott, chalárdſsággal tatarozza dolgát. Ezt pedig az erőtlenſéget, ő-maga meg-vallotta Sz. Antalnak; a' mint Sz. *Athanáſius* írja: mert egy-kor, az Ördög azt mondotta néki: Miért panaſzolkodnak reám a' Barátok? miért átkoznak a' Kereſztyének? Kinek midőn azt felelte vólna Sz. Antal: Méltán chelekeſzik, mert gyakorta búſítod őket inchelkedéſiddel. Azt mondotta iſmég az Ördög: Én ſemmit nem mivelek; magok háborgattyák magokat. mert én nyomorúltá lőttem. Kérlek, nem olvaſtad-e; hogy *Az Ellenſég kardgyai végig el-fogytak, és az ő Váraſokat el-rontottad* [f]? Imé már ninch ſemmi helyem; ſemmi váraſt nem bírok;

o Ioan. 8. 44.
p Sap. 2. 24.
q In c. 30. Iſa.
r Libr. 1. Inſtit. cap. 21
s 3. Reg. 18. 28.
t Libr. 1. Saturn. c. 7.
u Epiſt. 50.
x Lib. 1. Dec. 1.
y Mat. 27. 4.
z Libr. 1. Civ. c. 22.
a Collat. 2. c. 5
b Libr. 1. contra Iovinian.
c In Pſal. 39.
d Sect. 14. Probl. 8.
e Lib. 2. c. 86.
f Pſ. 9. 7.

A

semmi fegyverim ninchenek: minden nemzetségeknél, és minden tartományokban az Krístus neve zeng; még a'kietlen puſztákban-is ſereggel vannak a'Barátok. kérlek, magok óltalmazzák magokat, és engem ok-nélkûl ne ſzidalmazzanak. Chodálkozott Sz. Antal az Iſtennek malaſztyán, és az ô Híveire-valo gond-viſeléſén; ki még a' Hazugſágnak attyával-is meg-vallatta az igazat, és a'Szent Iráſt olly ſzépen meg-magyaráztatta. Az-okáért, ne adgyunk mi-magúnk fegyvert kezébe, ne fogadgyuk ſzívünbe: és nem-chak nem árthat, de okot-is ád (noha arra nem igyekezik,) hogy nagyobb koronát nyerjünk a' mennyei Bóldogſágban: mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Iſten, az ô Szent Fiának érdemiért. Amen.

B

BÖJT HARMADIK VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. LVKACHNAK XI.

RESZEBEN, ℣. 14.

C

AZ időben: JESVS ördögöt ûz vala ki, és az néma vala. Es midőn ki-ûzte vólna az ördögöt, ſzólla a' néma, és chodálkozának a' ſeregek. Némellyek pedig közzûlök, mondának: Beelzebubnak az ördögök fejedelmének-általa ûzi-ki az ördögöket. Es egyebek kiſértvén, az égből kérnek vala jelt tôle. Ô pedig hogy látá az ô gondolattyokat, monda nékik: Minden magában meg-haſonlott ország el-puſztúl, és a'ház a' házra omol. Ha pedig a' Sátán-is meg-haſonlott maga-ellen, mi módon áll meg az ô országa? Mert azt mongyátok, hogy Beelzebub-általal ûzöm-ki az ördögöket. Ha pedig én Beelzebub-által ûzöm-ki az ördögöket: a' ti fiaitok ki-által ûzik-ki? Az-okáért ôk léſznek a'ti bíráitok. Ha pedig az Iſtennek újával ûzöm-ki az ördögöket: bizonyára el-érkezett hozzátok az Iſten országa. Mikor az erôs fegyveres az ô pitvarát örzi, békeségben vannak a' miket bír. Ha pedig erôſſebb nálánál jövén, meg-győzi ôtet, minden fegyverit el-véſzi, a'mellyekben bízott, és az ô ragadományit el-oſztya. A' ki velem ninchen, ellenem vagyon; és a'ki velem nem gyûjt, tékozol. Mikor a'tiſztátalan lélek ki-mégyen az emberből, vizetlen helyeken jár, nyugodalmat kereſvén; és nem találván, mond: Viſzsza-térek az én házamba, a' honnét ki-jöttem. Es mikor el-jô, megtiſztítva találllya azt ſöprövel, és fel-ékesítve. Akkoron el-mégyen, és melléje véſzen más hét magánál gonoſzb lelkeket; és bé-menvén, ott laknak. Es annak az embernek utólſo dolgai, gonoſzbak-léſznek az elsöknél. Lón pedig, midőn ezeket mondaná, fel-emelvén ſzavát egy aſzszony' állat a'ſeregből, monda néki: Bóldog a'méh, melly téged hordozott; és az emlök, mellyeket ſzoptál. Ô pedig monda: Sôt bóldogok, a'kik az Iſten igéjét balgattyák, és meg-örizik azt.

D

ELSÖ PREDIKATZIO.

DÁNIELNEK Jeles dolgai-között, mellyeket az Iſten ô-általa Babyloniában chelekedett, egy vólt, hogy a'Sárkánt, kit a'Babylóniaiak Iſten-gyanánt tiſzteltek, fegyver-nélkûl, ſzurkot, fadgyat, és ſzőrt főzvén-egybe, megölte[a]: melyre, az igaz ſzeretetből-való ſzánakodás vitte, meg-akarván ôket a'lelki vakſágtól menteni, mellyel az oktalan és ártalmas beſtiának ſzolgáltak. Ezért Dániel, kétſég-nélkûl nagy ſzeretetet, és hálá-adáſt érdemlett vólna; de

[a] Dan. 14 25

egye-

egyebet nem nyert véle irégységnél, és gyűlölségnél: mert látván a'nép, hogy a'Sárkány meg-hólt, nagy dühősséggel a'Királyhoz menvén, azt mondották [b]: *Add kezünkbe Dánielt, mert egyéb-képpen meg-ölünk téged, és a'te házadat.* Kit kezökhöz vévén, az oroszlányok vermébe vetették. A'mái Evangéliomban Krisztus Urunk, véghetetlen irgalmasságából, a'nyomorúlt emberből az Ördögöt ki-űzvén, nagy dicséretet és hálá-adást érdemlett ugyan: de némelly hitetlen Zsidóktól, káromlásnál egyebet nem nyert; kik azt mondották [c]: *Beelzebubnak, az Ördögök fejedelmének-általa, űzi-ki az ördögöket.* Adgya Isten, hogy most-is ne találtattassanak, kik a'Krisztus szolgaival hasonló-képpen bánnyanak: kik látván, hogy a'Tanítók, Isteni szeretetből, a'bűnös emberek lelkéből ki akarják űzni a'kevélységnek *Luciferét*, a'fösvénységnek *Mammónáját*, a'bujaságnak *Aszmodeusát*, az irégységnek *Béliallyát*, a'haragnak *Sátán*nyát, és egyéb-féle vétkeknek Ördögit; ellenek-támadnak, gyalázattal és szidalommal illetik. Kiknek háládatlanságok, igen ellene vagyon az Istennek. Melynek el-távoztatására, a'mái Evangéliomból üdvösséges Tanúságokat szedegetek.

I. *Meg-mutatom, Mint bánnyék az Ördög az emberrel, a'kinn hatalmat vészen.*

II. *Meg-mondom, Kitől kelleséknek kérnünk, és várnunk az Ördögtől-való meg-szabadúlást.*

III. *Meg-magyarázom, Mint kelleséknek érteni, hogy némelyeknek Utólra gonoszbúl vagyon dolgok.*

ELSÖ RESZE.

VAlóban meg-mutatta az Ördög e'mái nyomorúlt emberen dühös haragját, kit minden érzékenségitől meg-fosztott: mert nem chak Néma volt, hanem, a'mint Sz. Máté írja [d], Vak-is; sőt, a'mint a'Görög bőtűből (Κωφὸς) a'Doktorok magyarázzák, Siket-is. és láttyuk, hogy a'kik természet-szerént némák, siketek-is. Miért engedgye az Isten, hogy az Ördög az embert testében így gyötörje, meg-mondottam az elmúlt Vasárnapi Predikatzióban [e]: most chak azt mondom; hogy eggyik fő oka, az, hogy ember a'testnek gyötrelméből, vegye észébe mint bánik az Ördög a'Lélekkel, midőn meg-hóldoltattya. Krisztus Urúnk a'Sátánt, a'Villámáshoz hasonlíttya [f]; de a'Görög bőtű (Α'στραπὴ) Meny-kővet-is tészen: mivelhogy a'Villámás-is, ha a'fölyhőt meg-szakasztya, meny-kővé lészen. Ennek a'hasonlatosságnak, egy-nehány okát adgyák az Doktorok: de a'mostani dologhoz-képest, az lehet a'hasonlatosság; hogy, mi-képpen a'villámo Meny-kő, néha a'Kardot hűvelyestől, a'bort hordóstól, a'pénzt ládástól vagy erszényestől meg-emészti; néha pedig chak a'hűvelyt, hordót, ládát vagy erszényt; és néha azokat éppen meg-hagyván, chak a'kardot, a'bort, és a'penzt emészti-meg: hasonlóképpen az Ördög, néha embernek testében és lelkében árt (annak tudni illik, a'kinek testén az Isten, valami bűnért, ád hatalmat az Ördögnek;) a'mint Sz. Pál Hymenæust és Alexandert a'Sátánnak adta a'káromlásért [g]: néha pedig chak testőkben, mint mikor az ártatlan gyermekeknek testét gyötri, a'Szűlék átkáért; melyről sok példák vannak: néha pedig chak lelkében, akár-minémű halálos bűn-által. Ez fokkal gonosb a'másiknál; az mint a'Menykő-is ártalmasb, mikor a'kardot, bort, és pénzt emészti-meg, hogy-sem mikor a'hűvelyt, hordót, ládát vagy erszényt. és a'betegség-is ártalmasb, ha embernek belső részeit emészti-meg, meg-hagyván külső piros színét, hogy-sem ha chak külső-képpen meg-színteleníti, és belől kárt nem tészen. De ezt sokan nem érzik, se nem hiszik: mert, a'kik Halálos bűnben vannak, lelkök-szerént az Ördög hatalmában vannak ugyan; de, mivelhogy testőkben semmi gyötrelmet nem szenvednek, semminek tartyák nyavalyájokat. Ez fölötte nagy balgatagság: mert mennyivel méltóságosb a'lélek az testnél, annál ártalmasb annak nyavalyája. és Sz. Pál, a'Korintusi paráznát, *a'testnek veszedelmére, a'Sátánnak adta, hogy a'lélek üdvözülne* [h]: de senkit a'Sátánnak nem adhatni a'léleknek veszedelmére, hogy a'test meg-szabadúllyon, vagy meg-gyógyúllyon. Azért nagy oktalanúl chelekesznek, a'kik, a'testi betegségnek el-távoztatásáért bűnt chelekesznek, és lelkőket adgyák az Ördögnek: ki azokat hasonlóvá tészi a'mái nyomorúlt emberhez, meg-némítván, vakítván, és siketítvén; és, a'mi chodálatosb, meg-nyelvesítvén, szemesítvén, és fülesítvén.

Az Evangelista, *Némá*nak nevezi az Ördögöt, mert az embert némává tötte: és azon okért, Vaknak és Siketnek-is mondhattyuk, mivelhogy vakká és siketté-is tötte. Akár-mellyik-is elég nyavalya: mert a'Néma, nyomorúságát nem tudgya meg-jelenteni, sem tanátsot vagy segétséget kérni; a'Vak, nem túd kihez folyamni, és nem túd választ tenni a'baráttya- és ellensége-között; a'Siket, nem érti másnak se tanátsát, se vígasztalását: mindazáltal mindeniknek vagyon valami könnyebsége. Mert a'Néma,

[b] Dan. 14. 28

[c] Luc. 11. 15

[d] Mat. 12. 22

[e] Concione 3.

[f] Luc. 10. 18.

[g] 1. Tim. 1. 20.

[h] 1. Cor. 5. 4.

A

írással meg-jelentheti akarattyát; a' Siket-is, azzal meg-értheti másnak tanátsát; a' Vak pedig szólhat és halhat: de, a' ki Néma, Vak, és Siket, tellyességgel nyomorúlt ember. melyből ki-tetszik a' mái nyomorúlt emberhez, mind az Ördögnek kegyetlensége, ki olly gonoszúl bánt véle, 's mind Urúnknak kegyelmessége, ki mindenikből ki-gyógyította. Ezt test-szerént, nem minden emberrel chelekeszi az Ördög; de lélek-szerént, mindennel úgy bánik: sőt azon embert, lélek-szerént, cháchogóvá, nézegetővé, és hallóvá tészi, a' hol és mikor nem kellene. Innét vagyon, hogy a' Hívek mindeniktől kívánták szabadúlásokat; noha úgy tetszenek hogy ellenkező dolgok, és a' ki az eggyiket kívánnya, a' másikát nem kívánhattya.

i *Isa.* 56. 10. A' Némaságról emlekezik Isaias, midőn némelly Őr-állókat *Néma ebek*nek nevezi, *kik nem ugathatnak*: kiket az Ördög némított vólt meg, hogy a' népet ne íntenék, sem feddenék. Ez-ellen a' Néma-Ördög-ellen, mongya Dávidk: *Uram, nyisd-meg az ajakimat: és a' szám a' te dícséretedet hirdeti.* A' Cháchogásról, emlekezik Salomon, mondván l: *A' sok szóllás bűn-nélkűl nem lészen.* A' Cháchogó-ördög-ellen könyörög Dávid, mondván m: *Tégy Uram őrizetet a' számnak; és környűl-vevő ajtót az ajakimnak. Ne hajtsd a' szívemet gonosz igékre a' bűnökben-való mentségnek mentségére.* Szép kérés. Két dolog kívántatik a' háznál: hogy ki 's bé meheſſen, a' kinek a' vagy bé kell menni; és ki 's bé ne meheſſen, a' kinek ki 's bé nem kell menni: az ajtón-álló, vagy őrizö: és az ajtó. Az ajtón-álló-nélkűl, nem elégséges az ajtó; mert mindenkor bé-téve, vagy mindenkor nyitva lészen: viszontag az ajtón-álló-is, az ajtó-nélkűl nem elégséges; hanem ha mindenkor vígyázhat, és mindennek ellene-álhat, a' ki akarattya-ellen ki 's bé akar menni: mikor pedig mind a' kettő eggyűtt vagyon, kűnyű és bátorságos az őrizet. és azért mind a' kettőt kérte Dávid: Ki, hogy ne ellenkezzék az előbbi kérésével, azt kell eszűnkbe vennünk; hogy *Ideje vagyon a' halgatásnak, és ideje a' szólásnak* n. A' ki a' halgatás idejét és módgyát által-hágja, annak Cháchogó-ördöge vagyon: a' ki pedig a' szólásnak idejét és rendit meg nem tartya, Néma-Ördög bánik véle. Mind a' kettő-ellen könyörög Dávid; hogy, mind szóllyon, 's mind halgasson, mikor ideje vagyon. Cháchogo-ördöge vagyon, a' kinek nyelve mindenkor kész rágalmazásra, hízelkedésre, hazudozásra, chelchapásra, trágárságra, chúfolásra, eskűvésre, maga-mentésre, és egyéb efféle vétkekre, mellyek a' nyelvtől származnak; mellyet Sz. Jakab, *minden hamisság gyűlekőzetének nevez* b.

n *Ezek.* 3. 7.

o *Iac.* 3. 5.

C

Néma-ördöge vagyon pedig annak: I. A' kinek nyelve, az Istennek dícséretire kőtve vagyon. Azért kérte Dávid az Istent; hogy *meg-nyissa ajakit* p, *hogy hirdethesse az ő dícséretét*; mellyet nem chelekedett míg a' bűnben hevert: sőt, a' mint Nátan mondotta q; *Az Ur ellenségit káromlattatta*, okot adván azoknak a' káromlásra. Jól tudta azt Dávid: ki, noha minden teremtett-állatokat hí az Istennek dícséretire, nem chak az Angyalokat, napot, hóldat, és chillagokat; hanem még a' sárkányokat-is, a' fene-vadakat, és barmokat r; sőt a' tűzet, kő-esőt, jeget, havat, forgó-szelet, hegyeket, halmokat, és minden fákat: mindazáltal, a' Bűnös embert arra, sem kéri, sem ínti; sőt inkább neminémű-képpen rettenti, mondván az istentelennek, az Isten képében s: *Miért hirdeted az én Igaságimat, és szádba vészed szövetségemet? Te pedig gyűlölted a' fegyelmet: és hátra vetetted beszédimet.* melynek oka az; hogy *Nem szép a' dícséret a' bűnősnek szájában* t: mert rút életével meg-úndokíttya. Az-okáért jól mongya Dávid u; hogy *Az Igazakhoz illik a' dícséret.* Erről a' Némaságról végy példát: Ha a' Fejedelem maga kezével osztogatna alamizsnát az kóldúsoknak, kinek többet 's kinek kevesebet, de annak leg-többet, a' ki leg-inkább sem érdemlette, sem reméllette vólna; és hallanád, hogy minnyájan fen-szóval kőszönik az alamizsnát, és dícsérik a' Fejedelmet; és chak az halgatna a' ki leg-többet vőtt: nem Némának mondanád-e? Az Isten alkotott minden állatokat, és mindennek állapattyaszerént ajándékokat adott, de leg-többet az embernek, ki leg-inkább nem érdemlette és reméllette; mert a' mit teremtése-kor vőtt vólt, azt el-tékozolván, és az Istentől elpártolván, bűntetést várhatott inkább, hogy-sem ajándékot; de mindazáltal, az Isten azután az ő Sz. Fiát adta néki, hogy keserves kínnyával és halálával, az őrők veszedelemtől meg-szabadítaná: de még-is olly néma a' Bűnös ember, hogy minden állatok dícséryén az Istent, és hálát adván néki, ő se nem dícséri, se jó-téteményit nem kőszöni; és azért méltán mongyuk, hogy Néma-ördöge vagyon. II. Néma-ördöge vagyon annak, a' ki tiszti-szerént meg nem feddi a' Bűnősöket, akár Predikátor, 's akár Gyóntató Lelki-atya légyen: kiket, a' mint mondám, Isaias *Néma ebek*nek nevez x. III. A' kik szívőkben titkollyák a' haragot és gyűlőlséget, míg nem alkolmatosságot találnak a' boszszú-állásra; mint Absalom, ki Amnonnak, sem jót sem gonoszt nem szóllott, míg nem tőrbe ejtette y. IV. A' kik szégyenlik az igaz Hitet nyilván meg-vallani, midőn kívántatik; holott *Szájjál lészen a' vallas-tétel az üdvősségre* z. V. A' kik, fele-barátty oknak vétkét látván,

p *Psal.* 50. 17.

q 2. *Reg.* 12. 14.

r *Psal.* 148. 2. 3. & *seq.*

s *Psal.* 49. 16.

t *Eccli.* 15. 9.

u *Psal.* 32. 1.

D

x *Isa.* 56. 10.

y 2. *Reg.* 13. 22.

z *Rom.* 10. 10

atya-

atyafiúi szeretetből meg nem szóllíttyák, és el-veszti: kik Urúnknak parancholattya-ellen chelekeszenek [a]; és ha meg-szóllíttották vólna, talám meg-nyerték vólna. VI. Az kik felébarátyoknak szemtől-szemben nem szólnak, hanem hát-megé suttognak, és rágalmazzák őket. VII. A'kik, halván az ártatlanok-ellen-való rágalmazást, sem az ártatlanokat nem mentik, sem a káromlókat nem feddik. VIII. A'kik, az Ördög kísértetit érezvén, meg nem jelentik azoknak, a'kik jó tanáttsal segéthetnék, és úgy meg-chalatkoznak. IX. A'kik Bíráknál, Fejedelmeknél, a'vagy a'hol kívántatnék, és használhatnának, a'nyomorúltak-mellett nem szólnak. X. A'kik bűnökről valláſt nem tésznek, mikor kívántatnék, vagy a'mint kívántatnék: kikről, mélto hogy bővebben szóllyunk, mert sokan vannak, és nagy veszedelemben-is vannak.

Ha látnád, hogy valakire, a'kinek érzékensége vagyon, olly nagy terhet raknak, mellyet emberi erővel el nem viselhetni; és mindazáltal, sem kiáltana, sem segétséget nem kérne: méltán Némának ítélhetnéd. Az-okáért, mint-hogy a'Bűn, nehéz terh, az mint Dávid mongya [b]: a'ki az-alatt nem jajgat, sem segétséget nem kér, a'gyónás- és alázatos könyörgés-által, valóban lelki néma. Az Isten azt parancholta Moyses-által [c]; hogy *A'ki másnak mátkáját a'városban meg-szöplősíti, meg-kövezteſsék a'leányzóval-eggyütt.* És okát adta: *A'Leánzó, mivelhogy nem kiáltott, holott a'városban vólt:* de ha mezőn vólt, és kiáltot, de senki jelen nem vólt a'ki meg-óltalmazta vólna, chak a'férfiúnak kellett meghalni. Mi a'Kristus Jegyesi vagyunk [d]; az Ördög pedig, meg akar szöplősíteni, a'Bűn által. mert akár-mi Halálos bűn-is, Lelki paráznaság; és a'Bűnősok, paráznáknak neveztetnek [e]. Az-okáért, mint-hogy az Anyaszentegyházban vagyunk, melly *a'Hegyen épittetett Város* [f], *mellyet el nem rejthetni*; ha nem kiáltunk, és segétséget nem kérünk a'Gyónásban: az Ördöggel eggyütt meg-kövéztetünk pokolban, hogy a'jó alkolmatossággal nem éltünk. *Öld-meg a'nyakad köteleit*, úgy-mond Isaias [g], *Siónnak fogoly leánya: mert ezeket mongya az Ur: Ingyen adattatok-el, és pénz-nélkül váltattok-meg.* Nem ok-nélkül int a'Nyak kötelének meg-oldására, mert az leg-veszedelmesb. és a'kinek kezeit, vagy lábait megkötözik, lehet valami reménsége meg-szabadúlása-felől: de ha a'lánczot a'nyakára vetik, semmi reménsége nem lehet. Ha a'Bűnös ember, nem olly gyors és sérény a'jóra-, a'mint kívántatnék; chak a'nyaka kötve ne légyen, úgy hogy valláſt tehessen, és könyörögheſſen, reménsége lehet hogy bochánatot nyér; de ha a'nyaka-is kötve lévén, azokat nem chelekeszi, veszedelmes állapatra jutott, és meg nem szabadúlhat. A'tömlöcztartó, nem gondol véle, ha a'fogoly fel 's alá jár-is a'tömlöczben, szabadon lévén kezei és lábai, chak hogy a'tömlöcz ajtaja jól bé-zárva légyen, hogy ki ne mehessen: az Ördög sem igen gondol véle, ha az ő rabja, a'Bűnös ember, kezével alamizsnát ád, lábaival a'templomba jár; chak hogy a'szájának ajtaja bé légyen zárva, és meg ne vallya bűneit; vagy ne úgy, a'mint kellene.

Valóban álnok a'Néma-Ördög: chak ott fogja-meg embernek a'nyelvét, a'hol óldva kellene lenni; egyébűtt fölöttébb-is meg-eresztí, a'hol meg kellene zabolázni. Az Udvari hősök, nap-ettig meg nem únnyák a'trágárságot, és szolgálattyoknak haszontalan ajánlását; a'Prokátorok, a'pörléſt; a'Kalmárok, a'marhának eskűvéssel-való dichéréſét; az Aszszony'állatok, a'hízelkedéſt és chélchapáſt; a'Kúfárok, a'rágalmazáſt és hazug hír-mondáſt: de ha a'gyónásra kell menniek, ugyan izzadnak, és néha chak egy kukkot sem tudnak mondani. kikkel mind a'Zajgó-'s mind a'Néma-Ördög gonoszúl bánik. Azt írja *Heródotus* [h] a'*Crœsus* fiáról *Atyſról*; hogy, látván, hogy egy köz-vitéz meg akarja ölni az attyát; nohatellyes életében néma vólt, a'terméſzetnek erős indúlattyából meg-szóllalt, mondván: Oh ember, ne öld-meg a'*Crœsust*. és azzal meg-tartotta az attyának életét, és a'vitéznek meg-tartóztatta kezét: ki, ha nem tudta vólna ki légyen, a'Királt meg-ölte vólna. *Solinus* pedig [i], *Gellius* [k], *Valérius Maximus* [l], és *Inſtinus* [m], azt írják; hogy midőn *Cyrus* király *Asiának Sárdis*-nevű városába bé-ment vólna, melyben akkor *Crœsus* lappangott; meg-ijedvén a'*Crœsus* fia az attyának veszedelmén, meg-szóllalt, és azt kiáltotta: *Cyre*, kegyelmezz-meg az Atyámnak; és tanúld-meg a'mi esetünkön-, hogy te-is ember vagy. Akár-mint lőtt légyen: elég az, hogy, ha másnak testi veszedelme arra vihette a'némát, hogy meg-szóllalt: mennyivel inkább meg-kell győzni a'Néma-ördöget, hogy mi-magunk a'lelki veszedelemből meg-szabadúllyunk.

A'Vakságról Sofoniás emlekezik, mondván [n]; *Iárnak mint a'vakok, mert az Urnak vétkeztenek.* Ettől pedig szabadúláſt kíván Dávid, mondván [o]: *Világositſd-meg szemeimet, hogy valaha el ne aludgyam a'halálban: hogy valamikor ne mongya az Ellenségem: Hatalmat vöttem rajta.* A'Nézéſről pedig emlekezik Isaias, midőn a'Siónnak fel-fualkodott leányiról azt mongya [p]; hogy *Szemöknek integetésével mentek*: Melytől szabadúláſt kíván Dávid, mondván [q]: *Fordítſd-el szemeimet, hogy ne láſſanak hiuſagot.* Ha meg-kérded Dávidot, miért kéri

az El-

A
a *Mat.* 18. 15

B
b *Pſ.* 37. 5.
c *Deuter.* 22. 24. 27.
d 2. *Cor.* 11. 2
e *Pſ.* 72. 27. *Ier.* 3. 1.
f *Matt.* 5. 14.
g *Iſa.* 52. 2.

C

D
h *Lib.* 1.
i *Cap.* 7. *Polyhiſt.*
k *Lib.* 5. *c.* 6.
l *Lib.* 5. *c.* 4.
m *Lib.* 1.
n *Sophon.* 1. 17.
o *Pſ.* 12. 4.
p *Iſa* 3. 16.
q *Pſ.* 118. 37

A

az Elsőt? Meg-felel [r]: *Az én szemeim mindenkor az Úrra: mert ő vonsza-ki lábaimat a' tőrből.* és miért a' Máſikát? Azt feleli [s]: *Vizek folyáſit öntötték-ki a' ſzemeim: mert nem őrizték-meg a' te törvényedet:* az-az, a' Látáſt kívánom; hogy az Urat nézvén, tőrbe ne akadgyak, mint azok akadtak, a' kik *Le-hajtották ſzemőket, hogy ne látnák az egetet* [t]: a' Vakſágot pedig azért, hogy ne lássam azt, a' mit meg-kelleſsék ſiratnom; mint mikor, más feleſégét nézvén, nagy bűnbe eſtem, meg-ſzegvén az Iſten parancholattyát.

Lássuk már, ha Vak-e a' Bűnös ember? Igen-is. Haſonló az Ördög a' Filiſtæusokhoz, kik Samſont meg vakították [u]; és Nabukodonoſorhoz, ki Sedecías királynak ſzemeit ki-vájatta. És bizony, Sok dolgokat nem látnak a' Bűnősök, mellyeket ha látnák, eſzőkbe vennék magokat, és meg-térnének. I. Nem láttyák, minémű nagy veſzedelemben légyenek, olly közel járván a' pokolhoz, hogy, ha chak meg-botlanak-is, belé-eſnek. Nem mondanád-e vaknak, a' ki világos nappal, az útzán, verembe vagy kútba eſnék? vagy világos nappal, ellenſéginek táborába, vagy váraſába menne, mint a' Syriai vitézek Samariába [y]? Bizony, a' Bűnös ember ſzem-látomáſt mégyen a' veſzedelemre, és nem véſzi eſzébe. II. Nem láttyák Bűnöknek gonoſságát, mellyekkel az Iſtent meg-bántyák, fele-baráttyokat meg-botránkoztattyák, magokat el-veſztik. III. Nem láttyák lelkőknek útálatoſságát, melybe a' bűn-miatt jutottak, és haſonlóvá lőttek az Ördöghöz: chak hogy azzal kűlömbőznek, hogy a' Bűnősök meg-térvén, meg-tiſztúlhatnak, mellyet az Ördög nem chelekedhetik. IV. A' lelki jóknak méltóſágát, és ſzépſégét. Az mint Vaknak ítéllyük, a' ki az arany-forintért ſzám-vető réz pénzt véſzen-fel: úgy, a' ki a' Lelki jóknak meg-bőchűlhetetlen kinchét meg-veti, a' világi el-múlandó jókért, valóban vak. Ha valaki ſzomjuhozván, a' ſzép tiſzta forrás-mellett el-menne, és zavaros tótſából innék; és, a' jó-ízű étkeket félre tévén, bűdös húſt, vagy fok-hagymát venne eleibe: nem mondanók-e Vaknak? Így vagyon dolgok a' Bűnősőknek: kik a' tiſzta lelki gyönyörűſégeket meg vetvén, e' Világnak úndok gyönyörűſégit kereſik. V. A' maga nyomorúſágának orvoſságát. VI. A' hová mennek. VII. Az Iſten-felő embereknek példáit: mellyekből magok nyavalyáját meg-iſmérhetnék, és ugyan azokkal meg-is orvoſolhatnák. Vállyon nem Vaknak mondanók-e, a' ki, valami gyermeki dologban foglalatos lévén, nem látná a' mezítelen kardot feje-fölött? a' mint *Syracusában* történt *Archimédeſen*, *Valerius Maximuſnál* [z]: ki midőn Lineákat vonogatna, és nem látná az ellene-jövő vitézeket, meg-őletett. A' Bűnősők-is, az ő fejők találmányiban lévén foglalatoſok, nem láttyák, hogy az Iſten ellenek *Kardgyát ki-vonta, kéz-íjját meg-vonta, és el-kéſzítette azt, és abban a' halál ſzerſzámit kéſzítette, a' nyilait égőkké chinálta* [a]: és eſzőkbe ſem véſzik, hogy el-veſznek. Illyen vólt Bálaam: ki nem látta az Angyalt, hogy mezítelen kardal meg-állotta úttyát; hanem a' ſzamára látta, és ki-tért az útból [b]. Ezen, Elsőben, az Eggyűgyűeket érthettyük: kik inkább eſzőkbe véſzik az Iſtennek kemény ítéletit; és félvén, hamarébb ki-térnek gonoſz útokból, hogy-ſem a' kevélyek, és főſvények; kik Balaámmal, magok haſznát és bőchűlletit kereſik: és úgy, a' melly veſzedelmet nem látnak, abban veſznek-el. II. Erthettyük a' Pogányokat: kik chak a' terméſzet-ſzerént-valo okoſságból-is, inkább meg-iſmérték a' Bűnnek gonoſságát, és inkább el-távoztatták, hogy-ſem ſokan a' Kereſztyének-közzűl; kiket a' Próféta példáz, mint-hogy az Iſtennek akarattyát tudhattyák. III. Erthettyük a' Szamáron, a' Teſtet; a' Profétán, a' Lelket. Mert gyakorta történik, hogy a' teſti indúlat, tanittya a' lelki okoſságot, és ínti arról, a' mit eſzébe nem véſzen. mert ſokſzor érzi, és nehezli a' Teſt, a' főlöttébb-valo ételt és italt, és ártalmaſnak ítéli: de a' vak Okoſság kűlömbet ítél, és annál inkább terheli; elhitetvén véle, hogy, ha eggyeſt nem ihatik, nem léſzen bőchűlleti, ſem baráttya. Sokſzor panaſzolkodik a' Teſt, a' nagy nyughatatlanſágért, hogy éjjel nappal dolgoztattyák a' főſvények, és vígyáztattyák a' fajtalanok: de a' vak Okoſság mind kűlömbet ítél, és a' fáradſágot, a' pénz gyűjtéſre; az éjjeli vígyázáſt, a' ſzerelmeskedéſre ſzűkſégeſnek alítván, reá erőlteti a' ſzegény teſtet.

De Szemes-is a' Bűnös ember, és azt-is láttya a' mit nem kellene, és a' mi ő-néki veſzedelmére vagyon: I. Egyebeknek fogyatkozáſát; hogy azt, vagy kőveſſe; vagy keményben meg-ítéllye, hogy-ſem a' tekélletes atyaſiúi ſzeretet kívánná. Ezekről panaſzolkodik az Úr Ezekielnél, mondván [c]: *Ember fia, a' búsító ház közepett lakol te: a' kiknek ſzemők vagyon a' látáſra, és nem látnak.* Szemők vagyon; mert láttyák azt, a' mit nem kellene; vakok pedig, mert nem láttyák a' mit kellene: faſok a' gonoſznak látáſára, baglyok az jónak nézéſére: az Ördögnek hiúzok, az Iſtennek vakondokok. Kriſtus Urunk kevés, de igen értelmes beſzéddel jelentette-meg, a' Szemes-vakſágot, vagy a' Vak ſzemeſséget, midőn azt mondotta [d]: *Mit látod a' ſzálkát az atyád-fia ſzemében; és a' gerendát a' te ſzemedben nem látod?* Hová lehet ennél nagyobb kűlömbség, és ſzemesb vakſág, vagy vakabb

ſzemeſ-

r *Pſ.* 24. 15.
s *Pſal.* 118. 136.
t *Dan.* 13. 9.
u *Jud* 16. 21.
x 4. *Reg.* 25. 7.
y 4. *Reg.* 6. 18
B
z *Lib.* 8. *c.* 7.
C
a *Pſ.* 7. 13.
b *Num.* 22. 23.
D
c *Ezech.* 12. 2.
Lynces.
d *Matt.* 7. 3.

szemesség; mint a szálkát látni, és a gerendát nem látni? A'ki a'gerendát nem láttya, hogy láthattya a'szálkát? A'vagy, a ki a'szálkát-is meg-láttya, mi módon nem láthattya a'gerendát? II. Láttyák a'mi kevés szépség, vagy gyönyörűség vagyon némelly dolgokban, a'mellyet nem kellene látni: nem láttyák pedig ugyan azokban, mennyi keserűség és veszedelem vagyon. Erről emlekezik Salomon, mondván [c]: *Ne nézd a'bort midőn sárgodik, midőn fénlik az üvegben annak színe: édesdeden mégyen-bé, de utóllyára meg-mar mint a'kígyó, és mint a'baziliscus mérgeket önt-ki:* az-az, ne nézd (igen szemes lévén) e'világi dolgoknak külső színét, gazdagságot, méltóságot, gyönyörűséget; mellyek embernek chak e'világon-való életé-ig tartnak; melly élet, az ő romlandóságáért, ollyan mint az üveg, sőt az üvegnél-is romlandóbb: mert ha az üveget meg-őrizik, magától el nem-törik; de az emberi életet soha úgy nem őrizhetni, hogy magától-is el ne fodgyon. Az Sz. Lélek pedig, e'világi és testi dolgokat, Bornak nevezi, mert az embert meg-részegítik. és mi-képpen hogy a részeg, noha nem vészi észébe hogy nagy verem vagyon előtte, melybe ha bé-esik, nyaka szakad; mindazáltal ha egy kis gyertya-világot lát, nagynak, sőt kettősnek tetszik néki: azon-képpen a'Bűnös ember, nem látván a'nagy és örök veszedelmet, a'kevés, nem tudom mit, Nagynak, és két annyinak alíttya. Midőn *Dionysius*t, *Sicilia*nak királyát, egy hízelkedő Udvari szolgája, Boldognak mondotta-volna a'birodalomért: meg akarván néki mutatni, minémű Boldogságban vólna, egy friss lakodalmot készíttetett néki, és királyi-székben az asztalhoz ültette. de azonban, egy vékony czérnára egy hegyes-tört függesztetett a'feje-fölibe-. Azon-közben, hordani kezdették a'Király fő szolgai a'jó-izű étkeket; és forgolódván környülle kínálták, hogy egyék, és vígan lakjék: de látván, minémű veszedelembe vólna, és hogy élete egy czérna-szálon függene, semmit féltében nem ehetett. Meg-értvén azt a'Király, hozzája hívatta, és meg-vallotta néki, hogy ollyan a'Királyok Boldogsága e'világon; kiknek birodalmokban, nagyobb a'nyomorúság a'gyönyörűségnél: de erre a'Szemes-Ördög embernek a szemét meg-nyittya; amarra pedig, a'Vak-Ördög bé-fogja, és így challya meg.

A'Siketségről Zakarías Proféta emlekezik, mondván [f]: *Az ő füleket meg-nehezítették hogy ne hallanának.* Ettől a'siketségtől meg-szabadúlt vólt Dávid; ki azt mondotta [g]: *Meghallom mit szóll bennem az Úr Isten: mert békeséget szóll az ő népének.* A'Hallásról pedig emlekezik a'Bölch, mondván [h]: *Sövényezd-bé füleidet tövisekkel, és ne halgasd a'gonosz nyelvet.* Sokképpen siketíti-meg az Ördög a'Bűnös embert: I. Hogy ne halgassa az Isten törvényét, és úgy az ő imádsága-is útálatos légyen [i]. Valóban sok-képpen kiált az Isten a'Bűnös emberre, hogy meg-térjen, de chak füle-mellett bocháttya-el. Ha látnád, hogy fényes nappal sok dob, trombita, és egyéb gyönyörűségre-való szerszámok zengenének; és az emberek minden-felől kívánnák hallani; találkoznék pedig egy, a'ki chak ki sem-mozdúlna helyéből: nem mondanád-e Siketnek? vagy a'midőn nagy meny-dörgések vólnának, úgy hogy minnyájan imádkoznának, Keresztet vetnének magokra-, és nagy félelemben vólnának; vólna pedig egy ollyan-is, a'ki semmit affélét nem chelekednék: nem ítélnéd-e Siketnek? Így vagyon a'Bűnös embernek-is dolga-: az Istennek ama gyönyörűséges vígasztalására [k]: *Jöjetek hozzám minnyájan, a'kik munkálkodtok, és terhelve vattok, és én meg-nyúgotlak titeket*; mellyen a'Szentek fölötte igen örvendeztek, és minden világi gyönyörűséget meg-vetettek: chak ingyen meg sem mozdúl. Viszontag, ama'rettentő fenyegetést [l]; *Ha penitentziát nem tartotok, minnyájan hasonlóképpen veszt ők-el.* és [m]; *Már a'fejsze a'fák gyökerére tétetett. Az-okáért minden fa, a'melly jó gyümölchöt nem terem, ki-vágattatik, és a'tűzbe vettetik:* semminek alíttya; mellyért sok Szentek, minden világi dolgoktól búlchút vöttek, és nagy sanyarúságban éltek. II. Hogy ne halgassa a'szegények kiáltását: és úgy, *ő-is kiáltson, és meg ne halgattassék* [n]. III. Hogy ne hallya a'jó tanátsot, és a'szerént ne rendellye életét. IV. Hogy ne hallya örömest fele-baráttyának jó maga-viseletét, vagy elő-menetelét. V. Hogy ne hallya fele baráttyának könyörgését, a'ki bochánatot kér tőle; és úgy, néki se bocháttassék-meg bűne. Ezek minnyájan bizonyíttyák ama'Példa-beszédet: Heában a'malomban hegedűlni.

Chodálatos az Ördögnek álnoksága e'dologban: Mert, hogy így szóllyak, sokakat úgy meg-fülesít, hogy nap-estig sem únnák halgatni a'rágalmazást, trágárságot, meséket: de ha egy óráig kell valami üdvösséges dolgot hallani, ásítnak, szunnyadoznak, nyughatatlankodnak, és minden-képpen mutattyák kedvetlenségőket; és, a'mint *Demósthenes* mondotta az *Athéna*iaknak, a'szamár árnyekáról-való mesét, örömest, és vígyázva halgattyák; a'hasznos lelki dolgokat pedig, kedvetlenül és szunnyadva. Melyből eszünkbe vehettyük, a'mint *Machetes* Barát mondotta *Cassiánus*nál [o],

A
c Prov. 23. 31
B
f Zach. 7. 11.
g Ps. 84. 9.
C
h Eccli. 28. 28.
i Prov. 28. 9.
k Mat. 11. 28
l Luc. 13. 3.
m Mat. 3. 10.
D
n Prov. 21. 23
o Libr. 5. de Instit. Renunt. c. 31.

A ki légyen oſtromlója a lelki beſzélgetéſnek, és találója a' haſzontalan meſéknek: az, tudni illik, a' ki a' gonoſzon őrvendez, a' jón pedig bánkodik. Ő pedig olly ajándékot vőtt vólt imádſága-által az Iſtentől, a mint azon *Caſsianus* írja [p]; hogy, valamikor lelki beſzélgetés vólt, éjjel vagy nappal, ſoha a' teſti álomtól bántása nem vólt: de mihelyen valaki rágalmazó vagy heában-való beſzédet kezdett, mingyárt el-ſzunnyadott; és a méreg chak annyira ſem érkezhetett, hogy a fülnek meg-árthatott vólna, azt meg-ferteztetvén. Erről panaſzolkodott Szent Pál, mondván [q]: Némellyek *az igaſságtól halláſokat el-fordittyák, és a' meſékre térnek.* Kik a' moſtani időben úgy meg-ſzaporodtak, hogy majd kőzönſégeſſen helye léſzen ama' mondáſnak: *Veritas odium parit*; Az igaſság gyűlőlſéget ſzerez.

[p] *Ibid. c. 29.*

[q] *2. Tim. 4. 4.*

II. RÉSZE.

B Ezekből kűnyű meg-érteni, minémű ártalmas légyen az Őrdög az ember lelkének, ha a' Bűn-által bé-fogadgya: és hogy az-ellen, az egy JÉSUS Kriſtuſnál kell ſegétſéget kereſnünk, ki a' mai nyomorúlt emberből ki-űzte a' gonoſz Őrdőgőt, és meg-adta ſzólláſát, látáſát, halláſát. mivelhogy *Azért jelent-meg az Iſten Fia, hogy el-rontſa az Őrdög chelekedetit* [r]. Ha valamely fő kép-írónak alkotmánya meg-mochkoſúl, látván azt a' kép-író, bánnya ugyan; de azért a' képet el nem tőrli, ſem el nem veti, hanem nagy meſterſéggel a' mochkot ki-véſzi belőle, és ſzép feſtékekkel meg-újíttya, és előbbi állapattyára hozza. Az Iſten Fia-is, látván hogy az ő képe, az ember, a' bűn-által meg-rútíttatott, bánta ugyan; de azért el nem veſztette őtet, hanem, véghetetlen bőlcheſége-által, előbbi ſzép állapattyára hozta, és irgalmaſságát meg-bizonyította. Szólván Jób a' hatalmas Iſtenről, a' többi-kőzőtt azt mongya [s]; hogy *Az ő keze bábálkodván, hozatott-ki a' tekergős kígyó.* Mellyet ſzépen magyaráz Sz. Gergely [t]: Kichoda neveztetik, úgy-mond, *Kígyónak*, hanem a' régi chúſzó és tekergő Ellenſég? ki meg-chalván az embert, a' kígyó ſzája-által ſzóllott; kiről a' Próféta-is azt mongya [u], hogy *Tekergős kígyo*: és, mivelhogy *az Igaſságban meg nem maradott*, a' tekergő állatba ſzállott. Ennek pedig a' kígyónak likai, és rejtek-helyei, a' hamiſſaknak ſzívei vóltak; mellyeket minthogy a' maga gonoſságára vont, neminémű-képpen azoknak házokban nyugodott: de az Úrnak bábálkodó keze-által, a' Tekergő kígyó az ő tulajdon rejtek-helyeiből ki-űzettetett. mert, midőn minket az Iſten malaſztya meg-orvoſol, az Ellenſég, a' ki fogva tartott bennűnket, ki-űzettetik. Az-okáért, azt jelenti Jób, hogy az Iſtennek hatalmas chelekedete, az Őrdőgnek ki-űzéſe az ember ſzívéből.

[r] *1. Ioan. 3. 8*

[s] *Iob. 26. 13.*

[t] *Lib. 17. Moral. c. 18.*

[u] *Iſa. 27. 1.*

C De mondaná valaki: Moſt-is ſok ember ſzívében lakik az Őrdög: ha azért az Iſten Jerikónak kő-falát chak trombita-ſzóval rontotta-el [x]; a' Syruſok táborát, ſzekerek, lovak, és ſok ſereg chattogáſával futamtatta-meg [y]; a' Nabukodonoſor rettenetes képét, melly aranyból, ezűſtből, rézből, és vasból vólt, egy kis kővetskével porrá tőtte [z]: mi az oka, hogy az Őrdög az ember ſzívéből ki nem űzettetik? Felelet. Az embernek terméſzete-ſzerént Szabad-akarattya vagyon, kit az Iſten-is meg-tart ſzabadſágában; úgy hogy, ha akarja, a' Kriſtus ſegétſégevel, az Őrdőgőt magától el-űzheti; ha akarja, magánál tarthattya: és ſokakból, azért nem űzettetik-ki, mert a' kikben vagyon, azok nem akarják hogy ki-mennyen. Azt írja Szent Lukách [a]; hogy Szent Pál, egy leánzóból ki-űzte a' Jővendőlő lelket, az Őrdőgőt: mellyet látván a' leányzó urai, Pál- és Sylas-ellen támadtak, és, mint háborúſág-ſzerzőket, bé-vadolták, és kemény meg-vervén veſzſzőkkel, a' tőmlőczbe küldőtték. melly dologért Szent Pál, nem vereſéget, vagy fogſágot, hanem kőſzőnetet és fizetéſt érdemlett vólna. De mi vólt az oka? *Látván*, úgy-mond Szent Lukách [b], *annak urai, hogy ki-ment az ő nyereſégőknek reménſége; meg-fogván Pált és Sylaſt, a' piaczra vitték a' Fejedelmekhez.* Oh Pogányoknak nagy embertelenſége! úgy-mond Arany-ſzáju Sz. János, hogy pénzt gyűjtſenek, azt akarják, hogy a' leánzót győtőrje az Őrdög. Hallottam nem régen történt dolgot; hogy némelly, azt tettetvén hogy Őrdög vagyon benne, alkolmas kalmárſágot indított; és nem-is kívánta, hogy valaki hozzá-fogjon, és ki űzze a' tettetett Őrdőgőt: de én azt mondom; hogy valakik a' pénzért hamiſságot chelekeſznek, haſonlók a' hoz; mert az Őrdőgnek lelkőkben lakó-helyt ſzereznek: tudni illik, a' hamis Bírák, Kalmárok, Prókátorok, a' Kóborló Katonák, a' nyúzó-főſztő Iſpánok, és egyéb effélék. De a' Geraſénuſokról-is azt írja Sz. Máté [c]; hogy, midőn Urunk, egy nyomorúlt emberből az Őrdőgőket ki-űzvén, a' diſznókba eréſztette vólna; és az Őrdőgők a' diſznókba menvén, nyakra-főre az egéſz chorda a' tengerbe rohant vólna; az egéſz város eleibe-ment JÉSUSnak, és kérték, hogy el-menne az ő határokról: melyben kétſég-nélkűl nagy bo-

[x] *Ioſ. 6. 20*

[y] *4. Reg. 7. 6.*

[z] *Dan. 2. 34.*

[a] *Act. 16. 18*

D [b] *vers. 19.*

[c] *Matt. 8. 34.*

lond-

bolondságot, és istentelenséget chelekedtek. Mert olly jeles dolgot chelekedett azzal a'Kristus, hogy, ha szintén el akart volna-is tőlök menni, kérni és tartóztatni kellett volna, hogy nálok maradna: ők pedig el-küldötték az Urat; az Ördögöt pedig, kit minden módon el-kellett volna kergetniek magoktól, marasztani akarták. Illyen az emberi bolondság.

Ezek így lévén, szorgalmatoson kell vígyáznunk, hogy az Ördögöknek helyt ne adgyunk; és, ha valami módon helyt adtunk volna-is nékik, a'Kristussal ki-kergettessük. Mert, noha az Ördög *Erős fegyveres*, és *az ő pitvarát őrzi* [d]; melyből ki-tetszik, hogy őrizkednünk kell tőle: mindazáltal erősb a'Kristus, és minden fegyveritől meg-foszthattya. melyből ki-tetszik, hogy, ha meg akarunk szabadúlni, a'Kristushoz kell folyamnunk. *Erős* ugyan az Ördög; és *Ninch a'földön hozzá-hasonló hatalom* [e]; és, a'mint Sz. Agoston mongya [f], ha az Isten hatalma meg nem tartóztatná, egy ember sem maradhatna-meg miatta. Annak-fölötte, *Fegyveres*-is; és sok fegyvere vagyon, mind maga óltalmára, 's mind másnak sértésére; és hasonló fegyveri vannak a világi vitézeknek fegyverihez: mert, *A'teste, mint az öntött paizok* [g]; és Sz. János, *Tűzes pánczélyokról* emlekezik [h]. mellyekből, a'több fegyverekről-is elmélkedhetünk. A'sisakja azért, a'kétségbe-esés, és Merészség. merta'kétségbe-esett ember, fölötte igen merész, és senkitől nem tart. A'paiza, a'Hitetlenség, és a'Bűnnek mentése; mellyel akár-minémű bűnt-is kichinnek alít; és azt el-hitetvén, az embert a'bűnbe meg-tartya. A'pánczéllya, a'Bűnben-valo meg-általkodás, és a'penitentziának meg-vetése. A'saruja és sarkantyúja, a'kép-mutatás, mellyel *Világosság Angyalának tünteti magát* [i]. A'kardgya, a'Hazugság, mellyel az embereket meg-challya. A'dárdája, a'Fenyegetés, mellyel sokakat el-rémít, és meg-ejt. A'ferege, az szamtalan Ördögök, kik szűnetlen kísérgetik az embereket; és az istentelen emberek-is, kik mind példájokkal, 's mind parancholattyokkal, 's mind ígéretökkel, a'gonoszra vonnyák egy-mást; fő-képpen, a'Fő-emberek az alattok-valókat, az Atyák a'fiakat, a'Férfiak a'feleségöket: a'Bírák a'kősséget. Így Erős az Ördög.

Mindazáltal, nem kell a'Híveknek kétségbe esni, hanem az Istenben bízni; ki Sokképpen Erősb az ördögnél: I. Azzal; hogy minden teremtett-állatot el-változtathat, és arra fordíthattya a'mire akarja: mellyet az Ördög semmi-képpen nem chelekedhetik, noha gyorsaságával néha a'szemnek fényét el-veszti, és ollyat tettett a'mi ninch. II. Azzal; hogy az Isten, a'szívnek belső állapattyát és gondolatit által-láttya: az Ördög pedig, nyilván nem láthattya, hanem chak külső jelekből arányozza a'dolgot. és azért gyakorta meg-chalatkozik; mint Jóbban, kit kép-mutatónak, és nem tekélletes Isten-félőnek ítélt. III. Azzal; hogy az Isten *akarattyának senki ellene nem álhat* [k]; hanem, *az ő tanátsa meg-áll, és minden akarattya meg-lészen* [l]: de az Ördög inchelkedési, gyakorta cherben maradnak. IV. Azzal; hogy az Isten el-változtathattya embernek, mind erkölchét, 's mind természetét, 's mind akarattyát. azért könyörög az Anyaszentegyház [m]; hogy a'mi pártos és ellenkező akaratunkat-is, kegyelmessen magához erőltesse. és Salomon azt mongya [n]; hogy *mint a'vizek oszláji, úgy a'király szíve az Ur kezében: vala hová akarja, oda hajtya azt*: de az Ördög, akaratunkat nem erőltetheti, hanem chak külső dolgoknak mutatásával izgathattya: és a'Zsidók szívét, viszsza nem térithette a'gonosz szándékról, melyre az-előtt őket ingerlette: és azért szorgalmaztatta a'Pilátus feleségét, a'mint Sz. Gergely [o], és Sz. Bernárd [p] írják; hogy az Urat arra vigye, hogy a'Zsidók igyekezetinek ellene-álljon. V. Azzal; hogy a'Kristusnak, egy kiváltképpen-valo fegyvere vagyon, mellyel az Ördög-ellen hadakozik, és meg-győzi őtet; tudni illik, a'Békeséges-tűres: mellyel nem túd élni az Ördög. ki, noha mindenkor szenved, mindazáltal szenvedésének semmi hasznát nem vészi. és a'szolgainak szenvedése-is, nem öregbíti az ő országát: mert, midőn a'Bűnt űldözzük az Eretnekekben, kik legfőbb szolgai az Ördögnek, nem nevekednek; hanem, a'mint Sz. Agoston igazán írja [q], kevesednek, és tellyességgel el-fogynak. Innét vagyon, hogy ők nem szaporodnak a'szenvedés-által, sem Országokat azzal nem erősítik: hanem tűzzel, fegyverrel, kegyetlenséggel, árúltatással; a'mint ki-tetszik, mind a'régi, 's mind a'mostani Eretnekekből; kik, valahol fészket vernek, azt vér-ontással erősítik, és gyarapíttyák: a'hol pedig érdemök-szerént űldöztetnek, hamar el-enyésznek, és fűstbe mennek. A'Kristus pedig, a'mint maga halálával meg-győzte az Ördögöt: úgy a'Mártyrok vérével fundálta az Anyaszentegyházat, és az egész világra ki-terjesztette; és mindé Híveinek olly hasznossá tötte a'háborúság szenvedését, hogy az-által bűnökből meg-tisztúlnak, a'jóban meg-erősödnek, és az örök bóldogságot meg-nyerik.

Ezt az Ördög-fölött-valo Erősségét, sok-képpen mutatta-meg a'Kristus: mert, néha az ő erejének Hatalmasságával győzte-meg; úgy-mint, midőn chak egy szavával-is,

[d] Luc. 11. 21.
[e] Iob. 41. 24.
[f] In Ps. 96.
[g] Iob. 41. 6.
[h] Apoc. 9. 17.
[i] 2. Cor. 11. 14.
[k] Esth. 13. 9.
[l] Isa. 46. 10.
[m] Dominica 4. post Pentec.
[n] Prov. 21. 1.
[o] Lib. 33. Moral. c. 21.
[p] Ser. 1. de Passhate.
[q] Epist. 48. ad Vincent.

A

nem eggyet vagy kettőt űzött-ki bennek, hanem egész sereget [r]; és chak motszanni sem mertek ellene: néha pedig az ő chodálatos Bölchességével tréfálta-meg; úgy-mint, midőn az emberi ábrázattal bé-födözte Isteni erejét, hogy künnyebben ki-hihatná baj-viadalra: néha pedig Igasságával-is. Mert az Ördög az embert, igasság-szerént tartotta fogságban a'bűnért, mint valami adósságért: melly adósságot senki egyéb meg nem fizethetett; hanem a Kristus Jésus, Isten és ember lévén, igazán, mind utólsó fillyérig, meg-fizette; és úgy semmi több hatalma nem lévén rajta, el kellett ereszteni. Noha pedig meg-győzi, és ki-űzi Kristus Urúnk az Ördögöt: mindazáltal nem nyugszik az Ördög; hanem, a'mint Urúnk mongya [s]; *Mikor a'tisztatalan lélek ki-mégyen az emberből, vizetlen helyeken jár, nyugodalmat keresvén; és nem találván, mond: Vissza-térek az én házamba, a'honnét ki-jöttem. Es mikor el-jő, meg-tisztítva találja azt söprővel, és fel-ékesítve. Akkoron el-mégyen, és melléje vészen más hét magánál gonoszb lelkeket; és be-menvén ott laknak. Es annak az embernek utólsó dolgai gonoszbak lésznek az elsőknél.* Jeles mondás: mellyről méltó valóban elmélkednünk, mert Sok fő dolgokat foglal magában.

r Mar. 5.9.

s Luc. 11.24.

B

III. RESZE.

Első Dolog, mellyet az előbbi mondás magában foglal, az; Hogy, a'kit az Ördög egyszer birtokába ejthet, nehezen ereszti-ki markából: és, ha szintén ki-űzik-is az gyónással, azon inchelkedik hogy viszsza-mehessen. Melyről egy régi Doktor imígyen ír [t]: Az Ördögnek első ütközete, nehéz és szenvedhetetlen: mellyet ha ember bátorságos szívvel el-szenved, a'második ütközetben erőtlenbnek találja; és a'harmadikban, annál-is erőtlenbnek. És mentől inkább hátra-verik, annál inkább meg-lassúdik, és meg-fogyatkozik. De mindazáltal, el nem távozik tellyességgel az embertől, hanem sokáig utánna leselkedik, mint a'machka az egér-után, kinek lyukánál sokáig fülel, és vigyáz, ha lesre veheti. Azt írja *Cassiánus* [u]; hogy egy Barát-után, az Ördög tizenőt esztendeig ólálkodott hogy bűnbe ejthetné. Sz. Pált-is egy-néhányszor ostromlotta [x]. Sőt, a'mint Sz. Agoston mongya [y], mentől gyakrabban el-kergetik a'Szent emberek, annál gyakrabban ostromlya őket.

t Homil. 42. Operis imperfecti.

u Collat. 8 c. 16.

x 2. Cor. 12. 7

y Hom. 10. in Apoc.

Második, az; Hogy, a'mint Sz. *Ierónymus* mongya [z], az Ördög az embert, *Házának* nevezi: nem hogy övé volna, sem hogy szabadon, kedve-szerént lakhatnék benne; hanem hogy azt, a'szent Keresztség előtt, magának foglalta vólt, és hogy tudgya minden állapattyát, és hogy talám valamiét benne-is hadta; tudni illik, a'meg-rögzött gonosz indúlatokat, mellyek-által künnyen a'Bűnre viszi, és sajáttyává tészi.

z In cap. 1. Habac.

C

Harmadik, az; Hogy az emberben vannak olly dolgok, mellyekért az Ördög örömest viszsza-tér, és ugyan kívánkozik belé: tudni illik. I. Hogy söpörve találja. Mert azokhoz, kik a'bűnnek szemetét a'gyónással ki-söpörték, örömesben mégyen: mert azzal az Istennek nagyobb boszszúságot tészen; kinek meg-söpört házát meg-úndokíttya, és Jegyesét meg-fertezteti. Az embert-is nagyobb veszedelemre viszi: mert nagyobb vétek az Istennek el-vőtt Malasztyát meg-vetni, hogy-sem a'nélkül vétkezni [a]. Maga országát-is öregbíti, és erősíti, hogy az Igasságnak többet átthassón: mint a'ki a'szállott Várból az ellenséghez szökik, a'vár-bélieket meg-erőtleníti, az ellenségnek pedig szívet ád. II. Hogy üresen találja; és künnyebben belé-mehet: az-az, mikor ember semmi jóban nem foglallya magát, hanem chak hívolkodik: mert, *Sok gonoszságra tanít a'hívolkodás* [b]; és az Ördögnek puha párnája, mellyen kedve-szerént nyugszik. Midőn az Ördög így találja az embert, több Ördögöket, és magánál gonoszbakat vészen melléje, hogy nagyobb és több vétkekre vigye; és utólsó dolgát gonoszbá tegye; és, ő-is bátorságosban nyugodgyék: mint a'ki meg-vőtt Várába újonnan száll, több vitézeket viszen-belé, hogy künnyebben meg-óltalmazhassa.

a 2. Pet. 2. 21

b Eccli. 33. 29.

D

Ebből nyilván ki-tetszik a'Bűnös embernek nyomorúltállapattya, fő-képpen, a'ki háládatlanúl az Istennek malasztyát meg-veti, és újollag helyt ád az Ördögnek. Egynehány Okból. Első Oka az: Mint a'ki magasb helyről esik, annál inkább meg-törődik: azon-képpen a'ki az Istennek nagyobb kegyelmét meg-veti, nagyobbat vétkezik, és az Istent inkább magára haragíttya, úgy hogy tellyességgel meg-vesse: mint az Orvos a'beteget, a'kit gyakorta fel-gyógyított; és láttya hogy maga ád okot a'nyavalyára, tellyességgel el-hadgya: és se a betegnek, se más barátinak könyörgésével nem gondol, gondgyát fel nem vészi. Bizony, az Isten sem kedvelli effélének könyörgését, a'mint a'Bölch jelenti, mondván [c]: *A'ki meg-mosódik a'meg-holtért, és ismég illeti azt; mit haszsnál az ő mosódása? úgy az ember, a'ki bűnéről az ő bűnéért; és ismég azonokat chelekedvén, mit hásznál magát meg-alázván? annak imádságát ki halgattya-meg?* Sőt azt sem akarja, hogy az ő Hívei könyö-

c Eccli. 34. 30

rőgjenek efféle személyekért; mint Sámuel Saulért, a'második vétke-után [d]; és Jeremías a'Zidókért [e]; kik gyakorta az ő gonoſságokra tértek. Második Oka az: Mert az Ördög inkább vigyáz arra, a'ki egyſzer kezéből ki-ſzaladván, másodſzor rabſágába eſik; mint a'ki el-ſzőkött rabját meg-kaphattya, nagyobb fogſágban, és jobb őrizetben tartya. és eſzébe vévén az Ördög, minémű eſzközök-által ſzabadúlt-ki az-előtt, azoktól nagy meſterſéggel meg-foſztya; úgy hogy, ſe predikatziót ne halgaſſon, ſe Iſten-felő túdós emberekkel ne nyájaskodgyék, ſe jó chelekedetekben ne foglallya magát. Így chelekedett az Indiai *Avennir* király a'fiával Joſafattal: kitől, a'mint Sz. Damaſcénus írja [f]; nagy ſzorgalmatoſsággal el-fogta, valami a'Kereſztyén hitre vezérelhette vólna, és chak azt ſem akarta hogy azok-felől valamit hallyon. Harmadik Oka az: Mert, mentől gyakrabban vétkezik az ember, annál inkább nem érzi a'Bűnnek nehéz-vóltát, és gonoſságát: nem kűlőmben, mint a'kik meg-ſzokják a'kemény munkát, annak ſűllyát ingyen ſem érzik: és a'kik a'mérget apránként meg-ſzokják, végtére mint egyéb eledellel úgy élnek azzal; a'mint *Mithridates*ről írják: úgy ezek-is, *mint a'vizet*, nagy kűnnyen, *iſzſzák az hamiſságot* [g]. Sőt *vigadnak midőn gonoſzúl chelekeſznek*; *és az igen gonoſz dolgokban őrvendeznek* [h]; mint ha igen jól jártak vólna.

Kérdené valaki? Gonoſzb-e a'Bűnben egy végben meg-maradni, hogy-ſem néha ki-térni, és iſmég meg-eſni? Felelet: A'ki ezeket nem tudná, és nem-is tudhatná, az tudatlanſágért, keveſebb bűntetéſt érdemlene a'bűnben-valo meg-maradáſért, hogy-ſem a'bűnre-való viſzſza-téréſért: de mi-bennünk annak helye ninchen. és ſemmi mentſégünk, vagy kűnnyebſégünk ſem lehet; mivelhogy tudgyuk, vagy tudhattyuk a'dolgot, ha akarjuk: mert a'beteg-is, egyenlő háládatlanſágban találtatik; akár az Orvoſnak veſſe-meg jó akarattyát, meg-útálván orvoſságát, vagy nem élvén azzal; 's akár a'gyógyúlás-után adgyon okot a'betegſégre. Azon-képpen, egyenlő háládatlanſág, akár az bűnben heverjen, a'ki abból ki-menekedhetnék; 's akár arra viſzſza-térjen, minek-utánna ki-menekedett belőle. Továbbá, némelly okért jobb azoknak állapattyok, kik néha meg-térnek, és penitentziát tartnak: mert a'ſzent Gyónásban, nem chak Bűnöknek bochánattyát véſzik, hanem Erőt-is véſznek a'kövétkőzendő Bűnöknek el-távoztatáſára. Annak-fölötte, jobb módgyok vagyon a'meg-téréſre, melyre nem olly ſzokatlanok; mint a'kik ſoha ki nem tértek belőle. Végezetre; a'bűnbe-is nem olly mélyen keverednek, mint a'kik mindenkor benne hevernek.

De az bizonyos, a'mint mondám, hogy egyéb-áránt az első véteknél gonoſzb az máſik, a'háládatlanſágért. Az-okáért mondotta Urúnk a'Harmincz-nyólcz eſztendős betégnek [i]: *Imé meg-gyógyúltál, már ne vétkezzél, hogy valami gonoſzb rajtad ne történnyék.* Mi lehetett az? Az őrők veſzedelem; melly kővéti azokat, kik, azon vétekre térvén, az Ördögőt iſmég bé-fogadgyák, és magokat néki rabúl adgyák. Akarſz-e példát? Midőn az Iſraël fiai viſzſza akartak térni az Egyiptuſi ſzolgálatra, igen meg-haragutt az Iſten reájok, és azt mondotta [k]: *Senki az emberek-közzűl, kik dicsőségemet látták, és a'jeleket, mellyeket Egyiptusban, és a'puſztában tőttem; és már tíz úttal kiſértettek engem, és ſzómnak nem engedtek: nem láttya a'Földet, mellyért meg-eskűdtem az attyoknak.* Vedd eſzedbe, melly ſzorgalmatoſon ſzámot tart-reá, hány ízben tértek az ő gonoſságokra; és mivel bűnteti őket: tudni illik, hogy ki-rekeſzti az Ígéretnek földéről, melly az őrők Bóldogſágot példázta. Ezt jelenti a'Bölch-is, mondván [l]: *Iaj azoknak, a'kik el-veſztették a'békeſséges-türéſt, és a'kik el-hatták az igaz útakat, és a'horgas útakra tértek.* Jajt mond; mellyen az őrők kárhozatot érti: de nem azoknak, a'kik valaha a'horgas úton jártak, hanem, a'kik arra tértek, minek-utánna arról az igaz útra vitték vólt őket. Innét, nem kevés példákat olvaſunk azokról, kiknek Iſten első vétkőket meg-engedvén, vagy egy-keveſsé bűntetvén; az utólſóért vagy tellyeſséggel el-veſztette, vagy kemény-ben meg-bűntette. Farao, ſzokſzor viſzſza-térvén gonoſságára, minden ő ſeregével el-veſzett [m]: Abſalomnak meg-kegyelmezvén az attya, hogy az attya-fiát meg-ölte [n]; az-után nyaka ſzakadott, hogy az attyára támadott [o]. A'kab, a'Nábot halálára penitentziát tartván, kegyelmet nyert [p]; de hogy az-után az Iſten Profétáját meg-fogatta, a'hadban veſzett [q]. Dávidot-is, a'második vétkéért, ſok ezer ember halálával bűntette-meg az Iſten [r]: holott az elsőért, melly nagyobnak láttatott ő-magában, egy kis fiának halálával fizetett [s]. A'ſzolga, kinek minden adóſságát meg-engedte vólt az Úra: az-után ugyan-azon, a'háládatlanſágért hóhérok kezébe adatott, *míg nem megfizetné minden adóſságát* [t].

Mondaná még-is valaki: Sz. Máté, emlekezvén e'mái Evangéliomi dologról, azzal fejezi-bé [u]: *Így léſzen ennek-is a'leg-gonoſzb nemzetſégnek dolga*: az-az, így jár a'Zidó nép; ki, minek-előtte az Iſten Törvényét vőtte, a'bálványozáſért az Ördög hatalmában vólt

A
d 1. *Reg.* 16. 1.
e *Ier.* 7. 16. & 11. 14. & 14. 11.
f *In Vita Barlaam & Ioſaphat.*
g *Iob*, 15. 16.
h *Prov.* 2. 13.
B
C
i *Ioan.* 5. 14.
k *Numer.* 14. 22.
l *Eccli.* 2. 6.
D
m *Exo.* 14. 28
n 2. *Reg.* 14. 21.
o 2. *Reg.* 18. 14.
p 3. *Reg.* 21. 29.
q 3. *Reg.* 22. 26.
r 2. *Reg.* 24. 15.
s 2. *Reg.* 12. 14.
t *Mat.* 18. 34
u *Mat.* 12. 45

A lélek-szerént; attól pedig meg-szabadúlván, nem tudta meg-bochűlleni az Istennek jótéteményét, hanem a'hozzája-küldetett Kristust meg-vetette: az-okáért ismég az Ördög birodalmába akadott, és gonoszb állapatra jutott az előbbinél: Melyből az következik, hogy jobb állapatban vagyon a'bálványozó Pogány, a'Zidónál, ki eggy igaz Istent hiszen, a'természetnek parancholattyát követi, a'Sz. Irást forgattya; és könnyebben meg-térhet, és üdvözűlhet. Felelet:

Eggyik Pogány, vagy Hitetlen, gonoszb lehet a'másiknál, Három-képpen: Elsőben, azért; hogy több hamissággal setétűlt-meg az elméje, és távulb já: az Igasságnak világosságától. Másodszor, azért; hogy keményben viseli magát, és tudván általkodott-meg, el-tekélvén magában, hogy meg nem tér. Harmadszor: mert nehezebb a'megtérése, noha kissebb a'tévelygése: mint gyakorta könnyebben tér-meg a'gyilkos, hogysem a'parázna. Az-okáért, magyarázván Sz. *Jerónymus* ezt a'mondást, azt ítéli; hogy az Eretnekek gonoszb állapatban vannak a'Pogányoknál: mert a'meg-ismért Igasság-ellen tusakodnak, mellyet a'Pogányok nem tudnak. könnyebb pedig azt el-hinni, és bevenni, a'mit ember az-előtt nem tudott, hogy-sem a'mit tudott, és meg-vetett.

B

Ezek így lévén, azt mondom; hogy a'Pogány a'Kristust, chak egy-általlyában nem hiszi, mert semmit nem túd felőle: a'Zidó pedig tudgya, vagy tudhattya, és vakmerő képpen ellenzi. Továbbá; nem történetből mond-ellene mint a'Pogány, hanem eltekéllett akarattal és szánt-szándékkal, és semmi mentsége ninchen; a'mint Urúnk mondotta [x]: kinek, mind tanítását hallották, 's mind choda-tételit látták. Annak-főlőtte; nem-is akarja hallani az Igasságot a'Zidó, hanem bé-dugja fűlét, mint a'Sz. István predikálása-kor [y]: sőt ellenzi az Evangéliomot, gyűlöli a'Kristust, a'Sz. Irást hamissan magyarázza, sok bűnökben torkig úsz; fő-képpen az uzorában, és nagy hálátlanságban, hogy a'*Messiást* meg-vetette: és így, nehezben tér a'Zidó a'Pogánynál az igaz Hitre; a'mint láttyuk naponként; és azért gonoszból vagyon dolga. Hasonló-képpen elmélkedhetünk a'mostani Újítók-felől-is: kik ha meg nem térnek, gonoszból lészen állapattyok, hogy-sem ha eleitől-fogva a'Pogányságban maradtak vólna.

x Ioan. 15. 22. 24.
y Act. 7. 57.

Őrizkedgyünk azért illyen Hálátlanságtól; és e'szent Bőjtben, az igaz penitentzia-által meg-szabadúlván az Ördögnek rabságából, többé magunkat néki ne adgyuk: hanem hálát advân az Istennek az el-vőtt jókért, tellyes életünkben híven szolgállyunk néki, hogy az őrők Bóldogságnak meg-hervadhatatlan Koronáját meg-nyerhessük: Mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Isten, az ő Sz. Fiáért. Ámen.

C

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

AZ fő Orvos, tudományát akarván mutatni, olly beteghez fog, a'kit egyebek, kétségbe esvén felőle, el-hadtak. A'fő Kapitány, vitéségét akarván bizonyítani, olly ellenségre mégyen, kivel egyebek, rettegvén tőle, szembe menni nem mernek. A'bölch Tanító, tudományát akarván meg-próbálni, ollyakkal vetekedik, a'kiknek tudományát egyebek chodálva halgattyák, és javallyák. Ezeket chelekedte Urúnk a'mái Evangéliomban: mint fő Orvos, meg-gyógyította a'néma-vak-siketet, kinél nyomorúltabb nem tudom ki lehet; mert, se nyavalyáját nem tudta meg-magyarázni, se az Orvosnak tanátsát nem érthette: mint fő Kapitány, az erős vitéznek házára ment, és onnét ki-kergette; noha *ninch a'földön hasonló hatalom hozzája; és úgy teremtetett, hogy senkitől ne félne* [a]: mint bölch Tanító a'Farisæusok káromlásinak úgy meg-felelt, hogy, halván azt egy Aszszony'állat a'seregben, meg nem tartóztathatta magát, hanem, *fel-emelvén szavát*, azt mondotta [b]: *Bóldog a'méh, melly téged hordozott; és az emlők, mellyeket szoptál:* meg-ismérvén, tudni illik, hogy hatalmas, mind chelekedetiben 's mind beszédében [c]: chelekedetiben, az Ördög-ellen; beszédiben, a'Farisæusok-ellen: mellyekről én-is emlékezem e'mostani Predikatzióban.

D

a Iob. 41. 24.
b Luc. 11. 27.
c Luc. 24. 19.

I. Meg-magyarázom az Urúnk feleletit, a'Farisæusok káromlására.
II. Okait adom, Miért kellesék, e'mostani időben fő-képpen, penitentziát tartani.
III. Meg-magyarázom az Aszszony'állatnak mondását.

ELSŐ RÉSZE.

LÁtván a'Farisæusok Urúnknak hatalmas chelekedetét, hogy a'nyomorúlt embert meg-szabadította az ártalmas Ördögtől; a'helyett, hogy díchérni, és hálát kellett

vólna

vólna adni, káromlották; és Isteni erejéből származott dolgot, Beelzebubnak tulajdonították: gonoszbak lévén, a'mint Sz. *Athanásius* mongya [d], az Egyiptziai varázlóknál; kik, Moyseſnek kiſſebb choda-tételit látván, azt mondották [e]: *Az Isten ujja ez.* Kiknek vétkök abból-is nevekedett; hogy, holott nékik kellett vólna a'népet a'Kriſtus iſméretire vinni, mind magok el-tévelyedtek, 's mind a'népet el-tévelyítették; és Urunknak mondása-ſzerént [f], *Bé-tötték mennyeknek országát az emberek-előtt: mert ők ſem mentek-bé, és a'bé-menőket ſem hatták bé-menni.* Ezt az iſzonyú káromláſt, egy-néhány ſzép Okkal meg-torkolta Urunk, annak hamiſſágát világoſon meg-mutatván. Mert, látván gondolattyokat, azt mondotta nékik [g]: *Minden magában meg-haſonlott Ország, el-puſztúl, és a'ház a'házra omol. Ha pedig a'Sátán-is meg-haſonlott maga-ellen, mi módon áll-meg az ő országa? mert azt mongyátok, hogy Beelzebub-által űzöm-ki az ördögöket.* Ebből ki-tetſzik, hogy a'hitetlen Fariſæuſok, nem chak ſzívökben káromkodtak, hanem nyelvel-is: mindazáltal, Urunk a'gondolattyokat mondatott látni. Mert, I. Sokan azt nem jelentették ſzóval, hanem chak gondolták. II. Mert nem chak ſzájokkal mondották magok gondolatlanúl, hanem ugyan ſzívökkel-is azt ítélték. III. Mert többet foglaltak ſzívökben, hogy-ſem nyelvökkel ki-fakaſztottak. Az-okáért Urunk, azt-is látván, és meg-jelentvén, a'mi chak ſzívökben volt, Iſtenſégét bizonyította, kinek tulajdona a'ſzívnek gondolattyát tudni. Ezt fondamentomúl vetvén, nyilván-való Okokkal meg-bizonyíttya, hogy ő nem czimborál az Ördöggel a'Choda-tételekben.

Első ben pedig, közönſéges dolgot hoz-elő, melly mindeneknél tudva vagyon. Mint-ha azt mondotta vólna: A'melly Ország, maga-ellen meg haſonlik, el kell annak veſzni: mert az Eggyeſſéggel a'kichiny dolgok nevekednek, a'viſzſza-vonyáſſal pedig a'nagyok-is ſemmivé léſznek. Holott azért ti azt mongyátok; hogy én az Ördögöket Beelzebub-által űzöm-ki, azt vallyátok, hogy az ő Országa meg-haſonlott: következik tahát, hogy el-romol. De abban ſemmi ninch hogy meg-romlott vólna: tahát hamiſſan fogjátok reám a'mit mondotok.

Mondaná valaki: Nem lehetetlen egy-általlyában, a'mint *Origenes* mongya [h], és Szent *Athanásius*-is [i], hogy valaki Ördöggel ördögöt űzzön: tahát nem helyes az Urunk mondása. és azt felelhették vólna ellene; hogy ő a'Beelzebub-által űzi ugyan ki az Ördögöket; de azzal az Ördög országa el nem romol, mert ő eggyet ért az ördöggel; és eggyik a'máſiknak engedhet, vagy mint Fejedelmének, erőltetésből; vagy mint barátyának, ſzövetſégből. Mert, a'mint az emberek-között, eggyik a'máſiknál erősb; és a'ki hatalmasb, az erőtlenbet helyéből ki-űzheti: úgy chelekedhetnek az Ördögök-is egy-máſnak: vagy, ha haſonló erejök vagyon-is, ſzövetſégből egy-máſnak engedhetnek, hogy úgy az embereket meg-challyák.

Felelet. I. Nem mongya Urunk, hogy eggyik Ördög a'máſikat ki nem űzheti; hanem, hogy az nem lehet, az ő Országoknak oſzlása- és romlása-nélkül: a'mint hogy az Ország meg-oſzolhat magában, de lehetetlen hogy azzal el ne romollyon. II. Nem ſzóll Urunk egy vagy két Ördögnek ki-űzéſéről; mert az Ország ſem romol azzal el, ha egy vagy két ember abban viſzſzát vonſzon: hanem, mikor ſokan és fő emberek pártolkodnak. Urunk pedig, nem egy vagy két Ördögöt űzött-ki, hanem ugyan ſereggel űzte-ki őket, és kedvök-ellen, erőſzakkal; melly, haſonlás-nélkül nem lehetett. III. Ha az Ördögök Fejedelme, más erőtlenb ördögöt ki-űzne valakiből, máſt állatna helyébe, a'ki kedve-ſzerént chelekednék; mint mikor a'Had-nagy, a'várból egy vagy két vitézt ki-vét, többeket vagy jobbakat állat helyökben: de a'kiből Urunk az Ördögöt ki-űzte, tellyeſſéggel meg-ſzabadította tőle, úgy hogy az-után hatalma nem volt rajta. Az-okáért ezt nem az Ördögök Fejedelme-által chelekedte, hanem maga erejével, az emberekhez-való ſzeretetiből. Ebből a'feleletből,

Előſzör: Ezt tanúllyák-meg a'Pártoſok, hogy ſemmivel hamarébb Országokat és hazájokat el nem ronthattyák, mint a'viſzſza-vonyáſſal. Azért mondotta Dávid [k]: *Fel-háborodtak a'nemzetſégek, és meg-hanyatlottak az Országok.* Es Sz. Pál [l]: *Ha egy-máſt marjátok és éſzitek: meg-láſsátok hogy egy-máſtól meg ne emésztetſſetek.* Könnyen meg-verhetni a'hadat, melyben egyenetlenek a'Had-nagyok, vagy vitézek: de nehezen, ha eggyeznek. *Scipio Africánus*, a'*Numantiai*akat, kik az-előtt győzedelmeſek vóltak, meg-győzvén, azt kérdette a'Fejedelmöktől *Tyréſiuſ*tól; Mi oka lehet, hogy a'győzedelmeſek meg-győzettettek? Azt felelte, a'mint *Bruſonius* írja [m]: Az Eggyeſſég, győzedelmet; a'viſzſza-vonyás, veſzedelmet ſzerzett. *Sertórius* a'Romaiak had-nagya, meg akarván mutatni michoda ereje vólna az Eggyeſſégnek, két lovat hozatott, a'mint *Valerius Maximus* írja [n], egy erőſet, és egy erőtlent: és egy erős fő vitéznek meg-parancholta, hogy az erőtlen lónak a'farkát egyſzer 's mind ki-ſzakaſzſza; és más-felől, egy

A
d *Tract. 11 de Blaſphemia in Spiritum Sanctum; ad Serapionem.*
e *Exo. 8. 19.*
f *Matt. 23. 13.*
g *Luc. 11. 17.*
B
Concordiâ res parvæ creſcunt: Diſcordiâ maximæ dilabuntur
h *Hom. 23. in Num.*
i *Lib. de Corporali Adventu Chriſti.*
C
D
k *Pſ. 45. 7.*
l *Gal. 5. 15.*
m *Lib. 2. c. 4.*
n *Lib. 7. c. 3.*

A

erőtlen vén embernek, hogy az erős lónak farkát szálan-ként ki-szaggassa. Az erős vitéznek kezе el-fáradván, végbe nem ment a'dolog: a'vén ember pedig, fáradság-nélkül végbe vitte dolgát. Mellyel azt akarta *Sertórius* jelenteni, hogy a'Romai sereget, meg-szaggatva, künyű meg-győzni; de eggyet értve, győzhetetlen. Élő Isten! melly győzhetetlen vólt a'mi Nemzetünk, midőn, mint az első Híveknek, *Egy szívők és egy*
o *Act.* 4.32. *lelkök vólt* o! de hogy meg-hasonlott szívébe a'pártolással, és Királya-ellen-való zendulással, és lelkében a'sok-féle tévelygéssel, és idegen országokból kőlt vélekedésekkel, szintén el-lankadott; és, ha Isten nem könyörűl rajta, a'régi Eggyességre hozván, tellyességgel el-vész, Török birodalma-alá kelvén.

Másodszor; Azon feleletből tanúllyák-meg az Újítók; hogy méltatlanúl káromlyák a'Római Anyaszentegyházat, Bábylonnak, és Ördög országának nevezvén: mert minden régi és új Eretnekségeket űldözött, és azokat ő fogyatta-el, mint ördögi találmányokat: az-okáért, ha ő azonban meg-maradott, bizonyos, hogy nem Ördögi erővel chelekedte (mert úgy magát fogyatta vólna el,) hanem a'Kristus erejével: ki
p *Matt.* 16. 19. azt mondotta p; hogy *az ő Anyaszentegyházán erőt nem vésznek a'pokol kapui.* Mi pedig méltán mondhattyuk az Újítók-felől, hogy Ördögi Tudományok vagyon, és az Ördög
B katonái: mert soha azon nem igyekeztek, hogy a'Pogányokat meg-térítenék, hanem hogy a'Híveket el-tévelyítenék. Mert az Ördög, nem akarván a'maga Országát pusztítani, hanem a'Kristusét, az Eretnekeket eggyűl-eggyig a'Római Keresztyén Anyaszentegyház-ellen támasztya. Innét vagyon, hogy az Ördögök sem félnek tőlök; és ők sem igyekeznek annak ki-űzésére, mint-hogy nem-is lehet tőlök. De a'Római *Eccleſiá*nak tagjai, mindenkor űzték, és most-is űzik őket, és meg-is győzik.

q *Luc.* 11.19 Másodszor, imigyen felelt Urunk a'káromkodo Farisæusoknak q: *Ha én Beelzebub-által űzöm-ki az Ördögöket; a'ti fiaitok ki-által űzik-ki? Az-okáért ők lésznek a'ti biraitok:* az-az, a'mit a'fiaitokban javallotok, és díchértök, én-bennem miért káromlyátok? látni valo dolog, hogy nem Igasság-szeretők, hanem személy-válogatók vattok: főképpen mint-hogy én-magam erejével űzöm az Ördögöket; a'ti *Exorciſta*itok pedig,
t *Lib.* 8. *Antiquit. c.* 2. Salomontól szerzett könyörgésekkel; a'mint a'ti Históriátok tartya t: az én Tanítványim pedig, az én nevemben űzik; jelentvén, hogy én-tőlem vötték a'hatalmat. Hasonló-képpen fedhettyük mí az Újító atyafiakat, kik méltatlanúl káromlyák a'Chodatételeket: mert tagadhatatlan, hogy valaha az *Eccleſiá*ban igaz Chodák lőttek, mivelhogy azt Urunk nyilván meg-jövendőlte s. Mi oka tahát, hogy a'mostani Chodákat
s *Mar.* 16.17 káromlyák? holott a'régiekhez hasonlók; azon Kristus nevében lésznek; azon Hitet erősítik; azon Isten tiszteltetik általok. Nehéz a'békának a'dér. mutassanak ők bizonyosb Chodákat.
C

Harmadszor, azt mongya Urunk a'Farisæusoknak t: *Ha az Istennek újával*
t *Luc.* 11.20. *űzöm-ki az Ördögöket: bizonyára el-érkezett hozzátok az Isten országa:* az-az, Mint-hogy nem a'Beelzebub-által űzöm-ki az Ördögöket; következik, hogy a'Szent Lélek-által, és Isteni erővel chelekeszem, mint *Messiás*; kinek el-jövetelével, az Isten országa erősödik, az Ördögé pedig pusztúl. mert *azért jelent-meg az Isten Fia, hogy el-rontsa az Ördög*
u 1 *Ioan.* 3.8. *chelekedetit* u; Malasztot, és erőt adván az embernek, hogy ellene-álhasson az Ördögnek, sőt hogy meg-győzhesse, és minden inchelkedését maga hasznára fordíthassa. Ugy vagyon, hogy Urunk el-jövetele-előtt-is, mongyák hogy az *Exorciſták* Ördögöket űztek: mindazáltal helyessen mongya Urunk; hogy, *ha ő az Isten újával űzi-ki az Ördögöket, el-érkezett az Isten országa.* Mert az *Exorciſták*, sem olly gyakorta, sem olly hatalmason nem chelekedték azt, mint Urúnk: ki mindenekből, a'kiket eleibe vittek, ki-űzte, és sem könyörgéssel, sem valami bizonyos ígékből formált kénszerítéssel nem élt; hanem egy-általlyában parancholt nékik, és ugyan seregen-ként űzte-ki egy szavával.
D Mert a'*Légio* ördög, kiről az Evangélisták emlekeznek x, hat-ezer hat-száz hatvan-
x *Mat.* 8.31. *Marc.* 5.9. *Luc.* 8.30. hatod magával vólt; a'mint némellyek magyarázzák: és egy ifiúban olly gonosz Ördög vólt, hogy az Apostolok sem űzhették-ki y: és annak ki-űzésére Imádság és Böjt
y *Matt.* 17. 20. kívántatott: de azt-is Urunk, chak dorgálásával űzte-ki. mellyet senki nem chelekedett. és azért senki idejében, és senki-által úgy el nem érkezett hozzánk az Isten országa, mint Urunknak el-jövetele-kor.

Kérdené valaki: Mit ért Urunk az Isten Újján? Felelet: Az Isten Lelkét, a'mint
z *Matt.* 12. 28. Sz. Máténál olvassuk z. Az Isten Lelkén pedig, vagy Újján, Némellyek értik az Isten Erejét: mint midőn a'varázlók, látván Moysesnek chodáit, azt mondották a: *Az Isten*
a *Exod* 8.19. *Ujja ez.* és midőn azt olvassuk b; hogy *a'Bizonyságnak két Kő-táblája az Isten újával iratott.*
b *Exo.* 31.18 Ennek pedig oka az; mert az Istennek akár-mi kichíny Ereje-is főlőtte hatalmas; a'mint *Tertullianus* irja. Némellyek értik a'Sz. Lelket: és Okait mongyák, miért neveztetik

Isten Újának: I. Mert az Irás az Isten Fiát, vagy a' Fiú Istent, az Úr Karjának nevezi [c]. Az-okáért, mint-hogy a' Kár a' testtől származik, az Új pedig a' kartól és a' testtől: azonképpen a' Fiú az Atyától, a' Sz. Lélek pedig az Atyától és a' Fiútól származik, úgy-mond Sz. *Athanasius* [d], és Sz. *Ieronymus* [e]. Es; mi-képpen hogy a' test, kár, és új, eggyeznek állattyokban: úgy az Atya, Fiu, és Sz. Lélek nem külömböznek, hanem mind a' három személy egy Isten. II. Mi-képpen hogy az embernek Újai sok-felé ágaznak, és sok részre oszolnak: úgy a' Sz. Lélek ajándéki-is sok-félék; a' mint Sz. Pál jelenti [f], a' mint Sz. Agoston írja [g]. III. Az embernek Újai szép mesterséges vékony dolgokat formálnak, írnak, várnak, musikálnak: úgy a' Sz. Lélek-is, nagy mesterséggel, az ember lelkében sok szép Jószágos chelekedeteket formál. IV. A' Törvénnek kő-tábláit az Isten újai írták [h]: és Urunk-is az újaival írt a' földön [i]: úgy a' Sz. Lélek az ő törvényét az ember szívébe írja. melly hasonló a' földhöz, ha hamar bé-vészi; a' kőhöz, ha keményen megtartya. V. Az Újainkal forgattyuk a' könyvek leveit; és rakogattyuk a' szám-vető pénzeket: úgy a' Sz. Lélek minket okoságra tanít, mint kellessék lelkünk-ismeretitől számot vennünk, és annak részeit, mint a' könyv leveleit, forgatnunk. VI. Újjal írattattak ama' három ígék [k]; Mane, Tekel, Fares: mellyek a' Boldizár Király vétkét és veszedelmét jelentették: úgy a' Szent Lélek, a' mi szívünkben, bűneinknek nagy-voltát; és bűntetését-is meg-jelenti, ha életünket meg nem jobbíttyuk. VII. Az Újaink-nélkül semmit nem foghatunk, sem másnak nem adhatunk: úgy a' Sz. Lélek malasztya-nélkül, semmi üdvösségre-való dolgot nem chelekedhetünk. VIII. Annyi Újaink vannak a' jobb kezünkön, mint a' balon: úgy azon ereje szükséges a' Sz. Léleknek a' jó szerenchében, melly a' gonoszban: a' jóban, hogy el ne hidgyük magunkat; a' gonoszban, hogy ne essünk kétségbe. IX. Az Újainkal mutatunk akár-mi dolgot-is: úgy az Isten a' Sz. Lélek-által tanít minket minden Igasságra, és meg-mutattya az örök boldogságra-valo útat. X. Az Újainkal üzzük-el a' legyeket: úgy a' Sz. Lélek üzi-ki a' Beelzebubot, ki a' legyeknek istene, vagy inkább Legyes-ördög.

Negyedszer, azt mongya Urunk a' Farisæusoknak [l]: *Mikor az erős fegyveres az ő pitvarát őrizi*, &c. az-az, Én a' Beelzebub ördögöt meg-kötözöm; fegyverit, mellyekben bízott, el-vészem, ragadományit el-osztom; és azzal bizonyítom-meg, hogy erősb vagyok nálánál, és nem ő-általa chelekeszem a' chodákat.

Ötödször, azt mongya Urunk [m]: *A' ki velem ninchen, ellenem vagyon: és a' ki velem nem gyűjt, tékozol*: az-az, a' kiknek chelekedetek külömböz, akarattyok sem eggyez, a' mint az én chelekedetem a' Beelzebubéval nem eggyez; azért nem-is ért eggyet velem. Mert én azt tanítom, hogy az emberek penitentziát tartsanak, az Isten parancholatit meg-tartsák, alázatosságot, tisztaságot, és minden jószágos chelekedetet gyakorollyanak, minden gonoszt el-távoztassanak; én sok-féle testi betegségből meg-gyógyítom az embereket: az Ördög pedig, mindenekben külömbet chelekeszik. En az embereket egybe-gyűjtöm, a' Hitnek eggyességére, szeretetre, békességre: az Ördög sok-felé szél-lyezti, sok-féle Eretnekségre, gyűlölségre, háborgásra. Semmi világi Fejedelém nem mondhattya egy-általlyában, hogy a' ki véle ninchen, ellene vagyon; mert sokan, sem véle, sem ellene ninchenek, a' kik más Fejedelem-alatt vannak: de a' Kristus szolgálattyában, mindenek vagy véle vannak, vagy ellene; mert mindeneknek ő Urok, és tartoznak néki szolgálni. mellyet ha nem chelekeszenek, pártosok.

Innét következik; hogy Minden ember, vagy jó, vagy gonosz, az Istennek a' vagy baráttya, a' vagy ellensége; és így, vagy az örök boldogságra mégyen (ha a' Purgatoriom által-is;) vagy az örök kínra. Továbba; az-is következik; hogy Minden chelekedetink-is, vagy jók, vagy gonoszok: mert a' ki a' Kristussal nem gyűjt, tékozol. Holott vedd eszedbe, hogy Két-képpen elmélkedhetünk a' Chelekedetekről: I. Eggy-általlyában, közönséges-képpen azoknak természetökről: és így, némellyek jók; úgy-mint az alamizsnálkodás, imádkozás, böjtölés: némellyek gonoszok; úgy-mint a' lopás, káromlás, tobzódás: némellyek ő-magokban, sem jók, sem gonoszok; úgy-mint a' szóllás, aluvás, járás. II. Mint magán-valo dolgokról, a' mint emberi módon szoktuk azokat chelekedni; úgy hogy, ne chak a' dolgot tekintsük, hanem annak maga-viseletét-is a' ki chelekeszi: melyből az következik, hogy, a' mi ő magában jó volna, gonoszszá lészen; úgy-mint, imádkozni hiú dicsőségért: és a' mi egyéb-aránt gonosz volna, jóvá lészen; úgy-mint, az embert meg-ölni az Igasságnak ki-szolgáltatásáért. E' dologban pedig, nagy tekintet vagyon az igyekezetre, mi végre chelekedgye ember ezt, vagy amazt. melly igyekezet ha jó, jóvá tészi a' dolgot; ha gonosz, gonoszszá. és így, semmit az okos ember nem chelekeszik, hogy jó vagy gonosz ne légyen: mert vagy ő-magából, jó vagy gonosz, vagy az ember igyekezetiből; és így, a' járás, szóllás, aluvás jó, ha jó

végre

A
[c] *Isa.* 53.1.
[d] *Lib. de Incarnat. Christi.*
[e] *In Cap.* 12. *Matt.*
[f] 1. *Cor.* 12.4.
[g] *Lib.* 2. 99. *Evang.* c. 17.
[h] *Exo.* 31.18
[i] *Ioan.* 8.6.
[k] *Dan.* 5.25.
B
[l] *Luc.* 11.21.
[m] *Luc.* 11.23
C
D

A végre léſzen; gonoſz, ha gonoſzra. Noha pedig az igyekezet olly hatalmas, hogy a' Jó chelekedetet-is gonoſzzá teheti: mindazáltal arra nem elégſéges, hogy a' gonoſzt jóvá tegye. mert a' Jó chelekedetben, ſemmi fogyatkozáſnak nem kell lenni; és, ha valami heával vagyon, meg-véſz. így, nem ſzabad lopni, hogy alamiſnát adgy, vagy hogy Egyházat épits.

Itten ſzükſég egy dolgot meg-fontolnunk: Noha minnyájan a' kik ninchenek a' Kriſtuſſal, ö-ellene vannak; mindazáltal, nem mind eggy-aránt vannak ellene: hanem, ki közelb járúl hozzája, 's ki távúlb jár tőle. és az nagyobb ellenſége, a' kiben több vagy nagyobb vétek vagyon, és a' kinek inkább meg-általkodott akarattya a' bűnben. Azokáért, Négy rend-béli emberek találtatnak: I. A' kik a' gyónáſról gondolkodnak ebben a' ſzent időben, és a' hoz készűlnek. Ezek ninchenek úgyan még tellyeſſéggel a' Kriſtuſſal: de laſſan-laſſan hozzája közelgetnek, és nem meſzſze vannak tőle. II. A' kik ollyan ſzándékban ninchenek; de mindazáltal több bűnt nem chelekeſznek: hanem inkább, néha valami jóra bírják magokat. Ezek távúlb vannak, de tovább nem távoznak, sőt ki-mozdúlnak helyökből. III. A' kik újabb gonoſzt nem chelekeſznek

B úgyan, de jóban ſem foglallyák magokat. Ezek annál-is távúlb vannak. és noha tovább nem távoznak: mindazáltal, azon egy helyben maradnak. IV. A' kik nem chak ſemmi jót nem chelekeſznek, hanem napról napra többítik-is vétkőket. Ezek leg-távúlb vannak, és mind-úntalan meſzſzebb távoznak. Ez így lévén, minden Kereſztyén embernek gondolkodni kellene állapattyáról, és meg-látni, ha barátttya-e a' Kriſtus barátinak, a' Jó chelekedeteknek; vagy ellenſége ellenſéginek, tudni illik a' Bűnöknek. mert bizonyos dolog, hogy valaki e' világon, éltében, a' Kriſtuſſal nem léend, a' más világon hólta-után ſem léſzen. Es, mint-hogy úgy lehetnek e' Négy rend-béli emberek a' Kriſtuſſal, ha valóban penitentziát tartnak, Egy-néhany Okát adom, miért kelleſſék kéſedelem-nélkül, és ſzorgalmatoſon e' ſzent időben a' penitentziához készűlnünk.

II. RESZE.

ELső Oka az: Mert ninch haſznosb, ſe gyönyörűſégesb dolog, a' Bűnből-valo kiſzabadúláſnál, melly a' penitentzia-által léſzen. Ninch haſznosb; mert, *Mit haſznál embernek ha az egéſz világot meg-nyeri, lelkének pedig kárát vallya* [n]? a' Bűn-által: ſem gyönyörűſégesb; mert *Ninch békeſégök az iſtenteleneknek* [o], hanem mind-úntalan gyötrődnek lelkök-iſméretiben. Innét mondotta Dávid [p]; hogy, *Bóldogok a' kiknek meg-bochátttattak az ő hamiſságok; és a' kiknek bűnök be-födöztettek.* Hogy pedig ezt a' Penitentzia ſzerzi, nyilván mondotta Urunk, fel-támadáſa-után, az Apoſtoloknak [q]: *Igy vagyon meg-irva, és igy kellett a' Kriſtuſnak ſzenvedni, és fel-támadni halottaiból harmad napon; és predikáltatni az ő nevében a' Penitentziának, és a' Bűnök bochánattyának, minden népek-között.* A' hol látod, hogy Urunk nem akarja, hogy chak a' Bűnök bochánattyát predikállyák, hanem a' Penitentziát-is. és annak kell elől-járni, mint a' keſerű orvoſſágnak a' kedves gyógyúlás- és egéſſég-előtt. Ezt jól meg-tanúlta vólt Sz. Péter, és azért mondotta a' második Predikátziójában [r]: *Penitentziát tartſatok, és térjetek-meg, hogy el-törölteſſenek á' ti Bűneitek:* az-az, ezen az úton kell a' bűnnek bochánattyára jutni: a' ki más úton keresi, bújdoſik, de fel nem találja. Es mint-hogy a' Bóldogſág követi a' Bűnnek bochánattyát, azzal-is egybe-foglalta Urunk a' Penitentziát, mondván [s]: *Penitentziát tartſatok: mert el-közelgetett mennyeknek orſzága.* Haſonlót mondott Kereſztelő Sz. János [t]: ki nem akár-minémű Penitentziát kívánt, hanem a' Penitentziának méltó gyümölchét [u]. Innét mondotta Sz. Pál-is [x]; hogy *Az Iſten-ſzerént-valo ſzomorúság, penitentziát ſzerez az álhatatos üdvösſégre.* Es az első Kereſztyének, azon adtak hálát az Iſtennek, és dichőítették ő Szent Fölſégét [y], hogy a' Pogányoknak-is penitentziát adott az életre. Az-okáért, a' mint a' Bűn-által veſztettük-el az örök bóldogſágnak útát: úgy a' Penitentzia-által találhattyuk-fel. és valaki más útra igazít, el-tévelyít; a' mint az Iſten jelentette Iſaiáſnál, mondván [z]: *Ennépem, a' kik téged bóldognak mondanak, azok chalnak-meg téged, és a' te lépéſidnek útát el-hánnyák.* Ezt meg-iſmérte vólt a' tékozlo fiú: az-okáért elsőben Penitentziát tartott, bűnét meg-vallotta; és az elég-tételre-is kész vólt, midőn a' béreſek-közzé kívánkozott [a]; és úgy nyert kegyelmet. az attya pedig, minden jeleit meg-mutatta, hozzája-való nagy ſzeretetinek.

MÁSODIK Oka, a' mellyért ſietnünk kell a' Penitentziára, és azt ſzívünk-ſzerént kívánnunk; Az Iſtennek véghetetlen Irgalmaſſága a' penitentzia-tartókhoz. Ezzel ínt a' Penitentziára Joël, mondván [b]: *Térjetek a' ti Uratokhoz Iſtenetekhez: mert kegyes és*

irgalmas,

n Matt. 16. 26.
o Iſa. 48. 22.
p Pſ. 31. 1.
q Luc. 24. 46
r Act. 3. 19.
s Matt. 4. 17
t Matt. 3. 2.
u verſ. 8.
x 2. Cor. 7. 10
y Act. 11. 18
z Iſa. 3. 12.
a Luc. 15. 18
b Joel. 2. 13.

irgalmas, türő és nagy irgalmaſságú, és fellyül-halado a' gonoſságot. Sz. Pál-is imigyen ſzóll a' Bűnös embernek [c]: *Az Iſten jóſágának, és türéſének, és hoſzſzú várakozáſának gazdagságit átálod-e meg? Nem tudod-e, hogy az Iſten kegyeſſége a' penitentziára hoz téged?* Eggyez ezzel Iſaiás-is, mondván [d]: *Hadgya-el az iſtentelen az ő útát, és a' hamis férfiu az ő gondolatit, és térjen az Urhoz, és könyörül rajta: és a' mi Iſtenünkhöz, mert igen kész a' meg-bochátáſra.* Azért mongya a' Bölcs [e]: *Melly nagy az Ur irgalmaſsága, és az ő kegyelmeſsége a' hozzája-térőkhöz!* Choda álnokſsággal él az Ördög azokkal, kiket a' Bűnben fogva akar tartani; hogy az Iſtennek irgalmaſsága-felől kétſégbe ejtſe: mert, mikor a' bűnre akarja vinni, a' Bűnt kichinnek, és az Iſten Irgalmaſságát nagynak tetteti; hogy bátrabban mennyen a' bűnre: de minek-utánna belé-vitte, a' Bűnt nagynak tetteti; az Iſten Irgalmaſságát-pedig el-titkolván, a' bűntető Igaſságával rettenti, hogy Káinnal és Judáſſal kétſégbe eſſék. De nem mélto hogy ſenki kétſégbe eſſék, Bűneinek nagy-, vagy ſok-voltáért: mert, ha eggyik mérő-ſerpenyűbe az egéſz világ hamiſſágát tennék-is, a' máſikba pedig a' Kriſtuſnak egy chöpp vérét, ez mind el-nyomná amazt: mennyivel inkább, ha chak a' magad vétkeit veted fontba, a' Kriſtuſnak minden ſzenvedéſével, és vérének ki-ontáſával, és halálával?

Ninch olly nagy vétek, melynek meg-bochátaſára példát ne találly, és reménſéged ne leheſſen. Ha az Iſtent meg-tagadtad, meg-tagadta Péter-is [f]; de kegyelmet nyert: ha gyilkos és vér-ontó vóltál, Manaſſes-is ſok ártatlan vért ontott; *míg meg-töltené Ieruſalemet mind torkig* [g]; de kegyelmet talált: ha tolvaj vóltál [h], az vólt a' Kereſztfán függő tolvaj-is; de Paradichomot meg-nyerte: ha parázna vóltál, az vólt Magdolna-is [i]: ha házaſſág-rontó vóltál, az volt Dávid-is [k]: ha uzorás, és nyúzó-foſztó vóltál, az vólt a' vámos Máté-is [l], és Zakæus a' Publikánuſok fejedelme [m]; de ezek mind meg-tértek, és kegyelmet nyertek: ha, végezetre, az Anyaſzentegyháznak üldözője, a' híveknek kergetője vóltál, az vólt Saulus-is; de az Iſtennek válaſztott edényévé lőtt [n]. és nem ok-nélkül mondotta [o]: *A' hol a' bűn bővelkődött, fellyebb bővelkődött a' kegyelem.* Minek-utánna az Iſten kemény beſzéddel ſzemőkre hánta vólna az Iſraël fiainak vétkőket, és meg-fenyegette vólna Iſaias-által, hogy ſem Áldozattyokat bé nem véſzi, ſem imádſágokat meg nem halgattya [p]; úgy hogy egyebet nem várhatnának utólſó veſzedelemnél; mint a' sűrű fekete fölyhőből egyebet nem várunk zápor-eſsőnél, és a' meny-dörgés 's villámás-után kő-ütéſnél: az Iſtennek haragja ſzép laſſú eſsővé, chupa merő Irgalmaſsággá változott. mert azt vetette utánna [q]: *Moſdgyatok-meg, tiſzták legyetek, vegyétek-el gondolatotoknak gonoſságát ſzemem-elől, &c. és jőjetek-elő, és fedgyetek-meg engem, úgy-mond az Ur: Ha a' ti bűneitek leéndnek mint a' veres feſték, mint a' hó meg-feirúlnek: és ha piroſak léſznek-is mint a' piros ſzín, mint a' feir gyapjú léſznek.*

Erről a' nagy Irgalmaſságról emlekezett Dávid, mondván [r]; *Hogy igaznak találtaſsál beſzédidben, és győzedelmes légy midőn ítéltetel.* Dávid azon könyörgött, hogy *Könyörüllyön rajta az Ur, az ő nagy Irgalmaſsága-ſzerént*; mivelhogy ő már meg-bánta bűnét: és tellyesíttſe-bé a' mit a' Penitentzia-tartó Bűnőſnek ígért; tudni illik, hogy kegyelmébe fogadgya: hogy, midőn a' Bűnös ember az Iſtent fogadáſára emlekezteti, az Iſten meg-mutaſſa, hogy el nem feletkezett fogadáſáról; hanem azt igazán bé-tellyesíti, és győzedelmes légyen midőn meg-ítéltetik; az-az, ſenki meg ne fedheſſe, hogy fogadáſát meg nem állotta vólna. A' mit pedig Dávid ugyan-ottan kívánt [s]; *Öntözz-meg engem iſsóppal, és meg-tiſztúlok; moſs-meg engem, és a' hónál feirb léſzek:* nyilván meg-ígérte az Ur, a' mint Iſaiásból hallók. a' hol ſzép haſonlatoſsággal jelenti az ő nagy Irgalmaſságát, mellyel az embert, minden bűneiből meg-tiſztíttya; ha ſzintén régiek-is, és a' lelkét ſzintén által-hatották-is. A' gyapjú, úgy hozzá vonſza a' feſtéket, hogy ſemmi meſterſéggel ki nem moshatni belőle, hogy az előbbi feirſégre térjen: de az Iſten úgy meg-tiſztíttya a' lelket, hogy a' bűnnek ſemmi ſzíne rajta nem marad; hanem olly ſzép és tiſzta léſzen, mint a' Bűn-előtt vólt. Ezen dolgot, más haſonlatoſsággal jelenti Arany-ſzáju Szent János [t]: Ne mond azt nékem; Fölöttébb vétkeztem, és mi módon üdvözűlhetek? Te azt nem chelekedheted: de a' te Urad meg-chelekedheti. és úgy el-törli bűneidet, hogy jele ſem marad. A' teſtben az nem lehet. és ha ezerſzer igyekezik-is az Orvos, és orvoſollya a' ſebet: a' ſebet meg-gyógyíthattya ugyan, de a' jele meg-marad, és bizonyſágot téſzen a' ſebről rűtſágával. Az Iſten pedig ſemmi jelét nem hádgya a' Bűnnek, hanem, az egéſséggel, eggyűtt a' ſzépſéget-is meg-adgya; meg-ſzabadítván a' bűntetéſtől, az Igaſságot-is meg-adgya, és a' Bűnöſt a' bűntelenhez haſonlóvá téſzi. Ez az Iſtennek véghetetlen Irgalmaſsága, melly a' penitentziára indít, és a' kétſégbe-eſéſtől meg-óltalmaz. Ezt ajánlotta Urunk, mondván [u]: *Nem jöttem az igazakat híni, hanem a' bűnösöket.* Es [x]; *Az ember Fia jött kereſni és üdvözíteni, a' mi el-veſzett vólt.* Es [y]; *Ijetek*

A

c *Rom.* 2.4.

d *Iſa.* 55.7.

e *Eccli.* 17. 28.

B

f *Matt.* 26. 75.

g 4. *Reg.* 21. 16.

h *Luc* 23.43

i *Luc.* 7.37.

k 2. *Reg.* 12. 13.

l *Matt.* 9.9.

m *Luc.* 19.9.

n *Act.* 9.15.

o *Rom.* 5.20.

p *Iſa.* 1. 13, 14.15.

q *verſ.* 16.

C

r *Pſ.* 50.6.

s *Pſ.* 50.9.

D

t *Hom.* 80. *ad Pop. Antioch.*

u *Mat.* 9.13.

x *Luc.* 19.10.

y *Mat.* 11.28

A

hozzám minnyájan, a'kik munkálkodtok, és terhelve vattok, és én meg-nyúgotlak titeket. Ezért méltán mongya Sz. Pál [z]: *Igaz beſzéd, és méltó minden módon bé-vételre; hogy a'Kriſtus IESUS a'világra jött, a'Bűnősöket üdvözíteni, kik-közzül első én vagyok.* Magát adgya például, hogy ſenki kétſégbe ne eſſék; holott ő-is nagy Bűnős vólt, es az Anyaſzentegyházat fölőtte igen üldőzte. Az-okáért akár-minémű Bűnős légy, kegyelmet találſz, ha penitentziát akarſz tartani; a'mint nyilván olvaſſuk a'Profétánál [a]: *Térjetek-meg, és tartſatok penitentziát minden hamiſságtokról; és nem léſzen romláſtokra a'hamiſság.* a'hol látod, hogy ſemmit ki nem véſzen, hanem minden hamiſſágról ſzóll, és minden-féle hamiſſágnak bochánatot ígér a'Penitentzia-által.

[z] 1. Tim. 1. 15

[a] Ezech. 18. 30.

HARMADIK índito Ok a'Penitentziára; A'mi életünknek rővid és bizontalan-vólta. Azért mondotta Sz. Pál [b]; hogy *Rővid az idő:* azt ſem tudgyuk, melly órában el-jő a'halál, és a'ſzám-adáſra viſzen. Rettenetes mondáſát olvaſſuk Urunknak [c]: *A'ti bűnőtökben* (úgy-mond a'Zidóknak) *meg-haltok:* az-az, Penitentzia- és kegyelem-nélkül. Mert, a'mint Salomon mongya [d], *Ha a fa Délre eſik, vagy Éſzakra; valamelly helyre eſik, ott marad.* A'fa, az ember; ki, le-eſik mikor meg-hal: ha penitentziában hal-meg, Délre eſik; az-az, őrökké üdvőzül: ha penitentzia-nélkül, a'gonoſſágban, Éſzakra eſik; az-az, őrökké kárhozik. Akár-mennyi alamizsnát adgyanak halálod-után az atyádhai, akár-mennyi áldozatot tegyenek az Egyházi emberek, akár-mennyit imádkozzanak barátid: ha Éſzakra eſel, onnét ki nem ſzabadúlſz; mert pokolból ninchen ſzabadúlás. A'friſs-kőntősű, és vígan-lakó Gazdag, pokolban egy chőpp víznek ſzerét nem tehette, noha Abrahámnak könyörgött [e]. Kiről így ír Sz. Agoſton [f]: Oh nyomorúlt, és boldogtalan ember! a'mikor éltél, akkor vólt ideje a'dolgozáſnak: moſt már reád érkezett az étzaka, mellyen ſenki nem múnkálkodhatik. Gondold-meg mint jártak a'balgatag Szűzek: kik idejőket aluváſſal el-mulatván, lámpáſokat el nem kéſzítették; ſem a'társoktól olajt nem kérhettek, kik az áros ókhoz igazították; ſem a mennyekezőházba nem mehettek, mert az ajtó bé-zárva vólt, hogy későn jártak [g]. és chak azt vőtték feleletűl: *Nem iſmérlek titeket.* Es, mi végre mondotta légyen azt a'Példa-beſzédet, meg-jelenti, mondván [h]: *Vígyázzatok azért, mert nem tudgyátok a'napot, ſem az órat.*

[b] 1. Cor. 7. 29.

[c] Ioan. 8. 21.

[d] Eccle. 11. 3.

B

[e] Luc. 16 24

[f] Tract. 44. in Ioan.

[g] Matt. 25. 8. 11. 12.

[h] verſ. 13.

Senki azért ne hallaſzſza a'Penitentziát: hanem minnyájan kővesſük Iſaiáſnak jó tanátſát, mellyet az Anyaſzentegyház e'moſtani Iſteni ſzolgálatban naponként olvaſtat [i]: *Kereſsétek az Urat, míg meg-találtathatik; hijátok ſegétſégül őtet, míg közel vagyon.* Mikor légyen pedig közel, hogy künnyen meg-találjuk, jelenti a'Próféta, utánna vetvén [k]: *Hadgya-el az iſtentelen az ő útát, és a'hamis férfiu az ő gondolatit, és térjen az Úrhoz:* az-az, a'Bűn-miatt el-távozik Iſten az embertől, és az ember-is az Iſtentől; a'mint ugyan, azon Iſaias jelenti [l]. Az-okáért, midőn ember a'bűnt el-hadgya, az Iſtenhez közelget, és az Iſten-is ő-hozzája. Akkor hadgya pedig ember el a'bűnt, midőn jó akarattyából, és nem kételenſégből hadgya-el; az-az, mikor egéſſége vagyon, és ereje a'bűnre. mert, mikor halála oráján el-fogy ereje, nem ő hadgya el-a'bűnt, hanem a'bűn őtet: és akkor távúl vagyon az Úr tőle, és nem künnyen találhattya-fel. mivelhogy az elméje-is nagyobb réſzre akkor máſutt forog; és vagy a'teſtnek fájdalmiról gondolkodik, vagy gyermekiről és háza-népéről, mint 's hogy hadgya őket; sőt gyakorta meg-is tíbolyodik elméjé-.

[i] Iſa. 55. 6.

[k] verſ. 7.

C

[l] Iſa. 59. 2.

NEGYEDIK Ok, mellyért Penitentziát kell tartanunk; A'Lelki-iſméretnek gyötrelme: melly külömben meg nem ſzűnik, hanem ha a'Bűnnek terhét le-téſzük. Heában akarják némellyek azt világi gyönyörűſséggel orvoſlani, vendégeskedéſſel, muſikával; tánczoláſſal; mellyek inkább nevelik a'nyavalyát. Nem chak az új, de a'régi vétkek-is izgattyák és furdallyák a'Lelki-iſméretet: és a'Joſéf bátyai, egy-nehány eſztendőmúlva-is érzették, mondván [m]: *Méltán ſzenvedgyük ezeket, mert vétkeztünk a'mi őtſénkellen, látván lelkének ſzorongatását, midőn könyörgene nékünk, és meg nem hallgattuk: azokáért jött reánk e'háboruság.* Ruben pedig [n]: *Nem-de nem mondám-e nektek; Ne vétkezzetek a'gyermek-ellen: és nem hallgattatok engem? Imé az ő vére ki-kereſtetik.* Midőn Abigail Dávidot a'vér-ontáſtól el akarná fogni, a'Lelki-iſméretnek furdaláſáról emlekezett előtte, mondván [o]: *Nem léſzen fohászkodáſára, és furdaláſára az én Uram ſzívének, hogy ártatlan vért ontottál.* Gonoſz féreg a'ki a'Lelki-iſméretet rágja; mert ſohúl, ſoha, ſemmi nyugodalmat nem hágy az embernek. Es pokolban-is a'miatt léſzen legnagyobb gyötrelmök az el-kárhozott embereknek: mert, a'mint Iſaias mongya [p], *Az ő férgők meg nem hal, és az ő tűzők meg nem öltetik.* Melly mondáſt, Urunk háromſzor-is hozta-elő egy-más-után [q]. Némellyek e'világon, nem ſzenvedhetvén ezt a'férget, Judáſſal más hóhért magoknál nem kereſnek [r]: de azzal el nem kerűlik, hanem mingyárt kéſzen találjyák pokolban-.

[m] Gen. 42. 21.

D

[n] verſ. 22.

[o] 1. Reg. 25. 31.

[p] Iſa. 66. 24.

[q] Marc. 9. 43. 45. 47.

[r] Matt. 27. 5.

Tudom,

Tudom, hogy némelly Sz. Atyák, a' *Férgen*, valóságos férget értnek, mint szintén a' Tűzön-is: de vannak, a'kik a Lelki ismeretnek furdalásáról-is értik; melly nem künyebb akár-minémű kínnál-is, a'mint Arany-szája Sz. János írja [s]. Es vagyon-is hasonlatosság közöttök: mert, a'mint a Féreg a'testből lészen, és azt meg-emészti; úgy a Lelki-ismeretnek furdalása-is a'szívből származik; meg-emlekezvén ember azokról, a'mellyekért örökké kell szenvedni, hogy el-múlandók, és alá-valók voltak, és azon emlekezet fogja-gyötreni a'szívét; a'mint az istenteleneknek ő-magok jelentik, mondván, de későn [t]: *Mit használt nékünk a kevélység? vagy a' gazdagságokkal-való kérkedékenség mit hozott nékünk? El-múltak mind azok, mint az árnyék*, &c. Erről a'nyughatatlan és örökké-való Féregről, nem chak a Szent Irásban vagyon emlekezet [u], hanem a' Pogányokéban-is: kik azt költötték, hogy az istenek, *Prométheust* a' lopásért, a' *Caucasus* hegyén meg-kötöztették, kinek szívét éjjel és nappal szaggattya egy fas: és *Tityust*, kinek a' kánya úgy szaggattya máját, hogy minden-nap újonnan meg-nő, és mindenkor vagyon mit rágni. Hogy-ha valaki azt mondaná; hogy ő torkig úsz a' bűnben, de semmi rágást nem érez szívében: én azt mondom; hogy az a'leg-veszedelmesb állapat; mint mikor a'halálra vált ember semmi fájdalmat nem érez: úgy *az istentelen, mikor a' Bűnök mélységére jut, nem gondol semmivel* [x]. De mi lészen belőle? *Gyalázát és szidalom követi ötet*; tudni illik, midőn pokolban fog-gyötrődni: de e'világon-is, ha nem elébb, halála orájan meg-érzi ezt a'férget. A' halak, mikor el-nyelik a' féreggel a' horgot, nem érzik a' míg a vízben úszkálnak, hanem mikor a' partra kezdik vonni őket: az ember-is, a' meg-ött gyönyörűségnek horgát meg-érzi halála-kor, és fog-hánkódni, de heában; meg-ötte a' mitől meg kell halni.

Ötödik Ok: Az Utólso Itélet; mellyel ő sztönözte Sz. Pál az Athenáiakat, mondván [y]: *Az Isten hirdeti az embereknek, hogy minnyájan mindenütt penitentziát tartsanak; azért, hogy napot rendelt, a' melyben meg-ítéli e' világot Igasságban.* Es noha mindeneknek rettenetes lészen az a' nap, mindazáltal fő-képpen azoknak, a'kik penitentziát nem tartottak: kiknél jobban lészen dolgok a' Pogány Tyrusnak és Sidonnak, sőt még Sodomának-is; a'mint Urunk jelenti [z]. A' kik pedig Penitentziát tartnak, jól lészen dolgok, és egyebeket-is ők fognak-ítélni; a'mint Urunk mongya [a]: *A' Ninivei férfiak fel-támadnak az ítéletben e' nemzetséggel, és kárhoztattyak ötet: mert penitentziát tartottak.* Félly Keresztyén ember attól az ítélettől, melyben a' Bírót meg nem chalhatod, mert bölch; meg nem ijesztheted, mert hatalmas; meg nem hajthatod, mert igaz; el nem kerülheted, mert mindenek az ő birodalma-alatt vannak. most vagyon módod benne, hogy a' kegyelmes Itélő-székben meg-óldoztasd magadat.

Hatodik Ok, mellyért Penitentziát kell tartanunk; Az Istennek sok-féle Ostora, mellyel az engedetlen fiakat bűnteti; a' végre bizony, hogy félvén attól, meg-térjenek, és kegyelmet nyerjenek: vagy, ha azzal nem gondolnak, a' végre; hogy a' más világon-való véghetetlen kínokat itten kezgyék-el. Az Atyák, hogy fiokat a' vásotságtól meg-tartóztassák, házoknál, egy-néhány tettetes helyre, ostort vagy veszszőt tésznek, hogy azokat látván, féllyenek, és félvén, jól viselyék magokat. De ha azzal nem gondolnak, súllyosb kézzel nyúlnak hozzájok; és végre házokból-is ki-űzik, vagy hóhér kezébe adgyák: nem már azért, hogy tanúllyanak, hanem hogy meg-bűntettessenek. Efféle ostoroknak, a' Penitentziával vehettyük eleit; a'mint az Ur jelenti, mondván [b]: *Hirtelen fogok-szóllani a' nemzetség-'s az ország-ellen, hogy ki-gyomlállyam, és el-rontsam, és el-veszessem azt.* Hallod-e az iszonyú fenyegetést? Hallyad mint kerülheted-el: *Ha penitentziát tart az a' nemzetség az ő gonoszságáról, mellyet ő-ellene szóllottam: én-is meg-banom a' gonoszt, mellyet gondoltam volt hogy véle chelekedném. Es hirtelen szóllok a' nemzetségről's az országról, hogy meg-épittsem, és el-plántállyam azt.* Im látod Keresztyén ember, mennyi jeles Okai vannak, hogy ne légy a' Kristus-ellen a' Bűn-által, hanem ő-véle a' Penitentzia-által. De térjünk az Evangéliomra.

III. RÉSZE.

Midőn Urunk a' Farisæusok káromlására nagy szép Okokkal felelt vólna, *fel emelvén szavát egy Aszszony állat a' seregből, monda néki: Bóldog a' méh, melly téged hordozott; és az emlők, mellyeket szoptál.* Melly mondással, kárhoztatta a' Farisæusokat. Mert, ha bóldog vólt a' méh, melly a' Krisztust hordozta: tehát a' kit hordozott, nem vólt bűnös, és ördögnek baráttya, hanem Szent vólt, mint a' fogantatása-is, és szűletése. Nem emlekezett pedig Urunknak attyáról: mert test-szerént, a'mint méhben hordoztatott, és emlővel táplálratott, nem vólt attya, hanem chak annya. Sem Urunkat nem mondotta bóldognak, hanem az ő szent Annyát. nem hogy Bóldognak nem ítélte vólna,

A

hanem hogy azzal inkább magaſztalná a'Kriſtuſt; kit olly nagynak vallott, hogy az Annyát-is meg-bóldogította. Valóban ellene-mondott ez az Aſzſzony'állat a Fariſæuſoknak, mert ők akkor-is káromlották, mikór hatalmas chodát chelekedett: ez pedig, fogantatáſától-és ſzületéſétől-fogva-is Bóldognak vallotta. A'Fariſæuſok, ő-magát a' Kriſtuſt káromlották: ez még az Annya-méhét-is, és emlőit Bóldogoknak mongya. Jó példát adván a'gyarló, de aitatos Aſzſzony'állatoknak: kik, látván hogy a'férfiak tiſztőkben el nem járnak, vagy, az Igaſſág-ellen törekedvén, egyebeket meg-botránkoztatnak, ne gondollyanak véle; hanē, az el-kezdett jóban meg-maradván, egyebeknek-is fel-gerjeſzſzék ſzívőket: mert, a'mint Sz. Agoſton írja [c], többen-is azon ſzókat mondottak; az-az, javallották; és ha nem ſzóval-is, de ſzívőkkel bizonyították. mert gyakorta, a'mit ember el nem mér kezdeni, máſtól látván, merészli kővetni.

c *Tract.* 10. *in Ioan.*

Bóldognak mondotta a'Szűz Mariának méhét, és emlőit: mert azok a'tagok, vagy réſzek, ſzolgáltak fő-képpen a'Kriſtuſnak nemzéſében, és fel-neveléſében. Ezt pedig azért chelekedte: mert a'Szűz Mariát, fő-képpen az Anyaſágért mondotta Bóldognak, hogy a Kriſtuſnak Annya vólt; kinek Bóldogſága abból ſzármazott, hogy Urunkat méhében fogadta, ſzülte, és táplálta. mert ſoha az Iſtentől annyi Malaſztot nem vőtt vólna, ha az ő Sz. Fiának Annyává nem válaſztotta vólna, és arra a'méltóſágra fel nem ékesítette vólna. Melly mondásból, igazán bizonyíttya *Tertullianus* [d], hogy a'Kriſtuſnak, igaz emberi teſte vólt. mellyet méltatlanúl tagadott Marcion: mert a'kinek ninchen igaz emberi teſte, azt ſem méh nem hordozza, ſem emlők nem ſzoptattyák. *Béda* pedig azt bizonyíttya, hogy a'Szűz Maria a'Kriſtuſnak igaz Annya vólt; mivelhogy Bóldognak mondatik az ő méhe, hogy a'Kriſtuſt hordozta; és az emlői, hogy ſzoptatták: az *Apollinárijták*-ellen, kik balgatagúl azt mondották; hogy a'Kriſtus teſte nem Mariából vétetett, hanem az égből ſzállott-alá; és a'Szűz Marián, chak által-ment, mint egy chatornán.

B

d *Lib. de Carne Chriſti. Et Lib. 4. contra Marcionem.*

Ezt pedig, nem valami elmének nyughatatlanſágából, vagy aſzſzony'állati chéchogásból mondotta ez az Aſzſzony'állat, akár-mit hazudgyanak némelly Újítók, mintha, az aſzſzony'állatoknak ſzokáſa-ſzerént, nyelvét veſztég nem tarthatta vólna: hanem azon Sz. Lélek-által igaz hitből mondotta; melyből Sz. Erzébet-is, midőn még méhébe hordozta [e]; *Áldott vagy te*, úgy mond, *az aſzſzony'állatok-kőzőtt*. Azért mongya *Béda* [f]; hogy ez az aſzſzony'állat, az Anyaſzentegyházat példázta: ki a'Sz. Lélektől taníttatván, a'ſzéles világon tiſzteli a'Bóldogſágos Szűz Mariát, ſegétſégűl híja, és Bóldognak mongya; a'mint ő-maga-is meg jövendőlte, mondván [g]: *Bóldognak mondanak engem mindē nemzetſégek*. Noha pedig nyilván-való ſzóval a'Szűz Mariát magaſztalta: mindazáltal az a'dícséret Urunkra háromlott. mert, valami tiſztelettséggel ez az Aſzſzony'állat, vagy egyebek, a'Szűz Mariát illették, azt a'Kriſtuſért chelekedték, és mi-is azért chelekedgyűk. Mert, hogy a'Szűz Mariát egyéb aſzſzony'állatoknál fellyebb bőchűllyűk, az az oka, hogy az ő Sz. Fia a'Kriſtus JÉSUS, minden teremtett-állatoknak Ura és alkotója, Iſtene és Meg-váltója: és bizonnyal el-hittűk, hogy efféle tiſztelet a'Kriſtuſnak kedveſzerént vagyon; mivelhogy azt ő-érette chelekedgyűk, a'mint mondám, és abban az ő példáját kővettyűk: tudván, hogy az Iſten, az ő teremtett-állati-kőzzűl, ſenkit nagyobra nem bőchűllőtt, ſem nagyobb méltóſágra nem emelt a'Szűz Mariánál. Ha valami fő ember ſzolgáját, urára-való tekíntetért, meg-bőchűllőd, inkább bőchűllőd az Urát: úgy a'ki a'Szűz Mariát bőchűlli a'Fiáért, a'Fiát inkább bőchűlli. Az-okáért, méltatlanúl félnek az Újítók az Szenteknek tiſztelétitől, mint-ha azzal az Iſten meg-foſztatnék a'tiſztelettől: mert, nem hogy meg-foſztatnék, hanem inkább tiſzteltetik. mivelhogy mi a'Szenteket, ő-érette tiſztellyűk; tudván, hogy ők kedves ſzolgai és baráti, kiket ő-maga-is az Iſten ſok-képpen tiſztel.

e *Luc.* 1. 42.

f *In Cap.* 11. *Luca.*

g *Luc.* 1. 48.

C

Propter quod unumquodq; talē, & ipſum magis.

De láſſuk, mit felel Urunk az Aſzſzonynak mondáſára: *Sőt bóldogok*, úgy-mond [h], *a'kik az Iſten ígéjét halgattyák, és meg-őrizik azt*. Choda mint kapnak az Újítók ezen a' feleleten: melyből azt akarják ki-hozni, hogy Urunk meg-torkolta az Aſzſzony'állatot. Mintha azt mondotta vólna: Nem találád mondani hogy Bóldog az én Anyám, ki méhében hordozott, és emlőivel ſzoptatott: nem abban kell a'Bóldogſágot helyheztetni, hanem az Iſten ígéjének halgatáſában, és meg-tartáſában. Távúl légyen az a' vélekedés a'Kereſztyénektől, hogy Urunk tagadta vólna az ő Szent Annyának bóldogſágát, ugyan azért-is, hogy őtet méhében hordozta, és ſzoptatta: mert az bizony nagy Bóldogſág vólt; és ő-maga-is a'Szűz Maria, a'mint nem régen mondám, meg-jövendőlte, hogy őtet *Bóldognak mongyák minden nemzetſégek*. és okát adgya: *Mert nagy dolgokat chelekedett ő-néki a'ki hatalmas*; azt, tudni illik, hogy ő ſzűzen maradván, férfiú-nélkűl méhébe fogadta az Iſten Fiát, Iſtent és embert. Még az emberek-kőzőtt-is, Bóldog atyának vagy anyának mongyák, a'kinek valami jeles fia vagyon, vagy jámborſágban,

h *Luc.* 11. 28.

D

Luc. 1 48.

vagy

vagy tudományban, vagy vitézségben, vagy egyéb hasznos vagy bőchűlletes dologban: mennyível inkább tahát meg-érdemlette a Szűz María, hogy Bóldognak mondanák; ki olly fiat szűlt, kihez soha hasonló nem vólt, nem lészen, és nem-is lehet.

Továbba; meg sem kell gondolni, hogy a'Szűz María chak azért mondatott Bóldognak, hogy a'Kristust test-szerént méhében fogadta, szűlte, táplálta; hanem sok egyéb dolgokért-is: Mert, *Bóldog vólt, hogy hitt*; a'mint Erzébet mondotta [k]: hogy *Malasztal tellyes vólt, és az Ur véle vólt*; a'mint az Angyal mondotta [l]: hogy, a'miket a'Kristus-felől hallott a'pásztoroktól [m], és a'Kristustól [n], magában, vagy szívében tartotta: és következendőül, hogy, a'mit Urunk a'mái Evangeliomban mondott, az Isten ígéjét halgatta, és meg-őrizte. Az-okáért, nem torkolta-meg Urunk e'jó Aszszony'állatot, hogy az ő Sz. Annyát Bóldognak mondotta a'testi Anyaságért; hanem más, és nagyobb Bóldogságról emlekezett: melyből az ő Szent Annya, nem chak ki nem rekesztetett, hanem leg-nagyobb része vólt benne; mivelhogy senki szorgalmatosban ő-nálánál nem halgatta az Isten ígéjét, sem tekélletesben meg nem őrizte. Az első Bóldogság, egyedűl övé vólt, melyben magához mást nem látott: a'másik-is, fő-képpen övé; de nem chak magáé vólt, mert abban találkoztak követői. Es, noha e'két Bóldogság-közzűl, egy-általlyában, a'másik nagyobb és hasznosb, mivelhogy az első-nélkűl-is sokaknak használ; az első pedig, a'másik-nélkűl senkinek nem használt vólna: mindazáltal, Kristus Urunk-után, leg-bóldogb vólt, a'Szűz María. mert az első Bóldogság, a'mint mondám, egyedűl övé vólt; a'másik, egyebeké-is, de fő-képpen övé. Az Aszszony'állat, az elsőről emlekezett; de a'másikát nem tagadta: Urunk pedig, az elsőt helyén hagyván, a'másikát inkább javallotta. mint-ha azt mondotta vólna: Te Bóldognak mondod az én Anyámat, hogy méhében hordozott, és szoptatott engemet: én pedig inkább azokat mondom Bóldogoknak, kik az Isten ígéjét, mellyet én predikállok, hallyák, hiszik, meg-őrizik, és bé-tellyesítik: azokáért, ama'Bóldogság nagy ugyan, de ez nagyobb: amaz chak eggyé, ez mindenéké lehet: és az én Anyám-is inkább vólt Bóldog azért, hogy engem elméjében hordozott a'Hit-által; hogy-sem azért, hogy test-szerént méhében fogadott, hordozott, és tejével fel-tartott. Egy szóval; Urunk az ő feleletivel, nem az ő Sz. Annyának dícséretit homályosította, hanem a'mí elménket világosította; hogy látnók, és tudnók miben áll a'mí Bóldogságunk; tudni illik, az Isten Ígéjének halgatásában, és meg-tartásában. Ha valaki azt mondaná valami túdós ember-felől, hogy bőchűlletes embet; más pedig azt mondaná, hogy bőchűlletes, vagy bőchűlletesb a'jámbor: azzal nem tagadná a'túdós embernek jámborságát, hanem a'jámborságot ítélné nagyobb bóldogságnak; melly a'tudomány-nélkűl-is hasznos; a'tudomány pedig, a'jámborság-nélkűl haszontalan.

Jeles oka vólt pedig Urunknak arra a'feleletre, a'mint *Titus Bostrensis* írja: mert akkor sokan vóltak ott, kik nem azért halgatták az ő beszédét, hogy azt meg-őriznék, vagy meg-chelekednék; hanem hogy káromlanák, és a'jó halgatóit el-idegenítenék: és úgy, mind a'gonosz halgatókat meg-feddőtte, 's mind a'jókat meg-bátorította, Bóldogoknak mondván őket. Holott azt vedd eszedbe, hogy az Újító átyafiak, Urunk feleletiből a'Szűz Mariának bőchűlletit meg akarván homályosítani, nem vészik eszőkbe, hogy azzal ők ki-rekednek a'Bóldogságból: mert, noha váltig halgattyák az Isten ígéjét (a'mit ők annak vélnek;) de azt meg nem tartyák; sőt meg sem tarthattyák, a'mint ő-magok vallyák. Engedgye a'Szent Isten, hogy mí az ő Szent Ígéjét ne chak halgassuk, hanem meg-is tartsuk; és meg-tartván, az őrők Bóldogságba jussunk: Mellyet nyerjen-meg az áldott JESUS az ő Sz. Attyánál, drága érdemivel; és a'bóldogságos Szűz María az ő Szent Fiánál, kedves esedezésével. Amen.

HARMADIK PREDIKATZIO.

AZ Jób könyvében, chodálatos dolgokat mondott az Isten a'*Behemoth*-felől: kiről Sz. Gergely, és több Doktorok-is, azt írjak, hogy az Ördög: a'neve pedig, a'mint némellyek magyarázzak, annyit tészen, mint *Sok-féle oktalan-állatok*: azért, hogy minden állatoknak erőssége, kegyetlensége, és álnoksága fel-találtatik benne. és azokat, a'kiket birodalma-alá hajthat, sok-féle oktalan-állatokhoz hasonlókká akarja tenni. mivelhogy az Irás, a'Bűnősöket az oktalan-állatok nevével nevezi: rókáknak [a], disznóknak [b], ebeknek [c], oroszlányoknak [d], lovaknak [e], őszvérek-

k *Luc.* 1. 45.
l *Luc.* 1. 28.
m *Luc.* 2. 19.
n *Luc.* 2. 51.

a *Luc* 13. 62.
b *Matt.* 7. 6.
c *Pf.* 21. 17.
d *Pf.* 10. 8.
e *Tob.* 6. 17.

A

nek [f], tygriſeknek [g], medvéknek [h], farkaſoknak [i], párduczoknak [k], viperáknak [l], és egyébféle barmoknak. Mind a'két okért, a'mái Evangéliomban meg-érdemli a *Behemoth* nevet: mert ő-is ſok-féle oktalan-állathoz mutatta haſonlónak magát, egy nyomorúlt embert némává, vakká, és ſiketté tévén; és ugyan azon nyomorúlt embert, ſok-féle állatokhoz haſonlítván. Ő magát erős Medvének mutattya, egy ſzem-pillantásban úgy meg-nyomorítván az embert: kegyetlen Oroſzlánnak, minden könyörületeſség-nélkül bánván véle, meg-foſztván leg-főbb érzékenſégitől: álnok Rókának, úgy meg nyomorítván őtet, hogy ſemmi emberi eſzköz-által fel nem épűlhetne. mert ſem nyavalyáját meg nem mondhatta, hogy tanátſot kérdhetett, vagy ſegétſéget kérhetett vólna-, néma lévén; ſe nem láthatta az Orvoſt, vagy orvoſſágát, vak lévén; ſe nem halhatta annak haſznos tanátſát, vagy kedves vígaſztaláſát, ſiket lévén. A'nyomorúlt embert pedig, haſonlóvá tőtte a'néma Halhoz, a'vak vakondakhoz, a'ſiket aſpishoz. Azokáért, ſokat ſzólhatnánk e'gonoſz Behemotnak mindenik tulajdonſágáról: de, mivelhogy többet árt álnokſágával, hogy-ſem erejével, vagy kegyetlenſégével, e'moſtani Predikatzióban némelly meſterſéges Álnoſágit hozom-elő; és Orvoſſágit-is megmutatom; mivel máſutt chak azokról az ő álnokſágiról ſzóllottam, mellyekben a'vitézlő Hadnagyokat ſzokta követni.

[f] *Pſ.* 31. 9.
[g] *Iob*, 4. 11.
[h] *Eccli.* 25. 24.
[i] *Act.* 20. 29.
[k] *Ier.* 5. 6.
[l] *Matt.* 3. 7.

B

I. Az Ördögnek egy-néhány-féle Chalárdságit hozom-elő, azoknak Orvoſságival.

II. Egy fő Orvoſságról ſzóllok, és annak módgyát meg-mutatom.

III. Egy-néhány kűzönséges Orvoſságokat hozok-elő, mellyek az Ördögnek minden kiſértetі-ellen haſznoſok.

ELSŐ RESZE.

ELső Álnokſágát, véſzi a'Halászoktól, vadáſzoktól, madaráſzoktól; kik kűlömb-kűlömb-féle varſákat, horgokat, hálókat, és tőrőket, vagy kelepczéket vetnek: úgy hogy, ha eggyikét el-kerűli-is a hal, vad, vagy madár, a'máſikon, vagy harmadikon meg-akadgyon. Erről érthettyűk Habakuknak ama'mondáſát [m]: *Mindeneſtől fel-vonta azt a'horoggal, bé-vonta azt az ő varſájába, és őſzve-gyűjtötte az ő hálójába.* Mert az Ördög, mint a'Halász, némellyeket Elsőben, Horoggal fog, mint az apró halakat: értſed a'Horgon, a'Teſti gyönyörűſéget; melynek, úgy tetſzik hogy valami édeſſége vagyon, mint a'horgon-valo eledelnek, de belől halálos hegye vagyon. Ezzel az apródokat halászſza, kik a'Jóſzágos chelekedetekben keveſet nevekedtek. Az-után, a'Varſát veti-meg: értſed a'Gazdagſágnak kívánſágát-; melybe gyakorta azokat-is bé-keríti, a'kiken a'bujaſág nem fog. Harmadſzor, Hálóját terjeſzti-ki: melly a'Kevélyſég; és ſokkal többeket fog azzal, még azokat-is, a'kik a'gazdagſágot meg-vetették. Ezt jelentette Sz. János, mondván [n]: *Valami e'világon vagyon, a'Teſt kívánsága* (horog,) *és a'Szemek kívánsága* (varſa,) *és az élet Kevélysége* (hálo.) Ezen három dolgot, Három Hálónak nevezi Arany-ſzáju Sz. János [o]: és azt mongya; hogy igen ritkán találkozik, a'ki mindenikét el-kerűllye. Ez-ellen, jó Orvoſság a'Sz. Irás; melyben minden vétkek-ellen jeles példákat és mondáſokat találunk: de mivelhogy nem minnyájan tudgyák a'Szent Iráſt olvaſni; és, a'kik tudgyák-is, nem minnyájan értik; elég, ha azt az igaz Tanítóktól hallyák, és meg-tartyák. mert, a'mint Urunk a'mái Evangéliomban mondotta [p], *Boldogok, a'kik az Iſten igéjet halgattyák, és meg-őrizik azt.*

[m] *Habac.* 1. 15.
[n] 1. *Ioan.* 2. 16.
[o] *Hom.* 5. *Operis imperf.*
[p] *Luc.* 11. 28.

C

MÁSODIK Álnokſágát-is a'Halászoktól, és madaráſzoktól véſzi; kik a'horgot, és tőrt bé-fődik eledellel: a'vagy a'gonoſz Patikároſtól, ki a'mérget édes mézbe egyelíti. mert az Ördög-is, chak azt veti ember-eleibe a'mi kedves, a'mi pedig ártalmas, vagy bajos, el-rejti. A'Bűnben ha mi gyönyörűſég lehet, erőſſen fitogattya: de a'lelki-iſméretnek furdaláſát, az Iſten haragját, az örők kárhozatot, melly a'kevés gyönyörűſéget követi, el-titkollya. Ennek Orvoſſága az; hogy a'kígyónak, ne chak koronás fejét nézzük, hanem mérges farkát-is; a'Bűnnek nem chak kezdetit, hanem végét-is. mert, *Mit haſznál embernek, ha az egéſz világot meg-nyeri, lelkének pedig kárát vallya* [q]? A'ki marhát véſzen, nem chak imígy-amúgy tekintéli-meg, hanem valóban meg-nézi, forgattya, tapogattya; tudván, hogy a'chalárd kalmárok, a'jó marha-közibe roſzſzat egyelítnek: és a'hamis chaplárok, ha elsőben jó bort adnak, az-után a'sőpröſt-is meg-itattyák: és úgy, *az őrőm végét ſiralom foglallya-el* [r]. Gondold-meg azért, hogy a'Bűnnek gyönyörűſége el-múlik, és chak egy ſzem-pillantáſig tart: a'bűntétéſe pedig, és ſiralma, örökké meg-marad.

[q] *Matt.* 16. 26.
[r] *Prov.* 14. 13.

D

HARMADIK Álnokſágban, követi a'Tolvajokat: kik elsőben meg-foſztyák az embert, és az-után meg-is ſebesítik, hogy hamar ſegétſéget ne keresheſſen. Igy chele-

kodtek

kedtek a'tolvajok azzal, a'ki Jerusalemből alá-ment Jerikóba [s]. Az Ördög-is, minek-utánna az embert meg-foztotta a'lelki jótól a'bűn-által; kedvetlenné és resté tészi az imádságra, melyben segétséget kérhetne. Ez-ellen jó Orvosság, némelly rövid Imádságok; mellyeket úntalan elménkben forgassunk, és azokkal gyakorta fel-is kiáltsunk az Istenhez: úgy-mint, Ezekias Királlyal, mondván [t]: *Uram, erőszakot szenvedek; felelly-meg érettem*: vagy az Apostolokkal [u]; *Uram, szabadíts-meg minket; el-veszünk*. Azért mongya Arany-szájú Sz. János [x]; hogy a'kísértetek, erősbekké tésznek bennünket; és el-hitetik velünk, hogy az Istennel bátorságoson nyájaskodgyunk. mert a'ki láttya, hogy az ellenség reá támad, nagyobb kívánsággal fiet a'hoz a'ki meg-óltalmazhattya. Midőn a'gyermekek valamitől meg-rettennek, leg-ottan az annyokhoz futnak, és azoknak ruhájok-alá bújnak, és semmi-képpen el nem akarnak onnét távozni: Te-is azt chelekedgyed az Istennel. Ninch erősb fegyver az Ördög-ellen, az Isten segétségénél; mellyet az alázatos és buzgó könyörgés nyerhet-meg.

Az-okáért igen balgatagok, a'kik illyen veszedelmes dologban, magok okosságokban vagy erejökben bíznak, mint-ha az Isten segétsége-nélkül nem-is szükölködnének. mellyet még a'Pogányok sem javallottak; és afféle balgatag emberekről, iszonyú példákat hoztak-elő a'historiákban. Illyen bolond vólt *Ajax Telamónius*, a'mint *Sophocles* írja [y]: kinek midőn az attya azt mondotta vólna, hogy a'harczon az istenektől kérjen segétséget, nagy bolondúl azt felelte; hogy az Isten segétségével azok nyerik a'dolgot, a'kik magoktól erőtlenek: de a'ki vitéz, a'nélkül-is győzedelmes lehet. Ki az-után bolondoskodván, búsúltában maga fegyverével ölte-meg magát. *Capaneus*ról, azt írja *Aeschylus* [z], és *Papinius Surculus* [a]; hogy azt mondotta: Az erő és kard, mellyet tartok, az én Istenem. és [b]; Oh én jobb kezem, téged hílak ségétségűl, meg-útálván az isteneket. De mikor *Thebás*nak kő-falát meg akarná hágni, meny kővel agyon üttetett. *Mezentius*-is, a'mint *Virgilius* írja [c], a'jobb kezét, és dárdáját tartotta istenének: de hamar az-után meg-ölte *Aeneas*. *Flaminius* pedig, Romai fő Polgár-mester, a'mint *Silius Italicus* írja [d], az istenektől, sem tanátsot, sem segétséget nem akart kérni: de a'harczon meg-ölték a'Pœnusok. Az-okáért, jól mondotta a'Pogány *Virgilius* [e]; hogy, Senkinek semmit nem szabad reménlleni, az istenek (mondanám én, az Isten) akarattya-ellen. Es más Pogány Bölch: Az Isten segétségével, minden künyű; és az Isten akarattyából, a'fának gyenge ága-is hajó.

Innét vagyon, hogy az Ördög mindenkor igen ellenzette az Imádságot, és sok ellenségeket támasztott ellene. *Epicúrus*, ki Urunk szűletése-előtt három-százesztendővel élt, azt mondotta, a'mint *Cicero* írja [f]; hogy az Isten e'világra semmi gondot nem visel, hanem chak bölcheségében, és jó-vóltában gyönyörkodik: mellyel az Imádságot tellyességgel haszontalanná tötte. mert, mi haszna annak könyörgeni, a'ki semmire gondot nem visel? *Epicúrus*-után, a'*Peripateticus*ok azt mondották; hogy mindenek az Istentől el-rendelt Kételenségből lésznek; és azért haszontalannak ítélték ők-is az Imádságot; a'mint *Clemens Alexandrínus* írja [g], és *Orígenes* [h]. Ezeknek nyomán járnak a'*Calviniták*: mert ők-is mindent a'Kételenségnek tulajdonítnak, és az Imádságnak minden erejét el-vészik. Mert, a'minek kételenűl meg kell lenni, azt nem szükség kérni: a'mi pedig semmi-képpen meg nem lészen, azt heában kéred. Urunk szűletése-után, a'*Pelagiánus*ok, nem egy-általlyában mondották haszontalannak az Imádságot; de ollyat tanítottak, melyből nyilván következött, hogy nem szükséges: tudni illik, hogy ember maga erejével jól élhet, az Isten parancholatit meg-tarthattya, és az örök életet meg-nyerheti: mert, ha az úgy vagyon, mi szükség azokat mástól kérni? azért mongya Sz. Agoston [i]; hogy a'*Pelagiánus*ok, egyéb tévelygésök-között, az imádságot-is el akarták veszteni. A'*Begárdus*ok azt mondották; hogy a'Tekélleteseknek nem szükség az Imádság; a'mint felölök az Ötödik Kelemen Pápa írja [k]. *Ioannes Wicléfus* azt tanította; hogy az Isten mi-tőlünk nem kíván gondolatot, és szózatot: hanem, meg-elégszik a'Jó chelekedetekkel, mellyek elégségesek az üdvösségre, az Imádság-nélkül-is; a'mint *Thomas Waldensis* írja [l]. Néha pedig a'Jónak színe-alatt ostromlotta az Ördög az Imádságot. Mert egy *Adelphius*-nevű Eretnek azt tanította, a'mint a'*Tripartita Historiá*ban olvassuk [m]; hogy az Imádság elégséges a'bóldogságnak meg-nyerésére, még a'Keresztség-nélkül-is. A'*Messaliánus*ok pedig azt tanították; hogy szűnetlen kell imádkozni. mellyel az Ördög az Imádságot, mint lehetetlen dolgot, meg-akarta úntatni, és útáltatni. De mennyível inkább ellenzi az Ördög az Imádságot, mí annyival inkább szeressük; és, a'mennyíre lehet, gyakorollyuk, úgy mint hasznos és szükséges eszközét az üdvösségnek.

A
s *Luc.* 10, 30.

t *Isa.* 38. 14.
u *Matt.* 8. 25.
x *Lib. de Providentia DEI.*

B
y *In Mastigophoro.*
z *In Septem, ad Thebas.*
a *Lib.* 2. *Thebaidos.*
b *Lib.* 10. *Thebaid.*
c *Lib.* 10. *Aeneid.*
d *Lib.* 1. *Belli Punici.*
e *Lib.* 2. *Aeneid.*

C
Heu! nihil invitis fas quemquam fidere Divis. Tu nihil invitâ dices, faciésve Minervâ. *Horat.* A Iove principium.
f *Lib.* 1. *de Natura Deorum.*
g *Lib.* 5 *Stromat.*
h *Lib.* 2. *contra Celsum.*

D
i *Ep.* 106. *ad Paulinum.*

k *Extravag. de Hæreticis. cap.* 3.

l *Tom.* 3. *c.* 1. *&* 2.
m *Lib.* 7. *c.* 11.

A Pyratæ.

NEGYEDIK Álnoſágban, kőveti az Ördőg a' Tengeren-valo Kóborlókat; kik éjjel gyertyákat téſznek-ki, hogy a' tengeren-evező emberek, azt alítván hogy igaz partra mennek, kezőkbe akadgyanak. Így az Ördőg-is *Világoſságnak Angyalává változtattya magát* n, és valami jónak ſzíne-alatt challya-meg az embert. Így ſokakat erejők-fölőtt bőjtőltet, hogy, erejőkben meg-fogyatkozván, az-után ſemmi jót ne chelekedhesſenek: ſokakat ſzarándokſágra indít, hogy haſznosb jót mulattaſſon-el vélek, és valami vétekbe ejtſe. mert a' kik ſokat ſzarándokoskodnak, ritkán ſzentűlnek-meg. Ez-ellen Orvoſſág az; hogy a' kígyónak ártáſra-való álnokſága-ellen, azon kígyónak óltalmazó okoſſágát fogjuk paizúl; meg-tanúlván, mint kelleſſék a' jót a' gonoſztól meg-válaſztani; és meg-iſmérni a' két jó-kőzőtt-is, mellyik jobb és kedvesb az Iſten-előtt. Mellyet úgy tanúlhat-meg ember, ha gyakorta tanátskozik tűdós és Iſten-féló emberekkel, és azoknak tanátſát kőveti.

n 2. Cor. 11. 14.

B

ŐTŐDIK Álnokſágban, kőveti a' hamis Kalaúzokat; kik ſoha nem kővetik a' járt ősvént, és az ország útát, hanem mindenkor járatlan ősvényeket kereſnek; és, vagy jobra, vagy balra tártnak; és, által-útat akarván mutátni, veſzedelembe viſzik az embert. Az Ördőg-is, Néha hízelkedik az embernek, hogy a' bűnben tarthaſſa; el-hitetvén véle, hogy ſok jót chelekeſzik; a' kevés gonoſz-helyett, hogy ſokan kedvellik, és dícherik; hogy vétkeit az ifiúſágnak kell tulajdonítani; hogy még elég ideje vágyon a' Penitentzia-tartáſra; hogy az Iſten irgalmas, és őrőmeſt el-várja az embert. Néha pedig, fő-képpen halála orája, fölőttébb rettenti az embert, hogy kétſégbe ejtſe; emlegetvén az Iſtennek kemény Igaſſágát; a' meg-téréſnek nehéz-voltát, fő-képpen embernek vén-korában, mint-hogy hozzá ſzokott a' teſti győnyőrűſéghez, vagy egyéb féle gonoſzhoz, úgy annyira, hogy terméſzetté vált benne: és így, vagy vakmerő bizodalomra, vagy kétſégbe-eſéſre akarja vinni; hogy vagy imígy, vagy amúgy, a bűnben maraſzthaſſa. Kűlőmbet chelekeſzik az Iſten: úgy édeſget és biztat, hogy rettent-is; úgy rettent, hogy biztat-is: biztat az Irgalmaſſággal, rettent az Igaſſággal. Látván, hogy a' bűnos ember tetſzik magának, eſzébe juttattya vétkeit; hogy, eſzébe vévén veſzedelmes állapattyát, hamar meg-térjen: látván pedig, hogy a' félelem igen el-hatalmazott rajta, és kétſégbe akar eſni, az őnnen-maga ſok Irgalmaſſágát adgya eleibe; és fő-képpen, hogy az ő Sz. Fiát a' bűnősőkért küldőtte e' világra, hogy azokat az ő ſzent halálával meg-váltaná. és így, mindenkor a' kőzép úton vezeti. Sz. *Brigitta*, ki 1373. eſztendőben hólt-meg, egy *Robertus*-nevű Barátért könyőrgőtt az Iſtennek, hogy meg-ſzabadítaná a' bolondſágtól, melybe a' fölőttébb-valo bőjtőléſnek kívánſágából eſett vólt. Es a' Kriſtus, meg-jelenvén, azt mondotta néki: Egy gazda, munkáſt fogadott ſzőlőjébe, hogy azt meg-mivelné: ez, a' pénzhez-valo kívánſágból, ſok-napi munkát egy nap akarván végbe vinni, igen meg-erőltette magát, és meg-betegedett; és úgy a' ſzőlőnek nagyobb réſzét meg nem mivelhette, ſem a' pénzt meg nem nyerte. Így történt *Robertus*nak dolga, kiért te könyőrgeſz: ki meg-chalattatván az Ördőgtől, fölőttébb akart bőjtőlni. Melyből ki-tetſzik, hogy az Ördőg a' jó dolgokban-is tőrt vét, hogy az embert az igaz útból ki-viheſſe; tudván, hogy az igaz Jóſzágos chelekedet, ſem fellyebb, ſem alább nem jár; ſem killyebb, ſem bellyebb nem hág; ſem jobb kézre, ſem balra nem hajól: hanem igyeneſſen a' kőzép úton marad. Igy, hogy látta az Ördőg, hogy Júdas fölőttébb meg-bánta hogy el-árúlta az igaz vért, kétſegbe ejtette: látta, hogy *Origenes* igen kedvelli a' Szűzeſéget, el-hitette, hogy férfiútalanná tegye magát. Melly bolondſágot egyebek-is chelekedtek; a' mint Sz. *Baſilius* írja o.

C

o *Lib. de Virginit.*

Ez-ellen jó Orvoſſág; hogy ember el-hidgye, hogy a' fölőttébb-való mindenkor ártalmas; és a' ki az igaz útból ki-tér, akár jobra 's akár balra tartſon, haſonló kárt vall. Az Iſten népe mindenűtt azt mongya p: *A' kőzönſéges úton járunk, ſe jobra ſe balra nem térvén.* A' Nap, az ő fiának *Phaëton*nak, meg-engedte vólt kéréſére, hogy ſzekerébe űllyőn; de meg-parancholta néki, hogy az igaz kőzép útról, ſe jobra ſe balra ne térjen, ha veſzni nem akar: *Dædalus*-is, midőn a' fiának *Icarus*nak ſzárnyat chinált, meg-mondotta; hogy ſe fenn, ſe alatt ne járjon, hanem a' kőzep útat tartſa: mellyet, mint-hogy ſem *Phaëton*, ſem *Icarus* meg nem tartottak, azt írják a' *Poëták*; hogy az első tűzben, a' máſik vízben veſzett.

p *Num.* 20. 17.

Medio tutiſſimus ibis.

Továbbá; mint hogy azt mondók, hogy az Ördőg a' Jóſzágos chelekedetből-is tőrt chinál, jó Orvoſſág vólna, hogy mi-is az ő kiſértetit vennők paizúl: úgy-mint, mikor a' Bűnre azzal akar kiſztetni, hogy az Iſten irgalmas, és őrőmeſt meg-kegyelmez; mi azt mondanók néki: Szintén azért nem kell ellene véteni: mert az ő nagy Irgalmaſſága azt kívánnya és érdemli, hogy mindenben igyekezzűnk néki ſzolgálni, és ſemmi-

ben ellene ne vétsünk. Ha pedig kétségbe akár ejteni, az Istennek kemény és igaz Ítéletire emlekeztetvén: mí azt felelnők néki; hogy nem méltó kétségbe esni. mert az Isten igaz lévén, a'meg-térő bűnös embernek jó szívből-valo penitentziáját meg nem veti: és, hogy ha ekkídig-való bűneinkel haragra indítottuk, sokkal nagyobra inditanók, ha több bűnt chelekednénk, és fő-képpen ha kétségbe esnénk. Midőn némellyet azzal akarna az Ördög el-vonni az Isteni szolgálattól, hogy ő nem a' Választottak-közzül-való, és semmi-képpen nem üdvözül, akár-mit chelekedgyék-is; nagy okoson azt felelte: Sőt azért kell e'világon az Istennek szolgálnom, mivelhogy el-kárhozván, a'más világon nem szolgálhatok. Midőn másnak azt vetette vólna eleibe, hogy heában hadta-el a'testi gyönyörűséget, mellyet fel nem talál a'Szerzetben; azt felelte néki: En szintén azért hadtam-el e'világot, hogy magamat meg-foszthanám azoktól a'gyönyörűségektől; mellyek a'veszedelemre vittek vólna: és hogy azokért-is penitentziát tartsak, mellyeket ez-előtt világi állapatomban kereftem, és követtem. Azt írja *Nicéphorus* [q]; hogy *Diocletianus* idéjében, a Pogányok egy szép Szüzet fogtak-meg *Euphraſiat*, az igaz Hitről el akarván hajtani. De látván, hogy inkább akarna meg-halni, hogy sem el-hajlani, a'bordélyba küldötték: ki az Istent azon kérte, hogy útat mutatna néki, mellyel az Ördögöt meg-chalhatná, és a'Szüzeséghez a'Mártyromságot-is meg-nyerhetné. Midőn azért egy ifiú a'bűnre kisztetné, azt mondotta néki; hogy, ha Szüzeségében meg-óltalmazza, olly mesterségre tanittya, hogy semmi fegyver meg nem fogja; és hogy el-hidgye, elsőben-is ő rajta próbállya-meg. Engede az ifiú a'Szüznek: ki, viaszszat és olaj egyelitvén-össze, a'nyakát meg-kené, és azt mondá az ifiúnak, hogy valamint lehetne úgy vágná a'nyakát, és meg-látná az orvosságnak erejét. Hűn az ifiú a'Szüznek, és egy chapásban el-ütvén a'fejét, Mártyrrá tévé. És így az Ördög, a'maga határán győzettetett-meg; ki a'Szüzet azért vettette vólt a'bordélyba, hogy mind a'Szüzeségnek 's mind a'Mártyromságnak koronájától meg-foszthaná. Így kell a'tromfot tromfal ütni, és a'chalárdot meg-chalni.

HATODIK Álnokságban, az Irégyeket követi: kik, másnak illendő méltóságáért irégykedvén, és ellene nem álhatván, azon igyekeznek, hogy ereje- és érteke-fölöttvaló méltóságra vigyék; hogy arra elegendő nem lévén, nagyobbat essék. Az Ördög-is, kinek *Irégységéből jött a'halál a'föld kerekségébe* [r], irégyelvén a'mí első Szüleinknek jeles állapattyokat, és abból ki nem vethetvén őket; azt tettette, hogy nagyobra akarja őket vinni, és ollyanokká tenni mint az Istenek [s]. mellyet meg-kívánván, mivelhogy állapattyok-fölött vólt, abból-is ki estek a'miben vóltak. Ezzel azokat kísérti fő-képpen az Ördög, kik a'Bölchnek mondáſát nem fogadgyák [t]: *Magasb dolgokat magadnál ne kereſs, és erősbeket magadnál ne vizgally.* Mindenkor ellenek vólt az Isten a'Fenn-heazóknak, soha nem kedvellette a'rópülléſt. és midőn szükségesnek láttatott-is, inkább más chodálatos módon vezette Híveit, hogy-sem rópítette. Jákob, még az Angyalokat-is úgy látta, hogy a'lajtorján fel's alá jártak [u], nem rópültek, noha szárnyason irják őket. Midőn az Israël fiai nagy félelemben vóltak; előttök a'tenger, utánnok a'Farao serege lévén [x], nem rópítette őket Isten a'tengeren-által, mint a'gólyákat; hanem, két-felé választván a'tengert, száraz lábbal által-vitte őket. Midőn Habakukkal ételt vitetett Babyloniába Dánielnek, ki az oroszlánok-között vólt [y]: nem rópítette oda, hanem az Angyal-által, hajánál-fogva vitette. Azon módon küldötte Filepet-is a'Candaczes királyné Komornikjához [z]. Urúnk ő-maga-is, gyakorta ment hajón; soha nem rópült, még mikor menybe ment-is. Enok-is el-vitetett, Illyés tűzes szekérben el-ragadtatott, a'Szűz Maria menybe fel-vitetett: eggyik sem rópült. Kevessen igyekeztek a'rópülleſre: de azok sem mind jól jártak. Simon *Magus* rópülni akart az égbe: de, a'mint Sz. *Maximus* írja [a], szárnyat nyert, és szárát el-törte. *Dædalus Icarus*nak szárnyat chinált, mellyel a'vízbe hullott, és belé holt. Dávid, kívánta úgyan a'galamb szárnyát [b]; de az végre, hogy meg-nyughatnék: és az Aszszony állatnak, kit Sz. János látott [c], két nagy sas szárnyak adattak; de a'végre, hogy a'puſztába rópülne az ő helyére, és ott elmélkednék az Isteni dolgokról. Ezeken-kivül, nem olvaſtam senkinek szárnyát; és nem-is méltó, hogy senki kívánnya, ha meg nem akar esni.

Ez-ellen bizonyos Orvoſság, az Alázatoſság: melyben a'ki meg nem marad, igen meg-chalatik. Chúfos, és chodálatos példát ír *Martinus Del-rio* [d], egy *Gandavumi* Szüzről, ki sok ideig igen gyakorlotta az Imádſágot, és a'Szentségeket: de mint-hogy, vagy nem igen okos Lelki-atyára talált vólt, vagy lelki titkait nem közlötte véle, vagy tanátſát nem követte: az Ördög sok-féle jelenésekkel, a'Kevélységnek lelke-által, fel-fualkodtatta; és végre el-hitette, hogy érdemmel hasonló a'Szüz Máriához; és chak a'heával vagyon, hogy a'Szüzeségben magzattya ninchen: de, ha az el-kezdett szentségben

q *Lib.* 7. *c.* 13

r *Sap.* 2. 24.

s *Gen.* 3. 5.

t *Eccli.* 3. 22.

u *Gen.* 28. 12.

x *Exod.* 14.

y *Dan.* 14. 35

z *Act.* 8. 26.

a *Ser.* 5. *in Nativit. SS. Petri & Pauli.*

b *Pſ.* 54. 7.

c *Apoc.* 12. 14.

d *Lib.* 4. *Diſquiſit. Magic. c.* 1 *q.* 3. *ſect.* 5.

A

meg-maradna, azt-is meg-nyerné. Annyíba jutott, hogy egy-nehány eſztendeig gyónás-nélkül járúlt az Oltári-ſzentſéghez; el-hitetvén magával, hogy gyónáſ-nélkül nem ſzükölködik. Egykor a'templomban, a'Szentſéget várván, és az meg-ígért méltóſágért nagy buzgóſággal imádkozván, illyen ſzózatot hallott: Jó ſzívvel légy: tudgyad, hogy meg-halgattattál: magzatod léſzen, meg-maradván Szűzeſséged: menyből terhesűlſz meg. mert az Ördög, világoſság Angyalyának tettetvén magát, közösűlt véle. Haza-menvén, eſzébe vévé hogy dagad a'méhe: és idő jártában, mint-ha ſzűlni kellene, nagy fájdalmat ſzenvedett, és a'magzat-helyett, ſok iſzonyú ſzőrös férgeket vetett-ki; mellyeknek büdöſsége-miatt, chak nem el-ájúltak az emberek. És így késön vötte eſzébe, hogy a'kevélyſégért, a'Kevelyſégnek Fejedelme illendő jutalmat adott néki, hogy tanúlnának a'Szűzek fenn ne heazni.

B

HETEDIK Álnokſágával, követi a'fajtalan Iſiakat; kik, ha valakinek feleſége-vagy leánya-után leſelkelnek, hogy meg-ejtheſsék, azon meſterkednek, hogy igyeközetök ki ne tudógyék; és azt Uroknak, vagy Attyoknak meg ne jelentſék: tudván bizonnyal, hogy ha ſzándékok ki-tudódik, ſzégyent valnak. Az Ördög-is igen ſzorgalmatos, hogy álnokſágát titkon tartſa az ember, és ſemmi-képpen Lelki-attyának meg-ne jelentſe-; tudván, hogy ha ki-tudatik, porba eſik pechenyéje. Szép példát ír *Franciſcus Bencius* [e], és *Martinus Delrio* [f], egy *Mediolánumi* Szűzről; kinek éjjel meg-jelent az Ördög, Szent *Urſula* képében, kereſztes záſzlót hordozván ſok Szűzekkel-eggyütt; és imígyen ſzóllott néki: Látta az Iſten, és kedvelli igyekezetedet a'Szűzeſségnek meg-tartáſáról: de, mint-hogy nehéz az atyád házánál, a'ſok zúrzavar- és a'gonoſzra-való alkalmatoſság-között tiſztán meg-maradnod; az Iſten minket hozzád küldött, hogy a'Szűzek Klaſtromába vigyünk, a'hol, minden egyéb gondot hátra hagyván, az egy Iſteni ſzolgálatban foglald magadat. Látván ezt a'Szűz, és félvén az Ördög chalárdſágától, Kereſztet vetvén magára, azt mondotta; hogy ő méltatlan afféle látáſokra, és tiſzteletre: néktek-is nem ſokat hiſzek, és tartok álnokſágtoktól: azért, ha az Iſten követi vattok, ez Szent Ereklyéket, mellyeket a'nyakamon hordozok, tiſztellyétek. Minnyájan térdet hajtottak: és az-után inkább unſzollották, hogy ſieſſen vélek el-menni. Felele a'leánzo: Nem ſzabad ſemmi olly dolgot chelekednem, a'Lelki-atyám javallása-nélkül, kihez moſt étzaka nem mehetek: azért tí mennyetek hozzája, és az Iſten üzenetit beſzéllyétek-meg néki. én-is, ha meg-virrad, hozzája megyek, és tanátſot kérdek tőle. Halván azt az Ördögök, le-vették az ál-orczát, és meg-jelenték magokat, ſok gyalázatos ſzókkal illetvén a'Szűzet, és el-pironkodtak. A'Szűz pedig, chúfolván őket hogy chak ſzóval tudnának harczolni, az Iſtennek hálákat adott, hogy meg-óltalmazta a'chalatſágtól. A'hol látod, hogy egyéb elő-hozott Orvoſságokkal-is élt a'Leánzo; Kereſztet vetvén magára, meg-alázván magát, és méltatlannak mondván magát afféle tiſzteletre; nem hívén mingyárt a'Lélek-nek, noha jo dologra íntette elsőben; a'Szent Ereklyéket nála hordozván: de mint azoknál-is többet haſznált, hogy Lelki-attya híre-nélkül, ſemmit nem akart chelekedni. Azokáért, nékünk-ſem lehet annál jobb Orvoſságunk: és mihelyen azzal élünk, az Iſtennek gond-viſeléſét meg-érezzük, hogy nem hágy chalatſágba eſnünk.

C

NYÓLCZADIK Álnokſágában, az Orvoſokat követi az Ördög; kik mindenkor hoſszú élettel biztattyák a'beteget. noha gyakorta külömbet ítélnek, bizonyos jeleit látván a'halálnak. Mellyet azért chelekeſznek, hogy fizetésök meg-járjon. Az Ördög-is mindenkor hoſszú élettel biztattya az embert, hogy bízvásban vétkezzék, és a'penitentziát napról napra hallaſzſza: azonban pedig naponként tobzódgyék, fajtalankodgyék, más ellen fegyverkezzék, boſzſzonkodgyék, nyughatatlankodgyék. noha tudgya, hogy afféle dolgokkal rövidül az ember élete. Erről az Ördög chalárdſágáról, emlekezik Sz. *Baſilius*, és azt mongya [g]; hogy a'jelen-való időt, a'melly bizonyos, magának foglallya: a'jövendővel pedig, melly igen bizontalan, minket chalogat; hogy az övé meg-légyen, a'miénk pedig füſtbe menny en. a'mint naponként látt yuk, hogy ſokan, hoſszú életet ígérvén magoknak, mikor ingyen ſem vélik, el-rántyák alólok az gyéként. Úgy történt a Gazdagon; kinek ſok eſztendőkre el-tétetett javai vóltak; és lelkét arra izgatta, hogy nyugodgyék, egyék, igyék, vígan lakjék [h]: de chak egy napot ſem engedtek néki; hanem azon éjjel meg-kérték lelkét. Ez-ellen jó Orvoſság, a'Halálról-való gyakor és ſzorgalmatos gondolkodás; el-hívén bizonnyal, hogy, vagy várjuk mí a'halált, vagy nem, ő mindenütt kéſzen vár. Hogy azért kéſzületlen bennünket ne találljon, mí-is mindenkor kéſzen várjuk őtet.

D

KILENCZEDIK Álnokſágában-is az Orvoſokat követi: kik, minek-előtte el-kéſzíttſék orvoſságokat, meg-tapogattyák embernek homlokát, mellyét, ereit; hogy, meg-értvén a'betegnek minden állapattyát, jobban rendelheſsék az Orvoſságot. Az

[e] *In Annuis Societ.* 1590 *Provincia Mediolanenſis.*
[f] *Supra.*
[g] *Hom. de Exhortatione ad Baptiſmum.*
[h] *Luc.* 12. 19 20.

Ördög-

Ördög-is, minek-elötte meg-kísértse az embert, meg-vizgállya indúlatit, szokáſit, természetét; és úgy rendeli dolgát, a'mint alkolmatosbnak ítéli. A'kik hajlandók a'Kevélységre; bőchűlletes és tiſzteſséges dolgokkal édeſgeti: a'Főſvényeknek, gazdagſágot mutogat: a'Fajtalanokat, szép személyekkel chiklandozza: az Ehezőknek, ételt emleget. Erről-is az Ördögi álnokſágról, emlekezik Sz. *Baſilius*, és azt mongya [i]; hogy az embert, nem ő-magától kíſérti, hanem vagy természetinek indúlattyát veſzi eſzközűl, mint Kriſtusban az éhſéget; vagy a'gonosz kívánſágot, mint Judásban a'főſvényſéget. Sz. Gergely-is azt írja [k], hogy elsőben, mindennek meg-tekinti természetit, és úgy vétt tört néki. Es mint-hogy a vidámſághoz közel jár a'gyönyörködés; a'vidámokat, teſti gyönyörűſégekkel chalogattya; a'szomorúakat, haragra indíttya; a'félelmeſeket rettenti; a'kevélyeknek, hízelkedéſſel kedveskedik. mert nem könnyen fogná-meg a'főſvényt, ha torkoſsággal kíſértené; vagy a'fajtalant, ha pénzel kínálná. Erre pedig nagy okoſsága vagyon: mert, noha nem tudhattya az embernek szíve-gondolattyát; mindazáltal maga-viſeléſéből igen könnyen eſzébe véſzi az embernek indúlattyát: úgy hogy, ſemmi kopó, vagy tachkó, úgy fel nem találja nyomán a'nyúlat, mint az Ördög az embernek indúlattyát: és inkább mondhattya; hogy mindennek tudgya ſzája ízit, hogy-ſem az a'ſzakáts, ki azzal kérkedett, hogy, ha chak ſzemébe tekint-is az Úra vendégének, megítéli michoda ételt kedvell. Az-okáért, mindennek azt mondhattyuk [l]: *Attól a'kiá'te kebeledben alusſzik, meg-őrizd a'ſzádnak titkait.* Sz. Gergely, az Ördögöt haſonlónak mongya a'hoz, a'ki az egér-fogót oda helyhezteti, a'hol tudgya hogy az egerek gyakorta fel's alá járnak [m]. Ő-maga azt mongya az Ördög [n]; hogy *Meg-kerüli a'földet, és el-járja azt.* mert mindenekre vígyáz, és utánnok ólálkodik. Azért mondotta az Iſten az régi kígyónak [o]; hogy *Leſelkedni-fog ſarkunk-után.* mert indúlatinkat vizgállya; és az hoz az eſzközhöz fog, a'mellyet alkolmatosbnak lát. A'ki a hajót a'vízből ki akarja vonni; arra vígyáz, hogy valamelly kötele kezébe akadgyon. mert annál-fogva, könnyen ki vonhattya: az Ördög-is, a'kit meg akar chalni, erkölchére, vagy indúlattyára vígyáz; melynél-fogva, magához vonhaſſa. Azért mongya Sz. Jakab-is [p]; hogy, *Ki-ki kíſértetik az ő kívánſágától el-vonyattatván, és hitegettetvén.* mert, noha az Ördög a'fő kíſértő; mindazáltal fel-keresi a'kívánſágokat, és indúlatokat, és azoknál-fogva hordoz ide's tova bennünket.

Ez-ellen jó Orvoſságot mond a'Bölcs [q]: *Fiam, életedben próbáld-meg a'lelkedet: és ha gonosz léend, ne adgy hatalmat néki.* És Sz. Pál [r]: *Magatokat kíſértſétek-meg:* az-az, vizgállyátok-meg magatokat, és értekezzetek magatokról, michoda indúlatotok vagyon; mire vattok hajlandók: és, ha valamelly gonosz indúlatot találtok, ſzájára ne ereſzſzétek, hanem zabolán tartſátok, mint a'délczeg lovat, hogy valami-képpen meg ne ejtſen. A'Magunk-iſméretire pedig, leg-jobban a minden-napi Szám-vétellel juthatunk, mellyel lelkünk-iſméretit valoſágoſon meg-vizgállyuk és roſtállyuk; hogy, ha mi ſzemét vagyon benne, fel-találjuk, és ki sőpörjük. Két-féle Szám-vétel lehet pedig: Eggyik, Közönſéges; mellyel ember napjában egyſzer, vagy kétſzer, vagy többször is, ha módgya vagyon benne, minden chelekedetit, beſzédit, és gondolatit meg-próbállya és fontollya, ha az Iſten parancholati-ſzerént lőttek-e, vagy nem; melyről máſutt ſzóllottam, és módgyát mutattam. A'Máſik, Magán-valo: mellyel ember, valami bizonyos fogyatkozaſról véſzen ſzámot magától, hogy azt fel-találja, és ki-gyomlállya. Ezzel álhatunk fő-képpen az Ördögnek meg-mondott álnokſága-ellen. melynek módgyat ím meg-mutatom.

II. RÉSZE.

BIzonyos dolog, hogy minden emberben vagyon valami bizonyos fogyatkozás, melly a'több fogyatkozáſinak gyökere és kút-feje. Annak ki-irtáſára fordítani embernek minden igyekezetit, és ſzorgalmatoſságát, főlőtte igen haſznos. Mert, a'mint Tamás *de Kempis* mongya [s]; ha minden eſztendőben egy Vétket tellyeſséggel ki-gyomlálnánk, hamar tekélletes férfiakká lennénk: más-felől pedig, ha azt nem chelekeſzſzük, hanem, mind eggyütt ſok vétkek-ellen harczolunk, félő hogy kevés haſznot tészünk; és ſe eggyikének, ſe máſikának ki-gyomlálására nem érkezünk, és meg-únván a'héában-való munkát, tellyeſséggel félben-hádgyuk. Ha valaki azt ígérné, hogy igen meg-ajándékoz, ha egy öreg hajó-kötelet a'tő-fokon által-vonſzaſz; és reád hagyná, hogy olly meſterſéggel élly a'minéművel akarod: az én ítéletem-ſzerént, jobb módot nem találnál, mint ha a'kötelet ſonalanként el-bontanád, és ſzálanként által vonnád. A'mi ſok vétkeinkből, mint ſonalakból, egy öreg kötél lőtt, mellyet a'ſzám-vételnek fokán által-vonni igen bajos: de, ha eggyenként ſzedegettyük, könnyen által-vonhattyuk, és nagy haſznunkra következik. Egy iſiú Barát, meg-győzettetvén a'kíſértettől, ki-

állott

A

i In Reg. Brev. Reſponſ. 75.

k Lib. 29. Moral. c. 12.

B

l Mich. 7. 5.

m Libr. 14. Moral. c. 7.

n Iob. 1. 7.

o Gen. 3. 15.

p Iac. 1. 14.

q Eccli. 37. 30.

C

r 2. Cor. 13. 5

Supr. pag. 76.

D

s Libr. 1. de Imitat. Chriſti, cap. 15.

állott a'Szerzetből: az-után magába térvén viszsza-kívánkozott, de az a'gondolat háborgatta, hogy sok ideig nem érkezik oda, a'hol az-előtt volt. Kit egy vén Barát, imillyen Példa-beszéddel bátorított-meg. Egy embernek mezejét, az ő restsége-miatt, az tövis és bojtorján tellyességgel el-fogta volt: meg akarván azt tisztítani, a'fiát el-küldötte hogy azt végbe vigye. De látván az ifiú a'sok töviset és bojtorjánt, meg-ijedvén, hogy ki nem tisztíthattya, hozzá sem kezdett, hanem el-alutt a'mezőn; és azt egy-nehány nap chelekedte. Egy ollykor ki-menvén az attya, hogy meg-látná a'fia munkáját, látá hogy semmit nem munkálodott; és meg-értvén az okát, monda a'fiának: Jó fiam, minden nap chak egy ölynyit végy-előbbe; és sem erődben meg nem fogyatkozol, sem heában nem munkálkodol. Követé az ifiú a'jó tanátsot, és kevés idő-mulva az egész mezőt ki-tisztítá. Te-is jó fiam, úgy chelekedgyél, kevesenként munkálkodgyál, és el nem fogyatkozol: és az Isten meg-segétvén, rövid nap előbbi állapatodba helyheztet. Szavát fogadá az ifiú Barát a'vén jámbornak, és szorgalmatosan dolgához látván, nagy tekélletességre jutott az Istenek szent Malasztya-által. Midőn a Rómaiak az *Albánus*okkal a'birodalmon veszekedtek, és mind két-félől sokan vesztek, azt végezték, a'mint *Julius Florus* [t], és *Titus Livius* [u] írja; hogy mind két-felől hármat válasszanak; és azok megharczolván, a'győzedelmesé lenne a'birodalom. A'Rómaiak, harom *Horatius* atyafiat választottak; az *Albánus*ok pedig, három *Curiátius* atyafiat. Kik harczolni kezdvén, két *Horátiust* meg-ejtének a'*Curatius*ok, és ők mind hárman meg-sebesülének. Látván a harmadik *Horátius*, hogy egyedül maradott, noha seb nem volt rajta; mindazáltal a'három sebes ellenséggel nem mert eggyütt szembe-állani, hanem meg-futamodott. és látván, hogy az ellenség nem eggy-aránt érkezik utánna; meg-tért, és eggyenként könnyen meg-győzte, és meg-ölte őket; nem annyit tulajdonítván erejének, mint okosságának.

t Lib. 1. c. 3.
u Libr. 1. ab Urbe condita.

Így kell azért nékünk-is chelekednünk: e'Lelki hadakozásban, eggyen-ként meggyőzhettyük a'vétkeket, mellyeket mind eggyütt meg nem győzhetnénk. És mivelhogy ennek a'Szám-vételnek vége, a'véteknek tellyes meg-győzése, és ki-gyomlálása, a'mint mondám: azt nem úgy kell értenünk, hogy, a'melly vétket illyen módon meg-győzünk, többé ellenünk nem támad; hanem, hogy nem lészen annyi ereje mint az-előtt; se véletlen reánk nem támad hogy eszünkbe ne vehessük, és ismég le ne ültethessük: mert az Király-is, nem chak akkor mondatik ellenségét meg-győzni, midőn tellyességgel úgy el-rontya, hogy többé ellene nem támadhat; hanem, midőn annyiba hozza, hogy nem könnyen támadhat-ellene; és, ha ellene-támad-is, könnyen eleit-veheti és meg-nyomoríthattya. Hasonló pedig ez a'Szám-vétel a'hadakozáshoz: az-okáért, hogy abban hasznosan munkálkodhassunk, a'jó Vitéz Hadnagyoknak példáit követsük egy-nehány mesterségben.

Elsőben: Midőn a'Hadnagyoknak sok-féle ellenségök vagyon, nem hadakoznak mind-eggyütt azokkal; és azt-is jól meg-gondollyák, mellyik-ellen kelletsék elsőben hadakozni. Melyben, egy nehány dologra néznek.

I. Hogy az, ugyan valóban Ellenség légyen, és ne chak valami gyanóságból; hogy valami-képpen barátyának ne ártson, és magának ellenséget ne szerezzen; az mint Hanon chelekedett: ki el-hívén szolgainak szavát, a'Dávid követit kímeknek ítélte, és úndokúl meg-chúfolta, és Dávidot barátyából ellenségévé tötte, maga veszedelmére [x]. Hasonló-képpen, a'mi-ellen hadakozni akarunk e'Magán-valo szám-vétellel, nyilván-való Vétek légyen, és ne chak vélekedés-képpen. mert külömben, a'konkollyal a'búzát-is ki-szaggatnók [y]. Így, a'ki takarékosan él, és állapattya-szerént viseli magát, ruházattyában, asztala tartásában, némelly hízelkedőnek szavára azt vélhetné hogy fösvény: és a'fösvénységet ki akarván gyomlálni, tékozlóvá lenne; és a'jó-helyett, a'gonoszt választana; a'kit szeretni kellene mint bárattyát, üldözné mint ellenségét. A'vagy, a'ki Józanságért a'vendégséget kerülné, és azért parasztnak, vagy barátságtalannak ítélné valami chelchapo; azt el akarván kerülni, tobzódóvá és részegessé lenne.

x 2. Reg. 10. 4.
y Mat. 13. 29

II. Arra vígyáznak a'Hadnagyok; hogy fő-képpen a'leg-gonoszbak- és ártalmasbak-ellen hadakozzanak, kik egyebeknek-is fejei: mert azokat meg-győzvén, könyű az többit meg-verni. Így chelekedett Júdit: ki Holofernest meg-ölvén, a'több Assyriusokat mind meg-szégyenítette [z]. A'Syriai Király-is meg-parancholta volt az ő fejedelminek [a], hogy ne vínnának se kichíny- se nagy-ellen, hanem egyedül az Israël királya-ellen. Így kell nékünk-is chelekednünk, a'mint Arany-szájú Sz. János mongya [b]; hogy, a'melly fogyatkozás inkább győtör bennünket, azon legyünk, hogy azt lelki fegyverrel ki-vágjuk. *Cassiánus*-is azt írja [c]; hogy a fő Vétek-ellen légyen leg-szorgalmatosb gon-

z Judith. 13. 10. & cap. 15. 1.
a 3. Reg. 22. 31.
b Hom. 73. ad Popul.
c Collat. 5. c. 4.

dunk,

dunk, és az-ellen intézzük mind böjtölésünket, 's mind foházkodásinkat, mind vígyázásinkat, 's mind imádságinkat. Es midőn eggyet affélét meg-győzünk; máft hasonlót keresünk, és az-ellen-is úgy vitézkedgyünk. mint a'kinek sok vadakkal kellene mind-eggyütt meg-víni, elsőben-is az erősbre támadna: mellyet meg-győzvén, a többit könnyebben el-fogyathatná. Ezt nem chelekedte Saul, meg-tartván az Amalek királyát Agágot, és az Isten meg-vetette [d]. Valamíg a'fő Ellenség lábán vagyon, mind addig bizontalan a'diadalom; mert az, könnyen helyére állathattya a'vitézlő népet. Midőn a'Hunyadi János hadát a'Törők meg-verte, de ő meg-szabadúlt; az egész Országinkább örvendezett az ő meg-maradásán, hogy-sem a'többinek el-veszésén bánkodott: reménlvén, hogy az egy Fő Hadnagy, mindeneket helyére hozhat. Mi következzék a'fő Hadnagynak el-veszéséből, nem régen meg-mutatta a *Buquoi* veszése Új-vár-alatt, és *Dampiré* Posony-alatt: a Sz. Irásban pedig, Goliáté, és Holofernesé.

d 1. Reg. 15. 23.

III. Arra vígyáznak, hogy azok-ellen fordíttsák leg-nagyobb erejőket, a'kik az Várból ki-űtnek, chatáznak, és kárt tésznek; azokkal nem igen gondolván, a kik a várba rekeszkednek. Így chelekedett Dávid, meg-űzvén az Amaleczitákat, kik Siczelegre-űtöttek volt, és marhájokat s feleségőket az ő vitézinek el-vitték volt [e]. Abrahám-is meg-űzte a Királyokat, kik el-vitték volt Lótot, az ő marhájával [f]. Ollyanok légyenek a'Vétkek-is, hogy ki-mutassák magokat az emberből, és ne chak szívében, vagy gondolattyában maradgyanak. mert nehéz affélékre vígyázni; nagy szorgalmatosságot kíván, és kevés a'haszna.

B

e 1. Reg. 30. 2
f Gen. 14. 16.

IV. Igen vígyáznak azokra, a'kik gyakrabban nyughatatlankodnak; a'mint Dávid chelekedett Goliáttal, ki reggel és estve, negyven napig pirongatta az Israël népét [g]. azért meg-vítt vele Dávid, és meg-szégyenítette. A'Vétkek-is ollyanok légyenek, mellyek gyakrabban háborgatnak, és veszedelmesben kísérgetnek: mert a'mellyek ritkán ingerlenek, hamar el-felejtyük, és nem olly igen vígyázunk reájok; a'mint a'ritkán ki-űtő ellenségre-is, ninchen igen nagy vígyázás.

g 1. Reg. 17. 16.

MÁSODSZOR: A'Hadnagyók, az űtközet-előtt, a'vitézeket szép okokkal bátoríttyák, elejőkbe adván, mennyi kárt tőtt az Ellenség, mennyi nyereségők lészen, ha azt meg-győzik; melly gyalázatos légyen ollyan alá-való ellenségtől meg-győzettetni; melly dichőséges légyen a'diadalom. Így bátorították egy-mást a'Filistæusok, mondván [h]: *Erősödgyetek-meg, és emberkedgyetek Filistæusok: hogy ne szolgállyatok a'Zsidóknak, a'mint ők-is szolgáltak nektek: erősödgyetek-meg, és harczollyatok. Harczolának azért a'Filistæusok, és meg-verék Israelt.* Mi-is, minek-előtte valami Vétek-ellen hadat kezdünk, bátorítsuk magunkat: meg-gondolván annak ártalmas-voltát, minémű gyalázat légyen, a'Krístus Iskolájában tanúlt viteznek, attól meg-győzettetni; minémű chendesség, és lelki haszon követi a győzedelmet, és egyéb efféle dolgokról elmélkedvén.

C

h 1. Reg. 4. 9.

HARMADSZOR: Az okos Hadnagyok, nem bízván magok erejében, egyebektől-is segétséget kérnek, fő-képpen tudós és jó akaró Hadnagyoktól; a'mint Akáb Jósafattól [i]. Mi-is segétségűl hívjuk Isten-után a'Szenteket; fő-képpen azokat, kik, azon hadakozásban jól viselvén magokat, az Ellenséget meg-győzték; de úgy, hogy a'boldogságos Szűz Máriát, és az őrizó Angyalt, soha ki ne hadgyuk a többi-közzűl.

i 3. Reg. 22. 4.

NEGYEDSZER: A'jó Hadnagyok; semmi alkolmatosságot el nem múlatnak: az Ellenségnek erejét meg-kímlik, chatáznak ellenők; ha mi fogyatkozás vagyon táborokban, helyére viszik; a'vétkeket meg-büntetik, a'febeséket meg-gyógyíttattyák. Mí-is egy-néhány dologra gondot viselly ünk: I. Az időt meg-tartsuk: úgy hogy, Reggel el-végezzük magunkban, hogy az nap, Isten segétségével, attól a'vétektől meg-tartóztattyuk magunkat. Délben, meg-lássuk mint viseltük magunkat: ha jól, hálát adgyunk Istennek; és a'jó szándékot meg-újíttsuk, hogy az-után-is azt chelekeszszük: ha pedig nem jól, meg-szánnyuk bánnyuk vétkünket, bochánatot kérjünk, és el-tekéllyük magunkban, hogy jobban vígyázunk, és vitézkedünk. Estve, szintén úgy chelekedgyünk. Ezt a'három időt ajánlya Dávid, maga példájával, mondván [k]: *Estve, és reggel, és délben beszéllek, és hírt tészek* (fogyatkozásimról,) *és meg-halgattya az én szómat* (hogy kiszabadíttson azokból.) Dániel-is [l], napjában *Három időben hajtotta-meg térdeit, és imádkozott, és vallást tőtt az ő Istene-előtt*: tudni illik fogyatkozásiról, és azokért bochánatot kért. II. Az esetnek számát fel-jegyezzük, hogy annyival szorgalmatosban vígyázzunk. III. Egy napot a másikkal, a'hetet a'héttel, a'hónapot a'hónappal egybe-vessük: hogy könnyebben eszünkbe vegyük, ha nevekedünk-e a'jóban, vagy hátra-mászunk: minden nap meg-gondolván, mit chelekedtél, úgy-mond Sz. *Basilius* [m], az előbbi nappal egybe-vesséd; és azon igyekezzél, hogy mindenkor jobbúlly. Azont mondgya Sz. Bernárdis [n], és Arany-szájú Sz. János [o]. IV. Valamennyiszer eszünkbe vészük, hogy meg-

D

k Ps. 54. 18.

l Dan. 6. 10.

m Serm. de Renuntiatione hujus vitæ, tom. 2.

n In Speculo Monachorum, tom. 2.

o Hom. 11. in Genes.

A

estünk, leg-ottan meg-bánnyuk; és ha egyedül vagyunk, a' bánatnak jelét-is adgyuk, mellyünket ütvén, vagy más módon: mint a' vitéz, ha érzi hogy seb esett rajta, leg-ottan bé-köti. V. Ha láttyuk, hogy a' jóban nem nevekedünk: magunknak bizonyos büntetést rendellyünk, és annak bé-tellyesítésében szorgalmatosok legyünk.

Ötödször: Midőn a' Hadnagyok valamelly Várast meg-vésznek, vagy hadat meg-vernek: azon az egy helyen nem hevernek, hanem előbb mennek, hogy más várast szállyanak-meg; de úgy, hogy az előbbieket ne hadgyák tellyességgel pusztán, hanem óltalomra-való vitézeket rendelnek belé, hogy az Ellenség viszsza ne vegye. Mi-is, ha valamelly Vétket meg-győzünk, más-ellen kell hadakoznunk; de úgy, hogy az előbbire-is vígyázzunk, hogy erőt ellenünk ne vehessen. Ezeket ha valóban meg-cheleked-gyük, kevesét nyér rajtunk az Ördög az ő álnokságával, ha szintén tudgya-is indúlatunkat. És ezek az Ördögnek, kivált-képpen való Álnoksági-ellen, a' tulajdon Orvosságok.

III. RESZE.

B

Ezeken-kivül, más közönséges Orvosságok-is vannak, mellyek minden Álnokságiellen alkolmatosok. Mellyek-közzül egy-néhányat elő-számlálok.

Első az; Hogy az Ördögnek soha ne felellyünk, se ne vetekedgyünk véle. Az Istennek, és az Ördögnek, soha nem kell felelnünk: az Istennek; mert a mit parancsol, minden hallasztás-nélkül meg kell chelekednünk, és minden értekezés-nélkül végbe-vinnünk: az Ördögnek pedig; mert mindenkor veszedelmünkre igyekezik, ha szintén jónak láttatik-is a' mit előnkbe ád: azért kérdezkedés- és felelés-nélkül meg kell vetnünk. Innét

p Isa. 4. 7. mongya Sz. Jakab p: *Engedgyetek az Istennek* (semmit nem kérdezkedvén,) *ellene állyatok pedig az Ördögnek* (semmi nem hívén néki, mindenben ellene-mondván,) *és el-fut tőletek*; mert, ha felelgetni kezdünk, vagy disputálni, úgy járunk mint az első Szüléink; kiktől, úgy tetszett, hogy nem nagy dolgot kívánt elsőben, de igen meg-ejtette őket.

Második az; Hogy, minek-előtte az Ördögi kísértet reánk érkezik, fel-fegyverkezzünk-ellene, és minden módon ellene-mongyunk, akár-minémű légyen: mert a' melly nyilat távúl meg-látunk, künnyebben el-kerülhettyük. Erről érthettyük a' Bölchnek

q Eccli. 11. 27. intését q: *A' jók napján, el ne feletkezzél a' gonoszokról.* és r; *Emlekezzél-meg a' szegénységről a' bővelkódésnek idején.* Erről szólván Arany-száju Sz. János azt mongya s; hogy Jób, azért

C vólt álhatatos a' háboruságokban, mert, mikor gazdag vólt, magára várta a' szegény sé-

r Eccli. 18 25 get; mikor egésséges vólt, magára várta a' betegséget; és mikor haknak attya vólt, ma-

s Hom. de Avaritia. gára várta azoknak halálát. A' Pogány *Séneca*-is azt mongya t; hogy nem egyéb az oka,

t Libr. de Consolat. cap. 9. hogy a' nyomorúságban fölöttébb bánkodunk, és sírunk, hanem, hogy semmi háborúságot előttünk nem hordozunk; és a' hoz nem készülünk, minek-előtte rajtunk történik. Mindenen meg-eshetik, a' mi valakin meg-esett. Ezt jelenti a' közönséges Példa-beszéd-is: Bóldog várás az, melly a' békeségnek idején gondolkodik a' hadról.

Harmadik az; Hogy az igaz Keresztyén Hitben meg-maradgyunk, és a' Keresztyén Anyaszentegyháznak Szentségivel éllyünk. Mert bizonyos dolog, hogy sokkal künnyebben meg-chalatkoznak a' Tévelygők a' Híveknél; és sokkal nagyobb hatalma vagyon az Ördögnek a' Tévelygők-ellen: ki a' Varázlókat-is ott szaporittya fő-képpen, azhol az Eretnekség inkább el-hatalmazik. Miért kövesse pedig a' Varázlás az Eretnekséget, egy-néhány Okát mongya *Martinus Del-rio* u, mellyeket az ő Mesterétől *Ioannes Maldonátus*tól hallott. I. Az; hogy az Ördögnek, az Eretnekekben vagyon lakó-helye, mint régenten a' Bálványokban. Mert jól mongya Sz. *Ierónymus*; hogy, látván az Ördög, hogy el-hányattak a' Bálványok, mellyekben az-előtt lakott, gonoszb Bálványokat épitett az Eretnekek szívében, a' Sz. Irásból, azt hamissan magyarázván nékik. *Cassiánus* azt irja x; hogy ő-maga hallotta, hogy az Ördög meg-vallotta, hogy ő szerzette az istentelen tudomány *Arius*- és *Eunomius*-által. II. Oka az; hogy minden Eretnekség, elsőben sebes, és erőszakos, de sokáig egy helyben nem marad: mert az Istennek gond-viselése-is azt kívánnya, hogy az emberek eszökbe vehessék a' hamisságot; és a' hamisságnak természeti-is azt hozza magával, hogy sokáig az Igasságnak ál-orczáját nem hordozhattya. Azokáért, szükség, hogy minden Eretnekség, ha az igaz Hitre, melytől el-pártolt, nem tér, vagy az Ördögös tudományra hajollyon, vagy nyilván-való istentelenségbe merüllyön, hogy az Isten-felől semmit ne hidgyen. Oka pedig ennek az; hogy az emberek, vagy az elmének fel-fualkodásából lésznek Eretnekekké, nem akarván egyebet hinni, hanem a' mit látnak: vagy az Újság kereséséne nyughatatlanságából. Az elsőkben, meg-hűl a' buzgóság, mellyel a' magok feje találmányát Igasságnak ítélték, és setétségnek kezdik alítani; és kétségbe esvén, hogy másutt sem találhattyák az igaz világosságot,

u In Prologio Disquisition. Magic.

D

x Collat. 7. cap. 32.

tellyes-

tellyeſséggel ſemmit nem hiſznek. A' más rend-bélieket pedig, midőn meg kezdnek avúlni az Ujſágok, azon nyughatatlanſág arra viſzi őket, hogy az Őrdőggel czimborállyanak, és azoktól tanúllyanak új tudományokat. III. Természet-ſzerént az éhſéget a' dög-halál követi; mert az éhſégben, kénſzerittetnek az emberek ártalmas eledelekkel élni, melyből meg-veſzvén az emberben-valo nedveſségek, a' dög-halált nemzik: azon-képpen, mivelhogy az Eretnekſégben, az Iſten ígéjének drága eleſségében nagy fogyatkozás vagyon, az emberek az Irásnak hamis magyarázatival élnek, és végre az őrdőngős tudományokra jutnak; mellyek a' Léleknek dögleletes betegſégi. IV. A' Bordély-gazdája, látván valamelly gonoſz ſzemélynek ſzíntelenſégét, kinek az-előtt ſzépſégével kereskedett, kerítővé téſzi: az Őrdög-is, mikor az Eretnekſégnek úgy el-vész első ſzíne, hogy az embereket el nem tévelyíthetni; az Eretnekeket őrdőngős Varázlókká téſzi, hogy a' lelkeket a' bordélyba vigyék. Ezeket mind kűnyű vólna meg-mutatni a' *Lutheriſták* és *Calviniſták* tévelygéſében; és akár-ki-is meg-tapaſztalhattya. Az-okáért abban nem ſzükſég munkálkodnunk. Hanem azon kérjük a' kegyes JÉSUST, hogy az igaz Hitben meg-tartván bennűnket, a' gonoſz Őrdőgnek kíſérteti-ellen erőt adgyon; és az ő ſzent Malaſztyában meg-tartván, minden jóra vezérellyen, és az őrők dichőſégbe vigyen minnyájunkat. Amen.

BÖJT NEGYEDIK VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. IÁNOSNAK VI. RÉSZÉBEN, v. 1.

AZ időben: JÉSUS a' Galilæai tengeren-túl méne, melly a' Tiberiáſé: és követi vala őtet nagy ſokaſág, mert láttyák vala a' jeleket, mellyeket chelekeſzik vala azokon kik betegek valának. Fel-méne azért JÉSUS a' hegyre: és ott űl vala az ő Tanítványival. Közel vala pedig a' Húſvét, a' Zsidók innepenapja. Mikor azért fel-emelte vólna ſzemeit JÉSUS, és látta vólna hogy igen nagy ſokaſág jőne hozzája, monda Filepnek: Honnét véſzűnk kenyereket, hogy ezek egyenek? Ezt pedig mongya vala kiſértvén őtet: mert ő tudgya vala mit vólna chelekedendő. Felele néki Filep: Kétſzáz pénz-árra kenyér nem elég nékik, hogy ki-ki mind chak valami keveſet végyen-is. Monda néki egy a' Tanítványi-közzűl, András, Simon Péternek a' báttya: Vagyon itt egy gyermek, kinek öt árpa-kenyere vagyon, és két hala: de ezek mi-chodák ennyi-között? Monda azért JÉSUS: Telepittſétek-le az embereket. Vala pedig ſok ſzéna azon a' helyen. Le-telepedének azért a' férfiak, ſzám-ſzerént úgymint öt-ezeren. Vévé azért JÉSUS a' kenyereket, és mikor hálákat adott vólna, el-oſztá a' le-telepedteknek: haſonló-képpen a' halakból-is a' menyit akarnak vala. Hogy pedig be-telének, monda a' Tanítványinak: Szedgyétek-fel a' mellymorzalékok meg-maradtak, hogy el ne veſzszenek. Fel-ſzedék azért, és tizen-két koſárt töltének-meg az öt árpa-kenyér hűlladékiból, mellyek meg-maradtak vala azoktól a' kik őttek vala. Azok azért az emberek, mikor látták vólna a' jelt mellyet JÉSUS chelekedett vala, mondának: Hogy ez bizonyára a' Próféta, a' ki e' világra jövendő. JÉSUS azért midőn eſzébe vőtte vólna, hogy el-jőnének, hogy meg-ragadnák őtet, és Királlyá tennék őtet; iſmég a' hegyre futa maga-egyedűl.

A

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

AZ RÉGI Bőlcheknél kedves mondás vólt: *Sequere DEUM*; kővesd az Istent. és nem ok-nélkűl: mert az ember, elégtelen lévén a' maga igazgatására, illett hogy Kalaúzt keresne. Ollyat pedig, a' kit bizváſt követhetett vólna, nem talált többet az Istennél: ki, véghetetlen bőlcheségéért, meg nem chalatkozhatik; véghetetlen jó-vóltáért pedig, meg nem chalhat. Illyés Próféta az Izraël fiait erre akarta tanítani, midőn azt mondotta [a]: *Meddig ſántikálsz két-felé? Ha az Úr az Isten, kővesſétek őtet: ha pedig Báal, kővesſétek azt.* mint-ha azt mondotta vólna: Máſt az Isten-kivűl nem jó követni; az Isten pedig chak eggy: az okáért, válaſzſzátok-el ki légyen az, és kővesſétek azt. Noha pedig mindenkor követhette ember az Istent, benne lévén a' természet-szerént-való okoſság, mellyel a' gonoſzt a' jótól meg-válaſztathatná; és véle lévén az Istennek malaſztya, hogy a' gonoſzt meg-vetvén, a' jót követhetné: mindazáltal, ſokkal künnyebben követhette, midőn az Isten, emberi-teſtbe öltőzvén, mind ſzavával, 's mind példájával oktatta, és vezette az embert. Ezt a' nagy kegyeſséget meg-jövendőlte Iſaías, mondván [b]: *A ſzemeid látni ſogják a' te okitódat. És a' füleid meg-hallyák a hátad-megett-íntőnek ſzavát: Ez az út; ezen járjatok: és ne hajollyatok, ſe jobra, ſe balra.* Ezért mondotta Urunk [c]; hogy *ő az út, az igaſság, és az élet*: az-az, az igaz életre-vivő igaz Út. És [d]: *En vagyok e' világnak világoſsága: a' ki engem követ, nem jár a' ſetétſégben, hanem az életnek világoſsága léſzen ő-nála.* Melyben hogy mi-is részesűlhesſünk, a' mái ſokaſsággal követsük a' Krisſtuſt, lelki tanúſágokat vévén az Evangéliomból.

B

b Iſa. 30 20. 21.

c Ioan. 14. 6.

d Ioan. 8. 12.

I. Urunk Kérdéſének Okait adom.

II. Szóllok az Apoſtolok feleletiről.

III. Meg-magyarazom az Urunk parancholattyát, és chelekedetit.

ELSŐ RÉSZE.

C

NEm ok-nélkűl kérdhetné valaki; Mi okból követte Urunkat a' mái nagy ſokaſság? Felelet. Az Evangeliſta azt írja [e]: *Mert láttyák vala a' Jeleket.* De Urunk máſt láttatik mondani [f]: *Bizony, bizony mondom néktek; Keresſtök engem, nem hogy a' Jeleket láttátok, hanem hogy őttetek a' kenyerekben, és meg-élégedtetek.* Ninch ebben ſemmi ellen-mondás: mivelhogy Urunk kűlömb-kűlömb-féle Okokért chelekedte a' Chodákat. I. Fő-képpen, hogy magát Isten Fiának, és igaz Istennek mutatná; és az ő-ſelőle-való igaz Hitet, az emberek ſzívébe plántálna, melly az őrők Bóldogſágnak fondamentoma. Innét írja Sz. János [g]; hogy Urunk az első Choda-tételével, *meg-jelentette dichőſégét*; *és hittek ő-benne a' Tanítványi.* II. Hogy a' nyomorúltakon könyőrűlvén, azokat meg-gyógyítaná, vagy egyéb-képpen ſzükſégőkben ſegétené; a' mint ő-maga jelentette a' máihoz haſonló Choda-tételben, mondván [h]: *Szánom a' ſereget: mert imé már harmad napja hogy velem vannak, és ninch mit enniek: és ha éhen bochátomel őket házokhoz, el-fogyatkoznak az úton: mert némellyek közzülők meſsziünnen jöttek.* III. Hogy valami más nagyobb dolgot példázna, és jelentene: mint mikor teſti betegeket gyógyított, Lelki Orvoſnak jelentette magát; a' mint hogy annak-is nevezte magát [i]; és a' Lelki orvoſlását, a' teſti gyógyítáſsal bizonyította [k]. E' mái Evangéliomban pedig, a' meg-ſzaporíttatott kenyérrel az éhezőket táplálta: nem hogy magát meſterſéges ſűtőnek mutatná, ki kevés liſztből ſok kenyeret tudna ſűtni; hanem, hogy a' lelkeket Mennyei kenyérrel táplállya: és azért, a' mái Evangéliom-után, a' mennyei eledelről, az ő Sz. Teſtének Vérének vételéről szóllott, és annak haſznát meg-magyarázta. holott a' Kenyérnek látható és tapaſztalható ſzaporitáſából, akárki-is el-hihette, hogy Lelki Kenyeret-is adhatott. Mert az, a' ki őt árpa-kenyérrel annyi ezer embert meg-elégíthetett, és nem kevesebb maradott-meg abban mint az-előtt vólt, az ő Sz. Teſtét-is eledelűl adhatta, úgy hogy az el nem fogyna, hanem éppen meg-maradna; a' mint Arany-ſzáju Sz. János mongya [l]. mert ez-is főllyűl haladgya az emberi erőt; meg-előzi az elmét; és chak az Istennek mindenható erejétől lehetséges. IV. Hogy nékűnk példát adna az Atyaſiúi ſzeretetre, hogy ſzükölkődő felebarátűkat meg-ſegétenők: a' mint a' mái chelekedetével arra tanított, hogy az éhezőket táplállyuk; el-hívén, hogy azzal meg nem szegényűlünk, hanem inkább meg-gazdagodunk; a' mint az Apoſtolok, az őt árpa kenyérért, tizẽ-két koſár morzalékot ſzedtek-fel.

D

e Ioan. 6. 2.

f Ioan. 6. 26.

g Ioan. 2. 11.

h Mar. 8. 2.

i Matt. 9. 11.

k Matt 9. 2. 3.

l Hom. 45. in Ioan.

És jóllehet Urunk a' Chodákat, fő-képpen, a' mint mondám, az első Okért chelekedte: mindazáltal, az emberek nem arra figyelmeztek fő-képpen, hanem a' teſti jó-téteményre, a' teſti egéſségre, és eleſségre. És így, ninchen ſemmi ellen-mondás az Evangeliomban. mert, a' hol az Evangeliſta azt mongya, hogy a' ſokaſág követte

Urún-

Urúnkat, azért hogy látták a' Jeleket, nem akár-mi Jeleket mond: hanem a' mellyeket a' betegeken chelekedett: jelentvén, hogy nem egy-általlyában a' Jelekért követték; hanem fő-képpen a' testi gyógyúlásért. És az Urunk mondásának-is azon értelme vagyon. mint-ha azt mondotta vólna: Nem azért kerestök, hogy az illyen jeles Choda-tétellel, az én Isteni erömet meg-ismérjétek, és dichőségemet hirdessétek: hanem hogy, mikor szükségben vóltatok, remenségtök-kivül chodálatos-képpen tápláltalak, és jól-tartottalak. egy szóval, nem én-érettem, hanem tí-magatokért.

A

Noha pedig tudta Urunk ezeknek igyekezetit: mindazáltal nem vetette-meg őket, hanem gongyokat viselte, és chodálatos-képpen táplálta. és a' végre mondotta Filepnek [m]: *Honnét vészünk kenyereket, hogy ezek egyenek?* Melly Kérdés, nékünk más Kérdésre ád okot: tudni illik, Miért kérdette azt Urunk Fileptől, holott jól tudta, hogy olly nagy dologra Filepnek elméje és tanátsa nem érkezik; és más-felől, a' mint az Evangelista mongya, *ő tudta mit chelekednék?* Felelet. Ennek a' Kristus kérdésének, egy-nehány Okait találljuk.

m *Ioan. 6. 5.*

I. Oka az, mellyet az Evangelista ád: *Ezt pedig*, úgy-mond, *mongya vala, kisértvén őtet*, A' Mester, el-olvasván a' tanítványok-előtt a' leczkét, eggyiknek a' régi és tudós tanítványi-közzül meg-hadgya, hogy meg-magyarázza utánna; és ha az nem tudgya, a' másiknak; ha pedig az sem tudgya, a' harmadiknak: hogy-ha eszébe vészi, hogy eggyik sem tudgya, imígyen szóll nékik: Látom, hogy nem vöttétek jól eszetekbe; halgassatok figyelmetesslen reá, ím még egyszér meg-magyarázom. El-olvasta vólt Urunk az ő Tanítványi-előtt az ő Mindenhatóságáról-valo leczkéjét, sok Choda-tételekkel azt meg-bizonyítván, és azzal magát Istennek mutatván. A' mái Evangéliomban, egynek az első Tanitványi-közzül, Filepnek, azt hadta, hogy a' leczkét meg-magyarázza; és a' mit az ő Hatalmasága-felől ítél, mindenek hallattára meg-jelentse. Ki azt felelvén, hogy, *Két-száz pénz-arra kenyér nem elég nékik, hogy ki-ki-mind chak valami keveset vegyen*; nyilván meg-mutatta, hogy nem tudta jól a' leczkét. Ha valakinek teli vólna kenyérrel tár-háza, és gabonával a' chűre; és a' szolgájától azt kérdené; Mit együnk? a' szolga pedig azt felelné; Nem tudom, mert ninch pénzünk: nem mód-nélkül felelne-e? Mi szükség a' pénz az ételre, a' hol elég kenyér vagyon? Kérd-elő a' tár-házkúlchát, és találsz enni-valót. Az Istennek gond-viselése, minden szükséges eledelnek bővséges tár-háza; annak kúlcha, az ő szent akarattya: mert valamit akar, mindent meg-chelekedhetik. Az-okáért, az Urunk kérdésére azt kellett vólna Filepnek felelni: Uram, a' te szent kezedből vehetünk kenyeret: add-elő a' kúlchot, és elég kenyeret találunk. András-is, ki első Tanítványa vólt Urunknak, hozzá szóll a' leczkéhez, mondván [n]: *Vagyon itt egy gyermek, kinek öt árpa-kenyere vagyon, és két hala: de ezek michodák ennyi-között?* De ő sem tudta jól a' leczkét. Azokáért monda Jésus: *Telepittsétek-le az embereket.* Mint-ha azt mondotta vólna: Im látom, hogy, noha sok Chodáimat láttátok, mindazáltal nem értitek hatalmasságomat: azért ismég új chodával meg-bizonyítom azt. lássátok, és tanúllyátok meg: és többé arról ne kételkedgyetek, se így ne felellyetek.

B

C

n *Ioan. 6. 9.*

II. *Remigius* más Okát adgya; tudni illik, hogy a' kérdéssel nékünk adott példát: hogy, midőn valami jeles dolgot akarunk chelekedni, ne kövessük chak a' magunk ítéletit, hanem más tanátsával-is éllyünk; Salomónnak ama' mondása-szerént [o]: *Ne támaszkodgyál okosságodhoz.* Midőn Urunk Sauluſnak meg-jelent, és meg-hajtotta őtet; azt kérdette Saulus-[p]: *Uram, mit akarsz hogy chelekedgyem?* Az Úr pedig azt felelte: *Kelly-fel, és menny-bé a' várasba, és ott meg-mongyák néked mit kell chelekednek.* Mondotta vólna Pál: Uram, miért küldesz máshoz? ki tudhattya akaratodat náladnál jobban? De erre azt feleli Szent Bernárd: hogy Urunk azt azért chelekedte; hogy senki abból okot ne venne, más ember tanátsának, és oktatásának meg-vetésére; és azt ne mondaná: Az Úr imádságomban ezt vagy amazt jelentette nékem; nem szűkölködöm más oktatása-nélkül. Azt tartyák a' Filosofusok, és igaz-is; hogy a' Hóld, a' Naptól vészi világosságát. maga, ha az Isten akarta vólna, kétség-nélkül, a' mint Sz. *Damascenus*-is mongya [q], tulajdon fényességgel-is fel-ékesíthette vólna. De azt, Három okért nem chelekedte: 1. A' rend-tartásnak szépségéért. 2. A' társaságért, és a' világosságnak egy-mással-valo közléséért. 3. Az alázatosságért. Innét vagyon, hogy az emberek-között-is, nem eggy-aránt osztotta a' bölcheséget; hogy egy-más tanátsával élnénk. Chak egyedül az Isten lát és túd mindeneket, nem szükölködvén más tanátsa-nélkül. Moyses, bizonyára túdós vólt a' világi tudományban-is; az Isteni dolgokbá pedig olly bölch vólt, hogy, a' mint Sz. Tamás [r], és több Doktorok-is tartyák, minden Profétákat meg-haladott bölcheséggel: de mindaz-

o *Prov. 3. 5.*

p *Act. 9. 6.*

q *Lib. 2. de Fide Orthod.*

r *2. 2. q. 177. art. 4.*

A

által, hozzája menvén Jétro az ő Ipa, és látván főlőttébb-való foglalatosságát, meg-feddőtte, és jó tanátsot adott néki, mondván [s]: *Nem jó dolgot chelekeſzel: boland munkaval emésztetel-meg.* ez a' dorgálás. *Erőd-fölött vagyon e dolog, egyedül el nem viselheted. De halgaſd-meg beſzédimet és tanátſimat, és az Iſten veled léſzen.* Melly tanátsnak az vólt a' ſommája; hogy a' dolgot egyebekkel-is kőzőllye, aprólék dolgokat másra bízván. melly jo tanátsnak engedett Moyſes.

s Exo. 18. 18.

III. Okát-is adgyák némellyek: tudni illik; hogy az eggyűgyűeknek-is nem kell meg-vetnünk tanátsokat; a' mint ſokan chelekeſznek: kikről panaſzolkodik a' Bőlch, mondván [t]: *Az alázatos eſzeſſen ſzóllott, és nem adtak helyt néki. A gazdag ſzóllott, és minnyájan halgatták, és az ő igéjét a' felyhőkig emelik. A' ſzegény ſzóllott, és azt mondják: Kichoda ez?* mint-ha az okoſság eggyűtt-járna a' gazdagſággal. Nem úgy beſzél Salomon: hanem azt mongya [u], hogy *Egy meg-ſzállott kis Varasban, egy ſzegény és bölch férfiu találtatott, és meg-ſzabadította a' Varaſt az ő bölcheſége-által:* noha az-után ſenki meg nem emlekezett róla. Hallottam, és díchértem, hogy ama' nagy-elméjű vitéz *Mansfeld* Károly, kinek jó híre-neve moſt-is él a' jámbor Magyaroknál, gyakorta tanátsot kérdett a' régi Katonáktól, ha ſzintén ſzegény legények vóltak-is: tudván, hogy néha a' kertéſz-is alkolmatoſt mondott, fő-képpen a' maga hivatallyához-illendő dologban.

t Eccli. 13. 27 28.

u Eccle. 9 15.

Quandoq; eſt Oſtor verba opportuna locutus Horat.

B

IV. Az Urúnk kérdéſe arra tanít bennünket; hogy fele-barátunknak ſzükſégéről el ne feletkezzünk, chak magunkra viſelvén gondot: mivelhogy Urunk nem mondotta; Hol vegyünk kenyeret, hogy együnk? hanem, *Hogy ezek egyenek.* Noha pedig minden Kereſztyén ember azt gondolhattya, hogy, midőn ſzükőlkődő fele-baráttya eleibe-kerül, vagy annak hírét hallya, az Iſten azt mongya néki; Hol vegyünk kenyeret, hogy egyék ez? mindazáltal, fő-képpen azoknak kellene azt gondolniok, a' kik tiſztők-ſzerént-is kővetik az Apoſtolokat; tudni illik, a' Püſpőkőknek, és Prælatuſoknak, kiknek az Iſten a' végre ſzerzett bővſéges jővedelmet, hogy ſegétheſsék a' ſzegényeket. Azt írja Sz. Máte a' mái hiſtoriában [x]; hogy, midőn az Apoſtolok Urunknak azt mondották vólna; *Puſzta a' hely, és az óra már el-múlt; bochaſd-el a' ſeregeket, hogy a' Kaſtélyokba menvén, vegyenek magoknak eledeleket:* Jésus azt mondotta nékik: *Nem ſzükség el-menniek: adgyatok ti enniek.* Tanúllyák-meg ebből az Egyházi Urak, hogy, ha ſzintén egyéb rend-béli emberek meg nem gondollyák-is kőteleſségőket, és nem akarják ſegéteni a' ſzegényeket; azzal mentvén magokat, hogy ſok chelédők, vagy gyermekők vagyon: ő-nékik ninch mivel magokat menteniek.

x Matt. 14. 15.

C

hanem, adgyanak enni a' ſzükőlkődőknek: mert gyermekők ninchen; a' ſok chelédtartás nem ő hivatallyok. hanem ha azokat tartyák chelédűl, a' kik ſzükőlkődnek, és másutt ſzolgálattyok nem kedves. Meg-láſsák az igaz Iſtennek Papjai, hogy, a' mit Báruk Proféta mondott a' Bálványok papjairól, azt ő-felőlők ſenki ne mondhaſſa [y]: *Arany koronajok vagyon az ő iſtenőknek fejőkön: honnét le-vonſzák a' Papok rólok az aranyat 's az ezűſtöt, és azt magokra költik. Úgyan azokból adnak pedig a' bordélyoſoknak-is, és a' kurvakat ékeſitik.* Nem annyíra choda, hogy a' hamis iſteneknek hamis Papjai azt chelekedték, mert nem féltek tőlők: de mélró chodára, ha valaki afféle találkozik az igaz Iſten Papjai-kőzőtt; kik tudgyák, hogy kiſſebb dolgokról-is kemény ſzám-adáſok léſzen. Adgya az Iſten, hogy ſenki ollyan ne találtaſsék.

y Bar. 6. 9.

D

V. Az Urunk kérdéſéből, a' Tékozlás-ellen-is ſzép tanúſágot vehetünk. Mert, táplálni akarván a' ſokaſágot, nem kérdi azt; Hol vegyünk kappanokat, fogolymadarakat, fáczánokat, nyúlakat, páſtétomokat, tortákat, konfrajtokat, ſem egyéb afféle chemegéket, vagy friſs étkeket, hanem chak Kenyérről emlekezik: mert nem akarja az Iſten, hogy nagy gondot viſellyünk torkúnkra és hasúnkra, gyenge és drága eledelt kereſvén, hanem chak a' mi a' terméſzetnek táplálására alkolmatos és ſzükſéges; melly fő-képpen a' Kenyér. Innét vagyon, hogy az Irás, mikor a' teſti eleſégről ſzóll, gyakorta chak a' Kenyeret említi. Igy mondotta Jákob [z]: *Ha velem léend az Iſten, és kenyeret adand nékem ételre.* Eliſeus, azt kívánván a' Samariai királytól, hogy a' Syriai vitézeknek enniek adgyon, azt mondotta [a]: *Tégy Kenyeret eleikbe.* Urunk-is, imádkozni tanítván bennünket, chak *Minden-napi Kenyeret* kéret velünk [b]. Kevéſſel meg-elégſzik a' terméſzet. És, a' mint a' Bőlch mongya [c], *Az ember életének kezdete a' viz 's a' kenyér.*

z Gen. 28. 20.

a 4. Reg. 6. 22.

b Luc. 11. 3.

c Eccli. 29. 28.

Élő Iſten, melly távúl eſtünk a' régieknek józanſágától! A' világ kezdetekor, az ember eleſége fű és fái gyűmőlch vólt [d]; és a' mint a' Szent Atyák mongyák, a' Víz-őzőn-ig úgy tartótt: az-után, meg-engedtetett a' hús-ételis [e]. Melly engedelemnek, okát adgya Sz. *Iſidórus:* mert a' Víz-őzőn-után, a' föld nem

d Gen. 1. 29.

e Gen. 9. 3.

olly

olly jó és egéſséges füveket termett, mind az emberek vétkéért, 's mind azért, hogy a' víz ſovánnyá tötte a' földet: és az emberek-is, erötlenbek lévén, erősb eledelre vágyódtak, hogy-ſem az-előtt. mert bizonyos dolog, a' mint az Orvoſok-is tanítyák, hogy a' hús-eledel, inkább táplállya, és vaſtagíttya a' teſtet, hogy-ſem a' füvek, vagy gyümölchök. *Theodorétus* azt-is mongya; hogy, tudván az Iſten ſok Pogányoknak következendő bolondſágokat, kik az oktalan-állatokat Iſtenek-gyanánt fognák-tiſztelni, és imádni, azt meg-akarta a' hús-étellel chúfolni. mert a' mit meg-ölhetni, nem Iſten. Még *Ovidius*-is abban a' vélekedésben vólt: Mert, minek-utánna azt írta vólna [f]; hogy a' Régiek, nem förtöztették-meg vérrel ſzájokat: és hogy a' madarak bátorſágoſon röpülhettek a' levegő-égen: a' nyúlak bízváſt futoshattak a föld-ön. nagy véteknek mongya, hogy lelkes-állat, lelkes-állattal él, és azt gyomrába vészi: *At vetus illa ætas, non polluit ora cruore: Tunc & aves tuta movêre per aëra pennas; Et lepus impavidus mediis erravit in arvis. Heu quantum ſcelus eſt, in viſcera viſcera condi, Alteriuſq; animantem animantis vivere letho!* De moſt a' telhetetlen és torkos emberek, a' közönſéges hús-eledellel ſem elégeſznek-meg, hanem, hol mi nyalánkſágot ki tudnak gondolni, azzal kedveskednek magoknak. és nem chak az erdőkben vadáſznak, hanem chak nem ki-halászſzák a' tengert-is.

Ebben ſok Pogányoknál alább-valók némelly Kereſztyének, és inkább kedveznek teſtöknek amazoknál; a' gyönyörűſéges lakáſſal mind elméjöket meg-tompítván, 's mind életöket meg-rövidítvén: melynek el-távoztatáſáért, a' Pogányok afféle chemegékről meg-tartóztatták magokat. A' régi Perſák *Xenophon*nál, a' Kenyérhez tormánál egyebet nem töttenek: és olly bőlchek, és erőſek vóltak, hogy chak nem az egéſz világot birták, *Cyrus*tól-fogva *Dariusig*; ki a' friſs étkekkel és borral, mind országát, 's mind életét el-veſztette. Az Egyiptuſi Papok régenten, a' mint *Charedémus Stoicus* írja, tellyes életökben meg-tartóztatták magokat húſtól, bortól, tikmonytól, tejtől; azért, hogy az Iſteni dolgokról jobban elmélkedhetnének, és a' bujaſágnak könnyebben ellene-álhatnának. A' Zidóknál az *Eſſenuſok*, ſem húſſal, ſem borral nem éltek, és ſzűnetlen az imádſágban, és Szent Irás olvaſáſában foglalták magokat; kikről chodálatos dolgokat írnak *Ioſephus*, *Philo*, és *Plinius*. *Porphyrius* pedig azt írja felőlök [g]; hogy ſokan közzülök, a' Sz. Lélek tanitáſából jövendöltek. *Eubúlus* az írja; hogy a' Perſáknál, három rend-béli Máguſok, vagy Bölchek vóltak; és a' leg-bölchebbek, és ékesben-ſzóllók, chak liſztet és paréjt öttek. *Bardeſanes Babylónius* azt írja; hogy az Indiai *Gymnoſophiſták*, chak gyümölchel, rís-káſával, és liſzttel éltek. *Euripides*, a' *Iupiter* jövendő-mondója *Creta*ban, húſtól, és minden főzeléktől meg-tartóztatta magát. *Sócrates*, a' Jóſzágos chelekedetek gyakorlóinak azt tanátslotta, hogy a' gyönyörűſéges lakáſtól, mint halálos ellenſégtől, úgy fuſſanak. És midőn azt kérdették vólna tőle; Miben külömbözne egyéb emberektől? azt felelte: Egyebek azért élnek, hogy egyenek; én pedig azért éſzem, hogy éllyek. Az Aſſyriai *Iſaus*tól midőn azt kérdették vólna; Mellyek vólnának leg-édesb és gyönyörűſégesb étkek? azt felelte *Philoſtratus*nál; hogy arra ö gondot nem viſel. *Plinius* azt írja; hogy a' bor, embernek mérges bűrök. *Seneca* pedig a' Réſzegſéget, ſzabad-akarat-ſzerént-valo bolondſágnak mondotta. Sőt még az *Epicúrus*-is, ki a' teſti gyönyörűſégben helyheztette a' bóldogſágot, igen haſznoſnak mondotta arra a' józan életet; és ö-maga, chak vízzel 's kenyérrel élt. És bizonyos dolog; hogy a' józan élet, és a' nyalánkſágnak el-távoztatáſa, haſznos a' teſt egéſségének, az elme ſerényſégének, és a' lélek üdvöſſégének-is: nem chak azért, hogy ſok bűntől meg-óltalmazza az embert; hanem azért-is, hogy a' ſzegényeket úgy ſegétheti ember alamiſnával; melynek nagy jutalma vagyon az örök életben. A' tobzódás pedig, mindeniknek ártalmas, és végtére kétſégbe ejti az embert. Melyről rettenetes példát ír *Béda* [h], egy Míves-emberről: ki, midőn egyebek a' Templomba mentek az imádſágra, és az Iſten Igéjének halgatáſára, otthon dőzölt. Egykor igen meg-betegedvén, midőn baráti és rokoni a' Penitentziára és gyónáſra íntenék; kétſégbe eſvén az Iſtennek irgalmaſságáról, azt mondotta: Nem tartharok penitentziát: mert, a' mint Sz. Iſtván nyitva látta az egeket, én-is úgy nyitva látom a' poklot: és azt-is látom, hogy nékem Júdas-, Pilátus-, és a' Kriſtuſnak meg-feſzítői-mellett kéſzítettek helyt. És nyilván meg-vallotta; hogy az ö ſok tobzódáſa-miatt, ſemmi orvoſsága nem lehet. és úgy a' melly iſtentelenül élt, olly iſtentelénül hólt-is meg. és, a' mint ſzokták mondani, Úgy élt mint a' diſznó, úgy hólt-meg mint az eb, és úgy temettetett-el mint a' ſzamár.

Melly igen ellene légyen pedig az Ördögnek a' Józan és ſzegény élet; és mint kívánnya és kedvelli a' friſs lakáſt, ebből az egy példából meg-érthettyük; mellyet az

[f] Lib. 15. Metam.

[g] Lib. de Abſtinentia ab eſu Animalium.

[h] Lib. 3. Hiſt. Angl.

A Sz. Ferencz Szerzetének hiſtoriájában olvaſunk [i]. Eleinten igen mértékletteſſen, és
i *Lib. 10. Chronic. c. 24.* ſzegényen tápláltattanak azok a' jámbor Szerzeteſek: mellyet olly igen ſirégyleti az Ördög, hogy, valamit tudott gondolni ellenek, ſemmit hátra nem hagyott benne, hogy valami jobb és friſſebb lakáſra vihetné őket: ítélvén, hogy azzal nem chak őket könnyen meg-ejthetné, hanem egyebeknek-is kárt tehetne. És midőn az *Árvernai* hegyen igen fő Kalaſtromok vólna a' Barátoknak; melyhez közel egy fő Nemes ember lakott, ki nem igen jó ſzívvel vólt hozzájok: kihez az Ördög emberi ábrázatban menvén, ſzolgálatot kért tőle. Meg-nyervén azt az Ördög; nagy ſzorgalmatos és hűv ſzolgálattyáért, igen kedves ſzolgája lőtt a' fő embernek, és örömeſt fogadta tanátſát. Látván azt az Ördög; a' többi-közőtt, nagy buzgóſsággal ajánlotta néki a' Sz. Ferencz Szerzete-béli Atyafiakat; íntvén, hogy azokat alamiznával ſegétené. Engedett a' fő ember a' ſzolgája tanátſának, és minden-nap nagy bővſséggel kezdett küldeni a' Barátoknak alamiznául, kappanokat, fogoly-madarakat, halakat, gyümölchőt-is, úgy hogy ſemmiből ſzükſégek nem vólna. De mint-hogy abból a' Szerzetes
B életnek jó rend-tartáſa, és józan mértékleteſsége meg kezdett laſſúdni; és a' Barátok az imádſágra, böjtöléſre, vígyázáſra, és egyéb efféle dolgokra meg kezdettek reſtűlni: egy vén Barát, gyanakodni kezdett a' fő embernek ſzokatlan adakozáſáról. és hozzá menvén, igen meg-köſzönte néki, és meg-kérdette tőle; Honnét eredett az a' nagy változás, hogy, az-előtt igen kedvetlen lévén hozzájok, moſt olly igen ſegéti őket? Ki azt felelte; hogy egy hűv ſzolgájának tanátſából chelekedte. Kit igen kívánt a' Barát látni, hogy annak-is meg-köſzönné jó akarattyát. De mikor egy-nehányſzor érte küldött vólna az Úra, nem akart hozzája menni: míg nem keményen üzenvén az Úra, meg-parancholta, hogy egyebet ne chelekedgyék; hanem, más dolgát félben-hagyván, elő-jöjön. Ki midőn elő-ment vólna: a Barát, figyelmeteſſen nézvén az ábrázattyát, meg-iſmérte ki légyen. és az Ördög-is eſzébe vévén, hogy ki-tudatott álnokſága, el-enyéſzett; és a' jámbor Barátok, az ő előbbi
C mértékletes ſanyaruſágokban meg-maradtak.

Azt-is kérdhetné valaki: Mint-hogy tudgyuk az Evangéliomból, hogy nem Filep vólt Urunknak ſáfára, vagy komornyikja, hanem Júdas; mi az oka, hogy az élés dolgából nem Judáſtól kérdett tanátſot, hanem Fileptől? Felelet. Bizonyos dolog, hogy Urunk, ſem eggyik ſem máſik tanátſa nélkül nem ſzükölködött, a' mint meg-mondám; hanem, más okokból kérdette Fileptől. Hol kellene Kenyérnek ſzerét tenni, hogy az a' ſokaſág étlen ne maradna: mindazáltal, hogy nem Judáſtól, hanem Fileptől akart értekezni, nem ok-nélkül chelekedre, hanem nékünk adott példát, hogy, a' kit nyilván gonoſz embernek iſmérűnk, a' mint Urunk iſmérte Judáſt, és tudta hogy lopó, annak tanátſával ne éllyünk; hanem, ha tanátſot kell kérdenünk, ollyal közöllyük dolgunkat, a' kinek nyájaskodáſából kárunk nem következhetik. Azért
k *Eccli. 6. 6.* mongya a' Bölch [k]: *Sok jó akaróid légyenek, de tanátſod egy légyen ezer-közzül*: mivelhogy igen ritka a' jó tanáts-adó. Továbbá; azt-is akarta Urunk jelenteni; hogy könnyebben el-ſzenvedhettyük, hogy a' ſzolgánk marhánkban tégyen kárt, mint Júdas, a' ki lopó vólt; hogy-ſem hirűnkben nevűnkben, vagy lelki-iſméretűnkben, melyben a' tanáts-adóknak több réſzek vagyon, hogy-ſem a' ſáfároknak vagy komornyikoknak. Az-okáért Urunk, az erſzént kezébe bízta ugyan Judáſnak; de tanátſával nem akart élni.

II. RÉSZE.

D Lâſſuk már, mit felel Filep Urunknak [l]: *Két-ſzáz pénz-árra kenyér nem elég nékik,*
l *Ioan. 6. 7.* *hogy ki-ki-mind chak valami keveſet végyen-is.* Ezt a' feleletet, Két-képpen magyarázhattyuk: Elsőben úgy; hogy, nem kételkedésből ſzármazott légyen, mintha Filep, a' Kriſtus ereje-vagy hatalmaſsága-felől kételkedett vólna: hanem tudatlanſágának meg-vallaſából; mint-hogy nem tudta, mi módon akarja Urunk azt a' nagy ſokaſágot el-táplálni. mivelhogy nem mindenkor chelekedett Urunk chodákat, hanem néha ugyan éheztette-is a' Tanítványit; *kik éhezvén, a' búza-fejeket-is ſzaggatták Szombat napon, és azt ették* [m]. Az pedig nem kételkedéſnek, vagy bizodalmatlanſágnak jele, midőn ſzívünk- és erőnk-ſzerént munkálkodunk hogy eleſegünk légyen, vagy betegſégünkben az Orvoshoz folyamlunk, mivelhogy nem vagyunk bizonyoſok az Iſtennek akarattya-felől: sőt vakmerőségnek jele, efféle dolgokban
m *Mat. 12. 1.* az Iſtentől chodát várni. Az-okáért, úgy munkálkodhatunk, mint-ha az Iſtentől ſegétſég nem adatnék: és úgy kell az Iſtenben bíznunk, mint-ha munkánknak ſemmi foganatoſsága nem vólna. Másodſzor: Úgy-is érthettyük; mint-ha valami

kétel-

kételkedésből szóllott vólna Filep ollyan módon. És hihető, hogy úgy vólt: mert, midőn az Evangelista azt írja, hogy azt Urunk kísértésért mondotta; kétség-nélkül azt érti, hogy azzal Filepnek hitit, és bizodalmát kísértette: hogy meg-értenők az embernek gyarló Hitit, midőn nehéz dolga érkezik; úgy hogy hamar meg-botlik, vagy meg-is esik, ha az emberi okossággal, és segétséggel azt fel nem éri. és valóban nagy Hiti vagyon, a' ki a' háboruságnak idején meg nem tántorodik.

Halván András Filepnek feleletit, ő-is hozzá szóllott, mondván [n]: *Vagyon itt egy gyermek, kinek öt árpa kenyere vagyon, és két hala: de ezek michodák ennyi-között?* Ez-is chak emberi módon szóll hozzája: és, a' mit szemével nem lát, vagy kezével nem tapasztal, lehetetlennek ítéli. Nagy dolog a' Hit; és ritkán ollyan, a' minéműnek kellene lenni: az-okáért szükség, hogy gyakorta azt mongyuk az Apostolokkal [o]: *Öregbítsed bennünk a' Hitet.* Midőn az Isten a' pusztában azt ígérte vólna Moysesnek [p]; hogy *az egész népnek annyi húst ád egy hólnapig, míg az orrokon-is ki-jő*; kichiny Hiti lévén, azt mondotta az Urnak [q]: *Hat-száz-ezer gyalogja vagyon e' népnek, és te azt mondod: Hús eleséget adok nékik egész hólnapig? Vallyon, juhok és ökrök sokasága ölettetik-e meg, hogy elég lehessen eledelökre? a' vagy a' tengernek minden halai öszve-gyüjtetnek-e, hogy őket meg-elégíttsék?* Kinek azt felelte az Úr: *Vallyon erőtlen-e az Úr keze? Im majd meg-látod, hogy ha az én beszédem chelekedettel bé-tellyesedik-e.* Hasonló-képpen felelhetett vólna Urunk-is: de nem felelt arra semmit, hanem Egy-nehány jeles dolgot mondott, és chelekedett lelki tanúságunkra: a' mint ezennel meg-magyarázom.

III. RESZE.

I. AZt mondotta: *Telepittsétek-le az embereket:* az-az; Im láttyátok, hogy emberi eszközzel ezeket el nem táplálhattyátok: az-okáért én meg-bizonyitom, hogy nagyobb erőm vagyon az emberi erőnél; és azt meg-chelekedhetem, s' meg-is chelekeszem. Gyakorta vtólsó szükségre hallasztya Isten az ő segétségét: mint mikor a' Galilæai Kánában a' vizet borrá változtatta [r]; meg-várta, hogy a' menyekezősöknek borok el-fodgyon: Péternek-is akkor nyújtotta kezét, *mikor el kezdett merülni* [s]: Dávidot-pedig akkor szabadította-meg a' Saul kezéből, midőn úgy környül-vétetett vólt, hogy emberi módon szólván, lehetetlen lőtt vólna el-szaladni; mert szintén akkor tört hírt néki, hogy a' Filistæusok bé-ütöttek országába [t], és el-hagyatta véle Dávidot: Susannát-is akkor szabadította-meg Dániel-által, midőn már a' halálra vitték, hogy meg-kövezznék [u]. Ezt pedig azért chelekeszi az Isten; 1. Hogy a' mi Hitünket erősittse, Reménségünket vastagitt sa: meg-mutatván, hogy akkor-is meg-segéthet, midőn semmi emberi eszköz nem találtatik. 2. Hogy soha kétségbe ne essünk, ha szintén úgyünk legnagyobb szükségre jút-is. 3. Hogy annál szorgalmatosban imádkozzunk: mert, ha a' szorongatásból hamar ki-tágúlunk, a' buzgó imádságtól-is hamar meg-szűnünk. 4. Hogy az Istennek segétségét nagyobra böchüllyük: mert a' mihez künnyen jutúnk, künnyen meg-is únnyuk.

Engedvén az Apostolok az Urunk parancholattyának, *Le-telepitték a' népet: és le-telepedének a' férfiak, szám-szerént úgy mint öt-ezeren; az aszszony' állatokon- és kisdedeken-kivül*; a' mint Sz. Máté írja [x], kiknek számok gyakorta igen szapora. Le-telepedvén a' nép, a mint a' több Evangelisták írásiból ki-tetszik, Egy-nehány dolgot chelekedett Urúnk, mellyekből szép lelki tanúságokat vehetünk.

Elsőben: *Kezébe vötte a' kenyeret, és halat.* 1. Jelentvén, hogy a' következendő Chodának, ő vólna alkotója; mivelhogy, illetvén a' kenyeret és halat, meg-szaporította. 2. Hogy mi-is minden dolgainkat az Isten kezébe bízzuk. Mert, mi-képpen hogy azok a' Kenyerek, míg a' gyermek kezében vóltak, semmi erejök nem vólt a' szaporodásra, hanem azt a' Kristus illetésétől vötték: úgy, a' mit mi chelekeszünk, haszontalan; de ha a' Kristus érdemihez foglallyuk, érdemesekké lésznek az ők boldogságra: ő-nála-nélkül azért semmit [y]; ő-általa pedig, vagy ő-véle, mindent meg-chelekedhetünk [z]. 3. Hogy meg-tanúlnók; hogy, a' ki a' Kristus ajándékiba részesülni akar, ő-is chelekedgyék valamit, és azt a' Kristus kezébe adgya; mint a' gyermek a' kenyereket, és halakat, noha az igen kevés vólt. Kétség-nélkül új kenyereket-is teremthetett vólna Urúnk, mint a' pusztában új eleséggel táplálta az Israël fiait [a] negyven esztendeig; vagy másunnét oda vitethette vólna, mint a' fürjeket azon Israël fiainak a' pusztában [b]: de azt kívánta, hogy kezébe adgyák a' kevés kenyeret; hogy mi-is, állapatunk- és tehetségünk-szerént, valamit chelekedgyünk. Ezt pedig a' mi isztességünkért chelekeszi, hogy neminémű-képpen munkás-társaivá tégyen; és a' maga dichőségéért, mint-hogy olly tulajdonságot engedett, hogy érdemessen mun-

[n] *Ioan. 6. 9.*
[o] *Luc. 17. 5.*
[p] *Num. 11 19.*
[q] *Vers. 21.*
[r] *Ioan. 2. 7.*
[s] *Matt. 14. 30.*
[t] *1 Reg. 23. 26.*
[u] *Dan. 13. 45*
[x] *Matt. 14 21.*
[y] *Ioan. 15. 5.*
[z] *Phil. 4. 13.*
[a] *Exo. 16. 14.*
[b] *Nu 11. 32.*

A kálkodhatunk. mert mentől böchűlletesb az alkotmány, annál nagyobb tiſzteletre méltó az alkotója. Ha valamelly kép-faragó, vagy író, olly képet chinálhatna, hogy magától mozgana és járna; kétſég-nélkül nagyobra böchűllenők a' közönſéges kép-faragóknál, vagy íróknál, kiknek alkotmányok nem mozog: azon-képpen, a' Kriſtus minden tiſzteletre méltó, hogy nékünk olly erőt adott, mellyel az örők bóldogſágra juthatunk: mellyet tagadván az Újítók, Urúnkat illetik boſzſzúſággal.

e *Matt.* 14. 19. MÁSODSZOR: *Az égbe tekintett* [e]: I. Hogy azzal meg-biyonyitaná, a' mint *Ammónius* és *Leontius* mongyák, hogy nem törekedik az Iſten-ellen; a' mint a' Zsidók hamiſſan mondották. II. Hogy a' Choda-tételekre-való erőt, az ő mennyei Sz. Attyától vőtte; a' mint Arany-ſzáju Sz. János mongya [d]; és nem az Ördögtől, a' mint a' Fariſæuſok iſtentelenűl reá-fogták. III. Hogy az Ördögöt meg-tréfálná, úgy-mond *Ammónius* [e]: ki, látván hogy a' Kriſtus mind halálig könyörgött az Iſtennek, kételkedett felőle, ha az Iſtennek terméſzet-ſzerént-valo Fia-e; és egyenlő hatalma vagyon-e véle, vagy chak puſzta ember. IV. Hogy tudnók, kitől kellene ſzükſégünkben ſegétſéget és vígaſztalást várnunk: tudni illik, *Onnét-felyűl a' világoſságnak Attyától; a' kitől minden jó adomány, és minden tekélletes ajándék ſzármazik* [f]. V. Hogy ſzívünknek ſzemeit gyakorta fel-emellyük, és az oda-fel-valókról elmélkedgyünk; minden chelekedetinket oda igazíttſuk, kívánván azokért a' mennyei jutalmat. VI. Hogy minden chelekedetinkben, chak az Iſtennek dichőſégét kereſſük; fő-képpen az Alamizsnálkodásban: mellyet, hogy kegyes kézzel fogadgya az Iſten, álázatoſon és aitatoſon kell könyörgenünk. Azért mondotta Urunk [g]; Hogy *A' mi Alamizsnánk rejtekben légyen, és az Atyánk, ki a' rejtekben láttya, meg-fizeti.* Mellyel nem tíltatik a' nyilván-való Alamizsnálkodás; mellyel felebarátunkat haſonló jóra vezetvén, két-képpen dichőíttyük a' mennyei Atyánkat, és két jutalmát véſzük: hanem, tíltatik az emberi díchéretnek kívánáſa, melly minden érdemet el-veſzt.

f *Iac.* 1. 16.

B

g *Matt.* 6. 4.

HARMADSZOR: *Hálákat adott*: I. Hogy mí-is a' könyörgéſt, hála-adáſon kezdenők, vagy Iſteni díchéreten. Mert, a' ki a' jó-tévőnek hálát ád, nyilván jelenti, hogy kedvelli a' jó-tétemént, és többre, 's nagyobra alkolmatoſsá téſzi magát. II. Hogy mí-is hálát adnánk az Iſtennek, midőn felebarátunkal jót akarunk chelekedni. Mert nagy ajándéka az Iſtennek, hogy módot mutat, és eſzközt paranchol, mellyel felebarátunkat ſegéthetſük; és azt a' jó akaratot ſzívünkbe plantállya, hogy azzal jót kívánnyunk chelekedni. Mert a' világi gazdagſág, afféle jó akarat-nélkül haſzontalan, sőt ártalmas: a' jó akarat pedig, a' gazdagság-nélkül-is kedves az Iſtennél, és a' jó-tételnek jutalmát véſzi tőle.

h *Matt.* 14 19. NEGYEDSZER: *Meg-áldotta* a' Kenyeret és Halat [h]: I. Hogy meg-jelentené, hogy azokkal, ſzokás-fölött-valo dolgot akar chelekedni. Mert nagy külömbség vagyon a' mí áldáſunk- és az Iſten áldáſa-között. Midőn mí valamit meg-áldunk, azon

C kérjük az Iſtent, hogy az-által nékünk valami jót adgyon; és így áldgyák, vagy ſzentelik az Egyházi emberek a' sót, vizet, gyertyát, virágot, és egyéb állatokat, hogy azokat, az Iſten nékünk haſznoſokká tegye. Az Iſten áldáſa pedig, az áldomáſnak meg-adáſa; ki, hatalmaſságával, a' mit akar, meg-chelekedheti; és, a' mit áldásával jelent, leg-ottan véghez viſzi: mint midőn a' teremtéskor azt mondotta [i]: *Neveked-*

i *Gen.* 1. 22. *gyetek, és ſokaſodgyatok*; nem chak kívánta a' mit mondott, hanem vgyan meg-is adta, erőt adván arra nékik. II. Hogy étel-előtt az aſztalt meg-áldgyuk; kérvén az Iſtent, hogy a' teſti eleſégtől, minden teſti veſzedelmet el-távoztaſſon; és meg-gondolván, mint járt Adám egy almának hálá-adáſ-nélkül-valo meg-kóſtolásáért; és hogy azon eleſég teſtünknek se ártſon; a' mint gyakorta eſik. Egy Apátzáról azt írja Sz. Gergely [k]; hogy a' kertben, egy levél ſalátát ſzakaſztván, azt meg-őtte, kereſztet nem vetvén

k *Lib.* 1. *Dialog.* c. 4. reá; és azontól beléje menvén az Ördög, a' földhöz verte, és keményen gyötrötte. Kit midőn Sz. *Equitius* Apátúr dorgálna, hogy az Iſtennek ſzolgálojába ment, azt felelte: Mit vétettem? én a' ſalátán békével űltem: ő pedig el-jött, és meg-harapott engem. Sz. *Sabinus*ról pedig azt írja; hogy, vénſége-miatt meg-vakúlt: kinek, nem győzvén halálát várni az Eſpereſt, és kívánván az ő Püſpökſégét, egy gyermektől mérges italt küldött néki. Mellyet a' Püſpök meg-értvén az Iſtentől, a' pohárra kereſztet vetett,

D és bátorſágoſon meg-itta a' mérget. és a' gyermeknek azt mondotta: Eredgy, mondj meg az Uradnak: Én meg-ittam a' mérget; de ő Püſpökké nem léſzen. És azon órában meg-hólt az Eſpereſt; mint-ha a' méreg a' Püſpök ſzájából amannak gyomrába ment vólna. Jó ſzokás azért, és méltó követni, hogy az ételre és italra Kereſztet veſsünk. Sokan panaſzolkodnak, hogy az étektől meg-chömörlenek, vagy más nyavalyába eſnek: de nem véſzik eſzökbe, hogy azért-is árthat az étel a' teſtnek, hogy

Istennek áldása-nélkül nyúlnak hozzája. és néha úgy-is járnak, mint Boldizár király, ki az asztal-fölött látta a' halálnak sententziáját: kik, az asztaltól az ágyra menvén, többé fel nem kelnek, hanem a' koporsóba vitetnek. Effélékről mongya a' Próféta [l]: *Örvendez és vigad; az-okáért áldozik az ő varsájának, és áldozik a' maga halójának: mert azokban kövéredett-meg az ő része, és az ő étke válogatott:* az-az, maga szorgalmatosságának tulajdonittya minden gazdagságát, és azért nem ád hálát az Istennek: azért meg-érdemli, hogy javaitól meg-fosztassék, vagy hogy azok ártására légyenek.

Ötödször: *Meg-szegte* a' Kenyereket és Halakat [m]; I. A' végre, úgy-mond *Lactantius* [n], hogy könnyebben osztogathatnák a' népnek, és szegdelvén szaporodnék Urunknak kezeiben. II. Jelentvén, hogy az Anyaszentegyházban Egyenlőségnek kell lenni. Mivelhogy minnyájan azon kenyérből és halból öttek, mellyeket, a' Krisztus parancholattyából, az Apostoloktól vöttek: úgy mi-is az Anyaszentegyházban, azon Lelki eleséggel élünk; a' király nem külömböz a' kóldústól: hanem, az Istennek Igéjében, és a Szentségekben, annyi része vagyon *Irusnak* mint *Crœsusnak*, a' gazdagnak mint a' szegénynek; és annyi köze azokhoz eggyiknek mint másiknak. Az-okáért, mint-hogy azon asztalnál-ülőktől kívántatik, hogy eggyesek légyenek, egy-más-ellen fel ne fualkodgyanak: azon-képpen az Anyaszentegyház-béliek, eggyesek légyenek, mind értelemben's mind akaratban; a' mint Sz. Lukách írja az első Hívekről [o], hogy *Egy szívők vólt, és egy lelkők*, és arra int bennünket Sz. Pál, mondván [p]: *Egy Kenyér, egy Test vagyunk sokan, minnyájan a' kik az egy Kenyérben részesülünk.* III. Azt jelentette, hogy azoknak, kik e' világnak pusztájában laknak; az ő javait nem egészszen, hanem darabonként osztogattya. Mert akár-melly gazdagok legyünk-is, hatalmasok, hőlelkek, egésségesek; mindazáltal, sok dolgok héával vagyunk: sőt mind Fejedelmek, 's mind Királyok, mentől nagyobb méltóságban és hatalomban vannak, annál nagyobb háborúságot szenvednek; gyakorta hadat viselvén, árúltatástól félvén, sok hiába-való vélekedések-miatt rettegvén. Es mi-képpen hogy senki ninch, a' kinek ne légyen valami kichiny őröme és vigassága, valami kedve-szerént-való dologból: azon-képpen ninchen senki, a' kinek valami bánattya ne légyen, kedve-ellen-való dologból: és, ha egyéb ninch, a' gonoszok a' haláltól rettegnek; az igazak, a' boldogságnak el-haladásán bánkodnak. Az-okáért, az Isten a' tellyes őrömet a' más világra tartya, a' hol, a' mint Sz. Agoston mongya [q], úgy el-telünk minden jókkal, hogy többet nem kívánunk; azt mondván Dávidal [r]: *Meg-elégszem, mikor meg jelenik a' te dicsőséged:* mikor, tudni illik, az Istent színről színre láttyuk, és ő-benne minden jót meg-találunk. Erről a' darabonként-valo osztogatásról, jeles példánk vagyon két atyafiban, Moysesben, és Aaronban: kiket az Isten Fáraóhoz küldött, mondván Moysesnek [s]: *Imé a' Farao Istenévé töttelek téged; és Aaron a' batyád légyen Prófétád. Te mond-meg néki mind a' miket néked parancholok; és ő szóll Faraónak.* Nagy dolog, hogy olly hatalmat ád Moysesnek, hogy Farao Istenének nevezi; és mindazáltal nem engedi azt néki, hogy Ékesszen szólhasson Farao-előtt, hanem Aaonra bízza: kinek meg-engedvén a' szóllást, a' Choda-tételekre-való hatalmat nem engedi. Vallyon, nem engedhette vólna-e mindeniknek mind a' két dolgot? Igen-is, és azzal semmit nem vesztett vólna: de azt akarta jelenteni; hogy, nem mindennek ád mindent, hanem *Mindennek osztogat, a' mint akarja* [u]; nem fösvénységből bizony, hanem nagy bőlcheségből, hogy az Alázatósság, és Szeretet közöttünk maradgyon.

Hatodszor: A' meg-szegett Kenyeret, Urunk *a' Tanitványoknak adta* [x], *hogy a' sokaságnak osztogatnák*: jelentvén, hogy az Oltári-szentségnek, melynek az, a' choda latos-képpen meg-szaporodott Kenyér, példája vólt, alkotója az Isten; osztogatói az Egyházi emberek, kik az Apostoloknak tisztit viselik. Ezek mind meg-lévén, azt írja Sz. Máté [y]; Hogy *Minnyájan öttenek, és meg-elégedtenek.* Melyből ki-tetszik, minémű külömbség légyen az Isten- és az emberek asztala-között: mert a' világi emberek, soha úgy nem lakhatnak, hogy tellyességgel meg-elégedgyenek; hanem, mindenkor vagyon valami kedvök- és szájok-ézi-ellen-való dolog; és mindenkor, vagy többet, vagy valami mást kívánnak és óhajtnak. De az Isten-félő igaz emberek, könnyen meg-elégednek azzal a' mit Istentől vésznek; a' mint Salomon jelenti, mondván [z]: *Az Igaz észik, és bé-tölti lelkét: az istentelenek hasa pedig telhetetlen.* Innét vagyon, hogy némelly szegény özvegy, a' vagy kóldús, egy darab kemény és penészes kenyeret olly édesseden észik, mint-ha fáczán- vagy kappán-húst ennék; azt gondolván felőle, hogy az Istennek kezéből származott: a' gazdag ember pedig, gyakorta a' friss éteknek sem érzi jó ézit; mert a' szegény ember vérét észi, és meg nem emészti, hanem kemény számot ád róla. jól-lehet ennek, Salomon más okát-is adgya, mond-

ván:

A

[l] Hab. 1. 15.

[m] Matt. 14. 19.

[n] Lib. 4. c. 15

[o] Act. 4. 22.

[p] 1. Cor. 10. 17.

B

[q] Serm. 27. de Verb. Dom.

[r] Pſ. 16. 15.

[s] Exo. 7. 1.

C

[u] 1. Cor. 12. 11.

[x] Matt. 14. 19.

[y] Matt. 14. 20.

D

[z] Prov. 13. 25.

A

ván [a]: *A' meg-elégedett lélek, meg-tapodgya a' lépes-mézet: és az éhező lélek, a' keserűt-is édes-gyanánt vészi:* a' mint Jób mongya maga-felől [b]: *A' miket nem akar vala az-előtt illetni a' lelkem, most a' nyomorúság-miatt én ételeim.*

II. Urúnk azt mondotta a' Tanítványoknak [c]: *Szedgyétek-fel a' melly morzsalékok meg-maradtak, hogy el ne vesszenek.* Vedd eszedbe, hogy az Istennek teremtett-állati jók, és az embernek úgy engedte azokat, hogy éllyen vélek, és nem hogy el-vesztegesse és el-tékozollya. mert, a' mint jól mongya Arany-szájú Sz. János [d]: Akár-melly gazdag ember-is, az ő marhájának, nem egy-általlyában ura, hanem szám-adó Sáfára. Az-okáért, szorgalmatos gondot kell arra viselni, hogy valami heában el ne veszszen. Hogy-ha Urúnk nem akarta, hogy az őt árpa-kenyérnek morzsáléki el-veszszenek: gondold-meg, melly igen kedve-ellen légyen, a' hol a' gazdagok sok ezer forintot el-vesztegetnek játékra, czifrára, tobzódásra, lovakra, heában-való épületekre, és sok egyéb afféle dolgokra; mellyekkel sok szegényeket el-tarthatnának; sok Keresztyén rabokat ki-válthatnának; az Isten tisztességére, sok jeles, és örök emlekezetre-méltó dolgokat chinálthathatnának. Fel-szedék azért a' Tanítványok a' morzsálékokat, és tizen-két kosárt tőltének-meg az őt árpa kenyér húlladékiból.

B

Ezt Urúnk azért chelekedte: I. Hogy a' Choda-tételnek valósága bizonyosb, és világosb lenne: tudni illik, hogy annyi ezer embert, nem tettetés-képpen elégített-meg, hanem valóban; a' mint Arany-szájú Sz. János mongya [e]. Gyakorta meg-játzottattya az Ördög a boszorkányokat. azt tetteti, hogy igen frissen tartya őket; maga-mind üressen marad a' hasok: sőt néha forgáchot, szőrt, és egyéb úndokságot ád nékik, fő-fő étkek-gyanánt. noha nem kétlem, hogy néha valami valóságost-is ád elejőkbe, mellyet másunnét lop; mert egyéb-képpen szeret nem teheti. II. Hogy meg-bizonyítaná, hogy ő Moysesnél, és a' több régi Profétáknál nagyobb, és hatalmasb. Mert Moyses, az Izraël fiainak nem tulajdon kezével adta a' Mannát, hanem az Isten adta az Angyalok-által; és másod napra meg nem maradott, az egy Szombat-nap-kivűl [f]. Illyés pedig, meg-szaporította ugyan a' Sareptai özvegynek lisztét és olaját; de chak két vagy három személyre [g]. Elisæus pedig, húsz árpa-kenyérrel, száz embert elégített-meg [h]: de a' kenyérnek száma nagyobb volt; az embereké pedig sokkal kissebb: és kevés maradott-meg benne. III. Hogy az Apostolokat a' Hitben meg-erősítené; a' mint Arany-szájú Sz. János mongya [i]: kiknek az-után-is eszökbe juttatta e' dolgot, mikor sápolódtak hogy kenyeret magokkal nem vittek [k]. IV. Hogy meg-mutatná Jó-voltának gazdagságát; mivelhogy többet adott, hogy-sem a' szükség kívánta. Külömbet chelekeszik a' világ: sokat kíván, és keveset ád érette. Kinek szokását, jeles tréfával meg-mutatta egy chúfos ember: mert, a' mint Sz. Agoston írja [l], azt fogadta a' népnek, hogy mindennek meg-mongya gondolattyát. És midőn sokan gyűltek vólna hozzája, szorgalmatoson várván mi kerekednék-ki a' dologból, chak azt mondotta fenn-szóval: Minnyájan mindent ólchón akartok venni, és drágán el-adni. De nem úgy chelekeszik az Isten: ki mi-tőlünk keveset kíván, és sokat ád érette. V. Hogy meg-mutatná, hogy az Álamizsnálkodás, nem fogyattya embernek kenyerét, hanem szaporíttya; a' mint más Predikátzióban meg-mutatom.

C

Végezetre; azt mongya az Evangelista [m]; hogy *Azok az emberek, mikor látták vólna a' Jelt, mellyet JESUS chelekedett vala, mondának: Hogy ez bizonyára a' Próféta, a' ki e' világra jővendő.* Fel-kiált itten Arany-szájú Sz. János, mondván [n]: Oh torkosságnak hihetetlen kívánsága! Számlálhatatlan, és nagyobb chodákat chelekedett ennél Jésus; de soha illyen vallást nem tőttek, hanem mikor meg-elégedtek: mert most, nem káromkodnak, sem a' Szombatnak meg-szegésével nem gondolnak, sem az Isten tiszteségéért nem tusakodnak: efféle gondokat mind félre-tőttenek, mihelyen hasokat meg-tőltötték. És a' kit Profétának mondanak, Királlyá akarják választani. Vaj ki sokakról mondhatnók mi-is azt; hogy akkor díchérik az Istent, mikor valami ajándékát vészik! de, ha háborúságot bochát reájok, boszszonkodnak, és morgolódnak-ellene: hasonlók lévén az Izraël fiaihoz; kik, mikor látták, hogy Farao minden seregével a' tengerbe veszett, egyenlő akarattal szép dícheretet mondottak [o]: de mihelyen valami fogyatkozások érkezett, kenyérből, vízből, húsból, keményen zúgolódtak, és néha chak nem meg-kővezték az Istennek kedves szolgáját Moysest [p], ki őket nagy fáradsággal hozta-ki Egyiptusból: meg-mutatván azzal, hogy inkább szerették az Istennek ajándékit, hogy-sem az Istent: sőt, hogy nem őtet szerették, hanem az ő ajándékit; mint-hogy chak az ajándékért szerették. Illyenek voltak azok-is, kik a' Profétánál azt mondották [q]: *Adott az Ur, gazdagokká lőttünk.* Innét gondolom én, hogy a' mái sokaság Urunkat Királlyá akarta tenni: vélvén, hogy nem terheli őket adóval, és robotával, ki olyan puszta helyen, annyi ezer

D

a Prov. 27. 7.
b Job. 6. 7.
c Joan. 6. 12.
d Hom. 34. ad Pop.
e Hom. 41. in Ioan. Et Homil. 60. in Matth.
f Exo. 16. 22
g 3. Reg. 17. 14.
h 4. Reg. 4. 43
i Hom. 41. in Ioan.
k Matt. 16. 9.
l Lib. 13. Trinit. c. 3.
m Ioan. 6. 14.
n Hom 41. in Ioan.
o Exod. 15. 1.
p Exod. 16. & 17. Num. 11. & 20.
q Zach. 11. 5

embert el tudott táplálni: kinek, ha szükségelenne, tár-házát-is meg-tudná pénzel tölteni, a'szegények véres veritéke-nélkül: ki nem tartana sok heában-való szolgát, nem viselne friss köntöst, nem üzne gazdag asztalra, nem laknék drága palotában, nem járna czifra lovakon, vagy aranyas szekereken; melyekért a'világi Fejedelmek, keményen meg-sattzoltattyák az alattok-való népet.

De mint-hogy Urunk nem keresett földi Királyságot; *Eszébe vévén, hogy el-jönének, hogy meg-ragadnák őtet, és Királlyá tennék őtet; ismég a'hegyre futa, maga egyedül.* Ennek a'futálnak egy-nehány Okai lehettek: I. Mert ő mástól nem vötte a'Királyságot, hanem egyebeknek-is ő adta; a'mint Sálomonnál mondotta [r]: *En-általam országolnak a'királyok:* a'más világon pedig, az ő Hívei minnyájan Koronás Királyok lésznek; a'mint Sz. János jelenti az ő Látásában [s]. II. Mert, *nem azért jött, hogy szolgállyanak néki; hanem hogy szolgállyon, és lelkét sokakért adgya váltságúl* [t]. III. Hogy senkinek okot ne adna a'hamis vélekedésre, hogy a'Romai Cháfzártól el akarja foglalni a'birodalmat, melly-előtt el-futott: de még sem kerülte-el a'hamis Zidóknak vádolását [u]. IV. Hogy maga példájával arra tanítana, hogy a'Világi méltóságot ne kívánnyuk, se ne keressük; hanem inkább fussunk előtte, és a'mennyire lehet tőlünk, helyt ne adgyunk néki. Mert, noha szükség, hogy légyenek Világi Fejedelmek-is: mindazáltal, a'mint Arany-szájú Sz. János mongya [x], sokkal bóldogb állapatban vannak, a'kik e'Világi méltóság-nélkül alázatosan viselik magokat. Mert, a'ki nagy méltóságban vagyon, mindenkor félhet, hogy nagyot-esik, mint a'ki magas helyre hág, nagy veszedelemben vagyon; mert könnyen el-szédülhet, és senki nem segétheti: azon-képpen a'Fejedelmek, igen gyakorta szédelegnek; mert a'mi nagy, kichinre bóchüllik; a'mi kichíny, nagyra: a'Lelki dolgokat semminek alíttyák, a'testieket igen vítattyák: és mint-hogy minnyájan rettegnek tőlök, senki nem segétheti őket, meg-mondván nékik az igazat.

Vedd eszedbe, hogy Urunk *Egyedül futott a'hegyre*: I. Hogy meg-próbálná, a'mint *Theophylactus* mongya, mit chelekednének ön-köztök a'Tanítványok, az ő távúl-létében: mint a'szorgalmatos anya, néha gyermekét magán hadgya, hogy meg-próbállya, ha kívánkozik-e utánna, vagy nem: és mint a'Mester, néha meg-vonsza magát, hogy lássa mit szoktak a'tanítványi chelekedni, midőn ő távúl vagyon tőlök. De ezt Urunk nem magáért chelekedte, ki jól tudta szívöknek állapattyát; hanem egyebekért, és ő-magokért-is a'Tanítványokért: hogy meg-ismérvén magokat, annyival inkább kívánkoznának szerelmes Mesterökhöz. II. Hogy magán lévén az Isteni elmélkedésben, és imádságban, nagyobb chendesége lehetne. Mert, noha ő-néki semmi abban akadályt nem szerezhetett: mindazáltal, nékünk akarván példát adni, meg-mutatta, minémű szükséges légyen affélé lelki gyakorláshoz, a'magán-való létel. III. Hogy példát adna a'Tanítóknak; hogy, midőn egy-ideig a'nép-között forgottak, segétvén azt tanításokkal, magokról el ne feletkezzenek, hanem meg-vonván magokat, és egyebekre-való szorgalmatosságban hátra hagyván, magokra viselyenek gondot: mert, *Mit használ embernek, ha az egész világot meg-nyeri, lelkének pedig kárát vallja* [y]? Mikor Urunk az Apostolokat predikállani küldötte, és meg-térvén, meg-mondották néki munkájokat; azt-mondotta nékik [z]: *Jertek külön egy puszta helyre, és nyugodgyatok-meg egy-keveset. Mert sokan valának, kik jönek's mennek vala, és enni-való idejek sem vala.* Ezt pedig nem a'restség chelekedteti, sem hogy felebaráttyokat nem akarnák segéteni: hanem hogy a'munkát tovább szenvedhessék, és nagyobb buzgósággal viselhessék. Mert, ha szünetlen munkálkodnának, időnek előtte el-fogyatkoznának, és közel sem használhatnának annyit felebaráttyoknak, mint a'mértékletes nyugovás-után. Továbbá; hogy a'mit ők az Istentől, imádságokban, és elmélkedésökben, titkon tanúlnak, azt bátorságosban, nyilván hirdethessék mindeneknek; a'mint Urunk mondotta [a]: *A'mit néktek a'setétben mondok, mongyatok a'világosságban: és a'mit fületekben hallotok, predikállyátok a'hejazatokon.* Hallyák ők elsőben az Urat, és az-után ők-is szóllyanak; Szent Pálnak szép íntése-szerént, mellyet írt Timótheus Püspöknek [b]: *A'te elő-meneteled nyilván légyen mindeneknél: Viselly gondot magadra* (elsőben,) *és a'tudományra* (másodszor;) *légy szorgalmatos azokban. mert azt chelekedvén, te-magadat-is üdvözíted, azokat-is a'kik téged hallgatnak.* Mellyet engedgyen a'kegyes Isten az ő Sz. Fiáért.

Amen.

r Prov. 8. 15.
s Apoc. 4. 10.
t Mat. 20. 28.
u Luc. 23. 2.
x Lib de Comparatione Regis & Monachi.
y Mat. 16. 26
z Mar. 6. 31.
a Mat. 10. 27
b 1. Tim. 4. 15. 16.

A

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

a *Orat. in S. Iulittam.*

AZt írja Sz. *Basilius* [a]; hogy a'galambászok, egy galambot házokhoz szoktatván, azt jeles illattal meg-kenik, és ki-bochátttyák: ki ide 's tova röpösvén, a'melly galambokkal társolkodik, a'jó illattal maga-után challya, és úgy gazdájának galambit meg-szaporittya. Nem vitatom most, ha szabad-e afféle galambászás, vagy nem; a'vad-galambokról semmi kétség ninchen, chak hogy babona ne légyen: de azt mondom, hogy az Isten, ki a'mi lelkeinket igen kívánnya, azoknak meg-fogásában hasonló mesterséget talált. Hasonló a' Bűnös ember *az el-tévelyedett Galambhoz* [b]; mert ninch értelme, a'mint a'Próféta mongya. Krisztus Urunk-is, az ő szelídségéért, hasonló a'galambhoz: *kire a'Sz. Lélek-is, Galamb képében szállott* [c]: és azt kívánta a'Tanítványitól, hogy *Eggyügyűek légyenek, mint a'Galambok* [d]: és a'mái Evangéliomban-is, mint a'galamb a'hegyre futott, hogy meg-nyugodnék [e]. Ezt a'Galambot, *meg-kente az Isten a'vigaság olajával a'társai-fölött* [f]: és az emberek-közibe küldötte, hogy, az ő jó illattyát érezvén, követnék őtet; a'mint az, a'kit ő maga-is Galambnak nevez [g], chelekedte, mondván [h]: *Vonny engem: utánnad futunk a'te kenetidnek illattyára.* Keneti vóltanak pedig; I. Az ő chodálatos chelekedeti; mellyek azokat vonták, a'kik azt mondották [i]: *Mindeneket jól chelekedett: a'siketeket-is hallókká tötte, 's a'némákat-is szóllóká.* II. Az ő drága erkölchi; mellyekkel azt vonta, a'ki azt mondotta [k]: *Mester, követlek téged valahová mégy.* III. Az ő hatalmas beszédi; mellyekkel vonta az első Tanítványokat, kiket egy szavával hívott [l]: és, *mindeneket el-hagyván, követték őtet.* És eggyik, midőn azt hallotta vólna Urunktól [m]; *Ti-is el akartok-e menni?* azt felelte: *Uram, kihez mennyünk? az örök életnek igéi vannak nálad.* Így olvassuk a'mái Evangéliomban-is; hogy *Nagy sokaság követte, mert látták vala a'jeleket, mellyeket chelekeszik vala azokon kik betegek valának.* Ezekről a'Krisztus követőiről méltó szóllanunk, hogy valami buzgóságot tanúllyunk tőlök.

b *Ose.* 7. 11. *&.* 6. 9. 11. *&.* 11. 11
c *Matt.* 3. 16.
d *Mat.* 10. 16
B
e *Pſ.* 54. 7.
f *Pſ.* 44. 8.
g *Cant.* 2. 10. 14. *&.* 5. 2 *&.* 6. 8.
h *Cant.* 1. 3.
i *Mar.* 7. 37.
k *Matt.* 8. 19
l *Matt.* 4. 20. 22.
m *Ioan.* 6. 68. 69.

I. Okait adom, Honnét vagyon, hogy mindenütt sok Szegények vannak.
II. Szóllok a'Tékozlás-ellen, melly a'Gazdagok házában vagyon.
III. Az Alamizsnának szükséges-vólsát meg-mutatom.

C

ELSŐ RÉSZE.

AZ köz sokaságot Urunk, a'hasznos Choda-tételeknek jó illattyával, mint valami ajándékkal édesgette magához; hogy azok-által, lassan-lassan nagyobra készítené őket, és a'lelki gyógyulást-is meg-kívántatná vélek. És úgy chelekedett, mint az Iskola-mesterek az apró gyermekekkel: kiket hogy magokhoz édesgessenek, és a'tanúságra vihessenek, elsőben kaláchot, konfrajtot, és egyéb afféle kedves dolgokat adnak nékik: de mikor meg-öregbednek, és a'szép tudományoknak hasznos gyönyörűségét meg-ízelítik, afféle gyermekséggel nem gondolnak, hanem azok-nélkül-is örömest tanúlnak. És bizonyára, nagy buzgóságot mutatott a'mái sokaság a'Krisztus követésében, mellyel sok Keresztyéneknek puhaságát, és tunyaságát dorgállyák: Mert, I. Gyalog követte Urunkat, nem lovon, vagy hintó-szekéren, mint a'mostani gyenge Keresztyének; kik, tíz, vagy húsz lépésnyire lévén a'Templomtól, hogy talpok meg ne törjék, vagy lábok meg ne porosödgyék, szekéren vontattyák magokat a'Templomhoz. maga, ha egy-nehány óráig kell tántzólniok, sem talpokat nem féltik fel-töréstől, sem a'lábok porositásával nem gondolnak. Vallyon, meny-országba-is úgy vontattyák-e magokat? De én azt hallom, hogy *Szoros a kapu, és keskeny az út, melly az életre viszen; és kevesen vannak, kik azt meg-találják* [n]. És, hogy *Mennyeknek-országa erőszakot szenved, és azt az erőszak-tévők ragadgyák-el.* II. Sokan kőzzülök, nehéz útakon-is jártak, és messze fáradtak, hogy Urunkhoz jutnának: nem úgy, mint a'mi kényes Keresztyén atyánkfiai; kik, házokból restelvén ki-menni, egy kis hidegért, vagy kevés sárert, azt kívánnyák, hogy az Egyházi emberek házokhoz menjenek predikállani, Misét mondani, eskűdtetni, Keresztelni; holott az Egyházakat rendelték a'régi Jámborok az ollyan dolgokra. Ezek-ellen; keményen sententziát mond *Venerabilis Beda* [p]: A'ki jó akarattyából nem akar az Templom ajtaján bé-menni, magát meg-alázván: kételen bé-vitetik a'pokol ajtaján, el-kárhozván. III. Nagyobb része, sem ételt sem italt nem vitt; és annyi ezer ember-között, több nem találtatott őt árpa-kenyérnél: holott sokan a'Keresztyének-közzül olly finnyások, hogy a'Templomba sem mennek, ha előbb jól nem laknak; és az-után úgy ül-

D

n *Mat.* 7. 14.
o *Mat.* 11. 12

Horatius. Pueris dant crustula blandi Doctores, elementa velint ut discere prima.

p *Lib.* 5. *hist. Angl. c.* 15.

dögelnek ott, mint a'tőltött zákok, vagy szunnyadván, vagy tréchélvén, vagy ide's tova nézegetvén.

Látván azért Urunk a'mái sokaságnak buzgóságát, magáról neminémű-képpen el-feletkezett, és azoknak viselte gongyokat: és hatalmasságát, 's jó akarattyát mutatván hozzájok, az őt árpa-kenyeret úgy meg-szaporította, hogy az aszszony állatokon-és gyermekeken-kivűl, őt-ezer ember, a'mennyit akart, annyit vőtt belőle, és minnyájan meg-elégedtek; és tizen-két kosárra-való húlladék maradott-meg. Majd hasonló dolgot találunk esztendőnként szerte-szerént e'világon: Mert, a'mint Sz. Agoston írja [q], a'ki a'kenyereket és halakat ma meg-szaporította, minden esztendőben kevés magból annyi búzát teremt, hogy az egész világnak táplálására elégséges lehet; és a'szőlő-tővön, chodálatos-képpen, a'vízi nedvességet borrá változtattya. Mindazáltal azt-is láttyuk, hogy sok szegények vannak, kik kemény munkával-is alig táplálhattyák magokat, alig ehetvén a'kenyérben-is. holott bizonyos, hogy az Isten minnyájok táplálására elég gabonát ád. Ez a'dolog, sokaknak fárasztya elméjőket, hogy az Istennek gond-viselése nemindenűtt eggy-aránt tűndőklik, hanem sők helyen igen meg-homályositatik: melynek Okait fel kell keresnűnk, hogy ok-nélkűl az Istére ne panaszolkodgyűk.

[q] Tract. 24. in Ioan.

Első Oka ennek; Az Istenben-való Bizodalomnak fogyatkozása: melly azokban találtatik, kik, a'mit emberi eszközzel fel nem érnek, lehetetlennek vélik, és az Istennek minden-ható ereje-felől gyarló ítéletet tésznek. Kiknek neminémű példáját láttyuk Filepben; ki chak az erszénnyel vetett számot, és addig bizott, a'míg abban tartott: *Két-száz pénz-árra Kenyér* úgy-mond, *nem elég nékik, hogy ki-ki-mind chak valami keveset végyen-is.* A'ki azért, maga okosságában és erejében bizakodván, az Isten gond-viselésében reménségét nem veti, nem choda, ha az Istentől el-hagyattatik; és azt mongya az Isten néki, a'mit Moyses-által az Izraël fiainak [r]: *Hol vannak az ő Istenők, kikben bizodalmok vólt? Kellyenek-fel, és segéllyenek titeket, és szükségtekben óltalmazzanak. Láttsátok hogy én egyedül vagyok:* tudni illik, a'ki meg-ségéthetlek, a'hol mind okosságtok's mind erőtők meg-fogyatkozik; noha azokban úgy bíztok, mint valami istenekben. Hasonló-képpen beszél Jeremiásnál-is [s]. Hogy pedig sokan nem úgy vetik reménségőket az Istenben a'mint kellene, hanem inkább bíznak egyéb eszközökben, egy nyilván-való példával meg-mutatom. Ha a'Fejedelem, vagy valami hiteles Kalmár, ezer forintot ígérne, hittel és pechétes-levéllel; el-hinnéd szavát, és igen örűlnél. noha egyéb bizonyosságod nem vólna egy darab papirosnál, mellyet halandó, változandó, és talám chalárd ember adott: az-okáért, tudván Istennek a Sz. Irásból sok szép fogadásit, hogy táplálásodra gongya vagyon; ha mindazáltal nyughatatlankodol, és sápolódol, nem nyilván jelented-e, hogy fogyatkozott bizodalmad vagyon gond-viseléséről; és vagy erőtlennek, vagy feledékennek, vagy hazugnak alítod? mellyel nagy boszszúsággal illeted. Nem nyilván mondotta-e Urunk [t]: *Ne legyetek szorgalmatosok lelketekről, mit egyetek; se testetekről, mibe öltőzzetek.* Melynek jeles okait adgya: és a'többi-között azt mongya [u]: *Tudgya a'ti Atyátok, hogy ezek-nélkűl mind szükölködtők. Keresétek azért előszőr az Isten országát, és az ő igasságát: és mind hozzá adatnak néktek ezek.* Dávid-által pedig [x]: *Vesd az Urra gondodat, és ő eltáplál téged.* Az-után pedig Sz. Péter [y]: *Minden szorgalmatosságtokat ő-reája vetvén, mert ő néki gongya vagyon reátok.* Ha valamelly Ur-fínak azt mondanád; Meg-kíméld ruhádat; mert ha el-szakad, mezítelen maradsz. mert, sem pénzel mást nem szerezhetsz, sem mesterségeddel mást nem chinálhatsz: nem méltán azt felelné-e; Vagyon olly atyám, ki arra gondot visel: és vagyon módgya benne. ha láttya szükségemet, nem hágy mezítelen. Ha azért nékünk tellyes bizodalmunk vagyon, azt mongyuk Dáviddal az Istennek [z]: *Az én szükségimből ments-meg engem.*

[r] Deut. 32. 37.
[s] Ier. 2. 28.
[t] Matt. 6. 25.
[u] vers. 32.
[x] Pſ. 54. 23.
[y] 1. Pet. 5. 7.
[z] Pſ. 24. 17.

Eléggé meg-mutatta ugyan az Isten hozzánk-való jó akarattyát, és reánk-való gond-viseléset, a'tellyes világon-való dolgoknak teremtésével, mellyeket mi-érettünk szerzett: de, mint-ha azok elégségesek nem lőttek vólna, szokás-kivűl-is hatalmas chodákat chelekedett, a'végre, hogy semmi-némű szükségűnkben ne kételkednénk Atyai gond-viseléséről. és azért chelekedte a'mái Evangélium-béli chodát-is. Mert, midőn a'Tanítványi búsúlva azt mondották [a]; *Kenyéreket nem hoztunk:* meg-feddőtte őket, mondván: *Mit gondólkodtok magatokban kichin-hitűek, hogy Kenyéretek ninchen? Még sem értitek-e, sem nem emlékeztők-e az őt kenyérről az őt-ezer ember-közibe, és hány kosárokat szedtetek-fel?* az-az, azzal a'Chodával, nem chak akkor-béli szükségtekben segétettelek-meg; hanem okot-is adtam, hogy mindenkor bizodalmatok lenne bennem: mert, ha azoknak még a'pusztában sem volt fogyatkozások a'táplálásban, hidgyétek, hogy néktek sem léfzen. Innét vagyon, hogy Sz. Pál az Özvegyeket, kiknél nyomorúltabb-állapatu emberek ninchenek, imígyen vígasztalta, és biztatta [b]: *A'ki igazán özvegy, és el-ha-*

[a] Mat. 16. 7.
[b] 1. Tim. 5. 5.

A

gyáttatott: Istenben bízzék, és foglalatos légyen a' könyörgéſekben és imádſágokban, éjjel és nappal: az-az, ha ezt chelekeſzi, ne féllyen, hanem bátorſágoſon bízzék az Istenben, és el nem hadgya ſzükſégében.

Az Isten, *Mannát* akarván adni az Israël fiainak a' puſztában, azt parancholta; hogy
c *Exod.* 16. 4. ſenki többet ne ſzedne egy napra-valónál. és okát adta, mondván [c]: *Hogy kiſértſem-meg őtet, ha az én Törvényemben jár-e, vagy nem.* Valóban nagy kiſértet volt: mert, az egéſz nép a' puſztában lévén, a' hol ſemmi egyéb eledel nem volt; és látván naponként a' jó-ízű eleſéget, igen meg-győzte magát, hogy abban más napra el nem tőtt; hanem, az Istenben vetvén reménſégét, bizonyosbnak tartotta az Isten gond-viſeléſét, hogy-ſem az
d *Pſ.* 90. 5. tár-házban az eleſéget. Azt mongya Dávid [d]; hogy *az Istennek igaz-mondáſa, paizzal véſzen körül:* jelentvén, hogy a' reménſég, melly az Isten ígéretiben fundáltatik, mint az paiz minden-felől meg-óltalmazza az Igazat. mellyet a' ki el-vét, ſok istentelenſégbe eſik, az Ördögnek kiſértete-által. Az uzorás azt alittya, hogy uzora-nélkül el nē élhet: Miért? Mert az Istenben-való bizodalomnak paizát el-vetette. Azon okból nē ſzűnik-

B

meg a' lopó a' lopáſtól, a' tiſztátalā ſzemély a' bordélytól, a' Prókátor a' hamis ügynek óltalmazáſától, a' Kalmár a' hamis mértéktől, és eskűvéſtől: azt vélvén, hogy az Isten gongyokat nem viſeli, és külömben el nem élhetnek. Kiket az Isten keményen meg ſzokott bűntetni. Mikor az Israël fiai azon morgolódtak hogy húſok nem volt, azt ígérte az
e *Num.* 11. 19. Isten [e], hogy *Egéſz hólnapig húſt ád nékik, míg ki-jőne orrokon, és émelygésökre fordúlna.* és, okát adgya, mondván: *Mivelhogy meg-vetettétek az Urat, ki köztetek vagyon, és ſírtatok előtte, mondván; Miért jöttünk-ki Egyiptusból?* Mi dolog ez? Azért kell-e nékik elég húſt adni, hogy az Urat meg-vetették? Ügy: mert, a' mint Sz. Agoſton mongya, gyakorta meg-engedi haragból az Isten, a' mit kegyelmeſségből meg nem engedne. Meg-engedte ezeknek ſzívők kívánſágát egy hólnapig: de még a' hús a' fogok-közőtt volt, hogy az Úr haragja
f *Num.* 11. 33 *Pſ.* 77. 30. fel-indúlván a' nép-ellen, igen nagy chapáſsal meg-verte őtet [f]. Így járnak, a' kik, az Úr gond-viſeléſével meg nem elégedvén, a' Mannát meg-únnyák, egy-ideig kívánſágokat követik; de hirtelen veſzedelem jő reájok.

Mondaná valaki: En ekkidig gonoſz eſzközzel nem éltem; reménſégemet az Istenben vetettem: de napról napra ſzegényedem; minden-felől el-fogy ügyőm; nem tudom mit chelekedgyem. Felelet: El ne veſd bizodalmodat, hanem nyiſd-fel lelki ſzemeidet, és vizgáld-meg lelkednek rejtekit: fel-találod a' miért azt méltán ſzenvedéd. Tudod-e michoda az? A' titkon-való kevélyſég, mellyel méltatlannak alítod magadat az oſtorozáſra. Valámíg azért magadat meg nem iſméred, meg nem menekedel tőle. Mond-meg, Hányſzor jutott eſzedbe, és talám nyelvedre-is jött, hogy te az Istenért ſokat chelekedtél, ſokaknál jobban ſzolgáltál néki, nem ollyan czégéres vétkekben hevertél, mint némellyek? Az-okáért, úgy gondolkodgyál, hogy, mentől ſzentebnek, és igazbnak alítod magadat, annál távúlb vagy az Igaſságtól, és Szentſégtől. Nem úgy chelekedett Dánieli ki, noha nem úgy, mint te, hanem valóban ſzent és igaz vólt; mind-azáltal, látván Israëlnek oſtorozáſát, és a' maga fogſágát, nem chak nem mentette magát, és nem kiſſebbítette vétkét, hanem inkább nagynak vallotta, és feddette: ſemmi
h *Dan.* 9. 18. Igaſságáról nem emlekezett, hanem chak az Istennek Irgalmaſságában bízott; és azt meg-is nyerte [h]. A' Romaïakhoz követeket küldőttek a' *Rhódus*iak, és a' *Megara*iak. Az *Rhódus*iak bé-menvén a' Tanátsba, arra emlekeztették a' Romaïakat, a' mi jóval ők voltak Romához: a' *Megara*iak pedig, a' Romaïaknak hozzájok-való jó-tétemenyőket hoztak-elő; kérvén, hogy a' jelen-való ſzükſégőkben ſe hagynák, hanem meg-ſegétenék. Az Romaïak, meg-fontolván mindeniknek okát, a' *Rhódus*iaknak, mint kevélyen kérkedőknek kívánſágokat meg-vetvén; a' *Megara*iakat, mint alázatos hálá-adókat meg-ſegétették, mivelhogy meg-is vallották ſzükſégőket. Az Isten-is igen gyönyörködik abban, hogy előbbi Irgalmaſságára emlekeztettyük, és azzal nagyobbat-is nyerünk tőle; az mint más Predikatzióban meg-mutatom, a' Szentek példáiból.

D

Innét történt az-is, hogy az Istennek Hívei, nem-is akartak emberi ſegétſéggel élni, hogy ne láttatnának az Isten gond-viſeléſe-felől kételkedni. Így nem akart Abrahám a' nagy prédában, mellyet nyert vólt, chak egy fonalat-is venni a' Sodomai Királytól; hogy ne mondaná: *En gazdagítottam-meg Ábrahámot* [i]. Dávid sem
i *Gen.* 14. 21. k 1. *Reg.* 17. 39. akart a' Saul fegyverével Góliat-ellen menni [k]; hogy a' kevély Saul, annak ne tulajdonítaná a' győzedelmet. Elíſéus ſem akarta a' Syrus Naamánnak drága ſok ajándékát elvenni [l]: és a' ſzolgáját Giezit, hogy külömbet chelekedett ő nevével, meg-feddőtte, és
l 4. *Reg.* 5. 16 26. őrökös pokloſsággal meg-bűntette. Dániel-is, halván Boldizár királynak nagy ígéretit, azt felelte néki [m]: *A te ajándékid tiéd légyenek: és a' te házadnak adományit másnak adgyad.* Eſdras imígyen ír maga- és a' társai-felől [n]: *Szégyenlettem a' Kyrálytól ſegétſéget kér-*
m *Dan.* 5. 17. n 1. *Eſdr.* 8. 22.

ni, és

ni, és lovaſokat, kik óltalmaznának minket az ellenſégtől az úton. mert azt mondottuk vala a' Királynak: A' mi Iſtenünk keze vagyon mind azokon, kik ôtet jóból keresik. Bôjtölénk pedig, és könyörgénk ezért a' mi Iſtenünknek: és ſzerencheſſen történék dolgunk. Ezek minnyájan azt mondhatták Dáviddal [o]: *Hozzád emeltem az én ſzemeimet, ki a' mennyekben lakol. Imé mint a' ſzolgák ſzemei, az ô Urok kezeiben; mint a' ſzolgálók ſzemei, az ô aſzſzonyok kezeiben: úgy az mi ſzemeink a' mi Urunkra Iſtenünkre, míg rajtunk könyörûllyön.* Sôt az-is innét vagyon; hogy, a'kik emberi ſegétſégben vagy eſzközben bíznak, az Iſten rendeli, hogy abban meg-fogyatkozzanak: mint Jóſef a'Farao pohárnokját chak azon kérte vólt (és nem ok-nélkûl,) hogy *meg-emlekezznék róla, midôn jól lenne dolga* [p]; de abban-is meg-chalatott. mert *ſzerencheſſen lévén dolgai, a' Pohárnokok elôttök-járója el-feletkezett az ô magyarázójáról.* Vallyon miért? Mert ha a'Pohárnok, fogadáſának eleget tôtt vólna, Jóſefet köteleſsé tôtte vólna a' hálá-adáſra: de mint-hogy el-feletkezett róla, az Iſten gond-viſeléſének tulajdoníthatta minden dolgát; és az-után-is chak ô-benne helyheztethette reménſégét. Mindazáltal ebből nem kôvetkôzik, hogy minden emberi eſzközt meg-veſſünk, vagy ſzükſégünk idején azzal ne éllyünk; hanem hogy azokban úgy ne helyhezteſsük reménſégünket, hogy, ha azokban fogyatkozás eſik, az Iſten ſegétſége-felôl-is kételkedgyünk. Melyről igen ſzép példánk vagyon Amaſiáſon [q]: ki, az Iſten parancholattyára, el-bochátotta a fogadott népét, és pénzét-is oda hadta; és úgy vôtt gyôzedelmet ellenſégin.

MÁSODIK Oka: A' Gazdagok Fôſvénſége. Ha a' Fejedelem, eſztendôn-ként nagy ſomma pénzt adna Sáfárának, a' ſzegények táplálájára; a' Sáfár pedig, annak nagyobb réſzét fél-felé tenné: nem vólna choda, ha a' ſzegények éhel halnának, és a' Fejedelem irgalmaſsága meg-homályoſodnék. Az Iſten úgy rendelte e' világ állapattyát, hogy az ô ſzegényit a' Gazdagok, úgy mint Sáfárok, táplállyák; és azért bízott azok kezébe annyi gazdagſágot, mennyível ſokan meg-érhették vólna: de annak nagyobb réſzét el-rejtik a' Gazdagok, és inkább engedik, hogy ruhájokat a' moly, búzájokat a' muska és egér emészſze-meg, hogy-ſem a' ſzegények vegyék haſznát. ezért nem choda, ha a' ſzegények éhel halnak, és az Iſtennek chodálatos gond-viſeléſe, mellyel minden embereknek elegendô eledelt ſzerez, meg-homályoſodik. Adhatott vólna ugyan az Iſten mindennek elég gazdagſágot, és azzal a' ſzegények gyakorta jobban-is éltek vólna: de hol lôtt vólna helye a' békeſséges-tûréſnek a' ſzegények réſzéről, és az adakozáſnak a' gazdagokéról? Az-okáért azt rendelte, hogy légyenek mind Szegények, 's mind Gazdagok: és ezek, az Irgalmas adakozáſſal; amazok pedig, a' Békeſséges-tûréſſel nyerjék-meg a' bóldogſágot. Sokan mongyák a' Gazdagok Andráſſal: Vagyon ôt kenyerem; de az micho-da ennyi-közôtt? az-az, Sokan vannak a' ſzegények; ki adhat minnyájoknak? Ha mindent azoknak adunk, mi marad magunk táplálájára? nékünk-is több kellene, ha vólna. De ezt azok mongyák, kikben meg-hûlt a' Szeretet, és el-enyéſzett az irgalmaſság; sôt a' Hit-is meg-fogyatkozott az Alamiżnának jutalma-felôl, és az ôrôk bóldogſágról. Hallyad mit beſzéli Salomon az Alamiżnának haſznáról [r]: *Tedd a' te kenyeredet a' folyó-vizekre. mert ſok idôk-után meg-találod azt.* Melly mondáſt imígyen magyaráz Sz. *Jerónymus*: Az ki nedves helyen vét, a' magnak gyûmôlchét várja: és a' ki alamiżnát ád a' ſzegényeknek, kik a' nyomoruſágnak vizén járnak, sôt torkig úſznak benne, nem magot, hanem kenyeret vét, melynek ſzaporodáſát nyereſséggel várja; és mikor az ítélet-napja el-jô, ſokkal többet vészen hogy-ſem adott.

Az-okáért az Alamiżnálkodás, marhánknak ſzaporítáſa, és meg-tartáſa a' leg-ſzükſégesb hapra; e' világról a' máſra küldéſe: hogy e' világból ki-múlván, a' máſikon meg-találjuk, és ott meg ne fogyatkozzunk. A' ki meg-hal, azt ſzoktuk felôle mondani, hogy házát ennek hadta; pénzét, ruháját, marháját amannak: egy ſzóval, mindeneket el-hagyott; chak azt vitte-el a' mit alamiżnában adott, mert azt a' ſzegények keze-által meny-országba küldötte; a' mint Szent Lôrincz mondotta a' *Decius Tyrannus*nak. Erről érthettyük Urunknak ama' tanátſát [s]: *Gyûjtſetek magatoknak kinchet az égben, a' hol ſem a' rozda, ſem a' moly meg nem emészti, és a' hol a' lopók ki nem áſsák, 's el nem lopják.* Mint kelleſsék pedig ôrökké-való, és fogyhatatlan kinchet meny-országba gyûjteni, Urunk meg-jelentette, mondván [t]: *Add-el a' mid vagyon, és add az ſzegényeknek, és kinched léſzen menyben.* De inkább gyûjtnek az emberek kinchet a' földön, a' hol bizonnyal meg-emészti a' moly és rozda, és a' hol a lopók el-lopják: úgy hogy, ha minden egyéb lopóktól meg-ôrzik-is, egytől ſoha meg nem óltalmazhattyák; tudni illik, a' haláltól, ki az embert mindenektől meg-foſztya. A' mennyei kinch-tartó ház, úgy-mond Arany-ſzáju Sz. János [u], a' ſzegénynek keze; melly, a' mit bévészen, meny-országba viſzi, és el-téſzi, hogy el ne veſzſzen a' földön: a' ſzegénynek ke-

o Pſ. 122. 1.

p Gen. 40. 14.

q 2. Par. 25. 6.

r Eccleſ. 11. 1.

s Mat. 6. 20.

t Mat. 19. 21

u Hom. de Divite & Lazaro.

A ze, a Kristus ládája; mert a'mit a'szegény el-vészen, azt a Kristus úgy vészi bé, mint ha néki adtad volna. Adgy azért a szegény embernek földet, hogy el-vegyed a'menny-országot: adgy egy pénzt hogy országot végy: adgy egy mondást, hogy mindent végy: adgy a'szegénnek, hogy végy magadnak. mert a'mit annak adsz, tiéd lészen; a'mit neki nem adsz, másé lészen.

x Eccli. 17, 18. Erről mongya a'Bölcs-is x: *A'férfiu alamizsnája, mint egy pecsét ő-vele: és az ember kegyelmét, mint a'szemnek fényét meg-tartja:* az-az, úgy meg-őrizi az Isten az Alamizsnát, hogy azt az ő tár-házában, pecsét-alatt tartya. Mert mint az emberek a drága kincset, vagy nagy dolgokban-járo leveleket, titok-és bátorságos-helyre tészik, és pecsét-alatt őrzik: úgy az Isten az Alamizsnát maga pecsétje-alatt tartya; és az embernek kegyelmét, mellyet a'szegénnyel chelekesik, úgy óltalmazza mint a'szeme-fényét. Hová lehet a'Pénznek ennél nagyobb haszna? A'mi vized házadnál vagyon, kerti és mezei veteményidre, és gyümölchös-fáidra el-öntözöd, hogy azután gyümölchöt szedgy, melly sokkal többet ér az el-öntött víznél: az-okáért, nem ítéled hogy azt el-veszted, hanem inkább hogy nagy haszonnal meg-tartod

B és őrized. Akkor öntözöd heában a'vizet, úgy-mond Arany-száju Szent János, mikor gyümölchtelen-fákra öntözöd; és nem akkor, midőn gyümölchöző-fákra töltöd: azon-képpen, akkor veszegeted-el gazdagságodat, midőn heába-való dolgokra költöd, játékra, tobzódásra, czifrára: de a'mit a'szegényeknek adsz, azt nem heába költöd, hanem haszonnal. mert, a'mint Szent Ambrus mongya, az Irgalmasság, a'halottaknak késerője és úti-társa, sőt vezére és kalaúza: mert az Istennek Itélő-széke-eleibe mégyen vélek, és ott, szó-szóllójok lévén, pártyokat fogja, és meg-óltalmazza; és a'mit a'földi marhából a'szegénynek adtak, örökké-való mennyei jókkal meg-fizeti. Nálad-nélkül-is el-táplálhatná Isten a szegényeket; de te-általad akar gondot viselni reájok, hogy néked nagyobb gazdagságot adgyon: a'mint Illyést, mind az Angyal-'s mind a'hollók által el-táplálhatta volna; de azért küldötte az Özvegy-aszszonyhoz, hogy a'kevés kenyérért, mellyet az

y 3. Reg. 17. Prófétának adott, liszt-ét és olaját meg-szaporítaná y. Mert, ha nem az lett volna az Isten igyekezete, kegyetlennek, vagy chúfolónak láttatott volna, hogy ollyan szegény Özvegyhez vendéget küldött volna: de mint-hogy Isten azzal meg-gazdagította,

C nagy irgalmasságot cselekedett véle, hogy alamizsnát kéretett tőle. Azért, mi-képpen hogy a'föld párája a'Naptól meg-melegíttetvén, nagy vékonyan az égbe fel-mégyen, és ott felyhökké változván, szapora esővé lészen, és ismég a'földre térvén, azt gyümölchözteti: úgy az alamizsna-is, kichíny dolog ugyan, mikor az embertől menny-országba küldetik a'szegény ember-által; de ott meg-szaporodván, bővséggel tér az emberhez. mert *Sokán-annyit vészen helyette, és az örök életet binja* z.

z Mat. 19. 29

Harmadik Oka; A'Szegények telhetetlensége, tobzódása, részegsége: kik, szintén úgy akarják asztalokat tartani mint a'gazdagok; és, a'mivel állapattyok-szerént egy hétig meg-érnek, egy nap el-költik, és az-után koplalniok kell. Sokaknak mondhatnók azt, a'mit *Diógenes* mondott *Laërtiusnál* a, egy tékozló fiúnak; ki, fel-sípolván mindenét, az-után a'torzán rágódott. Kit látván *Diógenes*, azt mondotta néki: Ha mértékletesben ebédlettél volna, jobban vachorálhattál volna. Urunk a'mái Evangéliomban, az ő vendégit nem tartotta drága étkekkel, noha módgya lett volna abban-is, ha akarta volna; hanem fő-képpen kenyérrel: jelentvén, hogy, a ki mászszorra-is akar valamit maraszstani, elsőben bőven ne költsön. Ki-ki jövedelméhez-képest rendellye költségét, és határában maradgyon, ha időnek-előtte el

D nem akar fogyatkozni. Midőn Esau barátságoson azt mondotta volna Jákobnak b; *Iarjunk eggyütt, és társa leszek utadnak*; azt felelte Jákob: *Tudod, édes Uram, hogy gyenge kisdedim; és ellő juhaim és tehenim vannak velem: mellyekes ha a'járásban fölöttébb faraszstok, egy nap mind meg-halnak a'nyájak. Menny-el az én Uram az ő szolgája-előtt; és én lassan követem nyomdokit, a'mint látom hogy az én kisdedimtől lehet.* mint-ha azt mondotta volna: Nem futhatok veled pállyát, mert künnyebb szerrel vagy, és nem érkezem-el veled. Ha így meg-gondolná a'Mives-ember, hogy nem ruházhattya olly frisen feleségét, mint a'Jószágos Nemes-ember, nem úszna torkig az adósságban; nem kénszerítetnék örökségét el-adni, és végre az Ispitályban nyomorgani.

b Gen. 33. 12

Sokan a'Gazdagok-közzül-is, meg-chalatkoznak e'dologban: kik a'magok táplálásában, nem nézik a mi a'természetnek elég, hanem többet költnek: azt gondolván, hogy elegek vagyon. Midőn *Zénó Citiens*, azt hallotta volna egy bőven-

kőltő és zabálló embertől, hogy ő chak azt kőlti-el a' mivel bővelkődik, úgy hogy elege maradgyon: azt felelte néki *Laërtius*nál [c]: Jó néven vennéd-e a' szakátsodtól, ha több sót vetne az étekbe hogy-sem kellene, azért hogy elég sava vagyon? és ha bőven kőlti-is, meg nem fogyatkozik sóból: jelentvén az okos ember, hogy nem a' bővelkődésből, hanem a' természetnek szűkségéből kell a' táplálásnak mértékét és módgyát venni: és nem azért kell többet ennünk, hogy több vagyon a'mit együnk; hanem annyit, a' mennyivel meg-érjük. Azt mongya Isáias [d]; hogy, *Minden test széna*, melly igen hamar el-fonnyad: az-okáért, heába-valo dolog azon igyekezni, hogy sokáig meg-maradgyon a' zöldségben. A'mi testünk-is romlandó: az-okáért, heába-való múnka, azt a'végre táplálni hogy sokáig fenn-állyon: kűnyű pedig úgy táplálni a'mint illik; fölöttébb hizlalni, nem méltó. és talám Urúnk-is, a'mái sokaságot azért telepítette-le olly helyen, a'hol sok széna volt; hogy állapattyokról meg-emlekezvén, magokat meg-mértéklenék. Mikor az Isten az ő népét *Mannával* táplálta-, annak bizonyos mértékét szabta, hogy minden főre egy *Gomor*-mértéknyit szednének [e]: nem azért hogy félt volna, hogy, ha többet szednek, el-fogy a' mennyei eleség; hanem, hogy arra tanítaná az embereket, hogy az Isten ajándékival mértékleteſſen éllyenek, úgy hogy mind magok meg-érjék véle, mind a' szegényeket táplálhassák. mellyet mint-hogy nem chelekedett a' tékozló fiú, hanem mindent el-veſztegetett; olly állapatra jutott, hogy a' diſznók malátájával sem tőlthette-bé hasát [f].

Negyedik Oka; A' Fő-emberek tékozlása, sok haszontalan, sőt veszedelmes dolgokban-is: kik, hogy magokat czifrázzák, és hírt-nevet szerezzenek magoknak, az Istennek gond-viselését meg-hómályositták. Urúnk a' mái Evangéliomban meg-parancholta az Apostoloknak, hogy fel-szedgyék a' morzalékokat: nem hogy a' szűkölködéstől félt volna (mert mindenkor annyit teremthetett a'mennyit akart;) hanem a' gazdagokat tanította, hogy ne légyenek tékozlók, hanem olly takarékoson éllyenek, hogy a' szegényeknek-is adakozhassanak. Nem azért adgya Isten az gazdagoknak a' pénzt, hogy heában-való lovakra, ebekre, bolondokra, chélchapókra veszteghessék; asztalokat drága étekkel, pohár-székőket arany és ezűst edényekkel, ládájokat czifra ruhákkal terhellyék; haszontalan epűleteket, kerteket, mulatóhelyeket építtsenek; a' szegényekhez pedig irgalmatlanok légyenek: mint a'kikről az Próféta szóll [g]; *Kik a'bort chészékből itták, és jeles jó kenettel kenettettek: és semmit nem szánakodtak a' Jóſef romlásán.* Nem azért adta az Isten a' Napnak a' világosságot, hogy abban maga gyönyörködgyék, hanem hogy egyebeknek szolgállyon: és az emberi testben sem azért vannak a' nagy erek, hogy chakők tőltőzzenek a' vérrel, hanem hogy az egyéb erekkel-is közöllyék. mellyet ha nem chelekeszenek, a' testnek egész állapattya fel-bomol, és az ember veszedelmes állapatba jút. Úgy a' Gazdagok-is, ha az szegényeket nem táplállyák, hanem, a'mi kevés vér vagyon-is bennek, ki-szopják, semmi jó nem következik. Kiknek méltán mondhatnók, a'mit *Chilon* mondott egy ifiúnak; kinek, tékozlását látván, azt mondotta *Maximus*nál [h]: Ha oda sokat kőlteſz, a'hová nem kellene; rövid nap, a'hová kellene-is, keveset fogsz-kőlteni. Hogy-ha pedig a'heába-való kőltség, és tékozlás gyalázatos a' világi emberekben, mennyivel inkább az Egyházakban; kiket az Isten, kivált-képpen Sáfárivá tőtt, hogy az ő szegényit táplállyák. Azt írja *Barónius* [i], egy *Theophylactus*-nevű Kostantinápolyi Patriárkáról: hogy úgy néki ádázott volt a ló-tartásnak, hogy két-ezer lovat tartott; és azokat drága gyümőlchőkkel, és fű-szerszámokkal táplálta, és jó borral itatta-. Nagy Chötörtők-ön, a' Templomban az Isteni szolgálaton lévén, meg-értette hogy egy jeles kanczája meg-vemhezett; és el-hagyván az Isteni szolgálatot, az istállóba futott, hogy meg-látná a' vemhet: látta, és viszsza-tért az Isteni szolgálatra-. De meg-adta balgatagságának az árrát: mert egy-kor, vak merő-képpen nyargalván, a' ló úgy szorította a' falhoz, hogy mingyárt sok vért pőketett véle; és, majd két esztendeig nyavalyogván, vízi kórságba esett, és meg-hólt-. Tanúllyanak a' Katonás nyúlázo Pap-urak.

II. RÉSZE.

Egyéb-képpen-is sok tékozlás esik a' Gazdagok házában. Először: Midőn-, gondot nem viselvén, az elességre-való eszközök meg-rothadnak, meg penészednek, meg-senyvednek; úgy hogy senki nem élhet vélek, hanem a' ganéjra kell vetni. Erre a' jó szolgáknak és szolgálóknak vígyázniok kellene; és, midőn valamit affé-

[c] *Lib. 7. c. 1.*

[d] *Isa. 40. 6.*

[e] *Exo. 16. 16.*

[f] *Lam. 15. 16.*

[g] *Amos 6. 6.*

[h] *Serm. 61.*

[i] *Anno Christi 956.*

A

létlátnak, a'szegényeknek osztogatnák, ugyan urok és aszszonyok híre-nélkül-is; mert azt nem bánhattyák: sőt, ha Keresztyének, azt kellene bánniok, ha valami hiában veszne. mert az, sem nékik, sem máinak hasznára nem lehet, sőt lelkőknek veszedelmére következhetik. Azt írja *Surius*[k], Sz. *Bértulphus*ról; ki végre *Gandavum*ban, a'Szent Péter Kalastromában Apátúrrá lőtt, ez-előtt hatod-fél-száz esztendővel; hogy, midőn világi ember volt, egy *Wambertus*-nevű Grófnál szolgált, és az urának marhájából bővséges alamizsnát osztogatott, fő-képpen az étkeknek maradékiból; mellyel nem chak nem fogyatta urának marháját, hanem ugyan szaporította-is. De, mint-hogy mindenkor rakva az udvar fondorlókkal, némellyek bé-vádolták *Bertulphust*, úgy-mint ura-marhájának tékozlóját. Egykor estve, némelly szegénynek egy kevés kenyeret, sajtot, és bort akart vinni; és meg-sugallották a'Grófnak, hogy vigyázna *Bertulphus*ra. Hivatá azért a'Gróf, és meg-kérdé, mit vinne az edényben? Ki monda: Im egy kevés vizet viszek, hogy meg-melegíttsem a' tűznél. Mellyet el-vévén a'Gróf, és meg-kóstolván, víznek találta: mert az Isten chodálatos-képpen az bort vizzé változtatta; akarván azzal jelenteni, hogy a'jámbor szolgának, ura kára-nélkül-való irgalmassága kedves volt. Ezzel én a'szolgákat, és szolgálókat, nem igyekezem arra szabaditani, hogy, urok és aszszonyok hire-nélkül, mindenből fáfárkodgyanak, és a'szegényeknek adogassanak magok indúlattyából: hanem chak arra intem, hogy az étkek maradékját el ne hadgyák veszni, hanem, urok és aszszonyok kára-nélkül, idején a'szegényeknek osztogassák: remélvén, hogy azzal urokat és aszszonyokat meg nem bántyák, hanem inkább kedves dolgot chelekeszenek nékik; mint-hogy kik, nem chak kártól oltalmazzák-meg őket, hanem hasznot-is szereznek nékik az alamizsna-adással.

k Tom. 1. die 5. Febr. c. 9.

B

Jac. 5. 1.

Második szor: El-veszsznek az Isten adományi, midőn a'Fősvénység-miatt addig tartyák, hogy meg-veszsznek. Mellyért feddi Sz. Jakab a'Gazdagokat, mondván[l]: *Nó már gazdagok, sirjatok orditván, a'reatok következendő nyomoruságtokon. A'ti gazdagságitok meg-rothadtak: és a'ti ruházatitok a'molyoktól emésztetiek-meg. A'ti aranyatok's ezüstőtök meg-rozdásúlt, és azok rozdája bizonysagúl leszen ellenetek, 's meg-emészti a'ti testeiteket mint a'tuz.* Azt írja *Sophronius*[m]; hogy a'Szent *Theodosius* Kalastromában, Nagy Chötörtökön esztendőnként, a'szegényeknek búzát, olajt, mézet, és bort osztogattak. Egy esztendőben, szűken lévén a'búza, kérék a'Barátok az Apátúrt, hogy az alamizsnát más időre hallasztaná, vagy a'szokott mértéket kissebre szabná; hogy meg ne fogyatkoznának búzából. Engede nékik az Apátúr, noha kedve-ellen. és a'Gabonás eszébe vévé, hogy a'búza Húsvét-után mind ki-chirázott. Monda azért az Apátúr a'Barátoknak: Imé kevés búzával meg-segéthettyük vala a'szegényeket; és azt nem chelekedvén, őt-ezer kőből búzát vesztőttünk fősvénységünkel. Mit nyertünk fiaim? sőt, minémű nagy kárt vallottunk? *Franciscus Costérus* azt írja[n]; hogy *Herbipolis*ban, egy Fősvény gazdagnak minden búzája bogarakká változott, mellyek a'hajóból mind másuá röpültek; és hasonlók vóltak a'búza szemhez. erre pedig ő-maga emlekezett *Costérus*. és így bűntette-meg Isten a Fősvénységet.

m In Prato Spirituali, cap. 85.

C

n Conc. Dominica 4. in Xma. q. 16

Harmadszor: Sokan azt-is el-veszsztik, fölöttébb-való kívánságokból, a'mi kezeknél volt; mint az *Æsopus* ebe, a'nagy árnyékhoz kapván, a'szájában-való konczot-is el-ejtette. Erről szép példát ír *Costérus*: melyre jól emlekezett, és chak húsz esztendővel az-előtt történt volt. Egy híres Kalastromnak *Westphalia*ban, minden esztendőben olly áldása volt az Istentől, hogy Szent Vid napján (kinek teste ott fekszik) két szarvast fogtak, és a'kőzel-folyó *Vesara* folyó-vizben két kechegét, a'vendégek táplálására; az Apáturok pedig mindeniknek eggyikét magoknak tartván, a'másikat áldomással el-osztogatták. Találkozott egy fősvény Apátúr, ki, mind magának akarván tartani az Isten ajándékát, azt tellyességgel el-veszsztette, és az-után semmi ollyan áldása nem volt annak a'Kalastromnak. Az-okáért, nem kell sokat kívánnunk; sem hogy hamar meg-gazdágúllyunk: mert *A'sietséggel-gyűjtött marha meg-kevesedik*[p]: és[q], *Az örökségnek, melyre előszőr sietnek, utólszor nem lészen áldása.* De hazánkban-is naponként látunk hasonló dolgokat. A'míg a'mi Magyar Urainknak magok jószágával megelégedtek; jól volt dolgok; mindennel bővelkődtek: de hogy az Egyházi jószágba kezdének kapni; az Istennek áldása ninchen rajtok: kinek jószágát a'Törők foglallya-el: kit más szerenchétlenség talál; és napról napra fogynak, és végre kóldúsokká lésznek.

Corbejense Monasterium.

D

p Prov. 13. 11
q prov. 20. 21

In Vitis Patrum. parte 2. tit. Quòd Monachus nihil possid. re debeat.

Negyedszer: El-veszsznek tőlünk az Isten adományi; mert az Isten bűntetésől meg-foszt azoktól bennünket. Azt írják egy Kertészről[r]; hogy, valamit kézi munkájával találhatott, a'szegényeknek osztogatta; magának chak azt tartván, a'mire szüksége

vólt.

vólt. Ez, az Ördögnek kísértetiből, arra kezdett igyekezni, hogy nagy kinchet gyűjtsön magának, mellyel vénségére táplálhassa magát; és el-hadta az alamiżnálkodást. De nem sok idő-múlva, olly betegségbe esett, hogy mindenét az Orvosokra kellett költeni. A' szára pedig úgy meg kezdett veszni, hogy az Orvosok másod-nap el akarták metszeni. Azon éjjel, tőredelmes szívvel meg-ismérvén az Isten ostorát, kezde kőnyőrgeni; azt fogadván, hogy életét meg-jobbíttya, és az előbbi alamiżnálkodást gyakorlya. Nem lőtt heában kőnyőrgése. Meg-jelent az Isten Angyala néki, és meg-kérdette, hová lőtt a' nagy múnkával keresett pénz? és michoda reménsége vólna azután? Kinek a' beteg monda: Vétkeztem Uram, kérlek bocháſd-meg. Leg-ottan illetvén az Angyal a' szárát, meg-gyógyítá; és meg-parancholá néki, hogy ismég mivellye a' kertet. Mellyel olly gyorsán bánt, hogy más nap, az Orvos el akarván mettszeni a' szárát, a' kertben munkálkodva találta. Gyakorta chodállyuk; miért estünk ez vagy amaz betegségbe? meg nem gondolván, hogy az Isten haragja vagyon rajtunk: azért, hogy a' magunk hasznát keresvén, fölöttébb szorgalmatoskodunk; gyakorta az Innepeket sem szentellyük úgy meg a' mint kellene, hanem azokon-is múnkálkodunk, vásárlunk, szorgalmatoskodunk: és, mivelhogy mí nem adgyuk-meg az Istenét; az Isten-is meg-vonsza tőlünk áldását, és, vagy betegséggel, vagy kár-vallással bűntet bennűnket; melly mind meg-emészti a' tilalmas és illetlen időben keresett nyereséget.

III. RESZE.

ERtvén miből származik a' fogyatkozás; azt el-távoztatván, mutassuk irgalmasságunkat a' Szegényekhez;

Elsőben: Meg-gondolván, a' mint nem régen-is mondám, hogy szénához hasonlók lévén, rővid életünk vagyon; a' más világra-vívő út pedig nehéz, és veszedelmes: melyben a' Gazdagság, nagyobb akadály, hogy-sem segétség. Az-okáért, ugyan őrvendezni kellene a' Gazdagoknak, hogy vagyon módgyok a' gazdagság terhének mással-való közlésére, tudni illik, azt a' szegényekkel közölvén. Hogy-ha a' tengeren, a' szél-vész-miatt, társaiddal valami kő-sziklán meg-akadnál; és külömben a' partra nem juthatnál, hanem úszással; és nagy temérdek kinched vólna, mellyet magad ki nem vihetnél: nem kérnéd-e társaidat hogy meg-segétenének? tudván, hogy, ha mind magadra rakod, mind magadat, 's mind kinchedet nyilván-való veszedelembe ejted. Mí minnyájan, az Adám vétke-miatt támadott szél-vésztől, e' világ tengerének kő-sziklájába ütköztünk; és az őrök bóldogságnak partyára úszással kell jutnunk; az-az, kemény munkával és fáradsággal, kézzel és lábbal erőlködvén. mert *Szoros az út* [s]; és, *A' mennyeknek országa erőszakot szenved* [t]: Az-okáért, a' ki oda akar jutni, künyű szerrel légyen, a' terhét mással közölvén: mert fölötte-igen *Nehéz a' gazdagnak meny-országba menni*; hanem ha a' szegények segétik-meg: kiknek a' mit ád, nagy nyereséggel meg-talállya a' parton. Ha valaki minden tagjait fel-ékesítené, fejét koronával, nyakát arany-lánczal, mellyét függővel, karját arany-pereczekkel; újait gyűrőkkel, derekát párta-övel; a' lábait pedig mezítelen hadná: nem balgatagnak itélnéd-e? és, ha a' lábát a' hideg meg-venné: nem mondanád-e hogy méltán esett rajta? E'hez hasonló a' Fősvény és irgalmatlan Gazdag: kinek annyi kinche vagyon, hogy még az ebek-, és haszontalan lovak-tartására-is el-érkezik, frissen öltözik, minden-nap jól lakik, a' fő borokban torkig iszik, szép palotában lakik, aranyas ágyban nyugszik: de a' lábait, kik mindenkor ő-érette fáradnak, mezítelenűl hadgya (az-az, a' szegényeket, kiknek kemény múnkájával, és véres verítékével lakoznak a' gazdagok:) nem choda ha a' hideg meg-vészi, és utólso veszedelemre viszi. mert *A' ki nem szeret, a' halálban marad* [u].

Másodszor: Gondollyák-meg a' Gazdagok, hogy a' Kenyérnek meg-szegése és osztogatása, azt nem fogyattya, hanem szaporíttya. Mert ímé, az Apostoloknak chak öt árpa-kenyerők vólt, mellyekkel talám chak magok szűkségét sem érték vólna fel: de mivelhogy azokat, Urunk parancholattyára a' szűkölködőkkel közlötték, és, neminémű-képpen magok szájától meg-szakasztván, azoknak eleibe-tőtték: nem chak el nem vesztették azokat, hanem ugyan nyereséggel vőtték-viszsza. Ne gondollya a' Gazdag, hogy az Istent bővséges adakozással meg-győzi: mentől többet ád ő az Isten kedvéért, annál többet vészen az Istentől. mert *Az Urnak ád költsön, a' ki a' szegényen kőnyőrül, és az ő jutalmát meg-fizeti néki*: az-az, użorával fizeti-meg, nem chak a' mit adott, hanem az adást-is meg-hálálván.

s Matt. 7. 14.
t Matt. 11. 12.
u 1. Ioan. 3. 14.
x Prov. 19. 17.

A

Harmadszor: Gondollyák-meg a' moſtani időt, melyben a' Keresztyének, engedvén az Anyaszentegyház parancholattyának, böjtölnek: a' Böjtnek pedig, két fő társa vagyon; az Imádság, és Alamizna [y]. Mellyről szépen ír Szent *Leo* Pápa [z]: Mivelhogy nem chak a' Böjttel nyerjük-meg lelkünk üdvösségét, a' mi böjtünket tellyesittsük-bé a' szegényekhez-valo irgalmasággal. Adgyuk Jószágos chelekedetre, a' mit meg-vonszunk a' kívánságtól, és a' testi gyönyörűségtől: légyen a' szegénynek táplálása, a' böjtölőnek koplalása. Sokan örömest böjtölnek fösvénségből: mellyet nem mondhatni arról, a' ki valamit magától meg-kíméll, 's a' szegénynek adgya. Urunk-is, egybe-foglalván mind a' három dolgot, meg-mutatta mint kellessék alamizsnálkodnunk, imádkoznunk, és böjtölnünk: hogy ollyan jeles dolgoknak érdemét el ne veszessük, hanem a' mennyei Atyánktól bővséges jutalmát vegyük [a].

y *Tob.* 12. 8.
z *Serm.* 2. *de Ieiun. Decimi mensis.*
a *Matt.* 6. 2. 6. 17.

Negyedszer-is; Gondollyák-meg a' moſtani időt, melyben a' Hívek, az Anyaszentegyház parancholattyából, a' Gyónáshoz készűlnek; hogy utólsó gyónásoktól-fogva tött bűnöket, töredelmes szívvel meg-vallyák, és el-hadgyák; és úgy tiszta-lelki-ismérettel járjanak az Óltári-szentséghez. A' Bűnnek bochánattyához-való készűletek-közzűl, nem utólsó az Alamizna: és azért mondotta Dániel Nabukodonosornak [b]; hogy *Bűneit alamizsnákkal váltsa-meg, és hamisságit a' szegényekhez-való irgalmasságokkal: talám*, úgy-mond, *meg-engedi vétkeidet.* Melly mondáshoz, több hasonlókat-is találunk a' Szent Irásban. De azokat igen orrollyák az Újító atyafiak; és azon mesterkednek, hogy, vagy hamis fordítással, vagy idegen magyarázattal másuá chigázzák, és a' világos napot meg-homályosittsák.

b *Dan.* 4. 24.

B

A' *Calvinisták* Magyar Bibliájában, nyilván-való hamis magyarázatot írtak a' könyv szélire: Nem szóll, úgy-mond, a' bűnnek Isten-előtt-valo fel-váltásáról; mert az Istennek-előtte nem válthattyuk-fel a' Bűnt, semmi külső Igasággal, sem Alamizsnálkodással: hanem a' Bűnnek emberek-előtt-valo fel-váltásról. mint-ha azt mondaná: Ez-ideig sok gonoszságot és kegyetlenséget chelekedtél; immár térj-meg, és, a' kikkel gonoszt chelekedtél, azokkal tégy jól. Hová lehet hamissabb magyarázat ennél? A' Próféta nyilván mongya, hogy a' Nabukodonosorra jött bűntetés, a' Fölségesnek végezése volt [c]; és hogy az-után meg-ismeri az Urat; a' mint meg-is lött: hogy lehet tahát az a' fel-váltás az emberek-előtt? De így járnak az ügye-fogyott Újítók: a' hazugságban helyheztetik reménségőket; és azt vélik, hogy senki eszébe sem vészi. A' Bölcs-is azt írja [d]; hogy *Az égő tüzet meg-óltya a' víz, és az Alamizna ellenek-áll a' bűnöknek: és az Isten arra tekint, a' ki kegyelmet chelekeszik: az-után-is meg-emlekezik arról, és el-esésének idején támaszt talál.* Ezt imígy fordították a' *Calvinista*k: A' *lángozó tüzet meg-óltya a' víz, és a' ki jó-téteménnyel irgalmas, meg-tisztittatik a' bűntől. Mert az Ur, ki meg-fizeti az Irgalmasságnak chelekedetit, végre meg-emlekezik az ollyanról: hogy a' romlásnak idején támaszt találljon.* Ide-is kellett vólna ám a' *Glossa*: a' hol nyilván emlekezet vagyon, mind a' bűntől-való meg-tisztúlásról, 's mind az Urnak fizetéséről. mivelhogy azzal fizeti-meg az Úr az Irgalmasságnak chelekedetit.

c vers. 21.
d *Eccli.* 3. 33.

C

Hasonló-képpen beszéllett a' vén Tobiás-is az ő fiának [e]: *Az Alamizna*, úgy-mond, *minden bűntől, 's a' haláltól meg-szabadit, és nem engedi a' lelket setétségre menni. Nagy bizodalom lészen a' Fölséges-előtt az Alamizna, minden ő gyakorlóinak.* Ezt nem igazán fordították, hanem imígyen marczongották-meg a' *Calvinista*k: *Az Ió-tétemény meg-szabadit a' haláltól, és nem hágy a' setétségre jutnod: mert nagy szép ajándék az Alamizsnálkodás a' Fölséges Isten-előtt, mind azoknak az kik azt gyakorlyák.* Ezzel nem elégedvén, a' szélire szép magyarázatot faragtak: Nem azt mongya, hogy az Alamizsnálkodás érdemli a' halálból-való szabadúlást; mert, ha mindent chelekeszünk-is, haszontalan szolgák vagyunk: hanem azt akarja mondani, hogy, a' kikkel jól tettünk, azok megemlekezvén az Jó-téteményről, viszontag jól tésznek, és a' halálos veszedelemből megszabadítnak; mellyet ért a *Setétségen*. Élő Isten, micsoda orczátalanság ez! A' ki olvasni túd, vegye eleibe a' Szent Irást, és meg-láttya, hogy olly távúl esett az a' magyarázat a' bőtűtől, mint a' föld az égtől.

e *Tob.* 12. 9.

D

Az Angyal-is hasonlót mondott [f]: *Az Alamizna meg-szabadit a' haláltól: és ő az, melly meg-tisztittya a' bűnöket, és Irgalmasságot, és örök életet találtat.* Ezt a' mondást-is részszerént más-képpen fordították: *A' Ió-tétemény meg-szabadit az haláltól, és minden bűnből meg-tisztit: a' kik Ió-tévők és Igazak, hoszszú-életűek lésznek.* és így, az *Örök életből*, e' világi *Hoszszú életet* formálnak; a' mint a' szélin-való magyarázattal jelentik: mert azokra igazítnak, a' mit másutt-is hamissan mondottak, és a' hoz többet-is tésznek. Végezetre, úgy-mond, hogy azt mongya, hogy, a' kik Irgalmasságot chelekednek, bé-telnek élettel: nem az Örök életről szóll, hanem az Idő-szerént-való

f *Tob.* 12. 9.

életről.

életről. mert a' Jó-tételt Isten meg-fizeti ez világon; nem chak ez világon pedig, hanem a más világon is. De azért nem következik abból, hogy érdemli azt a' Jo chelekedet: mert más dolog, Irgalmaságból chelekedni, és Adóságot fizetni. Itten leg-inkább meg-mutatták a' *Calvinis*ták, michoda lelki-ismérettel és okosággal irkálták *Gloſſa*jokat a' Bibliia szélire: meg kellett vólna gondolniok, hogy, a'ki mellerségesen akar hazudni, meg emlekezzék előbbi mondásáról: mert, ha azt nem chelekedi, könnyebb a' hazug embert szaván meg-kapni, hogy-sem a' lántarókát meg-fogni. Egyfelől azt írják, hogy az Isten meg-fizeti a' Jó-tételt, nem chak ezen, hanem a' más világon-is; és más-felől azt mongyák, hogy nem fizeti, hanem irgalmason chelekeszik: ismég, egy-felől azt írják, hogy a' fizetést nem kell az örök életről érteni, hanem e' világon-is fizetés lészen. Mint illenek ezek egybe? mint a' bot a' tegezbe. A más világon, chak *Hoſszú élet* lészen-e, és nem *Örök élet*? Mivel fizet Isten a' más világon, hanem *Örök élet*tel? Továbba; Lehet-e a' fizetés érdem-nélkül? Ha az Isten a' más világon fizet: bizony érdemre fizet, és örök élettel fizet, és az Alamizsnáért, vagy Jótételéért fizet: tahát az Alamizsnával érdemelhettyük az Örök életet. Ez vólna a' chavargás-nélkül valo igaz okoskodás, a' Szent Irásnak bötüje-szerént. De megyenek a' szegény *Calvinis*ták? Nehéz a' nagy gazból ki-gázlani: nehéz a' hamiságot óltalmazni; sőt ugyan lehetetlen. Ezen dologról, Urunk-is nyilván szóllott, mondván [g]: *A' mivel bővelkődtök, adgyatok Alamizsnát; és ímé mindenek tiszták néktek.* Erre chak azt írják *Gloſſá*ul a' *Calvinis*ták; hogy, nem vízzel, hanem Jó-tételemmel tisztíttatik-meg, mind az ember, 's mind az eledel. De vallyon mitől tisztíttatik-meg az ember, ha nem a' Bűntől? Mivel? A' Jó-tételemmel; a' mint itten magok sem tagadgyák a' *Calvinis*ták. noha másutt kűlömben beszélnek, azon szájból hideget és meleget, édesset és savanyót ereszt vén. Maradgyon helyén tahát, hogy az Alamizsna igen alkolmatos e' mostani időben; mert haszná a' Bűn-ellen: sőt minden gonosz-ellen; a' mint a' Bölch mongya [h]: *Rekezd az Alamizsnát a' szegények szívébe, és az megszabadit téged Imadságával minden gonosztól.* és annak-fölötte, a' mint az Angyaltol hallók [i], *az Örök életet-is meg-talaltattya*: Mellyet engedgyen minnyájunknak a' Fölséges Isten, az ő Sz. Fiáért. Amen.

g *Luc.* 11:41.

h *Eccli.* 29. 15.

i *Tob.* 12. 19.

HARMADIK PREDIKÁTZIO.

CHodálatos nagy álnokságát és gonoságát mutattya az Ördög, el-hitetvén némellyekkel; hogy az Isteni szolgálat, vagy ártalmas, vagy haszontalan; és azt mondattya vélek [a]: *Heába-való a' ki az Istennek szolgal: és mi haszna, hogy meg-őriztük az ő parancholatit, és hogy szomorúan jártunk a' Seregek Ura-előtt? Azért most bóldogoknak mongyuk a' kevélyeket: mivelhogy fel-épültek az istentelenség-chelekedők; és kísértették az Istent, és meg-szabadúltak.* És [b]: *Az időtől-fogva, hogy meg-szűntünk áldozni az ég Királynéjának, és Itali-áldozatokat tenni néki, minden-nékal szűkölködünk, és fegyverrel 's éhséggel emésztettünk-meg.* És [c]: *Mennyünk-el, és szerezzünk szövetséget a' Pogányokkal, a' kik környülünk vannak: mert mióltatól-fogva el-távoztunk tőlök, sok gonoszok találtak minket.* Mert ezeknek hamis és istentelen vélekedését, a' Sz. Irásnak sok szép mondási és példái meg rontyák; és a' többi-között a' mái Evangéliom, melyben Urunk az őtet-követőkre gondot viselt, és fogyatkozásokban chodálatos-képpen táplálta. Innét mongya Dávid [d]: *Kóstollyatok, és lássatok, hogy édes az Ur: Bóldog ember a' ki ő-benne bizik. Féllyétek az Urat minden Szentei: mert ninch fogyatkozások az ötet-félőknek. A gazdagok szűkölködtek, és éheztek: az Ur-keresői pedig semmi jóban meg nem fogyatkoznak.* Innét a' Hívek, meg-gondolván az Istennek gond-viselését, nehéz dolgokat próbáltak; és Dáviddal, az Istenben bízván, *által-mentek a' kő-falon-is* [e]. Senki nem követi tahát heába az Istent: ki a' pusztában-is, nem chak nem éhezteti az ő követőit, hanem ugyan meg-is elégíti; mint a' mái sokaságot, és régenten az Izraël fiait Mennyei kenyérrel táplálta. Melyből az következik; hogy minden ügyünkben nagy bizodalmunknak kell lenni az Istennek segétsége-felől. Melly dolog, mint-hogy igen szükséges és hasznos: e' mostani Predikátzióban arról szóllok.

a *Mal.* 3. 14.

b *Ier.* 44. 18.

c *1. Mach.* 1. 12.

d *Pſal.* 33. 9.

e *Pſal.* 17. 30.

I. *Egy-néhány dolgot hozok-elő, mellyek a' Bizodalmat gerjeszthetik szívünkben.*
II. *Meg-mutatom, hogy az Istennek gond-viselését követnünk kellene.*
III. *Meg-bizonyítom, hogy az Alamizsnálkodás senkit meg nem szegényít.*

Mendacem oportet eſſe memorem.

A

B

C

D

A

ELSŐ RESZE.

ELSŐBEN: Gerjeszthettyük a' bizodalmat, ha meg-emlekezünk az Istennek előbbi gond-viseléséről, és velünk tőtt jó-tétéményiről; a' mint Urunk ő-maga jelentette. ki, tudván Tanítványinak következendő kísértetőket az ő halálából,
f Luc. 22. 35. az-előtt egy-kevesé imígyen szollott nékik f: *Mikor küldöttelek titeket sachkó- és táska- és saru-nélkül, vólt-e valami fogyatkozástok? Azok pedig mondának: Nem vólt semmi.* mintha azt mondotta vólna nékik: Midőn távúl vóltam-is tőletek test-szerént, gondotokat viseltem, és semmi fogyatkozástok nem vólt: a' hoz-képest ez-után-is olly bizodalmotok légyen, hogy, ha test-szerént el-szakasztnak-is tőletek, el nem hagylak, ha nem gondotokat viselem. Igen panaszolkodik az Isten Jeremiásnál a' Zidókra, hogy szükségők idején hozzája nem folyamodtak, meg-emlekezvén az attyokkal tőtt jókról, mondván
g Ier. 2. 5. g: *Michoda hamisságot találtak az atyáitok én-bennem, hogy el-távoztak tőlem, és a' hiuság-után jártak, és hiuságosokká lőttek? És nem mondották: Hol vagyon az Úr, a' ki fel-hozattatott minket Egyiptus-földéről: a' ki által-hozott minket a' puszta'n, a' lakhatatlan és útatlan földön, a' szomjúság földén, és a' halál ábrázattyán; olly földön, mellyen férfiu nem járt, és ember nem lakott? És bé-vittelek titeket a' Karmélus földébe, hogy annak gyümölcsit ennétek, és annak leg-nagyobb javait.* Erről panaszolkodik Dávid-is, mondván
B h Ps. 77. 19. h: *És gonoszúl szóllottak az Istenről; és mondának: Készíthet-e az Isten asztalt a' puszta'n?* tudni illik: mint-hogy már az-előtt az Istennek hatalmas Jó-tétéményit meg-ízelítették vólt: és azért veti utánna e' panaszolkodásnak okát, mondván: *Mert* (minek-előtte az ételről morgolódtak) *meg-ütötte a' kő-sziklát, és vizek folytak, és patakok áradtak.* Urunk-is a' mái dolgot hozza másutt elő a' Tanítványok dorgálására, kik valami kételkedésőket jelentették, egy-más-között szólván. Mert, mikor Urúnk azt mondotta vólna nékik
i Matt. 16. 6. i; *Meg-láfsátok, és ójátok magatokat a' Farisæusok és Sadducæusok kovászától;* Ők gondolkodnak vala magokban, mondván: *Hogy kenyeret nem hoztunk. Tudván pedig* JÉSUS, *monda: Mit gondolkodtok magatokban kichin-hitűek, hogy kenyeretek ninchen-? még sem értitek-e, sem nem emlekeztők-e az őt kenyérről az őt-ezer ember-közzibe? és hány kosarakat szedtetek-fel?* az-az, noha nem a' Kenyérről szóllottam, mikor a' kovászt említettem: de ha arról szóllottam vólna-is, meg-tíltván a' Farisæusok és Sadducæusok kenyerét, mi szükség sápolódnotok hogy kenyeret nem hoztatok? Nem táplálhatok-e én el tizen-két embert, ki kevés kenyérrel egy-nehány ezer embert el-táplláltam szemetek láttára? Emlekezzetek-meg az előbbiekről, és nem kételkedtők a' következendőkről.

C

Sok Igazak, az Istennek előbbi Jó-tétéményiről meg-emlekezvén, nagy bizodalmat vőttek, hasonló és nagyobb dolgokra-is. Júdit, midőn aszszonyi elme- és erő-fölőtt-való dolgot akart próbálni; az Istennek előbbi hatalmas chelekedetiről emlekezvén, könyörgött, mondván
k Iudit. 9. 2. 6. k: *Uram, az én atyámnak Simeonnak Istene, ki fegyvert adtál néki az idegenek bűntetésére: légy segéjségül nékem özvegynek, kérlek téged Uram Istenem. Tekints most az Assyriusok táborára, a' mint akkor az Egyiptziusok táborára méltóztattál tekinteni, mikor a' te szolgaid-után fegyverrel futnak vala.* Júdas Makabæus-is, látván hogy a' sokaságos ellenségtől meg-ijedtek a' vitézi, így biztatta őket
l 1. Mach. 4. 8. l: *Ne féllyetek az ő sokaságoktól, és az ő vakmerőségektől meg ne ijedgyetek. Emlekezzetek-meg, mint szabadúltak-meg az atyáink a' Veres-tengeren, mikor kergetné őket Faraó sok sereggel. És most kiáltsunk az égbe: és könyörűl rajtunk az Úr.* Abrahám-is a' szolgáját, a' ki kételkedett ha végbe viheti-e az úra parancholattyát, az Istennek előbbi Jó-tétéményivel biztatta, mondván

D

m Gen. 24. 7. m: *A' menynek Ura Istene, a' ki engem ki-hozott az atyám házából, és az én szűletésem földéből; a' ki szóllott nékem, és meg-eskütt nékem, mondván: A' te magodnak adom e' földet: ő el-küldi Angyalát előtted, és onnét végy feleséget a' fiamnak.* Jákob-is, nagy félelemben lévén, azért, hogy Esau ő-eleibe sietett négy-száz emberrel, az Istent előbbi Jó-tétéményire emlekeztetvén, könyörgött, mondván
n Gen. 32. 9. n: *Én Atyám Abraham Istene, az én Atyám Isaák Istene: Uram, ki azt mondottad nékem; Térj földedbe, és szűletésed helyére, és jól tészek veled: Kisebb vagyok minden irgalmasságidnál, és igasságodnál, mellyet bé-tellyesítettél a' te szolgádnak. Pálczammal mentem-által e' Jordánon, és most két sereggel jövök viszsza. Ments-meg engem az én bátyám Esau kezéből, mert igen félek tőle.* Dávid-is, futván Absalom-előtt, és az Istennek könyörögvén, nagy bizodalommal azt mondotta
o Ps. 3. 6. o: *Én aludtam, és mély álomban vóltam, és fel-költem, mert az Úr meg-tartott engem.* És okát adgya bizodalmának: *Mert te verted-meg mind az ok-nélkül-való ellenkezőimet, a' bűnősök fogait öszve-rontottad.* Meg-emlekezett arról, hogy Isten segétségével, Goliátot meg-győzte, Saulnak álnokságit el-kerűlte, egyéb ellenségin diadalmat vőtt: és azokhoz-képest

bizodalma vólt, hogy Isten az Absalom dühősségétől-is meg-óltalmazza. Másutt pedig az Istennek hatalmas chelekedetit elő akarván számlálni, okát adgya miért chelekeszi azt P: *Mellyeket parancholt az atyáinknak, hogy tudtokra adnák azokat a' fioknak, hogy meg-tudgya a' következendő nemzetség. A' fiak kik születnek és fel-kelnek, és meg-beszéllik az ő fioknak.* de miért? *Hogy az Istenben helyheztessék reménségöket.* Mint-ha azt mondotta vólna: A' minémű nagy dolgokat chelekedett az Isten az Atyákkal, nem chak ő-érettek chelekedte, hanem az utánnok-valókért-is, hogy ők-is hasonló dolgokban az Istenben bízzanak.

P Psal. 77. 5.

Ez így lévén, kichoda mondhattya, hogy nem emlekezik az Istennek előbbi véletött Jó-tételéről? Mert, hogy a' magán-valókról ne szóllyak, mellyekkel naponként látogat bennünket, nem az Isten teremtett-e minnyájunkat? és semmiből, és a' maga képére? Nem ő hívott-e az igaz Hitre, az Anyaszentegyházba helyheztetvén, és annak minden javaiban részesítvén? Nem ő váltott-e meg, az ő Szent Fiának keserves kínnyával, halálával? Nem rendelt-e eszközöket az üdvősségre? Ha ezeket meg-gondolod, mit nem remélhetsz tőle? Ha annyi fáradságot fel-vött te-érette a' Kristus, hogy meg-segétene: most fáradsága-nélkül nem segét-e meg? Chodálatos dolog, hogy, midőn az emberek háboruságban, vagy kísértetben vannak, semmi bizodalmok ninch az Isten segétségében: midőn pedig vétkezni akarnak, nagy bizodalmok vagyon kegyelmességében! A' ki száz forint-nélkül szükölködik, és azt alittya, hogy, az Igasságban meg-maradván, azt meg nem nyerheti az Istentől, és azért lopással tészi-szerét: el hitetheti-e magával, hogy az Isten meg-bocháttya vétkét? nem nagy bolondságot chelekeszik-e? Mert, ha az Istent olly Irgalmasnak véli, hogy ellensége lévén-is meg-bocháttya vétkét: miért nem bízik az Istenben, hogy, barátságában meg-maradván, azt a' szükséges pénzt meg-adgya néki? holott sokkal nagyobb Jó-tétemény, a' Bűnnek meg-bochátása, hogy-sem az egész világ kinchének ajándékozása. Irgalmasnak véli az Istent ellenségéhez, kegyetlennek baráttyához! A' ki bujaságra ingerlettetik, nem bízik az Istenben, hogy, könyörgését meg-halgatván, a' kísértetet el-távoztattya, vagy erőt ád annak meg-győzésére; és azt reméllí, hogy eseti-után, meg-kegyelmez néki: és így, kegyesnek alittya a' meg-engedésre, kegyetlennek a' meg-segétésre! holott az Isten, mind két-képpen meg-mutattya Irgalmasságát, de inkább kedvelli az ártatlanságot.

A

B

C

Másodszor; Gerjeszthettyük a' Bizodalmat, meg-gondolván, hogy az Isten, az ő végheteten Irgalmasságával, azokkal-is sok jót chelekeszik, és gongyokat viseli, a' kik nem chak nem szolgálnak néki, hanem ellene-is járnak, sok-féle bűnökkel boszszontván. Melyből nyilván következik, hogy az ő Híveit el nem hadgya, hanem szorgálmatosb gondot visel reájok. Ha a' Fejedelem, nem chak hűv szolgainak tartana asztalt, hanem az idegeneknek-is, sőt ellenséginek-is: vélhetnéd-e, hogy szerelmes fiait koplaltattya, és ehen hadgya? Jósef, az ő attya-fiait meg-vendégelvén, kinek-kinek részt adott azok-közzül a' kik el-árúlták, és el-adták vólt: de Benjamin *öt részszel haladta-meg a' báttyait* q, mivelhogy ártatlan vólt, és soha nem vétett Jósef-ellen. Hasonló-képpen kell az Istenről-is gondolkodnunk; ha a' Bűnősökre gondot visel, inkább az Igazakra.

q Gen. 43. 34.

Harmadszor: Meg-gondolván az Istennek közönséges gond-viselését minden állatokra. Mert, ha azokat az Isten az emberekért, és fő-képpen az Igazakért teremtette, és azokra gondot-visel, hogy szolgállyanak az embernek: nem nagyobb gongya lészen-e ő-magára az emberre? Ha valamelly atya, a' fiának minden aprólék dolgaira, fa-lovára, sípotskájára, chergetőjére, kőntősére, és egyéb dolgaira szorgalmatos gondot viselne: vélhetnéd-e, hogy ő-mágát a' fiát, gond-viselés-nélkül hadgya? Minémű gongya légyen pedig az Istennek azokra, mellyeket az embernek szolgálattyára rendelt, sok helyen jelenti a' Sz. Irás. Dávid imígyen beszéll r: *Áldjad lelkem az Urat: én Uram Istenem, fölötte fel-magasztaltattál!* és utánna veti s: *A' te munkádnak gyümölchével meg-elégíttetik a' föld. Ki szénát teremt a' barmoknak; és füvet az emberek szolgálattyára: Hogy kenyeret hozzon a' földből; és a' bor vidámíttsa az ember szívét. Hogy gyönyörködtesse orczáját az olajban; és a' kenyér az ember szívét meg-erősíttse. Meg-elégíttetnek a' mezö fái; és a' Libanus Czédrusi mellyeket plántált: ott chinálnak fészket a' verebek.* Szépen elő-számlállya Dávid; nem chak azokat, mellyek az embernek szükségesek, hanem a' mellyek chak gyönyörűségesek-is. A' barmoknak, mellyek az embernek sokképpen szolgálnak, szénát teremt: ő-magának az embernek, ételére elégséges kenyeret, italára gyönyörűséges bort, kenésére egésséges olajt, lakására nagy széles erdőket, mellyekben épületre-való fák találtatnak; gyönyörködésére; a' szépen-éneklő

D

Propter quod unumquodq; tale, & ipsum magis.

r Psal. 130. 1.
s Vers. 13.

A

madarakat, és sok-féle mezei és erdei vadakat. mellyeket elő-számlálván, fel-kiált Dávid, és ezzel fejezi-bé [t]: *Melly-igen fel-magasztaltattak a' te chelekedetid Uram! mindeneket Bölcheséggel chelekedtél.* Másutt pedig imígyen beszéll [u]: *Enekellyetek az Urnak hálá-adással: dicséretet mongyatok a' mi Istenünknek czitarán.* Vallyon miért? *Ki bé-burittya az eget felyhökkel; és a' földnek essőt készít. Ki a' hegyeken szénát teremt, és füvet az emberek szolgálattyára. Ki meg-adgya a' barmoknak az ő eledelöket: és az ötet-segétségül-hivó holló-fiaknak.* Az-okáért, ha a' hollókra-is gondot visel: hogy hadgya-el az embert? A' mái Evangéliomban, mihelyen Urunk szemeit fel-emelte, és látta hogy sokan jönek hozzája, mingyárt gongya volt reájok. Azért mongya Dávid [x]: hogy, *Az Urnak szemei az Igazakon vannak.*

t Vers. 24.
u Ps. 146. 7.
x Ps. 33. 16.

Az Isten-és az Igaz ember-között, olly szövetség vagyon, hogy egy-másra nézzenek. és azt mondhattya az ember a' Meny-aszszonynak [y]: *Az én szerelmesem enyim, és én övé.* Az Igaznak hivatallya az; hogy mindenkor az Istenre nézzen, hogy akarattyát meg-értheſſe, és tekélleteſſen bé-tellyesíttſe. Az Istennek pedig tulajdonsága az, hogy az Igazat mindenütt meg-halgaſſa, meg-óltalmazza, és annak gongyát viſellye: az-az, a' mit Dávid mond, hogy *Az Urnak szemei az Igazakon.* (a' mint ő-maga meg-magyarázza, mondván [z]:) *és az ő fülei azoknak könyörgésökön. Kiáltottak az Igazak, és az Ur meg-halgatta őket: és minden háborúságokból ki-szabaditotta őket.* És ismég [a]: *Imé az Ur szemei az ötet-félőkön; és azokon, kik az ő irgalmaságában bíznak. Hogy haláltól meg-mentse azok lelkeit: és táplállya őket az éhségben.* Viszontag, az Igazak nem fordíttyák-el szemöket az Istenről, az ő akarattya-szerént igyekezvén járni, és ő-tőle várván szabadúláſt minden gonoszból, és gond-viseléſt minden jóban; a' mint Dávid magáról jelenti, mondván [b]: *Az én szemeim mindenkor az Urra: mert ő vonszá-ki lábaimat a' tőrből.* ihol a' gonoszból-való ki-szabadítás. És másutt [c]: *Mindenecknek szemei te-benned bíznak Uram: és te adsz azoknak eledelt alkolmatos időben. Fel-nyitod a' kezeidet, és bétöltesz minden élő-állatot áldomással.* ihol a' jóban-való gond-viselés. Ha azért erről bizonyos akarsz lenni, légy Isten-félő, és bízzál az ő Irgalmaságában; a' mint Dávidtól hallók [d].

y Cant. 2. 16.
z Ps. 33. 16. 18.
a Ps. 32. 18.
b Ps. 24. 15.
c Ps. 144. 15.
d Ps. 32. 18.

B

C

Úgy vagyon, hogy az Isten minden embereket lát, és tudgya mi-nélkül szükölködnek: de kivált-képpen az Igazakra fordíttya szemeit, hogy menyből segétséget külgyön nékik, és meg-mentse haláltól lelköket; melly a' gonosztól-való ki-szabadításhoz tartozik: és táplállya őket az éhségben; melly a' jóban-való gond-viseléſnek része. Hogy azért a' két dolgot chelekedgye az Isten, mi-tőlünk-is Két dolgot kíván: tudni illik, hogy féllyük őtet, és az ő irgalmaságában bízzunk. melly két dologban áll a' tekélletes Igaság, és az Istennel-való barátság: mivelhogy a' félelem, a' Reménség-nélkül, szolgához illik, és a' Szeretetben nem találtatik; a' Bizodalom pedig, a' félelem-nélkül, vakmerő bátorság: de a' félelem, a' bizodalommal-eggyütt, az igaz Szeretetet meg-mutattya; mellyel az Istent úgy szerettyük, mint Atyánkat, mint barátunkat, mint Jegyesünket. Mert, a' kiben ez a' Szeretet találtatik; fél-is, hogy szeretőjét meg ne bántsa, ellene vétvén; és bátorságoson bízik, hogy szerető-jének irgalmaságában meg nem fogyatkozik, sem a' gonosznak el-távoztatásában, sem a' jónak meg-adásában, mind a' testhez-'s mind a' lélekhez-képeſt.

Ez a' mi Istenünknek reánk-való nagy gond-viseléſe, olly bizonyos, hogy hamarébb meg-szükölködnek e' világi gazdag emberek, hogy-sem az Istenben-bizo Hívek; a' mint Dávid mongya [e]: *A' gazdagok szükölködtek, és éheztek: az Ur-keresői pedig, semmi jóban meg nem fogyatkoznak.* Mint-ha azt mondaná: A' kik gazdagok voltak, szükölködni kezdettek, és éhezni. mert a' gazdagság álhatatlan, álnok, hamar egytől máshoz szokik: de a' kik az Urat félik; az-az, a' kik nem a' gazdagságban, hanem az Istenben vetik reménségöket, ha szintén szegények leſznek-is, semmi jóban meg nem fogyatkoznak, mindenökelég lévén. Holott azt vedd eſzedbe, hogy a' *Gazdagokért*, a' Zidó bötűben *Oroszlányokat* olvasunk, kikhez hasonlók a' világi Gazdagok: mert, hogy hasokat tölthessék, úgy bánnak a' szegényekkel, mint az Oroszlányok az erőtlen állatokkal. Azt-is jelenti Dávid; hogy e' világi Gazdagok, ha szintén torkig úlnek-is a' gazdagságban, szükölködnek, és éheznek; mert, meg nem elégedvén azokkal a' miek vagyon, mindenkor többet kívánnak: de a' kik az Urat keresik, mivelhogy végheteten jót keresnek, melly nagyobb az ő kívánságoknál (mint-hogy *nagyobb az Isten a' mi szívünknél* [f],) semmi jóban meg nem fogyatkoznak, mert a' hoz ragaszkodnak, a' kiben minden jó vagyon; a' mint Sz. Ferencz szokta mondani: Én Istenem és mindenem; az-az, az Isten enyim, és mindenek mellyek ő-benne vannak.

e Ps. 33. 11.
f 1. Io. 3. 20. Deus meus, & omnia.

D

Hally szép példát erről: Az Isten azt parancholta Illyésnek [g]; *Távozzál-el innét,*

g 3. Reg. 17. 4.

és menj;

és menny Nap-kelet-felé, és rejtezzél-el a' Kárit-patakában, melly a' Iordan-ellenében vagyon, és ott a' patakból igyál: és a' hollóknak meg-parancholtam, hogy ott táplállyanak téged. Choda dolog ez! mert az Angyalok, mindenben, és mindenkor készek lévén az Isten parancholattyát bé-tellyesíteni: azok-által, nem jobban táplálhatta vólna-e Illyésst, hogy-sem a' hollók-által, kik természet-szerént zabállók? és nem hogy másnak eledelt hordanának, de egyebektől-is el-vonnyák? Úgy vagyon: de mindazáltal az hollók-is engedtek az Istennek, kenyeret és húst hordván Illyésnek estve és reggel [h]. Hová lehetne jobb Sáfárod, mint a' ki penz-nélkül hússal és kenyérrel táplálna? Azzal azért azt jelentette az Isten, hogy az ő Híveinek a' Gazdagokkal-is szolgáltat; és azokkal-is tápláltattya, a' kiknek szokások, hogy egyebeknek-is kivonnyák szájokból az eledelt. Ne essék azért Dániel kétségbe az Oroszlányok vermében-is: mert olly gongya vagyon Istennek reája, hogy még az aratóknak készített ebédet-is néki küldi; chodálatos-képpen az Angyallal Habakukot hajánálfogva Judæából Babyloniába viteti, hogy Dánielnek ebéde légyen [i]. Ne féllyen Illyés; nem chak a' hollók, hanem az Angyalok-is fogják-táplálni, sőt a' szegény özvegy-is. Ne féllyenek az Israël fiai a' pusztában; gyönyörűséges Mannával, mennyei és Angyali kenyérrel táplállya őket az Isten, ki a' Pogányok tartományit-is nékik adgya.

Ha azt mondod; hogy nem mindenkor chelekesznek az Isten illyen chodákat: hanem, gyakorta éhezteti-is az ő Híveit, és sok háborusságot 's halált-is szenvedtet vélek; mint az Ó Testamentomban a' Makabæusokkal, az Új Testamentomban pedig az Apostolokkal, és számtalan Mártyrokkal chelekedett. Én azt felelem: hogy azok-is minden háborusságtól meg-menekedtek: mert a' halálnak rövid és bizonyos után, hamar az örök boldogságba jutottak, melyben semmi fogyatkozások nem lehet, semmit többé nem szenvedhetnek: és őket-is meg-halgatta az Isten, jobbat adván nékik a' testi szabadúlásnál; tudni illik, a' békeséges-türést, és az-által az örök életet. sőt gyakorta, a' szenvedésben-is, a' kínok-között, olly lelki vígasztalást adott nékik, hogy az iszonyú kínokat, semmi világi gyönyörűségen el nem cherélték vólna; mint *az Apostolok, örülvén mentek-el a' Gyülekőzet-elől, mivelhogy méltók lőttek a' Jésus nevéért gyalázatot szenvedni* [k]: és sok Mártyrok, a' tűz-kőzött lévén, úgy érzették és viselték magokat, mint-ha rózák-kőzött lőttek vólna.

II. RÉSZ.

Ebből az Istennek reánk-való gond-viseléséből, nékünk-is meg kellene tanúlnunk, hogy kegyes szemmel tekintenénk a' Szegényekre, és azoknak nyomorúsága, Irgalmasságra indítana bennünket. A' fő és gazdag embereknek, ollyanoknak kellene lenniek az Országban, vagy Városban, mint a' szemnek a' testben; minden-felé kellene vígyázniok, hogy, a' hol Szegényeket látnának, azokat meg-segétenék. Igen haragszik az Isten a' Fösvény és irgalmatlan Gazdagokra: és azért parancholta [l]; hogy *Az Ammonita és Moabita, tized iz-után-is bé ne mennyenek az Urnak gyülekőzetibe, mind örökké*: mert nem akartak az Israël fiainak elejőkbe menni kenyérrel és vízzel, az úton, midőn Egyiptusból ki-jőttek; és mivelhogy meg-fogadták ellenők Bálaámot: mennyível inkább ki-rekednek az Isten országából, kik nem chak nem viszik a' szegények-eleibe a' kenyeret, hanem ajtójokat-is bézárják előttők, vagy az ebeket huszogattyák reájok hogy el-kergessék? Nékem úgy tetszik, hogy a' Krisztus, az ő Szegényiben fel 's alá jár a' Város útzáin; és azt mongya: *Hol vegyünk kenyeret hogy egyenek ezek?* Mit felelnek a' Világ fiai? Sok chelédet tartunk; állapatunk-szerént kell magunkat ruháznunk, és asztalunkat tartanunk; fiaink, leányink naponként szerenchét várnak, azoknak kell gyűjtenünk; ninch mit adnunk a' szegényeknek. Más-felől az Ördög-is el-mégyen azon útzákon, és azt mongya: Hol vegyünk pénzt a' heába-való lovak tartására, a' czifra kőntősre, vendégeskedésre, kártyára, koczkára, egyéb számtalan hiúságra? Mit felelnek a' Világ fiai? Ezeknek meg kell lenni, vagy inde vagy unde; a' ládák fenekén-való zakokat üresittsük-ki: ha azokban ninchen, a' szegénységre vessünk valami új adót; vessük zálagba az eggyik falut; uzorára kérjünk költsön a' Zidóktól: és így, a' mire nem kellene, találunk; a' mire kellene, szerét nem tehettyük. Efféléknek szintén olly bolondság fogta-el elméjőket, mint régen a' Zidóknak: kiktől midőn Aaron aranyat kért vólna a' Borjú-öntésre [m], leg-ottan meg-fosztották feleségeket és gyermekeket

h Vers. 6.

i Dan. 14. 35.

k Act. 5. 41.

l Deut. 23. 3.

m Exo. 32. 2.

A

a' drága arany fül-függőknek ékeſségétől, és Aaronhoz vitték hogy borjút öntene azokból; melly nagy veſzedelmőkre kővetkőzött. Ezek-is, hogy az Ördőgnek kedveskedgyenek, kéſzek mindeneket el-kőlteni: de az Iſtennek ſzegényire, nem-is méltóztatnak tekínteni. mint mikor a' Próféta azt mondotta az Úr nevével a' Zsidóknak [u]; hogy meg-építenék az Úr házát, azt felelték: *Nem jött még el ideje az Úr háza építéſének.*

u *Agg.* 1. 2.

Haſonlók ezek a' bolond és iſtentelen Nábálhoz-is: kihez el-küldvén Dávid tíz ſzolgait, hogy békeſéggel köſzöntvén őtet, valami eleſéget kérnének tőle; nagy keményen azt felelte [o]: *Kichoda a' Dávid? és kichoda az Iſai fia? Ma ſokaſodtak-meg a' ſzolgák, kik el-ſzöktek az Urokról. El-vegyem-e azért kenyerimet, és vizeimet, és a' barmok húſát, mellyeket nyírőimnek öltem; és a' férfiaknak adgyam-e, kiket nem tudom hovávalók?* Illyen módon beſzélnek a' Világ gazdagi: Nem iſmérem a' Kriſtuſt; nem tudom ki légyen a' ſzegény, hogy kenyeret adgyak néki. Tahát kinek tartod? A' Nyírőimnek, ugy-mond. De kichodák a' Nyírők? A' Chélchapók, kik nyírten-nyírnek, és chak nem a' bőrődet-is le-vonſzák: a' hażártos társok, heába-való vendégek, és egyéb effélék; kik minden gazdagſágot meg-eméſztnek, és az Iſten ſzegényit el-felejtetik. De láſsák, hogy a' Nábál vétkét és terméſzetét kővetvén, úgy ne járjanak mint ő: kit *Tíz nap-múlva, meg-vert az Úr, és meg-hólt* [p]. Melly tíz nap-is, nagy győtrelmére vólt: mert, halván a' feleſégétől, minémű ſzándékban vólt felőle Dávid, *el-hólt a' ſzíve belől, és ollyanná lőtt mint a' kő.* és azt írja Rabbi Salomon; hogy azért nyavalygott tíz nap, hogy Dávidnak tíz ſzolgait illette boſzſzú-beſzéddel. Ámos Próféta-is keményen feddi, és fenyegeti Iſraëlnek tíz nemzetſégit, mondván [q]: *Iaj a' kik gazdagok vattok Sionban, és bíztok a' Samaria hegyében, Fejedelmek a' népek fejei, friſſen menvén az Iſraël házába. Kik el vattok válaſztva a' gonoſz napra.* Vallyon miért? utánna veti: *Kik meg-éſzitek a' bárányt a' nyájból, és a' borjút a' chordaközzül: kik énekeltek a' żöltár ſzava-mellett: kik a' bort chéſzékből itták, és jeles jó kenettel kenettettek; és ſemmit nem ſzánakodtak a' Iózef romláſán:* az-az, ſemmi irgalmaſságot nem mutatnak ſzükölködő attyokfiaihoz. Féllyenek attól a' Jajtól a' Gazdagok: mert bizony *Irgalmaſság-nélkül-való ítélete léſzen annak, a' ki irgalmaſságot nem chelekedett* [r]. Holott azt vedd eſzedbe; hogy a' Kriſtus Törvényében, melly a' Szeretetnek és kegyelemnek törvénye, inkább kívántatik a' Kegyeſség, irgalmaſság, és ſzeretet: és az-okáért, a' kik azt nem kővetik, keményebb bűntetésők léſzen. Szent Gergely Pápa, magyarázván a' friſſen-lakozó Gazdagnak hiſtoriáját, ki a' ſzegény Lázárón nem könyörült, így ír: Némellyek azt ítélik, hogy az Ó Teſtamentomi patrícholatok, keménybek hogy-ſem az Új Teſtamentomiak; de azok magok gondolatlanúl meg-chalatkoznak: mert az Ó Teſtamentomban, nem a' főſvénſég, vagy ſzoros marokkal-való ſáfárkodás bűntettetett-meg, hanem a' lopás és tolvajlás: abban, a' ki hamiſſan valamit el-vőtt, négy-annyit kellett érette adni; és az vólt bűntetéſe: de itten, a' Gazdag embert nem azért feddik, és bűntetik, hogy a' máſét elvonta, hanem, hogy a' magáét nem oſztogatta. Ez vólt a' mi ezt a' pokolba vitte, hogy az ő ſzerenchéjében félelmes nem vólt: mert az el-vőtt jókat, a' kevélyſégre fordította; mert a' könyörületeſséget nem tudta; mert a' bűneit fel-váltani nem akarta, noha bővelkődött annak árrával.

B

p *Verſ.* 38.

q *Amos.* 6. 1. 3.

r *Iac.* 2. 13.

C

D

III. RÉSZE.

MOndaná valaki: Ha az enyímet ki-adogatom alamiżnában, magam meg-fogyatkozván, máſtól kérjek-e, vagy várjak? nem jobb-e, ha a' magaméval élek? Felelet. Ezt mondhatná talám a' Pogány, ki az Iſtennek ígéretit nem tudgya: de a' Kereſztyén ember, a' ki hiſzen az Iſten ſzavának, nem látom mint mondhaſſa. Nem Urúnk mondotta-e [s]; *Adgyatok, és adatik néktek?* Nem a' Szent Lélek mondotta-e Salomon-általl [t]; *Tiſztelyed az Urat a' te marhádból, és minden gyümölchidnek żengéiből adgy néki* (tudni illik, a' ſzegényekben:) *és meg-töltetnek az chíneid eleſséggel, és a' ſajtóid borral bővelkődnek?* Melly mondáſſal azt jelenti Salomon, hogy, a' ki a' ſzegénnek ád, az Urat tiſzteli. és méltán; mivelhogy Urúnk úgy tartya a' mit a' ſzegénnek adunk, mint-ha néki adnók, mondván [u]: *Valamig egynek az én leg-kiſſebbik atyámfiai-közzül chelekedtetek, nékem chelekedtétek.* Azért mongya Salomon; hogy, ne valami lopott marhát, vagy el-vetett rongyot adgyunk az Iſtennek tiſzteſségére a' ſzegényekben, hanem igaz marhánkból, és annak-is az javából (mint a' żengék lévélnek) és azt nem ſzükönn. Mert, a' ki Alamiżnában alá-

s *Luc.* 6. 38.

t *Prov.* 3. 9.

u *Matt.* 25. 40.

valót

valót, vagy szükönn ád; vagy azt jelenti, hogy nem az Istennek adgya; vagy, ha azt ítéli hogy az Istennek adgya, nagy boszszúsággal illeti, hogy ollyat ád néki, mellyet világi Fejedelmének általlana adni; vagy, ha adná, nem venné tőle jó néven; a mint az Isten Malakiásnál mongya [x]. Az-okáért mongya Szent Agoston [y]; hogy az Alamizsnát olly bőven kell osztogatni, mint-ha nem a' szegény kóldussal volna ügyünk, hanem hatalmas Fejedelemmel: kinek nem elég akár-minémű ajándék, hanem olly, hogy kedve-szerént légyen; az-az, nagy, gazdag, bőchülletes. és a' ki illyen módon ád alamizsnát, az Istenre tekintvén a' szegényben, kétség-nélkül tiszteli az Urat.

Sőt más módon-is tiszteli az Urat, a' ki a' Szegénnek alamizsnát ád: Mert *az Isten gazdag az Irgalmasságban* [z]: és a' mint Arany-száju Sz. János magyarázza, nem chak az ő Irgalmasságában, hanem a' miénkben-is; az-az, a' mi Alamizsnánkban. Ugy vagyon: mert akkor mongyuk a' Fejedelmet gazdagnak, midőn nem chak a' fő Udvari népeknek vagyon jó fizetésök, és tiszteséges asztalok; hanem az alatsomb rendűeknek-is, drabantoknak, lovászoknak, pezséreknek jól vagyon dolgok, ételből, ruházatból; és egyéb szükséges dolgokból. Igy az Isten-is, az ő Irgalmasságának gazdagságát, nem akkor mutattya-meg fő-képpen, midőn e' Világi udvarában a' fő emberek és fejedelmek bővelkődnek minden kívánta jókkal; hanem, mikor az ő leg-kissebbik szolgainak-is, a' Szegényeknek tiszteséges táplálások vagyon. Innét vagyon, hogy Urunk, az Istennek gazdag tár-házát meg akarván velünk ismértetni (melyből naponként eleséget ád nem chak az embereknek, hanem az oktalan-állatoknak-is,) nem emlekezett az oroszlányokról, sásokról, grif-madarakról, hanem alá-való, vagy apró madarakról, mondván [a]: *Gondollyátok-meg a' hollókat, mert nem vetnek, se nem aratnak; kiknek ninch pinczéjek, se chűrök; és az Isten el-táplállya azokat.* És [b]: *Nem-de nem őt verebet vésznek-e két fillyéren, és egy azok-közzül ninch el-felejtve az Isten-előtt?* Az-okáért, mint-hogy az Isten azt rendelte, hogy az Szegényeket a' Gazdagok-által táplállya, méltán mondhattyuk; hogy az Isten, az ő Gazdagságának dichőségét, a' gazdagok Irgalmasságában helyheztette; és úgy, nem chak a' maga irgalmasságában gazdag, hanem a' miénkben-is.

Vedd eszedbe itten, az Istennek nagy kegyeségét a' Gazdagokhoz: kik, mivel-hogy a' sok akadályok-miatt nehezen üdvőzülhetnek, a' mint Urunk jelentette [c], módot mutatott nékik, hogy minden akadályokon által-mehessenek; némelly Szegényeket rendelvén e' világon, kiknek táplálásokat a' Gazdagokra hadta: kik ha tisztőkben el nem járnak, az Istent gyalázzák, és boszszúsággal illetik. Mert valamikor a' Gazdag meg nem segéti a' szegént, és az éhel meg-hal: a' mi gyarlóságunk-miatt neminémű-képpen ok adatik, hogy ne úgy gondolkodgyunk az Isten gond-viseléséről, a' mint kívántatnék; azt ítélvén, hogy arra a' Szegényre Isten gondot nem viselt, holott nem az Istenben, hanem az irgalmatlan emberben vólt a' fogyatkozás. De az Isten ezt a' terhet fel-vállalta, hogy a' Gazdagokat veszedelemben ne hadná: kik, ha az irgalmasság-által nem üdvőzülnek, nehezen találjyák-fel az útat meny-országra. És ez eggyik oka, hogy az Isten magának tulajdonittya a' mit a' Szegénnek adunk. mert, a' ki én-érettem adósságomat meg-fizeti, azt mondhatom, hogy azt a' pénzt nékem adta: így, az Istennek ajándékozzuk, a' mit ő képében a' Szegénnek adunk; kire-való gond-viselés az Istené; ki, mint teremtő, teremtett-állatinak gond-viseléset magára vőtte, és arra kötelezte magát jó akarattyából, és szeretetiből. Ugyan ez az oka; hogy, a' ki Alamizsnát ád, el nem veszti jutalmát: mert, a' mint Salomon mongya [d], *Az Urnak ádkóltsön, a' ki a' szegényen könyörül.* Leheretlen dolog pedig, hogy az Isten adóssá maradgyon; sőt hogy uzorával-is meg ne térittse, a' mit néki kóltsön adunk.

Ezt ha meg-gondolnák a' Gazdagok, nem mentenék magokat azzal, hogy sok gyermekök, vagy chelédök vagyon: hanem, inkább azért lennének adakozók, hogy az Istentől áldomást nyernének, Dávidnak ama' mondása-szerént [e]: *Ifiú vóltam, és meg-vénhedtem: és nem láttam, hogy az igaz el-hagyatott vólna, sem hogy az ő magva kenyeret keresett vólna. Nap-estig könyörül, és kóltsön-ád; és az ő magva áldásban lészen:* az-az, nem chak meg nem fogyatkozott, de maradékinak-is gazdagságot hagyott. mert, a' mint Szent *Cyprianus* mongya [f], az Istent hadta fiainak Tutorúl, és gond-viselőül. Erről igen szép példát ir *Sophronius* Jerusálemi *Patriarcha* [g], egy Konstantinápolyi ember-felől: ki ő-maga beszéllette, hogy az attya igen gazdag ember vólt, és sok Alamizsnát osztogatott. Ez egy-kor magához hivván a' fiát, minden kincheit meg-mutatta néki, mondván: Fiam, mit választasz

A

x *Mal.* 1. 8.
y *Serm. de Eleemosyna.*

z *Ephes.* 2. 4.

B

a *Luc.* 12. 24.

b *Vers.* 6.

C

c *Matt.* 19. 23. 24.

D

d *Prov.* 19. 17.

e *Psal.* 36. 25.

f *De Eleemosyna.*

g *In Prato Spirituali, cap.* 201.

A

inkább? ezt-e a' pénzt; vagy hogy az Istent hadgyam Tútorodnak? Kinek a' fia azt felelte; hogy inkább választya az Istennek Tútorságát. és okát adta: Mert, úgy-mond, ezek a' gazdagságok mind el-múlnak; ma vannak, és hólnap nem lésznek: de az Krisztus örökké meg-marad. Halván azt az attya, annál inkább mindenét a' szegényeknek osztogatta; úgy hogy halála-után igen kevesét hagyott a' fiának. Azonban meg szegényedvén az ifiu, erös bizodalommal bízott a' Krisztusnak, mint Tútorának, gond-viselésében. Azon Városban volt egy gazdag fő ember, tekélleres Isten-félő felesége lévén, és egyetlen egy leánya, a' kire nézett minden gazdagsága; kinek monda a' felesége: Ímé ez egy leányunk vagyon, és az Isten sok gazdagsággal szeretett bennünket: ha a' leánzót valami gazdag, de feslett-erkölchü ifiúnak adgyuk, gonoszúl fogja tartani: az okáért keresünk valami alázatos és Isten-félő férjet néki, ki Isten-szerént szeresse, és táplállya. Kinek felele az ember: Jól szóllasz. menny a' Templomba; és, aitatosan imádkozván, maradgy ott: és valaki elsöben a' Templomba mégyen, azt rendelte Isten a' mi leányunk férjének. El-menvén az aszszony, úgy chelekedett. és leg elsöben, az az Ifiú találkozott a' Templomba menni, kit az attya a' Krisztus tútorságában hagyott. Kihez egy szolgát külde az aszszony, és magához hívatván, meg-kérdé, Ki, és honnét-való vólna? És meg-értvén ki vólna, hálát ada az Istennek, és monda néki: Ímé a' te gond-viselöd, házas-társot és nagy gazdagságot parancholt néked, hogy Isteni félelemmel élly mind a' kettövel: és néki adá leányát minden gazdagságával. Látván az Ifiú, hogy az attya jó Tútornak hadta, hálát ada az Istennek, és, tellyes életében az attya nyomdokát követvén, sok alamizsnát osztogatott.

B

Ne véllyék azért e' Világ fiai, hogy, a' mit a' Szegényektől meg-vonsznak, azt magoknak, vagy gyermeköknek meg-maraszthyák. tellyességgel külömben vagyon a' dolog: mert azt mind el-veszthik; és chak azt maraszthyák-meg magoknak és gyermeköknek, a' mit ki-adnak a' szegényeknek: mint az Apostolok, ha az öt árpa-kenyeret meg-tartották vólna, tizen-két kosár morzalékot nem szedtek vólna. Innét mongya Salomon [h]: *A' melly lélek áld, meg-hízik; és a' ki részegít, ö-is meg-részegíttetik:* az-az, a' ki sokat ád Alamizsnában, sokat vészen helyében. Az Adakozás, úgy-mond *Clemens Alexandrinus* [i], a' kegyességnek jó kút-feje; és midön a' szomjúhozóknak italt ád, ismég meg-telik, és bövelködik: mint a' melly emlöt szopnak, vagy fejnek, abban bövségesb téj származik. Azt írja *Surius* [k], Szent *Germánus*ról *Antisiodórum* Püspökről; hogy az úton, a' szegények Alamizsnát kértek tőle: ki, meg-kérdvén a' *Diaconus*át, mennyi költsége vólna? és, meg-értvén hogy chak három arany; meg-parancholá, hogy mind a' kóldúsoknak adgya. Kinek monda a' *Diáconus*: Mi tahát mivel élünk? Felele a' Püspök: Lészen Istennek gondgya, hogy szolgait el-táplállya; te add az szegényeknek a' mi nálad vagyon. De a' *Diáconus*, mint jó gond-viselő, és okos sáfár (hogy már,) chak két aranyat ada a' szegényeknek, meg-tartván a' harmadikat. Azonban egy-néhány lovas, szágúldva utánnok siete, és, egy *Lepórius*-nevü fő embertől, két-száz forintot vün a' Püspöknek. Ki a' *Diáconus*hoz fordúlván, monda néki: Vedd-el a' mit adnak; és tudd-meg, hogy a' szegényeket meg-chaltad: mert ha, a' mint parancholtam, mind a' három aranyat nékik adtad vólna, a' mi fizetö Mesterünk ma három-száz forintot adott vólna azokért. Sok efféle példákat találunk a' Szentek historiáiban.

C

h *Prov.* 11. 25.

i *Lib.* 3. *Paedag.* c. 1.

k *In Vita S. Germani, cap.* 11.

D

l *Prov.* 11. 24.

Szép mondását olvasom Salomonnak [l]: *Némellyek az ö tulajdonokat osztyák-el, és gazdagbakká lésznek: némellyek el-ragadgyák a' máset-is, és mindenkor szükölködésben vannak.* Azt akarja pedig Salomon jelenteni; hogy nagy külömbség vagyon az Irgalmasok-, és a' Fösvények-között. Az Irgalmasok, a' magok pénzét a' szegényeknek osztogattyák, és naponként gazdagúlnak: a' Fösvények pedig, a' máset-is el-vészik, és még-is szükölködnek. A' Hetven-két Magyarázók, e' mondást szépen fordították: *Sunt qui seminantes propria, plura faciunt:* az-az, Vannak a' kik a' magokét mag-gyanánt el-vetik, és meg-többitik; mint a' szántó-emberek tudni illik, kik többet szoktak bévenni, hogy-sem el-vetni. Innét mongya Arany-száju Sz. János [m]: Ha a' szántó-emberek tár-házokat meg-üresitik, és búzájokat a' földbe vetik nagy vígasággal, remélvén, hogy több gyümölchöt szednek-be; és noha tudgyák, hogy az égi háború, a' földnek soványsága, és sok egyéb történetek meg-challyák néha reménségöket, úgy-mint a' sáskáknak seregi, és a' ragya; mindazáltal, mindent meg-miveltet vélek a' reménség: sokkal inkább nékünk ki kell azt adnunk, a' minek külömben semmi haszát nem vehettyük. mert, ha a' Szegényeknek adgyuk, mind ezen, 's mind a' más világon jutalmát vészszük.

m *Hom.* 55. *in Genes.*

Hason-

Hasonló azért az Alamizsnálkodás némelly gyümölch-fákhoz, mellyek két-féle gyümölchöt teremnek, elöve-érőt, (e' világi marhának meg-többítését,) és utólra-érőt (az örökké meg-maradandó bóldogságot.) És így hasonlította *Nizétas* [n] az Irgalmas embert a' füge-fához: mert nem chak későn-érő gyümölchöt ád az Irgalmas ember; az-az, nem chak halála-kor hágy fok Alamizsnát a' szegényeknek, midőn egyebet sem tehet benne, azért hogy a' halál mindenektől meg-fosztya: hanem éltében-is, úgy mint elől-érő gyümölchöt. És azt mongya; hogy Urunk azért átkozta-meg a' füge-fát, a' mellyen gyümölchöt nem talált [p]: mert noha, a' mint Szent Márk mongya [q], nem volt ideje a' fügéknek; tudni illik, az utól-érő fügéknek: de az elől-érő fügéknek ideje volt. és azt akarta jelenteni Urunk, a' mint *Nizétas* mongya; hogy ő nem chak azokra haragszik, kik halálok óráján semmit a' Szegényeknek nem hagynak, hanem azokra-is, kik éltekben el-múlattyák az Alamizsnálkodást. De a' mint *Nizétas* az Alamizsnálkodó embert hasonlíttya a' füge-fához, azonképpen mí ő-magát-is az Alamizsnát, vagy Irgalmasságot, a' hoz hasonlíthattyuk; mivelhogy nem egy, hanem két gyümölchöt terem: tudni illik, elől-járó gyümölchül, e' Világi jutalmat; utól-járó gyümölchül pedig, az Örök bóldogságot; a' mint hasonló dologban mondotta Urunk [r]: *Senki ninch, a' ki el-hadta házat, vagy attyafiait, vagy néннyeit, vagy attyát, vagy annyát, vagy fiait, vagy mezeit én-érettem, és az Evangéliom-ért; a' ki száz annyit ne vegyen, most ez időben, házakat, és atyafiakat, és néнéket, és anyákat és fiakat, és mezőket, háboruságokkal; és a' következendő világon az Örök életet.* Mind ezekből ki-tetszik az Irgalmasságnak haszna: és hogy senki az Isten gond-viselése-felől nem kételkedhetik; chak hogy ő-benne bízzék, és őtet kövesse a' mái sokasággal. sőt jobban a' mái sokaságnál, melyben Urunk látott valami fogyatkozást; és azért mondotta [s]: *Bizony, bizony mondom néktek; keresztök engem, nem hogy a' jeleket láttátok, hanem hogy öttetek a' kenyerekben, és meg-elégedtetek.* És utánna vetette: *Munkálkodgyatok nem az eledelért, melly el-vész, hanem a' melly meg-marad az örök életre.*

Adgya Isten, hogy most-is ne légyen helye e' dorgálásnak; és ne találtassanak, kik a' Krisztust nem egyébért keresik, hanem a' kenyérért, és a' kevés halakért: az-az, hogy ne légyenek, a' kik az Egyházi méltóságot nem azért keresik, hogy az Istennek dichőségéért, és a' lelkek üdvösségéért munkálkodgyanak, hanem hogy kenyeret és halat kaphassanak; az-az, nem a' tisztért, hogy abban el-járjanak, hanem a' jövedelemért. Nem követnék ezek az Apostolok nyomdokit: kik, látván, hogy hívatallyokban, az imádkozásban, és predikállásban, akadékot szerez a' külső dolgokra-való gond-viselés (mint-hogy az első Keresztyének, *a' mick vólt, az Apostolok lábaihoz vitték* [t]; és ők osztogatták-el, a' mint kinek-kinek szüksége kívánta:) más-képpen gondolkodtak a' dologról, és azt a' gondot magokról le-rázták, mondván [u]: *Nem méltó nékünk el-hadnunk az Isten Igéjét, és az asztalokhoz szolgálnunk: Válasszatok azért atyámfiai közzületek hét jó hírű-nevű férfiakat, Szent Lélekkel és bölcheséggel tellyeseket, kiket erre a' dologra rendellyünk: Mi pedig az imádságban, és az Igének szolgálattyában leszünk foglalatosok.* Sőt tellyességgel külömbet mondanának, ha nem szájokkal-is és nyelvökkel, de szívökkel, és ckelekedetökkel; tudni illik: Nem jó, ha mí az Isten ígéjének predikállásában annyira leszünk foglalatosok, hogy a' jövedelemről-valo gond-viseléstt félben-hadgyuk: Helyheztessünk egy Káplánt, vagy állassunk egy Prebendárt a' Templomba, ki helyettünk el-végezze a' Predikállást, és a' Szolozmát: annak rendellyünk valami fizetéstt, vagy adgyunk egy *Sedecimát* néki: és ígérjük-meg, hogy, ha valami *Beneficium* vákálni-fog, el nem feletkezünk róla: az mindeneket elvégezhet, Kereztelhet, Gyóntathat, avathat, és temethet: Mí pedig a' pénz-gyüjtésben, és *Beneficiomok* többítésében legyünk foglalatosok. Adgya Isten, mondám, hogy most effélék ne légyenek: mert bizonyos dolog, hogy az Eretnekség, illyen Egyházi emberek-miatt áradott-el a' szomszéd Országokban, és a' mienkben-is. Ninchen útálatosb dolog, a' mint Szent Bernárd írja [x], mint mikor a' Püspök az gazdagságnak gyüjtésére figyelmez; mindenekre vígyáz; mindenektől számot vészen; minden kárért feddődik; és a' lelkeknek veszedelmét nem sirattya; és, mintha nem ő tiszti vólna, meg sem gondollya. És a' Pogány Putifar példáját hozza-elő: ki minden marháját úgy kezébe bízta Józsefnek, hogy ő-maga nem-is tudta mi légyen házánál, hanem chak a' kenyéret a' mellyet meg-evett [y]. Szent Agostonról azt írja *Possidius* [z]; hogy soha se külchot, se gyűrőt, a' vagy pechétet kezébe nem vött, hanem minden gond-viseléstt a' szolgákra bízott: és mentől inkább meghitte őket, annál hívebbeknek találta.

A

[n] *In Orat. 20. Nazianzeni.*

[p] *Matt. 21. 19.*

[q] *Marc. 11. 13.*

[r] *Marc. 10. 29. 30.*

B

[s] *Ioan. 6. 26.*

C

[t] *Act. 4. 35.*

[u] *Act. 6. 2.*

D

[x] *Lib. 4. de Consider. c. 9.*

[y] *Gen. 39. 6.*

[z] *In Vita ejus. cap. 24.*

A

Tudom, hogy ez-ellen azt mondhatná valaki; hogy nehéz most hűv szolgát találni. De én viszontag azt mondhatom; hogy nem chak most, hanem mindenkor találtattak gonosz szolgák: de azért a' jó Püspökök, nem átották magokat a' világi gond-viselésbe. és, a'mint Sz. Bernárd mongya [a], noha Urunk tudta Judásnak hamisságát és lopását; mindazáltal nem vötte magához az erszényt, hanem nála hadta. Es sok példákkal meg-bizonyodott, hogy azok az Egyházi emberek, kik nem fölöttébb szorgalmatoskodtak a' pénz-gyűjtésben, künnyen hűv szolgákat találtak; és azokat, magok példájával arra oktatták, hogy a' világi el-múlando kinchen ne kapjanak: a' kik pedig, hivatallyokról el-feletkezvén, minden igyekezetöket arra fordították, hogy gazdagságot gyűjtsenek, ritkán találtak hűv szolgákra. mert látván a' szolgák Uroknak példáját, örömest azt követték; és magokkal el-hitették, hogy, ha az Egyházi emberek, hivatallyok-ellen-is gyűjtik a' pénzt, ö-nékik sem kell magokról el-feletkezni; és úgy, meg-lopták Urokat.

a *Lib. 4. de Conſiderat. cap. 9.*

Efféle példákat künyű volna írásban foglalni; de én, nem a' személyeket akarom gyalázni, hanem a' vétkeket ki-gyomlálni; és minden Egyházi embereket arra inteni, a' mit Urunk mindeneknek mondott (de fő-képpen az Egyházi embereket illeti, tisztök- és hivatallyok-szerént) [b]: *Keressétek először az Isten országát, és az ő igasságát; és mind hozzá adatnak néktek ezek.* Mert ha külömbet chelekesznek, és Urunk rendit viszsza-fordíttyák, először keresvén a' magok hasznát és alkolmatosságát, az-után pedig az Isten országát, és a' lelkek üdvösségét: hasonlók lésznek a' balgatag gyermekekhez, kik a' diónak hejját szorgalmatoson fel-szedik, a' bélit pedig el-hadgyák; noha a' dió hejával chak kezöket mochkollyák, a' bélivel pedig magokat táplálhatnák. Sőt azt-is meg-gondollyák; hogy, ha ők, az Istenét félbe hagyván, a' magokét fölöttébb keresik, az Isten tellyességgel el-vészi tőlök a' jövedelmet, mellyet az régi Jámborok, a' tisztért és szolgálatért rendeltek az Egyházi embereknek: *Beneficium datur propter Officium: quare, ſi non præſtatur officium, tollatur Beneficium.*

B

b *Matt. 6. 33.*

Mondaná valaki: Ebben semmi részem ninch; lássa a' ki bűnos. Én örömest el-hiszem; és bizonyoson tudom, hogy sok Isten-félő Egyházi emberek vannak, kik efféle hajóban nem eveznek: és szívem-szerént kívánom az Istentől, hogy minnyájan meg felellyenek tisztöknek. Az-okáért, hogy senki meg ne chálatkozzék, ím én egy próba-követ mutatok: azon ha által-mennek, jól vagyon dolgok, járjanak békével. Történik, hogy valami Egyházi tiszt, Püspökség, Præpostság, Apáturság vákál, melynek jobb jövedelmét mongyák, hogy-sem a' tiednek vagyon: kívánod azt, és kéred a' kitől illik. De miért? Hogy remélled, hogy abban több lelkeket nyerhetsz, Istenednek jobban szolgálhatsz, a' szegényeket inkább segétheted. Jól vagyon: bátorságoson törekedhetel; mert először az Isten országát, és igasságát keresed: és, mint-hogy *a' munkás, méltó az ő bérére* [c]; *és a' jól forgolódó Egyházi-szolgák, kettős tiszteletet érdemlenek* [d], szolgálatodnak jutalmát-is keresheted. De, kitől Isten oltalmazzon, ha azért vágyódol utánna, hogy több jövedelme vagyon, és kevesebb munkát kíván; és következendő-képpen frissebben lakhatol, több szolgákat tarthatsz, atyádfiait inkább segétheted, nagyobb szabadságban élhetsz, nem tartom szerenchédet: hanem, azt mondom Szent Pállal [e], *Ne érts fenn, hanem félly.* Urunk nem félhetett akár-minémű tiszttől-is, vagy méltóságtól, és minden dichőséget meg-érdemlett: de mindazáltal, *midőn eszébe vötte volna, hogy el-jönének, hogy meg-ragadnák ötet, és Királlyá tennék ötet, ismég a' hegyre futa maga egyedül:* példát adván minden Lélki-pásztoroknak, hogy a' méltóságos tiszteket ne chak nekergessék, hanem ugyan fussanak elöttök; és a' hegyre fussanak, a' hol alkolmatosban elmélkedhessenek a' mennyei dolgokról; nyugodalmasban könyörögheſſenek, mind magokért, 's mind a' Juhokért: és úgy, azokkal-eggyütt, munkájoknak jutalmát vehessék, az örök Bóldogságot; Mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Isten, az ő Szent Fiáért. Amen.

C

c *Luc. 10. 7.*

d *1. Tim. 5. 17.*

D

e *Rom. 11. 20.*

Böjt ötödik vasárnapi Evangeliom.

Sz. Jánosnak VIII. részében, v. 46.

AZ időben: Monda JÉSUS a' Zsidók sereginek, és a' Papi fejedelmeknek: Ki fedd-meg engem közzületek a' bűnről? Ha igasságot mondok néktek, miért nem hisztek nékem? A' ki Istentől vagyon, Istennek igéjét halgattya. Az-okáért nem halgattyátok ti, mert az Istentől nem vattok. Felelének azért a' Zsidók, és mondának néki: Nem-de jól mongyuk-e mi, hogy Samaritánus vagy te, és ördögöd vagyon? Felele JÉSUS: En-nékem ördögöm ninchen: de tisztelem az Atyámat, és ti tisztelетlenséggel illettetek engem. En pedig nem keresem az én dicsőségemet: vagyon a' ki kereſſe, és meg-ítéllye. Bizony, bizony mondom néktek: ha ki az én beszédemet meg-tartya, halált nem lát örökké. Mondának azért a' Zsidók: Most ismértük-meg hogy ördögöd vagyon. Abrahám meghólt, és a' Próféták; és te azt mondod: Ha ki az én beszédemet meg-tartya, a' halált meg nem kóstollya örökké. Vallyon te nagyobb vagy-e a' mi atyánknál Abrahámnál, a' ki meg-hólt? a' Próféták-is meg-hóltak. Mivé tészed magadat? Felele JÉSUS: Ha én dicsőítem magamat, az én dicsőségem semmi: vagyon a' ki dicsőít engem, az én Atyám, a' kit ti mondotok hogy ti Istentek, és meg nem ismértétek ötet; én pedig ismérem ötet: Es ha mondom hogy nem tudom ötet, ti-hozzátok hasonló hazug lészek. De tudom ötet, és az ő beszédét meg-tartom. Ábrahám az atyátok örvendezett hogy látná az én napomat: látta, és örült. Mondának azért a' Zsidók néki: Még ninch ötven esztendőd, és Abrahámot láttad? Monda nékik JÉSUS: Bizony, bizony mondom néktek; minek-előtte Abrahám lenne, én vagyok. Köveket kapának azért, hogy ő-reája hagyigálnák: JÉSUS pedig el-rejté magát, és ki-méne a' Templomból.

Első Predikátzio.

MIKOR Dávid eszébe vötte vólna, hogy Saul ötet törbe akarja ejteni, és elveszteni, kit ő két nagy ellenségétől meg-mentett vólt; tudni illik, czitarájával, az Ördögtől, ki *gonoszúlgyötrötte* [a]; és parittyájával, a' Goliáttól, ki az egész Izraelt meg-rettentette [b]: keserveſſen érzette, és Jónatas-előtt panaszolkodva azt mondotta [c]: *Mit vétettem? michoda az én hamiſságom? és michoda az én vétkem az Atyád-ellen, hogy lelkemet keresi?* Mint-ha azt mondotta vólna: Tudom, hogy szolgáltam az atyádnak nagy dolgokban, mellyért nem üldözést, hanem fizetést érdemlettem: vétkemet nem tudom; de ha vagyon, rakja reám, és a' büntetést örömest fel-vészem. Hasonló-képpen, látván az édes JÉSUS, hogy a' háládatlan Zsidók, sok Jó-tételeményiért gonoszszal akarnak fizetni, és hálálára igyekeznek, panaszolkodva mondotta a' mái Evangéliomban [d]: *Ki fedd-meg engem közzületek a' Bűnről?* az-az, Kibizonyíthat reám valami gonoszt, mellyért méltó légyek illyen üldözésekre? állyon-elő, rakja reám, fel-vállalom a' büntetést. Az-okáért, mivelhogy chelekedetemben semmit meg nem fedhettők, semmit tanításomban meg nem vethettők, mert merő igasságot mondottam, következik, hogy magatok gonoſsága-miatt nem hisztek nékem. Mert e' Három Okból származik, hogy valakinek szavát ne hidgyék: vagy a' mondónak gonosz erkőlche; és azért kívánta Sz. Pál, hogy *a' Püspök fedhetetlen légyen* [e]: vagy azon mondónak hazudása, mellyel azt nyeri, és érdemli, a' mint *Aristóteles* mondotta *Laërtius*nál [f];

a 1. *Reg.* 16. 23.

b 1. *Reg.* 17. 11.

c 1. *Reg.* 20. 1.

d *Ioan.* 8. 46.

e 1. *Tim.* 3. 2.

f *Lib.* 5. c. 1.

hogy igaz-mondáſát ſe hidgyék. és azért kívánta Sz. Pál a'Pûſpökben [s], hogy *a'hâd beſzédnek, melly a'tudomány-ſzerént vagyon, ſzorgalmatos meg-tartója légyen*: vagy a'halgatónak gonoſsága, és hitetlenſége. mert, a'mint Salomon mongya [h]: *Nem véſzi-bé a'bolond az okoſság ígéit, hanem ha azokat mondod, a'mik a'ſzívében forognak.* A'két elsô oknak azért, nem lévén helye a'Kriſtusban, az ô ártatlanſágáért, és igaſságáért; egyéb oka nem volt, hogy ô-néki nem hittek a'Zsidók, hanem inkább üldözték, az ô tulajdon gonoſságoknál. Erről a'Kriſtus fedhetetlenſégéről, és ártatlanſágáról, léſzen e'moſtani Predikátzio: Melyben,

I. Meg-bizonyítom, hogy a'Kriſtus, nem vétett, ſem nem véthetett.
II. Meg-mutatom a'Bűnnek gonoſságát, ſúlokságát, és kárát.
III. Szóllok a'Bocſánandó bűnről; Okait adván, miért kell azt el-távoztatni.

ELSŐ RÉSZE.

NEm chak Fedhetetlen, ártatlan, és bűn-nélkûl volt a'Kriſtus, a'mint az ô Tanítványi nyilván mondották, Sz. Péter [i], Sz. Pál [k], és Sz. János [l]; sőt az ellenſégi-is, úgy-mint Júdas [m], Pilátus [n], és annak Feleſége [o], és Heródes [p]; hogy ne ſzóllyak a'Századoſról [q], és a'Kereſzt-fán-függő Tolvajról [r]. kik minnyájan, vagy igaznak és ártatlannak vallották; vagy chelekedetekkel ollyannak mutatták: hanem ugyan nem-is vétkezhetett, Egy-nehány Okból. mellyeknek mí-bennünk-is valami réſzből helye lehet; nem a'végre ugyan, hogy ne-is vétkezheſsünk (mert az állapatunkhoz nem fér,) hanem hogy gyakorta, és nagy dologban ne vétkezzünk; a'vagy, ha vétkezünk, a'bűnben ſokáig ne heverjünk, hanem mentől hamarébb ki-térjünk.

ELSŐ Oka, a'mellyért Kriſtus Urúnk nem chak nem vétkezett, hanem ugyan nem-is vétkezhetett, az; Hogy igaz Iſten volt. Úgy vagyon, hogy a'Kriſtus igaz Ember-is volt; és az emberi terméſzettel, ô-magában, egy-bé-fér a'vétek: de, mivelhogy azt a'terméſzetet az Iſtenſég fel-vőtte, és azzal el-válhatatlanúl egy Személybe ſzerkeztetett; a'vétek pedig, nem a'terméſzeté, hanem a Személyé; és a'Kriſtusban, egyéb Személy nem volt az Iſteni ſzemélynél, emberſége-ſzerént ſem vétkezhetett: a'mint a'Hatodik Kőzönſéges *Synodus* nyilván meg-vallotta [s]; a'Szent Atyák-is, úgy-mint Sz. *Athanáſius* [t], Sz. *Cyrillus* [u], és Sz. *Damaſcénus* [x]; annak fölőtte *Tertulliánus*-is [y], ki illyen Ellen-vetéſt téſzen: Ha a'Kriſtus a'mí teſtünkbe őltőzött: tahát bűnős volt az ô teſte, mint a'miénk? És meg-felel, mondván: A'mienkbe őltőzött, de azt magáévá tőtte; és magáévá tévén, vétkezhetetlenné-is tőtte. A'vaſnak terméſzete az, úgy-mond *Origenes* [z], hogy meleg-is lehet, és hideg-is; de ha mindenkor a'tűzes kemenczében marad, azt mondhattyuk, hogy meg nem hidegűlhet: azon-képpen az Iſtennek Bóldog lelke, mindenkor az Igében, mindenkor az Iſtenſégben, mindenkor a'Bőlcheſégben lévén helyheztetve, minden az mit chelekeſzik, a'mit érez, a'mit ért, Iſtenhez-illendő, és vétek nem lehet benne: azokáért, ſem el-változhatónak, ſem el-fordúlhatónak nem mondhatni; melly az Iſten Igéjének erejéből meg-tűzeſedvén, ſzűntelen bírja a'változhatatlanſágot. Oka pedig ennek az; hogy, ha a'Kriſtus Emberſége vétkeznék, a'vétek az Iſtennek tulajdonittatnék (mellyet chak meg-gondolni-is ſzőrnyűség.) Mert az értelmes Személy kőteles arra, hogy a'melly terméſzettel, létel-ſzerént ősſze-ſzerkeztetett, annak mint tulajdonának gongyát viſellye: a'mint az emberben-is, az értelmes lélek, tartozik igazgatni az érzékenſéges teſtet. Az-okáért, holott a'gond-viſeletlenſégnek nem lehet helye az Igében, az ô terméſzete bűnt nem tehetett: fő-képpen, mint-hogy az tellyeſséggel az ô hatalmában volt, ſem tudatlanſág, ſem erőtlenſég ô-benne nem találtatván. Haſonló-képpen, kőteles az Atya, hogy gondot viſellyen a'fiára; a'Férfiu, a'feleſégére; az Úr, a'ſzolgájára, a'Had-nagy, a'vitézire, a'mennyire tőle lehet, és a mennyire tőle függnek; úgy hogy, ha vétekbe eſnek, nékik tulajdonittatik, és a'bűntetésben-is réſzesűlnek.

Ebből az Okból, mí azt tanúllyuk: hogy a'Bűnt el-távoztaſſuk. Mert mí, nem vagyunk ugyan az Iſtennek terméſzet-ſzerént-való fiai; de az ô Malaſztya-által, fogadott fiai vagyunk [a], az ô képére és haſonlatoſságára teremtettünk [b]. Az Iſten Fia pedig, a'mí terméſzetünkbe őltőzött [c]: és azért nevezett minket Attya-fiainak [d]: azért mondatik *Haſonlónak mindenekben az atyafiakhoz* [f]: és hogy ô a'mí fejünk, mí pedig ô tagjai vagyunk [g]: és hogy *Mi nem vőttük a'ſzolgálat lelkét iſmég a'félelemben, hanem a'fogadott fiak lelkét, melyben kiáltyuk: Abba (Atyánk.) mert ô-maga a'Lélek bizonſágot téſzen a'mi lelkünknek, hogy az Iſten fiai vagyunk. Ha pedig Fiak, örőkősők-is: az Iſtennek örőkősi ugyan, a'Kriſtuſnak pedig őrőkős társai* [h]. Ezt az okot meg-fontolván Sz. *Leo* Pápa, imígyen ír [i]: Az-okáért tegyűk-le az ó embert az ô chelekedetivel; és réſzeſek lévén a'Kriſtus ſzűletéſében, ellene-

mon-

A
g *Tit.* 1. 9.
h *Prov.* 18. 2.

B
i 1. *Pet.* 2. 22
k *Hebr.* 7. 26.
l 1. *Ioan.* 3. 4. 5. 8. 9.
m *Matt.* 27. 4
n *Mat.* 27. 24
o *Mat.* 27. 19
p *Luc.* 23. 15.
q *Luc.* 23. 47
r *Luc.* 23. 41.

s *Act.* 8. & 17
C
t *Lib. de Incarnat. Chriſti, ſub finem.*
u *Lib.* 10. *in Ioan. c.* 40.
x *Lib.* 3. *de Fide, c.* 21.
y *Libr. de Carne Chriſti.*
z *Lib.* 2. *Peri-Archon. c.* 6.

D
a 1. *Ioan.* 3. 1. *Et* 2. *Pet.* 1. 4.
b *Gen.* 1. 26.
c *Heb.* 2. 16.
d *Ioan.* 20. 17
f *Heb.* 2. 17.
g *Eph.* 1. 22. & *c.* 4. 15. & *c.* 5. 23. *Col.* 1. 18.
h *Rom.* 8. 15.
i *Ser.* 1. *de Nativ. Domini.*

mongyunk a'test chelekedetinek. Ismérd-meg,oh Keresztyén,méltóságodat,és az Isténi természetben részesülvén, ne térj a'régi alá-valóságra méltatlan nyájaskodásoddal. Emlekezzél-meg,michoda Főnek,és michoda testnek vagy tagja. Jussonak szedbe, hogy ki-ragadtatván a'setétségnek hatalmából, az Isten világosságába és országába vitettél.

Második Oka a'Krisztus vétkezhetetlenségének, az ő Bóldogsága volt, ki az Istent színről-színre látta. A'ki pedig azt láttya, ha chak puszta ember is, nem véthet; a'mint Sz. Agoston tanittya [k]: mert a Bóldogság, minden nyavalyát ki-rekeszt [l]. az embernek pedig leg-nagyobb nyomorúsága, a Bűn. Továbbá, a'Bóldogságba, melly az Isten látása, nem mégyen senki a'vétekkel;a'mint Urunk ő-maga jelentette [m]; és Sz.Pális [n],Sz.Jánossal [o]: Tahát,a'ki már benne vagyon,annyival inkább nem vétkezhetik. Annak-fölötte, a'ki a'Bóldogságban vétkezne: vagy ki-esnék a'Bóldogságból; és az nem lehet, mert a'Bóldogság örökké-való bátorságos állapat, és változást nem szenved [p]; vagy nem esnék-ki; és az sem lehet, mert a'Bóldogság, a'leg-nagyobb nyomorúsággal eggyütt nem lehet. Hogy pedig a'Krisztus mindenkor látta légyen az Istent, nyilván tanittya Sz. Agoston [q]: mert bizonyos,hogy a'Krisztus,halála-előtt bóldog volt,és látta az Istent [r], mint-hogy az Isteni személlyel eggyesült; melly eggyesülés, fogantatásakor kezdetett, és soha félbe nem hagyattatott: Az-okáért mindenkor Bóldog volt, és látta az Istent. És ez a'külömbség volt Urunk-között, és a'többi emberek-között, az mint Sz. Agoston mongya [s]: hogy ezek, hóltok-előtt nem láttyák az Istent; a'Krisztus pedig, halála-előtt-is látta. Oka pedig, hogy a'Bóldog nem vétkezhetik, az Istennek látása színről-színre: kit látván, kételen szeret, mert minden jót lát benne. a'Jó pedig, az akaratot magához vonsza: úgy hogy a'Bóldog, az Istenben minden jót látván, nem akarhat semmit az Isten-ellen; sem az Isten látásától meg nem szűnhetik. Gyakorta érezzük magunkban, hogy, a'mit az akarat igen meg-kedvell e'földön, vagy kíván, az elmét alig vonhattya-el annak vizgálásától: az-okáért, hogy akarhatná azt, hogy az elme meg-szűnnék a'leg-nagyobb Jónak nyilván-valo látásától, melly minden e'világon-való jókat véghetetlenül meg-előz, és föllyül-halad ? Az-okáért azt látván, szereti; és semmit ollyat nem szerethet, sem elméjében nem forgathat, a'mi az Istennek akaratya-ellen légyen, a'minémű a'Bűn.

Ebből-is azt tanúllyuk, hogy a'Bűnt el-távoztassuk. Mert, noha mi az Istent nem láttyuk színről-színre,mindazáltal hittel hiszszük;melly homályos ugyan, de bizonyos. Az-okáért,minden bizonnyal, és kétség-nélkül el-hittük; hogy az Isten jól lát bennünket; hogy gyülöli a'vétket;hogy meg-bűnteti;hogy hatalmassága-előtt senki el nem szaladhat. melly Négy dolognak, nagy ereje vagyon a'Bűnnek el-távoztatására. Az Elsőről mongya Dávid [t]: *Meg-tartottam parancholatidat, és bizonságidat: mert minden útaim szined-előtt vannak.* Jól mongya: mert, ha a'földi Fejedelmek-láttára nem merünk véteni, sőt chak henyélni-is: mit nem chelekedhetik az Isten látásának előttünk-valo viselése? mellyel élt Abrahám [u], és Illyés [x], és Eliséus [y]. A'Másikról mongya Salomon [z]: *Gyülöli az Isten az istentelent, és annak istentelenségét.* A'Harmadikról mongya Jób [a]: *Féltem minden chelekedetimtől,tudván hogy meg nem engedsz a'vétkezőnek,* és azért mondatik az Ur, *Boszszúállás Istenének* [b]. A'Negyedikért pedig, *Erősnek* és *Hatalmasnak* neveztetik, és az *Erők Urának* [c]. Melly Négy dolgot, ha szüntelen előttünk viselnők, künnyen meg-zaboláznók a'gonosz indúlatokat.

Harmadik Oka, mellyért a'Krisztus nem vétkezhetett, az ő nagy Bölchesége; minthogy *ő-benne véltak a'Bölcheségnek és tudománnak minden kinchei el-rejtve* [d]. Az-okáért, tudta a'Bűnnek gonoságát, útálatosságát, és kárát; és hogy attól méltó minden-képpen el-távozni; melynek el-törléséért ő nem szánta halálát. Ezen dolgokat mí-is meglátthattyuk a'Bűnben, ha lelki szemeinket fel-nyittyuk;a'mint majd meg-mutatom.

II. Resze.

Az Halálos Bűnnek Gonosága, olly nagy,hogy minden valóságos gonoságot magában foglal. Gonosznak tartyák az emberek, I. A'Szegénységet. A'Bűn olly szegénnyé tészi az embert, hogy, ha a Hitet, és Reménséget ki-vészed, minden egyéb gazdagságtól meg-fosztya: sőt a'Hitet-is, és a'Reménséget haszontalanná tészi, meg-fosztván a'Szeretetnek életétől. Hogy-ha, a'mint Sz. Tamás mongya [e], az Isten Malasztya, minden természet-szerént-való jókat meg-halad: attól meg-fosztván, az Bűn, leg-nagyobb szegénységre juttattya az embert. és, a'mint Arany-száju Sz. János mondotta [f]; A'Bűnös embernél semmi szegényebb ninchen. A'világi szegények, vágy

a'gaz-

A

k 22. Civitat. c. 30.
l 1. Apoc 21. 4.
m Matt. 5. 8.
n Heb. 12. 14
o 1. Apoc. 21. 27.
p Pf. 83. 5 & Pf. 16. 15. Mat 25. 21 & 46.

B

q Libr. 4. de Consensu Evang. c. 10.
r Ioan. 3. 13. & c. 12 26. & c. 14. 3. & c. 17. 24.
s Lib. 83 qq. q. 65.

C

t Pfal. 118. 168.
u Gen. 24. 40
x 3 Reg. 17. 1
y 4. Reg. 3. 14.
z Sap. 14. 9.
a Iob. 9. 28.
b Pf. 93. 1.
c Pf. 23. 8. 10
d Col. 2. 3.

D

e 1. 2. q. 113. art. 9. ad 2.
f Homil. 5. de Providentia.

A

a'gazdagoktól tápláltatnak, vagy a'kőzőnséges jókkal élhetnek; úgy mint a'vad gyümőlchőkkel, a'Napnak melegségével, a'folyó-vizekkel: de a'Bűnős embernek ízegénységét senki nem segétheti. mert lelki éhségét, és szomjúságát, chak az Isten enyhítheti; mezítelenségét, chak a'Kristus kővetése fődőzheti-bé; szűkségét, chak a'lelki jó veheti-el; mellyet a'Bűn tellyességgel ki-rekeszt, és el-tékozol. II. A'Fájdalmat tartyák gonoszoknak. A'Bűn pedig, a'Lelki-ismeretet szűntelen furdallya. III. A'Szolgálatot. A'Bűnős ember, nem chak a'gonosz indúlatoknak szolgál, kővetvén azokat: hanem az Ördőgnek-is, ki chak kínnal fizet; és a'Bűnnek; a'mint Urúnk jelenti [g], Sz. Péter [h], és Sz. Pál [i]. IV. A'Gyalázatot; A'Bűnős pedig nagy gyalázatba jutott: mert igaz Urától, az Istentől el-pártolt; annál nagyobra bőchűllőtte a'teremtett-állatot; a'Sz. Lelket megszomorította; a'Kristust, nem harmincz pénzen Judással, hanem sokkal kevésben eladta; és azért őrők gyalázatban lészen. V. A'Nyavalyát és Betegséget tartyák gonoszoknak az emberek. A'Bűn pedig olly betegség, hogy semmi természet-szerént-valo orvosság meg nem gyógyíthattya, hanem chak az egy Istennek hatalmas ereje: mert a'

B

Bűn, embernek minden lelki tagjait el-lankasztya, minden érzékenységét el-vészi, minden erejét el-fogyattya, minden lelki éledelt meg-útáltat véle. Innét mongya Dávid [k]: *Könyörűlly rajtam Uram, mert erőtlen vagyok: gyógyíts-meg engem Uram, mert meg-háborottak a'chontyaim.* És [l]; *Meg-rothadtak, és megsenyvedtek a'sebem-helyei, az én balgatagságom színe-miatt.* VI. A'Kár-vallást. A'Bűn, embernek minden gyűjteményét semmivé tészi: úgy hogy, ha mind a'világ javát magad chelekedted vólna-is, egy Halálos Bűnnel minden jutalmát el-veszted, és a'mennyei bóldogságra nem halználhatnak; a'mint az Isten nyilván mongya Ezekielnél, hogy *Chak emlekezetben sem lésznek az ő Igasági* [m]. VII. A'Halált tartyák gonoszoknak. A'Bűn pedig, a'lelket öli-meg [n]. Ha azért mind ezek a'gonoszok az egy bűnben meg-találtatnak, mi lehet annál gonoszb?

A Bűnnek Útálatossága, abból ki-tetszik; hogy a'lelket, kinél az Istennek, az Angyalok-után, ninch szebb teremtett állattya, fölőtte-igen útálatossá tészi: kinek minden főszépsége, az Isten Malasztya; melytől tellyességgel meg-fosztya a'Bűn. Míg a'Lélek az Isten malasztyával fel-ékesíttetett, azt mondhattyuk Jeremiással [o], hogy, *mint a'Nazaraus* (ki az igaz embernek példája) *feirb a'hónál, fényesb a'téjnél, pirosb a'régi elefánt-chontnál, szebb a'Sáfirnál:* de ha Bűnbe esik, *feketébb a'hólt-szénnél* [p]; *az orczája meg nem ismértetik az útzákon, a'bőre a'chonthoz ragadott; el-száradott, és lött mint a'fa.* Mi lehet feirb a'hónál, és feketébb a'hólt-szénnél? fényesb a'téjnél, és homályosb annál, a'kit az útzán nappal sem ismérhetni-meg? pirosb a'régi elefánt-chontnál, halványabb a'száraz chonton-való bőrnél? szebb a'Sáfirnál, és undokabb a'kormos és füstős fánál? Ki nem tudgya, hogy a'Kristus *ékes-ábrázatú vólt az emberek fiai-fölött* [q]? de a'más Bűnét magára vévén, úgy meg-rútúlt, és szintelenűlt, hogy *sem szine, sem ékessége, sem tekintete nem vólt* [r]. Az-okáért, méltán mondhattyuk a'Bűnős embernek: *Útálatossá tötted a'te ékességedet* [s].

A'mi a'Bűnnek Kárát illeti a'vagy annak Bűntetését, igen nagy, és a'Bűnt-is nagynak mutattya. Az Isten, úgy-mint igaz Bíró, a'Bűnt bűntetes-nélkűl nem hagyhattya. és talám azért nevezi a'Sz. Irás a'Bűnt *Kiáltás*nak [t]; hogy az Istennek bűntető igasságát fel-gerjeszti, és fejére kéri: de ugyan azon okból kűlőmben nem bűnteti, hanem érdeme-szerént; mint-hogy ő parancholta [u], hogy *a'vétkeknek mértéke-szerént, legyen a'vereségnek módgya-is.* Két rend-béli Bűntetését találjuk azért a'Vétkeknek: eggyikét, e'világon; másikát, a'következendőn. A'mi az e'világon-való Bűntetést illeti, valóban nagy a'Lelki-ismeretnek furdalása, melly mindenkor feddi, és dorgállya az embert [x]: és mihelyen Bűnt tészűnk, *leg-ottan ajtónkban vagyon* [y], és, mint a'nyughatatlan komondor, úntalan ugat. Ezen-kivűl, Testi győtrelme-is vagyon e'világon a'Bűnnek: és alig vagyon olly bűn, melly a'testnek-is ne ártson. A'kevély czifraságért, mennyit kellessék a leánzóknak szenvedniek, chak ők tudgyák: a'fősvénység, éhezteti, és fárasztya az embert: a'bujaság, és részegség, iszonyu betegségeknek okai: az irégység, el-fonnyasztya, és úgyan meg-emészti az irégyet: a'haragost, gyakorta a'kórság-is ki-űti. Mit mongyak az Isten ostoriról, mellyekkel a'Bűnősöket naponként ostorozza, éhséggel, fegyverrel, dög-halállal, ár-vizekkel, szárazsággal, és egyéb-féle chapásokkal? *Ebséget bochátok reátok*, úgy-mond a'Profétánál [z]; *és igen gonosz vadakat mind fottig: és a'dög-halál, és a'vér mégyen-által rajtad; és fegyvert hozok reád.* Innét vagyon, hogy sokan idő-előtt halnak-meg: mert a'*vér-szopó és chalárd férfiak, nem érik az ő napoknak felét* [a]. Az-is nagy bűntetés e'világon, hogy az Isten meg-vonnya gond-viselését a'Bűnősöktől; és szájokra bochátván, egy bűnből másra ereszti őket, hogy mindenkor *bé-töltsék az ő bűnöket* [b]; *és az ki árt, ártson még-is; és a'ki rútságban vagyon, még-is rúttittassék* [c]. A'jó gond-viselő gazda,

tudván,

g Ioan. 8. 34.
h 2. Pet. 2. 19
i Rom. 6. 16.
k Psal. 6. 3.
l Psal. 37. 6.
m Ezech. 18. 24.
n Ezech. 18. 20.
o Thren. 4. 7.
p vers. 8.
q Psal. 44. 3.
r Isa. 53. 2.
s Ezech. 16. 25.
t Gen. 18. 20 Isa. 5. 7.
u Deut. 25. 2.
x Ier. 2. 9.
y Gen. 4. 7.
z Ezech. 5. 17
a Ps. 54. 24.
b 1. Thess. 2. 16.
c Apoc. 22. 11.

tudván, hogy a'lopó szolga el nem szaladhat előtte, sem lopását el nem fedezheti; egy-ideig láthatlanná tészi lopását, hogy bizvásban lophasson, és, nyilvábban rajta kapván, igazán meg-büntesse: így engedi-meg az Isten-is, hogy a'Bűnös ember, kedve-szerént kövesse kívánságit; tudván, hogy el nem mehet előtte, hanem, valamikor akarja, meg-fizethet néki: *és a'meg-keményedett szív, gonoszúl lészen utólyára* [d].

A

d Eccli. 3. 27.

Ez e'Világon-való Büntetés nem elégséges: mert, ha meg nem tér a'Bűnös ember, a'Más világon az örök kárhozatra vettetik: melynél rettenetesb dolog nem lehet. Mert valami iszonyú dolgot ki tudunk gondolni, mind meg-találtatnak pokolban. Ott vagyon a'setétséges, és a'halál homályával bé-födöztetett föld: *A'nyomorúság, és setétség-földe, a hol a'halál árnyéka, és semmi rend, hanem örök iszonyúság lakik* [e]. *Ott lészen a'siralom, és fogaknak chikorgatása* [f]: *ott a'féreg, melly meg nem hal; és a'tűz, melly meg nem öltetik* [g]. Ott lészen minden Bűnösöknek *az ő részök, a'tűzzel, és a'kén-kővel-égő tóban, melly a'második halál* [h]. Ott vettetnek *az örök tűzre, melly készíttetett az Ördögnek és az ő angyalinak* [i]. Ott *gyötörtetnek éjjel és nappal, örökkön örökké* [k]. Semmi emberi elme azoknak a'kínoknak nagyságát meg nem foghattya, sem nyelv ki nem mondhattya. és, noha az ember minden tagjaiban minden érzékenségiben, minden külső és belső részeiben kínlódni-fog: mindazáltal, annál-is nagyobb kín az, hogy az Isten szinét nem láthattya, és szabadulása-felől soha semmi reménsége nem lehet; soha a'kínok meg nem lassúdnak; soha a'kínzók el nem fáradnak; soha a'kínlódó meg nem halhat. Mellyekből akár-ki-is megértheti a'Bűnnek gonoszságát, és melly igen kell attól őrizkedni.

e Iob. 10. 21.
f Matt. 8. 12.
g Mar. 9. 43.
h Apoc. 21. 8.
i Mat. 25. 41.
k Apoc. 20. 10.

B

Jeles jó eszközt mutatott pedig Urunk a'mái Evangéliomban a'Bűnnek el-távoztatására, mondván [l]: *Ha igasságot mondok néktek, miért nem hiszitek nékem? A'ki az Istentől vagyon, Istennek igéjét halgattya*: az-az, a'ki az Isten igéjében foglaltatott Igasságot örömeit halgattya; az Istentől vagyon, és következendő-képpen, abban a'Bűn helyt nem talál, mellyel az Isten nem eggyezhet. Nagy ereje vagyon az Igasságnak, és, a'mint Zoróbabel mondotta [m], *minden dolognál erősb*, a'bornál, a'királynál, az aszszonynál: de mindazáltal sokakban, Egy-nehány Okból, nem láttyuk annyi gyümölchét az Igasságnak, a'mennyit kellene.

l Ioan. 8. 46. 47.
m 3. Esdr. 4. 35.

C

Első Oka az, hogy ninch a'ki meg-mongya: mert a'kiknek hívatallya vólna arra, nem követik a'Krisztust; ki, a'mint a'mái Evangéliomban olvassuk, az Igasságot meg-mondotta. Kik bizony méltán mondhatnák Isaiással [n]: *Ej nékem mert halgattam*. Ezeket *Néma ebeknek* nevezi az Irás, *kik nem ugathatnak* [o]: és azzal fenyegeti; hogy, ha mi kár esik miattok, magok bőrével fizetnek [p]; mint az őr-állók, midőn az ellenségnek jövetelét meg nem mongyák. Innét egy Őr-allónak, és ő-benne a'többinek-is az mondatik [q]: *Kiálts; meg ne szűnnyél: mint a'trombita emeld-fel szódat, és hirdesd az én népemnek az ő vétkeit, és a'Jákob házának az ő bűneit*. Trombitát említ pedig, mellyet szájjal kell fújni, és kézzel tartani: mert, a'ki hasznosan akarja az Isten Igéjét szájával hirdetni, kezének cheleked-etével bizonyíttsa, és azt mondhassa Sz. Pállal a'tanítás-után [r]: *Azokról gondolkodgyatok, mellyeket tanúltatok és vöttetek, és hallottatok, és láttatok én-bennem*: az-az, nem chak izómat hallottátok, hanem chelekedettel-való példámat-is láttátok. Második Oka az, hogy nem halgattyák: Kikről Urunk azt mongya [s]; hogy *Nem az Istentől vannak*. Bizony úgy vagyon: mert az Isten igéjéből tanúllyuk, mit kellessék chelekednünk, és mit el-távoztatnunk, hogy az Istennek kedvében lehessünk. Harmadik Oka az, hogy a'kik hallyák-is az Igasságot, nem hiszik: a'mint azok, kiknek Urunk a mái Evangéliomban mondotta [t]: *Miért nem hiszitek nékem?* Ezek pedig, nem chak a'nyilván-való hitetlenek, hanem azok-is, kik, noha Hiveknek mongyák magokat, mindazáltal nem külömben élnek, mint-ha semmit nem hinnének: és, a'mint Sz. Pál mongya [u]; *Vallyák hogy ismérik az Istent: chelekedetőkkel pedig tagadgyák, mivelhogy útálatosok, hitetlenek, és minden jó chelekedetre roszszak*. Negyedik Oka az, hogy a'mit hisznek-is, nem chelekeszik: kiktől érthettyük az Urunk mondását a'mái Evangéliomban [x]: *Ha ki az én beszédemet megtartya, halált nem lát örökké*: tahát a'ki meg nem tartya, akár-mint tudgya és hidgye, az örök halált el nem kerüli. Illyeneka'túdós de hamis Bírák, kik, emberi tekintetért, barátságért, és fő-képpen ajándékért, a'nyilván-való és meg-ismért Igasságot ki nem szolgáltattyák.

n Isa. 6. 5.
o Isa. 56. 10.
p Ezech. 3. 17. & 33. 7.
q Isa. 58. 1.
r Phil. 4. 9.
s Ioan. 8. 47.
t vers. 46.
u Tit. 1. 16.

D

Nagy ereje vagyon az Ajándéknak, és, a'mint egy *Poéta* mondotta, mind az embereket, 's mind az Isteneket meg-engesztteli. Midőn Mánuének, a'Sámson attyának, az Angyal meg-jelentette vólna magát; meg-ijedvén, azt mondotta [y]: *Halállal halunk-meg, mert láttuk az Istent*: de a'felesége biztatta, mondván: *Ha az Ur meg akarna bennünket ölni, kezeinkből az Eppen-égő és Itali áldozatot el nem vötte vólna*: jelentvén, hogy a'harag, és az ajándéknak el-vétele, egybe nem fér: és, a'ki a'Bíráknak ajándékot nyújt, könnyen meg-

Mánuéta, erede-milli, pia-sant. hostiæ-que Deos que.
y Iud. 13. 22.

A engeſzteli, ha ſzintén ſúllyos dolga vagyon-is: és, a'mint Nagy Sándor mondotta, hogy valamelly Városba arannyal meg-terheltetett ſzamár bé-mehet, annak meg-vételéről reménſég lehet: Én-is azt mondom, hogy, valamelly Bíróhoz bé-fér az ajándék, kűnyű attól az Igaſságot meg-venni. A'*Hamatites*-kőről azt írják, hogy a'vért meg-állattya; és azért az Igaſságot példázza. de kevés haſzna vagyon, ha ezűſtbe nem foglallyák: haſonló-képpen, ſokaknak Igaſságok elő nem mehet, ha ezűſtbe nem foglallyák, és azzal-eggyütt a'Bírák-eleibe nem adgyák. ezzel rontatik-meg az Igaſság. Az-okáért a'*Thebánuſ*ok, a'mint *Plutarchus* írja, a'Bírák képeit kéz-nélkűl írták és faragták: jelentvén, hogy Ajándékot nem vehetnek tiſztők-ſzerént. Az Egyiptziuſok pedig, a'mint *Celius Auguſtinus* írja, az Igaſságot az éghez közel írták, fő-nélkűl; nem hogy feje nem vólna az Igaſságnak, melyhez igen ſzűkſéges az okoſság; hanem, az égben el-rejtetett Fővel azt jelentették, hogy a'Bírák ſzeme és igyekezete az égben légyen, az Iſtent mindenűtt ſzemők-előtt hordozzák, ki őket-is meg-ítéli; és ſzemőket ſemmi okon a'földre ne fordíttſák, Ajándékra nézvén, vagy ſzemélyt válogatván. Az *Areopagiták* pedig, kik Görög-orſzágnak fő Bírái vóltak, a'mint *Cicero* írja [z], éjjel ſetétben tőttek tőrvényt, hogy ne láthatnák a'pőrős őket, kiknek orczájok-is bé vólt fődve. Nem heában írják az Igaſságot ſerpenyűs mértékkel; melly ſzintén úgy meg-méri a'rezet és ónat, mint az aranyat és ezűſtőt: mert az Igaſság-ſzolgáltató Bíráknak-is úgy kell magokat viſelni a'ſzegényekhez, mint a'gazdagokhoz; ezeknek többet nem tulajdonítván, mint amazoknak.

B

z *Epiſtola quadam ad Atticum.*

Ezeket jól értették az Iſtennek Hívei, és azért akartak inkább keſerves kínokat és iſzonyú halált-is ſzenvedni, hogy-ſem ſzánt-ſzándékkal bűnt chelekedni; a'mint ſok ezer Mártyrok példáiból ki-tetſzik: sőt a'kiknek nem vólt-is alkolmatoſságok a Mártyromſágra, ſzívők és igyekőzetők haſonló vólt a'Mártyrokhoz. Mert a'Galliai Sz. Lajos királt gyermekſégétől-fogva arra tanította az annya *Blanca*, hogy inkább halált ſzenvedgyen, hogy-ſem Bűnt tégyen. Sz. *Edmundus Cantuariai* Érſek pedig, inkább akart a'tűzbe ugrani, hogy-ſem tudva az Iſten-ellen véteni. És a'mi chodálatosb, még a'Pogániok-közzűl-is vóltak illyen ítéletben: mert *Ariſtóteles* azt írta [a]; hogy jobb meg-halni, hogy-ſem a'Jóſzágos chelekedet-ellen véteni. *Publius Mimus* pedig azt mondotta; hogy kűnnyebb azt el-ſzenvedni, a'ki meg-ől et, hogy-ſem a'ki vétket parancsol. Midőn *Antoninus Caracalla* Romai Cháſzár, meg-őlte vólna az attyafiát *Gétat*, és *Papiniánus*ſal akarta vólna magát mentetni a'Romai Tanáts-előtt: *Papiniánus*, igen fő Tőrvény-tűdő lévén, noha Pogány vólt, inkább meg akart halni, hogy-ſem a'Cháſzárnak hamis ügyét ſzépíteni; és, a'mint *Æliánus Spartiánus* írja [b], azt felelte a'Cháſzárnak: Kűnnyebb gyilkoſságot chelekedni, hogy-ſem azt menteni.

a *Lib. 3. Eth.*

C

b *In Antonino Caracalla.*

III. RÉSZE.

NOha pedig ezeknek, fő-képpen a'nagy és czégéres vétkekben vagyon helye, mellyeket Halálos Bűnőknek nevezűnk: mindazáltal valamennyire a'kiſſebb Bűnőkről-is érthettyűk, mellyeket Bochánandó vétkeknek nevezűnk: mivelhogy Urúnk, azokban ſem vólt réſzes; és nem-is lehetett, a'meg-mondott okokért. a'Bóldogſágos Szűz María lehetett vólna ugyan, terméſzetihez-képeſt; de nem vólt az ő Malaſztyának tellyes-vóltáért: a'több Szentek pedig réſzeſek vóltak ugyan, az emberi gyarlóſág-miatt; de mindazáltal, a'mennyire lehetett, őrizkedtek azoktól: tudván, hogy az embert nagyobra viſzik. A'melly Kapitán, az egéſz orſzágot-óltalmazó Vég-várat

D

őrzi, az ellenſégnek aprólék chatázáſát ſem véſzi ſiket fűlre: mert, noha azzal a'Várat meg nem véſzik, ſem derekaſon meg nem ſzállyák; mindazáltal tudgya, hogy aſſéle chatázáſt nem kell ſzabadgyában hagyni, mert ſok alkolmatlanſágot ſzerezhetnek: azonképpen, a'kinek lelkére gongya vagyon, az Őrdőgnek a'Bochánandó Bűnőkkel-valo apródos chatázáſit nem kell el-halgatni. mert, noha azok-által a'lélek nem eſik az Őrdőg rabſágába; mindazáltal kárt vall. Mert, ha az ellenſég, az aprólékos chatákon valami martalékot kap, néki bátorodik, és nagyobbat-is próbál: továbbá, meg-is tanúlya, a'mi kárunkal, mint kelleſsék ellenűnk hadakozni, eſzébe vévén fogyatkozáſinkat; mellyeket tűdván, inkább ellenűnk kéſzűlhet, és hamarébb meg-ejthet.

Két dologért vélik az emberek, hogy nem kell ſokat gondolni a'Bochánandó Bűnőkkel: de mind a'kettőben igen meg-chalatkoznak.

ELSŐ az; Hogy, ſoha annyi Bochánandó vétket ember nem tehet, hogy azzal az Iſten malaſztyát el-veſzthesſe: mivelhogy ezernyi-ezer Bochánandó Bűn ſem tészen egy Halálost; a'mint a'Doktorok közönſégeſſen tanítttyák. Bár úgy légyen: de az tagad-

harat-

hatatlan, hogy egyéb nagy károkat tészen; mellyektől nem őrizkedvén, közel jár ember az utólso veszedelemhez-is. Mert,

I. A' Tekélletességben, melyre igyekeznünk kell, Urúnknak ama' parancholattyából [c]; *Legyetek tekélletesek, mint a' ti mennyei Atyátok-is tekélletes*; nagy akadált szerez: mivelhogy az, kichíny dolgokból áll. Mert a' tekélletes Szépség, minden aprólék mochoktól, makulától, és egyéb afféle fogyatkozásoktól távúl vagyon; minémű vólt a' Menyasszonyban. kiről a' Vő-legény azt mondotta [d]: *Mindeneſtől szép vagy, és makula ninch benned.* A' tekélletes Bólcheséghez, kichíny tudatlanság sem fér: a' tekélletes testnek, chak egy kórsm hea sinchen. Hasonló-képpen, a' tekélletes Keresztyénség-is, a' Bochánandó Bűnöket-is, a' mennyire e' mostani állapat szenvedi, el-távoztattya. Az-okáért, ha minden egyéb dologban a' Tekélletességre igyekezünk, miért nem a' Lelki állapatban-is?

II. *A' ki meg-veti a' kichinyeket, lassan-lassan meg-esik*, úgy-mond a' Bólch [e]: A' Bochánandó Bűn pedig, elől-járó követe, és szállás szerzője a' Halálos véteknek: mint a' ki az fát meg-száraztya, az égésre készíti. A' ki a' tréfás hazugságot meg-szokja, arra készűl, hogy ártalmas hazugságot-is mongyon: és a' ki gyakorta heába eskűszik, végre hamis eskűsbe-is esik: és a' ki a' balgatag Szűzekkel szunnyadoz, könnyen el-is aluszik [f]. mert a' szunnyadás, az aluváshoz-való készűlés. Az-okáért, *az Iſraël őrizője nem szunnyadoz, sem nem aluszik* [g]: az-az, ha nem-is szunnyadoz, sokkal inkább nem aluszik. Nem ok-nélkűl mongya a' Bólch [h]: *Ne nézegeſs ide's tova a' város szoroſsin, se ne bújdoſsál annak útzáin. Fordítſd-el orczádat a' fel-ékesittetett aſszszonyról, és az idegen szépségét ne nézegeſd. Az aſszszonyok szépségéért ſokan veſztek-el; és attól a' kivánság, mint a' tűz fel-gyulad.* Holott látod, hogy a' szemmel-valo chatázás, nagy kárba hozhat; noha nem nagy dolognak tetszik. A' ki a' padlás-tartó-oszlopot el-vészi, oka a' padlás romlásának: azon-képpen, a' ki a' Bochánandó Bűnnel szabadságba jút; és a' mi a' Halálos Bűntől tartoztatta, azt el-veti, hamar a' Halálos Bűnre-is reá mégyen. A' mint *Mithridates* király, apránként úgy hozzá szokott a' gyenge méreghez, hogy végtére magának akarattya szerént sem árthatott méreggel; a' mint *Plinius* írja [i]: azon-képpen, a' Bűnhőz-is lassan-lassan úgy hozzá szokik az ember, hogy sokára annak nehéségét sem érzi; és *úgy iſszsza a' hamiſságot, mint a' vizet* [k]. Innét mongya Arany-szájú Szent János [l]; hogy a' ki a' kichíny Bűnökkel nem gondol, úgy jár, mint a' ki a' kőntősön-valo kichíny szakadást el-henyéli, és rövid nap semmi haszsnát nem veheti: vagy, a' ki a' ház heazattyát-bé nem tatarozza, kevés idő-múlva nyakába szakad. Erről érthettyük a' Salomon-mondását [m]: *A' reſtség-miatt meg-hajol a' padlás, és a' kezek erőtlenſége miatt chöpögni-fog a' ház.* És [n]; *A' hólt legyek el-veſztik a' kenet gyönyörűſségét*: az-az, kichíny dolognak elhenyéléséből, nagy kár következik: és egy légy-is, egész szelencze drága kenetet megveszthet.

Emlekeztem másutt † Sz. Agoston példájáról: ki azt írja [o]; hogy az Ördög egy *Manichaus* Eretnek-által arra vitt egy balgatag embert, hogy a' nyughatatlan legyet, Ördög alkotmányának mondaná: de azon meg nem állott; hanem, a' légyről a' méhre, erről a' sáskára, az-után a' gyíkra, madárra, juhra, ökörre, elefántra vitte, és végre az emberre-is: el-hitetvén, hogy azok mind Ördög alkotmányi. Jól mongya azért Sz. Bernárd [p]; hogy az Istenes lélek úgy el-távoztaſſa a' kichíny vétket, mint a' nagyot; mert kichínyen kezdik, a' kik nagyba esnek: és, a' mint Arany-szájú Sz. János mondotta [q]; Senki hirtelen nagy gonoſságba nem esett, hanem aprólék dolgokon kezdett tanúlni, mint a' Czigány-gyermek a' lopást. A' varga, hogy a' temérdek fonalat által-vonhaſſa a' bőrön, vékony sértét chinál az eleire: azon-képpen, a' kichíny Bűnök ő-magok el nem veszthetnek, de a' veszedelemre vezethetnek, útat nyitván arra. Így mondotta Szent Agoston [r]; hogy, ha meg-sokasodnak az apró Bűnök, úgy el-nyomnak, mint az nagy vétek: és hogy úgy el-sellyed a' hajó, ha a' fenékről apronként mégyen belé az víz, mint, ha felyűl nagy hab lottsanna belé: nem hogy a' sok Bochánandó Bűn annyit árthatna, mint egy Halálos, hanem, hogy a' sok kichíny Bűn, embernek lelkét meg-erőteleníti; és, ha nagy Bűnre-való kisértet talállya, könnyen meg-ejti. Így kell azt-is érteni [s]. Kichínyek a' chöppök, de a' patakot meg-árasztyák: és [t], az apró férgek, eggyenként nem fojtyák-meg az embert, mint az oroszlány; de ha sokan lésznek, meg-emésztik: és [u], a' sok apró sebek, az embert meg-ölik: és az apró szakadások, a' kőntöst el-veszik. Melyből azt hozza-ki; hogy, ha az apró sebeket testünkön nem szenvedgyük, és az kichíny szakadásokat kőntösünkön; a' kichíny bűnöket sem kellene szenvednünk lelkünkön. Ollyanok azért az Apró vétkek, mint az apró, de gyakorheába-való költségek, mellyek nagy gazdagságot-is el-fogyatnak. mint a' *Kisded*

A

c *Matt.* 5. 48

d *Cant.* 4. 7.

B

e *Eccli.* 19. 1.

f *Matt.* 25. 5.

g *Pſ.* 120. 4.

h *Eccli.* 9. 7. 8

C

i *Lib.* 25. c. 2.

k *Iob.* 15. 16.

l *Homil.* 8. in *Ep.* 1. ad *Corinth.*

m *Eccle.* 10. 18.

n *verſ.* 1.

† *Supr. pag.* 369.

o *Tract.* 1. in *Ioan.*

p *De Ordine Vita.*

q *Hom.* 87. in *Matth.*

D

r *Ep.* 108. ad *Seleucianum.*

s *Tract.* 12. in *Ioan.*

t *Libr. de Decem Chordis*, c. 11.

u *Ser.* 244. de *Tempore.*

A

x Cant. 2. 15. rókák, mellyek el-pusztittyák a szőlőket x. és azért kívánta a' Meny-asszony, hogy meg-fogják őket, és ne hadgyák szaporodni. Bóldog ember azért, a' ki az ő kisdedit az

y Ps. 136. 9. kő-sziklához chapja y. mert a' ki a' Bűnt kisded-korában meg-rontya, nem félhet, hogy erőt végyen rajta: úgy, hogy a' ki el-kerűli a' heába-való cháchogást, nem könnyen esik rágalmazásba, vagy trágárságba: a' ki a' tisztátalan gondolattól-is irtózik, nem esik paráznaságba: a' ki a' haragra-való indúlatnak ellene-áll, nem mégyen vér-ontásra: a' ki egy pénzt heában nem kőlt, nagy kinchet el nem tékozol: és a' ki ellenségét közel sem ereszti magához, nem fél hogy bánthassa: de az apróról, künyű nagyra menni.

z Tractat. de Præcepto, & dispensatione, c. 14. III. Minden Bűn, úgy-mond Szent Bernárd z, az Isten parancholattya-és kedve-ellen vagyon, és számot vészen róla: ki, mint-hogy szerelmes Atyánk, és Urúnk, úgy kell kedvét keresnünk, hogy chak leg-kissebb dologban se bántódgyék-meg miattunk: mint az Atyánkat, nem chak nem akarjuk meg-ölni, vagy meg-sebesíteni, de chak egy újjal meg-taszítáni-is. Az Istentől chak kevessé el-távozni-is, veszedelmes: mert, a'mint Arany-szájú Szent János mongya a, a' Krisztus fejünk, fondamentomunk, szőlő-tővünk, Pásztorunk, útunk, életünk, fel-támadásunk,

B

a Homil. 8. in Ep. ad Cor. c. 3. világosságunk: azért, ha mi, mint tagok, falok, szőlő-veszszők, juhok, úton-járók, élők, fel-támadók, meg-világosúlók, chak egy-kevessé el-vállyunk-is tőle, nagy kárt vallunk.

Bizony, a' Krisztus a' Bochánandó Bűnért-is, drága Szent Vérét ontotta, és halálát nem szánta; és külömben orvosága sem lett vólna. Melyből nyilván ki-tetszik, hogy ellene vagyon, mint-hogy olly nehéz orvosságot nem szánt azért felvenni: és, ha mi azt, tehetségünk-szerént, el nem távoztattyuk, kevés szeretetünket mutattyuk hozzája; fő-képpen, mint-hogy az apró vétkekben, úgy-mint cháchogásban, kérkedékenységben, &c. a' mint Szent *Ephrem* írja b, kevés a' haszon, és gyönyörűség; és ninch nehéség azoknak el-távoztatásában. Melly két dólog

b Tom. 1. de Intemperantia & Incontinentia. nem kevessé süllyosíttya a' Bochánandó Bűnt: mert, mivelhogy a' haszon, vagy a' gyönyörűség szokta az embert meg-chalni, nagyobb bűntetést érdemel, a' ki olly ok-nélkül vétkezik, hogy, sem hasznát, sem gyönyörűségét a' Bűnnek nem érzi.

C mert akkor az embert, nem a' gyarlóság, vagy tudatlanság hordozza, hanem chak a' gonoság. Mint a' ki másnak marhájat, nem maga hasznára fordíttya, hanem tűzzel emészti-meg: és a' ki nem Maloźától, vagy Tokai bortól, hanem az eczetes Nyíri bortól részegszik meg. Hasonló-képpen, a' másik Okból-is nevekedik az Bűn; midőn künyű azt el-távoztatni. mert mentől künnyebb a' győzedelem, annál gyalázatosb a' veszedelem: úgy-mint, a' kit egy fegyvertelen ifiú valami pálczával vér agyon, nagyobb gyalázat, hogy-sem a' kit fegyveres vitéz-ember öl-meg.

c Hom. 79. in Matth. Arany-szájú Szent János, szólván a' balgatag Szűzekről c, kiknek nem vólt Irgalmasságok, a' mint ő magyarázza, azt írja; hogy az Irgalmasságtalan ember, méltán reked-ki Menny-országból a' paráznákkal: mert a' parázna, nagyobb és erősb ellenségtől győzettetik-meg, tudni illik a' testi kívánságtól; hogy-sem a' fösvény, kit a' pénz győz-meg. és azért nevezte-is azokat Urúnk Balgatagoknak; mert a' nagyobb harczon győzedelmesek lévén, úgy-mint a' Szűzességet meg-tartván; a' künnyebb harczon mindent el-vesztettek, úgy-mint, kik a' pénzel szűkölködő fele-barátty okat segéteni nem akarták.

IV. A' Bochánandó Bűnt, az Ördög igen kedvelli, látván hogy készület a' Halálos bűnre, mellyet igen kíván: mint a' ki esőt kíván, akár-mi kichíny felyhőn-is örvendez. És mint-hogy kedvelli, hogy arra vívén, és abból nagyobra, tellyességgel el-veszessen

D bennünket; mikor valami kichíny helyt kaphat, tovább igyekezik. és azért mondotta

d Eph. 4. 27. Sz. Pál d: *Ne adgyatok helyt az Ördögnek*; a' mint Arany-szájú Sz. János magyarázza. Annák fölötte, azért-is kedvelli az Ördög a' Bochánandó Bűnt, hogy az embert sokféle kárba hozza: az Ördög pedig, ha sokat nem árthat-is, minden módon inchelkedik utánnunk, hogy valami kárba ejthessen. A' Bochánandó Bűnnek akarod-e

e 2. 2. q. 54. ar. 3. ad 1. Et 3. p. q. 79 ar. 4. ártalmas-vóltát érteni? I. El nem óltya ugyan tellyességgel a' Szeretetet, de igen meg-hidegíti; a' mint Szent Tamás mongya e. És a' forró-vízbe öntetett hideg vízhez hasonlíttatik; melytől noha meg nem fagy, mindazáltal meg-hűl, és nem forr: és a' tűzre-hintetett hamuhoz, melly meg nem óltya ugyan a' tűzet, de az ő melegségét tartóztattya. Bizony, a' melly chelekedettel őszve-egyeledik, azt meg-foszttya érdemétől: mint, mikor emberi dícséretért adunk Alamizsnát, noha az a' kívánság nem Halálos bűn, mindazáltal az alamizsnát érdemetlenné tészi: a' mint

f Matt. 6. 1. Urúnk nyilván mondotta f. II. A' Lelket meg-rútíttya, és, a' mint Szent Agoston

írja [g], annak szépségét úgy meg-hervasztya, hogy az ő Jegyesének kedves ölelgetésétől tellyességgel el-választya; ha a'minden-napi Penitentzia-által el nem mosattatik. és ezért hasonlíttya [h] a'láb szennyéhez, melytől ember igen idegen: és azt mongya; hogy azt példázta Urúnk, meg-mosván az Apostolok lábait, kik egyébaránt tiszták voltak. III. A' Lelki-ismeretnek chendeségét fel-zavarja; kétségessé tévén az embert, ha a'Bochánandó Bűnnek határában meg-maradott-e, vagy pedig Halálig vétkezett az ochmány gondolatban, rágalmazásban, haragban, &c. IV. Az Elmét meg-homályosíttya, hogy ember az Isteni dolgokat olly világosan ne értheſſe: mint a'szemnek világosságát, akár-mi kevés fellyeg-is valamennyire meg-késleli; és az vékony fátyol-is, ha eleibe tészik, meg-tartoztattya. A'tükörnek szépségét, és az okulárnak tisztaságát, egy kis lehellet-is meg-homályosíttya: a'tollat, chak kevés víz-is meg-nehezíti, hogy a'fuallással fel ne emelkedgyék. V. Az Akaratot meg-restíti; mint a'járásban az apró követskék-is valami akadályt tésznek. Azért mongya Sz. Tamás [i]; hogy a'Bochánandó Bűn-által, meg lassúdik indúlatunk, hogy ne mehessen olly könnyen az Istenhez.

V. A'Bochánandó Bűnökért az Isten keményen meg-bűnteti az embert, mind e'világon, 's mind a'másikon. E'Világon, néha az Ördög kezébe adgya, hogy gyötörje: a'mint *Cassiánus* írja [k] Moyses Apáturról; azért, hogy keményben szóllott. Szent Gergely [l], egy Barátról; hogy hirtelen kívánságból vizet ivott: és [m] egy Apátzáról; hogy a'salátába harapott, kereſztet nem vetvén reá. A'Moyses vétkét-is, mellyért, annyi fáradsága-után, ki-rekesztetett az Igéret-földéről, a'Doktorok chak Bochánandónak ítélik. Es Sz. *Ierónymus* azt írja a'Római Sz. *Paula* aszszonyról [n]; hogy úgy siratta kichíny vétkeit, hogy, a'ki látta, azt vélhette vólna hogy nagy vétkekkel terhes. *Theodorétus* azt írja egy *Euſébius*ról [o]; hogy, midőn a'társa a'mezőn az Evangéliomot olvasta, némelly szántó-emberekre tekíntett, és valamennyire reájok feletkezett: mellyért olly sanyarú életbe foglalta magát, hogy lánczal a'nyakát az ágyékához kötözvén, az égnek szépségét nem láthatta; hanem chak a'földet kellett nézni negyven esztendeig. Mikor pedig azt kérdették tőle, Mi hasznát venné annak a'sanyarúságnak? Azt felelte; hogy azzal az Ördögöt a'nagy harczoktól el-vonsza, és kichíny chatákra szoktattya, hogy ne kísértené kevélységgel, fertelmeskéggel, és egyéb nagy vétkekkel: és úgy, ha az Ördög nyerne-is valamit rajta, ő kevés kárt vallana; ha pedig abban-is ő győzné-meg az Ördögöt, nagyobb gyalázattal illetné. A'Más világon-való bűntetése a'Bochánandó Bűnnek, valóban nagy: mert mind addig sem láthattya ember az Isten színét, míg nem abból ki-tisztúl; és a'mellett, a'Purgatoriumban olly nagy kínt vall, hogy a'hoz-képest, minden világi kínokat, Sz. Agoston mulatságnak és tréfának ítél [p]. A'kik pedig Halálos Bűnben halnak-meg, azok a'Bochánandó Bűnökért-is örök kínokat szenvednek pokolban. mert a'ki Halálos Bűnben vagyon, eggyik bűne a'másik-nélkül meg nem bocháttatik; és úgy, örökké meg-maradván minden Bűne, bűntetése-is örökké meg-marad. Jól mongya azért Sz. Agoston; hogy a'leg-kisebb Bűnt sem kell chelekedni, semmi-némű okért: úgy-mint, egy tréfában-való hazugságot; sem alázatosságért [q], sem valami nagyobb gonoszak el-távoztatásáért [r], sem az Szűzeségnek meg-tartásáért [s], sem másnak életéért [t], sem az Istennek tiszteségéért [u], hogy tudni illik azzal valakit meg-térítene: mert a'Sz. Pál régulája közönséges [x]; hogy *Igaz kárhoztatások vagyon, a'kik azt mongyák: Chelekedgyünk gonoszokat, hogy jók következzenek.*

VI. *A'férfiúnak*, úgy-mond Salomon [y], *minden útai igaznak láttatik néki: az Úr pedig a'szíveket méri.* Az-okáért, sokakról nem tudhattyuk bizonyosan, ha Halálos bűnök-e vagy nem: és könnyen meg-lehet, hogy magunknak hízelkedvén, a'Halálos bűnt-is Bochánandónak ítéllyük. És, *Ha ugyan hóval meg-mosattatunk-is, és mint igen tiszták fénlenek-is a'kezeink: mindazáltal* (az Isten) *szeméttel meg-mochkol minket* [z]: az-az, meg-mutattya hogy mochkosok vagyunk; úgy-annyira, hogy még a'ruháink-is útállyanak bennünket. Mert, nem testi szemei vannak az Istennek, sem nem úgy lát mint az emberek; hanem sokkal világosban. Azért Sz. Pál [b], *Leg-kisebb dolognak tartya, hogy a'Korinthusoktól ítéltessék, vagy az emberi naptól: de a'maga ítéletihez sem bízott. mert, noha a'lelki-ismérete semmiben nem vádolta; mindazáltal abban nem igazúlt-meg, azért hogy az Úr a'ki ótet ítélte, kinek szemei a'Napnál-is fényesebbek* [c]; és *olyanok, mint a'tűznek lángja* [d]: azért *érti a'setétségben-lévőket-is* [e], *és világosság vagyon ő-véle.*

Vannak azért bizonyára némelly Bochánandó Bűnök, és természetök-szerént kűlömbőznek a'Haláloktól, mint a'szálka a'gerendától [f], a'szúnyog a'tevétől [g]: de mi sokak-felől nem tudgyuk, ha ezek-e vagy amazok. Mert némellyek, egy-általlyá-

g *Libr. 50. homil. Homil. ult. c. 3.*
h *Tract. 56 in Ioan. in c. 13*
i *3 p. q. 87. art. 2.*
k *Collat. 7. c. 27.*
l *Lib. 2. Dialog. c. 30.*
m *Lib. 1. Dialog. c. 4.*
n *Epist. 27. ad Eustochium.*
o *In hist. sanct. sect. 4.*
p *In Ps. 37. Ex Serm. 42. de Sanctis.*
q *Serm. 29. de Verb. Apost.*
r *Lib. de Mendacio ad Consentium. c. 7.*
s *cap. 9.*
t *Libr. contra Mendacium. c. 19.*
u *Epist. 8. ad Hieronymum c. 3.*
x *Rom. 3. 8.*
y *Prov. 21. 2.*
z *Iob. 9. 30.*
a *Iob. 10. 4.*
b *1. Cor. 4. 3.*
c *Eccli 23. 28*
d *Apoc. 1. 14*
e *Dan. 2. 22.*
f *Matt. 7. 3.*
g *Mat. 23. 24*

A

ban Haláloſok; de azért mondatnak Bochánandóknak, hogy a'dolog kichíny: úgy-mint, a'lopásban az egy fillyér, valami gazdag embertől; vagy hogy hirtelen, maga-gondolatlanúl eſett, mint a'haragban az első indúlat: de ezekben ſenki bizonyos határt nem vethet, és az Iſten-kivül ſenki nem tudhattya állapattyokat, mint-hogy a'tudós és Iſten-félő emberek-között-is vetekedés vagyon rólok. *Az Iſten pedig bé-pechétli, mint egy* h *Iob.* 14. 17. *zakban a'mi Bűneinket* h: az-az, nagy ſzorgalmatoſsággal meg-vizgállya, és eggyenként meg-fontollya. Miért titkolta-el pedig azt mi-tőlünk az Iſten, Sz. Agoſton okát adgya, i *Lib.* 21. *Civ.* *c.* 27. mondván i: Talám azért vannak titkon, hogy a Bűnnek el-távoztatáſáról-való ſzorgalmatoſság mi-bennünk meg ne laſsúdgyék. mert, ha tudnók a'Bochánandókat, azok-ellen, ſem olly igen nem törekednénk, ſem olly ſzorgalmatoſon orvoſságot nem kereſnénk. Máſutt pedig, példáúl némelly vétkeket említ, mellyek külső-képpen kichínyeknek láttatnak, de a'Sz. Irás külömben beſzéll felőlök k. Mert, ki mondaná *az örök tűzre* k *In Enchirid. cap.* 79. *tom.* 3. *méltónak, a'ki az attyaſiát Bolondnak mongya*, ha azt a'Kriſtus nem mondaná l? Ki tartaná l *Matt.* 5. 22. nagy vétkeknek, *az időre-való ſzám-tartáſt*; bizonyos napokat némelly dolgokra ſzerenchéſeknek, vagy ſzerenchétleneknek ítélvén, ha Sz. Pál azt nem mondaná m? *Féltlek titeket, hogy heában ne munkálkodtam-légyen közöttetek.* m *Gal.* 4. 11.

B

Sz. *Baſilius* pedig, némelly aprólék dolgoknak (a'mi ítéletünk-ſzerént) nagy bűntetését fontollya n; holott az Iſten hajlandóbb az Irgalmaſságra, hogy-ſem a'kemény Igaſságra: I. Nádabot és Abiut a'tűz emésztette-meg o; hogy idegen tűzzel áldoztak. II. Maria a'Moyſes nénnye, poklóſsá lőtt p; hogy az őttse-ellen morgolódott. III. Az ki Szombaton kevés forgáchot ſzedett q, az Úr hagyáſából meg-köveztetett. IV. Akán, egy kevés prédáért r, feleſégeſtől, gyermekeſtől meg-ölettetett. V. Héli Papnak nyaka ſzakadott, és a'fiai el-veſztek; hogy azokat keményben nem dorgálta s. VI. Oza hirtelen halállal hólt-meg t; hogy az Iſten ſzekrényét illette. VII. Péternek Urúnk azt mondotta u, hogy ha lábait meg nem moſattya, nem léſzen réſze ő-véle. VIII. Az kik az éhezőknek ételt nem adtak, *&c.* az örök tűzre vettetnek x. IX. Adám egy almában harapott; és mind magát, 's mind maradékját ki-rekeſztette, mind a'földi Paradichomból y, 's mind a'mennyei Boldogſágból. Ha azért az Iſtennek igaz ítéleti nem ſzenvedi, hogy valakit érdeme-fölött bűnteſſen; e'vétkeknek kemény bűntetése nyilván meg-mutattya, hogy külömb ítélete vagyon a'Bűn-felől, hogy-ſem mi-nékünk. azokáért igen kell tőle őrizkednünk.

n *Orat.* 3. o *Lev.* 10. 2. p *Num.* 12. 10. q *Num.* 15. 36. r *Ioſ.* 7. 25. s 1. *Reg.* 3. 13. t 2. *Reg.* 6. 7. u *Ioan.* 13. 8. x *Mat.* 25. 41 y *Gen.* 3. 24.

C

VII. Chodálatos és hallattatlan dolgot merek mondani, úgy-mond Arany-ſzáju Sz. János z: Nékem néha úgy tetſzik, hogy nem olly ſzorgalmatoſon kell a'nagy Bűnök-ellen tuſakodnunk, mint a'kichínyek-ellen: mert amazokat hogy meg-útállyuk, az Bűnnek terméſzete chelekedteti: ezek pedig, mint kichínyek, reſtekké téſznek; és nem gondolván vélek, nem harczolunk olly ſzívűnk-ſzerént ellenek, a'mint kívántatnék. Igaz mondás: mert, nóha a'Halálos bűn gonoſzb, de a Bochánandó, neminémű-képpen veſzedelmesb. mivelhogy kichínyſégéért, ſem úgy nem bánnyuk a'mint kellene, ſem úgy el nem távoztattyuk a'mint kívántatnék. Az Iſiak, terméſzet-ſzerént erősbek ugyan a'véneknél; de nagyobb veſzedelemben forognak, azért, hogy igen hajlandók, tudatlanok, vakmerők. Így néha a'kichíny ſebek veſzedelmesbek a'nagyoknál: mert ezeket, mingyárt gyógyíttattyuk; amazokkal pedig nem gondolván, gyógyúlhatatlanokká téſzük. Így a'köntösön a'kichíny ſzakadás, a'kő-falon a'kichíny haſadás, néha veſzedelmesb a'nagynál: mert a'nagyot, leg-ottan föltozzuk és tatarozzuk; a'kichínnyel pedig nem gondolunk; és akkor érezzük kárát, midőn már nem találhyuk orvoſságát. Az álnok Tríſon, el-hitette a'jámbor Jonatáſſal a; hogy ſeregét el-bochájſa; gondolván, hogy úgy kűnnyen meg-ölheti, és az Országot el-foglalhattya: az Ördög-is, hogy az Igazakat rabbá teheſſe, el-hiteti vélek, hogy nem ſzükség magokra fölöttébb vigyázni, és minden aprólékkal gondolni: holott ezek az aprólék dolgok, úgy őrizik az embert az nagy ellenſégtől, mint az el-rendelt ſereg.

z *Hom.* 83. *in Matth.*

a 1. *Macb.* 12. 45.

D

MÁSODIK dolog, melly el-hiteti ſokakkal, hogy ne gondollyanak igen a'Bochánandó Bűnökkel, az; hogy kűnnyen meg-bochátthatnak, és ſok-féle orvoſság vagyon ellenek. Ez-is ám úgy légyen: de én ebből máſt hozok-ki; tudni illik, Hogy ha az Iſten, az ő végheteilen irgalmaſságából, ſok, és kűnyű orvoſságokat rendelt, azt jó néven kell vennünk; és azon igyekeznünk, hogy azokkal ne háládatlanſágból éllyünk gyakorta, hanem ſzeretetből, jól, és haſznoſon; midőn gyarlóſágból, vagy tudatlanſágból megeſsünk. Ha valamelly teſti Orvos, ſok jó orvoſságokat ſzerzett volna pénz-nélkül, a'végre, hogy, a'ki történetből ſebbe eſnék, kűnnyen meg-gyógyúlhatna; nem illenék, hogy a'hoz-képeſt, ſzánt-ſzándékból, és vakmerőſégből valaki magát meg-ſebesítené; és a'ki azt chelekedné, méltó volna, hogy orvoſság-nélkül hagyattátnék: azon-képpen,

mivel-

mivelhogy a'kegyes Isten, végh-tetlen irgalmasságából, a'Bochánando Bűnöknek sok kűnyű orvosságokat rendelt; nem illik, hogy arra tekíntve, a Bűnt vakmerőségből gyakorlyuk, hanem, hogy a'szűkségnek idején, hálá-adással, és hamar éllyünk az orvosságokkal.

Három rend-béli Orvosága vagyon pedig a'Bochánando Bűnnek: I. Az Istennek Malasztya, melly a'Szentségek-által őntetik az emberbe. Innét mongya a'*Tridentomi Conciliom* [b]; hogy az Oltári-szentség orvosság, mellyel a'minden-napi Bűnökből meg-szabadúlunk, és a'Halálos bűnöktől meg-óltalmaztatunk: az-az, a'Bochánandókból ki-menekedűnk, a'Halálosokat el-kerűllyük. Ugyan-azont mondhattyuk az több Szentségek-felől-is. II. A'Bűnnek meg-bánása, és meg-útálása: mint, midőn az Kőzönséges imádságban Bűneinknek bochánattyát kérjük; vagy mellyünket verjük, az mint Sz. Agoston mongya [c]. III. Akár-minémű aitatos indúlat az Istenhez, vagy Isteni dolgokhoz. Illyen, a'Szentelt vízzel-valo élés; a'Püspöki áldás; az Egyházba-valo ménés; és egyéb efféle aitatos dolgok.

A'mi pedig azon Bochánando Bűnöknek el-távoztatását illeti, arra-valo Orvosságot a'meg-mondott Okokból kell keresnünk. Három rend-béli Bochánandó Bűnök találtatnak: I. Némellyek, természet-szerént Halálosok volnának: de azért Bochánandók, hogy nem szintén el-tekéllett akaratból származnak, a'vagy kichíny dolgot-foglalnak magokban. Illyen lehet a'boszszú-álló gondolat; a'melynek, elégséges-képpen ellene nem állunk, 's nem-is engedünk tellyességesen néki: illyen az-is, midőn felebarátunkat kichíny dologban meg-rágalmazzuk, vagy meg-lopjuk. Ezek-ellen jó Orvosság, a'Hatodik Okról-valo elmélkedés: hogy ember nem tudhattya bizonyoson a Bochánando Bűnnek határát; és félő, hogy, ha jól reá nem vígyázunk, a Halálos Bűnnek határába-is bé-lépünk. Az-okáért ezek-ellen szűntelen kell könyörgenünk; és minden alkolmatosságit távúl kerűlnünk. II. Némellyek, természet-szerént Bochánandók ugyan, de szánt-szándékkal, és gonosz akaratból származnak. Illyen a'hízelkedő beszéd; heában-valo tréchélés; és egyéb efféle. Ezek-ellen jó Orvosság, a Harmadik dologról-való gondólkodás: tudni illik, hogy ezeket-is tíltya az Isten; ki mint-hogy szerelmes Atyánk, és jó gond-viselő Urúnk, méltó, hogy leg-kisebb dologban-is akaratt ya-szerént járjunk. Hasznos azt-is meg-gondolni, hogy nagy károkat tésznek, és nagy bűntetést érdemlenek. Ha tudnád, hogy egy heában-valo szóért leg-ottan meg-vakúlnál, vagy szerelmes atyád-eleibe sok ideig nem mehetnél; vagy jó barátodat el-idegenítenéd, vagy egyéb nagy kárt vallanál; nem kerűlnéd-e el? nem tíltanál-e mást-is attól? De sokkal nagyobb kárt vallasz a'Bochánandó Bűnnel; a'mint meg-mutattam. III. Némellyekbe, ember chak gyarlóságból esik, noha tellyes akarattal kívánna minden-féle vétkeket el-távoztatni: mint, midőn az Imádságban egy-kevessé az elméje bújdosik; egy kis chiklandozás maga dícséretiben, mellyet alig vészűnk észűnkbe. Ezeknek tellyes el-távoztatását, kívánni könnyebb, hogy-sem meg-nyerni; mivelhogy *Az Igaz-is hétszer esik* [d]: mindazáltal, ezekre-is vígyázni kell, hogy naponként kevesedgyenek; és mind Imádsággal, 's mind egyéb Jószágos chelekedettel el-tőröltettessenek. Mellyet meg-chelekedvén, Istennél kedvet, lelkünk-ismeretiben chendeséget nyerünk; a'tekélletességben napról-napra nevekedünk; halálunk óráján az Isten irgalmasságáról nagy bizodalomban lészűnk; hóltunk-után pedig által-úton az őrők boldogságba jutunk. Mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Isten, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért. Amen.

[b] *Sess.* 13. *c.* 2.

[c] *Epist.* 108. *ad Sclenciam.*

[d] *Prov.* 24. 16.

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

Zeuxis igen fő kép-író valami jeles Had-nagyot akarván ki-ábrázolni, két vitéz Görög Had-nagyot írt egy táblára: *Diomédest*, ki bátorságos-szívű, vastag-erejű, és gyors-kezű vólt; és *Ulyssest*, ki ékes-szavú, és hatalmas-beszédű vólt: jelentvén, a'mint *Alciatus* írja, hogy a'tekelletes Had-nagyban, erő és szó kívántatik. mert, sem a'kéz nyelv-nélkűl, sem a'nyelv kéz-nélkűl nem elégséges; hanem mind a'kettő szűkséges, hogy nyelvével bátorittsa a'vitézeket, kezével izgassa, jó példát adván: úgy hogy ne mongya; Mennyetek-el; ezt, vagy amazt chelekedgyétek: hanem, Mennyünk-el; és chelekedgyük-meg. A'Krístus, mint jó kép-író, *Nyelvének gyorsan-író pennéjével* [a], ki akarván ábrázolni a'tekélletes Had-nagyot, egyedűl magát adta előnkbe, mint *Vezér* [b]. És meg-mutatta a'mái Evangéliomban, hogy ő-benne a'meg-

[a] *Psal.* 44. 2.

[b] *Matt.* 2. 6.

A

mondott Két dolog fel-találtatott; tudni illik, a' Kéznek ártatlanſága, mondván: *Ki fedd-meg engem közzűletek a' Bűnről* [c]? a' végre, hogy kövesſük: és a' Nyelvnek ékeſſen-ſzóllása, mondván: *Ha igaſságot mondok néktek*; a' végre, hogy hidgyűnk néki. E' két dologban fundálta méltóſágát: mellyek az ő ellenkezőiben nem találtattanak; mivelhogy *Az Ördögnek kívánságit akarták chelekedni, ki eleitől-fogva gyilkos vólt* [d]. és azért követni nem kellett: *és az Igaſságban meg nem állott, mert ninch Igaſság ő-benne*; és azért nem kellett ſzavát hinni. Az-okáért, illyen fő Had-nagyunk lévén, ki *Mindeneket jól chelekedett* [d]; és *kinél az örök életnek ígéi vóltak* [e]; őtet kövesſük, és halgaſſuk. mint hogy Moyſesben, nékünk-is azt mondotta az Atya Iſten [f]: *Nézd-meg, és a' példa-ſzerént chelekedgyél, melly néked mutattatott a' hegyen*: és az Apoſtolokban [g]; *Ez az én ſzerelmes fiam, kiben nékem kedvem tőlt, őtet halgaſſátok.* Mellyet hogy jó módgyával meg-chelekedheſsűnk, e' moſtani Predikátzióban,

B

I. Meg-mutatom, hogy a' Híveknek, a' Kriſtus ártatlanságát kellene követni, fő-képpen azoknak, kik egyebeknek Elől-járói.

II. Okát adom, Miért ſokan nem örömeſt halgattyák az Igaſságot.

III. Szóllok a' Zidóknak Urunkal-való vetekedésökről.

ELSŐ RÉSZE.

AZ mái Evangéliomban, ELŐSZÓR; Urúnk az ő ellenſéginek nagy bátran azt mondotta: *Ki fedd-meg engem közzűletek a' Bűnről?* Ezt a' Kriſtuſnak Ártatlanſágát kellene nékünk követnünk, a' mennyíre gyarló állapatunk engedi. mint-hogy Sz. Pál-is ezt kívánta az ő tanítványától Títuſtól, mondván [h]: *Mindenekben magadat adgyad példáúl a' jó-chelekedetekben, a' tudományban, a' tekélleteſségben, a' meg-ért erkölchben: a' beſzéded igaz, fedhetetlen; hogy az, a' ki ellenünk vagyon, meg-ſzégyenlye magát, ſemmi gonoſzt nem mondhatván ellenünk.* Ellenünk vannak, úgy-mond Sz. Ambrús, az igaz Hitnek ellenſégi; kik látván, hogy, a' mit ſzóval tanítunk, chelekedettel meg-bizonyíttyuk, meg-ſzégyenűlnek, ſemmit ellenünk nem mondhatván. Haſonlót beſzél Sz. Péter-is [i]: *A' ti magatok-viſeléſe, úgy-mond, a' Pogányok-közőtt jó légyen: hogy a' helyében, hogy titeket rágalmaznak mint gonoſztévőket, a' jó-chelekedetekből meg-ſzemlélvén titeket, dicsőítſék az Iſtent a' látogatáſnak napján.* Arany-ſzáju Sz. János [k], az *Ellenünk-valón* az Ördögöt érti, és valaki annak enged. Mert azt kívánta Sz. Pál; hogy a' Kereſztyén embernek életén, még az Ördög-is meg némúllyon, ſemmit ellene nem mondhatván; ha ſzintén azt mongya-is az ember néki, az mit Urúnk a' Zidóknak: *Ki fedd-meg engem közzűletek a' Bűnről?*

C

Azért kívánnya pedig az Iſten mi-tőlünk az Ártatlanſágot, vagy Szentſéget: I. Mert az ő lakó-helyébe hívott bennünket, mellyet *Szentſég illet* [l]. II. Mert az Iſten fiaivá válaſztattunk; melly méltóſágnak, leg-bizonyosb jele a' Szentſég, és tekélleteſség; a' mint az Iſtennek terméſzet-ſzerént-való Fia mondotta [m]: *Legyetek Tekélleteſek, mint a' ti mennyei Atyátok-is tekélletes.* a' hol nem a' Profétákat, vagy Angyalokat adgya példáúl, hogy azokat kövesſük, hanem ő-magát az Iſtent, kinek Szentſége és tekélleteſsége mindeneket felyűl-halad. III. Mert az Iſtennel, lelki házaſságot ſzerzettünk: mivelhogy az Anya-ſzentegyház, melynek mí tagjai vagyunk, a' Kriſtuſnak Jegyeſe; a' mint ő-maga példa-beſzédben jelentette, mondván [n]: *Haſonlóvá lőtt mennyeknek országa egy Ember-királyhoz, ki menyegzőt ſzerze a' fiának:* az-az, az Atya Iſten a' Kriſtuſnak, a' mint a' Sz. Atyák magyarázzák. Ezt jelentette Urúnk azzal-is, hogy az ő Tanítványit, *a' Vő-legény fiainak* nevezte [o]. És az Angyal-is azt mondotta [p]: *Jőſzte, és meg-mutatom néked a' Meny-aſszonyt, az Bárány* (a' Kriſtus) *feleſégét. és meg-mutatta néki a' Szent Városi Ieruſalemet, melly az Iſtentől ſzállott-alá menyből.* Erről mondotta Kereſztelő Sz. Jánoſ-is [q]: *A' kinek Jegyeſe vagyon, Vő-legény az.* Ettől pedig a' Meny-aſszonytól, nagy Szentſéget kíván a' Vő-legény; a' mint Sz. Pál mondotta [r]: *A' Kriſtus ſzerette az Anyaſzentegyházat, és őnön-magát adta azért, hogy azt meg-ſzentelné*; *meg-tiſztítván a' víznek fördő-jével, az életnek ígéje-által, hogy dicsőſéges ſé tenné ő-magának az Anyaſzentegyházat, nem lévén makulája, vagy sömörgőzése, vagy egyéb efféle.* Bizony, Salomon az ő Énekében, azon dícséretekkel tiſzteli a' Meny-aſszonyt, és a' Vő-legént; az Anyaſzentegyházat, és a' Kriſtuſt [s]. Mert, noha nagy külömbség vagyon közőttők, és ſoha a' teremtett Meny-aſszonynak ſzépſége, haſonló nem lehet a' Teremtő Vő-legény ſzépſégéhez: mind azáltal az kívántatik tőle, hogy, a' mennyíre lehet, az Iſtennek tekélleteſségét köveſſe; Sz. Pálnak ama' mondáſa-ſzerént [t]: *Legyetek az Iſten-követői, mint ſzerelmes fiak; és járjatok a' Szeretetben, a' mint a' Kriſtus-is ſzeretett minket.* Ezekért az okokért, kell a' Híveknek ſzentſégbe foglalni magokat; mert, hívatallyok-ſzerént, az Iſten chelédi, fiai, Jegyeſi.

[c] *Ioan.* 8. 46.
[d] *Ioan.* 8. 44.
[d] *Mar.* 7. 37.
[e] *Ioan.* 6. 69
[f] *Exo.* 25. 40. *Act.* 7. 44. *Hebr.* 8. 9.
[g] *Matt.* 17. 5.
[h] *Tit.* 2. 7. 8.
[i] 1. *Pet.* 2. 12.
[k] *Homil.* 4. *in Ep. ad Titum*
[l] *Pſ.* 92. 5.
[m] *Matt.* 5. 48
[n] *Matt.* 22. 2.
[o] *Luc.* 5. 34.
[p] *Apoc.* 21. 9
[q] *Ioan.* 3. 19.
[r] *Eph.* 5. 25.
[s] *Cant.* 4. & 5.
[t] *Eph.* 5. 1.

Noha pedig minden Keresztyén embernek szükséges a' Szentség és ártatlanság: mindazáltal fő-képpen azoktól kivántatik, kik egyebeknek Előttők-járói: kikarra kötelesek, hogy úgy rendellyék életőket, hogy minnyájan jó példát vehessenek tőlők. minthogy főlőtte-igen foganatos az ő példájok, mind jóra, 's mind gonoszra: mert *A' népnek Bírája-szerént, úgy az ő szolgai-is: és minémű a' Város Vezére, ollyanok a' benne-lakók-is* [u]. Az-okáért, minthogy Urunk tanítóúl jőtt vólt e' világra, szükségesnek ítélte, hogy senki őtet meg ne fedhesse, se gonosz példát ne vehessen. Erről, két Aszszony-atyafiak példájában szóll Ezekiel, kik Samariát és Jerusalemet példázták [x]: az öregbik, minden úndoksággal meg-ferteztette magát, mellyért az Isten keményen meg-büntette: az ifiabbik pedig, a' nénnyének példáját követvén, annál-is nagyobb szabadságban, és gonoságban élt; a' mint a' Próféta jelenti, mondván [y]: *A' te néned útán jártál.* Ki, tudván a' nénnye büntetését, nem jobbúlt-meg, sem a' más veszedelmén nem tanúlt, hanem annak erkölchét követte: sőt, a' mint a' Próféta mongya [z], fajtalanból bolondoskodott amannál, és paráználkodott, az ő nénnye paráznasága-fölőtt, az Assyriusok fiaival szemtelenűl. Saulnak fegyver-hordozó inasa, az Úra kérésére sem akarta őtet meg-ölni; de magát, kérés-nélkűl-is meg-ölte, a' Király példáját követvén, ki magát az inas-előtt meg-ölte [a]. Ha azért a' Fejedelem példája, ollyan nehéz dologban-is foganatos mint a' halál: mennyivel inkább foganatos lészen a' vétkekben, mellyekben valami hasznot, vagy gyönyörűséget éreznek, vagy reméllenek az emberek? Erről érthettyük Dávidnak ama' mondását [b]: *Hamisságot láttam és ellen-mondást a' Városban. Nappal és éjjel kőrnyűl-vészi őtet az ő kő-falai-fölőtt a' hamisság: és múnka 's hamisság ő-közepette. És el nem fogyott az ő útzáiról az uzora, és a' chalárdság.* Dorgállya Dávid a' Jerusalem hamisságát, és ellen-mondását, és azt mongya; hogy annak kő-falai-fölőtt, a' vagy kő-falain, vólt a' hamisság; nem hogy az épület kő-falain lehetett vólna valami hamisság, hanem hogy a' Nemessekben és Fő emberekben vólt, kik olly tetteteséket mint a' Város Kő-falai; és egyebeket óltalmazniok kellene, mint a' Kő-falok a' Város útzáit óltalmazzák; a' mint Sz. Agoston-is magyarázza. És leg-ottan utánna veti; hogy az útzákról el nem fogyott az uzora, és chalárdság: az-az, a' kősség-közzűl, melly a' fő emberek példáját nézi és követi.

Jól tudta ezt a' jámbor, Isten-félő vén Eleázarus, ki inkább szenvedett keserves halált, hogy-sem gonosz példát adott vólna chak tettetésből-is az ifiaknak, kik őrömest, és hamar követik a' Véneknek példáit: és azért mondotta [c]; hogy *Inkább akarna ő-előttők a' föld-alá menni: mert*, úgy-mond, *nem méltó a' mi állapatunkhoz a' tettetés; hogy sokan az ifiak-közzűl, alitván, hogy a' kilenczven esztendős Eleázarus az idegenek életére állott vólna; ők-is az én tettetésemért meg-chalattassanak.* De még a' Pogány Bölchek-is által-látták, hogy a' Nagy személyekben-valo gonosz példa, nagy büntetésre méltó; a' mint Mamukan az Assuérus Király bölch tanátsa jelentette, ki Vasti Király né-aszszonyra imillyen sententziát mondott [d]: *Nem chak a' Királyt sértette-meg Vasti királyné, hanem minden népeket-is, és a' Fejedelmeket, kik Assuérus királynak minden tartományiban vannak. Mert ki-hirhesszik a' Királyné chelekedete minden Aszszonyoknál, hogy megvessék az ő férjőket; és azt mongyák: Assuérus Király meg-parancholta, hogy Vasti Királyné bé-menne hozzája, és ő nem akara. Es e' példával, a' Perssák és Médusok fejedelminek minden feleségi, kevésre bőchűllik a' férjek parancholatit. Az-okáért, méltó a' Király bosz-szonkodása.* Ez a' gonosz példára-való vétek; hallyad a' Büntetését-is: *Ha néked tetszik, végezés mennyen-ki tőled, és irattassék-bé, a' Perssák és Médusok törvénye-szerént, mellyet általhágni nem szabad; hogy semmi-képpen többé Vasti bé ne mennyen a' Királyhoz: hanem az ő Országát más vegye-el, a' ki jobb nálánál. Es ez a' te tartományidnak egész birodalmában kihirdettessék, és mind nagyoknak, 's mind kichinyeknek feleségi, tiszteséget tegyenek a' férjőknek,* melly tanáts tetszett, mind a' Fejedelmeknek, 's mind a' Királynak; ki a' szerént chelekedett-is, Vastit a' Királynéságból ki-vetvén.

Ezen dolgot a' Sz. Irás, Egy-nehány-képpen példázta: I. Midőn az Isten, Moyses-által Aldozatokat rendelt a' Bűnőkért, nagy kűlömbséget jelentett a' nép és az Pap vétke-közőtt [e]: *Ha a' Pap*, úgy-mond, *ki meg-kenettetett, vétkezik, a' népet vétekbe ejtvén: az ő Bűnéért, egy makula-nélkűl-való borjút mutassson-bé az Urnak.* és utánna véti [f]; *Hogy-ha az egész Israël serege, nem tudván, és tudatlanságból chelekeszi a' mi az Ur parancholatya-ellen vagyon, és az-után meg-érti bűnét: az ő Bűnéért, egy borjút mutassson-bé.* Holott látod, hogy elsőben a' Pap vétkéről szóll, melly a' személynek méltóságáért, egyebek vétkénél nagyobnak tartatik; és azért ejti vétekbe a' népet. mert, a' mint az *Glossa Ordinaria* mongya, a' Pap vétkéből, könnyen okot vészen az esetre a' nép,

A

u *Eccli.* 10.2. Regis ad exemplum, totus componitur orbis. Mobile mutatur semper cum Principe vulgus.

x *Ezech.* 23. 31.

y *Ezech.* 23. 31.

z *Vers.* 11.

a 1. *Reg.* 31. 4. 5.

B

b *Pſ.* 54. 10. 11.

C

c 2. *Mach.* 6. 23. 24.

d *Eſth.* 1. 16.

D

e *Levit.* 4. 3.

f *Vers.* 13.

A

mondván: Miért nem chelekedném a' mit a' Papomtól látok? és, midőn a' Pásztor, úgy-mond Sz. Gergely [g], meredek helyen jár, a' nyáj nyakra-főre esik. Továbbá, látod, hogy az egész nép chak annyival áldozik, mint a' Pap egyedül: mert az ő vétke olly nagynak ítéltetik, mint az egész sokaságé. holott mindeneknek példája, és mindeneknek okot ád a' vétekre: mint a' Mester, midőn vétkes íráft ád a' tanítványok-eleibe, mindenik vétkének ő az oka.

[g] *In Pastor.*

II. Midőn az Israël népe igen vétkezett vólna, az Úr azt mondotta Moysesnek [h]: *Fogd-meg mind a' nép Fejedelmit, és akaszd-fel őket a' Nap-ellenében akasztó-fákra, hogy haragom el-távozzék Israëltől.* A' nép vétkezik, úgy-mond *Origenes* [i], és a' Fejedelmek akasztatnak-fel: mert nem chak a' magok vétkéért dorgáltatnak-meg, hanem a' nép bűnéért-is számot kell adniok; ha valahogy nem tanitották, nem intették, szorgalmatoson meg nem feddették azokat, a' kik elsőben vétkeztek, hogy a dögleletesség a' népre ki ne terjedne. Ezeket ha meg-gondolnák az emberek, nem kivánnák a' Fejedelemséget: mert elég, maga vétkéért meg-dorgáltatni, és számot adni.] Melyből ki-tetszik, hogy a' Fejedelmek nem chak akkor részesek a' nép vétkében, midőn valami gonoszra, tudni illik Eretnekségre, bűntetés-alatt kénszerítik, vagy chalárdsággal intik, vagy példájokkal vezetik; hanem mikor meg nem bűntetik-is annak vétkét, vagy látatlanná tészik. Innét mondotta egy fő ember, hogy a' boszszú-állás (melly, tudni illik, törvény-szerént a' Fejedelmektől, és Bíráktól származik,) az Isten haragját le-szállittya.

[h] *Num. 25. 4.*
[i] *Hom. 2. in Num.*

B

A' Francziai Sz. Lajos Királyról azt írják [k], hogy midőn a' Sz. Dávid Zóltárit mondaná, egy fő ember ment hozzája, hogy kegyelmet kérne egy halálra-méltó embernek; és a' Király meg-kegyelmezett néki: de midőn a' Zóltárnak ama' mondására jutott [l]; *Bóldogok a' kik meg-őrizik az ítéletet, és igasságot chelekesznek minden időben*; leg-ottan a' meg-engedett kegyelmet helyén nem hadta, mondván: A' melly Fejedelem a' vétket meg-büntethetvén, meg nem bűnteti, az Isten-előtt olly vétkes, mint-ha maga chelekedte vólna; és Igasságot tenni, nem kegyetlenség, hanem kegyesség. Úgy vagyon bizony: és még a' Pogány *Séneca*-is azt mondotta; hogy az isteneknek nem áldozhatni kővérebb áldozatot, mint a' vétkes embert: és, a' ki a' gonoszoknak meg-enged, az igazaknak árt. Kétség-nélkül, a' Büntető Igasság erős oszlopa, és fondamentoma a' Birodalomnak: és azért mondotta *Marcus Cáto Plutarchus*nál [m]; hogy a' Gond-viselőket, kik bűntetéssel meg nem zabolázzák a' vétket, el nem kell szenvedni, hanem meg kell kővezni; hogy a' kőzönséges jó el ne veszszen a' büntetésnek el-henyéléssével. Nem ok-nélkül chelekedett azért az első *Maximiliánus* Chászár: ki, midőn akasztó-fát látott, füveg vetve kőszöntötte; és az Igasság fájának nevezte.

[k] *In Annalibus Francia.*
[l] *Psz. 105. 3.*
[m] *In Marco Catone.*

C

II. RÉSZE.

AZ mái Evangeliomban, MÁSODSZOR; panaszolkodva mondotta Urunk a' Zidóknak [n]: *Ha Igasságot mondok néktek, miért nem hiszitek nékem?* Félek rajta, hogy hasonló panaszt ne tehessenek a' Híveknek nagy része-ellen a' Krisztus szolgai, mondván: Miért nem hallgattyátok tőlünk őrömest az Igasságot? sőt gyűlöltök, és üldöztök bennünket, és velünk-eggyütt az Igasságot-is. Mert most-is sokakban helye vagyon ama' régi mondásnak: A' kedvezéssel-való szolgálat, barátokat szerez; az Igasság pedig, gyűlöléget nemz. A' szép Anyák, szép magzatokat szűlnek; de a' szép Igasság, az úndok gyűlöléget nemzi: és a' tisztátalan Heródias meg-haragszik, ha szintén Keresztelő Sz. János mongya-is Heródesnek [o]; *Nem szabad nálad tartanod az atyádfia feleségét.* Nehéz néven vészi a' Fősvény, ha szintén Ezekieltől hallya-is [p]: *Az ő ezüstök, oda-ki-vettetik, és az ő aranyok ganéjjá lészen. Az ő ezüstök, és az ő aranyok, meg nem szabadíthattya őket az Úr haragjának napján.* A' ki a' Bűnnek alkolmatosságából ki nem akar feselni, kedvetlenül hallya, ha szintén Urunk mongya-is [q]: *Ha a' szemed meg-botránkoztat téged, vájd-ki azt, és vesd-el tőled: jobb néked egy szemmel az életre bé-menned, hogy-sem két szemed lévén, a' gehenna tűzébe vettedned.* Az Igasság óltárát, *Heráclitus* a' barlangban helyheztette; *Demócritus* pedig, mély kútban: akarván jelenteni, hogy sokan chak látni sem akarják az Igasságnak áldozókat. Azt nem igen chodálom a' Pogányságnak setétségében (mert az igaz Istent nem-is ismérték:) de chodálom az Evangeliomnak fényes világosságában, hogy azok, a' kik a' Krisztus tanítványinak tartyák magokat, hasonló hajóban eveznek; kiknek az Igasságot leg-inkább kellene szeretni, és kővetni. mint-hogy Krisztus Urunk, nem chak tanította az Igasságot, hanem magát-is Igasságnak mondotta [r]: és mindazáltal, a'

[n] *Joan. 8. 46.*
[o] *Obsequium amicos, Veritas odium parit.*
[o] *Mar. 6. 18.*
[p] *Ezech. 7. 18. 19.*
[q] *Matt. 18. 9.*
[r] *Joan. 14. 6.*

mint

mint Sz. Pál meg-jövendőlte [s], *Az igaz tudomant el nem szenvedik, hanem, az ő kívánságok-szerént, magoknak Mestereket gyűjtnek, viszkető fülök lévén; és az Igasságtól hallásokat el-fordittyák ugyan, és a'mesékre térnek.*

Vallyon nem elegen találtatnak-e, kik őrömesben mennek a' játékokra, és nem szent-hanem szemtelen Komediákra, hogy-sem a' Predikatzióra? és szorgalmatosban 's kedvesben halgattyák a trágár tréfákat, hogy-sem az aitatos és üdvősséges dolgokat? Oka pedig ennek az, hogy sokan nem a' hasznot, hanem chak a' gyönyörűséget keresik, még az Isten Igéjének halgatásában-is; és azért nem mongya Sz. Pál, hogy a' Mestereket, hasznok-szerént, hanem *kívánságok-szerént gyűjtik.* Viszket ezeknek a' fülök, és azt kívánnyák, hogy a' Predikátorok gyengén bánnyanak vélek; chak vakargatván, és chiklandozván őket. Azt írja *Pláto* [t]; hogy a' viszketeget vakargatni, gyönyörűségnek tetszik úgyan; de az-után gonosz szag, és fájdalom követi: azon-képpen, gyönyörűségesnek tetszik, ha a' Bűnősöket gyenge kézzel tapogattyák a' Tanítók; keményen nem feddik és dorgállyák őket; hanem mindent javallanak bennek, mindent meg-engednek nékik, mindenben akarattyokhoz szabják magokat: de ezt, örök bűz, és fájdalom követi, midőn a' halgatók az ő úndok Bűnökben maradnak, és lelkök ismeretinek furdalásitól meg nem szabadúlnak; és végtére, a' Tanítókkal-eggyütt az örök veszedelemre jutnak. Hallyad ezeknek szemtelen halgatagságokat: Azt merik mondani *a' Látóknak* [u]: *Ne lássatok; és a' Nézőknek: Ne nézzétek nékünk azokat, a' mik igazak: szóllyatok nékünk kedves dolgokat, lássatok nékünk tévelygéseket:* az-az, akár-mi hasugságot, és tévelygést mongyatok; chak hogy kedvünk-szerént beszéllyetek, örömest halgatunk benneteket: de ha külömbet chelekesztek, semmi Igaz-mondástokat nem halgattyuk, mert a' hoz semmi kedvünk ninchen.

Erről choda jeles példát olvasunk Jeremiásnál [x]: Az Israël fiai nagy fő-tőréssben vólnak, ha viszsza-kellene-e Egyiptusba térniek, vagy Palæstinában, az Igéret-földében, maradniok? Nem tudván a' dologban el igazodni, köz akaratból Jeremiáshoz mentek, mondván néki: *Essék a' mi imádságunk a' te színed-eleibe, és imádkozzál mi-érettünk a' te Uradnak Istenednek: és jelentse-meg nékünk a' te Urad Istened az útat, a' mellyen el-mennyünk; és a' dolgot, mellyet chelekedgyünk. Monda nékik Ieremias: Meg-hallottam: Imé én imádkozom a' ti Uratoknak Istenteknek, a' ti beszéditek-szerént: minden igéi, valamellyet felel nékem, meg-jelentek néktek, és semmit el nem titkolok tőletek. Es ők mondának Ieremiásnak: Légyen az Ur mi-közöttünk az Igasságnak és hívségnek tanúja, ha minden ige-szerént, a' mellyben el-küld téged a' te Urad Istened mi-hozzánk, úgy nem chelekeszünk. Akár jó légyen, 's akár gonosz; a' mi Urunk Istenünk szavának, a' kihez téged küldünk, engedünk; hogy jól légyünk, midőn a' mi Urunk Istenünk szavát halgattyuk.* Halván a' Próféta az illyen nagy esküvést és fogadást, könyörgött az Istennek: és tized nap-múlva, meg-vitte a' feleletet, hogy Palæstinában maradgyanak, mondván [y]: *Ezeket mongya az Israelnek Ura Istene, a' kihez engem küldöttetek: Ha nyugodván meg-maradtok e' földön, fel-épitlek titeket, és el nem rontlak; el-plántállak, és ki nem gyomlállak. Ha pedig el-tekéllitek magatokban, hogy bé-mennyetek Egyiptusba, és bé-mentök hogy ott lakjatok: a' fegyver, a' melytől ti féltök, ott ragad-meg titeket Egyiptus-földében: és az éhség, melyről szorgalmatosok vattok, hozzátok ragad Egyiptusban, és ott haltok-meg.* Vallyon engedtek-e néki? vagy hitték-e el szavát? Egy chöpnyire sem; hanem nagy istentelenül, és kevélyen azt mondották néki [z]: *Hazugságot szóllasz te; nem küldött téged a' mi Urunk Istenünk, mondván: Ne mennyetek-bé Egyiptusba, hogy ott lakjatok.* Mi lehet az oka, hogy meg-esküdtek, az Urat vévén bizonságúl, hogy meg-álnak a' Próféta szaván, és engednek néki: most pedig meg-hazuttollyák? Az, hogy igen kívántak Egyiptusba viszsza-térni, melytől el akarta őket rettenteni a' Próféta. mert, ha kívánságok-szerént szóllott vólna, készek lőttek vólna el-hinni. Ezt nyilván meg-vallotta Akáb Mikæas Próféta-felől: *En,* úgy-mond [a], *gyűlölöm őtet, mert nem prófétál nékem jót, hanem gonoszt.* De nem találta mondani: mert, a' mint a' Filosofusok mongyák, a' mi jó, igaz-is; és a' mi igaz, jó-is. és bizonyára, igen jó vólt a' Mikæas tanátsa, mert igaz vólt; és ha azt követte vólna Akáb, a' hadban nem veszett vólna: de azért mondotta Akáb gonosznak, hogy nem vólt kívánsága-szerént; hanem kedve-ellen. ki, mint-hogy a' hamis Prófétáknak hazugságokat kedvellette, azoknak hitt, és abba a' veszedelembe esett, a' mellyet nem akart vólna. Mert, a' mint egy régi Bölch ember mondotta, a' ki meg akar chalatkozni, nem azt hiszi a' mi igaz, hanem a' mit kíván: mivelhogy az okosságot, az akarat maga-után vonsza; mint az alsó egek, természet-szerént-való indúlattyok-ellen, a' felső égnek járását követik. Innét vagyon, hogy könnyen el-hiszszük, a' mit akarunk, ha mérő hazugság-is; az igazat pedig, ha kedvünk-ellen vagyon, nem akarjuk hinni.

A
[s] 2. Tim. 4. 3.

[t] In Phile.

B
[u] Isa. 30. 10.

[x] Ierem. 42. 2.

C
[y] Vers. 9. & 15.

[z] Ier. 43. 2.

D
[a] 3. Reg. 22. 8.

Bonum & Verum convertuntur.

Quod vult, non quod est, credit qui cupit errare.

A

Némellyek tovább mennek a' gonoſságban, és a' mit Igaznak tudnak-is lenni kővetni és hallani nem akarják. Illyenekkel-is vólt ügye Jeremiáſnak: kiket keményen meg-feddett, hogy az idegen iſteneknek áldoztak; és utólſó romláſt hirdetett nékik, ha attól az iſtentelenſégtől meg nem ſzűnnének. De még-is azt felelték néki [b]: *A' beſzédet, mellyet nékünk ſzóllottál az Ur nevében, nem halgattyuk tőled: hanem chelekedvén meg-chelekeſzünk minden ígét melly ki-mégyen a' mi ſzánkból, hogy az ég Királynéjának áldozzunk,* (az-az, a' Hóldnak, vagy *Venus*nak,) *és Itali áldozatokat tégyünk néki, a' mint mi chelekedtünk, és a' mi atyáink, a' mi Királyink, és a' mi Fejedelmink a' Iuda váraſiban, és Ieruſalem útzáiban.* Valóban bolond felelet, a' mint *Theodorétus* mongya: mert megvallyák, hogy az Úr nevében ſzóll, de még ſem engednek néki, hanem a' magok gonoſz indúlatit és tanátſit kővetik; azzal elég Kenyeret ígérvén magoknak: az-az, hogy kedvők-ſzerént élhetnek, és lakhatnak. mint-hogy az a' Királyné, az ő papjai-áltál meg nem feddőtte őket a' Bűnről, hanem inkább meg-erősíterte abban: az Iſtennek igaz ſzolgai pedig, a' vétkeket el nem halgatták, hanem keményen ſzemőkre hánták.

[b] Ier. 44. 16.

B

Szintén így vagyon dolgok, a' Kereſztyén Anyaſzentegházról el-ſzakatt Pribékeknek, kik *Luther* vagy *Calvinus* záſzlója-alá íratták magokat: mert nem egyébért halgattyák a' hamis Tanítókat, hanem hogy kedvők-ſzerént ſzólnak, a' Bűnről meg nem fedvén, hanem inkább minden gonoſzra ſzabadítván őket; midőn az Iſten Parancholatinak meg-tartáſát lehetetlennek, és követhetőzendőül, ſzükſégtelennek tanítttyák; az üdvőſſégre elégſégeſnek mongyák a' Hitet; az emberben a' jóra-való Szabad-akaratot tagadgyák; és a' Joſzágos chelekedeteknek őrökké-való jutalmát az Iſten-előtt chúfollyák. mert, ha ezek így vannak, mi ſzükſég a' Bűnt feddeni, ha az kárt nem tehet, és el ſem kerűlhetni? és mi ſzükſég a' Jóra ínteni, ha azt nem chelekedhetni, és ſemmi jutalma niuchen?

HARMADSZOR: Urúnk a' mái Evangeliomban azt mongya [c]: *A' ki Iſtentől vagyon, az Iſten ígéjét halgattya*: az-az, a' mint *Orígenes* magyarázza, az Iſtentől vagyon, a' kinél az Iſtennek Szent Lelke vagyon, a' kitől vezettetnek az Iſten fiai: mert *Valakik az Iſten Lelkétől vezettetnek, azok az Iſten fiai*, úgy-mond Sz. Pál [d]. Az Iſtennek Sz. Lelke pedig, arra vezeti az embereket, hogy az ő Parancholatinak engedgyenek. és azokról mongya Urunk, hogy az Iſten ígéjét halgattyák, de nem chak kűlső fűlőkkel, (mert azt némelly gonoſzok-is meg-chelekeſzik,) hanem lelki fűlőkbe-is bochättyák, és engednek néki; melly az Iſten fiainak tulajdonſága. Az-okáért, a' kik hallyák ugyan, de ſzívőkbe nem fogadgyák, hogy meg-chelekedgyék, nem az Iſten-fiai; és annál inkább, a' kik chak kűlső fűlőkkel ſem akarják hallani.

[c] Ioan. 8. 47.

[d] Rom. 8. 14.

C

Valakik e' világon vannak, vagy az Iſten táborát kővetik, vagy a' Világ-után pártolnak; de nem könyű egy hirtelen azokat ki-mutatni: mert, a' mint Salomon mongya [e], *Vannak Igazak, és bölchek, és azok chelekedeti az Iſten kezében: és mindazáltal nem tudgya ember, ha ſzeretetre légyen-e méltó, vagy gyűlőlſégre; hanem mindenek jövendőre tartatnak bizontalanok.* De az Urunk mondáſa alkolmas próba-kő, és jó módon megjelenti, ki pártyára légyen az ember: *A' ki Iſtentől vagyon*, úgy-mond, *az Iſten ígéjét halgattya.* A' Fejedelem palotája-előtt, ſok fő-ember ſzolgai űlnek, beſzélgetvén egymáſſal; de az idegen nem tudgya, ki ſzolgája légyen ez, vagy amaz; és, ha bizonyoſon meg akarja tudni, meg-várja, hogy az Urak a' palotából ki-mennyenek. mert akkor ki-ki az ő Ura-után indúl, és máſſal nem gondol: haſonló-képpen iſmérhetni-meg, kik légyenek az Iſten ſzolgai, vagy a' Világé; azok tudni illik, a' kik ezt, vagy amazt halgattyák 's követik. Végy példát: A' Világ azt parancholly a; hogy friſs lakodalmat ſzerezz, czifra köntöſt chináltaſs, heában-való dolgokra költs, ellenſégeden boſzſzút-álly: a' ki azért ezeket chelekeſzi, nyilván meg-mutattya, hogy a' Világnak ſzolgál, és őtet követi: A' ki pedig Kriſtus Urúnk parancholattyának enged, meg-kegyelmezvén ellenſégének, alamiżnát oſztogatván a' ſzegénynek, mértékleteſſen viſelvén magát a' ruházatban, józanon a' lakodalomban; bizonyoſon jelenti, hogy ő ſzolgája, és következendő-képpen, ő-tőle várja ſzolgálattyának jutalmát. De mit? Hallyad.

[e] Eccle. 9. 1. 2.

D

Bizony, bizony mondom néktek, úgy-mond Urúnk a' mái Evangeliomban [f]; *Ha ki az én beſzédemet meg-tartya, halált nem lát őrökké.* A' Jutalom tahát az Őrők élet, vagy az őrők halálnak el-kerűlése. Mert nem ſzóll Urúnk a' teſti halálról, mellyet mindennek ſzükſég meg-kóſtolni: mert *El-végezve vagyon, hogy az emberek egyſzer meg-hallyanak* [g]; és annak meg-kóſtoláſa nem gonoſz: a' ki pedig az őrők haláltól meg-menekedik, valóban bóldog. Haſonló azért az Iſten ígéje a' Paradichomi Élet-fájá-

[f] Ioan. 8. 51.

[g] Hebr. 9. 27.

hoz, melynek gyümölche el-távoztatta embertől a' testi és idő-szerént-való halált: azon-képpen, az Isten ígéje a' lelkit. De mi-képpen hogy heába-való a' testi orvosság, ha nem tudsz véle élni: azon-képpen az Isten ígéje-is sokaknak hasznontalan, azért hogy nem tudnak véle élni. Azt Urunk abban helyheztetti, hogy *az ő beszédét meg-tartsuk*: az-az, ne véllyük hogy elég azt testi füleinkel hallani, hanem meg-is kell tartani, és a' szerént kell embernek életét rendelni; és úgy távoztattya-el az örök halált. Vannak némellyek, kik az Isten parancholattyát szorgalmatosan olvasák; némellyek arra-is igyekeznek, hogy azt értsék; némellyek azt bölcs magyarázatokkal-is meg-ékesítik; némellyek szép és hoszszú Predikátziókkal ajánlyák-is a' halgatóknak; némellyek pedig örömest-is halgattyák: de ezeknek eggyike sem elégséges; hanem, egy-általlyában az kívántatik, hogy meg-tartsuk. A' Paradichomi fának gyümölche, nem adott életet annak a' ki chak nézte, tapogatta, dichérte, kívánta, bőchüllötte; hanem annak, a' ki ugyan meg-ötte: azon-képpen, az Isten ígéje-is úgy ád életet, ha meg-kóstollyuk; az-az, meg-őrizzük, meg-tartyuk. Ezekiel Prophétának [h], és Sz. János Evangélistának [i], az Isten olly Könyveket mutatott, mellyekben az ő Parancholati vóltak írva; azoknak jutalmával, a' kik azokat meg-tartanák, és az általhágóknak bűntetésével: de mindeniknek azt mondotta, hogy *el-vegye, és meg-egye*; és nem chak nézze, vagy olvassa, vagy forgassa, vagy tanúllya, és értse a' mi benne vagyon. Nékünk-is úgy kell chelekednünk: *mert nem a' Törvénnek halgatói igazak az Istennél, hanem a' Törvénnek chelekedői igazúlnak-meg* [k]. Az-okáért mongya Sz. Jakab a' Híveknek [l]: *Legyetek az Igének chelekedői, és nem chak halgatói, meg-chalván magatokat: mert, ha ki halgatója az Igének, és nem chelekedője, az a' férfiúhoz hasonlíttatik, ki meg-tekinti természet-szerént-való ábrázattyát a' tükörben. mert meg-tekintette magát, és el-ment, és mingyárt el-felejtette minémű vólt.* A' ki a' tükörbe néz, és látván hogy igen mochkos, útállya magát; és el-tekélli, hogy a' mochkot le-törli, vagy el-mossa: de azonban, el-fordítván szemét a' tükörről, és hátra tekíntvén, el-feletkeznék a' mochokról, és el nem törlené; mit használna véle hogy a' tükörbe nézett, és maga undokságát látta? Azon-képpen a' ki hallya az Isten ígéjét, és abból eszébe vészi lelkének undokságát, meg-útállya azt: és el-tekélli magában, hogy tőredelmes szívvel meg-szánnya bűnét, és a' gyónás-által el-törli. Ha el-menvén a' Predikátzióról, jó végezéséről el-feletkezik, és meg-marad gonoságában: mit használt a' predikátzió-hallása? talám hasznosb lött vólna, ha ingyen nem-is hallotta vólna: mert *az a' szolga, a' ki tudta az ő Ura akarattyát, és el nem készült, és nem chelekedett annak akarattya-szerént, sokkal verettetik* [m]: *a' ki pedig nem tudta, és vereségekre méltókat chelekedett, kevéssel veretetik.*

Nagy ígéretet tött nyilván Urunk a' mái Evangéliomban az ő Igéje meg-tartóinak, melyhez hasonlót az Ó Testamentomban nem olvasunk. Mert Moyses, az ő Törvényében azt írta [n]: *Ha a' te Urad Istened szavát halgatod, és, a' mi igaz ő-előtte, meg-chelekeszed, és engedsz az ő parancholatinak, és meg-tartod minden ő hagyaját: semmi-féle betegséget, mellyet Egyiptusra bochátottam, reád nem bochátok.* melly mondásban, Itélő-bírónak mutatta magát az Isten. Mint-ha azt mondotta vólna: Ha nem lopsz, fel nem akasztatlak. Isaias-által pedig imígyen beszél [o]: *Ha akarjátok, és engem halgattok, a' föld javait észitek.* Melly mondásban, Úrnak, vagy Gazdának mutatta magát. mint-ha valami szolgájának, vagy béresének azt mondotta vólna: Ha szó-fogadó lészesz, és akaratom-szerént járasz, el-táplállak, és nem hagylak éhel meg-halni. De a' mái Evangéliomban külömb jutalmat ígér az ő beszéde meg-tartójának; és nem úgy szóll mint Itélő-bíro, vagy Chelédes-ember, hanem mint Üdvözítő és életnek-adója: *Halált*, úgy-mond, *nem lát örökké.* Valóban nagy, és örvendetes jutalom; melyről akarván szóllani Sz. János, elsőben azt mondotta [p]: *A' kinek füle vagyon, hallya, mit mond a' Lélek az Anyaszentegyházaknak*: jelentvén, hogy nagy dolgot akar mondani, melyre minden fülnek réfen kell lenni. És utánna veti: *A' ki győzedelmes lészen, meg nem sértetik a' második haláltól.* a' Második halál pedig a' Pokol; a' mint ugyan azon Szent Jánosnak meg-jelentetett [q].

De talám valaki azt nehéznek ítélné, a' mit Sz. János kíván, hogy a' Második halált ember el-kerűllye; tudni illik, hogy győzedelmes légyen. melly nem künyű dolog; és úgy tetszik, hogy nem-is áll az ember akarattyán. Ne irtózzék attól senki: nem kíván többet Sz. János az ő Mesterénél. mert a' ki engedelmes, győzedelmes-is; a' mint Salomon mongya [r]: *Az engedelmes férfiu, győzedelmet szóll.* Ezt jelentette Dávid-is, midőn azt kérte az Istentől [s]; *Értelmet adgy nékem, és élek.* Mert, michoda ereje lehetett a' Dávid értelmének, hogy életet ígért azzal magának? a' vagy

meg-

A

h *Ezech.* 2. 3.
i *Apoc.* 10. 19.

B

k *Rom.* 2. 13.
l *Jac.* 1. 22.

C

m *Luc.* 12. 47.

n *Exod.* 15. 26.

o *Isa.* 1. 19.

D

p *Apoc.* 2. 11.

q *Apoc.* 21. 8.

r *Prov.* 21. 28.
s *Psal.* 118. 144.

A

meg-hólt vólt-e, hogy életét viſzſza-adhatta vólna ? Ezt más mondáſával, azon Żóltárban meg-fejtette Dávid, mondván [t]: *Adgy értelmet nékem, és vizsgálom törvényedet; és meg-őrizöm azt tellyes ſzívemből.* A' végre kérte Dávid az értelmet, hogy az Iſten Törvényét meg-tartſa, és parancholatit meg-chelekedgye: és ha olly világos értelme léſzen, azt igéri, hogy az örök életet fel-találllya; a' mint Sz. Agoſton-is magyarázza. Mint-ha azt mondotta vólna: Adgy Uram nékem értelmet, és világoſságot, hogy értheſſem Parancholatidat; meg-értvén, meg-tarthaſſam; meg-tartván, örökké élheſſek, és meg ne kóſtollyam a' Máſodik halált. Ezt példázta Iſten azzal a' móddal, mellyel az Iſraël fiait vezérlette a' puſztában: Mert, a' mint Moyſes mongya [u], *Az Ur elöttök ment hogy útat mutatna, nappal felyhö-oſzlopban, és éjjel tüz-oſzlopban: hogy vezére vólna útának mind a' két időben.* De nem böchülvén ezt az Iſtennek jó tetéményét, viſzſza akartak Egyiptusba térni, és más Vezért válaſztani, mondván [x]: *Rendellyünk magunknak Vezért, és térjünk viſzſza Egyiptusba.* Az-okáért meg-haraguán az Úr, azt mondotta [y]: *Senki azok közzül, kik nem engedtek az én ſzómnak, nem látya a' Földet, mellyért meg-eskűdtem az attyoknak.* Az Igéret-földe, melly téjjel és mézzel folyó föld vólt; melyben, noha ſok múnka- és fáradſág után, az Iſraël fiai meg-nyugodtak vólna; és ki-ki, az ö füge-fája és ſzőlő-töve-alatt, nagy békeſégben, és gyönyörüſégben élt vólna: a' Menny-országot, a' mi ſzerelmes hazánkat példázta; mellyet mi-érettünk ſzerzett ugyan az Iſten: de ſenki egyéb belé nem lépik, hanem a' ki az Iſten ſzavának enged, és őtet, mint Vezérét, követi: ſemmi egyéb abba minket nem vihet, ſe bölcheſég, ſe gazdagſág, ſe erőſség, ſe ſzépſég, ſe nemeſség, ſe méltóſág; a' mint Urúnk nyilván jelentette, midőn a' gazdag Ifiúnak ama' kérdéſére [z], *Mi jót chelekedgyem, hogy örök életem légyen?* azt felelte: *Ha az életre bé akarſz menni, tartſd meg a' Parancholatokat.* nem mondotta, Hallyad a' Parancholatokat, olvaſd, értſed, dícherd, hirdeſd, &c: hanem, Tartſd-meg.

t Verſ. 34.

u Exod. 13. 21.

x Num. 14. 4.

y Verſ. 23.

B

z Matt. 19.

III. RÉSZE.

a Ioan. 8. 52.

C

ILlyen jeles és üdvöſséges tanúſágért, hallyad mit felelnek Urúnknak a' hitetlen és háládatlan Żidók [a]: *Most iſmértük meg hogy ördögöd vagyon. Abrahám meg-hólt és a' Próféták, és te azt mondod: Ha ki az én beſzédemet meg-tartya, a' halált meg nem kóſtollya örökké. Vallyon te nagyobb vagy-e a' mi Atyánknál Abrahámnál, a' ki meg-hólt? a' Próféták-is meg-hóltak: Mivé teſzed magadat?* Az-előtt-is azt mondották vólt, hogy ördöge vagyon. Melyre Urúnk nagy chendeſſen azt felelte; hogy néki ördöge ninch; és ezzel bizonyította a' ſzép tanúſággal. Mellyet halván a' gonoſz Żidók, ezzel a' dagályos felelettel azt jelentik, hogy nem chák meg nem változtatták előbbi vélekedéſöket, hanem inkább meg-erőſsödtek abban. mint-ha azt mondották vólna: Ha ſemmit egyebet nem ſzóllottál vagy chelekedtél vólna-is, ezzel az egy mondáſſal nyilván meg-mutattad, hogy ördögöd vagyon: mert úgy beſzélleſz, mint-ha te a' Profétáknál, és Patriárkáknál, az Iſtennek ſzent emberinél nagyobb vólnál; holott azoknak porokban ſem kaphatſz. Az-okáért a' Kriſtus mondáſát iſtentelen mondáſnak ítélték; sőt emberhez-is illetlennek vélték, mivel-hogy az ember az ö beſzédével a' halálnak ellene nem álhat; és így az Ördögnek tulajdonították, ki az Iſten boſzſzúſágára többet tulajdonít magának, hogy-ſem chelekedhetik. és a' mit természet

D

fölött-valónak véltek, nem akarván azt az Iſtennek tulajdonítani, az Ördögnek tulajdonították: nem értvén, vagy inkább nem akarván érteni, hogy Kriſtus Urúnk nem a' teſti halálról ſzóllott, hanem a' lelki és örök halálról, melytől ember külömben meg nem menekedhetik, hanem-ha az ö beſzédét meg-tartya. Nagy káromlás és oſtobaſág vólt ez a' Żidóktól.

b Ioan. 8. 54.

De mit felelt Urúnk reá? *Ha*, úgy-mond [b], *én dichőítem magamat, az én dichőſségem ſemmi: vagyon a' ki dichőít engem az én Atyám, a' kit ti mondotok hogy ti Iſtentek, és nem iſméritek őtet. En pedig iſmérem őtet; és ha mondom, hogy nem tudom őtet, ti-hozzátok haſonló hazug leſzek. De tudom őtet, és az ö beſzédét meg-tartom.* Mivelhogy a' Żidók azt vélték, hogy az Urúnk mondáſa kevélyſégből ſzármazott, és azért mondották néki: *Mivé teſzed magadat?* az-az, mit vélſz magad-felől, hogy a' Profétáknál nagyobnak alítod magadat? Erre Urúnk ſzép módgyával felelt. mint-ha azt mondotta vólna: Ha én, mint ember, dichőíteném magamat, kevés dichőſséget nyerhetnék, mert ember az ö erejével ſemmit nem chelekedhetik: de a' miket én chelekeſzem, nem puſzta ember chelekedeti, hanem Iſteni chelekedetek: az-okáért, nem úgy dichekedem mint ember, mivel-hogy nem úgy-is chelekeſzem mint ember; Iſtenhez pedig, ſemmi okon

nem férhet a' heában-való dichekedés. Az én Atyám azért az Isten, kitől én az Istení természetet és erőt vőttem, a' chelekedetek-által dichőít engem, meg-bizonyítván hogy ő Fia vagyok. A

Vedd eszedbe, hogy, midőn Urúnk a' Zsidók Istenének mongya az ő Attyát, magát természet-szerént-való Fiának jelenti: mert kűlőmbséget tészen, maga- és a' Zsidók-közőtt. mert ő az Istennek Fia vólt, a' Zsidók pedig chak szolgai. És, ha chak fogadott fiának akarta vólna magát mondani, azt mondotta vólna, hogy ők-is Attyoknak mongyák az Istent, mivelhogy ők-is fogadott fiaknak tartották magokat. Midőn pedig azt mongya; hogy a' Zsidók nem ismérik a' kit ő Isteneknek mondnak, ő pedig ismféri: olly ismféretről szóll, melly nem chak az elmének értelmétől függ, hanem az akaratnak indúlattyától-is, mellyel az ember az Istenhez járúl szeretettel, és kővetéssel. melly ismféret, nem találtatik a' gonosz és istentelen emberekben. Innét olvassuk a' Héli Pap fiairól [c]; hogy Bélial fiai vóltak, nem tudván az Urat: az-az, nem járván az ő akarattya-szerént. Így beszéll Sz. János-is [d]: *A' ki azt mongya, hogy ismféri az Istent, és az ő parancholatit meg nem őrzi; hazug az, és abban igasság ninchen.* Az-okáért, midőn magáról azt mondotta, hogy ismféri az Istent, mingyárt utánna vetette; *mert az ő beszédét meg-tartom*: jelentvén, hogy az Istennek tekélletes ismféretihez az kívántatik, hogy beszédét meg-tartsuk. B

[c] 1. Reg. 2. 12.
[d] 1. Ioan. 2. 4.

És mint-hogy a' Zsidók Abrahámról emlekeztek, tagadván nagyobnak lenni a' Kristust Abrahámnál, arra-is meg-felelt Urúnk, mondván [e]: *Abraham az Atyátok örvendezett, hogy látná az én napomat; látta, és örúlt*: az-az: Heában dichekedtők Abrahámmal mint atyátokkal, kitől igen távúl estetek: mert Abrahám nékem nem ellenségem, hanem barátom vólt; eggyezett velem, és nagy buzgósággal kívánta az én napomat látni; és látta-is: tí pedig azon nem örvendeztők, hanem irégykedtők, és engem ok-nélkűl űldőztők. Érti pedig Urúnk az ő Napján, az ő meg-testesűlését, mellyet az Isten Abrahámnak meg-jelentett vólt; tudni illik, hogy az ő őrőktől-fogva való eggyetlen egy Fia, az Abrahám magvából és nemzetségéből venné-fel az emberi testet: mellyért méltán örvendezett Abrahám, mivelhogy azzal az Isten nagy kegyelmeségét mutatta hozzája; fő-képpen, mint-hogy a' Kristusnak meg-testesűlése, vólt minden Malasznak kút-feje.

[e] Ioan. 8. 56.

Ezt-is a' szép mondást nem értvén a' hitetlen Zsidók, chúfolással felelnek reá, mondván: *Még ötven esztendős nem vagy, és Abrahámot láttad?* ki egy-nehány-száz esztendő-előtt holt-meg. Holott nem azért említnek ötven esztendőt, hogy Urúnk annyi esztendős lőtt vólna, ki harmincz-három esztendősnél idősb nem vólt: hanem, hogy azt jelentsék, hogy nagy kőz vagyon, Abrahám- és Kristus-közőtt. Mint-ha azt mondották vólna: Hogy említed Abrahámot; kit, ha ötven esztendős vólnál-is, nem láthattál vólna? De nem helyessen felelnek a' Kristus mondására: mert Urúnk nem mondotta, hogy ő Abrahámot látta, hanem hogy Abrahám látta az ő napját. melly meg-lehetett, ha szintén Urúnk Abrahám idejében nem vólt-is: mert Abrahám a' Meg-testesűlt Igét az Istennek jelentéséből látta, noha még akkor az Isten Fia emberré nem lőtt vólt. Így látták a' Próféták a' jővendő dolgokat, minek-előtte meg-lennének: és azért-is neveztettek *Látók*nak; és az ő jővendőléseket *Látás*oknak, mert egyebeknél többet láttanak. C

Noha pedig a' Zsidók chak patvarkodtak az ő ellenkedésőkben, puszta embernek alítván a' Kristust; mindazáltal, szépen meg-felel nékik, hogy az ő hamis vélekedésőket meg-orvosollya, mondván [f]: *Bizony, bizony mondom néktek, minek-előtte Abrahám lenne, én vagyok.* Mint-ha azt mondotta vólna: Tí hihetetlen dolognak vélitek, hogy én Abrahámot láttam vólna; de én nagyobbat mondok: Minek-előtte Abrahám lenne, én vagyok. mert ő, valaha nem-is vólt, és idő-szerént valaha lőtt; én pedig, Istenségem-szerént, mindenkor vóltam, és vagyok. Tí úgy beszélletek én-felőlem, mint puszta emberről, és úgy számlállyátok időmet: de én nem chak ember vagyok, hanem Isten-is. azért, ha emberségem-szerént ninchen-is ötven esztendőm, láthattam Abrahámot; mert minek-előtte ő lenne, én vagyok: sőt ő nem-is lőtt, hanem én általam, ki őrőktől-fogva vagyok. Jól értették a' Zsidók, de nem hitték az Urúnk szavát: sőt káromlónak ítélték, hogy magát Istennek mondotta; és azért meg akarták kővezni, a' Törvénynek ama' parancholattya-szerént [g]: *A' ki káromlya az Úr nevét, halállal haljon-meg; kővezze-meg ötet az egész sokaság.* nem lehet pedig nagyobb káromlás, mint mikor a' puszta ember Istenséget tulajdonít magának. A' Zsidók azért, puszta embernek tartván Urúnkat; és értvén szavából hogy Istennek mongya magát, holott emberségé-szerént előbbi nem lehetett Abrahámnál: előbbinek mondván azért D

[f] Ioan. 8. 58.
[g] Levit. 24. 16.

A

magát, nyilván azt jelentette, hogy őrők Isten; mellyet ők kővezéſre mélto káromláſnak ítéltek.

Illyen a' meg-dühött emberek ſzokáſa; a' kit nyelvőkkel meg nem győzhetnek, kezőkkel akarják meg-kővezni, és ſzóért vereſséggel fizetnek. Lőtt vólna bizonyára Urúnknak módgya, hogy a' kőnél keményebb-ſzívű Zidókat, kik köveket kapdoſtak-ellene, kövekké tehette vólna, vagy meny-kővekkel agyon verhette vólna: de nékünk akarván példát adni, ſemmit ollyat nem chelekedett; hanem, elrejtvén magát, ki-ment a' Templomból: nem hogy valami ſzegletbe meg-vonta vólna magát, mint az emberek chelekeſznek féltekben; hanem láthatatlanná tőrte magát, míg kőzőttők által-menvén, ki-ment a' Templomból; a' mint *Theodórus Haracleenſis*ből tanittyák *Leontius*, *Theophylactus*, *Euthymius*: hogy azzal-is meg-bizonyitaná igaz Iſtenſégét, ki annyi ellenſég-kőzzül olly kűnnyen ki-menekedett, emberi ſegétſég-nélkül. Mellyben, noha mi őtet nem kővethettyük; mindazáltal méltó, hogy

h Matt. 11. 29.

a' ſzelídſégben kőveſsük, a' mint kivánta-is, mondván h: *Tanúllyatok tőlem, mert ſzelíd vagyok, és alázatos-ſzívű, és nyugodalmat találtok lelkeiteknek.* Melly noha tellyes életűnkben ſzükſéges; mindazáltal, fő-képpen e' moſtani időben, melyben az Anya-

B

ſzentegyház a' Kriſtuſnak keſerves kinnyát és halálát adgya példáúl előnkbe: hogy mind egyéb Jóſzágos chelekedetekben, 's mind a' ſzelídſégben kővetvén, az ő Szenvedéſének drága gyümőlchiben-is réſzeſek leheſsűnk az őrők boldogſágban; mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Iſten. Amen.

HARMADIK PREDIKÁTZIO.

ANnyíra kívánnya az ember a' haſznot és nyereſéget, hogy gyakorta az Iſtent-is meg-veti érette; mint a' hamis kereskedőkből ki-tetſzik. Sokan még a' teſti gyakorláſt-is, és a' múlatſágot, úgy-mint a' nyúláſzatot, és játékot, a' nyereſégért űzik, és a' hol nyereſéget nem reménlenek, azokban ſemmi győ-

C

nyőrűſéget nem éreznek. Sokan még az elme-élesítő tudományokat-is nyereſégre fordíttyák, úgy hogy, a' kitől nyereſéget nem várnak, azzal tudományokat ſem kőzlik. Sokan a' lelki dolgokat-is, úgy-mint a' Predikálláſt, Miſe-mondáſt, és egyéb efféle ſzent dolgokat, chak a' nyereſégért gyakorlyák; úgy hogy azokra mindenkor kéſzek, ha a' nyereſéget érzik: de a' nélkűl, eſzőkbe ſem jút. Végezetre, ſokan azokban-is nyereſéget kereſnek, mellyeket életők veſzedelmével gyakorlanak; mint a' vitézkedésbe: hogy ne ſzóllyak ſok kemény múnkáról, ſzántáſról, kapáláſról, &c. mellyekben a fáradſágot a' nyereſégnek reménſége enyhíti, és a' haſzon a' munkát kűnnyebbíti. Illyen ſzorgalmatoſok lévén az emberek a' teſti és el-mulandó nyereſégnek kereſéſében, chodálatos dolog, hogy a' Lelkivel keveſſen gondolnak, melly a' barátſágos és atyaſiúi intéſben, és dorgálásban találtatik: mert bizonyos dolog, hogy annak nagy haſzna és nyereſége vagyon; és annak-fölőtte, nagy bőchűſſlete-is, és győnyőrűſége; a' mint e' moſtani Predikátzióban, Iſten ſegétſégével, meg-mutatom, okot vévén arra a' mái Evan-

D

a Ioan. 8. 46.

géliomból: mint-hogy Urúnk, azt mondván a, *Ki fedd-meg engem kézzűletek a' bűnről?* azt jelentette, hogy kéſz a' dorgáláſt fel-venni, ha valami dorgáláſra-való dolgot találhatnak benne: más-felől, a' Zidókat egy-nehány mondáſſal és felelettel meg-dorgálván, azt jelentette, hogy felebarátunk vétkét nem kell el-halgatnunk, hanem, módunk lévén benne, meg-dorgállyuk. Melly dolog igen ſzükſéges, azért, *hogy az egéſz világ gonoſzban helyheztetett* b; és ſzorgalmatos magyarázatot kíván.

b 1. Ioan. 5. 19.

I. Meg-mutatom az Atyaſiúi Dorgáláſnak haſznat, bőchűlletes-voltát, és győnyőrűſégét.

II. Meg-jelentem, Miért múlattyák-el azt némelyek.

III. Meg-mondom, Mi okért, és mint kelleſsék azzal élni, és azt venni.

ELSŐ RESZE.

AZ Atyaſiúi Intéſt vagy Dorgáláſt, méltán díchérik, nem chak a' Szent Lélek az Irásban, és a' Sz. Atyák annak magyarázáſában; hanem a' Pogány Bőlchek-is az ő okoskodáſokban. Mert ſok jeles Haſznai vannak: és nem chak annak haſznál a' kit meg-dorgálnak, hanem a' dorgálónak-is, sőt egyebeknek-is. I. Urúnk nagy haſznát jelenti, mondván c: *Ha vétkezik ellened az atyád-fia, menny-el, és fedd-meg őtet, te-közötted, és ő-maga között. Ha téged meg-halgat, meg-nyerted az atyádfiát.* Ha, úgy-mond Sz. Agoſton d, meg-fedd téged az, a' ki-ellen vétkeztél, te-magad-között és ő-közöt-

c Matt. 18. 15.

d Ser. 16. de Verb. Domini.

te,

te, és te meg-halgatod őtet, meg-nyert téged. Michoda az, meg-nyert téged? hanem, hogy el-vészsz vala, ha meg nem nyert vólna: mert ha el nem vészsz vala, mi módon nyert-meg? Hasonló-képpen beszél Sz. Jakab-is [c]: *Atyámfiai, ha valaki el-tévelyedik közzületek az Igasságról, és meg-téríti valaki őtet: tudni kell, hogy a' ki meg-téríttetti a' bűnöst az ő tévelygő útáról, meg-szabadíttya annak lelkét a' haláltól, és el-födözi a' bűnöknek sokaságát.* Nem ok-nélkül mondotta azért *Seneca*; hogy ember azokkal társolkodgyék, a'kik meg-íntik, és meg-dorgállyák. II. Haszna a' dorgálásnak, az; hogy a' Dorgálo, sok jókat nyér az-által; a' mint Salomon jelenti, mondván [f]: *A' kik az istentelenekkel azt mongyák; Igaz vagy: meg-átkozzák azokat a' népek, és meg-útállyák azokat a' nemzetek. A' kik feddik őket, meg-dichértetnek; és áldomás jő reájok.* III. Haszna a' Dorgálásnak, az; hogy, a' mint Salomon mongya [g], *A' dögleletes meg-ostoroztatván, a' bolond bölchebb lészen.* Mint-ha azt mondaná: Ha a' dorgálásból az istentelennek semmi haszna nem következik-is; mindazáltal, attól meg nem kell szűnnünk: mert annak példájából, meg-okosúl a' ki nem tellyességgel istentelen, hanem bolond, az-az, tudatlan, és a' más kárán tanúl. Mert, a' mint Arany-szájú Sz. János mongya [h], mikor senkit meg nem büntetnek, sokan vétkeznek: de ha a' vétek meg-büntettetik, a' Jószágos chelekedetet sokan meg-tanúllyák. Azért mongya Sz. Pál-is [i]: *A' vétkezőket mindenek-előtt fedd-meg, hogy egyebeknek-is félelmek légyen:* az-az, ne mérészellyenek hasonló vétket chelekedni.

De nem chak hasznos az Atyafiúi Dorgálás, hanem Bőchülletes-is: mert meg-nyervén azzal felebarátunkat, a' Kristushoz hasonlók lészünk, és ő-véle munkálkodunk: ki *azért jött e' világra, hogy meg-tiszttítana a' bűnökből* [k]; melynek eggyik fő eszköze, a' Dorgálás: *és hogy azt meg-keresse, és üdvözíttse a' mi el-veszett vólt* [l]. Az-okáért, a' ki meg-feddi a' bűnöst, meg-nyeri őtet; nem chak ő-magának a' bűnösnek, hanem a Vitézkedő Anyaszentegyháznak-is, sőt a' Győzedelmesnek-is, az-az, a' mennyei bóldogságban-lévő Szenteknek, és az Angyaloknak; annak-főlőtte, az Istennek-is; sőt magának-is a' dorgálónak. mert meg-térvén, baráttya lészen. Sőt a' dorgálónak nagy győnyőrűsége-is következik a' Dorgálásból és vigasztalása: mert, látván az ő szeretetinek hasznát, és múnkájának gyümölchét, kivált-képpen-való győnyőrűséget érez abban, hogy a' mennyei Szenteket-is örvendezteti; a' mint Urúnk jelenti [m], hogy *Örőm vagyon az Isten Angyali-előtt, a' penitentzia-tartó bűnősön*, ki az atyafiúi dorgálás-által tért-meg. Innét vagyon, hogy az atyafiúi Dorgálás, a' Szent Irásban nem mindennek tulajdonittatik; hanem, 1. Az ember igaz baráttyának; a' mint a' Bölch jelenti, mondván [n]: *Fedd meg-barátodat.* 2. Az igaz embernek; a' mint Dávid mongya [o], *Az igaz meg-fedd engem.* 3. A' lelki embernek; Sz. Pálnak amaz mondása-szerént [p]: *Ti kik lelkiek vattok, az ollyan embert oktassátok a' szelidségnek lelkével.* Igaz atyafinak; a' mint Urúnk jelenti, mondván [r]: *Ha vétkezik ellened az atyád-fia, menny-el, és fedd-meg őtet.* Mellyekből nyilván kitetszik, minémű szorgalmatosoknak kell e' dologban lennünk, hogy valami fogyatkozás benne ne történnyék: fő-képpen, mint-hogy az Ördögnek igen ellene vagyon: és annál inkább igyekezik attól az embereket el-fogni, mentől kedvesb az Istennek, és üdvősségesb az embernek: és nem kevessen találtatnak, kik e' dologtól irtóznak, sok, de heában-való okokból indíttatván; mellyeknek egy-nehányát meg-kell rostálnunk, és a' Hívek szívéből ki-is kell irtanunk.

II. RÉSZE.

ELső Oka az; Hogy sokan azt vélik, hogy ninch arra semmi kőteleségünk; és ha meg-chelekeszszük, jó; de ha el-múlattyuk, nem vétek. De nem úgy vagyon: mert az Atyafiúi Dorgálás, parancholat; a' mint az Urúnk mondásából nyilván ki-tetszik [s]: *Ha vétkezik az atyádfia, fedd-meg.* és [t], *Ha meg nem halgat téged, végy magaddal még eggyet, vagy kettőt.* és [u], *Ha meg nem halgattya azokat, mond-meg az Anyaszentegyháznak.* Melly mondások, mind parancholatot és kőteleséget jelentnek. Sz. *Basilius*-is azt tanittya [x], Sz. Lukáchnak mondásából [y]: *Ha vétkezik ellened az atyádfia, dorgáld-meg őtet.* és a' Sz. Páléból [z]: *Ne légyetek részesek a' setétségnek gyümölchtelen chelekedetiben: hanem inkább meg-fedgyétek.* Azont mongya Sz. Agoston-is [a], és Sz. Gergely [b], a' több Sz. Atyákkal. De a' természet-szerént-való Okosság-is arra tanít, hogy felebarátunknak mind testében, 's mind lelkében használlyunk: mivelhogy minden élő-állat magához hasonlót szeret: úgy minden ember-is az ő felebarátyát; a' mint a' Bölch írja [c]. A' kit pedig szeretünk, annak használni igyekezünk, de fő-képpen az Intéssel és Dorgálással használhatunk; a' mint a' Pogány *Plautus*-is eszébe vötte, ki imígyen ír [d]: Te, a' ki nékem bizonyos barátim-közőtt leg-bizonyosb vagy, ha tudod hogy valamit gonoszúl, vagy tudatlanúl chelekedtem, és ha

A
c Iac. 5. 19.
f Prov. 24. 24.
g Prov. 19. 25.
B
h Hom. 15. in ep. 1. ad Tim.
i 1. Tim. 5. 20.
k Heb. 1. 3.
l Luc. 19. 10.
m Luc. 15. 10.
C
n Eccli. 19. 13.
o Psal. 140. 5.
p Gal. 6. 1.
r Gal. 1. 6.
D
s Matt. 18. 15.
t Vers. 16.
u Vers. 17.
x In Moral. Summa 52. cap. 2.
y Luc. 17. 3.
z Eph. 5. 11.
a Ser. 16. de Verb. Domini.
b Lib. 12. ep. 31.
c Eccli. 13. 19.
d In Trinummo.

meg nem feddeſz, magadat téſzed fedhetővé. Sőt még az Okoſság-nélkűl-való állatok-is, tulajdon chelekedetőkkel, erre tanítnak: mert a' főldet a' víz meg-moſſa-, nedvesíti, gyűmőlchőzővé téſzi: a' rút és bűdős vizet, a' levegő-ég meg-orvoſollya, és tiſztíttya; és, ha neminémű képpen meg-hólt, meg-eleveníti: a' meg-veſzett levegő-eget, a' tűz a' világoſsággal meg-orvoſollya: a' tűz, vékonybá léſzen az egeknek forgáſa-és mozgáſa-által: a' chillagok, meg-világoſíttyák az elementomokat; a' chillagokat pedig a' Nap, ki a' Világ ſzemének neveztetik.

Második Oka az; Hogy ſokan azt alíttyák, hogy az Atyafiúi Dorgálás chak azoktól kívántatik, a' kik egyebekre gondot viſelnek, és azoknak Előttők-járói. Ez ſem úgy vagyon: mert, noha fő-képpen azokat illeti tiſztők-ſzerént, mindazáltal közönſégeſſen egyebek-is tartoznak azzal. Innét vagyon, hogy a' Sz. Irás-is azoknak veti ſzemőkre annak el-mulatáſát, a' kiknek az tiſztők-ſzerént hívatallyok; úgy-mint a' Pálztoroknak; kiknek keményen ſzóll az Iſten a' Profétánál, mondván [c]: *Jaj az Iſraël Páſztorinak, kik ő-magokat legeltetik vala: az erőtlent meg nem erősítettétek, és a' beteget meg nem gyógyítottatok, a' meg-tőröttet nem kőtözgettétek, és az el-vetettet viſzſza nem hoztátok, és a' mi el-veſzett vala meg nem kereſtétek.* Az el-vetett, akkor vitetik-viſzſza, úgy-mond Sz. Gergely [f], midőn valaki vétekbe eſvén, az Igaſságnak állapattyára vitetik a' Páſztorſág tiſztinek ſzorgalmatos gond-viſeléſéből. Azont mongya Sz. Agoſton-is [g], Sz. Bernárd pedig, maga-felől azt írja [h]: Nékem halgatnom nem ſzabad, mert tiſztem ſzerént meg kell a' bűnősőket feddenem. Ebből a' kőteleſségből, a' Tiſzt-viſelők tartoznak az alattok-valóknak életét, és chelekedetit vizgálni-is; mint a' Páſztor a' rűhes juhokat ki-kereſi, hogy a' többi-kőzzűl ki-veſſe. Jól-lehet, a' mint *Cajetánus* mongya [i], ebben a' Tiſzt-viſelőknek nagy okoſon kell magokat viſelniek; hogy, ſe a' főlőttébb-való gyanóſág hirtelenné őket ne tegye, és meg ne útáltaſſa az alattok-valókkal; ſe a' főlőttébb-való gond-viſeletlenſég, a' titkon-való bűnőket meg ne ſokaſíttſa.

Hogy pedig egyebek-is tartoznak az Atyafiúi Dorgáláſſal, elsőben ki-tetſzik Urúnknak elő-hozott mondáſából [k]; melly kőzönséges, a' mint a' Szent Irásnak több mondáſi-is. Innét mondotta Sz. *Anaclétus* Pápa és Mártyr, *Gratiánus*nál [l]: Mind a' Papoknak, 's mind a' több Híveknek, nagy gongyok légyen azokra a' kik el-veſzendők, hogy az ő dorgáláſok-által a' bűnből meg-térjenek; vagy, ha meg nem akarnak térni, az Anyaſzentegyházból ki-rekeſzteſsenek. Ezt jelenti Sz. Pál, az egy teſtben-való tagoknak haſonlatoſságával [m], *mellyek egy-máſért ſzorgalmatoſok*; a' mint azon Szent Pál mongya [n]. Az-okáért, mindeneket illet az a' ſzorgalmatoſság. Erről példáink vannak a' Sz. Irásban: mert Urúnk, úgy-mint fejők és Meſterők az Apoſtoloknak, gyakorta meg-feddette őket; mint a' Zebedæus fiait [o], Pétert [p], minnyájokat [q]. Haſonló-képpen Jób, meg-feddette a' feleſégét [r]. A' haſonló ſzemélyek-kőzőtt, példánk Jóſafat Király, ki Akáb Királyt meg-feddette [s]. A' mi pedig az alatſonb renden-való ſzemélyeket illeti, példánk Jóab, a' Dávid Király had-nagya: ki látván, hogy Dávid méltatlan dolgot kíván, íntette hogy ne chelekedgyet [t]; noha *a' Király beſzéde hatalmasb vólt.* Foganatosb vólt a' Syriai Naamán ſzolgainak íntéſe: kik látván, hogy az urok meg-haragutt Eliſéuſra [u], ſzép ſzóval íntették, és Attyoknak nevezték: jelentvén, hogy ők, mint jó fiak, Attyoknak haſznát kívánnyák; és reá bírták, hogy engedgyen a' Próféta parancholattyának. Abigail-aſzſzony-is meg-feddette az ő férjét Nábált [x]: Júdit pedig, a' Váras fejedelmit-is Betuliában, sőt Ozías Papot-is [y]. Innét mongya Sz. Gergely [z]: Mi-képpen hogy dícséretes végezés az, hogy az őregbeknek meg-adgyuk mélto bőchűlletőket, és tiſzteletőket: azon-képpen az igaſság, és az Iſteni félelem azt kívánnya, hogy, ha dorgálás-nélkűl ſzűkőlkődnek, azt el ne mulaſſuk; hogy az egéſz teſtet el ne fogja a' betegség, ha az a' főben meg nem léſzen gyógyítva. Oka pedig ennek az; hogy mind azokat tartozunk ínteni, időhőz-és helyhez-képeſt, a' kiket tartozunk ſzeretni: az Előttűnk-járókat pedig, kivált-képpen tartozunk ſzeretni, és azok inkább-is ſzűkőlkődnek az íntés-nélkűl. mert, a' mint Sz. Agoſton mongya [a], nagyobb veſzedelemben vannak; többet árthatnak; és kevesben találtatnak, a' kik őket ínteni tudgyák, és merjék. Mindazáltal, midőn az Előttűnk-járónak ſzűkſéges az íntés, azt alázatoſon kell chelekednünk; úgy hogy inkább láttaſsék kérésnek, hogy-ſem íntésnek: *A' vén embert*, úgy-mond Sz. Pál [b], *meg ne dorgállyad, hanem kérjed mint atyádat.*

Harmadik Oka: A' Félelem. Mert ſokan attól tartnak, hogy az Atyafiúi Dorgáláſſal, barátty okat haragra indíttyák, és ellenſégőkké téſzik; mivelhogy Kereſztelő Sz. János-is, Heródeſt meg-fedvén, elsőben tőmlőczbe vettetett, az-után fejét-is el-veſztette [c]. Amaſiás Király-is, az őtet-feddő Profétának azt mondotta [d]: *Vallyon 's a' Király tanátſa vagy-e? Szűnnyél-meg, hogy meg ne őllyelek téged.* A' mái Evangéliomban-

is, a'

A
c Ezech. 34. 2. 4.
B
f 2. par. Paſtor. cura. cap. 6.
g Lib. 1. Cry. c. 9.
h Ser. 42. in Cant.
i In D. Thom. 2. 2. q. 33. art. 2.
k Matt. 18. 15.
l 24. Cauſa. q 3. Cap. Tam Sacerdotes.
C
m 1. Cor. 12. 27. Eph. 4. 25.
n 1. Cor. 12. 25.
o Matt. 20. 22. Luc. 9. 55.
p Matt. 16. 23.
q Mar. 16. 14.
r Iob. 2. 10.
s 3. Reg. 22. 8.
t 1. Par. 21. 3.
u 4. Reg. 5. 12.
x 1. Reg. 25. 37.
y Iud. 8. 9. 10.
z 1. par. Paſtor. c. 18.
D
a Epiſt. 109.
b 1. Tim. 5. 1.
c Matt. 14. 4
d 2. Par. 25. 15.

is, a' Zsidók köveket kapdoſtak, hogy Urúnkat meg-köveznék, azért hogy dorgálta őket. De ezeknek azt kell meg-gondolniok, a' mint Sz. Gergely mongya; hogy, ha azért ſzűnnek-meg a' dorgáláſtól, nem az Iſtennek nyereſégét kereſik, a' kinek ſzolgai, hanem a' magokét; és azért méltók büntetéſre. Mert, a' mint Arany-ſzáju Szent János írja [c], a' ki a' girát a' földbe áſta, nem azért vádoltatik hogy kárt tőtt, (mert a' mit kezéhez vőtt, éppen elő-adta:) hanem, hogy azt meg nem többítette; hogy egyebeket meg nem feddett; hogy a' girát a' pénz-váltókhoz nem vitte; meg nem dorgálta a' kik vétkeztek. Sőt ezek azt-is jól meg-gondollyák, hogy kevés és bizontalan kártól félvén, nagyba és bizonyosba eſnek; mert azoknak büntetésőkben réſzesűlnek, a' kiket meg nem feddettek. Sz. Agoſton [f], Romának, sőt egéſz Olaſz-országnak, iſzonyú el-puſztúláſát a' *Góthus*ok-által, annak tulajdonittya, hogy a' Jámborok a' gonoſzokat meg nem dorgálták, és azért a' Jámborok-is eggyűtt ſzenvedtek a' gonoſzokkal. De azt-is meg-gondollyák; hogy, noha történik néha, hogy a' gonoſzok meg-gyűlőlik a' dorgálót; mindazáltal, némellyek jó néven-is véſzik, és meg-jobbíttyák életőket; a' mint Salomon jelenti, mondván [g]: *Fedd-meg a' bölchet, és ſzeret téged.* És [h]; *A' ki meg-feddi az embert, kedvet talál az-után nála, inkább hogy-ſem az, a' ki nyelvének hizelkedéſével meg-challya.*

NEGYEDIK Oka: A' Szemérmeteſség, vagy Szégyenlés; midőn valaki azon vétekben hever, melyről máſt meg kellene feddeni; és attól tart, hogy azt kezdik néki mondani [i], *Orvos magadat gyógyíttſad.* És nyilván rút dolog, ha a' Taníto abban fedhető, a' miről máſt dorgál: mert a' Dorgálónak, minden bőlch emberek ítéleti-ſzerént, fedhetetlennek kell lenni abban, a' miben máſt meg-fedd. Innét mongya Salomon [k]; hogy *A' meg-próbáltatott erő dorgállya-meg az eſzteleneket.* Dávid pedig [l]: *Az igaz meg-fedd engem irgalmaſságban.* Erre nézve mondotta Urúnk-is [m]: *Kép-mutató, veſd-ki előſzőr a' gerendát a' te ſzemedből, és akkor látod ki-venni a' ſzálkát az atyádfia ſzeméből.* Sz. Pál-is ezért mondotta [n]: *A' ki máſt tanítaſz, magadat nem tanítod: a' ki predikállod hogy ne lopjanak, lopſz.* Az Iſten ſátorában a' hamu-vévőknek tiſzta aranyból kellett lenniek [o]: jelentvén azzal az Iſten, hogy, a' ki máſnak hamvát, az-az, fogyatkozáſát, el akarja venni, maga tiſzta légyen. Ha gondolkodván magunkról, úgy-mond Szent Agoſton [p], fel-találluk hogy azon vétekben vagyunk, a' melyben az, a' kit ínteni akartunk: meg ne dorgállyuk, ſe meg ne fedgyűk; hanem eggyűtt foházkodgyunk véle; és ne íntsük arra hogy nékünk engedgyen, hanem hogy velünk eggyűtt őrizkedgyék. A' Pogány bőlch *Cicero*-is azt írta [q]; hogy minden vétek-nélkül kell annak lenni, a' ki máſt akar vádolni. *Horátius* pedig feddi azt [r], a' ki maga fogyatkozáſát chipás ſzemmel nézte, barátinak vétkét pedig éles és fényes ſzemmel. Ezek így vannak, de azért a' kőteleſségtől bennünket fel nem ſzabadítnak: úgy hogy, ha ſzintén bűnősők vagyunk-is, tartozunk az atyafiúi dorgáláſſal. Mert, a' mint a' Doktorok jól mongyák, a' Bűn nem ſzabadíttya-fel az embert, az Iſten parancholatinak kőteleſségétől, mert úgy neminémű-képpen haſznát venné gonoſságának: ez pedig, a' mint meg-mondám, az Iſtennek közönſéges parancholattya. Az-okáért, az elő-hozott mondáſok azt jelentik; hogy nem ſzintén alkolmatos egyebeknek dorgáláſára, a' ki magát elsőben meg nem jobbíttya; és nem olly foganatos a' dorgáláſa, azért hogy azon dolgot vethetik ſzemére: és hogy afféle embereknek, nem kell kemény dorgáláſſal élni, hanem gyenge és kéremés-ſzerént-való íntéſſel, és foházkodáſſal.

ŐTŐDIK Oka: A' Kevélység; midőn ember nem akarja magát a' felebaráttya dolgába átani; kívánván, hogy néki-is ſenki bántáſára ne légyen, ſe meg ne dorgállya. Ezek, nékem úgy tetſzik, hogy Kaint követik: kitől, midőn az Iſten azt kérdette vólna [s], *Hol vagyon Abel az atyádfia?* nagy kevélyen azt felelte: *Nem tudom: vallyon 's őrizője vagyok-e én az atyámfiának?* Igen-is: mert *az Iſten parancholatot adott kinek-kinek az ő felebaráttya-felől* [t]. A' Bíró, úgy-mond Arany-ſzáju Szent János, haſonló ſzorgalmatoſságot kíván mi-tőlünk, a' magunk és felebarátunk üdvőſségefelől. Az-okáért Sz. Pál-is arra int bennünket; hogy *Ne kereſsük a' magunk haſznát, hanem a' felebarátunkét.* és keményen meg-feddi a' Korintiuſokat, hogy *nem vólt gongyok, az úndok paráznaſágba-eſett felebaráttyokra* [u]. A' Galatziaiaktól-is azt kívánnya [x]; hogy, *Ha az ember hirtelen valami bűnben találtatik, ők mint lelkiek, az ollyant oktaſsák a' ſzelídſégnek lelkével.* A' Teſſalonikaiaknak-is azt parancholya [y]; *hogy meg-feddyék a' nyughatatlanokat.* Mert, hogy valaki azt ne mondaná; Mi kőzőm máſra? vagy, Mi gondom annak üdvőſségére? A' ki el-vész, veſzſzen-el; és a' ki meg marad, maradgyon-meg: ninch nékem arra gondom. chak azt parancholták nékem, hogy

A

c *Hom. 2. ad Popul.*

f *Lib. 1. Civ. c. 9.*

B

g *Prov. 9. 8.*
h *Prov. 28. 23.*

i *Luc. 4. 23. Turpe eſt doctori, cum culpa redarguit ipſum.*
k *Sap. 1. 3.*
l *Pſ. 140. 5.*
m *Matt. 7. 5.*
n *Rom. 2. 21.*

C

o *Exo. 25. 38 & c 37. 23.*
p *Lib. 2. de ſerm. Domini in monte, c. 30.*
q *in Salluſtium.*
r *Lib. 1. ſerm. Satyr. 3.*

D

s *Gen. 4. 9.*
t *Eccli. 17. 12.*
u *1. Cor. 5. 2.*
x *Gal. 6. 1.*
y *1. Theſ. 5. 14.*

magamra viſellyek gondot: ezt az embertelen és kegyetlen gondolatot meg akarván fojtani, környűl-vötte e' Parancholatokkal; mellyekkel meg-parancholta, hogy magunk haſznát-is el-hadgyuk felebarátunk üdvösségéért.] Bizony úgy vagyon: mert erről, nem chak tanátſlás-képpen-való intéſink vannak, (noha azoknak-is méltó volna engedni,) hanem ugyan kötelező parancholatink-is, mellyeket vétek-nélkül el nem múlathatunk. Innét olvaſsuk, még a' Moyſes Törvényében-is [z]: *Ne gyűlöllyed az atyádfiát ſzívedben, hanem nyilván meg-fedd ötet, hogy ne légyen bűnöd miatta.* Melly mondáſt az Atyafiúi Dorgáláſról magyaráz *Tertullianus* [a]: és azt mongya; hogy a' Zidóknak-is meg volt parancholva. Szent Agoſton pedig, magyarázván Urúnknak mondását [b], azt mongya [c]: Ha azt el-mulatod, te gonoſzb vagy: mert ő, boſzſzúſágot, vagy kárt tőtt, és kárt tévén magát igen meg-ſértette; te pedig nem gondolſz az atyádfia ſebével? látod hogy el-véſz, és el-hagyod? Gonoſzb vagy a' halgatáſſal, hogy-ſem ő a' ſzidalmazáſſal.

z *Levit.* 19. 17.

a *Lib.* 4. *contra Marcionem.* c. 35.

b *Matt.* 18. 15.

c *Ser.* 16. *de Verbis Domini.*

Hatodik Oka: A' Gonoſság, Gyűlölſég, és Irégyſég; midőn valaki azért nem akarja inteni felebarátyát, hogy meg ne jobbúllyon, hanem annál-is nagyobbat véttſen, és keményben meg-büntetteſsék. Ezek az Iſtennek méltoſágát magoknak akarják tulajdonítani: mert chak az Iſten engedheti azt meg, ki egyedül tudgya mi légyen haſznosb, a' vagy illendőbb, mind az ő Igaſságának meg-mutatáſára, 's mind egyebeknek példájára; és ő egyedül tudgya a' gonoſzt jóra fordítani. Mert, a' mint *Boëtius* mondotta [d], chak az Iſtennek vagyon ollyan ereje, hogy a' gonoſzból-is jót hozhat-ki: és azért, a' mint Dávid mongya, némellyeket *az ő ſzívők kívánſági-ſzerént hágy, hogy az ő találmányokban járjanak* [e]; kiket mindenkor meg-téríthet, vagy meg-büntethet, a' mint ő-néki tetſzik. mellyet mint-hogy az ember nem chelekedhetik, nem hallaſzthattya a' dorgáláſt.

d *Lib.* 4. *de Conſolat. Proſa* 6.

e *Pſal.* 80. 13.

Hetedik Oka az; melyről Arany-ſzáju Sz. János emlekezik, és meg-is felel reá [f]: Mit mondaſz, úgy-mond, hogy maga-is jól tudgya hogy gonoſzt chelekeſzik? mint-ha azt mondaná: Azzal ſenki nem mentheti magát, hogy az ő íntéſe-nélkül-is tudgya a' felebarátya mi légyen a' Jó, és mi légyen a' Gonoſz; és hogy íntés-nélkül-is jót chelekedhetik, ha akarja; és a' gonoſzt el-távoztathattya: mert noha az úgy vagyon, mindazáltal a' gonoſz kívánſág el-ragadgya, és meg-vakíttya az embert. Mert a' ki beteg-is, jól tudgya hogy ártalmas ha hideg vizet iſzik, de mindazáltal ſzükſég, hogy attól más-is tiltſa. mert midőn ember meg-indúl, nem künnyen viſelhet magára elégſéges gondot. Innét láttyuk, hogy a' fő Orvoſok-is, midőn meg-betegűlnek, más Orvos keze-alá adgyák magokat, mivelhogy betegek lévén, magokra gondot nem viſelhetnek.

f *Hom.* 3. *in Ep. ad Hebr.*

Nyólczadik Oka az; Hogy gyakorta meg-dorgálván felebaráttyát, ſemmit nem haſznált véle; ſemmi jobbúlása nem következőtt belőle. Erre-is ſzépen megfelel Arany-ſzáju Sz. János [g]: Az Orvos, úgy-mond, ha egy orvoſságot adott, és azzal meg nem gyógyúltál, vallyon más nap nem ád-e más orvoſságot? A' ki a' tölgy-fát le akarja vágni, és egy chapáſſal azt végbe nem viheti, vallyon nem chapja-e máſodſzor-is? és harmadſzor-is? sőt tizedſzer-is? te-is úgy chelekedgyél. És máſutt [h]: Meg-mondottad egyſzer, és nem engedett? az-okáért mond-meg máſodſzor-is, és harmadſzor-is; és mind addig, míg-nem el-hiteted véle: nékünk minden nap ſzóll az Iſten, és nem akarjuk hallani; de mindazáltal nem ſzűnik-meg a' ſzólláſtól. Te-is ezt kövéſſed felebarátodhoz.

g *Ser.* 3. *de Panitentia.*

h *Hom.* 16. *ad Populum.*

Kilenczedik Oka az; Hogy heába vagyon minden múnkája, azért hogy felebaráttya a' gonoſzban meg-általkodott. Erre jól meg-felel *Philo* [i]: Azon kell, úgy-mond, igyekeznünk, hogy azokat-is, a' kik bizonnyal el-veſznek, a' mennyíre tőlünk lehet, meg-óltalmazzuk; követvén a' jó Orvoſokat, kik, noha láttyák, hogy alig gyógyíthattyák-meg a' beteget, mindazáltal minden gond-viſelésökkel azon vannak, hogy ne láttaſsanak réſtſégök-miatt valamit el-henyélni, a' vagy múlatni, melytől az orvoslásban valami fogyatkozás történt volna.] Így chelekedett Urúnk Judáſsal: kiről, noha bizonyoſon tudta, hogy az íntés-által meg nem jobbúl; mindazáltal, mind a' kertben, 's mind egyébütt meg-íntette. Jól-lehet mi ſenkiről nem mondhattyuk, hogy dorgálván, heában munkálkodunk velé: *Mert künyö az Iſten ſzemei-előtt hamar fel-tiſztelni a' ſzegényt* [k]. Hallyad mit beſzél erről a' Pogány bölch *Séneca* [l]: Meg-merem mutatni a' bűnöſnek az ő vétkeit: mert, ha ſzintén azokat ki nem gyomlálom-is; ben-tartom, és ſzájokra nem bochátom. Ha el nem hadgyák-is tellyeſséggel, egy-ideig meg-ſzűnnek; és talám el-is hadgyák, ha gyakorta félbe hadgyák. Haſonló-képpen feleit *Petrus Ribadeneirának* [m], a' mi Sz. Atyánk *Ignátius*, azoknak, kik látván, hogy

i *Lib. de Sacrificio Abelis & Caini.*

k *Eccli.* 11. 23.

l *Epiſtola* 40.

m *Lib.* 3. *Vitæ Ignat. cap.* 9.

ſok

sok munkával igyekeznek a'tiſztátalan ſzemélyeket a' gonoſz kereskedéſtől el-vonni, azt mondották, hogy heában fárad, azért hogy iſmég reá-térnének a'vétekre: Ha tellyes életemnek munkájával, chak eggyet, és chak egy étſzaka tartóztathatnék-is meg a'vétektől, hogy az én Iſtenem ne bántódnék, elégſéges haſznak tartanám. De ha bizonyos vólnál hogy többet ártaſz hogy-ſem haſználſz dorgáláſoddal, nem tartoznál azzal: mert, a'mint Sz. Agoſton mongya [n], az igaz ſzeretet azt kívánnya, hogy felebarátunknak, ha nem haſználhatunk dorgáláſunkal, ne-is ártſunk. Jól mondotta azért egy túdós ember, *Adriánus* [o]; hogy heában igyekezni, és munkájával egyebet gyűlölſégnél nem nyerni, merő bolondſág. *Ne fedd-meg a'chúfolót, úgy-mond Salomon* [p], *hogy ne gyűlöllyön téged. Fedd-meg a'bölchet, és ſzeret téged.* A'hol azért árt a'Dorgálás, nem kell vele élni: mert, a'mint *Patiánus* mongya [q]; A'ganéj leg-büdösb mikor piſzkállyák, és a'tűz inkább gerjed mikor mozgattyák, és a'harag inkább gyulad mikor ingerlik: úgy a'gonoſzok-is leg inkább rúgódoznak mikor őket dorgállyák.

Innét vagyon, hogy az Igaz-mondáſt, vagy az Atyafiúi Dorgáláſt és íntéſt, az Bölchek ſok-féle dolgokhoz haſonlították: I. *Plutarchus* [r], a'tojáſon-ülő Madárhoz: kinek olly tulaj donſága vagyon, hogy minden-féle tojáſt ki-kőlt, akár magáé, 's akár máſé légyen; akar jó, 's akár gonoſz: azon-képpen, ha az íntő Igaz-mondás, gonoſz és meg-általkodott ſzívre talál, gyűlölſégét kőlt-ki; ha pedig jó és eggyűgyű ſzívre talál, ſzeretetet. II. Sz. *Baſilius* [s], a'Búza-maghoz: melly, ha jó kövér földbe eſik, jó és bővſéges búzát terem; ha pedig ſovány földbe vettetik, roſzſzá válik, vagy valami alá-való maggá: azon-képpen, ha az Intés, nemes ſzívre talál, ſzeretetet nemz; ha pedig háládatlanra, gyűlölſéget. III. *Húgo Cardinális*, a'Baraſzk-fához; melly, némelly Országokban, (úgy-mint a'mi földünkben-is) igen jó és egéſséges gyümölchőt terem, mellyet a'betegek ártalmok-nélkül kívánhatnak; a'mint *Plínius* írja [t]; de viſzontag, némelly Országokban, és fő-képpen *Perſiá*ban, merő mérges gyümölchőt terem, melytől embernek meg kell halni: azon-képpen, a'dorgálás az Iſten-félőkben, jó gyümölchőt terem, a'ſzeretetet; az iſtentelenekben, gonoſzſzat és mérgeſt, a'gyűlölſéget. IV. *Clemens Alexandrinus*, a'Gyöngyhőz: mellyet, ha eczetbe vetnek, el-olvad és eczetté léſzen; ha pedig mézbe, abban-is el-olvad, és mézzé változik: azon-képpen, ha az íntő Igaſság, az eczethez-haſonló mord ſzívbe eſik, gyűlölſégnek keſerű eczettévé válik; ha pedig mézhez haſonló kegyes ſzívbe, ſzeretetté változik; melynél édesb és gyönyörűſégesb dolog nem lehet. Az-okáért, mivelhogy az íntés nem mindeneknél ſzerez gyűlölſéget, nem kell azt el-mulatni; fő-képpen, mint-hogy nem tudhattyuk, kinek minémű ſzíve légyen; és haſznosb 's illendőbb mindenek-felől jó velekedésben lenni, hogy-ſem chak egy-felől-is gonoſzban, ok-nélkül. mivel mi a'fáradſágnak jutalmát el-nem veſztyük, ha ſzintén máſnak a'dorgáláſſal nem haſználunk-is.

III. RÉSZE.

KÉrdené valaki; Minémű Okokkal gerjeſzthetném, vagy őſztönőzhetném magamat az Atyafiúi Dorgáláſrá?

Első az lehet; melyről Sz. Gergely emlekezik, mondván [u]: Ha barátid ſzűkölködnének, és el-rejtenéd előttök pénzedet, vagy gabonádat, vétkeznél: mi módon tíltod-meg tahát az atyafiúi Dorgáláſt a'vétkező atyád-fiától? *A'ki el-rejti a'gabonát, átkoztatik a'népektől*, úgy-mond Salomon [x]. A'melly Orvos el nem mettſzi a'tagot, melyből a'betegnek halála kövétkőzik, réſzes felebaráttyának halálában: mint léſzeſz te vétek-nélkül, ha tudván a'léleknek ſebét, azt meg nem orvoſlod a'beſzédnek mettſzéſével? Azért mongya Jeremías [y]: *Átkozott, a'ki meg-tíltya fegyverét a'vértől:* az-az, a'ki megtíltya a'Dorgálálnak ígéjét a'teſti életnek meg-ölésétől. Sz. Agoſton pedig imígyen ír [z]: Búsítáſára vagyon az Orvos, a'hagymáſzban bolondozó betegnek; és az atya, az ſzó-fogadatlan fiának: amaz meg-kőtőzvén, ez pedig meg-vervén; de mint a'kettő ſzeretvén. Ha pedig ezeket el-henyélik, és el-hadgyák őket veſzni, kegyetlen és hamis a'kegyeſség. Az-okáért, ha vétek a'teſtet meg nem-gyógyítani a'kitől lehet, mennyivel inkább a'lelket? fő-képpen, mint-hogy ez keveſebb múnkát kíván, és a'betegnek-is nem annyira fáj.

Második Okát-is Sz. Gergely jelenti, mondván [a]: A'nyilván-való bűnőket, nem kell titkon-való feddéſſel meg-dorgálni; hanem, nyilván kell azokat meg-feddeni, a'kik nyilván ártnak; hogy, midőn nyilván-való dorgáláſsal meg-gyógyúlnak, azok-is meg-jóbbúllyanak, a'kik őket követvén vétkeztek. Mert, mikor egy meg-dorgáltatik, ſokan tanúlnak rajta: és ſokkal jobb, hogy ſokaknak üdvöſſégekért eggyet kárhoztaſſanak,

n *Lib. 1. Civ. c. 9*
o *In 4. Quaeſt. de Correctione.*
p *Prov. 9 8.*
q *In Paraneſi ad Pœnitentiam.*
r *In Moralib.*
s *In 1. 6. Iſaiæ.*
t *Lib. 15. c. 12.*
u *3. part. Paſtoral Admon. 26.*
x *Proverb. 11. 26.*
y *Ier. 48. 10.*
z *Ad Bonifacium, de Correct. Donatiſtarum.*
a *In Regiſtro.*

A

hogy-sem egynek szabadsága-által sokan veszedelemben légyenek. *Origenes*-is hasonló-képpen beszélget [b]: Midőn, úgy-mond, a' Papok egynek meg-engednek, veszedelmet szereznek az egész Gyülekőzetnek. Michoda kegyesség ez? michoda irgalmasság, egynek kedvezvén, minnyájokat veszedelembe ejteni? mert egy Bűnős ember-által, az egész nép meg-ferteztetik; mi-képpen egy rűhes juh-által, az egész nyáj meg-rűhesedik. Ezer őt-száz kilenczven-kilencz esztendőben, három iszonyú gyilkosság történt Rómában, három fő Nemes nemzet-kőzőtt: egy *Cencius*, az attyát; egy *Sanctacrucius*, az annyát; egy *Maximus*, az attyafiát őlte-meg: *Cencius*, az attyára azért haragutt, hogy főszvényűl tartotta háza-népét; *Sanctacrucius*, az annyához gyanakodott, mint-ha őzvegy állapattyának tisztán meg nem felelt vólna; *Maximus*, az attyafiával az őrőkségen nem alkodhatott. Ezt meg-értvén a' Nyólczadik Kelemen Pápa, azt mondotta: Ha *Cencius*t hamarébb meg-bűntettűk vólna, hogy az attyát meg-őlte: sem *Sanctacrucius* az annyát, sem *Maximus* az attyfiát meg nem őlte vólna. Jól mondotta azért *Seneca* [c]: A' vétkeket a' kővetkőzendőkre bochátsa, a' ki a' jelen-valókat meg-engedi. A' Jóknak árt, valaki az gonoszoknak kedvez.

b Hom. 82. in Num.

c Libr. 1. de Moribus.

B

Harmadik Oka az; hogy, a' kit a' Vétekért meg nem dorgálnak és bűntetnek, bátorságosb, és vakmerőbb lészen a' bűnre; a' mint Arany-szájú Sz. János jelenti, mondván [d]: Valamikor a' bűnőket el nem vágják, mindenkor nevekednek: mert a' kit meg nem bűntetnek, bátorságosban vétkezik. Így, mivelhogy Absalom meg nem bűntettetett, azért hogy az őttsét meg-őlette árultatással, az-után az attyára-is támadott, és mind Országától, 's mind életétől meg akarta fosztani. Igazán mondotta az Olasz-országi *Mantuai* Herczegnek egy parasztkertésze; hogy a' három gyilkosság-kőzzűl, mellyeket egy vitéz nemes ember chelekedett vólt, ketteinek a' Herczeg vólt oka: mert, ha az elsőért meg-bűntette vólna, a' másikát, és a' harmadikát meg nem próbálta vólna. Nem szintén ok-nélkűl mondotta azért Tímon; hogy ő, mind a' jókat, 's mind a' gonoszokat gyűlöli: a' gonoszokat azért, hogy gonoszok; a' jókat pedig azért, hogy a' gonoszokat nem gyűlőlik, és nem bűntetik.

d In quadam Homil.

Kérdené még-is valaki: Mint kell embernek e' dologban magát viselni? Felelet. A' mi a' Dorgálót illeti, annak nem kevés mesterség kell: és, mindeneknek-előtte és főlőtte, tudni kell, michoda fel-tőtt czéllya légyen e' dologban, a' melyhez arányozni kell; a' hoz tudni illik, a' mihez-képest Urúnk parancholta, mondván [e]: *Ha téged meg-halgat* (tudni illik, a' meg-dorgáltatott atyádfia) *meg-nyerted az atyád-fiát.* Melyből nyilván kitetszik, hogy az Atyafiúi Dorgálásnak vége és oka, felebarátunknak űdvőssége, és az veszedelemből-való ki-szabaditása. Nem jól chelekesznek tahát azok, kik felebaráttyokat azért dorgállyák, hogy rajtok tőtt boszszúságért boszszút állyanak, vagy hogy őtet kárba vagy gyalázatba hozzák: hanem azon kell igyekezniek, hogy az el-veszett attyokfiát meg-nyerjék, és lelki nyavalyából meg-gyógyíttsák. Innét vagyon, hogy, ha kűlőmben nem lehet a' dorgálás, hanem atyánk-fiának kárával, el kell hallasztani; hogy valami-képpen, meg-akarván égetni a' tőviſt, meg ne eméſzszűk a' vetéſt-is; vagy, a' mint Urúnk mondotta [f], a' konkolyokat szedvén, ki ne gyomlállyuk a' búzát-is. Nagy gongya vólt erre Urúnknak: és azért kívánta, hogy az íntés elsőben chak titkon légyen; és, ha úgy foganatos, abban maradgyon: ha az nem elégséges, úgy vegyen valakit bizonságúl melléje. Kívánnya ugyan az Isten, és igen ajánlya a' felebarátunk űdvősségét: de azt-is akarja, hogy azt úgy nyerjűk-meg, hogy, a' mennyire lehet, hírében-nevében-is kártól meg-óltalmazzuk. Az Egyházi Törvényben-is azt parancholják [g]; hogy a' titkon-valo vétket, titkon fedgyék-meg, és ki ne jelentsék: mivelhogy jobb a' jó név, sok gazdagságoknál [h]. Az Orvosoknak törvénye-is azt kívánnya, hogy a' betegnek egésségét és életét, mentől kevesebb kárral és fájdalommal lehet, óltalmazzák: úgy hogy, ha a' kelíst vagy kelevént el-oszlattathatni, meg ne vágják, de tűzet ne fogjanak hozzája: ha a' tűz is szűkséges, és elégséges a' sűtőgetés, tíltatik a' tagnak el-mettszése: de ha kűlőmben az életét meg nem tarthatni, hanem a' meg-veszett tagnak el-mettszésével, meg-engedtetik a' chonkítás-is, mert jobb embernek chonkán élni, hogy-sem tagja meg-maradván, meg-halni. Ezt a' Törvényt kell kővetnűnk a' Lelki Orvosłásban-is: elsőben, chak magunk-kőzőtt meg-fedvén; az-az, hírének minden sérelme-nélkűl: ha az nem elég, és nem lehet valami szégyen-vallás-nélkűl; az leg-kisebb légyen; a' sokaság-előtt ki ne tudódgyék vétke; hanem chak eggy- vagy kettő-előtt: de ha az sem elég, elébb-mehetni. Így chelekedett Urúnk Péterrel: ki noha sok aknak hallattára tagadta-meg édes Mesterét, és Urát; mindazáltal Urúnk nem nyilván feddette-meg, hanem chak reá tekintett: mellyet eszébe vévén Péter, ki-ment, és keserveſſen sírt [i].

e Mat. 18. 15

C

f Mat. 13. 29

g 2. Causa. q. 1. cap. Si peccaverit.

h Prov. 22. 1.

D

i Luc. 22. 61.

Erről magyarázza *Petrus Damianus* [k], a' mit Isaias jövendőlt az Anyaszentegyház-

k In libro Manuscripto Biblioth. Vaticana.

nak békeséges állapattya-felől, mondván [l]: *Az ő szablyájokból szántó-vasakat, és dardájokból sarlókat chinálnak*, és nem-ok-nélkül; mert azt mondotta vólt a' *Messiás*ról az előtt az Próféta: *Meg-ítéli a' Pogányokat, és meg-fedd sok népeket.* Mert, mi-képpen hogy a' Dorgálás, mind közelről, 's mind messziről meg-sérti az embert, ha gonosz akaratból származik, mint a' kard és dárda: azon-képpen, ha szeretetből származik, szántó-vasá és sarlóvá változik; az-az, olly eszközökké, mellyek a' földet tisztíttyák, és gyümölchözővé tészik. Reá kell azért vígyázni, hogy az Ördög chalárdsága-által úgy ne járjunk, mint az Israël fiai a' Filistæusok álnoksága-által; hogy, *Kovács nem találtatott közöttök* [m]: és azért *meg-tompúlt az éle a' szántó-vasaknak, kapáknak, három-ágú villáknak, fejszéknek, és ösztönöknek*; melly szerszámok és eszközök, példázzák az Atyafiúi Dorgálásnak minden módgyát és formáját. A' Kapával, egy ember munkálkodik; és az első módot jelenti: *Fedd meg te-közötted, és ő-maga-között*: a' Szántó-vasat, az ekében ketten vonnyák; és a' másik módot jelenti: *Végy eggyet melléd, vagy kettőt*; kiket, magaddal eggyütt, a három-ágú Villa példáz: a Feisze pedig, és Ösztön, a' harmadik módot jelenti; melly az Egyházi Bíráké, kik a' bűnös embert meg-büntetik, és mint valami ösztönnel serkengetik: mellyel ha nem gondol, végre, mint valami fejszével, ki-vágják az Excommunikatzióval, vagy kiátkozással; melly-után, *ollyan légyen mint a' Pogány és a' Publikánus* [n]. Holott vedd eszedbe, hogy nem mindenkor szükség ezt a' rendet meg-tartani; akkor tudni illik, mikor felebarátunknak vétke, közönséges veszedelmet szerezhetne, vagy sok ártatlanokat el-vesztethetne, vagy meg-nyomoríthatna: minémű vétek az árultatás, tolvajlás, égetés, pénznek és leveleknek meg-hamisítása, Eretnekség, és egyéb efféle: mert az illyen dolgokban, nagyobb gondot kell viselnunk a' közönséges jóra, és az ártatlanoknak meg-maradására, hogy-sem egy félebarátunknak hírére-nevére.

Ezt a' felebarátunk elő-menetelét előttünk viselvén, és a' hoz, mint czélhez arányozván, a' Keresztyéni okosság a' Dorgálásnak minden illendő módgyára meg-tanít; úgy hogy, se felebarátunkat meg ne sértsük, se mi ne vétkezzünk. Ez azt chelekedteti velünk, hogy külömb-külömb módon viselljük magunkat, annak állapattyához szabván chelekedetünket, a' kinek javát keressük. Dániel Próféta, minek-előtte meg-mondotta Nabukodonosornak a' következendő nyomorúságot, szép chendesen beszéllett véle, és, a' többi-között, azt mondotta [o]: *Az Isten meg-jelentette néked, a' mik jövendők az utólsó időkben.* Sz. János Apostolról azt írják; hogy lóra ült, és úgy kergetett egy ifiat, míg el-érte: eggy a' régi Sz. Atyák-közzül, a' bordélyba ment, hogy egy gonosz személyt meg-térítene: az mi Sz. *Ignatius*unk, egy világi fő emberrel olly játékot jádzott, melyhez semmit nem tudott, hogy valami jóra vihetné: egy szóval, a' Keresztyéni szeretet és okosság azt chelekedteti, a' mit Sz. Pál mondott maga-felől [p]: *Mindeneknek mindenné lettem, hogy mindeneket üdvözítenék.* Ez meg-mutattya,

Elsőben; Az alkolmatos Időt: hogy ne dorgállya ember akkor attyafiát, mikor búsúlt elmével vagyon; és ne szóllyon keze-alá, hanem meg-várja a' míglen-chendesedik. Mert a' Dorgálás, ollyan mint a' világosság, melly a' fájdalmas szemet meg-sérti: ollyan mint a' hideg víz; mellyet ha akkor adnak embernek, mikor a' forróság rajta vagyon, ártalmas: ollyan mint az olaj, melly a' tűzet inkább fel-gyulasztya: ollyan mint a' jó flastrom, vagy íres ruha, mellyet ha kemény kézzel tésznek a' búsúlt sebre, többet árt hogy-sem használ: ollyan mint a' tisztító szél, melly, ha valami tűzes edénybe akad, tellyességgel meg-emészti. Időt kell azért várni a' Dorgálásra, és nem kell hevenyében belé-kapni. A' ruha ha meg-sárosodik, meg kell várni hogy meg-száradgyon; és ha úgy dörgölik-meg, szépen és könnyen meg-tisztúl: de ha az-előtt nyúlnak hozzá, inkább megrútúl. Nátán Dávidot nem mingyárt feddette-meg, hanem chak nem esztendeig várakozott; és igen foganatos vólt beszéde [q]: egy szóval, akkor használ az orvosság, mikor idejét várják.

Másodszor; Szükség, hogy a' Helyt-is meg-tekíntsük: mert Urúnk-is, a' mint mondám, a' hol sokan vóltak, nem akarta Pétert nyilván meg-feddeni. Józef pedig, midőn magát a' báttyainak meg akarta jelenteni, kik el-adták, és sok boszszúsággal illettek vólt; a' szolgait ki-küldötte, *hogy senki idegen jelen ne lenne az egy-más meg-ismerésében* [r]. Saul is nehéz néven vötte Sámueltől, hogy a' Fejedelmek-előtt dorgálta-meg [s], és azt mondotta néki: *Bochúlly-meg engem a' népem Vénei-előtt, és az Israël-előtt.*

Harmadszor; Nagy gondunknak kell lenni a' Személyekre-is, kiket meg-dorgálunk. mert nem minnyájan egyenlő állapatúak: az arany és ezüst edényeket kemény kézzel-is dörgölhettyük, mert vastagok, és helyt állanak; de a' kristal-üvegekkel ha gyengén nem bánunk, el-pattannak. A' nemes ló, úgy-mond *Seneca* [t], chak a' veszszőnek suhogására-is meg-indúl: a' parasztló pedig, a' sarkantyút-is meg-várja, és el-állya. Az erős étek, az öreg embereknek egésséges; a' gyenge gyermekeknek, kész nyavalya, és halál.

A
[l] *Isa.* 2. 4.

[m] 1. *Reg.* 13. 19.

B
[n] *Mat.* 18. 17

[o] *Dan.* 2. 28.

C
[p] 1. *Cor.* 9. 22

[q] 2. *Reg.* 12. 1.

D
[r] *Gen.* 45. 1.

[s] 1. *Reg.* 15. 30.

[t] *Libr* 1. *de Moribus.*

Azok-

A

Azoktól-is, a'kik meg-dorgáltatnak, egy-nchány dolgok kívántatnak:

Elsőben az; hogy a'dorgáláſt gonoſz néven ne vegyék, hanem kőſzönnyék; és azokat tartſák igaz baráttyoknak, a'kik ſzeretetből meg-dorgállyák: mert, a'mint Salomon mongya [u]; *A'ki ſzereti az oktatáſt, ſzereti a'tudományt; a'ki pedig gyűlöli a'dorgáláſokat, eſztelen.* És [x]; *Életnek útja az oktatáſt-meg-őrizőnek, a'ki pedig a'dorgáláſokat el-hadgya, tévelyeg:* az-az, ha ſzintén vétekbe eſik-is az ember, ha a'dorgáláſt jó néven véſzi, jó reménſég lehet felőle hogy jó útba igazodik: de a'ki azt nem kedvelli, ſemmi reménſég ninch felőle; ſzintén úgy, mint a'ki az útat el-véti, és nem akarja hallani hogy nem igaz úton jár. Máſutt pedig azt írja Salomon [y]; hogy *Az emberre, a'ki a'dorgálót kemény nyakkal meg-veti, hirtelen veſzedelem jő, és ötet nem követi az egéſség.* Mert, a'mint Arany-ſzáju Sz. János mongya [z], a'Dorgálás ollyan a'bűnősnek, mint az orvoſság a'betegnek: az-okáért, mi-képpen hogy a'beteg, ha meg-veti az orvoſságot, nem chak bolondúl chelekeſzik, hanem halálának-is oka: azon-képpen a'Bűnős ember, meg-vetvén a'dorgáláſt, veſzedelmet hoz fejére. Jól értette ezt Sz. Agoſton Doktor: ki Sz. *Ieronymus*nak imígyen írt [a]: Szűntelen kérlek, hogy bátorſágoſon meg-dorgálly engem, valahol azt ſzükſégeſnek látod énnékem: Mert noha, a'tiſzteknek nevezete-ſzerént, az Anyaſzentegyháznak ſzokáſából, nagyobb a'Püſpökſég a'Papſágnál: mindazáltal ſok dolgokban kiſſebb az Agoſton *Ieronymus*nál. jóllehet a'kiſſebtől ſem kell meg-vetni a'dorgáláſt. Bizony, még a'Pogány Bölchek-is nagyra bőchűllötték a'Dorgáláſt: mert *Plató*, midőn eggyet baráttyává fogadott vólna, és az azt kérdette vólna *Plató*tól, Minémű dologban kedveskedhetnék néki leg-inkább? azt felelte *Plató*: Ha meg-ínteſz azokról, a'miket nem jól chelekeſzem. Nagy Sándor egy ſzolgáját udvarából ki-küldötte, azért, hogy tizen-két eſztendeig ſzolgálván, ſemmiről meg nem dorgálta. Az attyáról pedig, Filep Királyról, azt írja *Plutarchus* [b]; hogy egy-kor, a'hadban-fogott rabokat kótyavetyére hánták a'Király jelen-létében; kinek a'kőntőſe nem illendő-képpen állott: mellyet egy rab eſzébe vévén, fel-ſzóval azt mondotta: Kegyelmezz-meg nékem Király, mert atyádról rokonod vagyok. Halván azt a'Király, meg-kérdé, honnét eredett vólna az a'rokonſág? Kinek monda a'rab: Meg-mondom titkon, ha közelebb mehetek hozzád: és mikor hozzája-ment vólna, titok-gyanánt azt mondotta néki: Erezd-alább a'kőntősödet, mert nem ſzépen űlſz. És leg-ottan azt mondotta a'Király: Bochájſátok-el ezt, mert ez-előtt nem tudtam hogy rokonom és barátom légyen. Melyből ki-tetſzik, úgy-mond *Plutarchus*, hogy Filep Király, mint eſzes ember, azt ítélte rokonának, és baráttyának, a'ki fogyatkozáſáról meg-íntette. Ha azért azt chelekedte ollyan Fejedelem egy rabbal: mit kell nékünk chelekednünk a' minket-meg-dorgáló atyánk-fiaival? Melly példából, Két jeles dolgot tanúlhatunk: I. Azt; hogy a'Dorgáláſt, ne chak azoktól vegyük jó néven, a'kik Előttünk-járók; hanem egyebektől-is: mert, ha chak az Előttünk-járóké vólna a'Dorgálás, őket kichoda ínthetné-meg, holott ninchen Előttök-járójok? II. Azt; hogy, ha jó néven véſzük ſzolgainktól, hogy meg-mongyák hogy a'kőntös nem jól áll rajtunk: ſokkal jobb néven kell vennünk, ha valami vétkünket meg-jelentik, hogy abból ki-menekedgyünk.

Máſodſzor; Az kívántatik attól a'ki meg-dorgáltatik, hogy minden dorgáláſt jó néven vegyen: mert, ha ſzintén ok-nélkül dorgáltatik-is meg, a'jó akaratot, és igyekezetet kell meg-tekínteni, és barátſágnak kell alítani. mert ha nem ſzeretne, és jódat nem kívánná, meg nem dorgálna. Továbbá, ha a'Dorgálás keményben és ſúllyosban eſik-is, hogy-ſem mint vélte vagy várta vólna, jó néven vegye, és örömeſt el-ſzenvedgye; a'mint-hogy a'teſti nyavalya-ellen, a'keſerű és nehéz orvoſságot-is bé-véſzük, és eltűrjük. Annak-fölötte, hogy akár-kitől-is jó néven vegyé a'dorgáláſt, ha ſzintén tudgya-is hogy a'dorgáló haſonló vétekben vagyon, a'vagy nagyobban-is: mert az ő vétke, nékünk nem árt; a'dorgáláſa pedig, ha jó néven véſzük, ſokat haſznál. Vallyon az réſzeges Orvos, nem jól tanátſollya-e a'Józanſágot? a'vagy a'beteg, nem mondhat-e jó orvoſságot? Nem élhet-e az Iſten akár-mi eſzközzel-is? nem fedheti-e meg a'Profétát-is a'balgatag ſzamár-által [c]? Végezetre, midőn dorgáltatik, ne mentſe magát, ſe ſzépíttſe, mert azzal gyakorta vétkét öregbíti: ſe ne mongya; hogy jó igyekezetből chelekedte ezt, vagy amazt; mert a'Dorgáló, nem tudgya az igyekezetet, hanem a'külső chelekedetet láttya, és azt dorgállya. Ezeket ha meg-chelekeſzik, kétſég-nélkül a'dorgáláſnak nagy haſznát veſzik; azt, tudni illik, hogy el ne veſzſzenek, hanem, bűnökből kitérvén, az örök boldogſágban réſzesűllyenek: mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Atya Iſten, az ő meg-fedhetetlen Szent Fiának érdemiért. Amen.

u Prov. 12. 1.
x Proverb. 10. 17.
y Prov. 19. 1.
z Hom. de Ferendis reprehenſionibus: & Converſione S. Pauli.
a Epiſt. 19 ad Hieronymum.
b In Apoph. Regum & & Imperatorum.
c Numer. 22. 28.

VIRÁG VASÁRNAPRA-VALÓ EVANGELIOM.

SZ. MÁTÉNAK XXI.

RÉSZÉBEN, v. 1.

AZ időben: Mikor JÉSUS Jerusálemhez közelgetett vólna, és jött vólna Bethfagéba, az Olaj-fák hegyére: Akkor el-küldé két Tanítványát, mondván nékik: Mennyetek a' kastélyba, melly ellentekben vagyon, és mingyárt találtok egy meg-kötött szamárt, és a' vemhet véle: ólgyátok-meg, és hozzátok-el nékem; és ha valaki néktek valamit mond, mongyátok hogy az Úrnak ezekre szükségе vagyon, és mingyárt el-bocháttya azokat. Ez pedig mind meglőtt, hogy lé-tellyesédnék a' mi meg-mondatott a' Próféta-által, mondván: Mongyátok-meg a' Sion Leányának: Imé a' te Királyod jő néked szelidden, ülvén a' szamáron, és a' terh-viselőnek vemhén. El-menvén pedig a' Tanítványok, chelekedének a' mint parancholt vala nékik JÉSUS. És el-hozák a' szamárt, és a' vemhet: és tévék azokra az ő ruhájokat, és ötet felyül reája ültteték. A' sok sereg pedig le-terité az ő ruháit az úton: egyebek pedig ágakat vágnak vala a' fákról, és el-terítik vala az úton: a' seregek pedig, mellyek elől-mennek vala, és a' mellyek követik vala, kiáltanak vala, mondván: Hosánna a' Dávid fiának: áldott, a' ki az Úr nevében jő: Hosánna a' magasságban.

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

GHODÁLATOS Urúnknak a' mái pompája: egy-felől, a' kéférők fokaságáért, hasonló a' régi győzedelmes Fejedelmek pompájához: más-felől igen külömbőz attól, mivel-hogy nem valami aranyas szekeren vonnyák az elefántok, mint *Julius* Cháfzárt, és *Pompéjust*; vagy az Oroszlányok, mint *Marcus Antóniust*; vagy a' szarvasok, mint *Aureliánust*; vagy szép feír lovak, mint egyebeket: hanem, alá-való reſt szamáron ül; melly nem pompára termett, hanem fáradságra, és verességre. Egy-felől a' Próféta, vígasságra és örvendezésre ínt [a], mint valami győzedelmes pompában: más-felől ő-maga a' Krístus, a' várashoz közelgetvén sír [b], melly a' pompához nem illik. Egy-felől a' kéférő sereg, nagy fen-szóval dícséri, és üdvözli az Krístust, és szokatlan tiſztelettel illeti; ruháit-is lába-alá terítvén, és az útat gállyakkal bé-hintvén, és mint diadalmas Fejedelemnek énekelvén: más-felől a' Krístus, Jerusálemnek utólsó romlását jövendöli [c]; melly nem pompát jelent, hanem nagy nyomorúságot. Illyen külömbőző, sőt ellenkező dólgok történtek a' mái napon, azon útban, és azon órában. Majd hasonló dolgot látunk az Anyaszentegyháznak maga-viseléſében-is: ki egy-felől, Urúnknak dicsőséges pompáját adgya előnkbe szép víg *Processióval*, és a' meg-szentelt virágoknak's berkéknek hordozásával: más-felől, az ő keserves kínnyát és halálát a' Sz. Máté Evangéliomának olvasásával. Egy-felől, örvendetes Ósannát éneklettet a' *Processióban*; melyben az Egyházi szolga-is, vígaságot-jelentő feír színt visel: más-felől, a' Sz. Miſének áldozattyában amaz iszonyú szózatot kettőzteti, *Feszítsd-fel, feszítsd-fel ötet*; és az áldozó Pap-is setétes színbe öltözik. és így, azt mondhatná valaki a' Bölchel [d]: *A' síralomban az éneklés alkalmatlan beszéd*: vagy, az énekléshez a' síralom illetlen. Ezzel kétség-nélkül mind a' Krístus, ki az Istennek bölcheſége; 's mind az Anyaszentegyház, ki az Igasságnak Sz. Lelkétől tanittatik, és igazgattatik valami nagy dolgot akar jelenteni: melyről én-is szóllok e' moſtani Predikatzióban, az Evangéliomi hiſtória-szerént.

[a] Zach. 9. 9.
[b] Luc. 19. 41.
[c] Luc. 19. 43.
[d] Eccli. 22. 6.

A

I. Meg-magyarázom a'Kriſtus jövetelének módgyát, a'Próféta és az Evangeliſta mondása-ſzerént.

II. Meg-mutatom, hogy örülnünk kell a'Kriſtus jövetelén, ki minden-képpen Király.

III. Meg-bizonyitom, hogy a'Kriſtus ſzenvedésén bánkodhatunk-is, örülhetünk-is.

ELSÖ RESZE.

AZ mi a'Kriſtus Urúnk pompáját illeti, nem ok-nélkül külömböz a'világi Fejedelmek pompájától; kik nagy készülettel, drága öltözetekkel, friſs lovakkal, vagy egyéb tettetes állatokkal dichekedtek, és mutogatták magokat: mert ezek, kichíny és chékély dolgot chelekedtek; az-az, egy harczon öt-ezer ellenséget vertek-meg, vagy valami Tartományt hóldoltattak-meg, vagy az ö Országokat meg-óltalmazták, és békeségben meg-tartották; és azért kellett másunnét színt keresni, hogy a'dolog tettetesbnek láttatnék; mint az aszszonyok, kiket a'természet fel nem ékesített, más módon keresik a'szépséget, hogy az emberek szemét meg-játzottaſsák. De mint-hogy a'Kriſtus valóban nagy dolgot chelekedett (mert meg-győzte a'Világot [e], és annak Fejedelmét [f], az Ördögöt; kinek gyalázatos és kegyetlen rabságából mínket ki-szabadítván, az Isten fiainak szabadságába helyheztetett:) nem szükölködött idegen, vagy külső színnélkül; mint a'jó bornak sem szükséges nagy czégér. és azért chak szelíd szamáron, és annak vemhén, akarta mutatni dichőségét: jelentvén, hogy mind a'Zidókat (kiket, úgymint a'Törvény terhének viselőit, a'terh-hordó szamár példázott,) 's mind a'Pogányokat üdvözíteni akarja, kiket a'vehem példázott, *mellyen még senki nem ült volt* [g]. mivelhogy ök a'Törvénynek terhéhez nem szoktak vólt, hanem magok akarattya-szerént jártak, tulajdon kívánságoktól hordoztatván. Az-okáért, Zakariás-is emlekezvén a'szamárról, és annak chitkó vemhéről, mint-ha azoknak példázását meg akarta vólna magyarázni, az Üdvözítő Kriſtusnak el-jövetelét mind a'két nemzetnek ajánlotta. És minekutánna a'Sion és a'Jerusalem leányit örömre indította, a'Pogányokról-is emlekezett, mondván [h]: *Békeséget szóll a'Pogányoknak, és az ö hatalma a'tengertől-fogva a'tenger-ig, és a'folyó-vizektől-fogva a'föld határi-ig.* mivelhogy, a'Kriſtus el-jövetele-után, nem chak *Judeában vólt iſmeretes az Isten, és Iſraëlben nagy az ö neve*; a'mint régenten mondotta Dávid [i]: hanem az egész világon; a'mint meg-is vólt jövendölve Isaiástól, kinél imígyen szóllott az Atya Isten a'*Meſsiás*nak [k]: *Kevés nékem, hogy szolgám légy a'Jákob nemzetséginek fel-állatására, és az Iſraël sőpreinek meg-terítésére. Imé világoſságúl adtalak téged a'Pogányoknak, hogy Üdvözítőm légy a'földnek utólsó határá-ig.*

De tekintsük-meg, mit írnak a'*Meſsiás* jöveteléről, a'Próféta, és az Evangeliſta; és lássuk, ha eggyeznek-e egy-mással.

ELSŐBEN: Mind a'kettő azon ígét veti-elől; ÍME: melly szokatlan és nagy dolgot jelent, mellyen méltó chodálkozni. És e'dologhoz igen illik: mert bizony, szokatlan és új dolog vólt, hogy a'Szüz méhében fogadván, fiat szülne [l]. és azért, emlekezvén arról Isaías, ö-is azon ígével élt: *Imé*, úgy-mond, *egy Szüz méhében fogad.* Mellyet Jeremiás-is *Új dolog*nak mond [m], *mellyet az Úr a'földön chelekedett: hogy az Aszszony' állat férfiat vészen-környál.* melly mondáſt ha ki külömben ért, semmi újságot nem talál benne, hanem igen köz és szokott dolgot. Ezért méltán hívattatott Chodálatosnak a'*Meſsiás* [n]: mert minden egyéb chodálatos dolgainak az vólt fondamentoma, hogy, Istenlévén, mi-hozzánk jött, és emberré lött a'Szüznek méhében. Innét vólt az-után Chodálatos, I. Tanításában; mellyen gyakorta chodálkoztak [o]: és nem chak a'köz nép, melly jó akarattal követte, és halgatta; hanem a'Farisæusok tanítványi-is, kik meg akarták beszédében fogni. mert, halván ama'bölch feleletét [p]; *Adgyátok-meg a'mi a'Cháſzáré, a'Cháſzárnak, és a'mi az Istené, az Istennek: el-chodálkoztak, és el-hagyván ötet, el-mentek.* II. Chelekedetiben; mellyeken gyakorta chodálkoztak [q]. III. Maga-viseléſében: mert Alázatoſságán chodálkozott Keresztelő Sz. János [r], és Sz. Péter [s]; és halgatáſán, Pilátus [t]. IV. Halálában; midőn sok chodák lőttek [u]. Sőt Pilátus azon-is chodálkozott, hogy ollyan hamar meg-hólt [x]. V. Menybe menetelében, mellyen chodálkoztak a'Galilæai férfiak: egy szóval, minden dolgaiban.

MASODSZOR: Mind a'kettő, a'Kriſtust KIRÁLynak nevezi. és méltán: mert, sok Okokból Király; és olly Király, kihez hasonlo sem vólt, sem léſzen; a'mint másutt meg-mutattam [y]. Most chak azt mondom; hogy ö benne fő-módon fel-találtatott, az Királyokban leg-dícséretesb dólog: tudni illik, a'Gond-viselés, és a'Kegyeſség. Mert, a'melly Király Gond-viselő, de nem kegyes, hanem kegyetlen, tellyeſséggel meg-nyúzza az alatta-valókat, és el-fogyattya: a'ki pedig Kegyes, de gond-viſeletlen; a'mit maga meg nem emészt, farkas torkába ereszti.

B

[e] *Ioan.* 16. 33
[f] *Ioan.* 12. 31
& c. 16. 11

[g] *Mar.* 11. 2.

[h] *Zach.* 9. 10

[i] *Pſ.* 75. 1.

[k] *Iſa.* 49. 6.

C

[l] *Iſa.* 7. 14.

[m] *Ier.* 31. 22.

[n] *Iſa.* 9. 6.

[o] *Matt.* 7. 28.
& c. 22. 33
Luc. 4. 22.
Ioan 7. 46.

D

[p] *Mat.* 22. 21
[q] *Matt.* 8 27.
Et c. 15. 31
Marc. 1. 27.
Et c 2. 22.
& c. 7. 37.
Luc. 9. 43.
[r] *Matt.* 3. 14.
[s] *Ioan.* 13. 6.
[t] *Mat.* 27. 14
[u] *Mat.* 27. 51
[x] *Mar.* 15. 44
[y] *Concione* 2. *de Epiphania.*

A Gond-

A'Gond-viselés, azt kívánnya a'Fejedelemtől, hogy az alatta-valók meg ne fogyatkozzanak; kiknek fogyatkozások, a'Fejedelmeket-is meg-fogyatkoztattya. Olyan légyen, mint a'jó Pásztor: kiről azt mondotta *Tibérius* Cházár; hogy, tiszti-szerént, az juhokat nyíri, nem nyúzza: *Bonus Pastoris est, tondere pecus, non deglubere* [z]. Mint a'jó kertész, ki a'paréjt nem gyökereitől szaggattya-ki, hanem a'leveleiben széd-el; a'mint Nagy Sándor mondotta: Kinek midőn egy Tanátsa azt mondotta vólna, hogy a'meg-hóldolt Városok több adót adhatnának; azt felelte: Gyűlölöm a'kertészt, a'ki a'paréjt gyökereitől ki-szaggattya. A'mi Királyunk, senkit az övéi-közzül meg nem mellyesztett: kinek *annyi helye sem vólt, a'hova fejét hajtaná* [a]. A'Samáriai aszszony állattól egy ital vizet kért, de fogyhatatlan élő-vizet ígért néki [b]: és a'kitől most-is valamit vészen a'szegények-által, örök életetád érette [c]. Dichértetik az Egyiptusi Farao, hogy Jósef-által Országára gondot viselt, hét esztendeig-való éhségben; és a'Római *Nerva Coccéjus*, ki, nagy szükségnek idején, maga szántó-földeit el-osztotta, ruháit, arany és ezüst edényit, házi eszközit pénzzé tötte, és el-osztogatta: de a'mi Krisztusunk, nem chak sok ezer embert táplált kenyérrel a'pusztában, hanem maga Testét-is elédelül adta az egész világnak, az Oltári-szentségben. Továbbá, a'Gond-viselés azt-is kívánnya a'Fejedelemtől, hogy a'Közönséges jóra nagyobb gongya légyen, hogy-sem az maga meg-maradására, úgy, hogy életét se szánnya a'községért adni. Ebben szép példát adtak sok Fejedelmek: mert, hogy ne szóllyak *Códrus*ról, *Themistocles*ről, és egyéb Pogányokról, Dávid nagy dichéretet érdemlett e'dologban: kinek midőn az Isten, némelly bűnéért, három Büntetésben választani hagyott vólna [d]: sem a'hét esztendeig-való éhséget nem választotta; tudván, hogy, vagy lenne másnak vagy nem, ő meg nem fogyatkoznék: sem a'három hólnapig-valo futást az ellenség-előtt; bizonyos lévén, hogy, ha sok ezeret le-vágna-is az ellenség az ő népében, őtet a'vitézek meg-oltalmaznák: hanem a'harmad-napig-való dög-halált; melly mindennek köz, és olly hamar fog a'Királyon, mint a'polgáron. És eszébe vévén, hogy a'nép húllana, ő pedig békével maradna, azt mondotta az Úrnak [e]: *En vagyok a'ki vétkeztem; én chelelekedtem hamissan: ezek kik juhok, mit chelekedtek? Fordúllyon, kérlek, kezed ellenem, és az atyám háza-ellen.* De mind ezeket meg-haladgya a'Krisztus: ki az övéiért, bajt vitt; vérét ontotta; szabad-akarattyából életét adta; és igen gyalázatos, és fájdalmas halálra adta, a'Keresztfán.

A'mi a'Kegyelséget illeti, az-is igen kívántatik a'Fejedelemben; és sokakban igen dichértetett: úgy-mint *Periclesben*; ki maga-felől azt mondotta, hogy ő-érette senki gyász-ruhába nem öltözött: mint *Néróban*; ki igen jól kezdette vólt Fejedelemségét, de nem úgy végezte-el. mert, a'mint *Séneca* írja [f], midőn halálra-való sententzia-alá kellett nevét írni, azt mondotta; Adta vólna Isten, hogy ne tudnék írni: mint az ifiabbik *Theodósius* Cházárban; kitől midőn azt kérdették vólna, Miért nem öletne-meg azokban, a'kik boszszúsággal illették? azt felelte, a'mint *Panormitánus* írja [g]: Ha lehetne, még a'hóltakat-is meg-eleveníteném. Ebben-is mindeneket felyűl-haladott a'Krisztus; kit, mind a'Prófétá,'s mind az Evangélista, méltán Szelídnek nevez: ki, nem jött roppant seregekkel, hogy minden helyeket vérrel meg-ferteztetne; sőt az Angyalok seregi-is, szűletése-kor, nem hadat, hanem békeséget hirdettenek *a'jó-akaratú embereknek* [h]: Nem keresett Országot, vagy birodalmat, attya-fia vérének ontásával; mint Romulus: sem törvény-szerént-valo Királyoknak Országokból-való ki-űzésével; mint Nagy Sándor: sem hazája-bélieknek meg-ölésével; mint *Iúlius* Cházár; hanem nagy chendes békeséggel; és azért nevezte a'Próféta [i]: *Békeség fejedelmének.* Dávid pedig azt mondotta [k]; hogy *Békeségben vagyon az ő helye.* és Salomon [l]; hogy *Minden ösvényi békeségesek.* Hová lehetet nagyobb kegyelség, mint a'Publikánusokkal és Bűnösökkel enni [m]? mint a'Bűnös Aszszony'állatokat magához ereszteni, hogy penitentziát tartatna vélek [n]? sőt még a'Pogányokat-is; mint a'Kananæait [o], és a'Samáriait [p]: mint a'nyilván-való tolvajt kegyelmébe fogadni, és a'paradichomot néki ígérni [q]: mint a'maga hóhériért imádkozni [r], és lelkét érettek adni? egy szóval, *a'meg-repedezett nádat el nem routani, és a'füstölgő gyertyabelet meg nem óltáni* [s]?

Harmadszor; Mind a'kettő a'*Messiást*, Mi Királyunk-nak nevezi; és azt mongya felőle, hogy Mi-Nékünk Jött. A'Király neve, méltóságos ugyan, de nem mindenkor szerelmes; és a'jövetele, nem mindenkor kedves, hanem gyakrabban félelmes: mert a'földi Királyok, gyakorta nem egyébért jönek, hanem hogy adót vessenek az alattok-valókra. Az-okáért, hogy ezt ne vélnők a'mi Királyunkról, azt hallyuk felőle, hogy *Nékünk jő*: az-az, nem maga hasznát keresi, hanem a'miénket; nem jő terhelni, vagy fáraszтani, hanem könnyebbíteni és nyugotni. Erről szé-

A

z *Dion Nicæus in Tiberio.*

a *Matt.* 8 20.
b *Ioan.* 4. 10.
c *Matt.* 25.

B

d 2. *Reg.* 24. 13.

e *vers.* 17.

C

f *Libr.* 2. *de Clemen.*

g *De rebus gestis Alphonsi Regis.*

h *Luc.* 2. 14.

i *Isa.* 9. 16.
k *Ps.* 75. 3.
l *Prov.* 3. 17.

D

m *Luc.* 15. 2.
n *Luc.* 7. 37. *Ioan.* 8. 11.
o *Mat* 15. 22
p *Ioan.* 4. 7.
q *Luc* 23. 43
r *Luc.* 23. 34.
s *Isa.* 42 3.

Non bene conveniunt, nec in una sede morantur, Majestas, & amor.

A

pen emlekezik Isaías: ki, minek-utánna azt mondotta vólna a' *Messiásról* [t]; *Kisded szűletett nékünk, és Fiú adatott nékünk*; mingyárt utánna-vetette: *És annak fejedelemsége az ő vállán vagyon.* A' Világi jó Fejedelmek, két dolgot chelekeſznek: az alattokvaló népet óltalmazzák, és adót véſznek tőlök, mind magok táplálására, 's mind az nép óltalmára. mert a'lámpás-is olajt kíván, hogy világosíttſon. A' népnek kedves az óltalom, de az adózás nem. Az-okáért, a'mi Királyunkban az elsőt fel-találjuk, a' máſikat nem. mert *az ő Fejedelemſége a' Vállán vagyon*: az-az, a' mint *Tertullianus* magyarázza [u], Királyi hatalmának jelét, nem a'fején viſeli, úgy-mint Koronát; ſem a'kezében, mint Sceptromot, vagy Királyi-pálczát, hanem *a' Vállán*; mellyet egyéb Királyok nem chelekeſznek: kik, noha őrőmeſt viſelik a Koronát fejőkön, az Sceptromot kezőkben: mindazáltal, a' birodalmat az alattok-valóknak vállára vetik; azoknak engedvén a'terhet, magoknak tulajdonítván a bőchűletet. De a'mi Királyunk, a'haſznot, és győnyőrűſéget nékünk kereſte, és hadta; magának pedig, az gyalázatot és nyomorúſágot válaſztotta, vállára vévén a'Kereſztet, az ő Királyi méltóſágának jelét és eſzközét, mellyen nékünk kegyelmet, és őrők bóldogſágot nyert. Továbbá, az ő Fejedelemſége a'Vállán vólt: mert vállára vőtt minket. kik ő Fejedelemſégének mondattathatunk, azért, hogy az Atya Iſten a'Pogányokat őrőkſégűl ígérte néki [x]. Melly Fejedelemſégét, ſzépen példázta ama'kegyes Páſztor, ki az eggy el-veſzett juhot fel-kereſte; fel-találván, váliára vőtte, és nagy őrőmmel házához vitte [y]; el-hagyván azonban a'kilenczven-kilencz juhokat, kik el nem tévelyedtek vólt. mellyel nyilván megmutatta, hogy nékünk jőtt, és mi Királyunk.

B

Bizonyos dolog, hogy *Hatalom adatott a' Kriſtuſnak, mind menyben, 's mind a' földőn* [z]; és azért az Angyaloknak-is Királya, kik térdet-fejet hajtnak néki, és imádgyák őtet [a]: mindazáltal, fő-képpen az Emberek Királya, mert chak azoknak Megváltója. mivelhogy a' Jó Angyalok annélkűl nem ſzűkőlkődtek, meg-maradván az Igaſságban; a' Gonoſzok pedig abban nem réſzesűltek, meg-általkodván a'gonoſságban. Továbbá, *Mi Királyunk*: mert, a'melly drágalátos Szent Vérével minket meg-váltott, azt mi-tűlünk vőtte, a'mi teſtünkbe őltőzvén; úgy hogy méltán azt mondhattyuk néki, a' mit Adám Evának [b]: *E'chont, az én chontyaimból; és a' hús, az én húſomból*: és ő-is nékünk azt mondhattya, a' mit Dávid a'Júda nemzetſégének [c]: *Ti én atyám-fiai, én chontom, és ti én teſtem*: azért *nem ſzégyenl minket Attya-ſiainak hívni* [d]. melly nem illik az Angyalokhoz: mivelhogy, a' mint Sz. Pál írja [e]; *az Angyalokat ſohúlt nem vőtte-fel, hanem az Ábrahám magvát vőtte-fel*; és úgy tellyeſséggel miénk lőtt.

C

Negyedszer; Mind a'kettő jeles *Titulus*okat ád a' Mi Királyunknak: I. Az Proféta, Igaz-nak nevezi; és méltán: mert valóban Igaz, és Igaſság-ſzerető; és, egyéb Fejedelmek ſzokáſa-fölőtt, a'kik az ő parancholatinak engednek, nagy, és bizonyos jutalmat ád: azok pedig *a' Parancholatok nem nehezek* [f], hanem *győnyőrűſéges iga, és könyű terh* [g]. Ninch olly Világi Fejedelem, a'ki parancholattyához ígéretet tégyen; és ha tenne-is, Királyi dolog ugyan ſokat ígérni, de paraſztſág meg-állani. mert, a' mint ſzokták mondani: A' fő-emberektől nem lehet kettő, hogy ígérjenek-is, 's meg-is adgyák. De azt nyilván láttyuk, hogy parancholattyok eggyűtt-jár a' fenyegetéſſel; és, a'ki azokat által-hágja, meg-bűntettetik; a'ki pedig bétellyesíti, noha a' bűntetéſt el-kerűli, de jutalmat nem véſzen. a' Mi Királyunk pedig, chak egy pohár hideg vízért-is jutalmat ígért [h]; és nagy jutalmat; és bizonyoſon meg-adgya. II. A' Proféta Üdvőzítő-nek nevezi; és méltán: *Mert az Ember Fia azt jőtt kereſni, és üdvőzíteni, a'mi el-veſzett* [i]: ő, *a'mit el nem ragadozott-is, meg-fizette* [k]; tudni illik, a'mi adóſságinkat, mellyeket mi ſoha meg nem ízethettűnk vólna: azokáért, *ő-reá vetette az Úr minnyájunknak hamiſságát* [l]: ő, nem chak üdvőſséges parancholatokat, és tanátſokat ád, hanem azoknak bé-tellyesítéſére-való erőt-is; mellyet ſenki a'Fejedelmek-közzűl nem chelekeſzik, 's nem-is chelekedhetik. III. A'Proféta a'Kriſtuſt Szegény-nek nevezi: melly nevezetet, egyéb Királyok gyalázatoſnak tárthatnak, de a'Mi Királyunknak ninch gyalázattyára: mert, nem azért Szegény, hogy a'gazdagſágnak ſzerét nem tehette vólna, vagy hogy a'gyűjtőtt kinchet haſzontalanúl el-veſztegette vólna; hanem, a'mint Sz. Pál mongya [m]; *Mi-érettünk lőtt Szegénnyé, holott gazdag vólna, hogy az ő Szegénységével mi gazdagok lennénk.* A' Világi Királyok, nem így chelekeſznek, hanem magoknak gyűjtnek kinchet; és, hogy tár-házokat meg-rakják, az alattokvalóknak chak nem vérőket-is ki-ſzíják, és tellyeſséggel el-ſzegényítik. IV. Az Evangéliſta, a'Mi Királyunkat Szelíd-nek nevezi; és méltán: mert nem a'végre jőtt, hogy az alatta-valóira oſtor-adókat veſſen, hogy hadakat támaſzſzon, és a'népet kegyetelenűl ſanyargaſſa; hanem olly ſzelíden jőtt, hogy mindenkor kéſzebb vólt az emberektől

[t] *Iſa. 9. 6.*
[u] *Libr. adverſus Indæos.*
[x] *Pſ. 2. 8.*
[y] *Luc. 15. 5.*
[z] *Mat. 28. 18*
[a] *Hebr. 1. 6.*
[b] *Gén. 2. 23.*
[c] *2. Reg. 19. 12.*
[d] *Heb. 2. 11. Pſ. 21. 23.*
[e] *Hebr. 2. 16.*
[f] *1. Ioan. 5. 3.*
[g] *Matth. 11. 29.* Regia, crede mihi, res eſt promittere multa: Sed præſtare fidem, ruſticitatis opus.
[h] *Mat. 10. 42*
[i] *Luc. 19. 10.*
[k] *Pſ. 68. 5.*
[l] *Iſa. 53. 6.*

D

[m] *2. Cor. 8. 9.*

min-

minden-némű gyalázatokat, szidalmakat, és boszszúságokat, (sőt vereségeket, és a'halált-is) el-szenvedni, hogy-sem valaki-ellen a'leg-kisebbikben-is vétени. Noha azért régenten azt mondotta [n]: *Meg-réjzegítem nyilaimat vérrel, és a'kardom húst emészt:* Dávid pedig azt mondotta felőle [o]; hogy, *A népeket vas-veszszővel igazgattya, és mint a'fazekas edényét el-rontya:* és [p]; hogy *Rettenetes tanatsiban az emberek fiain:* sőt [q]; hogy *Rettenetes minden istenek-fölött:* De nekünk, tellyességgel Szelíden jőtt, és a'Szelídségben magát-adta például; kívánván, hogy azt ő-tőle tanúllyuk [r]. És valóban meg-is mutatta Szelídségét: mert a'Bűnősöket, nem chak őrömest bé-fogadta, hanem ugyan kereste-is. és, mint-hogy azt a'Farisæusok rágalmazták, eggyűtt azt felelte nékik [s]: *Nem szükség az egeszségeseknek az Orvos, hanem a' betegeknek. El-menvén pedig, tanúllyatok-meg mi légyen: Irgalmasságot akarok, és nem Áldozatot: mert nem jöttem az Igazakat hini, hanem a'Bűnősöket.* Másutt pedig [t], egy-nehány szép példákkal felelt-meg nékik; az el-veszett Juhról, és Garasról, mellyeket nagy szorgalmatossággal meg-kerestek, és meg-találásokon igen örvendeztek: és a'Tékozló fiúról, kit az attya nagy kegyessen bé-fogadott, és nagy szeretetet mutatott hozzája.

A

n Gen. 32. 42.
o Ps. 2. 9.
p Ps. 65. 5.
q Ps. 95 4.
r Mat. 11. 29

s Matt. 9. 12.

t Luc. 15. 3.

B

II. RÉSZE.

Illyen lévén a'Mi Királyunk, méltán örvendeznünk kell az ő hozzánk jövetelén; az mint a'Próféta ínt, a'Sion és Jerusalem leányinak példája-alatt: fő-képpen, mint-hogy nem valami köz Király, hanem, a'kinek *Ruháján és agyékán írva vagyon* [u], *Királyok Királya, és uralkodók Ura:* az-az, minden módon Király; és semmi-némű Királyban olly jeles dolog ninchen, melly ebben fel nem találtatnék. Mert ha, I. A Bölcs és Jószágos-chelekedetekkel fel-ékesíttetett embert, Királynak nevezik; és, a'mint egy Pogány-bölcs mondotta;

Sapiens, uno minor est Iove; dives, Liber, honoratus, pulcher, Rex denique Regum;

a'Bölcs, az egy *Jupiter* nél kissebb; gazdag, szabados, bőchűlletes, szép, és királyok Királya: bizony, az a'nevezet senkit inkább nem illet, mint a'Krisztust; kiről az Atya Isten imígyen szóllott a' Prófétánál [x]: *Ímé el-jőnek a'napok: és fel-támasztom a'Dávid igaz chemetéjét: és országol a'Király, és bölcs lészen: és itéletet s igasságot chelekeszik a'földön: és ez az név, mellyel nevezik őtet: Az Ur a'mi igazunk.* Holott hallod, hogy mind a'Jószágos-chelekedetek benne vannak, 's mind a' Bölcheség. melyről Szent Pál-is emlekezik, mondván [y]: *Kiben a'Bölcheségnek, és tudománynak minden kinchei el-rejtve vannak.* II. Ha Királyoknak nevezik a'kik Országokat bírnak, és a' bennek-való népeken uralkodnak; azoknak gondgyokat viselik, és óltalmazzák őket; kiknek az alattok-valók tartoznak tiszteletteel [z], engedelmességgel [a], és adóval [b]: úgy vagyon, hogy a'Krisztus efféle Királyságot nem kívánt, hanem el-futott előtte [c], (és azért mondotta Pilátusnak [d]; hogy *az ő Országa nem e' világból-való:*) mindazáltal, mint-hogy *ő-általa országolnak a' Királyok* [e], és mindenekre gondot visel, 's minden ellenségtől meg-óltazmaz; tiszteletet, és engedelmeséget kíván; de nem adót, mivel arra semmi szüksége ninchen, méltán mondatik Királynak. III. Ha Királyoknak nevezik a'kik Lelki Birodalmat viselnek, és a'Királyokat-is igazgattyák lelki dolgokban, mint az Egyházi emberek, (és azért emlekezik Szent Péter [f], *a' Királyi Papságról:*) a'Krisztus valóban Király volt; kit Szent Péter [g], *a' Pásztorok Fejedelmének* nevez; Szent Pál [h], *az Anyaszentegyház Fejének*; kitől származott minden Lelki birodalom, és méltóság az Anyaszentegyházban.

C

u Apoc. 19. 16.

x Ier. 23. 5.

y Col. 2. 3.

z 1. Per. 2. 17.
a 1. Per. 2. 13.
b Rom. 13. 6.
c Ioan. 6. 15.
d Ioan. 18. 36.
e Prov. 8. 15.

Ennek a'Mi királyunknak országa, minden Országokat főllyűl-halad: I. Határokkal. Mert nem egy Tartományban, vagy Nemzetségben vagyon az ő Anyaszentegyháza, hanem az egész Világon; mivelhogy *néki adta* az Atya Isten *a'Pogányokat örökségül, és birodalomúl a' föld határit* [i]. Ezt példázták Pünkösd napján az Apostolokra-szállott tűzes nyelvek [k]: kik, bé-telvén Sz. Lélekkel, mingyárt külömb-külömb-féle nyelveken szóllottak. mert minden nemzetségre ki-terjedett az Evangéliom; melynek ereje, mint a'tűz, mindenűvé el-hat, és mindent meg-emészt. Ebből kitetszik, hogy az Újitók gyülekezete nem a'Krisztus Országa, mert igen keskeny és rövid határa vagyon. II. Mindenkor meg-maradással. Mert, a mint Dávid mondotta az Atya Isten képében [l]: *Az ő Királyi-széke mint a'Nap az én szinem-előtt; és mint a'tellyes Hold örökké.* És Isaias [m]: *Meg-öregbül az ő birodalma, és a'békeségnek nem lészen vége. A' Dávid Királyi-székiben, és az ő Országában ül: hogy meg-erősittse azt, és meg-vastagittsa az itéletben, és igasságban, mostantól-fogva és mind örökké.* Es az Angyal-is [n]: *Néki adgya az Ur-Isten Dávidnak az ő attyának székét, és országol a'Jákob házában örökké, és az ő Országának*

D

i Ps. 2. 8.
k Act. 2. 3.

l Ps. 88. 38.
m Isa 9. 7.

n Luc. 1. 32.

A

nem lészen vége. Ebből ki-tetszik, hogy chak a' Romai Anyaszentegyház a' Kristus Országa; mert mindenkor meg-maradott, noha minden Eretnekségek ostromlották: az Tsalygó gyülekézetek pedig, eggyül-eggyig, kevés ideig tartottak, és mint a záporeső el-múltak. A' moštani Újítók-is úgy járnak; és ő-rólok mondhattyuk a' Prophétával [o]: *Meg-hasonlott az ő szívök, ezennel el-veszsznek: ő maga rontya-el az ő balványokat, el-pusztíttya az ő óltárokat.* és Urunkal [p]; *Minden magában meg-hasonlott Ország, el-pusztúl; és a' ház, a' házra omol.* III. Hatalommal. A' több királyoknak, chak a' testeken vagyon hatalmok: a' Kristus, a' lélekkel-is bír. és méltó tőle félni; *mert a' lelket's a' testet-is az Gehennába veszthetí* [q]. A' több Fejedelmek, külső-képpen bírnak az emberekkel; de az ő akarattyokat semmire nem indíthattyák: a' Kristusnak pedig mindenek engednek; vagy jó akaratból, az ő Országának igazgató pálczája-által [r]; vagy kételenségből, *az Vas-veszsző-által* [s], mellyel az engedetleneket, *mint a' fazekas edényit el-rontya.* IV. Erősséggel. Mert *Erős kő-sziklán építtetett, és még a' pokol kapúi-is nem vehetnek erőt rajta* [t]. V. Törvényinek méltóságával; mellyekben semmi hamis, semmi gyalázatos, semmi veszedelmes ninchen: hanem *Az Úr Törvénye* [u] *makula-nélkül-való, lelkeket téríttvén: az Ur bizonyság-tétele hív, bölcheséget adván a' kisdedeknek. Az Ur igaságí igyenesek, vígasztalván a' szíveket: az Ur parancholattya világos, meg-világosítván a' szemeket.* Oka ennek az, hogy az Igasságnak Szent Lelkétől származott, ki az Anyaszentegyházat *Minden Igasságra tanittya* [x]; és *Örökké véle marad* [y]. és azért mondatik az Anyaszentegyház gyakorta *Mennyeknek országának* [z]: mert az ő Törvénye menyből-való, menybe igazít, és mennyei embereket kíván. VI. Gazdagsággal. Mert ő-benne találod a' Szeretetnek aranyát, az Ártatlanságnak tiszta feír ezüstét, a' Tisztaságnak gyöngyeit, a' Jószágos chelekedeteknek drága köveit; a' Szent Léleknek sok-féle ajándékit, mellyekkel az Hívek hatalmas dolgokat chelekeszsnek; mellyeket semmi egyéb Gyülekézetökben nem találsz. VII. Nemességgel. Mert abban minnyájan Szabadosok, nem szolgák; mint-hogy a' Kristus *Hatalmat adott azoknak, kik az ő nevében hisznek, hogy Istennek fiaivá légyenek* [a]. Nagy bőchülletnek tartották a' Szentek, midőn Isten szolgainak mondattanak: de a' Kristus az ő Híveit, *Barát*inak nevezte [b], és *Attyafiainak* [c]. Azért mondotta Szent Pál [d]: *Nem vöttétek a' szolgálat lelkét ismég a' félelemben, hanem a' Fogadott fiak lelkét vöttétek, a' melyben kiáltyuk: Abba (Atyánk.) Mert ő-maga a' Lélek bizonyságot tészen a' mi lelkünknek, hogy Istennek fiai vagyunk. Ha pedig fiai, örökösi-is: az Istennek örökösi ugyan, a' Kristusnak pedig örökös társai.* Hová lehet ennél bőchüllletesb Ország?

Ez a' Mi Királyunk, ki így jő hozzánk, és kinek illyen Országa vagyon, világ kezdetitől-fogva meg vólt ígérve, és példázva, és nagy buzgósággal kívántatott a' régi Szent Atyáktól: kikről mivel másutt emlekeztem [e], most chak Moyses Első könyvéből hozok egy-nehány példát elő; mellyek meg-mutattyák, az Istennek hozzánk-való nagy Szeretetit, és a' tőlünk kívántatott hálá-adást.

ELŐSZŐR: Moyses azért, a' *Messías* jövetelének fondamentomát, és fő okát akkor jelentette-meg, mikor az Adám vétkéről emlekezett. Mert, a' mint Szent Agoston írja [f], abban az egy emberben, az egész emberi nemzet ollyan vólt, mint-ha chak egy ember lőtt vólna; és ő-belőle, mint egy meg-mérgesíttetett kút-főből, minden források meg-veszsztek a' pokol-béli Kígyónak mérgével. Úgy vagyon, hogy az Isten Fia, ha akarta vólna, más okokért-is vehette vólna fel az Emberi természetet: de a' Szent Irásban annak egyéb okát nem találjuk, a' Bűnnél [g]. És sok Sz. Atyák nyilván tanittyák, hogy nem-is jött vólna e' világra, ha az ember nem vétkezett vólna: úgy-mint a' Deákok-közzűl, Sz. Agoston [h], Sz. Ambrús [i], Sz. *Ieronymus* [k], Sz. Gergely [l]: a' Görögök-közzűl, Sz. *Athanásius* [m], Sz. *Nazianzénus* [n], Sz. *Basilius* [o], és a' többi. És a' *Nicaai Conciliom* vallásában-is azt olvassuk: *Mi-értettünk emberekért, és a' mi üdvösségünkért szállott-le az egekből, és meg-testesült.*

Meg-jelentvén Moyses a' *Messías* el-jövetelének fő okát, utánna vetette arról tött ígéretét; midőn az Istennek a' kígyó-ellen-való fenyegetését imillyen szókkal megírta [p]: *Ellenkezéseket vetek közötted, és az Aszszony' állat-között; a' te magod, és az ő-magva-között: ő meg-rontya a' fejedet, és te leseskedel a' sarka-után.* Ez az Aszszony' állat, a' Bóldogságos Szűz Maria vólt, kinek tiszta szent testéből vött magára testet az Isten Fia. Azokáért, nagyobb ellenkezések vóltak mindenkor a' Szűz Maria, és a' pokol-béli Ördög-között, hogy-sem Jáhel- és Sísara-között, kinek fejét, a' földhöz szegezte [r]; hogy-sem Judith- és Holofernes-között, kinek maga kargyával fejét vötte [s]; hogy-sem Esther- és Amán-között [t], kit fel-akasztatott: melly drága Aszszony' állatok, példázták a' Szűz Mariát; ki az Ördögnek rettenetes fejét, melyből az egész emberi nemzet-

re, nagy

o Ose. 10. 2.
p Luc. 11. 17
q Mat. 10. 28
r Pſ. 44. 7.
s Pſ. 2. 9.
t Mat. 16. 18
u Pſ. 18. 8.
x Ioan. 14. 26
y verſ. 16.
z Mat. 13. 24 31. 33.
a Ioan. 1. 12.
b Ioan. 15. 15
c Ioan. 20. 17
d Rom. 8. 15.
e Supr. pag. 2.
f Libr. de Peccator. mer. & Rem. c. 17. Et libr. 2. de Nuptiis & Concupi. c. 5
g Mat. 18. 11 Luc. 19 10. Ioan 3. 17. 1. Tim. 1. 15
h Sermon. 9 de Verb. Apoſt.
i Lib. de Incarnat. Dominica Sacramento.
k In c. 7. Eccli.
l Lib. 4. in lib. 1. Reg. c. 1.
m Ser. 3. contra Arianos.
n Orat. 3. de Theologia, quæ eſt 35. num. 85.
o Homil. De Chriſti Incarnat.
p Gen. 3. 15.
r Iudic. 4 21.
s Iudith 13. 10.
t Eſth. 7. 10.

re, nagy és dögletetes méreg származott, meg-rontotta az ő áldott magva-által, az Krisztus Jésus-által.

Holott vedd eszedbe az Isten kegyelmességét: a'melly nap az ember Isten-ellen vétkezett, azon ígérte néki az Isten Igéjének meg-testesűlését: és előbb ígérte a Bűn ellen-való orvosságot, hogy-sem a'Bűnöst meg-büntette: ki, mikor leg-inkább haragh hatott vólna, akkor leg-nagyobb Irgalmasságáról emlekezett-meg [u]. A'mindenható és kegyelmes Isten, úgy-mond Sz. *Leó* [x]; kinek természete jóság, kinek akarattya hatalmasság, kinek chelekedete irgalmasság, leg-ottan, hogy az Ördögi gonoszság minket irégységének mérgével meg-fanyargatott, az embereknek meg újúlására, kegyelmességének orvosságit, világ kezdeti-kor meg-jelentette. Hírré tévén a'Kígyónak, hogy olly magva lenne az Aszszony állatnak, ki az ő ártalmas fejének kevélységét, tulajdon erejével meg-rontaná; tudni illik, a'testben el-jövendő Krisztust jelentvén, ki Isten és ember. Innét véli egy tűdós ember [y]; hogy Adám akkor nevezte a feleségét *Hévának*, az-az, *Élőnek*, vagy *élernek*, mikor a'Meg-váltásnak ígérete-után, a'súllyos sententziát magára vőtte: mert *Héva*, a'Krisztus Meg-váltása-által vólt az *élőknek annya*; és azzal a'nevezettel, kívánta mind magának, 's mind maradékinak, a'Krisztustól szerzett életet. mert egyéb-aránt, *Héva* nem életet, hanem halált hozott e'világra; és nem élőknek annya vólt, hanem hóltaknak vagy halandóknak; kinek magzati, előbb halnak-meg az Eredendő bűn-által, hogy-sem e'világra szűletnek: Vagy azért nevezte *Hévának*; hogy, midőn halált érdemlettek vólna a Bűnért, az Isten nem chak bűnöket engedte-meg, hanem jobb életet-is ígért nékik; mellyet a'Krisztus-által vőttek, maradékjokkal egyetemben.

Másodszor: Moyses az embernek állapattyát példázta, melyben a'Krisztus orvosága-előtt vólt: midőn azt írta [z], hogy az ember a'Paradichomból ki-űzetett: melly ki-űzés, példázta a'mennyei Paradichombol-való ki-rekedést a'bűnért: a'tűzes és két-élű kardú Kérubin pedig, ki az élet-fájának útát őrizte, hogy az ember a'hoz ne juthatna, azt példázta, hogy az Adám fiai-közzűl, senki a'mennyei Paradichomba nem mehetne, míg nem az Isten igasságának, mellyet a'tűzes és két-élű kard példázott, valaki eleget tenne. azt pedig a Krisztus vitte végbe, midőn a'kardnak tűzes lángját, óldalából-való vízzel és vérrel meg-óltotta; az élit pedig, szent testével meg-tompította; és úgy a'járatlan útat meg-mutatta és nyitotta; a'mint a'kereszt-fán-függő tolvajnak meg-jelentette, mondván [a]: *Ma velem leszesz a'Paradichomban*.

Harmadszor: Emlekezik Moyses a'Krisztusnak jeles példájáról, az ártatlan Abelről, kit, a'Zidóknak példája, az'embertelen és kegyetlen Kain, meg-ölt [b]. Megölettetik Abel, úgy-mond Sz. Agoston [c], a'báttyától; meg-ölettetik Krisztus, a'Zidók népétől: amaz, a'mezőn; ez, az agy-kaponya hegyén: Abel, irégységből öletett-meg; azonképpen a'Krisztus-is, mellyet még Pilátus-is tudott [d]. *Kain, bújdosó, és tétova-lézz egő vólt a'földön* [e]: a'Zidók bűntetése, örők szám-ki-vetés, és ide's tova-való bújdosás. *Tekintett az Ur Abelre, és az ő ajándékira; Kainra pedig, és az ő ajándékira nem tekintett* [f]; kedvelvén Abelnek áldozattyát, meg-vetvén a'Káinét: a'Krisztus áldozattya-is, mind a'Kereszt-fán, 's mind a'Sz. Misében (melyben örökké-való Papnak mutattya magát Melkisédek rendi-szerént,) igen kedves az Isten-előtt [g]; a'Zidóknak pedig minden áldozattyok, czeremóniájok, és rend-tartások, útálatos az Isten-előtt. Az Abel vére, a'földről az Istenhez kiáltott [h], hogy az Isten boszszút állana a'ki-ontott ártatlan vérért, a'mint Sz. *Ierónymus* magyarázza [i]: a'Krisztus vére-is kiált, de *jóbban hogy-sem Abel* [k], tudni illik a'bochánatért; mellyet meg-is nyert, mert *az Atya őtet meg-halgattya* [l].

Negyedszer: Emlekezik Moyses Noëről, és az ő Bárkájáról, úgy-mint a'Krisztusnak sok dolgokban-való példájáról. 1. *Noë*, vagy *Noách, Nyugodalmat* tészen, vagy *Vigásztalást*: a'Krisztus, még a'terh-viselésben-is Nyugodalmat ígér [m]; és *bővelködik a'mi Vigasztalásunk a'Krisztus-által* [n]. 2. Noë plántálta a'szőlőt, és találta a'bort, melly *az embernek szívét vigasztallya*: a'Krisztus, *igaz szőlő-tő* [o]; és új találmánnyal, az ő Szent Vérét az Bornak szine-alatt nékünk adta, lelkünk Vigasztalására, az Oltári-szentségben. 3. Noënak engedte-meg az Isten a'hús eledelt, mellyel ember vastagodik: a'Krisztus, az ő tulajdon Testét adta nékünk eledelül; *mellyet a'ki észen, örők élete vagyon* [p]. 4. Noë vólt az emberi nemzetnek meg-újítója, és ő békéltette-meg az Istent a'világgal: *A'Krisztus-által az Isten mindeneket meg-újított, mellyek menyben és a'földön vannak* [q]. 5. A'Noë bárkájában, minden-féle állatok vóltak, tisztak és tisztátalanok [r]: az Anyaszentegyházban-is, vannak jók és gonoszok, igazak és hamisak; mint sok Példa-beszédekből ki-tetszik [s]. 6. Noë a'Bor-miatt meg-részegedvén, meg-mezítelenült sátorában; és meg-nevetvén őtet Kám, meg-átkoztatott [t]: a'Krisztus, a'szeretettől neminémű-képpen meg-hevűlvén,

A

u Habac. 3. 2.
x Sermon. 2. de Nativ.

y Bertad. tom. 1. lib. 3. c. 3.

B

z Gen. 3. 23. 24.

C

a Luc. 23. 43.

b Gen. 4. 8.
c Lib. 12. contra Faustum, cap 9.
d Mat. 27. 18
e Gen. 4. 14.
f vers. 4. & 5.

g Ps. 109. 14 Hebr. 5. 6.

h Gen. 4. 10.
i In c. 27. Ezech.
k Héb. 12. 24
l Ioan. 11. 42.

D

m Matth. 11. 29.
n 2. Cor. 1. 5.
o Ioan. 15. 1.

p Ioan. 6. 55.

q Eph. 1. 10.

r Gen. 7. 2.
s Matth. 13. 47.
t Gen. 9. 21. 25.

A

és mezítelen fügvén a' kereszt-fán, sok-képpen chúfoltatott-meg a' Zidóktól [n]; kik magok fejőkre átkot kívántak, és a' fiokéra-is [†].

Ezek-után, emlekezik Moyses az Isten Igéretiről, mellyeket tőtt a' Patriarkáknak, Abrahámnak [x], Isaáknak [y], Jákobnak [z]; kinek a' Lajtorja-látásában-is ígértetett a' *Messiás*, melly lajtorjára az Úr támaszkodott, mint-ha az égből a' földre akarna szállani, és így szóllana Jákobnak: Nem hághatnak az emberek Menny-országba, mert ninch illendő Lajtorjájok; de ha vólna-is, bé-zárva vagyon az ég kapuja: el-jő pedig az idő, melyben én menyből alá-szállok a' földre, és a' te magodból-való Szűzből, emberi testet vészek-fel: akkor illyen Lajtorját emelek-fel, a' Menny-ország kapuját fel-nyitom, és arra útat készítek. Mellyek mind-bé-tellyesedtek az Igének megtestesűlése-által: mert senki az Atyához nem mégyen, hanem chak a' Krisztus-által [a]. Az Angyalok pedig, a' Lajtorján alá's fel jártak: alá jőttek, hogy az Ige meg-testesűlésének titkát az embereknek meg-hirdessék; a' mint meg-hirdették Máriának [b], Józsefnek [c], a' Pásztoroknak [d]: fel-mennek pedig, midőn a' Patriarkáknak buzgó kívánságit, és imádságit az Isten-eleibe viszik; a' mint Rafaël Angyal Tobiásnak mondotta [e]. A' Lajtorja fokai pedig, a' Krisztusnak Jószágos-chelekedeti, mellyeket gyakorolván, Menny-országba juthatunk: fő-képpen pedig ezt az Négyet gyakorollyuk; Születésében, az Alázatosságot; a' jászolban, a' Szegénységet; halálában, az Engedelmességet; tellyes életében, a' Szeretetet.

B

Mind ezekből nyilván ki-tetszik, hogy az Isten nagy Irgalmasságát mutatta hozzánk, az ő Sz. Fiát hozzánk küldvén: és hogy nékünk valóban arról kellene értekeznünk, mint készűllyünk a' hoz, hogy a' Krisztust kedvessen fogadhassuk, és az ő javaiban részesek lehessünk. Nékem úgy tetszik, hogy azt-is meg-tanúlhattyuk a' Prophétából, és Evangelistából, kik az ő Jöveteléről emlekeztek. Mert a' Próféta, kiről az Evangelista emlekezik, azt kívánnya [f] a' Sion és Jerusalem leányitól, hogy örvendezzenek és vígadgyanak ennek a' Királynak jövetelén, mint jeles és hasznos dolgon, az mint hogy az-is: mellyet nyilván meg-bizonyitottak a' régi Szent Atyák az ő buzgó kívánságokkal; melyről ő-maga emlekezett Urunk az Apostoloknak, mondván [g]: *Boldogok a' szemek, a' mellyek látnyák a' miket ti láttok: mert mondom néktek; hogy sok Próféták és Királyok akarták látni a' miket ti láttok, és nem látták; és hallani a' miket hallotok, és nem hallották.* Ezt a' nagy örömet hirdették az Angyalok a' Pásztoroknak, és azt mondották [h]; hogy minden népnek kőz lészen: *Mert, úgy-mond, született ma néktek Üdvőzítő, ki az Ur Krisztus, a' Dávid városában.* Ezt meg-mutattya, az Isten Lelkétől vezérlettetett vén Simeon; ki, ölébe vévén a' gyermek Krisztust, örömében nagy szép éneket mondott [i]: *Most bochátod-el Uram a' te szolgádat, a' te igéd-szerént békeségben: mert látták az én szemeim a' te Üdvőzítődet.* Ezt az örömet kívánnya Szent Pál-is a' Hivektől, midőn így inti őket [k]: *Örűllyetek az Urban mindenkor: ismég mondom, örűllyetek. Az ti chendes magatok-viselése, nyilván légyen minden embereknél: az Ur közel vagyon.*

C

III. RÉSZE.

D

DE mondaná valaki: Ha mindennek *ideje vagyon* [l], és, a' többi-kőzött, *a' siránnak, és nevetésnek* [m], vagy örömnek, mellyet az Anyaszentegyház-is meg-tart: úgy tetszik, hogy most nem örömet kíván tőlünk, hanem bánatot és siralmat; mivelhogy, a' mint e' Predikátziónak elein-is meg-mondottam, a' Krisztusnak keserves kínnyáról és haláláról-való historiát olvastattya az Isteni szolgálatban; melly, nem örömre, hanem siralomra, és szánakodásra indíthattya a' Keresztyén ember szívét. Felelet: Mind a' kettő meg-lehet; és mind a' kettőt kívánnya az Anyaszentegyház. Mellyet hogy jól meg-értsünk, azt kell eszünkbe vennünk, hogy a' Krisztus szenvedésében, Két dolgot találunk; Első, a' Szenvedésnek keserves fanyarúsága: a' Másik, annak jeles haszna. Az Elsőről gondolkodván, méltó hogy mi-is keseregjünk, és szánakodgyunk a' Krisztus fájdalmin; fő-képpen, mint-hogy mi adtunk okot arra az mi bűneinkel. Ezért kesereg és siránkozik az Anyaszentegyház, az ő szerelmes Jegyesét nagy kínokban látván, hogy ne mongya ő-felőle Dáviddal [n]: *Vártam a' ki együtt-bánkodnék, és nem vólt; és a' ki meg-vígasztalna, és nem találtam.* A' Másikról gondolkodván, tudni illik, hogy a' Krisztus az ő Szenvedésével, és halálával minket a' Bűnből, és abból-következő nyomorúságokból ki-szabadított, örűlhetünk és vígadhatunk.

Ez hogy nyilvábban ki-tetsék, a' Bűnnek egy-nehány kárait és nyomorúságit

kell

a Matt. 27. 39.
† vers. 28.
x Gen. 12. 3. & c. 22. 16. Luc. 1. 73. Hebr. 6. 13. 17.
y Gen. 26. 4.
z Gen. 28. 14.
a Ioan. 14. 6.
b Luc. 1. 31.
c Matt. 1. 20.
d Luc. 2. 10.
e Tob. 12. 12.
f Zach. 9. 9.
g Luc. 10. 23.
h Luc. 2. 10.
i Luc. 2. 29.
k Phil. 4. 4.
l Eccle. 3. 1.
m vers. 4.
n Ps. 68. 21.

kell meg-gondolnunk, mellyekbe az emberi nemzet esett; és a' Kristus szenvedésének hasznait. Mert, mi-képpen az orvosság hasznának meg-ismérésére, szükség a' betegségnek-ártalmas-voltát meg-tudni: azonképpen, a' mi Meg-váltásunknak üdvösséges orvosságát, úgy érthettyük-meg, ha eszünkbe vészük az emberi természetnek köz betegségét, és abból-származò gonoszokat és Nyomorúságokat. Első Nyomorúság, vagy Kár, melybe az ember a' Halálos Bün-miatt esik, az; hogy az Istennek barátságos kedvéből ki-esvén, gyülölségessé lészen, és méltó haragját várhattya fejére; a' mint Dávid [o], és Salomon nyilván mongyák [p]: kikkel eggyeznek a' Prófétak, Isaias [q], és Jeremias [r]. E' Nyomorúságnak orvosságát, a' Kristus találta: mert az Isten ö-általa fogadott kegyelmébe és barátságába; a' mint Sz. Pál mongya [s]. Ezért valóbá örvendezhetünk, és Isaiással azt mondhattyuk [t]: *Hálát adok néked Uram, mert meg-haragudtál reám; el-fordúlt a' te haragod, és meg-vigasztaltál engem.* Második Nyomorúság, az; hogy a' Bün-által, ember leg-ottan ki-reked Menny-országból, és ki-törli az Isten az ö könyvéből, a' mint az Isten ö-maga mondotta Moysesnek [u]; mellyet Sz. János, az *Élet-könyvének* nevez [x]. E' Nyomorúságból-is a' Kristus szabadított meg: mert, a' mint Sz. Pál irja [y], *az Isten ö-általa elevenített-meg minket, és eggyütt-támasztott-fel, és eggyütt-ültetett mennyekbe.* Ezen méltán örvendezhetünk Dáviddal, mondván [z]: *Vigadtam azokban, a' mellyek nékem mondattak: Az Úr házába megyünk.* Harmadik Nyomorúság, az; hogy ember a' Bün-ért az örök halálra, és veszedelemre vettetik: mert *A' Bünnek zöldgya a' halál* [a]; nem-chak a' testi halál pedig, hanem a' lelki-is, melly *Második halálnak* mondatik [b]: Urúnk pedig *Örök tüznek*, és *Örök kínnak* nevezi [c]. Ebből-is a' Kristus szabadítonk; a' mint Oseas-által mondotta [d]: *A' halál kezéből meg-szabadítom őket, a' halálból meg-váltom őket. Halálod leszek oh halál, te harapásod leszek pokol.* Ezen-is méltán örvendezhetünk; és azt énekelhettyük Dáviddal [e]: *Nagy a' te Irgalmasságod én-rajtam, és ki-mentetted lelkemet az alsóbb pokolból.* Negyedik Nyomorúság, az; hogy ember az Ördög hatalmába esik; a' mint Sz. Pál jelenti [f]: és kívánnya, hogy ki-szabadúllyon annak tőriből. Ettől-is a' Kristus szabadít-meg; *Hogy*, a' mint Zakarias énekelte [g], *félelem-nélkül, ellenségink kezéből meg-szabadúlván, szolgállyunk néki.* Ezen-is örvendezhetünk; és Dáviddal énekelhetünk, mondván [h]: *El-szakasztottad az én köteleimet: néked áldozom dicséretnek áldozattyával, és az Úr nevét segétségül hivom.* Ötödik Nyomorúság, az; hogy a' Bün utálatossá tészi az embert; a' mint Jeremias [i], és Ezekiel [k] jelentik: *De, a' ki minket szeretett, a' Kristus, meg-mosott minket a' mi Bűneinkből az ö Vére-által* [l], úgymond Sz. János; melly mosásról, emlekezik Sz. Pál-is [m]. Ezt, mint igen örvendetes dolgot, kívánta Dávid, mondván [n]: *Moss-meg inkább-is engem hamisságomból: és Bünömből tisztits-meg engem. Öntözz-meg engem izóppal, és meg-tisztulok; moss-meg engem, és a' hónál feirb leszek.* és mingyárt utánna veti az örömet [o]: *Hallomásomnak örömet és vigaságot adgy; és örvendeznek a' meg-aláztatott chontok.* Hatodik Nyomorúság, az; hogy az embert meg-vakíttya a' Bün: mert *Az istentelenek útja, setétes; nem tudgyák hol esnek-el* [p]. és; *Ugy járnak mint a' vakok, mert az Urnak vétkeztek* [q]. Ennek orvosságát ígérte a' Kristus a' Próféta-által, mondván [r]: *A' vakokat az útra viszem, mellyet nem tudnak, a' setétséget előttök világossággá teszem.* és azért mondotta magát, *A' világ Világosságának.* Ez melly örvendetes dolog légyen, abból eszünkbe vehettyük; hogy a' vak, a' kit Urúnk magához hivatott hogy meg-gyógyítaná, örömében *el-vetvén ruháját, fel-ugrott*, és úgy ment hozzája [s]. Hetedik Nyomorúság, az; hogy a' Bün az embert minden jóra alkolmatlanná, és erőtlenné tészi: azért mondotta Dávid [t]: *Könyörülly rajtam Uram, mert erőtlen vagyok.* Ennek-is orvosságát találta a' Kristus: mert, *Meg-sebesítetett a' mi hamisságinkért, és az ő kékségével gyógyúltunk-meg* [u]. Ennek örvendetes-voltát jelenti Jeremias, mondván [x]: *Gyógyits-meg engem Uram, és meg-gyógyúlok; szabadits-meg engem, és meg-szabadúlok: mert te vagy az én dichéretem*; melly örömet jelent. Nyólczadik Nyomorúság, az; hogy a' Bün-által a' lélek meg-hal, a' mint ö-maga az Isten mondotta Ezekielnél [y], és Sz. Jakab [z]. Azért mondotta Susanna [a]: *Ha azt chelekeszem* (a' tisztátalanságot,) *halálom az nékem.* Ennek orvosságát annál találjuk, a' ki azt mondotta [b]; *En jöttem, hogy életök légyen, és bővebben légyen.* Innét mondatik *Életnek* [c]; és *Mi életünknek*-is [d]. Ez minémű örvendetes légyen, meg-érthettyük a' tékozló fiú attyának mondásából [e]: *Vigan lakni és örvendezni kell vala, mert ez a' te öcséd meg-hólt vala, és meg-elevenedett; el-veszett vala, és meg-találtatott.*

Ezek a' Kristus Szenvedésének hasznai, mellyeken méltán örvendezhetünk, a' Próféta íntése-szerént: melly öröm hogy tellyesb és tekélletesb légyen, lássuk a' módot, mellyel mind ezeket véghez vitte a' Kristus. Az ember, mint-hogy a' Bün-által, az Isten ellensége volt, és azért igen alá-való állapatra-is jutott; magát ennyi sok, és nagy

A

o Psal. 5. 6.
p Sap. 14. 9.
q Isa. 59. 2.
r Ier. 5. 25.
s 2. Cor. 5. 19.
t Isa. 12. 1.

u Exo. 32. 33.
x Apoc. 3. 5. & c. 21. 27.
y Eph. 2. 5.
z Psal. 121. 1.

B

a Rom. 6. 23.
b Apoc. 21. 8. & c. 20. 14.
c Matt. 25. 41. 46.
d Ose. 13. 14.
e Psal. 85. 13.

f 2. Tim. 2. 16.
g Luc. 1. 74.

h Psal. 115. 8.

C

i Ier. 2. 22.
k Ezech. 16. 25.
l Apoc. 1. 5.
m Eph. 5. 25. Tit. 3. 5.
n Psal. 50. 4. 9.
o Vers. 10.

p Prov. 4. 19.
q Sophon. 1. 17.
r Isa. 42. 16.

s Mar. 10. 50.
t Psal. 6. 3.

D

u Isa. 53. 5.
x Ier. 17. 14.

y Ezech. 18. 4.
z Iac. 1. 15.
a Dan. 13. 22.
b Ioan. 10. 10.
c Ioan. 11. 25. & c. 14. 6.
d Col. 3. 4.
e Luc. 15. 32.

A

nyomorúságokból semmi-képpen ki nem szabadíthatta vólna, hanem, az Istennek szerelmes Fia magára vőtte a' dolgot; nem maga haszná'rt bizony, hanem chak *a' mi Istenünknek nagy Irgalmassága-által, mellyel meg-látogatott minket a' magasságból-támado*[f]. E' végre vőtte-fel az Emberi testet, és természetet; melynek tulajdona, hogy szenvedéssel tégyen eleget, és érdemellyen; és azt az Istenség végheretlen méltóssággal felékesítette, hogy az övéből adhatná mélto árrát, és meg-válthatna bennünket.

f Luc. 1. 78.

Első Modgya pedig az Elég-tételnek, hasonló vólt az orvossághoz, melynek ellenkezőnek kell lenni a' betegséggel; úgy hogy, a' hideg betegség-ellen, meleg orvossággal kell élni; a' meleg-ellen pedig, hívesítővel. Az-okáért a' Kristus, Adámnak engedetlenségéért, *Engedelmessé lőtt a' Keresztnek halálá-ig*[g]: a' nagy kevélységért, mellyel a' vak ember az Istennek magas fölségét kívánta, *Meg-alázta magát, szolgai ábrázatot vévén-fel*[h]. és úgy éppen eleget tőtt.

g Phil. 2. 8.

h Vers. 7.

Második Módgya az Elég-tételnek az vólt; hogy, a' melly Bűntetéseket az ember érdemlett a' Bűnért, azokat a' Kristus magára vállalta, és el-szenvedte. Első Bűntetése pedig az embernek, a' Halál vólt: mivelhogy az Isten nyilván meg-mondotta Adámnak[i]; hogy, *Valamelly nap észik* a' tíltott fának gyümölchéből, *Halállal halmeg*. Ezt a' Kristus magára vőtte, hogy a' Halálra-méltó embert meg-szabadítaná, és a' mi halálunkat, ő meg-halván, meg-rontaná. Mert, a' mint *Eusébius Emisénus* mongya, erről az Istennek bőlchesége úgy végezett, hogy az embertől meg-érdemlett halálért, a' Kristus az ő halálát, mellyet nem érdemlett, mutatná-bé, és azt állatná a' mannak helyére: mint-hogy, sem nékünk nem vólt a' mivel élhetnénk, sem az Istē Fiának a' miért meg-halhatna. A' Másik Bűntetése a' Bűnős embernek, Minden-féle nyavalyákat magában foglal, mellyeket tellyes életében szenved: mert bizonyos dolog, hogy az Igasság nem szenvedi a' Bűntetést, a' hol Bűn ninchen. Ezeket-is magára vőtte a' Kristus, a' mennyire személyéhez és állapattyához illett: mert gyakorta éhezett, szomjúhozott; hideget, meleget, fáradságot, és testében nagy kínokat szenvedett. A' Harmadik és leg-nagyobbik Bűntetése a' Bűnős embernek, a' Pokolnak kínnyai: mellyek, mint-hogy az Isten Fiához nem illettek, azért, hogy az Istennek gyűlöléséve', és kétségbeeséssel eggyűtt-járnak; azokat fel nem vőtte ugyan, akár-mint káromkodgyék *Calvinus* János: de mindazáltal, némellyeknek hasonlatosságát méltóztatott fel-venni.

i Gen. 2. 17.

B

C

I. Az Ember az Ördögnek, a kinek a' Bűn-által engedett, hatalmába adatott: a' Kristust az Ördög tagjai meg-fogták, kőtőzték, kínzották, és végre meg-is ölték. és azért mondotta azoknak a' kertben[k]: *Ez a' ti órátok, és a' setétségnek hatalma.* II. A' Kárhozott lelkeknek semmi vígasztalások ninchen: Urúnk-is a' szenvedésben, hogy a' Meg-váltás bővségesb lenne, semmi vígasztalást nem érzett. és azért mondotta[l]: *Én Istenem, én Istenem, miért hadtál-el engem?* nem hogy panaszolkodott vólna azon, a' mit szabad jó akarattyából magára vőtt: hanem, hogy meg-jelentené a' kínnak és fájdalomnak nagy-vóltát; mint mikor a' Tanítványoknak-is azt mondotta[m]: *Szomorú a' lelkem mind halálig.* III. A' Kárhozott embereknek, semmi tagok, semmi részők, semmi érzékenségők győtrelem-nélkül ninchen: Urúnk-is minden tagjaiban, tetejétől-fogva talpá-ig, nagy kínokat szenvedett; a' mint másutt meg-mutatom. Ezekért méltó siránkoznunk, magunk javaiért pedig örvendeznünk: és mind a' kettőért meg-gondolnunk, a' mit a' Bőlch mondott[n]: *A kezesnek jó-tételeményét el ne felejtsed*; *mert lelkét adta éretted*: hálát adván néki.

k Luc. 22. 53.

l Matt. 27. 46.

m Matt. 26. 38.

n Eccli. 29. 20.

D

Ezt pedig hogy jól végbe-vigyük, azt kell meg-gondolnunk, kikhez jő a' Kristus a' Királyi pompával; tudni illik, a' Sion és Jerusalem leányihoz, az-az, a' Júda és Israël nemzetségihez: és azon kell igyekeznünk, hogy mi-is, lélek-szerént azok legyünk, az-az, azokban gyakorlyuk magunkat, a' miket az *Israël, Iúda, Sion,* és *Jerusalem* neve magában foglal. I. *Israël*, annyit tészen, mint *Istenen hatalmat-vévő*. és azokat példázza, a' kik *Mennyeknek országát erőszakkal ragadgyák*, mint-hogy az *erőszakot szenved*[o]. Illyen vólt Jákob, midőn az *Israël* nevet nyerte: mert azt mondotta az Istenképe-béli Angyalnak[p]: *Nem bochatlak-el téged, hanem ha meg-áldasz engem.* Illyen vólt Moyses; kinek az Isten azt mondotta[q]: *Ereszsz-el engem, hadd gerjedgyen-fel ellenek haragom.* Illyen vólt a' Kananæai aszszony; kinek Urúnk azt mondotta[r]: *Oh aszszony, nagy a' te hited: légyen néked a' mint akarod.* Ezek erőt vőttek a' hatalmas Istenen, a' buzgó, aitatos, és álhatatos könyörgéssel; mellyel mi-is mindent meg-nyerhetünk ő Szent Fölségétől, a' mint Urúnk nem egyszer ígérte[s]. Kívántatik azért, hogy fő-képpen e' napokban, szorgalmatosok legyünk az imádságban. II. *Iuda*, annyit tészen, mint *Dichérés*, vagy *Hála-adás*. melly arra tanít, a' mit a' Bőlch parancholt, mondván[t]: *Áldván az Urat, magasztallyátok őtet, a' mennyire lehet tőletek; mert na-*

o Matt. 11. 12.

p Gen. 32. 26. 28.

q Exo. 32. 10

r Matt. 15. 28.

s Joan. 14. 13. & c. 15. 16. & c. 16. 23. & alibi.

t Eccli. 43. 33.

egyébb

gyobb minden dicséretnél. Fel-magaſztalván ôtet, tellyeſedgyetek-meg erôvel, hogy el ne faradgyatok; mert meg nem fogjátok. Melly Hálá-adáſt azzal bizonyítunk-meg, ha a' Kriſtuſnak irgalmaſságáért, irgalmaſsággal felelünk-meg, és az ô ſzükölködô tagjait, értekünkhöz-képeſt, meg-ſegéttyük. III. *Sion*, annyit téſzen, mint *Rakás.* mellyen értetik a' Jóſzágos-chelekedeteknek gyakorláſa, hogy azokkal bôvſéges jutalmat ſzerezzünk magunknak: fô-képpen, mint-hogy a' Kriſtus az ô Szenvedéſekor, leg-inkább adta magát például a' Jóſzágos-chelekedetekben. IV. *Ieruſalem*, végezetre, annyit téſzen, mint *Békeſég-látáſa.* és azon Békeſéget ajánlya; melyhez fô-képpen a' Gyónás-által jutunk: melly-által, mind az Iſtennel meg-békéllünk, ki chak a' Bűnért haragſzik reánk; 's mind felebarátunkal, ha valami viſzſza-vonyás vólt közöttünk, eleget tévén néki ha kárba hoztuk, vagy egyéb-képpen meg-bántottuk; 's mind mí-magúnkal, mivelhogy lelkünk-iſméreti meg-chendeſedik, és nagy vígan ſiet az el-fogyhatatlan Békeſégnek földére az ôrôk Bóldogſágba: mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Iſten, az ô Sz. Fiának érdemiért. Amen.

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

KRiſtus Urúnk a' mái Evangéliomban, Tanítónak, Királynak, és Iſtennek mutatta magát: a' kik pedig kôvették, ſzorgalmatos tanítványoknak, engedelmes ſzolgáknak, és hálá-adó teremtett-állatoknak. Tanítónak mutatta Urúnk magát: mert, el-küldvén a' Tanítványit, meg-tanította mit kelletnék chelekedniek, és felelniek: azok pedig, mint jó Tanitványok, mindent az ô oktatáſa-ſzerént chelekedtek. Fejedelemnek mutatta magát Urúnk, parancholván, hogy a' kötött ſzamárt el-óldanák, és az ô ſzolgálattyára hoznák: azok pedig, a' kiké vólt, ſzó-fogadó Szolgáknak, oda engedvén az Úr parancholattyára marhájokat. Iſtennek mutatta magát Urúnk, a' távúl-való és jövendô dolgokat meg-jelentvén, és magát Úrnak nevezvén: kit úgy, mint hálá-adó teremtett-állati, fogadtak a' ſereg-béli emberek, kik azt mondották [a]; *Áldott a' ki az Ur nevében jô: Hoſanna a' magaſságban:* és a' kik az zöld ágakat tördelték, és ruhájokat-is a' földre teríték. Chodálatos, és ſzokatlan dolgot chelekedett a' Kriſtus bizonyára, de a' nép-is chodálatos dolgokkal felelt-meg-néki: mellyekről méltó értekeznünk, és azokból, lelki elô-menetelünkre, tanúſágokat ſzedegetnünk.

I. Okait adom a' Kriſtus Pompájának, mellyel ma Ieruſalembe ment.
II. Meg-mondom, Mit kelleſsék itt Kriſtus Urunktól tanúlnunk.
III. Meg-mutatom, Mint kelleſsék ôtet hozzánk fogadnunk.

ELSÖ RESZE.

CHodálatos és ſzokatlan dolgot chelekedett, mondám, a' mái napon Kriſtus Urúnk: mert egyéb-ha minden-képpen titkolta méltóſágát, és egyebekkel-is titkoltatta; a' mint egy-néhány példáiból ki-tetſzik: ELSÖBEN; Kereſztelô Sz. János, azt mondotta néki [b]: *Nékem kell tôled meg-kereſzteltetnem, és te jösz hozzám?* mellyel magánál nagyobnak jelentette: de Urúnk, el-akarván azt titkolni, azt felelte: *Hadd reá most: mert így illik bé-töltenünk minden igaſságot*, tudni illik, az Alázatoſsággal. MÁSODSZOR: Az Ördögök, ki-menvén az emberekből, azt kiáltották [c]: *Te vagy az Iſten Fia:* de Urúnk, *meg-fedvén, nem hadta ôket ſzóllani.* HARMADSZOR: A' Betegek, a' kiket meg-gyógyított, kívánták az ô dichôſégét mindennek beſzélleni: de Urúnk gyakorta meg-parancholta, hogy *Senkinek ne mondanák*; úgy-mint, a' poklosnak [d], a' fel-támaſztatott leánzó ſzülêinek [e], a' vaknak [f], és egyebeknek-is. NEGYEDSZER: A' három Tanítvány, kik látták a' Kriſtus ſzínének el-változáſát, ôrömeſt közlötték vólna egyebekkel-is: de meg-parancholta nékik [g], hogy *Senkinek ne mondanák a' látáſt, míg az ember Fia halottaiból fel-támadna.*

De ímé, a' mái napon mind külömben chelekeſzik; ô-maga Úrnak nevezi magát, és nagy pompával mégyen Jeruſalembe, mindenek láttára: a' népnek nem chak meg-engedte, hogy Királynak nevezzék, és minden tiſztelettel illeſsék, de az ellen-mondó Fariſæuſok-ellen-is meg-óltalmazta ôket, és azt mondotta [h]: *Haezek halgatnak, a' kövek kiáltnak.* Chodálatos és ſzokatlan dolgot chelekedett a' Zidó nép-is, és olly módon, 's olly tiſztelettel fogadta, hogy haſonlót ſoha senkinek a' Királyok-közzül nem chelekedett. *Plutarchus* azt írja ugyan, hogy *Cátónak* az *Uticaiak*, az útra, a' mellyen-

ment,

A
B
C
a *Matt.* 21. 9.
D
b *Matt.* 3. 14. 15.
c *Luc.* 4. 41.
d *Matt.* 8. 4.
e *Mar.* 5. 43.
f *Mar.* 8. 26.
g *Matt.* 17. 9.
h *Luc.* 19. 40.

A

ment, ruhájokat le-terítették; a' *Neapolisi*ak pedig, *Pompéjus*nak eleibe-menvén, a' melly úton kellett menni, virágokkal bé-hintették, és ruhájokat-is le-terítették, és kezeit meg-chókolták: de az Izraël fiairól azt nem olvasom: hanem, midőn Jéhut Királyságra meg-kenette vólna Eliséus Próféta, eggyel a' Próféták fiai-közzül; a' kik jelen-vóltak, sietve ki-ki maga paláslyát vévén, lábai-alá tötték, ítélő-szék hasonlatosságára [i]; de azt házban, és nem úton chelekedték. Ennek a' szokatlan Pompának, a' Sz. Atyák egy-nehány szép Okát adgyák:

[i] 4. *Reg.* 9. 13.

[k] *Hom.* 67. *in Matt.*

I. Arany-száju Sz. János azt írja [k]: Mivelhogy halálának ideje el-közelgetett, arra nagy dichőséggel akart sietni: mutatván azzal, hogy ő minden bűntől tiszta-, és minden Jószágos-chelekedeteknek ékességivel tellyes. Mert a' nép, illyen nagy pompával fogadván, és nagy sereggel a' Városba késervén a' Krisztust, nyilván jelentette az ő-fedhetetlen életét, és ártatlanságát, mellyet a' népnek, nagy javára és épületire mutatott: és, ha a' nép valami feslett erkölchét tudta vólna, nem chak eleibe nem ment vólna, és örömmel nem fogadta vólna, hanem el-is kerülte-, vagy elkergette-vólna. mivelhogy Urúnknak külső maga-viselése, semmi olly tiszteletet, és szokatlan pompát nem kívánt; mert nagy alázatosson viselte magát; kinek Tanítványi, szegény halászok vóltak [l]; nyájaskodó társai, a' Publikánusok és bűnösök [m]; és a' Királyság-előtt el-futott [n]: a' szegény eggyűgyű kősség-is, és az ártatlan gyermekek, kik leg-inkább tiszteltéк Urúnkat, nem vóltak hízelkedők, vagy udvar-hazugi, a' kik chélchapásokkal valamit vártak-, vagy vájtak-vólna tőle. és azért hozta Urúnk-is a' Dávid mondását elő [o]: *A' kichinyek és chöchömök szájok-által, vitted véghez a' dicséretet az ellenségidért, hogy el-rontsad az ellenséget és bosszú-állót.*

[l] *Matt.* 4. 18.

[m] *Luc.* 15. 1.

[n] *Ioan.* 6. 15.

[o] *Psal.* 8. 3.

IIik Okát adgya egy régi Doktor [p], és azt mongya; hogy Urunk ezt azért chelekedte, hogy a' halált maga-ellen ingerlené: mert tudta a' Farisæusoknak, és Irás-tudóknak irégy szívőket, és hogy ez illyen győzedelemhez-illendő pompáért inkább fel-indúlnak ellene, és halálára sietnek; mellyet ő fölötte igen kívánt: nem hogy az ő bűnöket kívánta-, vagy akarta-vólna; hanem, hogy az ő Attyától rendelt időben, mellyet tudott hogy már közel vagyon, akart meg-halni, és az ő ellénségének gonosz szándékát és vétkét, a' széles világnak üdvősségére fordítani, az ő istentelen igyekezetőkkel egyebeknek javára élvén.

[p] *Auctor Operis imperfecti Hom.* 37.

IIIik Okát adgya *Béda* [q]; hogy meg-mutatná, hogy az ő Országa nem e' világi, sem ideig-való: és azért nem chelekedett e' világi Fejedelmek szokása-szerént-, kik, szép aranyas szekeren ülvén, vagy sok lovasoknak és fegyvereseknek seregitől késéртetvén, mutogatták dichőségőket; melynek az előbbi Predikátzióban okát-is mondottam: hanem, az alázatos szamárra ülvén, a' szegény kősségnek késéréséwel meg-elégedett. noha a' késerők-is hamar el-váltak tőle; úgy hogy egész Jerusalemben, senki chak étellel sem kínálta, sem házához nem hítta, hanem estve-felé kételenittetett viszsza-menni Betaniába.

[q] *Lib.* 3. *in Marc.* c. 11.

IVik Okát mongya Sz. Bernárd [r]; hogy e' Világi dichőségnek hiuságát előnkbe adná; melly olly álhatatlan, hogy az embert leg-ottan el-hadgya. Ez a' kősség, a' mint mondám, szokatlan tisztelettel fogadta ugyan a' Krisztust: de kevés nap-múlva, nagy gyalázattal a' Városból ki-hurczoltatta, a' tolvaj Barabbásnál alább-valónak tartotta, és torka-szakadva kiáltotta; *Feszítsd-meg, feszítsd-meg őtet.* Melyből megtanúlhattyuk, mennyit kellessék ez álnak Világnak hinnünk, ha azt akarjuk hogy tőle meg ne chalattassunk.

[r] *Bern.* 1. *in Festo Palmarum.*

Vik Okát-is azon Sz. Bernárd adgya [s]; hogy a' következendő Szenvedésnek nyomorúságát keservesbé tenné: mert sokkal inkább érezzük, és nehezebb névenvészük a' tisztelet-után következő gyalázatot; és a' büntetés nehezben esik azoktól, a' kik az-előtt egy-keveset bóchüllöttek.

[s] *Ser.* 2. *de Die Palmarum.*

VIik Oka az lehet; hogy maga példájával meg-mutatná, hogy nem mindenkor kell meg-vetni e' Világi bóchüllettet: hanem, hogy helyt-is adhatunk annak; ha Istennek nagyobb tiszteségére, és félebaráttunknak elő-mentelire következik. Ezért engedik-meg, mind az Egyházi, 's mind a' Világi Fejedelmek, hogy tiszteltessék őket a' kősség: sőt ki-ki, állapattya-szerént, bűn-nélkül, mind ruházattyában, 's mind udvarában meg-mutattya méltóságát, hogy a' kősség alá-válónak ne tartsa; melly gyakorta inkább tekinti a' külső ékességet, hogy-sem az Istentől vött méltóságot. Mindazáltal arra-is készeknek kell lennünk, hogy, valamikor kívántatik az Isten dichőségére, örömest el-legyünk afféle bóchüllet-nélkül: követvén a' Dávid példáját, ki az Úr szekrénye-előtt, úgy ugrált mint valami köz-ember; nem gondolván Királyi méltóságával, sem a' felesége chúfolásával [t], ki azért szíveben meg-útálta a' Királyt.

[t] 2. *Reg.* 6. 16.

VIIik Oka

VII^ik Oka az lehet; hogy meg-mutatná, hogy a' Szenvedés, ő-magában nem gyalázatos, sem botránkoztató, hanem inkább dichőséges, és fel-építő; mivelhogy Kriſtus Urúnk arra, a' népnek olly nagy vigaſágával ſietett. Mert, mi-képpen hogy a' kik éltőkben új állapatot nyernek, bizonyos friſ pompával tiſzteltetnek; mint mikor az Egyházi ember új Miſéjét mongya, vagy a' Házas-ember menyegzőt ſzolgáltat: azon-képpen Kriſtus Urúnk ſietett Jeruſalembe, hogy ott új Áldozatot kezdene a' Vég-vachorán, és azt el-végezné a' Kereſzt-fán; és az Anyaſzentegyházat, őrők Házaſtárſúl magához kapcholná; és ekképpen, menyben és a' főldőn, tellyes méltóſággal uralkodnék; a' mint Fel-támadáſa-után maga-is jelentette, mondván [u]: *Adatott nékem minden hatalom, menyben és a' főldön*: mellyet az ő Szenvedéſének győzedelmével nyert és talált.

[u] *Matt.* 28. 18.

VIII^ik Oka az lehet; hogy meg-mutatná, hogy az ő diadalma nem kétſéges, hanem minden-képpen bizonyos. Mert egyéb Fejedelmek, a' harcz-előtt nem ſzokták magokat diadalomhoz illendő kéſzűlettel mutogatni; tudván, hogy a' harczon-való diadalom kétſéges, és bizontalan; és, a' mint ſzokták mondani, a' koczka olly hamar vakot vethet, mint hatot: de a' Kriſtus az ő győzedelme-felől nem volt kétſéges; tudván maga erejét, a' kínoknak el-ſzenvedéſére; és látván, hogy ſem a' Żidók, ſem az Őrdőgők nem véſzik eſzőkbe a' ſzokatlan harczoláſnak módgyát, mellyel ő az ő ellenſégével meg akart űtkőzni, és azt bizonnyal meg-győzni. mert azok, egyéb fegyvert nem tudtak annál, a' mellyel kőzőnſégeſſen a' teſti hadakozásban élűnk: a' Kriſtus pedig, azzal akarta őket meg-győzni, hogy minden kínokat békével és jó kedvel el-ſzenvedett. Mikor elsőben a' puskákat, és egyéb lővő-ſzerſzámokat találtak; a' kik azokkal éltek, bizonyoſnak tartották a' győzedelmet; azt ítélvén, hogy kűnnyen meg-ejthetik az ellenſéget, a' ki az ollyan fegyvertől nem túd féllni, és az ollyan fortélyt meg nem gondollya: azon-képpen győzte-meg Urúnk az ő ellenſégit, kik ſemmit nem tudtak az ő harczoláſának új módgyáról: és úgy, mentől inkább kínzották a' Żidók, annyival inkább okot adtak néki a' győzedelemre, noha ők azzal, minden dichőséges hírét-nevét el akarták tőrleni. Az Őrdőgők pedig arra igyekeztek, hogy, a' ſok és iſzonyú kínok-által, haragra, és Iſten-ellen való káromláſra vigyék, vagy kétſégbe ejtſék: de meg-chalatkoztak; és a' mivel nyertesek akartak lenni, azzal veſztették űgyőket, és cherben maradtak.

IX^ik Oka az lehet; hogy a' ſzomoruſágot, melly a' Tanítványok ſzívét, a' Kriſtus ſzenvedéſe-kor, rővid nap el-foglalandó volt, ezzel a' víg pompával meg-enyhítené: mint az Orvoſok, mikor keſerű italt akarnak bé-adni, előbb valami mézet kóſtoltatnak a' beteggel, hogy a' kővetkőzendő keſerűſéget kűnnyebben ſzenvedheſſe. És így a' mái napon, a' kemény, nehéz, és iſzonyú Kereſzt-helyett, ſzép zőldellő és kűnyű pálma-fa ágakat láttak; az oſtorokért, és véſzſzőkért, győnyőrűſéges olaj-fa ágakat; a' mezítelenſégért; az úton el-terített ruhákat; a' kegyetlen hóhérokért, a' gyenge Żidó gyermechkéket: a' káromláſért pedig, Iſteni díchéretet hallottak; a' hamis vádoláſokért, kedves ének-ſzót; a' ſzőrnyű kiáltáſért, *Feſzítſd-meg őtet*, a' víg Oſannát; az átokért, mellyel a' fán-függő Kriſtuſt átkozták, ama' ſzép áldomáſt: *Áldott a' ki jő az Úr nevében.*

X^ik Oka az lehet; hogy némelly Ő Tőrvény-béli példát, és a' Profétak jővendőléſét bé-tellyesítené. Az Iſten imillyen parancholatot adott az ő népének Egyiptusban, Moyſes- és Aaron-által [x]: *Szóllyatok az Iſraël fiainak minden gyűlekőzetihez, és mongyátok nékik: E' hónak tizedik napján, ki-ki egy Bárányt vegyen az ő cheléde-és háza-ſzerént. Az első hónak*, az-az, *Martius*nak, mellyet mí *Böjt más havá*nak nevezűnk, tizen-negyedik napján, kellett a' Húſvéti Bárányt meg-ölni; mellyet négy nappal az-előtt, ki kellett a' nyáj-kőzzűl válaſztani, és a' házhoz vinni. Azon a' napon, ki-ki a' mezőre ment; és a' jővendő Húſvét áldozattyára-való Bárányt, nagy őrőmmel, ágakkal, és virágokkal fel-ékesítvén, házához vitte. Mint-hogy az a' Bárány, ama' győnyőrűſéges Szabadúláſnak emlekeztető jele volt, mellyel az Iſten az ő népét Egyiptuſnak kemény rabſágából ki-ſzabadította, és Faraót minden űldőző ſeregével a' Veres tengerbe ſillyeſztette: ki nem láttya, hogy *A' Törvény, árnyéka volt a' kővetkőzendő jóknak* [y]; és, hogy *Mindenek példában történtek a' Żidóknak* [z]? Mert ez nyilván-való példája volt a' Kriſtus Szenvedéſének, és Halálának: mivelhogy Kriſtus Urúnk, minden bizonnyal, *Martius*nak tizen-negyedik napján fogattatott-meg, hogy gyalázatos halált ſzenvedne; mellyel ő az egéſz emberi nemzetet ki-ſzabadította az Őrdőgnek kegyetlen rabſágából. Az-okáért ez napon, melly *Martius*nak tizedik napj volt, és akkor Vaſárnapon eſett, ment-bé Jeruſalembe a' mí artatlan Bárányúnk, ki a' világnak vétkét el-vőtte.

[x] *Exod.* 12. 3.

[y] *Hebr.* 10. 1.

[z] 1. *Cor.* 10. 11.

A

Ez vólt pedig a' Kriſtuſnak leg-nagyobb dichőſége, melly méltó bizony őrők emlékezetre. és azért akarta, hogy nagy őrőmmel és vígaſsággal kéſérnék Jeruſalemibe. A' Próféta Zakarias vólt, ki e' dologról így profétált [a]: *Igyen vígadgy Sionnak leánya; örvendezz Jeruſalemnek leánya: Imé a' te Királyod jő néked igaz, és üdvőzítő, ſzegény, és a' nőſtény-ſzamáron-ülő, és a' chitkón a' ſzamár-vemhén.* Itten ſemmi meſterſéggel el nem kerülhetik a' Zsidók a' hálót, nem akarván a' Kriſtuſt *Meſſiás*nak vallani: mert, a' mint Arany-ſzáju Sz. János okoskodik [b], máſról a' Zsidók Királyi-kőzzül nem olvaſſuk, hogy ſzamáron ment vólna Jeruſalembe, kiről ezt a' Próféta jővendőléſét érthetnők. Olvaſom; hogy Saul az attya ſzamárit kereſte, mikor a' Királyſágra kente Sámuel [c]; de nem olvaſom, hogy ſzamáron ment vólna Jeruſalembe; ki reá ſem talált a' ſzamárokra; és ő, Zakarias Profétának jővendőléſe-előtt vólt. Olvaſom azt-is; hogy, mikor Dávid Abſalom-előtt futott [d], Síba a' Miſiboſet ſzolgája, eleibe-ment két ſzamárral, meg-terhelvén azokat kenyérrel és egyéb eleſéggel: de azokon nem ült Dávid, ſem Jeruſalembe nem ment. A' Kriſtus pedig, mint *Meſſias*, bé-tellyesítette Zakariáſnak profétáláſát: melynek minden chikkelyi főlőtte-igen illenek hozzája; a' mint az Első Predikatzióban meg-mutattam.

a Zach. 9. 9.

b In cap. 21. Matth.

c 1. Reg. 10. 1.

d 2. Reg. 16. 1.

B

II. RÉSZE.

DE laſſuk mit kelleſsék tanúlnunk ettől a' Királytól, a' ki illyen módon jő hozzánk. Azt írja *Aulus Gellius* [e]; hogy *Epictétus* Filóſofus, a' jó erkőlchnek minden tudományát két ígében foglalta: *Suſtine, Abſtine:* az-az, Szenvedgy, Tartóztaſd magadat: akarván jelenteni, hogy, a' mi kedvünk-ellen vagyon, és meg ſzokott ſzomorítani, békével ſzenvedgyük, és kétſégbe ne eſsünk; a' mi pedig kedvünk-ſzerént vagyon, és győnyőrködtet, attól meg-tartóztaſſuk magunkat, és fel ne fualkodgyunk. mert haſonló veſzél, akár a' jó ſzerenchével, 's akár a' gonoſzſzal nem tudni élni. Szép imádſágát olvaſom erről Salomonnak [f]: *Kettőt kértem tőled, ne tagadd-meg tőlem minek-előtte meg-hallyak: Kőlcsőnöſséget és gazdagságot ne adgy nékem: chak adgyad eledelemreval ó ſzükségimet: hogy ne-talám meg-elégedvén, a' meg-tagadáſra ingerletteſſem; és mongyam: Kichoda az Ur: vagy a' ſzükségtől kénſzerittetvén lopjak, és hamiſſan eskűdgyem az én Iſtenem nevére.* Azon kéri az Iſtent, Elsőben; hogy ne adgyon gazdagſágot néki; melyben kevés követői találkoznak: és azt jelenti, hogy a' gazdagſág, embernek ſzívét arra ingerli, hogy meg-tagadgya az Iſtent; a' mint gyakorta láttyuk, hogy a' gazdagok, kiknek minden dolgok kedvők-ſzerént forog, úgy élnek mint-ha Iſten nem vólna, a' kinek valaha minden chelekedetőkről ſzámot kellene adniok; és úgy, ha nem ſzájokkal, de ſzívőkkel meg-tagadgyák az Urat. Máſodſzor, azon kéri; hogy kóldúſſágra ne jutaſſa; melyben ſokan kővetik, de talám más okból, és más végre: és azt jelenti, hogy a' nyomoruſágoknak el-távoztatáſáért, az emberi gyarlóſág, hamis és méltatlan eſzközhöz fog.

C

D

E' Két dologban, igen fő Meſterünk lehet a' Kriſtus: a' mái chelekedetével meg-mutatván, hogy az ellenünk-valo háboruſágtól, nem kell irtóznunk és futnunk, hanem bátorſágos ſzívvel el kell ſzenvednünk: a' kívánſágunk-ſzerént-valókkal pedig, mértékleteſſen éllyünk, hogy el ne ragadgyanak bennünket. Mert győzedelmes pompával mégyen Jeruſalembe, hallya a' népnek ſzép üdvőzléſét és dichéretit, láttya a' bőchülletes fogadáſnak jeleit; de fel nem fuvalkodik, hanem inkább ſiránkozik a' Várasnak romláſán, és a' népnek kővetkőzendő veſzedelmén. Más-felől, hallya a' Farisæuſok zúgolódáſát; tudgya, hogy rővid nap mind kűlőmbet fognak véle chelekedni, és gyalázatos halállal meg-ölik: de ſem el nem fút, ſem el nem rejtezik, hanem mindenek-láttára mégyen a' Várasba, és mindenekhez bátorſágos ſzívvel készűl. Minden főldi jókat, úgy-mond Sz. Agoſton [g], meg-vetett az emberré-lőtt Iſten; hogy meg-mutatná, hogy méltók meg-vetéſre: és minden főldi nyomorúſágot el-ſzenvedett, mellyeket meg-parancholt hogy el-ſzenvedgyünk; hogy, ſe amazokban ne kereſnők a' bóldógſágot, ſe ezekben ne félnénk a' bóldogtalanſágtól. Igaz mondás: és ebben függ a' Jó életnek fondamentoma.

g De Catechizandis rudibus.

Chodálkozik Szent Bernárd ezen a' Kriſtus pompáján, azt az ő halálának gyalázáttyával egybe-vetvén: hogy azon Várasban, azon kőſégtől, azon időben, a' *Proceſſió*nak dichőſégével, és Iſteni dichéretekkel tiſzteltetett; annak-utánna pedig, kínok és gyalázatok-által meg-kérdeztetett, és a' gonoſz-tévőkhőz haſonlíttatott; melyből ki-tetſzik e világi dolgoknak álhatatlan állapattya, és ſzűnetlen-való változáſa. Erről ſzép példánk vagyon Jóſef Patriárkában, ki Urúnkat ſok jeles dolgok-

h Serm. 1. in Ramis Palmar.

ban

ban példázta. Mert, nagy örőme lehetett azon, hogy a' több attyafiainál inkább szerette Jákob[i]; de azt mingyárt követte az irégység és gyűlölség; és annyiba jutott dolga, hogy az attyafiai meg akarták ölni, és idegen földre pénzen el-adták: Örőme lehetett azon, hogy az ura előtt kedvet talált[k]; de azt nagy háboruság követte. mert, hamissan bé-vádoltatván tisztátalan aszszonyától, a' tömlőczbe vettetett, és ott sok ideig hevert: Örőme lehetett, hogy ki-hozattatván a' tömlőczből, egész Egyiptusnak Fejedelmévé lőtt[k], hogy szerelmes attyát látta, és fiainak áldomást nyert tőle; de azt szomorúság követte, az attyának haláláért; és végtére, minden világi örőmének végét szakasztotta a' keserű halál. Ninchen azért semmi álhatatos gyönyörűség e' világon: hanem, mint az édes és szép folyó-vizek, a' habozó és keserű tengerbe szakadnak; úgy minden világi gyönyörűségek fájdalommá változnak; és abban múlnak el: és, a' mint Salomon mondotta[l], *A' nevetés fájdalommal egyelíttetik, és az örőmnek végét siralom foglallya-el.* Valaki azért e' világon tiszta örőmet keres, rózát keres tövis-nélkül, búzát polyva-nélkül, bort söprő-nélkül, olajt sonkoly-nélkül, tűzet füst-nélkül; és heában törődik, 's valóban meg-chalatik. Világ teremtése-kor, egy-nehány-szor olvassuk[m]; *Lőn estve és reggel első nap, második, harmadik,* &c. és világ végéig mind úgy tart: mert valamig e' világon élünk, a' nap-után étszakát kell várnunk, a' világosság-után setétséget, az örőm-után bánatot, az egészség-után betegséget, végezetre az élet-után halált.

Ebből én azt hozom-ki, hogy nem illik e' világi dolgokban vetnünk reménségünket; mellyek álhatatlanok, és chak szem-pillantásig-valók: *Láttam,* úgy-mond Dávid[n], *az istentelent hogy fel-magasztaltatott, és fel-emeltetett mint a' Libanus Czédrusi: Es elő-ménék, és imé nem vala: és keresém őtet, és fel nem találtaték a' helye:* az-az, kerülék, 's fordúlék, és leg-ottan el-vesze minden dichősége. Számtalan példáink vannak erről a' Históriákban. Nagy Sándornak, az egész Világ nem láttatott elégnek lenni; és rövid időben sok Országokat meg-vőtt; hatalmas népeket meg-hóldoltatott; magát *Jupiter* fiának tartotta: de mint járt? Életének virágában hólt-meg; és harmincz egész nap nem temették-el, azért, hogy a' Had-nagyi az Országin nem osztozhattak. *Valerianus* Cháfzárt, a' mint *Eutrópius* irja[o], a' *Perfiai* király meg-fogta; és mikor lóra ült, sámoly-gyanánt, a' nyakára hágott; végre meg-nyúzatta, és meg-fózatta, szerenchétlenségének örők emlekezetire. Hasonló-képpen bánt *Tamerlánes* a' Tatárok fejedelme, a' Tők Cháfzárral *Bajazéteſſel. Darius* Királyt, Nagy Sándor, feleségével és magzatival-egyűtt el-fogta; egész hadát meg-verte, és egy harczal Országát el-foglalta. *Xerxes*, ki hajókkal úgy meg-tőltötte vólt a' tengert, hogy száraz földnek láttatnék, az *Athenaïak* győzték-meg. *Iulius* Cháfzárt, midőn a' Római birodalmat tellyességgel el-foglalta, huszon-három sebbel végezték-ki e' világból a' Tanáts-házban; kik-között ollyak-is vóltak, a' kiket leg-jobb barátinak tartott. *Dionysius*ról a' *Syracusai Tyrannus*ról, azt irja *Æliánus*[p]; hogy hajója négy-száz vólt, gyalogja száz-ezerig, lovasa kilencz-ezer; a' *Syracusa* városának pedig, nagy magas kő-falai vóltak, abban számtalan gabona, és minden-féle fegyver; annak-fölötte sok népekkel szövetsége vólt: kikhez bízván, azt alította, hogy Országát gyémántal foglalta-őszve, mellyet senki el nem ronthatna: De mint lőtt dolga? Elsőben ő-maga meg-ölte attyafiait: az-után szemei-előtt a' fiait szörnyű-képpen meg-ölték, leányit meg-szőplősítették, és mezítelen vetkőztetvén meg-ölték. Rokonit elevenen meg-égették, vagy darabonként konczolván, a' tengerbe vetették: ő-maga nagy nyomorúságra jutott, és vénségére kóldúlásra, és a' barbélyok mű-helyében üldögelvén, az embereknek chúfjává lőtt.

Ez az Eggyik Oka, a' mellyért az Anyaszentegyház-is a' mái napon, mind öltözetiben, 's mind Czeremóniában változást tészen, a' vagy két igen-külömbőző dolgot egy-be foglal; az örvendetes *Processiót*, és a' keserves Kín-szenvedést: hogy eszünkbe vegyük, e' világi pompának és dichősségnek álhatatlanságát, és hirtelen-való változását: *El-múlik a' világ, és az ő kívánsága,* úgy-mond Sz. János[q]. A' ki bajt akar víni, sokan kéférik a' korlátba, dob-trombita-szóval, és erőssen biztattyák: de ha meg-győzettetik, minnyájan el-állanak mellőle, és egyedül szomorkodva tér-visszsza. *Aman, Assuérus* királynál olly nagy bőchülletben vólt, hogy *a' Királlyal egyedül őtet hítta Eſter Királyné vendégségébe,* mellyel igen dichekedett: de azon nap, a' vendégségnek helyéről az akasztó-fára vitték[r]. Antíokus király azt alította, *hogy az égnek chillagit-is el-éri*[s]: de chak hamar arra jutott ügye, hogy senki nem hordozhatta a' szenvedhetetlen bűz-miatt. és ezt a' szerenchének változását, ő maga-is siratta, mondván[t]; *Melly nagy nyomorúságra, és a' bánatnak minémű habjaiba jutottam, melyben most vagyok; a' ki víg és jó-kedvű valék az én hatalmasságomban. és imé a' nagy bánat-miá el-veszek idegen földön.*

Erről, nem régen több példákat-is hallánk a' Világi historiákból: mellyek nyil-

i Gen. 37. 3.
k Gen. 39. 4.
k Gen. 41. 43.
l Prov. 14. 13.
m Gen. 1. 5. 8. 13.
n Psal. 36. 35.
o Lib. 1. Hist.
p In Var. Hist.
q 1. Ioan. 2. 17.
r Esth. 7. 10.
s 2. Mach. 9. 10.
t 1. Mach. 6. 11.

A ván meg-mutattyák, hogy semmi világi dolgoknak nem hihetünk. Hallyad mit beszél
u Eccli. 40. 13. a' Bölch u: *A' hamisak gazdagsági, mint a' folyó-víz el-száradnak; és mint a' nagy meny-dörgés az esőben, úgy chattagnak.* Szép hasonlatosság. Mert, mi-képpen a' meny-dörgésben,
láttyuk hogy az esős fellyegek egybe-gyűlnek, nagy dörgések lésznek, és az emberek
a' mezőről, és útzáról futva haza sietnek; de kevés ideig esvén az eső, az ég fel-derül, és
mind annyi dörgésből egy kevés sár marad, mellyet az emberek hamar el-tapodnak:
így e' Világ Hatalmasi, egy ideig nagy chaté-patét indítnak, és sok szolgákkal, hadak-
kal, úgy dúl-fúlnak, mint-ha a' Világot tőből fel akarnák fordítani: de chak hamar el-
érkezik, ha nem egyéb változás-is, de a' halál; és azt a' nagy pompát, egy kevés sárrá
tészi. mert a' föld földdé, a' por porrá lészen, és mindenek meg-tapodhattyák. Ezt még
x Lib. 12. a Pogány Bölchek-is vötték eszökbe. Mert *Sócrates, Ælianus* nál x azt mondotta; hogy
Athéna-városa, szálláshul gyönyörűséges, de lakásra nem olly bizonyos. és a' bordélyban-
való tisztátalan személyekhez hasonlította: kikkel noha sokan igyekeznek fajtalan-
B kodni, szépségöket nézvén; mindazáltal, ninch olly el-vetett ember, a' ki öket házasság-
ra kívánnya: jelentvén, hogy az *Athénai*ak, sokakat nagy tisztre vittek, kiket az-után-
gyalázatoson ki-űztek; mint *Aristídest, Themístoclest, Demósthenest*; vagy méreggel meg-
étették, mint *Periclest, Sócratest*, és egyebeket. Szintén azt mondhattyuk e' Világ-felől-
is: kivel, mint-hogy víg kedvet mutat, és hízelkedik, sokan barátkoznak; de, a' kinek
esze vagyon, látván álhatatlanságát, nem kívánnya sokáig véle-maradását. mert chak
szállásra-való, nem lakásra: mint-hogy *ninch-is itt maradandó városunk, hanem a' jövendőt keressük* y, mellyben ninch változás.
y Hebr. 13. 14.

Az Anyaszentegyház külömbőző Czeremoniaïnak, Más Okát-is adgya Sz. Ber-
z Ser. 2. de die Palmarum. nárd z: tudni illik, hogy a' lelki emberek meg-értsék, hogy az örök-életnek örömére szen-
vedés-által kell jutni. Az-okáért, az Istennek Hívei e' világon, örömest meg-foztották
magokat minden gyönyörűségtől, és szabad-akarat-szerént-való Sanyarúságban éltek;
a Matt. 7. 14. tudván, hogy azon az egy úton, mellyet Urúnk *Keskeny*nek nevez a, kell az örök boldog-
ságba jutni. Ha látnád, hogy valamelly áros-ember, a' tengeren hajóra szerződik, hogy
C *India*ba mennyen; és kérdenéd tőle, Miért mégyen a' tengerre, tudván minémű nyo-
morúságok vannak azon? ő pedig azt felelné; hogy aranyat, ezüstöt, és drága köveket
keres: talám meg-nevetnéd, és azt mondanád: Vagyon-e okosságod, hogy a' tenge-
ren keresed azokat, mellyek a' földön találtatnak? De ha ő azt felelné; Tudom, hogy
nem a' tengeren találom, de a' tengeren kell által-mennem hogy *India*ba jussak, a' hol
bizonyoson fel-találom: nem azt mondanád-e, hogy jól felelt; és magad-is gondol-
kodnál azon útról? Hasonló-képpen, tudták a' Szentek, hogy nem e' világi nyomoru-
ságban vagyon a' bóldog örőm, hanem annak az útya, mellyen bizonyoson reá juthat-
b Matt. 5. 5. tunk; a' mint Urúnk jelentette, mondván b: *Bóldogok a' kik sírnak, mert ők meg-vigasztaltatnak. Bóldogok a' kik éhezik és szomjuhozzák az igasságot, mert ők meg-elégíttetnek.*

III. RÉSZE.

KÉrdené valaki: Mint kell Krístus Urúnkat fogadnunk, kinek hozzánk-való jövetele
igen-hasznos és üdvösséges? Felelet. A' Krístus-kéférő népnek, (változó álhatat-
lanságától meg-válva) chelekedetit követvén. Melyre szépen int bennünket Sz.
Pál, mondván c: *Járjatok méltán, az Istennek mindenekben kedveskedvén, minden jó chelekedet-
c Col. 1. 10. ben gyümölchözvén.* Azok a' Jó-chelekedetek fő-képpen, mellyekről Rafaël Angyal em-
lekezett, mondván d: *Jó az Imádság, a' Böjttel, és Alamizsnával.* mellyeket a' mái nép-is pél-
d Tob. 12. 8. dázta chelekedetivel. Mely nép-közőtt, Három rend-béli embereket találunk.

D Első Rend-béliek, Ruhájokat le-vetvén, a' földre terítették, és az Alamizsnálko-
dást példázták. mellyet azok-is ajánlottak, a' kiké a' szamárok vóltak: kik, mihelyen
hallották hogy az Úrnak szükségesek, leg-ottan el-eresztették azokat. Sokan hallyák
most-is, hogy az Úrnak szükséges az ő kötött szamárok; de azért el nem eresztik, hanem
inkább bé-rekesztik, vagy el-tagadgyák: tudni illik, a' fősvények, kiknek szükségök-és
állapattyok-fölött-valo gazdagságok vagyon, naponként láttyák a' sok mezítelen és
éhel-haló kóldúsokat; hallyák azoknak siránkozó kiáltásokat; sőt azokban a' Krístus
szavát, *A' mit ezekkel chelekesztek, velem chelekeszitek*; a' mivel ti bővelkődtök, nékem az
én tagimban, a' szegényekben, szükségesek: de chak siket fülre vészik, és látatlanná té-
szik. Bizony, félek rajta, hogy azok a' Zidók, sok Keresztyéneket fognak-kárhoztatni:
mert a' Krístus Tanítványinak egy szavára el-eresztették marhájokat (noha talám sem-
mi jót még akkor nem vöttek vólt a' Krístustól; vagy talám nem igen-is ismérték. noha
semmi jutalmat nem ígért nékik; sőt azt sem mondották az Apostolok, hogy viszsza-
hozzák vagy küldik, hanem chak, hogy *az Urnak szükségesek:*) mi pedig, ő Sz. Fölségét,
a' Hit által jól ismérjük, számtalan jó-téteményit vöttük, szép ígéretit hallottuk, a'

szár-

száz-annyiról, és a'mennyei bóldogságról; tudgyuk, hogy szűkſége vagyon a'szegényekben: 's mindazáltal, nem mondom egy szamárt vemhestől, de chak egy báránkátis, vagy chak egy darab kenyeret-is nem adunk a'Kristusnak. Nem látom michoda mentségek lehet efféle gazdagoknak. Miért bővelkődől te, úgy-mond Sz. *Basilius* [e], amaz pedig szűkölkődik és kóldúl? hanem hogy, te a'jó sáfárságnak jutalmát vegyed, ő pedig a'békeséges-tűrésnek koronájával fel-ékesítteſſék. És utánna veti: Az éhezők kenyere az, a'mellyet tartasz; a'mezítelennek köntöſe, a'mellyet kamarádba rekesztesz; a'mezítelen lábának czipellőſe, melly nálad meg-rothad; a'szűkölkődőnek aranya, mellyet el-ástál: az-okáért, annyinak tészsz boszszúságot, a'mennyinek adhatnál.] Egy Istenfélő Érsek, sok szolgát tartott udvarában, nem hogy azokra szűkſége lőtt vólna, sem hogy azokkal dichekedett-vagy kevélykedett-vólna, hanem hogy táplálhatná őket. A'Sáfára azért panaszolkodott, hogy sok heában-való abrakosok vannak az udvarban, kik-nélkül nem szűkölkődnének. Halván azt az Érsek, meg-parancholá, hogy laistromba írja, mind a'szűkséges szolgákat, 's mind a'többit.] Kiknek nevőket meg-olvasván, nagy okoson azt mondotta a'Sáfárnak: Az elsőket meg-kell tartanunk, azért, mert ők nékünk szűkségesek; az utólsókat pedig azért, mert mi vagyunk nékik szűkségesek. Jól értette ezt ama' Római *Paula*; ki, a'mint Sz. *Ierónymus* írja felőle [f], midőn kóldúst látott, azt mondotta: Ha e' kóldus, én-tőlem gazdagtól semmit nem vészen, mástól mit várhat? én ha szűkölkődvén, máftól kérek, sokakat találok a'kik adnak.

Mondaná valaki: Honnét tudhatom, hogy a'szegénynek adott Alamizsnát az Isten magának tulajdonittya? Felelet. Urúnknak nyilván-való mondásából [g]: *Bizony mondom néktek, valamig egynek ez az én leg-kisſebbik attyám-fiai-közzül chelekedtetek, nékem chelekedtetek.* Annak-fölőtte, bizonyos példákból-is; mellyek, mint-hogy hazánk gyümölchi, talám alkolmatosbak lésznek szívünknek fel-gerjesztésére. I. Sz. Erzsébetről, ki Magyar-országi Második András király leánya, a'*Thuringiai* Lajos Landgróf felesége vólt, azt írja *Súrius* [h]; hogy, midőn a'férjéhez sok fő emberek jöttek vólna vendégségbe, és már le-ültek vólna, a'felesége'ért küldött hogy hamar el-jőne, és ne váratná magát. Sietni kezde Sz. Erzsébet. és azomban egy kóldús alamizsnát kér vólt tőle. Kit meg-látván, kéré, hogy várna egy keveſet, és mingyárást küldene néki. De mivelhogy a'kóldús annál inkább kért: meg-állott Sz. Erzsébet, és a'rajta-való, és sokat-érő palástyát küldötte néki: mellyel nagy örömmel ki-ment a'kóldús a várból. Látván azt a'szolga, bément, és nagy boszszonkodva mindenek-előtt meg-beszéllette. Azonban el-érkezett Sz. Erzsébet. és a'Fejedelem mosolyodva meg-kérdette, Hol hadta palástyát? Sz. Erzsébet pedig reá mutatván, monda: Ihol a'rúdon függ: és úgy vólt. mert a'szegénynek adatott palástot a'Kristus meg-térítette, mint-ha költsön vőtte vólna. A'Fejedelem pedig, látván a'palástot, és meg-értvén a'dolgot, meg-rémült; nem tudván mit kellet-nék előbb dichérni, az Istennek chodálatos irgalmasságát-e, vagy a'feleségének jeles hitit. II. Sz. Mártonról, ki Szombat-helyé lőtt e'világra, azt írja *Severus Sulpitius* [i]; hogy, midőn *Ambianum* városának kapujában, egy kóldús alamizsnát kért tőle: nem lévén mit adni, palástyának felét metszette-el, és azt adta néki. A'Kristus pedig, azon éjjel megjelenvén néki, azt mondotta: Márton, még nem lévén meg-keresztelve, e'köntőssel ruházott-meg engem. Bizonyos tahát a Salomon mondása [k]: *Az Urnak ád kóltsön, a' ki a'szegényen könyörül; és az ő jutalmát meg-fizeti néki.* és ugyan uzorával: Mert, a'mint *Clemens Alexandrinus* írja [l], mint az emlők, ha szopják, meg-telnek téjjel: úgy az alamizsnát, bőven és uzorával fizeti-meg az Isten: az-az, nagyobb dologgal; a'mint nyilván ki-tetszik a' Dorkas-nevű aszszony állatból, kit Sz. Péter fel-támasztott [m], azoknak az özvegyeknek siráſokért; kik környűle álván, mutogatták a' köntősöket, mellyeket Dorkas chinált vólt nékik.

Mas Rend-béliek, a' Fákról gallyakat vágtak, és el-hintvén, az útat ékesítették. Ezek azokat példázzák, kik sanyargatással öldöklik a'testnek nevekedő indúlatit és kivánságit. A'régi Bölchek, az embert a' Fához hasonlították: kinek ágai, a' sok-féle indúlatok, és vágyodások; levelei, a' gondolatok, és beszédek; gyümölchi, a' chelekedetek. Ennek a Fának ha az ágai földöttebb nőnek, a' gyökerét, melly a' szűv, meg-száraztyák, és chak tűzre-valóvá tészik. mert ezek, minden Isteni dolgokra alkolmatlanná tévén őtet, az örök tűzre készítik. Azért mongya Sz. Pál [n]: *Ha a' test-szerént éltök, meghaltok: ha pedig lélekkel a' test chelekedetit meg-öldöklitek, éltök.* Bizonyos dolog, hogy *a'test a' lélek-ellen kiván, a' lélek pedig a'test-ellen* [o]. Az-okáért, ha a' testnek kedvezünk, és néki mindent meg-engedünk, a'léleknek pedig szükséges táplálását sem adgyuk-meg: a' test meg-erősödvén, meg-győzi a'lelket, és magával-eggyütt örökké el-veszti. Azon Fa ágain, érthettyük a'testnek tagjait-is, és érzékenségit, mellyekkel gyönyörködtettyük a'testet: szükség azért, hogy azoknak valami részét el-vagdalván, azzal a' Kristusnak

A

e *Hom. in illud Luc. 12. Destruam horrea, &c.*

B

f *In Epitaphio Paulæ.*

g *Matt. 25. 40.*

h *In ejus Vita.*

C

i *In ejus Vita.*

k *Prov. 19. 17.*

l *Lib. 3. Pædag. c. 7.*

m *Act. 9. 39.*

D

n *Rom. 8. 13.*

o *Gal. 5. 17.*

A

kedveskedgyünk; mí pedig chonkák és bonkák legyünk, hogy alkolmatosbak lehessünk mennyeknek országára. Tudgyuk a'Kristus parancholattyát, a'szem ki-vájásról, kéz és láb el-vágásról[p]: mellyet arról kell értenünk, a' mit Sz. Pál mondott[q]: *Sanyargassátok a' ti tagjaitokat, mellyek a' földön vannak.* Azt olvasom Abimelekről[r]; hogy *ragadván a' fejszét, fa-ágat vágott, és fel-tévén vállaira el-vitte, és azt mondotta* vitéz *társainak: A' mit láttok engem chelekedni, hamar azt mivellyétek.* és úgy-is chelekedtek. A' mi Hadnagyunk a'Kristus, minket maga példájával hasonló-képpen int, mondván[s]; *Ha ki utánnam akar jöni, tagadgya-meg magát, és vegye-fel az ő kereszttét, és kövessen engem.*

p Matt. 18. 8. 9.
q Col. 3. 5.
r Iudic. 9. 48.
s Matt. 16. 24.

Valóban szépen ékesítik a' Kristus Urúnk úttyát efféle ágak, mellyeket a' Sz. Mártyrok, és azoknak követői hintnek: az-az, a' kik az ő testőket sanyargattyák, és szolgálatalá vetik; fő-képpen e' szent időben, melybé a' Keresztyén Anyaszentegyház, az egész világon szerte-szerént, a'Kristus keserves Szenvedéséről emlekezik. kinek jó szokását az kik nem követik, hanem, ezekben a' napokban-is chak testöknek keresik kedvét, igen távúl járnak az üdvösségnek útától. Végy egy példát. Egy nyomorúlt gonosz-tévő

B

ember vagyon a' tömlőczben, kit iszonyú halálra ítéltek, sok-féle vétkeiért. Hozzá mégyen egy jó akarója, nem, hogy a' gonosz-tévő valaha jó akarattyát érdemlette-vólna, sőt inkább kit sok boszszúsággal illetett, hanem chak kegyelmességből; és azt mongya néki: Add ream ruhádat, és vedd reád ruhámat, és szaladgy-el; én itt maradok helyetted, és meg-halok éretted, és úgy téged meg-szabadítlak. Nem nagy és szokatlan irgalmasság vólna-e ez? nem vólna-e nagy hálá-adásra köteles a' meg-szabadíttatott gonosz-tévő? Igen-is. De kérlek, minémű háládatlanság vólna, ha, a' ki ekképpen szabadúlt-meg baráttya-által, látván hogy az ő szabadítóját halálra viszik; azon-közben leg-frissebben fel-öltöznék; szabadítójának ellenségivel vendégeskednék; és azzal nyilván meg-mutatná, hogy nem chak nem bánkodik és siránkozik halálán, hanem ugyan vígad és örvendez? Vallyon michoda szemmel és szívvel nézné azt a' szabadító? Nyilván így chelekesznek, a' kik a' mostani időben testöknek kedvét keresik. Mi az örök halálra kötelesek vóltunk, az Istennek igaz ítéletiből: a' Kristus pedig, e' világra jövén, a' mi természetünknek és testünknek ruhájába öltözött, és úgy szabadított-ki minket a' halálnak kötelékből, magát adván érettünk halálra. Az-okáért, ha midőn ő a' hóhérok kezében vagyon, a' Híveknek elmélkedésök-szerént, és szörnyű kínokat szenved, és meg-is ölettetik: mí, a' kikért ezeket szenvedi, vendégeskedünk, és testi gyönyörűségben élünk, nem nagy háládatlanságunkat mutattyuk-e a' mí Szabadítónkhoz? és ő, nem nehéz szívvel lát-e bennünket? Gondold-meg ezt Keresztyén, és szenvedgy Üdvözítőddel-eggyütt.

C

t Matt. 21. 9.
u Mar. 11. 10.
x Luc. 19. 38.
y Ioan 12. 13.

HARMAD Rend-béliek, gyönyörűséges Ének-szóval dícherték és áldották az Kristust, mondván[t]: *Hosanna a' Dávid Fiának: áldott a' ki az Ur nevében jö. Hosanna a' magasságban.* A' vagy, a' mint Sz. Márk írja[u]: *Áldott a' ki az Ur nevében jö: Áldott a' mí Atyánknak Dávidnak el-jött országa: Hosanna a' magasságokban.* A' vagy, a' mint Sz. Lukáchnál olvassuk[x]: *Áldott a' Király, a' ki az Urnak nevében jö: békeség menyben, és dicsőség a' magasságokban:* Vagy a' mint Sz. János mongya[y]: *Hosanna, áldott a' ki az Urnak nevében jö, az Izraël királya.* Ezek azokat példázzák, kik az Istenhez buzgó könyörgésekkel folyamnak, és jó-téteményiért szűntelen tiszta szívből hálákat adnak; fő-képpen azokért, mellyekről e' mostani időben emlekezik a' Keresztyén Anyaszentegyház: tudni illik, hogy keserves Kínnyával, és Halálával bűneinknek bochánattyát nyerte; az ő menyei Sz. Attyát meg-engeszteltе; az Ördögöt meg-szégyenítette; a' Halált meg-erőtelenítette; a' poklot meg-rontotta; a' Menny-ország kapuját meg-nyitotta; minket az Atya Istennek örökösivé, magának pedig örökös társaivá tött. Igy tellyesednek-bé, a' mit régenten Jerusalemről jövendölt Isaias[z]: *Öröm és vígaság találtatik abban, hálá-adás és dícheretnek szava.*

D

z Isa. 51. 3.

A' győzedelmes Gédeont, ki az ő nemzetét meg-szabadította az ellenségtől, szép dícherettel tisztelték az ő vitézi, mondván[a]; *Az Urnak, és Gedeonnak:* Mí pedig azt mongyuk: Az Urnak, és a' Kristus Királynak légyen minden dícheret, kinek erejével meg-győzettetett az Ördög; kinek kegyelmével meg-menekedtünk az örök haláltól. Ettől senki nem vonhattya-ki magát: mert, ha olly szegény-is, hogy álamizsnát nem adhat; ha olly erőtlen-is, hogy testét nem sanyargathattya: az Istent még-is dícherheti, és imádhattya. melyhez, sem gazdagság, sem nagy erő nem kívántatik, hanem alázatos és aitatos szűv. Innét vagyon talám, hogy a' mái *Processió*ban-is, a' Kristus késéröi közzűl, leg-többen vóltak ezek, és felyűl-haladták a' több rend-bélieket. mert, a' mint Sz. Máté írja[b], *A' seregek, mellyek elől-mennek vala, és a' mellyek követik vala, kiáltanak vala, mondván: Hosanna, &c.* Jóllehet némelly Sz. Atyák, másra-is magyarázzák ezt az elől- és utól-járó sereget, kik egyenlő-képpen dícherik a' Kristust; eggy-aránt köszöntik Ki-

a Iudic 7. 18.

b Matt. 21. 9.

rálynak;

rálynak; és a' Királyi birodalomra egyenlő indúlattal méltónak ítélik: mivelhogy az Kriſtus hiti-, és vére-által-való váltſágot és ſzabadúlást, eggy-aránt vallyák, mind a'kik a' Kriſtus el-jövetele-előtt vóltak, 's mind a'kik az-után következtek. Az-okáért, a' mint-hogy minnyájan részesek a' Kriſtus el-jövetelének drága gyümölchiben: azonképpen, ſenkinek nem kell magát meg-vonni az ő dicséretitől; hanem, a' mint Dávid kívánnya [c], *A föld Királyi, és minden népek; Fejedelmek, és a' földnek minden Birái; Iſiak és Szűzek, a' vének az iſiakkal, dicsérjék az Úr nevét.* Méltó kívánſág; és valaki az el-vőtt jókért háládatlan, nem érdemel jövendőket.

E' meg-mondott három dologra, nem chak a' nép, hanem a' Kriſtus-is példát adott: ki halálához közelgetvén, azokban vólt foglalatos. Mert, a'mi az Alamizsnát illeti, mindenét el-oſztotta: eleven teſtét vérét, ételűl és italúl az Apoſtoloknak; ruháit, a'vitézeknek; az Annyát, ſzerelmes tanítványának; a' Paradichomot, a' meg-térő tolvajnak; hólt teſtét, Nikodémuſnak, és Arimatiai Jóſefnek; lelkét, az ő Sz. Attyának. A' mi az Imadſágot illeti, a' Vég-vachora-után nagy buzgóſsággal [d], a' kertben, *Véres verítékkel* [e]; a' Kereſzt-fán, *Erős kiáltáſsal, és könyhullatáſſal* [f] imádkozott. A'mi, végezetre, a' Teſti Sanyarúſágot illeti, annak chak elő-ſzámlálására-is, ninchen elégséges elméink, ſe nyelvünk: mert, tetétől-fogva talpig, nem vólt ő-benne épſég. Arra pedig ſemmi kűlső hatalomtól, vagy érőtől nem kételenittetett, hanem ſzabad-akarattyából ment mindenre, mint a' halálra-is; a' mint a' Próféták meg-jövendőlték [g]. és ő-maga-is meg-mondotta [h]: *Senki el nem véſzi azt* (lelkemet, vagy életemet) *tőlem; hanem, én-teſzem-le azt magamtól, és hatalmom vagyon annak le-tételére: és iſmég hatalmom vagyon annak fel-vételére.* Nem chak mondotta pedig azt az édes Jésus, hanem chelekedettel-is meg-mutatta. Mert Sz. Márk, emlekezvén az ő utólſó Jeruſalembe-való meneteléről (értſed a' mái-előtt,) azt írja [i]; hogy olly nagy buzgóſsággal és gyorſaſsággal ment, hogy az úti-társait meg-előzte; mellyen chodálkoztak a' Tanítványok: *Es,* úgy-mond Sz. Márk, *előttők mégyen vala Jésus, és álmélkodnak vala: és utánna menvén, félnek vala.* A' Kertben pedig, noha az étzaka alkolmatoſságot mutatott-vólna arra, nem chak el nem rejtezett azok-előtt, a' kik meg akarták fogni; hanem eleikbe-ment-; meg-kérdette Kit keresnek; és magát meg-jelentette nékik [k].

De nem chak jó akarattyából ment mindenre a' Kriſtus, hanem úgyan kívántais azokat a' miket ſzenvedett-; a' mint ő-maga jelentette a' Vég-vachorán, mondván [l]: *Kívánva kívántam e' Húſvétet meg-enni veletek, minek-előtte ſzenvedgyek.* mellyet-tudván Sz. János, azt ő órájának nevezi, mondván [m]: *Tudván Jésus, hogy el-jött az ő órája:* az-az, mellyen az ő kívánſága bé-tellyeſedett. Erről ſzép módgyával emlekezett a' Meny-aſszony: ki a' Salomon énekében, ſzólván a' Tővis-koronáról, úgy beſzél, mint kedves és kellemetes dologról: *Láſsátok,* úgy-mond [n], *Sion leányi, Salomon Krált a' Koronában, mellyel meg-koronázta őtet az Annya, az ő el-jegyzéſe napján, és az ő ſzívének öröme napján.* mert a' mi nemes és mennyei Vő-legényünk, a' gyalázatos és fájdalmas Tővis-koronáról, a' Szenvedéſnek kívánſágából úgy gondolkodott, mint valami ſzép és gyönyörűſséges różá-koſzorúról. Ez a' Kriſtuſnak meg-mondhatatlan ſzeretete, arra int bennűnket; hogy mi-is kéſzek legyünk, az ő tiſzteletiért víg kedvel minden ſanyarúſágot el-ſzenvedni. melytől ha irtózunk, oka az, hogy a' Kriſtus Szenvedéſéről nem úgy elmélkedűnk, a' mint kellene. Innét mongya Sz. Pál [o]: *Gondollyatok-meg azt, a' ki maga-ellen a' bűnősöktől illyen ellen-mondáſt ſzenvedett.* vallyon mi végre? *Hogy meg ne faradgyatok lelketekben el-fogyatkozván. mert még ſzintén a' vérig nem tuſakodtatok;* tudni illik, mint a' Kriſtus. Azt írja Sz. János, a' mái dologról [p]; hogy némellyek, pálma ágakat vőttek, és úgy mentek a' Kriſtus-eleibe. Minden nemzetſégek, Zsidók, Görögök, Romaïak, a' Pálma-fát, győzedelem jelének tartották; és nem oknélkűl: mert, a' mint a' *Hiſtoricus*ok írják, a' Pálma-fa a' terh-alatt, nem hogy meg-hajolna mint egyéb fák, hanem inkább fel-emelkedik: az-okáért ſzépen példázták (noha talám ők nem-is gondolták,) a' Kriſtus győzhetetlenſégét a' Kínoknak terhe-alatt: és nékűnk-is azt ajánlották, hogy mi-is, a' Kriſtus példáját követvén, a' háborúſágokban el ne hadgyuk magunkat, ſe kétſégbe ne eſsűnk; hanem mentől több háborúſágunk vagyon, annál inkább helyt állyunk; és Sz. Pállal úgyan dichekedgyűnk a' háborúſágokban [q]: mivelhogy, a' mint *Cato* mondotta *Lucánus*nál [r], a' békeſséges-tűrés, kemény dolgokon őrvendez. Ezekben, ha követtyük a' mái népet, sőt ő-magát az Kriſtuſt, jó reménſégünk lehet, hogy a' mennyei Jeruſalemben eggyütt-léſzünk véle; és Pálmák léſznek kezünkben, mint azoknak, kiket Sz. János látott [s]: mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Iſten, az ő Szent Fiának érdemiért. Amen.

A
c Pſ. 148. 11.
B
d Ioan. cap. 17. toto.
e Luc. 22. 43. 44.
f Hebr. 5. 7.
g Iſai. 53. 7. Ier. 12. 7.
h Ioan. 10. 18.
i Mar. 10. 32.
k Ioan. 18. 4. 5. 8.
C
l Luc. 22. 15.
m Ioan. 13. 1.
n Cant. 3. 11.
o Hebr. 12. 3.
D
p Ioan. 12. 13.
q Rom. 5. 3.
r De Bel. Civili. Gaudet patientia duris.
s Apoc. 7. 9.

A

HARMADIK PREDIKATZIO.

AZ Istennek bölcheſége, nem chak ſzóval tanít bennünket, mint az emberek, hanem chelekedetekkel-is: mint mikor az Iſraël fiainak a' Törvényt ki-adta, rettentő jeleket mutatott [a]; jelentvén, hogy az a' Törvény, inkább félelemnek, hogy-ſem ſzeretetnek törvénye. Haſonló-képpen chelekedtek az Istennek Profétái-is: mint mikor Ahias, *Jeróboam-előtt a' palaſztyát tizen-két réſzre ſzakaſztotta, és tíz darabját néki adta* [b]; jelentvén, hogy az Iſraëlnek tíz réſze, a' többitől el-ſzakadván, ő kezéhez jút: Iſaiás-is, *mezítelen járt* [c]: jelentvén, hogy Egyiptuſt, és Szerechen-országot, tellyeſséggel meg-foſztyák az Aſſyriuſok. Jeremías, *a' nép-előtt egy korſót rontott el* [d]; jelentvén, a' népnek és Várafnak romlását. Ezekiel, *nappal elő-hozta edényit, mint a' költöző ember; eſtve által-likaſztotta a' falt kézzel; és ſötétben ki-ment, válloon hordoztatván* [e]: jelentvén, hogy a' nép Fejedelme, haſonló-képpen ſzaladna-el a' Várasból, az Aſſyriuſok-előtt; kik mindazáltal meg-fognák őtet, és el-vinnék. Az

B

Új Teſtamentomban-is találunk illyen dolgokat: mint, mikor az Apoſtolok a' Sz. Lelket, *tüzes nyelvek* képében vötték [f]; jelentvén azzal, hogy a' Sz. Léleknek fő ajándékát vötték, a' buzgó ſzeretetet, melly minden nemzetſégek-között predikáltatná őket. Urunk pedig, Alázatoſságra akarván tanítani az Apoſtolokat, egy gyermechkét állatott közikbe, és azt mondotta; hogy *Ha ollyanok nem léſznek, nem mennek mennyeknek országába* [g]. Haſonló-képpen bizonyos dolog, hogy ma nem ok-nélkül ment Jeruſalembe, egy-felől, nagy ſereggel, melytől ſok-képpen tiſzteltetett; más-felől pedig, nem valami friſs lovat válaſztott arra a' pompára, hanem alázatos, és terh-hordó ſzamárt. Melly dolognak okairól; értekezem a' moſtani Predikatzióban; és mind lelki vígaſztaláſunkra, 's mind üdvöſséges tanúſágunkra,

I. Meg-bizonyítom, hogy méltatlanúl káromlyák az Újítók a' Czeremoniákat, mellyekről nincs nyilván-való parancholat.

II. Meg-mutatom, Mit kelleſſék a' Szamártól tanúlnunk; mint-hogy a' Sz. Irás az embereket a' barmokhoz igazíttya, hogy azoktól tanúllyanak.

C

III. Meg-mondom, Mit kelleſſek Urunktól tanúlnunk: és a' Berkek ſzentelésérül is emlekezem.

ELSÖ RÉSZE.

A' Mi a' Népet illeti, meg-mutattam mit chelekedett légyen a' Kriſtuſſal, és mint kelleſsék azt követnünk: azért, moſt többet arról nem ſzóllok; hanem, azt a' ſzokatlan buzgóſágot óltalmazom. Mert félek rajta, hogy, valakik a' mái napon Urunkat követték, el nem kerülik némelly fölöttébb-lelki embereknek vádolását, azért, hogy ollyakat chelekedtek, mellyekre ſem parancholattyok nem vólt, ſem példájok a' Sz. Irásban; hanem magok gondolták, és magok indúlattyát követték. afféle Iſteni ſzolgálat pedig nem kedves, az Újító atyafiak vélekedéſe-ſzerént. Az Apoſtoloknak, az vólt chak Urunktól meg-hagyva, hogy a' Szamárt vemheſtől el-hoznák. mellyel ők meg nem elégedvén, ruhájokat-is reájok tötték, és úgy ültették-fel Urunkat.

D

A' Nép pedig, minden parancholat-nélkül ment-ki a' Kriſtus-eleibe, ruháját az úton le-terítvén, palmákat hordozván kezében, és a' fákról zöld ágakat vagdalván az útnak ékesítéſére. A' Gyermekek-is, példa-nélkül, énekekkel fogadták Urunkat, drága ſzép üdvözletekkel köſzöntötték; el-annyíra, hogy a' Fariſæuſok, nem találván azt az Irásban, boſzſzonkodtak, és Urunk-ellen panaſzolkodtak, hogy azokat el-ſzenvedte. Gondolom, hogy ha a' moſtani Újító atyafiak haſonló dolgot látnának, azonnal zúgolódnának, és azt bálványozáſnak, emberi találmánynak mondanák: leg-ottan azt kérdenék; Hol vagyon meg-írva, vagy parancholva? a' mint a' Keresztyén Anyaſzentegyháznak e' moſtani Czeremóniái-ellen-is zúgolódnak, és kérdezkednek. E' dologról derekaſſan ſzóllottam máſutt [h]: az-okáért moſt chak rövideden felelek.

[a] Exo. 20. 18.

[b] 3. Reg. 11. 30.

[c] Iſa. 20. 2.

[d] Ier. 19. 10.

[e] Ezech. 12. 7.

[f] Act. 2. 3.

[g] Matt. 18. 3.

[h] Supr. pag. 11.

Elsőben: Én-is azt kérdem ő-tőlök; Hol olvaſták az Irásban; vagy Hol vötték arról parancholatot, hogy minden Iſteni tiſzteletet meg-veſſenek, melly az Irásban-nincs parancholva? Melyben, nyilván mondom, hogy nem a' Kriſtuſt követik: ki ſemmit a' meg-nevezett dolgokban nem kárhoztatott; ſőt azokat jó kedvel látta, és jó néven vötte; és a' Fariſæuſok zúgolódáſa-ellen meg-óltalmazta, pártyokat fogván; és azt mondván [i]: *Mondom néktek, hogy, ha ezek halgatnak, a' kövek kiáltnak.* A' mit azért

[i] Luc. 19. 39.

Urunk-

Urúnk nem kárhoztatott, hanem javallott, hogy merik az Újítók kárhoztatni? Azért, hogy ők a' Farisæusok maradéki, és követői; a'Kristusnak pedig, és az aitatosságnak ellenségi.

Másodszor: Azt felelem; hogy, noha efféle dolgokról ninch parancholat, vagyon példa, mind a'két Testamentomban: mert mindenkor voltak olly Isten-félő emberek, kik, a'buzgó Szeretetnek chelekedetire, nem várták az Istennek külső parancholattyát; hanem, meg-elégedvén a'Sz. Léleknek belső tanításával, igaz szolgáknak mutatták magokat, és azokat gyakorlották, mellyeket kedvellett-is az Isten; a'mint másutt meg-mutattam [k]. Az okáért, ha azok nem vétkeztek, a'kiknek példájok nem volt: minket, kik azoknak nyomdokit követtyük, méltán senki nem kárhoztathat. Parancholat-nélkül, Böjtöt rendelt Eszter [l]; és kedvet talált az Istennél, 's népét utólsó veszedelemtől meg-szabadította. Jónadab, fiainak, unokáinak, és minden maradékinak meg-tiltotta az Bort, parancholattya az Istentől nem lévén; de még-is kedvelte azt az Isten, és például vetette az Izraël fiai-eleibe [m]. Eszter és Mardokæus, parancholat-nélkül Innepet rendeltek, és annak meg-tartására minden Zsidókat kötelezték [n]. *Processiót* rendelt Dávid; ki, parancholat-nélkül, a' Szövetség szekrényét egy helyről másra vitte, nagy pompával, örömmel, és vígassággal [o]. A'mái sokaság, nagy ékes *Processió*val késerte Urúnkat Jerusalembe. Salomon, Templomot épitett; kinek Dávid, parancholat-nélkül bőv költséget és eszközt szerzett arra [p]. A Vér-kórságos aszszony, parancholat-nélkül, illette, nagy reménséggel, és hittel, a'Kristus ruhájának perémét, és meg-gyógyult érette [q]; kit az-után sokan követtek hasonló haszonnal [r]. Ezekhez hasonló dolgokat rendel az Anya-szentegyház az Istennek tiszteséségére, és a'Híveknek épületire; és nem példa-nélkül, sem parancholat-ellen: tahát, bizony, nem káromlást, hanem dícséretet-érdemel.

Harmadszor: Azt felelem; hogy, noha az Újítók, a'parancholat-nélkül-való Isteni tiszteletet, és szolgálatot mi-bennünk káromlyák; mindazáltal, magok sem lehetnek afféle dolgok-nélkül. Vallyon, michoda parancholatból késerik ének-szóval, és *Processióval* a Halottakat? a'*Lutheristák* pedig, mint a'majmok, sok helyen Kereszt-is viznek, szövétnekeket gyújtnak fényes nap, és a'Predikátorok kámzát-is vésznek reájok? Ezer hat-száz tizen-hetedik esztendőben, a'*Lutheristák* új három-napi Innepet szerzettek, nem tudom ki parancholattyából, annak örvendetes emlekezetire, hogy Száz esztendőt tőltőt az ő Vallások. alig ha tort nem szerzettek véle, hogy a'*Sinagógát* tiszteséggel temetnék-el. Ezer hat-száz tizen-kilenczedik esztendőben, a'Magyar *Calvinisták*, talám egyebek-is, Közönséges Böjtöt rendeltek, nem tudom ki parancholattyából: de ha az végét, és okát meg-gondollyuk, nem példa-nélkül; mert Jézabel-is Böjtöt hirdetett, és annak szine-alatt ölette-meg az ártatlan Nábotot, hogy szőlőjét el-foglalhatná [s]. Mellyekből ki-tetszik, hogy az Újító atyafiak, fölötte-nagyot tulajdonítnak magoknak: és a'mi nékik tétszik, jónak kell lenni, és méltó azt meg-tartani; a'mi pedig ninch szájok ízi-szerént, azt meg kell vetni, mint emberi találmányt, és nyilván-való istentelenséget.

Negyedszer: Azt felelem; hogy az Anyaszentegyháznak Czeremóniáit, chak az vetheti-meg, a'ki azoknak szép magyarázattyát nem érti, 's érteni sem akarja: mert bizonyos dolog, hogy a'mellyekkel e'napokon él (a'többiről most nem-is szóllok,) igen alkolmatosok a'Hívek aitatosságának fel-gerjesztésére. I. A'mái *Processio*, elönkbe adgya a'Kristust-késerő seregnek buzgóságát; és annak követésére int, mint-hogy e'napokban szoktuk a'Kristust magunk házába fogadni, az Oltári-szentségnek vétele-által. II. A'Gyertyáknak el-óltása, midőn a'Pásiót mongyák, jelenti a'Kristusnak, ki a'Világnak Világossága volt [t], egy kevés ideig a'halál-által-való neminémű meg-óltását, mikor setétség-is lőtt az egész földön [u]; és hogy, mikor a'Zsidók Urúnkat halálra ítélték, valóban bé-tellyesedett, a'mit Urúnk mondott Nikodémusnak [x]: *Ez az ítélet, hogy a'Világosság e'világra jött; és inkább szerették az emberek a setétséget, hogy-sem a'Világosságot: mert az ő chelekedetök gonoszok voltak.* mellyet fő-képpen akkor mutattak-meg a'Zsidók, mikor az lator Barabbást, nagyobra bőcsűllötték Urúnknál; ennek halálát, amannak életét kívánván: és azzal érdemlették, hogy az Evangéliomi fényes tudomány tőlök el-vétetnék, és a'Pogányoknak hirdettetnék. III. Hogy a'Réz Harangoknak hangas zengése meg-szűnik, és fa-kelepelővel zörgetnek, azt jelenti; hogy a'Kristus, ki az-előtt a'Zsidókat, nyilván a'Templomban, hangas kiáltással-is tanította; halálához közelgetvén, halkan, és igen keveset szóllott. noha Isteni erejének meg-mutatásáért, kiáltván, nagy szóval bochátotta-ki lelkét [y]. IV. A'Három-napi Veternyei szolozma-után, a'dörömbözés és zörgetés a' Templomban; jelenti a'kiáltást, és chaté-patét, mellyel a' Zsidók

A

k *Supr. pag.* 12

l *Esth.* 4. 16.

m *Ier.* 35. 18. 19.

n *Esth.* 9. 27. 28.

B

o 2. *Reg.* 6. 13. 14. 15.

p 3. *Reg.* 6.

q *Matt.* 9. 21.

r *Mar.* 14. 36

C

s 3. *Reg.* 21.

D

t *Ioan.* 8. 12.

u *Mat.* 27. 45

x *Ioan.* 3. 19.

y *Mat.* 27. 50.

A

Urúnkra rohantak a'kertben, fegyverekkel és dorongokkal dühösködvén ellene: azt-is az iszonyú kiáltást, mellyel kiáltották, *Feszítsd-fel, feszítsd-fel ötet* [z]: és a'földnek, 's egyéb teremtett-állatoknak meg-indúlását [a]. V. Hogy az Oltárokat le-vétköztetik, és mezítelen hadgyák, azt jelenti; hogy a'Kristust, ki az *Atya Isten dicsőségének fényessége* [b], ruháitól meg-fosztván, mezítelen oszorozták, és fel-feszítették. VI. Hogy ékes és drága Koporsót chinálnak; jelenti Isaiásnak jövendölését [c]: *Az ő Koporsója dicsőséges leszen*. Hogy pedig a'setétes helyt, Gyertyákkal meg-világosíttyák, azt jelenti; hogy, noha az Kristus teste setét helyre tétetett; mindazáltal, az Isteni dicsőségnek fényességétől el nem hagyatott. melly a'mit egyszer fel-vött, soha el nem hadta. VII. Hogy Húsvét-éjjel, a'Kristus Teste nagy vígasággal ki-vétetik a'Koporsóból; jelenti az ő dicsőséges fel-támadását. VIII. A'Húsvéti Gyertya-is, a'Kristust jelenti: melyben a'viasz, úgymint a'Szűz méhetskéknek gyenge alkotmánya, az ő makula-nélkül valo Testét példázza, mellyet a'szeplőtelen Szűz Mariának testéből vött: az Őt szem temién, az ő Szent Testén-való Őt mély Sebét, mellyek az Atya Isten-előtt, drága jó-illatú áldozat-gyanánt vóltak: a'Tűznek világossága pedig, az ő Istenségét, mint-hogy *az Isten, Emésztő tűznek* mondatik [d].

B

Végezetre; (a'miben leg-inkább meg-ütköznek a'Tévelygők, és a'mit leg-inkább kárhoztatnak:) hogy Nagy Pénteken, az Egyházi ember, a'Kereszтet kezébe vévén, három ízben fel-födözvén, annak imádására inti a'népet; az-után, térden-álva meg-chókollya, és imádgya, azt példázza; I. Hogy Urúnk az ő Szenvedésében, három ízben vetköztettetett-le: mikor meg-ostorozták; mikor a'véres felső ruhát le-vették véle; és mikor fel-feszítették [e]. II. Hogy a'mi üdvösségünk, a'Kereszt-fára feszíttetett Krístus-által lőtt; és a'mi tiszteletet a'Kereszтnek láttatunk tenni, azt a'Kristusnak tészük, kit a'Kereszт példáz. Az-okáért, azt úgy tisztellyük mint szerelmes Üdvözítőnktől adatott zálogot, melyben őtet tisztellyük. mert a'fát, ezüstöt, vagy aranyat, melyből a'Kereszтet chinálták, minek-előtte nem példázta a'meg-feszült Kristust, senki sem imádta, sem tisztelte; és, ha viszontag más formára chinállyák, úgy hogy azt ne példázza, azután sem imádgya senki, sem tiszteli. Melyből nyilván ki-tetszik, hogy a'Kereszтnek tiszteleti, tellyességgel a'meg-feszült Kristusért vagyon, és ő-reá háromlik.

C

Tisztellyük a'Kereszтet; 1. Mint Békéltető áldozatnak Óltárát: mert a'Kristus, mindeneket az ő Kereszтének vérével békéltetett-meg [f]. 2. Mint Garádichot, mellyen a'Kristus fel-hágott az ő Országába, és az ő szent nevének fel-magasztalására [g]. 3. Mint a'mi Szabadúlásunknak eszközét, és az Ördög-ellen nyert diadalomnak jel-zászlóját; a'mint tisztelni, és ugyan chókolni-is szoktuk szabadúlásunknak, vagy szép Privilégiomunknak levelét. 4. Mint az Isten Hatalmasságának eszközét; mellyel sok chodákat tött, és tészen-is, az embereknek testi és lelki elő-menetelekre. 5. Mint az Ördögnek, és az ő tagjainak ellenségét: melynek tiszteletit mindenkor bánta, és irégylette az Ördög; és az ő tagjai-által, tellyességgel el akarta felejtetni az emberekkel, úgy hogy chak meg se emlekeznének róla. Mert szégyenli, és gyalázatnak tartya; hogy, a'melly embert ő a'fa-által meg-győzött, azt a'Kristus a'fa-által győzedelmesé tötte az Ördögön, kinek ő a'Kereszттel meg-rontotta fejét: nem külömben mint az árúlók, az ő árúltatásoknak fel-emeltetett Jelét el akarják rontani. sőt a'maradékok-is azon igyekeznek, hogy annak emlekezetit históriákból-is ki-törőllyék: de a'kik igaz Fejedelmöknek hívségében meg-maradtak, kívánnyák, hogy annak emlekezete, egyebeknek példájára, meg-maradgyon; mellyet meg-is szoktak újítani. Mi azért, mint Kristusnak hívei, az ő Szent Kereszтét tisztellyük, és mindenütt őrömest fel-állattyuk: a'Kristus ellenségi pedig, a'Zidók, és a'Pogányok, és azok-után kullogó Tévelygők, rontyák és chúfollyák azt. Kikről méltán mondhattyuk Sz. Judás Apostollal [h]; hogy *A'miket nem tudnak, káromlyák: valamiket pedig természet-szerént tudnak, mint a'néma barmok, azokban rothadnak meg.* De hadgyuk-el ezeket a'barmokat, és tekintsük-meg a'Kristus barmát a'Számárt, mellyen Jerusalembe ment.

D

II. RÉSZE.

AZ Embereket, gyakorta Barmoknak nevezi a'Sz. Irás; és azokhoz hasonlíttya, hol jót, 's hol gonoszt jelentvén azoknak példájával. mint-hogy az oktalan-állatok-is, némellyek hasznosok, 's némellyek ártalmasok. Egy-általlyában pedig Dávid azt mongya [i]: *Az ember midőn tiszteségben vólna, nem értette: hasonlíttatott az esztelen Barmokhoz, és hasonló lőtt azokhoz.* Azon Dávid, az Esztelenségért, az Embert, *Lóhoz, és Öszvérhez hasonlíttya* [k]; a'Haragért, és mérges szólásért, *a'Kígyóhoz, és a'nyelvében mérget hordozó*

Aspis-

z *Ioan.* 19. 6.
a *Mat.* 27. 51
b *Hebr.* 1. 3.
c *Isa.* 11. 10.
d *Deut.* 4. 24 *Heb.* 12. 29.
e *Mat.* 27. 31 35.
f *Col.* 1. 20
g *Phil.* 2. 8.
h *Jud.a, vers.* 10.
i *Psal.* 48. 13. 21.
k *Psal.* 31. 9.

Aſpishoz [l]; a' Jó tanátſnak és intéſnek nem-hallóſáért, *a' fúleit bé-dugó Aſpishoz* [m]. Jeremiás, a' Fajtalanſágért, *a' kaczér Lovakhoz* [n]: Ezekiel, Faraót, a' kegyetlenſégért, *a' Sárkányhoz* [o]: Salomon, és Sz. Péter, azokat, kik azon vétket gyakorlyák, *az okádaſra-térő Ebhez* [p]; és *a' sárba-térő meg-moſódott diſznóhoz*: ugyan azokhoz haſonlíttya Urúnk azokat, kik a' jót a' gonoſzért, az igazat a' hamiſért meg-vetik [q]: Heródeſt, az álnokſágért, *Rókahoz* [r]. Nem chak a' Barmokhoz haſonlíttya pedig az Irás a' Gonoſz embereket, hanem azoknál-is alább-valóknak vallya: mint Iſaiáſnál [s]; *Meg-iſmérte*, úgy-mond, *az ökör az ő Urát, és az ſzamár az ő Urának jáſzolát: Iſraël pedig meg nem iſmért engem, és az én népem nem értett.* és Jeremiáſnál [t]: *A' kánya az égben, meg-iſmérte az ő idejét; a' gerlicze, és a' fechke, és az eſzterag, meg-tartották az ő jövetelök idejét: az én népem pedig, nem iſmérte-meg az Ur ítéletét.* Melyből kitetſzik, hogy az emberek, afféle állatokat követvén, ollyan tulajdonſágokért, díchéretet érdemlenének. Sőt ugyan kívánnya-is a' Szent Irás, hogy némelly állatokhoz haſonlók legyünk. Mert Urúnk azt mondotta az Apoſtoloknak [u]: *Legyetek okoſok, mint az kígyók; és egy-ügyűek, mint a' galambok.* És máſutt, az *égi Madarakhoz igazított* bennünket; hogy azokat ſzemlélvén, kövеſsük őket [x]. Salomon, a' reſt embert *a' hangyához küldi, hogy ſzemléllye azokat, és tanúllyon bölcheſéget* [y]. Jób-is azt mondotta [z]: *Kérd-meg a' Barmokat, és meg-tanítnak téged; és az Egi-madarakat, és meg-jelentik néked. Szólly a' Földnek, és meg-felel néked; és meg-beſzéllik a' Tenger halai.*

Ezek így lévén, gondolom hogy Urúnk, a' Szamáron-való üléſſel, a' többi-között, azt-is akarta jelenteni; hogy, a' kik a' Kriſtus vezérléſét kívánnyák, és gond-viſeléſe-alá adgyák magokat, a' Szamárnak némelly jó és díchéretes tulajdonſágit követsék; főképpen, mint-hogy Dávid-is azt mondotta maga-felől [a]: *Mint a' Barom, ollyanná löttem-elötted; és én mindenkor veled.* Jákob Patriárka-is, áldván a' fiait, és jövendölvén felőlök, így ſzóllott [b]: *Iſſakar erős Szamár, a' határok-között le-telepedvén. Látá a' nyugodalmat hogy jó vólna; és a' földet, hogy jeles jó: és meg-hajtá hátát a' hordáſra, és lön adókkal-ſzolgáló.* és, a' mi nagyobb, némely Sz. Atyák, az Evangéliomi Samaritánus Barmán, melyre a' hólt-elevenen hagyattatott embert fel-tötte [c], a' Kriſtus Emberſégét értik. És úgy találom-is, hogy nagyobb dolgok löttek a' Sz. Irásban a' Szamárokon, hogy-ſem a' Lovakon: mert Dávid paranchollya, hogy *Ne legyünk mint a' Lovak* [d]: Iſaiáſnál pedig azon panaſzolkodik az Úr [e], hogy *az Iſraël ötet úgy nem iſmérte, mint a' Szamár az Urának jáſzolát.* A' Lóról nem olvaſſuk, hogy valaha ſzóllott vólna: de *ſzóllott a' Szamár* [f]; és a' balgatag Profétát megdorgálta, mint oktató-állat. Sámſon, nem Ló, hanem *Szamár ál-chontyával ölt ezer Filiſtaust* [g]: és ugyan-azonban, ki-vonván egy fogat, bővſéges vizet talált, és ſzomjúſágának eleget tött [h]. Végezetre; nem olvaſſuk, hogy Urúnk Lóra ült vólna, hanem Szamárra, és azon nagy dichőſégeſſen ment Jeruſalembe; nem történetből ugyan, vagy hogy Lónak ſzerét nem tehette vólna, hanem az Iſtennek kivált-képpen-való rendeléſéből; meg-jövendöltetvén azt a' Profétával-is [i]. Az-okáért, nem léſzen gyalázat a' Szamártól-is valamit tanúlni.

De, mint-hogy külömb-külömb-féle tulajdonſágokért, azon állatnak-is külömböző magyarázati lehetnek, a' Szamárban-is találni meg-vethetőt, 's követhetőt-is, mint egyéb állatokban. A' Kriſtus *Oroſzlán*nak mondatik, az erőſségért [k]; az Ördög pedig, a' telhetetlen kegyetlenſégért, ki mindenkór *kereng-forog, hogy valakit el-nyelhеſſen* [l]. az első tulajdonſág, jó, 's méltó követéſre; a' máſik, nem. A' Kriſtus, *Juh*nak, és *Bárány*nak mondatik [m], a' ſzelídſégért, és békeſéges-türéſért: Dávid magát *El-tévelyedett juhnak* nevezi [n]; azért, hogy a' Júh hamar el-tévelyedik; és maga meg nem túd térni, ha a' Páſztor meg nem kereſi. A' Sz. Lélek, *Galamb* képében ſzállott a' Kriſtuſra [o], jelentvén ſzeretetit, és abból-ſzármazó ſok ajándékit; mint-hogy a' Galamb igen-tenyéſző-állat: Oſéas pedig *Efraimot, az el-tévelyedett Galambhoz* haſonlíttya, *melynek ninch értelme* [p]. mert, a' mint Sz. *Ierónymus* írja, a' Galamb olly balgatag, hogy, ha el-véſzik a' fiait, ſem nem bánkodik rajtok, ſem nem keresi őket; holott egyéb madarak harczal-is óltalmazzák fiokat: annak-fölötte nem igen vígyáz a' kelepczére, és igen könnyen meg-foghatni. Az-okáért, a' Szamárnak jó tulajdonſágit követsük, a' gonoſzokat el-távoztaſſuk.

Vannak Gonoſz Tulajdonſági a' Szamárnak: Mert. I. Fölötte-igen balgatag, és oſtoba: és azért, az Egyiptziai Bölchek, a' balgatag embert Szamár-fejűnek írták: és, a' kit valamire tudatlannak ítélünk, azt mongyuk felőle, hogy annyit túd hozzá, mint a' ſzamár a' regéhez, vagy hegedűhöz. *Ulyſſes* pedig, a' mint *Plutarchus* írja [q], azt vallotta; hogy minden állatban vagyon valami-kevés okoſság, chak ſzintén a' ſzamárban egy chöpp ſinch: azokat jelentvén a' Szamáron, kik a' réſzegſég-miatt, minden okoſságokat el-veſztik. II. Igen bűja: az-okáért mondotta *Pláto* [r]; hogy a' tiſztátalan és fajtalan-emberek, kik a' ſzemérmetleſséggel ſemmit nem gondolnak, Szamárokká léſznek.

III. Igen

A
l Pſ. 139. 7.
m Pſ. 77. 5.
n Ier. 5. 8.
o Ezech. 29. 3
p Prov. 26. 11
2. Pet. 2. 22
q Matt. 7. 6.
r Luc. 13. 32.
s Iſa. 1. 3.
t Ier. 8. 7.
u Mat. 10. 17
x Matt. 6. 26.
B
y Prov. 6. 6.
z Iob. 12. 7.
a Pſ. 72. 23.
b Gen. 49. 14
c Luc. 10. 34
d Pſ. 31 9.
e Iſa. 1. 3.
f Num. 22. 28
C
g Iud. 15. 15.
h verſ. 19.
i Zach. 9. 9.
k Apoc. 5. 5.
l 1. Pet. 5. 8.
m Iſa. 53. 7. Act. 8. 32. &c.
n Pſal. 118. 176.
o Matt. 3. 16
p Oſ. 7. 11.
D
Aſinus ad Lyram.
q In Gryllo.
r In Phædro.

A

III. Igen szemtelen; mindenhez eggy-aránt rúg: azért *Xénophon*, midőn valakin' boszszúságot tött, 'magát a'Szamárnál-is szemtelenbnek mondotta. IV. Bűdös, és rusnya: és azokat példázza, kik *az ő úndokságokban meg-rothadnak, mint a' Barmok az ő ganéjokban* [s]. V. Az Egyiptziusok, minden áldozatokból ki-rekesztették; nem chak a' megmondott gonosz tulajdonságokért, hanem azért-is, hogy nem egy-színű a'szőre, hanem barna, mind feirlik, 's mind feketéllik; és azért méltatlannak ítélték az áldozatra: jelentvén azzal, hogy nem kedvesek az Istennél a'két szín-mutatók; kik, tudni illik, kivűl *Susannának* mutattyák magokat, noha belől semmi *Thais* nem ér vélek; kivűl *juh-ruhába öltöznek belől ragadozó farkasok* [t]: egy szóval, a'Kép-mutatók. És talám ezen okból, az Isten-is egyéb állatoknak első fajzásit magának kívánta, de *a' Szamárnak első vemhét*, azt akarta hogy *juhon* cheréllyék-el [u]: mert a'juhok, noha néha tarkák, mindazáltal, a'tarkaságban-is a'feír és fekete szín nyilván ki-tetszik. VI. Rest, és túnya; pálcza-nélkűl nehezen indúl: példázván azokat, a'kik jó akarattyokból semmi Isteni szolgálatban nem foglallyák magokat, ha az őrök kárhozatnak fenyegető bottyával fejők-fölött nem állasz.

B

VII. Kemény- és temérdek-bőrű, nem gondol kichíny ütésekkel: példázván azokat, kik a'bűnben meg-keményedvén, és a'gyenge lelki-ismeretet el-hagyván, alkolmas ostorokkal sem gondolnak; mint Faraó; és a'kikről a'Próféta panaszolkodott, mondván [x]: *Uram, meg-verted őket, és nem fájlalták; meg-rontottad őket, és nem akarták fel-venni az fegyelmet: keményebbekké tötték az ő orczajokat a' kőnél, és nem akartak meg-térni.* Őrizkedgyenek ezek, mert *A'kemény szívnek, gonosz úl lészen dolga utóllyára* [y]: és félő, hogy a'lelkőket a'Pokol-béli timár chávájába ejtik, nem hogy meg-tisztíttsa, hanem hogy őrökké rongyollya.

C

Vannak nem kevesebb Jó Tulajdonsági-is a'Szamárnak; mellyeket a'ki kővet, nem chak azt mondhattya Dáviddal [z]; *Mint a' Barom ollyanná löttem előtted; és én mindenkor veled:* hanem a'hasznát-is érezheti, mellyet utánna-vét: *Tartottad a'jobb-kezemet, és a'te akaratod-által hordoztál engem, és dicsőséggel fogadtál-bé engem.* I. A'Szamár Nagy-fülű, és az egér-kivűl, leg-serényb a'hallásra. Azért kőltötték a' *Phrygiai* Királyról *Midás*ról, hogy szamár fülei vóltak: mert, a'mint az *Arisztophanes* magyarázója írta, igē serény hallomása vólt: vagy, hogy sok füles vizsgálókat küldözött minden-felé, kik minden híreket megvittek néki; mint-ha mindenütt jelen lévén, mindeneket füleivel hallott vólna. Innét mondotta az *Apuléjus* Arany-szamára: Gyönörködtem, hogy nagy füleim lévén, mindeneket messzűnnen-is meg-hallottam. Tanúld ebből azt: 1. Hogy *a' Hit, a' hallásból vagyon* [a]: az-okáérr, a'Hit dolgaiban egyéb érzékenségnek ítéletit nem kell kővetni, hanem chak a'Hallomást: mert az egyedűl nem chalatkozhatik-meg. mint-hogy az Isten igéjében fundáltatik, melyben fogyatkozás nem lehet. Főlötte-igen szűkséges pedig a' Hit, ha azt akarjuk, hogy az Isten, neminémű-képpen rajtunk üllyön, és igazgassон bennünket: mert *A' Hit-nélkűl, lehetetlen az Istennek kedvében lenni* [b]. 2. Tanúld azt, hogy *Minden ember gyors légyen a'hallásra; késedelmes pedig a' szólásra* [c]: mert a'hallomásból jó következik. mivelhogy *a'bölcs halgató, bölcsebb lészen* [d]: *a' sok szóllás* pedig, *bűn-nélkűl nem lészen* [e]: *a'ki pedig meg-mértékli ajakit, igen okos.* Serény füleink légyenek az Isten Igéjének halgatására, hogy mondhassuk Samuellel [f]: *Szólly Uram, mert hallya a'te szolgád.* és Dáviddal [g]: *Meg-hallom mit szóll bennem az Ur Isten; mert békeséget szóll az ő népének.* mert a'ki siketes e'dologban, vagy *füleit el-fordíttya, hogy ne hallya a'törvént, annak imádsága útálatos lészen* [h].

D

II. A'Szamár, Kevéssel elégszik-meg; és chak imillyen amollyan fűvel tápláltatik: mikor pedig iszik, ajakit nem mártya éppen a'vízbe, és chak hörpögetve iszik: mellyel józanságra tanít. holott az eleséggel nem a'végre kell embernek élni, hogy kívánságának eleget tégyen, vagy hogy a'hasát töltse, hanem hogy szűkséges táplálása légyen a' testnek, és a'munkára elégendő ereje légyen. Azért mondotta Urúnk: *Őrizkedgyetek, hogy valami-képpen meg ne nehezedgyenek a'ti szíveitek tobzódással, és részegséggel, és az életnek gondjaival, és reátok jöjön ama' hirtelen nap.*

III. A'Szamár Engedelmes; és, noha magától nem indúl, mindazáltal a'gondviselő izgatását, és igazgatását követi: mellyel az Engedelmességet ajánlya, hogy mindenre készek legyünk, a'mire az Isten vezérel bennünket, vagy maga, vagy az Előttünkjárók-által; hogy mondhassuk Dáviddal, a'mint nem régen mondám [i]: *Mint a' Barom, ollyanná löttem előtted: és én mindenkor veled.* &c. És diadalmasok legyünk: mivelhogy *Az Engedelmes férfiú, győzedelmet szóll* [k]. Így gondolkodott az a'vén Remete, ki az ifiú Barátnak azt mondotta: Ha tekélletes akarsz lenni, el-hitesd magaddal, hogy a'Kalastrom Szamárával mind egy vagy. Mert, mint a' Szamár nem oda megyen, a'hová talám kívánkoznék, hanem a'hová vezeti a' rajta-ülő: azon-képpen, a'ki tekélletes akar lenni,

tellyes-

tellyeſséggel az Iſtentől fügjön, és az ő ſzent akarattyától várjon, hogy oda vezeſſe a hová néki tetſzik. és azt mondhaſſa Iſaiáſſal [l]: *Az Ur-Iſten meg-nyitotta a' fülemet; én pedig ellene nem mondok: hatra nem tértem.* és Dáviddal [m]: *Vígy engem a' te parancholatid ösvényére mert azt kedvellettem.*

A

l Iſa. 50. 5.
m Pſal. 118. 35.

IV. A' Szamárnak nagy Vágyódáſa vagyon a' terhnek le-tételére, hogy meg-künnyebbüllyön. Az-okáért, midőn sót vinne egy ſzamár, a' vízbe eſett történetből; és a' só el-olvadván, érzette hogy meg-künnyebbedett a' terhe: más nap-is vízen kellett által-menni, és alítván hogy a' víz iſmég könyebſéget ſzerzene néki, magától le-heveredett a' vízbe: és noha akkor né ſzolgált a' ſzerétche, azért, hogy más-féle terhet vitt, tudni illik ſpógiát, vagy gyapjat, melly a' vizet magához vőta: mindazáltal, kívánſágát meg-mutatta; és, a' mint tudta, künnyebſégét kereſte. Ebben úgy követhetnők a' Szamárt, ha, mi-helyen érezzük rajtunk a' Bűnnek terhét, azt minden késedelem nélkül a' köny-hüllatásba mártanók; a' mint Dávid chelekedett: ki, érzette ugyan a' Bűnnek terhét, és azért mondotta [n]: *Az én hamiſságim, mint egy nehéz terh, meg-nehezültek rajtam:* de orvoſságát-is tudta, és meg-künnyebbitette magát, azokat a' köny-hüllatáſnak vizébe mártván; a' mint maga jelenti, mondván [o]: *El-fáradtam foházkodaſomban; meg-moſom minden éjjel az ágyamat: az ágyamat meg-áſztatom köny-hüllatáſommal.*

n Pſ. 37. 5.

B

o Pſ. 6. 7.

V. A' Szamár Eggy-ügyű; ſemmiben nem kényes, ſem finnyás; egy chöp válogatáſt ſem tészen a' kemény bojtorján-, és a' gyenge ſaláta-kőzött; a' mellyikét eleibe-adgyák, válogatáſ-nélkül abban éſzik: arra oktatván bennünket, hogy ne legyünk kényesek, a' jó falatokat kívánván; ſe finnyáſok, azokban válogatván: hanem kövéſsük a' Kriſtus tanátſát, ki az Apoſtoloknak azt parancholta [p]; hogy *Ne menjenének házról házra, hanem azon házban maradnának, a' melybe elsőben mentek; és azt ennék' s innák, a' mellyek azoknál találtatnának.* és azzal mutatnák-meg, hogy a' jó lakáſért ſzálláſzt nem válogatnak; jó néven vévén, a' hol mit találnak. Illyen vólt Sz. Pál; és azért mongya maga-felől [q]: *Tudok bővelkedni-is, meg-elégedni-is; éhezni-is, bővelkedni-is, fogyatkozáſt ſzenvedni-is: mindeneket meg-chelekedhetem az-által, a' ki engem meg-erőſít.* Nem chak az ételben pedig és italban kell nékünk eggy-ügyűeknek lennünk, hanem egyebekben-is, hogy azon Sz. Pállal azt mondhaſſuk [r]: *Mindenekben viſellyük magunkat, mint Iſtennek ſzolgái, ſokſűrésben, &c. az Igaſság fegyvere-által, jobb- és bal-kéz felől, dicsőſség- és gyalázat-által, gonoſz és jó hír-által; mint hitetők, és igaz-mondók.*

p Mat. 10. 11. Luc. 10. 7.

q Phil. 4. 12.

12. Cor. 6. 4. 8.

C

VI. A Szamár, nem chak a' neme-béli haſonló állatokkal, hanem egyebekkel-is bé-keſéges, és mind juhok-'s mind lóvak-kőzött eggy-aránt legeltetik: arra íntvén, a' mit Sz. Pálnál olvaſunk [s]: *Ha lehetséges, a' mi rajtatok áll, minden emberrel békeſségtek légyen:* nem-chak az Atyánk-fiaival, vagy azon Váras-, és Országs-, és nemzetség-béliekkel, hanem az idegenekkel-is, és iſméretlenekkel. Melynek nagy jutalma vagyon: mivel-hogy, az Urúnk mondáſa-ſzerént [t], *Boldogok a' békeſségeſek, mert Iſten fiainak hívattatnak:* mert *az Iſten, nem viſzſza-vonyáſnak, hanem a' békeſségnek Iſtene* [u]; és azokat tartya fiainak, a' kik ő Sz. Fölſégét erkölchében követik.

s Rom. 12. 18.

t Matth. 5. 9.

u 1. Cor. 14. 33.

VII. *Lovánium*ban, a' Barátok Klaſtromában, egy Szamárral terhet hordattak; és olly ſzokáſa vólt; hogy mikor vízen által kellett menni, ha bottal verték ſem indúlt, míg nem a' véle-bánó ſzolga által nem ment előtte; és úgy nézte, 's eſzébe vőtte, ha mély-e a' víz, vagy nem: el-annyíra, hogy, a' ki valamit óva akart chelekedni, példa-beſzéd-ſzerént, a' *Barátok Szamárának* nevezték. Ez, igen jó tanúſágot adhat. Gyakorta az Ördög lovászi, a' pokolnak kén-köves tavába akarnak vinni; tudni illik, valamikor Bűnre ingerlenek; úgy-mint, a' kik duskás itallal erőltetnek, barátſágoknak el-veſztéſével. Mellyel nem kell gondolnunk: hanem azt kell felelnünk; hogy mennyenek ők elsőben pokolba, és, ha jó ſzálláſra találnak, tegyék hírré, és akkor mi-is utánnok indúlunk: de a' míg bizonyoſsá nem téſznek, ſemmire nem mehetünk, a' mi Iſtenünknek és lelkünk iſméretinek-ellene vagyon.

D

VIII. A' Szamár, nagy Múnka-tehető, terhet hordoz, és ſokat ſzenved: az-okáért, a' régi Bőlchek, a' múnkás és fáradſágos embert, Meg-nyergelt és terhelt Szamárral példázták. És *Lucianus*, meg akarván *Ptolomaust* chúfolni *Menippus*nál, azt írta; hogy egy kaponyából azt értette, hogy pokolban azt végezték, és ugyan *Decrétum*ba írták, hogy a' Gazdag emberek lelkei, mellyeknek e' világra viſzſza kellenek térni, Szamárokba menjenek; és úgy, ſok ezer eſztendeig munkálkodgyanak, és terhet hordgyanak: annak-fölőtte, a' ſzegény emberek őſztőnözzék, és pálczázzák őket: mint-hogy a' míg élnek, chak henyélésben, és jó lakásban töltötték idejeket; a' ſzegényeket pedig nyúzták, és foſztották, minden-féle munkával ſanyargatták. Tanúld-meg ebből, Kereſztyén ember, hogy e' világon tulajdonod a' múnka és fáradſág, háborúſág és ſzenvedés; és ha-a

A

fő Had-nagyodat, a' Kriſtuſt akarod követni, *Meg kell magadat tagadnod, és fel kell kereſztedet venned* [x]: mert egy-általlyában, *ſok háboruſágok-által kell nékünk az Iſten országába mennünk* [y], A' melly Gazdag ember *minden-nap jól lakott, és friſſen öltözött*: hólta-után *pokolban temettetett* [z]. Még *a' Hit-is, a' cheleked-nélkül meg-hólt* [a]; és haſzontalan, 's elégtelen az üdvösségre. mert *Mennyeknek országa erőſzakot ſzenved, és az azt erőſzak-tévők ragadgyák-el* [b].

x Mat. 16. 24
y Act. 14. 21.
z Luc. 16. 22
a Iac. 2. 20.
b Mat. 11. 12

Ezekért, és egyéb efféle tulajdonſágokért, a' Żidó *Cabaliſticuſ*oknál, a' Szamár (noha egyéb-aránt igen balgatag és oſtoba) a' Bőlcheſéget példázta: vagy azért, hogy a' megtántorodott elméjű Prophétát meg-dorgálta, és oktatta [c]: vagy inkább azért, hogy a' ki a' Bőlcheſégnek akarja magát adni, ſok dologban kell a' Szamárt követni: 1. Kőz táplálása légyen; és fris lakáſra ne üzzön. 2. Munkát és fáradſágot tégyen; és néha ütéſt-is ſzenvedgyen. 3. Az álnokſágot félre tegye. 4. A' haragnak búlchút adván, mindenekkel békeſégben éllyen. Ezért, amaz *Alexandriai* Nagy *Ammónius* (ki Nagy tanítványival, *Origeneſ*sel és *Porphyriuſ*sal, méltán dichekedhetett,) a' tanitványi-mellé egy Szamárt adott, hogy attól az elő-hozott dolgokat meg-tanúlnák. mellyekben, ha mi-is gyakorlanók magunkat, a' mint Sz. Pál paranchollya [d]; *dicsőítenők, és hordoznók az Iſtent a' mi teſtünkben*. Hallyad mit beſzél erről Sz. Agoſton [e]: Ne ſzégyenlyed az Iſten barmává lenni: a' Kriſtuſt hordozod, el nem tévelyedel; az úton járſz, rajtad ül. Üllyön rajtunk az Úr, és a' hová akarja, oda igazgaſſon: ő barmai vagyunk, Jeruſalembe mennyünk: ha ő rajtunk ül, le nem nyomattatunk, hanem fel-emeltetünk: ha ő vezet bennünket, el nem tévelyedünk. Mert, *Nem a hánkódó lónak erőſségében léſzen kedve, ſem a' férfiúnak ſzáraiban nem gyönyörködik* [f]; hanem, *Az alázatoſon és chendeſen, és azon a' ki az Iſten igéjétől fél, nyugoſzik-meg az Iſten lelke* [g]. Erre ínt Sz. Pál-is bennünket, mondván [h]: *Ember-ſzerént mondom, a' ti teſteteknek erőtlenſégéért. Mert, a' mint adtátok a' ti tagjaitokat a' tiſztátalanſágnak ſzolgálattyára, és a' hamiſságnak hamiſságra: úgy adgyátok moſt a' ti tagjaitokat az Igaſságnak ſzolgálattyára, a' meg-ſzenteltetéſre*. Mert bizonyos dolog, hogy, ha teſtünkel az Igaſságnak ſzolgálunk, meg-ſzenteltetünk e' világon, és végtére az őrők bóldogſágba jutunk: Szent Pálnak mondáſa-ſzerént; ki chak hamar utánna veti [i]: *Meg-ſzabadíttatván a' bűntől, az Iſten ſzolgai lévén pedig, gyümölchőtök vagyon a' meg-ſzenteltetéſre, végetek pedig az őrők élet.*

B

d 1. Cor. 6. 20
e Serm. 24. de Nativit. Ex Bibliotheca Hamsteadiana.

f Pſ. 146. 10.
g Iſa. 66. 2.
h Rom. 6. 19.

i verſ. 22.

C

III. RESZE.

LÁſſuk már, a' Szamáron-ülő Kriſtuſ-is, michoda tanúſágot ád a' mái napon. Kriſtus Urúnk, az ő dichőſégét alázatoſsággal elegyítvén, bizonyos, hogy az Alázatoſságot akarta nékünk ajánlani; melynek, máſutt ugyan Meſterének mondotta magát [k]. És ugyan példájával-is tanított bennünket, mikor, a' Tanítványinak lábokat meg-moſván, azt mondotta [l]: *Tudgyátok-e mit chelekedtem veletek? Ti engem Meſternek, és Urnak hittok; és jól mongyátok: mert az vagyok. Ha azért én meg-moſtam a' ti lábaitokat, Ur, és Meſter lévén; ti-is tartoztok véle, hogy eggyik a' máſik lábait meg-moſſa. Mert példát adtam néktek, hogy a' mint én chelekedtem veletek, ti-is úgy chelekedgyetek*, és méltán: mert az Alázatoſság minden jónak fondamentoma, úgy hogy a' nélkül, ſemmi jó állandó nem lehet, ſem az Iſtennek kedves. De nékem úgy tetſzik, hogy a' mái chelekedetével, nem akar-mint tanított az Alázatoſságra, hanem annak leg-főbb alkolmatoſságát-is meg-mutatta. Bizonyos dolog, hogy a' Kereſztyén embernek tellyes életében, minden időben, minden helyen, és minden dolgaiban igen ſzükſéges az Alázatoſság: de fő-képpen akkor, mikor leginkább tiſzteltetik, és bőchűlletes állapatra vitetik; a' mint-hogy Urúnknak tellyes életében, ennél nagyobb bőchűlletit nem olvaſſuk a' Żidóktól: de más-felől, nagy Alázatoſságát-is láttyuk. Erről mondotta a' Bőlch [m]: *Tiſzteſſégednek napján, fel ne fualkodgyál.* És [n]: *A' jók napján, el ne feletkezzél a gonoſzokról.* Sőt azt-is mondotta [o]: *Mentől nagyobb vagy, meg-alázd magadat mindenekben.*

k Mat. 11. 29
l Ioan. 13. 12. 13.

D

m Eccli. 11. 4
n verſ. 27.
o Eccli. 3. 20.

Szép példánk vagyon erről az Ó Teſtamentomban, Abrahámban: ki leg-nagyobb bőchűlletes állapattyában, leg-inkább meg-alázta magát: tudni illik, midőn az Iſten, vagy az Iſten Angyali, emberi állapatban hozzája mentek [p], véle nyájaskodtak; Sárának magzatot ígértek [q]; és, mint baráttyoknak, titkokat meg-jelentették [r]; azt mondották, hogy *Meg-áldatnak ő-benne a' földnek minden nemzetſégi* [s]; kéſzek vóltak könyörgéſéért meg-kegyelmezni Sodomának, ha chak kevés Igazak találtattanak vólna-is benne [t]: ő akkor, *Pornak, és hamunak* nevezte magát. Az Új Teſtamentomban pedig, jeles példánk vagyon a' Szűz Máriában: ki akkor mondotta magát *az Ur ſzolgálójának* [x], midőn az Iſtentől-küldetett Angyal, *Malaſztal-tellyeſnek* mondotta [y]; *áldot*nak *az Aſſzony*

p Gen. 18. 5.
q verſ. 10.
r verſ. 17.
s verſ. 18.
t verſ. 26.
u verſ. 27.
x Luc. 1. 38
y verſ. 28.

állatok-

állatok-között, és sok többé-nem-hallatott dolgokat mondott felőle: egy szóval, midőn olly méltóságra vitetett, mennél nagyobra soha emberi állat, sem vitetett, sem vitetik, és nem-is vitettethetik; arra, tudni illik, hogy az Isten Fiának Annyává lőtt. Bizony, ritka a' tisztelettben és bőchülletes állapatban az Alázatosság: mert, mint a' hegyek-tetején-való fák, a' szelektől és égi háborúktól inkább hányattatnak: azon-képpen, a' magas helyeken-való emberek, a' Kevélység szelétől, ide's tova hordoztatnak, míg nem tellyességgel nyakok szakad. A' kalászt, a' sok mag le-dőjti; az ágat, a' sok gyümölch le-töri: azon-képpen, a' mint Salomon mongya [z]; *A' bolondok jó szerencséje veszti-el őket.* A

[z] Prov. 1. 32.

Nem ok-nélkül hasonlíthattyuk a' Méltóságot, és bőchülletes állapatot az erős borhoz; melyben ha sokat iszik ember, meg-bolondúl, és néha ugyan meg-is dühősödik: azon-képpen, a' ki nagy Méltóságra mégyen, ritkán állya-meg hogy meg ne szédűllyon; a' mint sok példákból meg-mutathatnók. És ritkán találtatnak, kik a' bőlch Józefet követsék: ki, noha Egyiptusnak Fejedelmévé lőtt, mindazáltal el nem feletkezett állapattyáról; sőt a' bátryait-is arra tanította, hogy Faraó-előtt nyilván meg-vallyák, hogy Pásztorok [a]; és az attyok-is az vólt. 'S nem-is vesztettek véle: mert, azt meg-értvén Faraó, Gessen-földét rendelte nékik, melly igen jó vólt marha-tartásra. Bizony, Urunk nem félhetett a' Kevélységnek szelétől, ha szintén czaprágos lovon, vagy aranyas hintó-szekéren ment volna-is Jerusalembe: de nékünk adott példát, kik nem tudúnk a' szerenchével mértékletesen élni. Kövessük azért Krisztus Urunkat az Alázatosságban; és ne gondollyunk a' bolond Világnak ítéletivel, ki az Alázatosságot alá-való dolognak alíttya; de valóban meg-chalatkozik. A' kik folyó-vízen eveznek, azt alíttyák hogy a' part, vagy a' kő-szikla hozzájok közelget, és nem ők a' parthoz, vagy a' kő-sziklához; de meg-chalatkoznak: hasonlóképpen a' Világ fiai, kik az el-múlandó dolgokban el-merültek, azt alíttyák, hogy a' kik külömben viselik magokat, és külömb-féle dolgokban foglallyák életőket, tévelyegnek, ők pedig igen jó állapatban vannak: holott tellyességgel külömben vagyon a' dolog. mert bizonyos, hogy az ő elmékben ninch helyén, hanem szűntelen nyughatatlankodik, és ide's tova bújdosik: az Isten-félőknek szívők pedig mindenkoron álhatatos, és helyéből ki-mozdíthatatlan. Akarod-e ennek az okát tudni? A' mi akaratunk, hasonló a' *Chamaleon*hoz: kiről azt írják; hogy pettegetett és tarka-barka mint a' párducz, és valaminémű színű állathoz közelget, a' hoz hasonló színt vészen igen könnyen magára: úgy a' mi akaratunk-is, annak tulajdonságába öltözik, a' mihez a' szeretet-által közelget, és ragaszkodik; úgy hogy, a' mint Oseás mondotta [b]; *Útálatosokká lőttek, mint azok a' miket szerettek:* mi-is azt mondhattyuk; Álhatatlanokká lőttek a' Világ fiai, mint az álhatatlan és el-múlandó dolgok, a' miket szerettek: az Isten-félők pedig álhatatosok, mint az Isten a' kit szeretnek, *kinél ninch változás, sem változásnak árnyékozása* [c]. B C

[a] Gen. 46. 34.

[b] Oss. 9. 10.

[c] Iac. 1. 16.

Holott azt vedd eszedbe, hogy a' Krisztus az Álhatatosságot, mind egyéb dolgaiban, 's mind az Alázatosságban meg-mutatta: mert, a' mint nagy Alázatossággal jött e' világra, és tellyes életében alázatosan viselte magát e' világon: azon-képpen, halálához közelgetvén e' mái napon, a' dicsőséges pompájában-is, Alázatosságot mutatott; és halálakor-is, azon Alázatosságban ment-ki a' világból; Szent Pálnak mondása-szerént: *Megalázta önnön-magát, engedelmes lévén mind a' halálig, a' Kereszt-nek halálá-ig pedig* [d]. Ebben kell követnünk a' Krisztust. És úgy tetszik, hogy, ha az Alázatosságban meg-maradunk, az Álhatatosságtól sem szakadunk-el: mert, a' mint Sz. Pál mongya [e]; *Igen jó a' Malasztal meg-erősíteni a' szívet: A' Malasztot* pedig, *az Isten az Alázatosoknak adgya*; a' mint Sz. Péter [f] mongya: *Minnyájan Alázatosságot mutassatok egy-máshoz; mert az Isten a' Kevélyeknek ellene-áll, az Alázatosoknak pedig Malasztot ád.* Ugyan ezent mongya Sz. Jakab-is [g]. és Salomonis [h], a' bőlch *Ecclesiasticus*sal: ki, midőn azt mondotta vólna [i]; *Mentől nagyobb vagy, meg-alázd magadat mindenekben:* mingyárt utánna vetette: *Es az Istennél kedvet* (melyből származik a' Malaszt) *találsz.* Annak pedig szép okát-is adgya: *Mert*, úgy-mond, *egyedül az Isten hatalma nagy, és az Alázatosokról tisztelteték.* Ezt hogy jól meg-értsük, azt kell eszünkbe vennünk, hogy a' Változás és álhatatlanság, olly tulajdona az embernek, hogy *Soha azon állapatban meg nem marad* [k]; a' mint Jób mondotta: mert, ha ez órában örül, másban sír: ha ma szeret, hólnap gyűlöl. és maga-is, ha ma gazdag, hólnap kóldús: ha ma egészséges, hólnap beteg, és talám meg-is hal. D

[d] Phil. 2. 8.

[e] Hebr. 13. 9.

[f] 1. Pet. 5. 5.

[g] Iac. 4. 6.

[h] Prov. 29. 23.

[i] Eccli. 3. 20.

[k] Iob. 14. 2.

Ezt az Álhatatlanságot, hogy most más példákat elő ne hozzak, a' Zsidók valóban meg-mutatták Krisztus Urunkhoz: mert, hogy ne szóllyak arról, hogy mindenkor külömbőző ítéletők-vólt ő-felőle; és, a' mint Szent János írja [l]; *Sok zúgolódás vólt a' sereg-között felőle: mert némellyek azt mondották, hogy jó; egyebek pedig azt*

[l] Ioan. 7. 12.

mondották; *Nem: hanem el-hiteti a' seregeket.* Viſzontag némellyek, *Nagy Prófétának* [m]; 's némellyek *Zabállónak* és *Bor-ivónak* [n] mondották: némellyek *Dávid fiának* [o]; 's némellyek *Samaritánusſnak* [p]: némellyek *Iſten Fiának* [q]; 's némellyek *Ördögösnek* [r]: a' mái seregben, kevés nap-alatt, chodálatos nagy Változáſt találunk. Mert, a' mint Sz. Bernárd ſzépen elmélkedik [s], igen külömbözött az; *Emeld-fel, emeld-fel, feszítsd-meg őtet*; attól, a' mit ma mondottak: *Aldott a' ki jő az Úr nevében, Oſanna magaſságban.* Igen külömböz az, *Iſraël királya*; a' mint ma nevezték; attól, a' mit az-után őtöd nappal mondottak: *Nincs Királyunk, hanem chak Cháſzárunk.* Igen külömböznek a' zöld ágak, az aſzſzú Kereſzttől; a' virágok, a' tövisſektől. A' kinek az-előtt, magok ruhájokat az úton le-terítették; az-után, azt ruhájától meg-foſztották, és azokra ſorſot vetettek. Nem kell azért a' Világnak, ſem ſzeretetit kívánni, ſem hamis ítéletitől félni; hanem, az Alázatoſságban meg kell maradni, és magunkat a' Sz. Pál mondáſával vígaſztalni: ki, minek-utánna azt mondotta vólna [t]; hogy *Mindenekben úgy viſellyük magunkat mint Iſtennek ſzolgai*; utánna vetette: *Mint meg-hóltak, és ímé élünk; mint ſzomorúnak, mindenkor pedig örülők.* Melly mondáſt magyarázván Sz. Agoſton, imigyen beſzéll [u]: A' mí ſzomorúſágunkban, ez az íge vagyon, (*Mint:*) de a' mí örömünkben, ninchen az (*mint.*) mert a' mí reménſégünk bizonyos: a' bánatban pedig a' (*mint*) meg-vagyon. mert mint az álom el-múlik. Ha valaki álmot beſzélli, azzal az ígével beſzélli; *Mint*; *mint-ha*; *úgy mint*; *mint-ha úlnék*; *mint-ha enném, harczolnék*; *mint-ha járnék, ſzóllanék*; mindenüvé oda veti azt az ígét. mert mikor fel-ébredett, nem találta azt a' mit látott vólt. A' Kóldús azt mongya; *Mint-ha kinchet találtam vólna*: ha az, a' *Mint-ha*, ott nem lőtt vólna, ő kóldús nem vólna. Az-okáért jó reménſégünk légyen: mert a' bánat, és keſerűſég, mint egy álom el-múlik; de az örőm meg-marad, és örökös léſzen: haſonló-képpen, ha gyalázatot téſznek moſt rajtunk a' Világ fiai, az alázatos Kriſtuſnak követéſéért, az, mint egy álom, el-múlik; de a' dichőſég, mellyet az Alázatoſsággal nyerünk, örökké meg-marad.

Erre int bennünket a' Kereſztyén Anyaſzentegyház: mert a' Virágoknak és Berkéknek meg-ſzenteléſében, az Egyházi ember-által azon könyörög az Iſtennek: I. Hogy, a' kik efféle meg-ſzentelt dolgokat házoknál tartnak, vagy magoknál hordoznak, meg-óltalmaztaſſanak teſtőkben, lelkőkben, és üdvőſségőket találllyák az Iſtennek kegyelmes Malaſztya-által. II. Hogy, mi-képpen a' fáknak gallyain, zöldellő levelek és virágok vannak: haſonló-képpen, a' mí chelekedetink virágozzanak az Igaſſágnak zöldſégével, és minden jóſágnak ſzépſégével. III. Hogy, mi-képpen a' Zidók ſeregi, Kriſtus Urúnk-eleibe mentek a' zöldellő ágakkal, és őtet Jeruſalembe kéſérték: azon-képpen mí-is, Jó chelekedetekkel fel-ékeſíttetven, az Úr Kriſtus-eleibe mennyünk; őtet ſzívünkbe fogadgyuk; és annak-utánna, az ő nyomodokit követvén, ő-általa, és ő-véle-eggyütt a' mennyei Jeruſalembe bochátaſſunk. IV. Hogy, mi-képpen Kriſtus Urúnk az ő Szenvedéſe- és Halála-által, ellenſégin győzedelmet vőtt: azon-képpen mí-is, azt az Iſtennek irgalmas chelekedetét gyakorta elménkbe forgatván, az ő ſzeretetivel, a' lelki harczoláſra fel-gerjedgyünk, és győzedelmet vegyünk az Ördögön, a' Teſten, és a' Világon. V. Hogy, valamelly helyré viſzik a' ſzentelt Berkéket, annak lakói az Iſten áldomáſával bé-tellyeſedgyenek; és minden ellenkező dolgoktól, az Iſtennek hatalmas keze-által, meg-óltalmaztaſsanak.

Az-okáért, akár-mint káromkodgyanak az Újító atyafiak e' ſzép Czeremónia-ellen, meg nem úntattyák velünk: mert reménlyük, hogy az Iſten, az ő Anyaſzentegyházának könyörgéſét meg-halgattya, és azokat a' lelki jókat meg-adgya. Mí pedig, mikor afféle berkéket az Anyaſzentegyháznak igyekezete-ſzerént hordozunk, vagy házunknál tartunk: chelekedetünkel azon kérjük Kriſtus Urúnkat, hogy az ő Szenvedéſe- és Halála-által, mellyel az Ördögöt meg-győzte (melly győzedelemnek jele vólt a' mái pompa,) mí-tőlünk annak minden inchelkedéſit el-távoztaſſa, hogy ſemmi-képpen ne árthaſſon: nékünk pedig Malaſztot és erőt adgyon, hogy, minden Jóſzágos chelekedetekkel virágozván, és fel-ékeſíttetvén, a' Kriſtuſtól ſoha el ne ſzakadgyunk; hanem e' világon nyomdokit követsük, a' más világon pedig örökkön örökké áldgyuk és díchérjük: mellyet engedgyen a' tellyes Sz. Háromſág, az ő véghetetlen irgalmaſságából, az ő ſzent nevének tiſzteſségére.

Amen.

* A
m Luc. 7. 16.
n Luc. 7. 34.
o Luc. 18. 38.
p Ioan. 8. 48
q Matt. 16. 16.
r Luc. 11. 15. Ioan. 8. 48.
s Serm. 2. in Ramis Palm.
t 2. Cor. 6. 4
u In Pſ. 48.
B
C
D

HUSVÉT-NAPJÁRA-VALÓ EVANGELIOM.

SZ. MÁRKNAK XVI.

RÉSZÉBEN, v. 1.

AZ időben: Mária Magdolna, és Mária a' Jakab annya, és Salóme, keneteket vásárlának, hogy el-menvén meg-kennék Jésust. Es igen reggel a' Szombat első napján, a' koporsóhoz menének, már a' Nap fel-kelve. Es mondnak vala egy-másnak: Kicsoda hengeríti-el nékünk a' követ a' koporsó ajtajáról? Es tekintvén láták hogy a' kő el vólna hengerítve: mert igen nagy vala. Es bé-menvén a' koporsóba, látának egy ifiat ülni jobb-kéz-felől, fel-öltőzve fejr hoszszú ruhában, és el-rémülének. Ki monda nékik: Ne féllyetek: a' meg-feszíttetett Názareti Jésust kereſitek: fel-támadott, nincs itt; ímé a' hely a' hová tették őtet. De mennyetek-el, mongyátok-meg a' Tanítványinak, és Péternek, hogy előtöket-vészi Galileában: ott meg-láttyátok őtet, a' mint mondotta néktek.

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

AZ KERESZTYÉN Anyaszentegyház e'jelen-való Szent Napokon, a' Krístus dicsőséges Fel-támadását adgya előnkbe; melly igen alkolmatos, Hitünknek meg-erősítésére. Mert, mivelhogy Krístus Urúnk új Tudománt láttatott e'világra hozni, mellyet a' Próféták meg-jövendőltek ugyan, de valamennyire homályosan: azt nem csak hatalmas Chodákkal akarta bizonyítani, hanem minden Jószágos chelekedetekkel fel-ékesíttetett életével-is erősítette: úgy hogy az ő Fel-támadását, melyről sokszor és nyilván emlekezett, el-hinnék, és következendő-képpen egyéb tanításának-is helyt adnának. Igen mesterkedtek ugyan a' hitetlen Zsidók, hogy a' Krístus dicsőséges Fel-támadását kétségessé tennék, és fényességét meg-homályosítanák: mert tudta az Ördög, kinek a' hitetlen Zsidók eszközi vóltak, hogy, ha a' Fel-támadást kétségessé teheti, a' Krístustól plantáltatott igaz Hitet fenekestől fel-fordíttya. Mert, ha a' Krístus fel nem támadott, ki *az el-nyúgottaknak első szengéje*[a]; és *a' halottak-közöt első-szülött*[b]: ki remélheti a' Fel-támadást? mit használt a' Krístus halála? Nem hitetőnek találtatik-e, és az Apostolok hamis tanúknak[c]? és így heába-valo, mind a' Hit, 's mind az Apostoli predikállás. De *a' hamisság meg-kazudta magát*[d]: a' Krístusnak világos Igasága, meg-szégyenítette a' setétség Fejedelmének álnokságát: mert, sem a' halál őtet meg nem tarróztathatta; sem a' kopórsóra hengerítettett nagy kő; sem a' Zsidók pechéte, sem a' Pilátus vitézi ellene nem állhattak. mert bizonyosan fel-támadott, és nékünk nagy örömöt szerzett. Melly dicsőséges Fel-támadásról, mélto elmélkednünk, hogy Hitünkben meg-erősödgyünk, 's életünkben meg-jobbúllyunk. Az-okáért,

I. Meg-mondom, Mi-okból támadott-fel a' Krístus.
II. Meg-mutatom, Mint kellessék nékünk lélek-szerént fel-támadnunk.
III. Meg-magyarázom az igaz Fel-támadásnak jeleit.

ELSŐ RÉSZE.

TÖrténik néha, hogy sok kődös és felyhős napok-után, olly szép tiszta nap következik, hogy semmi kőd vagy fellyeg meg nem hamályosíttya, és mindeneket inkább gyönyörködtet; hogy-sem sok afféle napok, mellyekben világoskodik ugyan

a 1. Cor. 15. 20.
b Col. 1. 18. Apoc. 1. 5.
c 1. Cor. 15. 17. 18.
d Pſ. 26. 15.

A

a' Nap, de ninchen valami homályositó fellyeg-nélkül. Az *Igasságnak Napja* [e], a' Krisc Malach. 4. 2 tus Jésus, a' mái napon minden homály-nélkül fénlik, és inkább örvendezteti a' Híveket, hogy-sem tellyes életében. mint-hogy minden egyéb örvendetes dolgaiban, tapasztalt a' szomoruságnak valami homálya. Fénlett bizony az édes Jésus: I. Szülc Luc. 2. 9. letése-kor; midőn az Isten fényesége a' Pásztorokat környül-fogta [f], és az Úr Angyala nagy örömet hirdetvén, az Üdvözítőnek jászolához küldötte őket. De ugyan azon g Matt. 2. 11. Jászolnak keménysége, az étszakának setétsége, a' télnek hidegsége, a' póláknak szegénysége, a' Betlehemieknek embertelensége; kik, a' szálláról ki-rekesztvén, őtet az istállóba helyheztették, valamennyire meg-homályositották azt a fényességet. Fénlett II. Mikor a Máguſok, a' fényes Chillagnak vezetésével, ajándékokkal keresték; fel-találván, se-borulva imádták [g]. De nagy homály érkezett reá, Heródesnek háborodásából, ki h Vers. 16. sok ártatlan gyermekeknek vérét ki-ontotta [h]. Fénlett III. Midőn a Templomban a' vén Simeon nagy örömmel a' Pogányok világosságának, és az Israël dichőségének i Luc. 2. 32. nevezte [i]. De meg-homályosodott valamennyire, azon Simeonnak jövendölésével [k]: k Vers. 35. 36 *Imé tétetett ez jelül, melynek ellene-mondatik: és a' te lelkedet-is által járja a' tőr.* és chak hamar az-után, ki kellett hazájából bújdosni, és Egyiptusba idegen és bálványozo Országba szaladott, a Heródes kegyetlensége-elől. Fénlett IV. Tanításában: mint-

B

hogy nála vóltak az örök életnek ígéi [l]. és az ellenségi-is azt mondották [m]; hogy, l Joan. 6. 69. *Soha ember úgy nem szóllott mint ő.* De e' hez-is fellyeg érkezett, midőn a Zidók irégy- m Joan. 7. 46. ségből ólchárlották tanitását, mondván [n]: *Ördöge vagyon, és esztelenkedik; miért hallgattyatok őtet?* Fénlett V. Maga-viselésében: mert senki őtet a' Bűnről meg nem fedhette [o]. De mindazáltal, a' rágalmazó Zidók arra-is valami fellyegett támasztottak, n Joan. 10. 20. mondván [p]: *Imé a' zabáló ember, és bor-ivó, a' Publikánusok és Bűnösök barattya.* Fénlett VI. Choda-tételiben; mellyek-által az ő híre mindenütt ki-terjedett [q]: és azt mon- o Joan. 8. 46. dották felőle; hogy *Mindeneket jól chelekedett.* És Nicodémus-is, ki Israëlben Mester p Matt. 11. vólt, azt mondotta néki [s]: *Senki ezeket a' jeleket nem chelekedheti, a' melyeket te chele-* 19. *kesszel, hanem ha az Isten lészen vele.* De ezt-is a' káromlásnak fellyege neminémű- q Luc. 4. 37. képpen meg-homályosította, mikor azt mondották [t]: *Beelzebubnak az Ördögök fe-* r Mar. 7. 37. *jedelmének-általa űzi-ki az Ördögöket.* Fénlett VII. Midőn színét el-változtatván, s Joan. 3. 2. az orczája fénlett mint a' Nap [u]. De hamar homály érte, leg-ottan emlekezvén ke- 10. serves Kin-szenvedéséről, és Haláláról [x]. Fénlett végezetre VIII. Hogy sok t Luc. 11. 15. egyéb dolgait el-hadgyam, Virág-vasárnapon, midőn nagy örömmel fogadta a' nép, és szokatlan tisztelettel késerte Jerusalembe. De ezt a' szép fényességet, mint egy sűrű köd, és setétes fellyeg követte; a' bánat és félelem; a' meg-fogás, és kötözés; a' vádolás és chúfolás; az ostorozás, és tövissel-valo koronázás; és, a' sok keserves kínok-után, a' gyalázatos fel-feszítés. melly homályosságot, a' közönséges Nap-is bizonyított, szokatlan, és természet-kivül-valo meg-setétűlésével. De ímé, e' nagy homályos fellyeg-után, a' mái napon olly dichőséges fényességgel támadott-fel, hogy, sem a' Szenvedés meg nem homályosíthatta: mert *a' Krisztus, halottaiból fel-támadván, már meg nem hal; a' Halál* C *rajta többé nem uralkodik* [y]: sőt, se fájdalom, se keserűség többé helyt nem talál benne.

u Matt. 17. 2

x Vers. 9. & 12.

y Rom. 6. 9

Ennek szép példáját olvasom Józsefben, ki Jákob Patriárkának leg-kedvesb fia vólt; és úgy gyönyörködött benne, mint szemének világában. De a' bátty ai- D nak irégysége, ezt meg-homályosította, és a' Jákob szívét nagy keserűségbe hozta: midőn el-adván Józsefet, hólt hirét vitték az attyoknak: ki meg-szaggatván ruháit, szőr-zákba öltözött, siratván a' fiát sok ideig, és nem akarván vigasztalást venni. De midőn meg-értette, hogy József nem chak él, hanem egész Egyiptusnak Fejedelme-is, úgy hogy dichőségének fényességét, az irégységnek fellyege többé meg nem homályosíthatná, sokkal inkább örvendezett, hogy-sem az-előtt; z Gen. 45. 28. és nagy örömében, meg-éledvén lelke, azt mondotta [z]: *Elég nékem ha még József az én fiam él: el-megyek, és meg-látom őtet, minek-előtte meg-hallyak.* Hasonlóképpen gondolkodhatunk a' szeplőtelen Szűz Maria-felől; ki az ő áldott Szent Fiában mindenkor, mint szeme világában, gyönyörködött: De azt a' fényességet, gyakorta külömb-külömb-féle köd, és fő-képpen a' Zidók irégységének fellyege, meg-homályosította; úgy hogy, halálát látván, meg-vigasztalhatatlanúl kesergett, és siratta eggyetlen-egy szülöttét: a' mái napon pedig, látván, hogy dichőségesen fel-támadott, és minden irégységet el-fogyatott, sokkal inkább örvendezett, és azt mondotta Dávidd al [a]: *Ez a' Nap, mellyet az Úr* a Pſ 117. 24

szerzett:

szerzett: örvendezzünk és vígadgyunk azon. Melly mondás minket-is illet, mivelhogy a' Kristus Fel-támadásából, nékünk nagy haſznunk lőtt; a'mint ez-után meg-mutatom. Noha pedig a' Kristus úgy emlekezvén rólunk Szenvedéſében, mint-ha magáról el-feletkezett vólna; fellyebb bőchülvén a' mi vígaſztaláſunkat, a'maga fájdalmánál; elő-menetelünket káránál, dichőſégünket gyalázattyánál, életünket halálánál; azt kívánhatná, és illendő-is vólna, hogy mi viſzontag, az ő Fel-támadáſában inkább örvendeznénk, és vígadnánk az ő győzedelmén és dichőſégén, hogy-ſem a magunk haſznán, és nyereſégén: mindazáltal, mint-hogy a' mi képpen *a' mi bűneinkért adatott kézbe* (a' halálra;) azon-képpen, *a' mi Meg-igazúláſunkért támadott-fel*[b]; nem ellenzi, ha e'két dolgot egybe-foglalván, úgy elmélkedünk Fel-támadáſáról, hogy az ő dichőſégén örvendezzünk, és a'mi haſznunkon vígadgyunk. mert mind a'kettőért ſzerzette az Úr e' napot.

Mondám Sz. Pálból; hogy a'Kristus, *A mi Meg-igazúláſunkért támadott-fel*[c]: de maga dichőſégeért-is rendelte Fel-támadáſát. I. Mert a'fel-támadáſt a'Kristus teſte méltán kívánta, a'benne-lakó Ígének méltóſágáért; mellyért, *lehetetlen* vólt *hogy őtet a' pokol meg-tartóztatná*, vagy a' halál; a' mint Dávid meg-jövendőlte[d], Sz. Péter magyarázáſából[e]: *Nem hagyod*, ugy-mond, *a' lelkemet pokolban, ſem nem engeded a' te Szentedet rothadáſt látni.* Nem illett bizony, hogy az Iſtenſégtől, az-az, minden Szentſégnek kút-fejétől fel-vétetett, és meg-ſzenteltetett Teſt, ſokáig maradott vólna a'lélek- és élet-nélkül: és a'ki az Úr Téſtének fel-támadáſát nem hiſzi, úgy-mond Sz. *Athanáſius*[f], nyilván jelenti, hogy nem érti erejét az Igének, és az Iſten bőlcheſégének. Mert, ha igaz, hogy a' Teſtet fel-vőtte, és annak tulajdonſágit el-foglalta; mit kellett a'Teſt-felől rendelni, a' vagy mi végre kellett azt meg-emészteni, holott egyſzer bé-fogadtatott a'teſtnek belső réſzeibe? mert noha meg kellett halni, hogy minnyájan meg-ſzabadúlnánk a'haláltól: mindazáltal, halva nem maradhatott, mint-hogy az Életnek ſzekrénye vólt: és azokáért az ő tulajdon életétől, melly ő-benne vólt, meg-elevenittetett.

II. Mivelhogy a'Kristus Teſte, egy ſzemélyben vólt az Iſtenſéggel; a'Lelke pedig, mindenkor dichőſégben vólt, és ſzűnetlen látta az Iſtent, méltán kívánta halladék-nélkül dichőſéges életét: mert, hogy egy-ideig halandó vólt, engedelemből lőtt, a'mi üdvőſségünkért. Véghez vívén azért üdvőſségünket, kívánta a'dichőſéges életet, ha ſzintén nékünk ſzükſéges és haſznos nem lőtt vólna-is fel-támadáſa. Azért támadott-fel a' Kristus, úgy-mond Sz. *Athanáſius*[g]; hogy meg-mutatná, hogy nem erőtlenſégből hólt-meg, hanem a'halálnak el-fogyatáſára: mellyet el-kergetvén, kívántatott, hogy a' meg-győzőtt haláltól nyert diadalmas záſzlót fel-állatná. Ebből az kővetkőzik; hogy a'Kristuſnak leg-ottan fel kellett vólna támadni, mihelyen halálával ſzabadúláſunkat végbe vitte: az-okáért, chak mi-érettünk halladott harmad-napra, hogy nyilvábban meg-bizonyúlna igaz halála. melly igaſság, elegendő-képpen meg-bizonyúlván, tulajdon erejétől, a'benne-lakozó Iſteni ſzemélytől, életre ment; ſokkal inkább, hogy-ſem a'víz a' természet-ſzerént-való hidegſégre, midőn a'melegítő tűztől el-vétetik.

III. Kívánta a'Fel-támadáſt a'Kristus Érdeme, és az Iſten Igaſságának rende, ki mindennek érdeme-ſzerént fizet. Érdemlette pedig azt az ő Alázatos engedelmeſſégével; a'mint Sz. Pál mongya[h]; hogy, *meg-alázván magát, fel-magaſztaltatott.* a'hol a'*Fel-magaſztaláſon*, Sz. *Athanáſius* a'Fel-támadáſt érti[i]: És Fájdalmas ſzenvedéſével; a'mint ő-maga jelentette, mondván[k]: *Nem ezeket kellett-e ſzenvedni a' Kristuſnak, és úgy menni-bé az ő dichőſégébe?* Holott azért az Iſtennek fizető Igaſsága azt kívánnya, hogy fel-magaſztallya azokat, a'kik ő-érette meg-alázták magokat[l]: a'Kristus, mind halálig meg-alázván magát az Iſten kedvéért, azt érdemlette, hogy a' dichőſéges fel-támadáſig magaſztalná-fel az Iſten. Erről érti Sz. *Ieronymus*[m], Dávidnak ama'mondáſát[n]: *A' patakból iſzik az úton; azért magaſztallya-fel a'fejét:* mint-hogy e'világon, melly nem hazánk, hanem útúnk arra, a'keſerves ſzenvedéſnek, és halálnak zavaros vizéből ivott; melly, mint a'patak áradáſa, hamar el-múlt: Fejét fel-támadáſa-kor fel-magaſztalta, és minden ellenſégit lábai-alá tapodta; a'mint ezennel meg-mutatom.

IV. Fel-támadott a'Kristus, hogy Iſteni erejét meg-bizonyítaná; és, meg-győzvén akkor minden ellenſégit, magát mindenekkel meg-iſmértetné. A'Romaiak, ſenkit Diadalmas tiſztelettel nem illettenek, a'ki egy harczon őt-ezer ellenſéget le nem-vágott, hadát nagyobb réſzére meg-ółtalmazván; és a'Birodalomnak határát, valami jeles Tartománynak el-foglalláſával, ki-terjeſztvén. *Iúlius* Cháſzár, a'mint *Plutarchus*, és *Tranquillus* írják[o], őt harczon vólt győzedelmes, és azért engedték-meg néki a'Diadalmas tiſzteletet: elsőben meg-győzte a'*Gallus*okat; az-után, *Alexandria*ban, az iſiú *Ptolomaeus*; *Pontus*ban, *Pharnaces* Királyt; az *Africa*iakat, és a'Spanyólokat. De a'Kristus,

A

b *Rom.* 4. 25.

c *Rom.* 4. 25.

B

d *Pſal.* 15. 10
e *AS.* 2. 24.

f *Lib. de Incarnatione.*

C

g *Lib. de Incarnat.*

h *Phil.* 2. 8.
i *Orat.* 2. *contra Arianos.*
k *Luc.* 24. 26

l *Luc.* 1. 52.

D

m *In Pſ.* 109.
n *Pſ.* 109. 7.

o *In Iulio.*

A

ôt hatalmas ellenség-ellen mind-eggyütt harczolt, és meg-győzte az Ördögöt, a' Világot, a' Testet, a' Halált, és a' Zidokat: nem chak nagyobb részét oltalmazta-meg seregének, hanem éppen maradott az Istenség és a' Lélek; a' Test pedig, meg-sebesittetett ugyan, de harmad-napra fel-épült; és azonban, nem chak szerelem-nélkül meg-maradtak minden Jószágos chelekedeti, mellyekkel harczolt, hanem fő-képpen a' harczon tündöklöttek: és nem egy Tartomány hóldoltatott-meg az Isten birodalma alá, hanem az egész Világot; chodálatos hadakozással pedig: nem fegyverrel, hanem beszéddel; nem vér-ontással, hanem alatatossággal; nem emberekne meg-ölésével, hanem azoknak meg-téritésével. Holott azt-is vedd eszedbe; hogy a' Romaiak, az ô győzedelmeknek nagy részét a' Tanáts bölch intézésének tulajdonitották, vagy a' Vitézek erősségének, vagy a' szerenchés történetnek: de a' Krisztus, maga bölchesége-

p *Isa.* 63. 3. vel, és erejével harczolt: és méltán mondotta p; hogy *a' sajtót egyedül nyomta, és a' nemzetségek-közzül nem volt férfiu vele.* holott még a' Tanitványi-is el-futottak mellöle. Továbbá; a' Romaiak prédái, sok-felé oszlottak: némelly részét a' Hadnagyok vötték; némellyet a' Vitézek; némellyet pedig a' közönséges szükségre foglalták: de

B

a' Krisztus győzedelmének nyeresége, inkább mind mienk. mert ô semmi-nélkül nem szükölködik; sőt magát-is nékünk ajándékozta. Végezetre; a Romaiakat a' győzedelem fel-fualkodtatta; azokat pedig, a' kiket meg-győztek, meg-szégyenitette. mert a' Győzedelmes Fejedelem, szekere-elött kötözve vitette öket: de a Krisztus győzedelme, az egész emberi nemzetnek böchülletes volt; és senkit meg nem szégyenitett, a' ki hálá-adással akart hasznában részesülni. mert Krisztus, fel-támadása után, *fel-menvén a' magasságba, fogva-vitte a' fogságot: ajándékokat adott az embereknek*; a' mint

q *Eph.* 4. 8. Sz. Pál mondotta q, Dávidból r. Ezek fő Okai a' Krisztus Fel-támadásának, ô-hozzája-képest: lássuk már a' mi Hasznunkat-is.

r *Ps.* 67. 19.

II. RÉSZE.

I. FEl-támadott a' Krisztus, Hitünknek meg-erősítésére: mert mint-hogy azt a' Krisztus meg-jövendölte s, az el nem múlhatott, Hitünknek meg-tándorodása-nélkül; a' mint Sz. Pál mongya t: *Ha a' Krisztus fel nem támadott, tahát heába-valo a' mi predikállásunk; heába-valo a' ti Hitetek-is.* Mert, noha egy-általlyában, ha a' Krisztus fel nem támadott vólna-is, igaz Hitünk lehetett vólna: mindazáltal, mint-hogy a' Krisztustól származott Hitnek eggyik fő czikkelye, az ô Fel-támadása; ha fel nem támadott vólna, hamis és heába-valo Hit lött vólna. Továbbá; ha a' Krisztust meg-győzte a' Halál: hogy lött vólna az ô halála elégséges a' Bünnek meg-bochátására? holott nehezebb a' Bünt meg-győzni, hogy sem a' Halált, mint-hogy ez amattól származott. Annak-fő-

s *Matt.* 20. 19
t *1. Cor.* 15. 14.

C

lötte; a' Krisztus Fel-támadása, oka a' mi Meg-igazúlásunknak u. Tahát, ha ô fel nem támadott, mi meg nem igazúltunk, hanem a' Bünben maradtunk. Erősíti a' Krisztus fel-támadása a' mi Hitünket, az ô Istenségé-felöl-is: mert, noha meg-feszíttetett az erőtlenségből; de él az Isten erejéből x: az-az, a' mint Sz. *Anselmus* magyarázza, noha meg-feszíttetett a' testnek erőtlenségéből, mert erőtlennek láttatott ellenségi-ellen: mind-

u *Rom.* 4. 15.

x *2. Cor.* 13. 4.

azáltal, ôrökké él az Isten erejéből; az-az, mint-hogy Isten. Bizony, a' Krisztus, az ô Istenségének, és Igasságának kivált-képpen-valo jelét akarván adni a' Zidóknak, Fel-támadását adta: Kik, mikor azt kérdették vólna y: Michoda jelét mutattya Hatalmának, hogy a' kalmárokat a' Templomból ki-hánta? azt felelte: *Bontsátok-el e' Templomot, és harmad-napra fel-épitem azt: mellyet az ô Testének templomáról mondott* z. És midőn más-

y *Ioan.* 12. 18

z *Vers.* 21.

a *Matt.* 12. 13.

D

sutt-is Jelt kértek tőle a, azt mondotta: *A gonosz és parázna nemzetség Jelt keres, és jel nem adatik néki, hanem chak a' Jónas Próféta jele.* Bizonyos jele vólt pedig Istenségének az ô Fel-támadása: mert tulajdon erejével támadott-fel; a' mint jelentette, mondván: *Harmad napra fel-épitem azt*; nem mással épittetem-fel: a' hoz pedig Isteni erő kellett. És a' mint Istennek mondotta magát, úgy jövendölte-meg-is Fel-támadását, és fel-támadásával mind a' kettőben igaznak mutatta mondását. De ugyan szem-látomást tapasztallyuk, hogy a' Fel-támadás erősítette-meg a' Hitet: mert halála-elött, sok chodákat chelekedett ugyan, hogy meg-bizonyitaná tanitásának igasságát; de még-is kevessen hittek néki; és a' kik hittek-is, titkon. De midőn a' Fel-támadást predikállották az Apostolok: chak egy nap-is, hol három ezeren hittek b, 's hol ôt ezeren c: és nyilván vallották, mind a' Zidók, 's mind a' Pogányok, hogy ô igaz Isten.

b *Act.* 2. 4.

c *Act.* 4. 4.

II. Fel-támadott a' Krisztus, Reménségünk gyámolitására: mert, látván Fejünknek fel-támadását, reménlyük hogy mi-is fel-támadunk, mint tagjai. *Ha predikáltatik*,

úgy-mond

úgy-mond Szent Pál [d], *hogy a' Kristus fel-támadott halottaiból; mi módon mongyák né mellyek ti-közletek, hogy ninch a' hóltaknak fel-támadása?* Szent Péter-is azt mongya [e]; hogy az Isten *újonnan szült minket élö reménységre*, a' Jésus Kristusnak halottaiból-való fel-támadása-által. Erről emlekezett Jób Patriárka-is, mondván [f]: *Tudom, hogy az én Meg-váltóm el,* (az-az, bizonnyal hiszem, hogy a' Kristus, halottaiból fel-támadván, él,) *és az utólso napon a' földből fel-támadok.* és utánna veti [g]: *El-tétetett e' reménység az én kebelembe*; úgy-mint bizonyos, kedves, és drága dolog. mert azt hordozzuk kebelünkbe, a' mit bizonyoson meg akarunk tartani, vagy igen kedvellyük, vagy drágának ítéllyük. A' melly Fel-támadást, úgy-mond Sz. Gergely [h], ö-magában meg-muta'ott a' Kristus, azt nékünk ígérte. mert a' tagok, fejöknek dichöségét követik. A' mi Meg-váltónk azért, fel-vötte a' halált, hogy ne félnénk meg-halni: meg-mutatta Fel-támadását, hogy reménlenök, hogy mi-is fel-támadhatunk. Azért nem akart a halálban harmad-napnál tovább maradni: mert, ha ö-benne a' Fel-támadás tovább haladott vólna, mi-bennünk tellyességgel kétséges lehetett vólna. És Sz. Agoston [i]: A' Szenvedésben, meg-tanított mit chelekedgyünk; a' Fel-támadásban, meg-tanított mit reméllyünk. Itt a' múnka, amott a' jutalom: a' munka a' szenvedésben, a' jutalom a' fel-támadásban.

III. *Fel-támadott* a' Kristus, *a' mi Meg-igazúlásunkért* [k]: 1. Mert az ö Fel-támadásának hiti-által, mellyel hinni kezdettük hogy a' Kristus Istennek Fia, és a' világnak szabadítója, jutottunk a' Meg-igazúláshoz. 2. Mert a' Kristus meg-halván, úgy-mond Sz. *Anselmus*, példát adott nékünk, hogy meg-hallyunk a' bünöknek: fel támadván pedig, példát adott hogy fel-támadgyúnk az új életre. 3. Mert a' Kristus testének Fel-támadása, úgy-mond Sz. Tamás [l], az ö Istenségének eszköze, mellyel alkottya a' mi Meg-igazúlásunkat: mert az Isten, a' Kristus fel-támadását, a' mi Meg-igazúlásunkra rendelte; úgy hogy külömben meg nem igazít, hanem az-által: mintha a' Király az Országnak azt ígérné, hogy a' fiának meg-koronázása-által confirmállya-meg annak Privilégiomit és Szabadságit, azt nemínemü-képpen az-által vinné véghez. és így érthettyük a' Sz. János mondását [m]: *Még nem adatott vala a' Lélek: mert Jésus még meg nem dicsöittetett vala.* 4. Mert a' Kristus az ö tisztit, és Szenvedésének érdemét, Fel-támadásával fejezte-bé, és azzal végezte-el: mivelhogy a' Fel-támadás, határa minden tisztinek, és érdemének, mellyért e' világra jött. Innét vagyon, hogy Fel-támadása-által küldötte-el a' Meg-igazító Sz. Lelket; és az Apostolokat-is, kik az ö Szent Igéjének, és Szentséginek erejével minket meg-igazítanának. Viszontag, a' mi Meg-igazúlásunknak vége és czéllya az, hogy tisztelteltessék a' Kristus Fel-támadása, vagy a' fel-támadott Kristus, ki a' mi Meg-igazúlásunknak oka és alkotója; és így, a' mint szokták mondani, Eggyik kéz a' masikát mossa.

IV. Fel-támadott a' Kristus, a' Hívek oktatására; hogy kövessék ötet a' Lelki fel-támadással, és az új élettel: *A' mint Kristus fel-támadott halottaiból* úgy-mond Sz. Pál [n], *az Atyának dicsösége-által; azon-képpen mi-is az életnek újságban járjunk.* És [o]: *Kristus halottaiból fel-támadván, már meg nem hal; a' halál többé ö-rajta nem uralkodik. Mert hogy meg-hólt a' bünnek, egyszer hólt-meg; hogy pedig él, az Istennek él. Így alittsátok ti-is magatokat meg-hóltaknak a' bünnek, élöknek pedig az Istennek a' mi Urunk Jesus Kristus-által.* Azokáért, a' ki fel-támad a' Kristussal, új életet kezd, és az ósságból tellyességgel ki-öltözik: mint az ifiu, kiről azt írja Sz. Ambrus [p], hogy a' buja élet után meszsze földre ment, és meg-óltván a' gonosz szerelemnek lángját, hazájába tért. Kit elö-találván egy régi szeretöje, mondván; Nem ismérsz-e? én vagyok; az ifiu okoson azt felelte: De én, nem én vagyok; az-az, nem az vagyok a' ki vóltam; ki-öltöztem a' régi gonosságból, új és tiszta életet választottam, és tellyességgel el-változtam. Az illyen ember mondhattya Sz. Pállal [q]: *Elek pedig már nem én: él pedig én-bennem a' Kristus*: az-az, nem a' magam akarattyát követem, hanem a' Kristus akarattya hordoz; én ö-általa élek, sőt ö él én-bennem. Ezekről mongya azon Sz. Pál [r]: *Valaha setétség vóltatok, most pedig Világosság az Urban; mint a' Világosságnak fiai járjatok.* Setétségnek nevezi a' Bünt, vagy a' bünben-heverö embert: 1. Mert a' Világosságot gyülöli, és setétséget keres: mivelhogy szégyenli az úndokságot az emberek-elött nyilván chelekedni. 2. Mert a' Bün az okosságnak ítéletit meg-vakíttya, és mindenkor valami hamis vélekedésből, tudatlanságból, maga-gondolatlanságból származik; és végbe menvén, az embert annál-is nagyobb vakságba ejti, hogy azon gonosságot többször-is gyakorolya. Mert az Ördög a' Bünnek találója, ki a' Setétségnek fejedelme. 4. Mert a' külsö setétségre viszen. Ezért kell el-távoznunk a' Setétségtől, és Világossággá kell lennünk, a' Jószágos-chelekedeteket gyakorolván; mellyeket Világosságnak nevezi Sz.

A
d 1. Cor. 15. 12.
e 1. Per. 1. 3.
f Iob. 19. 25.
g Vers. 27.
h Lib. 14. Mor. c. 27.
i Ser. 119. de Tempore.
B
k Rom. 4. 25.
l 3. Par. q 56 ar. 2.
m Ioan. 7. 39.
C
n Rom. 6. 4.
o Vers. 9.
p Lib. 2. de Pœnitentia. c. 10.
D
q Gal. 2. 20.
r Eph. 5. 8.

Pál: Elsőben; Mert szereti a' világosságot; hogy mind Isten 's mind ember lássa. Másodszor: Mert a' Világosságtól származik, az igaz okosságnak ítéletitől, és tanításától. Harmadszor: Mert azon világosságot neveli. Negyedszer: Mert egyebeket-is meg-világosít. Ötödször: Mert az Isten, ki az első és fő Világosság, annak tanitója, és alkotója. Hatodszor: Mert a' fogyhatatlan Világosságra vezeti az embert, az örök boldogságra.

III. RÉSZE.

MOndaná valaki: Im értem, hogy a' Kristus fel-támadásából a' Lelki Fel-támadást kell meg-tanúlnunk: akarnám azért tudni, Mi módon kellessék fel-támadnunk? Felelet. Ugy, mint a' Kristus; ki a' mi Fel-támadásunknak szép példája.

ELSŐBEN azért; A' Kristus igazán, valóban, nem tettetés képpen támadott-fel: *Fel-támadott*; *nincs itt*, úgy-mond az Angyal[s]: az-az, nem rejtették-el, sem bé nem födözték, hanem valóban fel-támadott. Az Apostolok-is azt jelentették, mondván a' két Tanítványnak[t]: *Fel-támadott az Úr bizonnyal, és meg-jelent Simonnak.* Mi-bennünk sem kedvelli a' Kristus, a' színnel- és nem szívvel-valo fel-támadást; és gyűlöli a' képmutatókat, kik e' Húsvét innepiben nem azért gyónnak-meg, hogy bűnökből ki-szabadúllyanak, vagy hogy az új élettel az Istennek kedveskedgyenek; hanem emberi tekintetért, hogy ne láttassanak egyebeknél alább-valóknak; vagy haszonért, hogy valami tisztet kaphassanak: és így a' Szentségekkel nem haszonra, és üdvosségökre, hanem kárhozattyokra élnek. Akarod-e tudni, hogy nem kedvelli a' Kristus a' Tettetést, és az ál-orczát? Magát *Igasság*nak nevezte[u]: a' Farisæusokat gyakorta megdorgálta a' kép-mutatásért[x]: az Istennek útát Igasságban tanította[y]: azért jött e' világra, hogy bizonyságot tégyen az Igasságról[z]: az Igasságnak Sz. Lelkét azért küldötte, hogy minden Igasságra meg-tanitaná az Anyaszentegyházat[a]; és azért futtya a' tettető embert[b]. Szereti pedig a' Valóságot és Igasságot az Isten; és azért mondatik *Igaz Istennek*[c]: és minden-némű dolgai igazak; útai[d], ítéleti[e], beszédi[f], chelekedeti[g], Malasztya[h], békesége[i]. A' Kristus pedig az Istennek igaz Fia[k], igaz Világosság[l], igaz Kenyér[m], igaz Szőlő-tő[n], igaz az ő Bizonysága[o]: és nyilván-meg-mondotta[p]; hogy *Az ő Attya, igaz imádókat keres, kik lélekben és igasságban imádgyák őtet.*

Bizonyára, a' ki nem igazán támad-fel, hanem tettetésből, hasonló a' bolond kalmárhoz, ki a' szép aranyat gyermeki dologra vesztegeti: mert ez-is az Isteni dolgot, el-múlandó haszonért, vagy árnyék böcsülletért chelekeszi: és, a' mivel az örök boldogságot meg-nyerhette volna, embernek kedveskedik, kinek élete mint a' pára[q]. Adná az Isten, hogy ne találtatnának illyen bolond kalmárok, a' mint Zakarias mondotta[r]; hogy *Nem lészen többé kalmár a' Seregek Urának házában:* hanem olly eszes kereskedők, mint Dávid volt, ki az Isten-kivül semmit nem kívánt, sem az égen, sem a' földön; és nagy buzgósággal mondotta az Istennek[s]: *Mim vagyon nékem az égben? és te-kivüled mit akartam a' földön? El-fogyatkozott a' testem, és a' szívem: én szívemnek Istene, és az én részem az Isten örökké:* vagy a' Zidó bötü-szerént, *Az én szívemnek kősziklája, és az én részem az Isten örökké.* Mint-ha azt mondotta volna: Ne chodállyasenki, hogy én semmit nem kívánok az égen, vagy földön, az Isten-kivül: mert, valahová helyheztetem szívemet, vagy testemet, el-fogyatkoznak, és semmivé lésznek: az Isten egyedül erős kő-szikla, mellyen bátorságosan meg-nyughatik a' lelkem; úgy hogy, se el ne essék, se el ne fogyatkozzék: azért, ő az én részem, és örökségem, és valamit kívánhatok, mind örökké. Dávidot követte Sz. Pál: ki mindeneket kárnak alitott lenni, az Úr JÉSUS Kristusnak méltóságos ismeretiért; és ganéjnak alitotta azokat, hogy a' Kristust meg-nyerné[t].

Valóba gonosz úton járnak a' bolond kalmárok, és igen álnok vezért követnek; tudni illik a' Sátánt, ki külső szine-szerént, *Világosság angyalává változtattya magát*[u], hogy könnyebben meg-chalhassa és ejthesse a' bolond kalmárokat; kik, megelégedvén a' külső szín-szerént-valo Igasággal, a' szivből-valo igaz Jámborsággal nem gondolnak: sőt a' Jószágos chelekedeteknek színével és nevével, a' nyilván-valo hamisságot akarják bé-palástolni. Igy chelekedett Saul; ki Samuel-előtt, a' telhetetlen fösvénységet, áldozatnak, és Isteni szolgálatnak tettette[x]: Absalom pedig, barátságos köszöntésnek, és szánakodo könyörületességnek leplével akarta bé-födözni attya-ellen-valo úndok árúltatását[y]: A' dichekedő Farisæus, a' bőjtölésnek, és dézma-adásnak árnyékával, akarta bé-hálolni vak-merő ítéletét felebaráttya-ellen[z]:

Júdas,

A

B

s Mar. 16. 6.

t Luc. 24. 34.
u Ioan. 14. 6.
x Matt. 6. 2. c. 7. 5. c. 15. 7. c. 22. 8. c. 23. per totum. Luc. 12. 56. c. 13. 15.
y Matt. 22. 16.
z Ioan. 18. 37.
a Ioan. 14. 17. c. 15. 26. c. 16. 7.
b Sap. 1. 5.
c Apoc. 3. 7. c. 6 10.
d Apoc 15. 3.
e Pſ. 18. 10.
f Apoc. 19 9.
g Dan. 3. 28.
h 1. Pet. 5. 12
i Ier. 14. 13.
k 1. Ioan. 5. 20.
l Ioan. 1. 9.
m Ioan. 6. 32.
n Ioan. 15 1.
o Ioan. 8. 14.
p Ioan. 4. 23.
q Iac 4. 14.
r Zach. 14 21
s Pſ. 72. 25.

C

t Phil. 3. 8.

u 2. Cor. 11. 14

D

x 1. Reg. 15. 19. 20.
y 2. Reg. 15. 3
z Luc. 18. 11.

Júdas, a' szegényekhez-való Irgalmasságnak czégére-alatt, akarta el-titkolni a' lopásra-való kívánságát [a]: Simon Mágus, a' Hitnek és Keresztségnek fedele-alá akarta rejteni, a' Szentségekben az Istent malasztval-való kompolárkodását [b]: és, a' mi leg-chodálatosb, Dávid, az Isten szivé-szerént-való embere [c], az ő házasság-törését, barátságnak jelével akarta el-fődözni [d]. Mind ezeknek azt mondom Sz. Pállal [e]: *Meg ne chalatkozzatok; az Isten meg nem chúfoltatik: mert, a' miket ember vetend, azokat arattya-is.* Az-okáért azon Sz. Pál, a Híveket az Igasságnak szentségére inti [f]: az-az, az igaz, valóságos, és nem tettetet Szentségre. Másutt pedig azt kívánnya [g]; hogy ágyékinkat fel-övedzük valósággal; az-az, igaz tisztaságban éllyünk, és úgy kövessük a' Krisztust az ő igaz Fel-támadásában.

Másodszor: Krisztus az ő Fel-támadását nem késlelte, sem nem hallasztotta-: mert noha harmad-napon kellett fel támadni [h]; mindazáltal azt úgy rendelte, hogy egy egész nap vólt a' koporsóban; tudni illik Szombaton, Pénteken chak dél-után-, estve-felé: Vasárnap pedig, már Nap-kelet-előtt fel támadott; és azért nem találták az Aszszony állatok a' koporsóban, kik Nap-keletkor jutottak a' koporsóhoz [i]. Ezt példázta Jónas Próféta, kit harmad-napra okádott-ki a' hal a' szárazrá [k]: mert Urunk-is harmad napra jött-ki a' föld gyomrából. Ezt meg-jövendölte Oséas, mondván [l]: *Meg-elevenít minket két nap-után, harmad-napon fel-támaszt minket*; tudni illik mikor ő fel-támad. mint-hogy a' Krisztus fel-támadása, oka hogy mi fel-támadtunk a' Bűnnek halálából, és hogy fel-támadunk a' testi halálból-is. Mi-is azért, a' mi Lelki fel-támadásunkat ne hallasszuk: mert, mentől tovább heverünk a' bűnben, annál nagyobb gyökeret vér lelkünkben, és nagyobb akadált szerez a' fel-támadásban: *Ne késsél megtérni az Urhoz*, úgy-mond a' Bölcs [m]; *és ne halaszd napról napra: mert hirtelen el-jő az ő haragja, és a' boszszú-állásnak idején el-veszt téged.* Igen veszedelmes, a' Lelki halálban a' harmad napot meg halladni. Azért, a' ki első nap a' gonosz kívánságból, és másod-nap annak javallásából fel nem kőlt; ottan chak harmad-nap kellyen-fel a' chelekedetből; és ne várja a' szokásnak negyedik napját, mert abból nehezebb a' fel-támadás. Krisztus Urunk, a' Jairus leányának chak kezét fogta a' házban, mondván [n]: *Leányzó, kelly-fel: és mingyárt fel-kőlt, és járt.* Az Özvegy-asszony fiának-is, a' Város kapuja-előtt, chak koporsóját illette, mondván [o]: *Ifiú, néked mondom, kelly-fel*; *és leg-ottan fel-ült, és szóllani kezdett*: Lázárnak pedig fel-támasztásában, ki negyed-napi halott vólt, meg-büdült lelkében; meg-háborította magát; könyvezett; szemeit fel emelte; hálákat adván könyörgött az ő szent Attyának; és nagy szóval kiáltott, mondván [p]: *Lázár jöj-ki*: végezetre, meg-parancholta hogy meg-óldgyák, és el-bochássák őtet-. Ezeket nem azért chelekedte Urunk, hogy ő-néki nehezebb lőtt vólna Lázárnak fel-támasztása, hogy-sem a' többinek; hanem jelentette, a' szokássá vőtt Bűnből-való kitérésnek nehézségét. És Szent Agoston [p], a házban-lévő halothoz hasonlíttya azt, a' ki szívében kívánta, és kedvellette a' Bűnt, de még véghez nem vitte: a' házból ki-vitetett halothoz, azt, a' ki külső chelekedettel-is véghez vitte, de még szokássá nem vőtte: a' negyed-napi, és ugyan meg-büszödött halothoz, azt, a' ki szokássá-is vőtte a' Bűnt, és ugyan el-merült benne, 's gonosz hírben vagyon. kinek meg-térése nehezebb; mert *az istentelen, midőn a' bűnöknek mélységére jút, nem gondol semmivel* [q].

Harmadszor: A' Krisztus fel-támadása, Tekélletes vólt: mert éppen meg-dichőítetett Testében-is. A' mi fel-támadásunk se légyen rész-szerént; úgy hogy, chak valamelly Bűnöket hadgyunk-el, a' többiben pedig meg-maradgyunk; az Istennek némelly parancholattyát meg-tartsuk, a' többivel pedig ne gondollyunk: egy szóval, hogy két-felé ne sántikállyunk [r]. Illyenek, a' kik nem tellyes szívőkből keresik és követik az Istent, a' mint kellene követni Dáviddal [s]: kiknek, a' mint *Oséas* mongya [t], *meg-oszlott a' szívők, és azért el-veszsznek*: mint a' kinek szívét két-felé vágják, minden bizonnyal el-vész. Igy láttyuk, hogy némellyek útállyák a' bujaságot, de nem a' főszvénységet; el-távoztattyák a' részegséget, de nem a' rágalmazást; haragot nem űznek, de hízelkednek: minnyájan meg-chalatkoznak; mert elég a' pokol-béli madarásznak, ha a' madár chak egy szárnyát mártya-is a' lépbe, vagy eggyik lábával hág-is a' kelepczébe-.

Negyedszer: A' Krisztus fel-támadása, Álhatatos, és örökös vólt: mert *Fel-támadvan halottaiból már meg nem hal; a' halál többé ő-rajta nem uralkodik* [u]. Nékünk-is úgy kell a' Bűnből fel-támadnunk, hogy arra többé ne térjünk, mint az eb az okádásra; vagy a' meg-mosódott disnó, a' sárnak förtőjébe [x]. Mélián hasonlíttya a' Sz. Lélek a' Bűnre-térő embert, az okádásra-térő ebhez: mert, a' mint igen útálatos az ollyan eb, úgy hogy ember iszonyodás-nélkül nem-is láthattya, vagy halhattya-:

úgy

A
[a] Matt. 26. 9.
[b] Act. 8. 13.
[c] Act. 13. 22.
[d] 2. Reg. 11. 8.
[e] Gal. 6. 7.
[f] Eph. 4. 24.
[g] Eph. 6. 14.
[h] Matt. 20. 19. 1. Cor. 15. 4.
[i] Mar. 16. 2.
[k] Ioan. 2. 1. 10.
[l] Ose. 6. 3.
B
[m] Eccli. 5. 8.
[n] Mar. 5. 41.
[o] Luc. 7. 14.
[p] Ioan. 11. 33. 35. 41. 43. 44.
C
[p] Tract. 49. in Ioan.
[q] Prov. 18. 3.
[r] 3. Reg. 18. 21.
[s] Ps. 118. 10.
[t] Ose. 10. 2.
D
[u] Rom. 6. 9.
[x] 2. Pet. 2. 22. Prov. 26. 11.

A

úgy az ollyan ember, útálatosb az Isten-előtt annál, a' ki elsőben esett a' Bűnbe; noha azt-is útállya[y]. Továbbá; mert, mi-képpen az eb, úgy-mond Sz. Gergely[z], mikor ki-okádgya a' mi gyomrát terhelte, meg-könnyebbedik; de midőn az okádásra tér, ismég meg-terheli gyomrát ártalmas eleséggel: úgy a' Bűnös ember, vádoltatván lelki-ismeretitől, a' melly Bűnnek terhét érzi, azt meg-útálván, a' Gyónás-által ki-okádgya: de a' balgatag álhatatlanság-miatt, ismég meg-terheli magát a' Bűnnel. kinek utólso dolgai, gonoszbak az elsőknél; a' nagyobb háládatlanságért; az Ördögnek nagyobb vígyázásáért; az embernek szokásáért; a' mint másutt meg-mutattam.

y Pſal. 5. 7. & Pſ. 52. 2.
z 3. Part. Paſtor. Admonit. 31.
Supr. p. 413.

III. RÉSZE.

B

KÉrdené valaki: Michoda Jeleken ismérhetem-meg, hogy a' Kristussal fel-támadtam? vagy, Michoda eszközök-által támadhatok-fel? Felelet. Ha a' Meg-dichőült Testnek Négy ajándéki lélek-szérent bennünk lésznek; a' mint az Aszszony'állatokban vóltak, kik a' mái Evangeliomban a koporsóhoz mentek, hogy az Urúnk testét meg-kennék. Hogy pedig az Ajándékokat jobban meg-értsük, azt kell eszünkbe vennünk, hogy a' mi Testünk, 1. Igyen gyarló, és az üvegnél-is romlandóbb; és magától-is el-törik. 2. Setétes és homályos; és nem láthatni mi vagyon benne. 3. Erőtlen; és nem bír azzal a' ki ellene-áll. 4. Nehéz, és késedelmes.

E' Négy Fogyatkozásokkal ellenkeznek a' Meg-dichőült testnek ajándéki.

Impaſſibilitas
a Rom. 6. 9.
b 1. Cor. 15. 42.
c Verſ. 53.

Első Ajándék: A' Halhatatlanság, és Szenvedhetetlenség. Azért, *Urúnk fel-támadván, már meg nem hal, sem a' halál rajta nem uralkodik*[a]. És, a' mi Testünk *rothadásban vettetik-el, rothadatlanságban támad-fel*[b]. És[c]; *A' halandónak, halhatatlanságba kell-öltözni.* Ez az Ajándék, a' dichőséges életben-valo Álhatatosság, melytől semmi-képpen el nem válhatik: és lélek-szerént azokban találtatik, hik az el-kezdett jóban végig meg-maradnak, Maria Magdolna példáját követvén; ki a' koporsóhoz menvén, noha a' Tanítványok, és az Aszszony-társai-is el-mentek onnét, el nem távozott, hanem síránkozván mind addig várakozott, míg nem meg-látta a' Kristust[d]. Feddi Sz. Pál a' Galatziaïakat-is; és *bolondok*nak mongya[e], hogy a' mit lélekkel kezdettek, azt testtel végezték-el. Jeremias pedig, sírattya a' Sion fiait[f], kik dichőségessen aranyba öltözvén, a' cserép edényhez hasonlíttattak. Isaias chodálkozik[g], *Mi módon lött kurvává a' hűv Város, melly tellyes vólt ítélettel! melyben igasság lakott, az-után pedig gyilkosok! Az ezüsti salakká változott, a' bora vízzel egyelíttetett.* Ezeket példázta a' Nabukodonosor-állo-képe[h]; *melynek a' féje jeles jó aranyból vólt, a' mellye pedig és a' karja ezüstből, a' hasa pedig 's a' tomporai rézből, a' szárai pedig vasból, a' lábainak némelly része vasból, némelly pedig cserépből.* Hasonló-képpen, némellyek a' jót nagy serénységgel kezdik; az-után azt chak dichérik; az-után pedig chak kép-mutatás-képpen szólnak felőle, hogy az emberek-előtt tekíntetek légyen; lassan-lassan meg-keményednek, és chak hallani sem akarják a jót: végtére tellyességgel cseréppé változnak, a' testnek kívánságit követvén. Gondollyák-meg ezek; hogy, *Senki, az ökezét az ekére tévén, és hátra nézvén, nem alkolmatos az Isten országára*[i].

d Ioan. 20. 15.
e Gal. 3. 3.
f Thren. 4. 2.
g Iſa. 1. 21.

C

h Dan 2. 32.

i Luc. 9. 62.
Charitas.

Második Ajándék; A' Fényesség. Mert a' Test, *nemtelenségben vettetik-el*[k], (rút, és fekete, midőn a' földbe tétetik:) de *dichőségben támad-fel*, (szép fényes lévén mint a' Kristaly, midőn a' Nap-fény éri.) *Es a' kik túdóssak lésznek*, úgy-mond Dániel[l], *tündökleni-fognak, mint az erősségnek fényessége; és a' kik Igasságra oktatnak sokakat, mint a' chillagok örökkön örökké.* Ennek példáját mutatta Urúnk, midőn színét el-változtatván, *fénlett az orczája mint a' Nap*[m]. Ezt követi, a' ki Jó chelekedettel másnak-is jó példát ád: *és úgy világoskodik az ő világossága az emberek-előtt, hogy lássák az ő Jó chelekedetit; és dichőrtsék az Istent*[n]. Ezt chelekedték az mái aitatos Aszszonyok: kik meg-értvén az Angyaloktól Urúnknak fel-támadását, az Apostoloknak-is hírré tötték. Igy kellene azoknak chelekedni, a' kik a' Bűnből ki-térvén, és az Isten malasztyát vévén, annak édességét meg-kóstollyák; hogy egyebekkel-is meg-kívántatnák, és arról beszélgetvén, a' Bűnből ki-segétenék; mellyel igen kedves dolgot chelekednének az Istennek.

k 1. Cor. 15. 43.
l Dan. 12. 3.
m Matt. 17. 2.
n Matt. 5. 16.

D

Harmadik Ajándék; A' Gyorsaság. Mert a' Test, *erőtlenségben vettetik-el; de erőben támad-fel*[o]. A' hólt test nem-is mozdúl, de a' fel-támadás-után olly gyors lészen, hogy, a' mint Sz. Agoston írja[p], a' hol a' lélek akarja, azonnal ott lészen. *És fúnleni-fognak az Igazak, és mint a' szikrák a' nádasban ide 's tova futosnak*, úgy-mond Salomon[q]. mert a' mint a' nádast egy-szem-pillantásban el-fogja a' tűz: azon-képpen a' meg-dichőült Test, nagy hirtelen akár-hol lehet. Igy Urúnk, fel-támadván, nem chak mingyárt hírt tőrt fel-támadásáról, hanem leg-ottan külömb-külömb helyen sokaknak meg-jelent.

Agilitas.
o 1. Cor. 15. 43.
p [illegible] Cor. c. [illegible]
q Sap. 3. 7.

Ezt

Ezt követi, a' ki az Istени szolgálatban gyors, mint a' mái Aszszonyok vóltak: kik *igen reggel mentek a' koporsóhoz* [r]; és semmi időt el nem mulattak, hogy Urúnkhoz-valo szeretetöket meg-bizonyitanák: mert Pénteken, meg-térvén a' Krisztus temetésétől, ugyan-azon estve *szerzettek fű-szerszámokat* [s], *és keneteket*; Szombaton, a' parancholat-szerént, vesztég vóltak: *a' Szombatnak első napján pedig igen reggel, a' koporsóhoz mentek* [t]; az-az, mentől hamarébb lehetett. mert nem tud a' Sz. Lélek malasztya késedelmes készületet; a' mint Sz. Ambrús mongya [u]. *A' kik pedig reggel vigyáznak az Isten bölcheségére, meg-talállyák*; a' mint ő-maga mongya [x]. Jól tudta azt Dávid, ki így beszéll az Urnak [y]: *Néked könyörgök Uram; reggel meg-halgatod az én szómat: reggel elődbe állok.* És [z]; *Fel-magasztalom a' te irgalmasságodat reggel.* És [a]; *Urám hozzád kiáltottam; és reggel az én imádságom meg-előz téged.* Ezt kívánnya az Isten az ő Jegyesétől, mondván [b]: *Kelly-fel, siess.* Melyre kész; és azért mongya [c]: *Utánnad futunk* (nem ballagunk, vagy járunk,) *a' te kenetid illattyára.* E' világi Fejedelmeknél-is kedves a' gyors szolga: és, a' mint Salomon mongya [d], *A' gyors férfiu az ő dolgában, a' Királyok-előtt fogállani, és nem lészen a' nemtelenek-előtt.*

Negyedik Ajándék: A' Vékonyság. Mert a' *Lelkes Test vettetik-el, és Lelki test támadfel* [e]: az-az, a' mint Sz. *Damascénus* magyarázza [f], A' melly az-előtt olly temérdek vólt, mint az oktalan lelkes-állatok teste, hasonló lészen a' Lélekhez, melly akár-minémű testen-is által mégyen; és azt, sem meg nem rontya, sem meg nem nyittya: a' mint Urúnk a' bé-pechételtetett koporsóból ki-jött, és az Apostolokhoz ajtó-zárva-bé-ment [g]; és az-után menybe-is úgy ment, hogy azt meg nem hasította. Ezt követi, a' ki bátorságosan minden akadályokat meg-győz a' Jószágos chelekedetnek útában: mint a' mái aitatos Aszszonyok, kik a' Krisztus szeretetitől hordoztatván-, menten-mentek a' kenetekkel a' koporsóhoz; meg sem emlekezvén a' nagy kőről, ki hengerítené-el a' koporsó ajtajáról. Midőn pedig már közel vóltak, meg-emlekeztek ugyan róla; de hátra nem tértek, sem kétségbe nem estek; hanem egy-más-között tanátskozván, mondották [h]: *Kichoda hengeríti-el nékünk a' követ a' koporsó ajtajáról? és oda tekintvén, el-hengerítve látták.*

Ninch a' Jószágos chelekedet valami kő-, akadék-, vagy nehesség-nélkül: mert, vagy a' gonosz Szokás, vagy a' Testnek vágyodása, vagy a' Világ törvénye, vagy az Ördög inchelkedése, követ vét elönkbe: de ha idő-előtt meg nem ijedünk, se hátra nem térünk, az Isten Malasztyával győzedelmesek lészünk. Mert ő-maga mongya az Isten [i]: *Véle vagyok a' háborúságban; meg-mentem ötet, és meg-dicsőitem ötet*; tudni illik, a' ki ő-benne veti reménségét. Innét hívott mindeneket magához a' Krisztus, hogy a' munka- és terh-alatt-lévőket meg-nyugottassa [k]. *Hűv az Isten*, úgy-mond Sz. Pál [l], *ki nem hágy titeket a' fölött kísértetni, a' mit el-szenvedhettök: de a' kísértettel elő-menetelt-is szerez, hogy* el-szenvedhessétek. Ha, úgy-mond Sz. *Ephrem* [m], az emberek az ő barmokra több terhet nem raknak, hanem a' mennyit el-bírhatnak: sokkal inkább az Isten az emberekre több kísértetet nem bochát, hanem chak a' mennyit el-viselhetnek. És ha a' fazekas az ő edényit chak addig tartya a' tűzben, a' míg eléggé meg-vastagodnak; és sem elébb ki nem vészi, hogy lágyan ne hadgya; se tovább benne nem hadgya, hogy el ne égesse, és haszontalanná ne tegye: sokkal inkább azt chelekeszi az Isten, hogy a' Kísértetnek tűzével chak addig égessen bennünket, a' míg meg-erősödgyünk, és tisztúllyunk; tovább abban nem hágy, hogy meg ne emésztessünk, és el ne fogyatkozzunk.

A' múnkának pedig jutalma-is lészen. Mert, noha *az Ur ád Kegyelmet* [n], vagy Malasztot, mellyel a' kísértetet meg-győzzük: mindazáltal dichőséget-is ád jutalomúl, hogy az ő Malasztyát heába nem vöttük, sem a' földbe nem ásztuk, hanem éltünk véle. Ennek pedig a' Malasztnak, és dichőségnek reménsége, és az Istennek szeretete, minden nehéséget meg-győz. A' ki drága követ keres, valamíg reménsége vagyon hogy fel-találhattya, a' múnkát nem restelli. A' ki halász, szűntelen arra vigyáz, ha meg-rándúl-e a' háló, vagy a' horog. A' ki kotzkát jádzik, minden vetésben hatot reméll, ha egy-nehányszor vakot vetett-is. A' ki úton jár, minden szorgalmatosságával azon vagyon, hogy azt el-végezze: és ezek dolgokat félben nem hadgyák a' munkáért, vagy fáradságért; hanem mindeneket el-tűrnek a' reméllett dolognak kívánságáért, és szeretetiért: Mit nem chelekedhetik tahát mi-bennünk az Istennek szerethetni, és a' mennyei Bóldogságnak kívánsága-? Jó szívvel légy Keresztyén ember: mert mi-képpen az atya az ő fiát ölében, a' pásztor a' juhát a' vállán, a' sás a' fiait a' szárnyain hordozza: úgy az Isten az ő Híveit soha el nem hadgya, hanem a' jó igyekezetnek kezdetin meg-segéti őket; és, a' mint Dávid mongya [o], *A' szegények kívánságát meg-halgattya, az ő szivök készületit meg-hallya az ő füle.*

A

t Mar. 16. 2.

s Luc. 23. 54. 56.

t Luc. 24. 1.

u Lib. 2. in Luc.

x Prov. 8. 17.

y Pf. 5. 4. 5.

z Pf. 58. 17.

a Pf. 87. 14.

b Cant. 2. 10.

c Cant. 1. 3.

d Prov. 22. 29.

Subtilitas.

B

e 1. Cor. 15. 44.

f Lib. 4. de Fide, c. 28.

g Ioan. 20. 26.

h Mar. 16. 3.

C

i Pf. 90. 15.

k Matt. 11. 28.

l 1. Cor. 10. 13.

m Tract. de Patientia.

n Pf. 83. 12.

D

o Pf. 9. 38.

Annak-

A

Annak-okáért, a' mi Lelki Fel-támadásunkat, vagy Bűneinkből-valo ki-tisztúlásunkat, szabjuk a' Kristus fel-támadásának példájához, a' végre, hogy az utólso Fel-támadásban-is az Itélet-napján, hasonlók legyünk hozzája: és bé-tellyesedgyék a' Malakias jövendőlése[p]; ki a' kevélyeknek, és istenteleneknek, kemény bűntetésőket-meg-jelentvén az Itélet-napján, az Isten-félőket kegyessen vígasztallya az Isten képében, mondván: *Es fel-támad néktek, az én nevemet-félőknek, az Igasságnak Napja, és egésség az ő tollaiban; és ki-mentők, és ugráltok, mint a' chorda-béli borjak. Es meg-tapodgyátok az istenteleneket.* Mint-ha azt mondotta vólna: Mikor az istenteleneket minden veszél és nyavalya találllya, akkor néktek, kik engem féltők, külömben lészen ügyőtők: mert hirtelen meg-láttyátok az Igasságnak napját, a' Kristust, ki sok okokért mondatik *Nap*-nak, kihez az Isten-félők-is hasonlók lésznek; a' mint Urúnk jelenti, mondván[r]: *Akkor az Igazak fénlenek mint a' Nap, az ő Attyok országában.*

[p] *Malach. 4. 2.*

[r] *Matt. 13. 43.*

B

A' Kristus pedig azért mondatik *Nap*-nak: mert a' Napban-is meg-találtatnak a' meg-dichőült Testnek Ajándéki: 1. Szenvedhetetlen; semmi nem árthat néki. 2. Fényes. 3. Olly Gyors, hogy egy óráig egy-nehány ezer mély-földön által-mégyen. 4. Három égen-is által-bocháttya világosságát, és mindenüvé el-hat melegsége-, még a' föld-alá-is. Továbbá; a' Nap, midőn fel-kél, a' nappali és világosság-szeretö állatokat őrvendezteti; az éjjelieket pedig, mellyek a' setétséget szeretik, mint-a' baglyokat, és denevéreket, sanyargattya-. A' Kristus-is, midőn az ítéletre jő, az Igazaknak nagy vígasságokra lészen, a' gonoszoknak pedig keserűségekre: hasonlóképpen, az Igazak-is fel-támadásokkal gyönyörködtetik a' Világosságnak Angyalit[s], és a' Világosságnak fiait[t]; gyötrik pedig a' Setétség fejedelmit[u], és a' Setétségnek fiait, kik a' külső setétségbe vettetnek[x]. Mi azon igyekezzünk, hogy soha az Igasság Napjától el ne fordúllyunk; hanem mindenkor azt kövessük, míg abba az Országba jussunk, melyben étszaka nem lészen[y]: melybe vigyen minnyájunkat a' Fölséges Isten, az ő Szent Fiának érdemiért. Amen-.

s *1. Cor. 11. 14.*
t *1. Thess. 5. 5.*
u *Eph. 6. 12.*
x *Matt. 8. 12. c. 22. 13. c. 25. 30.*
y *Apoc. 21. 25. & c. 22. 5.*

C

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

Sámson, menyegzője-kor, némelly vendéginek illyen mesét adott eleikbe[a]: *Az évőből étek jött-ki, és az erősből édesség ment-ki.* Azok pedig így fejtették-meg[b]: *Michoda édesb a' méznél? és michoda erősb az oroszlánnál.* Ezt Sz. Agoston a' mái dichőséges Fel-támadásra magyarázza[c]: mivelhogy, a' Mindeneket meg-évő és meg-emésztő halálból, jött-ki a' drága étek, az *élő Kenyér*[d], a' Kristus. Bizony, semmi Oroszlány nem lehet erősb, se rettenetesb a' Halálnál; sőt az oroszlány-is azért rettenetes, hogy halálra viszen. Ettől az Oroszlántól, úgy tetszik, hogy valóban meg-rettent vólt a' mi Sámsonunk, a' Kristus, midőn vérrel verítékezett[e], és így könyörgött[f]; *Atyám, ha lehetséges, múllyék-el e' pohár tőlem:* de mindazáltal bajt vitt véle, és dichőségessen meg-győzvén, meg-ölte; a' mint Oseásnál meg-is jövendölte vólt[g]: *Halálod lészek oh Halál.* Sőt nem elégedet azzal, hogy a' zabáló és torkos fene-vadat meg-ölte: hanem annak-fölötte, chodálatos-képpen eledelül adta azoknak, a' kiket meg szokott vólt emészteni: és *az évőből étek jött-ki, és az erősből édesség.* Kichoda-remélhette vólna hogy a' Halál valaha édes lenne az embernek, és hogy azt valaki kívánná? mellyet *Aristótelés*-is, minden rettenetes dolgok-között leg-rettenetesbnek mondott[h]. Kichoda várhatott vólna annak az erős fene-vadnak szájából lépesmézet? De tudgyuk, hogy számtalan Mártyrok semmit úgy nem kívántak, mint a' Kristusért-való halált; és sok Ifiak, és gyenge Szűzek azt mondották, és most-is mongyák Sz. Pállal[i]: *Nékem meg-halnom, nyereség.* és[k]; *Kívánok el-válni, és a' Kristussal lenni.* Vallyon honnét származott ez? Kétség-nélkül a' Kristus fel-támadásából, melynek ez tulajdon gyümölche. mert ki ne halna örömest meg, remélvén a' dichőséges Fel-támadást? Melly remenséget, a' mint az előbbi Predikátzióban meg-mutattam, a' Kristus fel-támadása szerzi: melyről mélto, nagy örömmel, és hálá-adással emlekeznünk e' mostani Predikátzióban. Azért,

a *Iudic. 14. 14.*
b *Vers. 18.*
c *Serm. 107. de Temp.*
d *Ioan. 6. 51.*
e *Luc. 22. 44.*
f *Matt. 26. 39.*
g *Ose. 13. 14.*

D

h *Lib. 3. Ethic. c. 7.*
i *Phil. 1. 21.*
k *Vers. 23.*

I. *Szóllok a' Kristus fel-támadásának Hasznáról, és Példáiról.*
II. *Meg-mutatom, hogy Iób, példája vólt a' szenvedő, és fel-támado Kristusnak.*
III. *Meg-magyarázom, a' Kristus fel-támadásának némelly Környüle-való dolgait.*

ELSÖ RÉSZE.

A' Kristus halála-kor, chodálatos, és természet-ellen-való fogyatkozása történt a' Napnak: melyből a' Bölchek azt ítélték; hogy, vagy a' világ süllyed-el, vagy a' világnak alkotója szenved; vagy az Isten Fia a' halálnak enged. mivelhogy a' *Platónicus*ok a' Napot Isten Fiának nevezték. A Napnak fogyatkozása pedig, nem ö-tőle, hanem a' mi szeműnktől származik: mivelhogy a' Hold, közbe veti magát, és attól nem láthattyuk a' Napnak fényes világosságát. A' Hold pedig, mint-hogy természet-szerént homályos, magától fogyatkozik-meg: mert, chak a' Naptól lévén világosága, mikor a' föld a Nap- és Hold-között vagyon, a' Hold setéten marad. Így okoskodhatunk az Isten Fiáról, és az emberről. Hasonló az Ember a' fogyatkozó Holdhoz, ki a' Bűn- és Halál-miatt, létel-szerént meg-setétedik: az Isten Fia, hasonló a' Naphoz, ki, sem a' Bűnben nem részes, sem a' Halálra nem köteles: és, midőn a' Próféta azt mongya [l]; hogy *Az Isten ő-reá vetette minnyájunk hamisságát*, az ő Emberségéről érti. mert az Emberi természet valóban szenvedett, és meg-hólt: az Istenség pedig, meg nem homályosodhatott ö-magában, *kinél nincsen változás, se változásnak árnyékozása* [m]. A' Kristusnak halála-kor azért, a' hónak tizen-negyedik napján, természet-szerént a' Holdnak kellett volna meg-fogyatkozni: de az Isten, chodálatos-képpen el-változtatván a' dolgot, a' Napot fogyatkoztatta-meg; mellyen chodálkoztak a' világi Bölchek. Azzal pedig azt jelentette az Isten; hogy igaz ítélete-szerént, az egész emberi nemzet meg-érdemlette az örök étszakát; és, ha az Isten Fia, a' Halál palástyát magára nem vötte volna, egy-általlyában örökké el-veszett volna. Az Isten Fia azért, végheretlen irgalmasságából, azt a' fogyatkozást fel-vállalván, az Embert, kinek attyafiává lött volt a' Meg-testesülés-által, meg-szabadította. Az-okáért, három óráig tartván a Napnak setétsége: a' Kristus harmad-napig maradván a' setét koporsóban, minket örök setétségtől és haláltól mentett-meg. Ezen fogyatkozása a' Napnak, nem egy helyen volt; a' mint egyébha szokott lenni, hanem közönséges mindenütt: mert a' Kristus mindenekért szenvedte a' setétséget, hogy mindenkét meg-világosítana: mindeneként hólt-meg, hogy mindeneket meg-elevenítsen; a' mint mindeneknek Bűneit magára vötte, hogy mindeneket meg-igazítana.

Bizonyos dolog azért, hogy a' Kristus, Halálával, mind nékünk többet használt, 's mind ellenségének többet ártott, hogy-sem életével. Az Elsőt, példázta Eliséus: kinek hólt testét, vagy chontyát, chak illetvén az öreg hólt ember, fel-támadott [n]; holott éltében chak egy gyermeket-is nehezben támasztott-fel [o], mert elsőben, *imádkozott az Urnak*: az-után *a' gyermekre borúlt, szá-ját szá-jára, szemét szemére, kezeit kezeire tévén, és a' gyermek testét meg-melegítvén*: az-után *sétált a' házban*; és ismég *a' gyermekre borúlt*. A' Kristus-is, éltében, chak a' gyermek Zidókat sem térítette-meg, az ő hitetlenségök-miatt; noha sok baja volt vélek: halála-után pedig, az egész Világnak üdvösséget szerzett: úgy hogy, valaki az ő Halálát igaz és eleven hittel illeti, ha ezer halálban volna-is, fel-támadna az örök életre. A' Másikat, példázta Sámson: ki sokkal többeket ölt-meg, meg-halván, hogy-sem az-előtt éltében [p]. Azért mondotta Urúnk [q]: *Ha a' búza-mag a' földbe esvén meg nem hal, chak maga marad: ha pedig meg-hal, sok gyümölchöt hoz.* és inkább mondhatta hogy-sem Jónas [r], hogy *jobb néki a' halál, hogy-sem az élet*. De mindazáltal, a' Kristus halála sem használt volna, ha fel nem támadott volna; mert úgy, nem ö vött volna diadalmat a' Halálon, hanem a' halál ő-rajta: és, ha fel nem támadott volna, *heába lött volna a' mi Hitünk* [s]. Innét vagyon, hogy Sz. Pál gyakorta eggyütt-emlekezik mind a' kettőről; és nem elégedvén a Halállal, a' Fel-támadásra mégyen. mint-hogy a' Kristus halálának minden ereje, az ő Fel-támadásától függött [t]. Úgy chelekedett Sz. Péter-is [u]. És az Anyaszentegyház-is, mikor minket Adámnak meg-átkoztatott földéből, a' Kristusnak meg-áldatott földébe plantál, a' vízbe merítvén neminémű-képpen el-temet, és leg-ottan ki-vonván, fel-támaszt; hogy a' Kristusnak, mind halálát 's mind fel-támadását példázza: úgy hogy a' vízbe merűlvén, egyszer a' Kristussal hallyunk-meg a' Bűnnek; ki-jövén pedig, mindenkor éllyünk az Istennek; a' mint Sz. Pál jelenti, mondván [x]: *El-temettettünk a' Kristussal-eggyütt a' Keresztség-által a' halálban; hogy a' mint a' Kristus fel-támadott halottaiból az Atyának dicsősége-által, úgy mi-is az életnek újságában járjunk.* A' Kristusnak fő példái-is erre néztek: mert Jósef, elsőben a' setét tömlöczben hevert; az-után lött Egyiptusnak fejedelmévé [y]: Samson, elsőben Gáza városában rekesztetett; az-után fel-kelvén, meg-ragadta a' kapunak két ajtaját, mellyékivel és zárjával, és a' maga vállaira fel-tévén, a' hegy-tetejére vitte [z]: Jónást, előbb a' Czet-hal el-nyelte, az-után a' partra ki-okádta [a].

A
B
C
D

l Isa. 53. 6.
m Lam. 1. 16.
n 4. Reg. 13. 21.
o 4. Reg. 4. 33. 34. 35.
p Judic. 16. 30.
q Joan. 12. 24.
r Jone 4. 3.
s 1. Cor. 15. 14.
t Rom. 4. 25. c. 6. 9. c. 8. 34.
u Act. 2. 23. 24. 1. Pet. 3. 18.
x Rom. 6. 4.
y Gen. 39. 20. c. 41. 40.
z Jud. c. 16. 1. 2. 3.
a Jone. 2. 1. 11.

A

Ezen dolgot példázhattyák némelly állatok-is. mert, az *Arábiai* eggyes madárról a' *Phœnix*ről, azt írja *Clemens Románus* [b], és *Plínius* [c]; hogy drága jó-illatú fákból-valo tűzbe veti magát; és meg-égvén, a' hamvából támad egy féreg, és abból más ollyan madár lészen. Ennek igasága-felől nem kötődöm: de bizony, a' Krisfust *Phœnix*nek mondhattyuk; mert egyedűl vólt Isten és Ember, ki harmad nap-előtt, a' szeretetnek lángjától meg-gyuladván, meg-égett: melly tűzben, fel-találod a' drága fákat, az Engedelmeséghnek pálmáját, az Alázatosságnak czipruſát, az Irgalmasságnak olaj-fáját, a' Békeséges-tűrésnek czédruſát: ma pedig meg-újúlt, és fel-támadott, 's meg sem hal többé. Az Oroszlányról, azt írja *Epiphánius*, és *Euchérius*; hogy halva szűletik, és az attya ordítására harmad-napra fel-támad. inkább hiszem, hogy szűletése-után harmad-napig alusik, és úgy serken-fel az ordításra, melly a' fekűvő helyét meg-rendíti. A' mi Krisfusunk, az igaz Oroszlány fiú, kiről jövendölvén Jákob, azt kérdette [d]: *Ki költi-fel ötet?* Ki harmad-napig alutt a' Halálnak álmában; és az Attyának mindenható ereje, mellyel a' föld-is meg-indúlt, mind Halála-kor [d], 's mind Fel-támadása-kor [e], e' mái napon fel-ébredett: és, mint Júda nemzetségéből-való győzedelmes Oroszlány [f], meg-győzte ama' rettenetes Oroszlánt; *ki ordítvan kereng, keresvén a' kit el-nyellyen* [g].

Oroszlány a' Krisfus: 1. Mert minden válaszfottaknak Fejedelme, mint az oroszlány a' vadaknak: és azért neveztetik egyedűl a' Szentek-szentének [h]. 2. Az Oroszlány senkitől nem fél; a' mint Sz. *Hilárius* írja [i], az-okáért bátorságoson alusik: a' Krisfus-is halála-kor bátorságoson alutt, tudván bizonnyal hogy fel-támad. 3. Az Oroszlány, példája a' vígyázálnak; mert nyitott szemmel alusik, és a' horgatt-körmű állatotok-közzűl egyedűl lát, mihelyen szűletik; a' többi vakon szűletnek, úgy-mint az ebek, a' matskák, *&c.* a' Krisfus, nem chak szűletése-kor, de fogantatásakor-is mingyárt látta az Istent. 4. Sz. Ambrús azt írja [k]; hogy olly rettentő ordítása, vagy szava vagyon, hogy sok gyors állatokat, mellyek egyéb-aránt el-szaladhatnának-előtte, úgy meg-rémít, hogy el nem mehetnek előtte, hanem körmei-közzé esnek: a' Krisfus fel-támadása-után, az Apostolok-által, mint az ordító Oroszlány, a' Pogány népeket chak beszéddel hóldoltatta-meg. 5. *Plínius* azt írja [l]; hogy az Oroszlány akkor legerősb, és bátorságosb, mikor a' nyakát és a' lapiczkáit el-fogja a' serénye: a' Krisfusnak dichősége-is, fő-képpen a' Fel-támadásban tündöklött, mikor a' halhatatlanságnak ékes ruhájába öltözött, melly a' testét éppen bé-fogta.

A' Kígyónak, ha minden testét meg-rontyák-is, chak a' feje maradgyon éppen, meg-él: a' Krisfusnak Teste-is, kemények meg-szaggattatott Szenvedése-kor: de mint-hogy a' Feje, melly az Istenség [m], éppen maradott, ma dichősségesſen fel-támadott. Nem szenvedett semmit az Istenség, és az a' Testet-is fel-támasztotta. A' Kígyóhoz hasonlíttya magát a' Krisfus [n], de külső ábrázattyában, nem mérgében: mert igaz Emberi ábrázattya és terméſzete vólt, de nem vólt Bűne. Mikor az Isten a' hitetlen Zsidókra tüzes Kígyókat eresztett-vólna: más-felől Réz-kígyót chináltatott, hogy a' ki arra nézne, a' tüzes kígyók mardosásától meg-gyógyúlna [o]: de a' Réz-kígyó, chak külső ábrázattyában vólt hasonló a' Kígyóhoz, nem mérgében. Adámot-is meg-mardosta vólt a' Pokol-béli tüzes kígyó, és a' tilalmas almának mérgével meg-ölte [p]. mert a' Bűn, a' kígyó mérge; és azért mongya a' Bölcs [q], hogy, *Mint a' kígyó színétől fussunk a' Bűnöktől:* de ímé más kígyót emeltetett-fel a' Keresztre az Isten, az ártatlan Jésust; hogy, valaki igaz hittel reá néz, meg-gyógyúllyon, és éllyen.

A' mezőn, az úton járók a' virágokat el-tapodgyák, és el-hervadnak; de ha a' harmat meg-nedvesíti, és a' Nap-fény éri, meg-élednek: a' Krisfus *Mezei virág, Gyöngy-virág* [r], kit rútúl meg-tapodott a' Zsidók kegyetlensége; el-annyira, hogy *Nem vólt szine, sem ékessége* [s]; de a' Nap (ki a' Krisfus [t]) erejével meg-éledett; sőt dichősségesben támadott-fel, hogy-sem halála-előtt vólt. Virágzott a' Krisfus mikor szűletett, és mint Virág nevekedett, a' Jesse gyökeréből [u]: de újonnan virágzott mikor fel-támadott; és azért mondotta Dávidnál [x]: *Az Úr az én segétőm, és óltalmazóm: ő-benne bízott a' szívem, és meg-segéttettem.* És; *Újonnan meg-virágzott a' testem, és az én akaratomból hálát adok néki.* Mint-ha azt mondotta vólna: Bízván az Úr segétségében és óltalmában, nem vontam-meg magamat a' harczból, hanem jó kedvel, és bátran meg-harczoltam az Ördöggel és Halállal: 's meg sem chalt a' reménység: mert, meg-segéttetvén, győzedelmet vőttem. A' Zsidó bőtűben, a' *Segétő-* és *Oltalmazó*-helyett, *Erősség* és *Paizs* vagyon; és a' belső erősítést, és a' külső óltalmat jelenti, melynek a' dichősséges Fel-támadás vólt gyűmölche: mellyért-hálát adok az Istennek; mert a' Fel-támadásban, újonnan meg-virágzott a' testem. melly, noha a' Halál-által meg-hervadott vólt, meg-újúlt, és virágjába jutott, víg, szép, és halhatatlan lévén.

[b] *Lib. 6. Apost. Constitut. cap. 6. vel 8.*
[c] *Lib. 10. c. 2.*
[d] *Matt. 27. 51.*
[e] *Matt. 28. 2.*
[f] *Apoc. 5. 5.*
[g] *1. Per. 5. 8.*
[h] *Dan. 9. 24.*
[i] *In Psal. 131.*
[k] *Lib. 6. Hexamer. c. 3.*
[l] *Lib. 8. c. 16.*
[m] *1. Cor. 11. 3*
[n] *Ioan. 3. 14.*
[o] *Num. 21. 6. 9.*
[p] *Gen. 3. 6.*
[q] *Eccli. 21. 2.*
[r] *Cant. 2. 1.*
[s] *Isa. 53 2.*
[t] *Malach. 4. 2.*
[u] *Isa. 11. 1.*
[x] *Psal. 27. 7.*

A' fák-

A' fáknak ágait le vagdallyák tavaſzkor, de nyárban iſmég meg-nőnek, és ſzépen meg-zőldűlnek: *A' fának azért, reménſége vagyon*, úgy-mond Jób [y]: *ha el-vágatik, iſmég meg-zőldül, és az ágai bimbóznak. Ha meg-avúl a' földben a' gyökere, és a' porban meg-hal-is a' tőkéje: A' víznek ſzagától meg-virágzik, és ki-ágazik, mint mikor elsőben plantáltatott.* Az Élet-fája a' Kriſtus, és magát *Zőldellő fá*-nak nevezte [z]: egyéb ſzáraz és haſzontalan fákhoz-képeſt. De a' bolond, és háládatlan kertéſzek, mint valami haſzontalan fát, melly a' földet-is heába foglallya, ki-vágták; és azért mondották [a]: *Gyomlállyuk-ki ótet az Elők-földéről.* és [b]; *Haſzontalan nékünk, és chelekedetinkel ellenkező:* De a' mái napon fel-támadván, iſmég meg-zőldűlt, és haſonló lőtt a' Jó *Fá*-hoz, *melly a' vizek folyaſa-mellett plántáltatott, melly meg-adgya gyümőlcsét az ő idejében: és az ő levele el nem hull, és mind a' miket chelekeſzik meg-ſzerenchéſítetnek.* Bizony, nem lehetett nyomorúltabb állapatban a' Kriſtus, emberi ítélet-ſzerént, mint mikor a' két tolvaj-közőtt függőtt, meg-ſzaggattatot teſttel, az egéſz nép láttára, a' leg-főbb Váras-mellett, leg-nagyobb Innep-tájban: de viſzontag, hová lehetett nagyobb dichőſégben, mint Fel-támadáſában? midőn, mind az emberek, 's mind az Angyalok, mint győzedelmes Királynak, térdet-fejet hajtnak: a' kevély, háládatlan Jeruſalemben pedig, *egy kő a' maſikon nem maradott:* és a' Zidók, *a' verembe eſtek, a' mellyet chináltak* [d]: és *a' hamiſſak, az ő leſelkedéſekben fogattattak-meg* [e]. mert *Ninch bőlcheſség, ninch okoſság, ninch tanács az Ur-ellen* [f].

Néha a' sűrű felyhők úgy el-fogják az eget, hogy a' Nap fényeſségét nem-is láthatni: de végtére útat nyitván magának, és meg-bontván a felyhőket, ki-mutattya magát. Az Igaſságnak Napját a' Kriſtuſt [g], a' Halálnak fekete fellyege bé-burította vólt [h], mint valami gyáſz ruhában: de a' mái napon, el-kergetvén a' felyhőt, el-ſzakaſztván a' ſzőr-ſákot, az életnek Világoſságával fényeſnek mutatta magát, mondván [i]: *Ne örvendezz rajtam én ellenſégem, hogy el-eſtem: fel-kelek mingyárt, a' ſetétſégben ülők, az Ur az én világoſságom.* És nem chak fel-kelek, de ſokkal jobb állapatra-is jutok, a' Halhatatlanſágra. és azért nevezte Jób az ő fel-támadáſát, *Változás*-nak [k]; kétſég-nélkül, jobb állapatra, hogy-ſem mikor a' ganejon ülvén, az egéſz teſte rakva vólt fekélyekkel. Sz. *Baſilius* [l], a' ſelyem-bogarat hozza-elő: melly jóbra változik; mert chúſzo-máſzo féregből, ſzárnyas és rőpős állattá léſzen: és féreg-korában ſemmi haſzna nem vólt; de a' bogár ſzép vékony ſelymet fony, melynek ſok haſznát vehetni. Sz. Agoſton a' Saſt hozza-elő [m]: melly meg-vénhedvén, ſem rőpűlhet, ſem ehetik; de meg-moſódván, régi tollait el-hányván, igen meg-horgatt orrát le-űtvén, ifiúvá és erőſsé változik. Az-okáért, a' Kriſtus fel-támadáſának, ſok jeles Példáit találjuk a' terméſzetnek határában: melyről hogy nagyobb haſznot veheſsünk, Jóbnak példáját kell jobban meg-tekíntenünk; ki, a' mint mondám, az ő Fel-támadáſát, *Változás*-nak nevezte. és maga-is példázta a' Kriſtus fel-támadáſát; és a' maga fel-támadáſáról igen ſzépen emlekezett.

II. RE'SZE.

JÓb, az ő ſzenvedéſében, és kín-vallaſában, a' Szenvedő Kriſtuſt példázta; meggyógyúlaſában pedig, és minden javainak meg-ſzaporodáſában, a' Fel-támado Kriſtuſt: mivelhogy mindenben két annyit adott az Úr néki, valamie az-előtt vólt. Igen ſzép mondáſát olvaſſuk Jóbnak a' Fel-támadáſról [n]: *Tudom, hogy az én Meg-váltóm él, és az utólſó napon a' földből fel-támadok. Es iſmég környúl-vétetem az én bőrömmel, és az én teſtemben látom-meg az én Iſtenemet: kit én-magam látok-meg, és az én ſzemeim nézik, és nem más: el-tétetett e' reménſég az én kebelemben.* E' mondásból, némellyek azt hozzák-ki; hogy nem chak a' kőzönſéges fel-támadáſról ſzóllott, hanem arról-is, melyben ő, némelly Sz. Atyák társaſágában, a' Kriſtuſſal fel-támadott; kikről Sz. Máté emlekezik [o]: *A' koporſók*, úgy-mond, *fel-nyílának; és ſok Szentek teſtei, kik el-aludtak-vala, fel-támadának. Es ki-menvén a' koporſókból az ő Fel-támadáſa-után, jövének a' Szent Várasba, és ſokaknak meg-jelenének.* Mert hihető, és igen illendő, hogy azok a' Szentek támadtak leg-inkább fel, kik a' Kriſtus fel-támadáſát példázták; kik-közzűl, a' mint mondám, Jób jeles példa vólt. Azoknak pedig a' Szenteknek fel-támadáſát, a' végre rendelte a' Kriſtus; hogy társai és bizonyſági lennének az ő Fel-támadáſának. Mert ha ő-maga egyedűl támadott vólna fel, chalatſágnak ítélték vólna a' hitetlen Zidók: de mint-hogy egyebeket-is láttanak, el-hihették, hogy a' ki egyebeket fel-támaſzthatott, ő-maga-is fel-támadhatott, és azért mongya Sz. Máté; hogy, *Sokaknak jelentek-meg a' Szent Várasban.*

A
y *Iob.* 14. 7.
z *Luc.* 23. 31.
a *Ier.* 11. 19.
b *Sap.* 2. 12.
c *Pſ.* 1. 3.
B
d *Pſal.* 7. 16.
e *Prop.* 11. 6.
f *Prov.* 21. 30.
g *Malach* 4. 2.
h *Ezech.* 32. 7. *Apoc.* 6. 12.
i *Mich.* 7. 8.
k *Iob.* 14. 14.
l *Hom.* 8. *Hexamer.*
m *In Pſ.* 102.
C
n *Iob.* 19. 25.
D
o *Matt.* 27. 52. 53.

A

Azon dolog, nagy Szeretetnek jéle-is vólt; hogy, nem akart egyedűl fel-támadni, a' ki egyedűl akart meg-halni. Mert a' tolvajok, nem a' Kristusért, hanem a' magok gonoságáért szenvedtek: de a' kik véle fel-támadtak, ő-általa támadtak-fel. Az ő halála, és fel-támadása, a' mi fel-támadásunknak oka: de halálunknak mi vagyunk oka. Hihető pedig, hogy azok többé meg nem hóltak, hanem a' Kristussal mind testestől menybe mentek. Mert ugyan-is, mit miveltek-vólna a' földön, kik már az Isten dichőségét valamennyire meg-ízelítették vólt? bizony nyomorúltabb állapatban lőttek vólna, hogy-sem mikor Abrahám kebelében vóltak, úgy-mint nyugodalomnak helyén. És, mint-hogy Sz. Máté *Szenteknek* nevezi őket, hihető, hogy bizonyosok és bátorságosok vóltak üdvősségök-felől: melly bátorságban meg nem maradtak vólna a' földön, mert ismég vétkezhettek-vólna. Annak-előtte, ha ismég meg kellett vólna halniok, nem chak sokaknak jelentek-vólna meg, a' mint Sz. Máté írja, hanem közönségessen mindeneknek; és szintén úgy nyájaskodtak-vólna mint halálok-előtt, emberi módon; a' mint Lázár nyájaskodott, kit Urúnk fel-támasztott vólt: de ezek nem mindeneknek

B

jelentek-meg, hanem azoknak, a' kiknek Urúnk fel-támadását bizonyítani kellett. miképpen hogy Urúnk-is, fel-támadván, (nem a' végre, hogy ismég meg-halna, hanem hogy az ő Országába, és dichőségébe menne,) nem mindeneknek jelent-meg, hanem az Apostoloknak, és némelly Híveknek; kiket Sz. Péter, *El-rendeltetett tanúk*-

p *Act.* 10. 41. nak nevez p: sem nem mindenkor nyájaskodott vélek, mint halála-előtt; hanem a' mint szükségesnek ítélte.

Hihető lévén azért, hogy Sz. Jób, a' mint-hogy példázta az Urúnk fel-támadását, fel-is támadott véle; hogy annak bizonsága-is lenne, tekintsük-meg, mi-képpen beszéllett a' maga fel-támadásáról. Minek-utánna Jób sokat feddődött vólna barátival, és hamis vélekedésőket meg-torkolta-vólna; tudván, hogy ő igazat mondott;

q *Iob.* 19. 23. és ajakival nem vétett, choda kivánságát jelenti eggyűtt q: *Ki chelekeszi*, úgy-mond, *azt velem, hogy meg-írattassanak beszédim? Ki-adgya azt nékem, hogy könyvbe irattassanak vas-pennával, és ón-táblára; vagy vésővel mettszetteſsenek kőre?* Nagy kivánság: mert nem

C

elégszik-meg azzal, hogy egy-általlyában meg-írattassanak, hanem hogy ugyan-könyvbe írattassanak. mivelhogy, a' mit könyvbe írnak, inkább meg-marad, hogy-sem a' mit magán-valo papirosra írnak. De az sem tetszett elégnek, hogy akár-minémű könyvbe írattatnának; hanem olyba, melynek ón-levelei vólnának: és nem tolúból-valo pennával, és téntával; hanem vas-pennával. mert a' papirosón, és chak téntával írt dolgot, hamar el-tőrölhetni, vagy ki-vakarhatni; de az ónon, és vas-pennával lőtt íráſt, nehezen. És mivelhogy az ón-is el-olvad a' tűzben, azt kívánnya,

In Silice. hogy vésővel metszetteſsenek kőre: és nem akár-minémű kőre, hanem olly kemény és erős kőre, melly a' tüzet-is el-szenvedheti; sőt ugyan tüzet-is ad, mikor más kővel, vagy atzéllal őszve-verik: egy szóval, azt kívánta Jób, hogy az az írás örökké meg-maradgyon; és se idő-jártában el ne kopjék, mint a' papirosón-valo írás; se tűz-miatt el ne olvadgyon, mint az ónon-valo vakarítás, vagy mettszés; hanem örökké meg-maradgyon, mint a' kemény kőre vésővel-valo kimettszés.

De michoda beszédit, kívánta Jób hogy illyen-képpen írattassanak-meg? Némellyek azt ítélik; hogy a' *Beszédin*, minden dolgait értette, és fő-képpen Szenvedéſit, és nyomoruságit: gondolván, hogy azoknak olvasása, sokat használhatna a' békeséges-

D

türésnek gyakorlására: a' vagy, jelentvén az ő feddődő barátinak keménységét, és könyörületlenségét; kik, szemőkkel látván sok nyomorúságit, nem chak nem szánakodtak rajta, vagy vigasztalták, hanem inkább boszszontották, és vádolták; holott még azok-is szánakodhatnának, a' kik az-után chak olvasnák-is. Némellyek, a' *Beszédeken*, értik Jóbnak feleletit a' barátinak vádolásira: tudni illik, hogy ő igaz ember vólt, és nem bűneiért szenvedte azt a' nagy chapást: és, mivelhogy akkor nem vólt igaz Bírája, hanem chak bűsító feddői vóltak, azt alíthatta, hogy, a' kik azt meg-olvasták, igaz ítéletet tévén a' dologról, őtet ártatlannak ítélnék: mint-hogy az-után ő-maga az Isten-is javallotta beszédit. Némellyek pedig, a' *Beszédeken* azt értik, a' mit a' Fel-támadásról mondott, és az Úrnak El-jöveteléről, ki az Igazaknak jutalmat adna, a' munkáért, és a' békeséges-türésért. Így magyarázza Sz. *Ieronymus* r: és a' Jób mon-

r *Ep.* 61. *ad Pammachium.* dásával rontya a' *Ioannes Ieroſolymitánus* tévelygését; ki tagadta a' testnek igaz fel-támadását. Nem kétlem, hogy fő-képpen ezt értette a' Beszédeken; jól-lehet a' több magyarázatok sem meg-vethetők: mert, igaz hiti lévén a' Fel-támadásról, és az Itéletről, melyben az Igazak jutalmat vésznek, a' Hamisak pedig bűntetést, azzal eléggé megbizonyította, hogy igazán élt, és a' cháchogó baráti nem méltán feddőtték. Az-ok-á-

ért,

ért, mihelyen buzgó kívánságát meg-jelentette az ő beszédinek fel-írásáról, mingyárt utánna vetette [s]: *Mert tudom, hogy az én Meg-váltóm él,* &c. Melly mondást ha jól meg-értyük, szép, és hasznos dolgokat tanúlhatunk belőle.

ELSŐBEN; (Hogy az utólso igéken kezgyük-el a' magyarázást,) azt Kérdhetné valaki: A' Fel-támadásról-valo rémenséget, miért hordozta Jób a' kebelében? Felelet.

I. A'mit el akarunk titkolni, nem hordozzuk kezünkben; nem függesztyük nyakunkra; nem varjuk süvegünkre, vagy ruhánkra, hanem kebelünkbe tészük: Az-okáért *Marcus Cicero*, az attyafiának *Quintus Cicero*nak akarván jelenteni, hogy némelly dolgot igen titkon tart, és feledékenségből sem fakasztya-ki, azt írta néki [u]: *Mihi crede, in sinu est, nec ego discingor*: az-az, Hidd-meg nékem, hogy kebelemben vagyon, és meg sem óldom övemet. mert, a' ki el-felejti mi vagyon kebelében, meg-ólgya övét, és véletlen el-ejti, és ki-mutattya. Így mondotta Salomon [x]: *A' sorsok kebelbe vettetnek, de az Urtól igazgattatnak.* mert a' Sorsot titkon vetik, hogy ember ne lássa, se ne tudgya mit vét: de az Isten jól láttya, el-választya; és annak adgya kezébe, a' ki a' Sors-tartó edénybe nyúl, nem tudván mit hoz-ki. Így mondotta Sz. János [y]; hogy *Az Istent soha senki nem látta; az eggyetlen-egy szűletett Fiú, ki az Atyának kebelében vagyon, ő be-széllette-meg*: az-az, a' ki az Atyának minden titkaiban részes, és ninch semmi el-rejtve előtte. Így mondhatta Jób, hogy a' Fel-támadásnak reménsége, mint titkos dolog, kebelében vagyon: mert noha ő-nála bizonyos volt, mindazáltal egyebeknél, úgy-mint gond-viseletleneknél, és eszteleneknél, titkos volt; mert azok a' Fel-támadást nem hiszik, hanem bolondságnak tartyák. mint a' *Festus* Tiszt-tartó, ki-előtt Sz. Pál a' Fel-támadásról szólván, azt mondotta nagy szóval [z]: *Esztelenkedel Pál; a' sok tudományok téged esztelenségre viszsnek.* Félő, hogy most-is sokaknál titkos, sőt hihetetlen dolog ne légyen a' Fel-támadás: mellyet hogy ha úgy hinnének mint Jób hitte, nem-kétlem, külömben rendelnék életőket.

II. Azt mondatunk Kebelünkben hordozni, a' melyről gyakorta emlekezünk, és a' mitől nem örömest válunk-el. Így érthetni a' Dávid mondását [a]: *Fizess-meg az szomszédinknak hét-szerte az ő kebelőkbe*: az-az, a' melly bűntetést reájok vetsz, ne chak külső-képpen légyen, és rövid ideig tartson, hanem belső, és örökké-valo; mellyet-ki ne rázhassanak kebelőkből, hanem mindenütt vélek hordozzanak. Így gyakorta emlekezett Jób a' Fel-támadásról, és arról-valo elmélkedéssel támogatta magát nyomoruságiban; és semmi nyavalya, semmi kísértet győzedelmet rajta nem vehetett. Azon reménséggel fegyverkezett-fel Sz. Pál akár-minémű ellenségi-ellen-is, nem chak mikor a' gonosz emberek verték, és mikor a' *Sátan arczúl chapdosta* [b], hanem mikor a' fene-vadak-eleibe vetették-is; a' mint ő-maga jelenti, mondván [c]: *Ha (emberi módszerént) a' fene-vadakkal viaskodtam Efesusban; mit haszna nékem, ha a' holtak fel nem támadnak?* mert, ha Sz. Pál a' Fel-támadást nem reméllette vólna, soha annyit nem fáradott-, sem harczolt-vólna.

III. Azt hordozzuk Kebelünkben, a' mit tellyes szívvel szeretünk és kedvellünk, és, ha lehetne, szívünkbe-is el-rejtenők, és ott hordoznók. Így-is érthettyük Sz. Jánost, midőn; a' mint imént mondám, az Istennek eggyetlen-egy Fiát *az Atyának Kebelében* mongya lenni [d]; úgy-mint leg-szerelmesb és kedvesb dolgot: és hogy azon Sz. János, a' Vég-vachorán, Urúnknak mellyére fekütt [e], vagy ölébe hajtotta fejét, mint leg-szerelmesb tanítványa. Mikéas-is azt mongya [f]; hogy *Attól a' ki a' te Kebeledben alusszik* (a' kit leg-inkább szeretsz,) *meg-őrizzed a' szádnak titkait.* Az-okáért Jób, a' Fel-támadásnak reménségét Kebelében hordozta, mint leg-szerelmesb és drágább dolgot, mellyet leg-fellyebb kívánt és bőchűllött, és a' mellyért minden egyéb dolgot meg-únt, és meg-vetett. Vajha meg-gondolnák az embernek, minémű nagy és szép dolog légyen az Örök életre fel-támadni, és e' mostani romlandó Testnek halhatatlanságba öltözni! inkább kedvellenék, és ohajtanák, és semmi fáradságot nem restellenének érette fel-venni. Ezt meg-gondolván, mondotta Jób [g]. *Ismég környúlvétetem bőrömmel, és az én testemben látom-meg az én Istenemet.* Mint-ha azt mondotta vólna: Én Jób, ki a' ganéjon hevervén, a' férgektől emésztetem-meg; ki a' rút fekélyek-miatt ugyan meg-rothadtam, ezen halandó testemben, midőn a' Fel-támadás-által meg-dichőittetik, látom-meg az én Istenemet: mert *A' róthandónak, rothadatlanságba kell öltözni* [h]; *és a' halandónak, halhatatlanságba.* Az-okáért, mint a' kiről a' rongyos köntöst le-vonnyák, az-után nem láttya annak úndokságát, és nem szégyenli gyalázatos-voltát: úgy mi-is, mikor le-vettyük ama' rút köntöst, melyben az oktalan-állatokat követtük indúlatinkal, azokat-is le-vettyük, és a' halhatatlan köntöshöz illendő erkölchökbe öltözünk.

[s] Iob. 19. 25.
[u] Lib. 2. ad Q. Fratrem.
[x] Prov. 16. 33.
[y] Ioan. 1. 18.
[z] Act. 26. 24.
[a] Ps. 78. 12.
[b] 2. Cor. 12. 7.
[c] 1. Cor. 15. 32.
[d] Ioan. 1. 18.
[e] Ioan. 13. 23. cap. 21. 20.
[f] Mich. 7. 5.
[g] Iob. 19. 26.
[h] 1. Cor. 15. 13.

A

IV. A' mit ember Kebelében tart, bátorságos hogy azt el nem veszti, sem el nem lopják tőle, mert mindenkor reá vigyáz: az-okáért Jóbnak-is, a' Fel-támadásról bizodalmas reménsége volt. Úgy vagyon, hogy ninch olly ember, a' ki valamit ne reméllyen; és, a' mint *Thales Milésius* mondotta *Stobæus*nál [i], a' Reménség, leg-kőzönségesb dólog: de még-is nagy külömbség vagyon az eszes és esztelen ember reménsége-között. mert, a' mint *Demócritus* mondotta, az esztelennek reménsége lehetetlen, az eszesé pedig véghez mehet. A' Jób reménsége azért bizonyos volt, mert a'múnkából származik, és úgy, mentől többet fáradott, és szenvedett, annál nagyobb reménsége volt. Mert, a' mint *Sócrates* mondotta, az aszszony férfiú-nélkül, a' reménség múnka-nélkül, hasznost nem szülhet: és azért Urúnk-is, fel-támadása-előtt, sokat szenvedett; és Fel-támadásáról szólván, előbb Szenvedéséről emlekezett. Holott azt kell eszünkbe vennünk, hogy Jób, az ő Reménségét, az ő Meg-váltójának (ki a' Krisztus, az Isten fia,) életében fundállya. Kihez a' Meg-váltójának neve, és tiszti igen illik: mert Jób, olly Meg-váltásról emlekezik, melly az atyafiúságra-valo tekintetből származik: és a' Zsidó ige, mind *Meg-váltót*, 's mind *Atyafiat* tészen. Az-okáért, mint-hogy a' Krisztus a'mi chontunkból-és testünkből-valo chont és test, a' rokonságnak törvénye-szerént váltott-meg bennünket, és fel-támadásunkat meg-szerzette. Holott azért egy természete vagyon a'főnek a' tagokkal, a' fa-tővének az ágakkal, a' szőlő-tőnek a'szőlő-veszszőkkel: ha a' Krisztus, mi Fejünk lévén, fel-támadott, mi-is fel-támadunk; és ha az ő Teste meg-dichőíttetett, a' miénk-is meg-dichőíttetik. Valóban nagy dolog ez! és azért mongya Sz. Pál [k]: *Ha a' holtak fel nem támadnak, a' Krisztus sem támadott-fel. Hogy ha a' Krisztus fel nem támadott, heába-valo mind Hitünk, 's mind predikálásunk.* Ugyan-is, mi haszna volna a' Jó-chelekedeteknek, a' testi sanyargatásnak, a' kereszt hordozásnak? mellyekre Urúnk gyakorta int [l]: mert ezeknek, sokan e' világon jutalmát nem vészik. sőt gyakorta, a' kik leg-jobban viselik magokat e' világon, test-szerént leg-nyomorúltabb állapatban vannak: az-okáért szükség, hogy a' más világon, a' Fel-támadáskor, vegye ki-ki jutalmát. Innét mondotta Abrahám, a' pokolban-heverő Gazdagnak [m]: *Fiam, emlekezzél-meg, hogy el-vötted a' te javaidat a' te életedben, és Lázár azon-képpen az ő gonoszit: most pedig ez vigasztaltatik, te pedig gyöttrettetel*: mivelhogy, sem te nem vötted gonosz életednek bűntetését a' más világon, sem Lázár az ő jó életének jutalmát: hanem, mindeniknek most fizet az Isten, érdeme-szerént.

B

k 1. Cor. 15. 16. 14.

l Matt. 10. 38 c. 16. 24. Luc 9. 23. c. 14. 27.

m Luc. 16. 25

C

Másodszor; Azt mondhatná még-is valaki: Ha a' Test fel nem támadna-is, jót kellene chelekedni a' Léleknek üdvősségéért. Úgy vagyon: de miért fosztatnék-meg a' Test az ő jutalmától, holott a' Léleknek eszköze, és társa, és neminémű-képpen többet munkálkodik és fárad a' Léleknél? Mert a' Léleknek, természete-szerént vagyon a' Jó chelekedet, mivel az Istennek képére és hasonlatosságára teremtetett: de a' Testnek, mint földinek, és az oktalan állatokhoz hasonlónak, nem természete-szerént-valo. mint a' tűznek, természet-szerént-valo tulajdonsága hogy fel-menny; a' földnek pedig tulajdonsága, hogy alá-mennyen. De a' Fel-támadásnak neve-is azont jelenti: mert az mondatik *Fel-támadni*, a' mi el-esett: az ember pedig, mint-hogy testből és lélekből áll, és fel-támad, kétség-nélkül test-szerént támad-fel. mert a' Lélek halhatatlan, el nem eshetik. Azért mongya Sz. János [n]; hogy Urúnk Lázárt fel-támasztotta; az-az, testében meg-elevenítette, ki Lélek-szerént meg nem halhatott, sem fel nem támadhatott.

n Ioan. 12. 1.

D

III. RÉSZE.

Ezek így lévén, némelly Kérdésekre felellyünk-meg, mellyek a' bőtűnek, igaz és világos értelmét előnkbe adgyák. Elsőben; kérdhetné valaki: Mint kell a' mái Evangeliomból azt érteni; hogy, *Mikor el-múlt a' Szombat, igen reggel, a' Szombatnak első napján, mentek a' koporsóhoz az aszszonyok, már nap-keletkor?* Sz. Lukách pedig azt írja [o]; hogy, *Virratta-előtt váltak a' koporsónál?* Sz. János pedig [p]: *Reggel, még midőn setét vólna?* Tahát nem Nap-keletkor. Továbbá, ezek mind hárman a' *Szombatnak első napjáról* emlekeznek. Sz. Máte pedig azt írja [q]; hogy, *A' Szombatnak estin, melly a' Szombat első napjára virrad:* és így külömbség láttatik mind az órában, 's mind a' napban.

o Luc. 24. 22.

p Ioan. 20. 1.

q Matt. 28. 1.

Erre némellyek azt mongyák; hogy az Aszszonyok egy-nehányszor vóltak a' koporsónál, a' Krisztushoz-valo szeretetből: Elsőben; Szombaton estve; a' mint Szent Máte írja. Másodszor; Vasárnap reggel: az-az, a' Szombatnak, vagy Hétnek első napján, mikor még setét volt; a' mint Sz. János mongya. Harmadszor; Igen reggel,

vagy

vagy virratta-előtt; a' mint Sz. Lukách írja. Negyedszer; Nap-keletkor; a'mint Sz. Márk mongya. De ezt nehéz meg-bizonyítani: és elég azt mondani; hogy egyszer mentek, tudni illik, Vasárnap; a' mint nyilván olvassuk három Evangelistánál. Kiktől nem külömbőz Sz. Máte, ki az *Estvén*, az egész étszakát érti; melynek utólsó részén, az-az, virratta-felé, mentek a' koporsóhoz: mert a' Zidók, az egész Étszakát-is Estvének nevezik. Így olvassuk [r]; *Lön estve és reggel, egy nap, másod nap*, &c. az-az, az estvéből, melly az étszakát magában foglallya; és reggelből, melly a' reggeli idő, mind estvéig, egy egész nap lőtt. Az-okáért, a' Sz. Máte irását így magyarázhattyuk: A Szombat estvején el-kezdett étszakának utólsó részén, az-az, Vasárnap virradóra, mentek az Aszszonyok a' koporsóhoz; és így, a' Nap-felől ninch semmi külömbség az Evangelisták-közőtt. de az Óra-felől sinch, ha a' közönséges magyarázatot követtyük; hogy igen reggel, setétben, virratta-előtt indúltak-ki, de nap-keletkor jutottak a' koporsóhoz. Az-okáért, nem Szombaton; mellyen, nagy ok-nélkül, nem volt szabad útra menni; hanem Vasárnap indúltak-meg; de olly-kor jutottak, hogy már fel-támadott volt.

Hogy pedig Vasárnap támadott-fel Urúnk, melly a' Hétnek elsö napja, illendő oka az lehetett, hogy azon nap kezdetett a' Világ; és azon mondotta az Isten [s]: *Légyen világosság, és lőtt.* Mert Sok-képpen mondhatta Urúnk azon igéket Fel-támadásakor-is: Elsőben: Légyen Világosság az én meg-hólt Testemben: és az életnek Világossága lőtt abban. Másodszor: Légyen Világosság az én Tanitványimnak szivőkben: és olly nagy vigasságnak Világossága lőtt azokban, hogy minden bánatnak setétségét el-fogyatta. Harmadszor: Légyen a' Malasztnak Világossága azok Lelkében, kik a' bűnőkről igaz penitentziát tartnak, és azokat meg-vallyák. mint-hogy azon Vasárnap szerzette Urúnk a' Gyónásnak Szentségét, midőn az Apostoloknak azt mondotta [t]: *Vegyétek a' Sz. Lelket, a' kiknek bűnöket meg-bochátttyátok, meg-bochátttatnak nékik.* Negyedszer: Légyen az Evangéliom Világossága, az egész Világon: mert azon nap mondotta [u]; *A' mint engem küldött az Atya, én-is el-küldlek titeket*: tudni illik, hogy az Evangéliomnak predikállásával, az egész Világból el-fogyasátok a' Bálványozásnak, és minden hamis tudománnak setétségét. És mivelhogy még akkor gyarlók vóltak az Apostolok, a' Sz. Lelket küldötte nékik tüzes nyelvek-képében [x]; jelentvén, hogy az ő predikálások-által, az egész Világon tűz gyuladna. és az-is Vasárnap lőtt, tudni illik Pünkösd napján.

Kérdenéd MÁSODSZOR: Kik vóltak az Aszszonyok, kik a' koporsóhoz mentek? Mert a' mái Evangéliomban, Maria Magdolnát neveli Sz. Márk, Mariát Jakabnak annyát, és Salómét, ki a' Zebedæus fiainak annya volt: Sz. János pedig, chak Magdolnáról emlekezik: Sz. Lukách, többekről [y]; azokról gondolom, kik, a' mint másutt írja [z], ő-vele Galilæából jöttek. Némellyek azt alitották, hogy a' Szűz Maria-is közőttök volt; úgy-mint *Sedúlius* [a], és Sz. *Gregórius Nyssénus* [b]. Bizonyos, hogy az Aldott Szűz mindeneket meg-előzőtt a' Kristushoz-valo szeretetben, és aitatosságban: de nem ítélem hogy a koporsóhoz ment vólna, mint-hogy senki az Evangelisták-közzül ő-róla nem emlekezik. Magdolnáról pedig úgy emlekeznek, mint leg-főbb személyről, és a' többinek vezéréről; és elsőben-is őtet nevezik. Nem kétlem pedig, hogy a' Szűz Maríat nevezték vólna elsőben, ha vélek lőtt vólna; a' mint Sz. János elsőben nevezte, emlekezvén a' Kereszt-mellett-valo Aszszonyokról. Oka pedig, a' miért el nem ment, a' Hit vólt, mellyel a' több Aszszonyokat felyül-haladta, és bizonnyal el-hitte, hogy a' Kristus nem szűkölködik kenet-nélkül, mivelhogy harmad-napra bizonyoson fel-támadna; és azért otthon várta. Sz. János, chak Magdolnát nevezvén, nem tagadgya hogy többen-is vóltak: de mivelhogy ő vólt, úgy mint fejők és hadnagyok, ki egyedül-is beszéllett az Angyalokkal, chak őtet említette. A' több Evangelisták, többről emlekeznek: meg akarván jelenteni a' Kristus fel-támadásának első bizonyságit, kiknek leg-alább kettőnek kell lenni [d]. Innét vagyon, hogy, noha sokan azt ítélik, hogy Urúnk az ő Sz. Annyának-is meg-jelent: de az Evangelisták nem emlekeztek felőle. mivelhogy az anya, bizonyságot nem tehet a' fia mellett: az Evangelisták pedig, bizonyságokat szedvén, ollyakról emlekeztek, kiknek a' törvényben-is helyt kellett vólna adni.

Kérdenéd HARMADSZOR: Mint mongya Sz. Márk a' mái Evangéliomban, hogy az Aszszonyok el-réműltek: holott Sz. Máte azt írja [e]; hogy, *Az Angyaltól-valo féltekben, meg-rettentek az őrzők, és ollyanokká lőttek mint a' hóltak?* Felelet. Mind a' kettő igaz: de külömben kell gondolkodni az Isten-félő Aszszonyokról, és a' hitetlen hamis Vitézekről. Mert ezek, hihető hogy a' föld-indúlástól-is meg-rettentek: de (mivel azt természet-szerént-valo dolognak alíthatták,) sokkal inkább az Angyali látástól; és ollyanokká lőttek mint a' hóltak. Melly félelem, és rémülés, nem chak emberi félelem vólt, hogy attól féltek-vólna hogy a' testet elő-kérik tőlök, és, ha elő nem adhattyák, meg-büntettetnek,

A

[r] Gen. 1. 5. 8.

B

[s] Gen. 1. 3.

[t] Ioan 20. 23.

[u] Pers. 21.

[x] Act. 2. 3.

C

[y] Luc. 24. 10.

[z] Luc 23. 55.

[a] Lib. 5 Carm.

[b] Orat. 2. de Resurr.

[c] Ioan. 19. 25

D

[d] Deut. 17. 6. Mat. 18. 16

[e] Matt. 28. 4.

A

úgy-mint kik tiſztökben el nem jártak; hanem, vagy el-lopták gond-viſeletlenſégből, vagy pénzen el-adták fősvényſégből: hanem inkább, féltek az Iſten haragjától. mert látván, hogy a Kriſtus fel-támadása Iſteni erővel lőtt, és az ő Iſtenſégének meg-bizonyítására, attól tarthattak, hogy az Iſten őket meg-bűnteti, hogy a'Zsidók gonoſságában részeſek vóltak, és azoknak ſzolgáltak: a'mint Pilátus-is, halván a'Kriſtuſt Iſten fiának lenni, meg-ijedett, és ſokáig okot keresett hogy el-ereſztené, nem mervén őtet meg-öletni [f]. Az Aſzſzony'állatok-is féltek ugyan, az Angyalt látván, a'mint három Evangeliſta írja [g]: de eggyiknél ſem olvaſſuk, hogy annyira féltek vólna mint a'Vitézek, ſem hogy ollyanok lőttek vólna mint a'hóltak: sőt Sz. Lukách, majd inkább ſzemérmetes félelemnek jelenti, hogy-ſem valami veſzedelem várásából-valónak [h]; *Mikor félnének*, úgymond, *és a'földre le-hajtanák orczájokat*. az orczának a'földre hajtása pedig, ſzemérmeteſségnek jele inkább, hogy-ſem veſzedelemtől-valo félelemnek.

Jól-lehet nem choda, hogy akár-ki-is meg-ijedgyen az Angyalnak ſzokatlan látásától. Félt, és meg-rettent Dániel; és, a'mint ő-maga mongya [i]; *Semmi erő nem maradott benne: de a'ſzíne-is el-változott, és el-ájúlt, és ſemmi ereje nem vólt.* Félt Zakariás is [k]: sőt még a'Szűz Maria-is, a'mint az Angyal jelenti, mondván [l]: *Ne félly Maria.* De kűlőmben félnek az Igazak, és kűlőmben a'Gonoſzok: mert a'Gonoſzokban, a'gonoſz lelki-iſméret neveli a'félelmet; kik úgy félnek, mint a'lator ſzolgák, hogy meg-bűntettetnek: az Igazak pedig úgy félnek, mint a'jámbor fiak, hogy valami illetlen dolgot az Angyal látására ne chelekedgyenek; és hogy az emberi gyarlóság, el nem ſzenvedheti az Angyalnak fényeſségét, és méltoſágos tekintetét. Félnek ezek a'Vitézek, és el-halnak; félnek az Aſzſzonyok-is, de el nem halnak. Mert, a'mint Sz. Tamás, és Sz. *Ieronymus* mongyák [m], a'Szent Antal tanitásából, mikor a'Jó Angyal jelenik-meg az igaz embernek, ha ſzintén elsőben ſzokatlan tekintetivel meg-rettenti-is az embert; mindazáltal végtére megvigaſztallya, és le-chendesíti: mellyet nem chelekeſzik a'gonoſzokkal. És így, a'mái Evangéliomban-is nem vígaſztalta a'Vitézeket, hanem az Aſzſzony állatokat, mondván: *Ne félly etek tí* [n]. Mint-ha azt mondotta vólna: Félly enek a'vitézek, kik gonoſz igyekezetből jőttek-ide, a'Kriſtus fel-támadásában akadékot akarván ſzerzeni: de néktek ninch okotok a'félelemre, kik ſzeretetből, és aitatoſságból jőttetek; a'mint Sz. *Cyrillus Ieroſolymitánus* [o], Arany-ſzáju Sz. János [p], és egyebek-is magyarázzák. A'többi-kőzőtt, Sz. Gergely imígyen beſzéll [q]: Félly enek, a'kik nem ſzeretik az Angyaloknak, úgy-mint Mennyei Polgároknak jővetelét; rettegjenek, a'kik, teſti kívánſágoktól el-nyomattatván, kétſégbe eſtek hogy azok társaſágához juthaſſanak: tí pedig mit rettegtek, kik polgár-társaitokat láttyátok?

B

C

De az Angyalnak mondásában ſem láttatnak eggyezni az Evangeliſták: Mert Sz. Máténál azt olvaſſuk [r]: *Tudom, hogy a'meg-feſzíttetett IESUST keresitek.* Sz. Márk pedig [s]; *A'Názareti IESUST*, nevezi. Sz. Lukách külőmbet ír [t]: *Mit keresitek az elevent a'hóltakkal?* és Sz. János-is máſt mond [u]: *Aſzſzony'állat, mit sírſz?* Felelet. Ebben ſemmi Ellenmondás, sőt külőmbőzés-is ninchen, ha jól meg-fontollyuk; és hihető, hogy mindenikét mondották; de ki eggyikét, 's ki máſikát írta-meg, a'mint egyéb dolgokban-is chelekedtek: de, a'ki eggyikét mongya, a'máſikát nem tagadgya. Elsőben azért, az Aſzſzony'állatok sírni kezdettek, látván hogy a'koporſó ajtaja nyitva vagyon, és azt alítván hogy el-vitték abból a'Kriſtus teſtét. és azt jelenti Sz. János, mondván [x]: *Maria pedig áll vala sírván a'koporſó-kivűl.* ki, noha chak eggyet nevez, bizonyos okért, a'mint már megmondottam: mindazáltal a'többit-is érti. Az-után sírva bé-mentek a'temető-bóltba, és az Angyal úgy mondotta Mariának, és ő-benne a'többinek-is: *Mit sírſz?* Jól-lehet talám azért ſzóllott néki egyedűl, hogy látta hogy inkább sírt a'többinél. ki maga-, és a'társai-képében azt felelte: *Mert el-vitték az Uramat, és nem tudom hová tőttek őtet.* Akkor mondotta az Angyal: Ne félly etek tí, mert tudom hogy a'meg-feſzíttetett Názareti JÉSUST keresitek; de az elevent a'hóltak-kőzőtt keresitek. Mint-ha bátorſágoſon meg-feddette vólna őket a'Hitben-valo fogyatkozáſért: mert, ha a'Kriſtus beſzédét tekélletesſen el-hitték vólna, ki éltében nyilván meg-mondotta hogy harmad-napra fel-támad, nem keresték vólna az elevent a'hóltakkal, hanem, bizonnyal el-hitték vólna hogy él. És végezetre, azt nyilván meg-mondotta az Angyal: *Ninchen itt; fel-támadott.* és úgy küldőtte a'Tanítványokhoz, hogy hírt tégyenek nékik.

D

Mind ezekből pedig ki-tetſzik; hogy, noha ez Aſzſzonyoknak ſenki nem parancholta, hogy fű-ſzerſzámokat, és keneteket vegyenek; jó-reggel, virratta-előtt, házokból kimenvén a'koporſóhoz ménnyenek, hogy Urúnkat meg-kennyék; és noha igyekezetőket végbe nem vihették, azért hogy Urúnk fel-támadáſával meg-előzte jővetelőket: mindazáltal, ſem az Angyal, ſem a'Kriſtus nem kárkoztatta jó ſzándékjokat (a'mint az Úji-

f *Ioan.* 19. 8.
g *Mat.* 28. 8. *Mar.* 16. 6. 8 *Luc.* 24. 5.
h *Luc.* 24. 5.
i *Dan.* 10. 8.
k *Luc.* 1. 12.
l *verſ.* 30.
m *In cap.* 28. *Matth.*
n *Mar.* 16. 6.
o *Catech.* 14.
p *Hom.* 90. *in Matth.*
q *Hom.* 21. *in Evangel.*
r *Mat.* 28. 5.
s *Mar.* 16. 6.
t *Luc.* 24. 5.
u *Ioan.* 20. 13
x *Ioan.* 20. 11

tok mód-nélkül kárhoztattyák a' Keresztyéneknek aitatosságokat, ha az Irás-nélkül chelekeszik; kiknek panaszára, az előbbi Vasárnapon-valo Harmadik Predikatzióban meg-feleltem;) hanem inkább javallották. mert az Angyal meg-vígasztalta őket, meg-jelentvén nékik a' Kristus fel-támadását. Urunk pedig, leg-elsőben-is nékik jelent-meg, az Evangéliom-szerént; és, hogy így szóllyak, őket rendelte az Apostoloknak Apostolivá, ő-általok üzenvén-meg nékik fel-támadását; és hogy Galilæában látnák-meg őtet. Kiknek jeles buzgóságokról, más Predikatzióban bővebben szóllok, a' Híveknek fel-ébresztésére.

E' Predikátziót pedig azzal fejezem-bé, hogy a' Kristusnak dichőséges Fel-támadását, a Keresztyén Anyaszentegyház, nem chak Predikatziók-által hirdeti, hanem Czeremoniákkal-is példázza; tudni illik (hogy most egyébről ne szóllyak,) a' Húsvéti szentelt Gyertyával. Melly Czeremoniának régi-volta, ki-tetszik abból, hogy nem chak *Rupertus* emlekezett róla [y], Négy-száz esztendő-előtt, és *Rábánus Maurus* [z], hanem *Alcuinus*-is, ki Hét-száz esztendő-előtt, a' Nagy Károly Chászárnak mestere volt [a]. Sőt a' *Tolétumi* Negyedik *Conciliom*-is, Kilencz-száz esztendő-előtt: *Zózimus* Pápa, Ezer két-száz esztendő-előtt; kit Sz. Agoston, bőchülletes Pápának nevez [c]: és *Zózimus*-előtt, *Prudentius* [d].

Ennek pedig a' Gyertyának, jeles példázattya-is vagyon: mert a' fel-támadott Krisztus Jésus ST példázza (a' mint másutt-is † emlekeztem felőle:) kinek szétséges Testét, példázza a' Viasz. mert, a' mint a' viaszát a' tiszta és szűz méhek gyűjtik; azon-képpen a' Kristus teste a' Szűz Mariának tisztaságos méhében fogantatott. A' Kristusnak tiszta, és minden bűnnek mochka-nélkül-való Lelkét, példázza a' Gyertyának feír fonálból-, vagy gyapotból-chinált Béli, vagy métse. Az égő, és emésztő Tűz pedig, példázza az Istenséget; melly az ő nagy szeretetinek lángjával, az emberi természetet neminémű-képpen meg-emésztette, mikor azt a' halálra vitte. A' Világosság pedig, példázza az Kristus Fel támadását; ki az ő dichőségének fényességével, a' bűnnek setétségét el-fogyatta; nékünk az örök Boldogságnak világosságát ki-mutatta, és az ő Híveinek bánattyát örömre fordította. A' Gyertyában, Öt szem Temién vagyon, kereszt-módra rendelve: melly azt példázza, hogy a' Kristus, az ő Öt mély Sebeivel, gyakorta meg-jelenvén az ő Tanítványinak, az ő Híveit az ő Szenvedésében-való illatozó Jószágos chelehedetekre gerjeszti: és hogy, azokkal fel-menvén az ő Attyának jobjára, azoknak gyönyörűséges illattyával mind-úntalan engeszteli az ő mennyei Sz. Attyát, és a' mi bűneinknek gonosz illattyát el-fogyattya: sőt azt-is, hogy a' mi chelekedetinket kívömben az Atya-Isten kedves illatúl bé nem vészi, hanem a' Kristus Sebeinek érdeme-által. Minek-utánna meg-szentelik a' Húsvéti Gyertyát, szép könyörgésekkel, és Istени dichéretekkel a' Keresztelő kútba eresztik: jelentvén azzal, hogy a' Szent Keresztségnek a' lelki mosogatásra-való ereje, a' Kristustól származik; ki a' Jordán vizét, az ő Sz. Testének illetésével meg-szentelvén, a' meg szenteléshez erőt adott néki. Negyven napig még a' Húsvéti Gyertya: Mert Urunk-is, fel-támadása-után, annyi ideig maradott a' földön, *meg-jelenvén a' Tanítványinak, és szolván az Isten országáról* [e]: az-után, el-távozván tőlök, menybe ment; és akkor, az Evangéliom-után, a' Húsvéti Gyertyát-is el-óltyák. De Pünkösd estin is még bé-mártyák a' Sz. Keresztség vizének küttyába: mert Urunknak menybe-menetele után-is, a' Sz. Keresztségnek ereje ő-tőle függ, és ő nevével szolgáltattyák az Egyházi emberek. Az-okáért jól mongya Sz. Agoston [f]; hogy akár-minémű légyen a' szolga, a' Keresztségnek mindenkor azon ereje vagyon: mert a' Kristus szenteli-meg, és erőt ád annak. mert, ha a' szolgának jámborságától függene a' Keresztségnek ereje, bizontalan vólna annak gyümölche. Mi-is az Anyaszentegyházzal, hálá-adással emlekezzünk a' Kristusnak Fel-támadásáról, hogy annak gyümölchiben részesek lévén e' világon, a' közönséges Fel-támadáskor vele-együtt az örök boldogságban örvendezhessünk: mellyet engedgyen a' Fölséges Isten minnyájunknak, az ő Szent Fiának érdemiért. Amen.

A
Suprà, pag. 510.

y *Libr. 6. de Divin. Offic. c. 28.*

B
z *Lib. 2. de Instit. Cleric. c. 38.*
a *De Divin. Offic. in Sabbatho sancto.*
c *Ep. 257. ad Optatum.*
d *In Hymno quodam.*
† *Supr. p. 512.*

C
e *Act. 1. 3.*

f *Tract. 6. in Ioan.*

D

HARMADIK PREDIKATZIO.

Sokszor valóban meg-mutatták az Angyalok, hogy a' Kristus szolgai vóltak: mert, a' míg az emberi testben az emberek-között forgolódott, sok-képpen szolgáltak néki: I. Gábriel Angyal ment a' Szűz Mariához, az Istennek kegyes akarattyát meg-jelenteni, az ő Sz. Fiának meg-testesüléséről [a]. II. Születéséről leg-ottan

a *Luc. 1. 26.*

hirt

A hírt tőtt az Angyal a' Páſztoroknak, és *a' mennyei ſeregnek ſokaſága dichérte az Iſtent* [b]. III. Az Úr Angyala jelentette-meg Jóſefnek, hogy a' Gyermek-Jésus ſal Egyiptusba fuſſon [c], Heródeſnek gonoſz igyekezetiért. IV. A' Heródes halála-után, az Úr Angyala küldötte Jóſefet viſzſza az Iſraël földébe [d]. V. Meg-győzvén Urúnk az Ördögöt hárő úttal a' puſztában, és el-hagyván őtet az Ördög, *az Angyalok hozzája járúltak, és ſzolgáltak néki* [e]. VI. Urúnk a' kertben, a' halálnak félelmével tuſakodván, *egy Angyal jelentmeg néki menyből, bátorítván őtet* [f]. VII. Fel-támadása-kor jelen vóltak az Angyalok: és annak nagyobb bizonyſágára, egy le-ſzálván, *el-fordította a' követ a' koporſó ajtajáról, és reá ült* [g]; az Angyalok tőtték hírré az Aſzſzony'állatoknak [h], és azoktól az Apoſtoloknak-is meg-üzenték. VIII. Menybe-menetele-kor meg-jelentek, és azt mondották a' Galileai férfiaknak [i]; hogy *Iſmég el-jő, úgy a' mint fel-ment.* Mindazáltal nékem úgy tetſzik, hogy Fel-támadáſa-kor leg-inkább mutatták ſzolgálattyokat, mind Magok-viſelésők-kel és Ábrázattyokkal, 's mind Beſzédőkkel és Chelekedetőkkel; a' mint e' moſtani Predikatzióban meg-mutatom, lelkünknek vígaſztalására, és életünknek jobbítáſára. És,

B *I. Szóllok az Angyalokról, kik Urúnk fel-támadása-kor meg-jelentek az Aſzſzony-állatoknak.*

II. Meg magyarázom, Mit mondottak a' Kriſtus-felől.

III. Okát adom, Miért küldötték az Apoſtolokhoz az Aſzſzony'állatokat.

ELSŐ RESZE.

[k] *Mar. 16. 5.* AZ mái Evangéliomban azt olvaſſuk [k]; hogy *Bé-menvén az Aſzſzony'állatok a' koporſóba, egy ifiat láttak jobb-kéz-felől ülni, fel-öltőzve, feír hoſzſzú ruhában, és el-rémültek.* Melly kevés igében, nem kevés ſzép dolgot találunk: Elsőben; Azt, hogy az Angyal, Ifiúnak ábrázattyában jelent-meg: mivelhogy az Angyalok gyorſak és fáradhatatlanok, mint a' ſerény ifiak, fő-képpen az ő Fejedelmőknek ſzolgálattyában. Másodſzor: A' Feír ruha azt jelenti; hogy menny-orſzágba, melly az Angyalok lakó-helye, *ſemmi ſzennyeſség-bé nem mehet* [l]. Melyről ſzép példát olvaſunk a' *Colóniai* Sz. *Anno* Erſekről: ki 1075. eſztendőben hólt-meg [m]. Ez, kevés idővel halála-előtt, álmában egy nagy Palotát látott, melyben ſok Szent Püſpőkök vóltak, és, a' többi-kőzőtt, *Heribertus* Colóniai, *Bardo* Moguntziai, *Poppo* és *Eberhardus* Tréviri, *Arnulphus* Wormátziai, és egyebek-is, kiket életőkben iſmért; minnyájan pedig ſzép feír ruhákban vóltak. Azok-kőzőtt láttá magát-is, ſzép és drága feír ruhában; de a' mellyén egy mochok vólt, mellyet ſemmi-képpen bé nem fődőzhetett. Látta azt-is, hogy egy ſzép drága Széket kéſzítettek néki; melybe mikor bé akart vólna ülni, *Arnulphus* fel-kelvén, azt mondotta néki: Ezek az atyafiak, kőzikbe nem fogadnak, míg nem le-moſod a' mellyeden-valo mochkot. Fel-ébredvén *Anno*, eſzébe vőtte, hogy azzal meg-ínteretett, hogy a' *Coloniai*akra ne neheztelne; kik, boſzſzúſággal illetvén, a' Városból ki-űzték vólt. és leg-ottan a' nehezteléſt ki-vetette ſzívéből. Harmadſzor: Mint-hogy a' feír ſzín, őrőmnek jele; az Angyalok, kik az Úr fel-támadáſán őrvendeztek, ollyan ſzínben jelentek-meg: mert tudták, hogy a' mennyei üres ſzékek, mellyekből négy-ezer eſztendő-előtt ki-eſtek a' *Lucifert* követő Angyalok, a' Kriſtus Fel-támadáſa-által bé-tőltetnek az Iſtennek Hiveivel; kik-kőzűl a' Kriſtus ſokakat ki-hozott-vólt a' *Limbus*ból, és az-után magával fel-vitt Menny-orſzágba.

[l] *Apoc. 21. 27* [m] *In Vita ejus. lib. 2. c. 25.*

C

D Negyedſzer: Az Angyal, űlve láttatott: jelentvén a' Boldogſág-béli álhatatoſságot, melyben ninch ſemmi változás; és, valaki azt egyſzer meg-nyeri, változás-nélkűl megmarad benne. Őtődſzőr: Az Angyál Jobb-kéz-felől ült: jelentvén, a' mint Sz. Gergely magyárázza [n], az Örők boldogſágot, melynek vége nem léſzen; a' mint Salomon-is jelenti, mondván [o]: *Napoknak hoſzſzúſága vagyon az ő jobjában, és a' bal-kezében gazdagság és dichőſég.* mert az Iſten, a' más világon, mint Jobb kezével, őrőkké-valo dolgokat ád; mint e' világon, Bal-kezével, gazdagſágot és dichőſéget. Ez az Angyaloknak Abrázattyok, és Magok-viſelésők: láſſuk már Mondáſokat-is, vagy beſzélléſőket.

[n] *Hom. 1. in Evangel.* [o] *Prov. 3. 16.*

[p] *Mar. 16. 6. Matt. 28. 5.*

MÁSODSZOR: Azt olvaſſuk a' mái Evangéliomban; hogy az Angyalnak az Aſzſzonyokhoz,

[q] *1. Ioan. 4. 18.*

[r] *Heb. 2. 14.*

ELSŐ Szava az vólt [p]; *Ne féllyetek ti:* jelentvén, a' Kriſtus ſzenvedeſének és halálának egy fő gyűmőlcſét, melly a' Félelemnek el-vétele; mellyért a' jó reménſéget, és a' ſzeretetet őntötte belénk: mert *Ninch félelem a' Szeretetben, hanem a' tekélletes Szeretet ki-rekeſzti a' félelmet. mert a' félelemnek gyötrelme vagyon* [q]. Sok dolgoktól félhetne az ember, ha a' Kriſtus érettünk nem ſzenvedett vólna:

Első; Az Ördög: *ki úgy teremtetett, hogy ſenkitől ne félne* [r]. De azt meg-kőtőzte a' Kriſtus, és úgy meg-győzte, hogy nem kell tőle félnünk, holott még a' gyenge Szűzek-is

győze-

győzedelmet vőttek rajta: kit Sz. Antal ugyan pírongatott, erőtlen-vóltáért; a'mint Sz. *Athanasius* irja [s]. Erről mondotta Isaias [t]: *gyönyörködik a' chöchömö gyermek az Aſpis lyukán; és a' Baſiliſcus barlangjába bocháttya kezét a' ki a' chöchiöl el-válaſztatik:* az-az, ſemmit nem-ártbat néki az Ördög: mint a' lánczra kőtött eb. Jeles dolgot ír *Plinius* [b], a' Sárkányról és Elefántról. A' Sárkány, terméſzet-ſzerént igen ſzomjúhozik; az Elefántnak pedig, terméſzete-ſzerént, híves vére vagyon. Tudván azt a' Sárkány, terméſzetinek indúlattyából, fel-keresi az Elefántot, és meg-harczol véle, hogy vérével ſzomjúſágát el-óltsa. Azokáért, midőn az Elefánt valamelly fához támaſzkodik, a' Sárkány úgy ki-ſzopja vérét, hogy el-lankad; és halálát meg-érezvén, nem bírhattya magát, hanem a' Sárkányra dől, és nehéz teſtével el-nyomja, és meg-öli; és úgy meg-halván, ellenſégén győzedelmet vészen. Így járt a' pokol-béli Sárkány [c] a' Kriſtuſſal, kit példáz az Elefánt; úgy-mint melly, a' régi Bőlchek ítélete-ſzerént, az Aitatoſságnak és kegyeſségnek példája: mert a' Kriſtus, az ő mennyei Szent Attyára nézve, igen aitatos vólt; mi-hozzánk-képeſt pedig, igen kegyes: ki azért hólt-meg, hogy az Attyának engedne, nékünk pedig tőle kegyelmet nyerne. A' pokol-béli Sárkánnak ſzomjúſága el nem múlik, és, ha el-nyeli a' folyó-vízet nem chodállya; sőt *bizodalma vagyon, hogy a' Jordán vize-is az ő ſzájába folyjon* [d]. A' Folyó-víz, az emberi nemzet; mert *Minnyajan mint a' vizek el-folynunk a' földbe, mellyek viſſza nem térnek* [e]: de meg nem elégedett azzal az Ördög, hogy az emberi nemzetnek nagyobb részét el-nyelte; hanem azt reménlette, hogy a' Jordánt-is el-nyelheti. melly a' Kriſtuſt példázta; annyiból, hogy, mi-képpen az Iſraël fiai, a' Jordánon által-kelvén, jutottak az Igéret földébe: azon-képpen a' Kereſztyének, a' Kereſztſégnek vizén, melynek minden ereje a' Kriſtuſtól vagyon, által-kelvén, mennek az őrők Bóldogſágba; mellyet példázott az Igéretnek földe. Ezt az Ördög el akarta nyelni, és az ő vérének ki-ontáſában akart gyönyörködni; reá ingerelvén a' hitetlen Zidókat, hogy vas ſzegekkel a' Kereſzt fára ſzegeznék, a' hol minden vére ki-ontatott. De igen meg-chalatott: mert Kriſtus az ő ſzent Halálával, igen meg-nyomorította az Ördögöt, minden birodalmától és erejétől meg-foſztván őtet, és az emberi nemzetet az ő rabſágából ki-ſzabadítván. De annyival jobban járt Urúnk az Elefántnál, hogy nagy dichőſséggel fel-támadott, és mind világ végé-ig, az ő drágalátos Szent Vérével itattya az ő Híveit; és hívesíti 's erősíti azokat, hogy ellene-álhaſſanak az Ördög chalárdſáginak.

Második dolog, a' mitől félhetne az ember; A' Menny-országból-valo ki-rekedés. De azt meg-nyitotta a' Kriſtus, és a' Válaſztottaknak, zálogúl, az ő ſzent Malaſztyát adta, melly a' mi őrökſégünknek, a' Menny-országnak zálogja [f].

Harmadſzor: Attól félhetne, hogy az Iſten akarattyát, és parancholatit bé nem-tellyesítheti; mint a' reſt ſzolga, ki az Urának giráját a' földbe ásta féltében [g]. De a' Kriſtus, ki tellyes Malaſzttal, és Igaſsággal [h], óldalát ki-nyittatta, és minden gazdagſágit ki-öntötte nékünk; úgy hogy, *Mindeneket meg-chelekedhetünk az-által, a' ki minket meg-erősít* [i]. Azért tagadgya *Clemens Alexandrinus* [k], az Iſten parancholatit nehezeknek lenni: mert, minek-előtte a' parancholattal kénſzerít, Malaſztyával meg-ſegét. és Sz. Agoſtonnal azt ekképpen kell kérnünk [l]: Uram, add-meg a' mit parancholſz, és parancholly a' mit akarſz. A' Kriſtus viſzi a' Kereſztnek súllyos derekát, és nagyobb részét: mi, Simon Cirenæuſſal chak a' végét fogjuk.

Negyedſzer; Az Angyaloktól: mert, midőn az Iſten a' Törvént ki-adta az Angyalok-által [m], úgy el-rémült a' nép, hogy azt kívánta hogy az többé ne légyen, hané Moyſes ſzólljon nékik [n]: sőt ő-maga Moyſes-is el-ijedett, és el-rémült [o]. De ezt a' félelmet félre tehettyük; mert Kriſtus Urúnk, fel-támadása-után, mingyárt vígaſztalta a' félelmes Aſzſzonyokat az Angyalok-által: és ő-magok mongyák [p]; hogy *Szolga-társai azoknak, a' kiknél a' JESUS bizonyság-tétele vagyon.* és, az Istennek malaſztyából, haſonlóklehetünk az Angyalokhoz, a' Szűzeſség-által; a' mint Sz. *Baſilius* [q], és Sz. Ambrús [r] mongyák: a' más világon pedig, mind ollyanok léſzünk az Iſten orſzágában, mint az Iſten Angyali [s].

Ötődſzör: A' Chúfolo és üldöző emberektől. De ezt-is meg-orvoſlotta Urúnk: és azért Sz. Péter, Urúnknak halála- és fel-támadása-előtt, egy leánzótól-is meg-ijedett; az-után pedig, az egéſz Zidók tanátſival-is ſzembe állott, és nagy bátorſágoſon felelt [t].

Hatodſzor: A' Terméſzetnek gyarlóſágától. De a' Kriſtus Kereſztéhez úgy támaſzkodhatunk, mint az erős Oſzlophoz, melly *az Iſten igáját gyönyörűſégeſsé, és terhét könnyűvé teſzi* [u]. Jelen vagyon az Iſten mindenütt; és kéſzen vár, a' hol nem-is keresnők; mint az Aſzſzonyok, a' kővet el-fordítva találták, melly akadált ſzerezhetett vólna nékik.

Hetedſzer: Az Ítélettől. De olly Bíránk vagyon, ki inkább ſzeret bennünket,

hogy-

A
s *In Vita ejus.*
t *Iſa.* 11. 8.

b *Lib.* 8. c. 11.

c *Pſ.* 90. 13. & *Pſ.* 103. 26.

B
d *Iob.* 40. 18.
e 2. *Reg.* 14. 14.

C
f *Eph.* 1. 14.

g *Mat.* 25. 24
h *Ioan.* 1. 14.
i *Phil.* 4. 13.
k *Libr.* 1. *Pædag.* c. 12.

l *Lib.* 10. *Confeſſ.* c. 19.

m *Act.* 7. 53. *Gal.* 3. 17.
n *Exod.* 19. & 20.

D
o *Hob.* 12. 21
p *Apo.* 19. 18
q *De S. Virg.*
r *Lib. de Virg.*
s *Mat.* 22. 30

t *Act.* 4. 8.

u *Mat.* 11. 30.

A

hogy-sem mi szerettyük magunkat: ő mi Esedezőnk, és Közbe-járónk, és ő tőtt eleget érettünk; és igen kedvelli hogy benne bízzunk, chak hogy újonnan meg ne bántsuk. Azért mondotta Urúnk az ő Híveinek; hogy el kezdvén jőni az Itéletnek Jelei, *fel-emellyék fejőket, mert el-közelget az ő váltságok*[x].

x Luc. 21. 28

Nyólczadszor: A'Pokoltól. De azt bé-zárta a'Kristus, és az Igazaknak dichőségeket készített, nem győtrelmet: a'jó Vitéz, ki a'harczon emberül forgolódik, nem fél a' tőmlőcztől, hanem jutalmat vár.

Kilenczedszer: Az Istentől félhetnénk, a'kit meg-bántottunk. De a'Kristus, az Isten fiaivá, és maga attyafiaivá tőtt bennünket. Azért mondotta az Aszszonyoknak[y]: *Jelentsétek-meg az én atyám-fiainak.* és Magdolnának[z]: *Menny az atyám-fiaihoz.* Félhettyük ugyan az Istent, de *szent félelemmel, melly örökkön örökké meg-marad*[a], és ez a'félelem a'fiaké: de a'más félelmet ki-rekeszti az igaz Szeretet.

y Mat. 28. 10
z Ioan. 20. 17
a Pſ. 18. 10.

Tizedszer: A'Haláltól. De azt drágalátossá tőtte a'Kristus, az Úrnak színe-előtt[b]; és, a'mi rettenetes vólt a'halálban, azt maga vállalta-fel, és el-fogyatta. Azért mongya Sz. Gergely[c]; hogy Sz. Pál a'Kristus halálát, egy-általlyában *Halál*-nak nevezte; a'mienket pedig, *Aluvás*-nak, mondván[d]: *Ha el-hiszszük hogy a'Kristus meg-hált, és fel-támadott: azon-képpen az Isten azokat-is, kik el-aludtak a'JESUSban, elő-hozzá ő-vele.* Azt írja egy túdós ember[e] a'Méhről; hogy ha hólt testbe ereszti fúlákját, meg nem hal azzal; de ha eleven testbe bochátttya, a'fulákját benne hadgya, és meg kell halni: hasonló-képpen járt a'Halál. mert a'míg fúlákját azokba ereztette, kik a'Bűnnek halálában vóltak, az ő módgya-szerént élt; az-az, ereje vólt, és mindeneken hatalmat vőtt: de mihelyen a'Kristusba bochátotta, ki mindenkor élt, és a'Bűnben része nem vólt, leg-ottan minden erejét el-veszttette, és neminémű-képpen meg-hólt; a'mint Oseás meg-jövendőlte, Urúnknak képében, mondván[f]: *Halálod leszek oh Halál.* Melly mondást, imígyen hozzá elő Sz. Pál[g]: *El-nyelettetett a'Halál a'győzedelemtől: hol vagyon Halál a'te győzedelmed? hol vagyon Halál a'te őszlőnöd?* Mint-ha azt mondaná: Azt vélted, hogy a'Kristusnak ártasz, fúlákodat beléje ereztvén: de meg-chalatkoztál, és magadnak ártottál, mert az-után fúlákoddal senkinek nem árthattál. A'Halált azért, Kristus Urúnk meg-ölte az ő Halálával: mellyet fő-képpen akkor mutatott-meg, mikor nem chak maga támadott-fel halottaiból, hanem magával-eggyűtt egyebeket-is támasztott-fel. Azért méltán mondhattyuk Dávidal[h]: *A'mi lelkünk ki-ragadtatott mint a'veréb a'vadászok tőréből: a'tőr el-rontatott, és mi meg-szabadúltunk.* Midőn valami erős madár akad a'tőrbe, melyben sok apró madarak-is vannak, ha azt el-rontya, nem chak maga mégyen-ki belőle; hanem az apró madarkák-is utánna mennek, mellyek ő-magoktól ki nem mehettek vólna: azon-képpen Kristus Urúnk-is, a'Halálnak tőrébe menvén, a'melyben nagy sokan vóltak, sőt minnyájan az emberek, azt úgy meg-rontotta, hogy nem chak ő-maga a' Kristus jőtt-ki, hanem többen-is jőttek utánna, fel-támadván a'Kristussal; és az Utólsó Itélet-kor minnyájan fel támadunk. és, ha itt kedve-szerént viselyük magúnkat, a'más világon az örök Bóldogságba mehetünk véle.

b Pſ. 115. 5.
c Lib. 12. Moral. c. 6.
d 1. Theſſ. 4. 13.
e Dion. Conc. 4 de Paſchate.
f Oſe. 13. 14.
g 1. Cor. 15. 54.
h Pſ. 123. 7.

B

C

De azt kell eszedbe venned, hogy az Angyal nem mondotta; Ne féllyen senki; hanem, *Ne féllyetek ti*: jelentvén, hogy azoknak méltó félnick, kiket a'Kristus a'félelemtől meg nem szabadított; és mind azoktól félhetnek, a'miket elő-számlálánk: 1. Az Ördögtől: ki úgy jargall rajtok, mint a'vitéz katona az ő lován; oda vezeti a'hová akarja. 2. A'Menny-országból-valo ki-rekedéstől: mivelhogy abba *semmi fertéztetett bé nem mégyen*[i]. 3. A'Törvénynek nehézségétől: mert a'Bűn igen meg-nehezíti az embert, *mint a'nehéz terh*[k]; hogy ne chak ne futhassón, de ne-is járhassón az Ur parancholatinak útán, fő-képpen haszonosón, és üdvősségessen. 4. Az Angyaloktól; kik készek, hogy *két-felé vágják őket*[l]. 5. Az emberektől; kikben inkább bíztak, hogy-sem az Istenben; és úgy, mind két-félől a'földön maradnak. mert az embernek segétsége heába-valo. 6. A' Magok álhatatlanságától: mert ha szintén néha valami jó szándékok vagyon-is, mind-azáltal, a'gonosz kívánságnak szelétől, *mint a'por ide's tova hányattatnak*[m]: mint a'kopórsónál-valo vitézek-is. kiket, noha meg-ijesztett vólt az Angyal, és ollyakká lőttek mint a'hóltak[n]: mindazáltal, a Papi-fejedelmek pénzt ígérvén nékik[o], el-hanyatlottak, és szemtelenül hazudtak. 7. Az Utólsó Ítélettől; melyben semmit nem kedvez nékik az Isten. 8. A'Pokoltól; melly nyilván nyitva áll nékik, hogy örökké kínlódgyanak benne. 9. Az Istentől; ki, igaz ítélete-szerént, és a'Bűnnek érdeme-szerént, minek-utánna meg-öli őket, *Hatalma vagyon, hogy mind testőket lelkőket a'Gehennába veszesse*[p].

i Apo. 21. 27
k Pſ. 37. 5.
l Dan. 13. 55.
m Pſ. 1. 4.
n Matt. 28. 4.
o verſ. 15.
p Mat. 10. 28 Luc. 12. 5.

10. A'Haláltól: mert *a'Bűnősök halála igen gonosz*[q]; és azt, a' másik Halál követi[r].

q Pſ. 33. 22.
r Apo. 20. 14

II. RÉSZE.

A

MÁSODIK Szava az Angyalnak az Aſzſzonyokhoz, ez [c]: *A' meg-feſzítetett Názareti IESUST kereſitek.* Nem kérdi, Mit keresnek, hanem meg-jelenti; hogy meg-mutaſſa, hogy tudva vannak az Angyaloknál a mi chelekedetink. A' Jó chelekedeteket igen javallyák, és valóban meg-is fontollyák; a'mint e'mondásból ki-tetſzik, melyben minden ígének nagy ereje vagyon. Midőn azt mongya, *Keresitek*; az ő ſzorgalmatoſságokat jelenti: mellyet követnünk kell, ha az Angyaltól vígaſztaláſt kívánunk. mert, a'ki valamit keres, nem múlatoz, ſem hívolkodik, hanem dolgához lát; mint ez Aſzſzony' állatok, kik nem hevertek világos napig az ágyban; hanem, vagy éjjel, vagy hajnal-előtt kőltek-fel, és házokat el-hadták, hogy a' JÉSUS Kriſtuſt fel-találnák, ki igaz Iſten, és Üdvőzítő. Vannak olly gyenge és meſterſéges Kerekes-órák, hogy, ha meg-bomolnak, ſenki meg nem igazíthattya, hanem chak a' Meſter a'ki chinálta: haſonló az ember aſſéle Órához, kinek olly ſok inai, erei, chontyai, és egyéb-féle őſzve-járo tagjai vannak, hogy, ha a' Halál-által meg-bomolnak, ſenki fel nem épitheti, vagy fel-nem támaſzthattya, hanem chak az Iſten, a'ki azt elsőben alkotta. Mint-hogy azért az *IESUS* annyit téſzen, mint Üdvőzítő, nyilván ki-tetſzik, hogy őtet nem egyébért kell keresnünk, hanem üdvőſségünkért: és ha valami el-múlandó dologért keresnők, úgy-mint, gazdagſágért, méltóſágért, teſti gyönyörűſégért, nem choda ha fel nem találnyuk. A' *Názareti* név-is azont adgya előnkbe: mert annyit téſzen mint, Szent, vagy Virágozó. A' Szent ſzentſéget-ád, és azt kívánnya: a' Virágozó pedig, a Jóſzágos chelekedetnek illatot ád-

B

gya; és kívánnya, hogy *a' Kriſtuſnak jó illattya legyünk* [t], és a' jó példákkal egyebeket is után- [t] 2. Cor. 2. 15
nunk vonnyunk. Hogy pedig *Meg-feſzittet*-nek nevezi a' Kriſtuſt, a' Kereſztnek dichőſégét jelenti; mellyel a' Kriſtus az Ördögöt meg-győzte, és minden adóſságinkat meg-fizette. Az-okáért, ha *A' meg-feſzittetett Kriſtus, a' Zidóknak botránkozás, a' Pogányoknak pedig bolondſág* [u]: *de a' Hiveknek Iſtennek ereje és bölcheſége.* és nem kell a' Kriſtuſt Kereſzt-nélkül [u] 1. Cor. 1. 23
keresnünk, hanem azt kell Sz. Pállal mondanunk [x]: *En-tőlem távúl légyen dichekednem, ha-* [x] Gal. 6. 14.
nem chak a' mi Urúnk IESUS Kriſtuſnak Kereſztében.

Mint-hogy Sz. Pálból azt mondám, hogy *A' Kriſtus Kereſzte, a' Hiveknek Iſtennek ereje és bölcheſége* [y]: az Angyal mondáſa, úgy tetſzik, hogy a' Kereſztnek *Titulus*áról vétetett, [y] 1. Cor. 1. 23
és az aitatos Aſzſzonyoknak nagy vígaſztaláſokra lehetett. Mint-ha az Angyal azt-

C

mondotta vólna: A'kit a' Zidók gyalázatoſon fel-feſzítettek; és azt vélték, hogy azzal nevét-is ki-gyomlállyák, ímé azzal virágzott meg, és meg-hervadhatatlan dichőſéget nyert Fel-támadáſával: mert az Iſtennek hatalmas bőlcheſége, és bőlch hatalmaſsága, meg-haladgya az emberi elmét, és minden emberi tanátſot és igyekezetet fel-forgat. Ezt ha gyakorta, valóban meg-gondolnók, ſemmi nehéz és súllyos dologban ſzívünk meg nem eſnék: mert el-hinnők, hogy akár-mit végezzenek felőlünk az emberek, ő mind kűlőmben fordíthattya, és az embereket meg-chúfolhattya; a'mint meg-is chúfolta némelly emberek dolgában, kik a' Kriſtuſnak Fel-támadáſát példázták. Jóſefet-, azért adták-el a' bátyai, hogy ne imádnák őtet, a'mint az Iſten meg-mutatta vólt néki álomban: de heában mesterkedtek; mert ſzintén azért imádták hogy el-adták; és a'mivel az álmot meg akarták chúfolni, azzal tellyeſedett-bé; a'mint ő-maga jelentette, mondván a' bátyainak [z]: *Ti gonoſzt gondoltatok felőlem: de Iſten azt jóra fordította.* Saul, el akarván Dávidot veſzteni, száz Filiſtæusnak első bőrét kívánta [z] Gen. 50. 20.
tőle Jegy-ruháúl [a]; mert attól félt, hogy, ha ő Dávidot el nem veſzti, Dávid el-foglallya [a] 1. Reg. 18. 25.
az ő Országát: de heában; mert ſzintén azzal erősítette-meg Dávidnak birodalmát, mivelhogy azzal mindeneknél kedvesbé lőtt. Jonás, azért ſzállott a' tengerre, hogy ne

D

menne Ninivébe; de ſzintén azzal jutott oda a' hová nem akart menni. mert, mikor a' tengerbe vetették, a' Czet-hal el-nyelte, és harmad-napra a' Nínive partyára okádta [b]. [b] Jona 2. 10.

Az-okáért, ha az Iſtennek hiſzünk, és ő-benne bízunk, dolgainkat ő-reá hagyván-, bizonnyal gondúnkat viſeli, ügyünket fel-vészi, és ellenſéginket meg-neveti, és meg-ſzégyeníti; a'mint Dávid jelenti, mondván [c]: *A'ki mennyekben lakik meg-neveti őket; és az Úr meg-chúfolya őket:* tudni illik, mikor az ő rendeléſe ellen igyekeznek; a'mint ſok példák meg-mutatták: I. Adám, az Iſtenhez haſonló akart lenni, és mindeneket akart-tudni; de az Iſten meg-chúfolta, mondván [d]: *Imé Adám lőtt mint eggyik közzülünk, jót és gonoſzt tudván*; és ki-űzte paradichomból: úgy hogy a'ki az-előtt az egész Világnak Fejédelme vólt, olly nyomorúltá lőtt, hogy mint a' paraſzt ember, orczájának verítékével kereſte, és őtte kenyerét. II. Lúcifer, egy ſzem-pillantásban, Menny-országnak gyönyörűſéges palotájából pokolnak fenekére vettetett; és a' leg-ſzebb Angyalból, leg-útálatosb Ördöggé lőtt, azért, hogy az Iſten-ellen törekedett, haſonló akarván hozzája [c] Pſ. 2. 4. [d] Gen. 3. 22.

A

lenni [e]. III. Faraó-is valóban meg-chúfoltatott: mert számtalan lovakkal, szekerekkel kergetvén a'fegyvertelen népet, minden seregivel el-buríttatott a'tenger habjaitól [f]. IV. Sennakerib, az élő Istent-is káromlotta nagy kevélyen; és azt alította, hogy nem chak Jerusalemet, de Menny-országot-is meg-vészi ostrommal: de igen meg-chúfoltatott; mert egy étszaka az Isten Angyala, Száz nyólczvan-öt ezer népét nyakazta-le [g]: az-után pedig ő-magát-is, a'tulajdon magzati ölték-meg. V. Holofernes, az egész Zidó nemzetet semminek alítván, és utólso veszedelemmel fenyegetvén, nagy szégyent vallott, midőn egy Aszszony'állat le-nyakaszta [h]. VI. Nabukodonosor, ki imádtatni akarván mindenekkel az ő álló-képét, úgy meg-chúfoltatott, hogy ki-vettetvén az emberek-közzül, a'barmokkal és vadakkal lakott, és szénátrágott mint az ökör [i]. VII. Antiokus, azt vélvén hogy a'tenger habjainak-is parancsol, és hogy a'hegyek magasságit font ban meg-méri, úgy meg-chúfoltatott, hogy a'testéből férgek forrottak-ki [k]: és, a' ki azt alította, hogy az égnek chillagit éri, senki nem-is hordozhatta az el-szenvedhetetlen bűz-miatt. VIII. Hogy több példákat elő ne hozzak, a'hitetlen és háládatlan Zidók, a'Krisztus dichőségét meg akarván homályosítani, úgy meg-chúfoltattak, hogy a' Krisztusnak, vélekedés ők-ellen, dichőséget; magoknak pedig, őrök gyalázatot szerzettek.

B

HARMADSZOR: Azt mondotta az Angyal az Aszszonyoknak [l]: *Mit keresitek az elevent a'hóltakkal?* jelentvén, hogy a'Krisztust, ki élő, és élet, nem kell a'Halottak-között keresni; a'mint sokan chelekesznek: I. A'kik, az Istennek akarván szolgálni, Attyoktól, Rokonoktól, és egyéb affélékről kérdnek tanátsot, a'kikben ninch az Isten lelke, és azért tellyességgel külömbet mondnak, hogy-sem kellene. Midőn némelly azt mondotta vólna Urúnknak [m]; *Urám követlek téged; de engedd-meg nékem, hogy először búcsút vegyek azoktól, a'mellyek otthon vannak:* tudni illik, Szüléimtől és Rokonimtól: azt felelte Urúnk: *Senki a ki kezét az ekére teszi, és hátra néz, nem alkolmatos az Isten országára:* az-az, ha azokkal tanátskozván közlöd dolgodat, végbe nem viszed. Illyés-is, midőn Eliséust hítta vólna, és Eliséus azt felelte vólna [n]; *Kérlek chókollyam-meg az atyámat's anyámat, és úgy követlek téged:* azt mondotta néki Illyés: *Eredgy, és jöj-viszsza: mert a'mi rajtam állott, meg-chelekedtem veled;* az-az, te lássad mit chelekeszel; el ne maradgy: mert, ha el-maradsz, nem én vétkem lészen, hanem tiéd. II. A'kik búcsút akarván a'Világtól venni, mindazáltal abban múlatoznak, és hallogattyák dolgokat. Midőn némelynek azt mondotta vólna Urúnk [o]; *Kövess engem;* és amaz azt felelte vólna; *Uram, engedd-meg nékem először, hogy el-mennyek, és el-temessem az atyámat:* Urúnk azt mondotta néki: *Hadd temessék-el a'hóltak az ő halottyokat: te pedig menny-el, és hirdesd az Isten országát:* jelentvén, a' mint Sz. *Basilius* irja [p], hogy chak azt sem kellene annak várni, a'kit Isten az ő szolgálattyára hí. mert veszedelmes a'hallogatás; és a'ki sokat várakozik, sok akadékja találkozik. III. A'kik a'Hitetlenekkel tartyák barátságokat; nem a'végre, hogy meg-téritenék őket; mint Urúnk a'Publikánusokkal és Bűnösökkel nyájáskodott: hanem, valami világi tekintetért, vagy haszonért. Az Isten embere meg-feddette Jósafat Királyt, hogy fölöttébb barátkozott Akábbal; és azt mondotta néki [q]: *Az istentelennek adsz segétséget, és azokkal vetsz barátságot, a'kik az Urat gyülölik; és ezért, úgy vagyon, az Ur haragját érdemled vala; de jó chelekedetek találtattak benned.* Bizony, Sz. János chak azt sem akarja, hogy köszöntsük, vagy házunkba fogadgyuk az Eretneket [r]. Nagyot vétnek azért, a'kik leányokat Eretnek férjeknek adgyák: mert szeműnkel láttyuk, hogy az Eretnek künnyebben el-tévelyíti a'Keresztyént, hogy-sem ez amazt meg-téríti; a'mint a'jeges sima úton, hamarébb meg-ejti a'részeg a'józant, hogy-sem ez amazt meg-tartya. IV. A'kik a'szép Deák szókért az Eretnekek könyveit olvasák. mert a'ki édesdeden szopja a'tejet, a'benne-valo mérget-is hozzája szija: és, a'kinek tetszik az Eretnekek irása, félő hogy Eretneksége-is ne tetsék. V. A'kik gonosz társasághoz adgyák magokat: mert, *A ki bölchekkel jár, bölch lészen: a'bolondok baráttya, hasonló lészen* [s]. és, *A ki illeti a'szurkot, meg-mochkoltatik attól; és a'ki a'kevélyekkel társolkodik, kevélységbe öltözik* [t].

C

NEGYEDSZER; Azt mondotta az Angyal Urúnk-felől [u]: *Fel-támadott; ninch itt: imé a'hely a'hová tötték őtet.* Három dolgot mond: I. *Fel-támadott.* Mert a'Krisztus fel-támadását, az Irás néha az Atya Istennek tulajdonittya: és azt mongya; hogy *Az Isten tamasztotta-fel* [x]. Néha pedig, a'Krisztusnak, ki azt mondotta [y]; hogy az ő *testének el bontott Templomát fel-állattya harmad-napra;* és [z], hogy *Hatalma vagyon a'lelkének fel-vételére.* Oka az: mert a'Krisztus, igaz Isten és Ember; de Emberségé-szerént támadott-fel, Istenségé-szerént pedig fel-támasztotta magát: és, a'mint Sz. Pál mongya [a]; *Meg-feszíttetett az erőtlenségből: de él az Isten erejéből:* az-az, maga erejéből, mellyel meg-elevenitette magát. II. *Ninchen itt.* Melyből nyilván ki-tetszik az *Ubiquista Lutheristák* balgatag-

D

[e] *Isa.* 14. 15.
[f] *Exo.* 14. 27.
[g] *Isa.* 37. 38. 39.
[h] *Judith.* 13. 8.
[i] *Dan.* 4. 22.
[k] 2. *Mach* 9. 8
[l] *Luc.* 24. 5.
[m] *Luc* 9. 61.
[n] 3. *Reg.* 19. 20.
[o] *Luc.* 9. 59.
[p] *De Monaff. Institut.* c. 1.
[q] 2. *Par.* 1. 92
[r] *Epist.* 2. *vers.* 10.
[s] *Prov.* 13. 20
[t] *Eccl.* 13. 1.
[u] *Mar.* 16. 6.
[x] *Act* 2. 24. *Rom.* 8. 11.
[y] *Ioan.* 2. 19.
[z] *Ioan* 10. 18
[a] 2. *Cor.* 13. 4

ſága,

sága, kik a Kristusban-valo két Természetnek tulajdonságit, összve-zúrják zavarják; mint-ha az Emberség, mindenhátó, és mindenütt-volna: holott az Angyal nyilván mongya, hogy Ninch ott, mellyet, az Emberségről mondott, nem az Istenségről, mert ez, *bé-tölti az eget és a'földet* [b]. A'Keresztyén Anyaszentegyház azért azt tanittya; hogy a'Kristusnak, mindenik Természetiben magán-valo tulajdonságok vannak: és az Isténi természet, határ-nélkül mindenhato, minden-túdo, végheteilen; az Emberi természet pedig, bizonyos határban vagyon mindenckben. A'Tulajdonságoknak közlése pedig, a' Személyhez-képeſt mondatik: mert azon Személy-béli Kristus mondatik véghetetlennek, minden-hatónak, minden-túdónak, Teremtőnek, és Istennek; de az Istenséghez-képeſt: viszontag, szenvedhetőnek, halandónak, Embernek mondatik de az Emberi természethez-képeſt. Az Ember-is Két dologból áll, és mind a két-től vészen nevezetet: mert, lelkéhez-képeſt, mondatik igaznak, bölcsnek; testéhez-képeſt, feirnek, hidegnek: de azért a Test, nem mondatik bölcsnek; sem a'Lélek, feirnek. Mert, ha az Istenség szenvedhet, már nem lészen Istenség; mert a'szenvedés, fogyatkozást foglal magában: és ha az Emberség mindenütt lehet, nem lészen emberség; mert, sem ábrázattya, vagy színe nem lészen, sem helye. mellyeket ha a'Testtől el-fogsz, test nem lészen; a mint Szent Agoston mongya [c]. III. *Imé a'hely a'hová tették őtet.* A'hol az Angyal, a'Kristus hólt Testét, Jésus-nak, meg-feszíttetetnek; és Sz. Máténál, Úr-nak nevezte [d]: mivelhogy az Istenség, a'Kristus testétől és lelkétől soha sem távozott, noha a'lélek a'testől el-vált. Tisztellyed azért a'Kristust mindenütt, kitől soha az Istenség el nem távozik.

III. RÉSZE.

Ö TŐDSZŐR; Az Angyal azt mondotta az Aszszonyoknak [e]: *Menjetek-el: mongyátok-meg a'Tanítványinak, és Péternek.* Az Aszszony állatoknak előbb hirdettetett a' Kristus fel-támadása, hogy-sem az Apostoloknak: mert nagyobb buzgóságot mutattak a Kristushoz, mind abban, hogy a'Tanítványok el-futván mellőle, ők meg-maradtak a'Keresztnél; a'hol a Tanítványok-közzül chak János ótól vagyon emlekezet, és a'temetésén-is jelen-voltak: s mind abban, hogy az Apostolok otthon ülvén, és bé-rekeszkedvén a'Zidóktól-valo féltekben, ők drága kenetekkel útra mentek, és keresték a'Kristus Testét. De ő-magát-is a' Fel-támadott Kristust, ők látták elsőben: mert későbben mentek-el a'koporsótól, és elsőben mentek-viszsza a'koporsóhoz. És úgy tetszik, hogy ugyan alkolmatosbak-is voltak az Aszszonyok, a'Kristus Fel-támadásának ki-hirdetésére (nem azért, a'mint némellyek trágárkodnak, hogy cháchogók lévén, hamar hírt vittek mindenövé; mert Urunk nem szükölködött senki cháchogása nélkül,) az ő nagy buzgóságokért: és azért-is, hogy ő-ellenek nem annyira mertek dühöskődni a'vitézek, mint a férfiak-ellen: sőt azért-is, hogy, mint szemes tanúk, meg-hazuttolhatták a'Vitézeket, kik a'pénzért azt költötték volt, hogy az Apostolok lopták-el a'Kristus testét, és fő képpen Magdolna; kinek, úgy mint nemes személynek, nagy tekintete volt. Gyakorta, a'mit a'férfiak meg nem mernek próbálni, az Aszszonyokra bízzák; mint Jóab a'Tékuai aszszonyra bízta, hogy Dávid Királyt meg-engesztelné Absalomnak [f]; és véghez-is vitte. Továbbá, illett, hogy, a'mint a' kígyótól az Aszszony'állat-által származott a' Bűn az emberi nemzet fejére Adámra; úgy az életnek Evangéliuma, a'Kristustól az Aszszonyok-által származnék az Apostolokra. Annak-fölötte, hogy a'férfiak eszökbe vegyék, hogy nem illik mindenkor meg-vetni feleségöknek jó tanátsát, vagy intését; holott tudgyuk, hogy sok jeles dolgokat chelekedtek az Aszszony állatok. Egy okos Aszszony'állat Abelában, az egész Várast meg-óltalmazta jó tanátsával utólló veszedelemtől [g]: és Abigail, bolond férjét, bölcs chelekedetével [h], szörnyű haláltól. Midőn az Istennek lelke szóll, nem-mélto az eszközt meg-vetni, akár férfiú 's akár aszszony légyen: mert az Ó Testamentomban, Próféta-aszszonyok voltak, Mária a'Moyses néménye [i], Débbora [k], Hólda [l]; az Új Testamentomban pedig, Anna [m], és a' Fülep *Diáconus*nak négy Szűz leányi [n].

De ezzel el ne bízzák magokat az Aszszonyok, hanem határokban maradgyanak. és ne gondollyák, hogy szabad légyen nékik predikállani; a'mint balgatagúl meg-engedte *Luther* Márton, a' *Montanus* és a' *Pepuzitak* Eretnekségéből: a Sz. Pál tanitása ellen, ki nyilván mongya [o], hogy *Az Aszszony'állatok a' Gyülekezetekben hallgassanak: mert nem engedtetik nékik hogy szóllyanak, hanem hogy engedelmesek légyenek*; a'mint a' Törvény is mongya [p]. *Ha mit akarnak pedig tanúlni, otthon kérdgyék-meg az ő férjöket: mert rútság az Aszszony állat-*

A

B

C

D

b Ier. 23. 24

c Epist. 57.

d Matt. 28. 6.

e Mar. 16. 7.

f 2. Reg. 14. 2.

g 2. Reg. 10. 22.

h 1. Reg. 25. 24.

i Exod. 15. 20.

k Judic. 4. 4.

l 4. Reg. 22. 14.

m Luc. 2. 36.

n Act. 21. 9.

o 1. Cor. 14. 34.

p Deut. 3. 11.

A

q 1.Tim. 2. 11.

nak a' Gyülekőzetben szóllani. és [q]; *Az Aſzſzony állat halgatáſſal tanúllyon, minden engedelmeſséggel: nem engedem pedig az Aſzſzony állatnak hogy tanittſon, ſe hogy uralkodgyék a' férſiún; hanem hogy halgatásban légyen.* Vedd eſzedbe, hogy Sz. Pál idejében, a' mint *Theophylactus* mongya, némelly Aſzſzonyoknál vólt a' Profétáláſnak ajándéka: de, hogy ne vélnék, hogy abból ſzabadſágok vagyon a Gyülekőzetben-, vagy *Eccleſiá*ban-valo tanításra-, vagy profétáláſra, Sz. Pál nyilván mongya hogy azt nékik nem engedi: nem chak azért, hogy igen óldott nyelvők vagyon; ſem hogy Eva ſzóllásával gonoſzra vitte Adámot: hanem inkább, hogy az ő alázatoſságokhoz, és ſzemérmeteſségőkhöz nem illik, hogy a' férſiak-előtt ſzóllyanak, hanem hogy halgaſſanak, fő-képpen a' Gyülekőzetekben, és a' ſzent dolgok-felől. De otthon nem tíltatik hogy ne tanittſák férjőket: mert *Priſcilla*, az

r *Act.* 18. 26
s *Tit.* 2. 4.
t 1. *Cor.* 7. 16.

ő férjét *Apollót*, az igaz Hitre tanította [r]. Sz. Pál pedig ugyan kívánnya-is [s], hogy a' Vén-aſzſzonyok tanittſák az Ifiú aſzſzony'állatokat okoſságra, és minden jóra: és [t], hogy a' hűv Aſzſzony'állat, az ő férjét üdvőzíttſe, az igaz Hitre térítvén; a' mint Sz. *Cæcilia* chelekedett az ő jegyeſével *Valeriánus*ſal, Sz. *Natália Adriánus*ſal, Sz. *Mónica Patricius*ſal, Sz.

B

*Mártha Márius*ſal, *Theodelinda Agilulphus*ſal a' *Longobardus*ok Királyával, *Clotildis Clodovéus*ſal, *Flavia Domitilla Flavius Clemens*ſel, és egyebek-is az ő férjőkkel. Mert, a' mint

u *Hom.* 60. *in Ioan.*

Arany-ſzáju Sz. János írja [u], ſemmi hatalmasb ninchen a' Jó Aſzſzony'állatnál a' férjének tanítására, valamit akar; és ſem barátit, ſem meſterit, ſem Fejedelmit olly könnyen nem ſzenvedi, mint a' feleſégét, mikor ínti, és tanátſot ád néki: mert a' feleſégének intéſében győnyörűſége vagyon, mivelhogy ſzereti a' mit tanátſol.] Az-okáért, nem ſzabad az Aſzſzonyoknak, ſe Gyülekőzetben, ſe máſütt, úgy tanítani mint-ha ő tiſzti vólna: és

x *Hereſi* 49.

a Sz. Pál mondáſából mutatta-meg Sz. *Epiphánius* [x] a' *Quintiliánus*oknak méltatlan chelekedetőket; kik, Evának bőchülletiért, az Aſzſzony'állatoknak meg-engedték a' Papſágnak és Püſpőkſégnek-is méltoſágát. Mert, ha ſzent Pál azt nem engedi, hogy ők tanittſanak, vagy ſzóllyanak a' Gyülekőzetbe, mi módon engedné, hogy méltóſágot viſellyenék? és mit mondott vólna, ha azt látta vólna, a' mit mi időnkben láttak *Anglia*ban-, hogy az Aſzſzony'állat, az *Eccleſia* Fejének tartotta és tartatta magát, Tanitójának, Vezérének, Gond-viſelőjének? Ez az Iſtennek igaz ítéleti, hogy ollyan mód-nélkül-valo Fejők légyen, kik a' Kriſtuſtól rendeltetett Főtől, és Vezértől, minden ok-nélkül elſzakadtak.

C

Vedd eſzedbe azt-is; hogy az Angyal, az Aſzſzony'állatokat a' Kriſtus Tanítványihoz küldötte, és kivált-képpen Péterhez. A' Tanítványokhoz ugyan: mert azoknak kellett az egéſz világon hirdetni a' Kriſtus Evangéliomát; melynek nagy ereje, és bizonyítáſa vólt az ő Fel-támadáſa. És noha a' ſzegény Tanítványok, emberi félelemből el-futottak vólt a' Kriſtus-mellől; de egy-máſtól el nem ſzakadtak: és noha eggy-keveſé meg-hűlt vólt bennek a' Kriſtushoz-valo ſzeretetők; de nem alutt vólt ſzintén el; és azért

y *Hom.* 21. *in Evang.*

iſmég meg kellett gyuladni, és könnyen fel-gerjedett. Kivált-képpen pedig Péterhez küldötte őket az Angyal: 1. Mivelhogy őtet rendelte vólt Urúnk az Anyaſzentegyház Fejévé; a' mint a' Sz. Atyák tanittyák. 2. A' mint Sz. Gergely mongya [y]; hogy ne gondolná Péter, azért, hogy ő, Urúnkat háromſzor meg-tagadván, nagyobbat vétett a' többinél; hogy őtet nem illeti az a' kegyelem, és valami-képpen kétſégbe ne eſnék. 3. A' mint

z *In Chriſto Patiente.*

Sz. *Gregórius Nazianzénus* írja [z]; mert a' ſzeplőtelen Szűz Maria, az ő Sz. Fiának könyörgött Péterért, hogy meg-bochátaná eſetit. 4. Mert azt kívánta a' Péter keſerves ſiráſa-is. Az-okáért, hogy Urúnk nyilvábban meg-mutatná, hogy mind az Annya könyörgéſét, 's mind Péternek keſergéſet bé-fogadta, és kedvellette-azt akarta, hogy Péternek az ő Fel-támadáſát kivált-képpen hírré tennék: ki olly kegyelmes a' meg-térő bűnősökhöz, hogy eſetőket chak ſzemőkre ſem veti.

D

Melyből az-is meg-bizonyúl; hogy akár-mi nagy vétek ſem véſzi-el embertől az Egyházi méltóſágot; noha némelly Újítók külőmbet álmodoznak: mert Sz. Péter, meg-tagadván-is a' Kriſtuſt, az Anyaſzentegyháznak Kő-ſziklája vólt. És ez igen ſzükſéges dolog: mert egyéb-képpen, mindenkor kételkedhetnénk az Előttünk-járóknak méltóſága-felől; a' mint-hogy jámborſágok-felől bizonyoſok nem lehetünk. Tiſztelnünk kell azért mindenkor őket, és engednünk kell nékik, sőt ő-benneke a' Kriſtuſnak. Sőt mentől gonoſzb az Előttünk-járó, annál inkább tiſztelhettyák abban a' Kriſtuſt: mert egyéb okunk ninch a' tiſzteletre, hanem hogy a' Kriſtus ſzemélyét viſeli; ki bizony, nagy ſzeretetre és bőchülletre mélto, hogy a' gonoſz és ſemmire-kellő eſzkőz-által-is, ollyan nagy javait közli velünk.

a *Mar.* 16. *y.*

HATODSZOR; Azt mondotta az Angyal az Aſzſzonyoknak [a]; hogy *a' Kriſtus elejőtt-véſzi Galiléában: ott meg-látyák őtet, a' mint mondotta nékik.* Galiléáról emlekezik az Angyal; hogy eſzőkbe jutna a' mit Urúnk mondott vólt [b]: *Minek-utánna fel-ta-*

b *Mat.* 26. 32.

madok,

madok, elõtõket-véſzem Galilæában: és el-hinnék, hogy bé-tellyeſedett, a'mit akkor Urúnk meg-jövendölt.

A

De mondaná valaki; Mi okért akarta Urúnk magát a' Tanítványoknak inkább Galilæában meg-mutatni, hogy-ſem Judæában? és miért változtatta-meg ſzándékát, és mondáſát, hogy elõbb Judæában jelent-meg nékik, hogy-ſem Galilæában? Felelet: Az Elsõnek, egy-néhány Okait adgyák: I. Az; hogy nagyobb ſzabadſággal, és bátorſágosban ſzólhatott vélek Galilæában, és taníthatta õket: mert Judæában, a' Papoktól, és a' Fariſæuſoktól félhettek vólna a' Tanítványok, és nem olly bízváſt adták vólna magokat a' Kriſtushoz; a' mint Arany-ſzáju Szent János mongya [c]: és haſonlót mond Szent Ambrús-is [d]. II. Az; mivelhogy Urúnk gyakrabban predikállott Galilæában, sõt ugyan ott kezdette-is el predikállását; a mint Szent Máte jelenti [e]: ott több Tanítványi vóltak, kiket azon egy jelenéſſel akart meg-erõſíteni; az mint Szent *Ieronymus* írja. III. Mert, a' mint azon Szent *Ieronymus*, és *Béda* írják, *Galilæa* annyit téſzen, mint Minden vétkeknek Fertõje és tótſája: ſzükſég volt azért, hogy Urúnknak jelen-vóltával meg-tiſztúlna és világoſúlna; és itt-is helye vólna, a' mit Szent Máte mondott a' Kriſtus predikálláſáról [g], Iſaiásból [h]: *Zabulon földe, és Neftalim földe, a' tenger úta a' Iordánon-túl, a' Pogányok Galilæája; a' nép, melly ſetétſégben ült vala, nagy Világoſságot láta; és a' halál árnyéka tartományában ülõknek Világoſság támada.* IV. Az; hogy ott, mint egy közönſéges jelenéſt akart mutatni, egyſzer's mind tõbnek Õt-ſzáz atyafiaknál [i]. V. Az; hogy azzal-is meg-jelentené, hogy az õ Evangéliomával, a' Zsidóktól a' Pogányokhoz költöznek, úgy-mint kik nagyobb buzgóſsággal fogadnák. VI. Az; a' mint Sz. Gergely mongya [k]; hogy meg-értenõk, hogy, ha a' Kriſtuſt látni akarjuk, a' Bûntõl a' Jóſzágos chelekedetre kell-költöznünk; mint-hogy a' *Galilæa* neve, *költözéſt*-is téſzen.

B

C

A mi a' Másik Kérdeſt illeti, hogy Urúnk nem várta az Apoſtoloknak Galilæában-valo menetelét, hanem az-elõtt egy-néhányſzor meg-jelent Judæában, mind ma, 's mind nyólczad nap-után, ajtó bé-zárva, és egyébûtt-is, egy-néhány Okai vannak: I. Az; hogy az Apoſtolok nem mertek olly hamar Galilæába menni, azért, hogy a' Fariſæuſok, és Irás-túdók igen vígyáztak reájok. Az-okáért, hogy tellyeſséggel el ne hagyattatnának, és a' Hitben meg ne fogyatkoznának, hol eggyütt-valo-létökben jelent-meg nékik; 's hol külön Péternek [l], Jakabnak [m], és az Emausba-ménõ Két Tanítvánnak [n]. Kik melly igen haboztak légyen a' Hitben, magok meg-vallották, mondván [o]: *Mi pedig reménlyük vala, hogy õ meg-ſzabadítaná Iſraelt.* Mint-ha azt mondották vólna: Már vagy tellyeſséggel nem reménlyük, vagy igen nehezen. noha akkor ſzintén olly ſzükſéges vólt a' Kriſtus fel-támadáſáról-valo Hit, mint moſtan: hogy tudnák Jóbbal, hogy *A' Meg-váltó él* [p]; kitõl várjuk Teſtünknek fel-támadáſát, és minden egyéb jókat reménlünk. II. Hogy az-után egyebekkel-is el-hitethetnék a' Fel-támadáſt. Mert, minémû nehéſség lõtt-légyen abban, az nyilván meg-mutattya, hogy az *Areopagiták* mind-addig örömeſt halgatták Sz. Pált, míg nem a' Fel-támadáſról kezdett ſzóllani: de *mikor hallották vólna a' Halottaknak fel-támadáſát, némellyek chúfolták; némellyek pedig azt mondották: Iſmég meg-halgatunk tégedet erről* [q]. *Feſtus* Tiſzt-tartó-is, halván a' Sz. Pál beſzélgetéſét a' Fel-támadáſról, azt mondotta [r]: *Eſztelenkedel Pál; a' ſok tudományok téged eſztelenſégre viſznek.* De a' Kereſztyének-között-is ſok Tévelygéſek támadtak a' Fel-támadás-felõl: mert *Hymenæus, és Filétus, kiknek beſzédök*, a' mint Sz. Pál mondotta [s], *mint a' fene elébb máſzott: kik az Igaſságból ki-eſtek, mondván, hogy a' Fel-támadás már meg-lõtt* (azért többé nem léſzen;) *és el-fordították némellyeknek Hitõket.* Mert bizonyos dolog, a' mint Arany-ſzáju Sz. János mongya; hogy ninch ártalmasb tévelygés, melly az embert inkább ingerelliye minden iſtentelenſégre, mint a' Fel-támadáſnak tagadáſa: mert, ha ninch Fel-támadás, ninch Mennyei örök dichõſég-is a' Jókért; ninch Pokol-is, és örök bûntetés, a' Gonoſzokért; következõzendõ képpen, a' lélek ſem él örökké. és úgy, igen helyes léſzen az *Epicúrus* mondáſa: Eggyél, igyál, jádzál; halál-után ninch ſemmi gyönyörûſég. Mert, ki fáradna, és fanyargatná magát e' világon, a' Jutalom remenſége-nélkûl? vagy, ki tartóztatná-meg magát minden-féle fajtalanſágtól, ha a' pokoltól nem félne? Jól mondotta azért *Tertullianus*; hogy a' Kereſztyének reménſége, a' halottak Fel-támadáſa. III. Hogy látván az Apoſtolok a' fel-támadott Kriſtuſt, inkább el-menjének az el-rendelt helyre Galilæába, mivelhogy nem ſzintén hitték az Aſzſzony'állatok ſzavát: sõt balgatagſágnak ítélték [t]. Az-okáért, nem chalta-meg Urúnk reménſégõket, ha nem meg-haladta, többet chelekedvén hogy-ſem fogadáſa tartotta: mert, minek-elõtte Galilæába mennének-is, meg-jelent nékik, és az-után-is Galilæában, a' mint mondotta vólt.

D

[c] Hom. 90. in Matth.
[d] In cap. 24. Lucæ.
[e] Mat. 4. 18.
[g] Mat. 4. 15
[h] Iſa. 9. 1. 2.
[i] 1. Cor. 15. 6.
[k] Hom. 21. in Evang.
[l] 1. Cor. 15. 5.
[m] verſ. 6.
[n] Luc. 24. 15
[o] verſ. 21.
[p] Jób. 19. 25.
[q] Act. 17. 32
[r] Act. 26. 24
[s] 2. Tim. 2. 17.
[t] Luc. 24. 11.

A

Meg-magyarázván az Angyalok Beſzédét, tekintsük-meg már Cselekedeteket-is. Mert az Evangeliſták, nóha nem ellenkeznek, mindazáltal, ki eggyet írt-meg azokban, 's ki máſt: mert nem mindenik Evangeliſta írt-meg minden dolgot, de mindenik igazat írt. Sz. Máte azt írja [a]: *Ímé nagy föld-indúlás lőn; mert az Ur Angyala le-ſzálla menyből, és oda járúlván el-hengerité a' követ, és reá üle.* A Föld-indúláſról, a' több Evangeliſták nem emlékeznek; okát pedig Sz. Máte ſem jelenti: hihető, a' mit Arany-ſzáju Sz. János ír [x], és egyebek-is: 1. Hogy az aluvó Őrzők fel-ſerkennének, és kénſzerittetnének a' Kriſtus fel-támadáſáról bizonyſágot tenni. 2. Hogy mind az Őrzők, 's mind az Aſzſzony'állatok eſzőkbe vennék, hogy, a' kik a' koporſónál feír ruhákban jelentek-meg, nem emberek vóltak, hanem Angyalok, mint Iſten kőveti: mivelhogy a' Föld-indúlás, az Iſten jelenvóltát jelenti; a' vagy máſnak, a' ki az Iſten ſzemélyét viſeli; a' mint Dávidnál gyakorta olvaſſuk [y], és egyébütt-is [z]. Az-okáért, hogy el-hinnék az Angyal mondáſát, a föld-is meg-indúlt. 3. Hogy az Őrzők el-hinnék, hogy a Kriſtus Teſtét el nem lopták, ſem emberi erővel fel nem támadott, hanem Iſteni hatalommal; a' melly oka vólt a' Föld-indúláſnak-is.

B

Az Angyal le-ſzálláſának menyből, Sz. Máte egy okát mongya; hogy el-hengérítené a' követ a' koporſóról. Arany-ſzáju Sz. János több Okait-is adgya: I. Hogy megmutatná, hogy az Iſten vólt ott el-temetve; kinek nem külömben, mint az égben, az Iſten lakó-helyén, udvarlottak az Angyalok. II. Hogy az Aſzſzony'állatoknak meg-jelentenék, hogy a' Kriſtus valóban fel-támadott, és azt a' Tanítványoknak-is meg-üzennék: mert, ha azt az Angyaloktól nem értették vólna, el ſem hitték vólna. holott még úgy-is, talám nem ſzintén hitték; hanem azt vélték, hogy el-lopva vitték-el. Azért mondotta Magdolna [a]: *El-vitték az én Uramat, és nem tudom hová tötték őtet.* és; *Uram, ha te vitted-el őtet, mond-meg nékem hová tötted őtet, és én el-viſzem őtet.* III. Hogy minden álnokſágnak eleit vennék: és a' Zidók, meg-értvén hogy a' Kriſtus fel-támadott, máſt a' koporſóba ne tennének; el-hitetvén a' néppel, hogy fel nem támadott. holott úgy-is álnokſágot gondoltak, és a' vitézeknek pénzt adtak, hogy azt mondanák [b]; *Az ő Tanítványi éjjel el-jöttek, és el-lopták őtet, mikor mi alunnánk.* Kiknek hazugſágát ſzépen tréfállya Sz. Agoſton [c], magyarázván Dávidnak ama' mondáſát [d]; *Hamiſságot vizgáltak: el-fogytak a' vizgálók a' vizgálásban.* Bizonyára, úgy-mond, el-fogytak a' vizgáláſok vizgálói. Mit mondottál, oh bóldogtalan álnokſág? Mongyátok azt; hogy, mikor aludtatok, el-jöttek az ő Tanítványi, és el-lopták őtet? Aluvó bizonyſágot kereſſz-e? Bizony magad aludtál-el, ki efféléket vizgálván el-fogyatkoztál. *Sedúlius* pedig, régi Kereſztyén *Poëta*, azzal hazuttollya őket, hogy, a' melly ruhákban takarva vólt a' Kriſtus teſte, azokat a' koporſóban találták: mellyeket a' lopó ott nem hagyott-vólna, és időt abban nem töltött vólna hogy ki-fejtegetné, hanem mind ruháſtól el-vitte vólna [e]:

Fare improbe Cuſtos, - - -
Dicere, concluſo furtim productus ab antro
Cujus ad exuvias ſedet Angelus? Anne beati
Solvere contectum, quam devectare ligatum:
Cum Domino potuêre magis ſua linteа tolli.
Res habet egregiam; Judais conſtat ademtum,
Reſponde ſcelerata cohors; S. Chriſtus, ut audes
Sopitos latuit: cujus jacet intus amictus?
Corporis ablator velociùs eſſe putavit
Cùm mora ſit furtis contraria? Cautiùs ergo
Mentita eſt vox vana ſibi: tamen iſta figuram
Quem nos devoto portamus pectore Chriſtum.

A' ki pénzt akar lopni, nyilván nem öldözgattya az erſzényt, hanem erſzényeſtől viſzi-el.

Kérdené valaki: Miért fordította-el az Angyal a' követ a' Koporſó ajtajáról? Felelet. Az Újító atyafiak azt mongyák; hogy Urúnk, fel-támadván, a' Koporſóból ki-jőhetne. De ennek ninch helye: mert ſenki nem tudhattya melly órában támadott-fel a' Kriſtus; a' mint Sz. *Jerónymus* írja [f], Sz. *Gregórius Nyſsénus* [g], *Euthymius* [h], és egyebek-is. Azt pedig mindenik Evangeliſtából tudgyuk, mikor hengérittetett-le a' kő: mert, mint-hogy a' Föld-indúlás, az Angyal le-ſzálláſáért lőtt; és ollykor, mikor már az Aſzſzonyok a' koporſóhoz közelgettek; a' mint amaz ígéből ki-tetſzik: *Ímé*; az-az, midőn oda-felé jutottak vólna. ímé nagy Föld-indúlás lőn; és az Angyal fordította-le a' követ: követkőzik, hogy akkor fordította-el, mikor oda közelgettek; úgy hogy mikor oda jutottak, el vólt fordítva. nap-keletkor pedig, vagy jó reggel jutottak oda. Bizony az Újítók előtt, ſenkinek az eſzébe ſem jutott: hanem, azt mongyák az okát; hogy az Aſzſzonyok bé-mehetnének a' Koporſóba, és mindeneket meg-láthatnának. Midőn azért Sz. *Hilárius* azt írja [i]; hogy az Iſten, az ő fel-támadó Fiának ſzolgálattyára, Angyalokat küldött, nem azt érti, hogy valami ſegétſéggel lőttek vólna néki a' Fel-támadásbá, mint-ha azoknélkül fel nem támadhatott vólna: hanem, hogy a' Fel-támadáſnak bizonyſági és hirdetői lennének: mi-képpen hogy nem jöttek az Angyalok a' Kriſtushoz kiſértete-kor,

hogy

a Matt. 28. 2.
x Hom. 90. in Matth.
y Pſ. 67. 8. 9. &. Pſ. 97. 7. 8. 9. &. Pſ. 98. 1. &. Pſ. 113. 6. 7.
z Iud. 2. 10.
a Joan. 20. 13. 15.
b Matt. 28. 13.
c In Pſ. 63. 7.
d Pſ. 63. 7.
e Lib. 5. Carminum.
f Quæſt. 6. ad Medibium.
g Orat. 2. de Reſurrectione.
h Cap. 28. Matth.
i Can. 33. in Matth.

hogy ne láttatnának ſegétſégére jöni; hanem a' kíſértet-után, midőn meg-győzte az Ördögöt; hogy örvendeznének néki, és mint győzedelmes Fejedelemnek, ſzolgálnának [k].

De láſſuk, micsoda külömbſég láttatik az Evangeliſtákban az Angyalok-felől: Elsőben: Az; hogy Sz. Máte, és Sz. János, *Angyal*nak nevezik; mert valóſágos-képpen az vólt: Sz. Márk pedig, és Sz. Lukách, *Ember*nek; mert külső-képpen annak terſzett, mint-hogy emberi ábrázatot formált magának, és abban jelent-meg. Másodſzor: Sz. Lukách, és Sz. János, kettőről emlekeznek. Mert azt akarták jelenteni, hogy az Angyalok tanú-bizonyſágából meg-bizonyúlt a' Kriſtus fel-támadáſa; és az-okáért, kettőt neveztek; mert leg-alább két tanúnak kell lenni [l]; a' mint Menybe-menetele-kor-is két Angyal jelent-meg feír ruhában, kik tanú-bizonyſágot tőttek, hogy Menybe mégyen, és azon-képpen jő-viſzſza [m]. Sz. Máte pedig, és Sz. Márk, Egyről emlekeznek: mert hihető, hogy chak eggyik ſzóllott az Aſzſzonyokkal (mert nem-is vólt ſzükſég, hogy azon egy dolgot ketten mondanák:) és azt akarván meg-jelenteni a' mit az Angyal mondott, chak Egyről ſzóllottak: a' mint, noha többen vóltak az Aſzſzony'állatok; mindazáltal, mivel Magdolna egyedül ſzóllott az Angyallal, és a' Kriſtuſsal, chak ő-róla emlekezett Sz. János. Tudom, hogy Sz. Lukách, és Sz. János, a' Szólláſt több Angyaloknak tulajdoníttyák [n]: de az Irás, a' mit egy mond, vagy mivel, a' társainak-is tulajdoníttya. mert Sz. Pál, a' Profétákról ſzólván, azt írja; hogy *Be-dugták az Oroſzlányok ſzáját* [o]. noha azt chak Dániel chelekedte. Harmadſzor: Sz. Máte azt mongya; hogy az Angyal, a' le-hengerített kővön ült; melly, hihető hogy a' koporſón-kivül hengeredett: Sz. Márk pedig és Sz. János, azt írják; hogy a' koporſóban vólt az Angyal, vagy az Angyalok. De ebben ninch ellen-mondás: mert az Angyal úgy fordíthatta-el a' követ, hogy, vagy mindeneſtől, vagy réſz-ſzerént, a' koporſóba fordúlt; mint mikor az ajtót a' ſarkából ki-emelik. Hogy-ha pedig azt vítatná valaki; hogy a' kő a' koporſón-kivül vólt: Azt felelem Sz. Agoſtonnal [p]; hogy, a hová Urunkat temették, nem chak egy koporſó-hely vólt, hanem mint egy bólt-hajtás; és annak eggyik réſzében temették, mint ki-vágott koporſóban: mind a' kettőnek pedig ajtaja volt, és mind a' kettőn kő vólt: az Angyal pedig mind a' kettőt el-fordította, de chak a' belsőn ült. Midőn azért az Aſzſzonyok a' koporſóhoz, vagy inkább a' temető bólthoz jutottak; és velekedésők-kivül, a' külső követ, melly talám nagyobb-is vólt, el-fordítva találták; a' melyről az úton tudakoztak ki fordítaná-el, bátorſágoſon bé-mentek: de, látván az Angyalt a' koporſó kövön ülni, meg-rémültek, és nem mertek a' koporſóhoz menni. Az-okáért, az Angyal elsőben azt mondotta nékik, hogy ne féllyenek; az-után, hogy oda mennyenek, és meg-láſsák a' helyt, a' hová tétetett-vólt az Úr. Hogy pedig kettős hely lőtt légyen, a' hová Urúnkat temették, nyilván mongyák azok a' kik látták; úgy mint *Brocárdus* [q], és több-ben-is. Negyedſzer: Sz. Máte, és Sz. Márk, azt írják; hogy ült az Angyal: Sz. Lukách pedig, hogy álló férfiakat láttak az Aſzſzony'állatok. De ebben-is ninch ellen-mondás: mert elsőben ülhetett, és úgy találták az Aſzſzonyok; de midőn ſzóllani kezdett, fel-állott. Továbbá, az *Állás* a' Deákoknál, 's a' Görögöknél-is, nem chak a talpon-valo fel-álláſért vétetik; hanem, néha a' jelen-lételt, 's néha a' veſzteg-lételt jelenti: úgy hogy, a' ki jelen vagyon, ha ſzíntén ül-is, állani mondatik: mint; mikor Urúnk azt mondotta [r]: *Némellyek az itt-állók-közzül (az-az, azok-közzül a' kik itt jelen vannak) meg nem kóſtollyák a' halált, mig nem meg-láttyák az Ember fiat el-jöni az ő Orſzágában.* és [s]; *Mikor állotok az imádkozáſra, bochájſatok-meg:* a' hol nem azt parancholya Urúnk, hogy talpon-álva imádkozzunk, hanem hogy chendeſen lévén imádkozzunk: vagy, hogy az Iſten-eleibe állyunk, az-az, meg-gondollyuk, hogy az Iſten ſzíne-előtt vagyunk, és ő-véle beſzéllűnk. Mikor azt olvaſſuk Magdolnáról [t]; hogy, *Meg-álván hátul a Kriſtus lábainál, azokat kóny-hullatáſival öntőzte:* nem azt értyük, hogy talpon-állott, mert úgy nem-is chelekedhette vólna azokat, a' miket az Evnngeliſta ír felőle; hanem, hogy lábaihoz borúlt. A' Fariſæus-is, kiről azt olvaſſuk [u], hogy *álván imádkozott*, hihető hogy nem talpon állott, hanem térdre-eſett, nagyobb kép-mutatáſért. Végezetre, midőn Kereſztelő Sz. János azt mondotta [x]; *Közöttetek állott a' kit ti nem tudtok*: nem a' talpon-valo álláſról ſzóllott, hanem a' Jelen-lételről. mert nem vólt távúl tőlök. Az-okáért, az Angyalok álláſán-is az ő Jelen-létőket érthettyük. Engedgye az Iſten, hogy azon Sz. Angyaloknak jelen-létele-és oktatáſa által, gyakorta forgaſſuk elménkben a' Kriſtus fel-támadáſát, és abból reménlyük a' mi Fel-támadáſunkat-is: melly reménſég, vígaſztaláſúnkra lehet minden nyomorúſágban, és őſztőn minden Jó chelekedetre; hogy nem az ítéletre, hanem az örök életre lé-

[k] *Matt.* 4. 11

[l] *Deut.* 17. 6. *Matt.* 18. 16

[m] *Act.* 1. 10.

[n] *Luc* 24. 5. *Ioan.* 20. 13.

[o] *Hebr.* 11. 33

[p] *Lib.* 3. *de Conſenſu Evang.* c. 24.

[q] *In Deſcript. Terræ Sanctæ.*

[r] *Matt.* 16. 28

[s] *Mar.* 11. 25

[t] *Luc* 7. 38.

[u] *Luc* 18. 11.

[x] *Ioan.* 1. 26.

A gyen fel-támadáſunk[y]: mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Iſten, az ő ál-
y Ioan. 5. 29. dott Sz. Fiának érdemiért. Ámen.

NEGYEDIK PREDIKÁTZIO.

SZent Pál, elmélkedvén a' mi Fel-támadáſunkról, melynek oka és példája a' Kriſtus Fel-támadáſa, azt mongya [a]; hogy *Minnyájan fel-támadunk ugyan, de nem minnyájan változunk-el.* Melly mondáſnak, nem igen kűnyű az értelme: mert, hová lehet nagyobb változás, mint halandóból halhatatlanná lenni? A' Fel-támadás-által pedig, minnyájan halhatatlanokká léſzűnk: Tahát minnyájan el-is változunk. Nékem a' Sz. Ambrús magyarázattya tetſzik: ki az El-változáſt, nem egy-ál-
B tallyában érti, hanem chak a' jobb állapatra; melly, bizonyos hogy chak az Igazaké. mert a' gonoſzok, fel-támadnak ugyan, és halhatatlanokká léſznek, de nem jobb ál-
b Ioan. 5. 29. lapatra, hanem az ítéletre [b], és őrők kárhozatra. Innét, mint-ha magát meg akarta vólna magyarázni Sz. Pál, utánna veti: *A' hóltak fel-támadnak rothadatlanok: és mi-is el-változunk.* Mert a' rothadatlanſág, köz mindeneknek; mivelhogy mind a' jóknak, 's mind a' gonoſzoknak teſtők, ſoha meg nem emészttődik, ſem el nem fogy: de az El-változás, a' melyről Sz. Pál ſzóll, chak az Igazaké léſzen, a' minémű ő vólt. Innét vagyon, hogy a' búza-mag, úgy-mint az igaz, és tekélletes Fel-támadáſnak példája, a' jobb állapatra-való változáſt-is példázza: mert meg-rothad ugyan, de az-után meg-éled, meg-virágzik, eggyért ſok ſzemet hoz [c]. Ezzel a' Példával élt Sz. Pál, az ő
c Ioan. 12. 25. idejében-való Tévelygők-ellen, kik a' Fel-támadáſt tagadták, a' meg-rothadáſért; lehetetlennek ítélvén, hogy a' meg-rothadott Teſt fel-támadgyon. Melly balgatag-
d 1. Cor. 15. 35. 36. ſágot, Sz. Pál a' búza-magnak haſonlatoſságával ront-meg, mondván [d]: *De mongya valaki: Mi módon támadnak-fel a' hóltak? és minémű teſttel jónek-elő? Eſztelen, te a' mit el-vetſz, meg nem elevenedik, hanem ha előbb meg-hal. Es a' mit el-vetſz, nem a' kövétkezendő Teſtet veted-el, hanem a' puſzta magot, tudni illik, búza- vagy valami más magot: az Iſten pedig annak teſtet ád, a' mint akarja.* Elsőben azért, a' Mag meg-rothad, és meg-hal:
C az-után pedig, úgy mint újonnan ſzűletik, de nagy és haſznos változáſſal, ſzalmájával, kaláſzával, és ſzámos magvával, és dichőſséggel támad-fel. Haſonló-képpen ſzólhatnánk az alma-mag felől-is; mellyet ha el-ültetnek, nem chak alma-magot terem, hanem ſzép őreg fává léſzen, és ſok ſzép levelet, virágot, és gyűmőlchőt hoz. Igy léſzen a' Fel-támadás-is: mert az Igazaknak halandó Teſtők meg-rothad, és porrá léſzen; de halhatatlanúl támad-fel az őrők dichőſségre. Ez valóban őrvendetes dólog; és mélto azon tudakoznúnk, mi módon leheſsűnk abban réſzeſek. Annak-okáért,

I. *Szóllok a' Kriſtus Baj-vívásáról.*
II. *Az Aſzſzony állatok vádolóiról.*
III. *Az Aſzſzony állatok jó példát adtak a' Kriſtus fel-támadáſakor.*

ELSŐ RÉSZE.

MIdőn két roppant ſereg ſzembe ſzáll, és a' diadalom kétſéges, néha végezésre
D vészik a' dólgot; és egy baj-viadalon ſok vér-ontáſt fel-váltnak; és a' baj-vívók diadalmától függ az egéſz ſeregnek győzedelme: ollyankor pedig, nem chak a' győzedelmes baj-vívó őrvendez, hanem az egéſz ſereg-is, sőt az egéſz Országis. Azt írja *Livius*, hogy a' Romaiak az *Albánus*okkal így chelekedtek. és midőn a' Romaiak réſzéről egy *Horátius*, két attyafiának halála-után, az *Albánus*ok réſzéről-való három *Curiatius* atyafiat meg-ölt vólna; azt, nagy *triumphus*ſal, az-az, győzedelem pompájával kéſérték a' Várasba. ki, látván a' húgát, hogy a' *Curiátius*ok-közzűl-való meg-hólt mátkájáért ſirattya, kinek paláſtyát a' báttyán meg-iſmérte vólt; méltatlannak ítélvén *Horatius*, hogy az, a' közönſéges jóban réſzesűlne, a' ki a' közönſéges őrőmnek idején ſírna: a' húgát meg-ölte, és azzal az egéſz vigaſágot meg-ferteztette. Szebb példánk vagyon a' Sz. Irásban Dávidról: ki, jeles iſiú vitéz lévén, hazájának meg-ſzabadulásáért, bajt vitt a' kevély iſzonyú Goliáttal, és azt nagy dícséreteſſen meg-győzte, és tulajdon fegyverével meg-ölte. Fel-vévén pedig a' Filiſtéus Góliat
c 1. Reg. 17. 54. fejét, Jeruſalembe vitte [e], úgy-mint a' győzedelemnek kívánatos jelét. Melly diadalomért, minden rend-béli emberek őrvendeztek: de még az Aſzſzony állatok-is,

Israëlnek minden Városiból, énekelve, és tánczolva eleibe-mentek, vígasságnak dobjaival, és czimbalomokkal: és énekleték játzodozván, és mondván [f]: *Saul ezeret vert-meg, és David tiz ezeret.* Melly mondás, szeretetet érdemlett-vólna ugyan Saultól, ha nemes vér és szűv lőtt-vólna benne: de a' háládatlan emberben, chak irégységet és gyűlőlséget szerzett. A' Filistæusok pedig úgy meg-réműltek, hogy, noha azelőtt nevették az Israël fiait, és kevélyen bajra hítták: mindazáltal, látván hogy minden reménségők el-esett, futásra vévén a' dolgot, táborokat prédául az ellenségnek engedték.

Peldája vólt az a'mái dolognak: mert a' mi fő Had-nagyunk, kit az Atya Isten nékűnk vezérűl adott [g], igaz Dávidnak fia, bajt vitt a' pokol-béli Oriással, a' *Világ fejedelmével* [h], a' *Kevélység fiainak királyával* [i], az *Erős fegyvereссel* [k]: dichőségessen meggyőzte; és, a harczról meg-térvén, ellenségének fejét jelűl hozta. Melly győzedelemért, az ő mennyei Sz. Attya olly nagy tisztelettel illette menyben, földön, és földalatt, hogy azt senki, sem nyelvével ki nem mondhattya, sem elméjével meg nem foghattya. Azon meg-bódúlt a' Pokolnak serege és tábora: mert az ő fő Had-hagya az Ördög, meg-esett, a' Zászló-tartó a' Halál (mivelhogy mindeneket zászlója alá kénszerít,) meg-futamtatott; az Istráža jel a' Bűn, el-tőrőltetett; a' Fizető- és Profontmester a' Világ, meg-hóldoltatott. Ezen a' dichőséges diadalmon, örvendezni kellett-vólna a' Zidóknak, ha a' nemes Abrahámnak vére lőtt vólna bennek; ki *Örvendezett, hogy ezt a' Kristus napját látná* [l]. De a' háládatlan nemzetség irégylette, és minden-képpen meg akarta homályositani: de semmit egyebet nem nyert, hanem magának örők gyalázatót, mint Saul. A' Hívek pedig valóban örvendeznek rajta, az Anyaszentegyházat követvén: ki ez el-múlt napokban, a' gyönyörűséges *Alleluját* elhadta vólt; de a' mái napon nagyobb örömmel ismég el-kezdette, hogy belső örömét, külső jellel-is meg-bizonyitaná, és Dáviddal azt mondhatná [m]: *A' szívem, és a' testem örvendeztek az élő Istenben.* Hajnalban, virratta-felé, midőn a' Nap el-közelget, a' Setétségnek úndok madarai, a' baglyok és denevérek, el-rejteznek; a' Világosságnak szép madarkái pedig, a' filemülék, tengeliczek, és rigók, az éjjeli halgatásban véget vetvén, víg énekléssel a' mezőket és erdőket, a' hegyeket és vőlgyeket bé-töltik: azon-képpen, az *Igasság Napjának* [n] újonnan-valo Fel-támadása kor, a' homályos *Synagóga*-béli varjak, le-sűtik fülőket, és bánkodnak; de a' Mennyei világossággal tündöklő Anyaszentegyháznak fiai, mindenütt örvendeznek, és a' víg *Alleluját*, a' Kristus Fel-támadását, minden útzákon éneklik. És méltán: mert, ha az Angyalok akkor-is örvendeztek, mikor a' harczra indúlt, mikor e' világra szűletett [o]: mennyivel inkább örvendeznünk-kell nékűnk a' diadalom-után? fő-képpen, mint hogy nékűnk nagyobb haszunkra következőtt a' Kristusnak győzedelmes Fel-támadása, hogy-sem az Angyaloknak: mert az Angyaloknak nem szűkséges a' Fel-támadás, úgy-mint halhatlanoknak.

Hogy pedig ez az öröm állandó légyen, nékem úgy tetszik, hogy igen jó eszköz lészen a' mái Evangeliom-béli aitatos Aszszonyoknak példáját követni: kik az Urúnk testét a' koporsóban meg akarván kenni, jeles Jószágos chelekedetekkel tündöklőtték: a' mint ezennel meg-mutatom. Mert, mi-képpen hogy a' Kristus Szenvedésekor, némelly dolgokban azok viselték leg-jobban magokat, a' kiktől semmi ollyat nem remélhettünk vólna: azon-képpen Fel-támadásakor-is, az Aszszonyok mutattak leg-nagyobb bátorságot, kik természet-szerént leg-félelmesbek. És, mi-képpen hogy a' Szenvedéskor, Pilátus a' feleségével, az árúlo Júdas a' tolvajjal, a' vitézek a' Századossal, tőttek nyilvábban-valo tanú-bizonyságot a' Kristus ártatlanságáról: azon-képpen Fel-támadásáról-is, leg-elsőben az Aszszonyok vőttek és tőttek hírt; mint-hogy ők vóltak elsők-is, kik a' meg-hólt Kristushoz, igaz és buzgó szerétetőket külső jellel meg akarták mutatni. kiktől ne szégyenlyék a' férfiak az aitatosságot tanúlni, ha nem szégyenlették a' Kristushoz-valo menetelben hátra maradni.

II. RÉSZE.

UGy vagyon, hogy Salomon azt jelenti, hogy szűken találni erős Aszszony'állatot, mondván [p]; *Erős Aszszony'állatot ki talál? messzirűl, és az utólsó határokról annak az árra*: de ugyan találkoznak jeles Aszszonyok-is; kiket annál inkább kell bőchűllni, hogy ritkák. mivelhogy akár-mi-is, mentől ritkább, annál drágább és kedvesb. Az-okáért háládatlanok, sőt balgatagok-is némelly Prédikátorok, kik azon mesterkednek, hogy gyakorta talállyanak okot az Aszszonyok szidalmazására: és

midőn

f 1. Reg. 18. 6. 7.

g Isa. 55. 4.
h Joan. 12. 31.
i Iob. 41. 25.
k Luc. 11. 21.

l Ioan. 8. 56.

m Psal. 83. 3.

n Malach. 4. 2.

o Luc. 2. 13.

p Prov. 31. 10.

A

midőn minden kígyót békát ki-kiáltottak reájok, azt állíttyák, hogy igen bőlchen predikállottak, és nagy vitéséget mutattak: midőn pedig az Evangéliom, ugyan újjal mutattya-is azoknak jeles chelekedetőket, semmit nem tudnak, vagy nem akarnak dícheretőkre mondani, hanem úgy hallgatnak mint a' némák. noha az Istennek-is nagyobb hatalmasságát ismérjük, mikor láttyuk, hogy gyarló eszközökkel-is, jeles és nagy dolgokat chelekesik. De ollyak-is találtatnak, kik azt, a' mit dícherni kellene-is az Aszszonyokban, gyalázattyokra fordíttyák; úgy-mint a' mái jeles *Privilegio*mokat, hogy ők vóltak a' Kristus fel-támadásának első hirdetői, az ő cháchogásoknak tulajdonittyák; mint-ha az Angyal azért jelentette vólna meg azt nékik, hogy hamarébb ki-hirhednének ő általok, tudván az Aszszonyoknak hajlandóságát a' cháchogásra, kik nem hir-hordozók, hanem hir-mondók. Nem tudom, ha Aszszony'állat-is cháchoghatna e illetlenből, mint az, a' ki az Evangeliomból jobb tanúságot ennél nem túd predikálani. Én a' jó és bőchülletes Aszszonyoknak, se fizetésőket, se dícheretőket nem kívánom, a' mint hogy a' gonoszok nyelvétől sem félek: az-okáért, a mint a' gonoszokat meg-feddem vétkőkért; azonképpen a' jókat meg-is merem dícherni az aitatosságért, és egyéb jószágos chelekedetőkért.

B

Egy szóval, igen meg-dícherhetni az Aszszonyokat: és nyilván mondhatni; hogy, valami dícheretet találunk a' Szent Irásban a' Szent Férfiak-felől, azt meg-mutathattyuk az Aszszonyokban-is. I. Dícheri Sz. Pál Abrahámot, a' hitért[q]: de Ráabot-is dícheri, mondván[r]: *Hittel a' Ráab nem veszett-el a' hitetlenekkel, bé-fogadván békeséggel a' kímeket.* II. Dícheri a' Sz. Irás azon Abrahámot, hogy kész vólt, az Isten parancholattyára, eggyetlen-egy fiát meg-áldozni[s]: de nem kevésbet chelekedett egy Aszszony, a' hét ifiaknak annya, kiről így beszél a' Sz. Irás[t]: *Fölötte igen chodalatos vala pedig az annyok, és mélto a' jóknak emlekezetire; ki hét fiait látván azon egy nap el-veszni, jó szívvel szenvedi vala a' reménségért, mellyet az Istenben vetett vala: azok közzül mindeniket inti vala, hazája nyelvén, bátorságoson, tellyes lévén bölcheséggel, és aszszonyi gondolatban férfiúi szívet ólvan.* Ezt követték az Új Testamentomban Sz. *Felicitas*[u], és Sz. *Symphorosa*[x]: kik hasonló-képpen hét-hét fiokat biztatták a' halálra. III. Lót Patriárkát dícheri a' Szent Irás; hogy *Házába fogadta a' jövevényeket*[y]: de a' Súnai aszszony'állatot-is dícheri, ki Elíséus Prófétának magán-valo helyt szerzett házánál, hogy mikor azon elő-menne, ott szállana[z]. IV. Mélto dícheretre Isaák, ki magtalan feleségéért könyörögvén, kívánságát meg-nyerte[a]: de nem úgy chelekedett-e magáért Anna a' Sámuel annya[b]? V. Mélto dícheretre Moyses, ki az ő népéhez-valo buzgó szeretetiből, az Istennek azt mondotta[c]: *A vagy bochásd-meg nékik ezt a' vétket, vagy, ha azt nem chelekesed, töröly-ki engem a' könyvedből mellyet irtál?* De nem hasonló dícheretet érdemel-e Eszter Királyné-aszszony; ki azon okból, hogy népét a' veszedelemből meg-szabadítaná, fejét veszedelemre vetette, hívatlan bé-menvén Assuérushoz.[d]? VI. Mélto dícheretre Dávid, ki az Isten népéért bajt mert víni Góliáttal[e], és azt meg-is győzte: de nem dícheretes dolgot chelekedett-e Júdit-aszszony, ki Holofernesnek fejét vévén, az egész Israël népét meg-mentette a' veszedelemtől[f]? VII. Mélto dícheretre Jónatas; ki baráttyáért Dávidért, veszedelemre vetette magát, és baráttyát meg-szabadította[g]: de nem azont chelekedte-e Dávidért a' felesége Mikol[h]; és Abigáil-aszszony-is, az ő balgatag férjéért Nabálért[i]. VIII. Dávid dícherte a' Jábes Gálaádi férfiakat[k], hogy a' Betsan kő-faláról, el-vitték Saulnak és Jonatásnak fel-akasztott testőket: de azon dícheretet érdemli Resfa-aszszony-is, ki szőr-zsákot ütött maga-alá a' kő-sziklán, az aratásnak kezdetitől-fogva, míg nem víz chöppögött a' Saulnak fel akasztott fiaira az égből; és nem engedte, hogy a' madarak meg-szaggatnák őket nappal, sem a' vadak éjjel. IX. Dícheretet érdemel a' Geti Ethai[m], hogy, midőn Dávid a' fia-előtt futott, el nem akart tőle maradni, hanem eggyütt akart véle türni, és mind életben, 's mind halálban eggyütt-lenni: de szintén olly dícheretes dolgot chelekedett Rut-aszszony-is; ki el-hagyván maga tartományát és házát, a' napához Noëmihez ragaszkodott, és azt mondotta néki[n]: *A te neped, én népem; és a te Istened, én Istenem. A' melly föld téged halálod-után bé fogad, abban halok-meg, és ott vészek temető-helyt. Ezeket chelekedgye nékem az Úr, és ezeket mivelje, hà az egy halál nem választ-el engem tőled.* X. Mélto dícheretre Salomon; ki bölch ítéletivel a' Parázna aszszony fiát meg-tartotta, és viszsza-adatta néki[o]: de mélto a' Tékuai aszszony-is, ki bölch beszédével meg-engesztelvén Dávidot, Absalomnak életét meg-tartotta[p]. X. Az Új Testamentomban, Zakéus dícheretet érdemel, hogy felét jószágának a' szegényeknek adta[q]: de nem érdemli-é azon dícheretet a' Szegény Özvegy-aszszony, a' ki két fillyért vetett a' Tem-

plom

q Rom. 4. 3. 9. 13.
r Hebr. 11. 31.
s Gen. 22. 16.
t 3. Mach. 7. 20.
u 10. Iulii in Breviar. Romano.
x Ibidem. 18. Iulii.
y Gen. 19. 2.
z 4. Reg. 4. 10.
a Gen. 25. 21.
b 1. Reg. 1. 13. 20.
c Exo. 32. 32.
d Esth. 4. 16. & c. 15. 9.
e 1. Reg. 17. 40.
f Iudic. 13. 8.
g 1. Reg. 19. 2.
h 1. Reg. 19. 12.
i 1. Reg. 25. 23.
k 2. Reg. 2. 5. 6.
l 2. Reg. 21. 10.
m 2. Reg. 15. 21.
n Ruth. 1. 17.
o 3. Reg. 3. 27.
p 2. Reg. 14. 21.
q Luc. 19. 8.

plom kinch-tartó ládájába; kit Urúnk ő-maga dichért, mondván [r]: *Igazán mondom-, hogy e' szegény Özvegy többet vetett minnyájoknál. Mert minnyájan ezek, a' mivel bővelkődtek azt vetették az Isten ajándékiba: ez pedig, az ő fogyatkozásából, minden éléſét, a' melly vala, belé-vetette.*

Nem lenne vége, ha mindeneket elő akarnék ſzámlálni, és a' jeles férfiakhoz haſonlítani. Nyilván vagyon Erzébetnek ártatlanſága; ki *Igaz vólt az Isten-előtt, járván az Urnak minden parancholatiban és igaſságiban, panaſz-nélkül* [s]. Nyilván vagyon az Özvegy Anna-aſzſzonynak a Fánuel leányának aitatoſsága; ki *El nem távozott a' Templomtól, böjtöléſekkel, és könyörgéſekkel ſzolgálván éjjel és nappal* [t]. Nyilván vagyon a' Kananæai aſzſzony'állatnak hiti; kinek Urúnk azt mondotta [u]: *Oh aſzſzony'állat, nagy a' te hited; légyen néked a' mint akarod.* A' Vér-folyáſt-ſzenvedő Aſzſzony állatnak alázatoſsága-is: ki azt mondotta magában az édes JÉSUSRÓL [x]; *Ha chak ruháját illetem-is, meg-gyógyúlok.* Nyilván vagyon Magdolnának penitentziája, és buzgó ſzeretete; ki *meg-álván hátúl a' JÉSUS lábainál* [y], *kőny-hullatáſokkal öntözte lábait, fejének haj-ſzálaival törlötte, chókolgatta, és kenettel kente azokat.* kiről Urúnk-is azt mondotta; hogy *Igen ſzeretett.* Mártának ſzorgalmatoſsága-is, a' Kriſtuſnak-valo gazdálkodásban; ki, a mint Urúnk mondotta, *ſzorgalmatos vólt, és ſokakban törekedett* [z]. Nyilván vagyon Tabitának, vagy Dorkáſnak alamiżnálkodáſa: ki midőn meg-hólt vólna, *környűle állottak mind az Özvegyek* [a], *sírván, és mutogatván Péternek a' köntöſöket és ruhákat, mellyeket chinált vólt nékik.* kit fel-is támaſztott Sz. Péter.

Mit mongyunk arról, hogy, a' hol a' Férfiakban fogyatkozás találkozott, ott az Aſzſzonyok dichéreteſſen viſelték magokat? 1. Maria Magdolna, midőn Urúnknak fejére öntötte a' drága kenetett, a' Tanitványok bóſzonkodtak, mondván [b]: *Mire-valo e' veſztegetés?* De kinek vólt jobb ügye? hallyuk az igaz Bírónak ſententziáját [c]: *Jó chelekedetet chelekedett velem. Bizony mondom néktek: Valahol predikáltatik ez az Evangeliom az egéſz világon, az-is meg-mondatik, a' mit ez chelekedett az ő emlekezetire.* 2. Nem a' férfiakról, hanem az Aſzſzonyokról olvaſſuk, hogy *Szolgáltak Urunknak marhájokból* [d]. 3. Nem férfi fogta pártyát Urúnknak, midőn a' Fariſæuſok káromlották, azt mondván [e]; *hogy az Ördögök fejedelme-által üzi az ördögöket:* hanem *egy Aſzſzony'állat, fel-emelvén ſzavát a' ſeregből, azt mondotta* [f]: *Bóldog a' méh, melly téged hordozott; és az emlők, mellyeket ſzoptál.* 4. Nem a' férfiak, hanem az Aſzſzonyok firatták, és jajgatták [g], midőn a' Kereſzt-fát nagy fáradva vitte. 5. Nem az Apoſtolok, az egy Sz. János-kivűl, hanem az Aſzſzonyok állottak a' Kriſtus Kereſzte-mellett [h]. 6. Nem a' férfiak, hanem az Aſzſzonyok mentek ma jó reggel a' Koporſóhoz, hogy *meg-kenneék a' Kriſtus teſtét,* mellyben ſok jeles dolgokat chelekedtek: és az Angyalok-is nem férfiaknak, hanem Aſzſzonyoknak jelentették-meg Urúnknak fel-támadáſát. Végezetre, hogy egyebekről ne ſzóllyak, Kitől vötte-fel az Iſten Fia a' mi teſtünket; hogy mi Atyánk-fia, Meſterünk, és Üdvözítőnk lenne; nem Aſzſzony'állattól-e? és ollyan Aſzſzony'állattól, ki nem chak *áldott vólt az Aſzſzony'állatok-között* [i], hanem minden férfiak-között-is: úgy hogy ſoha ſenki a' férfiak-közzül, a' ki chak puſzta ember lött-vólna, ſem annyi Malaſztot nem vött az Iſtentől, ſem ollyan méltóſágra nem vitetett; ki még az Angyalokat-is fellyül-haladta: ki az egéſz Kereſztyénſégnek tükőre, és a' Kriſtus-után, az egéſz emberi nemzetnek fő Szó-ſzóllója. kiért bizonyára mélto az Aſzſzony'állatokat az ő állapattyokban meg-tiſztelni.

III. RÉSZE.

DE láſſuk a' mái Aſzſzonyokat, mit chelekedtek, és miben kelleſsék őket követnünk.

ELSŐBEN: Azt mongya az Evangeliſta [k]; hogy *Keneteket vöttek, hogy meg-kenneék JÉSUST.* Jól tudták ezek a' jó Aſzſzonyok, hogy Jóſef és Nikodémus az Urúnk teſtét tiſzteſségeſſen temették: mert *Jóſef, gyólchba takarta* [l]; Nikodémus pedig, *száz fontigvalo mirrhát és aloëſt hozott* [m]. kik *vévén a' Kriſtus teſtet, bé-kötözték ruhákba fű-ſzerſzámokkal, és úgy tötték az új Koporſóba, melybe még ſenki nem tétetett vólt.* Jól tudták, mondám ezt: de, a' régi Példa-beſzéd-ſzerént, az Aſzſzony'állatnak más chelekedete eleget nem-tészen, ha maga kezével-is hozzá nem nyúl a' dologhoz. Bizonyos dolog, hogy az igaz ſzeretet, a' minémű ezekben vólt, nem elégſzik azzal a' mit más chelekeſzik, hanem azon igyekezik, hogy néki-is réſze légyen benne. Melyből mi azt tanúllyuk, hogy, nem kell azzal meg-elégednünk, hogy egyebek böjtőlnek, imádkoznak, alamiżnálkodnak, hanem nékünk-is hozzá kell fognunk. mert *Ki-ki az ő tulajdon jutalmát*

A
r Luc 21. 2.
s Luc. 1. 6.
t Luc. 2. 37.
u Matt. 15. 28.
x Matt. 9 21.
y Luc. 7. 38.
B
z Luc. 10. 41
a Act. 9. 39.
b Matt. 26. 7. 8. 9.
c Ibidem.
d Luc. 8. 3.
e Luc. 11. 15.
f Verſ. 27.
g Luc. 23. 27
C
h Ioan. 19. 25
i Luc. 1. 28. 42.
D
k Mar. 16. 1.
l Mar. 15. 46.
m Ioan 19. 39. 40.

A

véſzi, az ő munkája-ſzerént [n]. Szép dolog bizony, a' mint némelly hideg-ſzívű Kereſztyének okoskodnak: Az Iſpitályban tartyák a' ſzegényeket: nékem nem ſzűkſég alamizsnálkodnom. Nem úgy: sőt inkább végy példát a' régi Jámboroktól, és azoknak nyomdokát kövesd, tehetséged-ſzerént; és, ha Iſpitált nem építhetſz, adgy a' mit adhatſz. Jeles példát olvaſunk erről Szent Dávid-felől: kinek, noha Areuna-, mind ökröket, 's mind fát, 's mind helyt ingyen akart adni az Áldozatra; mindazáltal, ſemmit ingyen el nem akart venni, mondván [o]: *Nem úgy a' mint te akarod, hanem árron véſzem-meg tőled, és nem áldozom az én Uramnak Iſtenemnek Ingyen-valo éppen-egy áldozatokat.* Senki ne bízzék a' hoz, hogy az attyafiai, vagy baráti jót chelekednek; hanem ő-is hozzá fogjon, és úgy véſzi amannak-is haſznát. Midőn *Artaxerxes* királynak, egy *Miſes*-nevű pataſzt ember, egy igen ſzép és nagy poma-granátot vittvólna; meg-értvén a' Király, hogy maga kerte gyümölche, egy Váraſnak Tiſzt-tartójává tőtte: jól gondolván, hogy, ha a' maga kertének, olly jól tudgya gongyát viſelni, a' Váraſt-is meg-jobbíthattya-. mellyet nem chelekedett-vólna a' Király, ha *Miſes* azt máſtól kérte-vólna, vagy más kertéből ſzakaſztotta-vólna. Haſonló-képpen az Iſten-is, azért ád nékünk jutalmat, a' mit magunk munkájával chelekedünk. A' hol pénzt hánnak, vagy alamizsnát oſztogatnak, ſenki azzal nem elégſzik hogy egyebek ott forgolódnak, hanem ki-ki ſzemélye-ſzerént jelen akar lenni: azon-képpen a' Jó chelekedetekben-is, ki-ki magára viſellyen gondot, és máſra ne támaſzkodgyék. Juſſon eſzűnkbe a' Balgatag Szűzeknek példája, kiknek nem haſznált, hogy az ésſzeſeknek olajok vólt [p]; hanem ki-rekedtek a' menyegzőből, azért, hogy az ő lámpáſok üres vólt: Juſſon eſzűnkbe a' reſt ſzolgának példája; kinek nem haſznált, hogy a' ſzolga-társai, az Urok pénzével kereskedvén, nyereſéget ſzerzettek [q]; hanem *a' külső ſetétſégre vettetett*, azért, hogy ő-is azt nem chelekedte. Juſſon eſzűnkbe annak példája, a' ki a' Menyegző-házból-is ki-vettetett, hogy *Menyegző ruhája nem vólt* [r]; és nem haſznált néki, hogy a' több vendégeknek tiſzteſséges öltözettyök vólt: magunk iparkodgyunk, ha a' czélhoz akarunk jutni.

B

C

Másodszor: Hogy az Urúnk teſtét meg-kennék, keneteket vőttek. Nem kétlem hogy hazóknál-is vólt valami kenet, mellyel a' Zsidók ſzokáſa-ſzerént, fejőket és teſtőket meg-kenték: de nem akarták azzal az Urúnk teſtét meg-kenni, hanem új és tiſzta kenetet ſzerzettek: arra tanítván bennünket, hogy, a' mit a' Kriſtuſnak akarunk adni, jó és válogatott légyen, és nem valami ſzemétre-valo esőlék; a' mint kőzönſégeſſen chelekeſznek a' Világ fiai. és azt ſzokták mondani: A' feir kenyér nem a' kóldús fogára-valo, meg-éri a' korpa kenyérrel-is: az új és ép kőntős, igen friſs néki; meg-viſelheti a' régi rongyot-is: nem iſméri a' tallert vagy garaſt; elég a' fillyér-is néki. Nem tudod-e, nyomorúlt ember, hogy, a' mit a' ſzegénynek adſz, a' Kriſtuſnak adod [s]? Miért nem-bőchűllőd tahát meg, hogy az ő adományiból valami jót adnál néki a' ſzegényekben-? Soha nem félnek az emberek úgy a' ſzegényſégtől, midőn kímélletlen kőltnek játékra, lakodalomra, czifrára, mint mikor a' ſzegényeket ſegéteni kellene. ha azoknak valamit adnak, ottan attól tártnak, hogy hozzájok haſonló kóldúſok léſznek: meg nem gondolván, hogy, a' mit Iſtennek adnak, azt ſok-képpen meg-nyerik, mind ezen, 's mind a' más világon. Mert bizonyos a' Sz. Pál regulája [t]: *A' ki ſzűken vét, ſzűken-is arat, és a' ki áldással vét, áldással-is arat.* Nagy Sándor ifiú-korában, igen bőven temiényezett az áldozatkor; mellyért meg-dorgálta a' gond-viſelője *Leónides*, és azt mondotta néki: Szűken kőltſed a' temiént, míg meg-véſzed a' temién-termő Országot. Midőn azért meg-hóldoltatta-vólna Sándor Sába-országát, melyben igen fő és bővſéges temién terem, a' mint *Plinius* írja [u], egy hajó temiént küldött *Leónides*nek: és azt üzente néki; Mivelhogy bőven temiényeztem, az Iſteneknek áldozván, azoknak ſegétſégével meg-vőttem a' Termién-termő Országot. Mennyivel inkább mondhatnók mi azt, hogy a' mit az igaz Iſtennek tiſzteſségére kőltűnk, azt el nem veſztyük, hanem ſok-képpen meg-nyerjük. Bizony, a' mi ſzegény Hazánk, addig bővelkődött minden jókkal, míg a' mi jámbor Eleink, magokkal nem gondolván, chak nem minden marhájokat az Iſteni tiſzteletre kőltőtték: de mióltától-fogva mindent magoknak akarnak koporítani a' jó Magyarok, az Iſten Templomit foſztyák', őrőkſégét dűllyák, ſzolgait predállyák, minden veſzély rajta vagyon-.

D

Harmadszor: Nagy bátorſágot mutattak ez Aſzſzony'állatok, meg akarván a' Kriſtus Teſtét kenni. Mert, 1. Minnyájan, természet-ſzerént, irtózunk a' hólt teſttől: és még az anyák-is, harmad-napi meg-hólt gyermekők teſtét alig merik illetni, és irtózva azt mongyák Mártával [x]; *Már ſzagos*: de ezek ſemmit nem irtóztak, noha tudták, hogy a' Kriſtus teſtét iſzonyú-képpen meg-ſzaggatták, és már harmad napja hogy a'

[n] 1. Cor. 3. 8.

[o] 2. Reg. 24. 24.

[p] Matt. 25.

[q] Matt. 25.

[r] Matt. 22.

[s] Mat. 25. 40.

[t] 2. Cor. 9. 6.

[u] Lib. 12. cap. 14.

[x] Ioan. 11. 39.

kopor-

koporsóba tőtték; hanem, látni, illetni, és kenni akarták. 2. Ha tudták (tudhatták pedig,) hogy a' Vitézek őrizik a' koporsót; gondolhatták azoknak kegyetlenségőket, fajtalanságokat, vakmerőségőket, kik semmi tiszteletes Aszszony'állatot nem bőchűlnek: de azoktól sem tartottak semmit. 3. Tudhatták azt-is, hogy a' koporsó bé vagyon pechételve: a' pechétnek fel-szakasztása pedig, tiszteségben és életben-járo dolog: de azzal sem gondoltak. 4. Estzaka és setét vólt, midőn házokból meg-indúltak, de még-is bátorságoson el-jártak dolgokban. Bizony, *Erős mint a' halál a' Szeretet* y. és, *Ninch félelem a' szeretetben* z: *hanem, a' tekélletes Szeretet, ki-rekeszti a' félelmet.* És talám azért írták a' régi Bőlchek a' Szerelmet vaknak, hogy semmitől nem fél, és semmi veszedelemtől nem tart. Díchérik Dávidnak háromvitézit a, hogy Úroknak kívánságát bé akarván tőlteni, a' Filistæusok táborára rohanván, vizet merítettek a' Betlehemi Kútból, és Dávidnak vitték: de ha jól meg-fontollyuk a' dolgot, nem kisebb merészséget találunk ez Aszszony'állatokban. mert ritkán találni, a' ki a' barátságot súllyos és nehéz dolgokban meg-állya, fő-képpen hólt emberrel; a' mint ezek meg-állották. Nem heában mondotta Jób b: *Az atyámfiai el-múltak mellőlem, mint a' patak, melly sebesen által-foly a' völgyekben.* A' Patak téli időben, midőn sok első jár, teli folyásal foly, mikor senki nem kívánnya; nyárban pedig, midőn igen szűkséges vólna az úton-járóknak, hívesítésre, és italra, ki-szárad: azon-képpen, sok barátid vannak, mikor a' szerencshe szolgál, és el-lehetnél nálok-nélkűl; de ha valami szűkség talál, reád sem tekíntnek. Nyavalyás Péter, vachora-kor igen ajánlotta magát, hogy *Kész mind tőmlőczbe 's mind halalra menni a' Krisztusal* c: de a' szükségnek és háboruságnak idején el-futott mellőle, és meg-tagadta egy-nehányszor, hogy nem-is ismeri d. Nem úgy chelekedtek ez Aszszony'állatok; hanem a' Keresztig véle maradtak, és hólta-után-is kedveskedni akartak néki, minden lehetséges szolgálattal.

De az-is bátor és erős szívőket jelentette; hogy az útban eszőkbe vévén, hogy a' koporsó ajtaján nagy kő vagyon, mellyről az-előtt nem gondolkodtak vólt, kétségbe nem estek, sem hátra nem tértek, hanem menten-menvén, azon kérdezkedtek ki hengeríti-el azt. Sok Mariák találkoznak, kik az Urúnk testét meg akarják kenni: meg-vészik a' kenetet, útra indúlnak, a' koporsóhoz jutnak; melly-előtt, látván a' nagy követ, szívők el-fogy, és hátra térnek.

Ninch olly Jószágos chelekedet, melly-előtt valami nagy Kő ne légyen, mellyet el kell fordítani, vagy hengeríteni: de attól sokã meg-ijedvén, jó szándékjokat félbe hadgyák. A' Fősvény Gazdag, meg akarná ugyan a' Krisztus testét kenni, bővséges alamizsnát akarván osztogatni; mint-hogy láttya, hogy a' Krisztus-is ez el-múlt napokban bővséges irgalmasságát mutatta: de kőre talál. mert a' Fősvénység azt mongya néki: Sok gyermekid és chelédid vañak; amazok örökséget, ezek fizetést várnak tőled; azért inkább gyűjtened kell, hogy-sem osztogatnod. Ki hengeríti-el ezt a' követ? *A' Testamentomnak Angyala* e; ki azt mondotta f: *Adgyatok, és adatik néktek.* Az Uzorás, viszsza akarja téríteni a' hamis keresményt: de kőre akad. mert azt mongya az Ördög: Ha azt chelekeszed, kóldúsá kell lenned; mert, sem mívet nem tanúltál, sem kereskedést nem űztél, hogy magadat 's házad-népét más módon táplálhatnád. Ki hengeríti ezt el? Ugyan azon Krisztus, mondván g: *Mit haszná az embernek, ha az egész világot megnyeri, lelkének pedig kárát vallya?* A' Fajtalan ifiú, vagy menyetske, meg akarja tiszteltni a' Krisztus testét, nem akarván többé a' maga testét a' paráznával közleni, hanem tisztán és tiszteségesen akar élni: de kő vagyon előtte, az útálatos gyönyörűségnek meg-rögzött szokása, melytől nehéz el-szakadni. Ki fordíttya-el? Sz. Pál, mondván h: *Meg ne chalatkozzatok: sem a' paráznák, sem a' házasság-rontók, sem a' puhák, sem a' férfiakkal közösülők, az Isten országát nem bírják.* Az Udvari czifra legény, meg akarja kenni a' Krisztus testét, életét meg akarván jobbítani: Követ lát, és meg ijed, mondván: Mit fognak az emberek mondani? mint kezdnek barátim chúfolni? Barátnak, vagy Jesuitának neveznek. Ki hengeríti-el? A' Krisztus, mondván i: *A' ki engem szégyenl, és az én beszédemet; azt az Ember fia szégyenleni fogja, mikor el-jő az ő fölségében.* A' Tévelygő, meg akarja kenni a' Krisztus testét, követvén az Igasságot: de meg-akad a' kőben, mondván: Meg haragítom szűléimet; meg-szomorítom barátimat; el-vesztem örökségemet. Ki fordíttya-el? A' Krisztus, mondván k: *Ha ki én-hozzám jő, és nem gyűlöli az attyát és annyát, &c. nem lehet én Tanítványom.*

Az-okáért, noha mindenütt kő vagyon a' Jószágos chelekedet ajtaja-előtt: mindazáltal el-fordíttya az Angyal, az Isten Malasztya; és *mindent meg-chelekedhetünk*, Szent Pállal, *az-által a' ki minket meg-erősít* l. Igen tetszik az Istennek, midőn, az ő

A
y Cant. 8. 6.
z 1. Ioan. 4. 18.
a 2. Reg. 23. 15. 16.
b Iob. 6. 15.
B
c Luc. 22. 33.
d Vers. 57.
C
e Malach. 3. 1.
f Luc. 6. 38.
g Matt. 16. 26.
h 1. Cor. 6. 9.
D
i Luc. 9. 26.
k Luc. 14. 26.
l Phil. 4. 13.

A

Malaſztyában bízván, nehéz dolgokat-is akarnak chelekedni: de igen ellene vagyon, ha aprólék nehesség hátra térit, és félben hagyattya a' jó igyekezetet; a' mint az Igéret-földe kímjeinek példája meg-mutattya. Kik igen kűlömbőző ítéletben vóltak: Némellyek azt mondották [m]: *Semmi-képpen e' néphez fel nem mehetűnk, mert erősb nálunknál. A' föld, a' mellyet meg-kímléltűnk, meg-emészti a' lakóit: a' nép, a' mellyet láttunk, szálas-termetű. Ott láttunk némelly chodákat-is, az Enak fiait, az Oriások neméből; kikhez hasonlíttatván, mint a' sáskák láttatúnk vala.* De Jósue és Káleb, kűlömbet mondottak [n]: *A' föld, a' mellyet meg-kerültünk, igen jó. Ha kegyelmes leszen az Ur, bé-viszen abba minket, és kézbe adgya a' téjjel és mézzel-folyó földet. Ne legyetek párt-ütők az Ur-ellen; se ne félljetek e' föld népétől: Mert mint a' kenyeret, úgy meg-ebettyűk őket. El-távozott tőlők minden óltalom: az Ur velünk vagyon; ne félljetek.* Akarod-e tudni kik szóllottak az Ur kedve-szerént? Hallyad a' sententziát [o]: *Valakik gyalázták a' földet, meg-hóltak; és chak Jósue és Káleb mentek az Igéret-földébe.* Kik, az Istenben bízván, hátra nem állottak, sem a' kőtől meg nem ijedtek, mellyet az Isten Angyala el-is fordított.

m Num. 13. 32.

n Num. 14. 7. 8.

o Verſ. 36. 37.

B

Negyedszer: Nagy Gyorsaságot mutattak ez Aszszonyok: mert igen reggel, a' Szombat első napján, mentek a' koporsóhoz [p]; és, a' mint más Predikatzióban mondottam, semmi időt és alkolmatosságot el nem mulattak: hanem, a' mint Sz. *Ieronymus* véli [q], négy óra-tájban indúltak-meg, még setét lévén [r]. és egy órát töltöttek az úton, és őt óra-tájban jutottak a' koporsóhoz, mikor meg kezdett hajnallani, vagy virradni. Jól tudták ezek az aitatos Aszszonyok, hogy az Isteni szolgálatban, nincs helye a' mulatozásnak, hanem a' ſerénységet kedvelli az Isten. Gondolom, hogy ez Magdolna tanátsából lőtt; ki meg-tanúlta vólt mi légyen a' Gyorsaságnak haszna, bűneinek bochánattyát azzal nyervén-meg; hogy, mihelyen megértette hogy Urúnk le-telepedett a' Farisæus házában, mingyárást ott vólt szelenczéjével; és lábaihoz borúlván, azokat chelekedte, a' mellyekről nem régen emlekezém [s]. Nem heában mondotta Dávid [t]: *Istenem én Istenem, te-hozzád vigyázok virrata-kor*; vagy, a' mint a' Zidó bőtűben vagyon, *hajnal-kor*, mikor virradni kezd. mert ő-maga az Isten mongya [u]: *A' kik reggel vigyáznak reám, meg-találnak engem.* Isaiás-is azt mongya az Istennek [x]: *Az én lelkem kívánt téged éjjel: de a' lelkemmel-is az én belső részeimben reggel hozzád vigyázok.* A' Bölcs-is, emlekezvén az Igaz ember chelekedetiről, a' többi-kőzőtt azt mongya felőle [y]; hogy *a' szívét reggel az Urra-valo vigyázásra adgya, a' ki őtet teremtette.*

p Mar. 16. 2.

q Ad Hedibiam. qu. 4.

r Ioan. 20. 1.

s Luc. 7. 38.

t Pſal. 62. 1.

u Prov. 8. 17.

x Iſa. 26. 9.

y Eccli. 39. 6.

C

Némelly Paloták ajtajánál, nagy őreg Darabantot írnak, vagy *Herculest*, egy fel-emelt bottal, mint-ha mindent agyon akarna űtni, de soha senkit nem bant; és mind addig láttatik fenyegetődni, míg nem a' por tellyességgel bé-esi, és semmivé tészi. Hasonló némelly embereknek szeretete az Istenhez: mindenkor szándékoznak, és czűhődnek, mondván: Im ma, 's ím hólnap; de azonban semmi nem kél belőle: és addig káfzolódnak, hogy a' gyéként el-rántyák alólok, és a' földőn maradnak. Addig kéfzűlnek, hogy a' balgatag Szűzekkel kinn maradnak a' menyegzőből [z]. Vaj-ha meg-ézelíthetnők a' Sz. Agoston buzgóságát, ki néhai késedelmességét aitatosan vádollya, mondván [a]: Nem vólt a' mit felelnék néked, én Istenem, ki azt mondod-vólt nékem: *Kelly-fel a' ki aluszol, és támadgy-fel a' halálból, és meg-világosít téged e' Kristus* [b]: és minden-felől meg-mutatod vala hogy igazat mondanál: az igasságtól meg-győzettetvén, nem tudtam tellyességgel mit felelni, hanem chak némelly lasú és aluszékony ígéket: Im most, és ím ezennel; hadgy békét egy-keveſsé: de annak a' tétovázásnak nem vólt vége; és az a' keveſsé, mészsze nyúlt. Melynek másutt szép okát adgya [c]: Imé a' kegyelemnek meg-adója, meg-nyittya néked az ajtót; mit késel? Őrűlnőd kellene, ha kolompozásodra-is valaha meg-nyitna, nem zörgettél, és meg-nyitotta; és kinn maradsz? Az-okáért, ne halasszad.

z Matt. 25. 10. 11.

a Lib. 8. Conf. c. 5.

b Eph. 5. 14.

D

Az Irgalmasságnak chelekedetiről, eggyűtt azt mongya az Irás [d]: *Ne mongyad a' te barátodnak: Menny-el, és jöj-viszsza; hólnap adok néked: holott mingyárt adhatsz, mert nem tudod mi történik a' következendő napon.* Hallottad a' parancholatot; hogy el-ne hallaszd a' mással-valo Irgalmasságodat; és magadhoz kegyetlen lészesz-e? Adgy a' te lelkednek-is alamizsnát. Nem mongyuk, hogy te adgy néki; hanem, hogy az adónak kezét meg ne vesſed. Másutt pedig, imígyen serkengeti magát azon Sz. Jámbor: Meddiglen, meddig hallogatom meg-téréſemet hólnapról hólnapra? miért nem ma? miért nem ez órában lészen vége az én úndokságomnak? Ennek más jeles okát adgya Sz. *Anſelmus*, mondván: Sokakat láttam, a' kik ígérték, és el-hallaſztották meg-térésőket: kiket úgy ragadott-el a' halál, hogy, sem azt el nem végezték, a' mivel magoknak akadékot szerzettek; sem azt el nem kezdették, a' mit ígértek. Nagy dólog, hogy semmi

c Serm. 59. de Verb. Domini.

d Prov. 3. 28.

egyébben

egyébben helyt nem adunk a' hallogatásnak, hogy az alkolmatosság markúnkból ki ne chúszszon; hanem chak az üdvösséget böchüllyük olly kichínyre, hogy mindenütt utólra hadgyuk! Mellyel azt jelentyük, hogy nem igen kívánnyuk: és azzal mutattyuk, hogy nem-is érdemlyük. és azért nem choda, hogy keveſen vannak a' Válaſztottak. Ebredgyünk-fel Kereſztyének, és kövesük e'mái Aſzſzonyok buzgóságát, hogy vélek eggyütt meg-találllyuk a' Kriſtuſt, és az örök bóldogságban örvendezheſsünk véle: mellyet engedgyen a' kegyes Iſten, az ö Sz. Fiának érdemiért. Amen.

ÖTÖDIK PREDIKÁTZIO, AZ EPISTOLÁRÓL, MELLYET ÍRT SZ. PÁL,

1. Corinth. 5. v. 7.

ATyámfiai: Tiſztittsátok-ki a' régi kovászt, hogy új téſztá legyetek, a' mint hogy kovásztalanok vattok. Mert a' mi Húsvétünk a' Kriſtus meg-áldoztatott. Az-okáért lakozzunk; nem a' régi kovász-ſzal, ſem a' gonoſságnak és álnokságnak kovászával: hanem a' tiſztaságnak és igaſságnak kovásztalanival.

EZekben a' Napokban, az Anyaſzentegyház köſzönti a' mái Szent Innepet, mondván: *Salve Feſta dies, toto venerabilis ævo, Quâ DEVS Infernum vicit, & aſtra tenet:* az-az, Üdvöz-légy, vagy Örvendezz, te Szent és minden időben böchülletes Nap, mellyen az Iſten a' Poklot meg-győzte, és Menny-országot megnyerte. Melly köſzöntéſsel, Két haſznát jelenti a' Kriſtus fel-támadásának, mellyeken mélto a' Kereſztyéneknek tellyes ſzívből örvendezni: Elsö az; hogy a' Poklot meg-győzte, és meg-foſztotta, ki-ſzabadítván abból a' foglyokat; és valami a' Pokolhoz-valo vólt, lába-alá tapodta, a' Bűnt meg-rontván, az Ördögöt meg-zabolázván, a' Halált meg-erötelenítvén. Máſik az; hogy a' Menny-országra útat nyitott, és minden akadályokat el-tiſztított; az ö mennyei Szent Attyának eleget tévén, és őtet meg-engeſztelvén: nékünk pedig erőt adván, és módot mutatván a' Bóldogságra-valo bé-menetelre. Mind a' két dolgot azzal példázta Kriſtus Urúnk; hogy, a' mint Sz. Máte írja [a], *a' Koporsók fel-nyíltak: és ſok Szentek teſtei, kik el-aludtak vólt, fel-támadtak. És ki-menvén a' koporsókból az ö fel-támadáſa-után, a' ſzent Várasba mentek, és ſokaknak meg-jelentek.* Mert, ha fel-támadtak; a' mint a' teſtek a' koporsókból, úgy a' lelkek a' *Lymbus*ból ki-jöttek. sőt a' lelkek előbb jöttek-ki a' *Lymbus*ból, és a' teſtekbe menvén azokat meg-elevenítették, hogy a' koporsókból ki-jöhetnének; és így, mind a' poklot 's mind a' halált meg-győzték. Hogy pedig a' Szent Várasba mentek: azt példázták, hogy a' Mennyei ſzent Váras nékik meg-nyílt. mivel-hogy igen hihető, a' mint máſutt mondottam, hogy többé azok meg nem hóltak, hanem a' Kriſtuſſal teſteſtől lelkeſtől Menny-országba mentek. E'két dolgon mélto örvendeznünk. Es hogy haſznoſon örvendezheſsünk, az Anyaſzentegyház a' Sz. Pál mondását adgya elönkbe eſzközűl, a' mái Sz. Epiſtolában [b]: mellyről moſt ſzóllok.

[a] Matt. 27. 52. 53.

[b] 1. Cor. 5. 2 verſ. 7.

I. Meg-mutatom, hogy fő-képpen ebben az időben, az Igaſságnak mind a' két réſze
II. E' Két réſznek rendit meg-magyarázom. (*kivántatik mi-tőlünk.*
III. Meg-mondom, Mi okért mondatik a' Kriſtus Mi-Húsvétünknek.

ELSÖ RÉSZE.

AZ mint hogy Kriſtus Urúnk, az ö Fel-támadásával két dolgot chelekedett; a' Gonoſzt el-kergette, és a' Jót meg-nyerte: azonképpen Szent Pál-is a' Hívektől két dolgot kíván; tudni illik, az Igaſságnak két réſzét; mellyekről Dávid kétſzer-is emlekezik, mondván [c]: *Térj-el a' gonoſztól*, vagy távozzál-el; *és chelekedgyél jót.* mert eggyik a' máſik-nélkül nem elégséges. A' ki a' Gonoſztól el-tér, de jót nem chelekeſzik, haſonló a' reſt ſzolgához; ki el nem tékozlotta ugyan Urának giráját, de nem-is többítette, nem kereskedvén véle [d]: és azért, nem chak el-vötték tőle a' girát, hanem magát-is *a' külső ſetétségre vetették.* A' ki pedig Jót chelekeſzik, de a' gonoſztól el nem távozik, haſonló a' Fariſæushoz; ki *kétſzer böjtölt ugyan egy hétben, és mindenekből dézmát adott* [e], de mint-hogy meg nem tartóztatta magát a' vakmerő ítélettől, meg nem igazíttatott, hanem meg-aláztatott. Ezt a' két dolgot kívánnya Sz. Pál-is: a' Gonoſznak el-távoztatását, a' régi kovásznak ki-tiſztításával; és a' Jónak gyakorlását, az új téſztává létellel. Melly két dolgot, az-után több ſzóval magyarázott-meg: és az Elsőt, Gonoſság és álnokság kovászának nevezte; a' Máſikat pedig, Tiſztaság és Igaſság kovásztalan kenyerének.

[c] Pſ. 33. 15. & Pſ. 36. 27.

[d] Matt. 25. 28. 30.

[e] Luc. 18. 11. 12.

A

Noha pedig mindenkor szükséges az Igaságnak két részét egybe-foglalnunk, és mindenikben magunkat gyakorlanunk: mindazáltal az fő-képpen e'mostani időben kívántatik. Mert, némellyek azt alíttyák, hogy meg-érik vele, ha a'Gonoszt el-távoztattyák, és régi bűnöket a'gyonás-által le-rakják, a'mellett pedig, semmi jóban nem foglallyák magokat; semmi aitatosságnak jelét nem mutattyák. kik igen meg-chalatkoznak. Némellyek pedig azt vélik, hogy elég nékik, ha valami Jót chelekeszenek, böjtölnek, az Egyházba jövén imádkoznak, és valami alamizsnát-is osztogatnak; de azonban a'gonoszt el nem távoztattyák; a'régi gonosz társaságot, a'hamis marhagyűjtést el nem hadgyák. és ezek-is meg-chalatkoznak: mert mind a'kettő szükséges; a' mint mind az Irás, 's mind a'Sz. Atyák nyilván taníttyák.

B

Az Elsőkről, kik, hogy Sz. Pállal szóllyak, mind a'Gonoságnak és álnokságnak kovászával, 's mind a'Tisztaságnak és az Igaságnak kenyerével lakoznak; azt alítván, hogy az Igaságnak eggyik részével, a'mellyet chelekeszenek, bé-paláztolhattyák a'másik részt mellyet által-hágnak, hallyad mit beszél a' Bölch [f]: *A' hamisak ajándékit nem javallya a' Fölséges, se nem tekint a' hamisak áldozatira, sem az ő áldozattyoknak sokaságával meg nem engeszteltetik a' bűnökért. A' ki áldozatot tészen* (ez jó,) *a' szegények marhájából* (ez gonosz;) *mint a' ki az attyának szine-előtt öli-meg a' fiát.* Salomon pedig [g]: *Az istentelenek áldozati, útálatosok az Urnál.* Az-okáért, ha az illyen ember, bizakodván némelly jó chelekedetiben, azt mondaná [h]; *Uram Uram, nem a' te nevedben profétáltam-e? vagy böjtöltem, imádkoztam, alamizsnálkodtam:* azt hallya Urúnktól: *Távozzatok-el tőlem kik hamisságot chelekeszetek.* Ezeknek mongya az Úr Isaiásnál [i]; *Ne tegyetek többé áldozatokat heába: a' jó illat-tétel, útálatosság én-előttem. Az Uj-hóld innepét, és a' Szombatot, és az egyéb Innepeket nem szenvedem. A' ti Uj-hóldotokat, és a' ti Innepiteket gyűlöli a' lelkem; meg-úntam, meg-fáradtam azoknak el-türésében. Es mikor kiterjeszti tek kezeiteket, el-fordítom szemeimet rólatok: és mikor meg-sokasítyátok az imádságot, meg nem halgatlak.* Hová lehetnek főbb jó chelekedetek ezeknél; Áldozat, Innep meg-szenteléše, Imádság? Miért nem kedvelli tahát azokat; holott mindenik az ő kivált-képpen-való tiszteletire vagyon, és mindenikét ő parancholta? Azért, hogy a' hamisságot a' mellett el nem hadták; a' mint ugyan ottan jelenti, mondván [k]: *Mert a' ti kezeitek rakvák vérrel.* és [l]; *Hamisak a' ti gyülekezetitek.* Es utánna veti [m]; *Mosdgyatok-meg, tisztak legyetek; vegyétek-el a' ti gondolatitoknak gonoságát szemeimelől: szűnnyetek-meg gonoszúl chelekedni.* a' hol nyilván látod, hogy mind a'kettőt kívánnya.

C

[f] *Eccli.* 34. 23.
[g] *Prov.* 15 8.
[h] *Matt.* 7. 22.
[i] *Isai.* 1. 13.
[k] *Vers.* 15.
[l] *Vers.* 13.
[m] *Vers.* 16.

A' mi a' MASIKAT illeti, az-is azon mondásból meg-bizonyúl; melyről Szent Agoston imígyen beszél [n]: Az Igaság nem egyéb, hanem Nem-vétkezni: Nem-vétkezni pedig nem egyéb, hanem a' Törvénynek parancholattyát meg-tartani: a' Parancholatoknak meg-tartása pedig, két dologban foglaltatik; hogy semmit azokban ne chelekedgyél, a' miket meg-tíltottak; és mindeneket igyekezzél bétellyesíteni, a' miket meg-parancholtak. mert az, a' mit a' Zóltár mond: *Távozzál-el a' gonosztól, és chelekedgyél jót.* ha a' gonosztói el-távozol, és jót nem chelekeszel, a' Törvénynek által-hágója vagy: melly nem chak a' gonoszoknak meg-útálásával tellyesíttetik-bé, hanem a' jóknak meg-chelekedésével-is. És nem chak az parancholtatik néked, hogy a'ruháft meg ne foszszad ruháitól, hanem, hogy a' ruhátalant-is bé-födözzed ruháiddal. Hasonló-képpen beszél Arany-szájú Szent János-is [o]: Nem chak a' latorságnak chelekedése, hanem a' Jószágos chelekedetektől-valo meg-szűnés-is meg-büntettet bennünket: mert, a' kik az éhezőket nem tápláltak, és a' szomjuhozókat nem itatták, és a' mezítelent meg nem ruházták; nem azért, hogy loptak, vagy hogy fősvények vóltak, vagy hogy másnak jószágába kaptak, hanem, hogy alamizsnát nem adtak, az-okáért meg-halhatatlan büntetésnek, és véghetetlen gyötrelemnek adattanak. Melyből meg-érthettyük; hogy, nem elég az üdvösségre a'Gonosztól el-távozni, ha azzal eggyütt nem lészen a' Jó chelekedet-is. Hasonló-képpen beszél másutt-is [p]; és szép példákkal meg-bizonyíttya mondását: A' jót nem chelekedni, a' gonoságnak némelly része; mert az, restség és tunyaság: a' restség pedig, a' gonoságnak része: sőt nem része, hanem minden Gonoságnak oka, és gyökere; mert *Sok gonoságot tanított a' hivolkodás* [q]. Az-okáért, őrizkednünk kell, hogy bolondúl ne kérdezkedgyünk arról, Minémű helye lészen annak, a'ki semmi jót nem chelekedett: mert semmi jót nem chelekedni, annyi mint Gonoszt chelekedni. Kérlek, mond-meg nékem; Ha olly szolgád vólna, a'ki, se nem lopna, se nem szitkozódnék, sem ellened nem szóllana, se nem részegeskednék; de mindaz-

[n] *Serm.* 59. *De Tempore.*
[o] *In Psal.* 4.
[p] *Hom.* 16. *in Epist. ad Eph.*
[q] *Eccli.* 33. 29.

Psal. 36. 27.

által mindenkor hívolkodnék; és semmit azokban nem chelekednék, a' mellyekkel tartozik a' szolga az ő Urának: nem vernéd-e meg? nem úgy büntednéd-e mint gonosz szolgát? De lám semmi gonoszt nem chelekedett? Úgy vagyon: de azzal tött kárt, hogy hivatallyában el nem járt, és, a' mivel tartozott, azt meg nem chelekedte, hanem el-henyélte, és el-múlatta.

II. RÉSZE.

DE azt-is vedd eszedbe, hogy Sz. Pál az ő mondásával, e' Két rész-között azoknak rendit-is meg-jelenti: és elsőben azt kívánnya, hogy ki-tisztíttsuk az Ó kovászt; az-után pedig, hogy Új tésztává legyunk: elsőben, hogy ne lakozzúnk a' régi gonoszságnak és álnokságnak kovászával; az-után, hogy lakozzunk a' tisztaságnak és igasságnak kovásztalan kenyereivel. Hasonló rendet szabott Dávid-is, mind a' két helyen [r]: és elsőben azt kívánnya, hogy *a' Gonosztól távozzunk-el*; az-után pedig, hogy *Jót chelekedgyünk*. Illyen módon szóll az Irás sok egyéb helyeken-is [s]. És hogy a' többiről ne emlekezzem, eggyütt Sz. Pál igen szépen beszéll [t]: *Vessük-el*, úgymond, *a' Setétség chelekedetit, és öltözzünk-fel a' Világosságnak fegyveribe; mint nappal tisztességesséen járjunk; nem tobzódásokban és részegségekben, nem az agyas-házakban és szemtelenségekben, nem a' viszsza-vonyásban és irégységben: hanem öltözzünk-fel az Ur Jésus Krisztusban.* Melly mondás, adná Isten, hogy ollyan gyümölchöt termene mi-bennünk, a' mint valahá Sz. Agostonban termett: kiben, midőn a' Testnek és Léleknek, a' tisztátalanságnak és tisztaságnak nagy pöre és harcza vólna, és ő-maga elégséges nem vólna azoknak ügyét meg-ítélni: Sz. Pálnak elő-hozott mondásával, minden pörpatvarnak szépen végét szakasztotta; a' mint ő-maga meg-írta [u]: úgy hogy, mihelyen azt meg-olvasta, minden testi kívánságoknak búlchút adott; és az Istennek Segétő-malasztyával, a' tiszta életben nagy gyönyörűségessen végig meg-maradott; mellyet az-előtt igen nehéznek, sőt lehetetlennek tartott.

Melly Sz. Pál mondása, hogy mi-bennünk-is foganatos légyen, abban két ígét kell jól eszünkbe vennünk, mellyeknek nagy ereje vagyon. Mert, midőn a' Gonosznak el-távoztatásáról szóll Sz. Pál, nem chak azt kívánnya, hogy a' Setétségnek chelekedetit imígy-amúgy le-tegyük, mint-ha ismég fel akarnók venni; hanem ugyan el-vessük, úgy hogy soha többé azokra ne térjünk: midőn pedig a' Jónak chelekedését ajánlya, nem chak azt kívánnya, hogy a' Világosságnak chelekedetit, és a' Krisztust akár-mi-képpen illessük, vagy kezünkbe vegyük, mint-ha ismég akár-melly künnyen le kellene tennünk; hanem hogy, mint a' jól hozzánk szabott ruhát, reánk vegyük, és azokba öltözzünk. A' Krisztusba pedig az öltözik, a' mint Szent Tamás magyarázza, a' ki a' Krisztust követi. Mert, I. Mi-képpen hogy az embert az öltözet környül-vészi, és bé-foglallya, és annak színe-alatt vagyon és láttatik az ember: azon-képpen abban, a' ki a' Krisztust követi, chak a' Krisztus, és az ő öltözetinek színe, az-az, az ő szentsége és maga-viselése láttatik. A' Krisztusba öltözni, úgy-mond Arany-száju Szent János [x], semmi nem egyéb, hanem az; hogy a' Krisztus mi-bennünk, a' szentség- és kegyesség-által, minden-felől tettetes légyen. Mert a' fel-öltözött ember, annak láttatik a' mibe öltözött. Az-okáért, láttassék és tessék mi-bennünk a' Krisztus. II. Mi-képpen hogy az öltözet az egész testünket bé-födi: azon-képpen, a' Krisztus Jószágos chelekedetinek minden mi chelekedetinkre el kell érni, hogy azokat fel-ékesítse; és mi a' Krisztust, mind beszédünkben, 's mind egyéb magunk-viselésében ki-ábrázollyuk. III. A' ki a' ruhába fel-öltözik, nem annyira érzi annak terhét, mint a' ki egybe-kötve, ölében, vagy a' vállán hordozza: azon-képpen, a' ki a' Krisztust, nem chak elméjében, mint-ha bé-kötözve vólna, hordozza, hanem ugyan chelekedetivel, és követésével magához kapchollya és övedzi, semmi nehezségét nem érzi a' Krisztus Jószágos chelekedetinek. IV. Mi-képpen hogy a' szép ruha, nem chak bé-födi az embert, hanem ékesíti-is: azon-képpen a' Krisztusnak Jószágos chelekedeti, föllötte igen ékesítik az embert, és mind Istennél, 's mind embereknél kedvessé tészi.

Kérdené valaki: Mi okért kell elsőben a' Gonosztól el-térnünk, és az-után a' Jót chelekednünk? Felelet: Azért hogy két ellenkező dolog eggyütt nem lehet: és, a' mint Salomon mongya [y], *A' gonosz-akaro lélekbe a' bölcheség bé nem mégyen, sem nem lakik a' Bűnök-alá vettetett testben: mert a' fégyelemnek Szent Lelke futtya a' tettetőt, és meg-vonsza magát az értelem-nélkül-valo gondolatoktól.* Szent Pál szé-

r Ps. 33. 15. & Ps. 36. 27
s Tob 4. 23. Ps. 1. 1. 2. & 14. 2. Eccli. 3. 32. Isa. 1. 16. & c. 55. 7. Ezech. 18. 31. Rom. 12. 9. 2. Cor. 7. 1. Col 3. 9.
t Rom 13. 12. 13.
u Lib. 8. Conf. cap. ult.
x Hom. 25. in Ep. ad Roman.
y Sap. 1. 4.

A

pen szóll e' dologról; ki magáról-is tanúlhatott: mert Urúnk elsőben azt mondotta néki [z]: *Saule, Saule, miért üldözsz engem?* Mint-ha azt mondotta vólna: Szűnnyél-meg az istentelen üldözéstől. és annak engedvén Saulus, úgy mondotta [a]: *Uram, mit akarsz hogy chelekedgyem?* És úgy küldetett Ananiáshoz, hogy az életnek parancholattyát meg-tanúlná tőle. Így tanúlván azért magáról Sz. Pál, az-után mondotta [b]: *Michoda részesülése vagyon az Igasságnak a' hamissággal? a' vagy michoda társasága a' Világosságnak a' Setétséggel? michoda alkovása vagyon pedig Krisztusnak a' Beliállal?* az-az, valamíg a' Hamisság ki nem irtatik, addig az Igasság bé nem plantáltatik: valamíg a' Setétség el nem távozik, addig a' Világosság nem fényeskedik: valamíg a' Bélial ki nem üzettetik, addig a' Krisztus bé nem fogadtatik. Mert, mi-képpen hogy új házat nem építhetni, míg nem a' régit el-rontyák; sem új fát nem plántálhatni, míg nem a' régit ki-vágják; sem új ruhába nem öltözhetünk, míg nem a' régi rongyot le-vettyük: azon-képpen a' Jószágos chelekedetben senki részes nem lehet, míg a' Gonosságnak búlchút nem ád, és abból ki nem tisztúl.

z Act. 9. 4.
a Vers. 6.
b 2. Cor. 6. 14 15.

B

Más Oka-is lehet: mert a' Gonosznak ki-gyomlálása, nehezebb, hogy-sem a' Jónak bé-plantálása: az-okáért, a' ki a' nehezbet véghez viszi, a' könnyebnek hamar szerét teheti. Egy fő lantos, afféle tanítványoktól, a' kik az-előtt más Mesternél tanúltak, két annyi fizetést kívánt; és okát-is adta: mert több múnkája vólt abban, hogy arról el-szoktatná a' mit nem jól tanúltak, hogy-sem abban hogy újonnan jól megtanítaná. És talám ez az oka, hogy midőn az Isten Jeremiást a' nép tanitására küldötte, nem chak a' meg-mondott rendet adta-eleibe, hanem az Elsőnek, nagyobb

c Ier. 1. 10.

nehezségét-is mutatta; többet kívánván arra, hogy-sem a' másikra, mondván [c]: *Imé az én igémet a' te szádba adtam: imé ma téged a' Pogányokon rendeltelek, és az Országokon, hogy gyomlálly, és ronts, és veszess, és hánny, és épits, és plántálly.* az Elsőre, négyet kívánván; a' Másikra, kettőt: és jelentvén, hogy az elsőhöz több múnka kell, hogy-sem a' másikhoz; a' mint szépen magyarázza *Cassianus* [d]. és igaz okát-is jelenti: tudni illik, hogy a' vétkek többen vannak. mert minden Jószágos chelekedetellen, két vétek harczol: és mivelhogy a' Jószágos chelekedet közép úton jár, egyik vétek jobb-kéz-felől ostromollya, a' másik bal-kéz-felől: úgy-mint, a' Reménséget, a' vak-merő bizakodás, és a' kétségbe-esés; az Adakozást, a' tékozlás, és a' fostvénység.

d Collat. 14. c. 3.

C

III. RÉSZE.

A' Meg-mondott két dolgot pedig, mi-okért kívánta légyen Sz. Pál, ő-maga megjelentette, mondván: *Mert a' mi Húsvétünk a' Krisztus, meg-áldoztatott:* az-az, mint hogy a' Krisztus mi-érettünk, mint a' Húsvéti Bárány, meg-áldoztatott, és úgy váltot-meg minket, a' Húsvétnek inneplését ajánlotta nékünk. Az-okáért, mint a' Zsidók, az ő Húsvéttyeknek meg-áldozása-után, hét nap éltek Kovásztalan kenyérrel: mi-is a' Krisztusnak áldozása-után, lélek-szerént, a' Kovásztalan kenyerek innepét meg-tartsuk, és kovász-nélkül legyünk, az-az, tiszták; és Kovásztalan kenyérrel éllyünk, tiszta életben maradván hét napig, az-az, a' mi tellyes napjainkban. mert hét nap-között forog-el tellyes életünk: abban pedig mindenkor hálá-adással meg-emlekezzünk, a' mi Húsvéti Bárányunknak velünk tött irgalmasságáról, akaratúnkat akarattyához szabván. mert az ő drága Szent Vérével váltattunk-meg; a'

D

e 1. Pet. 1. 17

mint Sz. Péter int bennünket, mondván [e]: *Félelemmel forgolódgyatok a' ti életeteknek idején; tudván, hogy nem meg-veszendő aranyon, vagy ezüstön váltattatok-meg, hanem a' Krisztusnak, úgy-mint makula-nélkül-valo, és ferteztetetlen Báránynak, drágalátos Vérén.*

Nem ok-nélkül nevezi pedig Sz. Pál a' Krisztust, *Mi Húsvéti Bárányunknak*; hanem sok jeles hasonlatosságokért, mellyek azok-között találtatnak: I. A' Zsidók az ő Húsf Exod. 12. 1.

véttyeket, közönséges-képpen az Első Hólnapban [f] Nisánban, áldozták; melly a' mi Bőjt-más havunk: Ugyan-azon hólnapban áldoztatott-meg a' Krisztus-is. II. A' Húsg Vers. 3.

vétet, a' hónak tizedik napján szerzették-meg [g], a' tizen-negyedikén meg-áldozták: Urúnk-is azon hónak tizedik napján ment Jerusalembe, tudni illik Virág Vasárnapon, nagy örömmel és pompával; negyed nap az-után, a' Vég-vachorán, áldozta magát az Oltári-szentségben; és azon nap fogták-meg, hogy halálra adnák; és úgy más nap áldozta magát a' Keresztfán. III. A' Báránynak, *Makula-nélkül-valónak, hímnek, és esztendősnek* kellett lenni: A' Krisztus-is, *Makula-nélkül-valo vólt*; a' mint Sz. Péterből hallók [h]: *ki bűnt nem chelekedett, sem álnokság nem találtatott szájában* [i]. Hím vólt; az ő bátorságáért és erősségéért; és vas veszszővel rontya-meg az ellene tusakodókat. Esztendős

h 1. Pet. 1. 17
i 1. Pet. 2. 22.

vólt;

vólt, mert idejének leg-jobb-korában áldoztatott-meg érettünk. IV. A' Húsvétet, az Isráël fiainak minden fokaſága áldozta, eſtve-felé: A' Kriſtus halálát-is minnyájan kívánták a' Zsidók, kik azt kiáltották, hogy fel-feszíttſe Pilátus [k]. és eſtve-felé hólt-meg, 's az időnek utólſo részében, vagy a' világnak utólſo idejében: és, mint-hogy az ő halála vólt a' mi meg-ſzabadúlaſunknak oka, eſtve ſok betegeket gyógyított-meg [l]. V. A' Húſvétet, hóld-tőltére áldozták a' Tavaſzi *Æquinoctium*-után, midőn a' nap az étſzakát meg-kezdi haladni, és a' világoſság nevekedik: A' Kriſtus az ő halálával, az egéſz Anyaſzentegyházat, melly a' *Hóldoz* haſonlíttatik, ſzépſégeért [m], meg-világoſította: és az ő halála-után, kezdette az Igaſságnak világoſsága meg-haladni a' Bűnnek ſetétſégét; és az Új Teſtamentomnak fényeſsége, az Ó Teſtamentomnak homályos árnyékát.

De láſſuk már azt-is, Mi végre áldozták a' Zsidók a' Húſvétet; és mit parancholt arról nékik az Iſten?

Első: *Vegyenek*, úgy-mond az Iſten [n], *annak véréből, és tegyenek mind a' két ajtó-mellyékire, és a' felső küſzöbire a' házaknak, a' mellyekben azt meg-éſzik.* A' Kriſtus Véréből, mind a' két ajtó-mellyékére téſzünk, midőn a' Kriſtus Szenvedéſét ſzívünkben forgattyuk a' Hit-által; és ſzájunkban, a' vallás-tétel-által. *mert Hittel hiſzünk az Igaſságra, Szajjal léſzen pedig a' vallás-tétel az Üdvőſségre* [o]. A' felső küſzöbre pedig; mikor ſzívünket fel-emellyük a' mennyei dolgok reménſégére, a' Kriſtus Szenvedéſének érdeme-által. Az a' Vér, jel vólt, hogy a' melly házon azt látná a' Puſztító Angyal, azt ne bántaná [p]; a' többiben pedig az Első-ſzülötteket meg-ölné: azon-képpen, valakinninch a' Kriſtus Vérének érdeme, el kell annak veſzni; a' kiken pedig vagyon, üdvőzűlnek. Nem ſzűkölködött ugyan az Angyal afféle külső Jel-nélkül, mert tudta, és látta melly házakban ették a' Zsidók a' Húſvétet: de azt akarta az Iſten, hogy a' Megſzabadúláſt, a' Jel-által várnák és vennék a' Zsidók; az ártatlan Báránynak példázaſáért, ki az ő Vérével ſzabadít-meg mindeneket az Iſten haragjától, és az őrök halálától. Az-okáért azzal a' Jellel, homályoſon azt vallották a' Zsidók, hogy őket a' *Meſsias* Vére ſzabadíttya-meg: és azért kellett meg-kenni, vagy hinteni, az ajtó mellyékit a' felső küſzöbbel; mert azok a' Kereſztet példázták, a' mint Sz. *Cypriánus* írja [q]. Ezekielnél-is azt olvaſſuk [r]; hogy az Iſten azt parancholta az Angyalnak, hogy mindeneket meg-ölljön, azokon-kívűl, a' kiken a' *Thau*-betűnek jele vólt; melly, formájával-is a' Kereſztet példázza.

Másodszor: Azt parancholta az Iſten [s]; hogy *A' Báránynak tűznél sűlt húsát meg-egyék, és Kovásztalan kenyereket vad-ſalátával; és hogy, ſe nyerſen, ſe vízbe főttet abból ne ennének: a' fejét, lábaival és bélével meg-ennék; és ſemmi abban reggelig ne maradna: ha pedig meg-maradna valami, tűzzel égetnék-meg.* Ezek mind példában történtek: Mert, I. A' Kriſtus Szenvedéſéről, nem kell az emberi okoſságnak világoſságával elmélkedni; hanem, a' Hitnek homályoſságában kell hinni, hogy *a' Meg-feszíttetett Kriſtus, botránkozás* ne légyen nálunk, mint *a' Zsidóknál*; *vagy bolondság, mint a' Pogányoknál* [t]. II. Nyerſen éſzi a' Kriſtus ſzenvedéſét, a' ki a' Kriſtuſt chak Embernek véli; Vízzel főzi, a' ki emberi ítélettel fontollya. és ezeknek nem haſznál. Tűznél sűti pedig, a' ki Kriſtuſnak lángolo ſzeretetit ſzemléli, mellyel magát áldozta érettünk a' Kereſztfán: mert a' Bárányt-is kereſzt-módra sűtötték; a' mint Sz. *Iuſtinus* mongya [u]. mert hoſzſzattában által-nyárſolták, és a' lapoczkáin más nyárſat vontak-által rajta. A' Kriſtuſnak a' Kereſzten, ſemmi vize, az-az, ſemmi nyugodalma, vagy hívesítéſe nem vólt, ſem vigaſztalása a' Kínokban: hanem a' Fájdalom, és a' Szeretet, tellyeſséggel meg-sűtötte, és meg-ſzáraztotta. Az-okáért a' Zsidók, a' kik tagadták a' Kriſtus Iſtenſégét, és nyerſen, vagy bőtű-ſzerént értvén a' mit az Irás jelent a' *Meſsias* Országáról, és dichőſégéről, neminémű-képpen nyerſen éſzik a' Kriſtuſt: az Eretnekek pedig, a' kik minden titkait, emberi elmével akarják fontolni, és vízgálni, vízbe főzik. mivelhogy minden emberi okoſság, és tudomány, álhatatlan mint a' víz. A' Kereſztyének pedig, józanon, és aitatoſſan elmélkedvén azokról; és azoknak elmélkedéſével, a' Hitet, és Szeretetet gerjeſztvén magokban, és a' Kriſtuſnak ſzorgalmatoſon ſzolgálván, sűtve éſzik a' Kriſtuſt; a' mint Sz. Gergely magyarázza. Továbbá, a' Fejét, lábaival és bélivel-eggyűtt kellett a' Báránnak meg-enni: mert az egéſz Kriſtuſt, és valamit az Anyaſzentegyház tanít felőle, hinni kell; és a' Hitnek chak egy ágazattyát, vagy czikkelyét ſem kell meg-vetni: és azért-is egéſzſzen kellett a' Báránynak maradni. mert fő-képpen azok a' tagok sűltek-meg, az-az, ſzenvedtek a' Kriſtusban; tudni illik, a' Feje, a' tővis koronától; a' Lábai, a' ſzegektől; a' Belső részei, vagy a' ſzíve, a' bánattól, ſzánakodáſtól, és hozzánk-valo ſzeretettől. Végezetre, ha mi meg-maradott a' Bárányban, azt tűzzel meg kellett égetni: mert, a' mit a'

A

k *Matt.* 27. 22.

l *Matt.* 8. 16. *Mar.* 1. 32.

m *Cant.* 6. 9.

u *Exo.* 12. 7.

B

o *Rom.* 10. 10

p *Exo.* 12. 13

C

q *Lib.* 2. *Teſtimon. contra Iudæos, c.* 22.

r *Ezech.* 9. 6.

T.

s *Exo.* 12. 8.

t 1. *Cor.* 1. 23.

u *Contra Tryphon.*

D

A

Kriſtuſnak ſzentſéges titkaiban nem érthetünk, azt a' Sz. Lélek hatalmának alázatoſſan meg-tartyuk; a' mint Sz. Gergely írja [x].

x *Hom. 22. in Evang.*

HARMADSZOR: Azt parancholta az Iſten; hogy kiváltképpen-valo Czeremoniákkal ennék-meg a' Bárányt, mondván [y]: *Azt pedig ekképpen egyétek-meg: A' tiveſéiteket fel-övedzétek, és ſárntok lábatokban légyenek, pálczátokat kezetekben tartván, és ſietve egyétek.* Ezek-is mind példában történtek: mert, a' ki haſznoſon akar a' Kriſtus Szenvedéſéről elmélkedni, a' teſti gyönyörűſégtől, és fő-képpen a' bujaſágtól meg-tartóztaſſa magát; sőt teſtét ſanyargaſſa. és ezért, eleitől-fogva a' Kereſztyének, Húſvét-tájban teſtőket inkább ſanyargatták, hogy-ſem egyéb időkben, fő-képpen a' Negyven-napi Bőjttel. és Sz. Bernárd azt írja [z]; hogy a' Nagy Hétben, minden Kereſztyének, egyébhai ſzokás-kivűl, gyakorlyák az aitatoſságot, követik az alázatoſságot, és magok-viſeléſében a' meg-ért erkőlchőt meg-mutattyák; hogy a' ſzenvedő Kriſtuſſal láttaſſanak eggyütt-ſzenvedni, a' vagy ő-rajta ſzánakodni. Mert kichoda olly aitatatlan, a' ki tőredelmeſséget ne érezzen? Kichoda olly kevély, hogy magát meg ne alázza? Kichoda olly haragos, hogy meg ne bochájſſon? Kichoda olly kínyes, hogy ne bőjtőllyön? Kichoda olly gonoſz, a' ki penitentziát ne tartſon e' napokban? Arany-ſzáju Sz. János-is, haſonló-képpen beſzél [a], és azt mongya; hogy a' Hívek, azok-által tiſztelik azt a' Szent Hetet. Akkor ſarut kell lábúnkon viſelnünk, hogy valami vétekben meg ne ütközzünk; a' pálczát kezünkben kell tartanunk, hogy a' gonoſz társaſágot, és az Ördög kiſértetit el-kergeſsük, és magúnkat azoktól meg-óltalmazzuk; és ſietnünk kell, futván az Úr parancholatinak útán, és a' mennyei Hazánkat ohajtván, melyre nékünk útat nyitott a' Jésus.

z *Serm. Fer. 4. Hebdomada Penoſa.*

a *Hom. 30. in Geneſ.*

B

Végezetre, mint-ha mind ezeknek okát akarta vólna adni az Iſten, azzal fejezte-bé [b]: *Mert ez az Úr Faſéja* (az-az, Által-menetele,) *Es által-megyek Egyiptus-földén azon éjjel.* Által-ment a' Zidók házán, meg-kímélvén őket; által-ment az Egyiptziuſok házán-is, meg-ölvén minden Első-ſzülőtteket. Ezen-kívül, más Két Által-menetel-is vólt, a' Veres-tengeren, és a' Jordánon; és az-után jutottak a' Zidók az Ígéret-földébe: azon-képpen, a' Kriſtus Halála-által mentünk elsőben által, az Iſten haragjából, az ő kegyelmébe; mert ő eleget tévén az Attyának, meg-engeſztelte őtet nékünk: másodſzor, a' Bűnnek állapattyából, által-kőltőztünk az Igaſságnak állapattyára, a' Kereſztséghez vize-által, és a Penitentzia-által; mellyeknek erejők, a' Kriſtus Szenvedésétől ſzármazik: mellyek-után, a' Nyomoruság vőlgyéről által-megyünk, mellyet Egyiptus példázott; az Örők bóldogságnak nyugodálmára, mellyet az Igéret-főlde, példázott: és ezt-is a' Kriſtus Szenvedéſe ſzerzette. De azt ſemkell el-halgatnunk, hogy a' *Húſvéti Báránynak chontyait meg nem kellett törni* [c]. Mellyet Sz. János arra magyarázott [d]; hogy a' Kriſtus ſzárait meg nem törték a Kereſzt-fán, noha a' véle fel-feſzítetett tolvajokét meg-törték. Az pedig azt jelentette; hogy a' Kriſtuſnak ereje, és méltósága, meg nem romlott a' Szenvedés-által, hanem chak a' teſte: sőt az ő Szenvedéſe-által, mindenütt ki-hirhedett az ő nagy ereje és bőlchesége: mert *A' meg-feſzítetett Kriſtus, a' hivatalos Zidóknak, és a' Görögöknek, az Iſten ereje, és az Iſten bölchesége* [e].

b *Exo. 12. 11*

C

c *Exo. 12. 46*

d *Ioan. 19. 33. 36.*

e *1. Cor. 1. 24.*

Mondám nem régen, hogy Sz. Pál azért kívánnya, hogy ki-tiſztittſuk az ó Kovaſzt, és új Téſztá legyünk, mert a' mi Húſvéti Bárányunk, a' Kriſtus, meg-áldoztatott. és, mi-képpen hogy a' Zidók, az ő Húſvéttyőket kovaſz-nélkül-valo kenyérrel őtték: azon képpen illik, hogy mi-is előttünk hordozván, és elménkben forgatván a' Kriſtus Áldozattyát, mellyel minket a' Bűnből ki-tiſztított, tiſzta életet viſellyünk, és a' Bűnnek kovaſzába ne egyeledgyünk. De ugyan azon mondásban, más okot-is találunk; tudni illik, hogy a' Húſvéti Báránynak vétele- és étele-után, az-az, az Óltári-ſzentség-után-is, tiſzta életben foglallyuk magúnkat. Mert, noha a' Húſvéti Bárány, azért hogy az Áldozatra meg-ölettetett, a' Kriſtus áldozattyát példázta, midőn a' Kereſzt-fán vérét ontotta, és lelkét ki-adta: mindazáltal, a' kovaſztalan kenyérhez-képeſt, és hogy a' Húſvéti Bárányt meg-kellett enni, az Óltári-ſzentségben-valo Áldozatot példázta; melly Vér-ontás-nélkűl léſzen, és eledelűl vétetik. Az-okáért, midőn Sz. Pál a' Húſvéti Bárányról emlekezik, az Óltári-ſzentséget-is érti rajta; a' mint a' Sz. Atyák magyarázzák, Sz. *Cyprianus* [f], Sz. *Gregórius Nazianzénus* [g], Arany-ſzáju Sz. János [h], és többen-is. Azért mondotta Sz. András Apoſtol-is, *Aegéas* Tiſzt-tartónak, a' mint az ő Életében olvaſsuk [i]: Én minden-nap áldozom a' makula-nélkűl-valo Bárányt, kinek húsát minek-utánna az egéſz nép éſzi, még-is a' meg-áldoztatott Bárány egéſzſzen, és elevenen marad. Az Anyaſzentegyház-is azért olvaſtattya ezt az Epiſtolát a' mái Sz. Húſvét napján; mellyen minden Hívektől kívánnya, hogy egyenek a' Húſvéti Bárányban: melyben az első Hívek minden nap őttek; a' mint Sz. Pál jelenti. és azért

D

f *Ser. de Cena Domini.*

g *Orat. de Paſchat.*

h *Serm. de Proditione Iudæ.*

i *In Breviario Rom. 30. Novembr.*

mongya; hogy a' Híveknek tiſzta életet kell viſelni, kik ollyán tiſzta eledellel élnek.

Sok jeles Haſonlatoſság-is vagyon a' Húſvéti Bárány-, és az Óltári-ſzentség-között, melyből kűnyű meg-érteni, hogy arról emlekezett Sz. Pál; fő-képpen, minthogy az eledelről ſzóll; és azt kívánnya, hogy a' Tiſztaságnak, és Igaſságnak kovásztalan kenyerével éllyünk.

Első Haſonlatoſság az; hogy, a' mint az-előtt-is jelentém, a' melly nap a' Húſvétet tartották a Zidók, azon nap ſzerzette Urúnk az Óltári-ſzentséget. II. A' Húſvétet, eſtve, vagy éjjel ölték-meg: a' Kriſtuſt, teſti ſzemeinkel nem láttyuk az Óltári-ſzentségben, hanem a' Hitnek homályoſságával meg-elégſzűnk. III. A' Húſvétet, chak a Környűl-metélt Zidóknak vólt ſzabad meg-enni: az Óltári-ſzentséggel, chak a' Meg-keresztelt Híveknek ſzabad élni, és a' ki a' bűnnek bőrét a' Penitentziának késével el-mettſzi. IV. A' Húſvéti Bárányt, kovásztalan kenyérrel, és vad-ſalátával ötték: az Óltári-ſzentséghez tőredelmes ſzívvel, és tiſzta lelki-iſmérettel kell járúlni. V. Az Húſvéti Báránynak minden réſzeit meg-ötték: az Óltári-ſzentségben, az egéſz Kriſtus vétetik, teſtével, vérével, lelkével, és Iſtenségével-egyűtt. VI. A' Húſvétet, ſok házakban ötték: a' Kriſtus, az Óltári-ſzentségben ſok helyeken áldoztatik, és vétetik. VII. Nem vólt ſzabad a' Húſvéti Bárányból valami réſzt a' házból kivinni: az Óltári-ſzentséget, nem illik azokkal közleni, a' kik az Anyaſzentegyház-kivűl vannak; tudni illik, a' Pogányokkal, Zidókkal, Eretnekekkel. VIII. A' ki a' Húſvéti Bárányt ötte, veséit fel-övedzette: a' ki a' Kriſtuſt az Óltári-ſzentségben vészi, a' fajtalan teſti gyönyörűſéget meg-zabolázza, teſtét ſanyargatván; a' mint Sz. Gergely mongya [k]. IX. A' ki a' Húſvéti Bárányt ötte, pálczáját kezében tartotta, és ſaruit lábaiban; jelentvén, hogy útra kéſzűlt: a' ki az Óltári-ſzentséggel él, meg-gondolya, hogy az, a' ſzarándokoknak, és a' más világra menőknek, úti eleségök: az-okáért a' botot kezében tartſa, és ſaruit lábaiban; az-az, munkálkodgyék, és minden fáradságot fel-vegyen, hogy az örök boldogságba juthaſſon. Igy irja Sz. *Paulinus* [l]; hogy Sz. Ambrús, halálához közelgetvén, a' *Vercellai Honorátus* Püſpöktől az Óltári-ſzentséget magához vötte, mint úti eleséget. Arany-ſzáju Sz. János pedig azt irja [m]; hogy, ha e' világból ki-múlo ember, az Óltári-ſzentségben tiſzta lelki-iſmérettel réſzesül, a' lelkét az Angyalok, mint drabantok, az égbe viſzik. Ezért nevezik a' Sz. Atyák, a' Halhatatlanság orvoſságának: mert annak ereje-által, nem chak a' lélek üdvözül, hanem a' teſt-is a' hálálból dichőségre támad-fel. X. A' Húſvéti Bárányt ſietve ötték: az Óltári-ſzentségbe nem annyíra kell a' gyönyörűſéget keresni, mint a' tápláláſt, és az Iſten parancholatinak útán-való járáshoz ſzűkséges erőt, hogy a' mennyei Hazánkba ſiethesűnk. XI. Mivelhogy az Egyiptziuſoknak Első-ſzülöttei nem öttek a' Húſvéti Báranyban, meg-holtak; a' ki az Óltári-ſzentséggel nem él, élete nem léſzen, hanem örök halállal hal-meg; a' mint Urúnk mondotta [n]. Ezek így lévén, meg-gondold Keresztyén ember, hogy az ártatlan Báránynak Vérével váltattál-meg, és annak Teſtével és Vérével tápláltatol; és neminémű-képpen azon téſtté és vérré léſzesz. melynél nem tudom mi lehetne böchűlletesb és méltóságosb dolog. Gondold-meg azt-is, minémű hálá-adáſsal tartozol illyen nagy jó-téteményért, hogy annak minden időben, és minden helyen meg-felelhes; tudván, hogy, ha azt chelekeſzed, napról napra több és nagyobb Malaſztnak el-vételére alkolmaztatod magadat, és nagy ſok lelki kinchet gyűjthetſz. Ugy viſeld azért életedet, hogy azon Bárányt, míg ez árnyék világon élſz, ſzelídségében, ártatlanságában, haſznos-vóltában kövesed; a' más világon pedig dichérhesd örökké, mondván [o]: *A' Báránynak áldás és tiſztelet, és dichőség, és hatalom, mind örökkön örökké.* Amen.

k *Hom. 22. in Evang.*

l *In Vita S. Ambroſij.*

m *Lib. 6. de Sacerdotio.*

n *Ioan. 6. 54.*

o *Apoc. 5. 13.*

A

HUSVÉT-UTÁN ELSÖ VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. IANOSNAK XX.

RESZEBEN, v. 19.

B

AZ idôben: *Mikor estve vólna azon a' napon, a' Szombatnak elsô napján, és az ajtók bé-téve vólnának, a' hol a' Tanítványok egybe-gyültek vala a' Zsidóktól-valo félelmek-miá: el-jôve IESUS, és meg-álla középben, és monda nékik: Békeség néktek. Es midôn ezt mondotta vólna, meg-mutatá nékik kezeit, és óldalát. Örülének azért a' Tanítványok, látván az Urat. Monda azért nékik ismég: Békeség néktek. A' mint engem el-küldôtt az Atya, én-is el-küldlek titeket. Ezeket midôn mondotta vólna, reájok lehelle; és monda nékik: Vegyétek a' Szent Lelket: a' kiknek bûnöket meg-bocháttyátok, meg-bochátatnak nékik: és a' kiknek meg-tartyátok, meg vannak tartva. Tamás pedig eggy a' Tizenkettô-közzûl, ki Kettôsnek mondatik, nem vala vélek mikor el-jôve IESUS. Mondának azért néki a' többi Tanítványok: Láttuk az Urat. Ô pedig monda nékik: Hanemha látom az ô kezeiben a' szegek liggatását, és az újomat a' szegek helyére bochátom, és a' kezemet az ô óldalába bochátom, nem hiszem. Es nyólcz nap-után, ismég benn valának az ô Tanítványi; és Tamás ô-vélek. El-jôve IESUS ajtók bé-téve, és meg-álla középben, és monda: Békeség néktek. Az-után monda Tamásnak: Erezd ide-bé az újodat, és lássad az én kezeimet; és hozd ide a' kezedet, és bochásd az én óldalamba: és ne légy hitlen, hanem hüv. Felele Tamás, és monda néki: Én Uram, és én Istenem. Monda néki IESUS: Mivelhogy láttál engem Tamás, hittél: bóldogok a' kik nem láttak, és hittek. Sok egyéb jeleket-is chelekedék ugyan IESUS, az ô Tanítványinak látására, mellyek ninchenek irva e' Könyvben. Ezek pedig meg-iratnak, hogy hidgyétek, hogy IESUS az Istennek Fia a' Krisztus: és hogy hiven, életetek legyen az ô nevében.*

C

D

a Gen. 7. 23. 1. Pet. 2. 21.
b Gen. 17. 10.
c Exo. 14. 22.
d Ioan. 5. 2.
e Matt. 3. 5.
f Ioan. 3. 5.
g Matt. 28. 19.
h Act. 2. 38. c. 8. 12. 36. c. 9. 18. c 10. 48. c. 19. 5.
i Gen. 14. 18.
k Exo. 12 18.
l Exo. 16. 16.
m Exo. 25, 30
n Ioan. 6. 11
o Ioan. 6. 52.
p Matt. 26. 26.
q Act. 2. 46 1. Cor. 10. 16. c. 11. 26.

ELSÖ PREDIKÁTZIO.

AZ KERESZTYÉN Anyaszentegyháznak leg-szükségesb Szentségiről, sokképpen emlekezik a' Szent Irás: I. Példáit, és Jövendölésit hozza-elô. II. Urúnknak ígéretit. III. Szerzését. IV. Gyakorlását. V. Ajánlását. A' KERESZTSÉGET, 1. Példázta a' Noë Bárkája [a]; és a' Környûl-metélkedés [b]; a' Veres tengeren-valo által-menetel [c]; a' Juh-mosogató tó [d]; és a' Keresztelô János keresztsége [e]. 2. Urúnk ígéretet tött felôle, mondván [f]: *Ha ki újonnan nem szûletik vízbôl és Sz. Lélekbôl, nem mehet-bé az Isten országába.* 3. Világosan meg-parancholta, mondván [g]: *Tanittsátok minden nemzeteket, meg-keresztelvén ôket, Atyának, és Fiúnak, és Sz. Léleknek nevében.* 4. Gyakorlották az Apostolok, és ajánlották-is [h]. Az OLTÁRI-szentség-is, Elsôben; Meg-példáztatott a' Melkísedek áldozattyával: melly Kenyérrel és borral vólt [i]. a' Húsvéti Bárránnyal [k]; a' Mannával [l]; a' Szentelt kenyerekkel [m]; és az ôt árpa-kenyérnek meg-szaporitásával [n]. Másodszor: Urúnk ígéretet tött róla, mondván [o]: *A' Kenyér, melly et én adok, az én Testem a' világnak életéért.* Harmadszor: A' Vég-vachorán szerzette és parancholta, mondván [p]: *Vegyétek, és egyétek, ez az én testem.* Negyedszer: A' Hívek gyakorlották, és az Apostolok ajánlották [q].

A' Gyónásról, (mellyet Második Kereſztségnek neveznek, a' Bűnöknek el-törléſeért; és az Óltári-ſzentséghez ſzükséges készület:) 1. Sok példáink vannak; a'mint az-után meg-mutatom. 2. Urúnk ígéretet tött felőle r. 3. A'mái Evangéliomban ſzerzette. 4. A' Hívek gyakorlották, és az Apoſtolok ajánlották; a'miért ez-után meg-mutatom, a'végre, hogy mi-is ollyan ſzent és haſznos dolgot üdvöſségünkre gyakorolhaſſunk.

A

r Matt. 16. 19. & c. 18. 18.

I. Meg-mutatom, hogy az Apoſtoloknak a' Bűnök bochánattyára hatalmat adott Urúnk; melly a' Gyónás-által léſzen.
II. A' Gyónáſnak ſzükséges és haſznos-voltát meg-bizonyítom.
III. Az Újító atyafiaknak a' Gyónás-ellen-valo Ellen-vetéſeket meg-roſtálom.

ELSÖ RESZE.

CHodálatos, és többé nem hallott dolgot chelekedett Urúnk a'mái Evangéliomban, hogy a'Bűnnek meg-bochátására-valo hatalmat az Apoſtoloknak adta; és ő-bennek, az igaz Egyházi ſzolgáknak-is, a' Papoknak: melyre más chodálatos dologgal nyitott útat; azzal, tudni illik, hogy ajtó bé-zárva ment az Apoſtolokhoz. E' dolognak jeles okait adgyák a' Doktorok: I. *Leontius* azt mongya; hogy azzal azt jelétette, hogy az-után, ő-felőle ne gondolkodgyanak teſti módon a' Tanítványok; tudván arról, hogy meg-dichőült teſte vagyon, és, mint a'lélek, akár-mín-is általmehet. II. *Euthymius* azt mongya; hogy a' Tanítványokat nem akarta rémíteni, kik az ajtó-nyitáſtól meg-ijedtek vólna; alítván, hogy valaki, fogni vagy ölni akarja őket. III. *Theophylactus* azt mongya; hogy azzal jelentette-meg, mi módon támadott-fel; hogy úgy jött-ki a' koporsóból, a'mint hozzájok bé-ment ajtó bé-téve. IV. *Barádius* azt írja s; hogy azzal akarta jelenteni, hogy nékünk-is ajtó bé-zárva jelenik-meg, midőn ſzívünket a'világi gondok- és gondolatok-előtt bé-zárjuk, és azt chendeſségben tartyuk. mint-hogy a'Vő-legény-is az ő Jegyeſét, bé-rekeſztett Kertnek nevezi, és bé-pechételt Kútnak t. V. Némellyek azt mongyák; hogy azt akarta jelenteni, hogy, ſoha olly helyre bé nem rekeſzkedhetünk, hogy Iſten bennünket ne láthaſſon; és, ha veſzedelemben vagyunk, hogy hozzánk ne jőheſſen, és ki ne ſzabadíthaſſon. VI. *Theodórus Heracleóta* azt írja; hogy azzal Urúnk az ő mindenhatóságát, és Iſteni erejét mutatta-meg, hogy néki, ſem ajtó, ſem kő-fal ellene nem álhat, hanem mindeneken által-mehet. Ezt leg-illendőbb oknak alítom.

B

s Tom. 4. lib. 8. cap. 16.
t Cant. 4. 12.

C

Két Szentséges titkát jelenti Sz. Pál a' Kriſtuſnak, igen rövid ſzóval u: *A' Kriſtus*, úgy-mond, *fel-támadott a' mi Meg-igazúláſunkért.* mert a'Fel-támadás, és a' Meg-igazúlás, Iſteni erőt kíván: teremtett erő, ſem a'teſtből ki-ment lelket viſzſza nem hozhattya; ſem a'Bűn-miatt el-távozott Malaſztot helyére nem állathattya, hogy meg-igazúllyon. Az-okáért, bé-menvén Urúnk ajtó bé-zárva a' Tanítványokhoz, és Elsőben azt mondván; *Békeség néktek: meg-mutatta nékik kezeit és óldalát*, mint a'Fel-támadáſnak bizonyos jeleit. Másodſzor-is, azt mondván; *Békeség néktek:* utánna vetette; *A' mint engem el-küldött az Atya, én-is el-küldlek titeket.* Ezeket midőn mondotta vólna, reájok lehelle, és monda nékik: *Vegyétek a' Sz. Lelket: a' kiknek bűnöket meg-bochátyátok, meg-bochátatnak nékik: és a' kiknek meg-tartyátok, meg vannak tartva:* jelentvén a' Meg-igazúláſnak eſzközét. Az-okáért, Két dologról értekezhetnénk: 1. Miért tartotta-meg Urúnk a' ſebek-helyeit az ő teſtén? 2. Michoda hatalmat adott az Apoſtoloknak, el-küldvén őket. De holott az Elsőről máſutt ſzóllottam x, moſt a' Máſikról ſzóllok. Mellyet hogy meg-értheſſünk, azt kell meg-tudnunk, Miben légyen haſonló az Apoſtolok küldéſe a' Kriſtus küldéséhez? midőn azt mongya y: *A' mint engem el-küldött az Atya, én-is el-küldlek titeket.*

u Rom 4. 25.

x Conc. 1. Feria 3. Paſchatis.
y Ioan. 20. 21

Azzal a' mondáſsal, Urúnk Két rend-béli Hatalomról emlekezik: Egyik az; mellyet a' Tanítványoknak adott. Mint-ha azt mondotta vólna: A' minémű hatalmat nékem adott az Atya, el-küldvén engem; én-is azt adom néktek, el-küldvén titeket: vagy, a' mint *Rupertus* magyarázza; A' mi végre én küldettem az Atyától, azon végre küldlek én titeket; tudni illik, a' Békeségnek ſzerzéſére. Azt pedig Sz. Pál igen ſzépen jelenti, mondván z: *Mindenek az Iſtentől vannak, ki meg-békéltetett minket ő-magával a' Kriſtus-által: és nekünk a' meg-engeſztelésnek ſzolgáltatását adta. Mert az Iſten vala ugyan a' Kriſtusban, meg-békéltetvén magával a' világot, nem tulajdonítván nékik az ő vétkőket, és mi-belénk helyheztette a' meg-békéltetéſnek igéjét. A' Kriſtusért járunk azért követségben, úgy-mint mi-általunk intvén az Iſten. Kérünk a' Kriſtusért, békéllyetek-meg az Iſtennel.*

D

z 2. Cor. 5. 18

Az-okáért,

A

Az-okáért, a' Bűn bochátásra-való Hatalmat adta Urúnk az Apoſtoloknak, kiket maga-helyett küldött, és Tiſzt-tartóivá rendelt: de ollyan külömbséggel vólt ez a' Hatalom a Kriſtusban, és az Apoſtolokban, mint a' Fejedelemben, és a' követébé; az Úrban, és a' ſzolgábā, vagy a' Tiſzt-tartóban. A Kriſtus, mint ember, azt az Attyától vötte vólt; de mint Iſten, terméſzet-ſzerént-is bírta: de az Apoſtolok, chak a' Kriſtuſtól vötték, és ő-általa nyerték. A' Kriſtus, ő-magáért viſelte a' követséget; az Apoſtolok, nem magokért, hanem a' Kriſtusért (a' mint Sz. Pálból meg-mondók,) úgy mint a' Kriſtus ſzolgai. A' Másik Hatalom, nem az Apoſtolokban, hanem a Kriſtusban vólt, és az Attya hatalmához haſonlíttatik. Mint-ha azt mondotta vólna: A' minémű hatalma vólt az Atyának hogy engem küldene, azon hatalommal küldlek én títeket.. mert egyenlő hatalmom vagyon az Atyával. Így mondotta máſutt [a]; *Adatott nékem minden hatalom, menyben és földön. El-menvén azért, tanítſſatok minden nemzeteket.*

a Mátt. 28. 18.

B

E' Két rend-béli Hatalomból, nyilván ki-tetſzik, hogy a' Bűnnek bochátására ſzükséges a' Gyónás, és hogy az-által igazán meg-bochátttatik a' Bűn: olly nyilván mondotta Urúnk, hogy nyilvábban ſem mondhatni. Noha pedig méltó a' Kriſtus mondásának egy-általlyában helyt adni, és azt el-hinni: mindazáltal, hogy ſemmi mentség az-ellen ne lehetne, elsőben olly chodát chelekedett, melyhez Iſteni hatalom kívántatott; hogy azzal bizonyítaná, a' mit akart mondani. Mint-ha azt mondotta vólna: Láttátok, hogy Iſteni erővel jöttem kőzitekbe, ajtó bé-zárva: azon hatalommal válaſztlak én títeket Tiſzt-tartóimmá, a' Bűnnek meg-bochátására, és meg-tartására. Szokáſa vólt Urúnknak, hogy, mikor choda dolgot mondott, azt más chodával meg-bizonyította: mert, midőn az ő Teſtének a' kenyér ſzíne-alatt-valo kőzléséről akart ſzóllani, elsőben chodálatos-képpen meg-ſzaporította a' kevés kenyeret [b]: és, hogy nyilván lenne, hogy igazán mondotta az ina-ſzakatt embernek, hogy meg-bochátotta bűneit, azt mondotta [c]: *Hogy tudgyátok, hogy az ember Fiának hatalma vagyon a' földön a' Bűnök meg-bochátására*; *monda az Ina-ſzakatnak: Néked mondom*; *kelly-fel*; *vedd-fel az ágyadat, és menny a' házadba.*

b Ioan. 6. 11.

c Luc. 5. 20. 21. 24.

C

Hogy pedig a' Gyónás, ſzükséges légyen a' Bűnnek meg-bochátására, abból kitetſzik; hogy a' Kriſtus, hatalmat adván az Apoſtoloknak, és azok követőinek, a' Bűn bochátására, Bírákká rendelte őket: hogy, a' mint ſzükségeſnek ítélnék, a' Bűnt vagy meg-bochátanák, vagy meg-tartanák. Kővetkőzendő-képpen, azt-is reájok bízta, hogy mindennek ügyét jól meg-roſtálnák, hogy ollyan nagy dologban fogyatkozás ne eſnék. De ſenki a' más ember ügyét nem értheti, hanem ha meg-vallya előtte bűneit. Melly Gyónás, nem kívántatott a' Kriſtuſtól: mert ő látta az embernek ſzívet-is; a' mint a' mái Evangéliomból-is ki-tetſzik. Mert azért hozta-elő Urúnk a Tamás mondását, hogy azzal mutatná-meg Iſtenségét; a' mint Arany-ſzáju Sz. János mongya: és, hogy ő jelen vólt, mikor Tamás azt mondotta; *Hanem ha látandom, &c. nem hiſzem*: és azért, nem-is várta hogy Tamás valamit ſzóllana, hanem eleit-vötte, és meg-jelentette mit mondott. Innét vagyon, hogy Magdolna, nem ſzóval, hanem kőny-húllatáſsal gyónt-meg Urúnknak, ki meg-bochátotta bűneit [d]. Az emberekkel pedig, nem mindenkor kőzli Iſten a' ſzívnek-látását, hanem, a' mikor néki tetſzik; a' mint Péterrel kőzlötte, az Ananías és Safira ügyében [e]. És mivelhogy az Iſten ſzó-nélkül-is érti embernek Gyónását: azon-képpen meg-elégſzik véle, ha chak kőzőnséges ſzóval gyónik-is ember ő-néki, bűnőſnek valván magát; a' mint a' Publikánus chelekedett [f]. De az, eggyik ſem elég az Embernek-való Gyónásban.: hanem az kívántatik, hogy a' Bűnős nyilván ki-magyarázza, és rend-ſzerént elő-ſzámlállya bűneit. Mint-hogy pedig e' dologban, az Egyházi ember a' Kriſtus ſzolgája, és a' Kriſtus ſzemélyét viſeli; noha el-titkolhattya ember az ő vétkét a' Papelőtt, úgy hogy ő azt ne tudhaſſa: de a' Kriſtuſt meg nem chalhattya, ki ajtó bézárva-is mindenűvé bé-mehet. és, a' ki hamiſsan gyónik, nagyot vétkezik: mert a' Kriſtuſt akarja meg-chalni, és, mint valami tudatlant, meg-tréfálni. Kinek méltán mondhatni, a' mit Sz. Péter mondott Ananiáſnak [g]: *Miért kiſértette-meg a' Sátán a' te ſzívedet, hogy hazudnál a' Sz. Léleknek? Nem embereknek hazudtál, hanem Iſtennek.*

d Luc. 7. 40.

e Act. 5. 3.

f Luc. 18. 13.

D

Vedd eſzedbe: mivel-hogy a' Kriſtus egyedűl hólt-meg, hogy ſokaknak Bűnőket ki-merítené [h]; és ő nyerte a' Bűn bochátáſra-valo hatalmat, hogy, mint az Anyaſzentegyház feje, adhatná azt az ő tágjainak: a' végre, a' Sz. Lelket tulajdon nevével adta az Apoſtoloknak. Az-okáért; a' Sz. Lelket ő-magát, mint-hogy az Atyától-is ſzármazik, láthatandó-képpen minden ajándékival el nem küldötte, míg nem fel-ment az Attyához: de a' Bűn-bochátáſra-valo Hatalmat, mint-hogy ollyan módon, a' mint mondám, tulajdona vólt, ő-maga adta, mihek-előtte az Attyához

g Act. 5. 3. 4.

h Hebr. 9. 28.

ment;

ment; és lehellés-által adta: melly szépen példázza a'Szent Lelket: I. Mi-képpen a' Lehelléſt, vagy szellőt nem láthatni, de még-is láthatandó dolgokat chelekeszik: úgy a'Szent Lélek az emberben, láthatatlanúl vagyon; de ajándéki-által, úgy-mint, a'choda-tételek-, új nyelvek-, jövendőléſek-által meg-jelenti magát. II. A'Lehellés- vagy fúvás-által, a'tűz fel-gerjed, és nevekedik a'fában; a'gyertyában pedig el-aluszik: úgy a'Lehellés által adatott Hatalommal, még-óltatik a'Bűnnek tűze, a'melyről emlekezik a'Bőlcs [i]: a'Szeretetnek tűze pedig fel-gerjed; a'melyről Urúnk emlekezik [k]. III. A' Szél a'felyhőt el-kergeti, és el-oszlattya: úgy a'Lehellés-által adatott Hatalommal, el-kergettetik a'Bűn; mellyet a'Szent Irás Felyhőhöz, és ködhöz hasonlít [l]. Mert, a'mint a'Felyhő, és köd, el-fogják tőlünk a'Nap világoſságát, és a'földet esővel terhelik, 's meg-sározzák: úgy a'Bűn, el-vészi tőlünk az Istennek látáſát, hogy úgy járjunk mint a'vakok [m]; az Istennek haragját reánk hozza, és a'lelket meg-mochkollya.

Vedd eszedbe azt-is; hogy az Isten, a'Gyónáſt rendelvén, nyilván meg-mutatta jeles Tulajdonſágit: Elsőben; Igaſságát: kívánván, hogy, a'ki kevélyen, és szemtelenűl el-távozott az Istentől a'Bűn-által, külömben az Isten kedvébe ne juthaſſon-, ſe Malaſztyát meg ne nyerhesſe, hanem Alázatoſsággal, és Szemérmeteſséggel. Az Alázatoſság pedig annyival nagyobb, a'mennyivel kiſſebb az, a'ki-előtt meg-alázzuk magunkat, tudni illik, az ember-előtt; ki, az Istenhez-képeſt, olly kichíny, mint-ha ingyen ſem volna: de a'Szemérmeteſség-is annyival nagyobb, és nehezebb, az mennyivel tettetesb. mert gyakorta, az emberek-előtt a'kiket látunk, nem merjük meg-chelekedni, a'mit pírulás-nélkűl meg-chelekeszünk az Isten- és az Angyalok-előtt, a'kiket nem látunk. Másodszor; Bőlcheſségét mutattya-meg: mert a'Nyelv volt a'Bűnnek eszköze, midőn Eva, az Ördöggel beszélgetvén, az Isten mondáſa-felől kételkedni kezdett, mondván [n]: *Né-talám meg ne hallyunk*: az almát, nyelvével illette: az Isten-előtt magát méltatlanúl mentette, mondván [o]: *A'Kigyó chalt-meg-engem.* Kívántatott azért, hogy azon Nyelv lenne eszköze a'Bűn bochátáſának-is. mert *Az engeſztelő nyelv, az élet faja* [p]. Harmadszor; Irgalmaſságát: mert a'Kriſtuſnak második Jövetele el-közelget, mellyen kemény törvény lészen a'Bűnről. Nagy Irgalmaſság azért, hogy az Isten az-előtt, más titkon-valo törvént láttat a'Papok-által, melly igen kegyelmes: de mindazáltal, ha mi magunkat meg-ítélnők (a'Gyónásban,) nem ítéltetnénk-meg; tudni illik, a'kárhoztató ítélettel. Negyedszer; Hatalmaſságát mutattya-meg: mert őszztönözi a'Bűnös embert, hogy magát azokról vádollya a'Pap-előtt, a'mellyeket titkon chelekedett, és minden-képpen el-fődőzött, hogy senki ne tudná.

Vedd eszedbe azt-is; hogy a'Gyónáſról-valo rendeléſnek, sok, és nagy Haſznai vannak: I. A'Bűnös ember, minden Bűneiből ki-tiſztúl; mellyekért soha eleget nem tehetett volna, hanem őrökké el-kárhozott volna: és az őrök bűntetés, idő-szerént-valóvá változik: úgy, hogy, a'ki azok-között-való külömbſéget meg-gondollya, azt vélheti, hogy tellyeſséggel minden bűntetése meg-engedtetett. A'ki égetést érdemlene, és a'Király, kegyelmeſségéből azt mondaná néki; Meg-engedem vétkedet, chak hogy a'titkos *Secretarius*omnak vald-meg; de olly okkal, hogy soha ki ne tudódgyék, és soha ő-is szemedre ne vetheſſe: nem azt mondhatná-e, hogy minden Bűntetéſét-is meg-engedték? Így vagyon itt a'dolog: a'hol őrök halált érdemlett volna a'Bűnös, az kívántatik tőle, hogy a'Papnak meg-vallya Bűnét, ki arról senkinek nem szólhat. Annak-fölötte, a'Bűnöſt a'Gyónásban, minden jóra oktattya a'Pap, hogy a'vétket el-távoztathaſſa, és a'Jószágos chelekedeteket gyakorolhaſſa. Innét vagyon, hogy, a'ki igaz töredelmeſséggel járúl a'Gyónáshoz, azt el-végezvén, úgy meg-könnyebbűl, mintha nagy terhtől menekedett volna meg; vagy, mint-ha valami ártalmas eledel vetett volna ki, melly, a'míg gyomrában volt, semmi nyugodalma nem lehetett; a'gyomra émelygett, a'feje szédelgett, a'ſzíne változott, a'ſzeme kettőzött: melynek ki-vetéſe-után, mindenek helyén vannak. Mert félékeny a'gonoſság, bizonyſágot téſzen a'kárhoztatáſról: mert mindenkor kegyetlen dolgokat vár fejére a'meg-háborodott lelki-iſmeret [q]. Továbbá; a'Gyónásban ember sok Jószágos chelekedeteket gyakorol, mellyek az Isten-előtt igen érdemesek: Hiſzi, hogy az Isten képe-béli ember, a'Kriſtus hatalmával Bűnt bocháthat: Reméli bűneinek bochánattyát, az Isten irgalmaſságából, érdeme-fölött: Szereti az Istent, ki olly nagy jónak alkotója; és felebaráttyát a'Papot, ki annak a'jónak Sáfára: meg-alázván magát, szemérmeteſſen vádollya magát egy szolga-társa-előtt: békével szenvedi annak dorgáláſát: igazán meg-adgya a'máſét, ha mit el-vőtt tőle: el-tekélli magában, hogy a'Bűnt szorgalmatosban el-távoztattya: nehéz dologban, erőſſen és bátorſágoſon meg-győzi magát: enged az Isten parácholattyának, és a'Pap jó

i Eccli. 8. 13.
k Luc. 12. 49.
l Isa. 44. 22.
m Soph. 1. 17.
n Gen. 3. 3.
o vers. 13.
p Prov. 15. 4.
q Sap. 17. 10.

A

intésének. II. A Lelki Pásztoroknak hasznos a Gyónás: mert az-által, meg-ismérik Juhoknak állapattyát, és meg-orvosolhatják nyavalyájokat[r]: és látván egyebeknek esetit, magokra inkább vigyáznak[s]: tudnak egyebeken szánakodni[t]. III. Az egész Anyaszentegyháznak-is hasznos az Gyónás: mert, a'ki másnak kárt tett, meg-téríti, és a'következendő kár-tételtől meg-szűnik, a'gyűlölködő ellékezésnek vége szakad: a'viszsza-vonyók meg-békélnek: a'törvény-ellé-valo házasságok, vagy fel-bomolnak, vagy meg-javúlnak: a'hamis kereskedéseknek, uzoráknak, hamis mértékeknek, praktikáknak, pénznek, nyakok szakad: az Eretnek, Ördöngös, és bujaságra-ingerlő Könyvek meg-égettetnek: a'rágalmazo irások el-fogyattatnak: több alamizsnának lésznek, meg-szűnvén a'heában-valo lakodalmokra-és czifrákra-valo költségek; és sok egyéb jók lésznek.

r Prov. 27. 23
s 1. Cor. 10. 12.
t Hebr. 5. 2.

Ezért a'nagy Haszonért, irégylette mindenkor az Ördög a'Gyónást, és az ő Vitézi-által keményen ostromlotta: I. A' *Montanisták*-és *Novatiánus*ok-által: kik egy-általlyában tagadták a'Bűn bochátásra-való hatalmat az Anyaszentegyházban, és úgy a'Gyónást-is meg-vetették. II. Az *Audaánus*ok-, és *Messaliánus*ok-által: kik a' Gyónásban, semmi Elég-tételt nem kívánván, a'Bűnösök a'Gyónást chak tréfának tartották; és a'nagy vétkőket el-titkolván, aprólék bűnökről vádolták magokat. Kikhez igen közel járnak az Újító atyafiak: mert azt tanittyák; hogy nem szükség a'Gyónásban minden vétkeket elő-számlálni. mellyel okot adnak, hogy szintén azokat halgassák-el, a'mellyekért leg-inkább meg-érdemlenék az intést és dorgálást, hogy elhagynák. Jól tudgya az Ördög, hogy ninch jobb eszköz a'Bűnnek ki-irtására, az igaz Gyónásnál; sem nagyobb szabadság a'Bűnre, mint a'Gyónásnak el-mulatása: és azért mesterkedik, hogy azt meg-útáltassa, és el-hagyassa. Az-okáért, hogy illyen nagy jótól meg ne fosztassunk, annak szükséges-és hasznos-voltát, a'Szent Irásból valóságoson állassuk, és az Ellen-mondásokra meg-felellyünk.

B

II. RÉSZE.

u 1. Cor. 10. 11.

C

Mint-hogy a'Zsidóknál mindenek példában történtek [u], és az Új Testamentomi dolgoknak elől-járo példái voltak: a'Gyónásnak-is egy-nehány jeles Példákat szerzett az Isten, mellyekből a' példáztatott dolgot fel-nyomozhatnók:

I. Adámnak vétke-után, mingyárt példáztatott a'Gyónás; midőn az Isten azt mondotta néki[x]: *Adám, hol vagy?* Mellyet nem azért mondott, hogy nem tudtavólna hová rejtezett légyen Adám, hanem azért, hogy vétkét meg-vallaná, és bochánattyát nyerné; a'mint Arany-száju Szent János mongya[y]. És, mivelhogy Adám, nem egy-általlyában vallotta-meg vétkét, hanem annak gyümölchét jelentette [z]; az mezítelenséget, a'mellyért el akart rejtezni, az Isten meg-vallatta véle, mondván: *'S ki jelentette néked, hogy mezítelen vólnál, hanem hogy öttél a'fáról, a' melyről parancholtam vala néked, hogy ne ennél?* Azért kérdezkedett az Isten, úgy-mond Szent Gergely [a], Adámtól és Evától, hogy, a'melly vétket chelekedtek, el-törlenék meg-valván: és azért nem kérdezte a'kígyót a'vétekről; mert az bochánatot nem nyert. Noha pedig az Isten, külső szózat-nélkül-is szólhatott vólna Adámnak és Evának szívében: mindazáltal a'dolgot úgy rendelte, hogy az Angyal láthatandó ábrázatban jelent-meg, járván a'Paradichomban dél-után a'szellőn [b], és úgy kérdezkedett; a'mint Szent Gergely mongya [c]: hogy az a'Gyónás hasonlóbb lenne a'miénkhez, mellyet mi az Pap-előtt tészünk, mint Angyalnak [†]: ki az Isten-helyett kérdezi az embert, dorgállya, bünteti, óldozza. Hasonló Gyónást kívánt az Isten Káintól-is; a'mint Szent Ambrus irja [d].

y Gen. 3. 9.
y Hom. 19. in Gen.
z Gen. 3. 10.
a Lib. 22. Moral. c. 13.
b Gen. 3. 8.
c L. 28. Mor. c. 3.
† Malach. 2. 7.

D

II. A'Moyses Törvényében, a'Poklosságról-való ítéletet, az Isten chak a'Papoknak engedte [e]. melly Törvént, Urunk-is meg-tartatott a'Poklosokkal, kiket meggyógyított [f]. Ez a'dolog, a'Gyónást példázta; a'mint nyilván tanittyák a' Szent Atyák, Szent *Jerónymus* [g], Szent Agoston [h], Arany-száju Szent János [i], és többen-is. Mert, noha az Isten nem azért parancholta a'Poklosoknak, hogy magokat a'Papoknak meg-mutassák, hogy meg-gyónnának azoknak, és óldozatot vennének tőlök: mindazáltal jól mongyák a'Szent Atyák, hogy, a'mint az Ó Testamentomban a' Papoké volt a'Testi poklosságról-való ítélet; úgy az Új Testamentomban-is, a'Lelki poklosságról; vagy a' Bűnről-való ítélet, a'Papoké. kiknek tisztök, a'mint Arany-száju Szent János mongya, sokkal bochülletesb. Mert a' Zsidó Papoknak nem engedtetett, hogy a'Poklosságot meg-gyógyíttsák; hanem, hogy annak meg-gyógyulásáról

d Libr. 2. de Cain & Abel. c. 9.
e Levit. 13. & 14.
f Matt. 8. 4. Luc. 17. 14
g In cap. 16. Matth.
h Lib. 2. de Visit infirm. c. 4
i Lib. 3. De Sacerd.

bizony-

bizonyságot tégyenek: de a'mi Papjainknak meg-engedtetett, hogy a'Lelki pokloſságot meg-is gyógyíttſák, és a'Bűnt meg-bochátſák; és azzal meg-haladná a'példáz az példáztatott dolog. És noha, a'mint *Calvinus* János mongya [k], a'Kriſtuſra ſzállott az Új Teſtamentomban minden Papſágnak tiſzti: mindazáltal, a'főldön nem maga ſzemélye-ſzerént jár-el a'Papſágnak tiſztiben, hanem az ő ſzolgai-által: és, a'mint-hogy azok-által tanít és kereſztel; azon-képpen azok-által kötöz és óldoz-is, és ítéletet tészen a'Lelki pokloſságról.

III. Azon Ó Törvényben, parancholatot-is olvaſunk a'Gyónáſról; *A'férfiu, úgymond az Iſten Moyſes-által* [l], *vagy aſzſzony, mikor valami bűnt chelekeſznek, azok-közzűl, mellyek embereken ſzoktak történni, és gond-viſeletlenség-miatt által-hágják az Úr parancholattyát, és vétkeznek; vallyák-meg bűnöket:* az-az, nyilván, a'mint a'Zidó íge jelenti; az-az, ne chak közönſégeſſen Bűnöſöknek vallyák magokat, hanem ugyan ki-magyarázzák a'véteknek állapattyát. És hogy ollyan módon gyóntak a'Zidók, ő-magok meg-vallották *Auſtriá*ban *Thómas Waldenſis*nek; a'mint íráſában fel-találod [m]. Sz. *Antoninus*-is azt írja [n]; hogy a'tudós Zidók, halálok-előtt, ha *Levíta* Papot kaphatnak, meg-gyónnak, valláſt tévén minden vétkekről. *Petrus Galatínus* pedig, ſok *Rabbinus*ok bizonyſágiból meg-mutattya [o], hogy a'Bűnt, minden környüle-valo dolgokkal, meg-kellett vallaniok. És talám arra-nézve mondotta a' Bölch [p]: *Ne ſzégyenlyed meg-vallani bűneidet.* mert, a'ki chak az Iſtennek vallya-meg Bűneit, vagy ember-előtt-is közönſégeſſen bűnöſnek vallya magát, nem tart ſzégyenüléſtől; hanem a'ki a'Bűnt ki-fejezi, és magyarán meg-vallya. Így vallotta-meg Bűnét Dávid, mikor azt mondotta a Nátánnak: *Vétkeztem*; tudni illik, a'mint előmbe adtad, paráznaſsággal, és gyilkoſsággal. Azért mondotta a Próféta: *Az Úr el-vötte a'te bűnödet*; mellyet, tudni illik, meg-vallottál: *nem halſz-meg.* noha jó penitentziát adott néki. Erről emlekezik Dávid, mondván [r]: *Vétkemet meg-jelentettem néked*, &c. Innét mongya Salomon-is [s]: *A'ki bűneit el-rejti, nem igazgattatik: a'ki pedig meg-vallya, és el-hadgya azokat, irgalmaſságot nyér.*

Ezekből a'példákból, imígyen okoskodhatunk: Ha a'példázo Gyónáſt az Iſten rendelte's parancholta, mennyível inkább a'példáztatott Gyónáſt? És ha akkor-is ſzükſéges vólt a' Gyónás az Iſten ſzolgája-előtt, midőn a' Papoknak nem vólt hatalmok a' Bűn bochátáſra: mennyível inkább moſt, midőn a' Gyónáſt azonnal követi a'bochánat, az Iſten rendeléſéből? De még az Új Teſtamentomban-is vagyon erről példa: mert Kereſztelő Jánoſnak, ſokan meg-vallották bűnöket [t]. Sőt példázta-az-is, hogy Urúnk az Apoſtoloknak, vagy egyebeknek-is, azt parancholta [u]; hogy Lázárt meg-olgyák a' temetéſnek köteleiből; a' mint a' Szent Atyák tanittyák. mert-akár-kik lőttek azok, abban a' Kriſtus ſzolgai vóltak, mint a' Bűn-bochátásban az Papok.

Lássuk már, mint tőtt Urúnk ígéretet a' Gyónáſról; és hol ſzerzette azt. Bizonyos dolog, hogy a'ki Halálos bűnbe eſett, ha örök veſzedelemre nem akar menni, penitentziát kell tartani: mert, ha penitentziát nem tartunk, el-veſzűnk [x]. A'Penitentzia pedig arra-való, hogy az Iſtennel, kit a'Bűnnel meg-bántottunk, meg-békéllyünk. Erre a'békéléſre, a'Kereſztſég-után, más eſzköz ninchen a'Gyónáſnál, mivelhogy Urúnk, a'mint oda-fel mondám, a'Papokat rendelte Bírákká; hogy ítéletet tévén, meg-óldozzák az embereket, bűnöket meg-bochátván, és az Iſtennek haragját rólok el-vévén. Ez pedig az ítélet nem lehet a'Papoktól, ha a'Bűnöket nem tudgyák; és nem tudhattyák a Gyónás-nélkül. mert ſenkinek ſzívét nem láthattyák. Tudom, hogy erre azt ſzokták az Újító atyafiak felelni; hogy az Egyházi ember, e'dologban nem Bíró, hanem hirdető; és, hogy nem úgy tészen ítéletet, mint a'Bíró, kinek egy-általlyában hatalma vagyon; hanem chak a'bochánatot hirdeti az Iſten képében. De ez chak fogás: mert az Evangéliomból nyilván meg-bizonyúl, hogy Urúnk az Apoſtolokat, és az utánnok-valo igaz Papokat, Bírákká rendelte a'Penitentzia-tartó bűnöſökön. Melyből nyilván következik a'Gyónáſnak ſzükſéges-vólta: melly-nélkül, a'Pap nem tudhattya a Bűnös embernek állapattyát: azt pedig nem tudván, igaz ítéletet nem tehet. melly dologból, nagy fogyatkozáſa következnék a'Kriſtus rendeléſének.

Háromſzor emlekezett Urúnk e'dologról az Evangéliomban: I. Midőn Péternek azt mondotta [y]; *Néked adom a'mennyeknek országa kúlchait: és valamit meg-kötőſz a'földön, meg-léſzen kötőzve mennyekben-is: és valamit meg-óldoſz a'földön, meg léſzen óldozva mennyekben-is.* Itten, igaz hogy chak Péternek tőtt Urúnk ígéretet: de Péter nem azért vötte a kúlchokat, hogy ő egyedűl élne vélek, hanem hogy közlené azokat a'több Papokkal-is. II. Meg-ígérte, midőn az Apoſtoloknak azt mondotta [z]: *Valamiket meg-*

k *Lib. 3. Inſt. c. 4. §. 4.*

l *Num. 5. 6.*

m *Tom. 2. de Sacramentis, c. 137.*

n *3. p. tit. 14. c. 6. §. 1. Summa Theologica.*

o *Lib. 10. c. 3*

p *Eccli. 4. 31.*

q *2. Reg. 12. 13.*

r *Pſ. 31. 5.*

s *Prov. 28. 13*

t *Matt. 3. 6. Mar. 1. 5.*

u *Ioan. 11. 45*

x *Luc. 13. 5.*

y *Mat. 16. 19*

z *Mat. 18. 18*

A

kötöztök a' földön, meg léfznek kötözve menyben-is: és valamiket meg-óldoztok a' földön, meg-óldozva léfznek menyben-is. Az-okáért, mint-hogy ezeket az Igaság mondotta, kétség-nélkül igéretit bé-is tellyesítette valahol. III. Meg-adta e' hatalmat a'mái Evangéliomban, mondván [a]: *Vegyétek a' Sz. Lelket*, &c. Melly hatalom arra-való, hogy a' Papok, tiszt-ök-szerént, a' Kriſtus-helyett a' bűnösöket meg-óldozzák, és ne chak hirdeſsék az óldozáſt. Ez meg-bizonnyúl,

a Ioan. 20. 23

Elsőben: A' Kúlchoknak haſonlatoſságából, mellyeket Urúnk Péternek ígért. Mert a' Kúlchokat nem azért chinállyák, vagy valaki kezébe adgyák, hogy azzal azt jelentſék, hogy az ajtó nyitva, vagy bé-zárva vagyon; hanem, hogy azt valóſágoſon meg-nyiſsák, vagy bé-tegyék. És midőn a' Fejedelmeknek, vagy Bíráknak a' Kúlchokat adgyák, azt jelentik, hogy hatalmok vagyon a' Váraſon; és azt fel-nyithattyák, 's bé-tehetik, a'mint akarják. Így olvaſſuk a' Kriſtuſról [b]; hogy ő-nála vagyon a' Dávid kúlcha: ki meg-nyittya, és ſenki bé nem zárja; bé-zárja, és ſenki meg nem nyittya. jelenti pedig az, a' Kriſtuſnak valóſágos hatalmát, mellyel, mint Bíró, meg-kötözhet, és meg-óldozhat; és nem chak azt, hogy hirdeſſe ki légyen meg-kötözve, vagy meg-óldozva.

b Apoc. 3. 7.

B

Az-okáért, mi-képpen hogy ſenki a' bé-zárt házba nem mehet, ha azt meg nem nyittya a' kinél a' kúlch vagyon: azon-képpen, a' kinek a' Bűn-miatt bé-zárva vagyon a' Menny-orſzág, bé nem mehet, hanem ha a' Papok meg-nyittyák, kiknek kezőkbe bízattattak annak Kúlchai. mert, ha más módon-is bé-mehetne, heába vőtték vólna az Apoſtolok a' Kúlchokat. És, mint-hogy a' Kúlchoknak hatalma, ítélnivaló hatalom, tulajdon-képpen chak azoknak-való, a' kik már az Anyaſzentegyházban vannak. azért mongya Sz. Pál [c]: *Mit ítélem én azokat, a' kik kivúl vannak?* A' Kereſztség-által pedig, az ember az Anyaſzentegyházba bocháttatik, és úgy adatik a' Papok hatalma- és ítélete-alá; úgy hogy, ha az-után vétkezik, a' Kúlchok hatalma- és kegyelme nélkűl, Menny-orſzágba nem mehet.

c 1. Cor. 5. 12.

Máſodſzor: A' Kötözéſnek, és Óldozáſnak haſonlatoſsága-is azt bizonyíttya. Mert nem azt jelenti, hogy az óldozáſt, vagy kötözéſt hirdettyük; hanem hogy valóſágoſképpen óldozunk, vagy kötözűnk. mert egyéb-képpen nem mondotta-vólna Urúnk; *Valamit meg-óldoz-ſz, meg léſzen óldozva:* hanem, *Meg vólt óldozva.* mert, a'mi ninch meg-óldozva, arról igazán nem hirdethettyük az óldozáſt.

C

Harmadſzor: Meg-bizonyíttya a' maz íge (*Quorum,*) *Kiknek.* Mellyet Urúnk azt jelentette, hogy bizonyos embereknek bocháttatik-meg Bűnök; tudni illik, a' kikről azt ítélik a' Papok, hogy meg-óldoztattaſſanak: De az Evangéliom mindennek prédikáltatik, Urúnk parancholattyából [d], és mindennek mondhatni azt; Meg-bochátattatnak bűneid, ha hiſzeſz. Tahát Urúnk, nem a' Predikálláſról ſzóllott, hanem a' Bűn-bochátáſra-való igaz Hatalomról.

d Mar. 16. 15

Negyedſzer: A' Sz. Atyák-is úgy magyarázzák az Urúnk mondáſit, hogy a' Bűn-bochátáſra-való igaz Hatalmat adott, és nem chak annak hirdetéſére. Azért mongya Arany-ſzájú Sz. János [e]; hogy az Iſten olly hatalmat adott az embereknek, a' miném-mőt ſem az Angyaloknak, ſem az Arkangyaloknak nem akart adni: kiknek nem mondotta; *A' mit meg-kötöztök, és óldoztok a' földön, meg-léſznek kötözve, és óldozva menyben-is.* De az Angyalok-is hirdethetik a' Bűnnek meg-bochátáſát, vagy meg-tartáſát, a' Híveknek, vagy a' hitetleneknek. Továbbá, a' Fejedelmekhez haſonlíttya a' Papokat: mert hatalmok vagyon a' Lélek kötözéſére, mint a' Fejedelmeknek a' Teſt kötözéſére; és nem chak a' kötözéſnek, vagy óldozáſnak hirdetéſére. Sőt azt-is mongya; hogy annál nagyobb Hatalom nem lehet. mellyet nem érthetni a' Hirdetéſről; mert a' Bűnnek bochánattyát, akár ki-is hirdetheti, és nem chak a' Papok. Haſonló-képpen beſzélnek a' többb Sz. Atyák-is.

e Lib. 3. de Sacerd.

D

Ötödſzör: Az Okoſság-is bizonyíttya a' mi igaz Valláſunkat: Mert, ha a' Papok chak hirdetik, hogy a' Bűn meg-bocháttatott: vagy vakmerők, vagy haſzontalanok. Mivelhogy, mikor a' Pap azt mondaná, *Meg-bochattatnak néked bűneid;* ha egy-általlyában mondaná, minden kőzbe-vetés-nélkűl, az vakmerőſség vólna: mert nem tudná annak belső állapattyát a' kinek azt mondaná; tudni illik, ha vagyon-e olly hiti, és kéſzűleti, a' minémű kívántatik a' Meg-igazúláshoz: Ha pedig ok-alatt mondaná; tudni illik, *Ha hiſzeſz, vagy penitentziát tartaſz*; az haſzontalan dolog: mert azzal bátorſágoſsá ſenkit nem tehet, mivelhogy bizonytalan dologtól függ. maga az Újító atyafiak igen bizonyoſok akarnak lenni a' Meg-igazúlás-felől. De lássuk az Újítóknak Ellen-vetéſit.

III. RÉSZE.

I. AZt mongyák; hogy a' mí Gyónásunkal útat nyitunk a' Bűnre: mert, látván az emberek, hogy olly kűnnyen jutnak a' Bűnnek meg-bochátásához, szabadgyában vétkeznek; gondolván, hogy akár-mit chelekedgyenek-is, meg-érik egy Gyónásal. Felelet: Ha chak abban állana a' Gyónás, hogy ember, az ő vétkeit imígy-amúgy elő-beszéllye hiſtória-gyanánt, vagy chak kőzönségesen Bűnősnek vallya magát, a' mint az Újítók chelekeſznek; vólna valami helye az Ellen-vetésnek; és, a' mint ſzokták mondani, azzal biztatná magát a' bolond bűnős ember; Tetten-tedd, gyónton-gyónd, tagadton-tagadd: de, mint-hogy a' Kereſztyén Gyónás többet kíván, nincs ſemmi helye mí-ellenünk az ő Ellen-vetéseknek. Bizony, a' ki meg-ſzánnya-bánnya bűnét; azt alázatoſon, és ſzemermeteſsen megvallya; el-tekélli magában, hogy azt többé nem chelekeſzi, (ezek kívántatnak pedig a' mí Gyónásunkhoz;) és, ha kit meg-károsított marhájában, vagy jó hírében-nevében, meg-elégíti, vagy meg-kérleli; a' Gyónásban adatott penitentziát végbe viſzi: nem nyit útat a' Bűnre, hanem igen meg-gátollya az úttyát. Vőtték ezt eſzőkbe némellyek, kik igen hevenyen kaptak vólt az Új Vallásba: mert azt írja *Sóto* †, ki Ótődik Károly Cháſzárnak Gyóntató-attya vólt; hogy a' *Norimbergai*ak, látván az új Evangéliomnak gyűmőlchét, a' Bűnőknek ſzaporodását, a' Cháſzártól azt kívánták, hogy a' Pápiſta-módon-való Gyónáſt helyén hadgya, egyéb-aránt a' *Luther* vallását engedgye nékik: és azt adták okúl; hogy, ha az helyén nem marad, minden vétkek el-áradnak. Kiknek kívánságát méltán nevette a' Cháſzár: és azt mondotta; hogy, ha az Iſtennek rendeléſe azt helyére nem állattya, ſem Király, ſem Cháſzár azt végbez nem viſzi. Úgy vagyon. és ezzel-is nyilván meg-bizonyúl, hogy a' Gyónás nem emberi találmány, hanem Iſten rendeléſe: mert ſoha ſenki olly nehéz dolgot nem parancholt vólna, de meg ſem fogadták vólna; fő-képpen a' hatalmas Urak és Fejedelmek, és nagy Túdós emberek. Ezer Pápa 's *Concilium* végezné-is, ſoha bizony egy Cháſzárt arra nem vinne, hogy egy ſzegény Pap-vagy Barát-előtt, térdre eſvén, süveg-vetve, minden útálatos vétkeit meg-vallaná, és annak dorgálását alázatoſon fel-venné, és a' tőle adatott penitentziát fel-vállalná: de a' Kereſztyén Fejedelmek minnyájan azt chelekeſzik, noha gyakorta a' Pápákkal nem ſzintén jól alkoduak. mert a' Gyónáſt nem Pápa találmányának tartyák, hanem az Iſten rendeléſének.

II. Így okoskodnak: Nem kűlőmb moſt a' Bűnnek meg-bochátása, mint egyébha mindenkor vólt: De a' kik a' Kriſtuſtól Bűnőknek bochánattyát nyerték, nem súgták a' Pap fűlébe: és, valamikor a' Bűnos ember foházkodik, az Iſten meg nem emlekezik bűneiről, úgy-mond *Calvinus* f. Felelet: A' Gyónás attól-fogva ſzűkſéges, mióltától-fogva Urúnk ſzerzette, mondván g: *A' kiknek meg-bocháttyátok bűnőket, meg-bocháttatnak nékik.* De azt vedd eſzedbe, hogy Urúnk ő-maga, nem azon igék-által bochátotta-meg a' Bűnőket, hanem tulajdon ſzavának eſzközivel; mint-hogy még akkor nem ſzerzette vólt a' Gyónáſt: de úgy mint annak a' Szentſégnek ſzerzője, nem-is vólt kőteles bizonyos eſzközre; és nem chak Gyónás-nélkűl, de Kereſztſég-nélkűl-is Bűnt bochátott. És, mint-hogy Iſten vólt, az ő Törvénye-ellen-való Bűnőket meg-engedhette, valamint akarta: de mí, kik ſzolgák vagyunk, és ő-tőle Bírákká rendeltettűnk, kűlőmben nem kőtőzhetűnk, ſem óldozhatunk, hanem meg-roſtálván kinek-kinek ügyét, és a' Kriſtuſtól ſzerzett eſzközzel élvén. A' mi a' Foházkodáſt illeti, hogy a' Bűnnek bochánattyát meg-nyerje, eggyűtt-jár az Iſten parancholattyának engedéſével, és az ő-tőle rendelt eſzközőkkel-való éléſſel. Mert, ha akár-minémű foházkodás elég vólna, nem chak a Gyónáſt, de a' Kereſztſéget-is meg-vethetnők: sőt ſem a' Hit, ſem a' Szeretet ſzűkſéges nem vólna a' Meg-igazúláſra. mert azok-nélkűl-is foházkodhatik az ember. Ha azért a' Foházkodáshoz, melynek az Iſten a' Bűnnek bochánattyát ígérte, ſzűkſéges a' Hit, a' Szeretet, a' Bűnnek meg-útálása, az új életnek kívánſága: a' Gyónáſra való igyekezet-is ſzűkſéges léſzen.

III. Azt mongyák az Újítók; hogy nem kűlőmben küldötte Urúnk az Apoſtolokat, hanem a' mint őtet küldötte az Atya h: De a' Kriſtus nem kívánta minden Bűnőknek elő-ſzámlálását: Tahát mí ſe kívánnyuk. Felelet. Miben légyen az Kriſtus és az Apoſtolok küldéſe haſonló, már meg-mondottam; és azok-kőzött-való kűlőmbséget-is meg-jelentettem: mert, noha azon hatalom vólt a' Bűn-bochátásra a' Kriſtusban, és az Apoſtolokban; mindazáltal, a' Kriſtus azt úgy vőtte, mint Fiú, és az-

† 4. *Sent. diſt.* 18. q. 1. art. 1.

f *Lib.* 3. *Inſtit.* c. 4. §. 18.

g Ioan. 20. 23

h Ioan. 20. 21.

A okáért olly eſzközzel élhetett a' miné̃vel akarta: de az Apoſtolok úgy vötték mint ſzolgák; és azért, a'rendelt eſzközökkel kellett élniek. Mert, ha minden-képpen úgy kellett vólna chelekedniek az Apoſtoloknak, a'mint a' Kriſtus chelekedett; nem-is kellett vólna kereſztelniek a'Bűn-bochátáſra [h]. mert Urúnk, Kereſztelés-nélkül bochátotta-meg Magdolnának bűnét [i], az Ina-ſzakatt embernek [k], és egyebeknek-is: ſem a' Szent Lelket nem kellett vólna adniok, kezöknek emberekre-való tételével [l]; mert Urúnk ö-nékik nem úgy adta, hanem reájok lehellett. Holott azt vedd eſzedbe, hogy a'Bűn-bochátáſra-való Hatalmat, a'Kriſtus az Apoſtoloknak az Anyaſzentegyház épületire, és haſznára adta: mivelhogy azért az Anyaſzentegyház világ végéig meg-marad, annak a'Hatalomnak nem kellett az Apoſtolok halálával el-végeződni; hanè azokról, más utánnok-való Egyházi ſzolgákra maradott, valamíg az Anyaſzentegyháznak ſzükséges léſzen: ſzükséges pedig mind világ végéig, az-az, valamíg az emberek vétkezhetnek, és bűnöknek bochánattyát kívánhattyák. mivel-hogy a'Kereſztség-után, a' Bűnnek meg-bochátására más eſzközünk ninchen a'Gyónáſnál. A' Gyónás pedig, nem lehetetlen dolog; a'mint az Újító atyáfiak ſzörnyítik: mert mí többet nem kívánunk hogy ember chelekedgyék, midőn a'Papnak gyónik, mint az Újítók kívánnák az Iſtennek tött Gyónásban; tudni illik, hogy, a'mennyíre lehet, elő-ſzámlállyuk bűneinket, a'mellyek eſzünkbe jútnak, lelki-iſméretünknek ſzorgalmatos vizgálása-után. Az-okáért, a'mint az Iſtennek tött Gyónáſ-után, azt mongyuk Dáviddal [m]; *A' vétkeket ki érti? az én titkon-valóimból tiſztits-meg engem.* és Manaſſeſsel [n]; *Vétkeztem a' tenger fövenyének ſzáma-fölött*; és mindazáltal minden bűneinknek bochánattyát várjuk, és reménlyük: azon-képpen, mikor a' Papnak gyónunk-is, vagy inkább a'Pap-által az Iſtennek, azont mondhattyuk, és azont várhattyuk 's remélhettyük; tudni illik, hogy minden Bűneink meg-bochháttatnak, az Iſtennek Malaſztyát meg-nyerjük; és az-által, mint fiak, az Iſtennek örökösi, a'Kriſtuſnak pedig örökös-társai legyunk [o]: mellyet engedgyen minnyájunknak a'Fölséges Iſten, az ö Sz. Fiáért. Amen.

h Act. 2. 28.
i Luc. 7. 49.
k Matt. 9. 2.
l Act. 8. 18.
m Pſ. 18. 13.
n In Oratione ſua.
o Rom. 8.

C

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

HA valamelly fő Várasban ſok fő Orvoſok, jeles Patikároſok, és túdós Barbélyok vólnának; más-felől pedig ſok gyógyúlhatatlan Betegek vólnának, és náponként halton-halnának; és noha mindé-nap nem kevelsen, élvén a' jó orvoſságokkal, chak imitt-amott egy vagy kettő gyógyúlna-meg a'betegekközzűl: méltán chodálkozhatnál rajta; és kérdhetnéd, Mi légyen annak az oka? és eſzedbe vévén, hogy az orvoſságban ninch ſemmi fogyatkozás: kétség-nélkűl azt ítélnéd, hogy a' fogyatkozás, vagy az Orvoſokban, vagy a'Betegekben vagyon: úgy hogy, vagy az Orvoſok nem úgy adgyák az orvoſságot, a'mint kellene; vagy a'Betegek nem úgy vennék, a'mint kívántatnék. Bizonyos dolog, hogy az Anyaſzentegyházban, melly haſonló *a' Hegyen épittetett Várashoz*, [a], ſok Lelki-orvoſok, jeles és túdós Egyházi ſzolgák vannak: vagyon a'lelki nyavalya-ellen, melly a'Bűn, igen fő orvoſság-is, a' Gyónás, mellyet ö-maga rendelt a'Fő-orvos a'Kriſtus; és azzal napon-ként ſzámoſon élnek: Mi lehet tahát az oka, hogy mindazáltal kevelsen térnek-meg a' Bűnből, és ſzámtalanon hóltig abban hevernek, és nyakra-főre az örök veſzedelemre menèk? Nem mondhatnók-e mí-is Jeremiáſsal [b]; *Ninch-e fenyű-viaſz Gálaádban? vagy Orvos ninch-e ott? miért nem gyógyúlt-bé tahát az én népem leányának ſeb-helye?* az-az, a'mint Sz. *Ievónymus* magyarázza, ninchenek-e Papok, kik a'Penitentzia orvoſságával a'bűnöſöket meg-orvoſlanák? Melyre egyebet nem felelhetünk, hanem azt; hogy a'fogyatkozás, vagy a'Lelki-orvoſokban vagyon, vagy a' Lelki-betegekben: melly Fogyatkozáſt meltó fel-kereſnünk, hogy őrizkedgyünk tőle.

a Matt. 5. 14.
b Ier. 8 22.

D

I. Meg-mutatom a' Gyóntatók fogyatkozáſit.
II. A' Gyónók fogyatkozáſiról ſzóllok.
III. Meg-mondom, Mitől félnek a' Gyónók, a' kik nem igazán gyónnak.

ELSÖ RÉSZE.

AZ Orvoſokban ſok Fogyatkozáſok lehetnek: I. A' Félelem: midőn attól fél az Orvos, vagy hogy ragadó a' nyavalya, és nem mér hozzá nyúlni; vagy hogy

gyógyít

gyógyíthatatlan; és ha hozzá fog, 's keze-alatt a' beteg meg-hal, ő-reá vetnek, hogy tudatlansága-miatt hólt-meg. Igy félnek némellyek Gyónáſt halgatni, hogy, a'ſok úndok és fertelmes dolgokat halván, valami gonoſz indúlatot ne érezzenek; és máſt moſogatván, meg ne rútúllyanak; és egyebeknek kűnnyebséget ſzerezvén, magok meg ne terheltetſenek [c]. Tagadhatatlan dolog, hogy nem kűnyű dolog a' Gyónás-halgatás; és azok méltán félhetnek valami eſettől, kik, afféle tiſztre hivatalt nem-várván, magokat elő-tollyák. Kiknek azt kellene mondaniok [d]: *Nem vagyok Orvos.* Mert ha azt nem mongyák, az Iſten meg-vonván-tőlők a' Segétő-malaſztott, azt kezdi nékik mondani [e]: *Nem küldőm vala a' Profétákat* (a' Gyóntatókat,) *és ők futnak vala.* De a' kik hivatallyok-ſzerént foglallyák magokat a' Gyóntatásban, nem illik, hogy féltekbe, a' reſt ſzolgával a' Urtól vőtt girát el-rejtsék: mert ha nē kereskednek véle, megbűntéttetnek [f]. Gondollyák-meg, a' mint Sz. Gergely mongya, hogy az Iſten annyira segéti őket lelki kísértetőkben, a' mennyi múnkát ők felebaráttyokért fel-véſznek. Azonban az Imádságnak orvoſságával-is éllyenek: és, minek-előtte a' Gyónáſt halgaſsák, alázatoſsan mongyák Dáviddal [g]: *Tiſzta ſzívet teremts bennem Iſten: és igaz lelket újits belső réſzeimben.* vagy Júdittal [h]: *Menynek és földnek Ura Iſtene, mutaſd-meg hogy el nem hagyod a' benned-bízókat: és a' magokban-bízókat, és az ő erejőkben dicsekedőket megalázod.* A' mellett azon-is légyen, hogy a' Gyónás tiſzteſséges légyen, és a' Gyónó ſzemérmetes; a' mint a' Szentségnek méltósága, és a' Bűnősnek alázatoſsága kívánnya.

II. Fogyatkozás lehet a' Teſti-orvoſokban, a' Tudatlanság: mert ſokan vannak, kik pénzen véſzik a' Doktorságot, kik chak czinteremeket tudnak tőlteni. Haſonlóképpen találtatnak nem kevés Papok, kik, ha a' Deák ſzóban valamit kaptak a' *Rhetoricá*ban, azt alíttyák, hogy elégséges tudományok vagyon a' Gyónás-halgatáſra; és félő, hogy chak a' poklot tőltik. Choda melly igen meſterkedik az Ördög, hogy tudatlan Gyóntatót találljon: mellyet úgy tart, mint a' madaráſz a' baglyot, hogy ſok madarakat fogjon rajta. mert afféle Gyóntatók, az életnek kapuját ſzéleſnek, az útát tágnak mongyák, az Evangeliom-ellen [i]; és ſokakat utánnok vonván, az Ördög hálójába viſznek. Tíltva vólt a' Moyſes Tőrvényében [k]; hogy a' vakot a' Papságra bé ne vennék: jelentvén, hogy a' lelki vakság, melly a' tudatlanság, illetlen és alkolmatlan a' Papságra: mert, ha vak vakot vezet, mind ketten a' verembe eſnek [l]. Sz. Gergely ſokat ír a' Jó Papnak ſzükséges tudománya-felől [m]: de úgy tetſzik, hogy ollyannak kell lenni, mint a' ki őt talentomot nyert [n]; az-az, Őt-féle válaſztáſt tudgyon tenni: 1. A' jó-, és gonoſz-közőtt. 2. Két vétek-közőtt, mellyik légyen gonoſz. 3. Két jó-közőtt, mellyik légyen nagyobb jó. 4. Minden véteknek állapattyát tudni. 5. Minden Jóſzágos chelekedetnek mi-vóltát érteni. Az Ő Tőrvény-béli Fő-pap, a' mellyén egy ékeſséget viſelt, mellyen az vólt ki-metſzve, *Tudomány, és Igaſság*: példázván, hogy annak a' két dolognak, mindenkor a' Pap ſzemei-előtt kell forgani, hogy ítéletet tudgyon tenni az igaz-, és hamis-közőtt, mit kelleſsék hinni; a' jó- és gonoſz-közőtt, mit kelleſsék chelekedni.

III. Fogyatkozás a' Teſti-orvoſokban, az; hogy azzal, a' mit tanúltak, nem tudnak élni, mert nem gyakorlották az orvoſláſt: azon-képpen, túdós lehet a' Pap az elmélkedésben; de ha nem gyakorlya magát a' Gyónás-halgatásban, nem tehet nagy haſznot. A' jó Prókátor nem az, a' ki leg-jobban tudgya a' *Tripartitumot*, vagy *Decrétumot*; hanem, a' ki több tőrvényekben forgott, és ſok ügyeket forgatott. A' Gyóntó atyának, nem ollyannak kell lenni mint a' Kalmár; a' ki ſok-féle poſztót rak-elő, de egy köntőſt ſem túd belőle chinálni; hanem ollyannak mint a' Szabó, ki akár-minemű poſztóból-is ſok-féle ruhát túd kéſziteni. Haſonló-képpen, nem elég, hogy a' Pap ſokat olvaſott légyen, és ſok fő Doktoroknak tudgya vélekedéſit; hanem, hogy azokat tudgya a' jelen-való dologhoz ſzabni: egy ſzóval, ne chak túdós, hanem okoſ-is légyen.

IV. Fogyatkozás a' Teſti-orvoſokban, a' Reſtség: mint-hogy tanúltak valamit, és némellyeket gyógyítóttak-is; meg-reſtűlvén, nem akarnak többet tanúlni, és a' mit tudtak-is, el-felejtik. Igy némelly Papok-is, tanúltak valamit az Iskolában; és, el-hívén hogy eleget tudnak, az-után könyvet ſem véſznek kezőkbe: de mindazáltal, hogy túdóſoknak láttaſsanak, akár-mihez-is hozzá ſzólnak, és tanátſot adnak. és gyakorta az történik rajtok, a' mit egy Orvoſról ír *Averrhoës* [o]: ki hirtelen a' betegnek purgátziót rendelt, az-után kezdette a' könyveket forgatni, ha jól rendelte-e vagy nem: de azonban a' jeles purgátzio úgy meg-purgálta a' beteget, hogy el-ment a' rajta-való-jával. *Martinus Navarrus*ról, ki fő Tőrvény-túdo Doktor vólt, és jeles könyveket-is írt, azt hallottam; hogy, mikor tanátſot kérdettek tőle, ſoha hirtelen nem felelt

[c] 2. *Cor.* 8. 13.
[d] *Iſa.* 3. 7.
[e] *Ier.* 23. 21.
[f] *Luc.* 19. 21.
[g] *Pſ.* 50. 12.
[h] *Iudit.* 6. 15.
[i] *Matt.* 7. 13.
[k] *Lev.* 21. 18.
[l] *Matt.* 15. 14.
[m] 2. *Parte Cura Paſtor. cap* 4.
[n] *Matt.* 25. 16.
[o] *Lib.* 2. *Metaphyſ.*

A nyilván-való dologra-is, hanem időt kívánt, hogy minden állapattyát a' dolognak meg-fontolhatná.

V. Fogyatkozás a' Testi-orvosokban, a' Sietség: mert, a' hol a' beregtől végére kellene menni a' nyavalyának állapattyáról, mint 's hogy kezdetett, mint növekedett, *&c.* semmit abban nem chelekeſznek, hanem, a' betegnek valami újságot mondván, papiroſt kérnek, és *Recipét* írnak, és dolgokra mennek: haſonló-képpen, némelly Gyóntatók kedvetlenek; ſem kérdezkedni, ſem hallani nem akarnak, a' melyből meg-érthetnék a' Lelki-betegnek állapattyát, és meg-orvoſolhatnák: hanem, kemény dorgáláſſal el-keſerítik, és gyakorta kétſégbe ejtik. kik meg nem gondollyák Sz. Pálnak emez ſzép tanítáſát: *Atyámfiai, ha az ember hirtelen valami bűnben találtatik-is; ti, kik Lelkiek vattok, az ollyant oktaſſátok a' ſzelidſégnek lelkével; meg-gondolván magadat, hogy te ſe kiſérteſſél-meg* p: Mert *irgalmaſság-nélkül-való itélete léſzen annak, a' ki irgalmaſságot nem chelekedett* q.

p Gal. 6. 1.
q Iac. 2. 13.

VI. Fogyatkozás a' Testi-orvoſokban, az; hogy el-hagyván a' régi Doktoroknak meg-próbált módgyát a' gyógyításban, újat keresnek; és, a' mint ſzokták mondani, a' járt útat a' járatlanért el-hadgyák; és úgy, által-útat keresvén, kerűlőre találnak. Azon-képpen némelly Gyóntatók, magok fejétől gondolt új vélekedéſeket követvén, ſokakat veſzedelemre vezetnek: holott az üdvőſség dolgában, a' bizonyosb és bátorſágosb vélekedéſt kellene követni.

VII. Fogyatkozás a' Testi-orvoſokban, az Egyenetlenſég, mind magok-között, 's mind a' Patikároſokkal; és a' mit eggyik feírnek mond, a' máſik feketének ítéli: mellyet halván a' beteg, ſem eggyiknek ſem máſiknak nem hiſzen, hanem maga kívánſágát követi, és veſzedelembe hozza magát. Haſonló-képpen, néha nem eggyeznek a' Gyóntatók: eggyik igen kemény, a' máſik igen lágy; és, a' mit ez meg-enged, amaz tíltya: melyből nagy lelki károk következnek. Nem mélto, hogy a' Lelki-atyák a' galambáſzokat követsék, kik a' más galambit el-hitetik: hanem, mint *a' Kegyelem-tábláján-való Kerubimok, egy-máſra nézzenek, orczajokat a' Kegyelem táblájára fordítván* r: az-az, egy-máſt bőchűllyék, és ſzeresſék; és chak azt keresſék, hogy az Iſtennek kegyelmébe juttaſsák a' bűnősöket. Jó néven vegyék, ha egyebek ſegéteni akarják; és, az Apoſtolokat követvén, *intſenek a' más hajó-béliekneck, hogy ſegéttſék őket a' halak-fogásában, vagy a' háló-vonyásában* s. sőt, látván, hogy az aratás ſok, de kevesek a' munkáſok, kérjék az aratáſnak Urát, *hogy kűldyön munkáſokat az ő aratásába* t.

r Exod. 25. 20
s Luc. 5. 7.
t Luc. 10. 2.

VIII. Fogyatkozás lehetne a' Testi-orvoſokban, a' nyilván-való Gonoſság: ha ſzánt-ſzándékkal el akarnák veſzteni a' beteget; a' mint *Tertulliánus* írja *Pindarus*ból *Æſculapius*ról, hogy ő meny-kővel vettetett-le az égből, hogy orvoſság ſzíne-alatt ártott az embereknek. Haſonlót ír *Marcus Cáto* a' Görög Orvoſokról, kik Olaſz-országba ártani akartak. és talám haſonló okért tíltotta valaha az Anyaſzentegyház, hogy a' Keresztyének a' Zsidóktól orvoſságot ne vennének u. Adná Isten, hogy ne találtatnának Lelki-orvoſok-is, kik a' betegeket veſzni hadgyák, nem nyúlván úgy hozzájok, a' mint kívántatnék, vagy Félelemből, vagy világi tekíntetből, vagy haſzon-keresésből; és úgy, mind azokat, 's mind magokat el-veſztik: Mert, *a' ki embertől fél, hamar meg-eſik* x: *a' ki az Úrban bízik, fel-emeltetik.* A' Lelki-orvos, haſonló légyen a' forgó kerekekhez, mellyeket Ezekiel látott y: *Négy ábrázattya légyen; Oroſzlányé,* meg-dorgálván a' kemény-ſzívű bűnősöket: *Emberé,* vagy *Angyalé,* bátorítván a' tőredelmes ſzívűeket: *Ököré,* mindeneket jól meg-rágván, és fontolván, a' múnkát-és fáradságot őrömeſt fel-vállalván: *Saſé,* elmélkedéſsel és imádsággal az égig felhatván: egy ſzóval, haſonló légyen a' hoz, a' ki *mindennek mindenné lőtt, hogy mindeneket üdvőzítene* z. Nem igen régen történt a' *Neápolyi* tartományban, hogy egy Szerzetes Gyóntó-atya, egy igen fő embert, magával-eggyűtt az őrök kárhozatra vezetett; azért, hogy gonoſságáért meg nem feddette; hanem gyengén bánván véle, a' gonoſságban hevertette. ki, halála-után, emberi ábrázatban két Ördöggel-eggyűtt megjelent Gyóntatójának: és meg-jelentvén néki, hogy ő-miatta el-kárhozott, őtet-is teſtéſtől lelkeſtől el-ragadták az Ördögök; a' mint az-után meg-jelentette a' társa, a' ki akkor véle vólt; és látván az iſzonyú dolgot, hólt elevenen vólt ſok ideig; azután pedig fel-üdűlvén, mindent meg-beſzéllett.

u 28. Canſt. q. 1. c. 13. Nullus.
x Prov 29. 25
y Ezech. 1. 15
z 1. Cor. 9. 22

II. RÉSZE.

LÁſſuk már azokat a' Fogyatkozáſokat, mellyek a' Gyónókban, vagy a' Betegekben találtatnak.

ELSŐ Fogyatkozás az; hogy az Orvoſt hamar nem hívattyák: azonban úgy el-hatalmazik a' nyavalya, hogy az orvoſságnak erejét meg-haladgya. Sokan vannak a' Lelki-betegek-között, kik ezt mivelik; a' Gyónáſt náprol-napra hallogattyák, és végre haſzontalanná téſzik. Mert, noha a' Leiki orvoſság, ha jó, mindenkor haſznos, és ſoha nem lehet késő (mint a' teſti, ha idejét el-mulattya, ha jobnál jobb volna-is, nem haſználhat:) mindazáltal bizonyos, hogy a' Gyónáſnak ſok okokból ártalmas a' hallogatás. hanem ha azért hallaſztaná ember, hogy jobban meg-vizgállya magát, és nagyobb töredelmeſsége lehesſen: vagy hogy jó Orvoſra találljon, a' ki tudgyon betegſégéhez: vagy hogy valami akadályból, mint *Excommunicatió*ból, ki-menekedgyék: vagy hogy nagyobb áitatoſságot nyerjen Iſtentől az imádſággal, és egyéb jó-chelekedetekkel. Ezeken-kivül, veſzedelmes a' Hallogatás:

I. Mert tudatlanſágból ſzármazik; és bizonytalan dolgot ígér magának, a' ki chak hólnapot ígéri-is: mert azon éjjel úgy történhetik dolga, mint a' Gazdagnak, ki ſok eſztendőt ígért magának; és azért *Bolond*nak mondatott [a]. Kegyelmes ugyan az Iſten, és *nem akarja a' bűnös embernek halálát, hanem hogy meg-térjen, és éllyen* [b]: de a' mód-nélkül-való hallogatás igen ellene vagyon. Azért mongya a' Bölcs [c]: *Ne késsél meg-térni az Urhoz, és ne hallogaſd napról napra: mert hirtelen el-jő az ő haragja, és a' boſzſzú-állásnak idején el-veſzt téged.* Nagy dolog, hogy minden egyéb dologgal ſietünk, és első alkolmatoſsághoz fogunk, chak ebben késünk, melly leg-veſzedelmesb!

II. Vakmerő a' Hallogatás: mert ſenki nem tudgya, ha léſzen-e módgya a' penitentziához. és hogy ígérheti az magának az Iſtennek Segétő-malaſztyát azhoz, a' ki nem azon igyekezik, hogy az Iſtent meg-engeſztellye, hanem, hogy naponként újabb-újabb vétkekkel boſzſzontſa? Erről iſzonyú példát ír *Béda*, egy Nemes vitézről [d]: kit, noha ő-maga az *Angliai Cöenrédus* király intett a' Gyónáſra, mindazáltal addig hallogatta, hogy tellyeſséggel kétſégbe eſett, és Gyónás-nélkül hólt-meg.

III. Hazug a' Hallogatás: mert ha, midőn időd és egéſséged vagyon, el nem járſz dolgodban; ki hiheti, hogy más időben azt meg-chelekeſzed? Melly idő, bizonytalan-is; és, ha bizonyos vólna-is, nem tudod, ha léſzen-e módod a' Gyónáſban, erőd, ſzód, okoſságod, és egyéb afféle ſzükſéges dolgaid. Azt írja *Petrus Damianus* Kardinály [e], egy *Günizo*-nevű Barátról, hogy a' *Perúſiumi* Kalaſtromban ſok váſotſágot chelekedett: végre, hogy nagyobb tiſztet kaphatna, az Ördögnek ígérte teſtét. Az álnok Ördög pedig azt ígérte néki, hogy halálát meg-jelenti harmad nappal az-előtt. meg-is jelentette. És *Günizo*, az egybe-gyűlt atyafiaknak meg-beſzéllette, minémű ſzövetséget tött légyen. Kezdék azért azok a' Gyónáſra inteni: de ő leg-ottan el-alutt, és ſemmi-képpen fel nem ébreszthették. Más dologra könnyen felſerkent, és akármit-is beſzéllett: de mihelyen a' Gyónáſt említették előtte, iſmég el-alutt; és úgy, harmad nap-múlva meg-hólt: és annak adatott, a' kinek meg-hóldolt. Ennek volt ugyan ideje, de módgya nem vólt, és Gyónás-nélkül el-kárhozott.

IV. Sok-képpen ártalmas a' Hallogatás: mert mentől tovább hallaſztyuk a' Gyónáſt, annál inkább el-felejtyük bűneinket; és azokról töredelmeſségünk nem-lévén, el-kárhozhatunk. Úgy vagyon, hogy, a' ki jó igyekezettel járúl a' Gyónáshoz, hogy, valami eſzébe jút, mind meg-mongya, ha ſzintén valamit el-felejt-is, nem kárhozik: de ha tudgya, hogy okot adott az el-feledéſre, arról vádolni kell magát, és azokat-is ſzánni bánni kell, a' melliyeket el-felejtett. mellyet nem tudom melly ſzorgalmatoſſan chelekeſznek azok, kik a' Gyónáſt ok-nélkül hallogattyák. Továbbá, a' Hallogatás a' bűnt-is nehézbé téſzi: mert az ember ſzokáſsá véſzi, és a' bűn-is nagyobb gyökeret vér, és nehézben irthatni-ki. Annak-fölötte, a' mint Sz. Gergely mongya, a' Vétek az ő terhével, és nehéſségével máſra vonſzon, és úntalan többűl, és nehézbűl. Végezetre, az ember valamíg a' bűnben marad, oſtort nyújt az Iſtennek, mellyel meg-bűnteſse: melly bűntetéſre az Iſten nem menne, ha az ember nem-kételeni ené.

V. A' Hallogatásból az következik; hogy ember nem ſzeretetből, és jó akaratból, hanem kételenségből és félelemből gyónik: és haſonló Abſalomhoz, ki *eſztendőben egyſzer nyírette-el haját, mert terhelte őtet* [f]: az-az, olly igen gyönyörködött ſzép hajában, hogy külömben el nem nyírette, hanem midőn terhe-miatt el nem viſelhette. Ezek-is úgy gyönyörködnek a' bűnben, hogy, ha valami súllyos terhtől nem félnének, ezen, vagy a' más világon, ſoha azoktól búlchút nem vennének. Az-okáért, a' mint Abſalom, hajánál-fogva akadott-fel a' cher-fára, és úgy öletett-meg [g]: félő, hogy ezek-is, a' midőn ingyen ſem vélnék, fel-akadnak a' bűnökben, és meg-

A

Principijs obſta; ſero medicina paratur, Cum mala per longas invaluere moras.

a *Luc.* 12. 19

b *Ezech.* 33. 11.

c *Eccli.* 5. 8.

B

d *Lib.* 5. *Hiſt. Angl. c.* 14. *Anno* 704.

e *In Exemplo, quæ extant Tom.* 3. *Biblioth. SS. Patrum.*

C

D

f 2. *Reg.* 14. 26.

g 2. *Reg.* 18. 9. 14.

nem-

A

nem menekednek az ôrök haláltól. mert *a' maga hamisságai fogják-meg az istentelent, és az ô bûneinek kötelével kötöztetik-meg* [h]. Az Isten azt parancsolta Moyses-által a' Nazaræusok-felôl, kik az Istennek voltak szentelve, [i]; hogy, *Ha valaki elôttök meg-hólt, és azzal meg-fertéztetett az ô szentelt fejôk, azt mingyárt meg-borotválnák:* jelentvén, hogy a' Keresztyének, kik a' Keresztség-által az Istennek szentelték magokat, mihelyen értik hogy az ô gondolattyok, vagy indúlattyok, valami Bûn-által meg-fertéztetik, azt mingyárt el-borotválják a' Gyónással, és új indúlatot 's gondolatot forgassanak elméjökben: mert, ha azt nem chelekeszik, félô, hogy hajoknál-fogva fel ne akadgyanak. Sz. *Antoninus*, egy Nemes Ifiúról azt írja [k]; hogy, noha igen gonoszúl élt, mindazáltal minden reggel azon könyörgött az Istennek, hogy elôl-járó intés-nélkûl ne hadná meg-halni. És egy-kor az imádságban az Angyal jelent-meg néki, és azt mondotta, hogy meg-halgattatott könyörgése. Abból bátorságot vévén, annál-is inkább követte testi kívánságit. Nem sok idô-múlva, fô-fáját érzett, és ki nem akart házából menni. és noha fajtalan társai ingerlették szokott gyönyörûségekre, réa nem vehették; mert chak hamar hideg-lélés jött reája, és az ágyba ejtette. Azonban az attya-fiai a' Gyónásra intették: kiknek azt felelte; hogy az nem halálos betegség, és rövid nap meg-gyógyúl. A' nyavalya nevekedvén, ismég intették az attyafiai a' Gyónásra: és akkor azt felelte; hogy meg-gyónik, de, hogy jobb módgyával lehessen, künnyebséget vár. Annál-is inkább el-nehezûlvén, szorgalmatosban intették, hogy el ne mulassa a' Gyónást: és akkor azt felelte; hogy olly nehezen vagyon, hogy azt sem tudgya mit mongyon. Végre el-közelgetvén a' halál, az Angyal-is meg-jelent néki, mondván: Ideje hogy a' lélek ki-mennyen testedbôl, és vége légyen ma életednek. Halván azt az ifiú, panaszolkodni kezdett, hogy az Úr meg-chalta: ki azt ígérte volt, hogy íntés-nélkûl meg nem halna. Kinek az Angyal azt felelte; hogy méltatlanúl panaszolkodik, holott egy-néhányszor meg-íntetett: mert mikor a' betegség reája jött, a' halálnak elôl-járó követe volt: másodszor, mikor az attyafiai a' Gyónásra intették: harmadszor, mikor a' Pap jelen lévén, meg akarta gyóntatni. kiknek mint-hogy engedni nem akart, több idô nem adatik néki: és úgy Gyónás-nélkûl holt-meg.

B

Második Fogyatkozás a' Betegekben, az Orvosokban-valo válogatás; kik chak nem minden-nap új-új Orvost hívatnak: meg nem gondolván, hogy *Hadriánus* Chászár azt mondotta, a' mint *Xiphilinus* írja [l]; hogy az Orvosok sokasága ôlte-meg a' Chászárt. Bizonyos dolog, hogy a' sok bába-között, gyakorta el-vész a' gyermek; és a' sok Orvos-között, a' beteg. Mert, noha mindenik jó módot tart a' gyógyításban: de nem követik minnyájan azon módot; és úgy, a' mit eggyik épít, a' másik el-rontya, és mindenik heába fárad. Így vagyon azoknak-is dolgok, a' kik sok Gyóntatókhoz járnak. és ezek Két-félék: Némellyek, két bizonyos Gyóntatót tartnak: eggyet ismérôt; kinél hogy jó vélekedésben légyenek, gyakorta gyónnyák közönséges vétkôket: másikat ismeretlent; kihez akkor mennek, midôn nagyot vétnek. Ezek hasonlók a' fô-emberekhez: kik, noha közönségessen egy lovon járnak, mindazáltal vezeték-lovat hordoztatnak mellettök, hogy, ha valami nehéz dolgok történik, a' nyúgott lovon-inkább el-szaladhassanak. Némellyek, semmi bizonyos Gyóntatót nem tartnak; hanem mind addig változtattyák a' Gyóntatókat, míg nem valamellyre ollyra találnak, ki szájok ézit követi, és egy értelemben vagyon vélek. Mert, a' mint a' Bölch mongya [m], *a' bûnös ember el-távoztattya a' dorgálást, és akarattya-szerént talál hasonló példát*: az-az, nem szereti a' ki dorgállya, hanem a' ki az ô akarattyát követi, és hasonló hozzája. Kiról méltán mondhatni Salomonnal [n]: *Nem vészi-bé a' bolond az okosság igéit, hanem ha azokat mondod a' mik a' szívében forognak.* Hasonlók ezek a' vásott gyermekekhez: kik a' purdi-pénzt mind addig hordozzák, míg nem valami vaklyás kúfárra kötik: mert ezek-is gonosz életôket ide 's tova hordozzák; és látván, hogy a' túdós és Isten-félô Papok nem akarják javallani dolgait, valami tudatlant keresnek, ki nem értvén a' dolgot, a' rezet arany-gyanánt vészi. de ezek magokat challyák-meg, és vak vezérre bízván magokat, azzal-eggyûtt el-vesznek. Ezek, choda mint rágalmazzák a' jó Gyóntatókat, mint kegyetleneket, és emberteleneket; nem egyébért, hanem hogy az igazat meg-mongyák, és veszedelmes állapattyokat meg-mutattyák. De mi vétke vagyon a' tükörnek, hogy a' rútat szépnek nem mutattya, sem a' baglyot publikánnak? Nem a' sik-mezô vétke, hogy te azon nem járhatsz, tövis lévén lábadban; vagy a' hajóé, hogy benne nem maradhatsz, szédelgô fejed lévén; vagy a' környûl-állo szolgáké, hogy nem alhatol, forró bétegség lévén rajtad; vagy a' fényes Napé, hogy reá nem nézhetsz, chipás és fájdalmas szemed lévén; vagy a' fô borsos éteké, hogy meg nem emésztheted,

C

D

h Prov. 5. 22.
i Num. 6. 9.
k 2. Parte Summa. tit. 9. c. 13 §. 5.
l In Hadriáno.
m Eccli. 32. 21.
n Prov. 18. 2.

gyenge

gyenge gyomrod lévén: azon-képpen, nem a'Gyóntató vétke, hogy te nem szenvedheted dorgálását; hanem a'te gonosz akaratod, hogy meg nem akarsz térni. Nem kedvellyük az Orvost, a'ki mindent meg-enged a'betegnek; és, ha azt láttyuk, kétségbe esünk a'beteg-felől: sem a'dajkát, a'ki mindenben kedvezvén a'gyermeknek, mind kést 's mind tüzet eleibe ád, hogy ne sírjon, a'vízhez-is ereszti; és valahová kívánkozik, oda viszi: sem a'Mestert, a'ki a'deák gyermeket szájára bochátya: sem a'kochist, a'ki a'ló száját minden tótsánál meg-ereszti: Mi az oka tahát, hogy chak azt a' Gyóntatót keressük, és szerettyük, a'ki mindent meg-enged, semmiről meg nem dorgál? *Meg ne chalatkozzatok*, úgy-mond Sz. Pál [o], *az Isten meg nem chúfoltatik*: *mert a' miket ember vetend, azokat arattya-is*: a' mint ember gyónik, úgy óldoztatik-is. [o] Gal. 6. 7.

A

Kérdené valaki: A'ki válogathat a' Gyóntatókban, minéműt kell annak leg-inkább keresni, és választani? Felelet. A' Gyóntató, Itélő-bíró-is, Orvos-is: mint Bíro, tartozik a' bűnt meg-feddeni, és bűntetni: mint Orvos, tartozik azzal, hogy szeretetből gyógyíttson. Az-okáért, a'jó Gyóntató, mint Bíro, kemény; mint Orvos, kegyes: hogy se keménységével kétségbe ne ejtsen, se fölöttéb-való kegyességével ne kényesgessen: hanem, keménységével szájadon tartson, kegyességével biztasson, és, a' mint az Isten Szekrényében, a'*Szövetség táblái-mellett*, *Manna*, *és Veszsző vót* [p]: úgy a'Gyóntatóban, a'Tudomány-mellett, mellyet példáz a' Törvény, kívántatik az édes Mannának kegyessége, és a' keserő Veszszőnek keménysége: hogy az embert igaz úton vezetvén, se bal-kézre ne ereszsze, meg-óltalmazván kegyességével a' kétségbe-eséstől; se jobb-kézre ne bochássa, el-tíltván keménységével a' fölöttébb-való szabadságtól. [p] Heb. 9. 4.

B

Harmadik Fogyatkozás a'Betegekben, az; hogy, noha szorgalmatosan hozzájok hívattyák az Orvost, és azt nem-is változtattyák: mindazáltal, meg nem mongyák igazán nyavalyájokat; vagy hogy szégyenlik a' nyavalyát, vagy hogy irtóznak az Orvosságtól, vagy valami más okból; kiknek gyógyulások lehetetlen. Némelly Lelki-betegek-is, el-mennek ugyan a' Gyónásra, és, a' mennyire lehet, nem-is változtattyák a' Gyóntatót, de bűnöket igazán meg nem vallyák. Ezek, nem chak egy rend-béliek.

1. Némellyek, semmit magoktól nem akarnak mondani; hanem azt kívánnyák, hogy a'Gyóntató kérdezze őket, és meg-jövendőllye mit chelekedtek, mint-ha Próféta volna: a'mint Nabukodonosor a'Bölchektől nem chak azt kívánta [q], hogy álmát meg-magyarázzák, hanem hogy az álmát-is meg-mongyák. és, a' mint Nabukodonosor haragutt a'Bölchekre, hogy azt nem chelekedhették: úgy ezek-is búsúlnak, és panaszolkodnak a Gyóntatóra, ha minden vétkőket fel nem találllya. Melly kívánság, sok-képpen alkolmatlan, és illetlen: 1. Mert az orcza-pírúlás, mellyet a'Gyónó érdemlett, és a'mellyet szenvedne bűneinek elő-számlálásában, a'Gyóntatóra száll, és ő szenvedi a'kérdezésben. 2. Ha valamit kérd a'Gyóntató, a'mit a Gyónó nem chelekedett; esztelennek, vagy gyanakodónak ítélik. 3. Afféle kérdezésből, némelly ártatlanok meg-tanúllyák a'gonoszt, mellyet az-előtt nem tudtak. Mert, holott a' Gyóntató nem tudhattya senkinek belső állapattyát, ollyat-is kérdhet, a'mit, se nem tudott, se nem gondolt a'Gyónó: de a'kérdés-után, gondolkodni kezd felőle, és talám meg-is próbállya. melly alkolmatlanságot el-távoztat, a'ki maga elő-számlállya bűneit. 4. A'ki sok időtől-fogva nem gyónt, hirtelen-való kérdésre hogy felelhet bizonyoson, ha az-előtt meg nem vizgálta lelki-ismeretit? 5. Az ollyan gyónás, gyakortább chonka, és nem elégséges, sem foganatos: mert afféle ember, nem olly szorgalmatos készűlettel járúl a'Gyónáshoz, a'minéművel kellene, és a' minéműt ollyan nagy dolog kíván. A'jó Sáfárok, hogy adósságban ne maradgyanak, a'szám-adás-előtt, laistromjokat czikkelyenként meg-nézegetik. Minémű szorgalmatosság kívántatsék pedig a'Gyónáshoz, meg-érthettyük a'*Tridentomi* Conciliomból: melyben azt olvasuk [r], hogy az Angyaszent-egyházban, a'Gyónótól egyebet nem kívánnak, hanem hogy, minek-utánna ember szorgalmatosan meg-roszállya magát, és lelki-ismeretinek kebelét meg-rázogattya, és minden rejtek-helyeit meg-látogattya; azokat a' Bűnöket meg-vallya, mellyekkel emlekezik hogy az Istent meg-bántotta. A' hol, nem lehetetlen dolgot kíván ugyan az Anyaszentegyház, de szorgalmatost, a'minémű a'lélekben-járó dologhoz illik. [q] Dan. 2. 5.

C

II. Némellyek mondanak valamit; de a'mi leg-nagyobb, azt el-halgattyák. Kik nem chak magoknak ártanak, hanem a'Gyóntatót-is szidalmaztattyák: mint a' melly beteg mértékletlenűl viseli magát, nem chak magát veszti, hanem az Orvosnak-is gonosz nevet szerez, mint-ha tudatlan, vagy gond-viseletlen lött volna. Nagy álnok-

[r] Sess. 14. c. 5.

D

ság ez

A

† Supr. pag. 405. 406.

ság ez az Ördögnek, hogy a'Gyónónak száját bé-fogja (melyről másütt szóllottā †,) hogy bűnét meg ne vallya; arra pedig, hogy bűnét mentse, vagy bé-palástollya, nyelvét meg-óldgya, hogy nagyobb bűnt tételsen véle. Mi helyen a' mi első Szüléinket meg-éjtette, arra vitte, hogy inkább mentenék vétkőket, hogy-sem meg-vallanák [s]. Azont chelekedte Káinnal, midőn Abelt meg-ölte [t]: Saúllal, midőn az Isten parancholattya-ellen, az Amaleczitáknak leg-jobb barmait meg-tartotta [u]: Giezivel, mikor Elisēus híre-nélkül el-vőtte Naamántól a' ruhákat, és a' pénzt. Tudgya az Ördög, minémű nagy vétek légyen a' vétseknek él-tagadása, vagy el-titkolása a' Gyónásban; és azért mesterkedik, hogy arra vigye az embert: kinek nem chak meg nem bochátratnak egyéb meg-vallatott bűnei, hanem azokon-felyül, nagy Szentségtőrést chelekeszik: az-az, a' Szentség-ellen vétkezik: melly azt kívámya, hogy ember minden vétkeit, mellyeket túd, meg-vallya. De az Istent-is meg akarja tréfálni, el-titkolván (hogy már) ő-előtte vétkét. mivelhogy a' Pap a' Gyónásban, az Istennek Hely-tartója. Ezt az Isten, egy Szerzetesnek chodálatos példában mutatta-meg: mert, midőn egy Aszszony'állat gyónt, azt látta, hogy a' szájából gyakorta úndok varas-békák ugráltak-ki: de el-végezvén a' Gyónást, eggyül-eggyig mind viszszamentek; és azokon-kivül, más útálatos béka-is ment beléje, melly a' többinél nagyobb és iszonyúbb volt. Mellyel Isten azt jelentette, hogy egy bűnét el-halgatván az aszszony, a' több bűnei-is meg-maradtak; és azokon-felyül, más nagy vétket-is chelekedett, melly a' többit meg-haladta. Az-okáért, meg kell tekintenünk, Mi módon, és mi okkal kőtözi-meg az Ördög az ember nyelvét, hogy vétkét igazán és éppen meg ne vallya; vagy Michoda akadályi lehessenek az embernek, hogy a'Gyónásban valamelly vétkét el-halgassa. Mellyet hogy kűnnyebben meg-értheßünk, példa-alatt magyarázom-meg.

B

III. RESZE.

C

AZ Zidók Négy-képpen kőtözték-bé az Halottakat: hasonló kőtözésit találhyuk az Ördögnek, a' Lelki-halottakban, vagy a' Bűnősökben.

y Ioan. 11. 44.

Elsőben: A' Zidók a' Halotnak orczáját kőtözték-bé; a' mint Lázárról olvassuk [y], hogy *az orczája kezkenővel vólt bé kötve.* Ez a' Szemérmetességet példázza; melly-miatt sokan, vagy tellyességgel el-múlattyák a' Gyónást, vagy a Gyónásban némelly vétkőket el-halgattyák, fő-képpen a' bujaságot. Ebben az Ördög nagy álnokúl chelekeszik: mert, néha a' szemérmetességet tellyességgel el-felejteti, mikor az Isten szine-előtt szemtelenül vétkezünk; néha pedig úgy forgattya előttünk, hogy a' bűnt chak meg-vallani sem merjük az Istennek Hely-tartója-előtt. Nagy chalárdsága ez az Ördögnek, az embernek pedig nagy balgatagsága: mert nem egy állapatban vagyon, a' Gyónásban-, és a' Gyónás-kivül meg-tudott dolog. Félhetünk az emberektől: mert azt gondolhattyuk, hogy, ha meg-láttyák hogy vétkezünk, jó hírünket nevünket előttők elveszttyük; vagy hogy bé-vádolnak bennünket, és meg-is bűntetnek. De ezeknek ninch helye a' Gyónásban: mert a' Pap, se vádolónk nē lehet, sem bizonyságot ellenünk nem tehet; de senkinek nem-is szólhat arról a' mit a' Gyónásban hallott, hanem chak annak engedelméből a' ki meg-gyónt. Nagy dolog, hogy, noha a' bűnt mindenütt követi a' pirúlás és szégyēlés: mindazáltal, azt leg-inkább akkor tészük félre, mikor a' bűnt akarjuk chelekedni; és akkor vészük-elő, mikor azt meg kellene gyónnunk. Holott tellyességgel külömben kellene chelekednünk: és a' Gyónásban, annyiból félre kellene tennünk, hogy meg ne némítana bennünket; egyéb-ha pedig mindenkor előttünk kellene viselnünk, hogy mint valami erős zabola meg-tartóztatna a' bűntől. Mert a' Bűn, Háromszor ítéltetik-meg, és mindenütt követi az orcza-pirúlás és szégyēlés: I. A' földön, a' Pap-előtt: mivelhogy a' Kristus a' Papokra bízta *a' bűnnek meg-óldozását, vagy meg-kőtözését* [z]; *meg-bochátását, vagy meg-tartását* [a]. II. Halálunk óráján, mihelyen a' lélek a' testtől el-válik; de nē ember-előtt, hanem az Isten-előtt: mert *Az embernek halála-kor, az ő chelekedetinek ki-nyilatkoztatása* [b]. és; *Kűnyű Isten-előtt, kinek-kinek halála napján, meg-fizetni az ő útai-szerént* [c]. arra pedig szükséges az ítélet. Azért mongya Sz. Pál [d]: *El-végezve vagyon, hogy az emberek egyszer meg-hallyanak, az-után pedig az ítélet.* III. Az Utólsó ítélet-napján, a' Kristus- és az egész Világ-előtt.

z Matt. 18. 18.
a Ioan. 20. 23
b Eccli. 11. 29
c Vers. 28
d Hebr. 9. 27.

D

Mind a' Három Ítélő-szék-előtt, helye vagyon az orcza-pirúlásnak: de az Utólsó ítélet-napján, olly nagy lészen, hogy a' bűnősök azt fogják mondani a' kegyeknek [e]: *Essetek mi-reánk; és a' halmoknak: Burittsatok bé minket.* és [f]; *Rejtsetek-el minket, a' Királyi-szekben ülőnek orczája-előtt.* Es nem ok-nélkül: mert fő-képpen akkor tellyesedik-bé, a' mit a' Próféták-által meg-jövendölt az Úr [g]. *Meg-fedlek téged, és orczád-eleibe rakom* (hamis-

e Luc. 23. 30.
f Apoc. 6. 16.
g Ps. 49. 21.

ságidat.

ságidat.) és [h]; *Reád bochátom az én haragomat, és meg-ítéllek téged a' te útaid-szerént, és elődbe vetem minden útálatoſságidat.* és [i]; *Fel-fődözöm a' te ſzégyenségidet a' te orczád-előtt, és meg-mutatom a' Pogányoknak mezítelenségedet, és az Országoknak gyalázatodat.*

Halálunk-után-is, a'Magán-valo ítéletkor, nagy orcza-pírúlás léſzen: melyről azt olvaſtam; hogy, midőn egy iſiú, Szerzetes-életre akarná magát adni, az annya igē ellēttartott beñe, de végre meg-engedte. mert az iſiú gyakorta azt mondotta néki; Egyebet nē tehetek, mert lelkemet üdvözíteni akarom. Az-után a'Szerzetben, reſtűl viſelte magát; és olly betegségbe eſett, hogy minnyájan halálát várták. Akkor lelkében, az Iſteñek Itélő-ſzéke-eleibe ragadtatott, hogy látásban meg-ítéltetnék. Es midőn már ſzintén a' kárhoztató ſententziát várná fejére, az aňyát előtte látta, ki kemény chúfolásſal pirongatta, mondván: Fiam, hol vagyő az a'mondás; Üdvözíteni akarō lelkemet? Mellyet halván, ſzégyenletibē az Aňya lábaihoz borúlt orczájára. És midőn magához térvén fel-üdűlt, és meg-gyógyúlt, igē ſzentűl élt és keſerves penitentziát tartott. és midőn némellyek azt tanátſlották néki, hogy a'teſti ſanyargatáſt meg-mértéklené, azt felelte: Ha el nem ſzenvedhettē akkor az anyám pírongatását, mi módon ſzenvedhetem-el az Utólsó ítéletkor-való gyalázatot, minden emberek-, minden Angyalok-, és az Iſten-előtt?

A'Pap Itélő-ſzéke-előtt-is ſzükséges ugyan az orcza-pírúlás; sőt üdvőſséges-is: mivelhogy az Iſtē, mint jó és bölch Orvos, ellenkező orvoſságokkal orvoſollya a'vétket; a'vakmerőséget féleleműel, a'győnyörűséget fájdalomal, a'kedveskedéſt haraggal, a' ſzeretetēt gyűlőlséggel, az orczátlan ſzemtelenséget orcza-píritó ſzégyenüléſsel: de mindazáltal, olly keſerűnek tetſzik ez az orvoſság, hogy ſokā, chak hogy ańak keſerűségét ne érezzék, őrők kárhozattyokra el-halgattyák bűnőket. A'Bűn, nyavalya; a'Penitentzia, orvoſság és flaſtrom: a'Bűn, gyalázatos, és ſzégenység; a'Penitentzia pedig, jó reménséget ád embernek. Ezt az Őrdőg fel-forgattya, és el-változtattya, a'bűnek engedvén a'bizodalmat; és el-hitetvén az emberrel, hogy ſokáig él, és elég ideje vagyő a'megtéréſre, és hogy az Iſten mindenkor őrőmeſt bé-fogadgya a'meg-térő bűnőſt; arra viſzi, hogy bátorságosbā, és ſzemtelenbűl vétkezzék: a'Gyónásba pedig, a'főlőttébb-való ſzemérmeteſséget keverte, hogy ember meg ne merje gyónni vétkét. Az Iſtē, úgy-mond Arany-ſzáju Sz. János [k], a'bűnnek adta a'ſzégyenléſt és az orcza-pírúláſt; a'Gyónáſnak pedig, a'jó reménséget, és bizodalmat: az Őrdőg viſzſza-fordíttya a'dolgot, és a'bűnnek adgya a'bizodalmat, a'Gyónáſnak a'ſzégyenléſt. És gyakorta történik, hogy, a'ki a' penitentziában mindē egyéb nehéſséget meg-győzőtt, a'ſzemérmeteſségtől meg-győzetteſsék: úgy hogy, minek-utánna meg-ſzánta bánta bűnét, sőt meg-is ſiratta; minek-utánna el-tekéllette magában hogy életét meg-jobbíttya, és bűneire viſzſza nem tér; minek-utánna ellenségivel meg-békéllett, adóſinak meg-fizetett, mindenektől bochánatot kért; minek-utánna nagy buzgósággal kőnyőrgőtt, nagy alázatoſsággal bőjtőlt, nagy ſerénységgel alamiſnálkodott; midőn már a'Pap-előtt térdre eſett: ímé az álnok Őrdőg, a' Szemérmeteſségnek zaboláját ſzájába veti, és meg-győzi. Az Őrdőg a' Szemérmeteſséget, mint leg-erősb vitézét, a'hátúlsó dandárba helyhezteti, és azzal gyakorta minden dolgát helyére állattya, ha ſzintén minden egyéb ſeregit meg-futamtattyák-is. Nem kétlem, hogy az Őrdőg, eſzébe vévén valami kűlső jelekből, hogy ember bűneiből ki akar térni, meg-ijed; úgy-mint, ha láttya hogy gyakorta kezd imádkozni, hogy a'mellyét veri, hogy főházkodva ſiránkozik, hogy lelki emberekkel beſzélget, hogy teſtét ſanyargattya, hogy a'gonoſz társaſágtól magát meg-vonſza: de, valamig a'Szemérmeteſséget kezéből ki nem verik, mind bízik hogy győzedelmet vehet. és bé-tellyeſedik a'Próféta módáſa [l]: *A'fiak a'ſzűléſig jutottak, és ninchen erő a'ſzűléſre.* és [m]; *Az Efrem fiai a'kéz-ijat meg-vonván, és meg-ereſztvén, viſzſza-tértek a'harcz napján.* mert a'jó igyekezet, melly haſonló a'méhbe-valo fogadáshoz, és a'harczra-való kéſzűléshez, végbe nem mēt a'ſzemérmeteſség-miatt; és a'gyermek, a'jó gyűmőlch, és a'győzedelem, el-veſzett.

Történik, hogy a'jó erős Vitéz, kedves lován jargalván, addig hántattya magát, hogy a'ló meg-ijed; vagy meg-botlik, és Vitéz uram ki-fittyen a'nyeregből, és a'ló el akar futni: de, mint-hogy a'fékemlőjét erőſſen tartya, és a'zabolát a'ſzájában jól meg-rángattya, ſohová nem mehet; és mind addig ſanyargattya a'zabolával, hogy iſmég hátára űl, és oda vezeti a'hová akarja. Az Őrdőg, erős Vitéz; ki a'bűnős emberen hatalmat vévén, úgy jargal rajta a'mint kedve tartya. Történik, hogy a'nyomorúlt bűnős ember, meg-ijedvén az őrők kárhozattól, vagy valami kárvallásba eſvén, magába tér, és az Őrdőgöt ki-veti a'nyeregből, és nem akarja többé hordozni. De mit mivel az Őrdőg? A'fékemlőt, és a'zabolát keményen tartya; a'ſzáját bé-fogya, hogy meg ne gyónnyék; és akképpen iſmég meg-hajtya, és oda vezeti a'hová akarja. Valóban nagy ereje vagyon a' Szemérmeteſségnek: mert

A
h Ezech. 7. 3.
i Nahum. 3. 5.
B
k Hom. 3. de Pœnitentia, Tom. 5.
C
l Iſa. 37. 3.
m Pſal. 77. 9.
D

A nem chak fegyver-fogásával, és harczolásával; nem chak jelen-létével, és rettentő tekíntetivel, de chak távúl-való emlekezetével-is el-rémíti, és meg-győzi az embert. mert, minek-előtte az ember hozzá kezd a' Gyónáshoz, chak elmélkedgyék-is arról, el-réműl, és el-sárgúl; ajakit őszve-kapchollya, és nyelvét meg-kőtőzi, hogy szóllásával meg ne szabadúllyon.

Chodálkozásra mélto, hogy az emberek-előtt, olly hatalmas a' Szemérmetesség, hogy az őrők jótól sokakat el-vonszon, és az őrők kárhozatra nyakra-főre taszít; az Isten-előtt pedig, olly gyarló és erőtlen, hogy, sem a' gonosztól meg nem tartóztat, sem a' jóra nem izgat: holott tellyességgel kűlömben kéllene lenni; a' mint nyilván ki-tettszik, ha egy-más-ellenébe helyheztettyük, az Isten szemeit, és az ember fűleit; és meg-gondollyuk, mellyiktől kellyen inkább félni. Mert a' ki jól meg-fontollya az Isten bőlcheségét, és a' gyóntató Pap tudományát, eszébe veheti, hogy méltatlan ez-előtt főlőttebb szemérmeskedni a' szóllásban, az Isten-előtt pedig nem pírúlni a' gonosznak chelekedésében. Mert I. A' Pap, chak puszta ember, nyavalyákkal rakva, gyarlósággal kőrnyűl-vétetett, tudatlansággal meg-homályosodott, gonossággal el-tőlt: és ha ollyan nem vólna-is, ollyan lehetne, és a' gyónónál-is gonoszb, ha az Isten gond-viselése nem támogatná. mert ninch olly gonosság, mellyet, ha egy ember meg-chelekeszik,

B hogy más-is meg ne chelekedhesse. és minnyájan mondhattyák: † Ember vagyok; semmi emberi dolgot idegennek nem alítok magamtól. Az Isten pedig, nem chak minden vétek-nélkűl vagyon, de nem-is vétkezhetik; minden tisztaságnak kút-feje, minden ártatlanságnak győkere, minden tekélletességnek tengere. II. A' Pap, meg-lőtt, és távúl-valo dolgot hall: az Isten pedig, a' jelen-valót láttya. sokkal inkább fel-gerjedűnk pedig a' látással, hogy-sem a' hallással †. III. A' Pap-előtt, nem a' főlőttéb-valo szemérmeskedés, hanem annak meg-győzése bőchűlletes, és érdemes: az Isten szemeelőtt vétkezni pedig, nagy szemtelenség, és gyalázat. Nem méltó tahát szégyenlenűnk, hogy lelkűnk házából ki-vettyük a' szemetet, és a' drága edényből a' mosłékot; hanem, szégyenlyük azt lelkűnkbe eresztení, vagy belé hordani. Vallyon azt kell-e szégyenlenűnk, hogy bűneinket meg-valván, az Angyalokat és az egész mennyei udvart győnyőrkődtettyük, és hálá-adásra indíttyuk; vagy inkább azt, hogy bűnt chelekedvén, azokat meg-szomorítttyuk, vagy őrőmtől meg-foszłyuk? Vallyon gyalázat-e a' rabságból kimenekedni; és nem inkább rabságba esni? Vallyon szégyen-e a' sebből meg-gyógyúlni; és nem inkább ellenség-miatt sebbe esni? Szégyenlyük azért a' bűnbe-valo esetet, és nem abból-valo fel-kelést.

† Homo sum: humani nihil à me alienum puto.

† Segnius irritant animos demissa per aures, Quàm quæ sunt oculis conspecta fidelibus.

C Kérdené valaki: Mi az oka, hogy az emberek-előtt-valo meg-szégyenűlést olly igen kerűllyük, az Isten-előtt-valóval pedig semmit nē gondolunk? Mert akárki-is úgy általlya ha az emberek a' vétekbe kapják, hogy még a' világosságot-is futtya, hogy vétkét el-titkolhassa: az Istenél pedig, ki mindenütt jelen vagyon, és mindent lát, kevessē gondolnak, mint-ha chak kő- vagy fa-előtt vétkeznének. Maga azt gondólhatnák, hogy az emberek nē láttyák, mint a' vakok; vagy ha láttyák-is, ellene nē álhatnak, mint a' gyermekek; a' vagy hogy meg nem mozdúlhatnak, mint a' betegek; vagy hogy nem értik, mint a' bolondok; vagy hogy nem gondolnak véle, mint a' hasonló bűnősők; vagy hogy nem ismérik őket, mint az idegenek és jövevények. De ezeknek ninch helye az Istenben: mert mindeneket lát, hatalmas a' bűntetésre, igen érti a' bűnnek gonosságát, igen gyűlőli azt, és mindeneket ismér mint tulajdon alkotmányit.

Mi lehet tahát az oka? I. Az-e, hogy mi nē úgy láttyuk az Istent, mint az embereket; a' mint Sz. *Bonaventúra* jelēti [m]: és, a' mint szokták mondani, A' mit a' szem nē lát, azt a' szív nem bánya, vagy nem fél tőle? De elég az, hogy az Istē lát minket, és azért kell tőle félnűnk: mert a' vak-is nē lát mást, de fél hogy őtet más láttya: és, a' mint Sz. Agoston mongya [o], a' szolga, vagy a' béres, nem azért múnkálkodik, vagy a' munkától meg nem szűnik, hogy ő láttya az Urát, hanem, hogy azt alíttya, hogy őtet láttya az Ura.

[m] *In Pharetra divini Amoris, p. 1. c. 12.*

[o] *In Psal. 93.*

D II. Az-e, hogy régtől-fogva-ismérvén az Istē irgalmasságát, nagyobb bátorságot veszűnk; inkább bízván az ő irgalmasságához, hogy-sem az emberekéhez? De ez nagy balgatagság: mert nem az ember-ellen vétesz fő-képpen, hanem az Isten-ellen; a' mint Dávid mondotta [p]: *Chak nēked vétkeztem.* és nem az ember ítél-meg, hanem az Isten. Továbbá, nagy háládatlanság, és, a' mint Sz. Pál mongya [q], az Isten jósága, tűrése, hoszszú-várakozása gazdagságának meg-útálása: mellyel harágot gyűjtűnk magunknak, az Isten igaz Ítéletinek napján. mert az igaz okosság azt mutattya, hogy, a' kitől több jót vészűnk, annak többel tartozunk.

[p] *Psal. 50. 6.*

[q] *Rom. 2. 4.*

III. Az-e, hogy az Isten szeműnkre nem veti mint az emberek; ki nem jelenti mint az emberek; nem vádol, hanem inkább ment bennűnket; mellyet nem chelekesznek az emberek? Úgy-e? Hálgat úgyan egy-ideig az Isten, nē panaszolkodik: de el-jő az

idő;

idő, melyben meg-szóllal, és keményen meg-ítél minden kegyelem-nélkül. Hallyad mit mond a'Profétánál [r]: *Mindenkor halgattam, veszteglettem, tűrtem, szóllok mint a'szűlő; el-puszt ítom, és el-nyelem mindeneſtől.*

IV. Az-e, hogy nagyobnak tartyuk a'jelen-valo bűntetéſt, melly az emberektől származik, a'jövendőnél, mellyet az Iſten reánk bochát; mint szintén hogy inkább kedvellyük a'jelen-valo jókat, a'követkőzendőknél; és, a'mint szokták mondani, Jobb ma a'kézben-valo veréb, hogy-sem hólnap a'mezőn-járo túzok. Az-okáért a'tolvaj, a'kit azzal fenyegetett egy Barát, hogy az Iſten meg-bűnteti Ítélet-napján, mivelhogy a'paláſtyát el-vonta vólt, azt felelte: Jó atyám, mint-hogy az ſok idő-múlva léſzen, add ide a'kápádat-is; én-is azonban gondot viſelek magamra, és el-ſzerzem dolgomat. De ez-is balgatag tévelygés: mert, noha a'Kőzőnséges utólsó Ítélet, talám nem olly hamar léſzen; mindazáltal, a'Magán-valo ítélet-felől, melly mingyárt a'halált kőveti, egy órát ſem ígérhetűnk magúnknak. De bátor az-is nagy távúl vólna: ninch-e mindékor elég bűntetéſe a' bűnős embernek, a'lelki-iſméretnek furdaláſa? A' halálra-valo ember, né mingyárt viſzik az akaſztó-fára: de azért a'tőmlőczben elég győtrelme vagyon. Nem ſzűkőlkődik Iſten más hóhér-nélkűl; a'mint *Plutarchus* mondotta [s]: meg-éri mí-magúnkal. mert, a'mint-hogy a'kit meg kell ölni, maga viſzi kereſztét: úgy a' gonoſságnak-is magától vagyon győtrelme, és az iſtentelen magának elég hóhér. Az-okáért, ha az Iſtē a'Bűnős embert meg akarja kőtőztetni, vagy lánczra vettetni, elég arra a'Bűn: mert *Az ő hamiſsági fogják-meg az-iſtentelent, és az ő bűneinek kőteleivel kőtőztetik-meg* [t]. Ha tőmlőczbe, vagy mély verembe akarja vettetni, elég arra a'Bűn: mert az iſtentelen *Vermet nyitott, és meg-ásta azt: és a'verembe eſett, mellyet chinált* [u], Ha terhhel akarja le-nyomattatni, elég arra a'Bűn: mert *a'hamiſság, mint a'nehéz terh* [x]. és kemény *iga* [y]. Ha ſzidalmaztatni, és gyaláztatni akarja, arra-is elég a'Bűn: mert az iſtentelenek *gyalázattal illetik az ő teſtőket önnön-magokban* [z]. Ha, végezetre, a'tengerbe akarja-is ſillyeſzteni, kővet kőtvén a'nyakára, arra-is elég a'Bűn: mert az iſtentelent *meg-nehezíti az ő hamiſsága; és el-eſik, és többé fel nem kél* [a].

Az-okáért, ha jól meg-gondollyuk a'dolgot, ennek leg-főbb oka a'Hitnek fogyatkozáſa: mert, noha elménkel talám hiſzszűk, hogy az Iſten mindeneket lát, és a'hit bizonyosb a'ſzemmel-valo látáſnál: mindazáltal, mí-magunkat meg-challyuk; és a'mit kőzőnségeſſen hiſzűnk, attól magunkat ki-véſzűk, azt vélvén, hogy a' mi mindeneken meg-történik, mí-rajtunk meg nem eshetik. melyben nagy chalatság vagyon. Es ha a' Hitnek ſzemeit jól fel-nyitnák az emberek, tellyeſséggel kűlőmben kellene okoskodniok, mondván: Minnyájan meg-halnak, 's én halhatatlan léſzek-e? Minnyájan megítéltetnek, 's én el-rejtezhetem-e? A'pokol tűze mindeneket keményen éget, 's engem nem hevít-e meg? Az Iſtennek bűntető veſzſzeje mindenekre vígyáz, 's nékem el-aluſzik-e? Nagy ſokan hirtelen meg-halnak, 's én háromſzor idéztetem-e? Nagy fogyatkozáſa ez a'Hitnek, melly még Évától származott, midőn azt mondotta [b]: *Ne-talám meg ne hallyunk*, holott azt kellett vólna mondani: Bizonnyal meg-halunk. és moſt ſokakban el-hatalmazott, kik minden dologban *Talám*oznak; és azok-felől-is kételkednek, a' mit minden bizonnyal kellene hinniek. Az-okáért, méltán mondhatnák az Apoſtolokkal [c]: *Őregbítſed bennünk a'Hitet*: úgy hogy a'hitet a'chelekedet bizonyíttſa. és ne mondhaſsák felőlűnk: *Vallyák hogy iſmérik az Iſtent, de chelekedetőkkel tagadgyák* [d]. De láſſuk már a'többi Kőtőzéſeket-is.

Másodszor: A' Żidók a'Halotnak kezeit kőtőzték-meg: mellyen érthettyük a'főſvények félelmét; kik a'gyónáſt, vagy tellyeſséggel el-mulattyák, vagy iſtentelenűl megchonkíttyák: félvén, hogy, ha meg-mongyák az ő hamis kereſményőket és praktikájokat, a'Pap viſzſza-adattya a'mit ſok időtől-fogva koporítottak, és talám táskára jútt ügyők. Ez eggyik fő oka, mellyért kevés Żidók térnek a'Kereſztyén hitre: ez az oka, hogy ritkán gyónnak az Üzoráſok, hamis Bírák, Prókátorok, és Kalmárok. Meg-engedte vólna Fárao az Iſraël fiainak, hogy a'puſztába menvén áldoztak vólna az Úrnak; de olly okkal, hogy *a'barmokat Egyiptusban hadták vólna* [e]. azon-képpen az Ördög-is megengedi efféléknek, hogy predikátziót halgaſsanak, alamiſnát-is adgyanak; de a'hamis kereſményt viſzſza ne adgyák, és ne mongyák Zakæuſſal [f]; *Ha valamiben valakit meg-chaltā, négy-annyit adok-viſzſza.* Hogy nem gondollyák-meg, hogy ſemmit *nem haſznál az embernek ha az egéſz világot meg-nyeri-is, lelkének pedig kárát vallya* [g]? Hogy nem gondollyák-meg, hogy, a'mit moſt nagy érdemmel, és lelkők nyugodalmával, jó akaratból el-hagyhatnának, azt az-után, és talám chak ma-is, kételenűl-is, és haſzőtalanúl el kel hadniok?

Harmadszor: A' Żidók a' Halotnak lábait-is meg-kőtőzték: mellyen azoknak reménteleníségőket érthettyük, kik azért mulattyák-el a'gyónáſt, hogy nem reméllik

A
r Iſai. 42. 14.

B
s De Será Numinis vindictá.

t Prov. 5. 22.

u Pſal. 7. 16.
x Pſ. 37. 5.
y Thren. 1. 14.

z Rom. 1. 24.

a Iſa. 24. 20.

C

b Gen. 3. 3.

c Luc. 17. 5.
d Tit. 1. 16.

D

e Exo. 10 24.

f Luc. 19 8.

g Mat. 16. 26

A

a' jóban végig-valo meg-maradáſokat; és jobnak alíttyák, hogy meg ſe gyónnyanak, hogy-ſem álhatatoſok a'jóban ne légyenek. De mód-nélkûl chelekeſznek: mert nem félnek attól, hogy ſokáig maradnak a' gonoſzban, hanem hogy ſokáig kelletik a' jóban meg-maradniok: nem gondolván-meg az Iſten Malaſztyának erős- és hatalmas-vóltát, hogy azzal mindent végbe vihetnek [h]: nem gondolván, hogy a' melly Iſten a'jónak el-kezdésére fel-indította őket, annak véghez-vitelére-is hozzá ſegéti [i]. Haſonlók ezek, a' balgatag úton-járókhoz: kik, el-vétvén az igaz útat, reſtellik a' viſzſzá-téréſt; és úgy, hová tovább mennek, annál távúlb eſnek a' helytől, a' melyre igyekeznek. Bízzanak az Iſtenben; meg-gondolván, hogy *Senki meg nem ſzégyenúlt, a' ki az Iſtenben bízott* [k].

h *Phil.* 4. 13.
i *Phil.* 1. 6. c. 2. 13.
k *Rom.* 5. 5.

NEGYEDSZER: A' Żidók a' Halotnak egéſz teſtét-is bé-takarták: mellyen érthettyük, a' hoſzſzú életről-valo haſzontalan, és bizonytalan reménséget: melynél ninch gyarlóbb dolog. és főlőtte ſokan meg-chalatkozván benne, hamar meg-halnak, és őrőkké el-veſznek. Erről ſzámtalan ſok példáink vannak: és, mivelhogy nem akartak akkor meg-gyónni a'mikor lehetett vólna, akkor kezdik akarni, úgymond Sz. Agoſton [l], a' mikor nem lehet.

l *Lib.* 3. *de Lib. arb.* c. 18.

B

Hogy pedig mind ezekből a' kőtőzéſekből meg menekedgyünk; és igazán, 's éppen meg-gyónván, bűneinknek tellyes bochánattyát vegyük: ſzűkség, Elsőben; hogy valami Halálos bűnt tudúnk, a' melly lelkünk-iſméretit vádollya, azt azon-egy Papnak, és egy gyónásban meg-vallyuk: az-az, nem eggyik réſzét égynek, és a' máſikát máſnak; ſem eggyik réſzét ma, és a' máſikát egy-nehány hét- vagy hólnap-múlva. Máſodſzor; hogy a' Halálos bűnőknek ſzámát-is, a' meńyíre lehet, meg-vallyuk; és, ha azt ſzintén bizonnyal nem tudhattyuk, leg-alább, vagy leg-fellyebb hozzá arányozzunk, mondván: Gondolom hogy leg-alább, vagy leg-fellyebb, ennyíſzer; vagy, mindennap, minden hétben, vagy hólnapban ennyíſzer, vagy, valamennyíſzer alkolmatoſságom vólt hozzája. Harmadſzor: mint-hogy némelly kőrnyűl-valo dolgok a' Vétket igen meg-változtattyák, azokat-is meg kell vallani; fő-képpen az őtődik, hatodik, és hetedik parancholatbā: úgy-mint, Ha a' kit meg-ölt, vagy vert, Egyházi ember vólt, vagy Előtte-járója, vagy Attyafia, vagy Szűléje: A' kivel fajtalankodott, ſzűz vólt-e, vagy őzvegy, vagy házas-ſzemély, vagy rokona, vagy apátza, vagy férfiú, vagy oktalā-állat. mert ezek mind kűlőmbőző vétkek, és eggyik a' máſiknál nagyobb: Ha lopott, Szent-helyről-e? Egyházi marhát-e? igen ſokat-e? vagy igen ſzegény embertől-e? Ha haragutt, ſok-ideig tartotta-e,

C

vagy hamar meg-békéllett? és egyéb efféléket: mellyekről tanúságot vehet a' Kereſztyén ember a' Lelki-atyáktól; hogy akképpen a' Gyónáſnak Szentségével, üdvőſségünkre élheſsünk: mellyet engedgyen mińyájunknak a' kegyes Iſten, az ő áldott Sz. Fiáért. Amen.

HARMADIK PREDIKA'TZIO.

a *Mal.* 2. 7.
b *Apoc.* 2. 1. 8 12. 18. c. 3. 1 7. 14.

AZ Ó Teſtámentomban Malakías Próféta [a], az Újban Sz. János Apoſtol [b], a' Papokat Angyaloknak nevezik; mint-hogy, tiſztekhez-képeſt, nē kevés haſonlatoſság vagyon kőzőttők: Mert, Elsőben; Az Iſten az egeknek forgatásában, az Angyalok ſzolgálattyával él: a' főldőn az Anyaſzentegyháznak igazgatásában, a' Papokéval. Máſodſzor: Az Angyalok, az egeket forgattyák, hogy a' főldet gyűmőlchőzteſsék: a' Papok, a' főldőn-valo vitézkedő Anyaſzentegyházat őntőzik tudománnyal, hogy a' meńyei Paradichomot jeles fiatalokkal bé-ültеſsék. Harmadſzor: Az Angyalok, menny-orſzágból kővetséget, és ajándékot hoznak a' főldre: a' Papok, az Iſtē ſzíne-eleibe meńy-orſzágba, imádságokat, és áldozatokat bochátnak. Negyedſzer: Az Angyalok, az Iſtent ſzínről ſzínre láttyák, benne helyheztetvén minden bóldogságokat: a' Papok a' Kriſtuſt; a' Kenyér ſzíne-alatt, kezőkben forgattyák; azzal magokat, és a' Híveket táplálván. Mind-azáltal, némelly dolgokban a' Papok, felyűl-is haladgyák az Angyalokat: I. Az Írás az Angyalokat, *Szolgák*nak nevezi [c]; a' Papokat, *Iſten barát*inak [d]. II. Az Angyalokat; *Követek*nek [e], vagy *Hirdetők*nek; a' Papokat, *Királyok*nak [f]: az Angyalokat, *Lelkek*nek [g]; a' Papokat, *Iſtenek*nek nevezi [h]: és azt kívánnya tőlők, hogy *Szentek légyenek, mint az Iſten* [i]: kik az Iſteni ígékkel; és emberi chelekedettel, főldi dolgokból mennyei Szentségeket ſzereznek: a' Kenyeret, és a' Bort, a' Kriſtus Teſtévé vérévé változtattyák: a' bűnőſőket meg-igazíttyák, az áldozat-által az Iſtennel megbékéltetvén; a' Szentségekkel meg-ſzentelvén, imádságokkal ſegétvén, Iſten igéjével legeltetvén; és, hogy egyébről moſt ne ſzóllyak, Iſteńek hatalmával a' bűnből meg-óldozván, vagy a' bűneit meg-bochátván; melyre-valo hatalmat, a' mái Evangéliombā vőttek

D

c *Hebr.* 1. 7. 14.
d *Ioan.* 15. 15
e *Luc.* 2. 10.
f *Apoc.* 5. 10. 1. *Pet.* 2. 9.
g *Hebr.* 1. 7. 14.
h *Ioan.* 10. 35.
i 1. *Pet.* 1. 16.

a' Kriſtuſtól.

a' Kriſtuſtól. melly Hatalom, ſoha ſenkinek nem adatott az Ó Teſtamentomban; az Újban ſem egyebeknek, hanem chak a'Papoknak. Melynek, mivelhogy a'mi réſzünkről-valo eſzköze a' Gyónás; a'mint az előbbi Predikatziókban meg-mutattam: e'moſtaniban meg-mutatom, Minéműnek kell a'Gyónáſnak lenni, hogy a'Papoktól, mint Iſten Hely-tartóitól, bűnünk bochánattyát nyerheſsük.

I. *Meg-mutatom a' Dávid mondásából, Minémű légyen az igaz Gyónás.*
II. *Meg-bizonyitom, az Elég-tételről-való igaz tudománt.*
III. *Meg-mutatom a' Gyónás haſznát; és Minémű Penitentziát tartottak a'régi Kereſztyének.*

ELSÖ RESZE.

MInt-hogy Dávid egy ſzavával nyerte-meg bűneinek bochánattyát, mondván [k]; *Vétkeztem az Urnak*: kétség-nélkül jól tudta a Gyónáſnak módgyát. mellyet kevés igékkel meg-jelentett, mondván [l]: *Mondék*: *meg-vallom magam-ellen hamiſságomat az Urnak*; *és te meg-bochátad bűnömnek iſtentelenségét.* Melly mondásban több lelki tanúság vagyon a' Gyónáſról, hogy-ſem ige; a' mint majd meg-láttyuk.

Az Első ige; *Mondék*: az-az, el-végeztem magamban, nem valami hirtelen-valo indúlatból, nem gyermeki gondolatból, hanem jól meg-roſtált okokból. *Mondék*: az-az, a' mint Sz. Gergely magyarázza [m]; nem kételenségből, ſem történetből eſett, hogy én vétkemet néked meg-jelenteném, és hamiſságomat el nem rejteném; hanem igaz tőredelmeſségből, és gyónáſra-valo ſzándékból, mellyet ſzívembén el-végeztem. Illyen el-végezett ſzándéka vólt a' tékozló fiúnak, midőn azt mondotta [n]: *Fel-kelek, és az én Atyámhoz megyek.* Melyből azt tanúllyuk, hogy, a' ki gyónni akar, jól hozzá kéſzűllyön, lelki-iſméretitől az-előtt ſzámot vegyen; és ne kívánnya a' Gyóntatótól, mint valami jövendőlőtől, hogy elő-ſzámlállya vétkeit. *Én bölcheség a' tanátsban lakom*, úgy-mond ő-maga a' Bölcheség [o]; *és jelen-vagyok az eſzes gondolatokban.* A' hirtelen gondolatokból, ritkán ſzármazik jó végezés: és nem jól chelekeſznek, a'kik kéſzűletlenűl járúlnak a' Gyónáshoz, chak azért, hogy egyebeket látnak hogy gyónnak. Ha valami ſzén-égető, vagy kémény-tiſztító, látván egy tiſztes iſiat ki-jőni a' barbély mű-helyéből, vagy a' főrdő-házból; és vévén eſzébe, hogy amaz ſzépen meg-mosódott, leg-ottan ő-is bé-menne, és azt kívánná hogy mingyárt őtet-is olly ſzépen meg-moſsák: nem eſztelennek tartanád-e? Haſonló-képpen, a' ki a' bűnek úndokságában ſokáig hevert, több időt kíván a' jó kéſzűlethez, hogy-ſem a' ki minden hólnapban, vagy hétben gyónik, és naponként meg-vizgállya lelki-iſméretét, ſzámot vévén tőle. Melly kéſzűlet, magában foglallya a' Bűnnek meg-gyűlölését, mellyel az Iſtent (ki Minden jó,) meg-bántotta; mellyel minden jókat elveſztett, és minden gonoſzt fejére hozott; és el-tekélli magában, hogy azt többé nem chelekeſzi. Ez a' kéſzűlet, nem találtatik azokban, a' kik a' bűnre-vívő okokat, és alkolmatoſságokat el nem távoztattyák, mellyek az-előtt gyakorta meg-ejtették. Heában ſzeded-el gyakorta a' pók-hálót, ha bé nem rekeſzted a' lakó helyét-is, hogy többé ki ne jőheſsen hálót chinálni. Moyſes nem chak darabokra törte az Arany-borjút, hanem ugyan *porrá tötte, és a' vízbe vetette*, hogy azt többé, ha akarnák ſe imádhatnák [p]. Nem kell kűnnyen meg-óldozni azokat, a' kik tiſztátalan ſzemélyekkel laknak, hanem ha búlchút véſznek tőlök. mert heába kergeted az ebeket és varjakat, míg a' dögben tart, mert mingyárt iſmég reá mennek: *A' ki* pedig *ſzereti a' veſzedelmet, abban el-véſz* [q].

Azok ſem chelekeſznek e'ſzerént, a' kiket ha ínt a' Pap, hogy jobb kéſzűlettel járúllyanak a' Gyónáshoz, haraggal el-mennek, és többé viſzſza nem térnek. Kik haſonlók a' beteghez, a' ki orvoſságot kérvén az Orvoſtól, ha az Orvos halladékot téſzen, azért hogy akkor nem jó orvoſságot venni, hanem jobb időt kell várni, mint-hogy a' hallaſztás nem-is veſzedelmes: meg-haragſzik, és más tudatlan Orvoshoz megyen. ki, nem gondolván az időnek alkolmatos-vóltával, valamit ír eleibe, és útra bochátttya, vagy haſznál vagy nem; és gyakorta többet árt, hogy-ſem haſznál.

Végezetre, azok ſem követik a' Dávid mondását, kik nem jó akarattyokból, hanem kételenségből gyónnak: mert, a' mint Sz. Bernárd mongya [r], a' Gyónáſnak nem kell kénſzerítésből ſzármazni. Saul-is ſzintén azt mondotta [s], és kétſzer-is mondotta, a' mit Dávid [t]; *Vétkeztem*: de, mivelhogy azt inkább mondotta kételenségből, hogy-ſem mint jó indúlatból; nem mondotta néki azt Sámuel, a' mit Nátan Dávidnak; *Az Ur el-vőtte a' te bűnödet*: hanem [u]; *Meg-vetett téged az Ur, hogy ne légy Király.* Nem eggyezett Saulnak a' ſzája a' ſzívével.

k 2. *Reg.* 12. 13.
l *Pſ.* 31. 5.
m *In Pſal.* 31. *qui eſt ſecundus Pœnitent.*
n *Luc.* 15. 18.
o *Prov.* 8. 12.
p *Exo.* 32. 20.
q *Eccli.* 3. 27.
r *Ser.* 3. *de S. Andrea*
s 1. *Reg.* 15. 24. 30.
t 2. *Reg.* 12. 13.
u 1. *Reg.* 15. 26.

A

A' Máſodik íge: *Meg-vallom*: az-az, nem mentem maganat; nem hímezem-, ſem paláſtolom vétkemet, hanem igazán meg-mondom: nem tettetem a'tőredelmeſséget, nagy foházkodáſsal, mellyemnek gyakor ütésével; nem ígérem álnokúl, hogy tőbbé nem chelekeſzem, más lévén igyekezetem: hanem, igazán meg-mondom vétkemet. Tettetésből mondotta Fárao [x]: *Vétkeztem moſt-is: az Ur igaz; én, és az én népem iſtentelenek*, mert iſmég *meg-keményítette ſzivét, és nem akarta Iſraël el-bochátani* [y]. Ezellen chelekeſznek, a'kik, noha meg-vallyák vétkőket, mindazáltal az alatta-valo álnokságot el-halgattyák; midőn eſzőkbe véſzik, hogy a'Pap, vagy tudatlanságból, vagy maga gondolatlanságából, a'dolgot jól nem érti. Haſonlók ezek a Samáriai aſszony'állathoz, ki igazán mondotta [z], hogy *ninch férje*: de el-halgatta, hogy *a'ki vólt, nem ő férje vólt*. Az-okáért, a'Gyónó tartozik, vagy túdós és okos Papot keresni, vagy, ha ollyat nem talál, annak fogyatkozását helyére hozni, nyilván meg-beſzélvén a'dolgot minden kőrnyűle-valókkal, hogy meg-értſe a'Pap hol fekſzik a'nyúl. És ez főlőtte igen ſzükséges az Udvar-bíráknak, Tiſzt-tartóknak, Kalmároknak, Fizető-, és Profont-meſtereknek, Prókátoroknak, és egyéb praktikákkal-élő embereknek. Azért, a'ki ſzánt-ſzándékkal tudatlan Papnak gyónik, a' végre hogy valamit eſzébe ne vegyen, vagy ne kénſzerítttſe elég-tételre, haſzótalanúl gyónik. és midőn a'Gyónó eſzébe véſzi, hogy a' Pap nem értette a'dolognak állapattyát (mellyet meg-ſajdíthat abból, hogy kichiny Penitentziát ád, vagy valami más jelből,) tartozik világosban túdósítani a' Papot, hogy jól meg-értvén a'dolgot, igaz ítéletet teheſſen. mert, ha azt nem chelekeſzi, ſzintén annyi mint-ha ſzánt-ſzándékkal el-titkolná vétkét.

B

Ez-ellen chelekeſzik az-is, a'ki vétkét menti, és kiſſebbíti; melly Sok-képpen történhetik: I. Ha a'Pappal el akarja hitetni, hogy a'vétek nem ſzánt-ſzándékból, hanem történetből lőtt; a'mint Moyſeſnek beſzéllett Aaron, mondván [a]: *El-hozák, és nékem adák az aranyat, és vetém azt a'tűzbe, és ez a'borjú jöve-ki*. mint-ha chak történetből formáltatott vólna a'borjú képe; maga ugyan formát chinált, és abba öntőtte az aranyat. Így, a'ki ſzánt-ſzándékkal korchomára mégyen, vagy olly vendégségbe, melyben tudgya hogy duskáſt iſznak: nem mondhattya igazán, hogy történetből kochagoſodott-meg. II. Ha a'ſokaſsággal, vagy egyebek példájával menti, és ſzépíti dolgát; mint a' Kalmárok az uzorát, a'kőzőnséges ſzokáſsal, és az Orſzág engedelmével; mint a'kóborló Katonák a'dúláſt-foſztáſt; az Udvari legények a'czifrát; a' Szabók, ötvősők, takárſok, kik a'maradék poſztót, ezűſtőt, fonalat meg-tartyák. Haſonlók ezek Abſalomhoz, ki *elnyírte ugyan haját eſztendőben egyſzer* [b], de azt a kőzőnséges mértékkel mérte-meg: mert chelekedetőket a'kőzőnséges ſzokáshoz ſzabják, és a'tudatlanok példáit kővetik. holott mindent a'Szent helynek mértékével kellene meg-mérni [c]: az-az, az Iſtennek törvényéhez ſzabni. mert a'ſokaság, a'vétket meg nem kűnyebbíti, hanem inkább meg-nehezíti, és nagyobb bűntetésre méltóvá téſzi. Zakæus, eſzébe vévén, hogy a'ſokaságmiát nem láthatta a'Kriſtuſt; azt alatt hagyván, *fel-hágott a'fára. Ne kövesd a' ſokaságot*, úgy-mond Moyſes [e], *a'gonoſz-tételre; ſem az ítéletben a'ſokak tetſzésén meg ne nyugodgyál, hogy az igaztól el-hajolly*. Sócrates, a' mint *Laërtius* írja [f], a' tudatlan ſokaság kővetőit azokhoz haſonlította, kik a'roſz pénzt, eggyenként, meg-vetik; de ha rakásban láttyák, el-véſzik: mert, a' kinek egyedűl nem hinnél, az, ha több haſonlókkal eggyűtt vagyon-is, több hitelt né érdemel. Mert nē azt kell nézni, meńiyn vańak a'kiket kővetni akarſz; hanē, minéműek. mert a'roſz pénz, mindenűtt roſzſz, ha nagy rakáſſal vagyon-is.

C

III. Ha a'Chillagokkal menti magát, mondván: *Saturnus* ban lőttem, azért vagyok reſt, és írégy: *Mercurius* játékoſsá, vagy lopóvá tőtt; *Mars* faitalanná, *Iupiter* kevéllyé, a' Hóld álhatatlanná, a' Nap czifrává. Távúl légyen a'Kereſztyénektől efféle balgatagság: a' Chillagokat nem uralkodáſra, hanem ſzolgálatra teremtette az Iſten [g]. IV. Ha az Iſtenre akarja bűnét kenni; mint Adám, mondván [h]: *Az aſszſzony'állat, mellyet tárſúl adtál nékem, adott nékem a'fáról*. Mint-ha azt mondotta vólna: Miért adtál olly tárſot, a'ki meg-ejtett? Illyenek, a'kik mindenben azt mongyák: Terméſzetem hozta ezt, vagy amazt. Az Iſtē adgya a'terméſzetet: de az magában nē gonoſz. Hogy-ha hajlandó a' vétekre, azt nē azért adta az Iſtē, hogy meg ejtene, hanē hogy fel-ébreſztene; okot adna a' viadalra, és a' diadalomra-is: mert olly Malaſztot adott, mellyel a' terméſzet indúlattyát kűnyen meg-zabolázhatod, és mindē jóra igazgathatod. V. Ha az Ördőggel menti magát; mint Eva, mondván [i]: *A'kigyó chalt-meg engem, és őttem*. Minden dolgot az Ördőgre fogni, merő balgatagság. gyakorta az ember ád okot néki, hogy kísértſe, maga-viſelésével, melyből eſzébe véſzi hajlandóságát, és úgy ád alkolmatoſságot eleibe. Nem így chelekedett Dávid: ki, ſem *Bethsabeé*vel nem mentette magát, hogy ſzemeelőtt főrődőtt; mert el kellett vólna ſzemét fordítani: ſem a' ſzolgaival, kik hozzája

D

x *Exo.* 9. 27.
y *Verſ.* 35.
z *Ioan.* 4. 17.
a *Exo.* 32. 24.
b 2. *Reg.* 14. 26.
c *Lev.* 5. 15.
d *Luc.* 19. 3.
e *Exo.* 23. 2.
f *Lib.* 2. *c.* 5.
g *Deut.* 4. 19. Sapiens dominabitur Aſtris.
h *Gen.* 3. 12
i *Gen.* 3. 13.

vitték; mert nem kellett vólna azoknak engedni, ha szintén ők unszollották vólna-is, hanem meg-feddeni, és bűntetni; mint az-után Bánaát és Rekabot: kik azt vélvén, hogy kedves dolgot chelekesznek néki, meg-ölték Isbosetet [k]. Sem a' hillagokkal nem mentette magát Dávid: mert azok nem vétkeztetik az embert, hanem inkább, *Az egek az Isten dicsőségét beszéllik* [l]. Sem a' Terméfzettel: mert erősb annál az Isten mafasztya; melly, midőn embernek szívét meg-tágasittya, úgyan *fut az Isten parancsolatinak útan* [m]. Sem az Istennel: ki *Nem hamisság-szerető* [n]. Sem az ördöggel; mert a'ki Istenben bízik, *nem fél a' déli Ördögtől* [o]: hanem egy-általlyában magára vetett, és magának tulajdonitotta a' vétket. és azért mondotta [p]: *Uram, könyörülly rajtam; gyógyitsd-meg lelkemet, mert vétkeztem néked.* És [q]: *Könyörülly rajtam Isten, a' te nagy irgalmasságod-szerént. Mert ismérem hamisságomat; és a' bűnöm előttem vagyon mindenkor. Chak néked vétkeztem, és gonosz chelekedtem előtted.* És [r]: *En vagyok a' ki vétkeztem: én chelekedtem hamissan.* Efféle vallás kegyelmet nyér: a' hamis mentés pedig, öregbitvén a' vétket, haragot nyér.

A' Harmadik ige: *Magam-ellen:* az-az, nem más vétkét, hanem a' magamét vádolom, és vallom; a' mint a' tékozló fiú mondotta [s]: *Atyám, vétkeztem az ég-ellen, és te-ellened: már nem vagyok méltó, hogy te fiadnak hivattassam:* és a' Publikánus, mondván [t]: *Isten légy kegyelmes nékem bűnösnek.* azért verte a' mellyét-is, hogy maga-ellen panaszlott, magát ítélte méltónak a' bűntetésre. Ez-ellen chelekesznek, a' kik inkább panaszolnak másra, hogy sem magokra: ki részeges férjére, ki tékozló feleségére, ki szó-fogadatlan gyermekire, ki lopó chelédire, ki a' Fejedelmekre, 's ki másra. Urúnk a' poklosokat a' Papokhoz küldvén, azt mondotta nékik [u]: *Mutassátok-meg magatokat* (nem mást) *a' Papoknak:* mert *az Igaz, elsőben maga vádolója* [x]. A' köz-gyónásban, háromszor útvén a' mellyünket, azt mongyuk: *En vétkem, én vétkem, én fölötte nagy vétkem:* jelentvén, hogy magunkat akarjuk vádolni, és nem mást. Gondollyuk-meg, hogy az Isten Itélő széke-előtt vagyon ügyünk, ki mindeneket jól lát, és meg nem chalattatik: heában vét a' Nemes ember a' kemény Tiszt-tartóra, vagy a' kegyetlen Ispánra, a' Jobbágyok nyúzásában; a' Hadnagy, az ő vitézinek nyughatatlanságára, a' kóborlásban; a' Férfiú, feleségének kívánságára, a' czifrában; a' Fiak, az attyokra; a' tanítványok, a' Mesterekre; a' halgatók, a' Predikátorra, a' gonosz példában; a' bűnben-heverő emberek, Gyóntatójokra, a' nem oktatásban: senki, más bűnével a' magáét meg nem künnyebbíti; sőt gyakorta nehezíti, mert hazugsággal tóldgya; a' mint Saul chelekedett [z], és kegyelmet nem nyert. Méltó az Istent Dáviddal azon kérnünk [a]; hogy *ne hajtsa szivünket gonosz igékre, a' bűnökben-valo mentségek mentségére;* mert az nagy vétek. Es panaszolkodik az-ellen Jeremías, mondván [b]: *Senki jót nem szóll; senki penitenziát nem tart az ő bűnéről, mondván: Mit chelekedtem?* Távúl volt attól Jób, és azért mondotta [c]: *Ha el-rejtettem, mint ember, a' bűnömet, és el-titkoltam kebelemben hamisságomat:* az-az, bár meg-bűntettessem ha azt chelekedtem. Holott vedd eszedbe, hogy a' ki felebarátty a vétkét ok-nélkül ki-nyilatkoztatty a a' gyónásban-is, bűn; és, ha nagy a' dolog, Halálos bűn: hanem ha a' Gyónónak lelke üdvősége kívánná, és a' Gyóntató küllömben meg nem orvosolhatná. mert, a' mint Sz. Tamás mongya [d], inkább tartozunk üdvősségünkre gondot viselni, hogy sem felebarátunk jó hírére-nevére; holott gyónás-kivül-is szabad felebarátunk vétkét meg-jelenteni, jó tanátsnak-, vagy segétségnek okáért, hogy magunkat a' bűntől meg-óltalmazhassuk: tahát sokkal inkább a' gyónásban; mert azt a' Gyóntató semmi okon ki nem jelentheti.

Azok-is ez-ellen vétkeznek, a' kik a' gyónásban inkább díchérik magokat a' bűntől, hogy-sem vádollyák; és *az ő bűnöket, mint a' Sodoma hirdetik, és el nem titkollyák* [e]: vagy nevetve számállyák-elő bűnöket: a' vagy, mint-ha mesét mondanának, semmi töredelmességet nem mutatnak, sem jobbúlást nem ígérnek. Kiknek kemény szóval azt mondhatni Dáviddal [f]: *Mit dicsekedel a' gonoszságban, ki hatálmas vagy a' hamisságban?* mert *dicsőségök gyalázattyokra vagyon* [g]. Ha meg-gondolnák mit vesztettek a' Bűnnel, és mit nyertek vele, el-felejtenék a' nevetést, és keservesen siratnák bűnöket, Dáviddal [h], Magdolnával [i], Péterrel [k]. A' régi Doktorok, a' Penitenziát, Hajó-törés-után-valo második deszkának, vagy táblának nevezték: jelentvén, hogy, a' mint nehezebb a' habok-közzül egy deszkán ki-menekedni, hogy-sem egész hajón; úgy nehezebb meg-igazúlni a' Penitenzia-, hogy-sem a' Keresztség által, mellyet a' *Hajóhoz* hasonlít Sz. Péter [l]: nem chak azért, hogy a' Penitenziát chak az igaz Pap szolgálthathattya, a' Keresztséget pedig, szükségnek idején, akár-melly ember-is, chak hogy vize, és igyekezete légyen, és az igéket jól mongya: sem chak azért, hogy nehezebb a' Pap-előtt elő-számlálni Bűneinket, hogy-sem fejünket meg-mosatni: sem chak azért, hogy a' Keresztség tellyességgel meg-újíttya az embert, és mind a' bűntől, 's mind azzal érdemlett bűntetéstől meg-szabadíttya; mellyet nem mindenkor chelekesznek a' Penitenzia, hanem gyakorta meg-ma-

A
k 2. Reg. 4. 12.
l Pſ. 18. 1.
m Pſ. 118. 32.
n Pſ. 5. 5.
o Pſ. 90. 6.
p Pſ. 40. 5.
q Pſ. 50. 1. 5. 6.
r 2. Reg. 24. 17.
B
s Luc. 15. 18.
t Luc. 18. 13.
u Luc. 17. 14.
x Prov. 18. 17.
z 1. Reg. 15. 13. 14. 20.
a Pſ. 140. 4.
C
b Ierem. 8. 6.
c Iob. 31. 33.
d 2. 2. q. 73. a. 2.
e Iſa. 3. 9.
D
f Pſ. 51. 1.
g Phil 3. 19.
h Pſal. 6. 7.
i Luc. 7. 38.
k Mat. 26. 75.
l 1. Pet. 3. 20.

A rad a' bűntetésre-valo kötelesség, vagy ezen, vagy a' más világon: hanem azért-is, hogy a' Penitentziához nagyobb bánat, töredelmesség, és sírás kívántatik, hogy-sem a' Kereſztséghez.

m Luc. 18. 11

A' Negyedik íge: *Hamisságomat*: mert a' gyónásban, chak a' Bűnökről kell valláſt tenni, és nem kell Jó chelekedetünkről emlekezni, a' dichekedő Fariſæusſal, mondván m: *Nem vagyok mint egyéb emberek; ragadozók, hamisſak, paráznák: kétſzer böjtölök egy hétben; dézmát adok mindenekből a' miket birok.* Nem arra adgyák az orvoſságot, hogy a' jó nedveſséget ki-vigye, hanem hogy a' gonoſzt kergeſſe-ki: a' Gyónás sem arra-valo, hogy abban Jó chelekedetedet beſzéllyed, hanem hogy bűneidet meg-vallyad. Az ér-vágás-után, ha a' jó vér jő-ki, és a' gonoſz benn marad, jele a' halálnak; de ha a' gonoſz ki-jő, és a jó meg-marad, meg-gyógyulásnak jele: azon-képpen, a ki a' Gyónásban chak Jó chelekedetit hánnya, és bűneit el-halgattya, nem igyekezik meg-igazúlni; de a' ki, a' jót magában tartván, a' gonoſzt ki-mongya, jó reménség lehet meg-igazúlása-felől. Közel járnak e' hez, a' kik, midőn a' Pap valami ollyat talál kérdeni a' mit nem chelekedtek, nagy kevélyen azt felelik: Távúl légyen az én-tőlem: nem ſzokáſom hogy azt chelekedgyem: nem tanítottak arra a' ſzűléim: jó atyám, ne légy olly vélekedésben felőlem: más dolgot kereſs az én süvegem-vagy paláſtom-alatt. Efféle felelet merő dölyfősség, és ellenkezik a' Gyónáshoz-valo alázatoſsággal; és jobban, 's könnyebben azt mondhatnák: Abban, Iſtennek kegyelméből, vétkemet nem tudom. Azok sem meſsze járnak ezektől, a' kik, a' meg-mondott vétket mingyárt meg-trágyázzák valami jóval; és a' bűdös húſnak jó-ézű levet akarnak chinálni: úgy-mint, haragudtam felebarátomra; de meg-békéliettem véle: rágalmaztam ſzomſzédomat; de mingyárt meg-bántam: megvertem feleſégemet ok-nélkül; de meg-követtem: ſzolgámat a' tömlőczbe vettettem; de az-után meg-ruházt am: Szombaton húſt ettem; de Pénteken vízzel kenyérrel böjtöltem. mert a' következendő jó chelekedet, az előbbi gonoſzt meg nem javíttya; és a' mi meg-lőtt, az odá vagyon. Azon pórázon járnak azok-is, kik némelly aprólék dolgokról, nagy hoſszú és heába-valo beſzéddel emlekeznek, a' derekas-mellől pedig rövid ſzóval el-múlnak; a' vagy olly homályoſon említik, hogy a' Pap alig veheti eſzébe hamese-e, vagy való dolog: és így, meg-dézmállyák ugyan a' méntát, kaprot, és kömént, a' Fariſæuſokkal; el-hadgyák pedig a' mik nehezbek a' Törvényben, az ítéletet, és az irgalmaſságot n. holott, a mint Urúnk mondotta; *Ezeket* (a' nagyokat) *ſzükség volt meg-chelekedni; és amazokat el nem hagyni*: úgy hogy, a' ki az aprólékban ſzorgalmatos, a' nagyderék dologban annál-is ſzorgalmatosb légyen.

B

n Mat. 23. 23

C

Az Ötödik íge: *Az Úrnak*: Mint-hogy a' Vétek az Úr-ellen vagyon; ſzükſég hogy a' vallás-tétel-is ő-előtte légyen: nem hogy ő-néki az ſzükſéges vólna, ki vallás-nélkül-is mindeneket jól túd; hanem hogy mi azokat a' Jóſzágos chelekedeteket gyakorlyuk, mellyekről az első Predikatzióban emlekeztem; és azokban a' jó gyümölchökben réſzesüllyünk, mellyeket magával hoz a' Gyónás. Az-okáért, holott a' vétek az-ellen vagyon, a' kinek mindenben kedvét kellett vólna keresnünk: következik, hogy bánkodnunk kell a' Bűnön, és töredelmeſségre kell indúlnunk; a' mint a' Próféta jelenti, mondván o: *Szaggaſsátok a' ti ſziveiteket.* Melynek nagy haſzna vagyon: mert, *A' töredelmes és alázatos ſzívet, az Iſten meg nem útállya* p. sőt, *Közel vagyon az Úr azokhoz, kik töredelmes ſzívvel vannak* q. Azért mongya az Iſten Iſaiáſnál r: *Kire tekintſek, hanem a' ſzegénykére, és a' töredelmes ſzívűre, és az én beſzédemet rettegőre?* Ez pedig a' töredelmes ſzűv, Két dolgot foglal magában: Az előbbi bűnnek meg-útálását, és a' következendőnek el-távoztatását: úgy hogy, a' mint Sz. Gergely mongya s, Siraſſuk a' meg-chelekedett gonoſzt, és ne chelekedgyünk firatni-valót.

o Ioel. 2. 13.

p Pſ. 50. 19.

q Pſ. 33. 19.

r Iſa. 66. 2.

s Hom. 34. in Evang.

D

II. RÉSZE.

AZ Utólſo íge: *Es te meg-bochátottad Bűnömnek iſtentelenſégét.* Nem mongya Dávid, hogy az Iſten meg-engedte a' Bűnnek bűntetését. mert, a' mint imént-is mondám, gyakorta a' Bűnnek meg-bochátáſa-után-is, a' Büntetésre-valo kötelesség meg-marad, és azért ſzükséges az Elég-tétel, vagy ezen, vagy a' más világon. Ez a' Kereſztyén vallás-melly ſok jeles Példákból meg-bizonyúl: I. Példa, Moyſesé és Aaroné: kiket, mint-hogy nem dichőítették az Urat a' kő-ſziklánál, azzal bűntetett az Iſten, hogy az Igéret-földébe nem mehettek, hanem a' puſztában kellett meg-halniok t: Senki pedig azon nem kételkedik, hogy a' Moyſes és az Aaron vétkét meg-bochátotta az Iſten, és kegyelmébe fogádta őket, fenn-tartván az idő-ſzerént-valo bűntetést. II. Példa, Dávidé: kinek, noha az Iſten meg-bochátotta vétket, a' mint Nátan Próféta nyilván

t Num. 20. 24 Deut. 32. 49

meg-

meg-mondotta néki [u]: mindazált el, a'bűntetés fenn-maradott, és a'fia meg-hólt. Másodszor-is, noha könyörgött az Istennek [x]: mindazáltal a'bűntetés tellyességgel meg nem engedtetett; hanem, hogy a'dög-halál-, éhség-, és had-közzűl eggyet válaszszon; a'mint meg-is lőtt: és hetven-ezer embere hólt-meg. Erre azt feleli *Calvinus* [y]; hogy azzal a'bűntetéssel, nem boszszúját állotta az Isten az el-múlt vétekért, hanem Dávidot íntette, hogy többé ne vétkezzék: és hogy afféle pástor, Atyai dorgálás, nem Bíró büntetése. De nem úgy vagyon. Mert az első Büntetés azért vólt, a'mint az Irás nyilván mongya, hogy az Úr ellenségeinek okot adott a'káromlásra. és azt jól értette Dávid, 's azért sírt, böjtölt, a'földön fekütt, hogy a'fiának halálát el-távoztatná. Mellyet nem chelekedett vólna, ha a'Büntetés a'következendő Bűnnek el-távoztatására lőtt vólna. mert ollyan szükséges dologtól nem kell félni, hanem inkább kívánni kell. De értvén, hogy az előbbi vétekért vólt, más módon akarta az Istent meg-kérlelni, és tehetségeszerént más úton eleget tenni. Továbbá; az Isten halállal-is bűnteti az embert a'meg-bochátatott vétekért; a'mint Moyseſt és Aaront, és sokakat az Izraël fiaiban; a'mint majd meg-mondom. melly bűntetés, a'következendő Bűnnek el-távoztatására lőtt vólna. mert ollyan szükséges dologtól nem kell félni, hanem inkább kívánni kell. III. Példa, Az Izraël fiaié: kik-közzűl, a'Borjú imádáſért, válogatás-nélkül, huszon-három ezer embert vágatott-le Moyses [z]. Hihetetlen pedig, hogy azok mind bűnben hóltak-meg: mert meg-engesztelte vólt Moyses könyörgésével az Istent [a]. Mikor pedig az egész nép zúgolódott Moyses- és Aaron-ellen [b], az Isten meg-bochátotta Bűnöket, a'Moyses könyörgésére [c]: de mindazáltal, a'Bűntetést meg nem engedte; hanem, Jósue- és Káleb-kivűl, valakik meg vóltak számlálva, ki-rekedtek az Igéret-földéből, és meg-hóltak a'pusztában [d]. Melly Bűntetés nem azért lőtt, hogy többé ne vétkeznének, hanem, hogy vétkeztek; a'mint az Úr jelentette, mondván [e]: *Meg-ismériték az én boszszú-állásomat.* melly az el-múlt vétekért szokott lenni. Az-okáért, nincs semmi helye a'*Calvinus* feleletinek.

Vedd eszedbe pedig, hogy efféle bűntetéseket, néha az ember fel nem válthat másféle Jó-tételekkel: mert az Isten egy-általlyában el-végezte, hogy meg nem engedi. Mert Dávid könyörgött, és böjtölt; de a'fiának életet nem nyert: Moyses-is könyörgött, kívánván bé-menni az Igéret-földébe; de nem engedtetett-meg néki [f]. Néha pedig fel-válthattya; a'mint a'Niniveëk példájából ki-tetszik: kik, mivelhogy könyörgöttek, böjtöltek, zákba öltöztek, meg-engedte Isten a'gonoszt, mellyet szóllott vólt hogy chelekednék vélek [g]. Azt ő-maga meg-igérte az Isten, Salomonnak [h], és Jeremiásnak [i]. Az-okáért Dániel, meg-magyarázván a'Nabukodonosor látását, melly-által bűntetéssel fenyegette az Isten, utánna vetette [k]: *Az-okáért, Király, az én tanátsom tessék néked, és a' bűneidet alamizsnákkal váltsd-meg, és a'te hamisságidat a'szegényekhez-való irgalmasságokkal?* A'hol látod, hogy Dániel nyilván mongya, hogy az érdemlett Büntetést fel-válthatni jó-chelekedetekkel. Nem igazán mongya pedig *Calvinus*; hogy Dániel az embereknél-való Fel-váltásról szóll, hogy azoknak viszsza-adgya a'mit hamissan el-vőtt tőlök: mert Nabukodonosornak fő vétke, ném a'dúlás-fosztás vólt, hanem a'Kevélység; midőn azt mondotta [l]: *Nem-de nem ez-e a'nagy Bábylon, mellyet én épitettem Ország-házának, az én erősségemnek hatalmával, és az én ékességemnek dicsőségében?* És midőn még a'beszéd a'Király szájában vólt, szózat rohant az égből: *Néked mondatik Nabukodonosor Király: az Országod el-múlik tőled,* &c. De bár az lőtt vólna-is a'Király vétke: de tagadhatatlan hogy egyéb vétkei-is vóltak; és Dániel, minden Bűneinek fel-váltásáról szóllott; a'mint Tobiásnál nyilvábban olvassuk [m]: *Az alamizsna, minden bűntől, 's a'haláltól meg-szabadit.* Az-okáért Dániel-is, nem chak úgy szóll az alamizsnáról, a'mint az embereket meg-elégíti, hanem, a'mint az Istent-is meg engeszteli.

A'Sz. Atyák-is ezen Igasságot tanították. Sz. Agoston, az Istennel imígyen beszéll [n]: Azoknak Bűnöket-is, a'kiknek meg-kegyelmezsz, Büntetés-nélkül nem hagyod: úgy chelekeszel irgalmasságot, hogy az igasságot-is meg-tartod. Meg-engedsz annak, a'ki meg-vallya bűnét: meg-engedsz, de annak a'ki magát meg-bűnteti. és így, meg-tartatik az irgalmasság, és az igasság-is. Nem hozom a'több Sz. Atyák mondáſit elő; mivelhogy *Calvinus* maga-is meg-vallya [o], hogy, valakik könyveket írtak, azt vallották: vagy igen keményen és daraboson szóllottak. Azt hiszem: mert nehéz a'békának a'dér-. De akár ki-is eszébe veheti, kinek kellyen inkább hinnünk; minden Sz. Atyáknak-e, vagy az egy *Calvinus*nak. Kiben, ha egyéb nem vólna-is, ez egy tűrhetetlen kevély mondáſnál, meg-gondolhatnók, hogy nem az Istennek Sz. Lelke szóllott belőle; hanem azé, *a'ki Király a'kevélységnek minden fiain* [p].

A
u 2. *Reg.* 12. 13.
x 2. *Reg.* 24. 10. 15.
y *Lib.* 3. *Inſt.* c. 4. ¶. 31. & 35.

B
z *Exo* 32. 28
a *verſ.* 14.
b *Num.* 14. 1.
c *verſ.* 20.
d *verſ.* 22 23. 24.
e *verſ.* 34.

C
f *Deut.* 3. 23. 26.
g *Iona* 3. 10.
h 2. *Par.* 7. 13
i *Ier.* 18. 7.
k *Dan.* 4. 24.
l *verſ.* 27.
m *Tob.* 4. 10.

D
n *In Pſ.* 50.
o *Libr.* 3. *Inſt.* c. 4. ¶. 38.
p *Iob.* 41. 25.

A

III. RÉSZE.

NAgy dolog bizony, a ki Gyónásban a'Dávid mondásának minden czikkelyét bé-tellyesíti: de fölötte hasznos-is. Az-okáért az Isten, annak igaz gyakorlására, Chodákkal-is íntette és ösztönözte az embereket; mellyekben egy-nehányat elő-
q Gradu 40. számlálok: I. *Ioannes Climachus*, régi túdós Szent ember, azt írja egy Tolvajról [q]; hogy meg-térvén gonoságából, Baráttá akart lenni. Midőn azért Bűneiről gyónást tőtt; egy Isten-félő Barát, egy iszonyú nagy embert látott, kinek kezében írott papiros, és penna volt; és valamikor a'Tolvaj valamelly bűnét, a'földre borúlván, meg-vallotta, azt leg-ottan a'pennával le-törlötte a'papirosról: akarván az Isten jelenteni, hogy, a' kik meg-gyónnak, az idő-szerént-valo pirulással az örök szégyen-vallástól meg-szabadúlnak; melyben azok maradnak, a'kik e'világon szégyenlették bűnöket meg-vallani.
r Discursu 28. in Psal. 50. II. *Cæsarius*ból azt írja a'mi Szerzetünkből-valo *Iulius Mazarinus* [r]; hogy Párisban egy
B ifiú tanúlo Deák, sok chintalanság-után, meg-únván a'gonoságot, meg akart gyónni: de szégyenletiben, bűneit nem merte elő-számlálni. És midőn egy okos Gyóntató, azt a'veszedelmes szemérmetességet, sok okokkal meg akarta vólna orvoslani, végtére azt adta néki tanátsúl; hogy a'Bűneit papirosra írja. Azt meg-chelekedvén, arra íntette, hogy el-olvasta előtte: de arra nem vihette. Az-okáért, ő-maga a'Gyóntató el-olvasta: a'szegény Bűnös pedig, nagy fohászkodásokkal, és keserves kőny-húllatásokkal halgatta. El-olvasván, szabadságot kért tőle a'Gyóntató, hogy az Előtte-járótól meg-kérdhesse, michoda penitentziát kellyen néki adni; mivelhogy iszonyú nagy vét-kek vóltak. Örömest meg-engedte az ifiú. És mikor a'Gyóntató el-vitte vólna az íráft, és a'papirost az Előtte-járója-előtt fel-nyitotta vólna, egy betűt sem talált rajta: mert az Isten, kegyes irgalmasságából, az ifiúnak keserves tőredelmességéért, el-törlötte a' papirosra írott vétkeket, és önnön-maga meg-tisztította lelkét, meg-bochátván bűneit.
s Lib. 3. Miracul. cap. 16. III. *Cæsarius* azt írja [s]; hogy midőn *Cameracum*ban sok Eretnekeket fogtak vólna; meg-ijedvén a'haláltól, az Eretnekséget meg-tagadták. A'Püspök egy Papot küldött hozzájok, hogy tűzes vassal meg-próbálná őket; és a'kit az meg-sértene, mint Eretneket meg-
C bűntettetné. A'többi-között egy Nemes-ember vólt, ki a'próba-által Eretneknek találtatott: kinn szánakodván az Egyházi ember, kérte hogy meg-térjen, és az idő-szerént-valo halálból az örök halálra ne mennyen. Kinek, midőn azt mondotta vólna a' Nemes-ember; hogy kész vólna meg-gyónni, ha a'késő Penitentzia használhatna. A' Pap azt felelte; hogy az igaz Penitentzia soha nem késő. Az-okáért, meg-gyónt; és tiszta szívből azt fogadta, hogy, ha élete's ideje tészen, mindenekről eleget tészen. Mihelyen pedig gyónni kezdett, mingyárt a'kezén-valo égetés-is gyógyúlni kezdett. És mikor a'gyónást el-végezte, a'keze-is éppen meg-gyógyúlt. Midőn azért a'Bírák meg akarták égettetni; a'Pap meg-mutatta, hogy semmi dolga ninch a'kezének; és azzal a' haláltól meg-mentette. IV. Más hasonló példát-is ír *Cæsarius*: melyben Isten, elsőben
t Lib. 3. c. 17. irgalmasságát, az-után kemény igasságát-is meg-mutatta [t]. Ezer két-száz Esztendő-tájban, a'Bírák tíz Eretneket tűzre ítéltek, kiket a'tűzes vasnak próbája ki-jelentett vólt. Midőn a'tűzre vinnék őket; eggyiknek jó akarója találkozott az úton, és azt mondotta néki: Nyomorúlt ember, ímé halálra ítéltettél: ottan chak most tarts penitentziát, és gyónnyál-meg; hogy az ideig-valo testi tűz-után, lelkedet a'pokolnak örök tűze ne égesse. Kinek azt mondotta az Eretnek: Vészem eszembe hogy vétettem; de félek, hogy az illyen nagy szükségből származott Penitentzia, nelégyen kedves az Istennél.
D Melyre azt felelte a'jó akarója: Ha szíved-szerént meg-gyónol; kegyelmes az Isten, és bé-vészi penitentziádat. Choda dolog! mihelyen meg-gyónta bűneit, leg-ottan meg-gyógyúlt a'tűzzel meg-égetett keze: és úgy, a'másik tűztől-is meg-menekedett. Midőn pedig nagy örömmel haza ment vólna, és feleségének meg-beszéllette vólna az Istennek irgalmasságát: a'gonosz aszszony meg-feddette, hogy ki-tért a'hitetlenségből, és inkább halált nem szenvedett; és ismég az előbbi hitetlenségre hajtotta. De az Isten sem hallasztotta a'háládatlanságnak bűntetését: hanem azonnal ki-sebesedett ajonnan a'keze, és a'gonosz tanáts-adó feleségének-is: kik a'nagy fájdalmat nem szenvedhetvén, iszonyú kiáltással el-árúlták magokat, és leg-ottan azon tűzbe vetették őket, a'melybe a'több Eretnekeket vetették vólt. mert olly hamar történt a'dolog, hogy az a'tűz derék-képpen meg sem alutt vólt. *Thomas Cantipratensis* azt írja [u]; hogy egy gonosz ember, nagy és hoszszú betegségből; melybe, meg-ismérte hogy bűnei-miatt esett vólt, a'Gyónás-által szépen meg-gyógúlt. Sz. *Bonaventúra* azont írja egy Vak-emberről [x]; hogy az Isten, bűneiért vaksággal büntette-meg azt; de a'Gyónás-által meg-gyógyí-

u Lib. 2. Apum. c. 50. parte 2.
x In Vita S. Francisci. c. 15.

totta.

totta. *Gregorius Turonenſis* azont írja, egy *Treviri* Eſpereſtről [y], hogy bűnei-miatt hideg-lélésbe eſett, melly a'Gyónás-után el-hadta. Sok efféle példákat olvaſunk ſzerteſzerént.

De a' Lelki nyavalyának-is chodálatos orvoſsága vólt ſokſzor az igaz Gyónás. Azt írja Sz. Bernárd, Sz. Malakiás Püſpökről [z]; hogy egy aſzſzony, olly haragos és dühös vólt, hogy, ſem fiai, ſem attyafiai, ſem egyebek el nem ſzenvedhették. Az-okáért a' fiai, nagy bánkodva, és sírva panaſzoltak reája Sz. Malakiásnak: ki ſzánakodván, mind az aſzſzonnak veſzedelmén, 's mind a' fiainak nyomoruſágán; az aſzſzonyt félre híván, azt kérdette tőle, ha gyónta-e valaha meg bűneit? Ki midőn azt felelte vólna, hogy nem: arra íntette a' Szent jámbor, hogy meg-gyónnyék. és engedett az aſzſzony a jó íntésnek. Az-okáért, penitentziát adván néki, és könyörögvén érette, hogy az Iſten a' Szelídſég lelkét adgya néki; az Úr Jésus nevében meg-parancholta néki, hogy többé ne haragudgyék. És az-után olly ſzelíd és békeſséges vólt, hogy, a'ki az-előtt mindeneket búſított és háborgatott, az-után ſemmi kárán, ſemmi háboruſágán, ſemmi nyavalyáján nem búſúlt, ſem háborgott. és minnyájan eſzőkbe vőtték, hogy az a' Fölſéges kezének változtatása †. Jút eſzembe, hogy Romában egy túdós és Iſten-félő Páter, ki ſok gonoſz-életű embereket térített az Iſtenhez, egy ifiat, ſzokáſúl-vőtt vétkéből, a' gyakor gyónáſſal gyógyított-meg. Mert ſok-féle eſzközök-után, mellyekkel haſználni igyekezett néki, azt adta tanátſúl, hogy gyakrabban gyónnyék. látván pedig, hogy az el-hatalmazott ſzokás a' gyarló ifiat, még-is meg-győzi; és, noha nagy tőredelmeſséggel és ſiráſſal gyónik, mindazáltal iſmég meg-eſik, arra vitte, hogy minden hétben meggyónnyék; az-után, minden harmad-nap; az-után, minden nap; végezetre mind annyiſzer, a' mennyiſzer meg-eſik. Mellyel úgy meg-vaſtagúlt, hogy tellyeſséggel meg-győzte a' gonoſz ſzokáſt, és életét fő módon meg-jobbította.

De vedd eſzedbe, hogy a' Gyónás akkor haſznos, mikor a' jó igyekezetből ſzármazik; tudni illik, hogy ember kívánnya életét meg-jobbítani. mert annélkül, bizonyos hogy nem haſznál. *Lucas Pinellus* azt írja [a]; hogy *Párisban* egy gazdag Kanonok vólt, ki gyakorta eſett a' torkoſságnak vétkébe; gyónáſát pedig, és meg-téréſét ſokára hallaſztotta. Végre, meg-betegedvén, a' haláltól-valo féltében meg-gyónt, és, egyéb Szentſégekben-is réſzesűlvén, meg-hólt; és, mint gazdag, és nemes nemből-valo ember, nagy tiſzteſségeſſen el-temettetett: melyből ſokan azt vélték, hogy az Iſtennek kiváltképpen-valo Malaſztyában és kedvében hólt-meg. Egy-nehány nap-múlva pedig, egy barátttyának meg-jelenvén, azt mondotta; hogy el-kárhozott. És midőn a' barátttya azt kérdette vólna, Mi módon lehetne az, holott minden Szentſégekben réſzesűlt? azt felelte: Úgy vagyon, hogy éltem a' Szentſégekkel, de chak a' haláltól-valo féltemben; és, ha meg nem hóltam-vólna, iſmég az előbbi tobzódáſra tértem-vólna. Nem elég tahát a' gyónás; hanem a' jó ſzándék-is kívántatik, hogy ember igazán meg-térvén, a' jóban meg-maradgyon.

Erre pedig a' Gyóntató-atyák nagy ſegétſéggel lehetnek, ha buzgó ſzeretetőket, és fáradhatatlan ſzorgalmatoſságokat mutattyák a' bűnös emberekhez, hogy azokat a' gyónás-által meg-nyerheſsék az Iſtennek. Azt írja *Surius* [b], Sz. *Paulinus*ból, Sz. Ambrúſról, hogy midőn gyónáſt halgatott, olly keſerveſſen ſírt, hogy a' Gyónó bűnös embert-is ſiráſra indította, és nagy buzgóſsággal könyörgött érette. Haſonló dolgot ír azon *Surius*, a' *Gratianópolyi* Püſpökről Sz. *Hugó*ról [c], és a' *Luxoviumi* Apátúrról Sz. *Euſtachius*ról [d]: kik ſírtak, midőn gyónáſt halgattak, és a' Gyónókat ſiráſra indították: meg-gondolván, hogy a' bűnösök magokat veſzedelembe ejtik, az Iſtent boſzſzúſsággal illetik; felébarátttyokat, vagy meg-keſerítik, vagy meg-is károſíttyák.

Ezzel pedig a' buzgóſsággal, ſzükſég hogy eggyütt-járjon a' Szelídség-is, Szent Pálnak amaz íntéſe-ſzerént [e]: *Atyámfiai, ha az ember hirtelen valami bűnben találtatik; ti, kik Lelkiek vattok, az ollyant oktaſsátok a' Szelidségnek lelkével; meg-gondolván magadat, hogy te ſe kiſértetteſél-meg.* Meg-kiſértetik gyakorta, a' ki a' kiſértetben-lévő emberrel keményen bánik; a' mint *Caſsianus* igen ſzép példával meg-mutattya [f]; és Szent Agoſton ſzép Régulátis ád felőle. Aitatoſſan kell, úgy-mond, és okoſſan vígyázni, hogy, mikor a' ſzükség arra kénſzerít, hogy valakit meg-fedgyünk (a' mint a' Gyóntatásban történik:) elsőben meg-gondollyuk, ha ollyan-e a' vétek, melyben ſoha réſzünk nem vólt, vagy a' melyből már meg-ſzabadúltunk. Ha ſoha abban réſzünk nem vólt: gondollyuk-meg, hogy mi-is emberek vagyunk, és abban réſzeſek lehettünk vólna, ha Iſten meg nem oltalmazott vólna. Ha pedig mi-is azonban vóltunk, de ki-ſzabadúltunk belőle: juſſon eſzünkbe a' kőzönſéges gyarlóſág; hogy a' dorgáláſt, ne a' gyűlőlség vezeſſe, hanem az irgalmaſság hordozza: úgy hogy, akár jobbúlása, 's akár meg-gonoſzbúlása kövétkőzzék annak, a' kit

meg-

A
[y] *De Gloria Confeſſorum*, c. 95
[z] *In Vita ejus.*
B
† *Pſal.* 76. 11
[a] *Libr.* 1 *de Altera Vita*, c. 5.
C
[b] 4. *Aprilis.*
[c] 1. *Aprilis.*
[d] 29. *Maj.*
D
[e] *Gal.* 6. 1.
[f] *Collat.* 2. *cap.* 13.
[g] *Libr.* 2. *de Serm. Domini in Monte, cap.* 20.

A meg-dorgálunk (mert bizonytalan annak a'vége,) mí a'ſzívünk ſzemének eggyügyűſégéért bátorſágoſok legyünk. Ha pedig magunkat azon vétekben találjuk, a'melyben az vagyon a'kit meg akarnánk dorgálni: meg ne dorgállyuk, hanem ſzánakodgyunk, és eggyütt-fohászkodgyunk; és ne arra íntsük hogy nékünk engedgyen, hanem hogy velünk-eggyütt őrizkedgyék. Értſed ezt, ha az, a kit meg kellene feddenünk, tudgya hogy mi-is haſonló fogyatkozásban vagyunk: mert ha azt nem tudgya, jobb, tiſztünkben el-járván, chak a'magunk terhét hordoznunk, hogy-ſem halgatván, a'felebarátunkéban-is réſzesűlnünk.

Holott azt-is vedd eſzedbe; hogy inkább illik a'Gyóntatóhoz, hogy a'ſzegényekhez mutaſſa ſzelídſégét, hogy-ſem a'gazdagokhoz: Mert, 1. A'Szegények, gyakrabban tudatlanſágból, és gyarlóſágból vétkeznek inkább, hogy-ſem vakmerőſégből; a'gazdagok pedig, gyakrabban tudva, és ſzánt-ſzándékkal. 2. Mert a'Szegények, a'ſzelídſéggel ſzarvat nem annyíra nevelnek-, ſem úgy el nem bízzák magokat, mint a'gazdagok; hanem inkább épűlnek, és meg-térnek. 3. Mert a'Szegények, tudván, hogy ő-tőlök
B a'Gyóntatók ſemmit nem várnak, a'ſzelídſéget a'Szeretet gyümőlchének ítélik: de a'gazdagok máſra vélhetik; és azzal nagyobb kárt tehetünk nékik, hogy-ſem haſznot-. Erről egy jeles példát hallottam, melly mint egy Negyven eſztendővel ez-előtt történt Romában: Egy fő-ember, jó de kemény Gyóntatóra talált vólt; ki azért, hogy gyakorta azon vétekbe eſett a'fő-ember, keményben és keményben meg-dorgálta; és végre, nem látván jobbúláſát, hogy tiſztiben el-járna, nem akarta meg-óldozni. Azon megharaguván a'fő-ember, más Szerzet-béli Gyóntatóhoz ment: és, az előbbire panaſzolván hogy meg nem akarta óldozni, imezhez gyónt, és künnyen óldozatot nyert tőle-. Az-után-is ſokſzor azon vétekkel ment hozzája, és meg-óldoztatott. De idő-jártára, az Iſten meg-ſzálván ſzívét, és meg-világoſítván elméjét a'fő-embernek, imígyen kezdett gondolkodni: Vallyon mi lehet az oka, hogy az első Gyóntató-atyám olly keményen viſelte magát hozzám; ez pedig illy gyengén bánik velem? Bizony, az első azzal nem maga haſznát kereſte. mert, ha valamit várt vólna tőlem, azon igyekezett-vólna, hogy a'barátſág közöttünk meg-maradott vólna. Tahát amaz, az én meg-jobbúláſomat kívánta, és üdvőſségemet ſzomjuhozta: a'moſtani pedig, nyilván nem az én
C üdvőſségemet kereſi, mert a'bűnben maradok, és a'kárhozatra ſietek; hanem maga haſznát kereſi, és talám valami konczot vár tőlem. Az-okáért, gondot kell magamra viſelnem: el-hagyom bűnömet, és az első Gyóntató-atyámhoz menvén, bochánatot kérek tőle, és jó tanátſát követem. Úgy chelekedvén azért, és ſzokott gonoſságából ki-térvén-is, még meg akarta próbálni az utólſo Gyóntatóját, és a'régi gonoſságról keményen vádolta magát. De az a'Gyóntató akkor-is, ſemmi dorgálás-nélkül, egy kis penitentziával el akarta bochátani. és mikor az óldozó ígéket akarná reája mondani, keze-alá ſzólla a'fő-ember, mondván: Álly Atyám; ugyan meg akarſz-e óldozni? Felele a'Gyóntató: Igen-is. Monda néki a'fő-ember: Jút-e eſzedbe hanyſzor gyóntam én meg ezt a'gonoſz vétket, és mindenkor azont chelekedtem? melyből ki-tetſzik, hogy ſem olly tőredelmes ſzívvel meg nem bántam azt, a'mint kellett vólna; ſem úgy el nem tekéllettem meg-jobbúláſomat, a'mint kívántatott vólna; és úgy inkább Szentſéget tőrtem, hogy-ſem Szentſéggel éltem: mi az oka tahát, hogy ſoha tiſzted-ſzerént meg nem feddettél, ſőt nem-is íntettél ſzíved-ſzerént, hogy el-hagynám bűnömet; hanem akár-mi kis penitentziával el-ereſztettél? Felele a'Gyóntató: Látván gyarlóſágodat,
D és bízván az Iſtennek irgalmaſságához, nem akartalak meg-ſzomorítani, ſem a'gyónáſtól el-idegeníteni. Monda megint a'fő-ember: Vallyon nem az-e a'te tiſzted, hogy a'hol kivántatik, meg-ſzomorítſad a'bűnös embert? Nem azt chelekedte-e Sz. Pál, ki
h 2. Cor. 7. 8. azt írta a'Korintuſiaknak h: *Noha meg-ſzomorítottalak titeket levelem-által, nem bánom: és, ha bántam vólna-is, látván hogy az a'levél (jóllehet kevés-korig) titeket meg-ſzomorított, moſt örűlök: nem hogy meg-ſzomorodtatok, hanem hogy a'penitentziara ſzomorodtatok-meg. Mert Iſten-ſzerént ſzomorodtatok-meg, hogy ſemmiben kárt ne ſzenvedgyetek mi-miattunk. Mert az Iſten-ſzerént-valo ſzomorúſág, penitentziát ſzerez az álhatatos üdvőſségre.* Az-okáért, holott, jó Atyám, e'ſzerént nem chelekedtél, tartſd magadnak óldozáſodat: én az előbbi Atyámhoz térek; tudván, hogy ő nem a'maga haſznát kereſi, mint te, hanem az enyímet. Úgy chelekedvén azért, valoſágos-képpen ki-tért bűneiből, és jó életével mindennek jó példát adott-.

Ezt azért hozám elő, hogy némelly gyenge-gyomrú Gyónók, tanúlyák-meg, hogy nem mindenkor haſznál a'fölöttébb-valo ſzelídſég. Az igaz Kereſztyén Szelídſég pedig, melly a'Gyóntatóban kívántatik, nem abban áll, hogy a'Bűnnek nagy-vóltát meg ne mutaſſa; a'vagy meg ne mongya, mit érdemlett légyen a'bűnös ember az ő go-

noſá-

nosságával: sem abban, hogy valóban meg ne mongya kötelességét, ha valakit megsértett, vagy meg károsított; sem abban, hogy kemény ízóval meg ne dorgállya a' bűnös embert: hanem abban, hogy, látván a' Bűnös embernek gyarlóságát, nehőlöttébb retrentse, hanem intse, és biztassa; látván jó indúlattyát, segéttse hogy azt végbe vihesse, és minden módon óltalmazza a' kétségbe-eséstől; követvén a' szelíd Krisust, ki a' szelídségben magát adta például [i]. Kiről azt jövendőlte a' Próféta [k]; hogy *a' repedezett nádat meg nem rontya, és a' fűstölgő gyertya-belet meg nem óltya; igasságban szolgáltat ítéletet.* Holott látod, hogy a' Szelídség az igaz ítéletnek szolgáltatását ki nem rekeszti: sőt a' hol az nem találtatik, az igaz Szelídségnek ott ninchen helye, hanem a' veszedelmes hízelkedésnek.

Bizony, régenten nem kichiny Penitentziákat adtak a' Gyóntatók, fő-képpen a' nyilván-valo Bűnökért: sőt ő-magok-is, a kik valóban meg-tértek, keményen sanyargatták magokat. Azt írja *Surius* [l], *Petrus Damiánus*ból, Sz. *Romváldus* életében; és *Carolus Sigónius*-is [m]; hogy a' Harmadik *Otto* Chászár, fogadása ellen, egy *Crescentius*-nevű főembert meg-öletett. Melly vétkét midőn meg-gyónta volna Sz. *Romvaldus*nak, nagy alázatosson lábaihoz borúlván: Penitentziául azt adta néki, hogy a' Neápolyi tartományban-valo *Gargánus* hegyre mennyen mezít-láb, a' hol a' Hívek Sz. Mihály Arkangyalt nagy aitatossággal tisztelik. Örömest engedett a' Chászár; és a' hoszszú, vagy negyven-napi böjtnek idején, iszonyú szőr-zákba öltözött, kemény ágyon hált, és egyébképpen-is sanyargatta testét. *Ioannes Climachus* pedig, a' Penitentzia-tartó tőmlőczről, mellyet ő-maga látott, chodálatos dolgokat ír: Némellyek, egész étszaka fenn-álva vígyáztak, és meg sem mozdúltak: némellyek, az égbe nézvén, keserves sírással, foházkodással, és kiáltással kegyelmet kértek: némellyek, arczúl a' földre borúlván, magokat méltatlanoknak vallották, hogy chak az égre tekintsenek-is: némellyek a' földön, zákban és hamuban ülvén, szűntelen a' mellyőket verték: némellyek, a' Nap-hévségével; némellyek pedig, iszonyú hideggel sanyargatták magokat: némellyek, éhséggel és szomjúsággal kínzották magokat; és egyéb afféle dolgokat chelekedtek, mellyeket chak olvasni-is, a' vagy hallani, iszonyúság. Tudták ezek, minémű nagy nyereség légyen, efféle sanyargatások-által, a' más világon-valo kínoktól meg-menekedni, és a' kevés ideig-valo fáradsággal az örök nyugodalmat meg-nyerni: mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Isten, az ő áldott Sz. Fiának érdeme-által. Amen.

[i] Mat. 11. 29
[k] Isa. 42. 3.
[l] 19 Junij.
[m] Libr. 7. de Regno Italiæ.

HUSVÉT-UTÁN MÁSODIK VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. IÁNOSNAK X.

RÉSZÉBEN, v. 11.

AZidőben: Monda JÉSUS a' Farisaeusoknak: Én vagyok a' jó Pásztor. A' jó Pásztor az ő lelkét adgya az ő juhaiért. A' béres pedig, és a' ki nem Pásztor, kinek a' juhok nem tulajdoni, láttya a' farkast jőni, és el-hadgya a' juhokat, és el-fút: és a' farkas el-ragadozza, és el-oszlattya a' juhokat: a' béres pedig el-fút, mert béres, és ninch néki közi a' juhokhoz. En vagyok a' jó Pásztor: és ismérem az enyimeket, és ismérnek engem az enyimek. A' mint engem az Atya ismér, én-is ismérem az Atyát: es az én lelkemet le-tészem az én juhaimért. Egyéb juhaim-is vannak, mellyek nem ez akolból-valók: azokat-is el kell hoznom, és az én szómat halgattyák, és egy Akol lészen, 's egy Pásztor.

ELSŐ PREDIKÁTZIÓ.

MInt-hogy a' Kristusban minden tekélletesség fel-találtatott; úgy-mint, *kiben az Istenségnek minden tellyes-vólta lakott* [a]. és; *Mi minnyájan az ő tellyes-vóltából vöttünk Malasztot* [b]: sok jeles dolgokhoz hasonlíttatott, hogy valamiképpen sok jeles tulajdonsági ki-ábrázoltatnának. Így mondatik; 1. *Bá-*

[a] Col. 2. 9.
[b] Ioan. 1. 16.

rány-nak [c]; békeséges tűréséért, és szelídségéért [d]. 2. *Élő-víz kút-fejé*-nek; mivelhogy a' szomjúságot tellyességgel el-vészi [e]. 3. *Élet kenyeré*-nek; mert, *a'ki abból észik, meg nem hal* [f]. 4. *A'Világ Világosságá*-nak; mert *a'ki követi, nem jár setétségben* [g]. 5. *Ajtó*-nak; mert *a'ki ő-általa mégyen-bé, üdvözül* [h]. 6. *Szőlő-tő*-nek; mert, *a'ki ő-benne marad, sok gyümölcshöz* [i]. 7. *Szeglet-kő*-nek [k]; mert *ő-reá az egész épület fel-rakattatván, nevekedik az Úrnak szent templomává* [l]. Mindazáltal, majd gyakrabban neveztetik *Pásztor*-nak. és a' mái Evangéliomban, kétszer-is ő-maga annak nevezi magát; és nem közönséges akár-minémű Pásztornak, hanem, *Ama'jó Pasztor*-nak; a'mint a'Görög betű jelenti, ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς: tudni illik, kihez soha hasonló nem vólt, és nem-is lészen. Azért nevezi Sz. Pál [m]; *Nagy Pásztor*-nak: Sz. Péter pedig [n]; *A'Pásztorok Fejedelmé*-nek: az Isten pedig ő-maga a'Prófétánál [o]; *Egy Pásztor*-nak; az-az, kihez más hasonló ninchen, vagy kiben minden Jó Pásztornak tulajdonsági fel-találtatnak, és minden Pásztoroknak példája lehet. Erről a'jó Pásztorról szóllok e'mostani Predikatzióban:

I. Meg-mutatom, Miért mondatott a'Krisztus Ió Pásztornak.
II. Meg-magyarázom a'jó Pásztornak tulajdonságit.
III. Meg-mutatom, hogy a'jó Pásztorok a'Krisztust példázták.

ELSÖ RÉSZE.

IGazán illik a'Krisztushoz a'PÁSZTOR neve: I. Mert őtet példázták, hol mi jeles Pásztorok vóltak az Ó Testamentomban: tudni illik, az igaz, és Isten-félő Ábel [p], a' szorgalmatos és fáradhatatlan Jákob [q], a'hűv és szelíd Moyses [r], az erős és bátorságos-szívű Dávid [s]: kiket a'Krisztus, nem chak követett, hanem meg-is előzött. II. Mert a'Prófétákúgy jövendőltek felőle, mint Pásztorról; úgy-mint Isaias [t], Jeremias [u], Ezekiel [x], Zakarias [y]; kinek mondását Urúnk magáról magyarázta [z]. III. Mert tellyes éltében azt mutatta, hogy gyönyörködött a'Pásztorokban, és a'Pásztorságban. Mihelyen e'világra jött, a'Pásztoroknak jelentetett-meg [a]: jelentvén, a'mint *Euthymius* írja, hogy ő-is igaz, és vígyázó Pásztor lenne. és, minek-előtte menybe menne, az ő Anyaszentegyházát Péternek úgy ajánlotta, mint Nyáját a'Pásztornak, hogy Juhait és Bárányit legelteſſe [b]. A'míg pedig e'világon az emberekkel nyájaskodott, Pásztornak mutatta magát. Azt olvassuk felőle [c]; hogy, *Látván a'seregeket, könyörült rajtok, mert nyavalyogtak és hevertek, mint a'Pásztor-nélkül-való juhok.* Es [d], a'mi végre e'világra jött, a'Pásztor példájával mutatta-meg; a'ki kilenczven-kilencz juhait el-hadta, hogy az eggy el-tévelyedett Juhát fel-keresné. azért mondotta az Apostoloknak-is [e]; hogy az Izraël házának el-tévelyedett Juhaihoz küldetett: hogy, tudni illik, azokat fel-keresné, és az ő aklába gyűjtené. És bizonyára, nagy múnkával és fáradsággal kereste a'nádasban, mikor a'nádat a'fejéhez verték [f]; a'tövisesbe, mikor tövissel meg-koronázták [g]; a'szegek-, dárdák-, pökdösések-között; kikért végtére lelkét-is ki-adta a Keresztfán: most-is ő ád Pásztorokat az ő Anyaszentegyházának, mind világ végé-ig [h]: és az Utólso ítéletre-is úgy jő, mint Pásztor, hogy el-válaszsza a'Juhokat a'gödölyéktől [i]. Ezért nevezte magát a'mái Evangéliomban *Ió Pásztor*-nak; és annak tiszteit 's hivatallyát magának tulajdonítván, ki-ábrázolta: mivel-hogy azt kívánta az Pásztoroktól, hogy, ha a'Pásztornak nevét és tiszteit fel akarják venni, azon igyekezzenek, hogy ne akár minémű Pásztorok légyenek, hanem Jó, igaz, és valóságos Pásztorok. De vallyon miért?

Nagy, és nehéz dolog az Okos Juhokat, az embereket, igazgatni, és úgy vezérleni, hogy a'jóban ne chak meg-maradgyanak, hanem gyarapodgyanak-is; mivelhogy a' természet-is meg-romlott; a'gonoszra-indító alkolmatosságok-is meg-sokasodtak; és a'kísértők igen számosok, és hatalmasok: azért láttyuk, hogy, a'gonosz áradton-árad, a'jó pedig apadton-apad; és, a'mint Urúnk mondotta [k]: *Bővelködik a' hamisság; sokaknak szeretetete meg-hűl.* Melly akadályoknak el-távoztatására, nem-hogy a'rest és túnya, de a'szorgalmatos és hűv Pásztorok-is alig elégségesek. A'Fejedelmeket, és a'Pásztorokat; *Fejek*-nek nevezi az Írás [l]: 1. Mert, a'mint a'fő, vezeti a' tagokat, úgy az Elől-járó az utánna-, és alatta-valókat. 2. Mert, a'mint a Főből származik az erő a'tagokba; úgy az Elől-járótól vésznek példát az alatta-valók *, és azokat könnyen követik. 3. Mert, a'mint a'Főnek fájása, a'több tagokat-is el-lankasztya, és *ninch az emberben talpától-fogva tetejé-ig egészség* [m]; úgy ha a'Pásztorban fogyatkozás vagyon, a'Juhoktól kevés jót várhatni. Azt írja *Diodorus Siculus* [n]; hogy a'Szerechenekнél, ha a'Király valamelly tagjában nyavalyát szenvedett, az ő egész udvara-

népe

A
c Ier. 11. 19. Ioan. 1. 29.
d Isa. 53. 7.
e Ioan 4. 13.
f Ioan. 6. 48 50.
g Ioan. 8. 12.
h Ioan. 10. 7. 9.
i Ioan. 15. 1. 5.
k 1. Pet. 2. 6.
l Epheſ 2. 21.
m Heb. 13. 20.
n 1. Pet. 5. 4.
o Ezech. 34. 23. c. 37. 24.

B
p Gen. 4. 2.
q Gen. 31. 38.
r Exod. 3. 1.
s 1. Reg. 17. 34.
t Isa. 40. 1.
u Ier. 17. 16.
x Ezech. 34. 23.
y Zach. 13. 7.
z Mat 26. 32 Mar. 14. 38.

C
a Luc. 2.
b Ioan 21. 15 16. 17.
c Matt 9. 36.
d Luc. 15. 4.
e Mar. 15. 19.
f Mar. 15. 19.
g Mat. 27. 29.
h Eph. 4. 11.
i Mat. 25. 32.

D
k Mat. 24. 12.
l Amos. 6. 1.
* Regis ad exemplum totus componitur orbis.
m Isa. 1. 5.
n Lib. 4. Rerum antiq.

népe azon tagját meg-nyavalyította; gyalázatnak tartván, ha a'fánta Királlyal nem fántálnának: és fenki azt gyalázatnak nem ítéli,† a'miben a'Királyt követi. Így a'Saul fegyver-hordozója, *látván a' Királt hogy a'kardgyára rohant*, ő-is azt chelekedte, és meg-hólt az urával [o]. és mihelyen Heródes *meg-háborodott*, halván a'Zidók Királyának fzületését [p], *egéfz Jerúfalem-is meg-háborodott vele.* Dionyfius *Syracufánus*, birodalmának kezdetin, a'Filofofiában igen gyönyörködött; és ő-hozzája képeft, minnyájan örömeft foglalták magokat abban a'tanúfágban: de, a'mint *Plutarchus* írja [q], mihelyen a'Filofofiát el-hadta, és afzfzonyofsá lőtt; minnyájan, mint-ha maszlagot ittak vólna, meg-gyűlölvén a'tanúfágot, a'puha életet követték. Olly nagy ereje vagyon minden-felé, a'Pásztor példájának, de fő-képpen a'gonoszra. Az-okáért lássuk, Mint vólt a'Kriftus Jó Pásztor; és Mint kell őtet követnünk.

† Quod decuit Reges, cur mihi turpe putem?

o 1. *Reg.* 31. 4. 5.

p *Matt.* 22. 3.

q *In Moral.*

II. RÉSZE.

Első Tulajdonfága a'Jó Pásztornak: Hogy lelkét, vagy életét adgya Juhaïért; és, ha kívántatik, Szent Pállal *minden-nap meg-hallyon azok dicsőségéért* [r]. Ezt fok Próféták, Apoftolok, és több Pásztorok-is chelekedték, és azzal a'Jó Pásztor nevét meg-érdemlették; de nem úgy mint a'Kriftus. Az-okáért, midőn Urúnk Jó Pásztornak nevezte magát, azon értelemmel mondotta, a'mint *Rupertus* írja [s], mint mikor azt mondotta [t]: *Senki nem jó, hanem az egy Isten.* Mert, noha fokan vannak jók; mindazáltal, nem jó fenki olly módon mint az Isten: azon-képpen, noha fokan vóltak Jó Pásztorok, kik a'juhokért életőket adták; mindazáltal, fenki úgy nem vólt Jó Pásztor, fem úgy nem adta lelkét a'juhokért, mint a'Kriftus: mivelhogy a'több Pásztorok, nem a' magok juhaïért adták életőket, hanem az Ur juhaïért; fem meg nem váltották azokat halálokkal. mert a'Mártyrok, úgy-mond Szent Agoston, és Szent *Léo*, nem adtak Koronákat, hanem vőttek. Noha pedig fenki úgy nem lehet Jó Pásztor, mint a'Kriftus vólt: mindazáltal, minden Pásztornak azon kell igyekezni, hogy Jó légyen; és, a'mint ő-tőle lehet, életét ne fzánnya a'juhokért. Az Okos Pásztorok ugyan, nem adhattyák méltán életőket az oktalan juhokért; mert, ha ők el-veszti életőket, a'juhok-is el-vesznek; és egy ember élete, jobb ezer juhénál-is: de az Okos Juhokért oda adhattya; sőt tartozik oda adni, mikor a'szükség kívánnya: ki, ha rövid életét a'Juhokért adgya, örök életet nyér magának, és gyakorta a'juhoknak-is. Mi Pásztorok, úgymond Szent Gergely [u], azzal tartozunk, elsőben, hogy marhánkat irgalmafon el-költsük a'juhokért; az-után pedig, ha a'szükség kívánnya, halált-is szenvedgyünk éretted. Hafonló-képpen befzélnek, Arany-fzáju Szent János [x]; Szent Bernárd [y], és a' több Szent Atyák; követvén a'Szent Pál példáját, ki azt mondotta [z]: *En igen örömeft költök, és annak-fölötte, magamat-is el-költöm a'ti lelkeitekért: noha inkább fzeretvén titeket, kevesbé fzerettetem.* És [a]: *En-magam kívánok-vala átokká lenni a'Kriftustól az én atyámfiaiért:* az-az, a'mint Szent *Anfelmus* magyarázza, és egyebek-is; kívántam minden múnkát fel-venni, minden háborúságot fzenvedni; és, ha lehetséges, és fzükséges lőtt vólna, egy-ideig kész lőttem vólna a'Kriftus fzíne-látása, és kedves nyájaskodása-nélkül el-lenni, az atyámfiai üdvösségéért. És másutt [b]: *Nékem él-nem a'Kriftus, és meg-halnom nyereség. Hogy-ha a'teftben élnem, nékem a'múnkának gyümölche, nem-is tudom mit válafszak. Szorongattatom pedig e'kettő-között: kívánvan el-válni, és a'Kriftussal lenni, mert az fokkal jobb: meg-maradnom pedig a'teftben, fzükséges ti-érettetek. Es ezt reménlvén, tudom hogy meg-maradok; és meg-maradok minnyájatoknak, a'ti elő-meneteletekre, és hiteteknek örömére.* Hafonló indúlattya vólt Moyfesnek: ki Pásztor lévén, az Istennek azt mondotta [c]: *Vagy bochásd-meg nékik e'vétket, a'vagy ha nem chelekefzed, törölly-ki engem a'te könyvedből, a'mellyet írtál.* Dávid-is azt mondotta az Angyalnak [d]: *En vagyok a'ki vétkeztem: én chelekedtem hamiffan: ezek, a'kik juhok, mit chelekedtek? Fordúllyon kérlek kezed ellenem, és az atyám háza-ellen.* Ha a'Király, az ő Juhainak életét kész vólt maga életével fel-váltani: mennyivel inkább a'Lelki-Pásztor, Juhainak örök életéért, rövid és gyarlo tefti életét ne fzánnya; mellyet jobban, 's érdemesben foha el nem fogyathat. Ennek meg nem felelnek, a'kik nem chak életőket nem adgyák a'Juhokért; de még marhájokat-is nagyobra bőchűllik a'Juhok életénél.

A

r 1. *Cor.* 15. 31.

s *Libr.* 9. *In Ioan.*

t *Mar.* 10. 18

B

u *Hom.* 14. *in Evang.*

x *Hom* 29. *in Ep. ad Rom.*

y *Ep.* 237. *ad Eugenium.*

z 2. *Cor.* 12. 15.

a *Rom.* 9. 3.

b *Phil.* 1. 21.

C

c *Exo.* 32 32.

d 2. *Reg.* 24. 17.

Második Tulajdonfága a'Jó Pásztornak: Hogy ifmérje a'Juhait, és azok-is ifmérjék őtet. Ez fő módon fel-találtatik a'Kriftusban: ki nem chak úgy ifméri az ő Juhait mint egyéb Pásztorok valami külső jelen, úgy-mint bélyegén, fzőrén, fzarván, nagyvóltán; hanem úgyan a'bőrön belől-is †: mert, mikor Urúnk ezt mondotta, fokan vóltak

† Intus & in cute: *Perfius Satyr.* 3.

A

jelen; és azt akarta jelenteni, hogy ő jól tudgya kik hidgyenek ő-benne, 's kik ne. Sokan Kristus Juhainak tettetik magokat: de őtet senki meg nem chalhattya. mert *Mindenek mezitelenek, és ki-nyilatkoztatva vannak az ő szemei előtt* [e]: mint mikor a' Juhot meg-nyúzzák, és láttyák minémű húsa vagyon, úgy-mond Arany-szájú Szent János: vagy, a'mint a' Gőrög szó jelenti, mint mikor a'háta-gerinczét ketté vágják, és minden belső részeit meg-láthattyák. Továbbá; a' Kristus ismérése, tellyes szeretettel; a'mint maga jelenti, mondván [f]: *A' mint engem az Atya ismér, én-is ismérem az Atyát:* az-az, a'mint az Atya engem ismérvén szeret, és gondomat viseli: úgy ismérem én-is az én Juhaimat, szeretvén őket, és gondgyokot viselvén. Melly mi-bennünk nagy bizodalmat szerez, és nagy szeretetre indít bennünket, hogy mi-is a' Kristust ne chak ismérjük a' Hit-által, hanem szeressük-is, az ő parancholatinak meg-tartásával: mert, *A' ki azt mongya hogy ismeri őtet, és az ő parancholatit meg nem őrizi, hazug az, és abban igasság ninchen* [g]. Bizony, a' ki a' Kristust chak puszta Hittel ismeri, meg se gondollya, hogy őtet a' Kristus, a' javallásnak*, vagy a' bé fogadásnak isméretivel ismérje. Mert a' kik azt mongyák néki [h]; *Uram, Uram, nem-de a' te nevedben Prófétáltunk-e, és a' te nevedben Ördögöket üztünk-e, és a' te nevedben sok chodákat tőttünk-e?* az-az, a' te nevednek hitiben: azt feleli nékik: *Soha nem ismértelek titeket: távozzatok-el én-tőlem, kik hamisságot chelekeszitek.* A' mint az esztelen Szűzeknek-is, kik üres lámpásokat hordoztak, azt felelte [i]: *Bizony mondom néktek, nem ismérlek titeket.*

Ezt a' Tulajdonságot úgy kővetheti a' Jó Pásztor, ha, a'mint Salomon parancholya [k]; *Szorgalmatossan meg-ismeri az ő juhai színét, és a' nyájait meg-szemléli:* úgy hogy, nem chak nevekről, és külső ábrázattyokról ismérje, hanem, a'mennyire lehet, belső állapattyokról-is; a' végre, hogy nyavalyáját tudván, gondot viselhessen reájok. Innét mongya azon Salomon [l]: *Ismeri az igaz az ő barmainak lelkét: az istentelenek szivök pedig kegyetlenek.* Mert, noha ezek-is tudgyák számát, és ismérik külső-képpen; mindazáltal, nem viselik úgy gondgyokat a'mint kellene; és, ha láttyák-is hogy mardossa őket a' farkas, nem óltalmazzák szivök-szerént. Azt írja *Aristóteles* [m]; hogy, midőn egy *Perssai* embertől azt kérdették vólna; Michoda hizlalná leg-jobban a' lovat? azt felelte: A' gazda szeme. Midőn pedig egy Afrikaitól azt kérdették vólna; Michoda ganéj vólna leg-jobb a' szántó-földre? azt felelte: A' gazda nyomdoka; az-az, a' szántó-földön-valo járása és jelen-léte. Azon-képpen mondhattyuk, hogy az Okos Juhok hizlalására, és az Anyaszentegyház mezeje kövérítésére, leg-haszosb a' Lelki-Pásztornak nyomdoka, és szeme; az-az, jelen-léte: hogy mindeneket ismérjen; és mindennek tudván nyavalyáját, és szükségét, illendő eszközzel eleit vegye, és meg-orvosollya.

Mihelyen Farao Józefet Egyiptusnak gond-viselőjévé rendelte [n]; *Leg-ottan ki-ment, és környül-járta Egyiptusnak minden tartományát:* példát adván a' Lelki gond-viselőknek, úgy-mint a' Püspökőknek, hogy, ha tisztőknek meg akárnak felelni, Megyéjöket körül-járják: hogy minden állapatot tudván, a' gond-viselésben fogyatkozás ne essék. Józef, annyit tészen, mint *Nevekedés*, vagy, Úrnak elő-menetele: mert a' Püspökséget arra kell bízni, a' ki a' Jószágos chelekedetekben, és az Isteni dolgokban jól elő-ment; és a' ki, idejéhez-képest-is, hasonló Józefhez, az-az, harmincz esztendős; a'mint a' *Nicaai* [p], *Neocaesaraai* [q], és *Tridentomi* [r] *Conciliomok* rendelték. Holott azt vedd eszedbe, hogy Józefnek feleségül, a' Putifar leányát Asenetet adták: melly két név, annyit tészen, mint *Kövérség*, és *Veszedelem*. Mert ha az Egyházi Pásztorok, a' kövér jövedelemmel jól nem élnek, magoknak veszedelmet szereznek; a'mint az Isten ő-maga jelenti a' Prófétánál, mondván [s]: *Jaj az Israël Pásztorinak, kik ő-magokat legeltetik vala: nem a' nyájak legeltetnek-e a' Pásztorokról? A' tejet meg-észitek vala, és a' gyapjával magatokat ruházzátok vala, és a' mi kövér volt, azt meg-ölitek vala: az én nyájamat pedig nem legeltetitek vala.* Innét mondotta Sz. Gergely; hogy az Egyházi méltóságot, nem tisztelnetnek, hanem terhnek kell alítani: melyben úgy kell embernek magát viselni, mint a' ki azt mondotta [t]; *Éjjel és nappal, hévség és hideg sült vala, és el-távozik vala az álom szemeimtől.* Nem heába mondgya Sz. Pál is [u]: *Ha ki Püspökséget kíván, jó dolgot kíván:* Dolgot, úgy-mond Sz. *Jerónymus* [x], nem Méltóságot; munkát, nem gyönyörűséget: Dolgot, melly-által alázatosságból kisebbedgyék, ne fel-fuvalkodgyék a' magas helyből. A' Gőrög ige, *κάλος*, *Jeleszt* és *nehezet* tészen. mert itt-is helye vagyon ama mondásnak; Nem könnyen adgyák a' szépséget: mert* a' mi szép, nehéz. Mert Sz. Pál Timótheust, és minden Püspököt arra akart inteni; hogy, nehéz tisztők lévén, a' hoz valóban nyúllyanak, ha eleget akárnak hívatallyoknak tenni. Bizony, Szent Pál idejében, a' Püspökség olly terh vólt, hogy a' Mártyromsághoz igen közel járt. és arról magyarázza *Alvarus Pelagius* [y], hogy jó dolgot kíván, a' ki Püspökséget kíván: mert akkor az üldözők, leg-először-is a' Püspököket ragadták az

Márty-

e *Heb.* 4.13. τετραχηλισμένα.

f *Ioan.* 10.15.

g 1. *Ioan.* 2.4.

* Scientia approbationis.

h *Matt.* 7.27.

i *Mat.* 25.12

k *Prov.* 27.23

l *Prov.* 12.10

m *Lib.* 1. *Oeconom.*

n *Gen.* 41.45 46.

p *In Approbatione.*

q *Cap.* 11.

r *Sess.* 23. *de Reformat.* 12

s *Ezech.* 34.2

t *Gen.* 31.40.

u 1. *Tim.* 3.1

x *Epist.* 83. *ad Oceanum.*

* Δύσκολα καὶ καλά: Difficilia quæ pulchra.

y *Lib. de Planctu Ecclesiæ, c.* 18.

Mártyromságra, mint a'Kereſztyéneknek Elöttök-járóit. és azért, akkor dícséretes vólt azt kívánni, hogy a'több Kereſztyéneknek példát adnának a' ſzenvedéſre. Azokáért, ha ki moſt a'Püſpökſéget más végre haláſzſza, tudni illik, a'jövedelemért, vagy böchülletért, veſzedelmet keres; és, vagy fösvénységbe, vagy tiſzteſség-kívánásba eſik. Ninch a'világon, és fő-képpen moſt, úgy-mond Sz. Agoſton [z], künnyebb, gyönyörűſégesb, és kedvesb dolog az emberek-előtt, a'Papſágnak és Püſpökſégnek tiſztinél; hogy-ha tunyaſsággal, és hízelkedéſſel fogunk a'dologhoz: de az Iſten-előtt, ninch nyomorúltabb, keſervesb, és veſzedelmesb. És talám azt példázta az-is, hogy Jóſef az Egyiptusi Fejedelemſéget Faraótól vötte; ki, neve-ſzerént, a'Szám-vévő Iſtent példázta: ki a'Lelki-páſztoroknak fogyatkozáſokat el nem titkollya, ſem el nem halgattya, hanem ki-jelenti, és meg-bűnteti. Mert a'Faraó neve, 1. Annyit téſzen, mint *El-hányó* †: az Iſten pedig a'gonoſzoknak ide's tova-hányója; a'mint Dávid nem chak egyſzer mongya [a]. 2. *Fel-fodozó*, * vagy *Meg-mezítelenítő*: melly never, az Iſtennek adgyák a'Próféták [b]. 3. A' Síriai nyelven, Faraó *Boſzſzú-állót* téſzen. és az-is gyakorta tulajdoníttatik az Iſtennek a'Szent Irásban; *ki boſzſzút-álván, boſzſzút-áll* [c].

Ezt meg-gondolván nagy Túdós és Szent emberek, igen irtóztak a'Püſpökſég terhétől; és a'míg lehetett, igen el-kerűlték: úgy-mint, Arany-ſzáju Sz. János, Sz. Agoſton, Sz. Fulgentius, és egyebek-is. Némellyek pedig, chodálatos-képpen őrizkedtek tőle; Sz. *Góaris*, midőn Tréviriſi Püſpökké akarta őtet tenni a'Francziai *Sigebertus* Király, azt kívánta, hogy haladgyon a'dolog: azonban azon könyörgött az Iſtennek, hogy, ha a'Püſpökség nem vólna üdvöſségére, azt el-távoztatná tőle. és úgy-is lőtt, mert halálra betegedett. *Thomas Cantipratenſis* azt írja [d], egy Párisi túdós Kanonokról; hogy életében, egy-általlyában meg-vetette a'Püſpökſéget; és holta-után egy jó barátyának meg-jelenvén, azt mondotta: A'mitől éltemben féltem, moſt tudom: ha Püſpökké lőttem vólna, el-kárhoztam vólna. Az-okáért okoſſan mondotta *Leo* Cháſzár, Négy-ſzáz hatvankilenczedik eſztendő-tájban [e]; hogy méltatlan a'Papſágra, valaki arra akarattya-ellen nem ſzenteltetik: mert a'ki kívánnya, és magát arra méltónak ítéli; nyilván mutattya, hogy nem tudgya mit kíván.

Két nagy Okát találom pedig Sz. Pálnál, a'mellyekért a'Püſpökſéget nehéz terhnek ítélhetni: Első az; hogy *a' Püſpöknek fedhetetlennek kell lenni* [f]: az-az, a'mint Sz. *Ieronymus* magyarázza [g], minden Jóſzágos chelekedetekkel fel-ékesíttetnek. Azért mongya Sz. *Gregórius Nazianzénus* [h], hogy vétek a'Püſpökben, ha nem igen jó. És nem choda: holott még a'Pogány *Plutarchus*-is azt kívánta minden-féle Fejedelmekben [i], hogy ollyanok légyenek mint a'drága kövek; mellyekben, ha chak kichíny fogyatkozás vagyon-is, igen tettetes, és ólcháról atik. Arany-ſzáju Sz. János pedig azt írja [k]; hogy a'Vezér ollyan légyen egyebekhez-képeſt, mint a'Nap a'chillagokhoz-képeſt; és úgy meg-haladgya az alatta-valókat, mint az Angyal az embereket; vagy mint az Okos Páſztor, az oktalan juhokat. Mely böl ki-tetſzik, hogy a'Püſpökſégben a'tekélleteſséget, nem tanúlni kell, hanem gyakorlással tanítani; és a'ki külömben vélekedik, meg-chalatik, és ſokakat el-veſztheti.

Második Okát azt adgya Sz. Pál; hogy *ők ſzámot adnak egyebeknek lelkekért* [l]: és azért kívánnya Sz. Pál, hogy *engedgyünk az Előttünk-járóknak*. Mint-ha azt mondaná: Akármint engedgyünk nékik, akár-mint tiſztellyük őket, de meg nem fizethettyük az éretünk fel-vött terhet és veſzedelmet, mivelhogy lelkünkre gődott kell viſelniek, és azokért ſzámot-is kell adniok. Ezért chodállya Arany-ſzáju Sz. János [m], hogy-ha valaki üdvözűlhet-e a'gond-viſelők-közzül? Sőt azt-is mongya [n]; hogy többen kárhoznak-el a' Papok-közzül, hogy-ſem üdvözűlnek (mennyivel inkább a'Püſpökök-közzül.) mert chak egy léleknek el-veſzése-is, meg-böchülhetetlen kár. és ezért mongya a'*Tridentomi Concilium*, hogy a'Püſpökség terhétől, még az Angyalok válla-is félhetne: tudni illik, a'más lelkeért-valo ſzám-adáſért.

Harmadik Tulajdonſága a'Jó Páſztornak, az: Hogy a'Farkaſt látván, el ne fuſſon mint a'béres; hanem ellene-állyon, és a'Juhokat meg-óltalmazza. akár az Ördögöt értſed a'Farkaſon, akár a'hamis tanítot, 's akár a'gonoſz-életű atyafiat: az Ördög-ellen, aitatos imádſággal; az Eretnekek-ellen, jó tanitáſſal; a'hamis atyafi-ellé, jó példa-adáſſal. És mi-képpen hogy a'Páſztor a'juhokat, hol síp-ſzóval gyönyörködteti, 's hol a'bottal fenyegeti: azon-képpen a'Lelki-Páſztor, eſedezzék-is ſzép ſzóval, 's feddődgyék-is kemény beſzéddel; a'mint Sz. Pál íntette *Timótheuſt* [o]; és maga-is azt chelekedte: mert a' Galatziaiakat, nem chak *Fiatskáinak* nevezte [p], hanem *Eſztelenekneknek*-is mondotta [q]. És a' mint a'Páſztor, hogy örömesben köveſsék a'Juhok, előttök mendegel: azon-képpen a' Lelki-Páſztor-is jó példával vezeſſe az ő Juhait; a'mint Sz. Pál kívánta Timóteuſtól [r]; hogy *Példája légyen a' Hivekneka' beſzédben, a'nyájaskodásban, a'ſzeretetben, a'hitben, a'tiſztaſágban:*

A

z *Ep.* 148.

† Diſſipans.

a *Pſ.* 17. 15. & 32. 10. & 52. 6. & 61. 1. & 32

* Diſcooperiens, ſeu Nudans.

B

b *Ier.* 49. 10. *Thren.* 4. 22. *Naum* 3. 5.

c *Eccli.* 5. 3. *Iſa.* 1. 24.

d *Lib.* 1. c. 20. *Exempl. Memorab.*

e *Lib.* 3. *Codic. de Epiſcopis & Clericis.*

f 1. *Tim.* 3. 2.

g *Epiſt.* 83. *ad Oceanum.*

C

h *In Apologet.* 1.

i *Libr. de Doctrina Principum.*

k *Hom.* 10. *in Ep.* 1. *ad Timoth.*

l *Heb.* 13. 17.

m *Hom.* 34. *in Ep. ad Hebr.*

n *Hom.* 3. *in Acta.*

D

o 2. *Tim.* 4. 2.

p *Gal.* 4. 19.

q *Gal.* 3. 1.

r 1. *Tim.* 4. 12.

A

ságban: és Tituſtól [s]; hogy *Mindenekben magát adgya példáúl a'jó chelekedetben, a'tudományban, a'tekélleteſségben, a'meg-ért erkölcshben.* és maga-is azt chelekedte. 's azért mondotta [t]; *Legyetek én követőim, mint én-is a' Kriſtuſé*, úgy-mint fő Pásztoré. Ezen dolgot kívánta Sz. Péter-is a' Pásztoroktól, hogy *Példái légyenek a' nyájnak* [u]: és Urúnk-is, mikor az Apoſtoloknak azt mondotta [x]; hogy ők *a' Föld ſava; a' Világ világoſsága; a' Hegyen épített város*: és midőn magát adta példáúl, kívánván hogy őtet kövefsék [y].

s Tit. 2. 7.
t 1. Cor. 11. 1.
u 1. Pet. 5. 3.
x Mat. 5. 13. 14.
y Ioan. 13. 15

Bizonyos dolog, hogy a' Lelki-pásztorban ſzükſégésb a' jó példával-való oktatás, hogy-ſem az ékes beſzéddel-valo tanítás. Mert, a' mint *Séneca* mongya, az emberek többet hiſznek a' ſzemőknek, hogy-ſem a' fülőknek; 's hamarébb követik a' mit látnak, hogy-ſem meg-fogadgyák a' mit hallanak. Erre ínti Sz. Jerónymus *Heliodórus* Püſpökőt, mondván [z]: Read néznek mindenek ſzemei, a' te házad és nyájaskodáſod ór-állóban vagyon, és a' közönſéges maga-viſeléſnek meſtere: a' mit chelekeſzel, azt alíttyák minnyájan hogy azt kell chelekedniek. Meg-láſd, és ódd magad, hogy ollyat ne chelekedgyél, mellyet, vagy a' rágalmazók méltán ſzidalmazhaſſanak, vagy a' kik követni akarnának, vétkezzenek. Az-okáért, mind tudománnyal és bölcheſséggel, 's mind jó erkölchel és maga-viſeléſſel, meg kell haladni a' Pásztornak a' juhokat: kiről méltán

z In Epitaphio Nepotiani.

B

mondhaſsák, a' mit Eliſéus mondott Illyéſről [a]; tudni illik, hogy *Iſraëlnek ſzekere, és ſzekér-vezetője* vólt. mert nem chak tanitáſával oktatta, mint a' Szekér-vezető igazgattya a' ſzekeret; hanem, a' minémű terhet máſra adott, meg-mutatta mint kell hordozni, mint a' Szekér.

a 4. Reg 2. 12

III. RÉSZE.

Ezt fő-képpen a' Kriſtusban találljuk-fel, mint *a' Pásztorok Fejedelmében* [b]: ki *chelekedni, és tanítani kezdett* [c]; az-az, előbb, és többet chelekedni, hogy-ſem ſzóval tanítani. mivelhogy, a' mint az-előtt-is mondottam, őtet példázták a' fő Négy Pásztorok-is; kiket nem chak követett, hanem meg-is előzött, hogy minden utánna-valo Pásztoroknak példájok és tükörök lenne.

b 1. Pet. 5. 4.
c Act. 1. 1.

C

Első Jó Pásztor vólt, az igaz, és Iſten-felő Abel [d]: ki Urúnkat példázta. Mert, I. A' báttyától irégyſégből életett-meg, mint Kriſtus a' Zsidóktól: kik a' Kain bűntetéſét magokon-is hordozzák; mert mind a' mái napig bújdoſók, és tétova-lézzegők. II. Mert az ő nyájának első fajzáſiból, és azok kövérſégiből áldozott az Úrnak: *És tekintett az Ur Abelre, és az ő ajándékira* [e]. Urúnk-is, a' mi leg-jobb vólt, azt áldozta az Iſtennek, tudni illik, önnön-magát, ártatlan lévén [f]. Melly áldozatnak kedves-vólta abból ki-tetſzik, hogy azzal meg-tiſztította a' mi lelki-iſméretünket, a' meg-hólt chelekedetekből, az élő Iſtennek ſzolgálattyára [g]; és meg-békéltettünk az Iſtennel [h]. Meg-haladta pedig Urúnk Ábelt: 1. Mert Ábel magáért áldozta a' juhokat az Iſtennek: a' Kriſtus pedig önnön-magát a' Juhokért. 2. Ábel az alább-valót áldozta a' bőchülletesbért és jobbért: a' Kriſtus pedig, a' bőchülletesbet és jobbat az alább-valóért. 3. Ábel barmot áldozott az emberért: a' Kriſtus Iſten és ember, az emberből lőtt baromért [i]. Azért mongya Sz. Pál [k]; hogy *A' Kriſtus vérének ki-öntéſe, jobban ſzóll, hogy-ſem Abel:* mert Abel boſzſzú-álláſt, a' Kriſtus pedig bochánatot kért; és *meg-is halgattatott az ő bőchülletiért* [l].

d Gen. 4. 2.
e vers. 4.
f Hebr. 9. 14.
g Ibidem.
h Rom. 5. 10.
i Pſ. 48. 21.
k Heb. 12. 24
l Hebr. 5. 7.

D

Második Jó Pásztor vólt, a' ſzorgalmatos és fáradhatatlan Jákob; ki azt mondotta Lábánnak [m]: *Húſz eſztendeig vóltam veled: a' te juhaid és kechkéid meddők nem vóltak: a' te nyájaidnak koſait meg nem ettem, ſem a' vadtól el-ragadtatottat nem mutattam néked, és mindenkárt meg-fizetek vala: valami lopás-miatt el-véſz vala, én-rajtam kereſted: éjjel és nappal hévség és hideg sút vala, és el-távozik vala az álom ſzemeimtől.* Mind ezeket méltábban mondhattya a' Kriſtus az ő mennyei Sz. Attyának, a' kinek Juhait legeltette: I. Mert nem húſz, hanem harmincz-három eſztendeig, nagy alázatoſságban, és ſzegényſégben ſzolgált néki. és noha halálával minden dolgát véghez vitte, és azt mondotta [n]; *Bé-tellyeſedett*, a' minek meg-kellett lenni: mindazáltal moſt-is gondúnkat viſeli; és, a' mint ígérte, *Velünk vagyon minden-nap világ végéig* [o], mind Malaſztya-, és belső tanitáſa-által, 's mind hűv ſzolgái-által: kiknek jeles eſzközöket rendelt a' Juhok gond-viſeléſére, és legeltetéſére, tudni illik, az Iſten Igéjének nagy ſzéles mezejét [p]; az Óltári-ſzentſégnek drága eledelét [q]; a' Penitentziának hatalmas orvoſságát [r]. II. A' Kriſtus gond-viſeléſe-alatt-való Juhok, meddők nem vóltak: mert az Apoſtolok, kiket Urúnk Juhokhoz haſonlított [s], a' Kriſtus Hitit az egéſz világon ki-terjeſztették; melynek ſzámtalan haſzna és gyümőlche vólt. Az Iſraël fiai-is, kik Juhoknak mondatnak [t], nem ſzintén vóltak meddők; mert azok-közzűl-is ſokan bé-vőtték a' Kriſtus Hitit: a' kik pedig meddőn maradtak, chak magokra vethetnek; mert Urúnk eléggé oktatta őket tanítáſával, jó példájával, és

m Gen. 31 38
n Ioan. 19. 30
o Mat. 28. 20
p Mat. 28. 19 Mar. 16. 16
q Luc. 22. 19 1. Cor. 11. 24
r Ioan. 20. 23.
s Mat. 10. 16
t Matt. 10. 6. & c. 15. 24.

choda-tételivel. III. Minden kárt, mellyet a' pokol-béli Farkas tőtt, meg-fizetett: mert *A' mi betegségünket ő viselte, és fájdalminkat ő hordozta: meg-sebesíttetett a' mi hamisságinkért; meg-rontatott a' mi bűneinkért* [u]. IV. A' hévség sütötte, midőn, a' Samariai aszszony' állatott, mint el-tévelyedett juhot keresvén, *meg-fáradott, és a' kút-fölött ült* [x]: a' hideg pedig, midőn *tél lévén, a' Templomban járt* [y]. El-távozott pedig az álom a' szemeitől, midőn *a' hegyre menvén, egész étszaka az Isteni imádságban maradott* [z]. Abban pedig igen meg-előzte Urunk Jákobot; hogy Jákob, nem a' juhok szeretetiért munkálkodott, hanem maga fizetéséért, és hasznáért; a'mint-hogy meg-is gazdagodott az-által: de a'Kristus, mindent chak szeretetből chelekedett: mert nálunk-nélkül nem szűkölködött; és tudta, hogy sokan háládatlanúl, az ő jó mezejét el-hagyván, a' pokolnak sovány földére sietnének, és a' pokol-béli Farkasnak torkába esnének.

Harmadik Jó Pásztor, a' hűv és szelíd Moyses vólt [a]: Ki Urúnkat példázta, I. Mert azért küldetett az Istentől Egyiptusba, hogy az Izraël népét a' rabságból ki-hozza, és az Ígéret-földébe vigye: Urúnk pedig azért küldetett e' világra, hogy az emberi nemzetet, ki-szabadítván az Ördögnek fogságából, az örök bóldogságba vinné: a' mint ő-maga mondotta [b]. II. Noha jól legeltette az Izraël fiait, és azok olly háládatlanok vóltak fáradságáért, hogy egy-nehányszor meg akarták ölni: mindazáltal, nagy buzgósággal könyörgött [c]; a'mint oda fel elő-hozám [d]. Melly könyörgésben, hasonló vólt Moyses az Anyához, ki ölében hordozván kis gyermekét, valami szép palotába akarna menni; és halván, hogy ő-magát bé-ereszti, de a' gyermeknek kinn kell maradni; hogy-sem mint azt el-hadgya, ő-maga-is kinn marad, mondván: Fel-nevekedik a' fiam; és akor véle-együtt láthatom-meg a' palotát. Úgy Moyses-is, hogy az Izraël fiai ki ne rekednének a' bóldogságból, egy-ideig maga-is kész vólt a' nélkül el-lenni. Urúnkat-is a' gonosz Zidók, sok jó tételményi-után, meg akarták kővezni [e]; sőt ugyan gyalázatos halállal meg-is ölték: de még akkor-is könyörgött érettek [f]. mellyel meg-haladta a' Moyses szeretetit; fő-képpen, mint-hogy Moyses panaszolkodott-is munkájának nagy-vólta-miatt, és neminémű unakodását jelentette [g]: mellyet a' Kristus nem chelekedett; hanem, *midőn szerette vólna az övéit, végiglen szerette őket* [h].

Negyedik Jó Pászor, az erős és bátorságos-szívű Dávid vólt. ki azt mondotta Saulnak [i]: *Legelteti-vala a' te szolgád az attyának nyáját, és el-jő vala az oroszlány, vagy a' medve, és el-viszi vala a' kost a' nyáj-közzül; és meg-üzém azokat, és meg-verém, és ki-ragadám szájokból: és azok ellenem támadnak vala, és meg-fogám az állokat, és meg-fojtám, és meg-ölém azokat. mert mind oroszlányt, 's mind medvét öltem én te szolgád.* Ezt-is meghaladta a' Kristus: kinek nyájából-való Juhok vóltak, Péter, Máté, Zakæus, Magdolna, a' Samariai és a' Kananæai aszszony' állatok, Saulus, és a' Keresztfán függő tolvaj; kiket, a' pokol-béli Oroszlány el-ragadván, chak nem meg-fojtott: de a' mi Jó Pásztorunk, ki-ragadta őket szájából; és a' kegyetlen ordító Oroszlány-ellen, a' Júda nemzetségéből, és a' Dávid gyökeréből-való Oroszlánynak mutatta magát [k]. Mert, I. Mikor a' Kananæai aszszony leányát gonoszúl gyötrötte a' pokol-béli Oroszlány [l], a' kegyes; de győzedelmes Oroszlányhoz folyamlott, mondván [m]: *Könyörülly rajtam Uram, Dávidnak fia; az én leányom gonoszúl gyötrettetik az Ördögtől.* Kinek Urunk meg-hallgatta könyörgését, és a' leányát az Ördög torkából ki-szabadította. II. Mikor Sault a' Gonosz lélek meg-ragadta, Dávid a' czitarát vévén, és vervén kezével, meg-könnyebbűlt Saul, és a' Gonosz lélek el-távozott tőle. A' Kristus sokakat meg-vígasztalt az ő hatalmas beszédével, meg-szabadítván a' Gonosz lelkektől; mint mikor azt mondotta [n]: *Siket és néma Lélek, én parancholom néked, menny-ki belőle, és többé beléje ne menny.* és egyébűtt-is [o]. III. Dávid, a' mint oda-fel meg-mondám, az ő népéért könyörgött, és kész vólt érette szenvedni [q]. A' Kristus pedig, ugyan meg-is hólt az ő Nyájáért. Mellyel igen meg-előzte Dávidot: mert Dávid, neminémű-képpen tartozott azzal, mivel egyedűl ő vétkezett vólt, és a' nép azért szenvedett: a' Kristus pedig, szent, és ártatlan vólt, és senki veszedelmére okot nem adott; de még-is a' maga hóhériért-is könyörgött, és gyalázatos halált szenvedett érettek. Mind ezekből nyilván ki-tetszik, hogy a' Kristus minden Jó Pásztorokat félyűl-halad, és ama' Jó Pászor nevét ő egyedűl érdemli; kiről az Isten régenten ígéretet tőtt, mondván [r]: *Támasztok egy Pásztort, a' ki őket legeltesse, az én szolgámat Dávidot: ő legelteti őket, és ő lészen nékik Pásztorok:* melly mondást, a' Dávid személyéről nem érthettyük, ki akkor már meg-hólt vólt; hanem a' Dávid fiáról a' Kristusról; a' mint nem chak a' Szent Atyák, és a' Keresztyén Doktorok magyarázzák, hanem a' Zidó Rabbinusok-is.

A
u Isa. 53. 4. 5.
x Ioan. 4. 6.
y Ioan. 10. 23.
z Luc. 6. 12.

a Exo. 3. 1.

B
b Isa. 61. 1. Luc. 4. 18.
c Exo. 32. 32.
d Supr. pag. 591.
e Ioan. 10. 32.
f Luc. 23. 34.
g Num. 11. 11.
h Ioan. 13. 1.

C
i 1. Reg. 17. 34.

k Apoc. 5. 5.
l 1. Pet. 5. 8.
m Matt. 15. 22.

D
n Mar. 9. 24.
o Mat. 17. 17.
q 2. Reg. 24. 17.
r Ezech. 34. 23.

A

Erről a' Jó Pásztorról elmélkedvén Dávid, jeles Tulajdonságiról emlekezett; mellyeket méltó meg-fontolnunk, hogy hálá-adó és szó-fogadó Juhai legyünk. Midőn azért Dávid azt mondotta vólna; *Az Úr igazgat engem*; vagy, a' mint Sz. *Jerónymus* fordította: *Az Úr, az én Pásztorom*: mingyárt utánna vetette; *És semmi heával nem lészek*: az-az, semmiben meg nem fogyatkozom; mindenem meg-lészen. És méltán: mert az a' Pásztor mindenhato, minden jóval bír, és a' Juhait fölötte igen szereti. Mint-hogy pedig Dávid, mind Urának, 's mind Pásztorának nevezi az ő Igazgatóját, méltán a' Kristust érthettyük rajta: ki Istensége-szérent, Úr, sőt minden uraknak Ura; Emberssége-szerént pedig, olly Pásztor, ki lelkét adta Juhaïért. Ez a' nagy Úr, a'menynek, földnek, és azokban-való állatoknak teremtésében, sem dichőségének székiből le nem szállott, se semmit nem fáradott; hanem, *Mondotta, és lőttek; parancholta, és teremtettek* t: de, el-veſztvén eggyet a' száz Juhai-közzül, mint-ha azzal meg-szegényedett vólna, † Attyától ki-menvén, e' világra jött hogy meg-keresné, és üdvőzítené a' mi el-veszett vólt. És hogy azt jobb módgyával végbe vinné, *Szolgai formát vévén-fel, az emberekhez hasonlóvá lött* u. Mert, mivelhogy az-előtt, *Bosszúállás Urának* mondatott x, *Bírónak* y. *Rettenetesnek* z, féltek tőle a' Juhok, és chak a' szóllásától-is rettegtek. és azért mondották némellyek a: *Ne szóllyon nékünk az Úr, hogy talam meg ne hallyunk.*

t Psal. 32. 9. † Pauperis est numerare pecus. u Phil. 2. 7. x Psal. 93. 1. y Psal. 7. 12. z Psal. 46. 3. a Exo. 20. 19

B

Némelykor a' Pásztorok, a' meg-hólt Juh bőrét, más juhra tészik, hogy az árva bárány bátorságosban hozzája mennyen, és tápláltassék tőle. Az emberi természet Adámban meg-hólt, és *minnyájan a' harag fiai lévén* b, nagy árvaságra jutottunk: azokáért, hogy el ne veszénk, a' Kristus Adámból vőtt testet magára, hogy bátorságosban járúlnánk hozzája, és nagy kegyesen hí magához, mondván c: *Jőjetek hozzam minnyájan, kik múnkálkodtok, és meg-terhelve vattok, és én meg-nyúgotlak titeket.* Nékem úgy tetszik, hogy, ha a' Juhnak okossága-vólna, semmit úgy nem kívánna, mint hogy a' Pásztor egy-ideig juha lenne, és magáról tanúlván, tudna szánakodni a' juhon, és annál inkább viselné gondgyát. Ezt mí meg sem tudtuk-vólna gondolni, nem hogy kívánni: de még-is a' mí Jó Pásztorúnk meg-chelekedte. és azért mondatott az *Isten bárányának* d: ki, noha az-előtt-is tudta minden szükséginket, mindazáltal magán akkor probálta-meg, mikor emberré lőtt, és azzal nékünk nagy bizodalmat szerzett; a' mint Sz. Pál jelenti, mondván e: *Ninch olly Fő-papunk, a' ki nem szánakodhatnék etőtlenségeinken: hanem, a' ki meg-kísértetett mindenekben hasonló-képpen, a' bűnön-kivül. Járullyunk azért bizodalommal a' Kegyelemnek Királyi-székihez, hogy irgalmasságot nyerjünk, és kegyelmet találjunk alkalmatos segétségre.* mivelhogy minden-képpen azon-is vólt, hogy szükségünkre gondot viselne; a' mint Dávid jelentette.

b Eph. 2. 3. c Matt. 11. 28. d Ioan. 1. 29. e Hebr. 4. 15. 16.

C

Elsőben pedig, azt mongya Dávid az ő Igazgató Pásztoráról f: *A' legeltetés helyére helyheztetett engem*; melyre nagy gongyának kell a' Pásztornak lenni. És valóban vólt arra gongya a' Kristusnak; a' mint meg-is ígérte Ezekiel-által, mondván g: *Igen bővséges mezőn legeltetem őket, és az Izraël magas hegyein lészen az ő legeltetések: ott nyugoszszanak-meg a' zöldellő fűveken, és a' kővér legeltetéseken legeltetnek az Izraël hegyein.* Sok-képpen legeltette a' Kristus eleitől-fogva az ő Juhait: Paradichomban, minden-féle szép gyümölchel h. és ha a' tilalmas fának gyümölchéhez nē nyúlt vólna, az Élet-fájának gyümölchére-is szabadsága lőtt vólna: a' Puszstában, Mannával, mennyei és Angyali kenyérrel i: az Anyaszentegyházban pedig, a' tulajdon Testével és Vérével k. Melly dolgon méltán choldálkozik Arany-szájú Sz. János, mondván l: Kichoda az a' Pásztor, a' ki tulajdon Vérével táplállya az ő Juhait? De mit mondok, Pásztor? Sok anyák, a' szülés fájdalmi-után, fiokat más dajkáknak adgyák: de azt a' mí Pásztorunk nem szenvedte; hanem tulajdon Testével és Vérével táplál bennünket, és tellyességgel magához foglal. Más rend-béli Eleséggel-is táplálta Kristus Urúnk az ő Juhait: tudni illik, az ő Szent Igéjével: mivelhogy *Nem chak kenyérrel él az ember, hanem minden igével, melly az Isten Szájából származik* m. Ezt az eledelt, Sok-képpen készítette: hol édes vígasztalással, 's hol kemény dorgálással: hol gyönyörűséges ígérettel, 's hol rettenetes fenyegetéssel: hol nyilván-valo tanúsággal, 's hol homályos példa-beszédekkel; a' mint az Evangéliomból, és az egész Szent Irásból ki-tetszik. Harmad rend-béli Eleség, az ő Jó-téteményinek elmélkedése; melly chodálatos-képpen erősít bennünket. és jó reménséggel táplál, hogy a' negyedik és utólsó eledelben-is részünk lészen az örök bóldogságban n.

f Psal. 22. 2. g Ezech. 34. 16. h Gen. 2. 16. i Ps. 77. 24. k Mat. 26. 26 27. l Hom. 60. ad Pop. & Hom. 45. in Ioan.

D

Másodszor, azt mongya Sz. Dávid a' Jó Pásztorról o: *A' meg-elégítés vize-mellett nevelt engem.* Ez a' Víz, melyből *a' ki iszik, nem szomjúhozik örökké* p. és igen szükséges a' Juhoknak, hogy a' Világ vizét, a' testi gyönyörűséget, ne kívánnyák, melly

m Mat. 4. 4. n Luc. 22. 29. Luc. 14. 15. o Psal. 22. 3. p Ioan. 4. 13.

a' szomjú-

a' szomjúságot nem öltya, hanem gerjeszti. Az-okáért panaszolkodik az Isten, mondván [q]: *Rémüllyetek-meg egek ezen, és annak kapui igen el-pusztúllyatok, úgy-mond az Úr: mert két gonoságot chelekedett az én népem. Engem el-hadtak az élő Vizeknek kút-fejét; és magoknak kútakat ástak, mellyek meg nem tarthattyák a' vizet.* És másutt [r]: *Miért költitek az ezüstöt nem a' kenyerekre, és munkátokat nem a' meg-elégedésre?* Mint-ha azt mondaná: Miért fáradtok annyit az el-veszendő gazdagságért, az el-múlandó méltóságért, a' romlandó testnek gyönyörűségéért; mellyek a' tí lelkeiteket meg nem elégíthetik, sem szomjúságát el nem ólthattyák, hanem inkább nevelik: a' mennyei és meg-maradandó jókkal pedig semmit nem gondoltok, mellyek minden kívánságot éppen bé-tőlthetnek?

Harmadszor, azt mongya Dávid a' Jó Pásztorról [s]: *A' lelkemet meg-térítette.* Gyakorta el-tévelyednek a' Juhok, és magoktól könnyen el-bújdosnak; de nẽ tudnak viszsza-térni, ha a' Pásztor fel nem keresi, és haza nem hozza: szintén úgy az ember-is, szabad-akarattyából az Istentől el-térvén, a' teremtett-állathoz fordúl: de magától meg nem térhet. és azért mondotta Dávid az Istennek [t]: *El-tévelyedtem mint az el-veszett juh; keresd-meg a' te szolgádat.* De, mivel kevés haszna vólna a' gonosz útról-való meg-térésnek, ha ember ismég a' veszedelemnek útába eredne; azt-is mongya Dávid a' Jó Pásztor-felől [u]: *Az igasság ösvényén hordozott engem, az ő neveért.* A' kit az Isten a' jó útra hozott, ha ismég a' gonoszra tér, gonoszbá tészi ügyét az Isten-előtt, nagyobb háládatlánságát mutatván hozzája; kikről érthettyük az Aggæus mondását [x]: *A' ki jutalmit egybe-gyűjtötte, lyukas zachkóba tötte azokat.* Tudván azért Dávid, hogy nem kisseb dícséret † a' meg-nyert jót meg-óltalmazni, mint azt meg-nyerni: az Elkezdő Malaszt-után, a' Követő-malasztról-is emlekezik. Mint-ha azt mondaná: Nem chak el-kezdette velem az Isten az ő irgalmasságát, meg-térítvén engem: hanem azon irgalmasságát tovább-is meg-mutatta, mert az Igasságnak ösvényén hordozott. Melly ösvényről, mellyet Urunk *Keskeny útnak* nevezett [y], így elmélkedhetünk. Egy Várat meg-szálván az ellenség, sok-felől meg-gyújt; melyből senki sohová nem szaladhat, hanem chak egy magas és meredek hegyre, melyre több út ninchen egy szoros ösvénynél, mellyet igen keveseu tudnak; és chak azok szabadúlnak-meg: a' többi pedig, vagy a' kő-sziklákon kapdosván, nyakra-főre alá-húlnak, és nyakok szakad (értsed a' Tiszteteség-kívánókat;) vagy a' sőppedékes helyekre akadván, és a' sárból ki nem gázolhatván, ott rekdenek (értsed a' Paráznákat;) vagy ide 's tova bújdosván, az ellenség kezébe akadnak (értsed a' Fősvényeket:) ha azonban egy jó Kalaúz reád találna, és arra ajánlaná magát, hogy ki-viszen minden-féle veszedelemből, minémű hálá-adással tartoznál néki? Így vagyon dolgok nagyobb részre a' Világi emberekkel: kik nehéz úton járnak ugyan, de mindazáltal az Igasághoz nem jutnak; a' mint ő-magok meg-vallyák, noha későn, és haszontalanúl, mondván [z]: *El-fáradtunk a' hamisságnak és veszedelemnek útán, és nehéz útakat jártunk; az Urnak útát pedig nem tudtuk*: azt, tudni illik, mellyet Dávid az *Igasság ösvényének* nevez, és a' mellyen őtet hordozta az Igaz Pásztor; mellyen bizonyossan el-juthat az ember: Mert *az Igazak ösvénye igyenes* [a]: *mellyen a' ki jár, annak lépési meg nem szorittatnak, és futván meg nem ütközik* [b].

Negyedszer, azt mongya Dávid a' Jó Pásztorról [c]: *Ha a' halál árnyéka-közepett járok-is, nem félek gonoszoktól: mert te velem vagy.* Az árnyék közel vagyon a' testhez, és annak valami hasonlatossága; de nem igaz képe, a' vagy ábrázattya. A' Lélek halála, a' Bűn; árnyéka, a' Bűnre-ingerlő kísértet, és alkolmatosság. Efféle kísértetek-között járnak az Igazak-is; és ollyanok mint *a' Liliom a' tövisek-között* [d]. Ezek-között forgolódni, és meg nem sérűdni, nem mi erőnk; hanem az Istennek hatalmassága, úgy-mond Sz. Bernárd. és azért mongya Dávid, *Nem félek, mert te velem vagy.* Ezt ígérte az Isten az Igaznak, mondván [e]: *Mikor által-mégy a' vizeken, veled leszek, és a' folyó-vizek el nem buritnak téged: mikor a' tűzben jársz, meg nem égsz, és a' láng nem pörzsöl-meg téged.* Erre pedig, két kiváltképpen-való dolog kívántatik; mellyekről emlekezik Dávid, mondván [f]: *A' te veszsződ és pálczád, azok vigasztaltak engem.* A' Veszszőn, értsed a' dorgálást; a' Pálczán, a' támogatást. Mind a' kettővel él a' mi Jó Pásztorunk a' Juhok-körül: kiket, ha az útból ki-térnek, meg-üti a' veszszővel, hogy el ne veszszenek: de azonban a' verés-között, a' pálczával támogattya, hogy a' háborúságnak terhe-alatt el ne essenek. Azért mongya egy-felől [g]: *Én a' kiket szeretek, megfeddem, és meg-ostorozom:* de más-felől, midőn sanyargat, vagy kísértetet bochát reánk, nem engedi hogy az el-nyomjon bennünket; hanem *a' kísértettel elő-menetelt szerez, hogy el-szenvedhessük* [h]. Eggyütt járván azért a' Pálcza a' Veszszővel, nagy vigasztalást

szerez

A
q *Ierem.* 2. 12.
r *Isa.* 55. 2.
s *Psal.* 22. 3.
t *Psal.* 118. 176.
B
u *Psal.* 22. 3.
x *Aggæ.* 1. 6.
† Non minor est virtus, quàm quærere, parta tueri.
y *Matt.* 7. 14
C
z *Sap.* 5. 7.
a *Isai.* 26. 7.
b *Prov.* 4. 11.
c *Ps.* 22. 4.
d *Cant.* 2. 2.
e *Isai.* 43. 2.
D
f *Psal.* 22. 4.
g *Apoc.* 3. 19.
h 1 *Cor.* 10. 13.

A

szerez az Igazaknak: mert a' Veszszŏ a' Páleza-nélkŭl veszedelmes. Mellyet érezvén Farao, és Sennakerib, mint-hogy nem vólt pálezájok, a' melyhez támaszkodnának, el-estek, és el-vesztek: Dávid pedig, és Nabukodonosor, noha érezték a' Veszszŏt; mindazáltal, mint-hogy pálczájok vólt, meg-vígasztaltattak, és ŭdvŏzültek. E' két dolgot eggyŭvé foglalta az Isten, mikor azt ígérte az Igaznak [i]: *Vele vagyok a' háborúságban; meg-mentem ŏtet, és meg-dicsŏítem ŏtet.* és azért mondotta Sz. Jakab [k]: *Minden örŏmnek állítsátok atyámfiai, mikor kŭlŏmb-kŭlŏmb kísértetekbe estŏk.*

i Psal. 90. 15

k Iac. 1. 2.

Ŏtŏdszŏr, azt mongya Dávid a' Jó Pásztorról [l]: *Asztalt készítettél én-elŏttem, azokellen kik engem háborgatnak. Meg-zsirosítottad olajban a' fejemet: és az én részegítŏ poharom mellyjeles!* Nem chak támogattya az Isten az ŏ Híveit a' kísértetekben és háborúságokban, hanem vígasztallya-is; és vígasztalván, erŏt ád nékik. Azt a' vígasztalást Dávid, emberi módon szólván, jeles vendégséghez hasonlíttya, melyben nem chak jó étkekkel rakva az asztal, hanem jó-illatú kenet-is vagyon, és jó-ézŭ's vídamító bor: mivelhogy régenten a' fŏ lakodalmokban, jó-illatú kenettel-is gyŏnyŏrkŏdtették a' vendégeket; a' mint az Evangéliomból-is ki-tetszik [m]. Ezen dologról emlekezik Dávid máskŭtt-is, mondván [n]: *A' szívemben-valo fájdalmim sokasága szerént, a' te vígasztalásid örvendeztették az én lelkemet.* Hasonló-képpen Sz. Pál-is [o]. *Bé-töltem vígasztalással, fölötte bŏvelkŏdŏm örŏmmel minden háborúságunkban.* Ezen a' fŏ Asztalon, az Oltári-szentséget-is érthettyŭk: mert, noha egyéb lakodalmok, nem chak nem erŏsítik-meg az embert ellenségi-ellen, hanem inkább meg-erŏtelenítik; a' mint Holofernesből [p], és egyebekből-is ki-tetszik: de az Oltári-szentség nagy erŏt ád; melytŏl, a' mint Arany-száju Sz. János mongya, úgy kellene el-mennünk, mint a' tŭzet-fúvo oroszlányoknak, meg-rettentvén az Ördŏgöket-is.

m 6 Matt. 2. 6
Mar 14. 8.
Ioan. 12. 3.
n Ps. 93. 19.
o 2. Cor. 7. 4.

p Iudith. 13. 4

B

Utólszŏr, azt mongya Dávid a' Jó Pásztornak [q]: *És a' te irgalmasságod kŏvet engem, életemnek tellyes napjaiban. És hogy az Úr házában lakjam hoszszú ideig.* Ez az utólsó, és leg-szŭkségesb gond-viselés, az Álhatatosságnak érdemünk-fölŏtt-valo ajándéka; mely-nélkŭl a' tŏbbinek haszna sem vólna. és, ha azt el nem vennŏk, szintén úgy járnánk, mint a' ki nagy tengeri háborúkon, sok gazdagsággal által-verekedvén, a' partnál süllyedne-el mind hajóstól. Így némellyek, az ifiúságnak veszedelmin által-menvén, vénségŏkre bolondúlnak-meg, és el-vesznek; a' mint Salomonon tŏrtént [r]; és az ŏ unokáján, Ása Királyon [s]. Az-okáért, hogy az ne tŏrténnyék, az Úr irgalmassága kŏvet mínket tellyes életünkben. Melyből bizonnyal kŏvetkŏzik, hogy az Úr házában lakjunk hoszszú ideig; az-az, ŏrŏkkön ŏrŏkké; dícsérvén ŏtet az ŏ meg-mondhatatlan sok jó-tételéniyért. és fŏ-képpen azért, hogy életét-is érettünk adta; mellyel minden egyéb Jó Pásztorokat meg-haladott. Mivel-hogy nem akármi-képpen adta életét a' Juhokért, hanem olly módon, mellyet senkiben egyébben fel nem találunk. Mert, Elsŏben; Az Apostolok és Mártyrok, noha az ŏ életŏket adták a' Krisztus Juhaiért; de azoknak, sem igazúlást, sem ŏrŏk dichŏséget halálokkal nem szerezhettek: mert a' Bŭnnek el-tŏrlésére, a' Malasztnak meg-nyerésére, menny-országnak fel-nyitására, egyedŭl a' Krisztus halála vólt elégséges. Másodszor: Az Apostolok és Mártyrok, a' kik a' Krisztus Juhaiért meg-hóltak, azon-kivŭl-is meg-hóltak vólna; és azért nem mondhatni egy-általlyában, hogy másért hóltak-meg, hanem hogy hamarébb hóltak-meg, vagy életŏket valamennyíre meg-rŏvidítettek: de a' Krisztus Teste, az Istenséggel-valo társaságért, halhatatlan, és szenvedhetetlen lŏtt-vólna, hamí-érettünk szenvedni nem akart vólna. Harmadszor; Egyebekről inkább mondhattyuk, hogy magokért hóltak-meg, hogy sem másért; mert az ŏ halálok, nékik használt tŏbbet, hogy-sem nékünk: mert ŏk az-által az ŏrŏk dichŏséget nyerték magoknak, nékünk pedig chak jó példát hadtak; mellyet ha kŏvetni akarunk, mí-is megnyerhettyük a' mit ŏk meg-nyertek. Innét mondotta a' Bŏlch (noha Pogány) *Aristóteles*; hogy a' ki baráttyáért halált szenved, inkább szereti magát, hogy-sem baráttyát: mert magának tiszteséges jót szerez; melly a' testi életnél jobb, mellyet baráttyáért el-vesztett, és baráttyának meg-nyert. De a' Krisztus halála, nékünk vólt hasznosb, hogy-sem ŏ-magának: mert nékünk az ŏrŏk boldogságot érdemlette és nyerte, mellyet magának nem nyerhetett; mert azon-kivŭl-is tulajdona vólt. Annakokáért, látván, hogy a' Krisztus minden-képpen Jó Pásztornak mutatta magát: mí-is, mint jó Juhok, engedgyŭnk néki mindenekben, és kŏvessŭk ŏtet, hogy az ŏrŏk boldogságban részesek lehessünk: mellyet engedgyen minnyájunknak a' kegyes Isten, az ŏ végheteden irgalmasságából. Amen.

q Psal. 22. 6.

r 3. Reg. 11. 4
s 2. Par 14. 2
& cap 16. 12

C

D

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

OTT dologról emlekezik fő-képpen a'mái Sz. Evangéliom: tudni illik, a' Pásztorról, és Béresről; a' Juhokról, és Farkasról, és az Akolról. A' Pásztorról azért, hogy jó tulajdonságit látván, örömeſt kövessük: a' Béresről, azért, hogy ne kövessük; látván, hogy chak maga haſznát kereſi: a' Juhokról, azért, hogy azoknak jó tulajdonságit meg-tanúllyuk, és azokat magunkban meg-mutaſſuk: a' Farkasról, azért, hogy őrizkedgyünk tőle; az Akolról pedig, hogy abba ſiessünk; vagy, ha benne vagyunk, abból ki ne ſzakadgyunk, hogy a' farkas torkába ne akadgyunk. A' Pásztor neve az Irásban, Jóért vétetik; mint a'mái Evangéliomban, melyben Urúnk magát Jó Pásztornak nevezi: és a' Profétánál, midőn az Iſten azt ígéri [a]; hogy *Szive-ſzerént-valo Pásztorokat ád nékünk, és bölcheséggel 's tudománnyal legeltetnek* minket. Erről eleget ſzóllottam az előbbi Predikátzióban. De Gonoſzért-is vétetik; miné-művel fenyegette az Iſten a' földet, mondván [b]: *Imé én Pásztort támaſztok a' földön, a' ki az el-hagyattattakat meg nem látogattya, az el-ſzéllyedtet meg nem keresi, és a' meg-romlottat meg nem gyógyíttya, és azt a' mi fenn áll nem táplállya, és a' kövérek húsát éſzi, és azoknak körmeit meg-rontya. Oh Pásztor, és bálvány, el-hagyván a' nyáját! fegyver az ő karjára, és az ő jobb ſzemére, az ő karja ſzáraſsággal aſz-el, és az ő jobb-ſzeme meg-ſetétülvén meg-homályoſodik.* Ezt a' mái Evangéliomban, Urúnk *Béres*-nek vevezi, és tulajdon feſtékivel valóságos-képpen ki-ábrázollya. Kiről én-is ſzóllok a' moſtani Predikatzióban.

a Ier. 3. 15.

b Zach. 11. 16. 17.

I. Szóllok a' jó és gonoſz Béresről.
II. Meg-mondom, Mi kivántatik a' Juhokról.

ELSŐ RESZE:

AZ Béres neve, Némelykor jó értelemben vétetik a' Sz. Irásban: és abban mondotta a' tékozló fiú [c]: *Mennyi béreſek az atyám házánál bővelkődnek kenyerekkel; én pedig itt éhel halok?* és azt kívánta az attyától, hogy chak bár úgy tegye őtet, mint eggyet azok-közzűl. Némelykor pedig gonoſz értelemben; mint a'mái Evangéliomban: ki, *látván a' farkaſt, el-hadgya a' juhokat, és el-fút* [d]. és haſonló Béreſekről, vagy fogadott vitézekről emlekezik a' Próféta-is [e]. De tulajdon-képpen a' Béres az, a' ki bérért, vagy fizetésért, vagy jutalomért múnkálkodik. Mivel-hogy pedig némelly bér igen jó, és főlőtte bőchűlletes; a' ki azért múnkálkodik, vagy ſzolgál, nem gonoſz, ſem gyalázatos Béres, hanem jó és bőchűlletes; miném̃ûek azok, kik az őrök jutalomért, melly ő-maga az Iſten, múnkálkodnak. mivelhogy a' Jóſzágos chelekedet ollyan jutalomra rendeltetett, és azt érdemli. Illyenek vóltak az Apoſtolok; és azokról magyarázza Sz. Ambrús [f], a' tékozló fiúnak imént elő-hozott mondását [g]. És az-okáért mondotta Urúnknak Sz. Péter [h]: *Imé mi mindeneket el-hadtunk, és téged követtünk: mi léſzen tahát nekünk?* az-az, mi jutalmunk, vagy bérünk léſzen? Illyenekről ſzóllott a' Chelédes-ember, mondván a' gondviſelőjének [i]. *Hidd-elő a' miveſeket, és add-meg nékik az ő bérőket.* Illyen vólt Abrahám Patriárka-is; kinek az Iſten ő-maga mondotta [k]: *Ne félly Abrám: én vagyok óltalmad, és a' te igen nagy jutalmad:* mint-hogy nagy ſzívvel meg-vetette vólt a' Sodomai Király jutalmát; és nem akarta hogy azt mondhatná [l]: *En gazdagitottam-meg Abrámot.* Illyen Béres vólt Moyſes-is: ki *Nagyobb gazdagságnak ítélte a' Kriſtus gyalázattyát az Egyiptziuſok kinchénél: mert a' jutalomra nézett* [m]. Illyen vólt Dávid-is: ki *meg-hajtotta ſzívét, az Iſten igaſságának meg-chelekedéſére örökké, a' jutalomért* [o]. Illyen vólt Sz. Pál-is: ki mind múnkáját elő-ſzámlállya, 's mind jutalmát meg-jelenti, mondván [p]: *Ió harczot harczoltam, a' futáſt el-végeztem, a' hitet meg-tartottam. Végezetre el-tétetett nékem az igaſságnak koronája, mellyet meg-ád nékem az Úr ama' napon az igaz Bíró.* Illyen vólt *Aquinumi* Sz. Tamás-is: ki, midőn *Neapolis*ban a' Feſzület-előtt imádkoznék; illyen ſzózatot hallott: Jól írtál felőlem Tamás; mi léſzen jutalmod? Melyre azt felelte [q]: Nem egyéb, Uram, náladnál. Illyenek, végezetre; minnyájan a' Hívek: mert, *Ki-ki mind tulajdon jutalmát véſzi, az ő munkája-ſzerént* [r]. Az illyen Béreſek igazak, és az Úrok dolgában híven és ſzorgalmatoſsan el-járnak; mellyért jutalmokat a' Kriſtuſtól várják, a' ki nyáját legeltetik.

c Luc. 15. 17. 19.

d Ioan. 10. 12.

e Ier. 46. 21.

f Lib. 2. in Luc. c. 18.

g Luc. 15. 17.

h Matt. 19. 27.

i Matt. 20. 8.

k Gen. 15. 1.

l Gen. 14. 22. 23.

m Hebr. 11. 26.

o Pſal. 118. 112.

p 2. Tim. 4. 7.

q In Vita ejus.

r 1. Cor. 3. 8.

Más rend-

A

Más rend-béli Béreſek azok, kikről Urunk a' mái Evangéliomban azt mondgya; hogy *Nem Páſztorok.* kik, tudni illik, fő-képpen a'világi, és el-múlandó bérre néznek, és chak azért munkálkodnak: mert, ha fő-képpen a' mennyeire néznének, és az után, a' mennyire ſzükséges, a teſtire-is tekíntenének, ſenki őket nem kárhoztatná. mivelhogy Urunk az ő Tanítványinak-is azt mondotta [s]: *Méltó a' munkás az ő bérére.* és a' Páſztor nevét-is meg-érdemlenék: de mint-hogy, a'mint Sz. Gergely mongya [t], nem ſzívből-valo ſzeretetből legeltetik az Úr Juhait, hanem az időbéli, vagy el-múlandó jutalomért; nem Páſztoroknak hanem Béreſeknek neveztetnek. Haſonló-képpen beſzél Sz. Agoſton [u], Sz. *Baſilius* [x], és egyebek-is: azokat mondván Béreſeknek, a'kik, magok haſznát és alkolmatoſságát kereſvén, a'jelé-való dolgokat úgy kergetik, hogy a'jövendőkről nem-is gondolkodnak. Egy ſzóval, a'kik a' Páſztornak nevét viſelik, helyét foglallyák, jövedelmét véſzik, de tiſztőkben el nem járnak. és ollyanok mint a' *Bálvány* [y], kinek ſemmi haſzna ninch. Kiknek valóbã nagy bűntetést jövendől a' Próféta; a'mint nem régen meg-mondám: tudni illik, hogy, mind erejőkben, mellyet a' Kar példáz, 's mind okoſságokban, mellyet a' Jobb-ſzem példáz, meg-fogyatkozván, igyekezetőket végbe ne viheſsék. és annak-fölötte, *lajt*-is mond az Iſten affélé Páſztor-név-viſelő Béreſeknek [z], az-az, őrők veſzedelmet. Ezek noha ſzámoſsan vannak; mindazáltal, talám nem iſmérik azoknak magokat. *Az*-okáért, hogy meg ne chalatnának, Urunk bizonyos Jelőket mondotta a' mái Evangéliomban.

B

Első Jele az illyen Béreſnek: Urunk azt mongya felőlle, hogy *A' Juhok nem tulajdoni* [a]. A' hol azt mondhatná valaki: Ha ez a' Béres Jele, ſenki Páſztor nem vólt a Kriſtus-kívül; hanem minnyájan Béreſek, még az Apoſtolok-is: mert nem az ő tulajdon Juhokat őrizték és legeltették, hanem a' Kriſtuſét. mivel-hogy Urunk Péternek ſem mondotta; Legeltesd a' te juhaidat, hanem, *Legeltesd az én juhaimat* [b]. Erről Szent Agoſton ſzépen elmélkedik, és ſok jeles dolgokat ír [c]. Summája az: Azok-kőzzűl, kik a' Kriſtus Juhait legeltetik, Némellyek azt nem a' jutalomért chelekeſzik, noha a' jutalmat el-véſzik: hanem fő-képpen a' Kriſtuſért, és a' Juhok üdvőſségéért. És ezek nem chak Béreſek, hanem Jó Páſztorok-is: mert, noha nem a' tulajdon Juhokat legeltetik, mindazáltal úgy legeltetik, mint tulajdonokat; úgy hogy azokért, nem külőmben mint a' tulajdonokért, életőket adgyák. Illyen vólt Sz. Pál; ki azt mondotta [d]: *Én igen őrömeſt költők, és annak-fölötte magamot-is el-költöm a' ti lelkeitekért.* Ezek Jó Páſztorok, és eggyek a' Páſztorok Fejedelmével a' Kriſtuſsal [e]. Némellyek pedig, vagy tellyeſséggel, vagy fő-képpen a' jutalomért legeltetik a' Kriſtus Juhait: kik *a' magokét kereſik, nem a' mik a' Kriſtus JESUSé* [f]. Ezek béreſek: mert, a'mint Szent Gergely mongya [g], Béres az, a' ki a' Páſztor helyét tartya, de a' lelkek haſznát nem kereſi. Mellý Szent Atyák tanitásából az kővetkőzik; hogy mind Béreſek azok, a' kik, a' míg fizetést látnak, vagy reméllenek, őrőmeſt legeltetik a' Kriſtus Juhait, tanitáſsal, és a' Szentségek ſzolgáltatásával: de mihelyen eſzőkbe véſzik, hogy a' fizetés ninchen, meg-vonſzák magokat, a' ſzegényeket nem látogattyák, hanem a' gazdagokat, kiktől valamit vájhatnak, vagy várhatnak; napról napra nagyobb koncz-ra vágyódnak; egy-nehány tiſztet fel-vállalnak, de nem azért hogy tőbb lelkeknek ſzolgállyanak, hanem hogy tőbb jövedelmet gyűjtſenek, és meg-gazdagúllyanak.

C

Második Jel: A' Béres, látván a' farkaſt jőni, el-hadgya a' Juhokat, és el-fút. A' Látáſon, Elsőben azt érthettyük; hogy a' Béres nem valóſágos-képpen láttya farkaſt, hanem a' félelem-miatt úgy tetſzik néki, mint-ha farkaſt látná; mint a' kiről Salomon emlekezik, mondván [h]: *Azt mongya a' reſt: Oroſzlány vagyon ott-kinn, az útſzák-közepett meg-ölöttetem.* és Dávid [i]; *Az Urat ſegéſségül nem hítták; ott rettegtek félelemmel, a' hol nem vólt félelem.* Ezek úgy járnak, mint *a' kik a' hó-harmattól félnek, és hó eſik reájok* [k]: az-az, kichíny dologtól félvén, nagy veſzedelembe hozzák magokat. Másodſzor: A' Látáſon azt érthettyük; hogy láttya ugyan a' farkaſt, de látatlanná téſzi; és úgy, a' veſzedelemnek eleit nem véſzi. Illyenek, a'kik az Eretnekeket, vagy kereskedésért, vagy meſterségért, vagy egyéb-féle haſzonért, az ő Városokba vagy Országokba bé-ereſztik: és eſzőkbe ſem véſzik, hogy tőbbet ártnak az Eretnekséggel, hogy-ſem haſználnak a' kereskedéſsel; mert az eggyűgyű népet igen hamar el-tévelyítik. *Arius*, egy kis ſzikra vólt: de minémű romláſt tőtt az egéſz Kereſztyénségben! Es a' mi időnkben *Luther* Márton, kis ſzikrának tetſzett, egy chuklyából ki-ugrott Barát lévén: de, mint-hogy a' Páſztorok, látatlanná tévén, ellene nem állottak, nagy ſzép Országokat utólső veſzedelembe hozott; melynek moſt ſinch vége. Nem elég azért a' tűzet látni, hanem meg-is kell oltani, hogy ne árthaſson.

D

Efféle

s Luc. 10. 7.

t Hom. 14. in Evang.

u Tract. 46. in Ioan.

x Hom. 26.

y Zach. 11. 17.

z Ezech 34. 2

a Ioan. 10. 12.

b Ioan. 21. 17.

c Tract. 46. in Io. & Serm. 50. de Verb. Domini.

d 2. Cor. 12. 15.

e 1. Pet. 5. 4.

f Phil. 2. 21.

g Hom. 14. in Evang.

h Prov. 22. 13.

i Pſal. 13. 5.

k Iob. 6. 16.

Efféle Pásztorokat, vagy inkább Béreséket, méltán nevez a' Próféta *Bálványok*nak [l]: mert, mint a' valóságos Bálványoknak, *szájok vagyon, és nem szólnak* [m]. mert nem kiáltnak a' farkasok-ellen: *szemök vagyon, és nem láttyak* a' Juhok szükségét: *fülök vagyon, és nem hallyák* azoknak könyörgését, és panaszolkodását: *orrok vagyon, és meg nem érzik* a' dögleletes tudománt: *kezök vagyon, és nem nyúlnak* a' könyvekhez hogy tanúlnának, és Iráſsal a' Híveket oktatnák és bátorítanák; sem a' Sz. Edényekhez, hogy áldoznának, és az Istent engesztelnék: *lábok vagyon, és nem járnak* a' betegekhez; sőt az Egyházba-is, hébe hóba mennek, midőn valami osztást éreznek. De vagyon szájok, a' chélchapásra; szemök, a' templomban-valo ide 's tova chatázásra; fülök, az új hírek hallására; orrok, a' pézma szaglására; kezök, a' jövedelem bé-szedésére; lábok, a' heába-valo sétálásra, vendégségekre-valo ménésre, és néha tánczolásra-is, sokaknak botránkoztatásával.

A' mi a' Juhoknak el-hagyását illeti, azt kell eszünkbe vennünk, hogy az nem mindenkor gonosz vagy tilalmas: mert, ha láttya a' Pásztor, hogy semmit a' Juhoknak nem haszнálhat, azért, hogy halgatni nem akarják, vagy nem kedvellik, el-hagyhattya őket; mint-hogy Urúnk a' Tanítványoknak-is azt mondotta [n]: *Valaki bé nem fogad titeket, sem nem halgattya a' ti beszéditeket: ki-menvén a' házból, vagy a' városból, verjétek-le a' port a' lábotokról.* Igy chelekedett Szent Pál, midőn a' Korintusiaknak, ki-rázván ruháit, azt mondotta [o]: *A' ti véretek a' ti fejetökön; tiszta vagyok én; e' napságtól fogva a' Pogányokhoz megyek.* Továbbá; ha eszébe vészi a Pásztor, hogy ő-miatta zenebona támad, melyből kár vagy botránkozás következik, el-hagyhattya a Juhokat; a'mint Sz: *Gregorius Nazianzénus* chelekedett; ki Konstantinápolyból ki-menvén, azt mondotta Jónásal [p]: *Ha én-miattam támadott e' szél-vész, vessetek a' tengerbe.* Annak-félőtte; midőn chak a' Pásztort üldözik; és el-távosásából, a' Juhoknak károk nem következik; azért, hogy vagy könnyen máſt találni helyébe, vagy az üldözés hamar megszűnik. Igy chelekedett Szent *Athanásius*. és okát-is adta: mivel-hogy Urúnk az Apostoloknak azt mondotta [q]: *Mikor üldöznek titeket e' Városban, fussatok másba* [r]. Mellyet igen méltán chelekedett: mert az-után ismég haszнált a' Juhoknak. mellyet nem chelekedhetett volna, ha egy-ideig félre nem állott volna.

A' mi, végezetre, az El-futást illeti: nem chak az mondatik El-futni, a' ki testszerént el-távozik; hanem az-is, a' ki jelen lévén, úgy viseli magát, mint-ha el-futott volna. Azért mongya Sz. Agoston [s]: El-futottál, mert halgattál: halgattál, mert féltél. A' lélek futása a' félelem: testeddel meg-maradtál, lelkeddel el-futottál. És Szent Gergely [t]: El-fút a' Béres, nem hogy helyét el-változtatná, hanem hogy a' vígaszталáſt meg-vonsza. El-futott; mert látta a' hamiságot, és halgatott. El-futott; mert a' halgatással el-rejtezett. Kiknek jól mongya a' Próféta [u]: *Nem mentetek-fel ellenbe, sem falt közbe nem vetettetek az Izráel Házáért, hogy a' harczok meg-állanátok az Úr napján.* Mert a' Fel-menetel az; hogy akár-mi gonosz-tévő hatalmaságoknak-is, az okosságnak szabadságával ellene-szóllyanak. És másutt [x]: Látok némellyeket, a' kikre bízattatott az intésnek tiszti: kik láttyák, hogy méltatlan és tilalmas dolgot chelekesznek, és nem akarván némelly hatalmasok barátságát meg-sérteni, azt meg nem merik feddeni. Nem úgy chelekedtek az őrök emlekezetre-mélto Jó Pásztorok, Sz. *Athanásius*, az *Ariánus*ok-ellen; Sz. Agoston, a' *Donatisták*-ellen; Arany-szájú Sz. János, *Eudóxia* Chászárné-ellen; Sz. Staniszló, a' Lengyel *Boleszláus* Király-ellen; *Cantuariai* Szent Tamás, az Angliai *Henricus* Király-ellen; Keresztelő Sz. János, Heródes-ellen; és a' Pásztorok Fejedelme a' Krisztus, a' Farisæusok- és Irás-tudók-ellen.

II. RÉSZE.

DE lássuk már a' Juhokat-is: mert a' Juh neve-is, Néha jóra vétetik; mint midőn azt olvassuk, hogy Ítélet-napján az igaz Bíro, el-választván *a' Juhokat a' gödölyéktől*, amazokat *jobb kéz-felől állattya* [y]. Néha pedig gonoszra, mint, mikor Dávid az istentelenekről azt mongya [z]: *Mint a' Juhok pokolba helyheztettek: a' halál el-rágja őket*: az-az, mint az éh farkas, meg-emészti; de ismég meg-elevenednek, hogy ismég rághassa; mint a' fűvek a' mezőn, mellyeket a' barmok úgy rágnak-el, hogy a' gyökerek meg-maradván, ismég fel-nevekedgyenek. A' mái Evangéliomban, Jóra vétetik a' Juh neve-: melyben sok jeles, és követésre-méltó Tulajdonságok találtatnak; mint-hogy a' Próféták, Urúnkat-is *Juh*-nak, vagy *Bárány*-nak nevezték [a]. és Urúnk-is a' Tanítványinak azt mondotta [b]: *Imé én el-küldelek titeket, mint a' juhokat a' farkasok-közibe.*

A
l Zach. 11. 17
m Psf. 113. 13

B
n Mat. 10. 14

o Act. 18. 6.

p Jon. 1. 12.

q Mat. 10. 23
r In Apologiâ pro Fugâ suâ.

C
s Tract. 46. in Ioan.
t Hom. 14. in Evang.
u Ezech. 13. 5
x Lib. 29. Moral. c. 4.

D
y Mat 25. 32
z Psf. 48. 15.
a Isa. 53. 7. Ier. 11. 19.
b Matt. 10. 16.

A

Elsőben azért, a' Juh igen Engedelmes az ő Pásztorának, úgy hogy azt chak szavával-is, vagy sűvöltésével, vagy sípolásával akár-hová el-hajthattya. Innét vagyon, hogy midőn Dávid az Iſraël fiainak kivált-képpen-valo Engedelmeſségét akarta jelenteni, a' Juhhoz haſonlította, mondván az Iſtennek c: *A' ki Iósefet vezeted mint a' juhot.* Melly mondáſon, noha az Iſten ſzeretetit-is érthettyük, ki olly ſzorgalmatoſon viſeli gondgyát az ő népének, mint a' Pásztor az ő juhainak: mindazáltal, az Iſraël Engedelmeſségéről-is magyarázhattyuk. Mint-ha azt mondotta vólna Dávid: Uram, halgaſs-meg engem, mert Iſraëlért könyörgök; ki olly engedelmes néked, mint a' juh az ő Pásztorának; és olly könnyen vezeted valahová akarod, mint a' Pásztor a' juhot. Igy mondotta Iſaiás-is Urunkról d; *Mint a' juh vitetik a' halálra:* az-az, a' mint Szent Pál meg-magyarázta e, *Engedelmes léſzen mind halálig.* Ezt jelentette Urúnk a' mái Evangéliomban, midőn az ő Juhairól azt mondotta f: *Az én ſzómat halgattyák.* de nem chak fülökkel, mert úgy a' farkaſok-is hallyák a' Pásztor ſzavát, hanem fő-képpen ſzívökkel, a' végre, hogy azt chelekedettel-is bé-tellyeſítsék. Ez az Engedelmeſség, a' Kereſztyéneknek tulajdon Jóſzágos chelekedete; és mind a' Hit dolgaiban, 's mind az erkölchben ſzükséges: mert, ſem a' Kriſtus tudományát nem hihetni, nagy Engedelmeſség-nélkül. és azért kívánnya Szent Pál g, hogy *fogságba vigyük minden értelmünket a' Kriſtuſnak engedelmére*: ſem parancholatit meg nem tarthatni, azon Engedelmeſség-nélkül. és azért nevezi Szent Péter a' Híveket h, *Engedelmes Fiaknak, kik nem ſzabják magokat az ő tudatlánságoknak előbbi kívánságihoz*, és ugyan-ottan arra ínti őket i; *hogy meg-tiſztittsák lelköket a' ſzeretetnek, melly a' Törvénnek tellyes-vólta* k, *engedelmeſségével.* Illyen engedelmes Juhok vóltak az Apoſtolok; kik Urúnknak egy ſzavára, *mindenöket el-hadták, és ötet követték* l: és Saulus; ki Urúnk ſzavát halván, mingyárt azt mondotta m: *Uram, mit akarſz hogy chelekedgyem?*

B

C

D

Ez a' Pásztorokhoz-valo Engedelmeſség, igen haſznos, és ſzükséges: Haſznos: mert, midőn a' Juhok az igaz Pásztornak, egyedül, és tekélleteſſen engednek, nem félő, hogy valami idegen gonoſz Pásztor-után indúllyanak, és annak ſzavát halgaſsák; melyről Urúnk a' mái Evangéliom-előtt emlekezett, midőn a' jó Juhokról azt mondotta n: *Idegent nem követnek, hanem futnak tőle: mert nem iſmérik az idegenek ſzavát.* Vannak némellyek, kik e' dologban fogyatkozáſt téſznek, és a' Juhokat nem tellyeſséggel követik: mert, noha egy-felől hallyák a' jó Pásztor ſzavát, a' Kriſtusét, az ő ſzolgaiban, és követiben; és a' mit halnak, réſz-ſzerént meg-is chelekeſzik: mindazáltal, lopva, és alattomban az idegeneket-is halgattyák; és eſzökbe ſem véſzik, hogy el-lopják őket, és a' forrót alájok öntik. Értſed az Idegeneken, a' Világot, a' Teſtet, és az Ördögöt az ő drabantival: kik mind úntalan ſugallanak a' Hívek fületbe, hogy meg-challyák őket. kiket ſemmi-képpen nem kell halgatniok, ha veſzni nem akarnak. Két-féle Pásztorokat halgattak a' Juhok, a' kiknek Illyés azt mondotta o: *Meddig ſántikáltok két-felé? Ha az Úr az Iſten, köveſsétek ötet: Ha pedig Baal, köveſsétek azt.* Ollyan vólt Heródes-is; ki *félt* ugyan *Jánoſtól, tudván ötet igaz és ſzent férfiúnak lenni; és bóchúlte ötet; és halgatván ötet, ſokat chelekedett, és örömeſt halgatta ötet* p; hachhban maradott vólna, jó juh lőtt vólna: de gonoſzszá lőtt, hogy az Idegen ſzavát-is halgatta, és meg-fogadta, midőn a' Heródias tánczoló leánya azt mondotta néki q: *Akarom, hogy mingyárt nékem add egy tálban a' Kereſztelő János fejét.* Illyenek azok, kik, nem elégedvén a' Kereſztyén Anyaſzentegyháznak tanitásával, a' Tévelygőket-is örömeſt halgattyák, azoknak könyvöket olvaſsák, örömeſt társolkodnak vélek; és igen hamar meg-botlanak, és tellyeſséggel a' farkaſok torkába akadnak. Szükséges pedig az Engedelmeſség: mert, ha a' Juhok nem engedelmeſek az ő Pásztoroknak, azoknak tiſztit, és terhét, el-viſelhetetlenné téſzik; a' mint Szent Pái jelenti, mondván r: *Engedgyetek a' ti Előttetek-járóknak, és hirtokok-alatt legyetek; mert ők vigyáznak, úgy mint kik ſzámot adnak a' ti lelkeitökért: hogy örömmel chelekedgyék azt, és nem nyögve; mert az néktek nem haſznál.* Mert, a' mint Arany-ſzáju Sz. János mongya, a' Pásztor nyögéſe, a' Juhnak engedetlenségét vádollya az Úr Iſten-előtt: ki, a' mint a' Pásztortól ſzámot véſzen gond-viſeléséről, úgy a' Juhtól-is az ő engedelmeſségéről. mert, minden igaz ítélet-ſzerént, a' gond-viſelés engedelmeſséget kíván, fő-képpen a' ſzám-adáſért: mivelhogy nem lehet ott köteleſség a' ſzám-adáſra, a' hól engedelmeſség nem vólt a' parancholatra.

Holott vedd eſzedbe, hogy Urúnk nem mondotta a' Juhokról, hogy az ő chelekedetit követik; hanem, hogy az ő ſzavát halgattyák. Mert, noha azok az ő igaz Juhai, a' kik mind a' kettőt meg-chelekeſzik. mivel-hogy Urúnknak chelekedete nem külőm-

c Pſ. 79. 1.
d Iſai. 53. 7.
e Phil. 2. 8.
f Ioan. 10. 16
g 2. Cor. 10. 5
h 1. Pet. 1. 14
i Verſ. 22.
k Rom. 13. 10
l Matt. 4. 20. 22.
m Act. 9. 6.
n Ioan. 10. 5.
o 3. Reg. 18. 21.
p Mar. 6. 20.
q Verſ. 25.
r Hebr. 13. 17

bőzőtt, sőt nem-is kűlőmbőzhetett semmiben tanitásától; és azért mondotta [s]; *Tanúlyatok tőlem, mert szelíd vagyok, és alázatos-szívű.* és [t]; *Példát adtam néktek, hogy, a' mint én chelekedtem veletek, ti-is úgy chelekedgyetek*: mindazáltal tudván, hogy nem minden Tanítókban és Pásztorokban találni mind a'kettőt eggyűtt; és sokan vannak, kik *mongyák a' jót, de nem chelekeszik* [u]; hogy okot ne adna a' botránkozásra, mellyet gyakorta szenvednek a' gyenge-hitű emberek, látván hogy a' Pásztorok gonoszúl élnek, és jó tanitásokkal erkölchőkben nem eggyeznek: eggy-általlyában chak azt kívánta a' Juhoktól, hogy halgasák a' Pásztorokat; és, a' mi jót mondnak, meg-chelekedgyék. Arra pedig nem kőtelezte, hogy kővesék-is: mert gonoszt-is chelekeszenek némellyek; kiket semmi okon nem kell követni: és olly jókat-is chelekedhetnek, hivatallyokhoz-képest, mellyeket a' Juhok nem követhetnek, állapattyok-szerént. Erről szépen ír Szent Agoston, mondván [x]: Némellyek kárhozatra-való társokat követnek, és nem az üdvősségre-való segétőket. A' gonosz világi ember, és a' hitetlen, mit mond ő-magának, midőn az Isten ígéje meg kezdi feddeni? Menny dolgodra: mit mondasz nékem? Ő-magok a' Püspőkök, és Papok sem chelekeszik azt, és engem erőltetsz hogy meg-chelekedgyem. Mert, ha így akarom magamat menteni az Isten-előtt, nem azt mongya-e nékem: *Gonosz szolga*, nem hallottad-e tőlem; *A' miket mondnak, meg-chelekedgyétek; az ő chelekedetők-szerént pedig ne chelekedgyetek* [y]? mert soha meg nem óltalmazza őtet az Ítélet napján a' gonosz ember, a' kit követni akart. Mert, mi-képpen az Ördög, a' kiket el-hitet, nem azért hiteti-el őket hogy azokkal uralkodgyék, hanem hogy vélek eggyűtt-kárhozzék: azon-képpen, a' ki a' gonosz Tanítónak életét követi, úti-társot keres magának pokolra, nem segétőt menny-országra. Arany-szájú Sz. János pedig így beszél [z]: Nem azokból tészen az Isten sententziát reád, a' miket a' Pap chelekedett, hanem azokból, a' miket halván, el-mulattál. Az-okáért, ha meg-chelekeszed a' miket paranchol, akkor nagy bátorsággal fogsz ottállani: ha pedig azokat el-mulatod, ha ezer gonosz Papot mutatsz-is, semmit nem használ. Mert Júdás-is Apostol vólt: de soha a' lopóknak, és fősvényeknek mentségűl nem lészen: sőt az fog minket leg-inkább bűntetni, és kárhoztatni, hogy egyebek veszedelmével sem jobbúltúnk-meg.

MÁSODIK Tulajdonsága a' Juhnak, az Ártatlanság, és Eggyűgyűség: mellyről így szóll Szent *Cypriánus* [a]: Jusson eszűnkbe, michoda nevet ád Krisztus Urúnk az ő Népének; michoda *Tituluss*al nevezi az ő Nyáját? *Juhok*-nak nevezi; hogy a' Keresztyének ártatlansága, hasonló légyen a' Juhokéhoz: *Bárányok*-nak nevezi; hogy azoknak eggyűgyű természetét kővesse a' mi elménknek eggyűgyűsége. Ártatlan a' Juh: mert senkivel nem harczol, senkinek kárt nem tészen: nem őklel szarvaival, mint a' bika; fogával nem harap, mint a' farkas; lábával nem rúg, mint a' ló; kőrmével nem szaggat, mint a' medve; ordításával nem rettent, mint az oroszlány; ninch mérge, mint a' kígyónak; se fúlákja, mint a' darázsnak; se tőviſſe, mint a' sül-disznónak; se agyara, mint a' kannak; se doronghoz hasonló orra ninch, mint az elefántnak. Ezt a' tulajdonságot ajánlya Krisztus Urúnk, mondván [b]: *Bóldogok a' békeségesek, mert Isten fiainak hívattatnak.* Erre tanít a' természet, melly sok állatoknak, szűletésőkkel-eggyűtt, kűlőmb-kűlőmb-féle fegyvert adott; az embernek pedig, semmi ártalmas, vagy sértő fegyvere nem vólna, ha magának nem chinálna. Ebből a' tulajdonságból, akarki-is eszébe veheti, ki Juhai légyenek a' mostani Újítók: kik chak nem az egész világot fenékkel fel-fordíttyák; mindenűtt, és mindenkor pártolkodván; a' Híveket üldözvén; és, a' hol erőt vehetnek, mindenektől meg-fosztván; ő-magokat pedig, tűzzel, és fegyverrel fogyatván. De magok-kőzőtt-is, semmi eggyesség, semmi békeség ninchen: és az Atyafiúi Szeretet-helyett, melly tulajdon jele a' Krisztus Tanítványinak [c], merő gyűlőlséget és vísza-vonyást hoztak e' világra.

HARMADIK Tulajdonsága a' Juhnak, a' Békével-való tűrés és szenvedés: melly, mikor a' mészár-székre visik, mikor a' kést ellene kőszőrűlik, sőt még mikor a' torkát meg-mettszik-is, békével szenvedi: nem rív mint a' disznó, nem ugrál mint a' ló, nem hánkódik mint a' tulyok; hanem tellyességgel meg-némúl, és chak szája sem nyittya-fel. Innét mongya Urúnk az ő Juhainak [d]: *A' ti Békeséges-tűréstekben birjátok a' ti lelkeiteket.* Innét énekli az Anyaszentegyház a' Szent Mártyrokról [e]: *Cæduntur gladiis, more bidentium: Non murmur resonat, non querimonia; Sed corde tacito mens bene conscia Conservat patientiam*: az-az, Le-konczoltatnak fegyverrel, mint Juhok: de nem hallattatik zúgolódás vagy panaszolkodás; hanem halgató szívvel, a' jó lelki-ismeret meg-tartya a' Békeséges-tűrést. A' Juhot, akár jól legeltesék, 's akár kergesék; akár jól tartsák, 's akár meg-nyúzzák:

s Mat. 11. 19.
t Ioan. 13. 15.
u Matt. 23. 3.
x Serm. 40. de Verb. Domini.
y Matt 23. 3.
z Hom. 37. ad Populum.
a Lib. de Livore.
b Matt. 5. 9.
c Ioan. 13. 35.
d Luc. 21. 19.
e Hymno ad Vesperas. de Plurib. Marty.

A

chak azon egy ſzava vagyon; chak az egy Bá, hallattatik ő-tőle: haſonló-képpen a' Kriſtuſnak igaz Juhai, mind jó ſzerencsében, 's mind háborúságban, azon egy ábrázatot mutatnak; az Iſtennek mindenkor dicséretet mondnak; a' mint Jóbról olvaſſuk: ki, midőn jó állapatban vólt, *Minden-nap reggel éppen-égő áldozatot tött az*

f *Iob.* 1. 5. *Iſtennek, mondván* f: *Ne-talám vétkeztek a' fiaim, és az Iſtent meg-áldották az ő ſzívökben.* Midőn pedig minden gazdagságitól, és ſzerelmes magzatitól meg-foſztatott, nyelvével tőtt áldozatot, mondván

g *Verſ.* 21. g: *Az Úr adta, az Úr vötte-el: a' mint az Urnak*

h *Heb.* 10. 34 *tetſzett, úgy lőtt: légyen áldott az Ur neve.* Ezt dícsérte Sz. Pál a' Zidókban h, hogy *marhájok el-ragadozasát örömmel vötték.* és maga-is azt követte, *tudván bővelkedni 's*

i *Phil.* 4. 12. *fogyatkozáſt ſzenvedni-is* i: tudni illik, mint a' juh, ha meg nem nyírik gyapját, el-hordozza; ha pedig meg-nyírik, békével ſzenvedi kárát. és talám a' hoz-képeſt

k *Matt.* 5. 40. mondotta Urúnk k: *A' ki köntösödet el akarja venni, engedd néki a' paláſtot-is.* Bizony, ſzükség a' Kriſtus Juhainak, fő-képpen a' moſtani időben, elmékben forgatni Szent Pálnak ama' ſzép mondását

l *Heb.* 10 36. l: *Szükséges nékték a' Békeséges-türés; hogy az Iſten akarattyát chelekedvén, el-vegyétek az ígéretet.* Mert az Újító atyafiak azon igyekeznek,

B

hogy a' Hívek marhájat el-prédállyák, őrökségőket el-foglallyák, és életőket-is el-fogyaſsák: noha ők jónál egyebet nem chelekedtek vélek, és naponként könyörögnek érettök.

NEGYEDIK Tulajdonsága a' Juhnak, a' Félelem, vagy félénkség: ki fő-képpen a' Farkaſtól ólly igen fél, hogy, ha távúl láttya-is, azonnal el-fút, és ſemmi okon nem eggyezhet véle, még hólta-után-is. Azt írja *Oppianus*, és egyebek-is; hogy, ha egy hegedűré, vagy lantra, juh- és farkas- húrt vonſznak, ſoha olly fő Meſter nem lehet, a' ki egybe igazíthaſsa, bár chak egy fárkas-húr légyen-is egy-nehány juh-húr-kőzött: sőt némellyek azt-is írják; hogy a' juh-húrok nem-is zengnek, hanem egy-általlyában meg-némúlnak a' farkas-húr-mellett. Azt-is olvaſtam; hogy, ha két dob vagyon eggyűtt, eggyik farkas-bőrből, a' máſik pedig juh-bőrből: ha az elsőt meg-ütik, és meg-ſzóllal; a' máſik meg némúl, és ſemmi jó hangja nem lehet. De azt-is írják; hogy, ha az akol ajtaja-alatt a' farkas-bőrét el-ásák, azon a' juhok, ſem ki, ſem bé nem járnak, ha ſzintén bottal kergetik-

C

is. Némellyek pedig, úgy mint ſzemőkkel látott dolgot, azt mongyák; hogy, ha farkas-húrral bé-kerítik a' juhok állását, chak egy ſem mégyen-ki a' határ-kivűl, ha ſzintén a' Páſztor jelen ninchen-is, vagy ha étſzaka nagy fergeteg támad-is. Haſonló-képpen a' Kriſtus Juhának, ſemmi társolkodáſa, ſe eggyezéſe ne légyen a' pokol-béli Farkaſsal, az Ördőggel; hanem mindenütt el-kerűllye: sőt a' Bűnt-is, mint Ördőg találmányát, ſzorgalmatoſsan el-távoztaſsa; és *attól, mint a' kígyó ſzínétől, úgy fuſson* m. Azt írja *Ariſtóteles* a' Juhról n; hogy nem chak a' farkaſtól fél, de a' maga lába dobogásától-is meg-ijed. Úgy a' Kriſtus Juhának-is méltó minden do-

m *Eccli.* 21. 2. n *Lib. de Animalib.* o *Iob.* 9. 28. p *Pſal.* 118. 120. q *Pſ.* 18. 13. logban félni; és Sz. Jóbot követni, ki *minden chelekedetitől félt, tudván hogy az Iſten meg nem enged:* és Dávidot, ki azon kérte az Iſtent p; *hogy teſtét által-ſzegezze az ő félelmével; mert félt az ő ítéletitől.* melynek okát-is adta máſutt, mondván q. *A' vétkeket ki érti? az én titkon-valóimból tiſztits-meg engem, és az idegenektől ſzabadítſd-meg a' te ſzolgádat.* Azonra arányoz Sz. Pál-is, mondván r: *Semmiben lelkem iſmméreti nem vádol: de abban meg nem igazúltam: a' ki pedig engemet ítél, az Ur.* Az-okáért mongya máſutt s: *Félelemmel és rettegéſsel munkálkodgyatok a' ti üdvőſségetekért.* De Salomon-is *Bóldognak* mongya *az embert* t, *a' ki mindenkor fél.* Ezt fel nem találhyuk az Újító atya-

r 1. *Cor.* 4. 4. s *Phil.* 2. 12. t *Prov.* 28. 14 D fiakban: kik nem chak nem félnek, de úgyan nem-is félhetnek; mert olly bizonyoſok üdvőſségők-felől, a' melly bizonyos hogy az Iſten mennyekben vagyon: és, chak hidgyenek, ſem a' Bűn nem árthat nékik, ſem a' Hitet el nem veſzthetik; melyben bizonyoſok, hogy nálok vagyon.

ÖTÖDIK Tulajdonsága a' Juhnak, a' Társaság; és egyedűl, vagy a' kietlenben, nem örömeſt marad: eggyűtt jár mind a' Páſztorral, 's mind a' nyájjal. Illyen a' Kriſtus igaz Juha-is: ki el nem ſzakad, ſem a' Páſztorától, ki a' Kriſtus; ſem a' Nyájtól, melly az Anyaſzentegyház: tudván bizonnyal, hogy az Iſten nem léſzen ő áttya, ha az Anyaſzentegyház annya nem léend. és, hogy heába mongya a' Kriſtuſt Páſztorának, ha az utána-

u *Luc.* 10. 16. x *Mat.* 18. 17. valo Páſztorokhoz nem halgat; kiknek ő-maga mondotta u: *A' ki üteket halgat, engẽ halgat; és a' ki titeket meg-útál, engem útál-meg.* és x; *Ha az Anyaſzentegyházat nem halgattya, légyen néked mint a' Pogány, és a' Publikánus.* Ezt a' Tulajdonságot jelentette Urúnk a' máſi

y *Ioan.* 10. 16 Evangéliomban, mondván y: *Egy Akol léſzen, és egy Páſztor.* Melly mondáſsal, két dolgot jelét. Elsőbb, azt; hogy a kik ő Juhái akarnak leni, egy Akolba gyűllyenek: azzal meg-elégedgyenek, és követkőzendő-képpé, egy-máſsal eggyezzenek: mert, *a' mint az Országh, és a*

ház, úgy az Akol-is; ha meg-hasonlik maga-ellen, el-pusztúl [z]. Másodszor, azt jelenti azzal; hogy egy Pásztorhoz halgassanak; annak igazgatását kövessék mindenben. mert, ha két-felé szakadnak, bizonnyal a' Farkas torkába akadnak. A

Ez a' Tulajdonság, igen szükséges, és hasznos az igaz Anyaszentegyháznak meg-ismerésére: de más Gyüleközetben fel nem találod, az egy Romai közönséges Anya-szentegyházon-kivül. Ez az ő Pásztorához és Fejéhez halgat, a' Krisztushoz, és annak Hely-tartójához: mivel-hogy Sz: Péternek, úgy-mint első Tiszt-tartójának, és ő-benne az utánna-valóknak is mondotta [a]; *Legelteszd az én Bárányimat, és juhaimat:* kik a' Romai Fő-püspökök vóltak; a' mint a' Sz. Atyák nyilván vallyák. És az okosság-is meg-mutatty a: mert, valamelly Gyüleközet a' Romai Pápától 's az Anyaszentegyháztól és szakadott, el-száradott, és haszontalanná lött; mint a' gyökértől el-vágatott ág; a' szőlő-tőtől el-mettszett szőlő-veszsző; a' kút-főtől el-vált folyás, és a' főtől el-szakatt tag. Bizony Asiában, és Afrikában, az-előtt nagy fő túdós és Szent Doktorok vóltak, és sok jeles *Conciliomok*at tartottak: de, mióltától-fogva a' Romai Anyaszentegyháztól el-pártoltak, tellyességgel minden jóból ki-fogytak, iszonyú tévelygésekbe jutottak; és mint a' vakok, chak ide' s tova tapogatnak.

A' mi pedig az Egy-más-között-valo Eggyezést illeti-is, fel nem találod a' Romai Gyülekezetnn-kivül: melynek minden Doktori chodálatos-képpen eggyeznek, és mindenkor eggyeztek; noha külömb időkben, és külömb tartományokban vóltak. Mellyet méltán chodál Sz. Agoston, és azt valóságos Isteni dolognak ítéli [b]. Azon Eggyességet fel-találod a' Romai Anyaszentegyháznak *Conciliom*iban-is; mellyel a' Hit dolgában, pontról pontra nagy szépen eggyeznek. Ezt semi egyéb Gyüleközetben fel nem találod: Mert a' Pogányok, a' mint Sz. Agoston mongya [c], egy-mással ellenkező isteneket tiszteltek: kiknek ellenkezésöket imillyen Versékkel írta-meg egy Poéta: *Mulciber in Trojam, pro Troja Stabat Apollo; Æqua Venus Teucris, Pallas iniqua fuit*: az-az, *Trója* ellen állott a' *Vulcánus*-isten *Pallas*-isten-aszszonnyal; de *Trója*-mellett fogott *Apollo Venus*sal. A' Filosofusok-között annyi viszsza-vonyás vólt, hogy, a' mint Szent *Basilius* írja [d], nem-is szükség ellenök harczolnunk; mert magok fogyattyák el magokat. Azont mondhattyuk azt Eretnekekről-is. És, hogy a' régiekről ne szóllyunk, a' mostani Újítókról igazán mongyuk; hogy, sem Fejök ninch, a' kihez halgassanak; se módot nem találnak, hogy egy-mással meg-alkodhassanak: sőt naponként több Szakadásokat szereznek, és egy-mástól hová tovább inkább külömböznek: el-annyira, hogy chak a' *Lutheristák*-között-is, több vagyon Száz külömbözö tévelygésnél; a' mint sok túdós emberek nyilván meg-mutatták. Ez pedig az Istennek kiváltképpen-valo gond-viselése; hogy a' Tévelygők egy-mást fogyassák. Mellyet meg-is jövendölt Isaias-által, mondván [e]: *Öszve-veszszem az Egyiptziusokat az Egyiptziusokkal: és hadakozik a' férfiú az ő attya-fia-ellen, és a' férfiú az ő barátty a-ellen, a' város a' város-ellen, az ország az ország-ellen.* Mert olly igen viszszát-vonsznak, hogy gyakorta a' férfiú a' feleségével, az atya a' fiával, az Úr a' szolgájával eggyet nem ért, hanem külömbet vall; noha mindenik *Lutheristá*nak, *Calvinistá*nak, *Evangelicus*nak, vagy *Református*nak mongya magát. De, a' mi chodálatosb, magokkal sem eggyeznek: mert, a' mit ma tanítnak, azt hólnap meg-vetik; a' mit a' könyvnek eggyik levelén írnak, azt a' másikon viszsza-czáfollyák; a' mint a' *Luther* és a' *Calvinus* könyveiből, sokan világosan meg-mutatták: sőt az *Augustai Confessiót*-is valamennyiszer nyomtatták, mind annyiszor változtatták. Nézd meg az *1540.* esztendőben nyomtattatott *Confessiót*; és meg-látod, hogy két-szerte nagyobb az *1530.* esztendőben nyomtattatott *Confessió*nál.

Mondaná valaki *Calvinus*sal [f]: Nem choda, hogy az Új Vallásokból külömbözö vélekedések származtak, holott az Apostolok gyüleközetiből-is Tévelygők támadtak; tudni-illik, a' *Simoniánus*ok, *Nicolaiták*, és egyebek. mivelhogy az Ördög mindenkor azon inchelkedik, hogy a' jó mag-közibe konkolyt hintsen. Feleler: Nagy külömbség vagyon, az Anyaszentegyháztól-valo el-szakadás-között, és egyéb Gyüleközeteknek viszsza-vonyások-között: mert a' Keresztyén Anyaszentegyházban, bizonyos *Regula* vagyon a' viszsza-vonyásoknak le-chendesítésében; tudni-illik, a' Fő-Pásztornak, vagy a' Közönséges *Conciliom*nak ítéletében. Az-okáért, nem a' Tudományból származik, hanem az Ördög latorságából, vagy a' nyughatatlan emberek gonoságából a' viszszálkodás. De, akár-honnét származzék, leg-ottan meg-ismérik, meg-vetik; és annak koholója, ha meg nem akar térni, nyilván-valo Eretneknek tartatik; és a' Szakadás azonnal bé-földoztatik. Az Újítók-között pedig,

[z] Luc. 11. 17.

[a] Joan. 21. 15. 16. 17.

[b] Lib. 18. Civ. cap. 41.

[c] Ser. 11. de Verb. Domini.

[d] Orat. 1. de Opere Sex dierum.

[e] Isa. 19. 2.

[f]

A
Qui volet ingenio cedere, nullus erit.

pedig, ninch semmi bizonyos *Regula*, mellyel végét szakaszthassák a' Tévelygéseknek: mert ki-ki magát túdósbnak ítéli máshá, és nem akar más Bírót ismérni; hanem ő akar egyebeket meg-ítélni. Az Iráft pedig, mellyet ők Bírónak, és Itélő-mesternek mondnak, ki-ki úgy magyarázza a mint néki tetszik, és a' maga vélekedésére chigázza. Az Keresztyén Anyaszentegyháznak tudománya, tulajdon természetiből, Eggyeséget nemz; az Eretnekség pedig, Szakadáft. melynek le-szállításában módgyok ninchen. A' mostani *Calvinisták*, és *Lutheristak*, hányszor igyekeztek *Concordiára*? és hány *Concordia* könyvet írtak? de mindenkor nagyobb viszsza-vonyás támadot közöttök: kik egy-más-ellen, több, és útálatosb könyveket írtak, hogy sem mi-ellenünk. És ez-után-is úgy léfzen, valamig az eggyező Keresztyén Anyaszentegyházban, az Igaz Pásztortól, az egy üdvözítő tudománt nem vészik.

B
§ *Exo.* 22. 1.

Hatodik Tulajdonsága a' Juhnak, az; hogy fölötte Hasznos állat: az ehezőnek hús ád, a' szomjuhozónak tejet, a' mezíteleének bőrt és gyapjat; és az Ó Testamentomban, áldozatra annál alkolmatosb, és közönségesb állat nem volt. azért vélik némellyek; hogy, a' Moyses Törvénye-szerént §, *a' ki juhot lopott, négyet kellett érette adni.* A' Régiek, chak nem minden gazdagságokat a' Juhokban helyheztették. És azért költötték a' *Poëták*; hogy a' Juhnak, mellyet *Iáson Colchis*ból el-hozott, Arany gyapja volt: jelentvén, hogy a' kinek Juhai vannak, könnyen aranyat gyűjthet. De azt-is költötték; hogy *Hercules*, diadalmas lévén *Africá*ban, Arany almákat vitt-el belőle; noha ott semmit egyebet nem nyert Juhoknál. a' Görög ige pedig, μῆλον, mind Almát, 's mind Juhot tészen. Igen kívánnya a' Kristus-is az ő Juhaitól, hogy minden-képpen hasznosok légyenek. Azért mondotta h: *Boldogok az irgalmasok, mert ők irgalmasságot nyernek*, és i; *Legyetek irgalmasok, mint a' ti Atyátok-is irgalmas. Adgyatok, és adatik néktek.* És az Utólsó-ítéletnek módgyát előnkbe adván, azt mondotta; hogy a' Bíro *el-válaszsza az embereket egy-máftól, mint a' Pásztor a' juhokat a' gödölyéktől* k. *És a' Juhokat jobb kéz-felől állattya, és azt mondja nékik: Jöjetek-el én Atyámnak áldottai, bírjátok a' világ kezdetitől-fogva néktek készíttetett Országot: mert éheztem, és ennem adtatok; szomjuhoztam, és innom adtatok; mezítelen voltam, és be-födöztetek.* Mint-ha azt mondaná: Igaz Juhok voltatok; és úgy viseltétek magatokat: nékem a' szükölködő atyámfiaiban, ételt, és ruházatot adván; mint a' Juh, húft, tejet, és gyapjat ád.

§ *Exo.* 22. 1.
h Matt. 5. 7.
i Luc. 6. 36. 38.
k Mat 25. 32.

C
Hetedik Tulajdonsága a' Juhnak, az; hogy, midőn valami jeles és bizonyos legeltető helyre vezeti a' Pásztor, az úton meg-engedi ugyan, hogy imitt-amott valami keveset kapdoffanak; de nem hogy azon fokat mulatozzanak, mint a' derék legeltető helyen: azon-képpen a' mi Jó Pásztorunk a' Kristus, míg e' szárándokságban vagyunk, nem akarja hogy a' világi el-múlandó dolgokkal földtébb töltözzünk; hanem, *eledelünk lévén, és a' mivel bé-födöztessünk, azokkal meg-elégedgyünk* l. hasonlók lévén a' Gédeon vitézihez, kik chak *kézzel hánták a' vizet a' szajokba, és nem ittak térd hajtva* m. tudván bizonnyal, hogy a' más világon léfzen tekélletes legeltetésünk; és *megelégszünk, mikor meg-jelenik az Isten dicsősége* n. Továbbá; a' Juh inkább szereti a' keserű és savanyú füveket, hogy sem az édeseket, és fő-képpen a' fűz-fának keserű levelét. A' Kristus Juhai-is, inkább kedvellik a' testnek sanyargatását, hogy sem gyönyörködtetését; *mindenkoron az ő testökben vélek hordozván a' IESUS sanyargatását, hogy a' IESUS élete-is ki-nyilatkoztassék az ő testökben* o. Erről magyarázza Szent Ambrus az Istennek ama' parancholattyát p: *A' szamárnak első vemhét, juhon cheréld-el.* Mert a' szamár, dolgozó, és terh-hordozó állat; a' juh pedig, hasznos. El kell azért a' múnkát a' hasznon cherélni: mivel-hogy minden fáradságnak, és múnkának vége a' haszon, és mindenkor arra néz: a' mint-hogy a' testi sanyargatás-is nehéz úgyan, de hasznos; mert, *ha lélekkel a' test chelekedetit meg-öldöklyük, élünk* q. Ebből-is ki-tetszik, hogy az Újítók nem a' Kristus Juhai: mert a' Jó chelekedetnek érdemét, és jutalmát tagadgyák, és azért nem-is gyakorlyák: a' testnek sanyargatását pedig útállyák, és mint bolondságot, chúfollyák.

l 1. Tim. 6. 8.
m Iudic. 7. 6.
n Pf. 16. 15.
o 2. Cor. 4. 10
p Exo. 13. 13
D
q Rom. 8. 13

Nyólczadik Tulajdonsága a' Juhnak, az; hogy meg-ismeri az ő Pásztorát; a' mint Urunk a' mai Evangéliomban jelenti, mondván r: *Ismérnek engem az enyimek.* Ez igen szükséges dolog: mert, *A' ki nem tud, ő sem léfzen tudva* s. Kívántatik pedig, hogy a' Kristust, tekélletefsen és valóban ismérjük: mert Némellyek, chak úgy akarják a' Kristust ismérni, mint kegyelmes Meg-váltót; és földtébb-'s heába-való bizakodásba esnek Irgalmasága-felől, meg-maradván gonoszságokban. Melly földtte nagy balgatagság: mert az igaz okosság arra tanít, hogy métől irgalmasb azIstē, annál inkább kell kedvét keresni, hogy abból ki ne essünk. Némellyek pedig, chak úgy ismérik a'

r Ioan. 10 14.
s 1. Cor. 14. 38.

Kristust,

Kriſtuſt, mint kemény Szám-vévőt. és kétſégbe eſnek, hogy az ő kívánſágának eleget nē tehetnek, ſemmit nem akarván chelekedni; mint a'reſt ſzolga, a'ki azt mondotta [t]: *Uram, tudom hogy kemény ember vagy, aratſz a'hol nem vetettél, és gyűjteſz a'hol nem hintettél; és félvén el-mentem, és a'te talentomodat a'földbe rejtettem; ihon meg-vagyon a'tied.* Ez-is nagy bolondſág: mert az okoſság azt mutattya, hogy, mentől keményb ſzámot vészen tőlünk az Iſten, annál ſzorgalmatosban ſzolgállyunk néki, hogy úgy ne járjunk mint az a'reſt ſzolga, kinek az Ura azt mondotta [u]: *A'te ſzádból ítéllek-meg-téged gonoſz ſzolga*, &c.

Az-okáért, az Iſtent, Irgalmaſnak-is kell iſmérni, sőt *Gazdagnak az Irgalmaſságban* [x], ki mindennek elégendő erőt és Malaſztot ád, az ő parancholatinak bé-tellyesítéſére-; úgy hogy *mindeneket meg-chelekedheſſünk az-által, a'ki minket meg-erőſít* [y]: de a mellett, Igaz Bírónak-is kell iſmérnünk. mert *Minnyájunknak meg kell jelennünk a'Kriſtus Itélő-ſzéke-előtt, hogy el-vegye ki-ki a'teſtnek tulajdonit, a'mint chelekedett, vagy jót, vagy gonoſzt* [z]. Továbbá; Bölchnek-is kell iſmérnünk a'Kriſtuſt: ki mindeneket tud, és jól láttya ki mint tartya-meg az ő parancholatit; és *Ninch ſemmi teremtett-állat láthatatlan ő-előtte: mindenek pedig mezítelenek, és ki-nyilatkoztatva vannak az ő ſzemei-előtt* [a]. Végezetre, Hatalmaſnak-is kell iſmérnünk: mert *Az Iſten haragjának ſenki ellene nem állhat; és ő-alatta meg-hajolnak a'kik e'világot viſelik* [b]. Ezeket, ha az Iſtenben jól meg-gondolnók: mind a'Szeretet, 's mind a'Félelem bennünk találtatnék, és mind a'kettőből ſzármazó tiſztelet: mert azt-is tiſztellyük, a'kit ſzeretünk; és azt-is, a'kitől félünk. Ebben a'Tulajdonſágban-is igen meg-fogyatkoznak az Újítók: kik a'Kriſtuſt, chak kegyes Üdvözítőnek akarják iſmérni, ítélő Igaſságáról nem-is gondolkodnak. Az-okáért, ſem a bűntől nem igyekeznek eltávozni, ſem az Iſteni tiſzteletet gyarapítani: sőt, valahol valami eſzközit annak találályák, mellyeket a'régi Szent Jámborok bőchűllöttek, azokat el-rontyák, el-rekkentik, és merő balgatagſágnak ítélik. Ám úgy légyen; mi bolondok vagyunk a'Kriſtuſért [c]: de azzal ſemmit nem veſztünk. Azt írja *Piérius Valerius* [d]; hogy Romában, egy *Accius*-nevű Polgár azt látta álmában, hogy *Tarquinius Superbuſt*, a'hetedik és utólſo Romai Király, egy bárány, vagy juh, úgy dőfte óldalba, hogy a'földre dőjtötte: az pedig *Marcus Brútuſt* példázta; kit *Tarquinius* olly oſtobának tartott, mint valami oktalan-állatot; és úgy tetſzett, hogy *Brútus*, nevével-is azt jelentette. noha valóban okos ember vólt; a'mint azzal meg-mutatta, hogy *Tarquiniuſ*nak kemény, és el-ſzenvedhetetlen igájától meg-ſzabadította hazáját. Minket az Újító atyafiak igen balgatagoknak, és chak nem oktalan Juhoknak tartnak, úgy-mint kevélyek, és kemény birodalmúak. Az-okáért meg-láſſák, hogy az Itélet-napján, az eggyűgyű Juhok óldalba ne dőfjék, és késűn azt vélek ne mondaſsák [e]: *Mi balgatagok, az ő életőket bolondſágnak alíttyuk vala; és az ő végőket tiſztelet-nélkül: ímé mint ſzámláltattak az Iſten fiai-közzé, és a'Szentek-között az ő ſorſok!* Melly kívánatos ſorſot, engedgyen minnyájúnknak a'mindenható kegyes Iſten, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért. Amen.

[t] Mat. 25. 24

[u] Luc. 19. 22

[x] Eph. 2. 4.

[y] Phil. 4. 13.

[z] 2. Cor. 5. 10.

[a] Hebr. 4. 13.

[b] Iob. 9. 13.

[c] 1. Cor. 4. 10.

[d] Lib. 10. de Orr.

[e] Sap. 5. 4.

HARMADIK PREDIKÁTZIO.

KRiſtus Urúnknak e'világra jővetele-előtt, haſonló vólt az Emberi nemzet az el-ſzéllyedett Nyájhoz; a'mint Mikæas Próféta jelentette, mondván [a]: *Láttam egéſz Iſraëlt el-ſzélledve a'hegyeken, mint a'Páſztor-nélkül-valo Juhokat.* Azért mondotta Sz. Péter [b]: *Mint a'tévelygő Juhok vóltatok: de meg-tértetek most, a'ti Lelkeitek Páſztorához és Püſpökéhez.* Mert, noha a'*Synagógá*ban-is vóltak Papok, és Páſztorok: mindazáltal, magokra többet gondot viſelvén, hogy-ſem a'Juhokra; magokat inkább tengetvén, hogy-ſem a'Juhokat legeltetvén, a'Páſztornak nem tiſztit, hanem nevét viſelték. Kikre keményen panaſzolkodik az Iſten, mondván [c]: *Jaj az Iſraël Páſztorinak, kik ő-magokat legeltetik vala: nem a'Nyájak legeltetnek-e a'Páſztoroktól? A'tejet meg-éſzitek vala, és a'gyapjúval magatokat ruházzatok vala; és a'mi kövér vólt, meg-ölitek vala: az én nyájamat pedig nem legeltetitek vala. Az erőtlent meg nem erőſítettétek, és a'beteget meg nem gyógyítottátok, és a'meg-törőttet nem kötözgettétek, és az el-vetettet viſſza nem hoztátok, és a'mi el-veſzett vala meg nem kereſtétek: hanem keménységgel parancholtok-vala nékik, és hatalommal. Es el-ſzéllyedtek az én Juhaim, azért hogy nem vólt Páſztor; és minden mezei vadaknak eledelévé lőttek, és el-ſzéllyedtek.* És ha vólt-is valamelly igaz és kegyes Páſztor, mint Moyſes, Dávid, és egyebek: mindazáltal, azok ſem vóltak tellyeſen tekéllyeſek a'Páſztorſág tiſztiben. Az-okáért könyörgött Moyſes az Iſtennek, mondván [d]: *Rendellyen a'minden teſt lelkeinek Ura Iſtene embert, a'ki é'ſokaſág-előtt légyen, és ki's bé-mehoſſen előttök, és ki-, vagy bé-viheſſe őket;*

[a] 3. Reg. 22. 17.

[b] 1. Pet. 2. 25.

[c] Ezech. 34. 2.

[d] Num. 27. 16.

A

hogy ne légyen az Ur népe, mint a' Pásztoratlan juhok. Könyörülvén azért az Úr az ő Nyáján, meg-ígérte a' Jó Pásztort [c]: és el-is küldötte; tudni illik, a' Kristust: ki a' mái Evangéliomban Jó Pásztornak mondotta magát: és, annak több Jelei-között, azt mondotta, hogy a farkas-ellen meg-őrizi a' juhokat, és az akolba gyűjti. Az-okáért, mint-hogy az előbbi Predikátziókban szóllottam a' Pásztorról, a' Béresről, és a' Juhokról: következik, hogy ebben szóllyak a' Farkasról, és az Akolról; hogy amattól őrizkedgyünk, ettől pedigel ne tévelyedgyünk:

c Ezech. 34. 22.

I. Meg-mutatom, hogy a' Farkas, jó, és gonosz lehet.
II. Meg-magyarázom a' Gonosz Farkasnak tulajdonságit.
III. Meg-mondom, mi légyen az Akol.

EL SÖ RÉSZE.

B

AZ mint az első két Predikatzióban meg-mutattam, hogy a' Pásztor, Béres, és Juh neve, jó és gonosz dologért vétetik: azon-képpen e' mostaniban meg-mutatom, hogy a' Farkas és az Akol neve-is, mind a' két értelemben találtatik a Szent Irásban. És a' mi a' Farkas nevét illeti, Jó értelemben mondotta Jákob Patriárka, midőn a' fiait meg-áldván, imígyen szóllott a' leg-kissebbik fiáról Benjaminról [f]: *Benjamin ragadozó Farkas, reggel prédát észik, és estve ragadományokat oszt.* Ezt bőtű-szerént, tulajdon értelmében, a' Benjamin nemzetségéről jövendölte azt a' Sz. Patriárka: jelentvén, hogy hadakozó, és ragadozó lészen, törvényét 's igasságát erejében, és fegyverében helyheztetvén. Így kérkedtek a' Romaiak az ő első Királyokkal *Romulus*sal, hogy ragadozó, és hadakozó, 's erős férfiú volt; azért hogy Farkas téjjel tápláltatott. Igaznak találtatott pedig a' Jákob jövendőlése: mert a' Benjamin nemzetsége egyedűl, az Isräel fiainak minden nemzetségi-ellen hadakozott. és noha ők chak huszon-őt ezeren 's hét-száz-an voltak [g], a' több nemzetségekből pedig Négyszer-valo száz-ezeren: mindazáltal, két harczon keményen meg-verték őket; úgy hogy, az első ütközetben, Huszon-két ezer veszett-el bennek; a' másikban pedig, Tizen-nyólcz ezer. És noha a' harmadik ütközetben rajta vesztették, és Huszon-őt ezeren's száz-an veszték: mindazáltal, a' kik meg-maradtak, hat-száz-an, az-után-is meg-mutatták vitézségőket. és ragadozó Farkasok voltak; mert chak, egy úttal-is, két-száz leányzót ragadtak-el [h].

f Gen. 49. 27.

g Iudic. 20. 15. 17. 21. 25. 35.

C

De lelki értelem-szerént, azt a' jövendőlést Sz. Agoston [i], és egyebek-is, Sz. Pálról magyarázzák: ki Benjamin nemzetségéből volt [k]. és Reggel, az-az, ifiúságában, nem külömben dühösködött a' Kristus Hívei-ellen, mint a' farkas a' juhok-ellen: mert *házanként járván, mind férfiakat, 's mind aszszonyokat meg-fogott, és őrizetbe adott* [l]: *javallotta a' Sz. István halálát* [m]: *és dúlt-fúlt fenyegetéssekkel, és öldökléssekkel, az Ur Tanitványi-ellen* [n]: de, minek-utánna Kristus Urunk meg-térítette, és Saulusból Paulussá változtatta, Jó Farkassá lőtt; és Estve, az-az, meg-téréše-után, az Ördög ragadományit el-kapdosta, és a' Kristus Anyaszentegyházába helyheztette. Az-okáért, a' Jákob Patriárka jövendőlése annyit tészen: Benjaminnak, és az ő nemzetségéből-származo Sauluſnak, ki az-után Pálnak neveztetik, Farkas természete lészen; mindenkor hadakozó és ragadozó, kóborló és prédálo: Reggel, és Estve; az-az, meg-téréše-előtt, és meg-téréše-után, semmit egyebet nem chelekészik prédálásnál. De meg-téréše-előtt, gonosz Farkas volt, és istentelen kóborló: meg-téréše-után pedig, Isten-félő Farkassá lőtt, és szent prédálóvá. ki nem chak azokat a' prédákat ragadozta-ki az Ördög kezéből, mellyeket ő gyűjtött volt néki; hanem sokkal többeket: mert az Ördögnek kemény szolgálattyából, és rabságából, számtalan Pogányokat szabadított-ki, és azokat a' Kristusnak gyönyörűséges igája-alá hozta, az Anyaszentegyházba.

h Iudic. 21. 23.

i Serm. 14. de Sanctis.

k Rom. 11. 1.

l Act. 8. 3.

m Act. 7. 60.

n Act. 9. 1.

D

Nem chak a' Sz. Irásban pedig, hanem a' Kereszty én Egyházi Historiákban-is, találtattak Szent Farkasok, vagy Farkas-nevű Szentek. A többi-között, a' Trékási Püspökről Sz. *Lupus*ról, vagy Farkasról, azt írja *Nicolaus Olahus* [o]; hogy, midőn *Attila*, a' *Catalaunial* harczról meg-térvén, *Gallia*nak több várasit-is el akarta pusztítani, eleibe-ment a' több Egyházi emberekkel: és meg-kérdette tőle, Ki légyen; hogy annyi sok Királyokat meg-győzvén, mindeneket erővel birodalma-alá akar hajtani? És midőn *Attila* azt felelte volna: Én a' *Hunnus*ok Királya vagyok, az Isten ostora; Sz. Farkas, nagyott fohászkodván, azt mondotta: Én pedig a' nyájnak pusztító Farkasa vagyok, mélto az Isten ostorára; kinek ki állhat-ellene, hogy keményen meg ne büntesse a' kiket akar? Az-okáért jöj-bé, én Istenem ostora, és oda menny a' hová kedved tartya. Néked, mint Isten szolgájának, én ellent nem tartok; mindenek nyitva léfznek. Az-után meg-parancholta a' Sz. Püspök, hogy a' Város kapuit meg-nyitnák, és *Attilat* nagy tiszteséggel

o In Attila, c. 9.

be-ve-

bé-vezette; és nagyobb bőchűlletért, a'lova fékemlőjét, vagy zabolájátfogta. Azonban *Attila*, vagy a'Püspők alázatos emberſége-által meg-ſzelídíttetvén, vagy az Iſten hatalmas akarattya-által meg-győzettetvén, a'Várafnak eggyik kapuján bé, a'máſikon ki-ment, minden kár- és vér-ontás-nélkűl, egéſz ſeregével. Valóban jó Farkas vólt ez: ki alázatoſságával ollyan kemény és kevély farkaſt meg-ſzelídített.

De még a'terméſzet-ſzerént-valo Farkaſokban-is, találkozott jó Farkas. Mert a' Romaiak hiſtoriája azt tartya, hogy *Rómuluſt*, és *Rémuſt*, egy Nőſtény Farkas táplálta-, és, a'kikhez *Amúlius*, a'*Rómulus* és *Rémus* ősének *Numitor*nak báttya, kegyetlen vólt, és meg akarta őket ártatlan-korokban őletni: azokhoz a'Farkas, anyai kegyeſséget mutatott: úgy hogy, a'hol az ember farkaſsá lőtt, ott a'farkas neminémű-képpen emberré változott. *Piérius Valérius* azt írja [p], egy *Gélon*-nevű gyermekről; hogy, midőn az Iſkolában tanúlt, egy nagy Farkas az Iskolába rohant; és el-ragadván *Gelon*nak könyvetſkéjét, nagy ſietſéggel ki-ment az Iskolából. *Gelon*, azon meg nem ijedett, hanem, hogy könyvétől meg ne foſztatnék, azt keményen meg-ragadta, és a'Farkas-után ment. Midőn pedig mind ketten az Iskolából ki-mentek vólna; az Iskola leg-ottan le-omlott, és a'Meſtert minden tanítványival oda őlte; *Gelon* egyedűl, a'Farkas-által, a'veſzedelemből meg-ſzabadúlván.

Mindazáltal a'Farkas, gyakrabban gonoſz értelemben vétetik: úgy-mint, kiben több gonoſz, hogy-ſem jó vagyon; és inkább példáz veſzedelmet, hogy-ſem elő-menetelt, vagy jó ſzerenchét. Így mondotta Urúnk a'hamis Profétákról [q]; hogy *Belől ragadozó farkaſok*. És az Apoſtoloknak azt mondotta [r]: *Imé én el-küldlek titeket, mint a'juhokat a' Farkaſok-közibe*. Haſonló-képpen a'mái Evangéliomban-is, bizonyos hogy gonoſz magyarázatban vétetik: mivelhogy Urúnk azt mondgya felőle [s]; *hogy a'juhokat el-ragadozza, és el-oſzlattya*. De annak kell végére mennűnk, kit ért Urúnk a'Ragadozó Farkaſon; és mi okà légyen annak a'nevezetnek? Erre hogy meg-felelhyűnk, azt vedd eſzedbe; hogy, noha a'fene-vadak-közzűl, több ellenſégi-is találtatnak a'Juhoknak a'Farkaſoknál; a'mint a'Dávid beſzédéből ki-tetſzik, ki azt mondotta Saulnak [t]: *Legelteti-vala a' teſzolgád az ő attya nyáját, és el-jő vala az oroſzlány, vagy a'medve, és el-viſzi vala a'koſt a'nyájból; és meg-üzém azokat, és meg-verém, és ki-ragadám ſzájokból*, &c. mindazáltal a'mái Evangéliomban, akarván Urúnk a'Juhoknak leg-nagyobb ellenſégéről emlekezni, ſem oroſzlányról, ſem medvéről nem ſzóllott, hanem a'Farkaſról.

Három Okból mondhattyuk pedig, hogy a'Farkas, egyéb fene-vadaknál nagyobb ellenſége a'Nyájnak: Első ok, az: Mert a'Farkas gyakrabban leſelkedik a'Juhok-után; és mindenkor ellenſégnek mutattya magát: az oroſzlány pedig, és a'medve, nem olly gyakorta. mint-hogy nem minden tartományokban-is találtatnak: a'Farkaſok pedig, a'hol Juhok vánnak, inkább mindenütt találtatnak. Máſodik ok, az; Hogy a'Farkas, akár-minémű fene-vadnál álnokabb, és telhetetlenb: mert nem elégſzik-meg azzal, hogy haſa-tőltenyit egyék; és annyit méſzárollyon-fel a'juhokban; a'mennyit egy ízben meg-ehetik: hanem, ha lehet, az egéſz nyájat fel-méſzárollya. mellyet, ſem az oroſzlány, ſem a'medve nem chelekeſzik; hanem, ha jól laknak, dolgokat tartyák. Harmadik az; Mert terméſzet-ſzerént, ſokkal nagyobb ellenkezés vagyon a'Farkas-, és Juh-között, hogy-ſem egyéb állatok-között: az-okáért, ſemmi állattól úgy nem fél és fút a'Juh, mint a'Farkaſtól. melly ellenkezéſnek úgyan chodálatos jelei-is vannak; a'mint az előbbi Predikatzióban jelentettem. Ezt a'terméſzet-ſzerént-valo ellenkezéſt, a'Bőlch is említi, mondván [u]: *Ha valaha társolkodik a'Farkas a'Báránnyal; úgy a'Bűnös-is az Igazzal*. Iſaias pedig; mint nagy chodálatos dólgot jelentett, midőn azt jövendőlte, hogy a' *Meſsias* idejében *a'Farkas a'Báránnyal lakik* [x]: és, hogy *eggyűtt legeltetnek* [y]: jelentvén; hogy a'fene-vad Pogányſág, a'Kriſtus Evangélioma-által úgy meg-ſzelídűl; hogy; a'farkaſi dűhőſséget el-hagyván; a'Kriſtus Tanítványinak Bárányi alázatoſságában, és ſzelídſégében őltőzik, és azokkal eggyet-ért.

II. RÉSZE.

EZ így lévén, Sz. Gergely [z] a'Farkaſon, az Ördögöt érti. és nem ok-nélkűl: mert főképpen ő ragadozza a'Kriſtus Juhait; mind maga-által, kísértvén; 's mind egyebek-által, hitegetvén, és űldözvén. Mindazáltal, azt alítom inkább, hogy Urúnk a' Farkaſon, egy-általlyában a'hamis Profétákat és Tanítókat, az-az, a'Tévelygő és Eretnek meſtereket értette; a'mint máſütt jelentette; mondván [a]: *Őjátok magatokat a'hamis Profétáktól, kik hozzátok Juhok ruházatiban jőnek; belől pedig ragadozó Farkaſok*. Haſonlóképpen értette Sz. Pál-is, midőn az *Aſiái* Püſpőkőknek azt mondotta [b]: *En tűdom, hogy, az*

ën el-

A

p *Libr.* 11. *de Lupo.*

B

q *Mat.* 7. 15.
r *Mar.* 10. 16

s *Ioan.* 10. 12.

t 1. *Reg.* 17. 34.

C

u *Eccli.* 13. 21

x *Iſa.* 11. 6.
y. *Iſa.* 65. 25.

D

z *Hom.* 14. *in Evang.*

a *Matt.* 7. 15.

b *Act.* 20. 29

A

én el-menetelem-után, ragadozó Farkasok jönek közitekbe, nem kímélvén a' Nyáját: és magatok-közzűl-is támadnak hamisſakat-ſzóllo férfiak, hogy a' tanítványokat magok-után vonnyák. Hasonló-képpen értették a' Sz. Márton Püſpök tanítványi-is: kik, ſiránkozván az ő jó Páſztoroknak és Meſterőknek el-távozáſán, azt mondották néki, a mint *Severus Sulpitius* írja [c]: Miért hadſz-el bennünket Atyánk? vagy Kire bízſz bennünket el-hagyattattakat? mert a' ragadozó Farkaſok a' te Nyájadra rohannak. Tudom, hogy Sofonías Próféta, a' népnek gonoſz Bíráit, *Eſtveli Farkaſoknak* nevezi [d]: és Ezekiel-is azt mondya a' Juda fejedelmi-felől [e], hogy *Ollyanok mint a' ragadozó Farkaſok.* Tudom, hogy Jeremías, a' Pogányokról ſzólván, azt mondya az Iſraël fiai-felől [f]; hogy *A' Farkas eſtve-felé el-puſztította őket.* és bizonyos, hogy mindenikben vagyon a' Farkaſnak némelly tulajdonſága. De mindazáltal, az a' név, fő-képpen az Eretnekekhez illik, és kivált-képpen a' moſtani *Calviniſtákhoz*; a' mint majd nyilván meg-mutatom: hogy a' Hívek iſmérjék őket, nem chak ſzörőkről, hanem chelekedetőkről-is, és minden módon őrizkedgyenek tőlök.

c *In Vita ejus.*

d *Soph. 3. 3.*

e *Ezech. 22. 27.*

f *Jerem. 5. 6.*

B

Két dolog vagyon fő-képpen a' Farkasban; mellyekben choda melly igen haſonlók a' *Calviniſtákhoz*: tudni illik, az Álnokſág, és a' Kegyetlenſég.

A' mi az ÁLNOKſágot illeti; I. Noha példa-beſzédűl azt ſzokták mondani; hogy kűnnyen meg-iſmérik az ebet a' ſzőréről: mindazáltal, tagadhatatlan, hogy nagy haſonlatoſság vagyon az Ebek-, és a' Farkaſok-közőtt; és gyakorta az ember, az ebet Farkaſnak, és a' Farkaſt ebnek alíttya; fő-képpen, ha valamennyire távúl vagyon tőle. Azonképpen, noha Urúnk a' hamis Profétákról és Tanitókról azt mondya [g]; hogy *Az ő gyűmölchőkről iſmérjük-meg őket*: mindazáltal bizonyos dolog, hogy míg illy igen el nem hatalmaztak, kűlső-képpen úgy viſelték magokat, mint-ha nagy jámbor Szent Tanítók lőttek vólna; és azzal ſokakat, mind a' Világi, 's mind az Egyházi Fejedelmek-közzűl, álnokúl el-hitettek, hogy ellenek nem támadtak, hanem békét hadtak nékik. De azután, noha későn, eſzőkbe vőtték, hogy nem Nyáj-őrizó Komondorok vóltak, hanem ragadozó Farkaſok; és, midőn már el-hatalmaztak, nehezen álhatnak ellenek: hanem, a' mint a' Deák Példa-beſzédben mongyák, a' Farkaſt fűlénél-fogva tartyák †: az-az, olly állapatba jutottak, melly mind két-felől veſzedelmes. Mert, mi-képpen hogy, a' ki a' Farkaſt fűlénél-fogva tartya, nehezen győzheti-meg; ha pedig el-ereſzti, a' Farkas mingyárt reá támad: azon-képpen a' *Calviniſtákat* meg-győzni, és ki-gyomlálni, nehéz; mert igen meg-ſzaporodtak, és hatalmaſokká lőttek: kinyekre bochátani pedig, nem jó; mivel-hogy nyughatatlanok, álhatatlanok; és valamint 's valahogy árthatnak a' Kereſztyéneknek, de azt bizony el nem múlattyák.

g *Matt. 7. 15*

† Lupum auribus tenere. *Terentius in Phormione, de Antiphone.*

C

II. A' Farkaſok Álnokſága az; hogy, midőn valakire akarnak űtni, nem mennek igyenesen reá, hanem ide 's tova chavarognak, és kerengenek, hogy ember eſzébe ne vehesſe a' honnét reá rohannak. Haſonló dolgot találunk a' *Calviniſtákban*: kik a' Hit dolgában, őrökké chak tétováznak, és chavarognak, és ſoha ember egy nyomban nem maraſzthattya őket. Egyéb dolgokban-is illyen Álnokok, és kép-mutatók; és, a' hol ember azt vélné, hogy jó barátſágot chelekeſznek véle, véletlen a' forrót alája ontyák, és meg-ejtik. Nem ſzükſég erről régi, vagy meſzſzűnnen-valo példákat kereſni; eléggé meg-mutatta Ezer hat-ſzáz tizen-nyólczadik eſztendőben, Farkas álnokſágát a' *Rhénuſi Palatinus* Fridrik Fejedelem, a' jámbor és Iſten-félő Ferdinand Cháſzár-ellen: mert az őrvével, hogy a' Cheheket igaz és tőrvény-ſzerént-valo Fejedelmőknek engedelmeſsége-alá hozza, magának foglalta az Orſzágot; meg-koronáztatta magát; és mind addig birdogalta Prágát, míg nem az Iſten valóban meg-ſzégyenítette: úgy-annyíra, hogy a' Farkas fűlet az eb bőr-alatt alig vihette-el. És mint-hogy, Farkas lévén, óltalmazó Komondornak tettette magát, alig ha úgy nem járt mint az *Æſopus* Komondora: ki, a' ſzájában-valo húſnak nagyobb árnyékát látván a' vízben, a' hoz kapott, és a' ſzájában-valo konczot el-ejtette: mert Fridrik Fejedelem-is, nem elégedvén ſzép tartományával, Cheh-orſzág-után ásítván, maga tartományát-is el-veſztette. Több *Calviniſta* Fejedelmek-is jártak illyen módon. De azokról-valo Hiſtória írását másnak engedem.

D

III. Igen haſznál a' Farkaſok álnokſágának, hogy fényes és világos ſzemők vagyon, és éjjel-is látnak: az-okáért virradta-előtt prédálnak, hogy az emberek kűnnyen eſzőkbe ne vehesſék, ſe magokat ne óltalmazhaſsák. A' *Calviniſták*-is, nem igen kedvellik a Nap-világot; magok ſzeme-világát kővetik; és azért mongyák az Anyaſzentegyházat Láthatatlannak. mert, ha Láthatandónak vallanák: az ő Gyűlekőzetőknek eredetit, és elő-menetelét, Száz eſztendő-előtt meg nem mutathatnák. Mert, hogy némelly tűdákos *Calviniſták* azzal akarják Újſágokat bé-paláſtolni, hogy az-előtt-is volt

az ő Hitők, de titkon: szintén azzal bizonyodik-meg hamiságok, és a'régi Eretnekekhez-való hasonlatosságok; kiknek titkon-való beszédekről, szépen ír *Vincentius Lirinenſis* [h]: Jőjetek ide, tanúllyátok-meg a'minap meg-jelent Hitet; de lopva és titkon tanúllyátok, mert gyönyörködtetni-fog titeket: és mikor meg-tanúllyátok, rejtve tanítsátok, hogy a'világ ne hallya, se az Anyaszentegyház ne tudgya; mert kevéseknek engedtetett, hogy efféle el-rejtetett szentséges dolgoknak titkait meg-tudgyák.] Illyen módon a'Hamiság, mindenkor rejtek-helyt, és setétséget kívánt; az Igaság pedig, nyilván-való helyt, és világoságot. Én a'*Calviniſták*nak titkon-való régi gyülekőzetőket most nem vizgálom: hanem azt szívem-szerént kívánom, hogy ez-után száz órával, ollyan Gyülekőzetők légyen nékik, a'minémű száz's egy-nehány esztendő-előtt volt; az-az, láthatatlan, a'vagy inkább ismérhetetlen.

IV. Az-is a'Farkasok álnokságához-való, hogy, az éhséget nehezen szenvedvén, sok földet észnek, hogy akképpen nehezek légyenek, és, ha valami nagy állatra akadnak, könnyebben le-vonyhassák. Gondold-meg, Keresztyén ember, ha nem ez-e a'*Calviniſta* Predikátorok tulajdonsága? kik eleinten, egy forintos köntössel kellették magokat: de, hamar el-múlván a'forintos köntös-mellől, minden-képpen azon vóltak, hogy gazdagságot gyűjtsenek, jószágot szerezzenek, Fejedelmek udvaribán tisztet kaphassanak; a'végre, hogy, pénzek és bőchűlletek lévén, a'fő Egyházi Urak-ellen berzenkedhessenek; a'mint az el-múlt esztendőkben chelekedtek, valahol hatalmot vehettek: és annyíra el-mentek az éktelenségben, hogy chak meg-gondolni-is iszonyúság. Tudgya az egész világ, mint bántanak az Egyházi renddel a'*Calviniſták* Morvában, a' Felső *Auſtriá*ban, és Magyar-országban-is.

A'mi a'Farkas KEGYETLENSÉGÉT illeti, az főlőtte nagy: mert, a'mint ez-előtt-is mondám, nem chak azért üldözi a'Juhokat, hogy torkát hizlallya, és hasát töltse; mert úgy, egy vagy két juhhal meg-érné: hanem, hogy tellyességgel el-fogyassa; és azért, ha lehetne, mind eggyig nyakokat szakasztaná. Valóban *Calviniſta* természet: kik elsőben, chak valami kichíny hajlékokat kívántak; de az-alatt, valahová bé-chúszhattak, mind tovább-tovább mentek: nem elégedvén azzal, hogy egy vagy két Templomot el-foglaltak, hanem, a'hol szerét tehették, egész Városokat, sőt Országokat-is magoknak tulajdonítottak, és a'Keresztyéneken ki-adtak: sőt, sok helyeken, azokat iszonyú-képpen le-mészárlották; és, ha lehetett vólna, eddig tellyességgel el-is fogyatták vólna. Ha valahol valami kegyességet mutattak a'Keresztyénekhez, azt nem jó akarattyokból, vagy a'Keresztyénekhez-való szeretetből chelekedték; hanem azért, hogy attól tartottak, hogy magok kára-nélkül könnyen el nem fogyathattyák őket. Mindenkor hasonlóknak tartották a'ragadozó és prédálo embereket, miném̃ûek a'*Calviniſták*, a'telhetetlen Farkasokhoz. és *Socrates* (mint-hogy azt alította, hogy a'lélek, az emberből más-féle állatba költözik,) azt ítélte, hogy a'prédálók lelke, Farkasokba mégyen, látván a'farkasokat magához hasonlónak. *Claudianus* pedig azt írja; hogy a'prédáló, kóborló, dúló-fosztó embereket, a'pokol-béli Bíró *Rhadamantus*, farkasokkal szaggattattya-el: hogy, a'kiknek természetőket követték, azoktól vegyék jutalmokat és fizetésőket. De lássuk már egyéb Tulajdonságit-is a'Farkasoknak; és ítéllyük-meg, ha nem az Eretnekeket példázzák-e?

ELSŐ Tulajdonságok, az: Hogy chak a'szelíd állatoknak ártnak, a'vad-húst pedig nem kívánnyák, noha sok-féle vadakkal bírhatnának, úgy-mint, rókákkal, nyúlakkal, őzekkel, és egyéb affélékkel. A'*Calviniſták*-is, noha olly vér-szopók, és kegyetlenek a'Keresztyének-ellen; mindazáltal, sem nyelvőkkel, sem írásokkal, sem fegyverőkkel nem harczolnak a'Pogányok-ellen; sem azon nem törekednek, hogy a'Törőköket, és Zidókat, az ő vallásokra térítsék, vagy Országokból ki-űzzék. Sőt abban még a'Farkasokat-is meg-haladgyák, hogy, nem elégedvén azzal, hogy ők üldözik és fogyattyák a'Keresztyéneket, a'Pogányokat-is, a'Törőköt és Tatárt mellyéjek vészik, és azokkal vetnek szövetséget a'Keresztyének-ellen. Magam láttam ez el-múlt esztendőkben, egy *Calviniſta* Fejedelem táborában, a'kápás és patyolatos Törőköket; azokat vendéglette; azokkal tanátskozott; azok barátságáért, szeme-előtt le-nyakaztatta a'Keresztyén vitézeket, és sok ezer Keresztyén rabokat engedett nékik, kiket örök rabságra és veszedelemre vittek. Ezer hat-száz huszon-eggyedik esztendőben, magam hallottam azon *Calviniſta* Fejedelemtől, mi-hoda végezése vólt a'Török Chászárral: ki személye-szerént Lengyel-országra ment; remélvén, hogy azt egy mezei harczal el-foglallya, és azonnal *Sleſiát*, Morvát, Auſtriát, és a'több szomszéd tartományokat úgy magához chatollya, mint Erdélyt. De az Isten, a'Török Chászárt, a'Lengyelek-által meg-szégyenítette; és a'Farkasoknak mindé végezésők füstbe ment. Számtalá efféle dolgok történtek

h *In Commonitorio.*

A a'mi nyomorúlt időnkben, a'*Calviniſta* atyafiak-által: kiket az Úr-Iſten térittſen-meg, és a'Farkaſokból tegye Juhokká; mint *Saulust Pauluſá*: hogy a'Kereſztyén Anyaſzentegyházat ne üldözzék, hanem köveſsék, és a'Pogányok-ellen óltalmazzák.

Más'odik Tulajdonſágok a'Farkaſoknak, az: Hogy, noha némelly-kor eggymaſt meg-ſegétik, úgy-mint, mikor a'vizek meg-áradnak. mert akkor egy-más ſegétſégével által-úſzſzák a'vizet; úgy hogy az elsőnek farkát, a'máſik ſzajába fogja; a'máſiknak a'harmadik, a'harmadiknak a'negyedik, és mind úgy elébb-elébb úſzdogalnak. és midőn az első meg kezd fáradni, az utólſo helyre mégyen künnyebſégért; míg a'rend iſmég reá jő, hogy elől-úſzſzon. Mindazáltal, mikor igen meg-éheznek, egy-máſnak ſem kedveznek; hanem tréfa örvével, úgy-mint játékban, egy-máſt meg-éſzik. Mert, egy-néhányan egybe-gyűlvén, mind addig kerengenek futoſva, míg nem valamellyik kőzzűlők meg-eſik; és azt leg-ottan ragadgyák, el-ſzaggattyák, és fel-chapják. Az Újító atyafiakban-is haſonló dolgot találunk: mert, noha egy-máſt láttatnak ſegéteni, hogy el ne merűllyenek a'Kereſztyén tudománnak mély vizeiben, mellyeket emberi okoſsággal által nem gázolhatni: mindazáltal, egy-máſnak ſem kedveznek; hanem iſzonyú-képpen üldőzik egy-máſt, nem chak pennával, hanem ugyan kardal-is; a'mint nem régen történt *Hollandiá*ban: a'hol igen meg-haſonlottak a'*Gommariſta* és *Arminiſta Calviniſták*, és keményen fogyatták egy-máſt. Könyörűllyön az Iſten azokon a'nyomorúlt népeken; és engedgye, hogy a'Tévelygők viſzſza-vonyáſa, a'Kereſztyéneknek igaz békeſséget ſzerezzen.

B

Harmadik Tulajdonſág: A'régi Pogányok, gonoſz jelnek tartották, midőn Farkaſokat láttak valamelly helyre bé-menni. Azt írja *Piérius Valérius* [1]; hogy, midőn *Maximinus, Thráciai* fő vitéz hadakozó ember, Olaſz-orſzágba ment, *Maximus*- és *Balbinus*-ellen, a'melly Várasba meg-ſzállott, abba őt-ſzáz Farkas ment; melly az ő követkőzendő veſzedelmét jelentette; a'mint maga-is el-hitte, és meg-is érzette. A'Zidók nyomorúſágos veſzedelmőket-is, mellyet *Hadriánus* Cháſzár idejében ſzenvedtek, a' Farkaſok meg-jövendőlték: kik ſok helyeken bé-rohantak a'Váraſokba, és nagy károkat tőttek. *Philóſtratus* pedig azt írja; hogy, midőn ſereggel bújdoſnak, dög-halált-is jelentnek. Én moſt nem diſputálom, mennyit kelleſsék hinni efféle oktalan-állatokból vőtt és tanúlt jeleknek; de, mint-hogy ſok egyéb példákat-is olvaſunk, hihető, hogy az Iſten gyakorta azok-által-is akar valami kövétkőzendő dolgokat jelenteni: főképpen, holott némelly állatoknak terméſzet-ſzerént-valo indúlattyok-is, jövendőt jelentnek; úgy-mint eſsőt, ſzárazſágot, bővſéget, és egyéb afféle dolgokat. De azt bizonnyal mondhatom, hogy valamelly Orſzágba, vagy Tartományba a'Lelki-farkaſok, az-az, a'Farkas-terméſzetű Eretnekek bé-rohannak, annak veſzedelmét jelentik. Elégſéges példánk vagyon erről nyomorúlt Hazánkban: mert, mihelyen *Luther* Mártonnak chak ſzagát érzette-is, ottan ſzédelgeni kezdett a'feje. Az-után pedig, hogy czimborálni kezdett véle, annyiba jutott, hogy chak egy darab üſtőke maradott kezűnkben. Vallyon, ki adta Győrt, egéſz Kereſztyénſégnek erős báſtyáját Tőrők kézbe? Az Eretnek Groff Hardek. Ki adta Kaniſát, egy-néhány Kereſztyén tartományoknak egy fő báſtyáját a'Tőrőknek? Az Eretnek Paradajſer. És chak az el-múlt eſztendőkben, Lippát, Jenőt, Fachatot, Váczot, több Várakkal egyetemben, ki bochátotta Tőrők birodalmába? az Eretnek Uraim. vagy tűrjük vagy tagadgyuk, az egéſz világnál tudva vagyon. Nagy-Szombatot, egy-néhányſzor ſzánt-ſzándékkal kik pőrőlték-fel? A'*Calviniſta* atyafiak, a'Tőrők barátſágáért, vagy fizetéſéért. Ezer hat-ſzáz négy eſztendőtől-fogva mind ez-ideig, a'Kereſztyének-közőtt valamennyi vér-ontás, puſztúlás, és romlás vólt, az Újító atyafiak, és fő-képpen a'*Calviniſták* lőnek okai: kik chak nem az egéſz Kereſztyénſéget fel-zavarák. jól lehet magoknak ártottak talám többet, hogy-ſem máſnak. és még moſt ſem ſzűnnek-meg némellyek, valamíg nyakok nem ſzakad.

C

Negyedik Tulajdonſága a'Farkaſnak: Olly ártalmas állat a'Farkas, hogy némelly Orſzágokban chak említeni ſem akarják. Ha a'vemhes kancza chak illeti-is, meg-vét, és vemhét el-veſzti: ha a'Farkaſtól meg-mart juh-bőréből kődment chinálnak, igen hamar tetű terem benne. Ettől ſem eſtek távúl az Eretnekek: mert bizonyos dolog, hogy a'ki barátkozik vélek, vagy közel jár hozzájok, minden Jóſzágos chelekedetinek gyűmőlchét hamar el-veſzti, és végre az igaz Hitet-is; vagy, mint a'terves ember, nyughatatlanná léſzen lelki-iſméretiben.

D

Ötődik Tulajdonſág: A'Farkas, ſem fegyvertől, ſem pálczától úgy nem fél, mint a'kőtől. és nem ok-nélkűl: mert a'Farkaſnak olly ártalmas a'kő-ütés, hogy, a' melly tagját meg talállya űtni, meg-rothad, és igen hamar férgek teremnek benne.

[1] Lib. 11.

Úgy

Úgy tetszik, hogy ebben-is hasonlók az Újító atyafiak: kik nem sokat gondolnak az Isten Igéjével, melly *a' Lélek kardgya* [k]; és *Hathatósabb minden Két-élű tőrnél* [l]: mert azt úgy magyarázzák, a'mint nékik tetszik, és kedvők tartya; semmit nem gondolván az Anya-szentegyháznak, és a'régi Szent Atyáknak's Doktoroknak magyarázásával. Melly merő kevélységből származik: mint-ha ők mindennél többet tudnának, és fellyebb értenének. és talám azt-is példázta a'Farkas: mert a'fejét fenn tartya; melly a'Kevélységnek jele [m]. Ez a'Kevélység, eleitől-fogva tulajdonságok vólt a'Tévelygőknek. Az-okáért Sz.Pál,a'többi-kőzött azt mongya felőlők [n]; hogy *Kérkedékenyek és kevélyek lésznek*. Sz.Péter, *Kevélyen-szóllók*-nak nevezi [o]. Sz.Júdas Apostol pedig azt írja felőlők [p]; hogy *Az ő szájok kevélységeket szóll*. Sz. Agoston is nyilván mongya [q]; hogy az Eretnek, fő-képpen a' dichőségért,és hogy egyebeknél fellyebb-valónak láttassék,szűli,szerzi,és kőveti az Új és hamis Vélekedéseket.

Innét vagyon, hogy az Eretnekek mindenkor meg-vetették a'Sz.Atyákat; a'mint *Vincentius Lirinensis* írja [r]. sőt, a'mint Sz.*Irenaus* írja [s], némellyek még az Apostoloknál-is főbbeknek alították magokat: és, a'mint Sz.Júdas Apostol írja [t], *A'méltóságot-is káromlyák*; az-az, a'mint némellyek magyarázzák, az Angyalokat,vagy a'mennyei Szenteket. Kiket,mint bőchűllyenek az Újító atyafiak,tudgyuk minnyájan: holott még az áldott és szeplőtelen Szűz Mariát-is sok-képpen vádollyák, és nem tudom michoda alávaló személyekhez hasonlíttyák. Mellyet én nem igen chodálok: mert, ha az Istenről azt merik mondani, hogy a'Bűnnek oka; és a'Kristusról, hogy maga-gondolatlanúl,és kétségbe-esésből szóllott: mit ne mernének mondani a'Szentekről? Nyilván meg-mutatta *Luther*nek egy tanítványa, *Franciscus Lambertus*, hogy nem az alázatos Kristus juhai közze-való, hanem a'kevély Lucifer farkasi-közzé, midőn az ő mesteréről azt írta †:

Christus habet primas; habeas tibi, Paule, secundas: Ast loca post illos proxima, Luther habet:

az-az: A'Kristusé az első hely; a'másik tied légyen, Pál: de ezek-után a'harmadik, *Luther*é. Úgy-e? Hová maradnak az Apostolok, Keresztelő Sz.Jánossal? Hová maradnak a'sok Sz.Doktorok, Sz.Agoston, Arany-szájú Sz.János,és a'többi?

Továbbá; nem gondolnak ezek a'Farkasok a'Pálczával-is. mellyen talám nem oknélkűl érthetnők a'Choda-tételeket,mivelhogy az Isten,a'Moyses pálczájával nagy hatalmas chodákat tőtt Egyiptusban. Azokkal az Újítók, és fő-képpen a'*Calvinisták*, semmit nem gondolnak; sőt azokat, Ördögi chalárdságnak, és szem-fény-veszténének nevezik: nem egyéb okért bizony, hanem hogy ők, az ő Vallásoknak meg-bizonyítására, semmi chodát nem chelekedhettek. hanem ha azt tartyuk chodának,hogy ennyi zúrzavart szerzettek szerte-szerént: de az nem Isten-szerént-való choda, ki a'békeségnek Istene; hanem az Ördög alkotmánya,ki gyilkos és párt-űtő vólt eleitől-fogva.

Annak-okáért, eggy a'kitől félniek kell, tudni illik,a'Kőtől, az-az, a'Kristustól; a' mint ő-maga jelentette. Ki,minek-utánna Kőnek nevezte magát,azt mondotta [u]; hogy, *A'kire esik, azt el-rontya*. melly fő-képpen akkor lészen, mikor az Utólsó ítéletre jő; a' mint Sz. Agoston magyarázza [x]: vagy az-előtt-is, midőn e'világból-való ki-múlásokután, a'Magán-való ítéletben, az őrők kárhozatra sententziázza őket. mert azzal a'sententziával,nem chak a'meg-hólt testőkben meg-terem a'féreg,melly chak nem minden embernek kőz, jónak és gonosznak; hanem lelkőkben-is, melly *Soha meg nem hal*; a'mint Urúnk mondotta [y] Isaiásból [z].

HATODIK Tulajdonság: A'Farkas fölőtte igen leselkedik a'dőgre; és azt úgy kívánnya, hogy a'hólt testet a'földből-is ki-ássa. Ezen nem ok-nélkűl érthettyük a' Tévelygőknek gyalázatos szemtelenségőket: kik soha nem nézik a'Keresztyénekben a'jót,hogy azt kővessék, hanem chak azon sürgölődnek, hogy valami gonoszt értheссsenek felőlők, mellyel káromolhassák a'Keresztyéneknek, mind személyőket, 's mind Hitőket. Midőn Romába, vagy más Keresztyén helyre mennek, semmi gondgyok arra ninchen, hogy a'Templomokban a'Keresztyének buzgó aitatosságát látnák, vagy az Ispitályokban az alamizsnálkodásokat, és szeretettel-való forgolódásokat, a'betegek-, és szarándokok-körűl: hanem, a'bordélyokat, és korchomákat járják, és azokról tudnak beszélleni. mert könnyen meg-találllya żák fóltyát. Jobb vólna bizony, ha a'*Calvinus* János húga fiának példáját kővetnék: ki, Ezer hat-századik esztendőben,olly igyekezettel ment vólt Romába, mint egyéb Eretnekek; az-az,hogy,ha mi gonoszt látna, azt eszébe tartaná, és, ha az-előtt gyűlőlte (mint-hogy igen-is gyűlőlte) a' Keresztyéneket, az-után annál-is inkább gyűlőlné; és *Calvinus*tól, mint őstől maradott mérgét, reájok ki-öntené. De hogy Romába érkezett, igyekezetit meg-változtatta: és leg-inkább azokat akarta látni, a'miket a'Pápások az Egyházakban, és Ispitályokban chelekesznek; gondolván, hogy, ha azokban valami fogyatkozásokat látna, a'több

A
k *Eph.6.17.*
l *Hebr.4.12.*
m *Isa.3.16.*
n *2.Tim.3.2.*
o *2.Per.2.18*
p *Iudæ, perſ. 16.*
q *Libr. de Vtilitate credendi, c.1.*
r *In Commonitorio.*
s *Lib.1.c.2.*
t *Iudæ, perſ.8.*
B
† *Matthes. Conc. 16. de Luthero.*
C
u *Mat.21.42 44.*
x *Serm.40. de Verb.Domini.*
y *Mar.9.45.*
z *Isa.66.24.*
D

A helyekről kűnnyen ítéletet tehetne. El-járta azért a'Templomokat, és Ispitályokat: mellyeket látván, nem chak meg-változtatta a'Keresztyének-felől-valo vélekedését; de azoknak vallásokat-is meg-kívánta. Meg-térvén pedig, és az igaz Hitet meg-ismérvén, nem elégedett-meg azzal, hogy a'kőzönséges Keresztyéneknek nyomdokit követné; hanem tekélletesben akart az Istennek szolgálni: és, hogy jobb alkolmatossággal hálákat adhatna az Istennek, ollyan nagy jó-tételeményeért, mellyel a'setét Eretnekségből, az igaz Hitnek világosságára hozta, igen kemény-életű Szerzetesek-közibe állott, kiket *Református*, vagy *Discalceatus Carmelitánus*oknak hínak; melynél alig vagyon kemélyebb Szerzet.

B Hetedik Tulajdonság: A'Farkasok fölötte-igen ordítnak: és a'kit meg akarnak enni, ordításokkal igyekeznek meg-ijeszteni és rémíteni. Ezt-is nem nehéz az Újító atyafiakban fel-találni, és fő-képpen a *Calvinisták*ban: kik iszonyú nagy kiáltást tésznek a'Keresztyének-ellen; és olly dolgokat fognak reájok, mellyekben sem hírek sem tanútsok. És szintén úgy chelekesznek, mint az *Æsopus* Farkasa: ki, meg akarván enni az ártatlan báránt, azt fogta reája, hogy fel-zavarta a'vizet. maga a'Farkas a'víz folyása-szerént fölyűl volt, a'bárány pedig alól; úgy hogy a'Farkashoz-képest, a'vizet fel nem zavarhatta; hanem, ha mi zavarás lőtt, azt a'Farkasnak kellett chelekedni. Illyen módon mindenkor azt kiáltyák az Újítók, hogy a'Pápisták, és fő-képpen az Egyházi emberek, okai minden háborúságnak: holott, láttya az igaz Isten, és az egész Keresztyén világ, hogy tellyességgel külömben vagyon a' dolog; és ők minden zúrzavarnak okai és szerzői. Mert, nem elégedvén azzal, hogy az Egyházi Jószágnak nagyobb részét el-foglalták, a' többit-is torkon-verve el akarják azoktól venni, kik minden törvény- és igasság-szerént bírták régtől-fogva: és, ha mindent nékik nem engednek; ha az övéket meg akarják óltalmazni, vagy viszsza-kérni: azontól azt kőltik reájok, hogy esz-veszt ők, békességrontók, zúrzavar-indítók. Bezzeg úgy; vert viszen veretlent. Az ártatlan Keresztyéneket igen meg-tépik és mellyesztik, sőt chak nem meg-nyúzzák: 's még chak sírni sem hadgyák; hanem azt akarják, hogy, chak vállat vonyítván, halgassanak, vagy chak magokban nyögve suhajtsanak.

C Noha pedig semmi rend-béli Keresztyének meg nem menekedhettek ekkídig az Újítóknak gonosz nyelvőktől és írásoktól: mindazáltal majd fő-képpen a'mi kichíny Szerzetünk-ellen agyarkodnak, és azt minden-képpen veszteni 's fogyatni akarják. Mert hogy egyéb tartományokról ne szóllyak, mellyekben tűzzel és fegyverrel üldözik a'mi szegény Atyánk-fiait, Erdélyből, és Magyar-országból, vagy ki-kergették őket, vagy ki-színlették. jóllehet némellyeket közzülök meg-is tőmlöczöztek, és vertek; némellyeket pedig ugyan meg-is öltek. De vallyon miért? Kinek mit vétettek? Bizony, senki egyebet felőlök nem mondhat, hanem, hogy a'Keresztyén valláft tehetségek-szerént óltalmazzák, a'Híveket oktattyák és erősítik; a'Tévelygőket az igaz útra térítik, és a'Krisztus aklába helyheztetik; a'hitetők hamis tudományát sokakkal meg-ismértetik, és meg-útáltattyák. Valóban ide illik *Æsopus*nak egy jeles fabulája, melyről *Demosthenes* is emlekezett, midőn a'*Macedoniai* Filep Király azt űzente az *Athénai*aknak, hogy örömest jó szomszédságot és barátságot tartana vélek, chak hogy az *Orátor*okat, az-az, a' túdós és ékessen-szólló tanitókat küldenék-ki a'Városból; úgy-mint minden viszszavonyásnak okait, és a'kőzöttők-való békességnek fel-bontóit. Mellyet meg-értvén *Demosthenes*, eggyik a'fő *Orátor*ok-közzül, azt mondotta az *Athénai*aknak, hogy szintén azt kívánnya tőlök Filep Király, a'mit valaha a'Farkasok a'Juhoktól: tudni illik, hogy az őrizö és ugató Komondorokat el-bochátanák mellőlök, mivelhogy azok-miatt nem alkodhatnának.

D Mellyet mikor az eggyűgyű Juhok meg-chelekedtek vólna, nagy károkkal későn vötték eszökbe, hogy a'Farkasok meg-chalták őket, napról-napra fogyatván őket, nem lévén a'Juhoknak őrizőjök. Tudom, és vallom, hogy nálunk-nélkül-is sok helyen meg-maradott ekkídig a'Keresztyén hit, és ez-után-is meg-maradhat; mert mi kevessen vagyunk, és nem igen régiek: de, mivelhogy az Isten, külömb időkben, külömb eszközökkel szokott élni, e'mostani nyomorúlt időben, melyben a'Tévelygések ugyan el-áradtak, a'több Egyházi rendek-között, a'mi kichíny Szerzetünk-béliekkel-is óltalmaztatta a' Híveket, és hasznosan szolgáltatott vélek; a'mint a'Hívek mindenűtt örömest meg-vallyák, és köszönik.

Sőt az el-tévelyedett Fejedelmek-közzül-is találtattak, kik, jó akarattyokból, pechétes Levelőkkel-is meg-bizonnyították, hogy a' mikkel bennűnket gonosz akaróink vádoltak, azokban ártatlanoknak találtak. Kezünkben vagyon Rákóczi Zigmondnak, Erdélyi Fejedelemnek levele, mellyet ha hitünkön-valo ember adott vólna-is, eléggé meg-mutatta vólna jó akarattyát. Tudgya a'világ, mint bánt velünk Bet-

len Gá-

len Gábor-is az Erdélyi Fejedelem: ki, ha valami vétkünket tudta vólna, mint-hogy elég fondorlók forgódtak körüle ellenünk; soha bizony, sem aranyas szekerébe nem-vött vólna bennünket egész serege-láttára, sem egyéb böchüllettel és jó akarattal nem lött vólna hozzánk: mellyet ugyan orroltak-is nem kevés ellenkezőink. De erről nem szükséges többet szóllanom, hogy ne láttassam magamat, vagy Szerzetemet-ajánlanom: chak szintén azt mondom; hogy az ártatlanság, még az ellenséget-is gyakorta kegyelségre indittya-.

A

III. RÉSZE.

DE hadgyuk-el a'gonosz Farkasokat; és Utólszor, mongyunk valamit az Akolról-is. Az Akol, néha Jóra magyaráztatik: úgy-mint, midőn Urúnk a'mái Evangéliomban azt mongya [a]; hogy *Eggy Akol lészen*, az-az, Eggy Anyaszentegyház, melyben nem lészen semmi külömbség a' Zidók-, és Pogányok-között. Erről a' Jó Akolról jövendölt Mikæas Próféta, mondván [b]: *Mindenestől-fogva egybe-gyüjtlek téged Jakob; egybe-hozom az Israël maradékit; eggyüvé tészem őtet mint a'nyájat az akolba; mint a'juhot az istállók-közepibe: tolyongani-fognak az embereknek sokaságok-miatt.* Egy Akolt-nevez; mert mindenütt Egy az Anyaszentegyház: és sok Istállókat; mert sok Országokra ki-terjedett; de mindenütt azon egy Fő-Pásztorhoz halgat. Gonoszra-is vétetik az Akol: midőn Habakuk Próféta azt mongya [c]: *Ki-vész az Akolból a'juh; és nem-lészen barom a' jászoloknál.* mert, a'kik a'Tévelygők aklában vannak, abból ki-veszsznek; és, a'mint Dávid mongya [d], *Mint a'juhok pokolba helyheztetnek: a' halál el-rágja őket.* Urúnk-is, midőn a'mái Evangéliomban azt mongya [e]; *Egyéb juhaim-is vannak, mellyek nem ez Akolból-valók:* nyilván jelenti, hogy az ő jó Akla-kivül, más Akol-is vagyon-; melly, kétség-nélkül, vagy gonosz, vagy nem ollyan jó mint az ő Akla. az-okáért-utánna veti: *Azokat-is el kell hoznom, és az én szómat halgattyák, és Egy Akol lészen, 's Egy Pásztor.*

a Ioan. 10. 16

b Mich 2. 12

B

c Hab. 3. 17.

d Pſ. 48 15.

e Ioan. 10. 16

Vedd eszedbe, hogy azokat-is Juhainak nevezte, a'kik az-után löttek Juhokká, kiket ő jól tudott. Az Aklon pedig, érti azon Törvénnyel-élő embereknek Gyülekezetét, vagy sokaságát: és úgy a'Zidó nép, egy Akol vólt; a'Pogányság pedig, más Akol. Noha pedig nem minden Pogányok éltek azon Törvénnyel; mindazáltal abban-eggyeztek, hogy sok isteneket tiszteltek; és abban külömböztek a'Zidóktól, kik chak egy Istent ismértek, és tiszteltek. A' Pogányokat azért arra kellett vinni, hogy, el-hagyván a'sok hamis isteneket, az Egy igaz Istent, menynek és földnek Teremtőjét tisztelnék: de nem úgy, mint régenten a'Zidók; hanem mint azok a' Zidók, kik meg-térvén, a'Krisztusban hittek, és az Evangéliom-szerént éltek. az-okáért mondotta Urúnk, Arany-szájú Szent János ítélete-szerént, hogy azokat-is el kell hozni. Mint-ha azt mondotta vólna: Mind a'Zidók, kik az én Törvényemet nem-követik, 's mind a'Pogányok, az igaz Akol-kivül lézzegnek: az-okáért, mind ezeket, 's mind amazokat más Akolba kell helyheztetnem, melyben az-előtt nem-vóltak. (Szükség vólt azért, hogy a'Krisztus, mind a'két Akol-bélieket az ő Aklába hozná: nem egy-általlyában, mert ő azok-nélkül nem szükölködött; hanem-bizonyos ok-alatt, ha veszső-félben hagyni nem akarná:) az-az, ha üdvözíteni akarom, az én Aklomba kell hoznom; mert azon-kivül kétség-nélkül el-vesznek: a' vagy, ha tisztemnek tellyességgel eleget akarok tenni. Mert noha azt mondottam, hogy *Nem küldettem, hanem chak az Israël Házának el-veszett juhaihoz*; tudni illik [f], hogy személyem-szerént közöttök forgolódnám: mindazáltal, az én Tanítványim-által a'több Nemzeteket-is el kell hoznom, és az én szómat halgattyák; az-az, meg-értvén az én tudományomat, és törvényemet, én-bennem hisznek. És úgy, Eggy Akol lészen: mert nem lészen külömbség a'Zidók-, és Pogányok-között; hanem, valakik az én Törvényemet követik, egy néppé lésznek, egy Akolban, és egy Pásztor-alatt: a'kik pedig kinn maradnak, azoknak én életet nem adok, hanem örökké el-veszsznek.

C

f Mat. 15. 24.

D

Ebből ki-tetszik, hogy igen külömbözött a'Krisztustól ama'Gazdag ember; ki el akarta chűreit bontani, és nagyobbakat akart chinálni [g]: de végbe nem vihette, mert a'halál meg-előzte-. A' Krisztus pedig két Aklot talált, de eggyik sem vólt tekéllettes: mert a'Pogányok törvénye, hamisággal; a'Zidóké pedig, árnyékos példákkal vólt rakva-. Az-okáért, azokat el-bontván, Eggyet ollyat épitett, melybe minnyájan nem chak bé-férnének, hanem abban minden szükséges dolgokat-is meg-találnának. Egy pedig a'Krisztus Akla, mind az Emberekhez-, 's mind az Idökhöz-ké-

g Luc. 12. 18.

A

peſt. Az Emberekhez-képeſt: mert, noha az egéſz világon el-terjedett; mindazáltal abban, mind Olaſzok, Németek, Magyarok, Horvátok, eggyet vallanak és hiſznek; holott egyéb Gyülekőzetekben, még azok-is kűlőmbőznek, a'kik egy házban laknak, egy aſztalnál éſznek, egy ágyban hálnak. Az Időkhőz-képeſt pedig, Egy a'Kriſtus Akla, a' Kereſztyén Anyaſzentegyház: mert mindenkor azon egy Vallásban marad, és a'Hit-dolgában változáſt nem túd. melyről nem mondhatni, a'mit a'*Saxóniai* György Herczeg módott a'*Lutheriſták*ról: A'mit ma hiſznek, tudom; de hólnap mit hidgyenek, nem tudom: jelentvén álhatatlanſágokat a'Hit dolgában; melly a'hamiſságnak bizonyos jele. Az-okáért, a'ki az egy őrők bóldogſágban réſzes akar lenni, ebbe az Egy Akolba ſieſſen; vagy, ha benne vagyon, meg-maradgyon; hogy az Egy Jó Páſztor-által vezetteſſék minden Igaſságra: mellyet engedgyen a'kegyes és mindenható Iſten, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért. Amen.

B

HUSVÉT-UTÁN HARMADIK VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. IANOSNAK XVI.

RÉSZÉBEN, ℣. 16.

C

AZ időben: Monda JESUS az ő Tanítványinak: Egy-keveſsé, és már nem láttok engem: és iſmég egy-keveſsé, és meg-láttok engem; mert az Atyához megyek. Mondának azért az ő Tanítványi-kőzzűl egy-máſnak: Michoda ez, a'mit nékűnk mond: Egy-keveſsé, és nem láttok engem: és iſmég egy-keveſsé, és meg-láttok engem; és, mert az Atyához megyek? Mondának azért: Michoda ez, a'mit mond; Egy-keveſsé? Nem tudgyuk mit ſzóll. Meg-iſméré pedig JESUS, hogy kérdeni akarnák őtet; és monda nékik: E'felől kérdezkedtők kőzőttetek, hogy mondottam, Egy-keveſsé, és nem láttok engem: és iſmég egy-keveſsé, és meg-láttok engem. Bizony, bizony mondom néktek; hogy kőnyveztők, és ſírtok ti, e'világ pedig őrűl: ti pedig ſzomorkodtok, de a'ti ſzomoruſágtok őrőmre fordúl. Az aſzszony midőn ſzűl, ſzomoruſága vagyon, mert el-jőtt az ő órája: mikor pedig ſzűlte a'gyermeket, már nem emlekezik az ő ſzorongatáſáról, az őrőmért, hogy ember ſzületett e' világra. Néktek-is azért moſt ſzomoruſágtok vagyon: iſmét pedig meg-látlak titeket, és őrvendez a'ſzívetek: és a'ti őrőmeteket ſenki el nem véſzi tőletek.

D

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

MIDŐN Bálák a'Moabíták Királya, Bálaamot magához hívatta vólna, hogy meg-átkozná az Iſraël népét: látván Bálaam a' hegy-tetejéről Iſraëlnek ſzép rendelt ſeregit, nem hogy meg-átkozta vólna, hanem inkább megáldotta, mondván [a]: *Hogy átkozzam, a'kit Iſten meg nem átkozott? A'kő-ſziklák teteiről meg-látom őtet; és a'halmokról ſzemlélem őtet. Ki ſzámlálhattya-meg a'Jakob porát, és tudhattya az Iſraël nemzetſége ſzámát? Haljon-meg lelkem az Igazak halálával, és légyenek utólſo dolgaim ezekhez haſonlók.* Nehéz néven vévén azt Bálak, monda [b]: *Mit chelekeſzel? Hittalak téged, hogy meg-átkoznád ellenſégimet: 's te más-felől áldod őket. Iere más helyre velem, a'honnét laſſad Iſraëlnek egy réſzét, és ne láthaſſad mindeneſtől; onnét átkozd-meg őtet.* Haſonló álnokſággal igyekezik az Ördög ítéletünket maga igyekezetire vonni. A' dolgot nem mutattya-meg éppen, hanem chak réſz-ſzerént: és a'mi alkolmatos a'meg

a *Num.* 23. 8.

b *vers.* 11. 13

chaláſra, ſzép feſtékekkel ki-ábrázolván adgya elönkbe, hogy meg-kedvelteſſe velünk: a'mi pedig az Igaſságnak követéſére vezethetne, azt bé-födi, hogy ne láthaſſuk. Így a'Jóſzágos chelekedetben, meg-mutattya a'mi nehéz; tudni illik a'teſtnek ſanyargatáſát, és magunk kívánſágának meg-tagadáſát: a'lelki-iſméret chendeſſégét pedig, és a'Sz. Lélek vigaſztaláſát el-titkollya. A'vétekben pedig, ha mi gyönyörűſég vagyon, azt erőſſen fitogattya: de annak keſerű gyümölchét, és az örök veſzedelmet látatlanná téſzi: és el-hiteti, hogy a'gonoſzt jónak, a'keſerűt édeſnek ítéllyük. Így chalta-meg az Iſraël fiait; kiknek eſzökbe juttatta az Egyiptuſi ugorkát, dinnyét, hagymát †: de el-felejttette vélek a'nagy ínſéget, kemény múnkát, és vereſéget, mellyeket Egyiptusban ſzenvedtek: hogy zúgolódnának az Iſten-ellen, viſzſza akarván térni Egyiptusba. Tellyeſséggel külömben chelekeſzik az Igaſság, a'Kriſtus, a'mái Evangéliomban; meg-mondván az Apoſtoloknak, nem chak hogy *Sírni, és ſzomorkodni-fognak*, hanem azt-is, hogy *Szomoruſágok örömre fordúl* [c]; és, hogy *örömöket ſenki el nem véſzitölök*. Ez ſzintén elégfelelet vólna arra a'Kérdéſre: Miért ſanyargattya és ſzomorkodtattya az Iſten az ő Híveit e'világon? Azért, tudni illik, hogy e'világi ſzomorúſág örömre, és e'világi örőm ſiráſra fordúllyon. És kétſég-nélkül, tűrhetőbb e világon egy ſzem-pillantáſig ſzomorkodni, hogy-ſem a'más világon örökké: és jobb a'más világon örökké örvendezni, hogy-ſem e'világon egy ſzem-pillantáſig. De mint-hogy ez a'Kérdés ſokaknak fáraſztya elméjét, és ſokakat meg-is háborít, egy-nehány Okait adom e'dolognak.

I. *Olly Okokról emlekezem, mellyek az Iſtent nézik.*

II. *Azokról ſzóllok, mellyek az Embereket nézik.*

ELSŐ RESZE.

Első Oka, a'mellyért Iſten az ő Híveit ſanyargattya, az; hogy meg-mutaſſa hatalmaſságát, a'nyomoruſág-alá vettetett emberek-által choda jeles dolgokat chelekedvén, és *az Erős fegyvereſt* [d] meg-győzvén. Így *Válaſztya az Iſten e'világ erőtlenit, hogy meg-ſzégyenittſe az erőſseket* [e]. és *az erő, az erőtlenſégében végeztetik-el* [f]: az-az, a'mint Arany-ſzáju Sz. János magyarázza, az Iſten ereje az embernek erőtlenſégében végeztetik-el, midőn tekélletes dolgokat viſzen véghez a'gyarló ember-által. Azért örömeſt *dichekedett* Sz. Pál *az ő erőt lenſégiben* [g]; *hogy a'Kriſtus ereje ő-benne laknék*. Mert, a'mint azon Sz. Doktor mongya, inkább tündöklött az Iſten hatalmaſsága, midőn, a'belső tömlőczben kötőzve lévén Sz. Pál, *a'tömlőcz fondamentomi meg-rendültek* [h], *az ajtók meg-nyíltak, és minnyájoknak kötelei meg-óldattak*: hogy-ſem ha ſzabadon lőtt vólna. Nagy erejét mutattya azért az Iſten, midőn a'teſtből és vérből-valo embert, erősbé téſzi a'Lelkeknél-is: mint mikor Jób meg-győzte az Ördőgöt; noha minden marhájától, ſzép gyermekitől, és egéſségétől-is meg-foſztotta vólt az Ördög. Ez vólt az Iſtennek ſzokáſa eleitől-fogva. A'Paradichomban, azt mondotta a'kígyónak [i]; hogy *Az Aſſzony'állat*, tudni illik az ő magva-által, *rontya-meg a'fejét*: Egyiptusban, a'ſzúnyogok-, és apró bogarak-által mutatta-meg erejét; úgy hogy a'Farao bűbájóſi azt mondanák [k]: *Az Iſten újja ez*: Joël Profétánál pedig [l], a'ſáskát, chere-bogarat, ragyát, hernyűt, nevezi *az Iſten Nagy ſeregének*. Így a'fő író, roſſz pennával-is ſzépen ír; a'túdós Meſter-ember, alá-valo ſzerſzámal-is jól munkálkodik. Innét olvaſſuk a'Szentek hiſtoriáiban; hogy a'Pogány Fejedelmek, és azokban az Ördőgök-is, igen meg-ſzégyenültek, hogy a'gyenge Szűzeket iſzonyú kínokkal meg nem hajthatták, kik egyéb-ha egy kis ſzelet ſem ſzenvedhettek vólna el. Ugyan ezen okért válaſztotta a'Kriſtus a'Kereſztnek gyarló eſzközét, a'Pokol Fejedelminek meg-győzéſére, és az ő Orſzágoknak el-puſztítására.

Második Oka a'Hívek ſanyargatáſának, az; hogy az Iſten meg-mutaſſa az emberhez-való ſzeretetit. Azért mondotta Urúnk [m]: *Mondom néktek, én barátimnak; Meg ne rettennyetek azoktól, kik meg-ölik a'teſtet*. Azokat nevezi Barátinak, a'kiket arra hívott, hogy vérőket ſe ſzánnyák az Igaſságért ki-ontani. mivelhogy a'Barátſágnak leg-nagyobb jele az, hogy ne chak én ſzenvedgyek barátomért, hanem barátomtól-is haſonlót merjek kérni, ha a'ſzűkſég kívánnya. A'Had-nagy, azoknak a'vitézeknek paranchol leg-nehezebb dolgokat, a'kikhez leg-inkább bízik, és jó akarattal vagyon. Azokat állattya a'derék iſtrázára; azokkal járattya-meg a'les-helyeket; azokat bochártya elő-járóba, azokat küldi oſtromra. és aſſéle vitézek azt jó néven véſzik: tudván, hogy az nem gyűlőlſégből, hanem ſzeretetből, és bőchülletből ſzármazik. Holott azért *A'mi életünk vitézkedés* [n]; és, *Meg nem koronáztatik, a'ki törvény-ſzerént* (az-az, vitézül) *nem tuſakodik* [o]: a'ki a'Korona el-vételére okot ád, ſzeretetinek bizonyos jelét mutattya. Hallyad mit beſzél erről a'Pogány Bölch *Séneca* [p]: Ninch ſzerenchétlenb ember, mint a'kinek hábo-

A

† *Nu.* 11.4.5

[c] *Ioan.* 16.20, 22.

B

[d] *Luc.* 11.21.
[e] 1. *Cor.* 1.27.
[f] 2. *Cor.* 12.9
[g] *Ibidem.*

C

[h] *Act.* 16.26

[i] *Gen.* 3. 15

[k] *Exod.* 8. 19
[l] *Ioel.* 2.25.

D

[m] *Luc.* 12. 4

[n] *Iob.* 7. 1.
[o] 2. *Tim.* 2. 5
[p] *Lib. de Providentia.*

A

† Vicit amor Patriæ, laudisque immensa cupido.

B

q *Hom. 4. ad Populum.*

r *Gen. 37. 23.*

s *vers. 28.*
t *Gen. 39. 19.*
u *Gen. 40. 23.*

x *Gen. 45. 8.*

C

y *vers. 7.*

z *Mat. 4. 21.*
a *Mat. 20. 21*
b *Prov. 3. 11. Hebr. 12. 6. Apoc. 3. 19.*
c *in Vitis Patrum. 2. p. c. 148.*

D

d *Iob. 2. 6.*

e *Act. 7. 56.*

ruſága nem történik. azt az Iſten, túnyának és reſtnek alíttya. Gyalázatnak tartya a' vitéz, ha erőtlennel kell bajt víni; tudván, hogy dichőſégtelen a'veſzedelem-nélkűl-valo győzedelem. A'tűzet próbálta-meg *Mútius*ban az Iſten; a'ſzegényſéget *Fabritius*ban; a'ſzám-ki-vetéſt *Rutilius*ban; a'kín-ſzenvedéſt *Régulus*ban; a'mérget *Sócrates*ben, a' halált *Cátó*ban. Jóllehet ezeknek fel-tőtt czéllyok, chak az emberek dícherete vólt-; vagy, leg-fellyebb, Hazájokhoz-valo ſzeretetők †. Az Iſten pedig, ſokkal bőchűlleteſ-ben próbállya-meg az ő Híveiben az Erőt, Hitet, és Szeretetet: és meg-próbálta Lő-rinczben a'tűzet; Ferenczben a'ſzegényſéget; *Athanáſius*ban a'ſzám-ki-vetéſt; *Vincentius*-ban a'kín-ſzenvedéſt; *Arſenius*ban a'halgatáſt; *Ephrem*ben a'kőny-húllatáſt; *Pachomius*ban a'múnkát; *Evágrius*ban a'bőjtőt; *Honorius*ban a'puſztában-valo lakáſt; Antalban a'ru-hátalanſágot; Tobiásban a'vakſágot; Jóbban a'fekélyeket; Moyſesben a'békeſéges-türéſt; Dávidban az űldőzéſt; Péterben a'Kereſztet; Pálban a'kardot; Jánosban a'mér-get; Iſtvánban a'köveket; Kereſztelő Jánosban a'tőmlőczőt; és, hogy ſzámtalan *Mártyr*okat, és *Confeſſor*okat elő ne hozzak, az ő eggyetlen-egy Szent Fiában a'keſerves és gya-lázatos halált: kiket, kétſég-nélkűl igen ſzeretett az Iſten. Kűnyű vólna az Iſtennek, úgy-mond Arany-ſzáju Sz. János [q], minden nyomoruſágokat el-venni: de, valamíg nem láttya valóſágos meg-tiſztúláſunkat, a'háboruſágot el nem tágíttya; mint az ötvős az aranyat a'tűzből ki nem vészi, míg nem éppen meg-tiſztúl: és a'lantos, mind addig von-nya a'húrt, míg nem jól peng.

A'Jákob fiai-közőtt, leg-jámborb vólt Jóſef; de leg-nagyobb háboruſágot-is ő ſzenvedett. A'báttyai meg-fogván őtet, egy ó kútba vetették, hogy éhel halna-meg [r]: onnan ki-vonván, az Iſmaëlitáknak el-adták pénzen, hogy ſoha hírét ſe hallanák: Egyiptusban ſzolgáúl el-adták az Iſmaëliták [s]; és hívſégéért, az Ura tőmlőczbe vettet-te [t], lator feleſégének hamis vádoláſára: és a'háládatlan Pohárnok-is, el-feletkezvén róla, két eſztendeig hadta a'tőmlőczben [u]. De mind ezek, nem gyűlőlſégnek, hanem ſzeretetnek Jelei vóltak: mert azzal az eſzközzel akarta őtet az Iſten fel-magaſztalni, és egéſz Egyiptus Urává tenni, hogy attyát és attya-fiait táplálná, és ſok tartományokat az éhſég inſégétől meg-mentene. Mert, ha az elő-ſzámlált dolgok rajta nem eſtek vól-na, ſoha Farao-eleibe, Bőlch ember-gyanánt nem vitetett vólna, ſem úgy elő nem ment vólna; a'mint maga-is jelentette a'báttyainak, mondván [x]: *Nem a'ti tanátſotokból, hanem az Iſten akarattyából küldettem ide: ki engem, úgy mint Attyává tött Faraónak, és az ő egéſz házá-nak Urává, és Fejedelemmé Egyiptuſnak minden földében.* És okát-is adta [y]; hogy *Meg-tartaſſatok a'földön, és életetekre-valo eledeletek leheſſen.* Holott azt vedd eſzedbe; hogy, minek-előtte Jóſef atyafinak mutatná magát a'báttyainak, valóban meg-háborgatta őket: jelentvén példában; hogy, mi-képpen a'Kriſtus az Attya rendeléſéből ſzenvedett, azon-képpen nékűnk-is ſzenvednünk kell a'Kriſtus rendeléſéből, ha attyafiai akarunk lenni, és őrökős társai. Ez azért az Iſten ſzeretetinek jele. de Atyai, és nem anyai ſzeretetnek mondhattyuk: mivelhogy az Atyák úgy ſzeretik fiokat, hogy múnkára-is fogják; tud-ván, hogy az-által vihetik-elő állapattyokat. holott az anyák chak kényesgetik, és henyékké téſzik; a'mint a'Zebedæus fiaiban példánk vagyon: kiket az Attyok, a'halálſzál-ban fáraſztott [z]; az annyok pedig, űléſt kívánt nékik [a]: de a'Kriſtus, mint igaz Atya, a' ſzenvedés pohárát adta eleikbe. Az Irás-is nyilván, és ſokſzor jelenti; hogy a'háboru-ſág, az Iſten ſzeretetinek jele [b]. És azt az Iſtennek Szenti jól értették: mert Sz. *Romitius* Remetéről azt olvaſſuk [c]; hogy az Iſten, minden eſztendőben nehéz betegſéggel meg-ſanyargatta. és midőn egyſzer a'nyavalya reá nem jött, bánkodott rajta; alítván, hogy az Iſten kedvéből ki-eſett, ki a'kedves fiait meg ſzokta ſanyargatni.

HARMADIK Oka, a'miért Iſten az övéit ſanyargattya, az; hogy az Iſten győnyőr-ködik, látván hogy az ember vitézűl viſeli magát a'háboruſágokban, tuſakodik ellenők, és diadalmat vészen rajtok. Azt írja Sz. *Athanáſius* Sz. Antalról; hogy, midőn az Ördő-gökkel tuſakodott, a Kriſtus gyakorta meg-jelent néki; és erőt adván, bátorította a' harczra: de egy erős harczon, nem látván a'Kriſtuſt, panaſzolkodva-ſzabáſu azt mon-dotta: Hol vóltál Uram? Az Úr pedig azt felelte: Jelen vóltam, harczodnak nézője, és vitézſégednek meg-koronázója. Erről magyarázza Arany-ſzáju Sz. János, az Iſten-nek parancholattyát, mellyel az Ördőgnek meg-parancholta [d], hogy Jóbnak, életében ne ártſon: mert, ha meg-ölte vólna, baj-víváſával győnyőrűſéget az Iſtennek nem ſzer-zett vólna. *Petrus Damiánus* pedig, Sz. Iſtvánnak ama'mondáſát [e]; *Ímé nyitva látom az egeket, és az ember Fiát az Iſten jobja-felől állani*; úgy magyarázza: Midőn valami *Comœdiát* űlve néznek a'Fejedelmek: ha olly jeles dolog történik, mellyet valóban meg akarnak látni, és győnyőrködnek benne, fel-állanak, és úgy nézik: úgy az ember Fia, egyéb-ha az Iſten jobján ült; de a'Sz. Iſtván baj-víváſára fel-állott, hogy valóban meg-nézné, és

meg-is segétené a' baj-vívót. Innét mondotta Sz. Pál-is [f]: *Chodája lőttünk e' világnak, és az Angyaloknak, és az embereknek*: az-az, még az Angyalok-is, nézvén minket chodálkoznak, hogy a' gyarló testben így vitézkedünk. A'Mória hegyét, Abrahám talám azért nevezte, Az Úr-lát-hegyé-nek [g]: gondolván, hogy kedvetlen látta az Isten a' mint ő azon vitézkedett, tulajdon kezével fel akarván mészárlani eggyetlen-egy szerelmes fiát, az Isten parancholattyára. Azt írja *Plinius* [h]; hogy a'Romai Császárok, iszonyú fene-vadakat kereſtettek; és, hogy a' népet gyönyörködtetnék, azokkal megharzoltatták, vagy a'halálra-valo embereket, vagy a' jó kardos és karos vitézeket: melly harczot olly örömeſt néztek, hogy jó reggel helyt foglaltak magoknak. Az Isten, e' világon úgy tartya a'Gonoszokat, mint valami fene-vadakat, hogy azokkal harczolyanak az Igazak, háboruságot szenvedvén tőlök. Látván pedig az Isten az Igazak vitézségét, gyönyörködik azokban: nem úgy, mint halálra-valo gonosz-tévőkben, hanem, mint a' mennyei Koronára méltó vitézekben. Ezt még a' Pogány *Séneca*-is általlátta; midőn imígyen írt [i]: A'mint mi néha gyönyörködünk, látván hogy valamelly ifiú vitéz, a'reá-rohanó fene-vadat fel-nyársollya a' hegyes-tőrrel; ha az oroszlánytól meg nem retten, hanem helyt áll: úgy gyönyörködik az Isten, midőn láttya, hogy az ő Hívei, a' gonosz szerenchével és a' háboruſsággal harczolnak, és meg-győzik az Istentől adatott erővel: mert akképpen az Isten dichőittetik ő-általok.

De nem chak nézi az Isten a' harczolókat, hanem, a' mint ez-előtt-is mondám, segéti-is, és erősíti; a' mint ő-maga jelenti Dávidnál, mondván [k]: *Véle vagyok a' háboruságban: meg-mentem őtet, és meg-dichőitem őtet.* Nem úgy nézi, úgy-mond Sz. Agoston [l], az Isten a' harczolót, mint a' nép a' szekeren-harczolóbajnokot; melly kiáltani túd, segéteni nem túd; Koronát chinálhat, de erőt nem adhat, mert ember, és nem Isten. Az Isten midőn nézi a' harczolókat, meg-segéti őket. mert egy harczoló szava ez [m]: *Ha mondom vala, Meg-mozdúlt a'lábam: a'te irgalmaſságod, Uram meg-ſegét vala engem.* Mind a' kettőről szépen emlekezik Dávid: Ki midőn azt mondotta vólna [n]; *Mert te nézed a' munkát, és a' fájdalmat*: utánna vetette: *Néked hagyattatott a' ſzegény; te léſzſz az árva ſegétője.* Hallyad mit beszél az Istennek egy vitézlő Aszszony állat, Sz. Ágata, ki efféle harczon forgott [o]: Láttad Uram, és nézted az én harczoláſomat, mint harczoltam a'korlátban: de mivelhogy nem akartam engedni a'Fejedelem parancholatinak, az emlőimben kínzattatom. Uram, ki engem meg-őriztél gyermekségemtől-fogva; ki el-vőtted tőlem e' világ szerelmét; ki engem a' hóhérok kínzáſinál erősbé tőttél, vedd hozzád lelkemet. Erről a'nézéſről érthettyük a'Jeremías mondását-is [p]: *Meg-vonta az ő kéz-ijját, és tőtt engem mint a' nyílra-valo czélt.* és a'Jóbét-is [q]: *Mint jelűl tőn engem magának*: az-az, mint az emberek játékban, és mulatozásért czélhőz lővőldőznek; az Isten-is czélűl téſzi az Igaz embert, és hozzája lővőldőzvén a' háboruság nyilait, gyönyörködik benne: azt kívánván tőle, hogy helyt állyon, és egy tő-hegynyire se mozdúllyon, hogy a' nyilakat bizonyoſon beléje lővőldőzheſſe; a' mint Sz. Pál-is jelenti, mondván [r]: *Senki meg ne mozdúllyon a'háborúságokban: mert magatok tudgyátok, hogy erre rendeltettünk.*

Jól tudgyák ezt az Istennek Szentei: kik, az Istentől reájok küldőtt nyomorúságokat, nem chak meg nem vetik, hanem ſzabad-akarattyokból többítik-is, és azzal vígaſztallyák magokat. Ez vólt Dávidnak egy vígaſztaláſa a' nyomoruságban, a' mint maga jelenti, mondván [s]: *Midőn engem bántanának, ſzőr-ſzákba öltőzőm vala*: az-az, nem elégedtem azzal hogy az ellenségim háborgattak, annak-fölőtte kemény ſzőrſzákot vőttem magamra, testem ſanyargatására. és utánna veti: *Böjttel alázom-vala meg a'lelkemet* (az-az, tóldottam az ellenségim háborgatását, ſzabad-akaratomból-valo bőjtöléſsel:) *és az imádságom a' kebelembe tér*; mellyel tudni illik imádkoztam ellenségimért. Hasonló-képpen chelekedett Jób-is: ki, noha azt mondotta az Istenről [t]; *Meg-vagdala engem, egy ſeb a' máſikat érvén*; de azzal meg nem elégedett, hanem annak-fölőtte *Zákot varrott bőrére, és hamuval hintette-bé testét.* Mert a' sebeit, mellyeket az Istentől vőtt, nem olajjal, vagy gyenge írrel kenegette, hanem zákot vőtt reá, és hamuval hintette a' sebeit, hogy annál nagyobb fájdalmat érzene. Ugyan azon Jób, a' mint némellyek okoskodnak, minek-utánna ſok nyomoruságot ſzenvedett, *fel-kelvén meg-ſzaggatta ruháit* [u]: hogy a'vereség-után, ſzabad-akarattya-ſzerént-is Penitentziát tartana; és az Isten-előtt meg-alázván magát, és az Istent kővetvén, maga-is ſanyargatná testét: vagy, a' mint egyebek okoskodnak; mint-ha az előbbi chapáſok-által arra íntetett vólna, hogy le-vetkőzzék, és mezítelenül vereſse magát. Mint-ha azt mondotta vólna Dáviddal [x]: *Én oſtorok-alá kéſzíttettem: és az én fájdalmim ſzínem-előtt mindenkor*: az-az, noha nagy oſtort érzek magamon, de annál-is nagyobra kéſzítem magamat, és mindent örömeſt el-ſzenvedek.

A
f 1. Cor. 4. 9.
g Gen. 22. 14
h Lib. 8 c. 16. 17.
i Lib. de Providentia, c. 2.
B
k Pſ. 90. 15.
l Serm. 105. de Tempore.
m Pſ. 93. 18.
n Pſ. 9. 35.
o In Breviario Rom. 5. Febr.
C
p Thren. 3. 11
q Iob. 16. 13.
r 1. Theſ. 3. 3.
s Pſal. 34. 13
D
t Iob. 16. 15. 16.
u Iob. 1. 20.
x Pſ. 37. 18.

A

NEGYEDIK Oka a' Hívek sanyargatásának, az; hogy az Úr-Isten az ő jó-voltát, és hatalmasságát meg-mutassa. Innét vagyon, hogy, midőn a' Bőlch [y], azt mondotta a' nyomoruság-alá vettetett emberről; hogy, *Az Isten szeme reá tekintett jó végre, és fel-emelte őtet az ő alázatosságából, és fel-magasztalta az ő fejét*: utánna vetette: *És sokan chodálkoztak rajta, és tisztelték az Istent.* Midőn az Isten meg-engedte, hogy Sídrak, Misak, és Abdénago, az égő kemenczébe vettetnének: azzal igen meg-bizonyította jó-voltát, és hatalmasságát, hogy abból ki-szabadította őket. Kiket látván Nabukodonosor, és eszébé vévén, hogy a' tűznek semmi hatalma nem volt rajtok, és chak hajokat, vagy ruhájokat sem pörzölte-meg [z], fel-indúlván, azt mondotta: *Áldott a' Sídrak, Misak, és Abdénago Istene, ki el-küldötte az ő Angyalát, és meg-szabadította az ő szolgait a'kik ő-benne hittek: és a' Király szavát meg-változtatták, és kézbe adták az ő testőket, hogy ne szolgálnának, es ne imádnának semmi Istent az ő Istenőkön-kívül. Én-tőlem azért a' végezés adatott, hogy minden nép, nemzetség, és nyelv, valamelly káromlást szóll a' Sídrak, Misak, és Abdénago Istene-ellen, el-veszszen, és az ő háza el-pusztittassék: mert ninch más Isten, a' ki így meg-szabadíthatna.* Hasonló dolgot chelekedett *Darius* Király, midőn látta, hogy Dánielt az Isten meg-óltalmazta az oroszlányok-közőtt [a]. Az-okáért, mint-hogy ebben az Isten fő-képpen az ő dichőséget mutattya, mellyet ő *másnak nem enged* [b]: nagy bizodalmok, és bátorságok lehet az Igazaknak a' háboruságokban, hogy, vagy ki-szabadíttya őket, vagy nagyobb érdemőkre meg-erősíti, hogy el-viselhessék, és szomoruságok örömre fordúllyon.

y Eccli. 11. 12.

z Dan. 3. 59

B

a Dan. 6. 20. 25

b Isai. 42. 8.

II. RÉSZE.

AZ Emberekre nézve-is, Egy-nehány Okért sanyargattattya Isten az ő Híveit.

ELSŐBEN: Azért; hogy, a'kik láttyák az Igazak háboruságát, el-hidgyék hogy nem valami Istenek, hanem chak emberek. Midőn Sz. Péter a' sánta embert lábaira állatta-vólna, és minnyájan chodálnák, azt mondotta [c]: *Mit chodálkoztok ezen, a' vagy minket mit néztök, mint-ha a' mi erőnkel és hatalmúnkal chelekedtük-vólna hogy ez járjon.* A' Lystraïak, látván, hogy Sz. Pál egy szavával meg-gyógyított egy sántát, fel-emelték szavokat, mondván [d]: *Az Istenek hasonlókká lévén az emberekhez, alá-szállottak hozzánk: és Barnabást, Jupiternek híják vala, Pált pedig Mercuriusnak; mert ő vala az Igének vezére. A' Jupiter Papja-is, ki a' Város-előtt vala, tulkokat és koszorúkat hozván az ajtó-eleibe, a' népekkel áldozni akar-vala.* De az Apostolok ellene-állottak, meg-szaggatván ruhájokat, és kiáltva mondván: *Mi-is hozzátok-hasonló halandó emberek vagyunk.* Hogy azért a' tudatlanok, a' Szenteket Isteneknek ne alítanák (mellyet igen kedvellett-vólna az Ördög, hogy a' Bálványok rontói-által állatná a' bálványozást,) meg-engedte az Isten, hogy azok sanyargattatnának, és betegségekbe esnének: hogy a' testi gyarlóság meg-mutatná, hogy a' chodáknak alkotói emberek, és semmit magoktól nem chelekedhetnek, hanem az Isten Malasztza chelekeszik mindent ő-általok. Mert, ha sok vitéz Hadnagyokat, hatalmas Fejedelmeket, és Bőlch embereket Isteneknek tartottak: sokkal inkább azoknak ítelték-vólna a' Szenteket; látván egy-felől, hogy nagy chodákat chelekeszenek; más-felől pedig, hogy nyomoruságot nem szenvednek.

c Act. 3. 12.

C

d Act. 14. 9. 10.

D

A' betegség és nyavalya, nem az Istenségnek, hanem az emberi gyarló természetnek jelei: és azért Nagy Sándor, a' hízelkedőket, kik őtet Isten fiának mondották, azzal hazudtolta-meg, hogy a' harczon sebbe esett. Az istentelen Antiokus pedig, ki azt vélte [e], *hogy az égnek chillagit el-érné, és hogy még a' tenger habjainak-is parancholna, és hogy a' hegyek magasságit fontban meg-mérné*; mihelyen a' szekérről le-esvén, a' testnek nehéz meg-rokkanása-miatt, tagjainak gyötrelmét érzette, magát meg-ismérvén, igen igazán kezdett beszélleni, mondván [f]: *Méltó Isten-alá vettetni, és a' halandó embernek magát az Istenhez nem hasonlítani.* Heródes Agrippát-is, kinek szóllására azt mondotta a' nép; Isten szavai, és nem emberé [g]; *meg-verte az Ur Angyala, azért, hogy nem adott-vólna tiszteletet az Istennek*: az-az, hogy a' nép hízelkedését meg nem dorgálta. de barátira fordítván szemeit, azt mondotta [h]: Ihol én, a'kit tí Istennek neveztetek, kételenül el-hagyom életemet; melly kételenség, a' tí hazugságtokat meg-feddi.

e 2. Mach. 9. 8 9. 10.

f Vers. 12.

g Act. 12. 22

h Josephus, Lib. 19. Antiquit. cap. 7.

Egyedül az Isten halhatatlan, és szenvedhetetlen: az-okáért, ha az Isten Fia emberi testbe nem öltözött-vólna, mi-érettünk nem szenvedhetett-vólna. Melly nagy irgalmasságot nem értvén az emberek, *A' meg-feszült Krisztus a' Zidóknak botránkozás volt, a' Pogányoknak bolondság* [i]. Azt íria *Polydórus Virgilius* [k], hogy, midőn *Canútus*nak az Angliai Királynak egy nemes vitéze a' tenger partyán hízelkedésből azt mondotta-

i 1. Cor. 1. 23.

k Lib. 7. Hist. Angler.

vólna,

vólna, hogy minden Királyoknál hatalmasb; úgy-mint kinek birodalma vólna a' földön és a' tengeren: a' Király meg akarván a' chélchapót szégyenyíteni, le-vetvén a' paláſtyát a' víz-mellé tötte, és reá ült, és azt mondotta: Víz, parancholom, hogy a' lábaimat ne illeſd. Chodálván a' ſzolgai miért chelekedné azt, azonban egy hab a' Királt igen meg-vizesíté. Ki monda: Imé Urak, engem Királynak neveztök, ki chak egy kevés vizet ſem tartoztathatok-meg hatalmommal. Azért, ſenki a' halandó emberek-közzül azt a' nevet nem érdemli. Király a' Kriſtus Attya, kinek akarattyától függnek mindenek: őtet tiſztellyük minnyájan, és Királynak nevezzük: ſenkit egyebet az ég, tenger, és föld Királyának ne mongyunk. El-menvén pedig *Vintoniába*, a' melly Koronát viſelt, a' Feſzület fejére tötte; és ſoha az-után Koronát nem viſelt. Szép, de ritka példa: mert, a' mint *Iuvenális* írja [l], *Nihil eſt, quod credere de ſe Non poſsit, laudatur cùm dijs aqua poteſtas*: az-az, Mindent el-hihet maga-felől az ember, midőn haſonló hatalmúnak díchérik az Iſtenekhez. Innét vagyon, hogy minden Szentek, midőn chodákat chelekedtek, meg-alázták magokat: hogy akképpen Embereknek mutatnák magokat, és az Iſtennek tiſzteſségét meg ne sértenék: a' mint nem régen megmutatám, a' Sz. Péter és Sz. Pál példajával.

A

l Satyr. 4.

Más odszor: Azért bochát Iſtē ſanyaruságot az ő Híveire; hogy, látván az emberek az Igazaknak mindenbē ſzerenchés állapattyokat, ne ítélnék felőlök, hogy e' világi jutalomért ſzolgálnak az Iſtennek: kik a' háboruságnak idején-is meg-maradván a' hívségbē, és Iſteni ſzolgálatban, nyilván meg-mutatták, hogy jó ſzívből-valo ſzolgák, és nē ſzintén béreſek. Még a' Sátan-is azt mōdotta Jóbról; *Nem heában ſzolgált az Iſtennek* [m]. *Vallyon heában féli-e Jób az Iſtent? Nem környűl-vötted-e te ötet, és az ő házát, és kőrőſ-körül minden marháját, és az ő kezei munkáját meg-áldottad, és az ő jószága nevekedett a' földön? De nyújtsd-ki egy-keveſsé a' kezedet, és verd-meg mind a' mie vagyon, ha ſzemtől-ſzembe meg nem áldand téged.* Hogy meg-mutatná azért az Iſten, hogy Jób nem a' gazdagságért ſzolgált néki, minden marháját el-vötte. Midőn Abrahám meg akarta áldozni a' fiát, azt mondotta néki az Iſten [n]: *Most iſmértem-meg*: az-az, a' mint Sz. Agoſton magyarázza [o], meg-iſmértettem egyebekkel, hogy féled az Iſtent. Mint-ha azt mondotta-vólna: Mikor ígértem néked Iſaákot, vagy meg-adtam; nem annyíra tetſzett-meg michoda ſzívvel légy hozzám, mint mikor el akartam tőled venni. Azért mondotta Mojſes-is a' Zidóknak [p]: *Kisért titeket a' ti Uratok Iſtentek: hogy nyilván légyen, ha ſzeretitek-e ötet, vagy nem, tellyes ſzívetekből, és tellyes lelketekből.* És [q]: *Meg-emlekezzél az egéſz útról, mellyen téged a' te Urad Iſtened negyven eſztendeig vezetett a' puſzta-által, hogy téged ſanyargatna és kisértene; és nyilván lennének a' mik ſzivedben forgottak, ha meg-tartanad-e az ő parancholatit, vagy nem.* De vedd eſzedbe, hogy a' Szentségnek ninch fogyatkozására, sőt gyarapodására vagyon, hogy ember az Iſtentől vött teſti vagy lelki jókért, ſzolgállyon néki, hálá-adó légyen, és kötelesſégéről meg-emlekezzék: mind-azáltal, a' mi ſzeretetünknek fő-képpen ingyen-valónak kell lenni, és az Iſtent fő-képpen ő-magáért kell ſzeretnünk: úgy hogy, ha mezítelenek vólnánk-is, és ſemmi ajándékát nem vöttük vólna-is az Iſtennek, ſzeretnünk kellene ötet, és ſzolgálnunk néki.

B

m Iob. 1. 9.

n Gen. 22. 12.

o Lib. de Trinitate & Unitate DEI, c. 3. Tom. 4.

C

p Deut. 13. 3.

q Deut. 8. 2.

Harmadszor: Azért ſanyargattatnak a' Hívek; hogy, a' kik láttyák az Igazak háboruságát, azoknak követésére fel-gerjedgyenek: mert, a' kiket hozzánk-haſonlóknak látunk természetökben, könnyen követtyük őket. ſemmi pedig úgy meg nem bizonyíttya a' természetnek eggyezését, mint a' ſzenvedésben-valo társaság. Az-okáért Sz. Jakab, Illyés Profétának követésére akarván ínteni a' Híveket, azzal ébreſzti őket [r]; hogy, *Hozzánk-haſonló ember vólt ſzenvedhető.* Hogy ne gondolnók, úgy-mond Arany-ſzáju Sz. János [s], midőn valaki az Apoſtoloknak, vagy Mártyroknak követésére ínt bennünket; vagy egyebeknek, kik ſok Kereſzt-által, álhatatos ſzívvel ſzolgáltak az Iſtennek, hogy azok más természetűek vóltak, azért hogy nagy dolgokat chelekedtek, és úgy a' követéſre meg-reſtülnénk: Szent Jakab, ſzólván a' Nagy Illyéſről azt mongya, hogy hozzánk haſonló vólt, ſzenvedés-alá vetteteti: és a' ſzenvedésből-valo réſzesülésből-bizonyíttya, hogy hozzánk-haſonló ember. Azt-is írja azon Sz. Doktor [t]; hogy a' Jób könyvének elein azért vagyon írva; hogy Egy Jób-nevű ember vólt; hogy meg-értenők, hogy hozzánk-haſonló természete vólt; és, látván az ő chodálatos, és ki-mondhatatlan békeséges-tűrését, ne vélnők hogy valami idegen természetű lött-légyen. Bizony *Drágálatos az Ur ſzine-előtt az ő Szentinek halála* [u]: mert nem engedi azoknak életét az ellenségnek, vagy a' halálnak, akár-melly könnyen, vagy kevés árron; hanem az ő Anyaſzentegyházának valami nagy haſznáért, vagy lelki előmeneteliért: azon-képpē, nyilván nem engedi, hogy az ő hűv ſzolgája ſanyargattaſsék,

D

r Iac. 5. 17.

s Hom. 16. ad Pop.

t Hom. 2. de Patientia Iob.

u Pſ. 115. 6.

hanem,

A

hanem, midőn láttya, hogy abból az ő Anyaszentegyházának nagy haszna következik; az pedig, a' Békeséges-szenvedésnek példája. Az-okáért, mi-képpen hogy a' Sz. Mártyrok vére, a' Keresztyének magva volt: azon-képpen az Igazak sanyargatása, a' tekélletes Keresztyének magva. mert *a' Békeséges-tűrésnek, tekélletes chelekedete vagyon* x: melynek kűlömben példáját nem mutathatták az Igazak, hanem chak a' háboruságokban. Innét nyilván olvassuk a' Szent Jrásban, hogy a' Jób és a' Tobías nyomoruságának, ez vólt oka és vége. mert, szólván a' Tobías vakságáról, azt mongya y: *E' kísértetet azért engedé az Ur rajta történni, hogy az utánna-valóknak az ő Békeséges-szenvedése például adatnék, mint a' Szent Jóbé-is.*

x Jac. 1. 4.

y Tob. 2. 12.

Sz. *Cæsarius*, ki Sz. *Gregorius Nazianzénus* attyafia vólt, szólván a' háboruságnak sok-féle állapattyáról, és hasznairól, a' többi-kőzőtt imigyen beszéll z: Némelly, az el-rejtett Jószágos-chelekedetét, és erősségét mutattya-meg; hogy, a'kik azt láttyák, kővesék: mert *senki a' gyertyát meg nem gyújtya, hogy a' véka- vagy az ágy-alá tegye, hanem a' gyertya-tartóra, hogy világoskodgyék mindeneknek a' kik a' házban vannak*; a' mint Urunk mongya a. Mint-ha azt mondaná: Azért gyújtottam-meg Jóbot mint a' szövetneket, és a' Város-kivűl a' ganéj-rakásra helyheztettem, hogy az egész világon mindeneknek világoskodgyék. Hasonló-képpen beszéll Sz. *Prosper* b: Az Idumæai nemzetségnek több Fejedelmi-kőzőtt, tűndőklőtt az Istennek ama' nevezetes és erős vitéze, Jób, minden Békeséges-tűrésnek példája: kit azért hozott-élő az Isten, hogy vitézi baj-viadallal meg-győzné az egész Vitézségnek fejedelmét az Ördőgöt, az Isten segétségéhez támaszkodván. Ugyan-is, mint tudnánk mi vitézkedni, ha illyen példáink nem vólnának; holott illyen jeles példákkal-is kevesét chelekeszűnk?

z Dialog. 3.

B

a Matt. 5. 15. Luc. 11. 33.

b De Prædictor: p. 1. cap. 22.

Mennyire kellessék pedig bőchűllenünk a' Békeséges-tűrésnek példáját, ki-tetszik abból, hogy a' Korona fő-képpen annak adatik. Az-okáért, a' ki a' maga példájával sokakat fel-indít, vagy meg-bátorít a' Békességes-tűrésre, sokaknak okot ád az üdvőszűlésre, és azokat neminémű-képpen kézen-fogva viszi az örők bóldogságba. Ezt meg-gondolván Sz. Pál, azzal bátorittya magát, mondván c: *Mindeneknek mindenekben kedveskedem; nem keresvén a' mi nékem hasznos, hanem a' mi sokaknak, hogy üdvőszűllyenek.* Ez nem utólsó oka vólt az Isten Fia Meg-testesűlésének: mert, noha az Isten azért lőtt emberré, a' mint Sz. Agoston mongya; hogy olly példa adatnék az embernek, mellyet mind látna, 's mind kővetne az ember; az-az, hogy nékünk példánk lenne a' Jó-chelekedetekben; a' mint Sz. Gergely-is mongya d, és Sz. *Cyprianus* e, és *Aquinumi* Sz. Tamás f: mindazáltal, azt a' példát fő-képpen az ő Szenvedésében adta. sőt, valami példát adott, mind a' Békeségés-tűrésre vitte; a' mint Szent Péter jelenti, mondván g: *A Krisztus szenvedett érettünk, néktek példát hagyván, hogy az ő nyomdokit kövessétek.* Midőn Krisztus Urunk a' Tábor-hegyén színét el-változtatta, és az orczája úgy fénlett mint a' Nap, a' ruhái pedig feirré lőttek mint a' hó: chak ollyan szózatot hallottak a' Tanítványok h, *Őtet halgassátok*; és nem, hogy Őtet kővessék. De midőn a' Szenvedő Krisztus példáztatott a' Sina-hegyén: Moysesnek az Isten nem chak azt mondotta, hogy lássa, vagy nézze; hanem azt-is i, hogy *a' példa-szerént chelekedgyék, melly néki mutattatott a' hegyen*: úgy hogy a' Tábor-hegyét, nem ok-nélkűl mondhatnók Hallás- vagy Hallomás-hegyének; a' Sina-hegyét pedig, melly az Agy-kaponya-hegyét példázta, mellyen a' Krisztus szenvedett, Látás- és Kővetés-hegyének; mint-hogy azon adott nékünk valóságos példát a' Békeséges-tűrésre.

c 1. Cor. 10. 33.

d Lib. 21. Moral. c. 5.

e Lib. 3. ad Quirinum. cap. 39.

f 3. P. q. 1. a. 2.

g 1. Pet. 2. 21.

h Matt. 17. 5.

i Exo. 25. 40.

D

Innét vagyon, hogy a' Vő-legény-is, az ő Jegyesét a' Meny-asszont, az ő Szenvedésének kővetésére inti fő-képpen, mondván k: *Tégy engem mint pechétet a' szívedre, mint pechétet a' te karodra: mert erős mint a' halál a' szeretet; kemény mint a pokol a' buzgó szerelem*; a' mint Sz. Tamás magyarázza. Nem-is vólt heában az az intés: mert, noha az emberek természet-szerént irtóznak a' Kereszttől, és a' háboruságtól; mindazáltal, a' Krisztus nem eggyet vagy kettőt, nem tízet vagy húszat, nem százat vagy ezeret vont maga-után a' Szenvedésre, hanem számlálhatatlan ezeret; és nem chak erős vastag férhakat, hanem sok gyenge Szűzeket-is: kik nagy bátorsággal, és férhúi szívvel, meg-vetvén, mind a' világi pompát, 's mind a' testi gyönyörűséget, a' Keresztet válaszották. melyben a' Krisztus nagy bőlcheségét mutatta. Mert, a' mint Arany-száju Sz. János mongya l, mi-képpen hogy nagy dolgot chelekednék, és méltán hatalmas beszédűnek tartatnék, a' ki a' habok-kőzőtt-nyomorgóval, és a' partra-kívánkozóval el-hitetné, hogy ne igyekezzék a' partra, hanem a' tengernek kőzepire tartson, a' hol nagyobb habok vannak, ha magát adná-is például, hogy kövesse; vagy, ha valamelly Orvos, el-hitetné az orvosság-kérő sebes emberrel, hogy ne gondollyon a' flastrommal, és íres ruhával, hanem tűzzel sütőgesse a' sebet: azon-képpen, hatal-

k Cant. 8. 6.

l Hom. 4. in Ep. 1. ad Corinth.

mas

mas erőnek jele, hogy a' Kereſzt, terméſzet-ſzerént nem ſima, hanem darabos lévén; nem kűnyű, hanem nehéz; nem gyönyörködtető, hanem gyötrő, annyi ſok embereket el-ſzakaſztván a' gyönyörűſéges élettől, maga-után vont, és magához kapcholt. Innét vagyon, hogy, noha az Iſten a' Szentekben minden-féle Jóſzágos-chelekedeteket plantált és helyheztetett, azoknak példáit előnkbe adván, hogy követnők: mindazáltal, ſemmi Jóſzágos chelekedetről annyi jeles és tekíntetes példákat nem hagyott; mint a' Békeséges-tűréſről, az ő Anyaſzentegyházában. és azért mondotta Sz. Pál [m]; hogy *Ennyi ſok tanúknak felhőjével környűl-vétettünk, hogy a' Békeséges-tűrés-által fuſſunk az előnkbe-adatott viadalra.* Bizonyságoknak nevezi a' Mártyrokat, és egyebeket, kik bóldogúl el-végezvén fáradságoknak és háboruságoknak pálya-futását, el-vötték a' Dichőſégnek Koronáját; és nékünk, kik még a' pálya-futásban forgunk, bizonyságink, és ſegétőink. Kiket azért haſonlít a' Felyhőkhöz; hogy, mint a' sűrű felyhőből bővséges első ſzármazik, melly a' földet által-hatván meg-ízeſíttya, és gyümölcshőzővé téſzi: azon-képpen a' Szentek példái, a' Békeséges-tűréſről foganatoſok mínbennünk.

Negyedszer: Az Iſten azért ſanyargattya az ő Híveit; hogy egyebek azoknak példájokkal vígaſztallyák magokat. Mert, a' mint ſzokták mondani, † a' nyomoruſágban-valo társaſág, nem kevés vígaſág. és köznőséges-képpen, a' ki valami nyomoruſágban vólt, azon nyomoruſágban-lévőket jobban tudgya vígaſztalni, hogy ſem a' ki azt meg nem kóſtolta; a' mint Sz. Pál jelenti, mondván [n]: *Áldott az Iſten, minden vígaſztalaſnak Iſtene, ki vígaſztal minket minden háboruságunkban: hogy vígaſztalhaſſuk mi-is azokat, kik minden nyomoruſágban vannak.* A' Szerechen Abdemelek, ki akarván Jeremías Profétát a' veremből vonni, azt parancholta néki [o]; hogy *a' régi poſztókat, és az el-metélt és meg-rothadott ruhákat a' könyöke-alá, és a' kötelekre tegye.* Mellyet midőn meg-chelekedett-vólna, ki-vonták a' veremből: haſonló-képpen, a' ki háboruſágban vagyon, hogy attól meg ne emészteſsék, a' régi Szenteknek, és Igazaknak metéléſeket, és, hogy így ſzóllyak, rothadáſokat, az-az, háboruſágokat, és nyomoruſágokat hordozza ſzeme-előtt; hogy, látván azoknak nagyobb nyomoruſágokat, vígaſztallya magát, és ő-is békeséggel ſzenvedvén kevés nyomoruſágát, annak nagy haſznát és jutalmát vegye. Oka pedig ennek az; hogy az eggyűgyű tudatlan emberek, köznőségeſsen azt vélik, hogy a' háboruſág az Iſten haragjának jele: és, midőn reájok érkezik, hamar meg-tántorodnak, és kétségbe-is eſnek. Melly vélekedéſt könnyen meg-vethetnek, ha meg-gondollyák, hogy az Iſtennek hűv ſzolgai, és kedves baráti-is, nagy háboruſágokat ſzenvedtek. Innét vagyon, hogy, midőn Jób, a' barátinak beſzédiből eſzébe vötte-vólna, hogy ők-is abban a' hamis vélekedésben vannak, és azért vádollyák őtet; keményen ellenek ſzóllott, és ſok okokkal meg-mutatta hogy az nem igaz vélekedés.

Ötödször: Azért ſanyargattatnak az Igazak: hogy valóban meg-iſmérjük, hogy nem tekélletes bóldogságban vańak azok, kiknek e' világ, kedvök- és kívánságok-ſzerént ſzolgál; és a' kik, a' mint ſzokták mondani, a' ſzerenchét hajánál-fogva tartyák. Melly vélekedésben, köznőséges-képpen igen meg-chalatnak az emberek, azokat mondván *Bóldogoknak* [p], *a' kiknek a' fiok, mint az új plantáláſok az ő ifiúságokban. Az ő leányok fel-ékeſíttettek, fel-chinyoſíttattak körös-körűl a' Templom haſonlatoſságára. Az ő tárházok rakvák, a' juhok tenyéſzők, tehenök kövérek: a' kiknek sövényeken ninch romlás, ſem kiáltás útzájokon.* De a' kik igazb ítéletet téſznek, nem azt mongyák: hanem [q], *Bóldog a' nép, kinek az Úr az ő Iſtene*; ha ſzintén egyéb-aránt ſanyargattatnak-is. mivelhogy Urúnk-is nyilván mondotta [r]: *Bóldogok a' kik üldözéſt ſzenvednek az Igaſságért; mert övék mennyeknek országa.* Innét mongya Arany-ſzáju Sz. János [s]; hogy meg-tanúllyuk, kiket kelleſsék valóban Bóldogoknak, és kiket nyomorúltaknak ítélnünk. Mert bizonyos dolog, hogy, mikor azt hallod Szent Páltól [t]; *Mind ez órá-ig éhezünk, és ſzomjuhozunk, és mezítelenek vagyunk, és arczúl veretettünk, és ide's tova bújdoſunk, és munkálkodunk*; és [u]; *A' kit ſzeret az Úr, meg-ſanyargattya*: eſzedbe veheted, hogy nem azokat kell Bóldogoknak mondani, a' kik mindennel bővelkődnek; hanem, a' kik ſzentűl, és Iſten-ſzérent élnek, és a' Jóſzágos chelekedetre gondot viſelnek. Jól mongya azért Sz. Jakab [x]; hogy *Bóldog ember, a' ki a kiſértetet el-ſzenvedi.* Melly mondáſt igen ſzépen meg-magyarázott *Euſebius Emiſsénus* [y]: Vallyon, úgy-mond, azt mondod-e te Bóldognak, és hatalmaſnak, a' ki a' maga meg-ólésére erős? a' kinek e' moſtani jövedelemnek chalárd árnyéka, őrök nyomoruſágot ſzerez? Ki mondaná Bóldognak, a' kinek keze maga le-nyakazására vaſtag? Ki dícsérné annak gyorſaſágát, a' ki arra ſiet hogy nyaka ſzakadgyon? Kichodállya annak fel-hágáſát, a' kinek tudgya le-eſését?

Ki mon-

A

m *Heb.* 12. 1.

B

† Gaudium eſt miſeris, ſocios habere pœnarum.

n 2. *Cor.* 1. 3. 4.

o *Ier.* 38. 12.

C

p *Pſ.* 143. 15.

D

q *Verſ.* 15.

r *Matt.* 5. 10.

s *Hom.* 16. *ad Pop.*

t 1. *Cor.* 4. 11.

u *Heb.* 12. 6.

x *Iac.* 1. 12.

y *Hom. de Sanctis Epiph. & Alexan.*

A

Ki mongya azt Bóldognak, a'ki aranyas és drága kőves kupából mérget iſzik? A'ki hitetlen, fajtalan, fősvény, és kegyetlen, és azért, hogy az Úrnak útát meg-vetette; azt meg-engedik néki, hogy a' maga útán járjon. Bóldog az, a'ki kísértetet ſzenved: mert, mikor meg-próbáltatik, el-véſzi az életnek Koronáját. E'Két okot, igen ſzépen meg-bizonyíttya a' nyomorúlt Kóldúſnak, Lázárnak, és a' minden-nap frjſsen-lakozó, bíborba bárſonyba-őltőző Gazdagnak példája. Mert, ki lehetett a' Világ fiainak kőzőnséges ítélete-ſzerént bóldogtalanb Lázárnál; ki chak az aſztalról le-húlló morzalékokat ſem kaphatta? és, ki lehetett bóldogb a'Gazdagnál; kinek mindenben elege vólt? De bizony, nem a' Gazdag, hanem a' Kóldús vólt Bóldog: mert, *hogy meghólt a'Kóldús, az Angyaloktól az Abraham kebelébe vitetett*: a' Gazdag pedig, halála-után,
z Luc. 16. 22. *pokolba temettetett* [z]. a' hol nagy győtrelemben vólt ugyan, de chak egy chőpp vizet ſem nyerhetett, a' lángban-győtrődő nyelvének meg-hívesítésére.

a Hom. 16. ad Popul. HATODSZOR Azért ereſzt Iſten ſanyargatáſt a'Hívekre; hogy el-hidgyük, hogy más élet vagyon; és, a'mint Arany-ſzáju Sz. János mongya [a], a'Fel-támadáſról gondolkodgyunk. Mert, ha az ember ſem hadgya azt jutalom-nélkül, a' ki ő-érette munkálkodik: ſokkal inkább az Iſten nem hadgya az ő Híveit jutalom-nélkül. és mint-hogy azok e' világon ſanyargattatnak, ſzükség hogy más idő légyen, melyben munkájoknak jutalmát vegyék. Ezt meg-gondolván a' Szentek, chodálatos bátorsággal ſzenvedték e' világi nyomoruságokat. Innét vagyon, hogy, midőn Jób azt mondotta-

B

b Iob. 6. 2. vólna [b]; *Vaj-ha fontba vettetnének az én bűneim, mellyekkel haragot érdemlettem, és a' nyomoruság a' mellyet ſzenvedek: ez mint a' tenger-fövenye nehezbnék tetſzenék.* Az-után azt-

c Iob. 9. 25. is mondotta [c]: *Tudom, hogy az én Meg-váltóm él, és az utólsó napon a' földből fel-támadok. Es iſmég környül-vétetem bőrömmel, és az én teſtemben látom-meg az én Iſtenemet: kit én-magam látok-meg, és az én ſzemeim nézik, és nem más: el-tétetett e' reménség az én kebelemben.* mivelhogy a'Fel-támadáſról ſoha el nem kell feletkeznünk, mint a' kebelünkben-valo dologról: és mivelhogy az, igen fő, drága, ſzerelmes, és bizonyos dolog, mint a' mit kebelünkben hordozúnk: és mivelhogy titkos dolog-is. mert-, noha azt az Igazak bizonyoſon hiſzik; mindazáltal, az iſtentelenek-előtt el-titkoltatott-.

C

Az-okáért, Jóbnak két mondásából imillyen Okoskodáſt formálhatunk: Úgy vagyon, hogy ſokat ſzenvedek, és, ha chak e' világi élet vólna, nehezen ſzenvedném-el, mert annyit bűneimmel nem érdemlettem: de, mint-hogy bizonyoſon elhittem, hogy más világ-is léſzen a' Fel-támadás-után, és akkor jutalma léſzen a' Békeséges-tűréſnek, igen őrőmeſt ſzenvedek mindeneket; tudván, hogy el nem veſztem jutalmomat: ez a' reménség táplál; és azt úgy tartom a'kebelemben, hogy ſoha el nem feletkezem róla. Erről igen ſzépen ír Arany-ſzáju Sz. János [d]; és arra-

d Hom. 67. ad Popul. ínti a' Híveket, hogy, midőn láttyák a' Hamiſsaknak ſzerenchés állapattyokat, és az Igazaknak nyomoruságokat, azon meg ne háborodgyanak: mert e' világon, ſem a' jóknak, ſem a' gonoſzoknak tellyes fizetéſek ninchen: hanem, mind a' Korona, 's mind a' győtrelem, a' más világra tartatik. Ebből pedig nyilván meg-bizonyúl, a' mint ugyan azon Sz. Doktor ſzépen okoskodik [e], az Iſten gond-viſeléſe, és a' Lélek

e Hom. 4. de Providentia. halhatatlansága, és a' más világon-valo élet. Mert, ha e' moſtani élet-után más nem léſzen, ninchen Iſten-is: mert, ha Iſten vagyon, igaznak kell lenni: ha igaz, tahát mindennek érdeme-ſzerént fizet. mellyet e' világon gyakorta nem chelekeſzik, mint-hogy e' világon gyakrabban a' Hamiſsak el-nyomják az Igazakat, és a' Hamiſsak győnyőrkődnek e' világi dolgokban. Szükség tahát, hogy azt a' más világra tartſa-,

D

és azon fizeſsen utólsó fillyérig.

f 2. Theſ. 1. 4. HETEDIK Oka a'Hívek ſanyargatásának, az; hogy meg-tanúllyuk a' pokol-béli kínoknak nagy-vóltát. Mert, ha az Igazak e' világon illyen igen ſanyargattatnak, mint léſzen dolgok a' más világon az iſtenteleneknek? Hallyad mit beſzéll Sz. Pál [f]: *Dichekedünk a' ti Békeséges-tűréſtekért, és minden áldózéſtekben és háboruságtokban, mellyeket ſzenvedtök az Iſten igaz ítéletinek példájára*; az-az, a'mint Sz. Gergely magyarázza

g Lib 4. Moral. cap. 9. [g], Mikor annyi ſok nehéz dolgokat ſzenvedtök, kik igazán chelekeſztek, az Iſten igaz ítéletinek példáját mutattyátók: mert a' tí bűntetéſtekből eſzűnkbe kell vennünk, mi módon verje az Iſten azokat, a'kikre haragſzik; ha títeket, a' kiket ſzeret, így ſanyargat. És máſutt

h Lib. 7. Moral. c. 5. [h]: Mit ſzenvednek, úgy-mond, azok, a' kiket őrőkké meg-vét; ha-gy ſanyargattya a'kiket ſzeret? a' vagy, mint bűntettetnek azok, a kiket az ítéletkor meg-dorgál; ha azok élete illyen nyomorúság, a' kiket ő-maga az Itélő-bíró díchér? az-az, Jóbot, és Kereſztelő Sz. Jánoſt. mert azokról ſzóll; és mind a' kettő valóban ſokat ſzenvedett. Ezt jelentette Sz. János-is, midőn azt írja

i Apoc. 15. 7. [i]; hogy *Hét arany chéſzét*

látott,

látott, rakyákat az örökkön örökké-élő Istennek haragjával. mellyek e' világon-valo bűntetéseket és nyomoruságokat példázták: mivelhogy azokat az Isten, mint valami szoros-nyakú pohárból kevesen-ként chöpögeti: de a' más világon, ugyan ki-ontya haragját.

Holott azt vedd eszedbe, hogy az Ur-Isten a' Híveket, e' világon szeretetből sanyargattya; az-okáért az ő haragja Arany-pohárban vagyon, mint valami drága kenet: és midőn e' világon bűntettetünk, úgy kell a' sanyarúságot vennünk, mint az Arany-edényben-valo drága kenetet: és nagy veszedelemnek kell tartanunk, ha bűneinkért meg nem bűntettetünk e' világon; tudván bizonnyal, hogy a'más világon a' bűntetést el nem kerűllyük. Innét mondotta Jeremías [k]: *Uram, emlekezz-él-meg rólam, és a' te tűrésedben ne végy-ki engem*: az-az, a' mint némellyek magyarázzák, Ne végy-ki e'világból, el-szenvedvén bűneimet, hanem e'világi sanyarusággal orvosolly-meg, és tisztíts-meg először. Mert az Igazak, e'világi bűntetést kívánnyák, hogy a' más világit el-kerűlhessék; a' mint Habakuk Próféta-is jelentette, mondván [l]: *Menjen-bé a' rothadás az én chontyaimba, és én-alattam ki-fakadgyon*: az-az, sok nyomoruságot és sanyarúságot szenvedgyek, és e' mostani életben keményen bűntetődgyem. de mi végre? Utánna veti; *Hogy meg-nyugodgyam a' háboruságnak napján; hogy fel-mennyek a' mi fel-övedzett népünkhöz*: az-az, hogy afféle sanyargatásokkal meg-gyógyíttatván, el ne vesszek, hanem üdvözűllyek.

Erről érthettyük Urunknak ama' mondását-is [m]: *Ha a' zöldellő fán ezeket mivelik, a' szárazon mi lészen?* az-az, Ha az Isten Fia illyen igen meg-sanyargattatik e'világon, a' más vétkeért; mint lészen a' Hamisak dolga a' más világon, a' tulajdon vétkökért? Dávid-is ezt jelenti, midőn az Istennek azt mongya [n]: *Ielt adtál a' téged-félőknek, hogy el-fussanak a' kéz-íj színe-elől.* Mert, midőn az Isten népének sok nyomoruságiról emlekezett-vólna, mellyekkel az Isten sanyargatta, azt vetette utánna. Mint-ha azt mondotta-vólna, a' mint *Bellarminus* magyarázza: A' sok háboruságok-által, mellyekkel az Isten sanyargattya az ő Híveit e' világon, jelt ád az őtet-félő Választottaknak, hogy el-fussanak a' kéz-íj-elől, melyből az istentelenekre halálos nyilak mennek-ki az Ítélet-napján: mert a' háboruságok, mellyekkel most a' Hívek meg-tisztíttatnak az aprólék Bochánando bűnökből, jelei azoknak az iszonyú kínoknak, mellyeket az istentelenek a' más világon szenvednek. Ez, a' mit Sz. Péter ír [o]: *Ideje, hogy az ítélet az Isten házától el-kezdeszék. Ha pedig először mi-tőlünk, michoda azoknak végök, a' kik nem hisznek az Isten Evangéliomának?* És Sz. Pál-is [p]: *Midőn ítéltetünk, az Urtól feddettetünk; hogy e' világgal el ne kárhoztattassúnk.* Az-okáért, mikor az Isten a' Választottakat, e' világon sanyargatván, tisztíttya; arra ínti, hogy e' világi háboruságokból eszökbe vegyék, minémű bűntetésök lészen az istenteleneknek a' más világon: és azért, igazán, és Isten-szerént élvén, el-fussanak a' kéz-íj-előtt, mellyet most meg-vont az Isten irgalmassága, hogy rettentsen bennünket; de az Ítélet napján, az ő igaz ítélete olly sebessen eresztí-meg, hogy az istenteleneket az örök kárhozatra veti.

Nyólczadszor: Azért sanyargattatnak e' világon az Igazak; hogy megtanúllyuk, minémű nagy légyen a' Mennyei bóldogság, és a' nagy örőm; melyről Urúnk a' mái Evangéliomban azt mongya [q]: *A' ti örömötöket senki el nem vészi töletek.* Mert valóban nagy Bóldogságnak kell lenni, mellyért az Isten hívei és Fiai olly nagy sanyarúságot mernek szenvedni: fő-képpen, mint-hogy az Istennek kegyessége olly nagy, hogy *Az ő Napját fel-támasztya a' jókra, és a' gonoszokra; és esőt ád az igazakra, és a' hamisakra* [r]: az-az, e' világi javait bővségesen közli mindenekkel. Mivel-hogy azért a' Mennyei bóldogságot nem künnyen adgya, még az ő Híveinek-is; hanem azt kívánnya, hogy sokat fáradgyanak és szenvedgyenek érette, el-annyira, hogy *a' Mennyeknek országa erőszakot szenved, és azt az erőszak-tévők ragadgyák-el* [s]: kétségnélkűl jeles fő dolognak kell lenni: fő-képpen, mint-hogy a' hoz-képest azt akarja; hogy, *Ha mindeneket meg-chelekeszünk-is, a' mellyek meg vannak parancholva, azt mongyuk hogy haszontalan szolgák vagyunk* [t]: és az ő Malasztya-nélkűl, azt meg nem nyerhettük-vólna. mivelhogy *az Isten malasztya az örök-élet* [u]: az-az, abból származik a' mi érdemünk az Örök életnek el-vételére: mellyet engedgyen minnyájunknak

a' Fölséges mindenható Isten, az ő áldott Sz. Fiának

drága érdemiért. Amen.

k Ier. 15. 15.

l Habac. 3. 16

m Luc. 23. 31

n Pſ. 59. 6.

o 1. Pet. 4. 17

p 1. Cor. 11. 32.

q Ioan. 16. 22

r Matt. 5. 45.

s Mat. 11. 12

t Luc. 17. 10.

u Rom. 6. 23.

A

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

MInémű nehéz és keſerves légyé, a' ſzerelmes és kívánatos dolognak távúl-léte, nyilván meg-jelentette az ihú Tobias annya: ki, a' fia távúl-léten, vígaſztalhatatlanúl ſiránkozott, mondván [a]: *Ah, ah nékem, édes fiam! miért küldöttünk téged meſzſze útra, ſzemeink világát, vénségünk iſtápját, életünk vígaſztalását, maradékink reménségét? Mindenünk eggyütt egyedül te-benned lévén, téged nem kell vala el-bochatanunk tőlünk.* Ha ennek a' jó anyának, illyen nagy bánattya és keſerűsége vólt az ő fiának távúl-léteért: minémű ſzomorúságok lehetett kérlek az Apoſtoloknak a' Kriſtus halálláért? Kiben bizonyára minden gazdagságok, bóldogságok, és gyönyörűségők eggyütt-vólt: mert *Urok, és Meſterök* vólt [b], *Attyok* [c], *Páſztorok* [d]; a' rágalmazók-ellen, ſzóllójok [e]; az ellenség-ellen, óltalmazójok [f]: ő vólt *az Igaz Világoſság* [g]; *Étel és ital* [h], *Orvos* [i], *Út*, *Igaſság*, *Élet* [k]: egy ſzóval, ő vólt Iſtenők, az-az, Minden javok [l]. És mivelhogy ő vólt az Atyának Bölchesége; és *ő-benne vóltak a' Bölcheségnek és tudománynak minden kincsei* [m]: méltán mondhatták az Apoſtolok [n]: *Jövének nékem minden jók azzal egyetemben, és ſzámlálhatatlan tiſzteſség az ő kezei-által, és örvendezék mindenekben.* Ezt jól tudván a' Kriſtus, egyébha-is meg-jelentette nékik az ő el-távozását a' halál-által; hogy a' meg-látott nyílnak keveſebb sértéſe lenne: és a' Vég-vachora-után tőtt drágalátos Predikatzióban-is; melynek eggyik réſze a' mái Evangeliom. De nem chak meg-jelentette azt nékik, hanem ſok-képpen vígaſztalta-is őket, meg-mutatván annak haſznait: mellyekért, nem bánkodni és ſzomorkodni, hanem örvendezni és vígadni kellene. értſed, a' haſzonhoz-képeſt: mert, hogy mí adtunk arra okot, és a' Kriſtuſnak keſerveſsen eſett, mélto vólt azon igen-is ſzomorkodni. Az-okáért, holott ugyan azon okokból, mellyekkel Urúnk az Apoſtolokat vígaſztalta, mí-is vigaſztaláſt vehetűnk, míg a' ſiralom-vőlgyén lakunk, és *az Urtól távúl vagyunk* [o]; és *chak tűkör-által, és homályban, nem ſzínről ſzínre láttyuk* őtet [p]: mélto azokról értekeznünk.

B

C

I. Meg-mutatom, Mi légyen a' Keveſsé.
II. Ugyan azonról ſzóllok.
III. Hét Kevéſről emlékezem.

ELSŐ RÉSZE.

AZ mái Evangéliomból Első Vígaſztaláſunk, Urúnknak ama' mondáſa [q]: *Egy-keveſsé, és már nem láttok engem: és iſmég egy-keveſsé, és meg-láttok engem.* Mert, ha azt imígyen értyük: *Keveſsé*, az én ſzenvedéſem- és halálom-idején, fel-támadáſom-ig *nem láttok engem*; *és iſmég keveſsé*, fel-támadáſomtól-fogva menybe-menetelem-ig, *és meg-láttok engem*: az első Keveſsé, melly Negyven órá-ig vólt, ſokkal kiſsebb vólt a' máſiknál, melly Negyven-napig tartott; és egy óra-helyett, egy egéſz nap eſett: azt akarta jelenteni; hogy az Iſten a' keſerűség idejét, meg-rövidíti; a' vígaſztalásét pedig, meg-hoſzſzabbíttya. Noha pedig elég nagy külömbség vagyő az egy óra-, és az egy nap-közőtt, mivelhogy egy egéſz napban huſzon-négy óra vagyon: mindazáltal, nagyobb külömbséget-is jelent a' Szent Irás, midőn a' Próféta imígyen beſzéll [r]: *Az Úr elküldött engem, hogy az Urnak Engeſztelő eſztendejét predikállanám, és, a' mi Iſtenünk boſzſzú-állásának napját.* holott a' Boſzſzú-állásnak, egy napot tulajdonít; az Engeſzteléſnek pedig és irgalmaſságnak, egy eſztendőt, melyben Három-ſzáz és hatvan-négy nap vagyon. Erről érthettyük az Ezekiel Próféta írását-is [s]: *A' napot eſztendőért; a' napot, mondom, eſztendőért adtam néked*: az-az, a' vígaſztaláſnak eſztendőjeért, a' nyomoruságnak egy napját adtam. De nagyobbat mond még az Iſten Iſaiáſnál [t]: *Egy ſzem-pillantáſig, egy-keveſsé hadtalak-ei téged: és nagy könyörűleteſségekben gyújtlek-egybe téged*: A' haragnak egy ſzempillantáſá-ig rejtettem-el orczámat egy-keveſsé előtted, és örők irgalmaſsággal könyörűltem rajtad. A' hol az Egy ſzem-pillantáſig-valo nyomoruság-helyett, örökké-valo irgalmaſság adatik: mellyek-közőtt olly nagy külömbség vagyő, hogy nagyobb sé lehet. Haſonló-képpen beſzéll Sz. Pál-is [u]: *Az a' mi moſt a' mi háborúságunkban egy ſzem-pillantáſig-valo és künyű, felőtte-igen fő módon a' dicsőségnek örökké-valo nagy-voltát ſzerzi mi-bennünk.* Ugyan ezen dolgot, és hogy az Iſten hajlandóbb az irgalmaſságra, hogy-ſem a' haragra, vagy boſzſzú-álláſra, más módon-is jelëti az Irás; melly az Iſtenről azt mőgya [x]; hogy *a' Vizeket* (a' háboruságokat) *markokkal mérte*; *az eget pedig* (a' vígaſztaláſt) *araſzſzal*: az-az, a' háboruságot, bé-fogott mazokkal; a' vígaſztaláſt pedig, ki-terjeſztett araſzſzal:

[a] Tob. 10. 4.
[b] Ioan. 13. 13.
[c] Matt. 23. 9.
[d] Mat. 26. 31.
[e] Matt. 15. 3.
[f] Ioan. 18. 8.
[g] Ioan. 1. 9.
[h] Ioan. 6. 56.
[i] Matt. 9. 12.
[k] Ioan. 14. 6.
[l] Ioan. 20. 28.
[m] Col. 2. 3.
[n] Sap. 7. 11.
[o] 2. Cor. 5. 6.
[p] 1. Cor. 13. 12.
[q] Ioan. 16. 16.
[r] Isa. 61. 2.
[s] Ezech. 4. 6.
[t] Isa. 54. 7.
[u] 2. Cor. 4. 17.
[x] Isa. 40. 12.

mellyeken egy-felől, a' zobrák és fősvény embereket értyük; más-felől pedig, a' bőv-kezű és adakozó gazdagokat. a' mint egy fő ember-felől hallottam, hogy, mikor vendégit imígy-amúgy akarta tartani, a' sáfárnak bé-maroklott kezet mutatot: mikor pedig jól akarta tartani, ki-terjesztett tenyeret mutatott. Azon dolgot Sz. Dávid, még-is más hasonlatosság-által jelenti, midőn a' Hívekről azt mongya [y]: *Menvén mennek és sírnak-vala, el-vetvén az ő magvokat: Meg-jővén pedig örvendezéssel jőnek, hozván az ő kévéjőket:* A' hol látod, hogy a' magért, mellyet sírva el-vetettek, kévéket hoztak-viszsza vígasággal. Hasonló-képpen beszél Salomon-is; midőn az Igazakról azt mongya [z]: *Kevésben győtrettek, sokban jól helyheztetnek.*

Holott vedd eszedbe, hogy az Első (*Kevesé*,) a' Háboruságra, és bánatra-néz; a Második pedig, a' Vígasztalásra, és örömre. Mert szokása az Istennek, hogy az ő Híveinek meg-probálására, és meg-tisztítására; elsőben, a' háboruságot bochátya reájok: az-után, látván hogy a' Békeséges-tűrés-, és álhatatosság-által, méltók a' meg-vígasztalásra, azzal látogattya őket. A' Világ pedig, és az Ördög, tellyességgel külömbet chelekesznek: mert elsőben, valami édességet kóstoltatnak-meg azokkal, a' kiket meg-chalnak; az-után pedig, az örök nyomoruságra viszik őket. Salomon emlekezik ugyan, mind a' *Sírásnak*, 's mind a' *Nevetésnek idejéről* [a]: de elsőben, a' Sírást helyhezteti; az-után, a' Nevetést. melly rendet Krisztus Urunk-is megtartott: mert, a' mint maga mondotta [b], *Elsőben szenvedni kellett, és úgy bé-menni az ő dichőségébe.* a' mint Szent Péter-is, emlekezvén azokról, azt mondotta [c]; hogy *A' Lélek meg-jövendölte a' Krisztusnak szenvedésit, és az-után-való dichőséget.* Azon-közben a' kevés idő-alatt, az Igazaknak nem kevés Vígasztalások vagyon; tudván, hogy a' nyomoruságoknak hamar vége lészen: a' gonoszoknak pedig, nem kevés félelmek, és gyötrelmek; tudván, hogy az ő gyönyörűségöknek-is egy szem-pillantásban vége lészen. Ezt ő-magok eszőkbe vészik, noha későn, és nagy keserves panaszolkodással fogják-mondani [d]: *Mit használt nékünk a' kevélység? vagy a' gazdagságokkal-való kérkedékenység mit hozott nékünk? El-múltak mind azok mint az árnyék, és mint a' sietve-futo követ; és mint a' hajó, melly a' habozó vizen által-mégyen: vagy mint a' madár, melly által-röpül a' levegő-égen: vagy a' mint az el-rendeltetett helyre lőttetett nyil* (mellyek nem-chak igen hamar el-múlnak, de semmi nyomot sem hagynak utánnok. *Így mi-is szűlettetvén, mingyárt meg-szűntünk lenni: és a' jóságnak semmi jelét ugyan nem mutathattuk; a' mi gonoságunkban pedig meg-emésztettünk.* És utánna veti Salomon [e]: *Mert az istentelennek reménsége mint a' pih, melly a' széltől el-vitetik; és mint a' vékony tajték, melly a' szélvésztől el-hányattatik: és mint a' füst, melly a' széltől el-oszlattatott: és az egy-napi által-menő vendég emlekezete.* Valóban terhes és tellyes ígék. Az istentelennek reménsége, a' hoszszú életről-, a' sokáig-tartó gyönyörűségről-, az álhatatos méltoságról-való reménség: de az olly heába-való, olly hamis, olly rövid, olly álhatatatlan-, hogy szóval alig mondhatni-is meg. A' mezőn-való pih, szépnek láttatik: de ha a' szél chak egy-kevessé meg-fuvallya-is, nem-is tudod hová lészen. A' vékony tajték-is, ékesnek tetszik, színéhez-képest: de egy kis szél-vész semmivé tészi. A' füst, nagy magassan fel-mégyen, és ki-terjed: de egy szem-pillantásban el-enyészik. A' vendégért, sok készület és forgolódás lészen: de mihelyen ki-fordúl a' házból, meg sem emlekeznek róla. Vaj-ha ezt a' *Modicum*ot, a' Keveset, nem *modicè*, nem kevessé, hanem jól meggondolnák és fontolnák a' Világ fiai és szeretői! bizony kevéssel meg-érnék; kevésbet fáradnának a' kevessé-maradó, sőt az igen hamar el-múlo dolgokért.

De azt-is vedd eszedbe; hogy, a' meg-mondott magyarázat-szerént, Krisztus Urunk az ő Szenvedésének idejét, *Kevés*-nek nevezte; a' végre, hogy az ő hozzánk-valo véghetetlen szeretetit meg-jelentené; melly-által, valamit érettünk szenvedett-, mind kevésnek ítélte: a' mint Jákobnak-is, a' hét esztendeig-való kemény szolgálat-, melyben hideget és meleget szenvedett-, kevésnek tetszett-, a' Rákelhez-való szeretetinek nagy-voltáért [f], mellyért, többet-is chelekedett- és szenvedett-volna, ha Lában kívánta-volna; a' mint-hogy más hét esztendőt-is töltött hasonló fáradsággal, azon Rákelért: nem gondolván azzal, hogy Lában őtet egyszer meg-chalván, másszor-is meg tréfálhattya. Soha semmi szenvedés, hasonló nem volt a' Krisztus Szenvedéséhez: de mindazáltal, a' szeretetnek nagy-voltáért, azt kevésnek ítélte; sőt ugyan gyönyörűsegés és kívánatos dolognak jelentette, midőn *Keresztség*-nek, vagy *Mosogatás*-nak, és *Pohár*-nak nevezte [g]: jelentvén, hogy, mi-képpen a' meg-fáradott embernek, igen gyönyörűséges a' meleg vízben-valo mosódás, és a' jó híves pohár bor-: azon-képpen tetszett ő-néki az ő Szenvedése. Másutt pedig azt jelentette; hogy, mihelyen az el-múlt, leg-ottan el-felejtette. Mert, midőn az

A

y Pſ. 125. 6.

z Sap. 3. 5.

B

a Eccle. 3. 4.

b Luc. 24. 26

c 1. Pet. 1. 11

C

d Sap. 5. 8.

e Verſ. 15.

D

f Gen. 29. 30.

g Mar. 10. 38

A

Eműausba-ménő Tanítványok az ő Szenvedési-felől emlekeztek előtte; mint-ha nem-is tudta-vólna miket szenvedett, azt kérdette tőlök [h]: *Michodák azok?* Mellyet ha-mi jól meg-gondolnánk, nem alítanók nagynak, vagy soknak, a' mi kevesét mi a' Kristusért szenvedűnk: jól-lehet, ha mit szenvedűnk, érdemünk-szerént-is szenvedgyük, és annak-főlőtte jutalmát-is várjuk; és úgy, inkább magunkért szenvedgyük, hogy-sem a' Kristusért; kiért mélto vólna mindent szenvednünk, ha szintén semmi egyéb okunk arra nem vólna-is, vagy semmi haszunk benne nem vólna-is.

h Luc. 24. 19

II. RÉSZE.

B

HOgy-ha pedig az Első Kevésen, vagy Kevés időn, Szent Agostonnal azt az időt értyük, melly attól-fogva, hogy Urúnk azt mondotta, Menybe-menetelé-ig tartott; a' Másik Kevésen pedig azt az időt, melly Menybe-menetelétől-fogva az Itélet napig tart: noha az ő-magában nem kevésnek tetszik, mindazáltal, az őrökké-valósághoz-képest, főlőtte igen kevés. mert *az Isten-előtt, ezer esztendő ollyan, mint a' tegnapi nap melly el-múlt* [i]. Az egész Föld kereksége, a' mint a' Filosofusok mongyák, Őt-ezer két-száz mért-földet tart; a' temérdeksége pedig, Ezer hét-százat: de mindazáltal, az Egekhez-képest ollyan mint egy tő-hegy; a' mint a' *Mathematicus*-sok nyilván meg-bizonyíttyák: mivelhogy a' Földnek minden részéről, az égnek chak felét látni-meg; mint-ha a' földnek közepin vólnánk (*in centro*,) a' földnek-is chak felét láthatnók-meg. Azon-képpen, akar-minémű hosszú légyen-is az idő, ha vége vagyon, az őrökké-valósághoz-képest ollyan mint a' szem-pillantás.

i Psf. 89. 4.

Az-okáért, ha az Urunk Menybe-menetelétől-fogva-valo idő, mind világ végé-ig, chak egy kevés, sőt chak *Utólso óra* [k]: melly kevés lészen az ember életének ideje és folyása? melly hetven, vagy nyólczvan esztendeig tart, és addig-is ritkán. Kétség-nélkül az Isten-előtt ollyan mint a' semmi; a' mint Dávid jelenti. Ki, midőn azt mondotta vólna [l]; *Imé mérhetővé tétted a' napjaimat*: mingyárt utánna vetette: *Es az én mi-vóltom mint a' semmi előtted.* Mint-ha azt mondotta-vólna: Ha meg-mérik te-előtted, ki őrökké-valo vagy, semminek láttatik. Ebből igen hasznosan, Szent Pállal imigyen okoskodhatnánk [m]: *Azért míg időnk vagyon, jót chelekedgyünk.* És semmi-képpen ne kövessük azokat, kik imigyén oktalankodtak [n]: *El-múlik a' mi életünk mint a' felyhőnek nyomdoka, és el-oszol mint a' kőd. Iertsük azért, és éllyünk a' jelen-valo jókkal, és éllyünk hamarsággal a' teremtett-állattal mint ifiuságban: mert ez a' mi részünk, és a' mi sorsunk.* Se azokat ne kövessük, kik Isaiásnál azt mondották [o]: *Együnk és igyunk, mert hólnap meg-halunk.* Mert, mit mondhatott-vólna egyebet az *Epicurus*, ki tellyességgel a' testnek rabja vólt, és chak annak szolgált? a' vagy, ha szólhatna, mit mondana egyebet akár-melly oktalan állat-is? De hallyad mit mond azokról ugyan ott a' Próféta [p]: *És meg-jelenék az én fűleimbe a' Seregek Urának szava: Ha meg-bochátthatik néktek e' hamisság, míg nem meg-haltok, úgy-mond a' Seregek Ura Istene*: az-az, Meg nem bochátthatik, hanem meg kell érette halnotok, hogy a' jó, de kevés időt, chak torkotokra költitek.

l Psf. 38. 6.

m Gal. 6. 10.

n Sap. 2. 3. 6. 9.

o Isa. 22. 13.

p Vers. 14.

C

D

Második Vigasztalásunk, Urunknak ama' mondásából lehet [q]: *Mert az Atyához megyek*: mert abból nagy őrömre-valo okunk vagyon, akár Kristus Urunk javát gondollyuk-meg, 's akár a' mi hasznunkat. Ha vallamelly nemzetből a' Király eggyet maga udvarába hívatna, hogy nagy fő-emberré tenné: minden attyafiai és baráti méltán őrvendeznének, mind annak bőchűlletes méltóságán, 's mind a' magok hasznán, mellyet tőle remélhetnének és várhatnának. Fel-ment Kristus Urunk az ő mennyei Szent Attyához, hogy minden chelekedetinek, és szenvedésinek jutalmát vegye: tudni illik, a' maga meg-alázásának jutalmául, minden teremtett-állatokon-valo fel-magasztaláft: a' véres harczolásnak, mellyel e' Világ Fejedelmét meg-győzte, a' Meny-béli chendes és békeséges Fejedelemséget; a' testi fájdalmoknak, a' meg-dichőűlt testnek drága szép ajándékit minden Szentek-főlőtt: az ember meg-szabadításának az Ördög rabságából, az Angyalok űres székinek bétöltését: az Istennel-valo meg-békéltetésnek, a' minden név-főlőtt-valo nevet; hogy *a' IESVS nevére, minden mennyeiéknek, földieknek, és föld-alatt-valóknak térdek meg-hajollyon* [r]. Továbba; a' mi hasznunkért-is ment az ő Mennyei Szent Attyához: I. Hogy, mint Közben-járo, az ő érdemit bé-mutatná mi-érettünk az Attyának: mert *ő Szó-szóllónk az Atyánál* [s]. II. Hogy nékünk helyt készítsen;

q Ioan. 16. 16

r Phil. 2. 10.

s 1. Ioan. 2. 1.

a' mint

a' mint ő-maga mondotta [t]: *Helyt készíteni megyek néktek.* mivelhogy menybe-menetelével, a' Meny-országkapuit nékünk fel-nyitotta; a' mint meg volt jövendölve Mikeástól [u]: *Fel-mégyen az útat-nyitó ő-előttök.* III. Hogy minket az ő követésére fel-serkentene; Szent Pálnak ama' mondása-szerént [x]: *Ha fel-támadtok a' Krisstussal, az oda-fel-valókat keressétek, a' hol a' Krisstus vagyon az Istennek jobján ülvén; az oda-fel-valókról elmélkedgyetek, nem a' földiekről.* IV. Hogy nékünk az ő Szent Attyától, mennyei ajándékokat küldene; Szent Pálnak ama' mondása-szerént [y]: *Fel-menvén a' magasságba, fogva vitte a' fogságot, ajándékokat adott az embereknek.* Ugyan-is, tized nap-után elküldötte a' Sz. Lelket, és valami jót vészünk világ végé-ig, mind a Krisstus érdeme-által vészük.

HARMADSZOR; Vígasztaláft vehetünk Urúnknak ama' mondásából [z]: *A' tí szomorúságtok örömre fordúl.* és az Sok-képpen: 1. Mert a' szomorúságot, öröm követte; tudni illik, a' Krisstus Szenvedéséért- és Haláláért-valo szomoruságot, követte a' dicsőséges Fel-támadásért-valo öröm. 2. Mert a' bánatnak oka, az örömnek okává lőtt: mert, noha a' Krisstus Szenvedése, a' szánakodásért, bánatra ád okot; mind-azáltal, a' sok és nagy haszonért, melly abból szarmazott, örömre-is adott okot. 3. Mert, a' mi valaha az Apostolokat meg-szomorította; tudni illik a' haboruság, az-után örvendeztette; és *örúlvén mentek-el a' Gyűleközet-elől, mivelhogy méltókká lőtek a' IESUS neveért gyalázatot szenvedni* [a]. Az Apostolok bánattyát pedig és szomoruságát, mellyet a' Krisstus Szenvedéséért és Haláláért érzettek, Urúnk a' Szülő-aszszony'állat bánattyához, és fájdalmához hasonlíttya, Egy-nehány okból: 1. A' fájdalomnak nagy-voltáért. 2. A' rövid-voltáért. 3. Veszedelmes-voltáért: mivelhogy *Mindnyájan meg-botránkoztak ő-benne* [b]; és *A' Sátan azt kívánta, hogy meg-rostálná őket mint a' búzat* [c]. 4. Mert az Urúnk fájdalma, és kesérves Szenvedése, melly a' bánatnak oka volt, szükséges volt az örök életre; úgy hogy a' nélkül senki abba nem részesülhetett-volna; a' mint a' szülő-aszszonynak fájdalma-nélkül, senki e' világi és testi életben nem részesül, ha közönséges módon, és közönséges eszközök-által lészen. 5. Mert az Apostoloknak főlőtte nagy örömök volt, Urúnknak Fel-támadásán, mint az aszszony'állatnak az ő magzattya születésén. 6. Mi-képpen hogy azon gyermek szerzi az Aszszony'állat fájdalmát születésével, és örömét-is születése-után: azon-képpen azon Krisstus, Szenvedésével és Halálával, az Apostoloknak bánatot szerzett; Fel-támadásával pedig, örömet. 7. Az aszszony'állat, a' gyermek születése-után, meg nem emlekezik szorongatásáról, az örömért, hogy ember született e' világra: azon-képpen, olly nagy örömök volt az Apostoloknak az Urúnk Fel-támadásán, hogy tellyességgel el-feletkeztek a' Krisstus Haláláért-valo előbbi bánatról.

Kérdené valaki: Mi az oka, hogy az Irás olly gyakorta emlekezik a' Szülő-aszszonyok fájdalmáról, midőn valami nagy és szokatlan fájdalmat akar jelenteni? mert arról emlekezik Dávid [d], a' Bölcs *Ecclesiasticus* [e], Isaías [f], Jeremías [g], Ezekiel [h], Oséas [i], Mikéas [k]. Felelet: Egy-nehány Okait adhattyuk: I. Az; hogy meg-emlekeznénk az Adám vétkéről, mellyért, nem chak ő büntettetett-meg Evával, hanem az ő maradéki-is fejenként. II. Hogy meg-emlekeznénk életünk kezdétiről, hogy sírással jöttünk e' világra, és anyáinknak nagy fájdalmakat szerzettünk: és azért, mi magúnkból semmi egyébre okunk ninchen, hanem chak a' bánatra, és a' fájdalomra. III. Az; hogy a' Szüzek, kik annyira vágyódnak a' házasságra, hogy néha szégyennek tartyák a' párta-viseléft, a' házasság-előtt jól meg-gondolnák, és meg-fontolnák az Evára vetett átkott, ha elegendő erejek vagyon-e az ollyan terhnek és fájdalomnak el-viselésére. Annak pedig az Átoknak első része az (a' többiről most nem szólok:) [l]. *Meg-sokasítom nyavalyáidat, és méhedben fogadásidat; fájdalomban szülsz fiakat* A' Zsidó bötű-szerént, az első ige annyit tészen, mint *Meg-sokasítván meg-sokasítom*: melly kettőztetés, a' Zsidóknál sokaságot, és bizonyosságot jelent. Mint-ha azt mondotta-volna az Isten: Minden bizonnyal tudgyad, hogy sok, és nagy nyavalyáid lésznek a' szülésben, és a' magzatnak fogadásában, mind hordozásában, 's mind elhozásában. Melly nyavalyáról, és fájdalomról, chodálatos dolgokat írnak még a' Pogány Bölchek-is, *Aristóteles* [m], és *Plinius* [n]: És a' vén Tobías, a' fiának imigyen szólott [o]: *Tisztellyed az anyádat életének tellyes napjaiban.* és okát-is adta: *Mert meg kell emlekezned, michoda, és melly nagy veszedelmeket szenvedett éretted az ő méhében.* De nem chak a' méhében a' terh-miatt, mellyért méltán hivattatnak Terheseknek; hanem egyéb tagokban-is szenvednek nyavalyákat: úgy-mint, fő-fájást és szédelgést, gyomor-fájást és émelygést, chodálatos és iszonyú kívánságokat, és számtalan egyéb féle útálatos nyomorúságokat.

A
t Ioan. 14. 2.
u Mich. 2. 13
x Col. 3. 1.
y Eph. 4. 8.
z Ioan. 16. 20
B
a Act. 5. 41.
b Mat. 26. 31
c Luc. 22. 31.
C
d Pſ. 47. 7.
e Eccli. 34. 6. & c. 48. 21.
f Iſa. 13. 8. c. 21. 3. c. 26 17 c. 37. 7.
g Ier. 4. 31. c. 6. 24.
h Ezech. 30. 16.
i Oſe. 13. 13.
k Mich. 4. 3.
D
l Gen. 3. 16. Harba arbe.
m Lib. 7. de hiſtor. animal. cap. 4.
n Lib. 6. c. 6. 7
o Tob. 4. 3. 4.

A

Hogy pedig azt mondotta az Isten, hogy Meg-sokasíttya a' méhbe-valo fogadásokat; az nem áldás volt, hanem inkább átok, a' Bűn-után: mert a' Bűn-előtt, a' fogadásban, és szűlésben, azok a' fájdalmak és nyomoruságok nem lőttek-volna; és a' Bűn-után sokkal többen-is szűletnek, hogy-sem az ártatlanság állapattyában szűlettek-volna. Mert az ártatlanság állapattyában, valakik szűlettek-volna, minnyájan üdvőzűltek-volna; és hamar bé-tellyesedvén az el-esett Angyalok száma, mind a' szűléſnek, 's mind a' világnak vége lőtt-volna: most pedig, az embereknek nagyobb része el-kárhozik. és az-is nem kichiny átok, hogy az anyáknak, édes, és nagy fájdalommal szűlt gyermeki, el-kárhoznak. Az pedig, hogy az aszszony'állat fájdalomban szűl, olly igaz, hogy világ kezdetitől-fogva, chak szintén egy Aszszony'állat, a' szeplőtelen Szűz Maria, szűlt fájdalom-nélkűl: ki, mivelhogy testi kívánság- és gyönyörűség-nélkűl fogadta méhébe az ő Szent Fiát, fájdalom-nélkűl szűlte-is: a' többi, soha semmi orvossággal el nem kerűlhetik a' szűlésben-

B

valo fájdalmat. noha nem minnyájan eggy-aránt szenvednek, hanem, ki többet, 's ki kevésbet. Nem tudta volt ezt a' nyavalyát a' szép Rákel, és azért mondotta a' férjének, Jákóbnak p: *Adgy magzatokat nékem, egyéb-képpen meg-halok*: de meg-tudta az-után, midőn a' második fiának szűlésében, a' szűléſnek nehezsége miatt, veszedelmes állapatba jutott q: *Ki-menvén pedig a' lelke a' fájdalom-miatt, és el-közelgetvén halála, hívá az ő fia nevét Benoni-nak, az-az, Fájdalom fiának.*

p Gen. 30. 1.

q Gen. 35. 16. 18.

Gondolom, hogy meg-próbálta volt ezt a' veszedelmes fájdalmat az a' Vitéz Aszszony'állat, ki azt mondotta; hogy inkább tízszer bájt-vi fegyverrel halálra, hogy sem egyszer szűlly ön. Tudom, hogy Magyar-országban egy Vitéz-ember felesége, látván egy szűlő aszony'állatott, úgy meg-rettent a' szűlés-béli fájdalomtól, hogy el-vált urától. Kiben az el-váláſt nem dichérhetem: mert azt *Calviniſta* formán chelekedte; kik olly könnyen válaſztyák-el egy-máſtól a' házas személyeket, mint-ha semmi kötélben nem volnának; meg nem gondolván az Urúnk mondását r: *A' mit az Isten egybe-szerzett, az ember el ne válaſzſza.* De azt nem chodáltam-volna, ha a' férje akarattyából, magát a' testi gyönyörűségtől meg-tartóztatta volna, a' veszedelmes fájdalomnak el-távoztatásáért. Innét vagyon, hogy a Keresztyén Aszszonyok, nem külömben készűlnek a' szűléshez, gyónással, és kommunikálással, mint a' halálhoz; mellyet a' szűlésben chak nem szemőkkel látnak, és gyakorta meg-is kóstolnak. Gyakorta pedig a' gyermek-is halva léſzen, vagy az annya méhében reked, és meg-halván, az annyát-is meg-öli. Ez a' szűlésben-valo fájdalom, semmi-némű állatban nem olly nagy, mint a' nyomorúlt Aszszony'állatban; a' mint *Ariſtóteles* írja s: mellyet, a' mint mondám, az ártatlanság állapattyában nē szenvedett-volna. Most pedig chak azok kerűlik-el, a' kik a' Szűzeſségnek, szent, és gyönyörűséges állapattyát követik: mellyet, chodálom bizony, hogy olly keveſſen követnek, mind ezért, 's mind egyéb okokért. De arról másutt alkalmatosban szólhatunk: és szóllottunk-is, midőn a' Kánai menyegző-béli hat kő-vődör vizeket meg-magyarázstuk t, és azoknak valóságos keserűségőket meg-mutattuk. Terjünk a' Vigaſztalásra.

r Matt. 19. 6.

s Lib. 7. de Hiſtor. Animal. cap. 9.

t Sup. p. 148. & ſeqq.

C

Negyedszer; Abból nagy Vigaſztaláſt vehetünk, hogy Urúnk azt mondotta u: *A' ti örömötöket senki el nem veszi tőletek.* Holott azt vedd eszedbe; hogy semmi Világi öröm ninch fogyatkozás-nélkűl. És, ha szintén egyéb fogyatkozása nem volna-is, az nem kichiny fogyatkozás, hogy el-vétetik az embertől; és olykor, a' mikor ingyen sem vélné, és a' mikor leg-inkább akarna azzal élni. De a' Lelki öröm, melyről Urúnk emlekezik, és a' mellyet ő ád az ő Híveinek, olly, hogy akaratunk-ellen senki tőlünk el nem veheti: és sok egyéb-képpen-is meg-haladgya a' Testnek minden-féle örömét és vígaſságát. Mert,

u Ioan. 16. 22.

D

Elsőben; A' Lelki öröm, mint-hogy az Istenben fundáltatik, kit senki tőlünk el nem vehet, természete-szerént fogyhatatlan: a' Világi, vagy Testi örömből pedig, mint-hogy teremtett-állatban fundáltatik, melly természet-szerént fölötte igen változandó, és álhatatlan, az következik, hogy, a' melly öröm azon épittetik-is, hasonló légyen a' hoz; az-az, álhatatlā és változandó. Ez nyilván ki-tetszett a' ma' Gazdag emberben u: kinek szántó-földe bővséges gyümölchöt termett-volt, és a' hoz-képeſt azt mondotta: *Lelkem, sok eſztendőkre el-tétetett sok javaid vannak; nyúgodgyál, egyél, igyál, vígan lakjál.* De *Bolond*-nak nevezi az Isten: mert sok eſztendőre vetett számot, nem tudván hogy azon éjjel meg-hal, és mindeneket el-hágy. Azokáert mongya Szent Bérnárd x; hogy chak az, igaz, és álhatatos öröm, melly nem a' teremtett állatból, hanem a' Teremtőből vétetik: mellyet ha bírni-fogsz, senki el nem vészen tőled: melyhez-képeſt, minden egyéb öröm bánat, minden gyönyörűség

u Luc. 12. 16. 9. 1

x In Cantica.

fájda-

fájdalom minden édesség keserűség, minden szépség undokság; végezetre, minden vígasztalás kedvetlenség. A

Másodszor: A'Lelki örőm, melly tekélletes-képpen az örők Bóldogságban adatik-meg (melly ugyan Örömnek-is azért neveztetik [y],) kettős lészen: az-az, mind testben, 's mind lélekben; a'mint Dávid jelenti, mondván [z]: *A'szívem és a'testem örvendeztek az élő Istenben.* Illyen vólt némelly Mártyroknak örőmök: kik nem chak lelkőkben érzettek nagy vígasztalást, hanem a'kín-helyett, testőkben-is nagy gyönyörűséget érzettek. De a'Világi örőm chak szintén testi: és azért a'Gazdag ember, kiről imént emlekezém, nem tudott egyebet mondani; hanem, nyúgodgyál, egyél, igyál, vígan lakjál; mellyeket chak a'test érez. És noha a'lelkének szóllott, mindazáltal azon a'testi életet értette, melly lélek-nélkűl nem lehet: mert midőn a'lélek ki-mégyen belőle, semmi afféle testi gyönyőrűséget sem érezhet; noha a'lélek, testi étellel és itallal nem él. Efféléknek azért, bizonyos, hogy semmi Lelki örőmök ninchen, sőt szűntelen furdallya őket a'gonosz lelki-ismeret; melly gyötrelem, minden testi gyönyőrűséget fellyűl-halad. és a mint-hogy *a'bátorságos elme, hasonló a'szűnetlen lakodalomhoz* [a]: azon-képpen a'fel-háborodott elme, szűnetlen gyötrelem. B

Harmadszor: A'Lelki örőm, tiszta és tekélletes, melyben semmi bánat nem egyelíttetik: mint a'jó tiszta bor, melyben sem víz, sem söprő ninchen. De a'Testi örőm nem ollyan; hanem, a'mint Salomon mongya [b]; *A'nevetés fájdalommal egyelíttetik.* és minden-egyéb test-gyönyörkődtető dologról azt mondhattyuk: mert a'Gazdagságban, nagy nyughatatlanság vagyon; mivelhogy azt fáradsággal keresik a'Világ fiai, szorgalmatossággal és gonddal őrizik, és bánattal válnak-meg tőle: a'Tiszteség-kívánást, mennyi veszedelem követi! mert, mentől fellyebb hág az ember, annál több írégyi találkoznak, kik esetit kívánnyák. és ha meg-esik, mentől magasbra hágott vólt, annál nagyobbat-esik: a'Testi gyönyörűséget pedig, mellyet a'bolond Világ a'tobzódásban és bujaságban helyheztet, annyi testi betegség, és nyomorúság követi, hogy a'gyönyörűségnek minden emlekezetit künnyen el-törölheti.

Negyedszer: A'Lelki örőm, belső, és embernek a'szívében lakik: az-okáért, senki azt el nem veheti, hanem a'ki szívűnket-is el-vészi. A'Testi örőm pedig, chak külső; és azért sok változást szenved: úgy hogy azt, a'valóságos okos ember nem-is ítéli jónak, vagy magához méltónak; hanem a'bolond, a'ki más örőmet nem túd. És azért mondatott a'Gazdag ember Boloudnak: mert nem tudta michoda az igaz Jó, és a'valóságos Gonoszha; nem a'gonoszt jónak ítélte. mint, a'kinek szája-ézi meg-veszett, az édest keserűnek, a'keserűt édesnek ítéli. C

Ötödször: A'Lelki örőm, igazán miénk, és tulajdonunk; úgy hogy azt senki tőlűnk, se pőrrel, se fegyverrel el nem veheti. De a'Testi örőmnek külömb állapattya vagyon: mivelhogy olly dologról vagyon, mellyet sok-képpen el-veszthetűnk, sőt mellyet semmi-képpen el sem vihetűnk halálunk-után. Azért mondotta az Isten a'Gazdagnak: *A'miket szerzettél, kiélészneked* az-az, el nem viheted veled; el kell hagynod, és azt sem tudod kinek. Azért mongya *Boëtius* †, hogy a'drága kőveknek szépsége és fényessége, nem azoké a'kik viselik, hanem a'kőveké.

Hatodszor: A'Lelki örőm azokkal nevekedik, mellyekkel úgy tetszik hogy fogyni kellene; tudni illik a'háborúságokkal: nem külömben, mint a'nagy tűzet a'szél el nem óltya, hanem inkább gyulasztya. De a'Testi örőm, mihelyen háboruság éri, apad, és hová tovább mind kissebbűl.

Hetedszer: A'Lelki örőm, véghetetlen, és örőkké-valo: mert a'lélek-is halhatatlan; és, ha a'más világra mégyen, nagyobb örőmet talál. A'Testi örőm pedig, igen rővid, és chak egy szem-pillantásig-valo. Azért mondotta az Isten a'Gazdag embernek: *Ez éjjel a lelkedet meg-kérik tőled:* az-az, chak hólnapra sem halad dolgod, ma lészen vége. Jól mondotta azért a Jób baráttya, Sófar [c]: *Ezt tudom eleitől-fogva, mióltától-fogva az embert a'földre helyheztetett, hogy az istentelenek dichéreti rövid, és a'kép-mutatók öröme egy-szempillantásnyi.* Sz. Dávid pedig, chak egy Zsoltárában-is, egy-nehány szép hasonlatossággal adgya azt előnkbe: Mert az istentelenekről, vagy a'Világ szeretőiről; Előszor, azt mongya [d]: *Mint a'széna, hamar el-száradnak: és mint a'fű-béli paréj, hamar el-húlnak* mert mint-hogy a'szénának és paréjnak ninch mély gyökere, sokáig nem maradhat, hanem el kell száradni, és húllani. Másodszor, azt mőgya [e]: *Még egy kevés idő-múlva, és nem lészen a'Bűnös: és kereséd a'helyét, és fel nem találod.* Harmadszor [f]: *Az Úr ellenségi, mihelyen tisztelteknek, és fel-magasztaltatnak, el-fogyván mint a'füst el-fogynak.* Negyedszer, azt mongya [g]: *Láttam az istentelent hogy fel-magasztaltatott, és fel-emeltetett mint a'Libanus czédrusi: és elő-ménék, és ímé nem vala: és keresém őtet, és fel nem találtaték a'helye.* D

[y] *Mat.* 25. 21.
[z] *Ps.* 83. 3.
[a] *Prov.* 15. 15.
[b] *Prov.* 14. 13.
[c] *Iob.* 20. 4. 5.
[d] *Ps.* 36. 2.
[e] *vers.* 10.
[f] *vers.* 20.
[g] *vers.* 35. 36.
† *Lib.* 2. *Prosa* 5.

A Mind ezekből, azt kell Előszőr, tanúlnunk; hogy, ha a'Világ fiai, a'Testi örömért nem szánnyák fáradságokat; és annyira vágyódnak utánna, hogy néha nagyobb a'fáradság és a'fájdalom a'mellyel keresik, hogy-sem az öröm és vigasság a'mellyet keresnek: mennyivel inkább nem kellene kímélenünk munkánkat és fáradságunkat, hogy a'Lelki örömben részesek lehetnénk. Másodszor: Azt kell meg-tanúlnunk; hogy, se a'gonoszoknak e'világon-valo elő-meneteleket, és gyönyörűségőket nem kell irégylenünk, sem az Istentől reánk bochátatott háborúságot neheztelnünk, vagy attól irtóznunk; hanem inkább kedvellenünk, és kívánnunk kellene: tudván, hogy annak nagy jutalma lészen, és nagy öröm következik utánna. holott a'kőz példa-beszéd-is azt tartya; hogy, Hasznos munkának nem kell fáradságát érzeni.

Ha valakit adósságért tömlőczbe vetettek-vólna, melyből maga marhájával sohaki nem szabadúlhatna; azonban valamelly gazdag ember egy zák pénzt vetne néki, úgy hogy azzal valami kevesé meg-sértené: gondolom, hogy könnyen el-felejtené a'fájdalmát; és nagy örömmel fel-venné a'pénzt, hogy ki-változnék rajta. Az Isten-is, a'háB borúságokkal valamennyire meg-sérti ugyan az ő Hiveit: de meg-sértvén, bűnöket meg-bochátya; az örök tömlőczből ki-szabadíttya; és az örök dichőségre készíti és alkolmaztattya. Midőn a'fákról a'gyümőlchőt szedik, nem szintén könnyen bánnak vélek, hanem hagyigállyák, rázzák, és az ágait-is meg-törgelik: de ki nem vágják, sem a'tűzre nem verik. Az Igazakat-is háborgattattya az Isten, hogy a'Jószágos chelekedeteknek, és fő-képpen a'Békeséges-tűrésnek szép gyümőlchit szedgye rólok: de az ő haragjának fejszéjével ki nem vágattya, sem az örök tűzre nem veti. A'melly betegnek gyógyúlása-felől az Orvosnak valami reménsége vagyon, nem mindent enged-meg néki a'mit kíván: a'ki-felől pedig kétségbe esik, mindenen szabadon hadgya. És azért, midőn egy anya meg-értette vólna, hogy a'beteg fia halálra vált, és többé fel nem gyógyúlhat, mindent meg-engedett néki valamit kívánni tudott. és midőn azt kérdették vólna tőle; Miért chelekedné azt, tudván hogy ártana véle? Siránkozva azt felelte: Mivelhogy ez-után semmivel nem kedveskedhetem szerelmes fiamnak, ottā chak most tellyék ezzel kedve szegénynek. Hasonló-képpen azoknak, a'kik örökké el-vesznek, az Isten, mint kegyes Atya, neminémű-képpen kedveskedik e'világi jókkal; meg-engedvén nekik, hogy azokkal tőltőzzenek, és hizlallyák magokat, mint-hogy a'más világon-valo C örök Jókban részek nem lészen: de, a'kiknek az örök Bóldogságot rendelte, azokat múnkára szoktattya, Jószágos chelekedetekre izgattya, és semmi okon szájokra nem bochátya. De az atyák-is, a'melly fiakról jó reménségben vannak, keményen, és fenyíték-alatt tartyák, és meg-is ostorozzák: a'kikről pedig kétségbe esnek, szájokra bochátyák, és semmitől nem tíltyák: de amazoknak kinchet gyűjtenek, örökséget szereznek; melyből emezeket ki-rekesztik, és esztrengára vetik. és így, a'Jóknak bánattya, örömre fordúl; a'Gonoszok öröme pedig, bánattá változik: a'Jóknak rővid és szempillantásig-valo bánattyok, és keserűségők, örök és végheteten örömre és vigasságra; a'Gonoszoknak pedig rővid és szem-pillantásig-valo örömők és vigasságok, örök és végheteten siralomra és keserűségre.

III. RÉSZE.

MEg-hallók a'mi Vigasztalásunknak Okait: mellyeket, hogy jobban eszünkbe vegyünk, meg-bőchüllyük, és meg-őrizzük; a'mái Evangéliom-béli ígét, a'*Modicum*ot, Egy-kevesét, rostállyuk-meg. és, mint-hogy hétszer találtatik az Evan-D géliomban: úgy tetszik, hogy, ha mi-is Hét dolgot szüntelen előttünk hordoznánk, főlőtte nagy hasznát érzenők, és életünket meg-jobbítanók.

Elsőben: Azt gondollyuk-meg, hogy igen (*Módicum*) Kevés, a'mit Isten tőlünk kíván a'Mennyei bóldogságért: tudni illik, a'Szeretetet; melly maga-is igen édes és kedves, és minden egyéb dolgot-is meg-édesít, és kedvesse tészen; maga-is könyű, és egyéb dolgokat-is meg-könnyebbít. Hogy pedig chak azt kívánnya az Isten, abból kih *Rom.* 13. 10 tetszik; hogy, *A ki felebarátyát szereti, a'Törvényt bé-töltötte*[h]. Mert, a'ki felebarátyát úgy szereti a'mint illik, kétség-nélkül az Istent-is szereti, a'ki azt parancholya hogy felebarátunkat szeressük: és úgy, sem Isten-ellen nem vét, sem felebaráttya-ellen: mivelhogy a'Szeretet arra viszi az embert, hogy a'kit szeret, annak ne chak ellene ne chelekedgyék, hanem kedvét-is keresse. Az bizony dolog, hogy az Ördög sokkal többet kíván a'kárhozatért, és pokolért; a'mint ő-magok meg-vallyák a kik el-kárhoznak, noha késön, és haszontalanúl, mondván i: *El-faradtunk a'hamisságnak és veszedelemnek útán, és*
i *Sap.* 5. 7. k *Ps.* 118. 32 *nehez útakat jartunk; az Urnak útát pedig nem tudtuk.* Hallyad az-ellen mit mond Dávid k:

A' te pa-

A te parancholatid útán futottam, midőn a' szívemet meg-tágasítottad. És Isaias [l]; *A' kik az Úrban bíznak, meg-változtattyák erejőket; szárnyok kél mint a' Saſoknak; futnak, és el nem faradnak; járnak, és el nem fogyatkoznak.* A' hol nyilván hallod, hogy az Igazak, kik az Isten Törvényének útán járnak a' Szeretet-által, el nem fáradnak; az istentelenek pedig, magok vallásából, el-fáradtak. Ennek eggyik fő oka az; hogy a' Vétek, az okoſság-ellen vagyon, és következendőül, az emberi természet-ellen-is: az-okáért a' vétek nehéz, és bajos; a' Jószágos chelekedet pedig, a' természethez illendő, és azért gyönyörűſéges, és könyű. és akár ki-is meg-engedi, hogy könnyebb a' gazdagnak az alamizna-adás, hogy-sem a' szegénynek a' lopás: könnyebb a' józanság a' részegségnél; gyönyörűſégesb a' kegyeſség a' kegyetlenségnél.

A' Második (*Modicum*) Kevés, melyről gondolkodnunk kellene, az; hogy ez el-múlt napon, héten, hólnapban, esztendőben, sőt tellyes életünkben-is, igen keveſet chelekedtünk az Isten tiſzteſségére, magunk üdvösségére, felebarátunk elő-menetelére: azellen ſokat mulattunk-el, a' mellyet könnyen, vagy kevés fáradſsággal meg-chelekedhettünk-vólna: keveſet elmélkedtünk az Istennek Jó-tételeiről, kevés hálát adtunk, keveſet imádkoztunk és ſzolgáltunk ő-néki: keveſet gondolkodtunk magunk üdvösségéről, mi módon kerülhetnők-el az örök veszedelmet; mint nyerhetnők-meg az örök dichőſéget: keveſet munkálkodtunk, hogy felebarátunkat a' gonoſz útról a' jóra, a' tévelygésről az igaz Hitre térítenők, jó példákkal épitenők, jó tanáttsal erősítenők, alamizsnával segétenők, gyarlóſágát egyebek-előtt szeretetből mentenők, jó-tételeit dichérnők. A' mit azért ekkidig nem chelekedtünk, ottan chak moſt chelekedgyük, és ne halaſzſzuk napról-napra: mert igen (*Modicum*) kevés a' mi életunk; a' mint majd meg-mondom.

A' Harmadik (*Modicum*) Kevés, melyről elmélkednünk kellene, az; hogy igen kevés fogyatkozáſoktól vóttunk búlchút az el-múlt időkben: azon kevélyſégben, főſvényſégben, tobzódásban, haragban, *&c.* meg-maradván, melyben eleitől-fogva vóltunk. Ha minden esztendőben, chak egy-egy Fogyatkozásnak, vagy Véteknek adtunk-vólna búlchút-is, eddig tellyes életünket meg-újíthattuk-vólna. A' kinek háza, pajtája, kerte, romló-félben vagyon, ha mind-eggyütt meg nem tatarozhattya, és egy szer's mind fel nem épitheti, apránként nyúl hozzá; és egy esztendőben egy részét, másban a' máſikát építi-fel; és úgy kevés esztendő-múlva egész épületit véghez viszi: Haſonló-képpen kellene nékünk chelekednünk, a' meg-romlott Lelki-házunknak fel-építéſében; nem várván azt, hogy tellyeſséggel nyakunkba ſzakadgyon, hanem mindenkor épitgetnünk kellene rajta, míg nem tellyeſséggel fel-építenők; és azt könnyebben-is végbe vihetnők, hogy-sem ha ſokhoz fognánk eggyütt.

A' Negyedik (*Modicum*) Kevés, melyről gondolkodnunk kellene; Életünknek kevés-vagy rövid-vólta, mellyet ne ſzánnánk el-költeni az örök életért; és annak kevés és chalárd örömét ne kívánnók az örök veſzedelemért: tudván bizonnyal, hogy e' rövid élet-után, az örökké-valo következik; de olly változáſſal, hogy a' moſtani bánatot, véghetetlen öröm követi; és a' moſtani örömet, véghetetlen nyomorúſág, és ſiralom. Vajha ezt valóban meg-gondolnák az emberek, és igazán el-hinnék; bizony nem keveſet, hanem ſokat ſzorgalmatoskodnának a' jónak gyakorláſában, és a' gonoſznak el-távoztatáſában: mert nagy haſzon, kevés bánaton nagy örömet váltani; és nagy kár, kevés örömön véghetetlen nyomoruſágot venni.

Az Ötödik (*Modicum*) Kevés, melyről elmélkednünk kellene, az; hogy igen keveſen vannak, kik az örök kárhozatot el-kerülik, és az örök bóldogſágot meg-nyerik: mivelhogy Urunk ő-maga, a' Válaſztottaknak ſzámát, vagy ſeregét, *Kiſded nyáj*-nak nevezte [m]; és nem chak egyſzer mondotta [n]; hogy *Sokan vannak a' hívataloſok, de keveſen a' Válaſztottak.* Azt írják a' Harmadik *Innocentius* Páparól [o]; hogy, midőn még chak Kardinály vólt, aitatoſságból egy Szent-életű Remetét meg-látogatott; és úgy találta, hogy arczal a' földre borúlt: az-okáért, rángatván őtet fel-költötte. és a' Remete leg-ottan azt mondotta néki: Melly chodálatos, és rettenetes dolgot láttam! hogy a' lelkek olly nagy ſereggel mennek Pokolba, mint mikor a' hó olly sűrűn esik, hogy a' levegő-eget ugyan elſetétíti; a' Purgatoriumba pedig, mint a' ritka hó; Meny-országba pedig, chak hármat láttam menni, egy Püſpökőt, egy *Carthuſiánus* Barátot, és egy aſzſzony'állatot; kit meg-is nevezett. Élő Isten! ha chak egy vólna-is, ezer-, tíz-ezer-, vagy ſzáz-ezer-közzűl-is a' ki el-kárhoznék, nem méltó vólna-e hogy a' többi minnyájan rettegnének, és félnének, hogy valami-képpen az a' gonoſz ſzerenche őket ne találná? holott pedig chak alig menekedik-meg egy, ſok ezer-közzűl-is, hogy élnek az emberek olly nagy bátorſágban, mint-ha ſenki el nem veſzne?

A' Ha-

A
l Isa 40 31.

B

C

D
m *Luc.* 12. 32
n *Mat.* 20. 16 *&c.* 22. 14
o *Lib. de Origine Carthuſiaporum.*

A A'Hatodik (*Modicum*) Kevés, mellyet gyakorta elménkbe kellene forgatnunk, az; hogy fölötte igen kevés dolog kívántatik az örök kárhozatra: tudni illik, chak egy Halálos bűn, egy bujaság, egy hamis esküvés, egy gyilkoság, lopás, részegség, egy el-tekélett akaratból származott parázna gondolat; melly egy szem-pillantásban meg-történhetik. Ennek, ha okát akarod tudni, az; hogy az ember, Halálos bűnt chelekedvén, a'véghetetlen jótól, az Istentől, el-távozik, meg-vetvén azt egy semmire-kellő teremtett-állatért; mellyel neminémű-képpen véghetetlen gonoságot chelekeszik; és következendő-képpen, véghetetlen büntetést érdemel. Továbbá; mint-hogy az Isten inkább nézi az akaratot, hogy-sem a'chelekedetet: noha a'bűnös embernek chelekedete kevés-ideig tartott, és néha chak egy szem-pillantásig: mindazáltal, a'gonosz akarat ő-benne végetlen volt; és, ha ő-rajta állott-volna, soha a'bűntől el nem távozott-volna. mellyel azt érdemli, hogy a'büntetés-is soha el ne távozzék tőle. Hogy-ha pedig egy Halálos bűnnel, örök kárhozatot érdemel az ember: mit gondolhatunk azokról, kik sok esztendeig a'Bűnben hevernek, és napról-napra több gonoságot chelekeszenek, és *mint a'vizet úgy iszszák a'hamiságot* [p]? az-az, igen könnyen.

[p] *Iob.* 15. 16.

B A'Hetedik (*Modicum*) Kevés, mellyet jól meg kellene fontolnunk, az; hogy igen kevés dologgal nyeri-el tőlünk az Ördög az örök boldogságot: egy kis el-múlandó haszon; egy kis álhatatlan dichőségen; egy kis semmire-kellő gyönyörűségen; és, hogy egy szóval meg-mongyam, egy almát ád, és a'Meny-országot el-lopja, és az örök veszedelemre vonszon. Mert, ha minden világi dolognak mértéke, és határa a'mi életünk; ez, chak ollyan lévén mint *a'kevés-ideig tetszős pára* [q]: a'javai-is, nagyobbak és tartósbak nem lehetnek. sőt gyakorta, életünknél-is kissebbek, és rövidebbek: mert nagyobb részére, még életünkben kezünkben szakadnak. Melyből ki-tetszik, melly nagy bolondság, egy szem-pillantásnyi gyönyörűségen az örök Boldogságot el-cherélni; és annak-fölötte, az-által örök nyomorúságra jutni! Mert, mi-képpen hogy, *A'mi most a'mi háborúságunkban egy szem-pillantásig-való, és könnyű, fölötte igen fő módon a'dichőségnek örökké-való nagy-voltát szerzi mi-bennünk* [r]: azon-képpen, a'Bűnnek egy szem-pillantásnyi gyönyörűsége, a'nyomorúságnak örökké-való nagy-voltát szerzi. És a'mint a'Mennyei boldogság el-felejteti az emberrel minden előbbi nyomorúságát, midőn *az Isten az ő Hivének szemökről el-töröl minden könny-hullatást* [s]: úgy a'Pokol-béli nyomorúság, el-felejteti a'gonoszoknak minden gyönyörűségöket. mert, ha *az egy óráig-való nyomoruság, el-felejteti a'nagy gyönyörűséget* [t]: mennyivel inkább a'véghetetlen nyomorúság, el-felejteti a'szem-pillantásnyi gyönyörűséget?

q *Iac.* 4. 14.

r 2. *Cor* 4. 17

s *Apoc.* 7. 17. & 21. 4.

t *Eccli.* 11. 29

C Oh melly nagy haszunkra lenne, ha gyakorta egybe-vetnők az örökké-valót a'szem-pillantásnyival! a'jót könnyebben chelekednők, a'gonoszt el-távoztatnók, és az Istentől reánk-bocháttatott háborúságot könnyebben szenvednők. Innét mondotta Sz. Pál [u]; hogy *Moyses inkább választotta az Isten népével szenvargattatni, hogy-sem mint az ideig-való Bűnnek gyönyörűségében lenni: nagyobb gazdagságnak ítélvén a'Krisztus gyalázattyát, az Egyiptziusok kincsénél. mert a'Jutalomra nézett.* és kétség-nélkül imígyen okoskodott: Ha az Egyiptziusok gyönyörűségét követem; azokkal tíz, vagy húsz esztendeig, igen rövid ideig élek; az-után pedig, az Istennek igaz haragja-és ítélete-szerént, az örök kárhozatra vettetem: ha pedig, azokat meg-vetvén, a'háborúságban-lévő Israël fiaihoz adom magamat, hogy az Isten népével szenvedgyek; tíz, vagy húsz esztendeig nyomorgattatom; az-után pedig, a'Békeséges-tűrésnek örök jutalmát vészem, és minden jókkal bővelkődöm. Sokkal jobb pedig itten egy kevés-ideig nyomorúságot szenvedni, hogy-sem másutt örökké: és jobb, egy kevés nyomoruságon örök Boldogságot venni, hogy-sem egy kevés gyönyörűségen örök nyomorúságot. Az-okáért, el-tekéllettem magamban, hogy inkább választom a'Zsidók nyomorúságát az Egyiptziusok gazdagságánál, hogy az igaz Istentől az örök Boldogságot vegyem jutalomúl. És ez a'reménség chelekedte, hogy Moyses minden háborúságot örömest, és bátorságoson el-szenvedett.

u *Heb.* 11. 25

D Hasonló-képpen okoskodott *Thomas Mérus*, Angliai Fő *Cancellarius*, a'dichőséges Mártyr: mert, midőn a'Nyolczadik *Henricus* Király, *Aloysiát*, a'*Cancellarius* feleségét, a'tömlőczbe küldötte-volna, hogy férjének szívét a'Király akarattyára hajtaná; és a'hoszszú-hajú, de rövid elméjű aszszony'állat keményen síránkoznék, maga, és háza-népe nyomorúságát elő-számlálván; más-felől, a'Királynak nagy ígéretit ajánlván, ha akarattyának engedne: illyen kérdést tőtt a'feleségének: Édes atyámfia *Aloysia*, ha a'Király kívánságára hajlunk, mennyi ideig élhetünk gazdag ajándékival? És midőn *Aloysia* azt felelte volna, hogy még könnyen el-élhetnének húsz esztendeig: meg-búsúlván a'Szent Jámbor, azt mondotta néki: Menny dolgodra te bolond kalmár: Méltó-e

hogy

hogy én, húsz esztendeig-valo kichíny gyönyörűségen, el-adgyam a Mennyei örök bóldogságot? Nem veszett még el eszem: inkább akarom ezt a' tömlőczöt, gyalázatot, minden marhámnak el-foglalását, és a' testi halált-is el-szenvedni, hogy-sem az örök Bóldogságot el-veszteni. Adgya a' kegyes Isten, hogy minnyájan olly elészek legyünk, hogy kevés nyomorúságon örök Bóldogságot vegyünk, mellyet el se veszthessünk. Amen.

HARMADIK PREDIKÁTZIO.

UGy annyíra változó minden teremtett-állat, hogy a' változást ugyan tulajdonságának mondhattyuk, a' mint a' változhatatlanságot az Isten tulajdonságának; ki egyedűl mondhattya [a]: *Én vagyok az Ur, és meg nem változom.* Meg-gondolta-vólt Salomon a' földi dolgoknak állapattyát, és igaz ítéletből mondotta [b]: *Midőn minden alkotmányimra fordúltam-vólna, a' miket chináltak-vala a' kezeim; és a' munkákra, mellyekben heában izzadtam-vala: látek mindenekben hiuságot, és lélek gyötrelmét; és hogy semmi meg nem maradna a' Nap alatt:* tudni illik, változás-nélkűl. Az Idő szűntelen változik, és egyebekis ő-benne: a' fényes napot, mindenkor követi a' setét étszaka; a' nyarat, a' tél; és azon nap, gyakorta reggel a' nap fénlik, estve, vagy délben eső esik. Mindazáltal, a' változás fő-képpen az emberben találtatik: ki, nem chak ideje- és testi állapattya-szerént változik, sem az akarattya-ellen-valo történetekből; hanem, akarattyában-is, és ítéletiben: úgy hogy, a' mit ma kíván, hólnap meg-utállya; a' mit ma javall, hólnap kárhoztattya. Innét mondotta Bálaam Bálaknak [c]: *Nem ollyan az Isten mint az ember fia, hogy meg-változzék,* mert ennek, ugyan tulajdonsága a' változás; és nem chak a' *Bolond*nak, ki *mint a' hóld változik* [d]; hanem az Istennek Szentei-között-is, *Senki ninch változhatatlan* [e]: és, *Az ajándékok meg-vakíttyák a' Bölchek szemeit-is, és el-fordíttyák:* az-az, el-változtattyák *az Igazak szavát* [f]. és egy Igazról azt olvassuk [g]; hogy *El-ragadtatott, hogy a' gonoszság el ne változtatná az ő értelmét.* Urunk-is a' mái Evangéliomban, egy kivált-képpen-valo változásról szóll, midőn azt mongya az ő Tanítványinak [h]: *A ti szomorúságtok örömre fordúl,* vagy örömmé változik. Melly dolgot, ha az emberek valóban meg-gondolnának, nagy lelki haszuokra következnék. Az-okáért, én-is arról szóllok e' Predikatzióban.

I. *Meg-mutatom, Mi légyen a' Változás.*
II. *Meg-mondom, Mellyik légyen a' Ió változás.*
III. *Hét dolgot számlákok-elő, mellyek keveső maradnak-meg.*

ELSÖ RESZE.

NOha úgy tetszenék, hogy Urunk a' mái Evangéliomban, chak egy Változásról emlekezett; tudni illik, a' szomorúságnak örömmé-valo változasáról: mindazáltal bizonyos dolog, hogy azon más Változást-is értett; tudni illik, az örömnek szomorúsággá-valo változását. Mert mint-hogy előbb azt mondotta; *A' világ örül, ti pedig szomorkodtok;* és utánna vetette; *De a' ti szomorúságtok örömre fordúl:* kétség-nélkűl azt-is értette, hogy a' Világ öröme szomorúságra fordúl. Mert, ha külömben vólna, a' Világ szerenchésb vólna az Isten Híveinél; mert itt-is örömök vólna, és az-után-is abban maradnának: holott a' Híveknek e' világon szomorúságok vagyon, és az öröm chak a' más világra tartatik. És hogy erről semmit ne kételkednénk, másutt azt nyilván kifejezte: midőn, nem chak azt mondotta [i]; *Bóldogok a' kik sírnak: mert ők meg-vigasztaltatnak:* hanem azt-is [k]: *Jaj néktek kik most nevettök, mert kesergetek, és sírtok.* Ugyan azont bizonyította Abrahám-is, midőn az el-kárhozott Gazdag embernek azt mondotta [l]: *Iussen eszedbe, hogy el-vötted javaidat a' te életedben, és Lázár azon-képpen gonoszit: most pedig ő vigasztaltatik, te pedig gyötrettetel.*

Ezt igen kevesen gondollyák-meg: mert, ha valóban meg-fontolnák, és jól eszökbe vennék, hogy a' koczkán, melly igen hamar fordúl, a' hat-alatt vak vagyon; bizonyos vagyok benne, hogy külömben rendelnék életöket; és a' kik most nevetnek, és vígadnak, kesergenének és sírnának, hogy az ő bánattyok örömre fordúlna, és nem az örömök sírásra. Erről szép tanúságot adott a' Bölch, mondván [m]: *A' jók napján, el ne feletkezzél a' gonoszokról: és a' gonoszok napján, el ne feletkezzél a' jókról.* És ismég [n]: *Emlekezzél-meg a' szegénységről a' bővelkedésnek idején; és a' szegénységnek szükségiről a' gazdagság napján.* Mind a' kettő igen hasznos: mert a' ki a' jók napján meg-emlekezik a' gonoszokról, fel nem fuval-

kodik:

a *Mal.* 3. 6.
b *Eccle.* 2. 11.
Tempora mutantur, & nos mutamur in illis.
c *Num.* 23. 19
d *Eccli.* 27. 12.
e *Iob.* 15. 15.
f *Deut.* 16. 19
g *Sap.* 4. 11.
h *Ioan.* 16 20
i *Matt.* 5. 5.
k *Luc.* 6. 25.
l *Luc.* 16. 25.
m *Eccli.* 11. 27.
n *Eccli.* 18. 25.

A

kodik: a'ki pedig a'gonoszok napján meg-emlekezik a'jókról, kétségbe nem esik. Mert, mi-képpen hogy az elsőt, a'félelem meg-zabolázza, hogy ember a'jó szerenchés állapatban el ne hidgye magát: azon-képpen a másikat, a'reménység el-távoztattya, hogy ember a'szerenchétlen állapatban el ne hadgya magát. Ezt a'tanúságot láttatott követni az a'*Philósophus*: ki, midőn a'Nap szépen fénylett, és világoskodván neminémű-képpen őrvendezett, akkor ő bánkodott és siránkozott: midőn pedig a'Nap, homályos ködben, vagy sűrű fellegekben lévén, neminémű-képpen szomorkodott, ő akkor őrvendezett és nevetett. Midőn pedig okát kérdették, azt felelte: Tudom, hogy a'szép időt homályos követi; és azért azon bánkodom: és azt-is tudom, hogy a'homályost szép idő követi; és annak őrvendezek. Magam ismértem ollyat a'ki azt mondotta; hogy fél-esztendeig inkább mind őrvendezett, és félig inkább mind bánkodott: Karáchontól-fogva Sz. Iván napjá-ig őrvendezett, mert mindenkor reméllete a'Napnak hoszszabbúlását; Szent Iván napjától-fogva pedig Karáchonyig bánkodott, mert tudta a'Napnak rövidűlését. Hasonló volt ezekhez, a'ki az Újságtól-fogva a'Hóld-tőltéig őrvendezett; bánkodott pedig, a'Hóld-tőltétől-fogva az Újságig. Ninch azért semmi állandó dolog a'Világon, hanem mindenek változnak: de fő-képpen az örőm, és a'gyönyörűség, bánatra és szomorúságra; a'bánat viszontag, és a'szomorúság, örőmre's vígasságra.

Nubila post Phœbum, turbus post nubila Phœbus.

B

Ennek némellyek okát nem tudván, nyughatatlankodnak magokban, sőt az Istenellen-is sápolódnak, hogy az ember életét illyen változás-alá vetette, és a'mézbe űrmőt, az örőmbe szomorúságot egyelítette: meg nem gondolván, hogy az Isten mindeneket nagy igazán és bölchen rendelt, és a'többi-között, ezt-is az ő Híveinek hasznára rendelte. Mert, mi-képpen hogy az időnek változása hasznos, és szükséges; mivelhogy a'téli hidegben, a'fák gyökeret vernek; a'nyári melegben pedig, ágakat nevelnek: az esős időben, a'gyümölchök nevekednek; a'száraz időben, meg-érnek: étszaka az emberek, és egyéb állatok nyúgodnak; nappal pedig, munkálkodnak: Azon-képpen az emberi állapatnak Változása-is hasznos; mert külömb-külömb féle Jószágos chelekedetre ád okot. Mert mi módon gyakorolhatná ember a'Békeséges-tűrést, az álhatatosságot, a'bátorságot, ha valami háboruság nem találná? Mi módon ismérné-meg gyarlóságát, és az Isten gond-viselésének szorgalmatosságát; ha amazt a'háboruság meg nem mutatná, ezt pedig a'békeséges és chendes állapat nem ajánlaná?

C

Nyilván Dávid-is efféle változásokból tanúlt; a'mint ő-maga jelenti, mondván [o]: *Én mondtam az én bővelkődésemben: Örökké meg nem mozdúlok. Uram, a'te akaratod-szerént erőt adtál az én ékességemnek. El-fordúltad az orczádat tőlem, és meg-háborodtam.* Holott látod, hogy két-féle állapattyáról emlekezik, mellyekben maga-felől külömbőző vélekedésben volt. Mert, midőn Jó állapatban volt, azt ítélte maga-felől, hogy örökké meg nem mozdúl: de mihelyen más állapatra jutott űgye, meg-háborodott; és eszébe vőtte, hogy nem ő volt oka ékességének, és chendes állapattyának, hanem az Úr ereje. Erről érthettyük Jóbnak ama mondását [p]: *Meg-látogatod őtet reggel, és mingyárt meg-próbálod őtet.* Melly mondást, imígyen magyaráz Sz. Gergely: Hogy az ember a'Malasztnak ajándékit-is vegye, és az ő erőtlenségét-is meg-ismérje, reggel meg-látogatod őtet, és mingyárt meg-próbálod őtet; az-az, meg-látogatod ajándékiddal, hogy jó-voltodról ne kételkedgyék: de, hogy el ne hidgye magát, háborusággal meg-próbálod.

o *Ps.* 29. 7.

p *Iob.* 7. 18.

II. RÉSZE.

D

EZ így lévén, azt kell eszünkbe vennünk, hogy a'Változás úgy lészen jó, ha a'bánat elől-jár, és azt az örőm követi, melynek vége nem lészen, és a'melly el nem vétetik. mert, ha az örőm kezd elől-járni, és azt követni-fogja a'véghetetlen, és el-vehetetlen keserűség és siralom, nem jó változás lészen. Az-okáért, midőn Salomon azt mondotta-volna [q]; hogy *Mindennek ideje vagyon*: az-után azt példákkal meg-mutatta, és meg-magyarázta: és, a'többi-között azt-is mondotta: *Ideje vagyon a'síráſnak, és ideje a'nevetésnek: ideje a'jajgatáſnak, és ideje a'tánczoláſnak.* A'hol látod, hogy előbb tészi a'síráſt a'nevetésnél, és a'jajgatáſt a'tánczolásnál: mert úgy vagyon az Igazaknak dolgok; a'mint Urúnk-is jelentette a'mái Evangéliomban, midőn a'Tanítványinak azt mondotta: *Sírtok és könyveztek ti, e'világ pedig örül, ti pedig szomorkodtok: de a'ti szomoruságtok örőmre fordúl.*

q *Eccles.* 3. 1. 4.

Holott azt vedd eszedbe, hogy a'Sz. Irásban, külömb-külömb féle Okait olvassuk az emberek Siráſának: I. Némellyek, örőmökben sírnak, látván azokat a'kiket szerettek, és kivántak látni. Így sírt Jákob, látván az ő attyafiát Rákelt [r]; és Esau, mikor Jákob meg-tért Mesopotámiából [s]; Gabélus [t], és Ráguel [u], az ifiú Tobiáson; és a'szűléi-is,

r *Gen.* 29. 11.
s *Gen.* 33. 4.
t *Tob.* 9. 3.
u *Tob.* 7. 6.

midőn

midőn meg-tért hozzájok[x]. II. Némellyek szerelmes személyöknek halálán. Így sírt Jákob Jósefen, kinek halála-felől hamis hírt hallott-vólt[y]: így siratta Dávid a'meg-hólt Abnert[z], Amnont[a], Absalomot[b]. III. Némellyek azért sírnak, hogy magok halála-felől keserves hírt hallottak; mint Ezekias[c]. IV. Némellyek szánakodásból; mint az Israël fiai, midőn, meg-győzvén a Benjamin nemzetségét, azt chak nem fottig el-tőrlötték[d]. V. Némellyek boszszonkodásból sírnak; mint a'Susanna attyafiai, látván hogy a'lator vén Bírák, hamis tanúságot mondottak ellene, és fejére esküdtek[e]. VI. Némellyek haragból; mint Esau, meg-értvén hogy Jákob el-vőtte előtte az Atyai áldomást[f]. Némellyek pedig egyéb okokért sírnak; és külömb-féle indúlatokból. És noha az elő-számlált okok, az utólsótól meg-valva, jók és tiszteséges lehetnek: mindazáltal, a'sírás és szomoruság, melyről Urúnk a'mái Evangéliomban emlekezik, egyeb-féle okokat kíván; mellyekért, nem chak méltóbb és illendőbb a'Keresztyéneknek sírni, és szomorkodni, hanem úgyan igen hasznos-is.

Elsőben; méltán és hasznosson sírhat a'Keresztyén ember, az ő előbbi Bűneiért, mellyek okai vóltak a'Krisztus halálának; ki szerelmes Atyánk, Pásztorunk, Mesterünk, Urúnk, Barátunk, Jegyesünk; egy szóval, Mindenünk. Így sírnánk és bánkodnánk, ha valamelly szerelmes barátunknak, vagy átyánk-fiának okot adtunk-vólna arra, hogy mi-érettünk gyalázatos és keserves halált szenvedett. és sok példák meg-bizonyítyák; hogy a'kik baráttyoknak ő-érettek-valo halálát meg-értették, vagy bánattyokban meg-hóltak, vagy meg-is ölték magokat. Továbbá, azon-is szomorkodhatunk; hogy a'mi Bűneinkel okot adtunk minden nyomoruságra. mellyet ha a'Bűnös ember jól meg-gondolna, valóban sírna most, hogy el-kerülhetné az örökké-valo siráft, melynek semmi haszna nem lészen. Valahová tekint pedig az ember, mindenütt veszedelmet lát: ha fel-tekint az égre, meg-láttya lelki szemeivel, hogy a'Bűnnel az Istent magára haragította, és az eget bé-zárlotta: ha alá-tekint, nyitva láttya a'poklot; melly a'száját fel-tátotta, hogy a'Bűnös embert el-nyellye: ha jobb-kéz-felé tekint, meg-láttya hogy a'jóktól el-szakadott, és azoknak minden segétségétől meg-fosztatott: ha bal-kézre tekint, eszébe vészi hogy az Ördögök-közzé akadott, kik minden szem-pillantáfban el akarnák szaggatni, és az örök kárhozatra vinni: ha eleibe-tekint, láttya a Halált a'Bűnnek zóldgyát, mellyet semmi mesterséggel el nem kerülhet: ha pedig hátra, maga-után tekint, láttya az igaz Bírót, ki el-jő mindeneket ítélni; és a'gonoszoknak, az örök kárhozatnak meg-változhatatlan sententziáját fejőkre mongya; melly-előtt semmi úton el nem mehetnek. Oh melly drágán vészik a bolond emberek, az egy óráig-vagy szem-pillantáfig-valo gyönyörűséget!

Hogy ha valaki találkoznék, a'ki tulajdon maga Vétkeit nem sirathattya, azért, hogy semmiben lelki-ismérete nem vádollya; méltán sirathattya felebarátinak Bűneit, és azt mondhattya Dáviddal[g]: *Vizek folyafit öntötték-ki a'szemeim; mert nem őrizték meg a'te Törvényedet*; tudni illik, a'bűnös emberek; a'mint *Theodorétus* és *Euthymius* magyarázzák. És[h]; *Meg-emésztett engem az én hozzád-valo buzgó szerelmem: mert el-felejtették a'te igéidet az én ellenségim.* Így chelekedett egy a'Szent Atyák-közzül: ki, midőn láttavólna, hogy egy tisztátalan személy frissen fel-czifrázta magát, hogy gonosz szeretőinek kedveskedhetnék, és az ő szemöket gyönyörködtetné, 's meg-ejthetné őket, keservessen sírt. és midőn síraſának okát kérdették-vólna, azt felelte; hogy annak Két oka vagyon: Eggyik az; hogy az a'nyomorúlt aszszony'állat, azzal a'gonosz végre-valo czifrázással, maga- és felebarátiya lelkét veszti: a'Másik pedig az; hogy ő nem olly szorgalmatos abban, hogy az ő Teremtőjének kedveskedgyék; mint az a'tisztátalan személy, hogy gonosz szeretőinek, és az Ördögnek kedvöket találllya. Oh melly nagy balgatagság, hogy gyakorta sírunk és szomorkodunk, mind magunk-, 's mind felebarátunk testi kárán, mellyel sem eggyikét, sem másikát helyére nem hozhattyuk; és nem sírunk, sem szomorkodunk, a'magunk-, 's a'felebarátunk Bűnein! noha azok-ellen, főlötte jó orvosság a'sírás, és gyakorta elégséges azokat el-törleni.

Vannak egyéb Okok-is, mellyekért méltán sírhatunk e'Világon; mellyet Dávid *Kőny-hullatások völgyé*-nek nevezett[i]: úgy-mint, hogy távúl vagyunk szerelmes Hazánktól, a'Mennyei bóldogságtól, az Isten látásától. Mert, a'mint Sz. Agoston írja[k]; Ha édes a'hazánk, keserves a'szarándokság: ha keserves a'szarándokság, egész nap chak háborúság. Jól értette ezt Dávid: az-okáért, midőn azt mondotta vólna[l]: *A'mint kívánkozik a'szarvas a'vizek kút-fejeihez: úgy kívánkozik a'lelkem te-hozzád Isten. Szomjúhozott a'lelkem az erős élő Istenhez: mikor megyek-el, 's jelenem-meg az Isten orczája-előtt?* utánna veti: *Az én könny-hullatásim vóltak nékem kenyereim éjjel és nappal: midőn naponként mongyák nékem; Hol vagyon a'te Istened?* Valaki valóban meg-gondollya Mi légyen az Isten, tudni illik, Minden

A
x *Tob.* 11. 11
y *Gen.* 37. 34
z 2. *Reg.* 3. 32
a 2. *Reg.* 13. 36.
b 2. *Reg.* 18. 33.
c 4. *Reg.* 20. 3.
d *Iudic.* 21. 2
e *Dan.* 13. 33
f *Gen.* 27. 38. 39.
B
C
g *Pſal.* 118. 136.
h *verſ.* 139.
D
i *Pſ.* 83. 7.
k *In Pſ.* 85.
l *Pſ.* 41. 1.

A jó minden szépség, minden bőlcheség, minden erősség, ki hozzánk-valo szeretetit sok-képpen naponként bizonyíttya: lehetetlen hogy a'hoz ne kívánkozzék, 's kívánságából ne sírjon, 's ne bánkodgyék hogy hamar hozzája nem mehet: sem ehetik, sem ihatik, sem egyebet nem chelekedhetik, hogy azt elméjébe ne forgassa, 's ne óhajtsa, és magának azt ne mongya; *Hol vagyon a'te Istened?* Mint-ha azt mondaná: Ha minden világi jókkal bővelkedel-is; ha eggyütt az Istennel nem vagy, meg nem elégedhetel. Azért mongya
m *Ps.* 119. 5. vólt Dávid másutt-is [m]: *Ah nékem, mert az én szarándokságom meg-hoszszabbittatott!* melynek, akarnám hogy hamar vége lenne, és szerelmes Hazámba jutnék az én Istenemhez: fő-képpen, mint-hogy az úton sok-féle veszedelmek-is vannak; és bizonnyal nem tudhatom, ha bátorságosan el-juthatok-e. A'kinek főben-járo ügye, vagy pőre vagyon a' Fejedelem-előtt, míg nem meg-tudgya hogy jó törvénye lőtt, vagy hogy meg-kegyelmezett néki, nem igen örülhet, hanem inkább sírhat, és bánkodhatik: mennyivel inkább sírhatunk tahát mi, kik nem tudgyuk az Isten ítéletit, üdvősségünk-felől.

B Azt olvasom egy szent-életű *Aloysius Bertrándus*ról; hogy gyakorta sírva találták. és, mikor okát kérdették; azt felelte: Hogy ne sírnék, és ugyan keserveskedjen, holott nem tudom bizonnyal, ha részem lészen-e az örök bóldogságban? Mint-hogy azért senki chak a'jelen-valo igazságáról sem lehet bizonyos, hanem ha az Isten jelenti-meg néki: a'félelemnek, és bánatnak igen helye vagyon közöttünk. De ha arról bizonyos vólnais: mindazáltal azt nem tudgya, ha végig álhatatosson meg-marad-e benne, vagy nem; holott az Angyal Meny-országban, Adam a'paradichomban, Salomon a'Királyi palo-
n *Mat.* 26. 24 tában, Judás a'Krisztus Iskolájában esett-meg: kiről Urunk ő-maga mondotta [n]; hogy *Jobb lőtt-vólna néki, ha nem született-vólna.* Ah, ki sokan jól kezdették dolgokat, és egy ideig jól elő-is mentek benne: de mindazáltal még-is gonoszúl végezték-el! *Orígenes*, a'Gőrögök-között; *Tertullianus*, a'Deákok-között, igen fő túdós Doktorok vóltak: mind ketten ifiúságokban igen szomjúhozták a'Mártyromságot; nagy szenttől éltek; jeles könyveket írtak, mind a'Pogányok-, 's mind az Eretnekek-ellen: de végre mind-ketten megtántorodtak, az Igasság-ellen támadtak; és nyilván-valo, és sok-féle Eretnekséget tanítottak. Az okáért szükség hogy gyakorta előttünk forogjon Sz. Pálnak ama'jeles mon-
o 1. *Cor.* 10. 12. dása [o]: *A'ki magát fenn-állani alittya, meg-lássa hogy el ne essék.* és [p]; *Te hittel állasz: ne érts fenn,*
p *Rom.* 11. 20 *hanem félly.*

C Továbbá; ha a'hagymázban-lévő embereket sirattyák az attyafiai és baráti, látván hogy egy-felől bolondozva nevet, más-felől pedig halálához közelget: hogy ne sírán-koznánk mi, és ne szomorkodnánk, látván hogy az embereknek, kik minnyájan atyánkfiai, nagyobb része, egy-felől merő bolondságban töri fejét, és olly dolgokban veszti idejét, mellyek igen hamar el-múlnak, és néha egy szem-pillantásban semmivé lésznek; azokban vígad és örvendez, mint-ha derék dolgok vólnának: más-felől pedig, nagy sérénységgel az örök kárhozatra siet. És noha sok efféle heába-valo, és el-múlando dolgok vannak: mindazáltal, kivált-képpen Hét-félét találok, mellyek igen kevés ideig tartnak ugyan, de nem kevés embereket chalnak-meg: és azokat nem ok-nélkül hasonlíthattyuk a'(*Modicum*hoz) Keveséhez, mellyet a'mái Evangéliomban hétszer olvasunk.

III. RÉSZE.

D Elsőben: Sokan örvendeznek, és vígadnak a Testi egésségben, erősségben, és Szépségben; és abban nem külömben gyönyörködnek, dichekednek, és pipeskednek, mint a'páva az ő ki-terjesztett szép tollaiban: igen félnek pedig a'betegségtől, erőtlenségtől, és dísztelenségtől; igen mesterkednek, hogy azokat el-kerűlhessék, vagy el-távoztathassák; mellyért gyakorta, nem chak fáradnak, és költnek, hanem nagy
q *Ier.* 9. 23. kínokat-is szenvednek. Nem gondollyák-meg ezek, az Úrnak ama'mondását [q]: *Ne dichekedgyék az erős az ő erősségében*; és hasonló-képpen a'szép, az ő szépségében: *mert chalard a'kedvesség, és hiusagos a'Szépség: az Urat-felő aszszony'allat dichértetik*; a'mint Sa-
r *Prov* 31. 30 lomon mongya [r]. Sőt még a'Pogány *Virgilius*-is az írta [s]:

s *In Eclog.* *O formose puer, nimium ne crede colori:*

† Forma bonum fragile. t *Serva, de Pulchritudine.* Oh te szép gyermek, ne hidgy fölöttébb a'színnek. Más pedig azt mondotta; hogy a' Szépség †, igen gyarló jó. Azt írja *Maximus* [t]; hogy, midőn egy ifiú szépségében dichekednék, *Eteocles* azt mondotta néki: Nem szégyenled-e hogy a'testi szépségben kevélykedel, melly néked rövid időre engedtetett? Ugyan-is, a'mint *Cicero* írja [u], olly szépség nem lehet, hogy, vagy a'betegség-miatt el ne hervadgyon, vagy a'vénség-miatt el ne-
u *Libr.* 4. *ad Heren.* fodgyon. *Laërtius* pedig azt írja [x]; hogy *Sócrates* a'szépséget, kevés-ideig-tartó kegyetlen birodalomnak mondotta: *Theophrastus*, alattomban-valo chalatságnak: *Theócritus*
x *Lib.* 5.

pedig,

pedig, elefánt chontból-valo kárnak. mert noha kedves a'szemnek, mint a'szép fe'r-chont, mindazáltal sokaknak ártalmas. Azon *Laërtius*-azt írja [y] *Crœsus*ról; hogy, midőn igen szépen fel-öltözött-vólna, és magas Királyi-székbe ült-vólna, azt kérdette *Sólon*-tól; Ha látott-e valaha szebb dolgot? Ki azt felelte néki: Láttam kakasokat, fáczánokat, pávákat, mellyek természet-szerént szépek. Hol vagyon a'szép *Páris*, és Absalom? hol vagyon a'szép *Lucretia*, és a'Görög Ilona? Minden szépségök igen kevés-ideig tartott, és mint a'szép gyenge róża el-hervadott, 's el-múlt. Azon-képpen, hol vagyon az erős *Hector*, és *Achilles*? az erős *Pentheſiléa* és *Camilla*? Minden erősségök egy szem-pillantásig tartott, és semmivé lőtt. Az-okáért, a'Keresztyén ember a'Lelki szépségre viselljen gondot, mellyel az Isten szemeinek tessék; és a'lelki erősségre, mellyel az Istenért-valo munkában el ne lankadgyon, se a'kísértettől és háboruságtól meg ne ijedgyen.

[y] *Lib.* 1. *c.* 2.

MÁSODSZOR: Sokan gyönyörködnek a'temérdek Gazdagságban, szép örökségben, sok jószágban. De ez-is mellyet kevés-ideig tart! Az orv el-lophattya, az ellenség el-dúlhattya, a'hatalmas el-foglalhattya, a'tűz meg-emésztheti, a'viz el-szállyeszheti, a'föld el-nyelheti, a'szél el-dőjtheti. Mennyi gazdagsága vólt Jóbnak [z]? *Hét-ezer juha, három ezer tevéje, öt-száz iga barma, öt-száz szamára, és igen sok chelédgye:* de mind az-is, egy órában semmivé lőtt. Azt írja *Heródotus*, az igen gazdag Királyról *Crœsus*ról; hogy, midőn *Cyrus* Király meg-fogta-vólna, és őtet a'tűzre ítéltе-vólna, fenn-szóval háromszor azt kiáltotta: Oh *Sólon, Sólon, Sólon*! Mellyet midőn hallott-vólna *Cyrus*, meg-kérdette, Mi légyen kiáltásának az oka? És meg-értette; hogy, midőn *Crœsus* nagy bóldog állapatban láttatott-lenni, a'nagy temérdek gazdagságért; *Sólon* Filósofus arra íntette, hogy abban el ne hidgye magát, se reménységét abban ne vesse, mert meg-chalatkozhatik: de, minthogy akkor azt nem hitte, már vészi eszébe, hogy a'Gazdagságnak nagy álhatatlansága igen meg-chalta. Az-okáért *Crœsus*t meg-menteтte a'tűztől *Cyrus*; gondolván, hogy néki-is úgy történhetik valaha dolga: és így az egy (*Modicum*) Kevesé, két Királynak nyitotta-meg szemét.

[z] *Iob.* 1. 3.

Innét vagyon, hogy midőn Dávid azon kérte-vólna az Istent [a], hogy *Ki-ragadgya őtet az idegen fiak kezéből, kiknek szájok hiuságot szóllott; és az ő jobb-kezök hamisságnak jobb-keze:* utánna veti kik légyenek azok; tudni illik, *A kik bóldognak mondották azokat, kiknek tárházok rakvák; az ő juhok tenyészők; az ő tehenök kövérek*, és végre, meg-mongya kik légyenek valóban Bóldogok: *Bóldog*, úgy-mond, *a'nép, kinek az Úr az ő Istene.* Hol vagyon *Dariu*snak, *Crœsu*snak, *Craſſu*snak gazdagsága, és temérdek híres kinche? nem rövid időben füstbe ment-e? Nem heában mondotta *Anaxágoras*, a'mint *Ælianus* írja [b]; hogy, miképpen a'tövises-diszнót, azon-képpen a'Gazdagságot-is, künnyebb meg-fogni, hogysem meg-tartani. *Laërtius* pedig azt írja [c]; hogy, midőn azt kérdették-vólna *Diógenes*től, Miért sárga az Arany? azt felelte: Azért, mert sokan inchelkednek utánna, és fél tőlök: a'kik pedig félnek, hamar meg-sárgúlnak: a'mi-után pedig sokan inchelkednek, sokáig álhatatos nem lehet. *Plutarchus* pedig azt írja [d]; hogy, midőn egy *Lacedemóniai* ember azt hallotta-vólna, hogy egy Gazdag-embert azért dícsértek, hogy sok hajója vagyon, és sok-felé kereskedik; azt felelte: Nem tartom azt nagy bóldogságnak, a'mi kőtélen függ: jelentvén, hogy, noha minden egyéb Gazdagság-is chak a'vak szerenchétől függ; mindazáltal, fő-képpen annak vagyon bizonytalan és veszedelmes állapattya, melly a'hajókon hordoztatik. mert gyakorta, ha egy kőtél el-szakad, az egész hajó oda vész. Eszekbe vötték, noha későn, a'Gazdagság álhatatlanságát, a'kik Salomonnál panaszolkodva azt kérdették [e]: *A'gazdagságokkal-valo kérkedékenység mit hozott nékünk? el-múltak mind azok, mint az árnyék.* Innét mondotta Urúnk [f]: *Ne gyűjtsetek magatoknak kinchet a'földön, a'hol a'rozda és a moly meg-emészti; és a'hol a'lopók ki-ásnak, és el-lopják: gyűjtsetek pedig magatoknak kinchet az égben, a'hol sem a'rozda, sem a'moly meg nem emészti; és a'hol a'lopók ki nem ásnak, 's el nem lopják.*

[a] *Pſ.* 143. 11.
[b] *Libr.* 4. *De Varia Hiſtoria.*
[c] *Lib.* 6.
[d] *In Lacon. Apophr.*
[e] *Sap.* 5. 8.
[f] *Matt.* 6. 19.

HARMADSZOR: Sokan gyönyörködnek a'virágzó szép Ifiúságban, remélvén, hogy jó állapattyok-szerént sokáig élnek. De ezek-is igen meg-chalatkoznak, nem gondolkodván a'(*Modicum*ról) Kevésről. mivelhogy az embernek egész élete, igen kevéset tart, mint *a'kevés-ideig-tetszŏ pára* [g]. Szépen elmélkedett erről Sz. Jób; és azért mondotta [g]: *Az aszszony'állattól-szűletett ember, rövid ideig élvén, sok nyavalyákkal el-telik: ki mint a'virág ki-nyílik, és el-nyomattatik; és el-fút mint az árnyék; és soha azon állapatban meg nem marad.* Nem chak a'véletlen történetek-miatt, mellyek számlálhatatlanok; úgy hogy minden-nap sok ezeren történik, a'mit az Isten egy bolond Gazdagnak mondott [h]: *Ez éjjel a'te lelkedet meg-kérik tőled, a'miket pedig szerzettél, kié lésznek?* hanem ugyan a'valóban hoszszú életért-is, a'kinek az engedtetik, az örök élethez képest; a'mint igen szépen jelentette Jákob Patriárka, midőn azt mondotta Faraónak [i]: *Az én szarándok-*

[g] *Iac.* 4. 15.
[h] *Iob.* 14. 1.
[i] *Luc.* 12. 20.
[i] *Gen.* 47. 9.

A

fügemnak napjai, száz harmincz esztendők, kichinyek és nyavalyások, és nem érték az Atyáim napjait. Sokkal inkább mondhattyuk mi azt, kik a'Jákob esztendeinek chak felét-is igen ritkán láttyuk. Nyilván choda, hogy e'dologban illyen igen meg-chalatkoznak a'Keresztyének: kik, ha a'Szent Irásból meg nem tudhatták-vólna-is az emberi életnek gyarlóságát és rövid-voltát, chak a'Pogány Bölchektől-is meg-tanúlhatták-vólna; kik arról igen szépen elmélkedtek, és beszélgettek. *Stobæus* azt írja [k]; hogy *Antiphon*, az embernek tellyes életét, egy-napi tömlöczhöz hasonlította. *Neoptólemus*ról pedig azt írja; hogy, mikor azt kérdették-vólna tőle; Michoda beszédit chodálná *Æschylus*nak, vagy *Sophocles*nek, vagy *Euripides*nek? azt felelte; hogy semmit azokban nem chodál, hanem azt, a'mit ő-maga látott; hogy, midőn Filep Király a'leányának *Cleopatrá*nak menyegzőjét fris vachorával fel-tisztelte-vólna, és ugyan akkor tizen-harmadik Istennek nevezteteti-vólna; az-után másod nap a'*theátrum*on meg-ölletett. *Aristóteles*-is, midőn azt kérdették-vólna tőle, Mi légyen az ember? azt felelte: Gyarlóságnak példája, az időnek prédája, a'szerencsének játékja, az álhatatlanságnak ábrázattya, az írégységnek és nyomorúságnak fontoló mértéke; azon-kivül, nátha és torha. *Plutarchus* azt írja [l]; hogy, midőn *Xerxes* látta-vólna, hogy a'*Hellespontus*t, az-az, a'Rácz-és *Phrygia*-országok-közöttvalo szoros tengert, az ő hajói tellyességgel el-lepték-vólna, és az ő emberi a'tenger-partyait: egy felől, bóldognak mondotta magát; más-felől pedig, könyvezett. Chodálkozván *Artabánus*, a'Király attyafia, a'hirtelen-valo változáson (ki azt tanátslotta-vólt *Xerxes*nek, hogy ne menne abba a'hadba) okát kérdette. Kinek *Xerxes* azt felelte: Az ember életének rövid-volta juta eszembe; és hogy e'sokaságból, száz esztendő-múlva, senki nem él. *Stobæus* azt írja [m]; hogy *Epictétus*, az ember életét a'patakhoz hasonlította: azért fő-képpen, hogy igen sebessen foly; hamar meg-apad; és tellyességgel ki-szárad. *Rudolphus Agricola* azt írja [n] egy Filosofusról; hogy, midőn azt kérdették-vólna tőle, Minémű vólna az ember élete? Egy-kevessé meg-mutatta magát, és leg-ottan el-rejtezett: akarván jelenteni, hogy igen rövid, és chak egy szem-pillantásnyi.

k *Serm.* 96.

l *In Apoph. ex Herod. lib.* 7.

B

m *Serm.* 1.

n *Lib.* 1. *de Invent. cap.* 2.

NEGYEDSZER: Sokan gyönyörködnek a'Méltóságban, és böchülletes állapatban, vagy tisztben; meg nem gondolván annak rövid-voltát, és álhatatlanságát: noha láttyák, hogy, a'kik ma nagy böchülletben vannak, hólnap nagy gyalázatba esnek:

Si fortuna volet, fies de Rhetore Consul: Si volet hæc eadem, fies de Consule Rhetor.

és sokan, mentől magasbra emeltetnek, † annál nagyobbat esnek. *Ælianus* azt írja [o]; hogy *Dionysius Syracusanus* azt állította, hatalmasságához-képest, hogy az ő Országa erős gyémántal foglaltatott-egybe: de még-is kóldúlásra jutott végre ügye, és a'barbélyok mű-helyében, az emberek chúfja lőtt. Nagy Sándor, rövid időben hatalmas Országokat meg-vévén, és sok népeket meg-hóldoltatván, *Jupiter* fiának tartotta magát: de életének virágjában hólt-meg: és harmincz napig el nem temették, versengés lévén a' Hadnagyi-között a'Birodalom-felől. Ezer száz nyólczvan-ötödik esztendő-tájban, *Andronicus*t a'Görög Cháfzárt, Birodalmának harmadik esztendejeben, meg-győzvén *Isaacius Anglus*: két vas-lánczot vettetett a'nyakára, békót üttetett a'lábára; és úgy nagy gyalazatoson vitette eleibe. És midőn kegyetlenségét szemére hánta-vólna, szabadon hatta, hogy ki-ki úgy bánnyék véle a'mint akarja. Mint-hogy azért sok ellenségi vóltak, nagy gyönyörűségessen borszúnyokat állották rajta; arczúl chapdosván, hátba ütvén, szakállát tépvén, hajját szaggatván, fogait ki-ütvén; és még az aszszony' állatok-is ököllel vervén. Az-után jobb-kezét el-vágták; a'tolvajok-közzé tömlöczbe vetették, étel-ital-nélkül hagyván. Egy-nehány nap-múlva, eggyik szemét ki-tolták, ruháját félig el-metélték; a'fejét meg-nyírték; és egy rühes szamárra ültetvén, a' piaczon ide's tova hordozták. A'goromba nép pedig reá rohanván, és meg nem gondolván ki vólt egy-nehány nap-előtt, némellyek agyba-főbe verték; némellyek ganéjjal hagyigálták; némellyek a'spongiát undokságba mártották, és az orczájára facharták; némellyek nyársokkal óldalba gyakdosták; némellyek kövekkel hagyigálták; némellyek gyalázatoson szidalmazván, ebnek, és bolondnak nevezték: egy aszszony, egy fazék forró vízzel agyon öntötte: és senki nem vólt a'ki nem kínzotta. Végre, a'szamárról le-vonták, két oszlop-között lábainál-fogva fel-akasztották; és ott-is, ruhájánál-fogva ide's tova rángatták; egy pedig, a'fegyvert a'hasába ütötte: azt látván, ketten találkoztak, kik, meg akarván probálni kinek légyen élesb kardgya, két-felől által-ütötték. Ez a'nyomorúlt Fejedelem, nagy nehezen chonka kezét a'szájához vitte, hogy, a'nagy szomjúság-miatt, valami vért szopna belőle: és úgy hólt-meg iszonyú nyomorúságban. Egy-nehány nap-múlva, az akasztó-fáról le-vették ugyan: de mint egy barmot úgy vetették-el; nem engedvén *Isaacius*, hogy chak el-is temették-vólna a'testét.

C

† Tolluntur in altum, Vt lapsu graviore ruant.

o *Lib.* 6. *Var. Hist.*

D

Méltán mondotta a'Bölch [p]; hogy *Minden Fejedelemségnek rövid az ideje*: de némellyeknek rövid birodalmok, és méltoságok, jeles tréfákra adott okot. Mert *Macrobius* azt írja [q], *Vatinius*-felöl, ki kevés napig vólt Romai Polgár-mester; hogy *Cicero* azt mondotta chúfolás-képpen: A'*Vatinius* esztendejében nagy choda történt; mert az ö Polgár-mesterségében, sem tél, sem tavasz, sem nyár, sem ösz nem vólt; mivelhogy mindenik három holnapig tart, a'meddig nem tartott a'*Vatinius* méltoſága. *Marinus* pedig, ebéd-után chak hat óráig vólt Polgár-mester. kit *Cicero* ezzel tréfált-meg: Olly kemény Polgár-mesterünk vólt, hogy az ö tisztinek idejében, senki sem ebédlett, sem vachorált, sem alutt. De a' Szent Irásban-is jeles példákat találunk a'Méltoſágnak változáſáról: mert Holoferneſt, a' Nabukodonoſor Király fő Hadnagyát, az egész földnépe rettegve várta magára. És a'melly nap leg-vígabban lakott, és fogait a'Zidókra fente, egy Zidó-aſszony meg-szégyenítette; és fejét vévén, a'maga vérébe keverte [r]. Amant pedig, a'melly nap Eſter Királyné a'Királlyal meg-vendéglette, azon nap a'Király arra a'fára akaſztatta, a'mellyet ö a'Zidó Mardokæusnak készített-vólt [s]. Nem kell azért e'világi méltóſágon igen kapdoſni; hanem *a'Dicsöſégnek hervadhatatlan Koronáját kell keresni* [t].

ÖTÖDSZÖR: Sokan gyönyörködnek a'Jó-lakásban; és azt mongyák [u]: *Iertek, és éllyünk a'jelen-valo jókkal, és éllyünk hamarſággal a'teremtett-állattal, úgy-mint ifiúſagban. Drága borral, és kenetekkel töltözzünk: és el ne múllyék tölünk az idönek virága. Koronázzuk-meg magunkat rózakkal, minek-elötte meg-hervadgyanak; egy mezö ſe légyen, mellyet el ne járjon a'mi bujaſagunk: mindenütt jeleit hadgyuk vígaſagunknak; mert ez a'mi réſzünk, és a'mi ſorſunk.* De ezek sem gondollyák-meg efféle dolgoknak rövid-vóltát, és hamar-változáſát: hogy *Dobot tartnak és czitarát, és örülnek az orgona zengeſen. Iókban mulattyák ö napjokat, és egy ſzem-pillantásban alá-mennek poklokra* [x]. Erről sok példáink vannak a'Szent Irásban; Böldizár Királyról [y], Amnonról [z], a'Jób fiairól [a]: kik a'lakodalom helyén hirtelen meg-hóltak. Hol vagyon *Cleópatra*, az ö gazdag vendégségével? Hol vannak *Sardanapálus, Héliogábalus*, és egyéb torok- és has-hizlaló hősök? Kétség-nélkül pokolban, a'hol örökké-valo kínokkal fizetik a'szem-pillantáſnyi gyönyörüſéget; és chak egy chöpp víznek sem tehetik szerét, hogy chak nyelvöket-is meg-hívesíthesék. Nyilván, ha kinek réſze vólt e'világi gyönyörüſégben, Salomonnak vólt; a'mint ö-maga jelenti, mondván [b]: *Mondék én a'ſzivemben: El-megyek, és bövelkedem gyönyörüſégekkel, és élek a'jókkal.* De hallyad mit vét utánna: *Es látám hogy az-is hiuſag.* És [c]: *Fel-magaſztaltam chelekedetimet; házakat épitettem magamnak, és ſzölöket plántáltam; kerteket chináltam, és gyümölcsös-kerteket, és bé-ültettem azokat minden-féle fákkal.* Annakfölötte [d]: *Szerzettem magamnak énekes férfiakat és aſzszony'állatokat, és az emberek fia gyönyörüſégit: és mindenféle edényeket, és mindenféle drágaságokat. Nagyobbá lettem, és meg-ſzaporodtam, mint a'kik előttem vóltak Jeruſalemben: bölcseségem-is megmaradt nálam. Semmit a'mit ſzemeim kivántak, meg nem tagadtam nékik: ſem meg nem tiltottam a'ſzivemnek, hogy ne élne minden gyönyörüſéggel, és gyönyörködtetné magát azokban a'miket keſzítettem-vala: és ezt alítottam én réſzemnek lenni, ha élnék a'múnkámmal.* De mind ezek-felöl, michoda ítéletet tészen, hallyad: *Es midön minden alkotmányimra fordúltam-vólna, a'miket chinálták-vala a'kezeim; és a'munkákra mellyekben hában izzadtam-vala, látám mindenekben hiuſagot, és lélek gyötrelmet; és, hogy ſemmi meg nem maradna a'Nap-alatt.* Az-okáért, ha okoſſan akarunk chelekedni, azon igyekezzünk, hogy álhatatos gyönyörüſéget szerezzünk, melly el ne véteſsék tölünk.

HATODSZOR: Sokan abban gyönyörködnek, hogy Fejedelmeknek, és Fő-embereknek kedvökben vannak, és, a'mint szokták mondani, azoknál jó renden vagyon szénájok; és azokért, gyakorta nem általlyák az Istent meg-vetni és bántani: az-okáért az Isten-is meg-engedi, sőt ugyan büntetésül rendeli, hogy a'kikben bíztak, azok-által szégyent vallyanak; és a'kikben reménségöket vetették, azok-miatt essenek nyomoruſágba; a'mint nyilván láttyuk Amánban: ki, midön meg-értette-vólna, hogy a'Király gonosz szándékban vólna felöle [e]; *Fel költ hogy könyörgene Eſter Királynénak az ö életeért*: és a'Király le-borúlva találta-vólna az ágyatskán, a'mellyen Eſter fekszik-vólt, azt mondotta: *A'Királyné-aſszont-is meg akarja szeplösíteni jelen-létemben az én házamban*; és legottan fel-akaſztatta. Hasonló-képpen Júdás-is, a Kriſtus árulója, midön a'Zidókba vetette-vólna reménségét, azok-által esett kétségbe, és kötelet nyert nyakába: mert, látván hogy halálra kárhoztatták a'Kriſtuſt, meg-bánván árultatását, viſzſza-vitte a'harmincz ezüſt pénzt a'Papi fejedelmeknek, és véneknek, mondván [f]: *Vétkeztem, el-árúlván az igaz vért.* De midön amazok azt mondották-vólna; *Mi gondunk véle? te láſſad: el-vetvén a'Templomba az ezüſt pénzeket, viſzſza-téve, és el-menvén fel-akaſztá magát.* Hasonló dolgot írnak Pilátusról-is; ki, mint-hogy Urúnkat a'Romai Chászár kedvéért adta a'Zidók kezébe, midön azt mondották néki [g]: *Ha ezt el-bochátod, nem vagy a'Chászár barátttya;*

p *Eccli.* 10. 11

q *Lib.* 2. *Saturnal. c.* 2.

r *Iudith.* 13. 10.

s *Eſth.* 3. 1. 2. 4. &c. 7. 10

t 1. *Pet.* 5. 4.

u *Sap.* 2. 6.

x *Iob.* 21. 12

y *Dan.* 5. 1. 6. 30.

z 2. *Reg.* 13. 28.

a *Iob.* 1. 19.

b *Eccle.* 2. 1.

c *verſ.* 4.

d *verſ.* 8. 10.

e *Eſth.* 7. 7.

f *Matt.* 27. 4.

g *Ioan.* 19. 12

A

mert minden a'ki magát Királlyá téſzi, ellene-mond a'Cháſzárnak: ugyan azon dologért ki-eſett a'Cháſzár kedvéből. és, nem mervén eléibe kerülni, önnön-magát által-verte; a' vagy, a'mint némellyek írják, a'Cháſzár ſzám-kivetésbe küldötte. és méltán: mert az ítéletben nyilván-valo hamiſságot chelekedett Pilátus; tudván, hogy ártatlan a'Kriſtus, és hogy a'Zidók chak irégyſégből törnek reája; mindazáltal, hogy kedvöket találná, kezökbe adta az ártatlan JÉSUST.

Soha nem mélto a Tiſzt-tartóért a'Fejedelmet meg-vetni, és annyival inkább az Iſtent, akár-minémű hatalmas Fejedelemért-is: mert *Az Iſten el-hánnya azoknak tetemit, kik az embereknek tetſzenek* [h]. *Meg-ſzégyenültek, mert az Iſten meg-vetette öket:* tudni illik, tanátſokat meg-bolondítván, erejöket meg-rontván, minden ſzándékokat által-gátolván. Az-okáért mongya Jeremías Próféta [i]: *Átkozott ember a'ki emberben bizik, és a'teſtet téſzi az ô karjává, és az Urtól el-távozik a'ſzíve. Mert léſzen mint a'tamarik-chemeték a'puſztában, és nem láttya mikor el-jö a'jó: hanem ſzáraz ſágban lakik a'puſztában, a'ſovány és lakhatatlan földön.* Más-felöl pedig imígyen beſzél: *Áldott férfiu a'ki az Urban bizik, és az Ur léſzen az ô bizodalma. Es léſzen mint a'vizek-mellett plantáltatott fa, melly a'nedveſségre ereſzti az ô gyökereit; és nem fél, midön el-jö a'hévſég. Es az ô levele zöld léſzen; és a'ſzáraz ſág idején nem léſzen ſzorgalmatos; és ſoha meg nem ſzünik gyümölchöt termeni.* Haſonló-képpen beſzél Iſaiás-is [k]: *Iaj pártos férfiak, úgymond az Ur: hogy tanátſot tartanátok, és nem én-általam; és ſzövéſt kezdenétek, és nem az én lelkem-által, hogy bünt adnátok a'bünhöz. Kik azon jártok, hogy alá mennyetek Egyiptusba, és az én ſzámat meg nem kérdettétek; ſegétſéget remélvén a'Farao eröſségétöl, és reménſégeket vetvén az Egyiptus árnyékában. Es gyalázatra léſzen néktek a'Farao eröſſége, és az Egyiptus árnyékában-valo bizakodás ſzégyenſégre.* Bizonyára mindenekről, kik efféle emberekben vetik reménſégöket, azt mondhattyuk; hogy, meg-törött nád-bothoz biznak [l]; *kire ha ember támaſzkodik, bé-mégyen a'kezébe, és által-likaſztya azt.* Jól mondotta azért Dávid, és mi-is minnyájan azt mongyuk véle [m]: *Nékem jó az Iſtenhez ragaſzkodnom; az Ur-Iſtenben helyheztetnem reménſégemet:* tudván bizonnyal, hogy *A'ki ô-benne bizik, meg nem ſzégyenül,* ſem meg nem fogyatkozik.

h *Pſal.* 52. 6.

i *Jer.* 17. 5. 6.

B

k *Iſa.* 30. 1. 2

l *Iſa.* 36. 6.

m *Pſ.* 72. 28.

Hetedszer: Sokan gyönyörködnek a Tudományban, és ékeſſen-valo ſzóllásban; és azzal dichekednek, hogy az embereket oda hajthattyák a'hová akarják. Illyenek fő-képpen a'hamis-tudományú Újítók: kik, choda mint hízelkednek magoknak, hogy némelly puha, és teſt-ſzerető embereket, az Igaſságnak útáról el-térítvén, magok-után vontak: meg nem gondolván, hogy annak-is kevés-ideig léſzen helye. Mert, miképpen hogy *Az Urnak igaz-volta örökké meg-marad* [n]: azon-képpen az Eretnekek hazugſága kevés-ideig tart, és *ſemmivé léſzen mint az alá-folyó víz* [o]. Melly mondáſt magyarázván Sz. Agoſton [p], imígyen ír: Atyámfiai, meg ne ijeſzſzenek tíreket némelly Folyóvizek, mellyek patakoknak mondatnak, és téli vizekkel meg-telnek: Ne féllyetek; kevés idő-múlva el-fogy, és el-foly a'víz: egy-ideig zúg; majd még-ſzünik: ſokáig meg nem maradhatnak. Sok Eretnekſégek el-hóltak már: folytak az ő árkokban, a'míg folyhattak: el folytak, az árkok ki-ſzáradtak; alig vagyon chak emlekezetök-is hogy valaha voltak. Meg-vettetnek, mint az alá-folyó víz.] Igazán mondotta azt a'Szent Doktor az Eretnekſégekről, hogy hamar el-veſznek, mint a'patak-béli ſebes vizek: mellyek, noha néha úgy meg-áradnak, hogy nagy folyó-vizeknek láttatnak, és valamit elöl útól találnak, mind el-ragadgyák, és nagy kárt téſznek: mindazáltal kevés idő-múlva, és néha chak két vagy három óra-múlva-is, úgy el-apadnak, hogy chak egy chöpp víz ſem marad az árkokban. Hová löttek a'ſzámtalan ſok régi Eretnekſégek, mellyek egy-ideig nagy zúgáſſal és chattagáſſal folytak; úgy-mint, az *Ariánuſok, Manichæuſok, Pelagiánuſok* tévelygéſe? Úgy el-fogytak, hogy chak nevöket ſem tudnók, ha a'Kereſztyén Doktoroknak könyvökben, kik ellenök írtak, azokat nem olvaſnók. Valamit mondott pedig Sz. Agoſton a'régi Eretnekſégekről: azokról-is méltán érthettyük, mellyek ő-utánna támadtak, és már hírek ſincsen: és azokról-is, mellyek moſt, mint a'meg-áradott patakok, nagy zúgáſſal folynak. mert, ha egyéb-képpen el nem apadnának-is, a'ſok magok-között-valo ſzakadáſok-miatt el kell fogyniok. Mi azonban ſzánakodgyunk mind ezeken: és nagy buzgóſsággal könyörögjünk az Iſtennek, hogy nyiſſa-fel lelki ſzemöket, hogy ne gyönyörködgyenek efféle ſzem-pillantáſnyi dolgokban; hanem, kívánnyák az örökké-valókat: ekkidig-valo tévelygéſöket pedig ſiraſsák-meg; hogy az ő ſiráſok-is, a'mienkel-eggyütt, örömre fordúllyon: melly ſoha többé el ne változzék, hanem az örökkévalo bóldogſágban-is meg-maradgyon: Mellyet engedgyen minnyájunknak, a'kegyes és mindenható Iſten, az ő áldott Sz. Fiának érdemiért. Amen.

n *Pſ.* 116. 2.

o *Pſ.* 57. 8.

p *In Pſ.* 57.

C

D

HUSVÉT-UTÁN NEGYEDIK VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. IANOSNAK XVI. RÉSZÉBEN, v. 5.

AZ időben: Monda IESUS az ő Tanítványinak: A' hoz megyek, a' ki engem küldött: és senki közzületek meg nem kéra engem, Hová mégy? De mivelhogy ezeket szóllottam néktek, szomorúság töltötte-bé szíveteket. De én igasságot mondok néktek: használ néktek hogy én el-mennyek: mert ha el nem megyek, a' vigasztaló nem jő hozzátok: ha pedig el-megyek, el-küldöm ötet hozzátok. Es mikor az el-jövend, meg-feddi a' világot a' bűnről, és az igasságról, és az ítéletről. a' bűnről ugyan, mert nem hittek én-bennem: az igasságról pedig, mert az Atyához megyek, és már nem láttok engemis: az ítéletről pedig, mert e' világ fejedelme már meg-ítéltetett. Még sokat kellene néktek mondanom: de most el nem viselhetitek. Mikor pedig el jövend amaz Igasságnak Lelke, meg-tanít titeket minden igasságra. mert nem szóll ő-magától: hanem valamiket hall, azokat szóllya; és a' mellyek jövendők, meg-hirdeti néktek.

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

MIL-KÉPPEN hogy veszedelmes kedvezés, midőn az atya úgy keresi kedvét fiának, hogy chak gyönyörűséget szerez néki, hasznával nē gondolván: azon képpen türhetetlen keménység, midőn kára-nélkül sem enged gyönyörűséget néki. Kristus Urunk, mint igaz Atya, sem föltéttébb nem kedvezett az ő Tanítványinak, hanem, a' hol kívántatott, meg-feddette őket; mint a' Zebedæus fiait, midőn azt mondotta nékik [a]: *Nem tudgyátok ki lelkei vattok*, és [b]; *Nem tudgyátok mit kértek*. és Pétert-is, mondván [c]: *Menny hátra Sátan, botránkozásra vagy nékem*. sőt minnyájokat-is, midőn azon vetekedtek, *Kichoda láttatnék közzülök nagyobnak lenni* [d]? De vigasztalta-is, és gyönyörködtette a' hol illett: mint mikor azt mondotta [e]: *Ne félly te kisded nyáj, mert tetszett a' ti Atyátoknak, hogy országot adgyon néktek*. A' mái Evangéliomban, mind a' kettőnek példáját találjuk. Mert, jóllehet az ő nyájaskodása kedves vólt; de mivel hasznosb vólt el-menetele, és a' Sz. Lélek el-jövetele, nem kedvezett nékik vélek-valo maradásával, hanem el-vált tőlök, hogy nagyobb kárt ne vallanának. De nem úgy távozott-el tőlök, hogy más Vigasztalót ne küldene nékik. és azért mondotta: *Igasságot mondok néktek; Használ néktek hogy én el-mennyek*. Mint-ha azt mondotta-vólna: Tudom, hogy kedvetek-ellen vagyon el-menetelem: de, mivelhogy hasznosnak tudom, el nem-mulatom; sem el nem halasztom. mert, ha el-megyek, a' Sz. Lelket el-küldöm; ki néktek nagy hasznotokra lészen. Az-okáért, rend-szerént elő-számlálta a' miket chelekedendő vólt a' Sz. Lélek: mellyeket e' mostani Predikatzióban meg-is magyarázok.

I. *Meg-mondom, Miért kellett a' Kristusnak el-menni, hogy a' Sz. Lélek el-jöne.*
II. *Meg-magyarázom, Miért kellett a' Sz. Léleknek e' világra jöni.*
III. *Meg-mondom, Mi légyen a' Sz. Lélek tiszti.*

[a] Luc. 9. 55.
[b] Mat. 20. 22
[c] Mat. 16. 23
[d] Luc. 22. 24
[e] Luc. 12. 32.

A

ELSŐ RESZE.

Mint-hogy azt mongya Urúnk a' mái Evangéliomban; hogy, *Ha ő el-nem mégyen, nem jő-el a' Vigaſztaló*: azt kérdhetné valaki: Miért kellett a'Kriſtuſnak a' végre el-menni, hogy a' Sz. Lelket el-küldené? Melyre én azt felelem, Szent Agoſtonnal [f]; Hogy, nem azért, hogy a' Szent Lélek, a' Kriſtus el-menetele-előtt el nem jöhetett-vólna. Mert a' Kriſtus, úgy mint Iſten, küldötte a' Szent Lelket; úgy pedig mindenütt jelen vólt, ésmindeneket bé-töltött: Embersége-ſzerént pedig, a' Sz. Lélektől fogantatott; és úgy, jelen-vóltával meg nem ſzomoríthatta. sőt, akár-hol lött-vólna-is a' Kriſtus embersége-ſzerént, el-küldhette-vólna a' Sz. Lelket. Mindazáltal, az Iſten bölcheſége azt rendelte, hogy a' Szent Lélek el ne küldetnék, míg nem a' Kriſtus mennyekbe menne; és a' Szent Háromság-béli ſzemélyek, minnyájan réſzeſek lennének az ember üdvöſſégének meg-ſzerzéſében: az Atya, el-küldvén a' Fiát, és az embereket hozzája vonván. mert *Senki a' Kriſtushoz nem mehetett, ha az Atya, a' ki őtet küldötte, nem vonta* [g]: a' Fiú, tanítván példájával, és beſzédével; és meg-ſzabadítván halálával az embereket: a' Szent Lélek pedig, ſok jeles ajándékival meg-ajándékozván, és tekélleteſekké tévén őket. A' Kriſtus azért, el-végezvén dolgát, el-ment, hogy a' Szent Léleknek helyt adna; és az-is el-járna hivatallyában.

B

Ennek pedig, az Iſten bőlch rendelésének, Egy-nehány jeles Okait adgyák a' Sz. Atyák: Első, az: Mert igen illett a' Sz. Lélekhez, hogy a' Kriſtuſnak el-menetele-után jőne e' világra; és azzal nyilván meg-bizonyítaná Iſtenségét: mert a' Kriſtus, láthatandó-képpen el-távozván; a' Sz: Lélek pedig, láthatandó-képpen az Apoſtolokra' ſzálván; a' chodákat, mellyek a' Hívek-által lőttek, néki-is tulajdonították, és hatalmas Iſteni erejét nyilvábban meg-iſmérték. Arany-ſzáju Sz. János [h], *Macedónius* Eretnek-ellen, ki a' Kriſtuſt Iſtennek valván, a' Sz. Lélek Iſtenségét tagadta, az Urúnk mondásából imigyen okoskodik: Ha az Urúnk el-menetele haſznos vólt, azért hogy külömben a' Sz. Lélek el nem jött-vólna: következik, hogy a' Sz. Lélek haſonló Iſten vólt: mert egyéb-képpen, a' Kriſtus el-menetele nem haſznos, hanem káros lött-vólna. mert, az Iſten-helyett chak teremtett-állat jővén, mit haſználhatott-vólna? fő-képpen, mint-hogy a' Kriſtus embersége-is, az Iſtenséggel-valo eggyesüléſ-ért, olly haſznos vólt, hogy ſemmi puſzta teremtett-állat haſonló hozzája nem találtatott. Az-okáért, ha a' Kriſtus el-menetele, a' Sz. Lélek el-jöveteléért vólt haſznos, a' Sz. Léleknek igaz Iſtennek kellett lenni, és haſonlónak a' Kriſtushoz, ki igaz Iſten. Második Oka, ennek az Iſten bőlch rendelésének, az: Ha a' Kriſtus jelen lött-vólna a' Sz. Lélek jövetele-kor, az ő küldését nem a' Kriſtuſnak tulajdonították-vólna; hanem azt alitották-vólna, hogy egyedűl az Atya küldötte a' Kriſtusért: de mint-hogy a' Kriſtus el-ment, és az-után jött-el a' Sz. Lélek, künnyebben el-hihették, hogy az Atyával-eggyütt küldötte őtet. Harmadik, az: Mert a' Szent Lélek azért jött, hogy az Apoſtolokat minden Igaſságra meg-tanítaná, és e' világ Meſterivé tenné: mellyet véghez vívén, az Apoſtolok el-oſzlottak a' ſzéles világra. A' meddig pedig a' Kriſtus vélek vólt, el nem kellett az Apoſtoloknak tőle ſzakadni; hanem predikállását kellett hallaniok, és chodá-tételit látniok, hogy mindenekről bizonyságot tehetnének: halván pedig, és látván a' mi ſzükséges vólt, azt közleniek kellett az egész világgal, melly a' Kriſtus jelen-létében nem lehetett. Negyedik Oka, az: Mert az Apoſtoloknak, a' Sz. Lélek el-jövetele-által, igen tekélleteſeknek kellett lenniek; és azért méltó vólt el-válniok a' Kriſtuſnak teſt-béli nyájaskodásától, melyben fölőtte igen gyönyörködtek. Mert noha az, ſzent nyájaskodás vólt; mindazáltal jobb vólt azt lelkibe változtatni: úgy hogy inkább lelki indúlattal ragaſzkodnának a' Kriſtuſhoz, hogy-ſem teſti érzékenységgel. Ötödik, az: Hogy az Apoſtolok, a' Kriſtus orſzágát nem e' világból-valónak ítélnék [i]; a' mint az-előtt álmodoztak felőle, mind a' Zebedæus fiai [k], 's mind az Emmausba-ménő két Tanítvány [l]: sőt közönségeſſen a' Kriſtus Fel-támadása-után-is, midőn azt mondották néki [m]: *Uram, ebben az időben állatod-e helyére az Iſraël orſzágát?* Melly vélekedéſt le-tőttek, midőn, a' Sz. Lélek jövetele-után, nem chak Iſraëlnek ſzolgáltak, hanem az egész világnak hirdették az Evangéliomot. Hatodik Oka, az: Mint-hogy Urúnk nem chak a' föld Ura vólt, hanem az egeké-is; és a' földön azért vőtte-vólt fel a' mi terméſzetünket, hogy azzal kereſné üdvöſſégünket: el-végezvén azért dolgát, inkább illett, hogy az Attyának jobján ülvén, mindeneket igazgatna, hogy-ſem az egy Zidó-orſzág határiban mulatna, és tanítana. Hetedik, az: Mi-képpen hogy a' Sas meg-vonſza a' fiaitól az eledelt,

C

D

f Tract. 49. in Ioan.

3 Ioan. 6. 44.

h Hom. 77. in Ioan.

i Ioan. 18. 36.
k Mar. 10. 21
l Luc. 24 21.
m Act. 1 6.

és nagy távúl mutattya nékik, hogy a' rőpülésre izgassa és taníttsa: azon-képpen a' Kristus az ő láthatandó testét távúl vitte, hogy utánna sietnénk, és azt lelki-szeretettel szeretnők: az-okáért, az Oltári-szentségben-is idegen szín-alatt vagyon, hogy elménket fellyebb emellyük, és a' Testet vévén, lelki eledelt keressünk, az égbe felemelkedvén.

II. RÉSZE.

MEg-értvén miért távozott-el a' Kristus az Apostoloktól, hogy tudni illik a' Sz. Lelket el-vennék: lássuk az-tis, Miért jött a' Sz. Lélek a'világra; és Mit chelekedett a' Hívekkel? Ezt hogy jobban meg-értsük, azt kell eszünkbe vennünk; hogy Urúnk a' Szent Lelket Vígasztalónak, és az Igasság-lelkének nevezi. A' Vígasztaló név *Paraclétus*, a' Görög igétől, παράκλεω, származik. Mert, Előszor: Annyit tészen, mint Szó-szóllo; és Kristus Urúnkhoz illik, kit *Szó-szollónknak* nevezett Szent János [n]. Nem illik pedig egy-általlyában a'tellyes Sz. Háromsághoz; mert tulajdonképpen az Isten nem Szó-szóllo, mivel ügyünket más-előtt nem forgattya, sem óltalmazza, leg-főbb Bíránk és Urúnk lévén: a' Sz. Lélek pedig, *Könyörögni* mondatik [o] *érettünk, ki-mondhatatlan foházkodásokkal.* mert segéti a' mi gyarlóságunkat, és imádkozni tanit bennünket: *mert, a' mit imádkozzunk, a' mint kellene, nem tudgyuk.* De Kristus Urunk embersége-szerént, igazán Szó-szóllónk az Atyánál: mert esedezik érettünk, engesztelvén az ő Sz. Attyát érdemivel. Másodszor; Annyit tészen, mint Vígasztaló. Melly nevezet, kőzönséges a' Szent Háromságnak: mert a' Vígasztalást, Sz. Pál az Istennek tulajdonittya [p]; sőt *Minden vígasztalás Istenének* nevezi: mint-hogy az igaz Vígasztalás egyedűl az Istentől származik. és, hogy mí valakit vígasztalhassunk, elsőben az Istentől vígasztaltatunk: ki, vígasztalván bennünket, erőt-is ád egyebek vígasztalására. Harmadszor; Annyit tészen, mint Intő [q]. És ez-is kőzönséges a' tellyes Sz. Háromságnak: mert tulajdona az Istennek, hogy minden jóra intsen és indittson bennünket [r]. Ezért méltán nevezi Urúnk a' Sz. Lelket *Paraclétus*nak, ki a' háboruságokban vígasztallya, és biztattya a' Híveket, és ínti a' Békességes-tűrésre; melly szükséges, hogy, *az Isten akarattyát chelekedvén, el-vegyük az Igéretet* [s]. És nem chak a' Békéséges-tűrésre ínt, hanem minden egyéb jóra-is.

Ebből meg-érthettyük, miért nem neveztetett a' Sz. Lélek az Ó Testamentomban Vígasztalónak, hanem az *Ur lelkének* [t], *Szent Léleknek* [u], *Fő Léleknek* [x]. I. Mert az Ó Törvényt, vér-nélkül, és üldözés-nélkül vötték-bé a' Zsidók; és sem Moyses meg nem őlletett a' Törvény hirdetéséért, sem a' Zsidók a' bé-vételéért: a' Kristus Törvényeért pedig, elsőben ő-maga a' Kristus őletett-meg; az-után az Apostolok, és sok egyéb Tanítók; a' kik bé-vötték-is sok háboruságot, kínt, és halált szenvedtek érette. a' Vígasztalás pedig ott szükséges, a' hol háboruság vagyon: *Sanguine fundata est Ecclesia, sanguine crevit; Sanguine firmata est, sanguine finis erit*: az-az, Vérrel fundáltatott az Anyaszentegyház, vérrel nevekedett; Vérrel erősődött, és vérrel végeződik-el-is. A' Kristus vérével fundáltatott, az Apostolokéval nevekedett, számtalan Mártyrokéval erősődött, és a' Keresztyének vérével végeződik-el e'földön, mellyet az Antikristus fog ki-ontani. II. Mért a' Törvény, ő-magától senkit meg nem igazított; a' Meny-ország kapuja bé-zárva volt; nem fiak, hanem szolgák állapattya volt [y]; a' Hit ajándéka sem volt ki-terjedve az egész világon, hanem chak az Izraël fiainál találtatott: de, holott már a' Kristus mindeneket meg-szerzett; Menybe menvén a' Szent Lelket el-küldötte; és *Ajándékokat adott az embereknek* [z], a' Sz. Lélek Vígasztalónak neveztetik: mert nagy vígasztalásokra vagyon a' Híveknek, hogy a' Bűn meg-bochátztatott, hogy a' Meny-ország kapuja meg-nyittatott, hogy a' szolgai állapat fiúivá változott, és a' Hit világossága az egész világon ki-terjedett. melly Vígasztalásról, jövendőlt régenten Izaias [a], úgy mint tekélletes, és igaz vígasztalásról.

A' mi a' Másik nevét illeti a' Sz. Lélekнek, tudni illik, hogy Igasságnak lelke, ki minden Igasságra meg-tanít, annak jeles Okai vannak: Első, az: Mert Igaz Vígasztaló. Vannak pedig chalárd Vígasztalók-is; miénkünk ítélték Dávidot az Ammon fiainak fejedelmi, kik azt mondották az ő uroknak Hánonnak [b]: *Állítod-e, hogy az atyád tiszteletiért küldötte hozzád a' vígasztalókat; és nem azért küldötte-e, hogy meg-kémlelné a' Várast, és fel-fordítaná azt?* Vannak tettető Vígasztalók-is, az Orvosok főképpen: kik, hogy a' betegnek attyafiait, vagy magát, időnek-előtte ne keserittsék, azzal vígasztallyák hogy meg-gyógyúl, noha tudgyák hogy halálra vált. Vannak hízelkedő Vígasztalók-is; mint az Anyák, mikor tudgyák hogy a' fiokat meg-ostoroz-

zák az

n 1. *Ioan.* 2. 1

o *Rom.* 8. 26.

p 2. *Cor.* 1. 3. 4

q *Tit.* 2. 6.

r 2. *Cor.* 5. 20. 2. *Thessal.* 2. 15. 16.

s *Hebr.* 10. 36.

t *Isa.* 61. 1.

u *Psal.* 50. 13.

x *Vers.* 14. Principalis.

y *Gal.* 4. 22.

z *Eph.* 4. 8.

a *Isa.* 40. 1. 2

b 2. *Reg.* 10. 3

A

zák az Iskolában, hogy nem tudgyák leczkéjeket, vagy későn kőltek-fel; azzal vígaſztallyák őket, hogy a' Meſter egy vétkőket könnyen meg-engedi. Vannak végezetre nehéz Vígaſztalók-is; mint a' Jób baráti vóltak [c], kiket ő *Terhelők*-nek nevezett: mert heában-való cháchogáſokkal inkább terheltek, hogy-ſem könnyebbítették. Nem illyen Vígaſztaló azért a' Sz. Lélek: hanem Igaz Vígaſztaló, mint Igaſságnak Lelke. Máſodik oka, az: Mert a' Sz. Lélektől ſzármazott minden Igaſság; még az-is, melly a' Pogányokban találtatott, a' természet-ſzerént-való dolgoknak vizgálásában: mellyeknek fel-találásában, igen fők vóltak *Ariſtóteles*, *Plinius*, *Galénus*, és egyebek-is; kiknek munkáját a' Keresztyének javallyák: magokat azonban nagyobb, és bőchülletesb dolgokban foglallyák, mellyek az üdvőſségre haſznosbak, és ſzükségesbek. Harmadik, az: Mert, a' mint Arany-ſzáju Sz. János mongya [d], az Ó Törvényben, árnyékok és példák vóltak: a' Sz. Lélek pedig, a' valóságos, és igaz dolgokat hozta a' világra. Negyedik: Mert ő egyedül az Igaz Lélek, kiben ſemmi változás ninchen: a' mi lelkeinkben pedig, és az Angyalokban-is vagyon valami változás. Ötödik: Mert a' Szent Lélek, az Iſten Fia Lelke: az Iſten Fia pedig, az Igaſság [e]: és a' Sz. Lélek őtet iſmértetti meg az emberekkel, és ő-felőle téſzen bizonyságot. Hatodik oka, az: Mert, a' mint Arany-ſzáju Sz. János mongya [f], méltó hogy hidgyünk néki, mint-hogy egyebet Igaſságnál nem tanít. Hetedik: Mert erős, és álhatatos: az álhatatoſság pedig, Zsidó nyelven, Igaſságnak mondatik. Nyólczadik oka, az: Mert nem chakúgy vígaſztal, mint a' hízelkedők chelekeſznek, hanem az Igazat-is meg-mongya; és, a' mint ezután-meg-mondom, ſok dolgokról meg-dorgálja az embereket.

A' mi pedig a' moſtani dolgot illeti, Három-féle Igaſságra tanít a' Szent Lélek: Első az; A' melly a' példák- és árnyékok-által példáztatott †, azt nyilván és valóságoſon előnkbe adgya. Máſodik: Az ígéreteknek bé-tellyesítéſe; melyről mondotta Iſten Dávidnak [g], hogy *Nem árt az ő igaz mondaſa-ſzerént.* Harmadik; Az üdvőſségre ſzükséges dolgoknak tudáſa: melyről Urunk azt mondotta Pilátuſnák [h]; hogy ő *Azért jött e' világra, hogy bizonyságot tégyen az Igaſságról.* E' Három Igaſságot foglallya magában az Evangéliom; és azért nevezi Sz. Pál, *Igaſság*-nak [i]. Holott azért a' Sz. Lélek az Evangéliom Meſtere, és Tánitója, méltán neveztetett az Igaſság Lelkének, mellyet velünk közől.

Mondaná valaki: Miért vólt ſzükséges a' Sz. Lélek el-jövetele az Igaſságnak tanitására; holott azt a' Kriſtus már meg-chelekedte vólt, és azért mondotta [k]; *Titeket barátimnak mondottalak, mert mindeneket, mellyeket hallottam az Atyámból, meg-jelentettem néktek?* Felelet: Mint-hogy Urunk a' mái Evangéliomban azt mondotta [l], *Még ſokakat kellene néktek mondanom, de moſt el nem viſelhetitek*: nem egy-általlyában jelentette meg mindeneket az Apoſtoloknak, hanem a' mellyek akkor-béli állapatyokhoz illettek és férték: a' többire, a' Sz. Lélek tanította őket. Igy láttyuk, hogy az új tanitványok nem foghattyák mind meg egy időben, a' mire őket tanítani akarja a' bőlch Meſter; hanem laſſan-laſſan, és bizonyos renddel adgya azt eleikbe. Ezt chelekedte az-után Sz. Péter, a' mint ő-maga jelenti, mondván [m]; *Mint a' moſt-ſzületett gyermekek, álnokság-nélkül értelmes tejet kívánnyatok, hogy az-által nevekedgyetek az üdvőſségre.* és Sz. Pál-is, mondván [n]: *Én-is atyámfiai, nem ſzólhattam néktek mint lelkieknek, hanem mint teſtieknek. Mint kiſdedeknek a Kriſtusban, tejet adtam innotok, nem vaſtag eledelt; mert azt nem vehetitek-vala: de még moſt ſem vehetitek, mert még teſtiek vattok.* Kétség-nélkül, ha Kriſtus Urunk akarta-vólna, maga-is mindenekre meg-tanithatta-vólna az Apoſtolokat, és tekélletesé tehette-vólna, mint az-után a' Sz. Lélek: de azt bizonyos okból nem chelekedte. Mert, mint-hogy Három ſzemélyt kellett iſmérnünk Egy természetben, vagy állatban, az Evangéliom-által: illendő vólt, a' mint ez-előtt-is jelentém, hogy némelly dolgok-által, a' Sz. Lélek Istensége-is meg-bizonyúlna. Az Atya Iſten, az Ó Teſtamentomban, ſok hatalmas dolgokkal bizonyította-meg Isteni erejét; a' Fiú, az emberi teſtben, ſok chodákkal meg-mutatta Istenségét: kívántatott azért, hogy a' Sz. Lélek-is azt chelekedné. És meg-is chelekedte, Urunknak Menybe-menetele-után, az Apoſtolok-által; kiket olly dolgokra-is tanított, mellyekre a' Kriſtus nem tanította-vólt őket: tudni illik, Pétert, hogy az Ó Törvénybéli ſzokáſok meg-ſzűntek, az elédelekben-való válogatás-felől; midőn mennyei látás-által azt tanúlta, hogy a' mit Iſten meg-tiſztított, azt közönségeſnek ne mongya [o]. Szent Pál-is a' Sz. Lélektől tanúlta, a' miket írt a' Romaiaknak, és Galatziaiaknak az Iſten Váltsztásáról, a' Meg-ſzabadító malaſztról, az Eredendő bűnről, a' Hitből-való igazúlázról: mert azokat, a' Kriſtus tanításából nem vőtte; kinek ſzóval-való tanitását nem-is hallotta, hanem a' Szent Lélek tanitásából. Az Anyaſzentegyház-is,

a' mike-

[c] *Jób.* 16. 2.
[d] *Hom.* 47. *in Ioan.*
[e] *Ioan.* 14. 6.
[f] *Hom.* 79. *in Ioan.*
† Vmbram fugat Veritas.
[g] *Pſ.* 88. 34.
[h] *Ioan.* 18. 36.
[i] *Ephe.* 1. 13. *Gal.* 5. 7.
[k] *Ioan.* 15. 15.
[l] *Ioan.* 16. 12.
[m] 1. *Pét.* 2. 2.
[n] 1. *Cor.* 3. 1. 2.
[o] *Act.* 10. 15.

a' miket sok Eretnekek-ellen tanított, vagy az Iráſt magyarázván, vagy Hagyomány okat rendelvén, a' Sz. Lélektől tanúlta, ki minden Igaſságot tanít. Mert nem chak az Apoſtoloknak ígértetett, és adatott a' Sz. Lélek; holott Urúnk azt ígérte, hogy ő rókké vélek marad [p]: az Apoſtolokat pedig nem kellett mind ő rókké tanítani, kik kevés eſtendő-múlva meg-hóltak; hanem az Anyaſzentegyházat, kit világ végéig tanít, és minden Igaſságra tanít. Melyből nyilván ki-tetſzik, hogy az az igaz Anyaſzentegyház, a' melly mindenkor meg-maradott, és meg-marad minden Igaſságban; melly chak a' Romai Kőzönséges Anyaſzentegyház.

A' moſtani Újítók fejenként vallyák, hogy a' Láthatandó Anyaſzentegyház el-tévelyedhetik, sőt hogy el-is tévelyedett. Melly mondás, hogy rővideden meg-mondgyam, a' Sz. Lélek-ellen-valo káromlás: mert az kővetkőzik belőle; hogy a' Sz. Lélek nem járt-el hívatallyában; és hogy a' Kriſtus ígérete bé nem tellyeſedett; ki olly Sz. Lelket ígért, ki a' Anyaſzentegyházat minden Igaſságra tanítaná, és ő rókké véle maradna. Ezt hogy nyilván meg-értsük, az Újítók Ellenvetését kell meg-roſtálnunk, kik ſzűnetlenül oſtromollyák az Igaſságot; és imígyen okoskodnak: A' Żidók *Synagogája* az Iſtentől meg-vettetett, és el-fogyott: tahát az Anyaſzentegyházon-is az történhetik; mivelhogy az Irás, haſonló privilégiomokat tulajdonít nékik, a' mint Moyſesből [q], és Dávidból [r] ki-tetſzik.

Felelet: Az Irás a' *Synagógát*, nem az Anyaſzentegyházzal véti-egybe, melly akkor nem-is vólt; hanem a' bálványozo Pogányokkal. Mert Három jeles dolgot mond a' *Synagogá*ról; mellyekkel meg-előzte ugyan a' Pogányokat, de nem a' Kereſztyén Anyaſzentegyházat: Elsőben; Az Úr Szekrénye a' *Synagogá*nál vólt, melyről az Iſten bizonyos feleletet adott a' Żidók kérdezkedésére, és imádságokat kegyelmeſſen meg-halgatta. Máſodſzor: A' Tíz-parancholatot, az Iſten kő-táblára írván nékadta. Harmadſzor: Iſteni tiſzteletre, és külső ítéletre-valo Czeremoniákat-is ado néki. A' Pogányoknak pedig, noha néha feleltek az Ördőgők a' bálványokból: de gyakorta hamiſſan, vagy igen homályoſon. A' Tíz-parancholat bé vólt ugyan ſzívők be írva; de a' ſok bűnőkkel chak nem ki-törlőtték [s]: Czeremóniájok-is vólt, de nem az igaz Iſten tiſzteletire, hanem az Ördőgére: Törvényők pedig, ſok hamiſsággal, és kegyetlenséggel eggyűtt. A' Kriſtus Anyaſzentegyházában pedig, Előſzőr; A' Szekrény-helyett, melyből az Iſten az Angyalok-által ſzóllott a' Żidóknak, ő-maga az Iſten Fia ſzóllott az Apoſtoloknak [t]. Máſodſzor: Az Anyaſzentegyház a Parancholo Törvény-mellé Malaſztot-is vőtt, mellyel azt bé-tellyesíthetſe; melly a' *Synagogá*ban nem találtatott: mert, a' mint Sz. János mongya [u], *A' Törvény, Moyſes-által adatott; a' Malaſzt és az Igaſság, a' IESUS Kriſtus-által lőtt.* Melly mondásban, Három külömbség vagyon: 1. A' Törvény- és Malaſzt-kőzőtt; mint a' teſt- és a' lélek-, a' bőtű és a' lelki értelem-kőzőtt. A' teſt chak terhel, ha a' lélek nem élteti; *a' bőtű meg-öl* [x], ha az elevenítő lélek jelen nem léſzen: azon-képpen a' Törvény ő-magában, terhel nehéz dolgokat parancholván; mellyeket a' Segétő-malaſzt-nélkül bé nem tellyeſíthetünk. 2. A' Kriſtus- és Moyſes-kőzőtt; mint az Úr és a' ſzolga-, a' Törvény-ſzerző és a' hirdető-kőzőtt. 3. Az adás- és alkotás-kőzőtt: mert Moyſes nem alkotta vagy ſzerzette a' Törvényt, hanem az Iſtentől vőtte, és úgy adta a' nép-eleibe. mert nem ő vólt a' Törvény-ſzerző, hanem a' Törvény-ſzerzőnek ſzolgája [y]: a' Kriſtus pedig, mind adta, 's mind alkotta a' Malaſztot; mert ő minden Malaſztnak kút-feje, *a kinek telljes-vóltából vőttünk mi minnyájan* [z]. Harmadſzor: Mint-hogy a' *Synagóga* ſzolgáló vólt, nem Aſzſzony, vóltak ugyan Czeremoniái és ítéleti; de chak félelmet, és ſzolgálatot jelentettek: az Anyaſzentegyház pedig, nem ſzolgáló, hanem ſzabados lévén, nem félelemre- és ſzolgálatra-igazíto Czeremoniákkal él, hanem a' Szeretetre- és ſzabadságra-vezetőkkel: a' mint Sz. Pál, nem chak egyſzer jelenti [a]: Sz. Péter-is a' *Synagóga*-béli parancholatokat, *El-viſelhetetlen*eknek mongya [b]. Kriſtus pedig, *az ő igáját győnyőrűſégeſnek, terhét* pedig *kűnyűnek* mongya [c]. Ezeket, vagy hogy nem tudgyák az Újítók, és igen oſtobák; vagy, ha tudgyák, és nem akarják vallani, nyilván-valo hitetők, és lélek-veſztők.

Erről jeles példát olvaſunk a' Sz. Irásban [f]: tudni illik, hogy Salomon két Rézoſzlopot állatott-fel a' Templom tornáczában; a' jóbb-kézre-valót, *Iáchin*nak nevezte; a' bal-kéz-felől-valót pedig, *Bóaz*nak: mellyekkel kivánságát jelentette, és nemi-némű-képpen jővendőlte a' Templom erőſségét, és győzhetetlen meg-maradását; a' mint *Abulenſis* [g], *Ribéra* [h], és egyéb túdós emberek-is magyarázzák. *Iáchin*, annyit téſzen mint *Igazítás* †, vagy Igyengetés; és példázta az Iſtennek igazgató birodalmát, mellyel akkor a' Żidókat, és azoknak Tomplomát nagy bőlchen igazgatta. *Bóaz*,

A

p Ioan. 14. 16

B

q Deut. 4. 7.
r Pſ. 147. 7.

s Rom. 1. 21.

C

t Ioan. 1. 18. Hebr. 1. 2.

u Ioan. 1. 17.

x 1. Cor. 3. 6.

y Hebr. 3. 5.

D

z Ioan. 1. 16.

a Rom. 8. 15. Gal. 4. 31.
b Act. 15. 10.
c Mat. 11. 30.

f 3. Reg. 7. 21.

g In c. 7. lib. 3. Regum.
h Lib. 2. de Templo. c. 14.
† Directio.

A annyit tészen mint *Erősség* †; és példázta az el-rendelt dolgoknak erős véghez-vitelét. E' két Oszlopnak fel-állatásával azért, vallotta Salomon az Istenben a' két dolgot; magának pedig, és az Izraël Királyinak, mint igen szükséges dolgokat, kívánta. De mint-hogy *Mindenek példákban történtek* az Ó Testamentomban; *megírattanak pedig a' mi intésünkre* i: azt-is példázták azok az Oszlopok, hogy a' Krisztus Anyaszentegyháza igaz, vagy igyenes, és erős lészen, mint az oszlop szokot lenni: úgy hogy, semmi hamisságnak horgasága, vagy görbesége, ő-benne nem találtatik; és a' melly Igasságban egyszer fundáltatott, abban változás-nélkül álhatatossan meg-marad. Innét nevezte Szent Pál k az Anyaszentegyházat, az *Igasság oszlopának, és Erős támaszának*. Mint-ha azt mondotta vólna: A' Salomon Templomának elŏtt-valo oszlopok, példák vóltak; el-múltak, és hamuvá lŏttek: De az Isten Anyaszentegyháza, Oszlop és Erősség *Iachin* és *Bóoz*. mert Igyenes Igasság, mint az oszlop; és azt példázta *Iachin*: és Erős Igasság; és azt példázta *Bóoz*: úgy hogy, chak egy szőrszálnyira sem hajolhat-el az Igasságnak igyenes útáról, és semmi okon el nem álhat az Igasságnak erős vallásáról.

B

Ezt ígérté pedig Urúnk a' mái Evangéliomban, mondván l: *Mikor el-jŏ amaz Igasságnak Lelke, meg-tanít titeket minden Igasságra*. ihol a' *Iachin*; az-az, Semmi hamisságnak helye nem lészen ŏ-benne: mert minden Igasság, minden hamisságot ki-reked szt. És, mint-hogy az Igasság Lelkét, nem szabott időre ígérte ŏ-maga az Igasság a' Krisztus, hanem azt mondotta m; *Kérem az Atyát, és más Vigasztalót ád néktek, hogy örökké veletek maradgyon, az Igasságnak lelkét*. ihol a' *Bóoz*; az-az, Soha az Igasságtól el nem távozik: mert az Igasság Lelke ŏrŏkké véle marad. Melly dolog, valóban nagy vígasztalásokra lehet a' Híveknek, kik a' Keresztyén Anyaszentegyház tanitását kŏvetik: bizonyosok lévén, hogy az egy üdvözítő Igasságot kŏvetik, és a' sok chavargó vélekedések-közŏtt bátorságoson járhatnak. A' Pártos atyafiak pedig, nem látom mint leheſsenek bátorságosok Vallásokban: mert, ha az ŏ *Ecclesiájok*, magok Vallása-szerént, tévelygésbe eshetik, nem hihetnek bátorságoson néki. és szintén úgy vagyon dolgok, mint a' kik, a' szél-vész-közŏtt a' tengeren, kormányos-nélkül járnak; kik minden órában utólsó veszedelmet várnak fejŏkre. De erről, a' kövekezendő két Predikatzióban-is lészen beszédünk: most lássuk a' Sz. Léleknek más Tisztit-is, és mint viseli abban magát.

C

III. RÉSZE.

NE véllye senki, hogy a' Szent Lélek chak vígasztallya, és taníttya az embereket, mellyet az emberek kűnnyen bé-vennének, mert ninchen semmi nehezség benne: máſt-is mond Urúnk felŏle, mellyet nem igen kedvell e' Világ; tudni illik, hogy *Meg feddi a' világot a' bűnről, és az igasságról, és az ítéletről*. Ezt hogy jobban meg-értheſsük, azt kell eszünkbe vennünk, hogy Urúnk a' *Feddésen*, nem chak akármi dorgáláſt értett, hanem, a' mellyel eggyütt-jár a' bizonyítás: mint mikor Urúnk azt mondotta a' Zidóknak n: *Ki fedd-meg engem a' Bűnről*? az-az, Kichoda bizonyít reám valami Bűnt? mert bizonyítás-nélkül, chak egy-általlyában, sokszor feddették ŏtet a' Zidók. és ugyan akkor-is azt mondották néki o: *Nem-de jól mongyuk-e mi, hogy Samaritánus vagy te, és Ördögöd vagyon*? de azt reája nem bizonyíthatták, mert nem vólt igaz.

n Ioan. 8. 46.

o Vers. 48.

D

Továbbá, azt-is eszünkbe kell vennünk, hogy a' *Meg-feddés*, nem szintén annyit tészen, mint az El-hitetés: mert a' Meg-feddés †, vagy meg-bizonyítás, akkor vagyon, midŏn ellenségünket úgy meg-szoríttyuk, és úgy reája rakjuk a' panaszt, hogy jó módgyával meg nem felelhet, sem magát nem óltalmazhattya vagy mentheti, noha minden-felé kapdos, mint a' vízbe-halo ember. Az El-hitetés † pedig akkor vagyon, midŏn ellenségünket a' mi ítéletünkre hajtyuk, el-hagyatván véle elŏbbi vélekedését. És ennek eggyike, a' másik-nélkül meg-lehet: mert Sz. István, a' Zidókat meg-fedvén, nyilván meg-győzte ŏket; és, a' mit ellenek-mondott, meg-is bizonyította; úgy hogy *Nem álhattak ellene a' bölcheségnek, és a' Léleknek a' ki szóllott ŏ-általa, és ŏ-benne* p: de mindazáltal meg nem térítette ŏket, sem el nem vonta az ŏ gonosz vélekedésŏkről. Hasonló-képpen az Apostolok-is, meg-győzték a' hitetleneket; mert Urunk, a' mint ígérte q, *Olly szájat és bölcheséget adott nékik, melynek ellene nem álhattak sem nem mondhattak minden ellenségök*: de mindazáltal nem mindeneket térítettek az igaz Hitre, sem mindenekkel hagyatták-el az istentelenséget. mert a' Hitnek, ninch mi-bennünk foganatossága, a' mi akaratunk-nélkül: de mi akaratunk-ellen-is meg-győzettetheti ünk. Erről, naponként-valo példáink vannak: mert a' Tévelygőket, úgy meg-győzik a' Hí-

† Convincere

† Persuadere.

p Act. 6. 10.

q Luc. 21. 15

vek,

vek, hogy egy szót sem tudnak felelni; de mindazáltal, kevessen hadgyák-el tévelygésöket. És azont mondhattyuk a' gonosz-életű emberek-felől-is; kiket az igaz Tanítók úgy meg-győznek, hogy tellyességgel meg-némíttyák őket, és semmivel nem menthetik magokat; de nem gondolnak véle, hanem mindazáltal meg-maradnak a' gonoságban.

A

De Miről feddette-meg a' Világot a' Szent Lélek? és Mit bizonyított reája, vagy miben győzte-meg? Felelet: Három dologról feddette-meg; a' Bűnről, az Igasságról, az Itéletről. Melyből ki-tetszik, hogy a' Szent Lélek, Krístus Urúnknak tísztit magára vállalta: mivelhogy Urúnk-is azon dolgokról feddette-meg e' Világot, tudni illik, a' Hitetlenségnek bűnéről; midőn azt mondotta [r]: *Ha nem hiszitek hogy én vagyok, meg-haltok a' ti bűnötökben.* Az Igasságról; midőn azt mondotta [s]: *Ojátok magatokat, hogy igasságtokat ne chelekedgyétek az emberek-előtt hogy láttassatok: mert egyébképpen, jutalmotok nem lészen a' ti Atyátoknál.* és [t]; *Ha fellyebb nem bővelkedik a' ti igasságtok az Írás-tudóknál és Fariseusoknál, bé nem mentök Mennyeknek országába.* és [u]; *Ti vattok, a' kik magatokat igazíttyátok az emberek-előtt: az Isten pedig tudgya a' ti szíveiteket. mert, a' mi az emberek-előtt nagy, útálatosság az Isten-előtt.* Az Itéletről pedig; midőn azt mondotta [x]: *Ne ítéllyetek, hogy ne ítéltessetek.* és [y]; *Ne ítéllyetek szín-szerént, hanem igaz ítéletet ítéllyetek.* De tekintsük-meg, mi módon feddette-meg a' Sz. Lélek a' Világot, a' meg-mondott Három dologról: mert abból nem kevés haszнot vehetünk, életünknek meg-jobbítására.

r Ioan. 8. 24.
s Matt. 6. 1.
t Matt. 5. 20.
u Luc. 16. 15.

B

x Matt. 7. 1.
y Ioan. 7. 24.

A' mi az Elsőt illeti; Azért mondatik a' Szent Lélek a' Világot meg feddeni a' Bűnről: mert a' Világ azt alította, hogy vétek-nélkül vagyon; a' Sz. Lélek pedig reá bizonyította, hogy bűnben vagyon. és Urúnk a' Bűnt-is ki-fejezte, mondván: *Mert nem hittek én-bennem.* Mint-ha azt mondotta-vólna: Nyilván meg-bizonyíttya, hogy, valakik én-bennem nem hísznek, bűnben vannak. mert a' kiben ninch a' Krístus hiti, az nyilván bűnben vagyon: mivelhogy minden ember bűnben fogantatik és szűletik, az-után pedig maga-is bűnt chelekesik; sőt mind-úntalan a' bűnt bűnnel tóldgya: az-okáért, ha ki nem szabadúl, a' bűnben marad. A' Bűnből pedig, senki külömben ki nem szabadúl, hanem a' Krístus Hiti-által, vagy a' Krístusban-valo Hit-által; a' mint Urúnk nyilván mondotta [z]: *Ha nem hiszitek hogy én vagyok, meg-haltok a' ti bűnötökben.* és [a]; *Nem küldötte Isten az ő Fiát a' világra, hogy ítéllye a' Világot, hanem hogy üdvözüllyön a' Világ ő-általa. A' ki hiszen ő-benne, meg nem ítéltetik: a' ki pedig nem hiszen, már meg-ítéltetett: mert nem hiszen az Isten eggyetlen-egy-szűlött Fiának nevében:* az-az, a' ki nem hiszen, magában hordozza a' kárhozatnak okát, tudni illik a' Bűnt; melyből meg nem szabadúl, mert nem hiszen az Isten Fiában. melly Hit, olly orvosíága a' Bűnnek, hogy a' nélkül senki Bűneinek bochánattyát meg nem nyerheti. A' ki valami halálos betegségben vagyon, és annak az eggyetlen-egy orvosságnak, melyel meg kellene gyógyúlni, szerét nem tészi, nyilván-valo dolog hogy meg kell halni; azért, hogy ninchen a' meg-gyógyúlásra-való szükséges orvosága: hasonlóképpen, a' ki a' Bűnből ki nem gyógyúl a' Krístus Hitivel, annak el kell abban veszni. Meg-feddette azért a' Szent Lélek a' Világot, a' Bűnről; nem szóval, hanem chelekedettel; az Apostolok, és egyéb Hívek-által, kiket bé-töltött ajándékival. Mert a' Világi emberek, látván a' mit az Apostolok chelekedtek a' Szent Lélek erejével; hogy, tudatlanok lévén, sok-féle nyelveken szóllottak, betegeket gyógyítottak, halottakat támasztottak-fel: kételenül meg kellett vallaniok, hogy a' Krístus, a' kinek nevében azokat chelekedték, a' Világnak igaz Meg-váltója; a' mint azok predikállották: és hogy ők az ő Bűnökben meg-maradnak, ha a' Krístusban nem hísznek. Ezt, nyilván tudgyuk, hogy Sz. Péter idejében meg-történt: mert sokan, halván az ő predikállását, és látván choda-tételit, meg-keseredtek szívökben; és azt mondották Péternek, 's a' több Apostoloknak [b]: *Mit chelekedgyünk atyánkfiai férfiak?* Péter pedig monda nékik: *Penitentziát tartsatok, és mindenitek kereszteltessék-meg a' IESUS Krístus nevében, bűneiteknek bochánattyára.*

z Ioan. 8. 24.
a Ioan. 3. 17.

C

D

b Act. 2. 37.

Más odszor: Meg-feddi a' Sz. Lélek a' Világot, az Igasságról: mert, holott a' Világ azt alította, hogy tulajdon-maga igasságával igaz, és más Igasság-nélkül nem szükölködik: meg-bizonyította, hogy valóságos-képpen Igaz nem lehet, hanē a' Krístustól származott Igasság-által. Mellyet Urúnk imígyé jelētett: *Mert az Atyához megyek, és már nem láttok engem.* Krístus Urúnk gyakorta nevezte az ő Halálát *az Atyához-való mennetelnek*: jelentvén, hogy az ő Halálával engesztteli-meg nékünk az Istent; és az-által békéltet-meg mínket véle, az Istent mí Atyánká tévén, és minket az Istē fogadott-fiává, és a' Mennyei bóldogság örökösívé. Az Urúnk mondását azért, imígyen érthettyük:

A

Meg kell e' Világnak bizonyítani az én Igaſságomat, *mert én az Atyához megyek:* az-az, mert én Halálommal, a' Világot meg-békéltetem az Iſtennel, és az Iſten ſainak méltóságára viſzem. És mint-hogy azt-is mondotta; *És már nem láttok engem*: azt jelentette, hogy nem ſzükség néki többé e' Világra jöni, és halált ſzenvedni; mert egy halálával az Igaſságot végbe vitte, [a] mind az-előtt-, 's mind az-után-valókért-; Sz. Pálnak ama' mondáſa-ſzerént [c]: *Kinek nem ſzükség minden-nap áldozni, mert egyſzer chelekedte azt, önnön-magát meg-áldozván.* és [d]; *A' tulajdon-maga Vére-által ment-bé egyſzer a' Szent helybe.*

[c] Hebr. 7. 27.
[d] Hebr. 9. 12.

Továbbá; meg-feddette a' Szent Lélek a' Világot, a' Kriſtus Igaſságáról-is; kit e' Világ bűnösnek tartott, és mint Bűnöst kárhoztatott. És, mint-hogy a' Kriſtuſt, emberi módon-való nyájaskodásából ítélte e' Világ bűnösnek, látván az ő teſti gyarlóságát; azért mondotta a' Kriſtus, hogy *az Atyához mégyek.* Mint-ha azt mondotta-vólna: Az én Menybe-menetelem okot ád arra, hogy a' Világ meg-változtaſsa ítéletit felőlem. mert nyilván meg-mutattya, hogy nem chak gyarló ember az, a' ki maga erejével mennyekbe mégyen, hanem hatalmas Iſten-is. De, mivelhogy az Igaſság nem-

B

feddéſre-, hanem díchéretre-méltó: az Igaſságon, melyről a' Szent Lélek meg-feddi e' Világot; nem ok-nélkül érthettyük a' Zsidók hamis, és kép-mutatás-béli Igaſságát: kik azt tettették, hogy a' Kriſtuſt, a' Törvény meg-ſzegéséért ítélték halálra, és azért [e] Ioan. 19. 7. [f] Ioan. 18. 28. feſzítették-fel, midőn Pilátus-előtt azt mondották [e]: *Nékünk Törvényünk vagyon, és a' törvény-ſzerént meg kell halni, mert Iſten fiává tötte magát.* és [f]; *Ők nem mentek-bé a' Tanátsházba, hogy meg ne fertéztetnének, hanem hogy meg-ennék a' Húſvétet.* sőt azt-is mondották [g]: *Ne az innép-napon, hogy ne-talám támadás ne légyen a' nép-között.* Mindenütt pedig rakvák vóltak hamiſsággal: mert a' Pilátus kezébe irégységből adták; hamis tanúkkal vádoltatták; a' Bírót fenyegetéſsel meg-rettentették; lúdáſt, és az Őrizőket-is pénzel meg-chalták; és inkább tartottak attól, hogy a' Romaïak el ne foglallyák Országjokat, hogy-ſem attól, hogy hamiſságokért ki-rekeſzti őket Iſten az örök bóldogságból, és pokolra veti.

[g] Matt. 26. 5.

C

Harmadszor: Meg-feddi a' Szent Lélek a' Világot, az Ítéletről: mert a' Világ maga-felől azt alította, hogy ő ninch az Ördög hatalmában: de a' Sz. Lélek meg-bizonyította, hogy igen-is abban vagyon-; és külömbben meg ſem ſzabadúlhat-, hanem az Ítélet-által, mellyet az Ördög-ellen tött a' Kriſtus. Az-okáért, *Meg-feddeni*, vagy meg-győzni *a' Világot az Ítéletről*, annyit téſzen-, mint Meg-mutatni, és meg-bizonyítani, hogy a' Kriſtus Ítélő-bírájok a' hóltaknak és eleveneknek. mivelhogy

[h] 2. Cor. 5. 10

Minnyájunknak meg kell jelennünk a' Kriſtus Ítélő-ſzéke-előtt, hogy el-vegye ki-ki a' teſtnek tulajdonit a' mint chelekedett, vagy jót, vagy gonoſzt [h]. Okát adgya pedig Urúnk ennek, mondván: *Mert a' Világ Fejedelme már meg-ítéltetett*; tudni illik az Ördög, ki az embereken a' Bűnért birodalmat vött: de a' Kriſtus-által meg-ſententziáztatott, és birodalmától meg-foſztatott. Az-okáért, a' rabságban-lévő emberek, a' meg-ſzabadító

[i] 1 Col. 1. 13.

Kriſtus birodalmába jutottak, és ő fogja őket meg-ítélni. Erről emlekezik Sz. Pál, mondván [i]: *Az Iſten meg-ſzabadított minket a' ſetétség hatalmából, és által-vittaz ő ſzerelmes Fiának országába; kiben váltságunk vagyon az ő Vére-által, a' Bűneinknek bochánattya.*

Továbbá, meg-feddette a' Szent Lélek a' Világot, az Ítéletről; a' végre, hogy meg-iſmérje az ő ítéletit, az-az, kárhoztatását; látván, hogy a' Fejedelmével-egyűtt a' kárhozatba eſett; mivelhogy a' Világ Fejedelme az Ördög, már meg-ítéltetett.

D

Holott azt vedd eſzedbe, hogy nem a' Világról, hanem a' Világ Fejedelméről mondatik, hogy *Már meg-ítéltetett*: mert bizonyos vólt, hogy már akkor az Ördög meg-győzettetett, és kárhozatba eſett-vólt; a' Világ pedig, még el nem kárhozott-vólt, hanem el-kárhozandó-volt. mert a' míg élt, még reménsége lehetett a' kegyelem-felől. Továbbá: mert a' Világ külömben nem iſmérhette az ő kárhozattyát, hanem az ő Fejedelmének kárhozattyában. Annak-előtte, mert nagyobb diadalom-vólt a' Világ Fejedelmét meg-győzni, hogy-ſem a' Világot. Úgy chelekedett azért Kriſtus Urúnk, mint a' diadalmas Hadnagyok és vitézek: mert, ha a' Fő Hadnagy az ellenség pártyáról el-eſik, és azt az ő vitézi eſzökbe nem véſzik, a' mint gyakorta történik: a' győzedelmeſek, a' meg-eſett Hadnagy fejét kopiára fel-téſzik, és az ellenségnek meg-mutattyák; hogy látván Hadnagyoknak halálát, meg-réműllyön; és meg-adgya magát, vagy el-fuſſon. Úgy chelekedtek a' Zsidók, Júdit idejében, a' Holofernes fejével [k]; és a' Makabæuſok idejében, a' Nikánor fejével [l].

[k] Iudith. 14. 7
[l] 2. Mach. 15. 35.

Hogy pedig e' Világ bizonyoſon meg-tudná, hogy az ő Fejedelme meg-győzettetett, abból történt, hogy látta az Ördögnek etőtlen-vóltát; és, hogy nem álhat ellene a' Kriſtuſnak, 's az ő Tanítványinak: kik, a' Kriſtus nevének erejével, az Ör-

dögöt

dŏgŏt az emberekből ki-űzték; és ŏtet a' Szent Kereſzt jelével, a' bálványokban úgy meg-némították, hogy ſenkinek feleletet ne adhatna. *Diocletiánus* Cháſzárnak, ki a' Kriſtus Híveit iſzonyú-képpen ŭldŏzte, az *Apollo* bálványa maga erŏtlenségét nyilván meg-vallotta: mert mikor a' Cháſzár meg-kérdette-vólna tŏle; Miért nem adna feleletet a' tŏle-kérdezkedŏknek; vagy, ha adna-is, merŏ hazugságot ſzóllana? azt felelte, a' mint *Euſebius* írja [m]; hogy a' Kereſztyének-miatt nem mondhat igazán jŏvendŏt, a' vagy nem jŏvendŏlhet igazán. mellyet ŏ-magától *Diocletiánus*tól értett a' Nagy *Conſtantinus* Cháſzár. A' Hittől-ſzakatt *Iuliánus* Cháſzár-is, midŏn a' *Delphi Apollo*tól jŏvendŏlcſt kívánt-vólna, azt felelte néki; hogy nem jŏvendŏlhet a' Sz. *Babylas* Mártyr teſte-miatt, melly ott jelen vólt. Az-okáért, kételenségből el-vitette azt onnét *Iuliánus* a' Kereſztyénekkel; a' mint *Theodorétus* írja [n]. És ezt vetették a' régi Doktorok, és Szent Atyák a' Pogányok-eleibe, úgy-mint *Origenes*, *Tertulliánus*, *Lactantius*, Szent *Iuſtinus*, Szent *Athanáſius*, Szent *Cypriánus*; és bé-dugták ſzájokat: és ezzel, némellyek a' Kriſtus Hitire tértek. A' többi-kŏzŏtt, ſzép hiſtóriát olvaſunk Sz. *Cypriánus* Mártyrról [o]; ki elsŏben, varáſló bŭbájos vólt. és midŏn ŏ egy Kereſztyén Szŭzet *Iuſtinát*, kit némelly ifjú igen meg-ſzeretett-vólt, bŭbájoſságával a' bujaságra akart-vólna hajtani, az Ördŏgtől tanátſot kérdett, Mi módon vihetné azt végbe? Kinek az Ördŏg azt felelte; hogy ſemmi meſterséggel azokat meg nem győzheti, a' kik a' Kriſtuſt valóban tiſztelik. Melly felelettel igen fel-indúlt *Cypriánus*, és bánni kezdette elŏbbi életét. és el-hagyván a bŭbájoláſt, tellyes ſzívvel a' Kriſtus Urunk Hitire tért; és a' Szŭzzel-eggyŭtt, dichŏséges Mártyromságot-is ſzenvedett.

Végezetre, meg-feddette a' Sz. Lélek a' Világot az Itéletről; mellyel a' Zidó Papi-fejedelmek, és Irás-túdók, hamiſsan azt ítélték a' Kriſtus-felŏl, hogy *Halálra méltó* [p]. Melly hamis ítéletből, az Iſten igen jó ítéletet hozott-ki, mellyel a' Világ Fejedelmét meg-ítélte, és kárhoztattá, hogy az ŏ ártatlan Fiára merte kezét vetni; és a' kinn ſemmi birodalma nem vólt, azt meg-ŏlette. Az-is hamis ítélet vólt; hogy a' hitetlen Zidók azt ítélték a' Kriſtus-felŏl, hogy az Ördŏggel czimborál, és *Az Ördŏgŏk Fejedelme-által űzi az ördŏgŏket* [q]. és midŏn azt mondották [r]; *Nem-de jól mongyuk-e mi, hogy Ördŏgöd vagyon?* és [s]; *Ördŏge vagyon, és eſztelenkedik; miért halgattyátok ŏtet?* Ezeket pedig mind hamis ítéleteknek muratta a' Sz. Lélek: mert, mi módon győzhette-vólna meg az Ördŏgŏt a' Kriſtus, ha minden Bŭntől ſzabados nem lŏtt-vólna, és az Ördŏgnél nagyobb ereje nem lŏtt-vólna?

Most-is ez a' Szent Lélek tiſzti, hogy fedgye a' Világot, vagy a' Világ fiait; noha ſokan nem akarják hallani. Feddi ugyan a' Bŭnről; melly úgy el-hatalmazott e' mi nyomorúlt időnkben, hogy nem ok-nélkŭl mondhatnók ſokaknak, a' mit Szent Pál mondott a' Korintuſiaknak [t]; *Tellyeſséggel olly Bŭnök hallattatnak közŏttetek, minémŭek még a' Pogányok-közŏtt ſem találtatnak*: tudni illik, Iſteni káromlások, gyŭlŏlségek, véröntások, hamis kereskedések, álnokságok, ſzemtelenségek, paráznaságok. Oh, ki ſokakról mondhatnók Sz. Pállal [u]; *Vallyák hogy iſmérik az Iſtent, chelekedetŏkkel pedig tagadgyák! mivelhogy útálatoſok, hitetlenek, és minden chelekedetre roſzſzak.* és [x]; *A' jó lelkiiſmeretet meg-vetvén, a' Hit hajójából ki-eſtek.* Mert, ha jól meg-tekintyŭk ſokaknak magok-viſelését, kŭnnyen eſzŭnkbe vehettyŭk, hogy, vagy ſemmit nem hiſznek; vagy, ha valamit hiſznek-is, azt bizony nem eleven hittel hiſzik, hogy az Iſten ŏrŏk bŭntetéſsel bŭnteti a' Bŭnt; vagy hogy mindeneket lát; és nem kedvelli, hanem gyŭlŏli a' gonoſságot: mert az útálatos, és haſzontalan emberek, *mint a' vizet iſzſzák a' hamiſságot* [y]. *Örŭlnek midŏn gonoſzúl chelekeſznek, és vigadnak az igen gonoſz dolgokban.* [z]. sŏt ugyan *dichekednek a' gonoſságban, a' kik hatalmaſok a' hamiſságban* [a].

Az Igaſságról pedig, és az Itéletről-is, feddi a' Sz. Lélek a' világot, azon okokból, mellyeket Urúnk a' mái Evangeliomban mondott: *Mert az Atyához megyek.* és; *Mert a' Világ Fejedelme meg-ítéltetett.* Holott azt vedd eſzedbe, hogy az emberek, fŏ-képpen Két dologgal ſzokták magokat menteni, midŏn a' Bŭnről dorgáltatnak: tudni illik, az emberi gyarlósággal, és az Ördŏg hatalmaſságával. Az Elsŏ-ellen azt mongya Urúnk; *Mert az Atyához megyek.* mint-ha azt mondaná: Én már minden gyarlóságot meggyŏgyítottam. mert, a' mint Iſaias mongya [b], *Bizonyára a' mi betegségünket ŏ viſelte*: a' Bŭnmiatt meg-ſebeſedett természetet meg-ŏrvoſlottam. mert, ŏ vólt *az Iſten Báránya, ki elvötte a' világ bŭnét* [c]. Az-okáért, ſenkinek azzal mentsége nem lehet; hanĕ, minnyájan azt mondhattyuk Sz. Pállal [d]: *Mindeneket meg-chelekedhetem az-által, a' ki engem meg-eröſsít.* A' Máſik ellen, azt mongya Urunk: *Mert a' Világ Fejedelme már meg-ítéltetett.* Mint-ha azt mondaná Úgy vagyon, hogy *az Ördŏg, mint az ordító oroſzlány, körŭl jár, keresvén kit el-nyellyen* [e]: *de győzedelmeſsé lŏtt a' Iuda nemzetségéből-valo Oroſzlány* [f]. Úgy vagyon, hogy *az Erŏs vitéz*

m *Lib.2. de Vita Conſtantini, c.49.50.*

n *Lib.3. c.9.*

o *In Breviario Rom. 26. Sept.*

p *Mat.26.66*

q *Mat.12.24*

r *Ioan.8.48.*

s *Ioan.10.20*

t *1.Cor.5.1.*

u *Tit.1.16.*

x *1.Tim.1.19.*

y *Iob.15.16.*

z *Prov.2.14.*

a *Pſ.51.1.*

b *Iſa.53.4.*

c *Ioan.1.29*

d *Phil.4.13.*

e *1.Pet.5.8.*

f *Apoc.5.5.*

A

sok-ideig őrizte pitvarát, és békeségben vóltak a' miket bírt: de, mint-hogy *Erősb jött reá, meg-győzte őtet, és minden fegyverit, a' mellyekben bízott, el-vőtte* [g]. és így bé-tellyesedett a' mit Dávid jővendőlt [h]: *Az Aspison és Baziliskuson jársz, és az Oroszlányt 's a' Sárkányt meg-tapodod.* Mert, noha az Ördög álnok vólt, mint az Aspis; mérges, mint a' Baziliskus; erős, mint az Oroszlány; vér-szopó, mint a' Sárkány: mindazáltal a' Kristus, az ő szent Halálával meg-győzte, és meg-szégyenítette: és úgy meg-kőtőzte, hogy senkinek ne árthasson, hanem chak annak, a' ki vakmerő-képpen hozzája járúl. Azért írja Szent János [i]; hogy *Egy Angyalt látott le-szállani Menyből, a' mélységnek kúlcha és nagy lancz lévén kezében: és meg-ragadá a' Sárkányt, a' régi Kígyót, melly az Ördög, és a' Sátan; és meg-kőtőzé azt ezer esztendeig, és veté azt a' mélységbe, és bé-zárlá, és pecsétet vete reá, hogy többé el ne hitesse a' nemzetségeket, míg bé-telnek az ezer esztendők.* Az Angyalon, közönséges-képpen a' magyarázo Doktorok, a' Kristust értik, kinek hatalmában vagyon a' Mélység kúlcha, és kűnnyen meg-kőtőzheti a' Setétség Fejedelmét. Az Ezer esztendőn pedig, értik az Antikristus el-jővetelé-ig-valo időt: mert akkor meg-óldoztatik, a' mint ugyan-ottan mongya Szent János, egy kevés-ideig, az-az, Negyed-fél esztendeig. Ebből pedig mí azt tanúllyuk, hogy a' meg-kőtőzött Ördöghöz ne járúllyunk: hanem, a' Szent Lélek tanitását követvén, a' Bűnt el-kerűllyük; az Igasságot meg-óltalmazzuk; és az Ítéletről el ne feletkezzűnk, hanem azt mindenkor elménkben forgassuk. és úgy készűllyünk hozzája, hogy, mikor a' Kristus Itélő-széke-eleibe állunk, ama' kegyes sententziát halhassuk tőle [k]: *Jőjetek-el, én Atyámnak áldottai, bírjátok a' néktek-készíttetett Országot*: mellyet engedgyen minnyájunknak a' Fölséges mindenható Isten, az ő áldott Szent Fiának érdemiért. Amen.

B

i *Apoc.* 20. 1. 2. 3.

k *Mat.* 25. 34

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

C

AZ Sz. Irásnak sok jeles hasznai- és gyűmőlchi-közzűl, nem utólsó az, hogy a' bánatos és keserves szíveket vígasztallya, és jó reménséggel biztattya: *mert, Valamik meg-írattak, a' mi tanuságunkra írattak, hogy a' Békeséges-tűrés-által, és az Irások vígasztalása-által reménségünk légyen* [a]. Azokról-is emlekezik pedig, a' kik egyebeket vígasztaltak: mint Jósef, a' báttyait [b], a' kik őtet el-adták vólt; Tobias, a' fogságban-valo attyafiait [c], kik sok nyomoruságot szenvedtek; a' Zsidók, Akiort [d], kit Holofernes igaz-mondásáért halálra ítélt-vólt; Elkana, a' feleségét Annát [e], ki magtalan-vóltán keservgett; a' Zsidók, Mártát és Máriát [f], kik meg-hólt attyok-fiát a' Lázárt siratták; és egyebek egyebeket. De némellyek e' dologban, az Istentől kiváltképpen-valo nagy ajándékot vőttek; mint Isaias, ki azt mongya [g]: *Az Úr adott nékem tudós nyelvet, hogy tudgyam azt igével támogatni a' ki meg-fáradott*: és Jób, kiről azt olvassuk [h]; hogy *a' tántorgókat álhatatosokká tőtték az ő beszédi, és a' reszkető térdeket meg-vastagította.* De mindeneket főllyűl-haladott, a' mí édes Üdvözítő Kristus Jesusunk: ki azért küldetett e' világra, hogy *meg-vígasztalná mind a' sírókat* [i]. Ezt sok-képpen meg-chelekedte a' Kristus. És mivelhogy tudta, hogy az ő Tanítványi, főlőtte igen fognak-kesergeni az ő keserves halálán: chak szintén halála-előtt, szép hoszszú predikátzióval (melynek eggyik része a' mái Evangéliom) sok-képpen vígasztalta őket: a' többi-közőtt, a' mái Evangéliomban, két Okból: Elsőben, hogy maga-helyett, más Vígasztalót küld. Másodszor; hogy annak el-jővetele, igen hasznos légyen; azért, hogy minden Igasságra meg-tanítandó-vólt őket. Melyről én-is szóllok e' mostani Predikátzióban.

a *Rom.* 15. 4.
b *Gen.* 50. 21
c *Tob.* 1. 19.
d *Iudit.* 6. 16.
e 1. *Reg.* 1. 8.
f *Ioan.* 11. 19 31.
g *Isa.* 50. 4.
h *Iob.* 4. 4.
i *Isa.* 61. 2. 3.

D

I. Meg-mutatom, hogy chak az egy Romai Eccleſia, *az igaz Anyaszentegyház.*
II. Meg-bizonyítom, hogy az igaz Eccleſia *el nem fogyhat.*
III. Okait adom, miért nem tévelyeghet az igaz Anyaszentegyház.

ELSŐ RÉSZE.

TŐrténik, hogy valamelly jámbor Úr, hűv szolgaitól; jó gond-viselő atya, szerelmes fiaitól; igaz férfiú, kedves feleségétől el-menvén, eszébe vészi hogy azzal meg-szomorittya szívőket: az-okáért azon vagyon, hogy meg-vígasztallya őket; vagy azzal, hogy nem késik, hanem hamar meg-jő: vagy, hogy más

fő és

fő és jó-akaró embernek gond-viselésében hadgya őket; vagy, hogy az ő haſznokra mégyen-el. Mind ezeket meg-chelekedte Urúnk, ki az Apoſtoloknak valóban Urok, Attyok, és Férjők vólt. mert az el-múlt Vaſárnapi Evangeliomban, azzal vígaſztalta őket, hogy *Egy-keveſsé nem láttyak, és iſmég egy-keveſsé láttyak őtet* [k]; a' mái Evangéliomban pedig, hogy, ha el-mégyen, hozzájok küldi a' Vígaſztalót, ki ő-helyette gondgyokat viſeli; és, hogy haſznál nékik ha el-mégyen, mert úgy jő-el a' Vígaſztaló, ki ſok haſznot chelekeſzik; és, a' többi-között, a' mint mondám, hogy meg-taníttya minden Igaſságra: melly valóban nagy haſzon.

Sokan chodálkoznak, és ugyan haboznak, vagy ingadoznak, látván a' Hitben-valo viſzſza-vonyáſokat, és nem tudván ítéletet tenni a' ſok külömbőző Valláſok-között, mellyik légyen az Igaz és üdvözítő Vallás. Ezeknek fogyatkozáſok abból ſzármazik, hogy eſzökbe nem vészik, a' mit Urúnk a' mái Evangeliomban ígért az Anyaſzentegyháznak: tudni illik, hogy az *Igaſságnak Lelkét hozzája küldi*; a' végre, *hogy minden Igaſságra meg-taníttſa*: és nem két-, vagy három-ſzáz eſztendeig, hanem *örökké* [l]; az-az, világ végé-ig. Melyből nyilván következik, hogy a' Kriſtus Anyaſzentegyháza, ſemmi hamiſſat nem taníthat, ſem a' Hit dolgában, ſem egyéb dolgokban: mivelhogy a' Sz. Lélek, minden Igaſságra, és mindenkor taníttya. Az-okáért, chak azon kell tudakoznunk, Mellyik légyen a' Kriſtuſnak igaz Anyaſzentegyháza? Mellyet, az én ítéletem-ſzerént, még az Ellenkező atyafiak valláſa-ſzerént-is, könnyen fel-nyomozhatunk.

Calvinus János [m], és a' több Ujítók-is, meg-vallyák, hogy régenten a' Romai Anyaſzentegyház, igaz Anyaſzentegyház vólt, minden Kereſztyén *Eccleſiák*nak Anya-: mivelhogy a' hoz halgattak minden Hívek; a' mint a' Közönséges *Conciliom*okból ki-tetſzik. Eddig igazat mond *Calvinus*. De hogy azt veti utánna; hogy az-után Róma, az Antikriſtus Székévé vált; és azzal a' Romai *Eccleſia* el-tévelyedett-, és el-veſzett, nem igaz, hanem nyilván-valo hazugság: mert a' Romai Anyaſzentegyház, a' mái napig meg-maradott régi Vallásában. és ſenki azt meg nem bizonyíthattya, hogy a' Hit dolgában valami változáſt, vagy hamiſsítáſt tött-vólna-: el-annyira-, hogy ő-magok a' Pártos atyafiak meg-vallyák, hogy a' miben mi-tőlünk külömböznek, a' Régiektől-is külömböznek. Továbbá, ha a' Romai *Eccléſia* valaha igaz, és a' Kriſtus *Eccleſiája* vólt, ſoha tellyeſséggel el nem veſzhetett; mert úgy a' Kriſtus, az ő *Eccleſia*járól-valo fogadásának eleget nem tött-vólna; melly merő káromlás. Hapedig mindenkor meg-maradott, egyéb nem lehetett a' moſtani Romai *Eccleſiá*nál: mert az egyedül mutathattya-meg minden időben rend-ſzerént-való Páſztorit, kik nélkül nem lehet az *Eccléſia*, még a' *Calvinus* vallásából-is [n]. bizonyos dolog pedig hogy, ſem a' *Lutheriſták*, ſem a' *Calviniſták* fellyebb nem vihetik az ő Páſztorok rendit; *Luther*nél, és *Calvinus*ſnál.

Hogy pedig az *Eccleſia* nem lehet Páſztorok-nélkül, olly bizonyos, a' mint-bizonyos hogy Hit-nélkül nem lehet; melly *a' hallásból vagyon* [o]. *Senki nem hálhattya pedig a' Hitet, Predikálló-nélkül*; *ſem nem predikálhattya, ha nem küldetik*; a' mint Szent-Pál ſzépen okoskodik [p]. Továbbá, az *Eccleſia*, *Sacramentum*ok-, vagy Szentségek nélkül ſem lehet; mellyeknek ſzolgáltatáſa a' Páſztorokat illeti, tiſztők-ſzerént-: a' Látható Páſztorok pedig, más *Eccleſia*ban nem vóltak, az Apoſtolok idejétől-fogva, hanem chak a' Romaiban-: a' vagy, ha vóltak, nevezzék-meg őket-; jegyezzék-fel, hol, mikor-, kiket taníttottak; a' mint mí meg-mutathattyuk minden időben; közbe-vetés-nélkül: melly *Eccleſiá*ról mí azt vallyuk; hogy, ſem el nem fogyhat, ſem az igaz Hittől el nem ſzakadhat.

II. RESZE.

AZ mi az ELSŐT illeti; hogy El nem fogyhat, vagy el nem veſzhet az igaz *Eccléſia*, a' Kriſtus ígéretiből nyilván meg-bizonyúl: ki azt ígérte [q]; hogy bizonyos *Kő-ſzálon épiti Anyaſzentegyházát, mellyen a' pokol kapui erőt nem véſznek*. Két dolgot-ígért pedig a' Kriſtus: 1. Hogy az Anyaſzentegyházat Kő-ſzálon épiti. 2. Hogy a' Pokol kapui erőt azon nem véſznek. mivelhogy, a' mint máſutt mondotta [r], *A' bölch ember az ő házát, a' Kő-ſzálon épiti*; *a' bolond pedig, a' fövenyen*. Urúnk azért-Kő-ſzálon épitett, hogy ſe ſzél-vész, ſe ár-víz el ne burithatná az ő épületit, az *Eccleſiát*. Az-okáért, a' kik azt mondgyák, hogy a' Kriſtuſnak Láthatandó *Eccleſiája* el-veſzett, vagy el-veſzhetett: kételenek azt-is vallani, hogy chak fövenyen épitett, mint eſztelen épitő; és hogy hazudott, mert a' Pokol kapui erőt vöttek rajta. holott ő máſt ígért és fogadott. A' Pokol kapuin pedig, az Ördög hatalmát kell érteni. Mint-

A

k Ioan. 16. 16

l Ioan. 14. 6.

B

m Lib. 4. Inſtit. c. 7. §. 24.

C

n Lib. 4. Inſtit. c. 1. §. 11 & c. 3. §. 4.

o Rom. 10. 17

p Rom. 10. 14 & ſeq.

D

q Matt. 16. 18

r Matt. 7. 24.

A

ha Urúnk azt mondotta-vólna: Az Ördögnek semmi hatalma meg nem győzheti az én Anyaszentegyházamat, akár-mint mesterkedgyék a' Pogányok- és Eretnekek-által; a' mint a' Doktorok magyarázzák, Szent Agostonnal [s]. A' vagy, a' mint némellyek magyarázzák: Ha a' Pogányok, és Eretnekek, minden erejekkel akarnák-is magokat óltalmazni az *Ecclésia*-ellen, nem álhatnak ellene. melly magyarázatot, jelenti a' Kapu hasonlatossága, melly a' Várasnak óltalmazására épittetik, és nem az ellenség ostromlására. Mint-ha Urúnk azt mondotta-vólna: A' Pokol kapui el nem szenvedhetik az *Ecclesia* ostromlását, és erejét. Melynek igaz-vólta abból ki-tetszik, hogy az *Ecclésia* nem chak meg-maradott az Eretnekek ostromlásiban, hanem el-is fogyatta a' régieket, és a' mostaniakat-is naponként fogyattya. Innét az következik, hogy az Anyaszentegyháznak, nem chak annyi ereje vagyon mint az ő Ellenségének, hogy azok-ellen meg-óltalmazhassa magát: hanem, hogy erősb-is azoknál, úgy hogy ellene nem álhatnak.

[s] *Lib.* 1. *de Symbo. ad Catechū. cap.* 6.

B

Második ígérete Krisztus Urúnknak, az [t]: *El-menvén tanittsatok minden nemzeteket, meg-keresztelvén őket Atyának, és Fiúnak, és Szent Léleknek nevében: tanitván őket megtártani mind a' miket parancholtam néktek: és ímé én veletek vagyok minden-nap világ végezetig.* Mint-ha azt mondotta-vólna: En az egész világra küldlek títeket, hogy a' Pogányok-közőtt az Evangéliomot predikállyátok, és a' Szentségeket szolgáltassátok: Úgy vagyon, hogy nem künyű dolgot kívánok tőletek, és sok ellen-mondások lésznek ellenetek; mert az Ördög, kinek mindenütt vannak Bálványozó tisztelői, kegyetlenül fog títeket üldözni: de legyetek bátorságos szívvel: én el nem hagylak títeket, sem a' tí utánnatok-valókat, hanem minden szükségtekben veletek lészek világ végéig. Én, mondám, veletek lészek: ki azt ígértem [u], hogy *Nem hagylak títeket árvául*: En, *kiben a' Világ Fejdelmének semmie ninch* [x]: Én, kinek az Atya Isten azt ígérte [y]; *Az ellenségidet sámollyá tészem a' te lábaidnak*: Én, ki Ezekiel Profétának azt mondottam [z]; *Imé erősb orczát adtam néked az ő orczájoknál, és keményb homlokot az ő homlokoknál. Mint a' gyémántot, és mint a' tűz-kűtő-kővet tőttem az orczádat; ne félly tőlök.* Jeremiásnak pedig [a]: *Ne félly az ő orczájoktól: mert én veled vagyok, hogy ki-mentselek téged.* Azokáért, a' mint e' Profétak-mellett vóltam egy-ideig, úgy lészek veletek világ végéig; ne félly etek tahát; hanem *Bizzatok, mert én meg-győztem a' Világot* [b]: az-után-is meg-győzöm.

[t] *Mat.* 28. 19.

[u] *Ioan.* 14. 18
[x] *Ioan.* 14. 30
[y] *Pſ.* 109. 2.
[z] *Ezech.* 3. 8.
[a] *Ierem.* 1. 8.

C

[b] *Ioan.* 16. 33

Erről az ígéretről imígyen ír Szent *Prosper* [c]: *Én veletek vagyok minden-nap, világ végezetig*: az-az, mivelhogy *mint a' juhok* úgy mentek *a' farkasok-közibe*, ne rettegjetek a' tí erőtlenségtekért; hanem az én hatalmasságomban bízzatok, ki világ végezetig nem hagylak-el títeket e' dologban: nem a' végre, hogy semmit ne szenvedgyetek, hanem annál sokkal nagyobbat chelekeszem, hogy semmi kegyetlenek fene dühősségétől meg ne győzettessetek. Mert az én hatalmam-által fogtok-predikállani; és én-általam lészen, hogy az ellen-mondók-, és dühöskődők-közzül, Abrahám fiai támadgyanak. Én meg-sugallom a' mit tanítottam; meg-chelekeszem a' mit fogadtam. Ezt pedig a' Krisztus, a' Láthatandó *Ecclesiának* mondotta; tudni illik az Apostoloknak, és a' többb Tanítványoknak, kiknek Urúnk Fel-támadása-előtt szóllott. és, mint-hogy azok nem vóltak mind világ végezetig meg-maradandók,

[c] *Lib.* 2 *de Vocat. Gentium, cap.* 2.

D

szükség, hogy az az ígéret azokat-is illesse, a' kik az Apostolok-után vóltak.

Ezen dolgot, példa-beszédek-által-is jelentette Krisztus Urúnk. mert, midőn az Anyaszentegyházat *a' Szérűhöz* hasonlította, melyben mind búza 's mind polyva vagyon [d]; *a' Varsához*, melyben jó és gonosz halak vannak [e]; *a' Szántó-földhöz*, melyben mind jó gabona 's mind konkoly vagyon [f]; *a' Lakodalomhoz*, melyben mind jók, 's mind gonoszok, vagy menyekezős ruha-nélkűl-valók találtatnak [g]; *az Akolhoz*, melyben mind juhok 's mind gődölyék vannak [h]: kétség-nélkűl a' Láthatandó *Ecclesiát* értette; a' mint az Ujítók sem tagadhattyák. mert, a' mint ők tanittyák, a' Láthatatlan *Ecclesiában* ninchenek gonoszok, hanem chak jók. De ugyan azon Példa-beszédekben, azt-is jelenti Urúnk; hogy a' Láthatandó Anyaszentegyház, soha el nem vész, sem el nem fogy, világ végezetig. Mert a' Szérűről imígyen szóll [i]: *Kinek szóró-lapáttya kezében, és meg-tisztittya Szérűjét: és őszve-gyűjti búzáját a' chűrbe, a' polyvát pedig meg-égeti őlthatatlan tűzzel*; tudni illik, a' világ végén, az Utólsó ítéletkor. A' Konkolyról pedig, és a' jó magról, így [k]: *Hadgyátok mind a' kettőt fel-nőni az aratás-ig: az aratás pedig a' világ végezete* [l]. és utánna véti [m]: *Úgy lészen a' világ végezetin.* A' Varsa-felől pedig ekképpen szóll [n]: *Így lészen a' világ végezetin: ki mennek az Angyalok, és ki-választyák a' gonoszokat az Igazak-közzül.* Ugyan ezen dolgot azok-is bizonyittyák, mellyekkel ez-után meg-mutattyuk, hogy az igaz *Ecclesia* el nem tévelyedhetik. Mert, ha el

[d] *Matt.* 3. 12
[e] *Mat.* 13. 47
[f] *Vers.* 25.
[g] *Mat.* 22. 12
[h] *Mat.* 25. 32

[i] *Matt.* 3. 12

[k] *Mat.* 13. 30
[l] *Vers.* 39.
[m] *Vers.* 40.
[n] *Mat.* 13. 49

nem

nem tévelyedhetik, sokkal inkább el nem veszhet: mert, ha szintén el-tévelyedhetnék-is, nem mingyárt következnék hogy el-is veszhet, vagy el-fogyhat; holott ismég megtérhetne, és az igaz útba juthatna.

De lássuk előbb, mit vetnek ez-ellen az Újítók: kik, ha chak az ő Gyülekezetekről mondanák hogy el-fogyhat, könnyen meg-engedhetnők: mert az, a'Sátan *Synagogája*, melynek meg-maradatáról ninch semmi ígéret a'Sz. Irásban, mint a'Kristus *Ecclesiá*járól vagyon.

Elsőben; imígyen okoskodnak: A'világ kezdetin az egész *Ecclésia* Adámból és Evából állott: de azok mind-kettén el-hajlottak az Istentől, és meg-fogyatkoztak Hitökben. Felelet: Ha az Adam és Eva vétkéből az következik, hogy az *Ecclésia* el-fogyhat, azont mondhattyuk a'Láthatatlanról-is; mert akkor más nem vólt: az Újító atyafiak pedig nem engedik, hogy a'Láthatatlan *Ecclésia* el-fogyhasson. Továbbá, akkor még nem vólt *Ecclésia* (melly nem két emberből áll,) hanem chak kezdete az *Ecclesiá*nak. Mert, noha Adam, a'míg élt, feje és tanitója vólt az Isten *Ecclesiá*jának; és nem jól chelekedett, hogy az Isten parancholattyát meg-szegte: mindazáltal senkit arra nem tanított. sőt, maga esetin és kárán tanúlván, egyebeket a'bűnről intett. Melyből ki-tetszik, hogy noha az *Ecclésia* feje véthet, maga gonosz életével: mindazáltal el nem eshetik hamis tanitásával; a'mint némelly Romai Pápák, nem úgy éltek ugyan a'mint kívántatott-vólna, de senki-felől nem mondhattyuk, hogy hamisat tanított-vólna; mert azt egyebeknek hinni kellett-vólna.

Másodszor; így okoskodnak: Moyses idejében, az egész *Ecclésia* el-hajlott az Istentől; mert Aaron öntötte a'Borjút, és, mint Fő-pap, imádtatta; az egész nép pedig azt kiáltotta [o]: *Ezek a'te Istenid Israël.* Felelet: Akkor, sem az egész *Ecclésia* el nem hajlott, sem annak a'Feje: mert Aaron még akkor nem vólt Fő-pap, hanem az-után lőtt azzá [p]; hanem Moyses vólt az *Ecclésia* feje, ki, bizonyos hogy el nem hajlott. sőt a'Leviták sem hajlottak-el. és midőn Moyses azt mondotta [q]; *Ha ki az Úré, álljon mellém: egybe gyültek hozzája mind a' Lévi fiai*; kik meg-is büntették a'Borjú imádóit, le-vágván bennek úgy mint huszon-három ezer embert.

Harmadszor; ezt-is mongyák: Illyés Próféta idejében, a'Láthatandó *Ecclésia* tellyességgel el-fogyott; a'mint Illyés maga mondotta [r]: *En egyedül hagyattam.* Kinek az Úr azt felelte [s]: *Meg-hagyok magamnak Israëlben hét-ezer férfiat, kiknek térdök meg nem hajlott Baal-előtt.* kik kétség-nélkül titkon vóltak, mivelhogy Illyés sem ismérte őket. Felelet: Noha az Isten *Ecclesiája*, a'Jézabel üldözése-miatt, sokat szenvedett Israëlben; azaz, Samariában, és abban kevés nyilván-valo Hívek találtattak: mindazáltal ugyan akkor, az *Ecclésia* virágzott és tündöklött Judában, a'hol az Isten-félő Jósafat Király alatt, a'Templomban az Istent nyilván tisztelték, mind áldozatokkal, 's mind egyéb tiszteletekkel; és a'kik igaz Hívek vóltak, az ő szárnya-alá folyamodtak. Az-okáért, ha szintén meg-engednők-is, hogy Israëlbe el-fogyott az *Ecclésia*: nem következnék, hogy mindenestől el-fogyott; mert Júdában meg-maradott. De még Israëlben sem fogyott-vólt el tellyességgel az *Ecclésia*; mert egy-kevessé az-előtt, Jézabel sok Profétákat őlettett-vólt meg; és még meg-vóltak Illyés, Eliséus, Mikæas, és Abdias Akábnak fő gondviselője; és azokon-kívül *Száz Próféták, kiket Abdias titkon táplált*, hogy a'Jézabel kezébe ne akadnának, és meg ne őletné őket [t]. Midőn azért Illyés azt mondotta: *En egyedül hagyattam*: értsed, a'ki nyilván, szemtől-szembe ellene-állok Baálnak és Jezabelnek: mert a'több Próféták, hogy meg ne őlettetnének, el-rejteztek; a'mint sok Keresztyén Püspökök-is chelekedtek, *Décius* és *Diocletiánus* idejében. Azokon-kívül vólt a'hét ezer, kikről az Úr emlekezett. Ha azért a'*Lutheristák*, és *Calvinisták* ebből azt akarják ki-facharni, hogy régenten-is vóltak az ő Vallásokon-valo emberek, de titkon; úgy-mint, a'kik a'Pápák kegyetlensége-miatt kételenül lappangottak: azt valami historiából meg kell bizonyítaniok; mellyet ekkidig nem chelekedhettek, és ez-után sem chelekedhetnek. Senki azért nem hiheti mondásokat, hanem a'ki szánt-szándékkal meg akar chalatkozni. Végezetre, azt mondom; hogy, ha szintén meg-bizonyíthatnák-is az Újító atyafiak, hogy valaha az egész *Synagóga* el-fogyott (mellyet soha meg nem chelekedhetnek:) abból nem következnék, hogy a'Kristus Anyaszentegyháza-is tellyességgel el-fogyott, vagy el-fogyhat: mert a'*Synagóga*-béli Zidó nép, nem egész *Ecclesiája* vólt az Istennek, hanem chak része. mivelhogy azon-kívül-is találtattak Igazak és Hívek; úgy-mint, Melkísedek, Jób, a'Százados *Cornélius*, a'*Candaces* Királyné komornyikja, és egyebek-is. De a'Kristus *Ecclesiája* olly Közönséges, hogy a'kívül senki nem üdvözülhet: azokáért lez a'Közönséges Anyaszentegyház el sem veszhet; fő-képpen, mint-hogy az Isten fogadási-is azt tartyák.

[o] *Exod.* 32.

[p] *Exo.* 40. 12

[q] *Exo.* 32. 26

[r] 3. *Reg.* 19. 10. 14.

[s] *vers.* 18.

[t] 3. *Reg.* 18. 13.

A

NEGYEDSZER; imígyen okoskodnak: Az Irás gyakorta panaſzolkodik, hogy *Minnyájan el-hajlottak az Iſtentől* [u]: Tahát az *Eccleſia* el-fogyhat. Felelet: A' Próféták és Apoſtolok, a'mint Sz. Agoſton taníttya [x], néha az egéſz népet úgy feddik, mint-ha chak egy Igaz ſem volna köztök; noha vannak igazak-is: és néha úgy vígaſztallyák, mint-ha minnyájan jók volnának; noha ſok gonoſzok-is vannak köztök. Így olvaſſuk Ezekiel-nél [y]: *Iſraëlnek egéſz háza erős-homlokú, és kenény-ſzívű.* maga más-felől azt írja [z]: *Iegyezz Thaut a' ſiránkozó férfiak homlokára, és a' bánkodókéra, minden útálatoſságokon, mellyek Ieruſalemnek közepin léſznek.* Sz. Pálnál pedig olvaſſuk [a]: *Oh eſztelen Galatziaiak, ki igézett-meg titeket, hogy ne engednétek az Igaſságnak?* maga máſutt azt írja [b]: *Atyámfiai, ha az ember hirtelen valami bűnben találtatik is; ti, kik lelkiek vattok, az ollyant oktaſſátok ſzelidſégnek lelkével.* De mondaná valaki: Ez a' felelet nem illik a' Királyok Kronikájából-valo mondáshoz; holott azt olvaſſuk [c]; hogy *Sok napok múlnak Iſraëlben igaz Iſten-nélkül, és Tanító Pap-nélkül, és Törvény-nélkül.* Én viſzontag azt mondom; hogy a' mit Iſraël-felől mond, nem vonhattyuk Júdára; és úgy meg-vagyon a' felelet: a' vagy azt mondhattyuk; hogy azt, a' *Meſsias* el-jövetele-után-valo időről kell érteni. És bizonyos dolog, hogy moſt-is ſok napok múlnak-el Iſraëlben, Iſten-nélkül, Tanító Pap-nélkül, Törvény-nélkül: mert a' Zsidók, merő ſetétſégben vannak; és, ſem az igaz Iſtent úgy nem iſmérik a'mint kellene, ſem a' Papok úgy nem taníttyák a' mint kívántatnék, ſem a' Törvényt úgy nem értik, ſem gyakorollyák a mint illenék.

B

ÖTÖDSZÖR; így okoskodnak: Meg-vagyon jövendölve, hogy a' Láthatandó *Eccleſia* el-fogy: mert Dániel nyilván mondotta [d]: hogy *El-fogy az áldozat, melly-nélkül nem lehet az Eccleſia.* Urunk pedig azt mondotta [e]: *Az ember fia el-jövén, véled-e hogy talál Hitet a' földön?* És Sz. Pál azt mondotta [f]; hogy *El-jő a' ſzakadás.* Ezért dichekedik *Calvinus*, hogy Jeremiás rólunk mondotta [g]: *Ne bizzatok a' hazugság igéiben, mondván: Az Ur Temploma, az Ur Temploma, az Ur Temploma:* mert mi-képpen, úgy-mond, a' Zsidók nem hittek a' Prófétáknak, kik a' puſztaſágot jövendölték; látván, hogy nálok vagyon az Úr Temploma, melyben a' Czeremóniák lőttek: azon-képpen dichekednek a' Pápiſták, hogy régi Templomok vagyon, és a' Püſpökök ſzéke; azonban nem gondolnak az Irással, melly az ő puſztaſágokról jövendölt. Felelet: Mi egy-általlyában, ſemmi affélében nem dichekedünk, hanem a' Kriſtus ígéretiben; mellyel azt ígérte, hogy az ő *Eccleſiáját* a' Kő-ſzálon épiti, és a' Pokol kapui annak ellene nem álhatnak: miném ígéretök ſoha a' Zsidóknak nem vólt. Az ſem igaz, hogy az Irás, a' Kriſtus *Eccleſiájának* el-puſztúláſáról jövendölt-vólna. sőt, annak örökké-valo meg-maradáſát jövendölte. Dániel nyilván a' Jeruſalem puſztúláſáról ſzóllott; a' mint a' régi Doktorok, és Sz. Atyák magyarázzák. A' mi az Urunk mondáſát illeti, nem a' Köszönſéges Hitről ſzóll: hanem, valami bizonyos, és jeles Hitről, melly igen kevés emberekben találtatik moſt-is, az utólſó időkben pedig még kevésbekben; a' mint Sz. *Ieronymus* [h], Sz. Agoſton [i], és egyebek-is magyarázzák. A' vagy azt mondhattyuk *Theophylactus*ſal [k]; hogy egy-általlyában-is keveſſen léſznek igaz Hívek az Antikriſtus idejében: de mindazáltal annyin léſznek, hogy az Anyaſzentegyház meg-marad. Sz. Pál, az *El-ſzakadáſon*, vagy ő-magát az Antikriſtuſt érti; a' mint Arany-ſzájú Sz. János [l], és egyebek-is magyarázzák; mivelhogy ő léſzen oka az el-ſzakadáſnak, és ſokakat el-ſzakaſztaz *Eccleſiától*: vagy a' Római birodalomtól-valo el-ſzakadáſt; a' mint Sz. Ambrús, és egyebek-is magyarázzák; vagy az *Eccleſiától*-valo el-ſzakadást; úgy hogy ſokan el-ſzákadnak tőle, de nem minnyájan: vagy azokat minnyájan, a' kik titkon-valo Eretnekek léſznek. Mert, a' mint Sz. Agoſton írja [m], jól mondották némelly régi Atyák, hogy, a' mint moſt találtatnak, kik chak kép-mutatásból vannak az *Eccleſiában*, és végre abból nyilván ki-ſzakadnak, és Eretnek valláſt követnek: úgy mikor el-jő az Antikriſtus, minden titkon-valo Eretnekek nyilván el-ſzakadnak az *Eccleſiától*, és az Antikriſtushoz pártolnak.

C

III. RESZE.

EZek így lévén, a' mi a' Másik dolgot illeti, nem chak el nem fogyhat az *Eccleſia*, de el ſem tévelyedhetik, hogy hamiſſat hidgyen vagy taníttſon: az-az, valamit a' Hívek minnyájan úgy hiſznek mint igazat, és Hitnek ágazattyát, az egy-általlyában igaz, és Hitnek ágazattya; és az, hamis, vagy tévelygés nem lehet. Ez meg-bizonyodik,

Elsőben: A' mái Evangéliomból: mert Kriſtus Urunk a' Szent Lelket azért küldötte, hogy örökké az *Eccleſia*val maradgyon, hogy minden Igaſságra meg-taníttſa. Ezt Iſaias, az Úr Szövetſégének nevezi, mondván [n]: *Az én lelkem, melly benned vagyon, és az én Igéim, mellyeket a' te ſzádba helyheztettem, el nem távoznak a' te ſzádtól, és a' te magod ſzájától, és*

D

a' te ma-

---

u *Iſa.* 1 3. 6. *Ier.* 2 26. 29 2. *Par.* 15 3

x *Lib de Unitate Eccl ſia, c.* 12. *Et lib. contra Donatiſtas, c.* 20.

y *Ezech* 3. 7.

z *Ezech.* 9. 4.

a *Gal.* 3 1.

b *Gal.* 6. 1.

c 2. *Par.* 15. 13.

d *Dan.* 9. 27.

e *Luc.* 18 8.

f 2. *Theſ.* 2. 3.

g *Ier.* 7. 4.

h *Dial. contra Luciferianos.*

i *Libr. de Unitate Eccleſiæ, c.* 13.

k *In eum locum*

l *In eum locum.*

m *Libr.* 20. *Civ. c.* 19.

n *Iſa.* 59 61.

a'te magad magva szájától, úgy-mond az Ur, mostantól-fogva és örökké. mellyet a'*Synagogá*ról nem érthetünk, mert abban bé nem tellyesedett. Ha azért ez vólt az Isten szövetsége az Anyaszentegyházzal: kétség-nélkül e'mái napig-is meg-maradott, és ez-után sem bomol-fel mind világ végé-ig. Továbbá, Krisztus Urúnk más ígéretet-is tött az Anyaszentegyháznak; tudni illik, hogy véle marad minden-nap világ végezetig: tudni illik, mint a'Fő a'tagjaival; mint a'Férhú a'feleségével; a'mint Sz.Pál jelenti, mondván [o]: *A' Férfiú, feje az aszszony'allatnak, a'mint Krisztus feje az Anyaszentegyháznak.* Az-okáért, ha az *Ecclesia* a'Hit dolgában tévelyegne, az ő tévelygését a'Krisztusnak, vagy a'Sz. Léleknek tulajdoníthatná. Mert holott a'Férfiú tartozik a'feleségét meg-óltalmazni minden olly tévelygéstől, melyből valami nagy kár, vagy fogyatkozás történnék, ha szintén a' felesége tudatlanságból esnék-is abba: azon-képpen a'Krisztus-is, tartozik az Anyaszentegyháztól minden olly tévelygést el-távoztatni, melyből valami nagy gonosz származnék. ollyan pedig minden tévelygés a'Hit dolgában: mert kétség-nélkül nagy gonosz vólna, ha az *Ecclesia* hamis Hittel tisztelné az Istent. Az-okáért, az Igazságnak Sz. Lelke, kit az Igazság, a'Krisztus JÉSUS küldött az ő Anyaszentegyházának, minden Igazságra meg-tanittya azt, és igaz Tanitókat rendel néki, mind világ végezetig; a'mint hogy ekkídig soha a'Romai *Ecclesiá*ban, abban fogyatkozás nem találtatott. mellyet semmi egyéb Gyüleközet nem mondhat; a'mint nyilván ki-tetszik a'*Lutheristák*ból, és a'*Calvinistá*kból, kik, *Luther*- és *Calvinus*-előtt, chak egy Tanitót sem mutathatnak az ő Vallásokon.

[o] Eph. 5.23.

Másodszor: Az Urúnk tanitásából, átok-alatt tartozunk az *Ecclesiá*nak hinni, és ő-hozzája halgatni; és valaki azt nem chelekeszi, *ollyan mint a'Pogány és a'Publikánus* [p]: az-okáért a'Közönséges *Conciliom*ok, meg-átkozták azokat, a'kik az *Ecclésia* Végezésinek nem engedtek. de fölötte igen nehéz, sőt veszedelmes dolog-is vólna, olly nagy büntetés-alatt arra kötelesnek lenni, hogy azt, a'mi bizonytalan, és néha hamis-is, el-hidgyük. Erre azt feleli *Calvinus*; hogy Urúnk azért parancholta hogy az *Ecclesiát* halgassuk: mert tudta, hogy semmit nem tanit az Istennek meg-irott ígéje-kivül. De ez merő hamisság: mert, hogy egyebekről ne szóllyak, az igaz *Ecclésia* azt tanittya; hogy Sz.Pálnak a'Romaiakhoz irt Levele, igaz Isten ígéje; a'melly pedig azon Sz. Pál neve-alatt irattatott a'Laodiceaiakhoz, nem Isten ígéje; és ugyan azont mondhattyuk a'Sz. Márk, és a' Sz.Bertalan neve-alatt költ Evangéliom-felől-is, noha arról semmi Irásunk ninch. Tahát nem igaz, hogy az *Ecclésia* semmit nem tanit, az Istennek irott ígéje-kivül. noha bizonyos, hogy az-ellen semmit nem tanithat: mert azon Sz. Lélek iratta a'Szent Könyveket, a'ki az *Ecclesiát* tanittya. és, mint-hogy úgy tanitotta az Irókat, hogy semmi hamisságot ne irnának, úgy tanittya az *Ecclesiát*-is, hogy semmi hamisságot ne tanittson, hanem minden Igazságot, hogy minnyájan bizvást halgassák. Holott vedd eszedbe, hogy, emberi okosság-szerént, több hitelének kellene lenni a'Sz. Pál neve-alatt irott Levélnek a'Laodiceaiakhoz; hogy-sem a'Romaiakhoz; mivelhogy ő-maga Sz.Pál, emlekezik a' Laodiceaiakhoz irt leveléről [q], nem emlekezvén a'Romaiakéról: és hasonló-képpen, nagyobb hitelének kellene lenni a'Sz. Bertalan neve-alatt-valo Evangéliomnak, hogy sem a' Sz. Márk neve-alatt-valónak; mivelhogy Sz. Bertalan, Apostol vólt [r]; Márk, nem vólt.

[p] Mat. 18.17

[q] Coloss. 4.16.

[r] Matt. 10.3.

Harmadszor: Sz. Pál az Anyaszentegyházat, az *Igazság Oszlopának, és Erős támaszának* nevezi [s]: jelentvén, hogy az Igazságot nem kell másutt keresni; mivelhogy az *Ecclésia* mindenkor meg-marad az Igazságban. Erre *Calvinus* azt feleli; hogy az *Ecclésia*, azért neveztetik olly névvel, mert meg-tartya az Istennek Igaz Igéjét, melyben hamisság nem lehet: vagy azért, hogy, a'kik az *Ecclesiá*ban vannak, az Isten ígéjét, melly merő Igazság, meg-őrizik, és meg-óltalmazzák. De ez-is merő chavargás: I. Mert ha úgy vólna, az *Ecclesia* az Igazság ládája, vagy szekrénye vólna, és nem Oszlopa, vagy Támasza: mivelhogy a'könyveket, nem Oszlopokon szokták meg-őrizni vagy tartani, hanem ládákban vagy szekrényekben. II. Mert akképpen nem chak a'Mártyrok, és az igaz Doktorok, hanem a'könyv-árosok-is az Igazság Oszlopi vólnának. mert azok hordozzák, és óltalmazzák a'Szent könyveket, és egyebekkel-is kőzlik; úgy hogy, a'ki Szent Irást akar magának szerezni, azoknál keresi. Az pedig merő nevetség, és kábaság: mert akár-melly vén bába-is árúlhattya, vagy ládájában tarthattya a'Sz. Irást; de azzal, az Igazság Oszlopává nem lészen. III. Mert így a'Zsidók-is, noha a'Krisztus ellenségi, az Igazság Oszlopi lehetnének: mert ők-is tartyák és őrizik az Ó Testamentomot, az Irásnak nagyobb részét. IV. Mert sokkal többet mondott Sz.Pál, mikor az *Ecclesiát* az Igazság Oszlopának mondotta, hogy-sem ha őrizőjének mondotta vólna: mert az Oszlop, a'házat tartya; és, ha az el-vétetik, le-omol. Az-okáért Sz.Pál azt akarta jelenteni, hogy a'Hitnek

[s] 1.Tim.3.15

A

Igasága, mi-hozzánk-képeſt, az *Eccléſia* méltóſágán áll; úgy hogy, a'mit az javall, igaz; a'mit meg-vét, hamis. Azért mongya Sz. Agoſton [t]: Én az Evangéliomnak nem hinnék, ha a' Közönſéges Anyaſzentegyház méltóſágától nem indíttatnám. Az-okáért, a'kiknek engedtem mikor azt mondották, Hidgyetek az Evangéliomnak: miért nem engednék mikor nékem azt mongyák, Ne hidgy a' *Manichaus*nak? V. Mert Sz. Pál, az elő-hozott helyen, nem emlékezik az Irás-felől, hanem egy-általlyában az *Eccleſia*t nevezi az Igaſság Oſzlopának, és Erős támaſzának: mert, a'mint az Oſzlop nem más-által, hanem ő-magában erős és vaſtag, sőt egyebeket-is támogat és erősít: úgy az Anyaſzentegyház-is, mint Igaſság Oſzlopa, ő-maga-által erős az Igaſságban, hogy abban egyebeket-is meg-erősíttſen. VI. Mert az *Eccléſia*, az Irás-előtt-is Oſzlopa vólt az Igaſságnak. Melyből nyilván ki-tetſzik, hogy nem azért mondatik Oſzlopnak, hogy az Iráſt őrizi, és meg-tartya: fő-képpen, mint-hogy még akkor, mikor Sz. Pál azt mondotta, minden Irások kéſzen nem vóltak. Erről ſzépen ír Sz. Agoſton [u]: Az Irásnak Igaſságát tartyuk, midőn azt chelekeſzſzük a'mi már az egéſz *Eccleſia*nak tetſzett: mert az Irás méltóſága ajánlya azt nékünk. És mint-hogy a' Sz. Irás meg nem chalhat; valaki attól fél, hogy e'vetekedéſnek homályoſsága miatt meg-chalatkozik: az *Eccleſia*tól kérjen arról tanátſot, mellyet minden kétel kedés- és homály-nélkül ki-mutat az Irás. De láſſuk már azt-is, Mivel bizonyíttyák az Újítók, hogy az egéſz *Eccléſia*, vagy az *Eccleſia*nak minden Tanítói el-tévelyedhetnek.

t *Libr. contra Epiſt. Fundamenti. c. 1.*

u *Lib. 1. contra Creſcantum, c. 33.*

B

Elsőben; Imígyen okoskodnak: Akáb idejében, Négy-ſzáz Próféták el-tévelyedtek, és meg-chalatkoztak [x]: Kövétkőzendőül tahát az *Eccléſia*-is, melly azokat követte, meg-chalatott. Felelet: Azok nem igaz, hanem hamis Próféták vóltak; és azt Akáb-is tudta, a'ki tanátſot kérdett tőlök. Mert, midőn Jóſafat Király azt mondotta-vólna [y]; *Ninch-e itt az Urnak valamelly Profétája, hogy attól kérdezkedgyünk?* azt felelte Akáb: *Maradott egy férfiú, ki-által meg-kérdhettyük az Urat: de én gyűlölöm ötet, mert nem prophétál nékem jót, hanem gonoſzt.* Mint ſzintén, ha moſt valaki Négy-ſzáz galléros Predikátortól tudakozná a' Hit-felől, és az-után egy igaz Kereſztyén Tanitótól: nem choda vólna, ha a' nagyobb réſz hamiſſat mondana. és, a'mint moſt nem kövétkőzik, hogy az egéſz *Eccléſia* tévelyeg, ha ſzintén a'Négy-ſzáz galléros Predikátor hamiſſat tanít-is; mert azokon-kivül, mindenütt ſok igaz Tanítók vannak, kik nem tévelyegnek: úgy nem kövétkőzik, hogy Akáb Király idejében, a' Zidóknak minden Tanítói el-tévelyedtek-légyen, ha ſzintén a' Samariai Négy-ſzáz hamis Próféták hazudtak-is. mert azokon-kivül, Judában ſok Próféták vóltak; és, a' mi leg-nagyobb, Jeruſalemben-is Papok vóltak; kiknek az vólt tiſztők, hogy az Úr Törvényéről-valo kérdéſekre meg-felellyenek.

x 3. *Reg.* 22. 6.

y *verſ.* 7.

C

Másodſzor; Azt hozzák-elő Iſaiásból [z]: *Az ő Őr-állói mind vakok, minnyájan tudatlanok; nem-ugatható néma ebek; hiuságoknak-látói, aluſzékonyok, és álmoknak ſzeretői.* Felelet: Meg-mutatám ez-előtt Sz. Agoſtonnal, hogy a' Próféták, és az Apoſtolok, gyakorta kőzönſégeſſen ſzólnak, ha ſzintén nem mindenekről értik-is, hanem ſokakról. Úgy mondotta Sz. Pál [a]; hogy *Minnyájan a'magokét keréſik*, noha azt, ſe magáról, ſe az Apoſtolokról nem értette: hanem némelly Béreſekről; kik inkább kereſték a'magok haſznát, és nyugodalmát, hogy-ſem a Kriſtus Evangéliomáért, és a'lelkek üdvőſségéért-valo múnkát és fáradſágot. Úgy mongya Iſaiás-is, *Minnyájan*, az-az, Sokan, vagy nagyobb réſzére: mert bizonyos, hogy ő-is Őr-álló vólt, de ſem vak, ſem tudatlan, ſem néma eb nem vólt, hanem eleget kiáltott, és *mint a'trombita fel-emelte ſzavát* [b].

z *Iſa.* 56. 10.

a *Phil.* 2. 21.

b *Iſa.* 58. 1.

Harmadſzor: Így okoskodnak: Az Urúnk Szenvedéſe-kor, a'Fő-pap minden Papokkal, és a'népnek Véneivel, halálra ítélte őtet [c]: sőt a'Papi-fejedelmek fel-indították a'néper-is [d], hogy a' gyilkos Barabbáſt meg-kérnék Pilátuſtól; a'Kriſtus-felől pedig azt mondanák: *Feſzitſd-meg ötet.* Ugyan akkor az Apoſtolok-is el-veſztették a'Hitet: mert, az Urúnk mondáſa-ſzerént [e]: *Meg-botránkoztak ő-benne*: és Fel-támadáſa-után, *ſzemőkre vetette hitetlenſégőket* [f]: sőt némelly Pápiſták azt vallyák, hogy a'Kriſtus Szenvedéſe-kor, chak az egy Szűz Máriában maradott-meg az igaz Hit; és arra magyarázzák azt az egy Gyertyát, melly-mellől a' többit eggyenként mind el-óltyák a' Nagy Hét-béli három-utólſo-napi Veternye-kor. Felelet: A' mi a' Papi-fejedelmeket illeti, azoknak nem vólt arra-valo Privilégiomok, hogy el ne tévelyedhetnének, és a'népet-is el ne tévelyíthetnék, hanem chak a'Kriſtus el-jövetelé-ig: az-okáért, az-után-valo hamis tanitáſok, és vélekedéſők, nékünk nem árthatott. Sőt, az ugyan meg-is vólt profétálva Jeremiáſnál; kinél némellyek imígyen beſzélgettek [g]: *Jertek, és gondollyunk Jeremias ellen gondolatokat: mert el nem vész a' Törvény a' Paptól, ſem a' tanács a' Bölcstől, ſem a' beſzéd a' Prófétától*; kik hamiſſan gondolkodtak, és meg-chalatkoztak: mindazáltal a' Fő-papſágnak bőchülletiért, az Iſten úgy rendelte a dolgot, hogy a' Fő-papnak Kaifáſnak ſententziája igaz

c *Mar.* 14. 64

d *Mat.* 15. 11 13.

D

e *Mat.* 26. 31

f *Mar.* 16. 14

g *Jer.* 18. 18.

vólna;

vólna; noha nem abban az értelemben, a'melyben ő mondotta. és azért írta Sz. János [h]; hogy, *Fő-pap lévén, profétalt.* A'mi a Népet illeti, melly azt kiáltotta; *Feszítsd-meg*; nem az egész Zidóság vólt, hanem annak valami része: mert Jerusalemben-is vóltak, a' kiknek az nem tetszett; mint Nikodémus, Arimathiai Jósef, és egyebek-is: Jerusalem-kivűl pedig, mind Zidó-országban, 's mind egyéb tartományokban sokan vóltak, kik a' Krístus halála-felől semmit sem tudtak; és azért, a'melly igaz Hitben az-előtt vóltak, abban maradtak-meg.

A'mi az Apostolokat illeti: I. Azt mondom; hogy még akkor Püspökök nem vóltak, hanem az-után lőttek Püspökökké: akkor pedig ők-is, chak részei és tagjai vóltak az *Ecclesiának*, kik kétség-nélkűl el-révelyedhettek. Az *Ecclésia* azért akkor, nem chak az Apostolokból állott; mert a' Keresztyén Anyaszentegyházba-valo menetelnek kötelessége, Pünkösd napján kezdetett-el, midőn a'mi Meg-váltásunkra-valo dolgok el-végeződvén, az Apostolok Jerusalemben nyilván kezdették predikállani a'Krístus Hitit, és Keresztségét. Az-okáért, ha szintén minnyájan meg-estek-vólna-is az Apostolok a' Hitben az Urúnk szenvedése-kor, az ő tévelygésök nem árthatott-vólna a' Közönséges *Ecclesiának*. II. Nem bizonyos, sőt nem-is hihető, hogy az Apostolok a'Hitet tellyességgel el-vesztették-vólna: mert Urúnk nem egyébről feddette őket, hanem a'Fel-támadás-felől-valo Hitről, mellyet el nem vesztheték az Urúnk szenvedése-kor, mert nem-is vólt bennek az Urúnk Fel-támadása-előtt. Mert, noha az-előtt Urúnk gyakorta megmondotta, hogy fel-támad: mindazáltal azt ők nem értették, és nem hitték. és midőn Urúnk azt mondotta [i]; hogy őtet *Meg-ölik, és harmad-napra fel-támad*: utánna veti Sz. Lukách: *Es ők ezekben semmit nem értének; és ez az ige el vala rejtve tőlök, és nem érték a'mellyek mondatnak-vala.* Másutt pedig azt olvassuk [k]; hogy, midőn Péter és János azt hallották-vólna Maria Magdolnától; *El-vitték az Urat a'koporsóból, és nem tudgyuk hová tették őtet*: mingyárt a'koporsóhoz futottak: és látván a'lepedőket, és a'kezkenőt, el-hitték hogy el-vitték a'testet, de nem hogy fel-támadott-vólna: mert, a'mint ő-maga Sz. János írta [l]; *Még nem tudgyák-vala az Irást, hogy szükség vala ő-néki halottaiból fel-támadni*: az-az, azért hitték-el hogy a'testet el-vitték, mert nem tudták hogy fel kell támadni. III. Péternek Urúnk azt mondotta [m]: *Én könyörgöttem éretted, hogy el ne fogyon a'te Hited*: az-okáért nem hihető, hogy azon étzaka úgy el-fogyott-vólna Hiti, hogy szívében semmaradott-vólna meg; noha bizonyos, hogy szájában meg nem maradott, mert azzal nyilván meg-tagadta. Sz. Márk pedig, nem azért mongya, hogy Urúnk szemőkre hánta hitetlenségőket, hogy el-vesztették-vólna Hitőket a'melyben vóltak: hanem, hogy késedelmesek vóltak annak el-hitelében, a'mit el-kellett-vólna hinniek, noha-az előtt nem hitték. melyben, vólt ugyan valami vétek, de nem tellyes hitetlenség (*Infidelitas,*) hanem a'hitelben-valo fogyatkozás (*Incredulitas.*) A'botránkozás pedig, melyről Urúnk szóllott, az a'vétek vólt, mellyet chelekedtek az Apostolok, el-futván a Krístustól; és főlöttébb félvén; és talám ugyan ingadozván-is a'Hitben, látván az Urúnk fogságát. De nem minden ingadozás tellyes hitetlenség, hanem a'melly szánt-szándékból vagyon; és azt nem félelem, vagy hirtelen-valo háborodás vezeti, hanem az el-tekéllett akarat, melynek semmi mentsége nem lehet.

A'mi a'Bóldog Aszszonyt illeti, kétség-nélkűl ő-benne éppen és tekélletessen megmaradott a'Hit; de nem következik, hogy egyebekben tellyességgel el-fogyott-vólna: mert Magdolnában mindenkor meg-maradott a' Krístushoz-valo buzgó szeretet, melly a'Hit-nélkűl nem lehet; és azért ő-benne-is meg-maradott azon Hit, melly az-előtt vólt. A'Gyertyából olly derék dolgot nem állathatunk: mert *Rupertus* azt írja [n]; hogy ő idejében, az utólso Gyertyát-is el-óltották: sőt azt-is írja [o]; hogy azon három-nap; minek-utánna el-óltották-vólna mind a'Gyertyákat, kőből új tűzet ütöttek: és hogy a'Gyertyák, mellyeket eggyenként el-óltottak, a'Profétákat példázták, kiket a' Zidók, külömb-külömb időkben meg-ölték; és azokat meg-ölvén, magoknak setétséget szerzettek: az utólso Gyertya pedig, a Krístust példázta; kit meg-ölvén, főlőtte nagy setétségbe jutottak. Az Új Tűznek világossága pedig, mellyet a'kőből ütöttek, a'Keresztyéneknek új világosságát példázta; melly a'Krístustól származott, kit a'Zidók meg vertek. A'mi pedig a'mostani szokást illeti, hogy az utólso Gyertyát el nem oltyák, arról *Abulensis* azt mongya [p]; hogy a'Bóldog Aszszonyt példázza, kiben azon a'három napon egyedűl maradott-meg a'Fel-támadásról-valo erős, és álhatatos, és nyilván-valo Hit. Melyből nem következik, hogy a'többiben tévelygés, vagy hitetlenség lőtt-vólna, mert nem vóltak kötelesek hogy azt ollyan módon hinnék, míg nem elégséges-képpen meg-bizonyodott, és ki-hirdettetett; fő-képpen azok, kik Jerusalem-kivűl vóltak, és a'Krístus-felől semmit nem hallottak, hanem az ő előbbi igaz Hitőkben meg-marad-

tak. Az-

A
[h] *Ioan.* 11. 51

B
[i] *Luc.* 18. 33.
[k] *Ioan.* 20 39
[l] *Ioan.* 20. 9.
[m] *Lu.* 22. 32.

C
[n] *Libr.* 5. *de Divin. Offic. c.* 25.
[o] *Cap.* 28.

D
[p] *Quæst.* 14. *Prologi in Matth.*

A

tak. Az-okáért, a'mint egyéb Jófzágos chelekedetekben, a'Szűz María, mind az Apoſtolokat, 's mind a'többi Híveket mag-haladta; noha azzal ſenkiben azt el nem fogyatta: azon-képpen a'Hit-is, ő-benne nagyobb és erősb vólt, de a'többi Hívekben-is meg-maradhatott.

Ezekígy lévén, akár-ki-is eſzébe veheti, minémű nagy ajándékokkal látogatta-meg Iſten az ő *Eccleſiáját*. és azért, noha ſzép ígéretit olvaſſuk a'*Synagóga*-felől-is: mindazáltal nagyobbakat találunk az *Eccléſia*-felől. A'*Synagóga*-felől azt mondotta Salomonnak [q]: *Meg-ſzentelem e'házat, mellyet építettél, hogy ott helyheztétném az én nevemet örökké: és ott léſznek a'ſzemeim's a'ſzívem mindenkor.* Dávid pedig ímígyen beſzélt [r]: *Az Ur válaſztotta Sion; lakó-helyül válaſztotta azt magának. Ez az én nyugodalmom örökkön örökké: itt lakom, mert ezt válaſztottam. Az ő özvegyét meg-áldván meg-áldom: az ő ſzegényit meg-elégítem kenyerekkel. Az ő Papjait fel-öltöztetem ſzabadúlásba, és az ő Szentei örvendezéſſel örvendeznek. Ott hozom-elő a'Dávid ſzarvát, ſzövétneket ſzerzettem az én Kriſtuſomnak. Az ő ellenſégit gyalázatba öltöztetem: ő-rajta pedig meg-virágzik az én meg-ſzenteléſem.* Ez valóban ſzép ígéret. De az *Eccléſia*, a'mint Szent Pál mongya [s], *jobb ígéretekkel erősíttetett-meg*: mellyeket mind elő-hozni nem ſzükſéges; de eggyet meg-fontolni, haſznos és gyönyörűſéges.

q 3. Reg. 9. 3.
r Pſ. 131. 13.
s Hebr. 8. 6.

B

Iſaías azért, ſokat jövendölt az *Eccléſia*-felől, fő-képpen az ő Profétziájának ötvennegyedik réſzében; a'mint nem chak a'Szent Atyák magyarázzák, hanem ő-maga-is Sz. Pál [t]; a'hol Négy nagy dolgot ígért az Iſten az *Eccleſiának*:

t Gal. 4. 27.

Elsőben; Bőſéges nemzéſt, vagy ſok fiakat ígért [u]: *Mongy dicséretet magtalan, a'ki nem ſzűlſz: énekelly dicséretet, és örvendezz, a'ki nem ſzűlſz-vala: mert több fiai vannak az el-hagyattatotnak, hogy-ſem annak a'kinek férje vagyon, úgy-mond az Ur.* melly mondáſt Sz. Pál-is elő-hozott [x]: az-az, Oh Pogányokból gyűjtetett *Eccleſia*, ki a'Kriſtus el-jövetele előtt magtalan vóltál; mint-hogy bálványozásban éltél, moſt vígadgy, mert több fiakat nemzeſz, hogy-ſem a'*Synagóga* ſzűlt; a'mint a'Sámuel annya-is meg-jövendölte [y]: *A' magtalan ſokakat ſzült, és a'kinek ſok fiai vóltak meg-erőtelenedett.* Ez nyilván-valo dolog: mert ſoha a'*Synagogának* annyi fiai nem vóltak, mint az *Eccleſiának* vannak.

u Iſa. 54. 1.
x Gal. 4. 27.
y 1. Reg. 2. 5.

Másodſzor; Igért az Iſten az *Eccleſiának*, nagy ſzéles határt, és ki-terjedéſt [z]: *Szélesítſd-ki a'ſátorod helyét, és a'ſátorod kárpitit terjeſzd-ki: ne kíméld: hoſz-ſzabítſd-meg a'köteleidet, és a'ſzegeidet erősítſd-meg. Mert jobra és balra el-hatſz: és a'te magod a'Pogányokat örökségül fogja-bírni, és az el-puſztúlt Városokat lakni:* az-az, a'fiaidnak, kiket ſzűlni-fogſz, ſokaſágamiatt, ki kell határidat terjeſztened: mert a'*Palaſtína*, melyben a'*Synagógának* Temploma és lakó-helye vólt, nem léſzen elégſéges a'te lakáſodra: az egéſz földet el-foglalod, és minden Nemzetſégek örökſégid léſznek.

z Iſa. 54. 2. 3.

C

Harmadſzor; Az Iſten az *Eccleſiának* erőſséget, és örök meg-maradáſt ígért [a]: *Ne félly, mert meg nem ſzégyenűlſz, ſe meg nem pirúlſz.* és utánna veti: *A'hegyek meg-indúlnak, és a'halmok meg-rendűlnek: az én irgalmaſságom pedig el nem távozik tőled:* az-az, ha ſzintén annyi ellenſégid támadnának-is, hogy a'hegyeket meg-inditanák, és a'halmokat meg-rendítenék, téged helyedből ki nem mozdithatnának: mert az én Irgalmaſságom, melly téged meg-erőſít, el nem távozik tőled. És utánna veti [b]: *Szegényke, a'ſzél-véſztől el-ſzaggatatott, minden vigaſztalás-nélkűl lévén:* az-az, noha ekkídig ſzegény vóltál, mert az Iſtennek iſméreti-nélkűl éltél; álhatatlan vóltál, mert a'ſok bálványok-után-valo tévelygéſektől, mint a'ſzél-véſztől ide's tova hányattattál; vígaſztalás-nélkűl vóltál, mert a'hamis iſtenek, a'kiket tiſzteltél, nem ſegéthettenek: de moſt légy jó ſzívvel, és reménſégben: *Ímé én el-rakom rend-ſzerént a'te köveidet, és Sáfiruſokon fundállak téged, és Iaſpisből chinálom a'baſtyáidat, és a'kapuidat faragott-kövekből, és minden határidat kívánatos kövekből:* az-az, én úgy meg-fundállak, és erősítlek, hogy, ſe a'ſzél-véſz el ne hányhaſſon, ſe az ellenſég meg ne veheſſen; és a'mellett, minden gyönyörűſéges vígaſztalásokkal bővelkődgyél.

a Iſa. 54. 4. 10.
b verſ. 11. 12.

D

Negyedſzer; Azt ígérte az Iſten az *Eccleſiának*; hogy nem chak meg nem győzettetik, hanem győzedelmet-is vészen ellenſégin [c]: *Ímé én teremtettem a'kovátſot, a'ki fel-fújja a'tűzben a'ſzenet, és a'ki elő-hozza a'ſzerſzámot az ő mívéhez; és én teremtettem az öldöklőt az el-veſztéſre:* az-az, a'mint Sz. *Ieróny mus* magyarázza: Én teremtettem az Ördögöt, ki minden gonoſságnak meſtere, és koholója: az, te-ellened tűzet támaſzt, és a'hamiſságnak ſzerſzámit el-kéſziti; tudni illik, az iſtentelen embereket, és minden-féle Éretnekeket, kik te-ellened hadakoznak: de ne félly, mert én más-felől teremtettem öldöklőt-is a' veſztéſre; az-az, támaſztottam egyebeket-is, kik mind Fegyverrel, mint a'Kereſztyén Fejedelmek, 's mind Iráſſal, és beſzéddel, mint a'Doktorok és Tanítók, ellene-állanak a'te ellenſégidnek; és ſemmivé téſzik őket. És azzal fejezi-bé [d]: *Semmi ſzerſzámnak nem-*

c Iſa. 54. 16.
d Iſa. 54. 17.

léſzen elő-menetele, a'melly ellened bínáltatott: és minden nyelvet, melly a'törvényben ellened-áll, meg-ítéliſz: az-az, minden ellenſégid, kiket az Ördög ellened támaſzt, ſzégyent-vallanak, mert *minden tanáts az Iſten-ellen*: minden Eretnekeket, a'kik ellened támadnak, meg-győzſz, és a'tévelygéſért kárhoztatod őket; a'mint láttyuk hogy meg-lőtt. mert minden régi Eretnekſégeket el-fogyatott, és a'moſtaniakat-is el-fogyattya az Igaz *Eccleſia*. Mi azonban nagyobb hálá-adáſſal, és ſzolgálattal tartozunk az Iſtennek, hogy-ſem a'*Synagóga*-béli Hívek: mert a'mi lelkünk, a'mennyei Malaſztnak vizeivel gyakrabban öntöztetik; jobb, és több lelki fegyverekbe öltöztetik; és minden Igaſságra bővſégesben, és világosban meg-tanírtatik a'Sz. Lélek-által; és, ha azokkal jól élünk, kevés fáradſágunkat nem ſzánván, örök jutalmat vészünk: mellyet engedgyen minnyájunknak a'Fölſéges mindenhato Iſten, az ő áldott Sz. Fiának drága érdemi-által. Amen.

A

HARMADIK PREDIKATZIO.

B

NAgy Privilégioma bizonyára a'Kereſztyén Anyaſzentegyháznak, hogy az Igaſſágnak Sz. Lelke örökké véle lévén, és minden Igaſságra meg-tanítván, ſem el nem tévelyedhetik, ſem hamiſſat nem taníthat; a'mint az előbbi Predikatziókban meg-mutattam; de az-is igen fő Privilégiom, hogy, ha a'Hívek-között valami igyenetlenſég támad a'Hit dolgában, méltóſága vagyon annak el-igazítására: melyből az következik, hogy a'Hívek-között a'Szeretet, melly a'*Tekélleteſségnek kötele*[a], mindenkor meg-maradhat. Ez a'Privilégiom igen ſzükſéges az *Eccleſiá*ban: mert, mint-hogy az emberek elméje nyughatatlan, igen künyű a'ſokaſág-között a'viſzſza-vonyás. Melynek le-chendesítéſére, ha nem vólna bizonyos mód és eſzköz, ſoha olly ſzép, és olly nagy Gyüleközet nem lehetne, melly rövid idő-alatt el nem oſzlana, és ſokára ſemmivé lenne. Innét vagyon, hogy ezt nem értvén, vagy érteni nem akarván az Újító atyafiak, nem chak mi-velünk ellenkeznek, nem akarván az Anyaſzentegyháznak méltóſágos ítéletit követni; de magok-között-is nagy igyenetlenſégbé vannak, és a'ſok viſzſzavonyáſokból ſoha ki nem feſelhetnek; és az Igaſságot fel nem találhattyák, mivelhogy ki-ki maga fejét követi, és a'Szent Iráſt maga ítéletiből chigázza a'hová kedve tartya, noha minnyájan azt kiáltyák, hogy a'Hit-béli viſzſzálkodásban, ninch egyéb Bíro a' Szent Iráſnál. Az-okáért, holott ez igen haſznos és ſzükſéges dolog, e'moſtani Predikátzióban arról ſzóllok.

a Col. 3. 14.

C

I. Meg-mutatom, hogy a' Sz. Irás ő-maga Bíró nem lehet; hanem az Anyaſzentegyház.
II. Meg-felelek az Ellen-vetéſekre.

ELSÖ RESZE.

HOgy a'Hit-béli, vagy Hit-felől-valo viſzſzálkodáſokban Itélő-bíró nem lehet a' Sz. Irás, ELSŐBEN; Nyilván meg-bizonyúl a'Bíro tiſztiből. Mert, a' ki két fél pőrös-között Bíro akar lenni, úgy kell ítéletit meg-jelenteni, és ſententziát mondani, hogy mind a'két fél meg-értheſſe, és ſemmi kételkedés ne leheſſen a'Bíro ítélete-felől: úgy hogy eggyik meg-vallya, hogy a'Bíro az ő ügyét javallya; a'máſik pedig, hogy az övét kárhoztattya. mert külömben ſemmi pőrnek vége nem ſzakadna, hanem mindenik fél az ő ügyét követné, és forgatná. De az Irás ő-maga azt nem chelekedheti: Tahát Bíro nem lehet. Hogy pedig azt az Irás nem chelekedheti, világoſon magok chelekedetivel meg-bizonyíttyák az Újítók. Mert a' *Lutheriſták*, és *Calviniſták*, ſok eſztendőtől-fogva vetekednek egy-máſſal az Úr-vachorája-felől, és ſok egyéb derekas dolgokról-is: de mindazáltal az Irás, mellyet mind a'két fél Bírónak vall, véget-pőrökben nem ſzakaſzthatott: és ſem a' *Lutheriſták*, ſem a'*Calviniſták* nem mongyák, hogy az Irás az ő ügyöket hamiſnak ítélte, mert a'mái napig-is kötődnek. mellyet kétſég-nélkül nem chelekednének, ha azt vélnék, hogy a'Bíro nyilván ſententziát mondott ellenek: mert úgy, vagy engednének a'ſententziának, és meg-ſzűnnének a'vetekedéſtől; vagy, ha a'Bíro ſententziáját hamiſnak tartanák, más Bíró-eleibe vinnék dolgokat: de eggyikét ſem chelekeſzik. És mint-hogy mind a'*Lutheriſták*, 's mind a'*Calviniſták*, egy-felől azt vallyák, hogy a'Szent Irás a'fő Itélő-bíro; más-felől pedig azt vítattyák, hogy azon Irás nyilván-valo és világos, és minden villongáſnak le-chendesítéſére elégſéges; azonban pedig nem chak meg nem eggyeznek, hanem, napról-napra inkább ellenkeznek: meg kell engedniek, hogy ekkidig az Irás, nyilván-valo és elégſéges ſententziát nem mondott, a'mellyen meg kellett-vólna állaniok: a' vagy, ha mondott, ők fölötte kemény-nyakú, és vakmerő emberek, hogy ollyan Bírónak

D

A nem engednek. Válaſzſzák magoknak a'mellyikét akarják: az bizonyos, hogy mind a' kettőből ki nem feſelhetnek.

Mondaná valaki: Az Iſten kétſég-nélkül mindeneknek Fő bírája, és ſenki őtőle más Bíró-eleibe nem appellálhat: de mindazáltal, nem mindenkor mond olly világos ſententziát, hogy a'pőrősök-közzül valamellyik meg-vallya hogy meg-győzettetett: az-okáért, az nem kívántatik a'Bíróban. Felelet: Tagadhatatlan dolog, hogy, ha a'pőrősök meg nem alkodhatnak, Közönséges Bíróhoz kell menniek, hogy attól meg-értſék az igaz tőrvényt; és ítéletét követvén, meg-ſzűnnyenek a'pőrtől. Azokáért, ha a'Bíro olly homályoſon téſzi a'tőrvényt, vagy olly kétſégeſſen mongya a'ſententziát, hogy nyilván és világoſon eſzökbe nem vehetik: tiſztiben el nem jár; melly azt kívánnya, hogy a'pőrnek végét ſzakaſzſza: sőt tiſzti- és hívatallya-ellen chelekeſzik, mert a'pórt chak vontattya és hallaſztya. A'mi pedig az Iſtent illeti, Három-képpen ſzólhatunk felőle: Előſzőr; A'mint önnön-magától, és nem a'mi kérésünkre, előnkbe adgya az ő Tőrvényét; mint régulát, és igazgató jelt, hogy azt kőveſsük; és tartozunk követni.

B Másodſzor; A'mint a'mi kérdésünkre meg-felel; hogy, a'mit bizonyoſon nem tudúnk, előnkbe adgya; mint Moyſes a'puſztában, ſok dolgokról értekezett tőle. Harmadſzor; A'mint az Utólſó ítéletkor mindent meg-ítél, tulajdon chelekedete-ſzerént. Az Első módon, Tőrvény-ſzerző, vagy Tőrvény-adó; a'Máſik módon, a'pőrös dolgoknak Itélőbírája; a'Harmadik módon, a chelekedeteknek ítélője.

Ez így lévén: Ha az Iſten-felől az Első módon ſzóllunk, mint Tőrvény-adóról, ſemmit nékünk az Ellen-vetés nem árthat, mivelhogy moſt úgy kell az Iſtenről beſzélenünk mint Itélő-bíróról. Nagy kűlőmbség vagyon pedig a'Tőrvény-ſzerző-, és az Itélő-bíró-kőzött: Mert a'Tőrvény-ſzerző, ha ſzintén valaha nem annyíra világoſon ſzóll-is, hanem valamennyíre homályoſon, nem chelekeſzik tiſzti-ellen; mert mindenkor vagyon Itélő-ſzéke, a'hol el-igazíthatni a'dolgot, ha mi homályoſság találtatik a'Tőrvényben, és azzal a'Közönséges jóban ſemmi fogyatkozás nem eſik: de ha a'Bíro, kinek tiſzti az, hogy a'vetekedéſcket le-ſzállíttſa, a'ſententzia mondásban-is olly homályoſon ſzóllana, hogy eggyik fél ſem értené világoſon, ſoha ſemmi pőrnek vége nem ſzakadna; mellyel a'Közönséges jónak nagy fogyatkozáſa történnék. Ha pedig az Iſtenről úgy ſzóllunk, mint a'kétſéges dolgoknak el-igazító Bírojáról, igen-is nyilván ſzóll: Mert, Előſzőr; Midőn Moyſes arról értekezett [b]; Mit kelletnék azoknak chelekedni, a'kik a'Tőrvény-ſzerént-valo tiſztátalanſágért, a'többi néppel nem tarthatták meg a'Húſvétet az első hónak tizen-negyedik napján? azt felelte; hogy *A'máſodik hónak tizen-negyedik napján tartsák-meg.* Máſodſzor: Midőn arról tudakozott [c]; Mint kellene azt meg-bűntetni, a'ki Szombaton fát ſzedegetett? azt felelte; hogy *Meg-kővezzék.* Harmadſzor: Midőn arról értekezett [d]; Ha Salfaad leányinak lehetne-e őzőkſégők az attyok attyafiai-közőtt? azt felelte; hogy *Légyen.* Melly feleletekben, ſemmi-némű homályoſság ninchen.

b *Num.9.6.*

C

c *Num.15.32*

d *Num.27.1.*

Ha, végezetre, az Iſtenről úgy ſzóllunk-is, mint hóltak és elevenek Bírájáról, úgyis olly nyilván fog-ſzóllani, hogy minnyájan meg-értik a'ſententziát. Mert az Igazaknak azt mongya [e]; *Jőjetek-el én Atyámnak áldottai, bírjátok a'világ kezdetitől-fogva néktek készíttetett Országot:* a'Gonoſzoknak pedig [f]: *Mennyetek-el tőlem átkozottak az örők tűzre.* Így láttyuk, hogy, noha a'Magyar-országi *Decrétum*okban, vagy *Tripartitum*ban, vannak valami homályos czikkelyek, úgy hogy azokon a'pőrősök meg nem alkoſznak: de midőn az Ország-Bírái-eleibe kél a'dolog, azok nyilván beſzélnek, és világos ſententziát mondnak, úgy hogy mind a'két fél értheſſe: és, vagy meg-állanak rajta, és a'pőrnek vége-ſzakad; vagy, ha valamelly félnek nem tetſzik, más Székre, vagy Bíró-eleibe appellállya dolgát. ha pedig az Appellátziónak ninchen helye, engedni kell a'Sententziának, vagy akarja vagy nem.

e *Mat.25.34*

f *verſ.41.*

D

Másodszor: Meg-bizonyúl e'dolog, az Irásnak mi-vóltából. melly Irásban, Két dolog vagyon; a'Bőtű, és az Értelem, vagy magyarázat; mint az emberben, a'teſt, és a'lélek. és erről magyarázzák némellyek Sz. Pálnak ama mondáſát [g]: *A'Bőtű meg-ől, a'Lélek pedig meg-elevenít.* Mint-ha azt mondotta-vólna: Ha az Irásnak igaz értelmét követed, melly ollyan mint az éltető lélek, üdvőſségedre haſznos léſzen: ha pedig azzal nem gondolván, chak a'külső bőtűhőz ragaſzkodol, és úgy akarod értení a'mint a'bőtű magával hozza, gyakorta el-tévelyedel; a'mint Sz. Agoſton beſzélli [h]. Ezíg lévén, azt mondom; hogy, ſem egy-képpen, ſem más-képpen, az Irás ő-magában elégséges Itélő-bíró nem lehet, a'Hit-felől-valo vetekedéſekben.

g 2. *Cor.* 3.6.

h *Libr.*3. *de Doctrina Chriſtiana, c.*5.

A'mi az Elsőt illeti, nyilván-valo dolog: Mert az, bizonyos Bíró nem lehet, a'ki az embereket tévelygésbe viſzi. holott, azért keresünk bizonyos Bírót, hogy ne te-

velyegjünk: az Irás pedig, Bötű-szerént, a'mint Sz. Páltól hallók, meg-ől, az-az, megejt, és el-tévelyít. Így ölte-meg régenten a'Zidókat: kik, a'mit Moyſesnél, és a Prophétáknál olvaſtak a'Kriſtuſról, azt külső Bötű-szerént értették, a'belső értelmét el-hagyván. Azért mongya Sz. Pál felőlök [i]: *E'mái napiglan, midőn a' Moyſes olvaſtatik, fedél tétetett az ő ſzívökre*: az-az, még ſem értik a'Zidók Moyſeſt, kit minden-nap olvaſnak; mert, nem gondolván a'belső értelemmel, chak a'külső Bötűt forgattyák. A'vagy: nem iſmérik a'Kriſtuſt, ki Moyſesnél a'külső Czeremoniákkal, és Áldozatokkal bé-fődöztetett: és a'külső fedélen kopácholván, nem gondollyák-meg mi vagyon az-alatt. Ezen dolgot vetette Urunk ſzemőkre a'Zidóknak, mondván [k]: *Vizgállyatok-meg az Irásokat; mert ti azt vélitek, hogy azokban vagyon örök életetek: és azok, a'mellyek bizonyſágot téſznek felőlem: és nem akartok hozzám jöni, hogy életetek légyen*: az-az, Ha bizonnyal meg akarjátok érteni, hogy én vagyok a'*Meſſias*, kit az Iſten ígért, kiről Moyſes írt, és a'Próféták jövendőltek; ne chak a'külső Bötűt olvaſsátok az Irásban, hanem inkább a belső értelmét vizgállyátok, mint a'lelkét, melly a'külső Bötű-alatt úgy fekſzik, mint valami árnyékban, és példában; mellyet ekkidig nem miveltetek. Noha azért el-hittétek, hogy az Irásban vagyon az örök élet: mindazáltal azt nem tudgyátok, melly réſzében, vagy melly-aránt vagyon: ninch a'külső Bötűben, a'külső Czeremoniákban, és példákban, a'mint tí vélitek, hanem annak lelkében, és belső titkos értelmében: abban kereſſetek engem, és meg-találtok.

Nem chak a'Zidókat ölte-meg pedig az Irás Bötűje, hanem az Eretnekeket-is: mert ſokan azért veſztek-el az ő tévelygésőkben, hogy el-hagyván az Irás értelmét, mellyet az igaz *Eccléſia* kővet, más értelmet kővettek, a'külső Bötű-szerént. A'*Sabellianuſ*ok azt mondották; hogy chak Egy Iſteni Személy vagyon, nem három: mindazáltal, az Egy Személynek három neve vagyon; azért, hogy három tiſztet viſel, vagy három dolgot chelekeſzik. Atyának mondatik, mert minden állatoknak alkotója; Fiúnak, mert a'Szűz Mariától az emberi természetet fel-vötte; Sz. Léleknek, mert minket Malaſztyával meg-ſzentel. Kiknek vélekedéſéből, az következőtt, hogy az Atya ſzenvedett, és meg-hólt: mert ha chak Egy a'Személy, és Atyának, Fiúnak, és Sz. Léleknek mondatik; kétſég-nélkül, ha az a'Személy ſzenvedett és meg-hólt, ſzükſég hogy az Atya ſzenvedett-, és meg-hólt-légyen. és azért mondgya Sz. Agoſton [l], hogy *Patripaſſianuſ*oknak nevezték őket, az-az, az Atyát-ſzenvedtetőknek. Ez a'tévelygés, a'meg-ölő, vagy meg-ejtő Bötűből ſzármazott: mert Urúnknak ama mondáſát [m]: *En és az Atya Egy vagyunk*, külső Bötű-szerént értették, Egy Személyről: kik, az Anyaſzentegyház igaz értelme-ſzerént, eggyek természetben, külömbek személyben. Az *Ariánuſ*ok pedig azt mondották, hogy a'Kriſtus nem Iſten, hanem az Iſten-alatt-valo állat: azért, hogy az Anyaſzentegyház értelme ellen, Bötű-szerént vötték Urúnknak ama mondáſát [n]: *Az Atya nagyobb nálamnál*; nem chak az Emberſéghez-képeſt, hanem egy-általlyában. Az Anyaſzentegyház értelme pedig az; hogy a'Kriſtus, egy az Atyával, Iſtenſége-ſzerént; kiſſebb az Atyánál, Emberſége-ſzerént: és úgy, mind a'két mondás egybe illik, és ſemmi ellenkezés ninch közöttők; a'mint a'Szent Atyák tanittyák, Sz. *Athanáſius* [o], Sz. *Hilárius* [p], Sz. Agoſton [q]. Hasonló-képpen, az Irás bötűjéből támogatták a'*Macedoniánuſ*ok az ő Eretnekſégőket, tagadván a'Sz. Lélek Iſtenſégét: a'*Manichauſ*ok, azt tanítván, hogy az Ó Teſtamentom ellenkezik az Újjal: a'*Pelagiánuſ*ok, azt vitatván, hogy az Adam vétke nem ártott az ő maradékinak: és egyéb Eretnekek-is az ő tévelygésőket, a'Sz. Irásból akarták állatni. és azért nevezte egy-némelly a'Bibliát, az Eretnekek Könyvének: nem hogy abban valami Eretnekség vólna; mert Igaſságnal egyéb ninch benne, ha jól értyük: hanem hogy az Eretnekek, nem értvén, máſuvá chigázzák; és az Igaſság-helyett, hamiſságot ſzopnak belőle, mint a'póka a'jó-illatú virágból, melyből a'méhetske jó édes mézet ſzedeget.

A'mi a'MÁSIKAT illeti; a'Sz. Irás, igaz Értelme-ſzerént ſem lehet elégſéges Bíró: Mert az, gyakorta homályos, és nehéz; és nagy túdós és Iſten-felő emberek-közőtt-is külömbözés vagyon, annak igaz és tulajdon értelme-felől. Az-okáért, mint-hogy minden külömbözés és viſzſza-vonyás Itélő-bírót kíván, ſzükſég, hogy e'dologban olly Bíró légyen, a'ki nyilván meg-mongya, hogy Ez igaz értelme az Irásnak, amaz pedig hamis. Ollyan Bíró pedig nem lehet az Irás, mivelhogy annak értelmétől vagyon a'vetekedés. Tahát más Bíro kivántatik az Irás-kivül.

Hogy pedig az Irás értelme homályos és nehéz légyen, meg-bizonyúl abból, hogy a'Sz. Atyák és Doktorok, annak értelméért, és magyarázattyáért ſokat fáradtak, és egy-más-közőtt tudakoztak. Sőt az Újító atyafiak-is, noha azt vitattyák hogy világos, és künyű az Irás értelme, nem kevéſet izzadnak annak magyarázásában; és úgy ſem eggyeznek: hanem derék dolgokban-is úgy ellenkeznek, mint a'világoſság a'le-

[i] 2. Cor. 3. 15.

[k] Ioan. 5. 39.

[l] Lib. 6. de Hareſibus, c. 41.

[m] Ioan. 10 30

[n] Ioan. 14. 28

[o] Orat. 2. contra Arianos.

[p] Lib. 5. & 11 de Trinitate.

[q] Libr. de Trinitate. c. 7. & alibi.

A tétséggei, a'víz a'tűzzel, és olly távúl járnak egy-máſtól, mint az ég a'földtől. Tudom, hogy ez-ellen azt ſzokták mondani a'világos-elméjű, és mély-értelmű Újító atyafiak; hogy, a'mit eggyűtt az Irás homályoſon mond, azt máſutt nyilván ki-fejezi. De heába mongyák: mert, ha úgy vagyon, miért nem vetnek véget a'magok-kőzött-valo ſok viſzſza-vonyáſokban? Nékünk úgy tetſzik, hogy Urúnknak ama'mondáſa; *Ez az én teſtem* [r], elég világos, és nyilván-valo: de mindazáltal, annak valóſágos értelméről, nem chak mi-velünk, de magokkal ſem eggyezhetnek, ſem a' *Lutheriſta*, ſem a' *Calviniſta* atyafiak. Számtalan efféle vagyon az Irásban. azért ſemmi okon Bírónak azt nem fogadhattyuk: mert nyilván-valo ítéletet nem téſzen az igaz értelem-felől. Az-okáért, az Anyaſzentegyház ſzokáſához kell folyamlanunk, és az ő értelmét kell kővetnünk, ha tévelyegni nem akarunk.

r Matt. 26. 26

Végy chak egy példát ezen dologról: Kriſtus Urúnk a'Vég-vachorán, nem chak az Oltári-ſzentſéget ſzerzette, és adta az Apoſtoloknak, hanem az ő lábokat-is megmoſta. Az elsőben, imígyen ſzóllott; *Vegyétek, egyétek, igyátok*: A'máſikban pedig [s]: *Ti-is tartoztok véle, hogy eggyik a'máſik lábait meg-moſſa.* Itten az Újító atyafiak azt mongyák; hogy az első mondásban, parancholat vagyon; a'máſikban, ninchen: és, hogy a'Hivek kőteleſek az Oltári-ſzentſégnek két ſzín-alatt-valo vételére; a'láb-moſáſra pedig nem kőteleſek. Kiktől ſőrőmeſt érteném, Honnét tudgyák azt? vagy, honnét vőtték azt az értelmet? Mert, ha az Iráſt chak magát meg-tekintyűk, kűlőmbet jelent: mert az Első; *Egyétek, Igyátok*, úgy tetſzik hogy chak annyit téſzen, mint mikor a'gazda a'vendégínek azt mongya; Egyetek, igyatok, vígan lakjatok jó barátim. azt pedig nem parancholatnak mongyuk, hanem kéremés-ízerént-valo kínáláſnak. Honnét tudgyuk tahát, hogy a'Kriſtus, akképpen ſzólván, parancholattal kőtelezte a'Híveket, hogy két ſzín-alatt kommunikállyanak? A Máſik pedig; *Tartoztok véle, hogy eggyik a'máſik lábait meg-moſſa*, úgy tetſzik hogy ſzintén ollyan parancholat, mint-ha a'gazda a'ſzolgájának azt mondaná: Tartozol véle, hogy az aſztalt meg-veſſed, vagy ruhámat meg-tiſztíttſad. Honnét tudgyák tahát az Újító atyafiak, hogy nem tartoznak a'Láb-moſáſſal, holott az ollyan mondásban kőtelezés vagyon? Ha mí-tőlünk kérdik, bátorſágoſon azt felellyük; hogy mí azt, az Anyaſzentegyház ſzokáſából, és tanitáſából tudgyuk: mivelhogy az *Eccléſia*, ſoha azzal a'láb-moſáſſal úgy nem élt, mint ſzűkſéges, és kőtelező dologgal: mellyet nyilván meg-chelekedett-vólna, ha azt alította-vólna hogy az Úrnak kőtelező parancholattya.

s Ioan. 13. 14

B

C

Harmadszor: A'mí igaz Valláſunkat imígyen állathattyuk. Sok viſzſza-vonyáſok, és kűlőmbőző vetekedéſek vannak a'Hit dolgában; mellyekről, vagy ſemmi emlekezet ninch a'Szent Irásban; vagy, ha vagyon-is, nem elégſéges arra, hogy ember ítéletet teheſſen felőlők: tahát azokban, más Bíróhoz kell folyamlani. Illyen-, némelly Szent Kőnyvekről-valo vetekedés: tudni illik, ha a'Tobías, Júdit, Jéſus Sirak, és a'Makabæuſok kőnyvei, bizonyos, és valóſágos Szent Irás-gyanánt-valo kőnyvek-e, vagy nem? Mí azt vallyuk, hogy azok; az Újítók tagadgyák: Ki léſzen abban Itélő-bíró? A'Sz. Irás nem lehet. és az Újítók ſem a'Sz. Irásból tuſakodnak ellenünk, hanem a'Żidók vélekedéſéből: mivelhogy a'Żidók Laiſtromában, melly Sz. *Ieronymus*nál vagyon, ninchenek a'meg-nevezett Kőnyvek; a'mint a'Bőlcheſégről írt kőnyvis; és némelly réſze a'Dániel iráſának, *&c.* Az-okáért ők nyilván vallyák, hogy e'dologban más Bírót kell kereſni, tudni illik a'Żidók Hagyományit. Szép dolog bizony, hogy nagyobra bőchűllik a'Żidókat, hogy-ſem a'Kereſztyéneket! és ők Kereſztyénnek akarván lenni, az Apoſtolok, és a'régi Kereſztyén Anyaſzentegyház Hagyományit meg-vetik; a'Żidókét pedig bé-vészik, és azokkal harczolnak ellenünk! Miért nem mongyák azt Szent Agoſtonnal [t]: A'Makabæuſok kőnyveit, nem a'Żidók; hanem az Anyaſzentegyház tartya régula-ſzerént valo * Szent Kőnyveknek? és Szent *Iſidorus*ſal [u]: A'Żidók bé nem vészik a'Tobías, Júdit, és a'Makabæuſok kőnyveit: nindazáltal, az Anyaſzentegyház azokat, a'régula-ſzerént-valo Szent Kőnyvek-kőzibe ſzámlállya? És: A'Bőlcheſégről írt kőnyvnek, és a'Jéſus Sirak kőnyvének haſonló méltóſága vagyon a'többi Szent Kőnyvekhez. Tudom, hogy az Újító atyafiak e'Kőnyvek-ellen harczot indítottak. de, mivelhogy azt nem a'Szent Irásból chelekeſzik, ſemmi foganatoſága nem lehet igyekőzetőknek: és valamit azok-ellen mondhatnak, azt régen meg-fejtették a'Kereſztyén Doktorok; és fő-képpen azok, a'kik azokat a'Kőnyveket meg-magyarázták: és nyilván meg-mutatták, hogy az Újító atyafiak a'kákán-is chomót kereſnek.

D

t Lib. 18. Civ. c. 36.

* Canonicos.

u Libr. Proœmiorum, de Libb. Veteris & Novi Teſtamenti.

Nagy vetekedés vagyon a'*Sacramentum*ok ſzáma-felől-is. Az Újító atyafiak-kőzzűl, kik Kettőt, kik Hármat, kik Négyet állatnak: az Igaz Kereſztyének, minnyájan

Heten

Hetet vallának. De arról a'számról, az Irásban semmi emlekezet ninchen: Tahát az, Bíro nem lehet e'dologban. A'Kereſztyének pedig, az Anyaſzentegyháznak eggyező tudományából, és tanitáſából vötték a'*Sacramentum*ok ſzámát: az Újitók honnét vőtték-légyen, hogy Két, vagy Három *Sacramentum*ot valnak, ők láſsák; bizony az Irásban nem találták. A'vagy, ha azt vélik hogy abban találták, Három dolgot kell megmutatniok: I. Hogy az Irás, a'Kereſztſéget, és az Oltári-ſzentſéget *Sacramentum*nak nevezi; és nem nevezi a'Bérmáláſt, a'Penitentziát, a'Papok rendeléſét, a'Házaſságot, és az Utólſó kenetet. II. Mi légyen az Irásban a'*Sacramentum*; és mit kelleſsék annak nevezni és tartani. III. Hogy, a'mit az Irás *Sacramentum*nak mond, az chak a Kereſztſéghez, és az Oltári-ſzentſéghez illik, és nem a'több dolgokhoz, mellyeket mi Szentſégeknek mondúnk. Melly Három dolgot, ſoha ők az Irásban ſel nem találnak. Mert, ſoha a'Kereſztſéget, és Oltári-ſzentſéget, az Irás *Sacramentum*nak nem nevezi: de a'Házaſságot annak nevezi [x]. és ſzintén úgy meg nem mutattyák a'több dolgokat-is a'Sz. Irásból. Több illyen dolgok-is találtatnak, mellyekről vetekedéſek vannak, vagy lehetnek, és azoknak el-igazitáſát az Irásból nem tudhattyuk. Szűkſég tahát, hogy az Irás-kivűl, más Bíró légyen, a'kinek ítéletét halgaſſuk, és kőveſsük: úgy-mint, ha azokat, a'kiket Eretnekek kereſzteltek-meg, újonnan kelleſsék-e meg-kereſztelni, a' vagy nem? Melly dologról, külömbőztek régenten Sz. *Cypriánus*, és Sz. Agoſton: és a' vetekedéſnek, az Anyaſzentegyház értelméből és ítéletiből lőtt vége. Továbbá, ha ſzükſég-e, hogy a'Kereſztyének a'Szombat-helyett a'Vaſárnapot innepellyék? Ha a'Szűz Maria, ſziileſe-után, meg-maradott-e a'Szüzeſségben? Ha az Ó Teſtamentombã, vólt-e valami külső orvoſság az Aſzſzony'állatokért az Eredendő bűn-ellen, mint a'Férfiakért a'Kőrnyűl-metélkedés? és egyéb effélék.

NEGYEDSZER: A'mi Vallásunk meg-bizonyodik, az Ó Teſtamentomi ſzokáſból: melyben, ha valami derekas vetekedés támadott a'Tőrvény-felől, a'Fő-papot, és nem az Iráſt fogták Bírónak, és attól várták az ítéletet; a'mint *Ioſéphus* irja [y]; és az Irás-is nyilván jelenti, melyben azt olvaſſuk [z]: *Ha látod, hogy nehéz és kétſéges ítélet vagyon nálad, vér és vér-, úgy és úgy-, poklosság és poklosság-között; és látod a' te kapudon-belől a'Bírák ſzavát külömbőzni: kelly-fel, és menny-fel a'helyre, mellyet a'te Urad Iſtened választ: és menny a'Lévi nemből-valo Papokhoz, és a'Bíróhoz, ki azon időben léend: és kérdezkedgyél tőlök; kik meg-jelentik néked az ítéletnek igaſságát. Es chelekedd-még, valamit mondanak a'kik gond-viſelők a'helyen, mellyet az Ur választ: és meg-tanitnak téged a'Tőrvény-ſzerént, és kőveſd az ő ítéletőket. és ne hajolly, ſe jobra, ſe balra. A'ki pedig kevélykedik, nem akarván engedni a'Pap parancholattyának, ki azon időben ſzolgál a'te Uradnak Iſtenednek, és a'Bíró végezéſének: meghallyon az az ember.*

Mondaná valaki: Mint-hogy az Iſten azt parancholta; hogy, valamit mondnak a'Gond-viſelők, és tanitnak az Ur Tőrvénye-ſzerént, azt kell meg-chelekedni: azt jelentette, hogy nem kell külömben a'Fő-Pap ítéletinek engedni, hanem ha az Iſten Tőrvénye-ſzerént mond ſententziát. Felelet: Nem azt akarta az Iſten mondani, hogy, ha a'Fő-Pap a'Tőrvény-ſzerént téſzen ítéletet, úgy engedgyenek néki, és ne külömben. mert, ha azt mondotta-vólna, az emberek inkább kétſégeſsek, és bizonytalanok lőttek-vólna, hogy-ſem az-előtt; sőt nem-is lőtt-vólna ſzükſég a'Fő-paphoz menni, ha az emberek az Iſten Tőrvényéből el-igazíthatták-vólna dolgokat: és úgy, nem a'Fő-pap lőtt-vólna Bíró, hanem a'Pőrősők, kik a'Pap ſententziája-felől ítéletet tehettek-vólna. Az-okáért az a'mondás, ígéret; mellyel bizonyoſokká akarta tenni az Iſten az embereket, hogy, a'kik a'Pap ítéletét kővetnék, nem vétenének, ſem meg nem chalatnának; azért, hogy a'Fő-pap a'Tőrvény-ſzerént-tenne ítéletet, és nem egyéb-képpen. Holott azt vedd eſzedbe, hogy egy-általlyában, mind a'Hit dolgai-felől-valo, mind egyéb dolgokról-valo ítélet, a'Paphoz tartozott; de fő-képpen az Iſteni ſzolgálathoz-valo dolgok-felől. Az-okáért a'jámbor Jóſafat Király, ſzép rendet ſzabott, mondván [a]: *Az atyátok-fiainak, kik az ő Városokban laknak, ki-ki az ő rokonſága-között, minden ügyet melly előtőkbe vitetik, valahol a'Törvényről, a'parancholatról, a'czeremoniákról, az igazúlásokról vagyon kérdés, mutaſsátok-meg nékik; hogy ne vétkezzenek az Ur-ellen, és harag ne jöjön reátok és az atyátokſiaira: így chelekedvén azért nem vétkeztők. Amarias Pap pedig a'ti Fő-papotok, azokban, mellyek az Iſtenhez tartoznak, elől-járo léſzen: Zabadias pedig az Iſmahel fia, ki az Juda házában Hadnagy, azokon a'dolgokon léſzen, mellyek a'Király tiſztihez tartoznak.* A'hol nyilván látod, hogy egyedűl a'Pap ítéletire boſsháttatott az Iſten Tőrvényéről valo ítélet.

Innét mondotta Aggæus Próféta [b]: *Ezeket mongya a'Seregek Ura: Kérd-meg a'Papokat*

x *Eph.* 5. 31.

y *Lib.* 2. *contra Appionem.*

z *Deut.* 17. 8.

a 2. *Par.* 19. 10.

b *Agg.* 2. 12.

A

a' Törvény-felől. és Malakiás [c]; *A' Pap ajaki őrizik a' tudománt, és a' Törvént az ő szájából kérdezik: mert a' seregek Urának Angyala:* az-az, az Úr Követe; és ő dolga, hogy az Úr ítéletit meg-jelentse: mivelhogy nem-is engedi az Isten, hogy valakit az ő Követe afféle dologban meg-challyon. Erről szóll Salomon-is, mondván [d]: *A' bölcsek igéi mint az ő szaőnők, és mint a' mélyen bé-ütött szegek, mellyek a' Tanítók tanátsi-által adattak az egy Pásztortól. Ezeknél többet, fiam, ne keress:* az-az, meg-álly rajta, mert meg nem chalatol. Így olvassuk [e]; hogy, midőn az Izraël népe bizonyos birodalom formára rendeltetett, Moyses abban a' Gyülekőzetben úgy vólt mint Fejedelem, és a' Törvényből származott kérdésekre meg-felelt. és, noha az Ipának Jétrónak tanátsából, több Bírákat-is rendelt, kik a' népet ítélték; mindazáltal, az Istent-néző fő dolgokat magának tartotta: jelentvén, hogy egy Főtől kell minnyájoknak tudakozni az Isten törvényéről. Holott vedd eszedbe, hogy Moyses nem chak Világi Fejedelem vólt, hanem Pap-is; a' mint Dávid nyilván mongya [f]: és a' Papnak minden hivatallyában el-járt, áldozott, tanított, Papi-őltőzeteket szentelt; és, a' mi leg-nagyobb, a' Papokat-is ő kente- és szentelte-fel. jóllehet nem olly rend-szerént-való Pap vólt mint Aaron, hogy a' maradéki-is részesek lőttek-vólna a' Papságban; hanem, az Istentől magán választatott; kiről a' Papság nem maradott a' fiaira, mint Aaronról.

B

ŐTŐDSZŐR: A' mi Vallásunkat meg-mutattya, a' Krisztus *Ecclesiá*jának eleitől-fogva-való szokása: mert, valamikor vetekedés támadott a' Hit dolgában, a' pőrsök az Anyaszentegyház Pásztorit vallották Bíráknak; a' mint sok példákból meg-bizonyodik. Mingyárt az Apostolok idejében, vetekedés támadott a' Környül-metélkedésről, tudni illik, ha üdvőzülhetnének-e annélkül, a' kik az Evangéliomi Hitet bé-vötték a' Pogányok-kőzzül? Némelly meg-tért Zsidók, szükségesnek ítélték; Pál pedig, és Barnabas kőlőmbet ítéltek [g]: Ki vólt Bíró a' dologban? Chak az Irás-e? Bizony nem: hanem, mind a' két fél azon eggyeztek-meg, hogy az Apostolokhoz küldenének Jerusalembe, és azoknak ítéletin meg-állanának. Az Apostolok azért egybe-gyűlvén, és a' Sz. Lelket segétségül híván, azt végezték; hogy *a' Környül-metélkedéssel nem kell terhelni a' Híveket* [h]. Melly dolgot el-igazíthattak-vólna Pál és Barnabas: mert mind ketten Apostolok, Próféták, és Doktorok véltak [i]; mind a' kettőt a' Sz. Lélek arra választotta kivált-képpen, hogy predikállanák az Evangéliomot a' Pogányoknak [k]; és már sok helyeken predikállották-vólt-is [l]: mindazáltal, eggyik sem akarta azt a' méltóságot magának tulajdonítani. magok példájával arra tanítván minket; hogy a' Hitről-való vetekedéseknek ítéletit, az Anyaszentegyház Fő-Pásztorinak engedgyük, vagy a' Pásztorok Gyülekőzetinek. Holott azt vedd eszedbe; hogy, egybe-gyűlvén az Apostolok, szépen le-chendesítették azt a' vetekedést, noha semmi olly Irásokat elő nem forgattak, mellyek derék-képpen a' Környül-metélkedésről emlekeztek-vólna. maga, ha azokból kellett-vólna ítéletet tenni, kűnnyen találhattak-vólna arra-való Irásokat: hanem chak szintén a' Sz. Léleknek oktatásából, ki, a' mint Urúnk igérte-vólt, minden Igasságra meg-tanította őket, tőttek ítéletet, mondván [m]: *Tetszett a' Sz. Léleknek és nékünk, hogy semmi több terhet reátok ne rakjunk*, &c.

C

Az Apostolok ideje-után, valamidőn, és valahol hasonló vetekedések támadtak: azokat, vagy a' Romai Pápák, vagy az ő-tőle halgató *Concilium*ok chendesítették-le; a' mint az Egyházi Historiákból ki-tetszik: és valakik azoknak nem akartak engedni, a' Hívek Eretnekeknek tartották őket. I. Midőn arról támadott a' Kérdés, Ha a' Zsidókkal eggyűtt tartsák-e a' Húsvétet a' Keresztyének, a' mint sokan akarták *Asiá*ban; a' vagy chak Vasárnapon? Azt, sok *Concilium*ok-után, *Victor* Pápa, a' mint *Eusébius* írja [n], úgy le-szállította, Száz kilenczven-nyólczadik esztendőben, hogy az *Asia*iakat, kik az ő tévelygésőkben meg-általkodtak, ki-átkozta: és az-után úgyan Eretnekeknek-is tartották, a' kik a' Pápa Végezésének nem engedtek; a' mint Sz. Agoston írja [o], és *Quartadecimánus*oknak nevezték. II. Arról támadott vetekedés, Ha meg-óldozhattya-e az *Ecclesia* azokat, a' kik a' Keresztség-után meg-estek? Tagadta *Novátus*. De hamisnak ítéltetett a' Romai *Concilium*ban, melly *Cornelius* Pápa idejében vólt, Két-száz ötven-ötödik esztendőben. III. *Sabellius* tagadta a' Sz. Háromságban a' Három Személyt. Kit hamisnak ítélt az *Alexandriai Concilium*, *Sylvester* Pápa idejében, Három-száz Tizen-kilenczedik esztendőben. IV. *Paulus Samosatenus*, a' Krisztust puszta embernek vallotta. Kit hamisnak ítélt az *Antiochiai Concilium*, Diénes Pápa idejében, Két-száz hatvan-hatodik esztendőben. V. *Arius* tagadta a' Krisztust, az Atyának őröktől-fogva-való Igéjének lenni. Kit ki-átkozott a' *Niceai* Első *Concilium*. *Sylvester* Pápa idejében, Három-száz húszon-ötödik esztendőben. VI. *Nestorius*, a' Krisztusban Két Személyt vallott; a' mint-hogy két természete vagyon. Kit hamisnak ítélt az *Efesusi Concilium*, *Caelestinus* Pápa idejében, Négy-

D

[c] Mal. 2. 7.
[d] Eccles. 12. 11.
[e] Exod. 18.
[f] Pſ. 98. 6.
[g] Act. 15. 1.
[h] Act. 15. 28
[i] Act. 13. 1.
[k] Act. 13. 2.
[l] Act. 14. 26
[m] Act. 15. 28.
[n] Lib. 5. c. 23 & 24.
[o] Hæreſi 29.

száz harmincz-negyedik esztendőben. VII. *Eutyches* és *Dióscorus*, a' Krisztusban chak Egy Természetet vallottak; a' mint-hogy chak egy személye vagyon. Kiket kárhoztatott a' *Chalcédoni Concilium*, *Leo* Pápa idejében, Négy-száz ötven-negyedik esztendőben. VIII. *Macédonius* tagadta a' Sz. Lélek Istenségét. Kit kárhoztatott a' Konstantinápolyi Első *Concilium*, *Damasus* Pápa idejében, Három-száz nyólvan-harmadik esztendőben. IX. *Pelágius* azt tanította; hogy az ember, Isten Malasztya-nélkül, chak a' természet erejéből, bé-tellyesítheti a Törvényt, ha akarja. Kit kárhoztatott a' *Carthágói Concilium*; és a' *Milevitánum*, az Első *Innocentius* Pápa iedjében, Négy-száz tizenhatodik esztendőben. Hasonló-képpen egyéb Eretnekségeket-is az *Ecclesia* kárhoztatott: kinek ítéletit, a' meg-nevezett Eretnekek-ellen, az Ujító atyafiak-is javallyák; kiket ők-is kárhoztatnak, mint nyilván-valo Eretnekeket. Az pedig az ítélet, az *Ecclesiá*tól, mint Bírótól származott. Mert, ha chak az Irás lött-vólna Bíro, és az *Eccléſia* nem élt-vólna méltoságával: e' mái napig sem szakadott-vólna nyaka az ő Eretnekségöknek; sőt nem-is tudnók bizonyosson hogy Eretnekségek. De minek-utánna az *Eccléſia* annak ítélte, nem kételkedhetünk felőlök: mert az Anyaszentegyház, úgy-mint az *Igasságnak Oszlopa, és Erős támasza* [p], hamisſat nem tanithat: kivel *az Igasságnak Sz. Lelke örökké meg-marad, minden Igasságra tanítván* [q]; úgy hogy *a' Pokol kapui-is erőt nem vehetnek rajta* [r], sem ellene nem álhatnak: hanem minden hamisságot meg-győz, és elront.

HATODSZOR: Imígyen állathattyuk Vallásunkat. A' Hit, és az Isteni tisztelet, sokakban hasonló a' Világi Birodalmokhoz. Elsőben: Mert mind a' kettőben vetekedések támadnak. mellyeknek le-chendesítésére, kívántatik olly Bíro, ki a' pőrösök-között ítéletet tégyen. Másodszor: Mind a' kettőben találni Bírót, Irott törvényt, és Szokást. Harmadszor: A' Világi ítéletben, a' Fejedelem, vagy az ő Tiszt-tártói Bírák: a' Lelki dolgokban-is, Itélő-bíro az Egyházi Fejedelem, vagy a' *Concilium*. Negyedszer: Az Irott törvény olly régula, mellyet követ a' Világi Bíro a' pőrnek ítéletiben: a' Sz. Irás-is ollyan régula, mellyet követ az Egyházi Bíro, a' Hit dolgában-valo vetekedéseknek ítéletiben. Ötödször: Egyedül az Irott Törvény nem elégséges a' világi pőröknek le-chendesítésére, hanem szükséges a' Szokás-is: a' Hitről-valo vetekedésben-is nem elégséges egyedül a' Sz. Irás, hanem szükségesek a' Hagyományok-is, vagy a' kézről kézre adatott Szokások. Ezekből ki-tetszik a' mi Vallásunknak igaz-vólta. Melyből a' Híveknek nagy vigasztalások lehet: mert, mint-hogy nem minnyájan érthetik és olvashattyák azt Irást, de minnyájan halgathattyák az *Eccleſiát*, bizonyosok lehetnek; hogy valamíg azt halgattyák, el-nem vétik az igaz útat; hanem, azon maradván, az örök Bóldogságba juthatnak.

II. RESZE.

DE mit mondanak ezek-ellen az Ujítók? Ezekről ők imígyen okoskodnak: A' Hit dolgaiban-valo Bírónak, meg-chalatkozhatatlannak kell lenni, úgy hogy el ne tévelyedhessék: mert, ha ő meg-esnék, valakik az ő ítéletit követnék, mind utánna rohannának. A' Sz. Irás meg nem chalhat, mert Isten ígéje, és hamisság benne nem lehet: az emberek pedig chalatkozhatandók, sőt *Minden ember hazug* [s]: a' Romai Pápa pedig puszta ember: az *Eccléſia*-is chak emberek gyülekőzeti. Az-okáért minnyájan hazudhatnak, és senki bátorságosson azoknak ítéletit nem követheti. Felelet: Ha egy-általlyában minden ember hazug: következik, hogy Moyses és a' Próféták, az Apostolok és Evangelisták minnyájan hazugok vóltak; és tévelyeghettek, mert puszta emberek vóltak: az-okáért azoknak sem hihetünk, hanem minden Irásokról kételkednünk kell. és úgy, hol lészen a' Hit? Továbbá, *Luther*, *Calvinus*, és a' Predikátorok, nem puszta emberek-e? ki hidgyen tahát nékik, mint hazugoknak? Ha azt mongyák; hogy ők nem emberi tudományt hirdetnek, hanem az Isten ígéjét: azt-is chak hazug emberek mongyák, és nem mélto el-hinni. Illyen minden okoskodások az Ujítóknak; magok-alá ontyák a' forrót, más-alá akarván ontani. Az-okáért azt mongyuk; hogy, noha az Irásban, mint Isten ígéjében, semmi chalárdság nem lehet; de gyakorta olly homályos, hogy nem minden ember mehet végére mellyik légyen az ő igaz értelme: az-okáért szükség, hogy más Bíróhoz menny ünk, a' ki nyilván meg-mutassa, mellyik légyen az Irásnak igaz értelme. Ez pedig a' Bíro, nem lehet ki-ki ő-magán; mert semmi vég nem lenne a' vetekedésben, mivelhogy mindenik a' maga fazeka-mellé szítana, azt ítélvén, hogy ő egyedül mond igazat: szükség tahát, hogy légyen valami Közönséges Bíro, kinek hatalma és méltósága légyen a' pőrösök-között ítéletet tenni.

[p] 1. *Tim.* 3. 15
[q] *Ioan.* 14. 16 & 16. 13.
[r] *Mat.* 16. 18
[s] *Rom.* 3. 4.

A

A-nak-fölötte, ha az emberek-felől úgy gondolkodunk mint Adám fiairól, kik a' meg-romlott természetnek fogyatkozásival környül-vétettenek, hajlandók a' hazugságra, és chalatságra; a'mint az Irás jelenti [t]: de ha úgy gondolkodunk felőlök, a'mennyiben a' Sz. Lélek igazgattya, és vezérli őket egyebek oktatására, nem hazugok, hanem Igaz-mondók. Illyen vólt Moyses, a' Vének tanátsával [u]: illyenek vóltak az-után-valo Fő-papok [x]: illyenek vólták a' Próféták [y], az Apostolok; kiknek Urúnk az Igasságnak Sz. Lelkét ígérte [z], és el-is küldötte, hogy *Minden Igasságra meg-tanitaná őket.* [a]: a' hol pedig *Minden Igasság* vagyon, ott semmi hamisság nem lehet. Illyen vólt, végezetre, mindenkor, és világ végé-ig-is ollyan lészen a' Kereszтyén *Ecclésia*, úgy-mint *az Igasságnak Oszlopa, és Erős Támasza* [b]. Az-okáért olly Biro az, a' minémű̈t keresünk, az-az, meg-chalatkozhatatlan, és el-tévelyedhetetlen.

t Gen. 8. 21. Ps. 38. 6.
u Num. 11. 17.
x Deut. 17. 9. Agg. 2. 12. Malach. 2. 7.
y Jer. 1. 7.
z Joan. 15. 16.
a Isai. 16. 13.
b 1. Tim. 3. 15.

B

Innét vagyon, hogy, valakik az Anyaszentegyházban vannak, és ő-hozzája hallgathnak, a' Hit dolgaiban meg nem chalatkozhatnak: és mihelyen attól el-szakadnak, vagy pártot ütnek ellene, leg-ottan el-tévelyednek; és hová tovább, nagyobb tévelygésekbe esnek; a' mint a' mostani Ujítók, magok példájával nyilván meg-mutattyák. Mert, mi-képpen hogy az embernek minden tagjai élnek, valamíg a' lelkes testben maradnak; de mihelyen attól el-szakadnak, meg-halnak: azon-képpen, valamíg az emberek az Anyaszentegyházhoz hallgatnak, és véle eggyeznek, lélekben élnek az igaz Hit-által. mert az Anyaszentegyházban marad örökké az Igasságnak Sz. Lelke, minden Igasságra tanítván őtet: de ha attól el-pártolnak, Hitőkben meg-fogyatkoznak. mert az *Ecclésia*-kivül, nem az Igasságnak Sz. Lelke, hanem a' hazugságnak gonosz lelke uralkodik. És mi-képpen hogy, míg a' nyáj-béli juhok egy akolban vannak, a' Pásztor gondot visel reájok, és a' farkasoktól meg-óltalmazza: azon-képpen az egész Anyaszentegyház-béli Hivekre, gondot visel a' Mennyei Pásztor, ki azt mondotta [c]: *En vagyok a' jó Pásztor, és ismérem az én juhaimat.* sőt azt-is mondotta [d]: *Imé én veletek vagyok minden-nap, világ végezetig.* És mi-képpen hogy akár-melly gyenge Juhotska-is, míg a' nyájjal eggyütt vagyon a' Pásztor gond-viselése-alatt, bátorságos lehet, és nem szükség hogy féllyen a farkas hatapásától: azon-képpé minden eggyügyű Kereszтyén, valamíg az *Ecclésiának* eggyességében vagyon, nem félhet hogy tévelygésbe essék. De viszont-ag, mi-képpen a' Juh, akár-melly kövér és nagy légyen-is, ha a' nyájtól el-távozik, a' Pásztor gond-viselésétől és szorgalmatos őrizetitől meg-fosztatván, a' farkas torkába akad: azon-képpen, valaki el-szakad az *Ecclésiának* értelmétől, és tanításától, akár-miném̈ű túdós és bölch ember légyen-is, a' Sz. Lélektől el-hagyattatik; és el-tévelyedvén, a' Hazugság Attyának, a' pokol-béli farkasnak torkába akad, és el-vész. Erről szép példánk lehet, Egy-felől, az eggyügyű Szén-égető, kit az Ördög semmi okon tévelygésbe nem ejthetett: mert minden kérdésére chak azt felelte; hogy ő azt hiszi a' mit az Anyaszentegyház, és attól el nem akart távozni: Más-felől pedig, hatalmas két túdós Doktor, *Origenes*, és *Tertullianus*; kik magok elméjének többet hívén, hogy-sem az Anyaszentegyháznak, Eretnekekké lőttek, és, jó hirőket nevőket meg-ferteztetvén, örök kárhozatra mentek.

c Joan. 10. 14.
d Mat. 28. 20.

C

Mondaná valaki: Isaias Próféta-által olly ígéretet tőtt az Isten [e]; hogy *az ő népének minden fiai az Urtól lészнek tanittattak*: Tahát nem szükség más Tanítót keresni, sem az *Ecclésia* ítéletire várni. Felelet: Isaias az Evangéliomi tudományról szóll, miellyet ő-maga a' Krisztus, ki igaz Isten, hirdetett, és predikállott; a'mint Szent *Cyrillus* magyarázza. Mint-ha azt mondotta-vólna: A' Kereszтyén népet nem tánitom a' Próféták-által, hanem én-magam szóllok nékik; a' mint Szent Pál igen szépen meg-mutatta [f]. A' vagy, a' mint Sz. Agoston magyarázza [g], szóll a' Próféta a' belső-képpen-tanító és nődítő Sz. Léleknek Malasztjáról, mellyel nagy gyönyörűségessen az embereket a' Hitre, és Szeretetre indittya és serkengeti. Az-okáért, nem azt akarja mondani, hogy minden Kereszтyén ember érteni-fogja az Isten jelentéséből a' Szent Irás-béli titkos dolgokat: hanem, hogy ollyanok lészнek, kik nem chak külső fülőkkel halgattyák a' Tanító-mesterт, ki az Isten ígéjét magyarázza; hanem lelki fülőkkel az Istent-is halgattyák, a' ki inti és segéti őket, hogy meg-chelekedgyék a' mit halliottak a' Tanítókról. Midőn Predikátzio vagyon, minnyájan hallyák, és értik a' Tanító szavát; de eggyik valóban el-hiszi, a' másik pedig nem hiszi; eggyik meg-tér bűneiből, és penitentziát tart, a' másik pedig meg-általkodván, bűneiben meg-marad: az első-felől azt mongyuk, hogy az Istentől tanittatott; de a' másikról azt nem mondhattyuk. Igy értette és magyarázta az Isaias mondását ő-maga Urunk [h]: *Irva vagyon*, úgy-mond, és *lészнek minnyájan az Istentől tanittattak.* és Sz. Pál [i]; *Az atyafiúi szeretetről nem szükség nékтek irnunk: mert ti-magatok meg-tanúltatok az Istentől, hogy szeressétek egy-mást.*

e Isai. 54. 13.

D

f Hebr. 1. 1.
g Lib. de Gratia c. 12. 13. 14.

h Joan. 6. 45.
i 1. Thess. 4. 9.

Hogy pedig Urunk azt mondotta az Apoſtoloknak, és ő-általok mí-nékünk [k]; *Ti pedig ne hivattaſsatok Rabbínak, mert egy a' ti Meſteretek a' Kriſtus*: nem azt akarta jelenteni, hogy chak a belső-képpen-tanito Meſterhez halgaſsunk; vágy, hogy ſenki ne mondattaſsék egy-általlyában Meſternek; vagy, hogy ſenki fel ne vegye a' Meſter tiſztit: hanem, hogy ſenki tiſzteſség-kívánásból azt a' tiſztet, és nevet magának ne tulajdonittſa, ſe ne kívánnya. Mert nyilván olvaſſuk Sz. Pálnál [l]; hogy Ő-*magát a' Pogányok Meſterének nevezi*: ki, bizonyos, hogy nem chelekedett a' Kriſtus parancholattya-ellen; tudván, hogy Kriſtus Urunk a' tiſzteſség-kívánáſt tíltotta: és azért, ugyan-ottan arról feddette a' Fariſæuſokat és Irás-tudókat [m], hogy *ſzerették az Első ſzékeket a' Synagógákban, és hogy Meſtereknek hivattattak az emberektől*. Az-okáért, ugyan-ottan azt-is mongya [n]; hogy *Senkit Atyánknak ne hijunk a' földön*. holott bizonyos dolog, hogy az Atyának tiſztit, vagy nevezetit, nem egy-általlyában tíltotta-meg, hanem a' földi atyákhoz-valo mértékletlen, vagy fölöttébb-valo indúlatot.

Ezek így lévén, hogy el ne tévelyedgyünk, kövefsük az Anyaſzentegyház tanítáſát: és adgyunk hálát az Iſtennek, hogy illyen bizonyos Vezért és Kalaúzt rendelt nékünk, kit bátorságoſon követhetünk, és a' Vitézkedő Anyaſzentegyházból igyeneſſen a' Győzedelmesbe juthatunk; hogy ott, nem a' Hit- és tűkör-által, hanem ſzínről-ſzínre láſſuk az Iſtent; látván ſzereſsük; ſzeretvén örökkön örökké vígadhaſſunk: mellyet engedgyen minnyájunknak a' Fölséges mindenható Iſten, az ő áldott Szent Fiának drágalátos érdemiért. Amen.

A
k Mat. 23. 8. 9

12. Tim 1. 11

m Mat. 23. 6

n Mat. 23. 9.

B

C

D

HUSVÉT-UTÁN ÖTÖDIK VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. IANOSNAK XVI.

RÉSZÉBEN, ℣. 23.

AZ időben: Monda IESUS az ő Tanítványinak: Bizony, bizony mondom néktek: Ha mit kérendetek az Atyától az én nevemben, meg-adgya néktek. Eddig nem kértetek semmit az én nevemben: Kérjetek, és el-véſzitek, hogy a' ti örömetek tellyes légyen. Ezeket példa-beſzédekben ſzóllottam néktek. El-jő az óra, midőn már nem példa-beſzédekben ſzóllok néktek, hanem nyilván hirdetek néktek az Atya-felől. Azon a' napon kértők az én nevemben: és nem mondom néktek hogy en kérem az Atyát értettetek: Mert ő-maga az Atya ſzeret titeket, mivelhogy ti ſzerettetek engem, és el-hittétek hogy én az Iſtentől jöttem-ki. Ki-jöttem az Atyától, és e' világra-jöttem: iſmég el-hagyom e' világot, és az Atyához mégyek. Mondának néki az ő Tanítványi: Ímé most nyilván ſzóllaſz, és ſemmi példa-beſzédet nem mondaſz. most tudgyuk hogy mindeneket tudſz, és nem ſzükség néked hogy valaki téged meg-kérdgyen: ebben hiſzſzük hogy az Iſtentől jöttél-ki.

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

AZ Úr Menybe-menetele-előtt-valo három Vasárnapi Evangéliomot, a' Keresztyén Anyaſzentegyház abból a' ſzép Predikátzióból vötte, mellyet Urunk a' Vég-vachora-után halála-előtt tőtt az ő Tanítványinak: mind a' háromban pedig, azon-egy igyekezetit találom a' mi édes Üdvözítőnknek; tudni illik, hogy a' bánatos-ſzívű Tanítványit vígaſztalná, mint-hogy kefervelſſen

A

eſett nékik Urúnknak el-váláſa; mind a' Halál-által, mellyen harmad-napra, dichőſéges Fel-támadásával győzedelmet vőtt; 's mind Meny-be-menetele-által, melly el az Attyának jobjára ült. Ezt pedig ſok-képpen, és jó módgyával chelekedte. Mert az Első Evangeliomban, azzal vigaſztalta őket, hogy chak *Egy-keveſſé nem látnyák* [a]: hogy *az Attyahoz mégyen* [b], fáradságának, tudni illik, juralmát venni, és nékünk minden jót ſzerzeni: hogy *Szomoruságok őrőmre fordúl* [c]; *melly őrömet ſenki el nem venne tőlők* [d]. A' Máſikban azzal; hogy maga-helyett, *Más Vigaſztalót küld* [e], a' Szent Lelket, kinek el-jővetele igen haſznos lenne; azért, hogy *e' Világot meg-féddené a' Bűnről, az Igaſságról, és az Itéletről* [f]; őket pedig *Minden Igaſságra meg-tanítaná*, és őket-is meg-dichőítené [g]; A' mái Evangéliomban pedig, azzal vigaſztallya a' Tanítványokat; hogy *El-jő az óra, mikor nem példa-beſzédekben ſzóll, hanem nyiltván hirdeti az Attyát* nékik [h]: hogy *az Atya maga-is ſzereti őket* [i]: és fő-képpen, hogy, *ha valamit kérnek az Atyától az ő nevében, meg-adgya nékik* [k]. melly vigaſztalás, mint-hogy igen haſznos, és minnyájunkat illeti, e' moſtani Predikatzióban arról ſzóllok.

B

I. Meg-mutatom, hogy nagyobb kinch az Imádság a' pénznél.
II. Meg-mondom, Miért kiván az Iſten Imádságot.
III. Okait adom, Miért hallaſztya-el némelykor az Iſten meg-adni a' mit kérünk.

ELSŐ RESZE.

C

KÉt Okból ígérnek az emberek egy-máſnak nagy dolgokat; Szeretetből, és Bővelkődésből. A' Kriſtus, mint atyánkfia, ſzeretett bennünket; mint Iſten Fia, fogyatkozhatatlanúl bővelkődőtt. Az-okáért, olly nagy dolgot ígért nékünk a' mái Evangéliomban, melynél nagyobbat nem hogy kívánhatnánk, de nem-is gondolhatunk: *Ha mit kérendetek, úgy-mond, az Atyatól, az én nevemben, meg-adoja nektek.* Látván egy Vő-legény, jegyesének ſzomorkodását az ő el-menetelén, és őtet vigaſztalni akarván, búlchúzását azzal fejezi-bé: Ne keferegj; nem léſzen fogyatkozáſodra az én el-menetelem; valamit kívánſz, írd-meg, meg-ſzerzem. Így a' Mennyei Vő-legény, el-akarván távozni az ő Jegyesétől az Anyaſzentegyházától, azt mondotta néki [l]: *Hallyam a' te ſzódat*: az-az, kérj a' mit akarſz, és meg-adom: ha az Imádsággal élſz, ſemmi fogyatkozáſod nem léſzen. A' vagy, ha ſzintén el-megyek-is, annyi költséget hagyok, hogy, valamit kívánſz, meg-ſzerezheted; mivelhogy *a' Pénznek mindenek engednek* [m]. Azon-képpen a' Kriſtus, az Imádságnak kinchét az Anyaſzentegyháznak hadta, hogy ſemmi fogyatkozáſa ne történnék. Melly kinch, abból haladgya-meg a' pénzbéli kinchet, hogy el-fogyhatatlan; és arra-is ſzert tehet, a' hová a' pénz nem érkezik; a' mint ſok példákkal ezennel meg-mutatom, hogy nagyobb kedvünk légyen az Imádsághoz e' kővetkőzendő napokban, mellyekben a' Kereſztyének, fő-képpen az Imádságban foglalatoſok.

I. *Mit haſznál a' bolondnak hogy gazdagsága vagyon, holott Bőlcheséget nem vehet* [n]? De, *Ha ki Bőlcheség-nélkül ſzűkölködik, kérje az Iſtentől, és meg-adatik* [o]. A' mint Salomon *Bőlcheséget kért, hogy igazat ítélhetne, és az Iſten bőlch és értelmes ſzívet adott néki; el-annyira, hogy ſenki hozzá haſonló nem vólt, ſem előtte, ſem utánna* [p]. II. Mit haſznált Akábnak a' gazdagság, midőn három eſztendeig és hat hólnapig nem vólt ſemi eſső? minden kinchével ſem tudott egy chöpp eſsőt ſzerzeni, ſem az eget fel nem nyithatta [q]: De Illyés, *Hozzánk haſonló ember lévén, ſzenvedhető imádsággal imádkozott, hogy ne lenne eſső a' földön; és nem lőtt eſső, három eſztendeig és hat hólnapig: és iſmég imádkozott; és az ég eſsőt adott, és a' föld meg-adta az ő gyümölchét* [r]. III. Mit haſznált a' gazdagság az öt Királynak, a' kik Jóſue-előtt futottak? vallyon meg-rővidíthették-e a' Napot, hogy el-ſzaladhatnának? De Jóſue, könyörögvén a' Főlségeſnek [s], *Parancholt a' Napnak és a' hóldnak, és meg-állottak: nem vólt az-előtt, ſem az-után olly hoſſzú nap; engedvén az Úr az ember ſzavának* [t]. IV. A' pénznek ſemmi ereje ninchen a' tűz- és víz-ellen: sőt a' tűz meg-emészti, a' víz el-ſillyeſzti: De az Imádsággal, a' három iſiú a' tűzet meg-győzte, úgy hogy ſemmit nem árthatott chak ruhájoknak-is [u]: az Iſraël fiai pedig, a' tenger közepin által-mentek, melly Faraót minden ſeregével el-burította [x]: és az Apoſtolok, a' ſzél-vész-között meg-maradtak. V. A' Magtalan gazdagok, nyerhetnek-e gazdagságokkal magzatot? De az Imádsággal, Iſaak Rebekkának [y], Anna magának [z], magzatot nyertek: Zakariásnak-is azt mondotta az Angyal [a]; hogy *Meg-hallgattatott könyörgéſe, és a' felesége fiat ſzül.* És így, magtalan anyáktól ſzülettek az Imádság által, Jákób Patriárka, Sámuel Próféta, és Kereſztelő Sz. János, *kinél nagyobb nem vólt az aſſzonyi állatokról ſzülettetettek-között.* VI. A' pénzes emberek, az Orvoſokat magokhoz

vonſ

[a] Ioan. 16. 16
[b] Ibidem.
[c] Verſ. 20.
[d] Verſ. 22.
[e] Verſ. 7.
[f] Verſ. 8. 9.
[g] Verſ. 13. 14
[h] Verſ. 25.
[i] Verſ. 27
[k] Verſ. 23.

[l] Cant. 8. 13.

[m] Eccleſ. 10. 19.

[n] Prov. 17. 16
[o] Iac. 1. 5.

[p] 3. Reg. 3. 11. 12.
[q] 3. Reg. 17. 1

[r] Iac. 5. 16. 17

[s] Eccli. 46. 6.

[t] Ioſ. 10. 12.

[u] Dan. 3. 26. 49. 50.
[x] Exo. 14. 15. 24.
[y] Mát. 8. 26.
[z] Gen. 25. 21.
[a] 1 Reg. 1. 20
[b] Luc. 1. 13.

vonszák ugyan, de nem mindenkor nyerhetik-meg egésségőket; mint a' Vér-folyá u Aszszony állat, *Tizen-két esztendeig sokat szenvedett sok Orvosoktól, és el-költötte mindenét* [c]; *de semmit nem haszn ált, hanem gonoszbúl vólt*: De az Imádság-által, minden nyavalyából ki-szabadúlhatni; mint az Evangéliomi sok példák meg-mutattyák. és azért mongya Sz. Jákab [d]; hogy *A' Hitből-valo Imádság, meg-szabadittya a' beteget, és meg-könnyebbiti őtet az Ur.* VII. Senki pénzzel a' halálos sententziától meg nem menekedhetik: De az Imádsággal, Ezekías Király azt tizen-őt esztendőre halasztattatta [e]. VIII. Senkit halálból pénzzel fel nem támaszthatni: De Imádsággal, Jairus a' leánya életét meg-nyerte [f]; Mártha és Maria a' Lázárét [g]. IX. Senki pénzzel a' fene-vadakat meg nem-enyhítette: De az Imádsággal, Daniel az oroszlányok-közőtt sérelem-nélkűl vólt [h]; Jónas pedig a' Czet-hal gyomrában [i]. X. A' pénz a' bánattól senkit meg nem ment-, sőt gyakorta bánatot és szomorúságot szerez: De az Imádságnak az-ellen-is nagy ereje vagyon; a' mint Sz. Jakab jelenti, mondván [k]: *Szomorkodik-e valaki közzűletek? Imádkozzék.* XI. Noha a' pénzzel kűnyű hadakozó népet fogadni az ellenség-ellen; de azzal győzedelmet nẽ vehet rajta: Az Imádsággal pedig, Moyses győzedelmet nyert Izraelnek [l]; Ezekías Király-is imádságával azt nyerte, hogy az Angyal egy éjjel az ő ellenségiben, Száz nyólczvan-őt ezeret vágott-le [m]. XII. Lelki ajándékokat pénzen nem vehetni: sőt mikor *Simon Mágus* pénzt vitt-vólna az Apostoloknak, mondván [n]; *Adgyátok nékem-is ezt a' hatalmat, hogy, valakire kezeimet tészem, a' Szent Lelket vegye*: Sz. Péter azt mondotta néki: *Veszszen-el veled a' te pénzed, mivelhogy azt alitád, hogy az Isten ajándékát pénz-által nyerhetni.* De az Imádság-által, mind ő-magát a' Sz. Lelket-meg-nyerhetni; a' mint Urunk jelenti, mondván [o]: *A' ti Atyátok menyből jó Lelket ád az őtet-kérőknek*: 's mind az ő ajándékit, mellyek-közzűl első a' Bőlcheség [p]; és azt Imádsággal nyerhetni-meg, a' mint oda fel meg-mondám. XIII. A' pénz, készűlet lehet ugyan a' Bűn-bochátásnak meg-nyerésére; de arra magától nem elégséges. mert az Isten, ki a' Bűn-bochátó, pénzben nem győnyőrkődik. De az Imádsággal, mind Manasses a' tömlőczben [q], mind a' Publikánus a' Templomban [r], mind a' tolvai a' Kereszt-fán [s], Bűnőknek bochánattyát nyerték. XIV. Senki az Ördőgőt pénzzel ki nem űzheti; sőt az Ördőg a' pénzzel sokakat meg-chal, és az őrők kárhozatra viszen. De az Imádsággal, a' Kananæai aszszony meg-mentette leányát az Ördőgtől [t]. sőt *Némelly ördőgi Nem, ki nem űzettetik, hanem chak Imádság- és böjtölés-által* [u]. XV. Mind e' világ pénzével sem tartóztathatni az Istent, hogy boszszút ne állyon a' vétekért: De Moyses az Imádsággal úgy meg-tartóztatta, hogy azt mondotta néki az Isten [x]; *Eressz-sz-el engem, hadd gerjedgyen-fel ellenők haragom, és tőröllyem-el őket, és téged nagy nemzetté tészlek*: de Moyses el nem eresztette, míg nem meg-engesztelte a' háládatlan népnek. Innét mondotta az Úr Jeremiásnak [y]: *Ne imadkozzál a' népért, se ne tégy érettek dichéretet és imádságot, és ne álly ellenem.* Isaias pedig azon panaszolkodik [z]; hogy *Ninch a' ki tartóztassa az Istent*; tudni illik, Imádságával, hogy a' népet ne bűntesse. A' Niniveiek-is megtartóztatták Imádságokkal az Istent, hogy Negyven nap-múlva el ne sillyesztené az ő Városokat, hanem meg-kegyelmezne nékiek [a].

Ezekből ki-tetszik, hogy inkább engednek mindenek az Imádságnak, hogy-sem a' pénznek: úgy hogy, a' mit a' Pogány *Horátius* mondott a' Pénzről [b], jobban, és igazban mondhattyuk az Imádságról: Mind az Isten, 's mind a' teremtett-állatok engednek a' szép Imádságnak. és a' mit *Petrónius Arbiter* írt [c]; A' ki imádkozik, bátorságos szellővel evezhet; és a' szerenchét akarattya-szerént szabhattya.

Ezt hogy jobban meg-érthessük, azt kell eszünkbe vennünk, hogy az Imádságnak Három fő Gyümőlchi vannak, mellyekkel akár-minémű szívet-is meg-elégíthet. És azokat hasonlíthattyuk a' Három fő eszközökhöz, mellyekkel az emberek egymás-közőtt élnek, hogy valaminek szerét tegyék: mert, vagy más dolgon cherélik-el; vagy árron vészik-meg; vagy ajándékon jutnak-hozzá.

Első Gyümőlche az Imádságnak; az Elég-tétel a' Bűnnel-érdemlett bűntetésért, mellyet fel-váltunk az Imádsággal, és neminémű-képpen el-cherélyük rajta-: mert az őrökké-valo bűntetést, mellyet a' Bűnnel érdemlünk, az Imádság idő-szerént-valo bűntetésé változtattya; meg-nyervén a' Bűnnek bochánattyát, és fel-váltván az őrők kárhozatra-valo kőtelességet. Második Gyümőlche; az Érdem. melly hasonló a' pénzen- vagy múnkán-valo vételhez. Mert az Igaz ember imádsága, ha ollyan a' minéműnek kell lenni, mindenkor érdemes, ha meg nem nyeri-is a' mit kíván. Erről kell értenünk az Urunk mondását [d]: *Mikor imádkozol, menny-bé a' kamarádba, és ajtó-bé-tévé imádyad az Atyádat a' rejtekben, és az Atyád a' ki látja a' rejtekben, meg-fizet néked*; tudni illik, érdemed szerént. mert a' fizetés, érdemért vagyon. Harmádik Gyümőlche az

Imádság-

A

c Mar. 5. 25. 26.

d Iac. 5. 14. 15.

e Isa. 38. 1.

f Mar. 5. 23.

g Ioan. 11. 3.

h Dan. 6. 10. 22. & c. 14

i Jona 2. 1. 2. 10

k Iac. 5. 13.

B

l Exo. 17. 9. 11.

m 4. Reg. 19. 35.

n Act. 8. 18.

o Luc. 11. 13

p Isa. 11. 2.

q 2. Par. 33. 12. 13.

r. Luc. 18. 13

s Luc. 23. 42

t Mat. 15. 28

u Mat. 17. 20

C

x Exo. 32. 9 10.

y Ier. 7. 16.

z Isa. 64. 7.

a Ion. 3. 4.

b Lib. 3. Serm. Sat. 3. vers. 95 Divina humanaq; pulchris Divitiis parent.

D

c In Pecunia. Quisquis habet nummos, securâ naviget aura; Fortunamq; ejus temperet arbitrio.

d Matt. 6. 6

A

Imádságnak, hasonló az Ajándékkoz: mert a' mit az Imádságban kérünk, ha jól kérjük, meg nyerjük. Innét vagyon, hogy az Irás gyakorta ínt a' szűnetlen-valo Imádságra [c]: mivelhogy mindenkor vagyon valami szükségünk; és a' meg-nyerésre-valo fő eszkőz az Imádság: és, a' mint Sz. *Ephrem* mondotta [f], a' Józanságnak őrizője, a' haragnak zabolája, a' kevély szívnek le-nyomója, a' gyűlölségnek orvossága, a' Törvénynek igaz rendelése, az Országnak hatalmassága, a' hadakozásnak zászlója és diadalma, a' békeségnek óltalma, a' Szűzeségnek pechéte, a' Házasságnak hites kötele, az úton-járóknak óltalmazója, az aluvóknak vígyázója, a' szántó-embereknek bővséges gyümölche, a' hajózóknak szabadúlása, a' bűnösöknek szó-szóllója, a' szomorúaknak vígasztalója, az őrvendezők vigassága, a' siránkozóknak bátorítója, a' halottaknak temetése. Mellyeket, és annál többeket-is, mind egy chomóban kötött Urunk, midőn a mái Evangéliomban azt ígérte; hogy, Valamit az ő nevében kérünk az Atyától, meg-adgya.

c *Eccli.* 18. 22. *Luc.* 18. 1. *Luc.* 21. 33. *Eph.* 6. 18. 1. *Thes.* 5. 18.

f *Tractatu De Orat.*

B

II. RÉSZE.

DE kérdené valaki Sz. *Basiliussal* [g]: Ha az Isten szeret minket, a' mint Urunk mondgya a' mái Evangéliomban, és tudgya mi-nélkül szükölködünk, sőt nem-is engedi hogy szükségünkben máshoz folyamlyunk, miért kívánnya mí-tőlünk a' Könyörgést? mert az embereknek azért szoktunk könyörögni, hogy nem tudgyák szükséginket: vagy, ha tudgyák-is, nem akarnak segéteni, azért, hogy nem jó akaróink: vagy, ha jó akaróink-is, azt gondollyák, hogy máshoz inkább illik hogy meg-segéttsen bennünket, vagy jobb módgya vagyon a' meg-segétésben; mellyeknek ninch helye az Istenben.

g *In Constitut. Monast. c.* 2.

C

Felelet: Ennek egy-nehány Okai vannak: Első, az; hogy, a' mint azon Szent *Basilius* mongya, az ember meg-ismérné, mind a' maga szükségét, 's mind az Isten kegyességét: és az elsőből meg-alázza magát; a' másikból pedig hálá-adásra kéfzűllyön; és mind a' kettőből meg-tudgya bőchűlleni, és meg-őrizni az el-vőtt ajándékot. mert, a' mit valami nagy személytől könyörgéssel nyerünk, meg szoktuk bőchűlleni és óltalmazni.

Második Oka, az; a' mint Sz. *Jerónymus* mongya [h]; hogy érdemünk-szerént, és úgy mint jutalomúl adgya nékünk a' mit kérünk: mert az Isten, a' jó és méltó könyörgés-által, méltókká tészen minket az ő ajándékira. bőchűlletes és kívánatos dolog pedig, méltánjutni a' hoz a' mit ember munkával keres.

h *In cap. 29. Jerem. vers.* 12

Harmadik, az; mert az Isten az ő ajándékit, az ő-tőle rendeltetett eszközök-által akarja mí-velünk közleni, úgy hogy mí-is munkálkodgyunk azokért. mert, a' mint Sz. Agoston mongya [i], A' ki téged nálad-nélkül alkotott, nálad-nélkül téged nem üdvőzít. És mint-hogy az egyéb-féle múnka nem mindentől lehet: az Imádság olly közönséges dolog, hogy fenki attól magát nem mentheti: sőt még a' Pogány Bölchek-is megismérték annak szükséges-vóltát, és arra íntették az embereket; úgy-mint *Sócrates*: ki azt mondotta; hogy, midőn valaki nyomoruságban vagyon, alázatosson az Istenhez folyamodgyék. *Epictétus* pedig azt mondotta: Midőn munkában vagy, alázatos könyörgést nyújts a' magasságba.

i *Serm.* 15. *de Verbis Apost.*

D

Negyedik, az; hogy, a' mint Arany-száju Sz. János mongya [k], okot adgyon az ő hozzája-valo fel-gerjedésre, és az-által inkább ragaszkodgyunk hozzája; mint az Atyák meg-várják, hogy a' fiok könyörögjenek, és a' könyörgéssel a' szeretet gerjedezzen bennek: és így az Isten, a' mit jó-vóltából-is meg-engedne, a' könyörgés-által vagy hamaréb, vagy bővségesben meg-engedi; a' mint Salomonnak [l], Ezekiásnak [m], és az Evangéliomi Ina-szakatt embernek [n] példájából ki-tetszik. És alig találunk valakit az Evangéliomban, a' ki testi egésséget kért Urunktól, hogy Bűneinek bochánattyát-is nē vőttevólna: mert *Hatalmas az Isten mindeneket bővségesben meg-chelekedni, hogy-sem mi kérjük, vagy értyük* [o]; az-az, meg-chelekeszi. mint-ha a' Király azt mondaná az ő Hadnagyának: Menny-el, hadakozzál: a' költséget ne kíméld; mert én annak szerét tehetem, és néked-is meg-adhatom jutalmodat; az-az, szerét tészem, és néked meg-fizetek.

k *Hom.* 30. *in Genes.*

l 3. *Reg.* 3. 13

m *Isa.* 38. 5.

n *Matt.* 9. 5.

o *Eph.* 3. 20

Ötődik Oka, az: mert, midőn könyörgünk, több jót nyerünk, hogy-sem mikor nem könyörgünk: 1. Mert mí néha ollyat kérünk, a' mi nékünk nē hasznos, és azért meg nem nyerjük; de még-is a' kéresnek jutalmát vészük: a' mint Sz. Pál, meg nem nyerte a' mit háromszor kért, *hogy el-távoznék tőle a' test ősztöne a' Sátan Angyala* [p]; mert az-által erősödött-meg: de a' Könyörgésért jutalmat vőtt. 2. Néha hasznost, de kichiny dolgot kérünk; úgy-mint testi jót: és azzal nagyobbat-is nyerünk, az Imádság jutalmát. 3. Néha nagy jót kérünk, az-az, Lelkit: melyet ha meg-nyerünk, más hasznunk-is vagyon, az imádság érdeme.

p 2. *Cor.* 12. 8

Hatodik Oka, az; mert az Imádságban sok jeles Jószágos chelekedetek találtatnak: mellyeknek gyakorlása, az Imádságban kért jót föllyűl haladgya. Innét mondotta *Clemens Alexandrinus* [q]; hogy inkább kell embernek a' Könyörgést választani, ha meg nem nyeri-is a'mit kíván, hogy-sem a' könyörgés-nélkül-való meg-nyeréſt. Mert a' jó Könyörgést, nagy és sok Jószágos chelekedetek kőverik: I. A'Hit; mert a'ki könyörög, el-hiſzi, hogy a' kinek könyörög, kéresét bé-tellyeſítheti. II. A'Reménség; mert ſenki azt nem kéri, a' mit nem reméll hogy meg-nyeri: sőt neveli-is a' reménséget; mert, mentől gyakrabban nyájaskodunk valakivel, annál nagyobb bizodalommal járúlunk hozzája, és többet reméllünk tőle. III. A'Szeretet; mert ſzeretni ſzoktuk azt, a' kitől valamit reméllünk: sőt neveli-is a' ſzeretetet; mert az egy-máſt-ſzeretők, gyakorta-való nyájaskodáſſal inkább gerjedeznek egy-más ſzeretetire; és az igaz barátoſok, ſemmit őrömesben nem hallanak baráttyok kéresénél, hogy jót teheſſenek vélek: és barátinktól viſzontag akármit-is bátorságoſon kérünk: és mentől inkább ſzeretttyük őket, annál nagyobb bizodalommal járúlunk hozzájok. Es noha a' nyughatatlan kéregetéſsel meg-bánthattyuk ember-barátunkat, de az Iſtent azzal meg nem bántyuk; sőt, a' mint Arany-ſzáju Sz. János mongya [r], azzal bántyuk-meg, ha félben hadgyuk a' könyörgéſt. IV. Az Alázatoſság; mert a' ki könyörög, meg-alázza magát; tudván, hogy chak a' jó akaratból származik a' könyörgéſnek meg-halgatáſa. V. Az Alhatatoſság, és Békeséges-tűrés; midőn el-halad a' mit kérünk, melynek nagy jutalma vagyon, és *tekélletes chelekedete* [s].

Ezekből ki-tetſzik, melly méltó légyen könyörgeni a' Könyörgéſnek haſznoſvóltáért: de azt-is meg kell tudnunk, Mi módon kelleſsék rendelni a' Könyörgést, hogy foganatos légyen? Mert az alkotmányhoz, nem chak jó és alkolmatos eſzközök kívántatik, hanem tudomány-is; úgy-mint, a' Fa-mívhez, nem chak jó fejſze, fűréſz, gyalú, és véső ſzükséges, hanem a' meſterség-is; melly-nélkül, ſemmi egyéb nem kerekedik az eſzközökkel-való élésből, hanem hogy mind a' fa el-vész, mind az eſzköz meg-tompúl, 's mind az idő heában el-múlik: haſonló-képpen, a' jó Fegyver, tűdös vitéz embert kíván; és a' jó Hajó, okos kormányoſt. Az Imádság igen jó eſzköz, mellyel mindent el-készíthetünk; jó fegyver, mellyel minden ellenséget meg-győzhetünk; jó hajó, mellyé e' világ habjai-közzűl, az őrök boldogságnak chendes partyára evezhetünk; egy ſzóval, olly dolog, mellyel mindent véghez vihetünk; mert, *Ha mit kérünk az Atyától, meg-adgya.* De az kívántatik, hogy tudgyunk véle élni. Melyre Urúnk a' mái Evangéliomban egy ſzóval meg-tanít, mondván: *Az én nevemben.* Melly ígének, ſzép magyarázatit találjuk a' Doktoroknál; mellyekből egy jó és tellyes értelmet hozhatunk-ki.

Előſzör: Szent Agoſton [t], és Sz. Gergely [u], azt mongyák, hogy a' Jesus, vagy *Üdvözítő Nevében* akkor *kérünk*, midőn Üdvőſségünkre-való kérünk: és valamit üdvőſségünk haſzna-ellen kérünk, azt nem az Üdvözítő nevében kérjük. Üdvőſségök-ellen kérnek azért, a'kik valami gonoſzt, vagy bűnt kérnek: tudni illik, hogy meſterségeſsen lophaſsanak, ellenségökön boſzſzút álhaſsanak, el-tekélett gonoſz ſzándékokban meg ne bántaſsanak. Innét mongya Sz. Jakab [x]: *Kéritek, és nem vészitek-el, azért hogy gonoſzúl kéritek, hogy a' ti kívánságotokra költsétek.* Ezért jelenti Urunk a' mái Evangéliomban, midőn azt mongya; *Ha mit kértök*, mert a' Bűn, nem valami, hanem ſemmi; a' mint Szent Agoſton mongya [y]. De még a' Világi dolgok-is ſemmik, a' Mennyeiekhez-képeſt; a' mint azon Sz. Doktor mondgya [z]. Ki azt-is írja [a]; hogy teſti dolgot külömben nem kell kérni, hanem, chak az őrök élethez-képeſt; úgy-mint, egéſséget, békeséget, bővséget azért kérhetünk, hogy Iſtennek chendesben, és ſzorgalmatosban ſzolgálhaſsunk. Es Sz. Ambrús [b], magyarázván Dávidnak ama' mondását [c], *Az ő Imádsága Bűnné légyen*, azt írja; hogy, nem chak azoknak Imádságok Bűn, a'kik gonoſzt kérnek az Iſtentől, hanem azoknak Imádságok-is, a' kik haſzontalan dolgot kérnek az üdvőſségre. Erre-nézve mondotta Urúnk a' mái Evangéliomban: *Kérjetek, és el-vészitek, hogy a' ti örömötök tellyes légyen.* melly *Tellyes öröm*, chak a' lelki és mennyei dolgokban találtatik. Az-okáért, ha teſti dolgokat kérnek az Iſtentől a' gonoſzok, haragjából bűntetésökre engedi-meg, mint ellenséginek: mint mikor a' Zidók húſt kértek [d], *Bé-töltötte* ugyan az ő *kívánságokat* [e]: *de még az ételek ſzájokban vóltak; hogy az Iſten haragja reájok ſzállott: és meg-ölte azoknak kövérit.* Ennek okát-is adgya Szent *Baſilius*, mondván [f]: Igen méltóságos és bőv-kezű a' mi Királyunk, az Iſten; és gonoſz néven vészi, ha ki ő-tőle kichiny vagy alá-való és chekély dolgot kér: a' mint a' Világi Fejedelmek-is gonoſz néven vészik, ha ſemmire-kellő dolgot kérnek ő-tőlök; mert az ő méltóságok-ellen vagyon. Azt írja *Plutarchus* [g]; hogy, midőn *Perillus* Nagy Sándortól Jegy-ruhát kért-vólna leányának, ötven Talentomot adatott néki.

A

q *Lib. 7. Strom.*

r *Hom. 24. in Matth.*

B

s *Iac. 1. 4.*

C

t *Tract. 73. in Ioan.*

u *Hom. 47. in Evang.*

x *Iac. 4. 3.*

y *Tract. 1. in Ioan.*

z *Tract. 102. in Ioan.*

a *Epiſt. 121.*

b *Serm. 22. in Pſ. 108.*

c *Pſ. 108. 7.*

D

d *Num. 11. 13*

e *Pſ. 77. 29.*

f *In Conſtitut. Monaſt. c. 2.*

g *In Apoſſ. Grac.*

A

És midőn *Perillus* azt mondotta-vólna, hogy elég tíz Talentom; a' Király azt felelte: Néked elég hogy annyit végy; de nékem nem elég hogy chak annyit adgyak. *Séneca*-is azon Sándorról hasonlót ír [h]. Ha azért egy halandó ember annyit tulajdonított magának, hogy méltósága-ellen kichiny ajándékot nem akart adni: az Isten, kinek mind méltósága véghetetlen, 's mind gazdagsága fogyhatatlan, inkább kívánnya hogy nagy dolgokat kérjünk tőle; nem a'mi chekély állapatúnkról gondolkodván, hanem az ő méltoságáról, mellyet ebben-is meg akar mutatni. Ez a' felelet hasznos tanuságot ád előnkbe: de nem szintén elégséges: mert bizonyos dolog, hogy az Apostolok némelly üdvösséges dolgokat kértek-vólt Urúnktól: úgy-mint [i]: *Uram, taníts minket imádkozni.* és [k]; *Öregbittsed bennünk a' Hitet.* De még-is Urúnk a' mái Evangéliomban azt mondotta nékik [l]: *Eddig semmit az én nevemben nem kértetek.* Tahát valami más értelme vagyon.

h *Lib. de Benefic.*

i *Luc.* 11. 1.
k *Luc.* 17. 5.
l *Ioan.* 16. 24.

Másodszor: Szent Agoston azt írja [m]; hogy az *kér a' Kristus Nevében*, a' ki igaz Hitben vagyon felőle: és így *Arius*, *Nestórius*, *Eutyches*, és egyéb efféle Eretnekek, nem a' Kristus nevében kértek, ki felől nem igaz Hitben vóltak. Ez-is jó tanúság: de a' mostani dologhoz nem elégséges: mert az Apostolok, a' Kristus-felől igaz Hitben vóltak; a' mint Urúnk a' mái Evangéliomban mondotta [n]: *Az Atya szeret titeket, mivelhogy ti szerettetek engem; és el-hittétek, hogy én az Istentől jöttem-ki.* De még-is Urúnk azt mondotta; hogy eddig semmit az ő nevében nem kértek. Az-okáért Sz. *Cyrillus* [o], és Aranyszáju Sz. János [p], azt mongyák; hogy az kér a' Kristus nevében, a'ki kérésében a' Kristust vészi Közben-járóúl az Atyánál. Ez igaz magyarázat. Mert a' Kérésben, két dolog vagyon: a' mit kérünk, és a' miért kérünk; mint midőn a' Kóldús kenyeret kér, és az Isten nevében kéri. Régenten azért az Igazak, Abrahámért, Isaákért, és Jákobért kérték az Istent [q]; tudván, hogy azok kedves barátai vóltak: de mi a' Kristusért, vagy a' Kristus nevében kérünk, a'mennyiben Közben-járónk, Szó-szóllónk, Meg-váltónk, Üdvözítőnk; ki az ő Nevében-valo kérést, az ő jelen-vóltáért helyhezteti: jelentvén, hogy, ha távúl lészen-is test-szerént, abból fogyatkozások nem következnek, ha az ő nevében kérnek. Míg Urunk jelen-vólt a' Tanitványival, ha mit akartak kérni, nem az Atyától ő-nevében, hanem ő-tőle kérték [r]. Az-okáért arra tanította őket; hogy, a' mit az-előtt ő-tőle kértek, ha el-mégyen tőlök, az ő nevében kérjék az Atyától: és meg-nyerik; és eszökbe vészik, hogy az ő el-menetele nem lészen káros. Annak-okáért, a'ki a' Kristus nevében könyörög az Atyának, úgy mégyen eleibe mint a' Kristus Követe. Mint-ha azt mondaná; Az én Uram ezt kéri, hogy érette meg-chelekedgyed. Nékem ugyan semmi okom, semmi igasságom ninch a'hoz; és azért, nem az én nevemmel kérem, hanem az Uraméval, ki azt meg-érdemlette, hogy ő-érette mindent meg-chelekedgyél.

m *Tract.* 102. *in Ioan.*

n *Ioan.* 16. 27

o *Lib.* 11. *in Ioan. c.* 7.
p *Hom* 78. *in Ioan.*

q *Dan.* 3. 35.

r *Luc.* 11. 1.
Luc. 17. 15.
Ioan. 14. 8.

C

Igen foganatos pedig a' Kristus Nevében-valo Könyörgés: I. Mert az Atya-Isten igen szereti. II. Mert az ő halálával mindenekért meg-fizetett, valamiket az Atyától kérhetünk. Végy példát: Történik, hogy valami Nemes és vitéz Kapitány, a' Királyért sok hadakban forog, és kedve-szerént szolgál, ellenségit meg-győzvén, és tartományit meg hóldoltatván: de szintén, midőn a' Király minden szolgálattyát meg-akarná fizetni, meg-hal, és maga személyében a' Királytól semmit nem vehet. Az-okáért, halála-kor levelet ír a' Királynak, kérvén, hogy a' minémű kegyességgel akar ő-hozzája lenni, ollyannal légyen az ő szerelmes fiához, kit maga-helyett hágy. Akkor azért a' fiú, az Attya nevében kívánná a' Jutalmat, annak érdemihez ragaszkodván. Hasonló-képpen vagyon a' mi dolgunk: a' Kristus, az ő nagy maga Érdemi-nélkül nem szükölködött, sem az ők dicsőségnek el-vétkére, mert a' hoz más Igasságá-is vólt; sem Bűnének meg-bochátasára, mert soha vétket nem tött, és nem-is tehetett; az ő Nevének fel-magasztalására pedig, leg-kisebb chelekedete-is elég lött-vólna, az ő véghetetlen méltóságáért: az-okáért, minden Erdeme reánk maradott, mert mi érettünk szenvedett: az ő Adós-levelét nékünk hadta; hogy azt elő mutatván, a'mit ő Igasság-szerént érdemlett, mi irgalmasság-szerént el-vennők. Ezt jól látta lélekben Dávid, és azért mondotta könyörögvén [s]: *Mi óltalmazo Istenünk, tekints és nézz a' te Kristusod orczájára.* Az-okáért, valamikor az Istennek könyörgünk, a' Kristus Érdemit mindenkor el-vigyük velünk, és bé-mutassuk az Atya-Istennek: mert, ha azt nem chelekeszszük, üres kézzel maradunk.

D

s *Psl.* 83. 10.

Mondaná valamely Újító atyafi: Ti Papisták, nem tartyátok a' Kristus rendeléséhez magatokat: mert nem a' Kristus nevében könyörgőtök, hanem a' Szentek nevében; és azokat fogadgyátok Szó-szóllóknak, és Közbén-járóknak. Felelet: Külömben kérjük a' Szentek esedezését, hogy-sem a' Kristus érdemét bé-mutattyuk az Atya Istenél: I. Mert semmit más Szentektől nem kérünk, hogy ők valamit magok erejé-

vel

vel véghez vigyenek, hanem hogy azt könyörgésökkel az Istentől meg-nyerjék: de mikor a' Krisztus nevében kérünk valamit, az ő Érdeme-által kérjük; úgy-mint kinek igasága vagyon a' hoz. és azt jelentyük, hogy ő viszi azt véghez; és, a' mint Dávid mondotta [t]; *Isten, a' te nevedben szabadits-meg minket*: azon-képpen mongyuk mí is: Isten, a' te Fiad nevében üdvözits minket. II. Az Anyaszentegyháznak könyörgése, mellyel a' Szentek esedezését kéri, a' Krisztus-által végeztetik-el; a' mint akárki-is észrébe veheti, hogy minden Imádságot azzal fejezünk-bé; *A' mi Urunk Krisztus JESUS-által.* melly a' Krisztustól adatott formától, egy pontban sem külömböz. És, hogy ha az Anyaszentegyház könyörgése azzal meg-ferteztetik, hogy a' Szenteket-is bé-foglallya; a' mint bolgatagúl mondotta *Calvinus*: hogy nem ferteztetett-meg a' Szent Pál könyörgése, ki a' halandó embereket sem rekesztette-ki? III. Nem ollyan Közben-járóknak tartyuk a' Szenteket, mint a' Krisztust: mert a' Krisztus egyedül *Meg-váltó, Közben-járó* [u]; és nem chak Esedező, mint a' Szentek: mert, noha a' Meg-váltó Papsággal eggyütt-vagyon a' Krisztusban az Esedezésnek tisztí; de nem minden Esedezésnek tisztivel eggyütt-vagyon a' Meg-váltásnak Papsága; a' mint nyilván ki-tetszik az élő emberekből, midőn egy-másért esedeznek. IV. A' Krisztus ugyan, esedezés képpen-is fő módon Közben-járó; mert tulajdon erejével, és érdemével esedezik; és az ő könyörgése az Igasághoz támaszkodik; mert, a' mit kér, igasság-szerént meg-érdemlette: de a' Szentek, chak a' Krisztus-által, és nem magok érdemével esedeznek; és mí-is őket, chák a' Krisztus-által hijuk segétségül, és az ő könyörgésök az Isten irgalmasságához támaszkodik. V. Krisztus olly Közben-járó, hogy más Közben-járó-nélkül nem szűkölködik, hanem maga-által esedezik; a' mint Sz. Pál mondgya [x]: de a' Szentek, a' Krisztust vészik Közben-járóúl, és úgy járúlnak az Istenhez. Az-okáért, nagy fenn meg-előzi őket a' Krisztus; és soha, ő-hozzája hasonlók nem lehetnek az Szentek, ha minnyájan egybe-gyűlnének-is. Vallyon, nem egyedül a' Krisztus-e *Mester* [y]; *a' Világ Világossága* [z]? de mindazáltal Sz. Pál azt mongya, hogy Urunk *Több Tanítókat-is adott* [a]: és Urunk az Apostolokat-is, *a' Világ Világosságának* nevezte [b]: de nem következik abból, hogy hasonlók voltak a' Krisztushoz. Vallyon nem egyedül *a' Krisztusban békéltette-e meg az Isten e' világot ő-magával* [c]? de mindazáltal Sz. Pál azt mongya [d], hogy az Isten *ő-beléje-is helyheztette a' meg-engesztelésnek igéjét*; és, hogy *Mindeneknek mindenné lött, hogy mindeneket üdvözítene* [e]: de azzal nem tőtte magát hasonló Üdvözítővé, vagy Engesztelővé a' Krisztushoz. Az-okáért, mí sem illettyük bosszúsággal a' Krisztus Közbe-járásának méltóságát, sem azt Elégtelennek nem ítéllyük, midőn a' Szenteket Közben-járóknak fogadgyuk: hanem magunk méltatlan- és elégtelen-voltunkat meg-gondolván, úgy folyamunk hozzájok, mint Istennek kedves barátihoz; a' mint Jóbhoz, az Isten hagyásából, folyamodtak az ő baráti [f]; és Abrahámhoz Abímelek [g], azon Isten tanátsából; hogy akképpen, köz könyörgésel künnyebben meg-nyerjük, a' mit a' Krisztus nevében kérünk.

III. RESZE.

MOndaná valaki: Nem kétlem, hogy sokan könyörögnek a' Krisztus nevében, és minden készülettel és aitatosággal járúlnak az Imádsághoz: mi lehet tehát az oka, hogy úgy sem mingyárt halgattatnak-meg? Felelet: Ennek egynehány Okai vannak:

Első, az; hogy mikor Isten ő Sz. Fölsége el-hallasztya a' dolgot, az a'ki álhatatosón meg-marad a' könyörgésbé, méltóbb lészen az Isten adományának el-vételére, vagy nagyobb ajándékot érdemel. Erről példánk vagyon Dánielben; ki imígyen ír [h]: *Az napokon, én Dániel bánkodom-vala három hétnek napjain; kívánatos kenyeret nem őttem, és hús és bor nem ment a' számba, de kenettel sem kenettettem-meg.* Holott látod, hogy Dániel nem chak imádkozott, hanem testét-is sanyargatta; de még-is három hét-múlva jelent-meg néki az Ur Angyala, mondván [i]: *Ne félly Dániel, mert az első naptól-fogva, mellyen a' te szívedet adtad, hogy sanyargatnád magadat a' te Istenednek színe-előtt, meghalgattattak a' te igéid, és én a' te beszédidért jöttem.* Azt kérdi itten Szent *Jerónymus*: Ha mingyárt meg-halgattatott Dániel, miért nem küldetett mingyárt hozzája az Angyal? És azt feleli; hogy azzal okot adott néki az Isten, hogy tovább könyörgene, és többet érdemlene. Hasonló-képpen történt dolga a' Kananéai aszszony'-állatnak [k]; kit egy-néhányszor meg-vetett a' Krisztus, és el-hallasztotta a' mit meg akart adni: hogy nevekednék a' Hit, öregbednék az aitatosság és az álhatatosság; és úgy méltóbb lenne az el-vételre. Innét mongya Dávid [l]: *Én Istenem, nap-estig kiáltok, és meg nem halgatsz; és éjjel, és nem esztelenségemre*: az-az, a' mint Szent

A
t Pſ 53. 1.
u 1. Cor. 1. 30. Col. 1. 14 20. 1. Tim 2. 5. Heb. 9. 28.
B
x Hebr. 7. 25. & 9. 14 26.
y Matt. 23. 4. z Ioan. 8. 12. a Eph. 4. 11 12.
b Matt. 5. 14
c 2. Cor. 5. 19
d Ibidem.
e 2. Cor. 9 22
C
f Iob. 42 8.
g Gen. 20. 7.
h Dan. 10. 2.
D
i Verſ. 12.
k Matt. 15. 22.
l Pſ. 21. 2.

A

Gergely magyarázza [m]; Ninch eſztelenségemre, hogy engem, ki éjjel és nappal kiáltok, meg nem halgatſz: mert, a' hol engem az idő-ſzerént-valo háboruságban nemiképpen el-hadſz, ott az örökké-valo bőlcheségben inkább tanítaſz. Nékünk pedig tiſzteſségesb a mit érdemünk-ſzerént nyerünk, hogy-ſem a'mit chak kegyelemből vészünk.

[m] *Lib. 26. Moral. c. 15.*

MÁSODIK Oka, az; hogy az Iſten-ajándékit, kichinyre ne bőchüllyük; ſem az Iſtennek hozzánk-valo jó-voltát, ſem a'mi nyomorúlt állapatúnkat meg nem iſmérvén, ſe hálá-adáſra nem igyekezvén. melly könnyé meg-történhetnék, ha kívánságunk hamar bé-tellyeſednék.

[n] *Luc. 11. 3.*

B

HARMADIK, az; hogy az Iſten gyönyörködik abban, hogy gyakorta hozzája folyamúnk, és jó akarattyától függünk: mint az Atya, midőn ſzerelmes fiatskáját magánál akarja maraſztani; az almát, mellyet néki akar adni, mutattya ugyan néki, de nem mingyárt ereſzti-ki kezéből, gyönyörködvén a' gyermek eſedezésén, és rajta-valo pepechelésén. Es talám azért tanított Urúnk *a' Minden-napi kenyér* kéréſre [n], hogy minden-nap hozzája járúllyunk; és ne egy hét-, hólnap-, vagy eſztendő-múlva.

[o] *Exo. 16. 22*

Melynek jeles példája vólt, hogy a' Zsidók a'puſztában minden-nap ſzedték a' Mannát; és chak két napra-valót ſem gyűjtöttek, hanem chak a' Szombati nyugodalomért [o]; és azt nap-kelet-előtt kellett ſzedniek. melynek ſzép Okát adgya Salomon, mondván [p]: *Hogy mindeneknél tudva lenne, hogy a' Nap fel-kelését meg kellene előzni a' te áldásodra, és a' világoſságnak fel-támadáſa-kor kellene téged imádni.* Azt akarta azért az Iſten, hogy minden-nap hálát adnának a' Zsidók, látván naponként a' jó-tételnyt. Lábanról azt olvaſſuk [q]; hogy Jákoknak Rákel-helyett Liát adta; azért, hogy Jákobot magánál maraſzthatná, hogy az Iſten Jákóbért meg-áldotta háza-táját; és gondolván, hogy, ha Rákelt hamar néki adgya, dolgára mégyen: és noha azt-is néki akarta adni, mindazáltal hét eſztendeig vontatta a' dolgot, hogy el ne távoznék tőle.

[p] *Sap. 16. 28.*

[q] *Gen. 29. 23*

Haſonló-képpen, mivelhogy az Iſtennek *gyönyörűsége az emberek fiaival lenni* [r]; az pedig az Imádság-által léſzen: nem mingyárt bocháttya-el őket magától; hanem, hogy tovább gyönyörködgyék jelen-létünkben, azt akarja hogy a' könyörgésben maradgyunk. de azt nem maga haſznáért chelekeſzi, mint Lában, hanem chak ſzeretetiből, és a' mi haſznúnkért.

[r] *Prov. 8. 31.*

C

NEGYEDIK Oka, az; hogy alkolmatosb időben adgya a' mit adni akar. Mert az Iſten, *Segétő* ugyan *a' háboruságokban*; de *az alkolmatoſságokban* [s]. A' beteg, midőn a' hévség leg-inkább nevekedik, akkor kér hideg vizet az Orvoſtól, mert akkor ſzomjúhozik: de az Orvos, hogy ne ártſon néki, el-hallaſztya, míg a' hévség ſzállani kezd; tudván, hogy akkor fog-haſznalni. azzal pedig nem kegyetlen az Orvos, hanem jó gond-viſelő, és igaz ſzerető: azon-képpen, látván az Iſten, hogy nem minden időben haſznos nékünk a' mit kérünk, alkolmatos időre hallaſztya. Nem kétlem, hogy Jóſef a' tőmlőczben kívánta, és kérte-is ſzabadulását az Iſtentől, és kívánságát meg-is jelentette a'Farao Pohárnokjának; kérvén, hogy meg-emlekeznék róla, midőn jól lenne dolga [t]: de mindazáltal, ſem az Iſtentől, ſem a'Pohárnoktól azt meg nē nyerte, ki elfeletkezett róla. De az Iſteńek gond-viſeléſe vólt, hogy két eſztendeig maradna a'tőmlőczben. mert, ha előbb ki-ſzabadúlt-vólna, talám hazájába tért-vólna. ott maradván pedig, Egyiptuſnak Fejedelmévé lőtt; attyát, és attyafiait nagy inségtől meg-mentette, és ſok egyéb dolgokat chelekedett, mellyekért a'Világ-ſzabaditójának nevezteték. Jól tudgya az őtvős, úgy-mond Arany-ſzáju Sz. János [u], meddig kelleſsék az aranyat a' tűzben hagyni: de ſokkal jobban tudgya az Iſten, míg kelleſsék az embert a'háboruságban hagyni; mellyet az ember nem tudván, időnek-előtte akar abból ki-ſzabadúlni. De jó az Úr, úgy-mond, Sz. *Jerónymus* [x], ki gyakorta nem adgya azt a' mit akarunk, hanem a'mit inkább akarunk; az-az, a'mi haſznosb, és üdvöſségesb.

[s] *Pſ. 9. 10.*

[t] *Gen. 40. 14.*

D

[u] *Hom. 63. in Geneſ.*

[x] *Ep. ad Paulinum.*

Hogy-ha valami illyen ok, a'mi kérésünket meg nem kéſleli, az Iſten az ő ajándékát nem hallaſztya; a'mint Iſaias jelenti, mondván [y]: *A' te kiáltáſod ſzavára, mingyárt mihelyen meg-hallya azt, meg-felel néked.* és Dávid [z]; *A' ſzegényekek kívánságát meg-halgatta az Úr: az ő ſzívők kéſzületit meg-hallotta a' te füled.* és Salomon [a]; *Az Igazak kívánsága meg-adatik.* és ő-maga az Iſté [b]; *Mínek-előtte kiáltſanak, én meg-halgatom: még mikor ők ſzólnak, meg-hallom.* Azt írja *Taulérus*, egy Iſten-félő airatos Aſzſzonyról [c]; hogy könyörgésével akármikor is könnyen meg-nyert az Iſtentől; és ſokan mentek hozzája, kívánván hogy törekednék az Iſtennél érettők. Ki, noha el-végezte magában, hogy azt meg-chelekedgye: mindazáltal néha el-felejtette, és úgy-is jó végbe ment a'dolog. Hozzája menvén azért az emberek, meg-kőſzönték törekedését: de ő magában meg-ſzégyenülvén, nyilván megvallotta, hogy nincs mit kőſzönniek, mivelhogy ſemmit érettők nem könyörgött.

[y] *Iſa. 30. 19.*

[z] *Pſal. 9 38.*

[a] *Prov. 10. 24*

[b] *Iſa. 65. 24.*

[c] *Serm. 1 de Circumciſ. Domini.*

Sőt az Isten-előtt-is, panaszolkodva azt mondotta: Uram, te tudod hogy sem-mit nem kértem; miért engeded tahát nékem kőszőnnyék a' dolgot? Kinek az Úr azt felelte: Mihelyen el-végezted magadban hogy kőnyőrgesz, én-is el-végeztem hogy kívánságod meg-légyen; mivelhogy akaratodat tekélletessen az én akaratomhoz szabtad. Melyből nyilván ki-tetszik az Imádságnak nagy ereje, és minket annak gyakorlására fel-indíthat: mert annál hasznosb és kűnnyebb eszközt nem találunk.

Noha pedig minden-féle szűkségünkben az Istenhez kell sietnűnk: mindazáltal kivált-képpen azokban, mellyekért a kővetkőzendő napokban, az Ányaszentegyház nagy buzgósággal kőnyőrőg; tudni illik, a' földnek gyűmőlchiért; mellyeknek meg-maradása, chak az Istentől függ. ki mind a' szárassággal, 's mind az ár-vízzel, 's mind az ártalmas férgekkel el-vesztheti minden élésűnket; a' mint ő-maga mongya a' Profétánál [d]: *Én meg-tiltottam tőletek a' zápor-essőt, midőn még három hólnap vólna az aratásig: és essőt adtam eggyik Várasra, és a' másik Várasra nem adtam essőt: az eggyik részre esső esett; és a' melly részre essőt nem adtam, el-száradott.* És [e]: *A' felyhőknek meg-parancholom, hogy essőt ne adgyanak reája.* Innét mongya Dávid [f]: *Bé-burittya az egeket felyhőkkel, és a' földnek essőt készít.* De, a' mint az-előtt-is jelentém, efféle dolgokat nem egy-általlyában kell kérnűnk, hanem valami jó végre; tudni illik, hogy az Istennek chéndesb elmével szolgálhassunk, felebarátunkat segéthessűk, és az Isten-ellen-való panaszolkodást el-távoztathassuk; mellyet gyakorta hallúnk azoktól, a' kik chak e' világi jókat kívánnyák. és meg nem gondollyák, hogy az Isten, Atyai gond viselésből bochát afféle ostort reánk, hogy bűneinkből meg-térjűnk; mint a' Tékozló fiú [g], ki mind addig sem gondolkodott az attya házáról, míg nem olly nagy fogyatkozásra jutott, hogy *a' disznók eledélével-is kívánta hasát bé-tölteni, de annak sem tehetteszerét.*

Kérjűnk azért az Istentől, és bízvást kérjűnk, de űdvősségűnkre-valót: tudván bizonnyal, hogy, ha mí-bennűnk fogyatkozás nem lészen, e' világon az ő Malasztyával meg-kőrnyékez bennűnket, a' más világon pedig, részessé tészen az őrők Boldogságban: mellyet engedgyen minnyájúnknak a' kegyes Isten, az ő áldott Sz. Fiáért. Amen.

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

NEhéz dolog nyilván a' nyomorúság: és sokakat kétségbe ejtvén, sokkal nagyobb nyomorúságra viszen; mert testi életőktől meg-fosztya őket, és az ő lelkőket őrők kárkozatra veti. De minden nyomorúság igen őregbűl azzal, ha ember nyomoruságában nem túd kihez folyamlani: A' vagy úgy jár, a' mint a' Proféta mongya [a]: *Mi-képpen ha el-futna a' férfiú az oroszlány-előtt, és medve találna reá: és a' házba menne, és kezeivel a' falhoz támaszkodnék, és meg-marná ötet a' kígyó:* az-az, midőn annyíba-jút űgye, hogy, sem a' mezőn, sem házánál segétséget nem talál: A' vagy pedig olly gyarló segétségre talál, a' minéműről a' Proféta emlekezik, mondván [b]: *Egyiptus, nád-pálczája vóltál az Israël házának: mikor kézzel meg-fogtak téged, és el-törettél; és meg-szaggattad minden ő vállokat: és ők read támaszkodvan, el-romlottál, és meg-sértetted minden ő veséjőket.* Bizony, nagy nyomorúság fogta-kőrnyűl az egész emberi nemzetet: de az Istennek véghetetlen irgalmassága, bizonyos, és elégséges segétséget rendelt néki, az Imádságot; melyről Urúnk a' mái Evangéliomban nagy ígéretet tészen, mondván [c]: *Ha mit kérendetek az Atyától én nevemben, meg-adgya néktek.* Ez, a' mit az Isten Dávid-által mondott [d]: *Hij segétségül engem a' háborúság napján: meg-mentlek téged, és tisztelsz engem.* Jól értette ezt Jósafat Király, és igen hitte, midőn hatalmas ellenségi-ellen, az Imádságot fogta paízúl; és, a' többi-kőzőtt, imígyen kőnyőrgőtt [e]: *Mi-bennűnk ugyan ninch annyi erő, hogy e' sokaságnak ellene-álhassunk, melly reánk rohan: De, holott nem tudgyuk mit kellessék chelekednűnk, chak ez vagyon hátra, hogy szemeinket te-hozzád emellyük.* Nem-is chalta-meg a' reménség: mert az Isten nagy győzedelmet adott néki, és nagy őrőmmel tért Jerusalembe. Erről a' Kőzőnséges eszkőzről szóllok én-is e' mostani Predikátzióban.

I. Okait adom, Miért kellessék imádkoznunk, az Istenhez-képest.
II. Meg-mutatom, hogy az Imádság bőchülletes, győnyőrűséges, és hasznos.
III. Meg-mondom, Miért nem halgattatunk meg az Imádságban.

d Amos 4. 7.
e Isa. 5. 6.
f Ps. 146. 8.
g Luc. 15. 16.
a Amos 5. 19.
b Ezech. 29. 6.
c Ioan. 16. 23.
d Ps. 49. 15.
e 2. Par. 20. 12.

A

ELSÖ RÉSZE.

ELsö Oka, a' mellyért az Imádsághoz nagy kedvünknek és bizodalmúnknak kell lenni; az Istennek hajlandósága az adakozásra: *Ki mindennek bővséggel ád, és szeméré nem hánnya* f. Igen gyönyörködnek a' Fö-emberek, a' böchülletes nevezetekben; fö-képpen, midön bőv-kezűeknek mondgyák őket: az-okáért, a' mint *Suetónius* írja, *Titus* Cháfzár olly bőv-kezű vólt, hogy fenkit, a' ki valamit kért tőle, üresſen el nem bochátott; a' vagy leg-alább, jó reménységgel vigaſztalta. És midön őtet némelly baráti arra intették, hogy ne ígérjen annyit a' kérőknek, azt felelte: Nem illik, hogy valaki ſzomorú ſzívvel mennyen-el a' Fejedelem-elől. Az-okáért, ſok Fejedelmek, Záſzlójokra, czimerül Oroſzlányt, vagy Saſt írattak: nem chak azért, hogy erejekkel rettentenék az ő ellenségöket; hanem, hogy kegyes-vóltokat-is jelentenék. mert mind az Oroſzlány, 's mind a' Sas, terméſzet-ſzerént adakozók, és prédájokból mindenkor hagynak valamit az apró vadaknak, és madaraknak; a' mint Sz. Ambrús írja g.

B

Ha azért a' földi Fejedelmek olly adakozók, határos és fogyható tár-házokból: mennyível inkább *a' Királyok Királya, és az uralkodók Ura* az Isten h! kinek ſem kinche el nem fogyhat, ſem tár-háza meg nem üresülhet; és eleitől-fogva Sok-képpen meg-mutatta adakozását. Elsőben: Mert többet ád, hogy-ſem kérünk tőle; a' mint ki-tetſzik Salomonból i: kinek, nem chak határ-nélkül mondotta, hogy *Kérjen a' mit akar*; hanem, az értelmes ſzív-fölött, mellyet Salomon kért-vólt, nagy gazdagságot, és dichőséget-is adott: és a' Kereſzt-fán-valo tolvajból k; kiről nem chak meg-emlekezett, a' mint ő kívánta; hanem magával azon-nap Paradichomba-is vitte. Másodſzor: Mert ő-maga izgat, hogy kérjünk tőle; a' mint a' mái Evangéliomból kitetſzik, és egyébünnét-is. Harmadſzor: Mert nem chak barátinak ád, hanem ellenséginek-is, fel-támaſztván reájok a' Napot, és eſsőt adván nékik l. Negyedſzer: Mert rövid és kichiny múnkáért, örök és nagy jutalmat ád; tudni illik, önnön-magát m.

Másodszor; Oſztönözhet bennünket az Imádságra, az Istenhez-valo Kereſztyén hívségünk: melly azt kíváunya, hogy az Istennek, kedves, és illendő áldozatot tegyünk, azzal magúnkat ſzolgainak valván. Ez az áldozat, az Imádság; a' mint ő-maga az Isten jelenti Dávid-által n: *A' Dichéret áldozattya dichér engem.* és azt kívánnya, mondván o: *Áldozd az Istennek a' Dichéret áldozattyát.* Ez az áldozat, *kedvesb az Istennek a' gyermekéd borjúnál* p. mivelhogy az Imádságban, lelkünknek minden erejét az Istennek áldozzuk: elménkel meg-emlekezvén jó-tétéményiről; okoſságunkal módot kereſvén, hogy kedveskedheſsünk néki; akaratúnkal ſzolgalván néki. Ezt az adót, a' kik jó akarattyokból nem akarják az Istennek bé-mutatni: háborúságot bochát reájok, és úgy-is reá erőlteti; a' mint a' Szent Irásnak ſok példáiból kitetſzik; és Dávid, chak egy Zóltárában-is, egy-néhányſzor mondgya q: *Kialtottak az Urhoz mikor háborgattatnának.*

C

II. RÉSZE.

HArmadszor: Az Imádságra indíthat bennünket, annak Jó-vólta. Mellyet hogy jobban meg-értsünk, azt kell eſzünkbe vennünk; hogy a' Böltchek, közönséges-képpen, Három rend-béli Jóról emlekeznek; tudni illik, Tiſzteſségeſről, Haſznoſról, és Gyönyörűſségeſről. Melly három Jó, e' Világi és teſti dolgokban, alig találtatik mind-eggyütt: mert közönségeſſen, a' mi Tiſzteſséges, ritkán haſznos; a' mi Haſznos, ritkán gyönyörűséges; a' mi Gyönyörűséges, ritkán haſznos, és ritkábban tiſzteſséges. Az-okáért, mivelhogy mind a' Három rend-béli jó, bővségeſsen fel-találtatik az Imádságban: következik, hogy fölötte-igen Jó; és méltó, hogy abban minnyájan nagy buzgósággal, és ſzorgalmatoſsággal foglallyák magokat.

D

A' mi a' Tiſzteſséget vagy Böchülletet illeti, fel-találtatik az Imádságban: mert a' ki imádkozik, az Istennel beſzélget, melynél böchülletesb dolog nem lehet, és az Sz. Angyalokhoz haſonlóvá téſzi az embert. Ezt még a' Pogány *Sénéca*-is megézelítette; ki imigyen ír r: Midőn ember az Isteni dolgokról elmélkedik, nevekedik, és öregbedik; és, mint-ha tömlöczből ſzabadúlna-ki, régi állapattyára tér: és az ő Isteni terméſzetinek jele az, hogy az Isteni dolgokban gyönyörködik; és azokat nem úgy forgattya mint idegeneket, hanem mint tulajdonit.] És mint-

f *Luc.* 1. 5.

g *In Hexam.*

h *Apocal.* 19. 16.

i 3. *Reg.* 3. 5.

k *Luc.* 23. 42

l *Matt.* 5. 45.

m *Gen.* 15. 1.

n *Pſ.* 49. 23.

o *Verſ.* 14.

p *Pſ.* 68. 31. 32.

q *Pſ.* 106. 6. 13. 19. 28.

r *Liv.* 1. *Naturalium Quæſt. cap* 10.

hogy

hogy illyen Bőchűlletes az Imádság, az Isten előtt-is igen kedves; a'mint Dávid jelenti, mondván [s]: *Az én kőny-hűllatáſimat ſzíned-eleibe tőtted. Mindenek mezítelenek* ugyan, *és meg-nyilatkoztatva vannak az Isten ſzemei-előtt* [t]. De mindazáltal, az Isten a'Kőny-hűllatáſt, kivált-képpen mondatik ſzíne-eleibe tenni: mert azt az Isten főlőtte igen kedvelli; és a'mit kedvellűnk, arra ſzűntelen nézűnk, és ſzemeinket el nem fordíttyuk róla. mert, a'mihez a'ſzív, a'ſzem-is a'hoz fordúl. *Pagninus* a'Dávid mondáſát imígyen olvaſſa: Az én Kőny-hűllatáſimat a'te kőnyvedbe tőtted. Mint-ha azt mondotta-vólna Dávid: Úgy kedvelletted az én kőny-hűllatáſimat, hogy el nem akartál rólok feletkezni, hanem emlekezetre a'te kőnyvedbe írtad, mellyet gyakorta forgatſz. mert ſzokáſa a'Fejedelmeknek, hogy, ha mi jeles dolog tőrténik udvarokban, azt kőnyvbe írattyák; a'mint Aſſuérus chelekedett [u]; és azzal a'Zidóknak ſokat haſznált. Úgy vagyon, hogy az Isten *a'mi Hamiſságinkat-is ſzíne-eleibe téſzi* [x], hogy meg-fedgye, és meg-bűnteſſe: de, ha azok-ellen kőny-hűllatáſokat helyheztetűnk, ezeket téſzi ſzíne-eleibe, amazokról pedig el-fordíttya orczáját; a'mint Dávid kivánta, mondván [y]: *Fordítſd-el orczádat bűneimről; és minden hamiſságimat tőröld-el.* mert ſemmivel jobban el nem tőröltetik, és moſattatik a'Bűnnek úndokſága, mint a'Kőny-hűllatáſſal.

Ebből az Imádſágnak méltoſágából ſzármazik az; hogy, a'ki az Imádſág-által az Istennel nyájaskodik, a'lelke igen ſzépen meg-tiſztúl, és az elméje meg-világoſíttatik; a'mint Dávid jelenti, mondván [z]: *Iárúllyatok hozzája, és világoſodgyatok-meg, és a'ti orczátok meg nem ſzégyenűlnek.* Mert lehetetlen dolog, hogy az ember lelki ſzemeit az Istenre, úgy-mint Igaz Világoſságra, fordíttſa, és attól meg ne világoſíttaſsék. És miképpen hogy, a'ki bőlch emberrel nyájaskodik és beſzélget, úgy-mond Arany-ſzáju Sz. János [a], meg-változik, és annak bőlcheſségében réſzesűl, és annak jelét mutattya magában: azon-képpen, a'kik az Istennel beſzélgetnek, kívánſágokat eleibe adván, okoſsággal és bőlcheſséggel el-telnek. Bizony, ſok Szentekről olvaſſuk, hogy az Imádſág-által igen bőlchekké lőttek; úgy-mint Sz. Antal, Sz. Márton, Sz. Bernárd, *Aquinumi* Sz. Tamás: kik, a'mit elméjekkel fel nem értek, vagy tanuſágokkal meg nem fogtak, az Imádſággal meg-nyerték. Ennek ſzép példáját olvaſſuk Moyſesben: ki, az Istennel-valo beſzélgetés-után, alá-menvén a'hegyről, olly nagy fényeſséggel tűndöklött az orczája, hogy *az Iſraël fiai reá nem nézhettek, az ábrázattyának dichőſége-miatt* [b]; és azért bé kellett orczáját fődni. melly fényeſség, a'mint az Irásban olvaſſuk [c], *az Úr beſzédének társaſágából vólt.* Más példánk-is vagyon Kriſtus Urúnkban: kinek az Imádſágban *változott-el ſzíne* [d], és *az orczája fénylett mint a'Nap* [e]. Melly fényeſség, az Apoſtolokat-is el-fogta, és Sz. Péter, azonnal úgy meg-kedvellette azt az állapatot, hogy mingyárt kéſz lőtt-vólna ott maradni. Sz. Antalról azt olvaſſuk; hogy gyakorta egéſz étſzaka imádkozott: és úgy fénylett az orczája, hogy orczájának víg világoſságáról, ſok ezer Barátok-közőtt úgy meg-iſmérték, mint a'Napot a'chillagok-közőtt. Sz. Ferenczről-is azt olvaſſuk; hogy a'buzgó Imádſágban, a'földről fel-emeltetett, tűndöklött, és ugyan ſzikrázott. A'mi Sz. Atyánkat-is *Ignátiust*, gyakorta úgy látta Sz. *Philippus Nerius*, és egyebek-is, hogy az orczája emberi mód-főlőtt fénylett, és tűndöklött.

Ebből én azt hozom-ki; hogy, noha az Istennek véghetetlen irgalmaſsága, kérésünk-nélkűl-is ſok jókkal látogat-meg bennűnket: mindazáltal illendő, hogy Kőnyörgésünket-is kívánnya, mint-hogy az nékünk bőchűlletes. Azt írja *Séneca* [f], hogy a'Bőlchek azt parancholyák; hogy némelly Jó-tetteményeket nyilván kell chelekedni, némellyeket pedig titkon. Nyilván azokat, mellyek az el-vévőnek dichőſégeſek; úgy-mint a'Vitézi ajándékokat, és Tiſzteket; és mindent, a'mi ki-hirhedvén ſzebb, és dichőſegesb. Azokat pedig titkon kell adni, a'mellyekkel a'ſzűkſégnek, erőtlenſégnek, ſzegényſégnek, és gyalázatnak véſzűk eleit, vagy azokat meg-orvoſollyuk; hogy chak azok tudgyák, a'kiknek haſználnak: sőt néha azt-is meg kell chalnúnk, a'kit meg-ſegétűnk; hogy meg-légyen az övé, de ne tudgya kitől vőtte. Az-után *Arceſiláus* példáját hozza elő: ki egy ſzegény baráttyát, ki ſzégyenletiben ſzegényſégét el akarta titkolni, titkon ſegéritette-meg, egy zák pénzt tévén a'vánkoſa-alá: hogy a'ſzemérmetes ember, a'mit kivánt, inkább ſzerenchére láttatnék meg-találni, hogy-ſem máſtól venni. De mint-hogy az Imádſág igen bőchűlletes, és tiſzteſséges dolog, azt nem kell ſzégyenleni. és ugyan azért, az Istennek kegyes adakozáſát meg nem homályoſíttya, hanem inkább fényeſíti; mivelhogy az Isten, nem chak adni akar, hanem igen tiſzteſségeſsen bánik velűnk, az Imádſágot kívánván; mellyel a'mit nyerűnk, nem chak haſznúnkra vagyon, hanem bőchűlletűnkre-is.

A'mi az Imádſágnak Győnyőrűſségét illeti; arról emlekezik az Isten Iſaiás-által, mondván [g]: *Meg-vidámitom őket az én Imádſágomnak házában.* és a' Menny-aſzſzony,

[s] *Pſ.* 55. 9.
[t] *Hébr.* 4. 13.
[u] *Eſther.* 6. 1.
[x] *Pſ.* 89. 8.
[y] *Pſ.* 50. 11.
[z] *Pſ.* 33. 6.
[a] *Lib.* 2. *de Orando Deum.*
[b] 2. *Cor.* 3. 7.
[c] *Exod.* 34. 29.
[d] *Luc.* 9. 29.
[e] *Matt.* 17. 2.
[f] *Lib.* 2. *de Beneficiis.* c. 9. 10.
[g] *Iſa.* 56. 7.

A

mondván [h]: *Annak árnyékában, a'kit kívántam, ültem; és az ő gyümölcse édes a'torkomnak.* De, mivelhogy az Imádságnak édességét, és Gyönyörűségét, kűnyebb érzeni, hogy-sem megbeszélleni, arról én itt többet nem szóllok: Hanem, mint-hogy az emberek a'Haszonban igen gyönyörködnek, és azon inkább kapnak; és az Imádság igen hasznos: noha annak Hasznairól az előbbi Predikációban-is szóllottam, mindazáltal ebben-is azokról szóllok; melly Haszon (a'mint az-előtt mondám) a' Harmadik rend-béli Jó az Imádságban.

[h] Cant. 2. 3.

A mi azért ad Imádságnak Hasznát illeti: Első, az: Hogy az embert, az Istennel-valo nyájaskodás-által, lassan-lassan el-vonnya a'földi dolgoktól; és, a'mennyei dolgokra fel-emelvén, neminémű-képpen Lelki és Isteni emberré tészi: Mert, *A'ki az Urhoz ragaszkodik, egy lélek ő-vele* [i]. Es a'mint a'vas a'tűzben meg-tűzesedik, és tűzzé változik: úgy, a'melly elme szűntelen az Istennel nyájaskodik az Imádság-által, Isteni erkölchbe öltözik. És, a'ki jó-illatú drága kenetet forgat kezében, ha szintén le-tészi-is, a'jó illat a'kezén marad: azon-képpen, a'ki az Istennel gyakorta nyájaskodik, és az ő szépségéről, és jó-voltáról elmélkedik, az Isteni erkölchbe öltözvén, azt mindenűtt magával hordozza.

[i] 1. Cor. 6. 17.

B

Másodszor: Arány-szájú Sz. János, Két Könyvet írt az Imádságról; mellyekben, sok szép hasonlatosságokkal mutatta-meg az Imádságnak Hasznait: I. Mi-képpen, úgymond, a'Test az inakkal egybe-foglaltatik, azok-által áll, fut, és mindent chelekeszik; úgy hogy, ha az inak el-metéled, az egész test le-omol: azon-képpen a'Lélek, a'szent Imádság-által állhatatos, és könnyen futhat az Isten parancholatinak útán. II. Ha elhagyod a'Könyörgést, úgy chelekeszel magaddal, mint-ha a'Halat ki-vonnád a'vízből: mert, a'mint a'halnak élete a'víz; úgy a'te életed az Imádság. III. Mi-képpen a'Fák semmi gyümölchöt nem hozhatnak, ha nedvességök el-fogy: azon-képpen az ember semmi jó gyümölchöt nem terem, az Imádság nedvessége nélkül. IV. Mi-képpen a'kerítés-nélkül valo Város, könnyen az ellenség kezébe akad, nem lévén mivel tartoztathassa az ellenséget: azon-képpen, a'melly lélek az Imádsággal nem erős, azt az Ördög könnyen birodalma-alá hajtya, és minden gonoszsággal el-tölti. A'melly Lélek pedig környül-véteretett az Imádsággal, a'hoz az Ördög nem olly bizváft járúl; tartván annak erősségétől, és félvén hogy szégyent vall miatta. V. Mi-képpen a Nap a'testet megvilágositya: azon-képpen az Imádság a'lelket. De hová lehet annál nagyobb haszon, hogy az Imádság az embert, neminémű-képpen Mindenhatóvá tészi? mert a'mit akar, kéri, és meg-nyeri; mellyet Dávid által jelentett az Isten, mondván [k]: *Én vagyok a'te Urad Istened; ki téged ki-hoztalak Egyiptus földéből: tátsd-fel a'szádat, és bé-töltöm azt.* Mint-ha azt mondotta-volna: Nem chak ekkídig látogattalak-meg nagy jó-tételeimmel, megszabadítván téged az Egyiptusi keményrabságból: de ez-után-is, minden kéréseidre és kívánságodra készinek mutatom magamat; el-annyira, hogy ha chak valamennyire feltátod-is a'szádat, bé-töltöm: az-az, valamit tudsz kérni, leg-ottan meg-adom. Ezt példázta az Özvegy-asszony chelekedete: kinek Eliséus Próféta azt parancholta-vólt [l], hogy minden szomszédiról, nem kevés üres edényeket kérjen költsön, és mindenikbe töltsön a'kevés Olajból a'melly házánál vólt. mert valamíg üres edények vóltak, mind addig elég olaj vólt: de mihelyen az edények el-fogytak, az olaj szaporodása-is meg-szűnt.

[k] Psf. 80. 11.

C

[l] 4 Reg. 4. 3.

Ezt a'régi Bölchek szépen példázták: mert az Istennek eggyik kezében, egy Kévebúzát irtak; a'másikban, egy Halat. mivelhogy a'búza, a'földből terem; a'hal pedig, a'vízben tenyészik. Akarván azzal jelenteni, hogy minden-féle eledelt az Isten kezéből kell várni: mivelhogy azok, chak az Isten kezében vannak, és nem másban. és valaki azokat az Isten kezéből vészi, bővelkődik; a'ki máséból várja, szűkölködik. Ezt hogy nyilván meg-mutatná az Isten, abban a'lakodalomban, mellyet Urúnk egy-nehány ezer embernek szerzett a'pusztában, *Kenyeret és Halat* osztogattatott [m]: és az Evangéliomban-is, mellyet e'következendő Könyörgő Napokban olvastat az Anyaszentegyház, ugyan azokról emlekezik Urúnk [n], és *a'Tikmonyról*-is, melly, vagy a'levegő-égi madarakból, vagy a'vizekből származik. Ide illik a'Sz. János Látása-is; midőn egy Angyalt látott [o], *k a'Jobb-lábát a'Tengerre tötte, a'Bal-lábát pedig a'Földre.* Mert az Angyalon, a'Doktorok a'Krisztust értik, a'Nagy-tanátsú Angyalt: a'Lábnak tétele, valamelly helynek elfoglalálát jelenti. mivelhogy a'Krisztus a'földnek és a'tengernek Ura, és mindent ő-tőle kell várni, és kérni. A'Lábak pedig ollyak vóltak, mint az Oszlopok: mellyek inkább illetik a'Krisztust, hogy-sem *Herculest* az ő Oszlopi. Kiről azt olvassuk, hogy a *Gaditánumi* Tenger partyán Két Oszlopot állatott-fel; és azt írta reájok: *Non plus ultra*; Ne tovább ennél. Mert a'Krisztus, az Oszlopokhoz hasonló Lábaival el-foglalván a Tengert, és a'

[m] Ioan. 6. 11.

[n] Luc 11. 11 12.

[o] Apoc. 10. 2.

D

Földet,

Földet, igazán mondhattya: Ne tovább ennél: az-az, az én birodalmomon-kivül, senki nem hágha: sem a'földön sem a'tengeren.

A Franciſcus Labatá.

Auguſtus Cháſzárnak tiſzteſségére, a'Romaïak egy Képet állattak-fel; és azt írták reá: *Cedo*; az-az, Adok. De meny-kő ütötte-meg: és az első betűt el-törte, vagy ki-törlötte; és a'*Cedo*-helyett, *Edo* maradott; az-az, Eſzem. Azt vélem, hogy a'hatalmas Uralkodo Iſten azzal azt akárta jelenteni; hogy nem jól chelekedtek a'Romaïak, azt a'Képet a'Cháſzár nevével fel-állatván; melly nem embert, hanem Iſtent illet. Az-okáért, ha az Iſten rendeléſe-nélkül, chak egy fa-levél sem húll-le: kétség-nélkül, a'meny-kő inkább nem eſett arra a'Képre, az Iſten akarattya-nélkül. Ki azzal akarta a'Cháſzár kevélységét, és a'Romaïak hízelkedéſét meg-ſzégyeníteni: mivelhogy azzal az ígével, *Adok*, azt akárták jelenteni; hogy a'Cháſzár nem ſzükölködik, hogy valakitől valamit várna, vagy venne, hanem úgy bővelködik, hogy egyebeknek-is adhat: egyebekhez illik, hogy vegyenek; a'Cháſzárhoz pedig, hogy adgyon. Ez azért holott chak az egy Iſtenhez illik, és néki tulajdonia: méltó hogy a'Cháſzártól el-vétеſſék; úgy hogy az *Edo* maradgyon néki, mert étel-nélkül ſzükölködik, és azt máſtól várja. Iſtené a'*Cedo*: ki *Mindeneknek bővſséggel ád, és ſzemére nem hánnya* o.

B

Haſonló vólt *Auguſtus*hoz, a'ki Szent Jánoſnál azt mondotta p: *Gazdag vagyok, és meg-gazdagodtam, és ſemmi-nélkül nem ſzükölködöm.* De mit feleltek néki? *Nem tudod, hogy te nyomorúlt vagy, és nyavalyás, és ſzegény, és vak, és mezitelen. Adom néked tanátſúl, hogy én-tőlem végy tűzben-meg-próbált aranyat; hogy gazdag légy, és feïr ruhákba öltözzél, és ne lattaſsék a'te mezitelenſégednek ſzégyenſége; és ſzem-gyógyítóval kend-meg a'ſzemeidet, hogy láſs:* és fő-képpen, láſſad nyomorúlt állapatodat: fel ne fualkodgyál, hanem az Iſtenhez folyamly.

o Iac. 1. 5.
p Apoc. 3. 17.

Negyedik Ok, mellyért gyakorlanunk kell az Imádſágot, az: mert vannak olly nyomoruſágok, és nyavalyák, mellyeknek külömben eleit nem vehettyük, hanem chak az Imádſággal. Ezt hogy meg-értsük, azt kell eſzünkbe vennünk; hogy a'Pogány Bölchek, látván az embernek ſzámtalan nyavalyáit, és nem tudván okait (tudni illik, hogy a'Bűnnek gyümölchi:) a'Terméſzet állapattyának tulajdonították. De mint-hogy más-felől azt-is gondolták, hogy a'Terméſzetnek alkotója az Iſten, ſzükſéges dolgaiban az embert meg nem fogyatkoztattya: az egy Okoſságot mondották közönſéges eſzköznek, mellyel ember minden dolgait jól el-rendelheti, és véghez viheti; nem tudván semmit az Iſten Malaſztya-felől, a'melyhez kellett-vólna fő-képpen folyamniok. Elég choda, hogy a'Bölch emberek annyit tulajdonítottak az emberi Okoſságnak! melly olly gyarló, és a'külömb-külömb-féle indúlatok- és vágyodáſok-miatt úgy meg-homályoſodik, hogy azoknak többet hiſzen hogy-sem az Igaſságnak; és inkább kedvez a'teſtnek, hogy sem a'fő Igaſságot követné. Valahol pedig a'teſti kívánſág uralkodik az emberben, mind elméje meg-homályoſodik, 's mind ſzíve meg-erőtelenül; úgy hogy, vagy ne láthaſſa az Igazat, vagy, a'mit Igaznak ítél-is, nem akarja követni; a'mint némelly *Poëta* mondotta:

C

Video meliora, proboq;; *Deteriora ſequor:*

az-az, Látom a'mi jobb, és javallom: de az gonoſzbat követem.

Melly keveſet bízhaſsék pedig az ember az Okoſságban, a'minden-napi ſzámtalan iſzonyú eſetekből ki-tetſzik, mellyekből az emberek ſemmi okoſsággal ki nem menekedhetnek, ha az Iſten nem ſegétiőket. Mert nyilván láttyuk, hogy ſok Fő-emberek, kikbe a'Terméſzet, minden-némű ajándékit, mint valami tár-házba helyheztette, chodálatos, és nyomorúlt veſzedelembe eſtek, és azokból ſemmi okoſsággal ki nem gázolhattak. Kikből meg-tanúlhattyuk, hogy egyebek-is, az Iſten ſegétſége-nélkül, ſemmit nem chelekedhetnek; és, ha mit el-kezdnek-is, markokban ſzakad. Ki lehetett hatalmasb *Iúlius* Cháſzárnál: ki a'Romai Fejedelmek-között, a'Cháſzár nevet leg-első viſelte, és ő-róla maradott a'többire? De Birodalmának, mellyet meg-mondhatatlan múnkával, és fáradſággal ſzerzett-vólt, hatodik vagy ötödik holnapjában, huſzon-három, vagy, a'mint némellyek írják, huſzon-hat ſebbel életett-meg a'Tanáts-házban *; és azoktól, a'kiktől azon-nap leg-nagyobb tiſzteletet várt: és úgy, a'bőchülletes méltóſág-helyett, gyalázatos halált talált. Ki lehetett chodálatosb a'Nágy *Pompéjuſ*nál †: ki iſiú-korában, nagy hatalmas dolgokat vitt véghez; és olly diadalmas tiſzteletet nyert, mineműt ſenkinek ő-előtte, abban az időnek állapattyában a'Romaïak nem engedtek? De arra jutott úgye, hogy győzedelmes ellenſége kezébe akadott a'feje, és azt ſzánakodáſra indította. Ki lehetett rettenetesb *Annibal*nál *: ki a'Romaïakat gyakorta meggyőzte, és chak nem el-foglalta birodalmokat? De mi vége lőtt? Magának mérget készített: azt meg-itta, és úgy hólt-meg. Ki lehetett ſzerencsésb Nagy Sándornál: ki, chak nem az egéſz világot, kevés idő-alatt, és nem ſok néppel, meg-hóldoltatta? De

D

* Plutarch. in C. Cæſare.
† Idem, in Pompejo.
* Idem, in Annibale.

időnek-

A

† Id. in Alexandro M.

* Id. in Ciceronc.

q 2. Reg. 16. 23.

r 2. Reg. 17. 23.

s 3. Reg. 11. 4

t Judith 13. 10.

u Esther 7. 10.

B

x Eccle. 9. 11.

y Isa. 40. 6.

C

z Mat. 11. 28

a Psal. 17. 5.

b vers. 7.

c Ps. 106. 6. 13. 19. 28.

d vers. 27.

e Eccli. 51. 10

f In cap. 17. Actor.

D

g Act. 17. 23 Ignoto Deo.

időnek-előtte, † ellenségeinek álnokságából, méreggel öletett-meg. Ki lehetett ékesben-szóllo *Cicerónál*? De ékesseu-valo szóllása * szakaszlotta nyakát.

És hogy a' Sz. Irás-béli példákat-is lássuk: Ki lehetett okosb Akitofelnél; kinek *tanátsa olyan volt, mint-ha valaki az Istentől kérdett-volna tanátsot* q? De házát okoson el-rendelvén, nagy bolondúl fel-akaszlotta magát r; chak azért, hogy tanátsát egyszer megvetették. Ki lehetett Salomonnál bölchebb? De vénségére, feleségeinek kedvökért, nagy bolondúl Bálvány-imádóvá lött, és azoknak Templomokat épittetett s. Ki lehetett rettenetesb Holofernesnél; ki sok Országokat meg-hóldoltatván, e' világ rettentőjének tartatott? De, szintén midőn leg-nagyobb kegyetlenségét akarta mutatni a' Zidókhoz, el akarván őket tellyességgel veszteni: egy erőtlen Aszszony-állat fejét vötte, és nagy gyalázatoson hólt-meg t. Ki lehetett Fejedelménél kedvesb, mint Aman Assuérus Királynál; kit a' Király-után minnyájan imádtak? De, a' melly nap leg-nagyobb, és kedvesb bőchülletben ítélte magát lenni; azért, hogy a' Királyné chak őtet egyedül hitta vendégül a' Királlyal: azon fára gyalázatoson fel-akaszlották, a' mellyet azért készített-vólt Mardokæusnak, hogy ő egyedül nem imádta u.

Ezek így lévén, ki remélhet a' Természettől annyi erőt, vagy Okosságot, hogy mególtalmazhassa magát, és bátorságoson élhessen? Bizony, valaki ezeknek, és számtalan egyebeknek esetit szeme-előtt hordozza, eszébe-veheti, hogy ő-rajta-is hasonló történhetik. Nyilván meg-jelentette Salomon, az emberi Természetnek gyarlóságát, mondván x: *Láttam a' Nap-alatt, hogy sem a' gyorsaké a' futás, sem az erősseké a' had, sem a' bölcheké a' kenyér, sem a' tudósoké a' gazdagság, sem a' mestereké a' kedvesség; hanem az idő, és a' történet mindenekben.* Nem hogy azzal az Istennek bölch gond-viselését, és rendelését ki akarta-vólna rekeszteni az emberek dolgaitól: hanem azt akarta meg-mutatni, hogy sohúlt-ninch olly erős óltalom, olly bölch tanáts, melly ezer veszedelem-alá nem vettetett, és ezer nyomorúságoktól, és esetektől környúl nem vétetett. Azont jelentette Isaiás-is, mondván y: *Minden test széna, és minden ő dichősége mint a' mezei virág.* Ki a' Test dichőségén azt érti, valami bőchülletes és jeles vagyon az embereknél; és mind azt, a' leg-gyarlóbb dologhoz hasonlíttya, a' szénához, és a' virághoz: melly, ha most virágzik, és szépnek tetszik; egy óra-múlva el-hervad, és a' ganéjra vettetik.

Az-okáért, mind ezekből azt kell meg-tanúlnunk; hogy az Isten, egyedül elégséges ő-magának, és mindeneknek: az emberek pedig az Isten segétsége-nélkül, sem a' nyomorúságot el nem kerülhetik, sem a' szükséges dolgoknak szerét nem tehetik. Ezt jelentette Urúnk, mondván z: *Jöjetek hozzám minnyájan, a' kik munkálkodtok, és meg-terhelve vattok, és én meg-nyugotlak titeket.* Gyakorta érzette ezt Dávid, és gyakorta emlekezett felőle: *Környúl-vöttek,* úgy-mond a, *engem a' halál fájdalmi, és a' hamisság pataki meg-háborítottak engem.* és utánna veti b: *Háborúságimban segétségül-hittam az Urat, és az én Istenemhez kiáltottam: és meg-halgatta az ő szent Templomából szómat:* az-az, midőn úgy környúl-vétettem a' sok nyomorúságoktól, és veszedelmektől, hogy semmi emberi erő, és semmi Okosság ki nem menthetne azokból: az Istenhez folyamtam, és ott segétséget találtam. És máshutt így szóll c: *Az Urhoz kiáltának, midőn háborgattatnának: és meg-mentő őket az ő szükségőkből.* és utánna veti d: *Meg-háborodának, és tántorgának mint a' részeg, és minden bölcheségök meg-emésztetek:* az-az, minden bölcheségök sem vólt elégséges, az Isten segétsége-nélkül. A Bölch-is imigyen beszél e: *Nézek vala az emberek segétségére, és nem vala: meg-emlekezém a' te irgalmasságodról Uram, és a' te őröktől-fogva-valo chelekedetedről: mert ki-mented Uram a' te-reád-várakozókat, és meg-szabaditod a' nemzetségek kezéből.* kétség-nélkül egyéb-féle háborúságokból-is.

Erről szép históriát ír *Oecuménius* f, az *Athénai*akról: kiknél egykor nagy dög-halál vólt; és *Jupiter* Bálványához menvén, könyörgöttek, és áldozatokat töttek, hogy a' nyomorúságot el-venné rólok: de heában fáradtak. Az-okáért, a' *Saturnus, Neptúnus, Mercúrius*, és egyéb istenek Bálványihoz-is azon módon mentek: de azoknál-is semmit nem nyertek. Végre, tanátskozván mit kellene chelekedniek, egy okos ember azt mondotta nékik: Kétség-nélkül e' chapást, nem azok az istenek bochátották reánk a' kiket mí istmérűnk, és tisztelűnk, mivelhogy ennyi könyörgés- és áldozat-után azt el nem vészik rólunk; hanem valamelly ismeretlen Isten eresztette reánk, és az veheti-is el rólunk: az-okáért, annak építtsünk Oltárt, könyörögjünk, és áldozzunk néki. Tetszett minnyájoknak a' jó tanáts, és meg sem chalatkoztak. az pedig az igaz Isten vólt, kit még akkor az *Athénai*ak nem ismértek, ki egyedül szabadíthat-meg minden nyomorúságtól. Azt az Oltárt találta az-után Sz. Pál *Athená*ban, mellyen az vólt írva g: *Az ismeretlen Istennek.* és, meg-mondotta nékik, hogy ő azt az Istent hirdeti, a' kit ők nem ismérvén tiszteltek. Hasonló-képpen mondhattyuk, hogy, az emberek ítéleti-szerént, sok

iste-

istenek vannak e'világon; kiket minnyájan ismérnek; de azok ki nem szabaditnak a' nyomorúságból: tudni illik, a'gazdagság, nemesség, méltóság, vitézség, bölcheség, Fejedelmeknél-valo kedvesség, és egyéb efféle hamis istenek; kikben nagy reménségöket vetik az emberek, de minden-felé heában fáradnak. Kiknek chúfolás-képpen méltán azt mondhatná az igaz Isten, a'mit az Israël fiainak mondott Moyses-által [h]: *Hol vannak az ő istenök a'kikben bizodalmok vólt? Kellyenek-fel, és segéllyenek-meg titeket, és szükségtekben oltalmazzanak-meg.* Az-okáért, ez az egy igaz eszköz, hogy minden-némü szükségünkben az Istennek könyörögjünk, mert ő-tőle bizonyos segétséget várhatunk. h Deut. 32. 37.

Ötödik Ok, mellyért az Imádságot gyakorlanunk kell, az; hogy igen künyü eszköz; és a'hoz-képest, gyönyörüséges-is: mert a'mi nehéz, ha szintén hasznos-is, nem igen kedves. Az Imádságnak künyü-vólta pedig, abból ki-tetszik: I. Mert minnyájan élhetnek véle. A'betegek és erőtlenek nem böjtölhetnek, a'szegények és szükölködők nem alamizsnálkodhatnak; a'szolgák urok engedelme-nélkül, nem szarándokozhatnak: de minnyájan imádkozhatnak; ha nem nyélvökkel, elméjekkel; és az szintén elég. és mint-hogy a'betegek, szegények, és szolgák gyakorta suhajtnak, és foházkodnak: ugyan azont imádság-gyanánt chelekedhetik; és mind hasznokra, 's mind vigasztalásokra, 's mind könnyebségökre lészen. II. Künyü az Imádság: mert minden időben meg-lehet, éjjel és nappal, télben és nyárban, innep- és dolog-tévő nap. III. Mert minden helyen meg-lehet; házban és templomban, útzán és mezőn. IV. Minden formán végbe vihetni az Imádságot; álva és üllve, járva és térdepelve, és fekűve-is; gyalog és lóháton, kochin és hajón. V. Minden módon imádkozhatni; szóval és szívvel, halkan és fenn-szóval, és ugyan énekelve-is, kézzel és szemmel.

III. RESZE.

Mondaná valaki: Én váltig imádkozom; de sem hasznát, sem ézit nem érzem az Imádságnak: mert, sem azt meg nem nyerhetem a'mit kérek, sem vigasztalást nem vészek; hanem ollyan a'lelkem, mint a'sovány és vizetlen föld. Felelet: Meg sem kell azt gondolni, hogy minden Imádságnak illyen gyümölchi légyenek, hanem az aitatos és szívből-valo Imádságnak: mert azoknak Imadságok és dicséretök, kik *Ajakokkal tisztelik az Istent, a'szívök pedig távúl vagyon tőle*, nem kedves az Isten-előtt, és nem-is foganatos. Azt írja a'Próféta [k]; hogy *Az Ur Templomának ajtajánál, a'tornácz- és az Oltár-között, közel husz-on-öt férfiak, háttal fordúlva vóltak az Ur Templomára, és arczal Napkeletre: és imádkoztak Nap-kelet-felé.* és utánna veti; hogy bizonyára nem künyü vétek az, hogy ollyan útálatosságot chelekedtek. Ezek azokat példázták, kik aitatosság-nélkül, elméjeknek bújdosásával imádkoznak; melly tellyességgel ellenkezik az Imádsággal, melly az elmének-fel-emeléséz Istenhez. Az elménck bújdosása pedig, a'mint Sz. Tamás írja [l]; Némellykor, a'Természet gyarlóságából származik; Némelykor Szabad-akarat-szerént-valo restségből; Némelykor pedig, az Ördög álnokságából. Isa. 29. 13. Matt. 15. 8. k Ezech. 8. 16 l 2. 2. q. 82. art. 13.

A'mi a'Természet-szerént-valo gyarlóságot illeti, abból gyakorta származik a' bújdosás: mert az emberi elme, sokáig magasson nem álhat, hanem a'gyarlóságnak terhe hamar alá-hajtya. Azt olvassuk Moysesről [m]; hogy, *mikor az imádságban fel-emelte kezeit, Israël lött győzedelmessé: mikor pedig egy-keveség le-ereszt ette, Amalek lött diadalmassá. Moysesnek kezei pedig nehézek vóltak: az-okáért Aaron és Hur fenn-tartották a'kezeit mind két-felől.* Az ember szíve, az imádságban fő-képpen, igen nehéz: mikor azt fel-emellyük, az Ördög meg-győzettetik: de mikor a'földre hajtyuk, mi győzettetünk-meg: az-okáért szükség, hogy az Isten Malasztya egy-felől, más-felől a'magunk szorgalmatossága, és vigyázása támogasson, és emelgessen bennünket. A'madarak midőn szabadon röpösnek, a'fákon gyakorta chendesen vannak, és nyugosznak; de ha kalitkába rekesztetnek, igen nyughatatlanok, és mindenkor ugrálnak: azon-képpen az ember szíve, midőn minden gondtól szabados, nem annyira bújdosik a'gondolatok-miatt; de ha valami bizonyos dolognak, és fő-képpen az Imádságnak kalitkájába rekesztik, másuvá vágyódván azonnal bújdosni kezd; és chak ezébe sem vészi ember, hogy olly távúl jár az el-kezdett dologtól, mint az éga'földtől. Erről így ír Sz. Agoston [n]: Kétségbe kell-e esni az emberi nemzet-felől; és azt mongyuk-e, hogy kárhozatra-valo minden ember, a'kinek imádsága-kor valami idegen gondolat ötlik elméjébe, és félbe-szakasztya annak imádságát? Ha azt mongyuk, nem látom michoda reménségünk marad. Az-okáért, mint-hogy vagyon valami reménség, mongyuk az Úrnak [o]: *Vidamitsd-meg a'te szolgád lelkét: mert Uram te-hozzád emeltem lelkemet.* Mi módon emeltem azt fel? A'mint lehetett; a'mint te erőt adtál: mert te, Uram, gyönyörüséges vagy, és kegyes. Kegyes vagy, el-szenvedvén engem: mert valamennyiszer te-előtted állottam, olly sok heában-valókat gondoltam, és m Exod. 17. 11. n In Psal. 85. o Ps. 85. 4.

A

álhatatosson alig imádkoztam. Ezeket te el-szenveded: mert kegyes vagy, édes, és igen irgalmas.] Melyből ki-tetszik, hogy a' Természet gyarlosságából-való bújdosások, nem olly veszedelmesek, hogy azokért kétségbe essünk, vagy az Imádságot azok-miatt el-hadgyuk.

De arra nagy gondot kell viselnünk, hogy elménknek efféle bújdosásához, mellyet az Isten el-szenved kegyességéből, más-is ne járúllyon, melly a' mi Restségünkből eredgyen: mert azt az Isten el nem szenvedi, hanem meg-bűnteti. Melyről így ír Sz. *Basilius* P: Ha lelked-ismérveti kárhoztat, hogy restebbűl viseled magadat a' dologban; és, ha az imádságban másuá gondolkodván, nem vagy figyelmetes elmével, holott el-kergethetnél tőled minden bújdosást: meg-látsd, hogy vakmerő bátorsággal ne légy az Isten-előtt, hogy bűnné ne légyen a' te Imádságod. Ha pedig azért, hogy a' bűn-által meg-erőtelenűltél, arra nem veheted magadat, hogy néha imádságodban ne bújdosnál: a' mennyire lehet, állj-ellene, és tégy erőszakot magadon; és maradgy álhatatosson az Isten-előtt, elmédet ő-benne helyheztesd, és a' bújdosásból szóllítsd-viszsza. Ha úgy chelekeszel, meg-bocsát néked az Isten: mert nem meg-útálásból, hanem gyarlóságból vagyon, hogy nem álhatsz úgy az Isten-előtt a' mint méltó vólna.] Holott azt vedd eszedbe, hogy az Imádság idején, nem chak azokat kell elménkből ki-rekesztenünk, a' mellyek nyilván-való gonoszok; hanem azokat-is, mellyek egyéb-aránt jók, de nem az Imádsághoz-valók; a' mint Sz. Bernárd mongya q: úgy-mint, a' mit az-előtt valami jó könyvben olvastunk, vagy a' Predikatzióban hallottunk: mert noha azok jók, de az Imádság idején nem haszonosok: és a' Sz. Lélek jó néven nem vészi, a' mit ő-néki alkomatlan időben viszünk.

B

q *Serm.* 47. *in Cant.*

De leg-főbb Oka és izgatója az Imádság-béli bújdosásnak, a' gonosz Ördög: ki, tudván az Imádságnak erejét, és félvén attól, minden-képpen azon mesterkedik, hogy nieg-vesztegetvén haszontalanná tegye. Erről szép mondását olvasom a' Sz. Ferencz első társai-közzűl-való Fráter Egyednek: kitől midőn azt kérdették-vólna, Mi az Oka, hogy az Ördög kísérteti süllyesbak az Imádság idején, hogy-sem egyébha? azt felelte: Midőn valaki pört indít más-ellen a' Bíro-előtt, az al-pörös minden-képpen azon igyekezik, hogy a' sententziát ellene ki ne mongyák: az-okáért látván, hogy a' föl-pörös a' Bíróval beszél, és ügyét néki ajánlya; valahol lehet, ellene szóll, és bántására vagyon, hogy akadékot szerezzen néki. Hasonló-képpen chelekeszik az Ördög. Ha emberekkel beszélsz, semmit azzal nem gondol, sem ellened nem pántolódik: de, ha imádkozni kezdesz, és lelked üdvösségére akarsz gondot viselni, minden-képpen ellened támad; és azon mesterkedik, hogy az Istennel-valo beszédedet, ki mind néked Bírád, 's mind-ő-néki, vagy félben-hagyattassa, vagy haszontalanná tegye. Szükség azért, hogy magunkra valóban gondot viselly unk, és mi-is fel-fegyverkezzünk ellene. Mellyet úgy chelekedhetünk-meg, ha jól meg-gondollyuk, hogy az Imádságban az Istennel beszélünk, és fölötte nagy dologról, minémű az örök Boldogság, és igen álnok és hatalmas ellenség-ellen. Gondold-meg, ha valami Nemes-embernek a' Chászár-előtt kellene maga ügyét forgatni, valamelly fő Nagyságos, de a' mellett tudós és álnok Úr-ellen, melly jószágában, tiszteségében, és fejében járna: melly szorgalmatos gondot viselne, hogy chak egy alkolmatlan igét se ejtene. Hasonló a' te dolgod az Imádságban: azért akkor vígyáznod kell minden-felé.

C

Továbbá, az-is igen szükséges és hasznos, hogy ember az Imádsághoz jó készülettel járúllyon, és nagy buzgó kívánsággal; mint-hogy abból nagy hasznot vár. A' ki ebéd előtt úgy nem viselte magát, vagy böjtöléssel, vagy dolgozással, hogy az ételre-való kívánságot fel-gerjesztené; az asztalnál nem lészen semmi jó vágy odása az ételhez: azonképpen, a' ki az Imádság-előtt a' hoz nem készül, magában kívánságot gerjesztvén, melly az elmét álhatatos aitatosságban meg-tartsa; az Imádságban kevés buzgósága lészen. Ezt jelenti a' Bölch, mondván r: *Az Imádság-előtt készítsd-el lelkedet: és ne légy mint az Istent kísértő ember.* Holott azt vedd eszedbe, a' mit *Cassianus* ír s; tudni illik: Valamit az Imádság-órája-előtt a' lélek magában forgat, szükség, hogy midőn imádkozunk, arról gondolkodgyunk. Az-okáért, a' minéműek akarunk lenni az Imádságban, olyan készülettel legyünk az Imádság-előtt.] Igen gyenge dolog, úgy-mond Sz. Bernárd, az Isteni Vígasztalás; és nem adatik azoknak, a' kik máshol szívökbe fogadnak. Melynek példája vólt, hogy az Izraël fiainak mind addig sem adott Mannát az Isten, valamíg az Egyiptusi liszttben tartott: jelentvén, hogy, valamíg mi bennünk el nem fogy a' világi kívánságoknak liszte, Mennyei Vígasztalásunk az Imádságban nem lészen. A' kinek szája ézit semmire-kellő étkek meg-vesztették, a' jó édes étkek ézit sem érzi: úgy a' kinek lelkét el-fogta e' világi dolgoknak ézi, az a' Mennyei édességet nem érezheti. A' hol azért

D

r *Eccli.* 18. 23
s *Collat.* 9. c. 3

fogyat-

fogyatkozás ninch az Imádságban, a'Lelki vígaſztalás és örőm ki nem marad; a'mint az Iſten ő-maga jelentette Iſaiás-által, midőn az ő Híveiről azt mondotta [t]: *El-viſzem azokat az én ſzent hegyemre, és meg-vidámitom őket az én Imádságomnak házában.* Azon jelentette Szent Pál-is, midőn azt mondotta [u]: *Mindenkor örűllyetek.* és mingyárt utánna-vetette: *Szűntelen imádkozzatok.* Mint-ha azt mondotta-vólna: Én igen kívánom hogy mindenkor örűllyetek; tudván, minémű haſznos a'lelki örőm: és hogy tudgyátok, mi-módon leheſſen az, ſzűntelen imádkozzatok. De Urúnk-is a'mái Evangéliomban azt jelentette, mondván [x]: *Kérjetek, és el-véſzitek, hogy a'ti örömötök tellyes légyen.* Melly örőmet a'ki egyſzer meg-kóſtol, könnyen meg-útállya a'Világi győnyörűſéget, melly a'Lelkihez-képeſt igen alá-valo. A'ki ſzegény állapatból nagy Úrrá, vagy Fejedelemmé lenne, minden alá-valo eſzközit és edényit, mellyeket az-előtt kedvellett és nagyra bőchűllőtt, a'Fejedelemi ſzép marhákért könnyen meg-vetné, és ſemminek alítaná; sőt ugyan nevetné-is önnön-magát, hogy azokat valaha nagyra bőchűllőtte: azon-képpen, a'ki a'Mennyei győnyörűſéghez édeſséget ſoha nem ézelítette, a'teſti győnyörűſéget örőmeſt kőveti és kedvelli: de ha a'Szent Lélek az ő édeſségét meg-kóſtoltattya, minden világi győnyörűſégtől könnyen búlchút véſzen, és neveti előbbi bolondſágát. Ezek így lévén, azon legyünk, hogy az Imádſágot jó módgyával gyakorlyuk, és az-által e'világon az Iſtennek Malaſztyát, a'más világon pedig az örők Bóldogſágot meg-nyerjők: mellyet engedgyen minnyájunknak a'mindenható kegyelmes Iſten, az ő áldott Szent Fiának érdemiért. Amen.

t Iſa. 56. 7.

u 1. Theſſ. 5. 17.

x Ioan. 16. 24.

HARMADIK PREDIKATZIO.

NEm iſmérvén a'Pogányok az Egy igaz mindenható Iſtent, ſzámtalan iſteneket hittek és tiſzteltek, és minden aprólék dolognak külőmb Iſtent fogadtak; tudni illik, a'bőlchőnek és tűz-helynek, a'ſzántáſnak és aratáſnak, a'kenyérnek és bornak, a'vitézkedéſnek és kereskedéſnek, a'tűznek és a'víznek, *&c.* Kiket méltán chúfol Sz. Agoſton [a]: mert azzal az ő gyarló iſtenőknek erőtlenſégőket vallották; azt alítván felőlők, hogy egyebeknek gond-viſeléſére nem érkeznének. A'több iſtenek-közibe pedig, a'nevetſégre méltó *Mómuſt*-is oda ſzámlálták: ki ſemmit nem chelekedett, hanem egyebek alkotmányit ítélte és ſzidalmazta. Erről azt írja *Heſiodus* [b]; hogy az Álom és Étſzaka fia vólt. Az Álom, mivelhogy embernek érzékenyſégit és elméjét kőtve tartya, példázza az Eſztelenſéget: az Étſzaka pedig, mint-hogy ſok ſzemtelenſégre útat nyit, példázza a'Szemtelenſéget. mert nagy eſztelenſég, és ſzemtelenſég, egyebek munkáját kárhoztatni annak, a'ki maga ſemmit nem mivel. Igazán mondhattyuk, hogy az Újító atyafiak igaz maradéki *Mómuſ*nak: mert, holott ők ſemmit nem chelekeſznek az Iſten tiſzteſségére, a'puſzta Hittel akarván üdvőzűlni, az Anyaſzentegyháznak ſzép rend-tartáſit, és Czeremoniáit rágalmazzák és kárhoztattyák, valóban Álomnak és Étſzakának fiai, eſztelenek és ſzemtelenek. A'többi-közőtt pedig, a'*Proceſſió*kat, mellyeket e'jövendő napokban gyakorlanak a'Kereſztyének, mód-nélkül rágalmazzák; és az Ezer öt-ſzáz hatvan-kettődik eſztendő-béli *Apologiá*ja az *Auguſtai Confeſsió*nak, káromló, bálványozó, és Őrdőgi dolognak nevezi azt [c]. *Nicolaus Ambſtorfius* pedig [d], Pogányi dolognak. Kiknek hamiſságokat meg-mutatom e'moſtani Predikatzióban, azzal, hogy a'*Proceſſió*kban ſok jó vagyon; meg-vethető pedig ſemmi ninch.

a Lib. de Civit.

b In Theogonia.

c Pag. 175. 177.

d In ſua Confeſſione.

I. *Meg bizonyítom, hogy kedves az Iſtennek a'* Proceſſio.
II. *Meg-mutatom, hogy az* Őrdőg *gyűlöli az aitatos* Proceſſiókat.
III. *Szóllok a'* Proceſſiókban-*valo könyörgéſnek módgyáról.*

ELSŐ RESZE.

AZ Kereſztyéneknél igen Kőzönſéges a'*Proceſsio* neve; mellyel nem chak az Olaſzok, Spanyólok, Galluſok, kik a'Deák nyelvhez közelebb járnak, élnek; hanem a'Magyarok-is, Németek, Lengyelek, és egyéb Nemzetek-is, a'kik a'régi Kereſztyén-Hitben és aitatoſságban meg-maradtak. és egy ſzóval, Járáſſal-valo Imádſágért véterik, vagy Imádſággal-valo járáſért: melyre a'Kereſztyén nép lehetséges ſoka-

A

ſággal gyülekőzik; fő-képpen az Iſtennek, mint kegyelmes Atyánknak, tiſzteletire; az-után pedig arra-is, hogy, vagy a'kővetkőzendő veſzedelmet el-távoztaſſuk könyőrgésünkel; vagy a'ſzükſéges jót meg-nyerjük; vagy pedig az el-vőtt jókért hálát adgyunk. mellyekben, mi gonoſz vagyon? Eredete pedig, igén régi. Sőt az Iſraël fiainak, ugyan parancholvà-is vólt némelykor a' *Proceſſio*: mert, midőn az Iſten kézbe-

e *Ioſ.6 3.* akarta adni Jérikó-váraſát, Jóſuének tizen-három *Proceſſiót* rendelt [e]; úgy hogy, hat nap egy-más-után, egyſzer-egyſzer az egéſz néppel a' Váraſt meg-kerülné; hetedik napon pedig hétſzer. Melly Kerület, vagy *Proceſſio*, nyilván nem kőz ſétálás vólt, hanem Szent, és az Iſten tiſzteletire-valo. Mert egyéb-képpen, mit haſznált-vólna a' Váraſnak meg-vételére? vagy, mi ſzükség lőtt-vólna abban a' Szővetség ſzekrényét hordozni? a'Papoknak és Levitáknak jelen lenni? az Iſteni ſzolgálatra rendelt trombitákat meg-fuvallani; és egyéb Czeremoniákkal élni, mellyek az Iſteni ſzolgálathoz és tiſzteletthez illettek?

B

Továbbá, az-is Szent *Proceſſio* vólt, noha nem az Iſten hagyáſából; midőn az Iſ-

f *1.Reg.4.3.* raël fiai, a'Filiſtæuſok-ellen, az Iſten Szekrényét a'táborba vitették, hogy meg-ſzabadítaná őket az ellenség kezéből [f]: mivelhogy abban, a'Papok-is jelen vóltak a'Szekrénnyel; melynél ſzentebb, és bőchűlletesb kinchek (vagy hogy így ſzóllyak, Ereklyéjek) nem vólt a'Zidóknak. És noha akkor a'Papok, az ő gonoſságokért el-veſztek; és a'Szekrény-is az ellenség kezébe eſett, a'nép vétkéért: mindazáltal, hogy az a' *Proceſſio* ſzokás-ſzerént-valo Czeremónia vólt, nyilván ki-tetſzik. Mert, ha ſzokatlan dolog lőtt-vólna, az Iſraël Vénei olly hirtelen, és olly bátorſágoſon a'népnek nem tanátslották-vólna; Heli a' Papi-fejedelem, kívánſágoknak nem engedett-vólna; a' Szekrény el-érkezvén, az egéſz Iſraël nem *ſivalkodott-vólna nagy kiáltáſſal, úgy hogy meg-*

g *perſ. 5.* *rendűlne a'föld* [g]; a'Filiſtæuſok ſem ijedtek-vólna-meg, mondván [h]: *Az Iſten jött a'taborba:*

h *perſ. 7.* *Iaj nékünk! ki ſzabadit-meg minket e'Fölséges Iſtenek kezéből? Ezek az Iſtenek, kik meg-verték Egyiptuſt minden chapáſſal.*

Dávid-is, az egéſz Iſraël Országát birodalma-alá vévén, azon eſztendőben Két-

Proceſſiót rendelt: az Elsőben, az Úr Szekrényét Kariatiarimból, a'hol húſz eſztendeig vólt [i], az Obededom házához vitette [k]; a' Máſikban, az Obededom házából,

i *1. Reg. 7. 2.* melyben chak három hólnapig vólt, a'maga Váraſába kőltőztette [l], és ſzép hajlékot,

k *2. Reg. 5.* vagy ſátort készítvén, abban helyheztette. Akkor Dávid, nagy őrömmel tánczolt az

l *2. Reg. 6.* Úr-előtt minden erejéből, gyólch Efodba lévén őltőzve: hét éneklő ſeregek vóltak, és

C

nagy őrvendezéſſel, és trombita ſzóval mendegeltek: minden hat lépés-után, egy ökrőt és egy koſt áldoztak. Hová lehetett ennél ékesb, és méltoſágosb Czeremóniákkal-valo *Proceſſio*?

De a'Jeruſalembe-valo (vagy a'hol a'Sátor vólt,) menetel-is, háromſzor eſztendő-

m *Exo.23.17* *24.* *Deut.16 16* ben; melyre minnyájan kőtelesek vóltak [m], nem *Proceſſio* vólt-e? Mert, noha ki-ki ma-

n *Tob.1.6.* gán-is el-mehetett; a'mint talám Tobias ment [n]: mindazáltal, midőn többen gyűltek őſzve, *Proceſſió*ban mentek. és azzal a'Czeremoniával, az Iſtent tiſztelték; azután, Iſteni dícséreteket és Zóltárokat énekleltek, és egyéb módon-is könyőrgőttek. Mert, a'mint *Dávid de Pomariis* írja [o], annak Három Oka vólt, fő-képpen: I. A'

o *Inſtit. Tra-* *matic. pag.* *165.* Hálá-adás, az Egyiptusból-valo ki ſzabadulásért, Húſvét-kor; és a' Törvény-adáſáért, Pünkősd-kor; és az Igéret földébe-valo bé-menetelért, a'Sátoros-, vagy Levélſzénes Innep-kor. II. Hogy Áldozatokat tennének, vagy Fogadáſokat bé-tőltenék. III. Hogy az Áldásban részesek lennének, mellyet akkor adott a'Fő-pap, a' Nagy Jehóvának ki-magyarázott nevével. Samuel-is *Proceſſió*ról emlekezett Saul-

p *1. Reg. 10.* *5.* nak, mondván [p]: *Az-után az Iſten halmára jútſz. és mikor ott bé-mégy a'Varasba, elő-találod a' magas hegyről jövő Proféták ſeregét, és előttők orgonát, és dobot, és ſípot, és czitárát, és ők-is profétálván.* Az Új Teſtamentomban pedig, igen gyakorlották a'Hívek a'

D

q *3. Parte* *Examinis.* *Proceſſió*kat. Es *Chemnitius*-is azt írja [q]; hogy mindenkor vólt az Anyaſzentegyházban, a'Kőzőnséges és nyilván-valo Könyőrgés. és a'könyv-ſzélire azt írja: Az Anyaſzentegyház Litaniái fölőtte igen régiek. és azokban chak azt káromlya, hogy a'Szenteket ſegétſégűl-híjuk.

Hogy pedig a'Hívek *Proceſſió*i, az Iſten tiſzteletire, kedveſek lőttek-légyen az Iſtennek, abból ki-tetſzik; hogy az elő-hozott *Proceſſió*kat, vagy ő-maga az Iſten ſzerzette, és parancholta; vagy az Iſten ſzolgai, a'Próféták, a'Szent Királyok, és az Iſraël Vénei: vagy az Anyaſzentegyház-béli Szent és túdós Jámborok; olly jeles Okokért, mellyeket ſenki nem kárhoztathat, hanem a'kárhozott Ördőgnek tanításából. Első Oka az; Hogy az Iſtentől vőtt jókért hálát adgyunk, őtet imádgyuk, és ſegétſégűl

r *1.Tim.2. 8.* híjuk; Szent Pálnak kívánſága-ſzerént [r]: *Akarom a' férfiakat imádkozni minden*

helyen,

helyen, fel-emelvén tiſztu kezeket. Melly mondáſnak okát adván Szent Agoſton, azt mongya [a]; hogy a'Kriſtus-által, minden hely, Imádkozó hellyé, vagy Templommá lőtt: mivelhogy mind útzákon, 's mind mezőkön díchérjük az Iſtent, fő-képpen a' *Proceſsiók*ban: úgy hogy, a'mit *Cicero* Pogány értelemmel mondott *Enna*-váraſáról, hogy éppen a'*Céres* Temploma [t]; és *Macróbius* [u], hogy az egéſz világ az Iſten Temploma: azt mi Kereſztyén értelemmel, az Igaz Iſtenre-nézve mondhattyuk; hogy a' mi Váraſunk, Mezeink, Tartományink, a' *Proceſsiók*-által Templomokká léſznek. Második Oka: Holott az emberek mind útzákon, 's mind mezőkön vétkeznek, és az Iſtent boſzſzontyák: méltó, hogy a Hívek azokat a'helyeket az Iſtennek ſzentellyék; és, ő-néki azokban díchéretet mondván, a'helyeket-is meg-ſzentellyék. Harmadik Oka: Mint-hogy az Iſtent, mind ůlve, mind járva, 's mind egyéb módon meg-bántyuk: méltó, hogy kérlellyük-is, imádkozván, mind álva, Fineeſſel [x]; mind ůlve, Moyſeſſel [y]; mind feküve, Ezekiáſſal [z]; 's mind járva. Dávid-dal, midőn *Proceſsió*ba ment; a'mint az-előtt † meg-mutatám. Negyedik Oka az: Mert, valamit az Anyaſzentegyház a' *Proceſsiók*ban chelekeſzik, vagy mond, haſznos és alkolmatos a' Kereſztyén Hitnek vallására, az aitatoſságnak fel-gerjeſztéſére, és az Iſtennek tiſzteſségére, mellyet a'következendő ſzer-tartásból akárki-is eſzébe vehet.

I. A' *Proceſsio*-előtt Kereſztet hordozunk: jelentvén, hogy a'Kriſtus Kereſztiből vagyon Imádſágunknak ereje: mely-nélkül, ſem a' kéznek fel-emeléſe, ſem a' térdnek meg-hajtáſa, ſem a'Zóltár-éneklés, ſem egyéb dolgunk nem kedves az Iſten-előtt. És hogy meg-mutaſſuk, hogy a'meg-feſzíttetett Kriſtus vitézi vagyunk, az ő záſzlóját követtyük, az ő ſzólgyát kívánnyuk: gyakorta a' Kereſztre záſzlót-is, chinálunk, és lobogó-helyett hordozzuk; a'mint az első Kereſztyén Cháſzár a' Nagy *Conſtantinus* chelekedett; a' mint *Euſébius* írja [a]: kinek az Iſten meg-is jelentette-vólt, hogy azzal a'Jellel lenne győzedelmes. A' Záſzlókon pedig, a' Mennyei Szentek képi-is vannak: kik, a'míg a' Vitézkedő *Eccleſiá*ban vóltak, díchéreteſſen hadakoztak, hogy mi-is igyekezzünk azoknak példáit követni. mint-ha mindeniktől Szent Pálnak ama' mondáſát hallanók [b]: *Legyetek én-követőim*. mint én-is a' Kriſtuſé. Melly Záſzlókkal, a' Kriſtuſnak-is, és minden hűv Kereſztyéneknek győnyőrűſéges diadalmát jelentyük, az Ördőgnek minden ſeregi-ellen; a'mint az Ótődik Károly Cháſzár jelentette [c].

II. A' *Proceſsiók*ban gyakorta Szentelt-vizet hordozunk: őntőzvén azzal, vagy az embereket, vagy egyéb állatokat, hogy azoktól el-távozzék az Ördőgnek minden-inchelkedéſe, ki mindenűtt vigyáz a'mi veſzedelmünkre. Minémű ereje légyen pedig a'Szentelt-víznek, az Anyaſzentegyháznak könyőrgéſe-által, ſok Hiſtoriákból kitetſzik, *Theodoretus*nál [d], *Epiphanius*nál [e], és egyebeknél-is: és moſt-is, a'Pogányok-kőzőtt, az Iſten hatalmas chodákat chelekeſzik a'Szentelt-víz-által.

III. A'*Proceſsiók*ban, a Szentek tetemit, vagy Ereklyéit hordozzuk: mivelhogy a' Szentek teſte, az Iſten élő ſzekrénye vólt. És ſokkal bőchűlletesb a' Szövetség ſzekrényénél: mellyet ember alkotott fából, és aranyból; melly az emberi teſttel nem ér, mellyet az Iſten alkotott, és melyben a' Szent Lélek lakott az ő ſzent Maláſztya-által. Azért mongya Szent Gergely [f], az Igazak elméjét, a' Szövetség ſzekrényének. Ha azért a'Szekrényt a'Papok vállokon hordozták; miért ne hordoznák az Ereklyéket?

IV. Égő Gyertyákat és ſzövétnekeket hordozunk a'*Proceſsió*ban; nem hogy vakok vólnánk, vagy nappal gyertya-világ-nélkül ſzűkölködnénk; a'mint az Újító atyaſiak kábálkodnak: hanem tiſzteletnek-okáért. Mert, hogy az tiſzteletnek jele légyen, nem chak egyéb Hiſtoriákból, hanem a'Szent Irásból-is ki-tetſzik: melyben azt olvaſſuk Holofernesről [g]; hogy *A' Városokból eleibe-mentek, koronákkal, és lampáſokkal fogadván-bé ótet, tánczolván dobokkal, és ſipokkal.* És a' *Lutheriſta* atyaſiak-is, mikor a'*Tubingai Academiá*ban valakit Doktorrá téſznek, nap-világnál égő ſzövétnekekkel kéſérik az útzákon. Az égő Gyertya pedig arra int bennűnket; hogy, mind egyébűtt, 's mind a' *Proceſsió*ban, *úgy világoskodgyék a'mi világoſságunk az emberek előtt, hogy láſsák, a' mi jó chelekedetinket, és dicsőítſék a'mi mennyei Atyánkat* [h]: hogy a'Kriſtuſt, ki az igaz Világoſság, elménkben hordozzuk, és ő-általa a'Világoſság tartományába ſieſsünk.

V. A *Proceſsió*ban, rendel járunk: jelentvén azzal a'jó rend-tartáſt, melly az Anyaſzentegyházban vagyon; melly-kivűl, chak zúrzavart találunk.

VI. Némelly *Proceſsió*kban, a'Négy Evangéliomnak vagy a'kezdetit, vagy valami

A
[a] *Ser. 130. in Paraſceve. De Cruce & Latrone.*
[t] *Libr. 4. in Verrem.*
[u] *In Somnio Scipionis.*
[x] *Pſ. 105. 30.*
[y] *Exo. 17. 12.*
[z] *Iſa. 38. 2.*
† *Supr. f. 511.*
B
[a] *Lib. 9. Hiſt. c. 9.*
[b] *1. Cor. 11. 1.*
C
[c] *In Formula Reformationis.*
[d] *Lib. 5. Hiſt. c. 21.*
[e] *Hareſi 30. lib. 1. tit. 2.*
[f] *Lib. 5. Moral. c. 10.*
D
[g] *Judith 3. 9.*
[h] *Matt. 5. 16.*

A

réſzét el ſzoktákmondani, a'Világnak négy réſzére fordúlván: jelentvén azzal, hogy már minden földre ki-ment, vagy ki-megyen a'Kriſtus Evangéliomának zengéſe; és hogy mi mindenütt, és mindenekben az Evangéliomhoz ragaſzkodúnk, és azzal eggyezűnk: és hogy Kriſtus Urúnkat azzal-is tiſztellyük, mint az Evangéliom Urát és alkotóját. VII. A'*Proceſsió*ban éneklünk, ſzóval, és *Muſica*-ſzerſzámokkal-is; a' mint régenten Dávid-is az ô *Proceſsió*jában [i]: hogy a'népet ébreſzſzük-is az aitatoſságra, és vigaſztallyuk-is, hogy az Iſtennek vigan ſzolgállyon. VIII. Sokan, némelly *Proceſsió*kat teſti ſanyargatáſſal-is tóldgyák, vagy mezít-láb járván, vagy penitentziatartáshoz illendő żákokba öltözvén; a'mint régenten a'Żidók-is chelekedtek [k]; vagy böjtölvén: mivelhogy, a'mint Sz. Agoſton írja [l], a'Böjtölés, és vígyázás, és minden teſti ſanyargatás, igen ſegéti az Imádſágot. E'mellett ſokan alamiżnát-is oſztogatnak; tudván, hogy azzal-is igen jó az Imádſág [m].

Végezetre, Imádkozunk a'*Proceſsió*ban, ki-ki az ô módgya-ſzerént; ki chak elmé-jével, 's ki ſzavával-is. Holott azt vedd eſzedbe, hogy Két-féle az Imádſág: Némelly, Közönſéges, és az Egyházi ſzolgáké, az egéſz Kereſztyén Gyüleközetért; melly nem chak elmével ſzokott lenni, hanem ſzóval-is, hogy nyilván légyen a'Híveknél a'kikért léſzen. Ezt nem minnyájan értik ugyan a'kőſség-kőzzűl: mert nem lehet künnyen Közönſéges nyelven; mivelhogy, a'hol ſzámoſon vannak az Egyházi emberek, idegen nemzet-béliek-is találkoznak közöttök, kik a'Közönſéges nyelvet nem értik; mint Magyar-orſzágban vannak Németek, Tótok, Olaſzok, kik a'Deák nyelvet minnyájan tudgyák, leg-alább olvaſni. Más Magán-valo Imádſág-is vagyon, mellyel ki-ki jó akarattya-ſzerént imádkozik, vagy magáért, vagy felebaráttyaért: és ez, chak elmével-is meg-lehet. Ez a'Könyörgés igen haſznos: mert, a'mint Sz. Ambrús írja [n], a'ki halkan és halgatván imádkozik, Hitét mutattya; és vallya, hogy az Iſten a'ſzívnek, és veſéknek vizsgálója; és, hogy előbb meg-hallya imádſágát, hogy ſem ſzájától ki-ſzármazzék. De azért a'ſzóval-valo Imádſág-is igen haſznos: mellyel, a'mint Sz. Agoſton mongya [o], néha magúnkat nagyobb aitatoſságra indíttyuk. Mind két-képpen imádkozott Dávid: Szívével; a'mint ô-maga jelenti, mondván [p]: *Néked ſzóllott a'ſzívem, az orczám téged kereſett:* Szavával pedig; mivelhogy azt írta [q]: *Hozzád kiáltok Úram.* és [r]; *Az én ſzómmal az Úrhoz kiáltottam, és meg-halgatott engem.* és méltán, mint-hogy mind ſzívünket 's mind teſtünket Iſtentől vőttük, és mindenikkel tartozunk néki ſzolgálni.

B

i 2. *Reg.* 6. 5.

k 2. *Reg.* 3. 32. 3. *Reg.* 20. 31. 4. *Reg.* 19. 1. 2. 2. *Eſdr.* 9. 2. *Eſther* 4. 1. *Ioel.* 3. 5.

l *Ep.* 121.

m *Tob.* 12. 8. *Eccli* 29. 15.

n *Lib.* 6. *de Sacramentis*, c. 4.

o *Ep.* 124. *ad Probam*, c. 9.

p *Pſal.* 26. 8.

q *Pſal.* 29. 9.

r *Pſal.* 3. 5.

C

Ezek így lévén, nyilván vagyon, hogy a'*Proceſsió*ban ſemmi gonoſz ninchen, jó pedig ſok vagyon: melyben hogy aitatoſon viſellyük magúnkat, okot adgyon, Elsőben; A'*Proceſsió*knak eredete. Mert, midőn Négy-ſzáz hetven-ötödik eſztendőben, *Vienna*-városa *Gallia*ban, a'mint *Gregórius Turonenſis*nél írva talállyuk [s], nagy rémülésben vólna, a'ſzarvaſok- és farkaſok-miatt, mellyek nagy dühőſséggel rohanván a'Városba, minde félelé-nélkűl lézzegtek ott-beń; annak-fölötte, a'gyakor föld-indúláſok-, és gyuladáſok-miatt-is, mellyeket, a'mint *Sidónius* [t] írja, künnyebben meg-ólthatni kőny-húllatáſſal, hogy ſem mint folyó-vízzel: az akkor-béli *Viennai* Püſpök, Sz. *Mamertus*, az ô alatta-valo megyéſinek *Proceſsió*t hirdetett; mellyet nagy aitatoſsággal, és könyörgéſekkel, vittek végbe. Olly nagy haſzna vólt pedig a'*Proceſsió*nak, hogy minden nyomorúſágok meg-ſzűntek. Az-okáért, a'Váraſ-béliek hálá-adók lévén, azon *Proceſsió*kat eſztendőnként gyakorlották. Kiknek példájokat az-után követték egyéb Orſzágok-is: és ſok helyeken böjtöltek-is, a'Ninivíták példájához-képeſt; a'mint *Sidónius* írja: és Predikatziókat hallottak; a'mint moſt-is ſok helyeken lévél. Második Oka az: Hogy a' *Proceſsió*knak, az Egyházi Hiſtoriákban ſok Haſznait olvaſſuk. Mert *Gregorius Turonenſis* azt írja [u]; hogy azok-által a'meg-ſzállott Váraſok, meg-ſzabadúltak az ellenſégnek inſégétől: és a'meg-vőtt Váraſokat-is meg-ſzabadították; a'mint *Gulielmus Tyrius* írja [x]: és a'dög-halált-is el-távoztatták; a'mint *Gregorius Turonenſis*nél olvaſſuk [y]: a'ſzárazſágban eſsőt nyertek: az ártalmas férgeket és bogarakat a'mezei vetésekről el-veſztettek, vagy el-kergettek: az ár-vizeket, és földöttébb-valo eſsőket meg-állattak. Melyről imillyen Verſeket írt egy Poëta:

s *Lib.* 2. *Hiſt.* c. 34.

t *Libr.* 7. *Epiſtolarum ad Mamertum. Epiſt.* 1.

D

u *Lib.* 3. *Hiſt.* c. 29.

x *Lib.* 8. *Belli Sacri*, c. 11.

y *Lib. de Gloria Confeſſorum*, c. 79.

Obſecro, quid ſibi vult, ingens quòd ab æthere nimbus *Noctes atq; dies ſic ſine fine ruit?*
Terrigenæ quoniam nolunt ſua crimina flere, *Cælum pro nobis ſolvitur in lachrymas:*

az-az: Kérlek, mi az oka, hogy éjjel és nappal ſzűnetlenűl nagy zápor eſsők ſzakadnak reánk? Azért, hogy az emberek nem akarván vétkőket ſiratni, az ég meg-olvadván könyvez érettünk.

II. RESZE.

INnét vagyon, hogy, noha az Ördög minden Imádságnak ellenſége, mindazáltal a' *Proceſsió*-béli Közönſéges Könyörgéſt igen orrollya; és a' *Proceſsió*kban ſok akadályokat ſzerez; gyakor helyeken tört vét, vagy vermet ás, hogy kelepczébe vigyen, vagy meg-ejtſen bennünket. Némellyeket arra viſzen, hogy a' *Proceſsiót* nem imádkozáſért járják, hanem chak mulatſágért, és ſétálás-képpen: némellyek pedig chak trécheléſért; mellyel egyebeket-is meg-bántnak, hogy ne imádkozhaſſanak, és ſokakat meg-botránkoztatnak: némellyek pedig, hogy minden ablakokat meg-nézzenek, és magoknak ſok heába-valo, sőt veſzedelmes gondolatokat-is ſzerezzenek: némellyek, hogy helyért, és elől-járáſért kötődgyenek: némellyek pedig, hogy czifrálkodgyanak, és ſzép ruhájokban pipeskedgyenek; kik minnyájan, az orvoſságból mérget ſzereznek.

Ezzel nem elégedvén az Ördög, a' *Micholitákkal*-is oſtromoltattya a' *Proceſsiót*: mert *Michol*, a' Saul leánya, az Eretnekeknek példája vólt; a' mint Szent Ambrús írja [z], és *Angelómus* [a]: mind egyéb okokért; 's mind azért, hogy a' *Proceſsió*ban-való maga-viſeléſéért, meg-chúfolta Dávidot. Kit mikor látott-vólna egy jeles *Proceſsió*ban [b], melyről ez-előtt emlekeztem; hogy, Királyi ékes őltőzetit le-tévén, gyólch ruhába őltőzött, és az Iſten Szekrénye-előtt tellyes ſzívéből vígadott, és ugrált: elsőben, meg-útálta ſzívében [c]; az-után pedig, gyalázatos ſzókkal-is illette [d]: *Melly dichőſéges vólt* (úgy-mond) *ma az Iſraël Királya, fel-foſztozódván az ő ſzolgainak ſzolgálói-előtt! és meg-mezitelenült, a' mint meg-mezitelenúlne egy a' chúfok-közzül.* Így chelekeſznek az Újítók, midőn a' Kereſztyéneket a' *Proceſsió*ban láttyák: nem chak ſzívőkben útállyák-meg őket, hanem gyalázatos ſzókkal-is illetik, Bálványozóknak, és iſtenteleneknek, kép-mutatóknak, Baalítáknak nevezvén; sőt, a' hol bűntetéſtől nem félnek, pőkik, háborgattyák, és hagyigállyák. De a' Kereſztyének, Dávidot kövéſsék: ki, őrvendezvén azon a' mit az Iſten tiſzteſségére chelekedett, nem chak nem bánta hogy alázatoſon viſelte magát az Iſten-előtt, hanem azt-is mondotta [e]: *Az Úr-előtt jádzom-is, 's alább-való-is léſzek inkább hogy-ſem vóltam: és alázatos léſzek ſzemeim-előtt.* És az Iſtennek lelke-által jövendőlvén, utánna vetette: *Es a' ſzolgálókkal, a' kikről ſzóllottál, dichőſégesbnek láttatom.* Semmit azért az aitatoſságban, és az el-kezdett Iſteni ſzolgálatban hátra ne hadgyunk, hanem annál ſzorgalmatosban el-járjunk hivatalunkban; bizonyoſok lévén, hogy az, nagy dichőſégünkre léſzen: az Újítók pedig, noha későn, és haſzontalanúl, azt fogják-mondani [f]: *Mi balgatagok, az ő életőket bolondſágnak alittyuk-vala, és az ő végőket tiſztelet-nélkül: ímé mint ſzámlaltattak az Iſten fiai-közzé, és a' Szentek-között az ő ſorſok.*

De láſſuk, mivel oſtromollyák az Új *Micholitákat* a' Szent *Proceſsió*kat; és mutaſſuk-meg, hogy minden erejeket hazugſágban, és hiuſágban helyheztetik.

ELSŐBEN, azt mongyák: Hogy némelly Pogányok, régenten *Proceſsiót* jártak, és úgy könyörgőttek: az-okáért, mi a' Pogányokat követtyük a' *Proceſsio*-járásban. Felelet: Semmi okon az nem következik. Mert azt, nem a' Pogányok találták, hanem a' Zidóktól lopták, a' mint ſok egyéb dolgokat-is; mivelhogy az Ördög az Iſten majma. És mi-képpen hogy a' napot az étſzaka követi, az életet a' halál, az igaz embert az írott kép: azon-képpen a' ſzent Czeremoniákat, mellyekkel a' Hívek jól tiſztelték az igaz Iſtent, követte a' hamis tiſztelet és iſtentelenſég. Az-okáért, a' minémű tiſzteletet látott az Ördög hogy az igaz Hívek téſznek az Iſtennek, a' hoz haſonlót kívánt ő-is az ő drabántitól: és Oltárokat chináltatott, áldozatokat rendeltetett, ſzűnetlen-égő tűzet ſzerzett: és azon igyekezett, a' mint *Tertulliánus* írja [g]; hogy, valami Czeremoniákat rendelt az Iſten az ő tiſzteletire a' Zidóknál, azt az Ördög a' néma Bálványoknak ſzerezné. Látván azért a' Moyſes Törvényében-valo régi *Proceſsió*kat, azokat-is gonoſz követéſſel a' Bálványok tiſzteletire fordította; mellyekről emlekezik *Macróbius* [h]. Mert, hogy a' Pogányok az ő Bálványokat *Proceſsio* módgyára ide 's tova hordozták, nyilván kitetſzik a' Profétákból, Iſaiásból [i], és Báruchból [k]. Nem a' végre chelekedték azért a' Pogányok, a' mire a' Zidók chelekedték, és mi-is chelekeſzük; tudni illik, az Iſten tiſzteſségére: kinek könyörgünk a' *Proceſsió*ban, vagy engeſztellyük azokról a' mikkel meg-bántottuk. Mi azért, a' régi Hívektől ſzármazott *Proceſsió*kat úgy vőttők, mint reánk maradott örökſéget; mellyet a' Pogányok, hamiſſan magoknak tulajdonítván, meg-ferteztettek-vólt.

Hallyad mit ír Sz. Agoſton, haſonló dologról [l]: A' kik a' Kereſztyének Szent Iráſit tudgyák, mind a' Két Teſtamentomot, nem azt kárhoztattyák a' Pogányoknak iſtente-

A

B

z *Libr. 2. de Pœnitentia Davidis. c. 6. & lib. 6. ep. 36.*

a *In c. 6 2. lib. Regum.*

b *2. Reg. 6. 20.*

c *1. Par. 15. 29.*

d *2. Reg. 6. 20*

e *2. Reg. 6. 22*

C

f *Sap. 5. 4.*

D

g *Lib. de Jejunio. c. 6.*

h *Lib. 3. c. 5.*

i *Iſa. 46. 7.*

k *Baruch 6. 25.*

l *Epiſt 49. & 93*

A len Czeremoniájokban hogy Templomokat épitnek, Papokat rendelnek, és Aldozatokat téſznek: hanem hogy ezeket a Bálványoknak és Órdögöknek tiſzteletire chelekeſzik.] És máſutt[m]: Mi-képpen hogy nem azért kell meg-vetni és útálni az Apátzák Szüzeſségét, hogy a' Pogányok-között-is vóltak Szüzek: azon-képpen, nem kell azért kárhoztatnunk az Atyák áldozatit, hogy a' Pogányoknak-is vólt áldozattyok.] Haſonlóképpen mondom én: Nem kell a Kereſztyének *Proceſsió*it azért rágalmazni, hogy a' Bálványozók-is *Proceſsió*t jártak. Mert egyéb-képpen, ſok jeles dolgokat kell el-hagynunk, és meg kell vetnünk; mellyekkel nem chak a' Kereſztyének, hanem a' Pogányok-is élnek. Vallyon a' Pogányok, nem emelik-e kezöket az égre? De még-is Sz. Pál azt kívánnya[n]; hogy *A' férfiak minden helyen imádkozzanak, fel-emelvén tiſzta kezöket.* Vallyon a' Pogányok nem emelik-e ſzemöket-is az égre? De Dávid-is azt mongya az Iſtennek[o]: *Hozzád emelém az én ſzemeimet, ki a' mennyekben lakol.* Annak-fölötte, ha ez az Ellen-vetés helyes, ſem vízzel nem kelletik élnünk a' Kereſztſégben, ſem kenyérrel és borral az Oltári-ſzentſégben: mert a' Pogányoknak-is vólt vízzel-valo moſogatáſok; és a' *Ceres* és *Bacchus* áldozatiban, kenyeret és bort mutattak-bé. Sőt azt-is mondhattyuk, hogy, ha a' Pogányoktól ſzármazott vólna-is a' *Proceſsio*, azzal egy-általlyában meg nem vethetnők; hanem, tiſztelhetnők az igaz Iſtent véle: chak hogy, neminémű-képpen környül kellene metélnünk; az-az, a' Pogányok iſtentelenſégétől meg-foſztván, az Iſtennek ſzent és tiſzta tiſzteletire és ſzolgálattyára ſzabnúnk: azt chelekedvén, a' mit a' Zidók chelekedtek; kik, meg-foſztván Egyiptuſt, annak aranyát, ezüſtét, és egyéb drága marháit, az Úr Hajlékának ékeſségére adták: mellyeket az Iſten meg nem vetett, hanem kedvellett.

B

Másodszor: *Philippus Melanchthon, Paulus Eberus, Forſterus*, és több Újító atyafiak, *Torgá*ban egybe gyülvén, Ezer öt-száz negyven-nyólczadik eſztendőben, hogy a' Hitben-valo viſzſza-vonyáſokat el-baronálnák, a' *Proceſsió*k-felől azt ítélték: 1. Hogy egyéb ſzükſéges dolgoknak akadályt ſzerezneк. 2. Hogy némelly nagy *Proceſsió*kban undok dolgok történtek. 3. Hogy némelly hatalmas Urak a' ſzép aſzſzonyokat a' *Proceſsió*kból el-ragadták. Felelet: Mind a' három Ellen-vetés ſem ér egy babot. Mert az Elsőt, nem chak a' *Proceſsió*król mondhattyuk, hanem az Innepekről-is; sőt a' Predikátziókról-is, és minden-féle Imádſágról: mellyeket a' buzgó ſzeretettel tellyes Kereſztyének, nem akadályoknak tartnak, hanem ſegétſégöknek, és haſznos eſzközöknek, minden üdvöſséges dolgoknak véghez-vitelére. És naponként láttyuk, hogy, a' kik efféle dolgokban ſerények, és ſzorgalmatoſok, egyebekben-is gyorſak és ſzerenchéſek. A' Máſik, egyéb ſzent és jó dolgok ſzíne-alatt-is történt: de abból nem ítélték az okos és Iſten-félő emberek, hogy azoknak nyakát kell ſzakaſztani, vagy azokat a' Hívekkel meg-útáltatni. Vallyon, Vásárnapokon, Kereſztſég és Úr-vachorája ſzolgáltatáſa-kor, nem történtek-e az Újítók-között ollyan dolgok, mint a' mí *Proceſsió*inkban? Nyúllyanak chak magok kebelébe, és nyilván poklosón vonnyák-ki onnét kezöket. Tudgya Béchváraſa, minémű dolgok történtek, midőn az Újító atyafiak ugyan tolyongva mentek a' Város-kivül a' Predikátziókra. Mert, hogy ne ſzóllyak a' tobzódáſról, közönſéges dolog vólt, hogy a' ki lator barátyával egyébütt nem lehetett ſzembe, az ú. o. egybe akadtak, &c. Az okos ember dolga az, hogy a' jót a' gonoſztól meg-válaſzſza; és a' gonoſzt meg-vetvén, a' jót meg-tartſa; és, a' mint a' példa-beſzéd tartya, a' mochkos vízzel a' gyermeket ki ne öntſe. A' Harmadik-is, gyakortább történt menyegzői lakodalmokban, és egyéb alkolmatoſságokban, hogy-ſem a' *Proceſsió*kban. A' gonoſságnak azért eleit kell venni, meg kell-tiltani, és bűntetni: a' jó-ſzokáſt pedig, azért meg nem kell vetni; mert egyéb-képpen minden Jónak rövid nap végét érnők.

C

Harmadszor, azt mongyák; Hogy haſzontalan a' népnek a' *Proceſsio*, melly a' Deák könyörgéſt nem érti. Felelet: Haſznos lehet az ollyan imádſág-is a' mellyet nem értünk; chak hogy jó imádſág légyen, minémű, kétſég-nélkül, az Anyaſzentegyháznak Közönſéges Könyörgéſe: és a' nép maga nyelvén azon könyörögh et, hogy az Iſten a' Papoknak jó könyörgéſét meg-halgaſſa. Midőn Sz. *Iordánus*tól azt kérdették-vólna, Ha kedvelli-e az Iſten az Apátzák imádſágát, mellyet ő-magok nem értnek; úgymint a' Deák Szolozmát? ſzép haſonlatoſsággal azt felelte: A' drága-kő, a' paraſzt ember kezében, ki annak árrát nem tudgya, ſzintén annyit ér mint az értelmes Ötvös kezében: az Imádſág-is annyit ér a' tudatlan ember ſzájában, mint a' tudóſéban. A' jól formált *Supplicatio*, ſzintén annyit nyerhet, ha paraſzt ember nyújtya-is a' Fejedelemnek; mint, ha valami túdós, és nemes ember nyújtaná. *Origenes* azt irja[p]; hogy, mi-képpen a' bűbájos nem érti az ígéket a' mellyeket mond; mindazáltal a' kígyó hallya, és érti; és, engedvén a' bűbájoſnak, meg-adgya magát: azon-képpen, noha mí nem tudgyuk erejét az

D

[m] *Lib. 20. contra Fauſtum, c. 21.*

[n] *1. Tim. 2. 8.*

[o] *Pſal. 122. 1*

[p] *Hom. 20. in Ioſua.*

Imád-

Imádságnak, a' mellyet mondunk; mindazáltal az Ördögök hallyák, és értik; és félvén azoktól, dolgokra takarodnak. Sőt azt-is írja; hogy az Angyalok-is, a' kik környűlünk vannak, jól értik a' mit mí nem értünk; kiket azzal, mint valami kedves énekkel, magúnkhoz édesgettyük, hogy meg-ségéllyenek. Sz. Agoston pedig azt írja [q]; hogy a' Zidók, nem heában tiszteltek az Istent példákkal, és Czeremoniákkal; noha azoknak magyarázattyát úgy nem értették, mint a' parasztok a' Deák szót. Másutt pedig azt jelenti [r]; hogy még az Eretnek könyörgések-is ninchenek haszon-nélkül, midőn eggyűgyű-képpen olly ember mongya, a' ki nem tudgya mit mond, azt vélvén hogy jót mond. Mert a' könyörgésben-valo fogyatkozást, gyakorta helyére hozza a' Könyörgőnek buzgósága: mert az Isten nem annyira tekinti a' mit mondunk, mint a' mit mondani akarunk. Ha azért a' gonosz könyörgés-is haszálhat annak a' ki nem érti; és, jónak alitván, jó igyekezettel mongya: mennyivel inkább, az Anyaszentegyháztól rendeltetett jó Könyörgések hasznosok lésznek, ha szintén nem értyük-is azokat.

Ez-ellen pedig, heában hozzák-elő az Isaias mondását [s]; *E' nép ajakival tisztel engem; a' szívök pedig távúl vagyon tőlem*: mert azt a' Szent Atyák, Agoston [t], *Jerónymus* [u], és egyebek-is, nem a' Könyörgésről értik, hanem egy-általlyában a' Kép-mutatókról; kik, noha nyelvökkel vallyák az igasságot, és mongyák hogy szeretik az Istent; mind-azáltal szívökben mást forgatnak, és chelekedetökkel-is mást mutatnak; a' mint Urunk nyilván meg-magyarázta. Ha pedig az Imádságról vólna-is a' szó, azokat feddené az Isten, a' kik értik ugyan a' mit mondnak, de arra nem figyelmeznek, hanem elméjökkel szánt-szándékkal ide-stova bújdosnak. Sz. Pál sem kárhoztattya az Imádságot a' mellyet nem értünk; hanem, azt haszosbnak mongya a' mellyet értünk: *Ha*, úgy-mond [x], *nyelvvel imádkozom, a' lelkem imádkozik, az elmém pedig haszon-nélkül vagyon*, minthogy abból nem tanúl: De amazt-is jónak mongya: *Te*, úgy-mond [y], *jól adsz hálákat; de más nem épül*; tudni illik, hogy nem érti. De mi szükség azt mindennek érteni, a' mi nem oktatásért lészen, hanem könyörgésért? mellyet ért az Isten, és az szintén elég: és mí-is, mikor a' halgatókat oktattyuk, nyelvökön szóllunk, hogy értsék.

III. RÉSZE.

NEGYEDSZER: Némelly Ujítók szemtelenűl istentelenségnek mongyák, hogy a' *Processiók*ban a' Szenteket segétségűl híjuk, és Képöket, 's Ereklyéjöket hordozzuk: Mert chak mondgyák, de meg nem bizonyíthattyák.

Hogy pedig a' Szentek segétségét kívánni nem gonosz, nyilván meg-bizonyúl: Mert, I. A' Szentek jól tudgyák, a' mit mí e' földön chelekeszünk. Mert, a' mint Sz. János írja [z]; hogy, midőn a' földön-valo teremtett-állatok hálákat adtak, és imádkoztak, a' Mennyei Négy lelkes-állatok *Ament* mondottak: Tahát tudták mit mondottak a' földön. mert a' ki *Ament* felel, tudni kell mit mond az a' kinek felel [a]. II. Ugyanazo: Négy állatok, és a' Huszon-négy Vének, kezökhöz vészik a' Szentek Imádságit, és *az Istennek bé-mutattyák, mint jó-illatu fü-szerszámokkal tellyes chészéket* [b]: Tahát tudgyák azokat. mert egyéb-aránt azt mondhatnók; hogy, hasonlók a' hoz, a' ki nyúl-helyett, zákban machkát árúl, vagy vészen. III. Ha a' mí Imádságinkat tellyességgel nem tudnák a' Szentek, nem vólnának valóságos-képpen és tellyesen Bóldogok: mert azt nem tudnák, a' mit tudni kívánnak, mind természetök-szerént, 's mind szeretetből. mert nékünk szerelmes atyánkfiai: kik, a' mint Sz. *Cypriánus* írja [c], az ő üdvösségökről bizonyosok, a' mienkről pedig szorgalmatosok. IV. Ha a' Szentek nem tudnák a' mí könyörgésinket, nálunknál nyomorúltabbak vólnának: mert mí, távúl-valo dolgokat-is tudhatunk, követek-és levelek-által. V. Bizonyos, hogy sok dolgokat meg-nyerünk, a miket a' Szentektől kérünk; a' mint a' Sz. Atyák írásiból, és sok Históriákból meg-bizonyúl: Tahát tudniok kell a' mí könyörgésinket. VI. A' Szentek tudgyák, hogy élnek a' kik őket nyomorgattak e' világon, és azért kérik az Istent [d]; *hogy az ő vérökért boszszút állyon azokon, a' kik e' földön laknak*: mennyivel inkább azokat, a' kik őket tisztelik, és segétségűl híják. VII. Ha *Calvin is* azt merte írni *Farellus*nak, egy lator barátyáról *Coraldus*ról; hogy az Úr Itélő-széke-előtt áll, bizonysága és vádolója az emberek gonoságának: hogy ne lehetnének a' Szentek azoknak szó-szóllói, a' kik őket tisztelik, és Isten-után reménségöket bennek helyheztetik?

Mondaná valaki; Mi módon tudhattyák a' Szentek a' mí könyörgésinket, holott gyakorta lassú szóval könyörgünk nékik, vagy chak halgatva, úgy hogy ajakinkat sem mozgattyuk? Kichoda jelentette-meg nékik, úgy-mond *Calvinus* [f], hogy ollyan hosszú fülök vagyon, hogy a' mí Könyörgésinkre ide-alá nyúllyon? olly fényes szemök,

hogy

A

q *Lib. 3. de Doctrina Christiana, c. 9.*

r *Lib. 6. de Baptismo, c. 25*

s *Isa. 29. 13. Matt. 15. 8.*

t *Lib. 22. contra Faustum, cap. 55*

u *In c. 29. Isa.*

B

x *1. Cor. 14. 14.*

y *Vers. 17.*

C

z *Apoc. 5. 13. 14.*

a *1. Cor. 14. 16.*

b *Apoc. 5. 8.*

c *Serm. de Mortalitate.*

D

d *Apoc. 6. 10.*

e *Epistolarum, pag. 10.*

f *Lib. 3. Instit. §. 24.*

A

hogy a' mi szükségünkre vigyázzon? Felelet: 1. Ha szintén nem tudnók-is annak a' módgyát mint lészen, nem következnék, hogy úgy ne légyen. mert sokakat hiszünk mellyeknek módgyát nem tudgyuk: úgy-mint, mi módon szülte az Atya Isten őrőktől-fogva az ő Eggyetlen-egy Fiát: mint származzék a' Szent Lélek egyenlő-képpen az Atyától és a' Fiú-ól: mint légyen a' Szent Háromságban Egy természet, és Három személy; vagy a' Krisztusban Egy személy, és Két természet: mint teremti az Isten az emberi lelket e' mái napig-is semmiből. Sőt a' földi dolgokat sem tudgyuk: úgy-mint, Mi légyen az oka, hogy némelly embereknek meg-vásik a' fogok, vagy chikorog, ha a' vas-reszelést hallyák: vagy, Mi légyen az oka, hogy némellyek machkát, sajtot, eperjet, diót *&c.* látván, el-szédűlnek, és el-bádgyadnak. Vallyon, mint-hogy ezeknek módgyát és okát nem tudgyuk, tagadgyuk-e hogy úgy ninchenek? II. Ha a' Szentek nem tudnák-is magoktól a' mi Könyörgésinket; nem következnék, hogy heában könyörgenénk nékik: mert az Isten, a' ki tudgya, meg-jelenthetné nékik. mint, ha a' Fejedelem olvasni nem tudna, nem heában adnának *Supplicatiót* néki; mert azt más meg-olvashatná és magyarázhatná néki. III. Sok-képpen tudhattyák, a' mint meg-magyarázzák a' *Theologusok*, a' Mennyei Szentek a' mi Könyörgésinket: de fő-képpen Három módot hoznak-elő, mellyekben semmi tétovázásnak nem lehet helye.

B

Az Első Mód, az; hogy az Isten jelenti-meg nékik; a' mint gyakorta chelekedett-e' világon-valo Szenteknek-is: Mint, mikor a' Sámuel fülét meg-nyilatkoztatta [g]; és meg tudta, hogy Saul az attya szamárit keresi; és hogy azokat meg-találták; és hogy Sault meg-ismérte, és Királlyá kente őtet: és [h], hogy Isainak-fiai-közzül ki-ismérte-Dávidot, hogy őtet kellene Királlyá kenni. Így jelentette-meg Eliséusnak, a' mit távúl és titkon chelekedett Giezi az ő szolgája; kinek azt mondotta [i]: *Nem vala-e jelen az én szívem, mikor az ember a' szekeréről viszsza-tére elődbe?* Azon Eliséus, távúl-létében a' Siriai Király titok tanátsát tudta, és az Izraël Királyának meg-jelentette [k]. Így jelentette-meg az Isten Sz. Péternek-is, hogy Ananías és Safira álnokúl chelekedtek a' pénz dolgában. Vallyon nem chelekedheti-e azt az Isten a' Mennyei Szentekkel, a' mit a' Világiakkal chelekedett? Ha meg-chelekedheti: ez igen illendő, és elégséges mód, hogy meg-magyarázzuk mint tudhassák a' Szentek a' mi Könyörgésinket. Második Mód, az; hogy, a' mint Sz. Gergely mongya [l], Mit nem tudnak, a' kik a' mindeneknek tudóját tudgyák? vagy, a' mint Sz. Tamásnál olvassuk [m], Mit nem látnak, a' kik a' mindeneknek látóját láttyák? Mert, a' ki valaminek okát, vagy alkotóját tudgya, úgy mint okát és alkotóját, annak alkotmányát-is tudgya. Ha azért a' Szentek az Istent úgy ismérik és láttyák, mint az emberek Jó chelekedetinek okát és alkotóját; az-az, Imádságinak, jó kívánságinak, és igyekezetinek okát: azokat-is láthattyák az Istenben, mint fényes tükörben. Harmadik, az; hogy az Isten, jó akarattyából meg-engedi, hogy a' kik őtet világosson láttyák, és azzal a' Bóldogságnak derekát bírják, a' Bóldogságnak öregbülésére a' világi dolgokat-is lássák; fő-képpen a' mellyek őket illetik valami módon, mint az ő-reájok néző könyörgéseket. Ezt a' Módot jelenti Sz. Tamás [n], és egyebek-is: kikről emlekezik Gábriel *Vasquez* [o]. Az Elsőt-is jelenti azon Szent Tamás [p], és több *Theologusok*-is; kiket követ *Franciscus Zuarez* [q].

C

Kérdené valaki: Jobb-e egy általlyában, magúnknak az Istenhez járúlnúnk, más Közben-járó-nélkül; vagy a' Szentek esedezésével eleibe mennünk? Felelet: Történhetik, hogy jobban könyörög, a' ki a' Szentek esedezését kívánnya: I. Mert afféle Könyörgésben, az Istennek nagyobb tiszteletet tészünk: mert, mentől többen borúlnak-le ő Sz. Fölsége-előtt, és meg-alázzák magokat könyörgvén néki, annál inkább tiszteltetik. Midőn pedig a' Szentek-által könyörgünk az Istennek, mi-is könyörgünk néki, és a' Szentek könyörgését mienké tészük. mert az Istenre-nézve kérjük őket, hogy könyörögjenek érettünk. II. Az emberben-is nagyobb alázatosságot mutat efféle Könyörgés: mert, a' ki a' Szentek Könyörgését kéri, nyilván vallya az Isten szemei-előtt gyarló állapattyát, és azért jobbat 's nagyobbat keres magánál: sőt azt-is jelenti, hogy ő nem mélto a' mennyei Fölségnek szóllani, és azért keresi-meg az Isten barátit, hogy érette esedezzenek. III. Afféle imádságban inkább tündöklik a' szeretet: az Istenhez ugyan; mert azon igyekezünk, hogy többen tisztellyék ő Sz. Fölségét: felebarátunkhoz pedig; mert okot adunk néki a' jó chelekedetre; és, hogy az Istent tisztelvén mi-érettünk, mi-hozzánk-is meg-mutatsa szeretetit, segétvén bennünket. IV. A' Szentek Eggyesége inkább ki-tetszik ez Imádságból: azon Anyaszentegyházbéli atyánkfiaitól, és szolga-társainktól kérvén, hogy a' Szent társaságért, és köteles barátságért, az ő javokat velünk közöllyék; mellyekre tekíntvén az Ur, velünk kegyelmesen chelekedgyék. V. Illyen módon sok dolgokat nyerhetünk-meg, mellyeket

D

egyéb-

g 1. *Reg.* 9. 15 17.
h 1. *Reg.* 16. 12.
i 4. *Reg.* 5. 26
k 4. *Reg.* 6. 9.
l *Lib.* 2. *Moral. c.* 3. & *l.* 4. *Dial. c.* 33.
m 1. *p. qu.* 12. *a.* 8.
n 1. *p. qu.* 57. *art.* 5.
o 1 *p. qu* 12. *art.* 8. *Disp.* 50.
p 1. *p. qu.* 12. *art.* 5.
q *Lib.* 2. *de Attributis div. c.* 28.

egyéb-képpen meg nem nyernénk. Mert az Isten azt akarja, hogy meg-ismérjük az ő kedves szolgainak és barátinak méltóságát, mellyel őket fel-tiszteltte.

Mondaná valaki: A' másik Imádságban, közelb út vagyon az Istenhez? Felelet: Nem mindenkor jobb az által-út: és gyakorta, a' ki által-útát keres, kerülőbe találtatik. Eggyik Városból a' másikba igyenes *linea* vagyon; de azt nem mindenkor követhettyük, a' hegyek-, völgyek-, vizek-, sárok-, tolvajos helyek-miatt; és akkor nem mondatik kerülni, a' ki jobb és bátorságosb úton jár. Ezt pedig a' kerülő útat, ő-maga az Isten mutatta, midőn a' Jób barátinak azt mondotta [r]: *Mennyetek az én szolgámhoz Jóbhoz, és Eppen-égő áldozatokat tegyetek magatokért: Jób pedig az én szolgám imádkozik érettetek: az ő személyét bé-vészem; hogy ne tulajdonittassék nektek a' bolondság. mert nem szóllottatok igazat felőlem, mint az én szolgám Jób.* Látod-e, hogy a' kerülő útra igazíttya őket? Vallyon miért? Mert az által-úton akadályok lőtt-volna. Michoda akadály az? *Nem szóllottatok igazat felőlem*: az-az, nem érdemlitek hogy előmbe jőjetek, vagy hogy meg-halgassalak titeket. A' kerülő úton pedig, semmi akadály nem volt: mert Jób igazat szóllott az Isten-felől; nem vétett ajakival: az-okáért, bátorságoson az Isten-eleibe járúlhatott, és az Isten-is méltónak ítélte hogy meg-halgassa. Hasonló-képpen, ha mi által-úton akarnánk az Isten-eleibe menni, akadékokat találnánk: mert sokakkal meg-bántottuk az Istent, és nem vagyunk méltók hogy eleibe mennyünk, sem hogy meg-halgasson bennünket. De midőn a' Szentek-által kerülünk eleibe, akadály-nélkül oda jutunk: mert azok kedves szolgai 's baráti, kiket őrömest meg-halgat.

És ha a' Szentek Historiáját meg-tekintyük; fel-találályuk, hogy minden-féle veszedelemben segétségül voltak a' Szentek, és az Istentől szabadúlást nyertek. *Gregorius Turonensis*, szép példát ir a' Tűz-felől [s], Szent Péter, Sz. Pál, és Sz. István könyörgése-által: és a' Víz-felől [t], Sz. Márton-által. *Paulus Diáconus*, a' dög-halálról, Sz. Sebestyén-által [u]: Sz. Agoston, a' Halottak fel-támadásáról, Sz. István-által [x]: *Súrius*, a' Fogságból-valo ki-szabadúlásról, Sz. Magdolna-által [y]: *Baronius*, az Ördögnek chintalanságától-valo meg-szabadúlásról, Sz. Jakab-által [z]. Másutt azt irja [a]; hogy a' Harmadik *Leo* Pápának, némelly istentelen emberek szemeit ki-vájták, és nyelvét el-metszették: de Sz. Péter segétségével meg-gyógyúlt. Azt-is irja [b]; hogy *Ramirus, Hispaniai* Király, a' Szent Jakab Apostol segétségével *a' Saracénus*okat meg-győzte. Számtalan efféle példákat olvasunk. De a' ki ezeknek helyt nem ád, ezernek sem hiszen.

ÖTÖDSZÖR: Némelly Ujító atyafiak, az Éneklést, és a' Musika-szerszámokkal-valo zengést kárhoztattyák: és a' *Magdeburgi Centuriátorok*, a' Keresztyén Papokat Baalitáknak nevezik [c]. mivelhogy a' Baal Papjainak azt mondotta Illyés [d], hogy nagyobb szóval kiáltsanak. Chodálom, hogy ebben akadoznak a' jó Atyafiak, holott ők valóban Baalíták módgyára kintornálnak, mind a' Templomokban Predikátzio-előtt, 's mind az útzákon midőn Halottat késérnek: a' *Lutheristák* pedig, sok helyeken Musika-szerszámokkal-is élnek. De ez a' Tévelygők balgatagsága, a' mit magokban kedvellenek, azt másban gyűlölik: mint a' régi *Ariánus*ok, kárhoztatták az Éneklést a' Keresztyénekben; a' mint Sz. Ambrús irja [e]: ő-magok pedig gyakorlották; a' mint *Sócrates* irja [f]. A' mi az Éneklést illeti, nem tudom miért kárhoztattyák? holott Urúnk Szűletése-kor, az Angyalok-is énekletteк [g]: Dávid Király pedig, Zoltárokat-is szerzett az éneklésre: és a' Musika-szerszámmal-valo Isteni dícséretre, ugyan ínti a' Híveket [h]; és azt kívánnya, hogy az Istent Trombitával, Orgonával, Czitarával; Dobbal, Czimbalomokkal, és Húros szerszámokkal dícsérjék.

Tudom, hogy erre azt feleli *Petrus Martyr* [i]; hogy a' Musika-szerszámok a' Zidó Czeremoniákhoz-valók; és úgy nem illenek a' Keresztyénekhez, mint a' Környűl-metélkedés, a' Szombat, az Uj-hold innepe. De az nem igaz. Mert az Ó Testamentomban, Két-féle Czeremoniák-voltak: Némellyek, jövendő dolgokat példáztak; mint a' Környűl-metélkedés, *&c.* és mi-hozzánk nē illenek, mert a' Zidóknak tulajdoni voltak, és már bé-tellyesedtek. Némellyek, egy-általlyában az Istennek tiszteletire voltak rendelve, és jövendőt nē példáztak; mint az Imádságban a térdeplés, a' kezeknek fel-emelése, *&c.* Illyen volt a' Musika-szerszám-is: mellyel mi-is jól élhetünk, hogy a' gyarló szíveket fel-gerjeszszük az Isteni dícséretre; és a' külső gyönyörűség el-távoztatása a' meg-únást, melly igen hamar meg-történik az Isteni szolgálatban. Az Uj Testamentomban-is Urúnk, nem hogy kárhoztatta volna a' sokaságot melly eleibe-ment, és örülvén nagy szóval énekletteк [k]: de még a' Farisæusok zúgolodása-ellen-is oltalmazta. Sőt Urúnk ő-maga-is, a' Vég-vachora-után, *Dícséretet mondván* a' Tanitványival, ment az Olaj-fák hegyére [l]. melly Dícséret-mondás, énekléssel volt; a' mint a' Görög ige-

jelenti;

A

r Iob. 42. 8.

B

s Lib. 2. c. 6.
t Lib. 5. c. 25.
u Lib. 6. de Gestis Longobar. cap. 2.
x Lib. 22. Civ. cap. 1.
y 22. Iulij.
z Anno 1194 §. 2.
a Anno 799. §. 1. 2. 3.
b Anno 844. §. 15.
c Centur. 9. c. 6. Col 279.
d 3. Reg. 18. 27.

C

e Orat. de Tradendis Basilicis
f Lib. 6. Hist. c. 8.
g Luc. 2. 24.
h Ps. 150. 3 4. 5.
i In cap. 14. Epist. 1. ad Corinth.

D

k Luc. 19. 37. 40.
Et Matt. 21. 16.
l Matt. 26. 30

A

ὑμνήσουντες.

jelenti; *Hymnésantes.* Azért mongya Szent Agoston [m]; hogy az éneklésben, Urunk az Apostolokkal példát adott. És azon jelenti a' *Tolétumi* Negyedik *Conciliom*-is [n]. Szent Pál és Sílas, éjfélkor imádkozván, dícsérték az Istent a' fogságban [o], énekléssel tudni illik; a' mint a' Görög bötűből ki-tetszik. Sőt Sz. Pál parancsolja-is [p]; hogy a' Hívek gyakorlyák magokat az Lelki énekekben, *énekelvén, és dícséretet mondván szívökben az Urnak.* Szívökben; az-az, nem chak szép szavokkal kedveskedvén, hanem szívöknek indúlattyával-is.

Az Anyaszentegyházban azért, mindenütt szokás vólt eleitől-fogva, az Isteni szolgálatban-valo éneklés; a' mint sok Országok-béli *Conciliomok*nak Végezésiből ki-tetszik. Mert arról emlekezett Nap-kelet-felől, a' *Laodicéai Conciliom* [q]; Olasz-országból, a' Romai *Conciliom*, Sz. Gergely Pápa idejében. *Africá*ból, a' Kartágói Negyedik *Conciliom* [r]; *Hispaniá*ból, a' *Tolétumi* Negyedik *Conciliom* [s]; *Galliá*ból, az *Agathensse Conciliom* [t]; Német-országból, az *Aquisgranumi Conciliom* [u]. mellyben arra intik az Énekeseket, hogy a' népet építtsék, és ne gyönyörködtessék hízelkedés-képpen; a' mint sok cziflráló énekesek chelekesznek, inkább kedveskedvén az embereknek, hogy-sem az Istennek. Melly hiuságos szokást, a' Sz. Atyák-is kárhoztatnak; a' mértékletes és tiszteséges éneklést pedig dícsérik; a' mint ki-tetszik Sz. *Dionysius Areopagitá*ból [x], Sz. *Basilius*ból [y], Szent *Hilarius*ból [z], Szent Ambrúsból [a], Szent *Jerónymus*ból [b], Szent Agostonból [c].

Kérdené valaki: Mi haszna az Éneklésnek, vagy a' Musika-szerszámokkal-valo zengésnek az Isteni szolgálatban? Felelet: Első Haszna, az; hogy embernek szívét fel-gerjeszti az aitatosságra. Azért írja Sz. Agostón [d]; hogy, midőn az ének-szót az Egyházban hallotta, könyvezett, és annak nagy haszнát érzette. Második, az; hogy az ember nem olly hamar únnya-meg, a' miben valami gyönyörűség vagyon: sőt midőn a' fűl gyönyörködik, a' szív-is gerjedez az Isteni szeretetre. Harmadik, az; hogy azzal meg-bizonyíttyuk, hogy a' Pogányok és Eretnekek-előtt, nem szégyenlyük Hitünket meg-vallani; mivel, a' mit azok kárhoztatnak és káromlanak, mi ének-szóval-is dícsérjük. Negyedik, az; hogy azzal nyilván künyünek, és gyönyörűségesnek vallyuk az Isten Törtvényét; és hogy azt, nem félelemből, hanem szeretetből visellyük; Dávidnak ama mondása-szerént [e]: *Énekül lőnek nékem a' te Igaságid, az én szarándokságom helyén*: az-az, úgy gyönyörködtem azokban, mint a' szép énekben. Ötödik, az; hogy az Isteni szolgálat nagyobb bőchülettel, és ékeséggel légyen. Végezetre, mint-hogy mindeneket az Istentől vöttünk, méltó hogy mindenekkel dícsérjük-is.

B

x De Eccles. Hierar. cap. 7. parte. 2.

y Epist. 63.

z In Psl. 65.

a Orat. de Traditi. Basilicis

b Ep. ad Oceanum.

c Lib. 9. Conf. c. 6. Et lib. 10. c. 33. Et Ep. 119. c. 18.

d Supra. lo. cit.

C

e Psl. 118. 54

[illegible]

D

HATODSZOR, Némellyek, Urúnknak ama' mondását forgattyák ellenünk [f]: *Mikor imádkoztok, ne legyetek mint a' Kép-mutatók, kik a' Synagogákban, és az útzák szegletin álván szeretnek imádkozni, hogy láttassanak az emberektől: bizony mondom néktek, el-vötték jutalmokat. Te pedig mikor imádkozol, menny-bé a' kamarádba, és ajtó-bé-téve imádgyad az Atyádat a' rejtekben.* Felelet: Urunk chak azt kívánnya, hogy az Imádságban ne kereslsünk emberi dícséretet. Az-okáért, a' ki nyilván-valo helyen imádkozván, nem kívánnya hogy lássák, vagy hallyák; vagy, ha szintén kívánnya-is, de nem az ő dícséretiért, hanem az Istennek tiszteletiért, és felebarátyának épületiért; ajtó-bé-téve imádkozik kamarájában: mert nem különben keresi a' maga dicsőségét, mint-ha a' kamarában imádkoznék. A' ki pedig ajtó-bé-téve imádkozik kamarájában, de azt kívánnya, hogy azt az emberek meg-tudgyák; az útzán imádkozik: mert mentől inkább tetteti hogy rejtekben imádkozik, annál inkább ki-jelenti kívánságát. Nem túltya azért Urunk az Imádságot az útzán, vagy nyilván-való helyen; mert arról a' Szent Irásban sok példáink vannak [g]: hanem, a' jó igyekezetet kívánnya; a' mint hogy Sz. Pál azt akarja [h], hogy *Minden helyen imádkozzunk, tiszta kezeinket fel-emelvén.* Mi gyarlóságunk, és vétkünk, hogy a' nyilván-valo helyen lőtt Imádság, emberi dícséretet kereshet. Mert, ha minnyájan mindenütt imádkoznánk, nem vólna szokatlan dolog az útzán imádkozni: a' közönséges dologból pedig senki dícséretet nem kereshetne. Sőt nagyobb ereje vólna az ollyan Imádságnak: mert a' hiu dicsőségtől meg nem bántatnék, egyebeknek társaságától pedig meg-segéttetnék. Mert, a' mint *Tertullianus* írja [i], ollyan módon úgy mint köz kézzel imádkoznánk; melly erőszak kedves az Istennél. Azon igyekezzünk azért, hogy a' mi *Processiónk*ból, ki-rekesszük a' fogyatkozásokat, a' mellyekről emlekezzünk; és azok-helyett, az aitatosságot, alázatosságot, és álhatatosságot vegyük mellénk; hogy mind e' világi szükséges dolgokat meg-nyerhessük, 's mind az örök Boldogságot: mellyet engedgyen a' kegyes Isten minnyájunknak. Amen.

g 3. Reg. 8. 29. Act. 1. 24. 31. c. 4. 34. c. 6. 6. c. 12. 12.

h 1. Tim. 2. 8.

i In Apologetico.

HÚSVÉT-

HUSVÉT-UTÁN HATODIK VASÁRNAPI EVANGELIOM.

SZ. IANOSNAK XV.

RÉSZÉBEN, v. 26.

AZ időben: Monda IESUS az ő Tanítványinak: Mikor el-jövend a' Vigasztalo, kit én néktek küldök az Atyától, az Igasságnak Lelkét, ki az Atyától származik, ő bizonyságot tészen felőlem: ti-is bizonyságot tésztek, mert eleitől-fogva velem vattok. † Ezeket szóllottam néktek, hogy meg ne botránkozzatok. A' Synagogáktól meg-foszthnak titeket: de el-jő az óra, hogy minden, a' ki meg-öl titeket, azt alittya hogy az Istennek szolgálatot tészen: és ezeket chelekeszik néktek, mert nem ismérik az Atyát, sem engemet. De ezeket szóllottam néktek; hogy, midőn el-jő az óra, azokról megemlekezzetek, hogy én meg-mondottam néktek.

† Cap. 16. v. 1

ELSŐ PREDIKÁTZIO.

QUi y nyomorúlt a' mi életünknek állapattya, hogy, a' mint a' bőlch *Séneca* mondotta; ha ember tudná mi légyen, el nem venné ha szintén kínálnák-is véle: és a' fő Filósofus *Anaxágoras*, el-únván hoszszú életének végét várni, ehel akart meg-halni. Es úgy-is chelekedett-vólna, ha az *Athénai*ak Fejedelme *Pericles*, könyörgésével el-nem verte-vólna róla: azon kérvén, hogy, ha ő magának élni nem akarna, ottan chak *Periclesnek* élne; mivelhogy *Periclest*, *Anaxágoras* tanátsával, sokszor jeles dolgokat vitt véghez. A' *Thraciai*ak pedig, embernek születése napján sírtak, mint a' nyomorúság kezdetin; halála napján pedig örvendeztek, mint a' nyavalya végén. Midőn pedig a' *Thraciai* Király *Midas*, egy *Silénus*-nevű vén embertől azt kérdette-vólna, Michoda leg-jobb az embernek? Hoszszú hallgatás-után, azt felelte: Leg-jobb nem születni. leg-közelbb a' hoz, mentől hamarébb meg-halni. Melly bőlch felelettel, ki-szabadúlt a' fogságból, melybe esett-vólt. De ez a' Pogányokban nem choda: kik nem tudták, hogy az ember e' világon, az Istennek malasztyával, az örők Bóldogságot meg-nyerheti: azt inkább chodálom, hogy az Isten Hívei-is meg-únták e' világi életet, a' sok nyomoruságokért: *Miért hoztál-ki engem a' méhből?* úgy-mond Sz. Jób az Istennek [a]: *ki bár meg-emésztettem-vólna, hogy szem ne látna engem: ollyá lőttem-vólna, mint ha nem vólnék, a' méhből a' koporsóba vitetvén.* A' mi pedig annál-is chodálatosbnak tetszik, az Isten e' világi nyomoruságokat úgy osztya, hogy az Igazaknak mindenkor több jút benne. és azért mondotta Urunk a' mái Evangéliomban az Apostoloknak [b]: *Ezeket mondottam néktek, hogy meg ne botránkozzatok. A' Synagogáktól meg-foszthnak titeket: de el-jő az óra, hogy minden, a' ki meg-öl titeket, azt alittya hogy Istennek szolgálatot tészen.* melynél, nem tudom hová lehet nagyobb nyomorúság. De holott az Isten igaz, és irgalmas; bizonyos, hogy azt nem ok-nélkül chelekeszi. Az-okáért, mint-hogy annak másutt egy-nehány Okait adtam [c], az Istenhez, és azokhoz-képest, a' kik láttyák az szenvedést, vagy okot adnak reá: e' mostani Predikatzióban más Okait adom, azokhoz-képest, a' kik a' háboruságot szenvedik; úgy hogy méltóbb embernek azt kívánni, és keresni, hogy-sem kerülni, és irtózni tőle.

a Iob. 10. 18.

b Ioan. 16. 1. 2

c Supra, pag. 617. & segq.

I. Szóllok, a' Gonoszt el-távoztató Okokról.

II. Szóllok, a' Jót meg-szerző, a' vagy öregbítő Okokról.

ELSŐ

A

ELSŐ RÉSZE.

ELsŐ Oka, miért jûſon többen a' nyomoruságokban az Igazaknak, hogy-ſem a' gonoſzoknak, az; Hogy az ember el ne hidgye magát az Iſtennek ſzép ajándékiért; vagy a' Chodákért, mellyeket az Iſten ő-általa chelekeſzik; a' mint Arany-ſzáju Sz. János írja [d]: ki Sz. Pált adgya példáúl. Ki, minek-utánna a' Paradichomba ragadtatott, és olly titkos ígéket hallott, mellyeket nem ſzabad embernek ſzóllani, azt mondotta [e]: *Hogy a' jelenéſéknek nagy-vólta fel ne fuvalkodtaſſon engem, adatott nékem az én teſtem ősztöne, a' Sátan Angyala, a' ki nyakon chapdoſſon engem.* A' Sátan Angyalán pedig, azon Sz. Doktor, egyéb Sz. Atyákkal, érti a' hitetlen Pogányokat; kik ſzűntelen háborgatván Sz. Pált, az Ördög ſzolgainak mutatták magokat. Ezekías Király-is, *halálra betegedett* [f]; hogy, a' mint Sz. *Jerónymus* írja, fel ne fuvalkodnék a' dichőséges diadalom-után; midőn nem chak meg-menekedett a' hatalmas ellenség kezéből, hanem azt meg-is győzte. Sz. Agoſton pedig azt írja [g]; hogy az Iſten, némelly Szűzeknek megſzéplősitését azért engedte-meg a' Barbaruſok-általa, hogy fel ne fuvalkodnának a' Szűzeſségért. mert, a' mint Arany-ſzáju Sz. János írja [h], ſemmi könnyebben az embert kevélységbe nem ejti, mint a' Jó- chelekedetek emlekezete, és a' jósággal gazdag ſzűv. A' tudós Orvos, gyakorta valami kichiny ſebet chinál az emberen-, hogy nagy betegséget el-távoztaſſon: az Iſten pedig, a' háboruságnak kiſsebb kárával, a' kevélységnek nagy gonoſságát el-távoztattya. Innét mongya Sz. *Anſelmus* [i]; hogy, úgy chelekedett az Iſten Sz. Pállal, mint régenten a' Romaïak a' diadalmas Vitézekkel; kiknek ſzekerőkre olly embert ültettek, ki, midőn a' nép fel-ſzóval díchérte a' győzedelemért, azt mondotta néki: Meg-emlekezzél róla, hogy ember vagy. Es midőn a' Romai Pápát, az Sz. Péter ſzékibe ültetik, egy marok chőpűt meg-gyújtnak, melly, mivel igen hamar fel-lobban, és iſmég hamar meg-aluſzik, azt éneklik néki: Szent Atya, így múlik-el e' világ dichősége. Igen haſznos azért, a' Kevélység tollainak le-ereſztésére, a' tulajdon gyarlóságunknak meg-iſmeréſe: a' mint a' páva-is, mihelyen rút choportos lábaira tekint, friſsen ki-terjeſztett tollait le-ereſzti, és neminémű-képpen meg-alázza magát. A' kísértet, és háboruság, meg-mutattya ki mi légyen.

MÁSODIK Oka az Igazak háboruságának, az: Hogy az Igazak a' háboruság-által meg-tiſztűllyanak a' régi vétkekből. Mert egy-felől, *az Igaz-is hétſzer eſik-el*: más-felől pedig, akárki-is inkább kíváñya e' világon-valo meg-tiſztűlását, hogy-sẽ a' más világra hallaſztaná. Innét mondotta a' Bőlch [g]: *Kegyes és irgalmas az Iſten, és meg-bocháttya a' háboruság napján a' bűnőket.* És Sára könyörögvén az Iſtennek, azt mondotta [h]: *Mikor meg-haragſzol, irgalmaſságot chelekeſzel: és a' háboruság idején, meg-bochátod azoknak bűnőket, kik téged ſegétségűl hínak.* Arany-ſzáju Sz. János [i], a' Bűnt, genyetségnek nevezi; a' Bűntetést pedig, az Orvos vas-ſzerſzámának. Az-okáért, mi-képpen hogy, a' kinek kiliſe vagyon, ha meg nem vágják, gonoſzból vagyon dolga: azon-képpen, a' Bűnős ember-is igen nyomorúlt, ha meg nem bűntettetik. Haſonló-képpen beſzéll Sz. Gergely [k], és Sz. Agoſton-is [l]. A' mint a' három iſiat kőtve vetették az égő kemenczébe, és ſzabadon jőttek abból ki; mert a' tűz a' kőtelet meg-emésztvén, őket meg nem sértette [m]: úgy a' háboruság, a' Bűn kőtelét meg-emészti. Mikor embernek tüdeje dagad, mentől friſsebben lakik, annál nyomorúltabb; ha pedig koplal, reménsége lehet élete-felől: úgy a' Bűnős, ha ſzájára bochátattik, veſzedelmes állapatra jút; de ha meg-ſanyargattatik, jó reménsége lehet; a' mint Arany-ſzáju Sz. János írja [n]. Az-okáért Lázár, e' világon nyomorogván, halála-után mingyárt nyugodalomba vitetett: mert, a' mint Szent Gergely mongya [o], az ő vétkeit meg-tiſztította a' ſzegénység tüze-. Innét olvaſsuk ſokakról, hogy iſzonyú nagy nyomoruságokat örömeſt el-ſzenvedtek, hogy azok-által, a' más világon-valo bűntetéſtől meg-menekednének.

HARMADIK Oka az; Hogy az Igazak, némelly fogyatkozáſoktól meg-ſzabadúllyanak: mert *a' háboruság ád értelmet a' hallomáſnak* [p]. és, mikor ember háboruságban vagyon, magába tér; és értezezik, mi okért háborgattatik? és fel-találván, abból kigyekezik térni. Azért mondotta Dávid az Iſtennek [q]: *Jó nékem hogy meg-aláztál engem, hogy meg-tanúllyam igaſságidat.* A' Zidókról pedig [r]; *Midőn ölné őket, kereſik-vala ötet; és meg-térnek-vala, és jó reggel hozzája jönek-vala.* Jóab nem akart Abſalomhoz menni, midőn barátságos-képpen hívatta: de hogy a' vetését fel-égettette, leg-ottan hozzája ment [s]. A' ki igen aluſzik, fel nem ſerken, hanem-ha jól meg-rángattyák: azon-képpen, a' ki az Igaſságban gyenge, és némelly fogyatkozáſokban mélyen aluſzik, nem gondolkodik a' tekélleteſségről, míg nem az Úr keze jól meg-rángattya-. A' tőviſes-diſznó, akár-mint őſzve-vonnya-is magát; ha meleg vízzel meg-öntik, min-

gyárt-

d Hom. 1. ad Popul.

e 2. Cor. 12. 7

f Iſa. 38. 1.

g 1. Civ. c. 28.

h Hom. 1. ad Pop.

i In c. 12. Ep. 2. ad Corinth.

B

g Eccli. 2. 13.

h Tob. 3. 13.

i Hom. 6. ad Pop.

C

k Lib. 7. Moral. c. 8.

l In Pſ. 50.

m Dan. 3. 50.

n Hom. 6. ad pop.

o Hom. 40. in Evang.

D

p Iſa. 28. 19.

q Pſ. 118. 71

r Pſ. 77. 34.

s 2. Reg. 14. 31.

gyárt fel-ébred, és járni kezd: úgy a' kik a'fogyatkozásokban hevernek, a' háborúság vize-által fel-nyittyák szemőket. Innét mondotta Jeremías [t], Moábról; *hogy benne maradott ézi és szaga*, az-az, gonoſsága: *mert nem töltetett egy edényből másba*: az-az, nem háborgattatott mint az Iſraël fiai. A' mint a' dohos hordóban-is meg-marad az ő dohoſsága, míg nem forró-vízzel ki-moſsák, vagy meg-pörkölik. Azért mondotta Dávid-is [u]: *Meg-tértem az én nyomoruságomban, midőn a'tövis gyakdoſna*: melly mondáſt magyarázván Sz. Bernárd, imígyen ír [x]: Jól gyakdoſtatott, mert az-által meg-tért. Sokan, midőn érzik a'Bűntetéſt, meg-térnek a'Bűnből: midőn pedig kedvők-szerént vagyon dolgok, el-feletkeznek magokról. mert Efraimnak, Manaſses attyafia; az-az, a'gyűmölchőzőnek a' feledékenség társa. Oſeas-is azt írja Efraimról [y]; hogy *Mind a' madár, el-röpült az Úr kezéből*: mint a' jól-lakott karvoly, ki külömben meg nem tér, hanem-ha meg-éhezik.

Erről nyilván-való példa a'Tékozló fiu: ki külömben az attyához nem tért, hanem hogy szűkölködni kezdett [z]: a' Pohárnokok fejedelme pedig, mihelyen szerenchéſsen lőtt dolga, leg-ottan *el-feletkezett magyarázójáról* [a], *Iózefről*. Sőt, nem chak azok térnek-meg a'háboruságban, a kik háborgattatnak, hanem egyebek-is az ő példájokból: mert úgy-is *értelmet ád a' hallomáſnak a'haborúság* [b]. mivelhogy, mikor valaki más háboruságát hállya, magába tér, és máſon tanúl, hogy ő-rajta-is az ne történnyék. A'meny-kő chak eggyűtt tészen kárt, de ſok helyeken meg-rettenti az embereket: úgy a'nyomorúság-is, noha chak eggyen eſik; mindazáltal ſokakat fel-ébreſzt, és a'gonoſztól el-vonſzon: és *meg-büntettetvén a' dögleletes, bölchebb léſzen a'kéſedel* [c]. Ezt a'Pogány *Tibullus*-is által-látta; és azért mondotta: *Felix, quicumq; dolore Alterius diſces poſſe carere tuo*: az-az, Boldog, a'ki más fájdalmáról tanúl, hogy ő attól meg-menekedheſsék. Es más *Poëta* azt írta, *Aliena ſpectans doctus evaſimea*: az-az, Más nyavalyáját látván tanúltam, és meg-menekedtem.

Negyedik Oka, az; Hogy az Igazakat a'háborúság meg-óltalmazza, hogy Bűnbe ne eſsenek: mert a' ki háborgattatik, nem gondolkodik arról mint vétkezzék, hanem mint ſzabadúlhaſson-meg a'háboruságtól. Azt írja Sz. Agoſtő [d]; hogy a Romai Fő-hadnagy *Scipio*, nem akarta hogy *Carthágo*-várasát el-rontsák, azért hogy Romának ellenſége vólt; és inkább féltette a' Romaïakat a'bátorságos nyugodalomtól, hogy-ſem a' vígyázo hadakozáſtól: és a'Félelmet, Róma *Tútorának* tartotta. Meg ſem chalatkozott vélekedésében: mert valamíg a'Romaïak tartottak a'hadakozáſtól, ſok vétkektől meg-tártóztatták magokat: de minek-utánna *Carthágót* el-rontották, hanyatt-homlok mentek minden gonoſságra; és egy-más-kőzőtt hadakat indítottak. Oka énnek az; hogy, a'mint Sz. Agoſtő írja [e], az embereket inkább meg-indíttya a'Gonoſznak félelme, hogy-ſem a'Jónak ſzeretete: és ki-ki inkább fút a'fájdalomtól, hogy-ſem a'gyönyörűſéget kereſse: és a'fene-vadak-is meg-tartóztattyák magokat a' teſti gyönyörűſégtől a'fájdalomtól-való féltőkben. Azt mongya Jeremías a' Bűnősökről [f]; hogy *Mennyájan az ő futaſokra tértek, mint a'harczra ſebeſsen-ménő ló*. Mert a'harczra-ménő ló, ſem az ellenségtől nem fél, ſem a'ſebeſek jajgarásától, ſem a'puska-lövéſtől, ſem a'kopia-töréſtől, ſem a' kard villámásától; hanem, minden félelem-nélkül, nyaka-ſzakadtára ſiet, és chak a' zabolával tartóztathattya-meg a'rajta-ülő Vitéz ember: azon-képpen az iſtentelen, hanyatt-homlok mégyen a' vétekre, valahová a'gonoſz kívánság vezeti. ſem az Ördög ordításától nem fél, ſem a'pokol fenyegetésétől, ſem egyebek veſzedelmétől: de az Iſten hatalmas keze meg-tartóztathattya, a'mint Dávid jelenti, mondván [g]; *Ne legyetek mint a'ló és az őſzvér, mellyeknek ninch értelmök. Fékkel és zabolával ſzorítsd-meg azoknak pofájokat, a' kik nem közelgetnek hozzád.*

Ez pedig az Iſtennek nagy kegyelmeſsége: mint, ha valakit meg-tartóztatnál, hogy nyakra-főre a'tengerbe ne ugordgyék; ha ſzintén valamenyíre még-sértenéd-is, nem mondanák hogy ártottál néki, hanem hogy igen-is haſználtál, életét meg-tártván: így chelekeſzik az Iſten, meg-tartóztatván az embert a'háboruság-által, hogy az örök veſzedelemre ne mennyen. Erről-is ſzépen írt a' Pogány *Seneca* [h]: Azért ſírſz-e, hogy ſzemedet el-veſztetted? Mennyi ſok gonoſz kívánságoknak útát meg-rekeſztetted? mennyi ſok dolgokat nem fogſz látni? mellyeket hogy ne látnál, ſzemeidet ki-is kellett vólna vájnod. Nem érted-e, hogy az ártatlanságnak egy réſze a' vakság? Ennek a' ſzemei, paráznaságot mutatnak; amannak más-féle gonoſzt... bizonyos dolog, hogy a'gonoſzra kalauzok. Azt írja *Béda* [i], egy *Pigmenius*-nevű Romai Papról, hogy őrvendezett a' vakságban, hogy nem láthatta az Anyaſzentegyház ellenségit... és, midőn a'Hittől-ſzakatt *Iuliánus* Cháſzár azt mondotta-vólna néki: Hálákat adok az Iſtenecknek hogy látlak *Pigméni*; azt felelte: En pedig hálákat adok az én Iſtenemnek,

A
t Ier. 48. 11.
u Pſ. 31. 4.
x Ser. 48. in Cant.
y Oſe. 9. 11.
z Luc. 15. 17.
a Gen. 40. 23.
B
b Iſa. 28. 19.
c Prov. 21. 11. Felix quem faciunt aliena pericula cautum.
d 1. Civ. c. 30.
C
e Lib. 83. qq. q. 36.
f Ier. 8. 6.
g Pſ. 31. 9.
D
h In Excerpt.
i In Martyrologio.

hogy nem látlak téged. Sok Szentekről olvasuk; hogy, a' testi nyavalyát hasznosnak ítélvén a' lelki nyavalyának el-tavoztatására, amabból nem akartak ki-gyógyúlni, hogy emebbe ne esnének: úgy-mint *Benjamin* Remetéről a' *Tripartita Historiá*bol [k]; és *Surius*ból, Sz. Egyedről [l], és Sz. *Andomarus*ról [m]. Sz. Agoston pedig azt írja Davidról [n]; hogy, midőn Saul üldözte, nem esett gyilkosságba, és paráznaságba: hanem, mikor bátorságoson házánál nyugodott. Oka ennek az; hogy a' háboruság *a' testet meg-feszíti a' vétkekkel és kivánságokkal* [o], hogy *ne uralkodgyék a' Bún a' mi halandó testünkben* [p]. Azért-ínt bennünket Sz. Pál [q]; hogy *Sanyargassuk a' mi tagainkat, mellyek a' földön vannak; a' paráznaságot, a' tisztátalanságot, a' fajtalanságot, a' gonosz kivánságot*: jelentvén, hogy a' testi sanyarúság meg-óltalmazza embert azoktól, és egyéb-féle vétkektől. Az-okáért, midőn Isten valakire háboruságot ereszt, bé-rekeszti; mint *Darius* Dánielt az Oroszlányok vermében, maga gyűrőjével bé-pechételte [r]; nem hogy ott veszne, hanem hogy valami ne történnék ellene a' gonosz emberektől.

k *Lib 8. c. 1.*
l *In Vita ejus.*
m *In Vita S. Vedasti.*
n *In Ps. 50.*
o *Gal. 5. 24.*
p *Rom. 6. 12.*
q *Coloss. 3. 5.*
r *Dan. 6. 16. 17.*

II. RÉSZE.

AZ Más rend-béli Okok-közzül, Első Oka az; hogy az Igazak álhatatosága ki-nyi-latkozzék. Mert, a' mint Sz. Bernárd írja [k], mint a' chillagok nem nappal, hanem étszaka fénylenek: úgy az igaz Jószágos chelekedet-is, nem a' jó szerenchés állapatban, hanem a' háboruságban mutattya-meg magát; és ninch bizonyosb próba-kő a' háboruságnál: úgy hogy, még az Ördög-is, a' háboruság-után, nem mondhatta Jóbot kép-mutatónak. és a' melly Aszszony állatot, a' házasság-béli gyanúságnak keserű vize meg-próbált, minden kételkedő vádolástól meg-szabadúlt [l]. Innét írja Arany-szájú Sz. János [m]; hogy, Jób nem vólt olly tettetes, mikor juhainak gyapjával ruházta a' mezíteleneket, mint mikor halván, hogy a' tűz minden nyáját meg-emésztette, hálát adott az Istennek. A' drága kenetnek jó illattyát nem érzeni, ha fel nem keverik; sem a' fű-szer-számnak, ha meg nem törik; sem a' Jószágos chelekedetnek, ha háboruság nem éri: *Az aranyat a' tűz próbállya-meg, a' Jószágos chelekedetet a' háboruság*; a' mint az Irás gyakorta jelenti [n].

k *Serm. 27. sup. Cant.*
l *Num. 5. 24.*
m *Hom. 1. ad Pop.*
n *Iob. 23. 10. Prov. 17. 3. & 27. 21. Sap. 3. 6. Eccli. 2. 4.*
o *In Ps. 61. ver. 6.*

Nagy külömbséget mutatnak pedig a' háboruságban az Igazak, és a' Hamisak. A' kemenczében, úgy-mond Szent Agoston [o], meg-ég a' polyva, az arany meg-tiszt-túl. Amaz hamuvá lészen, ebből a' mochok ki-mégyen. A' kemencze e' világ, polyva a' hamis, arany az Igaz, tűz a' háborúság, ötvös az Isten. Az-okáért, a' mit az ötvös akar, azt chelekeszem; a' hová helyheztet, el-szenvedem. Nékem azt paranchollya hogy tűrjek, meg-túd ő tisztítani. Égjen bár a' polyva, hogy engem égessen, és neminémű-képpen meg-emésztzen: ő hamuvá lészen, én pedig meg-tisztúlok.] Es másutt [p]: Külömbőznek a' szenvedők, noha eggyeznek a' szenvedések; és azó gyötrelem-alatt, nem ollyan a' vétek mint a' Jószágos-chelekedet: mert, a' mint azon tűzben az arany fénlik, a' polyva füstölög; és azon chép-alatt a' szalma meg-romol, a' búza meg-tisztúl; és nem zavarják ősze a' sonkolyt az olajjal, noha azon sajtóban nyomtatnak: úgy azon háboruság, a' Jókat meg-próbállya, meg-tisztíttya, meg-szűri; a' Gonoszokat kárhoztattya, rontya, el-veszti. Az-okáért, azon háboruságban, a' Gonoszok az Istent gyűlölik és káromlyák; a' Jók pedig imádgyák és dicsérik. Erről érthetni a' Bölchnek ama' mondását-is [q]: *A' fazekas edényit a' kemencze próballya-meg, és az Igaz embereket a' háboruság kisértete*: az-az, a' mint a' fazekas edényi, ha meg-állyák a' tűzet, és el nem hasadnak, jók; de ha meg nem állyák, chak szemétre-való cherepek: úgy, a' ki a' háborúság tűzét meg-állya, valóban igaz; de ha el-fogyatkozik abban, chak tettetes-képpen igaz. Hasonló azokhoz, *kik ideig hisznek, és a' kisértet idején el-távoznak* [r]. Afféle meg-állapodott edényeket, ha a' vízbe téfzik, el nem olvadnak; ha a' földhöz ütik, el nem romolnak: úgy az Igazak-is, a' jó szerenchében el nem olvadnak, el-bízván magokat; sem a' háborúságban el nem romolnak, kétségbe esvén: hanem mind két-felől meg-maradnak az álhatatosságban.

p *Lib. 1. Civ. c. 8.*
q *Eccli. 27. 6.*
r *Luc. 8. 13.*

Második Oka az; hogy az Igazak sok jeles Jószágos chelekedeteket nyerjenek, vagy gyakorlyák azokat; mellyek, a' háboruság-nélkül, henyélnének. Az-okáért Sz. *Justinus Martyr*, a' Háboruságot a' szőlő-mettszéshez hasólíttya [s]. mert, a' mint a' szőlő a' mettszéssel szaporán terem: úgy az Igaz ember a' háboruságbá nevekedik a' jóbá. Arany-szájú Sz. János pedig azt mongya [t]; hogy, mint a' meg-rögzött fa, a' széltől ingattatván, nagyobb gyökeret ver: úgy az Igasság a' háboruságbá erősödik. és, a' mint azt Irásban olvasuk [u], *Meg-sokasodván a' vizek, fel-emelték a' Noë bárkáját magassa a' földtől*: úgy, midőn az Igazak háborusági sokasodnak, inkáb nevekednek, és felyül-haladgyák azokat: *az Istentelenek* pedig, *a' nyomorúságokban helyt nem álnak* [x], hané bele fillyednek. Hasóló az Igaz a' Medvéhez,

s *Dial. cõ Tryphone.*
t *Hom. 4. ad Pop.*
u *Gen. 7. 17.*
x *Ps. 139. 11.*

ki a'vereſtől hízik; a' Salamandrához, ki tűzzel tápláltatik; a' Strucz-madárhoz, ki a' vaſat-is meg-eméſzti.

Hallyad mit beſzéll Sz. Pál [y]: *Dichekedünk a' háboruságokban: tudván, hogy a' háboruság türést ſzerez, a' türés pedig probáláſt, a' probálás pedig reménséget, a' reménség pedig meg nem ſzégyenit. mert az Iſten ſzeretete ki-ontatott a' mi ſziveinkbe a' Sz. Lélek-által, a' ki nékünk adatott.* A' Türéſen kezdi-el, melynek *tekélletes chelekedete vagyon* [z]: és a' Szeretéten végezi-el, melly a' *tekélleteſség kötele* [a]; a' háboruságnak pedig gyümölcse. mert az Igazak, tudván hogy az Iſten a' kevés háboruságért nagy jutalmat ád, úgy hogy *nem méltók a' moſtani dönek ſzenvedéſi, a' következendö dicsöségre, melly megjelentetik mi-bennünk* [b], ſzeretik őtet, és kéſzek ő-érette többet-is ſzenvedni. Az útonjárók ſzorgalmatosban vígyáznak, és inkább ſietnek, midőn valami sűrű erdőben tolvajos helyre jutnak, hogy-ſem midőn ſzép ſik és bátorságos mezőn járnak: azon-képpen, a'kit háboruság talál, ſzorgalmatosban vígyáz magára, és aitatosbã ſiet az Iſtenhez. Erről a' Pogány Bölch *Seneca*-is ſzépen beſzéll [c]: Kérlek, hogy ne rettennyetek-meg azoktól, mellyekkel az iſtenek ő ſztön-gyanánt élnek a' mi ſziveinknek fel-ébreſztésére: a' nyomorúság, a Jóſzágos chelekedetre-valo alkolmatoſság. Az ellenség határán-valo Várakat, mind eleséggel, mind jó fegyverű Vitézekkel ſzokták meg-tölteni inkább, hogy-ſem az Orſzág közepin-valo helyeket, mellyekben nem ſzükség annyira félni: azon-képpen a' Hívek, midőn háborgattatnak, inkább vígyáznak, hogy-ſem mikor békeségben vannak; melly gyakorta tűnyává téſzi az embert. Erről magyarázza Sz. Bernárd [d], Ezekiás Királynak ama' mondását [e]: *A' békeségben leg-keſervesb az én keſerűségem.* és azt mongya; hogy keſerves-keſerűség vólt a' Mártyrok halálában: keſervesb az Eretnekek hadakozásában: de leg-keſervesb a' Gonoſz-erkölchökben, mellyek a' békeséges időben bővebben termenek.

Harmadik Oka az; hogy az Igazak nagyobb tekélleteſségre igyekezzenek; és a' mint Szent Agoſton mongya [s], hogy más bóldogságot kereſsenek, melynek édeſsége nem chalárd. Mert, a' mint ugyan azon Sz. Doktor írja [t], Soha az ember az igaz Bóldogságnak partyára nem jutna, ha a' hamis bóldogságnak chendeſsége mindenkor meg-maradna. Meg-jövendőlte ezt az Iſten Oſeáſnál, mondván [u]: *Az ő háboruságokban reggel fel-kelnek.* Iſaías pedig azt mongya [x]: *Uram, az ínségben kereſtek téged, a' zúgolódaſnak nyomoruságában a' te tanitáſod ő-nálok.* Azt írja *Surius* Sz. *Dunſtánus*ról [y]; hogy iſmuságában, igen vágyódott a' házaſságra; és a'kit egy jámbor Püſpök a' nőtelenségre nem vihetett, a' harmad-napi hideg-lélés reá vitte; és fel-fogadtatta véle, hogy tellyes életében ſzűzen marad. és ſzégyenlette, hogy az Iſten ſzeretetinek tűze azt nem chelekedhette, a'mit a' betegségnek tűze véghez vitt. Sokan a'háboruság-miatt el-hadták a' világot, és Szerzetbe állottak, vagy Remetékké lőttek; mint az Első Remete Sz. Pál, Sz. *Arſenius*, és egyebek-is.

Ezt még a'Pogány Bölchek-is által-látták: Mert *Zeno Citienſis*, a' mint *Laërtius* írja [z], azt mondotta; hogy Soha alkolmatosban hajón nem járt, mint mikor, minden gazdagságát el-veſztvén a' hajó-törésben, ő-maga ki-ſzabadúlt: mert akkor kezdett a' Filoſophához, melly minden gazdagságnál böchűlletesb. Es közönségeſſen azt tanították a' Bölchek; hogy a' Teſti gyönyörűség orſzágában, ninch helye a' Jóſzágos chelekedetnek. A' Bűn-után, ki-űzetteték Adám Paradichomból; mert a' meg-romlott terméſzetnek, nem alkolmatos a' gyönyörűség. és, a' mint a' meghólt állat húſa, az édes vízben meg-véſz, a'sós vízben pedig jó-ézűen meg-marad: úgy a' halálra ítéltetett ember, a' gyönyörűséges életben el-olvad; a' háboruságban pedig meg-erősödik; a' mint Jeremiás-is jelenti, mondván [a]: *Meddig olvadſz-el a' gyönyörűségekben, ö bújdoſo leány?* Jól mongya azért Sz. Gergely; hogy a' melly ſzemet bé-fog a' Bűn, a' Büntetés meg-nyittya.

Negyedik Oka az; hogy az Iſten az Igazakat, a' háboruság-által vígaſztallya, és örvendezteſse; ki az ő Híveinek a' háboruságban, nem chak békeséges-türéſt ád, hogy el-viſelhesék; hanem vígaſztaláſt-is, hogy örömmel fogadgyák: és nem chak *El-ér végről végig erősen*, hanem *Mindeneket gyönyörűségeſſen-is rendel* [b]. Innét mondotta Dávid [c]: *A' ſzívemben-valo fájdalmim ſokaſága-ſzerént, a' te vígaſztaláſod örvendeztették az én lelkemet:* az-az, a' mint Szent Agoſton magyarázza; ſok a' fájdalom, de ſok a' vigaſztalás-is: fájdalmaſok a' ſebek, de gyönyörűségeſek az orvoſságok. Vagy, a' mint Szent *Jerónymus* mongya; Valamennyiſzer penitentziát tartottam, annyiſzor vígaſztaltál-meg. Egy könyvet húllattam, egy vígaſztaláſt érdemlettem: Tíz könyvet húllattam, tíz vígaſztaláſt nyertem. A' mennyi neheſsége vólt a' köny-húllatáſnak, és a' Penitentziának, añyi ſzáma vólt a' vígaſztaláſnak.

A

y Rom. 5. 3.

z Iac. 1. 4.
a Col. 3. 14.

b Rom. 8. 18.

c Lib. Cur Bonis accidant mala.

B

d Ser. 33. in Cant.
e Iſa. 38. 17.

s In Pſ. 40. & 117. & Serm. 29. de verbis Domini.
t Ep. 156. ad Probam.
u Oſe. 6. 1.
x Iſa. 26. 16.
y In ejus Vita.

C

z Lib. 7.

a Ier. 31. 22.

D

b Sapien. 8. 1.
c Pſ. 93. 19.

A

Hasonlót mondott Dávid másutt-is [d]: *Vigadtunk, a' napokért, mellyekben minket meg-alázt-tál; az esztendőkért, mellyekben nyomoruságokat láttunk.* Igy írja Sz. Lukách [e]; hogy *Az Apostolok örülvén mentek-el a' Gyülekézet-elől, mivelhogy méltókká lőttek a' JESUS nevéért gyalázatot szenvedni.* Sz. Pál pedig, némelly Híveknek azt írja [f]; *hogy Marhájok el-ragadozását örömmel vötték.* Erre ínti a' Híveket Sz. Péter-is, mondván [g]: *Szerelmesim, ne chodalkozzatok a' háboruságnak hévségében, melly a' ti próbálástokra vagyon, mint-ha valami új dolog történnék rajtatok: hanem a' Krisztus szenvedésiben részesülvén örüllyetek, hogy az ő dicsőségének meg-jelenésében-is örvendezvén vígadgyatok.* Maga-felől pedig Sz. Pál, hallyad mit ír [h]: *Bé-töltem vígasztalással, fölötte bővelkedem örömmel, minden háboruságunkban.*

d Pſ. 89. 15.
e Act. 5. 41.
f Hebr. 10. 34.
g 1. Pet. 4. 12.
h 2. Cor. 7. 4.

B

Számtalan sok Példáink vañak a' Sz. Mártyrokban-is: kik olly nagy vígasztalást érzettek lelkőkbe, midőn testőkben szenvedtek, hogy a' Szenvedésnek meg-szűnését tartották kínnak. Mint a' Romai két Nemes atyafiak, *Marcus* és *Marcellianus*: kiket, midőn a' hóhér szegekkel fához szegezett-vólna, azt mondották: Soha olly kedvünk-szerént-nē lakoztunk, a' mint ezt szenvedgyük a' Krisztusért, kihez most szeretettel szegeztettünk. Kívánnyuk, hogy addig szenvedhessünk érette, míg e' halandó testben lészünk. Sz. *Tiburtius* pedig, midőn mezít-láb a' tűzőn járt, azt mődotta; hogy úgy tetszett néki, mint-ha różákon járna: Sz. *Ágata*, nagy őrőmel ment a' tőmlőczbe; és mint-ha vendégségbe-ment-vólna, úgy ajánlotta az Urnak az ő baj-vívását. Sz. *Secunda* Szűz, meg-értvén hogy a' Pogány Fejedelem a' nénnyét veszszőkkel meg-verette, azt mondotta néki: Miért illeted a' nénémet tisztelettel, engē pedig gyalázattal? mint-kettőnket egy-aránt veressed, mert eggyütt vallyuk a' Krisztust. Sz. *Dorótheus*, és Sz. *Gorgonius* atyafiak, *Diocletianus* Chászár fő komornyiki, látván, hogy a' Chászár-előtt egy Mártyrt iszonyú-képpē kínoznak, azt mondották: Mi dolog, Chászár, hogy ezt egyedűl bűnteted, holott nékünk azon-ügyünk vagyon, azon Hitünk, aző igyekezetünk? Ezt példázta, hogy *az Ur Angyala alá-ment Azariással, és az ő társaival a' kemenczébe* [i], és *két-felé ütötte a' tűz lángját; és tötte a' kemencze közepit, mint a' harmatos szellőt; és nem illette tellyességgel őket a' tűz, sem meg nem szomoritotta, sem semmi bántásokra nē lött.* Egyebekről-is olvasuk; hogy, midőn háboruságban vóltak, az Angyaloktól vígasztaltattak: mint Illyés, midőn Jézabel-elől-te futott [k]; és Daniel, midőn az Oroszlányok vermében vólt [l]; mind a' kettőt táplálván: sőt Urunkat-is Angyal bátorította, midőn *Vérrel veritékezett* [m]. és Sz. Pálnak, a' veszedelmes szélvészben azt mondotta [n]: *Ne félly Pál, a' Chászár-eleibe kell állanod, és imé néked ajándékozta az Isten mind a' kik veled eveznek.*

i Dan. 3. 50.
k 3. Reg. 19. 6.
l Dan. 14. 36.
m Luc. 22. 43.
n Act. 27. 14.

C

De nem chak a' Mártyrokban találtatott ez az Isteni vígasztalás, hanem egyebekben-is. Mert Szent Ferencz, midőn nagy testi fájdalmokban vólt, és az Ördög-is keményen kísértette, úgy hogy emberi erő ellene nem álhatna: szózatot hallott az égből: melly arra íntette, hogy vígadgyon: Mert azzal a' háboruságal, olly nagy kinchet nyerne Meny-országban, mellyhez hasonló nem találtatnék a' földön, ha az egész föld arannyá változnék-is, a' kövek gyöngyökké, és a' vizek balsamummá. Mellyet halván, úgy meg-vidámúlt, hogy a' fájdalmat nem-is érzette. Es egybe-hívatván az Attyafiait, meg-beszélette minémű vígasztalást vött menyből. Erről a' vígasztalásról emlekezik Szent Pál [o]: *Áldott az Isten, és a' mi Urunk JESUS Krisztusnak Attya, az irgalmasságoknak Attya, és minden Vígasztalásnak Istene, ki vígasztal minket minden háborúságunkban.* Minémű alkolmatos légyen pedig a' háboruságban a' Vígasztalás, jelenti a' Bölch, mondván [p]: *Szépséges az Isten irgalmassága, a' háboruságnak idején, mint az essős felyhők a' szárasság idején*: mellyet, tudni illik, sokáig vártak, mint igen szükségest.

o 2. Cor. 1. 3.
p Eccli. 35. 26.

D

Ötődik Oka az Igazak háboruságának, az; hogy az Igazak hasonlók légyenek a' Krisztushoz, ki *Eleibe vevén az örömet, el-szenvedte a' Keresztet, meg-vetvén a' gyalázatot* [q]. Szent András igen kívánta, hogy Kereszten hallyon-meg: mert azt igen bőchűletes dolognak tartotta, azért, hogy az ő Mestere-is a' Krisztus, Kereszt-fán hólt-meg. A' Saul fegyver-hordozója, látván, hogy az ura maga kardgyára rohant, ő-is azt chelekedte [r]. *Tacitus* azt írja [s]; hogy az *Otho* Chászár vitézi meg-értvén, hogy az Urok meg-ölte magát, ők-is azt chelekedték a' rakás tűznél, melybe a' Chászár testét-meg-égették. A' mit Abimelek chelekedett, az ő vitézi-is azont chelekedték [t]; és a' Gedeon vitézi-is, az ő hadnagyok chelekedetét követték [u]. Sz. Pál pedig abban dicsekedett [x], hogy *a' Krisztus bélyegit hordozta az ő testén*: és [y], hogy *a' Krisztussal a' Keresztre szegeztetett*: és [z], hogy *a' Krisztus fanyargatását mindenkor az ő testében hordozta.* mert, a' mint Sz. Bernárd mongya, nem illik a' tővises fő-alatt kényes tagnak lenni: igen illik pedig, hogy azon tővisnek gyakdosását érezzék a' tagok-is. Mert, a' mint a' Bölch mongya [a], *Nagy dicsőség az Urat követni*: fő-képpen, mint-hogy *A' Krisztus érettünk szenvedett, né-*

q Hebr. 12. 2.
r 1. Reg. 31. 5.
s Lib. 2. hiſt.
t Iudic 9. 48.
u Iudic. 7. 17.
x Gal. 6. 11.
y Gal. 2. 19.
z 2. Cor. 4. 10.
a Eccli. 23. 38.

künk példát hagyván, hogy kövessük az ő nyomdokit [b]. Hallyad mit beszél erről Szent-Pál [c]: *Ha fiak vagyunk, örökösök-is: az Istennek örökösi ugyan, a' Krisztusnak pedig örökös-társai: de úgy ha eggyütt-szenvedünk, hogy eggyütt meg-is dicsőüttessünk.* Ezért mongya *Hugo de S. Victore*; hogy elsőben a' Maria fiaivá kell lennünk, és ő-hozzája-képeſt a' Krisztus-attyafiaivá; az-után pedig az Isten fiaivá. mert a' Maria, késerűt tészen: jelentvén, hogy nem lehetünk az Isten fiai, míg nem meg-kóstollyuk a' keserűséget a' háboruságban, vagy a' penitentziában.

Noha azért, az Igének Meg-teſtesüléſe-előtt, sokan chodálkoztak az Igazak háborúságán e' világon: de, minek-utánna természetünkel nyavalyáinkat-is fel-vötte, nem kell azon chodálkozni; a' mint Urunk maga-is jelentette, mondván [d]: *Ha a' világ titeket gyűlöl, tudgyátok hogy engem előbb gyűlölt nálatoknál.* Es [e]; *Nem nagyobb a' szolga az ő Uránál: ha engem üldöztek, titeket-is üldöznek.* Es [f]. *Nem nagyobb a' tanítvány a' Mesternél, sem a' szolga az uránál: elég a' tanítványnak hogy olly légyen mint a' Meſtere; és a' szólgának, mint az Ura: Ha a' Chelédes embert Beelzebubnak hittak, mennyivel inkább a' háza-népét?* Midőn Dávid Király, mezít-láb, hajadon fővel, és sírva mendegelt, azt mondotta Ethainak [g]: *Térj-viſzsza, és lakjál a' Királlyal; mert jövevény vagy, és ki-jöttél helyedből. Tegnap jöstél, és ma kénszerittetel-e velünk ki-jöni? Térj-meg, és vidd viſzsza veled az atyádfiait; és az Úr irgalmaſságod tészen veled és igaſságot: mert meg-mutattad jó kedvedet, és hívségedet.* Kinek Ethai azt felelte: *Él az Úr, és él az én Uram Királyom, hogy valamelly helyen leſzsz, én uram Királyom, akár halálban, és akár életben, ott léſzen a' te szolgád.* Hasonló képpen, mi-is a' Szenvedést bőchülletesnek tartsuk; mint-hogy a' mi Urunk Királyunk-is e' világon sok háboruságot, és nyomoruságot szenvedett. Mert a' ki azt mongya [h], hogy *a' Krisztusban lakik, úgy kell járni, a' mint ő járt*; és nem puhábban: követvén a vicéz Uriást: kinek midőn azt mondotta-vólna Dávid [i]; *Menny házadba, és mosd-meg lábaidat*: azt felelte: *Az én uram Jóab, és az én uram szolgai a' föld színén vannak: és én házamba mennyek, hogy egyem és igyam, és a' feleségemmel hállyak? A' te életedre, és a' te lelked életére, nem chelekeſzem e' dolgot.*

Nem kell azért e' világon gyönyörűséget keresnünk; hanē a' más világon, a' hol igaz gyönyörűség vagyon: e' világon pedig, melly igazán mondatik a' Könny-húllatás völgyének, hálát adgyunk az Istennek, ha valamit szenvedünk a' Krisztusért; hogy hasonlók leheſsünk a' hoz, a' ki mi-érettünk szenvedett: fő-képpen, holott a' Krisztus, meg-kóstolván a' háboruságnak keserű vizét, azt az ő szent ajakinak illetésével meg-édesítette: és, a' mint Arany-száju Sz. János írja [k], azért mondotta a' Zebedæus fiainak [l]: *Meg-ihattyátok-e a' pohart, mellyet én meg-iſzom?* maga Pohárának nevezvén a' Szenvedést. és azzal intvén őket, hogy azt a' Pohárt meg ne vetnék a' keserűségért. mert azt, ő ajakival illetvén, meg-édesítette.

Hatodik Oka az; hogy az Isten a' háboruság-által meg-mutaſsa, hogy az Igazak ő fiai; a' mint Salomon jelenti, mondván [m]: *Az Úr oktatását fiam meg ne veſd: se el ne hadd magad midőn tőle dorgáltatol: mert a' kit szeret az Úr, meg-dorgállya; és úgy kedvelli, mint az Atya a' fiát.* Ugyan azont mongya Sz. Pál-is [n]. A' Romaiaknál, nē vólt szabad a' Nemeseket és Polgárokat meg-ostorozni, hanē chak a' szolgákat és rabokat [o]: de az Istē házában, az Anya-szentegyházban, gyakorta a' fiak-is meg-ostoroztatnak; a' mint hogy a' Krisztus-is, az élő Istenek leg-szeretelmesb Fia, meg-ostoroztatott, és úgy feszittetett-fel [p]. Hallyad mit ír erről Sz. Agoston [q]: A' vagy az ostorozáshoz készűlly, vagy ne gondold hogy bé-fogadtatol. Ha ki-vonszod magadat az ostorozásnak szenvedéséből, ki-veszed magadat a' fiak száma-közzűl. Mért az Istē mindē fiát meg-ostorozza, még az ő eggyetlen-egy Fiát-is: ki hasonló vólt az Attyához, az ő ábrázattyában vólt; az az Ige, a' ki-által lőttek mindenek: és mivelhogy nē vólt miért meg-ostoroztatnék, a' mi testünkbe öltözött, hogy az ostorozásra illendő lehetne. Az-okáért, a' ki meg-ostorozza a' bűn-nélkűl-valo eggyetlen-egy Fiát, hogy ne ostorozná-meg a' fogadott bűnös fiát?] Sz. Gergely pedig azt írja [r]; hogy az Istē kűlömbē nézi a' háboruságban-lévő embert, hogy-sem a' ki háboruságban ninch: mert az elsőbē, az ő Fiának képét és hasonlatoságát láttya, kit főlőtte igē szeret; és azért azt, kegyes szemel nézi, és szereti. Ugy vagyon, hogy e' világon eggyütt vañak a' Jókkal a' Gonoszok, az akolbā a' juhokkal a' gödölyék, a' chűrben a' búzával a' polyva, a' rózával a' tövis: de mindazáltal, meg-ismérhetni a' Jókat a' Gonoszoktól: mert a' Krisztus az ő juhait, Keresztel bélyegezi-meg; az Ördög pedig a' gödölyéket, testi gyönyörűséggel.

Illyés, a' melly gyermeket fel akart támaſztani, a' maga ágyára tötte [s]; a' Sunámi aſszony-is, meg-hólt fiát az Eliséus ágyában helyheztette [t]; a' végre, hogy fel-támaſztaná: te-is, ha azt akarod, hogy a' Krisztus fel-támaſzſzon az örök életre, az ő ágyára feküdgyél, melly a' Kereszt. A' kegyes atya, beteg fiától, kinek egéſségét kívánnya,

A
b 1. Pet. 2. 21
c Rom. 8. 17.
d Ioan. 15. 18.
e Verſ. 20.
f Matt. 10. 24.
B
g 2. Reg. 15. 19.
h 1. Ioan. 2. 6.
i 2. Reg. 11. 8. 11.
C
k Hom. 66. in Matth.
l Matt. 20. 22. 23.
m Prov. 3. 11.
n Hebr. 12. 5.
o Act. 22. 25. 26.
p Mat. 27. 46.
q Lib. de Paſtoribus, c. 5. Tom. 9.
r In Ezechiel.
D
s 3. Reg. 17. 19.
t 4. Reg. 4. 21.

A

el nem távozik, hanem fejénél ülvén, kéri, hogy az orvoſságot, a' keſerű italt bé-vegye; és mind ígérettel, 's mind fényegetéſsel kinállya: tudván, hogy ha bé-véſzi, meggyógyúl; ha pedig meg-veti, meg kell halni. Az Iſten-is, a' háboruſág pohárával kínál bennünket: melyről noha minnyájan irtóznak, mindazáltal az igazſiak bé-véſzik, és meg-gyógyúlnak; a' fattyak pedig, meg-vetik ugyan, de más Pohárt kell meg-innyiok, melly *az Iſten haragjának Pohara* [u].

u *Apoc.* 14. 10.

Mint-hogy azért igen tiſzteſséges, és bőchülletes dolog, Iſten Fiának hívattatni, kétség-nélkül bőchülletes a' háboruſágot ſzenvedni-is, mivelhogy az az Iſten Fiainak jele: a' kik pedig e' világon nem dorgáltatnak, *Nem fiak, hanem fattyak*; a' mint Szent Pál nyilván mongya [x]. Ki más módon-is jelentette a' háboruſágnak bőchülletes-voltát: Mert, midőn az Efeſuſiaknak leg-inkább akarta magát ajánlani, leg-bőchülletesb névvel nevezte magát, mondván [y]: *Én fogoly az Urban*. Es midőn Agrippa Királynak mindent kívánt, magával-eggyütt; a' kötelekét, mellyekkel mint fogoly meg vólt-kötőzve, ki-vőtte, és magának tartotta, mondván [z]: *Kívánom az Iſtentől, mind kichinyben 's mind nagyban, hogy nem chak te, de mind a' kik hallyák-is, ma ollyanokká légyenek, a' minémű én-is vagyok, a' kötelektől meg-válva*: nem hogy azokat gyűlőltevagy alá-valóknak ítélte-vólna; hanem, a' mint *Oecumenius* mongya, azoknak vélekedéſek-ſzerént ſzóllott, kik nem tudták a' kötelek dichőſségét; és azért, ha azokat kívánta-vólna nékik, úgy chelekedett-vólna, mint a' ki győngyőt vét a' diſznóknak.

x *Hebr.* 12. 8.

y *Eph.* 4. 1.

z *Act.* 26. 29.

B

Hetedik Oka az; hogy az Igazaknak, az őrők Bóldogságról zálagjok légyen: mert, *Ha fiak vagyunk, örökősök-is* [a]; *az Iſtennek örőkősi ugyan, a' Kriſtuſnak pedig örőkős társai: de úgy, ha eggyűt-ſzenvedűnk, hogy eggyűtt meg-is dicsőítteſsünk*; az-az, Ha a' Kriſtuſsal eggyűtt-ſzenvedvén haſonlók léſzünk hozzája, Fiak-is léſzünk: és ha Fiak, őrőkősők-is. mert az őrőkségnek jele és zálagja, a' Háboruſágnak ſzenvedéſe. Az-okáért utánna veti Sz. Pál [b]; hogy *A' teremtett-állat* (fő-képpen az Igaz ember,) *foházkodik, és ſzűl, az Iſten fogadott-fiuſágát várván, a' mi teſtünknek váltságát*: mivelhogy, a' kik a' háboruſágban foházkodnak, a' reménség nevekedik bennek. Azokat Zakarias Proféta, *Reménség foglyainak nevezi* [c]: mivelhogy a' fogság, tőmlőcz, és nyomorúſág neveli őbennek a' Reménséget; a' mint Szent Pál-is jelenti, mondván [d]: *Dicsekedűnk a' háboruſágokban; tudván, hogy a' háboruſág türéſt ſzerez, a' türés pedig probaláſt, a' probalás pedig reménséget, a' reménség pedig meg nem ſzégyenít*. Mert lehetetlen, hogy, a' ki a' békeséges-türésben meg-próbáltatott, reménsége ne légyen, hogy a' baj-vívóknak kéſzítetett Koronát el-véſzi. Mentől nagyobb azért a' háboruſág tűze, annál fényesb a' Reménség lángja. Es Dávid, midőn reá közelgettek a' gonoſzok, hogy meg-ennék az ő teſtét, és tábor állott ellene, és harcz támadott ellene: abban bízott [e]; az-az, azzal gerjeſztette bizodalmát.

a *Rom.* 8. 17.

b *Verſ.* 22.

c *Zach.* 9. 12.

d *Rom.* 5. 3.

C

e *Pſal.* 26. 2.

Erről magyarázza *Ribéra* az Úr mondását Oſeáſnál [f]: *Meg-adom néki az Akor-völgyét, a' Reménségnek ki-nyilatkozására*. Ákor, annyit téſzen, mint *Meg-háborodás*; melly völgyben, Ákan az ő lopáſával, az Iſtén népét igén meg-háborította-vólt [g]. melly háboruſág hamar őrőmre fordúlt, mert az Iſraël népe nagy diadalmat vőtt a' Hái váraſa-ellen [h]. Az Ákor-völgye azért, *Háboruſágot*, és nyomoruſágot téſzen, melly a' Reménséget neveli, és nagy kaput nyit az őrők Bóldogság el-vételének reménségére. Erről magyarázhattyuk az Iſaias mondáſát-is [i]: *A' mezőségek nyájak aklai léſznek: és az Akor-völgye, a' chordák fekűvő helye, az én népemnek a' kik engem kereſtek*. A' Nyájakban juhok vannak, és egyéb apró barmok; a' mint a' Zidó bőtű-is kiránnya: a' Chordában pedig tehenek, és egyéb őreg barmok. Vannak az Iſten népe-közőtt-is kisdedek, kik nem olly tekélleteſek mint egyebek; ezek a' mezőségen legeltetnek, mert békeséget, és chendes életet kívánnak: de vannak őregek-is, és tekélleteſek, kik a' munkát és fáradságot el-ſzenvedhetik, kik az Ákor-völgyében nyugoſznak; mert a' háboruſágokban őrvendeznek, a' mennyei Bóldogságnak reménségéért. Iñét nevezi Sz. Agoſton a' Háboruſágot, a' Reménség fazekának [k]; Dávidnak a' ma' mondáſát magyarázván [l]: *Móab az én Reménségem fazeka*: az-az, a' Moabíták, kik engem háborgatnak, az én Reménségem fazekát tőltik, és a' mellé ſzítnak. Az-okáért, méltán mondhattya a' Háboruſág [m]: *En annya vagyok a' Sz. Reménségnek: én-bennem vagyon az életnek és erőnek minden reménsége*. A' ki pedig háboruſágot ſzenved, méltán elmégyjében forgathatty a ez Úrnak ama' mondáſát Jeremiáſnál [n]; *Reménsége vagyon a' te utólsóidának*. Mert, noha tellyes életében vígaſztaltatik a háboruſágot-el-türő ember, de főképpen, mikor életének utóllya el-közelget, halála oráján: eſzébe jutván Salomonnak ſzép intéſe [o]: *Ne irégykedgyék a' te ſzíved a' bűnősökre: hanē az Úr* (ki az Igazakat-is ſanyargattya) *félelmében légy egéſz nap: mert reménséged léſzen utóllyára, és a' te várakozáſod el nem vétetik*. Hallyad pedig mit mond Sz. Pál [p]: *Nem figyelmezvén mi azokra a' mellyek láttatnak, hanem a' mellyek nēl láttatnak: mert a' mellyek láttatnak, ideig-valók: a' mellyek pedig nē láttatnak, örőkké-valók*

f *Oſe* 2. 15.

g *Joſ.* 7. 25.

h *Joſ.* 8.

i *Iſa.* 65. 10.

D

k *In Pſ.* 59.

l *Pſ.* 59. 10.

m *Eccli.* 24. 25.

n *Jer.* 31. 17.

o *Prov.* 23. 17.

p 2. *Cor.* 4. 18.

Melly

Melly mondásról, elmélkedvén Arany-szájú Sz. János, azt kérdi [q]; Mí módon figyelmezhet ember azokra a'miket nẽ lát; és azokra nem kell figyelmezni, a'mellyek előtte vañak? Meg-felelvén pedig, azt mongya; hogy igen-is meg-lehet; és azt a'Kereskedő- és Szántó-ember példájával bizonyíttya. Mert a'Kereskedő-ember, láttya ugyan a'tengert, és a'habokat, midőn a'partról el-indúl; a'marhát pedig nem láttya, hanem chak reméllí: de, ha arra nem néznea'mit nem lát és távúl vagyon, soha azokra fejét nem vetné a'miket lát. A'Szántó-ember-is, ha nem nézné az aratáſt, és az rakott chűrt, melly távúl vagyon, nem szántana, sem vetne, se házából a'végre ki nem menne. Így vagyon a'dolog az őrők Bóldogságnak reménségében-is: mert a'múnka elől-jár, és azután következik a' gyümőlch.

De nem chak Reménséget ád az Isten a'háborúság-által, hanem ugyan őszt őnöz-is, hogy sieſsünk a'mennyei Hazánkba, mellyet reméllünk. mert, ha mindenek kedvünkszerént vólnának e'világon, soha ki nem kívánkoznánk belőle. Hally jeles példát: Azt mondotta az Isten Moyseſnek [r]; *Le-szállottam, hogy meg-szabadíttsam az én népemet az Egyiptziusok kezőkből, és ki-vigyem arról a'földről jó és tágas földre; a'földre, melly téjjel és mézzel foly.* Akkor pedig leg-nagyobb nyomorúságba eſtek: mert akkor verték őket a'pallérok, és nem adtak polyvát nékik. Úgy kellett meg-szabadúlni Israëlnek. Mert jól tudta az Isten, hogy az Israël fiai igen szerették Egyiptuſt, úgy hogy, noha abban ſok nyomoruſágot szenvedtek, mindazáltal viſzſza-kívánkoznának. mellyet inkább chelekedtek-vólna, ha az Egyiptziuſok gyengén és barátſágoſon bántak-vólna vélek, és talám az Igéret-földét senki nem-is kívánta-vólna. De Jákob Patriárka-is, hazája-felől külömben nem emlekezett, hanem mikor eszébe vőtte, hogy meg-változott a'Lábanorczája, és a'fiai rágalmazták, mondván [s]: *El-vőtt Iákob mindeneket mellyek az atyánké vóltak; és az ő jóſzágából meg-gazdagúlván, nevezetesé lőtt.* Mí-is akkor kezdűnk gondolkodni Meny-országról, mikor e'világ nem jó szemmel lát bennűnket. Lótnak-is, noha megmondották az Angyalok [t], hogy el-tőrlik Sodomát: mindazáltal, külömben ki nem ment belőle, hanem mikor kénszerítették őtet. Vallyon mit mivelt-vólna, ha azt hallotta-vólna az Angyaloktól, hogy Sodoma jó állapatban marad? Nem győnyőrködik bizony az Isten egy-általlyában az ő Hívei háboruſágán; de, tudván, hogy az-által felébrednek, magokra vígyáznak, és a'Meny-országbéli hazájokba inkább sietnek, azt reájok botháttya szeretetből.

Nyólczodik Oka az; hogy az Igazak jutalma nevekedgyék mennyekben. Mert, a'mint Arany-szájú Sz. János mongya [u], a'mennyire tőbbűlnek a'háboruſágok, annyíra-is bővűlnek a'fizetéſek-is; sőt azokat meg-is haladgyák: mert, *A'mi most a'mi háboruſágunkban egy szem-pillantáſig-való és kűnyű, fölötte igen fo módon a'dichőſégnek őrökké-való nagyvóltát szerzi mi-bennünk*: úgy-mond Sz. Pál [v]. A'hol szépen egybe-veti, a'szem-pillantaſig-valót az őrökké-valóval, a'kűnyűt a'terhhel, a'háboruſágot a'dichőſéggel. Noha pedig a'Háboruſág kűnyűnek mondatik a'terhes dichőſéghez-képeſt; mindazáltal az Irás, a'Háboruſágot-is gyakorta Terhnek nevezi: és midőn a'Próféták háboruſággal fenyegették a'népet, Terhnek nevezték; úgy-mint Iſaias [x], Náhum [y], Habakuk [z], Zakarías [a], Malakias [b]. Melynek okát adgya Sz. *Ierónymus*: mert a'Háborúság, mint a'terh, lenyomja az embert, és nem engedi hogy kevélykedve fel-emellye nyakát. Vagy pedig azért; hogy, mí-képpen a'Terh a'mértéknek egyik ſerpenűjét le-nyomván, a'másikat fel-emeli: azon-képpen a'Háborúság, egy-felől le-nyomja az embert, más-felől pedig fel-emeli, és szintén az égig viſzi, 's olly nagy Bóldogságba helyheztetí, hogy az Terhnek mondatik. mert chak meg-gondolni-is azt, nagy, és le-nyomó Terh; melynek elviſeléſére, vagy meg-értéſére, semmi elme maga erejével nem elégséges.

Ezt a'Háboruſág méltoſágát, meg-iſmérte jól, mikor azt mondotta [c]; *Könyvet írjon az a'ki meg-ítél: hogy vállamon hordozzam azt, és körűlem tegyem azt; mint egy Koronát*: az-az, azt kívánom, hogy valamennyi háboruſágot rendelt nékem az Isten, mind könyvbe írják, hogy eſzemben tartſam, és fogyatkozás-nélkűl véghez vigyem: mert abban olly nagy dichőſég léſzen, hogy a'fejem-környűl tehetem, mint a'Királyi koronát. Innét mongya Sz. János [d]: *Én János, tí atyatok-fia, és részes a'Háboruſágban, és az Országban.* Előbb emlekezik a'Háboruſágról, az-után az Országról; mert erre, amaz-által juthatunk: és, *ha szenvedűnk, eggyűtt-is országlunk* [e]. Ezt példázta, hogy a'Salomon Templomának hetedik-napattyára, kerengő gáraditſon kellett menni; a'mint Ezekiel-is jelenti az ő Templomáról [f]: jelentvén, hogy Meny-országba kerengő, és ráfutó úton kell menni; az-az, a'mint Sz. Pál mongya [g]; *Sok háboruſágon-által.* És nem choda, mert ő-magának-is a'Kriſtuſnak *szenvedni kellett, és úgy menni-bé az ő dichőſégébe* [h]. és, a'mint *Tertullián* elmélkedik [i]; előbb meg-kóſtolta az epét, és az-után evett mézet. Keserű epe vólt a'szenvedés, édes méz a'Dichőſég. Holott azt vedd eſzedbe, hogy nem minden háboruſágok-által me-

[q] *Hom. 1. de Reſurrect.*

[r] *Exod. 3. 8.*

[s] *Gen. 31. 1.*

[t] *Gen. 19. 13.*

[u] *Hom. 16. ad Pop.*

[v] *2. Cor. 4. 17*

[x] *Iſa. 17. 1.*
[y] *Nahum 1. 1.*
[z] *Habac. 1. 1.*
[a] *Zach. 12. 1.*
[b] *Malach. 1. 1*

[c] *Iob 31. 35.*

[d] *Apoc. 1. 9.*
[e] *2. Tim. 2. 12.*
[f] *Ezech. 41. 7*

[g] *Act. 14. 21*
[h] *Luc. 24. 26*
[i] *De Corona Militis. c 14*

A

hetűnk Meny-országba, hanem chak azok-által, mellyeket a'Kriſtusban, vagy a'Kriſtuſſal, vagy a'Kriſtuſért, vagy a'Kriſtuſt követvén ſzenvedűnk; a'mint Urúnk ő-maga jelentette, mondván [k]: *Ti vattok, kik velem meg-maradtatok az én kiſértetimben. Én-is el-rendelem néktek, a'mint el-rendelte nékem az én Atyám az Országot, hogy egyetek és igyatok aſztalomon az én Országomban.*

k Luc. 22. 28.

Ezekért a'Tizen-két Okokért, mellyeket nem ok-nélkűl mondhatunk az Élet-fája tizen-két drága gyűmölchinek, nem méltó-e minden Háboruſágot, nem chak jó kedvel, hanem ugyan örömmel-is el-ſzenvednünk? Mond-meg kérlek, úgy-mond Arany-ſzáju Sz. János [l], ha valaki e'világi Királyſágra hína, és a'Város-előtt, melyben a'Királyi koronát fejedre tennék, ſzűkſég-vólna valami iſtállóba meg-ſzállanod, a'hol ſok ſár és ganéj, és zúrzavar vólna a'ſokaſág-miatt, és ſok egyéb alkolmatlanſág-is; vallyon inkább gondolkodnál-e azokról a'nyomoruſágokról, hogy-ſem a'kövétkezendő dichőſégről? és ezért amazokat, nem örömeſt ſzenvednéd-e el? Mennyivel inkább, minden nyomoruſágot örömeſt el kell ſzenvednünk a'mennyei Királyſágért? melly a'Háboruſágnak utólſó és fő gyűmölche. Az-okáért, midőn háboruſágot ſzenvedűnk, a'Meny-országról-valo bizodalommal vígaſztallyuk magunkat. mellyet midőn el-veſzűnk, *a'nyomoruſágról el-feletkezűnk* [m]. Nem külömben mint Jóſef: ki midőn, ſok nyomoruſágok-után, nagy méltóſágra és uraſágra ment, az első fiát Manaſſesnek nevezte, mondván [n]: *El-felejttette velem Iſten minden faradſágimat.*

l Libr. 3. de Providentia.

m Iob 11. 16.

B

n Gen. 41. 51

Ezt a'nyomoruſágnak el-feledéſét, az a'gyönyörűſéges álom ſzerzi, mellyel az Iſten az ő Híveit meg-nyúgottattya, *midőn az ő ſzerelmeſinek álmot ád* [o]. Ezt példázták a' fogſágból meg-térő Zsidók, kik Dávidnál azt mondották [p]: *Meg-térítvén az Úr a'Sion fogſágát, lőttűnk mint a'meg-vigaſztaltattak. Akkor meg-telék örömmel a'ſzájok, és a'nyelvűnk vigaſsággal.* Ollyanok vóltak mint a'meg-vígaſztaltattak: az-az, mint-ha mindenkor vigaſztalásban lőttek-vólna. mert a'jelen-valo nagy vígaſság az előbbi nyomoruſágnak minden emlekezetit el-törlötte. Melly mondáſt Sz. *Jerónymus* imígyen fordított: Ollyanok lőttűnk, mint az álmodozók. A'*Chaldaus* fordító pedig, így: Mint a'kik az álomból fel-ſerkentek: az-az, úgy tetſzik, hogy chak álmúnkban láttuk a'nyomoruſágot; alig emlekezűnk-meg azokról, mint-ha nem valóſágos nyomorúſágok lőttek-vólna. Ezent jelentette Urúnk-is, midőn a'Halál álmából, a'Fel-támadás-által fel-ſerkent. Mert, midőn az Emausba-ménő Tanítványok az ő Kinnyairól emlekeztek, azt kérdette tőlök [q]; *Mellyek azok?* mert a'nagy örőm-, és dichőſég-miatt, neminémű-képpen el-feletkezett-vólt azokról. Engedgye a'kegyes Iſten, hogy minnyájan a'háboruſágokat örömeſt ſzenvedgyük, és azok-által az örök Bóldogſágot és nyugodalmat meg-nyerjük. Amen.

o Pſ. 126. 2.

p Pſ. 125. 1.

q Luc. 24. 18.

C

MASODIK PREDIKATZIO.

AZ illendő és elégendő Tanúban, Két dolog kívántatik fő-képpen: Első az, hogy jó híre neve légyen, tiſztes ſéges-életű, és bőchűlletes-erkölchű, hogy bizonyitáſát meg ne vethesék, mint valami ſemmire-kellő embernek. Második az; hogy, a'miről bizonyſágot tészen, ne chak fűlével hallotta-légyen, hanem ſzemeivel-is látta: mert, a'mint *Plautus* mondotta [a];

a In Trucul.

Pluris eſt unus oculatus teſtis, quàm auriti decem:

b Ioan. 3. 11.

az-az, Több hitele vagyon egy ſzemes tanúnak, hogy-ſem tíz fűleſnek. Innét mondotta Urúnk Nikodémuſnak [b]: *A'mit tudúnk, azt mongyuk; és a'mit láttunk, azt bizonyittyuk.*

D

Az-okáért, tudván Kriſtus Urúnk ſzűkſégeſnek lenni, hogy a'világ el-hidgye az ő dolgait, olly Tanúkról emlekezett a'mái Evangéliomban, kiket ſenki méltán meg nem vethetett; tudni illik, a'Sz. Lélekről, és az Apoſtolokról. Mert a'Sz. Lélek, úgy-mint igaz Iſten, mindeneket túd és lát; és ő az Igaſságnak Lelke, és minden Szentſégnek kút-feje.

c 1. Ioan. 1. 1.

Az Apoſtolok pedig, Urúnknak ſok jeles dolgait ſzemőkkel látták; a'mint Sz. János írja [c]: *A'mit hallottunk, a'mit láttunk ſzemeinkel, a'mit néztünk, és a'mit a'kezeink tapaſztaltak, bizonyſágot tészűnk róla.* és a' Sz. Lélek tanitáſa- és ereje-által, Lelki emberekké lőttek; a' mint Urúnk jelentette, mondván [d]: *El-vészitek erejét a'fellyűl reátok-jövő Sz. Léleknek, és nékem Tanúim léſztek, mind a'föld végé-ig.* E'jeles Tanúknak, hogy bizonyſág-tételőket haſznoſon el-hidgyük, némelly Kérdéſeket tészek a'mái Evangéliomból, és azokra megfelelek lelki vígaſztaláſunkra.

d Act. 1. 8.

I. Okát adom, Mi végre vóltak a'Kriſtuſnak ſok Tanúi.

II. Meg-mutatom, Mellyik légyen az Igaz Tudomány, a'melyben maradnunk kell.

III. Meg-mondom, Mit ſzenvedtek az Apoſtolok az Igaz Tudományért.

Elsö Resze.

Kérdené valaki: Mi végre akarta a'Kriſtus, hogy ô-néki annyi bizonyſági légyenek? mert már *Minnyajan a Próféták, bizonyſágot töttek-vólt felőle* [e], minek-előtte e'világra jöne: mihelyen pedig ſzűletett, bizonyſágot töttek felőle az Angyalok a' Páſztoroknak [f]; a'chillag, a Máguſoknak [g]; Simeon és Anna mindeneknek, kik az Iſraël váltſágát várták [h]. Kereſztelő Sz. János *azért jött, hogy bizonyſágot tenne a'Világoſſágról, hogy minnyajan hinnének ô-általa* [i]. Annak-főlőtte, a'Zidók-közzűl, bizonyſágot töttfelőle Natánaël [k], és Nikodémus [l]: a'Pogányók-közzűl, Pilátus [m] feleſégeſtől [n], és a' Százados [o].

Továbbá, mint-hogy *Hárman vannak, kik bizonyſágot téſznek menyben, az Atya, az Ige, és a' Sz. Lélek* [p]: mind hárman bizonyſágot töttek felőle: Az Atya, ſzózattal, midőn Kereſztelkedéſe-kor [q], és ſzíne el-változáſa-kor [r], *Szerelmes fiának* mondotta, *a'kiben kedvtőlt*: és midőn Urúnk a'ſokaſág-előtt azt mondotta-vólna [s]: *Atyám, dicsőítſd-meg a'te nevedet*: illyen ſzózat jött az égből: *Meg-is dicsőítettem, és iſmég meg-dicsőítem.* Ő-maga az Ige, tanitáſſal, és ſok choda-tételekkel; a'mint ô-maga jelentette, mondván [t]: *Ha nékem nem akartok hinni, hidgyetek a'chelekedeteknek.* A'Sz.Lélek pedig, galamb képében reá ſzálván [u]. Végezetre, még az Ördögök-is bizonyſágot töttek felőle, mondván [x]: *Te vagy az Iſten Fia.* Mi ſzükſég vólt tahát, hogy ennyi Bizonyſágok-után, a'Sz. Lélek, és az Apoſtolok-is bizonyſágot tennének? Felelet: Ennek egy-ne-hány jeles Okait adhattyuk.

Első Oka az vólt; Hogy a'Kriſtus dolgai, ô-magában olly nehezek vóltak, hogy az emberi, sőt az Angyali elmét-is fellyűl haladták: és azért, ſok és hatalmas Tanúkat kívántak: úgy-mint, hogy az Iſten emberré lőtt; és a'háládatlan emberért, kit chak egy ſzavával, sőt chak akarattyával-is meg-ſzabadíthatott-vólna, ſzámtalan nyomorúſágokat és kínokat, és végre gyalázatos halált-is ſzenvedett. Az-okáért, minek-előtte Iſaias arról-valo jövendőléſét el-kezdené, azt mondotta [y]: *Ki hitt a'mi hallaſunknak? és az Ur karja kinek jelentetett-meg?* az-az: Nehéz dolgot hirdetünk, tudni illik, hogy a'te Karod a'te mindenható Fiad, a'teſtnek paláſtyával úgy bé-buríttatott, hogy ninch ſzíne, ſem ékeſsége: azért ki hiheti, hogy Iſten Fia lőtt-légyen? a'mint, ha valami rongyos ember el akarná hitetni, hogy ô nagy Fejedelem fia, ſok tanúkkal vinné azt végbe. Második Oka; A'Kriſtusban-valo Hitnek ſzükſéges-vólta. Mert *Ninch másban ſenkiben üdvőſség* [z]. Mint-hogy nem-is adatott más név az ég-alatt az embereknek, a'melyben nékünk üdvőzűlnünk kellene. Senki egyéb a'Bűnt el nem törli, ſem az Iſtent meg nem engeſzteli, ſem a'halált meg nem győzi, ſem az Ördögöt meg nem kőtőzi, ſem a'Menyországot meg nem nyittya, ſem a'mennyei Sz. Atyát meg nem mutattya, hanem chak egyedűl a'Kriſtus, és azt tulajdon erejével, és érdemével. Ha valakit nyilván-valo veſzedelemben látunk lenni, és tudgyuk hogy chak egy módgya lehet a'meg-ſzabadúláſra; ſokan, és gyakorta íntyük, hogy azt el ne mulaſſa, hanem, ha életét ſzereti, éllyen azzal: így íntyük a'beteget, hogy eret vágaſſon, ha kűlőmben meg nem gyógyúlhat; a'rabot, hogy-marháját el-adgya, ha kűlőmben ki nem ſzabadúlhat; a'tengeri ſzél-véſztől hányattatott embert, hogy marháját ki-hánnya, ha kűlőmben a'partra nem juthat: haſonló-képpen az Iſten, tudván, hogy az ember az ördök veſzedelemből ki nem menekedhetik, hanem ha a'Kriſtusban igazán hiſzen, ſok Tanúkat rendelt, kik azt el-hitetnék véle. Mert, *A'ki hiſzen az Iſten Fiában, meg nem ítéltetik: a'ki pedig nem hiſzen, már megítéltetett* [a]. És nyilván mondotta Urúnk a'Zidóknak [b]: *Ha nem hiſzitek hogy én vagyok, meghaltok a'ti bűnötökben.* Harmadik Oka az; Hogy a'jövendő Kriſtuſnak méltóſága nevekednék. Mert a'világi Fejedelmek-is, mentől nagyobb méltóſágokat akarják mutatni, annál több követeket bochátnak előttök; és utánnok-is ſok ſzolgákat hagynak: azon-képpen illett, hogy az Iſten Fiának jövetelét ſokan bizonyítanák, mind előtte a' Próféták, 's mind utánna az Apoſtolok. Negyedik Oka; Az emberek gonoſsága és vakſága: melly olly igen meg-rögzött, hogy ennyi Tanúk-után-is, ſokan meg-maradtak hitetlenſégökben: és a'többi-is meg-általkodtak-vólna, ha annyi Tanúk nem lőttek-vólna.

Ez így lévén, Két rend-béli Tanúkat ſzerzett a'Kriſtus: Iſtenit, és emberit; Mennyeit, és földit. Mert, noha elégſégeſnek kellett-vólna lenni a'Sz. Lélek bizonyítáſának, az Iſten hatalmaſságának chelekedeti-által: mindazáltal, a'mi vigaſztaláſunkra, és bátoritáſunkra, úgy-mint embereknek, Emberi tanúkat-is rendelt; melly látásból, és teſti próbálásból áll, mellyet fel-találunk az Apoſtoloknál [c]. És azért mondotta Sz. Péter [d]: *Szükség e'férfiak-közzűl, a'kik velünk egybe-gyülekőztek minden időben, melyben ki's bé-járt mi-közöttünk az Ur IESUS, el-kezdvén a'János Kereſztſégétől, mind a'napig, a'mellyen fel-vétetett*

A

e Act. 10. 43

f Luc. 2. 10.
g Matth. 2. 2.
h Luc. 2. 34. 38.
i Ioan. 1. 7. 15
k Ioan. 1. 49.
l Ioan. 3. 2.
m Matth. 27. 24.
n Mar. 27. 19
o Mat. 37. 54
p 1. Ioan. 5. 8.

B

q Matt. 3. 17.
r Matt. 17. 5.
s Ioan. 12. 28.
t Ioan. 10 38.
u Ioan. 1. 32.
x Marc. 3. 8.

y Isa. 53. 1. 2.

C

z Act. 4. 12.

a Ioan. 3. 18.
b Ioan. 8. 24.

D

c Ioan. 1. 14
1. Ioan. 1. 1
Act. 2. 32
d Act. 1. 21.

A

mi-tőlünk, hogy Tanúja légyen az ő Fel-támadásának mi-velünk egy ezek-közzül. Holott azt vedd eszedbe, hogy az Istennek végheteilen bőlcheségéből származott tanáts vólt, hogy az Apostolok bizonyitását meg-előzné a'Sz. Lélek bizonyítása. Mert, nóha *nem az előbb a'mi lelki, hanem a'mi lelkes* (testi,) *az-után a'mi lelki* c: mindazáltal, ennek így kellett lenni, hogy minden akadályoknak, és botránkozásoknak eleit venné a'Krisztus, mind az Apostolokban, 's mind a'kővetkező Hívekben. Az Apostolokban; nem kevés akadály lőtt-vólna, ha nékik kellett-vólna elsőben bizonyságot tenni; és sok-képpen meg-ütközhettek-vólna abban.

c 1. Cor. 15. 46.

Először, Ütközhettek-vólna meg; A'Krisztusnak alázatos állapattyáért. Mert igen alá-való, és el-vetett dolognak tetszett-vólna, olly ember-felől bizonyságot tenni, kit a'Zidók gyalázatos halállal meg-őltek. De nem tetszhetett ollyannak, minthogy arról elsőben a'Sz. Lélek, ki az Atyától származott, és az Atyával egy-állatú és természetű, tőtt bizonyságot: mert, a'mint szokták mondani †; A'mit a'Király nem szégyenl, miért szégyenlené a'nemes ember? és, a'mit a'Bíró nemáltall, miért általlaná a'polgár. A'hol a'Király szalma-süveget visel, minden udvariakarra igyekeznek hogy ők-is ollyat viselljenek. Tudván azért az Apostolok, hogy a'Krisztus-felől ő-maga a'Sz. Lélek tőtt bizonyságot, azt nem gyalázatnak, hanem nagy méltóságnak tartották; a'mint Sz. Pál maga-felől mondotta f: *Nem szégyenlem az Evangéliomot, mert Istennek ereje, minden hívőnek üdvősségére.*

† Quod decuit Reges, cur mihi turpe putem?

B

f Rom. 1. 16.

Másodszor, meg-ütközhettek-vólna; A'dolognak nehéz-vóltáért. Mert nem kűnyű vólt azt a'világgal el-hitetni, hogy igaz Isten vólt, kit a'Zidók olly gyalázatoson meg-őltek: de, mivelhogy az Igasságnak Sz. Lelke, mindeneket túd, és mindeneket el-hitethet az emberekkel, és mindenekre meg-tanithattya őket, ő-vélek, és ő-általok tőtt bizonyságot, nem vólt nehéz az Apostoloknak abban munkálkodni. mert a'mit ők végh-ez nem vihettek, a'Sz. Lélek künnyen végbe vitte; és, mint Lélek, künnyen bé-hatott az emberek lelkébe, és, mint Igasságnak Lelke, a'hová bé-hatott, leg-ottan az Igasságot-is bé-plantálta, és meg-erősitette. Innét mondotta Sz. Pál g: *Az én beszédem és predikállásom, nem az emberi bőlcheségnek hitető igéiben, hanem a'Léleknek's az erőnek meg-mutatásában.*

g 1. Cor. 2. 4.

C

Harmadszor, meg-ütközhettek-vólna abban; Hogy a'Krisztus meg-mondotta-vólt nékik, hogy őtet a'Zidók az ő Predikállásáért meg-ölik; a'mint meg-is lőtt. Az-okáért nem ok-nélkül félhettek, hogy, ha azok-előtt kezdnek tanu-bizonyságot tenni a'Krisztusról, a'kik őtet meg-ölték, nékik-is azon fizetéssel fizetnek; fő-képpen, holott azt-is meg-jelentette nékik Urúnk, hogy ő-érette üldözik őket, és meg-ölik. De mint-hogy a'Sz. Lélek azt chelekedte az Apostolokkal, hogy a'testi veszedelmet, ne chak nehéznek ne alítanák, hanem, hogy ugyan kívánnák-is, és örvendeznének abban, attól sem irtózhattak. és azért mondotta Sz. Pál h: *Tetszem magamnak az én erőtlenségimben, a'gyalázatokban, a'szükségekben, az üldözésekben, a'szorongatásokban, a'Krisztusért:* mert a'Sz. Lélek, biztató és bátorító, vigasztaló és vastagító vólt.

h 2. Cor. 12. 10.

Negyedszer, meg-ütközhettek-vólna abban; Hogy tudták magok alkolmatlan-vóltokat arra a'dologra: mivelhogy tudatlanok, szegények, parasztok vóltak; és a'hoz-képest, nem mertek-vólna ollyan dolgokat az egész világ-előtt predikállani. De mivelhogy a'Sz. Léleknek ő-bennek vólt lakása, ollyakká tehette őket, hogy elégséges bizonyságot tehettek: mert olly tudományt és bőlcheséget adott nékik, melynek ellene nem álhatott a'világ i; és a'Choda-tételekre-való hatalmat-is nékik adta, úgy mint igaz Isten: annak-fölőtte, mint Lélek, lelki emberekké tőtte őket; és egyszer szeretvén őket, soha el nem távozott tőlök. Azért mondotta nagy bátorságoson Sz. Pál k: *Mindeneket meg-chelekedhetem az-által, a'ki engem meg-erősit.* Ezzel biztatta-vólt Urúnk az Apostolokat, mondván l: *Nem ti vattok a'kik szóllotok, hanem a'ti Atyátok Lelke, a'ki szóll ti-bennetek.* és azért, a'mit az Első *Conciliom*ban Jerusalemben végeztek, bátran a'Sz. Léleknek tulajdonították, mondván m: *Tetszett a'Szent Léleknek, és nékünk.*

i Luc. 21. 15.

k Phil. 4. 13.

D

l Mat. 10. 20.

m Act. 15. 28.

Hogy pedig a'Sz. Lélek-után az Apostolok-is bizonyságot tőttek a'Krisztus-felől, az igen szükséges vólt. Mellyel Urúnk azt akarta jelenteni, hogy nem kell akár-mi Léleknek hinni, az Apostolok bizonysága-nélkül, kik az Anyaszentegyháznak fő Tanitói vóltak, és annak személyét viselték: hogy valami-képpen meg ne chalattassunk a'Pogányoktól, és Eretnekektől, kik egy-felől, a'Sz. Lélekkel dichekednek, más-felől pedig, az Anyaszentegyházzal ellenkednek. Innét mondotta Sz. János n: *Szerelmesim, ne hidgyetek minden Léleknek, hanem meg-próbállyátok a'lelkeket, ha Istentől vannak-e.* Az-okáért, azt kell jól eszünkbe vennünk, hogy mindenkor szépen eggyezzenek a'bizonyság-tételben, a'Sz. Lélek, és az Anyaszentegyház; úgy hogy soha nem különbözzenek. Innét vagyon, hogy Sz. Pál nem elégedett azzal o; *Vélem, hogy én-bennem-is az Istennek lelke vagyon;*

n 1. Ioan. 4. 1.

o 1. Cor. 7. 40

az-az,

az-az, Bizonyoſon tudom; a'mint Sz. Agoſton magyarázza p: ſem azzal, hogy a'harmadik égbe, és a'Paradichomba ragadtatván q, *titkos ígéket hallott, mellyeket embernek nem ſzabad ſzóllani*: hanem, fel-ment Jeruſalembe, és azt a'Tudományt Sz. Péterrel, úgy-mint fő-Páſztorral, és a'többi Apoſtolokkal közlötte: vallyon miért? Ő-maga meg-mondgya r; *hogy valami-képpen heába ne futnék, vagy ne futottam vólna.* Nem hogy kétélkedett vólna az ő Evangéliomának igaſsága-felől; mert bizonnyal tudta az Úrnak jelentéſéből, hogy azon Evangéliomot vötte ő-is az Iſtentől, a'mellyet a'többi Apoſtolok prédikállottak: hanem, hogy az utánna-valóknak példát adna, hogy valamit bé ne vennének az Anyaſzentegyház tanitáſa-ellen, az őrvével, hogy a' Szent Lélek jelentette azt nékik.

Kik légyenek pedig azok, a'kik a'Kriſtuſról igaz bizonyſágot téſznek, a'mái Evangéliomban meg-jelenti, mondván s: *Mert elejétől-fogva velem vattok*, az-az, kik a'ti Hitteknek és valláſtoknak eredetit, az Apoſtolok idejére közbe-vetés-nélkül fel-vihetitek. mellyet ſenki, bizony, az Újitók-közzül nem chelekedheti: mert az, az Egy igaz Romai Keresztyén Anyaſzentegyháznak tulajdona, melly Ezer hat-ſzáz eſztendőtől-fogva meg-mutathattya *Succeſsióját*, az-az, rendről rendre-valo folyáſát, kézről kézre-valo maradáſát.

p Tract. 37. in Ioan.
q 2. Cor. 12. 4.
r Gal. 2. 2.
s Ioan. 15. 27

II. RÉSZE.

EBből nyilván ki-tetſzik, hogy az az Igaz Tudomány, melly az Apoſtoli Gyülekezetőkkel eggyez. Mert bizonyos dolog, hogy az nem egyebet foglal magában, hanem a mit a Hívek az Apoſtoloktól tanúltak; az Apoſtolok pedig, az Igaſságnak Sz. Lelkétől. Valamelly Tudomány pedig attól külömböz, hamis és chalárd: mert ellenzi az Apoſtoloktól és a'Sz. Lélektől vött Tudományt, mellyet a'Romai Anyaſzentegyház eleitől-fogva vallott; úgy mint az Apoſtolok Fejedelmitől, Sz. Pétertől és Páltól tanittatott Anyaſzentegyház. Mindenkor nagy ereje, és bőchüllete vólt a'Régiſégnek; a'mint ki-tetſzik a'régi Sz. Atyákból és Doktorokból, Sz. *Irenaus*ból t, *Tertullianus*ból u, *Origenes*ből x: ki azt írja; hogy mind Eretneknek kell tartani, a'ki a'Hitnek Igaſságafelől máſt hiſzen, hogy-ſem az Anyaſzentegyháznak kézről kézre adatott hagyományi előnkbe adnak; ha ſzintén azt vallya-is, hogy hiſzen a Kriſtuſnak. Sz. *Ierónymus* pedig így ír y: Valaki az Új Tudományoknak vallója vagy, kérlek téged, légyen tekinteted az emberek fűleire, hogy azokat meg ne bántſad; a'Hitre, melly az Apoſtol ſzájával dichértetett. Miért igyekezel minket arra tanitani, Négy-ſzáz eſztendő-múlva (mondom én a'*Lutheriſta* és *Calviniſta* atyafiaknak, Ezer hát-ſzáz eſztendő-múlva,) a'mit az-előtt nem tudtunk? A'mái napiglan, e'ti Tudománytok-nélkül el-lehetett a'Keresztyén világ. De Sz. Pál-is haſonló-képpen beſzél, mondván z: *Ha ſzintén mi, vagy az Angyal menyből hirdet-is néktek, azon-kivül a'mit néktek hirdettünk, átok légyen.* Értſed, ha lehetne: mert az egy-általlyában lehetetlen; mivelhogy az Angyalok mind a'Bóldogſágban, 's mind az Igaſságban álhatatoſok; és a'*Lucifer* áz, *a'ki az Igaſságban meg nem állott, mert ninch igaſság ő-benne* a.

t Lib. 3. c. 4.
u De Præſcription. c. 21. & 31.
x Hom. 19. in Matt.
y Epiſt. ad Pammachium & Oceanum.
z Gal. 1. 8.
a Ioan. 8. 44.

Sz. *Ierónymus* azt írja *Tertullianus*-felől; hogy azt mondotta *Apelles*ről, és az ő *Philuméne*-nevű Szűzéről, kibe az Ördögnek hamis lelke ſzállott-vólt, hogy az vólt az Angyal, a'kinek átkot mondott Sz. Pál, a'Sz. Lélek-által-valo jövendölésből, ſok idővel *Apelles* ſzületéſe-előtt. Illyen vólt kétſég-nélkül a'*Luther* Márton angyala-is: ki arra tanitotta, hogy a'Sz. Miſe-áldozattyának ellene-mondgyon: és a'ki *Zwingliuſt* az Óltári ſzentſégről-valo igaz Tudománya-ellen oktatta; kiről ő-maga azt írta b; hogy nem tudgya ha feír vólt-e vagy fekete. De a'Sz. Pál mondáſából nyilván ki-tetſzik, hogy fekete vólt: mert Új Evangéliomot, és Új Valláſt tanitott; melly, mivelhogy ellenkezett a'régi, igaz, és mindenütt bé-vött Hittel, a'Sz. Pál átkába eſett. Azért, a'ki azon átokba nem akar eſni, helyt az Új Tudományoknak ne adgyon.

b Lib. de Supplemento Euchariſtiæ.

Vedd eſzedbe, Keresztyén ember, melly bizonyos légyen az Apoſtoloktól maradott Tudomány; mellyet az Iſten annyi Jelekkel és chodákkal meg-erősitett; mi-reánk pedig, annyi ſzáz eſztendőtől-fogva kézről kézre érkezett: és melly álhatatoſoknak kell nékünk abban lennünk; úgy hogy inkább meg-tagadgyuk azt, a'mit az érzékenyſég mutat, a'mit az okoſság tanit, és a'mit minden emberi és Angyali bizonyſág mond, hogy-ſem azt, a'mire a'Hit tanit. Mert a'Hit, az Iſtennek Első jelentéſén fundáltatik, és az Első Igaſsághoz támaſzkodik; melly, ſem meg nem chalatkozhatik, ſe meg nem változhatik: egyéb-féle bizonyſágok pedig meg-chalatkozhatnak, és meg-is chalhatnak. *Vincentius Lirinenſis*, drága ſzép könyvet irt az Eretnekſégeknek ſzemtelen újitáſokról: melyben, magyarázván Sz. Pálnak elő-hozott mondáſát e'dologról, így ír c:

c Adverſus Profanas Hæreſium novitates. lib. 1. cap. 12.

Mi do-

A

Mi dolog, hogy azt mongya Sz. Pál: *Ha ſzintén mi is?* Miért nem mondotta inkább; Ha ſzintén én-is? az-az, Ha ſzintén Péter, ha ſzintén András, ha ſzintén János; végezetre, ha ſzintén az Apoſtoloknak minden Gyülekőzete-is, *máſt hirdet nékték, hogy-ſem hirdettünk, átok légyen.* Rettenetes ſententzia: az első Hitnek álhatatos meg-tartáſáért, ſe magának, ſe a'többi Apoſtoloknak nem kedvezett. De az-is kevés vólt utánna veti: *Ha ſzintén az Angyal menyből, hirdetne-is nékték azon-kivül, a' mit nékték hirdettünk, átok légyen.* Nem vólt elég, az egyſzer tanittatott Hitnek meg-tartáſára, a' terméſzetnek állapattyáról emlekezni, hanem az Angyali méltóſágot-is hozzá foglalta. *Ha ſzintén,* úgy-mond, *mi; vagy az Angyal menyből:* nem hogy a' Szentek, vagy a' mennyei Angyalok már vétkezhetnének; hanem azt akarta mondani: Ha ſzintén az lenne-is, a' mi nem lehet; valaki az egyſzer tanittatott Hitet meg akarja változtatni, átok légyen.] Sőt én azt merem mondani; hogy, ha ſzintén az Iſten akarna-is valamit meg-változtatni a' mi Hitünkben (noha az bizonnyal lehetetlen,) mellyet ő tanított, és jelentett nékünk: az Első jelentéſnek kellene hinnünk, nem a' máſiknak. Mert, ha annál külömbet jelentene, a' vagy azzal ellenkeznék, meg-változnék; és következendő-képpen, az Iſteni méltóſágból kiesnék, úgy hogy nem lenne az Első, és meg-chálatkozhatatlan Igaſság. holott Ő-*nála ninch változás, ſe változáſnak árnyékozáſa* [d]; ki azt mondotta [e]: *Én vagyok az Úr, és meg nem változom.* Ha azért nem változhatik, külömbet ſem jelenthet annál a' mit egyſzer jelentett. Az-okáért nyilván következik; hogy, a' ki idegen és külömbőző Tudományt hoz, nem az Iſten tudományát hozza, hanem a' maga, vagy az Ördög találmányát.

B

d Iac. 1. 16.
e Malach. 3. 6

Ez azért a Hitnek *regulája*, mellyet Sz. Pál előnkbe-ád: Ha valahol új Tudomány támad, roſtállyák-meg, ha eggyez-e a' régi Hittel, mellyet az Apoſtolok tanítottak. Ha külömbőz attól, Eretnek vallásnak tartaſsék, és átok-alá vetteſsék. Ezt a' *Regulát* követték a' Sz. Atyák. és méltán; mivelhogy *az Anyaſzentegyház az Igaſságnak oſzlopa, és erős támaſza* [f]: az-okáért, a' ki az-ellen tanít, az Igaſságtol el-távozik. Felelly-meg, úgymond Sz. Agoſton [g], ha az Anyaſzentegyház el-veſzett-e mikor *Donátus* támadott; vagy nem? Válazd a' mellyikét gondolod. Ha akkor már el-veſzett-vólt, ki ſzülte *Donátust*? Ha pedig azért, hogy ſokan újonnan ſzülettenek abban a' Kereſztség-által, el nem veſzhetett: felelly-meg kérlek, Michoda balgatagſág hitette-el *Donátus*ſal, hogy attól, mint a' gonoſzoknak gyülekezetétől, el-ſzakadna? Haſonló-képpen mondom én-is: Mikor *Luther*, vagy *Calvinus* támadott: Vagy az Anyaſzentegyház, és az igaz Hit el-veſzett; és úgy e' világon Üdvőſség nem vólt, melly az igaz Hit-nélkül nem lehet: ſem az Anyaſzentegyház-kivül nem találtatik; és úgy a' Kriſtus az ő Jegyeſét el-hadta; az ő örökkévalo Orſzága (mivelhogy chak az Anyaſzentegyházban orſzágol) el-romlott; és a' pokol kapui erőt vőttek rajta, Urunk fogadáſa-ellen: és így, mind *Luther*'s mind *Calvinus*, az Anyaſzentegyház-kivül ſzülettek, és annak tagjai nem vóltak, hanem Pogányok, vagy Eretnekek: az-okáért, nem kellett őket Hívek-gyanánt bé-fogadni, hanem mint hitetleneket meg-vetni. Vagy pedig ha el nem veſzett, hanem *Luther* és *Calvinus* az igaz Anyaſzentegyházban és Hitben ſzülettek, meg-kereſztelkedtek, nevekedtek, és tanúltak: tahát az vólt az igaz Anyaſzentegyház és Hit: az-okáért, mikor attól el-ſzakadtak az Új Tudomány-által, az igaz Hittől és Anyaſzentegyháztól ſzakadtak-el, és Pribékekké lőttek: és úgy, midőn új Gyülekőzetet koholtak, nem igaz Hitet tanítottak, hanem Eretnekſéget forraltak, és az Apoſtoli tudományt ki-búlchúztatták.

f 1. Tim. 3. 15
g Lib. 2 contra Gaudentium, c. 8.

C

Mondaná valaki: Ha, valami az Első Tanítás-kivül vagyon, átok az, és nem igaſság: hol maradnak a' Pápák, és a' *Conciliom*ok Végezéſi, mellyekben ſzámtalan dolgok vannak az Evangéliom-kivül? Felelet: A' Sz. Atyáknak, *Ieronymus*ſnak, Ambrúſnak, Agoſtonnak, és egyebeknek magyarázáſa-ſzerént, Sz. Pál, a' Régi és Első Hit-kivül-valo dolgon azt érti, a' mi az-ellen vagyon: minémű az Újítók Tudománya; a' mint nyilván ki-tetſzik a' Sz. Pál igyekezetiből. mert azok-ellen ſzóll, a' kik a' Zidó Szer-tartáſokat az Evangéliom-ellen akarták állatni, és azért nevezi azt *Más Evangéliomnak* [h]. És annak Tanítói-felől azt mongya [i]; hogy *El akarják fordítani a' Kriſtus Evangéliomát.* Továbbá, Szent Pál többet tudott annál a' mit hirdetett: az-okáért, többet hirdethetett-vólna, hogy-ſem hirdetett. mert ő-maga mongya [k], hogy *Olly titkos igéket hallott, mellyeket nem ſzabad embernek ſzóllani.* Annak-fölötte, gyakorta inti a' Híveket, hogy *Megtartſák az Apoſtoloknak, és egyéb Előttök-járóknak paranchólatit* [l]: *és a' Hagyományokat, vagy beſzéd-vagy levél-által* [m]. Így mongya máſutt-is Szent Pál [n]; *Más fondamentomot ſenki nem vethet, azon-kivül* (az-ellen) *a' melly vettetett; melly a Kriſtus IESUS.* mert, a' ki más Kriſtuſt állatna, az Antikriſtuſt állatná: mint ſzintén, a' ki az igaz Király-kivül, máſt hoz az Orſzágba, az igaz Király ellenſégét hozza-bé, és viſzſzavonyáſra-valo okot ád.

D

h Gal. 1. 6. 7 vers. 7.
i 2. Cor. 11. 16.
k Act. 16. 4. Hebr 13. 17
m 2. Theſſ. 2. 14.
n 1. Cor. 3. 11.

III. RESZE.

MEg-hallók miért akarta Urúnk, hogy az Apoſtolokkal-eggyütt a'Szent Lélek is bizonyſágot tenne ő-felőle, kinél minden tudomány, hatalom, és jóſág vólt. és azt-is mondotta az Apoſtoloknak [o]: *Ezeket ſzóllottam néktek, hogy meg ne botránkozzatok.* Melyből azt vélhették-vólna, hogy azt veti utánna: A'*Synagógákba* bé-fogadnak títeket; minnyájan tí-hozzátok ſietnek, tiſztelnek, bőchűlnek, és két kézzel kapnak. De ſokkal kűlőmbet beſzéllett: *A' Synagógáktól meg-foſztnak títeket: de el-jő az óra, hogy minden a'ki meg-ől títeket, azt álitya hogy az Iſtennek ſzolgálatot teſzen.* Melyből ki-tetſzik, melly igen kűlőmbőz az Iſten bőlcheſégének ítélete az emberi ítélettől. És bizonyára, ſokkal nagyobb ajándéka vólt az Iſtennek, hogy az ő Híveit meg-erőſſítette, úgy hogy minden világi jókat meg-vetnének; a'háboruſágot, és a halált-is víg kedvel ſzenvednék, hogy-ſem ha minden háboruſágtól meg-óltalmazta-vólna őket: mert nem ez, hanem amaz tőtte őket bóldogokká. és ezt, a' Világi Fejedelmek-is réſz-ſzerént meg-chelekedhették-vólna; de amazt nem. Vedd eſzedbe, hogy, valamit a'Világ gonoſznak ítél, azt Kriſtus Urúnk mind meg-jövendőlte az Apoſtoloknak. Gazdagſágok nem vólt, mellyet el-vészthettek-vólna; mert már mindeneket el-hadtak-vólt [p]: hanem tiſzteſséges hírők nevők vólt, és életők; és azoktól, az Urúnk jövendőléſe-ſzerént, meg-foſztattanak. A' *Synagogáktól*, úgy-mond Urúnk, *meg-foſztnak títeket.* A' *Synagóga* olly hely vólt, melyre a'Siidók egybe-gyűltek, a'Törvénynek, vagy Iſten Ígéjének magyarázáſára [q], és az Imádſágra, vagy Iſteni dícséretre [r]. Az-okáért, nagy gyalázat vólt a' *Synagogá*ból ki-re-keſztetni. *És Sokan a' Żidók Fejedelmi-közzűl, hittek ugyan titkon a' Kriſtusban; de nem merték nyilván vallani a' Fariſeuſokért; hogy a' Synagogából ki ne vettetnének* [s]. és talám Nikodémus-is azért *ment éjjel* Urúnkhoz [t]. És midőn a'vakon-ſzületett ember ſzűléitől tudakoztak a'Fariſæuſok, Mi módon nyíltak-vólna meg a'ſzemei? azt felelték [u]: *Őtet kérdgyétek; elég idős. ő-maga ſzólljon maga-felől.* Okát mondgya pedig az Evangeliſta: *Ezeket mondák az ő ſzűléi, mert félnek-vala a' Żidóktól: mert már ő ſzve-tanátskoztak-vólt a' Żidók; hogy, ha valaki őtet Kriſtuſnak vallaná, a' Synagóga-kivűl lenne.*

Nem elégedvén Urúnk a' gyalázattal, azt-is meg-jövendőlte az Apoſtoloknak; hogy minden tartóztatás-nélkűl meg-őlik őket, mert azt Iſteni ſzolgálatnak álittyák. Az elsőt, chak a' Żidókról értette; mert chak azoknak vólt *Synagogájok*: a' máſikát, a' Pogányokról-is. mert Szent Jakabot, a' Żidók őlték-meg; a'több Apoſtolokat, kűlőmb-kűlőmb Tartományokban a'Pogányok; és arra igen kéſzek vóltak, mint kedves Iſteni ſzolgálatra. és azért, nagy veſzedelemben vóltak mindenűtt az Apoſtolok, és minden-képpen. Annak-okáért, vígaſztaláſúl Urúnk azt mondotta nékik: *Ezeket chelekeſzik néktek, mert nem iſmérik az Atyát, ſem engemet:* tudni illik, a'kinek tí Tanítványi vattok.

Melly rővid ígében, nagy Vígaſztalás vólt: Mert, I. Azt jelentette Urúnk, hogy azt vétkők-nélkűl ſzenvedik. Sokkal jobb pedig vétek-nélkűl meg-ölettetni, hogy ſem vétekkel élni; a'mint a'Pogány Bőlchek-is eſzőkbe vették. Mert *Cicero* egy baráttyának azt írta [x]: Valami történik rajtam, a' miben vétkem ninch, erős ſzivvel ſzenvedem. *Laërtius* pedig [y], és *Valérius Maximus* [z], *Sócrates*ről azt írják; hogy, midőn a'felefége azzal ſiratta, hogy ártatlanúl hal-meg; azt mondotta: Inkább akarnád-e hogy vétkemért őlnének-meg? jelentvén, hogy jobb vétek-nélkűl meg-ölettetni. Erről mongya Szent Péter [a]: *Senki közzűletek ne ſzenvedgyen mint gyilkos, vagy lopó, vagy átkozódó, vagy a'máſénak kívánója. Ha pedig mint Kereſztyén, ne ſzégyenlye, dicsőittſe pedig az Iſtent e'névvel.* II. Mert azt jelenti, hogy az Atya- és Fiú-Iſtenért fognak-ſzenvedni, a'mint Szent Agoſton magyarázza [b]. Ha azért feleba-rátunkért-, ſzűléinkért, hazánkért-valo ſzenvedés dicsőſégeſnek tartatik, mennyivel inkább dicsőséges az Iſtenért meg-halni? III. Mert az Apoſtolokat nem iſmérték kik légyenek; a'mint Szent János-is jelenti, mondván [c]: *Az-okáért nem iſmér minket e' Világ, mert nem iſméri az Iſtent.* Sokkal kűnnyebb pedig az iſmeretlenektől ſzenvedni, hogy-ſem az iſmerőktől; a'mint Arany-ſzáju Szent János ſzép példával meg-mutatta [d]: Néha a'Fejedelem, Udvara-népét hátra hagyván, bé-tér valami ſzállásra: kit a'gazda nem iſmérvén, úgy tart mint valami kőz embert; sőt néha boſzſzúſággal-is illeti, a'mint az Első Mátyás Királyon, Debreczenben; és az Erdélyi Fejedelmen Báthori Sigmondon történt Olomuczban: de azt chak moſolyogja a'Fejedelem; tudván, hogy hamar el-érkezik az Udvara-népe, és meg-ſzégyenűl

o Ioan. 16. 1.
p Mat. 19. 27
q Luc. 4. 13. 16. & c. 13. 10. Act. 15. 21
r Matt. 6. 2.
s Ioan. 12. 42
t Ioan. 3. 2.
u Ioan. 9. 21.
x Libr. 12. Epiſt. famil. ep. 22.
y In Vita Socratis.
z Lib. 7. c. 2.
a 1. Pet. 4. 15
b Tract. 93. in Ioan.
c 1. Ioan. 3. 1.
d Hom. 78. in Ioan.

A a' gazda, a' ki nem tudta meg-bőchülleni. Illyen balgatag gazdáknak ismérik magokat az istentelenek: de későn, és haszontalanúl; kike' világon az Igazakat gyalázattal illették, és háborgatták. és azt fogják mondani [e]: *Mi balgatagok, az ő életőket bolondságnak állittyuk-vala, és az ő végőket tiszteletlenségnek. Imé mint számláltattak az Isten fiaikőzzé, és a' Szentek-között az ő sorsok.*

e Sap. 5. 2.

De más jeles Vigasztalást-is adott Urúnk az Apostoloknak, midőn a' mái Evangéliomot bé-fejezte, mondván [f]: *Ezeket szóllottam néktek, hogy, midőn el-jő az óra, azokról meg-emlekezzetek hogy én meg-mondottam néktek.* Melly mondásnak, Sok-féle haszna vólt. Mert,

f Ioan. 16. 4.

Elsőben, az Úr mondását így-magyarázhattyuk. Meg-tudgyátok, hogy én híremmel, és engedelmemből fogtok-szenvedni; és az nagy vigasztalástokra lészen: mert a' munkások-is, tudván hogy láttya fáradságokat a' gazda, igen őrvendeznek.

Másodszor, így-is magyarázhattyuk: Ha meg tudom jövendőlni mi történik rajtatok, meg-is tudnálak óltalmazni. Az-okáért, ha meg nem szabadítlak, a' ti hasznotokért chelekeszem. melyről, ha a' szenvedésnek idején meg-emlekeztek, nagy erőt és vigasztalást vésztek. Midőn háborúságot szenvedünk, nem kell azt vélnünk, hogy az Isten el-hagyott bennünket, vagy el-feletkezett rólunk; hanem, hogy igen-is velünk vagyon, és kész mínket meg-segéteni, hogy el-szenvedhessük a' háborúságot, vagy ingyen se érezzük; a' mint ő-maga az Isten meg-ígérte Dávidnál, mondván [g]: *Véle vagyok a' háborúságban; meg-mentem őtet; és meg-dichőítem őtet.* és Isaiásnál [h]: *Mikor által-mégy a' vizeken, veled lészek, és a' folyó-vizek el nem borítnak téged: mikor a' tűzben jársz, meg nem égsz, és a' láng nem pőrzől-meg téged; mert én a' te Urad Istened, az Israël Szente, a' te üdvözítőd.* Ezt szép hasontatossággal magyarázza-meg Szent *Athanásius* [i], és azt mongya; hogy ollyan az Isten óltalmazása, mint az *Amiantus*-kő: melyből ha lágy fonalat chinálnak, és abból vászonat szőnek; ha tűzbe-vetik, meg nem ég. Hasonló vászonról emlekezik *Plinius* [k]: és azt mongya; hogy affélébe szokták a' Királyok testét takarni, hogy, azoknak porát vagy hamvát ki-választhassák az egyéb emberek porától vagy hamvától. Hasonló-képpen bé-takarja az Isten azokat, kik az ő szent nevéért a' háborúság tűzébe vettetnek, hogy az meg ne férthesse őket; a' mint meg-mutatta a' Három ifiúban a' Babilóniai tűzes kemenczében: kiket *nem illette tellyességgel a' tűz* [l]; *se meg nem szomorította, sem semmi bántásokra nem látt.*

g Pſ. 90. 15.
h Iſa. 43. 2.
i Lib. de Incarnat. Verbi.
k Lib. 4. c. 1.
l Dan. 3. 50.

Az Istennek ezen óltalmazását és gond-viselését meg-érthettyük *Theodorétus*tól [m], a' Jákob Lajtorjáján [n]: ki, mikor hazajától féltében el-futván, nagy rettegésben vólna, az Isten gond-viselését látta a' Lajtorjában, melyre az Isten támaszkodott-vólt, jelentvén, hogy mindenütt meg akarja őtet segéteni. Némelly túdós emberek azt írják; hogy azon Zidó ígéből (*Avan*) mint győkérből, származik az (*Aven,*) melly *Múnkat, fáradságot*, vagy siralmat tészen; és az (*Ono,*) melly *Erőt*, vagy vastagságot tészen. Mert azon győkere vagyon az Erőnek és fáradságnak, a' Vastagságnak és nyomorúságnak. mivelhogy az Isten a' munkában erőt ád, és meg-vastagít a' nyomorúságnak meg-győzésére, vagy el-tűrésére. Erre magyarázhattyuk azt-is; hogy, a' melly fiát Rákel *Benoni*nak nevezte (melly annyit tészen, mint én *Fájdalmam fia*, mivelhogy nagy és halálos kínokkal szülte,) némelly fő túdós emberek, azon nevet, én *Erősségem fiá*-nak magyarázzák: és talám arra nézett Jákob, midőn azon fiát *Benjamin*nak nevezte, az-az, *Iobb-kéz fiá*-nak: mert a' Fájdalom fiai, kik az Igasságért sokat szenvednek, az Isten erősségének fiai. mint-hogy meg-segétvén őket, az ő hatalmas erejét meg-mutattya. Sőt azért-is, mert az-után őket Jobb-kezefelől állattya. kikről, míg a' nyomorúságban élnek, a' balgatagok azt ítélik, hogy balkéz-felől-valók: de meg-chalatkoznak; a' mint nem régen magok Vallásából megmutatám [o].

m q. 83. in Gen.
n Gen. 28. 12.
o Sap. 5. 2.

Harmadszor; az Urúnk mondását így magyarázhattyuk: Midőn a' Háborúságban lésztek, emlekezzetek-meg én-rólam, ki ti-érettetek nagyobbakat szenvedtem, és úgy, az én példámmal erősbek lésztek, és őrömesben siettők a' halálra. Erre intett bennünket Szent Pál, mondván [p]: *Gondollyátok-meg azt, a' ki maga-ellen a' bűnősöktől illyen ellen-mondást szenvedett, hogy meg ne faradgyatok, lelketekben el-fogyatkozván: mert még szintén a' vérig nem tusakodtatok, a' Bűn-ellen viaskodván.* Nagy ereje vagyon ennek a' mondásnak: mert, Kichoda fárad-el a' munkában, vagy nyomorúságban, ha szeme-előtt hordozza, és szívében meg-gondollya a' Krisztus szenvedését? Ezzel erősítette magát a' Meny-aszszony, mondván [q]: *Kötés mirrha nékem az én szerelmes-*

p Hebr. 12. 3.
q Cant. 1. 12.

sem, az emlőim-között fog-mulatni. A'Kriſtus, úgy-mond *Béda*, mint a'kötés mirrha-, akkor nyugſzik a' Meny-aſzſzony emlői-között, midőn az Anyaſzentegyház az ő Meg-váltojának haláláról ſzűntelen ſzíve-ſzerént elmélkedik. Mert ki nem tudgya, hogy a'ſzívnek helye az emlők-között vagyon? Ez kétſég-nélkül ama'drága- és jó-illatú kenet, melyről azt mongya a' Meny-aſzſzony [r]: *Vonny engem: utánnad futunk a'te kenetid illattyára.* Ezt a' Szenvedő Kriſtus példajának emlekezetit, a' Kereſztyének fegyverének nevezi Szent Péter, mondván [s]: *Szenvedvén a' Kriſtus a' teſtben, ti-is azon gondolattal fegyverkezzetek-fel*: az-az, úgy őltőzzetek abba a' gondolatba, mint valami erős fegyverbe: vagy, a'hoz a'gondolathoz-képeſt, illendő-képpen fegyverkezzetek-fel; hogy, az ellenſéggel bátorſágoſon meg-harczolván, győzedelmeſek legyetek.

Az-okáért, a'Szenvedő, és Kereſzten-függő Kriſtuſt, Paízhoz háſonlította a'Proféta, mondván [t]: *A' te munkádat adod nékik, a' ſzívnek paízul.* És azt példázta a' Jóſue paíza; mellyet jelűl fel-emelt, midőn az Iſraël fiai a'Háiak-ellen harczoltak, hogy azt látván a'vitézek, bátorſágosban harczolnának [u]. Azt írja pedig *Lyránus*, a' Zidók vélekedéſéből; hogy azt a' Paízt, hoſzſzú kopiára tőtték-fel, hogy minnyájan láthatnák: és úgy nyilvábban példázta a' meg-feſzíttetett Kriſtuſt; ki úgy függeſztetett a'magas Kereſzt-fára, hogy minnyájan látnák példájúl; és a'Kereſztyének meg-bátorodván, vitézűl harczolnának minden ellenſég-ellen, és azt mondanák Dávid-dal [x]: *Harczra tanitván kezeimet, és karjaimat rendelvén mint a' réz-íjat, ſzabadítáſodnak paízát adtad nékem.* Ugyan azon okért, mondatik a' Kereſzten-függő Kriſtus, Dávidtól, *Erős torony*-nak [y]. *Vezérlettél engemet, mert reménſégemmé lőttél, erőſséges Tornyom az ellenſég-ellen.* Melly ígékről így elmélkedik Szent Agoſton [z]: Szoron-gattatik az én ſzívem, fáradok a' kíſértetek- és botránkozáſok-között. A' Szenvedő Kriſtus nékem Erős tornyom: ha, a'hoz futok, nem chak el-kerűlöm az ellenſég nyilait; de annak-fölőtte meg-is lővőldözöm őtet, a'mint akarom. Meg-láſd, hogy meg ne ſebeſedgyél az Ördögtől; fúſs a' Toronyhoz. De mi módon fuſs oda-? Előtted vagyon a' Torony: emlekezzél-meg a' Kriſtuſról, és menny-bé a' Toronyba-. Valamit te ſzenvedſz, mind azt gondollyad, hogy immáron ő előbb ſzenvedett; és gondold-meg, mi-végre ſzenvedett; tudni illik, hogy meg-halna, és fel-támadna. Te-is ollyan véget remélly, a'minémű ő-benne vólt az-előtt; és a' Toronyba mentél.

Negyedſzer, az Urúnk mondáſát imígyen magyarázhattyuk: Mi-képpen hogy a' Háboruſágoknak meg-jövendőléſében, engem Igaz-mondónak iſmértek, meg-emlekezvén hogy azokat meg-mondottam: azon-képpen el-hidgyétek, és remélly étek, hogy a' Jutalomnak ígéretiben-is Igaz-mondó léſzek. Mert, a' mint meg-jövendőltem, hogy meg-haltok én-érettem: úgy meg-ígértem, hogy az én Orſzágomban ůlni-fogtok, és egyebeket ítélni. Innét vagyon, hogy Urúnk gyakorta eggyűtt jövendőlte-meg az ő Halálát, és Fel-támadáſát [a]: hogy, látván a' Halálfelől-valo jövendőléſének bé-tellyeſedéſét, ne kételkednének Fel-támadáſáról-is. Az-okáért, adgyunk hálát a' mi kegyes Üdvőzítő Kriſtuſunknak, hogy olly jeles Bizonyſágokkal bizonyította-meg nékünk, az ő Szent Halálát és Fel-támadáſát, hogy ſemmi kétſégünk arról nem lehet-. És kérjük azon, hogy azt a' mi ſzívünkbe úgy bé-óltſa, hogy mindenkor meg emlekezzünk róla, és elmélkedgyünk felőle; azzal minden ellenſéginket meg-győzzük, és végre az ő dichőſégében-is réſzesűllyünk: mellyet engedgyen nékünk a'kegyes Iſten, az ő Sz. Fiának érdemiért. Amen-.

HARMADIK PREDIKÁTZIO.

VIlág kezdetitől-fogva chodálatos vólt az Iſtennek az Igazakra-valo gond-viſeléſe, és az őrők Bóldogſágra-valo eſzközöknek rendeléſe: mert gyakorta meg-engedte, hogy az iſtentelenek üldöznék az Igazakat, ſok-féle háboruſággal illetnék, és életőktől-is meg-foſztanák. Így láttyuk, hogy az ártatlan Ábelt, kinek áldozattyát kedveſen vőtte az Iſten, az irégy és hamis Kain megőlte [a]: Az Abrahám, Iſaak, és Jákob fiai között-is fel-találljuk, hogy a' jámbor-Iſaákot, Iſmaël üldözte [b]; Jákóbot, Eſau [c]; Jóſefet, a'báttyai, kik meg akarták őlni, és végre egy-nehány pénzen árulóúl el-adták [d]. Mit mongyak az ártatlan Náboth-

a Mat. 16. 21 cap. 17. 22. cap. 20. 19. Marc 8. 31. cap. 10. 34. Luc. 9. 22. cap. 18. 32.

a Gen. 4. 4. 5. 8.
b Gen. 21. 9.
c Gen. 27. 41.
d Gen. 37. 28

A

ról; kit azért hogy attyától maradott örökségét el nem akarta adni, vagy cserélni, a'hamis tanúk bé-vádolták, *mintha az Istent, és a' Királyt meg-átkozta-volna*; meg-kövezték, örökségét el-foglalták [e]. Ezek minnyájan, azokat a' Híveket példázták, kiket Urúnk a' mái Evangéliomban vígasztal, és a' békeséges-tűrésre int, mondván [f]: *Ezeket szóllottam néktek, hogy meg ne botránkozzatok. A' Synagogáktól meg-fosztnak titeket: de el-jö az óra, hogy minden, a' ki meg-öl titeket, azt alittya hogy Istennek szolgálatot tészen.* Melly dolog nem chak az Apostolokon történt, hanem ö-utánnok számtalan sok Híveken, minden időben, és minden helyeken: úgy hogy igen méltán mondotta Szent Pál [g]: *Minnyájan a' kik aitatosan akarnak élni a' Krisztus JESU Sban, üldözést szenvednek.* Innét mondotta Szent Agoston [h]: Ha azt véled, hogy ninchenek háboruságid, még nem kezdettél Keresztyénné lenni. És Szent *Léo* Pápa [i]: Soha el nem fogy az üldözésnek háborusága, ha soha el nem fogy az aitatosságnak meg-tartása. Melly dolog, nem kevés embert tántorít-meg; el annyira, hogy az Isten ellen-is zúgolódnak, mint ha Híveire nem viselne elégséges gondot: de azok igen meg-chalatkoznak, nem értvén az Istennek bölch tanátsát. Melly kísértetbe hogy mí-is ne essünk, a' mái Evangéliomból magunkat a' Békeséges-tűrésre készíttsük.

e 3. *Reg.* 21. 13.
f *Ioan.* 16. 1. 2.
g 2. *Tim.* 3. 12.
h *In Pf.* 31.
i *Sermon.* 9. *de Quadrageſima.*

B

I. Meg-mutatom, hogy tudgya az Isten az Igazak háboruságit; és ki-menthetné őket ha akarná.
II. Meg-mondom, Ki légyen fő oka az Igazak háboruságának.
III. Meg-bizonyitom, hogy az Anyaszentegyházat a' Sz. Lélek tanittya.

ELSÖ RESZE.

MI-képpen hogy a' Keresztyén Hit, és az Isten-szerént-valo igaz Vallás azt kívánnya tőlünk, hogy bizonnyal, minden kételkedés-nélkül el-hidgyük, hogy az Isten jól tudgya, és láttya, valamit világ kezdetitől-fogva szenvedtek az ö Hívei, és a' mit világ végé-ig szenvednek-is; a' mint ö-maga jelenti Szent Jánosnál [k]: *Tudom a' te chelekedetidet és munkádat, és Békeséges-tűrésedet.* mellyet az Efesusi Anyaszentegyház Angyalának, vagy Püspökének mondott: a' Smirnai Püspöknek pedig [l]; *Tudom a' te háboruságodat, és szegénységedet:* Azon-képpen azt-is kívánnya, hogy tellyességgel el-hidgyük, hogy, ha akarja az Isten, minden háboruságot el-távoztathat tőlunk, vagy ki-szabadíthat abból bennünket; a' mint nyilván meg-valották Nabukodonosor-előtt a' Három Ifiak, mondván [m]: *Imé, a' mi Istenünk, a' kit tisztelünk, meg-menthet minket az égő tüzes kemenczéből, és a' te kezeidből, ö Király, meg-szabadíthat.* Mert, mi-képpen hogy, sem az Ördögök, sem a' gonosz emberek nem üldözhetik a' Híveket az Isten tudása-nélkül: azon-képpen, engedelme-nélkül-is semmit ellenök nem chelekedhetnek; a' mint igazán tanittya Szent Agoston [n]. Az Isten pedig, az ö végheteten irgalmasságáért, soha nem engedné, hogy az Igazakat háborgatnák az istentelenek, ha a' háborúság ö-magában, vagy egy-általlyában gonosz, vagy káros vólna. Jól értette ezt Szent Jakab; és azért mondotta [o]: *Minden örömnek alittsátok atyámfiai, mikor külömb-külömb kisértetekbe estök; tudván, hogy a' ti Hiteteknek próbalása Békeséges-türést szerez. A' Békeséges-türésben pedig, tekélletes chelekedet vagyon: hogy tekéletesek legyetek, és éppek, semmiben meg nem fogyatkozván.*

k *Apoc.* 2. 2.
l *verſ.* 9.
m *Dan.* 3. 17.
n *Lib.* 20. *Civ.* c. 1.
o *Iac.* 1. 2.

C

Ezt mint-hogy némelly Pogányok nem értették, nagy bolondságba estek, és az Isten-ellen káromkodtak. Mert, a' mint *Alexandriai* Szent Kelemen írja [p], A' Keresztyéneknek gyilkosi és hóhéri, gyalázat-képpen azt vetették szemökre: Ha az Isten gondotokat viseli, miért nem segét-meg benneteket? Nagyobb balgatagságba, és istentelenségbe esett a' Zsidó *Celsus*: kiről azt írja *Origenes* [q]; hogy a' Kriſtust azért tagadta Istennek lenni; hogy háboruságokat, és halált szenvedett. mert azokat *Celsus* gonoszoknak ítélte; és azt vélte, hogy, ha lehetett-vólna, el-távoztatta-vólna magától. Innét mondotta Szent Pál [r]; hogy *A' meg-feszitetett Krisztust predikállani, a' Zsidóknak botránkozás volt; a' Pogányoknak pedig, bolondság.* De ezek, a' mint mondam, hamis vélekedésben vóltak: mert a' Háboruságok, nem chak nem gonoszok ö-magokban, hanem inkább olly eszközök, mellyekkel nagy jókat nyerhetünk. és nem gyülölségnek, hanem szeretetnek jelei: mert, midőn az Isten meg-engedi, hogy az ö Híveit háborgassák, akkor ö-bennek a' Jószágos chelekedeteket erősíti, érdemöket neveli, jutalmokat többíti, és sok egyéb jókban részesíti őket (a' mint az Első Predikatzióban † meg-mutattam.) és úgy chelekszik vélek, mint a' ki a' hajót taszíttya, hogy hamarébb a' partra érkezzék; mert azzal nem árt néki, hanem használ: vagy, a' ki

p *Lib.* 4. *Stromat.*
q *Lib.* 2. *contra Celſum.*
r 1. *Cor.* 1. 23
† *Supra, pag.* 697. *& ſeqq.*

D

a fü-

a'fű-szerszámot meg-tőri és rázza, és azzal jó illattyát meszszebb terjeszti. Az-okáért a Hívek, mindenkor bőchűlletes dolognak tartották az Istenért szenvedett Háborusságot; a'mint számtalan *Mártyr*okból ki-tetszik. és nem chak erős Férfiakból, hanem gyenge Szűzekből-is: kik minnyájan azt vallották Dáviddal [s]: *Drágalatos az Ur szine-előtt az ő Szentinek halála.* és akármi háborusága-is. Melly dologban az Apostolok, kik a'mái Evangéliomi tanitását hallották, jeles példát mutattak, midőn *örűlvén mentek-el a' Gyülekézet-elől, mivelhogy méltókká lőttek a' IESUS nevéért gyalazatot szenvedni* [t].

De mindazáltal, chodálatosnak tétszik, hogy a'Híveket, és fő-képpen az Apostolokat, annyira üldözték az istentelen Zidók és Pogányok; holott ők arra semmi okot nem adtak. sőt sok okokból, minden szeretetre és bőchűletre méltóknak mutatták magokat. Mert, I. Ha az ő tisztőket és hivatallyokat meg-tekintyük, a'Nagy Istennek, a'Királyok Királyának követi vóltak; a' mint Szent Pál jelenti, mondván [u]: *A' Krisztusért járunk követségben, úgy-mint mi általunk intvén az Isten: Kérünk a' Krisztusért, békéllyetek-meg az Istennel.* II. Ha meg-tekintyük Követségőknek okát, és végét, az vólt Követségőknek summája; hogy tudtokra adnák az embereknek, hogy az Isten megbékéllett vélek; hogy meg-szabadúltak a'Bűntől; hogy *El-közelgetett az Isten országa* [x]. III. Ha meg-tekintyük, mi módon viselték magokat a'Követségben, fel-találjyuk, hogy nem erővel és hatalommal, nem fegyverrel és karddal; hanem alázatossággal, és szelídséggel, békeséges-türéssel, és nagy atyafiúi szeretettel chelekedtek mindent; a'mint-hogy Urúnk azt mondotta-vólt nékik [y]: *Valamelly házba bé-mentők, előszór azt mongyátok: Békeség e'háznak.* Az-okáért, midőn a'Zebedæus fiai boszszú-állásból azt mondották-vólna Urúnknak a' Samaritánusokról, kik bé nem akarták őket fogadni [z]; *Uram, akarod-e hogy mongyuk hogy tűz szállyon alá az égből, és meg-eméssze őket?* Megfedvén őket, azt felelte: *Nem tudgyátok ki lelkei vattok. Az Ember Fia nem jött lelkeket veszteni, hanem üdvözíteni.* IV. Ha meg-gondollyuk az ő nyájaskodásoknak hasznát, minden rend-béli embereknek igen hasznosok vóltak: minden betegeket meg-gyógyítván, és még a'halottakat-is fel-támasztván; úgy hogy semmi Orvos nem ért vélek. sőt, valamemennyi Orvos e'világon vólt, chak nyomába sem állhatott-vólna akármelly Apostolnak-is. Láttyuk pedig, hogy az emberek főlötte igen szeretik, és bőchűllik a'jó Orvosokat, és bóldog a ki azokat kaphattya. Ezt-is Urúnk parancholta-vólt meg nékik, mondván [a]: *Valamelly városba mentek, és bé-fogadnak titeket, gyógyítsátok-meg a' betegeket kik abban vannak.* Ezt pedig nem jutalomért, vagy fizetésért chelekedték, mint egyéb Orvosok, hanem ingyen; a'mint Urúnk meg-parancholta-vólt nékik, mondván [b]: *Ingyen vöttétek, ingyen adgyátok.* Mellyet olly híven meg-tartottak, hogy magokat kézi munkájokkal táplálták [c]; és, ha ki alamizsnát nyújtott nékik, mértékletesen nyúltak hozzá. V. Ha meg-gondollyuk életőkben-valo magok-viselését, semmi vétek, semmi fogyatkozás nem találtatott benne̊k; tellyességgel fedhetetlenek vóltak: Mi lehetett tahát az oka, hogy olly igen üldözték őket?

[s] *Pſ.* 115. 6.
[t] *Act.* 5. 41.
[u] 2. *Cor.* 5. 20
[x] *Luc.* 10. 9.
[y] *Luc.* 10. 5.
[z] *Luc.* 9. 54.
[a] *Luc.* 10. 8.
[b] *Matt.* 10. 8.
[c] 1. *Cor.* 4. 12

II. RÉSZE.

AZ Apostolok, és egyéb Hívek háborgatásának és üldözésének eredete, nem chak az emberektől vólt, hanem fő-képpen az Ördögöktől származott, kik a'Fejedelmeket ellenők fel-indították. Erről magyarázza *Origenes* [d], Moyses énekéből ama' mondást [e]; *A' lovat és a'rajta-ülőt le-vetette a' tengerbe:* Ki, a' *Nyerítő lovakon*, érti a'kegyetlen Pogány Fejedelmeket, kik a'Keresztyéneket üldözték; a' *Lovas*on pedig, az Ördögöt. és azt mongya, hogy azért kegyetlenkedtek, hogy az Ördög únszollotta és ösztönözte őket. Innét mongya Sz. *Ierónymus* [f]: Ha téged üldöz az istentelen, tudgyad hogy ő a'ló, de a'rajta-ülő lovas az Ördög: amaz fút, de ez őt a'dárdával: amazt a'sarkantyú izgattya, és erővel dühöskődik; de ez chelekeszi, mert ösztönözi. Erről érthettyük Urúnknak ama'mondását-is [g]: *A' pokol kapui nem vehetnek erőt az én Anyaszentegyházamon.* Mint-ha azt mondotta-vólna: Nem nyugszik ugyan az Ördög, hanem ostromlani-fogja az én Anyaszentegyházamat: de meg nem győzheti; szégyent vall. Ugyan-azont jelenti Sz. Pál-is, mondván [h]: *Öltözzetek-fel az Isten fegyverébe, hogy az Ördög leselkedésinek ellene állhassatok: mert ninchen mi-nékünk tusakodásunk a' test-'s a' vér-ellen: hanem a' Fejedelmek-és Hatalmasságok-ellen, ezeknek a' Világi setétségeknek vezéri-ellen; a' lelki gonosságok-ellen a' mennyeiekben.* Ez azért Első és fő Oka az Igazak üldözésének; kiknek valahol árthat az Ördög, nyilván el nem mulattya; tudván, hogy az Igazak-is, valahol ronthattyák országát, nem kiméllik.

[d] *Homil.* 6. *in Exod.*
[e] *Exod.* 15. 1.
[f] *In Pſ.* 75.
[g] *Mat.* 16. 18
[h] *Eph.* 6. 1.

A 2. Noha pedig az Ördög ingerlette az embereket az Apoſtolok üldözéſére: mindazáltal, mint-hogy ſzabad akaratyok vólt, nem menthetni őket, mert magoknak-is vólt kedvők hozzája, a'vak tiſzteſség kívánásból. mivelhogy e Világi Fejedelmek azt alították, hogy a'Kereſztyén Vallás-által az ő Birodalmok el-vész, vagy meg-kiſſebbül. De ha úgy lőtt-vólna-is, a'Lélek üdvőſségét, és a'Mennyei bóldogſágnak dichőſégét nagyobra kellett-vólna bőchülniők, és a'Világi Birodalomért, a'Meny-országot el nem kellett-vólna mulatniok. De abban a'vélekedésben-is, igen meg-chalatkoztak: mert a'Kereſztyén Hit-által, az Országok és Birodalmok nem fogynak, hanem nevekednek, és erőſsödnek. Sz. Pál nyilván tanította a'Kereſztyéneket; hogy *Engedelmeſek légyenek a' Világi Fejedelmekzek* [i]. *Minden lélek alája vetteſsék a'felső Hatalmaſságoknak*, és azt kívánta [k]; hogy *Mindeneknek-előtte könyörgéſek légyenek, imádſságok, kéréſek, hálá-adáſok minden emberekért; a'Királyokért, és mindenekért a'kik méltóſagban vannak: hogy nyugodalmas és chendes életünk légyen, minden Iſteni ſzolgálatban, és igaſságban: mert ez jó, és kellemetes a'mi Üdvőzítő Iſtenünk-előtt.* Sz. Péter-is ínti a'Híveket az Engedelmeſségre [l]. Az-okáért, méltatlanúl kőltötték a'Hívekre, hogy az Országoknak romlására vóltak. De, mint-hogy a'gyanakodó emberek, afféle dolgot könnyen el-hiſznek; az Ördög igen meſterkedett, hogy a'Híveket ollyan hírbe kevervén, meg-gyűlőltetné vélek. A'Żidók-is, mint az Ördögnek tagjai és eſzközi, ſemmivel inkább nem igyekeztek Urúnknak ártani, mint hogy azt mondották felőle Pilátuſnak [m]; hogy *a'Cháſzár adóját tiltotta, és magát Királynak mondotta: Valaki pedig magát Királlyá téſzi, ellene mond a'Cháſzárnak* [n]. De, a'mint mondam, ninch mentségők: mert, noha a'hazug Ördög illyen dolgokat adott a'Királyok- és Tiſzt-tartók-eleibe; mindazáltal könnyen eſzőkbe vehették-vólna, ha akarták-vólna, a'Kriſtuſnak mind tanításából, 's mind maga-viſeléſéből, hogy külőmben vagyon a'dolog, és nem kellett-vólna akármit-is el-hinniek.

[i] *Rom.* 13. 1. [k] 1. *Tim.* 2. 1. [l] 1. *Pet.* 2. 13 [m] *Luc.* 23. 2. [n] *Ioan.* 19. 12

3. C Továbbá, Oka a'Kereſztyének kergetéſének, némelly vak és heában-valo félelem vólt, mellyel az Ördög rettentette az embereket; és el-is hitette vélek, hogy, a'minémű háboruſágok és chapáſok jőttek reájok, a'Kriſtus tanitása- és Hiti-után, azokat a'hamis Iſtenek bochátották reájok, hogy az ő régi tiſzteletőktől meg-ſzűntek, és a'Kereſztyén Vallásnak helyt adván, erkőlchőkben meg-változtak. Erről a'chalárdſágról, és chalatſágról, emlekezik Sz. Agoſton [o]: és bővſégeſſen, 's nagy bőlchen meg-mutattya, hogy külőmben vólt a'dolog; és, hogy a'Pogányok, a'Kriſtus el-jövetele-előtt, ſokkal több, és nagyobb nyomoruſágokat ſzenvedtek, hogy-ſem az-után. Haſonló tévelygésben vóltak a'Żidók-is Urúnk-felől; és azért ſzomjuhozták halálát, hogy el-hitették magokkal [p], hogy, *ha akképpen hadgyák őtet, minnyájan hiſznek ő-benne; és el-jőnek a'Romaiak, és el-véſzik az ő helyőket, és nemzetſegőket.* De ſzintén külőmben történt a'dolog; és a'Kriſtus haláláért veſztették-el a'Romaiak a'Żidókat, Jeruſalemmel-eggyütt.

[o] 4. *Civ.* 6. 2. [p] *Ioan.* 11. 48

4. Annak-főlőtte; az Üldözéſeknek az vólt az Oka; hogy az emberek-közőtt, a'gonoſz élet, és feſlett erkőlch igen el-hatalmazott-vólt: mert minden vétekre ſzabadgyában, és nyakra-főre mentek; és nem ſzenvedhették a'Kereſztyének feddéſét és fenyegetéſét: hanem, mint a'hagymázban bolondozó emberek, az Orvoſok-ellen támadtak. Bizonyos dolog, hogy a'Bűnőſök, és fő-képpen, a'kik valami otrómba és czégéres vétekben hevernek, igen nehezen ſzenvedik a'dorgáláſt, és afféle nehéz igát örömeſt leráznak nyakokról. Innét mondotta Urúnk [q]: *A'világ gyűlől engem; mert én bizonyſágot téſzek felőle, hogy az ő chelekedeti gonoſzok.* De magok-is meg-vallyák az iſtenteleneK Salomonnál, mondván [r]: *Fogjuk-körül az Igazat, mert haſzontalan nékünk, és chelekedetinkel ellenkező, és ſzemünkre hánnya a'Törvény bűneit.* Ezt jelenti Sz. János-is, mondván [s]: *Kain, ki a'gonoſztól vala, meg-ölte az attyafiat. És miért ölte-meg őtet? Mert az ő chelekedeti gonoſzok valának, az ő atyafiáé pedig igazak.* Tudva vagyon mindeneknél, hogy Heródes azért fogatta-meg Kereſztelő Sz. Jánoſt [t], hogy őtet a'paráznaſágért meg-feddette. Az Iſten az Ó Törvényben, a'több állatok-közőtt, meg-tíltotta a'tevét [u]; a'madarak-közzűl, a'hollót [x], mint tiſztátalanokat. A'tevét, a'mint némellyek okoskodnak, azért; mert rút görbe és oſtoba állat lévén, nem akarja úndokſágát meg-iſmérni; és, hogy ne láſſa rút állapattyát, minek-előtte iſzik, fel-zavarja a'vizet: a'hollót pedig azért, mert nem ſzereti a'feír ſzínt, és a'fiait-is kichiny-korokban, a'míg feírek, el-hadgya, és akkor kezdi gondgyokat viſelni, midőn meg-feketednek. Mind a'kettő az iſtenteleneket példázza: kik, az Igazakat keményen üldözik, hogy azokhoz haſonlíttatván, úndokſágok inkább ki ne teſsék. Nem ſzenvedhetik az Igazaknak világoſságát, hanem mindenütt ellenők támadnak. Mert *Minden, a'ki gonoſzúl chelekeſzik, gyűlöli a'világoſságot; és nem jő a'világoſságra, hogy meg ne feddetteſſenek az ő chelekedeti* [y]: *a'ki pedig igaſságot chelekeſzik, a'világoſságra jő, hogy ki-nyilatkozzanak az ő chelekedeti, hogy Iſtenben lőttenek.*

[q] *Ioan.* 7. 7. [r] *Sap.* 2. 12. [s] 1. *Ioan.* 3. 12 [t] *Matt.* 6. 18. [u] *Lev.* 11. 4. *Deut.* 14. 7. [x] *Lev.* 11. 15 *Deut.* 14. 14 [y] *Ioan.* 3. 20.

Végez-

Végezetre; a' Hívek üldözésének Oka vólt, a' Pogányoknak az ő hamis Vallásokhoz-valo méltatlan és oktalan buzgó szerelme. Látván azért, hogy a' Krístus Hiti-által, minden dolgok füstbe mégyen; az áldozatok meg-szűnnek; a' hamis istenek, kiknek az-előtt szolgáltak, nem tiszteltetnek; és, hogy Új Vallás, új Törvény, új áldozat, új rend-tartás támad: ők-is az-ellen fel-támadtak; nagyobra bőchűlvén a' régi szokást. noha semmi oka és gyamola nem vólt, mellyel azt állathatták, és óltalmazhatták-vólna, hogy-sem az Új Vallást; melly hatalmas chodákkal, és egyéb jeles chelekedetekkel-is meg-bizonyúlt. Az-okáért, azt vélvén hogy az igaz Vallást óltalmazzák, és az istenekért harczolnak, az Ördögi Tévelygéseknek fogták-pártyát, és azoknak szolgáltak. Ezt az Okot jelentette Urunk a' mái Evangéliomban, mondván [z]: *El-jő az óra, hogy minden a' ki meg-ől titeket, azt alíttya hogy Istennek szolgálatot tészen.* Ebben-is részők vólt a' Zidóknak: kik azzal vádolták Urúnkat [a], hogy *a' Tanítványi által-hágták a' Régieknek hagyományit.* Ezek vóltak fő Okai, a' miért üldözték mind a' Zidók, 's mind a' Pogányok eleitől-fogva a' Krístus Híveit. De inkább Fogások vóltak, hogy-sem valóságos Okok: az-okáért mentségek az Isten-előtt nem lehet, ki a' világos Igasságra elégséges eszközöket adott nékik.

[z] Joan. 16. 2.

[a] Matt. 15. 2.

Mondaná valaki: Ha azoknak nem vólt elégséges mentségek, hogy az Új tudománt bé nem vették, és annak kedvéért a' Régi Vallást meg nem vetették: michoda-tettetes mentségök lehet a' Pápistáknak, kik chak a' Régiséggel akarják magokat óltalmazni: és azért nem akarják bé-venni *a' Luther* és *Calvinus* jeles vallását hogy új: sőt azt mindenütt, mindenkor, és minden-képpen üldözik és kárhoztattyák? Felelet: Nagy külömbség vagyon a' mi Régiségünkben, és *a'* Pogányok vagy Zidók régiségökben: és más-felől az Apostoloknak új tudományokban, és a' mostani Tévelygőknek újonnan kóholt Vallásokban. Az-okáért azt vedd eszedbe; hogy, a' mint nem minden ó dolog jobb az újnál: úgy nem minden új dolog-is jobb az ónál. Melyből az következik; hogy nem chak a' Régiségből, vagy Ujságból kell ítéletet tennünk. mert a' régi aranyat, és az ó bort, jobnak tartyák az újnál: de az új kóntós, és szalonna, viszontag jobb az ónál. Igy a' mi régi Vallásunk jobb a' Tévelygők új Vélekedésénél; és az Apostolok új Hitők, jobb vólt a' Pogányok régi tévelygésénél.

Ezt hogy jól meg-értsed, azt vedd eszedbe, hogy a' mi Régi Hitünk 's vallásunk, meg-bizonyodott számtalan choda-tételekkel: annak fölötte, minden idő-, hely-, és rend-béli emberek eggyezésével; minden ellenségeknek meg-győzésével; a' Krístus szép ígéretivel; a' Mártyrok vérével, és eggyéb afféle dolgokkal, mellyek nem találtatnak az Újítóknál. Viszontag, az Apostolok az ő Új Tudományokat meg-bizonyították, sok choda-tételekkel, Istenes életőkkel, és eggyéb afféle jelekkel, mellyeknek, egy chöp helye sem vólt a' régi Pogányokban. Az Újítók azért, nem a' Krístus Követi, kinek semmi jelét, semmi levelét nem mutathattyák; az-az, sem rend-szerént-valo küldésöket, sem rend-kívül-valo choda-tételöket: hanem, chak magok tóllyák-elő magokat, vagy az Ördögök tojják őket; mint *Luthert*, *Zvingliust*, és egyebeket. Továbba; ninch ő-nálok az igaz, és Isten-szerént-valo meg-békéltetésnek ígéje: mert, nem a' Penitentzia-tartásnak szoros útán hordozzák az embereket; hanem, a' testi szabadságnak széles útán, a' kárhozatra vezetik. Annak-fölötte; nem békeség-szeretők és szerzők, hanem párt-ütők, árúlók, vér-szopók, fő-képpen a' *Calvinisták*; a' mint minden chelekedetekből ki-tetszik. Továbba; sem Istennek, sem embereknek nem hasznosok: senkit semmiben meg nem segétnek; hanem inkább mindeneket meg-ejtnek. Annak-fölötte; semmit ingyen nem chelekeszenek, hanem mindenütt konczot keresnek. És noha, mikor bé kezdettek kullogni, azt tettették, és hazudták, hogy ők az Evangéliomot ingyen hirdetik: mindazáltal, igen hamar ki-mutatták fülöket és farkokat, hogy merő ragadozó Farkasok; kik chak hasokat tőltik, nem a' Krístus Országát és igasságát keresik. Végezetre; nem szükség életőkről, és erkölchökről sokat szóllanunk: ő-magok eléggé meg-mutatták, hogy valahová bé-férhettek, minden tiszteséges maga-viseléshez búlchút adtak: minden gonoságot fel-szabadítottak. és szintén az a' fő oka, hogy sokan halgattyák őket, és követik: mert a' meg-romlott természet ollyan Tanitókat szeret, a' kik őtet szájára bochátttyák, és semmiben meg nem zabolázzák.

De a' Zidók régisége-is, igen külömböz a' mienktől: mert mind a' Próféták jövendőlési, 's mind a' Példák jelentési, a' *Messias* el-jövetelét úgy adták előnkbe, hogy a' Példáknak és árnyékoknak meg kellene szűnniek; és hogy a' *Messias*, az ő el-jövetelével, azokban véget vetne; mint a' fényes Nap az ő fel-támadásával, az étszakának minden homályosságát el-kergeti. De a' Krístus-után, nem következik más *Messias*;

A

és az ő Tudományában sem lehet változás, sem Országában fogyatkozás; melynek *vége nem lészen* [b]. Az-okáért, mint-hogy mi azt a' Tudományt hirdettyük, és követtyük, melynek eredetit tudgyuk hogy a' Kristustól származott; és hogy mind eddig az Anyaszentegyházban meg-maradott: heában fáradnak az Újító atyafiak, hogy a' magok fejében koholt tévelygéseket akarják velünk el-hitetni, míg nem azt világos chodákkal meg-bizonyíttyák, mellyet ekkídig nem chelekedhettek, és ez-után sem chelekedhetnek.

[b] *Luc.* 1. 33.

III. RÉSZE.

VAgyon, hala légyen az Istennek, az Anyaszentegyházban bizonyos Tanító, kiről Urunk a' mái Evangéliomban emlekezik, *Az Igasságnak Lelke* [c]; és arról egynehány jeles dolgokat mond, mellyeket méltó meg-fontolnunk; fő-képpen, mint-hogy a' Sz. Lélek Innepe, az áldott Pünkösd napja, szintén előttünk vagyon: kinek méltoságát, mentől jobban és világosban meg-értyük, annál jobb készülettel fogadhattyuk, mind illendő tanút.

[c] *Ioan.* 15. 16.

B

Elsőben: Urunk a' Sz. Lelket, *Vigasztaló*-nak mongya; és azért nagy szükségünk vólt reája. Mert, holott a' Krístus Híveit, mind a' Zsidók, 's mind a' Pogányok gyűlölték és üldözték, igen kívántatott hogy bátoritójok lenne; ki mind belső intésekkel, 's mind kűlső choda-tételekkel erősítené őket; és úgy, az ő bizonyitása kedves-is vólna. mint-hogy, természet-szerént, minnyájan örömesben halgattyuk a' vigasztalást, hogy-sem a' rettentést.

De mondaná valaki: Mint-hogy a' Sz. Lélek, Igasságnak Lelke, hogy lehet Vigasztaló? mert az Igasság, gyakrabban rettenti az embert, hogy-sem vigasztallya; és azért az Igasság †, gyakrabbban gyűlölséget szerez, hogy-sem szeretetet. Felelet: A' mint kűlömb-állapatu emberek vannak, úgy a' Sz. Léleknek Igaz-mondása-is kűlömben fog rajtok. A' kik az Isten parancholatinak meg-tartásában szorgalmatosok, és lelki-isméretökben chendesek, a' Sz. Léleknek igaz tanitásában nagy vigasztalást érezznek; kik azt mongyák Sz. Pállal [d]: *A' mi dicsőségünk ez, a' mi Lelki-isméretünknek bizonyság-tétele: hogy a' szívnek egyűgyűségében, és az Isteni tisztaságban, és nem a' testi bölcheségben, hanem az Isten Malasztyában forgolódtunk e' világon.* Ennek oka az; hogy, a' kit lelki-ismérete nem vádol valami nyilván-valo nagy vétekről, jó bizodalma lehet az örök Bóldogság-felől; a' mint az Irás sok helyen jelenti [e]. Az illyen embereknek egyéb okok a' bánatra ninchen, hanem ha láttyák hogy nem szintén tekélletesek. mint az Iskolában tanúlo Deákok, örvendeznek ugyan hogy nem utólsók, de szomorkodnak hogy nem elsők. de afféle szomoruság nem gonosz, hanem *üdvösséget szerez* [f]. A' Bűnös emberek-is, ha jó útba akarnak térni, nagy vigasztalását érzik az Igasság Lelkének, a' Bűnnek bochánattyáért; nem kűlömben, mint a' kinek kelevénye vagyon, azt megvágatván, a' mardosó genyetségtől meg-menekedik. A' ki pedig a' gonosságban megáltalkodik, nem vészen vigasztalást az Igasság Lelkének feddéséből, hanem rettenést; és el-idegenedik tőle, úgy hogy néha a' Hitből-is ki-esik. mert, a' mint Sz. Pál mongya [g], *Némellyek meg-vetvén a' jó lelki-isméretet, a' Hit hajójából ki-esnek.* És naponként láttyuk, hogy ott leg-inkább nevekedik az Eretnekség, a' hol a' jó lelki-ismeretet megvetik. Oka az; mert az igaz Hit-, és a' gonosz élet-között, természet-szerént-valo egyenetlenség vagyon, mivelhogy amaz ezt mindenkor feddi és dorgállya. mellyet ez sokáig nem szenvedhet, hanem amannak igáját le-rázza nyakáról. Továbbá, a' ki a' Bűnből ki nem tér; napról napra alább esik, eggyik bűnből a' másikba; és végre, szintén a' hitetlenségnek mélységébe esik. De az Isten-is, afféle meg-általkodott Bűnöstől meg-vonnya Malasztyát, és *az ő szive kívánságira adgya őtet a' tisztátalanságra* [h]. Végezetre, a' mint Arany-szájú Sz. János mongya [i]; A' gonosz-életű ember, hogy ne kínozza a' következő dolognak várása és félelme, el-hiteti mágával, hogy mind hamis, vagy játék, a' mit az igaz Hit tanít a' Bűntől, a' Fel-támadásról, az Itélétről, a' Pokolról, és egyéb effélékről; azzal biztatván magát, hogy az Ördög, sem olly feketének, a' mint irják, sem a' Pokol nem olly iszonyú a' mint a' Papok mongyák.

[d] 2. *Cor.* 1. 12.

C

[e] *Mat.* 19. 17. *Rom.* 8. 16. 2. *Pet.* 1. 10.

[f] 2. *Cor.* 7. 10.

[g] 1. *Tim.* 1. 19.

D

[h] *Rom.* 1. 21. 24.

[i] *In c.* 1. *Ep.* 1. *ad Timoth.*

† Veritas odium parit.

Noha pedig minden vétek garádits az Eretnekségre: mindazáltal gyökere, és kút-feje fő-képpen a' Kevélység, fősvénység, és bujaság; a' mint ki-tetszik minden idő-béli Eretnekekből, kiknek mindenikében fel-találod, vagy valamellyikét, vagy mindenikét. Láttam egy képet, melynek találója nem tők-agyú vólt; melyben az Ujító Predikátorok, Halászok lévén, horgásznak; de némelly horgon szép leány, vagy ifiú legény vagyon; némellyen pedig kolbász, vagy egyéb test-hizlaló eledel; né-

mellyen

mellyen pedig valami Egyházi drága marha: jelentvén, hogy a' Predikátorok illyen-módon halászsnak; a' Barátokat, leányokkal; az Apátzákat, ifiú legényekkel hitetik-el; a' vagy a' testnek hízlalásával; vagy az Egyházi marhának el-prédálásával. mert valakik efféléket kívánnak, hamar meg-únnyák a' Kalastromban-valo Nőtelenséget, Bőjtöt, és Szegénységet. De a'nyomorúlt emberek nem vésik eszekbe, hogy az Ördög-is ott forog; és a'horgot torkokba szegezvén meg-fojtya őket, és az örök veszedelemre visi; hogy a' kevés gyönyörűségért, örök kínokkal fizessen.

MASODSZOR: Azt mondotta Urunk a' Sz. Lélekről; hogy ő küldi-el az Atyától. Az-okáért, bizonyos hogy el-jött; mert az Igasság igéretiben fogyatkozás nem lehet: sőt az-is bizonyos, hogy semmit egyebet nem szóllott, hanem chak a' mit a' Kristustól vőtt és hallott. Melyből nem következik, hogy a' Sz. Lélek kisebb légyen a' Fiúnál: mert, nem parancholat-szerént küldi, mint nagyobb a' kisebbet, vagy Ur a' szolgát; sem tanáts-adásával, mint tudósb a' tudatlant, vagy mint Orvos a' beteget a' patikában; hanem, úgy küldi a' Fiú a' Sz. Lelket, mint az Atya a' Fiát, az-az, származás-képpen; mint az ág származik a' fából, a' patak a' forrásból. Melyből az következik, hogy a' Sz. Lélek, nem chak az Atyától származik, hanem a' Fiútól-is; és hogy egyenlő Isten az Atyával, és a' Fiúval; melyről másutt bővebben szóllok.

HARMADSZOR: azt mondotta; hogy *Igasságnak Lelke*. Azért hinni kell szavát, mint igaz Istennek, mint-hogy a' mi Hitünknek oka, az Istennek mondása: úgy hogy, ha valamelly Keresztyéntől azt kérded: Miért hiszi, hogy az Isten Egy természetiben 's állattyában, Három pedig személyében? Ha egy-általlyában igazán akar felelni, azt kell mondani: Azért hiszem: mert az Isten mondotta és jelentette. noha azt az Apostolok-is tanították; és az Anyaszentegyház-is adgya előnkbe. Mert, mi-képpen a' Követ szavát, nem azért hiszik hogy ő szava, hanem hogy a' Királyé a' ki őtet küldötte; és nem maga szavát szóllya, hanem a' Királyét: úgy a' Próféták és Apostolok szavának, nem úgy adunk helyt mint ő szavoknak, hanem mint Isten szavának, a' ki őket küldötte, és ő-általok szóllott. Mert *Nem emberi akaratból származott a' profétálás, hanem a' Sz. Lélektől ihlettetvén szóllottak az Istennek Szent emberi* [k], és azért mongyák gyakorta a' Próféták; *Ezeket mongya az Ur*. Ezért dícsérte Sz. Pál a' Thessalonikaiakat [l]; *Mikor*, úgy-mond, *el-vettétek-vólna mi-tőlünk az Isten hallásának igéjét, azt nem úgy vettétek mint ember igéjét, hanem mint Isten igéjét, a' mint bizonyoson az*. Innét származik azért a' Hitnek bizonyos-vólta, melly a' Hitnek ágazati-felől olly bizonyossá tészen bennünket, hogy inkább meg-tagadnók a' mit az érzékenység mutat, a' tudomány jelent, az emberek és az Angyalok bizonyítnak, hogy-sem arról kételkednénk a' mit a' Hit tanít; melly az Isten jelentésében fundáltatik: az Isten pedig az Első Igasság, melynek minden egyéb Igasság helyt ád, és fejet hajt.

Innét vagyon az-is, hogy nincs az Eretnekekbe Hit; még azok-felől-is a' mellyekben eggyeznek velünk: úgy-mint, a' Sz. Háromságról; az Ige Meg-testesüléséről; a' Fel-támadásról: mert nem azért hiszik ők ezeket, hogy az Isten jelentette-meg, hanem, hogy ő-nékik úgy tetszik, hogy azokat el kell hinni. Mert, ha az Isten jelentéséért hinnék azokat, a' többit-is szintén úgy el-hinnék; mert azokról-is olly nyilván szóllott az Isten; és azokban-is nincs nagyobb nehesség: tudni illik, hogy az Oltári-szentségben a' Kenyér el-változik; hogy egy kis Ostyának színe-alatt, jelen vagyon az egész Kristus; és egyéb efféléket, mellyeket ők meg-általkodott szívvel tagadnak. Holott vedd eszedbe: ha a' Sz. Lélek az Igasság Lelke; az-az, a' mint Urunk másutt meg-magyarázta [m], *Meg-tanít minden Igasságra*: kétség-nélkül világ végé-ig el-jár tisztiben. és azért, a' melly Anyaszentegyház Sz. Pál idejében *az Igasságnak Oszlopa, és Erős támasza* volt [n], most-is az. Más pedig akkor nem volt, hanem a' Romai Anyaszentegyház: Tahát most-is az. Mert soha meg nem mutathattyák az Ujító atyafiak, Mikor, és Miben távozott-el a' mostani Romai Anyaszentegyház a' Régitől: holott most-is azt tanittya, a' mit eleitől-fogva tanított. Mi pedig igen világosson meg-mutathattyuk, Mikor, és Miben szakadott-el attól *Luther* és *Calvinus*. Az-okáért, mint-hogy az Igasság chak egy, és álhatatos; az Ujítók tudománya pedig napoként változik, és sok-felé szakadoz: igaz nem lehet, hanem fogyton-fogy, míg szintén nyaka szakad.

NEGYEDSZER: Urunk azt mongya a' Sz. Lélekről: hogy az Atyától származik. Mellyel a' Sz. Léleknek méltóságát jelenti; mert az szintén annyit tészen, mint-hanyilván Istennek mondotta-vólna. Mert nem külső-képpen származik a' Sz. Lélek az Atyától, mint a' teremtett-állatok, mellyeket szabad-akarattya-szerént semmiből teremtett: hanem, az ő állattyából szükség-képpen; és azon állattya 's természete vagyon az Atyával mint a' Fiúnak. mivelhogy nincs egy Istennél több; és azon Istenség vagyon

[k] 1. Pet. 1. 21
[l] 1. Thess. 2. 13
[m] Ioan. 16. 13
[n] 1. Tim. 3. 15.

A

gyon a' Szent Háromság-béli személyekben. Ezzel pedig azt akarta Urunk jelenteni, hogy a' Szent Léleknek el-jövetele, nagy haſznúnkra következik: mert minthogy az Atyától és Fiútól ſzármazik, velünk közli az Atyának hatalmas erejét, és a' Fiúnak bölcheségét, és a' maga jóságat. Mert, noha a' Három ſzemély Egy Iſten, és azon hatalmok, bölcheségök, és jóságok vagyon, és mindenök köz, ha az egymáſtól-valo ſzármazáſnak eredetit ki-véſzed: mindazáltal, mindenik ſzemélynek, bizonyos okért, egy kivált-képpen-valo dolgot tulajdonítunk.

Az Atyának, az Erőt tulajdonítttyük: ki a Szent Háromságnak eredete, és kútfeje; kiben ſemmi idő-jártában az erő meg nem fogyatkozik, mint egyéb atyákban, a' vénség-miatt. Ezt az Atyának Erejét, a' Szent Lélek e' világra hozta; a' mint kitetſzik, Elöſzör: Az Ördögöknek ki-üzéséből, és a' Bálványok el-törléséből; melyeket úgy ki-gyomlálta a' Szent Lélek, hogy a' régi Bálványoknak, és hamis iſteneknek chak nevök-is alig maradott. Máſodſzor; Abból, hogy a' Bálványok el-törlésére, nem keresett világi erőt és hatalmat, hanem azt tizen-két tudatlan és erőtlen Halászok-által vitte végbe. Harmadſzor; ſzámtalan choda-tételekből. Negyedſzer; Sokaknak győzhetetlen álhatatoſságából, iſzonyú kínoknak el-ſzenvedésében, a' Kriſtus nevéért; kik-között ſok gyenge Szüzek, és kis Gyermekek-is vóltak. Ötödſzör; A' gonoſz indúlatoknak meg-zabolázásában: úgy hogy a' ragadozó Farkaſokból, ſzelíd Bárányok lőttek.

A' Fiúnak, tulajdoníttatik a' Bölcheség: ki az Iſtennek Igéje; és ninch ſemmi tudatlanság ő-benne, mint az emberek fiaiban, kik ſokáig igen gyermek éſzſzel bírnak. A' Fiútól pedig, ſok-féle Bölcheséget hozott a' Szent Lélek: I. Meg-tanította az Anyaſzentegyházat, a' Sz. Iráſnak igaz érrelmére és tiſztamagyarázattyára: kit ſemmi tévelygésbe nem ejtett; hanem inkább tudományt adott néki, minden Tévelygéſnek ki-irtására. II. Okoſságot adott néki, a' jó és haſznos Törvényeknek ſzabására, és ſzép rend-tartáſoknak ſzerzésére. III. Beléje öntötte az Iſtennek igaz iſméretit a' Hit-által; úgy hogy a' ſzegény eggyügyű paraſztok, ſokkal túdósbak a' Pogány Bölch Filoſofuſoknál. IV. Ékeſsen-ſzóllo bölcheséget adott néki, az ellenmondóknak meg-győzésére, Urúnknak ígérete-ſzerént [o]: *Én adok néktek ſzájat és bölcheséget, melynek ellene nem álhatnak, ſe nem mondhatnak minden ti ellenkezőitek:* a' végre, hogy *Kéſzen legyünk mindenkor meg-felelni mindennek, a' ki okát kérdi a' mi-bennünk-valo reménségnek* [p]. V. Foganatos-képpen íntette és tanította, hogy ne chak az értelemnek tenne eleget, hanem az akaratot-is meg-lágyítaná; hogy, a' mit az okoſság igaznak ítél, kövеſse az akarat. Innét vagyon, hogy Szent Péter egy predikátziójával, három-ezer embert térített-meg [q]; máſsal pedig, öt ezeret [r]. Szent Katalín, ötven bölch Filoſofuſokat térített a' Kriſtus Hitire, ékes és okos beſzélgetésével: annak-fölötte *Maximinus* Cháſzárnak udvari fő Hadnagyát *Porphyriuſt*, és a' feleségét-is; kik minnyájan halált ſzenvedtek a' Kriſtusért.

Végezetre: A' Szent Lélek, mint tulajdon ajándékát, és maga tár-házából-valo kinchét, a' Jóságot, és kegyes Szeretetet közli velünk; és úgy, mint az Atyának és Fiúnak ſzereteti, a' Híveket jókká, irgalmaſokká, és kegyeſekké téſzi. Az Ó Törvényben azt olvaſsuk [s]; hogy *Szemet ſzemért, fogat fogért, kezet kézért, lábat lábért veſzeſsenek; és égetésért égetést, sebért sebet, kékért kéket ſzenvedgyenek.* és [t]; hogy *Az Ammoniták és a' Moabiták, a' tized íz-után ſe mennyenek az Ur gyülekezetibe, mind örökké.* és [u]; hogy, a' kik az Iſraël fiai-ellen állottak fegyverrel, vagy tanáttſal, meg-öllyék. De a' Szent Lélek, ſenkit ki nem rekeſzt az Anyaſzentegyházból, a' ki hinni és engedni akar: mindennek meg-bocháttya Bűneit, ha penitentziát akar tartani: a' Hívekkel azokért-is imádkoztat, a' kik üldözik őket. Ezekből a' Hívek, nagy és valóságos vígaſztaláſt vehetnek, és magokat minden jóra fel-ébreszthetik; hogy, a' Sz. Léleknek igaz tanítáſa-ſzerént, az Iſten parancholatinak útán járjanak, és annak vezérléſe-által az örök Bóldogságba juthaſsanak: mellyet engedgyen minnyájunknak a' Főlséges Atya Iſten, az ő Sz. Fiának érdemiért, a' Sz. Lélek-által. Amen.

o Luc. 21. 15

p 1. Pet. 3. 15

q Act. 2. 41.

r Act. 4. 4.

s Exo. 21. 24 Lev. 24. 20. Deut. 19. 21.

t Deut. 23. 3.

u Exo. 17. 8. Deut. 25. 19.

B C D

PÜNKÖSD NAPIRA-VALO EVANGELIOM.

SZ. IANOSNAK XIV. RÉSZEBEN, ℣. 23.

AZ időben: Monda IESUS az ô Tanitványinak: Ha ki engem szeret, az én beszédemet meg-tartya, és az Atyám-is szereti ôtet; és hozzája megyünk, és lakó-helyt szerzünk nála: a' ki engem nem szeret, az én beszédemet meg nem tartya. Es a' beszéd mellyet hallottatok, nem enyim: hanem azé, a' ki engem küldött, az Atyáé. Ezeket szóllottam néktek, nálatok-lévén. A' Vigasztáló Szent-Lélek pedig, kit a' Atya az én nevemben küld, az tiéket meg-tanit mindenekre, és eszetekbe juttat mindeneket, valamiket néktek mondandok. Békeséget hagyok néktek; az én békeségemet adom néktek: nem a' mi-képpen a' világ adgya, adom én néktek. Meg ne háborodgyék a' ti szívetek, se ne féllyen. Hallottátok hogy én mondottam néktek: El-megyek, és el-jövök hozzátok. Ha engem szeretnétek, örülnétek ugyan, hogy az Atyához megyek: mert az Atya nagyobb nálamnál. Es most meg-mondottam néktek minek-elôtte meg-légyen: hogy midôn meg-lészen, hidgyétek. Immár nem sokat szóllok veletek: mert el-jött e' világ fejedelme, és én-bennem semmie ninch. De hogy meg-ismérje a' világ hogy szeretem az Atyát, és a' mint parancholátot adott nékem az Atya, úgy chelekészem.

ELSÖ PREDIKÁTZIO.

AZ ki valami dologról, mellyet jól ismér, gyakorta emlekezik, bizonyos, hogy bôchülletes véleked ésben vagyon felôle. Az-okáért, mint-hogy Krisztus Urúnk, mind Halála-elôtt, 's mind Fel-támadása-után, gyakorta emlekezett a' Sz. Lélekről: kétség-nélkül azzal jelentette bôchülletes méltóságát. Melyben meg nem chalatkozhatott: mivelhogy Ô-*benne vóltak a' Bölcheségnek és tudománnyak minden kinchei el-rejtve* [a]. Es az ô Híveiben annak kívánságát gerjesztette; hogy a' kivánság által alkalmatosá tenné ôket, annak a' Mennyei nagy ajándéknak el-vételére. Innét mondotta Urunk [b]: *Ha valaki szomjúhozik, jöjön én-hozzám, es igyék: azt pedig a' Lélekről mondotta, mellyet véjendôk-vóltak az ô-benne hivôk*: jelentvén, hogy azoknak adatik, a' kik szomjúhozzák, és kívánnyák. noha bôchülletes-vóltával minden kívánságot meg-halad. Erről szépen elmélkedik Szent *Gregórius Nissénus*, és azt mongya [c]; hogy, mi-képpen az Isten, meg akarván mutatni az ember alkotásában az ô gazdag bölcheségét, és hatalmas jó-vóltát, a' többi-között Két jeles taggal ajándékozta-meg, a' Fővel, és a' Szűvvel: hogy a' Lélek két fô- erejének helyt szerzene; a' Fejet az értelemnek, a' Szívet az akaratnak. melly abból ki-tetszik, hogy az elmélkedésben, a' Fô fárad; a' szeretésben, a' Szűv mozog. Hasonló-képpen Két fő dolgot adott az Isten az ô Anyaszentegyházának, a' Krisztust *Fô*-gyanánt [d], a' Sz. Lelket *Szűv*-gyanánt: mert, sem jobb Fő nem lehet az értelemre az Isten Bölcheségénél, a' Krisztusnál; sem jobb Szűv a' szeretetre a' Sz. Léleknél, ki az Atyának és a' Fiúnak szeretete. az Istennek Szeretete pedig ki-ontatott a' mi szíveinkbe, a' Sz. Lélek-által, a' ki nékünk adatott. Adatott pedig a' mái napon: kiről én-is e' mostani Predikátzióban szóllok.

I. Meg-bizonyitom, hogy a' Sz. Lélek igaz Isten.
II. Meg-mutatom, hogy a' Fiútól-is származik.
III. Szóllok a' Sz. Lélek ajándékiról.

[a] *Coloss. 2. 3.*
[b] *Ioan. 7. 37. 39.*
[c] *Lib. de Homint.*
[d] *Eph. 1. 22. & c. 5. 23.*

ELSÖ

A

ELSÖ RESZE.

SOk-féle Ellenségi találtattak a' Szent Léleknek az Eretnekek-közzül: I. Némelyek a' Kristus és a' Sz. Lélek Istenségét eggyaránt tagadták; mint az *Ariánusok*, kiket a' *Nicæai* Első *Concilium* kárhoztatott. II. Némellyek, az Atyát és a' Fiút Egyállatú és természetű Istennek vallották; de a' Sz. Lélek Istenségét tagadták, és a' Fiú teremtett-állattyának mondották; mint *Macedónius*; kit Sz. *Damasus* Pápa a' *Constantinápolyi* Első *Concilium*-által ki-átkozott. III. Némelly Görögök, a Sz. Lelket egyenlő Istennek vallották ugyan az Atyával és a' Fiúval; de a' mellett azt mondották, hogy nem származik az Atyától és Fiútól egyetemben, hanem chak az Atyától. Melly tévelygést, egy-nehányszor meg-vetettek a' Görögök, meg-győzettetvén a' Romai Anyaszentegyháztól: De ismég okádásokra tértek, és azzal mind Országokat és szabadságokat, mind bóchülletőket és méltóságokat el-vesztették; és, ha meg nem térnek, Lelkőket-is el-vesztik. Melly veszedelmet hogy mi el-kerüllyünk, tanúllyuk-meg a' Kereszтyén

B Vallást a' Sz. Lélektől.

A' Kereszтyén Anyaszentegyháznak Vallása a' Szent Lélekről, az; hogy igaz Isten, az Atyával és Fiúval egy-állatú és természetű. Ez az igaz Vallás meg-bizonyúl,

ELSŐBEN: Azokból az Irásokból, mellyek a' Sz. Lelket, nyilván, és egy-általlyában Istennek nevezik. A' többi-között, világos a' Sz. Péter mondása, midőn Ananiásnak azt mondotta [c]: *Anania, miért kisértette-meg a' Sátan a' te szívedet, hogy hazudnál a' Sz. Léleknek? Nem embereknek hazudtál, hanem Istennek.* Sokat izzad az Erdélyi *Ariánus*oknak hamis Püspöke Enyedi György, hogy e' jeles és világos mondást idegen magyarázattal meg-homályosíthassa; és, szokása-szerént, a' mit meg nem fejthet, azt nevetéssel és balgatag okoskodással meg-chúfolhassa: de heában fárad.

c Act. 5. 3. 4.

I. Azt mongya Enyedi; hogy ebből nem következik, hogy a' Sz. Lélek Isten légyen; a' mint hogy nem következik, hogy a' Kristus Atya-Isten légyen. noha azt mondotta [f]: *A' ki engemet bé-fogad, azt fogadgya-bé a' ki engem bochátott.* Azért, noha Zakæus házába fogadván a' Kristust [g], az Atyát-is bé-fogadta; abból nem következik, hogy a' Kristus Atya-Isten légyen: a' mint hogy nem következik, hogy Sz. Pál Kristus lőtt légyen, noha őtet Lydia-aszszony házába fogadta [h]. Urunk pedig azt mondotta [i]: *A' ki titeket bé-fogad, engem fogad-bé.* Igy eszeskedik Enyedi, vagy inkább esztelenkedik. Mert nagy külömbség vagyon az elő-hozott mondások-között, ha fel-nyitná a' szemét. Mert Urunk nem mondotta; A' ki titeket bé-fogad, nem embereket fogad-bé, hanem engem; a' mint Sz. Péter mondotta Ananiásnak, hogy a' Sz. Léleknek hazudván, *nem embernek hazudott, hanem az Istennek.* melly mondásban, Sz. Péter úgy külömbözteti, és választya-el az embert a' Sz. Lélektől; mint az Istentől: és azzal a' Sz. Lelket igaz Istennek vallya.

f Mat. 10. 40.
g Luc. 19. 5.
h Act. 16. 15.
i Mat. 10. 40.

C

II. Azt mongya Enyedi; hogy ollyan a' Sz. Péter mondása, mint mikor az Isten Sámuelnek azt mondotta [k]: *Nem téged vetettek-meg, hanem engem, hogy ne uralkodgyam rajtok.* és így okoskodik: Az Israël fiai Sámuelt vetették-meg: De azok az Istent vetették-meg: Tehát Sámuel az Isten. De e' mondásokban-is nagy külömbség vagyon: Mert egy-képpen úgyan létel-szerént, valóban mondhatta az Isten, hogy az Israëliták nem Sámuelt vetették-meg. ki midőn meg-vénhedett, a' fiait rendelte Birákká; és azért mondották az Israël fiai [l]: *Imé te meg-vénhedtél, és a' te fiaid nem járnak a' te útaidon; rendelly Királyt nekünk, hogy ítéllyen minket.* De mint-hogy ugyan ottan [m], az Úr azt mongya; *A mint el-hadtak engem, és idegen isteneknek szolgáltak, úgy chelekeszneк veled-is:* hogy a' két mondást őszve-hozzuk, azt kell mondanunk; hogy az Israëliták Sámuelt, ő-maga személyében vetették-meg, közbe-vetés-nélkül; az Istent pedig Sámuelben, közbe-vetés-által. De a' Sz. Péter mondásában, az Embertől el-választatik az Isté, és a Sz. Lélek-is: ki, ha az Istennek teremtett ajándéka (a' mint Enyedi mongya) mellyet az Isten Péternek adott; kétség-nélkül Ananias annak az embernek hazudott-volna, a' kinél az Isten ajándéka volt. mellyet nyilván tagad Sz. Péter, és azt mongya; hogy nem embernek hazudott, hanem az Istennek.

k 1. Reg. 8. 7.
l Vers. 5.
m Vers. 8.

D

III. Azt mongya Enyedi; hogy, a' Görög bötű-szerént, külömben kellene fordítani azt a' mondást. De heában: mert Sz. *Athanásius*, és Sz. *Gregórius Nazianzénus*, kik igaz Görögök voltak; sőt az *Ariánus*ok kalaúzi-is, *Erasmus* és *Beza*, kik Enyedinél nem kevésel tudtak többet Görögül, azt a' mondást a' mi fordításunk-szerént magyarázzák.

n 1. Cor. 3. 16.

Sz. Pál-is, a' Sz. Lelket Istennek nevezi, mondván [n]: *Nem tudgyátok-e, hogy az Isten temploma vattok, és az Isten Lelke lakik bennetek? Ha valaki pedig az Isten templomát meg-fertezteti, el-veszti azt az Isten: mert az Isten temploma szent, melly ti vattok.* Es ismég [o]: *Nem tud-*

o 1. Cor. 6. 18.

gyátok-e, hogy a' tí tagaitok a' Sz. Lélek temploma, a' ki-bennetek vagyon? és utánna veti p: Dicsőittsétek és hordozzátok az Istent a' tí testetekben. Michoda Istent; úgy-mond Szent Agoston q, hanem a' Sz. Lelket; a' kiről azt mondotta, hogy a' mí tagaink ő Temploma? Es: Ha azt parancholnák mí-nékünk, hogy a' Sz. Léleknek Templomot epítenénk, a' mint Salomon chelekedett, fából és kőből; kétség-nélkül Templomot chinálván, Isteni tisztelettel illetnők őtet: mennyível inkább tahát Isteni tisztelettel illettyük, a' kinek nem chinálunk Templomot, hanem mí vagyunk Temploma? Es másutt r; Ne tagadgyad Istennek lenni a' Sz. Lelket, hogy teremtett-állatnak Templomává ne tegyed a' Teremtőnek tagjait. Es másutt s: Nem teremtett-állat a' Sz. Lélek: mert a' kinek Templomúl adgyuk testűnket, szükség hogy annak szolgállyunk-is; olly szolgálattal, mellyel chak az Istennek kell szolgálni, mellyet a' Görögök *Latriá*-nak neveznek. Igazán mongya: mert semmi teremtett-állat úgy mí-bennünk nem lakik, mint Templomában. és, a' mint Sz. *Athanasius* írja t, Sohúlt az Irásban fel nem találhyuk; hogy valami Proféta, vagy Apostol, vagy valamelly közönséges ember, Temploma vólna az Angyalnak, vagy más teremtett-állatnak. Az-okáért Sz. Pál az elő-hozott mondásokban, a' Sz. Lelket egy-általlyában Istennek nevezi: kit úgy hordozunk testeinkben, mint tulajdon Templomában, és azzal-is Istennek vallyuk.

A' Királyok Második könyvében-is, Istennek mondatik a' Szent Lélek; Kiről ezt olvásuk u: *Ezek Dávidnak utólso igéi: Az Úr lelke szóllott én-általam, és az ő beszéde a' nyelvem-által. Monda az Israël Istene nékem, szólla az Israël Erőse, az embereken uralkodó.* A' hol látod, hogy az Úr Lelkét, Israël Erős Istenének nevezi; és azzal igaz Istennek vallya. Melly mondásokból nyilván ki-tetszik, hogy az Erdélyi *Ariánus*ok el-vetették a' sulykot, midőn azt írták x; hogy sohúlt az Irásban, a' Sz. Lélek nyilván Istennek nem mondatik. De nem choda: nem adnak vámot a' hazugságtól az *Ariánus*ok.

Másodszor: Meg-bizonyúl abból, hogy az Irás, magát meg-magyarázván, a' melly mondásokaz egy igaz Istenről vannak, azokat a' Szent Lélekről magyarázza. I. Isaías, az igaz Istenről szóllott, midőn azt mondotta y: *Láttam az Urat úlni, egy magas és fel-emelt Királyi-széken, és monda: Eredgy-el, és mongyad e' népnek: Halván hallyátok, és ne értsétek: és lássátok a' látást, és ne ismérjétek. Vakítsd-meg e' népnek szívét.* De ezt az igaz Istent, Szent Pál a' Szent Léleknek mondgya, ki Isaías-által szóllott z: és azon mondást, Szent János a' Fiú Istenről magyarázott a. Melyből ki-tetszik, hogy azon egy Isten, az Atya, Fiú, és Szent Lélek: mellyet Isaiásnál, a' Serafimok-is jelentettek, háromszor mondván Szentnek a' Seregek Urát Istenét b; a' mint Szent *Basilius* mongya c. Ki másutt így ír d: Isaías Próféta az Atya személyéről emlekezik, a' kiben hittenek a' Zsidók; az Evangelista, a' Fiúnak; Szent Pál Apostol, a' Szent Léleknek, a' Seregeknek egy Istenét nevezvén közönséges-képpen a' ki láttatott. mert, noha külömbőznek beszédőkben, a' Személyekhez-képest: mindazáltal azon ítéletben vannak az egy Istenről. II. Igaz Isten szóllott régenten a' Próféták-által; kit Zakarías Pap *Áldott Urnak, és Israël Istenének* nevezett e: és azért gyakorta mondották a' Próféták: *Ezeket mongya az Ur.* De azt Szent Péter a' Szent Léleknek tulajdonítttya, mondván f: *A' Szent Lélektől ihlettetvén szóllottak az Istennek Szent emberi.* sőt ő-maga-is Krisztus Urunk, mondván g: *Ő-maga Dávid mongya a' Szent Lélek-által: Monda az Úr az én Uramnak: ülly az én jobomra.* III. Igaz Isten szóllott Moysesnek, mondván h: *Szólly a' bátyádnak Aaronnak, hogy ne mennyen minden időben a' Szent-helybe, melly a' suporláton-belől vagyon, a' Kegyelem-tábla-előtt, melly bé-födi a' Szekrényt; hogy meg ne hallyon.* Ezt-is a' Szent Lélekről magyarázta Szent Pál, mondván i: *Mellyáltal azt jelentette a' Sz. Lélek, hogy még meg nem nyilatkoztatott-vólna a' Szentek úta az első Sátor még fenn álván.* IV. Igaz Isten ígérte Jeremiásnál k: *Ez lészen a' szövetség, mellyet az Israël házával szerzek azok a' napok-után, úgy-mond az Ur: Az én Törvényemet az ő belső részőkbe adom, és az ő szívőkbe írom azt: és nékik Istenők lészek, és ők nékem népem lésznek.* Ezt-is a' Sz. Lélekről magyarázta Sz. Pál, mondván l: *Bizonyságot tészen nékünk a' Sz. Lélek-is. Mert, minek-utánna ezt mondotta: Ez pedig a' szövetség, mellyet szerzek vélek a' napok-után; úgy-mond az Ur: Az én Törvényimet adom az ő szívőkbe, és az ő elméjőkbe bé-irom azokat.* Ez pedig fő-képpen a' mái napon tellyesedett-bé, midőn az Új Törvényt nem kő-táblára, hanem a' Hívek szívébe írta az Isten úja, a' Sz. Lélek.

Harmadszor: Az Irás gyakorta elő-számlállya az Istennek fő teremtett-állatit, az eget, napot, hóldat, Angyalokat, embereket, és egyebeket: de soha a' Sz. Lelket kőzikbe nem számlállya, hanem inkább eggyűtt nevezi az Atyával és Fiúval. Mint, midőn Urunk azt mondotta az Apostoloknak m: *El-menvén tanittsatok minden nemzeteket,*

A
p Ver. 20.
q Epist. 66.
r Lib. 1. contra Maximinum. cap. ult.
s Lib. 1. de Trinit. cap. 6. Λατρεία.
t Dial. de Trinitate contra Anomaeos.
B
u 2. Reg. 23. 1. 2.
x Lib. 2. c. 5.
y Isa. 6. 1. 9.
z Act. 28. 25 26.
a Ioan. 12. 39 40.
b Isa. 6. 3.
c Lib. 3. in Eunomium.
d Lib. 5. in Eunom.
C
e Luc. 1. 60. 70.
f 2 Pet. 1. 21
g Mar. 12. 36
h Levit. 16. 2.
i Hebr. 9. 8.
k Ier. 31. 33.
l Hebr. 10. 15 16.
D
m Mat. 28. 19.

A

zeteket, *meg-keresztelvén őket, Atyának, és Fiúnak, és Szent Léleknek nevében.* és Szent Pál [n]: *A' mi Urunk* JÉSUS *Krisztusnak malasztya, és az* (Atya) *Istennek szeretete, és a' Sz. Léleknek részeshlése légyen minnyájotokkal, Amen.* és Szent János [o]: *Harman vannak, kik bizonyságot tésznek menyben; az Atya, az Ige, és a' Szent Lélek; és e' három eggy.* Midőn Urúnkat Sz. János meg-keresztelte, az Atyának szavát hallották; a'Szent Lelket pedig, látták galamb képében reá szállani [p]. Nyilván, ha a' Szent Lélek teremtett-állat vólna, nem az utólsók-féle vólna. és mind Dávid [q], 's mind a' három ifiak a'Babylóniai kemenczében [r], midőn minden fő teremtett-állatokat az Isten dícséretire híttak, ő-róla-is emlekeztek-vólna: de nem emlekeztek; mert nem teremtett-állat, hanem Teremtő Isten; mivelhogy *Az Ur Lelke ékesítette az egeket* [s]. Sz. Pál-is elő-számlállya az Istennek leg-főbb teremtett-állatit [t]; és Szent Péter-is [u]: hogy meg-mutassa a' Kristus birodalmát azokon: de a'Sz. Lelket azok-közibe nem helyheztetik: sőt mint-hogy a'Sz. Lélek emberi testet magára nem vött, sohúlt nem mondotta az Atyát magánál nagyobbnak, sem ő Istenének; a' mint Kristus Urunk mondotta [x], a' fel-vött természetért; a' mint a' Sz. Atyák-is tanittyák.

B

Holott azt vedd eszedbe; hogy, a' mivel az *Ariánusok* bizonyíttyák, hogy az Atya Isten nagyobb a' Kristusnál; azzal meg-mutathattyuk mí-is hogy a' Szent Lélek nagyobb a'Kristusnál, emberségéhez-képest. Melyből következik, hogy egyenlő az Atyával. mivelhogy az *Ariánusok*, noha a' Kristust puszta embernek vallyák; mindazáltal azt-is mongyák, hogy chak az Isten nagyobb nalánál. Az-okáért, ha az Atya Isten nagyobb az Ember-Kristusnál, azért, hogy őtet küldötte [y]: a' Szent Lélek-is küldötte [z]. Ha az Atya meg-szentelte [a]: meg-szentelte a' Szent Lélek-is [b]. Ha az Atyának tulajdonittatik a' Kristus Meg-testesülése [c]: a'Szent Léleknek-is tulajdonittatik [d]. Ha az Atyának erejével chelekedte a' chodákat [e]: a' Sz. Léleknek erejével-is chelekedte [f]. Ha az Atya adta áldozatra [g]: a' Szent Lélek-is adta [h]. Ha az Atya támasztotta-fel [i]: a'Sz. Lélek-is támasztotta-fel [k]. Es ő-maga Urunk azt jelenti [l]; hogy gonoszb a' Szent Lélek-ellen vétkezni, hogy-sem az Ember Fia-ellen: és következendő-képpen, hogy nagyobb a' Sz. Lélek az Ember-Kristusnál.

NEGYEDSZER: A' melly Tulajdonságokat olvasunk az igaz Istenről, azokat olvasuk a'Szent Lélekről-is. 1. Egedűl az Isten vagyon mindenütt, és bé-tőlt mindeneket: De azont mongya Dávid [m], és Salomon [n], a' Szent Lélekről. 2. Az Isten egyedűl Mindenható. Salomon azont mongya a'Szent Lélekről-is [o]. 3. Az Isten egyedűl ismérí magát tekélletesen: *A' Lélek-is mindeneket még vizgál, még az Istennek mély dolgait-is* [p]: nem azért, úgy-mond Szent *Basilius* [q], hogy azokat nem tudná, hanem inkább, hogy azokat tellyességgel által-láttya és hattya; a' mint olvasuk, hogy az Isten az ember szívét vizgállya [r]. Jól okoskodott azért Sz. *Athanásius*, *Arius*-ellen, a' *Niczai Conciliom*ba [s]: Semmi teremtett-állat az Istent meg nem foghattya: De a' Szent Lélek meg-foghattya: Tahát igaz Isten.

Hasonló-képpen, az Istennek tulajdon Chelekedetit-is fel-találluyk a' Szent Lélekben: I. Vezérli az Anyaszentegyházat: mert, midőn Péter az ő chodálatos látásáról gondolkodott, a'Lélek azt mondotta néki [t]. *Imé három férfiu keres téged: kelly-fel azért, menny alá; és menny-el vélek, semmit nem kételkedvén; mert én küldöttem őket.* Másutt pedig azt mondotta [u]: *Válasszátok-el nékem Sauluſt és Barnabáſt, a' munkára, a'melyre őtet fel-vöttem.* Az Apostolok-is, az Első *Conciliom*ban, azt mondották [x]: *Tetszett a' Sz. Léleknek, és nékünk,* és másutt [y]: *Pál és Timótheus meg-tiltattak a' Sz. Lélektől, az Isten igéjét Asiában hirdetni.* Sz. Pál pedig, nyilván mongya [z]; hogy *A' Sz. Lélek tötte az Isten nyájának Püspökivé az embereket: és hogy ő osztya a' Lelki ajándékokat az Anyaszentegyházban* [a]. és; hogy *Az Isten szeretete-is a' Sz. Lélek-által ontatott a' mi szíveinkbe* [a]. A' mái napon-is a' Sz. Lélek osztogatta a' sok nyelveken-való szólláſt. II. Tulajdon chelekedete az Istennek a' Choda-tétel: De a'Kristus, *az Istennek Lelke-által üzte-ki az Ördögöket* [b]: és az Erőket, a'Sz. Lélek chelekeszi [c]. III. Tulajdona az Istennek, a' következendő dolgoknak meg-jövendőlése: De azt Sz. Péter, a' Sz. Lélekről mondotta [d]. IV. Tulajdona a'Teremtés-is az Istennek: de az-is a'Sz. Léleké; a'mint Jób mondotta [e], Dávid-dal [f]. Ezen igasságot a'Sz. Atyák-is eggyűl eggyig meg-vallyák, és sokā egész könyvekkel óltalmazták az Eretnekek-ellen; úgy-mint Sz. *Athanásius*, Sz. *Basilius*, Sz. *Gregorius Nazianzénus*, Sz. *Hilárius*, Sz. Ambrús, Sz. Agoston, Sz. Tamás, és egyebek-is.

De lássuk mint okoskodnak az *Ariánusok* az Igasság-ellen. I. Szent János azt írja [g]; hogy *Mindenek az Ige-által lettek*: Tahát a' Szent Lélek-is. Felelet: Megmagyarázta magát Sz. János, utánna vetvén: *Es ő-nála-nélkül semmi nem lőtt a' mi lőtt*; az-az, a'mi teremtetett: az-okáért, nem értette a'Teremtő Szent Lelket. Mert, ha az

Ariánus-

n 2. *Cor.* 13. 13.
o 1. *Ioan.* 5. 7.
p *Matt.* 3.
q *Pſ.* 148. 2.
r *Dan.* 3. 57.
s *Iob.* 26. 13.
t *Col.* 1. 16.
u 1. *Pétr.* 3. 22
x *Ioan.* 14. 28 & c. 20. 17.
y *Ioan.* 8. 16. 18.
z *Iſa.* 48. 16.
a *Ioan.* 10. 36
b *Iſa.* 61. 1. *Luc* 4. 18
c *Rom.* 8. 3.
d *Matt.* 1. 20.
e *Ioan.* 14. 10
f *Matt.* 12. 28
g *Rom.* 8. 32.
h *Hebr.* 9. 14.
i *Act.* 2. 24.
k *Rom.* 8. 11.
l *Mat.* 12. 32.
m *Pſ.* 138. 7
n *Sap.* 1. 7.
o *Sap.* 7. 23
p 1. *Cor.* 2. 10. 11.
q *Lib.* 5. *contra Eunom.*
r *Ier.* 17. 10. *Soph.* 1. 12.
C
s *Act.* 10. 19
t *Act.* 13. 2. 4
u *Act.* 15. 28
x *Act.* 16. 6.
y *Act.* 20. 28
z 1. *Cor.* 12. 11.
a *Rom.* 5. 5.
b *Mat.* 12. 28
c 1. *Cor.* 12. 10. *Hebr.* 2. 4. *Rom.* 15. 19
d *Act.* 1. 16.
e *Iob.* 33. 4.
f *Pſ.* 32. 6. & *Pſ.* 103. 30
D
g *Ioan.* 1. 3.

*Ariánus*ok okoskodása helyes, az Atya-is az Ige-által lőtt: minden teremtett-állatokról kell azért érteni a' Szent János mondását, mellyek-közibe sohúlt nem számláltatik a' Szent Lélek; a' mint nem régen meg-mutatám. II. *A' Lélek nem szóll ő-magától; hanem, a' miket hall, azokat szóllya* [h]. Felelet: Ebből inkább következik a' mi Vallásunk, hogy a' Szent Lélek nem teremtett-állat: mert minden okos teremtett-állat szólhat néha ő-magától; a' mint Urunk mondotta az Ördög-felől [i], hogy, *mikor hazugságot szóll, tulajdonából szóll.* Midőn azért a' Sz. Lélekről azt mongya, hogy nem szóll ő-magától; az ő Származását jelenti: melly-által, terméfzetivel- és állattyával-eggyűtt vőtte a' tudományt és bőlcheséget, az Atyától és a' Fiútól. III. *A' Krisſtus küldötte a' Szent Lelket az Atyától* [k]: de a' küldő nagyobb annál a' kit küld. Felelet: Mikor a' Küldés parancholat-szerént vagyon, nagyobb a' küldő a' küldetőtnél: de mikor Származás-szerént vagyon, nem nagyobb. és így küldetik a' Fiú az Atyától, a' Sz. Lélek az Atyától és Fiútól. Es mind a' Fiú, 's mind a' Szent Lélek, idő-szérent kezdett új módon lenni; tudni illik, láthatandó-képpen, a' teremtett-állatban: mert a' Fiú, Emberi testben jelent-meg; a' Sz. Lélek pedig, Galamb képében [l]: és a' mái napon tüzes nyelvekben. A' Láthatandó személynek láthato jelenése pedig, Küldésnek mondatik a' Szent Irásban. De azzal meg nem kisebbűl a' Fiú és a' Szent Lélek: mert, a' mint Szent Agoston írja, mindenik olly helyre küldetett, a' hol az-előtt-is vólt láthatatlan dichőségével. Mert a' Fiúról mongya Szent János [n], *E' világon vala, és a' világ ő-általa lőtt, és a' világ őtet meg nem ismérte: Tulajdonába jőtt.* A' Szent Lélek-felől pedig, Dávid [o]: *Hová mennyek a' te Lelked-előtt?* IV. *A' Lélek meg-mondhatatlan fohász-kodásokkal könyőrög érettünk* [p]: Tahát kisebb annál a' kinek könyőrög. Felelet: Könyőrögni mondatik a' Szent Lélek, mert segéti a' mi gyarlóságunkat, hogy tudgyuk, mit, és mint kelleſsék kérnünk; mellyet ő-nála-nélkül nem tudúnk. Hasonló-képpen mondatik a' Szent Lélek a' mi szívünkben kiáltani, *Abba, Atyánk* [q]: mert a' mi szíveinket fel-indíttya, hogy azt kiáltsuk; a' mint szépen meg-magyarázza Sz. Agoston [r].

E' dolognak bizonyítására, egy chodálatos hiſtoriát ír *Gregórius Turonenſis* [s], egy *Cyróla*-névű *Ariánus* Püſpőkről: ki őtven aranyat adott egy embernek, hogy vaknak tettesse magát, és őtet kérje hogy szemeit meg-világosíttsa; és azzal hitelt szerezzen néki, mint-ha ő nyitotta-vólna meg a' szemeit. mert igen bánta a' Keresztyén Püſpőkőknek, a' Szent *Eugeniusnak*, *Vindemiálisnak*, és *Longínusnak* sok Chodáit, az igaz Hitnek meg-bizonyítására. El-vévén a' nyomorúlt ember a' pénzt, valóban meg-vakúlt, és meg-valván esetit, azt kiáltotta: Jaj nékem nyomorúltnak, mert meg-chalattam! most bizonnyal tudom, hogy az Isten meg nem chúsoltatik. és a' Keresztyén Püſpőkőknek könyörgött, hogy meg ne útállyák. Kik könyőrűlvén rajta, azt mondották: Ha hiszesz, mindenek lehetségesek a' hívőnek. Halván azt a' vak, fel-kiálta, mondván: Valaki nem hiszi, hogy a' Krisztus az Isten Fia, és hogy a' Szent Lélek egy az Atyával állattyában; ma azt érezze a' mit én szenvedek. Hiszem a' mindenható Atya-Istent: Hiszem az Isten Fiát, a' Krisztus Jésust, egyenlőnek lenni az Atyával: Hiszem a' Sz. Lelket, hogy egyenlő őrők Isten az Atyával és a' Fiúval. Halván azt a' Püſpőkők, és a' tiszteséget egy-másnak engedvén, vetekedni kezdettek, kinek kellene a' vaknak szemére a' Szent Keresztet jelét vetni. *Vindemiális* és *Longínus*, *Eugeniust* kérték: *Eugenius* viszontag őket, hogy kezőket a' fejére tennék. Mellyet meg-cheleked-vén *Eugenius*, Keresztet vetett a' szemére, mondván: Atyának, Fiúnak, és Sz. Léleknek az igaz Istennek nevében, kit Három személyben egyenlő hatalomban vallunk, nyíllyanak-meg a' te szemeid. Es leg-ottan meg-szűnvén a' fájdalom, meg-gyógyúlt a' vak, és a' Sz. Lélek igaz Istenségét meg-mutatta.

II. RÉSZE.

AZ Másik dolog, hogy a' Szent Lélek az Atyától és a' Fiútól származik, meg-bizonyodik, Elsőben: Abból, hogy Urunk azt mondotta felőle [t]: Ő *engem meg-dicsőít, mert az enyimből vészi, és meg-hirdeti néktek.* Vallyon mit vészen a' Sz. Lélek a' Fiútól? A' Tudományt, és bőlcheséget: mert *Nem szóll ő-magától, hanem, valamiket hall, azokat szóllya* [u]; a' mint a' Sz. Atyák magyarázzák: De a' Sz Léleknek Tudománya, az ő állattya. Tahát azt a' Fiútól-is vészi: vészi pedig őrőktűl-fogva, és mind őrőkké. mert az Őrőkké-való Származás, minden időt magában foglal. Melly mondást magyarázván Szent Agoston, így ír: Lészen, vólt, 's vagyon. *Lészen*; mert soha meg nem szűnik, sem vége nem lészen: *Vólt*; mert soha nem kezdetett, hanem mindenkor vólt. *Vagyon*; mert mindenkor egyenlő-képpen vagyon. Másodszor: Urunk azt mondotta [x]: *Hozzátok, a' Vigasztaló nem jő hozzátok: ha pedig el-megyek, el-küldöm őtet hozzátok.* és [y]:

A

h Ioan. 16. 13.

i Ioan. 8. 44.

k Ioan. 15. 26.

l Matt. 3. 16.

m Act. 2.

B

n Ioan. 1. 10.

o Pſ. 138. 7.

p Rom. 8. 26.

q Gal. 4. 6.

r Lib. 1. contra Maximinum.

s Lib. 2. Hiſtoria Franc. c. 3.

C

D

t Ioan. 16. 14.

u Verſ. 13.

x Ioan. 16. 7.

y Ioan. 15. 26.

A

Mikor el-jövend a' Vigasztaló, kit én néktek küldök az Atyától. Melly mondásból imigyen okoskodhatunk: Minden Küldés, vagy Parancholat-szerént vagyon; mint az Urak küldik a' szolgákat: vagy Tanáts-képpen; mint a' tudós emberek küldik azokat a' kiket tanítnak: vagy természet-szérent-valo Származás-által; mint a' fák gyökeret vernek, virágot ereſztenek, gyümölchöt termenek, mellyek a' fától természet-szerént származnak. De a' Kriſtus, nem küldötte a' Szent Lelket mint szolgáját, Ura lévén: sem mint tudatlant, Oktatója lévén. mivelhogy a' Görögök-is, a' Szent Lelket igaz Istennek vallyák, és nem kisebnek a' Kriſtusnál: Tahát az a' Küldés, Származás-által volt. Innét mongya Szent Agoſton [z]; hogy, midőn az Irásban azt olvaſsuk, hogy eggyik Isteni személy a' másikat küldi: azt kell rajta értenünk, hogy eggyik, a' másiktól származik, a' kitől küldetik. Az-okáért, sohúlt nem mondatik az Atya küldetni, mert máſtól nem származik. Es mint-hogy a' Kriſtus a' Szent Lélektől-is mondatik küldetni [a], noha ő-tőle nem származik: azt nem Istensége-, hanem emberſége-szerént kell érteni, mint-hogy a' szerént a' Sz. Lélektől fogantatott. Harmad-szor: Urunk az Apoſtolokra lehelvén, azt mondotta [b]: *Vegyétek a' Sz. Lelket.* Melly Czeremoniával, a' mint Sz. Agoſton [c], és Sz. *Cyrillus* írják [d], azt akarta jelenteni, hogy ő-tőle származik a' Sz. Lélek, mint a' lehellet az ember szájából. ninch-is más valóságos illendő oka annak a' lehelléſnek. Negyedszer: Sz. Pál azt mondgya [e]: *A' kiben a' Kriſtus Lelke ninch, az nem övé.* Es [f]: *Mivelhogy fiak vattok, el-küldötte az Isten az ő Fiának Lelkét a' ti szíveitekbe; ki azt kiáltya Abba, Atyánk.* Mert, miért mondatik a' Sz. Lélek a' Kriſtus lelkének? Bizony nem azért, hogy szolgája, vagy báttya volna, hanem hogy ő-tőle származik. és azért mondatik az Atya Lelkének-is [g], ki a' Jésust halottaiból fel-támaſztotta. Ötödször: Urunk azt mondotta [h]: *Mindenek a' mellyek az Atyáé, enyímek.* Melly mondás, mivel egy-általlyában-valo, és közönséges; mindent magában foglal valami az Atyáé; azon-kivül, a' mit kételenül ki kell rekeſztenünk, a' végre, hogy az Atya- és Fiú-között-valo külömbség helyén maradgyon. Innét mongya Sz. Agoſton [i]: A' Fiú, tellyeſséggel az a' mi az Atya; de mindazáltal nem Atya, mert ez Atya, ama' pedig Fiu. A' hol Sz. Agoſton, az Urunk mondását követvén, a' Fiút Egyenlőnek mongya az Atyával, az egy Atyaságtól meg-válva: és azért ő-tőle-is származik a' Sz. Lélek: mert ez, nē Atyaság. és mint-hogy a' Származtatás az Atyábā vagyon, szükség hogy a' Fiúban-is légyen. Hatod-szor: Sz. Jánoſnak az Angyal meg-mutatta az Élet-vizének folyó-vizét [k]; melly fényes volt mint a' Kriſtal, származván az Istennek és a' Báránnak székiből: melly víz nedveſségével, az Élet fája jeles gyümölchét termi. Az Élet vize, melly olly fényes mint a' Kriſtal, jelenti a' Sz. Lelket, és annak fényes tiſztaságát, és sok-féle haſznát. Mert, a' mint a' víz a' rútságot el-moſsa, a' földet gyümölchözteti, a' Nap hévségét enyhíti, a' szomjúságot el-vészi, és gyakorta a' meg-gyógyíthatatlan nyavalyákat-is meg-orvoſollya: úgy a' Sz. Lélek-is, bűneinknek kúndokságát el-moſsa; az örök életnek gyümölchit szerzi mibennünk; a' gonoſz kívánságnak és kisértetnek hévségét meg-enyhíti; a' földi gyönyörűségre-valo vágyodást le-szállíttya, mennyei kívánságokat gerjeſztvén helyekbe-; minden betegséget el-vészen a' lélektől; az Isteni szolgálatra gyorsakká téſzen.

B

[a] *Isa.* 61. 1.

[b] *Ioan.* 20. 22 23.

[c] *Lib.* 3. *contra Maximinum, c.* 14.

[d] *Lib.* 12. *in Ioan. c.* 56.

[e] *Rom.* 8. 9.

[f] *Gal.* 4. 6.

[g] *Rom* 8. 11. *Matt.* 10. 20.

[h] *Ioan.* 16. 15 *Ioan.* 17. 10.

[i] *Lib.* 5. *de Trinit. c.* 14.

C

[k] *Apoc.* 22. 1

Nem hozom-elő a' régi Sz. Atyáknak bizonyítáſit; mert nyilván vannak, mind a' kik a' Görögök Szakadáſa-előtt ezt az Igaſságot tanították, 's mind a' kik az-után óltalmazták; nē chak a' Deákok pedig, hanē a' Görögök-közzül-is sokan. Most chak azt mondom; hogy, ő-maga az Isten sok-képpē meg-bizonyította, a' Szakadáſ-után, kiknek légyen igaz Valláſok. I. A' Szakadás- vagy Pártolás-előtt, Görög-ország bővelkődött-tudós és Sz. Doktorokkal, és a' Közönséges *Conciliomok* mind a' Görögök-közöt voltak: de a' Pártolás-után, már közel Nyólcz-száz eſztendőtől-fogva, semmi olly *Conciliom*jok nem volt; tudós emberek-is, egyéb időkhöz-képeſt, igen keveſen találtattak, olly szent embert pedig, a' ki chodákat tött-volna, chak eggyet sem tudúnk. A' Deákoknak pedig, vagy Romaiaknak, attól-fogva, Tizen-két Közönséges *Conciliom*jok volt: azokon-kivül, külömb-külömb Tartományokban sok Magán-való *Synodus*ok voltak. Minden-időben sok Szent emberek találtattak, kik Choda-tételekkel-is erősítették az igaz Hitet; és sok jeles új Szerzetek támadtak; a' Tudós embereknek pedig számok únchen. II. A' Görögök Vallása, naponként fogyott, és fogy: A' Romai Vallás pedig, *Európá*ban sok Tartományokbā ki-terjedett; és a' többi-között, Magyar-országbā-is, hogy ne szóllyak a' Nap-keleti és Nap-nyúgati *Indiák*ról. III. A' Görögök, meg-győzettetvén a' *Conciliom*okbā, négyszer vagy ötször a' Romai Valláſra tértek; de álhatatlanok lévén meg-elhajlottak: A' Romaiak pedig, mint győzedelmeſek, azon igaz Vallásbā maradtak. IV. A' Romai Hiten-valóknál sok hatalmas Országok, jó békeségbē, és szabad uraságokban vañak: A' Görög Birodalmat pedig, a' Kriſtus ellénségi a' Törökök, éppé el-foglalták, és a'

D

Anno 1054. perfectum eſt Schiſma, licet antea fuerint jacta fundamenta.

Görögöket kemény rabságban tartyák. Es hogy eszökbe vegyék, hogy a' veszedelemnek oka a' Pártolás volt, és a' Sz. Lélek származásáról-valo hamis Vallás, Pünkösd innepiben vötték-meg a' Törökök Konstantinápolt; a' Görög Chászárt meg-ölték, és az egesz Birodalomnak végét érték; a' mint *Gerardus Mercátor* szépen meg-mutatta [l]. Adná az Isten, hogy a' mi nyomorúlt Hazánk tanúlna a' szomszéd Országveszedelmén, és a' Pártosoktól őrizkednék: mert Magyar-ország-is attól-fogva kezdett Török kézbe akadni, mioltától-fogva az Ujítók dögleletes Tudományokat kezdették Országunkban hántegetni: és mentől inkább el-áradott a' gonosz Vallás, annál inkább fogyott az Ország. és, ha fel nem nyittyák szemöket a' jó Magyarok, a' régi igaz Hitre térvén, félö hogy Országoknak galléra-is ki ne chússon kezökből.

Ezek-ellen a' Görögök, az Urunk mondását forgattyák [m]: *Mikor el-jövend a' Vigasztaló, kit én néktek küldök az Atyától, az Igasságnak Lelkét, ki az Atyától származik.* és nem mondotta, A' Fiútól-is: Tahát vakmerőség azt oda fóltozni. Erre azt feleli Szent Agoston [n]; hogy, nem azért nevezte Urunk egyedül az Atyát, hogy magát ki-rekesztené; hanem hogy az Atya a' Szent Léleknek fő eredette, annyiból, hogy a' származtatást a' Fiú-is az Atyától vötte. Illyen módon noha Urunk azt mondotta Péternek [o]; *A' test és vér nem jelentette néked, hanem az Atyám ki mennyekben vagyon*: mindazáltal a' jelentés a' tellyes Szent Háromságtól lött. A' Szent Lélekről pedig azt mondotta †, hogy meg-tanít minden Igasságra. noha azont chelekeszi mind az Atya, 's mind a' Fiú. Továbbá, midön Urunk azt mongya, hogy a' Szent Lélek az Atyától származik: az Atyán, nem érti az Atyaságnak tulajdonságát (mert úgy a' Szent Lélek Fiú volna,) hanem a' Fiúval-valo egyenlő és kőz állattyát: az-okáért a' Fiútól-is származik. Annak-fölötte, a' mint igen bőlchen mongya Szent *Anselmus* [p]; Ha Urunk nyilván azt mondotta-volna-is, Senkitől egyébtől nem származik a' Szent Lélek, hanem chak az Atyától: úgy sem rekedne-ki a' Fiú. Mert, noha Urunk azt mondotta [q], *Senki nem ismeri a' Fiat, hanem az Atya*: mindazáltal, nem rekesztette-ki magát, és a' Szent Lelket. mert ők-is úgy ismérik mint az Atya, mivelhogy egyenlő állattyok és tudományok vagyon. Sőt ugyan-ottan azt-is mondotta Urunk; *Az Atyát sem ismeri senki, hanem chak a' Fiú, és a' kinek a' Fiú meg akarja jelenteni*: noha szintén úgy ismeri az Atyát, mind ő-maga az Atya, 's mind a' Szent Lélek, mint a' Fiú, ha szintén ő semmit nem jelent-is nékik. Hasonló-képpen, ha Urunk azt mondotta-vólna; A' Szent Lélek senkitől nem származik, hanem chak az Atyától, azzal a' Fiú ki nem rekedett-vólna a' származtatástól: mennyivel inkább, hogy azt mondotta hogy az Atyától származik; a' hol semmi jele ninch a' ki rekesztésnek. Annak-okáért a' Szent Lélek igaz Isten, egyenlő az Atyával, és a' Fiúval, és egyenlő-képpen származik azoktól. Lássuk már, Mit hoz nékünk a' Sz. Lélek; vagy Mit várhatunk tőle? mint-hogy Vigasztalónak neveztetik.

III. RÉSZE.

AZ Sz. Léleknek sok Neveit találjuk a' Szent Irásban; mellyek jelentik az ő sok-féle Ajándékit és gyümölchit. Isaias, szólván a' *Messiás*ról, azt mongya [r]; hogy *Megnyugszik ő-rajta az Ur lelke; a' Bölcheségnek és Ertelemnek lelke, a' Tanátsnak és Erősségnek lelke, a' Tudománynak és Istени tiszteletnek lelke; és bé-tölti őtet az Ur félelmének lelke.* mellyeket szépen fel-találunk az Apostolokban, minek-utáña a' Sz. Lélek reájok szállott.

A' mi az Urnak Félelmét illeti, melly a' Világi félelemnek ellensége, fő-képpen abban áll; hogy senki félelméért, se szeretetiért, az Istent meg ne bántsuk. Ez valaha az Apostolokban szűken vólt; mivelhogy Péter-is, kit Urunk az Anyaszentegyház Gond-viselőjévé választott-vólt, chak egy leányzótól-valo féltében-is, meg-tagadta szerelmes Urát és Mesterét; kiért, fogadása-szerént-is, inkább meg kellett vólna halni: de a' Szent Lélek el-jövetele-után, valóban meg-tartotta az Urúnk parancholattyát [s]: *Ne félljetek azoktól a' kik meg-ölik a' testet, a' lelket pedig meg nem ölhetik: hanem inkább félljetek attól, a' ki a' testet 's a' lelket-is a' Gehennába veszthetи.* Midön azért a' Zidók azt parancholták az Apostoloknak, hogy ne tanítsanak a' JÉSUS nevében: Szent Péter nagy bátorságoson azt felelte a' több Apostolokkal [t]: *Az Istennek inkább kell engedni hogy sem az embereknek.* Es az-után, midön meg-ostorozták-vólna őket, *Örülvén mentek el a' Gyülekőzet-ből, hogy méltókká löttek a' JESUS nevéért gyalázatot szenvedni* [u]. Vedd eszedbe, hogy az Úr Félelme, nem abban áll fő-képpen, hogy, az Istennek őrökké-valo büntetésétől félvén, el-távoztassuk a' bűnt; noha az sem gonosz, a' mint Urúnknak elő-kozott mondásából ki-tetszik: hanem abban, hogy, mint jámbor fiak, félljünk szerelmes Atyánk-ellen vétení, kitől na-

A

l *In suâ Chronologia, Anno* 1452. 29. *Maij capta Constantinopolis.*

m *Ioan.* 15. 26

n *Lib.* 3. *contra Maximinum, cap.* 14.

B

o *Mat.* 16. 17

† *Ioan.* 16. 13

p *Lib. de Processione Spiritus Sancti.*

q *Mat.* 11. 27

C

r *Isa.* 11. 2.

D

s *Mat.* 10. 28

t *Act.* 5. 29.

u *Vers.* 41.

A

ponként sok jókat vészünk, és méltó hogy mindenekben kedvét keressük. Mint a' jó fiak, félnek ugyan az Attyoktól, azért-is, hogy örökségökből ki-rekeszthetik őket: de nem az a' félelemnek fő oka, hanem, hogy tudgyák az Atyákat méltóknak lenni minden tiszteletre, és engedelemre. Erről a' Fiúi Félelemről mongya a Salomon x: *Az Úr Félelme gyűlöli a' gonoszt: és a' kikben ez találtatik, kedvesek az Istennél. Mert az ôtet-félők akarattyát chelekeszi, és az ô könyörgésöket meg-halgattya, és meg-szabadittya ôket* y. Ezért dichéri az Irás Jóbot z, és Simeont a. és azért mongya Salomon b: *Bóldog az ember, a' ki mindenkor fél.*

x Prov. 8. 13.

y Ps. 144. 19

z Iob. 1. 1.

a Luc. 2. 25.

b Prov. 28. 14

B

Az Isteni Tiszteletnek Lelke arra-valo, hogy az ember az Istennek gyönyörűséges igáját jó kedvel fel-vegye, és örömest hordozza. Mert, a' mint az Isteni félelem az Ördög igáját el-vetteti: úgy az Isteni Tisztelet a' Krisztus igáját fel-véteti; és arra viszi az embert hogy az Istent mindenek-fölött bőchüllye. Ennek jele, a' buzgó és aitatos Könyörgés lehet, mellyel az Istent kivált-képpen tisztellyük; meg-valván hogy nála-nélkül semmi jót nem chelekedhetünk; az ô segétségével pedig, mindenekre el-érkezhetünk. Úgy vagyon, hogy az Apostolok, a' Szent Lélek el-jövetele-előtt-is imádkoztak némelykor; és úgyan kérték-is Urúnkat, hogy imádkozni tanittsa őket c: de a' hol leg-szükségesb lőtt-vólna, és a' hol ugyan íntette-is Urunk az Imádságra d, el-aluttak. De midőn, Urunk Menybe-menetele-után, a' Szent Lelket várták, *Minnyájan álhatatosok vóltak egyenlő akarattal az imádságban* e. Minek-utánna pedig el-jött a' Szent Lélek, ez a' jeles ajándék-is nevekedett; úgy hogy, nem chak titkon, és házba rekeszkedvén imádkoztak, hanem a' Templomban-is: és Péter Jánossal, *fel-mentek a' Templomba, az imádságnak kilenczedik órájára* f; és az asztalhozvalo szolgálást-is azért bizták egyebekre, hogy az imádságban, és az Igének szolgálattyában foglalatosok lennének g. Ezt igérte az Isten, mondván h: *Ki öntöm a' Dávid házára, és a' Jerusalem lakóira, a' Malasztnak, és a' Könyörgésnek Lelkét.* Es Sz. Pál-is azért mongya i; hogy *A' Lélek könyörög mi-érettünk, meg-mondhatatlan foházkodasokkal*: az-az, a' könyörgésre tanit és indit.

c Luc. 11. 1.

d Mat. 26. 41

e Act. 1. 14.

f Act. 3. 1.

g Act. 6. 4.

h Zach. 12. 10

i Rom. 8. 26.

A' Tudománynak Lelke, nem a' világi tudományra-valo, hanem az Isteni dolgoknak tanitására, melly a' *Szentek tudománya* k; vagy *az Üdvösség tudománya* l: melly fel nem fuvalkodtattya az embert, mint a' világi tudomány, hanem a' szentségre és üdvösségre oktattya. Az Apostolok, a' Sz. Lélek El-jövetele-előtt, alig tudtak chak egy nyelven-is bátorságosan szóllani; El-jövetele-után pedig, *Külömb-külömb-féle nyelveken kezdettek szóllani, a' mint a' Szent Lélek adta nékik* m; az-az, vagy ők tudtak szóllani; vagy, a' mint némellyek akarják, a' magok nyelvén szóllottak: de a' hallgatók úgy értették, mint-ha az ô nyelvökön szóllottak-vólna. Akár-mint lőtt légyen, szükséges ajándék vólt ez az Evangéliom predikállására, hogy a' sok-féle nyelveken-valo Nemzetségeket, az Apostolok egy Anyaszentegyházba gyűjtenék, mint valami erős Várba; a' mint Szent Agoston írja o. Ez a' Tudománynak Lelke hogy mennyei lőtt-légyen, abból ki-tetszik, hogy *az Istennek nagy dolgairól szóllottak* p: nem arról, hogy kenyeret nem vőttek magokkal q; sem az első székeken-valo üléstől r; sem arról, ki légyen leg-nagyobb közöttök s: hanem az Üdvösségről, mellyet a' Krisztus szerzett Halálával és Fel-támadásával. és noha tiltották a' Papi-fejedelmek; mindazáltal nagy bátorsággal el-jártak dolgokban, és azt felelték t: *Az Istennek inkább kell engedni, hogy-sem az embereknek*: a' Tudományt nem azért vőttük, hogy elrejtsük, hanem hogy mindenütt hirdessük.

k Sap. 10. 10

l Luc. 1. 77.

m 1. Cor. 8. 1

C

n Act. 2. 4.

o Ser. 187. de Tempore.

p Act. 2. 11.

q Matt. 16. 7.

r Mat 26. 21

s Luc. 22. 23.

t Act. 5. 29.

D

Az Erősség-is, a' Szent Lélek el-jövetele-előtt, igen gyarló vólt az Apostolokban: kik minnyájan el-futottak Urunk-mellől, Szenvedése-kor u; az-után, ajtó-bé-zárva lappangottak a' Zsidóktól-valo félelemért x: de, mihelyen a' más napon a' Szent Lelket el-vőtték, a' házból ki-jövén, mindeneknek meg-mutatták magokat; a' Krisztust nyilván hirdették, és ellenségit meg-szégyenítették: és úgy meg-erősödtek, hogy nem chak a' vereséget és gyalázatot szenvedték örömmel y; de a' halálra-is, a' Krisztusért bátran mentek. kiknek példájokat számtalan Mártyrok követték; nem chak erős férfiak, hanem gyenge Szűzek-is.

u Mat 26. 16

x Ioan. 20. 19

y Act. 5. 41.

A' Tanátsnak Lelke, meg-tartóztattya az embert a' hirtelenkedéstől; és azt chelekeszi, hogy ember dolgait jól meg-fontollya; és, a' mint az okos szabókról mongyák, kétszer-is mérje míg nem egyszer metse. A' Szent Lélek el-jövetele-előtt, találunk az Apostolokban ez-aránt némelly fogyatkozásokat: mint midőn Péter, Urunknak azt mondotta z: *Távúl légyen tőled Uram: nem lészen ez néked.* mellyért keményen feleli Urúnk néki, mondván: *Menny hátra Sátán, botránkozásomra vagy nékem; mert nem érted azokat, mellyek az Istené, hanem azokat mellyek az embereké.* Illyen vólt Péternek

z Mat. 16. 26

más

más mondása-is [a], és a'Zebedæus fiainak kívánsága [b]. De a'Sz. Lélek el-jövetele-után, mindenekről meg-ért ítélettel tanátskoztak; a'mint az Apostoli Chelekedetekről írt Könyvben egy-néhány Példákból meg-bizonyúl [c].

Az Értelem Lelke arra-valo, hogy az ember a'Hit-béli titkos dolgokat meg-értse. Melyben, a' Sz. Lélek el-jövetele-előtt, vólt válami fogyatkozás az Apostolokban: és azért, nem chak egyszer mondották Urúnknak [d]; *Magyarázd-meg nékünk e' Példa-beszédet.* Kiknek azt felelte: *Még ti-is értelem-nélkül vattok-e?* Másutt pedig azt mondotta [e]: *Még sokat kellene néktek mondanom, de most el nem viselhetitek: mikor pedig el-jövend amaz Igasságnak Lelke, meg-tanít titeket minden Igasságra.* De a'Sz. Lélek el-jövetele-után, az egész világnak Tanítóivá lőttek; Urúnk parancholattya-szerént [f]: és az Istennek hatalmas és titkos dolgairól, nagy értelmesen írtak; a'mint a'Sz. János irásiból ki-tetszik.

A'Bölcheségnek Lelkét, abban mutatták-meg az Apostolok, hogy a'Világ bölcheségét meg-vetették: mivelhogy *A'testnek bölchesége, ellensége az Istennek: mert az Isten Törvényének nem enged* [g]. Az-okáért, a'mit a'Világ nagyra bőchűll, meg-vetették; a'gazdagságot, méltóságot, testi gyönyörűséget: a'mit pedig a'Világ meg-vét, nagyra bőchűllötték; a'múnkát, háborusságot, gyalázatot. Az Anyaszentegyház meg-gondolván e' nagy Ajándékokat, méltán örvendez, és a'Sz. Misének áldozattyában naponként azt mondgya [h]: *Quapropter profusis gaudiis, totus in orbe terrarum mundus exultat: sed & superna Virtutes, atq; Angelica Potestates, Hymnum concinunt:* az-az, A'föld kerekségén-valo egész világ, nagy örömmel vigad: de a'felső Erősségek-is, és az Angyali Hatalmasságok, dícséretet énekelnek: az Istennek jó-vóltáért.

Ezeket a'Sz. Lélek Ajándékit, példázták azok a'dolgok, a'mellyek képében jött ma a'Hívekre; tudni illik, a'sebes Szél, a'Tűz, és az el-osztatott Nyelvek.

A'mi a'Szelet illeti, azt vedd eszedbe, hogy az Üdvösségre Két dolog kívántatik: 1. Hogy értsük mit kell chelekednünk. 2. Hogy azt kedvellyük, és végbe vigyük. Némelykor a'hó úgy bé esi az útakat, hogy senki bátorságoson nem járhat: de ha valamelly sebes Szél támad, a'havat el-fújja, és az útakat ki-mutattya. A'tüzet-is úgy bé takarják néha a'hamuban, hogy se melegségét nem érzed, se világosságát nem látod: de a'sebes Szél a'hamvat el-fújja, és a'tüzet ki-nyilatkoztattya. Hasonló-képpen, a'testi kívánság az okosságot néha úgy el-lepi, hogy az ember eszébe sem vészi mit kellessék chelekednie: de a'tudománynak, tanátsnak, értelemnek, és bölcheségnek Lelke, az embert minden igasságra meg-tanittya, és a'tudatlanság kődét el-kergeti. De mint-hogy nem-elég az Igasságot érteni, hanem szükség az akadályokat-is meg-győzni, azt-is meg-chelekeszi a'Sz. Lélek. A'sebes Szél, nagy dolgokat-is keményen meg-indít, az iszonyú nagy hajókat olly sebessen hajtya a'tengeren, hogy semmi nyíl, vagy röpülő madár nem ér vélek; mellyeket ha Szél nem éri, veszteglálnak mint a'kő-sziklák: hasonló-képpen, a' Sz. Lélek az embernek reft akarattyát, láthatatlan, de hatalmas erővel, igen meg-indíttya; a'mint Urúnk szépen jelentette, mondván [i]: *A Szél, a'hol akarja ott fúj, és a'szavát hallod, de nem tudod honnét jöjön, a'vagy hová mennyen: így vagyon minden a'ki a'Lélektől született.* Mint-ha azt mondotta-vólna: Noha a' Szelet nem láttyuk, de erejét eszünkbe vehettyük, midőn a'nagy temérdek fákat ide's tova hajtogattya, és néha gyökereistől felforgattya; és abból erejét meg-értyük: azon-képpen, a'ki a'Sz. Lélektől születik, érzi hogy a'szive meg-változik; a'mennyei dolgokra fel-gerjed; a'földieket meg-útállya; kívánnya a'múnkát, gyűlöli a'henyéléft, noha a'Sz. Lelket nem láttya. melyről naponként sok jeles példákat látunk, a'Felséges jobb-kezének meg-változtatásából [k].

A'mi a'Tüzet illeti, annak képében jött a'Sz. Lélek: mert, a'mint Sz. *Gregorius Nazianzénus* írja, az Irás az Istent Tűz-nek nevezi [l]. és, mi-képpen hogy az Atya Isten Moysesnek *Tüzes chipke-bokorban* jelent-meg [m]; a'Fiú pedig azt mondotta [n], hogy *Tüzet jött bochátani a'földre*: illett a' Sz. Léleknek-is Tűzben meg-jelenni. Gyakorta Tűz-által mutatta-meg az Isten, hogy némelly hűv szolgainak áldozattyokat kedvellette; úgy-mint Abrahámnak [o], Aaronnak [p], Gedeonnak [q], Dávidnak [r], Salomonnak [s], Illyésnek [t], Nehemiásnak [u]: Azon-képpen, mint-hogy a'mi Fő-papunk áldozott mi-érettünk a' Keresztfán, az Atya Isten akarván jelenteni, hogy kedvesen vötte az áldozatot, Tüzet bochátott alá: az Isaias ajaka, Tüzzel tisztíttatott-meg a'predikálásra [x]: a'Jeremias chontyai-közzé-is Tűz bocháttatott, és az tanította-meg őtet [y]: azon-képpen az Apostolok, Tűz-által gerjedtek-fel a'predikálásra, és tudósokká lőttek. A'víz, természete-szerént nehéz, és alá-foly; de, ha a'tűztől meg-melegszik, természetiről el-feletkezvén, fel-forr, és a'fazék határából ki-foly: az Apostolok-is, mihelyen a'Sz. Tüzet vötték, felgerjedvén, a'rejtek helyből, és szoros házból ki-ütöttek, mindenütt predikállottak, és az Istent dícsérték, beszélvén az ő nagy dolgait [z]: Ha a'czitrom levével, valami jeles

A
a Ioan. 13. 8.
b Luc. 9. 54. Mar. 10. 35
c Act. 4. 34. & cap 6. 3. & c. 15 28.
d Mar. 13. 36 & c. 15. 15
e Ioan. 16. 12
f Mat. 28. 19. Mar. 16.
g Rom. 8. 7.
B
h In Præfatione.
C
i Ioan. 3. 8.
k Pſ. 76. 11.
D
l Deut. 4. 24.
m Exod. 3. 2.
n Luc. 12. 49
o Gen. 15. 17.
p Lev. 9. 24.
q Iudic. 6. 21.
r 1. Par. 21. 26.
s 2. Par. 7. 1.
t 3. Reg. 18. 38.
u 2. Mach. 1. 32.
x Isa. 6. 6.
y Thren. 1. 13
z Act. 2. 4. 11.

A

dolgot írnak papirosra, külömben el nem olvashatni, hanem-ha a'tűzhöz viszik: a'mit a'Mennyei tanító a'Kristus, az ő végheteilen szeretetiből a'Tanítványinak szívökbe írt, noha igen szükséges volt, mindazáltal senki azt se nem olvashatta, se nem érthette, míg nem a'Mennyei Tűz reájok szállott, és úgy meg-világosította elméjöket, hogy minden mély és titkos dolgokat meg-érthettek; a'mint Urúnk a'mái Evangéliomban jelentette, mondván [a]: *Ezeket szóllottam néktek, nálatok lévén. A Vigasztaló Sz. Lélek pedig, kit az Atya az én nevemben küld, az títeket meg-tanít mindenekre; és eszetekbejuttat mindeneket, valamiket néktek mondandok.* A'földből-valo edényeket, akármi mesterséggel chinállyák-is, hasznát azoknak nem vehetik, míg nem a'tűz meg-erősíti: azon-képpen, szükség volt az Apostolok meg-erősítésére a'Sz. Lélek Tűze. Mert, noha Urúnk nagy méltóságra hitta-volt őket, és sok lelki ajándékokkal-is fel-ékesítette-volt: mindazáltal igen gyarlók voltak, valamíg a' Sz. Lélek Tűze meg nem vastagította őket. Es mi-képpen hogy a'tűz minden roszdát meg-emészt, és az ezüst edényeket meg-tiszttítya: azon-képpen a' Szent Lélek az Apostoloknak minden fogyatkozásit meg-emésztette, és el-fogyatta.

a Ioan. 14. 25

B

Végezetre, a'mi a'Nyelveket illeti, azért jött a' Sz. Lélek tűzes Nyelvekben az Apostolokra, hogy meg-mutatná mi végre jött e világra; tudni illik, hogy a'Szeretetet a'mi szívünkbe öntené. mert ninch az embernek alkolmatosb tagja a'Nyelvnél, a'szeretetnek és barátságnak meg-szerzésére; mivelhogy az ékessen- és édessen-valo szóllás, igen bé-hat embernek szívébe. Mellyet akarván jelenteni a'Pogány Bölchek, *Herculest* úgy írták; hogy elő-mendegelvén, hátra nézett nagy sokaságra, melly őtet követte, és mindeniknek egy arany-lánczotska volt a'fülén; és azok öszve-foglaltatván, a' *Hercules* lyukas nyelvéhez voltak kötve: ki víg ábrázattal volt; és az embereket nem erőszakkal vonta utánna, hanem jó kedvökből úgy siettek utánna, hogy meg-is akarták egy-mást előzni. De nem chak az embereknél szerezhetünk kedvet a'Nyelvel, hanem az Istennél-is: mivelhogy az aitatos könyörgésnek eszköze. és arra-is a'Sz. Lélek int és tanít bennünket. Annak-okáért, ezt a'nagy Ajándékot hálá-adással vegyük; jó intését és tanitását szívünkbe ereszszük; és, a'mit tőlünk kíván, nagy híven meg-chelekedgyük: hogy minden nyavalyáinkban és szükséginkben vigasztallyon, és e'világból-valo ki-múlásunk-után, az Igaz földre, az Élők Földére vigyen bennünket: mellyet engedgyen minnyájunknak a'kegyes Isten, az ő áldott Sz. Fiának drága érdeme-által. Amen.

C

MÁSODIK PREDIKÁTZIO.

VIlág kezdetitől-fogva világ végé-ig, Négy Állapitban találom az embereket, mellyeket a'Négy Elementomokhoz, vagy éltető állatokhoz hasonlíthatunk; tudni illik, a'földhöz, vízhez, levegő-éghez, és tűzhöz. Elsőben: Az Ártatlanság állapattya*, melly hasonló volt a'Földhöz: mert, mint a'föld leg-gyümölchösb, és gyönyörűségesb; úgy volt az Ártatlanságnak állapattya-is. Melyben ha az ember meg-maradott volna, sok jó gyümölchöt termett-volna, sok szép lelki ajándékokkal lévén fel-ékesítve, és fő-képpen az Eredendő Igasággal; melly-által, tellyes birodalma volt az érzékenységeken, és minden testi vágyodásokon. Gyönyörűséges-is volt, mind a'halhatatlanságért, mind a'gyönyörűséges lakó-helyért a'Paradichomért: melyben nagy nyugodalomban lakván, minden teremtett-állatokon birodalma lőtt volna. Ez az állapat, Földön kezdetett-el, midőn az Isten a'föld agyagából formálta az embert [a]: és földben végeződött-el, midőn az Isten a'földet meg-átkozta [b]; és az embernek azt mondotta: *Por vagy, és porba térsz.* Másodszor: A'Természet állapattya †; melly hasonló volt a'Vízhez: mert, mint a'víz nem állandó, hanem folyó; úgy az emberek-is abban az állapatban álhatatlanok voltak; és semmi Irott Törvénnyel nem lévén bé-gátolva, a'testi kívánságok-után folytak, és *Minden testi meg-veszteggette az ő útát a'földön* [c]. Ez neminémű-képpen Vízen kezdetett (ha a'veritékvíz,) midőn az Isten Adámnak azt mondotta [d]: *Orczád veritékével észed a'kenyeret.* És chak nyólcz ember maradott-meg a'víz-özöntől [e]. És vízzel lőtt vége, midőn az Israël fiai, Egyiptusból ki-menvén, Farao minden seregével a'vízbe veszett [f]. Harmadszor: A'Moyses Törvénye állapattya*; melly hasonló volt a'Levegő-éghez, melly a'félyhők- és ködök-által, sok ábrázatokat, képeket, és példákat mutat, mellyek hamar el-változnak és el-málnak: úgy a' Moyses Törvénye-is példákkal bővelkődött, és *Mindenek példákban történtenek nékik* [g]. de

D

* Status Innocentiæ.

a Gen. 2. 7. 8. 15.
b Gen. 3. 17. 19.
† Status Naturæ.
c Gen. 6. 12.
d Gen. 3. 19.
e Gen. 7. 17.
f Exod. 14. 24. 25.
* Status Legis Mosaicæ.
g 1. Cor. 10. 11.

azok,

azok, a'Kriſtus el-jövetele-által, mind el-múltak. Ez az állapat, neminémű-képpen felyhőben kezdetett, midőn az Iſraël fiai nappal a'Felyhő-oſzlopot követték [h]: és az Iſten-is a'felyhő-oſzlopban ſzóllott nékik [i]: és mikor a'Törvény ki-adáſában, a'felyhő bé-burította a'hegyet [k]. Vége pedig akkor lőtt, midőn a'Kriſtus meg-hólt, és az egéſz földön ſetétség lőtt [l]: és neminémű-képpen el-is temettetett; mikor Urúnkat menybe-menetele-kor a'felyhőbe-fogadta [m]. Negyedſzer: A'Malaſzt és Kegyelem Törvényének állapattya †, az Evangéliom Törvénye; melly haſonló a'tűzhőz, mert ſzép világos, és hatalmas mint a'tűz: azt kívánnya, hogy *a'mi Chelekedetink világoskodgyanak* [n]. És neminémű-képpen a'Kriſtus ſzületéſe-kor kezdetett, mikor *a'Páſztorokat az Iſten fényeſsége környúl-fogtá* [o]: a'Mágusokat pedig a'fényes chillag a'Kriſtushoz vezette [p]. Nevekedett, midőn Urúnk predikállani kezdvén, azt mondotta [q]: *Én vagyok a'Világnak Világoſsága*: midőn *ſzínében el-változott, és fénylett az orczája mint a'Nap* [r]. De a'mái napon tekélletesen el-kezdetett, és ki-is terjedett; midőn a'Sz. Lélek tűzes nyelvekben az Apoſtolokra-ſzálván [s], ſzívőket fel-gerjeſztette az Evangéliom predikálláſára. Vége-is tűzzel léſzen, midőn a'tűz az egéſz világot meg-eméſzti [t]. És végezetre, valakik jól viſelték magokat, az Iſten orſzágába mennek; hogy az Iſtent, ki *Meg-eméſztő Tűz* [u], mind örökké láſsák és ſzereſsék: a'kik pedig gonoſzúl, az örök tűzre vettetnek: mellyet hogy el-kerűllyünk, a' Sz. Lélek tűzéhez járúllyunk; melyről én-is ſzóllok e'moſtani Predikatzióban, lelkünk vígaſztaláſára, és életünk jobbítáſára.

I. *Meg-mutatom, Michoda fogyatkozáſok vóltak az emberben, mellyeket meg-orvoslott a'Sz. Lélek.*

II. *Szóllok a'Sz. Léleknek Tizen-két Gyümölchiről.*

III. *Meg-mondom, Michoda kéſzületet kíván a'Sz. Lélek.*

ELSŐ RESZE.

AZ embertől-ſzármazó dologhoz, a'külső eſzközökön-kivűl, két belső Eſzköz kívántatik; az Értelem, és az Akarat. Mert, a'mit nem ért az ember, akár-mint igyekezzék, véghez nem viheti: mert, a'mint ſzokták mondani, Czigány harangot nem-ónt, mert ha akarná-is nem tudgya. Más-felől, akár-mint tudgya a'dolgot, ha akarattya 's kedve ninch hozzá, chak el ſem kezdi. E'Két eſzköz, az Adám vétke-miatt igen meg-veſzett; az Elmében olly nagy tudatlanſág vagyon, hogy ember a'tulajdon életére-valo ſzükſéges dolgokat ſem tudgya fel-találni, és a'gyermekek inkább tudnak ſírni, hogy-ſem az annyokat meg-kereſni a'tejért: az üdvőſség dolgában pedig olly tudatlan az ember, hogy, az Iſtennek kivált-képpen-valo ſegétſége-nélkül, ſem az ő utólſo végét és bóldogſágát nem értheti, ſem annak ſzükſéges eſzközit; a'mint ki-tetſzik a'főfő Pogány bölch Filoſofuſoknak vélekedéſekből a'Bóldogſág-felől, kik ſoha meg nem-tudtak azon alkodni. És a'mi nagyobb choda, az ember maga elméjének ſem tudgya állapattyát; a'mint Dávid jelenti, mondván [x]: *A'vétkeket ki érti? az én titkon-valóimból tiſztits-meg engem.* Az Akarat pedig olly gyarló a'Vétkek ki-irtáſára, és a'Jóſzágos chelekedetek gyakorláſára, hogy gyakorta iſzonyú kínokkal kell az embereket a'Bűnről el-vonni, vagy a'jóra unſzollani; a'mint ki-tetſzik az akaſztó-fákból, kerekekből, nyárfákból, horgokból, tűzes fogókból, és egyéb efféle kínzó ſzerſzámokból; mellyekkel noha az embereket ſzűnetlen rettentik: mindazáltal, ſokan ugyan *vígadnak, és örvendéznek az igen gonoſz dolgokon* [y]; *mint a'vizet*, olly künnyen *iſzſzák a'hamiſságot* [z]; és ugyan *dichekednek-is a'gonoſságban, a'kik hatalmaſok a'hamiſságban* [a].

E'nyávalyák-ellen igen fő és foganatos orvoſságot ſzerzett az Iſten az Új Teſtamentomban; melly nagy hálá-adáſra kötelez bennünket. Mert, a'tévelygéſek ſetétſégének el-kergetéſére, nem Moyſeſt küldötte felyhőben: hanem az ő Bölcheſégét, az ő éggyetlen-egy Fiát; ki, mint *Igaz Világoſság, meg-világoſitana minden e'világra-jövő embert* [b]. Ki azt mondotta [c]; hogy, *a'miket hallott az Attyától, meg jelentette nékünk*, mint bárátinak. Kinek méltán mondotta Sz. Péter [d]: *Uram, kihez mennyünk? az örök életnek igéi vannak nálad.* Sőt a'ſzolgák-is, a'kik meg akarták fogni, azt mondották felőle [e]: *Soha ember így nem ſzóllott, mint ez az ember.* Ki nem chak Elméjőket világoſitotta-meg a'tudatlan embereknek, hanem ſzívőket-is, vagy Akarattyokat fel-gerjeſztette, és meg-erőſsítette, midőn azt mondotta [f]: *Ne féllyetek azoktól, a'kik meg-ólik a'teſtet, a'lelket pedig meg nem ólhetik.* és [g]; *E'világban ſzorongatáſtok léſzen; de bizzatok, én meg-győztem a'világot.*

Noha pedig ezeket chelekedte a'Kriſtus, és elégséges vólt hogy minden tudatlanſágot, és félelmet el-venne a'Hívekről: mindazáltal, az Iſtennek chodálatos és bölch gond-viſeléſe úgy rendelte a'dolgot, hogy az Urúnk tanitáſa-után-is, maradott valami

tudat-

A

h *Exo.* 13. 21
i *Pſal.* 98. 7.
k *Exo.* 24. 15
l *Mat.* 27. 45
m *Act.* 1. 9.
† Status Gratiæ.
n *Matt.* 5. 16.
o *Luc.* 2. 9.
p *Matt.* 2. 10.
q *Ioan.* 8. 12.
r *Matt.* 17. 2.
s *Act.* 2. 3.
t 2. *Pet.* 3. 10

B

u *Deut.* 4. 24. *Heb.* 12. 29.

C

x *Pſ.* 18. 13.
y *Prov.* 2. 14.
z *Iob* 15. 16.
a *Pſal.* 51. 1.

D

b *Ioan.* 1. 9.
c *Ioan.* 15. 15
d *Ioan.* 6. 69.
e *Ioan.* 7. 46.
f *Mat.* 10. 18
g *Ioan.* 16. 33

A

tudatlanság a'Tanítványokban; a'mint ő-maga jelentette, mondván [h]: *Még sokat kellene néktek mondanom, de most el nem viselhetitek.* És erőtlenség-is; úgy hogy minnyájan el-futottak mellőle: Péter pedig a'ki a'többinél bátorságosbnak mutatta magát, háromszor tagadta-meg [i]. De midőn a'Sz. Lélek el-jött, kit ma a'Krisztus az ő Sz. Attyától küldött, minden Igasságra meg-tanította őket [k]: és úgy meg-ajándékozta, hogy minden nyelven, az egész világon predikálhatnák az Evangéliomot; mellyet példáztak a'reájok szállott el-osztatott Nyelvek. Szívőket-is úgy fel-gerjesztette minden akadályoknak meg-győzésére, hogy semmitől nem féltek: sőt örvendeztek, midőn gyalázatos vereséget szenvedtek a'Jésus neveért [l]. Kikre azért jött ma Tűz ábrázattyában, hogy a'Tűznek fő Tulajdonságit meg-mutatná magában, és egyebekkel-is közlené; mellyeket Urúnk-is jelentett a'mái Evangéliomban, a'mint ezennel meg-mutatom.

h Ioan. 16. 12

i Mat. 26. 75.

k Ioan. 16. 12

l Act. 5. 41.

II. RÉSZE.

B

Első Gyümölche a'Sz. Léleknek, a'Szeretet: melyről Urúnk a'mái Evangéliomban emlekezik, mondván [m]: *Ha ki engem szeret, az én beszédemet meg-tartya.* Ezt a'Szeretetet, Sz. Pál elsőnek számállya a'Sz. Lélek Gyümölchi-közőtt [n]: és nyilván mongya [o]; hogy Ő-általa *ontatott a'mi szíveinkbe.* Erről a'Tűzről értik némelly Doktorok Urúnknak ama'mondását [p]: *Tüzet jöttem bochátani a'földre; és mit akarok, hanem chak hogy fel-gyuladgyon?* Melly tűz a'kiben nem találtatik, hamar meg-hidegül. Hasonló pedig a'Szeretet a'tűzhöz: mert fel-gerjeszti és gyulasztya az embert. és azért szokták mondani a'szeretőkről, hogy égnek, langolnak, gyuladoznak.

m Ioan. 14. 23.

n Gal. 5. 22.

o Rom. 5. 5.

p Luc. 12. 49

E'Szeretetnek hatalmas-voltáról, gyakorta emlekezik a'Sz. Irás; és fő-képpen azzal ajánlya, hogy a'kiben találtatik, az Isten parancholattyát meg-tartattya véle; a'mint a'mái Evangéliomban-is mongya Urúnk [q]: *Ha ki engem szeret, az én beszédemet meg-tartya.* Másutt pedig így szólt [r]: *Ha engem szerettök, az én parancholatimat meg-tartsátok.* És [s]: *A'kinél az én parancholatim vannak, és meg-tartya azokat, az a'ki engem szeret.* Sz. János-is azont mongya [t]: *Ez az Isteni Szeretet, hogy az ő parancholatit meg-őrizzük.* És [u]: *A'ki meg-tartya az ő igéjét, bizonyára abban az Isteni Szeretet tekélletes.* Innét mongya Sz. Gergely [x]; hogy nem minden szereti az Istent, a'ki nyelvével azt vallya hogy szereti; hanem, a'ki chelekedetivel meg-bizonyíttya: mert a'Szeretetnek meg-bizonyítása, a'Chelekedetnek meg-mutatása. Az-okáért, a'ki lehetetlennek, vagy fölöttébb nehéznek tartya az Isten parancholatit, nyilván jelenti, hogy nem szereti az Istent, vagy a'Sz. Lelket el nem vőtte. Mert Sz. János, midőn azt mondotta [y]; *Ez az Isteni Szeretet, hogy az ő parancholatit meg-őrizzük:* mingyárt utánna vetette: *Es az ő parancholati nem nehezek.*

q Ioan. 14. 23

r Ioan. 14. 15

s Vers. 21.

t 1. Ioan. 5. 3.

u 1. Ioan 2. 5.

x Hom. 30. in Evang.

C

y 1. Ioan. 5. 3.

'Melly igasságot, szépen meg-bizonyíthattyuk Sz. *Basilius*sal [z], a'Testi szeretetnek hasonlatosságából. Mert, ha valami nemes és vitéz Ifiú, valamelly nemes és ékes leányzót meg-szeret; ninch olly nehéz dolog, mellyet őrömest meg ne chelekedgyék szerető-jének parancholattyára; sőt azt nehéznek sem tartya. Ha arra kéri, hogy ellenségének vétkét meg-engedgye, vagy barátságába fogadgya; minden késedelem-nélkül meg-chelekeszi: sőt, ha nem kéri-is, chak meg-értheſſe hogy azzal kedves dolgot chelekeszik néki, leg-ottan kész reá. Az álgyúval, vagy taraszkal, míg nem a'tűzet hozzája fogják, az apró gyermekek-is játzodoznak, és ide's tova forgattyák; de midőn a'tűzet hozzája fogják, még a'jó-szívű vitézek sem mernek közel menni hozzája: hasonló-képpen, a'melly emberben a'Szeretet ninchen, ha nem tudom mennyi egyéb Lelki javai vólnának-is, meg nem állya a'háborusságot; de, a'kiben a'Szeretet meg-rögzött, és gyökeret vert, semmi meg nem tántoríthattya. Végy példát Sz. Péterről; ki a'Sz. Lélek el-jövetele-előtt, chak egy ajtón-álló Leányzótól-valo féltében-is háromszor tagadta-meg a'Krisztust: a'Sz. Lélek el-jövetele-után pedig, még a'Zidók Fejedelmi sem rettenthették-meg. Kik, mikor meg-parancholták-vólna néki, és Jánosnak [a], hogy *tellyes séggel ne szóllanának, se ne tanítanának a'IESUS nevében:* azt felelte: *Itéllyétek-meg, ha málto-e az Istennek színe-előtt, titeket inkább halgatni, hogy-sem az Istent? mert nem lehet, hogy a'miket láttunk, és hallottunk, ne szólljuk.*

z De Vera Virginitate.

D

a Act. 4. 18.

A'Szövetség szekrénye, mellyet a'Levíták vállokon hordoztak, kétség-nélkül nehéz vólt, mind a'Setim fáért, 's mind az aranyért, mellyel kivül és belől bé vólt burítva; 's mind pedig az hozzá-tartozó eszközökért, és ékességekért, mellyekről Moyses bőven emlekezik [b]: mindazáltal azt, az Isten segétségéből, és kivált-képpen-valo gond-viseléséből, valamikor a'tábor meg-indúlt, nagy könnyen hordozhatták. azt példázván, a'mit Urúnk mondott [c]: *Az én igám gyönyörűséges, és az én terhem könnyű*; tudni illik, a'Szeretet-által, és a'Szeretetnek alkotója-által, ki a'Sz. Lélek. Midőn Moyses kímeket küldött-

b Num. 4.

c Mat. 11. 30

vóna

vólna az Igéret-földére, Jósue és Káleb jól biztatták az Isráël fiait, hogy meg-győzhetik a' Kananæusokat, mondván [d]: *Mennyünk-fel, és birjuk a földet, mert meg-vehettyük azt:* a' több kímek pedig azt mondották [e]: *Semmi-képpen e' néphez fel nem mehetünk, mert erősb nálunknál.* Nézd melly kűlömben szólnak! Annak-fölötte gyalázták a' földet, mondván: *A' föld a' mellyet meg-kímlettünk, meg-emészti a' lakóit: a' nép a' mellyet láttunk, szálas-termetű; ott láttunk némelly chodákat-is, az Enak fiait, az Oriások neméből; kikhez hasonlíttatván, mint a' sáskák láttatunk-vala.* Jósue pedig és Káleb, kűlömben beszéllettek [f]: *A' föld a' mellyet meg-kerűltünk, igen jó: ha kegyelmes leszen az Ur, bé-viszen abba minket, és kézbe adgya a' téjjel- és mézzel-folyó földet. Ne legyetek párt-útók az Ur-ellen; se ne féllyetek e' föld népétől: mert, mint a' kenyeret, úgy meg-ehettyük őket.* Vallyon mi vólt oka e' nagy kűlömbségnek? A' Szeretet, melyből Jósue és Káleb, az Úr parancholattyát bé akarván tellyesíteni, semmi nehézséggel nem gondoltak, tudván, hogy, ha az Isten bé akarja őket vinni a' jó földre, módot mutat benne, és erőt ád minden ellenségök-ellen. A' többi pedig, nem valóban szeretvén az Istent, se nem igyekezvén parancholattyának engedni, nehezlették a' dolgot, és akadályokat találtak benne. De valamint kűlömbözött igyekezetök, szintén úgy kűlömböző sententziát-is vőttek az Istentől. ki nagy haraggal azt mondotta [g]: *Senki azok közzűl, a' kik engem rágalmaztak, nem láttya a' Földet, mellyért meg-eskűdtem az Attyoknak. Az én szolgámat Kálebet, ki tellyes lévén más Lélekkel* (tudni illik, a' Szeretetnek és Engedelmességnek lelkével,) *követett engem, viszem-bé a' Földre, mellyet meg-kerűlt; és az ő magva bírja azt.* Bizony, nékünk-is azt mongya a' Kristus, ha a' Szeretetnek fogyatkozásából, az ő parancholatinak bé-tellyesítésére restek lészűnk; mert senkire nem vethetűnk, hanem chak magúnkra.

Holott vedd észedbe; hogy az Isteni Szeretet nem chak hatalmas, hogy ember annak segétségével mindent meg-chelekedhessék, hanem fölötte igen hasznos-is; a' mint Urúnk a' mái Evangéliomban jelenti, mondván [h]: *Ha ki engem szeret, az én beszédemet meg-tartya, és az Atyám-is szereti őtet; és hozzája megyünk, és lakó-helyt szerzünk nála.* És a' mái Evangéliom-előtt egy-kevessé [i]: *A' ki engem szeret, szerettetik az Atyámtól: és én-is szeretem őtet, és meg-jelentem néki magamat.* Salomon-által-is azont mondotta az Isten Bőlchesége [k]: *Én az engemet-szeretőket szeretem.* Meg-mondottam másutt, mi módon előzheti meg a' mí Szeretetünk az Istennek hozzánk-valo szeretetit (mint-hogy egy általlyában, bizonyos, hogy az Isten Szereteti előzi-meg a' mí Szeretetünket, és oka-is a' mí Szeretetünknek; a' mint nyilván mongya Sz. János [l]: *Abban vagyon a' Szeretet; nem hogy mi szerettük-vólna az Istent, hanem hogy ő szeretett minket elsőben:*) Most chak azt mondom; hogy, soha a' mí Szeretetünknek nagyobb jutalmát nem várhattyuk, sem kívánhattyuk, mint azt, hogy az Isten szeressen bennünket.

Dávid, chak azon kérte az Istent [m], hogy *El ne fordíttsa orczáját tőle; és hogy el ne térjen szolgájától haragjában.* A' Kereszt-fán függő Tolvaj a' Kristusról-valo szép vallása-után chak azt kérte [n]; hogy *Meg-emlekezzék róla mikor Országába jút.* Melynél sokkal nagyobb, hogy az Isten szeret bennünket; az-az, hogy mí barátunk. mert a' Szeretet eggyütt jár a' barátsággal. Bizony Sz. Jakab, mint jeles fő dolgot, úgy hozza-elő [o]; hogy *Ábrahám az Isten barattyának nevezteteti* [p]. Moyses-is, sok szolgálattya-után, nagy Privilegiomnak tartotta [q], és méltán; hogy *az Ur úgy szóllott vele színről színre, mint ember barátyával szokott szóllani.* Az-okáért, a' kik szeretik az Istent; az-az, parancholatit meg-tartyák, az Isten baráti: *Ti*, úgy-mond Urúnk [r], *én barátim vattok, ha meg-chelekeszitek a' miket parancholok.* Innét vagyon, hogy Sz. Pál a' Híveket, *az Isten szerelmesinek* nevezi [s]; és *a' JESUS Kristus társaságába hivattattak*nak [t]. Melly barátságnál, nagyobb és bőchűlletesb dolog nem lehet: Mert, ha az emberi barátságról azt mongya a' Bölch [u]; hogy *a' hűv barátodhoz semmi hasonlítás nintch, és nem méltó az arány és ezűst méréséz az ő hivségének jó-váltához:* mi lehet az Isten barátságához hasonló? vagy mire kell azt bőchűlleni? Nem mondhattyuk-e Sz. Pállal [x]: *Ha Isten velünk, kichoda ellenünk?* A' kinek az Isten barátty a, ha könyörög, meg-halgattya; a' mint Urúnk mondotta [y]: *Ha én-bennem maradtok, és az én igéim tibennetek maradnak; valamit akartok, kérjétek, és meg-lészen néktek.* Ha háboruságban vagyon, meg-menti; a' mint ő-maga ígérte [z]: *Vele vagyok a' háboruságban: meg-mentem őtet, és megdichőitem őtet.* Ha kísértetik, meg-ségéti: Mert *Hűv az Isten, ki nem hágy minket a' fölött kísértetni, a' mit el-szenvedhetünk, de a' kísértettel elő-menetelt szerez, hogy el-szenvedhessük* [a]. Ha valami-nélkűl szűkölködik, el nem hadgya; a' mint Dávid jelenti, mondván [b]: *Ifiú vóltam, és meg-vénhedtem; és nem láttam hogy az Igaz el-hagyatott-vólna, sem hogy az ő magva kenyeret keresett-vólna.* Egy szóval, *Az Isten-szeretőknek, mindenek jóra szolgálnak* [c].

Ez az Isten barátsága álhatatos, és meg nem változik: azért mongya Urúnk a' mái Evangéliomban, hogy, a' ki őtet szereti, nem chak hozzája mégyen az Atyával-eggyütt,

hanem

A
d Numer. 13. 31.
e vers. 33. 34.
f Num. 14. 7. 8. 9.

B
g Numer. 14. 23. 24.

h Ioan. 14. 23
i Ioan. 14. 21.
k Prov. 8. 17.

C
l 1. Ioan. 4. 10
m Ps. 26. 9.
n Luc. 23. 42
o Iac. 2. 23.
p Isa. 41. 8.
q Exo. 33. 11
r Ioan. 15. 14
s Rom. 1. 7.
t 1. Cor. 1. 9.
u Eccli. 6. 15.

D
x Rom. 8. 31.
y Ioan. 15. 7.
z Psal. 90. 15
a 1. Cor. 10. 13.
b Ps. 36. 25.
c Rom. 8. 28.

A

hanem lakó-helyt-is szerez nála: az-az, nála marad, el nem távozik tőle. mert *bánás-nélkül vannak az Isten ajándéki* [d]. Az emberi Barátság fel-bomlásának, egy-nehány Okai lehetnek; de eggyiknek sinch helye az Istenben: mert ő mi-tőlünk semmit nem vár, és *A'mi javaink-nélkül nem szükölködik* [e]: sőt, *Ha valaki Bölcheség-nélkül szükölködik* (vagy egyéb-nélkül,) *kérje az Istentől, ki mindeneknek bővséggel ád, és szemére nem hánnya; és megadatik néki* [f]. I. Fel-bomlik a'Barátság, az állapat-béli külömbség-miatt. Mikor az Urfiak a polgárok gyermekivel egy Iskolában vannak: a'hasonló tanusságért barátosok; de, ha ki-kelnek az Iskolából, mint-hogy állapattyokban nagy változás esik és külömbség, a'barátságnak-is vége szakad. Ennek ninch helye az Istenben: mert ő nem azért vét barátságot az emberrel, hogy állapattyában hasonló vólna (mert véghetetlenül felyűl haladgya az embert méltosággal,) hanem irgalmas jó-voltából, melyben ő meg nem változik. A'mi pedig azt a'hasonlatosságot illeti, hogy minket az ő képére és hasonlatosságára teremtett, és hogy ő-is hozzánk-hasonlóvá lőtt, terméstünkbe őltözvén, az-is fel-bomolhatatlan, és azért a'barátság a'szerént-is állandó. De ha az nem vólna-is, mivel az Istennek kivált-képpen-valo gondgya vagyon az Alázatosokra, azokra néz, és *azoknak ád Malasztot* [g]: nem vólna félő, hogy az Isten részéről valaha fel-bomolna a'Barátság. II. Az emberek, feledékenységből-is el-hadgyák a'Barátságot; úgy-mint ha távúl-valo baráttyokat sokáig nem láttyák. mert a'mi távúl vagyon a'szemtől, a'szívtől-is el-távozik. Ennek sem lehet helye az Istenben, ki mindenütt jelen vagyon, mindeneket jól lát, és senkiről el nem feletkezhetik. Kristus Urúnk pedig, noha embersége-szerént ninch mindenütt; mindazáltal úgy sem feletkezhetik-el rólunk: mert *a'kezeire fel-írt minket* [h]; és, kezeit mindenkor szemei-előtt hordozván, sem rólunk, sem azokról el nem feletkezhetik. III. Az emberek-között fel-bomol a'Barátság, midőn valamellyikét gonosz szerenche találja. Mert a'nyavalyától hamar meg-vonnyák magokat az emberek; a'mint egy Poëta mondotta:

Dum fueris felix, multos numerabis amicos: Tempora si fuerint nubila, solus eris:

az-az, Mig bóldog lészsz, sok barátidat számlálod: Ha fordúl a'szerenche, chak magad maradsz. Ennek sinch helye az Istenben: ki a'Barátsággal nem maga hasznát keresi, hanem a'mienket; és mikor nyomorúságba esünk, akkor leg-inkább mutattya barátságát. A'mint Lázárt, nem chak egéséges állapattyában szerette, hanem beteg-korában-is; a'mint a'nénnyei jelentették, azt üzenvén néki [i]; *Uram, ímé a'kit szeretsz, beteg.* sőt mikor meg-hólt-is; a'mint Urúnk ő-maga jelentette, mondván [k]: *Lázár a'mi baratunk aluszik: de el-megyek, hogy az álomból fel-serkentsem őtet:* az-az, halottaiból fel-támasztam; a'mint meg-is chelekedte. Illyen jeles és drága Tűz a'Szeretet; azért méltán kérjük a'Sz. Lelket, hogy az ő Szeretetinek tűzét mi-bennünk fel-gerjesszse: *Tui amoris ignem accende.*

Midőn *Tűz jövén-ki az Urtól* [l], *meg-emésztette az Éppen-égő áldozatot, és a'kövérségeket, mellyek az Óltáron vóltak: látván azt a'nép, dichérte az Urat.* Azt a'Tűzet az-után, *mindenkor táplálták a'Papok a'Szent helyen, fát rakván reggel alája* [m]; és mind a'Babilóniai fogságig meg-tartották. Melly el-közelgetvén, ki-vitték a'Tűzet a'Templomból a'Papok, és egy kútba el-rejtették. A'fogság-után pedig, a'Nehemías parancholattyából ismég fel-keresték: de a'Tűz-helyett, temérdek vizet találtak, melly az áldozatkor Tűzzé változott; és a'második Templomban, mellyet Zoróbabel épített, azzal éltek. Melly chodálatos Tűz meg-találásának emlekezetire, Innepet szerzettek a'Zsidók [n]. E'Tűz-nélkül semmi áldozatot nem kedvellett az Isten; és az Aaron fiai, Nádab és Abiu, idegen tűzzel ólvén, *hirtelen halállal meg-hóltak, meg-emésztvén őket az Ur tüze* [o]. Ez a'Tűz, a'Sz. Lelket, vagy az ő fő gyümölchét a'Szeretetet példázta: ki, Tűz képében a'Hívekre szálván, örökké vélek marad [p]: *a'Szeretet-is soha el nem fogy* [q]; melly-nélkül semmi áldozatunk nem kedves, *ha szintén minden marhákat el-osztyuk-is a'szegényeknek eledelére, és ha testünket adgyuk-is, úgy hogy égjen; ha Szeretetünk nem lészen, semmit nem használ* [r]: és, *A'ki nem szeret, a'halálban marad* [s]; mint Nádab és Abiu, hogy idegen tűzzel éltek.

MÁSODIK Gyümölche a' Sz. Léleknek, az Öröm [t]. Erről emlekezik Urúnk a'mái Evangéliomban, mondván [u]: *Ha engem szeretnétek, örülnétek nagyan.* A'tűz-is örvendezteti az embereket világosságával, és melegségével; a'mint a'setétség, és a'hideg szomorúvá tészi őket: mert, a'mint Tobías mondotta [x]; *Minémű öröme lehet annak a'ki setétségben ül, és az ég világosságát nem láttya?* Meg-mutatták ezt a' Sz. Lélek Gyümölchét az Apostolok: kik, el-vévén a'Sz. Lelket, még a'háborúságban-is örvendeztek, midőn gyalázatosan meg-ostorozták őket a' JÉSUS nevéért [y]. A'kik azért az Isteni szolgálatban, vagy a'háborúságban szomorkodnak, nyilván jelentik, hogy nem vették a'Sz. Lelket.

Gyakorta inti Sz. Pál a'Híveket az Örömre; a'többi-között azt mongya [z]: *Örüllyetek az Úrban mindenkor: ismég mondom örüllyetek.* Az Úrban: az-az, a'mint Arany-szájú Sz.

d *Rom.* 11. 29.
e *Pſ.* 15. 2.
f *Jac.* 1. 5.
g *Jac.* 4. 6.
h *Iſa.* 49. 16.
i *Ioan.* 11. 3.
k *verſ.* 11.
l *Lev* 9. 24.
m *Lev.* 6. 12. 13.
n 2. *Mach.* 1. 19.
o *Num.* 3. 4.
p *Ioan.* 14. 16
q 1. *Cor.* 13. 6
r 1. *Cor.* 13. 3.
s 1. *Ioan.* 3. 14
t *Gal.* 5. 22.
u *Ioan.* 14. 28
x *Tob.* 5. 11.
y *Act.* 5. 41.
z *Phil.* 4. 4.

János magyarázza, az Úrért, és az Úr hitiért-valo háboruságokban; vagy az Úrtól vött Malasztért; az Úrtól adatott reménségért; az Úrtól ígértetett jutalomért. Mint-ha azt mondaná: Örüllyetek, nem azért, hogy gazdagok, nemesek, bölchek vattok, hanem hogy Keresztyének vattok; hogy a'Kristusban hisztek, ki halálával meg-váltott, és az örök boldogságra hívott. Hasonló Örömet kíván Dávid-is, mondván [a]: *Vigadgyatok az Úrban, és örvendezzetek igazak.* Mert, a'kik e'világi dolgokban örvendeznek, ninch valoságos és állandó örömök, a'mint a'világi dolgok-is változók: az Úrban-valo Öröm pedig álhatatos, a'mint az Úr-is változhatatlan. Azért mongya Sz. Pál, hogy *mindenkor örvendezzünk az Úrban*; kiben mindenkor találunk Örömre-valo okot. *A'kép-mutatók öröme pedig egy szem-pillantásnyi* [b]: *Kik dobot tartnak és czitarát, és örülnek az orgona zengésén. Jókban mulattyák napjokat, és egy szem-pillantásban alá mennek poklokra* [c]. mert *Jaj azoknak, kik most nevetnek* (mint Világ fiai,) *mert sírni-fognak* [d].

Harmadik Gyümölche a'Sz. Léleknek, a'Békeség [e]; melyről Urunk a'mái Evangéliomban emlekezik, mondván [f]: *Békeséget hagyok néktek; az én Békeségemet adom néktek.* És hogy ez, a'Sz.Lélek gyümölche légyen, szépen jelenti Sz.Lukách: ki azt írván [g], hogy némellyek bé-tőltek Sz. Lélekkel, mingyárt utánna veti: *A'Hívek sokaságának pedig egy szívök vala, és egy lelkök: és senki közzülök semmit magáénak nem mond-vala, hanem minden köz vala.* Ezt példázza a'Tűz-is, melly külömb-külömb-féle kemény dolgokat egybe-olvaszt, mint mikor harangot vagy álgyút öntnek. De a' Nyelv-is ezt példázta, melly nem chak a'viszsza-vonyásnak, hanem a'Békeségnek-is eszköze [h]: mert *Az engesztelő nyelv, az élet faja:* és [i]; *A'lágy nyelv, meg-töri a'keménységet.* és [k]; *Az édes ige, barátokat sokasít, és meg-enyhíti az ellenségeket: és a'kedves nyelv a'jó emberben bővelkedik.* Ezt példázta a'Sz. Lélek, midőn Galamb képében szállott a'Kristusra [l], mint *a'Békeség Fejedelmére* [m]: mert a'Galamb igen békeséges állat; és a'víz-özön-kor-is olaj-fa ágat vitt Noënak [n]: jelentvén, hogy az Isten meg-békéllett. Innét könnyen eszökbe vehetik a' Viszsza-vonyók, harag-tartók, patvarkodók, hogy nem a'Szent, hanem a'gonosz Lélek vezeti őket, ki minden egyenetlenségnek alkotója.

Minémű nagy jó légyen pedig a'Szent Békeség, abból ki-tetszik, hogy az Isten ugyan gyönyörködik annak nevében: mert Sz. Pál, gyakorta nevezi *a'Békeség Istenének* [o]: inkább kedvelli az áldozatnál [p]; és azt kívánnya, hogy előbb meg-békélljünk felebarátunkal, hogy-sem áldozzunk. De a'Kristus El-jövetelének, és tanitásának czéllya-is az volt; azzal jött e'világra; azzal bochátotta az Apostolokat a'predikálásra; azzal köszöntötte Fel-támadása-után; a'mint másutt meg-mutattam. Erre int Dávid-is, mondván [q]: *Keresd a'Békeséget, és kövesd azt.* melly akkor tekélletes, mikor az Igasággal eggyütt-jár: mert *Az Igasság és a'Békeség meg-chókollyák egy-mást* [r]; az-az, el-bomolhatatlan szövetséget szerzettek egy-mással: úgy hogy, a'hol Igasság ninchen, valósagos Békeség sem lehet; mert *Ninch Békeségök az istentelenéknek* [s]. A'ki pedig az Igasságot követi, az Isten parancholatit szereti, igaz Békeséget talál: mert *Sok Békeség az Isten törvénye szeretőinek, és ninch botránkozások* [t]: Mert az Igaz ember, meg-szabadúlván a bűn terhétől, és az örök büntetésnek rettegésétől, és az Isten barátságába jutván, tellyes Békeséget és chendeséget érez lelki-ismeretiben, és azt felebarátival-is örömest közli; mindenekkel békeséget tartván, a'mennyiben ő-rajta áll, és tőle lehet. Ez *Minden értelmet felyül halad* [u]: úgy hogy, ha az Isten egyéb jutalmat nem adna-is a'Jószágos-chelekedetért, ez a'Békeség elégséges jutalom volna; és méltó volna azért minden munkát felvenni, minden háboruságot el-szenvedni; más-felől, semmin úgy nem kellene bánkodni és félni, mint a'Békeségnek el-veszt[é]sén; mint Urunk-is sírt Jerusalem-várasán [x], hogy *nem ismérte a'mellyek Békeségére lőttek-volna.*

Négyedik Gyümölche a'Sz. Léleknek, a'Békeséges-tűrés; melyről emlekezett Urunk a'mái Evangéliomban, mondván: *Meg ne háborodgyék a'ti szívetek, se ne féllyen*; tudni illik a'háboruságokon, mellyek reátok következnek az én nevemért. Hasonló ez-is a' Tűzhöz, melly mindeneket meg-emészt: a'Szeretet pedig, a'mint Sz. Pál mongya [z], *Türő, kegyes, mindeneket el-tür, és el-szenved. Erős mint a'halál* [a]: *A'sok vizek nem élthatták-meg azt, sem a'folyó-vizek el nem burittyák.* Ezt példázta a'mái napon a'Sz. Lélek, midőn sebes Szél zúgásában jött [b]: jelentvén, hogy külömben jött most, hogy-sem régenten; midőn az Úr, *sem sebes szélben, sem rendálásban, sem tűzben nem jött, hanem lassú szellő zúgásában* [c]: a'mái napon pedig, mind Sebes Szélben, 's mind Tűzben jött. Szükséges volt bizonyára ez az erős és hatalmas Lélek, hogy *ne félnénk azoktól, a'kik a'testet meg-ölik* [d]. És sokakban meg-is mutatta hatalmas erejét: kik minden kínt és halált vígan szenvedtek, és a'kegyetlen kóhérokat ugyan chúfolták, hogy eléggé őket nem kínozhatták. Erre a'szívnek erősségére int a'Bölch, mondván [e]: *Ne ingadozz minden szélre, és ne indúlly minden útra. Légy álhatatos az Úr útában, és a te igaz értelmedben.* És [f]: *A'Szent ember a'bölcheségben marad, mint a'*

A
a Pſ. 31. 12.
b Iob 20. 5.
c Iob 21. 12.
d Luc. 6. 25.
e Gal. 5. 22.
f Ioan. 14 27.
g Act 4. 31.
B
h Prov. 15 4.
i Prov. 25. 15
k Eccli 6. 5.
l Matt. 3. 16.
m Iſa. 9 6.
n Gen. 8. 11.
o Rom. 15. 33
a. 16. 20.
2. Cor. 13. 11
Phil. 4 9.
1. Theſſ. 5. 23.
C
2. Theſſ. 3. 16.
Heir. 13. 20
p Matt. 5. 23
q Pſ. 33. 15.
r Pſ. 84. 11.
s Iſa. 48 22.
& c. 57. 21
t Pſal. 118. 165.
u Phil. 4. 7.
x Luc. 19. 42
D
y Ioan. 14. 27
z 1. Cor. 13. 4. 7.
a Cant. 8. 6. 7
b Act 2. 2.
c 3. Reg. 19. 11. 12.
d Mat. 10. 28
e Eccli 5. 11. 12.
f Eccli. 27. 12.

A

Nap: mert a' bolond, mint a' hóld változik; minden dolgában álhatatlan; kiről méltán mondhatni g: *Sem nem plántáltatott, sem nem ültettetett, sem nem gyökerezett a' földben az ő törzökök: hirtelen reájok fuvallott, és meg-száradtak; és a' forgó-szél, mint a' pozdorját el-viszi őket.* és h: *Az istentelenek mint a' por, mellyet el-hány a' szél a' föld-színéről.* Nem illyen álhatatlan porvólt Dávid, ki az Istentől igaz, szent, és fő Lelket kívánt i. Kinek igazán mondotta a' Tékuzi Okos aszszony k: *Mint az Isten Angyala, olly az én Uram Királyom, hogy sem áldással, sem átokkal meg nem indúl.* Illyeneké az örök Boldogság: mert *A' ki álhatatos lészen végig, az üdvözül* l. Illyeneknek rendel a' Krisztus Országot m, *hogy egyenek és igyanak asztalán, az ő Országában; és üllyenek a' Királyi-székeken, ítélvén Israëlnek tizen-két nemzetségit.* De Sz. Pál-is, nem azért reménllette az Igasság koronáját, hogy a' futást el-kezdette, hanem, hogy elvégezte n. Ezek a' Sz. Léleknek első Négy Gyümölchi, mellyeket Sz. Pál rend-szerént elő-számlált: mellyekről Urunk az Evangéliomban emlekezett; mellyeket a' Tűz példázott; és nékünk méltó meg-böchülnünk.

g *Isa.* 40 24.
h *Pſ.* 1. 4.
i *Pſal.* 50. 12. 13. 14.
k 2. *Reg.* 14. 17.
l *Matt* 10. 22 *&c.* 24. 13
m *Luc.* 22. 28
n 2. *Tim.* 4. 7.

III. RÉSZE.

B

DEmondaná valaki: Javallom a' Sz. Lélek Gyümölchit; vallom-is, hogy méltó azokat kívánni: de kívánnám azt-is érteni, Mi módon készülhetnék hozzája, hogy ez a' fő Vendég örömest hozzám szállana, és nálam lakó-helyt-is szerzene? Felelet: Azt-is meg-jelenti Urunk a' mái Evangéliomban: Tartsd-meg beszédét, tellyesítsd-bé parancholatit: mert ezt kívánnya Urunk, hogy az Atyával hozzánk jöjön, és lakó-helyt szerezzen. Kiktől, mivelhogy állattyában és természetiben nem külömböz a' Sz. Lélek, és ő-tőlök származik: kétség-nélkül azon készületet kíván. Végy egy hasonlatosságot: A' Fejedelmek, és Fő-emberek, egy-nehány dolgot kívánnak a' szállásokon, hogy azokon örömest, és jó kedvel lakjanak.

I. A' Tisztaságot kívánnyák: mert az ochmány szálláſt senki nem kedvelli, de fő-képpen a' Sz. Lélek. Értette ezt Dávid; és tudván, hogy szívét meg-ferteztette a' gyilkossággal, és paráznaſággal: minek-előtte a' Sz. Lelket kérné az Istentől, a' szívének meg-tisztúlását kérte: mint a' ki drága balsamumot akar szelenczébe tölteni, előbb azt meg-tisztíttya. Hallyad a' Dávid kérését o: *Tiszta szívet teremts én-bennem Isten*: az-az, tisztítsd-meg azedényt: *és igaz lelket újíts én-bennem*: az-az, töltsd belé a' balsamumot. Jól mongya azért Sz. Gergely p; Gondollyátok-meg szerelmes atyám-fiai, minémű nagy méltóság légyen, az Istent a' mi szívünk szállására bé-fogadni! Bizonyára, ha a' mi házunkba valami Gazdag vagy Hatalmas Barátunk jőne, minden siettséggel az egész házat meg-tisztítanók, hogy valami abban ne találtatnék, a' mi a' bé-jövő Barátunk szemének nem tetszenék. Az-okáért, törölllye-el a' gonosz chelekedetnek szennyét, a' ki a' szívének házát az Istennek készíti.] A' Tűz-is ezt példázta eggyik tulajdonságával: mert az aranyban sem szenvedi a' mochkot, hanem ki-tisztíttya belőle. De a' Galamb-is, mint a' Sz. Lélek példája, igen szereti a' tisztaságot; és örömesben száll a' szép feir heazatra, hogy sem az ochmányra; a' mint egy Poëta írja:

o *Pſ.* 50. 12.
p *Hom.* 30. *in Evang.*

Aſpicis ut veniant ad candida tecta columbæ: Accipit & nullas ſordida turris aves.

C

A' kik azért a' Tisztaságot nem követik, a Sz. Lelket meg-szomorittyák; a' mint Sz. Pál jelenti. Ki azt mondván q; *Semmi gonosz beszéd szájatokból ki ne származzék*: utánna veti: *Meg ne szomorittsátok az Istennek Sz. Lelkét.* Nem illik ugyan tulajdonúl a' Sz. Lélekhez a' szomorúság: de azoktól mondatik meg-szomoríttatni, a' kik azt miveltetik véle, a' mit a' meg-szomoríttattatott ember szokott chelekedni; hogy, tudni illik, Malasztyát megvonnya attól a ki ellene-valót chelekedett, el-távozzék tőle minden javaival, és meg-is büntesse. Mint-ha azt mondaná Sz. Pál: A' Sz. Lélek Malasztya-által, bennetek lakik mint házában: azon igyekezzetek tahát, hogy lelketek és szívetek, a' Tisztaság-által, kedves lakó-helye légyen; és őrizkedgyetek, hogy abban semmi ne történnyék, a' mivel az a' nagy Vendég meg-bántódgyék; nem chak gonosz chelekedet, hanem beszéd-is.

q *Eph.* 4. 29. 30.

D

II. A' Fő-emberek a' szálláſon, Böchülletet kívánnak: hogy a' gazda tisztességesſen fogadgya és tartsa őket, állapattyokhoz-képest. Ezt kívánnya a' Sz. Lélek-is. mellyet az Alázatosság szerez-meg, mert *Az Isten hatalma, az alázatosoktól tiszteltetik* r. Hasonló a' Sz. Lélek Malasztya a' folyó-vízhez s: melly nem szokott a' magas hegyekre folyni; hanem a' völgyökön folydogal, a' hegyek-között t. Midőn az Angyal azt mondotta a' Szűz Máriának u; hogy *a' Sz. Lélek szállreá*; noha az-előtt-is igen alázatos vólt: mindazáltal, tudván mi hoda készületet kíván a' Sz. Lélek, annál-is inkább meg-alázta magát, mondván: *Imé az Ur szolgálója, légyen nékem a' te igéd-szerént.* Midőn pedig Krisztus Urunk úgy meg-alázta magát, hogy, mint valami bűnös ember, meg-keresztelkedett, leg-ottan reá szállott a' Sz. Lélek, Galamb képében x: és az Apostolokra-is akkor jött a' mái napon,

r *Eccli.* 3. 21.
s *Joan.* 4 13. *&c.* 7. 37. 38.
t *Pſ.* 103. 10.
u *Luc.* 1. 35. 38.
x *Matt.* 3. 26

Tüzes

Tűzes nyelvek képében, midőn álhatatosok vóltak az imádságban; melly az Alázatosságggal foganatos. mert *A' maga meg-alázónak imádsága, által-hattya a' felyhőket; és meg nem vígaszaltatik, míg nem el-közelget: és el nem távozik míg nem a' Fölséges rea tekint* [y]. Az-okáért, az Apostolok sem szűntek-meg az imádságtól, míg nem a' Sz. Lélek reájok szállott. Arra int bennűnket Sz. Pál [z]; *hogy meg ne óltsuk a' Lelket.* A' gyertya akkor óltatik-el, mikor elfújják, vagy valamit vetnek reá: azon-képpen mondhattyuk, hogy a' kevélyek meg-óltyák a' Sz. Lelket, mert fel-fuvalkodnak, és nem akarják magokat alája vetni az alázatosság-által, hanem felyűl akarnak levegni.

III. A' Fő-emberek a' szálláson, Chendességet és nyugodalmat kivánnak: azon-képpen a' Sz. Lélek-is. mert *az Ur Lelke, a' lesse gyökeréből nevekedett virágon nyugszik-meg* [a]. Urunk-is azt jelentette az Apostoloknak, mondván [b]: *Én el-küldöm az Atyám ígéretit tireátok: ti pedig a' Városban üllyetek; az-az, chendességben veszteg legyetek, míg nem fel-öltöztettők erővel a' magasságból.* És úgy chelekedtek: mert a' házban veszteg ültek, mikor a Sz. Lélek reájok szállott [c]. Ez a' Chendesség, azokban találtatik, a' kik e' világi szorgalmatosság-miatt, fölöttébb nem nyughatatlankodnak, sem a' test gond-viselésében módnélkűl nem törekednek; hanem, az Istenben vetvén leg-főbb reménségőket, Dávidal azt mongyák [d]: *Békeséggel ő-vélek eggyütt el-alusszom, és meg-nyugszom. Mert te Uram kiváltképpen reménségben helyheztettél engem.* Ezt igérte az Isten Isaiás-által, midőn, a' Hetven Magyarázók fordítása-szerént, azt mondotta [e]: *Kinn nyugszik-meg az én lelkem, hanem az alázatoson és chendesen?* vagy nyugodalmoson. melly mondást, a' mi fordításunkban így olvasunk: *Kire tekintsek, hanem a' szegénykére, és a' tőredelmes szívűre?* De mind egy az értelme: mert az igaz és lelki-szegények, és a' tőredelmes szívűek, valoságos-képpen alázatosok és chendesek.

Ezek így lévén; hogy a' Kristusnak, ki a' Sz. Lelket az ő drága Gyümölchivel hozzánk küldötte, hálá-adó Hívei legyünk, az *Ariánus*ok hitetlenségének eliene kell mondanunk: kik a' mái Evangéliomból azt akarják állatni; hogy a' Kristus nem egyenlő az Atyával (értsed, Istenssége-szerént:) mivelhogy ő-maga azt mondotta [f]; *Az Atya nagyobb nálamnál.* Felelet: Némelly Keresztyén Doktorok, noha azt a' Kristus Istenségéről vészik: mindazáltal, a' Nagyobságon, nem a' természetet értik, hanem a' származásnak rendit; úgy hogy az Atya, azért mondattassék nagyobnak a' Fiúnál, mert nem az Atya származik a' Fiútól, hanem a' Fiú az Atyától. De közönges-képpen, a' Sz. Atyák azt a' Kristusról Emberssége-szerént, magyarázzák; és méltán. Azért, a' mint Sz. *Basilius* mongya [g], ezeket az Isten Fiának alázatosságból-valo emberi igéit, az Eretnekek az ő káromlásoknak bizonyítására tekerik és chigázzák; nem akarván hallani, a' mit Sz. Pál a Kristusról mond [h]; tudni illik: *Holott gazdag vólna, mi-érettünk szegénnyé lőtt, hogy az ő szegénységével mi gazdagok lennénk.* Az-okáért nem choda, hogy az Atyánál kissebnek mongya magát; ki, *az Istennek formájában lévén* [i], nem chak az Atyánál, hanem az Angyaloknál-is kissebbé tötte magát [k]. sőt még az embereknél-is; midőn azt mondotta [l]: *Én féreg vagyok, és nem ember, emberek gyalázattya, és a' nép meg-vetése.* Hogy pedig Urunk, Emberssége-szerént, mondotta nagyobnak magánál az Atyát, abból ki-tetszik, hogy magáról úgy szóll, mint az Atyához-ménőről; kihez, nem Istenssége-, hanem emberssége-szerént ment. mert Istenségével mindenütt lévén, és mindeneket bé-töltvén, sohová nem mégyen. Az-okáért, úgymond Sz. Agoston [m], el-is ment a' szerént, hogy ember vólt; és meg-is maradott a' szerént, hogy Isten vólt: el-ment a' szerént, a' melly szerént egy helyen vólt; és meg-maradott a' szerént, a' melly-szerént mindenütt vólt.

E' dologban azért, a' Sz. Atyáknak bizonyos Reguláját kell követnünk; hogy, a' mit a' Sz. Irás a' Kristusról alázatoson mond, azt a' fel-vőtt Emberi természetről értsük: a' többit pedig, az Isteni természet-szerént; melyben, minek-előtte emberré lőtt-vólna, örőktől-fogva Isten vólt. Így kell értenünk a' ma' mondást [n]: *Én, és az Atya, egy vagyunk.* És [o]: *Nem állitotta ragadománynak, magát az Istennel egyenlőnek lenni.* De azt-is vedd eszedbe; hogy, a' mint Sz. *Gregorius Nazianzénus* bőlcsen mondotta [p], Valahol a' Sz. Irás a' Kristusnak Emberi természet-szerént-valo alázatosságáról emlekezik, mindenütt Isteni természetének dichőségéről-is emlekezik: mert, ha szűletett, első és eggyetlen-egy szűletett; ha aszszony állattól, de Szűztől szűletett: amaz, emberi módot; ez, Isteni erőt jelent: amott Atya-, imitt Anya-nélkűl szűletett. Ha az Annya méhében vólt, a' Profétától meg-ismértetett: ha a' jászolba helyheztetett, az Angyaloktól dichértetett, a' chillagtól meg-ismértetett, a' Mágusoktól tiszteltetett, és imádtatott. Meg-kísértetett, mint ember; győzedelmet vőtt, mint Isten. Éhséget szenvedett, de sok ezer embert meg-elégített: Meg-fáradott, de a' fáradtaknak nyugodalmat adott: El-adatott, és igen kevés pénzen, tudni illik harminez ezüst pénzen; de a' világot nágy árron vőtte-meg, az ő drá-

A

y *Eccli.* 35. 21.

z 1. *Thess.* 5. 19.

a *Isa.* 11. 2.

b *Luc.* 24. 49

c *Act.* 2. 2.

B

d *Psal.* 4. 9.

e *Isa.* 66. 2.

f *Ioan.* 14. 28.

C

g *Libr. de Suscepta natura, contra Apollinar.*

h 2. *Cor.* 8. 9.

i *Phil.* 2. 6.

k *Hebr.* 2. 7.

l *Psal.* 21. 7.

m *Tract.* 78. *in Ioan.*

D

n *Ioan.* 10. 30

o *Phil.* 2. 6.

p *Orat.* 3. *de Theologia.*

A galátos vérével meg-váltván. Lelkét ki-adta, de hatalma vólt azt isméget fel-venni: és annak meg-jelentésére, halála-kor, a'Templom fuporláttya két-felé szakadott; a'kősziklák meg-repedeztek, a'halottak fel-támadtak, a'Nap meg-setétült, a'föld meg-rendült. Meg-hólt, de halálával a'halált meg-ölte, és nékünk életet szerzett: El-temettetett, de fel-támadott: Pokolra szállott, de a'lelkeket onnét ki-szabadította: és mennyekbe fel-ment, és onnét el-jö ítélni eleveneket és hóltakat.

Az-okáért, a'Krisztus kissebb-is az Atyánál, és egyenlő-is hozzája: kissebb-is az Angyaloknál, 's nagyobb-is náloknál. Mellyet ha még sem akarnak érteni a'Pártos *Ariánus*ok: méltó, a'mint Sz. *Athanásius* mongya [q], hogy pirongatással meg-szégyenüllyenek, és értsék-meg mi légyen az [r]; *Adgyátok-meg az embernek, a'mi az emberé, és az Istennek a'mi az Istené.* Kiről, Istenssége-szerént, érthettyük a'Dávid mondását [s]: *Tüz gyuladott az ö orczájából, szenek gyuladtak-meg attól.* Az Isten orczája a'Krisztus; kiről kétszer-is mongya Dávid az Istennek [t]: *Mutasd-meg a'te orczádat, és meg-szabadúlunk.* Ettől az Isten orczájától gyúlt-meg a'Tüz: mert ö küldötte az Atyától a'Sz. Lelket [u]; ki a'mái napon, tüzes nyelvekben jött az Apostolokra [x], és *a'hólt szenek meg-gyuladtak* attól: az-az, a'bünösök: kikben az Isten Malasztyának sem világossága, sem szépsége ninchen. mert *feketébbé lött a' hólt szénnél az ö orczájok* [y]. De ezek meg-gyuladtak a'Sz. Lélek-által, és ö-általok az egész világ meg-tüzesedett az Istennek szeretetivel, hogy a'Gehennának meg-ólthatatlan tüzétől [z] meg-menekednék: melytől minket-is mentsen-meg a'kegyes Isten, az ö áldott Sz. Fiának érdemiért. Amen.

q *Serm. 2. contra Arianos.*
r *Mat. 22. 21*
s *Ps. 17. 9.*
t *Psal. 79. 8. 20.*
u *Ioan. 15. 26*
x *Act. 2. 2.*
y *Thren. 4. 8.*
B
z *Isa. 66. 24.*

HARMADIK PREDIKATZIO.

In Praefatione Missæ.

AZ Keresztyén Anyaszentegyház, mint jó gond-viselő és szerelmes Anyánk, örömet hirdet, a'mái és következendő napokon; azért, hogy a'Krisztus fel-menvén minden egek-fölibe, és ülvén az Atyának jobjára, a'meg-ígértetett Sz. Lelket a' Fogadásnak fiaira, vagy fogadott fiakra ki-öntötte: és azzal, az egész világnak egy-nehány Okot adott a'vigasságra. Első ok az; hogy ma bizonyossokká lettünk, hogy a'Krisztus el-érkezett az ö mennyei Sz. Attyához, hogy Szó-szóllónk légyen, és esedezzék érettünk. Mert abban bizonyossá tészen minket a'Sz. Léleknek el-jövetele: mint ha valamelly barátunk Velenczei marhát küldene, tudnánk bizonnyal hogy oda érkezett. Erről szépen beszél Sz. Ambrus [a]. Második ok az, hogy meg-tudatott, micsoda állapatban légyen a'mi ügyünk mennyekben az Istennél, és az ö Sz. Angyalinál. Mert a'Sz. Lélek bizonyittya, hogy a'Békességnek szövetsége végbe-ment; mivelhogy az Isten, jó néven vötte a'mi-tőlünk küldetett ajándékot, a'Krisztusnak Emberi természetét, és a'Sz. Atyák lelkeit: és ö-is igen fő ajándékot küldött nékünk, a'Sz. Lelket, ki ö-tőle és az ö Fiától származott. Ezen a'Sz. Angyalok-is kivált-képpen örvendeztek, látván, hogy az elesett Angyaloknak üres székőket, a'Sz. Atyák rész-szerént bé-töltik; és a'Krisztus, az ö dicsőséges Testének fényességével, Meny-országot, mint valami új világossággal, felékesíti. Harmadik ok az; hogy ma hirdettetett-ki elsőben az Új Törvény; és vége lött a' Példázo és-rettentő Törvénynek, melly ugyan ezen a'napon adatott vólt a'Zsidóknak, Ezer négy-száz nyolczván-nyólcz esztendő-előtt. Negyedik az; hogy ma minden rendbéli emberek, az Evangéliomi Malasztnak, és Igasságnak világosságára hivattattak, és azt sokan bé-is vötték. Ötödik oka a'vigasságnak az; mert a'Bérmálásnak Szentsége, a' mái napon kezdette erejét mutatni; mellyel az Apostolok igen meg-bátorodtak. és, noha az-előtt féltekben lappangottak, és bé-rekeszkedtek; ma, a'Sz. Lélek El-jövetele-által, fel-öltözvén a'magasság-béli erővel, és minden félelmet ki-rekesztvén, bátorságosson hirdették az Igasságot, és azért-való háborusságot örömmel szenvedték. Én-is a' Szent Lélektől szóllok.

a *Serm. 61.*
C
D

I. Meg-mondom, Mint jelent-meg a'Sz. Lélek a'mái napon.
II. Meg-magyarázom, Micsoda készülettel kell a'Sz. Lelket várnunk.

ELSÖ RESZE.

HA meg-gondollyuk, mi módon jött a'Sz. Lélek e'mái napon az Apostolokra, feltalállyuk, hogy Két dologban jelent-meg; és azok-által, jövetelének okát és hasznát elönkbe adta: tudni illik, Sebessen-fúvó Szélnek zúgásában, és El-osztatott tüzes Nyelvekben: és következendő-képpen, a'két fő és első Elementomokban, vagy elrettő állatokban, a'Tüzben, és a'Levegő-égben. mert a'Szél nem egyéb, hánem a'Levegő-égnek gyors meg-indulása. E'két Elementomokkal, úgy él az Isten mint hüv szol-

gaival: mert *mind a'tűz,'s mind a'forgó-szelek az ő igéjét chelekeszik* [b]. És, mi-képpen hogy *Szeleket hoz az ő kincseiből, hogy az istentelenek el-hanyattassának, mint a por mellyet el-hány a' szél a'föld-színéről* [c]: azon-képpen *Tűz jár ő-előtte, és meg-égeti környüle az ő ellenségit* [d]. És végezetre, mint a'tűz, úgy a'szél-vészek fúvása-is, az istentelenek poharának része lészen [e], hogy a'Sz.Léleknek el-jövetele-által meg nem jobbúltak. ki most, mint a'jó szellő, meg-tisztít a'testi indúlatoknak polyvájától; és, mint a'tűz, meg-emészti a'gonosz kívánságnak rozdáját; és sok egyéb jeles dolgokat chelekeszik, a'mint meg-érthettyük a' Tűznek és Szélnek hasonlatosságából.

A'mi a'Tűzet illeti, azt írja Sz. *Dionysius Areopagita* [f], az Isten-felől szóllo Szent embereknek ítéletiből; hogy a'teremtett- és láthatandó-állatok-között, az Istennek legtöbb tulajdonságit adgya elönkbe hasonlatosságúl: mert mindenekben vagyon; és mindeneken által-hat, egyeledés-nélkül; és mindenektől bé-vétetik: noha igen világos, mindazáltal, mi légyen ő-magában, nem tudhatni, hanem-ha valamihez téfzik: mindeneket meg-győz, magába változtatván, és meg-újítván: senki meg nem tartoztathattya, sem őfzve nem egyelítheti: mindenkor mozog, és fel-siet. mellyeket igen-szépen az Istenre magyarázhatni; a'mint némellyeket meg-is magyarázott Sz. Tamás [g]. Holott azt vedd eszedbe, hogy a'Tűz, az ő terméfzet-szerént-valo helyén, melly a' Hóldnak ege-alatt, és a'Levegő-ég-fölött vagyon, semmit nem nemz. mert, ha nemzene, vagy valamit meg-emésztvén magába változtatna; rövid időben vagy eggyik, vagy másik szomszédgyát meg-emésztené: de az Isten, ő-magában lévén-is, nem lehet magtalan, vagy nemzés-nélkül; a'mint Isaiásnál mongya [h]: *Nem-de én, a'ki egyebeket szülökké teszek, magam nem szülök-e? úgy-mond az Ur. Nem-de én, a'ki egyebeknek nemzést adok, magtalan lészek-e? úgy-mond a'te Urad Istened.* Tagadhatatlan dolog azért, hogy ez egy tulajdonságban, nem hasonló a'Tűz a'tellyes Sz. Háromsághoz, vagy az Atyához és Fiúhoz; de hasonló a'harmadik személyhez, tudni illik, a'Sz.Lélekhez: mert az Atyától, a' Fiú szűletik; az Atyától és Fiútól, a'Sz.Lélek származik: de a'Szent Lélektől, más személy, sem születik, sem származik. A'mi pedig a'külső chelekedeteket illeti-is, egy-néhány dologban hasonló a'Sz.Lélek a'Tűzhöz, midőn a'tűz az ő tulajdon helyén vagyon; tudni illik, a'Hóld-alatt, és a'Levegő-ég-fölött.

A'Tűz az ő tulajdon helyén, sem világosít, sem melegít, sem szaporít; de nálunk lévén, világosít, melegít, szaporít: azon-képpen, a'Sz.Lélek Meny-országban, mi-tőlünk nem vólt láthato; de a'földre jövén, láthatóvá lött külső színben, vagy példában, vagy hasonlatosságban. Pünkösd napja-előtt, nem közlötte, és nem mutatta az ő Malasztyának olly nagy melegségét, a'mint az-után: sem az embereket Pünkösd-előtt olly lelkiekké nem tötte, mint az-után. mellyeket jobban meg kell roftálnunk. A'mi a'Világoságot illeti, bizonyos, hogy az Ó Teftamentomban, nem szintén nyilván-valo és világos emlekezet vagyon a'Sz.Lélekről; az-okáért, az ő ismérети-is igen homályos vólt az akkor-béli embereknél: az Új Teftamentomban pedig, noha Krisztus Urúnk gyakorta emlezezett, és jeles dolgokat mondott felőle; mindazáltal, sokkal inkább meg-ismértetett, midőn a'mái napon Tűzes nyelvekben a'Hívekre szállott.

A'Tűz, nem mingyárt mutattya-meg magát a'lövő-szerszámokban; de mentől tovább marad neminémű-képpen el-rejtve, annál sebesben út-ki, nagyobbat pattanik, és nagyobb villámáft mutat: hasonló-képpen a'Sz. Lélek, sok ideig Meny-országban neminémű-képpen el-rejtve vólt, mivelhogy az emberek közel Négy-ezer esztendeig nem látták; de mentől tovább vólt el-rejtve, az-után Pünkösd-napján nagyobb ropogással jelent-meg. mert, a'mint Sz.Lukách írja [i]: *Lőn hirtelen az égből mint a'sebessen-fúvo Szélnek zúgása:* és nagyobb világossággal; mert, a'mint ugyan azon Evangelistánál olvassuk, *Ielenének el-osztatott Nyelvek mint a'tűz, és szálla mindenikre közzülök.* És mi-képpen hogy, midőn a'tűz meg-mutattya magát, egyebeket-is láthatókká tészen: azon-képpen, midőn a'Sz.Lélek látható színben meg-jelent, egyebeket-is meg-jelentett. mert minden Igasságra meg-tanította a'Híveket, és most-is tanittya,'s tanítani-fogja mind világ végé-ig. Úgy vagyon, hogy régenten-is, *A'Sz. Lélektől ihlettetvén szóllottak az Istennek Szent emberi* [k]: de olly homályosan és bé-takarva, hogy *Mindenek példákban történtenek nékik* [l]. Sőt a'Krisztus Iskolájában-is, igen tudatlanok vóltak az Apostolok, a'hoz-képest a'mi-néműek lőttek a'Sz.Lélek el-jövetele-után. Azért mondotta Urúnk [m]: *Még sokat kellene néktek mondanom, de most el nem viselhetitek: Mikor pedig el-jövend amaz Igasságnak Lelke, megtanít titeket Minden Igasságra*; a'mint nyilván meg-lőtt: mert a'Sz.Háromságnak, a'Megtestesült Igének, és egyéb mély dolgoknak ágazatit, jobban tudgyák most az eggyűgyű Hívek, hogy-sem regen tudták a'fő *Rabbinusok*, és Irás-tudók.

A'mi pedig a'Meg-Szentelő Malasztnak melegségét illeti, azt-is bővségesben köz-

A
b Pſ. 148. 8.
c Pſ. 134. 7.
d Pſ. 96. 3.
e Pſal. 10. 6.
f De Caleſti Hierarchia, cap. 15.
B
g In c. 12. Ep. ad Hebr. v. 4 Et in cap. 10 Iſaiæ.
h Iſa. 66. 9.
C
i Act. 2. 1.
D
k 2. Pet. 1. 21
l 1. Cor. 10. 11
m Ioan. 16. 12.

A

lőtte a' Sz. Lélek Pünkősd napján, és az-után, hogy-sem az-előtt. Mert noha az előtt-is, sokan meg-szenteltettek ő-magokban a' Sz. Lélek malasztyával; mindazáltal az a' Malasztnak, és ajándéknak, senkinek a' Krisztus-előtt nem adatott, hogy egyebeket-is meg-szentelhetne: hanem azt, leg-először Krisztus Urunk adta az Apostoloknak, a' Sz. Lélek-által,

n Ioan. 20. 23 mondván [n]: *Vegyétek a' Sz. Lelket; a' kiknek meg-bocháttyátok bűnöket, meg-bocháttatnak nékik; és a' kiknek meg-tartyátok, meg vannak tartva.* Az-okáért, a' Sz. Léleknek el-jövetele-előtt, minden Szentekben vólt az Istennek annyi Malasztya, a' mennyi szükséges vólt nékik az őrök Bóldogságnak meg-nyerésére; de az, semmi külső jellel nem példáztatott, sem mutattatott: az-után pedig, annyi Malasztot adott az Apostoloknak, hogy egyebeket-is segéthettenek a' Bűnöknek bochátásával; és azért, láthatandó jelben-is közlötte magát vélek. Az Elsők, hasonlók vóltak a' Gazdákhoz, vagy a' chelédes-emberekhez, kiknek

o Matt. 25. 9. annyi borok búzájok vagyon, a' mennyivel bé-érik házok-népe vagy chelédе szükségét; de egyebeknek nem adhatnak, hanem az okos Szűzekkel azt mondgyák [o]: *Ne-talám nem lenne elég nékünk és néktek.* az-okáért, czégért sem tésznek vagy egyéb jelt, mellyel egyebeknek-is tudtokra légyen mi vagyon házoknál. Az Apostolok pedig, és azoknak követői, hasonlók a' Vendég-fogadókhoz, vagy a' Kalmárokhoz, kiknek több marhájok

B vagyon; és nem chak magok chelédének, hanem egyebeknek-is adhatnak; és azért czégért-is tésznek-ki, vagy egyéb jelt, hogy egyebek-is tudgyák a' mivel bővelkődnek: kikről azt mondhattyuk az okos Szűzekkel: *Menjetek az árosokhoz, és vegyetek magatoknak.*

p Matt. 10. 8. Jóllehet azt nem pénzen kell venni: mert meg vagyon parancholva [p]; hogy *A' mit ingyen vóttek, ingyen adgyák.* És Simon Mágus, mint-hogy kereskedni akart afféle ajándékkal, és pénzt vívén az Apostoloknak, azt mondotta

q Act. 8. 20. [q]: *Adgyátok nékem-is ezt a' hatalmat, hogy, valakire tészem kezeimet, vegye a' Sz. Lelket:* azt mondotta néki Sz. Péter: *Veszszen-el veled a' te pénzed, mivelhogy azt alitád, hogy az Isten ajándékát pénz-által nyerhetni. Ninch néked részed, sem sorsod e' dologban: mert a' te szíved nem igaz az Isten-előtt. Azért tarts penitentziát e' gonoszságodról, és kérjed az Istent, ha talám meg-bocháttatik néked ez a' te szivednek gondolattya.* mellyet mivelhogy nem chelekedett, tellyességgel el-veszett.

Es mint-hogy Két eszközzel segéthettyük felebarátunkat a' szentségben; tudni illik, az Isten törvényének hirdetésével, és a' *Sácramentom*oknak vagy Szentségeknek szolgáltatásával: noha a' Sz. Léleknek el-jövetele-előtt, mind a' kettőre hatalmat vóttek

C r Mar. 16. 15 Urúnktól az Apostolok, midőn azt mondotta nékik [r]; *El-menvén az egész világra, predikállyátok az Evangéliomot minden teremtett-állatnak.* és [s]; *El-menvén tanittsátok minden Nemzeteket, meg-keresztelvén őket Atyának, és Fiúnak, és Sz. Léleknek nevében.* és [t]; *Vegyétek a' Sz. Lelket,* &c. Mindazáltal, annak a' tisztnek jó módgyával-való el-viseléséré, szükséges erőt a' Sz. Lélek adott nékik, midőn meg-osztatott Tüzes Nyelvekben szállott reájok:

s Mat. 28. 19

t Ioan. 20. 23

jelentvén, hogy az ő szavok erős és foganatos lészen, mind az Isten igéjének hirdetésére, 's mind a' *Sacramentom*oknak szolgáltatására. Erről szépen ír Sz. Agoston [u], magyarázván Urunknak ama' mondását [x]; *Ti-is bizonyságot tésztek, mert eleitől-fogva velem vattok.* Bizonyságot tészen, úgy-mond, a' Sz. Lélek, bizonyságot tésztek tí is: mert mint-hogy eleitől-fogva velem vattok, predikálhattyátok azt a' mit láttatok, és tudtok: mellyet

u Tract. 92. in Ioan.

x Ioan. 15. 27

most azért nem chelekesztek, mert annak a' Sz. Léleknek tellyes-vólta ninch még veletek. Az-okáért ő bizonyságot tészen felőlem, és tí-is bizonyságot tésztek: mert bátorságot ád néktek a' bizonyság-tételre az Istennek szerettetі, *melly ki-ontatik a' ti szíveitekbe a' Sz. Lélek-által, a' ki néktek adatik* [y]. melly, kétség-nélkül nem vólt Péterben, midőn, a' szolgáló kérdésétől meg-ijedvén, igaz bizonyságot nem tehetett; hanem, fogadása-ellen,

y Rom. 5. 5. a' nagy félelem-miatt, kénszerítetett háromszor meg-tagadni az Urat [z]. Ez pedig *a' Félelem ninch a' szeretetben; hanem a' tekélletes Szeretet ki-rekeszti a' félelmet* [a]. Végezetre, Urúnknak Szenvedése-előtt, az ő Szolgai félelmét kérdezte a' szolgáló; Urúnknak Fel-

z Matth. 26. 70. 71. 73. a 1. Ioan. 4. 18.

D támadása-után pedig, az ő Fiúi szabados szeretetit a' szabadságnak Fejedelme kérdezte: az-okáért, amott meg-háborodott, itten pedig meg-chendesedett: amott meg-tagadta a' kit szeretett, itten szerette a' kit meg-tagadott. De még akkor-is, ő-maga a' Szeretet-is erőtlen, vagy szűk vólt, míg nem meg-erősítené, és ki-szélesítené a' Sz. Lélek.

Bizony Sz. Péter, leg-ottan hogy a' Sz. Lelket el-vötte, úgy fel-gerjesztette halgatóit, hogy, meg-keseredvén szívökben, azt mondottak Péternek, és a' több Apostoloknak [b]: *Mit chelekedgyünk atyánk-fiai férfiak?* Péter pedig monda nékik: *Penitentziát tartsatok, és mindenitek keresztteltessék-meg a' JESUS Krisztus nevében, bűneiteknek bochánattyára. Es meg-keresztteltetének, és hozzájok álla az napon közel három-ezer Lélek* [c]. Igy láttyuk, hogy néha a' Fejedelmek az ő Követőknek tanuságot és *Instructiót* adnak; de mind addig sem indúlnak útra, míg nem költséget-is vésznek, és egyéb útra-való szükséges dolgokat.

b Act. 2. 37.

c vers. 41.

Az Apos-

Az Apoſtolok-is, nem az-előtt, hanem az-után mentek predikállani külömb-külömb Tartományokba; hogy a'melly Tűzet vőttek vólt, azt egyebekkel-is közlenék, és felgerjeſztenék bennek. Bé-vitte azt Sz. János *Aſiá*ba, Sz. András *Scythiá*ba, Sz. Tamás *Indiá*ba, Sz. Bertalan *Armeniá*ba, egyebek egyéb Országokba. Es noha a' tizen-két Apoſtolok, ſzemélyők-ſzerént, nem vitték azt minden Tartományokba: mindazáltal, mivelhogy azokból a' Tartományokból, mellyekbe ők bé-vitték, minden Országokba ki-terjedett, méltán mondhattyuk, hogy azokba-is ők vitték. a'mint-hogy, a' ki valami nagy mezőn-valo vetéſt meg akar égetni, nem ſzükség hogy mindenűtt tűzet tegyen, hanem elég egy-nehány helyre tenni, mivelhogy az-után a' tűz ő-maga el-terjed; és, ha valami ſzél támad, az egéſz vetés künnyen el-ég. Így vitték-el a' Tűzet az Apoſtolok, és egy-nehány helyre helyheztették; és azért jelentenek El-oſztatott Nyelvek mint a' tűz: és ugyan-ottan a' Sz. Lélek, mint a' ſebeſſen-fúvo ſzél, a' tűzet mindenűvé el-ragadtá, és az Evangéliomi Igaſság-is ki-terjedett, és a' Meg-ſzentelő Malaſztban-is ſokan réſzesűltek.

A

Nékem úgy tetſzik, hogy a' Sz. Lélek Malaſztya ollyan vólt, mint a' ſzegény Aſſzony Olaja: ki midőn ſegétséget kért-vólna Eliſéuſtól [d], és Eliſéus azt kérdette-vólna tőle; *Mi vagyon házadban?* azt felelte néki: *Ninch nékem te ſzolgálódnak ſemmi az én házamban, hanem egy kevés olajom mellyel meg-kenődgyem.* Kinek monda a' Próféta: *Menny-el, kérj költsön minden ſzomſzédidtól, nem kevés üres edényeket: Es menny-bé, és zárd-bé az ajtódat, és tölts abból minden edénybe: és mikor teli léſznek, vidd-el.* Mellyet véghez vívén az Aſſzony állat, és meg-jelentvén a' Próféának; a' Próféta azt mondotta néki: *Eredgy, add-el az olajt, és fizeſs-meg a' költsön-adóknak: te pedig, és a' fiaid, éldyetek a' többiből.* A' Sz. Léleknek el-jövetele-előtt, mint-hogy az egy *Judeában iſmértetett az Iſten* [e], ollyan vólt a' Sz. Lélek Malaſztya, mint a' kevés Olaj egy korsóban: de az-után, mivelhogy minden Nemzetségeknek predikáltatott az Evangéliom, meg-ſzaporodott, mint a' ſok edényekbe tőltetett Olaj. Innét vólt az-előtt az Apoſtoloknak meg-parancholva [f]; *hogy a' Pogányok útára ne mennének, ſe a' Samaritánuſok városába bé ne mennének:* az-után pedig, Urunk azt mondotta nékik [g]: *El-vészitek erejét a' felyűl reátok jövő Sz. Léleknek, és nékem bizonyságim léſztek Jeruſalemben, és egéſz Judeában, és Samariában, és mind a' földnek végé-ig.* A' hól látod, hogy a' ſzomſzédok edényi-is meg-tőltetnek. és mind addig ſem fogj-el az Olaj, a' míg üres edények vannak: mert *Az egéſz világon predikáltatik ez az Országh Evangélioma, bizonyságúl minden Nemzetségeknek* [h]: *és akkor jő-el a' vége*, tudni illik, a' Világnak. Mert mind addig ſem léſzen vége a' Világnak, míg nem minden nemzetségeknek predikáltatik az Evangéliom: és mind addig léſzen Olaj, míg üres edények léſznek, a'mellyekbe Olajt tőlthetnek. Ugyan ezent példázta a' Sareptai Özvegy-aſſzony-is: kinek olly kevés liſzte és olaja vólt, hogy chak maga-is alig érte-meg véle egy fiatskájával: de minek-utánna azt az idegen Próféával közlötte, tudni illik Illyéſsel: *ſem a' vekából a' liſzt el nem fogyott, ſem a' korsóban az olaj meg nem kevesült* [i]. Igy az Iſten Törvénye, míg chak a' Zsidók-között maradott, chak azokat ſem üdvözítette; mert ſok hitetlenek vóltak közöttök: de minek-utánna, a' Sz. Lélek-által, minden Nemzetségeknek hirdettetett, *Valaki az Iſtent féli, és Igaſságot chelekeſzik, kellemetes ő-neki*; a' mint Szent Péter mondotta [k], a' látás-után; melly ugyan azt példázta, hogy az Evangéliom mindeneknek predikáltatik.

B

d 4. Reg. 4. 2.

C

e Pſ. 75. 1.

f Matt. 10. 5.

g Act. 1. 8.

h Mat. 24. 14

i 3. Reg. 17. 16.

k Act. 10. 35

A' mi a' Tűznek nemzését illeti, abban áll, hogy mindeneket magává változtaſſon; az-az, tűzzé tégyen: melyben nagy külömbség vagyon, az időhöz-képeſt. Mert a' Sz. Lélek el-jövetele-előtt, nagyobb réſzére az emberek nem lelkiek, hanem teſtiek; nem mennyeiek, hanem földiek vóltak: azért mondotta az Iſten [l]: *Nem marad-meg az én lelkem az emberben mind örökké, mert teſt*: de a' Sz. Lélek el-jövetele-után, olly bővséges vólt ez a' Tűznek alkotmánya, hogy a' Sz. Lélek chak nem mindeneket magába változtatott; és a' teſti, 's földi világot, chak nem mindeneſtől-fogva lelkivé tőtte. A'mint ki-tetſzett, és a' mái napig-is ki-tetſzik, annyi ſok ezer Mártyrokból, Confeſſorokból, Szűzekből: kik minnyáján, a' teſt és a' világ uralkodását meg-vetvén, azok-ellen ſzüntelen tuſakodnak, hogy Lelki emberekké lehetnének; és *a' teſtben járván, nem a' teſt-ſzerént vitézkednének* [m]. Sőt, *a' teſt-ſzerént ſem járnának* [n]; sőt *a' teſtben ſem vólnának, hanem a' lélekben.*

D

l Gen. 6. 3.

m 2. Cor. 10. 3

n Rom. 8. 4.

o Verſ. 9.

Mondaná valaki: Ha az Iſtennek Sz. Lelke kéſz ezt mindenekben chelekedni, és meg-is chelekedheti, mi az oka, hogy többeket magába nem változtat? Miért vannak olly ſok teſti emberek, hogy azokhoz-képeſt, a' lelkiek chak imitt-amott találtatnak? és a' mi nagyobb, Sokan olly bolondok, *hogy lélekben kezdvén dolgokat, teſtben*

végezik. P? Felelet: Nagy külömbség vagyon a' föld- és a' tűz-között; mi-közöttünk, és a' Lélek-között. A' tűz, hatalmas ugyan, de nem sokáig ellenkezik; akár-mi kevés víz-is meg-óltya, vagy meg-lasíttya: a' föld pedig, keveſet chelekeſzik ugyan, de sokáig ellenkezik, és nem hamar győzettetik-meg: és így, a' hatalmas tűzet, kevés víz-is el-oltya; de az erőtlen föld, a' hatalmas tűznek-is sokáig ellene-áll. Mi ollyanok vagyunk mint a' föld, a' Sz. Lélek pedig mint a' tűz: ki, noha chelekedetiben hatalmas és tűzes, mindazáltal nem sokáig közködik, sem fölöttébb ellenünk nem áll; úgy hogy chak akaratúnkal-is ellene-álhatunk; a' mint Sz. István mondotta a' Zidóknak [q], hogy *a' Sz. Léleknek mindenkor ellene-állottak.* Mert, a' mint a' *Tridentomi Conciliom* mongya [r], Midőn az Isten, az embernek szívét meg-érenti a' Sz. Léleknek világosításával, azt az ember meg-vetheti; sőt meg-is *szomoríthattya a' Szent Lelket* [s]; és ugyan *meg-is ólthattya* [t]: Mí pedig, haszontalan föld lévén, noha semmi jót nem chelekedhetünk, sőt chak *Arra sem vagyunk elégendők, hogy valami jót gondollyunk magunktól* [u]; mindazáltal, a' Sz. Lélek hatalmas Tűzének és Szelének ellene-álhatunk. azért mondotta Sz. Pál, Dávidból [x]: *Ma ha az ő szavát hallyátok, meg ne keményíttsétek szíveteket.* és ez az oka, hogy a' Sz. Lélek sokakban nem mutattya az ő jeles Gyümölchit; mert ellene-állanak, és bé nem fogadgyák.

q Act. 7. 51.
r Sef. 6. cap. 5.
s Eph. 4. 30.
t 1. Theſ. 5. 19
u 2. Cor. 3. 5.
x Hebr. 3. 7. Pſ. 94. 8.

II. RÉSZE.

KÉrdené valaki: Michoda Készület kívántatik, hogy, a' Sz. Lélek Malasztyában részesek lévén, meg-világosíttassunk, meg-melegüllyünk, és lelki emberekké legyünk? Felelet: Hasonlóknak kell a' vízhez lennünk: Mert, noha a' közönséges tűzet a' víz meg-óltya, mindazáltal olly tűz-is vagyon, melly a' vízben inkább ég; és a' hoz hasonló a' Sz. Lélek. Vagyon olly víz-is, hogy a' meg-óltott fáklya meggyulad benne: és a' mi szívünknek ollyannak kell lenni, hogy *az Istennek szeretteti kiontaſsék a' mi szíveinkbe a' Sz. Lélek-által, a' ki nékünk adatott* [y]. Ezt hogy jobban megértheſd; védd eszedbe, hogy, noha az Isten, sok külömb-külömb-féle dolgokat alkot, a' mint a' szükség kívánnya: mindazáltal az ő alkotásának módgyát gyakorta meg-tartya, hogy magát azon egy Istennek mutassa. A' Kristus meg akarván mutatni, hogy ő az, a' ki az embert eleitől-fogva alkotta a' föld agyagából [z]: a' vakonszületett embert, a' földből-chinált sárral gyógyította- és világosította-meg; az-az, a' mint Sz. *Cyrillus* és *Theophylactus* írja [a], azon eszközzel. Illyen módon, mint-hogy az Ur Lelke; az-az, a' Sz. Lélek; a' mint sok Sz. Atyák magyarázzák, Sz. Ambrúsal [b], a' világ kezdetin *a' Vizek-fölött levegett* [c]; az-az, a' mint Sz. *Jerónymus* magyarázza [d], tenyészővé tőtte azokat: mint a' madarak tojásokon ülvén, azt ki-költik; azon-képpen az-után-is gyönyörködött a' vizekben. Mert mihelyen *Urunk meg-keresztelkedvén fel-jött a' vízből* [e], *az Istennek Lelke galamb képében reá szállott*; hogy, a' mint régenten, a' Keresztséget-példázo Vizeknek tenyészésre-valo erőt adott, a' Keresztség Vizének-is erőt adna az újonnan-valo születésre; a' mint Sz. *Jerónymus* írja [f]. Az-okáért, nem ok-nélkül mondhatta a' Meny-asszony a' Krisusról [g]: *Az ő szemei mint a' víz-folyás-mellettvalo galamboké, mellyek téjjel mosattattak-meg, és a' tellyes folyások-mellett ülnek*: mert, a' mint *Philo* magyarázza, a' Vő-legény szemei a' Sz. Lélek Hét ajándéki; mert Zakarías *egy kövön Hét szemet* látott [h]. mellyeken Sz. *Jerónymus*-is a' Szent Lélek ajándékit érti, mellyek a' fő Szeglet-kövön a' Kristusson tellyesen voltak. Méltán mondatnak pedig a' Sz. Lélek ajándéki Szemeknek: mert, a' mint Sz. Tamás írja [i], az ember lelkét szemessé, látóvá és világossá tészik. A' Sz. Lélek azért az ő Ajándékival a' vizeken leveg, a' vizekben gyönyörködik; úgy hogy, a' ki azokban részes akar lenni, hasonlóvá légyen a' vízhez, vagy természetiben, vagy chelekedetiben. mint-hogy a' Szent Lélek a' Sz. Irásban gyakorta *Víz*-nek-is neveztetik, és a' hoz hasonlíttatik [k]: a' barátságnak pedig, és szeretetnek fundamentoma, a' hasonlatosság.

a Ioa. 9. Ioan.
b Lib. 1. Hexaëmer. cap. 8.
c Gen. 1. 2.
d 19. in Gen.
e Matt 3. 16.
f Ep. ad Oceanum.
g Cant. 5. 12.
h Zach. 3. 9.
i In c. 5. Apoc.
k Iſa. 44. 3. & cap. 55. 1. Ezech. 36. 25 Ioan. 4. 14. & cap. 7. 36.

A' Tűznek Három tulajdonságit hoztam elő a' Sz. Lélekhez-képest: a' Víznek-is Három tulajdonságiról emlekezem mi-hozzánk-képest, hogy a' tűz a' vízzel eggyaránt járjon. A' mostani dologhoz-képest, Három fő Tulajdonságit találom a' Víznek; tudni illik, hogy az embert meg-mosa vagy tiszttíttya; embernek ábrázattyát meg-mutattya; és az embert meg-vidámíttya. E' három dolgot, Dávid illendő Készületnek ítélte a' Sz. Léleknek el-vételére. Mert, midőn azon kérte-vólna az Istent [l]; hogy *Meg-öntözze őtet izóppal, és meg-tiszttúl*; *meg-mosa őtet, és a' hónál feirb lészen*; utánna vetette a' Három dolgot, mellyek a' Víznek chelekedetit jelentik, és a' Szent Léleknek el-vételére-valo Készületét előnkbe adgyák.

l Pſ. 50. 9. 12.

Első Tulajdonságát a' Víznek, ezekkel a' Szókkal jelentette, mondván: *Tiſzta ſzívet teremts bennem Iſten, és igaz Lelket újíts belső réſzeimben*: A' Tíſztaságot kéri, vagy a' tiſzta ſzívet; mellyen értſed Sz. Agoſtonnal [m], az Eggyűgyűſéget: mellyet Urunk az Apoſtoloknak igen ajánlott; mint igen ſzükséges dolgot. mivelhogy e' Világ bölcheségét, nem álnokſággal, hanem eggyűgyűſéggel kellett meg-fogniok. Midőn azért Urunk predikállani küldötte őket, azt mondotta [n]: *Legyetek okoſok mint a' kígyók, és eggyűgyűek mint a' galambok.* Es nem ok-nélkűl: mert, a' mint máſutt mondotta [o]; *Ha a' te ſzemed eggyűgyű léſzen, a' te egéſz teſted világos léſzen.* Dícsérte az Iſten a' Jób eggyűgyűſégét [p]: melyet a' felesége, az-az, a' teſti és világi bölcheség, meg-chúfolt [q]: mellyen en olly Jóſzágos-chelekedetet értek, melly minden hamiſságot, és kép-mutatáſt ki-rekeſzt: melynek ellene-mondanak, *a' kik kettős ſzívvel ſzóllanak* [r]; az-az, a' kik ſzívőkben máſt forralnak, hogy-ſem nyelvőkkel mutatnak, hogy felebaráttyokat meg-chalhaſsák. Ezekről mongya a' Bölch [s]: *Iaj a' kettős ſzívűnek, és a' földön két úton-járo bűnőſnek. Iaj a' feslett ſzívűeknek.* Salomon pedig azt írja [t]; hogy *Az Ur-előtt útálatoſság minden chúſoló, és az eggyűgyűekkel az ő beſzélgetéſe.* Es máſutt [u]; *A' ki eggyűgyűen jár, meg-ſzabadúl: a' ki el-fordúlt útakon jár, meg-eſik egyſzer.* és máſutt azt mongya arról, a' kinek lelke kedves vólt az Iſtennél [x]; hogy *El-ragadtatott, hogy a' gonoſſág el ne változtatná az ő értelmét, vagy hogy a' tettetés meg ne chalná az ő lelkét.*

Mondaná valaki: Mint-hogy a' Szent Lélek el-oſztatott Nyelvekben ſzállott az Apoſtolokra, úgy tetſzik hogy azt jelentette, hogy nem mindenben, és nem mindenkor gonoſz a' Kettőztetés. Felelet: Más a' Kettőztetés, és más a' Kettőzés. Azt írja *Diodórus Siculus* [y]; hogy az *Océanus* tengernek Délre-hajló ſzigetinek eggyikében két-felé vált nyelvű emberek vóltak; és egy időben, külömb-féle madarak módgyára éneklettek; és egy ízben kettővel ſzólhattak, eggyiktől kérdezkedvén, máſiknak felelvén: mindazáltal, a' nyelvők gyökere chak egy vólt. Igaz-e ez, vagy nem, moſt nem vizgálom: de mondom azt, hogy haſznos az egy gyökérből ſzármazó kettős nyelv; úgy hogy eggyik réſzével, az Iſtennek ſzeretetből könyörögjünk; a' máſikkal, azon ſzeretetből felebarátunkat vígaſztallyuk és oktaſsuk, hogy az atyáſiúi Szeretetet és eggyeſséget meg-tarthaſsuk, mint-hogy *Az édes ige barátokat ſokaſit* [z].

Ninch azért a' Kettős Nyelvben ſemmi gonoſz, ha azt jól akarjuk magyarázni: de a' ſzívnek el-oſzlásától igen kell őrizkednünk; hogy azok-közzűl ne legyünk, kikről a' Próféta azt mondotta [a]: *Meg-haſonlott az ő ſzívők, ezennel el-veſznek.* A' Kettős Szűv azért, nem jó kéſzűlet a' Sz. Léleknek el-vételére: mert *A' fégyelemnek Sz. Lelke, futtya a' tettetőt* [b]. Es nem ok-nélkűl: mert a' Sz. Lélek, *Igaz Lélek* [c]; *Igaſságnak lelke* [d]; és *Minden Igaſságra tanit* [e]: az-okáért, nem ſzeretheti a' tettetéſt, álnokſágot, kettős ſzívet; melynek, a' mint mondám, a' Bölch *Jajt* mond [f], az-az, őrők veſzedelmet. Haſonlók a' Kettős-ſzívű emberek a' *Paphlagóniai* fogoly-madarakhoz: kikről azt írja *Theophraſtus*, *Plinius*nál [g], *Ælianus*nál [h], és *Gellius*nál [i], hogy két ſzívők vagyon, és igen ártalmaſok és ravaſzok: és azért nevezték a' Deákok *Perdix*-nek, az-az, a' mint Sz. Ambrús írja [k], *Veſztő*-nek: az Egyiptuſi Bölcheknél pedig, a' Patvarkodáſt példázta; mint-hogy fölőtte háborgó és viſzſza-vonyó madár. Az-okáért, mí az első Kereſztyéneket követsük, kik a' Sz. Léleknek zengéjét vötték. kik, noha *Külömb-féle nyelveken ſzóllottak* [l]: mindazáltal, *Egy ſzívők és egy lelkők vólt* [m]: Ananías pedig és Safira, mivelhogy két-ſzívűek vóltak, és külömbözött a' nyelvőkön-valo ſzívők a' gondolattyokban-valo ſzívtől, hirtelen halállal meg-hóltak [n]. Melly halálban Dávidnak-is réſze lőtt-vólna, ha penitentziát nem tartott-vólna, és az Iſten meg nem kegyelmezett-vólna néki: mert tettetés-képpen ſzóllott, és két ſzíve vólt, midőn Uriáshoz külső maga-viſelésével és nyelvével jó akarattyát mutatta, ſzívével pedig és levelével halálát kívánta, és meg-ölette. Az-okáért méltán kérte a' Tiſzta ſzívet; és a' tiſzta ſzívben az Igaz lelket; úgy mint, ki a' tiſztátalan vagy álnok ſzívben nem lakhatik.

Máſodik Tulajdonsága a' Víznek, az; hogy, a' ki belé néz, maga ábrazattyát meg-láttya; a' mint némelly Páſztor mondotta *Virgilius*nál:

Nec ſum adeò informis, nuper me in littore vidi:

az-az, Nem olly rút vagyok, minap láttam magamat a' partról. Sőt nem chak magúnkat láthattyuk a' vízben, hanem máſt-is. és azért vélik némellyek, hogy a' galambok őrömeſt mulatoznak a' vizek-mellett, hogy a' reájok-ütő kányának röpűlését, távúl meg-láthaſsák a' vízben, és óltalmazhaſsák magokat. Két rend-béli Iſmérés ſzükséges nékünk, hogy a' Sz. Lelket jó kéſzülettel vehesſük: tudni illik, hogy mind magúnkat meg-iſmérjük, 's mind a' mi ellenségünket az Ördögöt. A' Magunk iſ-

mérete

m *Lib. 1. de Serm. Domini in Monte.*
n *Mat. 10. 16.*
o *Matt. 6. 22.*
p *Iob. 1. 8.*
q *Iob. 2. 9.*
r *Pſ. 11. 3.*
s *Eccli. 2. 14.*
t *Prov. 3. 32.*
u *Prov. 28. 18.*
x *Sap. 4. 11.*
y *Lib. 2. c. ult.*
z *Eccli. 6. 5.*
a *Oſe. 10. 2.*
b *Sap. 1. 5.*
c *Pſ. 50. 13.*
d *Ioan. 14. 17.*
e *Ioan. 16. 13.*
f *Eccli. 2. 14.*
g *Lib. 11. c. 37.*
h *Lib. 10. de Animalibus c. 35.*
i *Lib. 16. c. 15.*
k *Lib. 6. Hexam. c. 3. Et in c. 17. Ieremiæ.*
l *Act. 2. 4.*
m *Act. 4. 32.*
n *Act. 5. 5. 10.*

A mérete arra-valo, hogy, szegénységünket, és mezítelenségünket látván, fel ne fu-
valkodgyunk, se nagyot magúnknak ne tulajdoníttsunk; hanem inkább, az üdvös-
o 1. Pet. 5. 6. séges félelemtől vezéreltetvén, *Meg-alázzuk magúnkat az Istennek hatalmas keze-alatt, hogy fel-magasztaljon minket a' meg-látogatásnak idején* o. Az Ellenségnek ismérete pe-
dig arra-valo, hogy az ő álnok inchelkedésit el-kerülhessük; fenyegetésétől ne fél-
lyünk; nyughatatlanságáért, se a'jótól meg ne szűnnyünk, se a' gonosznak ne enged-
gyünk.

p Sap. 1. 5. Mind a' két Ismeret-ellen-valo Tudatlanság ellenkezik a'Sz. Lélekkel: az-okáért, midőn Salomon azt mondotta-vólna p; *hogy a' fégyelemnek Sz. Lelke futtya a' tettetőt*; leg-ottan utánna vetette: *Es meg-vonsza magát az értelem-nélkül-valo gondolatoktól, és meg-dorgáltatik a' reája-érkező hamisságtól.* Fölötte-igen értelem-nélkül-valo gondolat,
q Gal. 6. 3. magúnknak valamit tulajdonítanunk: mert, *Ha valaki magát valaminek alittya lenni holott semmi, ő-maga challya-meg magát* q. Az-okáért, sokkal inkább értelem-nélkül va-
B gyon, hogy-sem a'kit más meg-chal; és igen meg-érdemli, hogy a' Sz. Lélek el-tá-
r Ephr. 4. 10. vozzék tőle. Továbbá; igen-meg-dorgáltatik a' Lélek, a' reá-érkező hamisságtól,
s Ps. 50. 13. midőn, az ő üdvösséges tanátsit meg-vetvén, az Ördög veszedelmes sugallásinak en-
gedünk: mert azzal meg-szomorittyuk őtet r, és, mint-ha gyálazattal illetnők, el-
kergettyük magunktól. Erről étthettyük Dávidnak a' Második kérését s: *Ne vess-el*
t Ioan. 15. 5. *engem orczád-elől, és Sz. Lelkedet ne vedd-el tőlem.* Mint-ha azt mondaná: Ne fordítsd-
el orczádat tőlem; mert én arra nézvén, mind magamat meg-ismérem, hogy *nálad-*
nélkül semmit nem chelekedhetem t; és, ha valamim vagyon, azt tőled vőttem: 's mind
az ellenségtől meg-őrizkedem, ki a' te Törvényednek meg-szegésére kisztet. Ne-
hadgy-el azért engem; és ne engedd, hogy, fel-fuvalkodván, magamnak-valo hi-
u Ps. 35. 12 zelkedésemmel, és az Ördög chalárd inchelkedésével, tőled el-szakadgyak.

Ezen Két dolgot, másutt nyilvábban kérte, mondván u: *Ne jőjön reám a' kevélység lába: és a' bűnos keze ne mozdíttson-meg engem*: az-az, a' mint Sz. Agoston magyará-
za, Ne történnyék, hogy a'kevélység lábán, vagy indúlattyán járjak, és az bordoz-
za engem: és a' bűnos keze, az-az, az Ördög chelekedete, meg ne mozdíttson en-
C gem, hogy az Igasságról a' Bűnre hajollyak; és így, vagy gyarlóságomból, vagy az
x 1. Pet. 5. 5. Ördög kísértetiből el-esem, és úgy el-vegyed tőlem a' te Sz. Lelkeket. mivelhogy te, *a' kevélyeknek ellenek-állasz, és az alázatosoknak Malasztot adsz* x. Bűnősnek pedig azért
mondatik az Ördög: mert első vólt a' ki Bűnt tőtt; ő vitte elsőben az embert-is a'
Bűnre; és mindenkor azon igyekezik, hogy sokakat ejtsen bűnbe. Mélto vólt pe-
dig, hogy azt kérné Dávid: mert mind a' két vétkében nagyot tulajdoní: ott magá-
nak, nem gondolván az Isten Parancholattyával, és engedvén az Ördög kísértetinek:
mind mikor az Úrias feleségét meg-szeplősítette, és jámbor vitéz szolgáját meg-
ölette, 's mind mikor a' népet meg-számláltatta. mellyet kevélységből chelekedett,
mivel a' Jóab jó tanátsát sem fogadta; és az Ördög kísértéséből; a' mint az Irás
y 1. Par. 21. 1 jelenti, mondván y: *A' Sátan Israël-ellen támada, és fel-indítá Dávidot, hogy meg-*
számlálná Israelt. Szükséges vólt azért néki azok-ellen a' Szent Lélek, hogy tanittaná,
és erősítené.

Harmadik Tulajdonsága a' Vínek; hogy az embert meg-vídamíttya, és se-
rénnyé tészi. Tudni-valo azért, hogy, míg ember, álmából fel-serkenvén, meg
D nem mosdik, komor-kedvű és restes; a' mosdás-után pedig, víg orczát mutat, és
gyorsabb. Ez, a' Harmadik Készűletét jelenti a' Sz. Léleknek bé-fogadására; mel-
lyel azt nem chak bé-fogadgyuk, hanem mind végig nálunk-is maraszthyuk: az pe-
dig a' Lelki vígaság és vídámság, és attól-származo gyorsaság, az Isten akarattyának
z Sap 7. 22. 24. véghez vitelében. Igen illik pedig a'Sz. Lélek tulajdonságához; kit Salomon *Édes*-nek,
a In c. 1. Luc. v. 39. és *Gyors*-nak nevez z. és, a'mint Sz. Ambrús irja a, még az ő Malasztya sem tudgya a' ké-
sedelmes készűletet; mivelhogy a' Szűz Maria, mihelyen a' Sz. Lélek reá szállott, leg-
ottan sietséggel a' Hegyes tartományba ment, és lelkében örvendezett és vígadott.
b Ps. 50. 14 Erről emlékezik Dávid, Harmadik kérésében, mondván b: *Add meg nékem a' te üdvözí-*
c 2. Cor. 7. 10. *tésed vigaságát, és a' fő Lélekkel erősits-meg engem.* Mint-ha azt mondaná: Kergesd-ki-
belőlem a' tunyaságot, és a' világi szomoruságot, melly *halált szerez* c; és add-meg a'
d Ps. 118 32. meg-elevenitő örömet, mellyel a' te parancholatid útán, ne chak ballagjak, hanem
ugyan fussak, midőn meg-tágasitod szívemet az öröm-által d: mert úgy az fő Lélekkel
erősítesz-meg; hogy ne chak el ne fogyatkozzam, de meg se fáradgyak, és azért kű-
nyven meg-maradgyak az álhatatosságban. Ezt-is méltán kérte Dávid; ki chak nem esz-
tendeig hevert a' Bűnben, és el-lankadott; nem mondhatván azt, a' mit másutt mon-
e Ps. 121. 1 dott e: *Vigadtam azokban a' mellyek mondattak nékem: az Úr házába megyünk.*

Nagy

Nagy Okok vagyon ugyan az igaz és serény Keresztyéneknek, a' lelki örömre, gyorsaságra, és álhatatosságra, az Isteni szolgálatban: mert valamivel az Evangélium örömre indíttya a' Híveket, az fő-képpen ő-bennek találtatik, vagy létel-szerént, vagy reménség által: I. *Örültek a' Mágusok igen nagy örömmel, látván a Krístushoz-vezető chillagot* [f]: melly Chillagott mindenkor láthatunk, ha az igaz Tanítók intésit alázatosson meg-fogadgyuk. II. *Örült, a' ki a' szántó-földben el-rejtetett kinchre talált* [g]: melly kinchet mi-is fel-találunk, ha a' Krístus *Sacramentom*ival aitatosson élünk: mert azok az Isten Malasztyának chatornái, mellyekért el-hagyunk minden világi dichőséget, és testi gyönyörűséget; fő-képpen, midőn penitentziát tartván, töredelmes szívvel, és álázatossággal, az Egyházi szolgának lábaihoz borúlván, orcza-pirulással vétkeinket elő-szamlállyuk, és az-után nagy örömet érezvén, azt mondhattyuk Dávidal [h]: *A' szivemben-valo fájdalmim sokasága-szerént, a' te vígasztalásid örvendeztették az én lelkemet.* III. Urúnk azt mondotta a' Tanítványinak [i]: *Azon örüllyetek, hogy a' ti neveitek írva vannak mennyekben.* Erről bizonyosok nem vagyunk, de nagy reménségünk lehet, ha a' Jó-cheleködetekben szorgalmatosok lészünk; és azon igyekezünk, a' mint Sz. Péter int [k], hogy *A' jó cheleködetek-által, bizonyossá tegyük hivatalunkat, és választásunkat.* IV. Urunk azt mondotta az Apostoloknak [l]; hogy, *Mikor szidalmazzák és üldözik őket, örüllyenek és vígadgyanak; mert az ő jutalmok bővséges mennyekben.* Mellyet meg-gondolván, *Örülve mentek-el a' Gyülekezet-elől, mivelhogy méltókká lőttek a' IESUS nevéért gyalázatot szenvedni* [m]. Ebben részők vagyon az igaz Híveknek: mert, [n] *Minnyájan, a' kik aitatosson akarnak élni a' IESUS Krístusban, üldöztetést szenvednek.* V. Sz. Pál azt írja [o]: *Örüllyetek az Úrban mindenkor: ismég mondom, örüllyetek: az Úr közel vagyon.* Bizony, közel vagyon az Ur az igaz Hívekhez, a' *kik töredelmes szívvel vannak* [p]; a penitentzia-által: közel vagyon azokhoz-is, a'kik az Oltári-szentséget aitatosson vészik, sőt ugyan bennek vagyon: közel vagyon azokhoz-is, a'kik a' Sz. Misének áldozattyát gyakorta szeretettel hallyák, sőt ugyan láttyák-is abban az Urat. Minden okon tahát mélto örvendezni az igaz Híveknek.

Vedd eszedbe, hogy, mi-képpen Dávid nem egy-, hanem három-képpen kérte az Istennek igaz, szent, és fő Lelkét: nékünk-is aitatosson kell azt kérnünk, minthogy Urúnk-is könyörgésel nyerte nékünk azon Sz. Lelket; a' mint ő-maga jelentette, mondván [q]: *Én kérem az Atyát, és más Vígasztalót ád néktek.* Zakariásnál pedig azt igérte az Isten [r]; hogy *A' Dávid házára, és a' Jerusalem lakóira ki-önti, a' Malasztnak, és a' Könyörgésnek Lelkét*, tudni illik, a' Sz. Lelket. Ki nem chak azért mondatik Könyörgés Lelkének, hogy *Könyörög érettünk meg-mondhatatlan fohászkodásokkal* [s]; az-az, Könyörgésre tanít, és indít bennünket: hanem azért-is, hogy Könyörgés-által adatik mí-nékünk; és *A' mennyei Atya, jó Lelket ád az ótet-kérőknek* [t]. Mellyet tudván az Apostolok, minnyájan *Alhatatosok váltak egyenlő akarattal az imádságban* [u]: és az Anyaszentegyház-is naponként könyörög a' Sz. Léleknek el-jövetelééért, mind a' Szoloszmában, mondván: *Veni creator Spiritus*, &c. Jöj-el Teremtő Szent Lélek: 's mind a' Szent Misének áldozattyában, mondván: *Veni Sancte Spiritus, & emitte cælitus lucis tuæ radium*, &c. Jöj-el Szent Lélek, és bochásd-ki menyből a' te világosságodnak súgárát. Mellyet ha mí-is követünk, jó reménségben lehetünk; és Dáviddal azt mondhattyuk az Istennek [x]: *A' te Jó Lelked el-viszen engem az Igaz Földre*; az-az, az Élőknek földére: mellyet engedgyen minnyájunknak a' Fölséges Isten, az ő Sz. Fiának érdemiért. Amen.

A

f Matt. 2. 10.
g Mat. 13. 44

h Psf. 93. 19.
i Luc. 10. 20.

B

k 2. Pet. 1. 10
l Mat. 5. 11 12.

m Act. 5. 41.
n 2. Tim. 3. 12
o Phil. 4. 4.

p Psf. 33. 19.

C

q Joan. 14. 16
r Zach. 12. 10

s Rom. 8. 26.

t Luc. 11. 13.
u Act. 1. 14.

x Psf. 142. 10

A

IMÁDSÁG.

VRAM, én kegyelmes Istenem, minden jóknak kút-feje; ki ajándékidat úgy osztogatod a' mint akarod, kinek malasztya- és áldása-nélkül, semmi üdvösséges dolgot nem chelekedhetünk: hálát adok te Szent Fölségednek, hogy, az én méltatlan-voltomat nem tekintvén, akaratomat arra vezérletted, hogy a' te Szent Nevednek dichéretire, és a' te Híveidnek lelki elő-menetelökre igyekezném: és mind chekély elmémet, 's mind gyarló erömet arra fordítanám. Imé a' te áldomásodból, az eggyügyü Keresztyének oktatására, el-

B

kezdett munkámnak Eggyik Részét el-végeztem; és, a' mit chelekedhettem, örömest és jó szívvel meg-chelekedtem. Melyben, mint-hogy magamnak semmit nem tulajdonithatok, hanem mindeneket néked: meg-vallom, hogy, ha mi jó vagyon benne, tiéd; a' hol pedig fogyatkozás esett, annak az én gyarlóságom és tudatlanságom oka: tiéd Uram a' dichőség, enyim pedig az orcza-pirúlás. Kérlek Uram, ha kedvelled munkámat, a' mint ennek a' Részznek végbe-vitelére kegyelmesen velem vóltál, a' többinek el-végezésére-is légy velem; erőt adván, hogy bátorságosson munkálkodván, a' fáradság terhétől el ne nyomattassam. Adgyad Uram, hogy valakik ez irásomat olvassák, vagy hallgattyák, életőket meg-jobbitván, a' te Szent a' aratodhoz szabják magokat; minden jóban napról-napra gyarapodgyanak: hogy a' mennyei Boldogságban, mellyet a' te szeretőidnek készitettél, téged örökkön örökké áldgyanak és magasztallyanak.

Amen.

LAISTROM.

Melly meg-mutattya a' Bötük rendi-szerént, minémü dolgokat foglallyon ez a' Könyv magában.

Holott vedd eszedbe, kegyes Olvaso, hogy minden levél négy részre osztatott, a' négy első Bötüszerént, A. B. C. D. mellyeket a' levelek száma-után helyheztettünk; hogy, a' mit tudni kívánsz, hamarább fel-találhasd. A' számok azért, a' leveleket jelentik; a' meg-mondott bötük pedig, a' levelek részeit.

A.

Abel.

Abel a' Krisztusnak példája, 497. c. 594. b. c. meg-ölettetett, 711. d.

Abraham.

A' meg-testesült Igét az Isten jelentéséből látta, 481. b. az alázatosságnak példája volt, 516. d. hitiért és engedelmességéért dicsértetik, 550. b.

Absalom.

A' penitentziát-hallogatónak példája, 573. d.

Adám.

Kiküzettetett a' Paradichomból, 541. d.

Adós.

Nyomorúlt állapattyok az Adósoknak, 10. c. megszabadúltak az Adósok a' Jubilaeusban az adósságfizetéstől, c.

Aitatosság.

Kik foglalták abban magokat, 127. b. c. d. szükséges az Imádsághoz, 394. a. külső jelekkel-is meg kell azt mutatni, b.

Akáb.

Akáb Király el-veszésének oka, 477. d.

Akarat.

Hasonló a' Chamaleonhoz, 517. c. a' Léleknek egy fő ereje az Akarat, 719. d. az Adám vétke-miatt igen meg-veszett, 729. c.

Akitofel.

Fel-akasztotta magát, 682. a.

Akol.

Az Aklon, az Anyaszentegyház értetik, 615. a. néha gonoszra magyaráztatik, b. a' Zsidók és Pógányok aklából egy Akol lőtt, c. mi-képpen mondatik egy Akolnak, d. 616. a.

Alamizna.

Mi módot kell az Alamizsnálkodásban tartani, 336. d. 337. a. 440. nagy haszna és jutalma vagyon, 447. c. d. 448. a. c. 459. d. a' szolgának, Ura hire-nélkül, mi-képpen szábad Alamizsnát adni, 450. a. b. az Alamizsnálkodástól-valo meg-szünésnek büntetése, 451. a. az Alamizsnának gyakorlására-valo indító okok, b. c. d. nem fogyattya, hanem szaporittya a' gazdagságot, 451. d. 458. d. 460. b. c. d. 552. d. társa a' Böjtnek, 452. a. a' bünnek bochánattyához-valo készület, 452. az Alamizsnának igaz marhából kell lenni, 458. d. azt böven kell osztogatni, 459. a. tiszteltetik azzal az Isten, 458. d. 459. a. két-féle gyümölchöt terem, 461. a. az Isten az Alamizsnát magának tulajdonittya, 507. b. c. Alamizsnát-osztogató személyek példái, ibid. az emlékhöz hasonló, ibid. c. az Alamizsnának meg-fizetője az Isten, c. a' mint ha javára kell annak lenni, 552. c.

Alázatosság.

Az Alázatosságnak Három fő garádichi vannak, 67. c. nem fér egybe a' hazugsággal, 69. a. b. mi-choda eszközzel juthat ember az igaz Alázatossághoz, c. d. 73. d. ajánlattatik, 254. d. 255. a. 517. c. d. a' Krisztus maga példájával arra tanittatott, 516. c. minden jónak fondamentoma, c. mikor leg-szükségesb, d. ritkán találtatik a' tiszteletben, és bóchülletes állapatban, 517. a. alá-való dolognak tartya azt a' Világ, b. a' Sz. Lélek malasztyának el-vételére jó készület, 734. d.

Alcyon.

Alcyon madárnak chodálatos tojása, 142. a.

Áldás.

Három-képpen vétetik a' Szent Irásban, 90. a. az Atyák áldása foganatos a' fiakon, 146. d. a mi Áldasunk miben külömböz az Isten áldásától, 440. c. az étel-előtt kell mindenkor az Áldásnak járni, c. ártalmas néha az el-hagyása, c. annak a' gyakorlása hasznos, d.

Áldozat.

Az Ó Törvényben tiszta Áldozatokat kívánt az Isten, 193. d. a' Krisztusnak Teste mind Áldozat, s mind Szentség, d. a' vétkes embernek meg-büntetése, az Istennek kedves Áldozat, 476. b.

Álhatatlanság.

Négy-féle Álhatatlanság találtatik az emberekben, 46. b. a' jóban-való Álhatatlanságnak orvossága, 169. d. 170. a. az embernek tulajdona az álhatatlanság, 517. d. a' Nabukodonosor álló-képe, példája az Álhatatlanságnak, 526. c.

Álhatatosság.

Némellyeknek a' Hitben-való Álhatatosságа dicsértetik, 49. a. b. c. nem minden dologban dicséretes, ibid. a' jóban-való Álhatatosság ajánlattatik, 333. b. c. d. nem chak az Istent, de még az ellenséget-is meg-lágyittya, 334. b. az Imádságban fölötte szükséges, 394. d. a' Krisztus azt minden dolgaiban megmutatta, 517. c. a' nélkül minden dolgunk haszontalan, 598. b.

Álom.

Némelly Álom a' testnek mi-voltából származik, 117. c. némelly a' Léleknek állapattyából, 118. a. né-

melly az Istentől, c. az Istentől származó Álom, sok-képpen történik, d. a' természet-fölött-való Álmokról, sok hamis vélekedések vóltak, b. sok okokért lésznek az Álmok, 119. a. azoknak magyarázattyát nem tudhattyuk, b. a' gonoszlelkektől mi végre lésznek, b. mikoda jelek-által választhatni-meg az Istени álmokat az Ördögiektől, c. Álomhoz hasonló e' világi keserűség, 518. b. Sz. Annó Erseknek álmában-való látása, 538. c.

Aluvás.

A' Krisztus Aluvásakúl mi-nékünk vótt a' mi érettünk, 116. c. a' Sz. Irás fölötte ártalmasnak jelenti az Aluvást, 242. a. a' miatt sokan vesztek-el, a.

Amán.

Fel-akasztatott, 505. d. 641. a. 682. a.

Amiantus-kő.

Tulajdonsága az Amiantus-kőnek, 710. b.

Anna Özvegy-Aszszony.

Sz. Annának aitatossága, 551. a.

Andronicus.

Az ő szerencsétlensége, és nyomorúlt állapattya, 640. c.

Angyalok.

Az el-esett Angyalokat miért nem változtatta-meg a' Krisztus, 2. d. 4. a b. az Angyalok keseréneknek oka, 4. a. eredeti, 8. b. el-jönek Krisztus Urunk az ítéletre, 38. d. mi végre jönek, 38. a.b. az Angyal meg-jelenti Józsefnek álmában, 111. b. 117. b. a' Szűzekhez nagyobb szeretettel vannak, 163. c. az Isten büntetésének eszközi, 233. a. az Angyalok példázzák az égi madarakat, 255. d. az Angyalok szakatlan látásától az emberek meg-ijednek, 536. b. mint félyenektől kaz Igazak, és mint a' gonoszak, b. a' Krisztus szolgának jók-képpen meg-mutatták magokat, 537. d. 538. a. a' Krisztus Feltámadása-kor leginkább mutatták szolgálattyokat, a. minémű fő mánjesztentek meg, b.c. az Angyaloknak az Aszszenyekhez-való szólássok, d. tudgyak a' mi cselekedetinket, 541. a. a' Krisztus Fel-támadásának hirdetői vóltak, 542. menyből-való le-szállásoknak okai, 546. b. miért forditották-el a' követ a' koporsó ajtajáról, d. tisztök és tulajdonságok, 580. c.d.

Annibal.

Az ő dicsősége, és életének vége, 681. d.

Antiokus.

Antiokusnak szörnyű büntetése, 542. a. e' világból-való nyomorúltak-múlása, 505. d.

Antikrisztus.

Az ő el-jövetele-kor, hozzája pártolnak az Eretnekek, 656. d.

Anyaszentegyház.

Sokkal többet cselekedett vélle az Isten, hogy-sem a' Synagógával, 8. c.d. 9. a. a' Krisztus hajótskájához hasonló, 19. d. 198. d. láthatói, 198. d. az Anyaszentegyháznak kicsiny kezdete vól, 199. d. 259. b. az ő kicsinysége Harom dolgokban tetszett meg, b.c.d. 260. a.b. mi-képpen nevekedett, a.b.d. 261. a.b.c. az Újitók Anyaszentegyháza Chónokhoz hasonló, 200. a. nincs a' Krisztus abban, 201. b. az igaz Anyaszentegyház sok dolgokhoz hasonlittatik, 202. a. 203. c.d. 204. 205. annak mind láthatatlan, 's mind láthatandó feje vagyon, 201. a. mind jók, 's mind gonoszak vannak benne, 202. b. sok üldözéseket szenvedett, c. győzhetetlen, és álhatatos-is meg-marad, 203. c.d. csak a' benne-valók üdvözülnek, c. mi okból mondatik álhatatosnak, 206. a. b.c. soha el nem pártolt, sem el nem tévelyedett, c. 647. a. 653. b. annak gondgyát viseli az Isten, 221. d. 275. d. csak a' Romai Anyaszentegyház igaz, az Ellenkezők vallásából-is, 227. c. tiszta búzát vétettek abba a' Krisztus, d. soha el nem fogyott, 229. d. sokban külömbőz a' Synagógától, d. 647. b. c. mind búza, 's mind konkoly találtatik benne, 230. c. a' nyilván-való Eretnekek és Pogányok nincsenek benne, 234. c. világ végéig jók s gonoszok lésznek benne, c. meg-bűnhödhetik az Eretnekek, 235. a. kik legyenek hólt tagjai az Anyaszentegyháznak, a. hasonló az emberi testhez, a. nem csak a' Választottak gyülekezete, c. Mustár-maghoz hasonlittatik, 251. c. 259. b. kovászhoz, 251. c. hegyen-való Városhoz, és akolhoz, 274. a. Palma-fához, 289. a. Szérűhöz; tengerbe vettetett varsához; menyekzői-házhoz; tíz Szűzhöz; Nyájhoz, a. hasonlittatik a' szőlőhöz, 266. c. 267. c. 275. d. a' Noë Bárkájához, 236. b. 497. d. nem csak a' tekélleteseklől áll, c. 237. a.b.c. mi-képpen mondatik Szentnek, d. 238. a. miért szévedi-el inkább a' Zsidókat, hogy-sem az Eretnekeket, 246. b. c. két rend-béli Fejedelmek vannak benne, d. minémű eszközökkel él minek-előtte az Eretnekeket halálra keresi, 244. b. annak nevekedésében két dolog találtatik, 260. d. annak üldözői rútúl vesztek, 261. c. sok eszközök-által terjedett az egész világra, 262. a.b. az Anyaszentegyháznak minden időben vannak igaz Tanitói, a. csak abban találtatik az Egyházi Pásztoroknak egy-más után-való követése, b. 653. c. nem lehet az igaz Pásztorok nélkül, 262. c. 653. c. minden időben munkásokat fogad belé az Isten, 276. a.b. nem Ördög országa, 416. személy-válogatás nincs benne, 441. a. igaz-vóltának egyik jelensége az Eggyesség, 605. a. az Igasságnak lelke tanittya azt, 653. b. el nem fogyhat, d. 654. b.c.d. el sem tévelyedhetik, 656. d. 657. a. az Isten szövetséget tőtt vélle, 657. a. tartozunk néki hinni, b. tanit-e valamit az Istennek írott Igéje-kivül? c. Igasságnak oszlopa, és erős támasza, d. tévelyedhetetlensége ellen mint okoskodnak az Újitók, 658. b. c.d. szép igéretek vannak felőle az Irásban, 660. b.c.d. minden-némű Eretnekségeket el-fogyt, 661. a. annak hatalma vagyon minden-féle egyenetlenségeknek el-igazitására, b. a' benne-lévők nem tévelyeghetnek, 668. a. Tanitója annak a' Sz. Lélek 716. a.

Apostolok.

*A' Bünk bocsánattyára hatalmat vőttek Urunktól, 563. b. 564. a. c. lehellés-által adatott az nékik, 565. a. föld fővának, a' világ világosságának, és a' hegyen épitett Városnak neveztetnek, 594. a. nagy szomorúságban vóltak a' Krisztus el-

menetéleért, 626. a. b. az ő fájdalmok hasonló volt a' szülő Aszszony fájdalmához, 629. b. Urúnk szenvedése-kor, nem tellyességgel veszteték-el Hitöket, 659. b. kételkedtek az ő fel-támadásáról, b. bizonyságot töttek a' Kristusról, 705. b. c. az ő háborúságok jövendöltettek-meg-nékik, 709. a. b. c. vigasztaltattak, c. 710. a. vétkök-nélkül szenvedtek, 709. c. az Istenert, d. sok Okokból minden böchülletre méltók voltak, 713. a. b. c. miért szenvedtek annyi üldözést, d. 714. a. b. c. az ő szavoknak úgy kell hinnünk, mint Isten szavának, 717. b. az ő félelmök, 726. d. az ő nagy bátorságok, 725. d. a' Sz. Lélek ajándékival meg-ékesittettek, d. 726. 727. a. a' Sz. Lélek el-vétele előtt minémüek voltak, 738. a. hasonlók a' vendég-fogadókhoz, b. mely nagy buzgósággal, és mely helyeken predikállották az Evangéliomot, d. 739.

Aríus, és Ariánusok.

Arius nagy romlást tött az egész Keresztyénségben, 600. d. a' Kristust nem hitte Istennek, 663. b. 720. a. a' Sz. Lelket sem hitte, a. mi-képpen okoskodnak az Ariánusok a' Sz. Léleknek igaz Istensége ellen, 722. d. 223. a. b.

Ártatlanság. Lásd, Szentség.

A' Kristus ártatlanságát kell követnünk, 474. b. miért kivánnya azt tőlünk az Isten, c. az Elől-járóktól kivált-képpen kivántatik, 475. a. a' Kristus juhainak tulajdona, 603. d. az ártatlanság állapattya hasonló volt a' földhöz, 728. c.

Artaxerxes Király.

Száz huszon-hét tartománnyal birt, 15. c. az ő bölcs chelekedete, 552. a.

Aszszony-ember.

Némelly Aszszony-embereknek gonoszsága, 150. c. a' házasságban-lévőknek sok nyomorúsága, 163. b. a' szülésben-valo nagy fájdalmok, 629. c. d. minnyájan nagy fájdalommal szülnek, 630. a. az ártatlanság állapattyában a' nélkül szültek-volna, a. a' meg-hólt Kristushoz-valo nagy buzgóságok, 527. a. 541. a. 543. b. c. 549. d. 551. d. 552. b. c. d. a' Kristus koporsójához-valo menésök, 534. d. 535. a. és kik voltak azok az Aszszonyok, 535. b. mitől ijedtek-meg a' koporsónál, d. 536. a. leg-elsőben nék k jelent-meg a' Kristus, 537. a. a' Kristus fel-támadása előbb hirdettetett nékik, hogy-sem az Apostoloknak, 543. b. c. néha nagyobb dolgot mernek probálni a' férfiaknál, c. nem szabad prédikállaniok, d. de szabad egyebeket tanitaniok, 544. a. némellyek méltók dicséretre, 550. a. b. némelly dolgokban a' férfiakat is meg-előzték, 551. b. c. az Aszszonyok nagy merészsége, 553. a. öt óra-tájban jutottak az Urúnk koporsójához, 554. b.

Átok, ki-Átkozás.

Ninch az Ecclesiában nagyobb büntetés annál, 235. b. kik ellen él azzal az Ecclésia, b. 245. a. semminek tartyák az Eretnekek, a.

Ki-Átkoztatott.

Egy-részént az Anyaszentegyházhoz tartozik, 230. d. de tulajdon-képpen, a' Ki-átkoztatott ninch az Ecclesiában, 235. b. hólt emberhez hasonló, b. kivált-képpen-valo hatalma vagyon az Ördögnek rajta, 398. d.

Átkozódás.

Annak büntetése, 398. a. d.

Attila.

Az Isten ostora, 608. d.

Atyák.

Tartoznak a' fiokat minden jóra oktatni, 139. b. és az Isteni félelemre, és tiszteletre szoktatni, 140. a. tiszteségességgel táplálni, és örökséget szerezni nékik, 143. a. tiszteséges tudományra, vagy mesterségre adni, 139. d. az Ostort tőlök nem kiméllení, 141. c. d. a' fiok veszedelme nékik tulajdonittatik, 142. c. d. a' fiokon tött áldás, és átok, foganatos, 146. d. szűzeségre menendő fioknak akadályt ne tegyenek, 164. d.

Augustus Chászár.

A' Romaiak egy képet állattak-fel az ő tiszteségére, 681. a.

B.

Bacchus.

A' régi bölchek mi-képpen irták a' Bacchust, 265. c.

Baj-vívás.

Az Ördöggel-valo baj-vivástól senki meg nem menekedhetik, 358. a.

Bálvány.

A' Bálványok, Kristusnak Egyiptusba-valo menetelekor le-omlottak, 113. d. a' Sz. Keresztjelétül megnémúltak, 651. a.

Bálványozás.

Az Isten gond-viselésének tagadásából származott, 220. d.

Baraszk-fa.

Persiában mérges gyümölchöt terem, 487. b.

Barátság.

Együtt jár a' szeretettel, 731. c. Istennel-valo barátságunknak oka, a szeretet, c. annak nagy haszna, d. meg-változhatatlan, d. 732. a. b. sok okokból fel-bomlik az emberi barátság, b.

Békeség.

A' Sz. Lélekneк gyümölche, 733. a. nagy jó, b. lelki Békeséget kik találnak, c.

Békeséges-tűrés.

Abból áll a Szentek élete, 120. a. annak sok haszna, 221. d. 222. a' Kristus juhainak bélyege, 603. d. fő-képpen az koronáztatik-meg, 622. c. arról sok példát hagyott Üdvözítönk, 623. a. A' Léleknek gyümölche, 733. d.

Béres.

Ló, és gonosz értelemben vétetik, 599. c. tulajdon-képpen ki mondatik Béresnek, c. 600. a. jó és dicséretes Béresek, 599. c. azoknak veszedelmes állapattyok, 600. b. c. minémű jelekből ismértetik-meg, b. c. d. bálványnak neveztetik, 601. a. mikor mondatik el-futni juhaitól, c.

Berkék.

A' Berkék szentelése mit jegyez, 518. c. d.

Bérmálás.

Pünkösd napján kezdette erejét mutatni, 736. d.

Beteg.

Sokaknak a' Betegekhez-való nagy szeretetök, 179. 180. a. b. a' Betegek látogatásának haszna, d. 181. a. vigasztalni kell őket, c. d. mitől kell őrizkednünk vélek-való nyájaskodásunkban, d. 182. a. a' meg nem gyógyulásoknak sokokai, 573. a. 574. b. 575. b.

Betegség.

Az emberi gyarló természetének jele, 620. d. sokan ugyan kivánták a' Betegséget, nem akarván ki-gyógyulni belőle, 697. d. 698. a.

Bíro.

Sok fogyatkozások találtatnak e' világi Bírákban, 28. d. a' Bíráknak bölcseknek kell lenni, 29. a. hatalmasoknak, c. igasság-szeretőknek, 30. a. nagyobb Bíro-eleibe appellálhatni, c. ajándékért az Igasságot meg ne tagadgyák, 467. d. 468. a. a' Bíró képe, kéz-nélkül volt irva és faragva a' régieknél, a. a' pörösök között-való sententzia kimondásának világosnak kell lenni, 661. c.

Bizodalom. *Lásd*, Reménség.

Bizodalmunkat az Istenben kell vetni, 183. b. 445. b. c. d. kedves az Istennél, 220. c. annak jutalma, 456. d. a' jó chelekedetekben-is vethettyük bizodalmunkat, 278. a. bátorságosb azt chak az Isten irgalmasságában vetnünk, d. fogyatkozása a' bizodalomnak honnan származik, 445. b. 446. a. b. 447. b. c. mitől vagyon, hogy némelyeknek nem használ, 446. c. az Isten gond-viselésében bizóknak példái, d. 453. d. 454. c. d. 457. a. 460. a. c. a' kik az emberekben vetik bizodalmokat, meg-chalatkoznak, 447. a. mi-képpen gerjeszthettyük fel az Istenhez-való bizodalmat, 454. a. félelem-nélkül a' Bizodalom, vakmerő bátorság, 456. c.

Bóldizár Király.

Szivének meg-keményedése, 43. a.

Bóldogság.

A' Bóldogságnak példája, 98. a. b. c. 289. a. arra természet-szerént minnyájan kivánkoznak, 98. c. de kevesen jutnak, c. nem szóval, hanem chelekedetekkel kell azt meg-nyerni, 101. c. és múnkával, 266. c. e' világi gyönyörűségekben helyhezteti azt a' Mahomet, 267. a. Epicúrus-is, 437. c. Jutalomnak, Bérnek, Fizetésnek mondatik, 271. a. Koronának-is, 288. d. 289. a. b. a' múnkának mértékeszerént adatik, 271. c. 277. b. a' Napi-pénz példázza azt, 276. c. 288. c. d. mi-képpen mondatunk azt múnkával meg-nyerni, ibid. Urunk-is érdemlette a' Bóldogságot, 277. a. b. chak a' vitézkedőknek adatik, 289. a. minden jóval bővelkedő, b. c. egy-arányú lészen, örökké-való-váltához-képest, 290. a. b. nem az időhöz, hanem a' múnkához-képest adatik, c. annak nagy-váltarész-szerént meg-irattatik, 291. c. d. minden nyavalyát ki-rekeszt, 465. a. vétekkel senki abba nem megyen, a. keskeny úton kell abba jutni, 506. c. e' világ fiai miben helyhez tetik a' Bóldogságot, 623. d. chak az egy szeretet kivántatik annak meg-nyerésére, 632. d. igen kevéssel nyeri azt el tőlünk az Ördög, 634. b. nem vagyunk bizonyosok annak meg-nyeréséről, 638. b. a' jó lelki-ismeretűeknek jó bizodalmok lehet felőle, 716. c.

Bőjt.

Hasznos az Imádsággal, 109. a. b. c. annak-el-viselésére, hasznos a' Krisztus szenvedéséről-való elmélkedés, 321. b. annak meg-szegése, halált hozott e' világra, 348. a. b. meg-tartása, az Istentől kegyelmet szerzett, ibid. a' vétkeket el-nyomja, c. a' harcz-előtt gyakorlattatott, d. a' lelki ellenségek-ellen fő fegyver, d. 349. a. b. hasznos a' testi kisértetek-ellen, c. az elmét fel-emeli, a' mennyei dolgoknak elmélkedésére, d. 350. a. b. Iószágos chelekedeteknek tár-háza, d. a' testi ellenségek-ellen-is győzedelmes, 352. a. b. mi-képpen mentik sokan az-ellen magokat, c. üdvösséget nyerhetünk azzal, d. a' Bőjtöt minden rend-béli emberek gyakorlották, 353. az Eretnekek kárhoztattyák, b. fok-féle a' Bőjt, 354. a. b. c. némelly nem érdemez, c. d. a' Bőjt miben áll, a' Tévelygők értelme-szerént, 355. a. Három dolog kivantatik hozzája, b. a' régiek mi-képpen tartották a' Bőjtöt, c. kik nem kötelesek reá, d. 356. a. az Anyaszentegyháztól rendelt Bőjtölésnek módgya jó, és méltó, a. b. a' test sanyargatásáért rendeltetett, ibid. közörségesen parancholat vagyon róla, d. az Anyaszentegyház bűn-alatt kötelezheti arra a' híveket, d. meg-szegésének régi büntetése, d. 357. a. a' Negyven-napi Bőjtöt az Apostolok szerzették, a. Hat okból, b. az Újítók Ellen-vetési, c. két fő társa vagyon a' Bőjtnek, 452. a.

Bölcheség.

A' Bölcheség-szerető, sok dolgokban a' szamárt kövesse, 516. a.

Bor.

A' Bor-italtól sokan meg-tartóztatták magokat, 344. c. d.

Boszorkányok.

Az alamizsnálkodóknak nem árthatnak, 399. a. mikor, és mi módon légyen szabad tőlök valami segétséget kérni, b. c. a' Babonásoknak természet-szerént-való dolgokkal eleit nem vehetni, d. mint játszottattya-meg a' Babonásokat az Ördög, 442. b.

Boszszú-állás.

Nem minden-féle Boszszú-állás tilalmas, 174. d. a' sokaság-között könnyen reá hajól az ember, 365. c.

Boszszúság.

Annál nagyobb a' Boszszúság, mentől nagyobb a' kiállen vétkezel, 3. b. a puszta teremtett-allat nem tehet eleget az Isten-ellen tött Boszszúságért, 5. c.

Botránkozás.

A' bűnben-heverő emberek Botránkozása, 64. c. nagy nyomorúság követi azokat, 65. b. Urunk semmi okot nem adott reá az embereknek, 100. b. d. sőt baratinknak vitt, és nem adott Botránkoztatásért nem kell meg-szűnnünk a' jótól, 102. c. d.

Bűn.

A' Halálos bűnnek mi-vólta, 2. c. gyakorta nem nagyra böchüllik a' Bűnt az emberek, 22. c. utólsó ítélet napján minnyájan meg-értik annak gonoſságát, d. véghetetlen büntetést érdemel, 34. c. annak meg-fizetéſére elégſégeſek nem vagyunk, 79. c. a' Bűnnek meg-bochátásara ſzükſéges a' Gyónás, 564. a. és a' magunk meg-jobbitaſára-valo jó igyekezet-is, 79. d. Kriſtus azellen mind halála-ig tuſakodott, 93. d. ſok Szent Emberek a' Bűnt el-tavoztatták, 94. a. az-által veſztik-el a' Kriſtuſt, 35. a. 168. a. a' bánat-által vétetik-el, 136. a. a' ki egy Bűntéſzen, a' többiben-is réſzeſül, 167. c. d. 168. a. b. az-által nyomorúlt állapatra jutott az ember, 182. b. c. poklosſághoz haſonló, 190. b. annak undokſága, c. d. ſok útálatos nevekkel neveztetik, d. lelki parázna-ſag, 407. d. a' jóſzágos cheleked eteknek jutalmát el-veſzti, 191. b. 281. c. a' jótól nem kell meg-ſzünni a' Bűnben, 191. b. igen ragadó, 192. d. mi-képpen mutattya az Ördög annak gyönyörűſégét, 212. b. a' halálkor leg-inkább érzeni annak nehez-ſégét, c. kichoda oka a' Bűnnek, az Újitók vélekedéſe-ſzerént, 228. b. c. nem kell arra-valo alkolmatoſságot kereſni, 364. c. veſzedelmes abban meg-maradni, 413. b. gonoſzb a' máſik Bűn az elsőnél, c. abból-való ki-ſzabadúlás, penitentzia-által léſzen, 418. c. akár-melly nagy Bűnnek meg-bochátaſáról-is példát találhatunk, 419. b. annak ki-gyomlálásában, a' hadnagyokat kell követnünk, 430. c. d. 431. annak el-távoztatására, Négy Okból kell igyekeznünk, 465. c. minden valóſagos gonoſságot foglal magában, d. a' Bűnnek ſok-féle chelekedeti, és veſzedelmes gyümölchi, 466. a. b. 523. d. 565. a. útálatoſsága, 466. b. büntetés-nélkül nem hadgya azt az Iſten, c. Kétféle annak a' bűntetéſe, c. annak el-távoztatáſára egy fő eſzköz, az Igaſságnak halgatása, 467. b. mely ſzorgalmatoſſan őrizkedtek attól ſok Iámborok, 468. b. c. a' Bűnnek nyólcz kára, 499. Kovásznak neveztetik, 555. d. háromſzor ítéltetik-meg, 576. d. meg-bochátása-után-is, fenn marad idő-ſzerént-való büntetéſe, 584. d. a' Kriſtus Hitialtal ki-gyógyúlhatunk belőle, 649. c. a' gyarlóſsággal, és az Ördög hatalmaſságával mentik magokat a Bűnben az emberek, 651. d. genyetſégnek neveztetik, 696. c. minden Bűn, garádich az Eretnekſégre, 716. d.

Bochánandó Bűn.

A' nélkül ſenki nem találtatott, a' Kriſtus-és a' Szűz Mariá-kivül, 236. c. ſzükſéges attól őrizkednünk, 468. d. az Iſten Malaſztyát ki nem rekeſzti, d. minémű károk következnek belőle, 469. 470. d. 471. a. b. útat nyit a' halálos bűnre, 470. a. A' Kriſtus azért-is vérét ontotta, a. b. 471. a. az Ördög igen kedvelli ezt a' Bűnt, 470. d. ezen, és a' más világon meg-büntettetik, 471. b. c. azt ſemmi okért nem ſzabad chelekedni, c. Bochánandónak mért neveztetik, 472. a. némi-némű-képpen veſzedelmes a' halálos bűnnél, c. ha könnyen meg-bochátiatik-is, nem kell chelekedni, d. annak Három rend-béli orvoſsága, 473. a. Három rend-béli a' Bochánandó Bűn, b.

Bűnös.

A' Bűnöſt példázza a' tékozlo fiú, 70. d. ſiket a' Bűnös, d. haſonló a' Pokloshoz, 190. c. ſemmi bátorſága nem lehet, 191. c. nem iſmértetik az Iſtentől, 192. c. minden üdvöſségre-való dolgoktól meg-foſztatik, d. a' Szentek társaſágától-is, 193. a. az Ördögnek képét viſeli, 231. c. az Igazak közöttvalo maradása haſznos ő-néki, 241. b. a' kovászhoz haſonló, 263. c. Vaknak neveztetik, 330. d. 331. a. b. c. 408. a. mennyire haſznos Iſten-előtt az ő Imádſága, 392. c. 393. a. némává, vakká, és ſiketté léſzen lélek-ſzerént, 406. ſzemetnek neveztetik, 408. d. nyomorúlt állapatú a' ki újollag eſik a' bűnbe, 412. d. 413. a. ſok-féle állatok nevével neveztetik, 423. d. 424. a. a' galambhoz haſonló, 444. a. a' Bűnös leg-ſzegényebb, 466. a. kedvére hadgya őtet ſokſzor az Iſten, d. 716. d. ezen és a' más világon-is meg-büntettetik, 467. a' bűnre-térő Bűnös, az ékádásra-térő ebhez haſonló, 522. d. 526. a. a' bűnből ki nem térőnek veſzedelmes állapattya, 716. d.

Bűntetés.

Gyakorta hamiſság történik a' Bűntetésben, 30. b. kétféle léſzen Pokolban, 33. a. 467. a. mind a' kettő méltó, b. a' vétéknek idejéhez nem ſzabatik a' Bűntetés, 34. c. mentől tovább hallaſztatik, annál keményebb, 43. c. néha e' világon kezdetik, 115. a' birodalomnak fondamentoma, 476. b. annak el-mulatása, a' bűnöket neveli, 488. b. a' bűnnek meg-bochátáſa-után-is idő-ſzerént fenn-marad, 584. d. 585. a. b. az idő-ſzerént-való Bűntetéſeket, más-féle Ió-tétemenyekkel néha felváltathatni, 's néha nem, b. Orvos vas-ſzerſzámának neveztetik, 696. c.

Bujaſág.

Büntetéſe, 398. c.

C.

Calviniſták.

Sok dolgokban haſonlók a' Farkaſokhoz, 610. b. c. d. 611. b. c. d. az Æſopus farkaſához-is, 614. b.

Calvinus.

A' Szenteknek érettünk-való eſedezését tagadgya, 381. b. c. a' Hit-felől-való vélekedéſe, 389. d.

Chamæleon.

Minémű természetű, 517. c.

Czédrus-fa.

Meg-rothadatlan-fa, 193. c. mit jelentett a' Poklosſágnak meg-tiſztúlásában, c. a' Kriſtus ſzenvedéſét példázta, 144. b.

Chelekedetek. *Lásd*, Jóſzágos Chelekedetek.

Czeremoniák.

Illendők, és méltók a' meg-tartásra, 511. c. a' Nagyhéti Czeremoniáknak magyarázattya, d. 512. a. b. 518. c. d. 537. a. az Újitók káromlyák azokat,

685. c. 693. b. két-félék véltak az Ó Testamentomban, d.

Chodálkozás.

Honnan történik, 88. d. 183. d. új és szokatlan dolgokon szokott lenni, 89. a. oka annak, a' dolognak nagy-vélta lehet, a. a' Krisztus chodálkozása honnan származott, 183. d.

Choda-tétel.

Mi légyen, 60. a. az Isten hatalmasságának bizonyos jele, a. három-féle, a. b. a' szentek Istени erővel chelekedték a' Chodákat, b. az Isten-, a' Krisztus-, és a' Szentek-között, michoda külömbség vagyon a' Choda-tételben, c. a' Chodak a' Krisztus Istenségének bizonyos jelei, c. d. sok-képpen chelekedte azokat a' Krisztus, 61. a. b. a' búbajosok tündérségi nem érdemlik az igaz Choda nevét, b. miért nem léfznek most Chodák, d. 62. a' Tévelygők szem-fény-veszтésnek mongyák azokat, c. a' Pogányok-között most is léfznek, sőt a' Keresztyének-között-is, d. nem a' chelekedőnek érdemétől származnak, d. az Igaz tudománynak bizonyítására chelekeszi azokat az Isten, gonosz életű emberek által-is, 63. a. hamis Chodákat, a' gonoszok, sőt a' hitetlenek-is chelekedhetnek, b. az igaz Anyaszentegyház-kívül kőzönségesszen nem léfznek, c. a' Krisztusban sok Chodák véltak egész életében, 92. a. a' Krisztusnak a' tengeren tött Chodái, némelly dologban meg-előzik a' többit, 216. b. két dolog kivántatik a' Choda-tételhez, 390. d. káromlyák a' Chodákat az Újítók, 416. c. 613. c. Urunk mi okért chelekedte azokat, 434. c. d.

Crœsus.

A' szerencsétlenségnek példája, 639. b.

Cypriánus.

Sz. Cypriánus Mártyrnak chodálatos meg-téréſe, 651. b.

D.

Dániel Próféta.

Babiloniában mit chelekedett, 404. d. az Oroszlányok vermébe vettetett, 698. a.

Darius Király.

Fris lakással, Országát és életét el-veſztette, 437. b. 505. c.

Dávid Király.

A' Krisztust példázta, 253. b. a' Saul üldözéséért panaszolkodott, 463. d. az Úr ſzékrénye-előtt ugrált, 502. d. Góliáttal bajt vitt, 548. d. sajáttyából áldozott az Istennek, 552. a. az igazán-Gyónók példája, 583. a. igaz Pásztornak mutatta magát, 591. d. 595. c.

Delfín-hal.

Szereti az embert, 125. b.

Diomédes.

Bátorságos szívű, vastag-erejű, és gyors-kezű volt, 473. d.

Dionysius Tyrannus.

E' világból szörnyen múlt-ki, 505. c.

Dorgálás.

A' dorgáláſt szeretik az Igazak, 59. c. szükséges a' Lelki Tanítókban, 477. a. 484. a. b. dicséretes, 482. d. sok haſznai vannak, d. 483. a. bőchűlletes, b. nem mindenhez illik, c. parancholtatik, d. haſznos fele-barátunknak, d. a' természet-szerént-való okoſság arra tanít, d. az oktalan állatok-is, 484. a. kik tartoznak véle, b. c. mi okból irtóznak sokan tőlle, 483. a. az Előttünk-járókat mint kell meg-dorgálni, d. félelemből nem kell attól meg-szűnni, 485. a. ha árt, nem kell véle élni, 487. a. haſonlíttatik a' tojáſon-ülő Madárhoz, a Búza maghoz, a' Baraſzk-fához, a Gyöngyhöz, b. több egyéb dolgokhoz-is, 489. c. a' gonoſzokban gyűlöléget szerez, 487. b. a Dorgálaſnak gerjeſztő okai, c. d. nyilván-való bűnöſöket, nyilván kell meg-dorgálni, d. annak vége és czéllya, a' fele-barátunk üdvőſsége, 488. c. elsőben titkon légyen, azután nyilván, d. ha szeretetből származik, gyűmőlcsös, 489. a. annak módgya és formája külömb-féle, b. alkolmatos időt kíván, 489. c. a' helyt és a' személyeket meg kell abban tekinteni, d. jó néven kell azt venni, 490. a. c. Szent Agoſton-is kedvelte, b. a' kik gonoſz néven véſzik, semmi reménſség ninch meg-jobbúlaſok-felől, a. c. a' kiſſebtől-is örömeſt fel kell venni a' Dorgáláſt, b. d. a' Pogány bölcsek-is nagyra bőchűllötték, b.

E.

Eccleſia. Lásd, Anyaszentegyház.

Egyenetlenség.

A' Tévelygők-között találtatik, 605. c.

Eggyeſség.

Győzedelmet szerez, 415. d. nagy ereje vagyon, d. az Anyaszegyháznak bizonyos jele, 605. a. azon-kívül nem találtatik, b.

Egyiptziaïak.

A' Crocodilust Istennek tartották, 129. d. a' lopáſt megengedték, 366. d. a' Papjok, húſt, és egyéb affélét nem ött, 437. b.

Egyházi ember.

Ne haſznért vállallya-fel az Egyházi tiſztet, 461. c. 462. b. 592. c. a' pénz gyűjtésben ne szorgalmatoſkodgyék, 462. a. az Egyházi tiſztnek fel-vételében michoda módot kell tartani, c.

Eleázarus.

Jó példa-adáſnak tükre, 475. c.

Elefánt.

Példázza a' Krisztust, 539. a. természete-szerént híves a' vére, a. két-szívű, 352. c.

Elég-tétel.

Krisztus mi-éretünk mi-képpen tött eleget, 500. a. b. a' Bűnök bochánattya-után-is szükséges, c.

Elementomok.

Az embernek négy rend-béli állapattyát példázzák, 728. c.

Elíséus.

Hólt testének illetéſt-fel támaſztotta a' meg-hólt embert, 529. c.

Elmélkedés.

A' nélkül a' Keresztyén hitnek dolgai miénkünk, 89. b.

Előttünk-járo.
Azt böchülnünk kell hagonosz-is, 544. *d.*
Ember.
A' Kristus el-jövetele-előtt a' gonoságra igen hajlandó volt, 3. *c. mi végre teremtetett*, 6. *b. elméjének álhatatlansága*, 26. *c. d. az Istentelen embernek tulajdonsága*, 72. *d. hasonló az agyaghoz*, 72. *a. buborékhoz, virához, árnyékhoz*, 74. *c. semmiben nem dicsekedhetik*, *c. d.* 75. *az Istennek fel-serkentő malasztyával kell múnkálkodni*, 168. *c. az Isten-félők a' gonoszokat meg-büntetik*, 233. *c. a' gonoszokat miért szenvedi az Isten az Igazak-között*, 239. *a. b. c.* 240. *b. c. d. a' gonosz Emberek szükségesek az Igazaknak*, 241. *b. Három okból ölhetni-meg az Embert*, 245. *b. a' gonoszokat mikor büntethetni-meg*, 248. *c. kik légyenek két-szívűek*, 352. *c. az igaz embert a Vad-szamar példázza*, 366. *b. miért nem oltalmazza-meg néha az Isten a' gonoszok között az Igazat*, *b. minden Ember vagy jó, vagy gonosz*, 417. *c. Négy rend-béli Emberek találtatnak*, 418. *a. b. az Igaz ember kevéssel-is meg-elégszik*, 441. *d. az Istennel szövetsége vagyon az Igaznak*, 456. *a. az Isten kivált-képpen arra fordittya szemeit*, *c. az irgalmas ember hasonló a' füge-fához*, 461. *a. a' régiek a' fához hasonlitották az Embert*, 507. *d. a' Szent Irás oktalan-állatokhoz-is hasonlittya*, 512. *d.* 513. *a. a' fogyatkozó Holdhoz*, 529. *a. a' kerekes Orához*, 541. *b. az Ember életének rövid-voltához hasonlittatik*, 640. *a. b. két jeles tagja az Embernek, a' Fő, és a' Szűv*, 719. *d. két-felé vált nyelvű Emberek*, 741. *b.*
Eneklés.
Az Eneklést kárhoztattyák az Újitók, 693. *b. dicséretes, és szokott dolog az Anyaszentegyházban*, *d.* 694. *a. sok haszna vagyon annak*, *b. c.*
Engedelmesség.
Alább-való embereknek-is tartozunk Engedelemmel, 133. *c. a' fiak az Attyoknak tartoznak azzal*, 146. *c. sok haszna vagyon az Engedelemnek*, 147. *a. az Istennek tartozunk azzal*, 167. *b. e' világi Uraknak-is*, 188. *a. tellyesnek kell annak lenni*, 167. *c. chak Isten-szerént-való dolgokra terjedki*, 188. *b. a' Keresztyéneknek tulajdona*, 602. *b. igen hasznos, és szükséges*, *c.*
Engedetlenség.
Ellene-való orvosság a' Kristus példája, 167. *b. néha dicséretes*, 188. *b. minémű büntetéssel éi azellen az Ecclesia*, 235. *b.*
Epicúrus.
Urúnk születése-előtt CCC. esztendővel élt, 425. *c. az Istennek e' világra-való gond-viselését tagadta*, *c. a' bóldogságot, a' testi gyönyörűségekben helyheszteté*, 437. *c.*
Éretnekek.
Az Éretnekek nincsenek az Ecclesiában, 234. *c. Antikristusoknak nevezteinek*, 235. *b. a' meg-jobbithatatlanokat szabad a' világi Birák-által meg-büntetni*, 243. *a.* 245. *a. c. d. sok-képpen büntettetnek*, 243. *a.* 244. *a. ragadozó farkasok, a' lopók, és tolvajok, b. a' Chászároknak ellenek-való Sententziájok, b. c. fölötte ártalmasok, b. a' Katólikusok-ellen-való dühösségök*, 243. *b.* 144. *c. az igazzal a' hamissat, és a' jóval a' gonoszt egyelitik*, 249. *d. az üldözésekben el-fogynak*, 411. *c. fegyverrel és vér-ontással szaporodnak*, *d. veszedelmes állapatban vannak a' Pogányoknál*, 414. *a. az Ördög katonái*, 416. *b. méltatlan káromlyák az igaz Choda-tételeket*, *c. nagy hatalma vagyon ellenek az Ördögnek*, 432. *c. a' Kristusnak nem igaz juhai*, 603. *d. bizonyosoknak hazudgyák magokat üdvösségök-felől*, 604. *d. sok Szakadásokat szereznek*, 605. *c.* 606. *d.* 661. *b. mi-képpen ismérik az Istent*, 607. *b. tulajdonságok nékik a' kevélység*, 613. *a. a' Mómusnak igaz maradéki*, 685. *c. nem a Kristus követi*, 715. *c. minémű a' tanitások az Eretnekeknek, és a' magok-viselésök*, *c. d.*
Eretnekség.
Hogy szükséges az Eretnekségnek lenni, 246. *a. Spanyol- és Olasz-országban nem szenvedik*, 248. *a. sókáig egy helyben nem marad*, 432. *d. közönségesen a' varázlás követi*, *d. honnan vagyon annak eredeti*, 461. *d. rövid, és el-múlandó*, 642. *c. hol nevekedik leg-inkább*, 716. *c. az Eretnekségnek gyökere és kút-feje a' kevélység, fösvénység, és bujaság, d. minémű hitök vagyon nékik azokról, a' mellyekben eggyeznek velünk*, 717. *c.*
Értelem.
A' Léleknek eggyik fő ereje, 719. *d. az Adám vétkemiatt igen meg-veszett*, 729. *c.*
Sz. Erzébet.
Sz. Erzébetnek ártatlansága, 551. *a.*
Esénusok.
A' Zidók Szerzetesi voltak, és józan-életűek, 437. *b. c.*
Eva.
Mikor, és mi okból neveztetett Evának, 497. *b.*
Evangélium.
Annak hirdetése, a' Mustár-maghoz hasonlittatik, 252. *c. a' kezdete, emberi itélet-szerént, kichiny és böchülletlen volt, c. nevekedését sok dolgok példázták*, 253. *a. az Evangéliom predikállásának haszna, b. c. rövid idő-alatt sok-képpen ki-terjedett*, 262. *a. b. c.*
F.
Faraó.
Az Ördögöt példázta, 305. *c. kegyetlenségéért, a' sárkányhoz hasonlittatik*, 513. *a. el-buritották a' tengeri habok*, 541. *a.*
Farkas.
Néha jó, néha gonosz dologért vétetik, 608. *b.* 609. *b. azon néven-való Szentek*, 608. *d. jók-is találtattak közöttök*, 609. *a. a' hamis Tanitók nevezete, b. d. egyéb fene-vadaknál nagyobb ellensége a' nyájnak*, *c. miben áll annak alnoksága*, 610. *b. c. d.* 611. *a. és kegyetlensége, b. fő-képpen a' szelid állatoknak árt, b. a' Farkasok magok-ellen-is kegyetlenek*, 612. *a. gonosz szerenchének jele a' Farkas, b. fölötte ártalmas; de a' kötül igen fél, d. a' dógre leselkedik*, 613. *d. a' Farkasok-miatt, nagy rémülésben volt Vienna vára*, 688. *c.*

Farisæusok.

Orvoltak, hogy a' Kristust Királynak nevezte a' kôsség, 18. b. alachony renden-való embernek tartották a' Kristust, 67. a. 167. b.

Feddés. *Lásd*, Dorgálás.

Fejedelem.

Tartozik a' gonoszokat meg-büntetni, 233. d. kiváltképpen az Eretnekeket, 243. d. az anyaszentegyháznak ô a' bal-kezе, 247. a. a' Világi Fejedelem az Egyházi dolgot nem itélheti, b. mindenkor félhet, 443. b. annak mind jó's mind gonosz példája fogánatos, 475. a. gonosz példa-adása nagy büntetésre méltó, c. az alatta-valók büneiért-is számot ád, 476. a. kegyesség és gond-viselés kívántatik tôle, 494. a. Fejeknek nevezi ôket az Irás, 590. d. ollyan légyen a' Fejedelem, mint a' drága kô, 593. c.

Fel-fualkodás. *Lásd*, Kevélység.

Félelem.

Külömb Félelem az Igazaké, 's külömb a' gonoszoké, 536. b. a' Kristusnak szenvedése-által meg-menekedtünk tôle, 558. d. minémû az Úrnak félelme, és miben áll, 725. d. 726. a.

Fel-támadás.

Gyakorta emlékezett felôle Üdvözítônk, 519. c. a' Zsidók kérségessé akarták azt tenni, c. az a' Hitünknek fondamentoma, c. 522. c. d. mélió örvendezünk a' Kristus Fel-támadásán, 521. a. a' Kristus Fel-támadása, oka a' mi Igazulásunknak, 522. c. azô Istenségének kivál-kép való jele, c. d. a' lelki Fel-támadásnak gazdagnak kell lenni, 524. b. nem késedelmesnek, 525. a. tekéllетes légyen, c. álhatos, és örökös, d. Lelki fel-támadásunknak Négy bizonyos lelei, 526. b. c. d. példái, 530. 531. Változásnak neveztetik, 531. b. a' Sz. Jób mondásából bizonyittatik, d. 533. és Sz. Jánoséból, 548. b. tagadta azt Hannes Heroslymitánus, 532. d. egyebek sem hitték, 533. b. 545. c. d. arról-való elmélkedés hasznos minden nyomorúságunknak meg enyhitésére, c. d. chak test-szerént lésznek, 534. c. annak meg-tagadása, okot ad minden Istentelenségre, d. kik változnak-el a' Fel-támadáskor, 548. b. Urunk Fel-támadásakor a' hivek örvendeztek, 549. b. két haszna a' Fel-támadásnak, 555. b. d. sok Eretnekek arról-való tévelygésökelô-számlálatik, 666. d. 667. a.

Filep Király.

A' ki ôtet meg-intette, azt barátyának tartotta, 490. c.

Fiú.

Szeretettel tartozik a' Szüléinek, 143. b. testi és lelki táplálással, d. 144. b. tisztelettel és bôchüllettel, c. miképpen büntetési érdemel, ha ez-szerént hozzájok nem viseli magát, 145. a. b. tartozik engedelmességgel, d. miekkôl, 146. d. az Istentôl sok-képpen áldatik-meg érette, 147. a. b. a' Fiú neve három-képpen értetik a' Sz. Irásban, 238. b. az Istennek chak fogadott fiai vagyunk, 276. d.

Foglalatosság.

Az Ördögi kisértetek-ellen-való orvosság, 370. d. 371. a.

Foházkodás.

Mint, és miker nyeri az a' bünök bochánattyát, 569, d.

Föld.

A' Föld kerekstége hány mért-földet tart, 628. b.

Fösvény.

Nem igaz Gyónást tészen, 579. d.

Fösvénység.

Annak büntetése, 450. c. d. dorgáltatik, 506. d. 507. a.

Futás.

Tartoznunk a' veszedelemtôl futni, 112. d. parancholva-is vagyon, 113. a. minémû okokból szabad, a. b. a' harczon-való futás, néha mesterség, c.

G.

Galamb.

A' Galambok szaporitásának módgya, 444. a. annak ké, ében szállott a' Sz. Lélek a' Kristusra, 513. c. 733. b. igen békeséges állat, b. víz-özönkor olaj-fa ágat vitt Noënak, b. szereti a' tisztaságot, 734. c. örömest mulatoz a' vizek-mellett, 741. d.

Galilæa.

Annyit tészen, mint minden vélekednek förtője és tótsája, 545. a. ott jelent-meg Üdvözítônk az ô Tanitványinak, a.

Gazdag.

A' Moyses bokrához hasonló, 313. a. azt az Egyiptziusok fogyhatatlan Tüzzel példázták, d. a' Tantalus-is példája annak, 314. a. nehéz a' halál néki, 314. b. a' Gazdag mint viselye magát a' szegényekhez, 335. d. 445. b. minémû mentséggel él, c. némelly Gazdagoknak telhetetlenségök, 448. d. az irgalmatlan Gazdag kihez hasonló, 451. c. telhetetlen, 456. c. miben hasonló az Oroszlányhoz, d. ollyan légyen, mint a' szem a' testben, 457. c. az irgalmatlan Gazdagnak állapattya veszedelmes, c. annak mentsége, d. a' Zsidókhoz és Nábálhoz hasonló, d. 458. a. annak büntetése, c. a' szegények-által üdvözülhet, 459. c. a' dicséretes Gazdagok, 461. d. jutalma a' gonosz Gazdagnak a' pokol, 516. a.

Gazdagság.

A' fösvénységnek eszköze, 84. c. szegényekkel kell azt közleni, c. haszna a' Gazdagságnak, d. az Isten igéje gyümölchözésének akadálya, 311. b. hasonló a' Tövishez, 312. a. b. c. 314. a. b. c. Minden gonoszságnak gyökere, 313. b. c. sok-képpen megchallya az embert, 314. b. c. d. férge annak a' kevélység, d. az ember annak egy általlyában nem tára, hanem Sáfára, 442. a. 447. b. mint kell élni véle, b. 448. b. 449. b. c. a' Mennyországba-vivô útnak akadályt szerez, 451. b. osztogatással szaporodik, d. e' világi gyönyörüségre sokan élnek véle, 457. d. annak gyüjtése, az Egyházi emberekben kivált-képpen utálatos, 461. d. veszedelmes, 504. c. el-múlandó, 639. b.

Gyanakodás.

A' házasságban igen gyakor, 149. d.

Gyertya.

A' Húsvéti Gyertya-szentelésének Czeremoniája, és régi-vólta, 537. a. a' fel-támadott Krisłust példázza, b. a' Nagy-héti Gyertyáknak el-óltása mit jegyez, 659. d. égő Gyertyákat hordozúnk a' Processióban, 687. d.

Gyilkos.

Mindenkor retteg, és magának hóhéra, 191. d. még a' föld-is őldözi őtet, 192. a.

Gyilkosság.

Három nevezetes Gyilkosság történt Romában, egy esztendőben, 488. a.

Gyónás.

A' Halálos bűnökért fő-képpen szükséges, 77. c. a' nélkűl nem üdvőzűlhetni, 336. c. Második keresztség, és az Óltári-szentséghez-valo készűlet, 563. a. az-által igazan meg-bochátttatik a' Bűn, 564. a. c. 568. a' bűnnek nyilván-valo ki-magyarázását kívánnya, c. 569. c. d. annak rendelésében tündöklenek az Istennek tulajdonsági, 565. b. c. sok, és nagy haszonai vannak, c. a' Lelki Pásztoroknak, és az Anyaszentegyháznak-is hasznos, 566. a. irégylette azt mindenkor az Ördög, és ostromlotta, a. b. példáztatott mingyárt paradichomban, c. Mojses Törvényében parancholtatott, d. 567. a. a' Zidók-is élnek véle, b. az Új Testamentomban meg-példáztatott, c. meg-igértetett, d. szerzettetett, 568. a. miben all, 569. a. nem emberi találmány, b. mikor kötelezetünk reá, c. a' Keresztség-után, a' bűnnek meg-bochátására ninch más eszköz, 567. c. 570. b. 587. a. mi kívántatik annak tellyes-vóltához, b. 580. b. 581. b. azt hallogatni veszedelmes, 573. 574. a. b. sok rendbéliek, a' kik a' Gyónásban bűnöket igazán meg nem vallyák, vagy tellyességgel el-hadgyák, 575. c. d. 576. az ember ő-maga számlallya-elő bűneit, 575. minémű szorgalmatosság kívántatik hozzá, d. nagy vétek a' Gyónásban a' bűnt el-tagadni, 576. a. b. a' Gyónáshoz-valo készűlet mit kíván, 581. c. jó akaratból kell annak származni, d. és a' szívnek töredelmességéből, 584. c. nem kell abban a' vétket menteni, vagy kisebbíteni, 582. b. c. d. annak hasznos-vóltát sok chodákkal meg-bizonyította az Isten, 586. a' Jó szándék-nélkűl nem hasznos, 587. b.

Gyónó.

A' Gyónó a' maga vétkét vádollya, 583. b. a' Gyónónak, más ember vétkét mikor légyen szabad kinyilatkoztatni, c. nem kell magát dichérni, d. 584. a.

Gyóntató.

Mi kívántatik tőle, 571. 572. 575. a. 587. c. d. hasonlónak kell lenni a' Gyóntatónak a' forgó kerékhez, 572. d. nem jó azokban válogatni, 574. b. inkább illik, hogy szelídségét mutasson a' szegényekhez, 588. a.

Gyöngy.

Chodálatos-természetű, 487. b.

Gyönyörűség.

Tóvisbez hasonló, és az Isten igéjét meg-fojtya, 315. nem kell abban az Istent keresni, 316. a. annak követői se magoknak, se felebarátyoknak nem hasznosok, a. mint jó hozzánk, és mint kell attól őrizkednünk, b. Epicúrus abban helyheztette a' bóldogságot, 437. c. kevés ideig tart, 627. b. c.

Görögök.

Azt tanították, hogy a' Szent Lélek chak az Atyától származik, 720. a. Sok-képpen bűntette-meg őket az Isten e' tévelygésért, 724. d. 725. a. a' Sz. Léleknek származását mi-képpen támogattyák, a.

Győzedelem.

A' Romaiak győzedelmének nagy részét a' Tanáts bölcs intézésének tulajdonították, 522. a.

Gyűlölség.

A' Gyűlölségnek oka, a' külömbőző erkölcs, 363. c.

H.

Háborúság.

*A' reménség-által könnyebbittetik, 208. a. Sz. Pál dichekedett abban, a. a' Háborúságot az Igazak őrömest el-szenvedik, a. kedvesen kell azt venni az Istentől, b. 218. b. 625. a. az Apostolok őrvendeztek benne, d. Sz. Péter azt Bóldogságnak nevezi, 209. c. az Isten hozzánk-valo szeretetinek bizonyos jele, 210. a. 617. d. 712. d. a' Haborúságnak idején, az Istenhez kell folyamodnunk, 211. b. 215. a. gyakorta hasznosb a' békeséges állapatnál, c. az Istenkövetőit leg-hamarébb találllya, 214. b. jutalma annak az örök élet, d. az embernek szemét fel-nyittya, és meg-világosíttya, 217. b. meg-ismérteti velünk minden halandó állatokat, b. a' Poklott, és a' Purgatoriomot-is, c. mi magúnkat-is, és a' körűlönk, 's fölöttünk valo dolgokat, c. d. meg-ismerteti az Istennek irgalmasságát, 218. a. az Istenhez kapchol bennünket, a. kétképpen bánhat velünk az Isten a' Háborúságban, 221. b. jobb és érdemesb azt el-szenvedni, hogysem attól meg-menekedni, d. keveset árt e' világon, de sokat használ a' másikon, 222. a. az Imádság-által abból meg-szabadúlhatunk, 223. a. az-által magához vonsza Isten az embereket, 377. d. 378. a. az Istentől bochátttatik, b. dichérni kell az Istent abban, 442. d. bátorságos szívvel el kell szenvedni, 504. c. michoda okokból ereszti azt az Isten az ő híveire, 617. b. d. 618. d. 620. a. 621. b. c. 632. b. 696. 697. 698. b. c. d. 699. b. c. d. 700. d. 701. c. 702. b. 703. c. az Igazak meg-többítik a' Háborúságot, 619. d. sok haszonai vannak, 623. b. c. 696. kevés ideig tart, de az utánna-valo vigasztalás, sokáig, 627. a. kívánnunk kell azt, 632. a. az-által meg-tisztúlunk a' régi vétkekből, 696. b. maga ismeretire viszi az embert, d. 697. a. a' bűnbe-való eséstől meg-óltalmaz minket, b. próbakő, 699. b. külömbén viselik abban magokat az Igazak, külömbén a' hamissak, c. szőlő-metszéshez hasonló, nagyobb tekélleteségre ősztönöz, 699. b. sokakat a' Szerzetbe vitt, c. az Isten fiainak bélyege, 701. d. Pohárnak neveztetik, c. az Isten fiai iszszák azt, 702. a. annak szenvedése, az örök-

Bóldogságnak zálogia, 702. *b.* azt az Áktor világ példázta, *c.* orvossága annak. a' Krisztus szenvedéséről-valo elmélkedés, 710. *d.* sok háborúságokat szenvednek kivált-képpen az Igazak, 711. *d.* ha az Isten akarja, el-távoztathattya azt tőlünk, 712. *c.* nagy sok jóknak eszköze, *d.* az Igaz hívek, azt mindenkor bóchülletes dolognak tartották, 713. *a.* velünk vagyon abban az Isten, 710. *b.*

Hadakozás.

Nem mindenkor tilalmas, 174. *b.* a' Sz. Irásból és Sz. Atyákból bizonyíttatik, *c.* hogy vétek-nélkül légyen, mi kívántatik a' hoz, 175. *b. c. d.* 176. *a. b.* mélto okokból indíttathatik, 175. *b.* szabad a' Törökellen hadakozni, 176. *c.* a' hadakozás, lelki és testi, 401. *a.* sokban külömböznek ezek egy-mástól, *a. b. c.*

Hadakozó.

Mi-képpen kell viselni magát a' hadakozásban, 176. *b.* Három-fél személyeknek nem kell ártani, *b.* 177. hogy győzedelmes légyen, mi kivántatik tőle, *ibid.* a' Százados lehet példája a' Hadakozóknak, 183. *a. b.* engedelmességgel tartozik hadnagyának, 185. *a.*

Had-nagy.

Hív légyen, 183. *a.* erős és nagy-hitű légyen, *b.* a' kártól óltalmazza a' föld népét, 184. *a.* alázatos légyen, *d.* a' régieknek annak válaszításában-valo jó szokásók, 185. *b.* minémüek voltak régenten a' Pogány Had-nagyok, *c.* okosbnak kell lenni a' Hadnagynak, hogy-sem mérészneK, 366. *d.* a' hadakozásban annak némelly álnoksága, 368. *b.* 369. *b.* 370. *a.* a' hadakozásban-valo magaviseléSe, 430. *c. d.* 431. erő, és szó kívántatik benne, 473. *d.*

Hagyományok. *Lásd*, Parancholat-főlött-valo chelekedetek.

Hála-adás.

Az Isteni Hálá-adás, fő-képpen két dologban áll, 257. *b.* nagy Hálá-adással tartozunk az Istennek, 324. *d.* azon kell el-kezdeni a' könyörgést, 440. *b.* attól senki nem vonhattya-ki magát, 508. *d.*

Háládatlanság.

Útálya és feddi azt az Isten, 3. *b.* még az Ördög-is gyűlöli, 233. *a.*

Halál.

Az igaz házasok-között nagy fájdalmat szerez, 150. *a.* leg-nehezzeb a' gazdagoknak, 314. *b.* a' második Halál minémü, a' Sz. Irásban, 479. *d.* első büntetése az embernek, 500. *b.* az Oroszlányhoz miben hasonló, 538. *c.* Urunk azt dicsőségesen meg-győzte, *c.* a' Krisztusnak halálának után, édessé vált, *d.* 540. *a.* aluvásnak neveztetik, *b.*

Halgató.

Az Isten Igéjének három rend-béli Halgatói, 299. *a.* kik légyenek hasonlók az Út-félhez, *d.* 303. *b. c. d.* kk. a' Kő-sziklához, 300. *a.* 307. *d.* a' Tövishez, 311. *b.*

Halhatatlanság

A' meg-dicsőült testnek ajándéka, 526. *b.*

Hallogatás.

Ártalmas minden jó chelekedetben, 573. 574. az üdvösség dolgaiban tészünk kivált-képpen Hallogatást, 555. *a.*

Hangya.

A' Hangya példájával a' munkára intetünk, 208. *c.* sok szép tanúságot vehetünk tőle, *c. d.* minemü természetü, *ibid.* 269. *a.*

Harag.

A' Harag-ellen példánk az Isten, 85. *c.* az Istennek kichíny és nagy Haragia, 380. *b.*

Sz. Háromság.

Három személyben egy Isten, 718. *a.* a' Sz. Háromságban minden személynek egy kivált-képpen-valo tulajdonsága vagyon, *a. b. c.*

Házasság.

Tisztán élhetni abban, 85. *a.* nagy alkolmatlanság vagyon benne, 105. *b.* Sz. Agoston soha senkinek nem tanáchlotta, *c.* kivált-képpen Hat háborúságok találtatnak benne, 148. *c.* 149. miért nem-jó hirtelenkedni vélé, 150. *c.* Socratesnek arról-való vélekedése, *c.* az Istentől kell azt várni, 151. *c.* hogy szerencsés és üdvösséges légyen, mit kíván, *d.* 154. *a.* el-válhatatlan társaság, 155. *a.* az Újitók tagadgyák Szentségnek lenni, *a.* nem minden ember köteles reá, 158. *a. b. c.* nem tiltatik az Anyaszentegyháztól, 159. *c.* két hamis vélekedés volt felőle régenten, 160. *c.* az Isten javallotta azt, és jelen-létével fel-tisztelte, *c.* sok dolgokhoz hasonlíttatik, 164. *d.* némelly fel-bomolhat, a' Szerzetbe-valo menetellel, 157. *c.*

Házas-ember.

Az igyenetlenségnek távúl kell lenni a' Házasoktól, 154. *b. c.* az Újitók kűnnyen el-választyák a' Házasokat, *d.* 156. némelly Házasok kedvesbek Isten-előtt a' Szűzeknél, 150. *c.* Két lelki Házasságra kell tekinteni a' Házasoknak, 151. *d.* a' parázna ságért, Négy okból nem válhatnak-el a' Házasok, 157. *b.* a' parázna ság-kívül egyéb vétekért-is, sőt vétek-nélkül-is, el-válhatnak, *b.* alázatossan viselly ék magokat, 164. *d.*

Henyélés. *Lásd*, Hívolkodás.

Heródes.

Rókának neveztetik, 111. *d.* 513. *a.* Galileának Fejedelme volt, 112. *a.* az újonnan-született Krisztust halálra kereste, *a.* az ő isszonyú, és rettenetes halála, 114. *d.*

Hit.

A' Romai Kereszttyén, vagy Pápista Hitnek Magyar-Országban régisége, 50. *a.* az igaz Hit nélkül, senki az Istennek kedvében nem lehet, *b.* a' Századosnak nagy Hiti, 183. *b.* mi módon mondatik Nagynak, *d.* az Újitóknál, chak magán elégséges az üdvösségre, 200. *d.* 267. *b.* az Apostolok Hitit feddi a' Krisztus, 207. *c.* a' mi Hitünk az egész világra terjedett, 230. *b.* kell-e valakit arra tőltetni, 246. *c.* mi módon Isten a' ajándéka, *c. d.* mi-képpen üdvözít, 337. *d.* 338. *a. b.* minémü Hit kívántatik az Imádságban, 388. *c.* és minémü a' Krisztus Urunk choda-tételében, 389. *a.* az Újitók

Hiti semmire-kellő, 388. *d.* 389. *a.b.c. a' Calvinus vé ekedés-szerént, el nem veszthetni a' Hitet, d.* 604. *d. nem kell azt emberi okossággal támogatni*, 439. *a. nehéz dolgokban mutatódik-meg kivált-képpen, a. annak öregbülését az Istentől kell kérni, a. a' hallásból vagyon*, 514. *c. a' Hit dolgairól-való vetekedés, az Anyaszentegyház Pásztorit illeti*, 666. *b. az Istennek első jelentésén fundáltatik*, 707. *d.* 717. *b. c. a' Hit Régulája*, 708. *b. a' Keresztyéni Hit-által az Országok nevekednek*, 714. *a. kelyes a' mi Hitünknek régisége*, 715. *b. meg-bizonyodott számtalan choda-tételekkel, c. Hitünknek oka, az Istennek mondása*, 717. *b.*

Hívolkodás.

Az Ördög kísértetinek alkolmatos eszköze, 231. *d. a' Thrácziaiak javallották a' Hívolkodást*, 267. *a. ill kazt el-távoztatni, d. az Ördög párnája*, 268. *a.* 370. *c. Hívolkodás e' világi szorgalmatosság*, 385. *b. c. d. a' heában-való tréfálásnak annya*, 370. *c. nagy veszedelemnek oka, c. d.*

Hízelkedés.

A' Hízelkedőket meg-hazudtolta Nagy Sándor, 620. *d.*

Hóld.

A' Naptól vészi az ő világosságát, 435. *d.* 529. *a.*

Holofernes.

Aszszony-embertől ölettetett-meg, 542. *a.* 682. *a.*

Holló.

A Holló ételt meg-tiltatotta Isten, 714. *d. nem szereti a' fehír színt. d. mint bánik a fiaival, d. az Istentelenséget példázza, d.*

Hús-étel.

Nem éltek Hússal a' víz-özön előtt, 436. *d. azután-is sokan a' régiek-közzül*, 437. *b. c. inkább táplállya a' testet egyéb eledeleknél, a. a' régi Pogányokarról bolonául vélekedtek, a. Noénak megengedte azt az Isten*, 497. *d.*

Húsvéti-Bárány.

A Krisztus Szenvedésének példája, 503. *d.* 558. *d.* 559. *a. annak a' mezőről házhoz-való vitelének módgya, ibid. mi végre és mint áldoztatott*, 559. *a.b. mi-képpen ötték azt a' Zidók, c.* 560. *a. annak étele, az Öltári-szentséget példázta, d. a' hozsokban hasonló*, 561.

I.

Jaj.

Örök veszedelmet jelent, 600. *b.*

Jákob Patriárka.

Jákobnak Józef fiához-való nagy szeretete, 520. *d. jó Pásztorságáért dicsértetik*, 594. *c. d.*

Sz. János.

Keresztelő Sz. János, Dajkához hasonló, 45. *b. nem volt ingadozó nád*, 46. *a. Urunk miért dicsérte őtet*, 52. *b. az igasságért ölettetett-meg*, 50. *d. szőrözsákba öltözött*, 57. *a. az ő sányarú életet, az ellenkező Atyafiak külömb értelemre chiquazzák*, 58. *miért küldötte Krisztushoz a' tanítványit, b.* 59. *a. a' Papok és Leviták küldettek hozzája*, 66. *b. mi okból indíttattak a Zidók, hogy Messiásnak alítanák, d. Lévi nemzetségből volt*, 67. *a. semmi chodákat nem tött, a. miből tetszik-meg a' János alázatossága, b. égő szövétnek volt*, 68. *b. hasonló volt Illyéshez, c. a' Kiáltó szava volt*, 70. *d.* 71. 72. *a. mindenféle bűnök-ellen kiáltott, a. b. örök szűzességben élt, b. ő a' valóságos Tanitók példája, b. minémű Penitentziát predikállott*, 81. *d. az Ördög-ellen Böjttel hadakozott*, 349. *a. miért böjtölt annyira*, 350. *d. mi-képpen volt nagyobb a' többi Prófétáknál, d.*

Jegy, *a' vagy* Jel.

Sok-képpen vétetik, 92. *a. b. c.* 93. *c. d.*

Jeremiás Próféta.

Az Israël fiaiért könyörög, 477. *c.*

Jerusalem.

Békeség látása, 501. *a. el-pusztulásának rettentő előljáró jelei*, 510. *a.*

Jésus Krisztus.

Eleven víz, és eleven kenyér, 2. *d. buzgó kivánságokkal ohajtották a' régi Patriárkák*, 2. *a. az ő Sz. Vére drágalátos*, 5. *c. Emberi testben öltözött végetlen irgalmasságából*, 3. *c. Üdvözítőnek tisztit két dologban mutatta kivált-képpen*, 2. *a. az ő Szent Sebei, az Anyaszentegyház Szentséginek kút-fejei*, 9. *a. e' világra-való jövetelét, példázta az Örvendetes esztendő, b.* 10. *c. ő-általa megnyertük, valamit a' bün-által el-vesztettünk, c. Királynak neveztetik*, 15. *b. egyéb királyokat meg-előz, b. c. d.* 16. *a. ő életünk, útünk, és igasságunk*, 19. *a.* 83. *c. e' világnak hiuságos és bizelkedő dolgait meg-tapodta*, 19. 20. *a. b. c. leg-kissebb cheleked ete-is végetlen-érdemű volt*, 19. *c.* 281. *d. Itélő-bíránk leszen*, 21. *a.* 31. *a. az egyéb Bírák fogyatkozási nem találtatnak ő-benne*, 28. *d. bölcs, és hatalmas*, 29. *igaz*, 30. *a. senkihez ő-tőle nem appellálhatni*, 30. *d. miért ő, és nem az Attya, vagy a' Sz. Lélek, leszen Biro*, 31. *b. most Szőlő-szőllő, de ítélet napján boszszú-álló leszen*, 39. *c. Baranyhoz hasonlittatik*, 67. 590. *a. sok-képpen vagyon köztünk*, 86. *a. b. igaz Orvosnak tiszt t megmutatta*, 89. *d. romlásra és fel-támadásra tétetett*, 90. *c. jelül tétetett, melynek ellene-mondatik*, 92. *a. Istennél-való meg-békélésünknek jele, b. kiknek tétetett romlásokra, vagy fel-támadásokra*, 98. *d. Szeglet-kőnek neveztetik*, 99. *c. d. például adatott*, 100. *c. Tükör, melyben magunkat meg kell tekintenünk*, 102. *a. Oroszlány*, 111. *c.* 530. *a. b Egyiptusba futott a' Heródes kegyetlensége-előtt*, 112. 113. *b. c. meddig maradott ott*, 114. *c. Nazarenusnak hivattatik*, 115. *d. Mezei-virágnak*, 116. *a.* 530. *d. miért nem nevezte magát kerti virágnak*, 116. *b. c. d. fel-támadásában fő képpen virágzott*, 117. *a.* 530. *d. szám-ki-vetést szenvedett*, 120. *d. soha nem hívolkodott*, 124. *b. e' világi nagy dolgokat, semminek tartott*, 125. *kéretlen-is sokkal jót tött, c. a jóban halálá-ig alhatatos vólt, d. ő az Ifiak tükőre és példája*, 127. *b. a' szüléit szépen oktatta*, 129. *a. engedelmes volt nékik, b. a'*

Templomban találtatott, 130. a. Krisztusnak megtalálására mi kivántatik, 135. b. 136. b. 137. b. c. d. ha meg-találod őtet, mit kell véle bánnod, 138. a. b. az ő Sz. Vére, bűne ink bocsánattyára szükséges, 194. a. mi-é ertünk circumcisiója alatt, 195. d. 196. a. b. pokolos ábrazatban jelent-meg egy Barátnak, 196. c. Isten és ember volt, 215. d. alutt a' hajóban, 216. c. d. 217. a. tanitásában Példa-beszédekkel élt, 225. a. b. c. a' Mustár-maghoz miben hasonló, 254. b. 257 b. a' Nabukodonosor fája a' Krisztust példázta, 255. Kovászhoz hasonlittatik, 257. c. d. sok féle módot tartott a' tanitásban, 258. c. d. a' Zidótól-való meg-vetésének oka, 259. a. Hányszor, 's mi okból kiáltott, 317. c. d. maga Szenvedéséről gyakorta emlekezett, 323. c. 324. jó akarattyából szenvedett, 323. c. Ember fiának nevezi magát, 326. a. Dávid fiának mondatik 318. d. 332. c. a' pusztába vitetett a' Sz. Lélektől, 365. b. meg-kisértetett az Ördögtől, 359. a. c. 360. a. b. bajt vitt véle, 357. d. 549. a. meg-győzte az Ördögöt, 576. c. 549. a. b. Krisztusnak a' Kananeai Aszszonnyal-való harcza, 376. c. miképpen oktatta a' Pogányokat, 377. a. a' lelkek keresésében, Vadásznak mutatta magát, d. és igaz Pásztornak, 379. b. miért nem hágatta-meg mingyárt a' Kananeai Aszszonyt, 379. Izraelnek el-veszett Juhaihoz küldetett, 382. d. 383. a. b. Négy okból küldetett kivált-képpen e'v ilágra, b. a' Pogányok-közőtt chodákat miért nem cselekedett, b. mindenekért meg-hólt, 384. a. miért hallasztya a' könyörgés meg-halgatását, 385. a. a' Kananeai Aszszony leányát meg-gyógyitotta, 386. d. mint mondatik hogy Chodát nem tehetett, 390. c. a' Néma Ördögöt ki-üzte, 404. c. az Ördög-fölötti-való erősségét, sok-képpen meg-mutatta, 411. d. 412. a. tudgya a' szivek gondolattyát, 415. b. az ő Sz. Vérének véghetetlen érdeme, 419. a. igaz Emberi teste volt, 422. b. őt árpa kenyérnek szaporitásával, Isteni hatalmaságát meg-mutatta, 433. d. michoda módot tartott abban, 439. c. 440. a' choda-tételekre-való erőt az Attyatól vötte, 440. a. miért szedette-fel a' morzalékokat, 442. b. c. Királlyá akarták választani, d. el-futott a' Királyság-előtt, 443. a. a' magán-való-lételt kedvelte, b. c. choda-tételivel édesgette magához a' kősséget, 444. c. soha nem vétkezett, nem-is vétkezhetett, 464. b. 465. a. d. halála-előtt-is Bóldog volt, 465. Bochánandó vétket sem tőtt, 468. c. igaz Hadnagy volt, 473. d. 474. d. a' Zidók káromlására szelidén felelt, 480. d. az Istennek természet-szerént-való fia, és Abrahámnal nagyobb, 481. a. 482. a. choda pompával ment Jerusálembe, 491. c. miért ment úgy bé, 502. 503. Igazságnak, és Üdvözitőnek nevezetik, 494. c. Szegénynek mondatik és szelidnek, d. ő az érettünk-való Elégtételének módgya, 500. a. b. minden-képpen titkolta méltóságát, 501. c. d. halálához közelgetvén, miben foglalta magát, 509. a. b. szabad-akarattyából halált szenvedett, b. nagy alázatossága a' Krisztusnak minden dolgában, 517. c. fényleti mindenkor, de kivált-képpen Fel-támadásában, 530. a. b. c. Vásár-napra tamadott-fel, 535. b. miért támadott-fel, 521. b. c. d. Őt hatalmas ellenségellen harczolt, 522. a. a' mi hasznunkra támadott-fel, c. d. 523. a' halottak fel-támasztásában-való módgya a' Krisztusnak, 525. ő a' mi Fel-támadásunknak oka és példája, 522. Napnak mondatik, 528. a. b. halálával többet használt nékünk, és többet ártott ellenségünk, hogy-sem életével, 529. c. Phönixnek mondatik, 530. a. Kigyónak neveztetik, c. Élet-fájának-is, 531. a. ajtó bé-zárva ment az Apostolokhoz, 563. b. Emberségе-szerént ninch mindenütt, 542. a. Tanitványinak meg-mutatta magát Galilaeában, 542. a. b. ellsőben Judaeában jelent-meg nékik, b. c. sok jeles dolgokhoz hasonlittatik, 590. a. ő a' jó Pásztor, 590. b. 591. b. ismeri a' maga juhait, 592. a. meg-előzött minden Pásztorokat, 594. c. d. sok féle elemedellel táplállya juhait, 596. c. d. a' nagy szeretetért, minden Szenvedése rövidnek tetszett, 627. d. minden Szenvedésinek jutalma, 628. d. az Attyahoz-való fel-menetelével hasznot szerzett nékünk, d. 629. a. kedvezni-is tudott az ő Tanitványinak, vigasztalta-is őket 643. c 653. a. miért távozott-el az Apostoloktól, 644. b. c. d. Emberségе-szerént Szé-szóllónk az Atyánál, 645. b. Közb. njáronk, 673. a. b. mind Törvény-szerző, 's mind Itélő-Bíró, 662. b. mi-képpen kisebb az Atyánál, 663. b. 735. b. c. minden Érdeme reánk maradott, 674. d. sok Bizonyságiváltak a' Krisztusnak, 705. a. azok pedig mennyeiek és földiek voltak, d. a' következendő üldözéseket meg-jövendölte az Apostoloknak, 709. a. b. a' Keresztenységhez függő Krisztus, Paizshoz, és erős Toronyhoz hasonlittatik, 711. a. b. a' Zidó Celsus, miért tagadta a' Krisztust Istennek lenni, 717. d. Feje az Anyaszentegyháznak, 719. d. Emberségе-szerént, a' Sz. Lélektől származott, 724. a. a' tudatlanságnak setétségét el-kergette, 729. d.

Ifiú.

A' henyéléstől-el-távoztatása, 124. b. józan-életű légyen, b. a' genoszi társaságtól fussón, c. engedelmes légyen, 125. b. 133. c. szelid légyen, b. szükséges néki a' jó rend-tartás, c. az álhatatoságra is, d. gyermek korokban az aitatoságban sokan fogla-ták magokat, 127. b. 130. b. 132. c. d. 133. a. b. táplálja a' szülőjét, 130. d. igen álhatatlan, 131. c. a' Templom gyakorlásában, példájok lelket a' Krisztus, d. 132. b. illik hozzá a' meg-ért erkölcsh, c.

Ifiúság.

Kevés ideig tart, 639. d.

Igaság.

Miből áll, 555. d. Sz. látos azért ő'ltetett-meg, 50. d. sok Szentek, és Pogányok-is, üldözést és halált szenvedtek az Igazságért, 51. b. c. 59. b. mindenek-fölött győzedelmes, 51. c. gyülölségét nemz, d. 476. c. 716. b. nem kedvellik azt az emberek, 476. c. maga Igasága-felől senki bizonyos nem lehet, 75. c. miért ninchen sok gyümölcshe, 467. b. az ezüstről és aranyal meg-rontatik,

468. a. mi-képpen ábrázolták azt ki a' Régiek, b. Oltárt-is emeltek az Igazságnak, 478. d. nem kedvelték azt az Izraël fiai, 477. c. 378. a. Az Igazságnak mind a' két része ben foglallyuk magunkat, 556. §57. b. c. d.

Igaz ember.

Gyümölchös fához hasonlíttatik, 72. d. az Aranyhoz-is, 73. a. a' Medvéhez-is, 698. d. a' Salamandrához, és a' strucz-madárhoz, 699. a. ételmazója annak az Isten, 192. b. c. meg-ismeri azt az Isten, b. a' háborúságban virad, 208. c. 241. b. c. d. mint viseli magát a' háborúságban, 698. b. c. 699. 700. meg-kisértetnek az Igazak-is, 597. c. de vigasztaltatnak-is, 598. a. gyönyö kedik Isten az Igaz emberek vitézségében az ö háborúságokkor, 619. a. mindenkor több jút az Igaz embernek e' világi nyomorúságban, 696. a' háború-ság-á tal nevekedik a' jóban, 698. d. az Igaz ember háborúsága, némelly Pogányokat Isten-ellen-való káromkodásra vitt, 712. d.

meg-Igazúlás.

A' nélkül semmi érdemest nem chelekedhetik az ember, 272. c. a' Meg-igazúlás nem chak a' Ió chelekedetből, hanem az irgalmaságból, és kegyelemből-is lészen, c. 273. a. a' Krístus fel-támadásának hiti-által jutottunk hozzá, 523. b.

Ige, Isten Igéje.

A' Műstár-maghoz hasonló, 252. c. annak gyümölchözésehez mi kívántatik, 263. d. 396. a. méltósága miben áll, 293. b. c. annak sok haszna, d. 294. a' Tükörhöz hasonló, 295. a. b. a' jó Mezöhöz, c. a' Maghoz, d. 296. a. b. az Isten Igéjének sok-fé e gyönyörűsége, 295. d. gyümölchtelenségének okai, az emberek, 297. c. nem elég azt halgatni, hanem meg-is kell chelekedni, 298. a. kik nem hozzák annak gyümölchét, 300. 302. b. c. a' gyümölchözésének szükséges a' békeséges-türés, 301. b. c. hasonló az Esöhöz, és a' Mennyei kenyérhez, 302. c. némellyeknek üdvösségére, némellyeknek kárhozattyára vagyon, d. Négy-képpen nevekedik az ember szívében 303. a. az üdvösségnek eszköze, 311. a. a világi szorgalmatosság, gazdagság, és testi gyönyörűség meg-fojtya az Isten Igéjét, 311. b. c. d. 312. a' kik azt örömest halgattyak, nem kell üdvösségök felöl kétségbe esni, 317. a. afféle Isten fiainak neveztetnek, 478. c. annak halgatásában áll a' Bóldogság, 433. b. c. sokan nem hasznot, hanem gyönyörűséget keresnek annak halgatásában, 477. a. annak haszna az örök élet, 478. c. d. hasonló az Élet-fájához, 479. a. miért sokaknak nem használ, 479. a. annak meg-tartása, üdvösséges, a. hasznos, c.

Igéret-földe.

A Menny-országot példázta, 480. b. külömbözö ítéletik volt az embereknek felole, 554. a. a' bátorságos szívünk jutottak abba, a. 731. a.

Sz. Ignátius.

A' Lelkek üdvösségéhez-való nagy buzgósága, 478. a. 489. c.

Imádkozni.

Mint imádkozhatunk szünetl n, 394. d. minémű dolgokért kell imádkoznunk, 337. b. c. d. 394. d.

Imádság.

Elménck Istenhez-való fel-emelése, 351. b. c. az Ószvegyeknek kivált képpen szükséges, 108. b. a' Böjttel-eggyütt jó, d. 109. a. 351. b. az Imádásnak, előtte kell járni, 197. a. némelly dolgokat a' nélkül nem ád az Isten, 233. c. szükséges minden dolgainkban, c. annak sok szép nevei a' Sz. Atyáknál, d. 224. a. annak dichéreti, és hasznai, a. 670. d. 671. a. b. c. 672. a. 394. c. 679. b. c. 680. a. b. kivánnya azt tőlünk az Isten, 336. d. annak meg-halgatására, a' Hit kívántatik, 337. c. 388. c. az alázatosság-is, 351. c. 393. c. a' bizodalom-is, 389. d. 390. a. a' szeretet, vagy a' jó lelki-ismeret, és igasság-is, 391. d. az áttatosság, és buzgóság-is, 394. a. nyomorúságinknak meg-ismerése, az imádságra ösztönöz, 387. d. miért hallasztya sokszor annak meg-halgatását az Isten, 388. a. b. 675. c. d. 676. a' harczoló segyverhez hasonló, 387. b. honnan történik fogyatkozás benne, 390. c. néha chak foganatos, néha pedig chak érdemes, 391. b. néha sem érdemes, sem foganatos, c. a' bűnös ember Imádsága mi-képpen halgattatik-meg, 392. c. ellenzi azt az Ördög, 425. c. sok Eretnekek haszontalannak ítélték, c. d. a' magán-való-lételt kedvelli, 443. c. el-fogyhatatlan kinch, 670. c. drágább a pénznél, d. mindenek engednek néki, 671. c. Három fö gyümölchi, d. kiknek lészen bünné az Imádság, 673. c. d. az Imádságra indító Okok, 678. a. c. d. 681. b. 683. a. Isten-előtt kedves áldozat, c. Három-féle jó találtatik benne, d. sokan bölchekké löttek az-által, 679. b. gyönyörűséges, d. annak el-hagyása, ártalmas, 680. b. künyü, 683. a. b. az elménck bújdosása ellenkezik véle, 683. c. elménknek az Imádságban-való bújdosása honnét származik, c. a' mi nem az Imádsághoz-való, ha jó-is, távúl járjon tőle, 684. b. a' hoz-való készület, d. igen segéti azt a' testi sanyargatás, 688. a. a' Közönséges Imádság, és a' Magán-való, b. hasznos, ha nem értyük-is, 690. d. még az Eretnekéké-is ninch haszon nélkül, 691. a. a' nyilván való Imádkozás az útzákon nem tilalmas, 694. c. d. az alázatossággal foganatos, 735. a.

Innepek.

Kik rendelték azokat, 511. a. a' Lutheristák-is szerzettek innepeket, b.

Jób.

Az Ördög minden marhájától meg-fosztotta Ióbot, és iszonyú fekéllyel buritotta-be, 8. a. a' Szenvedö és Fel-támadó Krístust példázta, 531. c. a' Krístussal-eggyütt támadott-fel, d. 532. b. a' Fel-támadásról-való reménsége, 533. 534. a' Krístusnak igaz juha volt, 604. a.

Jó-chelekedet.

Inditalma annak, az örök Bóldogság, 40. d. az Újítók, annak minden érdemét tagadgyák, 42. a. a' szeretet-nélkül haszontalan, 191. a. a' bűnben-lévők-nek, hasz-

nek, hasznos abban foglalni magokát, b. nem annyira a' jutalomért, mint az Isten tiszteſségeért, 112. c. arról-való Tévelygéſek, 265. d. a' Jó cheleke-detek nem tiſztátalanok, 269. b. c. d. örök életnek öröcsülését érdemlik, 277. b. reménségöket jól helyheztethetik azokban-is a' Hivek, c. de úgy, hogy őrizkedgyenek a' kevélyſégtől, 278. a. azokban, ſt talom a nézve is, gyakorolhattyuk magúnkat, 279. c. mi kivántatik Érdemes-váltához, 281. a. 283. a. 552. a. b. az Isten kedvében-lévő emberről kell azoknak származni, 283. b. a' Kriſtus ſzemélyének méltóságáért érdemes a' Jó chelekedet, 282. a. és az Iſten igéretiért, c. hol nem lehet érdemes, d. 283. a Jutalom-nélkül-is tarroznánk a' Jóban foglalni magunkat, 288. a. a' nélkül, az oktalan állatokhoz haſonló az ember, b. nem kell meg-ſzünni attól akár-mi akadály-miatt, 333. b. Világoſságnak neveztetik, 524. a. természetes-szerént-való a' Lélekek a' Jó chelekedet, 534. c. a' tól-való meg-ſzünés, meg-büntettetett, 556. d.

Jónas.

Miben példázta Urúnkat, 525. a. 529. d.

Jóſzándok chelekedet.

Nintsch valami nehezſég-nélkül, 527. c. által kell menni minden nehezſégen, 553. b. az Iſten véſzi-el annak minden akadályát, c. a' háboruságban mutattya-meg magát, 698. b. nintsch annak helye a' Teſti gyönyörüſég országában, 699. c.

Jóſef.

A' Kriſtusnak gond-viſelője volt, nem Attya, 97. a. miért mondatott a' Kriſtus attyának, b. c. ſoha teſti kiſértetet nem érzett a' Szűz Máriához, 114. a. hogy házájába térjen, inti őtet az Angyal, 115. b. mint ment Názáretbe lakni, c. az álomnak hitt, de meg nem chalatott, d. hűv férjfiú volt, 120. b.

Jóſef Patriárka.

Az Attyához-való ſzeretéti, 143. b. az Attyát táplálta, d. tiſztelte, és böchüllötte, 144. c. Urúnkat, és é' világ álhatatlanságát példázta, 505. a. 520. d. méltóságában előbbi állapatiyáról el nem feletkezett, 517. a. ſok háborusági voltak, 618. b. 711. d. két eſztendeig maradott a' tömlöczben, 676. c. d.

Jövedelem.

Az Egyházi Jövedelemből az Atyafiakat ſegéteni, reſzeſülnes, 327. c. ékteleſ-is, 328. a. az Egyházi embereknek Három-rend-béli Jövedelmök lehet, c. örökös Jövedelmöket az Atyafiaknak adhattyák, c. az illendő taplálás-fölött-való Jövedelmeket Iſtenes dolgokra fordittsák, 329. a.

Joviniánus.

Azt tanitotta, hogy a' Szűzeſség nem jobb a' házaſságnál, 158. b.

Józanság.

Annak meg-tartására való orvoſság, 170. c. az Egyházi emberekhez illik fő-képpen, 171. a. az egeſſégnek anyja, 352. c. az Ördögi kiſértetek-ellen jó orvoſság, 363. d. dícséretes minden rend-béli emberekben, d. a' Régiek józansága, 436. d. 437. b. c. a' teſti egéſſégre haſznos, d. igen ellenzi azt az Ördög, 438. a. a' természet ſzükségéből kell annak módgyát venni, 449. a.

Sz. Irás.

Bővséges Tár-háznak nevezhetni a' Sz. Iráſt, 103. d. olly Viz-nek mondatik, melyben a' Bárany-is úſzhat, és az Elefánt-is el-merülhet, 204. d. némelly helyeken kűnyű, némellyeken nehéz, d. annak ſok ſzép nevei, 294. a. b. az Ördögnek az Sz. Irás-ellen-való igyekezete, és meſterkedése, 392. a. b. a' bánatos ſziveknek vigaſztalása, 652. c. a' Hit-béli dolgokban egyedűl Biro nem lehet, 661. c. 662. d. 664. c. 665. b. minden villongáſnak le-chendesítésére elégségeſnek mongyák az Újítók, 661. d. a' külső Bűtűjéhez-való ragaſzkodás, ſok Tévelygéſeket ſzerzett, 662. d. 663. b. az igaz értelme a' Sz. Irásnak gyakorta homályos, 663. d. 667. d.

Irégy. Irégység.

Az Irégy Tövishez haſonlittatik, 86. a. az Irégység-ellen az Angyalok példáink, b. az Irégységnek büntetése, 398. b.

Irgalmaſság.

Az Iſten ſokkal hajlandóbb reá, hogy ſem az Itéletre, 87. b. a' betegekhez-való Irgalmaſságnak haſzna, és érdeme, 178. c. d. a' Kriſtus példánk abban, d. ſok Szentek gyakorlották azt, 179. 180. a. b. az Iſtennek két-módú Irgalmaſsága, 380. c. nagy az Iſten Irgalmaſsága a' bűnösökhöz, 419.

Irgalmatlanſág.

Annak orvoſsága, 166. c. Iſten-ellen vagyon, 335. d. annak büntetése, 450. d. 458. c. 470. c.

Iſméret.

A' Magúnk-iſméreti dícséretes, 74. a. arról-való tudomány leg-nehezebb, a. mint jutthatunk a' hoz, c. az Iſtennek tekélletes iſméretihez az ő beſzédtnek meg-tartása kivántatik, 481. b. miben áll az Iſtennek iſméreti, 607. a.

Iſóp.

A' Poklosok tiſztúlásában mint éltek véle, 193. c. a' Kriſtus alázatoſságát példázta, 194. b. az Iſópnak tulajdonsági, b.

Iſraël.

Mit teſzen, és kiket példáz, 500. d.

Iſten.

Az emberhez-való ſzeretetét meg-mutatta, 7. c. d. 8. a. b. Igaſság, és Irgalmaſság ő-benne, 17. b. Tűznek neveztetik, 28. c. Igaſságához illik, hogy örök kínokkal büntteſse az embereket, 34. b. az Újítók tanitásából, a' gonoſságot ő cheleſzi az Iſtenekben, 42. c. Kiáltónak neveztetik, 70. d. végheteilen Irgalmaſsága a' bűnösök el-ſzenvedésében, 239. c. 240. a. 241. a. az ő dolgai és alkotmányi miben külömbőznek az emberekétől, 251. b. 254. d. Mag-vető embernek mondatik, 224. b. Chelédes embernek-is, 265. b. mindenkor kész a' meg-hallgatására, 385. a. ill kötet ſegétségül hinúnk, b. miért engedi az Ördögnek, hogy az embereket gyötörje, 369. c. d. erőss az Ördögnél 411. c. a' meg-térő bűnösökhöz-való nagy irgalmaſsága, 419. az ő ſegétségéből, minden kiſérteteknek ellene állhatni,

425. b. mi képpen bánik a' bűnösökkel, 426. b. méltó ötet követnünk, 434. a. miért követték némellyek az Istent, c. gyakorta utólsó szükségre hallasztya segétségét, 439 b. nem eggy-arant osztogattya javait, 441. c. melly nagy buzgósággal követte ötet a' sokaság, 444. c. d. a' maga követőire szorgalmatos gondot viselt, 445. a. Istennek közönséges gond-viselése minden állatokra, 455. c. d. az Ige meg-Testesülésének meg-igérésében-valo nagy irgalmassága, 497. a. bővkezű, 673. d. 678. b. Istennek gond-viselését miként példázták a' Régiek, 680. c. chak ő egyedül elégséges minden nyomorúságinknak el-vételére, 682. c. az Athenusiak Óltárt építettek néki, d. sok-féle hamis istenek vannak e' világon, 683 a. a' régi Pogányok számtalan sok istenekt tiszteltek, 685. c. az Isten tulajdonsági, 722. b. az ő tulajdon chelekedeti, c.

Itélet-napja.

Mingyárt embernek hólta-után lészen, 21. d. a' Közönséges utólsó Itéletnek okai, 22. 23. a. b. c. 24. a. akkor leg-inkább tündöklik az Isten igasága, 22. d. a' Iósafat völgyében lészen, 23. a. abból a' gonoszok büntetése igen nevekedik, 23. d. idejét senki nem tudhattya, 24. c. a' kik annak idejét meszszire vetik, nagy veszedelemben vannak, d. el-közelgetése, a' Sz. Irásból bizonyíttatik, d. az Istentelenekre véletlenűl jő-el, 25. c. a' Tórhöz, Lopóhoz, a' Szűlő-aszszonynak hirtelen fajdalmához hasonlíttatik, d. Három rend béli emberek várják az Itéletet, 27. b. c. d. hasznos arról gondolkodni, 28. a. 40. c. d. 41. a. sok nevekkel neveztetik, 36. a. 37. b. Úr-napjának mondatik, 36. b. c. d. a' mentségnek semmi helye nem lészen az Itéletkor, 37. a. Elől-járó jelei az Itéletnek, 38. b. c. 39. a. b. a' Peniteutzia-tartásra-való ösztön, 421. b. méltó félelemre, c. Három-féle az Itélet, 576. d.

Jubilæus, az-az, Örvendetes Esztendő.

A' Krístusnak e' világra-való jöveteléhez hasonló, 9. b. Annak Privilegiomi, és hasznai, 9. d. 10. 11. a. b. c.

Judás.

Kétségbe-esése, és halála, 641. d.

Juh.

Néha a' Választattak, néha a' Gonoszak neveztétnek Juhoknak, 235. b. néha az Apóstolok, 594. d. 601. d. egy rúhes Juhtól az egész nyáj meg-rúhesedik, 488. a. a' világ vizét nem kívánnyák a' Juhok, 596. d. a' Juh, néha jóért vétetik, 's néha gonoszért, 601. d. enged az ő Pásztorának, 602. a. a' jóban követsse a' Pásztort, 603. a. b. a' Juh, artalan, és eggyűgyű, c. szenvedő, d. a' Farkastól fél, és ellenkezik véle, 604. b. társalkodó állat, d. hasznos, 606. b. e' világnak legeltető helyén ne mulatozzon, c. a' keserű és savanyú füveket szereti, c. meg-ismeri az ő Pásztorát, d.

Juliánus Chászár.

Meg-tiltotta az Iskolákban-valo tanitást, 127. a. a' Sz. Martyrokat hóit embereknek nevezte, 381. b.

Julius Cháscár.

Őt harczon volt győzedelmes, 521. d. ő nevezte-tett elsőben Chaszárnak, 681. d. hálála, 505. c. 681. d.

Jupiter.

Az embereket miért hálgatta-meg, 385. b.

K.

Kain.

A' Zidók példája, 497. c.

Kárhozat.

Egy halálos bűn elégrea, 634. a.

Káromlás.

Mikór leg-nagyobb, 481. d. büntetése a' káromlásnak a' követzés, d.

Kár-tétel.

A' Kár-tételtől sokan meg-óltalmazták a' szegényeket, 184. b.

Kedvezés.

Mikor légyen veszedelmes, 643. c.

Kegyelem, Láfd, Malaszt.

Kenyér.

Minden-féle elecelért vétetik, 436. d. az ember é-etének kezdete, d.

Keresztz, Láfd, Háboruság.

A' Krístus annak viselésében derekas segétségünk, 539. c. számlálhatatlanok vallottak fella' Keresztet, 622. d. a' Krístus Juhainak bélyege, 701. d.

Sz. Keresztz jele. Felzúlet.

A' Sz. Keresztet nem szerette a' Órdög, 92. d. mint bántanak a' Feszűlettel a' Pragai Calvinisták, d. a' Keresztnek el-rontása, útat nyitott az Arianusoknak, d. a' Keresztyén nép vitéz kis-elesőkkel sokan ellene-mondnak, 93. a. az el-veszendőknek ártalmas, 99. a. méltan tiszteltyük azt, 512 b. c. a' Processio-előtt miért horgoztatnak, 687. b.

Keresztség.

A' Noë Bárkája példázta a' Keresztséget, 236. b. 562. d. annak ereje a' Krístustól függ, nem a' szolgának jámborságától, 537. c. mine'mi dolgok példázták azt, 562. igértetett, meg-parancholtatott, gyakorlattatott, és ajánlattatott, ibid. hajóhoz hasonlíttatik, 583. d.

Keresztyének.

Sokan chak névvel Keresztyének, 101. a. a' félének erkölcsök, a. b.

Kevélység.

Minden magas helyre fel-hág, 67. c. meg-büntette Isten a' Kevélységért, Lucifert, Simon Magust, és Heródest, c. d. 398. b. 427. d. egyebeket is, 541. d. 542. a. Orvossága annak az ur úrnak az atyafiságáról-való elmélkedés, 84. c. és a' tulajdon gyarlóságunknak meg-ismerése, 696. b. a Kevélység lelke-által chúfoltatott-meg egy leány, 427. d. 428. a. a' bóchülletes-állapatu emberek hordoztatnak inkább tölle, 517. a. az Eretnekeknek tulajdona, 613. a. hamar meg-ér, 178. a. b. c. az Eretnekségnek gyökere, és kút-feje, 716. d. el-ölyi a' Sz. Lelket, 735. a.

Kígyó.

A' Réz-kígyó, a' Keresztfán függő Krístust példázta, 92. c. 538. c. az Órdög Kígyónak neveztetik,

497. a. fejében vagyon minden elevensége a' Kigyónak, 530. c.

Kinch.

Nem e' földön, hanem mennyekben kell ázt gyűjteni, 447. d.

Király.

A' gond-viselés, és a' kegyesség illik ő-hozzája, 492. d. annak szokása, erkölcshe, természete, és maga-viselése, 493. d. 494. a' Királyi név, senkit inkább nem illet, mint a' Krisztust, 495. b.

Kísértet.

A' Kísértetnek orvossága a' Böjt, 349. c. a' józan élet, 's a' vigyázás-is, 368. c. halladék-nélkül kell ellene állani, 370. és foglalatossággal, c. a' Szentek segétségül-valo hívasával-is, 371. c. fogyatkozásunknak és erőtlenségünknek meg-ismérésével kell ellene állanunk, 373. a. Istenhez-való folyamodással, 425. a. el-viselhetetlen Kísértetet nem bocsát Isten reánk, 527. c. Urunk kegyelme-által meg-győzzük azt, c. az Igazak meg nem sérűdnek azoktól, 597. c.

Konkoly.

A' hamis tanítás, 229. a. minden-féle vétek Konkoly, 230. a. gonosz emberek-is Konkolyok, 247. c. 230. d. az Ördög veti azt a' búza-közibe, 230. b.

Kovász.

A' Kovásznak Három tulajdonsági, 263. c. a' Keresztyéni tudományt példázza, d. mi-is azzá lehetünk, 264. b. c. a' gonoszak kovásza, a' Bűn, 555. d.

Kovásztalan kenyér.

Hét napig éltek a' Zsidók véle, 558. c. a' tiszta életet példázza, d.

Könyörgés. *Lásd*, Imádság.

Szükölködő fele-barátunkért szükséges a' Könyörgés, 166. c. d. egy-másért foganatos, 167. a. nem kell maingyárt meg-szűnni tőle, 382. c. igaz Hit, a' zatosság, és alhatatosság kívántatik a' hoz, 377. miért kívánnya azt tőlünk az Isten, 672. b. c. d. 673. a. sok lószágos chelekedetek követik azt, a b. mi légyen a' Krisztus nevében-való könyörgés, c. 674. a. b. igen foganatos, c. a' testi dolgokért mi forman kell könyörögnünk, 673. c. 677. b. egy Isten-félő Aszszonynak foganatos könyörgése, 676. d.

Köny-hullatás.

Az Isten kedvelli a' Köny-hullatást, 679. a.

Könyv.

Az Eretnekek Könyveit kik égettették-meg, 248. b. nem szabad azokat mindennek olvasni, 250. c. sok Okokból ártalmas azoknak olvasása, 249. c. a' Pogányok Könyvei nem ártnak, 250. a. a' Zsidó és Pogány könyvek részszerént mennyire árthatnak, a.

Küldés.

Három módon lészen, 724. a. a' Szentlélek küldése, származás-által volt, a.

L.

Láb.

Az Istennek két Lábáról emlékezik a' Szent Irás, 86. c. az Isten Irgalmassága, és Ítélete értetik azokon, d.

Láb-mosás.

Sokan gyakorlották, 110. b.

Lábán.

Jákobnak adta leányát, 676. b.

Sz. Lajos Király.

Igasság-szerető volt, 476. b.

Lajtorja.

A' Jákob Lajtorjája mit példázott, 169. b. 498. a. 710. c.

Lakodalom.

Isténi félelemmel kell annak lenni, 170. c. sokakat pokolba ejtett, 641. b.

Lázár.

A' Bűnökben meg-általkodott bűnöst példázta, 525. c.

Lélek.

A' jószágos chelekedetekkel fel-ékesíttetett Léleknek méltósága, 267. c. Istennek szép teremtett állatya, 466. b. a' bűn-által útálatossá lészen, b. az el-kárhozott Lelkek állapattya, 500. c. Socratesnek arról-való vélekedése, 611. c. annak két fő ereje, az Értelem, és az Akarat, 719. d.

Lelki-ismóret.

Annak meg-vizgálása miben áll, 76. b. a' Szent Irásból, és a' Szent Atyákból bizonyíttatik, c. a' Pogány Bölcsektől-is gyakorlattatott, d. Tzenkét haszna, 77. 78. a. b. az Élet-fájához hasonló, 78. c. Ot részből áll, c. a' bűnös Lelki-ismóretnek magának hóhéra, 191. d. 420. d. a' ló lelki-ismóretű ember bátorsagos, 192. a. annak furdalása, a' bűnnek terhétől származik, 420. c. d. mi-által példázták azt a' régi Pogányok, 421. a. Két-féle; Közönséges, és Magán-való, 429. c. A' Lelki-ismóretnek vizgálása, a' bűnöknek és fogyatkozásoknak ki-irtására hasznos, 429. d. a' Hadnagyokat kell annak vizgalásában követnünk, 430. c. d. 431. a' ló Lelki-ismóretű embernek vigasztalása és chendesége, 716. c.

Sz. Lélek.

Isten Újának neveztetik, 417. a. b. mi-képpen mondatik a' Krisztustól küldetni, 644. a. a' Krisztus Menybe-menetele-után küldetett, ibid. 717. a. igaz Isten, 644. c. 717. d. 720. b. d. 721. 722. az ő igaz Istensége chodával bizonyíttatott-meg, 723. c. és sok egyéb-képen-is, 724. d. Vigasztalónak, és Igasság Lelkének neveztetik, 645. a. d. 646. a. b. 716. b. 717. b. könyörög érettünk, b. az Ó Testamentomban a' Szent Lélek miért neveztetett Vigasztalónak, c. miért jött e' világra, és mit chelekedett a' Hivekkel, 645. 718. a. Három-féle Igasságra tanít bennünket, 646. c. Szükséges volt el-jövetele, az Igasságnak tanítására, c. d. hasznos-is volt, 718. a. mi-képpen mondatik meg-feddeni e' Világot, 648. c. d. Három dologról feddi-meg, 649. a. a' Bűnről, b. az Igasságról, d. az Ítéletről, 650. c. d. 651. b. most-is ugyan

azon

azon dolgokról feddi é' Világ fiait, c. d. minden Igasságra tanittya az Anyaszentegyházat, 656. d. Tanúja a' Kristusnak, 704. d. ô leg-elsöben-is Bizonyságot tött felôle, 706. nem kisebb a' Fiúnál, 717. a. az Atyától származik, d. michoda Ajándékokat hozott magával é' világra, 718. bóchülletes méltósága honnan tetszik-meg, 719. c. szüv-gyanánt adatott az Anyaszentegyháznak, d. Sok-féle ellenségi a' Szent Léleknek, 720. a. nagyobb ô az Ember-Kristusnál, 722. b. az Isten tulajdonsági és chelekedeti, közönségesek néki, b. c. az Ariánusok a' Szent Léleknek igaz Istensége-ellen okoskodnak, d. 723. b. az Atyától és Fiútól származik, a. b. az Életvizéhez hasonló, c. sok nevei, vagy chelekedeti, 725. c. d. 726. Három-féle dolgok képében jött a' Hivekre, 727. b. a' tudatlanságnak sötétségét meg-orvoslotta az ô el-jövetele-által, 730. a. Gyümölche a' Szent Léleknek, a' Szeretet, b. az öröm, 732. d. a' Békeség, 733. a' Békességestürés, d. Galamb képében szállott a' Krisusra, 733. b. annak el-vételére, kivántatik a' Tisztaság, 734. b. a' Chendeség-is, 735. a. Pünkösd napján jött, és azzal nagy vígaságot szerzett, 736. b. c. Két dologban jelent-meg, d. miben hasonló a' Tüzhöz, 737. c. vagyon-e az Ó Testamentomban világos emlekezet felôle, c. minémü volt az ô Malasztyának el-jövetele-elött, 739. b. michoda készület kivántatik, hogy az ô Malasztyában-részesüllyünk, 740. b. d. 741. a. d. 742. c. d. Kettôs szivet nem szeret, c.

Limbus.

Ki-szabadittattak onnan a' Szentek lelkei, 555. c.

Lót Patriárka.

A' gazdálkodásért dichértetik, 550. b.

Lucifer.

Pokolnak alsó fenekére vettetett, 541. d.

Luther Márton.

Öt-száz esztendövel volt a' Romai Hit Magyar Országban ô-elôtte, 50. c. meg-szegvén hitit, az Apátzához kötötte magát, 158. b. a' Török-ellen-valo hadat tiltotta, 174. b. mint járt Wittchergában, Ördögöt akarvan ki-üzni, 397. c. a' predikallást az Aszszony-embereknek meg-engedte, 543. d.

Lutheristák.

Sok-féle nevekkel neveztetnek, 50. c. sok Parancholat-nélkül-valo dolgokat tartnak, 511. b.

M.

Macedónius.

A' Sz. Lélek Istenségét tagadta, 644. b. 720. a.

Mag.

Az Isten igéje értetik rajta, 228. a. 295. d. a' Jó Magot az Isten, a' gonoszat az Ördög veti, b. a' jó Magot, az egész világon kell hintetni, 230. a. a' Chelédes-ember, maga szánto-földébe vetette, b. miért nem hoz gyümölchöt az el-vetett Mag, 292. b.

Magtalanság.

Némelly Szentek nehezen szenvedték a' Magtalanságot, 149. b.

Malaszt.

Az Isten Malasztya-nélkül semmi üdvösségeset nem chelekedhetünk, 265. d. nem hihetyük a' nélkül az Istennek titkos dologit, 566. b. azzáltal mindeneket meg-chelekedhetünk, c. 553. d. 554. a. a' Szent Lélek Malasztya hasonló a' folyó-vizhez, 734. d.

Manna.

A' Manna szedésének módgya, 446. a. 449. a. 676. b. nem adatott, valamig az Egyiptusi liszben tartott, 684. d.

Manichæusok.

Minden-féle hadakozást gonosznak mondottak, 174. b.

Marcion.

A' Kristus emberségét tagadta, 422. b.

Szüz Maria.

Chodálkozott a' IESUS-felöl mondatott dolgokon, 88. d. Mártyromságot nem szenvedett, de azt meg-haladta, 94. b. d. soha vétekbe nem esett, b. a' Bochánandóba sem, 468. c. bánattya az ô Szent Fiának Szenvedése-kor minémü volt, 95. a. b. c. a' Mártyrok Királyné-Aszszonya, d. Veszszönek mondatik, 116. a. Magyar Ország Szó-szóllójának, 172. b. a' Kristusnak igaz és test-szerént-valo Annya volt, 97. a. 422. b. méltó minden tiszteletre, a' Fiának születése-után-is, 97. c. szépségeért soha senki gonosz kivánságára fel nem gerjedett, 114. a. a' szükölködô házasoknak fogyatkozásokért esedezett, 172. a. méltó ôtet segétségül hini, b. meg-rontotta az Ördög fejét, 400. d. 496. d. miért mondatik Bóldognak, 422. a. d. 423. a. honnan származott az ô Bóldogsága, 422. a. méltán tiszteljük Szüz Máriát, c.

Maria Magdolna.

Az Ördög sok-féle ábrázatokban kisértette Maria Magdolnát, 92. b. mint kereste a' Kristust, 135. c. a' Lóban-valo álhatatosságnak példája, 526. a' Kristus koporsójához ment, 535. c. az Angyallal beszélget, 356. d. az ô Penitentziája, 551. a.

Mártyrok.

Vigadtak az ô szenvedésökben, 700. a. b.

elsö-Maximilián Cháfzár.

Nevezetes szokása, 476. c.

Medve.

A' veréstöl hízik, 698. d.

Méltóság.

Némelyeket meg-vakit, 326. d. nagy veszedelmekbe viszen, d. 327. a. a' Kristus, példajával tanitott annak el-távoztatására, 443. b. az Egyházi méltóságot mi végre kell fel-venni, 461. d. hasonló az erös Borhoz, 517. a. sokan gyönyörködnek benne, de meg-chalatkoznak, 640. c. változando, c. d. 641. a.

Meny-dörgés.

E'Világnak hatalmasit ábrázollya-ki, 506. *a.*

Menyegző.

Mi okból szerezteték, 151. *a. mindenkor, és minden-féle Nemzetek gyakorlották azt*, *a. mihez hasonlittatik. b.*

Meny-kő.

A' Meny-kőnek choda természete és tulajdonsági, 405. *c.*

Meny-ország.

Kik mennek abba, 480. *b. sok háboruságok-által kell abba menni*, 703. *c. d. minemüeknek kell lenni, a' kik abba akarnak jutni*, 704. *a. mé'to érette mindeneket szenvedni*, *a.*

Michol.

A' Saul leánya, az Erelnekek példája, 689. *b.*

Midas Király.

Szamár-fülőnek neveztetett, 514. *b.*

Mómus.

A' Pogányok istene, nevetségre méltó, 685. *c. a' Mómusnak igaz maradéki, az Újitók. c.*

Moyses.

Negyven napig böjtölt, 350. *c. az ő bölchesége*, 435. *d. a' Faraó Istenének neveztetik*, 441. *c. a' néphez-való buzgó szeretete*, 550. *b. igaz Pásztor volt*, 591. *d.* 595. *b. Világi Fejedelem volt, és Pap*, 666. *a. a' Moyses Törvényének állapattya, hasonló volt a' Levegő-éghez*, 728. *d.*

Moyses Apát-úr.

Miért gyötrettetett az Ördögtől, 471. *b.*

Múnka.

Arra hivattattunk, 266. *c.* 515. *d. sok-képpen serkengettetünk arra*, 207. *d.* 208. *a. c. d.* 267. *d. az Isten hiv arra bennünket*, 284. *b. c. d. minden teremtett-állatok példáink abban*, 285. *a. nem mindenik hasznos*; *b. c. d. mi kivántatik hogy hasznos légyen* 286. *b. c. nem ingyen kivánnya a' Múnkát tőlünk az Isten*, 287. *a. jutalom-nélkül-is tartoznának véle*, 288. *a. a' Múnkának különbsége-szerént, a' jutalom-is különb lészen*, 289. *d. a' magunk Múnkájának vészünk jutalmát*, 552. *a.*

Mustár-mag.

Az Isten igéjét példázzá, 251. *c. a' Szerzetes rendet*, 253. *d. a' Krisłust*, 254. *b. c. az Anyaszentegyházat*, 259. *b. minémü tulajdonsági vannak*, *b. c. sok-féle betegségek-ellen hasznos*, 257. *a. a' fájának again, lelki magyarázat-szerént, sok dolgokat érthetünk*, 262. *d.*

N.

Nabukodonosor.

Az ő büntetése, 193. *b.* 542. *a. az ő kevélysége*, 585. *c. a' tole-láttatott kép mit példázott*, 253. *a. mit példázott a' Fa*, 255. *a. Nabukodonosor az Ördögöt példázta*, 375. *c.*

Nád.

A' tisztökben el nem járó Tanitók példája a' Nád, 46. *a. ninch vastagság benne; üres; saros helyen terem; ingádozó, a. b. Négy rend-béli embereket példáz*, *ibid.* 47. 48.

Nap.

A' Nap, a' meg-dichőült testnek példája, 528 *b. a' Platonicusok a' Napot, Isten Fiának nevezték*, 529. *a. a' Krisłus halálakor-való fogyatkozása mit jelentett, a. hónnan történik fogyatkozása a' Napnak*, *a.*

Názareti.

Virágozót tészen, 541. *b.*

Néma.

A' Lélek-szerént-való Némák kik légyenek, 406. *c. d.*

Noë.

Első volt, a' ki szőlőt plantált, 265. *c.* 497. *d. Nyugodalmat és nagy Vigasztalást tészen*, 497. *d. a' Krisłust példázta*, *d.*

Nőtelenség.

Az Anyaszentegyház senkit reá nem kételenit, 159. *c. felyeb-való a' Házasságnál*, 160. *d.* 161. *b. c. d.* 162. *a. Szent Pál tanátsolly a*, *a' Nőtelenséget*, 161. *a. sok dolgokhoz hasonlittatik*, 164. *d.*

Nyavalya.

Megismérteti az emberekkel az Istennek hozzájok-való jótéteményit, 6. *d.*

Nyelv.

Tüzes Nyelvek képében jött a' Sz. Lélek az Apostolokra, 728. *b. leg-alkalmatosb tagja az embernek*, *b. a' Könyörgésnek eszköze, b. a' Visszavonyasnak's Békeségnek is*, 733. *b. olly kettős Nyelv-is vagyon, melly nem gonosz*, 741. *c.*

Ö.

Oktatás.

A' meg-veszett természetet meg-jobbittya, 123. *d. minnyárt ifiu-korban kell a' hoz kezdeni*; *d. az ifiak Oktatására-való szép tanuság*, 124. *b. c. d.* 125. *arra-válók az Iskolák*, 126. *b. az Ördög ellenzi az Oktatást, b. az ifiak Oktatásában-való buzgóság, d. annak haszna*; 127. *a.*

Olaj-fa.

Az Olaj-fának tulajdonsága, 141. *d.*

Oltár.

Az Oltároknak a' Nagy hétben-való le-vetközteteése, mit jelent, 512. *a.*

Oltári-szentség.

A' Krisłus halálának emlekezetére szerzettetett, 325. *annák alkotója az Isten, osztogatói az Egyházi emberek*, 441. *c. minden-napi Büneinknek orvossága, és a' Halalosoktól meg-óltalmazas*, 473. *a. mi-képpen példáztatott, gértetett, szerzettetett, parancholtatott, gyakorlattatott, és ajánlattatott*, 562. *d. mi-képpen kell élni véle*, 560. *a. d.* 561. *erő a' Lélek ellenség-ellen*, 598. *b.*

Orcza.

Az Ál-orczába-való ölelés, ördögi találmány, és sok gonoszságoknak szerzője, 346. *d.* 347. *a. az-*

ellen-valo orvosság, a' Krisztus Szenvedéséről-valo elmélkedés, a.

Ördög.

Olyan, mint a' fajtalan ifiú, 77. a. 428. a. b. némelly jövendő dolgokat tudhat, 119. c. Hellóhoz és Sashoz hasonlittatik, 145. a. Madárhoz, 208. a. álnok Kalmárhoz, 287. c. Vadászokhoz, 333. d. 334. a. 402. a. a' Tolvajok Fejedelméhez, 363. d. Oroszlányhoz, c. 367. a. Rókához, a. vak-merő és cháchogó Aszszonyhoz, 372. c. Villámáshoz, 405. c. a' Száz-szemű Argushoz, c. Meny-kőhöz, 405. c. a' Filistausokhoz és Nabukodonozorhoz, 408. a. láncza-ra kötött Ebhez, 652. a. Mint bánik az Ördög némellyekkel, 167. d. Szerecsen képében jelent-meg Theodósius Apátúrnak, 168. konkolyt vét, a' búza-közibe, 231. c. nagy ellensége az Istennek, és az embereknek, d. 362. c. d. a' gonoságra alkolmatos időt keres, d. az Isten Templománál Kápolnát rakat, 232. a. minden Szent Gyüleközet-ellen inkelkedik, a. minek-utánna az embert valami bűnre viszi, el-rejtezik, b. egy Barátot a' háládatlanságért arczúl chapott, 233. a. hizelkedve és barátságos-képpen járúl az emberhez, b. mi-képpen neveztetik Embernek, c. sok követői és munkási vannak, 287. b. a' Szent Irás-ellen-való igyekezete, 302. a. b. mint bánik azokkal, a' kika' szokott bűnöket el nem hagyhattyák, 309. c. azokkal mint bánik, a' kiket bűnre akar vinni, 316. c. miként játszottattya-meg a' Gazdagokat, 314. b. mint vakittya-meg az embert lelkében, 331. d. a' Bűnnek veszedelmét titkollya, 332. a. földi dolgokra kiszteti, 349. c. miért hadta őtet az Isten e' világon, 358. b. c. kűnyű meg-győzni az Ördögöt, Isten segétségével, d. 359. d. kiken vagyon hatalma, a. a' Krisztust meg-kisértette, b. a' kisértésben sok álnokságot forgat, 360. c. 362. a. b. az Ördög bolondsága, d. 361. 375. b. hol győzetetik-meg leg-künnyebben, b. 365. b. a' Iób-chelekedetinek kezdetin leg-inkább dühösködik, c. k két ostromol leg-inkább, d. 363. a. c. mindenütt utánnunk ólálkodik, 362. a. az emberek kárhozattyát bbiti az ő kinnyát, c. Négy okból kisérti szorgalmatosan az embert, c. d. 363. nagy az ő kevélysége, c. d. Itélet-nap-után az örök tűzre vettetik, 363. d. minémű társokat fogad ellenünk, 365. b. 401. b. c. Kisértőnek neveztetik, 367. b. c. Sátánnak, Diabolusnak, Beliálnak, Leviatánnak, c. d. Égi madárnak, Beelzebubnak, Erős fegyveresnek, 368. a. Myrmico-leonnak, 372. b. Tekergős kigyónak, 410. b. Pióczának, vagy Nadálynak, 403. b. Behemótnak, 423. d. michoda álnokságokkal él a' kisértésben, 368. c. 369. c. 370. a. 371. a. d. 372. c. mint chalta-meg az Elsö szűléinket, 369. d. 374. a. nem minden Ördög kisérti az embert minden gonoságra, 371. c. sokszor szembe-száll az emberrel, de senkinek nem árthat az Isten engedelme-nélkül, 372. a. honnan bizonyittathatik az ő erőtlensége, a. senkit a' bűnre nem erőltethet, b. ha meg-kötöztetett, miért vészen még-is annyi erőt, c. a' mire hajlandó valaki, azzal' ostromlya azt az Ördög, d. nagy fogadásokat teszen, 373. b. igéretinek nem kell hinni, c. d. 374. a. 375. b. mindent chak jövendőre igér, 375. a. Istennek engedelme-nélkül semmit sem chelekedhetik, 396. d. az ő győtrésébül, az embernek sok haszna következik, 397. a. annak ki-űzésére-való hatalom vagyon az Anyaszentegyházban, b. ninch az az Újitóknál, c. az Ege-nek bőchüllik az ő képét, d. sok-féle bűnökét győzti az embereket, 398. 399. a. néha chak Bochánandó bűnért-is, b. inchelkedési-ellen Orvosság a' Hit, d. 400. a. és sok egyéb dolgok, b. fő-képpen lelkében igyekezik el-veszteni az embert, b. senki e' világon bátorságos előtte nem lehet, d. segétő-társai, a' Test, 's a' Világ, 401. c. Négy rend-béli harcza, d. sok-képpen felyül-halad bennünket, 402. meg-győzhetetlen erejű, a. b. 414. a. halálunk órájan leg-inkább ünnt, d. 426. b. szörnyű az ő kegyetlensége, 403. a. b. de nagyobb a' ravaszsága, c. mind testében lelkében árt az embernek, c. Némának, Vaknak, és Siketnek neveztetik, d. mi-módon tészen valakit Némává, Vakká, és Siketté, 406. c. d. ő-ellene, chak az egy IESUSnál kell segétséget keresnünk, 410. b. 411. a. miért nem üzettetik-ki sok emberek szivéből, 410. c. minémű fegyverekkel hadakozik ellenünk, 411. b. szünetlen utánnunk ólálkodik, 412. b. az Embert, maga Házának nevezi, b. ha ki-üzetik-is, örömest visszatér, c. eggyik Ördögöt a' másik ki-üzheti, 415. b. a' Krisztus el-jövetele előtt-is üzettettek-ki Ördögök, 416. c. Sok-féle ektalan-állatok természetivel bir, 424. a. többet árt álnokságával, hogy-sem erejével, 424. b. álnokságában, a' Halászokat, Vadászokat, Madarászokat, és a' Tolvajokat követi, b. c. d. a' tengeren-való kóbor lókat, és a' hamis Kalauzokat, 426. a. b. az Irégyeket, 427. b. az Orvosokat, 428. c. d. az Imadságnak nagy ellensége, 425. c. a' Iónak szine-alatt-is meg-chal, 426. a. b. hoszszú élettel biztatt, 428. c. kisértésében az ember hajlandóságához alkalmaztattya magát, 429. a. b. álnoksági-, és kisértetti-ellen-valo Orvosságok, 424. annak álnoksága és gonossága, 453. c. 616. d. 617. a. kétségbe akarta ejteni Üdvözítőnket, 503. c. még a' gyenge Szűzek-is, hatalmat vöttek rajta, 539. a. meg-kötözi az ember nyelvét a' Gyónásban, 576. c. 577. b. c. d. az Antikrisztus idejében meg-öldoztatik, 652. b. Imádságunkban akadályt tészen, 684. c. a' Processiókat igen orrollya, 689. a. az Isten Majma, c. az Igazak üldözésinek eredete, 713. d.

Örőm.

Két-féle az Örőm, 630. d. minémű kűlömbség vagyon közöttök, d. 631. a. a' Sz. Lélekneк gyümöl-

che, 732. d. intetünk az Örömre, 732. d. 733. a. nagyokunk vagyon reá, 743. a. b.

Oroszlán.

Prédával él, és a' dögge l-hólt állatot nem illeti, 363. c. a' Vad-szamár húsában gyönyörködik, 366. a. Jóért és Gonoszért vétetik, 513. c. a' Krisztus fel-támadását példázza, 530. a. minémüt erőszetü, b. 678. b.

Ország.

Minden földi Országok változandók, és kevés ideig tartnak, 15. d.

Orvos.

Sok fogyatkozások találtatnak benne k, 570. d. az Orvosok sokasága veszedelmes, 574. b. mi módot tart a' kétsé es betegnek gyógyitásában, 632. b. minémüt a' több betegek orvoslásában, 676. c.

Özvegy.

Két Özvegy dicsértetik a' Sz. Irásban, 104. a. azoknak bőchülletes állapattyok, b. c. d. sok Sz. Özvegyek vóltak, 105. c. d. 106. a. b. a' gyönyörüségeses élet ne kövesse, 107. a. fedhetetlen légyen, c. foglalatos légyen az Imádságban, 108. a. a' Bőjtölésben, és egyéb Testi sanyargatásban-is, c. a' Jó chelekedetekben, 110. a. az Alázatosságban, semmit az emberi dicséretért nem chelekedvén, c. vigasztaltatnak, 445. d.

Özvegység.

Hasznosb a' Házasságnál, 105. b.

P.

Sz. Pál.

Farkashoz hasonló volt meg-térése-előtt, 608. c. Fogolynak nevezte magát, 702. a. a' háborusságokban dicsekedett, 699. a.

Pálma-fa.

Győzedelemnek jele vólt a' Régieknél, 509. d.

Pap.

Nem kötelesek a' Házasságra, 158. b. c. d. a' Pap és a' nép vétke-között nagy külömbség vagyon, 475. d. a' Bűnök meg-bocsátására hatalma vagyon a' Papnak, 568. c. a' Fejedelmekhez hasonlittatik, c. a' Gyóntatásban-való fogyatkozási honnan származnak, 570. d. Angyalnak neveztetik, 580. c. d. tisztje, hatalma, és hivatallya, c. d. némelly dolgokban felyül haladgya az Angyalokat, d. kicsoda méltó a' Papságra, 593. b. sok Papok kárhoznak el, c. az Ó Testamentomban a' Pap tőrt ítéletet a' Hit dolgai felől, 665. c.

Paradichom.

Az embernek abból-való ki-üzése mit példázott, 497. b. mi-képpen nyitotta azt meg a' Krisztus, b.

Parancholat.

Egynek által-hágása, a' többinek-is meg-szegése, 168. a. lehetetlennek mondgyák az Ujitók azoknak meg-tartását, 200. d. elégtelenek vagyunk magunktól azoknak meg-tartására, 272. d. a' meg-tartóinak jutalma, az által-hágóinak bün-etése lészen, 479. b. az Istennek Malasztya által meg-tarthatni a' Parancholatokat, 539. c.

Parancholat-fölött-való chelekedetek.

Azokkal is kedveskednünk kell az Istennek, 11. c. 510. c. d. azokat orrollya az Ördög, d. Ezek nem ellenkeznek az Isten parancholatival, d. főlötte külömböznek a' Farisausok Hagyományitól, d. kedvesek Isten-előtt, 12. 511. a. b. 536. d. azoknak sok Hasznai, 12. d. 13. b. c. d. szolgai természettel bírnak, a kk azokra nem igyekeznek, 14. a. példánk vagyon azokról mind a' két Testamentomban, 511. a. az Ujitók-is gyakorlyák azokat, b.

Paráznaság, Lásd, Bujaság.

Pásztor. Lásd, Tanitó.

A' Lelki Pásztor, mikor hagyhattya-el juhait, 113. b. 601. b. tartozik érettek halált szenvedni, ib. d. 591. b. az ő példájának nagy ereje vagyon a' gonoszra, 590. d. 591. a. szükséges hogy ismérje a' juhait, d. hogy azokat óltalmazza, 591. d. legelteſse, 596. d. az el-tévelyedteket fel-keresse, 597. a. jó-példáju légyen, 593. d. 594. a. Ioért és Gonoszért vétetik, 599. b. a' gonosz Pásztorok ellen az Isten panaszolkodik, 605. d.

Pelágius.

Eretnek vólt, 425. c.

Példa.

A' Jóra, és Gonoszra fogánatos, 475. a. 700. d. a' gonosz példa, büntetésre-méltó, c.

Példa-beszéd.

A' Bölcsek é tek Példa-beszédekkel, 225. a. b. Krisztus Urunk-is él azokkal, c. némellyeket meg-magyarázván, 's némelyeket nem, d. azokkal való tanitásnak haszna, c. d. 226.

Penitentzia.

Annak hallogatói, hasonlók az Istentelen Bóldizár Királyhoz, 42. d. annak hallogatása veszedelmes, 573. a' Bűnök bochánattyára-való es k z, 418. c. d. 419. méltó arra sietnünk, 418. c. d. indító okai, c. d. hajó-törés-után Második tábla, 583. d. nehezebb az által-való meg-igazúlás, hogy sem a Keresztség által, d. a' Régiek Penitentziája sanyarú vólt, 589.

Peripateticusok.

Hasztalannak ítélték az Imadságot, 425. c.

Sz. Péter.

Ő-néki hirdetteteti elsőben a' Tanjtványok-között a' Krisztus fel-támadása, 544. c. a' Sz. Léleknek el-jövetele-után az ő nagy bátorsága, 725. d. Sz. Péternek némelly fogyatkozása, 726. d.

Phœnix-madár.

A' Fel-támadó Krisztusnak példája, 530. a.

Pilátus.

Mint hólt-meg, 642. a.

Pogányok.

Miként tiltotta meg Urunk azoknak oktatását, 377. a. az ő hitök meg-előzi a' Zsidók hitetlenségét, b. 384. c. ebeknek nevezi Urunk őket, 385. c. d. miben egyeztek régenten a' Zsidókkal, 615. c. mi

végre rendeltek ők a' Processiókat, 689. d. némelly dolgok ankövethettyék őket, 690. a. b. mi ingerlette őket a' Keresztyének áldözésére, 714. 715. a.

Poklos.

Nyomorú tellapatú vót a' Poklos az Ó Testamentomban is, 190. c. tisztulásának módgya, 193. c. az érette-való áldozat mit példázott, 350. b.

Poklosság.

I' Halálos bűnhöz hasonló, 190. b. Tisztátalanságnak neveztetik, c. a' Lelki Poklosságtól-való meg szabadúlás, 193. c. d. a' Meg tisztitásának Czeremoniái mit jelentettek, ibid. 194. a' Lelki Poklosságnak orvosságát a' Kristusnál kelkeresni, 196. d. a hoz a' mi készületünk-is kivántatik, d. attól-való meg-tisztúlás, a' Gyónást példázta, 566. d.

Pokol.

A' Pokol kinnyainak szörnyűsége, és számtalansága, 34. d. 467. a. b. Kéi-féle büntetés lészen benne, 33. a. 467. a. Második halálnak neveztetik, 479. d. bé-zárta azt a' Kristus, 540. a. meg-foszlotta azt, 555. b.

Pompa.

A' régi Chászárok pompája, 491. c. a' Kristus pompája külömbőz a' világi Fejedelmekétől, 492. a.

Pompéjus.

Dichősége, és halála, 681. d.

Predikátor. *Lásd*, Tanító,

Pásztor.

Processio.

Processiót járt Dávid, és a' Kristust-késérő nép-is, 511. b. az Israël fiai-is, 686. a. b. c. a' Virág vasárnapi Processio mit jelent, c. a' Processiókat károm'yák az Újitók, 685. c. 689. b. mit tészen a' neve, d. régisége a' Processióknak, 686. a. az Israël fiainak meg-vólt régenten parancholva a' Processio, a. az Új Testamentomban gyakorlattatott, d. kedves az Istenné, d. kitől, és mi végre rendeltetett, d. 687. a. b. minémű Czeremoniákkal szokott lenni, b. c. d. 688. a. eredete és haszna, c. d. igen orrellya azt az Ördög, 689. a. gonosz végre járják sok emberek, a. az Ellenkezők mivel ostromollyák, 689. c. d. 690. b. d. 691. a. b. 693. b. 694. c. a' Poganyok Processiója külömbőz a miénktől, 689. c. d.

Proféták.

Jövendő dolgokat mint mondatnak lenni, 481. c. Látóknak neveztetnek, c. jövendölésök meg-szűntek a' Messias el-jövetele-után, 715. d.

Prókátor.

Pórázra kötött ebhez hasonló, 327. b.

Purgatorium.

A' Purgatorium kinnya, minden világi kinoknál nagyobb, 471. c.

Püspök.

Az igaz Püspökhöz mi kivántatik, 274. c. d. 463. d. 592. c. 593. c. tartozik a' szegényeket segéteni, 436. b. c. a' gazdagságnak gyűjtésétől el-távozni, 461. d. Megyéjét körül-járni, 592. c.

Püspökség.

Nehéz terh, 592. d. 593. c. a' Mártyromsághoz közel-járt régenten, d. mi végre dicséretes azt kivánni, 593. a. sok szent emberek irtóztak a' Püspökségtől, b.

R.

Rabsaces.

Az Ördögöt példázta, 375. c.

Ravaszság.

A' hadakozó emberekben, meg-győzi a' merészséget, 366. d.

Reménség.

Nem vét az Istennek bizonyos határt, 218. c. sokképpen történik abban fogyatkozás, 219. b. a' nehéz dolgokban leg-inkább tündöklik, d. nagy tisztelettel illeti az Istent, 220. d. szükséges az Imádsághoz, 389. d. ellenkezik véle a' kétségbe-esés, és a' fölötteb-valo bizakodás, 391. a. az esze és eztelen Reménség-között-valo külömbség, 534. d. az emberekben vetett Reménség sokakat megcsalt, 641. d.

Restség.

Annak orvossága, 168. c.

Részeg.

A' Részeg hasonló a' baromhoz, és annál-is alábbvalo, 340. b. c. el-nem járhat hivatallyában, c. d. a' sáros földhöz, és az állo-tóboz hasonló, d. Szent Ierónymusnak a' Részeg ember-felől való vélekedése, 342. a. sok-féle Részegek; és azoknak magok-viseléséről, 342. michoda mentséggel élnek, 345. Három jele a' Részegnek, 346. d.

Részegség.

Három dolog kivántatik a' hoz, 339. b. Halálos bűn a' Részegség, b. 340. b. sok-féle gonoszságok, károk, alkalmatlanságok, és veszedelmek követik azt, 339. c. d. 340. b. c. d. 341. a. szabad akarat-szerént-valo bolondság, 340. c. 437. c. 342. b. Három rend-béli emberekben leg-gyalázatosb, 341. c. d. sokan gonoszúl jártak miatta, és sok Istentelenségeket chelekedtek, b. c. d. 342. a. 344. a. a' Poganyoknál-is útálatos, és gyalázatos, 342. b. arra-valo hajlandóságot és gonosz szokást mint győzhessen-meg, 344. jobb meg-halni, hogy-sem részegeskedni, 345. a. másnak okot adni a részegségre, Halálos bűn, c. mi módon, és mikor szabad mást meg-részegiteni, 346. a. b. a' testi halálnak oka a' Részegség, 352. b.

Romaiak.

Minémű módot tartottak a' győzedelemben, 522. a. b. mint viselték magokat abban, b. c. a' Polgárokat nem volt szabad ő-nállok meg-ostorozni, 701. c.

Romulus, és Rémus.

Egy nőstény Farkastól táplálttattak, 609. a.

S.

Salamandra.

Tűzzel táplálltatik, 699. a.

Salomon.

Bölcs volt, 550. d. Balvány-imádóvá lött, 682. a.

Sámson.

Urunkat példázta, 528. c. 529. c. d. Vendégi-eleibe Mesét adott, 528. c.

Sándor.

Az ő dicsőséges cselekedete, 490. b. 552. c. Sándornak szép mondása, 493. a. minden ő dicsőségének vége, 505. b. c. 640. c. 682. a. a néki hízelkedőknek adott felelete, 620. d. a' Jupiter fiának tartotta magát, 640. c. Bőv-kezű volt, 673. d.

Sárkány.

Igen szomjuhozik, 535. d. az Elefántal harczol a' Sárkány, a.

Sás.

Adakozó a' Sás, 678. b. miért irják az ő Czimerőkbe a' Fejedelmek, b.

Szabad-akarat.

Tagadgyák azt az Újitók, 42. c. michoda ékteleníség következik az Szabad-akaratnak tagadásából, c.

Szabadság.

Minémű Szabadságot szerzett nékünk a' Krisztus, 10. a. Két-féle a' Keresztyéni Szabadság, b. egybe fér mind a' lelki 's mind a' testi Szabadság, 189. d.

Sennakerib.

Az ő büntetése, 542. a.

Szamár.

Az igaz-mondásért mint járt, 51. a. a' Vad-szamár természete és tulajdonsága, 466. a. a' Szamár az igaz embert miben példázza, a. b. Szamáron ment Urunk Jerusalembe, 492. b. 510. b. mit akart azzal Urunk jelenteni, 513. b. nagyobb dolgok lőttek a' Szamárokon, hogy sem a' lovakon, b. Jóért-is, Gonoszért-is vétetik, c. bálgatag, és buja természetű, d. szemtelen, búdos, nem egyszínű a' szőre, rest, és túnya, 514. a. kemény és temérdek bőrű, b. a' Szamárnak minémű tulajdonságit kell követnünk, b. c. d. 515. kevéssel elégszik-meg, és engedelmes, 514. d. annak tunyaságáról-való tréfa, 515. a. c. semmiben nem válogat, b. minden-féle állattal társolkodik, c. nagy munkát tehet, d. a' bölcheséget példázta, 516. a.

Szám-ki-vettetett.

Nyomorúlt annak állapattya, 10. d. 121. a. mivel vigasztalhattya magát, 121. a. 122. a. b. az Istennek Fia-is az volt, 120. d. a' vétek-nélkül-való Szám-ki-vetés nem gyalázatos, b. sokan meg-gazdagodtak a' Szám-ki-vetésben, d.

Szegények.

Azoknak maga-viselése, 334. b. c. 448. c. Szegények választattak Apostolságra, 334. c. hasonlók a' Krisztushoz, 335. a. mint viselljék magokat, b. c. bőszszű-állójek az Istennek, d. 336. a.

Szegénység.

Istenyén vétkekre őszintékellí sokszor a' szíveket, 149. c. némellyek a' miatt kétségbe esnek, 334. c. böchületes és hasznos sok okokból, 335. a.

Szekrény.

Az Úr Szekrényében a' Törvény volt, és a' Vesszős, 378. d. a' Tábába vitetett, és az ellenség kezébe esett, 686. b. nagy pompával hordoztatott, c. a' Leviták válokon hordozták a' Szekrényt, 730. d.

Szél.

Négy-féle az Irásban, 46. b. annak képében jött a' Szent Lélek, 727. b. 736. d. annak tulajdonsági, b. c. a' Levegő-égnek gyors indulása, 736. d.

Szelídség.

A' Krisztust kell abban követnünk, 482. a. 495. a. a' Gyóntatóknak szükséges, 587. d. miben áll a' Gyóntató szelidsége, 589. a.

Szemérmetesség.

El-múlattattya sokakkal a' Gyónást, vagy a' bűnöket el-tagadtattya, 576. c. Utólsó ítélet napján legnagyobb lészen a' szemérmetesség sokakat kárhozatba ejt, 578. a. mi légyen az oka a' Szemérmetességnek, c. d. 579. a. b.

Szentek.

Nem haszontalan érettünk-való esedezésök, 381. d. 693. b. mint kérünk ő-tőlök akármit-is, 674. d. 675. a. b. ők nem ollyan Közben-járók mint a' Krisztus, a. b. c. fel-támadtak sokan a' Krisztussal, 531. d. 532. a. azok nem hóltak-meg az-után, a. az ő testeiket miért hordozzuk a' Processióban, 687. c. a' Szenteket segétségül híni nem gonosz, 691. c.

Szentség, *Sanctitas.*

Kívántatik tőlünk, 524. c. d. michoda eszközzel juthatunk hozzá, 738. c.

Szentség, *Sacramentum.*

Három dolog kívántatik hozzája, 155. a. a' Bűnellen jó orvosság, 473. a. hány vagyon az Újitóknál, 664. d. Hét vagyon nálunk, 665. a. az Isten Malasztyának chatornái, 743. a.

kín-Szenvedés.

A' Krisztus Szenvedéséről-való Evangélium miért olvastatik a' Farsangban, 320. c. 321. b. c. arról-való elmélkedés minden vétkeknek zabolája, d. és orvossága, 324. b. c. Urunk gyakorta emlekezett felőle, 323. b. c. d. 324. kedves és kellemetes az Istennél, 325. a. az Anyaszentegyház sok-képpen juttattya azt eszünkbe, b. örökké-való életes szerzett nékünk, c. chak a' Tanitványinak szóllott arról Üdvözítőnk, d. mit tanúlhatunk belőle, 326. b. mit találunk benne, 498. d. Szánakodásra és örömre indíthattya az embert, d. a' Krisztus szenvedésének sok haszna, 499. 539. 540. ő-magában nem gyalázatos, 503. a. eggyik fő gyümölche annak, a' félelemnek el-vétele, 538. d. arról-való elmélkedésnek módgyát vehetjük a' Húsvéti Bárány áldozatyából, 559. b. c. d. 560. a. b. c. az Urunk Szenvedésének ideje, kevesnek mondatik, 627. d. minden haboruságunknak megenyhítője, 710. d.

Szenvedés.

A Szentek örültek abban, 700. a. b. böchülletre mélló, 701. b.

Szépség.

A' ló erkölcsel eggyütt kell annak járni, 152. d. a' ló erkölcs nélkül is gyarló a' Szépség, 153. a. 638. d. sok gonoszságnak oka, 153. b. c. a' Régi bölcsek mint ezt tanították, 638. d.

Szeretet.

Az Istennek szerete ére nagy köteleségünk vagyon, 3. d. a' Szeretetért, Istennek csak Szeretettel fizethetünk meg, 11. c. nem csak a' szívben marad, hanem ki-mutattya magát, 96. b. a' Házasságbéli szeretetnek oka, a' hasonlatosság, 148. c. d. némelly Házas személyeknek egymáshoz-való szeretetök, 149. d. 322. d. felette szükséges a' Házas emberek-között, 154. a. a' nélkül haszontalanok minden jó cselekedetek, 191. a. b. a' Halálos bün meg-foszt attól, 192. d. a' Magunk-szeretete ártalmas, és a' bünből származott, 112. a. Egymáshoz-való Szeretetnek példái, 322. d. 323. a. Urunknak hozzánk-való nagy Szeretete, 323. a. semmi vesedelmünk nem tart a' Szeretet, 553. a. csak azt kivánnya tőlünk az Isten, 632. d. a' tekélletességnek kötele, 661. b. a' Sz. Lélek gyümölcshe, 730. b. hasonló a' Tűzhöz, b. az Isten parancholattyát meg-tartattya, b. hatalmas ereje vagyon a' Szeretetnek, c. d. annak haszna, 731. b. c. d.

Szerzetes állapat.

A' szülék hire-nélkül is fel-vehetni azt, 128. a. a' szükölködő szülőknek fiait nem ereszti a' Szerzetbe, 143. d. a' Szerzetbe-való menetellel fel-bomolhat némelly Házaság, 157. c. tekélletes állapat, c. hasonló a' Mustár-maghoz, 253. d. sok Fejedelmek és Chászárok adtak arra magokat, 312. c.

Szerzetes ember.

Nem köteles a' Házaságra, 158. b. c. d.

Simeon.

Krisztus-felől jövendől, 90. c. mi módon áldotta-meg Szűz Máriát, a. Jövendő ésének czikkelyenként-való meg-fontolása, 91. b. mit jövendölt Szűz Mária-felől, 94. b. miért jé entette ő-néki egyedül jövendőlését, 96. d. mit jövendölt a' Krisztus-felől, 98. a.

Sion Leánya.

Ki kell azon erteni, 17. a. 501. a.

Sírás.

Sok okokból származik, 636. d. 637. a. minémű ok-ból szükséges és hasznos, b. c.

Sócrates.

Mit vélt a' Lélek-felől, 611. c.

Szolga.

Isten-félő Urat keressen magának, 187. d. Urának illendő dolgokban engedgyen, 188. a. b. kedvét keresse, c. Ellen-mondója, rágalmazója, és szolgatársának bé-vádolója ne légyen, 189. a. hüv és igaz mindenekben, b. a' jó szolgának példája, b. mi képpen mondattatunk haszontalan szolgáknak, 273. d.

Szomorúság.

Két-féle, 135. d.

Strucz-madár.

A' vasat meg-emészti, 699. a.

Szűv.

A Kettős Szűv, nem jó készület a' Sz. Lélekneki-vételére, 741. c. a' Kettős Szivet nem szereti az Isten, c.

Szűz.

Az Angyalokhoz hasonló, 163. c. az Angyalok őrizete-által sokan meg-tartották Szűzeségök t, 163. c. d. állapattyokhoz-képest nagyobb jutalmok lészen, hogy-sem a' Házasoknak, 164. a. a' Pogányok-között-is vóltak Szűzek, 690. a.

Szűzeség.

Jobb a' házaságnál, 158. bóldog állapat, 163. c. az alázatoság-nélkül sem érdemes, sem bátorságos, 164. a. 696. a. sok igéreti vannak az Istentől, a. sok dolgokhoz hasonló, d. nagyra kell böchülni a' Szűzeséget, és szorgalmatoson kell azt őrizni, 165. a. annak sok szép díchéreti, a. Sz. Euphrásia mi képpen tartotta-meg azt, 427. b. az-által hasonlókká lehetünk az Angyalokhoz, 539. d.

Synagóga.

Mi légyen a' Synagóga, 709. b. meg-előzte a' Pogányok gyülekezetét Három dologban, 647. b. annak szép igéreti az Irásban, 660. a. nagy gyalázat vólt abból ki-rekesztetni, 709. b.

T.

Tabíta.

Alamizsnálkodása, 551. b.

Tanáts.

Más tanátsával kell élni, 435. d. az eggyügyűek tanátsával jó élni, 436. a. nem a' gonoszok-val, 438. c.

Tanító.

Tartozik a' bünösöket dorgálni, és biztatni, 71. b. c. d. 87. a. mellyik Tanító méltó díchéretre, 71. d. a' hizelkedéstől távúl járjon, 72. a. nem csak szóval, hanem cheleked etivel-is tanittson, b. 257. d. 258. a. b. a' gonosz-é étű a' Kúthoz hasonló, b. a' Régi Tanítóknak magok-viseléso és böchülleti, 264. c. d. az Isten Igéjének hirdetésében fogolatosok vóltak a' Régiek, 296. c. mit kell cheleked ni, ha a Halgatók meg nem felelnek hivattyoknak, 298. c. d. nem kell semmi válogatást tenni a' Halgatók-ban, 299. b. hogy a' Halgatók gyümölcsöt nem hoznak, néha a' Tanító az oka, c. néha a' Halgatók, d. egyebeknek haszna lván, magáról se feledkezzék-el, 443. c. a' hamis Tanítókat miért halgattyák örömesben az El-szakadtak, 478. b. fedhetetlen légyen a' Tanító, 485. b. c. az Uj Tanítók a' vagy Predikátorok halásszasának képe, 716. d.

Tantalus.

A' fösvény Gazdagokat jé dazza, 314. a.

Tanú.

Két dolog kivántatik a' Tanúban, 704. c.

Tekéllétes.

Kik nevezteinek Tekélleteſeknek a' Szönt Irásban, 236. d.

Tekélletesség.

Annak példája a' Kriſtus, 100. c.

Tékozlás.

Az ellen ſzép tanúság, 436. d. dorgáltatik, 449. b. c. d. az Egyházi emberekben f. képpen fedhető, d. ſok Tékozlás eſik a' gazdagoknál, d. 450. b.

Temiény.

A' buzgó Imádságot példázza, 351. c.

Terésia Szent Szűz.

Minémű az ő Szerzete, 253. d.

Teſt.

A' Teſtet ſok végre ékesíthetni, 52. d. annak ékesítésében véikezhetni, 53. 54. 55. a. annak módnélkül-való czifrázása, a' kévélységnek zászlója, és a' Parázznaságnak fészke, 44. b. és a' lelki betegségnek jele, d. Három rend-béli embereknek kell a' Teſti ékesítésben valamit engedni, 55. a. b. c. némelly Aſszszony-embereknek ebben-való mentségök, d. 56. b. a' Teſti ékeſség-helyett, a' Templomokat kellene ékesíteni, 56. a. czifrás ruhával a' Teſtet fel-ékesíteni mikor dicséretes, b. miben áll annak igaz és valóságos ékeſsége, b. c. a' Teſt lenyomja a' Lelket, 349. d. titkon-való ellenségünk, 401. c. Dalilához haſonló, c. mi-képpen kell azt ſanyargatni, 507. d. 508. a. b. c. a' mi Teſtünknek tulajdonsági, 526. b. a' meg-dicsőült Teſtnek Négy ajándéki, b. c. d a' Lélekkel eggyütt vészen juta mat, 534. c. Teſt-szerémi támad-fel az ember, c.

meg-Teſtesülés.

Az Iſten Fiának meg-Teſtesüléséről, józanon, és mi végre kell szóllani, 1. d. leg-kellendőbb eſzköz volt az Emberi nemzetnek meg-v. látására, 5. a. tündöklik abban az Iſtennek végetlen hatalmaſsága, és egyéb tulajdonsági-is, 5. a. b. abból ſok jók származtak az emberekre, c. minden üdvösséges chelekedeteknek tükőre, d. melly méltán kívánták az Iſten Fiának Meg-teſtesülését a' régi Patriárkák és Próféták, 3. b. miért halladott annyi ideig, b. c. hála-adással tartozunk érette, 7. a. haſonló volt az Örvendetes Eſztendőhöz, 9. b. c. d. az Adám vétke-után mingyárt meg-jövendőltetett, 496. c.

Teve.

Meg-tiltotta azt az Ó Törvényben az Iſten, 714. d. az Iſtenteleneket példázza, d.

Tévelygők. *Lásd*, Éretnekek.

Hazugsággal meg-tömött könyveket írnak az Egyházi rendekről, 126. c. az ő Eccleſiájokat láthatatlannak mongyák, 199. b. c. ſenki a Régi Éretnekek-közzül mindenekben nem eggyez vélek, 229. az nem érdemlik a' Catholicus nevet, 260. c.

Tiberius Chászár.

Az igaz Pásztor-felől-való ſzép mondása Tiberiusnak, 493. a.

Tiſztelet.

Az Iſteni tiſztéletet nem tulajdonították magoknak a' Sz. Emberek, 68. a.

Titus Chászár.

Adakozó volt, 678. a.

Tobzódás.

A' Bőjtöt ſok-képpen haszontalánná tészi, 320. d. 321. a. az Iſtennek Malaſztyától meg-foszt, a. a' teſtet terhelvén, a' Lelket-is utánna vonsza, 349. d. annak rettenetes példája, 437. d.

Torkoſság. *Lásd*, Rétzegség.

Annak el-távoztatására-valo orvoſság, 85. b.

Tőr.

Sok-képpen vétetik, 94. b. c. által-járta a' Szűz Maria szívét, c. miért engedte Iſten, hogy a' Tőr által-járná a' Szűz Maria szívét, 95. d. 96. a. által-járja most-is ſok emberek szívét ſok-képpen, 96. a. b.

Törvény. *Lásd*, Parancholat.

A' Pók-hálóhoz haſonlíttatik, 29. c. a' Zsidók a' kapuban ſzolgáltatták a' Törvényt, 365. c. az Ó Törvény rettentő jelekkel adatott-ki, 510. a. vér-nélkül és áldózás-nélkül vötték-bé azt a' Zsidók, 645. c. ő-magától senkit meg nem igazított, c. példákkal bővé kődött, 728. d. az Evangéliomi Törvény haſonló a' Tűzhöz, 729. a. Pünkösd napján kezdetett, a.

Tudomány.

Két-féle Tudomány haſznos, 73. c. minden jó származik belőle, d. az artalmas Tudományban többen tőrődnek, c. az Iſtennek irgalmaſságáról és ítéletiről-való Tudomány szükséges, 86. c. minden rend-béli embereknek való, 141. b. sokan gyönyörködnek benne, 642. c. melly ik légyen az igaz Tudomány, 707. b. 715. b. c. 616. a.

Tűz.

Az Iſtent példázza, 28. c. 727. c. a' fösvény gazdagot, 313. d. Négy tulajdonsága a' Tűznek, 28. c. annak ſok egyéb chelekedeti és természeti, 727. d. 728. a. 732. c. d. 733. b. d. 734. b. 737. a. b. c. 739. d. az örökké-való Tűzzel miért büntettetnek a' kárhozottak, 33. c. meg nem emészti az Iſtenteleneket, d. a' Chimæra-nevű hegyen a' Tűznek chodálatos természete, 313. d. a' Tűznek képében jött a' Szent Lélek, 727. d. az áldozatok kedves-voltát az-által mutatta-meg az Iſten, d. 732. c. tápláltak a' Tüzet a' Papok régenten, c. az Iſtennek ſok tulajdonságit adgya elénkbe, 737. a.

V.

Vak.

A' Bűnös embernek példája, 330. d. 331. a. b. c. 408. a. b. c. a' Vaknak tulajdonsági, 331. a. b. c. a' Kriſtusnak könyörög, 332. c. d.

Vakság.

A' Lelki Vakság, Négy-féle, 326. c. d. 327. ſokan vannak abban, és a' teſti Vakságnál nyomorúltabb, 330. a. b. honnan származnak 331. d. abból-való meg-gyógyúlashoz mi kívántatik, 329. b. c. 332. b. 336. b c. a' lelki Vakságból-való meg-gyógyúlás-után, mi-képpen kell embernek magát viſelni,

338. b. c. a' Testi Vakság-is nagy nyomorúság, 329. d. 330. b. némellyek ezt örömest el-szenvedték, 330. c. 697. d. mellyik légyen a' leg-nagyobb és veszedelmesb Vakság, 336. c.

Valeriánus Cháſzár.

Szerenchétlen vólt, 505. b.

Változás.

Mindenekben, még a' Szentekben-is találtatik, 635. b. sok-féle, c. szükséges, és hasznos, 636. b. mikor légyen jó, d. e' világnak mindennémű dolgaiban találtatik, 638. d.

Váras.

Káin vólt a' leg-elsőnek építője, 82. d.

Varážlás.

Az Eretnekségből származik, 432. c. d.

Varážlók. Lásd, Boszorkányok.

Üdvösség. Lásd, Bóldogság.

Nagyra kell azt bőchülni, 16. b. azt a' Kristus szerzette, b. mindeneknek készittetett, 16. d. nem minnyájoknak adatik, 17. a. mi úton és módon kellessék a' hoz jutni, 18. b. c. mindeneknek kivánta és kereste azt Üdvözítőnk, 99. a. az embereken múlik-el, hogy azt meg nem nyerik, a. mi az oka, hogy sokan nem üdvözülnek, 318. a. az Üdvösség az Isten Malasztyának tulajdoníttatik, 273. a. az Üdvösséget kevesen nyerhetik-meg, 318. b. c. 633. d. senkinek akarattya-ellen nem adatik, 337. a. annak meg-nyerésére mi légyen szükséges, 385. a. 556. d. 727. b.

Veréb.

A' Poklosok két verebet tartoztak bé-mutatni, 193. c. a' Kristus áldozattyát példázták azok, d. 194. a. a' testnek sanyargatását, és a' léleknek elmélkedését jelenti a' két veréb, 350. b.

Vétek, Lásd, Bűn.

Vigyázás.

Az Ördög kísértete-ellen-valo orvosság, 368. d. a' Vigyázásnak haszna, dichérete, és szüksége, d. 369. a.

Világ.

A' Világnak Három chalárd dolgai, 19. a. mint kell azokat meg-tapodni, a. a' Világnak meg-térése, elégendő a' Kristus Istenségének meg-bizonyitására, 61. b. annak itéletét és barátságát méltó megvetni, 63. b. a' Világnak a' vége, hasonló lészen az aratáshoz, 248. d. 249. a. a' bőlcheséget, hatalmat, és nemességet kivált-képpen bőchülli, 252. d. a' Világi szorgalmatosság meg-fojtya az Isten igéjének magvát, 311. d. 312. a. b. a' Világot sok Fejedelmek el-hadták lelki nyugodalomért, c. d. nyilván-való ellenségünk, 401. c. az ő szokása, jeles tréfával meg-mutattatik, 442. c. hiuságos az ő dichősége, 505. a. b. 518. a. b. Athéna-várasához hasonló, 506. a. b. semmi örőme ninch fogyatkozás-nélkül, 630. d. kőny-hullatások völgyének neveztetik, 637. d. Három dologról feddette-meg a' Világot a' Sz. Lélek, 649. a. minden nyomorúsággal rakva, 695. c.

Viszsza-vonyás.

Országok el-pusztitásának oka, 415. d. 416. a.

Víz.

Némelly Vizeknek chodálatos tulajdonsági, 165. d. 166. a. b. 700. b. borrá változott, 147. c. d. a' Processiókban Szentelt vizet miért hordozunk, 987. c. nagy ereje vagyon a' Szentelt Viznek, c. természete-szerént nehéz a' Víz, 727. d. a' Természetnek állapattyát példázta, 728. c. a' Viznek Három fő tulajdonsági, 741. a. d. 743. d.

Ulysses.

Ékes-szavú, és hatalmas-beszédű vólt, 473. d.

Úr.

Tartozik a' szolgájának lelkére gondot viselni, 186. a. őtet szeretni, és bőchülleni, b. emberül tartani, d. az Ur a' szerenche-változásától féllyen, 187. c.

Út.

Hercules ifiú-korában két-felé-váló útra talált, 80. b. az Úr Úta két-féle, c. az elei nehéz, de győnyőrűséges a' vége, d. a' Sz. Irásban-is két-féle Ut találtatik, 81. a. b. penitentzia-által kell Útat készitenünk az Úrnak, 82. a. b. az Utnak meg-igyenesitésében Három módot kell tartanunk, b. c. d. 83. a. b. 84. b.

X.

Xerxes Király.

Meg-győzettetett, 505. c.

Z.

Zeuxis.

Fő kép-iró, 473. d.

Židók.

Meg-botránkoztak a' Kristusban, 91. a' Kristus el-jövetele-előtt mint üdvözültek, c. veszedelmesb az ő állapattyok az-után, 414. a. a' Pogányoknál nagyobb kárhozatot érdemlenek, b. a' Kristus-ellen-valo káromkodások, 415. a. a' Židók álhatatlansága, 517. d. 518. a. Ördöngősnek mondották Urúnkat, 480. c. chak puszta embérnek alitották, 481. d. Urúnk Fel-támadását kétségessé akarták tenni, 519. c. és meg-homályositani, 549. b. minémű az ő Gyónások, 567. b. a' halottakat mint kőtözték-meg, 576. c. 579. d. 580. a. kép-mutató az ő igasságok, 650. b. a' Szent Irásnak chak külső bőtűjét forgatták, 663. a. példákkal és Czeremoniákkal tisztelték az Istent, 691. a.

A' Nyomtatásban eſett némelly fogyatkozáſok.

Az első rendén-való ſzám, a' Könyvnek leveleit jelenti; a' máſik, a' Betű-utan-való verſet.

Folio.	*Litera.*	*Verſu.*	*Errata.*	*Correcta.*
9.	D.	1.	Mellyd, ſchérvén	melly, díchérvén
10.	C.	in marg.	Marc. 18.	Matth. 18.
11.	A.	in marg.	Levit. 21.	Levit. 25.
63.	C.	v. 17.	teſtelell-enkező	teſtel ellenkező
93.	C.	9.	ás	és
98.	D.	12.	belondſág	bolondſág
100.	A.	8.	ðzőkké	ðrőkké
121.	C.	3.	Jéſuhoz	Jéſushoz
124.	D.	10.	ſzoktani	ſzoktatni
190.	B.	9.	bizonzítom	bizonyítom
265.	C.	11.	a'hi	a'ki
265.	D.	8.	mag-nyerhettyűk	meg-nyerhettyűk
269.	B.	5.	hárhozatot	kárhozatot
284.	B.	1.	meg-érthettyűk	meg-érthettűk
341.	D.	2.	nzomorúltúl	nyomorúltúl
372.	C.	14.	a'lélenk	a'lélek
378.	C.	11.	Aſzſzony'áltat	Aſzſzony'állat
388.	B.	in marg.	Pror.	Prov.
435.	D.	v. 6.	chelekednek	chelekedned
489.	A.	16.	Ezcommunikatzióval	Excommunikatzióval
489.	D.	6.	godúnknak	gondunknak
502.	A.	5.	paláſlyát	paláſtyát
502.	D.	8.	elő-mentelíre	elő-menetelire
514.	C.	3.	az-okaérr	az-okáért
525.		in marg.	Ioann. 2.	Jonæ 2.
538.	C.	v. 1.	láttã	láttra
597.	B.	16.	rekdenek	rekednek
605.	B.	2.	Gyűlekezetun	Gyűlekezeten
617.	B.	3.	kétieg-nélkűl	kétſég-nélkűl
619.	A.	8.	harzoltatták	harczoltatták
624.	A.	13.	HATODSZORI	HATODSZOR;
662.	A.	12.	a'pórt	a' pőrt
662.	C.	5.	ðzőkſégők	ðrőkségők
667.	C.	5.	azt Iráſt	az Iráſt
743.	C.	2.	Lelkeket	Lelket

M. N. MUZEUM KÖNYV-TÁRA

RMK. I.
601

KÁLDI GYÖRGY.

VASÁRNAPOKRA
VALO
PREDICATIOK

POZSONY.
1631.

